

Õ'ACÛ YERE UCÛRĪ TURI

**El Nuevo Testamento
y
La versión parcial del
Antiguo Testamento
en tucano**



El Nuevo Testamento
y
La versión parcial del
Antiguo Testamento
en tucano de Colombia
[tuo]

Primer edición del Nuevo Testamento
© 1988, Sociedad Bíblica Internacional

Edición revisada del Nuevo Testamento
y versión parcial del Antiguo Testamento
© 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Edición para la Web
© 2023, Wycliffe Bible Translators, Inc.

www.wycliffe.org
www.scriptureearth.org

Licencia Creative Commons (Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 3.0
Unported)

Compartir — Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la
obra.

Reconocimiento — Debe reconocer los créditos de la obra.

No comercial — No puede utilizar esta obra para fines comerciales.

Sin obras derivadas — No se puede alterar, transformar o generar una obra
derivada.

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Índice los libros

Génesis	Gn	1
Éxodo	Ex	98
Josué	Jos	144
Jueces	Jue.	174
Rut.	Rt.	201
Ester	Est	208
Jonás	Jon.	217
San Mateo	Mt	223
San Marcos	Mr	302
San Lucas.	Lc.	351
San Juan	Jn	434
Hechos.	Hch	489
Romanos	Ro	564
1 Corintios	1Co	596
2 Corintios	2Co	625
Gálatas.	Gá	643
Efesios	Ef.	656
Filipenses.	Fil	668
Colosenses	Col.	675
1 Tesalonicenses.	1Ts	682
2 Tesalonicenses.	2Ts.	689
1 Timoteo	1Ti	693
2 Timoteo	2Ti.	702
Tito	Tit	709
Filemón	Flm	713
Hebreos	Heb	715
Santiago.	Stg	740
1 San Pedro	1Pe.	748
2 San Pedro	2Pe	759
1 San Juan.	1Jn.	765
2 San Juan.	2Jn	772
3 San Juan.	3Jn	774
Judas	Jud.	776
Apocalipsis.	Ap	780
Glosario		814

PREFACIO

Õ'acũ ye queti oja'que papera turiri pecasã ye me'rã peje ni'i. (Dios Habla Hoy, Reina Valera, Nueva Versión Internacional, Nacar Colunga, etc.) Te turirinucũ ni'cãrõnojõ wãmenojõrẽ, macãrĩnojõrẽ, ãrũpagunojõrẽ, ditararinojõrẽ, dianojõrẽ ojatísama.

Ejemplo: Juã wãmeyerí masũ pacore apeye pũrĩpũre Isabel ojanõ'o. Apeye pũrĩ pe'ema tja Elisabet ojasama. (Lc 1.5)

Abrahã pacure apeye pũrĩpũre Térah ojanõ'o. Apeye pũrĩ pe'ema tja Taré ojasama. (Gn 11.27)

Dasea ye me'rã nipe'tirã ni'cãrõnojõ ucũtisama. Ape curua mejẽcãcure ojasama. Ma'mapjia, bũcũrãcure, bũcũrã waro mejẽcãcure ucũsama. Apeye ucũse yoa ni'i. ãpẽrã ni'cã uurore nipe'tise letrari me'rã ucũsama. ãpẽrã ti uuroreta tja dũjacurero ucũsama.

Ejemplo: ãpẽrã “ũtãpaga” nisama. ãpẽrã ti uuroreta tja “ũtãpáá” nisama. Na “g” marĩrõ ucũsama. Nipe'tise ucũse “-paga” me'rã yapatisere, ãpẽrã “-páá” se'saro ucũsama. Apeye “-pagũ” me'rã yapatisere, ãpẽrã “-pau” nisama.

Ejemplo: ãpẽrã “ãrũpagũ” nisama. ãpẽrã ti uuroreta tja “ãrũpau” se'saro nisama.

A'ti papera turipũre nipe'tise letrari me'rã ojanõ'o.

Apeye ejemplos:

–ãpẽrã “quẽ'rã” nisama. ãpẽrã ti uuroreta “jẽrã” nisama.

–ãpẽrã “ojopũ” nisama. ãpẽrã “yujupũ” nisama.

–ãpẽrã “tocõ'rõ” nisama. ãpẽrã “tocã'rõ” nisama.

–ãpẽrã “a'mase” nisama. ãpẽrã “e'mase” nisama.

Peje apeye ucũse a'te weronõjõ mejẽcãcure ucũno'o. Mũsãnucũ ucũwãaronõjõta bu'eya.

A'ti papera turipũre Éxodo, Josué, Jueces, Ester nipe'tise capitulori, versículori ojape'ono'ña marĩ'i.

La versión parcial del Antiguo Testamento



Vicariato Apostólico de Mitú



Por tu palabra Echaré las Redes”

“EL MENSAJE DE DIOS PARA NUESTROS PUEBLOS”

La versión parcial del Antiguo Testamento en Tucano, entre las nuevas versiones de la Sagrada Escritura en la lengua propia, mantiene el propósito de la formación bíblica desde la propia cultura y para hacer comprensible el mensaje. Es un instrumento muy útil para la formación y conocimiento de la palabra de Dios desde la propia cultura.

Por otra parte, el SIL Internacional ha querido dar un paso más al preparar una traducción parcial del Antiguo Testamento, acercando así a varias tribus y ahora a los Tucanos a la palabra de Dios. Esta traducción a la lengua nativa de este pueblo, mantiene el sentido de la Sagrada Revelación. Ya que los expertos, tanto en Biblia como en la lengua, han sabido usar la terminología para que cada persona en su lengua, pueda comprender lo que Dios le habla.

El Señor Jesucristo bendiga este esfuerzo que ayudará, sin duda, a que se afiance más la evangelización. “conocer y anunciar la Palabra de Dios de manera más explícita y viva que suscite y alimente la fe, ilumine la existencia y sea fundamento de la vida en comunidad.

Ponemos esta versión parcial del Antiguo Testamento en las manos amorosas de María Madre del Verbo Encarnado, para que como ella, digamos: “Hágase en mí según tu Palabra”.

+ Medardo de J. Henao del Río

MONS. MEDARDO DE JESUS HENAO DEL RIO MXY
Obispo, Vicario Apostólico de Mitú

Génesis

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Génesis Ō'acū cū ucūse ojamu'tāca pūrī ni'i. Ne waro bajua, ninu'cā'que cjasere wereri pūrī ni'i. Génesis puaro ducawati'i. Nimu'tārō Ō'acū a'ti nucūcā, u'muse bajurēnu'cā'que, tojo nicā masārē cū bajurēnu'cā'que cjasere were'e. (Capítulos 1—11)

Ō'acū Abrahārē “Mu'u macū, mu'u pō'rā, mu'u pārāmerā nituriarā dia pajiri maa sumuto cjase nucūpori weronojō pājārā nīrāsama. Mu'u me'rā nipe'tirā a'ti nucūcācjārārē añurō wa'acā weeguti”, nicu niwī. Cū “Tojo wa'arosa'a” nī'caronojō wa'a, Abrahā pārāmi nituriaguru Jesucristo nimi.

Abrahā, Isaa, Jacob, José na catiri umuco na weeseti'quere were'e. Na nima urutu ucūno'rā Génesipure. (Capítulos 12—50)

Ō'acū Jacob wāmerē Israe ducayucu niwī. Jacob cū wāmerē ducayu, cū pō'rā me'rā Israe curuacjārā nu'cācārā niwā. Ti curua nidecoti'i yujuru.

A'ti pūrī Génesire Moisé ojacu niwī.

U'muse, a'ti di'tare ne waro Ō'acū cū weenu'cā'que ni'i

1 1 Ne waro Ō'acū u'muse, tojo nicā di'tare bajurēcu niwī. **2** Titare di'ta ne bajuticaro niwū. Tojo weero ne apeyenojō marīcaro niwū. Aco dia'cū nipe'tiropu nicaro niwū. Tojo nicā na'itī'arō nicaro niwū. Espiritu Santu aco bu'ipu wūcusiacu niwī.

3 Ō'acū tere ī'agū, a'tiro nicu niwī: “Bo'reyuse niato”, nicu niwī. Cū tojo nicāta, bo'reyua wa'acaro niwū. **4** Te bo'reyuse añuse nicā ī'agū, “Añu'u”, nicu niwī. To be'ro bo'reyusere ducawaacu niwī. **5** Tere ducawaagu, a'tiro wāmeyecu niwī. Bo'reyusere “umuco”, na'itī'asere “ñami” wāmeyecu niwī. Cū tojo nīca be'ro umuco, ñami nu'cācaro niwū. Ticuseta weecu niwī Ō'acū ne nu'cārī numurē.

6 Tere wéeca be'ro ape numu pe'e, te acore ī'agū, Ō'acū a'tiro nicu niwī: “Acore ducawaaroua'a. Apeye u'museru, apeye nucūcāpu tojato”, nicu niwī. **7** Cū nī'caronojōta acore ducawaacu niwī. Apeye u'museru, apeye nucūcāpu tojacaro niwū. **8** U'muarōpu o'mecurari nirōpuru “u'muse” wāmeyecu niwī. A'tere weecu niwī Ō'acū, ni'cā numu be'ro cja numurē.

9 Ape numurē Ō'acū “Di'ta boposājā bajuato nīgū, aco u'muse docapu nise ni'cārōpūta nerēato”, nicu niwī. Cū nī'caronojōta wa'acaro niwū.

10 Te boposājā'quere ī'agū, “di'ta” wāmeyecu niwī. Aco ni'cārō me'rā nerē'quere “dia pajiri maajo” wāmeyecu niwī. Ō'acū te cū wee'quere

ĩ'agũ, “Añu'u”, nicu niwĩ. **11** Te nipe'tise añurõ bajucã ĩ'agũ, “Di'tapũre no'lo nise pĩ'rĩato. No'lo nipe'tise otese cape o'osenojõ, tojo nicã yucupagu nipe'tise ducatisa cape o'osenojõ pĩ'rĩato. Tojo weero te ducata pĩ'rĩturiarosa'a”, nicu niwĩ Õ'acũ. Cũ tojo ní'caranojõta wa'acaro niwũ. **12** Di'tapũre no'lo otese cape cõosenojõ pĩ'rĩ, ducaticaro niwũ. Tojo nicã pacase yucupagu quẽ'rã pĩ'rĩ, ducaticaro niwũ. A'te cũ wee'quere ĩ'agũ, “Añu'u”, nicu niwĩ. **13** A'tere weecu niwĩ Õ'acũ pua nũmũ be'ro cja nũmũrẽ.

14 I'tia nũmũ be'ro Õ'acũ nicu niwĩ tja: “U'musepũre sĩ'ose cũurõna'a. Tojo weecã, ɯmũcore, ñamirẽ ducawaarosa'a. Te me'rã ĩ'amasĩno'rõsa'a ɯmũcori, ñamirĩ, cũ'marĩ, pu'ecuri wa'asere. **15** A'te di'tare sĩ'oatje ɯ'musepũ nirõsa'a”, nicu niwĩ Õ'acũ. Cũ ní'caranojõta tojacaro niwũ. **16** Tojo weegu Õ'acũ pũarã mujĩpũa weecu niwĩ. Ni'cũ mujĩpũ pajigu ɯmũcore sĩ'oacjũre, apĩ cã'gũacã ñamirẽ sĩ'oacjũre weecu niwĩ. Nõcõa quẽ'rãrẽ weecu niwĩ. **17-18** Cũ a'ti di'tare sĩ'oato ní'gũ, narẽ ɯ'musepũ cũucũ niwĩ. Bo'reyusere, na'itĩ'asere ducawaagu, tojo weecu niwĩ. Te sĩ'ose añuse nicã ĩ'agũ, “Añu'u”, nicu niwĩ. **19** A'tere weecu niwĩ Õ'acũ i'tia nũmũ be'ro cja nũmũrẽ.

20 Ba'paritise nũmũrĩ be'rore Õ'acũ apeye bajurẽnemocu niwĩ tja. A'tiro nicu niwĩ: “Diapũre wa'i, no'lo nirãnojõ nirãsama. Na pãjãrã masãputirãsama. Tojo nicã ɯ'muarõpũre mirĩcũa wũnrã nirãsama”, nicu niwĩ. **21** Cũ ní'caranojõta wa'acaro niwũ. Pacarã dia pajiri maapu nirã, tojo nicã wa'i, ãpẽrã nipe'tirã diapũ nirãnojõrẽ, nipe'tirã wa'icũrã wũnrãrẽ bajurẽcu niwĩ. Tu'ajatojanũ'cõ, “Añu'u”, ni ĩ'acu niwĩ.

22 Narẽ añurõ wa'ato ní'gũ, a'tiro nicu niwĩ: “Põ'rãti weetjãrã, nipe'tiropũ ɯ'muarõpũ, tojo nicã maarĩpũre tuuse'sanũ'cãrã wa'aya”, nicu niwĩ.

23 A'tere weecu niwĩ Õ'acũ ba'paritise nũmũrĩ be'ro cja nũmũrẽ.

24 Ni'cãmocũse nũmũrĩ be'rore Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ tja: “Di'tapũre wa'icũrãrẽ cũugũti. Na nucũcjãrã, ecarã, bũarã, nucũcãpũ sĩ'cõsjarã nirãsama”, nicu niwĩ. Cũ ní'caranojõta wa'acaro niwũ. **25** Tojo weegu wa'icũrã nucũcjãrã, ecarã, bũarã, nucũcãpũ sĩ'cõsjarãrẽ da'recu niwĩ. Narẽ ĩ'agũ, “Añu'u”, nicu niwĩ.

26 Cũ nipe'tise weéca be'ro a'tiro nicu niwĩ: “Ni'cũ masũ marĩ weronojõ niseti, bajugũre da'rerã. Tũ'omasĩse cõogu nigũsami. Cũ wa'i, mirĩcũa, wa'icũrã ecarã, nucũcjãrã, bũarã, nucũcãpũ sĩ'cõsjarã, nipe'tirã a'ti nucũcãpũ nirã bu'ipũ dutigu nigũsami”, nicu niwĩ.

27 Õ'acũ masũrẽ da'regu, cũ weronojõ niseti, bajugũre weecu niwĩ.

Umu, numio da'recu niwĩ majã.

28 Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

“Mũsãrẽ añurõ wa'ato.

Pãjãrã põ'rãti masãputiya.

Nipe'tiropure tuuse'sanũ'cãña.

Musã a'ti di'ta wiorã nirãsa'a.

Wa'ire, mirĩcũarẽ, nipe'tirã wa'icũrãrẽ dutirãsa'a."

29 Be'ro narẽ ninemocu niwĩ: "No'o ba'ase otese peri cõosenojõrẽ, yucuduca ducatisenõjõrẽ musãrẽ o'o'o. Te musã ba'ase nirõsa'a. **30** Apeye quẽ'rãrẽ, nipe'tirã wa'icũrã, wũnrã, nucũcãpu sĩ'cõsijarã, nipe'tirã catise cõorãnojõ tá, tojo nicã pũrĩ ya'sasere ba'arãsama. Narẽ tere cũ'u", nicu niwĩ Õ'acũ. Cũ ní'caronõjõta wa'acaro niwũ.

31 Te nipe'tise cũ wee'quere weetu'ajanũ'cõ, "Añubutia'a", ni ï'acu niwĩ. Tocã'rõta weecu niwĩ Õ'acũ ni'cãmocuse nũmũrĩ be'ro cja nũmũrẽ.

2 1 Æ'muse, tojo nicã a'ti di'tare Õ'acũ nipe'tise cũ wee'quere tu'ajanũ'cõcu niwĩ. **2** Nitũori nũmũrẽ, cũ nipe'tise wéeca be'ro soocu niwĩ majã. **3** Tojo weegu Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ: "Nitũori nũmũ yũ'u weemũ'tã'que nũmũrĩ weronõjõ nisome. Ya nũmũ, yũ'u soodutiri nũmũ nirõsa'a. Ti nũmũ añurĩ nũmũ nirõsa'a", ni cũucu niwĩ Õ'acũ.

4 Æ'muse, di'ta nipe'tise Õ'acũ cũ wee'que a'tiro weeno'caro niwũ.

Õ'acũ Ʃmũrẽ, tojo nicã numiorẽ bajurẽ'que ni'i

Ne waro Õ'acũ a'ti di'ta, Ʃmũsere wéégũ, **5** maata acoro pejacã weeticu niwĩ. Tojo weero ne no'o nisenõjõ pĩ'rĩtĩcaro niwũ. Di'tare da'ragu quẽ'rã marĩcu niwĩ. **6** Tojo nimicã, aco di'tapu nise wijati, di'tare puocarõ niwũ. **7** Õ'acũ masũrẽ bajurẽgũ, di'ta me'rã da'recu niwĩ. Tojo weegu cũrẽ catise o'ogu, e'quẽapũ putisãacu niwĩ. Cũ tojo weecãta, catinũ'cãcu niwĩ.

8 Cũrẽ tojo wéeca be'ro Edẽ wãmetiropũ, Õ'acũ ni'cã wese cũrẽ da'rebosacu niwĩ. Mujĩpũ mujãtiro pe'e nicaro niwũ. Topũ cũ Ʃmũrẽ, cũ da're'cure cũucu niwĩ. **9** Ti wesepũ peje yucupagu añuse ba'ase ducatisepagure pĩ'rĩcã weecu niwĩ. Tepagu añusepagu bajucaro niwũ. Ti wese decopure pũagu nicaro niwũ. Ni'cãgũ catinũ'cũse o'ocju nicaro niwũ. Apegũ pe'e tũ'omasĩsere o'ocju nicaro niwũ. Tigũ dũcare ba'arã, "A'tiro weese añu ni'i, a'te ña'a ni'i", ni tũ'omasĩse o'ocju nicaro niwũ.

10 Edẽpũre ni'cã maa nicaro niwũ. Ti wese deco yũ'rũtẽrĩwã'cã, ba'paritise maarĩ dũcawaticaro niwũ. **11** Nimũ'tãrĩ maa Pisón wãmetiropũ niwũ. Ti maa nipe'tiro Havila wãmetiropure o'mabũrocaro niwũ. Topũ peje uru **12** añuse nicaro niwũ. Topũre añuse yucu Ʃmũtisepagu, tojo nicã Ʃtãperi wapabũjuse peri ónice wãmetise peri nicaro niwũ. **13** Ape maa pe'e Gihón wãmetiropũ niwũ. Ti maa nipe'tiro Cus wãmetiri di'tare yũ'rũtẽrĩcaro niwũ. **14** Ape maa Tigris wãmetiropũ niwũ. Ti maa Asiria wãmetiropũ mujĩpũ mujãtiro pe'e o'mabũrocaro niwũ. Ape maa Éufrates wãmetiropũ niwũ.

15 Õ'acũ masũrẽ ti wesere cúúgũ, te otesere co'tedutigũ, a'tiro ni werecu niwĩ: **16** "A'ti wese cjase nipe'tise yucudũcare ba'agusa'a, ba'agu pe'e. **17** Tepagu wa'teropure ni'cãgũ ni'i. Tigũ dũcare ba'aticã'ña.

Tigü añuse, ña'asere masise o'ocju ni'i. Tigü ducare ba'agü, ti numuta wërĩgüsa'a", nicu niwĩ.

18 Be'ro Ô'acü nicu niwĩ: “Masü ni'cũta nicã, añuwe'e. Cürẽ ba'pati, weetamuacjore weegüti”, nicu niwĩ. **19-20** Ô'acü ne waropære wa'icürãrẽ, mirícürãrẽ di'ta me'rã da'recu niwĩ. Be'ro narẽ wãme ò'oato nígü, masü tiropu miacu niwĩ. Ô'acü cü duti'caronojõta weecu niwĩ. Nipe'tirã ecarã, mirícüa, wa'icürã nücücjãrãrẽ wãme ò'ocu niwĩ. Tojo weerã cü ò'o'que wãme me'rã tojacãrã niwã. Æ'rã pãjãrã nimicã, ne ni'cõ cürẽ ba'pati weetamuacjo marico niwõ. **21** Tojo weegu Ô'acü cürẽ cãrĩyurucã weecu niwĩ. Cü cãrĩrĩ cura, ni'cã paatipa'maca ò'arẽ miicu niwĩ. Miitoja, ti ò'a cü mii'carore añurõ bi'acã'cu niwĩ. **22** Ti ò'a me'rã cürẽ weetamuacjore da'recu niwĩ majã. Co numiorẽ da'retojanu'cõ, miiti, cürẽ ï'ocu niwĩ. **23** Cü core ï'agü, pürõ e'catise me'rã ï'acu niwĩ. Tojo weegu a'tiro nicu niwĩ:

“A'tigo püricã, ye di'i, ya ò'a me'rã da'reno'co nimo. Co umurære miino'co niyugo, 'numio' pisuno'gõsamo”, nicu niwĩ.

24 Tojo weegu umu cü pacure, cü pacore wijagusami. Cü numo me'rã nigüsamí. Na puarã ni'cã upu weronojõ nirãsama.^a

25 Titapære na puarã su'ti marĩrã nicücãrã niwã. Tojo nimirã, ne bopoyase moocãrã niwã.

Umü, numio nimu'tã'cãrã Ô'acürẽ yurũnu'cã'que ni'i

3 1 Umü, numio Ô'acü cü narẽ weebosáca wesepu nicãrã niwã. Topu na niseti, na puarã nirĩ curare, ni'cü pürõ^b numio tiropu etacu niwĩ. Cü nipe'tirã wa'icürã yurũoro nisoome'rĩgü nicu niwĩ. Co tiro etagu, core sërĩtiña'cu niwĩ:

—¿Nirõta Ô'acü müsãrẽ a'tepagu ducare ba'adutitiati? nicu niwĩ.

2 Cü tojo nicã tu'ogo, cürẽ yu'tico niwõ:

—Nipe'tise a'to nisere ba'adutiami. **3** Tojo nimigüta, ni'cãgü tepagu wa'tero nicju ducare ba'adutiami. “Müsã tigü ducare ba'arã, ñe'eña'rã, wërĩrãsa'a”, niami Ô'acü, ni yu'tico niwõ pürõrẽ.

4 Co tojo nicã tu'ogu, añurõ nisoome'rĩse me'rã core nicu niwĩ:

—Wërĩsome. **5** Ô'acü añurõ masísami. Músã te ducare ba'arã, cü weronojõ nirãsa'a; ña'asere, añusere masĩrãsa'a, nicu niwĩ.

6 Cü tojo nisere tu'ogo, co numio pe'e, tigü ducare ï'amorõ weeco niwõ. Co ï'acã, tigü ducã añuse waro bajucaro niwũ. “Añurõ u'suasenojõ ni'i” nígõ, ba'asĩ'rĩyurũaco niwõ. Tojo nicã, “Tu'omasise cuogoti”, ni wãcügõ, tigü ducare téé, ba'aco niwõ. Ba'atojanu'cõ, co marãpære o'oco niwõ. Cü quẽ'rã ba'acu niwĩ. **7** Na tere ba'áca be'ro narẽ tu'omasise ejacaro niwũ. Tere ba'atjãrã, na su'ti marĩrã nisere tu'omasicãrã niwã. Tojo weetjãrã, higuera wãmeticju pürĩ me'rã mii, dero, cã'mota'asĩ'rĩmicãrã niwã.

^a 2.24 Mt 19.5; Mr 10.7-8; 1Co 6.16; Ef 5.31. ^b 3.1 Jn 8.44; Ap 12.9.

8 Be'ro na tojo wéeca be'ro ñamica'a mujĩpũ sãjãrĩ cura, Õ'acũ ti wesepũ sijawã'cãticã tũ'ocãrã niwã. Cũrẽ uirã, yucupagu wa'teropu du'ticãrã niwã. 9 Tojo weegu Õ'acũ pe'e umũrẽ pisucu niwĩ:

—¿No'opu niti mũ'u?

10 Cũ pe'e Õ'acũrẽ yũ'ticu niwĩ:

—Mũ'u wesepũ sijawã'cãticã tũ'oapu. Yũ'u pe'e su'ti marĩgũ niasu. Tojo weegu uigu du'tiasu, ni yũ'ticu niwĩ.

11 Cũ tojo nisere tuogu, Õ'acũ cũrẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Noa mũ'urẽ “Su'ti marĩgũ ni'ĩ”, niati? ¿Mũ'u yucuduca yũ'u “Ba'aticã'ña” ní'cu dũcare ba'ati? Tere ba'atigu, mũ'u masĩtiboapã, nicu niwĩ Õ'acũ cũrẽ.

12 Cũ tojo nicã tu'ogu, umu cũrẽ yũ'ticu niwĩ:

—Mũ'u yũ'ure ba'pada're'co yũ'ure tigu dũcare ecamo. Tojo weegu ba'asu, ni yũ'ticu niwĩ.

13 Cũ tojo nicã tu'ogu, co numiorẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Mũ'u de'ro weego tojo weeati?

Co cũrẽ yũ'tico niwõ:

—Pĩrõ yũ'ure nisoami. Yũ'u tojo weego ba'asu, ni yũ'tico niwõ.

14 Õ'acũ co tojo nicã tu'ogu, pĩrõrẽ nicu niwĩ:

—Mũ'u nisooque wapa nipe'tirã ãpẽrã wal'icũrã nemorõ ña'arõ wa'agusa'a. Ni'cãrõacã me'rãta téé no'o mũ'u catiro põtõorõ di'tapu sĩ'cõsijagusa'a. Tojo sĩ'cõsijagu, di'tare ba'agusa'a. 15 Numio mũ'urẽ ne ì'asĩ'rĩtigosamo. Co põ'rã, co pãrãmerã nituriarã quẽ'rã mejãrõta weerãsama. Ni'cãcã me'rã a'merĩ ì'atu'tinu'cãrãsa'a. Mũ'u, co macũ ya dũ'podiare cũ'rĩgũsa'a. Cũ pe'e mũ'u dũpoare u'tamutõgũsami, ni werecu niwĩ.

16 Cũrẽ tojo nitoja, numio pe'ere a'tiro nicu niwĩ:

—Mũ'u yũ'rũnũ'cã'que bu'iri wĩ'magũrẽ ñe'egõtigo, pũrõ pi'etigosa'a. Tojo põ'rãti, pũrĩno'migõ, mũ'u marãpu me'rã nisĩ'rĩgõsa'a. Cũ pe'e mũ'u wioгу weronojõ nigũsami, nicu niwĩ.

17-18 Core tojo nitu'ajanũ'cõ, co marãpu pe'ere a'tiro nicu niwĩ:

—Mũ'u nũmo co ucũsere tũ'o ãjõpeotjãgũ, yũ'u ba'adutiti'quere ba'a'que bu'iri, mũ'u pũrõ pi'etise me'rã da'ra, ba'asere bocagusa'a. Ni'cãcã me'rãta upũtu da'ratjãgũ, pi'etinu'cãgũsa'a. Téé wẽrĩgũpu tojo weetuogusa'a. Mũ'u yũ'ure yũ'rũnũ'cã'que bu'iri nipe'tiro di'tapũre ña'ase pĩ'rĩrõsa'a. Pota, tá, apeye peje ña'ase pĩ'rĩnemorõsa'a. Tojo nicã nũcũ çjase otetisenojõrẽ ba'arãsa'a. 19 Ba'asere a'magũ, mũ'u pũrõ asituuase me'rã da'ragusa'a. Téé wẽrĩgũpu soogusa'a. Mũ'u di'ta me'rã weeno'cu ni'ĩ. Tojo weegu mũ'u wẽrĩgũ, di'tata apaturi dojogusa'a, ni werecu niwĩ Õ'acũ cũrẽ.

20 Adã cũ nũmorẽ Eva wãme õ'ocu niwĩ. “Co nipe'tirã paco nigõsamo,” nígũ, tojo wãme õ'ocu niwĩ.

21 Be'ro Õ'acũ narẽ na su'ti sãñatjere weebosacu niwĩ. Wa'icũrã caseri me'rã weecu niwĩ. 22 Tojo wee, Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ: “Á'rĩ yu'u dutisere yu'rũnu'cãtjĩagũ, marĩ weronojõ añuse, ña'asere tu'omasĩgũ wa'ami. Cũ apegu catinu'cũsere o'ocju dũcare ba'acã, ña'a nibosa'a. Cũ tere ba'agu pũrĩcã, catinu'cũcã'bosami”, nicu niwĩ.

23 Tojo weegu cũrẽ apesepu wĩorẽcu niwĩ. Cũ, cũrẽ cũumi'carore nidutiticu niwĩ majã. Ne waro añurõpu Edépu nimi'cũre cõ'awĩrõcã'cu niwĩ. Cũ di'ta me'rã da'reno'cũre ba'asere a'magũ, di'tareta da'raduticu niwĩ.

24 Õ'acũ Adã, Evare cõ'awĩrõca be'ro na catinu'cũsere o'ocju dũcare ba'abosama nígũ, u'mũsecjãrã Õ'acũrẽ wereco'terãrẽ Edé mujĩpũ mujãtiro pe'ere co'tedutigu cũucu niwĩ. Tojo nicã cũ di'pjĩ pajiri pjĩ pecame'e weronojõ ãjũ, sutuanu'cũrĩ pjĩrẽ cũucu niwĩ. Ne ni'cũ catinu'cũse cuocju tĩropu ejaticã'to nígũ, tojo weecu niwĩ.

Caí, tojo nicã cũ acabiji Abel ye cjase ni'i

4 1 Be'ro Adã, Eva añurĩ wese Edépu ní'cãrã na wijãca be'ro aperõpu wa'acãrã niwã. Topu Adã cũ nũmo me'rã nicu niwĩ. Tojo weego nijĩpaco tojaco niwõ. Be'ro ni'cũ wĩ'magũ wũaco niwõ. Cũrẽ Caí wãme õ'ocãrã niwã. Cũ bajuacã ì'agõ, Eva, “Õ'acũ weetamuse me'rã yu'u wĩ'magũrẽ wũapu”, nico niwõ. 2 Be'ro apaturi Eva apĩ wĩ'magũ wũaco niwõ. Cũ wãmeticu niwĩ Abel. Cũ Abel, Caí acabiji nicu niwĩ. Na pũarã bũcua weetjĩarã, nanucũ da'rase cuocãrã niwã. Abel oveja co'tegũ nicu niwĩ. Cũ ma'mi Caí pe'e otesere oteri masũ nicu niwĩ.

3 Yoãca be'ro Caí ni'cã nũmu cũ da'rase cjasere Õ'acũrẽ o'ogu wa'acu niwĩ. 4 Cũ acabiji Abel quẽ'rã cũ da'rasere miacu niwĩ. Cũ yarã oveja ne põ'rãti'cãrã añurãrẽ miacu niwĩ. Õ'acũ Abere, cũ mia'quere añurõ e'catise me'rã ì'acu niwĩ. 5 Cũ ma'mi Caí pe'ere, cũ mia'quere Õ'acũ tu'saticu niwĩ. Tojo weegu Caí ua wa'acu niwĩ. 6 Cũ tojo uacã ì'agũ, Õ'acũ Caĩrẽ a'tiro nicu niwĩ: “¿De'ro weegu mu'u uati? 7 Mu'u añurõ weecã, e'catise me'rã mu'urẽ ì'agũsa'a. Añurõ weetigu pũrĩcã, ña'arõ nisetinu'cũgũsa'a. Tojo weegu mu'u ña'arõ weesi'rĩsere tojo tu'oña'a, wãcũtutuaya”, ni werecu niwĩ Õ'acũ Caĩrẽ.

8 Be'ro ni'cã nũmu Caí cũ acabiji Abere, “Te'a cãpũpu sijarã”, nicu niwĩ. To cãpũpu na pũarã nírã, Caí pe'e cũ acabijire wẽjẽcã'cu niwĩ. 9 Õ'acũ cũ tojo weecã ì'agũ, Caĩrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—¿Mu'u acabiji Abel no'õpu niti? nicu niwĩ.

Caí cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Masĩtisa'a. Cũrẽ co'tegũ mejẽta ni'i, ni yu'ticu niwĩ.

10 Cũ tojo yu'ticã tu'õgu, Õ'acũ cũrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu mu'u acabijire wẽjẽati? Mu'u acabiji ye dí di'tapu yu'ure pisu caricũcũñarõ weronojõ ni'i. 11 Tojo weegu mu'u acabijire

wějě'que bu'iri mu'urē ña'arō wa'arosa'a. Pi'eti, bajaque'atinu'cūgūsa'a. Cūrē wějēcā, cū ye dí di'tapu si'bisājā wa'apu. Tojo weegu ni'cārōacārē a'ti di'tare cō'awīrōno'gūsa'a. **12** Mu'u otecā, ne dūca marīrōsa'a. Sooro marīrō nipe'tiropu sijabajaque'atigu nigūsa'a, nicu niwī Ō'acū Caírē.

13 Caí cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u yu'ure to cārōjo bu'iri da'recā, ne pōtēosome. **14** Ni'cācā yu'ure a'ti di'ta nimi'cure cō'abutia'a. Tojo weegu mu'u ī'orōpūre nisome. Sooro marīrō nipe'tiropūre sijabajaque'atigusa'a. Tojo weecāma, no'o yu'ure bocaiejagu wějēgūsami, ni yu'ticu niwī Caí Ō'acūrē.

15 Cū tojo nicā tu'ogu, Ō'acū yu'ticu niwī:

—No'o mu'urē bocaēja wějēgūnojō sietetiri mu'urē bu'iri da'rero nemorō da'reno'gūsami, nicu niwī. Tojo weegu Ō'acū Caírē wějētīcā'to nīgū, cū upūpūre apeyenojō ojaō'ocu niwī. Cūrē ī'amasī, wějētīcā'to nīgū, tojo weecu niwī. **16** Tojo weegu, Caí Ō'acū ī'orōpū nimi'cu wija wa'acu niwī. Nod^c wāmetiropu, Edé mujīpū mujātiro pe'e nirōpū niseticu niwī majā.

Caí pārāmerā nituriarā nise ni'i

17 Caí yoāca be'ro nūmotia wa'acu niwī. Cū nūmo me'rā nicu niwī. Tojo weego co nijīpaco tojaco niwō. Be'ro ni'cū wī'magū wuaco niwō. Cū wāmeticu niwī Enoc. Titare Caí ni'cā macā da'recu niwī. Ti macārē Enoc wāmeyecu niwī. Cū macū nimu'tāgū ye wāme weronojō ō'ocu niwī. **18** Enoc, Irad pacu nicu niwī. Irata Mehujael pacu nicu niwī. Mehujaeta Metusael pacu nicu niwī. Metusael Lamec pacu nicu niwī. **19** Cū, Lamec pūarā numia nūmoticu niwī. Ni'cō Ada wāmetico niwō, apego Zila. **20** Ada ni'cū pō'rātico niwō. Cū Jabal wāmeticu niwī. Cū pārāmerā nituriarā wecuā cuorā nicārā niwā. Na sijari masā nitjīarā, su'ti caseri me'rā wee'que wi'serire cuocūcārā niwā. **21** Jabal acabiji Jubal wāmeticu niwī. Cū Jubal pārāmerā nituriarā wēopawu putirā, buapūtērī masā nicūcārā niwā. **22** Apego Lamec nūmo Zila wāmetigo ni'cū pō'rātico niwō. Tubal-caí wāmetigu cōme, tojo nicā bronze wāmetise me'rā apeyenojō da'recūcu niwī. Cū ni'cō acabijoticu niwī. Co Naama wāmetico niwō.

23 Ni'cā nūmu Lamec cū nūmosānumiarē, Ada, Zilare a'tiro nicu niwī:

“Yu'u ucūserē añurō tu'oya.

Yu'ure cāmida'rese wapa ni'cū umurē wějēcā'pu.

Ni'cū ma'murē yu'ure paase wapa mejārōta weepu.

24 ‘Caírē wějēgūnojō sietetiri cūrē a'meno'gūsami’, nicu niwī Ō'acū.

Yu'u pe'ema setenta y sietetiri a'meno'rōsa'a”, nicu niwī.

^c 4.16 Nod “sijabajaque'atise” nisī'rīrō wee'e.

Set, tojo nicã cû macû Enós ye cjase ni'i

25 Adá apaturi cû nûmo me'rã nicu niwĩ tja. Tojo weego co ni'cû wĩ'magû wuaco niwõ. Cû bajuacã ï'agõ, cûrẽ Set wãme õ'oco niwõ. "Õ'acû yu'ure o'omi" nígõ, tojo weeco niwõ. "Õ'acû ã'rĩ, Caí wějě'cu Abere ducayugure yu'ure o'omi", nico niwõ.

26 Be'ro cû Set quẽ'rã bucua, nûmoticu niwĩ. Cû nûmo ni'cû põ'rãtico niwõ. Cûrẽ Enós wãme õ'ocu niwĩ. Cû bajuáca be'ro masã Õ'acûrẽ "Ûsã wioгу ni'i" ni êjõpeo, sêrĩnû'cãcãrã niwã.

Adá põ'rã nituriarã ye cjase ni'i

5 1 A'te Adá põ'rã nituriarã ye queti oja'que ni'i.

Ne waro Õ'acû masûrẽ wéégu, cû weronojõ bajuguta weecu niwĩ. **2** Ûmu, numio weecu niwĩ. Narẽ bajurẽgû, "Ã'rã masã nima; narẽ añurõ wa'ato" ni, cûucu niwĩ.^d

3 Adá ciento treinta cû'marĩ cуoгу, ni'cû cû weronojõ bajugu macûticu niwĩ. Cû wĩ'magûrẽ Set wãme õ'ocu niwĩ. **4** Set bajuáca be'rore Adá ochocientos cû'marĩ catinemocu niwĩ. Tojo weegu pãjãrã ûmu, numia põ'rãtinemocu niwĩ. **5** Nipe'tise cû'marĩ catigu, novecientos treinta cû'marĩ caticu niwĩ. Ticuse cû'marĩ cуoгу, Adá wêrĩcu niwĩ.

6 Adá macû Set ni'cû macûticu niwĩ. Cû wĩ'magûrẽ Enós wãme õ'ocu niwĩ. Cû macû Enós bajuácaterore ciento cinco cû'marĩ cуocu niwĩ. **7** Cû bajuáca be'rore Set ochocientos siete cû'marĩ catinemocu niwĩ. Cû ûmu, numia põ'rãtinemocu niwĩ. **8** Set novecientos doce cû'marĩ cуoгу, wêrĩcu niwĩ.

9 Cû macû Enós, Cainán wãmetigure macûticu niwĩ. Cainán bajuácaterore Enós noventa cû'marĩ cуocu niwĩ. **10** Be'ro Enós ochocientos quince cû'marĩ catinemocu niwĩ. Te cû'marĩrẽ ûmu, numia põ'rãtinemocu niwĩ. **11** Enós novecientos cinco cû'marĩ cуoгу, wêrĩcu niwĩ.

12 Enós macû Cainán Mahalaleel wãmetigure macûticu niwĩ. Mahalaleel bajuácaterore Cainán setenta cû'marĩ cуocu niwĩ. **13** Cainán ochocientos cuarenta cû'marĩ catinemocu niwĩ. Ticuse cû'marĩ cуoгу, ûmu, numia põ'rãtinemocu niwĩ. **14** Cainán novecientos diez cû'marĩ cуoгу, wêrĩcu niwĩ.

15 Cainán macû Mahalaleel Jared wãmetigure macûticu niwĩ. Jared bajuácaterore Mahalaleel sesenta y cinco cû'marĩ cуocu niwĩ. **16** Be'ro te cû'marĩ be'rore ochocientos treinta cû'marĩ catinemocu niwĩ. Pãjãrã ûmu, numia põ'rãtinemocu niwĩ. **17** Mahalaleel ochocientos noventa y cinco cû'marĩ cуoгу, wêrĩcu niwĩ.

^d5.2 Mt 19.4; Mr 10.6.

18 Jared quē'rā Enoc wāmetigure macūticu niwī. Enoc bajuácaterore Jared ciento sesenta y dos cū'marī cūocu niwī. **19** Be'ro pājārā ʘmua, numia pō'rātinemocu niwī. Ochocientos cū'marī catinemocu niwī.

20 Jared novecientos sesenta y dos cū'marī cūogu, wēricu niwī.

21 Be'ro Jared macū Enoc, Matusalén wāmetigure macūticu niwī.

Cū macū Matusalén bajuácaterore sesenta y cinco cū'marī cūocu niwī. **22** Enoc Ō'acū me'rā añurō niseti, cū ɥaro weecu niwī. Cū macū Matusalén bajuáca be'rore Enoc trescientos cū'marī catinemocu niwī.

Āpērā ʘmua, numia pō'rātinemocu niwī. **23** Enoc trescientos sesenta y cinco cū'marī caticu niwī. **24** Cū Ō'acū dutise weegú nitjagū, wēriticu niwī. Ni'cā nɥmɥ bajudutia wa'acu niwī. Ō'acū cūrē mia wa'acu niwī.

25 Enoc macū Matusalén Lamec wāmetigure macūticu niwī. Lamec bajuácaterore Matusalén ciento ochenta y siete cū'marī cūocu niwī.

26 Be'ro setecientos ochenta y siete cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē ʘmua, numia pō'rātinemocu niwī. **27** Matusalén cū novecientos sesenta y nueve cū'marī cūogu, wēricu niwī.

28 Be'ro Matusalén macū Lamec ciento ochenta y dos cū'marī cūogu, macūticu niwī. **29** Cū macūrē Noé wāme ō'ogū, a'tiro nicu niwī: “Ō'acū, 'Di'tapure peje ña'ase, tá, pota pī'rīrōsa'a', nicu niwī. Tojo weerā marī ba'asere a'marā, pūrō pi'etise me'rā di'tare da'ra'a. Ārī yɥ'ɥ macū me'rā marī soose bocarāsa'a”, nicu niwī Lamec. **30-31** Noé bajuáca be'rore Lamec quinientos noventa y cinco cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē āpērā ʘmua, numia pō'rātinemocu niwī. Lamec setecientos setenta y siete cū'marī cūogu, wēricu niwī.

32 Be'ro cū macū Noé quinientos cū'marī cūóca be'ro, cū pō'rā Sē, Cā, Jafet bajuacārā niwā.

Masā a'ti ɥmucocjārā na ña'arō weeseti'que ni'i

6 **1** Titare masā a'ti di'tapure pājārā waro masāputicārā niwā. Na pō'rā numia añubutiarā numia nicārā niwā. **2** Ō'acū yarā nimi'cārā na numiarē ī'arā, “Añubutiarā numia nima”, ni ī'acārā niwā. Tojo weerā nanɥcū no'o na ɥagore, na tɥ'sagore nɥmoticūcārā niwā. **3** Ō'acū pe'e a'tiro nicu niwī: “Yɥ'ɥ masārē a'ti nucūcāpɥ catinu'cūcā weesome. Na boacjārā dia'cū nima. Ciento veinte cū'marīta catirāsama”, nicu niwī Ō'acū.

4 Titare Ō'acū yarā nimi'cārā, na masā pō'rā numia me'rā nɥmoticā, na pō'rā pacarā waro, tutuarā nicārā niwā. Be'ropɥ quē'rārē na pārāmerā nituriarā pacarā nicārā niwā. Dɥporocjārā narē ucūrā, “Nipe'tirā āpērā masā yɥ'rɥoro tutuarā, tɥ'omasīrā nima”, nicārā niwā.

5-7 Titare masā ña'abutiaro weeseticārā niwā. Ña'arō weese dia'cūrē wācūcārā niwā. Ō'acū na tojo weeseticā ī'agū, narē ne tɥ'saticu

^e 5.29 Hebreo ye me'rā “Noé” nírō, “soose” nisi'rīrō weronojō bususa'a.

niwī. “Yuh masārē weeticā, añubopā”, ni wācūcū niwī. Tojo ni, pūrō bñjawetise me'rā a'tiro nicū niwī: “Masā yuh weemi'cārārē cō'ape'ocūti. Tojo nicā wal'icūrā, nucūcārū nirā, wñurā, nipe'tirārē cō'ape'ocūti. Yuh pūrō bñjaweti'i. Yuh narē weeticā, añubopā”, nicū niwī.

8 Tojo nimigū, Noé cū añurō weesetisere ī'agū, cū me'rā pūrō e'caticū niwī.

Ō'acū Noeré yucūsu pajipju cū weeduti'que ni'i

9 A'te Noé ye queti ni'i.

Noé añugū nicū niwī. Ō'acū cū duti'caronojōta weeseticū niwī. Masā nipe'tirā wa'teropñre cū dia'cū Ō'acū ñaronojō niseti'cū niwī. **10** Noé i'tiarā pō'rāticū niwī. Sē, Cā, Jafet wāmeticārā niwā.

11 Āpērā masā pe'e Ō'acū ī'acā pe'ema, ña'ase dia'cū weecārā niwā. A'mewējēse yuh'rua wa'acaro niwū. **12** Masā nipe'tirā ña'arō weesetirā dia'cū nicārā niwā. Na tojo weesetisere ī'agū, **13** Ō'acū Noeré a'tiro nicū niwī: “Yuh nipe'tirā masārē cō'ape'ocūti. Na basu ña'arō weecā, a'ti ñm̄sorñre a'mewējēse yuh'rñmajā wa'a'a. Tojo weegū masā, di'tare miope'ocūti. **14** Tojo weegū mñ'ū a'tiro weeya. Yucūsu pajipju weeya. Yucūgū añucju cjasere mii, a'medo'oya. Tiwñ po'pearñre peje tucūri weeya. Aco sājārī nígū, bu'ire, po'pearñ quē'rārē ope me'rā añurō bi'aya. **15** A'tocārō pajipju weeya. Ciento treinta y cinco metro yoapju nirōsa'a. E'saro pe'e veintidos metro, ape metro deco nirōsa'a. Ū'muarō pe'ema trece metro, ape metro deco ñ'muarju nirōsa'a. **16** I'tia casatipju weeya. Tiwñ ñposārīpñre añurō mo'aña. To mo'a'caro docare bo'reyuse sājātjore ñ'aya. Ni'cā metro deco ñ'abaque'aya. Tojo nicā ni'cā sope sājātji sopere weeya. **17** Yuh a'ti di'tare miogūtigu we'e. Nipe'tirā a'ti di'tacjārā catise cuorānojō mirī, wēri'pe'tia wa'arāsama. **18** Yuh mñ'ū me'rā pūrīcārē añurō wee, apoguti. Mñ'ū, mñ'ū ñmo, mñ'ū pō'rā ñmñ, na ñmosānumia me'rā tiwñpñre sājáárāsa'a. **19** Tojo nicā, mñ'ū tiwñpñre a'ticūrā wal'icūrārē miisāgūsa'a. Nipe'tirā wal'icūrā a'ti di'tapñ nirāñcū ni'cū ñmñ, ni'cō numio miisāgūsa'a. Na, mñsā me'rā nirāsama. Tojo weerā mñ'ū me'rā wal'icūrā yuh'rñwetirāsama. **20** Mñ'ū me'rā pñarērā sājáárāsama. Wal'icūrāñcū, wñurā, buarā, di'tapñ si'cōsijarā quē'rā sājáárāsama. Mñ'ū weronojōta na quē'rā yuh'rñwetirāsama. **21** Tojo nicā mñ'ū tiwñpñ nígū ba'atjere miaña. Na wal'icūrā ba'atje quē'rārē miaña”, nicū niwī Ō'acū.

22 Noé nipe'tisere Ō'acū weeduti'caronojōta weecū niwī.

A'ti di'tare Ō'acū mio'que ni'i

7 **1-2** Be'ro Noeré Ō'acū a'tiro nicū niwī: “Nipe'tirā a'tocaterocjārā masā ña'arā nima. Mñ'ū ni'cūta yuh' dutisere queoro weegú ni'i. Tojo weegū mñ'ū acawererā me'rā yucūsupñ sājāña. Wal'icūrā yuh're

ĕjĕamorōpeojārē siete ʘmʘa, siete numia tiwʘpʘre miisāaña. Āpērā wa'icūrā ba'atirānojō pe'ema nanʘcū ʘmʘ, numio miisāaña. **3** Mirīcūa quē'rārē na ye cururinʘcū siete ʘmʘa, siete numia miisāaña. Mʘ'ʘ tojo weecā, a'ti nucūcāpʘre bajudutisome. **4** Siete nʘmʘrī be'ro acoro pejanʘ'cācā weegʘti. Cuarenta ʘmʘcori, cuarenta ñamirīʘ pejarosa'a. Nipe'tirā catirā yʘ'ʘ weemi'cārārē miocō'ape'ocūti", nicʘ niwī.

5 Noé nipe'tisere Ō'acū cū weeduti'caronjōta weecʘ niwī.

6 Titare di'ta mirīcaterore Noé seisciento cū'marī cʘocʘ niwī.

7 Dia mirīsere yʘ'rʘwetirāti nīrā, Noé, cū nʘmo, cū pō'rā ʘmʘa, na nʘmosānumia me'rā tiwʘ yucʘsʘjopʘre sājāacārā niwā. **8** Na wa'icūrā nipe'tirā Ō'acūrē ĕjĕamorōpeojā, ba'atirānojō, wʘnrā, bʘarā, di'tapʘ sī'cōsijarā **9** Noé me'rā sājāacārā niwā. Ō'acū cū duti'caronjōta wa'icūrā curarinʘcū ʘmʘ, numio sājāacārā niwā.

10 Ō'acū cū ní'caronjōta siete nʘmʘrī be'ro acoro pejanʘ'cācaro niwū. **11** Titare Noé seiscientos cū'marī cʘori curare ma'ma cū'ma nʘ'cārī mujīpū be'ro cja mujīpū diecisiete nʘmʘrī ejari cura pejanʘ'cācaro niwū. Dia pajiri maa po'pearʘ aco wijase peri pārīpe'tia wa'acaro niwū. Aco ʘ'mʘarōpʘ nise quē'rā pajibutiaro pejacaro niwū.

12 Cuarenta ʘmʘcori, cuarenta ñamirī a'ti di'tapʘre pejacaro niwū.

13 Aco pejanʘ'cārī nʘmʘrē Noé tiwʘjopʘre cū nʘmo, cū pō'rā Sē, Cā, Jafet, na nʘmosānumia sājāacārā niwā. **14** Na me'rā nipe'tirā wa'icūrā, ecarā, bʘarā, di'tapʘ sī'cōsijarā, mirīcūa, nipe'tirā wʘnrā, te curarinʘcū sājāacārā niwā. **15** Na wa'icūrā pʘarērā Noé me'rā tiwʘpʘre sājāacārā niwā. **16** Ō'acū Noerē duti'caronjōta na wa'icūrā curarinʘcū ʘmʘ, numio sājāacārā niwā. Be'ro na nipe'tirā sājāca be'ro Ō'acū sopere bi'acā'cʘ niwī.

17 Cuarenta nʘmʘrī acoro pejacaro niwū. Siape'e me'rā di'ta mirīa wa'acaro niwū. Tojo weero tiwʘ yucʘsʘ wā'cāpa'a wa'acaro niwū. **18** Aco a'ti di'tapʘre mirīyʘ'rʘa wa'acaro niwū. Tiwʘ acopʘ pa'sacusiacaro niwū. **19** Te aco nipe'tise ũrūpagʘ ʘ'mʘasepagʘre yʘ'rʘmʘjā wa'a'caro niwū. **20** Te aco ũrūpagʘre siete metros yʘ'rʘmʘjānemocarō niwū. **21** Tojo wa'acā, masā a'ti ʘmʘcopʘ nimi'cārā mirīpe'tia wa'acārā niwā. Mirīcūa, wa'icūrā, ecarā, bʘarā, di'tapʘ sī'cōsijarā mirīpe'tia wa'acārā niwā. **22** Nipe'tirā di'tapʘ nīrā, catise cʘomi'cārā wērīpe'tia wa'acārā niwā. **23** Noé, tojo nicā cū me'rā tiwʘpʘ sājāa'cārā dia'cū yʘ'rʘcārā niwā. Āpērā tiwʘpʘ sājāati'cārāpʘa masā, wa'icūrā, ecarā, mirīcūa, bʘarā, di'tapʘ sī'cōsijarā mirī, wērīpe'tia wa'acārā niwā.

24 Te aco ciento cincuenta nʘmʘrī di'tapʘre wetiro marīrō nicaro niwū.

f7.4 “Cuarenta ʘmʘcori, cuarenta ñamirī” hebreo ye me'rā cuarenta numurī nirō wee'e.

A'ti di'ta mirĩdu'u'que ni'i

8 1 Na tiwɘpɘ ni rĩ cura, Õ'acũ Noeré, wa'icũrã, cũ me'rã nirãrẽ wãcũcɘ niwĩ. Tojo weegɘ te acore wetidijato nígũ, wĩ'rõ wẽecã weecɘ niwĩ. Cũ tojo weese me'rã dia wetidijanũ'cãcaro niwũ. 2 Aco, dia pajiri maa po'pearɘ wijase peri bi'a wa'acaro niwũ. Tojo nicã, ɰ'muarõpɘ peja'que quẽ'rã pejadu'ucaro niwũ. 3 Tojo weero dia pajiri maa wetidijaro weecaro niwũ majã. Ciento cincuenta nɘmɘrĩ aco pejanũ'cãca be'ro dia wetidijacaro niwũ. 4 Ti cũ'marẽta seis mujĩpũrĩ be'ro cja mujĩpũ diecisiete ni rĩ nɘmɘ tiwɘ yucɘsɘjo ɰrũpagɘ Ararat wãmetisepagɘ bu'ipɘ wetiweepejacaro niwũ. 5 Dia wetidijanu'cũcaro niwũ. Nueve mujĩpũrĩ be'ro cja mujĩpũ nimũ'tãrĩ nɘmɘ nicã, ɰrũpagɘ yapari bajuanũ'cãcaro niwũ.

6 Cuarenta nɘmɘrĩ be'rore Noé sope cũ wéeca sopere pãocɘ niwĩ. 7 Pãotojanũ'cõ, ni'cũ yuca weronojõ bajugɘ ñígũ, cuervo wãmetigure ti soperɘ du'uwĩrõcɘ niwĩ. Cũ nipe'tiropɘ wɘncusiacy niwĩ. Téé di'ta bajucãpɘ wɘncusiatɘocɘ niwĩ. 8 Be'ro, di'ta bajutojati nígũ, bujare du'uo'ócɘ niwĩ. 9 Buja pe'e ne cũ ejapejacjure bocaticɘ niwĩ. Dia ne wetidijape'titicaro niwũ yujupɘ. Tojo weegɘ buja Noé tiropɘ dajacã'cu niwĩ. Noé cũ omocãrẽ sĩowĩrõ, bujare ñe'e, tiwɘpɘta apaturi miisõrõcã'cu niwĩ.

10 Cũ siete nɘmɘrĩ yucuecɘ niwĩ. Be'ro apaturi bujare du'uo'ócɘ niwĩ tja. 11 Na'ique'ari cura buja cũ ẽ'quẽapɘ ni'cã pũrĩ olivo wãmeticjɘ pũrĩ cɘo'cɘ, Noé tiropɘ dajacy niwĩ. Tojo weegɘ Noé “Dia wetidijarota weesa'a”, ni masĩcɘ niwĩ. 12 Tojo nimigũ, siete nɘmɘrĩ yucuenemocɘ niwĩ. Apaturi bujare o'ócɘ niwĩ tja. Ti nɘmɘ wa'a'cɘpɘta buja ne dajaticɘ niwĩ majã.

13 Titare Noé seiscientos uno cũ'marĩ cɘogɘ nicã, dia añurõ wetipe'ticaro niwũ majã. Ma'ma cũ'ma nimũ'tãrĩ nɘmɘ nicã Noé tiwɘ yucɘsɘjo mo'a'carore pãacy niwĩ. Tore pãa, di'tare ñ'acy niwĩ. Di'ta boporo weecaro niwũ. 14 Ape mujĩpũ veintisiete ni rĩ nɘmɘ nicã, di'ta añurõ bopoa tojacaro niwũ. 15 Tojo weegɘ Õ'acũ Noeré a'tiropɘ nicɘ niwĩ: 16 “Mũ'ɰ, mũ'ɰ nɘmo, mũ'ɰ põ'rã, na nɘmosãnumia me'rã wijaaya. 17 Mũ'ɰ me'rã ní'cãrã wa'icũrã, mirĩcũa, ecarã, buarã, di'tapɘ sĩ'cõsijarã, nipe'tirãrẽ wĩorẽpe'ocã'ña. Mũ'ɰ tojo weecã, na a'ti di'ta nipe'tiropɘ wa'arãsama. Na pãjãrã põ'rãti, a'ti di'tare tuuse'sanũ'cãrãsama”, nicɘ niwĩ.

18 Cũ tojo nicã tɘ'ogɘ, Noé Õ'acũ duti'caronojõta weecɘ niwĩ. Noé, cũ nɘmo, cũ põ'rã, na nɘmosãnumia tiwɘ yucɘsɘpɘ ní'cãrã wijaacãrã niwã majã. 19 Nipe'tirã wa'icũrã, buarã, di'tapɘ sĩ'cõsijarã, mirĩcũa, tiwɘpɘ ní'cãrã wijaape'tia wa'acãrã niwã. Te curarinucũ morẽrõ marĩrõ wijaacãrã niwã.

20 Be'ro Noé Ō'acūrē wa'icūrārē ūjūamorōpeoguti nígū, ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucū niwī. Tore apope'otoja, Ō'acūrē ějōpeogu wa'icūrā, mirīcūa añurānojōrē wējē ūjūamorōpeocu niwī. **21** Ō'acū Noé tojo weecā ĩ'agū, cū wa'icūrārē ūjūamorōpeocā ū'mūtisere wījīgū, e'caticū niwī. Tojo weegu a'tiro wācūcū niwī: “Ne apaturi di'tare ña'arō weesome. Masā na ña'arō weese bu'iri tojo weewū. Masā maata wī'marā nírāpūta ña'arō weesere masītojasama. Nipe'tirā catise cūorārē ne apaturi yū'ū narē mio'caro weronjō weenemosome majā”, nicū niwī Ō'acū.

22 Apeye a'tiro nicū niwī:

“A'ti ūmūco nirī curare masā ote, te dūcare mii, ba'anu'cūrāsama.

A'ti nucūcāpūre asise, yūshase ninu'cūcā'rōsa'a.

Cū'ma, pu'ecu quē'rā ninu'cūcā'rōsa'a.

Ūmūcori, ñamirī quē'rā ne pe'tisome.

Tojo ninu'cūcā'rosa'a téé a'ti ūmūco pe'ticāpū”, nicū niwī Ō'acū.

Ō'acū Noé me'rā “A'tiro weeguti” ni apo'que ni'i

9 **1** Ō'acū Noeré, cū pō'rārē “Añurō wa'ato” nígū, a'tiro nicū niwī: “Pājārā pō'rāti masāputiya. Nipe'tiropūre tuuse'sanū'cāña.

2 Ni'cārōacā me'rā nipe'tirā wa'icūrā a'ti nucūcācjārā mūsārē uirāsama.

Ū'muarōpū wūurā, di'tapū sī'cōsijarā, buarā, dia pajiri maapū nirá

nipe'tirā uirāsama. Mūsā na wiorā nirāsa'a. **3** Todūporo mūsā otese,

yucūduca no'o nisenojōrē ba'aduti'caronjōta na quē'rārē mūsā

ba'arāsa'a. **4** Wa'icū di'i ba'arā, dí me'rā ba'aticā'ña. A'tiro ni'i. Te

dípūreta catise ni'i. **5** Tojo weegu no'o ni'cū masūrē wējēgūnojōrē bu'iri

da'redutiguti. No'o wa'icū quē'rā, masūrē wējēgūnojōrē wējēdutiguti.

6 ”A'tiro ni'i.

Masā yū'ū weronjō bajurā weeno'cārā nima.

Tojo weegu masārē wējēgūnojō cū quē'rā wējēno'gūsami.

7 Mūsā pe'e pājārā pō'rātiya.

A'ti nucūcā nipe'tiropūre tuuse'saya”, nicū niwī Ō'acū.

8 Apeyere Ō'acū Noeré, cū pō'rārē ninemocu niwī: **9** “Ni'cārōacā mūsā me'rā a'tiro apoguti. Mūsā pārāmerā nituriarā quē'rārē tojota weeguti.

10 Tojo nicā nipe'tirā wa'icūrā mūsā me'rā nirārē apoguti. Na mūsā

me'rā yucūsupū ní'cārā mirīcūa, wa'icūrā, ecarā, nūcūcjārā nipe'tirā

me'rā apoguti. **11** Yū'ū mūsā me'rā apo'que ne dūcayusome. A'tiro ni'i.

Masārē, wa'icūrārē ne apaturi aco me'rā miosome. Ne a'ti di'tare tojo

weenemosome. **12** Yū'ū mūsārē, mūsā pārāmerā nituriarārē, wa'icūrārē ne

apaturi tojo weesome majā nisere ĩ'ogū, a'tiro weeguti. **13** O'mecuraripū

bu'edare cūugūti. Ti da me'rā yū'ū a'ti nucūcāpū nirá me'rā yū'ū apo'quere

ĩ'ogūsa'a. **14** Tojo weero yū'ū acoro ñiacā weecā, bu'eda bajarosa'a. **15** Ti

dare ĩ'agū, mūsā me'rā, tojo nicā nipe'tirā a'ti nucūcāpū nirá me'rā yū'ū

apo'quere wācūgūsa'a. Ne apaturi aco me'rā mūsārē miocō'asome. **16** Ti da

o'mecuraripɯ bajuacã, yu'u ñ'agũsa'a. Ñ'agũ, yu'u nipe'tirã masã me'rã, a'ti nucũcãpɯ nirã me'rã 'Yu'u apo'que ne pe'tisome' ní'quere wãcũgũti. **17** Ti da yu'u masã, wa'icũrã, nipe'tirã a'ti nucũcãpɯ nirã me'rã yu'u apo'quere ñ'orí da nirõsa'a", nicu niwí Ñ'acũ Noeré.

Noé, cũ põ'rã me'rã niseti'que ni'i

18 Noé põ'rã cũ me'rã yucusuɯ ní'cãrã a'ticũrã nicãrã niwã: Sē, Cã, tojo nicã Jafet. Cã, Canaá pacu nicu niwí. **19** Na i'tiarã Noé põ'rã nicãrã niwã. Na nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã ñecũsumɯa nicãrã niwã. Be'ro na pãrãmerã nituriarã nipe'tiropɯ se'sa wa'acãrã niwã.

20 Noé di'tare se'e apocũu, u'sere otecɯ niwí. **21** Be'ro, u'seducaco me'rã vino da're, sî'rícɯ niwí. Tere sî'rígũ, que'a wa'acɯ niwí. Tojo que'agɯ, cũ ya wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'ipɯ sãjãa, ejapeja, su'ti marígũ pesacɯ niwí. **22** Cũ tojo pesari cura cũ macũ Cã sãjãa, ñ'acɯ niwí. Cã, Canaá pacu nicu niwí. Cã, cũ pacu Noeré su'ti maricã ñ'agũ, cũ ma'misumuarẽ weregɯ wa'acɯ niwí. **23** Cũ tojo werecã tu'orã, Sē, Jafet ni'cã casero, su'ti caserojore paapeowã'cã, aperopɯ ñ'a, dustisãjãa, mo'acãrã niwã. Na pacu su'ti marígũ nicã ñ'asî'rítirã, tojo weecãrã niwã.

24 Be'ro Noé cũ que'ase pe'ticã, wã'cãcɯ niwí. Wã'cãgũ, cũ macũ du'sagupɯ cũrẽ tojo wee'quere masígũ, **25** a'ti tiro nicu niwí:

"Cã macũ Canaárẽ ña'arõ wa'arosa'a.

Cũ ma'misumuarẽ da'raco'tegɯ nigũsami."

26 Noé a'ti tiro ninemocɯ niwí:

"Sē wioɯ Ñ'acũrẽ 'Añuy'u'ruami', ni e'catipeoato.

Canaá Sērẽ da'raco'tegɯ niato.

27 Ñ'acũ Jafere pajiri di'ta o'oato.

Cũ Sē me'rã añurõ nisetiatio.

Canaá pe'e cũrẽ da'raco'tegɯ niato," nicu niwí Noé.

28 A'ti di'ta míríca be'ro Noé trescientos cincuenta cũ'marí catinemocɯ niwí. **29** Cũ novecientos cincuenta cũ'marí cuogɯ, wērícɯ niwí.

Noé põ'rã nituriarã ye cjase ni'i

10 **1** A'te Sē, Cã, Jafet ye queti ni'i. A'ti di'ta míríca be'rore Noé põ'rã, Sē, Cã, Jafet na nũmosãnumia me'rã põ'rãticãrã niwã.

2 Jafet põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã: Nimũ'tãgũ Gomer wãmeticɯ niwí.

Cũ be'rocjãrã Magog, Madai, Javán, Tubal, Mesec nicãrã niwã.

Nituoɯ Tiras wãmeticɯ niwí.

3 Gomer, masã ma'mi põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã: Cũ põ'rãtimũ'tã'cu

Askenaz wãmeticɯ niwí. Cũ be'rocjũ Rifat nicu niwí. Cũ be'rocjũ

Togarma wãmeticɯ niwí.

4 Jafet macũ decocjũ Javán wãmetigɯ põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã: Elisa,

Tarsis, Quitim, Dodanim wãmetirã nicãrã niwã.

5 Ā'rā nipe'tirā Jafet pō'rā cū ya curuacjārā nicārā niwā. Na dia pajiri maa sumutocjārā nicārā niwā. Na niatje di'tapᵁ wa'astea wa'acārā niwā. Te di'tapᵁ nírā, te curarinucū na ucūse me'rā nicārā niwā.

6 Noé macū dᵁ'sagᵁpᵁ Cā wāmetigᵁ pō'rā a'ticūrā nicārā niwā:

Nimū'tāgū Cus wāmeticᵁ niwī. Cū be'rocjārā Misraim, Fut, tojo nicā Canaá nicārā niwā.

7 Cā macū nimū'tāgū Cus a'ticūrā pō'rāticᵁ niwī: Seba, Havila, Sabta, Raama, tojo nicā Sabteca nicārā niwā. Raama pō'rā Seba, Dedán wāmetirā nicārā niwā.

8 Cus wāmetigᵁ Nimrod pacᵁ nicᵁ niwī. Cū Nimrod nipe'tiropᵁre a'mewējētutuagᵁ wa'acᵁ niwī. 9 Ō'acū ī'orōpᵁre cū wa'icūrā wējēmu'sīgū nicᵁ niwī. Tojo weero wa'icūrā wējēmu'sīgūnojōrē a'tiro ucūwᵁase nicaro niwū: “Ō'acū ī'orōpᵁre Nimrod weronojō wa'icūrārē wējēmu'sīgū nimi”, nicūcārā niwā. 10 Cū peje macārī wiogᵁ nicūcᵁ niwī. Cū ne waro duti'que macārī a'ticᵁse macārī nicaro niwū: Babel, Erec, Acad, tojo nicā Calne nicaro niwū. Te macārī Sinar wāmetiri di'tapᵁ nicaro niwū. 11 Sinar wāmetiropᵁ ní'cᵁ Asiria wāmetiri di'tapᵁ wa'acᵁ niwī. Topᵁre Nínive, Rehobot Ir, Cala wāmetise macārī da'recᵁ niwī. 12 Tojo nicā Resén wāmetiri macārē da'recᵁ niwī. Ti macā, Nínive, Cala wāmetise macārī wa'teropᵁ tojacaro niwū. Pajiri macā nicaro niwū.

13 Cā macū Misraim wāmetigᵁ a'ticᵁse cururi ñecū nicᵁ niwī: ludeo masā, anameo masā, leabita masā, naftuita masā, 14 patruseo masā, casluhita masā, tojo nicā caftorita masā nicārā niwā. Caftorita masā, filisteo masā ñecūsumᵁa nicārā niwā.

15 Cā macū Canaá wāmetigᵁ Sidó pacᵁ nicᵁ niwī. Sidó masā ma'mi nicᵁ niwī. Cū docacjū Het wāmeticᵁ niwī. 16 Canaá pā'rāmerā nituriarā a'ticūrā nicārā niwā: jebuseo masā, amorreo masā, gergeseo masā, 17 heveo masā, araceo masā, sineo masā, 18 arvadeo masā, zemareo masā, tojo nicā hamateo masā nicārā niwā.

Be'ropᵁre nipe'tirā Canaá ye cururicjārā nipe'tiro na ya di'tapᵁre se'sa wa'acārā niwā. 19 Na ya di'ta Sidó wāmetiri macā me'rā ninū'cācaro niwū. Téé Gerar wāmetiri macāpᵁ, tojo nicā Gazapᵁ nituocaró niwū. Mujīpū mujātiro pe'e na ya di'ta Sodoma, Gomorra, Adma, Zeboim, tojo nicā Lasapᵁ nituocaró niwū. 20 Ā'rā nipe'tirā Cā pō'rā, cū ya curuacjārā nicārā niwā. Na ye di'tapᵁ nírā, te cururinucū na ye ucūse me'rā niseticārā niwā.

21 Apī Noé macū Sē quē'rā pō'rāticᵁ niwī. Cū Jafet ma'mi nicᵁ niwī. Sē nipe'tirā Heber pō'rā nituriarā ñecū nicᵁ niwī.

22 Sē pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Elam, Asur, Arfaxad, Lud, tojo nicā Aram nicārā niwā.

23 Aram pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Uz, Hul, Geter, tojo nicā Mas wāmetirā nicārā niwā.

24 Sē macū Arfaxad Sala pacu nicu niwī. Salata Heber pacu nicu niwī.

25 Sala macū Heber wāmetigu puarā pō'rāticu niwī. Nimu'tāgū Peleg wāmeticu niwī. Peleg “dūcawatise” nisī'rīrō wee'e. Cū nícateropure masā a'ti di'tacjārā dūcawatinu'cā wa'acārā niwā. Tojo weegu tojo wāmeticu niwī. Peleg acabiji Joctán wāmeticu niwī.

26 Cū Joctán pājārā pō'rāticu niwī. A'tiro wāmeticārā niwā. Na masā ma'mi Almodad nicu niwī. Cū be'rore Selef, Hazar-mavet, Jera, 27 Adoram, Uzal, Dicla, 28 Obal, Abimael, Seba, 29 Ofir, Havila, tojo nicā Jobab nicārā niwā. Ā'rā nipe'tirā Joctán pō'rā nicārā niwā. 30 Na Joctán pō'rā na ya di'ta Mesa wāmetiro me'rā ninu'cācaro niwū. Téé Sefar wāmetiro, ūrūpagu mujīpū mujātiro pe'e nirōpu nituocaro niwū.

31 Ā'rā nipe'tirā, Sē pō'rā, cū ya curuacjārā nicārā niwā. Na ye di'tapu nírā, te cururinucū na ye ucūse me'rā nicārā niwā.

32 Noé pō'rā nanucū na pā'rāmerā nituriarā me'rā nicūcārā niwā. Te curarinucū na ya di'tapure wa'acārā niwā. Tojo weerā a'ti di'ta mírīca be'ro na nipe'tiropu wa'astea wa'acārā niwā.

Masā u'muarī wi'i na weesī'rīmi'que cjase ni'i

11 1 Noé pō'rā nituriarā nipe'tirā ni'cārōnojō ucūseticārā niwā.

2 Be'ro majā masā mujīpū mujātiro pe'e wa'a, Sinar wāmetiropu etacārā niwā. Ti di'tapure añurī pa bocacārā niwā. Topu na niseticārā niwā.

3 Topu nírā, ni'cā nūmu a'merī ucūcārā niwā: “Marī di'ta cujirire da'rerā. Be'ro te cujirire, añurō bñtiato nírā, pecame'epu ūjūarā”, nicārā niwā. Na da're'que cujiri me'rā wi'serire yeecārā niwā. Ūtāpaga me'rā weeticārā niwā. Tojo nicā ope me'rā yeemujācārā niwā. 4 Be'ro a'tiro nicārā niwā: “Má, pajiri macā weerā. Tojo nicā, ni'cā wi'i téé u'mūseru ejari wi'i yeerā. Tojo weerā marī be'ropure āpērārē añurō ucūno'rāsa'a. Marī tojo weerā a'ti macāpūre añurō nisetirāsa'a. Ne aperopu wa'astea wa'a weesome”, nicārā nimiwā.

5 Na tojo weeri cura Ō'acū pe'e na tīropu dijati, na ya macā, tojo nicā na u'muarī wi'i na yeeri wi'ijore ī'agū ejacu niwī. 6 Na tojo weesere ī'agū, a'tiro nicu niwī: “Na ni'cā curuacjārā nīma. Ni'cārōnojō ucūma. Tojo weerā a'tere da'ranu'cātojama. Na tojo da'ranu'cāse ne nu'cāse ni'i. A'te be'ro no'o na weesī'rīserē weerāsama. 7 Tojo weerā na tiro dija, na ucūse pe'ere dūcayurā. Tojo weecā, na a'merī ucūmasīti, a'merī tu'osome”, nicu niwī Ō'acū.

8 Tojo weegu Ō'acū masā ucūserē dūcayucu niwī. Na a'merī tu'otiyurā, ti macārē weedu'ucā'cārā niwā. Nipe'tiro a'ti di'tapu wa'astea wa'acā weecu niwī. 9 Titare ti macāpūre Ō'acū nipe'tirā

masārē ucūsu'riacā weecu niwī. Tojo weero ti macā Babel wāmeticaro niwū. Ō'acū tojo weegu narē nipe'tiropu wa'acā weecu niwī.

Sē pārāmerā nituriarā ye cjase ni'i

10 A'te Sē ye queti ni'i. Pua cū'ma dia mír'ica be'ro Sē cien cū'marī cūocu niwī. Ticuse cū'marī cūocā, cū nūmo ni'cū wī'magū wuaco niwō. Cū Arfaxad wāmeticu niwī. **11** Be'ro Sē cien cū'marī cūoca be'rore quinientos cū'marī catinemosu niwī. Te cū'marīrē uṃua, numia pō'rātinemosu niwī.

12 Cū pō'rātimū'tā'cu Arfaxad nūmoti, ni'cū pō'rāticu niwī. Cū macū bajuácatore treinta y cinco cū'marī cūocu niwī. Cū macū Sala wāmeticu niwī. **13** Be'ro Arfaxad cuatrocientos tres cū'marī catinemosu niwī. Pājārā āpērā uṃua, numia pō'rāticu niwī.

14 Cū macū Sala nūmoticu niwī. Cū nūmo ni'cū pō'rātico niwō. Cū wī'magū bajuácatore Sala treinta cū'marī cūocu niwī. Cū macū Heber wāmeticu niwī. **15** Be'ro Sala cuatrocientos tres cū'marī catinemosu niwī. Te cū'marīrē uṃua, numia pō'rātinemosu niwī.

16 Sala macū Heber treinta y cuatro cū'marī cūocā, cū nūmo ni'cū wī'magūrē pō'rātico niwō. Cū Peleg wāmeticu niwī. **17** Peleg bajuáca be'rore Heber cuatrocientos treinta cū'marī catinemosu niwī. Te cū'marīrē uṃua, numia pō'rātinemosu niwī.

18 Heber macū Peleg nūmoticu niwī. Nūmoti, ni'cū wī'magū pō'rāticu niwī. Cū Reu wāmeticu niwī. Reu bajuácatore Peleg treinta cū'marī cūocu niwī. **19** Te be'ro Peleg doscientos nueve cū'marī catinemosu niwī. Te cū'marīrē uṃua, numia pō'rātinemosu niwī.

20 Peleg macū Reu nūmoti, ni'cū pō'rāticu niwī. Cū Serug wāmeticu niwī. Cū bajuácatore Reu treinta y dos cū'marī cūocu niwī. **21** Be'ro Reu doscientos siete cū'marī catinemosu niwī. Te cū'marīrē uṃua, numia pō'rātinemosu niwī.

22 Reu macū Serug nūmoti, ni'cū macūticu niwī. Cū wī'magū Nacor wāmeticu niwī. Cū bajuácatore Serug treinta cū'marī cūocu niwī. **23** Cū bajuáca be'ro Serug doscientos cū'marī catinemosu niwī. Āpērā pājārā uṃua, numia pō'rātinemosu niwī.

24 Serug macū Nacor ni'cū macūticu niwī. Cū Taré wāmeticu niwī. Cū macū bajuácatore Nacor veintinueve cū'marī cūocu niwī. **25** Be'ro Taré bajuáca be'ro Nacor ciento diecinueve cū'marī catinemosu niwī. Te cū'marīrē uṃua, numia pō'rātinemosu niwī.

26 Nacor macū Taré setenta cū'marī cūogu, ni'cū Abrā wāmetigure pō'rāticu niwī. Be'ro puarā pō'rātinemosu niwī. Nacor, Hará wāmeticārā niwā.

Taré pō'rā ye cjase ni'i

27 A'te Taré ye queti ni'i. Taré i'tiarā umua pō'rāticu niwī. Na Abrā,^g Nacor, Hará nicārā niwā. Hará macū Lot nicu niwī. **28** Hará cū pacu Taré dūporo wēricu niwī. Ur wāmetiri macāpū wēricu niwī. Ti macā caldeo masā nirī di'tapū tojacaro niwū. Hará cū bajua, masā'caroputa wēricu niwī.

29 Abrā, tojo nicā Nacor nanucū numoticārā niwā. Abrā numo Sarai^h wāmetico niwō. Nacor numo Milca nico niwō. Milca Hará mijī macō nico niwō. Apego Isca wāmetigore pō'rāticu niwī. **30** Co Sarai Abrā numo pō'rāmarīgōnojō nico niwō.

31 Be'ro majā Taré Ur wāmetiri macā caldeo masā nirī di'tapū ní'cu Canaá wāmetiri di'tapū wa'acū niwī. Topū wa'acā, cū macū Abrā, cū pārami Lot Hará mijī macū, tojo nicā Abrā numo Sarai cū me'rā wa'acārā niwā. Canaá di'tapū wa'amirā, na Hará wāmetiri macāpū eta, topū nicārā niwā. **32** To Harápūre Taré doscientos cinco cū'marī cūogū, wēriā wa'acū niwī.

Õ'acū Abrārē piji'que ni'i

12 1 Ni'cā numu Õ'acū Abrārē pijio weetjāgū, a'tiro nicu niwī: “Mū'ch ya di'tare, mū'ch acawererārē, mū'ch pacu ya wilire wijayá. Ape di'tapū mū'ch wa'agusa'a. Yū'ch mū'chre ti di'tare i'ogūti. **2** Mū'ch pāramerā nituriarā pājārā masāputicā weegūti. Mū'chre añurō weegūti. Nipe'tirā masā mū'chre añurō wācūrāsama. Mū'ch me'rā āpērā quē'rārē añurō wa'arosa'a. **3** Masā mū'chre añurō nirārē añurō wa'acā weegūti. No'o mū'chre ña'arō wa'acā weerá pe'ere yū'ch narē ña'arō wa'acā weegūti. Mū'ch me'rā nipe'tirā a'ti turicjārārē añurō wa'acā weegūti”, nicu niwī Õ'acū.

4 Tojo weegū Abrā Õ'acū duti'caronojōta Harārē wijawā'cācu niwī. Titare cū setenta y cinco cū'marī cūocu niwī. Topū wija, Canaá di'tapū wa'acū niwī. **5** Cū wa'agū, a'ticūrārē miacu niwī. Cū numo Sarai, cū acabiji macū Lot, apeyenojō cū cūo'que, tojo nicā cūrē Harápū da'racote'cārārē miacu niwī. Na wa'a, Canaá di'tare etacārā niwā. **6** Eta, Abrā Siquem wāmetiri macāpū yū'rūwā'cācu niwī. Ti macā pu'to ni'cū yucūgū pajicjū More wāmeticjū nicaro niwū. Tigū pu'to Abrā tojaque'acu niwū. Tocjārā tigū pu'to na ējōpeorānojōrē ējōpeoseticārā niwā. Ti di'tapūre cananeo masā nicūcārā niwā. **7** Cū topū nicā, Õ'acū cūrē bajua cu niwī. Abrārē a'tiro nicu niwī: “A'ti di'ta yū'ch mū'ch pāramerā nituriarārē o'otaji di'ta ni'i”, nicu niwī.

^g 11.27 Abrā nírō, “pacu añurō ucū ējōpeono'gū” nisī'rírō wee'e. Gn 17.5. ^h 11.29 Sarai nírō, “wiogo docacjō” nisī'rírō wee'e. Gn 17.15.

Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Abrã to cũrẽ bajua'caropũta wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeorore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũucũ niwĩ. Ô'acũrẽ ãjõpeogũ, tojo weecũ niwĩ. **8** Topũ ní'cũ, ãrũpagũ nirõ Betel wãmetiri macã mujĩpũ mũjãtiro pe'e wa'acũ niwĩ. Topũ na cãriãtje wi'serire nũ'cõcũ niwĩ. Betel mujĩpũ sãjãrõ pe'e tojacaro niwũ. Ape macã Hai wãmetiri macã mujĩpũ mũjãtiro pe'e nicaro niwũ. Topũ quẽ'rãrẽ wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeorore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũucũ niwĩ. Seeneocũutojanũ'cõ, Ô'acũrẽ e'catise o'ocũ niwĩ. **9** Be'ro Abrã Betel pũ'to ní'cũ wijawã'cãcũ niwĩ. Cũ sojaro marĩrõ wa'a, téé Neguev wãmetiropũ etacũ niwĩ.

Abrã cũ Egiptopũ ní'que ni'i

10 Abrã Neguepũ nirĩ cura ba'ase marĩcaro niwũ. Pũrõ ãjũaboase wa'acã ã'agũ, Abrã Egiptopũ wa'a wa'acũ niwĩ. “Topũ ba'ase niaporo” nicã tũ'otjãgũ, wa'acũ niwĩ. **11** Be'ro Egipto di'tapũ etarã, Abrã cũ nũmo Saraire a'tiro nicũ niwĩ: “Yũ'ũ ã'acã, mũ'ũ numio añũgõ ni'i. **12** Egiptocjãrã mũ'ũrẽ ã'arã, 'A'tigo ã'rĩ nũmo nimo', nirãsama. Mũ'ũrẽ ã'masĩ'rĩrã, yũ'ũre wẽjẽrãsama. Mũ'ũ me'rã nisĩ'rĩrã, mũ'ũrẽ wẽjẽsome. **13** Tojo weego mũ'ũ, 'Cũ nũmo ni'i', niticã'ña. 'Yũ'ũ cũ acabijo ni'i', niña. Mũ'ũ tojo weecã, mũ'ũrẽ ãrã, yũ'ũre añũrõ weerãsama. Tojo nicã yũ'ũre wẽjẽsome”, nicũ niwĩ.

14 Cũ ní'caronojõ Abrã, Sarai Egiptopũ etacã, tocjãrã Saraire ã'arã, “Añũgõ nimo”, ni ã'acãrã niwã. **15** Ti macã wioğũ faraõ cũ docacjãrã core ã'arã, faraõrẽ, “Co numio añubutiago niamo”, ni werẽcãrã niwã. Tojo weerã core faraõ tiropũ miacãrã niwã.

16 “Sarai ma'mi nisami” ni wãcũgũ, faraõ Abrãrẽ añũrõ weecũ niwĩ. Cũrẽ pãjãrã ecarã, ovejare, wecũare, burroare, cameyoare tojo o'ocã'cũ niwĩ. Tojo nicã da'raco'teri masã, ãmũarẽ, numiarẽ cũrẽ o'ocũ niwĩ.

17 Saraire faraõ tiropũ mia'que bu'iri Ô'acũ faraõrẽ, cũ ya wi'icjãrãrẽ dutitĩcã weecũ niwĩ. **18** Tojo wa'acã ã'agũ, faraõ Abrãrẽ pijio, cũrẽ nicũ niwĩ: “¿De'ro weegũ mũ'ũ tojo weeati yũ'ũre? ¿De'ro weegũ 'A'tigo yũ'ũ nũmo nimo', nitiatĩ? **19** 'Yũ'ũ acabijo nimo', nimirũba. Tere tũ'ogũ, yũ'ũ core cã'rõ nũmotimiasũ. ¡Ma! A'tigo nimo. Core miaña. Mũ'ũ quẽ'rã wa'aya”, nicũ niwĩ. **20** Faraõ cũ yarã surarare Abrãrẽ, cũ nũmorẽ, tojo nicã nipe'tise cũ cũose me'rã Egiptopũre wĩorẽdutigũ o'õcũ niwĩ.

Abrã Lot me'rã na dũcawati'que ni'i

13 **1** Abrã, cũ nũmo, nipe'tirã cũ cũose me'rã Egiptopũ wijagũ, na todũporopũ ní'caropũta Neguev wãmetiropũ dajacũ niwĩ. Cũ acabiji macũ Lot na me'rã wa'acũ niwĩ. **2** Abrã peje waro cũocũ niwĩ. Cũ uru, plata, tojo nicã pãjãrã ecarã cũocũ niwĩ. **3** Neguepũ ní'cãrã sojaro marĩrõ dajatojaa wa'acãrã niwã téé Betel wãmetiri macãpũ. Betere

yu'rua, ne waro a'tigu cū cārī'caropure ejacu niwī. To Betel, Hai decopu nicaro niwū. **4** Toduporopure Ō'acūrē e'catise o'oguti nígū, wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī. Toputa Abrā Ō'acūrē apaturi e'catise o'ocu niwī tja.

5 Cū acabiji macū Lot quērā Abrā weronojōta peje cuocu niwī. Pājārā ecarā oveja, wecu tojo nicā pājārā da'raco'terā cuocu niwī. **6** Na nirō pajiro di'ta niticaro niwū. Tojo weero na pājārārē ba'ase ne ejatu'ajaticaro niwū. Na ni'cārō me'rā nīmasīticārā niwā majā. **7** Abrā yarā ecarā co'terā, Lot yarā ecarā co'terā me'rā a'metu'ticūcārā niwā. Apeyema tja, titare cananeo masā, tojo nicā ferezeo masā topure nicārā niwā. **8** Tojo weegu Abrā cū acabiji macū Lot me'rā a'tiro ni ucūcu niwī: “Marī ni'cū pō'rā ni'i. Tojo weerā marī cumuca marīrō nirōna'a. Marī yarā ecarā co'terā quērā mejārōta nirāsama. **9** Tojo weerā marīrē ducawaarona'a. Nipe'tiro a'ti di'tare i'aña. Mū'u tu'sarore 'A'tota nigūti' ni, beseya. Mū'u mujīpū mujātiro nirī di'ta pe'e wa'acā, yu'u mujīpū sājārō nirī di'ta pe'ere wa'aguti. Mū'u mujīpū sājārō pe'e wa'acā pūrīcārē, yu'u mujīpū mujātiro pe'e wa'aguti”, nicu niwī Abrā.

10 Cū tojo nicā tu'ogu, Lot nipe'tiro dia Jordá wāmetiri maa sumuto nirī di'tare i'acu niwī. Téé Zoar wāmetiri macāpu opa pa'tiro añurō acotiro nicā i'acu niwī. Añurī di'ta Ō'acū ne waro wéeca wese weronojō nicaro niwū. Egipto di'ta weronojō bajume'rīcā'caro niwū. Ō'acū Sodoma, Gomorrare ūjūacō'atjo dūporo añurō bajucaro niwū. **11** Lot ti di'ta añurī di'ta nicā i'agū, nipe'tiro Jordá sumuto nirī di'tare besecu niwī. Abrārē, “Mujīpū mujātiro pe'e wa'aguti”, nicu niwī. Na pūarā ni'cārō me'rā nīmīcārā a'merī ducawatia wa'acārā niwā. **12** Abrā Canaāpu tojacu niwī. Lot pe'e macārī pu'to añurī pa nirōpu tojacu niwī. Cū ye wi'seri su'ti caseri me'rā wee'que wi'serire Sodoma pu'topu nū'cōcu niwī. **13** Ti macācjārā masā ña'abutiārā Ō'acū cū dutītisenojōrē weeseticārā niwā.

14 Be'ro Lot wa'aca be'ro Ō'acū Abrārē a'tiro nicu niwī: “Mū'u nirō me'rā nipe'tiropure i'aña. Mujīpū mujātiro pe'e, mujīpū sājārō pe'e, diacjū pe'e, cūpe pe'e añurō i'aña. **15** Nipe'tiro mū'u i'aca di'tare mū'urē o'oguti. Mū'urē, mū'u pāramērā nituriarārē o'oguti. Mūsā ye di'ta ninu'cūrōsa'a. **16** Mū'u pāramērā nituriarā pājārā waro nirāsama. Nucūpori queota basiotise weronojō mū'u pāramērā nituriarā quērārē ne queopōtēota basiotirāsama. **17** Nipe'tiro a'ti di'tare sijawā'cāna'rē. ¿No'ocārō yoati, no'ocārō e'sati? ni i'aña'rē. A'ti di'tare mū'urē o'ogu wee'e. Tojo weegu nipe'tiro i'agū wa'aya”, nicu niwī Ō'acū.

18 Tojo weegu Abrā ni'cū masū Mamre wāmetigu pu'to wa'acu niwī. Yucu pacasepagu nirō tojaque'acu niwī. Topu cū ye wi'seri su'ti caseri me'rā wee'que wi'serire nū'cōcu niwī. To Hebró wāmetiri macā pu'topu nicaro niwū. Topu Ō'acūrē ējōpeoguti nígū, wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī.

Abrã Lore cũ wěrĩbo'cũre yu'ruweticã wee'que ni'i

14 1 Titare Amrafel Sinar wãmetiri di'tare dutigu nicu niwĩ. Tojo nicã Arioc wãmetigu Elasar wãmetirote duticu niwĩ. Apĩ Quedorlaomer Elam wãmetiri di'tare duticu niwĩ. Apĩ wiogu Tidal wãmetigu Goim wãmetirote dutigu nicu niwĩ. 2 Ā'rã ba'paritirã wiorã ape di'tacjãrã me'rã a'mewějērã wa'acãrã niwã. Na me'rã a'mewějējãjã a'ticũrã nicãrã niwã: Bera wãmetigu Sodomacjãrã wiogu, apĩ Birsã wãmetigu Gomorracjãrã wiogu, apĩ Sinab wãmetigu Admacjãrã wiogu, apĩ Semeber wãmetigu Zeboicjãrã wiogu, tojo nicã Bela wãmetirotcãrã wiogu nicãrã niwã. Apeterore Bela wãmetiri macã Zoar pisuno'caro niwũ. 3 Ā'rã ni'cãmocũse macãricjãrã na yarã surarare Sidim wãmetiropũ neonu'cõcãrã niwã. Sidim diacjũca pa, ditara O'mabũrotiri ditara sumutopũ tojacaro niwũ. 4 Todũporo na yoacã doce cũ'marĩ Quedorlaomer wãmetigu Elãcãrã wiogu dutise doca nicãrã niwã. Be'ro majã trece cũ'marĩ wa'aboronojõ cũ dutisere weenemosi'ritirã, cũ me'rã a'mewějērãtirã, na basu apocãrã niwã.

5 Ape cũ'ma Quedorlaomer cũ me'rã nirã wiorã Astarot Karnaim wãmetiropũ wa'acãrã niwã. Topũre wa'a, refãita masãrẽ a'mewějẽ wapata'acãrã niwã. Be'ro, Ham wãmetiropũre zuzita masãrẽ a'mewějẽ wapata'acãrã niwã. Tojo nicã emita masã quẽ'rãrẽ Save-quiariataim wãmetiropũre a'mewějẽ wapata'acãrã niwã. 6 Be'rore horeo masãrẽ ũrũpagũ Seir wãmeticjũrũ wějẽsirutuwã'cãcãrã niwã téé El-parán wãmetiri papũ. Ti pa yucu marĩrõpũ tojacaro niwũ.

7 Be'ro totã Quedorlaomer, tojo nicã cũ me'rã wa'a'cãrã majãmitojaticãrã niwã. Tojatirã, En-mispãt wãmetiropũ etacãrã niwã. Apeterore En-mispãt Cades pisuno'caro niwũ. Tojo weerã, nipe'tirã na no'o bocaearãrẽ amaleca masã na nirõpũ wějẽcõ'ape'owã'cãcãrã niwã. Mejãrõta amorreo masã quẽ'rãrẽ wějẽcãrã niwã. Amorreo masã Hazon-tamar wãmetiropũ nicãrã niwã.

8 Be'ro na tojo weesere tu'orã, ãpẽrã ni'cãmocũrã wiorã Sodomacjũ, Gomorracjũ, Admacjũ, Zeboicjũ, Belacjũ na yarã surara me'rã Sidim wãmetiri papũ wa'acãrã niwã. 9 Topũ na ba'paritirã wiorã me'rã a'mewějērãtirã wa'acãrã niwã. Na me'rã a'mewějējãjã pe'e, a'ticũrã nicãrã niwã: Quedorlaomer Elam wãmetirotcãrã, Tidal Goim wãmetirotcãrã, Amrafel Sinar wãmetirotcãrã, tojo nicã Arioc, Elasar wãmetirotcãrã. 10 Topũ na a'mewějẽatjopũ Sidim wãmetiri papũre ope coperi peje nicaro niwũ. Puarã wiorã Sodomacjũ, Gomorracjũ a'mewějẽrõpũ omadu'timirã, te coperipũ bũrusãjãdijacãrã niwã. Na me'rãcãrã ãpẽrã wiorã pe'e ũrũpagũrũ du'tia wa'acãrã niwã.

11 Tojo weerã na du'tisteaca be'ro Quedorlaomer quẽ'rã nipe'tise Sodoma, Gomorrãpũ nimi'que ba'ase, apeyenojõ wapabũjũse nimi'quere

miicārā niwā. **12** Lot Abrā acabiji macūrē Sodomapɯ nise bu'iri ñe'e, cū ye nipe'tise me'rā miacārā niwā.

13 Ni'cū na a'mewējē'caropɯ ní'cɯ Abrā tioropɯ omadu'tiwā'cācɯ niwī. Abrā hebreo masūⁱ nicɯ niwī. Abrārē Lore na mia'quere werēcɯ niwī. Abrā niró pɯ'to ni'cū Mamre wāmetigɯ amorreo masū nicɯ niwī. Cū niró yucɯ pacasepagɯ niró nicaro niwū. Mamre acabijirā Escol, tojo nicā Aner nicārā niwā. Na quē'rā Abrā me'rā añurō nisetiārā niwā.

14 Abrā cū acabiji macūrē “Ñe'e, mia wa'ama” nisere tɯ'ogɯ, cū tiro masā'cārā, cūrē da'raco'terārē neocūucɯ niwī. Tojo weetjāgū, Lore mia'cārārē sirutucɯ niwī. Abrā me'rā wa'a'cārā trescientos dieciocho ɯmɯa nicārā niwā. Na sirutuwa'cā, téé Dan wāmetioropɯ wiorārē bocaecacārā niwā. **15** Narē bocaēja, wiorā ne masītiri cura ñamipɯ Abrā cū masā me'rā a'mewējēnɯ'cācārā niwā. Na wiorā tojo weecā ĩ'arā, du'tia wa'acārā niwā. Abrā quē'rā narē sirutuwa'cācārā niwā téé Hoba wāmetioropɯ. Ti macā Damasco wāmetiri macā yɯ'rɯropɯ tojacaro niwū. **16** Narē sirutu, nipe'tise na mia'quere ē'mape'ocā'cārā niwā. A'tiro wee, Abrā Lot cū acabiji macūrē, cū ye nipe'tise me'rā wijata'acɯ niwī. Tojo nicā numia, āpērā na mia'cārārē wijata'acɯ niwī.

Ni'cū pa'i Melquisedec wāmetigɯ Abrārē, “Mɯ'ɯrē añurō wa'ato” ní'que ni'i

17 Abrā Quedorlaomer quē'rārē a'mewējē wapata'aca be'ro dajatojaacɯ niwī. Cū dajari cura Save wāmetiri papɯ Sodomacjū wioɯ cūrē pōtērigū ejacɯ niwī. Save wāmetiri pa, wioɯ ya pa nisī'rīrō weecaro niwū. **18** Apī Melquisedec, Salem wāmetiri macācjū wioɯ nicɯ niwī. Tojo nicā cū pa'i Ō'acū nipe'tirā bu'ipɯ nigūrē ējōpeogɯ nicɯ niwī. Cū pǎ, tojo nicā ɯ'seducaco vinorē miiti, **19** Abrārē o'ogɯ, a'tiro nicɯ niwī:

“Ō'acū nipe'tirā bu'ipɯ nigū, ɯ'muse, a'ti di'tare wee'cɯ mɯ'ɯrē añurō weeato.

20 Ō'acū nipe'tirā bu'ipɯ nigūrē ‘Añu'u’, nírā.

Mɯ'ɯrē ĩ'atu'ti'cārārē a'mewējē wapata'acā weecɯ niami.”

Cū tojo níca be'ro Abrā cū a'mewējē wapata'a'quere diez mesārī dɯcawaacūucɯ niwī. Ni'cā mesārē Melquisedere o'ocɯ niwī. **21** Tojo wéeca be'ro Sodomacjū wioɯ Abrārē nicɯ niwī:

—Mɯ'ɯ wijata'a'que mɯ'ɯ yeta tojato. Masā dia'cūrē yɯ'ɯre wiaya. Ape'quema mɯ'ɯ miaña.

22 Abrā pe'e Melquisedere yɯ'ticɯ niwī:

—Ō'acū nipe'tirā bu'ipɯ nigū ɯ'musere, a'ti di'tare wee'cure cū tɯ'oropɯ mɯ'ɯ ye cjasere ucūtojarɯ: **23** “Ne cārō mɯ'ɯ ye apeyenojō me'rā tojasome. Ne ni'cā yuta da, ne ni'cā da sapatu dɯ'teri danojōrē miasome. Yɯ'ɯ miacāma, be'ropɯre mɯ'ɯ yɯ'ɯre a'tiro nibosa'a, ‘Yɯ'ɯ cūrē niyerubɯcɯ wa'acā weewɯ’,

ⁱ 14.13 ĩ'aña glosariopɯ “hebreo masā”.

nibosa'a. 24 Tojo weegu yu'u pe'e ne apeyenojō mu'u yere miasome. Yu'u me'rā wa'a'cārā na ba'a'quema dūcauyaya. Tojo nicā, yu'ure ba'pati'cārā pūrīcā Aner, Escol, Mamre na ūsere miarāsama”, nicu niwī Abrā.

Ō'acū Abrā me'rā “A'tiro weeguti” ni apo'que ni'i

15 1 Be'ro nipe'tise tojo wa'áca be'ro Ō'acū quē'erōpū Abrārē a'tiro ni ucūcu niwī:

—Abrā, uiticā'ña. Yu'u mu'urē col'teguti. Mu'urē peje añuse o'oguti, nicu niwī.

2 Cū tojo nicā tu'ogu, Abrā pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Ō'acū, yu'u wiogu, ¿ñe'e me'rā yu'ure añurō weebosari? Mu'u masī'i; yu'u pō'rā marī'i. Tojo weecā, yu'u cūose Eliezer Damascocjū cūosirutugusami. 3 Mu'u yu'ure pō'rā o'otise bu'iri yu'ure da'raco'tegure yé ní'que tojarosa'a, nicu niwī Abrā.

4 Ō'acū cūrē yu'ticu niwī:

—Cū mu'u yere ñe'esome. Mu'u macū diácjū mu'u yere ñe'egūsami.

5 Cū tojo nitojanu'cō, Abrārē wijaaropū pijiwijaacu niwī. Cūrē nicu niwī:

—Ū'muarōpū ī'amorōña. Mu'u pō'teorō ñocōarē ba'paqueoya. Na ñocōa pājārā weronojō mu'u pārāmerā nituriarā nirāsama, nicu niwī Ō'acū.

6 Abrā Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Tojo weegu Ō'acū cūrē “Añugū, bu'iri marīgū nimi”, nicu niwī. 7 Cū tojo ējōpeocā ī'agū, cūrē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u mu'u wiogu ni'i. Yu'uta mu'u Ur caldeo masā ya macāpū nimi'cure miiwijawu. A'ti di'ta mu'u ya di'ta niato ní'gū, tojo weewu.

8 Cū tojo nicā tu'ogu, Abrā cūrē sērītiña'cu niwī:

—Ō'acū, yu'u wiogu, ¿de'ro wee a'ti di'ta ya di'ta nirōsa'a nisere masībosari? nicu niwī Abrā.

9 Cū tojo nicā tu'ogu, Ō'acū a'tiro nicu niwī:

—Yu'ure ni'cō wecuo, ni'cō cabra, ni'cū oveja ūmu miitia. Nanūcū i'tiarē cū'marī cuorā niato. Tojo nicā ni'cū buja, apī buja wī'magūacārē miitia, nicu niwī Ō'acū.

10 Abrā nipe'tirā Ō'acū miitiduti'cārārē miiticu niwī. Miiti, nanūcūrē deco me'rā dūtesurecu niwī. Te sirinūcū ī'apō'teorō peoburocu niwī. Na bujama ne dūtesureticu niwī. 11 Cū tojo wéeca be'ro yuca wa'icu di'ire ba'asī'rīrā, te di'i bu'ipū ejapejamujācārā niwā. Na tojo weecā, Abrā narē nūrūmujācu niwī. 12 Nūrūcūmí, mujīpū sājārī cura Abrā cārīyu'rua wa'acu niwī. Maata pūrō na'itī'a wa'acaro niwū. Tojo na'itī'a'cā ī'agū, uise me'rā tu'oña'cu niwī. 13 Tojo wa'acā, Ō'acū cūrē a'tiro nicu niwī:

—Mu'u pārāmerā nituriarārē wa'atjere masīcā ūasa'a. Na āpērā ya di'tapū nirāsama. Topū na nicā, tocjārā narē da'raco'terā cuorāsama. Topure ña'arō weepeno'rāsama. Na cuatrocientos cū'marī pī'etirāsama. 14 Narē

tojo weemicã, yu'u tocjãrã narẽ da'radutiperãrẽ bu'iri da'regutì. Be'ro na tojo pi'eti'cãrã nimirã, ti di'tapu nimi'cãrã wijarãsama. Peje apeque me'rã wijarãsama. **15** Mu'u pũrĩcã bucu waro wa'agu, añurõ soose me'rã wẽrĩgũsa'a. **16** Ba'paritise curari mu'u pãrãmerã nituriarã masãbajuaca be'ro a'ti di'tapure dajatojatirãsama. Maata a'tisome. A'tocaterore a'ti di'tacjãrã amorreo masã ña'arõ weesetima. Be'ropure nemorõ ña'arõ weesetirãsama. Tojo wa'ari cura, mu'u pãrãmerã nituriarã tojatirãsama tja. Tojati, amorreo masãrẽ cõ'awĩrõrãsama, nicu niwĩ Õ'acũ.

17 Be'ro ñamipũ ni'cãrũ o'me bue ñjũtju, tojo nicã ñjũrĩ tuturo wa'icurã dutesure'cãrã wa'teropũ yu'ruacarõ niwũ. **18** Ti numũrẽta, Õ'acũ Abrã me'rã cũ “Mu'urẽ a'tiro weeguti” ní'quere apocu niwĩ. Abrãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—A'ti di'tare mu'u pãrãmerã nituriarãrẽ o'oguti. Egipto cja dia me'rã nu'cã, téé dia pajiri maa Éufrates wãmetiri maapu nitũoros'a'a.

19 A'tiro nicã a'ti di'tacjãrã a'ticurã nima: ceneo masã, cenezeo masã, cadmoneo masã, **20** hitita masã, ferezeo masã, refaíta masã, **21** amorreo masã, cananeo masã, gergeseo masã, jebuseo masã nima, nicu niwĩ Õ'acũ.

Agar macũ Ismae ye cjase ni'i

16 **1** Abrã numo Sarai ne põ'rã marĩco niwõ. Tojo nimigõta, ni'cõ core da'raco'tego Egiptocjõ, Agar wãmetigore cuoco niwõ. **2** Tojo weego Sarai co marãpu Abrãrẽ a'tiro nico niwõ:

—Õ'acũ yu'ure ne põ'rã marĩcã weemi. Tojo weego Agar yu'ure da'raco'tego me'rã mu'u nicã uasa'a. Apetero weego mu'u co me'rã põ'rãticã, yu'u põ'rã weronojõ tojarãsama, nico niwõ Sarai.

Co tojo nicã tu'ogu, Abrã “Jau”, nicu niwĩ. **3** Tojo weego cũ numo Sarai core da'raco'tego Agare cũ numo weronojõ niato nígõ, co marãpu Abrãrẽ o'oco niwõ. Titare Abrã diez cũ'marĩ Canaãpu nígũ weecu niwĩ.

4 Tojo wee Abrã Agar me'rã nicu niwĩ. Cũ me'rã ni, co nijĩpaco niwã'cãtico niwõ. Tojo wee majã, siape'e me'rã co nijĩpaco nisere masĩgõ, co wiogore tojo ï'acõ'aco niwõ. **5** Co tojo weecã ï'agõ, Sarai Abrãrẽ a'tiro nico niwõ:

—Agar yu'ure ï'acõ'ase mu'u ye bu'iri ni'i. Yu'u basuta yu'ure da'raco'tegore mu'u numo weronojõ cuoato nígõ, mu'urẽ o'owu. Ni'cãrõacã co nijĩpaco nitjãgõ, “Yu'u co nemorõ wapati'i”, nisamo. Õ'acũ “¿Noa pe'e bu'iri cuoti?” ni beseato, nico niwõ Sarai.

6 Abrã core yu'ticu niwĩ:

—Mu'urẽ da'raco'tego mu'u yago nimo. Mu'u uaronojõ weeya core.

Tojo weego Sarai Agare ña'arõ weenu'cãco niwõ. Co tojo weecã ï'agõ, Agar du'tia wa'aco niwõ. **7** Co tojo du'tiwã'cãrĩ cura Õ'acũ cũ basuta

nimigũ, cũrẽ wereco'tegu weronojõ upusãjãnu'cã,^k core yucu marĩrõpu bajuacu niwĩ. Core bocaaja'caro ni'cã pe aco waari pe ma'a sumuto nicaro niwũ. Ti ma'a co wa'áca ma'a Shur wãmetiro wa'ari ma'a nicaro niwũ. **8** Core topu bocaajagu, a'tiro ni sãrĩtiña'cu niwĩ:

—Agar, Saraire da'raco'tego, ¿no'opu ní'co a'tiati mu'u? Tojo nicã ¿no'opu wa'ago weeti? Cũ tojo nicã tu'ogo, cũrẽ yu'tico niwõ:

—Yu'u wiogo Saraire du'tigo wee'e, nico niwõ.

9 Co tojo nicã tu'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

—Majãmitojaaya tja mu'u wiogo Sarai tiropu. Nipe'tise co weedutisere añurõ yu'tiya, nicu niwĩ.

10 Õ'acũ cũ basuta nimigũ cũrẽ wereco'tegu weronojõ upusãjãnu'cã, apeye core ninemocu niwĩ tja:

“Yu'u mu'urẽ pãjãrã põ'rãticã weeguti.

Ne ni'cũ na pãjãrãrẽ queo põtẽosome.

11 Mu'u ni'cãrõacãrẽ nijipaco ni'i.

Mu'u wĩ'magũ wuagosa'a.

Cũrẽ Ismae^l wãme õ'ogõsa'a.

Õ'acũ mu'u pi'letisere i'ami.

Tojo weego mu'u macũrẽ tojo wãme õ'ogõsa'a.

12 Mu'u macũ ni'cũ burro nu'cũcjũ weronojõ yucu marĩrõpu sijabaque'atigusami.

Nipe'tirã me'rã a'mewẽjẽsetigusami.

Na pe'e quẽ'rã cũ me'rã mejãrõta nisetirãsama.

Nipe'tirã cũ acawererãrẽ i'atu'tiri masũ nigũsami”, ni werecu niwĩ.

13 Tojo weego majã Agar Õ'acũ me'rã ucũ weetjãgõ, a'tiro cũrẽ wãme õ'oco niwõ: “Õ'acũ yu'ure i'agũ nimi”. Tojo ní'gõ, a'tiro nisĩ'rĩgõ weeco niwõ: “Õ'acũ yu'ure i'a'cure i'apu. Tojo weemigõ, cati'i yujupu”.

14 Tojo weero ti aco wijari pe “Catinu'cũgũ, yu'ure i'agũ ya pe” wãmeyeno'caro niwũ. Ti pe Cades, Bered wãmetise macãrĩ wa'tero nicaro niwũ.

15 Be'ro Agar Abrãrẽ cũ macũrẽ põ'rãtibosaco niwõ. Cũ wĩ'magũrẽ Ismae wãme õ'ocu niwĩ. **16** Ismae bajuácatore Abrã ochenta y seis cũ'marĩ cuocu niwĩ.

Õ'acũ Abrã me'rã “A'tiro weeguti” ni aponemo'que ni'i

17 1 Abrã noventa y nueve cũ'marĩ cuori cura Õ'acũ cũrẽ apaturi bajuacu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

^k16.7 Pecasã ye me'rã “el ángel del Señor” ní'ro, “Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegu weronojõ upusãjãnu'cãpu”, nisĩ'rĩrõ wee'e. Jesucristo cũ a'ti turipu bajuáca be'ro Õ'acũ cũrẽ wereco'tegu weronojõ upusãjãnu'cãbajuanemotipu majã.

^l16.11 “Ismae” ní'ro, “Õ'acũ tu'omi” nisĩ'rĩrõ wee'e.

—Yũ'u Õ'acũ, tutuayũ'rũnu'cãgũ ni'i. Yũ'u ï'orõpũre añurõ bu'iri marĩgũ niña. **2** Yũ'u mũ'u me'rã “A'tiro weeguti” ni ucũ'quere ï'ogũti. Mũ'u pãrãmerã nituriarã pãjãrã waro nicã weeguti, nicũ niwĩ Õ'acũ.

3 Cũ tojo nicã tu'ogu, Abrã paamu'rĩque'acu niwĩ.

Õ'acũ cũrẽ ninemocu niwĩ:

4—Yũ'u mũ'u me'rã apogu, a'tiro weeguti. Mũ'u peje di'tacjãrã ñecũ tojagũsa'a. **5** Abrã wãmetisome majã. Yũ'u nĩrõnojõta mũ'ũrẽ peje di'tacjãrã ñecũ tojacã weegũsa'a. Tojo weegu ni'cãcã me'rã Abrahã wãmetigũsa'a. **6** Yũ'u mũ'u pãrãmerã nituriarãrẽ pãjãrã weeguti. Na peje macãrĩcjãrã nirãsama. Tojo nicã ni'cãrẽrã mũ'u pãrãmerã nituriarã di'ta dutirã wiorã nirãsama. **7** Mũ'u me'rã “A'tiro weeguti” nise ne pe'tisome. Yũ'u mũ'ũrẽ ní'caronõjõta mũ'u pãrãmerã quẽ'rãrẽ añurõ weeguti. Mũ'u wioгу, tojo nicã mũ'u pãrãmerã nituriarã wioгу nigũti. Mũ'u, tojo nicã na quẽ'rã yũ'ũre ëjõpeorãsama. **8** Nipe'tise a'ti di'ta, mũ'u ni'cãrõacã nĩrõrẽ mũ'ũrẽ o'ogũsa'a. Na quẽ'rãrẽ o'ogũsa'a. Mũsã niatji di'ta ninu'cũcã'rõsa'a. Na wioгу nigũti, nicũ niwĩ Õ'acũ.

9 Apeyere ninemocu niwĩ tja:

—Mũ'u pe'ema, a'tiro weecã ña'a. Tojo nicã mũ'u põ'rã, mũ'u pãrãmerã nituriarã yũ'u weedutisere weerãsama. **10** Yũ'u mũ'u me'rã, tojo nicã mũ'u pãrãmerã nituriarã me'rã apo'que a'tiro ni'i. Mũsã tiropũ nĩrã mũ'ũ nipe'tirã õ'rẽcjũ yapa caserore yejecõ'ano'cãrã niato. **11** Mũsã õ'rẽcjũ yapa caserore yejecõ'ano'que me'rã yũ'u mũsã me'rã “A'tiro weeguti” ni apo'quere ï'ono'o. **12** Ni'cãcã me'rã nipe'tirã wĩ'marã mũ'ũ ocho nũmũrĩ bajuãca be'ro õ'rẽcjũ yapa caserore yejecõ'ano'rãsama. No'o wĩ'magũ mũ'u ya wĩ'ipũ bajua'cu, tojo nicã apesecjũ cũ duu'cu quẽ'rã mejãrõta weeno'gũsami. **13** Mũ'u ya wĩ'i bajua'cãrã, tojo nicã mũ'u duu'cãrã quẽ'rã na õ'rẽcjũ yapa caserore yejecõ'ano'rãsama. Tojo weese me'rã yũ'u mũsã me'rã “A'tiro weeguti” ni apo'que ï'ono'rõsa'a. **14** No'o ni'cũ yejecõ'ano'ña marĩgũnojõ mũsã wa'teropũre cõ'ano'gũsami. Mũsã me'rã nĩmasisome majã. Cũ yũ'u ucũ'quere ëjõpeotigu nimi. Tojo weegu cõ'ano'gũsami.

15 Õ'acũ tere nitojanũ'cõ, Abrahãrẽ a'te quẽ'rãrẽ nicũ niwĩ:

—Mũ'u nũmo Sarai pe'e, Sarai wãmetisome majã. Co Sara wãmetigosamo. **16** Core añurõ weegũsa'a. Co me'rã mũ'u macũrẽ o'oguti. Co peje macãrĩcjãrã ñecõ nigõsamo. Co pãrãmerã nituriarã di'ta dutirã wiorã nirãsama, nicũ niwĩ Õ'acũ.

17 Cũ tojo nisere tu'ogu, Abrahã paamu'rĩque'acu niwĩ. Õ'acũ ucũsere wãcũgũ, buji, cũ basu a'tiro ni wãcũcu niwĩ: “¿Ni'cũ cien cũ'marĩ cuogũpũ põ'rãtibosari? ¿Sara quẽ'rã noventa cũ'marĩ cuomigõ, wĩ'magũrẽ wũamasĩbosari?” **18** Tojo weegu Õ'acũrẽ nicũ niwĩ:

—Ismae mũ'u “Añurõ wa'ato” nise me'rã niato. Mũ'u cũrẽ añurõ weecã ña'a, nicũ niwĩ.

19 Õ'acũ cũrẽ a'tiro ni yũ'ticu niwĩ:

—Tojota ni'i, níró pe'le. Mú'ch nũmo Sara ni'cũ wĩ'magũrẽ wũabosagosamo. Mú'ch cũrẽ Isaa^m wãmeyegusa'a. Cũ me'rã yũ'ch "A'tiro weeguti" ni apo'quere añurõ weeguti. Cũ me'rãta, cũ põ'rã nituriarãpũre mejãrõta añurõ weenu'cũgũti. **20** Ismae pe'ere, cũ ye cjasere, mũ'ch ní'quere tũ'oarũ. Cũ quẽ'rãrẽ añurõ wa'acã weeguti. Pãjãrã põ'rãticã weeguti. Cũ pãrãmerã nituriarã pãjãrã nirãsama. Cũ doce wiorã pacũ nigũsami. Yũ'ch cũ me'rã pajibutiari curua weeguti. **21** Yũ'ch "Mũsã me'rã tojo weeguti" ní'que pe'ema Isaa, Sara macũ me'rã apoguti. Cũ ape cũ'ma a'tocateronjõta bajuagũsami, nicũ niwĩ Õ'acũ. **22** Cũ Abrahã me'rã ucũtojanũ'cõ, wa'a wa'acũ niwĩ.

23 Ti nũmũta Abrahã cũ macũ Ismaere cũ ò'rẽcju yapa caserore yejecõ'acũ niwĩ. Tojo nicã, nipe'tirã cũrẽ da'racõ'terã, cũ ya wi'ipũ bajua'cãrã, ãpẽrã cũ duu'cãrã, nipe'tirã mũmũ cũ me'rã nirãrẽ Õ'acũ cũrẽ duti'caronjõta weecũ niwĩ. **24** Titare Abrahã noventa y nueve cũ'marĩ cũocũ niwĩ. **25** Cũ macũ Ismae trece cũ'marĩ cũocũ niwĩ. **26** Abrahã cũ macũ me'rã ti nũmũta yejecõ'ano'cãrã niwã. **27** Nipe'tirã mũmũ cũ ya wi'ipũ bajua'cãrã, tojo nicã apesecjãrã cũ duu'cãrã mejãrõta weeno'cãrã niwã.

Õ'acũ Abrahãrẽ "Mú'ch ni'cũ macũtigusa'a" ní'que ni'i

18 1 Ni'cã nũmũ Õ'acũ Abrahãrẽ yucũpagũ pacasepagũ níró, Mamre wãmetiropũ bajuacũ niwĩ. Dajaritero nicã mũpũtũ asiri cura Abrahã cũ ya wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'i sope pũ'topũ dujicũ niwĩ. **2** To dujigũ, í'áoo, i'tiarã mũmũ cũ diacjũ nu'cũrãrẽ í'acũ niwĩ. Narẽ í'a, sojaro me'rã wã'cãnu'cã, narẽ põtẽrĩgũ wa'acũ niwĩ. Na tiro eta, di'tapũ paamu'rĩque'acũ niwĩ.

3 Narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Wiogũ, yũ'ure yũ'rũaticã'ña; co'teniña yujupũ. **4** Mũsã du'pocãrĩrẽ coecã, yũ'ch aco miitidutiguti. Be'ro mũsã yucũ docapũ soorã wa'arãsa'a. **5** Mũsãrẽ da'racõ'tegũ tiro a'tiapũ. Tojo weegũ mũsã ba'atjere miigũ wa'aguti. Mũsã tere ba'áca be'ro wãcũtutua, yũ'rũwã'cãrãsa'a, nicũ niwĩ Abrahã.

Na "Jau", ni yũ'ticãrã niwã.

6 Na tojo nicã tũ'ogũ, Abrahã cũ ya wi'ipũ sãjãa, cũ nũmo Sarare nicũ niwĩ:

—Quero, veinte kilo harina añuse miitjãgõ, pá weebaque'oya.

7 Core tojo nitojanũ'cõ, Abrahã wecũa nírópũ omawã'cã, ni'cũ wecũ wĩ'magũ añugũrẽ í'abese weetjãgũ, cũrẽ da'racõ'tegũre wẽjẽdutigũ o'ocũ niwĩ. Tojo weegũ maata cũrẽ wẽjẽ, na ba'atjere do'acũ niwĩ. **8** Tu'ajanũ'cõ, Abrahã narẽ wecũ di'ire, wecũ õpẽco, tojo nicã te õpẽco bu'a'quere ecacũ niwĩ. Na yucũpagũ doca ba'ari cura narẽ í'anu'cũ co'tecũ niwĩ.

^m 17.19 "Isaa" níro, "Cũ bujimi" nisĩ'rĩrõ wee'e.

9 Sijari masã ba'atu'ajanu'cõ, Abrahãrẽ sërĩtiña'cãrã niwã:

—Mu'u nũmo Sara, ¿no'oru niati?

—Wi'ipu niamo, nicu niwĩ.

10 Cũ tojo yu'ticã tu'ogu, ni'cũ na me'rãcjũ Abrahãrẽ nicu niwĩ:

—Ape cũ'ma musãrẽ ì'agũ a'tiguti tja. Yu'u tocãrõ a'ticã, mu'u nũmo ni'cũ wĩ'magũ põ'rãtigosamo.

Sara cũ tojo ucũrĩ cura wi'ì sãjãrõ Abrahã s'ema ejanu'cã, na tojo ni ucũsere tu'ope'ocã'co niwõ. 11 Abrahã, Sara bucurã waro nicãrã niwã. Sara co be'ti ì'ase pe'ti'copu nico niwõ. 12 Tojo weego Sara bujidi'ocũ põtẽotico niwõ. A'tiro ni wãcũco niwõ: “¿De'ro weerã ùsã bucurã nimirã, ùsã uaripejase cuobosari?” 13 Õ'acũ pe'e Abrahãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weego Sara bujiti? ¿Bucuo nimigõ, põ'rãtigosã'a, ni ëjõpeoweti? 14 Musã tu'õña'cã, ¿yu'ure apeyenojõ weemasitise nibosari? Ape cũ'ma musãrẽ ì'agũ a'tiguti tja. Yu'u tocãrõ a'ticã, mu'u nũmo wĩ'magũ põ'rãtigosamo.

15 A'tere tu'ogo, Sara uigo, a'tiro nico niwõ:

—Yu'u bujigo mejeta weepu.

Õ'acũ core yu'ticu niwĩ:

—Yu'u masĩ'i; mu'u bujiapu, nicu niwĩ.

Sodoma cjasere Abrahã Õ'acũrẽ sërĩ'que ni'i

16 Be'ro sijari masã wã'cãnu'cã, Sodoma wãmetiri macãpu wa'acãrã niwã. Abrahã narẽ ì'atũogu wa'agu, na me'rã wa'acu niwĩ. 17-18 Na tojo wa'ari cura Õ'acũ a'tiro wãcũcu niwĩ: “Abrahã pãrãmerã nituriarã pãjãrã waro, tutuarã nirãsama. Cũ me'rã nipe'tirã a'ti umucocjãrãrẽ añurõ wa'acã weeguti. Tojo weegu yu'u Sodomacjãrãrẽ weeatjere cũrẽ wererouasa'a. 19 Yu'u cũ põ'rãrẽ, cũ pãrãmerã nituriarãrẽ yu'u bu'esere yu'tidutigu, tojo nicã añuse, diacjũ cjase weeato nígũ, cũrẽ besewu. Na tojo weecã, nipe'tise yu'u ‘Tojo weeguti’ ní'que queoro wa'arosa'a”, ni wãcũcu niwĩ.

20 Tojo weegu Õ'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Sodoma, Gomorracjãrã na ña'arõ weesetisere tu'oapu. Na tojo weese ña'abutiase ni'i. 21 Tojo weegu ni'cãrõacã yu'u basuta topu ì'agũ wa'aguti. ¿Diacjũta yu'u tu'o'caronojõta ña'abutiario weerã weeti? Tere ì'atojagupu, añurõ masígũsa'a majã, nicu niwĩ.

22 Be'ro puarã Sodomapu wa'acãrã niwã. Abrahã pe'e Õ'acũ tiropu tojánicu niwĩ. 23 Cũ pu'tocure wa'a, sërĩtiña'cu niwĩ:

—¿Ña'arã me'rã añurã quẽ'rãrẽ cõ'agũsari? 24 Apetero weerã ti macãpũre cincuenta añurã nibosama. ¿Tojo nimicã, ti macãrẽ cõ'agũsari? Na cincuenta añurã nimicã, ¿de'ro weegu mu'u ti macãcjãrãrẽ acobojobosari? 25 Bu'iritirã, bu'iri marĩrã me'rã, narẽ ni'cãrõnojõ bu'iritirã weronojõ wẽjẽta basiowe'e. Tere weeticã'ña. Mu'u nipe'tirã a'ti

turicjārārē besegu ¿queoro weetibosari? nicu niwī Abrahā. **26** Tojo nicā tu'ogu, Ō'acū yu'ticu niwī:

—To pūrīcārē ti macā Sodomacjārārē cincuenta añurā bocaejagu, nipe'tirā to nirārē acobojoguti, nicu niwī Ō'acū. **27** Abrahā ninemocu niwī tja:

—Mu'u Ō'acū ni'i. Yu'u pūrīcā masū mejō nigū ni'i. Tojo nimigū, no'o uaro busuma'agū weronojō mu'urē ucūma'asa'a. **28** ¿Apetero weegu na cincuenta ní'cārā, cinco dijaro nicārē, na cinco ye bu'iri ti macācjārārē cō'agūsari tja?

Ō'acū a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Na cuarenta y cinco añurā nicārē cō'asome.

29 —¿Cuarenta añurā nicā warore, de'ro weegusari? nicu niwī Abrahā.

—Na cuarenta nicā quē'rārē, ti macācjārārē cō'asome, nicu niwī Ō'acū.

30 Abrahā pe'le sērītiña'nemocu niwī tja:

—Yu'u me'rā uaticā'ña. Mu'urē apaturi sērītiña'nemogūti. ¿De'ro weegusari treinta añurārē bocaejagu waro?

Ō'acū apaturi nicu niwī:

—Treinta añurārē bocaejagu, ti macācjārārē acobojoguti.

31 Abrahā sērītiña'nemosājācu niwī tja:

—Yu'u wioгу, uiro marīrō mu'urē ucūmiarūba. Veinte añurā bocaejagu, ¿de'ro weegusari?

Ō'acū yu'ticu niwī tja:

—Na veinte añurā nicā quē'rārē ti macācjārārē cō'asome.

32 Abrahā sērītiña'tuocu niwī:

—Yu'u wioгу, yu'u me'rā uacupa. Mu'urē a'tota sērītiña'tuoguti majā. Ne caribonemosome. ¿De'ro weegusari mu'u, diez dia'cū añurārē bocaejagu?

Ō'acū nicu niwī:

—Diez añurā nicā, ti macācjārārē cō'asome.

33 Ō'acū Abrahā me'rā ucūtojanu'cō, wa'a wa'acu niwī. Abrahā quē'rā cū ya wi'ipu dajatojaa wa'acu niwī.

Ō'acū Sodoma, Gomorrare cū ūjūacō'a'que ni'i

19 1 Na'ique'ari cura, Ō'acūrē wereco'terā Sodomapure etacārā niwā. Na topu etari cura Lot, Abrahā acabiji macū, macā sājārī sope tiro dujicu niwī. To cū dujiro nipe'tirā masā nerēwūaro nicaro niwū. Na etacā ī'agū, wā'cānu'cā, paamu'rīque'a, **2** narē nicu niwī:

—Yu'u musārē da'racoteгу ni'i. Tojo weerā ya wi'ipu cārīrā a'tia. Topu musā du'pocārīrē coerāsa'a. Be'ro űamiña'cūrō musā wa'aropu yu'ruwā'cārāsa'a.

Cū tojo nicā, yu'ticārā niwā:

—Niwe'e. A'to macā deco cārīrāsa'a.

3 Na tojo nimicã, Lot tutuaro me'rã, “Niwe'le; ya wi'i cãrĩrãsa'a,” nicu niwĩ. Cũ tojo nica be'ro, na “Jau” ni, cũ me'rã wa'acãrã niwã. Cũ ya wi'ipũ sãjãa, Lot narẽ ba'ase da'rebosacu niwĩ. Cũ pã bucũase morẽña marisere weebosacu niwĩ. Na tere ba'acãrã niwã.

4 Be'ro, na cãriatji dũporo nipe'tirã Sodomacjãrã umua, ma'mapjia, bucũrã nipe'tirã Lot ya wi'i pũ'tore sutuanũ'cãcãrã niwã. **5** Na to sutuanũ'cã, cũrẽ caricũcãrã niwã:

—¿Umua no'opũ niti ñamipũ mũ'u tiro eta'cãrã? Narẽ o'owĩrõña. Numia me'rã weewuasenojõrẽ weesĩ'rĩsa'a na me'rã, nicãrã niwã.

6 Na tojo nicã tũ'ogu, Lot cũ ya wi'i wijaa, na me'rã ucũgũtigũ, sopere añurõ bi'acã'cu niwĩ. **7** Narẽ nicu niwĩ:

—Yũ'u me'rãcãrã, narẽ tojo ña'arõ weeticã'ña. **8** A'tiro pe'e weeya. Yũ'u põ'rã, pũarã numia ne ni'cũ umu me'rã nitirã numia nima yujupũ. Narẽ wĩorẽgũti. Mũsã narẽ no'o weesĩ'rĩrõ weeya. Ñãrã umua yũ'u tiro eta'cãrã pe'ema, narẽ ña'arõ weeticã'ña. Na yũ'u pijio'cãrã nima. Narẽ añurõ col'tegũti.

9 Cũ tojo nicã tũ'orã, a'tiro yũ'ticãrã niwã:

—Siape'e wa'aya. Mũ'u aperocjũ ni'i. Ûsã mũ'u dutino'bo'cãrã niwe'le. To pũrĩcãrẽ ni'cãrõacã ñsã narẽ tojo weesĩ'rĩrõ nemorõ mũ'urẽ ña'arõ weerãti, nicãrã niwã.

Na Lore pũrõ tuuquenu'cõcãrã niwã. Ti wi'i sopere tuupã'rẽsĩ'rĩmicãrã niwã. **10** Na tojo weenu'cãrĩ cura sijari masã Lore ñe'le, wi'i po'peapũ miisãjã wa'acãrã niwã. Tojo weetoja, na sopere añurõ bi'acã'cãrã niwã. **11** Tojo weetojanũ'cõ, na nipe'tirã sope pũ'topũ ni'cãrã umuarẽ, ma'mapjiare, bucũrãrẽ caperi bajuticã weecãrã niwã. Caperi bajutirã, ti wi'ipũ sãjãasi'rĩrã, sopere a'masijarã, põtẽotia wa'acãrã niwã. Ne bocaticãrã niwã.

12 Wi'i po'peapũ sijari masã Lore sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿A'tore ãpẽrã mũ'u acawererã marĩti? Nipe'tirã mũ'u põ'rã umua, numia, mũ'u bujisumua, nipe'tirã mũ'u acawererã a'ti macã nirãrẽ apero yoaropũ miaña. **13** A'ti macãrẽ cõ'ape'ocã'rãsa'a. Õ'acũ a'ti macãcãrã na peje ña'arõ weesetise queti tũ'oami. Tojo weegu ñsãrẽ a'ti macãrẽ cõ'adutigu o'oãmi, nicãrã niwã.

14 Na tojo nicã tũ'ogu, Lot cũ bujisumua niajãrẽ weregũ wa'amicu niwĩ. Narẽ nicu niwĩ:

—Wã'cãnu'cãña. A'ti macãrẽ wijayá. Õ'acũ a'ti macãrẽ cõ'agũtigũ weemi, nicu niwĩ.

Cũ bujisumua niajã cũ tojo nisere, “Tojo nima'acũ weemi,” ni wãcũcãrã niwã. **15** Cũ na me'rã ucũrĩ cura bo'rearo weecaro niwũ. Tojo weerã Õ'acũrẽ wereco'terã tutuaro me'rã cũrẽ nicãrã niwã:

—¡Quero! Mũ'u numo, mũ'u põ'rã numiarẽ sojaro me'rã aperopũ miaña. Wa'aya ñsã a'ti macãrẽ ñjũacõ'acã, wẽrĩsĩ'rĩtirã, nicãrã niwã.

16 Na tojo nimicã, Lot sojaticu niwĩ. Cũ umũñarõ wa'aticã ì'arã, na cũ omocãrẽ ñe'e, miacãrã niwã. Ô'acũ cũrẽ pajaña'gũ, tojo weeduticũ niwĩ. Lot numo, cũ põ'rã numia quẽ'rãrẽ macã sumutorũ miacãrã niwã. **17** Na macãpũ wijãca be'ro ni'cũ Ô'acũrẽ wereco'tegu narẽ nicu niwĩ:

—¡Omaña catisí'rĩrã! Ne majãmiĩ'atõrõticã'ña. Wẽrĩsĩ'rĩtirã, a'tore ne tojanu'cãtirãta, ùrũpagũpũ wa'aya.

18 Lot pe'e narẽ nicu niwĩ:

—Yũ'u wiorã, ùrũgũpũre wa'adutiticã'ña. **19** Musã yũ'ure añurõ weetamuapũ. Yũ'u wẽrĩbo'cũre musã yũ'rũoapũ. Yũ'u ùrũgũpũre ejatibosa'a. To wa'ari curata macãrẽ ùjũase yũ'ure ãmũejãbosa'a. Tojo weegu yũ'u ma'a deco wẽrĩbosa'a. **20** Topũ wa'aranojõ o'ogu, ni'cã macã pu'toacã nirĩ macãpũ wa'adutiya. Ti macã cã'macãcã ni'i. Topũ wa'agu, yũ'rũgũsa'a, nicu niwĩ.

21 Cũ tojo nicã tu'ogu, Ô'acũrẽ wereco'tegu cũrẽ nicu niwĩ:

—Jau, mũ'u ní'caronojõta weeguti. Si macã, mũ'u níca macãrẽ ùjũacõ'asome. **22** ¡Quero, si macãpũ omawã'cãña! Mũ'u etaticãma, ne apeye macãrĩrẽ ùjũacõ'ano'ña marĩrõsa'a. Mũ'u etãca be'ropũ ùjũacõ'ano'rõsa'a, nicu niwĩ.

Ti macã cã'macãcã niyuro, Zoar wãmeticarõ niwũ.

23 Lot Zoapũ etacã, bo'rearo weecaro niwũ. **24** Cũ topũ etãca be'ro Ô'acũ Sodoma, Gomorra bu'ipũre pecame'e, tojo nicã azufre acoro pejaro weronojõ ùjũdjaticã weecu niwĩ. **25** Cũ te macãrĩrẽ ùjũacõ'acã, to nimi'que nipe'tise ùjũpe'tia wa'acaro niwũ. Ti macã nimi'cãrã wẽripe'tia wa'acãrã niwã. Na otese nimi'que quẽ'rã ùjũpe'tia wa'acaro niwũ. **26** Tojo wa'ari cura Lot numo cũ be'ro sirutuco nimiwõ. Tojo sirutugo, majãmiĩ'atõrõco niwõ. Totã co moa tuturo dojonũ'cã wa'aco niwõ.

27 Ape numũ te macãrĩ ùjũacõ'aca be'ro Abrahã cũ Ô'acũ me'rã ucũ'caropũ wa'acu niwĩ. **28** Topũ wa'agu, Sodoma, Gomorra ní'caro nipe'tiro ti papũre ì'aquejocu niwĩ. Yoaropũ cũ ì'acã, pã na ùjũarõ o'me mũjãrõ weronojõ o'mepu'sumorõcaro niwũ. **29** Ti pa'tiropũ nise macãrĩ Lot ní'carore ùjũacõ'agũ, Ô'acũ Abrahãrẽ wãcũcu niwĩ. Tojo weegu te macãrĩ ùjũacõ'ase duporo wẽrĩrĩ ní'gũ, Lore apesepũ miacu niwĩ.

Moabita masã, tojo nicã amonita masã masãbajuany'cã'que ni'i

30 Be'ro Lot uigu, Zoapũre tojanemosĩ'rĩticu niwĩ. Tojo weegu cũ põ'rã puarã numia me'rã ùrũpagũpũ wa'acu niwĩ. Topũ wa'a, na ì'tiarã ni'cã ùtã tutipũ niseticũcãrã niwã. **31** Ni'cã numũ masã ma'mio co acabijore nico niwõ:

—Marĩ pacũ bucũ nimi majã. Marĩ nirõpũre marĩrẽ numotigunojõ ne ni'cũ marĩmi. Tojo weero nipe'tirã masã weewuasenojõrẽ weeta basiowe'e. **32** Tojo weerã marĩ pacũre que'acã weerã. Cũ que'ãca be'ro cũ me'rã cãjĩrã. Tojo weerã marĩ cũ me'rã põ'rãtirãsa'a.

33 Ti ñami na pacure que'ato nírã, u'seducaco vino tĩacãrã niwã. Be'ro masã ma'mio cũ me'rã cãjĩco niwõ. Cũ pe'e co tojo weesere ne tu'oña'ticu niwĩ. Co dijaacã quẽ'rãrẽ, ne tu'oña'ticu niwĩ. **34** Ape numu masã ma'mio co acabijore nico niwõ:

—Ñamica'a ñami yu'u marĩ pacu me'rã cãjĩaru. A'ti ñami quẽ'rãrẽ cũrẽ que'acã weerã. Tojo weego mu'u cũ me'rã cãjĩgõ wa'apa. Tojo weerã marĩnucũ põ'rãtirãsa'a.

35 Na ní'caronojõta weecãrã niwã. Na pacure que'adutirã, u'seducaco vino tĩacãrã niwã tja. Du'sago co pacu me'rã cãjĩco niwõ. Lot pe'e ne tu'oña'ticu niwĩ. Co dijaacã quẽ'rãrẽ, ne tu'oña'ticu niwĩ. **36** Na tojo weetjãrã, Lot põ'rã numia na pacu me'rã puarãputa põ'rãticãrã niwã. **37** Be'ro masã ma'mio ni'cũ wĩ'magũ wuaco niwõ. Cũrẽ Moab wãmeyeco niwõ. Cũ moabita masã ñecũ nicu niwĩ. **38** Du'sago quẽ'rã macũtico niwõ. Cũrẽ Ben-ammi wãmeyeco niwõ. Cũ amonita masã ñecũ nicu niwĩ.

Abrahã, tojo nicã Abimelec ye cjase ni'i

20 **1** Abrahã cũ ní'caro cõ'awãcãgũ, Neguev wãmetiropu wa'acu niwĩ. Cũ Cades, tojo nicã Shur wa'teropu tojacu niwĩ. Tita cũ Gerar wãmetiri macãpu wa'acu niwĩ. **2** Cũ topu ní'gũ, cũ numo Sarare “Yu'u acabijo nimo”, ni wrecu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'o, Geracjũ wioqu Abimelec Sarare numotiguti ní'gũ, miidutigu o'ócũ niwĩ. **3** Ti ñami O'acũ Abimelere quẽ'erõpu a'tiro nicu niwĩ: “Mu'u wẽrĩgũsa'a. Mu'u miidutigu o'o'co marãputigo nimo”.

4 Abimelec pe'e Sara me'rã ne niticu niwĩ yujupu. Tojo weegu O'acũrẽ yu'ticu niwĩ: “Yu'u wioqu, yu'u ña'arõ weetimicã, çyu'ure, tojo nicã a'ti macãcjãrã quẽ'rãrẽ wẽjẽgũsari? **5** Abrahã basuta yu'ure, ‘Co yu'u acabijo nimo’, niami. Co quẽ'rã, ‘Yu'u ma'mi nimi’, niamo. Tojo weegu ‘Marãpu moogõ nimo’, ni wãcũgũ, tojo weeasu. Ne ña'arõ weetiãpu”, nicu niwĩ.

6 Cũ tojo nisere tu'o, O'acũ Abimelere quẽ'erõpu yu'ticu niwĩ: “Yu'u masi'i. Mu'u añurõ wãcũse me'rã tojo weeapu. Tojo weegu mu'u co me'rã cãjĩsi'ricã cã'mota'apu. Mu'u co me'rã ní'gũ, yu'ure ña'arõ wéegũ weronojõ weeboapã. **7** Ni'cãrõacã pũricãrẽ co marãpũre wiaya tja. Cũ O'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ nimi. Mu'urẽ wẽriticã'to ní'gũ, mu'u ye cjasere sãrĩbosagusami. Mu'u cũ numorẽ wiatigu pũricã, mu'u, mu'u yarã nipe'tirã me'rã wẽrĩgũsa'a”, nicu niwĩ.

8 Ape numu bo'reacãpu Abimelec wã'cã, cũrẽ da'raco'terãrẽ pijio, cũ quẽ'erõpu i'a'quere wrecu niwĩ. Tere tu'orã, pũrõ uicãrã niwã. **9** Narẽ wéréca be'ro Abrahãrẽ pijio, a'tiro nicu niwĩ:

—¿De'ro weeati mu'u ãsãrẽ? ¿Ñe'enojõ yu'u mu'urẽ ña'arõ wee'que wapa to cã'rõjo yu'ure, tojo nicã yarãrẽ ña'abutiãro tojacã weemiati? Mu'u yu'ure tojo wee'que ne ni'cũ tojo weeya marĩsere weeapu. **10** ¿De'ro weegu tojo weeati? ¿Ñe'enojõrẽ wãcũgũ, tojo weeati? ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

11 Abrahã cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u a'tiro wācūcāti. “A'topu Ō'acūrē ne ējōpeotisama”, nicāti. Yu'u, “Yu'u nūmo nimo” nicārē, “Yu'ure wējēbosama”, ni wācūasu. **12** Diacjūta ni'i. Co yu'u acabijota nimo. Yu'u pacu macō nimo. Paco pe'e apegno nimo. Tojo weegu core nūmotiwu. **13** Yu'u pacu tiropu ní'cu Ō'acū dutiro me'rã wijagu, core a'tiro niwū: “No'o marī wa'aro etago, āpērārē, ‘Yu'u ma'mi nimi’, niña”, niwū.

14 Na tojo ucúca be'ro, Abimelec Abrahãrē oveja, wecu o'ocu niwī. Tojo nicã da'racoterã umua, numia o'ocu niwī. Abrahãrē cū nūmo Sarare wiacu niwī. **15** Abimelec Abrahãrē nicu niwī:

—A'ti di'ta ya di'ta ni'i. No'o mu'u tu'saro mu'u niatjore beseya.

16 Sarare a'tiro nicu niwī:

—Mu'u ma'mirē mil niyeru kujiri wapabuɟuse kujirire o'opu. Te me'rã mu'u me'rã nirá mu'urē ne mejēcã wācūsome. Tojo weego na i'orōpu bu'iri marĩgō tojagosa'a, nicu niwī.

17-18 Abimelec tojo nica be'ro, Abrahã Ō'acūrē sērībosacu niwī. Abimelec Sarare mia'que bu'iri cū nūmorē, narē da'racoterã numiarē, nipe'tirã cū ya wi'i nirārē Ō'acū pō'rātimasiticã weecu niwī. Abrahã narē sērībosáca be'ro Ō'acū narē yu'rucocu niwī. Tojo weerã na pō'rātimasicãrã niwã tja.

Abrahã macū Isaa bajua'que ni'i

21 1 Ō'acū cū ní'caronojōta Sarare añurō weecu niwī. Cū, “Mu'u wī'magū cuogosa'a”, ní'que queoro wa'acã weecu niwī. **2** Tojo weego nijipaco tojaco niwō. Be'ro Abrahã cū bucu waro nimicã, wī'magūrē wuabosaco niwō. Ō'acū cūrē “Ape cū'ma musārē i'agū a'tiguti tja; yu'u tocã'rō a'ticã, mu'u nūmo ni'cū wī'magū pō'rātigosamo” ní'quere queoro wa'acã weecu niwī. **3** Sara Abrahãrē pō'rātibosa'cure, Isaa wãme ō'ocu niwī. **4** Be'ro Ō'acū cūrē duti'caronojōta wī'magū cū ocho nūmuri bajuáca be'ro Abrahã cū ō'rēcju yapa caserore yejecō'acu niwī. **5** Cū macū Isaa bajuácaterore Abrahã cien cū'marī cuocu niwī. **6** Tojo weego Sara a'tiro wācūco niwō: “Ō'acū yu'ure e'cati, bujicã weeami. Tojo weerã ‘Sara wī'magū wuapo’ nise quetire tu'orã, nipe'tirã yu'ure e'catitamurāsama. **7** ¿Noa Abrahãrē, ‘Sara wī'magū wuabosagosamo’ nibopari? Ne ni'cū tojo nitimicã, cū bucu waro nigūrē yu'u ni'cū wī'magū pō'rātibosawu”, ni wācūco niwō.

Agar, Ismae Abrahã ya wi'i ními'cãrãrē cō'awirō'que ni'i

8 Isaa bucu, cū mi'rīdu'uri nūmurē Abrahã pajiri bosenuwu weecu niwī. **9** Tojo weeri curare Sara Agar macū Abrahãrē wuabosa'cu Isaare bujicãcã i'aco niwō. **10** Tojo weego co Abrahã tiro wa'a, a'tiro nico niwō:

—Sico da'racotego macū mu'u wéríca be'ro, mu'u ye ní'quere ne ñe'esome. Yu'u macū Isaa pe'e ñe'egúsami. Tojo weegu da'racotegore, co macū me'rãta cō'awirōcã'ña, nico niwō.

11 Co tojo nicã tũ'ogũ, Abrahã cũ macũ Ismaere mal'igũ, pũrõ bujaweticũ niwĩ. 12 Ô'acũ pe'e cũrẽ nicũ niwĩ: “Narẽ sõ'owaro wãcũque'titicã'ña. Sara duti'caronojõta weeya. Isaa me'rã mũ'ũ pãrãmerã nituriarãsama. 13 Da'raco'tego macũ pe'ere a'tiro weegũti. Cũ quẽ'rãrẽ, pãjãrã cũ pãrãmerã nituriacã weegũsa'a. Mũ'ũ macũ niyucã, pajiri di'tacjãrã nirãsama”, nicũ niwĩ Ô'acũ.

14 Ape nũmũ ñamiña'cũrõ Abrahã Agare pá, aco ajuro wa'icũ casero me'rã wéeca ajurore co sê'emapũ miiõ'ocũ niwĩ. Core, co macũ me'rã we'riti, narẽ wa'aduticũ niwĩ. Co wa'a, no'o ñaro yucũ marĩrõ, masã marĩrõpũ Beerseba wãmetiropũ sijabaque'atico niwõ. 15 Aco pe'ticã ã'agõ, co macũrẽ yucũsti docapũ cũuco niwõ. 16 “Cũ wẽrĩcã ã'si'rĩtisa'a” nígõ, yoacureropũ wa'a, dujico niwõ. Co topũ dujiri cura cũ utinũ'cãcũ niwĩ.

17 Ô'acũ co macũ uticã tũ'ocũ niwĩ. Cũ tojo weecã tũ'ogũ, cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegũ weronojõ upũsãjãñũ'cã,ⁿ ẽ'mũsepu ucũdijocũ niwĩ: “¿Agar, de'ro wa'ati? Uiticã'ña. Ô'acũ mũ'ũ macũ uticã tũomi.

18 Wã'cãñũ'cãña. Mũ'ũ macũrẽ wejewã'cõñũ'cõña. Cũ me'rã pajiri di'tacjãrã wa'acã weegũti”, nicũ niwĩ.

19 Tojo níca be'ro Ô'acũ Agare ni'cã pe aco wijari pe ã'abocacã weecu niwĩ. Co wa'icũ casero me'rã wéeca ajuropũ aco poseye, co macũrẽ tíaco niwõ. 20 Ô'acũ co macũrẽ añurõ weetamucũ niwĩ. Cũ bũcua, yucũ marĩrõ, masã marĩrõpũ nicã'cũ niwĩ. Topũ nígũ, bũacatjẽ me'rã bũemu'sigũ wa'acũ niwĩ. 21 Cũ yucũ marĩrõ, masã marĩrõpũ Parán wãmetiropũ nirĩ cura, cũ paco, Egiptocjõrẽ cũ nũmo niacjore bocabosaco niwõ.

Abrahã Abimelec me'rã na apo'que ni'i

22 Titare Abimelec Abrahã me'rã ucũgũ wa'acũ niwĩ. Tojo nicã cũ yarã surara wioyũ Ficol wãmetigũ me'rã wa'acũ niwĩ. Cũ Abrahãrẽ nicũ niwĩ:

—Nipe'tise mũ'ũ weesere Ô'acũ mũ'ũrẽ weetamusami. 23 Tojo weegũ Ô'acũ tũ'oropũ mũ'ũ a'tiro weecã ñasa'a. Yũ'ũre, yũ'ũ põ'rãrẽ, yũ'ũ pãrãmerãrẽ ne mejẽcã weeticã'ña. Yũ'ũ mũ'ũrẽ wéé'caronojõta yũ'ũre añurõ weeya. Mũ'ũ apesecjũ nimigũ, ñsã ya di'tapũ ni'i. A'ti di'tacjãrã quẽ'rãrẽ añurõ weeya. “Ô'acũ wãme me'rã tojota weegũti” niña, nicũ niwĩ Abimelec.

24 Abrahã a'tiro ni yũ'ticũ niwĩ:

—Ô'acũ tũ'oropũ mũ'ũ tojo ní'caronojõta añurõ weegũti.

25 Tojo níca be'ro Abrahã Abimelere a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'ũrẽ da'raco'terã yũ'ũ aco waari pere ẽ'macãrã niama.

26 Abimelec pe'e cũ tojo nicã tũ'ogũ, cũrẽ nicũ niwĩ:

—Ne masĩtiasũ, noa tojo weero weepã. Mũ'ũ yũ'ũre ne weretiapũ. Ni'cãcãpũta ne tũ'ogũ wee'e, nicũ niwĩ Abimelec.

ⁿ21.17 Ì'aña Gn 16.7 docapũ oja'quere.

27 Tojo níca be'ro Abrahã ovejare, wecuare mii, Abimelere o'ocu niwĩ. Cũ tojo o'óca be'ro, ti numuta “A'tiro weerãti”, ni a'merĩ apocãrã niwã.

28 Na tojo wéca be'ro Abrahã siete oveja numia wĩ'marãrẽ apesepũ oveja marĩrõpũ cũucu niwĩ. 29 Abimelec cũ tojo weecã ì'agũ, sêrĩtiña'cu niwĩ:

—¿De'ro weegu mu'u ã'rã siete ovejare apesepũ cũuati?

30 Abrahã cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Ã'rã siete ovejare miiña. Narẽ miigũ, “A'ti pe aco waari pe Abrahã se'éca pe ni'i”, ni ì'agũsa'a.

31 Na puarã “A'tiro weerãti” ni apo'caro nitjãrõ, na nirõpũ Beerseba wãme ò'ono'caro niwũ.

32 Na a'merĩ apóca be'ro Beerseba wãmetiropũ ní'cãrã Abimelec, Ficol filisteo ya di'tapũ dajatojaacãrã niwã. 33 Beersebapũ Abrahã ni'cãgũ yucugũ tamarisco wãmeticjũ otecũ niwĩ. Topũ Õ'acũ catinu'cũgũrẽ sêrĩcu niwĩ. 34 Abrahã yoacã filisteo ya di'tapũ nicũ niwĩ.

Abrahãrẽ Õ'acũ “¿Diacjũta yu'ure ëjõpeomiti?” cũ ní'que ni'i

22 1 Yoáca be'ropũ Õ'acũ Abrahãrẽ “¿Diacjũta yu'ure ëjõpeomiti?” ní'gũ, cãrẽ pisucu niwĩ.

—¿Abrahã! nicũ niwĩ.

Cũ tojo pisucã tu'ogu, Abrahã, “A'to ni'i”, ni yu'ticu niwĩ.

2 Cũ yu'tica be'ro Õ'acũ cãrẽ nicũ niwĩ:

—Mu'u macũ, ni'cũ nigũrẽ, mu'u uputu ma'igũ Isaare aperopũ Moriah wãmetiri di'tapũ miaña. Topũ etagu, ùrũgũ, mu'urẽ ì'ocjupũ mujãña. Tigũ bu'ipũ cãrẽ wa'icure wẽjẽ ùjũamorõpeogũ weronojõ weeya, nicũ niwĩ.

3 Ape numũ bo'reque'ari cura, Abrahã wã'cãnu'cã, cũ burro bu'ipũ dujiri caserore peocu niwĩ. Tojo weetu'ajanu'cõ, peca, cũ ùjũamorõpeoatjere paawa'acu niwĩ. Cũ macũ, tojo nicã cãrẽ da'raco'terã puarã me'rã téé Õ'acũ cãrẽ were'caropũ wa'acu niwĩ. 4 I'tia numũ be'ro Abrahã Õ'acũ cãrẽ wa'aduti'carore yoaropũ ì'acu niwĩ. 5 Tojo weegu cãrẽ da'raco'terãrẽ nicũ niwĩ:

—Musã burro me'rã a'to tojayá. Yu'u, yu'u macũ me'rã sõ'opũ Õ'acũrẽ e'catipeorã wa'arã wee'e. Tojo weetoja, musã tiro tojatirãsa'a tja.

6 Abrahã Õ'acũrẽ wa'icu ùjũamorõpeoatje pecare Isaare miaduticu niwĩ. Cũ pe'e pecame'e, tojo nicã di'pjĩ miacu niwĩ. Na puarã ni'cãrõ me'rã wa'acãrã niwã. 7 To be'roacã Isaa cũ pacure nicũ niwĩ:

—¿Pacu!

—¿Ñe'lenojõ uati, macũ? ni yu'ticu niwĩ.

Isaa cãrẽ sêrĩtiña'cu niwĩ:

—Marĩ peca, tojo nicã pecame'e cu'o. ¿Oveja wĩ'magũ marĩ ùjũamorõpeoacjũ no'opũ niti?

8 Abrahã cūrē yu'ticu niwī:

—Macū, Ō'acū marīrē ni'cū oveja wī'magūrē o'ogusami, nicu niwī.

Tojo ni, na puarã sijawã'cãcãrã niwã.

9 Ō'acū Abrahãrē were'caropure etarã, Abrahã wa'icurãrē

ũjũamorõpeoatjore ni'cã mesã ũtã me'rã seeneocũucu niwī. Tu'ajanu'cõ, pecare to bu'ipu seepeocu niwī. Seepeotoja, cū macūrē du'te, peca bu'ipu peocu niwī. **10** Seepeotoja, cū macūrē wējēgũti nīgũ, di'p̄jirē miicu niwī.

11 Cū tojo weeri cura Ō'acū cū basuta nimigũ, cūrē wereco'tegu weronojõ upusãjãnu'cã,^o u'museru cūrē pisudijocu niwī:

—¡Abrahã!

Abrahã cūrē yu'ticu niwī:

—A'tota ni'i, nicu niwī.

12—Mu'u macūrē ne mejēcã weeticã'ña. Ni'cãrõacã yu'u mas'i'i. Mu'u yu'ure, “Yu'u macū ni'cū nigūrē mu'urē o'osome”, ne nitiaru. Tojo weegu yu'u mas'i'i mu'u yu'ure wiopesase me'rã i'a'a, nicu niwī.

13 Cū tojo nicã, Abrahã i'aoo, ni'cū oveja mu ni'cã yucusti wa'teropu cū capesa'ripu su'rinu'cũgūrē i'acu niwī. Tojo wee cūrē ñe'e, wējē Ō'acūrē e'catise o'ogu, ùjũamorõpeocu niwī. Cū macūrē wējēbo'cu oveja pe'ere wējēcū niwī. **14** Be'ro Abrahã tojo wee'carore a'tiro wãme õ'ocu niwī: “Ō'acū marīrē du'sasenojõrē o'omi”. Tojo weero ni'cãrõacã quẽ'rãrē “Tigu Ō'acū yagu ũrũgūrē marīrē du'sasenojõrē o'ogusami”, nino'o.

15 Apaturi Ō'acū cū basuta nimigũ, cūrē wereco'tegu weronojõ upusãjãnu'cã, u'museru Abrahãrē pisudijocu niwī tja. **16** A'tiro nicu niwī:

—Ō'acū a'tiro niami: “A'te mu'u wee'quere mas'i'i. Yu'ure, ‘Yu'u macū ni'cū nigūrē mu'urē o'osome’, ne nitiaru. Tojo weegu yu'u basu yu'u wãme me'rã mu'urē añurõ wa'acã weeguti. **17** Mu'urē peje añuse weeguti. Mu'u pãrãmerã nituriarãrē ñocõa weronojõ, tojo nicã pajiri maa sumuto nucũpori weronojõ pãjãrã wa'acã weeguti. Apeyema narē i'atu'tirãrē docaque'acã weerãsama. **18** Mu'u yu'ure añurõ ãjõpeose wapa mu'u pãrãmerã me'rã nipe'tirã a'ti umucocjãrã añurõ weeno'rãsama”, nicu niwī Ō'acū.

19 Be'ro Abrahã cūrē da'raco'terã tiropu dajatojaacu niwī. Nipe'tirã ni'cãrõ me'rã Beerseba wãmetiropu wa'acãrã niwã. Topu Abrahã niseticũcu niwī.

Nacor põ'rã ye cjase ni'i

20 Yoáca be'ropu Abrahã cū acabiji Nacor ye quietire tu'ocu niwī. Nacor numo Milca wī'marãrē cūrē põ'rãtibosaco niwõ. **21** Uz wãmetigu bajuamutã'cu niwī. Cū be'rore cū acabiji Buz bajuacu niwī. Buz be'rore Kemuel, Aram pacu nicu niwī. **22** Be'ro a'ticurã bajuanemocãrã niwã:

^o 22.11 I'ãña Gn 16.7 docapu oja'quere.

Quesed, Hazo, Pildas, Jidlaf, Betuel. **23** Ā'rī Betuel Rebeca pacu nicu niwī. Ā'rā ochore Abrahā acabiji Nacor, Milca me'rā pō'rāticārā niwā.

24 Āpērā Nacor nūmo Milca pe'su Reúma pō'rā Teba, Gaham, Tahas, Maaca nicārā niwā.

Sara wērī'que ni'i

23 1 Sara ciento veintisiete cū'marī catico niwō. **2** Ticuse cū'marī cūogo, Quiriat-arba wāmetiropu Canaá di'ta nirī macāpu wērīco niwō. Quiriat-arba, apetero Hebró pisuno'caro niwū. Abrahā Sara wērīcā ĩ'agū, uti, dūjasewā'acu niwī. **3** Tojo uti, co wērī'co tiropu ní'cu wija, hitita masā nirōpu na me'rā ucūgū wa'acu niwī. A'tiro nicu niwī:

4—Yū'u musā wa'teropure apesecjū nimicā, ni'cā ūtā tuti yū'u nūmorē yaatji tutire duaya.

5 Cū tojo nicā tū'orā, hitita masā cūrē yū'ticārā niwā:

6—Ūsārē tū'oníña yujupu. Mū'u ūsā wa'terore ni'cū Ō'acū bese'cu, wioгу macū weronojō ni'i. Tojo weegu mū'u nūmorē ūsā ye ūtā tutiri wa'tero añurī tutipu yaaya. Ne ni'cū ūsā wa'teropu nigū, “Ya tuti ni'i, yaaticā'ña”, nisome.

7 Tojo weegu Abrahā wā'cānū'cā, hitita masārē paamu'rīque'a, **8** narē nicu niwī:

—To pūrīcārē musā yū'u nūmorē a'to yaacā ūarā, Efró, Zohar macūrē a'tiro ni sērībosaya. **9** Ni'cā ūtā tuti Macpela wāmetiri tuti cū ya di'ta nituoro nirī tutire yū'ure duato. Yū'u ti tuti wapatiro ejatuaro wapayeguti. Yū'u tore duugu, musā wa'teropu yaari tuti cūogusa'a.

10 Efró hitita masū na wa'teropu dujicu niwī. Tojo weegu nipe'tirā cū acawerērā tū'oropu, tojo nicā nipe'tirā macā sājārī sope tiro yū'uarā tū'oro a'tiro nicu niwī:

11—Niwe'e, yū'u wioгу. Añurō tū'oaya. Yū'u mū'urē ti di'tare, tojo nicā ti di'tapu nirī tutire wapamarīrō o'oguti. Yū'u acawerērā tū'oropu mū'urē ti di'tare o'o'o. Mū'u nūmorē yaaya majā.

12 Abrahā pe'e apaturi tocjārā masārē paamu'rīque'acu niwī tja.

13 Tojo wee, masā to nirā tū'oro Efróre nicu niwī:

—Yū'ure tū'oaya. Ti di'ta wapa queoro wapayeguti. Mū'u “Jau”, nicā, topu yū'u nūmorē yaaguti majā.

14 Cū tojo nicā, Efró yū'ticu niwī tja:

15—Wioгу, yū'ure tū'oaya. Ti di'ta cuatrocientos niyeru cujiri wapati'i. Ti di'ta wapatistere ucūnematicārā. Mū'u nūmorē yaagu wa'aya, nicu niwī.

16 Abrahā, “Jau” ni, Efró hitita masā ĩ'orōpu tocārō wapati'i ní'carore cuatrocientos niyeru cujirire wapayecu niwī. Tocjārā duari masā wapaye'caronojōta wapayecu niwī. **17-18** Tojo weero nipe'tise Efró dua'que di'ta Abrahā ye tojacaro niwū. Ūtātuti, yucupagu nipe'tise cū

ye tojacaro niwũ. Ti di'ta Macpela wãmeticaró niwũ. Mamre mujĩpũ mujãtiro pe'e tojacaro niwũ. Hitita masã, tojo nicã nipe'tirã ti macã sãjãrĩ sopere yu'ruarã ì'orõpu wapayecu niwĩ.

19 Be'ro Abrahã cũ nũmo Sarare ùtã tutipũ yaacu niwĩ. Ti tuti Macpela wãmetiropũ Mamre mujĩpũ mujãtiro pe'e nicaro niwũ. Totã tja apetero Hebró wãmeticaró niwũ. Canaã wãmetiri di'tapũ tojacaro niwũ. **20** Tojo weero ti di'ta, ùtã tuti topũ nirĩ tuti, hitita masã Abrahã cũ acawererãre yaatjore duacãrã niwã.

Abrahã Isaa nũmo niacjore a'mabosa'que ni'i

24 **1** Abrahã bucũ waro nicũ niwĩ. Nipe'tise cũ weesetise me'rã Õ'acũ cũrẽ añurõ wa'acã weecu niwĩ. **2** Ni'cã nũmũ cũrẽ da'raco'tegũ ãpẽrã yu'rũoro bucũ nigũrẽ pijicu niwĩ. Cũ nipe'tise Abrahã cũosere ì'anũrũgũ nicũ niwĩ. Abrahã cũrẽ nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ omocãrẽ ya usó docapũ cũũña. **3** Õ'acũ marĩ wioğũ u'mũse, di'ta wee'cũ wãme me'rã mũ'ũ “A'tiro weeguti” nicã ñasa'a. Ne yu'ũ macũ Isaare a'to Canaã yu'ũ nirĩ di'tacjõ me'rã nũmoticã weeticã'ña. **4** Tojo weetigũ, ya di'tapũ wa'a, yu'ũ acawererã numia wa'terõpũre cũ nũmo niacjore besegũ wa'aya.

5 Cũrẽ da'raco'tegũ yu'ticu niwĩ:

—Co numio yu'ũ me'rã a'tisĩ'rĩticã, ¿de'ro weegũsari? ¿Tojo weecãma, yu'ũ mũ'ũ macũrẽ mũ'ũ wijawã'cãtica di'tapũre miagũsari?

6 Abrahã cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Niwe'e. Topũ yu'ũ macũrẽ miaticã'ña. **7** Yu'ũ wioğũ Õ'acũ u'mũsecjũ, yu'ũ pacũ ya wi'i ní'cũre, tojo nicã yu'ũ acawererã ya di'tapũ ní'cũre miĩwĩorẽwĩ. Miĩwĩorẽ, a'ti di'tare “Mũ'ũ pãrãmerã nituriarãre o'oguti”, niwĩ. Cũta mũ'ũ ðũporo cũrẽ wereco'tegũre o'oyugũsami. Tojo weegũ mũ'ũ yu'ũ macũ nũmo niacjo tocjõrẽ boca, miitigũsa'a. **8** Co numio mũ'ũ me'rã a'tisĩ'rĩticã, yu'ũ mũ'ũrẽ “Tojo weegũsa'a” ní'que tojo tojacã'rõsa'a. Mejõ yu'ũ macũrẽ topũ ne miaticã'ña, nicũ niwĩ.

9 Tojo wee cũrẽ da'raco'tegũ cũ ya omocãrẽ cũ wioğũ Abrahã usó docapũ ñapeocu niwĩ. Be'ro “Õ'acũ tũ'oropũ diacjũta weeguti mũ'ũ duti'quere”, nicũ niwĩ.

10 Be'ro cũ wioğũ yarã cameyoa diez, tojo nicã apeye peje añuse Abrahã cũ o'oa'tjere miicũ niwĩ. Tere mii, Nacor wãmetiri macã, Mesopotamia di'tapũ wa'acu niwĩ. **11** Abrahãrẽ da'raco'tegũ ti macã sumuto ejari cura, na'ique'aro weecaro niwũ. Ti horata numia aco waarã wa'acãrã niwã. Cũ pe'e cameyoare aco waari pe tiro soodutigũ cũucu niwĩ.

12 Tojo weetoja, Õ'acũrẽ a'tiro sãrĩcu niwĩ: “Õ'acũ, yu'ũ wioğũ Abrahã ãjõpeogũ, ni'cãcãrẽ yu'ũre añurõ wa'acã weeya. Yu'ũ wioğũre mũ'ũ ma'isere ì'oña. **13** A'to aco waari pe tiro tojánígũti yujupũ. A'tocjãrã

numia aco waarã a'ticã, **14** yu'u ni'cõrẽ a'tiro nigũti: 'Acoture miidijoya. Sî'rîgũtigu wee'e.' Co 'Sî'rîña. Mu'u yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tîagõti,' tojo yu'tigo cõta mu'u bese'co mu'urẽ da'raco'tegu Isaa numo niacjo nigõsamo. Mu'u tojo weecã ì'agũ, 'Diacjũta yu'u wiogu Abrahãrẽ añurõ weemi', nigũsa'a", nicu niwĩ.

15 Cũ Ò'acũrẽ sêrĩtu'ajaticãta, ni'cõ numio acotu wuawã'cãtigore ì'acu niwĩ. Co Rebeca, Betuel macõ nico niwõ. Betuel Milca, Nacor macũ nicu niwĩ. Nacor Abrahã acabiji nicu niwĩ. **16** Rebeca añugõ nico niwõ. Ne ni'cũ umu me'rã niña'tico niwõ. Aco waari pepu bu'a, acore waamii, majãgõ weeco niwõ. **17** Co majãcã ì'agũ, Abrahãrẽ da'raco'tegu pe'e omasirutuwã'cã, core emueja, nicu niwĩ:

—Mu'u yu'ure pajaña'cureya. Aco mu'u waa'quere cã'rõ tîaña.

18 —Jau, sî'rîgũ a'tia, nico niwõ.

Tojo wee, acoture miidijo, cũrẽ tîaco niwõ. **19** Cũ sî'rĩtojáca be'ro, Rebeca cũrẽ nico niwõ:

—Mu'u yarã cameyoa quẽ'rãrẽ miibosago wa'agoti. Na sî'rĩsî'rĩrõ põtõorõ sî'rĩrãsama, nico niwõ.

20 Nipe'tirã cameyoa sî'rĩato nígõ, pejetiri acore waa, umuñarõ me'rã na sî'rĩrĩ co'ropu piosãamujãco niwõ. **21** Co tojo weesere ì'agũ, Abrahãrẽ da'raco'tegu “Yu'u a'topu a'ticã, Ò'acũ cũ 'A'tiro weeguti' ní'quere ¿diacjũta weegusari?”, ni tu'oña'gũ, tojo ì'acã'cu niwĩ. **22** Cameyoa sî'rĩtu'ajaca be'ro, Abrahãrẽ da'raco'tegu ã'quẽa yoosari be'to, uru me'rã wéeca be'to, seis gramo nucũrĩ be'tore mii, ã'quẽapu yoocu niwĩ. Tojo nicã puã be'to omocã tuusãase uru me'rã wee'que be'torire, cien gramo nemorõ nucũsere o'ocu niwĩ. **23** O'otojanu'cõ, core nicu niwĩ:

—¿Noa macõ niti mu'u? ¿Mu'u pacu ya wi'ipure cãrĩrõ niati yu'umasã me'rã cãrĩatjo?

24 Co yu'tico niwõ:

—Yu'u Betuel macõ ni'i. Cũ Milca, Nacor macũ nimi. **25** Ûsã ya wi'ipure musã cãrĩatjo niapu. Tojo nicã cameyoa na ba'ase tá peje niapu.

26 Tojo nicã tu'ogu, Abrahãrẽ da'raco'tegu ejaque'a, Ò'acũrẽ e'catipeocu niwĩ. **27** A'tiro nicu niwĩ: “Ò'acũ, Abrahã yu'u wiogu ãjõpeogu, mu'u añuyurua'a. Yu'u wiochure añurõ wéegu, mu'u 'A'tiro weeguti' ní'quere queoro weepu. Yu'u quẽ'rãrẽ cũ acawererã ya wi'ipu miitiapu”, nicu niwĩ.

28 Be'ro Rebeca nipe'tise core wa'a'quere werego wa'ago, co paco ya wi'ipu omawã'cãco niwõ. **29** Co ma'mi Labán wãmeticu niwĩ. Co tojo nicã tu'ogu, Abrahãrẽ da'raco'tegure a'magũ wa'agu, aco waari pe tiro omawã'cãcu niwĩ. **30** Cũ acabijo ã'quẽapu yoosari be'to, omocã tuusãase be'tori miiejacã ì'atojacu niwĩ. Tojo nicã, Abrahãrẽ da'raco'tegu core were'quere tu'ope'ocã'cu niwĩ. Tojo weegu Labán cũrẽ a'magũ wa'acu niwĩ. Aco pe tiropu'a, cũ yarã cameyoa me'rã nigũrẽ bocaecacu niwĩ.

31 Labán cũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—A'tia, Õ'acũ añurõ weeno'gũ. ¿De'ro weegu m'u'a a'to wijaropu nu'cũti? M'u'a cãriatjo, tojo nicã cameyoa niatjo apobosatojapu, nicu niwĩ.

32 Tojo weegu Abrahãrẽ da'raco'tegu wi'ipu sãjãacu niwĩ. Topu Labán cameyoa na o'ma'quere miidijo, narẽ ba'ase ecacu niwĩ. Tojo wéeca be'ro Abrahãrẽ da'raco'tegu, cũ me'rãcãrãrẽ du'pocãri coeato nígũ, aco miacu niwĩ.

33 Na ba'ase etiri cura, Abrahãrẽ da'raco'tegu a'tiro nicu niwĩ:

—Y'u'a musãrẽ nigũti ní'quere weretimigũ, ba'atisa'a.

—To pũrĩcãrẽ ucũmũ'taña, nicu niwĩ Labán.

34 Abrahãrẽ da'raco'tegu narẽ nicu niwĩ:

—Y'u'a Abrahãrẽ da'raco'tegu ni'i. **35** Õ'acũ y'u'a wiogu Abrahãrẽ añurõ weeami. Peje cuogu wa'acã weeami. Cũrẽ oveja, wecu, uru, niyeru plata wãmetise, da'raco'terã mũna, numia, cameyoa, tojo nicã burroa o'owĩ.

36 Apeyema cũ nũmo Sara bucuo nimigõ, ni'cũ põ'rãtiwõ. Y'u'a wiogu cũ macũrẽ nipe'tise cũ cuosere o'owĩ. **37** Y'u'a wiogu y'u'ure, cũ macũrẽ ne ni'cõ ti di'ta Canaá cũ nirõcjo me'rã omocã du'tedutitiwĩ. Tere nígũ,

y'u'ure cũ dutisere Õ'acũ wãme me'rã “Diacjũta m'u'a dutiro weeguti”, ni yu'tidutiwĩ. **38** Cũ y'u'ure ninemowĩ: “Y'u'a pacu acawererã tiropu wa'a, to nirã numia wa'terore ni'cõ cũ nũmo niacjore a'maña”, niwĩ. **39** Y'u'a pe'e y'u'a wiogure niwũ: “Y'u'a wiogu, co numio y'u'a me'rã a'tisĩ'rĩticã warore,

¿de'ro weegusari?” **40** Cũ y'u'ure yu'tiwĩ: “Y'u'a Õ'acũ uaronojõ nisetigu ni'i. M'u'a wa'aro añurõ wa'ato nígũ, m'u'a me'rã Õ'acũ cũrẽ wereco'tegure o'ógusami. Tojo weegu y'u'a pacu acawererã põ'rã numia wa'terore ni'cõ y'u'a macũ nũmo niacjore bocagusa'a. **41** Na y'u'a acawererã core o'osi'rĩticãma, m'u'a ‘Tojo weeguti’ ní'que tojo tojacã'rõsa'a”, niwĩ y'u'ure.

42 »Ni'cãcã aco waari pe tiropu ejagu, Õ'acũ, y'u'a wiogu Abrahã ãjõpeogure sãriaru: “M'u'a uaro y'u'a a'topu a'tisere añurõ wa'acã weebosaya. **43** M'u'a a'tiro weecã hasa'a. Ni'cãrõcã y'u'a aco waari pe tiro nirĩ cura a'tiro wa'ato. Ni'cõ numio aco waago a'ticã, y'u'a a'tiro nigũsa'a: ‘M'u'a aco waasere cã'rõ tiacureya.’ **44** Co y'u'ure ‘Sĩ'rĩña, m'u'a yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tiagõti,’ nigõ, cóta m'u'a bese'co y'u'a wiogu macũ nũmo niacjo nigõsamo”, ni sãriwũ. **45** Y'u'a Õ'acũrẽ sãritu'ajatimigũ,

Rebeca aco co waatjũre wuawã'cãtigore i'aru. Aco waari pepu bu'a, acore waamiiamo. Core niaru: “M'u'a aco waa'quere y'u'ure cã'rõ tĩaña”, niaru. **46** Tojo weego acoture miidijo, y'u'ure niamo: “Jaũ, sĩ'rĩña. M'u'a yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tiagõti.” Y'u'ure aco tĩa, yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tiamo.

47 »Be'ro core sãritiña'pu: “¿Noa macõ niti m'u'a?” Co y'u'ure yu'tiamo: “Y'u'a Betuel macõ ni'i. Cũ Nacor, Milca macũ nimi”, niamo. Be'ro ã'quẽa yoosari be'tore ã'quẽaru yooparu. Tojo nicã puã be'to omocã tuusãase be'torire tuusãaru.

48 Tojo weetoja, y'u'a ejaque'a, Õ'acũrẽ, Abrahã y'u'a wiogu ãjõpeogure e'catise o'oparu. Cũ y'u'a wiogu acawererã tiropu wa'ari ma'arẽ queoro

ĩ'loami. Cũ yu'u wioꝝ Abrahã macũ nũmo niacjore miidutigũ, tojo weeami. **49** Ni'cãrõacãma majã, yu'u wioꝝ uasere añurõ e'catise me'rã yu'tisĩ'rĩrã, wereya. Tojo yu'tisĩ'rĩtirã quẽ'rã, wereya. Tojo weegũ yu'u weeatjere masĩgũsa'a, nicũ niwĩ.

50 Cũ tojo nicã tu'orã, Labán, Betuel yu'ticãrã niwã:

—A'te nipe'tise Õ'acũ weese ni'i. Ûsã ne “Tojota wa'ato, tojo wa'aticã'to”, nímasĩtisa'a. **51** A'tigo nimo Rebeca. Core miaña majã. Õ'acũ uaronojõta mu'u wioꝝ macũ nũmo nigõsamo, nicãrã niwã.

52 Abrahãrẽ da'racõ'tegũ na tojo nicã tu'ogũ, Õ'acũrẽ e'catipeogũ ejaque'a, paamu'rĩque'acũ niwĩ. **53** Õ'acũrẽ e'catise o'õca be'ro, apeyenojõ uru, plata me'rã wee'quenojõrẽ, tojo nicã su'tire Rebecare o'ocũ niwĩ.

Tojo nicã co ma'mirẽ, co pacore apeyenojõ wapabũjũsenojõrẽ o'ocũ niwĩ.

54 Be'ro cũrẽ ba'pati'cãrã me'rã ba'a, sĩ'rĩ, topũta cãrĩcãrã niwã.

Ape nũmu wã'cã, Abrahãrẽ da'racõ'tegũ narẽ nicũ niwĩ:

—Yu'u wioꝝ ya wi'ipũ dajatojaacã, musã macõrẽ o'oya majã.

55 Tojo nicã tu'orã, Rebeca ma'mi, co paco a'tiro nicãrã niwã:

—Co diez nũmurĩ ùsã me'rã tojániato yujurũ. Be'ro mu'u me'rã wa'agosamo majã.

56 Abrahãrẽ da'racõ'tegũ pe'e a'tiro nicũ niwĩ:

—Yu'u tojaacã, cã'mota'anemoticã'ña majã. Õ'acũ yu'u a'ti'quere añurõ wa'acã weetojami. Tojo weerã yu'u wioꝝ ya wi'ipũ dajatojaadutiya.

57 Cũ tojo nicã tu'orã, na yu'ticãrã niwã:

—Jau. Rebecare pijiña'rã marĩ, ¿de'ro ni yu'tigosari co?

58 Tojo weerã Rebecare pijio, sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Mu'u ã'rĩ umũ me'rã wa'asĩ'rĩsari?

—Ûu, wa'agoti, ni yu'tico niwõ.

59 Co tojo nicã tu'orã, Rebecare, core masõ'co quẽ'rãrẽ o'õcãrã niwã. Tojo nicã, Abrahãrẽ da'racõ'tegũre, cũrẽ ba'pati'cãrã me'rã wa'aduticãrã niwã majã. **60** Rebecare añurõ wa'ato nĩrã, a'tiro nicãrã niwã:

“Numiõ, Õ'acũ mu'urẽ pãjãrã paco nicã weeato.

Mu'u pãrãmerã nituriarã narẽ ĩ'atu'tirã nise macãrĩcjãrã me'rã a'mewẽjẽ wapata'ato.”

61 Na core tojo níca be'ro, Rebeca, core da'racõ'terã numia me'rã cameyoa bu'ipũ mujãpeja, Abrahãrẽ da'racõ'tegũre sirutuwa'cãcãrã niwã. Tojo wee, Abrahãrẽ da'racõ'tegũ Rebecare mia, to ní'cũ wa'a wa'acũ niwĩ.

62 Isaa pe'e aco waari pe, “Catinu'cũgũ, yu'ure ĩ'agũ ya pe” wãmetiropũ ní'cũ majãmitojaticũ niwĩ. Cũ pe'e Neguev wãmetiropũ nisetiũ niwĩ. **63** Na'ique'awã'cãtirĩ cura sijagũ wa'acũ niwĩ. Tojo weegũ cameyoa a'ticã ĩ'acũ niwĩ. **64** Rebeca quẽ'rã cũrẽ ĩ'aco niwõ. Isaare ĩ'agõta, cameyo bu'ipũ pesa'co dijaco niwõ. **65** Abrahãrẽ da'racõ'tegũre sãrĩtiña'co niwõ:

—¿Noa niti sĩ'i marĩrẽ põtãrĩgũ a'tigũ? nico niwõ.

—Yũ'u wioḡu nimi, nicu niwĩ. Tere tu'ogo, su'tiro casero me'rã co diapoare mo'aco niwõ.

66 Abrahãrẽ da'racoteḡu Isaare nipe'tise cũ wee'quere werecu niwĩ. **67** Be'ro Isaa Rebecare cũ paco Sara nica wi'i, wa'icũ caseri me'rã wéeca wi'ipũ mia wa'acu niwĩ. Tojo wee cũ nũmo tojaco niwõ. Isaa Rebecare pũrõ ma'icũ niwĩ. A'te me'rã cũ paco wẽrĩ'quere wãcũtutuacu niwĩ.

Abrahã Cetura wãmetigo me'rã põ'rãti'que ni'i

25 **1** Abrahã apego nũorẽcu niwĩ. Co Cetura wãmetico niwõ. **2** Co me'rã a'tiro wãmetirãrẽ põ'rãticũ niwĩ. Zimram, Jocsán, Medán, Madiá, Isbac, Súa nicãrã niwã. **3** Jocsán põ'rã Seba, Dedán nicãrã niwã. Dedán pãrãmerã nituriarã asureo masã, letuseo masã, leumeo masã nicãrã niwã. **4** Madiá põ'rã Efa, Efer, Hanoc, Abida, Elda nicãrã niwã. ãrã nipe'tirã Cetura põ'rã nituriarã pãjãrã nicãrã niwã. **5** Isaa Abrahã cũ pacu cũo'que nipe'tisere cũosirutucu niwĩ. **6** ãpẽrã cũ põ'rã, ãpẽrã numia me'rã põ'rãti'cãrã pe'ema cã'rõ apeyenojõacãrẽ o'ocu niwĩ. Abrahã cũ catícaterore cũ macũ Isaa tiropũ niticã'to níḡũ, narẽ apero mujĩpũ mujãtiro nirĩ di'tapũ o'ócu niwĩ.

Abrahã cũ wẽrĩcã na yaa'que ni'i

7 Abrahã ciento setenta y cinco cũ'marĩ caticũ niwĩ. **8** Cũ mu'ñu me'rã wẽrĩcu niwĩ. Cũ ñecũsumã mejãrã wẽrĩ'caronojõta cũ quẽrã wẽrĩsirutudijacu niwĩ. **9** Cũ põ'rã Isaa, Ismae Macpela nirĩ tutipũ cũrẽ yaarã wa'acãrã niwã. To mujĩpũ mujãtiro Mamre wãmetiropũ tojasa'a. Ti tuti Efrõ Zohar macũ hitita masũ ya di'tapũ tojasa'a. **10** Ti di'tare Abrahã hitita masãrẽ duucu niwĩ. Topũ Abrahãrẽ yaacãrã niwã. Cũ nũmo Sarare yaa'caro pũ'topũta yaacãrã niwã. **11** Abrahã wẽrĩca be'ro Õ'acũ cũ macũ Isaare añurõ wa'acã weecu niwĩ. Cũ ni'cã aco pe tiro niseticu niwĩ. Ti pere a'tiro pisucãrã niwã: “Catinu'cũḡũ, yũ'ũre ì'agũ ya pe” pisucãrã niwã.

Ismae cũ põ'rãti'que ni'i

12 A'te Ismae, Abrahã macũ ye queti ni'i. Cũ Agar macũ nicu niwĩ. Agar Egiptocjõ, Abrahã nũmo Sarare da'racoteḡo nico niwõ. Ismae põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã. **13** Bajuamũ'tã'cu me'rã werenu'cãno'rõsa'a. Masã ma'mi Nebaiot wãmeticũ niwĩ. Be'rocjãrã Cedar, Adbeel, Mibsam, **14** Misma, Duma, Massa, **15** Hadar, Tema, Jetur, Nafis, Cedema wãmeticãrã niwã. **16** Na Ismae põ'rã doce nicãrã niwã. Na wãme me'rãta na ye di'ta wãmerẽ na nirõpũre masĩno'caro niwũ. Nanũcũ curari na yarã masãrẽ wejepeori masã nicãrã niwã.

17 Ismae ciento treinta y siete cũ'marĩ cũoḡu, wẽrĩcu niwĩ. Tojo weegu cũ ñecũsumã mejãrã wẽrĩ'caronojõta wẽrĩsirutudijacu niwĩ. **18** Cũ põ'rã

nituriarã pãjãrã Havila wãmetiro me'rã nũ'cã, téé Shur wãmetiropũ nisetiãrã niwã. To Egipto põtëorõ Asiria wa'aropũ nisa'a. To nirõ nipe'tirã na acawererã ñatimicã, nisetiãrã niwã.

Jacob, tojo nicã Esaú na bajua'que ni'i

19 A'te Isaa, Abrahã macũ ye queti ni'i. **20** Isaa cuarenta cũ'marĩ cõõõ, Rebecare nũmoticũ niwĩ. Co Betuel macõ, Labán acabijo nico niwõ. Na arameo masã Padan-arãcjãrã nicãrã niwã. **21** Rebeca ne põ'rã marĩco niwõ. Tojo weegũ Isaa Ô'acũrẽ sërĩbosacũ niwĩ. Ô'acũ cũ sërĩsere tũocũ niwĩ. Tojo weego co nijĩpaco tojaco niwõ. **22** Wĩ'marã pũarã paagarũre a'mequësãñacãrã niwã. Tojo weego co a'tiro wãcũco niwõ: “Na tojo weenu'cũcãma, yũ'ũ mejõ waro catima'abosa'a. Mejõ pe'e wërĩrõñasa'a”, ni wãcũco niwõ. Tojo weego Ô'acũrẽ “¿De'ro weero tojo nimitito?” ni sërĩtiña'co niwõ.

23 Ô'acũ core yũ'ticũ niwĩ:

“Mũ'ũ paaga po'pearũre pũa di'ta, pũa macãcjãrã sãñama.

Na bajuatji ñũporo a'mequësãñatojama.

Ni'cũ apĩ nemorõ tutuayũ'rũagũ nigũsami.

Masã ma'mi cũ acabiji dutisere yũ'tigũsami”, nicũ niwĩ Ô'acũ.

24 Be'ro Rebeca wĩ'marãrẽ wũari nũmũ ejacaro niwũ. Na pũarã sũ'rũa'cãrã páápũ nicãrã niwã. **25** Ne bajuamũ'tãgũ poari sõ'agũ nicũ niwĩ. Tojo nicã, cũ urũpũre poaripijagũ nicũ niwĩ. Cũrẽ Esaú pisucãrã niwã. **26** Be'ro cũ acabiji cũ ñũ'podiapũ ni'cã omocã me'rã ñe'etjãgũ bajuacũ niwĩ. Tojo weeyucã, cũrẽ Jacob pisucãrã niwã. Isaa sesenta cũ'marĩ cõõri cura, Rebeca narẽ põ'rãtico niwõ.

Esaú cũ masã ma'mi nisere dua'que ni'i

27 Siape'le me'rã wĩ'marã bũcũacãrã niwã. Esaú cãpũpũ sijasere tũ'sa, wa'icũrã mu'sĩgũ nicũ niwĩ. Jacob pe'e sõ'owaro niticũ niwĩ. Cũ wĩ'ipũ nisetiã'cũ niwĩ. **28** Isaa wa'icũrã nũcũcjãrãrẽ ba'atũ'sayugũ, cũ macũ Esaú pe'ere ma'iyũ'rũnũ'cãcũ niwĩ. Paco Rebeca pe'e Jacore ma'iyũ'rũnũ'cãco niwõ.

29 Ni'cã nũmũ Jacob cũ ba'ase do'ari cura Esaú nũcũpũ sijagũ eja'cũ ñjũaboayũ'rũa'cũ ñajacũ niwĩ. **30** Tojo weegũ cũ acabijire nicũ niwĩ:

—Yũ'ũre pajaña'ña. Sise ba'ase sõ'ase mũ'ũ cõõsere yũ'ũre o'ocureya. Yũ'ũ ñjũaboa wërĩgũ weesa'a, nicũ niwĩ. (Tojo weerã ape wãme Esaúre EDOM pisusama.)

31 Jacob cũrẽ nicũ niwĩ:

—Tojo nígũ pũrĩcã, mũ'ũ masã ma'mi nisere yũ'ũre duamũ'tãña.

32 Tere tũ'ogũ, Esaú nicũ niwĩ:

—¿Mũ'ũ yũ'ũre i'aweti? Yũ'ũ ñjũaboa wërĩgũ weesa'a. Tojo weero yũ'ũ masã ma'mi nise yũ'ũma wapamarĩ'i, nicũ niwĩ.

33 Jacob cūrē nicu niwī:

—To pūrīcārē Ō'acūrē wāmepeo, “Tojota weeguti”, nibaque'oya, nicu niwī.

Tere tū'ogu, Esaú “Ō'acūrē wāmepeo, diacjūta ni'i”, nicu niwī. Tojo weegu cū acabijire cū masā ma'mi nisere duacu niwī.

34 Be'ro Jacob, Esaúre, pá, tojo nicā cū ba'ase do'a'quere ecacu niwī. Esaú ba'a, sī'rītojagu, wā'cānucā, wa'a wa'acu niwī. Cū masā ma'mi nisere “Tojo nisa'a”, ni wācūtīcu niwī.

Isaa Gerar wāmetiropu wa'a'que ni'i

26 1 Abrahā cū caticūcateropu wa'a'caronojōta nipe'tiro ti di'tapure ba'ase marīcaro niwū. Tojo weegu Isaa Gerar wāmetiropu wa'acu niwī. Topure filisteo masā wiogu Abimelec nicu niwī. 2 Topu Ō'acū cūrē bajua, ucūcu niwī. A'tiro nicu niwī: “Egiptopure wa'aticā'ña. Yū'u mū'urē tojadutirota tojapa. 3 Ni'cārōacārē a'ti di'tata toja, nīni'ña yujupu. Yū'u mū'u me'rā nigūti. Mū'urē añurō wa'acā weeguti. Mū'urē, mū'u pāramērā nituriarārē a'ti di'tare o'oguti. A'tiro wéégū, mū'u pacu Abrahārē yū'u ‘Tojo weeguti’ ní'quere queoro wa'acā weeguti. 4 Mū'u pāramērā nituriarā pājārā ñocōa weronojō nicā weegusa'a. Nipe'tise a'te di'tare o'ogusa'a. Tojo nicā, nipe'tiri di'tacjārā mū'u pāramērā nituriarā me'rā añurō wa'acā weeno'rōsa'a. 5 Abrahā yū'u duti'quere, yū'u ‘Tojo weeya’ ní'quere queoro yū'tiwī. Tojo weegu tojo weegusa'a”, nicu niwī Ō'acū.

6 Tere tū'ogu, Isaa Gerapu tojacu niwī. **7** Topu nirá masā Isaare Rebecare “A'tigo waro ¿noanojō niti?” ni sērītiñā'cārā niwā. Isaa, “Yū'ure co ye bu'iri wējēbosama” ni uigu, “Yū'u acabijo nimo”, nicu niwī. Co Rebeca añugō niyucā, tojo nicu niwī.

8 Topu yoacā tojacu niwī. Ni'cā nūmu ti di'ta wiogu Abimelec ventanapu yu'uí'a'cu niwī. Tojo weeri cura Isaa cū nūmo Rebecare paasu'su e'caticā í'acu niwī. **9** Be'ro Isaare pijio, a'tiro nicu niwī:

—Co mū'u nūmo nīmiapō. ¿De'ro weegu “Yū'u acabijo nimo” nīsooati?

—Apetero weerā yū'ure co ye bu'iri wējēbosama, ni wācūasu, ni yū'tīcu niwī Isaa.

10 Tere tū'ogu, Abimelec nicu niwī:

—¿De'ro weegu ūsārē tojo niati? “Cū nūmo mejēta nisamo”, ni wācūgū, ni'cū a'ti macācjū core nūmotīboapī. Core tojo weecāma, mū'u ūsārē Ō'acūrē yū'rūnucācā weeboapā, nicu niwī.

11 Tojo weegu Abimelec nipe'tirārē ni'cā dutise cūucū niwī. Te dutise a'tiro nicaro niwū: “No'o ni'cū Isaare o cū nūmorē caribogūnojo wējēno'gūsami”, nicaro niwū.

12 Topure Isaa otesere otecū niwī. Ō'acū cūrē añurō wa'acā weecu niwī. Tojo weero ti cū'marē cū ote'que peje waro dūcaticaro niwū.

13 Siape'e me'rā cū cūose bucuanemocarō niwū. Tojo weegu cū peje waro

apeyenojō sɔogɯ tojacɯ niwī. **14** Pājārā waro oveja, wecɯ sɔocɯ niwī. Cūrē da'racō'terā quē'rārē pājārā waro sɔocɯ niwī. Tere ī'arā, filisteo masā cūrē ɯocārā niwā. **15** Todɯporopɯ cū pacɯ Abrahā catīcateropɯre cūrē da'racō'tecū'cārā aco péri se'ecārā niwā. Filisteo masā Isaare ɯorā, te perire di'ta me'rā yaabi'acārā niwā.

16 Be'ro cū peje waro sɔocā, ī'acūmí, Abimelec Isaare a'tiro nicɯ niwī:
—Mɯ'ɯ a'tore wijayá. Peje waro ũsā yɯ'ɯoro apeyenojō
sɔoyɯ'rɯɯ'cā'a, nicɯ niwī.

17 Tojo weegɯ Isaa Gerapɯ nimi'cɯ wijacɯ niwī. Wija, to opa pa'tiro nirōpɯ wi'seriacā wee, tojacɯ niwī. **18** Topɯre cū pacɯ catigɯ aco péri se'e'que perire cū wéríca be'ro filisteo masā di'ta me'rā yaacārā niwā. Isaa na yaa'que perire apaturi se'ecɯ niwī. Cū te perire se'éca be'ro cū pacɯ catigɯ wāme ò'o'caronojōta ò'ocɯ niwī.

19 Ni'cā nɯmɯ Isaare da'racō'teri masā opa pa'tiro nirōpɯ aco pére se'érā, pajiro o'mawīrōrī pere bocacārā niwā. **20** Gerapɯ nirá ovejare co'teri masā ti pere āpērā Isaa yarā ovejare co'terā me'rā dɯ'sasoocārā niwā. Na “Ũsā ya pe ni'í”, nicārā niwā. Isaa yarā ovejare co'terā pe'e quē'rā “Ũsā ya pe pe'e ni'í”, ni a'merí dɯ'sasoomújācārā niwā. Tojo weegɯ Isaa ti pere “cumuca pe” wāme ò'ocɯ niwī. Na dɯ'sasooyucā, tojo wāme ò'ocɯ niwī. **21** Be'ro cūrē da'racō'terā ape pe se'ecārā niwā. Ti pe quē'rārē mejārōta dɯ'sasoocārā niwā. Tojo weegɯ Isaa ti pere “a'merí ī'asī'rītiri pe” wāme ò'ocɯ niwī.

22 Be'ro Isaa yoaropɯ wa'a wa'acɯ niwī. Topɯre aco pé ape pe se'ecɯ niwī. Ti pema dɯ'sasooticārā niwā majā. Tojo weegɯ ti pere “añurí pjoaca pe, cumuca marīrī pe” wāme ò'ocɯ niwī. A'tiro nicɯ niwī: “Ō'acū marīrē ni'cārōacāma añurí pjoa cūumi majā. Tojo weerā marí a'topɯre añurō niseti, da'rasetirāsa'a”, nicɯ niwī.

23 To ní'cɯta Isaa Beerseapɯ wa'acɯ niwī. **24** Topɯ cū etáca ñamirē Ō'acū cūrē bajua, a'tiro nicɯ niwī:

“Yɯ'ɯ, mɯ'ɯ pacɯ Abrahā ējōpeogɯ ni'í.

Yɯ'ɯ mɯ'ɯ me'rā ni'í.

Tojo weegɯ uiticā'ña.

Yɯ'ɯre da'racō'tegɯ Abrahārē ma'ígū, mɯ'ɯrē añurō wa'acā weeguti.

Tojo nicā mɯ'ɯ pāramērārē pājārā masāputicā weeguti”, nicɯ niwī.

25 Tere tɯ'ogɯ, Isaa ni'cārō wa'icɯrārē ũjūamorōpeorore ni'cā mesā ũtā me'rā seeneocúucɯ niwī. Topɯ Ō'acūrē e'catise o'ogɯ, tojo weecɯ niwī. Topɯ wi'seri nɯ'cō, niseti niwī. Cūrē da'racō'terā ni'cā aco pé se'ecārā niwā.

Isaa, Abimelec na “A'tiro weerá” ni a'merí apo'que ni'í

26 Ni'cā nɯmɯ Abimelec Gerapɯ ní'cɯ Isaa tiropɯ ucūgū a'ticɯ niwī. Cūrē werecasagɯ Ahuzat, tojo nicā Ficol surara wiogɯ cūrē ba'paticārā niwā. **27** Narē ī'agū, Isaa nicɯ niwī:

—¿De'ro weerã yu'ure ì'arã a'tiati? Yu'ure uatiwɯ. Musã ya di'tapu nigũrẽ cõ'awĩrõwã.

28 Na cũrẽ yu'ticãrã niwã:

—Ûsã mu'urẽ ì'acã, Õ'acũ mu'u me'rã nimi. Tojo weerã “Mu'u ñsãrẽ ña'arõ weeri nĩrã, mu'u me'rã Õ'acũ tu'orõpu a'merĩ aporõna'a”, ni wãcũasu. **29** Mu'urẽ ne cã'rõ caribotiwɯ. Ûsã mu'urẽ cariboronojõ o'orã, añurõ wejepeowɯ. Añurõ me'rã mu'urẽ we'riti o'ówɯ. Õ'acũ mu'urẽ ni'cãrõacãrẽ añurõ weetamugũ weemi, nicãrã niwã.

30 Tojo weegɯ Isaa narẽ pajiri bosenɯmɯ weepeocɯ niwĩ. Ti nɯmũrẽ na ba'a, sĩ'rĩ yapaticãrã niwã. **31** Ape nɯmɯ pe'e bo'reacã wã'cã, na Õ'acũ wãme me'rã “A'tiro weerã” ni a'merĩ apocãrã niwã. Be'ro Isaa narẽ we'riti, “Añurõ wa'aya”, nicɯ niwĩ. Na ni'cãrõ me'rã tojacãrã niwã.

32 Na tojo weeri nɯmũrẽta Isaare da'racõ'teri masã na se'eri pere “Aco bocapu” ni, cũrẽ queti wererã etacãrã niwã. **33** Isaa ti pere Seba wãme õ'ocɯ niwĩ. Tojo weero topɯ ni'rĩ macã ni'cãrõacãrẽ Beerseba wãmetisa'a.

34 Esaú cuarenta cũ'marĩ cõogɯ, Judit wãmetigore nɯmoticɯ niwĩ. Co Beerĩ wãmetigɯ hitita masũ macõ nico niwõ. Be'ro apego nɯmotinemocɯ niwĩ tja. Co Basemat wãmetico niwõ. Co Elón wãmetigɯ hitita masũ macõ nico niwõ. **35** Æ'rã puarã Esaú nɯmosãnumia Isaare, Rebecare pũrõ waro bujaweticã weecãrã niwã.

Isaa cũ põ'rãrẽ Jacore, Esaúre “Añurõ wa'ato” ni, Õ'acũrẽ sãrĩbosa'que ni'i

27 **1** Isaa bucu waro ãjãgũ, cũ caperi añurõ ì'aticɯ niwĩ. Tojo weegɯ ni'cã nɯmɯ cũ macũ masã ma'mi Esaúre pijio, a'tiro nicɯ niwĩ:

—¡Macũ!

Cũ tojo nicã, Esaú “¿De'ro niti, pacu?”, ni yu'ticɯ niwĩ.

2—Mu'u ì'acãta, yu'u bucu waro ni'i. Tojo weegɯ a'te nɯmũrĩ no'õ ni'rĩ nɯmɯ yu'u wãrĩmasĩ'i. **3** Mu'u cãpũpu wa'a, mu'u ya buacatjẽ me'rã wa'icũrã buegɯ wa'aya. **4** Tu'ajanũ'cõ, yu'u tu'sarõnojõta ba'ase u'suase do'a, yu'ure ecaya. Mu'u tojo weecã, yu'u wãrĩati dũporo mu'urẽ añurõ wa'ato nĩgũ, Õ'acũrẽ sãrĩbosaguti, nicɯ niwĩ.

5 Rebeca pe'e Isaa Esaúre tojo nisere tu'oco niwõ. Tojo tu'o'co niyugo, Esaú cãpũpu cũ pacure wa'icũrã wãjẽbosagɯ wa'aca be'ro, **6** co macũ Jacore a'tiro nico niwõ:

—Mu'u pacu, mu'u ma'mi Esaúre a'tiro nicã tu'oapu. A'tiro niami:

7 “Macũ, cãpũpu wa'aya. Wa'a, wa'icũ wãjẽ, ba'ase u'suase do'a, yu'ure ecaya. Mu'u tojo weecã, mu'urẽ Õ'acũ ì'orõpu ‘Añurõ weeya’, ni sãrĩbosaguti”, niami. **8** Macũ, yu'u niatjere añurõ tu'o, tere weepa. **9** Mu'u ni'cãrõacã ecarã na ni'rõpu wa'a, puarã cabracãrẽ miitia. Mu'u pacu cũ ba'atu'sasenojõta añuse ba'ase do'abosagoti. **10** Mu'u cũrẽ ecagɯ wa'agusa'a. Mu'u tojo weecã, mu'urẽ cũ wãrĩati dũporo Õ'acũrẽ “Añurõ weeya”, ni sãrĩbosagusami, nico niwõ.

11 Jacob pe'e cū pacore yu'ticu niwī:

—Yu'u ma'mi nipe'tiro cū upuru poaritigu nimi. Yu'u pe'e moo'o.

12 Yu'u pacu yu'ure da'raña'a, “Cū mejēta nimi”, ni masīgū, “Mu'u yu'ure bujicā'gū wee'e”, nibosami. Yu'ure “Añurō wa'ato” ni sērībosaronojō o'ogu, “Ña'arō pe'e wa'abata'to mu'urē”, nibosami, nicu niwī.

13 Cū paco cūrē yu'tico niwō:

—Mu'urē ī'amasīcāma, mu'urē “Ña'arō wa'ato” nise yu'u pe'ere tojato. Mu'u pe'e yu'u dutiro weeya. Sōjā cabracārē miigū wa'aya, nico niwō.

14 Tojo nicā tu'o, Jacob cabracārē miigū wa'a, pacore o'ocu niwī. Tojo weego Isaa tu'sasenojōrēta ba'ase do'abosaco niwō. **15** Be'ro masā ma'mi Esaú ye su'ti añuyurūncāse co wi'ipū nūrō'quere mii, cū acabiji Jacore sāaco niwō. **16** Be'ro na cabra caseri me'rā cū omocārīrē omaco niwō. Tojo nicā wāmūtare mo'aco niwō. **17** Tu'ajanū'cō, te ba'ase u'suase do'a'quere, pārē co macū Jacore o'oco niwō.

18 Tojo weegu Jacob cū pacu tiropu sājāa, a'tiro nicu niwī:

—¡Pacu!

—Āa, a'to ni'i. ¿Ni'inojō pe'e niti mu'u? ni sērītiña'cu niwī Isaa.

19—Yu'u masā ma'mi Esaú ni'i. Mu'u yu'ure duti'caronojōta weearu. Wā'cānujāña. Yu'u wa'icu wējē do'a'quere ba'aya. Ba'atoja, yu'ure Ō'acūrē “Añurō weeya”, ni sērībosaya, nicu niwī.

20 Isaa cūrē sērītiña'cu niwī:

—Macū ¿de'ronojō maata waro wa'icure bocamiati?

—Mu'u wioгу Ō'acū yu'ure maata bocacā weeami, nicu niwī.

21 Isaa cūrē nicu niwī:

—A'tocure a'tia. ¿Diacjūta yu'u macū Esaú niti mu'u? nígū, mu'urē da'raña'gūtigu wee'e.

22 Tojo weegu Jacob cū tiroacāpu wa'acu niwī. Cūrē da'raña'gū, cū pacu nicu niwī:

—Mejō mu'u ucūse pe'e Jacob ucūse weronojō nírōcoro. Tojo nimirō, omocārī pe'e Esaú ye omocārī nírōcoro. **23** Esaú weronojō omocārī poaritiyucā, Isaa “Apī nimi”, ni masīticu niwī. Cū Ō'acūrē sērībosati dūporoacā, **24** apaturi sērītiña'apocu niwī tja.

—¿Diacjūta Esaú niti mu'u?

—Esaúta ni'i, ni yu'ticu niwī Jacob.

25 Tere tu'ogu, Isaa nicu niwī:

—Macū, ba'ase mu'u boca'quere o'oya majā. Ba'agutigu wee'e. Ō'acūrē “Yu'u macūrē añurō wa'ato”, ni sērībosacūgūti.

Jacob cū pacure ba'ase eca, cūrē u'seducaco vinorē tīacu niwī. Cū tere ba'a, sī'rīcu niwī. **26** Be'ro cū pacu Isaa cūrē nicu niwī:

—Macū, yu'u tiroacāpu a'ti, yu'ure mi'miña.

27 Tojo weegu Jacob cū pu'toacāpu wa'a, cūrē mi'micu niwī. Isaa cū ye su'tire wījīgū, cū ye niatjere Ō'acūrē a'tiro ni sērībosacu niwī:

“Árĩ yu'u macũ cãpũ cjase o'ori Ô'acũ wee'que weronojõ añurõ u'mutime'rĩcã'mi.

28 Ô'acũ mu'urẽ u'muarõ cjase aco pejasere o'oato.

Mu'u otesere di'tapure añurõ pĩ'rĩ, dũcaticã weeato.

Peje trigo, tojo nicã u'seducaco vinorẽ o'oato.

29 Pãjãrã masã mu'u dutise doca niato.

Peje di'tacjãrã mu'u dũporo ejaque'a, mu'urẽ ëjõpeoato.

Mu'u ni'cũ põ'rãpũreta dutigusã'a.

Mu'u paco põ'rã umua mu'urẽ ëjõpeorã paamu'rĩque'ato.

Mu'urẽ 'Ña'arõ wa'ato' nirã nemorõ 'Ña'abutiario wa'ato', nino'rãsama.

Mu'urẽ 'Añurõ wa'ato' nirã pe'e 'Añurõta wa'ato' nino'rãsama”, nicu niwĩ Isaa.

30 Cũ Jacore Ô'acũrẽ sërĩbosatu'ajãca be'roacã, cũ wijaari cura Esaú wa'icũrã wëjëgũ eja'cu dajacu niwĩ. **31** Daja, cũ quë'rã ba'ase añurõ u'suase do'a, cũ pacure ba'adutigũ miacu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—Pacu, wã'cãnujãña. Yu'u wa'icũ wëjë'cure ba'aya. Ba'a, yu'ure ye niatjere Ô'acũrẽ sërĩbosaya.

32 Tere tu'ogu, Isaa sërĩtiña'cu niwĩ:

—¿Noanojõ niti mu'u?

—Yu'u Esaú ni'i. Masã ma'mi ni'i, ni yu'ticu niwĩ.

33 Tere tu'ogu, cũ pacu uputu narãsãgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—¿To pũrĩcãrẽ noa pe'e niapari, yu'ure wa'icũ wëjë, do'a, mejëpũ miiti'cu? Mu'u dajati dũporoacã yu'u ba'atojapu. Ba'a, cũrẽ Ô'acũrẽ sërĩbosatojapu. Tojo weegu cũ Ô'acũrẽ sërĩbosano'cupu nimi.

34 Tere tu'ogu, Esaú uputu bujaweti ua, uticu niwĩ. A'tiro caricũcu niwĩ:

—Pacu, yu'u quë'rãrẽ Ô'acũrẽ sërĩbosacureya, nicu niwĩ.

35 Cũ pacu cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Mu'u acabiji mu'u dũporo eja, yu'ure nisoopĩ. Cũ mu'u ye nimi'quere Ô'acũrẽ yu'u sërĩbosabo'quere miatojami.

36 Tere tu'ogu, Esaú cũ pacure nicu niwĩ tja:

—Tu'omasĩrãta cũrẽ Jacob wãme õ'ocãrã niwũ. Cũ yu'ure puatipu ña'arõ weetojami. Ne waro, yu'u masã ma'mi nisere yu'ure ë'mawĩ. Ni'cãrõacãrẽ tja mejãrõta Ô'acũrẽ mu'u sërĩbosase, ye níbo'quere ë'mapĩ. ¿Yu'ure ne cã'rõ apeyenojõ du'satibutiati? nicu niwĩ.

37 Isaa cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'u Jacore mu'u wiogu wa'acã weeasu. Nipe'tirã cũ acawererã cũrẽ da'racol'teri masã nirãsama. Peje ba'ase trigo, u'seducaco vino cuogusa'a, niasu. Macũ, yu'u ni'cãrõacãma de'ro weemasĩtisa'a majã, nicu niwĩ.

38 Esaú cũ pacure ninemocu niwĩ:

—Pacu, ¿ni'cãtita Ô'acũrẽ añusere sërĩta basioti? Yu'u quë'rãrẽ cũrẽ añusere sërĩbosaya, nicu niwĩ. Be'ro apaturi caricũ, uticu niwĩ.

39 Cũ tojo nicã tu'ogũ, Isaa cūrē nicũ niwĩ:

“Mũ'ũ di'ta añuse nitiropu nisetigusa'a.

Ƴ'muarõ cjase aco pejase marĩrõpu nigũsa'a.

40 Mũ'ũ, mũ'ũ ya di'pji me'rã wãmoti, mejęcã wa'acã cã'mota'agusa'a.

Mũ'ũ acabijire da'raco'tegũ nigũsa'a.

Be'ro mũ'ũ tutuagũ wa'agũ, cũ dutise doca nisome majã”, nicũ niwĩ.

Jacob Esaúre uiwã'cã'que ni'i

41 Tojo wa'aca be'ro te me'rã Esaú cũ acabijire ï'asĩ'rĩti, uanũ'cãcũ niwĩ. Cũ pacũ Jacob pe'ere Õ'acūrē sērĩbosa'que bu'iri tojo weecũ niwĩ. “Yũ'ũ pacũ cũ wērĩatjo cã'rõ du'sa'a. Cũ wěrĩca be'ro yũ'ũ acabijire wějęgũti”, ni wãcũcũ niwĩ.

42 Esaú tojo weeguti nise quetire tu'ogo, Rebeca Jacore pijio, a'tiro nico niwõ:

—Mũ'ũ ma'mi Esaú mũ'ũrē a'megũ, “Wějęgũti”, niapu. **43** Tojo weegũ, macũ, yũ'ũ dutiro weeya. Harãpu yũ'ũ ma'mi Labán ya wi'ipũ du'tiabaque'oya. **44** Topũ tojánĩña. Téé mũ'ũ ma'mi cũ uase pe'tica be'ropũ topũre nituoya. **45** Mũ'ũ cūrē wee'quere acobojõca be'ro mũ'ũrē “A'tia tja” ni, queti o'ógoti. Mũsãrē yũ'ũ põ'rã puarãrē ni'cã nũmũta wěrĩcã ñawe'e, nico niwõ.

46 Be'ro Rebeca co marãpu Isaare nico niwõ:

—Ã'rã hitita masã numia Esaú nũmosãnumia me'rã yũ'ũ caributiyũ'rua wa'asa'a. Jacob cũ a'ti di'ta Canaácjãrã ã'rã hitita masã numia weronojõ nigõrē cũ nũmoticãma, mejõ wěrĩa wa'asĩ'rĩsa'a, nico niwõ.

28 **1** Tere tu'ogũ, Isaa Jacore pijio, cūrē “Õ'acũ mũ'ũrē añurõ weeato”, nicũ niwĩ. Tojo nicã, cūrē a'tiro weeduticũ niwĩ:

—Mũ'ũ a'ti di'ta Canaácjãrã numiarē ne nũmotiticã'ña. **2** Mũ'ũ ñecũ tiro Betuel Padan-arãpu wa'aya. Topũ mũ'ũ pacopãnũmũ Labán macõrē nũmotiya. **3** Õ'acũ tutuayũ'rũnũ'cãgũ mũ'ũrē añurõ weeato. Pãjãrã mũ'ũrē masãputi, pãrãmerãticã weeato. Cũ tojo weecã, peje curaricjãrã nirãsama. **4** Abrahãrē Õ'acũ “Añurõ weeguti” ní'quere mũ'ũrē, mũ'ũ pãrãmerãrē o'oato. A'ti di'ta mũsã ya di'ta waro tojato nígũ, tojo ni'i. Ní'cãrõacãrē a'ti di'tapũ ape di'tacjãrã weronojõ ni'i yujupũ, nicũ niwĩ.

5 Tojo wee Jacore Padan-arãpu o'ócã'cũ niwĩ. Topũre Labán ya wi'ipũ etacũ niwĩ. Cũ Betuel, arameo masũ macũ, tojo nicã Rebeca ma'mi nicũ niwĩ. Rebeca, Jacob, Esaú paco nico niwõ.

Esaú cũ nũmotinemo'que ni'i

6 Esaú, cũ pacũ Isaa, Õ'acūrē “Jacore añurõ weeya”, ni sērĩbosacã, tojo nicã cūrē Padan-arãpu nũmotidutigũ o'ócã tu'ocũ niwĩ. Tojo nicã cūrē Õ'acūrē añurõ weedutigũ, “A'tocjãrã Canaácjãrã numia me'rã

ne n̄motiticã'ña" nicã t̄'oc̄u niwĩ. **7** Apeyema Jacob c̄u pac̄us̄um̄na weeduti'caronojõta Padan-arãp̄u wa'acã ì'ac̄u niwĩ. **8** Tojo weeḡu Esau c̄u pac̄us̄um̄na Canaá di'tacjãrã numiarẽ t̄u'satisere mas̄ic̄u niwĩ. **9** Tere mas̄iḡũ, Abrahã macũ Ismae tirop̄u ì'aḡũ wa'ac̄u niwĩ. Top̄u c̄u macõ Mahalat wãmetigore n̄motic̄u niwĩ. Co Nebaiot acabijo nico niwõ. Cũ Esau ãp̄erã p̄uarã numia Canaácjãrã numiarẽ n̄motitojac̄u niwĩ.

Jacob Betep̄u c̄u quẽ'e'que ni'i

10 Jacob Beersebar̄u ní'c̄u wa'a, Hará wa'ari ma'ap̄u bu'ac̄u niwĩ. **11** Wa'ac̄umí, ñamica'ap̄u niyucã, c̄u no'o na'itõ'orõ cãr̄ic̄u niwĩ. Top̄u cãriḡutiḡu, ni'cãgã ùtãgã top̄u c̄uñacjare miicũú, c̄u d̄upoare ãotuucũuoc̄u niwĩ. **12** Top̄u a'tiro quẽ'ec̄u niwĩ. Ni'cãrõ mujãrõjo nucũcãp̄u téé u'm̄usep̄u nimujãnũ'cãcaro niwũ. To mujãrõp̄ure Õ'ac̄urẽ wereco'terã mujãmujã, dijatimujãcãrã niwã. **13** Tojo nicã, Õ'ac̄urẽ c̄u p̄u'to nu'cũcã ì'ac̄u niwĩ. Cũrẽ a'tiro nic̄u niwĩ: “Ȳu'ũ m̄u'ũ ñecũ Abrahã, m̄u'ũ pac̄u Isaa ãjõp̄eoḡu Õ'acũ ni'i. M̄u'urẽ, m̄u'ũ pãrãmerã nituriarãrẽ a'te m̄u'ũ cũñase di'tare o'ogusa'a. **14** M̄u'ũ pãrãmerã pãjãrã waro nucũpori weronojõ nirãsama. Nipe'tirop̄u se'sanũ'cãrãsama. Mujĩpũ c̄u mujãtiro pe'e, c̄u sãjãrõ pe'e, tojo nicã norte, téé surp̄u nirãsama. Nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ m̄u'ũ me'rã, tojo nicã m̄u'ũ pãrãmerã nituriarã me'rã añurõ wa'acã weeguti. **15** Ȳu'ũ m̄u'ũ me'rã ni'i. M̄u'urẽ, m̄u'ũ no'o wa'aro co'teguti. A'ti di'tare m̄u'urẽ apaturi dajanũ'cãcã weeguti. Ȳu'ũ ‘Tojo weeguti’ ní'quere weetimiḡũ, ne cã'rõ m̄u'urẽ cõ'awã'cãsome”, nic̄u niwĩ Õ'acũ.

16 Jacob c̄u quẽ'eca be'ro wã'cãgũ, a'tiro wãcũc̄u niwĩ: “Diacjũta Õ'acũ a'to nimi. Ȳu'ũ ne mas̄itias̄u”, nic̄u niwĩ. **17** Cũ ur̄ut̄u ui, a'tiro wãcũc̄u niwĩ: “A'to wiobutia'a. Õ'acũ c̄u nirõ waro ni'i. Cũ ya wi'i ni'i. Ë'm̄use sãjãrĩ sope p̄u'to ni'i”, nic̄u niwĩ.

18 Ape n̄m̄u pe'e maata wã'cã, ùtãgã c̄u d̄upoar̄u ãotuucũucagare añurõ miinũ'cõc̄u niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, tigare Õ'acũ yaga tojadutiḡu, u'sere piopeoc̄u niwĩ. **19** Ne warop̄ure tore ni'cã macã nicaro nimiwũ. Ti macã Luz wãmeticaro niwũ. Jacob pe'e mejẽcã wãme d̄ucayuc̄u niwĩ. Betel wãme õ'oc̄u niwĩ.

20 Top̄u Jacob Õ'ac̄urẽ “M̄u'ũ me'rã a'tiro weeguti”, ni ucũc̄u niwĩ: “Õ'acũ ni'cãrõacã ȳu'ũ wa'arore ba'pati, co'te, ȳu'ure ba'ase, su'ti o'oḡu, ȳu'ũ wioḡu nigũsa'a. **21** Tojo nicã, ne cã'rõ mejẽcã wa'ati, apaturi ȳu'ure ȳu'ũ pac̄u ya wi'ip̄ure majãmitojaacã wééḡu, tojo nigũsa'a. **22** M̄u'ũ tojo weecã, a'tiga ùtãgã ȳu'ũ miinũ'cõcaga Õ'acũ ya wi'i nirõsa'a. M̄u'ũ nipe'tisetiri ȳu'ure apeyenojõ diez o'ocã, m̄u'urẽ ni'cãrõ o'oguti”, nic̄u niwĩ.

Jacob cū Haráꝑu eta'que ni'i

29 1 Jacob wa'a, mujĩꝑũ mujátirocjárã ya di'tapũ etacũ niwĩ. 2 Topũre etagũ, cãꝑũꝑũ i'tia curua oveja aco sĩ'rĩrĩ pe tiro soocũnarãrẽ i'acũ niwĩ. Na ti pe cjase acore sĩ'rĩcãrã niwã. Ti pe sope pu'topũre pajiri pe ùtãpejo me'rã bi'ano'caro niwũ. 3 Nipe'tirã oveja topũre nerẽnũ'cãca be'ro oveja co'terã ti pere pãa, ovejare aco tĩacãrã niwã. Na sĩ'rĩca be'ro oveja co'terã ti pere bi'acãrã niwã tja.

4 Jacob oveja co'terãrẽ sērĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Ne, no'ocjárã niti musã?

—Ûsã Harácjárã ni'i, ni yũ'ticãrã niwã.

5 Narẽ sērĩtiña'nemocũ niwĩ tja:

—¿Musã Labãrẽ Nacor pãrãmirẽ masĩti?

—Masĩ'i, ni yũ'ticãrã niwã.

6 —¿Cũ dutimarĩati? ni sērĩtiña'nemocũ niwĩ.

—Ûũ, duti marĩami, ni yũ'ticãrã niwã. Be'ro Jacore ninemocãrã niwã:

—Ĩ'aña. Sico Raquel, Labán macõ co yarã oveja me'rã a'timo, nicãrã niwã.

7 Jacob narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Ûmũcjo waro ni'i yujupũ. Ovejare bi'asõrõrõ mejẽta ni'i. ¿De'ro weerã musã ovejare aco tĩa, be'ro tá ba'adutirã, cãꝑũꝑũ mianũ'cõweti?

8 Na cũrẽ yũ'ticãrã niwã:

—Tojo weemasĩtisa'a. Nipe'tirã oveja nerẽpe'tiatio yujupũ. Na nerẽpe'tica be'ro oveja co'terã ti pere bi'ácaga ùtãgãjore pãa, acore tĩano'rõsa'a.

9 Jacob na me'rã ucũri cura Raquel co pacũ yarã oveja me'rã ejaco niwõ. Co narẽ co'tego nico niwõ. 10 Topũ Raquere, Labán macõrẽ, cũ pacopánũmũ Labán yarã oveja me'rã ejacã i'agũ, maata ùtãgãjore pãogũ wa'acũ niwĩ. Pãtoja, narẽ aco tĩacũ niwĩ. 11 Be'ro Raquere aũdutigũ mi'micũ niwĩ. Tojo weetoja, e'catigũ, uticũ niwĩ. 12 Jacob, “Yũ'ũ Rebeca macũ ni'i, Labán páácjũ ni'i”, ni werecu niwĩ. Tere tũ'ogo, co pacũꝑũre omawã'cã, werego wa'aco niwõ.

13 Labán, “Yũ'ũ acabijo macũ niapũ” nisere tũ'ogũ, cũrẽ põtẽrĩgũ wa'agũ, omawã'cãcũ niwĩ. Cũrẽ paabũ'a, wa'suporopũ mi'micũ niwĩ. Be'ro cũ ya wi'ipũ miacũ niwĩ. Jacob nipe'tise cũrẽ wa'a'quere quetiwerepe'ocũ niwĩ. 14 Labán cũrẽ nicũ niwĩ: “Diacjũta mũ'ũ yũ'ũ acawerego macũ nígũ, ye dí warota ni'i”, nicũ niwĩ.

Jacob cũ basucãrã numiarẽ da'ra wapata'a'que ni'i

Jacob Labán tioropũre ni'cã mujĩꝑũ tojacũ niwĩ. 15 Ti mujĩꝑũ be'ro Labán Jacore a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ, yũ'ũ acawerego macũ nise wapa tojowaro da'ra, weesome. ¿Mũ'ũ no'ocã'rõ wapayecã ñasari? nicũ niwĩ.

16 Labán p̄arã numia p̄rãticu niwĩ. Masã ma'mio Lea wãmetico niwõ. Dũ'sago pe'e Raquel wãmetico niwõ. **17** Lea caperi añuse c̄oco niwõ. Raquel pe'e añugõ, añurõ up̄tigo nico niwõ. **18** Jacob Raquere tũ'sayugu, a'tiro nicu niwĩ:

—Mũ'u macõ Raquere uagu, siete cũ'marĩ mũ'urẽ da'ratamugũti.

19 Labán cũrẽ yũ'ticu niwĩ:

—Jaũ, añurõsa'a. Aperocjãrã pe'ere o'oronojõ o'õgu, mũ'urẽ numisogũti. Yũ'u me'rã tojayá, nicu niwĩ.

20 Tojo weegu Jacob Raquere wapata'agu, siete cũ'marĩ da'racu niwĩ. Cũ Raquere uayũ'ruayucã, te cũ'marĩ ne yoabajuticaro niwũ. **21** Te siete cũ'marĩ yũ'rũca be'ro Jacob Labãrẽ nicu niwĩ:

—Yũ'u nũmo niacjore wiaya majã. Yũ'u core nũmotigusã'a. Ticuse cũ'marĩ da'ragũti ní'que pe'tia wa'a'a. Core da'ra, wapata'atoja'a, nicu niwĩ.

22 Tojo weegu Labán nipe'tirã cũ pũ'tocjãrãrẽ omocã dũ'teri bosenuũrẽ pijiocu niwĩ. **23** Be'ro ñamipũ Labán masã ma'mio Lea pe'ere mia, Jacore o'ocu niwĩ. Jacob co me'rã cãrĩcu niwĩ. **24** Apeyema tja Leare Labán ni'cõ cũrẽ da'raco'tegore weetamudutigu o'ocu niwĩ. Co Zilpa wãmetico niwõ. **25** Ape nũmu bo'reacã Jacob “Apego Lea me'rã pe'e cãrĩapã”, ni ñ'acu niwĩ. Tojo weegu Labãrẽ sãrĩtiña'gũ wa'acu niwĩ.

—¿De'ro weegu yũ'ure tojo weeati? Yũ'u Raquere wapata'agutigu mũ'u me'rã da'rawũ. ¿De'ro weegu yũ'ure tojo weesoati? nicu niwĩ.

26 Labán cũrẽ yũ'ticu niwĩ:

—A'ti di'tapũ a'tiro weesetisa'a. Dũ'sago pe'e masã ma'mio dũporo marãpũtitimo. **27** Mũ'u omocã dũ'teri bosenuũu nirĩ semanarẽ Lea me'rãta níni'ña yujupũ. Ti semana pe'tica be'ro co acabijore o'ogũti. Mũ'u core da'ra wapayegu, siete cũ'marĩ da'ranemogũsa'a, nicu niwĩ.

28 Jacob “Añurõsa'a”, nicu niwĩ. Lea omocã dũ'teri bosenuũu nirĩ semana pe'tica be'ro Raquel quẽrãrẽ numisocu niwĩ. **29** Labán cũrẽ da'raco'tegore Raquere weetamudutigu, co quẽrãrẽ Bilha wãmetigore o'ocu niwĩ. **30** Jacob Raquel me'rã quẽrãrẽ cãrĩcu niwĩ. Lea nemorõ co pe'ere ma'iyũ'rũnũ'cãcu niwĩ. Siete cũ'marĩ Labán me'rã da'ranemocu niwĩ.

Jacob p̄rã ye cjase ni'i

31 Õ'acũ Jacob Leare ma'iticã ñ'agũ, core wĩ'marã p̄rãticã weecu niwĩ. Raquel pe'ema wĩ'marã bocamasiticã weecu niwĩ yujupũ. **32** Lea nijĩpaco wa'a, wĩ'magũ p̄rãtico niwõ. Cũrẽ Rubén wãme õ'oco niwõ. A'tiro nico niwõ: “Õ'acũ yũ'u bujaweticã ñ'agũ, wĩ'magũ o'oami. Tojo weegu ni'cãrõacãma yũ'u marãpũ yũ'ure ma'igũsami”, nico niwõ.

33 Be'ro Lea apĩ p̄rãtico niwõ tja. Cũrẽ Simeó wãme õ'oco niwõ. Tojo weego a'tiro nico niwõ: “Õ'acũ yũ'u marãpũ yũ'ure tojo ñ'acõ'acã ñ'ami. Tojo weegu apĩ yũ'ure o'onemoami”, nico niwõ.

34 Apĩ sɔnemoco niwõ tja. Cũrẽ Leví wãme ò'oco niwõ. “Yũ'u marãpũre i'tiarã wĩ'marã o'otoja'a. Tojo weegu ni'cãrõacãma yũ'u pe'ere nemorõ mal'igũsami”, nico niwõ.

35 Lea apĩ wuanemoco niwõ tja. “Ni'cãrõacãma Õ'acũrẽ e'catipeogoti”, nico niwõ. Tojo weego cũrẽ Judá wãme ò'oco niwõ. Ā'rĩ be'ro põ'rãtidu'unico niwõ yujupũ.

30 **1** Raquel yũ'u Jacore põ'rãtibosatisa'a nígõ, co ma'miorẽ uoco niwõ. Tojo tũ'oña'gõ, co marãpũre nico niwõ:

—Yũ'ure põ'rãticã weeya. Mũ'u tojo weeticãma, wẽrĩa wa'agoti, nico niwõ.

2 Tere tũ'ogu, Jacob ua wa'a, core nicũ niwĩ:

—¿To pũrĩcãrẽ yũ'u Õ'acũ niti? Cũta mũ'urẽ wĩ'marã bocaticã weemi.

3 Be'ro cũrẽ nico niwõ:

—A'tigo yũ'ure da'raco'tego Bilhare miaña. Co me'rã ni, wĩ'magũrẽ põ'rãtiya. Co tojo põ'rãticã, yũ'u quẽ'rã põ'rãti'co weronojõ sɔogosa'a, nico niwõ.

4 Tojo weego Raquel core da'raco'tego Bilhare cũ nũmo weronojõ niato nígõ, co marãpũre o'oco niwõ. Jacob co me'rã cãrĩcũ niwĩ. **5** Co nijĩpaco toja, ni'cũ wĩ'magũ Jacore wuabosaco niwõ. **6** Co tojo weecã ĩ'agõ, Raquel nico niwõ: “Āpẽrã ĩ'orõpũ Õ'acũ yũ'ure queoro wa'acã weemi. Cũ yũ'u sẽrĩsere tũ'ogu, yũ'ure wĩ'magũ o'oami. Tojo weegu ā'rĩ wĩ'magũ Dan wãmetigũsami”, nico niwõ.

7 Be'ro apĩ Bilha põ'rãtinemoco niwõ. **8** Raquel a'tiro nico niwõ: “Yũ'u ma'mio me'rã Ɂpũtũ waro a'metu'tiapũ. Añu'u majã, yũ'u core yũ'rũwetitojapũ”, nico niwõ. Tojo weego wĩ'magũrẽ Neftalí wãme ò'oco niwõ.

9 Lea pe'e “Yũ'u põ'rã bocamasĩtisa'a majã” nígõ, core da'raco'tego Zilpare co marãpũ Jacore pe'suda'reco niwõ. **10** Co Zilpa Jacob me'rã wĩ'magũ põ'rãtico niwõ. **11** Co tojo weecã ĩ'agõ, Lea a'tiro nico niwõ: “Añubutiaro wa'a'a. Tojo weegu wĩ'magũ Gad wãmetigũsami”, nico niwõ.

12 Be'ro Zilpa Jacore apĩ põ'rãtibosaco niwõ. **13** Tere ĩ'agõ, Lea a'tiro nico niwõ: “E'catiyũ'rũasa'a. Numia ni'cãrõacãma yũ'ure ‘E'catiyũ'rũamo’, nirãsama.” Tojo weego wĩ'magũ Aser wãme ò'oco niwõ.

14 Ni'cã nũmũ na trigo tũ'rẽrĩtero nicã, Rubén cãpũpũ wa'acũ niwĩ. Topũ yucũdũca mandrãgora wãmetisere bocacũ niwĩ. Boca, cũ paco Leare miacũ niwĩ. Tere miidajacã ĩ'agõ, Raquel Leare nico niwõ:

—Yũ'u quẽ'rãrẽ mũ'u macũ miiti'que yucũdũcare o'oya.

15 Lea pe'e core yũ'tico niwõ:

—¿De'ro weego o'obosari? Mũ'u yũ'ure ña'abutiario weewũ. Yũ'u marãpũre ě'mawũ. ¿Ni'cãrõacãrẽ yũ'u macũ yucũdũca boca'quere ě'masĩ'rĩti tja?

Tere tũ'ogo, Raquel nico niwõ:

—To pūrīcārē a'tiro weegoti. Mũ'u macũ yucũdũca boca'quere mũ'u o'ocã, ni'cãcã ñamirē Jacob mũ'u me'rã cãrīgũsami, nico niwõ.

16 Be'ro na'ique'ari cura Jacob cũ cãpũpũ ní'cũ dajari cura Lea cũrē põtērīgõ wa'a, a'tiro nico niwõ:

—Ni'cãcã ñamirē, mũ'u yũ'u me'rã cãrīgũsa'a. Yũ'u macũ boca'que mandrãgora yucũdũca me'rã wapayearũ.

Tojo weegu ti ñamirē Jacob Lea me'rã cãrĩcũ niwĩ. **17** Õ'acũ Lea sērĩsere yũ'ticũ niwĩ. Tojo weego nijĩpaco wa'a, cũ me'rã ni'cãmocũrã põ'rãtibosanemoco niwõ Jacore. **18** Tere ì'agõ, Lea nico niwõ: “Yũ'ũre da'racõ'tegore yũ'u marãpũre o'owũ. Tojo wee'que wapa Õ'acũ ni'cãrõacãrē yũ'ũre añurõ weemi majã. Tojo weegu ã'rĩ wĩ'magũ Isacar wãmetigũsami”, nico niwõ.

19 Be'ro Lea apĩ põ'rãtinemoco niwõ. Cũ me'rã seis põ'rãtico niwõ.

20 A'tiro nico niwõ: “Õ'acũ yũ'ũre añubutiasẽ o'oami. Ni'cãrõacãrē yũ'u marãpũ nemorõ ma'igũsami. Cũrē yũ'u seis mũua põ'rãtibosatoja'a. Tojo weegu ã'rĩ wĩ'magũ Zabulõ wãmetigũsami”, nico niwõ.

21 Lea põ'rãtitũogo, numiorē wũaco niwõ. Core Dina wãmeyeco niwõ.

22 Be'ro Õ'acũ Raquel quẽ'rãrē wãcũcũ niwĩ. Co sērĩsere tũ'ogũ, core põ'rãticã weecu niwĩ majã. **23** Tojo weego co põ'rãtimũ'tãgũrē wũago, a'tiro nico niwõ: “Yũ'u põ'rãmarīgõ nígõ bopoya'quere Õ'acũ pe'ticã weemi. **24** Cũ yũ'ũre apĩ o'onemocã añuyũ'rũabosa'a”, nico niwõ. Tojo weego cũrē José wãmeyeco niwõ.

Jacob, Labán na ecarã me'rã a'merĩ weesoomujã'que ni'ĩ

25 Raquel Joseré wũaca be'ro Jacob mañecũ Labãrē nicũ niwĩ:

—Yũ'ũre ya di'tapũ dajatojaadutiya. **26** Yũ'u mũmosãnumiarē mũ'ũrē da'rawapata'a'cãrã numiarē, tojo nicã yũ'u põ'rãrē o'oya. Mũ'u yũ'ũre yũ'tica be'ro wa'aguti. Yũ'u mũ'u me'rã mũpũtũ da'rasere añurõ masĩsa'a.

27 Labán cũrē yũ'ticũ niwĩ:

—Yũ'u nisetisere tũ'sagu, yũ'u me'rã tojayá. Yũ'u tũ'oña'se me'rã a'tiro masĩ'i. Õ'acũ mũ'u me'rã yũ'ũre añurõ wa'acã weemi. **28** ¿No'ocã'rõ wapata'asĩ'rĩsari mũ'u? Mũ'u wercã, yũ'u tocã'rõ wapayeguti, nicũ niwĩ.

29 Jacob cũrē yũ'ticũ niwĩ:

—Mũ'u masĩsa'a. Yũ'u mũ'ũrē añurõ da'ratamuwũ. Mũ'u yarã wa'icũrãrē añurõ co'tebosawũ. **30** Yũ'u etati dũporore mũ'u pejetirãcã cũocũ niwũ. Ni'cãrõacãma pãjãrã waro nima. Yũ'u etanũ'cã'caro me'rã Õ'acũ mũ'ũrē añurõ weemi. Ni'cãrõacã yũ'u mũmosãnumia, yũ'u põ'rã ye pe'ere da'rabosasĩ'rĩsa'a.

31 —¿No'ocã'rõ yũ'u wapayecã uati? ni sērĩtĩña'nemocũ niwĩ Labã.

Jacob a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Ne wapayeticã'ña. Yũ'u mũ'ũrē “A'tiro weeya” nisere “Jau” nicã, mũ'u yarã ovejare co'tebosaguti tja, nicũ niwĩ. **32** A'tiro weeguti. Ni'cãcã

nipe'tirã mu'u yarã ovejare ï'acusiagu wa'aguti. ï'acusia, oveja sereritirã, do'rorãrẽ, tojo nicã wĩ'marã ñirãcãrẽ ducawaaguti. Nipe'tirã cabra sereritirã, do'rorãrẽ ducawaacũuguti. Narẽta mu'u yu'ure wapayegusa'a.

33 Tojo weéca be'ro mu'u yu'u wapata'asere ï'agũ a'tigu, “Queorota weepĩ, ne yajatiapĩ”, nigũsa'a. Yarã oveja, cabra tiropu do'rorã marĩcã, tojo nicã oveja ñirã marĩcãma, “Á'rĩ yajagu weepĩ”, nigũsa'a, nicu niwĩ.

34 Labán cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Añurõsa'a. Mu'u tojo nise tojota wa'ato, nicu niwĩ.

35 Ti numuta Labán pe'le cabra umua yu'turãrẽ, do'rorãrẽ, tojo nicã cabra numia sereritirãrẽ, do'rorãrẽ, cã'rõ butise cuorãrẽ, nipe'tirã oveja wĩ'marã ñirãrẽ cã põ'rãrẽ co'tedutigu o'õcu niwĩ. **36** Be'ro topu ní'cu narẽ Jacob nirõpu me'rã téé i'tia numu wa'arõpu narẽ miacũ niwĩ.

Jacob pe'le Labán yarã oveja, cabra du'sa'cãrãrẽ co'tecu niwĩ. **37** Narẽ co'teri cura a'tiro weecu niwĩ. Cũ álamo, almendro, castaño wãmetise ya'sase dũpũrire dũtecũ niwĩ. Dũte, te dũpũrire butise dari pã'rẽcu niwĩ.

38-39 Be'ro te pã'rẽ'que dũpũrire ecarã na aco sĩ'rĩrĩ co'ro tiro diacjũ peocu niwĩ. Toputa na amorĩ cura na sĩ'rĩrã a'tirã, te dũpũri tiro umua, numiarẽ ñe'ecãrã niwã. Tojo weerã wĩ'marã bajarã, yu'turã, do'rorã bajuacãrã niwã. **40** Wĩ'marãrẽ mejẽcã cũucu niwĩ. Ápẽrã pe'ere Labán yarã do'rorã, yu'turã, ñirã põtõorõ cũucu niwĩ. A'tiro wee cũ yarã pãjãrã wa'acã weecu niwĩ. Narẽ Labán yarã me'rã morẽticũ niwĩ. **41** Apeyema tja Jacob a'tiro weecu niwĩ. Oveja numia tutuarã amorã, Jacob sõ'onĩ'que dũpũrire na sĩ'rĩrĩ co'ro tiropu cũucu niwĩ. Te dũpũri põtõorõpu a'merĩ ñe'eato nígũ, tojo weecu niwĩ. **42** Tutuatirã mejãrã a'ticã pe'ema, te dũpũrire cũuticu niwĩ. Tojo weerã na mejãrã Labán yarã tojacãrã niwã. Tutuarã pe'le Jacob yarã nicãrã niwã. **43** A'tiro wee siape'le me'rã Jacob pãjãrã waro ecarã cuocu niwĩ. Pãjãrã waro oveja, cabra, cameyoa, burroa cuocu niwĩ. Cãrẽ da'raco'terã numia, umua quẽ'rãrẽ cuocu niwĩ.

Jacob Labãrẽ du'ti'que niĩ

31 1 Jacob Labán põ'rã cãrẽ ucjase quetire tu'ocu niwĩ. “Jacob marĩ pacu ye ní'quere ã'mape'lo, te me'rã cũ pe'le peje cuogu tojami,” nicãrã niwã. **2** Apeye quẽ'rã Jacob Labán todũporõpu cãrẽ añurõ wee'caronojõ weeticã tu'oña'cu niwĩ.

3 Tere ï'agũ, Õ'acũ Jacore nicu niwĩ: “Mu'u pacusumua ya di'taru tojaaya. Mu'u acawererã tiropu wa'aya. Yu'u mu'urẽ co'teguti,” nicu niwĩ Õ'acũ.

4 Cũ tojo nicã tu'ogu, Jacob cũ numosãnumia Raquere, Leare cũ nirõ cãpũpu cũ oveja, cabra co'terõpu pijidutio'ocu niwĩ. **5** Narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u ï'acãta, musã pacu yu'ure todũporõpu cũ wee'caronojõ weetimi. Tojo weemicã, Õ'acũ, yu'u pacu ãjõpeogu pe'le yu'ure añurõ co'temi.

6 Musã masĩsa'a, yu'u musã pacure nipe'tiro yu'u tutuaro põtõorõ añurõ

warota da'rabosawu. 7 Yu'u tojo weemicã, cū yu'ure nisoomujãwĩ. Na'irõ yu'u da'rasede wawapare queoro wawapayetimujãwĩ. Tojo weemicã, Ô'acũ pe'le yu'ure ña'arõ weedutitigu, cūrẽ cã'mota'ami. 8 Tojo weegu Labán cū “Oveja, cabra do'rorã mu'u yarã nirásama” nicã, oveja, cabra numia do'rorãta pō'rãtiwã. Tojo nicã, cū “Oveja, cabra yu'turã mu'u yarã nirásama” nicã, tojo bajurãta pō'rãtiwã. 9 Tojo weegu Ô'acũ cū yarã ecarã pe'ere ē'ma, yu'ure o'owĩ.

10 »Ni'cã numu na wa'icurã amorĩ cura a'tiro quē'ecãti. Cabra umua numiarẽ ñe'emujãwã. Na umua yu'turã, do'rorã, sereritirã niwã.

11 Quē'erõpu Ô'acũ cū basuta nimigũ, cūrẽ wereco'tegu weronojõ upusãjãnu'cãp yu'u wãmerẽ pisuwĩ. Yu'u pe'le cūrẽ yu'tiwu: “A'tota ni'i”, niwũ. 12 Tojo nicã tu'ogu, cūrẽ wereco'tegu weronojõ nigũ yu'ure niwĩ: “Añurõ ñ'aña. Nipe'tirã ecarã umua numiarẽ ñe'erã, yu'turã, do'rorã, sereritirã nima. Yu'u Labán mu'urẽ wee'quere ñ'ape'ocã'pu. 13 Yu'u Ô'acũ, mu'urẽ Betepu bajua'cu ni'i. Topu mu'u ãtãgãrẽ miinu'cõ, u'se wa're, yu'ure ‘Tojo weeguti’, ni ucũwũ. Ni'cãrõacã a'tore wijayã. Mu'u bajuáca di'tapu dajaya”, niwĩ, ni werecu niwĩ Jacob.

14 Tojo nicã tu'orã, Raquel, Lea cūrẽ yu'ticãrã niwã:

—Ûsã, ãsã pacu tiroma be'ropure apeyenojõ ñe'eatje ne moosa'a.

15 Tojo weronojõ o'ogu, ãsãrẽ aperocjãrãrẽ weronojõ tojo ñ'acõ'acã'mi. Ûsãpuresa mu'urẽ numotidutigu duasãjãwĩ. Nipe'tise ãsãrẽ dua'que wawapare cõ'astepe'ocã'mi. 16 Diacjũta ni'i. Ûsã pacure Ô'acũ cū cuosere ē'ma'que ãsã ye, ãsã pō'rã ye ni'i. Ô'acũ mu'urẽ ñ'caronojõta weeya, nicãrã niwã.

Jacob Padan-arãpu ñ'cu wija'que queti ni'i

17-18 Jacob cū pacu Isaa nirĩ di'ta Canaãpu dajatojaacu niwĩ. Tojo weegu cū pō'rãrẽ, cū numosãnumiarẽ cameyoa bu'ipu miipeocu niwĩ. Nipe'tise cū cuo'quere miacu niwĩ. Nipe'tirã ecarã cū da'ra'que wapa Padan-arãpu cū boca'quere miacu niwĩ.

19 Labán aperopu cū yarã ovejare poari seegu wa'ari cura, Raquel co pacu ãjõpeose na queose yee'quere cū ya wi'ipu nisere yajaco niwõ.

20 Jacob cū mañecũ Labán arameo masũrẽ we'rititimigũ, weeso, du'ticu niwĩ. 21 Nipe'tise cū cuose me'rã du'tiwã'cãcu niwĩ. Éufrates wãmetiri maarẽ eja, pē'abaque'ocu niwĩ. Diacjũ yu'rũmajã, Galaad bu'papijaro nirõpu wa'acu niwĩ.

Labán Jacore sirutu'que ni'i

22 I'tia numu be'ro Labán Jacob cū du'ti'quere masĩcu niwĩ. 23 Tojo weegu Labán cū acawererã me'rã Jacore sirutugu wa'acu niwĩ. Siete

nɛmɛrĩ be'ro Galaad bu'papijaro nirõpɛ ẽmɛjascɛ niwĩ. **24** Cũ topɛ ejati ñamirẽ Ô'acũ Labárẽ, arameo masũrẽ quẽ'erõpɛ bajuascɛ niwĩ. Bajua, a'tiro nicɛ niwĩ: “Tũ'oya, Jacore pũrĩrõ ucũacɛpa”, nicɛ niwĩ.

25 Labán Jacore Galaad bu'papijaro cũ cãrĩ'caropɛ ẽmɛjascɛ niwĩ. Topɛta Labán, cũ acawererã me'rã tojaque'acɛ niwĩ. **26** Be'ro Jacore ĩ'a, a'tiro ni sãrĩtiña'cɛ niwĩ:

—¿De'ro weeati mɛ'ɛ? ¿De'ro weegɛ yɛ'ɛre weesoati? Mɛ'ɛ yɛ'ɛ põ'rã numiarẽ a'mewẽjẽrã ñe'leno'cãrã numiarẽ weronojõ miitiapã.

27 ¿De'ro weegɛ yɛ'ɛre weretimigũ, weeso, ĩ'atiro du'tiati? Yɛ'ɛ queoro masĩgũ pũrĩcã, mɛ'ɛrẽ añurõ we'ritiboapã. Bɛapũtẽrõ, to'atɛ me'rã bosenɛmɛ weetuoboapã. **28** Yɛ'ɛ põ'rã numiarẽ, yɛ'ɛ pãrãmerãrẽ ne cã'rõ mi'mitɛotiasɛ. Mɛ'ɛ ne tɛ'omasĩtĩbutiagɛ weronojõ weepã. **29** Yɛ'ɛ mɛsãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩgũ weecã'boapã. Mɛ'ɛ pacɛ ẽjõpeogɛ Ô'acũ pe'e yɛ'ɛre ñamirɛ ucũami. A'tiro niami: “Tũ'oya, Jacore pũrĩrõ ucũacɛpa”, niami. **30** Mɛ'ɛ, mɛ'ɛ pacɛ tioropɛ ɛpɛtɛ dajasi'rĩ'cɛ niyugɛ, a'titojapã. Tojo nimigũ, ¿de'ro weegɛ yɛ'ɛ ẽjõpeorã na queose yee'quere yajati? nicɛ niwĩ.

31 Jacob cũrẽ yɛ'ticɛ niwĩ:

—Yɛ'ɛ uiasɛ. Apetero weegɛ mɛ'ɛ põ'rã numiarẽ tutuaro me'rã numita'abosami, niasɛ. **32** No'o mɛ'ɛ ẽjõpeorã queose yee'quere cɛogɛnojõ wẽrĩato. A'to nirã marĩ acawererã ĩ'orõpɛ a'maña. Narẽ bocagɛ, miaña.

Jacob pe'e, “Raquel co pacɛ ẽjõpeose yee'quere yajapõ”, ni masĩticɛ niwĩ.

33 Labán Jacob ya wi'i, su'ti casero me'rã wéeca wi'ipɛ a'magũ, sãjãamɛ'tãcɛ niwĩ. Be'ro Lea ya wi'ipɛ sãjãacɛ niwĩ. To be'ro na pɛarã numia narẽ da'racõ'terã ye wi'seriacãpɛ sãjãacɛ niwĩ. Cũ ẽjõpeose queose yee'quere ne bocaticɛ niwĩ. Lea ya wi'ipɛ ní'cɛ wijati, Raquel ya wi'ipɛ sãjãacɛ niwĩ. **34** Co pe'e cũ sãjãti dɛporo te queosere míi, cameyo pesarã na ñujiro docapɛ cũuco niwõ. Be'ro te bu'ipɛ mɛjãpeja, ñujidi'opesaco niwõ. Labán nipe'tiro ti wi'ipɛre a'mape'ocɛ nimiwĩ. Ne bocaticɛ niwĩ.

35 Raquel pe'e pacɛre nico niwõ:

—Pacɛ, mɛ'ɛ tiro yɛ'ɛ dijaticã uacɛpa. Yɛ'ɛ ni'cãcãrẽ be'tigo nisa'a, nico niwõ.

Labán nipe'tioropɛ cũ ẽjõpeose queose yee'quere a'macɛ nimiwĩ. Ne bocaticɛ niwĩ.

36 Cũ bocaticã ĩ'agũ, Jacob ua wa'acɛ niwĩ. Tojo weegɛ “Mejõ waro dioapã” ní'gũ, Labárẽ a'tiro nicɛ niwĩ:

—¿Ñe'lenojõ mɛ'ɛrẽ ña'arõ weeati? Mɛ'ɛ yɛ'ɛre ña'abutiario wéeca be'ro weronojõ yɛ'ɛre sirutubutiapã. **37** Nipe'tise yeacãrẽ añurõ ĩ'awepe'obutiacã'a. ¿Mɛ'ɛ ya wi'i cjase apeyenojõacã bocati? Bocagɛ,

a'to mɛ'ɛ acawererã ĩ'orõ, tojo nicã yɛ'ɛ acawererã ĩ'orõ bajurõpɛ peoya.

Na noa pe'e diacjũ ucũti ni, beserāsama. **38** Yũ'u mũ'u tiropũre veinte cũ'marĩ da'rawũ. Te cũ'marĩrẽ ne ni'cãti mũ'u yarã oveja, cabra sãatĩwã. Ne ni'cãti mũ'u yarã ecarã oveja, cabra umũarẽ ba'atiwũ. **39** Ne ni'cãti wa'icũrã nũcũcjãrã wẽjẽno'cãrãrẽ mũ'u tiropũ miidajatiwũ. Yũ'u basu tere warayewũ. Topũ umũco, ñami ãpẽrã masã na mũ'u yarãrẽ yajacãma, mũ'u yũ'ure waraseewũ. **40** Umũcjore yũ'u asise poowũ. Ñami pe'ere yũsuabu'a narãsãwũ. Apeterore ne cãrĩtiwũ. **41** Mũ'u ya wi'ipũre veinte cũ'marĩ niwũ. Mũ'u põ'rã pũarã numiarẽ wapata'agũ, catorce cũ'marĩ mũ'u dutiro doca da'rawũ. Mũ'u yarã ecarãrẽ col'tegũ seis cũ'marĩ da'rawũ. Yũ'u wapata'asere mũ'u na'irõ dũcayumũjãwũ. **42** Yũ'u ñecũ Abrahã wiogũ Õ'acũ yũ'u me'rã niticãma, yũ'u pacũ Isaa wiopesase me'rã cũ ãjõpeogũ Õ'acũ yũ'u me'rã niticãma, tojowarota mũ'u yũ'ure o'otõrõbopã. Ne moobutiagũ dajabopã. Õ'acũ yũ'u pi'etisere ã'agũ, yũ'u da'ra'quere ã'agũ, ñamipũ mũ'urẽ tutuaro me'rã ucũapĩ.

Jacob, Labán me'rã a'merĩ “A'tiro weerã” na ni apo'que ni'ĩ

43 Tere tũ'ogũ, Labán Jacore yũ'ticũ niwĩ:

—Yũ'u põ'rã numia, yũ'u põ'rãta nima. Yũ'u pãrãmerã yũ'u pãrãmerãta nima. Oveja quẽ'rã yarã ovejata nima. Nipe'tise a'to mũ'u ã'ase ye dia'cũ ni'ĩ. Tojo nimicã, ni'cãrõacãrẽ yũ'u põ'rã numiarẽ, yũ'u pãrãmerãrẽ ¿de'ro weebosari yũ'u? **44** Tojo weerã marĩ pũarã a'merĩ “A'tiro weerã” ni aporã. Tere marĩ be'ropũre “Tojota ni apono'wũ” nino'rõsa'a, nicũ niwĩ.

45 Tere tũ'ogũ, Jacob ni'cã ãtãgã mi, ni'cã tuturo weronojõ nũ'cõcu niwĩ. **46** Be'ro cũ acawerãrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Ûtãperire seeneocũũña.

Tojo weerã nipe'tirã ni'cã mesãjo seeneocũucãrã niwã. Na nipe'tirã ti mesã pũ'topũ ba'acãrã niwã. **47** Labán tore cũ ye ucũse me'rã a'tiro wãme õ'ocũ niwĩ “Jegar Sahaduta”. Jacob pe'e cũ ye me'rã “Galaad”^q wãme õ'ocũ niwĩ.

48 Tojo weegũ Labán nicũ niwĩ:

—A'ti ãtãmesã me'rã marĩ ni'cãcã apo'quere wãcũno'rõsa'a. Tojo weero Galaad wãmeticaro niwũ. **49** Tojo nicã Mizpa wãmeticaro niwũ. Labán a'tiro nicũ niwĩ:

—Õ'acũ marĩ a'merĩ ã'tiri curare marĩ pũarãrẽ ã'anũũato. **50** Yũ'u põ'rã numiarẽ mũ'u ña'arõ weecã o ãpẽrã numiarẽ mũ'u nũmotinemocã, apĩ marĩ a'merĩ aposere ã'timicã, Õ'acũ basuta marĩ weesere masĩgũsami.

51 Labán Jacore apeye ninemocũ niwĩ tja:

—A'to ãtãmesã yũ'u seeneocũuca mesã, tojo nicã ãtãgã yũ'u miinũ'cõcaga marĩ deco nisere ã'aña. **52** A'ti mesã, tojo nicã a'tigare

^q 31.47 Galaad nĩrõ “ãtãmesã” nisĩ'rĩrõ wee'e.

ĩ'arã, marĩ puarã apo'quere wãcũrãsa'a. Yũ'u mũ'urẽ ña'arõ weesĩ'rĩgũ, a'ti mesãrẽ, a'tigare yũ'rũsome. Tojo nicã mũ'u quẽ'rã yũ'ure ña'arõ weesĩ'rĩgũ, yũ'rũsome. **53** Marĩ mejẽcã weecã, Ô'acũ Abrahã êjõpeogu, yũ'u ñecũ Nacor êjõpeogu marĩ weesere queoro beseato, nicũ niwĩ Labán.

Tere tũ'ogu, Jacob Ô'acũ cũ pacũ Isaa êjõpeogu wãme me'rã “Tojota wa'ato”, nicũ niwĩ. **54** Be'ro ti bu'arũ wa'icũre wẽjẽ, Ô'acũrẽ ãjũamorõpeocu niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, nipe'tirã cũ acawererãrẽ ba'adutigu pijiocũ niwĩ. Nipe'tirã ba'acãrã niwã. Ba'atoja, ti bu'arũ cãrĩcãrã niwã.

55 Ape nũmũ ñamicureacã Labán wã'cã, wa'agũtigu, cũ pãrãmerãrẽ, cũ põ'rã numiarẽ mi'mitũocu niwĩ. Be'ro “Mũsãrẽ añurõ wa'ato”, ni sãrĩbosacũ niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, cũ ya di'tarũ majãmitojaacũ niwĩ.

Jacob cũ ma'mi Esaú me'rã a'merĩ bocaaja'que ni'i

32 **1** Be'ro Jacob apaturi wa'acũ niwĩ tja. Topũ wa'ari cura Ô'acũrẽ wereco'terã cũrẽ põtẽrĩrã a'ticãrã niwã. **2** Narẽ ĩ'agũ, Jacob a'tiro nicũ niwĩ: “Na Ô'acũ yarã surara nima.” Tojo weegu tore Mahanaim^r wãmeyecũ niwĩ.

3 Jacob cũ ðuporo quetiwereri masãrẽ Seir di'tarũ o'ómu'tãcu niwĩ. To Seir Edom wãmetiropũ tojacaro niwũ. Cũ ma'mi Esaúre quetiweremũ'tãdutigu, narẽ o'óyucũ niwĩ. **4** Narẽ a'te quetire weredutigu o'ócu niwĩ: “Yũ'u ma'mi Esaúre a'tiro ni wereapa: ‘Mũ'u acabiji Jacob mũ'u dutiro doca nigũ a'tiro weredutiami: “Yũ'u yoacã Labán me'rã niarũ. **5** Ni'cãrõacã wecua, burroa, oveja, da'raco'terã umua, numia cno'o. Mũ'u yũ'u wiogu yũ'ure añurõ wãcũcã uagu, a'te quetire o'ómu'tã'a” mũ'urẽ niami', niapa”, nicũ niwĩ.

6 Cũ quetiweredutigu o'ó'cãrã dajarã, Jacore a'tiro nicãrã niwã: —Ûsã mũ'u ma'mi Esaú tiropũ ejarũ. Ni'cãrõacã mũ'urẽ põtẽrĩgũ a'tiami. Cuatrocientos umua me'rã a'tiami, nicãrã niwã.

7 Te quetire tũ'ogu, Jacob urũtu uicũ niwĩ. Pũrõ wãcũque'ticũ niwĩ. Tojo weegu cũ me'rã ní'cãrãrẽ pua curua ðucawaacũ niwĩ. Cũ yarã oveja, wecua, cameyoa quẽ'rãrẽ mejãrõta weecũ niwĩ. **8** A'tiro wãcũcu niwĩ: “Esaú cũ ni'cã curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽgũ sãjãcã, ape curuacjãrã ðu'tiarãsama.” **9** Be'ro Ô'acũrẽ a'tiro ñubue sãrĩcu niwĩ: “Ô'acũ, yũ'u ñecũ Abrahã êjõpeogu, tojo nicã yũ'u pacũ Isaa êjõpeogu, mũ'u yũ'ure ya di'tarũ, yũ'u acawererã tiropũ dajadutiarpũ. ‘Mũ'u acawererã tiropũ dajacã, mũ'urẽ añurõ wa'acã weeguti', niarũ. **10** Mũ'u yũ'ure añurõ pajaña'a, queoro weearũ. Yũ'u ña'agũ nimicã, tojo weearũ. Yũ'u a'ti maa dia Jordãrẽ yũ'rũtẽrĩpẽ'agũ, yũ'u tuacjũacã dia'cũ cno'omiwũ. Ni'cãrõacãma pua curua masã cno'o. **11** Yũ'ure pajaña'cureya. Yũ'u ma'mi Esaú yũ'ure ne mejẽcã weecã weeticã'ña. Cũ yũ'ure, numiarẽ, wĩ'marãrẽ

^r32.2 Mahanaim ní'rõ, “pua curua masã” nisĩ'rĩrõ wee'le.

wējēbosami nígũ, ui'i. **12** Tojo nimicã, m̃'u yu'ure 'Añurõ m̃'urẽ wa'acã weeguti. M̃'u pãrãmerã nituriarã pãjãrã waro nucũpori pajiri maa cjase weronojõ pãjãrã nirãsama. Ne narẽ queota basiosome', niwã", ni sãrĩcu niwĩ.

13 Ti ñamirẽ Jacob top̃ta cãrĩcu niwĩ. Cũ cuose, cũ mia'quere cũ ma'mi Esaúre o'ogutigu besecu niwĩ. **14** Doscientos cabra numia, veinte cabra um̃a, doscientos oveja numia, veinte oveja um̃a, **15** treinta cameyoa numia ne põ'rãti'cãrãrẽ na põ'rã wĩ'marã me'rãta, cuarenta wecua, diez wecua um̃arẽ, veinte burroa numiarẽ, diez burroa um̃arẽ besecu niwĩ. **16** Be'ro cãrẽ da'raco'terãrẽ wiacu niwĩ. Narẽ wiagu, mejẽcã dia'cũ wa'icũrãrẽ, nanucũ curaricjãrãrẽ wiacu niwĩ. Narẽ a'tiro nicu niwĩ:
—Mũsã yu'ũ dũporo wa'ayuya. Na wa'icũrãrẽ te curarinucũ yoacurero dũcawaa miaña, nicu niwĩ.

17 Ne waro cũ o'ómũ'tãgũrẽ a'tiro weeduticu niwĩ:

—Yu'ũ ma'mi Esaúre põtẽrĩgũ, cũ sãrĩtiña'cã, “¿Noa m̃'u wiogu niti, no'opu wa'ati, ãrã wa'icũrã m̃'u miarã, noa yarã niti?” nicã, **18** a'tiro yu'tiya: “Yu'ũ wiogu Jacob, m̃'urẽ o'ó'cãrã nima. Jacob, m̃'u dutise doca nigũ m̃'urẽ o'oámi. Cũ ãsã be'ro sirutusami,” niña.

19 Cũ o'ómũ'tã'cu be'rocjũ, tojo nicã nipe'tirã cũ be'rocjãrã quẽ'rãrẽ mejãrõta wereduticu niwĩ. **20** Apeye quẽ'rãrẽ a'tiro niduticu niwĩ: “ ‘Jacob m̃'u dutise doca nigũ ãsã be'ro a'tisami', niapa”, nicu niwĩ.

Jacob a'tiro wãcũcu niwĩ: “Yu'ũ dũporo apeyenojõ o'omũ'tãse me'rã cũ uase pe'ticã weeguti. Be'ro yu'ũ basu cãrẽ ã'acã, apetero weegu yu'ure añurõ põtẽrĩgũsami”, ni wãcũcu niwĩ. **21** Tojo wãcũ'cu niyugu, cũ o'oa'tjere cũ dũporo miayuduticu niwĩ. Cũ pe'e top̃ta ti ñamirẽ tojãnicu niwĩ.

Jacob Ô'acũrẽ wereco'tegu me'rã na a'merĩ ñadi'ocũupe'que ni'i

22 Tojo weegu ti ñamirẽta ñamipũ Jacob cãrĩatji dũporo wã'cãnu'cã, cũ nũmosãnumia pũarãrẽ, narẽ da'raco'terã numiarẽ, cũ põ'rã um̃a oncere ti maa Jaboc wãmetiri maa ã'cũatiropũ ñumupẽ'aduticu niwĩ. **23** Cũ nipe'tise cuose quẽ'rãrẽ pẽ'rõcu niwĩ. **24** Cũ ni'cũta tojanu'cãrĩ cura, ni'cũ um̃u bajua, cũ me'rã a'merĩ ñadi'ocũupecãrã niwã. Téé bo'remũjãticãpũ tojo weedu'ucãrã niwã. **25** Cũ Jacob me'rã põtẽoti, Jacob usó õ'a a'mesũ'arore paawecu niwĩ. Tojo weero to a'mesũ'aro wetia wa'acaro niwũ. **26** Be'ro um̃u cũ me'rã a'mequẽ'cu Jacore nicu niwĩ:

—Yu'ure du'uya. Vo'rearopũ wee'e, nicu niwĩ.

Jacob cãrẽ nicu niwĩ:

—Mũ'u, yu'ure “Añurõ wa'ato” niticãma, ne du'usome.

27 —To pũrĩcãrẽ ¿mũ'u de'ro wãmetiti? nicu niwĩ.

—Yu'ũ Jacob wãmeti'i, ni yu'ticu niwĩ. **28** Tere tu'ogu, cũ me'rã a'mequẽ'cu a'tiro nicu niwĩ:

—Mũ'u Jacob wāmetisome majã. Õ'acũ me'rã, masã me'rã a'mequẽgũ, wapata'arũ. Tojo weegũ ni'cãrõacãrẽ majã Israe wāmetigus'a, nicũ niwĩ.

29—Mũ'u quẽ'rã yu'ure wereya. ¿De'ro wāmetiti mũ'u? ni sãrĩtiña'cũ niwĩ Jacob.

—Yu'u wāmerẽ sãrĩtiña'ticã'ña, ni yu'ticũ niwĩ.

Be'ro topũta Jacore “Mũ'urẽ añurõ wa'ato”, nicũ niwĩ. **30** Jacob a'tiro nicũ niwĩ: “Yu'u basuta Õ'acũrẽ bajuyoropũ i'arũ. Tojo nimigũ, cati'i yujuru.” Tojo weegũ to na a'merĩ ñadi'ocũupe'carore Jacob Peniel^s wãme õ'ocũ niwĩ.

31 Jacob cũ Penierũre yu'rũari curare mujĩpũ mujãtigurũ weecũ niwĩ. Cũrẽ usó a'mesũ'aropũ paano'ca be'ro niyucã, cũ opa cu'siro sijacu niwĩ.

32 Tojo weerã a'tocatero quẽ'rãrẽ Israe pãrãmerã nituriarã no'o nigũ wa'icũ usó õ'a a'mesũ'ari wadare ba'atisama. Jacore topũ pãaca be'ro niyucã, tojo weesama.

Jacob Esaú me'rã na a'merĩ apo'que ni'i

33 **1** Esaú cuatrocientos umũa me'rã a'ticã i'agũ, Jacob a'tiro weecũ niwĩ. Lea, Raquel, pũarã narẽ da'raco'terã numia me'rã nanũcũ na põ'rãrẽ dũcawaacu niwĩ. **2** Narẽ da'raco'terã numiarẽ na põ'rã me'rã na dũporo nũ'cõcũ niwĩ. Be'ro Leare co põ'rã me'rã nũ'cõcũ niwĩ. Nitũoropũ Raquere co macũ José me'rã nũ'cõcũ niwĩ. **3** Be'ro Jacob na dũporoacã u'mũtãwã'cãcũ niwĩ. Esaúre põtẽrĩgũ wa'agu, sietetiri cũ diapoare nucũcãpũ paamu'rĩque'acu niwĩ. Téé cũ tiropũ ejagu, tojo weedu'ucũ niwĩ. **4** Esaú pe'e cũrẽ põtẽrĩgũ, omawã'cãti, paabũ'a, mi'micũ niwĩ. Na pũarãpũta a'merĩ uticãrã niwã. **5** Tu'ajanũ'cõ, Esaú na numiarẽ, wĩ'marãrẽ i'a, a'tiro ni sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Ã'rã waro noanojõ niti? ni sãrĩtiña'cũ niwĩ.

—Na, yu'u põ'rã Õ'acũ yu'ure, mũ'u dutise doca nigũrẽ o'o'cãrã nima, nicũ niwĩ Jacob.

6 Tojo nicã tũ'orã, cũrẽ da'raco'terã numia na põ'rã me'rã, Esaú tiroacãpũ wa'a, cũrẽ wiopesase me'rã añudutirã, nucũcãpũ paamu'rĩque'acãrã niwã. **7** Be'ro Lea cũ tiroacãpũ a'ti, co quẽ'rã co põ'rã me'rã mejãrõta weeco niwõ. Yapatigopũa Raquel co macũ José me'rã, mejãrõta weeco niwõ.

8 Esaú Jacore sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿De'ro weegũsari mũ'u, wa'icũrã sõ'onícãrã yu'ure põtẽrĩwã'cã'cãrã pãjãrã me'rã?

Jacob cũrẽ yu'ticũ niwĩ:

—Mũ'u yu'ure añurõ wãcũcã uagu, tojo weeasu.

^s32.30 Hebreo ye me'rã Peniel níró, “Õ'acũ ya diapoa” nisĩ'rĩrõ wee'e. Apeterore Penuel ojanocarõ niwũ.

9—Niwe'e, nijā. Yuh quē'rā pājārā сuоарu. Na mu'u yarā me'rāta tojayá, nicu niwī Esaú.

10 Jacob cū ma'mirē ninemocu niwī:

—Yuh're añurō wācūgū, yuh o'osere ñe'eña. Yuh mu'urē ī'agū, Ō'acūrē ī'agū weronojō ī'a'a. Mu'u yuh're añurō pōtērī ñe'etojaru.

11 Yuh mu'urē miiti o'osere ñe'eña. Ō'acū yuh're peje apeyenojō cuocā weeami. Ne apeyenojō dū'sawe'e.

Jacob cū pejetiri tojo nicā tū'ogu, Esaú “Jaū”, nicu niwī. 12 Be'ro Esaú nicu niwī:

—Te'a. Yuh mu'u dūporo u'mutāgūti, nicu niwī.

13 Jacob pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Ma'mi, yuh ma'igū, mu'u masīsa'a. Wī'marā marī weronojō tutuatima. Oveja, wecu, na pō'rārē yuh wācūsa'a. Na ni'cā nūmūta ñujūyurārā, wērīpe'tia wa'abosama.

14 Mu'u pe'e mu'u dutise doca nigū dūporo u'mutāwā'cāña. Mu'u tojo weecā, añurōsa'a. Yuh pe'e wa'icūrā, yuh dūporo wa'arā na sijaro ejatuario sajatiro wa'aguti. Tojo nicā wī'marā na sijaro ejatuario wa'aguti. Té Seipū a'merī ī'arā, nicu niwī Jacob.

15 Esaú, “Jaū, tojota weerá. Yuh me'rā a'ti'cārā umuarē mu'urē ba'paticā, pejetirā cūgūti”, nicu niwī.

Jacob pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Añurōsa'a. Cūuticā'ña. Mu'urē caribosī'rītisa'a, nicu niwī.

16 Na tojo ni ucūca nūmūrēta Esaú Seipū dajatojaacu niwī. 17 Jacob pe'e Sucot wāmetiropu wa'acu niwī. Topu cū niatji wi'ire weecu niwī. Tojo nicā wa'icūrā ye wi'seriacārē paapeocu niwī. Tojo weegu tore Sucot wāmeyecu niwī.

18 Jacob cū Padan-arāpu ní'cu, cū dajatojaticā, ne mejēcā wa'aticaro niwū. Canaárure añurō dajacu niwī. Topure Siquem wāmetiri macā pōtēorō tojaque'acu niwī. 19 Cien cujiri niyeru cujiri me'rā ni'cā di'ta duucu niwī. Ti di'tare Hamor pō'rā duacārā niwā. Cū Siquem wāmetigu pacu nicu niwī. Topu Jacob cū ya wi'i, su'ti caseri me'rā sēopecu niwī. 20 Tu'ajanu'cō, Ō'acūrē ējōpeogu wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī. Tore El-Elohe-Israel^t wāme ō'ocu niwī.

Dina ye bu'iri co acawerērā Siquēcjārā umuarē wējē'que ni'i

34 1 Lea macō Dina Jacore pō'rātibosa'co, tocjārā nu'miarē ī'agō wa'aco niwō. 2 Tojo weeri cura, Siquem, Hamor heveo masū macū core ī'agū, tutuaro me'rā ñe'e, ña'arō weecu niwī. Cū Hamor tocjārārē dutigu nicu niwī. 3 Tojo ña'arō wee'cu nimigū, core uagu, cūrē

^t33.20 El-Elohe-Israel nírō “Ō'acū, Israe curuacjārā ējōpeogu, Ō'acūta nimi” nisī'rírō wee'e.

tʉ'sacā weesĩ'rĩcʉ niwĩ. **4** Tojo weegʉ, cʉ pacʉ Hamor me'rā a'tiro ucũcʉ niwĩ:

—Pacʉ, yʉ'ʉre a'tigore numisẽrĩbosagʉ wa'aya, nicʉ niwĩ.

5 Jacob pe'e cʉ macõrẽ ña'arõ wee'quere masĩtojacʉ nimiwĩ. Cʉ põ'rā pe'e cāpũpʉ na yarā ecarārẽ co'terā weecārā niwā. Tojo weegʉ téé na dajacāpʉ ne mejẽcā nima'aticʉ niwĩ. **6** Tojo weeri curare Hamor Siquem pacʉ Jacob me'rā ucũgũ wa'acʉ niwĩ.

7 Jacob põ'rā na cāpũpʉ ní'cārā dajarā, te quetire tʉ'orā, uayʉ'rʉa, a'tiro nicārā niwā: “Siquem Israe põ'rārẽ ña'abutiario bopoyoro weepĩ, co me'rā wʉacājĩgũ. Tenojõrẽ ne weeno'ña marĩ'i”, nicārā niwā.

8 Tojo nimicā, Hamor pe'e na me'rā ucũ, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Yʉ'ʉ macũ Siquem mʉsā acabijore tʉ'sayʉ'rʉami. Core cūrẽ numisoya. **9** Mʉsā ũsā acawererā weronojõ tojarása'a. ũsā mʉsā põ'rā numiarẽ nʉmoti, mʉsā pe'e quẽ'rā ũsā põ'rā numiarẽ nʉmotirása'a.

10 ũsā me'rā a'topʉ tojayá. A'ti di'ta nipe'tiro mʉsā ya di'ta tojarosa'a. Di'tare duutjĩarā, duase tucũrĩ pāaña, nicʉ niwĩ.

11 Siquem pe'e quẽ'rā cʉ basu Dina pacʉ Jacore, co ma'misʉmʉarẽ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Mʉsā yʉ'ʉre core o'ocā ʉasa'a. Mʉsā no'o sẽrĩsere o'oguti.

12 No'ocārõ mʉsā sẽrĩrõ põtẽorõ sẽrĩcā, o'oguti. Mejõ yʉ'ʉre core numisoya majā, nicʉ niwĩ.

13 Cʉ Siquem tojo nimicā, na acabijo Dinarẽ ña'arõ wee'que wapa Jacob põ'rā cūrẽ, cʉ pacʉ Hamorẽ nisoose me'rā yʉ'ticārā niwā. **14** A'tiro nicārā niwā:

—ũsā acabijore õ'rẽcʉ yapa casero yejecõ'ano'tigure numisomasĩtisa'a. ũsā tojo weerā bopoyoro weerā weebosa'a. **15** Tojo weeno'cārā dia'cūrẽ ũsā numisorāti. Mʉsā quẽ'rā ũsā weronojõ niña. Nipe'tirā ʉmʉa mʉsā wa'teropʉ nirārẽ na õ'rẽcʉ yapa caserore yejecõ'aña. **16** Tojo wéeca be'ro pũrĩcārẽ mʉsā, ũsā põ'rā numiarẽ nʉmotirása'a. ũsā quẽ'rā mʉsā põ'rā numiarẽ nʉmotirása'a. Marĩ ni'cārõ me'rā nirása'a. Ni'cā macācjārāta nirása'a. **17** Mʉsā ũsā tojo nisere yʉ'titicāma, ũsā a'tore wija, ũsā acabijore miarása'a, nicārā niwā.

18 Tere tʉ'orā, Hamor, cʉ macũ Siquem “Jau, añurõsa'a”, nicārā niwā.

19 Tojo weegʉ ne yoogoro marĩrõ Siquem cʉ ya õ'rẽcʉ yapa caserore yejecõ'ano'cʉ niwĩ. Jacob macõrẽ tʉ'sayʉ'rʉatjĩagũ, tojo weecʉ niwĩ. Cʉ Siquẽrẽta cʉ ni'cũ põ'rārẽ āpẽrā yʉ'rʉoro cūrẽ wiopesase me'rā i'acārā niwā. **20** Tojo weerā Siquem cʉ pacʉ Hamor me'rā macā sājĩrĩ sope pʉ'topʉ wa'acārā niwā. Topʉ na apeyenojõrẽ duase tiropʉ masārẽ a'tiro werecārā niwā:

21 —Sõjā masā marĩ me'rā maata ní'cārā weronojõ nisetiama. Na a'topʉ nirāsama. A'topʉ apeyenojõrẽ duase wi'seri weerāsama. Di'ta pajiro nicā'a. Marĩ na põ'rā numiarẽ nʉmotirása'a. Na pe'e quẽ'rā marĩ

põ'rã numiarẽ n̄motirãsama. **22** Na marĩ me'rã nirãti, nírã, a'tiro weecã ñama. Na weesetironojõta marĩ põ'rã ñm̄uarẽ na õ'rēc̄j̄u yapa caserore yejecõ'acã ñama. **23** Nipe'tise na c̄uose, nipe'tirã na yarã ecarã marĩ ye nirõsa'a. Marĩ “Tojota weerãti” nicã, na marĩ me'rã tojarãsama.

24 Nipe'tirã ñm̄ua ti macã sope p̄to nerẽrã Hamor, c̄ũ macũ Siquem me'rã na tojo nisere “Añurõsa'a, tojota weerãti”, nicãrã niwã. Tojo weerã nipe'tirã ñm̄ua na õ'rēc̄j̄u yapa caserore yejecõ'ano'cãrã niwã.

25 I'tia n̄m̄u be'ro na yejecõ'ano'cãrã p̄rĩno'rĩ cura Jacob põ'rã p̄uarã Simeó, Leví macãp̄u wa'acãrã niwã. Na ye di'p̄j̄rĩ me'rã na ne wãc̄utiri cura nipe'tirã ñm̄uarẽ wẽjẽpe'ocã'cãrã niwã. **26** Hamor, c̄ũ macũ Siquem quẽ'rãrẽ di'p̄j̄i me'rãta wẽjẽcãrã niwã. Be'ro Dinarẽ Siquem ya wi'ip̄u ní'core miiwijaacãrã niwã. **27** Be'ro ãp̄erã Jacob põ'rã sirutu, ejanemocãrã niwã. Na wẽjẽno'cãrã c̄ũñarõ wa'terop̄u yu'r̄ua, ti macãp̄u apeyenojõrẽ yajape'ocã'cãrã niwã. Na acabijore ña'arõ wee'que wapa a'merã, tojo weecãrã niwã. **28** Oveja, wec̄ua, burroa, nipe'tise ti macãp̄u ní'quere, cãp̄up̄u ní'quere yajacãrã niwã. **29** Wi'seri po'peap̄u na c̄uo'quere yajape'ocã'cãrã niwã. Wĩ'marãrẽ, tojo nicã numiarẽ ñe'e, miacãrã niwã.

30 Tere ì'agũ, Jacob Simeó, Levíre a'tiro nic̄u niwĩ:

—M̄usã yu'ure ña'abutiario weepetíyeapã. Ni'cãrõacãma a'top̄u nirã masã cananeo masã, ferezeo masã yu'ure ne ì'asĩ'rĩtirãsama. Na yu'ũ me'rã a'mewẽjẽrãtirã nerẽrãsama. Yu'ũ pejetirãcã masã c̄uo'o. Marĩrẽ wẽjẽpe'ocã'rãsama.

31 Na pe'e c̄urẽ yu'ticãrã niwã:

—To p̄rĩcãrẽ çc̄ũ ñsã acabijore ñm̄uarẽ a'metãrãwapata'ari masõrẽ weronojõ c̄uobopari? nicãrã niwã.

Õ'acũ Jacore Betep̄u “Añurõ wa'ato” ní'que ni'ì

35 **1** Õ'acũ Jacore a'tiro nic̄u niwĩ: “Wã'cãñu'cãña. Betep̄u wa'a, top̄u tojaque'aya. Top̄u ni'cãrõ yu'ure ãjõpeogu wa'icurãrẽ ñj̄ũamorõpeorore da'reapa. M̄u'ũ ma'mi Esaúre uiwã'cãcaterore yu'ũ top̄u m̄u'urẽ bajua'carop̄u wa'aya.” **2** Tere tu'ogu, c̄ũ acawererãrẽ, nipe'tirã c̄ũ me'rã nirãrẽ a'tiro nic̄u niwĩ:

—Nipe'tise m̄usã ãp̄erãnojõ ãjõpeorã queose yee'quere cõ'acã'ña. Tojo nicã u'acoe, su'ti d̄ucayuya. **3** Te'a, Betep̄u wa'arã. Top̄u Õ'acũrẽ ãjõpeogu, ni'cãrõ c̄urẽ wa'icurãrẽ ñj̄ũamorõpeorore ni'cã mesã ùtã me'rã seeneocũugũti. C̄ũta yu'ure bujawetiri curare weetamuwĩ. No'o wa'aro yu'ure ba'patiwã'cãwĩ, nic̄u niwĩ.

4 Na ãp̄erãnojõ ãjõpeorã queose yee'que na c̄uo'quere, tojo nicã na o'meperi yosasere Jacore o'ocãrã niwã. Jacob tere ñe'e, ni'cãgũ yuc̄uñ encina wãmetic̄j̄u docap̄u tere yaac̄u niwĩ. Tigũjo Siquem p̄'top̄u tojacaro niwũ. **5** Na top̄u ní'cãrã wijawã'cãrĩ cura Õ'acũ to p̄'top̄u

nise macārīcjārārē ɸpɸtɸ uicā weecɸ niwī. Tojo weerā Jacob pō'rārē sirututicārā niwā.

6 Jacob, cū me'rā wa'a'cārā, nipe'tirā Luz wāmetiri macāpɸ etacārā niwā. Ti macāta tja Betel wāmeticarō niwū. Canaá di'tapɸ tojacaro niwū.

7 Topɸ ni'cārō Ō'acūrē ējōpeorā wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucɸ niwī. Tore Jacob cū ma'mirē du'ticaterore Ō'acū cūrē bajuacɸ niwī. Tojo weegɸ tore El-betel wāme ō'ocɸ niwī. **8** Topɸta Rebecare co'te'co Débora wērīco niwō. Betel pɸ'toacā core ni'cāgū yucɸgɸ encina wāmeticjɸjo docapɸ yaacārā niwā. Jacob tore “encina dɸjarigɸ” pisucɸ niwī.

9 Jacob cū Padan-arāpɸ ni'cɸ dajatojaticā, topɸta Ō'acū apaturi bajua, “Mɸ'urē añurō weegɸti”, nicɸ niwī.

10 “Mɸ'ɸ Jacob wāmeti'i.

Tojo wāmetisome majā.

Ni'cācā me'rā mɸ'ɸ wāme Israe^u nirōsa'a”, nicɸ niwī tja.

Cū wāmerē dɸcayúca be'ro, **11** a'tiro nicɸ niwī:

“Yɸ'ɸ Ō'acū tutuayɸ'ɸgɸ ni'i.

Mɸ'ɸ pājārā pō'rāti, pājārā pārāmerātigusa'a.

Mɸ'ɸ me'rā pājārā masāputirāsama.

Peje macārī wa'arosa'a.

Mɸ'ɸ pārāmerā wa'tero nirá wiorā waro sājārāsama.

12 Abrahā, Isaare yɸ'ɸ o'o'que di'tare mɸ'ɸ quē'rārē o'ogɸti.

Mɸ'ɸ be'rore, mɸ'ɸ pārāmerā nituriarārē o'ogɸti”, nicɸ niwī Ō'acū.

13 Ō'acū topɸ Jacob me'rā ucūtoja, wa'a wa'acɸ niwī. **14** Be'ro cūrē

Ō'acū ucū'caropɸ ni'cāgā ūtāgārē miwā'cōnɸ'cōcɸ niwī. Ō'acūrē

ējōpeosere i'ogū, tigare olivo ɸ'sere, tojo nicā ɸ'sedɸcaco vinorē piopeocɸ niwī. **15** Tore Betel wāme ō'ocɸ niwī.

Raquel co wērī'que ni'i

16 Be'ro Beterɸ ni'cārā aperopɸ wa'acārā niwā. Na Efrata wāmetiropɸ etatjo dɸ'sacaro niwū yujupɸ. Topɸ Raquel wī'magūrē ñe'eco niwō.

Ne maata wī'magūrē ñe'emasítico niwō. **17** Co ɸpɸtɸ pūrīse pi'etiri curare, pō'rātīrārē co'teri masō a'tiro nico niwō: “Uiticā'ña. Wī'magū bajuatojami. ɸmɸ nimi tja”, nico niwō. **18** Co tojo nirī cura, Raquel wērīgōpɸ nico niwō. Co ejeripō'rā du'uatī dɸporoacā co macūrē Benoni pisuco niwō. Cū pacɸ Jacob pe'e cūrē Benjamí wāme ō'ocɸ niwī.

19 Tojo wee Raquel wērīa wa'aco niwō. Core Efrata wa'ari ma'apɸ yaacārā niwā. Ni'cārōacāma to Belé wāmeti'i majā. **20** Jacob core yaa'caro bu'ipɸre ni'cā ūtātuturo nɸ'cōcɸ niwī. Téé a'tocateropɸ ti tuturore i'arā, “A'to Raquere yaapā”, ni i'asama.

21 Be'ro Jacob yu'rúa, Eder wāmetiro oveja co'terā na co'tedujiri wīli yu'rurorū tojaque'acu niwī. **22** Na topū añurō apoque'a nisetiri cura Rubén cū pacu nūmo weronojō nigó Bilha me'rā wuacāji, co me'rā nicu niwī. Tere masīgū, cū pacu urūtu waro uacu niwī.

Jacob pō'rā ye cjase ni'i

Jacob pō'rā doce nicārā niwā. **23** Cū Lea me'rā a'ticūrā pō'rāticu niwī: Rubén masā ma'mi nicu niwī. Be'ro Simeó, Leví, Judá, Isacar, Zabuló nicārā niwā. **24** Cū Raquel me'rā a'ticūrā pō'rāticu niwī: José, Benjamí nicārā niwā. **25** Bilha Raquere da'raco'tego ní'co me'rā a'ticūrā pō'rāticu niwī: Dan, Neftalí nicārā niwā. **26** Zilpa, Leare da'raco'tego ní'co me'rā a'ticūrā pō'rāticu niwī: Gad, Aser nicārā niwā. Ā'rā Jacob Padan-arāpu nicā bajuacārā niwā.

Isaa cū wērī'que ni'i

27 Jacob cū pacu Isaare Mamre wāmetiropū ī'agū wa'acu niwī. Ti macārē āpērā Arba o Hebró pisuma. Topū toduroropū Abrahā, Isaa nisetiārā niwā. **28** Isaa ciento ochenta cū'marī cuogu, wērīcu niwī. **29** Cū ñecūsūmarē sirutugu, cū quērā bucu waro wa'a, wērīa wa'acu niwī. Cū wērīcā ī'a, cū pō'rā Esaú, Jacob cūrē yaacārā niwā.

Esaú pō'rā, cū pārāmerā nituriarā ye queti ni'i

36 **1** A'ticūrā Esaú pō'rā, cū pārāmerā nituriarā nicārā niwā. Cūrēta tja Edom pisucārā niwā. **2** Esaú Canaá di'tacjārā numiarē nūmoticu niwī. Ni'cō Ada, Elón hitita masū macō nico niwō. Apego Aholibama Aná macō, Zibeón heveo masū pārāmeo nico niwō. **3** Apego Basemat Ismae macō, Nebaiot acabijo nico niwō. **4** Ada me'rā cū pō'rāti'cu Elifaz wāmeticu niwī. Basemat macū Reuel wāmeticu niwī. **5** Aholibama me'rā cū pō'rāti'cārā Jesús, Jaalam, Coré nicārā niwā. Ā'rā cū Canaá di'tapu nicā bajuacārā niwā.

6 Esaú cū nūmosānumia me'rā, cū pō'rā ũmua, numia nipe'tirā cū me'rā nirārē piji, aperopū macārī wa'acu niwī. Cū acabiji Jacob tiropū ní'cu yoaropū wa'acu niwī. Nipe'tirā cū yarā wa'icūrārē, tojo nicā nipe'tise cū Canaá di'tapu boca'quere miape'ocu niwī. **7** Na cū acabiji Jacob me'rā apeyenojō cuoyurūmajā wa'acārā niwā. Tojo weerā na ni'cārō me'rā nita basioticaro niwū. Tojo nicā wa'icūrā na cuorā pājārārē ba'ase ejatuaticaro niwū. **8** Tojo weegu Esaú, apetero Edom na nigū, Seir opa bu'papijaro nirōpū macārī wa'acu niwī.

9 Esaú pārāmerā nituriarā edomita masā Seir opa bu'papijaro nirōpū nisetiārā niwā. **10** Esaú pō'rā ũmua a'tiro wāmeticārā niwā: Ada, Esaú nūmo Elifare pō'rātico niwō. Esaú nūmo apego Basemat Reuere pō'rātico niwō. **11** Elifaz pō'rā ũmua a'tiro wāmeticārā niwā: Temán, Omar, Zefo,

Gatam, Cenaz nicārā niwā. **12** Ā'rā, Esaú nūmo Ada pārāmerā nicārā niwā.

Elifaz apego cū nūmo nitigo me'rā pō'rāticu niwī tja. Co Timna wāmetico niwō. Co me'rā Amalec wāmetigūre pō'rāticu niwī. **13** Reuel pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Nahat, Zera, Sama, Miza nicārā niwā. Na, apego Esaú nūmo Basemat pārāmerā nicārā niwā. **14** Apego Aholibama Esaú nūmo nico niwō tja. Co me'rā a'ticūrā pō'rāticu niwī: Jeús, Jaalam, Coré nicārā niwā. Co Ana macō, Zibeón pārāmeo nico niwō.

15 A'ticūrā Esaú pārāmerā nituriarā wiorā nicārā niwā: Elifaz, Esaú macū masā ma'mi pō'rā Temán, Omar, Zefo, Cenaz, **16** Coré, Gatam, Amalec nicārā niwā. Na Elifaz pō'rā Edom di'tapūre wiorā nicārā niwā. Na nipe'tirā Ada pārāmerā nituriarā nicārā niwā. **17** Esaú pārāmerā Reuel pō'rā Edom di'tapūre a'ticūrā wiorā nicārā niwā: Nahat, Zera, Sama, Miza nicārā niwā. Na Basemat Esaú nūmo pārāmerā nicārā niwā. **18** Esaú nūmo Aholibama pō'rā a'ticūrā wiorā nicārā niwā: Jeús, Jaalam, Coré nicārā niwā. Aholibama Aná macō nico niwō. **19** Na nipe'tirā Esaú, Edom na nigú, pārāmerā nicārā niwā. Na te curaricjārā wiorā nicārā niwā.

20 Seir pō'rā, horeo masū na nigú pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Lotán, Sobal, Zibeón, Aná, **21** Disón, Ezer, Disán nicārā niwā. Na horeo masā wiorā nicārā niwā. Edom di'tapūre Seir pārāmerā nituriarā nicārā niwā. **22** Lotán pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Hori, Hemam nicārā niwā. Timna Lotán acabijo nico niwō. **23** Sobal pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Alván, Manahat, Ebal, Sefo, Onam nicārā niwā. **24** Zibeón pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Aja, Aná nicārā niwā. Anáta yucu marīrōpūre nīgū, aco asibususe o'mabūrose perire bocacu niwī. Cū pacu Zibeón yarā burroare cū co'tecaterore tere bocacu niwī. **25** Aná ni'cū macū Disón wāmetigūre macūticu niwī. Tojo nicā ni'cō numio Aholibamarē macōticu niwī. **26** Disón pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Hemdán, Esbán, Itrán, Querán nicārā niwā. **27** Ezer pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Bilhán, Zaaván, Acán nicārā niwā. **28** Disán pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Uz, Arán nicārā niwā.

29 Horeo masā wiorā a'ticūrā nicārā niwā: Lotán, Sobal, Zibeón, Aná, **30** Disón, Ezer, Disán nicārā niwā. Na horeo masā wiorā nicārā niwā. Na Seir di'tapūre na ye curarinucū wiorā nicārā niwā.

31 Israe curuacjārā wioḡu dutiḡu waro cūoatji dūporore Edom di'tapūre wiorā dutirā a'tiro wāmetirā nicārā niwā: **32** Bela, Beor macū Edom di'ta wioḡu dutiḡu nicu niwī. Cū ya macā Dinaba wāmeticarō niwū. **33** Bela wéríca be'rore cū dūcayuro Jobab, Zera macū duticu niwī. Cū Bosra wāmetiri macācǰū nicu niwī. **34** Jobab cū wéríca be'rore cū dūcayuro Husam wāmetiḡu duticu niwī. Cū Temán wāmetirocǰū nicu niwī.

35 Husam cū wéríca be'rore cū dūcayuro Hadad, Bedad macū duticu niwī. Cū madianita masārē Moab cja cāpūpu a'mewējē wapata'acu niwī. Cū ya macā Avit wāmeticarō niwū. **36** Hadad cū wéríca be'rore cū dūcayuro

Samla, Masreca macăcjũ duticũ niwĩ. **37** Samla cũ wéríca be'rore cũ ducayuro Saúl duticũ niwĩ. Cũ Rehobot wămetiri macăcjũ nicũ niwĩ. Ti macă dia sumutorũ nicaro niwũ. **38** Saúl wéríca be'rore cũ ducayuro Baal-hanán, Acbor macũ, duticũ niwĩ. **39** Baal-hanán wéríca be'rore cũ ducayuro Hadad, Pau wămetiri macăcjũ duticũ niwĩ. Hadad nũmo Mehetabel wămetico niwõ. Co Matred macõ, Mezaab pârămeo nico niwõ.

40 Esaú põ'ră wioră te curarinũcũ sũ'ori niseti'cără a'ticũră nicără niwă. Ni'cũ põ'ră masă ma'mi me'ră nũ'căcaro niwũ. Na niseti'caroũ, tojo nică na ye curari wămerẽ werenorõsa'a. Timna, Alva, Jetet, **41** Aholibama, Ela, Pinón, **42** Cenaz, Temán, Mibzar, **43** Magdiel, Iram nicără niwă. Esaú, apeterore Edom pisuno'gũ nicũ niwĩ. Na edomita masă wioră nicără niwă. Na, na nirõpũre, na yară masărẽ sũ'ori duticără niwă. Ā'rĩ Esaú, Edom masă ñecũ nicũ niwĩ.

José quẽ'e'que ni'i

37 1 Jacob pe'e Canaá di'tapũ tojacă'cũ niwĩ. Ti di'tapũta cũ pacũ yoatică nínicũ niwĩ.

2 A'te Jacob ni'cũ põ'ră niseti'que queti ni'i.

José diecisiete cũ'marĩ cũogũ, cũ ma'misũmũa me'ră oveja co'tegũ weecũ niwĩ. Na cũ pacũ nũmosănumia pe'su da're'cără numia Bilha, Zilpa põ'ră nicără niwă. José na da'raroũ cũ ma'misũmũa ña'arõ weesetică ĩ'agũ, na pacũpũre “Ña'arõ weeama”, ni weredajamũjăcũ niwĩ.

3 Jacob José pe'ere ăpěră cũ põ'ră nemorõ ma'iyũ'rũnũ'căcũ niwĩ. Cũ bũcũ waro nirĩ cura bajua'cũ niyucă, tojo weecũ niwĩ. Cũrẽ ma'iyũ'rũgũ, ni'cărõ su'tiro cũ sãnatjo añurõ waro weecũ niwĩ. 4 Cũ ma'misũmũa cũ pe'ere “Marĩ nemorõ ma'iyũ'rũnũ'cămi” níră, cũrẽ ĩ'asĩ'rĩti, uacără niwă. Cũrẽ ne cã'rõ añudutiticără niwă.

5 Ni'că ñami José quẽ'ecũ niwĩ. Tere cũ ma'misũmũarẽ werecũ niwĩ. Tere tũ'oră, totă nemorõ cũ me'ră uacără niwă. 6 A'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ quẽ'e'quere mũsărẽ weregũtigũ wee'e. Tere tũ'oya. 7 Marĩ nipe'tirăpũta căpũpũ niasũ. Topũre trigore opa dotori dũ'teră weeasũ. Ni'că ño ya doto cã ño wă'cănũ'că, diacjũ ejanũ'că wa'asũ. Mũsă ye ñorĩ pe'e ya ño sumuto sũtũanũ'căpũ. Ya ñorẽ ẽjõpeoro weronojõ paamu'rĩque'apũ, nicũ niwĩ.

8 Tere tũ'oră, cũ ma'misũmũa nicără niwă:

—¿To pũrĩcărẽ mũ'ũ ũsă wiogũ nigũsari? ¿Mũ'ũ ũsărẽ dutipegũsari?

Cũ quẽ'e'quere werecă, “Tojo wa'apũ” nică tũ'oră, nemorõ ua, cũ me'ră a'pẽpũrĩcără niwă.

9 Be'ro apaturi José quẽ'enemocũ niwĩ. Te quẽ'rărẽ cũ ma'misũmũarẽ werecũ niwĩ:

—Tũ'oya tja. Yũ'ũ apaturi quẽ'easũ. A'tocaterore mujĩrĩũ mũmũocjũ, ñamicjũ, once ñocõa yũ'ũre ẽjõpeoră paamu'rĩque'ama.

10 Cũ pacũre, cũ ma'misũmũarẽ cũ quẽ'e'quere werescu niwĩ. Tere tũ'ogu, cũ pacũ pũrĩrõ me'rã cũrẽ yũ'ticu niwĩ:

—¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeti a'te mũ'u quẽ'e'que? ¿To pũrĩcãrẽ, yũ'u, mũ'u paco, mũ'u ma'misũmũa mũ'ũrẽ ãjõpeorã paamu'rĩque'arãsari? nicũ niwĩ.

11 Cũ ma'misũmũa cũrẽ uoyũ'rũacãrã niwã. Cũ pacũ pe'e tere pũrõ wãcũnũrũcũ niwĩ.

Joseré cũ ma'misũmũa dua'que ni'i

12 Ni'cã nũmũ José ma'misũmũa Siquem wãmetiropũ wa'acãrã niwã. Na pacũ Jacob yarã ovejare tá ecarã wa'arã weecãrã niwã. **13** Be'ro Jacob cũ macũ Joseré nicũ niwĩ:

—Mũ'u masĩsa'a. Mũ'u ma'misũmũa Siquẽpũ ovejare tá ecaco'terã weesama. Narẽ ì'agũ wa'aya.

—Jau, wa'agũti, ni yũ'ticu niwĩ.

14 Cũ tojo nicã tũ'ogu, Jacob nicũ niwĩ:

—Añu'u. ¿Mũ'u ma'misũmũa, tojo nicã oveja, ¿de'ronojõ nisetiti? Narẽ ì'agũ wa'aya. Ì'atoja, yũ'ũre quetiweregũ tojatia, nicũ niwĩ. Jacob Joseré o'ógũ, Hebró wãmetiro ti pa'tiro niró me'rã o'ócũ niwĩ.

José Siquẽpũ etagũ, **15** cãpũpũ wisia wa'acũ niwĩ. Tojo weegũ ni'cũ masũ cũrẽ bocaaja, sãrĩtĩña'cũ niwĩ:

—¿Ñe'enojõrẽ a'macusiagũ weeti?

16 José cũrẽ yũ'ticu niwĩ:

—Yũ'u ma'misũmũarẽ a'macusiagũ wee'e. ¿No'opũ na yarã ovejare co'terã weesari? ¿Mũ'u masĩweti?

17 —Wa'atojama. A'to ní'cãrã “Dotán tiropũ wa'arã” nicã tũ'oasũ, ni yũ'ticu niwĩ cũrẽ.

Tojo weegũ José cũ ma'misũmũarẽ a'mawã'cã, Dotán sumutopũ bocaejacũ niwĩ. **18** Na pe'e cũrẽ yoaropũta a'ticã ì'acãrã niwã. Na tiropũ ejase dũporo, “Marĩ cũrẽ wẽjẽrã”, ni apoyucãrã niwã.

19 —Ì'aña. Sĩ'i quẽ'ese bũcũ a'timimiba, nicãrã niwã.

20 —Te'a, cũrẽ wẽjẽrã. Wẽjẽtoja, copepũ cũrẽ tuuquesãrã. “No'o ni'cũ yai nũcũcjũ ba'agũ ba'apĩ cũrẽ”, nĩrã marĩ pacũre. Tojo weero cũ quẽ'e'que ¿de'ro wa'aro wa'arosa'a? nicãrã niwã.

21 Rubén na tojo nisere tũ'ogu, cũ acabijire yũ'rũosĩ'rĩgũ, narẽ nicũ niwĩ:

—Wẽjeticã'rã. **22** A'ti pe aco marĩrĩ pepũ tuuquesãña. Ne cũrẽ mejẽcã weeticã'ña. Rubén cũ acabijire yũ'rũo, cũ pacũpũre wiasĩ'rĩgũ, tojo nicũ niwĩ.

23 José cũ ma'misũmũa tiropũ etacã, na cũrẽ ñe'ea, cũ sãñarõ su'tiro cũ pacũ o'o'carore tuweecãrã niwã. **24** Tuwee, topũ nĩrĩ pe aco marĩrĩ pepũ tuuquesãcãrã niwã.

25 Tu'ajanu'cõ, ba'arätirã ejanujãcãrã niwã. Na tojo weeri cura ismaelita masã^v duari masã pãjãrã a'ticã ì'acãrã niwã. Na Galaad wãmetiro me'rã, Egiptopu miarã, na yarã wal'icurã cameyoa bu'ipu, u'mutise pejere, tojo nicã wa'rese bálsamo wãmetisere, mirra wãmetisere miacãrã niwã.

26 Narẽ ì'agũ, Judá cũ ma'misumuarẽ, cũ acabijirãrẽ nicu niwĩ:

—Marĩ cũrẽ wẽjẽ, ãpẽrãrẽ ya'yiorã, ñe'enojõ añuse bocabosari?

27 Cũrẽ wẽjẽronojõ o'orã, sõjã duari masã pe'ere duarã. Cũ quẽ'rã marĩ acabijita nimi.

Judá cũ tojo nisere tu'orã, “Jau, tojota weerã”, nicãrã niwã.

28 Tojo weerã ismaelita masã apeyenojõ duari masã na tiropu yu'rũacã, José ma'misumua ti pepu sãña'cure miwĩrõ, narẽ duacãrã niwã. Cũrẽ veinte niyeru kujiri wapayecãrã niwã. Tojo weerã Joserẽ Egiptopu miacãrã niwã.

29 Rubén na duari cura marĩ'cu niyugu, na tiropu daja, ti pepu Joserẽ marĩcã ì'agũ, cũ bujawetisere ì'ogũ, cũ yaro su'tirote tũ'rẽcu niwĩ.

30 Be'ro cũ acabijirã tiropu wa'a, narẽ nicu niwĩ:

—Marĩ acabiji marĩamiba majã. ¿Ni'cãrõacãrẽ yu'u de'ro weegusari? nicu niwĩ.

31 Be'ro ni'cũ cabra wĩ'magũrẽ wẽjẽcãrã niwã. Wẽjẽtoja, José yaro su'tiro na tuwee'carore mii, cũ ye dí me'rã tore tuuwa'recãrã niwã.

32 Tu'ajanu'cõ, to su'tirote na pacupure mia, ì'ocãrã niwã.

—Ûsã a'to su'tirote bocapu. Ì'aña. Apetero weero mu'u macũ yaro níro nibosa'a, nicãrã niwã.

33 Jacob ti su'tirote ì'amasígũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Ûu. Yu'u macũ yarota ni'i. Ni'cũ yai nucũcũ yu'u macũrẽ ñe'e, cũ'rĩ wẽjẽste, ba'apĩ, nicu niwĩ.

34 Tojo weegu Jacob cũ bujawetisere ì'ogũ, cũ su'tirote tũ'rẽ, na weewaronojõpuma su'ti wãquĩsenojõrẽ sãñacu niwĩ. Cũ macũ wẽrĩ'quere yoacã uti, ñujasewã'acu niwĩ. **35** Nipe'tirã cũ põ'rã umua, numia cũrẽ “Tocã'rõta bujaweti, utiya”, nicãrã nimiwã. Cũ pe'e na “Wãcũtutuaya”, nimicã, ne uaticu niwĩ. Siape me'rã nemorõ utinemosãjãcu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—Téẽ wẽrĩgũpu bujawetiduguti, nicu niwĩ. Tojo weegu Jacob cũ macũ José bajuticã ì'agũ, utinu'cũcã'cu niwĩ.

36 Ismaelita masã Egiptopure etarã, Joserẽ Potifar wãmetigure duaturiacãrã niwã. Cũ Egiptocjãrã wiogu faraórẽ da'ratamugũ nicu niwĩ. Tojo nicã faraórẽ co'terã surara wiogu nicu niwĩ.

Judá, Tamar wãmetigo ye queti ni'i

38 **1** Joserẽ na duãca be'ro Judá cũ ma'misumua, cũ acabijirãrẽ cõ'awijacu niwĩ. Cõ'awija, Adulam wãmetiri macãpu wa'acu

^v37.25 Ismaelita masã madianita masã nicãrã niwã.

niwĩ. Topu ti macãcjũ Hira wãmetigu ya wi'ipũ cãjĩcũ niwĩ. **2-3** Topu ni'cõ numiorẽ Canaã di'tacjũ Súa wãmetigu macõrẽ ì'acũ niwĩ. Core numoticũ niwĩ. Co me'rã níca be'ro co nijĩpaco ni, ni'cũ wĩ'magũ põ'rãtico niwõ. Cũrẽ Er wãme ò'oco niwõ. **4** Be'ro apaturi nijĩpaco wa'a, apĩ wĩ'magũrẽ põ'rãtico niwõ. Cũrẽ Onán wãme ò'ocu niwõ. **5** Na be'rore apĩ põ'rãtinemoco niwõ tja. Cũrẽ Sela wãme ò'oco niwõ. Cũ Quezib wãmetiropũ bajuacu niwĩ.

6 Be'ropũ Judá cũ macũ masã ma'mi Er Tamar wãmetigore numiada'recũ niwĩ. **7** Er cũ ña'arõ weesetisere Õ'acũ ne tũ'saticũ niwĩ. Tojo weegũ cũ catiri umucore ë'macã'cũ niwĩ.

8 Cũ wẽrĩca be'ro Judá cũ macũ Onárẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Macũ, marĩrẽ dutisere queoro wéégũ, mũ'ũ ma'mi nũmo ní'core nũorẽña. Tojo weegũ mũ'ũ ma'mi mijĩrẽ põ'rãtibosaturiağusa'a.^w

9 Onán pe'e “Co me'rã yũ'ũ põ'rãticã, yũ'ũ põ'rã nitibosama” ni, masĩcũ niwĩ. Tojo weegũ nipe'tisetiri co me'rã nimigũ, nijĩpacoyoticũ niwĩ. Tere tojo weegũ, cũ ma'mi põ'rã nituriarã wa'acã uasãtigũ, tojo weecũ niwĩ.

10 Õ'acũ Onán cũ tojo weesere ì'agũ, tere tũ'saticũ niwĩ. Tojo weegũ cũ quẽ'rãrẽ wẽrĩcã weecũ niwĩ.

11 Tojo wa'aca be'ro Judá cũ macũ nũmo ní'core nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ pacũ ya wi'ipũ wapewio tojánĩña. Yũ'ũ macũ Sela cũ bucu nicãpũ cũrẽ marãpũtiapa, nicũ niwĩ. Tojo weego, Tamar co pacũ ya wi'ipũ dajaco niwõ. Core tojo nimigũ, Judá a'tiro wãcũcũ niwĩ: “Apetero weegũ Sela quẽ'rã cũ ma'misũmũa weronojõ wẽrĩbosami”, nicũ niwĩ.

12 Yoáca be'ro Judá nũmo Súa macõ wẽrĩa wa'aco niwõ. Cũ ðajari pe'tica be'ro Judá Timnat wãmetiri macãpũ wa'acu niwĩ. Ti macãpũta cũ yarã oveja poarire seecãrã niwã. Cũ me'rãcjũ Hira Adulãcjũ cũrẽ ba'paticũ niwĩ.

13 Tamar, co mañecũ “Timnat macãpũ cũ yarã oveja poarire seegũ wa'apu” nicã tũ'ogo, a'tiro weeco niwõ. **14** Co wapewio sãñarĩ su'tiروه tuweeco niwõ. Tuwee, na ì'amasĩticã'to nígõ, ni'cã casero me'rã co ðiapoare mo'aco niwõ. Tu'ajanũ'cõ, Enaim macã sãjãrĩ sope pu'to ðujico niwõ. Ti macã Timnat wa'ari ma'a tiropũ nicaro niwũ. Tamar, “Sela bucu pũ niapu” nisere tũ'ogo, tojo weeco niwõ. Sela bucu pũ nimicã, Judá core Selare numiada'reticũ niwĩ.

15 Judá core ì'agũ, “Umũarẽ a'metãrãwapata'ari masõ nisamo”, ni wãcũcũ niwĩ. Co ðiapoare mo'a, ì'ata basiotico niwõ. **16** Cũ macũ nũmo ní'co nisamo, ni masĩtigũ, ma'apu ní'cũ co tiro ojanũ'cã, core a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ, mũ'ũ me'rã nisĩ'rĩsa'a, nicũ niwĩ.

Co pe'e “¿Ñe'enojõ yũ'ũre wapayegusari?” nico niwõ.

^w 38.8 Rt 4.5; Mr 12.19-22.

17—Yũ'ũ ecarã suorãrẽ ni'cũ cabracãrẽ mũ'ũrẽ o'oguti, nicũ niwĩ.

—Añu'u to pũrĩcãrẽ. Mũ'ũ cũrẽ o'oati dũporo apeyenojõ cũũña yujũrũ, nico niwõ.

18—¿Ñe'enojõrẽ yũ'ũ cũucã ãati? ni sãrĩtiña'cũ niwĩ.

—Mũ'ũ wãmerẽ ñacũurõrẽ ti da bũsari da me'rã, tojo nicã mũ'ũ tuacjũ mũ'ũ cũocjũre cũũña, nico niwõ.

Judá core tere o'otoja, co me'rã nicũ niwĩ. Tojo wee co nijĩpaco tojaco niwõ. **19** Cũ me'rã níca be'ro topũ ní'co Tamar wa'aco niwõ. Wa'a, co diapoa omáca caserore tuweeco niwõ. Tu'ajanũ'cõ, co wapewio su'tiro co tuwee'carore sãñaco niwõ tja.

20 Be'ro Judá cũ ní'caronojõ cũ me'rãcjũ Adulãcjũ me'rã cabracãrẽ o'ócũ niwĩ. Cũ co me'rã topũ cũu'quere wiatõrõdutigũ, tojo weecũ niwĩ. Cũ me'rãcjũ pe'e core ne bocaticũ niwĩ. **21** Tojo weegũ tocjãrã masãrẽ sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—Mũsã ñ'acã sõ'oníco Enaícjõ, mũsã ãjõpeori wilicjõ ãmũarẽ a'metãrãwapata'ari masõ, ¿no'opũ nisari? Na pe'e “A'toma ne ni'cõ conojõ marĩmo a'ti macãma”, nicãrã niwã.

22 Tere tũ'ogũ, Judá tiropũ cũ majãmitojaacũ niwĩ. Cũrẽ nicũ niwĩ:

—Ne bocatiasũ. Tocjãrã marĩcã “Conojõ a'toma ne marĩmo”, niama, nicũ niwĩ.

23 Judá cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Tocjãrã marĩrẽ bujiticã'to, ní'ã, yũ'ũ cũu'que me'rãta tojacã'to. Yũ'ũ cabracãrẽ o'omiapũ, o'ogũ pe'e; mũ'ũ bocatiapã, nicũ niwĩ Judá.

24 I'tiarã mujĩpũ be'ro ãpãrã Judãre a'tiro quetiwererã etacãrã niwã:

—Mũ'ũ macũ ñũmo ãpãrã ãmũarẽ a'metãrã, nijĩpacoyoja wa'aco niama, nicãrã niwã.

Judá tere tũ'ogũ, “Core miiwĩrõ, ãjũacõ'acã'rã wa'aya”, ni caricũcũ niwĩ.

25 Core miiwĩrõrĩ curare co pe'e cũ wapaye cũu'quere o'o, co mañecũrẽ a'tiro queti o'óco niwõ: “A'te noa cũu'que ní'õ nisasa'a. A'te wioğũta yũ'ũre nijĩpacoyowĩ. Ñ'arẽ mũ'ũ. ¿Noa yaro a'to wãme ñacũurõ, a'ti da me'rã, tojo nicã a'tigũ tuacjũ niti?”

26 Judá cũ yere ñ'amasĩgũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Co pe'e yũ'ũ yũ'rũoro añurõ weearõ. Yũ'ũ pe'e, yũ'ũ macũ Sela me'rã numiada'retigũ, ña'arõ weepã, nicũ niwĩ. Tojo weegũ Judá core ne apaturi a'metãrãnemoticũ niwĩ majã.

27 Tamar co wĩ'magũ wũari ñũmũ ejacã, pũarã su'rũa'cãrã bajuacãrã niwã. **28** Na bajuari curare ni'cũ omocã sĩowĩrõcũ niwĩ. Tojo weego põ'rãtirãrẽ co'teri masõ ni'cã da sõ'arĩ da me'rã, omocãpũ dũ'teõ'oco niwõ. A'tiro nico niwõ: “Ñ'ĩ bajuamũ'tãmi”, nico niwõ. **29** Co tojo nirĩ curata cũ omocãrẽ wejequesõrõcũ niwĩ. Cũ tojo weecãta, cũ acabiji pe'e bajuamũ'tãcũ niwĩ. Tojo weego põ'rãtirãrẽ co'tego cũrẽ a'tiro nico niwõ:

“¿De'ro weegu m'u ma'mi pe'ere bajuamu'tácã weetiati?” Tojo weerã cūrẽ Fares wãmeyecãrã niwã. **30** Be'ro apĩ omocãpu sō'arĩ da du'teõ'o'cu pe'e bajuacu niwĩ. Cūrẽ Zara^x wãme õ'ocãrã niwã.

José ye queti, tojo nicã Potifar nũmo ye queti ni'i

39 1 José Egiptopũ miano'cu niwĩ. Cūrẽ topũ miãca be'ro cūrẽ mia'cãrã ismaelita masã Potifar wãmetigure duaturiacãrã niwã. Cũ Egiptocjũ wiogu faraó'rẽ da'rata mugũ, tojo nicã cūrẽ co'terã surara wiogu nicu niwĩ.

2 Ô'acũ José me'rã ni, cūrẽ weetamucu niwĩ. Tojo weegu cũ wiogu Potifar, Egiptocjũ ya wi'ipũ nirĩ cura nipe'tise cūrẽ añurõ dia'cũ wa'acaro niwũ. **3** Potifata Ô'acũ Joseré weetamusere, tojo nicã cūrẽ añurõ wa'asere i'acu niwĩ. **4** Tojo weegu Joseré añurõ wãcũcu niwĩ. Tojo wãcũgũ cūrẽ, cũ ya wi'i wiogu, cūrẽ weetamuacjũ warore sōrõcu niwĩ. Nipe'tise cũ yere su'ori i'anũrũdutigu sōrõcu niwĩ. **5** Cūrẽ wiogu sōrõca nũmu me'rãta Ô'acũ Potifare añurõ wa'acã weenu'cũcu niwĩ. Cũ ya wi'i cjase cũ cõsere, tojo nicã cũ cãpũpu cõsere “Añurõ wa'ato”, nicu niwĩ Ô'acũ. **6** José tere co'tegu niyucã, Potifar ne cã'rõ wãcũque'titicu niwĩ. Ba'aritero ejacã dia'cūrẽ ba'agu wa'amujãcu niwĩ.

José tutuagu, añurõ bajugu nicu niwĩ. **7** Be'ro cũ wiogu Potifar nũmo cūrẽ pũrõ i'aco niwõ. Joseré tu'sago, ni'cã nũmu cūrẽ, “Yũ'u me'rã ní'gũ a'tia”, nico niwõ.

8 José co tojo nisere tu'satigu, core a'tiro nicu niwĩ:

—Ĩ'aña. Yũ'u wiogu m'u marãpu, nipe'tise musã cõsere yũ'ure i'anũrũdutigu cũuami. Yũ'u a'topũ nirĩ curare cũ ne apeyenojõ wãcũque'titimi. **9** A'ti wi'ipũre ne apĩ yũ'u nemorõ ní'gũ marĩmi. Yũ'u wiogu yũ'ure, yũ'u sērĩsere o'oticã weetimi. No'o nipe'tisere o'omi. Mũ'u pũrĩcãrẽ basiowe'e. Mũ'u yũ'u wiogu nũmo ni'i. Tojo weegu yũ'u to cã'rõjo ña'arõ weemasĩtisa'a. Ô'acũrẽ yũ'rũnu'cãmasĩtisa'a, nicu niwĩ.

10 Co cūrẽ nipe'tise nũmurĩ “Ba'pati, yũ'u me'rã ní'gũ a'tia”, nimicã, ne wa'aticu niwĩ. **11** Ni'cã nũmu José cũ wiogu ya wi'ipũ cũ da'rasenojõrẽ weegu wa'acu niwĩ. Titare ãpẽrã ti wi'ipũ da'raco'terã topũ marĩcãrã niwã. **12** Potifar nũmo cũ yaro su'tiro bu'icjãrõrẽ tũawee, “Yũ'u me'rã ní'gũ a'tia”, nico niwõ.

José pe'e su'tiro bu'icjãrõ moogũ ti wi'ipũ ní'cu omawijaacu niwĩ. Co pe'e cũ yaro su'tiro me'rã tojanũ'cãco niwõ. **13** Cũ bu'icjãrõrẽ topũ cõ'a omawijaacã i'agõ, **14** to da'raco'terãrẽ pijio, a'tiro nico niwõ:

—Ĩ'aña. Yũ'u marãpu hebreo masũ cũ miiti'cu marĩrẽ ña'arõ bujicã'mi. Cũ yũ'u me'rã nisĩ'rĩgũ, a'ti wi'ipũre sãjãticu niami. Yũ'u pe'e upũtu caricũaru. **15** Yũ'u tutuaro põtõorõ caricũcã tu'ogu, cũ yaro su'tiro bu'icjãrõrẽ cõ'a, omawijaami, nico niwõ.

^x 38.30 Apeterore Zarare Zerah ojano'caro niwũ. Jos 7.1.

16 Co marāpū wī'ipū dajari cura to su'tiroke cūoco niwō. 17 Cūrē mejārōta wereco niwō tja:

—Hebreo masū mū'u da'raco'tegū miiti'cu, ya tucūpū sājāa, yū'ure ña'arō weesī'rīgū weemi. 18 Yū'u tutuaro pōtēorō caricūcā, cū yaro su'tiro bu'icjārō a'to doquecū, omawijaa wa'ami.

19 Potifar cū nūmo “Mū'urē da'raco'tegū tojo weemi”, nicā tū'ogu, uayū'rūacu niwī. 20 Tojo weegū Joseré ñe'eduti, bu'iri da'reri wī'ipū sōrōdutigū niwī. Ti wī'ipūta bu'iriwī'ia wiogu faraórē yū'rūnū'cā'cārā dujicārā niwā. 21 Tojo weemicā, Ō'acū pe'e cū ma'isere ī'ogū, José me'rā ninu'cūcu niwī. Cūrē weetamugū, topū bu'iri wī'i wiogūre añurō wācūcā weecu niwī. 22 Tojo weegū José topū nipe'tirā bu'iri cuorārē ī'anūgū, narē co'tegū tojacū niwī. Tojo nicā, nipe'tise ti wī'ipū weesere sū'ori duticū niwī. 23 Ō'acū José me'rā nīgū, nipe'tise añurō dia'cū wa'acā weecu niwī. Tojo weegū surara topū co'terā wiogu cū Joseré cūu'quere wācūque'titicū niwī.

José puarā quē'e'quere were'que ni'i

40 1 Tojo wa'áca be'ro Egiptocjū wiogūre u'seducaco vino tīaco'terā wiogu, tojo nicā apī pá weerá wiogu na faraórē tū'saticā weecārā niwā. 2 Faraó narē, u'seducacore tīaco'terā wiogu, tojo nicā pá weerá wiogu me'rā uayū'rūacu niwī. 3 Tojo weegū cūrē co'terā surara wiogu ya wī'ipū narē bu'iri da'redutigū o'ócū niwī. Topūta José quē'rā bu'iri da'reno'cu dujicū niwī. 4 Ti wī'ipū co'terā wiogu Joseré “Á'rārē co'teya”, nicū niwī. Na topūre yoacā bu'iri dujicārā niwā.

5 Ni'cā ñami u'seducacore tīaco'tegū, pá'rē weeco'tegū nanūcū mejēcā bajuse quē'ecārā niwā. Na pūaro quē'e'quenūcū mejēcā dia'cū nisī'rīrō weecaro niwū. 6 Bo'reacā José narē ī'awā'cāgū ejagu, na būjawetirārē bocaejacu niwī. 7 Narē a'tiro nicū niwī:

—¿De'ro weerā ni'cācārē tocārō būjawetirā waro niti?

8 Na yū'ticārā niwā:

—Ūsā puarā mejēcā bajuse quē'e'asu. A'topūre ne ni'cūpūta ūsā quē'e'quere “Tojo nisī'rīrō weepā” nigūnojōrē bocatisa'a, nicārā niwā.

Na tojo nicā tū'ogu, José a'tiro nicū niwī:

—Ō'acū ni'cūta a'tenojōrē weremasīsami. Yū'ure wereya mūsā quē'e'quere, nicū niwī.

9 Tojo weegū u'seducacore tīaco'tegū cū quē'e'quere Joseré a'tiro werecu niwī:

—Quē'erōpūre ni'cā da u'sedare yū'u diacjū pe'e ī'asu. 10 Ti da i'tia dūpū cuoapū. Te dūpūri pī'rī o'oritia wa'apū. Te tō'orī u'se būcuamajāmjāpū. 11 Topūre faraó sī'rīrī pare cuoasu. Ū'se tō'orīrē mīí, ti papū bipesāsū. Tu'ajanū'cō, ti pare faraó'pūre o'oasu, nicū niwī.

12 José cūrē nicū niwī:

—Mũ'u quē'e'que a'tiro nisī'rīrō wee'e. Te i'tia dũpũ, i'tia nũmũ nisī'rīrō wee'e. **13** I'tia nũmũ be'ro faraó mũ'urē besegusami. Besetoja, mũ'urē acobojo, mũ'u da'ra'quere da'radutigusami tja. Todũporo mũ'u wee'caronojõta faraórē u'sedũcacore tíaco'tegusa'a. **14** Mũ'urē a'tiro wa'acã, yũ'ure wãcũapa. Yũ'u a'to bu'iri da'reri wi'ipũ nigũrē miwĩrõdutigũ, faraórē ucũbosaya. Sajatiro yũ'ure wãcũcureapa. **15** Yũ'ure hebreo masã ya di'tapũ tutuaro me'rã ñe'e, miitiwã. Ña'arõ weetimigũ, mejõ waro bu'iri da'reri wi'ipũ dujisa'a, nicũ niwĩ José.

16 Pã weeri masã wiogũ José cũ queoro wereme'rĩcã ñ'agũ, cũ quē'rã a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ua, quē'erõpũre i'tia bati pã butisere tuupeoasũ. **17** Bu'ipũ pesamũ'tãrĩ bati faraó yere peje pã mejēcã bajuse i'pitisenojõ posetiapũ. Tojo nimicã, mirĩcũa pe'e yũ'u dũpoa bu'iacã pesari bati pe'ere ba'arã dijatiama.

18 Tere tu'ogũ, José cũrē nicũ niwĩ:

—Mũ'u quē'e'que a'tiro nisī'rīrō wee'e. Te i'tia bati i'tia nũmũ ni'i. **19** I'tia nũmũ be'ro faraó mũ'urē ni'cãgũ yucũgũpũ du'teyoodutigusami. Mũ'u wérĩca be'ro mirĩcũa mũ'u ye di'ire ba'arãsama, nicũ niwĩ.

20 I'tia nũmũ be'ro José a'tere wérĩca be'ro faraó cũ bajuáca nũmũ bosenũmũjo weecu niwĩ. Nipe'tirã cũrē da'ratamurã me'rã tojo weecu niwĩ. Nipe'tirã cũ pijio'cãrã ñ'orõ wa'tero faraó bu'iri da'reri wi'ipũ nirã u'sedũcaco vino tíaco'terã wiogũre, pã weerã wiogũre pijiwĩrõdutigũ niwĩ. **21** U'sedũcaco vino tíaco'te'cuma mejãrõta cũrē da'rase cũucu niwĩ. Cũ todũporo wee'caronojõta faraórē u'sedũcaco vino tíagũ sãjãacu niwĩ tja. **22** Pã weerã wiogũ pe'ema yucũgũpũ du'teyoodutigũ niwĩ. José cũrē ni'caronojõta wa'acaro niwũ. **23** Tojo wa'amicã, u'sedũcaco vino tíaco'tegũ Joseré ne wãcũticũ niwĩ.

José faraórē cũ quē'e'quere were'que ni'i

41 **1** José na pũarã quē'e'quere wérĩca be'ro pũa cũ'ma yũ'rũcaro niwũ. Ni'cã nũmũ faraó a'tiro quē'ecu niwĩ: Dia Nilo wãmetiri maa sumutorũ nu'cũcu niwĩ. **2** Cũ tojo weeri cura ti maapũre siete wecua añurã, di'itirã wijapa'acãrã niwã. Ti maa sumutorũ aco tiropũ táre ba'anu'cũcãrã niwã. **3** Be'ro ti maapũta tja ãpērã siete wecua ña'arã mejãrã, di'i marĩrã wijapa'acãrã niwã. ãpērã u'mũtãwija'cãrã tiro nu'cãejacãrã niwã. **4** A'rã wecua ña'arã mejãrã, di'i marĩrã ãpērã añurã siete wecua pacarã di'itirã pe'ere ba'ape'ocãrã niwã. Tere quē'egũta, faraó wã'cãcu niwĩ.

5 Be'ro cãrĩa wa'acu niwĩ tja. Apeye quē'enemocũ niwĩ. Cũ ñ'acã, siete trigo põ'rãrĩ añubutiase peritise ni'cã ñopũreta pĩ'rĩwijacaro niwũ. **6** Be'ro tja siete ña'ase trigo põ'rãrĩ mejã, ñai bopoa'que mejã pĩ'rĩbajuacaro niwũ. Wĩ'rõ mujĩpũ mujãtiro cjase upũtu asibusu wēetuuwã'cãtise me'rã

tojo wa'acaro niwũ. **7** A'te siete ña'ase bopoa'que pō'rārī mejã apeye siete añuse trigo peritise pō'rārīrē ba'ape'ocã'caro niwũ. Tojo wa'acã, faraó wã'cã, “Quê'ese niapã”, nicu niwĩ.

8 Ape nũmũ ñamiña'cũrõ wãcũque'tiyũ'rũacũ niwĩ. Tojo weegũ nipe'tirã nívocari masãrē, tu'omasĩrĩ masã Egiptopũ nirãrē pijio, cũ quẽ'e'quere werecu niwĩ. Ne ni'cũ pe'eta “Tojo nisĩ'rĩrõ wee'e” ni, weremasĩticãrã niwã.

9 Na weremasĩticã ì'agũ, faraó'rē ɥ'sedũcaco vino tĩaco'tegũ a'tiro nicu niwĩ:

—Ni'cãrõacãpũta yũ'ũ queoro weeti'quere wãcũsa'a majã. **10** Wiogũ, ti nũmũpũ mũ'ũ pã weeri masã wiogũ me'rã, tojo nicã yũ'ũ me'rã uácatore, ũsã pũarãpũreta surara wiogũ ya wi'ipũ ũsãrē bu'iri da'regũ sōrõwũ. **11** Ni'cã ñami pã weeri masã wiogũ quẽ'ecu niwĩ. Yũ'ũ quẽ'rã mejẽcã bajuse quẽ'ewũ. ũsã quẽ'e'quenũcũ mejẽcã dia'cũ nisĩ'rĩrõ weecaro niwũ. **12** Titare ni'cũ hebreo masũ ma'mũacã ũsã me'rã niwĩ. Cũ mũ'ũrē co'terã surara wiogũre da'raco'tegũ niwĩ. ũsã quẽ'e'quere cũrē werewũ. Cũ pe'e ũsãrē “Tojo nisĩ'rĩrõ weepã”, ni werewĩ. **13** Te cũ ní'caronõjõta queoro wa'awũ. Yũ'ũ apaturi yũ'ũ da'rãse cũo'quere da'rawũ tja. Apĩ dũ'teyoo wẽjẽno'wĩ, nicu niwĩ.

14 Tere tu'ogũ, faraó “Joseré pijigũ wa'aya”, nicu niwĩ. Tojo weerã maata cũrē bu'iri da'reri wi'ipũ ní'cũre pijiwijaacãrã niwã. José pe'e ɥseca poarire wũjawee, su'tirote dũcayũ, faraó tiropũ wa'acu niwĩ.

15 Topũ ejacã, faraó cũrē nicu niwĩ:

—Yũ'ũ quẽ'e'quere ne ni'cũnojo “Tojo nisĩ'rĩrõ wee'e” ni, weremasĩgũrē bocatiasũ. Mũ'ũrē “Cũ pe'e quẽ'esere weremasĩapũ” nisere tu'o'o.

16 José faraó'rē yũ'ticu niwĩ:

—A'tere yũ'ũ mejẽta weremasĩsa'a. Wiogũ, a'tere Ô'acũ pe'e mũ'ũrē añurõ wa'adutigũ, mũ'ũ quẽ'e'quere “Tojo nisĩ'rĩrõ wee'e” ni weregũsami, nicu niwĩ.

17 Faraó Joseré “A'tiro quẽ'easũ”, nicu niwĩ:

—Dia Nilo sumutopũ nu'cũasũ. **18** Ti maapũre siete wecũa añurã pacarã, di'itirã wijapa'ama. Na ti maa sumutopũ tá nirõpũ ba'anu'cũama.

19 Na be'ro tja siete wecũa ña'arã mejãrã, di'i marĩrã wijapa'ama. Ne ni'cãti tojo bajurã wecũa a'to Egiptopũre ì'atigũ nicãti. **20** Æ'rã wecũa ña'arã mejãrã, di'i marĩrã siete añurã, pacarã di'itirã pe'ere ba'acã'ma.

21 Na ba'a'cãrã nimirã, “Na ba'apã”, nita basiotiama. Mejãrõta ña'arã mejãrã, di'i marĩrã nicã'ma. Tere quẽ'egũ, yũ'ũ wã'cãpũ. **22** Be'ro apaturi apeye quẽ'enemoapũ tja. Siete trigo pō'rārī añubutiase peritise ni'cã ñopũreta pĩ'rĩwijatiapũ.

23 Te be'ro tja siete pō'rārī trigo ña'ase, te peri marĩse pō'rārī ñai bopoa'que mejã pĩ'rĩwijatiapũ. Wĩ'rõ mujĩpũ mũjãtiro cjase upũtu asibusu wẽetuuwã'cãtise me'rã tojo wa'apũ. **24** A'te siete pō'rārī ña'ase mejã, apeye añuse trigo peritise pō'rārī pe'ere

ba'ape'ocá'pɯ. Үм'ч а'тере нібочари масārē weremiapɯ. Ne ni'cūnojō pe'eta “Tojo nisī'rīrō wee'e” ni weremasītiama, nicɯ niwī faraó.

25 Tere tɯ'ogɯ, José faraórē yɯ'ticɯ niwī:

—Wiogɯ, pɯaropɯta mɯ'ɯ quē'e'que ni'cārōnojō nisī'rīrō wee'e. Ō'acū cū weeatjere mɯ'urē wereyugɯ weepī. **26** A'tiro ni'i: Siete wecɯa añurā siete cū'marī ni'i. Siete trigo pō'rārī añuse pō'rārī quē'rā siete cū'marī ni'i. Te pɯaropɯta ni'cārōnojō quē'ese niapā. **27** Siete wecɯa ña'arā, di'i marīrā mejārā, na añurā be'ro bajua'cārā quē'rā siete cū'marīta ni'i. Tojo nicā, siete trigo pō'rārī ña'ase bopoa'que mejā quē'rā, mejārōta ni'i. Siete cū'marī ba'ase marīrōsa'a. **28** Үм'ч м'чурē нi'caronojōta ni'i. Wiogɯ, Ō'acū cū weeatjere mɯ'urē wereyugɯ weepī. **29** Siete cū'marī nipe'tiro Egiptopɯre ba'ase niyɯ'rɯarosa'a. **30** Be'ro siete cū'marīta tja ne ba'ase marīrōsa'a. Tojo weero te cū'marī peje ba'ase nimi'que acobojo'nrōsa'a. Nipe'tiro Egiptopɯre ba'ase pe'tibutiarosa'a. **31** Ba'ase marībutiarosa'a. Tojo weerā “Siete cū'marī Egiptopɯre ba'ase peje nimiwū” ni, ne ni'cūnojōpɯta wācūsɯme. **32** Wiogɯ, mɯ'ɯ a'tere puatipɯta mejārōta quē'epā. Ō'acū “A'tere tojo weeguti”, nitojapī. Tojo weegɯ cū nī'caronojōta a'tere maata weegɯsami.

33 »Tojo weegɯ, wiogɯ, a'tiro weecā añubosa'a. Ni'cū masū tɯ'omasīse cɯogɯ “A'tiro weerɯa'a” nigūnojōrē a'maña. Cū a'ti di'ta Egiptopɯre sɯ'ori i'anurūgūsami. **34** Wiogɯ, mɯ'urē a'tiroɯa'a. Āpērā wiorā mɯ'ɯ doca nirārē sōrōrōɯa'a. Na nipe'tiro Egipto di'tapɯ wa'ato. Wa'a, trigo perire ni'cāmocɯse pi'seri seeneocūu, ni'cā pi'ire be'ropɯ na ba'atjere nūrōduti'ā o'oato. Te siete cū'marī ba'ase peje ni'ri curare tojo seeneoato. **35** Te ba'ase peje nise cū'marīrē mɯ'ɯ wiogɯ dutiro me'rā na neoato. Te perire neo, macārī na ba'ase nūrōse wi'seripɯ na be'ropɯ ba'atjere nūrōato. Nūrō, surara tere i'anurūato. **36** Na tojo weecā, siete cū'marī ba'ase marīatje cū'marīrē na nūrō'que nirōsa'a. A'ti di'ta Egiptopɯre ba'ase pe'tisɯme. Tojo weerā masā ne ɯjuaboa wērīsɯme, nicɯ niwī José faraórē.

Faraó Joseré cū docacjū wiogɯ sōrō'que ni'i

37 Tere tɯ'orā, faraó, tojo nicā cūrē da'ratamurā “Cū ‘tojo weeya’ nise añu ni'i”, nicārā niwā. **38** Tojo weegɯ faraó a'tiro nicɯ niwī:

—¿Marī apī ā'rī weronojō nigūrē bocarāsariba tja? Cū Ō'acū wācūsere cɯomi, nicɯ niwī.

39 Be'ro Joseré faraó nicɯ niwī:

—Mɯ'ɯ weronojō apī añurō tɯ'omasīgū, masīse cɯogɯ marīmi. Ō'acū mɯ'urē a'te masīsere o'opī. **40** Ya wi'ire dutigɯsa'a. Nipe'tirā yarā masā mɯ'ɯ dutisere yɯ'tirāsama. Үм'ч ni'cūta mɯ'ɯ nemorō nigūsa'a. Wiogɯ waro nitjāgū, tojo nigūsa'a. **41** Үм'ч м'чурē nipe'tiro Egipto wiogɯ sōrōgūti.

42 Tojo nígũta, faraó cū omopica tuusāarī be'tore tuwee, Joseré sāacu niwī. Ti be'to cū wiogu wāme c̄ori be'to nicaro niwū. Be'ro āpērārē cūrē añuse su'ti, lino wāmetise me'rā wee'que su'tire sāduticū niwī. Tojo nicā, ni'cā da uru me'rā wéeca da, b̄sari dare cūrē b̄ocū niwī. **43** Tu'ajanu'cō, tūrūp̄u cabayua me'rā wejep̄u cū yawu be'ro sirutup̄ure sājāduticū niwī. Tiwu d̄poro surara masārē “Ejaque'aya”, ni caricūduticū niwī. Tojo wee Joseré wiogu sōrōcū niwī. Cū nipe'tiro Egipto di'tap̄ure dutigu sājācū niwī.

44 Be'ro faraó Joseré nicū niwī:

—Yū'u faraó, wiogu waro ni'i. Tojo nimicā, masā m̄'u dutiro marīcā, ne apeyenojōacā weemasītisama, nicū niwī.

45 Faraó Joseré cū wāmerē d̄cayucū niwī. Egiptocjārā wāme ō'ogū, Zafnat-panea wāmeyecū niwī. Cū Joseré Asenat wāmetigore numiada'recū niwī. Co, Potifera wāmetigu pa'i, On wāmetiri macācjū macō nico niwō. Tojo wee José Egipto wiogu sājācū niwī. **46** José faraó me'rā da'ranu'cāgū, treinta cū'marī cuocū niwī.

Be'ro José faraó ī'orōp̄u wija, nipe'tiro Egipto di'tap̄ure ī'acusianu'cācū niwī. **47** Te siete cū'marīrē Egipto di'tap̄ure, to cjase otese añubutiario p̄'rī d̄caticaro niwū. **48** Tojo weegu José nipe'tirop̄u trigore seeneocū niwī. Cū cāp̄ūp̄u seeneo'quere nipe'tise pacase macārīp̄u n̄rōcūucū niwī. **49** Ba'ase peje waro niyū'rūmajācaro niwū. Tojo weegu tere nucūpori pajiri maa cjase weronojō seemesācūucū niwī. “Ticuse ni'i”, ni queota basioticarō niwū. Tojo weegu ba'paqueonemoticū niwī.

50 Siete cū'marī ūjūaboase wa'ati d̄porore José cū n̄mo Asenat me'rā p̄uarā p̄'rāticū niwī. **51** Masā ma'mirē Manasés wāme ō'ocū niwī. “Ō'acū yū'ure nipe'tise yū'u pi'etisere acobojocā weemi. Tojo nicā nipe'tirā yū'u acawererārē acobojocā weemi” nígū, tojo wāme ō'ocū niwī. **52** Be'rocjūrē Efraí wāme ō'ocū niwī. “Ō'acū Egipto yū'u pi'eti'carop̄u p̄'rāticā weemi” nígū, tojo wāme ō'ocū niwī.

53 Titare Egiptop̄ure te siete cū'marī peje ba'ase nimi'que pe'tia wa'acaro niwū. **54** José ní'caronojōta siete cū'marī ba'ase marīatje cū'marī n̄'cārōtiro weecaro niwū. Nipe'tise di'tap̄ure ba'ase marīcaro niwū. Egipto di'ta pe'ema ba'ase nicaro niwū. **55** Be'ro Egiptocjārā quē'rārē ba'ase pe'tia wa'acaro niwū. Tojo weerā faraó tirop̄u ba'ase sērīrā wa'acārā niwā. Tojo weegu faraó nipe'tirā Egipto di'tacjārārē a'tiro nicū niwī: “José tiro wa'aya. Cū musārē dutironojōta weeya.”

56 Nipe'tiro Egiptop̄u ūjūaboase se'sa wa'acā, José cū trigo n̄rōcū'que wi'serire p̄oduti, tere duacū niwī. Siape'e me'rā nemorō ba'ase marīcaro niwū. **57** Nipe'tirop̄u ba'ase ne marīcaro niwū. Tojo weerā nipe'tise di'tacjārā Egiptop̄u José tiro ba'ase duurā a'ticārā niwā.

José ma'misumua na Egiptopu ba'ase duurã wa'a'que ni'i

42 1 Jacob, Egiptopu “Trigo niaporo” nisere tu'ocu niwĩ. Tojo weegu cũ põ'rãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weerã musã a'merĩ ì'acũñabajaque'ati? 2 Æpẽrã yu'ure “Egiptopure trigo niaporo”, ni wereama. Marĩ ujuaboa, wẽrĩrĩ nĩrã, topu marĩ ba'atje trigore duurã wa'aya.

3 Tojo weerã José ma'misumua diez Egiptopure trigo duurã wa'acãrã niwã. 4 José acabiji waro Benjamí pe'ema Jacob cũrẽ mejẽcã wa'ari nĩgũ, o'óticu niwĩ. 5 Æpẽrã Canaá di'tacjãrã quẽ'rã na me'rã ba'ase duurã wa'acãrã niwã. Nipe'tiro Canaá di'tapure ba'ase marĩcaro niwũ.

6 José Egipto di'tapure dutigu nicu niwĩ. Cũta nipe'tirocjãrã masãrẽ topu etarãrẽ trigo duagu nicu niwĩ. Cũ ma'misumua cũ tiropu etarã, añudutirã ejanu'cã, nucũcãpu paamu'rĩque'acãrã niwã. 7 José cũ ma'misumuarẽ maata ì'amasĩcã'cu niwĩ. Masĩmigũ, ì'amasĩtigu weronojõ weecu niwĩ. Tojo weegu narẽ pũrĩrõ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Musã no'ocjãrãpu a'tiati?

—Ûsã Canaá di'tapu a'tiapu. Trigo duurã a'tiapu, nicãrã niwã.

8 José cũ ma'misumuarẽ ì'amasĩcu niwĩ. Na pe'e cũrẽ ì'amasĩticãrã niwã. 9 Be'ro duporopu cũ narẽ quẽ'e'quere wãcũbocagu, a'tiro nicu niwĩ:

—Musã ì'adu'tiri masã nisa'a. A'ti di'tare diape'e sãjãata añuti nĩrã, ì'arã a'tiapã.

10 —Niwe'e. Ûsã mu'u dutise doca nĩrã trigo dia'cũrẽ duurã a'tiapu. 11 Ûsã nipe'tirãpata ni'cũ põ'rã, diacjũ weeri masã ni'i. ì'adu'tiri masã mejẽta ni'i.

12 José narẽ nicu niwĩ:

—Niwe'e. Musã a'ti di'tare no'o pe'e sãjãata basiosari nĩrã, ì'adu'tirã a'tiapã, nicu niwĩ.

13 Na pe'e yu'ticãrã niwã tja:

—Ûsã mu'u dutise doca nĩrã ni'cũ põ'rãta doce ni'i. Ûsã Canaá di'tacjãrã ni'i. Ûsã acabiji ni'cũta ùsã pacu me'rã tojami. Apĩ pe'e duporopu wẽrĩa wa'acu niwĩ, ni yu'ticãrã niwã.

14 Tojo nisere tu'ogu, José narẽ ninemocu niwĩ tja:

—Yu'u ni'caronojõta musã a'ti di'tare ì'adu'tiri masã ni'i. 15 Musãrẽ faraó wãme me'rã a'tiro weeguti. Musã acabiji nituogu a'topure a'titicãma, musã a'tore wijasome. 16 No'o ni'cũ musã wa'teropu nigũ cũrẽ miigũ wa'ato. Æpẽrã pe'e a'to bu'iri da'reri wi'ipu tojarãsama. Tojo weese me'rã “Diacjũta ucũapã”, ni masĩno'rõsa'a. Miititicãma, diacjũta faraó wãme me'rã “Ì'adu'tiri masãta niapã”, nino'rõsa'a, nicu niwĩ.

17 José narẽ bu'iri da'reri wi'ipu i'tia numu narẽ cũucu niwĩ. 18 I'tia numu be'ro José narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u Õ'acũrẽ wiopesase me'rã ì'a'a. Musã a'tiro wéerã, catirãsa'a.

19 Musã diacjũta “Mejẽcã weetiri masã ni'i” nĩrã, ni'cũrẽ a'topu cũuña.

Musā āpērāpna dajatojaaya. Musā pō'rā, nūmosānumia ũjūaboaticā'to nírā, narē trigore miaña. **20** Musā, “Ūsā mejēcā weeri masā niwe'e” nírā, musā acabiji nituogurpe miitiapa. Tojo weerā, musā yū'rūwetirāsa'a, nicu niwī.

—Jaŋ, tojota weerāti, nicārā niwā. **21** Be'ro na basu a'merī ucūcārā niwā:

—Diacjūta ni'i. Marī acabijire ña'abutiario wee'que wapa marīrē tojo wa'a'a. Cū “Yū'ure pajaña'cureya; tojo weeticā'ña” nimicā, tū'otiwu. Cū ña'abutiario yū'rūmicā, tojo ĩ'acā'wū. Te bu'iri marī ni'cārōacārē pi'etirā wee'e, nicārā niwā.

22 Rubén narē nicu niwī:

—Yū'ch pūrīcā marī acabijire “Ña'arō weeticā'ña”, nimiwū. Musā pe'e yū'ure tū'otiwu. Ni'cārōacārē majā cū wērī'que wapa marī wapaseeno'rāsa'a, nicu niwī.

23 Na, “José marī ucūsere tū'osami”, ni masīticārā niwā. José pe'ere na ucūsere apī pe'e “A'tiro nisī'rīrā weeama”, ni wereturiacu niwī.

24 José na tiropu ní'cu apesepu wa'a, uticu niwī. Be'ro wācūtutua, na tiropu ejaŋ, ucūcu niwī. Nipe'tirā ĩ'orōpu Simeórē mejēcā pijioduti, dū'teduticu niwī.

25 Be'ro cūrē da'raco'terārē na ye ajuripu trigore poseyediticu niwī. Na wapaye'que niyeru quē'rārē te ajuri po'peapu cūuduticu niwī. Tojo nicā, ba'ase na ma'apu ba'atojaatjere o'oduticu niwī. José duti'caronojōta weecārā niwā. **26** Be'ro na yarā burroa bu'ipu, te trigore miipeo, tore wijawā'cācārā niwā.

27 Be'ro na cārīatjopu etarā, ni'cū cū yaŋ burrore trigo ecagutigu, cū ya ajurore pāacu niwī. Ti ajurore pāa, trigo bu'ipu nipe'tise niyeru cū wapaye'quere sãñacā ĩ'acu niwī. **28** Tere ĩ'agū, cū ma'misumna, cū acabijirārē nicu niwī:

—Ī'arā a'tia. A'ti ajuropu ye niyeru nipe'ticā'a. Cū tojo nicā tū'orā, nipe'tirā ũcūape'tia wa'acārā niwā. Uirā, narāsārāta, a'merī ucūcārā niwā:

—¿Marīrē Ō'acū de'ronojō weebutiamiapari? nicārā niwā.

29 Na Canaá di'tapu na pacu Jacob tiropu dajarā, nipe'tise narē Egiptopu wa'a'quere werēcārā niwā. **30** A'tiro nicārā niwā:

—Ti di'ta wiogu dutigu pūrīcā ũsārē tutuabutiario ucūami. Ūsārē, “Musā a'ti di'tare ĩ'adu'tirā a'tirā weepā”, niami. **31** Ūsā pe'e cūrē “Ūsā diacjū weeri masā ni'i; ĩ'adu'tiri masā mejēta ni'i. **32** Ni'cū pō'rā doce waro ni'i. Ni'cū wērīa wa'acu niwī. Nituogurpe Canaápu ũsā pacu me'rā tojami”, niapu.

33 »Tere tū'ogu, ti di'ta dutigu ũsārē niami: “To pūrīcārē diacjūta nimitito ní'gū, a'tore ni'cū tojato. Āpērāpna cārō trigo musā ye wi'sericjārā ba'aro ejatuaro miaña. **34** Apaturi a'tirā, musā acabiji

nituogure miitia. Musã tojo weecã, yu'u 'Diacjũta añurã nima', nigũsa'a. Musã tojo weecã, apĩ a'to toja'cure wiagusa'a. Be'ro musã a'ti di'tapure ne cã'mota'aro marĩrõ sjarãsa'a", niami, nicãrã niwã na pacure.

35 Na ye trigo ajurire po'ocũurã, José ma'misumma na wapaye'que niyeru sãñape'ticã ì'acãrã niwã. Te niyerure ì'arã, ucayurua wa'acãrã niwã. Na pacu Jacob quẽ'rã ucayacu niwĩ. **36** Tere ì'agũ, Jacob cũ põ'rãrẽ nicu niwĩ:

—Musã yu'ure põ'rã marĩ'cu weronojõ tojacã wee'e. José marĩ me'rã marĩmi. Simeó quẽ'rã marĩmi. Ni'cãrõacãrẽ “Benjamĩrẽ miarãti”, ni'i tja. Musã tojo weese yu'ure ña'arõ wa'a'a, nicu niwĩ.

37 Tere tu'ogu, Rubén cũ pacure nicu niwĩ:

—Benjamĩrẽ yu'u su'ori miagũti. Mia, mu'u tiropu miidaja, wiaguti. Yu'u wiaticãma, yu'u põ'rã puarãrẽ wẽjẽapa, nicu niwĩ.

38 Jacob cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'u macũ musã me'rã ne wa'asome. José musã acabiji wẽrĩatojacu niwĩ. Ārĩ ni'cũta yu'ure du'sami majã. Cũrẽ ma'apu mejẽcã ña'arõ wa'acã, yu'u bucũ mijĩ bujawetise me'rã wẽrĩgũsa'a. Tojo wa'acã, musã bu'iritirãsa'a, nicu niwĩ Jacob.

Benjamĩrẽ Egiptopu mia'que ni'i

43 1 Canaá na nirĩ di'tapu ujuaboase nemorõ wa'acaro niwũ. 2 Na Egiptopu trigore duurã eja'que pe'ticã ì'agũ, Jacob cũ põ'rãrẽ nicu niwĩ:

—Apaturi trigo marĩ ba'atjere cã'rõ duunemorã wa'aya tja.

3 Cũrẽ Judá yu'ticu niwĩ:

—Sõ'onícu Egipto dutigu ùsãrẽ tu'ota basiorota niwĩ: “Musã acabiji nituogupure miititicã, musãrẽ ñe'enemosome majã”, niwĩ. **4** Tojo weerã mu'u ùsã me'rã Benjamĩrẽ wa'aduticã, trigore duurã wa'arãsa'a. **5** Mu'u cũrẽ o'óticãma, wa'asome. Sõ'onícu wioгу ùsãrẽ queoro niwĩ: “Musã acabiji nituogupure miititicã, musãrẽ ñe'enemosome”, niwĩ.

6 Tere tu'ogu, Jacob nicu niwĩ:

—Musã yu'ure ¿de'ro weerã tocã'rõ ña'arõ weeati? ¿De'ro weerã cũrẽ “Ûsã acabiji nituogupure niami”, ni wereri?

7 Na cũrẽ yu'ticãrã niwã:

—Ûsãrẽ, ùsã ye cjasere añurõ sërĩtiña'nurũwĩ. Marĩ ni'cũ põ'rã nise cjasere añurõ sërĩtiña'wĩ: “¿Musã pacu catiati yujupu? ¿Apĩ musã acabiji marĩati?” ni sërĩtiña'wĩ. Ûsã cũ sërĩtiña'se dia'cũrẽ yu'tiwu. ¿Ûsã de'ro weerã ùsã acabijire miitidutigusami, ni masĩbosau?

8 Be'ro Judá cũ pacu Jacore nicu niwĩ:

—Mu'u macũ Benjamĩrẽ o'óya. Yu'u cũrẽ ì'anurũgũti. Mu'u “Jau” nicã, maata wa'abaque'orãti. Tojo weerã marĩ, ùsã põ'rã ujuaboa wẽrĩsome.

9 Yu'u basu cũrẽ co'teguti. Cũ mu'u macũrẽ mejẽcã wa'acãma, a'topu

cũ dajaticã, yu'ure “Mu'u bu'iriti'i” niapa. Téé yu'u catiro põtëorõ tojo bu'iritigusa'a. **10** Ũsã a'topure tocã'rõ yoogotirã, puati Egiptopure wa'amajã, majãmitojatiboapã, nicu niwĩ Judã.

11 Cũ tojo níca be'ro na pacu Jacob narë yu'ticu niwĩ:

—Musã níronojõta ne mejëcã weeta basiotirocoro. Tojo weerã a'tiro weeya. Musã ye ajuripu apeyenojõ cürë o'oatjere miisãaña. A'ti di'tapu añuse nisenojõrë cã'rõ miaña. Wa'rese bálamo wãmetise, nũcũcjãrã mumia yere, u'mutise, ba'ase morësenojõrë miaña. Tojo nicã mirrare, nueces, almendras miaña. **12** Niyeru quë'rãrë puati musã toduporopu mia'caro nemorõ miaña. Musã basuta cürë musã ye ajuripu boca'quere wiaya. Apetero weegu wisigu weepi. **13** ã'rĩ musã acabiji me'rã maata Egipto dutigu tiropu wa'aya. **14** Õ'acũ tutuayurũnu'cãgũ musãrë weetamuato. Cũ musãrë pajaña'cã weeato. Cũ tojo weecã, musã ma'mi Simeórë du'uwĩrõgũsami. Tojo nicã, ã'rĩ Benjamí quë'rãrë musã me'rã dajacã weegusami. Yu'u pe'e põ'rã marĩgũ weronojõ tojagu, tojo tojacũti, nicu niwĩ Jacob.

15 Tojo weerã Jacob põ'rã na o'oatjere poseye, niyerure na toduporo mia'que puati nemorõ, na acabiji Benjamí me'rã, sojaro Egiptopu wa'acãrã niwã. Topu etarã, José tiropu wa'acãrã niwã. **16** Na etacã, Benjamí na me'rã nicã ï'agũ, cũ ya wi'i co'tegu wiogure nicu niwĩ:

—Ã'rãrë ya wi'ipu miaña. Wecure wëjë, ba'ase do'ayuya. Dajaritero nicã yu'u me'rã ba'arãsama, nicu niwĩ José.

17 Ti wi'i dutigu José duti'caronojõta weecu niwĩ. Cũ basuta narë pijiwã'cãcu niwĩ. **18** Na pe'e José ya wi'ipu cũ miacã, ucayurũacãrã niwã. A'merĩ a'tiro ucũcãrã niwã:

—Marĩrë tojo weeta'sagu weemi. Sõ'oní'que niyeru marĩ ye ajuripu sãña'que wapa nitu'sa'a. Marĩrë topu marĩ yarã walicurã me'rã ñe'e, da'racõ'teri masã sõrõ, dutipegutigu weesami, nicãrã niwã.

19 Tojo weerã na wi'i sope pu'topu ejarã, a'tiro weecãrã niwã. Ti wi'i co'tegu wiogu tiroacãpu wa'a, ucũcãrã niwã. **20** A'tiro nicãrã niwã:

—Wiogu, sõ'onícaterore ũsã a'toputa trigo duurã ejawu. **21** Titare ũsã dajatojaarã cãrĩrãtirã, ũsã yarã ecarãrë ba'ase ecarãtirã, ũsã ye ajurire pãawũ. Te ajuripu ũsã niyeru wapaye'que sãñape'ticã'wũ. Te niyerure wiarãtirã, miitiapu. **22** Tojo nicã, apeye ũsã duuatje niyerure miitinemoapu. Niyeru ũsã ye ajuripu sãña'quema noa sãarõ sãapã, masĩtisa'a, nicãrã niwã.

23 Ti wi'i co'tegu yu'ticu niwĩ:

—Wãcũtutuaya. Uiticã'ña. Õ'acũ musã, tojo nicã musã pacu ëjõpeogu musã ye ajuripu sãaboapĩ. Musã yu'ure wapaye'quema yu'u ñe'ewũ, nicu niwĩ. Be'ro Simeórë na tiropu miiejacu niwĩ. **24** Na nipe'tirãpũreta José ya wi'ipu pijisãjãacu niwĩ. Topu du'pocãrĩrë coedutigu, acore o'ocu niwĩ. Na yarã walicurã quë'rãrë ecabosacu niwĩ. **25** Ti wi'ipu nírá, Joseré na

o'otjere apoyucārā niwā. “Dajaritero nicā José a'topu a'tigusami” nírā, tojo weecārā niwā. “José ya wi'ipu ba'arāsa'a” nisere tū'otojacārā niwā.

26 José wi'ipu ejacā, na mia'quere cūrē o'ocārā niwā. Tu'ajanu'cō, cūrē ějōpeorā, paamu'rrique'acārā niwā. **27** José narē nicu niwī:

—¿Añuti musā? ¿Musā pacu bucū quērā añuati? ¿Cū catiati yujupu?

28—Ūsā pacu mū'urē da'raco'tegu weronojō nigú duti marīami. Catiami yujupu, ni yū'ticārā niwā. Be'ro apaturi cūrē ějōpeose ĩ'orā, paamu'rrique'acārā niwā.

29 Topu narē majāmiī'amigū, Benjamírē ĩ'acu niwī. Na ni'cō pō'rāta nicārā niwā. Tojo weegu a'tiro nicu niwī:

—¿Ā'rīta niti musā acabiji nituogupu musā were'cu? Be'ro Benjamírē: “Ō'acū mū'urē añurō weeato”, nicu niwī.

30 José cū acabijire ĩ'a e'catiyu'ruga, utisī'rīcu niwī. Tojo wee pōtēoti, sojaro me'rā cū ya tucūpu sājāa, uputu uticu niwī. **31** Be'ro wācūtutua, cū utidu'uca be'ro diapoare coe, cū ya tucūpu ní'cu wijaa, “Ba'ase etiya majā”, nicu niwī.

32 Cū tojo nicā, ba'ase etirā Joseré cū ya mesapu ba'ase peocārā niwā. Cū ma'misumuarē, cū acabijire ape mesapu ba'ase peocārā niwā. Egiptocjārā José me'rā ba'ami'cārā pe'ere ape mesapu ba'ase peocārā niwā. Egiptocjārā hebreo masā me'rā ba'adutino'ña marīcārā niwā.

33 José cū ma'misumuarē dujiduticu niwī. Masā ma'mirē dujimu'tāduticu niwī. Téé nituogupure yapaticu niwī. Cū tojo weecā ĩ'a ucuarā, a'merī ĩ'apōtēocārā niwā. **34** José cū ya mesapu nisere narē ecaduticu niwī. Benjamíma āpērā nemorō ba'ase ōrēsāpeoduticu niwī. José cū ma'misumua me'rā ni'cārō me'rā sī'rī, ba'a, uputu ecaticārā niwā.

José sī'rīrī pa ye queti ni'i

44 1 Na ba'áca be'ro José cū ya wi'i cjase dutigure nicu niwī:

—Ā'rā ye ajuripu trigore na miarō pōtēorō poseyeya. Tojo nicā, na ye ajurinucū na niyeru wapaye'quere sāaña. **2** Tojo wéeca be'ro, na acabiji nituogu ya ajuropu yu'u sī'rīrī pa, plata me'rā wéeca pare, niyeru cū trigo wapaye'que me'rā sāaña, nicu niwī. Ti wi'i dutigu José cū ní'caronojōta weecu niwī.

3 Ape numu bo'remujātiri cura José narē, “Musā yarā burroa me'rā wa'arāsa'a majā”, nicu niwī. **4** Na ti macā pu'to nirī curata José cū ya wi'i wiogure a'tiro nicu niwī:

—Sō'onícārā umuarē sirutugu wa'aya. Narē ěmugū, a'tiro niña: “Yu'u wiogu musārē añurō weemi. ¿De'ro weerā cū tojo wéeca be'ro nimicā, musā pe'le ña'arō weeati? **5** ¿De'ro weerā cū sī'rīrī pa, plata me'rā wéeca pare yajati? Yu'u wiogu ti pa me'rā sī'rīgū niami. Tojo nicā, ti pa me'rā apeyenojō qu'esere ‘Tojo nisī'rīrō wee'e’ nigú niami. Musā ña'abutiario weecārā niapu,” niña narē, nicu niwī José.

6 Narē ěmŭejagŭ, cŭ niduti'caronojōta nicŭ niwī. **7** Na cŭrē yŭ'ticārā niwā:

—¿De'ro weegŭ ũsārē tojo ucŭti? Ũsā a'tenojō pacama ne weemasīwe'e.

8 Ũsā sō'onícatero niyeru ũsā ye ajuripŭ bocácatero marícārē, tere wiarā a'tiwŭ. Ni'cārōacāma plata, uru me'rā wee'quema mŭ'ŭ wioŭŭ ya wi'i cjasere yajamasītisa'a. **9** No'o ti pare cŭ ya ajuroŭŭ cŭogŭnojō wērīato. Ũsā āpērā pe'e cŭrē da'raco'terā tojarása'a.

10 Tere tŭ'ogŭ, wi'i wioŭŭ nicŭ niwī:

—Añurōsa'a. Mŭsā ní'caronojōta wa'arosa'a. Mejō ti pare cŭogŭ se'saro da'raco'tegŭ tojagŭsami. Āpērāpŭa bu'iri moorāsama.

11 Nanŭcŭ sojaro me'rā na ye ajurire dijanŭ'cā, te ajurire pāacārā niwā.

12 Tojo weegŭ wi'i dutigŭ na ye ajuripŭre a'macŭ niwī. Masā ma'mi ya ajurore a'manŭ'cā, téé nitŭogŭ ya ajuroŭŭ yapaticŭ niwī. Ti pare Benjamí ya ajuroŭŭ bocacŭ niwī. **13** Na, na bŭjawetisere ĭ'orā, na ye su'tire wejetŭ'rēcārā niwā. Be'ro na ye ajurire burroa bu'ipŭ miipeo, macāpŭ majāmitojaacārā niwā.

14 Judá cŭ ma'misŭmŭa, cŭ acabijirā me'rā ejari curare José cŭ ya wi'ipŭta nicŭ niwī yujupŭ. Cŭrē pajaña'to nírā, paamu'ríque'acārā niwā.

15 José narē nicŭ niwī:

—¿De'ro weemiati mŭsā? Mŭsā yŭ'ŭre, “Masīse cŭogŭnojō, masā ya'yioroŭŭ weesere níbocase me'rā masīgŭ nibosami”, ¿ni wācŭtiati? nicŭ niwī.

16 Judá cŭrē yŭ'ticŭ niwī:

—Wioŭŭ, ũsā de'ro nímasītisa'a. ¿De'ro wee ũsā bu'iri marīsere ĭ'omasībosari? Ō'acŭ ũsā ña'arō wee'que wapare, ũsārē bu'iri da'regutigŭ weetŭ'sami. Ni'cārōacā majā ti pa cŭo'cŭ me'rā mŭ'ŭrē da'raco'terā ni'i, nicŭ niwī.

17 José pe'e narē nicŭ niwī:

—Niwe'e. Yŭ'ŭ tojo weemasītisa'a. Cŭ ti pare cŭogŭ dia'cŭ tojagŭsami. Āpērāpŭa wācŭque'tiro marīrō mŭsā pacŭ tiroŭŭ tojaaya.

Judá Benjamírē ucŭbosa'que ni'i

18 Tere tŭ'ogŭ, Judá José tiroacāpŭ wa'a, ucŭcŭ niwī:

—Wioŭŭ, yŭ'ŭ ĭ'acā, mŭ'ŭ faraó weronojō ni'i. Tojo nimigŭ, yŭ'ŭ me'rā uacŭpa. Cā'rō āpērā tŭ'otiroŭŭ mŭ'ŭ me'rā ucŭsī'rīsa'a. **19** Mŭ'ŭ ũsārē sērītiña'wŭ: “¿Mŭsā pacŭ niti? ¿Acabijirā cŭoti?” niwŭ. **20** “Ũsā cŭo'o, cŭ bŭcŭ nimi”, ni yŭ'tiwŭ. “Ni'cŭ ma'mŭ nitŭogŭŭŭ acabijiti'i. Cŭ ũsā pacŭ bŭcŭ waro nicā bajua'cŭ nimi. Ni'cō pō'rā cŭ ni'cŭta dŭ'sami. Apī wērīa wa'acŭ niwī. Tojo weegŭ cŭrē ma'iyŭ'ruami”, niwŭ. **21** Mŭ'ŭ cŭrē ĭ'asī'rīgŭ, ũsārē miitidutiwŭ. **22** “Cŭ, cŭ pacŭre du'utimi”, niwŭ. “Cŭ du'ucāma, cŭ pacŭ wērīa wa'abosami”, niwŭ. **23** Mŭ'ŭ pe'e ũsārē “Cŭrē miititicāma, mŭsārē ne ñe'enemosome majā”, niwŭ.

24»Be'ro ũsã, ũsã pacu tiropu dajarã, mu'u ní'quere werepe'ocã'wũ.
 25 Be'ropu ũsã pacu ũsãrẽ niwĩ: “Apaturi trigo marĩ ba'atjere cã'rõ duunemorã wa'aya tja”, niwĩ. 26 ũsã cūrẽ a'tiro werewu: “Benjamírẽ miaticãma, ũsãrẽ ‘Ne ñe'esome’, niami”, niwũ. 27 Yu'u pacu, mu'urẽ da'raco'tegu weronojõ nigú a'tiro yu'tiwĩ: “Musã masisa'a. Yu'u numo yu'ure puarã umuarẽ põ'rãtibosawõ. 28 Ni'cũ yu'u me'rã ní'cu bajudutia wa'awĩ. ‘Apetero weegu ni'cũ yai nucũcjũ ba'agu, ba'asapĩ’, nĩcãti. Ne cūrẽ apaturi ñ'anemotisa'a. 29 Ñ'ri du'sagure mia, mejẽcã wa'acã, yu'u bucu mijĩ bujawetise me'rã wẽrĩgũsa'a. Tojo wa'acã, musã bu'iritirãsa'a”, niwĩ.

30»Yu'u pacu cũ basu ma'irõnojõta Benjamírẽ ma'iyu'ruami. Tojo weegu cũ marĩrõ ũsã dajacã, 31 cūrẽ ñ'atigu, wẽria wa'abosami. Tojo weerã ũsã pacu bucu dajasewã'a, wẽricã weebosa'a. 32 Yu'u, yu'u pacure “Benjamírẽ su'ori wa'aguti. Cūrẽ miidajatigu, yu'u catiro põtẽorõ bu'iritigusa'a”, niwũ. 33 Tojo weegu yu'u pe'e cūrẽ ducayuro, mu'urẽ da'raco'tegu tojaguti. Cũ pe'ema ãpẽrã cũ ma'misumua me'rã cũ pacu tiropu o'õtõrõña. 34 Cũ wa'aticã, yu'u, yu'u pacu tiropu tojaamasitisa'a. Yu'u pacure ña'abutiario bujawetise tu'oña'cã ñ'asĩ'rĩtisa'a, nicu niwĩ Judá.

José cũ ma'misumuarẽ, “Musã acabiji ni'i” ní'que ni'i

45 1 José utisĩ'rĩgũ, ne põtẽoticu niwĩ. Tojo weegu topu nirã cūrẽ da'raco'terãrẽ caricũcu niwĩ:

—Nipe'tirã wijaape'tia wa'aya, nicu niwĩ. Be'ro José cũ ma'misumuarẽ “Yu'u musã acabiji ni'i” ni, werebajurẽcã, ne ni'cũ cūrẽ da'raco'terã tojaticãrã niwã. 2 Be'ro José uputu uticu niwĩ. Egiptocjãrã cũ wijaaduti'cãrã tu'ose'sacãrã niwã. Te queti téé wioгу faraõ ya wi'ipu se'sa wa'acaro niwũ.

3 José cũ ma'misumuarẽ nicu niwĩ:

—Yu'u José ni'i. ¿Yu'u pacu catiati yujupu?

Na pe'e ucayurua'cãrã nitjãrã, ne yu'timasitĩcãrã niwã.

4 Be'ro José narẽ nicu niwĩ:

—Musã yu'u tirocure a'tia. Na cũ tiroacã ejacã, narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u José ni'i. Musã yu'ure Egiptopu dua'cu ni'i. 5 A'tere tu'orã, bujawetiticã'ña. Musã basu a'merĩ tuubuatĩcã'ña. Õ'acũ musã duporo yu'ure o'oyuwĩ. Masãrẽ yu'ruogutigu, tojo weewĩ. 6 A'ti di'ta Egiptopure ujuaboase puã cũ'ma wa'atoja'a. Ni'cãmocuse cũ'marĩ du'sa'a yujupu. Te cũ'marĩ otemicã, ne pĩ'rĩsome, ne ducatisome. 7 Õ'acũ musã duporo yu'ure o'oyumã'tãwĩ. Musã pãrãmerã nituriato ní'gũ, tojo nicã cũ tutuase me'rã musãrẽ yu'ruwetiatu ní'gũ, tojo weewĩ. 8 Tojo weegu Õ'acũta a'topure yu'ure o'owĩ. Musã mejẽta yu'ure o'owũ. Õ'acũ yu'ure faraõrẽ werecasari masũ sõrõwĩ. Tojo nicã nipe'tise cũ ya wi'i cjasere dutigu, nipe'tiro Egiptopure dutigu sõrõwĩ. 9 Maata tojaaya marĩ pacu

tiropu. Cūrē a'tere wererā wa'aya: “Mũ'u macũ José mũ'urē a'tiro nidutiami: ‘Ō'acũ yũ'ure nipe'tiro Egipto wiogu sōrōwĩ. Maata yũ'ure ĩ'agũ a'tia. Yoogoticãña. **10** Mũ'u a'topu Gosén wãmetiropu tojagusa'a. Yũ'u tiroacã nigũsa'a. Nipe'tise mũ'u cuose, nipe'tirã mũ'u pō'rã me'rã, mũ'u pãrãmerã me'rã, mũ'u yarã wa'icurã me'rã a'tia. **11** A'topu mũ'urē, mũ'u pō'rãrē, nipe'tirã mũ'u me'rã nirãrē ba'ase o'oguti. Ne apeyenojō dũ'sasome. Ujũaboase cũ'marĩ ni'cãmocuse cũ'marĩ dũ'sa'a yujupu. Tojo a'titirã pũrĩcã, mũ'u, mũ'u pō'rã, mũ'u pãrãmerã, apeyenojō moorã tojarãsa'a', ni wereya yũ'u pacure. **12** Apeyema tja yũ'u acabiji Benjamí, tojo nicã musã basuta ‘Diacũ José tojo niami’, ni weremasĩ'i. **13** Marĩ pacure ‘Cũ nipe'tiro Egiptopure dutigu niami’, tojo nicã nipe'tise musã ĩ'a'quere cūrē wereya. Maatacure yũ'u pacure miirã wa'aya”, nicu niwĩ. **14** Cũ tojo nitoja, cũ acabiji Benjamírē paabũ'aguta, uticu niwĩ. Benjamí quẽrã cũ ma'mi Joseré paabũ'a, uticu niwĩ. **15** Be'ro nipe'tirãrē paabũ'a, mi'mi, uticu niwĩ. A'tiro wéeca be'ropũta cũ ma'misumua cũ me'rã ucũcãrã niwã.

16 Tojo wee faraó ya wi'ipure “José ma'misumua etapãrã” nise se'sa wa'acaro niwũ. Te quetire tu'orã, faraó, cūrē dutitamurã e'catiyũ'rũacãrã niwã. **17** Tojo weegu faraó Joseré a'tiro nicu niwĩ:

—Mũ'u ma'misumuarē na yarã wa'icurã bu'ipu trigore miipeo, Canaápu dajatojaadutiya. **18** Tojaa, mũ'u pacure, mũ'u acawererãrē miirã wa'ato. A'to Egiptopu di'ta añusere narē o'oguti. Tojo nicã a'ti di'ta cjase otese ducare ba'arãsama. **19** Narē a'tiro weedutiya. A'to cjase tũrũsepawure miadutiya. Tepawu me'rã na nũmosãnumiarē, na pō'rãrē, musã pacure miitirãsama. **20** Egipto cjase añubutiasse na ye nirõsa'a. Tojo weerã na topu miitidũ'a'quere wãcũque'titicã'to, ni wereduticu niwĩ faraó Joseré.

21 Tojo weerã Jacob pō'rã a'tiro weecãrã niwã. Faraó cũ o'oduti'caronojõta José tũrũsepawure o'ocu niwĩ. Tojo nicã, na ma'apu ba'atjere o'ocu niwĩ. **22** Nanucũ ma'ma su'ti o'ocu niwĩ. Benjamí cũ acabiji waro pe'ema trescientos kujiri niyeru plata me'rã wee'que kujirire o'ocu niwĩ. Cũ pe'ema ni'cãmocuse su'ti o'ocu niwĩ. **23** Cũ pacure diez burro umua bu'ipu Egipto cjase añusere miipeo, o'ocu niwĩ. ãpẽrã burra numia ticurãta tja trigo, pá, cũ pacu Egiptopu a'tigu, ma'apu ba'atjere miipeo, o'ocu niwĩ. **24** José cũ ma'misumuarē we'ritigu, a'tiro nicu niwĩ: —Musã, no'o ma'apu wa'arã, a'metu'tiwã'cãticãña, nicu niwĩ narē.

25 Tojo weerã na Egiptopu ní'cãrã wa'a, na pacu Jacob nirĩ di'ta Canaápu dajacãrã niwã. **26** Topu daja, na pacure “José catiami. Cũ nipe'tiro Egiptopure dutiami”, ni werecãrã niwã. Tere tu'ogu, tu'oucsua wa'acu niwĩ. Na weresere ějõpeoticu niwĩ. **27** Nipe'tise José cũ ní'quere werecãpũta, cūrē miitidutigu o'ó'que tũrũsepawure ĩ'agũpũta ějõpeocu niwĩ. Tojo weegu tere ĩ'agũ, wãcũtutuacu niwĩ. **28** A'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'u ĩ'acã, diaçjũta nitũ'sa'a. To pũricãrẽ yũ'u macũ José catisami yujuru. Yũ'u wẽrise dũporo cãrẽ ĩ'awe'ogu wa'aguti, nicũ niwĩ Jacob.

Jacob Egiptoru cũ macãrĩ wa'a'que ni'i

46 1 Tojo weegu Jacob cũ cũose nipe'tise me'rã wa'acu niwĩ. Wa'a, Beerseba wãmetiri macãru etacu niwĩ. Toru etagu, cũ pacũ Isaa ãjõpeo'cu Ô'acũrẽ wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeocu niwĩ. 2 Toru cũ cárica ñamirẽ Ô'acũ Jacore pisucu niwĩ:

—¡Jacob! nicũ niwĩ.

Cũ pe'e cãrẽ yũ'ticu niwĩ:

—A'tota ni'i.

3 Ô'acũ cãrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'u Ô'acũ, mũ'u pacũ ãjõpeo'cu ni'i. Mũ'u Egiptõpũre wa'agu, ne uiticãña. Torũre yũ'u mũ'u pãrãmerã nituriarãrẽ pãjãrã masãputicã weegusa'a. 4 Mũ'u me'rãta Egiptõpũre ba'patiwã'cãgũsa'a. Toru mũ'u pãrãmerã nituriarãrẽ a'ti di'taru miitigusa'a tja. Apeye quẽ'rãrẽ mũ'u wẽrĩrĩ cura José mũ'u me'rãta nigũsami, nicũ niwĩ Ô'acũ.

5 Be'ro cũ Beersebaru ní'cu wijawã'cãcu niwĩ. Jacob põ'rã na pacure, na põ'rãrẽ, na nũmosãnumiarẽ a'tiro weecãrã niwã. Faraó cũ a'tidutigũ cũ o'ó'quepawũ tũrũsepawũ narẽ miisãacãrã niwã. 6 Na Egiptõru wa'arã, na yarã wecua, oveja, nipe'tise na Canaá di'taru cõ'quere miape'ocã'cãrã niwã. 7 Tojo nicã cũ põ'rã, cũ põ'rã numia, pãrãmerã mũua, numia nipe'tirã cũ me'rã wa'acãrã niwã.

8 Jacob põ'rã, tojo nicã cũ pãrãmerã Egiptõru macãrĩ wa'a'cãrã a'tiro wãmeticãrã niwã:

Masã ma'mi Rubén nicũ niwĩ. 9 Cũ põ'rã Hanoc, Falú, Hezrón, Carmi nicãrã niwã.

10 Be'rore Simeó põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã:

Jemuel, Jamín, Ohad, Jaquín, Zohar nicãrã niwã. Tojo nicã Saúl, cananeocjõ macũ nicũ niwĩ.

11 Be'rore Leví põ'rã Gersón, Coat, Merari nicãrã niwã.

12 Be'rore Judá põ'rã Er, Onán, Sela, Fares, Zara nicãrã niwã. Er, Onán na pũricã Canaá di'taru wẽrĩa wa'acãrã niwã. Fares põ'rã Hezrón, Hamul nicãrã niwã.

13 Be'rore Isacar põ'rã Tola, Fúa, Job, Simrón nicãrã niwã.

14 Be'rore Zabuló põ'rã Sered, Elón, Jahleel nicãrã niwã.

15 Æ'rã Jacob Lea me'rã põ'rãti'cãrã nicãrã niwã. Na Padan-aram wãmetiõpũ ní'ã põ'rãticãrã niwã. Tojo nicã Dinarẽ põ'rãticũ niwĩ. Nipe'tirã Jacob põ'rã, cũ pãrãmerã nituriarã Lea me'rã põ'rãti'cãrã treinta y tres mũua, numia nicãrã niwã.

16 Be'rore Gad põ'rã Zifión, Hagui, Ezbón, Suni, Eri, Arodi, Areli nicãrã niwã.

17 Be'rore Aser pō'rā Imna, Isúa, Isúi, Bería nicārā niwā. Na acabijo Sera nico niwō. Bería pō'rā Heber, Malquiel nicārā niwā.

18 Ā'rārē Jacob Zilpa me'rā pō'rāticu niwī. Pō'rāti, pārāmerāticu niwī. Co Zilpa Labán macō Leare da'racō'tedutigū o'onō'co nico niwō. Co me'rā Jacob dieciseis pō'rāti, pārāmerāticu niwī.

19 Jacob Raquel me'rā José, Benjamírē pō'rāticu niwī.

20 José Asenat me'rā Manasés, Efraírē pō'rāticu niwī. Na puarā Egiptopū bajuacārā niwā. Co Asenat pa'i Potifera, On wāmetiri macācjū macō nico niwō.

21 Benjamí pō'rā Bela, Bequer, Asbel, Gera, Naamán, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, Ard nicārā niwā.

22 Ā'rā Jacob, Raquel pārāmerā nituriarā catorce nicārā niwā.

23 Be'rore Dan macū Husim ni'cūta nicu niwī.

24 Neftalí pō'rā Jahzeel, Guni, Jezer, Silem nicārā niwā.

25 Ā'rārē Jacob Bilha me'rā pō'rāticu niwī. Co Labán macō Raquere da'racō'tedutigū o'onō'co nico niwō. Nipe'tirā cū pō'rā, pārāmerā siete nicārā niwā.

26 Tojo weerā Egiptopūre wa'arā, Jacob pō'rā, cū pārāmerā waro sesenta y seis nicārā niwā. Na pō'rā nūmosānumiarē ba'paqueono'ña marírā ticurā nicārā niwā. 27 José puarā pō'rāticu niwī. Na Egiptopū bajuacārā niwā. Tojo weerā Egiptopūre setenta Jacob acawererā nicārā niwā.ʎ

28 Jacob cū macū Judáre José tiropū o'ómū'tācu niwī. Cūrē o'ógū, Joseré “Yū'ure Gosépu pōtērīgū a'tiatio”, ni queti o'ócu niwī. Tojo weerā na Gosén etacā, 29 José cū yawū tūrūpjure apoduti, topū cū pacure pōtērīgū wa'acū niwī. Cūrē bocaēja, paabū'a, yoacā uticu niwī.

30 Jacob cū macū Joseré a'tiro nicu niwī:

—Yū'ū basuta mū'ūrē ī'a'a. Mū'ū cati'i yujupū. Tojo weegu yū'ū ni'cārōacāma añurō wērīmasī'i, nicu niwī.

31 Be'ro José cū ma'misūmūarē, cū pacū acawererārē a'tiro nicu niwī:

—Yū'ū faraó tiropū wa'agūti. “Yū'ū ma'misūmūa, yū'ū pacū acawererā, Canaá di'tapū ní'cārā yū'ū me'rā macārī a'tirā etatojama”, ni quetiweregū wa'agūti. 32 “Na ovejare, wecuare co'terā nima. Na yarā oveja, wecuā, nipe'tise na cuosenojōrē miitipe'ocārā niama,” nigūti. 33 Tojo weegu faraó mūsārē pijio, sērītiña'cā, “¿Mūsā ñe'enojōrē da'rati?” nicā, a'tiro yū'tiapa. 34 “Ūsā wī'marā nírāpūta oveja co'tesere da'ranū'cāwū. Ūsā ñecūsumūa da'ra'caronjōta tere da'radecoti'i,” niña. Egiptocjārā oveja co'tesere tū'satisama. Mūsā tojo yū'ticā, mūsārē Gosén di'tapū cūugūsami, nicu niwī José.

47 1 Be'ro José faraó tiropu queti miacu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:
—Yu'u pacu, yu'u ma'misumua Canaápu ní'cārã etatojama. Na Gosén di'tapu na yarã oveja, wecu, na cuose nipe'tise me'rã niama.

2 Faraó tiropure ni'cāmocurã cū ma'misumuarẽ bese, miacu niwĩ. Narẽ i'amasiato ní'gũ, tojo weecu niwĩ. 3 Na topu etacã, faraó cū ma'misumuarẽ sērĩtiña'cu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—¿Musã ñe'enojõrẽ da'rati?

Na cūrẽ yu'ticārã niwã:

—Ûsã mu'u dutise doca nirã ovejare co'teri masã ni'i. Ûsã, ùsã ñecūsūmua da'raseti'quereta da'ra'a. 4 Canaá di'tapure ujuaboase niyu'ruapu. Ûsã yarã oveja na ba'ase tá ne marĩapu. Te ye bu'iri a'to Egiptopu macārĩ a'tirã weepu. Tojo weerã mu'urẽ a'tere sērĩ'i. Ûsarẽ Gosépu di'ta o'oya. Ûsã topu nirãti, nicārã niwã.

5 Tere tu'ogu, faraó Joseré nicu niwĩ:

—Mu'u ma'misumua, mu'u pacu mu'u tiropu macārĩ a'tiapã. 6 Mu'u a'ti di'ta Egiptore dutigu ni'i. Tojo weegu Gosén añurĩ di'tare narẽ o'oya. Na ti di'tapu niato. No'o mu'u ma'misumua na wecu co'teme'rĩrã nicã, narẽ te co'tesere sōrõña. Yarã wecu quẽ'rãrẽ co'teato, nicu niwĩ.

7 Be'ro José cū pacu Jacore faraó tiropu miacu niwĩ. Tojo weegu Jacob faraórẽ wiopesase me'rã añuduticu niwĩ. 8 Faraó cūrẽ sērĩtiña'cu niwĩ:

—¿Dicuse cū'marĩ cuoti mu'u?

9—Ciento treinta cū'marĩ cuo'o. Yu'u no'o nirõ wa'amujã, sijabaque'atise cū'marĩrẽ pi'etise me'rã nisetiwu. Tojo weemigũ, yu'u ñecūsūmua na cati'que cū'marĩrẽ emuejatisa'a ujuupu, nicu niwĩ Jacob.

10 Tu'ajanu'cõ, Jacob faraórẽ “Õ'acũ mu'urẽ añurõ weeato” ni, we'riti wa'a wa'acu niwĩ.

11 José narẽ Egipto cjase di'ta añusere o'ocu niwĩ. Faraó duti'caronojõta weecu niwĩ. Tojo weerã cū pacu, cū ma'misumua Ramsés wāmetiropu di'ta o'o, cūucu niwĩ. 12 José cū pacure, cū ma'misumuarẽ, cū acabijire, nipe'tirã cū acawererãrẽ ba'asere o'onu'cũcã'cu niwĩ. Nipe'tirã na põ'rã ba'atjo ejatuaro o'ocu niwĩ.

José ba'ase marĩse cū'marĩrẽ duti'que ni'i

13 Egiptopure, tojo nicã Canaápure ne ba'ase marĩcaro niwũ. Ujuaboase siape'e me'rã nemorõ wa'acaro niwũ. Tojo weerã masã wērĩse pu'to nicārã niwã. 14 Tere i'agũ, José a'tiro weecu niwĩ. Nipe'tirã Egiptocjārã, Canaácjārã trigo wapare na wapaye'quere ñe'e, faraó ya wi'ipu nu'rõcu niwĩ. 15 Be'ro nipe'tirã Egiptocjārã, tojo nicã Canaá di'tacjārã niyeru pe'ticã i'arã, José tiropu wa'a, a'tiro nicārã niwã:

—Ûsã ba'ase duurã, niyeru pe'tique'a wa'apu. Ûsarẽ ba'ase o'oya. Mu'u o'oticã, mu'u i'orõta wērĩrãsa'a, nicārã niwã.

16 Na tojo nicã, José narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musã niyeru moorã, musã yarã wa'icũrãrẽ miitia. Na me'rã musãrẽ trigore ducayugusa'a.

17 Tojo weerã Egiptocjãrã na yarã cabayua, oveja, wecua, no'lo na wa'icũrã cuorãnojõrẽ trigo ducayurãtirã miacãrã niwã. A'tiro wéerã ti cũ'marẽ na wa'icũrã me'rã ba'ase ducayurã, ba'ase cuocãrã niwã. **18** Ape cũ'ma José tiropũ a'ticãrã niwã tja. A'tiro nicãrã niwã:

—Wiogu, mũ'urẽ diacjũta wererãti. Ûsã niyeru moo'lo majã. Tojo weerã ãsã yarã wa'icũrã, ãsã cuo'cãrã musã yarã nima. Ûsã tojaque'a wa'asa'a majã. Tojo weerã ãsã upũ, ãsã ye di'ta dia'cũ mũ'urẽ wiamašĩ'i. **19** Mejõ waro mũ'u ĩ'orõpũ wẽribosa'a. Mũ'u ãsãrẽ, ãsã ye di'tare duuya. Te wapare trigore ducayuya. Tojo weerã ãsã, tojo nicã ãsã ye di'ta me'rã faraó dutise doca nirãsa'a. Mejõ ãsãrẽ otese capere o'oya. Te di'tare da'ra, ote ba'arãsa'a. Tojo weerã ãsã catirãsa'a. Tojo nicã, ãsã ye di'ta apeyenojõ otese marĩĩ di'ta nisome.

20 A'tiro wee José nipe'tise di'tare duu, wiogu faraóprẽ wiacũ niwĩ. Egiptocjãrã ĩjũaboayurã, nipe'tise na ye di'tare duacãrã niwã. Tojo weero na di'ta dua'que faraó ye di'ta tojacaro niwũ. **21** Te me'rã nipe'tirã Egiptocjãrã faraórẽ da'raco'teri masã tojacãrã niwã. **22** Pa'ia ye di'ta dia'cũrẽ José duuticũ niwĩ. Narẽ faraó queoro na ba'aro ejatuario o'ocũ niwĩ. Tojo weerã te di'tare duaticãrã niwã.

23 Be'ro José masãrẽ nicũ niwĩ:

—Ni'cãrõacã me'rã musã, tojo nicã musã ye di'ta faraó ye toja'a. Yũ'u cũ ye niatjere duubosapũ. Musã oteatje cape a'te ni'i. Te me'rã musã nimi'que di'tare oterã wa'aya. **24** Musã ote ducatisere ni'cãmocuse mesãrĩ seeneocũu, faraórẽ ni'cã mesã cjase trigore o'oya. Apeye ba'paritise mesãrĩ cjase, musã oteatje cape, musã põ'rã me'rã ba'atje, nipe'tirã musã me'rã nirã na ba'atje nirõsa'a, nicũ niwĩ.

25 Tere tũ'orã, na cũrẽ yũ'ticãrã niwã:

—Mũ'u ãsãrẽ yũ'rũweticã weepũ. Mũ'u ãsãrẽ añubutiaro wee'e. Tojo weerã ãsã faraórẽ da'raco'teri masã tojarãsa'a, nicãrã niwã.

26 José a'tiro dutise cũucũ niwĩ. Te dutise a'tiro nicaro niwũ: “Musã ote'que dũca ni'cãmocuse mesãrĩ musã see'que ni'cã mesã faraó ye nirõsa'a”, nicaro niwũ. A'te dutise cũu'que nidecotisa'a yujupũ. Pa'ia ye di'ta pũrĩcã faraó ye di'ta mejẽta nicaro niwũ.

Jacob cũ macũ Joseré “A'tiro weeya” ni weretũo'que ni'i

27 Be'ro Israe curuaçjãrã Egipto di'tapũ macãrĩ niseticãrã niwã. Gosén wãmetiropũ di'ta ñe'e, tojacãrã niwã. Toprẽ pãjãrã waro masãputicãrã niwã. **28** Jacob to Gosẽprẽ diecisiete cũ'marĩ nicũ niwĩ. Nipe'tise cũ catise cũ'marĩ ciento cuarenta y siete cũ'marĩ nicaro niwũ. **29** Be'ro Jacob wẽrĩgũtigũ, cũ macũ Joseré pijidutigũ o'ócũ niwĩ. Cũ tiro etacã ĩ'agũ, cũrẽ nicũ niwĩ:

—Macũ, diacjũta yu'ure ma'ígũ, a'tiro weeya. Mu'ch ya omocãrẽ ya usó docapu cũuãa. Diacjũ, mu'ch pajaña'se me'rã yu'ch “A'tiro weeya” nisere “Jaũ, tojota weeguti”, niãa. Yu'ure a'to Egiptopũre yaaticã'ña. **30** Yu'ch wérĩca be'ro yu'ch ñecũsumua masãperi nirõpu yu'ure yaagu wa'aya. Topu na tiropu soogu wa'agusa'a.

—Pacu, mu'ch níronojõta weeguti, nicu niwĩ José.

31 —“Õ'acũ wãme me'rã diacjũta tojo weeguti” niãa, ninemocu niwĩ cũ macũrẽ.

Tere tu'ogu, José nicu niwĩ:

—Jaũ, Õ'acũ wãme me'rã tojota weeguti.

Cũ tojo níca be'ro Jacob Õ'acũrẽ ejõpeogu, cũ cũñarõ yarapu ejaque'acu niwĩ.

Jacob Efraí, Manasére Õ'acũrẽ sērĩbosa'que ni'i

48 **1** Cã'rõ yu'rũca be'ro José macãpu nigũrẽ “Mu'ch pacu dutitigu weeamĩ”, nicãrã niwã. Tere tu'ogu, Gosẽpu nigũrẽ ï'agũ wa'acu niwĩ. Cũ põ'rã puarãrẽ Manasés, Efraírẽ miacu niwĩ. **2** Jacob cũ macũ “Etapu” nise quetire tu'ogu, wãcũtutua, cũ cũñarõpu ní'cu wã'cãnujãcu niwĩ. **3** Jacob cũ macũrẽ nicu niwĩ:

—Õ'acũ tutuayurũnu'cãgũ Canaá di'ta Luz wãmetiri macãpu bajua, yu'ure “Añurõ wa'ato”, ni ucũwĩ. **4** A'tiro niwĩ: “Mu'urẽ pãjãrã põ'rãticã weeguti. Mu'ch pãrãmerã nituriarã peje curaricjãrã nirãsama. Tojo nicã, a'ti di'tare narẽ o'oguti. Na ye di'ta ninu'cũrõsa'a”, niwĩ Õ'acũ yu'ure, nicu niwĩ Joseré. **5** Be'ro Jacob a'tiro ninemocu niwĩ: “Mu'ch põ'rã Efraí, Manasés a'ti di'ta Egiptopũ bajuacãrã niwã. Yu'ch mu'ch tiro macãrĩ a'tiatjĩ duporo bajuatojacãrã niwã. Yu'ch põ'rã weronojõ nirãsama. Na quẽ'rã Rubén, Simeó níronojõta yarã nirãsama. **6** Na be'ro bajuasiruturã mu'ch põ'rã nirãsama. Na Efraí, Manasés acabijirã niyurã, na di'ta ñe'eatje na ma'misumua me'rãta ñe'esiruturãsama. **7** Yu'ch Padan-arãpu ní'cu dajanũ'cãrĩ cura Canaá di'tapu mu'ch paco Raquel wẽria wa'awõ. Ûsã Efrata wãmetiro etati duporoacã tojo wa'awõ. Tojo weegu ma'a Efrata sumutopu core yaawu. Ni'cãrõacãma to Belé wãmeti'li majã”, nicu niwĩ.

8 Be'ro Jacob José põ'rãrẽ ï'aboca, sērĩtiña'cu niwĩ:

—¿Ã'rã waro noanojõ niti?

9 José cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'ch põ'rã nima. Ã'rãrẽ Õ'acũ yu'ch a'to Egiptopũ nicã o'owĩ, nicu niwĩ.

Tere tu'ogu, cũ pacu cũrẽ nicu niwĩ:

—Narẽ yu'ch tiroacãpu miitia. Õ'acũrẽ narẽ sērĩbosagutigu wee'e, nicu niwĩ.

10 Jacob bucu waro nicu niwĩ. Tojo weegu añurõ caperi ï'aejaticu niwĩ. José cũ põ'rãrẽ cũ pacu tiroacãpu miiejacã, narẽ põtẽrĩ, mi'mi, paabu'acu niwĩ. **11** Be'ro Joseré nicu niwĩ:

—Mũ'urē apaturi ì'agũsa'a, nitiasũ. Tojo nimicã, Õ'acũ yũ'ure mũ'ũ põ'rã quẽ'rãrẽ ì'adutigũ cũuapĩ.

12 José cũ põ'rãrẽ cũ pacũ usópu duji'cãrãrẽ miinũ'cõ, paamu'rĩque'acu niwĩ. **13** Be'ro na pũarãrẽ na omocãrĩpũ ñe'e, Jacob tiro weje ejanũ'cõcũ niwĩ. Efraírẽ cũpe pe'e, Manasére diacjũ pe'e nu'cõcũ nimiwĩ. **14** Cũ tojo weemicã, Jacob cũ ye omocãrĩrẽ síoo, mii dũcayunquejocã'cũ niwĩ. Tojo weegũ Efraí ya dũpoa bu'ipũ diacjũcamocãrẽ ñapeocũ niwĩ. Cũ pe'e dũ'sagupũ nicũ nimiwĩ. Cũpecamocã pe'ere Manasés ya dũpoa bu'ipũ ñapeocũ niwĩ. Cũ pe'e masã ma'mi nicũ nimiwĩ.

15 Narẽ “Añurõ wa'ato” ni, Õ'acũrẽ a'tiro ni sërĩbosacũ niwĩ:

“Õ'acũ, yũ'ũ ñecũ Abrahã, yũ'ũ pacũ Isaa mũ'ũ dutisere yũ'ticãrã niwã.

Õ'acũ, yũ'ũ bajuáca nũmũ me'rã yũ'ure co'tenu'cã, a'tiro nicãpũ quẽ'rãrẽ co'tenu'cũcã'a.

16 Mũ'urẽ wereco'tegũ yũ'ure ña'arõ wa'abo'quere yũ'rũweticã wee'cũ ã'rãrẽ añurõ wa'acã weeato.

Mũ'ũ ã'rã yũ'ũ pãrãmerãrẽ be'ropũre na me'rã yũ'ũ wãmerẽ, yũ'ũ ñecũ Abrahã wãmerẽ, yũ'ũ pacũ Isaa wãmerẽ wãcũcã weeya. Ûsãrẽ acobojoticã'to.

Na pãjãrã põ'rãti masãputiatio.

A'ti di'tapũre pãjãrã waro niyũ'rũoquejocã'to”, ni sërĩbosacũ niwĩ.

17 José cũ pacũre Efraí ya dũpoapũre diacjũcamocã me'rã ñapeocã ì'agũ, tu'saticũ niwĩ. Tojo weegũ Manasés ya dũpoa pe'ere diacjũcamocãrẽ ñapeodutigũ, cũ pacũ ya omocãrẽ miicũ nimiwĩ. **18** A'tiro nicũ niwĩ:

—Pacũ, tojo niwe'e. Ì'rĩ pe'e masã ma'mi nimi. Tojo weegũ diacjũcamocãrẽ cũ dũpoapũre ñapeoya.

19 Cũ pacũ pe'e, “Macũ, tere masĩ'i. Masã ma'mi quẽ'rã pãjãrã pãrãmerãtigusami. Be'ro ní'cã di'ta pajiri di'tajo sãjãrãsama. Tojo nimicã, cũ acabiji pe'e cũ yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cãgũsami. Cũ pãrãmerã nituriarã pũrĩcã pãjãrã waro masãputirãsama. Masãputi, peje curaricjãrã nirãsama”, nicũ niwĩ Jacob.

20 Ti nũmũrẽta Jacob narẽ Õ'acũrẽ añurõ weedutigũ, a'tiro sërĩbosacũ niwĩ:

—Israe curuacjãrã mũsã pũarã ye wãme me'rã ãpẽrãrẽ añurõ wa'adutirã, Õ'acũrẽ a'tiro nirãsama: “Õ'acũ Efraírẽ, Manasére añurõ wee'caronjõta mũsã quẽ'rãrẽ ‘Añurõ weeato’, nirãsama”, nicũ niwĩ.

A'tiro wéégũ, Jacob Efraírẽ, Manasés yũ'rũoro cũ bu'ipũ tojacã weecũ niwĩ.

21 Cũ Õ'acũrẽ sërĩbosãca be'ro Joseré nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ wẽrĩgũtigũ weesa'a. Õ'acũ mũsã me'rã ninu'cũgũsami. Mũsãrẽ, mũsã ñecũsũmũa ní'que di'tapũ macãrĩ dajanũ'cãcã weegũsami.

22 Mũ'urē, āpērā mũ'ũ ma'misũmũa yũ'rũoro o'oyũ'rũnũ'cā'a. Mũ'urē Siquem, yũ'ũ amorreo masā me'rā a'mewējē wapata'aca di'tare mũ'urē o'ogũti, nicũ niwĩ Jacob.

Jacob cũ pō'rārē weretũo'que ni'i

- 49** 1 Jacob nipe'tirā cũ pō'rārē pijio, a'tiro nicũ niwĩ: “Yũ'ũ tirocureacā a'tia. Mũsārē be'ropũ wa'atjere weregũti wee'e:
 2 ”Nipe'tirā yũ'ũ pō'rā tũ'orā a'tia.
 Mũsā pacũ ucũsere tũ'oya.
 3 Mũ'ũ, Rubén, yũ'ũ pō'rātimum'tā'cũ ni'i.
 Yũ'ũ tutuase mũ'ũ me'rā dũ'pocátiwũ.
 Mũ'ũ acabijirā yũ'rũoro añurō wācũno'cũ ni'i.
 Tojo nicā, āpērā yũ'rũoro tutuase cũoyũ'rũnũ'cāgũ ni'i.
 4 Tojo nimigũ, nipe'tirā mũ'ũ acabijirā bu'ipũ nisome majā.
 Maa cā'mota'a'cā, aco mu'mu o'mayũ'rũbũroro weronojō ni'i.
 Yũ'ũre da'racõ'tego me'rā a'metārācũ niwũ.
 Yũ'ũ cārĩpesarore ña'abutiario weecũ niwũ.
 Bopoyoro weecũ niwũ.
 5 Simeó, Leví, mũsā ni'cō pō'rā niyurā, ni'cārõnojō ña'arō weeseti'i.
 Mũsā wāmo me'rā cumucapijarā ni'i.
 6 Mũsā nerē, a'merĩ ucũrĩ curare mũsā me'rā ne nisĩ'rĩtisa'a.
 Mũsā uayũ'rũrā, pājārā masārē wējēwũ.
 No'o ñaro weema'arā, wecũa ye dũ'pocārĩ u'tacũuse wadarire dũtesurewũ.
 7 Mũsā uayũ'rũ'que wapa ña'arō wa'arosa'a.
 Te bu'iri mũsā pārāmerā Israe di'tapũre ape curuacjārā wa'teropũ mũsārē wa'astecā weegũti.
 Mũsā ye curari me'rā nisome majā.
 8 Judá, mũ'ũma mũ'ũ ma'misũmũa, mũ'ũ acabijirā mũ'urē añurō ucũ, ějõpeorāsama.
 Mũ'urē ĩ'atu'tirārē docaque'acā weegũsa'a.
 Mũ'ũ ma'misũmũa, mũ'ũ acabijirā mũ'urē ějõpeorā paamu'rĩque'arāsama.
 9 Judá, mũ'ũ yũ'ũ macũ, mũ'ũ ni'cũ yai uamũ macũ weronojō ni'i.
 Wa'icũre ñe'eba'a'cũ pajigũ yaijo weronojō paamu'rĩque'a, ejaque'amũjā'a.
 Ne ni'cũ mũ'urē caribomasĩtisami.
 Mũ'ũ ĩ'oduagũ tutuayũ'rũagũ ni'i.
 10 Judá, mũ'ũ dutisere ne ni'cũ mũ'urē ě'masome.
 Téé nipe'tirocjārārē dutiacjũ a'ticāpũ ninu'cũgũsa'a.
 Mũ'urē nipe'tise macārĩcjārā yũ'tirāsama.
 11 Judá cũ yagũ burrore u'sedapũ dũ'tenu'cõgũsami.

Cũ macũ quẽ'rã añurĩ dapũre du'tenu'cõgũsami.

Tojo weegũ cũ ye su'tire vino u'sedacaco me'rã coewéegũ weronojõ weegũsami.

Te dari peje pĩ'rĩ ducaticã ì'arã, tojo weerãsama.

12 Judá caperi u'sedacaco nemorõ ñise ni'i.

Cũ upicari õpẽco nemorõ buti'i.

Cũ pãrãmerã nituriarã na otese, na ecarã nipe'tise añurõ wa'arosa'a, nígũ, tojo nicũ niwĩ.

13 Zabuló, mũ'u dia pajiri maa sumutorũ nigũsa'a.

Topũre pacase yucusupawũ pa'aejase petari nirõsa'a.

Téé Sidó macãpũ mũ'u ye nituorosa'a.

14 Isacar, mũ'u burro tutuagũ pua ajuro o'mase ajuri wa'teropũ soocũñagũ weronojõ ni'i.

15 Mũ'u ya di'ta añurõ ejerisãjã soori di'ta nicã ì'agũ, añurõ tũ'sase me'rã ãpẽrãrẽ da'raco'te nigũsa'a.

Tojo nicã, ti di'ta añurĩ di'ta nicã ì'agũ, tojo weegũsa'a.

16 Dan, mũ'u pũrĩcã mũ'u yarã masãrẽ dutigũsa'a.

Ni'cã curua Israe curuacjãrãrẽ dutigũsa'a.

17 Dan, mũ'u ni'cũ aña ma'a sumutorũ cũñagũ weronojõ mũ'urẽ ì'atu'tirãrẽ uicã weegũsa'a.

Cabayu bul'ipũ pesagure burudijadutigu, cũ du'podiarũ cũ'rĩgũ weronojõ weegũsa'a.

18 Õ'acũ, yũ'are wiosere yũ'ruoya, nicũ niwĩ Jacob.

Be'ro cũ põ'rãrẽ nicũ niwĩ tja:

19 Gad, yajari masã mũ'u tiropũ sãjãárãsama.

Be'ro mũ'u pe'e narẽ wẽjẽ sirutugũsa'a.

20 Aser, peje waro ba'ase cõogũsami.

Tojo weegũ wiorã ba'asenojõrẽ ãpẽrãrẽ ecagũsami.

21 Neftalí, ni'cõ ñama añurã põ'rãti, ne cã'mota'aro marĩrõ sijago weronojõ nimi.

22 José, ni'cã da u'seda aco wijari pe tiropũ pĩ'rĩ, peje ducati, te dupũri añurõ pĩ'rĩ, te tũ'ruripũ páápejaro weronojõ nimi.

23 Cũrẽ ì'atu'tirã buemujã, caribonu'cũcã'ma.

24 Jacob wiogũ Õ'acũ tutuayũ'rugũ weetamuse me'rã José pe'e omocãrĩ tutuagũ niyugũ, cũ bæecatjẽrẽ añurõ tuatu, cõonu'cũgũ weronojõ nimi.

Õ'acũta ovejare co'tegũ weronojõ Israe curuacjãrãrẽ co'teato.

25 Mũ'u pacũ Jacob ëjõpeogũ Õ'acũ mũ'urẽ weetamuato.

Õ'acũ tutuayũ'runu'cãgũ, nipe'tise mũ'urẽ añurõ wa'acã weeato.

Nipe'tise añuse u'muse cjase me'rã mũ'urẽ añurõ wa'acã weeato.

Tojo nicã nipe'tise aco ñ'cũarõpũ nise me'rã tojo weeato.

Mũ'u pãrãmerã nituriarã pãjãrã masãputicã weeato.

Tojo nicã, mu'u ecarã quẽ'rã mejãrõta pãjãrã masãputiato.

26 Yu'u ñecũsumua yu'ure sãrĩbosa'que nemorõ mu'urẽ añurõ sãrĩbosa'a.

Te mu'urẽ sãrĩbosase añuyurũcã'a.

Téé ñrũpagu pe'ticãpu mu'urẽ sãrĩbosa'que nituorosa'a.

Mu'u, mu'u ma'misumua wa'terore Ô'acũ beseno'cu ni'i.

Nipe'tise a'te 'Añurõ wa'ato' ni sãrĩbosa'que mu'upure ninu'cũcã'rõsa'a.

27 Benjamí ni'cũ yai uagu weronojõ nimi.

Ñamiña'cũrõrẽ wa'icure ñe'eba'a'cu weronojõ nimi.

Ñamica'a pe'ere cã ba'adu'a'que di'ire ãpẽrãrẽ ducawaagu weronojõ nimi", nicu niwĩ Jacob.

28 Náta nima doce curaricjãrã Jacob põ'rã nituriarã. Tere Jacob cã põ'rãrẽ nanucũrẽ añurõ wa'ato nígũ, Ô'acũrẽ sãrĩbosacu niwĩ.

Jacob cã wẽrĩ'que ni'i

29 Ni'cã numu Jacob cã põ'rãrẽ "Yu'u wẽrĩca be'ro a'tiro weepa" ni, dutise cũucu niwĩ. "Yu'u wẽrĩatjo cã'rõ du'sa'a. Yu'u wẽrĩca be'ro yu'u ñecũsumuarẽ yáaca tutiputa siosõrõcũuapa. Ti tuti Efró hitita masũ ya di'tapu nisa'a. **30** Canaá di'tapu ti tuti Macpela wãmetiropu nisa'a. To Mamre wãmetiro diajõpu tojasa'a. Abrahã ti tutire, ti di'ta me'rãta Efróre duucã'cu niwĩ. Tojo weero ti tuti nipe'tirã Abrahã acawererã nituriarãrẽ yaatji tuti nicaro niwũ. **31** Topu Abrahãrẽ, cã numo Sarare yaarã siosõrõcũuocãrã niwã. Tojo nicã topu Isaare, cã numo Rebecare yaacãrã niwã. Yu'u quẽ'rã yu'u numo Leare topu yaawu. **32** Ti di'ta, ti tuti hitita masãrẽ duuno'caro niwũ", nicu niwĩ.

33 Jacob cã põ'rãrẽ a'tere wẽrẽca be'ro apaturi ejapeja, wẽrĩa wa'acu niwĩ.

50 1 Cũ pacu wẽrĩcã ñ'agũ, José cã pacu ya upure paamu'rĩpeja, utiguta, mi'micu niwĩ. **2** Be'ro acoyeri masã cã me'rã da'rarãrẽ cã pacu Jacob ya upure boaticã'to nígũ, u'se, tojo nicã boatiscore wa'reducu niwĩ. Na cã duti'caronojõta weecãrã niwã. **3** Te tojo weese cuarenta numuñĩ cjase nicaro niwũ. Egiptocjãrã masã setenta numuñĩ cã wẽrĩ'quere bujaweticãrã niwã.

4 Ticuse numuñĩ yu'rũca be'ro José faraó ya wi'ipu nirã me'rã ucũcu niwĩ. Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Musã, yu'ure añurõ ëjõpeorã, faraóre a'tiro werebosarã wa'aya:

5 "Joseré cã pacu cã wẽrĩatji duporo Canaá di'tapu cã masãpe cã basu apóca tutipure yaadutiapu. 'Ô'acũ wãme me'rã tojota weeguti', nidutiapu. Tojo weegu José mu'urẽ cã pacure 'Yaagu wa'ato', nidutiami. 'Yaatoja, majãmitojatiguti', niami", niña, ni wereo'ocu niwĩ José.

6 Faraó cãrẽ queti o'ócu niwĩ:

—Mũ'ch pacure yaagu wa'aya. Cũ weeduti'caronojõta weeya, nicu niwĩ.

7 Be'ro José cũ pacure yaagu wa'acu niwĩ. Nipe'tirã wiorã faraõrẽ da'ratamurĩ masã Egiptocjãrã Joseré ba'patiwã'cãcãrã niwã. **8** Tojo nicã, cũ mijĩ acawererã waro, José acawererã, cũ ma'misumua wa'acãrã niwã. Gosépuma na põ'rã wĩ'marã, tojo nicã na ecarã se'saro tojacãrã niwã. **9** Æpërã quẽ'rã surara cabayua wejese co'ri me'rã, tojo nicã Æpërã cabayua me'rã Joseré ba'patiwã'cãcãrã niwã. Tojo weerã masã pãjãrã waro nicãrã niwã.

10 Na Goren-ha-atad wãmetiro na trigo sũ'aweeropu etarã, wẽrĩ'cu mijĩrẽ wãcũ, ɸpũtu caricũ, uticãrã niwã. To Jordã wãmetiri maa pũ'to tojacaro niwũ. Ni'cã semana José cũ pacu mijĩrẽ wãcũ, bujaweticu niwĩ.

11 Ti di'tapu nirã cananeo masã na tojo weesere i'arã, a'tiro nicãrã niwã: “Egiptocjãrã masã wẽrĩ'cãrãrẽ yaarã, pajiro bujawetise me'rã tojo weesama.” Tojo weerã na tojo wee'carore Abel-mizraim pisucãrã niwã. Dia Jordã mujĩpũ mujãtiro pe'e tojasa'a.

12 Jacob põ'rã nipe'tise na pacu duti'caronojõta weecãrã niwã. **13** Tojo weerã cũ mijĩrẽ Canaãpu yaarã wa'arã miacãrã niwã. Mía, Macpela wãmetiro nirĩ tutipu yaacãrã niwã. Ti tutire Abrahã Efrõ hitita masũrẽ dúuca tuti nicaro niwũ. Ti tutire Abrahã nipe'tirã yũ'ch acawererãrẽ yaatji tuti nirõsa'a nígũ, duucu niwĩ. Ti di'ta Mamre wãmetiro diacjũ pe'e tojasa'a. **14** José cũ pacure yáaca be'ro, cũ ma'misumua, nipe'tirã cũrẽ ba'pati'cãrã me'rã Egiptopu majãmitojaacu niwĩ.

José cũ catitũose numũrĩ cjase ni'i

15 Na pacu Jacob wẽrĩ'ca be'ro José ma'misumua a'tiro wãcũcãrã niwã: “Apetero weegu José marĩ me'rã uasami. Marĩrẽ i'asĩ'rĩtibosami. Marĩ cũrẽ ña'arõ wee'quere marĩrẽ a'mebosami”, ni wãcũcãrã niwã.

16 Tojo weerã José ma'misumua Æpërã me'rã “Marĩ pacu wẽrĩ'atji duporo a'tiro niwĩ”, ni queti o'ócãrã niwã Josepũre. **17** “Mũ'ch ma'misumuarẽ pajaña'cureapa. Na mũ'urẽ ña'arõ wee'quere acobojoya,” niwĩ marĩ pacu. “Tojo weegu mũ'ch ùsãrẽ pajaña'a, acobojoya. Ûsã quẽ'rã mũ'ch pacu ãjõpeo'cure ãjõpeorã ni'i”, ni queti o'ócãrã niwã.

Na tojo nicã tu'ogu, José ɸpũtu uticu niwĩ. **18** Cũ utĩca be'ro José ma'misumua cũ tiropu ejacãrã niwã. Cũrẽ i'arã, paamu'rĩque'a, a'tiro nicãrã niwã:

—Ûsã a'to ni'i. Mũ'urẽ da'rawã'ñaco'terã sãjã'a.

19 José pe'e narẽ yũ'ticu niwĩ:

—Ne uiticã'ña. Yũ'ch Õ'acũ mejẽta ni'i. **20** Mũsã yũ'ure ña'arõ weesĩ'rĩcãrã nimiwũ. Õ'acũ pe'e te ña'ase wa'abo'quere añurõ wa'acã weecu niwĩ. Tojo weegu pãjãrã masãrẽ ɸjũaboabo'cãrãrẽ yũ'rũweticã weecu niwĩ. **21** Tojo weerã mũsã uiticã'ña. Yũ'ch mũsãrẽ, mũsã põ'rãrẽ ba'ase o'oguti.

José narē ma'ise me'rã ucũcũ niwĩ. Tojo weerã ne mejēcã wãcũnemoticãrã niwã majã.

José cũ wērĩ'que ni'i

22 José nipe'tirã cũ pacũ acawererã pãjãrã me'rã Egiptopũre niseticũ niwĩ. Cũ ciento diez cũ'marĩ caticũ niwĩ. **23** Tojo weegũ Efraí põ'rã cũ pãrãmerã nituriarãpũre i'acũ niwĩ. Tojo nicã, Manasés macũ Maquir põ'rã bajuacã, cũ põ'rã weronojõ tojacãrã niwã.

24 Be'ro José cũ ma'misũmũarē nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ wērĩatjo cã'rõ du'sa'a. Õ'acũ mũsãrē weetamugũ a'tigũsami. Cũ Abrahãrē, Isaare, Jacore “Canaá di'tare o'ogũti” ní'caronojõta weegũsami. A'ti di'tapũ ní'cãrãrē topũ miagũsami. **25** Diacjũta Õ'acũ mũsãrē weetamugũ a'tigũsami. Tojo wa'acã, ye õ'arĩ mejãrē mũsã miaña. “Õ'acũ wãme me'rã tojota weerãti”, niña, nicũ niwĩ.

—Jaũ, Õ'acũ wãme me'rã mũ'ũ ní'caronojõ weerãti, nicãrã niwã.

26 José ciento diez cũ'marĩ cũogũ, Egiptopũ wērĩcũ niwĩ. Cũ ya upũre boatiseco me'rã wa're, masãacaropũ misãacãrã niwã.

Éxodo

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Génesis be'ro Éxodo wāmetiri pūrī ni'i. Éxodo nírō, “wijase” nisī'rīrō wee'e. Éxodo nū'cārī curare Israe curuacjārā Egiptopᵃ nicārā niwā. Israe curuacjā Egiptopᵃ wa'anū'cā'cū José nicū niwī. Íaña Génesis 37. Génesis wāmetiri pūrī yapa José wērī'quere weresa'a. Israe curuacjārā pājārā masāputi, Egiptopᵃ se'sa wa'acārā niwā. Be'ropᵃ Egiptocjū wioᵃ faraō na nino'gū Joseré masī'ti'cū sājācū niwī. Cū narē da'rawā'ñācō'terā wa'acā weecū niwī. Egiptocjārā narē ʔpᵃtᵃ da'raduticārā niwā. Israe curuacjārā pūrō pi'etirā, Ō'acū cū weetamusere sērīcārā niwā. Na tojo sērīcā tᵃ'ogᵃ, Ō'acū narē Moisére ti di'tare sᵃ'ori miiwjadutigᵃ o'ócū niwī.

Ō'acū cū tutuase me'rā Moisé peje ī'a ᵃcᵃsere wee'loca be'ro, Egiptocjū wioᵃ Israe curuacjārārē Egiptopᵃre wijaduticū niwī. Be'ro na masā marīrō, yucū marīrōpᵃ sijācaterore Ō'acū Moisé me'rā narē dutise cūcū niwī. Tojo nicā narē ni'cā wi'li wa'icūrā caseri me'rā wéca wi'li, cūrē ējōpeori wi'ire weeduticū niwī. Ti wi'li po'peapᵃ Ō'acū cū “Masā me'rā añurō weeguti” ní'quere sᵃ'ori acaro nicaro niwū. Ti acaro po'peapᵃ diez dutise ojano'que ūtā p̄jīrī me'rā wee'que sāñacaro niwū.

A'ti pūrī Éxodore Moisé ojacū niwī.

Israe curuacjārā Egiptopᵃ pi'eti'que ni'i

1 1 Israe curuacjārā Jacob pō'rā cū me'rā Egiptopᵃ wa'a'cārā, a'ticūrā nicārā niwā. Nipe'tirā nanūcū na nūmosānumia, na pō'rārē miacārā niwā. **2-4** A'ticūrā nicārā niwā: Rubén, Simeó, Leví, Judá, Isacar, Zabuló, Benjamí, Dan, Neftalí, Gad, Aser nicārā niwā. **5** Na nipe'tirā Jacob pō'rā, tojo nicā na pāramerā nírā setenta nicārā niwā. José pe'le Egiptopᵃ nitojacū niwī.

6 Be'ropᵃ José, cū ma'misᵃmᵃ, cū acabiji, tojo nicā nipe'tirā na ya turicjārā quē'rā wērīa wa'acārā niwā. **7** Na Israe curuacjārā^a pe'le pājārā waro pō'rāticārā niwā. Tojo weerā masāputiyᵃ'rᵃ, pājārā waro wa'acārā niwā. Ti di'ta Egiptopᵃre se'sa wa'acārā niwā.

8 Be'ropᵃre Egiptore apī wioᵃ sājācū niwī. Cū José ye cjasere masīticū niwī. Cūmasārē nicū niwī: **9** “Israe curuacjārā marī yᵃ'rᵃoro pājārā waro nima. Tojo nicā marī yᵃ'rᵃoro tutuarā nima. **10** Tojo weerā na pō'rātinemotićā'to nírā, ¿de'ro weeroᵃamitito? Marī cā'mota'aticāma,

^a 1.7 Israe curuacjārā Jacob pāramerā nituriarā nicārā niwā. Ō'acū Jacore cū wāme “Israe” dᵃcayucū niwī. Gn 32.28.

a'mewējēse wa'a, marīrē ĩ'atu'tirā me'rā a'mesũ'a, marī me'rā a'mewējē, marī ya di'tare wijawā'cābosama”, nicu niwī.

11 Tojo weerā faraó, Egiptocjārā wiogu, tojo nicā āpērā wiorā Egiptocjārārē sũ'ori da'rase dutiri masārē sōrōcārā niwā. Tutuaro me'rā Israe curuacjārārē da'radutipecārā niwā. Narē cū ba'ase nũrōatje macārīrē Pitón, Ramsés wāmetise macārīrē yeeduticārā niwā. **12** Narē pũrō da'radutipemicā, nemorō masāputicārā niwā. Tojo weerā Egiptocjārā narē pũrō uicārā niwā.

13 Da'rase dutiri masā Israe curuacjārārē pajaña'rō marīrō da'radutipenemocārā niwā. **14** Na catiri ɯmũcore ña'abutiario pi'eticā weecārā niwā. Di'ta sa'beduti, te di'ta cujirire yeeduti, tojo nicā cāpũ cjasere da'radutipecārā niwā. A'te nipe'tise na Israe curuacjārārē tojo weesere ne pajaña'ticārā niwā. **15** Apeyema tja faraó numia wĩ'marā bajuari cura co'terā numia Sifra, Fúa wāmetirārē a'tiro nicu niwī:

16 —Mũsā hebreo masā numia pō'rāticā co'terā, ɯmũ, numio niti nírā, añurō ĩ'aña. Numio nicā, cūña. ɯmũ pũrīcārē wējēcā'ña, nicu niwī.

17 Cū tojo nimicā, co'terā numia pe'e Ō'acūrē wiopesase me'rā tũ'oña'rā, wiogu cū dutisere weeticārā niwā. Tojo weerā wĩ'marā ɯmũarē wējēticārā niwā. **18** Na tojo wējēticā tũ'ogu, faraó na numiarē pijiocu niwī:

—¿De'ro weerā mũsā wĩ'marā ɯmũarē wējētiati? ni sērītiña'cu niwī.

19 Na faraórē yũ'ticārā niwā:

—Hebreo masā numia Egiptocjārā numia weronojō nitima. Na tutuarā numia niyurā, ũsā etase dũporo wũatojacārā niama, ni yũ'ticārā niwā.

20-21 Na wĩ'marā ɯmũarē wējētiyucā, Israe curuacjārā pājārā waro masāputinemo, nemorō tutuarā wa'acārā niwā. Co'terā numia Ō'acūrē wiopesase me'rā tũ'oña'yucā, na quērārē pō'rāticā weecu niwī. **22** Be'ro faraó nipe'tirā Egiptocjārārē a'tiro duticu niwī: “Nipe'tirā hebreo masā ɯmũa bajuacā, dia Nilopu doqueñocō'acā'ña. Numia dia'cūrē dũ'aya”, nicu niwī faraó.

Moisé cū bajua'que ni'i

2 **1** Faraó cū Israe curuacjārā pō'rā ɯmũarē wējēdutiri cura ni'cũ ɯmũ Leví ya curuacjũ ti curuacjō me'rāta omocā dũ'tecu niwī. **2** Co nijĩpaco wa'a, ɯmũrē pō'rātico niwō. Cū wĩ'magũ añugũ nicā ĩ'agō, ĩ'tia mujĩpũ cūrē nũocũoco nimiwō. **3** Co cūrē nũopōtēotibosa'a majā nígō, ni'cā bati na su'áca batire mii, aco sājārī nígō, ope me'rā bi'aco niwō. Tojo weetu'ajanũ'cō, wĩ'magũrē ti batipu sãaco niwō. Sãatoja, dia Nilo sumuto nise queri wa'teropu po'obũroco niwō. **4** Po'obũrotoja, cū ma'miorē “¿De'ro wa'agusari?” nígō, “Yoacureropu tojanũ'cā ĩ'ao'oña”, nico niwō.

5 To be'ro faraó macō diarũ u'ago bu'aco niwō. Core da'raco'terā numia ti maa sumuto sijabaque'ari cura, co pe'e ti batire te queri wa'teropu

pa'sacã ì'abocaco niwõ. Ì'a, ni'cõ core da'raco'tegore piji, ti batire miitidutico niwõ. **6** Ti batire pão, wì'magũ utigure ì'aco niwõ. Cãrẽ ì'agõ, pũrõ pajaña'co niwõ.

—Á'rĩ wì'magũ hebreo masã macũ nisami, nico niwõ.

7 Co tojo weecã ì'agõ, cũ ma'mio ì'awã'cã, faraó macõrẽ nico niwõ:

—¿Ni'cõ hebreo masõ ã'rĩ wì'magũrẽ miomasõacjore yu'ũ pijigo wa'acã ʘasari? nico niwõ.

8 —Ûũ, ni'cõ pijigo wa'aya, nico niwõ.

Co tojo nicã tũ'ogo, wì'magũ pacore pijigo wa'aco niwõ.

9 Be'ro cũ paco etacã ì'agõ, faraó macõ core nico niwõ:

—Á'rĩ wì'magũrẽ mia, yu'ũre masõbosaya. Yu'ũ mũ'ũrẽ wapayegoti, nico niwõ.

Tojo weego wì'magũ paco cũrẽ mia, masõco niwõ. **10** Cũ bũcũcure nicãpũ, faraó macõrẽ wiaco niwõ. Co pe'le co macũ diácjũrẽ weronojõ tojacã weeco niwõ. Cũrẽ Moisé wãme õ'oco niwõ. “Diapũ po'obũro'cure miwũ” nígõ, tojo wãme õ'oco niwõ.

Moisé Egiptopũ ní'cu du'tiwija'que ni'ì

11 Peje cũ'marĩ be'ro Moisé bũcũpũ nígũ, ni'cã nũmũ cũ acawererãrẽ ì'agũ wa'acu niwĩ. Topũ hebreo masãrẽ ʘpũtu da'radutipecã ì'acu niwĩ. Ni'cũ Egiptocjũ cũ acaweregũ hebreo masũrẽ paacã ì'acu niwĩ. **12** Cũrẽ tojo weecã ì'a, añurõ ì'astepeo, “Ápẽrã marĩma” ni, Egiptocjũrẽ wẽjẽ, nucũporopũ yaacũucã'cu niwĩ. **13** Ape nũmũ cũ acawererã nigõpũ wa'acu niwĩ tja. Puarã hebreo masãrẽ a'mequẽcã ì'acu niwĩ. Tojo wee, apĩrẽ paagũre sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿De'ro weegũ mũ'ũ acaweregũre paati? nicũ niwĩ.

14 Cũ pe'le yu'ticu niwĩ:

—¿Noa mũ'ũrẽ ʘsãrẽ beseacjũ, wiogũ sõrõati? ¿Mũ'ũ Egiptocjũrẽ wẽjẽ'caro weronojõ yu'ũre wẽjẽsĩ'rĩsari? nicũ niwĩ.

Tere tũ'ogu, Moisé pũrõ uicu niwĩ. “¡Aco! Yu'ũ Egiptocjũrẽ wẽjẽ'quere masĩtojpã”, nicũ niwĩ.

15 Faraó cũ Egiptocjũrẽ wẽjẽ'quere tũ'ogu, Moisére wẽjẽsĩ'rĩgũ, cũrẽ ñe'eduticu nimiwĩ. Moisé pe'le faraórẽ du'tigu, Madiá wãmetiropũ nisetigu wa'acu niwĩ. Topũ etagũ, aco wijari pe na se'eca pe pũ'to ejanujãcu niwĩ.

16 Madiácjũ pa'ì, Reuel^b wãmetigu siete numia põ'rãticũ niwĩ. Ti nũmũrẽta na numia ti pepũ aco waarã wa'acãrã niwã. Na pacũ yarã ovejare tĩarãtirã, sĩ'rĩse co'ripũ aco pio mu'muorã a'ticãrã nimiwã.

17 Ápẽrã ʘmũa oveja, cabra co'terã pe'le eta, na numiarẽ cõ'atõrõcã'cãrã

^b 2.16 Reuere apeterore Jetro pisucãrã niwã. Ex 3.1; apetero pe'ere tja cũrẽ Hobab pisucãrã niwã. Jue 4.11.

niwã. Na tojo weecã ì'agũ, Moisé wã'cãnu'cã, na numiarẽ caribocã cã'mota'acũ niwĩ. Be'ro acore waamíi, sî'rîse co'ripũ piosãa, na yarã ovejare tĩacu niwĩ.

18 Na numia pacũ tiropũ dajacã, narẽ sêrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿De'ro weerã ni'cãcãrẽ maata dajati?

19 Na cûrẽ yu'ticãrã niwã:

—Ni'cũ Egiptocjũ oveja cabra co'terãrẽ cã'mota'abosami. Be'ro aco waamíi, marĩ yarã ovejare tĩami.

20 Na tojo nicã tu'ogu, narẽ sêrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿No'opũ niati cã? ¿De'ro weerã cûrẽ cõ'awã'cãtiati? Cûrẽ ba'adutirã pijirã wa'aya, nicũ niwĩ.

21 Tojo wee Moisé Reuel ya wi'ipũ eja, ba'acũ niwĩ. Cũ “Ûsã me'rã tojayá” nicã, “Jaũ” ni, na me'rã nisetiçu niwĩ. Be'ro Reuel cũ macõ Séforare Moisére numisocu niwĩ. **22** Be'ro co nijipaco wa'a, ni'cũ macûtico niwõ. Moisé cûrẽ Gersón^c wãme ò'ocũ niwĩ. “Yu'ũ ãpẽrã ye di'tapũre aperocjũ weronojõ tu'õña'a. Tojo weegu cûrẽ Gersón wãme ò'o'o”, nicũ niwĩ.

23 Peje cû'marĩ be'ro Egiptocjũ wioçu wêrĩa wa'acũ niwĩ. Tojo wêrĩmicã, Egiptocjãrã Israe curuacjãrãrẽ ɸɸɸɸ da'radutipe, pi'eticã weenu'cũcã'cãrã niwã. Tojo weerã na bujawetiyu'rũa, Ò'acûrẽ “Ûsãrẽ weetamuña”, ni sêrĩ, caricũnu'cũcã'cãrã niwã. Ò'acũ na caricũsere tu'ocũ niwĩ. **24** Tere tu'ogu, cũ todɸporopũ Abrahã, Isaa, Jacob me'rã apo'quere wãcũcũ niwĩ. **25** Tojo weegu na pi'etisere ì'agũ, pajaña'cũ niwĩ.

Ò'acũ Moisére piji'que ni'i

3 **1** Moisé cũ mañecũ Jetro^d yarã ovejare co'tecũcũ niwĩ. Jetro Madiácjũ pa'i nicũ niwĩ. Ni'cã numũ Moisé Jetro yarã ovejare masã marĩrõpũ yu'rũa, téé Ò'acũ yagu^e ãrũgũ Horeb^f wãmeticjũpũ miacu niwĩ. **2** Topũ ni'cũ zarza wãmetiri siti ãjũrĩ põ'rã decopũ Ò'acũ cũ basuta nimigũ cûrẽ wereco'tegu weronojõ upusãjãnu'cã,^g cûrẽ bajuacu niwĩ. Ti pecame'e ãjũcaro niwũ, ãjũrõ pe'e. Mejõ ãjũpe'tidijaticaro niwũ. **3** Tere pũrõ ì'agũ, Moisé a'tiro wãcũcũ niwĩ: “¿Ñe'enojõ niti tojo wa'ase? ¿De'ro weero ti zarza ãjũpe'tiweti? nígũ, ì'agũ wa'aguti,” ni wãcũcũ niwĩ.

4 Ò'acũ Moisére ti me'erẽ ì'awã'cãticã ì'acũ niwĩ. Ti zarza siti decopũ nígũ, cûrẽ pisucu niwĩ:

—¡Moisé! nicũ niwĩ.

—A'topũ ni'i, ni yu'tiçu niwĩ Moisé.

^c 2.22 Hebreo ye me'rã Gersón “ape di'tacjũpũ weronojõ tu'õña'se” nisi'rĩrõ wee'e.

Ex 18.3. ^d 3.1 Jetrore apeterore Reuel pisucãrã niwã. Ex 2.18. Apeterore Hobab pisucãrã niwã. Jue 4.11. ^e 3.1 “Ò'acũ yagu ãrũgũ” níró, “Ò'acũ tigupũ nimi” nisi'rĩrõ wee'e. ^f 3.1 Ò'acũ Horeb apeterore Sinaí wãmetiçaro niwũ. ^g 3.2 Ì'aña Gn 16.7 docapũ oja'quere.

5 Tojo nitoja, Õ'acũ cūrē nicu niwī:

—Pũ'toacãpu a'titicã'ña. Mũ'ch ye sapatu caserire tuweeya. Mũ'ch ʉ'tacũurõ añurõ yũ'ch niró waro ni'i. **6** Yũ'ch mũ'ch ñecũsumua Abrahã, Isaa, Jacob ëjõpeo'cu Õ'acũ ni'i, nicu niwī.

Moisé Õ'acũrē ï'auí nicu niwī. Tojo weegu cũ diapoare mo'acu niwī.

7 Be'ro Õ'acũ ninemocu niwī tja:

—Yarã masã Israe curuacjãrã na Egiptopũ pi'etisere añurõ ï'apũ. Narë sũ'ori da'rase dutiri masã da'radutipesere caributirã caricũcã tũ'oapũ. Na pi'etisere añurõ masĩ'i. **8** Tojo weegu narë yũ'rũogũ, dijatiapũ. Egiptocjãrã doca nirãrë miiwĩorëgũti. Ti di'tapũ nirãrë miiwija, añurĩ di'ta, pajiri di'tapũ miagũti. Cabra õpëco, mumiacõ pajiro aco o'mabũroro weronojõ nirĩ di'ta ni'i. Cananeo masã, hitita masã, amorreo masã, ferezeo masã, heveo masã, jebuseo masã na nirĩ di'ta ni'i. **9** Israe curuacjãrã narë da'radutipesere “Caributia wa'asa'a” ni caricũsere tũ'oapũ. Tojo nicã, Egiptocjãrã narë ña'arõ wepecã ï'apũ. **10** Tojo weegu wa'abaque'oya. Yarã masã Israe curuacjãrãrë Egiptopũre miiwĩrõdutigu, faraó tiropũ mũ'urë o'ógũtigũ we'e.

11 Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Moisé Õ'acũrē nicu niwī:

—Yũ'ch mejõ nigũ ni'i. Tojo weegu ʒde'ro weegu yũ'ch faraó tiropũ wa'a, Israe curuacjãrã Egiptopũ nirãrë miiwĩrõbosari? nicu niwī.

12 Õ'acũ cūrē a'tiro ni yũ'ticu niwī:

—Yũ'ch mũ'ch me'rã nigũsa'a. Yarã masã Egiptopũ nirãrë miiwĩrõca be'ro musã nipe'tirã a'tigu ũrũgũpu yũ'ure e'catipeorãsa'a. Tojo wa'acã, “Diacjũta Õ'acũ yũ'ure o'oámi”, ni masĩgũsa'a.

13 Moisé pe'e Õ'acũrē a'tiro ni yũ'tinemocu niwī:

—Yũ'ch Egiptopũ wa'a, Israe curuacjãrãrë “Õ'acũ, marĩ ñecũsumua Abrahã, Isaa, Jacob wiogũ musã tiropũ yũ'ure o'oámi” ni werecã, na yũ'ure “ʒDe'ro wãmetiti cũ?” ni sërĩtiña'bosama. To pũrĩcãrë, ʒnarë de'ro ni yũ'tibosari?

14 Õ'acũ cūrē yũ'ticu niwī:

—Yũ'ũta ni'i niwũagũta. Israe curuacjãrãrë weregu, “Yũ'ũta ni'i” nigũ musã tiropũ yũ'ure o'oámi, niña.

15 Apeye Õ'acũ Moisére nicu niwī tja:

—Israe curuacjãrãrë a'tiro ni wereya: “Õ'acũ, musã ñecũsumua Abrahã, Isaa, Jacob wiogũta musã tiropũ yũ'ure o'oámi”, ni wereya. A'te yũ'ch wãme ninu'cũcã'rõsa'a. Nipe'tirã be'rocjãrãpu a'ti wãmerë yũ'ure pisunu'cũcã'rãsama. **16** Egiptopũ wa'a weetjãgũ, Israe curuacjãrã wiorãrë neocũu, a'tiro niña: “Õ'acũ, musã ñecũsumua Abrahã, Isaa, Jacob wiogũ, yũ'ure bajuami. Musã ye cjasere a'tiro niami: ‘Narë añurõ ï'anũũapũ. Egiptocjãrã narë ña'arõ weepesere ï'apũ’, niami. **17** Apeye yũ'ure ninemoami: ‘Egiptocjãrã narë ña'arõ weepesere yũ'rũweticã weegusa'a,’ niami. Tojo wee musãrë ti di'tapũ miiwija, cananeo masã, hitita masã,

amorreo masã, ferezeo masã, heveo masã, jebuseo masã nirĩ di'tapu miagũsami. Ti di'ta añurĩ di'ta cabra õpẽco, mumiaco aco o'mabũroro weronojõ nirĩ di'ta nisa'a", ni weredutiami, nicu niwĩ. **18** Mũ'u wiorãrẽ tojo werecã, mũ'urẽ yũ'tirãsama. Tojo weegu Egiptocjũ wioгу tiropu na me'rã wa'aya. Cũrẽ a'tiro ni wereya: “Õ'acũ, hebreo masã wioгу, ùsãrẽ põtẽrĩgũ ejami. Tojo weegu i'tia nũmu wa'aro ùsãrẽ yucu marĩrõ, masã marĩrõpu du'uo'oya. Topu Õ'acũ ùsã wioгure wa'icũrãrẽ wẽjẽ ùjũamorõpeorã wa'arãti”, niña. **19** Mũsã tojo nimicã, yũ'u tutuaro me'rã cũrẽ wee'loticã, Egiptocjũ wioгу mũsãrẽ du'uwĩrõsome. **20** Tojo weegu yũ'u tutuasere ï'ogũ, peje ï'a ucũase me'rã Egiptocjãrãrẽ bu'iri da'regutĩ. Tojo wéeca be'ro faraó mũsãrẽ du'uwĩrõgũsami. **21** Apeyema, yũ'u Egiptocjãrã mũsãrẽ añurõ wãcũcã weeguti. Tojo weerã apeyenojõ marĩrã wa'asome. **22** Nipe'tirã Israe curuacjãrã numia Egiptocjãrã numia na ye wi'seri pu'to nirãrẽ, tojo nicã ãpẽrã numia na ya wi'ipu nirãrẽ uru me'rã wee'que, plata me'rã wee'que, tojo nicã su'ti sãrĩrãsama. Te su'ti na põ'rã sãñatje nirõsa'a. Tojo wee Egiptocjãrã cũose añusere miape'ocã'rãsama, nicu niwĩ Õ'acũ.

4 **1** Moisé Õ'acũrẽ yũ'ticu niwĩ:

—Na yũ'u tojo nisere eĩjõpeosome. Tojo nicã yũ'u dutisere yũ'tisome. Yũ'tironojõ o'orã, a'tiro pe'e nirãsama: “Õ'acũ mũ'urẽ bajuatiapĩ”, nirãsama, nicu niwĩ Moisé.

2 Õ'acũ, “¿Mũ'u omocãpũre ñe'enojõrẽ cnoti?” ni sãrĩtiña'cu niwĩ. “Yũ'u tuacju ni'ĩ”, ni yũ'ticu niwĩ.

3—Tigũre nucũcãpũ doquecũuña, nicu niwĩ Õ'acũ.

Moisé tere tũ'ogu, nucũcãpũ doquecũucu niwĩ. Cũ tojo weecãta, tigũ tuacju añã dojocarõ niwũ. Tojo wa'acã ï'agũ, Moisé ui dustimajãcu niwĩ.

4 Õ'acũ pe'e cũrẽ nicu niwĩ:

—Omocãrẽ síoo, cũ pĩcõrõrẽ ñe'eña.

Moisé cũ omocãrẽ síoo, añã pĩcõrõrẽ ñe'ecu niwĩ. Cũ tojo ñe'ecãta, añã nimi'cu tuacju dojocarõ niwũ tja.

5—A'tere ï'arã, “Õ'acũ na ñecũsumũa Abrahã, Isaa, Jacob wioгу cũrẽ bajuapĩ”, nirãsama, nicu niwĩ Õ'acũ.

6 Be'ro Õ'acũ ninemocu niwĩ:

—Ni'cãrõacãrẽ mũ'u ya omocãrẽ mũ'u ya su'tiro doca cutiro tiropu siosõrõña, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã, Moisé cũ ya omocãrẽ siosõrõcu niwĩ. Be'ro cũ ya omocãrẽ miiwĩrõ, ti omocãrẽ cãmĩ boari omocã ï'acu niwĩ. **7** Tere ï'agũ, Õ'acũ nicu niwĩ:

—Apaturi mũ'u ya omocãrẽ mũ'u ya su'tiro doca cutiro tiropu siosõrõña tja.

Õ'acũ dutironojõta Moisé weecu niwĩ. Cũ ya omocãrẽ miiwĩrõcãta, nipe'tiro cũ upu weronojõ añurĩ omocã tojocarõ niwũ. **8** Be'ro Õ'acũ ninemocu niwĩ:

—Mũ'u nimũ'tāse weeĩ'ose me'rã ějõpeotirã, mũ'u dutisere weetirã, apetero weerã be'ro apaturi weeĩ'ose me'rã ějõpeobosama. **9** Mũ'ũrẽ a'te pũaro mũ'u weeĩ'ose me'rã ějõpeoti, mũ'u dutisere weeticãma, a'tiro weeya. Diarũ acore waamíí, nucũcãrũ piocũoña. Mũ'u topũ waamíí piocũse nucũcãrũ dí dojorosa'a, nicũ niwĩ.

10—Acoe, yũ'u wioɣũ. Yũ'u ucũme'rĩgũ niwe'e. Todũporopũ, tojo nicã mũ'u ni'cãrõacã yũ'u mũ'u me'rã ucũcã quẽ'rãrẽ añurõ ucũmasĩtisa'a. Nipe'tisetiri ucũgũ, cu'cu nisa'a, nicũ niwĩ Moisé.

11 Õ'acũ cũrẽ nicũ niwĩ:

—¿Noa masãrẽ ucũmasĩcã weeri? ¿Noa narẽ tũ'otićã, ucũtĩcã weeri? ¿Noa narẽ i'amasĩcã, o caperi bajutićã weeri? Yũ'ũta tojo weewũ. **12** Tojo weegũ mũ'u na masã tiropũ wa'aya. Mũ'u narẽ ucũcã weetamugũti. Mũ'u narẽ ucũatjere yũ'u mũ'ũrẽ weregũti.

13 Moisé ne wa'asĩ'rĩticũ niwĩ. Tojo weegũ a'tiro nicũ niwĩ:

—Acoe, yũ'u wioɣũ. Apĩrẽ wa'aduticureya, nicũ niwĩ.

14 Tere tũ'ogũ, Õ'acũ Moisé me'rã ua wa'acũ niwĩ. Tojo weegũ cũrẽ nicũ niwĩ:

—Mũ'u ma'mi Aarõ pe'e añurõ ucũme'rĩgũ nimi. Mũ'u weronojõ Leví ya curuacjũ nimi. Cũ mũ'ũrẽ põtẽrĩgũ a'tisami. Mũ'ũrẽ i'agũ, ɣputũ e'catigũsami. **15** Cũ me'rã ucũña. Cũ masãrẽ ucũatjere añurõ wereya. Yũ'u mũsã pũarãrẽ ucũcã weegũti. Mũsãrẽ, mũsã weeatjere queoro weregũti. **16** Mũ'u Aarõrẽ ucũgũ, yũ'u Õ'acũ cũrẽ ucũgũ weronojõ ucũgũsa'a. Aarõ pe'e mũ'u weresere masãrẽ wereturiagũsami. **17** A'tigũ tuacjũre miaña. Tigũ me'rã peje i'a ɣcũase weeĩ'ogũsa'a, nicũ niwĩ Õ'acũ.

Moisé Egiptopũ majãmitojaa'que ni'i

18 Moisé cũ mañecũ Jetro ya wi'ipũ dajagũ, cũrẽ nicũ niwĩ:

—Yũ'u apaturi Egipto di'tarũ wa'acã yũ'ũre du'uo'oya. Topũ yũ'u acawererã waro nisama. Na catimiti nígũ, narẽ i'asĩ'rĩgũcoro, nicũ niwĩ.

—Jaũ, añurõ wa'aya, ni yũ'ticũ niwĩ Jetro.

19 Moisé cũ Madiã wãmetiropũ nícaterore Õ'acũ cũrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Egiptopũ dajatojaaya. Mũ'ũrẽ wẽjẽsĩ'rĩmi'cãrã wẽrĩpe'tiatojama.

20 Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Moisé cũ mũmorẽ, cũ põ'rãrẽ “Te'a” nígũ, ni'cũ wĩ'magũ burro bu'ipũ narẽ miipeo, Egiptopũ sũ'ori dajatojaacũ niwĩ. Tojo nicã tuacjũ, Õ'acũ cũrẽ miaduti'cũre miacũ niwĩ.

21 Be'ro Õ'acũ Moisére a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'u mũ'ũrẽ peje i'a ɣcũasere weeĩ'omasĩcã weearũ. Tojo weegũ mũ'u Egiptopũre etagũ, faraó i'orõpũ te pejere weeĩ'oña. Yũ'u pe'e faraórẽ mũsãrẽ yũ'rũnũ'cãcã weegũti. Tojo weegũ Israe curuacjãrãrẽ du'uwĩrõsome. **22** Cũ tojo weecã, mũ'u cũrẽ nigũsa'a: “Ûsã wioɣũ Õ'acũ a'tiro niami: ‘Israe curuacjãrã yũ'u macũ, masã ma'mi weronojõ nima.

23 Yũ'ũre e'catipeorã wa'acã, narẽ du'uwĩrõña’, mũ'ũrẽ nitojamiarũ.

Mu'u pe'e narē du'uwīrōtiaru. Tojo weegu mu'u macū masā ma'mirē wējēgūsa'a", ni werecu niwī Ō'acū.

27 Moisé ma'aru wa'ari curare Ō'acū pe'e Aaróre a'tiro nicu niwī: "Masā marīrō, yucu marīrōpu wa'a, mu'u acabiji Moisére pōtērigū wa'aya." Tere tu'ogu, Aaró wa'a, Moisére Ō'acū yagu ūrūgūpu^h pōtērigū wa'acu niwī. Topu cūrē bocaejagu, pōtērī, añudutigu mi'micu niwī.

28 Be'ro Moisé, Aaróre Ō'acū cūrē wereduti'quere, tojo nicā peje cū ĩ'a ucūase ĩ'orāsa'a ní'quere werecu niwī. 29 Tu'ajanu'cō, na puarāputa Israe curuacjārā wiorārē neocūurā wa'acārā niwā. 30 Na tiropu ejacā, Aaró nipe'tise Ō'acū Moisére ní'quere werepe'ocā'cu niwī. Tojo nicā, masā ĩ'orōpūre, ĩ'a ucūase Ō'acū narē wee'oduti'quere wee'ocu niwī.

31 Masā tere ĩ'arā, cū ní'quere ējōpeocārā niwā. Ō'acū na p'letisere ĩ'a, narē pajaña'cā tu'orā, cūrē e'catipeorā, ejaque'acārā niwā.

Moisé, Aaró faraó me'rā ucū'que ni'i

5 1 Moisé, Aaró Israe curuacjārā wiorā me'rā ucūca be'ro, faraó tiropu wa'a, cūrē a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū, Israe curuacjārā wioгу, mu'urē a'tiro weredutiami: "Yarā masārē masā marīrō, yucu marīrōpu du'uo'oya. Na topu yu'ure e'catipeorā, bosenu mu weepeorāsama", niami, nicārā niwā.

2 Tere tu'ogu, faraó pe'e a'tiro yu'ticu niwī:

—¿Noanojō niti musā wioгу nigū? ¿De'ro wee cū dutisere tu'o, Israe curuacjārārē du'uwīrōbosari? Musā "ūsā wioгу Ō'acū" musā nigūrē masītisa'a. Tojo nicā Israe curuacjārārē ne du'uwīrōsome, nicu niwī.

3 Faraó tojo nicā tu'orā, Moisé, Aaró cūrē nicārā niwā:

—Ō'acū, hebreo masā wioгу, ūsārē pōtērigū a'ticu niami. Tojo weerā ūsā masā marīrō, yucu marīrōpu wa'arāsa'a. I'tia nūmu wa'ano'rōsa'a. Topu ūsā wioгу Ō'acūrē wa'icūrārē wējē, ūjūamorōpeorā wa'arāsa'a. Tojo weeticāma, duti pūrīse me'rā ūsārē bu'iri da'regusami. Tojo weetigu, a'mewējēse me'rā wērīcā weegusami, nicārā niwā.

4 Tere tu'ogu, faraó pe'e a'tiro nicu niwī:

—Moisé, Aaró, ¿de'ro weerā masārē da'radu'ucā weeti? Da'rarā wa'ato, nicu niwī.

5 Apeyere faraó nicu niwī:

—Nī'cārōacāma Israe curuacjārā a'ti di'tapūre pājārā waro masāputima. ¿Na pājārārē da'radu'ucā weesī'rīrā weeti?

6 Na tojo nīca nūmurēta faraó su'ori da'rase dutiri masārē, tojo nicā Israe curuacjārā narē dutituriarārē a'tiro duticu niwī:

7—Musā Israe curuacjārārē na wi'seri weerā yeese cujirire weedutirā, tábutire o'oticā'ña majā. Na basu wa'a weetjārā tábutire miirā wa'ato.

8 Toduporo na wi'seri weerã yee'que kujiri wee'carocã'rota weeato tja. Ne ni'cã cuji dñoticã'to. Na nijisijarã bajuróma a'tiro caricūma: “Te'a, marĩ wiogu Õ'acũrẽ e'catipeorã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeorã wa'arã”, nima. **9** Narẽ nemorõ tutuaro da'ranemocã weeya. Tojo weese me'rã narẽ nisoo weresere wãcũsome, nicãrã niwã.

10 Tojo weerã sũ'ori da'rase dutiri masã, tojo nicã Israe curuacjãrã narẽ dutituriarã Israe curuacjãrã wiorã tiropũ masãrẽ weredutirã wa'acãrã niwã:

—Faraó mũsãrẽ ni'cãcã me'rã ne tábutire o'onemodutitiami.

11 Ni'cãrõacãrẽ mũsã basuta tere mũsã no'o bocaro a'masijarã wa'arãsa'a. Tojo weemirã, toduporo mũsã yee'que kujirinũcũta yeerãsa'a tja. Ne dñosome, nicãrã niwã.

12 Tere tũ'orã, Israe curuacjãrã nipe'tiro Egiptopũ tábutire a'marã wa'acãrã niwã. **13** Faraó sũ'ori da'rase dutiri masã, nipe'tise nũmũrĩ masãrẽ na toduporo o'o'que kujiricã'rõta o'oduticãrã niwã. **14** Tojo nicã Egiptocjãrãta Israe curuacjãrã narẽ dutituriarãrẽ paamũjã, a'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro weerã mũsã ñamica'a, ni'cãcã quẽ'rãrẽ toduporopũ mũsã wee'carocã'rõta te kujirire weerã ãmũejaweti? nicãrã niwã.

15 Israe curuacjãrã narẽ dutituriarã pe'e faraó tiropũ cũrẽ a'tiro ni wererã wa'acãrã niwã:

—Wiogu, ãsã mũ'urẽ da'raco'terãrẽ ¿de'ro weegũ tojo ña'arõ weeti?

16 Mũ'ũ yarã sũ'ori da'rase dutiri masã ãsãrẽ tábutire o'otima. Tere o'otimirã, “Ticũse kujiri weeya”, nima. Tojo nicã, ãsãrẽ paama. ãsã mejẽta bu'iriti'i. Wiogu, mũ'ũ yarã da'rase dutiri masã bu'iritima, nicãrã niwã.

17 Faraó pe'e narẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Mũsã nijisijarã ni'i. Tojo weerã a'tiro ninu'cũ'u: “Ûsã wiogu Õ'acũrẽ wa'icũrãrẽ wẽjẽ, ãjũamorõpeorã wa'acã du'uo'oya”, ni'i.

18 Da'rará wa'aya majã. Mũsãrẽ tábuti o'otimicã, toduporo mũsã yee'que kujiricã'rõta yeeya, nicũ niwĩ.

19 Israe curuacjãrã narẽ dutituriarã faraó “Ticũse kujirita yeeya” nicã tũ'orã, diasaro tũ'oña'cãrã niwã. **20** Na faraó tiropũ ní'cãrã wijaarã, Moisére, Aaróẽ narẽ co'te'cãrãrẽ bocaajacãrã niwã. **21** Narẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Õ'acũ mũsã weepetĩye'quere ã'a, mũsãrẽ bu'iri da'reato. Faraó, tojo nicã ãpẽrã cũrẽ sũ'ori da'rase dutiri masã ãsãrẽ ña'arõ ã'atu'tima. Mũsã basuta cũrẽ di'pjĩ o'o, ãsãrẽ wẽjẽdutiã weronojõ weepã. Tojo weerã mũsãta bu'iriti'i, nicãrã niwã.

22 Na tojo nicã tũ'ogũ, Moisé Õ'acũrẽ a'tiro ni ñubue, sãrĩcũ niwĩ:

—Wiogu, ¿de'ro weegũ mũ'ũ ãrã masãrẽ ña'arõ weeti? ¿De'ro weedutiũ yũ'ũre a'topũ a'tidutiati? **23** Mũ'ũ ye cjasere yũ'ũ faraó

me'rá ucūnū'cāca nūmū me'rá, cū mū'u yarā masārē nemorō ña'arō weenu'cūcā'mi. Mū'u pe'e mū'u yarā masārē ne yū'rūweticā weewe'e, nicū niwī.

6 1 Moisé Ō'acūrē séríca be'ro Ō'acū a'tiro ni yū'ticū niwī:
—Ní'cārōacā mū'u yū'u faraórē weeatjere í'agūsa'a. Yū'u tutuase me'rá narē wijacā weeguti. Yū'u tutuasere í'agū, Egiptopū nirārē wijadutigusami, nicū niwī Ō'acū.

2 Ō'acū apetero Moisére ucūgū, a'tiro nicū niwī:

—Yū'u Ō'acū, mūsā wioḡū ni'i. **3** Abrahārē, Isaare, Jacore ucūgū, “Ō'acū tutuayū'rūnū'cāgū ni'i”, ni werewū. Tojo nimigū, yū'u wāme waro pe'ere werebajurētiwū. Yū'uta ni'i Ō'acū mūsā wioḡū niwūaguta. **4** Apeyema tja, “Mūsā pārāmerā nituriarārē Canaá di'tare o'oguti” ni, na me'rá apowū. Na ti di'tare apesecjārā weronojō níni'wā ujujū. **5** Ní'cārōacārē Israe curuacjārā pi'eticā í'agū, Egiptocjārā narē ūpūtu da'raduticā í'agū, yū'u na ñecūsūmūa nituriarā me'rá apo'quere wācū'u. **6** Tojo weegū Israe curuacjārārē a'tiro ni wereya: “Yū'u Ō'acū, mūsā wioḡū, mūsā Egiptocjārā dutise doca nirārē na tutuaro da'radutipesere wijata'aguti. Yū'u tutuaro me'rá, Egiptocjārārē bu'iri da're, mūsārē yū'rūweticā weeguti. **7** Mūsā, yarā masā nirāsa'a. Yū'u Ō'acū, mūsā wioḡū nigūsa'a. Tojo weese me'rá mūsā yū'ure Ō'acū, ūsā wioḡū nimi', nirāsa'a. ‘Cūta ūsārē Egiptocjārā dutise doca ní'cārārē wijacā weeami; na tutuaro me'rá da'radutipesere wijata'ami', nirāsa'a. **8** Yū'u Abrahārē, Isaare, Jacore o'oguti níca di'tapū mūsārē miagūsa'a. Te mūsā ye di'ta nidojarosa'a. Yū'u Ō'acū, mūsā wioḡū ni'i”, nicū niwī.

9 Moisé a'tere Israe curuacjārārē wereturiacu niwī. Ūpūtu Egiptocjārā narē da'radutipeyucā, būjaweti, wācūtutuadu'ucārā niwā. Tojo weerā Moisé narē ní'quere yū'titicārā niwā. **10** Tere í'agū, Ō'acū Moisére nicū niwī:

11 —Faraó tiropū wa'aya. Wa'a, cūrē Israe curuacjārārē ti di'tapū nirārē wijadutiya.

12 Moisé pe'e Ō'acūrē a'tiro yū'ticū niwī:

—Israe curuacjārā yū'ure ne cārō yū'titima. Nemorō faraó pūrícā yū'titisami. Yū'u ucūgū ne me'rītisa'a, nicū niwī.

13 Tere tū'ogū, Ō'acū Moisére, Aarórē Israe curuacjārārē, tojo nicā faraórē a'tiro ni weredutigū o'ócū niwī tja:

—Ō'acū Israe curuacjārā Egiptopū nirārē ūsārē miiwijadutiami, ni wereya, nicū niwī.

Aaró, Moisé ñecūsūmūa ye curaricjārā wāme ni'i

14 Israe curuacjārā masā ma'misūmūa ā'rā nicārā niwā:

Jacob macū Rubén, masā ma'mi nicū niwī. Cū pō'rā Hanoc, Falú, Hezrón, Carmi nicārā niwā. Ā'rā Rubén ya curuacjārā nicārā niwā.

15 Simeó pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Jemuel, Jamín, Ohad, Jaquín, Zohar, Saúl nicārā niwā. Cū Saúl cananeo di'tacjō macū nicu niwī. Ā'rā Simeó ya curuacjārā nicārā niwā.

16 Leví ciento treinta y siete cū'marī caticu niwī. Masā ma'mi me'rā nū'cā, téé nituogu me'rā cū pō'rā a'tiro wāmeticārā niwā: Gersón, Coat, Merari. **17** Gersón pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Libni, Simei. **18** Coat ciento treinta y tres cū'marī caticu niwī. Cū pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Amram, Izhar, Hebró, Uziel. **19** Merari pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Mahli, Musi nicārā niwā. Ā'rā Leví ya curuacjārā masā ma'mi me'rā ninū'cā, téé nituogu me'rā nicārā niwā.

20 Amram cū wāmeo Jocabed me'rā nūmoticu niwī. Na Aaró, Moisére pō'rāticārā niwā. Amram ciento treinta y siete cū'marī caticu niwī.

21 Izhar pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Coré, Nefeg, Zicri.

22 Uziel pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Misael, Elzafán, Sitrí.

23 Aaró Elisabet wāmetigore nūmoticu niwī. Co Aminadab macō Naasónⁱ acabijo nico niwō. Na a'ticūrā pō'rāticārā niwā: Nadab, Abihú, Eleazar, Itamar.

24 Coré pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Asir, Elcana, Abiasaf. Na Coré ya curuacjārā nicārā niwā.

25 Ní'cū Aaró macū Eleazar, Futiel wāmetigu macō ni'cōrē nūmoticu niwī. Co Finees wāmetigore pō'rātico niwō. Leví ya curuacjārā masā ma'mi me'rā nū'cā, téé nituogu me'rā nicārā niwā.

26 Aaró, Moiséreta Ō'acū Israe curuacjārārē Egipto di'tapū ní'cārārē sū'ori miwjaduticu niwī. Na ye curari me'rā tojo weeduticu niwī.

27 Náta tja Israe curuacjārārē Egiptopūre miiwjarāti nírā, faraó me'rā ucūcārā niwā.

Ō'acū Moisére, Aarórē piji'que ni'i

28-29 Ō'acū Egiptopū Moisé me'rā cū ucūca nūmūrē, cūrē a'tiro nicu niwī:

—Yū'ū Ō'acū, musā wiogu ni'i. Nipe'tise yū'ū mū'ūrē wereatjere faraó, Egiptocjārā wiogūre wereapa.

30 Moisé pe'e cūrē yū'ticu niwī:

—Wiogu, yū'ūma yū'ū ucūse ne, to wa'awe'e. Tojo weegu faraó yū'ū ucūsere ne yū'titigusami, nicu niwī Moisé.

7 **1** Moisé tojo nicā tū'ogu, Ō'acū cūrē nicu niwī:

—Ī'aña majā. Mū'ū faraórē ucūcā, yū'ū basu cūrē ucūgū weronojō tū'oña'gūsami. Mū'ū ma'mi Aaró pe'e mū'ūrē ucūbosagusami. **2** Mū'ū Aarórē nipe'tise yū'ū dutisere weregusa'a. Be'ro cū pe'e faraópūre Israe curuacjārārē ti di'tapū nirārē wijadutigu ucūgūsami. **3-4** Yū'ū pe'e

ⁱ6.23 Naasón Aminadab macū masā ma'mi nicu niwī. Num 1.7.

cūrē mūsārē yu'rūnucācā weeguti. Peje apeyenojō ī'a ucūasenojōrē Egiptopure weeī'omicā, faraó mūsā sērīsere yu'tisome. Egiptopure yu'u tutuasere ī'ogūti. Queoro narē bu'iri da'regu, to Egiptopu nirā yarā masārē wijacā weeguti. **5** Egiptopure yu'u tutuasere ī'ōca be'ro, tojo nicā Israe curuacjārārē miiwijāca be'ro, Egiptocjārā yu'u wioḡu ni'i nisere masīrāsama, nicu niwī Ō'acū.

6 Moisé, Aaró Ō'acū cū duti'caronojōta queoro weecārā niwā. **7** Na faraó me'rā ucūcaterore Moisé ochenta cū'marī cūocū niwī. Aaró pe'e ochenta y tres cū'marī cūocū niwī.

Aaró cū tuacju queti ni'i

8 Ō'acū Moisére, Aarórē nicu niwī:

9—Faraó mūsārē apeyenojō weeī'oduticā, Aaró cū ya tuacjūre mii, nucūcāpu faraó tiro doquecūudutiya. Cū tojo weecā, tigū tuacju aña dojorosa'a, nicu niwī.

10 Moisé, Aaró, faraó tiropu cū me'rā ucūrā wa'acārā niwā. Ō'acū duti'caronojōta weecārā niwā. Aaró cū tuacjūre faraó, tojo nicā cūrē da'racoterā pōtēorōpu doquecūucū niwī. Cū tojo weecāta, tigū tuacju aña dojocarō niwū. **11** Tojo weecā ī'agū, faraó pe'e cū yarā masīrī masārē, tu'ōña'rī masārē pijicu niwī. Na quē'rā na masīsere mejārōta weecārā niwā. **12** Na ye tuasepagure nanucū doquecūucārā niwā. Tepagunucū aña dojocarō niwū. Aaró yagu tuacju pe'e masīrī masā, tu'ōña'rī masā yepagure ba'ape'ocā'caro niwū. **13** Tojo wa'amicā, faraó pe'e Ō'acūrē yu'rūnucācū niwī. Ō'acū “Tojo wa'arosa'a” ní'caronojōta ne yu'titicū niwī.

Ō'acū dí me'rā bu'iri da're'que ni'i

14 Moisé, Aaró faraó tiropu wijāca be'ro Ō'acū Moisére a'tiro nicu niwī:

—Faraó yu'titi, ne Israe curuacjārārē wijacā weetimi. **15** Ņamiacā űamicure, cū diapū bu'ari cura cū me'rā ucūrā wa'aya. To dia sumutorpu co'teapa. Mu'u yagu tuacju aña dojocā wee'cu me'rā wa'aya. **16** Topu faraórē a'tiro niña: “Ō'acū, hebreo masā wioḡu, mu'urē a'tiro nidutigu yu'ure o'oami: ‘Yarā masārē yucu marīrō, masā marīrōpu yu'ure e'catipeorā wa'acā, du'uo'oato’, niami. Mu'u pe'e ne ‘Jau’ niwe'e.

17 Tojo weegu Ō'acū a'tiro niami: ‘Ni'cārōacā me'rā yu'u wioḡu nisere masīgūsa'a’, niami. Yu'u, Moisé, yagu tuacju me'rā acore paapo'ocā, aco dí dojorosa'a. **18** Wa'i wērīrāsama. Te aco űrīse dojorosa'a. Tere yabirā, Egiptocjārā ne sī'rīsime”, Ō'acū Moisére tojo ni wereduticū niwī faraórē.

19 Ō'acū Moisére a'tiro ninemocū niwī:

—Aarórē a'tiro niña: “Nipe'tise maarīrē, o'majā maarīacārē, tojo nicā dītararire, nipe'tise aco posetisenojō Egiptopu nisere mu'u yagu tuacju

me'rã síoo, wējētuato. Tojo weecã, aco na yucũ co'ripũ nise, ũtã me'rã wee'queparũ nise dí dojorosa'a", nicũ niwĩ.

20 Moisé, Aaró Ô'acũ duti'caronojõta weecãrã niwã. Aaró cũ yagũ tuacjũre diapũ paapo'ocũ niwĩ. Faraó, cũ docacjãrã ĩ'orõpũ tojo weecũ niwĩ. Tojo weecã, te aco dí dojocarõ niwũ. **21** Wa'i wērícãrã niwã. Aco ũrĩse tojacaro niwũ. Tojo weerã Egiptocjãrã masã ne te acore sĩ'ríticãrã niwã. Nipe'tiro Egipto cjase aco dí dojope'tia wa'acaro niwũ.

22 Tojo wa'amicã, Egiptocjãrã tũ'oña'rĩ masã na masĩse me'rã mejãrõta weecãrã niwã. Faraó Ô'acũrẽ yũ'rũnũ'cã, Ô'acũ cũ ní'caronojõta Moisé, Aaró na nisere ne tũ'oticũ niwĩ. **23** Faraó tũ'oronojõ o'ogũ, majãmitojaa, cũ ya wi'ipũ wa'a wa'acũ niwĩ. **24** Nipe'tirã Egiptocjãrã aco añuse na waatje perire dia sumutorũ se'ecãrã niwã. Dia cjase pe'e ne sĩ'rĩse mejẽta nicaro niwũ.

Ô'acũ oma me'rã bu'iri da're'que ni'i

25 Ô'acũ diare dí dojocã wéeca be'ro ni'cã semana yũ'rũcãro niwũ.

8 **1** Titare Ô'acũ Moisére nicũ niwĩ:

—Faraó tiropũ wa'a, cũrẽ a'tiro niña: “Ô'acũ a'tiro niami: 'Yarã masãrẽ du'uo'oya. Na yũ'ũre ějõpeorã wa'ato. **2** Mũ'ũ narẽ du'uwi'rõticãma, oma me'rã nipe'tiro Egiptopũre bu'iri da'reguti. **3** Diapũre oma yũ'rũmajãrãsama. Na mũ'ũ wioğũ nirĩ wi'ipũre sãjãárãsama. Mũ'ũ cãrĩrĩ tucũpũre, mũ'ũ cãrĩpesaropũre, mũ'ũ docacjãrã wiorã ye wi'seripũre, nipe'tirã mũ'ũ yarã masã nirõpũre sãjãárãsama. Mũ'ũ pá ũjũase wi'seripũre, tojo nicã pá tuumorẽse co'ripũre sãñarãsama. **4** Na oma mũ'ũ bu'ipũ bu'pupejarãsama. Mũ'ũ docacjãrã wiorã bu'ipũ, mũ'ũ yarã masã bu'ipũ bu'pupejarãsama' ”, nicũ niwĩ.

5 Ô'acũ Moisére werenemocũ niwĩ:

—Aaró rẽ cũ yagũ tuacjũ me'rã nipe'tise maarĩrẽ, maarĩacãpũre, ditararipũre síoo, wējētuato. Cũ tojo weecã, oma tepũ ní'cãrã majãa, Egipto di'tapũre mu'mua wa'arãsama.

6 Tere tũ'ogũ, Aaró Egipto di'tapũ nise aco bu'ipũ cũ tuacjũre síoo, wējētuocũ niwĩ. Cũ tojo weecã, oma pãjãrã nipe'tiro ti di'tapũre tuuse'sa wa'acãrã niwã. **7** Tojo nimicã, tũ'oña'rĩ masã, masĩrĩ masã quẽ'rã mejãrõta weecãrã niwã. Egipto di'tapũre oma bajuacã weecãrã niwã.

8 Tere ĩ'agũ, faraó Moisére, Aaró rẽ pijidutio'ocũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—Mũsã wioğũ Ô'acũrẽ oma yũ'ũ, tojo nicã yarã masã tiro nirãrẽ pe'ticã weedutiya. Mũ'ũ tojo weecã, mũ'ũ yarã masãrẽ wa'icũrãrẽ wējẽ, Ô'acũrẽ ũjũamorõpeodutigũ du'uo'oguti, nicũ niwĩ.

9 Moisé faraó rẽ yũ'ticũ niwĩ:

—¿De'ro nicã mũ'ũrẽ, mũ'ũ docacjãrã wiorãrẽ, mũ'ũ yarã masãrẽ sērĩbosacã ũasari? Yũ'ũ sērĩcã, oma mũ'ũrẽ, mũ'ũ ya wi'ipũre marĩrãsama. Diapũ dia'cũ tojarãsama.

10—Ñamiacāta sērībaque'oya, nicu niwī faraó.

Moisé pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Mũ'u nírōnojōta wa'arosa'a. Te me'rā ne apī Ō'acū ũsā wioḡu weronjō tutuagũ marĩmi nisere masĩḡsa'a. **11** Oma mũ'u wioḡu niri wi'ipureta pe'tirāsama. Pe'ti, diarũ dia'cū tojarāsama. Mũ'urē, mũ'u docacjārā wiorārē, mũ'u yarā masārē caribonemosome, nicu niwī.

12 Tu'ajanu'cō Moisé, Aaró faraó ya wi'ipũ ní'cārā wijaa wa'acārā niwā. Be'ro Moisé Ō'acūrē “Oma Faraórē o'ó'cārē pe'ticā weeya” ni, sērĩcu niwī. **13** Ō'acū Moisé cū sērĩ'caronjōta weecu niwī. Oma wi'seripũ ní'cārā, wijaropũ ní'cārā, cāpũpũ ní'cārā wērĩpe'tia wa'acārā niwā. **14** Masā na oma wērĩ'cārārē seeneocūucārā niwā. Nipe'tiropũ ña'arō ũrĩcaro niwū. **15** Oma pe'ticā ĩ'amigũ, faraó na marĩcā ĩ'agũ, Ō'acūrē yu'rũnũ'cāḡũ, Moisé, Aaró na ucūsere ne tũ'osĩ'rĩticu niwī. Ō'acū cū ní'caronjōta wa'acaro niwū.

Ō'acū moarā dími'rĩrācā me'rā bu'iri da're'que ni'i

16 Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Aarórē cū yagũ tuacjũre síoo, nucūcāpũ di'tamarārĩ nisere paacūudutiya. Tojo weecā, nipe'tiro Egiptopũre moarā dími'rĩrācā pājārā bajuarāsama, nicu niwī.

17 Cū duti'caronjōta weecārā niwā. Aaró cū tuacjũre síoo, nucūcāpũ paacūucũ niwī. Cū tojo weecāta, nipe'tise di'tamarārĩ Egiptopũre moarā dími'rĩrācā pājārā dojocārā niwā. Na masārē, wa'icũrārē nu'rĩcārā niwā. **18** Masĩrĩ masā, tũ'oña'rĩ masā quē'rā na weeĩ'omasise me'rā moarā dími'rĩrācā pājārārē bajurēsĩ'rĩcārā nimiwā. Pōtēoticārā niwā. Na moarā dími'rĩrācā masārē, wa'icũrārē nu'rĩcārā niwā.

19 Na tojo wee pōtēotirā, faraórē nicārā niwā:

—A'te Ō'acū cū tutuaro me'rā weese ni'i, nicārā niwā.

Tojo wa'amicā, faraó pe'e Ō'acūrē yu'rũnũ'cāḡũ, na ucūsere ne tũ'oticu niwī. Ō'acū cū ní'caronjōta weecu niwī.

Ō'acū nurūrũa me'rā bu'iri da're'que ni'i

20 Be'ro Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Faraó ñamiacā ñamicure diarũ bu'agũsami. Tojo weerā mũsā maata wā'cā, cūrē a'tiro nirā wa'apa: “Ō'acū a'tiro niami: ‘Yarā masārē yu'ũre e'catipeorā wa'acā du'uo'oya. **21** Mũ'u narē du'uo'oticāma, mũ'urē, mũ'u docacjārā wiorārē, mũ'u yarā masārē, mũsā ye wi'seripũre nurūrũarē o'ógũti. Egiptocjārā ye wi'seripũ nurūrũa mu'mua wa'arāsama. Mejārōta nucūcāpũ quē'rārē mu'murāsama. **22** Tojo wa'ari curare Gosén di'ta pe'ema, yarā masā na nirōrē ne ni'cū nurūrũ marĩḡsami. Mũ'u faraó, te me'rā yu'u Ō'acū, a'ti di'tapũ nisere masĩḡsa'a. **23** A'tiro weecā, yarā masārē, mũ'u yarā me'rā dũcawaasere masĩḡsa'a. A'te yu'u tojo nise ñamiacāta tojo wa'arosa'a, niami Ō'acū”, ni werecu niwī Moisé.

24 Cũ ní'caronojõta wa'acaro niwũ. Faraó ya wi'ipũre, tojo nicã cũ docacjãrã wiorã ye wi'seripũre nurũrũa pãjãrã waro añurõ na'itĩ'arõ tuusãjãacãrã niwã. Nipe'tiro Egiptocjãrã na nirõpũre tojo wa'acaro niwũ. Na nurũrũa pãjãrã niyũ'rũarã, ti di'tare añurõ mu'muyũ'rũa, dojorẽbutiacãrã niwã.

25 Tojo wa'acã, faraó Moisére, Aarórẽ pijidutio'ocũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—Õ'acũrẽ wa'icũrãrẽ wẽjẽ, ãjũamorõpeorã wa'aya. Mejõ a'ti di'tapũre wijaticã'ña.

26 Moisé cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Ne queoro nitirocoro. Õsã wioꝝ Õ'acũrẽ wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeorã, Egiptocjãrã pe'ema na wa'icũrã na ëjõpeorã wiori nima. Tojo weerã na Egiptocjãrã ãsã wa'icũrã na ëjõpeorãrẽ ãjũamorõpeocã ï'arã, ãsãrẽ ãtãperi me'rã doquewẽjẽbosama. **27** Õsã i'tia nũmũ wa'aro, yucũ marĩrõ, masã marĩrõpũ wa'arãsa'a. Topũ Õ'acũ ãsã wioꝝrẽ cũ duti'caronojõta wa'icũrãrẽ wẽjẽ, ãjũamorõpeorãsa'a, nicũ niwĩ.

28 Tere tũ'ogũ, faraó nicũ niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ masã marĩrõpũ wa'aya. Topũ mũsã wioꝝ Õ'acũrẽ wa'icũrãrẽ wẽjẽ, ãjũamorõpeoya. Yoaropũ waro wa'aticã'ña. Yũ'ũ quẽ'rãrẽ sãrĩbosapa, nicũ niwĩ.

29 Moisé cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Maata a'to ní'cũ wijaagũta, Õ'acũ yũ'ũ wioꝝrẽ sãrĩgũti. Ñamiacãta nurũrũa mũ'ũ tiropũre, mũ'ũ docacjãrã wiorã tiropũre, mũ'ũ yarã masã tiropũre marĩrãsama. Mũ'ũ “A'tiro weegũti” ni weecã, tojo nicã Israe curuacjãrãrẽ, Õ'acũ ãsã wioꝝrẽ wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeodutigũ du'uo'ocã, tojo wa'arosa'a, nicũ niwĩ Moisé.

30 Moisé faraó ya wi'ipũ ní'cũ cũ wijáaca be'roacãta Õ'acũrẽ sãrĩcũ niwĩ. **31** Õ'acũ Moisé cũ sãrĩ'caronojõta weecũ niwĩ. Nurũrũa faraó tiropũ, cũ docacjãrã wiorã tiropũ, cũ yarã masã tiropũ ní'cãrã wijaape'tia wa'acãrã niwã. **32** Na pe'ticã ï'amigũ, faraó Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cãgũ, Israe curuacjãrãrẽ du'uo'oticũ niwĩ tja.

Õ'acũ wa'icũrã ecarãrẽ bu'iri da'regũ wẽrĩcã wee'que ni'i

9 1 Õ'acũ Moisére a'tiro nicũ niwĩ:

—Faraó tiropũ wa'a, a'tiro niña: “Õ'acũ, hebreo masã wioꝝ, a'tiro niami: ‘Yarã masãrẽ yũ'ũre e'catipeorã wa'acã du'uo'oya. **2** Mũ'ũ du'uo'oronojõ o'ogũ, narẽ du'uticã, **3** Õ'acũ cũ tutuasere ï'ogũ, mũ'ũ yarã wa'icũrã cãpũpũ nirãrẽ bu'iri da'regũsami. Narẽ duti pũrĩse waro wã'cãrõsa'a. Cabayua, burroa, cameyoa, wecũa, oveja wẽrĩrãsama. **4** Õ'acũ Egiptocjãrã yarã wa'icũrãrẽ wẽrĩcã weegũsami. Israe curuacjãrã yarã pe'ea ne ní'cũ wẽrĩsome’ ”, nicũ niwĩ.

5 Õ'acũ cũ bu'iri da'reatji nũmũrẽ cũutojacũ niwĩ. A'tiro niami:

—Ñamiacã tere tojo weeguti, niami.

6 Ape nũmũ cũ tojo ní'quere weecu niwĩ. Nipe'tirã wa'icũrã Egiptocjãrã yarã wẽrĩpe'tia wa'acãrã niwã. Israe curuacjãrã yarã pe'e ne ni'cũ wẽrĩticũ niwĩ. **7** Faraó Israe curuacjãrã yarã wa'icũrãrẽ ì'adutigũ o'ócu niwĩ. Na yarã ne ni'cũ wa'icũ wẽrĩticũ niwĩ. Tojo wa'acã ì'amigũ, Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cãgũ, Israe curuacjãrãrẽ ne du'uo'oticũ niwĩ.

Õ'acũ bipisepa me'rã bu'iri da're'que ni'i

8 Õ'acũ Egiptocjãrã yarã wa'icũrãrẽ bu'iri da'rẽca be'ro Moisére, Aaróre nicũ niwĩ:

—Pã na ñjũarõ cjase nujãrẽ ni'cã omocã ejatuaro õrẽmiiña. Moisé faraó ì'orõ u'mũarõpũ tere doquestemorõato. **9** Te nujã añuse marãrĩ tojarosa'a. Nipe'tiro Egipto di'tapũre se'sa wa'arosa'a. Se'sa, masãrẽ, wa'icũrãrẽ bipisepa wa'acã weerosa'a, nicũ niwĩ Õ'acũ.

10 Tojo weerã Moisé, Aaró pã ñjũarõ cjase nujãrẽ mii, faraó tiropũ cũ me'rã ucũrã wa'acãrã niwã. Topũ Moisé te nujãrẽ doquestemorõcũ niwĩ. Cũ tojo weecã, masãrẽ, wa'icũrãrẽ na upũ nipe'tiropũ bipisepa wa'acaro niwũ. **11** Egiptocjãrã masĩrĩ masã, tu'oña'rĩ masã quẽ'rã ãpẽrã weronojõta bipisepa wa'ano'cãrã niwã. Tojo weerã Moisére ne põtẽoticãrã niwã.

12 Õ'acũta faraóre Moisére, Aaróre yũ'rũnũ'cãcã weecu niwĩ. Tojo weegũ Õ'acũ Moisére ní'caronojõta Moisé, Aaró na ucũsere ne yũ'titicũ niwĩ.

Õ'acũ yũsuase aco peri bu'a'que peri paca me'rã bu'iri da're'que ni'i

13 Be'ro Õ'acũ Moisére nicũ niwĩ:

—Ñamiacã ñamicure wã'cã, faraóre a'tiro nigũ wa'aya: “Õ'acũ, hebreo masã wiogu, a'tiro niami: ‘Yarã masãrẽ yũ'ũre e'catipeorã wa'acã du'uo'oya. **14** Ni'cãrõacãma mũ'ũrẽ, mũ'ũ docacjãrã wiorãrẽ, mũ'ũ yarã masãrẽ ƿrũtũ waro bu'iri da'reguti. Te me'rã mũ'ũ masĩgũsa'a ne apĩ a'ti di'tapũre yũ'ũ weronojõ nigũ marĩmi. **15** Yũ'ũ tutuasere ì'ogũ, ni'cãti me'rãta mũ'ũrẽ, mũ'ũ yarã masãrẽ bu'iri da're, wẽjẽpe'otojabopã. A'ti di'tapũ nimi'cãrã bajudutipe'tiatobjabopã. **16** Mũ'ũrẽ yũ'ũ tutuasere ì'ato níngũ, wẽjẽtiwũ. Tojo nicã masã nipe'tise di'tacjãrã yũ'ũre masĩato níngũ, tojo weewũ. **17** Tojo weemicã, mũ'ũ pe'e yarã masãrẽ cã'mota'agu, ne du'uo'owe'e. **18** Mũ'ũrẽ a'tiro weeguti. Namiacã a'ti orata yũsuase aco peri bu'a'que peri paca burucã weeguti. Ne ni'cãti Egiptopũre tojo wa'ati'quere wa'acã weeguti. **19** Tojo weegũ mũ'ũ yarã wa'icũrãrẽ mejẽcã wa'ari níngũ, añurõ nũrõña. Tojo nicã, nipe'tise mũ'ũ cãpũpũ cũosere nũrõpe'oya. Te yũsuase aco peri bu'a'que peri paca burũpejaro, masãrẽ, wa'icũrãrẽ wi'i po'peapũ nitirãrẽ wẽjẽpe'orosa'a,’ ” nicũ niwĩ Õ'acũ.

20 Ni'cãrẽrã faraó docacjãrã wiorã tere tu'oyurã, uicãrã niwã. Tojo weerã narẽ da'rawã'ñaco'terãrẽ, wa'icũrãrẽ wi'i po'peapũ cũucãrã niwã.

21 Āpērā pe'e tere wiopesase me'rā tū'oticārā niwā. Tojo weerā narē da'rawāñnaco'terārē, wa'icūrārē cāpūrū cūucārā niwā.

22 Be'ro Ō'acū Moisére nicū niwī:

—Mū'ū ya omocārē ū'muarōpū sīomorōña. Mū'ū tojo weecā, nipe'tiro Egiptopūre yūshase aco peri bū'a'que peri paca būrūrosa'a. Te peri masārē, wa'icūrārē, yucūpagūre, cāpūrū ote'quere nipe'tiro Egiptopū nisere būrūpejarosa'a, nicū niwī.

23 Moisé cū ya omocārē ū'muarōpū sīomorōcū niwī. Cū tojo weecā, Ō'acū būpo paase, ya'base o'ócū niwī. Tojo nicā yūshase aco peri bū'a'que peri paca di'tapūre būrūcā weecū niwī. Nipe'tiro Egiptopūre te peri būrū, tuuse'sanū'cācaro niwū. **24** Būpo ya'ba, yūshase aco peri bū'a'que peri paca ne tojanū'cārō marīrō būrūnu'cūcaro niwū. Egiptopūre ne ni'cāti tocārō tutuaro būrūticaro niwū. **25** Te peri paca nipe'tiro Egiptopūre topū nisere mutōdijocā'caro niwū. Masārē, wa'icūrārē, yucūpagūre, otesere tojo weecaro niwū. Tojo nicā, topū nise nipe'tise yucūpagūre doquewi'redijocā'caro niwū. **26** Tojo wa'amicā, Gosén di'ta pe'ema Israe curuacjārā tirore ne ni'cā pe būrūticaro niwū.

27 Tojo wa'acā ī'agū, faraó Moisére, Aarórē pijidutio'ocū niwī. Narē a'tiro nicū niwī:

—Yū'ū ña'arō weepā. Yū'ūta bu'iriti'i. Tojo nicā yū'ūmasā quē'rā bu'iritima. Ō'acū pūrīcā bu'iri moomi. **28** Ūpūtū waro būpo paase, yūshase aco peri bū'a'que peri paca būrūserē tū'oña'toja'a. Pōtēotisa'a. Tojo weegū mūsārē du'uwīrōgūti majā. Mūsā Ō'acūrē ūsā ye cjasere sērībosaya. Yū'ū mūsārē du'uo'oguti, nicū niwī faraó.

29 Moisé cūrē yū'ticū niwī:

—Maata a'ti macāpūre wijagū, Ō'acūrē sērī ñubuegū, ya omocārē sīomorōgūti. Tojo weecā, aco bū'a'que peri paca būrūnemosome. Būpo paanemosome. Te me'rā nipe'tiro a'ti nucūcā “Ō'acū ye ni'i” nisere masīrāsa'a. **30** Yū'ū pe'e mū'ū weesetisere añurō masī'i. Mū'ū, tojo nicā mū'ū docacjārā wiorā, Ō'acū yū'ū wiogūre ne wiopesase me'rā tū'oña'we'e, nicū niwī Moisé.

31 Cebada pupiropū weecaro nimiwū. Lino pe'e o'oro weecaro nimiwū. Tojo weero na ote'quere añurō doquemutōcā'caro niwū.

32 Trigo, centenoa pūrīcā be'ropū pupisa'a. Tojo weero tea mejēcā wa'aticaro niwū.

33 Moisé faraó tīropū ní'cū ti macāpū wijagū, cū ye omocārīrē sīomorō, Ō'acūrē sērīcū niwī. Cū tojo weeri curata maata aco bū'a'que peri paca būrūdu'ucaro niwū. Tojo nicā acoro pejadu'ucaro niwū. Būpo quē'rā paadu'ucū niwī. **34** Tojo wa'acā ī'amigū, faraó Ō'acūrē yū'rūnū'cācū niwī. Cū docacjārā wiorā quē'rā mejārōta yū'rūnū'cārā niwā. **35** Ō'acū Moisé me'rā todūporopū ní'caronojōta faraó Israe curuacjārārē ne du'uo'oticū niwī.

Õ'acũ mũ'mũrĩwĩ'ia me'rã bu'iri da're'que ni'i

10 1 Õ'acũ Moisére nicũ niwĩ:
—Faraó me'rã ucũgũ wa'aya. Yũ'uta cũrẽ, tojo nicã cũ docacjãrã wiorãrẽ mũ'urẽ yũ'rũnũ'cãcã weearũ. Narẽ yũ'ũ tutuase, ĩ'a ucuasenojõrẽ weeĩ'ogũti nígũ, tojo weearũ. 2 Tojo nicã, mũ'ũ põ'rãrẽ, mũ'ũ pãrãmerãrẽ yũ'ũ Egiptocjãrãrẽ bu'iri da're'quere, ĩ'a ucuase weeĩ'o'quere wereturiato nígũ, tojo weearũ. Tojo weerã “Yũ'ũ Õ'acũ, mũsã wiogũ ni'i” nisere masĩrãsa'a, nicũ niwĩ Õ'acũ.

3 Cũ tojo níca be'ro Moisé, Aaró faraó me'rã ucũrã wa'acãrã niwã:

—Õ'acũ, hebreo masã wiogũ mũ'urẽ a'tiro nidutiami: “Yũ'ũ weesere ĩ'amigũ, yũ'ũ dutiro ne weewe'e. Yarã masãrẽ yũ'ũre e'catipeorã wa'acã du'uo'oya. 4 Mũ'ũ du'uo'oticãma, ñamiacãta mũ'mũrĩwĩ'ia a'ti di'tare a'ticã weeguti. 5 Tojo weerã mũ'mũrĩwĩ'ia pãjãrã niyucã, di'ta ne bajúsome. Aco bu'a'que peri paca bũrũ, doquewẽjẽ dũ'a'quere ba'arãsama. Tojo nicã cãpũrũ yucũpagũ nise pũrĩrẽ ba'ape'ocã'rãsama. 6 Mũ'ũ ya wi'ire, mũ'ũ docacjãrã wiorã ye wi'serire, nipe'tirã Egiptocjãrã ye wi'serire mu'mua wa'arãsama. Mũ'ũ ñecũsumũa, mũ'ũ pacũsumũa na ninũ'cãcaterore ĩ'ati'quere, téé ni'cãrõacãpũ quẽ'rãrẽ mũsã ĩ'ati'quere ĩ'arãsa'a”, nicũ niwĩ.

Tojo nitojagũta, Moisé majãminũ'cã, faraó ya wi'ire wijaa wa'acũ niwĩ.

7 Tere tũ'orã, faraó docacjãrã wiorã cũrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro nicãpũ marĩrẽ ã'rĩ ña'arõ weedu'ugũsari? Õ'acũ na wiogũre e'catipeorã wa'acã, narẽ du'uo'ocã'ña. Cũ marĩ ya di'tare dojorẽpe'otojami. ¿Mũ'ũ tere ĩ'aweti? nicãrã niwã.

8 Faraó Moisére, Aarõrẽ pijiduticũ niwĩ. Narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Õ'acũ, mũsã wiogũre e'catipeorã wa'aya. Wereya. ¿Noa wa'arãsari mũsã me'rã?

9 Moisé yũ'ticũ niwĩ:

—Ûsãpũma Õ'acũ ya bosenuũ pajiri bosenuũ nirõ wee'e. Tojo weerã wĩ'marã, ma'mapjia, bũcũrã ùsã me'rã wa'arãsama. Tojo nicã ùsã yarã ovejare, wecuare miarãsa'a.

10 Faraó cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Yũ'ũre mũsã nũmosãnumia, wĩ'marã me'rã du'uo'ogũsami, ni wãcũmisa'a. Yũ'ũ narẽ ne du'uo'osome. Yũ'ũ ĩ'acã pe'ema, mũsã ña'arõ wãcũsere masĩno'o. 11 Niwe'e. Mũsã uaro weesome. Diacjũta Õ'acũrẽ e'catipeosĩ'rĩrã, uũma dia'cũ wa'aya, nicũ niwĩ faraó.

Tojo nitoja, faraó Moisére, Aarõrẽ cũ tiro nirãrẽ cõ'awĩrõduticũ niwĩ.

12 Be'ro Õ'acũ Moisére nicũ niwĩ:

—Mũ'mũrĩwĩ'ia bajuato nígũ, Egipto di'tare mũ'ũ omocãrẽ síoo, wẽjẽtuoya. Mũ'ũ tojo weecã, nipe'tiropũ se'sa wa'arãsama. Nipe'tise yũsuase aco peri bu'a'que peri paca bũrũ, doquewẽjẽ dũ'a'quere ba'ape'ocã'rãsama, nicũ niwĩ.

13 Moisé Egiptopure cū tuacjure síoo, wějētuocū niwī. Ő'acū ɯmɯco, ñami wī'rōrō mujīpū mujātiro pe'e me'rā wēeona'ia, wēeobo'reacā weecu niwī. Ape nɯmɯ bo'reacā wī'rōrō wēeose me'rāta mɯ'mɯrīwi'ia a'ticārā niwā. **14** Na ti di'tare nipe'tiropɯ tuuse'sanɯ'cā wa'acārā niwā. Todɯporopɯ ne ni'cāti ticɯrā pājārā mɯ'mɯrīwi'ia marīcārā niwā. Be'ropɯ que'rārē ī'ano'ña marīrāsama majā. **15** Pājārā niyucā, di'ta ne bajuticaro niwū. Cāpūpɯ na ote'que dɯca, tojo nicā yucɯdɯca aco bɯ'a'que peri bɯrɯ, doquewējē dɯ'a'quere nipe'tiro Egiptopure ba'ape'ocā'cārā niwā.

16 Tojo wa'acā ī'agū, faraó sojaro me'rā Moisére, Aarórē pijidutitjagū, a'tiro nicɯ niwī:

—Ő'acū mɯsā wioɯre, tojo nicā mɯsārē ña'arō weecu. **17** Ni'cārōacā waroma yɯɯ ña'arō wee'quere acobojoya. Ő'acūrē yɯ'ure sērībosaya ā'rā mɯ'mɯrīwi'ia ña'arō weerārē cō'abosacā, nicɯ niwī faraó.

18 Moisé ti wi'ipɯ ní'cɯ wijaa, faraó sērīduti'caronojō Ő'acūrē sērībosacɯ niwī. **19** Tojo weegɯ Ő'acū wī'rō mujīpū mujātiro pe'e a'ti'quere mujīpū sājārō pe'e dɯcayucɯ niwī. Te wī'rō tutuaro me'rā mɯ'mɯrīwi'iare Maa Sō'arī maapɯ wēequeñocā weecu niwī. Tojo weecā, Egiptopure ne mɯ'mɯrīwi'ia dɯ'saticārā niwā. **20** Ő'acū pe'e faraórē Moisére yɯ'rɯnɯ'cācā weecu niwī. Tojo weegɯ faraó Israe curuacjārārē du'uo'oticɯ niwī.

Ő'acū na'itī'ase me'rā bu'iri da're'que ni'i

21 Ő'acū mɯ'mɯrīwi'ia me'rā bu'iri da'rēca be'ro Ő'acū Moisére nicɯ niwī:

—Nipe'tiro Egiptopure na'itī'ato nígū, ɯ'muarō pe'e mɯɯ ya omocārē sīomorōña. ɯpɯtu na'itī'arō waro wa'ato, nicɯ niwī.

22 Moisé cū ya omocārē sīomorōca be'ro, i'tia nɯmɯ Egiptopure ɯpɯtu na'itī'acaro niwū. **23** Tojo wa'ari curare ne ni'cū Egiptopɯ nīrā a'merī ī'ati, ne aperopɯ wa'amasīticārā niwā. Tojo wa'amicā, Israe curuacjārā ye wi'seri pe'ea bo'reyu nicaro niwū.

24 Tojo weegɯ faraó Moisére pijiduti, a'tiro nicɯ niwī:

—Ő'acū mɯsā wioɯre e'catipeorā wa'aya. Mɯsā nɯmosānumiarē, mɯsā pō'rārē miaña. Mɯsā yarā oveja, wecɯa pe'ema a'to cūuña, nicɯ niwī.

25 Moisé pe'e a'tiro yɯ'ticɯ niwī:

—Niwe'e. Ūsā yarā wa'icūrārē du'uo'oya. Náta Ő'acū ūsā wioɯre e'catipeorā wējē, ūjūamorōpeoajā nima. **26** Tojo weerā ūsā yarā wa'icūrārē miape'ocā'rāsa'a. Ne ni'cūrē cūsī'rītisa'a. Ūsā Ő'acūrē ūjūamorōpeoajārē beserātīrā ɯarāsa'a. Topɯ ejarā, ūsā Ő'acūrē ūjūamorōpeoajārē ñamarānojōrē ɯarā ɯabosa'a, masītisa'a, nicɯ niwī.

27 Ő'acū pe'e faraórē cūrē yɯ'rɯnɯ'cācā weecu niwī. Tojo weegɯ faraó Israe curuacjārārē du'uo'oticɯ niwī. **28** Apeyema faraó Moisére a'tiro nicɯ niwī:

—Wa'aya a'tore. Ne apaturi yu'u tiro a'titicã'ña. Apaturi yu'u tiro a'tigu, boa wa'agusa'a.

29 Cũ tojo nicã tu'ogu, Moisé faraóre yu'ticu niwĩ:

—Añurõ weégũ, tojo ni'i. Apaturi mu'ũrẽ ñ'anemosome, nicu niwĩ Moisé.

Õ'acũ masã ma'misumua wẽrĩse me'rã bu'iri da're'que ni'i

11 1 Õ'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Ni'cãti faraóre, tojo nicã Egiptocjãrã masãrẽ bu'iri da're'tuogutigu wee'e majã. A'te be'ro faraó musãrẽ du'uo'ogusami, du'uo'ogu pe'e. Mejõ nipe'tise musã ye me'rã cõ'awĩrõbutiagusami. **2** Ni'cãrõacãrẽ Israe curuacjãrã mũmarẽ, numiarẽ Egiptocjãrã na pu'to nirãrẽ uru, plata me'rã wee'quere sërĩdutiya, nicu niwĩ.

3 Õ'acũ Egiptocjãrãrẽ Israe curuacjãrãrẽ ñ'a, e'caticã weecu niwĩ. Apeyema tja faraó docacjãrã wiorã, tojo nicã ti di'tacjãrã Moisére wiopesase me'rã ñ'acãrã niwã.

4 Moisé faraóre nicu niwĩ:

—A'tiro niami Õ'acũ: “Ñami deco nicã nipe'tiro Egiptopũre sijagusa'a. **5** Yu'u to sijari curare nipe'tirã Egiptocjãrã põ'rã masã ma'misumua faraó macũ cũrẽ wiogu sãjãdũcayucju me'rã, téé cũrẽ da'raco'tego trigo ãrũagõ macũ, tojo nicã wa'icũrã bajuamũ'tã'cãrã wẽrĩrãsama. **6** Tojo wa'acã, nipe'tiro Egiptopũre caricũ utirãsama. Todũporopũ ne ni'cãti tocã'rõ utitiwã. Be'ropũ quẽ'rãrẽ ne apaturi tocã'rõ utisome majã”, niami. **7** Israe curuacjãrã wa'tero pe'ema ne ni'cũ masũrẽ, ne ni'cũ wa'icũre diayi tu'tisome. Tojo weese me'rã musã Õ'acũ Egiptocjãrãrẽ, Israe curuacjãrãrẽ dũcawaasere masĩrãsa'a. **8** Be'ro nipe'tirã mu'u doca wiorã nirã yu'u tiro a'ti, ejaque'atjãrã, “Wa'agusa'a nipe'tirã Israe curuacjãrã me'rã”, nirãsama. Na yu'ũre tojo niticãma, yu'u wa'asome, nicu niwĩ Moisé.

Tojo nitoja, Moisé uase me'rã faraó ya wi'ire wijaa wa'acu niwĩ. **9** Be'ro Õ'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Faraó musã sërĩsere yu'tisome. Cũ o'óticãma, yu'u tutuasere wee'ĩ'onemona'rõsa'a Egipto di'tapũre, nicu niwĩ Õ'acũ.

10 Moisé, Aaró me'rã Õ'acũ ní'caronjõta faraóre peje wee'ĩ'onemocãrã niwã. Õ'acũ pe'e faraóre narẽ yu'rũnũ'cãcã weecu niwĩ. Tojo weegu faraó Israe curuacjãrãrẽ du'uo'oticu niwĩ.

Israe curuacjãrã Egiptopũre na wija'que ni'i

12 1 Õ'acũ Moisére, Aaróre Egiptopũ nirãrẽ a'tiro ni werecu niwĩ:

2 “A'ti mujĩpũ musãrẽ mejõ nirĩ mujĩpũ mejẽta nirõsa'a. A'ti cũ'marẽ ne ninũ'cãrĩ mujĩpũ nirõsa'a. **3** Nipe'tirã Israe curuacjãrãrẽ a'tiro ni wereya: ‘A'ti mujĩpũ diez nirĩ nũmũ nicã, ni'cã wi'icjãrã ni'cũ

oveja wĩ'magũrẽ o cabracãrẽ ñe'e cwoyuya. 4 Ni'cã wi'icjãrã pejetirã nicã “Cũ wa'icure ba'ape'otibosa'a” nĩrã, a'tiro weerãsa'a. Musã ya wi'i pu'to nĩrĩ wi'icjãrãrẽ pijio, sũ'ori ba'arãsa'a. Musã ba'aro ejatuario “Ticũrã masã nima” ni, eti ba'arãsa'a. 5 Cũ wa'icũ ni'cã cũ'ma cwoꝓũ, ʘmũ ne duti moogũ, cãmi marĩgũ niato. Cũ oveja wĩ'magũ o cabracã niato. 6 Cũ wa'icure ñe'e, cwoyuya. Téé a'ti mujĩpũ catorce nĩrĩ nũmũpu cwothorãsa'a. Musã nipe'tirã Israe curuacjãrã, ni'cã wi'icjãrã ñamica'a na'ique'ari cura wa'icure wẽjẽrãsa'a. 7 Be'ro te díre míí, musã wa'icure ba'ari wi'i sope sumutorire wa'rerãsa'a. 8 Ñamĩpu te pecame'epũ pũo'que dí'ire, tá sũ'ese me'rã morẽ'quere ba'arãsa'a. Tojo nicã pá bũcũase me'rã morẽti'quere ba'arãsa'a. 9 Ne cã'rõ catise dí'ire, ne do'a'que dí'ire ba'aticã'ña. Wa'icũ cũ dupoa, cũ du'pocãrĩ, cũ ʘ'tamisĩ nipe'tise me'rã pecame'epũ pũono'ato. 10 Tere ape nũmũpu ba'arãti nĩrã, ne du'aticã'ña. Du'sacãma, mejõ ʘjũape'ocã'ña. 11 Su'ti, sapatu sãña, musã tuacjũre cwo, sojaro me'rã ba'arãsa'a. Yũ'ũ Õ'acũ Egiptopũre yũ'ruasere wãcũrĩ nũmũ ni'i. 12 Ti ñamita yũ'ũ nipe'tiro Egiptopũre yũ'ruagũsa'a. Tojo yũ'ruagũ, nipe'tirã Egiptocjãrã masã ma'misũmũarẽ wẽjẽgũsa'a. Tojo nicã na yarã ecarã ʘmũa bajuamũ'tã'cãrãrẽ wẽjẽgũsa'a. Nipe'tirã Egiptocjãrã ẽjõpeorãnojõrẽ bu'iri da'regutĩ. Yũ'ũ Õ'acũ, musã wiogũ weretopũ.

13 ” Musã dí wa're'que wi'serire ĩ'agũ, “Israe curuacjãrã te wi'seripũ nima”, ni masĩgũsa'a. Tojo weegũ Egiptocjãrãrẽ wẽjẽgũ, te díre ĩ'agũ, díacjũ yũ'rua wa'agũsa'a. Ne ni'cũ musã wẽrĩsome. 14 A'ti nũmũrẽ musã wãcũsiruturãsa'a. Tere wãcũrã, ni'cã bosenu'ũ yũ'ũ Õ'acũrẽ weeporãsa'a. Musã ti bosenu'ũrẽ weeporã, tojo weenu'cũcã'rãsa'a. Cũ'marĩnũcũ musã, musã be'rocjãrã quẽ'rã ti bosenu'ũrẽ weenu'cũcã'rãsama. A'te dutisere musãrẽ cũ'u. 15 Siete nũmũrĩ pá bũcũase me'rã morẽti'quere ba'arãsa'a. Bosenu'ũ nũ'cãrĩ nũmũ me'rã musã ye wi'seripũre pá bũcũacã weesere ne cwothicã'ña. No'o te siete nũmũrĩrẽ pá bũcũase me'rã morẽ'quere ba'arãnojõ Israe curuacjãrã me'rã nĩmĩ'cãrã cõ'awĩrõno'rãsama. 16 Bosenu'ũ nũ'cãrĩ nũmũ musã nerẽ, yũ'ũre e'catipeori nũmũ nirõsa'a. Yapatiri nũmũ quẽ'rãrẽ nerẽ, yũ'ũre e'catipeori nũmũ nirõsa'a. Te nũmũrĩrẽ ne da'raticã'ña. Ba'ase dia'cũrẽ do'acã, añurõsa'a. 17 Pá bũcũase me'rã morẽti'quere ba'ari bosenu'ũrẽta musãrẽ nipe'tirã Egiptopũ nĩ'cãrãrẽ miiwijagũsa'a. Tojo weerã musã ti nũmũrẽ bosenu'ũrẽ weeporãsa'a. Cũ'marĩnũcũ musã, musã be'rocjãrã quẽ'rã ti bosenu'ũrẽ tojo weenu'cũcã'rãsa'a. Musãrẽ te dutisere cũ'u. 18 Nĩmũ'tãrĩ mujĩpũ pá bũcũase me'rã morẽti'quere ba'arãsa'a. Catorce nĩrĩ nũmũ ñamica'a me'rã ba'anũ'cã, téé veintiuno nĩrĩ nũmũ ti mujĩpũrẽta ñamica'apũ ba'atũorãsa'a. 19 Musã ye wi'seripũre siete nũmũrĩ ne pá bũcũase me'rã morẽ'que marĩato. No'o ni'cũ pá bũcũase me'rã morẽ'quere ba'agũnojõ, Israe curuacjũ waro, o ape macãcũjũ Israe curuacjãrã me'rã nisetigũnojõ quẽ'rã cõ'awĩrõno'gũsami. 20 Tere

wācūrā, mūsā pá bũcũase me'rā morē'quere ba'aticā'ña. Mūsā no'o niró ti bosenũmu nicā, pá bũcũase me'rā morē'que marĩrō ba'aya' ", ni werecu niwĩ Õ'acũ.

21 Be'ro Moisé nipe'tirā Israe curuacjārā wiorārē pijidutio'ocũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ: "Wa'aya. Wa'a, oveja wĩ'magūrē o cabracārē ñe'e, mūsā ya wi'icjārārē ecarātirā miitia. Miiti, Õ'acũ Egiptopũre yũ'rũari nũmũrē ba'acjũre wējēña. **22** Díre ni'cā pajopũ cũuña. Be'ro hisopo wāmetiri siti cja dũpũ mii, te díre yosoya. Be'ro sope nipe'tiro sumutorire wa'reya. Bo'reati dũporo ne ni'cũ mūsā ye wi'seripũ ní'cārā wijaaticā'ña. Topũta tojacā'ña. **23** Õ'acũ Egiptocjārā masā ma'misũmũarē wējēgũ wa'agũ, wi'serire yũ'rũagũ, sope sumutorire dí wa're'quere ĩ'agũ, ti wi'ire diacjũ yũ'rũagũsami. Tojo weegũ Õ'acũ cūrē wereco'tegũ masārē wējēgũrē mūsā ye wi'serire sājācā cā'mota'agũsami. **24** A'te dutise cũu'quere mūsā, mūsā pāramērā nituriarā wiopesase me'rā cõonu'cūrāsā'a. Mūsā be'rocjārā quē'rārē a'te dutise ninu'cũcārōsa'a. **25** Õ'acũ cũ ní'caronojõta cũ mūsārē 'O'oguti' nica di'tapũre sājāca be'ro a'ti bosenũmũrē weenu'cūrāsā'a. **26** Mūsā pō'rā mūsārē '¿A'ti bosenũmu de'ro nisi'rĩrō weeti?' ni sērĩtiña'cā, **27** mūsā a'tiro yũ'tiya: 'Õ'acũrē ējõpeorā, ā'rĩnojõ ovejare a'ti bosenũmũnojõrē wējēno'o. Õ'acũ Egiptocjārā masā ma'misũmũarē wējēcaterore cũ Israe curuacjārā ye wi'seri pe'ere diacjũ yũ'rũacu niwĩ. A'tiro wéegũ, marĩ acawererā Israe curuacjārārē yũ'rũocũ niwĩ', ni wereya", nicũ niwĩ Moisé.

Tere tũ'orā, Israe curuacjārā Õ'acũrē e'catipeorā, paamu'rĩque'acārā niwā. **28** Be'ro nipe'tise Õ'acũ Moisére, Aarórē weeduti'caronojõta weecārā niwā.

Egiptocjārā masā ma'misũmũna na wērĩ'que ni'i

29 Ñami deco nicā, Õ'acũ nipe'tirā Egiptocjārā masā ma'misũmũarē wējēcũ niwĩ. Faraó ti di'ta wiogu macũ masā ma'mi me'rā wējēnũ'cā, téé bu'iri da'reri wi'ipũ dujirā pō'rā masā ma'misũmũapũre wējētũocũ niwĩ. Tojo nicā wa'icũrā bajuamu'tā'cārārē wējēcũ niwĩ. **30** Tojo wa'acā, faraó, tojo nicā nipe'tirā cũ docacjārā wiorā, nipe'tirā Egiptocjārā ti ñamirē wā'cāpe'tia wa'acārā niwā. Nipe'tiro Egiptopũre bujawetirā uti, caricũcārā niwā. Ne ni'cā wi'i masā ma'mi wērĩtiri wi'i dũ'saticaro niwũ. **31** Ti ñamita faraó Moisére, Aarórē pijidutio'ocũ niwĩ. Narē a'tiro nicũ niwĩ:

—A'tore yarā masā me'rā ninemoticā'ña. Wijaya. Mūsā, nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā wa'aya. Mūsā ní'caronojõta mūsā wiogu Õ'acũrē e'catipeorā wa'aya. **32** Mūsā wa'caronojõta mūsā yarā ovejare, wecũare miaña. Yũ'ũre Õ'acũrē sērĩbosapa, nicũ niwĩ.

33 Egiptocjārā Israe curuacjārārē na ya di'tare sojaro me'rā wa'aduticārā niwā. "Na maata wijaticāma, ũsā quē'rā wērĩpe'tia

wa'abosa'a", ni wácūcārā niwā. **34** Tojo weerā Israe curuacjārā na pá weeatjere, bꞩcꞩase marīrō miacārā niwā. Te morēse co'ripꞩ na ye su'ti caseri me'rā oma weetjārā wꞩacārā niwā. **35** Tojo nicā Moisé cū duti'caronojōta Egiptocjārārē uru me'rā wee'quere, plata me'rā wee'quere, tojo nicā su'tire sēricārā niwā. **36** Ō'acū Egiptocjārārē apeyenojō tꞩ'saro me'rā Israe curuacjārārē o'ocā weecꞩ niwī. A'tiro weerā Egiptocjārārē na cꞩomi'que wapatisenojōrē miape'ocārā niwā.

Israe curuacjārā na Egiptore wija'que ni'i

37 Israe curuacjārā Ramsés wāmetiri macāpꞩ ni'cārā wija, Sucot wāmetiropꞩ wa'acārā niwā. Ūmꞩa seiscientos mil wa'tero dꞩ'pocā me'rā wa'acārā niwā. Numia, wī'marā ba'paqueoya marīrō nicārā niwā. **38** Na me'rā pājārā Israe curuacjārā nitirā, tojo nicā pājārā oveja, wecꞩa wa'acārā niwā. **39** Egiptocjārā Israe curuacjārārē sojaro me'rā wa'aduticārā niwā. Tojo weerā Israe curuacjārā na ba'atjere apoyuticārā niwā. Na pá weeatje bꞩcꞩase marīrō na Egiptopꞩ miiti'que me'rā opa caseri wee, pꞩ'oba'acārā niwā.^j

40 Na Israe curuacjārā cuatrocientos treinta cū'marī Egiptopꞩre nicārā niwā. **41** Ticuse cū'marī wa'ari nꞩmꞩrēta Egiptopꞩre Ō'acū yarā masā doce curari nirá wijape'ticārā niwā. **42** Ti ñamirē Ō'acū narē añurō ī'anurū co'tecꞩ niwī. Egiptopꞩ nirārē miijawagꞩti nígū, tojo weecꞩ niwī. Tojo weerā cū'marīnꞩcū Israe curuacjārā Ō'acū ti ñamirē narē co'te'quere wácūrā, cārītibo'reasama.

O'mecurua, pecame'e ũjūrī pō'rā me'rā Ō'acū ma'arē ī'o'que ni'i

13 **17** Faraó Israe curuacjārārē du'uwīrōcaterore Ō'acū narē filisteo masā nirī di'ta yꞩ'rūtērīrī ma'apꞩ miaticꞩ niwī. Ti ma'a diacjūca ma'a nimicā, a'tiro wácūcꞩ niwī: “Filisteo masā na me'rā a'mewējēsī'ricā, na uirā, a'mewējērōnojō o'orā, Egiptopꞩ dajatojabosama”, nicꞩ niwī.

18 Tojo weegꞩ Maa Sō'arī maapꞩ wa'adutigꞩ, masā marīrō, yucꞩ marīrō nirī ma'a pe'e be'toawā'cācā weecꞩ niwī. Israe curuacjārā Egipto di'tare wijarā, surara a'mewējērā wa'arā weronojō wijawā'cācārā niwā.

19 Moisé cū José mijī ye ō'arī mejārē miacꞩ niwī. Todꞩporopꞩ José Israe curuacjārārē tojo weeduticꞩ niwī. Titare José narē nicꞩ niwī:

“Ō'acū mꞩsārē diacjūta weetamugū a'tigꞩsami. Te tojo wa'acā, ye ō'arī mejārē mꞩsā miaña. Ō'acū wāme me'rā ‘Tojota weerāti’, niña”, nicꞩ niwī.

20 Israe curuacjārā Sucore wija, téé Etam wāmetiro masā marīrō, yucꞩ marīrō sumutopꞩ tojaque'acārā niwā. **21** Ō'acū na dꞩporo wa'ayucꞩ niwī. Ūmꞩcꞩore o'mepō'rā me'rā narē ma'a sꞩ'ori ī'ogū, ba'paticꞩ niwī. Ñami pe'ere ni'cā pecame'e ũjūrī pō'rā me'rā, narē sī'oo, ba'paticꞩ niwī. Cū tojo

^j 12.39 Opa caseri wee, pꞩ'o, ājūperā weronojō wee'ba'acārā niwā.

weecã, ñami, ɯmɯco wa'amɯjãcãrã niwã. 22 O'mepõ'rã pe'e ɯmɯcore na dɯporo ɯ'mutãcaro niwũ. Ñami pe'ema pecame'e ɯjũrĩ põ'rã ɯ'mutãcaro niwũ. Tojo dia'cũ wa'anucũcã'caro niwũ.

Israe curuacjãrã Maa Sõ'arĩ maajore pẽ'a'que ni'i

14 1 Israe curuacjãrã Etãpɯ nirĩ cura Ô'acũ Moisére a'tiro nicɯ niwĩ: 2 “Israe curuacjãrãrẽ majãmitojatidutiya. Narẽ Pi-hahiroto wãmetiri macã põtëorõ, Baal-zefón pɯ'topɯ tojaque'adutiya. To Migdol, Maa Sõ'arĩ maa wa'tero toja'a. Na topɯ maa sumutopɯ na ye wi'seriacãrẽ bɯa, tojaque'ato. 3 Na tojo weecã, faraó a'tiro wãcũgũsami: ‘Á'rã Israe curuacjãrã no'o apero wa'amasítima. Na masã marĩrõ, yucɯ marĩrõpɯ wisinu'cũbajaque'atima’, nigũsami. 4 Faraórẽ yu'ɯre yu'rɯnɯ'cãcã weeguti. Tojo weegɯ Israe curuacjãrãrẽ ñe'esĩ'rĩgũ, sirutugũsami. Cũ tojo weecã, yu'ɯ pe'e cũrẽ, cũ yarã surarare docaque'acã weegɯ, yu'ɯ tutuasere i'ogũti. Nipe'tirã Egiptocjãrã tojo wa'acã i'arã, ‘Yu'ɯ wiogɯ ni'i’ nisere masĩrãsama”, nicɯ niwĩ Ô'acũ. Israe curuacjãrã cũ tojo duti'caronjõta weecãrã niwã.

5 Egiptocjũ wiogɯ na du'tiwija'que quetire tu'ogɯ, cũ, cũ docacjãrã wiorã me'rã na wãcũ'quere mejẽcã dɯcayɯ, a'tiro nicãrã niwã: “¿Marĩ de'ro weerã Israe curuacjãrãrẽ du'uo'omiapari? Na marĩrẽ da'raco'terã nimiamã”, nicãrã niwã. 6 Maata faraó cũ a'mewẽjẽse cabayua wejesepawɯ tũrũsepawũre apoduticɯ niwĩ. Cũ yarã surara pãjãrã me'rã Israe curuacjãrãrẽ sirutucɯ niwĩ. 7 To wa'agɯ, seiscientopawɯ, tũrũse añusepawũre miacɯ niwĩ. Tojo nicã, nipe'tise Egipto cjase surara yepawũre miacɯ niwĩ. Tepawɯnɯcũ ni'cũ surara wiogɯ wa'acɯ niwĩ. 8 Ô'acũ faraórẽ cũrẽ yu'rɯnɯ'cãcã weecɯ niwĩ. Tojo weegɯ faraó Israe curuacjãrãrẽ sirutucɯ niwĩ. Na pe'e wijarãpɯta uiro marĩrõ wijatojacãrã niwã.

9 Egiptocjãrã yarã surara dɯ'pocã me'rã wa'arã, cabayua pesarã me'rã, na ye a'mewẽjẽsepawɯ me'rã Israe curuacjãrãrẽ siruturã wa'acãrã niwã. Narẽ Maa Sõ'arĩ maa sumutopɯ tojaque'arãrẽ ẽmɯjãcãrã niwã. To Pi-hahiroto pɯ'topɯ Baal-zefón põtëorõpɯ tojacãrã niwã.

10 Israe curuacjãrã faraó, tojo nicã Egiptocjãrã na pɯ'to a'ticã i'arã, ɯcɯacãrã niwã. Tojo weerã Ô'acũrẽ weetamuse ɯpɯtu sãrĩcãrã niwã.

11 Moisére a'tiro nicãrã niwã:

—¿Egiptopɯre masã wẽrĩcã yaase peri marĩrĩ? ¿Ûsãrẽ topɯ ní'cãrãrẽ a'to masã marĩrõ, yucɯ marĩrõpɯ wẽrĩdutigu miitiri? ¿De'ro weecjũ Egiptopɯ ní'cãrãrẽ a'topɯ miitiri? 12 Ûsã Egiptopɯ ní'rã quẽ'rã mɯ'urẽ a'tereta ucũmiwũ: “Ûsãrẽ cariboticã'ña. Ûsã Egiptocjãrãrẽ da'rawã'ñaco'tecã, tojo i'acã'ña,” nimiwũ. Ni'cãrõacãma masã marĩrõ, yucɯ marĩrõpɯ ùsã wẽrĩcã ña'a ni'i. Narẽ da'raco'terã ninu'cũcã nemorõ añubopã, nicãrã niwã.

13 Na tojo nicã, Moisé narẽ yu'ticu niwĩ:

—Mũsã uiticã'ña. Totá tojaque'aya. Ô'acũ ni'cãcã mũsãrẽ yu'rhoatjere ï'arãsa'a. Egiptocjãrã mũsã ni'cãcã ï'arãrẽ ne apaturi ï'anemosome.

14 Ô'acũ cũ basu mũsãrẽ a'mewējēbosagusami. Tojo weerã ne wãcũque'titicã'ña, nicu niwĩ.

15 Be'ro Ô'acũ Moisére nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu yu'ure weetamuse sērīgũ caricũti? Israe curuacjãrãrẽ pijio, wa'adutiya. **16** Mũ'u tuacjũre maajopũre síoña. Mũ'u tojo weecã, maa deco me'rã dũcawatirosa'a. Israe curuacjãrã aco marĩ, bopori ma'apu pẽ'arãsama. **17** Yu'u pe'e Egiptocjãrãrẽ mũsãrẽ ña'arõ wãcũcã weegũti. Tojo weerã mũsãrẽ wējēsĩ'rĩrã siruturãsama. Na tojo weecã, faraórẽ, cũ yarã surarare, cũ ye tũrũsepawũre, surara cabayua pesarãrẽ yu'u tutuayũ'rũasere ï'ogũsa'a. **18** Yu'u faraórẽ, cũ ye tũrũsepawũre, surara cabayua pesarãrẽ docaque'acã wéeca be'ro Egiptocjãrã yu'ure “Diacjũta Ô'acũ wiogu nimi”, ni masĩrãsama, nicu niwĩ Ô'acũ.

19 Cũ tojo ni ucũrĩ curata Ô'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegu weronojõ upũsãjãñu'cã^k na siro pe'e sirutunũ'cãcu niwĩ. Tojo nicã o'mepõ'rã na dũporo u'mutãmi'caro quẽ'rã na siro pe'e tja sirutunũ'cãcaro niwũ. **20** Tojo wee ti põ'rã Egiptocjãrã surara, Israe curuacjãrã decore ejanũ'cãcaro niwũ. Namipu ti o'mepõ'rã Egiptocjãrãrẽ na'iatĩ'acã weecaro niwũ. Israe curuacjãrã pe'ema bo'reyucaro niwũ. Tojo weerã Egiptocjãrã ti ñamirẽ Israe curuacjãrãrẽ ne emuticãrã niwã.

21 Moisé cũ ya omocãrẽ maajopũre síoñu'cũcu niwĩ. Cũ tojo weeri cura Ô'acũ mujĩpũ mujãtiro pe'e cjase wĩ'rõrẽ upũtu wēetuucã weecu niwĩ. Te wĩ'rõ nipe'tiro ti ñamirẽ wēetuubo'reacaro niwũ. Tojo weero ti maajore puaperi dũcawaticaro niwũ. A'tiro wee Ô'acũ ti maajore bopori ma'a wa'acã weecu niwĩ. **22** Di'ta boposãjãrõpu Israe curuacjãrã pẽ'acãrã niwã. Topũre pu ta'tiajo aco dũcawaano'caro niwũ. Bu'i pe'e ape tũ'rũjo, siro pe'e ape tũ'rũjo nicaro niwũ.

23 Faraó yarã surara, cũ ye tũrũsepawũ me'rã Israe curuacjãrã be'ro ti maajo decopũ narẽ sirututuocãrã niwã. **24** Bo'reati dũporo Ô'acũ ãjũrĩ põ'rã, o'mecuruapu nígũ, Egiptocjãrã surarare ï'adijocu niwĩ. Tojo ï'adijotjãgũ, narẽ no'o uaro wa'ama'acã weecu niwĩ. **25** Tojo nicã na ye tũrũsepawũre tũrũsepa wetiwijacã weecu niwĩ. Tojo weerã umũñarõ wa'amasiticãrã niwã. Tere ï'arã, Egiptocjãrã a'tiro nicãrã niwã:

—¿Te'a, Israe curuacjãrãrẽ tocã'rõta sirutudu'urã marĩ! Ô'acũ marĩrẽ ï'atu'tigu, narẽ a'mewējēbosagu weemi, nicãrã niwã.

26 Be'ro Ô'acũ Moisére nicu niwĩ:

^k 14.19 Ì'aña Gn 16.7 docapu ojaquere.

—Mũ'u ya omocārē ti maajopure síoña tja. Mũ'u tojo weecā, aco ducawaanu'cōmi'que Egiptocjārā bu'ipũ paamio, na ye tūrūsepawũ, na surara cabayua bu'ipũ ní'cārārē miope'orosa'a, nicũ niwī.

27 Tojo weegũ Moisé cũ ya omocārē ti maajo bu'ipũ síocũ niwī. Bo'reari cura mejārōta ti maajo ní'caronojōta tojacaro niwũ. Na Egiptocjārā du'tisí'rímira, aco paamiono'cārā niwā. Tojo wee Õ'acũ narē ti maapũ miodijocũ niwī. **28** Tojo wa'acā, tūrūsepawũ, surara cabayua pesa'cārā, nipe'tirā surara, ti maajopũ Israe curuacjārārē siruturā wa'ami'cārā mirípe'tia wa'acārā niwā. Ne ni'cũ faraó yarā yũ'rũwetiticārā niwā. **29** Tojo wa'amicā, Israe curuacjārā pe'e ti maajore di'ta boposājārōpũ pē'acārā niwā. Aco pũ ta'tiajo ducawaano'caropũ, ni'cārō bu'i pe'e, apero siro pe'e nirōrē pē'acārā niwā.

30 Ti nũmũ nicā, Õ'acũ Israe curuacjārā Egiptocjārā dutise doca ní'cārārē yũ'rũweticā weecũ niwī. Israe curuacjārā Egiptocjārā wē'rī'cārā mejārārē ti maa sumutorũ cũñacā í'acārā niwā. **31** Israe curuacjārā Õ'acũ cũ tutuayũ'ruase me'rā Egiptocjārārē tojo docaque'acā weecā í'arā, Õ'acũrē wiopesase me'rā í'a, cũrē ējōpeocārā niwā. Moisé, Õ'acũ dutisere da'racote'gũ quē'rārē ējōpeocārā niwā.

Moisé Õ'acũrē basapeo'que ni'i

- 15** 1 Õ'acũ Egiptocjārārē maajopũ miope'ocā í'arā, Moisé, tojo nicā Israe curuacjārā a'te basasere cũrē basapeocārā niwā:
 “Õ'acũ añubutiaro cũ waparārē docaque'acā weewī.
 Cabayua pesa'cārārē pajiri maajopũ doqueñojā, mirídiacā weewī.
 Tere wācũgũ, cũrē basapeogũti.
- 2** Õ'acũ yũ'u wiogũ yũ'ure tutuacā weemi.
 Cũrē wācũgũ, basape'o.
 Cũta yũ'ure í'atu'ti'cārārē yũ'ure yũ'rũweticā weemi.
 Cũ, yũ'u ējōpeogũ Õ'acũ nimi.
 Cũrē basapeogũti.
 Cũ yũ'u pacũ ējōpeo'cũ nimi.
 Cũrē e'catipeogũti.
- 3** Õ'acũ a'mewējērī masũ tutuagũ weronojō nimi.
 Cũrē 'Mũ'u wiogũta ni'i', nino'o.
- 4** Õ'acũ, faraó ye tūrūsepawũ, tojo nicā cũ yarā surarare Maa Sō'arī maajopũ mirídiacā weewī.
 Cũ yarā wiorā a'mewējētutuayũ'rũrā, Maa Sō'arī maajopũ mirī boawā.
- 5** Na dia po'pearũ ũtāperi nũcũrō weronojō di'adijawā.
 Ti maa ũ'cũarī maajo miidijawũ.
- 6** Õ'acũ, yũ'u wiogũ, mũ'u ya omocā diacjũcamocā me'rā mũ'urē í'atu'tigure wējēpe'owũ.

- Ti omocã me'rãta m'u'u tutuasere i'ano'o.
- 7** M'u'u tutuay'u'ruase me'rã, m'u'u me'rã a'mewějērãrẽ mejõ nirã tojacã weewu.
- M'u'u uase pecame'e ñjũrĩ põ'rã tá boposãjãsere ñjũarõ weronojõ narẽ pe'owu.
- 8** M'u'u ë'quëa me'rã ejerimiquejo, acore ducawaa, ruaperi tuuneocũuwã. Te pã'cõrĩ paca ruaperi nu'cãejawu.
- Maa decoru bu'aro weronojõ ne a'meña'ma'atiwu.
- 9** M'u'urẽ i'atu'tigu pe'e a'tiro wãcũcu nimiwĩ:
- 'Narẽ sirutu, emugũti.
- Yu'u na cuosere ë'ma, ducawaaguti.
- Yu'u no'o miisĩ'rĩrõ miigũti.
- Ya di'pjiõre mii, narẽ wějęcõ'agũti', nicu nimiwĩ.
- 10** M'u'u pe'e putistegu weronojõ weewu.
- Tojo weecã, ti maajo narẽ miocõ'awũ.
- Na ti maajo ruutu wĩ'rõ wẽtuuri cura cõme nucũrõ weronojõ di'adijawã.
- 11** Wiogu, ne ni'cũ ãpërã ëjõpeogunojõ m'u'urẽ ni'cãrõwijimasĩtimi.
- Nipe'tirã yu'ruoro tutuay'u'ru'nu'cã'a.
- Ne ni'cũ m'u'u weronojõ ña'ase moogũ marĩmi.
- Añuse, wiopesase wee'ogũ ni'i.
- Tojo weerã nipe'tirã masã m'u'urẽ 'Añuy'u'ruami', ni basapeoato.
- 12** M'u'u ya diacjucamocãrẽ síocã, dia m'u'urẽ i'atu'tirãrẽ miimãdija wa'awu.
- 18** Õ'acũ, ñsã wiogu, m'u'u dutise ninu'cũcã'rõsa'a", ni basapeocãrã niwã.

María basa'que ni'i

19 Faraó ye a'mewějẽse tũrũsepawu, cũ yarã cabayuaru pesarã, tojo nicã surara, ti maajopure na sãjãnu'cãwã'cãrĩ cura Õ'acũ na bu'ipu aco burupeja, miricã weecu niwĩ. Israe curuacjãrã pe'e di'ta boporopu pẽ'a wa'acãrã niwã. **20** Be'ro Aarõ ma'mio María, Õ'acũ yere weremu'tãgõ, ni'cãrõ na basarã omocã me'rã paawuarore miico niwõ. Nipe'tirã ãpërã numia co be'ro siruturã quẽ'rã tonojõ me'rã paarãta basacãrã niwã. **21** Co pe'e narẽ su'ori basaco niwõ:

"Õ'acũrẽ basapeoya.

Cãrẽ i'atu'ti'cãrãrẽ docaque'acã weewĩ.

Dia pajiri maajopu, cabayuare, surara na bu'ipu pesa'cãrãrẽ mirĩdijacã weewĩ", ni basaco niwõ.

Aco sũ'ese cjase queti ni'i

22 Moisé Israe curuacjãrãrẽ Maa Sõ'arĩ maajopu ni'cãrãrẽ miiwijãca be'ro aperopu su'ori miacu niwĩ. Na masã marĩrõ, yucu marĩrõ Shur

wāmetiropu wa'acārā niwā. Topure i'tia nūmu sijacārā niwā. Ne aco bocaticārā niwā. **23** Na Mara wāmetiropu etarā, to cjase acore ne sī'rīmasītīcārā niwā. Te aco sū'ese niyucā, tojo weecārā niwā. Tojo weerā tore Mara¹ wāmeyecārā niwā.

24 Aco añusenojō marīcā i'arā, masā Moisére ña'arō ucūnū'cācārā niwā. Cūrē a'tiro ni sērītiña'cārā niwā: “¿Marī ñe'enojōrē sī'rīrāsari?” nicārā niwā.

25 Tere tū'ogu, Moisé Ō'acūrē weetamuse uputu sērīcu niwī. Cū pe'e ni'cā yucuduru i'ocu niwī. Moisé ti durure acoru doqueñocu niwī. Cū tojo weecāta, aco i'pitise wa'acaro niwū.

Ō'acū narē “¿Yū'u dutiro weerāsari?” nígū, tojo weecu niwī. Toputa ni'cā dutiro na añurō weesetiātjere cūucu niwī. **26** A'tiro nicu niwī: “Yū'u Ō'acū, musā wioгу ni'i. Musārē dutire yu'rūogu ni'i. Musā diacjūta yu'u dutisere yu'ticā, yu'u tū'sasenojōrē, yu'u dutise cūu'quere queoro weecā, yu'u Egiptocjārārē bu'iri da're'quenojōrē musārē ne cā'rō weesome”, nicu niwī Ō'acū.

27 Be'ro na yu'rūa, Elim wāmetiropu etacārā niwā. Topure doce aco wijase peri nicaro niwū. Tojo nicā setenta ñorī nicaro niwū. Topure aco pu'toacā tojaque'acārā niwā.

Ō'acū ba'ase maná wāmetisere o'o'que ni'i

16 1 Nipe'tirā Israe curuacjārā Elim wāmetiropu wijawā'cā, Sin wāmetiro masā marīrō, yucu marīrōpu etacārā niwā. To Elim, Sinaí decoru tojacaro niwū. Titare Egiptore na wijāca be'ro nimū'tārī mujīpū be'ro cja mujīpū quince nirī nūmu nicaro niwū.

2 Topu masā marīrō, yucu marīrōpūre na nipe'tirā Moisé, Aarórē ña'arō ūrūsānū'cācārā niwā. **3** A'tiro nicārā niwā:

—Marīrē Ō'acū Egiptoru wērīcā weecā, añu nibopā. Topure marī ba'ase wa'icu di'i do'a'queparu wa'tero dujimiwū. Marī ba'asī'rīrō ejatuario ba'a yapiwū. Musā pe'e ūsā nipe'tirārē masā marīrō, yucu marīrōpu ujuaboase me'rā wērīdutarā, miitiwū.

4 Na tojo ucūcā tū'ogu, Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Yū'u musārē u'muse cjase ba'ase acoro pejaro weronojō dijaticā weeguti. Masā unūcorinūcū te ba'asere miirā wa'arāsama. Na ni'cā nūmūrē ba'atje ejatuario seerāsama. Te me'rā “¿Noanojō yu'u duti'quere queoro weeti, noa yu'rūnū'cāti?” nímasīgūsa'a. **5** Ni'cāmocuse nūmūrī be'ro cja nūmūrē, na pu'a nūmu ba'atjere seero weronojō weeato, nicu niwī Ō'acū.

6 Tojo weerā Moisé, Aarō Israe curuacjārārē werēcārā niwā:

—Ni'cācā na'ique'ari cura musā marī wioгу Ō'acūta musārē Egiptoru ní'cārārē miijija'quere masīrāsa'a. **7** Namiacā ñamicure pe'ere Ō'acū cū

¹15.23 Hebreo ye me'rā Mara “sū'ese” nisī'rīrō wee'e.

asistesere ì'arāsa'a. Mūsā cūrē ūrūsāsere tu'oami. ¿De'ro weerā ūsārē ūrūsāti? Ūsā mejō nirā ni'i, nicārā niwā.

8 Moisé apeye narē ninemocu niwī:

—Ñamica'a nicā Õ'acū mūsā ba'atji di'irore o'ogusami. Bo'reacāma mūsārē peje ba'ase pá weronojō nisere o'ogusami. Mūsā cūrē ña'arō ucū, ūrūsāsere tu'oami. Mūsā ūrūsārā, ūsā mejētare ña'arō ucūrā weearu. Õ'acū pe'ere ña'arō ucūrā weearu. Ūsā mejō nirā ni'i.

9 Be'ro Moisé Aarórē nicu niwī:

—Nipe'tirā Israe curuacjārārē Õ'acū ì'orōpu a'tidutiya. Na ña'arō ūrūsāsere tu'oami, nicu niwī Moisé.

10 Aaró na me'rā ucūrī curata nipe'tirā Israe curuacjārā masā marīrō, yucu marīrōpu ì'aquejocārā niwā. Wācūña marīrō Õ'acū asitese o'mecurua po'pearu bajucaro niwū. **11** Õ'acū Moisére a'tiro nicu niwī:

12—Israe curuacjārā na ña'arō ūrūsāsere tu'oaru. Narē a'tiro ni wereya: “Na'ique'ari cura mūsā wal'icu di'ì ba'arāsa'a. Ñamiacā ñamicure pe'ere pá mūsā ba'asī'rīrō pōtēorō ba'arāsa'a. Te me'rā mūsā ‘Yū'u mūsā wioḡu Õ'acū ni'ì’, nisere masīrāsa'a”, niña, nicu niwī.

13 Ti nūmu ñamica'ata putuá weronojō bajurā pājārā na tiropu dijatacārā niwā. Na nirōpūre mu'mua wa'acārā niwā. Ape nūmu ñamicure nucūcāpūre ñocōa u'seco na nirōpūre cūñacaro niwū. **14** Be'ro te ñocōa u'seco bopóca be'ro, te di'a dia'cū bu'a bopoque'a'que masā marīrō, yucu marīrōpūre nucūcāpu cūñacaro niwū. **15** Na Israe curuacjārā tere ne ì'amasītirā, “¿Ñe'enojō niti?”, ni a'merī sērītiña'cārā niwā.

Moisé narē nicu niwī:

—A'te mūsā pá weeatje Õ'acū cū o'ose ni'ì. **16** Õ'acū mūsārē a'tiro weedutiami: “Mūsānucū mūsā ba'atjo ejatuaro seeya. Mūsā ye wi'seripu nirānucū pu kilo cārō seeya”, niami, ni werecu niwī Moisé.

17 Na cū miiduti'caronojōta weecārā niwā. Āpērā pajiro, āpērā cārōacā seecārā niwā. **18** Na see'quere queocā, peje see'cure yu'rūoticaro niwū. Pejeti see'cārā quē'rārē queoro ejacaro niwū. Du'saticaro niwū. Nanucū na ba'aro ejatuaro seecārā niwā.

19 Be'ro Moisé narē nicu niwī:

—Ne ni'cū mūsā ape nūmu ba'atjere du'aticā'ña.

20 Moisé tojo nimicā, āpērā cū ní'quere yu'rūnu'cācārā niwā. “Ape nūmuru ba'arāti” nírā, du'acārā niwā. Te na du'a'que becoa boa wa'a, ūrīa wa'acaro niwī. Tere ì'agū, Moisé na me'rā ua wa'acu niwī.

21 Be'ro umucorinucū ñamicurere nipe'tirā na ba'aro ejatuaro seeneocārā niwā. Mujīpū asiro me'rā te acoape'tiacaro niwū.

22 Ni'cāmocuse nūmū ñi be'ro cja nūmurē pu nūmu ba'atjere weronojō seeneocārā niwā. Ba'paritise kilo ni'cū ba'atjere seeneocārā niwā. Na tojo weecā ì'arā, Israe curuacjārārē su'ori nisetiri masā Moisé tiropu wa'a, cūrē werēcārā niwā. **23** Na tere werēcā tu'ogu, Moisé narē nicu niwī:

—Õ'acũ a'tiro dutiami: “Ñamiacã mʉsã sooatji nʉmʉ nirõsa'a. Yʉ'ure wãcũ, e'catipeoatji nʉmʉ mʉsãrẽ cũu'u. Mʉsã ba'ase do'asenojõrẽ ni'cãcã do'awe'ocã'ña. Mʉsã ba'ase p̃hosenojõrẽ p̃howe'ocã'ña. Mʉsãrẽ ba'ase dʉ'sacã, ‘Ñamiacãp̃u ba'arãtí’ nírã dʉ'aya”, niami Õ'acũ, nicu niwĩ Moisé.

24 Moisé narẽ duti'caronojõta na ba'adu'a'quere ape nʉmʉ ba'atjere dʉ'acãrã niwã. Te ba'ase ne dojoti, ne becoa bo'oticoaro niwũ. **25** Be'ro Moisé narẽ nicu niwĩ:

—Ni'cãcã mʉsãrẽ soodutiri nʉmʉ, Õ'acũrẽ e'catipeori nʉmʉ ni'i. Tojo weerã tere ba'aya. Mʉsã ni'cãcãrẽ cãp̃p̃ure ne apeyenojõ ba'ase bocasome. **26** Mʉsã seis nʉmʉrĩrẽ ba'ase seeneorãsa'a. Siete nʉmʉrĩ wa'ari cura sauru, Õ'acũ soodutíca nʉmʉ ni'i. Ti nʉmʉma ba'ase seese marĩrõsa'a, nicu niwĩ.

27 Moisé tojo nimicã, ti nʉmʉrẽta ni'cãrẽrã ba'ase seerã wa'acãrã nimiwã. Ne bocaticãrã niwã. **28** Na tojo weecã ï'agũ, Õ'acũ Moisére nicu niwĩ:

—¿No'ocã'rõ yoacã mʉsã yʉ'ʉ dutise, yʉ'ʉ bu'ese cũu'quere yʉ'rʉnʉ'cãrãsari? **29** A'tere masĩña. Yʉ'ʉ, mʉsã wiogʉ, mʉsãrẽ soodutigʉ, ni'cã nʉmʉ cũuap̃. Tojo weegʉ seis nʉmʉ nirĩ nʉmʉrẽ p̃na nʉmʉ ba'asere o'oguti. Ape nʉmʉ pe'e mʉsãrẽ soodutiri nʉmʉ nicã, nipe'tirã mʉsã ye wi'serip̃ tojayá. Ne wijaaticã'ña, nicu niwĩ Õ'acũ.

30 Tojo weerã siete nʉmʉ nirĩ nʉmʉrẽ soocãrã niwã.

31 Israe curuacjãrã na ba'ase seeneosere maná^m wãme pisucãrã niwã. Te cilantro wãmetise cape weronojõ butise peri bajucaro niwũ. P̃aró ʉsemerĩseacã mumiaco me'rã wee'que weronojõ i'pitime'rĩcã'caro niwũ.

32 Moisé narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Õ'acũ a'tiro weedutiami: “P̃na kilo ejatuario see, nʉrõña. Tere mʉsã pãrãmerã nituriarãp̃ure mʉsã masã marĩrõ, yucʉ marĩrõp̃u nícaterore yʉ'ʉ ba'ase o'o'quere ï'arãsama. Yʉ'ʉ mʉsãrẽ Egiptop̃u miijacã o'o'quere ï'arãsama”, niami, nicu niwĩ Moisé.

33 Be'ro Moisé Aaró^{rẽ} a'tiro nicu niwĩ:

—Ni'cãrũ miiti, tirup̃u p̃na kilo manãrẽ miisãña.ⁿ Be'ro tere Õ'acũ ï'orõp̃u cũuña. Tere mʉsã põ'rã, mʉsã pãrãmerã nituriarã ï'ato nígũ, nʉrõbosaya.

34 Õ'acũ Moisére tojo weeduti'caronojõta, Aaró Õ'acũ “Masã me'rã añurõ weeguti” ní'quere cʉori acaro dʉporo tirure nʉrõdutigʉ dʉpocʉ niwĩ.

35 Israe curuacjãrã cuarenta cũ'marĩ manãrẽ ba'acãrã niwã. Canaá di'ta sumuto etarãp̃u tere ba'atʉocãrã niwã. Canaá na niatji di'ta nicaro niwũ.

Õ'acũ ʉtãgãp̃u aco wijacã wee'que ni'i

17 1 Nipe'tirã Israe curuacjãrã masã marĩrõ, yucʉ marĩrõ, Sin wãmetirop̃u ní'cãrã wijawã'cãcãrã niwã. Õ'acũ cũ duti'caronojõta

^m 16.31 Maná nírõ, “¿Ñe'e niti?” nisĩ'rĩrõ wee'e. Jos 5.12. ⁿ 16.33 Heb 9.4.

sajatiro wa'ame'ricā'cārā niwā. Wa'a, Refidim wāmetiropu tojaque'acārā niwā. Topure ne aco na sī'rīse marīcaro niwū. **2** Tojo weerā Moisére uase me'rā, “Ūsārē aco sī'rīse o'oya”, nicārā niwā.

Moisé pe'le “¿De'ro weerā yu'ure tojo ucūti? ¿De'ro weerā ‘¿Ō'acū ūsārē aco o'omasīweti?', ni wācūti?” ni yu'ticu niwī narē.

3 Na masā pe'le aco wuoyu'ruarā, Moisére tojo ūrūsācārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weeacju ūsā Egiptopu ní'cārārē miiwijari? ¿Mū'u ūsārē, ūsā pō'rārē, ūsā yarā wa'icūrārē acowuose me'rā wējēgūti ní'gū, miiwijari?

4 Moisé tere tu'ogu, Ō'acūrē uputu sērīgū, a'tiro nicu niwī:

—¿Yu'u de'ro weegusari ā'rā masā me'rā? Cā'rōacā du'sa'a na ūtāperi me'rā yu'ure doque wējēatjo, nicu niwī.

5 Tere tu'ogu, Ō'acū cūrē yu'ticu niwī:

—Masā dūporo yu'rūaya. Ni'cārērā wiorā Israe curuacjārārē sū'ori nirārē mū'urē ba'patidutigu pijiyaya. Tojo nicā tuacju, mū'u dia Nilore paapo'o'cure miiwā'cāña. **6** Yu'u mū'u dūporo ūrūgū Horeb wāmeticju pu'to ūtāgāpu nu'cūgūti. Mū'u tigare doteya. Mū'u dotecā, masā sī'ricā, aco wijarosa'a, nicu niwī Ō'acū.

Moisé Israe curuacjārā wiorā i'orōpu Ō'acū weeduti'caronojōta dotecu niwī. **7** Cū tojo wee'caropu Israe curuacjārā na Moisé me'rā a'pepūrīca be'ro niyucā, Meriba wāme ō'ocu niwī. Tojo nicā toreta Masah wāme ō'ocu niwī. Masā Ō'acūrē “¿Diacjūta Ō'acū marī me'rā niti o niwetine?” níca be'ro niyucā, tojo wāme ō'ocu niwī.

Amaleca masā me'rā a'mewējē'que ni'i

8 Surara amaleca masā wāmetiri curua Refidīpu Israe curuacjārā me'rā a'mewējērā a'ticārā niwā. **9** Tojo weegu Moisé Josuére a'tiro nicu niwī:

—Ni'cārērā ūmuarē beseya. Bese, amaleca masā me'rā a'mewējēgū wa'aya. Yu'u űamiacārē a'tigu ūrūgū dūposārīpu nigūti. Topure tuacju Ō'acū yu'ure miaduti'cu me'rā nu'cūgūti, nicu niwī.

10 Josué Moisé duti'caronojōta weecu niwī. Amaleca masā me'rā a'mewējēgū wa'acu niwī. Cū topu na ūmua me'rā wa'ari cura Moisé, Aaró, apī Hur wāmetigu, Moisére weetamugū, tigu ūrūgū bu'ipu mūjācārā niwā. **11** Moisé cū omocārī sīomorōrī curare Israe curuacjārā tutuayurūnū'cācārā niwā. Cū omocārī dijocā pe'ema, amaleca masā pe'le na me'rā a'mewējērā tutuayurūnū'cācārā niwā. **12** Moisé sīomorōmigū űujūcā i'arā, ni'cā ūtāgā mii, cūrē dujudutirā dūpocārā niwā. Tu'ajanū'cō, Aaró, Hur cū omocārīrē tuuñe'le nu'cūcārā niwā. Ni'cū ni'cā pā'rē, apī ape pā'rē pe'le nu'cūcārā niwā. Na tojo weeyucā, Moisé ye omocārī ne űujūtīcaro niwū. Téé mujīpū sājācāpu tigu tuacju me'rā sīomorōtūocu niwī. **13** Tojo weegu Josué surara amaleca masā me'rā a'mewējēgū, cū ya di'pjījo me'rā wējēpe'ocā'cu niwī.

14 Be'ro Õ'acũ Moisére nicu niwĩ:

—A'tere acobojoticã'to nígũ, ni'cã tũrũpu ojaya. Josuére a'tiro niña: “Nipe'tirã amaleca masãre pe'ocã'gũsa'a. Tojo weerã ne ni'cũ a'ti umucocjãrã narẽ wãcũsome.” Tere Josuére wereturiacu niwĩ.

15 Moisé ni'cãrõ Õ'acũrẽ ejõpeorã, wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeoatjore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Tore a'tiro wãme õ'ocu niwĩ: “Yũ'u wioгу Õ'acũ yũ'ure wapata'acã weegú nimi.” 16 A'tiro ni ucũcu niwĩ:

“Yũ'u wioгу Õ'acũ weetamusere sãrĩrã, omocãrĩ cũ tiropu sĩomorõno'wũ.

Õ'acũ amaleca masã me'rã a'mewẽjẽnu'cũcjũsami.

A'tocaterocjãrã me'rã téé be'rocjãrãpu quẽ'rãrẽ tojota a'mewẽjẽ yapatinu'cũgũsami”, nicu niwĩ Moisé.

Jetro Moisére i'agũ eta'que ni'i

18 1 Jetro Madiácjũ pa'i, Moisé mañecũ, nipe'tise Õ'acũ Moisére wee'quere tũ'ocu niwĩ. Tojo nicã Õ'acũ yarã masã Israe curuacjãrãrẽ wee'quere tũ'ocu niwĩ. Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acũ na wioгу narẽ Egiptopu ni'cãrãrẽ miiwija'quere tũ'ocu niwĩ. 2 Moisé cũ nũmo Séforare co pacu ya wi'ipu o'óyutojacu niwĩ. Jetro core, 3 tojo nicã co põ'rã puarãrẽ ñe'ecu niwĩ. Ni'cũ Gersón wãmeticu niwĩ. Moisé a'tiro nitojacu niwĩ: “Yũ'u ãpẽrã ye di'tapure sijari masũ, aperocjũ weronojõ tũ'oña'a.”^o Tojo weegu masã ma'mirẽ Gersón wãme õ'ocu niwĩ. 4 Cũ acabiji pe'e Eliezer^p wãmeticu niwĩ. Moisé a'tiro ni ucũyutojacu niwĩ: “Õ'acũ yũ'u pacu ejõpeo'cu yũ'ure weetamuwĩ. Faraó yũ'ure wẽjẽbo'cure yũ'rũweticã weewĩ.” Tojo weegu dũ'sagure tojo wãme õ'ocu niwĩ.

5 Moisé, Israe curuacjãrã me'rã masã marĩrõ, yucu marĩrõ Õ'acũ yagu ãrũgũ^q pu'topu tojaque'acu niwĩ. Topu Jetro, cũ macõ Moisé nũmo, põ'rã me'rã cũ tiropu wa'acu niwĩ. 6 Moisére a'tiro queti o'ómũ'tãcu niwĩ:

—Yũ'u, mũ'u mañecũ, mũ'u nũmo me'rã, mũ'u põ'rã puarã me'rã mũ'u tiropu wa'aguti, nicu niwĩ.

7 Cũ etacã, Moisé su'ti caseri me'rã wéca wi'i po'peapu ní'cu wijaa, cũ mañecũrẽ põtẽrĩgũ wa'acu niwĩ. Cãrẽ añudutigu, paamu'rĩque'a, mi'micu niwĩ. A'merĩ añudutĩca be'ro cũ ya wi'ipu narẽ sũ'ori pijisãjãacu niwĩ. 8 Topu Moisé Õ'acũ faraóre, Egiptocjãrãrẽ wee'quere werepe'ocu niwĩ. Tojo nicã ma'apu a'tirã, nipe'tise na pi'etiwã'cãti'quere werecu niwĩ. “Õ'acũ, ãsãrẽ a'tiro wee yũ'rũowĩ”, ni werecu niwĩ.

9 Jetro Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ ma'i pajaña'gũ, Egiptocjãrã doca ní'cãrãrẽ yũ'rũweticã wee'quere tũ'ogu, e'catiyũ'rũacu niwĩ. 10 A'tiro nicu niwĩ:

^o 18.3 Ex 2.22. ^p 18.4 Hebreo ye me'rã Eliezer “Õ'acũ yũ'ure weetamugũ nimi” nisĩ'rĩrõ wee'e. ^q 18.5 I'aña e Ex 3.1 docapu oja'quere.

—Ō'acū añuyur'uami, ni e'catipeoato. Cūta musārē faraó, Egiptocjārā na dutise doca ní'cārārē yur'uwetica weepī. **11** Egiptocjārā musārē ña'abutiario da'radutipecā, Ō'acū musārē yur'uwetica weepī. Tojo weegu ni'cārōacā yu'u masī'i. Ō'acū nipe'tirā āpērā masā na ējōpeorānojō yur'uoro tutuayur'unu'cāmi, nicu niwī Jetro. **12** Be'ro Jetro ni'cū wa'icure wējē, Ō'acūrē e'catipeogu ūjūamorōpeocu niwī. Tojo nicā apeye Ō'acūrē o'osenojōrē ūjūamorōpeonemocu niwī. Tojo wéeca be'ro Aaró, nipe'tirā Israe curuacjārā wiorā Ō'acū i'orōpu, Moisé mañecū me'rā ba'arā wa'acārā niwā.

Moisé, a'tiro wee nisetiroña'a nirārē bese'que ni'i

13 Na ba'áca be'ro ape nūmu pe'e Moisé Israe curuacjārā na ña'arō ucū, a'pepūrísere apogu, cū dujiwuaropu dujicu niwī. Tere na nipe'tirā cū aposere ñarā, topu nina'iacārā niwā. **14** Cū mañecū nipe'tise Moisé masārē weebosa'quere i'agū, a'tiro nicu niwī:

—¿Ñe'enojō weegu weemiti mu'u, ā'rā masā me'rā? ¿De'ro weegu mu'u se'saro tere weeti? Na pe'e mu'u tiro tojo nu'cūna'ia wa'ama.

15 Moisé cūrē yu'ticu niwī:

—Na “¿Ō'acū de'ro ñati?” ni, yu'ure sērītiñarā a'tiama. **16** Na tiropure mejēcā wa'acā, “¿Ūsā de'ronojō weerāsari?” nírā, “¿Noa pe'e queoro niti?” nírā, apodutirā, a'topure etama. Yu'u pe'e narē Ō'acū cū dutise cūu'quere, cū bu'esere narē wereturia'a, nicu niwī.

17 Tere tu'ogu, cū mañecū cūrē a'tiro ni werecasacu niwī:

—Mu'u tojo weese añuwe'e. **18** Mu'u tojo weegu caributia wa'agusa'a. Masā quērā mu'u me'rā nírā caributia wa'arāsama. Tojo weese mu'urē tutuayur'ua'a. Mu'u ni'cūta tere pōtēotisa'a. **19** Yu'u mu'urē “A'tiro weepa” ni weresere añurō tu'oapa. Mu'u tojo weecā, Ō'acū mu'urē weetamugūsami. Mu'u pe'e Ō'acūpüre masā a'pepūrísere ucūbosagu nigūsa'a. **20** Ō'acū cū dutise cūu'quere, cū bu'esere narē weregusa'a. “A'tiro nisetiroña'a, a'te pe'ere weeya” ni, narē masícā weeya. **21** Israe curuacjārā wa'teropu unua añurō tu'omasirānojōrē, Ō'acūrē wiopesase me'rā tu'oña'rārē, tojo nicā queoro ucū weesetirānojōrē, “No'o ñaro weese me'rā wapata'arāti” ni wācūtirānojōrē beseya. Narē beseğu, āpērārē mil masārē dutiajārē bese sōrōña. Āpērārē cien masārē dutiajārē beseya. Āpērārē cincuenta masārē dutiajārē beseya. Āpērārē diez masārē dutiajārē beseya. **22** Na nipe'tirā Israe curuacjārārē “A'tiro pe'e weeya”, ni dutinu'cūrāsama. Apeye na apomasītise diasase nicāma, mu'u tiropu aporā a'tirāsama. Mejō niseacāma, na basu aporāsama. Na a'tiro weecā, sō'owaro mu'u pi'etisome. Na mu'urē su'ori tere weetamurāsama. **23** A'te yu'u werecasacu queoro wéegu, Ō'acū mu'urē “A'tere tojota weeya” nicā, mu'u te da'rasere pōtēomasigūsa'a. Mu'u tojo weecā, masā e'catise me'rā na ye wi'seripu dajatojaarāsama, ni werecasacu niwī Jetro.

24 Moisére cū mañecū “Tojo weeapa” ní'caronojōta tere queoro weecu niwī. **25** Tojo weegu Israe curuacjārārē “Ā'rāta tū'omasīma”, ni besecu niwī. Narē dutise cūúgū, mil masārē, cien masārē, cincuenta masārē, diez masārē dutiajārē besecu niwī. **26** Na “Tojo pe'le űa'a” ni, Israe curuacjārārē nipe'tiropu ī'anurūnu'cūcārā niwā. Na apomasītise diasasema Moisé tiropu aporā wa'acārā niwā. Mejō niseacā pe'ema na basu a'merī apocārā niwā.

27 Be'ro Moisé cū mañecū me'rā a'merī we'riticārā niwā. Tu'ajanu'cō, Jetro cū ya di'tapu dajatojaacu niwī.

Israe curuacjārā űrūgū Sinaípu na eta'que ni'i

19 **1-2** Israe curuacjārā Refidīpu ní'cārā wija, masā marīrō, yucu marīrō űrūgū Sinaí pu'topu etacārā niwā. Eta, topu'ta tigu űrūgū pōtēorō tojaque'acārā niwā. Pua mujīpū na Egiptopure wijāca be'ro topure etacārā niwā.

3 Be'ro Moisé Ő'acū me'rā ucūgū wa'agu, tigu'pu mujācu niwī. Ő'acū tigu'pu nígū, Moisére pisucu niwī. A'tiro nicu niwī:

—A'te yu'u ucūsereta Jacob pārāmerā nituriarā, Israe curuacjārārē wereya: **4** “Mūsā, yu'u Egiptocjārārē wee'quere ī'apu. Yu'u ni'cū á pacu cū pō'rārē cū wu'use bu'ipu wu'ubu'egu weronojō mūsārē ma'li co'tegu, a'to yu'u nirōpu miitiapu. Mūsā yu'u tojo wee'quere masī'i. **5** Tojo weerā mūsā yu'u dutisere queoro yu'tirā, marī ni'cārō me'rā apo'quere queoro wéerā, nipe'tirā āpērā masā yu'rūoro, yarā, yu'u tu'sarā nirāsa'a. Nipe'tirocjarā yarāta nima, nīrā pe'e. **6** Tojo nimirā, mūsā pe'e yu'u űaro weeri masā, pa'ia ye cjasere da'rarā weronojō nirāsa'a. Apesecjārārē ye cjasere wereturiarāsa'a. Yarā, ya macācjarā añurā nirāsa'a. A'tere nipe'tirā Israe curuacjārārē wereya”, nicu niwī Ő'acū.

7 Be'ro Moisé űrūgūpu ní'cu dijaa, nipe'tirā wiorārē pijio, Ő'acū cū wereduti'quenūcū werepe'ocu niwī. **8** Moisé tere werecā tu'orā, Israe curuacjārā ni'cārōnojō wācūseti, yu'ticārā niwā:

—Nipe'tise Ő'acū űsārē weeduti'quere weerāti, nicārā niwā.

Na tojo ni yu'ticā tu'ogu, Moisé na ní'quere Ő'acūrē weregu mujācu niwī.

9 Moisé were'quere tu'óca be'ro Ő'acū cūrē nicu niwī:

—Masā yu'u mu'u me'rā ucūcā tu'oato nígū, o'mecurua po'peapu mu'u tiro dijatagusa'a. Tojo weerā mu'urē ējōpeonu'cūcārāsama, nicu niwī.

Cū tojo níca be'ro Moisé Ő'acūrē masā ní'quere werecu niwī.

10 Be'ro Ő'acū cūrē nicu niwī:

—Masā tiropu wa'aya. Yu'ure e'catipeojā, ni'cācā, ñamiacā, apoyuato. Na ye su'tire coeyuato. **11** Ñamiacā yu'rūro apoyu'quepu nitojato. Tī numu yu'u, mūsā wio'gu, nipe'tirā ī'orōpu űrūgū Sinaípu dijatagusa'a. **12** Tigu űrūgū du'pocā masā yu'rūaticā'to nígū, cāl'mota'acūña. Narē

a'tiro wereya: “Tigu ũrŭgŭrē wiopesase me'rã ĩ'aña. Ne mujãticã'ña. Tigu ðu'pocãrē ne cã'rõ ũ'tacũuticã'ña. No'o tigure da'raña'gũnojo wērīgŭsami. **13** Tojo wee wērīgũnojoŕē ne ni'cũ cã'rõ omocã ñapeoma'aticã'ña. Ũtãperi me'rã doquewējēno'rõsa'a. Tojo weetirã, mejõ buewējēno'rõsa'a. No'o nigũ masŭrē o wa'icũ quē'rãrē wējēcã'no'rõsa'a. Masã oveja ũmũ capesa'ro me'rã dia'cũ puticã tu'orã, tigu ũrŭgŭpũre mujãrãsama”, ni wereya, nicũ niwĩ Ő'acũ.

14 Be'ro Moisé ũrŭgŭpũ ní'cũ dijaticũ niwĩ. Ő'acũrē e'catipeoajã, masãrē apoyuduticũ niwĩ. Be'ro na ye su'tire coecãrã niwã. **15** Na su'tire coéca be'ro Moisé narē a'tiro werecu niwĩ:

—Ñamiacã yũ'rũro apoyu'cãrãpũ nitojaya. Tojo nicã a'te nũmũrĩ masã nũmosãnumia me'rã ne wũacãjĩticã'ña, ni werecu niwĩ.

16 Pũa nũmũ be'ro bo'reque'ari cura bũpo paa, ya'bacũ niwĩ. Tigu ũrŭgũ bu'ipũre ni'cã o'mecurua tojanũ'cãcaro niwũ. Cabra capesa'ro me'rã ũputũ putise bũsũcaro niwũ. Nipe'tirã na su'ti caseri me'rã wee'que wi'seri nirõpũ te bũsũsere tu'o uirã, narãsãcãrã niwã. **17** Be'ro Moisé Ő'acũrē põtērĩrã wa'ajã, narē su'ori miacũ niwĩ. Wa'a, tigu ũrŭgũ ðu'pocãpũ ejanũ'cãcãrã niwã. **18** Nipe'tiro tigu ũrŭgũ Sinaĩ wãmeticjũpũ o'mepu'sunu'cũcaro niwũ. Ő'acũ pecame'e ũjũrĩ põ'rã me'rã dijatãca be'ro niyucã, tojo wa'acaro niwũ. Pã ũjũarõ weronojo o'me buenu'cũcaro niwũ. Nipe'tiro tigu ũrŭgũ ũputũ waro narãsãcaro niwũ. **19** Oveja ũmũ capesa'ro putise siape'e me'rã nemorõ bũsũcaro niwũ. Tojo wa'ari cura Moisé Ő'acũ me'rã ucũmujãcũ niwĩ. Cũ pe'e bũpo bũsũro weronojo cũrē yũ'ticũ niwĩ.

20 Ő'acũ ũrŭgũ Sinaĩ ðũposãrĩpũ dijati, ejanũ'cãcũ niwĩ. Be'ro Moisére cũ tiropũ mujãtiduticũ niwĩ. Tere tu'ogu, Moisé mujãcũ niwĩ. **21** Ő'acũ cũrē nicũ niwĩ:

—Dijaya. Masãrē wiopesase me'rã weregũ wa'aya: “Yũ'ũre ĩ'asĩ'rĩrã, a'tigu ũrŭgũ ðu'pocãpũ cã'mota'a'carore ne yũ'rũticã'to. Yũ'rũrã pũrĩcã, pãjãrã wērĩrãsama. **22** Pa'iapũta, yũ'ũ tiropũ a'tirãnojo yũ'ũ ĩ'orõpũ ña'ase marĩrã nirãti nĩrã, apoyuato. Na tojo weeticã, narē bu'iri da'regũsa'a”, ni wereya, nicũ niwĩ Ő'acũ.

23 Moisé Ő'acũrē a'tiro ni yũ'ticũ niwĩ:

—Masã a'tigu ũrŭgŭpũre ne mujãtimasĩtisama. Mũ'ũta narē “Tigu ðu'pocãrē cã'mota'a'carore yũ'rũticã'to. Tigu yũ'ũ nirõ ni'ĩ”, ni weredutitojapũ. Tojo weerã a'tore ne yũ'rũtisama, nicũ niwĩ.

24 Ő'acũ pe'e Moisére nicũ niwĩ:

—Dija, Aarõrē a'topũ miitia. Pa'ia, tojo nicã masã pũrĩcã a'topũ a'tisĩ'rĩrã, cã'mota'a'carore ne yũ'rũticã'to. Tojo weecãma, yũ'ũ narē bu'iri da'rebosa'a, nicũ niwĩ Ő'acũ.

25 Tere tu'ogu, Moisé dijata, Ő'acũ cũ ní'quere Israe curuacjãrãrē wereturiacũ niwĩ.

Õ'acũ diez dutise cūu'que ni'i

20 1 Õ'acũ ũrũgũrũ ucũgũ, nipe'tise a'te ucũsere ucũcũ niwĩ:
2 "Yũ'ch Õ'acũ, mũsã wiogũ ni'i. Yũ'uta mũsãrẽ Egiptopũre miĩwijawũ. Topũre mũsã narẽ da'raco'terã niwũ.

3 "Yũ'ch ni'cũrẽta ějõpeoya. Ne ãpẽrãnojõrẽ ějõpeoticã'ña.

4 "Ne queosere yee, ějõpeoticã'ña. U'mũarõ cjase queosere, ne docarũ a'ti di'tarũ nisere, maa pajiri maajopũ nise queose quẽ'rãrẽ yee ějõpeoticã'ña. 5 Ne narẽ ějõpeorã, paamu'rĩque'aticã'ña. Ne narẽ ñubuepeoticã'ña. Yũ'ch Õ'acũ mũsã wiogũ ni'i. Mũsã ãpẽrãrẽ ějõpeosirutucã, ne ɰaw'e'e. Yũ'chre i'asĩ'rĩtirã tojo weema. Tojo weegũ na põ'rãrẽ, na pãrãmerãrẽ, na pãrãmerã nituriarãrẽ bu'iri da'regũsa'a. 6 Yũ'chre mairã, yũ'ch duti'quere queoro weerã pe'ema peje turiri be'rocjãrãrẽ ma'inu'cũgũsa'a.

7 "Yũ'ch Õ'acũ, mũsã wiogũre wiopesase me'rã wãcũtimirã, wãmepeoma'aticã'ña. Tojo ucũma'arãrẽ bu'iri da'regũsa'a.

8 "Yũ'ch soodutigũ cũuca nũmũ saurure wãcũña. Ya nũmũ, yũ'chre ějõpeori nũmũ ni'i. 9 Seis nũmũrĩta da'raya. Te nũmũrĩrẽ nipe'tise mũsã da'rase cũosere da'rawe'ocã'ña. 10 Siete nũmũ nirĩ nũmũ pe'ema, yũ'ch mũsã wiogũre wãcũ, soodutigũ cũuca nũmũ ni'i. Ti nũmũrẽ ne cã'rõ da'raticã'ña. Mũsã macũ, mũsã macõ, mũsãrẽ da'raco'tegũ o da'raco'tego, mũsã yarã wa'icũrã, ape di'tacjãrã mũsã tiropũ nirã ne da'raticã'to.

11 Yũ'ch Õ'acũ, mũsã wiogũ seis nũmũrĩta u'mũsere, di'tare, pacase maarĩrẽ, nipe'tise tepũ nisere weewũ. Tu'ajanũ'cõ, siete nũmũ nirĩ nũmũrẽ soowũ. Tojo weero ti nũmũ sauru, ya nũmũ ni'i. 'Yũ'chre ějõpeori nũmũ niato', ni soodutigũ cũuwũ.

12 "Mũsã pacũre, mũsã pacore añurõ wejepeoya. Yũ'ch Õ'acũ, mũsã wiogũ mũsãrẽ o'ori di'tare yoacã catirãti nĩrã, tojo weeya.

13 "Masãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña.

14 "Mũsã nũmosãnumia nitirãrẽ, mũsã marãpũsumũa nitirãrẽ a'metãrãticã'ña.

15 "Yajaticã'ña.

16 "Beseropũ ãpẽrãrẽ ña'arõ wa'adutirã, na ye cjasere nisooticã'ña.

17 "Ãpẽrã ya wĩ'ire ne uoticã'ña. Cũ nũmorẽ, cũrẽ da'raco'tegũre, cũrẽ da'raco'tegore, cũ yagũ wecũre, cũ yagũ burrore, nipe'tise cũ cũosere uoticã'ña" ni, dutise o'ocũ niwĩ Õ'acũ.

Israe curuacjãrã Õ'acũ wee'quere i'arã na ui'que ni'i

18 Israe curuacjãrã nipe'tirã bũpo paacã, oveja uũmũ capesa'ro bũsucã tũ'orã, bũpo ya'bacã, ũrũgũ o'mepũ'sunu'cũcã i'arã, ui narãsãcãrã niwã. Tojo wee'cãrã niyurã, tigũ yoacureropũ tojacãrã niwã. 19 Tojo weerã Moisẽre a'tiro nicãrã niwã:

—Mũ'u ũsārē ucũña. Mũ'u dutisere yu'tirāti. Ō'acũ cũ basu ũsārē ucũticã'to. Cũ ũsã me'rã ucũcã pũricãrē, ũsã wērĩbos'a, nicãrã niwã.

20 Moisé narē yu'ticu niwĩ:

—Mũsã uiticã'ña. Ō'acũ marĩrē diacjũta yu'ure ějõpeomiti nĩgũ, a'tiami. Mũsã cũrē wiopesase me'rã wãcũcã uagu, cũrē yu'rũnũ'cã, ña'arõ weeticã'to nĩgũ, a'tiami.

21 Masã uirã, ũrũgũ yoacureropu tojaque'acãrã niwã. Moisé pe'e Ō'acũ nirõ, o'mecurua na'itĩ'arĩ curua pu'topu ejanu'cãcu niwĩ.

Ō'acũ Israe curuacjãrã me'rã apo'que niĩ

24 ¹ Ō'acũ dutise cũu'quere wéréca be'ro Moisére nicu niwĩ:

—Aarõ, cũ põ'rã Nadab, Abihú, ãpērã setenta Israe curuacjãrã wiorã me'rã a'to yu'u nirõpu mũjãtia. Mejõ yoacurero tojato. Topu paamu'rĩque'ato. **2** Mũ'u se'saro yu'u tiropure ejaya. Masã pe'e mũ'u me'rã ne pu'toacãpu mũjãtinemoticã'to, nicu niwĩ.

3 Moisé masã tiropu wa'a, nipe'tise Ō'acũ ní'quere, tojo nicã cũ duti'quere masãrē weregu wa'acu niwĩ. Cũ tojo wercã tu'orã, nipe'tirãputa ni'cãrõnojõ wãcũseti, yu'ticãrã niwã:

—Nipe'tise Ō'acũ ũsārē weeduti'quere weerãti, nicãrã niwã.

4 Tere tu'ogu, Moisé nipe'tise Ō'acũ duti'quere ojaõ'ocu niwĩ. Ape nũmu pe'e ñamiña'cũrõ wã'cã, ni'cãrõ Ō'acũrē ějõpeorã wa'icũrãrē ĩjũamorõpeoatjore ũrũgũ du'pocãpu ni'cã mesã ũtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Tojo nicã docepaga ũtãpaga te Israe curarinũcũrē ni'cãrẽpaga miĩnũ'cõcu niwĩ. **5** Be'ro ni'cãrãrã ma'mapjia Israe curuacjãrãrē wa'icũrã wẽjẽdutigu o'õcu niwĩ. Narē Ō'acũrē e'catipeorã, wa'icũrãrē ĩjũamorõpeoduticu niwĩ. Tojo nicã, apeyema Ō'acũ narē añurõ weeato nĩrã, wecua mũuarē wẽjẽ, ĩjũamorõpeoduticu niwĩ. **6** Moisé deco me'rã díre mii, bapari pacapu piosãacu niwĩ. Apeye du'sasere wa'icũrãrē ĩjũamorõpeoropu piopeocu niwĩ. **7** Tu'ajanũ'cõ, Moisé “Ō'acũ masã me'rã a'tiro apoguti” ni ojãca turipure mii, masãrē bu'eĩ'ocu niwĩ. Tere tu'orã, na pe'e a'tiro nicãrã niwã:

—Nipe'tise marĩ wiogu Ō'acũ marĩrē weeduti'quere weerãti. Cũ dutisere yu'tirāti, nicãrã niwã.

8 Be'ro Moisé díre mii, masãpure tere wẽeste, a'tiro nicu niwĩ:

—A'te dí me'rã Ō'acũ “Masã me'rã tojo weeguti” ní'quere diacjũta cũ duti'quenojõta weegusami, ni masĩno'o, nicu niwĩ Moisé.

9 Tere tu'ajãca be'ro Moisé Aarõ, Nadab, Abihú, tojo nicã setenta Israe curuacjãrã wiorã me'rã ũrũgũpu mũjãcu niwĩ. **10** Topu na Ō'acũ, Israe curuacjãrã wiogure ĩ'acãrã niwã. Cũ u'tacũrõrē añuse ya'sase peri zafiro wãmetise peri asipa'acũñacaro niwũ. U'muse weronjõ ya'same'rĩcã'caro niwũ. **11** Ā'rã Israe curuacjãrã wiorã Ō'acũrē ĩ'amicã, narē ne mejẽcã wa'acã weeticu niwĩ. Na ni'cãrõ me'rã ba'a, sĩ'rĩ weecãrã niwã.

Moisé ũrũgũ Sinaí wāmeticjũpũ ní'que ní'i

12 Ō'acũ Moisére a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'u tiro ũrũgũpũ mũjātinemoña. Mũjāti, topũ yũ'ũre co'teya. Yũ'u ũtã me'rã wee'que pjĩrĩrẽ mũ'ũrẽ o'ogũti. Te pjĩrĩpũ yũ'u oja'que nipe'tise yũ'u weeduti'quere mũ'u Israe curuacjārārẽ weregusa'a.

13 Tere tũ'ogũ, Moisé, cũrẽ weetamugũ Josué me'rã ũrũgũ Ō'acũ nirõpũ mũjānemocũ niwĩ. **14** Cũ mũjānemoati dũporo wiorārẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—A'tota co'teya, téé ũsã dijaticãpũ. Aaró, tojo nicã Hur mũsã me'rã tojama. No'o mũsārẽ mejēcã wa'acã, narẽ wereya, nicũ niwĩ.

15 Tojo níca be'ro Moisé ũrũgũpũ mũjācũ niwĩ. Tigũre ni'cã o'mecurua tuubi'acaro niwũ. **16** Ō'acũ cũ añurõ asistese ũrũgũ Sinaípũ dijatacã, seis nũmũrĩrẽ omecurua tigũre tuubi'acaro niwũ. Ape nũmũ siete nũmũ nirĩ nũmũrẽ o'mecuruapũta Ō'acũ Moisére pijidijocũ niwĩ. **17** Israe curuacjārã Ō'acũ asistesere ũrũgũ dũposãrĩpũ pecame'e ĩjũacõ'arõ weronojõ ĩ'acãrã niwã. **18** Moisé ti o'mecuruapũ sãjãa, tigũ ũrũgũpũ mũjānemocũ niwĩ. Topũre cuarenta ũmũcori, cuarenta ñamirĩ' tojacũ niwĩ.

31 Ō'acũ ũrũgũ Sinaípũ Moisé me'rã ucũca be'ro cũrẽ pũa pjĩ ũtã me'rã wee'que pjĩrĩrẽ o'ocũ niwĩ. Te pjĩrĩpũ Ō'acũ diez dutise cũu'que nicaro niwũ. Ō'acũ basuta cũ omopica me'rã tere ojacũ niwĩ.

Wecũ wĩ'magũ queose uru me'rã yee'que ní'i

32 1 Be'ro Israe curuacjārã Moisé cũ ũrũgũpũ mũjāa'cũre yoogocã ĩ'arã, Aaró tiropũ nerēcãrã niwã. Cũrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Sõ'onícũ Moisé marĩrẽ Egiptopũ ní'cãrãrẽ miiti'cũ waro ¿de'ro wa'apari cũrẽ? Marĩ ne masĩtisa'a. Tojo weegũ ũsã ĩjõpeoatje queosere yeebosaya. Marĩ dũporo wũamũ'tãrãsama. Na marĩ wa'atji ma'arẽ ĩ'orãsama, nicãrã niwã.^s

2 Aaró narẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Mũsã nũmosãnumia, mũsã põ'rã ũmũa, mũsã põ'rã numia o'meperi yosase uru me'rã wee'quere a'to yũ'u tiropũ miitia, nicũ niwĩ.

3 Cũ tojo nicã tũ'orã, nipe'tirãpũta na o'meperi yosase uru me'rã wee'quere tuweemii, Aaró tiropũ miacãrã niwã. **4** Cũ tere ñe'e, ĩjũasipiocũ niwĩ. Na wecũ wĩ'magũ queose wéeca co'ropũ piosãcãrã niwã. Be'ro te bu'áca be'ro wecũ wĩ'magũ queose weronojõ bajugũ wijacu niwĩ. Cũrẽ ĩ'arã, masã a'tiro nicãrã niwã:

—Israe curuacjārã, ãrĩ marĩ ĩjõpeogũ nimi. Cũta marĩrẽ Egiptopũ ní'cãrãrẽ sũ'ori miijawĩ.

^r24.18 ĩ'aña Gn 7.4 docapũ oja'quere. ^s32.1 Hch 7.40.

5 Na tojo weecã ì'agũ, Aaró wecu wí'magũ queose pôtëorõpu wa'icurãrẽ ãjũamorõpeorore ni'cã mesã ùtã me'rã seeneocũucũ niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, masãrẽ werecu niwĩ:

—Ñamiacã marĩ wiogu Ô'acũrẽ bosenũmũ wee e'catipeorãsa'a, nicũ niwĩ.

6 Ape nũmũ pe'e ñamiña'cũrõ wã'cã, wa'icurãrẽ wějẽ ãjũamorõpeocãrã niwã. Tojo nicã, apeyema Ô'acũ narẽ añurõ weeato nírã, wa'icurãrẽ wějẽ, ãjũamorõpeocãrã niwã. Be'ro nipe'tirã masã ba'a, s'ĩ'rĩ, que'a, ejanujãcãrã niwã. Tu'ajanũ'cõ, wã'cãñũ'cã, tũ'omasĩti, bopoyase moorã basanu'cũsiacãrã niwã. 7 Na tojo weecã ì'agũ, Ô'acũ Moisére nicũ niwĩ:

—Wa'agũsa'a. Dijaya. Mũ'ũ, Egiptõpu miijawã'cãrã ña'abutiarã dojorã weema. 8 Na maata waro yũ'ũ weeduti'quere du'ucã'ma. Ni'cũ wecu wí'magũ queosere uru me'rã ãjũasiipio wĩorẽama. Cũrẽ e'catipeorã, ejaque'ama. Tojo nicã, wa'icurãrẽ wějẽ, cũrẽ ãjũamorõpeoama. A'tiro ni ucũama: “Israe curuacjãrã, ã'rĩ marĩ ëjõpeogu nimi. Cũta Egipto di'tapũre marĩrẽ sũ'ori miijawã”, niama, nicũ niwĩ Ô'acũ.

9 Ô'acũ apeye Moisére ninemocũ niwĩ:

—Yũ'ũ sõjã masãrẽ na nisetisere añurõ mas'ĩ'i. Yũ'ũre yũ'rũñũ'cãsepijarã nima. 10 Na me'rã uayũ'rũmajã'a. Tojo weegu narẽ bu'iri da're bajuriope'oguti. Yũ'ũ tojo weecã, ne cã'mota'aticã'ña. Mũ'ũ pãrãmerã nituriarã me'rã pe'ema pãjãrã masãputicã weeguti.

11 Ô'acũ tojo nimicã, Moisé pe'e cũ wiogu Ô'acũrẽ a'te ucũse me'rã nijĩsijosĩ'rĩcũ niwĩ:

—Wiogu, ¿de'ro weegu mũ'ũ, mũ'ũ yarã masã me'rã tocã'rõ uati? Mũ'ũ tutuayũ'rũse me'rã narẽ Egiptõpũre miijawũ. 12 Mũ'ũ narẽ bu'iri da'recãma, Egiptõcãrã a'tiro ni wãcũrãsama: “Ô'acũ narẽ ãrũpãgũpũ wějẽ, a'ti di'tapũ nirãrẽ bajurioguti ní'gũ, miijawã”, nibosama. Uaticã'ña majã. Mũ'ũ yarã masãrẽ ña'arõ wees'ĩ'risere tocã'rõta du'uaya. 13 Mũ'ũrẽ da'racõ'terã Abrahãrẽ, Isaare, Jacore ní'quere wãcũña. Mũ'ũ basuta mũ'ũ wãme me'rã narẽ a'tiro nicũpã: “Mũsã pãrãmerã nituriarãrẽ ñocõa weronõjõ pãjãrã masãputicã weeguti. Tojo nicã, a'ti di'ta mũsãrẽ o'oguti ní'que di'tare mũsã pãrãmerã nituriarãrẽ o'ogũsa'a. Na ye di'ta ninu'cũcã'rõsa'a”, nicũpã.

14 Moisé tojo nicã tũ'ogu, Ô'acũ cũ yarã masãrẽ “Bu'iri da'reguti” nimi'quere du'ucũ niwĩ. 15 Be'ro Moisé ãrũgũpũ ní'cũ Ô'acũ dutise pũa pã'rẽpũ ojano'que pjĩrĩrẽ miidijaticũ niwĩ. 16 Ô'acũta te pjĩrĩrẽ weecu niwĩ. Cũ basuta topũ ní'quere ñacũ, ojaõ'ocũ niwĩ.

17 Josué masã na caricũsere tũ'ogu, Moisére a'tiro nicũ niwĩ:

—Masã a'mewějẽrã caricũrõ weronõjõ bũsũrocoro marĩ cãrĩse u'turi wa'teropũre, nicũ niwĩ.

18 Moisé pe'e cũrẽ a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Na a'mewějẽ wapata'aca be'ro caricũ e'catise mejẽta nĩrõcoro. Tojo nicã a'mewějẽ bajuriorã bujawetirã basase mejẽta nĩrõcoro. Mejẽcã basase tũ'ogũcoro, nicũ niwĩ.

19 Moisé na nirõpu etagu, wecu wí'magũ na uru me'rã wíorê'cure ã'agũ, na no'o ñaro basanu'cucusiasere ã'agũ, uayũ'ruacu niwĩ. Tojo weegu cũ cõose pjĩrĩrẽ tigu ñrũgũ du'pocãpu doquemũtõcũucũ niwĩ.

20 Te be'ro wecu wí'magũ queose wíorê'cure mií, pecame'epũ doquetĩacu niwĩ. Be'ro cũrẽ añuse marãrĩ doquemũtõcũ niwĩ. Te marãrĩrẽ aco bu'ipũ wêestepo'ocũ niwĩ. Tojo weetoja, Israe curuacjãrãrẽ te acore sĩ'rĩcã weecu niwĩ. **21** Moisé Aarõrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—¿Ã'rã masã de'ro weemiati mũ'urẽ? Mũ'u narẽ ña'abutiario weecã weepã.

22 Aaró pe'e cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Yũ'u acabiji, yũ'u me'rã uatigũta. Mũ'u masĩmiba. Ã'rã masã ña'arõ weesere weepoyũ'ruama. **23** Na yũ'ure a'tiro niama: “Ni'cũ ãsã ãjõpeoacjũ queose marĩrẽ sũ'ori miacjũre weebosaya. Sõ'onícũ Moisé marĩrẽ Egiptopũre sũ'ori miijijati'cure de'ro wa'aro wa'apã. Masĩtisa'a”, niama. **24** Na tojo nicã, narẽ yũ'tiapũ: “No'o o'meperi yosase uru me'rã wee'quere cõorãnojõ tuweemii miitia”, niapũ. Na yũ'ure miiti, tere o'oama. Yũ'u tere pecame'epũ doquetĩapũ. Wãcũña marĩrõ ã'rĩ wecu wí'magũ queose wijamajãmi, nicũ niwĩ Aaró.

25 Moisé na no'o ñaro weesere ã'acu niwĩ. Tere ã'amigũ, Aaró pe'e narẽ “Tojo weeticã'ña”, niticũ niwĩ. Tojo weerã na ña'arõ weesere ã'arã, narẽ ã'atu'tirã bujicã'cãrã niwã. **26** Tojo weecã ã'agũ, Moisé na su'ti caseri me'rã wee'que wi'seri wa'tero sãjãa, ejanũ'cãcũ niwĩ. Narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—“Õ'acũ yarã ni'i” nirãnojõ yũ'u tiro a'tia, nicũ niwĩ.

Cũ tojo nicã, nipe'tirã Leví ya curuacjãrã Moisé tiropũ nerẽnũ'cãcãrã niwã. **27** Na tojo weecã ã'agũ, Moisé narẽ nicũ niwĩ:

—Õ'acũ, Israe curuacjãrã wiogu, a'tiro nimi: “Mũsãncũ di'pjĩrĩrẽ du'teõ'oña. Be'ro mũsã wi'seri nirõpu tojaaya. Tojaa, wi'serinũcũ mũsã acabijirãrẽ, mũsã ma'misũmũarẽ, mũsã me'rãcãrãrẽ, mũsã ya wi'i pu'to nirãrẽ wẽjẽcã'ña”, ni wrecũ niwĩ Moisé.

28 Leví ya curuacjãrã Moisé tojo weeduti'quere queoro weecãrã niwã. Ti nũmũrẽ i'tiati mil mũmũa wẽrĩcãrã niwã. **29** Be'ro Moisé narẽ nicũ niwĩ:

—Masã Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cãcã, mũsã cũ dutiro wéerã, mũsã põ'rãrẽ, mũsã acabijirãrẽ, mũsã ma'misũmũapũreta na ña'arõ wee'quere ã'arã, wẽjẽcã'mota'apũ. Tojo weegu ni'cãcã Õ'acũ mũsãrẽ cũ dutisere da'radutigũ cũuami. A'tiro wee mũsãrẽ añurõ wa'acã weeami, nicũ niwĩ.

30 Ape nũmũ pe'ere Moisé masãrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũsã Õ'acũ dutisere yũ'rũnũ'cãrã, ña'abutiario weecãrã niapũ. Ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ tiropũ mũjãgũti. Apetero weegu mũsã yere cũrẽ sẽrĩbosacã, mũsãrẽ acobojobosami, nicũ niwĩ.

31 Cũ tojo nĩca be'ro apaturi Moisé Õ'acũ tiropũ mũjãa, cũrẽ nicũ niwĩ:

—Diacjūta masā wecū wī'magū uru me'rā queose wīorē'cure e'catipeotjārā, ña'abutiario weecārā niama. **32** Ni'cārōacārē mū'urē uputu sērī'i. Narē acobojoya. Acobojojotigu pūrīcā, mū'u ya pūrī catirā wāme ojaō'ono'ca pūrīpu yū'u wāmerē coecā'ña, nicū niwī Moisé.

33 Ō'acū pe'e cūrē yū'ticū niwī:

—Yū'u dutisere yū'rūnu'cā'cārā dia'cūrē ya pūrīpu ojaō'ono'cārā wāmerē coegūti. **34** Ni'cārōacārē majā wa'aya. Masārē yū'u mū'urē “O'ogūti” nīca di'tapu sū'ori miaña. Yū'ure wereco'tegū mū'urē sū'ori ī'lo miagūsamī. Tojo weemicā, yū'u bu'iri da'reri nūmu ejacā, na ña'arō wee'que wapare narē bu'iri da'regūti, nicū niwī Ō'acū.

35 Be'ro Ō'acū masārē bu'iri da'regū, duti ña'abutiase o'ócū niwī. Aarō wecū wī'magū queose yee'cure e'catipeo'que bu'iri tojo weecū niwī.

Ō'acū ūrūgū Sinaípu wijaduti'que ni'i

33 1 Ō'acū masārē bu'iri da'rēca be'ro Moisére a'tiro nicū niwī:

—A'tore wijayá. Masā mū'u Egiptopū miiwija'cārā me'rā wa'agusa'a. Yū'u Abrahārē, Isaare, Jacore “O'ogūti” nīca di'tapu wa'aya. Ti di'tare na pārāmerārē “O'ogūti” nitojawū. **2** Yū'ure wereco'tegure mūsā dūporo o'ógūti. Yū'u ti di'tapu nirá cananeo masā, amorreo masā, hitita masā, ferezeo masā, heveo masā, jebuseo masārē cō'awīrōgūti. **3** Cabra ōpēcō, mumiacō pajiro aco o'mabūroro weronojō nirī di'tapure wa'arā wee'e. Yū'u pe'e mūsā me'rā wa'asome. Mūsā yū'rūnu'cāsepījarā ni'i. Yū'u wa'agu pūrīcā mūsā ña'arō weecā, bu'iri da're bajuriodijobosa'a, nicū niwī Ō'acū.

4 Masā te bujawetise quetire tu'orā, dūjasewā'arā weronojō pūrō bujaweticārā niwā. Na ne ni'cūputa būsā, o'meperi yosaticārā niwā.

5 Ō'acū Moisére a'tiro wereyutojacū niwī:

—Israe curuacjārārē a'tiro ni wereya: “Mūsā yū'rūnu'cāsepījarā ni'i. Mūsā wa'teropure mūsā me'rā yū'u cārō ba'patiquejogu, mūsārē bu'iri da're bajuriobosa'a. Tojo weerā mūsā su'ti añusere, mūsā busasere, tojo nicā yosasere tuweemiicā'ña. Mūsā tere tuweemiica be'ro yū'u mūsārē weeatjere wācūgūsa'a”, ni wereya, nicū niwī Ō'acū.

6 Tojo weerā Israe curuacjārā Horeb wāmeticju ūrūgūpu wijāca be'ro busanemoti, o'meperi yosanemoticārā niwā.

Ō'acū me'rā bocaējari wī'i su'ti caseri me'rā wéeca wī'iacā cjase ni'i

7 Moisé Ō'acū su'ti caseri me'rā wéeca wī'iacārē mia, masā na nirō yoacureropū cūcū niwī. Ti wī'iacārē “Ō'acū me'rā bocaējari wī'i ni'i”, nicū niwī. No'o ni'cū Ō'acūrē cū weeatjere sērītiña'sī'rīgūnojō topū wa'acū niwī. Ti wī'iacā na masā nirō yū'rūro nicaro niwā.

8 Moisé ti wī'iacāpu wa'acā ī'arā, masā nipe'tirā na ye wī'seri sope pu'topū nu'cūcārā niwā. Téé ti wī'ipu sājācāpu cūrē ī'asirutudu'ucārā

niwã. **9** Moisé ti wi'ipɯ sãjãcãta, o'mepõ'rã dijati, ti wi'i sãjãrĩ sopeɯ ejanɯ'cãcaro niwã. Õ'acũ Moisé me'rã ucũrĩ cura tojo tojanɯ'cãcaro niwã. **10** Masã o'mepõ'rã ti wi'i sopeɯ ejanɯ'cãcã ï'arã, nipe'tirã na ye wi'seri sope ɯ'to paamu'rĩque'acãrã niwã. Õ'acũrẽ e'catipeorã, tojo weecãrã niwã.

11 Õ'acũ Moisé me'rã a'merĩ ï'apõtẽo, ni'cũ, cũ me'rãcjũrẽ ucũgũ weronojõ ucũcãrã niwã. Na ucũca be'ro Moisé masã tiropɯre dajatojaacɯ niwĩ. Cũrẽ weetamuco'tegɯ ma'mɯ Josué, Nun macũ pe'e pũrĩcã ti wi'iacã po'peapɯ toja, ninu'cũcã'cɯ niwĩ.

Õ'acũ Moisére cũ asistesere ï'o'que ni'i

12 Moisé Õ'acũrẽ a'tiro nicɯ niwĩ:

—Mɯ'u yɯ'ure “Á'rã masãrẽ sɯ'ori miaña”, niapɯ. Tojo nimigũ, yɯ'u me'rã wa'acjɯre weretiapɯ. Tojo nicã “Mɯ'urẽ añurõ masĩ'i. Mɯ'u weesere ï'agũ, e'cati'i”, niapɯ. **13** Diacjũta yɯ'u me'rã e'catigɯ pũrĩcã, mɯ'u weeatjere yɯ'ure wereya. Mɯ'u tojo weecã, mɯ'urẽ masĩnemogũsa'a. Tojo nicã, mɯ'u tɯ'sasere weenu'cũgũsa'a. Wãcũña. Á'rã masã, mɯ'u yarã nima, nicɯ niwĩ.

14 Moisé tojo nicã tɯ'ogɯ, Õ'acũ cũrẽ nicɯ niwĩ:

—Yɯ'u basuta musãrẽ ba'patiguti. Ba'pati, mɯ'urẽ soose o'oguti, nicɯ niwĩ.

15 Moisé pe'e cũrẽ yɯ'ticɯ niwĩ:

—Mɯ'u basu ãsãrẽ sɯ'ori wa'atigɯ pũrĩcã, ãsãrẽ a'tore wijacã weeticã'ña. **16** Mɯ'u ãsã me'rã ba'patiwa'cãticãma, apeye di'tacjãrã masã “Õ'acũ Moisé me'rã, Israe curuacjãrã me'rã e'catimi”, ni masĩsome. Ûsã me'rã wa'acã pũrĩcãrẽ, “Õ'acũ Moisé, Israe curuacjãrã me'rã dia'cũ nimi”, ni masĩrãsama, nicɯ niwĩ Moisé.

17 Õ'acũ Moisére apaturi ucũapocɯ niwĩ:

—Mɯ'urẽ añurõ masĩ'i. Mɯ'u me'rã e'cati'i. Tojo weegɯ mɯ'u sãrĩ'caronojõta weegusa'a, nicɯ niwĩ Õ'acũ.

18 Cũ tojo nicã tɯ'ogɯ, Moisé a'tiro ni sãrĩnemocɯ niwĩ:

—Mɯ'u asistesere yɯ'ure ï'oña.

19 Õ'acũ cũrẽ yɯ'ticɯ niwĩ:

—Nipe'tise yɯ'u asistesere mɯ'u dɯporo yɯ'ruacã weeguti. Tojo yɯ'ruacã, nipe'tise yɯ'u añubutiase nisere ï'agũsa'a. Tojo nicã mɯ'u ï'orõpɯ yɯ'u wãmerẽ wereguti. No'o yɯ'u pajaña'sĩ'rĩgũrẽ pajaña'gũti.

20 Tojo nimicã, ya diapoama ne ï'asome. Ne ni'cũ yɯ'ure ï'aca be'ro catisome majã.

21 Õ'acũ apeye quẽ'rãrẽ nicɯ niwĩ:

—A'to yɯ'u tiro ãtãgãpɯ nu'cũña. **22-23** Yɯ'u asitese me'rã yɯ'ruagɯ, ni'cã cope tigapɯ nirĩ copeɯ mɯ'urẽ cũugũti. Yɯ'ure ï'arĩ nĩgũ, ya omocã me'rã mɯ'u ya diapoare cã'mota'aguti. Téé yɯ'u yɯ'ruagɯpɯ

cã'mota'atuoguti. Yũ'ũ sê'ema waroma ì'agũsa'a, ì'agũ pe'e. Yũ'ũ diapoa pe'ema, ne ì'ano'ña marĩrõsa'a, nicũ niwĩ Õ'acũ.

Apeye ùtã pjĩrĩ me'rã Õ'acũ dutisere oja'que ni'i

34 1 Õ'acũ Moisére cũ asistesere ì'õca be'ro cūrē nicũ niwĩ: —Pua pjĩ ùtã pjĩrĩ mũ'ũ doquemutõ'que pjĩrĩ weronojõta da'reya. Ne waro oja'quereta ojaguti tja. 2 Ñamiacã ñamicurero ùrũgũ Sinaípu mujãgũtigũ apoyuya. Tigũ dũposãrĩpu wa'a, yũ'ũ tiro ejaya. 3 Ne apĩ mũ'ũ me'rã mujãticã'to. Ne tigũpũre ãpẽrã masã marĩato. Tojo nicã oveja, wecua tigũ põtẽorõpũre ba'anu'cũticã'to.

4 Cũ ní'caronojõta Moisé todũporo ùtã pjĩrĩ ní'que weronojõ da'recu niwĩ. Ape nũmũ pe'e ñamicurero wã'cã, Õ'acũ cũ duti'caronojõta ùrũgũ Sinaípu te pjĩrĩrē miimujãcũ niwĩ. 5 To cũ mujãejacã, Õ'acũ o'mecurua me'rã dijati, Moisé tiropũ ejacu niwĩ. Cũ wãmerē weregũ, “Wiogũ ni'i”, nicũ niwĩ. 6 Moisé dũporo yũ'rũagũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ Õ'acũ, mũsã wiogũ ni'i. Masãrē pajaña'gũ, añurõ weesetigũ ni'i. Uáyegũ mejêta ni'i. Masãrē yũ'ũ ma'iyũ'rũsere ì'o'o. Yũ'ũ “Weeguti” ní'quere queoro wee'e. 7 Peje curari be'rocjãrã quẽ'rãrē ma'inu'cũcũsa'a. Masã ña'arõ weesere, yũ'ũre yũ'rũnũ'cãsere acobojo'o. Yũ'ũ tojo weemicã, ña'arõ weegũa ne bu'iri da'reno'ña marĩgũ tojatisami. Bu'iri da'reno'sami. Pacũsũmũa ña'arõ wee'que wapa na põ'rãpũre, na pãrãmerãpũre, na pãrãmerã nituriarãpũre, tojota bu'iri da're yapatino'rãsama, nicũ niwĩ.

8 Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Moisé maata nucũcãpũ paamu'rĩque'a, Õ'acũrē e'catipeocu niwĩ. 9 Cũrē e'catipeogũ, a'tiro ni sêrĩcũ niwĩ:

—Wiogũ, diacjũta yũ'ũ weesere tũ'sagu, ùsãrē ba'patiya. ãrã masã yũ'rũnũ'cãsepijarã nima. Tojo nimicã, ùsã ña'asere, ùsã ña'arõ weesere acobojoya. ùsãrē mũ'ũ yarã masã tojacã weeya, ni sêrĩcũ niwĩ.

Õ'acũ masã me'rã “A'tiro weeguti” ni apo'que ni'i

10 Õ'acũ Moisé sêrĩ'quere tũ'õca be'ro a'tiro nicũ niwĩ:

“Añurõ tũ'oya. Ni'cãrõacãrē yũ'ũ nipe'tirã mũsã Israe curuacjãrã me'rã ‘A'tiro weeguti’ ni apo'quere cũgũti. Nipe'tirã masã ì'orõpu añubutiasere weẽ'ogũsa'a. Te todũporopũ ne ape di'tapũ a'ti turipũre weẽ'ono'ña marĩ'quere ì'ogũti. No'o nipe'tirã mũsã wa'tero nirã yũ'ũ mũsã wiogũ mũsãrē añubutiaro weeatjere ì'arãsama.

11 “Ni'cãcã yũ'ũ mũsãrē weeduti'quere weeya. Mũsã tojo weecã, yũ'ũ mũsã tiro nirã amorreo masãrē, cananeo masãrē, hitita masãrē, ferezeo masãrē, heveo masãrē, jebuseo masãrē cõ'awĩrõgũsa'a.

12 “Mũsã sãjãti di'tacjãrã me'rã ne a'merĩ ‘Tojo weerã’, ni apoticã'ña. Mũsã tojo weecã pũricãrē, mũsãrē na êjõpeose queose yee'quere sirutucã weerãsama. 13 Tojo weronojõ o'orã, a'tiro pe'e weeya. Na wa'icũrãrē ùjũamorõpeosere paamutõcã'ña. Apeye

ũtãpaga na miinũ'cõ'que na ëjõpeosere mutõpe'ocã'ña. Tojo nicã Aserá wãmetigo na ëjõpeose yee'que yucũ me'rã wee'que tuturire dutecõ'acã'ña.

14 "Ne apĩ Õ'acũ nitigũre ëjõpeoticã'ña. Æpërãrẽ ëjõpeosirutucã ne uawe'e. Yũ'ũ dia'cũrẽ ëjõpeocã u'a.

15 "Ti di'tapũ nirã me'rã ne a'merĩ 'Tojo weerã', ni apoticã'ña. Na ãpërãnojõ Õ'acũ nitirãrẽ e'catipeorã, wa'icũrãrẽ wějẽ ãjũãmorõpeorã, mũsãrẽ pijibosama. Mũsã quẽ'rã na wějẽ ãjũãmorõpeo'quere na me'rã ba'atamubosa'a. **16** Apetero weerã na põ'rã numiarẽ mũsã põ'rã uũuarẽ numisobosama. Numisoo, na põ'rã numia Õ'acũ nitirãrẽ ëjõpeorã, mũsã põ'rã uũuarẽ mejãrõta narẽ ëjõpeocã weebosama.

17 "Mũsã ne cã'rõ Õ'acũ nitirãrẽ cõme me'rã ãjũãsipio wĩorẽ'quere ëjõpeoticã'ña", nicũ niwĩ Õ'acũ.

Õ'acũ dutise cũu'quere Moisé oja'que ni'i

27 Õ'acũ Moisére cũ dutise wéréca be'ro cũrẽ nicũ niwĩ: "Yũ'ũ ucũsere ojava. Te yũ'ũ mũ'ũ me'rã, Israe curuacjãrã me'rã apo'que ni'i", nicũ niwĩ.

28 Moisé topũre Õ'acũ me'rã cuarenta uũucori, cuarenta ñamirĩ^t tojacũ niwĩ. Ne ba'aro marĩrõ, sĩ'rĩrõ marĩrõ nicũ niwĩ. Topũ "Õ'acũ masã me'rã tojo weeguti" ni apo'quere te ãtãpjĩrĩpũ ojaõ'ocũ niwĩ. Tetã diez Õ'acũ dutise cũu'que nicaro niwũ. **29** Be'ro Moisé ãrũgũ Sinaĩpũ ní'cũ pũa pjĩ te dutise oja'que pjĩrĩrẽ miidjaticũ niwĩ. Tigũ ãrũgũpũ ní'cũ dijatagũ, cũ diapoã asistesere masĩticũ niwĩ. Cũ, Õ'acũ me'rã ucũca be'ro niyucã, tojo asistecaro niwũ. **30** Aarõ, tojo nicã nipe'tirã Israe curuacjãrã cũ diapoã asistecã ã'arã, cũrẽ uĩ nicãrã niwã. Tojo weerã cũ pũ'toacãpũ wa'aticãrã niwã. **31** Na tojo weecã ã'agũ, Moisé pe'e narẽ pijineocũ niwĩ. Tojo weerã Aarõ, nipe'tirã wiorã cũ tiropũ dajacãrã niwã. Na dajacã ã'agũ, na me'rã ucũcũ niwĩ. **32** Be'ro nipe'tirãpũta Israe curuacjãrã etabũrocãrã niwã. Na etacã, Moisé Õ'acũ ãrũgũ Sinaĩpũ dutise o'lo'quereta narẽ werescũ niwĩ.

33 Na me'rã ucũpe'oca be'ro cũ diapoãpũre ni'cã su'ti casero uũsemerĩrĩ casero me'rã mo'acũ niwĩ. **34** Moisé Õ'acũ me'rã bocaajari wi'ipũ cũ me'rã ucũgũ sãjãgũ, ti caserore tuweemjãcũ niwĩ. Cũ wijatagũ, Õ'acũ dutisere Israe curuacjãrãrẽ wereturiamjãcũ niwĩ. **35** Cũ ti wi'ire wijatacã, Israe curuacjãrã Moisé diapoã asistecã ã'acãrã niwã. Tojo weegu ti casero me'rã diapoãre mo'amjãcũ niwĩ tja. Õ'acũ me'rã ucũgũ sãjãgũ, ti caserore tuweemjãcũ niwĩ.

^t34.28 Ì'aña Gn 7.4 docapũ oja'quere.

Õ'acũ wi'i, wa'icũrã caseri me'rã wéeca wi'ire aponũ'cõ'que ni'i

A'te capitulori 25—30; 35—39 Õ'acũ wi'i wa'icũrã caseri me'rã wéeca wi'i cjasere were'e. A'ti capítulo cuarenta, Õ'acũ “Tojo weeya”, ni weeduti'quere were'e.

40 1 Moisé masãrẽ Õ'acũ dutisere wéréca be'ro Õ'acũ cũrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

2 “Nimũ'tãrĩ mujĩpũ, ninũ'cãrĩ nũmũ nicã, ya wi'i, wa'icũrã caseri me'rã wéeca wi'ire aponũ'cõña. 3 Ti wi'ipũ yũ'ũ ‘Masã me'rã añurõ weeguti’ ní'quere cõori acarore cũña. Ti acaro po'pearũ yũ'ũ diez dutise oja'que pjĩrĩ sãñasa'a. Ti acaro ðuporo ʘsebũtiri caserore yoo cã'mota'aya. 4 Mesare, sĩ'ocjũ quẽ'rãrẽ topũ cũña. Ti mesapũre docepaga pãrẽ añurõ apopeoya.^u Tigũ sĩ'ocjũpũre sĩ'osepagare sĩ'onũ'cõña. 5 ʘ'mũtise ʘjũamorõpeoro uru me'rã wee'caro ‘Masã me'rã añurõ weeguti’ ní'que cõori acaro põtõorõpũ peoya. Ti wi'i, ya wi'i ne sãjãnũ'cãrõrẽ ni'cã casero ʘsebũtiri caserore yooya. 6 Tu'ajanũ'cõ, ti wi'i ne sãjãrõ wa'icũrãrẽ ʘjũamorõpeorore cũña. 7 To be'ro bapa pajiri pare ya wi'i, tojo nicã wa'icũrãrẽ ʘjũamorõpeoro, a'te pũaro wa'tero, deco ti pare ðupoya. Ti pare aco piomu'muõña. 8 Yũ'ũ mũ'ũrẽ duti'caronojõta, ti wi'i sumutore apoya. Tu'ajanũ'cõ, su'tiro casero ʘsebũtiri caserore topũ sãjãrõ cã'mota'atjore yooya.

9 “Be'ro a'tiro weeya. Ye waro tojato ní'gũ, ʘ'se to wa'rewũasenojõrẽ ti wi'ire wa'reya. Nipe'tise ti wi'ipũ nisere wa'repe'ocã'ña. Tojo weecã, topũ nise nipe'tise ye tojarosa'a. Ne ña'ase marĩrõ tojarosa'a. 10 Tojo nicã, te ʘ'sereta tja wa'icũrãrẽ ʘjũamorõpeoro bu'ipũ wa'reya. Topũ de'ro nisere wa'repe'ocã'ña. Mũ'ũ tojo weegũ tore añurõ, ña'ase marĩrõ waro tojacã weegũsa'a. 11 Be'ro te ʘ'se me'rã bapa pajiri papũre wa'reya. Tojo nicã, to pesaro ðu'pocãrẽ wa'regũsa'a. Tere wa'regũ, ye waro tojacã weegũsa'a.

12 “Be'ro Aarõrẽ, cũ põ'rã ʘmũarẽ ya wi'i sope pu'topũ miaña. Topũ narẽ ʘ'oya. 13 Aarõ pa'i cũ sãñarõnojõrẽ sãñato. Be'ro cũrẽ ‘Yé cjasere da'ragũ’ pa'i sãjãdutigu, ʘ'sere piopeoya. 14 Tu'ajanũ'cõ, cũ põ'rãrẽ miiti, narẽ su'ti yoase paca su'a'quere sãña. 15 Na pacũ Aarõrẽ wee'caronojõ papũre ʘ'sere piopeoya. Mũ'ũ tojo weecã, na quẽ'rã yarã pa'ia, yé cjasere da'rará nirãsama. Mũ'ũ narẽ a'tiro ʘ'se piopeose me'rã na pãrãmerã nituriarã pa'ia nisere ninu'cũcã'rãsama. Ne pe'tisome”, nicũ niwĩ Õ'acũ.

16 Õ'acũ duti'caronojõta Moisé nipe'tisere weepe'ocũ niwĩ. 17 Tojo weerã na ni'cã cũ'ma Egiptopũre wijãca be'ro nimũ'tãrĩ mujĩpũ, ninũ'cãrĩ nũmũrẽ Õ'acũ wi'ire aponũ'cõcãrã niwã.

^u40.4 Te pãrẽ Õ'acũ i'orõpũ peocãrã niwã. Israe curarinucũ ni'cãrẽ pá nicaro niwũ. Pa'ia dia'cũ te pãrẽ ba'acãrã niwã.

O'mecurua Õ'acũ wi'i bu'ipɨ ní'que ni'i

34 Moisé Õ'acũ wi'ire aponɨ'cõca be'ro, o'mecurua ti wi'ire tuubi'acaro niwũ. Õ'acũ cũ asistese ti wi'ipɨre niyɨ'ruacaro niwũ. **35** Tojo weegɨ Moisé ne sãjãamasĩticɨ niwĩ.

36 O'mecurua ti wi'i bu'ipɨ ní'que mɨjãáca be'ro Israe curuacjãrã na ye wi'serire pãámii, aperopɨ wa'amɨjãcãrã niwã. **37** O'mecurua mɨjãaticãma, na ye wi'serire ne pãámiiticãrã niwã. Téé o'mecurua mɨjãacãpɨ co'temɨjãcãrã niwã. **38** Israe curuacjãrã no'o na wa'aro nipe'tirã ã'orõpɨ Õ'acũ ya o'mecurua, ɨmɨscore ti wi'i bu'ipɨ nimɨjãcaro niwũ. Nami pe'ema ti curua po'pearɨ pecame'e ɨjũrĩ põ'rã nicaro niwũ.

Josué

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Moisé wéríca be'ro Õ'acū Josuére Israe curuacjārārē sū'ori nisetiacjūre sōrōcū niwī. Josué cū ojāca pūrī pūaro dūcawati'i. Nimū'tārō Israe curuacjārā na Canaá di'ta, Õ'acū narē o'oguti níca di'tare sājāa, tocjārā me'rā a'mewējē, wapata'a, miiwapa'que ni'i. (Capítulos 1—12) Be'rocjārō na Israe curarinucū di'ta dūcawaa'que ni'i. (Capítulos 13—22) Nitūoro Josué cū ucūtuo'que, cū masārē werecasatuo'que, tojo nicā cū wērī'que ni'i. (Capítulos 23—24)

Õ'acū Josuére Israe curuacjārā wioḡu sājācā wee'que ni'i

1 1 Be'ro Moisé, Õ'acū dutisere da'racote'cū wéríca be'ro, Õ'acū Josuére ucūcū niwī. Josué pe'e Nun wāmetiḡu macū, tojo nicā Moisére weetamuco'te'cū nicū niwī. Õ'acū cūrē a'tiro ni ucūcū niwī:

2 “Moisé yū'ū dutisere wee'cū wērīa wa'ami. Ni'cārōacāma mū'ū pe'e nipe'tirā Israe curuacjārārē dia Jordārē sū'ori pē'agūsa'a majā. Yū'ū mūsārē o'oatji di'tapū wa'arāsa'a. 3 Yū'ū Moisére 'A'tiro weeguti' ní'caronojōta mūsārē weegusa'a. Yū'ū nipe'tiro mūsā di'ta sijatjo ejatuario o'oguti. 4 Di'ta a'tocārō yoaro o'oguti. Yucū marīrōpū, téé Líbano di'tapū nitūorosa'a. E'saro pe'e maa yoari maa Éufrates, nipe'tiro hitita masā ye di'ta me'rā ninū'cā, téé pajiri maa Mediterráneo nirōpū nitūorosa'a. 5 Ne āpērā mūsā me'rā a'mewējērā pōtēosome. Moisé me'rā ní'caronojōta mejārōta nigūsa'a mū'ū me'rā quē'rārē tja. Ne mū'ūrē cō'asome. 6 Tojo weegū wācūtutuaya, uiro marīrō nisetiya. Na ñecūsūmūarē 'A'ti di'tare o'oguti', niwū. Mū'ū narē sū'ori mia, na me'rā a'ti di'tare miiwapa etigusa'a. 7 Tojo weegū yū'ū ní'caronojō wācūtutuanu'cūcā'ña. Tojo nicā nipe'tise Moisé mūsārē dutise cūu'quere weepe'ocā'ña. Tojo weegū nipe'tise mū'ū weesetise añurō wa'arosa'a. 8 Yū'ū dutise cūu'quere masārē bu'enu'cūcā'ña. Ñamirīnucū, ūmūcori quē'rārē wācūnū'cūcā'ña. Tere weecā, nipe'tise mū'ū weesetise queoro wa'arosa'a. 9 Yū'ū mū'ūrē a'tiro dutiapū. Ne mū'ūrē mejēcā wa'acā uiticā'ña. Wācūtutua nisetiya. Yū'ū Õ'acū, mū'ū wioḡu, mū'ū me'rā ninu'cūcūsa'a. Mū'ū no'o wa'aro mū'ū me'rā wa'agūsa'a”, nicū niwī Õ'acū.

Josué Canaá di'tacjārā me'rā cū a'mewējēatjere apoyu'que ni'i

10 Be'ro majā Josué Israe curuacjārā wiorārē a'tiro weeduticū niwī:
11 “Nipe'tiro masā cārīse u'turipū wa'a weetjārā, narē 'Ba'ase mūsā miatjere apoyuya', nirā wa'aya. Marī i'tia nūmū be'ro dia Jordārē pē'arāsa'a. Õ'acū o'oatji di'tare ñe'erā wa'arāsa'a”, ni werēcū niwī narē.

12 Rubén ya curuacjārã, Gad ya curuacjārã, tojo nicã deco me'rã Manasés ya curuacjārã pe'ere Josué a'tiro ni ucũcũ niwĩ:

13—Wãcũña Moisé, Ô'acũ ñaro weeco'tegũ, m̃sãrẽ duti'quere: Ô'acũ m̃sãrẽ “Sooato” nígũ, a'ti di'ta, m̃sã nirĩ di'tare o'ocũ niwĩ. 14 M̃sã ñmosãnumiarẽ, m̃sã põ'rãrẽ, m̃sã yarã ecarãrẽ a'to dia Jordá mujĩpũ mujãtiro pe'e cũucã'ña yujupũ. Moisé m̃sãrẽ o'óca di'ta ni'i. M̃sã nipe'tirã ñm̃ña pũrĩcã a'mewẽjẽtutuarã nirãnojõ m̃sã wãmo me'rã pẽ'arãsa'a. M̃sã acawererãrẽ a'mewẽjẽtamurã, na ñp̃oro ñ'm̃tãña. 15 Téé Ô'acũ m̃sãrẽ soose o'o'caronojõta na quẽ'rãrẽ o'ocãpũ, m̃sã narẽ a'mewẽjẽtamudu'urãsa'a. Narẽ Ô'acũ o'oatji di'tare ñe'éca be'ropũ, a'mewẽjẽtamutõrãsa'a. Tojo weetu'ajaca be'ropũ m̃sã ye di'ta dia a'ti pã'rẽ pe'e dajatojatirãsa'a. Moisé m̃sãrẽ cũu'que di'tare miiwapa, sãjãque'arãsa'a majã, nicũ niwĩ.

16 Cũ tojo nicã tũ'orã, na pe'e a'tiro ni yũ'ticãrã niwã:

—Nipe'tise m̃ũ'ũ dutisere weerãti. No'o m̃ũ'ũ wa'adutiro wa'arãti.

17 Ûsã Moisé duti'quere queoro yũ'ti'caronojõta m̃ũ'ũ quẽ'rãrẽ yũ'tirãti. Ûsã a'te dia'cũrẽ ña'a. Ô'acũ Moisé me'rã niwĩ. Mejãrõta cũ me'rã ní'caronojõta m̃ũ'ũ me'rã quẽ'rãrẽ nicã ñasã'a. 18 No'o m̃ũ'ũrẽ yũ'rũñũ'cãgũnojõ, m̃ũ'ũ dutiro weetigũnojõ wẽjẽno'gũsami. M̃ũ'ũ pe'e wãcũtutua, nisetiya, nicãrã niwã Josuére.

Josué Jericópñ ñ'adu'tiri masãrẽ o'ó'que ni'i

2 1 Be'ro Josué p̃uarã ñm̃uarẽ ya'yioropũ Canaá di'tare, Jericópñre ñ'adu'tirã wa'aduticũ niwĩ. Tojo weerã na Sitĩpñ ní'cãrã Jericópñ wa'acãrã niwã. Ti ñnamirẽ na ni'cõ ñm̃uarẽ a'metãrãwapata'ari masõ Rahab wãmetigo ya wi'ipũ sãjãa, tojacã'cãrã niwã. 2 Jericócjũ wiogũ “Ni'cãcã ñami Israe curuacjārã marĩ ya di'tare ñ'adu'tirã a'tiapãrã” nisere tũ'obocacã'cũ niwĩ. 3 Tojo weegũ cũ yarã surarare co ya wi'ipũ o'ó'cũ niwĩ. Ti wi'ipũ wa'a weetjãrã, core a'tiro nicãrã niwã: “Na ñm̃ña m̃ũ'ũ ya wi'ipũ nirãrẽ cõ'awĩrõña. Na ñ'adu'tiri masã nima”, nicãrã niwã.

4 Rahab pe'e narẽ ñuotojaco niwõ. Na sãrĩtiña'cã, wiogũ o'ó'cãrãrẽ a'tiro yũ'tico niwõ:

—Diacjũta ni'i. M̃sã ní'rõnojõta a'ti wi'ita nimiamã. Na “Tocjãrã nima” nisere masĩtiasũ.

5 Mujĩpũ sãjãrĩ cura, a'ti macã cja sopere bi'atji ñp̃oroacã wa'ama. Diãpe'e wa'arã wa'apã. Quero wa'abaque'oya. Apetero weerã narẽ ãm̃ejãbosa'a, nico niwõ.

6 Co ya wi'i bu'i opa sira nirõpñ ñocãpũrĩ põ'rã sĩ'o'que weronojõ nise docapũ narẽ ñuocũuco niwõ.

7 Co tojo nicã tuorã, surara maata ti wi'ipũ wijaa, dia Jordá tiropũ ñ'adu'tiri masãrẽ a'marã wa'amicãrã niwã. Na wa'ãca be'ro maata ti macã cja sopere bi'ano'caro niwũ. 8 Israe curuacjārã cãrĩse ñp̃oro Rahab narẽ ñuoc'caropũ mujãa, narẽ nico niwõ:

9—Yuh mas'i. Ô'acũ m̄sã Israe curuacjãrãrẽ a'ti di'tare o'otojacu niwĩ. Cũ a'ti di'tacjãrãrẽ m̄sãrẽ uicã weecu niwĩ. Tojo weerã ãsã nipe'tirã uibutiasa'a. 10 Ûsã tũ'owu Ô'acũ m̄sãrẽ Egiptopu ní'cãrãrẽ miiwija'quere. Maa sũ'arĩ maarẽ acore m̄sãrẽ pẽ'ato ní'gũ, ducawaanu'cõ, boposãjãcã weecu niwĩ. Tojo nicã, pũarã amorreo masã wiorã maa Jordã a'ti pã'rẽ pe'e nirã Og, tojo nicã Sehó'rẽ wẽjẽpe'ocãrã niwũ. 11 Tojo weerã ãsã pũrõ uise me'rã m̄sãrẽ i'a'a. Ô'acũ, m̄sã wio'gu nipe'tiro u'musepu, a'ti nucũcãpũre wio'gu nimi. 12 Tojo weego m̄sãrẽ sêr'i'i. Ô'acũ wãme me'rã “Mũ'ũ acawererãrẽ añurõ weerãti”, niña. Yuh m̄sãrẽ añurõ weetamu'caronojõta weeya. “Diacjũta tojo weerãti” ní'ã, 13 yu'ũ pacũsumãrẽ, yu'ũ ma'misũmãrẽ, yu'ũ acawererã numiarẽ yu'rũweticã weeya, nico niwõ.

14 Na core a'tiro ni yu'ticãrã niwã:

—Mũ'ũ ní'rõnojõta weerãti. Weeticãma, Ô'acũ ãsãrẽ wẽjẽato. Mũ'ũ pe'e marĩ ni'cãrõacã ucũsere ne ãpẽrãrẽ wereticã'ña. Tojo nicã, Ô'acũ a'ti di'tare o'ocãpũta, ãsã mũ'ũrẽ añurõ wiopesase me'rã, añurõ pajaña'a, weetamurãsa'a, nicãrã niwã.

15 Rahab ya wi'i, ti macã yee'cã'mota'aca tũ'rũpu wã'ñacaro niwũ. Tojo weego narẽ ventana soperu pũnu'mo da me'rã du'udijoco niwõ. 16 Tojo weetoja, narẽ nico niwõ:

—M̄sãrẽ a'marĩ masã bocari ní'ã, ãrũgũpu wa'aya. No'o i'tia nũmũnojõ tojayá. Téé m̄sãrẽ a'marĩ masã macãpu dajatojatica be'ropu m̄sã acawererã tiro tojáaya, nico niwõ.

17 Co tojo nicã tũ'orã, a'tiro ni yu'ticãrã niwã:

—Mũ'ũ ãsãrẽ “Yu'ũre tojo weepa” ní'caronojõta weerãsa'a. 18 Ûsã a'ti di'tare sãjãácãrẽ, sũ'arĩ da pũnu'mo da mũ'ũ ãsãrẽ du'udijoca dare ventana soperu yoodijoya tja. Mũ'ũ ya wi'ipũ mũ'ũ pacu, mũ'ũ paco, mũ'ũ ma'misũmũa, nipe'tirã mũ'ũ acawererãrẽ neocũña. 19 No'o ni'cũ cũ ñaro wijaama'agũnojõ cũ basu cũrẽ wẽjẽsere bu'iritigusami. Ûsã bu'iri moorãsa'a. Ni'cũ ãsãnojõ mũ'ũ ya wi'ipũ nirãrẽ mejẽcã weecã pũrĩcãrẽ, ãsãta bu'iritirãsa'a. 20 Mũ'ũ ãpẽrãrẽ werecãma, marĩ ucũ'que wapamarĩrõsa'a, nicãrã niwã Rahare.

21 —Jau. M̄sã ní'rõnojõta tojota weegosa'a, ni yu'tico niwõ.

Be'ro tojo nitojanu'cõ, wa'a wa'acãrã niwã. Na wa'ãca be'ro co na weeduti'caronojõta weeco niwõ. Pũnu'mo da, sũ'arĩ dare ventana soperu dũ'teõ'odijoco niwõ.

22 Be'ro na pũarã Israe curuacjãrã i'adu'tiri masã ãrũgũpu du'ticãrã niwã. Topũre i'tia nũmũ tojacãrã niwã. Narẽ a'marã, surara pe'e nipe'tiropu a'macũmí, ne bocaticãrã niwã. Tojo weerã Jericõpu dajatojaa wa'acãrã niwã. 23 Be'ro i'adu'tiri masã ãrũpagũpu ní'cãrã dijaa, maarẽ pẽ'aa, téé Josué tiropu dajacãrã niwã tja. Topu daja, cũrẽ nipe'tise narẽ wa'a'quere werecãrã niwã. 24 A'tiro ni werecãrã niwã: “Ô'acũ marĩrẽ

‘Nipe'tise ti di'tare o'oguti', nitojami. Na masā ti di'tapu nirá marĩrē pũrõ uibutiarā weeama”, ni quetiwerēcārā niwā.

Israe curuacjārā dia Jordárē pē'a'que ni'i

3 1 Ape nũmũ pe'e, bo'reque'ari cura Josué nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā Sitim wāmetiropũ ní'cārā dia Jordápu bu'atacārā niwā. Na diare pē'ati dũporo ti maa sumutopũ tojaque'acārā niwā. 2 I'tia nũmũ yũ'rúca be'ro surara wiorā, nipe'tirā wa'teropũre wa'a weetjārā, 3 a'tiro duticārā niwā: “Mũsā pa'ia, Leví ya curuacjārā Õ'acũ ‘Masā me'rā añurõ weeguti’ ní'quere cũori acarore na miacā ĩ'arā, na siro sirutuya. 4 Tojo weerā mũsā wa'arore masĩrāsa'a. Mũsā ne ni'cũ a'ti ma'apũre wa'añat'isa'a. Ti acarore yoacurero, ni'cā kilómetronojõ sirutuya. Pũ'toacā tu'aticā'ña”, ni werecārā niwā.

5 Tere na wérēca be'ro Josué a'tiro nicũ niwĩ tja: “Ñamiacā Õ'acũ cũ tutuasere ĩ'arāsa'a. Tojo weerā mũsā Õ'acũ ĩ'orõpũ ña'ase marĩrā niato nĩrā, mũsā ye su'tire coe, tojo nicā mũsā ya upũre u'acoecā'ña”, nicũ niwĩ Josué. 6 Pa'ia pe'ema a'tiro nicũ niwĩ: “Mũsā pa'ia Õ'acũ ‘Masā me'rā añurõ weeguti’ ní'quere cũori acarore wña, masā nipe'tirā dũporo maarē u'mũtāpē'arāsa'a.”

Tojo weerā cũ duti'caronojõta ti acarore wña, masā dũporo u'mũtācārā niwā.

7 Be'ro Õ'acũ Josuére a'tiro nicũ niwĩ: “Ni'cācā me'rā nipe'tirā Israe curuacjārārē mũ'urē āpērā yũ'rũoro añurõ ĩ'acā weenũ'cāgũti. Tojo weerā Moisé me'rā ní'caronojõta yũ'ũ mũ'ũ me'rā nisere masĩrāsama. 8 Pa'ia yũ'ũ ‘Masā me'rā añurõ weeguti’ cũori acarore miarārē a'tiro ni wereya: ‘Mũsā dia Jordá sumutore etarā, ti maapũre ñumuwija, tojanũ'cāña’ ”, nicũ niwĩ Õ'acũ.

9 Be'ro Josué masārē pijio, nicũ niwĩ: “Tũ'orā a'tia marĩrē Õ'acũ nisere. 10 A'tiro weemasĩrāsa'a ‘Õ'acũ catigũ marĩ me'rā ninu'cũmi’ nisere. Tojo nicā a'ti di'tacjārā cananeo masā, hitita masā, heveo masā, ferezeo masā, gergeseo masā, amorreo masā, jebuseo masārē cõ'ape'owā'cāgũsami. 11 ĩ'aña. Õ'acũ, nipe'tise di'ta wiogũ ya acarore mũsā dũporo dia Jordárē pē'amũ'tārõsa'a. 12 Tojo weerā mũsā Israe curuacjārā doce curari nirá, te curarinũcũ ni'cũrē beseya. 13 A'tiro wa'arosa'a. Na pa'ia Õ'acũ nipe'tise di'ta wiogũ ya acarore miarā, na diapũ ñumuwijacā, te aco dũcawatia wa'arosa'a. Te aco nimi'que o'mabũrosome. Pũaperipũta opa ditara weronojõ nicā'rõsa'a”, ni werecũ niwĩ.

14 Tojo weerā Israe curuacjārā dia Jordárē pē'arā, na cārĩ'que u'turire wijacārā niwā. Pa'ia Õ'acũ “Masā me'rā añurõ weeguti” ní'quere cũori acarore na dũporo miamũ'tācārā niwā. 15 Titare masā otese dũcatiri cura dia Jordá pajiro pu'eeja, mirĩa wa'acaro niwũ. Tojo nimicā, pa'ia ti acarore miarā, Jordápu na dũ'pocārĩ ti maarē u'tacũcāta, 16 te aco

bu'ipɯ bɯrɯti'que tojanɯ'cācaro niwũ. Yoaropɯ ni'cā macā Adá wāmetiri macāpɯ opa ditara bi'a cā'mota'a'ro weronojō wa'acaro niwũ. Adá Saretán wāmetiro pɯ'topɯ tojacaro niwũ. Aco tosiropɯ toja'que pe'e O'mabɯrotiri ditarapɯ wetibɯrɯdijacaro niwũ. Tojo wa'acā, na Israe curuacjārā Jericó pōtēorō pē'acārā niwā majā. **17** Na pē'arī cura pa'ia Ō'acū ya acarore cɯorā pe'e dia deco boporopɯ nɯ'cāejacā'cārā niwā. Téé nipe'tirā Israe curuacjārā pē'ape'tica be'ropɯ pē'acārā niwā. Nipe'tirā Israe curuacjārā boporopɯ pē'acārā niwā.

Ūtāpaga docepagare dia Jordá cjasere mi'que ni'i

4 **1** Nipe'tirā dia Jordárē pē'atāca be'ro Ō'acū Josuére nicɯ niwī: **2** “Israe curuacjārārē te doce curarinucū ni'cūrē beseya. **3** Narē wa'aduti weetjīagū, pa'ia dia deco na nu'cūrō tiropɯ docepaga ūtāpagare miicūudutiya. Mɯsā ni'cācā ñami cārīatjopɯ tepagare cūña.”

4 Tojo weegɯ Josué doce ɯmɯarē cū bese'cārārē pijio, **5** narē nicɯ niwī: “Mɯsā Jordá decopɯ, Ō'acū mɯsā wioɯɯ ya acaro tiropɯ wa'a, mɯsānucū ūtāpaga ni'cārēpaga wɯarā wa'aya. Tojo weerā mɯsā docepaga cɯorāsa'a. **6** Te tojo weesere mɯsā pō'rā masābajuarāpɯ, ‘A'tepaga ¿de'ro nisī'rīrō weeti?’ nicā, mɯsā a'tiro ni yɯ'tirāsa'a: **7** ‘Ūsā Ō'acū ya acarore dia Jordárē miipē'acā, ne aco marīrī maa wa'awɯ. A'tepaga Israe curuacjārā doce curari ti maa Jordárē pē'awū', nisī'rīrō wee'e, ni wereapa mɯsā pō'rārē”, nicɯ niwī.

8 Tojo weerā na Josué cū weeduti'quere queoro weecārā niwā. Na ūtāpaga docepaga Jordá decopɯ ní'quepagare miiwɯacārā niwā. Israe curuacjārā te curarinucū ni'cū ni'cārēpaga miacārā niwā. Ō'acū Josuére ní'caronojōta na cārīrōpɯ tepagare mia, cūucārā niwā. **9** Apeyere tja Josué ti maa decopɯ pa'ia na Ō'acū ya acarore wɯanu'cū'caropɯre apeyepaga docepaga cūucɯ niwī. Tepaga topɯ nidecoti'i yujupɯ.

10 Téé nipe'tise Ō'acū Josuére duti'quere weepe'óca be'ro, pa'ia ti maa decopɯ ti acarore wɯanu'cūcārā niwā yujupɯ. Moisé Josuére weeduti'caronojōta queoro weecārā niwā. Masā pe'e sojaro me'rā ti maarē pē'acārā niwā. **11** Nipe'tirā masā na pē'aejanɯ'cāca be'ro pa'ia Ō'acū “Masā me'rā tojo weeguti” ní'quere cɯori acaro me'rā pē'a, masā dɯporo nɯ'cāejacārā niwā. **12** Ūmɯa Rubén ya curuacjārā, Gad ya curuacjārā, tojo nicā deco me'rā Manasés ya curuacjārā na wāmo me'rā āpērā Israe curuacjārā dɯporo pē'amɯ'tācārā niwā. Tojo weerā Moisé cū duti'caronojōta weecārā niwā. **13** Pājārā cuarenta mil a'mewējērī masā añurō wāmotirā nɯ'cāejabɯrocārā niwā. Jericó opa pa'tiro nirōpɯ wa'a, a'mewējērātirā apoyucārā niwā. Ti acaro topɯ niyucā, Ō'acū na me'rā nicɯ niwī.

14 Na tojo weeri nɯmɯrēta nipe'tirā Israe curuacjārā ĩ'orōpɯ Ō'acū Josuére āpērā yɯ'ɯoro tojacā weecɯ niwī. Cū catiri ɯmɯcore nipe'tirā

masã Josuére wiopesase me'rã ï'acãrã niwã. Moisére wee'caronojõta cõ me'rã quẽ'rãrẽ mejãrõta weecãrã niwã.

15 Tu'ajanu'cõ, Ô'acũ Josuére a'tiro nicu niwĩ: **16** “Pa'ia, Ô'acũ masã me'rã ‘Tojo weeguti’ ní'quere cõori acarore cõorãrẽ ti maa Jordãpũ nirãrẽ majãtidutiya.”

17 Tere tu'ogu, Josué pa'iare “Majãtia”, nicu niwĩ. **18** Na cõ dutironojõta pa'ia Ô'acũ ya acarore miimajãcãrã niwã. Nipe'tirã masã, pa'ia ti acaro me'rã pẽ'áca be'ro ti maa ne waropũ ní'caronojõta o'maburocaro niwũ tja.

19 U'mutãrĩ mujĩpũrẽ, diez numũrĩ nirĩ numũrẽ, Israe curuacjãrã Jordãpũ ní'cãrã majãa, Gilgal wãmetiropũ cãrĩrã wa'acãrã niwã. Gilgal, Jericó macã mujĩpũ mujãtiro pe'e nicaro niwũ. **20** Gilgapũ Josué ãtãpagare docepaga Jordãpũ miil'quepagare cõucu niwĩ. **21** Josué Israe curuacjãrãrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Be'ropũ musã pãrãmerã nituriarã na pacusumũarẽ ‘¿A'tepaga de'ro nisĩ'rĩrõ weeti?’” nicã, **22** narẽ wereya: ‘Israe curuacjãrã dia Jordãrẽ pẽ'arã, aco ducawaanu'cõ, bopori ma'apũ pẽ'awã, nisĩ'rĩrõ wee'e. **23** Ô'acũ marĩ wiogu dia Jordãrẽ ma'a bopori ma'a weewĩ. Téé ãsã pẽ'ape'tica be'ropũ tojo weedu'uwĩ. Ô'acũ marĩ wiogu dũporopũ Maa sõ'arĩ maarẽ wee'caronojõta weewĩ. ãsã ti maarẽ pẽ'ape'tica be'ropũ tojo bopori ma'a weewĩ. **24** Nipe'tirocjãrã Ô'acũ cõ tutuasere masãto ní'gũ, tojo nicã musã Ô'acũ marĩ wiogũre wiopesase me'rã wãcũnu'cũcã'to ní'gũ, tojo weewĩ”, ni wereya, nicu niwĩ Josué.

Gilgapũ na niseti'que ni'i

5 **1** A'tiro wee Ô'acũ dia Jordãrẽ Israe curuacjãrãrẽ pẽ'ato ní'gũ, boposãjãcã weecu niwĩ. Tere tu'orã, nipe'tirã amorreo masã wiorã dia Jordã mujĩpũ sãjãrõ pe'e nirã pũrõ ui, ucucãrã niwã. Tojo nicã, mejãrõta cananeo masã wiorã dia Mediterrãneo sumutopũ nirã uicãrã niwã. Tojo weerã “Na me'rã a'mewẽjẽrõna'a” ni, ne wãcũticãrã niwã.

2 Titare Ô'acũ Josuére a'tiro nicu niwĩ: “Musã ãtãperi me'rã yejese pjĩrĩrẽ da'reya. Tu'ajanu'cõ, musã todũporopũ wee'caronojõta weeya tja. Musã Israe curuacjãrã umũarẽ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aña”, nicu niwĩ.

3 Tere tu'ogu, Josué cõ yejecõ'atje pjĩrĩrẽ da'recu niwĩ. Te me'rã Israe curuacjãrã umũarẽ Aralot wãmetiro opa bu'pa nirõpũ na õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'acu niwĩ. **4** Nipe'tirã umua Egiptopũ wija'cãrã, surara sãjãrĩ cõ'manojõ cõorã yucu marĩrõpũ wẽrĩpe'tia wa'acãrã niwã. **5** Na nipe'tirãpũta na õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'ano'cãrã nicãrã niwã. Egiptopũ wija'cãrã pũricã yucu marĩrõpũ bajua'cãrã yejecõ'ano'ña marĩcãrã niwã. **6** Ô'acũ na ñecũsumũarẽ “Musã pãrãmerã nituriarãpũre añuse di'tare o'oguti”, nicu niwĩ. Te di'ta añuse di'ta nujãtu'que, apeye otese pĩ'rĩse di'ta nirõsa'a. Tojo nimicã, umua surara sãjãrĩ cõ'manojõ

cuorã Egiptorũ wija'cãrã pe'e Ô'acũ dutisere queoro weeticãrã niwã. Na tojo ña'arõ weese bu'iri Ô'acũ “Diacjũta na te di'tare ñ'asome”, ni ucũcu niwĩ. Tojo weerã na yucu marĩrõpũ cuarenta cã'marĩ sijabaque'aticãrã niwã. Téé na mũna wẽrĩpe'ticãpũ topure sijadu'ucãrã niwã. **7** Na wẽrĩ'cãrã põ'rãrẽ Ô'acũ narẽ põ'rãti, ðucayu'cãrãrẽ õ'rẽcju yapa caserore Josué yejecõ'acu niwĩ. Na sijari curare yejecõ'ano'ña marĩcãrã niwã. **8** Na nipe'tirã yejecõ'ano'ca be'ro na wi'seriacãpũ te cãmire sijaorã, nicã'cãrã niwã. **9** Be'ro Ô'acũ Josuére a'tiro nicu niwĩ: “Ni'cãcã me'rã Egiptocjãrã dutise doca mũsã bopoyoro ní'quere wijata'acã wee'e.” Cũ tojo wéeca be'ro niyucã, to Gilgal wãmetisa'a.^a A'tiro nicãpũ quẽ'rãrẽ mejãrõta wãmetisa'a.

Ô'acũ masãrẽ Egiptorũ miiwija'quere wãcũrĩ bosenuũ ni'i

10 Israe curuacjãrã Gilgarũ que'ajãcãrã niwã. Nimũ'tãrĩ mujĩpũ pũa semana be'ro opa pa'tiro nirõ Jericó põtõorõpũ mujĩpũ sãjãrĩ cura Ô'acũ yũ'ruari bosenuũrẽ boseba'acãrã niwã. **11** Ape nũũ pe'e Canã di'ta cjase cebada ñtẽ'que, tojo nicã pã bũcũase marĩrõ ba'acãrã niwã. **12** Ti nũũ me'rã Ô'acũ narẽ manãrẽ^b tocã'rõta bũrucã weetucũ niwĩ. Ti cã'marẽ ti di'ta cjasere ba'acãrã niwã majã.

Josué Ô'acũ yarã surara wiogu me'rã ucũ'que ni'i

13 Ni'cã nũũ Josué Jericó pũ'to ní'gũ, cã diacjũ ni'cũ masũ di'pji ñosẽrĩ pji me'rã síoecjanũ'cãcã ñ'acu niwĩ. Josué cã tiro wa'a, sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Mũ'ũ ñsã me'rãcãjũ niti? ¿Niwetine? ¿Ûsãrẽ ñ'atu'tirã me'rãcãjũ niti? nicu niwĩ.

14 Cũ yũ'ticu niwĩ:

—Ne niwe'e. Yũ'ũ Ô'acũ yarã surara wiogu mũsã tiropũ a'tiapũ, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã tũ'ogu, Josué ãjõpeose me'rã nucũcãpũ paamu'rĩque'acu niwĩ.

—Wiogu, yũ'ũ, mũ'ũrẽ da'raco'tegu, ¿de'ro weecã ñasari? ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

15 Ô'acũ yarã surara wiogu cãrẽ yũ'ticu niwĩ:

—Mũ'ũ sapatu tuweeya. Mũ'ũ nu'cũrõ Ô'acũ nirõ ni'i, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã tũ'ogu, Josué cã duti'caronojõta cã sapatu tuweecũcu niwĩ.

^a5.9 Hebreo ye me'rã Gilgal nirõ “Tũrũmajãmidija'a”, weronojõ bũsusa'a.

^b5.12 Ex 16.31.

Israe curuacjārã Jericópũ na sãjãa'que ni'i

6 1 Jericócjārã Israe curuacjārãrẽ pũrõ uicãrã niwã. Israe curuacjārã sãjãrĩ nĩrã, ti macã cjase soperire añurõ bi'ape'locã'cãrã niwã.^c Tojo weerã ti macãrẽ ne ni'cũ sãjãti, ne wijaticãrã niwã. **2** Na tojo weemicã, Ô'acũ Josuére a'tiro ni werecu niwĩ: “Yũ'ũ mũ'urẽ Jericóre, tocjũ wiogũre, tojo nicã tocjãrã surarare wiatojapũ. **3** Tojo weerã mũsã Israe curuacjārã surara mũũa wãmotirã a'tiro weerãsa'a. Mũsã seis nũmũrĩ ti macãrẽ sũtuarãsa'a. Ni'cã nũmũrẽ ni'cãrẽtirita sũtuaya. **4** Ya acarõ dũporo siete pa'ia mũ'mũtãrãsama. Nanũcũ oveja mũũa na putise capesa'rire cũorãsama. Seis nũmũrĩ pe'tĩca be'ro ape nũmũ pe'e ti macãrẽ sietetiri sũtuarãsa'a majã. Mũsã sũtuari cura pa'ia oveja mũũa capesa'rire putirãsama. **5** Na Ƴpũtu puticã tũ'orã, mũsã caricũrõ põtẽorõ caricũña. Mũsã tojo caricũcã, ti macã cjase ùtã tũ'rũri se'tedija pe'tia wa'arosa'a. Tojo wa'ari cura mũsã maata ti macãpũ sãjããrãsa'a.”

6 Tojo wee Josué pa'iare pijio, a'tiro ni werecu niwĩ: “Mũsã Ô'acũ ya acarore miiwã'cãña. Siete pa'ia ti acarõ dũporo oveja mũũa capesa'ri na putiatje me'rã wa'ayuato”, nicũ niwĩ. **7** Surara pe'ere a'tiro nicũ niwĩ: “Wa'aya. Ti macãrẽ be'toanũ'cãña. Surara wãmotirã Ô'acũ ya acarõ dũporo wa'amũ'tãto”, nicũ niwĩ.

8 Nipe'tirã Josué duti'caronojõta weecãrã niwã. Tojo weerã siete pa'ia ti acarõ dũporo capesa'rire putimũ'tãwã'cãcãrã niwã. **9** A'mewẽjẽrĩ masã surara pe'e pa'ia dũporo mũ'mũtãcãrã niwã. ãpẽrã surara ti acarõ siro pe'e sirutucãrã niwã. Du'ucũro marĩrõ pa'ia oveja capesa'rire putiwã'cãcãrã niwã. **10** Surara pe'ere Josué “Di'tamarĩrõ wa'aya. Yũ'ũ caricũduti'cãpũ, mũsã tutuaro põtẽorõ caricũrãsa'a”, nicũ niwĩ. **11** Josué pa'iare ti acarõ me'rã macãrẽ ni'cãti sũtuabaque'aduticũ niwĩ. Tojo weetojanũ'cõ, na cãrĩ'caropũta daja, na'itõ'o, cãrĩcãrã niwã.

12 Ape nũmũ ñamiña'cũrõ Josué wã'cã, cũ duti'caronojõta pa'iare, surarare mejãrõta duticũ niwĩ tja. Tojo weerã pa'ia Ô'acũ ya acarore miiwã'cãcãrã niwã. **13** Na siete pa'ia ti acarõ dũporo sooro marĩrõ wa'a, na putisere putisũtuacãrã niwã. A'mewẽjẽrĩ masã surara pe'e na dũporo wa'acãrã niwã. ãpẽrã surara ti acarõ siro pe'e sirutucãrã niwã. Na sũtuari cura pa'ia ne putidu'uticãrã niwã. **14** Tojo weerã nimũ'tãrĩ nũmũ be'ro cja nũmũrẽ apaturi ti macãrẽ sũtuãnemocãrã niwã. Tojo sũtuatojanũ'cõ, dajacãrã niwã na cãrĩ'caropũre tja. Seis nũmũrĩ mejãrõta weecãrã niwã.

15 Be'ro ape nũmũ siete nũmũrĩ nĩrĩ nũmũrẽ, ñamiña'cũrõ wã'cã, na wee'caronojõta ti macã Jericóre sũtuacãrã niwã tja. Ti nũmũrẽ majã sietetiri sũtuacãrã niwã. **16** Na sũtuatũocã, pa'ia pũrõ puticã tũ'ogũ,

^c6.1 Titare macãrĩ ùtã me'rã sã'rĩsãa, yee'que tũ'ruri nĩcũcaro niwũ.

Josué masārē nicu niwī: “Pūrō caricūña. Õ'acū marirē a'ti macārē o'otojami. **17** Õ'acū cū duti'caronojōta ti macā nipe'tise to nise me'rā cō'ano'rōsa'a. Rahab, ɯɯa me'rā a'metārāwapata'ari masō, tojo nicā co ya wi'ipɯ nirá dia'cūrē yɯ'rɯono'rōsa'a. Cóta marī ī'adu'tirā o'o'cārārē ɯɯoco niwō. **18** Mɯsā Õ'acū cū cō'aduti'que to nisere ne miaticāña. Mɯsā tojo weecāma, mɯsā ye bu'iri Õ'acū Israe curuacjārārē ña'abutiario wa'acā weebosami. **19** Nipe'tise ti macā cjase uru, plata, bronce, cōme me'rā wee'quea Õ'acū ye dia'cū ni'i. Õ'acū ya wi'i cjase ɯrōrōpɯ miicūno'rōsa'a”, nicu niwī.

20 Pa'ia capesa'ri me'rā puticārā niwā. Tojo ɯɯɯcā tɯ'orā, masā ni'cārō me'rā ɯpɯtɯ caricūcārā niwā. Na tojo caricūcā, ti macā ũtā tɯ'rɯ, na yee cā'mota'ami'que se'temadija wa'acaro niwū. Tojo wa'acā ī'arā, surara ti macārē dia'cūta omasājā, miiwapa wa'acārā niwā. **21** Be'ro ti macācjārā ɯɯuarē, numiarē, ma'mapjiare, ɯɯcūrārē, na yarā ecarā me'rāta wējēcō'acā'cārā niwā. Nipe'tirārē wējēpe'ocārā niwā.

22 Josué ɯuarā ɯɯa todɯporo ti macārē ī'adu'ti'cārārē nicu niwī: “Mɯsā ɯɯa me'rā a'metārāwapata'ari masō ya wi'ipɯ wa'a, core, co acawererārē, na ye nipe'tise me'rā miiwīrōrā wa'aya. Mɯsā core ‘Tojo weerāti’ ni'caronojōta weeya”, nicu niwī. **23** Cū tojo nisere tɯ'o, ī'adu'tiri masā Rahare, co pacɯɯɯuarē, co acawererārē miirā wa'acārā niwā. Narē Israe curuacjārā nirō yɯ'rɯopɯ cūucārā niwā. **24** Be'ro narē miiwīrōca be'ro ti macā Jericóre ũjūacō'acā'cārā niwā. Plata, uru, bronce, cōme me'rā wee'que pe'ere Õ'acū wi'i cjasere ɯrōrōpɯ cūucārā niwā. **25** Josué Rahab, co acawererā dia'cūrē wējētīcu niwī. Cóta Jericóre ī'adu'tiri masā Josué o'ó'cārārē ɯɯoco niwō. Co narē weetamu'que me'rā yɯ'rɯwetico niwō. Tojo weerā Rahab, co acawererā Israe curuacjārā me'rā nisetidecotima yujupɯ.

26 Be'ro Josué “Ne apaturi a'ti macārē weepoticā'to” nīgū, a'tiro nicu niwī: “No'o ni'cū a'ti macārē weeposī'rīgūno'jōrē Õ'acū cūrē ña'arō wa'acā weegɯsami. Cū ma'ma macā weenū'cārī cura cū macū masā ma'mi wērīgū'sami. Ti macā yee'que tɯ'rɯri cjase soperire ò'orī cura cū macū dɯ'sagɯ pe'e wērīgū'sami tja”, nicu niwī.

27 Õ'acū Josué weetamunu'cūcu niwī. Tojo weerā ti di'tacjārā cū añurō weesetisere masīpe'tia wa'acārā niwā.

Acá Õ'acūrē yɯ'rɯnɯ'cā'que ni'i

7 **1** Israe curuacjārā wa'teropure ni'cū Acá wāmetigɯ Jericó cjasere Õ'acū cū miadutiti'quere miacu niwī. Cū Judá ya curuacjū, Carmi macū, Zabdi pārāmi, Zera pārāmi nituriagɯ nicu niwī. Cū Õ'acū cō'aduti'quere mii'que bu'iri nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā Õ'acū pūrō uacu niwī.

2 Josué ni'cārērā surarare ape macā Hai wāmetiri macāpɯ o'ócɯ niwī. Ti macā Betel mujīpū mujātiro pe'e, Bet-aven pu'topɯ tojacaro niwū.

Narē o'ógũ, “Ti macārē, tojo nicā to sumutop̄re ì'adu'tirā wa'aya”, nicu niwī. Tojo weerā na ti macārē ì'adu'tirā wa'acārā niwā. **3** Dajarā, Josuére werēcārā niwā: “Haip̄re pejetirācā ɯm̄ua niama. Tojo weerā nipe'tirā surara ti macācārā me'rā a'mewējērē wa'aticā'to. P̄uati mil, o ì'tiati mil surara ticūrāta wa'acā añurōsa'a. Na me'rā ti macācārārē docaque'acā weerāsama. Tojo weegũ nipe'tirā surarare o'óticā'ña”, nicārā niwā.

4 Tojo weerā ì'tiati mil surara dia'cū a'mewējērē wa'acārā niwā. Haicjārā pe'e narē docaque'acā weecārā niwā. Tojo nicā, narē ui, du'tiwā'cācā weecārā niwā. **5** Israe curuacjārārē omasirutu wējēcārā niwā. Treinta y seis surara wējēno'cārā niwā. Macā sājārī sope p̄u'to, téé di'ta se'te'caro nit̄uorop̄ narē sirutu wējēcā'cārā niwā. Tojo weerā Israe curuacjārā b̄ujaweti, ui wācūtutuaticārā niwā.

6 Josué, cū b̄ujawetisere ì'ogũ, cū sñāse su'tire wejetū'rēcũ niwī. Téé na'ique'ari curap̄ũ, Õ'acū ya acaro tirop̄ũ paamu'rīque'acũ niwī. Bucūrā quē'rā mejārōta weecārā niwā. Tojo nicā na d̄uorop̄re di'tare órépeocārā niwā. **7** Tojo wee Josué Õ'acūrē nicu niwī:

—Õ'acū, ¿de'ro weegũ m̄u'ũ ùsārē dia Jordārē miip̄'rōrī? M̄u'ũ amorreo masā ùsārē wējēcō'ato nígũ, ¿tojo weerine? Ùsā ti maa ape p̄ārēp̄ũ tojacā añuyũ'r̄uabop̄ā. **8** Wiogũ, Israe curuacjārā surara ùsārē ì'atu'tirārē uirā, omamũ'tāma. Na tojo weecā ì'agũ, yũ'ũ ¿de'ro ni werebosari narē? **9** Cananeo masā, āpērā a'ti di'tacjārā ùsārē tojo wa'a'quere t̄u'ope'ticā'rāsama. Ùsā nipe'tirārē wējērāsama. Ne ni'cū ùsā wa'terop̄re tojasome. To p̄urīcārē Õ'acū, nipe'tirā a'ti di'tacjārā m̄u'ũrē ñā'arō wācūrāsama, tojo nicā m̄u'ũ wāmerē, nicu niwī Josué Õ'acūrē.

10 Cū tojo nisere t̄u'ogũ, Õ'acū Josuére yũ'ticũ niwī:

—Wā'cānũ'cāña. ¿De'ro weegũ m̄u'ũ nucūcāp̄ũ paamu'rīque'ati?

11 Israe curuacjārā yũ'ũ dutisere yũ'r̄uñũ'cāma. Yũ'ũ m̄usārē “Weeticā'ña” nī'quere queoro weetiama. Yũ'ũ Jericó cjasere, yũ'ũ miidutiti'quere miama. “Ñā'a ni'ì”, ni masīmirā, yajama. Tere miitoja, na ye apeyenojō wa'terop̄ũ p̄uoaama. **12** Tojo weerā Israe curuacjārā na tojo wee'que wapa narē ì'atu'tirārē p̄tēosome. Narē p̄tēonũ'cā, a'mewējērōnojō o'orā, mejō pe'e narē uiwā'cārāsama. Na basu bu'iri da'reno'rāsama. M̄usā yũ'ũ “Miaticā'ña” nī'quere maata cō'aticāma, ne m̄usā me'rā ninemosome majā. **13** Masārē neocūu, narē weregũ wa'aya: “Õ'acū m̄usārē a'tiro niami: ‘M̄usā Israe curuacjārā, yũ'ũ m̄usārē “Miaticā'ña” nī'que m̄usā wa'terop̄ũ ni'ì. M̄usā tere cō'ape'oticāma, ne m̄usā me'rā a'mewējērārē docaque'acā weesome. Ñamiacārē yũ'ũ ì'orōp̄ũ nu'cūrāsa'a. Tojo weerā yũ'ũ ì'orōp̄ũ ñā'ase marīrā niato nīrā, m̄usā ye su'tire coe, m̄usā ya up̄re u'acoecā'ña. Apoyu'cārāp̄ũ nitojaya. **14** Yũ'ũ ì'orōp̄ũ nipe'tirā m̄usā ye curarinũcū bajuyorop̄ũ ejanũ'cāña. Yũ'ũ beseri cura nipe'tise nisirutuse curarire besewéeno'rōsa'a. Nisiruturi curua yũ'ũ beséca curua ni'cū p̄ō'rā nise curari besewéeno'rōsa'a. Ni'cū p̄ō'rā yũ'ũ beséca curua na ɯm̄uarē

beseno'rōsa'a. **15** Yū'u "Miaticā'ña" ní'quere cūogū cū acawererā me'rā, tojo nicā cū cūose nipe'tise me'rā ūjūacō'ano'gūsami. Cū Israe curuacjārārē bopoyoro wee'que bu'iri, tojo nicā yū'u "A'tiro weeya" ní'quere yū'rūnū'cā'que bu'iri ūjūacō'ano'gūsami' ", nicū niwī Ō'acū Josuére.

Acárē bu'iri da're'que ni'i

16 Ape nūmū ñamiña'cūrō Josué masārē te curarinūcū wijatiduticū niwī. Tojo weeri curare Ō'acū Judá ya curuacjārārē ī'ocū niwī. **17** Be'ro Josué ti curuacjārārē nisirutuse curarire wijatiduticū niwī. Ō'acū Zera ya curuare ī'ocū niwī. Ti curua wa'terore Zabdi acawererārē besecū niwī. **18** Zabdi acawererā ūmūarē ī'obūrocā, Acá wāmetigū beseno'cū niwī. Acá Carmi macū, Zabdi pārāmi, Zera pārāmi nituriagū, Judá ya curuacjū nicū niwī.

19 Tojo weegū Josué cūrē nicū niwī:

—Mū'u yū'u macū weronojō nigū ni'i. Ō'acū, Israe curuacjārā wioğūre e'catipeoya. Mū'u wee'quere diacjū wereya, nicū niwī.

20 Acá cūrē yū'ticū niwī:

—Diacjūta mū'ūrē were'e. Israe curuacjārā wioğū Ō'acūrē yū'rūnū'cāwū. A'tiro weewū. **21** Jericó cjase marī mii'que wa'teropū ni'cārō su'tiro añubutiaro Babiloniacjārā wéca su'tirore ī'awū. Tojo nicā plata cujiri doscientos cujiri, ni'cāgū uru me'rā wee'cūre, ni'cā kilo deco nūcūcjūre ūaripeja, miicā'wū. Ya wi'i su'ti caseri me'rā wéca wi'i po'pearū yaacā'wū. Niyeru apeye docapū ni'i, nicū niwī.

22 Cū tojo nicā tū'ogū, Josué āpērārē Acá ya wi'ipū wa'aduticū niwī. Cū ya wi'ipū Acá míca su'tirore, niyerure, urugūre bocacārā niwā.

23 Tere míi, Josuére, tojo nicā Israe curuacjārārē wiacārā niwā. Ō'acū "Masā me'rā añurō weeguti" ní'quere cūori acaro pōtēorōpū cūucārā niwā. **24** Be'ro Josué, Israe curuacjārā me'rā Acá, Zera macūrē, niyeru cū yaja'quere, su'tirore, urure, cū pō'rā ūmūarē, numiarē, cū yarā ecarā wecūare, burroare, ovejare, tojo nicā cū ya wi'i su'ti caseri me'rā wéca wi'ire, nipe'tise cū cūosere na cārīrō yū'rūro Acor wāmetiro pa'tiropū miacārā niwā.

25 Josué cūrē nicū niwī:

—¿De'ro weegū mū'u marīrē a'te bopoyoro bu'iri da'reatjere weeati? Ni'cārōacā Ō'acū mū'ūrē bu'iri da'regūsami, nicū niwī.

Tojo nitoja, nipe'tirā Israe curuacjārā ūtāperi me'rā cūrē, cū yarā ecarārē doquewējēcārā niwā. Be'ro narē ūjūacō'acārā niwā. **26** Na bu'ipū Josué ūtā mesājo seepeocū niwī. Te me'rā Ō'acū na me'rā ua'que pe'tia wa'acaro niwū. Tojo weero ti pa'tiro Acor wāmetidecotisa'a yujupū.

Israe curuacjārā Haicjārārē docaque'acā wee'que ni'i

8 **1** Tojo wéca be'ro Ō'acū Josuére a'tiro nicū niwī: "Ne uiticā'ña. Wācūtutuaya. Mū'u yarā surara nipe'tirārē neocūu, Haicjārā me'rā

a'mewējērā wa'aya tja. Yũ'ũ Haicjārā wioḡure, tojo nicā ti macācjārārē mūsārē wapata'acā weetamugūti. Cũ ya macā, na ya di'ta nimi'caro mūsā ye tojarosa'a. **2** Mũ'ũ Jericócjũ wioḡure, ti macācjārārē wee'caronojōta Haicjārārē, na wioḡu quē'rārē weegusa'a tja. Ni'cārōacāma na c̄ose, na yarā ecarā mūsā yarā tojarāsama. Mūsā a'tiro weeya. Macā sē'ema pe'e ni'cā curua mũ'ũ yarā surarare wa'adutiya”, nicũ niwī.

3 Tojo weegũ Josué treinta mil surara añurō a'mewējēmasīrānojōrē ñamipure Haiḡure o'ógũ, **4** a'tiro nicũ niwī: “Mūsā añurō tũ'oya. Macā sē'ema pe'e wa'a, bajutiroḡũ niña. Na me'rā a'mewējējā, tũ'omasī co'teya. **5** Āpērā surara yũ'ũ me'rā bajuyoro pe'e pi'arāsama. Haicjārā ũsārē i'arā, ũsārē wējērātirā macāḡũ ní'cārā wijatirāsama. Na tojo weecā, ũsā todḡoropũ wee'caronojōta uī omarāsa'a. **6** Na pe'e macāḡũ wija, ũsārē siruturāsama. ‘Todḡoro wee'caronojō marīrē uiwā'cārā weema’, nirāsama. **7** Na tojo weecā i'arā, mūsā macā sē'ema pe'e ní'cārā macāḡũ sājāaña. Sājāa, ti macācjārā nipe'tirārē wējēpe'ocā'ña. Ō'acũ mūsā wioḡu ti macārē mūsā ya macā tojacā weegusami. **8** Be'ro Ō'acũ duti'caronojōta ti macārē ũjūacā'ña. Yũ'ũ mūsārē dutitoja'a”, nicũ niwī Josué.

9 Tojo níca be'ro Josué narē Betel, Hai wa'teropũ wa'a, tojaduticũ niwī. Hai mujīpũ sājārō pe'e tojacaro niwũ. Josué pe'e cũ yarā masā me'rā ti ñamirē mejārōḡta yũ'rũocu niwī. **10** Ape nũmũ ñamiña'cūrō cũ masārē i'awā'cācu niwī. Be'ro Israe curuacjārā wiorā me'rā sũ'ori Haiḡũ a'mewējēḡũ wa'acu niwī. **11** Nipe'tirā surara cũ me'rā nirā ti macā pōtēorōḡũ etacārā niwā. Eta, ti macā yũ'rũropũ tojaque'acārā niwā. To na nirō me'rā opa pa'tiro nidijacaro niwũ. **12** Josué ni'cāmocusetiri mil surarare Betel, Hai wa'teropũ mujīpũ sājārō pe'e nũocũcu niwī. **13** A'tiro wee surarare ḡua curua dũcawaacārā niwā. Ni'cā curua ti macā mujīpũ sājārō pe'e tojacārā niwā. Ape curua ti macā yũ'rũro pe'e tojacārā niwā. Ti ñamita Josué opa pa'tiro nidijaro decopũ tojacũ niwī.

14 Haicjũ wioḡu tojo wa'acā i'agũ, sojaro me'rā cũ yarā surara me'rā ti macāḡũ ní'cārā wija, dia Jordá cja pa'tiroḡũ Israe curuacjārā me'rā a'mewējēḡũ wa'acu niwī. “Ape curua Israe curuacjārā ti macā sē'ema pe'e du'tiapā” ni, masīticũ niwī. **15** Josué, cũ surara me'rā du'tirā weronojō weesoocārā niwā. Tojo weerā yucu marīrō nirī ma'a pe'e uiwā'cācārā niwā. **16** Tojo weerā nipe'tirā surara Haicjārā na wiorā dutisere tũ'orā, Josuére siruturā, na ya macārē wijawā'cācārā niwā. **17** Nipe'tirā mũua Haicjārā, tojo nicā Betecjārā Israe curuacjārārē siruturā, wa'ape'tia wa'acārā niwā. Tojo weero ti macā co'tero marīrō tojacaro niwũ.

18 Be'ro Ō'acũ Josuére nicũ niwī: “Mũ'ũ ñosērī ḡjī me'rā ti macārē sīopuaya. Ti macārē mũ'ũ ya macā tojacā weeguti.”

Tojo weegũ surarare Josué ti ḡjī me'rā sīopuatjāḡũ, “A'mewējērā wa'aya”, nicũ niwī. **19** Cũ tojo nicāta, surara na bajutiroḡũ ní'cārā sojaro me'rā wijacārā niwā. Ti macāḡũ omasājā, pecame'e sī'ayoobaque'ocārā niwā.

20 Haicjārā surara majāmiñatōrōrā, na ya macārē o'me mǫjāacā ĩ'acārā niwā. Israe curuacjārā uiwā'cāmi'cārā majāmitojati, na me'rā a'mewējērā a'ticārā niwā. Tojo weero ne aperopu narē du'tita basioticarō niwū.

21 Josué, nipe'tirā Israe curuacjārā ti macā sē'emapu du'ti'cārā ti macārē ũjūacō'acā ĩ'arā, majāmitojaa, Haicjārā me'rā a'mewējērā a'ticārā niwā.

22 Be'ro ti macārē sājāa'cārā wijaa, Haicjārārē cā'mota'aque'acārā niwā. Tojo weerā na Haicjārā Israe curuacjārā pua curua decopu tojacārā niwā. Israe curuacjārā na nipe'tirārē wējēpe'ocā'cārā niwā. **23** Haicjārā wiogū dia'cūrē wējētīcārā niwā. Cūrē ñe'e, Josué tiropu miacārā niwā.

24 Israe curuacjārā na sirutu'cārārē wējēpe'oca be'ro na Haiɾu daja, du'sa'cārārē wējēpe'ocā'cārā niwā tja. **25** Ti nɯmɯrē doce mil masā Haicjārā ɯmɯa, numia wērīcārā niwā. **26** Josué pe'e cū ñosērī pǫrē sīopuanu'cūcu niwī. Téé na nipe'tirā Haicjārārē wējēpe'oca be'ropu du'udijocu niwī. **27** Be'ro Ō'acū Josuére weeduti'caronojōta Israe curuacjārā ti macā cjase apeyenojō, tojo nicā na yarā ecarā me'rā tojacārā niwā.

28 Josué Haire ũjūacō'acā, te ũjūamo'a'que, tojo nicā ti macā cjase ũtāperiacā dia'cū tojacaro niwū. Ni'cārōacāpu quē'rārē tojota bajudecotisa'a yujupu. **29** Haicjū wiogūre wējēca be'ro yucɯɯpu du'teyoocu niwī téé ñamica'apu. Na'ique'ari cura cūrē miidijoduti, cū upure macā sājāarōpu cō'aduticu niwī. Be'ro cū bu'i ũtāperi me'rā seebi'acūuduticu niwī. A'tocaterore ti ũtāmesā cūñasa'a yujupu.

Josué Ebal ũrūgū wāmetīcɯpu Moisé dutise cūu'quere bu'e'que ni'i

30 Te be'ro Josué ũrūgū Ebal wāmetīcɯpu Israe curuacjārā wiogū Ō'acūrē ējōpeorātīrā, wa'icūrārē ũjūamorōpeorore ni'cā mesā ũtā me'rā seeneocūucu niwī. **31** Cū Moisé, Ō'acū dutisere weeco'tegu, Israe curuacjārārē duti'caronojōta da'reduticu niwī. Moisé cū dutise cūuca turi oja'caronojōta ũtāpaga páate, bopeno'ña marīsepaga me'rā tojo weecārā niwā. Tojo weerā topu Israe curuacjārā Ō'acūrē ējōpeorā, wa'icūrārē wējē ũjūamorōpeocārā niwā. **32** Topu Israe curuacjārā ĩ'orōpu tepagarɯta tja Josué Ō'acū Moisére dutise cūu'quere ojaō'ocu niwī. **33** Nipe'tirā masā Israe curuacjārā, Israe curuacjārā nitirā na me'rā sījarā, nipe'tirā bu'cūrā, narē sɯ'ori nirī masā, tojo nicā beseri masā Ō'acū ya acaro tiro pɯaperi nɯ'cāejacārā niwā. Pa'ia Leví ya curuacjārā ti acarore wɯawā'cārā masā pājārā diacjū pe'e ejanu'cācārā niwā. Ō'acū narē “Añurō wa'ato” nisere tu'orātīrā, ũrūgū Gerizim wāmetīcɯ du'pocāpu deco me'rā masā nɯ'cāejacārā niwā. Āpērā pe'e ũrūgū Ebal wāmetīcɯ du'pocāpu nɯ'cāejacārā niwā. Moisé ne waro dutinū'cā'caronojōta weecārā niwā.

34 Be'ro Josué nipe'tise Moisé cū duti'quenɯcū bu'eñocu niwī. “Añurō wa'arosa'a” ní'quere, tojo nicā “Ña'arō wa'arosa'a” ní'quere bu'ecu niwī. **35** Ne ni'cā uuro Moisé duti'quere Josué bu'eticā weeticu niwī. Nipe'tirā

Israe curuacjārā topu nerērārē bu'eñope'ocā'cu niwī. Də'aro marīrō numiarē, wī'marārē, tojo nicā Israe curuacjārā nitirā na me'rā nirā quērārē bu'ecu niwī.

Gabaócjārā Israe curuacjārārē nisoo'que ni'i

9 1 Nipe'tirā wiorā dia Jordá mujīpū sājārōpu nirā Israe curuacjārā na a'mewējē, wapata'a'quere tū'ocārā niwā. Na hitita masā, amorreo masā, cananeo masā, ferezeo masā, heveo masā, tojo nicā jebuseo masā nicārā niwā. Ūrūpaguḡpu nirā, opa bu'pa nirōpu nirā, maa pajiri maa Mediterráneo sumutopu nirā téé Líbanopu nirā nicārā niwā. 2 Tojo weerā na Josué, Israe curuacjārā me'rā a'mewējērā a'tirā, ni'cārō me'rā nerēcārā niwā.

3 Tojo weemicā, heveo masā Gabaópu nirā pe'e, Josué Jericó, tojo nicā Haiḡpu wee'quere masīcārā niwā. 4 Tojo weerā Israe curuacjārārē a'tiro weesoocārā niwā. Ma'apu wa'arā, na burro bu'ipḡ ajuri mejā, tojo nicā vino poseye'que ajuri mejāmejā, tū'rū'que mejā, sereō'o'quere miacārā niwā. 5 Tojo nicā su'ti mejā, sapatu caseri tū'rū'que, sereō'o'quere sāñacārā niwā. Ma'apu wa'arā, pá boposāa'que, butiwija'quere miacārā niwā. 6 Na Josué nirō Gilḡapu ejarā, cūrē, tojo nicā Israe curuacjārārē a'tiro nicārā niwā:

—Yoarocjārāpu a'ti'i. Tojo weerā mūsā ūsā me'rā “A'tiro weerāti”, ni apoya, nicārā niwā.

7 Israe curuacjārā heveo masārē yu'ticārā niwā:

—Apetero weerā mūsā ūsā pu'toacācjārā nisa'a. Tojo nicāma, mūsā me'rā “A'tiro weerāti”, nímasītisa'a.

8 Na pe'e Josuére nicārā niwā:

—Ūsā mūsārē da'racoterā nirāsa'a.

Josué pe'e narē sērītiña'cu niwī:

—¿Noanojō niti mūsā? ¿No'ocjārāpu a'tiati? nicu niwī.

9—Ūsā yoarocjārāpu a'ti'i. Ūsā mūsā wiogḡ Ō'acū tutuasere tū'opu. Nipe'tise cū Egiptopu wee'quere, 10 tojo nicā puarā amorreo masā wiorārē maa Jordá si pā'rē pe'e ní'cārārē cū wee'quere tū'opu. Na Sehón, Hesbón wiogḡ, tojo nicā Og, Basán wiogḡ nicārā niwā. Og Astaropu macāticu niwī. 11 Tojo weerā ūsā wiorā, ūsā ya di'tacjārā ūsārē a'topu a'tidutiamā. “Mūsā ma'apu ba'atjere mia, Israe curuacjārā tiropu wa'aya”, ni o'oáma. “Mūsārē da'racoterā nirāsa'a. Tojo weerā ‘A'tiro weerāti’ ni apoya”, ni dutio'oáma ūsārē. 12 Ūsā mūsā tiropu a'ticā, a'te pá asibususepaga niwū. Ni'cārōacāma boposāa'que, butiwija'que mejā ni'i majā. 13 Tojo nicā a'te vino poseye'que ajuri ma'ma ajuri níni'wū yujupu. Ni'cārōacāma tū'rū'que ni'i. Ma'a yoaro me'rā tojo wa'awu ūsā ye su'ti, sapatu caseri quērā, nicārā niwā.

14 Tere tū'orā, Israe curuacjārā, Ō'acūrē sērītiña'timirā, Gabaócjārā pá na cuosere ba'aña'cārā niwā. 15 Tojo weegḡ Josué narē “Mūsārē co'te,

wějésome”, ni apocɯ niwĩ. Āpěřã Israe curuacjãřã wiorã “Ō'acũ wãme me'rã tojota weerãti”, nicãřã niwã.

16 I'tia nɯmɯ na apóca be'ro Israe curuacjãřã “Ā'rã marĩ tiropɯ eta'cãřã marĩ niró pɯ'tocjãřã niapãřã” nisere masicãřã niwã. **17** Tojo weerã na Gabaócjãřã masãře a'marã wa'acãřã niwã. I'tia nɯmɯ be'ro na ye macãrĩpɯre ejacãřã niwã. Te macãrĩ Gabaó, Cafira, Beerot, tojo nicã Quiriat-jearim nicaro niwũ. **18** Te macãrĩ pɯ'topɯ nimirã, tocjãřãře wějeticãřã niwã. Na wiorã Ō'acũ, Israe curuacjãřã wiogɯ wãme me'rã “Narẽ wějésome” ni apo'cãřã niyurã, narẽ wějemasiticãřã niwã.

Tojo weerã masã na wiorãře ña'aró ucũo'tecãřã niwã. **19** Wiorã pe'le narẽ yɯ'ticãřã niwã:

—Ūsã Ō'acũ, Israe curuacjãřã wiogɯ wãme me'rã, “Narẽ wějésome”, ni apotojapɯ. Tojo weerã ni'cãřoacãma narẽ ne mejęcã weemasitisa'a. **20** Na catinu'cũrãsama. Marĩ Ō'acũ me'rã “Tojo weerãti” ní'quere weeticãma, Ō'acũ marĩ me'rã uagɯsami, nicãřã niwã.

21 Tojo weerã wiorã narẽ wějẽdutiticãřã niwã. Mejõ Israe curuacjãřãře peca paawa'aco'terã, tojo nicã aco waaco'terã nicãřã niwã majã. A'te me'rã na “A'tiro weerãti” ní'quere queoro weecãřã niwã.

22 Be'ro Josué Gabaócjãřãře pijio, narẽ sěrĩtiña'cɯ niwĩ:

—¿De'ro weerã mɯsã ūsã pɯ'to nimirã, yoaropɯ a'tiapɯ, nisoati?

23 A'te me'rã mɯsã Ō'acũ ña'aró wa'arosa'a ní'que wapa tojarãsa'a. Tojo weerã mɯsã Ō'acũ wi'i cjasenojõře peca paawa'aco'terã, aco waaco'terã ninu'cũrãsa'a.

24 Gabaócjãřã Josuére yɯ'ticãřã niwã:

—Ō'acũ mɯ'ɯ wiogɯ Moisére “A'ti diltare o'oguti, tojo nicã a'to nirãře cõ'agũti” ní'quere tɯ'owɯ. Tojo weerã “Na marĩře wějẽbosama” ni uirã, tojo weepɯ. **25** Ūsã mɯ'ɯ yarã ni'i. Mɯ'ɯ no'o ūsãře weesĩ'rĩrõnojõ weeya, nicãřã niwã.

26 Tojo weegɯ Josué Israe curuacjãřãře “Ā'rã Gabaócjãřãře wějeticã'ña”, nicɯ niwĩ. **27** Tojo nimigũ, ti nɯmɯta Gabaócjãřãře Israe curuacjãřãře peca paawa'aco'terã, aco waaco'terã tojacã weecɯ niwĩ. Tojo nicã, Ō'acũ wi'i na ñubuepeoro cjasere Ō'acũ cũ beseno'atjopɯ quẽ'rãře tojota weeduticɯ niwĩ. A'tocateropɯre Gabaó masã te da'rasere cɯodecotisama yujupɯ.

Israe curuacjãřã amorreo masãře docaque'acã wee'que ni'i

10 **1** Wiogɯ Jerusalécjũ Adonisedec wãmetigɯ Israe curuacjãřã Haicjãřãře docaque'acã wee'quere tɯ'ocɯ niwĩ. Cũ “Jericóre, ti macã wiogɯre wee'caronojõta Haicjãřãře, na wiogɯre weepɯ” nisere tɯ'ocɯ niwĩ. Tojo nicã Gabaócjãřã Israe curuacjãřã me'rã na ucũ a'merĩ apo'quere tɯ'ocɯ niwĩ. **2** Tere tɯ'ogɯ, pũrõ uicɯ niwĩ. Gabaó, wiorã nirĩ macã, Hai nemorõ pajiri macã nicaro niwũ. Na Gabaócjãřã ɯmɯa

a'mewējētutuarā nicārā niwā. **3** Tojo weegu Adonisedec ba'paritise macārīcjārā wiorārē queti o'ócū niwī. Na Hoham Hebrócjū, Piream Jarmucjū, Jafía Laquicjū, tojo nicā Debir Eglócjū nicārā niwā. **4** Narē a'tiro nío'ocū niwī: “Gabaócjārā Josué, tojo nicā Israe curuacjārā me'rā apocārā niama. Tojo weerā mūsā, mūsā yarā surara me'rā yu'ure Gabaócjārā me'rā a'mewējēcā weetamurā a'tia”, nicū niwī. **5** Tojo weerā na ni'cāmocurā amorreo masā wiorā nerē, na yarā surara me'rā Gabaócjārā me'rā a'mewējērā wa'acārā niwā. Na wiorā Jerusalécjū, Hebrócjū, Jarmucjū, Laquicjū, tojo nicā Eglócjū nicārā niwā.

6 Na tojo weecā ĩ'arā, Gabaócjārā Josué Gilgapū nigūrē queti o'ócārā niwā: “Ūsārē, mūsārē da'racó'terārē cō'awā'cāticā'ña. Quero, ūsārē weetamurā a'tia. Ūsārē yu'rūorā a'tia. Nipe'tirā wiorā amorreo masā ūrūpagucjārā ūsā me'rā a'mewējērātirā nerēcārā niama”, ni queti o'ócārā niwā. **7** Tere tu'ogū, Josué nipe'tirā cū yarā surara tutuarā me'rā Gilgapū wijaa, Gabaórpū wa'acārā niwā. **8** Ō'acū cūrē a'tiro nicū niwī: “Narē uiticā'ña. Yu'ch mūsārē a'mewējēbosa, wapata'acā weeguti. Ne ni'cū na me'rā nigú m'urē pōtēomasītisami”, nicū niwī.

9 Namirū Josué Gilgapū wija, wa'abo'rea, amorreo masā ne masītiri cura na me'rā a'mewējēnū'cācū niwī. **10** Ō'acū Israe curuacjārārē narē ucucā weecu niwī. Tojo weegu Josué Gabaórpūre pājārā amorreo masārē wējēcū niwī. Narē Bet-horón wāmetiri ma'apū sirutu, téé yoaro apeye macārīpū Azeca, Maceda wāmetise macārīpū wējēsirutuwā'cācū niwī. **11** Apeyema tja na Bet-horón bu'ari ma'apū uiwā'cārī cura Ō'acū a'tiro weecu niwī. Acoro pejaro weronojō narē yuswase aco peri bu'a'que peri paca burucā weecu niwī. Cū tojo wee'que me'rā pājārā amorreo masā wērīcārā niwā. Israe curuacjārā surara narē wējē'caro nemorō pājārā wērīcārā niwā.

12 Ō'acū Israe curuacjārā amorreo masārē docaque'acā wéeca nūmūrē Josué Ō'acūrē masā ĩ'orōpū nicū niwī:

“Mujīpū, Gabaó bu'ipū tojanū'cāña.

Mujīpū ñamicjū pe'e, Ajalón cja pa'tiro bu'ipū tojanū'cāña”.

13 Cū tojo nicā, mujīpū mūcocjū, ñamicjū téé narē ĩ'atu'tirārē wējēcō'āca be'ropū tojanū'cātucārā niwā.

A'tere Justo wāmetiri turipū ojanowū. Tojo weegu mujīpū mūcocjū u'muse decorū tojanū'cācū niwī. Ni'cā nūmū ejatuario ne sājāticū niwī.

14 Todūporopū ti nūmū weronojō Ō'acū masūrē cū tojo sērīsere yu'tica nūmū weronojō wa'aticaro niwū. Be'ropū quē'rārē tojo wa'aticaro niwū. Ti nūmūrēta Ō'acū cū tutuario me'rā Israe curuacjārārē a'mewējētamucū niwī.

15 Be'ro Josué na cārīrō Gilgapū nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā dajatojaacū niwī. **16** Na ni'cāmocūse macārīcjārā wiorā, ūtā tutipū Maceda nirī tutipū du'ticārā niwā. **17** Be'ro āpērā na ni'cāmocurā wiorā

Macedapu nirĩ tutipu du'ti'cārārē boca, Josuére werecārā niwā. **18** Josué tere tu'ogu, a'tiro dutío'ocu niwĩ: “Ti tuti sājārĩ sopere ũtāpaga paca me'rā tūrūwā'cā, tuubi'aya. Tojo nicā, ti tutire masārē co'tedutiya.

19 Mūsā pe'e a'tore ne tojatí'cā'ña. Mūsārē ĩ'atu'tirārē sirutuya. Narē na ya macāpu dajacā weeticā'ña. Ő'acũ marĩ wioḡu narē docaque'acā weetojami”, nicu niwĩ.

20 Tojo weerā Josué, Israe curuacjārā pājārā amorreo masārē wējēcārā niwā. Pejetirā na wējēdu'a'cārā na ye macārĩpu dajacārā niwā.

21 Nipe'tirā Israe curuacjārā surara pe'e narē sirutu'cārā Josué cū niró Macedapu cāmi marĩrā dajape'ticārā niwā. Topu nise macārĩcjārā ne cārōacā Israe curuacjārārē ña'arō ucūtīcārā niwā.

22 Be'ro Josué a'tiro nicu niwĩ: “Ūtā tuti ne sājāarōpu pāo weetjīarā, na ni'cāmocurā wiorārē miiwīrō, yu'u tiropu miitia”, nicu niwĩ. **23** Tojo weerā ni'cāmocurā wiorā Jerusalécjũ, Hebrócjũ, Jarmucjũ, Laquicjũ, tojo nicā Eglócjūrē miiwīrōcārā niwā. **24** Na wiorārē Josué tiropu miiejāca be'ro nipe'tirā Israe curuacjārā ũmharē pijiocu niwĩ. Surara wiorā cū me'rā a'mewējētamu'cārārē a'tiro duticu niwĩ: “Mūsā ā'rā wiorā wāmūtare ũ'tacūurā a'tia.” Cū tojo nicā tu'orā, cū dutironojōta weecārā niwā.

25 Be'ro Josué surara wiorārē nicu niwĩ: “Wācūtutuaya. Uiro marĩrō nisetiya. Mūsā narē wee'caronojōta Ő'acũ weegusami nipe'tirā mūsārē ĩ'atu'tirārē”, nicu niwĩ.

26 Cū tojo nitoja, wiorārē wējēcu nimi. Be'ro cū yarā surarare na upure yucupagu ni'cāmocusepagupu du'teyooduticu niwĩ. Topu yosana'itō'ocārā niwā. **27** Be'ro na'ique'ari cura narē miidijoduti, na du'tíca tutipu cō'aduticu niwĩ. Ti tuti sājārōrē ũtā pacasepaga me'rā bi'acārā niwā. Tepaga topu nidecoti'i yujupu.

Apeye macārĩcjārārē Josué a'mewējēgũ, cū docaque'acā wee'que ni'i

28 Narē wējēca ũmūrēta Josué Maceda wioḡu, nipe'tirā ti macāpu nirārē wējēpe'ocā'cu niwĩ. Ne ni'cũ tocjūrē caticā weeticu niwĩ. Cū Jericócjũ wioḡure wee'caronojōta Maceda wioḡu quē'rārē weecu niwĩ.

29 Maceda macāpu ni'cārā Josué, tojo nicā nipe'tirā Israe curuacjārā Libna wāmetiri macāpu wa'acārā niwā. Topu wa'a, a'mewējērā wa'acārā niwā. **30** Ő'acũ Israe curuacjārārē ti macācjũ wioḡure, cū yarā masārē na dutise doca cūucu niwĩ. Tocjārā nipe'tirā masārē Josué, cū yarā surara me'rā wējēcō'ape'ocā'cu niwĩ. Ne ni'cũ yu'rūwetiticu niwĩ. Libna macācjũ wioḡu Jericócjũ wioḡure wa'a'caronojōta wa'acaro niwũ.

40 Tojo weetjīagũ, Josué nipe'tiro ti di'tare ñe'epe'ocā'cu niwĩ. Tere ñe'egũ, ũrūpagu peje, Neguev yucu marĩbocureropu, tojo nicā opa pa'tirojo niró, opa bu'pa nirōpu ñe'ecu niwĩ. Topu nirá nipe'tirā wiorārē docaque'acā weecu niwĩ. Ne ni'cũ wioḡu catigu tojatícu niwĩ. Nipe'tirā

masã wějēno'cārã niwã. A'tere Ô'acũ, Israe curuacjãrã wioꝝũ, cũ weeduti'caronojõta weecũ niwĩ. **41** Titare Josué nipe'tirãrẽ nipe'tiropũ docaque'acã weecũ niwĩ. Cades-barnea wãmetiro me'rã nũ'cã, téé Gazapũ yapaticũ niwĩ. Apero quẽ'rãrẽ Gosén wãmetiro me'rã nũ'cã, téé Gabaópũ yapaticũ niwĩ. **42** Ô'acũ Israe curuacjãrã wioꝝũ cũ yarã masãrẽ ma'ígũ, a'mewějēbosacu niwĩ. Tojo weeyucã, Josué cũ a'mewějēse me'rãta na nipe'tirã wiorã pãjãrãrẽ, tojo nicã te di'tare miiwapacã weecũ niwĩ. **43** Be'ro Josué cũ yarã surara me'rã Gilgal na ní'caropũ dajatojaacu niwĩ.

Josué Hasocjũ wioꝝũ Jabírẽ, ãpērã wiorã cũ
me'rãcãrãrẽ docaque'acã wee'que ni'i

11 **1** “Tojo wa'aporo” nise quetire tu'ogũ, Jabín Hasor macã wioꝝũ a'tiro weecũ niwĩ. Jobab wãmetigu Madón macã wioꝝũre, tojo nicã Simrón, Acsaf macãrĩcãrã wiorãrẽ pijiocũ niwĩ. **2** Apeyema wiorã ãrũpagũ norterũ nirãrẽ pijiocũ niwĩ. Tojo nicã, ditara Cineret^d siropũ nirãrẽ pijiocũ niwĩ. Æpērãma opa pa'tiro nídiaro nirã Dor mujĩpũ sãjãrõcãrãrẽ pijiocũ niwĩ. **3** Æpērã mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrã cananeo masãrẽ, mujĩpũ sãjãrõ pe'ecjãrã cananeo masãrẽ, amorreo masãrẽ, hitita masãrẽ, ferezeo masãrẽ, jebuseo ãrũpagũrũ nirĩ masãrẽ, heveo masã ãrũgũ Hermón wãmeticjũ nídiaro Mizpapũ nirãrẽ pijiocũ niwĩ. **4** Tojo weerã na wiorã na yarã surara me'rã a'mewějērã wa'acãrã niwã. Na yarã cabayua pãjãrãrẽ, na a'mewějēse cabayua wejesepawũ me'rã wa'acãrã niwã. Na pãjãrã waro nitjãrã, nucũpori maa sumuto cjase weronojõ nicãrã niwã. **5** Be'ro na Israe curuacjãrã me'rã a'mewějērã wa'arãtirã, “A'tiro weerã” ni, a'merĩ apocãrã niwã. Tu'ajanũ'cõ, ni'cã curuajota aco nirõ Merom tiropũ que'aejacãrã niwã.

6 Na tojo weecã ï'agũ, Ô'acũ pe'e Josuére “Narẽ ne uiticã'ña. Ñamiacã a'ti orata na pãjãrãrẽ musã wějēpe'ocã weeguti. Musã pe'e na yarã cabayua dũ'pocãrĩ ã'tacũuse wadarire dutesureapa. Tojo nicã na tũrũsepawũ a'mewějēsepawũ cabayua na wejesere ãjũapa”, nicũ niwĩ.

7 Tojo wee Josué, cũ yarã surara me'rã wa'a weetjãgũ, narẽ ï'atu'tirã masĩno'ña marĩrõ, aco nirõ Merõpũ na me'rã a'mewějēnũ'cãcũ niwĩ. **8** Ô'acũ pe'e Israe curuacjãrãrẽ narẽ miiwapa wa'acã weecũ niwĩ. Na narẽ téé Sidõ macãjopũ, tojo nicã Misrefot-maim, apero opa pa'tiro Mizpa mujĩpũ mujãtiropũ narẽ sirututũocãrã niwã. Ne ni'cũ catiticũ niwĩ. **9** Ô'acũ cũ duti'caronojõta Josué queoro weecũ niwĩ. Tere wéégũ, cũrẽ ï'atu'tirã yarã cabayua na dũ'pocãrĩ ã'tacũuse wadarire dutescũ niwĩ. Tojo nicã na tũrũsepawũ a'mewějēsepawũre ãjũacu niwĩ.

10 A'mewějēgũ eta'cũ cũ dajãca be'ro Josué Hasor macãrẽ miiwapacu niwĩ. Titare cũ ya di'pjĩjo me'rã ti macãcãjũ wioꝝũre wějēcũ niwĩ. Tĩ macã

^d11.2 Apetero ditara Cineret “Galilea” pisuno'caro niwũ.

Hasota apeye macārī nemorō nirī macā nicaro niwū. **11** Israe curuacjārā nipe'tirā ti macāpū nirārē wējēpe'ocārā niwā. Ti macā Hasore mūtōdijope'o, ūjūacō'acārā niwā. **12** Josué topū nise macārī nipe'tise macārīrē na wiorā me'rāpūta miiwapacu niwī. Wiorārē di'pjījo me'rā wējēcō'ape'ocu niwī. Nipe'tirārē, nipe'tisere mūtōdijope'ocu niwī. Cū tojo weese me'rā Josué Moisé, Ō'acū dutisere weeco'tegu, cū duti'quere queoro weeme'rīcā'cu niwī. **13** Israe curuacjārā opa bu'papū nise macārīma ūjūaticārā niwā. Hasor dia'cūrē ūjūacārā niwā. **14** Te macārīpū nirārē di'pjījo me'rā wējēcō'acārā niwā. Ne ni'cū catigu tojatīcu niwī. Te macārī cjase, na yarā ecarā, na ye apeyenojō nimi'que Israe curuacjārārē tojacaro niwū. **15** Ō'acū Moisére duti'caronojōta Moisé pe'e quē'rā Josuére dutituriacu niwī. Ā'rī Josué pūrīcā Ō'acū cū Moisére duti'que weeturiagu, te cū dutise cūu'quere ne cārō we'otīcu niwī. Nipe'tisere añurōpū weedutipe'ocu niwī.

16 Josué a'ticuse di'tare miiwapacu niwī. Nipe'tiro ūrūpagū nirōrē miiwapacu niwī. Nipe'tiro Neguere, tojo nicā nipe'tiro Gosērē, nipe'tiro opa pa'tiro nirōrē, nipe'tiro Arabāre, tojo nicā Israe nipe'tiro ūrūpagū tīropū to opa pa'tiro nirōrē ñe'epe'ocu niwī.

23 Todūporopū Ō'acū Moisére duti'caronojōta Josué nipe'tiro Canāa di'tapū peje macārīrē miiwapacu niwī. Tu'ajanu'cō, Josué ti di'tare Israe curaricjārārē ducawaacu niwī. Nanūcū na ye di'ta tojato nīgū, tojo weecu niwī. Be'ro ti di'tapūre ne a'mewējēse marīcaro niwū majā.

Moisé dia Jordá mujīpū mujātiro pe'ecjārā wiorārē docaque'acā wee'que ni'i

12 **1** Moisé catīcatero Israe curuacjārā puarā wiorā dia Jordá mujīpū mujātiro pe'ecjārārē docaque'acā weetojacārā niwā. Na ye di'ta nimi'quere miiwapacārā niwā. Te di'ta dia Arnón wāmetiri maa me'rā nū'cā, tojo nicā nipe'tiro dia Jordá sumuto nirī pa'tiro, téé ūrūgū Hermón wāmetīcjūpū nituocarō niwū. **2** Ni'cū wioḡū Sehón amorreo masā wioḡū nicū niwī. Cū Hesbón wāmetiri macāpū nisetīcu niwī. Cū dutiro Aroer wāmetiri macā me'rā nū'cā, téé dia Arnón sumuto nicaro niwū. Tojo nicā, ti pa'tiro deco me'rā nū'cā, dia Jaboc me'rāpū nituocarō niwū. Dia Jaboc ape di'ta amonita masā ya di'ta sājārōpū nicaro niwū. Tojo nicā Galaad di'ta deconojō cū dutiri di'ta nicaro niwū. **3** Apeyema tja mujīpū mujātiro dia Jordá pa'tirote dutīcu niwī. Cineret^e wāmetiri ditara me'rā dutinū'cā, téé o'maburotiri ditara me'rāpū duti yapatitūocu niwī. Toó Bet-jesimot mujīpū sājārō pe'e toja, sur pe'e téé Pisga wāmetīcjū ūrūgū du'pocāpū dutitūocu niwī.

4 Apī pe'e Og wāmetīḡū Basán wāmetiro dutīḡū nicū niwī. Cū refaíta masū^f pejetirā du'sagu me'rācjū nino'gū nicū niwī. Cū Astarot, tojo

^e 12.3 Ī'aña Jos 11.2 docapū oja'quere. ^f 12.4 Refaíta masā ni'cā curua masā pacarā waro nicārā niwā.

nicã Edrei wãmetise macãrĩpu niseticu niwĩ. **5** Og téé nortepu Hermón wãmeticju ùrũgũpu dutitũocu niwĩ. Cũ Salca macãrẽ, nipe'tiro Basán wãmetirote duticũ niwĩ. Téé ape di'ta na ta'a'caro Gesur wãmetirote, tojo nicã Maaca wãmetirote, apero Galaad di'ta decopũ Sehón, Hesbón macã wiogu cũ dutiropũre dutitũocu niwĩ.

6 Moisé, tojo nicã Israe curuacjãrã ã'rã wiorã pũarãrẽ a'mewẽjẽ docaque'acã weecãrã niwã. Be'ro Moisé te di'tare Rubén ya curuacjãrãrẽ, Gad ya curuacjãrãrẽ, tojo nicã Manasés ya curuacjãrã deco me'rã nirãrẽ na ye niatje di'tare dũcawaacu niwĩ.

Josué dia Jordá mujĩpũ sãjãrõ pe'ecjãrã wiorãrẽ docaque'acã wee'que ni'i

7 A'ticũrã wiorãrẽ Josué Israe curuacjãrã me'rã dia Jordá mujĩpũ sãjãrõ pe'ecjãrã, to Baal-gad Líbano wãmetiri pa'tiropũ Halac wãmeticju ùrũgũpu, tigu Seipu ù'muatu'ajanũ'cõsa'a. Josué ã'rã wiorã ye di'ta nimi'quere a'mewẽjẽ, wapata'a, Israe curuacjãrãrẽ te curarinũcũrẽ te di'tare dũcawaacu niwĩ. Te di'ta na ye waro tojanu'cũcã'caro niwũ.

8 Ûrũpãgu pijaro pe'e, opapa nirõ pe'ema, tojo nicã Jordá pa'tiro pe'ema, opa tu'rũri nídjase co'ari, yucu marĩrõ, masã marĩrõ Neguev cjase ã'rã masã ye di'ta nicaro nimiwũ: Hitita masã, amorreo masã, cananeo masã, ferezeo masã, heveo masã, tojo nicã jebuseo masã ye di'ta nicaro nimiwũ.

9 Wiorã a'mewẽjẽrã docaque'a'cãrã a'ticũrã nicãrã niwã: Jericó wiogu, apĩ Hai, Betel macã pũ'to wiogu, **10** apĩ Jerusalé wiogu, apĩ Hebró wiogu, **11** apĩ Jarmut wiogu, apĩ Laquis wiogu, **12** apĩ Eglón wiogu, apĩ Gezer wiogu, **13** apĩ Debir wiogu, apĩ Geder wiogu, **14** apĩ Horma wiogu, apĩ Arad wiogu, **15** apĩ Libna wiogu, apĩ Adulam wiogu, **16** apĩ Maceda wiogu, apĩ Betel wiogu, **17** apĩ Tapúa wiogu, apĩ Hefer wiogu, **18** apĩ Afec wiogu, apĩ Sarón wiogu, **19** apĩ Madón wiogu, apĩ Hazor wiogu, **20** apĩ Simron-merón wiogu, apĩ Acsaf wiogu, **21** apĩ Taanac wiogu, apĩ Meguido wiogu, **22** apĩ Cedec wiogu, apĩ Jocneam wiogu, ùrũgũ Carmelo dũ'pocãpu nigũ, **23** apĩ Dor wiogu, Dor majãrõcjũ, apĩ Goim wiogu, Gilgal wãmetiri macãcjũ, **24** apĩ Tirsã wiogu nicãrã niwã. Na wiorã nipe'tirã níãrã treinta y uno nicãrã niwã.

Josué Canã di'tare Israe doce curaricjãrãrẽ dũcawaaque ni'i

13 **1** Josué bũcu waro ëjãcã, Õ'acũ cũrẽ a'tiro nicũ niwĩ: “Mũ'ũ bũcu waro ni'i. A'ti di'tare musã ñe'eatje peje dũ'sa'a yujũpu. **6** Israe curuacjãrã na ï'orõpũta sidonio masãrẽ cõ'awĩrõgũti. Tojo nicã, nipe'tirã masã to ùrũgũpu nirãrẽ Líbano me'rã nũ'cã, téé Misrefot-maipũ cõ'awĩrõgũti. Mũ'ũ pe'e te di'ta na wa'awe'o'quere Israe curuacjãrãrẽ miwapa, dũcawaaya. Yũ'ũ mũ'ũrẽ duti'caronojõta weeya. **7** Tojo weegu nueve curari, tojo nicã Manasés ya curuacjãrã deco me'rã nirãrẽ nipe'tise di'tare dũcawaawe'oya”, nicũ niwĩ Õ'acũ.

Josué Jordá mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrãrẽ di'ta dũcawaa'que ni'i

8 Moisé Rubén ya curuacjãrãrẽ, Gad ya curuacjãrãrẽ, tojo nicã Manasés ya curuacjãrã deco me'rã nirãrẽ na niatji di'tare o'otojacũ niwĩ. Te di'ta dia Jordá mujĩpũ mujãtiro pe'e nicaro niwũ.

14 Moisé Leví ya curuacjãrã pe'ema di'tare o'oticũ niwĩ. Mejõ Õ'acũ Moisére ní'caronojõta “Leví ya curuacjãrã ye niatje masã yũ'ũre ñubuepeorã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ ñjũamorõpeose cjase nirõsa'a”, nicũ niwĩ.

Josué dia Jordá mujĩpũ sãjãrõ pe'e cjase di'tare dũcawaa'que ni'i

14 **1** Te di'tata Canaá di'ta cjase nicaro niwũ. Pa'i Eleazar, Josué, Nun macũ, tojo nicã nipe'tise curaricjãrã wiorã te di'tare dũcawaacãrã niwã. Na Israe curuacjãrãrẽ dũcawáaca be'ro na ye di'ta tojacaro niwũ. **2** Õ'acũ Moisére di'tare dũcawaaduti'caronojõta níbocase me'rã te nueve curaricjãrãrẽ, ape deco me'rã nirĩ curua quẽ'rãrẽ te di'tare dũcawaacãrã niwã. **3-4** Moisé te di'tare mujĩpũ mujãtiro dia Jordãpũ na pũa curuacjãrã Rubén, Gad, tojo nicã Manasés deco me'rã nirĩ curuacjãrãrẽ o'otojacũ nimiwĩ. Tojo wéeca be'ro nimicã, José yarã pe'e pũa curuarũ dũcawaticãrã niwã. Na Manasés ya curua, tojo nicã Efraí ya curua nicãrã niwã. Pa'ia Leví ya curua pe'ema di'tare o'oticãrã niwã. Mejõ macãrĩrẽ, cã'rõ di'ta nisenojõacãrẽ wa'icũrã na tá ba'anu'cũatjo nirõ ejatuario o'ocãrã niwã. **5** Õ'acũ Moisére duti'caronojõta Israe curuacjãrã Canaá di'tare dũcawaacãrã niwã.

Caleb ya di'ta cjase ni'i

6 Judá ya curuacjãrã ñmũa Gilgapũ Josué me'rã ucũrã wa'acãrã niwã. Caleb, cenezeo masũ, Jefone macũ, Josuére a'tiro nicũ niwĩ: “Cades-barneapũ Õ'acũ Moisére ní'quere wãcũña. Cũ marĩ pũarã ye cjasere niwĩ. **7** Moisé yũ'ũ ti macãpũ ní'cũre Canaá di'tare ñ'acusiagũ o'ócaterore cuarenta cũ'marĩ cũowũ. Ñ'adajagũ, ya'yioro marĩrõ diacjũ nise me'rã yũ'ũ ñ'a'quere cũrẽ werewũ. **8** Yũ'ũ me'rã wa'a'cãrã pe'e masãrẽ uisãwã. Yũ'ũ pũrĩcã nipe'tise yũ'ũ wãcũ, ñjõpeose me'rã Õ'acũ ñaro weewũ. **9** Tojo weegũ Moisé Õ'acũ tũ'oropũ yũ'ũre a'tiro niwĩ: ‘Mũ'ũ Õ'acũ dutiro queoro weenu'cũwũ. Tojo weegũ Canaá di'tapũ mũ'ũ ñ'tacũusija'caro ejatuario mũ'ũ ye nirõsa'a. Tojo nicã mũ'ũ pãrãmerã nituriarã ye di'ta nirõsa'a’, niwĩ. **10** Õ'acũ Moisére tojo ní'que cuarenta y cinco cũ'marĩ yũ'rũtojawũ. Israe curuacjãrã marĩ yucũ marĩrõpũ sijácaterore tojo niwĩ. Cũ ní'caronojõta te cũ'marĩrẽ yũ'ũre catise o'owĩ. Ní'cãrõacã ochenta y cinco cũ'marĩ cũo'o. **11** Tojo nimigũ, Moisé yũ'ũre a'ti di'tare ñ'adu'tidutigũ o'ócatero weronojõ tutua ni'i yujupũ. Titare yũ'ũ a'mewẽjõtutua'caro weronojõ mejãrõta tũ'oña'a. **12** Tojo weegũ ní'cãrõacã opa bu'papijaro nirõrẽ, Õ'acũ yũ'ũre o'oguti ní'que di'tare o'oya. Tita

me'rã tocjãrã ye cjasere mu'ç tu'owu. Masã pacarã Anac pãrãmerã nituriarã topu niwã. Tojo nicã, na ye macãrĩ pacase macãrĩ, añurõ bi'a cã'mota'a'que macãrĩ niwũ. Tojo nimicã, Ô'acũ cũ weetamurõ me'rã, cũ ní'caronojõ narẽ na ye macãrĩrẽ nũrũwĩrõgũti", nicu niwĩ.

13 Tojo weegu, Josué Caleb, Jefone macũrẽ “Añurõ wa'ato” ni, Ô'acũrẽ sãrĩbosacu niwĩ. Be'ro Hebró macãrẽ cũrẽ, cũ pãrãmerã nituriarãrẽ o'ocu niwĩ. **14** Ti nuuu me'rã ti macã Hebró Caleb, cũ pãrãmerã ya macã, a'tiro nicã quẽrãrẽ nidecoti'li yujupu. Cũ Ô'acũ Israe curuacjãrã wiogu dutisere queoro weeme'rĩ'cu niyucã, tojo niwũ. **15** Dũporo cjase wãme Hebró Quiriat-arba wãmeticaro nimiwũ. Arba ãpãrã Anac pajigũjo pãrãmerã nituriarã yũ'rũoro niyũ'rũnu'cãcu niwĩ.

A'te be'rore ti di'tapũre ne a'mewẽjẽse marĩcaro niwũ majã.

Josué Judá ya curuacjãrãrẽ di'ta o'o'que ni'i

15 1 Níbocase me'rã Judá ya di'ta sur nibũrũaropu boca'que Edom di'ta nitũoropu, téé yucu marĩrõ, masã marĩrõ Zin wãmetiropu nitũocarõ niwũ.

Caleb Hebró, tojo nicã Debir macãrĩrẽ cũ miiwapa'que ni'i

13 Ô'acũ cũ “Tojo weeya” ní'caronojõta Josué Caleb, Jefone macũrẽ ni'cã di'ta Judá ya curuacjãrãrẽ opa bu'papijaro ní'carore o'ocu niwĩ. Cũ o'o'que di'ta Quiriat-arba nicaro niwũ. Be'ro ti macãrẽ Hebró pisucãrã niwã. Ti macã Anac pajigu, u'muagũjo pãrãmerã nituriarã niyũ'rũnu'cãrĩ macã nicaro niwũ. **14** Hebró macãpu ní'cãrãrẽ Caleb i'tiarã Anac pãrãmerã nituriarãrẽ aperopu cõ'aõ'ocu niwĩ. Na a'ticũrã nicãrã niwã: Sesai, Ahimán, tojo nicã Talmai nicãrã niwã. **15** Topu ní'cũta majãa, Debir macãcãrã me'rã a'mewẽjẽgũ wa'acu niwĩ. Ti macãta todũporopũre Quiriat-sefer wãmeticaro nimiwũ. **16** Caleb a'tiro nicu niwĩ: “No'o ni'cũ uuuu Quiriat-sefer macãrẽ a'mewẽjẽ miiwapagũre yũ'ç macõ Acsare numisogũti”, nicu niwĩ.

17 Tere cũ tojo nicã tu'ogu, Otoniel, Cenaz macũ, Caleb acabiji macũ Quiriat-sefer macãrẽ a'mewẽjẽ, miiwapa wa'acu niwĩ. Tu'ajanu'cõ, Caleb cũ macõ Acsare Otonierẽ numisocu niwĩ. **18** Co cũ tiropu etacã, Otoniel core “Di'ta marĩ oteatjere sãrĩña”, nicu niwĩ. Co pe'le “Jau”, ni yũ'tico niwõ. Acsa burro bu'ipũ pesa'co dijacã, co pacu Caleb core sãrĩtiña'cu niwĩ:

—Macõ, ¿ñe'enojõrẽ mu'ç uati?

19—Pacu, mu'ç yũ'ure weetamuña. Neguev yucu marĩrõpu yũ'ure di'ta o'otojapu. Ni'cãrõacãma majã aco wijase peri nise di'tare o'oya, nico niwõ.

Tojo weetjãgũ, Caleb cũ macõrẽ u'muase bu'rapũre, tojo nicã bu'aro aco wijase di'ta nirõpũre o'ocu niwĩ.

63 Judá ya curuacjārã nituriarã pe'e Jerusaléꝑu nirá jebuseo masārẽ cõ'awĩrõmasíticãrã niwã. Tojo weerã na ni'cãrõacãꝑu quẽ'rãrẽ Judá pãrãmerã nituriarã me'rã nidecotisama yujupũ.

Josué Manasés ya curuacjārãrẽ, tojo nicã Efraí ya curuacjārãrẽ di'ta o'o'que ni'i

16 **4** José pãrãmerã nituriarã Manasés ya curuacjārã, tojo nicã Efraí ya curuacjārã narẽ o'o'que di'tare ñe'ecãrã niwã. **10** Efraí ya curuacjārã pe'e Gezer macãꝑu nirá cananeo masārẽ cõ'awĩrõticãrã niwã. Tojo weemirã, narẽ ʔꝑũtu waro tutuaro da'rase dutipecãrã niwã. Ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ na tiropũta nidecotima yujupũ.

José pãrãmerã nituriarã na di'ta ñe'e'que ni'i

17 **14** José pãrãmerã nituriarã Manasés ya curuacjārã, tojo nicã Efraí ya curuacjārã Josuére a'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro weegũ ʔsãrẽ ʔsã ye niatjere ni'cã di'tacãta o'oati? ʔsãrẽ ejatuatũ'sawe'e. ʔ'acũ ʔsãrẽ añurõ wéegũ, pãjãrã masãputicã weemi, nicãrã niwã.

15 Na tojo nicã tu'ogũ, Josué narẽ yu'ticũ niwĩ:

—Mũsã pãjãrã ni'i nĩrã, mũsãrẽ o'óca di'ta Efraí, bu'papijaro nĩrõ ejatuaticã, ferezeo masã, tojo nicã refaíta masã ya di'ta yucupagu pejepagu nĩrõꝑu wa'aya. Wa'a, tere paa, ote, topũ nisetiya, nicũ niwĩ.

16 Na cũrẽ yu'ticãrã niwã:

—Diacjũta ni'i. A'te bu'papijaro nĩrõ ʔsãrẽ ejatuatĩsa'a. Mejõ cananeo masã opa pa'tiro nĩrõꝑu nĩrã pe'e pejepawũ cabayua wejesepawũ cõme me'rã wee'quepawũre cũoma. Bet-seãꝑu nĩrã, to sumuto nise nĩrã, tojo nicã Jezreel opa pa'tiro nĩrã quẽ'rã mejãrõta cũoma, nicãrã niwã.

17 Na tojo nicã tu'ogũ, Josué José pãrãmerã nituriarã Efraí, Manasés ya curuacjārãrẽ nicũ niwĩ:

—Diacjũta mũsã pãjãrã, tutuarã ni'i. Tojo weerã ni'cã di'ta dia'cũ cũomasítisa'a. **18** Opa bu'papijaro, yucupagu peje nĩrõ quẽ'rã mũsã ye nĩrõsa'a. Mũsã tepagũre paacõ'a, no'ocã'rõ mũsã paacõ'arõ põtõorõ te mũsã ye di'ta nĩrõsa'a. Sõjã cananeo masã, cõme me'rã wee'quepawũre cũomicã, na tutuamicã, narẽ nũrũstewĩrõmasĩrãsa'a, nicũ niwĩ Josué.

Israe curuacjārã di'ta ñe'eti'cãrãrẽ dũcawaa'que ni'i

18 **1** Israe curuacjārã ti di'tacjãrãrẽ dõcaque'acã wéeca be'rore nĩpe'tirã Silo macãꝑu nerẽcãrã niwã. Topũta ʔ'acũ wi'i, wa'icũrã caseri me'rã wéeca wi'ire apo, nerẽwũacãrã niwã. Ti wi'i ʔ'acũrẽ na ẽjõpeo, ucũrĩ wi'i nicaro niwũ. **2** Titare siete curari na di'ta o'o, dũcawaasere ñe'eticãrã niwã yujupũ.

3 Tojo weegũ Josué Israe curuacjārãrẽ nicũ niwĩ: “¿No'ocã'rõ yoacã te di'tare mũsã ñe'erãtirã co'terãsari? Te di'ta ʔ'acũ mũsã ñecũsumũa

ējōpeogu musārē o'o'que ni'i. 4 Te curarinucū i'tiarā umua bese, o'óya. Yuh narē na ye di'ta 'To nituo'o', ni i'abesedutigu, o'ógutigu weele. Na i'áca be'ro 'Tocārō ūsā ye di'ta nituopu', ni ojarāsama. Tu'ajanucō, dajatojatirā, 5 siete di'ta ducawaanucōato. Judá ya curuacjārā ye di'ta sur pe'e tojarosa'a. José ya curuacjārā nituriarā ye di'ta pe'e norte pe'e tojarosa'a. 6 Musā siete di'tare ducawáaca be'ro yuhare te oja'quere miitia. Be'ro yuh marī wioгу Ō'acū i'orōpu bese, níbocase me'rā musārē 'Topu tojarása'a', ni cūgūsa'a. 7 'Leví ya curuacjārā pūrīcā ne cārō di'ta ñelesome' nisere masītojasama. Te ñe'erōnojō o'orā, náma Ō'acū ye cjasere da'ratje nirōsa'a. Tojo nicā Gad, Rubén, deco me'rā nirá Manasés ya curuacjārā pūrīcā na ye di'ta niatjere ñe'etojacārā niwā. Na ye di'ta Jordá mujipū mujātiro ape pā'rē pe'e ni'i. Moisé Ō'acū uaro weeco'tegu te di'tare narē o'otojacu niwī", nicu niwī.

8 Na umua te di'tare añurō i'abese, "To niapu" ni, na aporā wa'arātirā weeri cura Josué pe'e a'tiro weeduticu niwī: "Nipe'tiro a'ti di'tare i'asijabi'arā wa'a, 'A'tiro bajuri di'ta ni'i', ni ojarā wa'aya. Tu'ajanucō, yuh tiropu tojatia. Be'ro a'ti macā Silopu Ō'acūrē '¿De'ro wee a'ti di'tare níbocase me'rā ducawaagusari?', ni sērīgūti", nicu niwī.

9 Tojo weerā na umua Josué cū weeduti'caronjōta queoro weecārā niwā. Na Silopu dajarā, ti di'tare na "To niapu" ni, na oja apo'quere miidajacārā niwā. Macārīnucūrē "To niapu", nicārā niwā. Te na ducawaa'quere siete curari cjasere na oja'quere miidajacārā niwā.

10 Topure Josué Ō'acū i'orōpūre "¿Noarē te di'ta tojarosari?" ni, níbocase me'rā ducawaacu niwī. Tojo weegu Israe curuacjārārē na di'ta niatjere nanucū o'o, ducawaanucōcu niwī.

Josué Benjamí ya curuacjārārē di'ta o'o, ducawaa'que ni'i

11 Ducawaanucō, Benjamí ya curuacjārā na nise curarinucūrē o'onucācu niwī. Ō'acū "A'ti di'ta narē o'oya", ni i'óca be'ro na niatje di'tare o'ocu niwī. Te di'ta Judá ya curuacjārā wa'tero, tojo nicā José ya curuacjārā wa'tero tojacaro niwū.

Simeó, Zabuló, Isacar, Aser, Neftalí, Dan na ye curarinucūcjarārē di'ta o'o, ducawaa'que ni'i

19 1 Benjamí ya curuacjārā be'rore Simeó ya curuacjārā na niatje di'tare o'ocu niwī. Te curarinucū o'ono'cārā niwā. Te di'ta Judá ya di'ta wa'teropu tojacaro niwū.

10 Na pu curuacjārā be'rore Zabuló ya curuacjārā, na niatje di'tare o'ocu niwī. Ti di'ta téé Sarid wāmetiri macāpu nituocarō niwū.

17 Na i'tia curua be'rore Isacar ya curuacjārārē, na niatje di'tare o'ocu niwī.

24 Te ba'paritise curaricjārā be'rore Aser ya curuacjārārē, na niatje di'tare o'ocu niwī.

32 Ni'cāmocuse curaricjārã be'rore Neftalí ya curuacjārãrẽ, na niatje di'tare o'ocũ niwĩ.

40 Seis curaricjārã be'rore Dan ya curuacjārãrẽ, na niatje di'tare o'ocũ niwĩ.

Josué ya di'ta cjase ni'i

49-50 Be'ro te di'tare etíca be'ro, Israe curuacjārã Ô'acũ duti'caronojõta Josuére cũ niatji macãrẽ o'ocãrã niwã. Ti macã cũ sêrĩca macã Timnat-sera, Efraí ya di'ta opa bu'papijaropũ nicaro niwũ. Topũ ti macãrẽ apaturi apo, niseticũ niwĩ.

51 A'tiro wee pa'i Eleazar, Josué, tojo nicã nipe'tise curaricjārã wiorã te di'tare dũcawaanũ'cõcãrã niwã. Silopũ Ô'acũ wi'li, su'ti caseri me'ra wéeca wi'li sope pu'topũ “Ô'acũ, ¿noanojõrẽ ti di'ta tojarosari?” nívocaca be'ropũ eticãrã niwã. Tojo weero na eti'que queoro dũcawaanũ'cõno'caro niwũ.

Wãcũña marĩrõ apĩ masũrẽ wějẽca be'ro cũ du'ti nisetiãtje macãrĩ cjase ni'i

20 1 Ô'acũ Josuére a'tiro nicũ niwĩ: **2** “Mũ'ũ Israe curuacjārãrẽ mũsã du'ti nisetiãtje macãrĩrẽ besedutiya. Yũ'ũ Moisére weeduti'caronojõta weeya. **3** Tojo weeyucã, no'o wãcũña marĩrõ apĩrẽ wějẽgũnojõ te macãrĩpũ du'tiwã'cãmasĩsami. Tojo weegũ wějẽno'cũ acaweregũ waro cũrẽ wějẽa'merĩ nígũ, topũ du'ti, nicã'masĩsami. **4** Tojo wee masũ te macãrĩpũ du'tiagũnojõ ne sãjãrĩ sopepũ etagũ, tocjãrã bũcũrãrẽ ‘Tojo weeasũ’, ni weregũsami. Tojo wéeca be'ro bũcũrã ‘A'to tojayá’, nirãsama. Tojo nicã, cũ nisetiãtji wi'ire cũurãsama. **5** Wějẽ'cũre wějẽa'merĩ masũ cũrẽ ti macãpũ sirutucãma, na bũcũrã cũrẽ nũo cũorãsama. Cũ uase, wãcũña marĩrõ ‘Tojo weeapũ’ ni wérẽca be'ro niyucã, tojo wa'arosa'a. **6** Na weresãno'cũ ti macãpũ du'ti, nicã'bosami téẽ nipe'tirã ti macãcjãrã masã nerẽ beséca be'ro yũ'rũwetigũsami. Tojo nicã pa'ia wiogũ cũ wêrĩcãpũ topũ nitũogũsami. A'tiro wa'áca be'ro cũ, cũ ya wi'ipũ, cũ ya macã, cũ uiwijaca macãpũ dajagũsami tja”, nicũ niwĩ.

7 Ô'acũ Josuére tojo nicã tũ'orã, na du'ti niatje macãrĩ Galileapũ nirĩ macã Quedes wãmetiri macãrẽ besecãrã niwã. Ti macã Neftalí ye di'ta ũrũpagũ pijaropũ tojacaro niwũ. Ape macã Siquem Efraí ye di'ta ũrũpagũ pijaropũ tojacaro niwũ. Nitũori macãpũna majã Quiriat-arba nicaro niwũ. Ti macãrẽta tja na Hebró pĩsusama. Judá ye di'ta ũrũpagũ pijaropũ tojacaro niwũ. **8** Mujĩpũ mujãtiro dia Jordã siaquiji pe'ema i'tia macã na du'ti niatje macãrĩrẽ besecãrã niwã. Nimũ'tãrĩ macã Beser nicaro niwũ. Ti macã Rubén ye di'ta opa bu'pa, yucũ marĩrõpũ tojacaro niwũ. Ape macã Ramot, Galaad na nino'rõpũ, Gad ye di'tapũ tojacaro niwũ. Nitũori macãpũna Golán nicaro niwũ. Basán na nino'rõpũ Manasés ya curuacjãrã nirõpũ tojacaro niwũ. **9** Tojo weerã nipe'tirã Israe curuacjãrã, tojo nicã

apesećjārā na me'rā nirā no'o wācūña marīrō wējēgūnojō te macārīpū du'tita basiocarō niwū. Na te macārīćjārā pājārā nerē beseatji dūporo tojo weeta basiocarō niwū. Tojo weeticāma, cūrē wējēa'mebosama nīrā, tojo weeno'caro niwū.

Leví ya curuacjārā ye macārī cjase ni'i

21 1-2 Leví ya curuacjārā wiorā Silopū pa'ia wiogū Eleazar, Josué, āpērā Israe curuacjārā wiorā me'rā ucūrā wa'acārā niwā. Silo Canaá di'tapū nicaro niwū. Topū Leví ya curuacjārā wiorā narē a'tiro nicārā niwā: “Ō'acū Moisé me'rā ūsārē ūsā niatje macārīrē o'oduticū niwī. Tojo nicā, di'ta te macārī sumutopū ūsā wa'icūrārē eca nisetiātjere o'oduticū niwī”, nicārā niwā. **3** Tojo nicā tū'orā, Ō'acū cū duti'caronojōta Israe curuacjārā na ye di'ta cūo'quere Leví ya curuacjārārē queoro o'ocārā niwā. Tere o'orā, macārī, tojo nicā cāpūpū na wa'icūrārē eca nisetiātjere o'ocārā niwā.

41 Tojo weerā Israe curuacjārā ye di'tapūre Leví ya curuacjārā cuarenta y ocho macārī, tojo nicā na cāpūpū wa'icūrārē eca nisetiājere ñe'ecārā niwā. **42** Te macārī nipe'tisepūreta tja sumutopū wa'icūrā na eca nisetiātje di'ta nibajaque'acaro niwū.

43 Ō'acū nipe'tise na ñecūsūmūarē “A'tiro o'ogūti” ní'que di'tare queoro o'ocū niwī. Tojo weerā na te di'tare ñe'e, topū niseticārā niwā.

44 Tere wéégū, nipe'tise Ō'acū cū “Weegūti” ní'quere queorota weecū niwī. Nipe'tiro ti di'tapū narē soose o'ocū niwī. Ō'acū weetamurō me'rā Israe curuacjārā narē i'atu'tirārē docaque'acā weecū niwī. Tojo weerā Israe curuacjārārē ne mejēcā weemasīticārā niwā. **45** Ō'acū nipe'tise cū “Weegūti” ní'quere queorota weecū niwī. Ne ni'cārō weedū'a weeticū niwī; weepe'ocā'cū niwī.

Rubén, Gad ye curaricjārā, Manasés ye curaricjārā deco me'rā nirā dia Jordá ape pā'rēpū na dajatojaa'que ni'i

22 1 Be'ro ti di'tare etipe'otoja, Josué Rubén ya curuacjārārē, Gad ya curuacjārārē, tojo nicā Manasés ya curuacjārā deco me'rā nirārē piji, narē **2** nicū niwī: “Mūsā nipe'tise Moisé, Ō'acū dutisere da'raco'tegū cū duti'quere queoro weepū. Tojo nicā nipe'tise yū'u mūsārē weeduti'quere weepū. **3** Ne ni'cāti mūsā acawerērā Israe curuacjārārē cō'awā'cā weetiapū. Narē weetamunu'cūcā'pū. Ni'cārōacā quē'rārē na me'rā ninu'cū'u yujupū. Tojo nicā nipe'tise Ō'acū, mūsā wiogū cū dutisere añurō weepe'oapū. **4** Ni'cārōacāma Ō'acū cū ‘Tojo weegūti’ ní'quere queoro weeami. Tojo weegū mūsā acawerērārē soocā weeami. Tojo weerā mūsā ye di'ta Moisé, Ō'acū dutisere da'raco'tegū, mūsārē o'o'que di'ta, Jordá ape pā'rēpū nisepū dajatojaaya majā. **5** A'te dia'cū mūsā weecā ūasa'a. Moisé cū duti'quere queoro weeya. Ō'acū marī

wiogure ma'li nisetiya. Cūrē sirutu, cū dutisere queoro weeya. Nipe'tise mūsā ējōpeose me'rā, mūsā wācūse me'rā cū ɥaro weenu'cūcā'ña", nicu niwī Josué.

6 Narē werepe'otoja, “Ō'acū mūsārē añurō weeato” ni, “Mūsā ye wi'seripɥ dajatojaaya”, nicu niwī.

9 Cū tojo nica be'ro Rubén ya curuacjārā, Gad ya curuacjārā, Manasés ya curuacjārā deco me'rā nirā āpērā Israe curuacjārā Silopɥ nirā, Canaá di'tapɥre a'merī du'u, dɥcawati, na ya di'ta Galaad, dia Jordá apese pā'rēpɥ pē'ape'tia wa'acārā niwā. Dɥporopɥ te di'ta Ō'acū Moisé me'rā “Mūsārē o'ogɥti” ní'que di'ta nicaro niwū.

Josué masārē cū werecasatɥo'que ni'i

23 1 Peje cū'marī Ō'acū Israe curuacjārārē narē ī'atu'tirā me'rā a'mewējē, soo nisetica be'ro yɥ'rɥcaro niwū. Titare Josué bɥcu ējāgū, 2 nipe'tirā Israe curuacjārā bɥcɥrārē, wiorārē, beseri masārē pijionɥ'cō, narē werecasatɥocɥ niwī. A'tiro nicu niwī:

“Yɥ'ɥ bɥcu waro ējā'a. 3 Mūsā nipe'tise Ō'acū a'ti di'tacjārā mūsārē ī'atu'tirā wee'quere ī'apā. Cūta mūsā ye niatjere a'mewējētamuwī. 4 Yɥ'ɥ mūsā nipe'tirārē to di'ta níbocase me'rā nipe'tise curarire Ō'acū ī'orōpɥ dɥcawaawɥ. Yɥ'ɥ mūsā te di'tare a'mewējē wapata'a'quere dɥcawaawɥ. Tojo nicā apeye di'ta a'mewējē wapata'ano'ña marī'que quē'rārē dɥcawaawɥ. Mujīpū mɥjātiro dia Jordá me'rā nɥ'cā, téé mujīpū sājārō maajo Mediterráneo me'rāpɥ dɥcawaatɥowɥ. 5 Ō'acū masā te di'tapɥ nirārē cō'awīrōgūsami. Mūsā pe'e te di'tare miiwaparāsa'a. Ō'acū mūsā wiogɥ cū ‘Tojo weegɥti’ ní'caronojōta weegɥsami.

6 ”Tojo weerā wācūtutuaya. Nipe'tise Moisé oja'quere, cū dutise cūu'quere queoro weeme'ricā'ña. 7 Mūsā āpērā masā, cō'awīrōno'ña marīrā a'ti di'tapɥ dɥ'sarā me'rā ne a'mesɥ'aticā'ña. Na ējōpeorārē Ō'acū nitirārē ne cā'rōacā ējōpeo, ejaque'aticā'ña. Na wāmerē pisu, wāmepeoticā'ña. 8 Ō'acū ni'cūrēta cū ɥaro wee, ējōpeonu'cūcā'ña. Mūsā ni'cārōacā weronojōta tojota añurō weeyapaticā'ña. 9 Ō'acū peje curaricjārārē na tutuamicā, mūsā ī'orōpɥ cō'awīrōwī. A'tocateropɥ quē'rārē ne ni'cā curua mūsārē a'mewējēpōtēowe'e. 10 Ō'acū cū ní'caronojōta mūsārē a'mewējētamuwī. Tojo weegɥ cū weetamuse me'rā mūsā me'rācɥjū ni'cū mil masārē nɥrūstemasīsami. 11 Tojo weerā mūsā tɥ'omasīña. Ō'acū mūsā wiogure queoro ma'inu'cūcā'ña. 12 Mūsā Ō'acū dutisere yɥ'rɥnɥ'cā, na mūsā wa'teropɥ dɥ'sarā me'rā a'mesɥ'a, nɥmoticā pūrīcārē, 13 Ō'acū marī wiogɥ narē cō'anemosome majā. Na dɥ'sarā mūsārē ña'arō wa'acā weerāsama. A'ti di'ta añurī di'ta Ō'acū marīrē o'óca di'tare ē'magūsami. A'ti di'tapɥre ninemosome majā.

14 ”Masā nipe'tirā wērīwɥaronojō cā'rōacā be'ro yɥ'ɥ wērīgūsaa. Mūsā ējōpeose me'rā, mūsā wācūse me'rā Ō'acū cū queoro wee'quere añurō

masĩ'i. Ne ni'cārō Ō'acū marĩ wioḡu cū 'Añurō weeguti' ní'quere weeticā weetiwĩ. Nipe'tisere weepe'ocā'wĩ. **15** Mūsā cūrē yu'rũnu'cācā pũricā, cū mūsārē añurō wee'caro weronojō mejārōta peje ña'ase mūsārē wa'acā weegusami. Ne ni'cū a'ti di'ta añurĩ di'ta, marĩrē o'óca di'tapũ tojasome. **16** Mūsā Ō'acū marĩ wioḡu me'rā apo'quere yu'rũnu'cācā, āpērānojōrē ejaque'a ējōpeocā, Ō'acū mūsā me'rā uagusami. A'ti di'ta añurĩ di'ta marĩrē o'óca di'tapũ ninemosome majā", nicu niwĩ Josué.

Josué cū weretno'que ni'i

24 **1** Be'ro Josué Siquēpũ nipe'tise curari Israe curuacjārārē neocu niwĩ. Bũcũrārē, wiorārē, beseri masārē, masārē su'ori nirārē pijineocu niwĩ. Na Ō'acū i'orōpũ nerēcārā niwā. **2** Tu'ajanu'cō, Josué narē nicu niwĩ:

—Ō'acū marĩ Israe curuacjārā wioḡu a'tiro nimi: “Dũporopũre mūsā ñecũsumua Taré, tojo nicā cū pō'rā Abrahā, Nacor dia Éufrates wāmetiri maa yu'rũropũ nisetiwā. Topũ nírā, āpērānojōrē ējōpeosetiwā. **3** Mūsā ñecũ Abrahā ti maa yu'rũropũ ní'cure, mia weetjĩagũ, nipe'tiro a'to Canaá di'tapũ su'ori sijawũ. Cūrē pājārā masāputicā weewũ. Cū ne waro pō'rātigũre Isaare o'owũ. **4** Cū Isaare tja cū pō'rā puarā Jacob, Esaúre o'owũ. Esaúre di'ta opa bu'papijaro Seir wāmetiri di'tare cūuwũ. Jacob pe'e cū pō'rā me'rā Egiptopũ bu'awā.

5 ”Be'ro Moisére, Aarórē to Egiptopũta o'ówũ. Yu'ũ tutuaro me'rā wee'quere tocjārā Egiptocjārārē ña'arō wa'acā weewũ. Tu'ajanu'cō, mūsārē topũ ní'cārārē miiwijawũ. **6** Mūsā ñecũsumua Egiptopũ wijacā, Egiptocjārā na yarā cabayua me'rā, na cabayua wejesepawũ me'rā narē wējēsĩ'rĩrā sirutuwā. Téé Maa sō'arĩ maa tiropũ sirututũowā. **7** Mūsā ñecũsumua yu'ũ weetamusere uarā, yu'ũre sēriwā. Na tojo weecā, yu'ũ Egiptocjārārē cā'mota'adutigũ, Israe curuacjārā, Egiptocjārā decopũ na'itĩ'asere cūuwũ. Tojo weerā Egiptocjārā narē i'abocatiwā. Tojo nicā, Egiptocjārā maarē pē'arĩ curare, narē miricā weewũ. Mūsā basu yu'ũ Egiptocjārārē wee'quere i'amiwũba.

”Mūsā Egiptopũ wijáca be'ro peje cū'marĩ yucu marĩrōpũre nicā'wũ. **8** Be'ro mūsārē amorreo masā ya di'ta, dia Jordá mujĩpũ mujãtiropũ miipē'atiwũ. Topũ mūsā me'rā a'mewējēmiwā. Yu'ũ pe'e mūsārē narē docaque'acā weewũ. Tojo weerā na ye di'ta nimi'quere mūsā miiwapawũ. **9** Be'ro Balac, Zipor, moabita masā wioḡu macũ, mūsā me'rā a'mewējēsĩ'rĩmiwĩ. Balac apĩ Balaã, Beor macūrē mūsārē dojadutigũ pijidutiwĩ. **10** Yu'ũ pe'e Balaã mūsārē dojasĩ'ricā, cā'mota'awũ. Mūsārē dojaronojō o'ogũ, 'Narē añurō wa'ato' ni, yu'ũre sēriwĩ. Tojo wee mūsārē yu'rũweticā weewũ.

11 ”Be'ro mūsā dia Jordárē pē'awũ. Pē'aa, Jericópũ etawũ. Ti macácjārā mūsā me'rā a'mewējēmiwā. Tojo nicā, āpērā ti di'tacjārā

amorreo, ferezeo, cananeo, hitita, gergeseo, heveo, jebuseo masã mejãrõta musã me'rã a'mewëjẽwã. Yũ'u musãrẽ nipe'tirãrẽ docaque'acã weewũ. **12** Sõjã amorreo masã wiorã pũarãrẽ musã di'pjĩrĩ, buacatjẽ me'rã docaque'acã weetiũ. Yũ'u pe'e narẽ uise da'rewũ. Tojo weerã musã na tiropũ etati dũporo uiwã'cãtojawã. **13** Musã di'tare da'ratimicã, ãpẽrã na da'ra'que di'tapũre musãrẽ o'owũ. Tojo nicã macãrĩ musã da're'que mejẽtare o'owũ. Musã te macãrĩpũ niseti, u'se weseri, tojo nicã olivo weseri musã oteti'que dũcare ba'a'a", ni werecu niwĩ Õ'acũ.

14 Be'ro Josué a'tiro ninemocu niwĩ:

—Tere wãcũrã, wiopesase me'rã, diacjũ nise me'rã, Õ'acũrẽ ëjõpeo, cũ dutiro weeya. Õ'acũ nitirãrẽ marĩ ñecũsumua dia Éufrates yu'rũropũ, tojo nicã Egiptopũ ëjõpeo'cãrãrẽ ëjõpeodu'u, cõ'acã'ña. Õ'acũ dia'cũrẽ ëjõpeoya. **15** Musã Õ'acũrẽ ëjõpeo sirututu'satirã pũrĩcã, musã basu ëjõpeoajãrẽ beseya. Marĩ ñecũsumua Éufrates yu'rũropũ ëjõpeo'cãrãrẽ, o amorreo masã, a'ti di'tapũ nirã na ëjõpeorãrẽ ëjõpeosi'rĩrã, narẽ beseya. Yũ'u pũrĩcã, ya wi'icjãrã quẽ'rã Õ'acũrẽ ëjõpeo, cũ dutiro weerãsa'a, nicũ niwĩ Josué.

16 Cũ tojo nicã tu'orã, masã a'tiro ni yu'ticãrã niwã:

—Ûsã Õ'acũrẽ ëjõpeodu'usome. Æpẽrã Õ'acũ nitirã pe'ema ne ëjõpeosirutusome. **17** Marĩ wiogu Õ'acũ cũta marĩrẽ, marĩ ñecũsumua Egiptopũ ña'arõ yu'rũ'cãrãrẽ miiwijawĩ. Cũta tja cũ tutuaro me'rã añuse cũ tutuasere wee'owĩ. Nipe'tiro ãsã ma'apũ a'ti'quere, peje macãrĩcãrã wa'teropũ yu'rũ'quere mejẽcã wa'ari nígũ, co'tewĩ. **18** Cũ marĩ wa'acã, nipe'tise macãrĩcãrãrẽ cõ'awĩrõcã'wĩ. Amorreo masã, a'ti di'tacjãrãpũreta tojo weewĩ. Ûsã quẽ'rã mu'ũ weronojõta Õ'acũrẽ ëjõpeo, cũ dutiro weerãsa'a. Cũta marĩ wiogu nimi, nicãrã niwã.

19 Na tojo nicã tu'ogu, Josué a'tiro nicũ niwĩ:

—Musã Õ'acũrẽ añurõ ëjõpeo, sirutupõtẽosome. Cũ añugũ waro, ña'ase moogũ nimi. Cũ dia'cũrẽ marĩ ëjõpeocã uami. Æpẽrãnojõrẽ ëjõpeocã, doesami. Musã cũrẽ yu'rũnu'cãcã, musã ña'arõ weesere nu'cãsome. **20** Musã Õ'acũrẽ ëjõpeodu'u, ãpẽrãrẽ ëjõpeocã, cũta musãrẽ ña'arõ wa'acã weegusami. Musãrẽ añurõ wé'ecu nimigũ, musãrẽ cõ'ape'ogusami, nicũ niwĩ Josué.

21 Masã Josué a'tiro ni yu'ticãrã niwã:

—Mu'ũ tojo nĩrõnojõ wa'asome. Ûsã Õ'acũrẽ ëjõpeo, cũ dutiro weerãti, nicãrã niwã.

22 Na tojo nisere tu'ogu, Josué nicũ niwĩ:

—Musã basu nipe'tirã tu'oropũ “Õ'acũrẽ ëjõpeo siruturãti”, niapũ. Masã “Tojota niapũ”, nicãrã niwã.

23 Josué narẽ a'tiro ninemocu niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ ãpẽrãnojõ musã ëjõpeo yee'quere musã wa'teropũ cuosere cõ'ape'ocã'ña. Õ'acũ marĩ Israe curuacjãrã wiogũre nipe'tise musã añuse wãcũse me'rã ëjõpeoya.

24 Masã Josuére a'tiro yu'ticãrã niwã tja:

—Ûsã Õ'acũ marĩ wioḡure ẽjõpeo, siruturãti. Cũ dutiro weerãti, nicãrã niwã.

25 Ti nũmũta topũ Siquẽpũ Josué masã me'rã “A'tiro weeguti”, ni apocũ niwĩ. Narẽ na weesetiatjere, narẽ dutiatjere cũucũ niwĩ. **26** Tere Õ'acũ dutise cœori turipũ ojaõ'ocũ niwĩ. Tere ojatoja, ni'cãgã ãtãgã pajicjare mii, yucũḡũ encina wãmeticjũ dũ'pocã Õ'acũ “Masã me'rã tojo weeguti” ni'quere cœori acarõ tiropũ nũ'cõcũ niwĩ. **27** Nipe'tirã masãrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—A'tiga ãtãgã nipe'tise Õ'acũ marĩrẽ ucũ'quere tũ'ope'o'caro weronõjõ a'topũ toja'a. Tojo weerã mũsã Õ'acũ dutisere yu'rũnũ'cã, mũsã queoro weetisere ï'ono'rõsa'a, nicũ niwĩ.

28 Tojo nitoja, Josué masãrẽ, na ye di'tapũ nanũcũrẽ dajatojaaduticũ niwĩ.

Josué cũ wẽrĩ'que ni'i

29 Cã'rõacã be'ro Josué, Nun macũ, Õ'acũ dutisere da'raco'tegũ, ciento diez cũ'marĩ cœogũ, wẽrĩa wa'acũ niwĩ. **30** Cũ ya di'ta Timnat-sera wãmetiri macãpũ cũrẽ yaacãrã niwã. Ti macã bu'papijaro Efraĩ, ãrũḡũ Gaas wãmeticjũ yu'rũropũ nicaro niwũ.

31 Josué catiri curare, Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ ẽjõpeo, cũ dutiro weecãrã niwã. Cũ wẽrĩca be'ro bũcũrã nipe'tise Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ añurõ wee'quere masĩrã catiro põtœorõ tojota Õ'acũrẽ ẽjõpeo, cũ dutiro añurõ weesirutucãrã niwã.

Israe curuacjãrã José mijĩ õ'arĩrẽ yaa'que ni'i

32 José mijĩ cũ õ'arĩ nimi'quere Siquẽpũ yaacãrã niwã. Te õ'arĩ Egiptopũ Israe curuacjãrã na miiti'que nicaro niwũ. Di'ta José pacũ mijĩ Jacob cũ duu'que di'ta nicaro niwũ. Ti di'ta cien cujiri plata wãmetise cujiri Hamor põ'rã ãmũarẽ duucũ niwĩ. Hamor, Siquem pacũ nicũ niwĩ. Be'ro ti di'ta José pãrãmerã nituriarã ya di'ta tojaturiacaro niwũ.

Eleazar cũ wẽrĩ'que ni'i

33 Be'ro pa'i Eleazar, Aarõ macũ wẽrĩa wa'acũ niwĩ. Cũ wẽrĩcã, cũ macũ Fines ya di'tapũ yaacãrã niwã. To Efraĩ ya di'ta opa bu'papijaropũ nicaro niwũ.

Jueces

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Josué, tojo nicā b̄c̄urā cū nícaterocjārā wéríca be'ro Israe curuacjārā Õ'acūrē ējōpeodu'u, na ɰaro weeseticārā niwā. Titare Canaá di'tacjārā Israe curuacjārā yere yaja, ña'arō weecārā niwā. Be'ro Israe curuacjārā ɰp̄tɰ pi'eti, b̄jaweti, Õ'acūrē acoboJose s̄erícārā niwā. Tojo weecā ī'agū, Õ'acū narē yɰ'ɰodutɰ, sɰ'ori nisetiri masārē cūucɰ niwī. Sɰ'ori nisetiri masū catiri cura añurō nisetiçcārā niwā. Cū wéríca be'ro masā Õ'acūrē sirutudu'u, no'o ɰaro ējōpeoseticūcārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, Õ'acū na me'rā ua, narē ī'atu'tirā dutise doca wa'acā weecɰ niwī. Be'ro Israe curuacjārā ɰp̄tɰ pi'etí, b̄jaweti, Õ'acūrē acoboJose s̄erícārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, Õ'acū narē ni'cū sɰ'ori nisetiri masūrē o'ócɰ niwī tja. Sɰ'ori nisetiri masū narē ī'atu'tiri masā doca nirārē a'mewējē wijata'acɰ niwī. Be'ro tja todɰporo na ña'arō weeseti'caronojōta weenu'cūcā'cārā niwā.

Sɰ'ori nisetiri masā wa'teropure nibutia'cārā Débora, Barac, Gedeó, Sansón nicārā niwā. Apērā sɰ'ori nisetiri masā quē'rā nicārā niwā.

Judá ya curuacjārā, tojo nicā Simeó ya curuacjārā cananeo masā me'rā a'mewējē'que ni'i

1 1 Josué wéríca be'ro Israe curuacjārā Õ'acūrē a'tiro ni s̄erítina'cārā niwā:

—¿Ûsā wa'tero nirā Israe curuacjārā dinojō curuacjārā cananeo masā me'rā a'mewējērā wa'amɰ'tārāsari?

2 Õ'acū narē a'tiro ni yɰ'ticɰ niwī:

—Judá ya curuacjārā wa'amɰ'tārāsama. Yɰ'ɰ a'ti di'tare narē o'otojapɰ, nicɰ niwī.

3 Cū tojo nicā tɰ'orā, Judá ya curuacjārā ɰmɰa na ma'misɰmɰa Simeó ya curuacjārārē pijineocārā niwā. Narē a'tiro nicārā niwā: “Te'a, Ûsā ya di'ta niatjopɰ wa'arā. Cananeo masārē a'mewējētaturā a'tia. Be'ro Ûsā quē'rā mɰsā ya di'ta niatjore mɰsā me'rā a'mewējētaturā wa'arāsa'a”, nicārā niwā. Na tojo nicā tɰ'orā, Simeó ya curuacjārā, “Jau, cananeo masārē mɰsā me'rā a'mewējētaturā wa'arāsa'a”, nicārā niwā. 4 Tojo weerā Judá ya curuacjārā na acawererā Simeó ya curuacjārā me'rā cananeo masārē, tojo nicā ferezeo masā me'rā a'mewējē, na ye di'ta nimi'quere ē'macārā niwā. Õ'acū cū tutuaro me'rā tojo weecārā niwā. Bezepure diez mil ɰmɰarē wējēcārā niwā.

19 Õ'acū Judá ya curuacjārā me'rā nicɰ niwī. Tojo weerā na di'ta opa bu'papijaro nirārē cō'awirō, ē'macārā niwā. Tojo weemirā, opa pa'tiro

nirá pe'ere cō'awīrōmasīticārā niwā. Na cabayua wejese pawu cōme me'rā wee'que pawu cūocā ī'arā, tojo weemasīticārā niwā. **20** Moisé Calere ní'caronojōta Hebró wāmetirore o'ocārā niwā. Cale i'tiarā Anac pō'rārē cō'awīrōcā'cū niwī. **21** Benjamí ya curuacjārā pe'e jebuseo masā, Jerusalépu nirārē cō'awīrōmasīticārā niwā. Tojo weerā jebuseo masā, tojo nicā Benjamí ya curuacjārā a'tocaterore ni'cārō me'rā topu nidecotima yujupu.

José pāramērā nituriarā Betecjārā me'rā a'mewējē, docaque'acā wee'que ni'i

22 José pāramērā nituriarā Betecjārā me'rā a'mewējērātīrā, majācārā niwā. Na tojo weecā, Ō'acū narē weetamucu niwī. **23** Na ī'adu'tiri masārē Betepure o'ócārā niwā. Toduporopu ti macā Luz wāmeticarō niwū. **24** Na ī'adu'tiri masā ti macācju ni'cū wijaticā ī'arā, cūrē nicārā niwā: “¿Ūsā macārē no'o pe'e sājācā añubosari? Ī'ōña. Mū'u tojo ī'ocā, mū'urē añurō co'terāti”, nicārā niwā. **25** Tojo weegu cū macā sājārōrē ī'ocu niwī. Be'ro ti macārē sājāa, nipe'tirā topu nirārē wējēpe'ocā'cārā niwā. Ti macā sājārōrē ī'ocūma, tojo nicā cū acawererārē wējēticārā niwā. **26** Be'ro ti macā sājārōrē ī'ocū hitita masā ya dī'tapu wa'a, topu ni'cā macā pāacu niwī. Ti macārē Luz wāme ō'ocu niwī. Tojota wāmetidecotisa'a yujupu.

Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō
upusājānu'cā Boquīpu baja'que ni'i

2 1 Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā^a Gilgapu ní'cu majāa, Boquīpu ejacu niwī. Israe curuacjārārē a'tiro nicu niwī: “Yū'u musārē Egiptopu ní'cārārē miijawu. A'ti di'ta, musā ñecūsumuarē o'oguti ní'que di'tapu miitiwu. Yū'u narē a'tiro niwū: ‘Yū'u musā me'rā “A'tiro weeguti” ní'quere weedu'usome. **2** Musā quē'rā a'ti di'tacjārā me'rā apo nisetisome. Na ējōpeose mesārīrē ūtā me'rā seeneocū'que mesārīrē paastedijorāsa'a,' nimiwū. Musā pe'e yū'u tojo ní'quere weetiwu. ¿De'ro weerā musā tojo weetiri? **3** Tojo weegu ni'cārōacārē musārē were'e. Yū'u a'ti di'tacjārārē cō'awīrōnemosome. Na musārē cariborāsama. Tojo nicā, na ējōpeose me'rā musārē ña'arō wa'acā weerāsama”, nicu niwī Ō'acū.

4 Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā narē tojo ni ucūca be'ro, Israe curuacjārā nipe'tirā uputu uti, caricūcārā niwā. **5** Tojo weerā to na utirore Boquim^b wāme ō'ocārā niwā. Tojo wee walicūrārē wējē, Ō'acūrē ūjūamorōpeocārā niwā.

10 Josué cū nícaterocjārāpu wērīpe'tia wa'acārā niwā. Na be'rocjārā Ō'acūrē, tojo nicā cū Israe curuacjārārē añurō wee'quere masīticārā niwā.

^a2.1 Ī'aña Gn 16.7 docapu oja'quere. ^b2.5 Hebreo ye me'rā Boquim nírō, “utirā” nisī'rīrō wee'e.

Israe curuacjārā na Ō'acūrē ējōpeodu'u'que ni'i

11 Na no'o nirá Baal wāmetirā queosere ējōpeocārā niwā. Ō'acū ĭ'orōp̄re na tojo weese ña'a nicaro niwū. **12** Na ñecūsũm̄na Egiptop̄n n'cārārē wīorē'c̄u pe'ema ējōpeodu'ucārā niwā. Na ye macārī p̄'tocjārā ējōpeorānojōrē sirutu, ējōpeosirutucārā niwā. Na tojo weecā ĭ'agū, Ō'acū pūrō uac̄u niwī. **13** Cūrē ējōpeodu'u, āpērānojō Baal queose, tojo nicā Astarté queose yee'quere ējōpeocārā niwā. **14** Tojo wee Ō'acū na me'rā uaḡu, yajari masā na ote'quere, na ye nimi'quere yajape'ocā weec̄u niwī. Tojo nicā, narē ĭ'atu'tirā na tiro nirārē na me'rā a'mewējē, pōtēoticā weec̄u niwī. **15** Cū narē n'caronjō nipe'tisetiri na a'mewējēsetirinuc̄ū Ō'acū narē ña'arō wa'acā weec̄u niwī. Tojo weerā na pūrō pi'eticārā niwā.

16 Na tojo pi'eticā ĭ'agū, Ō'acū narē s̄'ori nisetiri masārē cūun̄cāc̄u niwī. Na me'rā Israe curuacjārārē ña'arō wee yajarārē ȳ'r̄weticā weec̄u niwī. **17** Cū tojo weemicā, s̄'ori nisetiri masārē t̄'oticārā niwā. Āpērānojō Ō'acū nitirā pe'ere ējōpeoseticārā niwā. Na ñecūsũm̄na pe'le Ō'acū dutisere añurō weecārā niwā. Na, na weronjō weeticārā niwā. Maata Ō'acūrē ējōpeodu'ucā'cārā niwā. **18** Israe curuacjārārē ĭ'atu'tirā narē ña'arō wee, pūrō pi'eticā weecārā niwā. Na uti caricūsere t̄'oḡu, Ō'acū narē pajaña'c̄u niwī. Tojo weeḡu masārē s̄'ori nisetiacj̄re cúúḡū, cūrē weetamuc̄u niwī. Cū catiro ejatuaro masārē narē ĭ'atu'tirārē ȳ'r̄weticā weec̄u niwī. **19** S̄'ori nisetiri mas̄ wér̄ica be'ro masā apaturi ña'arō weedojacārā niwā. Na pac̄usũm̄na ȳ'r̄uoro ña'arō weeseti, āpērānojō Ō'acū nitirānojōrē ējōpeoseticārā niwā. Na ña'arō weesetisere ne du'uti, na wācūsere d̄cayusī'r̄iticārā niwā.

20 Na tojo weecā ĭ'agū, Ō'acū Israe curuacjārā me'rā pūrō uac̄u niwī. A'tiro nic̄u niwī: “Ā'rā na ñecūsũm̄na me'rā ȳ'u 'A'tiro weeya' n'quere ȳ'r̄uñcāma. Ȳ'u dutisere ne t̄'osī'r̄itima. **21** Tojo weeḡu Josué cū wēr̄ise d̄poro masā cō'awīrōti'cārārē cō'awīrōsome. **22** Na ñecūsũm̄na ȳ'u're ējōpeo'caronjōta ējōpeorāsari nígū, apeye macārīc̄jārārē cō'asome yujup̄”, nic̄u niwī. **23** Tojo weeḡu Ō'acū maata Josué te macārīc̄jārārē n̄r̄pe'ocā weetic̄u niwī. Narē totá tojacā weec̄u niwī.

Israe curuacjārā Canaá di'tap̄re cō'awīrōno'ti'cārā queti ni'i

3 **1** Israe curuacjārā Canaá di'tacjārā me'rā a'mewējēcaterore pājārā Israe curuacjārā pārāmerā bajuaticārā niwā yujup̄. Na ȳ'u're ējōpeorāsari nígū, āpērā ti di'tacjārārē Ō'acū cō'awīrōtic̄u niwī. **2** Ma'mapjia a'mewējēmasītirārē a'mewējēmasiāto nígū, Canaácjārārē top̄ tojacā weec̄u niwī. **3** Ā'rā top̄re tojacārā niwā: Ni'cāmoc̄urā filisteo masā wiorā, nipe'tirā cananeo masā, sidonio masā, heveo masā ūr̄upaḡu Líbano di'tap̄u nirá Canaáp̄u tojacārā niwā. Heveo masā ūr̄úḡū Baal-hermón wāmeticj̄u me'rā téé Hamat sājārōp̄u me'rā niseticārā niwā.

4 Õ'acũ “¿Israe curuacjãrã na ñecũsumuarẽ Moisé me'rã yu'u dutise cũu'quere yu'tirãsari?” nígũ, Canaácjãrãrẽ ti di'tapu tojacã weecu niwĩ.

5 Israe curuacjãrã ã'rã masã wa'teropu macãrĩcãrã niwã. Cananeo masã, hitita masã, amorreo masã, ferezeo masã, heveo masã, jebuseo masã tiropu nisetiãrã niwã. **6** Israe curuacjãrã põ'rã sõ'onĩ'que macãrĩcãrã põ'rã me'rã púaperi numiso, nisetiãrã niwã. Tojo weerã tocjãrã ëjõpeorã, Õ'acũ nitirãnojõrẽ ëjõpeo nisetiãrã niwã.

Otoniel Israe curuacjãrãrẽ Mesopotamia wiogũre yu'rũweticã wee'que ni'i

7 Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ wãcũti, Baal, tojo nicã Astarté wãmetirã na queose yee'quere ëjõpeocãrã niwã. Tojo weerã Õ'acũ i'orõpũre ña'arõ weecãrã niwã. **8** Na tojo weecã i'agũ, Õ'acũ na me'rã ua, Cusán-risataim, Mesopotamia di'ta wiogũre wiacu niwĩ. Ocho cũ'marĩ Cusán-risataim dutiro docapu nicãrã niwã. **9** Be'ro na Õ'acũ weetamusere uputu sãrĩcã tu'ogu, narẽ yu'rũoato nígũ, Otoniel, Cenaz macũ, Caleb acabijire o'ócu niwĩ. **10** Espĩritu Santu Otoniepũre sãjãa, Israe curuacjãrãrẽ su'ori nisetiri masũ sãjãcu niwĩ. Cũ Cusán-risataim yarã masã me'rã a'mewëjëgũ wa'acu niwĩ. Õ'acũ Otoniere Cusán-risatairẽ wapata'acã weecu niwĩ. **11** Be'ro cuarenta cũ'marĩ ti di'tapũre a'mewëjëse marĩcaro niwũ. Téé Otoniel, Cenaz macũ cũ wãrĩcãpu soose nicaro niwũ.

Aod Israe curuacjãrãrẽ moabita masãrẽ yu'rũweticã wee'que ni'i

12 Otoniel wãrĩca be'ro Israe curuacjãrã apaturi Õ'acũ i'orõpu ña'arõ weeseticãrã niwã. Tojo weegu Õ'acũ Moab di'ta wiogu Egló wãmetigũre Israe curuacjãrã nemorõ tutuagu wa'acã weecu niwĩ. **13** Cũ Egló amonita masãrẽ, tojo nicã amaleca masãrẽ a'mewëjëtamudutigu sãrĩcu niwĩ. Tojo weerã na Israe curuacjãrã me'rã a'mewëjë, Jericó opa ñorĩ nirĩ macãrẽ wapata'acãrã niwã. **14** Dieciocho cũ'marĩ Israe curuacjãrã Egló dutiro doca nicãrã niwã.

15 Ticuse cũ'marĩ be'ro Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ cũ weetamusere uputu sãrĩcãrã niwã tja. Na tojo weecã, Õ'acũ narẽ yu'rũoacjũ cũpecamocã me'rã a'mewëjëgũrẽ Aod wãmetigũre o'ócu niwĩ. Cũ Gera macũ, Benjamí ya curuacjũ nicu niwĩ. Ni'cã numu Israe curuacjãrã cãrẽ na wapaseese me'rã Eglópu o'ócãrã niwã. **16** Aod di'pjĩ púaperi osoyojaca pjĩ, ni'cã metro deco yoari pjĩrẽ da'recu niwĩ. Ti pjĩrẽ cũ yaro su'tiro doca, diacjũca usó pe'e du'teõ'ocu niwĩ. **17** Be'ro Israe curuacjãrãrẽ wapasesere Eglóre wiagu wa'acu niwĩ. Egló di'ibujugu nicu niwĩ. **18** Te na wapasee'quere Eglóre wiãca be'ro cũ me'rã ba'pati'cãrã me'rã majãmitojaacu niwĩ. **19** Gilgal tiro ti macãcãrã ëjõpeorã yee'que pu'topu eja, Aod majãmitojaati, Egló tiropũre a'titicu niwĩ tja. Cãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Wiogu, ãpẽrã tu'otiro, mu'urẽ quetire weregu a'tiapu.

Cũ tojo nicã tũ'ogũ, wiogũ cũ docacjãrãrẽ, tojo nicã cũrẽ da'racõ'terãrẽ “Ucũtirãta wijaaya”, nicũ niwĩ.

20 Na wijãaca be'ro Aod Egló cũ ya wi'li bu'li opa sira niró ti'aya marĩrĩ tucũpũ dujigũ pũ'to eja, cũrẽ nicũ niwĩ:

—Queti yũ'u mũ'urẽ miitise Õ'acũ mũ'urẽ weredutise ni'i.

Tere tũ'ogũ, wiogũ dujiri cũmurõpũ ní'cũ wã'cãñ'cãcũ niwĩ. **21** Aod di'pji diacjũca usõpũ dũ'teõ'oca pjĩrẽ cũpecamocã me'rã wejewĩrõ, wiogũre paagarũ ñosẽwẽjẽcũ niwĩ. **23** Be'ro Aod ti tucũ sopere sawi me'rã bi'a, ventana soperũ wijaacũ niwĩ.

25 Be'ropũ wiogũre da'racõ'terã yoacã ã'acũmĩ, cũ bajuticã ã'arã, wãcũque'ti, “¿De'ro wa'apari marĩ wiogũre?” nĩrã, sawire mi, sopere pãocãrã niwã. Ti tucũpũ sãjãa, na wiogũre Aod wẽjẽcũ'cũre bocaecacãrã niwã.

26 Na wiogũre co'teri cura Aod pe'le du'tiwã'cã wa'acũ niwĩ. Tocjãrã ãjõpeose ãtã me'rã yee'que Gilgal cjasere yũ'rũa, Seirat wãmetiropũ du'tia wa'acũ niwĩ. **27** Cũ Israe curuacjãrã ya di'tapũre eja, Efraĩ curuacjãrã di'ta opa bu'papijaropũ surarare pijineogũ, coronetare puticũ niwĩ. Be'ro Israe curuacjãrã opa bu'papijaropũ ní'cãrã cũ me'rã sirutubu'acãrã niwã.

28-29 Aod narẽ a'tiro nicũ niwĩ: “Te'a, yũ'ure sirutuya. Õ'acũ marĩrẽ ã'atu'tirã moabita masãrẽ docaque'acã weegũsami”, nicũ niwĩ.

Tojo weerã cũrẽ sirutubu'a, dia Jordã ã'cũatiropũ Moab di'ta wa'arore cã'mota'anũ'cãejacãrã niwã. Tojo weerã ne ni'cũ yũ'rũpẽ'acã weeticãrã niwã. Titare diez mil moabita masã surara tutuarãrẽ wẽjẽpe'ocã'cãrã niwã. **30** To be'ro ochenta cũ'marĩ ti di'tapũre a'mewẽjẽse marĩcaro niwũ. Soose nicaro niwũ.

Israe curuacjãrãrẽ Samgar filisteo masãrẽ yũ'rũweticã wee'que ni'i

31 Aod be'ro Samgar wãmetigũ, Anat macũ, Israe curuacjãrãrẽ sũ'ori nisetiri masũ sãjãcũ niwĩ. Cũ yucũgũ osoyojacjũ, wecũa nũrũcũ me'rã seiscientos filisteo masãrẽ ñosẽwẽjẽcũ niwĩ. Cũ quẽ'rã Israe curuacjãrãrẽ yũ'rũocũ niwĩ.

Débora, tojo nicã Barac, na Sísarare docaque'acã wee'que ni'i

4 **1** Aod wé'ricã be'ro Õ'acũ ã'orõpũre Israe curuacjãrã apaturi ñã'arõ weeseticãrã niwã. **2** Tojo weegũ Õ'acũ narẽ Jabín, cananeo masã wiogũ dutise doca tojacã weecũ niwĩ. Jabín Hasor wãmetiri macãpũ masãrẽ sũ'ori dutigũ nicũ niwĩ. Cũ yarã surara wiogũ Sísara wãmetigũ nicũ niwĩ. Cũ Haroset-goĩpũ macãticũ niwĩ. **3** Jabín novecientos cabayua wejesepawũ, cõme me'rã wee'quepawũre cũocũ niwĩ. Veinte cũ'marĩ Israe curuacjãrãrẽ ñã'abutiario dutipecũ niwĩ. Tojo weerã Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ cũ weetamusere ãpũtũ sãrĩcãrã niwã.

4 Titare Débora wāmetigo Õ'acũ yere weremũ'tāgō Israe curuacjārārē na a'pepũrĩsere apo, sũ'ori añurō nisetiri masō nico niwō. Co Lapidot nũmo nico niwō. 5 Co, masārē besego, ni'cã ño docapũ dujisetico niwō. Tiño “Débora ya ño” wāmeticaro niwũ. Ûrũpagũ Efraĩ wāmetiri di'ta, Ramá, Betel decopũ tojacaro niwũ. Israe curuacjārā na a'pepũrĩsere apodutirā, co tiropũ wa'acārā niwā.

6 Ni'cã nũmũ Débora Barac wāmetigure pijidutico niwō. Cũ Abinoam macũ, Quedes wāmetiri macãcjũ nicũ niwĩ. Quedes Neftalí ya curua nirĩ macã nicaro niwũ. Cũrē a'tiro nico niwō:

—Õ'acũ, Israe curuacjārā wiogũ, mũ'urē a'tiro dutimi: “Ûrũgũ Tabopũ wa'aya. Topũ mũ'ũ me'rā diez mil mũmũ Neftalí, tojo nicã Zabuló ye curaricjārārē miaña. 7 Sísara, Jabín yarā surara wiogũ, cũ yepawũ, cũ yarā surara me'rā mũ'ũ me'rā a'mewějēato nígũ, dia Cisópũ wa'acã weeguti. Topũ cũrē docaque'acã weeguti”, mũ'urē a'tiro ni weredutiami Õ'acũ, nico niwō.

8 Barac Déborare a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Mũ'ũ yũ'ure ba'paticã, wa'aguti. Mũ'ũ wa'aticãma, wa'asome, nicũ niwĩ.

9—Añurōsa'a; mũ'ũ me'rā wa'agoti, nico niwō Débora. “Mejō mũ'ũ tojo ní'que bu'iri, masã ‘Mũ'ũ me'rā Õ'acũ Sísarare docaque'acã weepũ’ nisome. Numio me'rā pũrĩcã Õ'acũ Sísarare docaque'acã weepũ” nirāsama, nico niwō.

To be'ro Débora Barac me'rā Quedespũ wa'aco niwō. 10 Topũ Barac Zabuló, Neftalí ya curuacjārā mũuarē pijineocũ niwĩ. Diez mil surara cũ me'rā a'mewějētaturā wa'acārā niwā. Débora quē'rā cũrē ba'patico niwō.

11 Cedes pũ'topũ, yucũgũ pajicjũ encina wāmeticjũ Zaanaírpũ nicaro niwũ. Topũ Heber, quenita masũ cũ ya wi'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'i nicaro niwũ. Cũ ãpērā quenita masã me'rā ní'cũ wijawã'cãcũ niwĩ. Na quenita masã Hobab, Moisé mañecũ pãrãmerã nituriarã nicãrã niwā.

12 Sísara pe'e “Barac ãrũgũ Tabor wāmeticjũre mũjãpũ” nicã tũ'ogũ, 13 cũ novecientos tũrũsepawũ, cõme me'rā wee'quepawũre, tojo nicã nipe'tirã surarare neocũucũ niwĩ. Neo, Haroset-goĩrpũ ní'cãrã wija, Cisón wāmetiri maarpũ wa'acārā niwā.

14 Cũ tojo weecã ã'agō, Débora Barare a'tiro ni wereco niwō:

—Wa'aya. Ni'cãcã Õ'acũ marĩ wiogũ mũ'urē Sísarare wiagũsami. Marĩ wiogũ mũsã dũporo mũ'mũtãtojacũ niami, nico niwō. Co tojo nicã, Barac cũ yarā surara diez mil mũmũ ãrũgũ Tabopũ ní'cãrã Sísara yarā surara me'rā a'mewějērã wa'arã dijaacārã niwā. 15 Barac yarā surara Sísara yarā me'rā a'mewějērã dijáaticã, Õ'acũ Sísara yarā surarare mũcãcã weecũ niwĩ. Sísara pe'e cũ yawũ tũrũpũ cõme me'rā wéecawũpũ sãña'cũ dijaa, omadu'tia wa'acũ niwĩ. 16 Cũ tojo weeri cura Barac yarā surarare, na yepawũre téé Haroset-goim wāmetiropũ narē wějēsirutucũ niwĩ. Nipe'tirã Sísara yarā surara wēripe'tia wa'acārã niwā. Ne ni'cũ yũ'rũwetiticũ niwĩ.

17 Sísara pe'e Jael, Heber ceneo masũ nũmo ya wi'li, su'ti caseri me'rã wéeca wi'ipũ du'ticu niwĩ. Heber, cũ acawererã, Sísara wiogũ Jabín, Hasor macã wiogũ me'rã añurõ a'mesũ'acu niwĩ. Tojo weegu Sísara ti wi'ipũ ejacu niwĩ. 18 Cũ etacã ì'agõ, Jael cũrẽ nico niwõ:

—Sãjãtia, yũ'u wiogũ. Ne uiticã'ña.

Co tojo nicã, Sísara ti wi'ipũ sãjãacu niwĩ. Sãjãa, cũ ejaque'acã, omacãjirõ me'rã cũrẽ omaco niwõ.

19 —Acowũosa'a. Yũ'ure aco cã'rõacã tãña, nicu niwĩ.

Tojo weego cabra õpẽcõrẽ cabra casero me'rã poseyéca ajurore pão, cũrẽ tãco niwõ. Tãtoja, cũrẽ omaco niwõ tja.

20 Sísara core a'tiro weeduticu niwĩ:

—Sopepũ nu'cũña. Æpẽrã yũ'rũarã, mũ'u tiro “¿Æpẽrã marĩti?” ni sãritiña'cã, “Marĩma” niña, nicu niwĩ.

21 Sísara, upũtũ ñujũ'cu niyugũ, cãrĩyũ'rũacu niwĩ. Cũ tojo weecã ì'agõ, Jael, Heber nũmo busũro marĩrõ ti wi'li cjase ni'cãgũ yucugũ ti wi'ire tũapuanũ'cõ'cũre míi, cũ diapoare di'tapũ paabi'pe wẽjẽco niwõ. Tojo wee wẽrĩa wa'acu niwĩ.

22 Be'ro Barac Sísarare a'magũ etacã, Jael co ya wi'ipũ ní'co wijaa, cũrẽ põtẽrĩgõ wa'aco niwõ.

—Sãjãtia. Mũ'u a'magũrẽ ì'ogõti, nico niwõ.

Co tojo nicã, Barac ti wi'ire sãjãacu niwĩ. Ti wi'ipũ Sísara wẽrĩ'cũpũ cũñacu niwĩ. Ti wi'ire tũapuanũ'cõ'cũ me'rã cũ diapoare paabi'peyũ'rũtẽrĩno'cũre ì'acu niwĩ.

23 Ti nũmũrẽta Õ'acũ Jabín, cananeo masã wiogũre docaque'acã weecu niwĩ. 24 Israe curuacjãrã Jabírẽ, cananeo masã wiogũ me'rã a'mewẽjẽrã, nemorõ tutuarã wa'acãrã niwã. Tojo wee siape'e me'rã narẽ wẽjẽpe'obutiacãrã niwã.

Débora, Barac na Õ'acũrẽ basapeo'que ni'i

5 1 Ti nũmũrẽta Débora, tojo nicã Barac, Abinoam macũ Sísara, cũ yarã surarare docaque'acã wee'quere basapeocãrã niwã. 31 Õ'acũrẽ basapeorã, a'tiro ni basacãrã niwã:

“Õ'acũ, nipe'tirã mũ'urẽ ì'atu'tirã Sísara weronõjõ wẽrĩpe'tia wa'ato.

Mũ'urẽ mairã pe'e tutuarã ninu'cũcã'to.

Mujĩpũ mũncocjũ asistero weronõjõ niato”, ni basacãrã niwã.

Be'ro ti di'tapũre Israe curuacjãrã nirõpũre cuarenta cũ'marĩ a'mewẽjẽse marĩcaro niwũ.

Õ'acũ Gedeórẽ piji'que ni'i

6 1 Be'ropũ tja Israe curuacjãrã apaturi Õ'acũ ì'orõpũ ña'arõ weecãrã niwã. Tojo weegu Õ'acũ narẽ siete cũ'marĩ madianita masã dutise

doca tojacã weecu niwĩ. **2** Siape'e me'rã madianita masã narẽ ña'arõ da'radutipecãrã niwã. Tojo weerã Israe curuacjãrã narẽ uirã, ұрұпағұрұ, ұтã tutiripұ du'tise na nisetise u'turire weecãrã niwã. **3-4** Na otese pĩ'rĩsetirĩnұcұ, madianita masã, amaleca masã, ãpẽrã mujĩpұ mujãtiro pe'ecjãrã Israe curuacjãrã nirõpұ sãjãa, topұ ejaque'acãrã niwã. Nipe'tiro na ote'quere no'o ñaro du'aste cõ'acã'cãrã niwã. Téé Gaza tiropұ tojo weetnocãrã niwã. Israe curuacjãrã na ba'abo'quere, tojo nicã na yarã ecarã ovejare, wecuare, burroare, ne apeyenojõ du'aticãrã niwã. **5** Ti di'ta cjasere dojorẽrã a'tirã, na yarã cameyoa pãjãrã me'rã, na ye wi'seri su'ti me'rã wee'que wi'seri peje me'rã a'ticãrã niwã. Mұ'murĩwi'ia pãjãrã otesere ba'ape'orã a'tirã weronojõ a'ticãrã niwã. Na pãjãrã niyucã, ba'paqueota basioticarõ niwũ. **6** Madianita masã tojo weecã, Israe curuacjãrã ұрұтұ pi'eticãrã niwã. Tojo weerã Õ'acũrẽ cұ weetamusere ұрұтұ sẽrĩcãrã niwã.

7 Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ “Madianita masãrẽ yu'rұweticã weeya”, ni sẽrĩcã, **8** Õ'acũ narẽ ni'cũ cұ yere weremu'tãrĩ masũrẽ o'ócұ niwĩ. Narẽ a'tiro nicұ niwĩ: “Õ'acũ Israe curuacjãrã wiogu mұsãrẽ a'tiro niami: ‘Yu'ç mұsã Egiptopұ nĩ'cãrãrẽ miijawұ. Topұre mұsã narẽ da'racõ'terã nimiwũ. **9** Mұsã Egiptocjãrã dutise doca nĩ'cãrãrẽ yu'rұweticã weewұ. Tojo nicã nipe'tirã mұsãrẽ ña'arõ wee'cãrãrẽ tojo weewұ. Na ye di'ta nimi'quere cõ'aõ'o, mұsãrẽ o'owұ. **10** Mұsãrẽ a'tiro nimiwũ: “Yu'ç Õ'acũ, mұsã wiogu ni'i. Mұsã amorreo masã ya di'tapұ ni'i. Na ëjõpeorãrẽ ne ëjõpeoticã'ña,” nimiwũ. Yu'ç tojo nimicã, mұsã pe'e yu'ç tojo dutisere ne yu'titiwұ’ ”, ni werecu niwĩ Õ'acũ yere weremu'tãrĩ masũ.

11 Be'ro Õ'acũ cұ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegu weronojõ upұsãjãnұ'cã^c a'ti, Ofra nirõpұ yucu pajicjұ docapұ dujicu niwĩ. Tigұ Joás wãmetigu yagұ nicaro niwũ. Joás Abiëzer wãmetiri curuacjұ nicұ niwĩ. Topұ cұ macũ Gedeó trigore doque, su'aweegu weecu niwĩ. Madianita masã i'aticã'to nígũ, na vino weérã u'sepaga u'tatĩarõpұ tere su'aweegu weecu niwĩ.

12 Õ'acũ cұ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegu weronojõ upұsãjãnұ'cã Gedeórẽ bajua, a'tiro nicұ niwĩ:

—Gedeó, Õ'acũ mұ'ç me'rã nimi. Mұ'ç a'mewëjëtutuagu ni'i.

13 Gedeó cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Õ'acũ ũsã me'rã nimicã, ¿de'ro weero a'te ña'ase ũsãrẽ tojo wa'ati? ũsã ñecұsumұa Õ'acũ tutuaro me'rã cұ wee'quere werecãrã niwã. Na “Õ'acũ ũsã Egiptopұ nĩ'cãrãrẽ miijawũ”, nicãrã niwã. ũsã pe'e cұ tutuasere i'awe'e. Õ'acũ ũsãrẽ cõ'awã'cãwĩ. ũsãrẽ madianita masã dutise doca nicã weewĩ, nicұ niwĩ Gedeó.

14 Õ'acũ cũrẽ majãmi'ia, a'tiro nicұ niwĩ:

^c6.11 Ì'aña Gn 16.7 docapұ oja'quere.

—Mũ'u tutuase me'rã Israe curuacjãrãrẽ madianita masã dutise doca nirãrẽ yu'rũogũ wa'aya. Yu'ũta mũ'ũrẽ wa'adutigu wee'e, nicũ niwĩ.

15 Gedeó cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Wiogũ, ¿de'ro wee yũ'u Israe curuacjãrãrẽ yu'rũogũsari? Ya curua Manasés pãrãmerã nituriase curari yapatiri curuacjãrã nima. Yu'ũ quẽ'grã ni'cũ põ'rã du'sagũũ ni'i.

16 Ô'acũ cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'ũ mũ'ũ me'rã nigũti. Mũ'u nipe'tirã madianita masãrẽ ni'cũ masũrẽ wẽjẽgũ weronojõ weegũsa'a.

17 Cũ tojo nicã tu'ogũ, Gedeó nicũ niwĩ:

—Yu'ũre ni'cãrõacã e'catise me'rã i'agũ, “Diacjũta yũ'u Ô'acũ ni'i” nígũa, mũ'ũ tutuase me'rã apeyenojõ wee'ioña. **18** A'tota yucueya yujũũ. Yu'ũ mũ'ũrẽ ëjõpeosere i'ogũ, apeyenojõ o'osĩ'rĩsa'a, nicũ niwĩ.

Ô'acũ cũrẽ “Jaũ, mũ'ũrẽ yucuegũti”, nicũ niwĩ.

19 Cũ tojo nicã, Gedeó wa'a, ni'cũ cabracãrẽ wẽjẽ, do'a, tojo nicã pá bũcũase me'rã morẽti'quere aposũ niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, di'irore pi'ipũ miĩsãa, tecore sũtũwũũ piosãacũ niwĩ. Te nipe'tisere cũ yucũ doca dujigũre mia, o'ocũ niwĩ.

20 Ô'acũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegũ weronojõ upũsãjãnũ'cã, cũrẽ nicũ niwĩ:

—Di'iro, pá bũcũase morẽti'quere ãtãgã bu'ipũ cũũña. Tecore piostepeoya, nicũ niwĩ. Cũ dutironojõta Gedeó weecũ niwĩ.

21 Ô'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegũ weronojõ upũsãjãnũ'cã cũ tuacjũ yapa me'rã síoo, di'irore, tojo nicã párẽ ñapeocũ niwĩ. Tojo weecãta, pecame'e ãtãgãũ ãjũñe'emajã wa'acaro niwũ. Ti me'e di'irore, párẽ ãjũape'ocã'caro niwũ. Tojo weetoja, Ô'acũrẽ wereco'tegũ bajudutia wa'acũ niwĩ. **22** Tojo wa'acã i'agũ, Gedeó Ô'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegũ weronojõ upũsãjãnũ'cãsere masĩcũ niwĩ. Be'ro ucua, caricũcũ niwĩ:

—¡Acoe, yũ'u wiogũ! Mũ'u basuta nimigũ, mũ'ũrẽ wereco'tegũ weronojõ upũsãjãnũ'cã'cũre bajuyoropũ i'a'a, nicũ niwĩ.

23 Ô'acũ cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Ne uiticã'ña. Mũ'u wẽrĩsome. Wãcũque'tiro marĩrõ niña, nicũ niwĩ.

24 Be'ro Gedeó topũ Ô'acũrẽ ëjõpeogũ wa'icũrãrẽ ãjũãmorõpeorore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũucũ niwĩ. Ti mesãrẽ “Ô'acũ wãcũque'tiro marĩrõ, añurõ tu'oña'se o'ogũ nimi”, ni wãmepeocũ niwĩ. A'ti mesã Ofra, Abiézer ya curuacjãrã ya macãũ nidecotisa'a yujũũ.

25 Ti ñamita Ô'acũ Gedeó'rẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Ni'cũ wecũ umũ mũ'ũ pacũ yarã wa'teropũ nigũ, siete cũ'ma cũogũre ñe'egũ wa'aya. Baare wa'icũrãrẽ ãjũãmorõpeoro, mũ'ũ pacũ yarore paamũtõdijogũ wa'aya. Tojo nicã, to pũ'to nirĩ tuturo Astarté queose nirĩ tuturore paacõ'aña. **26** Tere cõ'atoja, Ô'acũ mũ'ũ wiogũre ni'cãrõ

wa'icurārē ũjũamorõpeoatjore ni'cã mesã ũtã me'rã seeneocũũa tja. Musã du'tiro nirĩ bu'a dũposãrĩpũ seeneocũũa. Tu'ajanũ'cõ, wecũre wẽjẽ, topũ peca, musã paacõ'aca tuturo me'rã Ô'acũrẽ ũjũamorõpeoya, nicũ niwĩ.

27 Be'ro Gedeó diez mũua, cũrẽ da'racõ'terã me'rã Ô'acũ cũrẽ weeduti'caronojõta weecũ niwĩ. Cũ acawererãrẽ, ti macãcjãrãrẽ uiyugũ, mũuco ũjũamorõpeosĩ'rĩticũ niwĩ. Tojo weegũ ñamĩpũ ũjũamorõpeocũ niwĩ.

28 Ape mũmũ bo'reacã ti macãcjãrã wã'cã, Baare ëjõpeorore paamũtõdijõ'carore, tojo nicã Astarté ëjõpeori tuturo paacõ'aca tuturore ï'acãrã niwã. Apeyema tja, apero, ma'ma ũjũamorõpeoropũ wecũ ũjũa'cũre ï'acãrã niwã.

29 Na a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã: “¿Noanojõ tojo weeparĩ?” nicãrã niwã.

Na a'merĩ sãrĩtiña'ca be'ro tũ'omasĩcãrã niwã: “Gedeó, Joás macũ tojo weeparĩ”, nicãrã niwã.

30 Be'ro ti macãcjãrã mũua Joáre a'tiro nicãrã niwã:

—Mũ'ũ macũrẽ ũsãrẽ o'oya. Cũ Baare wa'icurārẽ ũjũamorõpeorore, tojo nicã to pũ'to nirĩ tuturo Astarté ëjõpeori tuturore paacõ'acũ niami. Tojo weese wapa wẽjẽno'gũsami, nicãrã niwã.

31 Joás, Gedeó pacũ pe'e narẽ yũ'ticũ niwĩ:

—¿Musã Baare a'mewẽjẽbosarãsari? ¿Cũrẽ yũ'rũorãsari? No'o cũrẽ a'mewẽjẽbosagũ bo'reati dũporo wẽrĩato. “Diacjũta Baal wiogũ waro nimi” nĩgũ, cũ basu a'mewẽjẽato. Na paamũtõdijõ'caro cũ yarota nicaro niarũ, nicũ niwĩ.

32 Ti mũmũ me'rã masã Gedeórẽ “Jerubaal” pisunũ'cãcãrã niwã. Gedeóta Baare ëjõpeorore paamũtõdijocũ niwĩ. Tojo weerã “Baal basu a'mewẽjẽato” nĩrã, tojo nicãrã niwã.

33 To be'ro nipe'tirã madianita masã, amaleca masã, tojo nicã ãpẽrã mujĩpũ mũjãtiro pe'ecjãrã nerẽ, dia Jordãrẽ pe'acãrã niwã. Añurĩ pa Jezreel wãmetiropũ ejaque'a, cãrĩcãrã niwã. **34** Na tojo weecã, Espĩritu Santu Gedeópũre sãjãacũ niwĩ. Sãjãa, Gedeó Abiézer ya curuacjãrãrẽ cũrẽ sirutudutigũ, oveja capesa'rore puticũ niwĩ. **35** ãpẽrã queti wererãrẽ nipe'tiro Manasés ya curuacjãrãrẽ nerẽdutigũ o'ócũ niwĩ. Tojo nicã Aser ya curuacjãrã, Zabuló ya curuacjãrã, Neftalí ya curuacjãrã cũ me'rã a'mewẽjẽtamurã wa'ajãrẽ pijiduticũ niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã cũ me'rã nerẽcãrã niwã.

36 Gedeó Ô'acũrẽ a'tiro nicũ niwĩ: “Mũ'ũ yũ'ũ me'rã Israe curuacjãrãrẽ yũ'rũogũsa'a ní'caronojõta diacjũ wéegũ, a'tiro wee'obosaya. **37** Oveja casero añurõ poaritari casero trigo su'tiweeropũ di'tapũ cũugũti. Bo'reacã ñocõa mũ'seco ti caseropũ dia'cũ nicã ï'agũ, mũ'ũ yũ'ũre ní'caronojõta yũ'ũ me'rã Israe curuacjãrãrẽ yũ'rũosere masĩgũsa'a”, nicũ niwĩ. **38** Tojota

wa'acaro niwã. Ape numu Gedeó wã'cã, poari añurõ púuca caserore bocacu niwĩ. Ti caserore bipecã, ni'cã pa mu'murõ aco wijacaro niwã.

39 Be'ro Gedeó Ô'acũrẽ nicu niwĩ tja: “Yũ'u me'rã uaticãña. Ni'cãti mu'u wee'i'osere sërĩnemogũti. Ni'cãrõacãma bo'reacã di'tapu dia'cũ ñocõa u'seco niato. Oveja poari pe'e añurõ bopori casero niato”, nicu niwĩ. **40** Ti ñamirẽ Ô'acũ mejãrõta weecu niwĩ tja. Oveja poari dia'cũ aco marĩcaro niwã. Di'ta nipe'tiropure ñocõa u'seco acoticaro niwã.

Gedeó madianita masãrẽ docaque'acã wee'que ni'i

7 **1** Ape numu bo'reacã Gedeó, na Jerubaal pisuno'gũ, nipe'tirã umua cũ me'rã nirã wã'cã, aco wijari pe Harod wãmetiri pepu wa'acãrã niwã. Madianita masã to yu'rũro e'sari pa ãrũgũ More wãmeticju pu'topu nerẽcãrã niwã.

2 Ô'acũ Gedeórẽ a'tiro nicu niwĩ: “Mu'u me'rã nirã pãjãrã nima. Na pãjãrã me'rã yũ'u madianita masãrẽ docaque'acã weecã, na ‘Ûsã tutuase me'rã yũ'rũwũ’, nibosama. **3** Tojo weegu narẽ a'tiro niña: ‘No'o ui narãsarãnojõrẽ, musã ye wi'seripu dajatojaaya’, niña”, nicu niwĩ Ô'acũ.

Cũ tojo nicã, veintidos mil umua na ye wi'seripu dajatojaacãrã niwã. Diez mil umua du'sacãrã niwã. **4** Ô'acũ ninemocu niwĩ: “Na pãjãrã nima yujupu. Tojo weegu acore s'i'rĩdutigu, narẽ aco wijari pepu miibu'aya. Topu yũ'u beseña'gũti. ‘Árĩ mu'u me'rã wa'agusami’ nino'gũ wa'agusami. Apĩ ‘Árĩ wa'atisami’ nino'gũ wa'asome”, nicu niwĩ.

5 Tojo weegu Gedeó narẽ acore s'i'rĩdutigu, ti pepu pijibu'acu niwĩ. Ô'acũ cũrẽ a'tiro nicu niwĩ: “A'tiro ducawaaya narẽ. Na omocãrĩ me'rã aco waamí, diayia weronjõ ne'rẽ, s'i'rĩrãrẽ mejẽcã cũuña. Ápẽrã ejaque'a, mu'rĩpa'a s'i'rĩrãrẽ mejẽcã cũuña”, nicu niwĩ.

6 Omocã me'rã diayia weronjõ ne'rẽ, s'i'rĩrã trescientos nicãrã niwã. Ápẽrã du'sarã pe'e ejaque'a, mu'rĩpa'a s'i'rĩcãrã niwã. **7** Na tojo weecã, Ô'acũ Gedeórẽ nicu niwĩ: “Árã trescientos umua me'rã musãrẽ yũ'rũogusa'a. Na me'rã madianita masãrẽ docaque'acã weeguti. Ápẽrã pe'e na ye wi'seripu tojaarãsama”, nicu niwĩ.

8 Tojo weegu Gedeó narẽ su'ti caseri me'rã wee'que wi'seripu dajatojaaduticu niwĩ. Trescientos umua cũ me'rã tojacãrã niwã. Ápẽrã na wa'ase duporo na ba'abo'quere, na ye sutuparu, na putise oveja umua capesa'rĩre cũucãrã niwã. Madianita masã na cãrĩrõ Gedeó bu'aropu opa pa'tiro pajiri papu nicãrã niwã.

9 Ti ñamita Ô'acũ Gedeórẽ a'tiro nicu niwĩ: “Wã'cãnu'cãña. Madianita masã me'rã a'mewẽjẽgũ bu'aya. Narẽ mu'urẽ wiagutigu wee'e. **10** Mu'u uigu, mu'urẽ da'raco'tegu Fura me'rã na nirõpu bu'aya. **11** Topu na ucũsere tu'ogu wa'aya. Tojo wéeca be'ro wãcũtutuase me'rã a'mewẽjẽgũsa'a”, nicu niwĩ.

Tojo weegu Gedeó cũrẽ da'raco'tegu Fura me'rã madianita masã nerẽrõ sumutopu bu'a wa'acãrã niwã. **12** Madianita masã, amaleca masã, ápẽrã

mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrã pajiri papũ mũ'mũrĩwi'ia pãjãrã weronojõ nerẽcãrã niwã. Na yarã cameyoa maa pajiri maa sumutopũ nucĩpori weronojõ pãjãrã waro nicãrã niwã. **13** Gedeó bu'a etacã, ni'cũ madianita masã cũ quẽ'esere apĩ cũ me'rãcjũrẽ weregũ weecũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—A'tiro quẽ'easũ. Ni'cãgã pá cebada me'rã wéecaga marĩ nirõpũ tũrũmaacãtiasũ. Tiga ni'cã wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'ipũ doquewãarõta, ti wi'ire doquestemajã wa'apũ, nicũ niwĩ.

14 Cũ tojo werecã tũ'ogu, cũ me'rãcjũ a'tiro ni yũ'ticũ niwĩ:

—Mũ'ũ tojo quẽ'ese Gedeó, Joás macũ, Israe curuacjũ, cũ ya di'pjĩ, a'mewẽjẽrĩ pjĩ nisĩ'rĩrõ wee'e. Õ'acũ marĩ madianita masã, nipe'tirã a'topũ nerẽrãrẽ, tojo nicã nipe'tise marĩ cũosere Gedeórẽ wiagũsami, nicũ niwĩ.

15 Gedeó cũ quẽ'esere tũ'ogu, ejaque'a, Õ'acũrẽ ẽjõpocũ niwĩ. Be'ro Israe curuacjãrã nerẽrõpũ daja, narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Wã'cãũ'cãña. Õ'acũ sõjã madianita masã surarare marĩrẽ wiagũsami, nicũ niwĩ.

16 Cũ tojo níca be'ro cũ yarã trescientos mũmarẽ i'tia curua dũcawaacũ niwĩ. Nanũcũrẽ putiatje capesa'rire o'o, tojo nicã sũtũparũ ope pecame'e na sĩ'a'que posetiseparũre o'ocũ niwĩ. **17** Be'ro narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ure ã'aña. Na nerẽrõ ape pã'rẽpũ yũ'ũ etacã, yũ'ũ weronojõta weeya. **18** Yũ'ũ, nipe'tirã yũ'ũ me'rã nirã ũsã capesa'rire puticã, mũsã sumutopũ nu'cũrã ni'cãrõnojõ putibũroya. Putitoja, “Õ'acũrẽ, tojo nicã Gedeórẽ a'mewẽjẽbosarã”, ni caricũña, nicũ niwĩ.

19 Nami deco nicã, madianita masã surara co'terã dũcayúca be'ro Gedeó cien surara cũ me'rã nirã madianita masã surara nerẽrõ ape pã'rẽpũ etacãrã niwã. Topũ eta, na ye putise capesa'rire puti, sũtũparũ na cũoseparũre bopecãrã niwã. **20** Na i'tia curua ni'cãrõ me'rã puticãrã niwã. Tojo nicã na ye sũtũparũre bopecãrã niwã. Cũpecamocã me'rã na sĩ'a'quere sĩomorõ, diacjũcamocã me'rã capesa'rire cũocãrã niwã. Ni'cãrõ me'rã “Õ'acũrẽ, Gedeórẽ a'mewẽjẽbosarã”, ni caricũcãrã niwã.

21 Israe curuacjãrã madianita masã surara nerẽrõpũ tojo nu'cũbe'toacãrã niwã. Madianita masã narẽ uirã, no'o ũaro caricũ, du'tiwã'cãcãrã niwã.

22 Trescientos capesa'ri busũcã, Õ'acũ na madianita masãrẽ na basu a'merĩ a'mewẽjẽcã weecũ niwĩ. Na surara yũ'rũweti'cãrã yoaropũ Bet-sita wãmetiri macã, Zerera wa'ari ma'apũ, téé Abel-mehola nitũoro Tabat wãmetiri macã pũ'topũ omadu'ticãrã niwã.

23 Tojo wa'aca be'ro Israe curuacjãrã Neftalí, Aser, nipe'tirã Manasés ya curuacjãrãrẽ pijicãrã niwã. Tojo weerã na quẽ'rã madianita masã surarare sirutucãrã niwã. **24** Gedeó quetiwereco'terãrẽ weredutigũ, Efraĩpũ opa bu'pa nirõpũ o'ócũ niwĩ. A'tiro ni queti o'ócũ niwĩ: “Madianita masã me'rã a'mewẽjẽrã a'tia. Dia Jordã pẽ'arĩ maa ũ'cũatiropũ Bet-bara wãmetiropũ na dũporo nitojaya. Na pẽ'arĩ nĩrã, cã'mota'aya”, nicũ niwĩ. Tojo weerã

Efraí ya curuacjãrã surara Gedeó duti'quere weecãrã niwã. **25** Apeyema tja madianita masã surara wiorã Oreb, Zeeb wãmetirãrẽ ñe'ecãrã niwã. Orere ni'cãgã ùtãgãpũ wẽjẽcãrã niwã. Tiga a'tocaterore “Oreb yaga” wãmetisa'a. Zeere cũ u'se biperopũ wẽjẽcãrã niwã. Æpẽrã madianita masã surarare sirutúca be'ro Oreb, Zeeb na ðupopare Gedeórẽ, dia Jordá ape pã'rẽpũ nigú tiropũ o'orã wa'arã miacãrã niwã.

Gedeó cũ ya camisare uru me'rã wee'que ni'i

8 **22** Be'ro Israe curuacjãrã Gedeórẽ a'tiro nicãrã niwã:
—Mũ'u ùsãrẽ madianita masã doca ní'cãrãrẽ yũ'rũowũ. Tojo weegũ ùsã wioğũ sãjãña. Mũ'u põ'rã, mũ'u pãrãmerã mũ'u be'ro dutisirutuato, nicãrã nimiwã.

23 Gedeó pe'e narẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Niwe'e. Yũ'u, tojo nicã yũ'u macũ mũsã wioğũ nisome. Õ'acũ pe'e mũsã wioğũ nigũsamĩ, nicũ niwĩ. **24** Narẽ a'tiro ninemocũ niwĩ:

—A'tiro pe'e sãrĩ'i. Mũsãnũcũ mũsã madianita masãrẽ ã'ma'quere omopica tuusãase be'torire o'oya, nicũ niwĩ. Titare ismaelita masã^d yucũ marĩrõcãrã na omopica tuusãase be'torire uru me'rã weecãrã niwã.

25 Na “Jaũ, mũ'urẽ e'catise me'rã o'orãti”, nicãrã niwã. Tojo níca be'ro ni'cã su'ticasero nucũcãpũ sãeocũu, na suraranũcũ omopica tuusãase be'tori na boca'quere ti casero bu'ipũ peocãrã niwã. **27** Te uru me'rã Gedeó ni'cãrõ camisa, omocãrĩ marĩrõ weecũ niwĩ. To camisare cũ ya macã Ofrapũ cũucũ niwĩ. Be'ro nipe'tirã Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ ãjõpeoronõjõ o'orã, to camisa pe'ere ãjõpeocãrã niwã. Tojo weerã Gedeó, tojo nicã cũ acawererã ña'arõ yapaticãrã niwã.

28 Tojo weese me'rã Israe curuacjãrã madianita masãrẽ docaque'acã weecãrã niwã. Na ne apaturi tutuarã wa'anemoticãrã niwã majã. Tojo weerã Gedeó catiri curare cuarenta cũ'marĩ Israe curuacjãrã soose me'rã nicãrã niwã.

Gedeó cũ wẽrĩ'que ni'i

29 Madianita masãrẽ docaque'acã wéeca be'ro Gedeó, “Jerubaal” na nino'gũ, cũ ya macãpũ nisetigũ wa'acũ niwĩ. **30** Cũ pãjãrã nũmosãnumia cũoyugũ, setenta mũna põ'rãticũ niwĩ. **31** Apego Siquécjõ, cũ cũo'co, cũ nũmo nitigo me'rã, ni'cũ põ'rãticũ niwĩ. Cũrẽ Abimelec wãme õ'ocũ niwĩ.

32 Gedeó bucũ ãjãyũ'rũgũ, wẽrĩcũ niwĩ. Cũ pacũ Joáre yáaca tutipũ cũrẽ siosõrõcũocãrã niwã. Ti tuti Ofra, Abiézer ya curua ya macãpũ nicaro niwũ.

33 Gedeó wéricsa be'ro maata Israe curuacjãrã apaturi Õ'acũrẽ ãjõpeodu'u, Baal pe'ere ãjõpeocãrã niwã tja. Ni'cũ Baal-berit wãmetigũre

^d 8.24 Ì'aña Gn 37.25-28 docapũ oja'quere.

ējōpeocārā niwā. **34** Ō'acū nipe'tirā Israe curuacjārārē ī'atu'ti'cārārē docaque'acā weecu niwī. Tojo weemicā, Ō'acū na wiogu nī'cure acoboja wa'acārā niwā. **35** Tojo nicā, Gedeó, Jerubaal na nino'gū, Israe curuacjārārē peje añuse weemicā, na pe'e cū acawererārē añurō pajaña'ticārā niwā.

Abimelec ye cjase ni'i

9 **1** Gedeó^e wéríca be'ro Abimelec Siquēpū cū paco acawererārē ī'agū wa'acu niwī. Narē, nipe'tirā cū paco ya curuacjārārē a'tiro nicu niwī:

2—Mūsā a'ti macā Siquēcjārārē sērītiña'ña:

¿Dise pe'ere mūsā nemorō ʒasari? ¿Setenta ʒmua Jerubaal pō'rā ʒmua mūsārē duticā ʒasari? ¿O, ni'cūta mūsārē wiogu duticā ʒasari? Wācūña. Yū'c pe'e mūsā acaweregu waro ni'i, nicu niwī Abimelec.

3 Cū paco acawererā Siquēcjārārē Abimelec ye cjasere ucūbosacārā niwā. Na tojo nicā tū'orā, Siquēcjārā Abimelere “Marī acaweregu nimi. Tojo weerā cūrē siruturāsa'a”, nicārā niwā. **4** Cūrē setenta niyeru cujiri plata me'rā wee'que cujirire Baal-berire ējōpeori wi'i cjasere o'ocārā niwā. Te niyeru me'rā ʒmua ña'arārē wapaye, sirutuduticu niwī. **5** Be'ro cū pacu ya wi'i Ofrapū wa'acu niwī. Topū ni'cāgā ūtāgā bu'ipū cū acawererā setenta Gedeó pō'rārē wējēcā'cu niwī. Gedeórēta Jerubaal pisucārā niwā. Jotam, dū'sagupū dia'cū, āpērā ī'atioropū du'ti, yū'rūcu niwī. **6** Be'ro nipe'tirā Siquēcjārā, tojo nicā Bet-milocjārā yucu pajicju encina wāmeticju pū'to, ūtā me'rā wéca tuturo na ējōpeori tuturo pū'to nerēcārā niwā. Topū Abimelere wiogu sōrōcārā niwā.

7 Na tojo weecā tū'ogu, Jotam ūrūgū Gerizim bu'ipū mūjāa, tocjārārē ʒpūtu caricūcu niwī:

“Mūsā Siquēcjārā, Ō'acū mūsārē tū'ocā ʒarā, yū'ure tū'oia.

16”Mūsārē sērītiña'gūti. ¿Mūsā Abimelere wiogu sōrōrā, queoro weeati? ¿Mūsā Gedeó, cū pō'rārē queoro weeati? ¿Cū mūsārē añurō wee'caronojōta weeati? **17** Yū'c pacu cū catiri ʒmūcore ma'itimidū, mūsārē a'mewējēbosawī. Madianita masā doca nirārē yū'rūogu, tojo weecu niwī. **18** Mūsā pe'e ni'cācā yū'c pacu acawererā, cū pō'rā setentare ni'cāgā ūtāgā bu'ipū narē wējē, yū'rūnu'cācārā niapū. Apeyema tja mūsā Abimelec, yū'c pacure da'racō'tego macūrē Siquērē wiogu sōrōcārā niapū. Cū mūsā acaweregu niyucā, tojo weecārā niapū. **19** Mūsā ni'cācā Gedeó, cū acawererārē queoro, diacjū nise me'rā wéerā, Abimelec me'rā e'catiya. Cū quērā mūsā me'rā e'catiato. **20** Mūsā queoro weeticā pūrīcārē, pecame'e Abimelepūre wijaa, mūsā Siquēcjārā, tojo nicā Bet-milocjārārē ūjūape'ocā'to. Mejārōta pecame'e mūsāpūre wijaa, Abimelere ūjūacō'acā'to”, nicu niwī Jotam.

^e9.1 Gedeórē apeterore “Jerubaal” pisucārā niwā.

21 Tojo nitoja, Jotam Beer wāmetiropu du'tia wa'acu niwī. Cū ma'mi Abimelere uigu, topu niseticu niwī.

22 Abimelec Israe curuacjārārē i'tia cū'ma duticu niwī. **23** Be'ro Ō'acū Abimelere, Siquēcjārā me'rā na basu a'metu'ticā weecu niwī. Tojo weerā Siquēcjārā Abimelere yu'rūnu'cācārā niwā. **24** Ō'acū Abimelec Gedeō pō'rā umua setentare wējē'que wapa tojo weecu niwī. Tojo nicā Siquēcjārā Abimelec cū ma'misumuarē wējētamu'que wapa na quē'rārē bu'iri da'recu niwī.

45 Be'ropure Abimelec Siquēpu ti macācjārā me'rā a'mewējē, wapata'acu niwī. Tocjārārē wējēpe'ocu niwī. Be'ro ti macā cjasere cō'ape'ocā'cu niwī. Tojo wéca be'ro topure ne apeyenojō pī'rīnemoticā'to nīgū, moarē doquestecūucu niwī.

46 Āpērā Migdal-Siquēcjārā ti macā u'muarī wi'i, na me'rā a'mewējērā a'tirārē co'tedujati wi'ipu nicārā niwā. Abimelec Siquēcjārārē wējēcā tū'orā, na ējōpeogu El-berit ējōpeori wi'ipu du'tisājāacārā niwā. Ti wi'i ūtā tū'ru yeecā'mota'aca wi'i nicaro niwū. **47-48** Abimelec na topu nerēcā tū'ogu, cū, cū yarā masā me'rā ūrūgū Salmón wāmeticjuru wa'acu niwī. Cōmea me'rā yucūdurire dute, wuacu niwī. Cū yarā masārē “Quero, yu'w weronojō weeya”, nicu niwī. **49** Nipe'tirā yucūdurire dute, Siquēcjārā na du'tiri wi'ipu Abimelere sirutucārā niwā. Topu nipe'tise durire seecūu, pecame'e wījācārā niwā. Nipe'tirā ti wi'ipure nirā mil umua, numia ūjūpe'tia wa'acārā niwā.

50 Tojo wéca be'ro Abimelec Tebes wāmetiri macāpu wa'a, tocjārā me'rā a'mewējē, narē docaque'acā weecu niwī. **51** Ti macā po'pearu u'muarī wi'i, surara na co'tedujiri wi'i nicaro niwū. Ti wi'ipu nipe'tirā umua, numia du'tisājāacārā niwā. Ti wi'i soperu bi'a, ti wi'i bu'ipu mājācārā niwā. **52** Abimelec ti wi'i soperu eja, tore tuupārē, ūjūagūtigu weecu niwī. **53** Cū tojo weeguti nirī cura ni'cō numio ti wi'i bu'ipu nigō co trigo tuumūtōcjare cū dūpoapu doquepeoco niwō. Co tojo weecā, cū dūpoa pe'toro bata wa'acaro niwū. **54** Maata cū wāmorē miaco'tegure piji, cūrē nicu niwī: “Mū'u ya pjī miiwīrō, yū'ure ñosēwējēcā'ña. ‘Numio cūrē wējēcā'mo’ nicā ūatigu, ‘Tojo weeya’ ”, nicu niwī. Tojo weegu cūrē da'racō'tegu cūrē ñosēwējēcū niwī. Tojo wee Abimelec wērīa wa'acu niwī. **55** Cū wērīcā ĩ'arā, Israe curuacjārā na ye wi'seripu dajatojaacārā niwā.

56 Tojo weegu Abimelec cū acawerērā setentare wējégū, cū pacure ña'arō wee'que wapare Ō'acū wapaseecu niwī. **57** Tojo nicā Ō'acū Siquēcjārā umuarē na ña'arō wee'que wapare tojo weecu niwī. Tojo wee Jotam, Gedeō macū Siquēcjārārē “Ña'arō wa'arosa'a” ní'que narē queoro wa'acaro niwū.

Tola ye cjase ni'i

10 1 Abimelec wérīca be'ro Isacar ya curuacjū Tola wāmetigu, Fúa macū, Dodo pārāmi, Israe curuacjārārē narē ĩ'atu'tirārē yu'rūocu

niwī. Cū Samir wāmetiri macã Efraí bu'papijaropu macārīticu niwī.
2 Veintitrés cū'marī Israe curuacjārārē duticū niwī. Be'ro wērīa wa'a,
 Samipū yaano'cu niwī.

Jair ye cjase ni'i

3 Tola be'ro Jair Galaad wāmetirocjū veintidos cū'marī Israe
 curuacjārārē duticū niwī. **4** Cū treinta ɰmua pō'rāticu niwī. Nanucū na
 yarā burroare pesacārā niwā. Na treinta macārī Galaare duticārā niwā.
5 Jair wérīca be'ro Camón wāmetiri macāpu cūrē yaacārā niwā.

Amonita masā Israe curuacjārārē da'radutipe'que ni'i

6 Israe curuacjārā apaturi Ō'acū ī'orōpu ña'arō weeseticārā niwā. Na Baal,
 tojo nicā Astartére ējōpeocārā niwā. Tojo nicā Siria di'tacjārā na ējōpeorārē,
 Sidócjārā, moabita masā, amonita masā, filisteo masā na ējōpeorānojōrē
 ējōpeocārā niwā. Ō'acū pe'ere ējōpeodu'u, cū weeduti'quere weeticārā niwā.
7 Tojo weegu Ō'acū na me'rā ua, filisteo masā, amonita masā doca wa'acā
 weecu niwī. **8** Tojo wa'ari cū'ma me'rā dieciocho cū'marī Israe curuacjārārē
 ña'arō dutipe da'raduticārā niwā. Nipe'tirā Israe curuacjārā dia Jordá
 mujīpū mujātiro pe'ecjārā Galaad di'tapu nirārē tojo weecārā niwā. Ti di'ta
 amorreo masā ya di'ta nicaro niwū. **9** Tojo nicā amonita masā Judácjārā,
 Benjamícjārā, Efraícjārā me'rā a'mewējērātīrā, dia Jordápu pē'aticārā niwā.
 Tojo weerā Israe curuacjārā pūrō wioro tū'oña'cārā niwā. **10** Tojo wa'acā,
 Israe curuacjārā Ō'acū cū weetamusere sērīcārā niwā: “Ō'acū, mū'urē
 ējōpeodu'u, Baal pe'ere ējōpeosiruturā, mū'urē yu'rɰnucāpu”, nicārā niwā.

11 Ō'acū narē yu'ticu niwī: “Dɰporopu Egiptocjārā, amorreo masā,
 amonita masā, filisteo masā, **12** Sidócjārā, amaleca masā, tojo nicā
 madianita masā mūsārē ña'arō weecā, mūsā yu'ure weetamusere sērīcā,
 yu'ɰ mūsārē yu'rɰowɰ. **13** Yu'ɰ tojo weemicā, āpērānojōrē ējōpeorātīrā,
 yu'ure ējōpeodu'ucā'wū. Tojo weegu mūsārē yu'rɰonemosome majā.
14 Na mūsā ējōpeorā, mūsā bese'cārārē na weetamusere sērīrā wa'aya.
 Mūsārē mejēcā wa'acā, náta mūsārē yu'rɰoato”, nicū niwī Ō'acū.

15 Cū tojo nicā tū'orā, Israe curuacjārā Ō'acūrē a'tiro nicārā niwā:
 “Ūsā mū'urē yu'rɰnucāpu. No'o mū'ɰ ūsārē weesī'rīrōnojō weeya.
 Mejō ni'cārōacā waroma ūsārē yu'rɰoaya”, nicārā niwā. **16** Na tojo níca
 be'ro ape di'tacjārā na ējōpeorānojō na wa'teropu nirārē cō'a, Ō'acūrē
 apaturi ējōpeocārā niwā tja. Na tojo weecā ī'agū, Ō'acū na pi'etisere
 ī'anemosī'rīticu niwī.

17 Be'ro amonita masā Israe curuacjārā me'rā a'mewējērātīrā, nerē,
 Galaapu cārīcārā niwā. Israe curuacjārā pe'e nerēque'a, Mizpapu cārīrā
 wa'acārā niwā. **18** Galaacjārā wiorā a'merī ucūcārā niwā: “No'o amonita
 masārē su'ori ɰ'mutā, a'mewējēgūnojō, cúta nipe'tirā Galaacjārā wioɰ
 sājāgūsami”, nicārā niwā.

Jefté ye cjase ni'i

11 1 Jefté, Galaad di'tacjũ, a'mewějētutuagu nicu niwĩ. Cũ pacu Galaad nicu niwĩ. Cũ paco pe'e umua me'ra a'metārāsijari masō nico niwō. 2 Galaad nũmo quē'rā umuarē pō'rātico niwō. Na bũcuarā, Jeftére na ya wi'ipu nimi'cure cō'awīrōcārā niwā. Cūrē a'tiro nicārā niwā: “Mũ'u apegno macũ ni'i. Tojo weegu marĩ pacu cũ wérĩca be'ro cūuatjere ñe'some”, nicārā niwā. 3 Na tojo nicā, Jefté cũ acawererārē du'tigu, apero Tob wāmetiropu macārĩ wa'acu niwĩ. Topu umua no'o uaro weema'arārē, na tũ'omasĩrō marĩrō weesetirārē neocũucu niwĩ. Cũ me'ra ba'patisijacārā niwā.

4 Be'ropu amonita masā Israe curuacjārā me'ra a'mewějēcārā niwā.

5 Na tojo weeri cura Galaad wiorā Jefté Tob wāmetiropu nigūrē pijirā wa'acārā niwā.

6 —A'tia. Marĩ amonita masā me'ra a'mewějērā wa'acā, mũ'u ũsā wioqu nicā uasa'a, nicārā niwā.

7 Jefté narē nicu niwĩ:

—Mũsā yu'ure i'asĩ'rĩti, yu'u pacu ya wi'ipu ní'cure cō'awīrōcā'wũ. ¿De'ro weerā ni'cārōacārē mūsārē mejēcā wa'acā, yu'u tiropu a'tiati? nicu niwĩ.

8 Galaacjārā bũcuarā cūrē nicārā niwā:

—Tojo wee'cārā nimirā, ni'cārōacārē mũ'urē a'marā a'tiapu. Mũ'u ũsā me'ra a'ti, amonita masā me'ra a'mewějēcā u'a. Tojo nicā, mũ'u nipe'tirā Galaacjārā wioqu sājācā u'a, nicārā niwā.

9 Jefté narē yu'ticu niwĩ:

—Mũsā yu'ure amonita masā me'ra a'mewějēato nĩrā miacā, tojo nicā Ō'acũ yu'ure narē docaque'acā weecā, diacjũta mũsā wioqu nigũti, nicu niwĩ.

10 Cũ tojo nicā tũ'orā, Galaacjārā bũcuarā cūrē yu'ticārā niwā:

—Ō'acũ marĩ ucũsere tũ'ogu weemi. Nirōta mũ'u nĩrōnojōta weerāti, nicārā niwā.

11 Tojo weegu Jefté Galaacjārā bũcuarā me'ra wa'acu niwĩ. Nipe'tirā masā cūrē na wioqu sōrōcārā niwā. Jefté nipe'tise cũ narē ní'quere apaturi Mizrapu Ō'acũ tũ'oropu nicu niwĩ tja.

12 Be'ro Jefté queti wererārē amonita masā wioqu tiro o'ócu niwĩ. Cūrē a'tiro ni sēri'tiña'duticu niwĩ: “¿Ñe'e bu'iri mũ'u ũsā ya di'tapu sājāti, ũsā me'ra a'mewějēsĩ'rĩti?” ni queti o'ócu niwĩ.

13 Amonita masā wioqu Jefté cũ quetiweredutigu o'ó'cārārē yu'ticu niwĩ: “Israe curuacjārā Egiptopu ní'cārā wījarā, dia Arnón me'ra nũ'cā, téé Jaboc, Jordá wāmetise maarĩ wa'tero nise di'tare ē'macārā niwā. Tojo weerā a'mewějēse marĩrō te di'tare yu'ure wiaya”, nicu niwĩ.

14 Tere tũ'ogu, Jefté āpērā queti wererārē amonita masā wioqure o'ócu niwĩ tja. 15 A'te quetire cūrē werenemoduticu niwĩ: “Jefté mũ'urē

a'tiro ni weredutiami: 'Israe curuacjārã moabita masã ye di'ta, tojo nicã amonita masã ye di'tare ã'maticãrã niwã. **16** Na Egiptopu ní'cãrã wjarã, yucu marĩrõpu wa'a, yu'rũacãrã niwã. Téé Maa sõ'arĩ maajopu yu'rũpẽ'a wa'a, be'ro Cadespu ejacãrã niwã. **17** Topu nĩrã, Israe curuacjārã edomita masã wioꝑure queti wererãrẽ o'ócãrã niwã. Cũrẽ a'tiro nicãrã niwã: “Ûsã mũsã ya di'tapu yu'rũtẽrĩwã'cãcã, 'Añurõsa'a' niña”. Edomita masã wioꝑu pe'e narẽ yu'rũtẽrĩcã uaticu niwĩ. Moabita masã wioꝑu quẽ'rãrẽ mejãrõta sãrĩcãrã niwã. Cũ quẽ'rã cũ ya di'tare narẽ yu'rũtẽrĩcã uaticu niwĩ. Tojo weerã Israe curuacjārã Cadespu tojacãrã niwã.

18 ” Be'ro na yucu marĩrõpu yu'rũtẽrĩ, Edom, Moab di'ta sumuto yu'rũa, Moab di'ta mujĩpũ mujãtiro pe'e eja, dia Arnón ape pã'rẽ pe'e tojaque'acãrã niwã. Dia Arnón me'rã Moab di'ta nu'cãcaro niwũ. Tojo weerã Moab di'ta pe'ere sãjãtĩcãrã niwã.

19 ” Be'ro tja Israe curuacjārã queti wererãrẽ Sehón, amorreo masã wioꝑu, Hesbón wãmetiri macãcjũ tiropu o'ócãrã niwã. Cũrẽ “Ûsã ya di'tapu wa'acã, mu'u ya di'tapu yu'rũtẽrĩwã'cãdutiya”, ni sãrĩcãrã niwã. **20** Sehón pe'e Israe curuacjārã tojo nisere ãjõpeoticu niwĩ. Tojo weegu narẽ cũ ya di'tapu yu'rũtẽrĩcã cã'mota'acu niwĩ. Cũ yarã surarare neocũu, Jahas tiropu tojaque'acã weecu niwĩ. Tojo wee Israe curuacjārã me'rã a'mewẽjẽcãrã niwã. **21** Be'ro Õ'acũ, Israe curuacjārã wioꝑu, narẽ Sehõrẽ, cũ yarãrẽ docaque'acã weecu niwĩ. Nipe'tise amorreo masã ya di'tare na ya di'ta tojacã weecãrã niwã. **22** Dia Arnón me'rã nu'cã, téé dia Jaboc na ye di'ta tojacaro niwũ. Tojo nicã, yucu marĩrõ me'rã téé dia Jordãpu niuocaro niwũ. **23** ¿Ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ amorreo masãrẽ cõ'awĩrõ'que di'tare, Israe curuacjãrãrẽ o'o'que di'tare ãsãrẽ cõ'asĩ'rĩti? **27** Yu'u mu'urẽ ña'arõ weetiapu. Mu'u pe'e ãsã me'rã a'mewẽjẽgũ a'tigu, yu'ure ña'arõ weegu wee'e. Õ'acũ, nipe'tirãrẽ besegu ¿noa ye di'ta nisari? nígũ, Israe curuacjãrãrẽ, amorreo masãrẽ queoro besegusami' ”, nicu niwĩ Jefté.

28 Cũ tojo nimicã, amonita masã wioꝑu Jefté ní'quere tu'osĩ'rĩticu niwĩ.

29 Be'ro Espĩritu Santu Jeftére sãjãacu niwĩ. Cũ tutuaro me'rã Jefté Galaacjārã ya di'ta, tojo nicã Manasés ya curuacjārã ya di'tare yu'rũtẽrĩcu niwĩ. Amonita masã ya di'tare sãjãgũ, Mizpa Galaad nĩrĩ macã me'rã yu'rũacu niwĩ.

32 Jefté amonita masã me'rã a'mewẽjẽgũ wa'acu niwĩ. Õ'acũ Jeftére narẽ docaque'acã weecu niwĩ. **33** Jefté pãjãrã cũrẽ ĩ'atu'tirã me'rã a'mewẽjẽcu niwĩ. Veinte macãrĩcjãrãrẽ Aroer me'rã, téé Minit, Abel-keramimpu docaque'acã weecu niwĩ. Tojo weerã Israe curuacjārã amonita masãrẽ na doca tojacã weecãrã niwã.

12 **7** Jefté seis cũ'marĩ Israe curuacjārã wioꝑu nicu niwĩ. Cũ wãrĩca be'ro Galaapu, cũ bajuãca macãpu cũrẽ yaacãrã niwã.

Sansón baja'que ni'i

13 1 Apaturi Israe curuacjãrã Ô'acũ i'orõpũ ña'arõ weecãrã niwã. Na tojo weecã i'agũ, Ô'acũ narẽ filisteo masãrẽ wiacu niwĩ. Tojo weerã cuarenta cũ'marĩ na dutise doca nicãrã niwã.

2 Ni'cũ mũũ Manoa wãmetigu Dan ya curuacjũ nicu niwĩ. Zoracjũ nicu niwĩ. Manoa nũmo põ'rãmarigõ nico niwõ. 3 Ô'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegu weronojõ upũsãjãñũ'cãf co tiro eta, a'tiro nicu niwĩ: “Mũ'ũ põ'rãmarigõ ni'i. Ni'cãrõacãrẽ nijĩpaco wa'a, ni'cũ põ'rãtigosa'a. 4 Ne vino, si'bio'quere si'rĩticã'ña. Tojo nicã Moisé ba'adutiti'quenojõrẽ ba'aticã'ña. 5 Mũ'ũ põ'rãtiacjũ ne poari seeno'ña marigũsami. Cũ bajuati dũporo Ô'acũ yagũ, Nazareo masũg cũuno'yutojagũsami. Cũ Israe curuacjãrã filisteo masãrẽ da'raco'te'cãrãrẽ yũ'rũweticã weenu'cãgũsami”, nicu niwĩ.

6 Cũ tojo nica be'ro Manoa nũmo marãpũ tiropũ wa'a, a'tiro ni wereco niwõ: “Ô'acũ o'ó'cũ yũ'ũ tiro etami. Ô'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegu weronojõ upũsãjãñũ'cã'cũ bajuami. ‘¿No'ocjũ niti mũ'ũ?’ ni sãrĩtiña'tiasũ. Cũ quẽ'rã cũ wãmerẽ weretiamĩ. 7 A'tiro niami: ‘Mũ'ũ nijĩpaco wa'a, ni'cũ põ'rãtigosa'a. Ni'cãcã me'rã ne vinorẽ, si'bio'quere si'rĩticã'ña. Moisé ba'adutiti'quenojõrẽ ba'aticã'ña. Cũ wĩ'magũ ne bajuac'cũ téé wẽrĩgũpũ Ô'acũ yagũ nazarero masũ nigũsami,’ niami”, ni wereco niwõ.

8 Co tojo nicã tũ'ogu, Manoa Ô'acũrẽ a'tiro ni sãrĩcũ niwĩ: “Ô'acũ, mũ'ũ ãsãrẽ o'ó'cũre apaturi ãsã tiropũ o'óya tja. Cũ wĩ'magũ bajuacjũre de'ro wee masõrãsari, ni werẽgũ a'tiatio”, nicu niwĩ.

9 Ô'acũ cũ sãrĩsere tũ'o, Manoa nũmo cãpũpũ nigõrẽ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegu weronojõ upũsãjãñũ'cã, apaturi core bajuacũ niwĩ. Co marãpũ Manoa pe'le co me'rã marĩcũ niwĩ. 10 Cũ bajuacã i'agõ, sojaro me'rã co marãpũre werẽgo wa'aco niwõ:

—Cãrũ yũ'ũ i'a'cũ apaturi bajuami tja, nico niwõ.

11 Co tojo nicã tũ'ogu, Manoa wã'cãñũ'cã, cũ nũmorẽ sirutuwa'cã, cũ tiropũ ejacu niwĩ.

—¿Mũ'ũta niti yũ'ũ nũmo me'rã ucũ'cũ? ni sãrĩtiña'cũ niwĩ.

—Ûũ, cũta ni'i, nicu niwĩ.

12 Cũ tojo nicã tũ'ogu, Manoa cũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mũ'ũ were'que queoro wa'acã, ¿ãsã de'ro wee wĩ'magũrẽ masõrãsari? ¿De'ro weerãsari cũ me'rã? ni sãrĩtiña'cũ niwĩ.

f13.3 Ì'aña Gn 16.7 docapũ oja'quere. g13.5 Nazareo masã nĩrõ, “Ô'acũ yarã cũuno'cãrã nima”, nisĩ'rĩrõ wee'e. Na Nazareo masã nĩrĩ curare vinorẽ, si'bio'quere ne si'rĩticãrã niwã. Na ye poarire seeticãrã niwã. Tojo nicã wẽrĩ'cãrã upũ tiropũ wa'aticãrã niwã. Nazareo masã sãjãrã, apeterore yoaticã tojo niseticũcãrã niwã. Apetero pe'ere na catiro põtõorõ tojo sãjã, yapaticãrã niwã.

13 Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cãrẽ wereco'tegũ weronojõ upũsãjãñũ'cã, cãrẽ a'tiro yu'ticu niwĩ:

—Mu'u nũmo nipe'tise yu'u core were'quere weeato. **14** Ne cãrõ u'seducaco, tojo nicã vino, si'bio'quere sĩ'rĩticã'to. Te u'sepaganojõ me'rã wee'que quẽ'rãrẽ ba'aticã'to. Tojo nicã Moisé ba'adutiti'quenojõrẽ ba'aticã'to. Nipe'tise yu'u core duti'quere weeato, nicũ niwĩ.

15 Be'ro Manoa cãrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Mu'u ãsã me'rã tojánĩña yujupũ. Mu'u ba'acã, ni'cũ cabracãrẽ wẽjẽ, do'arãtirã wee'e.

16 Cũ pe'e Manoarẽ yu'ticu niwĩ:

—Mũsã yu'ũre tojadutimicã, mũsã ba'asere ba'asome. Mejõ pe'e Õ'acũrẽ cabracãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeoya. Manoa cũ “Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cãrẽ wereco'tegũ weronojõ upũsãjãñũ'cãmi”, ni masĩticũ niwĩ.

17 Be'ro Manoa cãrẽ nicũ niwĩ:

—¿De'ro wãmetiti mu'u? Mu'u ãsãrẽ were'que queoro wa'acã ã'arã, ãpẽrã tu'oropũ mu'ũrẽ “Diacjũta wereapĩ”, nirãsa'a, nicũ niwĩ.

18 Cũ pe'e Manoarẽ yu'ticu niwĩ:

—¿De'ro weegũ yu'u wãmerẽ masĩsĩ'rĩti? Yu'u werecãma, mũsã tu'omarĩa wa'abosa'a, nicũ niwĩ.

19 Be'ro Manoa cabracãrẽ wẽjẽ, tojo nicã otese dũca perire mĩ, ãtã bu'ipũ ãjũamorõpeo, Õ'acũrẽ e'catipeocũ niwĩ. Manoa, cũ nũmo na ã'arĩ cura Õ'acũ na ã'ati'quenojõrẽ ã'ocũ niwĩ. **20** Pecame'e o'me mũjãarĩ cura Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cãrẽ wereco'tegũ weronojõ upũsãjãñũ'cã, o'me wa'teropũ mũjãa wa'acũ niwĩ. Tojo weecã ã'arã, Manoa, cũ nũmo di'tapũ paamu'rĩque'acãrã niwã. **21** Cũ narẽ apaturi bajuaticã, Manoa “Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cãrẽ wereco'tegũ weronojõ upũsãjãñũ'cãpĩ”, ni masĩcũ niwĩ.

22 Tojo weegũ cũ nũmorẽ nicũ niwĩ:

—Marĩ Õ'acũrẽ ã'apũ. Tojo weerã marĩ wẽrĩrãsa'a, nicũ niwĩ.

23 Cũ nũmo pe'e nico niwõ:

—Õ'acũ marĩrẽ wẽjẽsĩ'rĩgũ, a'te marĩ ãjũamorõpeo'quere, tojo nicã otese dũca peri marĩ o'o'quere ñe'etibopĩ. A'tere ã'otibopĩ. Tojo nicã, marĩrẽ a'tere weretibopĩ, nico niwõ.

24 Be'ro Manoa nũmo wĩ'magũrẽ põ'rãtigo, cãrẽ Sansón wãmeyeco niwõ. Wĩ'magũ bũcũacã, Õ'acũ cãrẽ añurõ weecũ niwĩ. **25** Siape'e me'rã bũcũa, ni'cã nũmũ Sansón Dan ya curuacjãrã ya di'tapũ nirĩ cura Espĩritu Santu cũpũre sãjãñũ'cãcũ niwĩ. Zora, Estaol wãmetise macãrĩ wa'teropũ tojo wa'acaro niwũ.

Sansón cũ omocã du'te'que ni'i

14 1 Ni'cã nũmũ Sansón Timnat wãmetiri macãpũ bu'acũ niwĩ. Topũ ni'cõ numio filisteo masõrẽ ã'acũ niwĩ. **2** Be'ro wi'ipũ dajagũ, cũ pacũsmũarẽ werecũ niwĩ:

—Timnapu ni'cō filisteo masōrē ī'apu. Yū'ure numisērībosarā wa'aya, nicu niwī.

3 Cū pacusumua cūrē yū'ticārā niwā:

—¿De'ro weegu mū'u sōjā filisteo masā, Ō'acūrē ējōpeotirā wa'teropure mū'u nūmo niacjore a'mati? ¿Marī Israe curuacjārā wa'teropure mū'u basucārā numia mū'u me'rā omocā dū'teacjo marīti? nicārā niwā.

Sansón pe'e pacusumuarē yū'ticu niwī:

—Core miirā wa'aya. Yū'u tū'sago niamo, nicu niwī.

4 Ō'acū filisteo masārē cō'agūti nígū, tojo weecu niwī. Cū pacusumua “A'te Ō'acū cū cūu'que nisa'a”, ni masīticārā niwā. Titapure filisteo masā Israe curuacjārārē dūticārā niwā. **5** Be'ro Sansón cū pacusumua me'rā Timnapu bu'acārā niwā. Na Timnat u'se wesepu ejari cura, wācūña marīrō yai wī'magū Sansón tiropu “Jii” pi'aticu niwī. **6** Espiritu Santu Sansōpūre sājāa, tutuase cūrē o'ocu niwī. Tojo weegu cū omocārī me'rā dia'cū yaire wējēgū, tūasurecā'cu niwī. Cabra wī'magūrē tūasurero weronojō tojo weecu niwī. Tojo weemigū, cū pacusumuarē cū wee'quere wereticu niwī. **7** Be'ro numio tiropu bu'a, co me'rā ucūcu niwī. Core tū'sayurūacu niwī.

8 Be'ro co me'rā omocā dū'tegutigu bu'agu, yai cū wējē'cure ma'a ojaropu ī'agū wa'acu niwī. Cū upūmejārōrē mumia yeebi'aque'a, na te co me'rā sñācā ī'acu niwī. **9** Tere mī, ne'rēbu'acu niwī. Cū pacusumuarē bocaejagu, narē ecacu niwī. Na quē'rā tere ne'rēcārā niwā. “Topu miapu” ni wereticu niwī.

10 Be'ro cū pacu cū macū nūmo niacjore ī'agū bu'acu niwī. Topu Sansón bosenuṁm weepeocu niwī. Na ma'mapjia omocā dū'teatji dūporo weewaronojō weecu niwī. **11** Filisteo masā cū ejacā ī'arā, cūrē ba'patiajārē treinta ṁmua o'ocārā niwā.

12 Sansón narē nicu niwī:

—Mūsārē nībocapesere werema. Siete nūmūrī bosenuṁm nise nūmūrī queoro mūsā nībocacā, yū'u mūsānucū ni'cārō su'tiro lino me'rā wéeca su'tiro, tojo nicā bosenuṁm sñāwūase su'tinojōrē o'oguti. **13** Mūsā nībocatarā pūrīcā, yū'ure treinta su'ti lino me'rā wee'que su'ti, tojo nicā ticuse bosenuṁm sñāwūase su'tinojōrē o'orāsa'a, nicu niwī.

Cū tojo nicā tū'orā, “Jaṁ, mū'u nībocasere ūsārē wereya”, nicārā niwā.

14 Be'ro narē werecu niwī:

“Ba'ayapi'cūpūre ba'ase wijasa'a.

Tutuagure i'pitise wijasa'a”, nicu niwī.

Itia nūmu na nībocamasīticārā niwā.

15 Ba'paritise wa'ari nūmūrē Sansón nūmo niacjore a'tiro nicārā niwā:

—Mū'u marāpu niacjore te nībocasere weredutiya. Mū'u wereticā, mū'urē, mū'u pacu acawererārē ūjūape'ocārāsa'a. ¿Ūsā yere yajasī'rīgō, ūsārē pijiatī? nicārā niwā.

16 Na tojo nicã tũ'ogo, Sansón nũmo cũ tiropũ wa'a, utigota, cũrẽ nico niwõ:

—Mũ'ũ yũ'ũre ƚawe'e. Ne yũ'ũre ma'iwe'e. Yũ'ũ acawererãrẽ níbcasere sãrĩtiña'cũ niarũ. Yũ'ũ pe'ere weretiarpũ, nico niwõ.

Sansón core yũ'ticũ niwĩ:

—Te níbcasere yũ'ũ pacũsumũa marĩcãrẽ weretiarpũ. ¿De'ro weegu mũ'ũ pe'ema werebosari? nicũ niwĩ.

17 Cũ wereti'que bu'iri ti semanarẽ utipe'ocã'co niwõ. Nitũori nũmũrẽ tũ'omĩ, caributi, core werecu niwĩ. Tere tũ'ogo, co acawererãrẽ wereturiaco niwõ. **18** Bosenũmũ nitũori nũmũ mujĩpũ sãjãrĩ cura, ti macãcjãrã ƚmũa Sansõrẽ nicãrã niwã:

“Mumiaco nemorõ i'pitise apeyerũa ba'ase marĩ'i.

Yai yũ'rũoro tutuagũ marĩmi”, nicãrã niwã.

Na tojo nicã tũ'ogu, Sansón narẽ yũ'ticũ niwĩ:

“Yago wecũo me'rã di'ta se'emorẽcũuwã'cãtirã, níbcasere masĩtibopã”,^h nicũ niwĩ.

19 Maata Espĩritu Santu tutuaro me'rã cũpũre sãjãacu niwĩ. Tojo weegu Sansón Ascalón wãmetiri macãpũ bu'acu niwĩ. Tocjãrã ƚmũa treintare wẽjẽ, na su'ti sãña'quere ã'macu niwĩ. Tere cũ níbcasere were'cãrãrẽ o'ocu niwĩ. Na me'rã pũrõ uagu, cũ pacũ ya wi'ipũ dajacu niwĩ. **20** Tere ĩ'agũ, Sansón mañecũ ní'cũ cũ macõrẽ na omocã dũ'tecã co'te'cũ pe'ere numisocu niwĩ.

Sansón filisteo masã me'rã a'mewẽjẽ'que ni'i

15 1 Yoáca be'ro trigo bũcũatu'ajari cura Sansón cũ nũmorẽ ĩ'agũ wa'agu, ni'cũ cabracãrẽ miacu niwĩ. Topũ ejagu, a'tiro ni wãcũcũ niwĩ: “Yũ'ũ nũmo ya tucũpũ sãjãagũti”, nicũ nimiwĩ. Co pacũ pe'e cũrẽ sãjãadutiticũ niwĩ.

2 A'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ a'tiro wãcũwũ. Yũ'ũ macõrẽ ne ƚatisami, nimiwũ. Tojo weegu mũ'ũ me'rãcjãrẽ core o'owũ. Co acabijo co yũ'rũoro añugõ nimo. Co pe'ere miaña, nicũ niwĩ.

3 Sansón cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Ni'cãrõacã pũrĩcãrẽ filisteo masãrẽ ña'arõ wéégũ, bu'iri moogũsa'a.

4 Tojo weegu cũ trescientos zorra, diayia weronojõ bajurãrẽ ñe'e, pũarẽrã na ye pĩcõrĩrẽ dũ'tecũucũ niwĩ. Te cũ dũ'te'caropũ ope tĩarĩ õ'ocu niwĩ. **5** Te tĩarĩrẽ sĩ'ayoo, filisteo masã na otese cũoropũ zorrare dũ'uo'ocu niwĩ. Nipe'tise trigo na tũ'rẽcũu'que mesãrĩ, ƚ'se weseri, olivo weseri ƚjũñe'epe'tia wa'acaro niwũ.

^h 14.18 “Yũ'ũ nũmorẽ sãrĩtiña'nũrũtirã pũrĩcã, níbcasere masĩtibopã”, nisĩ'rĩgũ, tojo nicũ niwĩ.

6 Filisteo masã tere ì'arã, “¿Noa tojo weepari?” ni, a'merĩ sërĩtiña'cãrã niwã. “Sansón, Timnacjũ buji tojo weecu niami. Cũ ñumorẽ cũ me'rãcjũrẽ o'o'que bu'iri tojo weecu niami”, ni wereno'cãrã niwã. Tere tũ'orã, filisteo masã core, co pacure ãjũacõ'acãrã niwã.

7 Be'ro Sansón narẽ nicu niwĩ:

—Musã tojo wee'que wapa yu'u musã me'rã tojo a'pepũrĩnu'cũgũsa'a. Téé musãrẽ a'méca be'ropu añugũsa'a, nicu niwĩ.

8 Uruu uatjĩagũ, na me'rã a'mewẽjẽ, pãjãrãrẽ wẽjẽcu niwĩ. Tojo weetu'ajanũ'cõ, ãtãgã Etam wãmeticja nirĩ tutipũ bu'a, topũ niseticu niwĩ.

Sansón burro uséca õ'a me'rã a'mewẽjẽgũ wa'a'que ni'i

9 Be'ro filisteo masã Judá di'tapũ majãa, topũ nerẽcãrã niwã. Téé Lehi pu'topũ tuustenu'cãcãrã niwã. **10** Judácjãrã narẽ sërĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã ãsã me'rã a'mewẽjẽrã a'tiati?

Na yu'ticãrã niwã:

—Ûsã Sansórẽ ñe'erã a'tirã weepũ. Ûsãrẽ cũ ña'arõ wee'caronojõta cũrẽ a'merãti, nicãrã niwã.

11 Tere tũ'orã, i'tiati mil umua Judácjãrã ãtãgã Etam wãmeticja nirĩ tutipũ bu'acãrã niwã. Sansórẽ a'tiro nicãrã niwã:

—¿Mu'u masĩweti? Filisteo masã marĩrẽ dutirã, marĩ nemorõ tutuarã nima. ¿De'ro weegu ãsãrẽ tojo weeati?

Narẽ yu'ticu niwĩ:

—Na yu'ure wee'caronojõta yu'u quẽ'rã mejãrõta weepũ.

12 Cũ tojo nicã tũ'orã, cũrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Filisteo masãrẽ wiarãtirã, mu'urẽ du'terã a'tirã weepũ.

Sansón narẽ yu'ticu niwĩ:

—Õ'acũ wãme me'rã wãmepeo, “Mu'urẽ wẽjẽsome”, niña, nicu niwĩ.

13 Cũ tojo nicã tũ'orã, “Jau”, nicãrã niwã. “Mejõ mu'urẽ du'te, filisteo masãrẽ wiarãti. Mu'urẽ wẽjẽsome”, nicãrã niwã. Tojo weerã pua da pũnu'mo dari, ma'ma dari me'rã cũrẽ du'tecãrã niwã. Du'te, cũrẽ ãtã tutipũ ní'cure miiwijaacãrã niwã.

14 Cũ Lehipũ ejari curare filisteo masã cũrẽ ì'arã, pũrõ e'catise me'rã caricũwã'cãticãrã niwã. Na tojo weecã, Espíritu Santu tutuaro me'rã cũpũre sãjãacu niwĩ. Cũpũre sãjãcã, cũrẽ du'te'que dari lino ãjũ'que ca'bise dari weronojõ wa'acaro niwũ. Tojo weero te dari surustedijacaro niwũ. **15** Be'ro burro uséca õ'a, bopoticureri õ'arẽ boca, ti õ'a me'rã mil umuarẽ wẽjẽcu niwĩ.

16 Be'ro Sansón nicu niwĩ:

“Burro uséca õ'a me'rã wẽjẽ, narẽ pua mesã seeneocũuarũ.

Burro uséca õ'a me'rã mil umuarẽ wẽjẽcã'pũ”, nicu niwĩ.

17 Cũ tojo níca be'ro ti ò'arē cõ'acã'cũ niwĩ. Cũ a'mewējē'carore Ramat-lehi' wāmeyecārã niwã.

18 Cũ a'mewējēca be'ro pūrõ acowuocũ niwĩ. Tojo weegu Õ'acūrē urutũ sērĩcũ niwĩ: “Yũ'ũ mu'urē da'racõ'tegũ ni'i. Mu'ũ yũ'ure filisteo masã me'rã a'mewējēcã, narē docaque'acã weearũ. ¿Ni'cãrõacãma acowuose me'rã wērĩgũsari? ¿Tojo nicã ã'rã mu'urē ējõpeotirã tiropũ wērĩgũsari?” nicũ niwĩ.

19 Cũ tojo nicã tu'ogu, Õ'acũ ni'cã cope aco wijacã weecũ niwĩ. Ti pe wijaserure Sansón aco sĩ'rĩcũ niwĩ. Sĩ'rĩtoja, mejãrõta tutuagu wa'acũ niwĩ tja. Tojo weero aco wijari pe En-hacore wāmeyeno'caro niwũ. Topũ Lehipũ aco wijari pe nidecoti'i yujupũ.

20 Filisteo masã na duticaterore Sansón veinte cũ'marĩ Israe curuacjãrãrē sũ'ori nisetĩcũ niwĩ.

Sansón Gaza wāmetiri macãpũ weeseti'que ni'i

16 1 Ni'cã nũmũ Sansón Gaza wāmetiri macãpũ wa'acũ niwĩ. Topũ ejagu, ni'cõ numio umuarē a'metãrãwapata'ari masõrē ĩ'acũ niwĩ. Be'ro co ya wĩ'ipũ co me'rã cãrĩgũ sãjãacũ niwĩ. 2 Gazacjãrã “Sansón ti macãpũ niarũ” nicã tu'ocãrã niwã. Tojo weerã ti macã sãjãrĩ sope pu'to cã'mota'anũ'cãeja, co'tebo'reacãrã niwã. “Bo'reacã cūrē wējērãti” nĩrã, ti ñamirē ne cūrē cariboticãrã niwã.

3 Sansón pe'e ñami deco wã'cã, ti macã cja sopere te botari me'rãta du'uamĩ, tere wua, ũrũgũ Hebró wāmetiri macã põtëorõ nicjũ bu'ipũ miacũ niwĩ.

Sansón, Dalila ye queti ni'i

4 Be'ropũ cũ ni'cõ numio Dalila wāmetigore uacũ niwĩ. Co e'sari pa ũrũpagũ deco nirĩ pa Sorec wāmetiri pa'tiropjõ nico niwõ. 5 Tere masĩrã, filisteo masã wiorã co tiropũ wa'acãrã niwã. Core a'tiro nicãrã niwã:

—Sansõrē “¿De'ro wee tocã'rõ tutuati?” nĩgõ, weesoose me'rã cūrē weredutiya. Tojo wee ũsã cūrē du'te, tutuaticã weemasĩrãsa'a. Mu'ũ tojo weecã, ũsãnu'cũ mu'urē niyeru pajiro o'orãti, nicãrã niwã.

6 Tojo weego Dalila Sansõrē a'tiro nico niwõ:

—Wereya yũ'ure. ¿De'ro weegu mu'ũ tocã'rõ tutuase cuoti? Mu'ũ tutuase moogũ wa'acã, ¿ñe'e me'rã mu'urē du'tebosari? ni sērĩtiña'co niwõ.

7 Sansón core yũ'ticũ niwĩ:

—Siete dari buacatjē nise dari, bopotise dari me'rã yũ'ure du'tecã, yũ'ũ tutuase pe'tirosa'a. Mejõ nigũ weronojõ tojagusa'a, nicũ niwĩ.

8 Cũ tojo nicã tu'orã, filisteo masã wiorã siete dari bopotise darire core miiticãrã niwã. Te dari me'rã Dalila Sansõrē du'teco niwõ. 9 Filisteo

ⁱ 15.17 Ramat-lehi nĩrõ, “Burro uséca ò'a bu'pa” nisĩ'rĩrõ wee'e.

masã wiorã ti tucũ bajutiroþu nicãrã niwã. Sansóré dũ'tetoja, cũrẽ a'tiro caricũco niwõ:

—¡Sansón, filisteo masã mũ'urẽ ñe'erã a'titojama! nico niwõ.

Co tojo nicã tũ'ogu, Sansón te darire yuta dare ñjũasurero weronojõ surecã'cu niwĩ. Tojo weerã filisteo masã de'ro wee cũ tutuati nisere masĩticãrã niwã.

10 Tojo wa'acã, Dalila Sansóré a'tiro nico niwõ:

—Yũ'ure bujicã'pã. Tojo nicã, yũ'ure nisoopu. Wereya. ¿Ñe'enojõ da me'rã mũ'urẽ dũ'tebosari, mũ'u sureticã? nico niwõ.

11 Sansón core yũ'ticu niwĩ:

—Pũnũ'mo dari ma'ma dari, dũ'teno'ña marĩse dari me'rã yũ'ure añurõ dũ'tecã, mejõ nigũ weronojõ tutuatigu tojagusa'a, nicu niwĩ.

12 Cũ tojo nicã tũ'ogo, Dalila ma'ma darire mii, cũrẽ dũ'teco niwõ. Dũ'tetoja, cũrẽ caricũco niwõ:

—¡Sansón, filisteo masã mũ'urẽ ñe'erã a'titojama!

Filisteo masã ti tucũ bajutiroþu nico'tecãrã niwã. Co tojo nicã tũ'ogu, Sansón yuta darire weronojõ te darire wejesurecu niwĩ.

13 Be'ro Dalila Sansóré a'tiro nico niwõ:

—Mũ'u yũ'ure bujicã'a, nisoodecotili yujupu. ¿De'ro weecã mũ'u tutuatigu tojagusari? Wereya, nico niwõ.

Cũ yũ'ticu niwĩ:

—Su'ti su'awuaropu yuta paasu'aro weronojõ ye poarire seepa'ta'que siete darire paasu'atjãgõ, dũ'tecũña. Mũ'u tojo weecã, yũ'u tutuatigu, mejõ nigũ weronojõ tojagusa'a, nicu niwĩ. **14** Tojo weego cũ cãrĩĩ cura Dalila cũ poarire siete dari seepa'ta'quere su'ti su'aropu su'a a'mesu'ocũuco niwõ. Tojo weetu'aja, tuturire di'tapu paabi'anũ'cõ, co su'a'que darire dũ'teñe'ecũuco niwõ.

Be'ro apaturi Sansóré caricũco niwõ:

—¡Sansón, filisteo masã mũ'urẽ ñe'erã a'titojama! nico niwõ. Cũ cãrĩ'cu nimigũ, wã'cã, cũrẽ seepa'ta'que dari dũ'tecũ'que tuturire wejedu'acu niwĩ.

15 Cũ tojo weecã, co nico niwõ:

—Mũ'u yũ'ure ñjõpeotigu, ¿de'ro weegu “Mũ'urẽ ma'li”, nimiti? I'tiati yũ'ure bujicã'gũ weepu. A'tiro wee tutua'a nisere ne werewe'e, nico niwõ.

16 Peje numĩrĩ cũrẽ tojo cariboco niwõ. **17** Tojo weegu caributicũmĩ, core queoro werepe'ocã'cu niwĩ:

—Yũ'u bajuase dũporo “Õ'acũ yagu nazareo cũuno'yutojagusami” nino'cu ni'ĩ. Nazareo nitjãgũ, ye poari ne ni'cãti seeno'ña marĩ'i. Ye poarire seecõ'acãma, yũ'u tutuase pe'tirosa'a. Mejõ nigũ weronojõ tutuatigu tojagusa'a, nicu niwĩ.

18 Dalila “Queoro werepe'ocã'mi” ni masĩgõ, filisteo masã wiorãrẽ queti o'óco niwõ. Tere tũ'orã, filisteo masã wiorã na “Mũ'urẽ o'orãti”

ní'que niyeru me'rã co ya wi'ipũ ejacãrã niwã. **19** Sansón cũ nũmo ya usó bu'ipũ dũpoa peo, cãrĩyũ'rũacu niwĩ. Cũ cãrĩyũ'rũcã ì'agõ, ni'cũrẽ cũ poarire siete seepa'ta'que darire seedutigo pijico niwõ. **20** Cũ seetojaca be'ro caricũco niwõ:

—j;Sansón, filisteo masã mũ'urẽ ñe'erã a'titojama! nico niwõ.

Sansón wã'cã, “Todũporo wee'caronojõ wa'arosa'a”, ni wãcũcu nimiwĩ. Õ'acũ cũrẽ wijaacã, ne masĩticũ niwĩ.

21 Be'ro filisteo masã cũrẽ ñe'le, cũ caperire oreweecã'cãrã niwã. Tojo weetoja, Gaza wãmetiri macãpũ cũrẽ miibu'acãrã niwã. Cõme dari me'rã dũ'tetjãrã, bu'iri da'reri wi'ipũ trigore ãrũaduticãrã niwã. **22** Siape'le me'rã cũ poari pĩ'rĩwijanũ'cãcaro niwũ tja.

Sansón cũ wẽrĩ'que ni'i

23 Be'ro filisteo masã wiorã na ãjõpeogũ Dagõrẽ ãjõpeori wi'ipũ nerẽcãrã niwã. Na cũrẽ wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeorãtirã, tojo nicã bosenũmũ weepeerãtirã, tojo weecãrã niwã. A'tiro basacãrã niwã:

“Marĩ ãjõpeogũ marĩrẽ ì'atu'tigũ Sansõrẽ marĩrẽ wiacu niami”.

24 Masã ti wi'ipũ nirã quẽ'rã na ãjõpeogũ Dagõrẽ a'tiro ni basapeocãrã niwã:

“Marĩ ãjõpeogũ marĩrẽ ì'atu'tigũ Sansõrẽ marĩrẽ wiacu niami.

Cũ marĩ ye trigo weserire ãjũa'cu, pãjãrã marĩ acawererãrẽ wẽjẽ'cure wiacu niami.”

25 Na pũrõ e'catitjãrã, a'tiro caricũcãrã niwã: “Sansõrẽ marĩ wa'teropũ miitia, cũrẽ bujicã'rã”, nicãrã niwã. Tojo weerã cũ bu'iri da'reri wi'ipũ ní'cure na nerẽrõpũ miiejacãrã niwã. Na tojo weecã ì'arã, masã cũrẽ bujicã'cãrã niwã. Ti wi'i na ãjõpeogũ Dagõrẽ ãjõpeori wi'i cjase tuuñe'ese tuturi deco cũrẽ nu'cũduticãrã niwã. **26** Tojo wéeca be'ro Sansón ma'mũ cũrẽ tũawã'cãgũrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ure a'ti wi'i tuuñe'ese tuturi wa'tero nũ'cõña, te tuturi pũ ñatuuwã'cãcã, nicũ niwĩ.

27 Ti wi'ipũre mũma, numia mu'muyũ'rũacãrã niwã. Nipe'tirã filisteo masã wiorã topũ nicãrã niwã. Tojo nicã ti wi'i bu'i opa sira nirõpũ ì'tiati mil masã Sansõrẽ bujicã'cã ì'adijocãrã niwã. **28** Tojo wa'ari cura Sansón Õ'acũrẽ a'tiro sãrĩcu niwĩ: “Yũ'ure wãcũña. Ni'cãti yũ'ure tutuase o'onemoña tja. Ye caperire filisteo masã orewee'que wapa a'megũtigũ wee'e”, nicũ niwĩ. **29** Sansón tojo sãrĩtoja, ti wi'i deco tuuñe'ese tuturi pũa tuturo wa'teropũ diacjũcamocã me'rã ni'cã tuturopũ, cũpecamocã me'rã ape tuturopũ ñatuunũ'cãejacu niwĩ. **30** Tojo weetoja, a'tiro caricũcu niwĩ: “j;Filisteo masã me'rã yũ'ure wẽrĩcã weeya!” nicũ niwĩ.

Be'ro nipe'tise cũ tutuase me'rã te tuturire tuunuadijocu niwĩ. Cũ tojo weecã, ti wi'i wiorã, tojo nicã nipe'tirã ti wi'ipũ ní'cãrã bu'ipũ doquepejacaro niwũ. Tojo weerã wẽrĩpe'tia wa'acãrã niwã. Tojo wee

Sansón cǔ wěĩrĩ nǔmǔrē cǔ catiri ǔmǔcore wějē'caro yǔ'rǔoro filisteo masǎrē wějēnemocǔ niwĩ.

31 Be'ro cǔ acabijirǎ, nipe'tirǎ cǔ pacǔ acawererǎ cǔ upǔre miirǎ wa'acǎrǎ niwǎ. Cǔ pacǔ Manoarē yááca tutipǔ Zora Estaol decopǔ cǔrē yaacǎrǎ niwǎ. Sansón veinte cǔ'marĩ Israe curuacjǎrǎrē sǔ'ori nisetiǔ niwĩ.

Rut

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrī “Rut” Israe curuacjārārē sū'ori nisetiri masā nícūcaterore wa'a'que cjase ni'i. Titare Israe curuacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējēse yu'rūacaro niwū. A'te Rut cjase tojo wa'ari curare Israe curuacjārā, moabita masā me'rā añurō niseticārā niwā.

Noemí, co marāpū, co pō'rā mma Israe curuacjārā nicārā niwā. Judá di'tapūre ba'ase marícā ī'arā, Moab di'tapū wa'acārā niwā. Be'ro co pō'rā mma tocjārā numia Rut, Orfa wāmetirārē nūmoticārā niwā. Na marāpūsmma wéríca be'ro Noemí co ya macā Belēpū dajatojaaco niwō. Rut co mañecōrē ma'igō, co me'rā ba'patiwā'cāco niwō. Topū eja, co mañecōrē weetamuco niwō. Co Belēpū da'ra niseti'cūco niwō. Be'ro Ō'acū Noemí acaweregū diacjū, peje sūogū Booz wāmetigure Rure marāpūticā weecu niwī. Na pārāmi macūpū wíogū Davi nicū niwī. Be'ropūta na pārāmi nituriagupū Jesucristo nimi majā.

Elimelec ni'cū pō'rā ye cjase ni'i

1 1-2 Israe curuacjārārē wiorā sū'ori nisetiri masā narē wejepeocaterore ti di'tapūre acoro pejatiyucā, upūtu ujnaboase nicaro niwū. Tojo weegu titare ni'cū Belēcjū Judá ya curuacjū Elimelec wāmetigū “Marī Moab di'tapū yoaticā nisetirā wa'arā”, nicū niwī. Cū nūmo Noemí, cū pō'rā mma Mahlón, Quelión me'rā wa'acu niwī. Na efrateo masā Belēcjārā nicārā niwā. Moapū eta, topū niseticārā niwā.

3 Topū na nirī cura Elimelec, Noemí marāpū, wērīwe'o wa'acu niwī. Co ni'cōta co pō'rā pūarā me'rā tojaco niwō. **4** Be'ro na pūarāpūta moabita masā numiarē nūmoticārā niwā. Ni'cō Orfa, apego Rut wāmeticārā niwā. Topūre diez cū'marī nisetica be'ro **5** Mahlón, Quelión na quē'rā wērīa wa'acārā niwā. Tojo weego Noemí wapewio, pō'rāmarīgō ni'cōta tojaco niwō.

Noemí, Rut na Belēpū wa'a'que ni'i

6 Be'ro Noemí Moapū nirī curare Ō'acū cū yarā masā Israe curuacjārārē weetamuserē tū'oco niwō. Narē weetamugū, na otese añurō pī'rī dūcaticā wee'quere tū'oco niwō. **7** Tere tū'oco niyugo, “Apaturi Judá di'tapū dajatojaagoti tja”, ni wācūco niwō. Tojo weego co pō'rā nūmosānumia ní'cārā me'rā na ní'caropū wija, Judá tiro wa'ari ma'apū wa'arā weecārā niwā.

8 Ma'apū wa'ago, Noemí na numiarē a'tiro nico niwō:

—Mūsā pacosānumia tiropu dajatojaaya. Mūsā yu'ure, yu'u pō'rā umuarē añurō wee'caronjōta Ō'acū mūsārē añurō weeato. **9** Tojo nicā, cū mūsārē tocjārārē apaturi marāputi, e'cati nime'rīcā weeato, nico niwō.

Tojo nitojanu'cō, Noemí narē we'eritigo, mi'mico niwō. Na pe'e uputu uticārā niwā. **10** Utirā, a'tiro nicārā niwā:

—Niwe'e. Ūsā quē'rā mu'u me'rāta mu'u ya di'tapu dajatojaarāti, nicārā niwā.

11 Noemí pe'e narē ninemoco niwō tja:

—Yu'u pō'rā numosānumia ní'cārā, mūsā ye wi'seripu tojaarāsa'a.

¿De'ro weejā yu'u me'rā wa'asī'rīti? Yu'u mūsārē nuorēdutigo, pō'rātinemosome. **12** Wa'arāsa'a. Mūsā ye wi'seripu dajatojaaya. Yu'u bucuo ni'i. Apaturi marāputimasītisa'a. Ni'cācā ñami yu'u marāputi, umuarē pō'rāticāma, **13** ¿na bucuari curare yoacā co'tebosari? ¿Apērārē nuorētimirā, narē co'tebosari? Niwe'e, yu'u pō'rā numosānumia, a'tenojōrē tojo weeticārōua'a. Ō'acū yu'ure uputu pi'eticā weemi. Mūsā pi'eticā ī'agō, nemorō ña'arō tu'oña'bosa'a.

14 Tere tu'orā, apaturi pūrō uticārā niwā. Be'ro Orfa co mañecōrē we'eritigo, core mi'mico niwō. Tojo weetoja, dajatojaa wa'aco niwō. Rut pe'e wa'asī'rītigo, co mañecō me'rā tojaco niwō. **15** Co tojo weecā ī'agō, Noemí core a'tiro nico niwō:

—Ī'aña. Mu'u pe'su ní'co co acawererā tiro, co ējōpeorā tiropu dajatojaago weemo. Co me'rāta mu'u quē'rā dajatojaagosa'a.

16 Rut pe'e a'tiro ni yu'tico niwō:

—Yu'ure “Tojaagosa'a”, niticā'ña. Yu'ure mu'u me'rā wa'adutiya. Mu'u no'o wa'aro wa'agoti. Mu'u no'o macārītiro mejārōta macārītigos'a. Mu'umasā, yarā masā nirāsama. Mu'u wiogu Ō'acū yu'u wiogu nigūsami. **17** No'o mu'u wērī yaano'rō, yu'u quē'rā wērīgōti. Toputa yu'u quē'rārē yaarāsama. Yu'u “Tojo weegoti” ní'quere weeticāma, Ō'acū yu'ure bu'iri da'reato. Wérīgōpu mu'urē cō'agōti, nico niwō Rut.

18 Co tojo ba'pati yapatisī'rīcā ī'agō, Noemí core “Yu'u me'rā wa'aticā'ña” ninemotico niwō majā.

19 Tojo weerā na puarāputa wa'a, téé Belēpu etacārā niwā. Belēpu sājācā, nipe'tirā ti macācjarā numia ī'amarīa, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿Sico Noemí mejēta nitiba? nicārā niwā.

20 Co pe'e: “Yu'ure Noemí^a pisuticā'ña majā. Yu'ure Mara^b pisuya majā. Ō'acū tutuayurunu'cāgū yu'ure ña'arō tojacā weemi. **21** A'ti macārē wijago, peje cuomiwū. Ni'cārōacāma ne apeyenojōacā moogō Ō'acū yu'ure miitojātiami. Ō'acū tutuayurunu'cāgū ‘Bu'iri cuomo’ nīgū, yu'ure pi'eticā weemi. Tojo weerā yu'ure Noemí pisuticā'ña”, nico niwō.

^a 1.20 Noemí “elcatigo” nisī'rīrō wee'e. ^b 1.20 Mara “bujawetigo, tu'satigo” nisī'rīrō wee'e.

22 A'tiro wee Noemí Moarḡ ní'co co macũ nũmo ní'co Rut, moabita masõ me'rã dajaco niwõ. Na Belẽḡ etácatere masã na ote'que cebadare tũ'rẽnũ'cãrĩ cura nicaro niwũ.

Rut Booz ya wesepũ da'ra'que ni'i

2 **1** Noemí co marãḡ Elimelec ní'cu mijĩ Booz wãmetigũre acaweregũtico niwõ. Cũ peje cũogũ, aũgũ nino'gũwioro nicũ niwĩ.

2 Ni'cã nũmũ Rut Noemírẽ a'tiro nico niwõ:

—Yũ'ure cãpũḡ na ote'caroḡ wa'acã weeya. Apetero weegũ ni'cũ te põ'rãrĩ dũteri masũ yũ'ure aũurõ wéégũ, cũ be'ro cebada dũtestedijosere “Mũ'u seesirutucã aũurõsa'a”, nibosami.

Co mañecõ pe'e: “Jaũ, yũ'u macũ nũmo ní'co, wa'agosa'a”, ni yũ'tico niwõ.

3 Tojo weego Rut na dũteropũ wa'a, cebada dũterã be'ro te põ'rãrĩrẽ seesirutugo wa'aco niwõ. Core aũurõ wa'acaro niwũ. To ote'caro Booz, Elimelec ya curuacjũ yaro nicaro niwũ. **4** Co tojo da'rari cura Booz, Belẽḡ ní'cu ejacu niwĩ. Cebada da'rarãrẽ aũuduticu niwĩ:

—Õ'acũ mũsã me'rã niato, nicũ niwĩ.

Na pe'e quẽ'rã “Õ'acũ mũ'urẽ aũurõ weeato”, ni yũ'ticãrã niwã.

5 Be'ro Booz, Rure ã'agũ, cũ yarã da'rarã wioğũre sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Sico nu'mio noa acawerego niti? nicũ niwĩ.

6 Da'rari masã wioğũ cãrẽ yũ'ticu niwĩ:

—Co moabita masõ nimo. Ti di'tapũ ní'co Noemí me'rã a'tico niamo, nicũ niwĩ. **7** Co yũ'ure, “¿Yũ'u cebada dũterã be'ro na dũtestedijosere seesirutucã aũusari?” ni sãrĩamo. Co bo'reacã a'ti'co da'rana'iamo. Ni'cãrõcãpũta soori u'tupũ cãrõ soogo a'tiamo, ni yũ'ticu niwĩ.

8 Tere tũ'ogũ, Booz Rure a'tiro nicũ niwĩ:

—Acawerego, yũ'u ucũsere aũurõ tũ'oya. ãpẽrã na ote'que nirõḡ otese dũca põ'rãrĩrẽ seego wa'aticã'ña. Yũ'ure da'racõ'terã numia me'rã tojayá. **9** No'o dũterã na da'rarore ã'agõ, numiarẽ sirutuya. Yũ'ure da'racõ'terã ũmũarẽ mũ'urẽ “Cariboticã'ña”, nitojapũ. Mũ'u acowũogo, te sã'rĩsepaa dujise tiro wa'a, na aco waa'quere sã'rĩña, nicũ niwĩ.

10 Tere tũ'ogo, Rut co ãjõpeosere ã'ogõ, paamu'rĩque'aco niwõ. Be'ro Boore sãrĩtiña'co niwõ:

—¿De'ro weegũ yũ'u aperocjõ nimicã, yũ'ure tocã'rõ aũurõ weeti?

11 Core yũ'ticu niwĩ:

—Mũ'u marãḡ wẽrĩca be'ro mũ'u mañecõrẽ aũurõ weesetisere tũ'ope'ocã'ḡ. Tojo nicã mũ'u pacũũmũarẽ, mũ'u ya di'tare du'ucũu, a'to mũ'u todũporo masĩti'cãrã tiropũ, macãrĩ a'tico niapũ. **12** Õ'acũ mũ'u tojo wee'quere wapayeatõ. Mũ'u Õ'acũ, Israe curuacjãrã ãjõpeogũ cũ co'tesere a'magõ a'tiapã. Cũta mũ'urẽ aũurõ weeato, nicũ niwĩ.

13 Cãrẽ yũ'tico niwõ:

—Mũ'u yũ'ure añurõ weearũ. Mũ'u ucũse yũ'ure wãcũtutuacã wee'e. Mũ'urẽ da'racõ'terã numia weronojõ nitimicã, yũ'ure añurõ ma'ise me'rã ucũ'u.

14 Ba'aritero ejacã, Booz Rure pijicũ niwĩ: “A'to a'tia. Pãrẽ cã'rõ míi, na yosoba'asere yosoba'aya.”

Rut da'rari masã tiropũ ejanujãco niwõ. Booz core cebada peri pũ'o'que perire ba'adutigu o'ocũ niwĩ. Co tere ba'a, co ba'asĩ'rĩrõ põtëorõ ba'aco niwõ. Ba'ase core o'o'que dũ'sacã'caro niwũ. **15** Be'ro co apaturi cebada perire seego wa'áca be'ro Booz cũrẽ da'racõ'teri masãrẽ a'tiro duticũ niwĩ:

—Co cebada dotori wa'teropũ te põ'rãrĩrẽ seecã quẽ'rãrẽ, ne core cã'mota'aticã'ña. **16** Mejõ pe'e apeye no'o musã ñe'ese dotoripũreta core seedutirã, cũuña. Core ne tu'titicã'ña, nicũ niwĩ.

17 Tojo weego Rut, Booz ya cãpũpũ cebadare seena'itõ'o'que'a wa'aco niwõ. Be'ro co see'quere su'tiweeco niwõ. Te veinte kilo wa'tero nucũcaro niwũ. **18** Be'ro co su'tiwee'que perire wua, macãpũ dajatojaaco niwõ. Tere co mañecõrẽ ì'oco niwõ. Tojo nicã, co ba'adu'a'quere Noemirẽ o'oco niwõ.

19 Noemí core sërĩtiña'co niwõ:

—¿Ni'cãcãrẽ no'opũ da'rati? ¿No'opũ te pejere ticuse seeati? Mũ'urẽ tojo weetamu'cũre añurõ wa'ato, nico niwõ.

Rut co mañecõrẽ wereco niwõ:

—Yũ'u Booz wãmetigu me'rã da'rapũ, nico niwõ.

20 Noemí core yũ'tico niwõ:

—Õ'acũ cũrẽ añurõ weeato. Õ'acũ todũporo wẽrĩ'cãrãrẽ pajaña'caronojõta ni'cãrõacã catirã me'rã quẽ'rãrẽ añurõ pajaña'a weetamunu'cũapĩ. Booz marĩ acaweregũ waro nimi. Tojo weegũ marĩrẽ añurõ co'temasĩmi.

21 Rut pe'e apeye werenemoco niwõ:

—Cũ yũ'ure cũrẽ da'racõ'terã numia me'rã da'radutiami. Téé cebadare seepe'ocãpũ da'radu'udutiami.

22 Co tojo nicã tu'ogo, Noemí Rure a'tiro yũ'tico niwõ:

—Cũrẽ da'racõ'terã numia me'rã mũ'urẽ tojacã añu nitũ'sa'a. ãpẽrã ye weseripũ seego wa'aticã'ña. ãpẽrã mũ'urẽ caribobosama, nico niwõ.

23 Tojo wee Rut, Boore da'racõ'terã numia me'rã te põ'rãrĩrẽ seego wa'aco niwõ tja. Téé trigo põ'rãrĩrẽ, tojo nicã cebada põ'rãrĩrẽ tũ'rẽpe'ocãpũ da'ratũoco niwõ. Co topũ da'rase nũmũrĩrẽ co mañecõ me'rã nisetico niwõ.

Booz cũ weetamu'que ni'i

3 **1** Ni'cã nũmũ Noemí Rure a'tiro nico niwõ:

—Ni'cũ mũ'u marãpũ niacjũre a'mabosagoti. Cũ mũ'urẽ añurõ e'cati nisetiã weegũsami. **2** Mũ'u masĩsa'a. Booz marĩ acaweregũ nimi.

Mu'u cūrē da'raco'terā numia me'rā da'raco niarū. Ni'cācā ñami cārūrū cū trigo, cebada perire su'tiweegu wa'agusami.

3 Mu'u a'tiro weeya. U'aya. Mu'u upure u'mutise me'rā wa're, mu'u yaro su'tiro añurō niyū'rūnū'cārōrē sāñaña. Tu'ajanū'cō, cū su'tiweeropū wa'aya. Mejō cū ba'a, sī'rī tu'ajati dūporo mu'urē ī'acā weeticāña.

4 Cū no'o cārīatjore añurō ī'awe'oya. Be'ro cū tiro wa'a, cū dū'pocārī oma'carore pāaña.^c Topū cūñaña. Be'ro cū basu mu'u weeatjere weregusami, nico niwō.

5 Rut core yu'tico niwō:

—Nipe'tise mu'u ní'caronojōta weegoti, nico niwō.

6 Tojo weego Rut na su'tiweeropū wa'a, nipe'tise co mañecō duti'caronojōta weeco niwō.

7 Booz ba'a, sī'rī, añurō e'catigū nicū niwī. Tojo wéeca be'ro na su'tiwéeca mesā tiro cārīgū ejaque'acu niwī. Be'ro Rut di'tamarīrōacā wa'a, cū dū'pocārī omāca caserore pāa, topū ejaque'a, cūñaco niwō.

8 Ñami deco u'cūamajā wā'cā, majāmique'amigū, ni'cō numio cū dū'pocārī tiro cūñacā ī'amarīacu niwī.

9 Booz core “¿Noa niti mu'u?” ni sērītiña'cu niwī.

—Yu'u Rut, mejō nigō ni'i. Mu'u yu'u acaweregū diácjū, yu'ure co'tegūnojō ni'i. Tojo weego mu'u yu'ure nūmoticā uasa'a, nico niwō.

10 Booz core yu'ticu niwī:

—Ō'acū mu'urē añurō weeato. Mu'u marāpū mijī wérīca be'rore mu'u mañecōrē añurō weesetiapū. Mu'u ni'cārōacā yu'ure sērīse pe'e mu'u mañecōrē weese nemorō añu'u. Mu'u apī yu'u nemorō ma'murē a'maboapā. No'o peje cūogūnojōrē o pajasecūogūnojōrē a'maboapā. Tojo weetiapā. **11** Ne uiticāña. Nipe'tirā yá macācārā mu'u numio queoro weesetisere masīpe'titojama. Tojo weegu yu'u nipe'tise mu'u sērīsere weeguti. **12** Diácjūta yu'u mu'u acaweregū waro, mu'urē co'tegūnojō ni'i, nígū pe'e. Tojo nimicā, apī yu'u nemorō mu'u acaweregū waro nimi. **13** A'ti ñamirē a'topūta tojánīña. Ñamiacā cū mu'u acaweregū nisetisere queoro weecā, añurōsa'a. Cū mu'urē nūmotigusami. Cū weeticāma, Ō'acū tu'oropū “Yu'u mu'urē nūmotiguti”, nigūti. Ni'cārōacārē a'topūta cārībo'retō'oña.

14 Tojo weego ti ñamirē Rut Booz dū'pocārī tiropū cārīco niwō. Booz a'tiro ucūtojacū niwī: “Numio a'to cebada su'tiweeropū a'ticā, ne ni'cū masīticā'to”. Tojo weego ape nūmū pe'ere ñamiña'cūrō bo'reque'ati dūporo wā'cāco niwō.

15 Booz core a'tiro nicū niwī:

—Mu'u bu'icjārō su'tiro sāñarōrē tuwee, añurō sēeo cūoya. Co ti caserore tojo cūonu'cūrī cura Booz pe'e veinte kilos cebadare órésācu

^c 3.4 Cū dū'pocārī oma'carore pāagō, cū co'tesere sērīgō weeco niwō.

niwĩ. Be'ro core wuadutigũ miipeocu niwĩ. Co te me'rã macãpũ pi'aco niwõ.

16 Rut co mañecõ tiropũ etacã, core a'tiro sērĩtiña'co niwõ:

—Yũ'ũ macũ nũmo ní'co, mũ'ũrẽ añurõ wa'amiatito?

Rut core nipe'tise Booz añurõ weetamu'quere wereco niwõ. **17** Apeye quẽ'rãrẽ werenemoco niwõ:

—A'te peje cebada yũ'ũre o'oami. Yũ'ũre a'tiro niami: “Mũ'ũ mañecõ tiropũre apeyenojõ moogõ dajaticã'ña”, niami, ni wereco niwõ.

18 Tere tũ'ogo, Noemí core nico niwõ:

—Co'teniña yujupũ. De'ro wa'aro wa'arosa'a. Cũ ni'cãcãrẽ tere apotu'ajanũ'cõgũpũ, soogũsami, nico niwõ.

Booz Rure nũmoti'que ni'i

4 1 Be'ro Booz ti macã sãjãrĩ sope pũ'topũ wa'a, dujicũ niwĩ. Topũ masã nerẽwũacãrã niwã. Cũ topũ dujiri curare Booz Rure “Apĩ mũsã acaweregũ waro mũsãrẽ co'teacjũ nisami” ní'cũ yũ'rũacu niwĩ.

Booz cũrẽ ĩ'agũ, “A'to dujigũ a'tia”, nicũ niwĩ. Cũ tojo nicã tũ'ogu, cũ tiro wa'a, ejanujãcũ niwĩ. **2** Be'ro Booz diez bũcũrã wiorãrẽ, ti macãcãrãrẽ pijio, dujiduticũ niwĩ. Na dujica be'ro Booz cũ acaweregũre a'tiro nicũ niwĩ:

3—Noemí Moab di'tapũ ní'co dajamo. Co marĩ acaweregũ Elimelec mijĩ ya di'ta níca di'tare duasĩ'rĩgõ weeamo. **4** Tere masĩdutigũ, mũ'ũrẽ were'e. Mũ'ũ ti di'tare duusĩ'rĩgũ, ã'rã bũcũrã, ãpẽrã a'to dujirã tũ'oro “Duugũti”, niña. Mũ'ũta Elimelec acaweregũ waro ni'i. Tojo weegũ ti di'tare duumasĩ'i. Mũ'ũ duusĩ'rĩtigũ, yũ'ũre wereya. Mũ'ũ ti di'tare duumũ'tãmasĩ'i. Mũ'ũ be'rocjũ yũ'ũta ni'i, nicũ niwĩ Booz.

Tojo nicã tũ'ogu, Booz acaweregũ pe'e: “Ti di'tare duugũti”, ni yũ'ticũ niwĩ.

5 Booz cũrẽ apeyere werecasanũ'cõcũ niwĩ:

—Mũ'ũ Noemí ya di'tare dúúgũ pũrĩcã, Rut quẽ'rãrẽ nũmotigũsa'a. Co moabita masõ wapewio nimo. Mũ'ũ tojo weecã, co me'rã mũsã macũtigũre, ti di'ta wẽrĩ'cũ mijĩ Mahlórẽ wãmepeosirutuno'rõsa'a.

6 Tere tũ'ogu, Booz acaweregũ yũ'ticũ niwĩ:

—Tojo nicãma, ti di'tare duumasĩtisa'a. Be'ropũ yũ'ũ põ'rãrẽ cũuatje to wa'atibosa'a. Mũ'ũ duusĩ'rĩgũ, duuya. Yũ'ũ duumasĩtisa'a, nicũ niwĩ.

7 Titapũre Israe curuacãrã tiropũre a'tiro weesetise nicaro niwũ. Nĩ'cũ di'tare duagũ o o'oyũ'rũogũ, di'ta cũogũ cũ ya sapatũre tuwee, apĩ duugũre o'oturiamũjãcũ niwĩ. Na duusere, duasere ĩ'orã, tojo weecãrã niwã. **8** Na weeseti'caronojõta wéegũ, Booz acaweregũ cũ ya sapatũre tuwee, Boore o'ocu niwĩ. Be'ro cũrẽ nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ pe'e duuya.

9 Cũ tojo nicã tũ'ogu, bũcũrãrẽ, ãpẽrã topũ dujirãrẽ Booz a'tiro nicũ niwĩ:

—Musã tũ'oro ni'cãcã yũ'ũ Noemírẽ co marãpu mijĩ Elimelec, cũ põ'rã Quelión, Mahlón ye di'tare duugu wee'e. **10** Tojo nicã Rut moabita masõ, Mahlón mijĩ nũmo ní'co quẽ'rãrẽ nũmotiguti. Tojo weecã, co marãpu wẽrĩ'cũ mijĩ wãme ninu'cũcã'rõsa'a. Cũ wãmerẽ cũ acawererã wa'teropure, tojo nicã ti macãpure ne acobojosome. Ni'cãcã musã ũsã tojo wee'quere i'apũ. Be'ropure “Tojota queoro weewã”, nímasĩrãsa'a, nicũ niwĩ.

11 Bũcurã, nipe'tirã ãpẽrã topũ nirã a'tiro yũ'ticãrã niwã:

—Ûũ, ũsã musã wee'quere queorota tũ'oapũ. Õ'acũ mũ'ũ nũmo mũ'ũ ya wi'ipũ miisãjãacjore pãjãrã põ'rãticã weeato. Raquel, tojo nicã Lea weronjõ niato. Marĩ Israe curuacjãrã na numia pãrãmerã nisirutudijatirã ni'i.

Efratapure tocjãrãrẽ wiopesase me'rã i'ano'gũ niña. Belẽpure masũ bajuyoagu niña. **12** Õ'acũ mũ'ũrẽ co me'rã pãjãrã põ'rãticã weeato. Mũ'ũ põ'rã pãjãrã waro masãputiatio. Tamar, Judá na macũ Fares wa'a'caronjõ wa'ato.

13 Booz cũ ní'caronjõta, Rure cũ ya wi'ipũ miaa, core nũmoticũ niwĩ. Be'ro co me'rã nicã, Õ'acũ core nijipaco wa'acã weecũ niwĩ. Tojo wee ni'cũ põ'rãtico niwõ. **14** Tojo wa'acã i'arã, Belécjãrã numia Noemírẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Õ'acũrẽ “Añuyũ'rũami”, ni e'catipeorã. Ni'cãcã mũ'ũrẽ pãrãmiticã weeami. Cũrẽ mũ'ũrẽ co'tedutigũ o'oami. Israe curuacjãrã cũrẽ añurõ ucũyũ'rũnũ'cãto. **15** Cũ mũ'ũ pãrãmi mũ'ũrẽ wãcũtutuacã weegũsami. Mũ'ũ bũcũo nirĩ curare mũ'ũrẽ co'tegũsami. Mũ'ũ macũ nũmo ní'co cũrẽ põ'rãtiamõ. Co mũ'ũrẽ upũtũ waro ma'imo. Mũ'ũ siete põ'rãtibõ'caro nemorõ wapatimo, nicãrã niwã.

16 Be'ro Noemí wĩ'magũrẽ wũamii, cũrẽ i'anũrũ, co'te masõco niwõ.

17 Numia co ya wi'i pũ'tocjãrã a'tiro nicãrã niwã:

—Ni'cãrõacãrẽ Noemí ni'cũ wĩ'magũ pãrãmitimo, nicãrã niwã.

Cũrẽ Obed wãme õ'ocãrã niwã. Be'ropure cũ Isai pacũ nicũ niwĩ. Isai pe'e Davi pacũ nicũ niwĩ.

Davi ñecũsumũa wãme ni'i

18 A'ticũrã Fares pãrãmerã nisirutudijãrã nicãrã niwã:

Fares Hezrón pacũ nicũ niwĩ.

19 Hezrón Ram pacũ nicũ niwĩ. Ram Aminadab pacũ nicũ niwĩ.

20 Aminadab Naasón pacũ nicũ niwĩ. Nahasón Salmón pacũ nicũ niwĩ.

21 Salmón Booz pacũ nicũ niwĩ. Booz Obed pacũ nicũ niwĩ.

22 Obed Isai pacũ nicũ niwĩ. Isai Davi pacũ nicũ niwĩ.

Ester

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Ester wāmetiri pūrī Persia di'tapu core wa'a'quere, co weeseticū'quere were'e. Ti di'ta wiogu waro Asuero wāmetigu cū nūmorē cō'āca be'ro Ester core dūcayuco niwō.

Tojo wa'āca be'ro co mūgū Mardoqueo pūarā surara wiorā Asuerore wējēsī'rīcā tū'ogu, Estere werecu niwī. Co pe'e wiogupūre wereturiaco niwō. Mardoqueo, Ester judío masā nicārā niwā. Tojo wa'āca be'ro Asuero Amārē cū docacjū wiogu sōrōcu niwī. Amán judío masārē wējēsī'rīcūcu niwī. Tojo weegu cū wiogu dutiro me'rā nipe'tirā judío masā Persiapū nirārē wējēatjere aposu niwī. Mardoqueo tere tū'ogu, Estere “Te cjasere wiogu me'rā ucūbosago wa'aya”, nicu niwī. Wiogu me'rā co ucūca be'ro, co acawererā judío masārē yū'rūweticā weeco niwō. Tojo weegu wiogu judío masārē wējērōnojō o'ogu, Amán pe'ere wējēduticu niwī.

A'tiro wee judío masā yū'rūweticūcārā niwā.

Ester nirī pūrī dasea ye me'rā quetiwerero weronjō ojano'caro niwū. Nipe'tise versicolori ojano'ña marīcaro niwū. “Apeye yū'rūoro ni'i” nise pe'e pejeti ucūse ūseri me'rā ojano'caro niwū.

Wiogu Asuero cū bosenuṁṁ wee'que ni'i

(Est 1.1-22)

1 A'te queti wiogu Asuero wāmetigu peje waro ciento veintisiete di'ta cū dutise cūori cura tojo wa'acaro niwū. Te di'ta India wāmetiropū me'rā nū'cā, téé Etiopía wāmetiropū nituocarō niwū. Cū pe'e Susa wāmetiri macāpū nibutiacu niwī. Tojo weerā surara ti macārē añurō co'temūjācārā niwā.

Asuero i'tia cū'ma cū wiogu sājāca be'ro cū me'rā da'rarārē, cūrē weetamurārē, nipe'tirā wiorārē da'ratamurārē bosenuṁṁ sū'ori weepeocu niwī. Tojo nicā Persiacjārā surara wiorārē, Medocjārā surara wiorārē, nipe'tiro cū dutise di'tacjārā wiorārē sū'ori tojo weecu niwī. Na topū nise nūmūrīrē cū wiogu cūosere añubutiase nipe'tisere i'ocu niwī narē. Ti bosenuṁṁ wēerā, seis mujīpūrī bosenuṁṁticārā niwā. Ti bosenuṁṁ yapare wiogu Asuero cū wiogu nirī wi'i wijaaropū ni'cā semana bosenuṁṁ sū'ori weenemopeocu niwī. Nipe'tirā Susa wāmetiri macāpū nirā wiorā, tojo nicā mejō nirāpūta ti bosenuṁṁrē pijiono'cārā niwā.

Wiogu nūmo Vasti pe'e quē'rā wiogu Asuero ya wi'ipū na pijio'cārā nūmosānumiarē sū'ori ba'aco niwō.

Siete nūmūrī wiogu bosenuṁṁ nirī nūmū majā wiogu ū'seducaco vino sī'rītjāgū e'caticu niwī. Tojo weeri curare siete ṁṁṁ cūrē da'ratamurā

cũ “Añurõ weema” ni, cũ ì'arārē pijicu niwĩ. Na Mehumán, Bizta, Harbona, Bigta, Abagta, Zetar, Carcas wāmeticārã niwã. Narē a'tiro nicu niwĩ:

“Yũ'ũ nũmo, wiogo Vastire yũ'ũ tiropũ pijiwã'cãtia. Co wiogo dũpoapũ pesari be'tore pesawã'cãtiato”, nicu niwĩ. Co añugõ wiogo nisere masã, tojo nicã wiorã ì'amarĩato nĩgũ, core pijiocu niwĩ. Diacjũta co añugõ nico niwõ. Co pe'e wiogu sõ'onil'cārã cũ “Añurõ weerá nima” ni, cũ pijidutigũ o'ó'cārã pijicã, wa'asĩ'rĩtico niwõ. Tojo weegu wiogu ɸpũtu waro uacu niwĩ.

Cũ uayũ'rũmajãgũ, añurõ masĩrãrē “¿De'ro weegũsari yũ'ũ co me'rã?” ni sēritiña'cu niwĩ.

Na wiorãnojõ dutise masĩbutiarã pe'e wiogũre weresãcārã niwã. “Apego numio a'maña. Mũ'ũ tojo weecã, Vasti mejēta wiogo nigõsamo. Apego nigõsamo. Tojo weese me'rã dia'cũ numia nipe'tiro mũ'ũ dutiri di'tacjãrã na marãpũsũmũarē wiopesase me'rã yũ'tirãsama”, nicãrã niwã. Na tojo nisere wiogu tũ'sayũ'rũacu niwĩ majã.

Estere wiogo sõrõ'que ni'i

(Est 2.1-11, 17-20)

2 Tojo weegu cãrē da'raco'terãrē pãjãrã numia añurã numiarē a'madutigũ o'ócũ niwĩ. Narē bocatoja, Vastire dũcayucio, ma'ma wiogo wa'acjore besegutigũ, cũ wiogu nirĩ wi'ipũ narē miitiduticu niwĩ.

Susa wãmetiri macãpũ ni'cũ judío masũ^a Mardoqueo wãmetigu nicu niwĩ. Cũ Jair macũ, Simei, tojo nicã Cis pãrãmi nituriagu, Benjamí ya curuacjũ nicu niwĩ. Cũ ãpērã pãjãrã me'rã Babilonia wiogu Nabucodonosore Jerusalēpũ ni'cu cõ'awĩrõno'cu niwĩ. Jeconías, Judá di'ta wiogu me'rã cõ'awĩrõno'cu niwĩ. Cũ Mardoqueo, cũ pacu ma'mi macõ Hadasa wãmetigore pacu, paco wéríca be'ro masõcu niwĩ. Co apetero Ester pisuno'co, numio añugõ waro nico niwõ. Tojo weerã wiogu Asuerore da'raco'terã cũ ya wi'ipũ ãpērã numia pãjãrã me'rã core miacãrã niwã. Core Hegai, wiogu ya wi'ire numiarē co'tegũpũre wiacãrã niwã.

Wiogũre da'raco'tegu, numiarē sũ'ori co'tegu, Hegai Estere tũ'sayũ'rũacu niwĩ. Tojo weegu core añurõ weecu niwĩ. Cũ co judío masõ nisere masĩticu niwĩ. Mardoqueo core ne ãpērãrē tere weredutiticu niwĩ. Nipe'tise nũmũrĩ Mardoqueo wiogu ya wi'i numia na nirõ põtēorõpũ Estere “¿De'ro wa'amiti?”, ni masĩsĩ'rĩgũ, ì'abajaque'amũjãcu niwĩ.

Ni'cã cũ'ma yũ'rũca be'ropũ Estere majã wiogu tiropũ ni'cã ñami cũ me'rã cãrĩrõ nicaro niwũ. Wiogu ãpērã numia yũ'rũoro Estere tũ'sayũ'rũmajãgũ, wiogo pesari be'tore co dũpoapũ peocu niwĩ. Tojo

^a 2.1-11 Ì'aña glosariopũ “judío masã”.

wee Vasti ducayuro core wiogo sōrōcū niwī. Be'ro core pajiri bosenuṁṁ weepoegu, sū'ori ba'acu niwī. Ti bosenuṁṁ nicārē nipe'tirā cū me'rā da'rarārē, cūrē weetamurārē pijiocū niwī. Nipe'tise di'ta cū dutiro doca nise di'tacjārārē “Bosenuṁṁ wa'arotiro wee'e”, nío'ocū niwī. Wiorā na weewaronojōta narē peje apeyenojō o'ocū niwī. Titare wiogu core, “Judío masō nimo” ni, masīticū niwī.

Mardoqueo surara na wiogure wējēsī'rīsere tū'oboca'que ni'i
(Est 2.21-23)

Ni'cā ṁṁṁ Mardoqueo wiogure co'terā puarā surara wiorā, Bigtán, Teres wāmetirārē, na “Wiogure wējērā” ni aposere tū'ocū niwī. Tojo weegu cū Esterpūre werecu niwī. Co pe'e quē'rā Mardoqueo cū ní'quere wiogupūre wereturiaco niwō. Wiogu tere tū'ogu, na tojo weesī'rīsere besecu niwī. Beseboca, “Wioغو Ester ní'que diacjūta niapā”, nicū niwī. Be'ro na puarā surara wiorārē yucugurū dū'teyooduticū niwī. Te tojo wa'asere, ni'cā pūrī cū wiogu sājānū'cācatero wee'quere ojaō'orī pūrīpū ojaō'oduticū niwī.

Amán cū judío masārē wējēsī'rīmi'que ni'i
(Est 3.1-15)

3 Be'ro wiogu ni'cū cū me'rā da'ragū, Amán wāmetigu me'rā e'catiyū'ruacu niwī. Cū Hamedata macū, Agag pārāmi nituriagurū nicū niwī. Tojo weegu cūrē āpērā da'rarā bu'ipū da'rase cūucu niwī. Tojo nicā, wiogu nipe'tirārē Amārē ējōpeose ī'orā, paamu'rīque'aduticū niwī. Te dutisere nipe'tirā wiorā cū ya wi'ipū nirā queoro weecārā niwā.

Mardoqueo dia'cū cūrē ī'agū, paamu'rīque'aticū niwī. Amán cūrē wiopesase me'rā paamu'rīque'aticā ī'agū, uayū'ruacu niwī. Cū Mardoqueore “Ti curuacjū nimi” ni, tū'otojacū niwī. Tojo weegu “Cū se'sarore bu'iri da'reesome”, nicū niwī. Tojo weeronojō o'ogu, “¿De'ro wee nipe'tirā judío masā Asuero cū dutise di'tapū nirārē pe'orouamitito?”, ni wācūcū niwī.

Tojo weegu judío masārē wējēatji ṁṁmūrē beseduticū niwī. Na tojo weebocāca ṁṁṁ nitūori mujīpū trece nicā nicaro niwū.

Be'ro Amán wiogu tiropū ī'agū wa'acu niwī. Cūrē a'tiro nicū niwī:

—Nipe'tise mū'ū dutise di'tapūre ni'cā curuacjārā āpērā wa'teropūre mejēcā weesetirā, mū'ū dutisere weetima. Tojo weegu narē wējēcō'arōna'a, nicū niwī Amán.

Cū tojo nicā tū'ogu, wiogu cūrē yū'ticū niwī:

—Mū'ū de'ro weesī'rīrō weeya. Ni'cā dutiro “Narē tojo wee wējērāti” nisere ojaya, nicū niwī. Be'ro Amán, judío masārē ī'atu'tiri masūrē cū wiogu omopica tuusārī be'tore te dutise oja'quere ṁacūudutigu o'ocū niwī.

Tojo weegu Amán, wioгу Asuero cū dutise macārīcjārārē nipe'tisepure papera ojaō'oduticū niwī. Ti pūrīpure nipe'tirāpure “Nī'cā nūmūta judío masārē wējēpe'ocā'ña. Nipe'tirā wī'marā, ma'mapjia, būcūrā, numiarē wējēpe'ocā'ña. Na ye nī'quere miiwapaya”, ni ojanocarō niwū. Narē wējēatji nūmū pe'e nituori mujīpū trece nicā nicaro niwū.

Mardoqueo Estere weetamuse sērī'que nīi

(Est 4.1-17)

4 Mardoqueo nipe'tise tojo wa'asere masīgū, cū bųjawetisere ī'ogū, cū ye su'tire tūrēcū niwī. Tojo nicā su'ti wāquīsenojōrē sāña, cū dųroapure nujārē ōrēpeocū niwī. Tojo nicā, ųpūtū ña'arō tū'oña'gū, dųjasewā'a, nipe'tiri macāpū caricūsiyacū niwī. Téé wioгу ya wī'i sājāarō tiropū caricūejacū niwī. Tojo su'ti sāñarānojōrē ne topure sājāadutiticārā niwā. Tojo nicā, apeye macārīpū wioгу cū judío masārē wējēdutio'ose etacarō niwū. Tojo weerā judío masā te macārīpū nīrā ña'abutiaro tū'oña'cārā niwā. Na bųjawetisere ī'orā, be'ticārā niwā. Uti, ųpūtū caricūcārā niwā. Pājārā nujā bu'ipū cūña, tojo nicā su'ti wāquīsenojōrē sāñacārā niwā.

Be'ro nī'cārērā da'racō'terā Esterē “Mardoqueo su'ti wāquīsenojōrē sāña weetjāgū, ųpūtū waro bųjawetigū, caricū utigū weeamī,” ni werēcārā niwā. Tojo nicā tū'ogo, co nī'cū core da'racō'tegū Hatac wāmetigure “¿De'ro wa'amiaparito?” ni sērītiña'dutigō o'óco niwō. Cū wa'a, Mardoqueore sērītiña'cū niwī.

Mardoqueo Hatare, wioгу judío masārē wējēdutise cū cūu'quere werēcū niwī. Tojo nicā, narē wioгу wējēdutise oja'quere ī'adutigū, wioгopure nī'cā pūrī te oja'quere o'ócū niwī. “Mū'cū wioгųpūre marī acawererā judío masārē ‘Wējētīcā'ña’, ni sērībosaya”, ni queti o'ócū niwī. Hatac wioго tiropū eta, Mardoqueo cū nī'quere werepe'ocū niwī.

Co apaturi Hatare Mardoqueo tiropū “Wioгу nīrōpū ne nī'cū sājāata basio'we'e. Cū pijicāpū dia'cū sājāata basio'o”, ni werēdutigō o'óco niwō. “Tojowaro sājāácāma, cū wējēcūsami. Cū wioгу cųocų uru me'rā da're'cū me'rā sīopuacā dia'cūrē y'rųwetino'rōsa'a”, nico niwō. Nī'cā mujīpū y'rųcaro niwū, cū core ne pijiotiro.

Be'ro Hatac wa'a, Mardoqueore co nī'quere wereturiacū niwī. Mardoqueo co tojo nisere tū'ogū, core a'tiro ni queti o'ócū niwī: “Mū'cū, ‘Wioгу ya wī'ipū nise me'rā dia'cū nī'cōta judío masō y'rųgosā'a’, ni wācūtīcā'ña. Mū'cū nī'cārōacā wioгųre sērītigō, tojowaro tū'oña'gō, āpērā pe'e judío masārē y'rųrōāsāma. Mū'cū, mū'cū pacū acawererā wērīpe'tia wa'arāsā'a. Mū'cū nī'cārōacārē a'tiro wa'asenojōrē weetamuacjota wioго sājāpā,” ni werēdūtīcū niwī. Be'ro Hatac co tiropū wa'a, Mardoqueo cū nī'quere core werēcū niwī.

Tojo nicā tū'ogo, co a'tiro Mardoqueore y'rųtio'oco niwō: “Mū'cū wa'a weetjāgū, nipe'tirā judío masā Susa macāpū nīrārē nerēdūtīgū

wa'aya. Ye niatjere yu'ure be'tibosato. Ñami, umuco i'tia numu, ne ba'ati, sī'rīticā'to. Yu'u quē'rā, yu'ure da'racoterā numia me'rā mejārōta weerāsa'a. Tu'ajanucō, wiogu tiropu ī'agō wa'agoti. Yu'ure pijitimidā wa'ago, wiorā dutisere yu'rūnu'cāgō weebosa'a. Yu'ure wējēsī'rīrā, wējēato", nico niwō.

Be'ro da'racotegu Mardoqueo tiropu te quetire weregu etacu niwī. Tere tu'ogu, Mardoqueo nipe'tise Ester co duti'caronojōta weecu niwī.

Ester wiogu Asuerore co ucū'que ni'i

(Est 5.1-8)

5 I'tia numu na be'tica be'ro Ester wiogo sãñase su'tire sãña, wiogu nirī tucū pōtēorōpu wa'aco niwō. Wiogu core ī'agū, cū duticju uru me'rā da're'cu me'rā siopuocu niwī. Cū tojo weecā ī'agō, cū nirī tucūpu sājāaco niwō.

Be'ro wiogu core sērītiña'cu niwī:

—¿Wiogo Ester, yu'u mū'urē de'ro weecā uati? Mū'u yu'ure deco me'rā yu'u dutisere sērīcā, mū'urē o'omasī'i, nicu niwī.

Co cūrē yu'tico niwō:

—Wiogu, mū'urē añucā, ni'cācā yu'u mū'urē ba'ase do'aduti'quere Amán me'rā ba'agu a'ticā uasa'a, nico niwō.

Tojo nicā tu'ogu, wiogu Amárē pijiduticu niwī. Be'ro na puarāpūta co tiropu ba'arā wa'acārā niwā. Na ba'adujiri cura wiogu Estere a'tiro nicu niwī:

—Mū'u uasere sērīña. Mū'u deco me'rā yu'u dutisere sērīcā, mū'urē o'omasī'i, nicu niwī.

Ester cūrē yu'tico niwō:

—A'te dia'cūrē mū'urē sērīgōti. Wiogu, mū'u yu'ure ma'ígū, yu'u sērīsere o'osī'rīgū, a'tiro weeya. Ñamiacā Amán me'rā ba'patitjāgū, yu'u ba'ase do'adutisere apaturi ba'agu a'tia. Mū'u ba'agu ejacā, yu'u uasere mū'urē sērīgōti, ni yu'tico niwō.

Amán Mardoqueore cū ī'atu'ti'que ni'i

(Est 5.9-14)

Na ba'aca be'ro Amán cū ya wi'ipu tojágū, Mardoqueore bocaecacu niwī. Mardoqueo cū weewaronojōpuma cūrē ī'agū, ne wā'cānu'cāti, cūrē wiopesase me'rā ī'aticu niwī. Tere ī'agū, Amán uay'u'ruacu niwī. Tojo uamigū, ne mejēcā weetiguta, cū ya wi'ipu tojaa wa'acu niwī. Topu tojatagu, cū numorē, tojo nicā cū me'rācārāpūre pijineocu niwī. Nipe'tise cū niyeru cuosere, cū pō'rā umuarē, cūrē wiogu añubutiasē da'rase cū'uquere werecu niwī. A'tiro ninemocu niwī narē:

—Apeyema wiogo Ester yu'u se'sarore wiogu me'rā ba'adutigo pijiamo. Tojo weego ñamiacā quē'rārē apaturi ba'adutigo pijiamo. Tojo nimicā,

judío masũ Mardoqueo wiogũ ya wi'i sope pu'to cũ dujicã, tu'satisa'a. Tojo weero wiogo co yu'ure ba'adutigo pijise yu'ure ne wapamarĩ'i, nicu niwĩ.

Tojo nicã tu'orã, cũ nũmo, cũ me'rãcjãrã cũrẽ “A'tiro pe'le weeya”, nicãrã niwã:

—Ni'cãgũ masãrẽ na du'teyoo wẽjẽacjũre nũ'cõdutiya. Tigũre veintidós metros u'muacjũ nũ'cõdutiya. Namiacã ñamiña'cũrõ wiogũre, “Mardoqueore topũ du'teyoodutiya”, ni sãrĩña. Tojo weegũ mũ'u ne wãcũque'tiro marĩrõ wiogũ me'rã ba'agũ wa'agũsa'a, nicãrã niwã cũrẽ.

Na tojo nisere tu'ogũ, Amán tu'sayu'rũacu niwĩ. Tojo weegũ na du'teyoo wẽjẽacjũre nũ'cõdutigu o'ócũ niwĩ.

Mardoqueore añurõ wa'a'que ni'i

(Est 6.1-14)

6 Ti ñamirẽ wiogũ Asuero ne cãrĩmasĩticũ niwĩ. Tojo weegũ ni'cũ cũrẽ da'raco'tegũre na wiogũ cũ sãjãnu'cãcateropũ “Tojo wa'a'a”, ni ojaõ'orĩ purĩrẽ miiwijatiduti, bu'eña'duticũ niwĩ. Wiogũre tere bu'ewã'cãgũ, Mardoqueo puarã surara wiorã, Bigtán, Teres wãmetirã, na wiogũre “Wẽjẽrãti” ni apoyu'quere cũ were'quere bu'eejacũ niwĩ.

Tere tu'ogũ, wiogũ cũrẽ da'raco'terãrẽ “Mardoqueore yu'ure añurõ wee'que wapare ¿ñe'enojõrẽ cũrẽ o'ori?” ni sãrĩtiña'cũ niwĩ.

Cũrẽ da'raco'terã pe'le “O'ono'ña marĩwũ”, nicãrã niwã.

Na tojo nirĩ cura Mardoqueore na “Wẽjẽrãti” ni nũ'cõ'cũpu du'teyoodutiguti nígũ, Amán wiogũre sãrĩgũ sãjãacu niwĩ. Amán ne ni'cã usero ni wiorẽtomicã, wiogũ cũrẽ ñ'a, a'tiro sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Mũ'u tu'oña'cã, yu'ure añurõ wee'que wapa ñe'enojõ yu'u o'ocã añubosari?

Amán pe'le “Yu'ureta nigũ weesami; yu'ure apeyenojõ añurõ weesĩ'rĩgũ weesami” ni wãcũgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u tu'oña'cã, cũrẽ mũ'u wiogũ su'ti sãñasenojõrẽ sãñagũsami. Tojo nicã, ni'cũ mũ'u yagũ cabayu mũ'u pesagũnojõ bu'ipũ mujãpejagũsami. Be'ro mũ'u me'rã da'ragũ waro Susa macã decopũ cabayure wejee, su'ori a'tiro caricũsijagũsami: “Wiogũ, masũrẽ cũ añurõ weesĩ'rĩgũrẽ a'tiro añurõ wee'omi,” nicu niwĩ Amán.

Tere tu'ogũ, wiogũ nicu niwĩ:

—¡Mũ'u tojo wãcũse añuyũ'rũa'a! Maata wa'a weetjãgũ, nipe'tise mũ'u “Weeguti” ní'quere Mardoqueo judío masũrẽ tojo weegũ wa'aya, nicu niwĩ.

Wiogũ tojo níca be'ro maata Amán cũrẽ ñ'atu'timi'cũre cũ wiogũre “Tojo weerũa'a” ní'quere weecu niwĩ. Tojo weegũ Mardoqueore wiogũ su'ti sãñasenojõrẽ sãa, ni'cũ wiogũ yagũ cabayu bu'ipũ miipeo, macã decopũ cũrẽ su'ori a'tiro ni caricũsijacu niwĩ: “Wiogũ masũrẽ cũ añurõ weesĩ'rĩgũrẽ a'tiro añurõ wee'omi,” ni caricũcu niwĩ.

Cũ tere tu'ajáca be'ro Amán cũ ya wi'ipũ ɸpũtu bujawetise me'rã bopoyagũ tojaa wa'acũ niwĩ. Topũ tojatagũ, cũ nũmorẽ, cũ me'rãcjãrãrẽ, cũrẽ wa'a'quere werecu niwĩ. Cũ wiogũpũre “Mardoqueore dũ'teyoo wẽjẽdutirowa'a” ni, ne cã'rõ sãrĩma'aticũ niwĩ.

Tere tũ'orã, cũ nũmo, cũ me'rãcjãrã a'tiro nicãrã niwã:

—Cũ Mardoqueo judío masũ nicãma, mũ'ũ cũrẽ ne mejẽcã weemasĩsome. Cũ pe'e mũ'ũrẽ mejẽcã wa'acã weegusami, nicãrã niwã.

Na tojo nirĩ cura wiogũ Asuerore da'raco'teri masã Amãrẽ Ester tiropũ apaturi ba'adutirã pijirã etacãrã niwã.

Amãrẽ na yucũgũpũ dũ'teyoo wẽjẽ'que ni'i

(Est 7.1-10)

7 Tojo weegũ wiogũ, Amán me'rã Ester tiropũ ba'arã wa'acãrã niwã. Wiogũ na sĩ'rĩ, ba'ari cura wiogore “¿Mũ'ũ ñe'enojõrẽ sãrĩsĩ'rĩmiati? Mũ'ũ yũ'ũ dutisere deco me'rã sãrĩcã, o'ogũti”, nicũ niwĩ.

Co cũrẽ a'tiro yũ'tico niwõ:

—Yũ'ũre, yũ'ũ acawererã judío masãrẽ wẽjẽticã'ña, ni sãrĩgõti. Ũsãrẽ i'atu'tigu nipe'tirãrẽ wẽjẽpe'ogutigu weemi. Ũsãrẽ ãpẽrãpũre da'rawã'ñaco'tedutirã duacãma, mũ'ũrẽ caribotiboapã, nico niwõ.

Tere tũ'ogũ, wiogũ core sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Noanojõ a'te ña'ase pacare weebutiabosari?

Wiogo cũrẽ yũ'tico niwõ:

—A'to dujimi. ãrĩ Amán nimi ũsãrẽ i'atu'ti “Wẽjẽcõ'agũti” nigũ, nico niwõ.

Co weresãsere tũ'ogũ, Amán uiyũ'rũ, bũ'agũ weronojõ tojacũ niwĩ.

Wiogũ Asuero pe'e ɸpũtu uase me'rã wijaaropũ na o'ori ote'caropũ wijaa wa'acũ niwĩ. Amán pe'e “Wiogũ yũ'ũre wẽjẽdutigusami”, ni wãcũcũ niwĩ. Tojo weegũ Estere “Yũ'ũre wẽjẽticã'to”, ni sãrĩgũ, co me'rã ti tucũpũ tojacũ niwĩ.

Cũ co me'rã ucũrĩ cura wiogũ wijaaropũ nĩ'cũ apaturi sãjãejacũ niwĩ tja. Amán co tiropũ ejaque'acã i'agũ, wiogũ a'tiro ni caricũcũ niwĩ:

—¿Ya wi'i, yũ'ũ i'orõpũ wiogo warore ña'arõ weesĩ'rĩ weeti mũ'ũ? nicũ niwĩ. Wiogũ cũ ucũca be'ro maata cũrẽ da'raco'terã Amán diapoare mo'acãrã niwã.^b Maata cũrẽ da'raco'terã Amán cũ “Mardoqueore dũ'teyoo wẽjẽgũti” ni apoyu'quere werẽcãrã niwã. Na tojo nicã tũ'ogũ, “Amán cũ nũ'cõduti'cũpũta cũrẽ dũ'teyoo, wẽjẽrã wa'aya”, nicũ niwĩ wiogũ.

Tojo weerã Amãrẽ cũ Mardoqueore dũ'teyoobo'cũpũ dũ'teyoo wẽjẽcã'cãrã niwã. Te me'rã wiogũ cũ ɸpũtu ua'que pe'tia wa'acaro niwũ.

^b7.1-10 Persia di'tapũre bu'iritirãrẽ na wẽjẽacjũre na diapoare mo'acũcãrã niwã. Tojo nicã, wiogũre apaturi i'anemosome nĩrã, tojo weecũcãrã niwã.

Wioꝝ judío masārē apeye dutise oja'que ni'i
(Est 8.1-13)

8 Ti n̄m̄ta Ester Mardoqueore “Cũ yu'u ma'mi nimi”, nico niwõ. Tojo wee wioꝝ Amán cũ da'rase cuomi'quere Mardoqueore o'ocu niwĩ. Tojo nimicã, judío masārē wējēdutise nicã'caro niwũ yujup̄. Tojo weego, be'ro Ester apaturi wioꝝ tirop̄ wa'aco niwõ. Co wioꝝ tirop̄ ejacã, cũ yagu tuacju uru me'rã da're'cure síopuocu niwĩ tja. Co wioꝝre “Amán cũ dutise cūu'quere weeticã'to. Tojo weecãma, judío masārē wējēpe'ocã'bosama”, ni s̄r̄ico niwõ.

Co tojo nicã tu'oḡ, core werecu niwĩ:

—Te dutisere yu'u omopica tuusãarĩ be'to me'rã yu'u wãmerē ñacũuno'wã. Tojo weegu tere “Weeticã'ña”, ni cã'motata basiowe'e, nicu niwĩ. Tojo nimigũ, mu'u, Mardoqueo me'rã apeye dutise ojaya, nicu niwĩ. Na cũ ní'caronojõta weecãrã niwã. Na oja'que judío masārē “M̄sã quẽ'rã na 'Wējērãti' cúúca n̄m̄urē m̄sārē wējēsĩ'rĩrãnojõrē wējēja'meña” nisere ojacãrã niwã. Te dutise nipe'tirã na ucuse me'rã nipe'tiro wioꝝ Asuero cũ dutise di'tap̄re, te macãrĩp̄re oja o'óno'caro niwũ. Nipe'tise macãrĩp̄ te p̄rĩrē o'ócãrã niwã. Nit̄ori mujĩp̄ trece nicã wioꝝ dutise na judío masārē wējēatje nicaro nimiwũ.

Judío masã na a'mewējē wapata'a'que ni'i
(Est 9.1-10)

9 Ti n̄m̄u nicã, judío masārē waparãtirã “Narē wējēcõ'arãti” ni, na co'teri n̄m̄u nicaro nimiwũ. Na wãcũ'caronojõ ne wa'aticaro niwũ. Judío masã pe'le narē wējē yu'r̄uoquejocã'cãrã niwã. Nipe'tiro Asuero wioꝝ cũ dutise di'tap̄re judío masã na nise macãrĩp̄re narē wējēsĩ'rĩrãnojõ me'rã a'mewējērãti nĩrã, nerēcãrã niwã. Ne ãp̄rã na me'rã a'mewējēsĩ'r̄iticãrã niwã. Judío masārē na uise nipe'tirop̄ se'sape'tia wa'acaro niwũ. Nipe'tirã, te di'ta, te macãrĩcjãrã wiorã, wiorãrē weetamurãnojõ Mardoqueore uirã, judío masã pe'ere weetamucãrã niwã. Cũ wioꝝ ya wi'ip̄re cũ quẽ'rã wioꝝ niyucã, cũ “Tojo weep̄” nise nipe'tiro ti di'ta nise macãrĩp̄re se'sa wa'acaro niwũ. Tojo weegu Mardoqueo m̄m̄corin̄cũ nemorõ tutuagu wa'acu niwĩ.

Judío masã di'p̄jĩrĩ paca me'rã narē waparãti'cãrãrē wējēpe'ocãrã niwã. Nipe'tirãp̄reta pe'obutiacãrã niwã. Na de'ro weesi'r̄irõ narē weecãrã niwã. Judío masã Susa, wioꝝ nirĩ macãp̄u nirã narē waparãti'cãrãrē quinientos wa'tero masārē wējēcãrã niwã. Tojo nicã diez Amán põ'rã ní'cãrãrē wējēcãrã niwã. Na cuo'que pe'ema ñe'eticãrã niwã. Na a'tiro wãmeticãrã niwã: Parsandata, Dalfón, Aspata, Porata, Adalía, Aridata, Parmasta, Arisai, Aridai, Vaizata nicãrã niwã. Amán, Hamedata macũ, judío masārē ĩ'atu'tiri masũ nicu niwĩ.

Purim wāmetiri bosenuṁṁrē cūu'que ni'i

(Est 9.20-23,26)

Na a'mewējēca be'ro ni'cā ṁṁṁ bosenuṁṁ cūucārā niwā. Mardoqueo cū oja'quenojōrēta narē cū'marīṁcū ti mujīpūnojojōrēta catorce, quince nicā bosenuṁṁtiduticū niwī. Tojo weese me'rā narē waparātimi'cārārē yṁ'rṁweti'quere wācūsirutucārā niwā. Tojo weerā na te ṁṁṁrē e'catise me'rā bosenuṁṁrī paca ba'ase me'rā weecārā niwā. Āpērārē na basu a'merī apeyenojō o'ocārā niwā. Pajasecṁorā quē'rārē weetamurā, apeyenojō o'ocārā niwā. A'ti bosenuṁṁ weesere cū'marīṁcū judío masā tojo weesetinu'cūcā'cārā niwā. Mardoqueo cū oja'quereta weecārā niwā.

Ti bosenuṁṁrē Purim pisucārā niwā.

Mardoqueo wiogṁ dutise doca wa'a'que ni'i

(Est 10.3)

10 Persiarṁre Mardoqueo wiogṁ mejō nigū mejēta wa'acū niwī. Wiogṁ Asuero se'saro Mardoqueo nemorō wiogṁ waro nicū niwī. Na nipe'tirāpūta cūrē wiopesase me'rā ī'acārā niwā. Mardoqueo nipe'tirā judío masārē ṁṁṁ weetamucū niwī.

Joná

A'ti pūrī a'tiro weero ojanop'pā nise ni'i

A'ti pūrī Joná, Israe curuacjũ, Ō'acũ yere weremu'tārī masũ ye cjasere were'e. Ō'acũ cūrē ape di'tapũ Nínive wāmetiri macāpũ cũ bu'iri da'reatje cjasere weredutigũ o'ómicũ niwī. Cũ pe'e wa'asī'rītīgũ, aperopũ du'tiamicũ niwī. Cũ du'tiari cura Jonárē wa'iwũ pajigũjo ba'acu niwī. Wa'iwũ cūrē e'ocũuca be'ro Joná Nínivepũ a'tiro ni weregũ wa'acu niwī: “Mũsārē cuarenta nũmũrī be'ro Ō'acũ bu'iri da'regũsami”, nicũ niwī. Be'ro Ō'acũ na ña'arō wee'quere bujaweti, dũcayucā ĩ'agũ, acobojocũ niwī. Joná pe'e cũ tojo weecā ĩ'agũ, ua wa'acu niwī. Cũ tojo uacā ĩ'agũ, Ō'acũ “Masārē pajaña'rõna'a” nisere werecũ niwī.

A'ti pūrī Ō'acũ masā na ña'arō wee'quere acobojose sērīcā, pajaña'sami nisere were'e.

Joná Ō'acũrē du'tia'que queti ni'i

1 1 Ni'cā nũmũ Ō'acũ Joná Amitai macūrē a'tiro nicũ niwī: **2** “Pajiri macā Nínivepũ wa'a weetjĩagũ, a'tiro weregũ wa'aya. Na ña'arō weesetise yũ'ũpũre eja'a. Tojo weegũ yũ'ũ narē bu'iri da'regũti”, nicũ niwī. **3** Joná pe'e Ō'acũrē yũ'tironojō o'ogũ, Ō'acũrē du'tigũ, Jope nirī petapũ bu'acu niwī. Topũ yucũsũ Tarsis wāmetiri macāpũ wa'apjũre bocaecjacũ niwī. Cũ ti macāpũ wa'agũti nígũ, topũ wa'ase wapare wapayecũ niwī. Wapayetoja, tiwũpũ mũjāsājācũ niwī. **4** Cũ tojo weecā, Ō'acũ ti maajo decopũ Ƴpũtũ wĩ'rō wēe, bũpo paacā weecũ niwī. Tojo wa'acā, tiwũpũ nirā “Yucũsũ batarotiro wee'e”, nicārā niwā. **5** Tiwũre da'racõ'terā Ƴpũtũ uirā, nanũcũ na ějõpeorānojõrē “Weetamuña”, ni sērīcārā niwā. Be'ro tiwũ nũcũtipjũ tojato nírā, na miase nũcũsere ti maajopũ doqueñope'ocārā niwā. Joná pe'e tojo wa'ari curare na apeyenojō nũrõrĩ tucũpũ dijaa, cārĩyũ'rũque'a wa'acu niwī. **6** Cũ tojo weecā ĩ'agũ, tiwũre dutigũ cũ tiropũ dijaa, cūrē nicũ niwī:

—Mũ'ũ wũjabũcũ, ¿de'ro weegũ cārĩsāñati? Wā'cāña. Mũ'ũ ějõpeogũre sērīña. Apetero weegũ cũ marĩrē ĩ'a, yũ'rũogũsami, nicũ niwī.

7 Tojo wa'ari curare tiwũpũ da'rarā na basu a'merĩ ucũcārā niwā:

—¿Marĩrē noa ye bu'iri tojo wa'amitito? nírā, marĩ ějõpeorārē besedutirā, mejō nĩbocarā, nicārā niwā. Na tojo weecā, Joná bu'iritigũ wijacũ niwī. **8** Tojo wa'acā ĩ'arā, cūrē nicārā niwā:

—Ūsārē wereya. ¿De'ro weero marĩrē tojo ña'arō wa'amitito? ¿Mũ'ũ ñe'enojõrē da'rati? ¿No'opũ nĩ'cũ a'tiati? ¿Di di'tacjũ niti? ¿Di curuacjũ o ñamũnojō masũ niti mũ'ũ? ni sērĩtiña'cārā niwā.

9 Joná narē yu'ticu niwī:

—Yu'u hebreo masū ni'i. Ō'acū u'musecjū, dia pajiri maa, di'tare wee'cure ējōpe'o.

10-11 Joná tiwū da'rarārē “Ō'acūrē du'tigu wee'e”, ni werecu niwī. Cū tojo nisere tu'orā, uputu uicārā niwā. Siape'e me'rā wī'rō uputu wēe, pā'cōrī pacase wā'cācā ī'arā, cūrē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weegu mu'u tojo weeati? Ūsā a'ti maajore di'tamarīacā uarā, ¿mu'urē de'ro weerāsari? nicārā niwā.

12 Cū narē yu'ticu niwī:

—Yu'ure dia pajiri maapu doqueñoña. Mūsā tojo weecā, maa di'tamarīarōsa'a. Ye bu'irita wī'rō wēe, buro uputu paami, nicū niwī.

13 Cū tojo nimicā, tiwure na tutuaro pōtēorō sumutopu wa'arā, wajanujāmicārā niwā. Ne pōtēoticārā niwā. Dia siape'e me'rā nemorō pā'cōrī wā'cācaro niwū. 14 Tojo wa'acā ī'arā, Ō'acūrē uputu sērīcārā niwā: “Ō'acū, ūsārē ā'rī ye bu'iri wērīcā weeticā'ña. Cū bu'iri moocāma, ūsārē 'Na bu'iritima', niticā'ña. Ō'acū, mu'u weesī'rīrō weeya”, nicārā niwā.

15 Tojo nitoja, Jonārē maapu doqueñocārā niwā. Na tojo wéeca be'ro pā'cōrī di'tamarīa wa'acaro niwū. 16 Tojo weecā ī'arā, tiwū da'rarā Ō'acūrē wiopesase me'rā tu'oña'cārā niwā. Tojo weerā cūrē walicure wējē, ūjūamorōpeocārā niwā. Tojo weetoja, “Mu'u me'rā a'tiro weerāti” ni, apocārā niwā.

17 Ō'acū pe'e na tojo weeri cura ni'cū wa'iwū pajigu Jonārē ba'adutigu o'ócū niwī. Joná cū po'pearure umuco, ñami i'tia numu sãñacu niwī.

Joná Ō'acūrē sērī'que ni'i

2 1 Joná cū wa'iwū po'pearu sãñágū, Ō'acū cū wiogure a'tiro ni sērīcu niwī:

2 “Ō'acū, yu'u ña'arō tu'oña'gū, mu'urē uputu sērīapu.

Mu'u yu'u sērīsere yu'tiapu.

Yu'u wērīse pu'to nígū, mu'urē uputu sērīapu.

Mu'u yu'u sērīsere tu'opapu.

3 Yu'ure maa ū'cūabutiapupu doqueñoapu.

Aco pō'rārī yu'ure ō'maqueō'opapu.

Pā'cōrī paca mu'u o'ó'que yu'ure paaqueō'omujāpu.

4 Tojo wa'acā, mu'u yu'ure cō'awā'cāsere tu'oña'pu.

'Mu'u ya wī'i, mu'urē ējōpeori wī'i, ña'ase marīī wī'i, Jerusalé cja wī'ire ī'asome majā', ni wācūasu.

5 Yu'u aco po'pearu nígū, wērīmiasu.

Dia pajiri maa po'pearu niapu.

Ti maa cjase áburi yu'u dupoapure su'riwā'amujāpu.

6 Yu'u ū'cūabutiapupu dijatasu.

'Ne wã'cãsome', ni wãcũmiasu.

Õ'acũ mu'u pe'e, yu'u wiogu, yu'u wẽrĩbo'cure yu'ruoapu.

7 'Yu'u catiri umuco pe'tirotiro wee'e' nĩgũ, mu'urẽ wãcũapu.

Yu'u sãrise mu'urẽre mu'u ya wi'i, ña'ase marĩĩ wi'ipu ejaru.

8 Æpẽrã masã na ëjõpeorã yee'quere ëjõpeosiruturãnojõ, mu'u narẽ ma'isere masĩtisama.

9 Yu'u pũrĩcã mu'urẽ e'catise o'ogu, wa'icurãrẽ wẽjẽ ñjũamorõpeoguti.

Mu'urẽ 'Yu'u tojo weeguti' nĩ'quere weeguti.

Õ'acũ, mu'u ni'cũta masãrẽ yu'ruogu ni'i", nicu niwĩ Joná.

10 Cũ tojo nĩca be'ro Õ'acũ wa'iwũrẽre sãña'cure nucũporopu e'ocũuca weecu niwĩ.

Nínivecjãrã na bujaweti ducayu'que ni'i

3 1 Be'ro Õ'acũ apaturi tja Jonãrẽ Nínivecjãrãrẽ a'tiro weredutigu o'ócu niwĩ: 2 "Níniveru wa'aya. Yu'u mu'urẽ weredutisere tocjãrãrẽ weregũ wa'aya", nicu niwĩ.

3 Tojo weegu Joná Níniveru weregũ wa'acu niwĩ. Õ'acũ duti'caronojõta weecu niwĩ majã. Ti macã pajibutiarĩ macã nicaro niwũ. Ti macãrẽ nipe'tiropu yu'ruasĩ'rĩgũ, i'tia numu pe'ori macã nicaro niwũ. 4 Joná ti macãpu ne etari numurẽ urutu busuro ucũcusiacu niwĩ: "Cuarenta numurĩ be'ro a'ti macã Nínive pe'odijono'rõsa'a', nimi Õ'acũ", nicu niwĩ.

5 Cũ tojo nicã tu'orã, ti macãcjãrã nipe'tirã bucũrã, wĩ'marã Õ'acũ cũ tojo nisere ëjõpeocãrã niwã. Tojo weerã "Be'tiroma'a" ni, na bujawetisere i'orã, su'ti wãquĩsenojõrẽ sãñacãrã niwã. 6 Nínivecjũ wiogu te quetire tu'ogu, cũ wiogu dujiri cũmurõpu duji'cu wã'cãnu'cãcu niwĩ. Wã'cãnu'cã, cũ wiogu su'ti sãña'quere tuweecu niwĩ. Tuwee, su'ti wãquĩsenojõrẽ sãña, nucũcãpu ejanujãcu niwĩ.

7 Be'ro wiogu, tojo nicã cũ docacjãrã wiorã dutise ojacãrã niwã. Nipe'tirã ti macãcjãrãrẽ tere masicã weecãrã niwã.

Te na oja'que a'tiro nicaro niwũ: "Ne ni'cũ ba'aticã'ña. Tojo nicã, ne musã yarã wecuare, musã yarã ovejare ba'ase ecate, aco na si'rĩsere tĩaticã'ña. 8 Tojo weronojõ o'orã, nipe'tirã musã ecarã me'rãta musã bujawetisere i'orã, su'ti wãquĩsenojõrẽ sãñaña. Musã wãcũrõ põtõorõ Õ'acũrẽ weetamuse urutu sãrĩña. Musã basu ña'arõ weesetisere du'uya. Musã cumuca weesere du'uya. 9 Apetero weegu Õ'acũ marĩrẽ pajaña'a, cũ uasere du'ubosami. Tojo weecã, marĩ wẽrĩsome", ni ojacãrã niwã.

10 Õ'acũ na ña'arõ weesere du'ucã i'agũ, cũ bu'iri da'reguti nimi'quere weeticu niwĩ.

4 1 Õ'acũ Nínivecjãrãrẽ bu'iri da'reticã, Joná tu'sati, ua wa'acu niwĩ.

2 Tojo weegu Õ'acũrẽ ñubue, a'tiro ni ucũcu niwĩ:

—Õ'acũ, yá di'tapu nĩcaterore "A'tirota wa'arosa'a", nimiwũ. Tojo weegu "Sojaro me'rã Tarsis wãmetiri macãpu du'tiaguti", nimiwũ. Yu'u

masĩ'i, mɛ'u mal'ise cɔogɛ, masãrẽ añurõ pajaña'a. Ne uamñawe'e. Mɛ'u pajaña'yuruatjĩagũ, “Bu'iri da'reguti” ní'cu nimigũ, ne weewe'e. **3** Tojo weegɛ Õ'acũ, yu'ure wẽrĩcã weeya. Yu'ch wẽrĩcã, nemorõ añurõsa'a, nicɛ niwĩ.

4 Õ'acũ cũrẽ yu'ticɛ niwĩ:

—¿Mɛ'u a'tiro uacã, mɛ'urẽ añu niti? nicɛ niwĩ.

5 Joná ti macãpɛ ní'cu wija, ti macã yururɔpɛ mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'acɛ niwĩ. Topɛ ni'cã wi'iacã bua, weetjĩagũ, acoroadujicɛ niwĩ. “Õ'acũ ti macãrẽ ¿de'ro weegusari?” ni, co'tedujigɛ weecɛ niwĩ.

6 Cũ to dujiri cura Õ'acũ Joná tiropɛ ni'cã da pĩ'ricã weecɛ niwĩ. Ti da cũ dɛpoare cã'mota'adutigɛ, añurõ tɛ'oña'dutigɛ, tojo weecɛ niwĩ. Joná ti da cã'mota'acã, ti da me'rã urɛtɛ e'caticɛ niwĩ. **7** Ape nɛmɛ bo'reacã pe'e Õ'acũ ti dare wãquĩni'marãwũrẽ ba'acã weecɛ niwĩ. Tojo wee ti da ñaia wa'acaro niwũ. **8** Mujĩpũ cũ asimujãticã, Õ'acũ wĩ'rõ mujĩpũ mujãtiro pe'e asi wẽtuumujãticã weecɛ niwĩ. Joná cũ dɛpoa diacjũ asiquepeoyucã, “Yu'ch tɛ'omasĩse pe'tia wa'asa'a”, ni tɛ'oña'cɛ niwĩ. “Wẽrĩa wa'arɔnasa'a. Yu'ch wẽrĩcã, nemorõ añurõsa'a”, nicɛ niwĩ.

9 Õ'acũ pe'e cũ tojo nisere tɛ'ogɛ, a'tiro nicɛ niwĩ:

—¿Mɛ'u ti da ñaise me'rã a'tiro uacã, añu niti?

—Yu'uma añu ni'i. Mejõ yu'ch uase yurumajãsa'a, ni yu'ticɛ niwĩ Joná.

10 Tojo nicã tɛ'ogɛ, Õ'acũ cũrẽ nicɛ niwĩ:

—Mɛ'u ti dare otetipã. Ti dare bɛcɛacã weetipã. Ti da se'saro ni'cã ñami bɛcɛa, ape ñami ñaidija wa'apã. Tojo weemicã, mɛ'u ti dare ma'iarã. **11** Yu'ch pũ'ricã tjãgũta Nínivecjãrãrẽ pajaña'a. Ti macã pajiri macãrẽ ciento veinte mil yururo wĩ'marã bu'iri marĩrã nima. Wa'icũrã quẽ'rã pãjãrã nima. Ti macãcjãrã pãjãrãrẽ pajaña'rõna'a, nicɛ niwĩ Õ'acũ.

El Nuevo Testamento



Vicariato Apostólico de Mitú



Por tu palabra Echaré las Redes"

“LAMPARA ES TU PALABRA PARA MIS PASOS Y LUZ EN MI SENDERO”

Al culminar el año 2014, en el cual celebramos el “Primer Centenario de la Evangelización en el Vaupés”, nos alegramos por todos los logros alcanzados a través del trabajo misionero, entre ellos el saber que la etnia tucana, entre otras, ha tenido en sus manos la versión del Nuevo Testamento en su lengua nativa, desde el año 1988.

Ahora contamos con una Segunda Edición, corregida y revisada por las Señoritas: Betty Welch, Birdie West y por indígenas tucanos de la comunidad de Acaricuara, Vaupés. Es un tesoro y una gracia Divina que nuestros hermanos puedan leer la Palabra de Dios en su mismo idioma.

Dios está con nosotros y estamos alegres y para estar con nosotros, San Pablo dice: “se hizo semejante a nosotros en todo, menos en el pecado”. Esta entrega de la Segunda Edición del Nuevo Testamento a las comunidades de habla tucana en el Vaupés, nos indica que Dios se hace también tucano, porque Él quiere acercarse más todos los hombres y mujeres; Él, nos quiere hablar al oído con nuestros propios términos. Qué bueno es saber que Dios nos habla en nuestros propios términos, en nuestra propia lengua. Es decir que nuestra lengua tiene valor para Él.

Nuestros tucanos deben acercarse cada vez más a Jesús, porque, parodiando a San Pablo podemos decir: Jesús se ha hecho Tucano con los tucanos, hablando su propia lengua. Jesús habla Tucano.

Mi bendición para que Este Nuevo Testamento sea publicado y así los pueblos de habla tucana, lleguen al conocimiento de Jesucristo y por Él al Padre en el Espíritu Santo, para que Jesús, Luz de todo hombre, siga guiando a estas comunidades que han abrazado la fe en Cristo Jesús.

+ Medardo de J. Henao del Río

MONS. MEDARDO DE JESUS HENAO DEL RIO MXY
Obispo, Vicario Apostólico de Mitú

Mateo Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Ārī romano masā wioḡure wapaseebosari masū nicu niwī. Cūrē Jesú Capernaupū nigūrē cū bu'esere sirutudutigu pijicu niwī.

A'te añuse quetire ojaḡu, cū tū'oña'rōnojō, cū ojasī'rīrōnojō ojaḡu niwī. Cū queoro nū'cā'que me'rā ojanū'cā, tū'ota basioro, queoro ojayapada'reocu niwī.

Ō'acū dūporocjārāpūre “Ni'cū masārē yū'rūoacjūre o'óguti”, nicu niwī. A'ti pūrī me'rā cū tojo ní'quere “Diacjūta weepī”, ni masīno'o.

Tojo weegu Mateo a'tiro ojaḡī. Ne waro dūporocjārāpūre ojanū'cāmujātīpī. Be'ro Jesú cū bajua'quere ojaḡī. Jesú treinta cū'marī bucuari cura Juā wāmeyeri masū ye cjasere ucūpī. Jesú wāmeyeno'sere, be'ro Galileapū werecusia'quere, cū masārē yū'rūomujā'quere téé Jerusalépu wērīgū wa'atūo'quere ojaḡī. Be'ro Jesú masāca be'ro cū bu'erā cūrē sirutu'cārārē “Nipe'tiro a'ti ūmucopu bu'ecusiarā wa'aya” cū ní'quere ojayapatīpī.

A'ti pūrī Jesú masārē bu'eme'rīyū'rūapī nisere, Ō'acū cū dutise cūu'quere a'tiro nisī'rīrō wee'e, ni werepī. Tojo nicā Jesú wioḡu sājātjere werepī, ni ojanoo.

Jesucristo ñecūsūmua na nituriamujāti'que ni'i

(Lc 3.23-38)

1 A'ti pūrī Jesucristo ñecūsūmua wāme me'rā ojanū'cāno'o. Jesucristo Ō'acū macū masū bajua'cu Abrahā judío masū nimū'tā'cu pārāmi nituriagū nicu niwī. Tojo nicā dūporocjūpu judío masā wioḡu Davi pārāmi nituriagū nicu niwī.

2 Abrahā Isaa pacu nicu niwī. Isaa quē'rā Jacob pacu nicu niwī. Jacob Judá, tojo nicā cū ma'misūmua, cū acabijirā pacu nicu niwī. **3** Judá Fares, Zara sū'rūa'cārā pacu nicu niwī. Na paco Tamar wāmetico niwō. Fares Esrom pacu nicu niwī. Esrom Aram pacu nicu niwī. **4** Aram Aminadab pacu nicu niwī. Aminadab Naasón pacu nicu niwī. Naasón Salmón pacu nicu niwī. **5** Salmón Booz pacu nicu niwī. Booz paco Rahab wāmetico niwō. Booz Obed pacu nicu niwī. Cū paco Rut wāmetico niwō. Obed Isai pacu nicu niwī. **6** Isai judío masā wioḡu Davi pacu nicu niwī. Davi Urías nūmo ní'co me'rā Salomórē pō'rāticu niwī.

7 Salomó Roboam pacu nicu niwĩ. Roboam Abías pacu nicu niwĩ. Abías Asa pacu nicu niwĩ. 8 Asa Josafat pacu nicu niwĩ. Josafat Joram pacu nicu niwĩ. Joram Uzías pacu nicu niwĩ. 9 Uzías Jotam pacu nicu niwĩ. Jotam Acaz pacu nicu niwĩ. Acaz Ezequías pacu nicu niwĩ. 10 Ezequías Manasés pacu nicu niwĩ. Manasés Amón pacu nicu niwĩ. Amón Josías pacu nicu niwĩ. 11 Josías Jeconías, tojo nicã cũ acabijirã pacu nicu niwĩ. Titapure Babilonia wãmetiri di'tacjãrã Israe curuacjãrãrẽ ñe'e, na ya di'ta Babiloniapũ miamũjãcãrã niwã.

12 Tojo wa'aca be'ro ãpẽrã bajuacãrã niwã. Jeconías Salatiel pacu nicu niwĩ. Salatiel Zorobabel pacu nicu niwĩ. 13 Zorobabel Abiud pacu nicu niwĩ. Abiud Eliaquim pacu nicu niwĩ. Eliaquim Azor pacu nicu niwĩ. 14 Azor Sadoc pacu nicu niwĩ. Sadoc Aquim pacu nicu niwĩ. Aquim Eliud pacu nicu niwĩ. 15 Eliud Eleazar pacu nicu niwĩ. Eleazar Matán pacu nicu niwĩ. Matán Jacob pacu nicu niwĩ. 16 Jacob José pacu nicu niwĩ. José María marãpũ nicu niwĩ. Co Jesú masãrẽ yũ'rũoacjũ Cristo na nigũ paco nico niwõ.

17 Tojo weero Abrahã me'rã du'pocãti, téé Davi wiogu nirĩ curapũ catorce turiricjãrã wa'acãrã niwã. Be'ro Davi me'rã ticũseta tja nicaro niwũ. Israe curuacjãrãrẽ Babilonia di'tapũ na miacateropũ nitũocarõ niwũ. Be'ro Israe curuacjãrãrẽ Babiloniapũ miãca be'rore tja ticũseta nicaro niwũ. Téé Cristo cũ bajuari curapũ nitũocarõ niwũ.

Jesucristo bajua'que ni'i

(Lc 2.1-7)

18 Jesucristo bajua'que a'tiro wa'acaro niwũ. María cũ paco José me'rã omocã du'tegotigo weeco niwõ. Na ni'cãrõ me'rã nise dũporo co nijĩpaco nitõjaco niwõ. Espiritu Santu cũ tutuaro me'rã core tojo wa'acã weecu niwĩ. 19 José co marãpũ niacjũ añurõ ãjõpeori masũ nicu niwĩ. Co nijĩpaco nisere masĩmigũ, core ma'i cõ'asĩ'rĩtigũ, “Wiorãpũre weresãwe'e”, nicu niwĩ. A'tiro pe'le wãcũcu niwĩ. “Ya'yioropũ core du'uguti”, nicu nimiwĩ. 20 Cũ tojo wãcũrĩ cura cãrẽ quẽ'erõpũ ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegũ u'musecjũ a'tiro nicu niwĩ:

—José, Davi pãrãmi nituriagu, Maríare ña'arõ wãcũticã'ña. Espiritu Santu cũ tutuaro me'rã co upũpũ sãjãnũ'cã, core nijĩpaco wa'acã weecu niwĩ. Tojo weegu bopoyaro marĩrõ core mũ'ũ nũmotiya. 21 Co wĩ'magũrẽ wãagosamo. Cũ, cũ yarã masãrẽ na ña'arõ wee'quere yũ'rũoacjũ nigũsami. Tojo weegu Jesú wãmeyeya, ni werecu niwĩ Õ'acũrẽ wereco'tegũ. Jesú nĩrõ, “Masãrẽ yũ'rũogũ” nisĩ'rĩrõ wee'e.

22 Todũporopũ cũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ me'rã Õ'acũ cũ ucũ'quere queoro wa'adutigũ tojo weecu niwĩ. 23 A'tiro ni ojaduticu niwĩ:

Ni'cõ numio mũmũ me'rã nitimigõ, nijĩpaco ni, be'ro põ'rãtigõsamo. Cũ Emanuel wãmetigũsami, ni ojano'caro niwũ.

Emanuel “Õ'acũ marĩ me'rã nimi”, nisĩ'rĩrõ weecaro niwũ.

24 Be'ro José wã'cãgũ, Õ'acũrẽ wereco'tegu duti'quere weecu niwĩ. Mariare cũ ya wi'ipũ numotiguti nígũ miacũ niwĩ. 25 Tojo weemigũ, co macũ wuati dũporo co me'rã niticũ niwĩ. Co macũ bajuáca be'ro cũrẽ Jesú wãmeyecu niwĩ.

Masĩrĩ masã na Jesure ĩ'arã wa'a'que ni'i

2 1 Herode Judea di'ta wiogu nirĩ cura Jesú Belé wãmetiri macãpũ bajuacu niwĩ. Cũ bajuáca be'ro numã masĩrĩ masã mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrã Jerusalépn etacãrã niwã. 2 Topũ etarã, sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Judío masã wiogu niacjũ wĩ'magũ ¿no'opũ bajuapari? Ûsã ya macã mujĩpũ mujãtiro pe'e dũporopũ ñocõawũ ãsã ĩ'ati'cure ĩ'awũ. Cũrẽ ĩ'arã, “Wiogu niacjũ bajuatojarĩ”, niwũ. Tojo weerã cũrẽ ějõpeorã a'tiapũ, nicãrã niwã.

3 Herode na tojo nisere tu'ogu, mejẽcã pejaro tu'oña'cu niwĩ. Jerusaléjãrã quẽ'rã nipe'tirã mejãrõta tu'oña'cãrã niwã. 4 Tojo weegu pa'ia wiorãrẽ pijiocũ niwĩ. Tojo nicã ãpẽrã masãrẽ Moisé duti'quere bu'eri masãrẽ pijiocũ niwĩ. Narẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—Cristo Õ'acũ bese'cu ¿no'opũ bajuagusari? nicũ niwĩ. 5 Cũ tojo nicã, na yu'ticãrã niwã:

—A'ti di'ta Judea Belé wãmetiri macãpũ bajuagusami. Dũporocjũpũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ cũ bajuatjere a'tiro ni ojacu niwĩ:

6 Belé, Judea di'tapũ nirĩ macã mejõ nirĩ macã mejẽta ni'i.

Ti di'ta nise macãrĩ wa'teropũre ti macãcjũ ni'cũ wiogu wijagusami.

Yarã masã Israe curuacjãrãrẽ co'teacjũ nigũsami, ni ojano'caro niwũ, ni werẽcãrã niwã Herodere.

7 Na tojo níca be'ro Herode ya'yioropũ masĩrĩ masãrẽ cũ tiropũ pijiocũ niwĩ. Narẽ sãrĩtiña'gũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—¿De'ro nicã waro ñocõawũ bajuabutiamirĩ cũ? nicũ niwĩ. 8 “Tita bajuawĩ” tojo níca be'ro narẽ Belépn wa'adutigu a'tiro nicũ niwĩ:

—Topũ wĩ'magũrẽ añurõ sãrĩtiña'baque'aya. Cũrẽ bocarã, yu'ure wereya. Yu'ũ quẽ'rã cũrẽ ějõpeogu wa'aguti wee'e, nisoocu niwĩ narẽ.

9 Narẽ tojo ni wérẽca be'ro masĩrĩ masã Belépn yu'ruacãrã niwã.

Topũ yu'ruarã, ñocõawũ na ya macãpũ ĩ'awã'cãti'cuta tja na dũporo u'mutãwã'cãcu niwĩ. Be'ro wĩ'magũ nirõ bu'ipũ ejagu, ñocõawũ tojanu'cãcu niwĩ majã.

10 Masĩrĩ masã ñocõawũrẽ ĩ'arã, pũrõ e'caticãrã niwã. 11 Ti wi'ipũ sãjãejarã, wĩ'magũrẽ cũ paco María me'rã nigũrẽ ĩ'acãrã niwã. Cũrẽ ĩ'arã ějõpeorã, ejaque'acãrã niwã. Be'ro na mia'que acarire pãa, cũrẽ uru, u'mutise inciensore, tojo nicã apeye u'mutiseta tja mirra wãmetisere o'ocãrã niwã.

12 Be'ro narẽ quẽ'erõpũ Õ'acũ “Herode tiropũ majãmitojaaticã'ña”, nicũ niwĩ. Tojo weerã na ya di'tapũ tojaarã, ape ma'apũ majãmitojaacãrã niwã.

Herodere Egiptopu José quē'rā na du'tia'que ni'i

13 Masīrī masā tojáaca be'ro Joseré Ō'acūrē wereco'tegu u'musecjū quē'erōpu bajua, a'tiro nicu niwī:

—Wā'cāña. Wī'magū cū paco me'rā Egiptopu du'tiaya. Topu tojáníña. Yuh “Tocāl'rōta tojatia” níca be'ropu tojatia tja. Herode wī'magūrē wējēsī'rīgū a'magūsami, nicu niwī.

14 Cū tojo nicā tu'ogu, José wā'cā, wī'magūrē paco me'rā ñamita Egiptopu su'ori miacu niwī. **15** Topure Herode catiro pōtēorō tojánícārā niwā. A'te Ō'acū ye queti weremū'tārī masū cū oja'que queoro wa'adutiro tojo wa'acaro niwū. Tere a'tiro ni ojamū'tācu niwī: “Yuh macū Egiptopu nigūrē pijiwijawu', tojo nicu niwī Ō'acū”, ni ojano'wū.

Herode umna wī'marārē wējēduti'que ni'i

16 Herode masīrī masārē, yuh're bujicā'pā nígū, uayurumajācu niwī. Tojo uagu, nipe'tirā umna wī'marārē Belēpu, tojo nicā ti macā sumutopu nirārē puā cū'ma cuorārē, na dujaro cuorārē wējēduticu niwī. Na masīrī masā cūrē were'caro ejatuario tocāl'rōta bucuasami nígū, umna wī'marā ticuse cū'marī cuorārē wējēduticu niwī. **17** Cū tojo weedutisere Jeremía Ō'acū ye queti weremū'tārī masū cū oja'que queoro wa'acaro niwū. A'tiro ojacu niwī:

18 Ramá wāmetiri macāpūre masā bujaweti, uti caricūcā tu'onorōsa'a.

Raquel pāramērā nituriarānumiapu Israe curuacjārā nūmosānumia na pō'rārē pūrō dujasewā'a, utirāsama.

Na pō'rārē wējēcā i'arā bujaweticā, āpērā wācūtutuase o'omasītirāsama, ni ojano'wū.

19 Herode wérica be'ro quē'erōpu ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu José Egiptopu nigūrē nicu niwī:

20—Wā'cāña. Wī'magūrē cū paco me'rā Israe curuacjārā nirī di'tapu su'ori dajatojaaya. Wī'magūrē wējēsī'rī'cārā boape'tia wa'ama, nicu niwī.

21 Tojo nicā tu'ogu, José wā'cā, wī'magūrē cū paco me'rā Israe curuacjārā nirī di'tapu su'ori miacu niwī. **22** Be'ro “Herode macū Arquelao cū pacure Judea di'ta wiogu ducayupū” nicā tu'ogu, uicu niwī. Tojo weegu topure wa'asī'rīticu niwī. Ō'acūrē quē'erōpu wereno'cu niyugu, Galilea wāmetiri di'ta pe'e yuh'racu niwī. **23** Topure etarā, Nazare wāmetiri macāpu tojaque'acārā niwā. Na topu wa'acā, Ō'acū ye queti weremū'tārī masā na oja'que queoro wa'acaro niwū. “Masā cūrē ‘Nazarecjū nimi’ nirāsama”, ni ojano'wū.

Juā masārē wāmeyeri masū bu'e'que ni'i

(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

3 **1** Jesús cū Nazarepu nirī cura Juā masārē wāmeyeri masū Judea di'tapu yucu marīrō, masā marīrōpu wa'acu niwī. Topu masā cū tiropu ejarārē bu'ecu niwī. **2** A'tiro ni werecu niwī:

—Cã'rõacã be'ro Ô'acũ bese'cu pãjãrã masã wiogũ sãjãgũsami. Tojo weerã musã ña'arõ wee'quere bũjaweti, du'uuya. Musã wãcũsere dũcayuya, nicu niwĩ. **3** Juã ye cjasere Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Isaía a'tiro ojacu niwĩ:

Ni'cũ yucu marĩrõ, masã marĩrõpũ a'tiro
caricũnu'cũbajaque'atigusami:

“Marĩ wiogũ a'tiatji ma'arẽ apoyuya.

Diacjũca ma'a añurĩ ma'a quẽ'rãrõ weronojõ weeyuya”, ni ojacu niwĩ.

Marĩ wiogũ a'tiati dũporo musã nisetisere apoyuya, musã wãcũsere dũcayuya nígũ, tojo nicu niwĩ.

4 Juã ya su'tiro cameyo poari me'rã na su'a'caro nicaro niwũ. Wa'icũrã casero me'rã ejeritucu niwĩ. Pajasecũorã na ba'asetisere poreroa, nucũ cjase mumia yere ba'acu niwĩ.

5 Pãjãrã Jerusalécjãrã, ãpẽrã ti di'ta Judeapũ nirã cũ tiropũ cũ bu'esere tu'orã wa'acãrã niwã. Tojo nicã dia Jordã wãmetiri maa pu'tocjãrã tu'orã wa'acãrã niwã. **6** Na ña'arõ wee'quere weryu'rũca be'ro narẽ wãmeyecu niwĩ.

7 Tojo weeri cura pãjãrã fariseo masã, ãpẽrã saduceo masã wãmeyeduticãrã niwã. Na ña'arõ wee'quere bũjaweti dũcayusi'rĩticã ì'agũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Musã weeta'sari curuacjãrã aña weronojõ ni'i. Aña nucũ ãjũcã, uiwã'cãsama. Musã aña weronojõ bu'iri da'resere ui'i. Tojo uirã, musã ña'arõ wee'quere bũjaweti dũcayusi'rĩtimirã, wãmeyedutirã a'tiapũ.

8 Musã, diacjũta ãsã ña'arõ wee'quere bũjaweti dũcayupũ níã, musã weesetise me'rã ì'oña. **9** Musã a'tiro wãcũticã'ña: “Ûsã Abrahã pãrãmerã ni'i. Tojo weerã Ô'acũ tiropũ wa'arãsa'a”, ni wãcũticã'ña. Musã wãcũsere dũcayuticã, Abrahã pãrãmerã nise wapamarĩ'i. Ô'acũ uagu, a'te ãtãperi me'rã Abrahã pãrãmerã wa'acã weemasĩmi. Cũ tojo weecãma, na pe'e Ô'acũ uaro weebosama. **10** Marĩ yucũpagũ ote'quepagũ weronojõ ni'i. Ô'acũ musãrẽ yucũpagũ dũca marĩsepagũre besecõ'arõ weronojõ weegũsami. Yucu añurõ dũcatiticjũre paacõ'a, ãjũacõ'acã'no'sa'a. Tere wee'caro weronojõ musã wãcũsere dũcayuticã, añurõ weeseticã, Ô'acũ musãrẽ cõmea me'rã paacõ'agũ weronojõ bu'iri da'regũsami.

11 Yũ'ũ musãrẽ na ña'arõ wee'quere bũjaweti, du'uama nígũ, aco me'rã wãmeye'e. Yũ'ũ be'ro apĩ yũ'ũ nemorõ tutuagu a'tigusami. Cũ añugũ waro nimi. Yũ'ũ pe'e mejõ nigũ tu'oña'a. Ne cũrẽ ni'cãrõwijimasĩtisa'a. Cũ pũricã Espĩritu Santure musãrẽ o'ógũsami. Cũrẽ masã me'rã ninu'cũcã weegũsami. Ña'arõrẽ ãjũaweero weronojõ musãrẽ añurõ tojato nígũ, ña'arõ wee'quere cõ'agũsami. **12** Yũ'ũ be'ro a'tigu ni'cũ trigo su'tiweeri masũ weronojõ nimi. Cũ te su'tire mejẽcã sũ'awee, cõ'asami. Te trigo peri quẽ'rãrẽ mejẽcã mii, te nũrõrĩ wi'ipũ nũrõsami. Te su'tire

pecame'epu ũjũacõ'asami. A'te weronojõ cã, cã yarã warore bese, cã tiorpu miagũsami. ãpẽrãrẽ pecame'epu cõ'abajuriogusami. Ti me'e ne pe'tisome, ni werecu niwĩ Juã.

Juã Jesure wãmeye'que ni'i

(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

13 Juã wãmeyeri curare Jesú Galileapu ní'cu Jordá wãmetiri maapu wa'acu niwĩ. Topure wa'agu, Juãrẽ wãmeyedutigũ wa'agu weecu niwĩ.

14 Topu cã etacã, Juã cãrẽ wãmeyesĩ'ríticu nimiwĩ.

—Yũ'u pe'e mu'urẽ wãmeyedutironojõ o'ogu, ¿mu'u pe'e yũ'ure wãmeyedutigũ a'titi? nicu niwĩ Jesure.

15 Cã tojo nicã tu'ogu, Jesú “Wãmeyeya. Nipe'tise Õ'acũ marĩrẽ weeduti'caronojõta weeroua'a. Añucã'rõsa'a”, nicu niwĩ. Cã tojo nicã tu'ogu, Juã “Jau” ni, cãrẽ wãmeyecu niwĩ. **16** Cãrẽ wãmeyeca be'ro cã majãnu'cãcãta, u'muse pãricaro niwũ. Jesú Espiritu Santu buja weronojõ bajugu cãpũre dijatacã ejapejagure ï'acu niwĩ.

17 Tojo wa'acã, u'museru cã pacu Õ'acũ ucũdijocu niwĩ.

—Ãrĩ yũ'u macũ uputu yũ'u mal'igũ nimi. Cã me'rã pũrõ e'cati'i, nicu niwĩ.

Jesure wãtĩ Õ'acũrẽ yũ'rũnu'cãcã weesĩ'rĩmi'que ni'i

(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

4 **1** Jesú wãmeyeno'ca be'ro Espiritu Santu cãrẽ yucu marĩrõ, masã marĩrõpu su'ori miacu niwĩ. Wãtĩ Jesure cã pacure yũ'rũnu'cãdutigũ niquesãcu nimiwĩ.

2 Topure Jesú cuarenta numurĩ, cuarenta ñamirĩ ne cã'rõ ba'aticu niwĩ. Be'ro ujaboayũ'ruacu niwĩ. **3** Jesú tojo ujaboacã ï'agũ, wãtĩ cã pu'to wa'acu niwĩ. Cãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u diacjũta Õ'acũ macũ ni'i ní'gũ, a'te ũtãperire pã dojorẽ ba'aya, nicu niwĩ. **4** Cã tojo nicã, Jesú a'tiro yũ'ticu niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'o: “Masã ba'ase me'rã dia'cũ catimasĩtisama. Na añurõ nisĩ'rĩrã, nipe'tise Õ'acũ ucũsere yũ'ti e'jõpeosama”, niwũ, nicu niwĩ.

5 Be'ro wãtĩ cãrẽ Jerusalẽpu “Õ'acũ ya macã”, na nino'ca macãpu miacu niwĩ. Topure Õ'acũ wi'i duposãrĩpu su'ori miimujãcu niwĩ. **6** Jesure nicu niwĩ tja:

—Mu'u diacjũta Õ'acũ macũ ni'i ní'gũ, a'topu bu'pudijaya. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ni ojano'o:

Õ'acũ cãrẽ wereco'terã me'rã mu'urẽ co'tedutigusami.

Mu'urẽ ũtãgãpu doquepejari ní'rã, mu'urẽ tuuñe'erãsama, ni ojano'caro niwũ, nicu niwĩ wãtĩ.

7 Tojo nisere Jesú cãrẽ yũ'ticu niwĩ:

—Ō'acū ye queti ojáca pūrīp̄ a'te quē'rā ojano'caro niwū: “M̄u wioḡ Ō'acū cū ucū'quere ne ni'cāti ¿diacjūta nimitito? nírā, cūrē weeī'odutiticā'ña”, ni ojano'wū, nicu niwī Jesú.

8 Be'ro wātī ūrūḡ ū'm̄uacj̄p̄ miacu niwī tja. Top̄re nipe'tise a'ti di'ta cjase macārīrē, tojo nicā te macārī c̄osere ī'ope'ocā'cu niwī. **9** Ū'ogū, cūrē nicu niwī:

—Nipe'tise a'te m̄u'urē ī'o'quere o'oguti m̄u u'urē ejaque'a ējōpeocā, nicu niwī.

10 Tojo nicā tū'ogū, Jesú cūrē nicu niwī:

—Wa'aya, wātī. Ō'acū ye queti ojáca pūrīp̄ a'tiro ojano'o: “Ō'acū m̄u wioḡ ni'cūrēta ējōpeoya. Cū ni'cūrēta yū'tiroḡa'a”, niwū, nicu niwī.

11 Tojo nicā tū'ogū, wātī wa'a wa'acu niwī. Be'ro Ō'acūrē wereco'terā ū'm̄usecj̄rā Jesure weetamurā, ba'ase ecarā a'ticārā niwā.

Jesú ne waro cū Galileap̄ bu'enū'cā'que ni'i

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

12 Be'ro Jesú “Juā wāmeyeri masūrē bu'iri da'reri wi'ip̄ niap̄” nisere tū'ocu niwī. Tere tū'ogū, Galilea di'tap̄ wa'acu niwī. **13** Top̄re cū ya macā Nazarep̄re tojaque'aticu niwī. Ape macā Capernau pe'le tojaque'acu niwī. Ti macā ditara sumuto Zabuló, tojo nicā Neftalí wāmetiro wa'terop̄ nicaro niwū. **14** A'te Isaía Ō'acū ye queti werem̄'tārī masū cū oja'que queoro wa'adutiro tojo wa'acaro niwū. **15** A'tiro ojacu niwī:

Zabuló, tojo nicā Neftalí wāmetise di'ta Galilea wāmetiri ditara pu'top̄ ni'i.

Jordá wāmetiri maa ape pā'rēp̄ ni'i.

Top̄ Galilea di'tap̄ judío masā nitirā nisama.

16 Tocjārā masā na'itī'arōp̄ nirá weronojō Ō'acūrē masītisama.

Tojo nimirā, añurō bo'reyusere ī'arā weronojō narē yū'r̄uocj̄re ī'arāsama.

Na Ō'acū yere masītimirā tere wrecā, tū'orāsama.

Na bu'iri da're bajuriono'bo'cārā nimirā, masābajuama, ni ojano'wū.

17 Titare top̄ Jesú masārē ne waro bu'ewā'cōcu niwī. Narē “M̄usā ña'arō weesetisere b̄j̄aweti, du'uya. M̄usā wācūsere d̄ucayuya. Cā'rōacā be'ro Ō'acū cū wioḡ nimi nisere masārē masīcā weeḡusami”, ni bu'ecu niwī.

Jesú ba'paritirā wa'i wējērī masārē piji'que ni'i

(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

18 Be'ro Jesú Galilea wāmetiri ditara sumutop̄ sijabaque'acu niwī. Top̄ wa'a, ni'cū pō'rā p̄arā ūm̄arē bocaecacu niwī. Ni'cū Simó, apetero Pedro pisuno'gū nicu niwī. Apī cū acabiji André nicu niwī. Na wa'i wējērī

masã nicãrã niwã. Tojo weerã na wejecure ditarapũ doqueñorã weecãrã niwã. **19** Na tojo weecã ì'agũ, Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—Te'a yu'ũ me'rã. Musã ni'cãrõacãrẽ wa'ì wẽjẽrĩ masã ni'ì. Be'ropure majã wa'ì wẽjẽrã weronojõ masãrẽ yé quetire wererãsa'a. Tojo weecã, pãjãrã ãjõpeorãsama, nicũ niwĩ.

20 Cũ tojo nicã tu'orã, maata na wa'ì wẽjẽse cõo'quere du'ucũupe'o, cũ me'rã sirutuwã'cãcãrã niwã.

21 Cã'rõ yu'rũaa, ãpẽrã cũ acabiji me'rã nirãrẽ tja ì'acu niwĩ. Na Zebedeo põ'rã Santiago, Juã nicãrã niwã. Na, na pacũ me'rã yucũsurũ wejecuragure dero aporã sãñacãrã niwã. Jesú na quẽ'rãrẽ “Te'a”, nicũ niwĩ. **22** Cũ tojo nicã tu'orã, na yawũ yucũsure, tojo nicã na pacure totã cõ'acũu, Jesú me'rã sirutuwã'cãcãrã niwã.

Jesú pãjãrã masãrẽ bu'e'que ni'ì

(Lc 6.17-19)

23 Jesú nipe'tiro Galilea di'tapũ judío masã nerẽwũase wi'seripũ bu'ecusiacu niwĩ. Cũ añuse queti Ò'acũ yere, cũ wiogũ nimi nisere bu'ecu niwĩ. No'o na de'ro nise dutitiserẽ yu'rũowã'cãcũ niwĩ. **24** Cũ tojo weese quetire nipe'tiro Siria di'tacjãrã masĩpe'ticãrã niwã. Tojo weerã de'ro nise pi'etirãrẽ cũ tiropũ miacãrã niwã. Do'atirãrẽ, wãtĩ sãjãno'cãrãrẽ, no'o ñama wẽrĩse cõorãrẽ, tojo nicã sijamasĩtirãrẽ cũ tiro miaa, yu'rũoduticãrã niwã. Nipe'tirãrẽ yu'rũocu niwĩ. **25** Cũ tojo weecã tu'orã, pãjãrã Galilea di'tacjãrã, Decápoli wãmetise macãrĩcãrã sirutucãrã niwã. Tojo nicã Jerusalécãrã, Judea di'tacjãrã, Jordã wãmetiri maa siaquijicãrãrã sirutucãrã niwã.

Jesú ãrũgũpũ masãrẽ bu'e'que ni'ì

5 **1** Jesú pãjãrã sirutucã ì'agũ, ãrũgũpũ mũjãa, ejanujãcũ niwĩ. Tojo weecã, cũ bu'erã cũ sumuto nerẽnujãcãrã niwã. **2** Be'ro Jesú narẽ a'tiro bu'enũ'cãcũ niwĩ:

A'tiro weerãnojõ e'catima nise ni'ì

(Lc 6.20-23)

3 “ Ò'acũ weetamurõ me'rã dia'cũ cũ ñaro weemasĩ'ì' nirãnojõ e'catirãsama. Tojo nirãnojõ Ò'acũ wiogũ nirõpũ sãjãárãsama.

4 ”Bujawetirãnojõ e'catima. Ò'acũ narẽta weetamugũsami. Narẽ wãcũtutuacã weegusami.

5 ”No'o ‘Yu'ũ basu ãpẽrã yu'rũoro ni'ì’ nitirãnojõ e'catisama. Tojo weerã na Ò'acũ ‘O'oguti’ ní'que di'tare ñe'erãsama.

6 ”Ò'acũ ye, diacjũ nisere masĩs'ĩrĩrã, mũjaboa, acowũo'cãrã weronojõ nisama. Tojo mũjaboa, acowũorã weronojõ masĩs'ĩrĩrãrẽ Ò'acũ e'catise o'ogusami. Na Ò'acũ yere masĩca be'ro ba'a, s'ĩrĩtuurã weronojõ nisama.

7 "Āpērārē pajaña'rā e'catima. Ō'acū quē'rā narē pajaña'gūsami.

8 "No'o ña'ase moorānojō e'catima. Náta Ō'acūrē ĩ'arāsama.

9 "No'o a'mequēse marĩrō ninu'cūsĩ'rĩrānojō e'catima. Ō'acū narē 'Yũ'ũ pō'rā nima', nigūsami.

10 "No'o Ō'acū űaro weecā ña'arō weesirutuno'rānojō e'catima. Náta Ō'acū wioĝu nirōpũ wa'arāsama.

11 "Yũ'ũre ějōpeose bu'iri mūsārē āpērā ña'arō bujicā'a, pi'etise o'orāsama. No'o nise nisoo, nima'arāsama mūsārē. Na tojo weecā, e'catiya. 12 Dũporocjārāpũ Ō'acū ye quetire weremũ'tārĩ masārē mejārōta weecārā niwā. Mūsā ű'mũsepũre pajibutiaro e'catise bocarāsa'a. Tojo weerā e'catiya", nicũ niwĩ Jesú.

A'ti űmũcopũre Jesure ějōpeorā moa, sĩ'ose weronojō nima nise ni'ĩ
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

13 Jesú a'tiro bu'ennemocũ niwĩ:

"Marĩ ba'arā, ű'suato nĩrā moarē sã'a. Mūsā moa weronojō ni'ĩ a'ti nucũcāpũre. Mūsā añurō niseticā ĩ'arā, āpērā quē'rā ĩ'acũu, yũ'ũre ějōpeorāsama. Mūsā tojo weeticāma, moa ocatiro weronojō nirāsa'a. Moa ocaticā, ű'suatisa'a. Te tojo nicā, cō'acā'no'o. ¿Apaturi de'ro wee moa ocačā weebosari tja?

14 "Mūsā yũ'ũre ějōpeorā sĩ'ose weronojō ni'ĩ masārē. Tojo weerā mūsā āpērā yũ'ũre masĩtirārē masĩcā wee'e. Ni'cā macā űrũĝũpũ nirĩ macā bajutiropũ niticā weetisa'a. 15 Masā sĩ'ocjare apeyenojō docapũ sĩ'ótisama. Tojo weronojō o'orā, nipe'tirā ti wi'ĩpũ nirārē bajuato nĩrā ű'mũarōpũ peosama. 16 A'te weronojō bajuyoropũ yũ'ũ űaronojō añurō weesetiya. Mūsā añurō weecā ĩ'arā, āpērā quē'rā marĩ pacũ ű'mũsepũ nigũrē 'Añuyũ'rũĝu nimi', ni e'catirāsama.

Jesú Moisé duti'que cjasere ucũ'que ni'ĩ

17 "A'tiro wācũticā'ña yũ'ũre. 'Jesú Moisé duti'quere, tojo nicā Ō'acū ye quetire weremũ'tārĩ masā na wereyu'quere cō'agũ a'tiĝu weepĩ, niticā'ña. Tere cō'agũ mejēta a'tiwũ. Tere queoro weepe'ogũ a'tiĝu weewũ. 18 Diacjũ mūsārē wereĝuti. Ŭ'mũse, a'ti turi nirĩ curare Ō'acū ne cā'rōacā te dutisere cō'asome. Nipe'tise cũ 'A'tiro weeguti' nĩ'quere queoro weegũsami. 19 Tojo weegũ no'o cā'rōacā te dutisere yũ'rũnũ'cāĝũnojō mejō nigũ waro nigũsami Ō'acū wioĝu nirōpũre. Tojo nicā āpērārē yũ'rũnũ'cācā weegũnojō mejārōta nigũsami. Apĩ Moisé dutisere weegũ pe'e, tojo nicā āpērārē tere weedutigu pe'e wioĝu weronojō nigũsami Ō'acū wioĝu nirōpũre. 20 Mūsārē a'tiro wereĝuti. Moisé duti'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā yũ'rũoro Ō'acū dutise pe'ere añurō weeyũ'rũnũ'cātirā, Ō'acū tiropũ wa'asome", nicũ niwĩ.

Jesú uase cjasere masārē were'que ni'i
(Lc 12.57-59)

21 Jesú a'tiro werenemocu niwī: “Musā tū'opā musā ñec̄s̄umuarē duti'quere: ‘Masārē wējēc̄ō'aticā'ña. No'o apirē wējēc̄ō'agūnojō tenojō besegu tiropu beseno'o, bu'iri da'reno'gūsami’, niwū. **22** Yū'u pe'e a'tiro wereguti. No'o cū acaweregu me'rā uagūnojō bu'iri da'reno'gūsami. No'o cū acaweregure ‘Mū'u wapamarī'i’ ni bujicā'gūnojō wiorā tiropu beseno'gūsami. No'o cū acaweregure ‘Wa'icu weronjō tū'omasise moobutia'a' nigūnojōrē Ō'acū pecame'epu bu'iri da're, cō'atawio ni'i.

23 ”Tojo weegu Ō'acū wi'ipu no'o Ō'acūrē ējōpeocju apeyenojō o'ogutigu, ‘Yū'u acaweregure ña'arō weecāti’ ni wācūbocagu, a'tiro weeroña'a. **24** Cū o'oatjere du'upeo, cūrē acobojose sērīmū'tāgū wa'arōña'a. Be'ro ‘Ō'acūrē o'oguti’ ní'quere o'orōña'a.

25 ”Apeye quē'rārē wereguti. Ni'cū musārē weresāsī'rīgū besewuaropu miasī'rīcā, maata topu wa'ase dūporo apowe'ocā'ña. Tojo weecā, musārē beseri masūrē o'otibosami. Tojo weeticāma, beseri masū surarapure o'o, bu'iri da'reri wi'ipu sōrōbosami. **26** Diacjūta musārē wereguti. Bu'iri da'reri wi'ipu sājāa wapayepē'oticā, ne du'uwīrōsome”, ni werecu niwī Jesú.

Jesú “Musā numosānumia, musā marāpusumua
nitirārē a'metārāticā'ña” nise ni'i

27 Jesú a'tiro werenemocu niwī: “Apeyere todūporopu duti'quere tū'opā. ‘Musā numosānumia nitirārē, musā marāpusumua nitirārē a'metārāticā'ña’, niwū. **28** Yū'u pe'e a'tiro wereguti. No'o numiorē ña'arō weesī'rī ñaripejase me'rā ī'agūnojō cū po'peapu co me'rā ña'arō weetojasami.

29 ”Tojo weerā musā caperi me'rā ña'arō weesī'rīrā, tigare orewee cō'abo'caro weronjō maata ī'adu'ucā'ña. Ña'arō weedu'utirā, pecame'epu wa'arāsa'a. Musā capeare cō'arā, ti capea dia'cūrē bajuriorāsa'a. Nipe'tiro musā upu pecame'epu wa'acā, ña'ayū'rusa'a. **30** Mejārōta bu'iri bocari nīgū, diacjūcamocā me'rā ña'arō weesī'rīgū, weedu'ucā'ña. Tojo weecā, nipe'tiro upu pecame'epu bu'iri bocabo'caro bu'iri da'reno'some”, nicu niwī Jesú.

Jesú, marāputirā, numotirā a'merī cō'ase cjasere ucū'que ni'i
(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

31 Jesú ninemocu niwī: “Apeye todūporocjārāpūre ní'quere tū'opā: ‘No'o numorē cō'agū, ‘A'te ye bu'iri mū'urē cō'a'a’ niri pūrē oja, core o'orōña'a’, niwū. **32** Yū'u pe'e a'tiro wereguti. Ni'cū cū numorē co apī me'rā ña'arō nitimicā cō'agūnojō core umua me'rā ña'arō weeri masōrē

weronojō tojacā weesami. No'o marāpu cō'ano'co me'rā nūmotigūnojō quē'rā ña'arō cū nūmo nitigo me'rā a'metārāgū weronojō tojasami”, nicu niwī Jesú.

Jesú “A'tiro weerāti” nise cjasere cū bu'e'que ni'i

33 Jesú a'tiro werenemocu niwī: “Apeyere todūporocjārārē ní'quere tū'opā: 'Mūsā “Ō'acū wāme me'rā weeguti” ní'caronjōta nisooro marīrō queoro weeya', niwū. **34** Yū'u pe'e a'tiro wereguti. Mūsā āpērārē 'A'tiro weerāti' nírā, Ō'acūrē wāmepeoticā'ña. 'U'muse me'rā weerāti', niticā'ña. Ō'acū nirō topūta ni'i. **35** 'A'ti nucūcā me'rā ni'i', niticā'ña. Ō'acū wéeca di'ta ni'i. Jerusalé quē'rā marī wioḡ Ō'acū ya macā ni'i. Tojo weerā Jerusalé me'rā wāmepeoticā'ña. **36** Tojo nicā 'Ūsā ya dūpoa me'rā ni'i', niticā'ña. Mūsā tojo nise me'rā ni'cā poadare ñirī da o butiri da dūcayumasītisa'a. **37** A'tiro dia'cū ñña. Diacjū nicā, wāmepeoro marīrō 'Diacjūta ni'i', ñña. Tojo niticā, 'Diacjū niwe'e', ñña. Mūsā ninemopeosepua no'o wātī wācūse o'ose nibosa'a.

Jesú āpērā mejēcā weecā a'medititise ni'i

(Lc 6.29-30)

38 ”Apeyere todūporocjārārē ní'quere tū'opā: 'Ni'cū mūsārē capea paatī'acā, mūsā quē'rā mejārōta cūrē paatī'aa'meña', niwū. Tojo nicā 'Upicare paape'ecā, mejārōta cūrē paape'ea'meña', niwū. **39** Yū'u pe'e mūsārē a'tiro wereguti. Mūsārē ña'arō weecā, tojo tū'oña'cā'ña. A'meticā'ña. Tojo weronojō o'ogū, mū'urē ni'cā pe'e pā'rē diapoapu paacā, ape pā'rē dū'sari pā'rē pe'ere majāminū'cā, paadutiya tja. **40** Ni'cū beseri masā tiropū mū'urē weresā'cu mū'u ya camisare sērībosami. Cū tojo weecā, bu'icjārō mū'u sāñarō quē'rārē tuwee'o'oya. **41** Surara mū'urē ni'cā kilómetro cū yere miabosaya nicā, mū'u pe'e cū uacā, pua kilómetro miabosaya. **42** No'o mū'urē apeyenojō sērīcā, o'oya. Apeyenojō mū'urē wasocā, 'Wasowe'e', niticā'ña”, nicu niwī Jesú.

Marīrē ī'atu'tirārē ma'idutitise ni'i

(Lc 6.27-28,32-36)

43 Jesú werenemocu niwī: “Apeye todūporocjārārē ní'que quē'rārē tū'opā: 'Mūsā me'rācūrē ma'ña. Mūsārē ī'atu'tigū pe'ere a'pepūrīña', niwū. **44** Yū'u pe'e mūsārē wereguti. Mūsārē ī'atu'tirārē ma'ña. Mūsārē ña'arō ucūrārē 'Añurō wa'ato', ñña. Mūsārē ña'arō weecā, ña'arō bujicā'micā, na ye niatjere Ō'acūrē sērībosaya. **45** Tojo weerā marī pacu u'mūsepu nigū pō'rā ni'i nisere ī'orāsa'a. Cū añurā, ña'arā tiropū mujīpūrē bo'reyucā weemi. Mejārōta añurō weerá, ña'arō weerá tiropū aco pejacā weemi. **46** Mūsārē mairā dia'cūrē ma'írā, ¿ñe'enojōrē mūsā Ō'acū o'otjere bocabosau? Niyeru wapaseeri masā quē'rā tojota weema.

Na ña'arã nimirã, na me'rãcjãrãre ma'isama. **47** Mũsã acawererã dia'cũrẽ añudutirã, ¿ñe'lenojõrẽ añuse weerã weebosau? Õ'acũrẽ ãjõpeotirã quẽ'rã tojota na acawererã dia'cũrẽ añudutisama. Tojo weerã nipe'tirãrẽ a'merĩ ma'i, añudutiya. **48** Marĩ pacu u'mũsepu nigũ ña'ase moogũ nimi. Mũsã quẽ'rã cũ weronjõ ña'ase moorã ninu'cũcã'ña", ni werecu niwĩ Jesú.

Añurõ weesetise cjasere Jesú bu'e'que ni'i

6 **1** Jesú a'tiro werenemocu niwĩ: "Mũsã weesere ãpẽrãrẽ ã'adutirã, na ã'orõpu dia'cũ añurõ weeticã'ña. Mũsã tojo weecãma, marĩ pacu u'mũsepu nigũ ne cã'rõ añusere mũsãrẽ o'osome. **2** Tojo weerã mũsã pajasecuorãrẽ weetamurã, nipe'tirãrẽ werestepe'oticã'ña. Weeta'sari masã na nerẽwũasepu, tojo nicã macã decõpu na wee'quere werestepe'ocã'ma. Masãrẽ añurõ ucũdutiã tojo weesama. Mũsã na weronjõ weeticã'ña. Diacjũ mũsãrẽ wereguti. Narẽ masã añurõ ucũse me'rã wapata'atojama. Tojo weerã na be'ropũre bocasome. **3** Mũsã pe'e pajasecuorãrẽ apeyenojõ o'orã, no'o mũ'u me'rãcjũ ã'atiri cura o'oya. **4** Ya'yioro ãpẽrã na masĩtiro o'oya. Tojo weecã, marĩ pacu nipe'tise marĩ ya'yioro weesere ã'ape'ogu, mũsãrẽ añusere o'ogũsami.

Jesú 'Õ'acũrẽ sãrĩrã, a'tiro ñubueya' nise ni'i

(Lc 11.2-4)

5 "Mũsã ñubuerã, weeta'sari masã weronjõ weeticã'ña. Na nerẽwũase wi'seripu, tojo nicã masã pãjãrã yũ'rũarõpu nu'cũ, masã ã'to nĩrã ñubuesama. Mũsãrẽ diacjũ wereguti. Na ãpẽrã ã'ase me'rã wapata'atojama. Be'ropũre bocasome. **6** Mũsã yũ'ure ãjõpeorã, mũsã ya tucũpu sãjãa, sopere bi'a, mũsã pacu Õ'acũ mũsã me'rã nigũrẽ sãrĩ, ñubueya. Tojo weecã, marĩ pacu no'o bajutiropu weesere ã'ape'ogu, mũsãrẽ añusere o'ogũsami.

7 "Õ'acũrẽ ñubuerã wãcũtimirã, pejetiri mejãrõta ñubuemujãticã'ña. Õ'acũrẽ masĩtirã, ãsãrẽ peje ucũse me'rã tu'ogũsami nĩrã, tojo weesama. **8** Mũsã na weronjõ weeticã'ña. Marĩ pacu mũsã uasenojõrẽ sãrĩatji dũporo masĩtojasami. **9** Tojo weerã mũsã a'tiro ñubueya:

"Pacu, mũ'u u'mũsepu ni'i.

Nipe'tirã mũ'urẽ wiopesase me'rã ãjõpeoato.

10 A'ti turipũre mũ'u bese'cu maata wiogu sãjãgũ a'tiato.

U'mũsepu mũ'u uaro dia'cũ weesama.

A'ti turicjãrã quẽ'rã mejãrõta weeato.

11 Õsãrẽ uũucorinucũ ba'ase o'oya.

12 Õsã ña'arõ wee'quere acobojoya.

Õsã ãpẽrãrẽ acobojo'caro weronjõta ãsã quẽ'rãrẽ acobojoya.

13 Õsã ña'arõ weesĩ'rĩsere cã'mota'aya.

Tojo nicã ña'agũ ãsãrẽ niquesãcã, cã'mota'aya.

Mu'ch ni'cūta dutimasī'i.

Tutuayu'rugu ni'i.

Mu'ch ni'cūrēta masā ējōpeorāsama.

Mu'ch ninu'cūcūsa'a', ni sērīña Ō'acūrē.

14 "Āpērā mūsārē ña'arō wee'quere acobojocā, marī pacu u'mūseru nigū quē'rā mūsārē acobojogusami. **15** Tojo weeticāma, marī pacu mūsā ña'arō wee'quere acobojosome", nicu niwī Jesú.

Jesú "Be'ti ñubuerā, a'tiro weeya" nise ni'i

16 Jesú narē bu'enemocu niwī: "Mūsā be'ti ñubuerā, weeta'sari masā weronojō weeticā'ña. Na āpērārē añurō wācūduti, be'tima nidutirā bujawetirā weronojō weesoosama. Diacjū mūsārē wereguti. Na masā añurō wācūse dia'cūrē wapata'atojasama. Be'ropre bocasome. **17** Mūsā pe'e be'ti ñubuerā, mūsā weewaronojōta weeya. Diapoa waacoe, wujapoame'ricā'ña. **18** Tojo weecā, āpērā mūsā be'tisere masīsome. Marī pacu dia'cū marī ya'yioro weesere ī'ape'ogu masīgūsami. Cū mūsārē añusere o'ogusami", nicu niwī Jesú.

U'mūseru marī bocatjere wācūnūrūdutise ni'i

(Lc 12.33-34)

19 Jesú bu'enemocu niwī: "Apeyenojō a'ti turi cjasere peje seeneocūticā'ña. Te butiwiji, boadija wa'asa'a. Tere āpērānojō ba'abajuriodijocā'sama. Mūsā neocūusere yajari masū sājāa, yajape'ocūsami. **20** Tojo weronojō o'orā, u'mūse cjase pe'ere seeneocūyuya. Ō'acū haronojō weenu'cūcā'ña. Tojo weerā topre peje añuse cuorāsa'a. Topre mūsā seeneocūu'que mūsā cuoatje ne butiwijisome. Āpērānojō ne ba'atirāsama. Yajari masā quē'rā Ō'acū tiropu sājāa, yajasome. **21** Marī uputu ma'isere wācūnūrūsā'a. Tojo weerā a'ti turi cjase dia'cūrē wācūnūrūtīcā'ña. Ō'acū ye pe'ere wācūnūrūña", nicu niwī Jesú.

Marī caperi sī'ocja weronojō ni'i nise ni'i

(Lc 11.34-36)

22 Jesú a'tiro werenemocu niwī: "Marī caperi sī'omūtācja weronojō ni'i. Marī caperi añucā, añurō ī'amasī'i. **23** Marī caperi ī'aejaticāma, añurō ī'atīsa'a. A'te weronojō mūsā Ō'acūrē ējōpeo, cū yere weecā, caperi añurō weronojō ni'i. Mūsā a'ti turi cjase pe'ere wācūnūrūcāma, caperi ī'aejatirā weronojō ni'i. Ō'acū haronojō weetirā, na'itī'arōpu nīrā, cūrē masītīrā weronojō ni'i.

Niyerure ma'írã, Õ'acũ pe'ere ma'itisa'a nise ni'i
(Lc 16.13)

24 "Ni'cũ ãpêrãrê da'raco'tegũ pũarã dutisere weemasítisami. Ni'cũrê ma'ígũ, apírê ma'itísami. Tojo nicã ni'cũ dutisere yu'tigũ, apí dutise pe'ere yu'titísami. Á'rã weronojõ niyeru, a'ti nucũcã cjasere ma'írã, Õ'acũ pe'ere ma'imasítisa'a.

Õ'acũ cã yarãrê co'tese ni'i
(Lc 12.22-31)

25 "Mũsãrê a'tiro weregũti: '¿Ñe'enojõ ba'arãsari? ¿Ñe'enojõ sî'rírãsari? ¿Ñe'enojõ sãñarãsari?' ni wãcũque'titicã'ña. Marí catise ba'ase nemorõ wapati'i. Marí upũ quê'rã su'ti nemorõ wapati'i. **26** Mirícũarê wãcũña. Na ba'asi'rírã, otese capere ote, pî'rí dũcaticã weetisama. Te dũcati'quere ba'ase nũrõse wi'seripũ nũrõtísama. Tojo weetimirã, ãjaboatisama. Marí pacũ u'mũsepu nigú narê ba'ase o'osami. Mũsã pe'ere mirícũa nemorõ ma'iyu'rũnũ'cãsami. **27** No'o mũsã upũtũ wãcũque'tirá, pajicurero bũcũanemotisa'a. Mejõ waro wãcũque'tima'asa'a.

28 "¿De'ro weerã mũsã sãñatje su'tire wãcũque'titi? O'ori, nũcũ cjasere wãcũña. Te no'o ñaro pî'ríbajaque'atisa'a. Da'rati, su'atimirõ, su'ti añurõ sãñarõ weronojõ baju'u. **29** Marí ñecũ wioqu Salomó añuse su'ti sãñacũ niwí. Cũ tojo sãñamigũ, o'orire ni'cãrõwijiticu niwí. Te o'ori añubutiase ni'i. **30** Ni'cã nũmũ catíni'i, ape nũmũ ñaidija wa'asa'a. Be'ro pecame'epũ ãjũacõ'ano'sa'a. Yoaticã catimicã, Õ'acũta o'orire tojo añurõ bajume'rícã weesami. Cũ o'orire añurõ co'tero nemorõ mũsã pe'ere weesami. Mũsã, mũsã ãjõpeotise bu'iri wãcũque'ti'i. **31** Tojo weerã '¿Ñe'enojõrê ba'arãsari? ¿Ñe'enojõrê sî'rírãsari? ¿Ñe'enojõrê sãñarãsari?' ni wãcũque'titicã'ña. **32** A'ti turicjãrã Õ'acũrê ãjõpeotirã tere wãcũque'tisama. Marí pacũ u'mũsepu nigú mũsã ñasenojõrê masítojasami. **33** Tojo weerã Õ'acũ yere wãcũyu'rũnũ'cãña. Tojo nicã cũ dutisere weesirutuya. Tojo weecã, nipe'tise mũsãrê dũ'sasenojõrê o'obu'ipeogusami. **34** Tojo weerã '¿Ñamiacã de'ro wa'arosari?' ni wãcũque'titicã'ña. Ni'cãcãrê mũsã ña'arõ yu'rũatje nitoja'a. Tojo weerã ni'cãcã cjase dia'cũrê wãcũña. Ape nũmũ cjasere wãcũque'titicã'ña. Ëmũcorinũcũ Õ'acũ mũsãrê weetamugũsami", nicũ niwí.

Ãpêrãrê "Mũsã ña'arã ni'i" niticã'ña nise ni'i
(Lc 6.37-38,41-42)

7 1 Jesú ninemocu niwí:

"Mũsã ãpêrãrê 'Na ña'arã nima', ni beseweeticã'ña. Tojo weecã, Õ'acũ quê'rã mũsãrê besesome. **2** Mũsã ãpêrãrê bese'caronojõta, tojo nicã mũsã bese'caro ejatuaro Õ'acũ mũsã quê'rãrê besegusami. **3** Mũsã basu

ñá'arã nimirã, ¿de'ro weerã ãpërã pe'ere 'Ñá'arã nima', niti? Æpërãrê 'Mũsã ñá'arã ni'i' nise ðuporo mũsã ye pe'ere ï'amũ'tãña. **4** Mũsã a'te weronojõ nibosa'a. Mũsã acaweregũre 'Mũ'u ya capeapũ cã'po'caroacã ni'i', nibosa'a. Mũsã ya capeapũ pajiri po'caro pe'ere ï'amũ'tãtimirã, tojo nibosa'a. Mũsã basu mũsã ya capeapũ pajiri po'caro cõomirã, mũsã acaweregũ cã'rõacã cõogũ pe'ere 'Mũ'u ya capeapũ nisere miicõ'arãti', ¿niti? **5** Mũsã tojo wéerã, weeta'sari masã ni'i. Mũsã ye caperipũ nise pe'ere miicõ'amũ'tãña yujupũ. Tojo wéeca be'ro mũsã acaweregũ cã'rõacã caperipũ nise pe'ere miicõ'amasĩrãsa'a", ni queose o'ocũ niwĩ Jesú.

6 Apeye ninemocũ niwĩ tja:

"Õ'acũrê yabi bujicã'rãrê cũ ye queti añusere wereticã'ña.

Narê wererã, diayiare añusere o'orã weronojõ weebosa'a. Diayia uamarã añuse o'omicã, majãmiĩ'a, cũ'rĩsama. Mejãrõta Õ'acũrê ëjõpeosĩ'rĩtirãrê añuse cũ ye cjasere wereticã'ña. Narê wererã, yeseare ñaquẽ wapabujuri dare doqueo'orã weronojõ weebosa'a. Yesea ti dare ð'tacũu, te perire no'o ñaro weestecusiasama. Na weronojõ nirãrê mejõ waro Õ'acũrê yabi bujicã'rãrê añuse cũ ye cjasere werebosa'a.

'Õ'acũrê sêrĩña' nise ni'i

(Lc 11.9-13; 6.31)

7 "Õ'acũrê sêrĩña. Cũrê sêricã, o'ogũsami. Mũsã sêrĩ a'manu'cũrã, bocarãsa'a. Mũsã me'rãcũu ya wi'lire sope pu'to pisunu'cũcã, cũ mũsãrê pãosõrõrõ weronojõ weegũsami. **8** Õ'acũ cũrê sêrĩrãrê o'osami. No'o a'magũnojo bocagũsami. Sope pu'to pisugũ weronojõ sêrĩnu'cũgũrê o'ogũsami.

9 "Mũsã põ'rã ba'ase sêricã, ne ni'cũ narê ðtãpere o'otibosa'a. **10** Na wa'i sêricã quẽ'rãrê, añarê o'otibosa'a. **11** Mũsã ñá'arã nimirã, mũsã põ'rãrê añusere o'omasĩ'i. To pũrĩcãrê marĩ pacũ ð'mũsepũ nigũ cũrê sêrĩrãrê nemorõ añusere o'ogũsami.

12 "Mũsãrê ãpërã añurõ weeme'rĩcã ñasa'a. Mũsã quẽ'rã tojota narê añurõ weeme'rĩcã'ña. Moisé duti'que, tojo nicã Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masã oja'que tojo weeduti'i.

Û'mũse cja sope cã'sopecã ni'i nise ni'i

(Lc 13.24)

13 "Mũsã e'satiri sopepũ, e'satiri ma'apũ sãjãaña. Pecame'epũ wa'atjo pe'e e'sari sope, tojo nicã ma'a quẽ'rã e'sari ma'ajo ni'i. Pãjãrã ti ma'apũre wa'ama. **14** Û'mũsepũ wa'ari sope pe'e, ma'a e'satiri ma'acã ni'i. Pejetirãcã ti ma'apũre wa'asama. Yũ'ũre ëjõpeorã cã'sopecãpũ, cã'ma'acãpũ sãjãarã weronojõ nima.

Yucugure tigu dũca me'rã ì'amasĩno'o nise ni'i
(Lc 6.43-44)

15 ”Àpẽrã ‘Ûsã Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masã ni'i', nisoosama. Marĩ ì'acã, na añurã bajumima. Oveja uatirã weronojõ bajuma. Na tojo bajumirã, na wãcũsepũre yaiwa uamarã weronojõ musã ãjõpeosere dojorẽsĩ'rĩsama. Narẽ tojo weeri nĩrã, añurõ ì'anũrũña. **16** Musã narẽ na weese me'rã ì'amasĩrãsa'a. Potagu ñ'se dũcatiwe'e. Wĩsõ quẽ'rã ne ojo dũcatiwe'e. **17** Tojo weero añucjũ yucugũ añuse dia'cũ dũcati'i. Ñ'acjũ quẽ'rã ñ'a'sere dũcati'i. **18** Ne ni'cãgũ yucugũ añuse dũcaticjũ ñ'a'se dũcatitisa'a. Ñ'a'se dũcaticjũ quẽ'rã añuse dũcatitisa'a. **19** Añuse dũca marĩcjũre paadijo, ãjũacõ'acã'no'o. **20** Tojo weerã musã nisoori masãrẽ na weese me'rã ì'amasĩrãsa'a”, nicũ niwĩ Jesú.

Nipe'tirã Õ'acũ nirõpũ wa'asome nise ni'i
(Lc 13.25-27)

21 Jesú narẽ werenemocũ niwĩ:

“Nipe'tirãpũta no'o yũ'ũre ‘Wioũ’ niwũarãnojõ ñ'mũse yũ'ũ nirõpũre sãjãasome. Yũ'ũ pacũ ñ'mũsepũ nigũ cũ ñaro weerã dia'cũ sãjãarãsama. **22** Yũ'ũ añurã, ñ'a'arãrẽ beseatji nũmũ nicã, pãjãrã yũ'ũre a'tiro nirãsama: ‘Ûsã wioũ, mũ'ũ ye cjase masãrẽ bu'ewũ, mũ'ũ wãme me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõwũ. Tojo nicã mũ'ũ wãme me'rãta peje añuse wee'owũ', nirãsama. **23** Na tojo nimicã, ‘Musãrẽ ne masĩticãti. Musã ñ'a'arõ wee'cãrã ni'i. Wa'arãsa'a', nigũsa'a narẽ”, nicũ niwĩ Jesú.

Pũarã wi'i yeenu'cãse queose ni'i
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

24 Jesú masãrẽ a'tiro werecũ niwĩ:

“Yũ'ũ ucũsere tũ'óca be'ro yũ'ũ dutisere weegũnojõ tũ'omasĩgũ, wi'i yee'cũ weronojõ nisami. Cũ ñ'cũarõpũ se'esãjã, ãtãpũ tutuari wi'i yeemjãti'cũ weronojõ nisami. **25** Be'ro acoro pejaa, dia pu'eejasa'a. Ti wi'i wĩ'rõ wẽecã, ãtãgã bu'ipũ wéeca wi'i niyuro, ne se'tedijatisa'a. **26** Apĩ pe'e yũ'ũ ucũsere tũ'omigũ, yũ'ũ dutisere weetisami. Cũ tũ'omasĩtigũ, nucũporo õjẽrõpũ wi'i wee'cũ weronojõ nisami. **27** Be'ro acoro pejaa, dia pu'eejasa'a. Ti wi'i upũtũ wĩ'rõ wẽecã, nucũporopũ wéeca wi'i niyuro, maata wẽecõ'ape'ocã'no'sa'a. Ñ'abutiario wa'asa'a ti wi'i”, nicũ niwĩ Jesú.

28 Be'ro Jesú bu'etu'ajaca be'ro masã cũ bu'esere ì'amarĩarã, “Bu'eme'rĩyũ'rũami”, nicãrã niwã. **29** Cũ Moisé oja'quere bu'eri masã weronojõ bu'eticũ niwĩ. Dutisere cũogũ weronojõ narẽ bu'ecũ niwĩ. Tojo weerã ì'amarĩacãrã niwã.

Jesú cāmi boagure yu'ruo'que ni'i
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

8 1 Jesú űrũgũrũ ni'cũ dijaticã, pãjãrã masã cãrẽ sirutucãrã niwã.
2 Cũ ma'aru wa'ari cura ni'cũ cãmi boagu Jesú tiropu wa'acu niwĩ.
Cũ tiro ejaɣũ, ejaque'a, a'tiro nicũ niwĩ:

—Wioɣũ, mu'ũ dutire yu'ruoɣũ ni'i. Yu'ure yu'ruoɣa, nicũ niwĩ.

3 Cũ tojo nicã tu'ogũ, Jesú cãrẽ ñapeo, nicũ niwĩ:

—Jau. Mu'urẽ yu'ruoɣuti. Cãmi marĩgũ tojayá, nicũ niwĩ.

Cũ tojo nicãta, cũ cãmi boase yatipe'tia wa'acaro niwũ. **4** Tojo wa'aca be'ro Jesú cãrẽ nicũ niwĩ:

—Ne ãpẽrãrẽ wereticã'ña. Diacjũta pa'i tiropu mu'ũ ye cãmi yati'quere ĩ'ogũ wa'aya. Cũ mu'urẽ “Mu'ũ cãmi boasere pe'tia wa'a'a”, nigũsami. Cũ tojo nica be'ro Moisé cũ Ô'acũrẽ e'catise o'oduti'quere o'oya. Mu'ũ tojo wee yu'rũca be'ro masã me'rã nisetigusa'a tja, nicũ niwĩ.

Jesú surara wioɣure da'raco'tegure yu'ruo'que ni'i
(Lc 7.1-10)

5 Be'ro Jesú Capernaupu ejaɣũ niwĩ. Topũ ni'cũ wioɣũ romano masũ Jesú pu'to a'ticu niwĩ. Cãrẽ weetamuse sãrĩcu niwĩ.

6—Wioɣũ, yu'ure da'raco'tegũ pũrõ dutitigũ, ya wi'ipũ cũñami. Cũ sijamasĩtiami. Uputũ waro pũrĩno'ami, ni werecu niwĩ.

7 Cũ tojo nicã tu'ogũ, Jesú nicũ niwĩ:

—Jau. Cãrẽ yu'ruoɣũ wa'aguti, nicũ niwĩ.

8 Surara wioɣũ cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Wioɣũ, ya wi'ipũ mu'urẽ sãjãcã weemasĩtisa'a. Yu'ũ mejõ nigũ ni'i. Mu'ũ wa'atimigũ, mu'ũ dutio'ose me'rã yu'ure da'raco'tegũ yu'rũɣusami.

9 Yu'ũ ãpẽrã surara docaru ni'i. Na dutisere wee'e. Yu'ũ quẽ'rã ãpẽrã surarare dutituria'a. Yu'ũ docacjũrẽ “Wa'aya” nicã, cũ wa'asami. Apĩrẽ “A'tia” nicã, a'tisami. Yu'ure da'raco'tegure “A'tiro weeya” nicã, yu'ũ duti'quere weesami. Tojo weegũ mu'ũ yu'ure da'raco'tegure yu'rũdutiã, yu'rũɣusami, nicũ niwĩ.

10 Jesú surara tojo nisere tu'ogũ, tu'omarĩa wa'acu niwĩ. Cãrẽ to siruturã pe'ere nicũ niwĩ:

—Ã'rĩ romano masũ yu'ure añurõ ãjõpeomi. Diacjũ musãrẽ were'e. Ã'rĩ weronojõ ãjõpeoɣũ ne ni'cũ Israe curuacjũrẽ bocaejaticãti. **11** Musãrẽ wereguti. Pãjãrã judío masã nitirã ã'rĩ weronojõ yu'ure ãjõpeorãsama. Na nipe'tirocjãrã judío masã nitimirã, Ô'acũ wioɣũ nirõpũre nirãsama. Na quẽ'rã u'mũsepũre marĩ judío masã ñecũsumua Abrahã, Isaa, Jacob me'rã duji ba'arãsama. **12** ãpẽrã judío masã nimirã, ãjõpeotise bu'iri u'mũsepũre wa'abo'cãrã wa'asome. Na'itĩ'arõ aperoɣũ Ô'acũ narẽ cõ'abajuriogusami. Topũ na pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsama, nicũ niwĩ Jesú.

13 Tojo níca be'ro surara wioḡure nicu niwĩ:

—Mu'u ya wi'ipɨ tojaagusa'a. Mu'u ẽjõpeo'caronojõta wa'arosa'a, nicu niwĩ. Cãrẽ tojo nirĩ curata da'raco'tegɨ cũ dutire yu'rɨcɨ niwĩ.

Pedro mañecõrẽ Jesú yu'rɨo'que ni'i

(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

14 Be'ro Jesú Pedro ya wi'ipɨ wa'acu niwĩ. Ti wi'ipɨ sãjãtagɨ, Pedro mañecõ ujaque ɨpɨtu dutitigo cũñagõrẽ bocaejacu niwĩ. **15** Tojo weegɨ co omocãrĩrẽ ñe'ecu niwĩ. Cũ tojo weeri curata maata ujaque surua wa'acaro niwũ. Be'ro co wã'cãñu'cã, narẽ ba'ase etico niwõ.

Jesú pãjãrã dutitirãrẽ yu'rɨo'que ni'i

(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

16 Na'ique'ari cura masã pãjãrã wãti sãjãno'cãrãrẽ Jesú pu'topɨ miacãrã niwã. Cũ ucũse me'rã wãtia napɨre sãjãa'cãrãrẽ cõ'awĩrõcɨ niwĩ. Tojo nicã nipe'tirã dutitirãrẽ yu'rɨocɨ niwĩ. **17** Jesú cũ tojo weecã, dɨporocjɨpɨ Isaia Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ oja'caronojõta wa'acaro niwũ. A'tiro ni ojacɨ niwĩ: “Marĩ tutuatisere, marĩ dutire cũ miiwapasami”, ni ojano'wũ.

Jesú me'rã wa'asĩ'rĩmi'cãrã ye queti ni'i

(Lc 9.57-62)

18 Jesú pãjãrã cũ sumutopɨ nerẽnu'cãcã ï'agũ, cũ bu'erãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Te'a ditara siaquijipɨ, nicu niwĩ. **19** Cũ tojo nicã, ni'cũ Moisé duti'quere bu'eri masũ Jesú pu'to wa'a, ucũcɨ niwĩ:

—Masãrẽ bu'egɨ, mu'u no'o wa'aro mu'urẽ sirutusijaguti, nicu niwĩ.

20 Jesú cũrẽ yu'ticɨ niwĩ:

—Wa'icurã cãrĩrĩ tuti cɨosama. Mirĩcũa quẽ'rã na põ'rãtiri su'tiro cɨosama. Yu'u pũrĩcã Õ'acũ macũ masũ weronojõ upɨtigɨ ne cã'rõ cãrĩpesaro, yaro diácjũrẽ moo'o, nicu niwĩ.

21 Apĩ Jesure ẽjõpeogɨ cũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Wioḡu, yu'u quẽ'rã mu'urẽ sirutuguti. Mejõ yu'u pacɨ tiropɨ wa'aguti yujupɨ. Topɨ ni, be'ro yu'u pacɨ wẽrĩca be'ro yaatojagupɨ mu'u me'rã wa'aguti, nicu niwĩ.

22 Jesú cũrẽ yu'ticɨ niwĩ:

—Yu'u me'rã wa'asĩ'rĩgũ, ni'cãrõacã yu'ure sirutuya. Yu'ure ẽjõpeotirã wẽrĩ'cãrã weronojõ nima. Náta tja ãpẽrã wẽrĩ'cãrãrẽ a'merĩ yaato, nicu niwĩ.

Jesú wĩ'rõrẽ, tojo nicã pã'cõrĩrẽ di'tamarĩacã wee'que ni'i

(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

23 Be'ro Jesú yucusupɨ mujãsãjãcɨ niwĩ. Cũ bu'erã cũrẽ ba'patiwã'cãcãrã niwã. **24** Na ditarapɨ nirĩ cura ɨpɨtu wĩ'rõ a'ticaro

niwũ. Tojo weero na yucũsure pacase pã'cõrĩ paaquesãamujãcaro niwũ. Tojo wa'ari curare Jesú cãrĩa wa'acũ niwĩ. **25** Tojo weerã cũ bu'erã cũ siropũ sãñagũrẽ wã'cõrã buruacãrã niwã. Cũrẽ “Wioɣu, ãsãrẽ yu'rũoya. Marĩ mirĩdijarã wee'e”, nicãrã niwã.

26 Cũ wã'cã, narẽ yu'ticũ niwĩ:

—¿De'ro weerã tocã'rõ uiti? Mũsã yu'ũre cã'rõacã waro ëjõpeose cũ'o, nicũ niwĩ. Tojo nitoja, wã'cãnu'cã, wĩ'rõrẽ, pã'cõrĩrẽ di'tamarĩacã weecũ niwĩ. Nipe'tise di'tamarĩdijape'tia wa'acaro niwũ. **27** Tojo wa'acã ì'arã, cũ bu'erã ì'amarĩarã, a'tiro nicãrã niwã:

—¿Namũnojõ masũ nimiticũ ã'rĩ? Wĩ'rõ, pã'cõrĩpũta cũrẽ tu'omaatidojacã'a, nicãrã niwã.

Jesú wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ cõ'awĩrõ'que ni'i

(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

28 Jesú wĩ'rõrẽ yũsũoca be'ro ape pã'rẽpũ pẽ'ajacãrã niwã. To Gadara wãmetiropũ nicaro niwũ. Topũ pũarã mũna wãtĩa sãjãno'cãrã masãperi wa'teropũ ní'cãrã Jesú tiro a'ticãrã niwã. Na uarã waro niyucã, ne ni'cũ ti ma'apũre yu'ruaticãrã niwã. **29** Na Jesure ì'arã, caricũcãrã niwã:

—Jesú, Õ'acũ macũ, ¿de'ro weegũ ãsãrẽ caribogũ a'titi? ¿Õ'acũ cũ bu'iri da'reatje dũporo ãsãrẽ bu'iri da'reyugũ a'tiati? nicãrã niwã.

30 Na yu'rũro pãjãrã yesea to auba'a nu'cũcãrã niwã. **31** Wãtĩa narẽ ì'arã, Jesure nicãrã niwã:

—Mũ'ũ ãsãrẽ cõ'awĩrõgũ, sõjã yeseapũre sãjãaduticureya, nicãrã niwã.

32 Jesú “Tojota wa'ato”, nicũ niwĩ. Cũ tojo nicãta, na masãpũre nimi'cãrã yeseapũre sãjãacãrã niwã. Yesea na wãtĩa sãjãca be'ro opa tu'rũpũ ní'cãrã omamaati, ditarapũ doqueñojã wa'acãrã niwã. Topũ mirĩboape'tia wa'acãrã niwã.

33 Yesea co'terã tojo wa'acã ì'arã, mũpũtũ mũsarã, macãpũ omatojaacãrã niwã. Topũ ejarã, nipe'tise wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ wa'a'quere werecãrã niwã.

34 Tere tu'orã, macãcjãrã nipe'tirã Jesú tiropũ wa'acãrã niwã. Cũrẽ ì'arã, a'tiro nicãrã niwã:

—A'tore wijawã'cãña. Apesepũ wa'aya, nicãrã niwã.

Jesú sijamasĩtigũre yu'ruo'que ni'i

(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

9 **1** Jesú wãtĩarẽ cõ'awĩrõca be'ro yucũsũpũ mũjãsjã, cũ ya macãpũ majãmipẽ'acũ niwĩ tja. **2** Topũ ãpẽrã ni'cũ sijamasĩtigũre Jesú tiropũ cũ pesaro me'rã wũawã'cãcãrã niwã. Na “Jesú ãsã me'rãcjũrẽ yu'ruogũsami”, nicãrã niwã. Na ëjõpeocã ì'agũ, Jesú sijamasĩtigũre a'tiro nicũ niwĩ:

—Wãcũtutuaya. Mũ'ũ ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a, nicũ niwĩ.

3 Cũ tojo nirĩ curare Moisé duti'quere bu'eri masã topũ nicãrã niwã. Na a'tiro wãcũcãrã niwã: “Á'rĩ cũ tojo ucũse me'rã Õ'acũrẽ ña'arõ

ucũgũ weemi. Cũ ‘Õ’acũ weronojõ tutuagũ nili’, ¿ni wãcũsari? Ārĩ marĩ weronojõ upũtigũ masã ña’arõ wee’quere acobojomasĩtisami”, ni wãcũcãrã niwã. **4** Jesú na tojo wãcũsere masĩgũ, narẽ nicũ niwĩ:

—¿De’ro weerã musã yũ’ure ña’arõ wãcũti? **5** ¿De’ro nise pe’e diasatibutiati? ¿“Mũ’u ña’arõ wee’quere acobojono’toja’a” o “Wã’cãñ’cã, sijawã’cãña” nise pe’e diasaweti? “Mũ’u ña’arõ wee’quere acobojono’toja’a” nicã ì’atimirã, ějõpeoya marĩ’i. “Wã’cãñ’cã, sijawã’cãña” nicã pe’ema, cũ sijasere ì’atojarãpũ “Diacjũta nili”, ni ějõpeo’o. **6** Tojo weegũ yũ’u Õ’acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ yũ’u tutuasere ì’ogũ, ãrĩ sijamasĩtigũre yũ’ruogũti. Te me’rã musã yũ’u masã ña’arõ wee’quere acobojomasĩsere masĩrãsa’a, nicũ niwĩ.

Be’ro sijamasĩtigũre a’tiro nicũ niwĩ:

—Wã’cãñ’cãña. Mũ’u cũña’carore tuutũrẽ, miiwũa tojaagũsa’a mũ’u ya wi’ipũ, nicũ niwĩ.

7 Cũ tojo nicã, sijamasĩtigũ wã’cãñ’cã, cũ ya wi’ipũ tojaa wa’acũ niwĩ.

8 Masã cũ tojo wa’asere ì’arã, ɸpũtũ ɸcũacãrã niwã. Tojo weerã Õ’acũ ɸ’mũsepũ nigũrẽ a’tiro nicãrã niwã:

—Mũ’u tutuase masũpũre o’o’que añuyũ’rua’a, nicãrã niwã.

Jesú Mateo a’ti pũrĩ oja’cũre pijj’que nili

(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

9 Jesú sijamasĩtigũre yũ’ruõca be’ro wa’agũ, yũ’ure ì’abocawĩ. Yũ’u romano masã wioğũre niyeru wapaseebosari wi’ipũ da’ragũ dujiwũ. Yũ’ure ì’agũ, “Yũ’u me’rã a’tia”, niwĩ. Cũ tojo nicãta, cũ me’rã wa’awũ.

10 Be’ro ya wi’ipũ cũ bu’erã me’rã ba’agũ wa’awĩ. Na ba’ari cura ãpẽrã quẽrã pãjãrã niyeru wapaseeri masã, tojo nicã judío masã “Ña’arõ weeri masã nima” nino’rã quẽrã ba’arã ejawã. **11** Fariseo masã tojo weecã ì’arã, cũ bu’erãrẽ sãrĩtiña’wã:

—¿De’ro weegũ mũsãrẽ bu’egũ niyeru wapaseeri masã, ãpẽrã ña’arõ weeri masã me’rã ba’ati? niwã.

12 Na tojo nisere tũ’ogũ, Jesú a’tiro niwĩ:

—Duti moorã ocoyedutirã duturure a’matisama. Dutitirã pũrĩcã a’masama. **13** Õ’acũ ye queti o’jãca pũrĩpũ na oja’quere bu’erã wa’aya. Õ’acũ cũ ucũ’quere a’tiro ojacãrã niwã: “ ‘Yũ’u ãpẽrãrẽ pajaña’duti’i. Wa’icũrã ãjũãamorõpeosere ɸawe’e’, nicũ niwĩ Õ’acũ”, ni ojano’wũ. Yũ’u “Añurã nili” nĩrãrẽ a’magũ a’titiwũ. Āpẽrã “Ûsã ña’arã nili” nĩrã pe’ere a’magũ a’tiwũ. Na ña’arõ wee’quere bũjaweti dũcayudutigũ a’tiwũ, niwĩ Jesú.

“Mũ’u bu’erã ¿de’ro weerã be’tiweti?” Jesure nĩ’que nili

(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

14 Be’ro Juã masãrẽ wãmeyeri masũ bu’esere siruturi masã Jesú tiropũ sãrĩtiña’rã etawã:

—¿De'ro weerã ũsã weronojõ, tojo nicã fariseo masã weronojõ mu'x bu'erã pe'le Ô'acũrẽ ñubuerã, be'tiweti? niwã.

15 Na tojo nicã, Jesú yu'tiwĩ:

—¿De'ro weeacju omocã du'tegu na me'rã nígũ, cũ pijio'cãrãrẽ bujaweti, be'tidutibosari? Be'ro cũrẽ ãpẽrã aperopu miáca be'ro pũrĩcãrẽ bujaweti, be'tirásama. Jesú, yu'x na me'rã ni'i yujupũ; yu'x na me'rã niticã pũrĩcãrẽ, be'tirásama nígũ, tojo niwĩ.

16 Apeye queose me'rã narẽ ninemowĩ. Tojo nígũ, ma'ma cũ bu'ese me'rã todũporopu na weeseti'que a'mesũ'amasĩtisa'a, nigũ weewĩ. A'tiro queose o'owĩ:

—Mejã su'tiro ma'ma casero coeya marĩrĩ casero me'rã sereõ'ota basiowe'e. Tojo weecãma, ma'ma casero coecã wejedu'o, mejã su'tirote maata wejetũ'rẽsa'a. Nemorõ pajiri pe tũ'rũnemoso'a. **17** Tojota wa'asa'a ma'ma vino mejã ajuro wa'icũrã casero me'rã wéeca ajuropu poseyecã. Pã'muyũ'rũ, ti ajuro tũ'rũ, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo wa'acã, vino bajudutia wa'asa'a. Ti ajuro quẽrã cõ'a wa'asa'a. Tojo weero ma'ma vinorẽ ma'ma ajuropu poseyeno'o. A'tiro weecã vino, tojo nicã ti ajuro queoro tojame'rĩcã'sa'a, niwĩ Jesú. Dũporopu weeseti'que me'rã Jesú cũ ni'cãrõacã ma'ma bu'ese morẽta basiowe'e nígũ, tojo niwĩ.

Jairo macõrẽ, tojo nicã dí mejã cũogore Jesú yu'rũo'que ni'i

(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

18 Jesú Juã wãmeyerĩ masũ bu'erãrẽ ucũrĩ curare ni'cũ judío masã nerẽrĩ wi'i wiogu etawĩ. Jesú pu'to ejaque'a, niwĩ:

—Yu'x macõ ni'cãrõacã wẽrĩa wa'amo. Tojo wa'amicã, ya wi'ipũ wa'a, core ñapeocã, masãgõsamo tja, niwĩ.

19 Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesú cũ me'rã wa'awĩ. ũsã cũ bu'erã quẽrã ba'patiwã'cãwũ.

20 Ma'apu ũsã wa'ari cura ni'cõ numio doce cũ'marĩ dí mejãrẽ dutitigo a'tico niwõ. Co Jesú sẽ'emapu a'ti, cũ yaro su'tiro yapapu ñe'eña'co niwõ. **21** A'tiro wãcũco niwõ: “Yu'x cũ ya su'tirote da'raña'seacã me'rã yu'rũgosa'a”, nico niwõ. **22** Co ñe'eña'cã tu'oña'gũ, Jesú core majãmi'ia, niwĩ:

—Wãcũtutuaya. Mu'x ãjõpeotjãgõ, yu'rũono'copu toja'a, niwĩ.

Cũ tojo nicãta, dí wijami'que bu'anũ'cã pe'tia wa'acaro niwũ.

23 Be'ro Jesú wiogu ya wi'ipũ ejagu, na weewũaronojõpũma wẽrĩ'core yaari cura basapeorãrẽ bocaejawĩ. Tojo nicã masã quẽrã uputu uticã ñ'awĩ.

24 Cũ ti wi'ĩ po'peapu nirãrẽ “Wijaaya. Co wẽrĩtimo. Cãrĩgõ weemo”, niwĩ.

Tere tu'orã, masã cũrẽ bujicã'wã. **25** Jesú narẽ wijaadutiwĩ. Be'ro wẽrĩ'co pesari tucũpu sãjãa, co ya omocãpu ñe'ecu niwĩ. Tojo weecã, co wã'cãnu'cãco niwõ. **26** Be'ro nipe'tiro ti di'tapũre Jesú core masõ'que queti se'sa wa'acaro niwũ.

Jesú p̄arã caperi ì'atirãrẽ yu'r̄uo'que ni'i

27 Jesú wioḡu ya wi'ip̄u ní'cu wijaari cura p̄arã caperi ì'atirã cãrẽ caricũsirutuwã.

—Davi pãrãmi nituriagu, ùsãrẽ pajaña'cureya, ni caricũwã.

28 Be'ro wi'ip̄u sãjãcã, caperi ì'atirã cũ pu'top̄u ejawã. Narẽ sãrĩtiña'wĩ:

—¿Yu'u musãrẽ ì'acã weemasĩsere ãjõpeoti? niwĩ.

—Ëjõpeo'o, ni yu'tiwã.

29 Na tojo nicã tu'ogu, Jesú na caperip̄u ñapeowĩ.

—Musã ãjõpeo'caronõjõ queoro wa'ato, niwĩ. **30** Tojo nicãta, na ì'awã. Be'ro “Yu'u musãrẽ tojo weesere ãpãrãrẽ wereticã'ña”, niwĩ.

31 Cũ tojo nimicã, na wijáaca be'roacãta nipe'tiro ti di'tap̄u cũ narẽ yu'r̄uo'quere werestepe'ocã'cãrã niwã.

Ucũmasĩtigũre Jesú ucũcã wee'que ni'i

32 Caperi bajuno'ti'cãrã wijaari cura a'tiro wa'awu. ãpãrã Jesú tirop̄u ni'cũ ucũmasĩtigũ wãtĩ sãjãno'cure miiejawã. **33** Jesú cãrẽ ì'agũ, wãtĩ cũpũre nigũrẽ cõ'awĩrõwĩ. Tojo weecã, cũ ucũmasĩti'cu ucũnu'cãwĩ. Tocjãrã tere uḡutu ì'amarĩatjãrã, a'tiro niwã:

—Marĩ a'to Israe curuacjãrã tiropũre tojo wa'acã, ne ni'cãti ì'atirã nicãti, niwã.

34 Farise masã pe'e a'tiro niwã:

—Wãtĩa wioḡu tutuaro me'rã ã'rĩ wãtĩarẽ cõ'awĩrõsami, niwã.

Jesú masãrẽ pajaña'que ni'i

35 Jesú nipe'tise macãrĩp̄u judío masã nerẽse wi'serinucũ bu'ecusiagu wa'awĩ. Añuse queti Õ'acũ masãrẽ yu'r̄uose quetire werewĩ. Tojo nicã Õ'acũ wioḡu nimi nise quetire weregũ wa'awĩ. Dutitirãrẽ de'ro na pũrĩno'sere yu'r̄uowĩ. **36** Masãrẽ ì'agũ, pũrõ pajaña'wĩ. Na bujawetirã, wãcũtutuatiãrã ovejare co'tegu moorã weronõjõ niwã. **37** Tojo weegu Jesú ùsã cũ bu'erãrẽ niwĩ:

—Diacjũta ni'i. Marĩ otese peje pĩ'rĩ ducati'i. Tere miirã pe'e marĩbocurema. **38** Tojo weerã te otese wioḡure ãpãrã miitamuajãrẽ sãrĩnemoña, niwĩ Jesú. A'te weronõjõ Õ'acũ ye quetire masĩsĩ'rĩrã, pãjãrã waro nima. Mejõ te quetire wererã pe'e pejetirãcã nima. Tojo weerã ãpãrã cũ o'ónemocã, Õ'acũrẽ sãrĩña, niwĩ Jesú.

Jesú cũ bu'erãrẽ bese'que ni'i

(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

10 1 Jesú masãrẽ bu'eca be'ro ùsã cũ bu'erã docere besewĩ. Ùsãrẽ masãp̄u nirã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmasĩsere o'owĩ. Tojo nicã nipe'tise duti yu'r̄uomasĩsere o'owĩ.

2 Ūsā cū bese'cārā doce a'tiro wāmetiwu. Ne waro Simó niwī. Apetero cūrēta tja Pedro pisuwā. Be'ro cū acabiji André niwī. Cū be'ro Santiago, tojo nicā cū acabiji Juā, na puarāpūta Zebedeo pō'rā niwā. 3 Apī Felipe, apī Bartolomé, apī Tomás niwā. Yū'u Mateo romano masā wioḡure niyeru wapaseebosagū nī'cu quē'rā na me'rā niwū. Apī Santiago Alfeo macū niwī. Tojo nicā Tadeo niwī. 4 Apī Simó celote curuacjū niwī. Apī Juda Iscariote, be'ropu Jesure ī'atu'tirāpūre o'oacjū quē'rā niwī.

Jesú cū bese'cārārē bu'edutio'o'que ni'i

(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

5 Cū beséca be'ro ūsā docere a'tiro niwī:

—Judío masā nitirā tiropu wa'aticā'ña. Tojo nicā Samaria di'tapu nise macārīpūre wa'aticā'ña. 6 Israe curuacjārā tiro pe'e wa'aya. Na Ō'acū cū dutisere sirututirā, oveja na wioḡure du'tiwija wisi'cārā weronojō nisama. 7 Narē wererā wa'aya. “Cārōacā be'ro Ō'acū bese'cu wioḡu sājāḡsami”, niña. 8 Dutitirārē yū'rūoya. Wērī'cārārē masōña. Cāmi boarārē yū'rūoya. Wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōña. Yū'u mūsārē weemasīsere wapamarīrō o'o'o. Tojo weerā narē yū'rūorā, wapaseeticā'ña.

9 »Mūsā wa'arā, ne niyeru miaticā'ña. 10 Ne ajuronojō miaticā'ña. Su'ti, tojo nicā sapatu mūsā sññase me'rā dia'cū wa'aya. Tuacjū miaticā'ña. Da'rari masā na da'rase wapa wapata'aba'amasīma. Tojo weerā mūsā bu'erā wa'acā, mūsārē ba'ase weetamurāsama.

11 »Macāpu etarā, “Ā'rīta añutu'sami” mūsā nigú tiro tojaque'aya. Mūsā to nirō ejatuario cū ya wi'ipu niña. 12 Cū ya wi'ipu sājāarā, ti wi'icjārārē pōtērī añudutiya. 13 Mūsārē ñe'ecā, “Mūsārē añurō wa'ato”, niña. Mūsārē ñe'eticā, niticā'ña. 14 Mūsārē ñe'eti, mūsā bu'esere tu'osī'rīticā, ti wi'ipūre wijaarā, o ti macāpūre wijarā, ti macā cjase di'ta mūsārē wā'aquere paastecō'aña. Tojo weerā mūsā a'ti macācjārā bu'iritima, ni ī'orāsa'a. 15 Diacjū mūsārē were'e. Ō'acū masārē beseatji nūmū narē uputu waro bu'iri da'reḡusami. Toduporopu Sodoma, Gomorra wāmetise macārīcjārārē bu'iri da're'caro nemorō narē bu'iri da'reḡusami, niwī Jesú.

Jesure ējōpeorārē ña'arō weeatje cjase ni'i

16 Cū apaturi ninemowī:

—Masīña. Yū'u mūsārē wīoro wa'teropu o'óḡu wee'e. Ovejare yaiwa wa'teropu o'óḡu weronojō o'ó'o. Tojo weerā mūsārē ña'arō weeri nírā, pua capeatiya. Mūsārē ña'arō weemicā, añurō weeya narē. 17 Añurō ī'aña. Mūsārē ñe'e, judío masā wiorā tiropu miarāsama. Na nerēse wi'seripu mūsārē tārārāsama. 18 Tojo nicā yū'ure ējōpeose bu'iri to cjase di'ta wiorā tiropu miarāsama. Narē yé quietire wereya. Tojo nicā āpērā judío masā nitirārē wererāsa'a. 19 Mūsārē miacā, mūsā ucūatjere “¿De'ro wa'arosau? ¿De'ro nirāsari?” ni wācūque'titicā'ña. Mūsā ucūrī cura Ō'acū

m̄sã ucūatjere o'ogusami. **20** Tojo weerã m̄sã basu mejēta ucūrãsa'a. Espiritu Santu marĩ pacu o'ó'c̄u m̄sãrē ucūdutisere ucūrãsa'a.

21 »Masã yu'ure ējōpeocã ĩ'arã, na acawererã warore wia, wējēdutirãsama. Na pō'rã quē'rãrē tojota weerãsama. Pō'rã quē'rã na pacusumuarē mejārōta weerãsama. **22** Yé bu'iri nipe'tirã m̄sãrē ĩ'atu'tirãsama. No'o yu'ure ējōpeoyapatigunojō yu'rugusami. Cũ yu'u pacu tiropu catinu'cūcūsami. **23** Ni'cã macãpu m̄sãrē ña'arō weecã, ape macãpu du'tiya. Diacjūta m̄sãrē were'e. Nipe'tiro Israe curuacjãrã nise macãrĩpu m̄sã werecusiabi'ati d̄poro yu'u Ō'acũ macũ masũ weronjō up̄tigu apaturi a'tigusaa' tja, niwĩ Jesú.

24 »Ne ni'cũ bu'egu, cãrē bu'egu yu'rũoro nĩmasĩtisami. Mejārōta da'raco'tegu quē'rã cũ wiogu yu'rũoro nĩmasĩtisami. **25** Bu'egu, cãrē bu'egu weronjō nigũti, nirũna'a. Mejārōta da'raco'tegu cũ wiogu weronjō nigũti, nirũna'a. Bu'eri masũ, wiogu, na ña'arō yu'rucã, bu'eno'gũ, da'raco'tegu quē'rã ña'arō yu'rũsama. Tojo weero yu'u m̄sãrē bu'egure “Beelzebú, wãtĩa wiogu nimi” nicã, ¿de'ro weerã m̄sã yu'u bu'erãrē tojo nitibosabaũ? niwĩ Jesú.

Jesú “¿Noanojōrē uiroũati?” ní'que ni'i

(Lc 12.2-7)

26 Jesú a'tiro werenemowĩ:

—M̄sã yu'u me'rã ni'i. Tojo weerã m̄sãrē uatirãrē uiticã'ña. Ne bajuyoropu weetise ĩ'ano'ticã weesome. ĩ'ano'rõsa'a. Ne ĩ'atiropu wee'que quē'rã masĩno'ticã weesome. **27** Yu'u m̄sãrē tu'otiropu ní'quere ãpērã tu'oropu werestepe'ocã'ña. Masĩno'ña marĩ'quere masãrē masicã weeya. **28** M̄sã up̄ure wējēcō'arãrē uiticã'ña. Na upu dia'cũrē wējēcō'amasĩsama. Ō'acũ pe'e upu, ejeripō'rãrē pecame'epu cō'abutiamasĩsami. Cũ tojo weegũ pũrĩcãrē uiya, niwĩ.

29 Jesú queose me'rã cũ pacu marĩrē ma'isere werenemowĩ:

—Puarã mirĩcũa o'majãrãcã cã'rõacã wapatisama. Na tojo wapatimicã, Ō'acũ narē añurō co'tesami. Ne ni'cũ mirĩcũacã yucugupu pesagu marĩ pacu “Tocã'rō wērigũsami” niticã, wēritisami. **30** Apeyema tja Ō'acũ marĩ poarire “Ticuse ni'i”, ni masĩpe'ocã'sami. **31** M̄sã pãjãrã mirĩcũa yu'rũoro wapatisa'a. Tojo weerã m̄sãrē ña'arō weesĩ'rĩrãrē uiticã'ña. Ō'acũ m̄sãrē añurō co'tegusami, niwĩ Jesú.

Masã tu'oropu Jesucristore ējōpeose ni'i

(Lc 12.8-9)

32 Jesú werenemowĩ:

—No'o masã tu'oropu yu'ure “Ējōpeo'o” ni werecã, yu'u quē'rã narē yu'u pacu u'mũsepu nigũrē añurō ucũgũsa'a. **33** Ni'cũ masãrē uigu, masã tu'oropu yu'ure “Ējōpeowe'e” nigũrē yu'u quē'rã cãrē yu'u pacu u'mũsepu nigũrē “Yagu mejēta nimi”, nigũsa'a, niwĩ Jesú.

Jesú ye bu'iri masã ðucawatima nise ni'i
(Lc 12.51-53; 14.26-27)

34 Apaturi werenemowĩ:

—Mũsã yu'ure “Añurõ nisetiatjere miitigu weepĩ”, ni wãcũticã'ña. Yu'u tere miititiwu. Yu'u a'tise wapa a'pepũriato nĩgũ a'tiwu. Æpẽrã yu'ure uatirã, yu'ure uarã me'rã a'metu'tirãsama. **35** Tojo weerã ni'cũ cũ pacu me'rã a'metu'tigusami. Apego quẽ'rã co paco me'rã mejãrõta weegosamo. Tojo nicã macũ nũmo co mañecõ me'rã a'metu'tirãsama. **36** Tojo weerã ni'cã wi'icjãrã, yé bu'iri a'metu'tirãsama.

37 »Yu'ure ma'irõ nemorõ mũsã pacusũmua pe'ere ma'iyu'rũnu'cãrã, yarã nímasĩtisa'a. Tojo nicã pacusũmua quẽ'rã na põ'rãrẽ ma'iyu'rũnu'cãrã, yarã nímasĩtisama. **38** Apetero weegu ni'cũ “Yu'u Jesure ãjõpeogu, wẽrĩbosa'a” ni uigu, yu'ure ãjõpeodu'usami. Tojo weegunojõ yagu nímasĩtisami. **39** Yu'ure ãjõpeose me'rã ña'arõ yu'rũsĩ'ritigu, yu'ure ãjõpeodu'ugunojõ pecame'epu bu'iri da're bajuriono'gũsami. Apĩ wẽjẽsere uiti, yu'ure ãjõpeonu'cũgũnojõ pe'e yu'u me'rã catinu'cũgũsami, niwĩ Jesú.

Añurõ wee'que wapa wapata'ase ni'i
(Mr 9.41)

40 Jesú werenemowĩ:

—Mũsarẽ e'catise me'rã ñe'erã, yu'ure ñe'erãta weema. Yu'ure ñe'erã quẽ'rã, yu'u pacu yu'ure o'ócure ñe'erãta weema. **41** Ni'cũ Õ'acũ wereduti'quere wereturari masũrẽ cũ Õ'acũ o'ócũ niyucã, ñe'egũrẽ a'tiro wa'arosa'a. Õ'acũ cũrẽ o'osenojõrẽta cũrẽ ñe'egũ quẽ'rãrẽ o'ogusami. Ni'cũ masũ añugũrẽ ñe'egũ, cũ añugũ niyucã, cũrẽ ñe'egũrẽ a'tiro wa'arosa'a. Õ'acũ masũ añugũrẽ o'o'caronojõta cũrẽ ñe'egũ quẽ'rãrẽ o'ogusami. **42** Ni'cũ apĩrẽ Jesucristore ãjõpeogu nimi nĩgũ, acowuogure acotĩagũ diacjũta añuse bocagusami, niwĩ Jesú.

Juã cũ bu'erãrẽ Jesú tiropu o'ó'que ni'i
(Lc 7.18-35)

11 1 Jesú ñsã docere wéréca be'ro wa'a wa'awĩ. Galileapu nise macãrĩrẽ bu'ecusiagu wa'awĩ.

2 Juã masãrẽ wãmeyerĩ masũ bu'iri da'reri wi'ipu nicu niwĩ. Topu nĩgũ, Jesú masã wa'teropu weesere tu'ocu niwĩ. Tere tu'ogu, ãpẽrã cũ bu'esere siruturãrẽ cũ tiropu wa'aduticu niwĩ. **3** A'tiro narẽ sãrĩtiña'duticu niwĩ:

—“¿Mũ'uta niti ‘Masãrẽ yu'rũoacju a'tigusami’ nino'cu, o apĩpũre yucuerãsari yujupu?” ni sãrĩtiña'ña, nicu niwĩ.

4 Jesú tiro etarã, Juã sãrĩtiña'duti'quere sãrĩtiña'wã. Na tojo nicã tu'ogu, Jesú narẽ yu'tiwĩ:

—Yũ'u weecã ì'asere, musã tu'osere Juãrẽ wererã wa'aya. **5** “Caperi ì'atimi'cãrã ni'cãrõacãrẽ ì'apãama. Sijamasìtimi'cãrã sijama. Cãmi boarã yatipe'tiano'ma. O'meperi tu'oti'cãrã tu'oma. Æpẽrã wẽrĩ'cãrã masãma. Pajasecũorã añuse masãrẽ yũ'rũose quetire tu'oma. **6** Yũ'ure ãjõpeodu'utigunojõ e'catigusami”, ni wererã wa'aya Juãrẽ, niwĩ Jesú.

7 Na wa'áca be'ro Jesú Juã ye cjasere masãrẽ werenũ'cãwĩ:

—Musã masã marĩrõpu Juãrẽ ì'arã wa'apã. Topu wa'arã, uigunojõrẽ, wãcũtutuatiğure ì'arã wa'atipã. Cũ tutuatiğũ tábuti wĩ'rõ wẽecũaro weronojõ nitimi. **8** Tojo nicã añuse waro su'ti sãñagũrẽ masã marĩrõpu ì'arã wa'atipã. Su'ti añuse sãñarãnojõ wiorã ye wi'seripu nisama. **9** To pũrĩcãrẽ musã ni'cũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũrẽ ì'arã wa'arã weepã. Nirõta Juã ãpẽrã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã nemorõ niyũ'rũnũ'cãmi. **10** Õ'acũ Juãrẽ o'óyuatjere cũ ye queti o'jáca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ:

“Yũ'u mũ'u ye quetire wereyuacjũre mũ'u dũporo o'ógũti.

Cũ mũ'u wa'atji ma'arẽ apoyugũsami”, nicũ niwĩ Õ'acũ, ni ojano'caro niwũ.

Ma'a quẽ'rãyũmũ'tãgũ weronojõ mũ'u wa'ati dũporo masã wãcũsere bũjaweti dũcayudutigusami níğũ, tojo nicũ niwĩ.

11 »Diacjũta musãrẽ wereğũti. Todũporopu, a'tiro nicã quẽ'rãrẽ ne ni'cũ Juã yũ'rũoro nigũ marĩmi. Tojo nimicã, nipe'tirã Õ'acũ wiogũ nirõpu nirã Juã yũ'rũoro nima. Mejõ nigũpũca cũ yũ'rũoro nimi.

12 »Juã bu'enu'cãcateropu, téé a'tocateropu quẽ'rãrẽ Õ'acũ wiogũ nisere ãatirã, cumuca weema. **13** Nipe'tirã Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masã na oja'que me'rã, tojo nicã Moisé cũ dutise cũu'que me'rã Õ'acũ wiogũ nimi nisere werenũ'cũcãrã niwã. Juã masãrẽ wãmeyeri masũpũta weretũocu niwĩ. **14** Musã yũ'ure ãjõpeosĩ'rĩcãma, a'tiro nigũti. Dũporocjũpu Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ a'tiro nicũ niwĩ: “Masãrẽ yũ'rũoacjũ a'tise dũporo Elía Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ weronojõ nigũ a'tigusami”, ni ojano'wũ. Juã na tojo ojano'cuta nimi. **15** O'meperi cũorãnojõ a'tere añurõ tu'oya.

16 »Masã a'tocaterocjãrã, yé quetire tu'osĩ'rĩtirã ã'rã weronojõ nima. Wĩ'marã macã decopu apedujirã, na me'rãcãrãrẽ pijirã caricũbajaque'atirã weronojõ nima. A'tiro caricũsama: **17** “Ûsã wẽowũ putimicã, basarã wijatiapũ. Ûsã bũjawetise basacã quẽ'rãrẽ, utitiapũ.” Na weronojõ a'tocatero nirã no'o añurõ, ña'arõ weecã, mejãrõta tu'satima. **18** Juã masãrẽ wãmeyeri masũ be'ti, vino sĩ'rĩtisami. Cũ tojo weecã, musã “Wãtĩ cũomi”, nisa'a. **19** Be'ro yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtiğũ quẽ'rãrẽ ba'a, yũ'u vino sĩ'rĩcã, mejãrõta ña'arõ ucũ'u. “Ba'awãrĩğũ, sĩ'rĩwãrĩğũ nimi. Niyeru wapaseeri masã, tojo nicã ña'arã me'rãcãjũ nimi”, ni' yũ'ure. Musã ni'cũpũreta ãjõpeowe'e. Tojo ãjõpeotimirã, yũ'u wee'io'quere ì'arã, “Õ'acũ cũrẽ masĩse o'opĩ” ni, masĩbosa'a, niwĩ Jesú.

Jesure ějōpeotise macārīcjārā ye queti ni'i

(Lc 10.13-15)

20 Be'ro Jesú cū tutuaro me'rā weeī'oyu'rūnū'cā'que macārīcjārārē a'tiro tu'tiwī. Na ña'arō wee'quere bujaweti ducayuticā, tojo weewī.

21 —Musā Corazí, tojo nicā Betsaida wāmetise macārīcjārārē ña'arō wa'arosa'a. Yū'u weeī'o'quere ī'amirā, ducayuwe'e. Yū'u āpērā judío masā nitirā tiropu Tiro, Sidó wāmetise macārīpu weeī'ocāma, dūporopu na ña'arō wee'quere bujaweti ducayutojabopā. Na bujawetisere ī'orā, na weewuaronojōpuma sultire wāquīsenojōrē sāña, nujārē na dūporu órēstepeobopā. **22** Musārē were'e. Ó'acū masārē beseatji nūmu nicā, musā pe'ere Tiro, Sidócjārā nemorō bu'iri da'reyu'rūnū'cāgūsami.

23 »Ni'cārōacāma Capernaucjārārē were'e. “Tojowaro u'mūsepu mājārāti”, ni wācūtīcāña. Ó'acū musārē pecame'epu cō'abutiagusami. Sō'oníca macā Sodoma yū'u musā tiropu wee'caronojō weeī'ocāma, ti macā ni'cārōacāpu quē'rārē ninu'cūbosa'a. **24** Musārē nigūti. Ó'acū masārē beseatji nūmu nicā, Sodomacjārārē nemorō musā pe'ere Ó'acū bu'iri da'regūsami, niwī Jesú.

Jesú “Yū'u me'rā ejerisājāse cūoya” nise ni'i

(Lc 10.21-22)

25 Narē tojo níca be'ro Jesú cū pacu Ó'acūrē a'tiro niwī:

—Pacu, mu'u u'muse, a'ti turi wiogu ni'i. “Masīyu'rūnū'cārā ni'i” nīrārē mu'u ye cjasere tu'omasīcā weewe'e. Āpērā wī'marā weronojō maata tu'o ějōpeorā pe'ere tere masīcā wee'e. Mu'u tojo weesere wācūgū, “Añu'u”, ni e'catise o'o'o. **26** Pacu, mu'u u'caronojōta a'tere queoro wee'e, niwī.

27 Be'ro Jesú masārē ninemowī:

—Yū'u pacu nipe'tise weemasīsere yū'ure o'owī. Cū ni'cūta yū'u nisetisere masīpe'ocā'sami. Yū'u quē'rā ni'cūta cū nisetisere masīpe'o'o. No'o yū'u masīcā weeno'rā quē'rā cū nisetisere masīsama. **28** Musā basu weetutuase me'rā Ó'acūrē e'caticā weesī'rī'i. Tojo weerā nūcūsere wuarā, da'ra caributirā weronojō ni'i. Musā bu'iri tu'oña'rā, bujawetirārē a'tiro nigūti. Musā tojo tu'oña'sere yū'ure wereya. Yū'u musārē weetamugūti. Musā tojo weecā, yū'u musārē ejerisājāse o'oguti. **29** Yū'u dutisere, yū'u uaronojō weeya. Musā tojo weecā, weetamugūti. Yū'u da'radutipegu niwe'e. Yū'u musārē pajaña'gū, mejō nigū weronojō wee'e. Musā bujawetisere yū'ure werecā, musārē e'catise ducayuguti. **30** Yū'u weetamuyucā, yū'u dutise uputu waro musārē tutuawe'e. Masā apeyenojō ca'rasāsere o'marā weronojō tu'oña'rāsa'a, ni werewī Jesú.

Sauru nicã Jesú bu'erã trigore tũ'rẽ'que ni'i

(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

12 1 Titare sauru nicã ũsã judío masã soowuari nũmũ Jesú trigo wesepũ yũ'ruawĩ. ũsã cũ bu'erã ujaboará, trigo na ote'quere tũ'rẽ, te perire ba'awũ. 2 Fariseo masã ũsã tojo weecã i'ará, Jesure niwã: —Í'aña. Mũ'u bu'erã ni'cãcãnojõrẽ weeditisere weema. Marĩ soowuari nũmũrẽ da'radutiwe'e, niwã.

3 Na tojo nicã tũ'ogũ, Jesú niwĩ:

—Mũsã dũporocjũ wioɡũ Davi cũ me'rãcãrã me'rã ujaboará wee'quere bu'epã. 4 Na a'tiro weecãrã niwã. Ő'acũ wi'ipũ sãjãa, pã “Ő'acũ ye ni'i” ni'que narẽ ba'adutiti'quere ba'acãrã niwã. Pa'ia dia'cũrẽ ba'ata basiocaró nimiwũ. 5 Apero Moisé duti'caropũ quẽ'rãrẽ bu'epã. Marĩ soowuari nũmũ nicã pa'ia Ő'acũ wi'ipũ da'rasama. Cũ ye cjasere da'rarã, sootisama. Na tojo sootirã, ña'arõ weerã mejẽta weema. 6 Mũsãrẽ weregũti. A'tore yũ'u Ő'acũ wi'i yũ'ruoro niyũ'rũnũ'cãgũ ni'i. 7 Mũsã Ő'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ ni'quere tũ'omasĩwe'e. A'tiro ojano'caro niwũ: “Yũ'u masãrẽ a'merĩ pajaña'cã u'a. Wa'icũrã ũjũamorõpeo'caro nemorõ te pe'ere uasãyũ'rũnũ'cã'a”, ni ojano'wã. Mũsã tere tũ'omasĩrã pũrĩcã, masã mejẽcã weetirãrẽ “Ña'arõ weema”, nitibosa'a. 8 Yũ'u Ő'acũ macũ masũ weronjõ upũtigũ soowuari nũmũrẽ dutise nemorõ dutimasĩ'i, niwĩ Jesú.

Jesú omocã bu'awia'cũre yũ'ruo'que ni'i

(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

9 Jesú trigo wesepũ níca be'ro judío masã nerẽrĩ wi'ipũ sãjãawĩ. 10 Ti wi'i po'peapũ ni'cũ omocã bu'awia'cũ nicũ niwĩ. Fariseo masã ¿de'ro wee Jesure weresãrãsari? nírá, cũrẽ sãrĩtiña'wã:

—¿Marĩ soowuari nũmũrẽ dutitigũre yũ'ruocã añuti? niwã.

11 Na tojo nicã tũ'ogũ, narẽ yũ'tiwĩ:

—Ni'inojõta marĩ soowuari nũmũ nicã oveja copere burũsãjãcã, cũrẽ wejewã'cõgũ wa'aticã weetisami. 12 Ni'cũ masũ oveja nemorõ wapatiyũ'rũnũ'cãmi. Tojo weero marĩ soowuari nũmũrẽ añuse weecã añu ni'i, niwĩ.

13 Cũ tojo níca be'ro omocã bu'awia'cũre niwĩ:

—Mũ'u omocãrẽ síoña, niwĩ. Tojo nicã tũ'ogũ, sío'wĩ. Cũ tojo weecãta, ape omocã weronjõ añua wa'awũ. 14 Cũ tojo weecã i'ará, fariseo masã uawijaa wa'awã. Tojo uawijaarã, “¿De'ro wee Jesure wẽjẽrãsari?” ni apocãrã niwã.

Dũporocãrãpũ Ő'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã Jesure ojayu'que ni'i

15 Jesú cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩsere masĩgũ, omocã bu'awia'cũre yũ'ruo'caropũ ni'cũ wijaawã'cãwĩ. Cũrẽ masã pãjãrã sirutu'wã. Nipe'tirã dutitirãrẽ

yu'rhuowĩ. **16** Yu'rhuo, narē ne cū ye cjasere wereditiwĩ. **17** Jesú na pājārārē yu'rhuocā, Isaía Ō'acū ye queti weremu'tārĩ masū oja'que queoro wa'awu. A'tiro ojacu niwĩ:

18 Ā'rĩ yu'ure da'raco'tegu, yu'u bese'cu nimi.

Yu'u ma'igũ nimi.

Cū me'rā e'cati'i.

Yu'u Espírítu cūrē o'oguti.

Cū yu'u nipe'tirā masārē añurō weesere weregusami.

19 Cū ne du'saso, macā decoru caricūsijasome.

20 No'o wācūtutuatigunojō quē'rārē cō'asome.

Cō'arōnojō o'ogu, wācūtutuacā weegusami.

Ējōpeotuatirārē tu'tisome.

Narē añurō weetamugūsami.

Cū wiogu sājāca be'ropu, cū ña'asere docaque'aca be'ropu tojo weedu'ugusami.

Cū queoro dutime'rĩcūsami.

21 Tojo weerā nipe'tirocjarā cū dutiatjere co'terāsama, tojo ni ojano'wũ.

Jesure “Wātĩ tutuaro me'rā wee'omi” ni ucja'que ni'i

(Mr 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10)

22 Be'ro Jesú tiropu caperi bajutigu, ucūtigu wātĩ sājāno'cure miiejawā. Na cūrē miiejacā ĩ'agũ, Jesú cūrē yu'rhuowĩ. Tojo wéeca be'ro ĩ'a, ucūwĩ. **23** Wātĩ sājāno'cu yu'rucā ĩ'arā, nipe'tirā masā ĩ'amarīawā. Na a'merĩ sērĩtiña'wā:

—¿Ā'rĩ dūporocjūpu Davi pārāmi “Na a'tiacju niapu” ní'cu niti? niwā.

24 Fariseo masā na tojo nicā tu'orā, a'tiro niwā:

—Ā'rĩ wātĩa wiogu Beelzebú wāmetigu tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōcā'sami, niwā.

25 Jesú na tojo nisere masīgũ, narē niwĩ:

—Ni'cā curuacjarā a'merĩ ducawati a'mequērā, masāpe'tia wa'asama.

Tojo nicā ni'cā macācjārā o ni'cā wi'icjarā na quē'rā a'merĩ ducawati a'metu'tirā, pe'tidija wa'asama. **26** Mejārōta wātĩa wiogu cū yarā wātīarē cō'awīrōgũ, cū basuta ducawatigu weesami. Tojo weegu cū de'ro wee tutuanemobosabe. **27** Mūsā yu'ure “Cū wātĩ Beelzebú tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōmi”, ni'i. Tojo nicāma, mūsā bu'esere siruturā wātīarē cō'awīrōrā, ¿noa tutuaro me'rā cō'awīrōsari? Narē mūsā “Ō'acū tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōma”, ni'i. Tojo weero masīno'o. Mūsā yu'ure nise diacjū niwe'e. **28** Yu'u wātīarē Espírítu Santu tutuaro me'rā pe'le cō'awīrō'o. Te me'rā “Ō'acū wiogu nise mūsā tiropure nitoja'a”, nino'o.

29 »Queose me'rā mūsārē werenemogũti tja. Ni'cū tutuamu ya wi'ipure du'tecūtutigũ, yajamasīno'ña marĩ'i. Du'téca be'ropu yajamasīsami, niwĩ. Yu'u wātĩ yu'rhuoro tutuayurūnu'cā'a nígũ, tojo niwĩ Jesú.

30 Jesú ninemowĩ:

—Yũ'ure uatirã yũ'ure ì'atu'tirã nima. Yũ'ure seeneotamutigũnojo doquestewã'cãgũ weronojo nimi. Yũ'ure ëjõpeotirã masãrë Õ'acũrë ëjõpeocã weetamurã mejëta weema.

31 »Tojo weegu mũsãrë diacjũ weregutĩ. Õ'acũ masã ña'arõ weesere, ña'arõ ucũsere acobojogũsami. Espíritu Santure ña'arõ ucũcã pũrĩcãrë, acobojosome. **32** Yũ'ũ Õ'acũ macũ masũ weronojo upũtigũre ña'arõ ucũcã, Õ'acũ acobojogũsami. Espíritu Santu pe'ere ña'arõ ucũcã, Õ'acũ acobojosome. Ni'cãrõacã, be'ropũ quë'rãrë mejãrõta acobojosome, niwĩ Jesú.

Yucũgũre tigũ dũca me'rã ì'amasĩno'o nise ni'ì

(Lc 6.43-45)

33 Jesú ninemowĩ:

—Yucũgũ añucjũ nicã, tigũ dũca me'rã “Añucjũ ni'ì”, nino'o. Yucũgũ ña'acjũ nĩrõ, tigũ dũca me'rã “Ña'acjũ ni'ì”, ni ì'amasĩno'o. Yucũgũre tigũ dũca me'rã ì'amasĩno'o. **34** Mũsã añã weronojo pũrĩrã ni'ì. Ña'arã nitjãrã, ¿de'ro wee añusere ucũmasĩbosã? Marĩrë ña'ase pũúturo, ña'asetã marĩ ucũse wija'a. Añuse nicã, añusetã wija'a. **35** Tojo weegu masũ añugũ añuse wãcũse cwoyugũ, añurõta ucũsami. Apĩ ña'agũ pe'e cũ wãcũse ña'ase niyucã, ña'arõ ucũsami. **36** Mũsãrë weregutĩ. Õ'acũ masãrë beseatji nũmũ nicã, mũsã wãcũtimirã no'o uaro ucũma'a'quenũcũ besegũsami. **37** Mũsã añurõ ucũca be'ro nicã, Õ'acũ mũsãrë “Añurõ ucũpã, bu'iri moo'o”, nigũsami. Mũsã ña'arõ ucũca be'roma “Bu'iri cwo'o”, nigũsami, niwĩ Jesú fariseo masãrë.

Masã ña'arã Jesure wee'odutimi'que ni'ì

(Mr 8.12; Lc 11.29-32)

38 Be'ro fariseo masã, ãpëã Moisé oja'quere bu'eri masã Jesure a'tiro niwã:

—Masãrë bu'egũ, mũ'ũ añuse wee'ocã ì'asĩ'rĩsa'a, niwã.

39 Na tojo nicã tũ'ogũ, Jesú niwĩ:

—Mũsã a'tocaterocjãrã ña'arã ni'ì. Mũsã wee'õña nĩrã, mũsã ëjõpeotisere yũ'ure ì'o'o. Mũsãrë wee'õsome. A'te dia'cũrë weregutĩ. Dũporocjũpũ Joná Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ wa'a'caronojo dia'cũrë ì'ogũti. **40** Joná wa'iwũ pajigũjo paaga po'pearũ i'tia uũuco, i'tia ñami cũpũre sãñacũ niwĩ. Cũ weronojõta yũ'ũ Õ'acũ macũ masũ weronojo upũtigũ quë'rã yũ'ure yáaca be'ro i'tia uũuco, i'tia ñami di'ta po'pearũ cũñagũsa'a. **41** Joná Nĩnive wãmetiri macãcjãrãrë Õ'acũ ye quetire werecã, na ña'arõ wee'quere bujaweti, du'ucãrã niwã. Yũ'ũ pe'ere Joná yũ'rũoro nimicã, mũsã ëjõpowe'e. Mũsã na wee'caronojo ña'arõ wee'quere bujawetiwe'e. Tojo weerã Õ'acũ masãrë beseatji nũmũ nicã,

Nínivepu ní'cārā a'tocateropucjārārē “Mūsā Jesure ējōpeotirā, ña'arō weewu”, nirāsama. **42** Apeye quē'rārē werēguti. Duporocjō mujjipū mujātiro diacjū pe'e nirī di'tapu wioغو Israe curuacjārā wioغو Salomó masīsere tu'ogo a'tico niwō. Yu'u Salomó yu'ruro masiyu'rūnu'cāmicā, mūsā pe'e yu'ure tu'osī'rīwe'e. Tojo weego Ō'acū masārē beseatji numu nicā, ti di'ta wioغو ní'co a'tocateropucjārārē “Mūsā Jesure ējōpeotirā, ña'arō weewu”, nigōsamo, niwī.

Wātī toduporopu cū ní'cupure majāmisājāase ni'i
(Lc 11.24-26)

43 Jesú fariseo masārē ninemowī:

—Wātī masūpūre cō'awīrōno'ca be'ro aco marīrōpu sijabaque'atisami. Cū niatjore a'magū, tojo weesami. Cū nirō bocatigu, a'tiro wācūsami: **44** “Yu'u wijaa'cupure dajasājāagūti tja”, nisami. Cūpūre dajasājāagū, wi'i o'aca wi'i, añurō apōca wi'i weronojō bocaejasami. **45** Be'ro āpērā wātīa sietere cū yu'ruro ña'arārē pijisami. Piji, be'ro toduporopu cū wijaa'cupure na nipe'tirā sājāasama. Tojo weegu masū cū toduporopu ní'caro nemorō ña'arō tojasami. Ā'rā quē'rā yu'ure ējōpeotirā tojota ña'abutiario wa'arāsama, niwī Jesú.

Jesú paco, tojo nicā cū acabijirā ye cjase ni'i
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

46 Jesú masārē tojo ucūrī cura cū paco, cū acabijirā cū nirī wi'ipu ejawā. Na sopepu tojanu'cā, cū me'rā ucūsī'rīwā. **47** Tojo weecā, to nigū ni'cū werewī Jesure:

—Mu'u paco, mu'u acabijirā sope pu'topu niama. Mu'u me'rā ucūsī'rīama, ni werewī.

48 Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú cūrē niwī:

—¿Noanojō niti yu'u paco, yu'u acabijirā? niwī.

49 Be'ro ūsā cū bu'erārē ñupu'a, niwī:

—Ā'rārē yu'u paco, yu'u acawererā waro tu'oña'a. **50** No'o Ō'acū ūaro weerānojō náta yu'u acabiji, yu'u acabijo, yu'u paco weronojō nima, niwī.

Jesú oteri masū ye quetire queose me'rā were'que ni'i
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

13 1 Ti numūrēta tja Jesú wi'ipu ní'cu ditara sumutopu wa'awī. Wa'a, topu dujiwī. **2** Masā pājārā waro cū tiropu nerēcā ī'lagū, yucūsupu mujāsājāa, dujiwī. Masā pe'e ditara sumutopu nu'cūwā. **3** Be'ro Jesú queose me'rā narē bu'ewī:

—Ni'cū masū cū ya wesepu otegu wa'asami. **4** Cū otegu wēestewā'cācā, apeye otese cape ma'apu doqueque'asa'a. Mirīcūa a'ti, te perire ī'aboca, ba'ape'ocā'sama. **5** Apeye ūtāpaga cā'rōacā di'ta curo bu'ipu

doqueque'asa'a. Te di'ta cã'rõacã niyucã, asibusu maata marã, pĩ'rĩsa'a. **6** Be'ro mujĩpũ asimujãtiri cura di'ta boposãjãyu'rũa wa'asa'a. Tojo weero nu'cõrĩ cuotì'caro nitjãrõ, maata ñaidija wa'asa'a. **7** Apeye otese cape pota wa'teropũ burũque'asa'a. Pota pe'e tere pĩ'rĩyu'rũa, wẽjẽcã'sa'a. **8** Apeye otese cape di'ta añurõpũ burũque'asa'a. Te añurõ pĩ'rĩ, ñucatisa'a. Ni'cã ño cien peri ñucatisa'a. Ape ño sesenta peri, ape ño treinta peri ñucatisa'a. **9** O'meperi cuorãnojõ a'tere añurõ tu'oya, niwĩ Jesú.

Jesure cũ bu'erã “¿De'ro weegũ queose me'rã bu'eti?” ní'que ni'i
(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

10 Be'ro ùsã cũ bu'erã cũ pu'to wa'a, cũrẽ sãrĩtiña'wũ:

—¿De'ro weegũ masãrẽ queose me'rã bu'eti? niwũ.

11 Jesú ùsãrẽ yu'tiwĩ:

—Õ'acũ musãrẽ a'tiro weemi. Musã ãpẽrã toduporopũ masiña marĩmi'quere cũ wiogũ nisere masĩcã weemi. ãpẽrã yu'ure ãjõpeotirã pe'ere masiñicã weemi. **12** Tojo weegũ yu'u bu'esere ãjõpeorãrẽ narẽta Õ'acũ masise o'onemogũsami. Na tu'omasise cuoyu'rũarãsama. ãpẽrã yu'u bu'esere ãjõpeotirã pe'ere na cã'rõacã masimi'quere tu'omasĩcã weegũsami. **13** Na yu'u weesere i'amirã, i'atirã weronojõ nisama. Yu'u bu'esere tu'omirã, tu'omasĩtisama. Tojo weegũ queose me'rã narẽ were'e. **14-15** Isaía Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ cũ oja'caronojõta narẽ wa'a'a. A'tiro ojacu niwĩ:

Musã Õ'acũ ye cjasere teerã, i'asĩ'rĩsome.

Õ'acũrẽ ãjõpeosĩ'rĩtirã, diacjũ cjasere tu'osĩ'rĩsome.

Tojo ãjõpeotitjãrã, yu'ure acobojose sãrĩsome.

Tojo weerã musãrẽ werecã, tu'orãsa'a, tu'orã pe'e.

Mejõ ¿de'ro nirõ weesari? ni tu'omasĩsome.

Musã añurõ yu'u weesere i'amirã, i'amasĩsome, ni ojacu niwĩ Isaía,
niwĩ Jesú.

16 Ùsã pe'ere niwĩ:

—Musã pũrĩcã yu'ure ãjõpeorã, e'catì'i. Yu'u weesere i'arã, yu'u bu'esere tu'orã, ãjõpeo'o. **17** Diacjũ musãrẽ weregutì. Pãjãrã Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã, tojo nicã duporocjãrã masã añurã ní'cãrã ni'cãrõacã yu'u musãrẽ weesere i'asĩ'rĩcãrã nimiwã. Yu'u musãrẽ weresere tu'osĩ'rĩcãrã nimiwã. Tojo weesĩ'rĩ'cãrã nimirã, i'ati, tu'otiyu'rũocã'cãrã niwã, niwĩ Jesú.

Jesú oteri masũ quetire “A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e” nise ni'i
(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

18 Be'ro Jesú ùsãrẽ a'tiro werenemowĩ:

—Oteri masũ ye queti a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. **19** Yu'u a'ti turipũ wiogũ nigũsa'a nisere tu'omirã, tere tu'omasĩtirã, a'tiro weronojõ

nisama. Otese cape ma'apɯ bɯɾɯque'a'que weronojō nisama. Wātī a'ti, na tɯ'omi'quere ē'mape'ocā'sami. **20** Āpērā ūtāpaga wa'teropɯ doqueque'a'que peri weronojō nisama. Yé quetire e'catise me'rā tɯ'osama. **21** Tojo tɯ'omirā, nɯ'cōrī marīrā weronojō nisama. Narē mejēcā wa'acā, o āpērā te quetire ējōpeose bu'iri narē tu'ticā, maata ējōpeodu'ucā'sama. **22** Āpērā otese cape pota wa'teropɯ bɯɾɯque'a'que weronojō nisama. Yé quetire tɯ'oma, tɯ'orā pe'e. A'ti ɯmɯco cjase pe'ere wācɯyɯ'rɯnɯ'cāsama. No'o de'ro nisere ɯaripejayɯ'rɯasama. Na tojo niseticā, a'te narē dojorēcā'sa'a. Na tɯ'o'quere acobojo, dɯca marīrā weronojō nisama. **23** Āpērā di'tapɯ añurōpɯ bɯɾɯque'a'que peri weronojō nima. Yé quetire tɯ'o, añurō ējōpeo, yɯ'u dutironojō weesetirā, añurō dɯcatirā weronojō nima. Cien peri dɯcati'caro weronojō añusere weesama. Āpērā sesenta peri, āpērā treinta peri dɯcati'caro weronojō añusere weesama, niwī Jesú.

Trigo wa'teropɯ apeye ña'ase cape pī'rībajua'que ni'i

24 Jesú apeye queose me'rā ūsārē werenemowī:

—Ō'acū wiogɯ nise a'tiro weronojō ni'i. Ni'cū masū añuse capere cū ya wesepɯ otesami. **25** Be'ro nipe'tirā cārīca be'ro te ote'cure ī'atu'tigu cū ote'caropɯ wa'asami. Wa'a, trigo cape wa'teropɯ ña'ase capere otesami. **26** Trigo pī'rīmujā, te pupiri cura ña'ase cū ote'que pe'e quērā pī'rībajusa'a. **27** Tere ī'arā, cūrē da'racoterā na wiogɯpɯre wererā wa'asama: “Wiogɯ, marī ote'que añuse cape dia'cū nimiwūto”, nisama. “¿De'ro wee a'te ña'ase cape a'tipari?” nisama. **28** Na wiogɯ narē yu'tisami: “Ni'cū marīrē ī'atu'tigu tojo weepi”, nisami. Be'ro da'racoterā na wiogɯre sērītiña'sama tja: “¿Mu'u ūsā ña'asere cureweerā wa'acā ɯasari?” nisama. **29** Cū pe'e narē nisami: “Weeticā'ña. Mɯsā cureweerā, apeye trigore du'acō'abosa'a. **30** Totá trigo me'rā bɯcɯacā'to. Trigo bɯcɯatu'ajaca be'ropɯ da'rari masārē o'óguti. Na ña'ase pī'rī'quere cureweemɯ'tārāsama. Curewee, tere opa dotori du'te, ūjūarāsama. Tu'ajanɯ'cō, trigore na nɯrōwɯaropɯ nɯrōrāsama”, nisami, niwī Jesú.

Jesú mostaza wāmetise cape me'rā queose o'o'que ni'i

(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

31 Jesú apeye queose me'rā werenemowī tja:

—Ō'acū yarā pājārā sājārāsama nise otese mostaza cape weronojō ni'i. Tere ni'cū cū ya wesepɯ otesami. **32** Mostaza cape cā'caperoacā waro ni'i. Tócacaperoacā nimirō, bɯcɯaropɯna pajibutiacyɯ yucɯɯ pī'rīsa'a. Pajicɯ waro wa'acā ī'arā, mirīcña a'ti, tigu dɯpɯripɯ na diepeoatje su'tire weesama, niwī. Ō'acū wiogɯ nise cā'caperoacā weronojō nɯ'cāsa'a. Be'ro pajicɯ bɯcɯa'caro weronojō nipe'tiropɯ cū ye queti se'sa wa'arosa'a. Tojo nicā pājārā cū yarā sājārāsama nigū, tojo niwī.

Pá bꝯcꝯacã weese me'rã queose ni'i
(Lc 13.20-21)

33 Be'ro apeye queose me'rã werenemowĩ tja:

—Õ'acũ wiogꝯ nise a'tiro weronojõ ni'i. Ni'cõ numio pá weegotigo pá weese harinarẽ i'tiapa queo, po'osãasamo. Te me'rã levadura pá bꝯcꝯacã weesere morêsamo. Be'ro te nipe'tise bꝯcꝯa se'sape'tia wa'asa'a, niwĩ. Levadura harinarẽ bꝯcꝯacã wee'caro weronojõ Õ'acũ wiogꝯ nise nipe'tiropꝯ se'sarosa'a nígũ, tojo niwĩ.

Jesú masãrẽ queose me'rã bu'e'que ni'i
(Mr 4.33-34)

34 Jesú masãrẽ bu'éꝯ, queose me'rã wereticã weetiwiĩ. **35** Cũ tojo weecã, Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ oja'que queoro wa'awꝯ. Jesú masãrẽ wereatjere a'tiro ojano'wũ:

Queose me'rã masãrẽ wereꝯusa'a.

Õ'acũ a'ti ꝯꝯꝯcõ weecãꝯ masĩno'ña marĩ'quere musãrẽ were bajurẽgũti, ni ojano'wũ.

Jesú “Ña'ase cape trigo tiropꝯ pĩ'rĩbajua'quere a'tiro nisi'rĩrõ wee'e” nise ni'i

36 Be'ro Jesú masãrẽ we'eriti, wi'ipꝯ sãjãawĩ. Ûsã cũ bu'erã cũrẽ sirutusãjãwũ. Topꝯ cũrẽ sãrĩtiña'wũ:

—Mũ'ç mejẽꝯ ña'ase cape trigo wa'teropꝯ queose were'quere wereapoya. ¿De'ro nisi'rĩrõ weeati? niwũ.

37 Ûsã tojo nicã tũ'ogꝯ, Jesú yũ'tiwĩ:

—Añuse trigo capere ote'cũ yũ'ç Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigꝯ ni'i. **38** Ti wese pe'e a'ti turi nisi'rĩrõ wee'e. Añuse cape yũ'çre ëjõpeorã Õ'acũ põ'rã nima, nisi'rĩrõ wee'e. Ña'ase cape pĩ'rĩ'que pe'e wãtĩ yarã nima, nisi'rĩrõ wee'e. **39** Ti wese ote'cũre i'atu'tigꝯ ña'asere ote'cũ wãtĩ nimi. Trigo bꝯcꝯatu'ajaca be'ro na tũ'rẽse a'ti ꝯꝯꝯcõ pe'tiatje ni'i, nisi'rĩrõ wee'e. Trigore tũ'rẽrĩ masã Õ'acũrẽ wereco'terã ʉmũsecjãrã weronojõ nima. **40** Ña'asere curewee ñjũacõ'asama. Na tojo wee'caro weronojõ a'ti turi pe'ticãꝯure ña'arãrẽ cõ'arãsama. **41** Yũ'ç Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigꝯ yũ'çre wereco'terãrẽ nipe'tiropꝯ o'ógusa'a. “Nipe'tirã ña'arõ weerãrẽ, tojo nicã ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã weerãrẽ neoña”, nigũsa'a. **42** Narẽ pecame'epꝯ cõ'arãsama. Topꝯ na pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsama. **43** Tojo wa'ari curare Õ'acũ çaro weerã pe'e a'tiro weerãsama. Cũ tiropꝯ wa'arã, mujĩpũ ꝯꝯꝯcõjũ weronojõ asisterãsama. Topꝯ ninu'cũcã'rãsama. O'meperi çuorãnojõ a'tere añurõ tũ'oya, niwĩ.

Di'tapꝯ niyeru çujiri yaacũ'que queose ni'i

44 Jesú a'tiro werenemowĩ:

—Mūsārē Ō'acū wioḡu nisere werenemogūti. Cū mūsā wioḡu nise nipe'tise yu'ruro aṅuyu'rūnū'cā'a. Ni'cū apeyenojō wapabujusere āpērā ya di'ta po'pearu nūo'quere boca'caro weronojō ni'i. Tere bocáca be'ro mejārōpūta yaacūusami tja. Be'ro e'catise me'rā wa'a, nipe'tise cū cūosere duape'ocā'sami. Cū dua'que wapa me'rā ti di'tare duumiicā'sami, niwī.

Jesú perla wāmetiri pe, wapabujuri pe me'rā queose o'o'que ni'i

45 Apeye quē'rārē Jesú werenemowī:

—Ō'acū wioḡu nise ni'cū duari masū aṅurō asistese peri perla wāmetisere a'macusiario weronojō ni'i. **46** Cū wapabujuri pe, ni'cā pere bocaejagu, a'tiro weesami. Bocaēja, cū cūosere duape'ocā'sami. Cū dua'que wapa me'rā ti pe wapabujuri pere duumiicā'sami. Ō'acū mūsā wioḡu nicā, ti pe wapabujuri pere bocase weronojō ni'i.

Wejecu me'rā Jesú queose o'o'que ni'i

47 »Be'ropu Ō'acū masārē beseatjere weregūti. Wa'i wējērī masā ni'cāgū wejecujo dia pajiri maaru doqueñosama. Tigupure nirānucū wa'i su'riwā'sama. **48** Tigū mu'muyurucā i'arā, wa'i wējērī masā dia sumutoru wejemajāsama. Topu wa'ire besedujisama. Aṅurārē pi'ipu besesāasama. Ō'arārē doqueño'cā'sama. **49** A'ti umūco pe'ticā, tojota wa'arosa'a. Ō'acūrē wereco'terā u'mūsecjārā a'tirāsama. Aṅurā, Ō'arārē ducawaanu'cōrāsama. **50** Ō'arārē pecame'epu cō'arāsama. Topu na pūrīno'rā, upicari cūrīdio, utirāsama, niwī Jesú.

Jesú cū bu'erārē be'ropu na weeatjere were'que ni'i

51 Be'ro Jesú ūsārē niwī:

—¿A'te yu'u ní'quere tu'oti mūsā? niwī.

Ūsā “Ūu, tu'o'o”, niwū.

52 Ūsā tojo nicā, cū niwī:

—Nipe'tirā Moisé oja'quere bu'erā yu'u wioḡu nigūsa'a nisere ējōpeorā, ni'cū wi'i cūogū weronojō nima. Cū, cū ya wi'icjārārē o'oacju, ti wi'ipu cū apeyenojō nūrō'quere ma'marē, mejārē miiwīrōmasīsami. Cū weronojō yé niatjere mejā, Ō'acū ye queti weremūtārī masā na oja'quere weremasīsama. Tojo nicā ma'ma, yu'u bu'ese quē'rārē weremasīsama nīgū, tojo niwī ūsārē.

Jesú cū ya macā Nazarepu dajatojaa'que ni'i

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

53-54 Jesú te queose wéréca be'ro to ní'cu Nazare cū masáca macāpu wa'awī. Topu judío masā na nerēwari wi'ipu bu'enu'cāwī. Topu nirá cū bu'esere tu'o, i'amarīamujāwā. A'tiro niwā:

—¿No'opu bu'epari ā'ri tocārō masīgū? ¿De'ro wee a'te masā dutitirārē yu'ruosenojōrē weeī'omasīti? **55** Ā'ri ni'cū capiteru macū nimi. Cū a'ti macācjō María macū nimi. Cū acabijirā Santiago, José, Simó, Juda nima. **56** Cū acabijirā numia quē'rā a'toputa nima. Tojo weegu ¿no'opu masīmpari cū a'tere? niwā.

57 Cū tocjū nise bu'iri cū weresere ējōpeosī'rītiwā. Jesú pe'e narē niwī:

—Nipe'tirā ni'cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masūrē tu'o ējōpeosama. Cū ya di'tacjārā, cū ya wi'icjārā dia'cū ējōpeotisama, niwī.

58 Tojo weegu ti macāpūre na ējōpeoticā ī'agū, peje waro narē weeī'otiwī.

Juā masārē wāmeyeri masūrē tojo wee wējēcārā niwā nise ni'i

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

14 1 Titare Herode Galilea di'tacjārārē dutigu Jesú wee'quere tu'ocu niwī. 2 Tere tu'ogu, cū me'rā da'rarārē a'tiro nicu niwī:

—Cū Juā masārē wāmeyeri masū yu'u wējēduti'cu masā'cu nīgū nisami. Tojo weetigu mejēta, peje waro weeī'otutuayuruaru, nicu niwī.

3 Cū Herodeta toduporopūre Juārē ñe'eduticu niwī. Ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipu dū'tecūuduticu niwī. A'te ye bu'iri tojo weecu niwī. Herode cū acabiji Felipe numo, Herodía wāmetigore Felipe cū catimicā, core ē'ma, numoticu niwī. **4** Cū tojo weesere tu'ogu, Juā Herode tiropu wa'a, a'tiro nicu niwī:

—Mu'u acabiji numorē numoticā, ña'a ni'i. Core cuoticā'ña, nicu niwī. Cū tojo ní'que bu'iri Herode cūrē bu'iri da'reri wi'ipu sōrōduticu niwī.

5 Cū Juārē wējēsī'rīcu niwī. Masā pe'e “Juā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū nimi”, nicārā niwā. Tojo weegu yu'u cūrē wējēcā, masā yu'u me'rā uabosama ni uigu, maata cūrē wējētīcu niwī. **6** Be'ro Herode cū bajuáca numurē bosenumu weecu niwī. Titare Herodía macō cū piji'cārā tiropu basaī'ogō wijaco niwō. **7** Herode co basaī'ocā tu'sayuracu niwī. Tojo weegu “Ne nisooro marīrō no'o mu'u hasennojōrē o'oguti”, nicu niwī. **8** Co pe'e co pacore “¿Ñe'enojōrē sērīgōsariba?” nico niwō. Co paco wérēca be'ro Herode tiropu wa'a, cūrē nico niwō:

—Juā masārē wāmeyeri masū dupoare dutesure, ni'cā papu miiti, yu'ure o'oya, nico niwō. ¿Diacjūta Juārē wējēgūsari? nīgō, tojo weedutico niwō.

9 Co tojo nicā tu'ogu, Herode bujaweticu niwī. Juārē wējēsī'rīticu nīmiwī. Cū masā tu'oropu “Mu'u hasennojōrē o'oguti” ní'cu niyugu, masā yu'ure bujiri nīgū, co ní'caronjōta weecu niwī. **10** Tojo weegu Juā bu'iri da'reri wi'ipu nigūrē cū dupoare dutesureduticu niwī. **11** Dutesureca be'ro cū dupoare bapapu sāa, Herodía macōrē o'ocārā niwā. Co pe'e quē'rā co pacopūre o'oturiaco niwō.

12 Be'ro Juā bu'esere sirutu'cārā cū upūre miirā wa'a, yaacārā niwā. Be'ro Jesupūre wererā wa'acārā niwā.

Jesú ni'cãmocusetiri mil ɯmɯarẽ ba'ase eca'que ni'i
(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

13 Jesú Juãrẽ wẽjẽ'que quetire tɯ'ogɯ, a'tiro weewĩ. Yucɯɯɯɯ mɯjãsjãã, apero masã marĩrõpɯ ùsã cũ bu'erã me'rã wa'awĩ. Ùsã wa'asere tu'orã, tocjãrã masã ma'apɯ cũrẽ sirutuwa'cãcãrã niwã. **14** Jesú ape pã'rẽpɯ pẽ'ajagɯ, dijanɯ'cãwĩ. Be'ro masã pãjãrãrẽ bocaɛjapejawĩ. Narẽ ì'agũ, pajaña'wĩ. Dutitirã na mia'cãrãrẽ yɯ'rɯowĩ. **15** Ùsã cũ bu'erã na'ique'ari cura cũ pɯ'to wa'a, werewɯ:

—Na'ique'aropɯ wee'e. A'topɯ marĩ nirõpɯ masã marĩma. Tojo weegɯ masãrẽ macãpɯ wa'adutiya. Topɯ duuba'arã wa'ato, nimiwũ.

16 Ùsã tojo nicã tɯ'ogɯ, “Wa'aticã'to. Mɯsã narẽ ecaya”, niwĩ.

17 Ùsã cũrẽ niwũ:

—Ni'cãmocuse pã, wa'i pɯarã dia'cũ cɯ'o, niwũ.

18 Be'ro “Te mɯsã cɯosere miitia”, niwĩ.

19 Cũ tojo nicã, cũ tiro miawũ. Be'ro Jesú masãrẽ tá bu'ipɯ dujudutiwĩ. Tu'ajanɯ'cõ, te pã ni'cãmocuse pagare, na wa'i pɯarãrẽ mi, ɯ'mɯarõpɯ ì'amorõ, cũ pacɯ Ò'acũrẽ e'catise o'owĩ. Be'ro pãrẽ dɯcawaa, ùsãrẽ o'owĩ. Ùsã pe'e masãrẽ tere etiwɯ. **20** Nipe'tirã ba'a yapiwã. Be'ro doce pi'seri na ba'adɯ'a'quere seeneowũ. **21** Tere ba'arã numia, wĩ'marã ba'paqueono'ña marĩrõ ɯmɯa se'saro ni'cãmocusetiri mil niwã.

Jesú acopɯ sija'que ni'i
(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

22 Jesú masãrẽ ba'ase ecãca be'ro ùsã cũ bu'erãrẽ yucɯɯ me'rã ditarapɯ pẽ'ayudutiwĩ. Cũ pe'e topɯ masãrẽ we'eritigɯ, tojacã'wĩ yujupɯ. **23** Be'ro masãrẽ we'eritica be'ro ɯrũgũpɯ cũ se'saro ñubuegɯ mɯjãcɯ niwĩ. Topɯre ñami êjãcã, ni'cũta nicɯ niwĩ. **24** Ùsã pe'e ditara decopɯ pẽ'arã weewɯ. To ùsã ejacã, wĩ'rõ ɯpɯtɯ wẽepõtẽowũ. Tojo weero pã'cõrĩ paca yucɯɯrẽ wẽecɯawɯ. **25** Bo'remɯjãtiri cura Jesú ùsã tiropɯ acopɯ sijawã'cãtiwĩ. **26** Ùsã cũrẽ ì'amasitiwɯ. Tojo weerã cũ topɯ sijawã'cãticã ì'arã, ɯpɯtɯ ɯcɯawɯ. Cũrẽ ì'arã, “Abɯ, masũ wẽrĩ'cɯ wãtĩ nisami”, ni caricũwũ.

27 Jesú ùsãrẽ nɯcũadutigɯ a'tiro niwĩ:

—Wãcũtutuaya. Yɯ'ɯ ni'ì. Yɯ'ɯre uiticã'ña, niwĩ.

28 Be'ro Pedro Jesure niwĩ:

—Wiogɯ, mɯ'ɯ nígũ, yɯ'ɯre mɯ'ɯ tiro acopɯ sijawã'cãdutiya, niwĩ.

29 Jesú cũrẽ niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ a'tia, niwĩ. Tojo weegɯ Pedro dija, Jesú tiropɯ wa'agɯ, sijawã'cãwĩ. **30** Be'ro ɯpɯtɯ wĩ'rõ wẽecã ì'agũ, ɯcɯa wa'awĩ. Tojo weegɯ cũ di'adijagɯ, caricũwĩ:

—Wiogɯ, ñe'egũ a'tia, ni caricũwĩ.

31 Be'ro maata Jesú cūrē ñe'ewī. A'tiro niwī:

—¿Mũ'u cāl'rōacā waro ějōpeose cuoti? ¿De'ro weegu yũ'u tiro a'tisī'rīmigũ, yũ'ure ějōpeotiati? niwī.

32 Be'ro na yucũsupũ mujāsājārī cura wī'rō yũsua wa'awũ. **33** Tojo wa'acā ĩ'arā, ũsā tiwũpũ sãñarā Jesure ějōpeorā, ejaque'awũ. Cūrē niwũ:

—Nirōta mũ'u Ō'acũ macũ ni'i, niwũ.

Jesú Genesarepũ dutitirārē yũ'ruo'que ni'i

(Mr 6.53-56)

34 Be'ro ũsā Genesare wãmetiropũ pē'ajawũ. **35** Tocjārā Jesure ĩ'amasīrā, topũ cũ ejase quetire nipe'tiropũ werese'sabi'acārā niwã. Nipe'tirā dutitirārē yũ'ruodutirā cũ tiropũ miiejawã.

36—Mũ'u quē'rā ũsārē mũ'u yaro su'tiro sumutorũ ñe'eña'duticureya, niwã. Nipe'tirā tojo weerá yũ'ruono'pe'ticã'wã.

Masārē ña'arā wa'acā weese ni'i

(Mr 7.1-23)

15 1 Be'ro fariseo masã Jesú tiropũ ejawã. Tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masã quē'rā Jerusalēpũ a'ti'cārā Jesú tiropũ eja, sērītiña'wã:

2—¿De'ro weerã mũ'u bu'erã marī ñecũsumua weemujāti'quere yũ'runũ'cāti? Ba'ase dũporo marī ñecũsumua weewua'caronojō omocoetima, niwã.

3 Jesú narē yũ'tiwī:

—Yũ'u quē'rā musārē sērītiña'gũti. Musã ñecũsumua weemujāti'quere weesiruturã, ¿de'ro weerã Ō'acũ dutiro pe'ere yũ'runũ'cāti? **4** Ō'acũ a'tiro duticũ niwī: “Musã pacũ, musã pacore ějōpeoya.” Tojo nicã “No'o cũ pacũ, cũ pacore ña'arō ucũgũnojō wērīato”, nicũ niwī. **5** Musã pe'e musã pacure o musã pacore na apeyenojō sērīcã, weetamusī'rītirã, narē a'tiro nisa'a: “Nipe'tise ũsã cũose musārē o'obo'quere Ō'acūrē o'otojapũ”, nisa'a. **6** Musãta a'tiro nirãnojōrē na pacũ o na pacore weetamuta basiotisa'a nisere bu'e'e. A'tiro wéerã, Ō'acũ dutisere tojowaro ĩ'acō'abutiãcã'a. Musã ñecũsumua weemujāti'quere weesī'rīrã, tojo wee'e. **7** Diacjũ wéerã weronojō weeta'sa'a. Isaía dũporocjũpũ Ō'acũ ye quetire weremũ'tãrī masũ musārē diacjũta nisapī. A'tiro ojacũ niwī:

8 “Á'rã masã ũsero me'rã dia'cũ yũ'ure ějōpeoma.

Na tũ'oña'se waro pe'e no'opũ nirō nisa'a.

9 Tojo weerã na yũ'ure ñubuepeose wapamarī'i.

Na bu'ese yũ'u dutise mejēta ni'i.

Masã dutise ni'i”, nicũ niwī Ō'acũ, ni ojacũ niwī Isaía, ni yũ'tiwī

Jesú fariseo masārē.

10 Narē tojo níca be'ro Jesú masārē pijio, niwī:

—Yé cjasere tũ'omasĩrãti nĩrã, tũ'oya. **11** Marĩ ɯsero me'rã ba'ase mejęta Ő'acũ ĩ'orõpũ marĩrẽ ña'arõ wa'acã wee'e. Tojo weronojõ o'oro, marĩrẽ ɯseropũ wijatise pe'e ña'arõ wa'acã wee'e, niwĩ.

12 Tojo nĩca be'ro ɯsã cũ bu'erã cũ pũ'to wa'a, cũrẽ niwũ:

—Mũ'ɯ tojo nisere tũ'orã, fariseo masã tũ'satiama, niwũ.

13 Ʋsã tojo nicã, Jesú queose me'rã yũ'tiwĩ:

—Wese cɯogũ ña'ase, topũ pĩ'rĩbajuasere du'acõ'agũsami. Yũ'ɯ pacũ ɯ'mũsepũ nigũ nisoose me'rã bu'erãrẽ mejãrõta weegusami. Narẽ cõ'abutiagũsami. **14** Tojo weerã narẽ tojo ĩ'acõ'acã'ña. Na nisoose me'rã bu'érã, caperi ĩ'atirã ãpẽrã caperi ĩ'atirãrẽ wejẽmũ'tãrã weronojõ nima. Nĩ'cũ ĩ'atigũ apĩ ĩ'atigũre wejẽmũ'tãgũ, na pũarãpũta no'o nĩrĩ coperpũ burũsãjãsama, niwĩ.

15 Be'ro Pedro Jesure niwĩ:

—Ʋsãrẽ wereya. Mũ'ɯ nĩ'que ¿de'ro nisĩ'rĩrõ weesari? niwĩ.

16 Jesú cũrẽ niwĩ:

—¿Mũsã quẽ'rã a'tere tũ'omasĩweti yujupũ? **17** Nipe'tise marĩ ba'asõrõse paapũ wa'a, be'ro yũ'rũwijaa wa'asa'a. **18** Masã na ucũse, ɯseropũ wijase pe'e wãcũsepũ wadatiwijati'i. A'te pũrĩcã Ő'acũ ĩ'orõpũ masãrẽ ña'arã wa'acã wee'e. **19** Marĩ wãcũse ña'arõ wãcũsepũ du'pocãtiwijati'i. ãpẽrãrẽ wẽjẽcõ'ase, nũmo nitigore a'metãrãse, numio me'rã ña'arõ weese, yajase, nisoose, ucjase a'te nipe'tise wãcũsepũ du'pocãtiwijatisa'a. **20** A'te peje pũrĩcã Ő'acũ ĩ'orõpũre masãrẽ ña'arã wa'acã weesa'a. Marĩ na weewũasenojõrẽ ba'ase dũporo omocoetirã pũrĩcã, masãrẽ ña'arã wa'acã weetisa'a, niwĩ.

Judío masõ nitigo ape di'tacjõpũ Jesure ẽjõpeo'que ni'i

(Mr 7.24-30)

21 Be'ro Jesú Genesarepũ nĩ'cũ Tiro, Sidõ wãmetise macãrĩpũ wa'awĩ. Tocjãrã judío masã nitiwã. **22** Topũ eja, ni'cõ numio topũ nigõ Canaácjõ Jesú tiro caricũwã'cãtiwõ:

—Yũ'ɯ wiogũ, Davi dũporocjũ wiogũ pãrãmi, yũ'ũre pajaña'ña. Yũ'ɯ macõ wãtĩ sãjãno'co nitjãgõ, pũrõ pi'etimo, niwõ.

23 Jesú core yũ'titiyũ'rũocã'wĩ. Tojo weerã ɯsã cũ bu'erã cũ pũ'to wa'a, cũrẽ niwũ:

—Marĩ siro ña'arõ caricũwã'cãtisamo. Core wa'adutiya, niwũ.

24 Be'ro Jesú core niwĩ:

—Ő'acũ yũ'ũre Israe curuacjãrã oveja bajuduti'cãrã weronojõ nĩrã dia'cũrẽ a'madutigũ o'ówĩ, niwĩ.

25 Cũ tojo nimicã, co cũrẽ ẽjõpeogo, cũ pũ'to ejaque'awõ. A'tiro niwõ:

—Wiogũ, yũ'ũre weetamuña, niwõ.

26 Jesú core yũ'tiwĩ:

—Wĩ'marã ba'asere ẽ'ma, diayiare doquecũcã, ña'a ni'i, niwĩ.

27 Cũ tojo nimicã, co pe'e cūrē niwō:

—Yũ'u wioḡu, tojota ni'i, nírō. Diayiaputa mesapu na wiorã ba'astedijosere ba'asama. Tojo níḡō, yũ'u judío masō nitimicã, judío masã na “Diayi weronojō nimo” nigōrē, judío masārē mũ'u weetamuđ'a'quere weetamuña níḡō, tojo niwō.

28 Co tojo nicã, Jesú niwī:

—Mũ'u pūrĩcã ějōpeose c̣oʉyũ'rua'a. Tojo weero mũ'u ní'caronojōta wa'ato, niwī.

Cũ tojo nirī curata co macō wãtĩ cō'awĩrōno'copu tojaco niwō.

Jesú pājārã dutitirārē yũ'ruo'que ni'i

29 Jesú Tiro, Sidōpu ní'cu wijawã'cāḡũ, Galilea wāmetiri ditara sumutopu yũ'ruawī. Be'ro ũrũḡũpu mũjãa, ejanujawī. **30** Pājārã masã cũ dujiropu etawã. Na opa cō'ñerī sjarārē, caperi bajuno'tirārē, omocã, đũ'pocã dojoriwi'iare, ucūmasītirārē, no'o duti c̣oʉrãnojōrē miiejawã. Jesú tiropu narē miiejacūowã. Narē yũ'ruowī. **31** Tojo weecã, ucūmasītimi'cārã ucūwã. Omocārī, đũ'pocārī dojoriwi'ia yũ'ruono'wã. Opa cō'ñerī sija'cārã diacjũ sijawã. Ī'atimi'cārã ĩ'awã. Tere ĩ'arã, masã ĩ'amarĩawã. Be'ro Ō'acūrē “Marĩ Israe curuacjārã wioḡu tutuayũ'ruami”, ni e'catise o'owã.

Jesú ba'paritisetiri mil mũuarē eca'que ni'i

(Mr 8.1-10)

32 Be'ro Jesú ũsã cũ bu'erārē pijio, niwī:

—Ā'rã masārē pajaña'a wa'asa'a. Na marĩ me'rã nirō ĩ'tia nũmu yũ'ru'u. Tojo weerã na ba'ase toja wa'asama. Na ũja me'rã na ye wi'seripu tojaacã ũtisa'a. Na ba'atirã, ma'apu tũ'omasĩse pe'tique'a wa'abosama, niwī.

33 Cũ tojo nicã, ũsã cūrē niwũ:

—¿De'ro wee ũsã ba'ase bocabosari ā'rã pājārārē? A'tore masã marĩma, niwũ.

34 Jesú ũsārē niwī:

—¿Dicusepaga pá c̣oʉti? niwī.

Ũsã cūrē niwũ:

—Sietepaga pá, tojo nicã wa'i pejetirãcã c̣oʉ'o, niwũ.

35 Ũsã tojo níca be'ro masārē dujidutiwī. **36** Be'ro pá sietepagare, tojo nicã wa'ire mii, cũ pacu Ō'acūrē e'catise o'owī. Tu'ajanu'cō, pãrē đucawaa, ũsārē o'owī. Ũsã pe'e tere masārē etiwu. **37** Nipe'tirã ba'a, yapiyũ'ruawã. Be'ro siete pi'seri na ba'adu'a'quere seeneowī. **38** Tere ba'arã numia, wĩ'marã ba'paqueono'ña marĩrō mũma se'saro ba'paritisetiri mil niwã. **39** Be'ro Jesú masārē we'eriti, ũsã yucũsupu mũjãsãjãa, Magdala wāmetiropu pē'a wa'awu.

Jesure fariseo masã, tojo nicã saduceo masã Õ'acũ
tutuario me'rã weeĩ'odutimi'que ni'i

16 1 Ûsã Magdala wãmetiropu ejacã, fariseo masã, tojo nicã saduceo masã Jesure i'arã etawã. Na ¿diacjũ Õ'acũ o'ócũta nimiti? nírã, cürẽ Õ'acũ tutuario me'rã weeĩ'odutiwã. **2** Jesú pe'e narẽ yu'tiwĩ:

—Mujĩpũ sô'asãjãcã, musã “Añurõ cũ'marõsa'a”, ni'i. **3** Bo'reacã ñiarĩ nũmũjo nicã, “Aco pejarosa'a”, ni'i. U'muarõ cjasere i'arã, tojo bajuri nũmũ nirõsa'a nisere masĩ'i. Tojo nimirã, Õ'acũ a'tocatero cũ weeĩ'ose pe'ere masĩwe'e. **4** Musã a'tocaterocjãrã ña'arã ni'i. Musã weeĩ'oña nírã, musã yu'ure ëjõpeotisere i'o'o. Musãrẽ weeĩ'osome. A'te dia'cürẽ wereguti. Dãporocjũru Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ Jonãrẽ wa'a'caronojõ dia'cürẽ i'ogũti, niwĩ. Tojo nĩca be'ro na tiropu nĩ'cu apesepu wa'awĩ.

Jesú queose o'o'que ni'i

(Mr 8.14-21)

5 Be'ro ùsã ape pã'rẽpu pẽ'a wa'awu. Topu wa'arã, pã ùsã ba'atjere acobojojãrã niwũ. **6** Jesú ùsãrẽ niwĩ:

—Musã fariseo masã, saduceo masã na ye levadura pã bũcũacã weesere tu'omasĩña, niwĩ.

7 Cũ tojo nicã, ùsã cũ nisere tu'otirã, a'merĩ niwũ:

—Marĩ pãrẽ miititiasu. Tojo weegu marĩrẽ tojo nisami, nimiwũ.

8 Jesú ùsã tojo nisere masĩgũ, a'tiro niwĩ:

—Musã pã marĩ ba'atjere miititiasu nírã, queoro wãcũwe'e.

Musã ëjõpeose moobutia'a. **9** ¿Musã tu'omasĩweti yujupu? ¿Yu'u ni'cãmocũsepage pã me'rã ni'cãmocũsetiri mil umuarẽ eca'quere wãcũweti? Peje pi'seri na ba'adu'aquere seeneowũ. **10** ¿Cãrũ wee'que quẽ'rãrẽ wãcũweti? Sietepaga pã me'rã ba'paritisetiri mil masãrẽ ecawu. Tita quẽ'rãrẽ na ba'adu'a'quere peje pi'seri seeneowũ. **11** ¿De'ro weerã musã tu'omasĩtiati? Yu'u fariseo masã, saduceo masã ye levadurare ucũgũ, pã mejẽtare nigũ weepu, niwĩ.

12 Cũ tojo nicãpũta, ùsãrẽ tu'omasĩse ejawu.

—Marĩrẽ levadura pã bũcũacã weese mejẽtare ucũgũ weepĩ; fariseo masã, saduceo masã na nisoose me'rã bu'ese pe'ere tu'omasĩato nĩgũ, tojo niapĩ, niwũ.

Pedro Jesure “Mu'u Õ'acũ bese'cu ni'i” nĩ'que ni'i

(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

13 Be'ro Jesú Cesarea Filipo wãmetiri macãpu wa'awĩ. Topu eja, ùsã cũ bu'erãrẽ sãritiña'wĩ:

—Masã yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigure ¿de'ro ucũti? niwĩ.

14 Ūsā cūrē yu'tiwu:

—Āpērā “Juā masārē wāmeyeri masū nimi”, nima. Āpērā “Durorocjūru Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū Elía nīgū nisasami”, nima. Āpērā “Jeremía nimi o apī Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū nīgū nisasami”, nima mu'urē, ni yu'tiwu cūrē.

15 Ūsā tojo nicā, niwī:

—Mūsā waro, ¿de'ro wācūti yu'ure? ni sērītiña'wī.

16 Cū tojo nicā tu'ogu, Simó Pedro cūrē yu'tiwī:

—Mu'u Ō'acū bese'cu Cristo ūsā yoacā yucue'cu ni'i. Ō'acū catinu'cūgū macū ni'i, niwī.

17 Jesú cūrē niwī:

—Simó, Joná macū, mu'u tojo ucūgū, diacjūta ucū'u. Ne ni'cū masū mu'urē tere weretiapī. Yu'u pacu u'musepu nigū mu'urē tere masise o'oaipī. Tojo weegu e'catiya. **18** Mu'urē wereguti. Mu'u wāme Pedro ūtāgā nīsī'rīrō wee'e. Mu'u weronojō ējōpeorārē ya curuacjārārē wa'acā weeguti. Wātī cū yarā me'rā ya curuacjārārē docaque'acā weesome.

19 Yu'u mu'urē u'musepu marī wioгу nirōpu cja sawire o'oguti. Tojo weero a'ti nucūcāpūre mu'u cā'mota'acā, u'musepu quē'rārē cā'mota'ano'rōsa'a. Mu'u a'ti nucūcāpūre du'tecūucā, u'musepu quē'rārē du'tecūuno'rōsa'a. A'ti nucūcāpūre “Tojota weeato” nicā, u'musepu quē'rārē tojota wa'arosa'a, niwī Jesú.

20 Be'ro Jesú ūsārē niwī:

—Ne āpērārē “Cū Ō'acū bese'cu Cristo nimi”, niticā'ña, niwī.

Jesú cū wērīatjere were'que ni'i

(Mr 8.31—9.1; Lc 9.22-27)

21 Tita me'rā Jesú ūsārē a'tiro werenu'cāwī:

—Yu'ure Jerusalēpu wa'aro ni'i. Topu judío masā bucurā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā yu'ure uputu pi'eticā weerāsama. Yu'ure wējērāsama. Tojo weemicā, i'tia nūmu be'ro masāgūsa'a, niwī ūsārē.

22 Cū tojo nicā tu'ogu, Pedro Jesure yoacurero wejewa'cā, a'tiro tu'ticu niwī:

—Yu'u wioгу, ne mu'u tojo nise wa'aticā'to. Ō'acū tojo wa'acā cā'mota'ato, nicu niwī.

23 Be'ro Jesú majāminu'cā, cūrē nicu niwī:

—Wātī wa'aya. Mu'u tojo nīgū, Ō'acū yu'ure dutisere cā'mota'asī'rīgū wee'e. Ō'acū cū nasere wācūwe'e. Masā na wācūwuaronojō pe'e wācū'u, nicu niwī.

24 Be'ro Jesú ūsā āpērārē niwī:

—No'o yu'ure ējōpeosirutugūnojō cū weesī'rīrōnojō weeticā'to. Yu'u uaro pe'e weeato. No'o yu'ure sirutusī'rīgū, “Jesure ējōpeogu, wērībosa'a” nitiguta sirutuato. **25** Yu'ure ējōpeose me'rā ña'arō yu'rūsī'rītigu, yu'ure

ĕjōpeodu'ugunojō pecame'eru bu'iri da're bajuriono'gūsami. Apī wējēsere uiti, yu'ure ĕjōpeonu'cūgūnojo pe'e yu'u me'rā catinu'cūgūsami.

26 »Ni'cū a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'a, cū ejeripō'rā pe'ere bajuriogu, ĕñe'lenojōrē wapata'abosari? Cū pecame'eru wa'agu, cū ya ejeripō'rārē de'ro wee wapayewīrōmasītisami. **27** Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu a'tiro weeguti. Yu'u pacu asistese me'rā, cūrē wereco'terā me'rā a'ti turipure a'tiguti tja. Yu'u apaturi a'tigu, nipe'tirārē de'ro na wee'quenūcūrē wapayeguti. **28** Diacjū mūsārē wereguti. Ni'cārērā a'topu nirā na wērīse dūporo a'tere ī'arāsama. Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu wioгу sājācā ī'atimirā, wērīsome, niwī.

Jesú cū bajuse dūcayu'que ni'i

(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

17 1 Jesú “Yu'u wioгу nisere ī'arāsa'a” nīca be'ro ni'cā semana yu'rūwu. Titare Pedro, Santiago, cū acabiji Juārē ūrūgū u'muacjuru miacu niwī. Na se'saro wa'acārā niwā. **2** Topu na ī'orōpu cū bajusere dūcayucu niwī. Cū diapoare mujipū unūcocjū weronojō asistecu niwī. Cū ye su'ti añurō bo'reyuse wa'acaro niwū. **3** Tojo wa'ari cura maata Moisé, Elía dūporocjārāpu Jesú me'rā ucūcā ī'acārā niwā. **4** Tere ī'agū, Pedro Jesure nicu niwī:

—Yu'u wioгу, marī a'topu nicā añuyu'rūa'a. Mu'u uacā, ūsā i'tia wi'iacā weerāti. Ni'cā wi'i mu'u ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerāti, nicu niwī.

5 Pedro tojo ucūrī cura ni'cā o'mecurua asisteri curua a'ti, narē tuubi'acā'caro niwū. Ti curuapure ni'cū ucūcā tū'ocārā niwā:

—Ārī yu'u macū, yu'u ma'ligū nimi. Cū me'rā pūrō e'catil'i. Cū ucūsere tū'o ĕjōpeoya, nicu niwī Ō'acū.

6 Tere tū'orā, cū bu'erā uputu ucuarā, di'tapu mu'rīque'acārā niwā.

7 Be'ro Jesú na pu'to wa'a, narē ñe'eña'a, nicu niwī:

—Wā'cānū'cāña. Uiticā'ña, nicu niwī.

8 Be'ro na ī'acā, āpērā ne marīcārā niwā. Jesú ni'cūta nicu niwī.

9 Na tigupu ni'cārā dijaticā, Jesú narē nicu niwī:

—Mūsā ni'cārōacā ī'a'quere ne āpērārē wereticā'ña. Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu wērī masāca be'ropu wereya, nicu niwī.

10 Cū tojo nicā, cū bu'erā sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā Moisé oja'quere bu'eri masā “Masārē yu'rūoacju a'tise dūporo Elía a'timū'tāgūsami” nisari?

11 Jesú narē yu'ticu niwī:

—Mūsā nīrōnojōta Elía a'timū'tāgūsami. Cū nipe'tisere apomu'tāgūsami.

12 Yu'u pe'e a'tiro nigūti. Elía a'titojacu niwī. Cūrē masā ī'amasītīcārā niwā. Na cūrē no'o ūaro weesī'rīsere weecārā niwā. Cūrē wee'caronojōta yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu quē'rārē pi'eticā weerāsama, nicu niwī.

13 Cũ tojo nicãpũ, cũ bu'erã tu'omasĩcãrã niwã. “Cũ Elía a'titojacũ niwĩ nígũ, Juã masãrẽ wãmeyeri masũrẽ nigũ weesami”, nicãrã niwã.

Jesú wĩ'magũrẽ wãtĩ sãjãno'cũre cõ'awĩrõ'que ni'i

(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

14 Be'ro na ùrũgũpũ ní'cãrã masã wa'teropũ dijatawã. Titare ni'cũ a'ti, Jesú tiropũ ejaque'awĩ. Cũrẽ a'tiro niwĩ:

15 —Yũ'ũ wioꝑũ, yũ'ũ macũrẽ pajaña'ña. Cũ wãcũña marĩrõ wẽrĩamũjãmi. Ʋpũtu waro pi'etiũ'rũmajãmi. Pejetiri pecame'epũ doqueque'a, diarpũ quẽ'rãrẽ doqueñojãmũjãmi. **16** Cũrẽ mũ'ũ bu'erã tiropũ miiejamiarpũ. Na cũrẽ yũ'rũomasĩtiama, niwĩ.

17 Be'ro Jesú masãrẽ niwĩ:

—Mũsã ãjõpeose moorã ña'arã ni'i. Yũ'ũ mũsãrẽ yoacã bu'emicã, ne tu'omasĩwe'le yujupũ. ¿No'ocã'rõ yoacã mũsã yũ'ũre ãjõpeotĩcã wãcũtutuagũsari? Cũ wĩ'magũrẽ yũ'ũ tiro miitia, niwĩ.

18 Topũ miiejacã, wãtĩ wĩ'magũpũ ní'cũre cõ'awĩrõwĩ. Cũ tojo weeri curata wĩ'magũ yũ'rũono'cupũ tojawĩ.

19 Be'ro ùsã cũ bu'erã ãpẽrã tu'otiropũ cũrẽ sãrĩtiña'wũ:

—¿De'ro weerã ùsã wãtĩrẽ cõ'amasĩtiapari? niwũ.

20 Jesú ùsãrẽ niwĩ:

—Mũsã yũ'ũre añurõ ãjõpeotise ye bu'iri cũrẽ cõ'awĩrõmasĩtiapã. Diacjũ mũsãrẽ weregũti. Mũsã mostaza capeacã weronojõ cã'rõacã ãjõpeose cuorã, a'tigũ ùrũgũrẽ “Aperopũ wa'aya”, nímasĩbosa'a. Mũsã tojo nicã, aperopũ wa'arosa'a. Mũsã diacjũta ãjõpeocãma, nipe'tisere weeta basiorosa'a. **21** Ærĩ wãtĩ sãjãgũnojõrẽ Õ'acũrẽ sãrĩ, be'tise me'rã dia'cũ cõ'awĩrõta basio'bo, niwĩ.

Jesú cũ wẽrĩatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

22 Be'ro ùsã Galilearpũ sijarã wa'awũ. Topũ Jesú ùsãrẽ niwĩ:

—Yũ'ũ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũre wiorãpũre o'orãsama.

23 Yũ'ũre wẽjẽrãsama. Na tojo weemicã, i'tia nũmũ be'ro masãgũsa'a tja, niwĩ. ùsã cũ “Yũ'ũre wẽjẽrãsama” nicã tu'orã, pũrõ bũjawetiwũ.

Õ'acũ wili cjase niatjere na niyeru o'o'que ni'i

24 Be'ro Jesú, ùsã cũ bu'erã Capernau wãmetiri macãpũ wa'awũ. ùsã topũ ejari curare Õ'acũ wili cjase niatjere niyeru wapaseeri masã Pedro tiropũ wa'awã. A'tiro sãrĩtiña'cãrã niwã cũrẽ:

—¿Mũsãrẽ bu'egũ Õ'acũ wili cjase niatjere niyeru wapayeweti? nicãrã niwã.

25 Pedro narẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Wapayesami, nicũ niwĩ.

Be'ro Pedro Jesú nirĩ wi'ipũ sãjãejawĩ. Cũ Jesure sërĩtiña'gũti weeri cura Jesú pe'e cûrẽ ucũwe'ocã'wĩ:

—¿De'ro tũ'oña'ti, Simó? ¿A'ti mũmucocjãrã wiorã niyeru ñarã, na acawererãrẽ sërĩsari, o aperocjãrãpũre sërĩsarine? niwĩ.

26 Pedro cûrẽ yũ'tiwĩ:

—Aperocjãrãpũre wapayedutisama, niwĩ.

Jesú cûrẽ niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ na acawererãrẽ sërĩtisama. Tojo weero yũ'u Õ'acũ macũ niyucã, cũ ya wi'i cjase niatjere niyeru sërĩmasĩtisama. **27** Tojo nimicã, narẽ mejẽcã wãcũdutitigũ wapayegũti. Mũ'u ditarapũ wẽjẽrĩ da mii, wa'ĩ wẽjẽgũ wa'aya. Ba'amũ'tãgũrẽ wejemorõña. Cũ ɱseropũ niyeru cujire bocagũsa'a. Ti cuji me'rã marĩ pũarã yere wapayegũ wa'aya, niwĩ Jesú.

Añurõ weeyũ'rũnũ'cãgũ yere oja'que ni'ĩ

(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

18 1 Õ'acũ wi'i cjase wapaseeri masãrẽ Pedro wapayegũ wa'acaterore ñsã Jesú tiropũ wa'a, cûrẽ niwũ:

—Ʋ'mũsepũre ¿noanojõ ñsã mũ'u besecúú'cãrã ãpẽrã yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cãgũsari? niwũ.

2 Ñsã tojo nicã tũ'ogũ, Jesú ni'cũ wĩ'magũrẽ pijio, ñsã tiropũ nũ'cõwĩ.

3 Ñsãrẽ niwĩ:

—Mũsãrẽ diacjũ weregũti. ãpẽrã yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cãsi'rĩsere du'ucã'ña. Mũsã tere wãcũnu'cũrã, ã'rĩ weronojõ nitirã, ɱ'mũsepũ yũ'u wioğũ niatjopũ wa'asome. **4** A'tiro ni'ĩ. No'o ã'rĩ wĩ'magũ weronojõ ãpẽrã yũ'rũoro nisere wãcũtigũnojõ cũta yũ'u niatjopũre ãpẽrã yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cãgũsamĩ. **5** Apeye quẽ'rãrẽ weregũti. Yũ'ure maigũnojõ ni'cũ ã'rĩ wĩ'magũrẽ ñe'egũ weronojõ weemi. Cũrẽ ñe'egũ, yũ'ureta ñe'egũ weemi, niwĩ.

ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã weeticã'ña nise ni'ĩ

(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

6 Jesú apeye ñsãrẽ werenemowĩ:

—No'o yũ'ure ẽjõpeogũ wĩ'magũrẽ ña'arõ weecã weegú ɱpũtu bu'iri da'reno'gũsamĩ. Ʋ'tãgã pajicja cũ wãmũtapũ du'teyoo, cûrẽ maa pajiri maapũ doqueñocã, nemorõ añubosa'a. Tojo weecã, cũ maata wẽrĩa wa'a, dojorẽnemotibosamĩ. **7** Masãrẽ ña'arõ weecã weese ña'abutia'a. Ña'arõ weenu'cũcã'rãsama, wéerã pe'ea. Mejõ tojo weegũnojõ ɱpũtu waro bu'iri da'reno'gũsamĩ.

8 »A'tiro weeya. Mũsã omocã, mũsã du'pocã me'rã ña'arõ weesĩ'rĩrã, dũtecõ'abo'caro weronojõ ña'arõ weedu'ucã'ña. Mũsã ni'cã omocã me'rã o ni'cã du'pocã me'rã ɱ'mũsepũ wa'acã, nemorõ añũ'u. Pũa omocã me'rã, pũa du'pocã me'rã pecame'epũ wa'acã pe'ere, ña'ayũ'rũabosa'a.

9 Mūsā caperi me'rā mejārōta ña'arō weesī'rīrā, mūsā caperire orewee cō'abo'caro weronjō ña'asere ī'adu'ucā'ña. Mūsā ni'cā capea me'rā ű'mūseru wa'acā, nemorō añu'u. Mūsā pecame'eru puca capea me'rā wa'acā pe'ere, ña'ayu'rūabosa'a.

Oveja bajuduti'cu queose ni'i

(Lc 15.3-7)

10»Ā'rā wī'marānojōrē tojo ī'acō'aticā'ña. A'tiro ni'i. Ū'mūsecjārā Ō'acñrē wereco'terā ā'rā wī'marārē co'terā yu'u pacu ű'mūseru nigū ī'orōru ninu'cūma. **11** Masā Ō'acñrē wācūtirā oveja bajuduti'cārā weronjō nima. Yu'u Ō'acū macū masū weronjō upūtigu narē yu'rūogū a'tigu weewu.

12»Yu'u weresere ¿de'ro tu'oña'ti? Ni'cū cien oveja cuogu ni'cū bajuduticā, āpērā du'sarā noventa y nuevere opa bu'pa na ba'aroru cūusami. Be'ro apī bajuduti'cure a'magū wa'asami. **13** Cūrē bocagu, pūrō e'catisami. Āpērā noventa y nueve bajudutiti'cārā nemorō cū me'rā e'catisami. **14** Mejārōta marī pacu ű'mūseru nigū ne ni'cū ā'rā wī'marānojōrē pecame'eru wa'acā űatimi, niwī Jesú.

Marī acawererā marīrē ña'arō weecā a'tiro weeru'a nise ni'i

15 Jesú werenemowī:

—Mu'u acaweregu mu'nrē ña'arō weecā, mu'u se'saro cū tiropu weregu wa'aya. Cū ña'arō wee'quere masīcā weeya. Cū “Yu'u ña'arō weearu” ni tu'oña'cā, mūsā apaturi a'merī ucū, e'catirāsa'a tja. **16** Cū yu'titicāma, ni'cū o puarārē pijio, cū tiropu wa'aya. Na tu'oropu wereya cū mu'nrē ña'arō wee'quere. Tojo weero Ō'acū ye queti ojāca pūrī nī'caronjōta puarā o i'tiarā tu'oropu “Diacjūta ni'i”, ni masīno'rōsa'a. **17** Na quē'rārē yu'titicā, nipe'tirā yu'ure ējōpeorā na nerērōru wereya. Na quē'rārē yu'titicā, yu'ure ējōpeotigu o wiorārē niyeru wapaseebosari masūrē weronjō tu'oña'ña.

18»Diacjū musārē weregūti. No'o mūsā a'ti nucūcāpu du'tecūucā, ű'mūseru quē'rārē du'tecūuno'rōsa'a. A'ti nucūcāpūre “Tojota weeato” nicā, ű'mūseru quē'rārē tojota wa'arosa'a, niwī. Cū tojo nīgū, mūsā “Bu'iritimi” o “Bu'iri marīmi” nīmasīrāsa'a nīgū, tojo niwī.

19 Jesú ninemowī:

—Apeyere weregūti. Puarā “Marī a'tenojōrē Ō'acñrē sērīrā” nicā, yu'u pacu ű'mūseru nigū mūsā sērīrōnojōta weegusami. **20** No'o puarā o i'tiarā yu'ure ējōpeorā nerēcā, yu'u na wa'teroru nigūti, niwī.

Āpērā ña'arō weecā acoboJose cjase ni'i

(Lc 17.3)

21 Tojo nicā tu'ogu, Pedro Jesú tiro wa'a, sērītiña'wī:

—Wioḡu, yu'u acawereḡu yu'ure ña'arō weecā, ¿dicusetiri cūrē acobojoḡusari? ¿Sietetiriputa cū ña'arō weesere acobojoḡsari? niwī.

22 Jesú cūrē yu'tiwī:

—“Ticusetiri acobojoḡa”, niwe'e. Tojo nírōnojō o'ogḡ, “Na ña'arō weesetisetirinucū acobojoḡa”, nigūti.

23 »Tojo weegḡ musārē yu'u pacḡ cū acobojoḡe cjasere wereḡuti. Cū ni'cā di'ta wioḡu weronojō nimi. Ti di'ta wioḡu cūrē da'raco'terā na wapamoosere apogutigḡ pijiosami. **24** Cū narē wapaseenu'cārī cura ni'cū pajiro waro wapamoogūrē miiwā'cāsama. **25** Cū de'ro wee wapayeta basioticā ī'agū, wioḡu cūrē, cū nūmorē, cū pō'rārē, nipe'tise cū cūosere āpērāpūre duaturiadutisami. Cū wapamoosere wapayeduodutigḡ tojo weesami. **26** Tere ī'agū, da'raco'tegḡ wioḡu tiro ejaque'a, nisami: “Wioḡu, yu'ure pajaña'cureya. Yu'u wapayepe'ocūti”, nisami. **27** Cū tojo nicā tu'ogḡ, a'tiro weesami. Cūrē pajaña'gū, cū wapamoo'quere cō'a, cūrē du'ucā'sami. **28** Tojo wéeca be'roacā wa'a, apī cū me'rācjū da'raco'tegure bocaejasami. Cū pe'e cūrē cā'rōacā wapamoosami. Be'ro cūrē wapayedutigḡ uputu wāmuparu ñe'esami. “Mu'u wapamoosere wapayebaque'oya”, nisami.

29 »Cū tojo nicā tu'ogḡ, cū wee'caro weronojō cū dūporo ejaque'a, nisami: “Yu'ure pajaña'cureya. Mu'urē wapayepe'ocūti”, nisami. **30** Apī pe'e ne uatisami. Maata cūrē bu'iri da'reri wi'ipḡ miaa, sōrōdutisami. “Cū wapayepe'ocā'pḡ, du'uwi'rōña”, nisami. **31** Be'ro āpērā da'raco'terā cū tojo weesere ī'arā, ne tu'satisama. Tojo weerā na wioḡupūre tere werepe'ocā'sama. **32** Tere tu'ogḡ, wioḡu cūrē pijidutio'osami. Cūrē nisami: “Da'raco'tegḡ queoro weetigḡ ni'i. Mu'u yu'ure sērīcā, nipe'tise mu'u wapamoo'que pacare acobojoḡe'ocā'pḡ. **33** Mu'u quē'rā yu'u mu'urē pajaña'caronojō mu'u me'rācjūrē pajaña'boapā”, nisami. **34** Wioḡu uputu waro uagḡ, cūrē pūrō bu'iri da'resami. Bu'iri da'reri wi'ipḡ cūrē pi'eticā weedutisami. Téé nipe'tise cū wapamoosere wapayepe'otigḡ, topḡ ninu'cūḡūsami, ni werewī Jesú.

35 Be'ro Jesú tere wérēca be'ro niwī:

—Yu'u pacḡ u'musepḡ nigū musā acawererārē diacjū acobojoḡicā, tojota weegḡsami musārē, niwī.

Numotirā, marāputirā a'merī cō'aticā'ña nise ni'i

(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

19 1 Jesú āpērārē a'merī acobojoḡsere ucūca be'ro ūsā a'tiro weewḡ. Galilea di'tapḡ ni'cārā ūsā Judea di'tapḡ Jordā wāmetiri maa mujīpū mujātiro ape pā'rēpḡ pē'awū. **2** Topḡ wa'acā, pājārā masā Jesure sirutuwā. Narē dutitirārē yu'rūowī. **3** Narē yu'rūocā ī'arā, fariseo masā Jesure bu'iri bocasī'rīrā, cū tiro wa'a, sērītiña'wā:

—¿Ni'cū no'o mejō niseacā me'rā cū nūmorē cō'amasīsari? ¿Marīrē dutise tojo niti? niwā.

4 Jesú narē yu'tiwī:

—¿Musā Ō'acū ye queti ojáca pūrírē bu'emirā, masīweti? Ō'acū nipe'tise cū ne waro weenu'cācateropu umu, numio weecu niwī.

5 Tu'ajanu'cō, a'tiro nicu niwī: “Tojo weegu umu cū pacure, cū pacore wija, cū numo me'rā nigūsami. Na puarā ni'cā upu weronojō nirāsama”, nicu niwī Ō'acū. **6** Tojo weerā na puarā nitima. Ni'cā uputa nima. Tojo weerā Ō'acū a'mesu'o'cārārē masā ducawaaticā'rōna'a, niwī Jesú.

7 Cū tojo nicā tu'orā, fariseo masā sērītiña'wā tja:

—To pūrīcārē ¿de'ro weegu Moisé a'tiro nipari? “Ni'cū cū numorē cō'agū, 'A'te ye bu'iri mu'urē cō'a'a' nirī pūrírē oja'o'rona'a”, ni ojacu niwī, niwā.

8 Jesú narē niwī:

—Musā ñecūsūma ejeripō'rā butise ye bu'iri Moisé na numosānumiarē cō'acā, cā'mota'aticu niwī. Tojo nimicā, Ō'acū ne waroputa “A'merī cō'aña”, niticu niwī. **9** Yu'c cū numorē cō'agūrē a'tiro nigūti. Co apī me'rā ña'arō weetimicā, cō'agūnojō apegore numotigu, cū numo nitigo me'rā a'metārāgū weronojō tojasami. No'o marāpu cō'ano'core ñorēgūnojō quē'rā mejārōta tja cū numo nitigore a'metārāgū weronojō nisami. Ō'acū core “Nimutā'cu numo nimo yujupu”, ni ñasami. Na tojo wéerā, Ō'acū cū dutisere yu'rūnu'cārā weema, niwī.

10 Cū tojo nicā tu'orā, ūsā cū bu'erā niwū:

—Tojo nicā pūrīcārē marī numotiticā, nemorō añusa'a, niwū.

11 Jesú ūsārē niwī:

—Nipe'tirā numo marīrā nímasītisama. Ō'acū numo marīrā nímasīato ní'cārā dia'cū nímasīsama. **12** Āpērā a'te ye bu'iri numotitisama. Āpērārē dojoriwi'ia baja'que bu'iri numotita basiotisa'a. Āpērārē numotidutitirā na upu cjasere yejecō'ano'cārā nisama. Tojo weerā na numotimasītisama. Āpērā Ō'acū ye cjase dia'cūrē weesī'rīrā numotitisama. “Tojo numo marīgū nigūti” nigūnojō numo marīgū tojato, niwī.

Jesú wī'marārē ñapeo sērībosa'que ni'i

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

13 Be'ro āpērā na pō'rārē Jesú tiropu miiejawā. Narē ñapeo, Ō'acūrē sērībosadutirā tojo weewā. Na tojo weecā, ūsā wī'marārē miiejarārē tu'tiwū:

—Cūrē caribotirāta, nimiwū. **14** Ūsā tojo nicā, Jesú ūsārē niwī:

—Wī'marārē yu'c tiro a'ticā du'uo'oya. Narē cā'mota'aticā'ña. Wī'marā marīnojōrē añurō ējōpeoma. Āpērā quē'rā wī'marā weronojō yu'ure ējōpeorā yu'c pacu wiogu nirōpu wa'arāsama, niwī.

15 Be'ro wī'marārē ñapeo, sērībosawī. Tu'ajanu'cō, ūsā apesepu wa'a wa'awū.

Ma'mu peje cuogu Jesú me'rá ucú'que ni'i
(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

16 Be'ro ni'cũ ma'mu Jesure i'agũ ejawĩ. Cũrẽ sãrĩtiña'wĩ:

—Mu'u masãrẽ bu'egu añugũ ni'i. Yu'u catinu'cũacju ¿ñe'enojõ añusere weegusari? niwĩ.

17 Jesú cũrẽ yu'tiwĩ:

—¿De'ro weegu yu'ure añuse cjasere sãrĩtiña'ti? Ni'cũta añugũ nimi. Cũ Õ'acũ nimi. Mu'u catinu'cũsĩ'rĩgũ, Õ'acũ dutise cũu'quere weeya, niwĩ.

18 Ma'mu yu'tiwĩ:

—¿Disenojõrẽ weegusari?

Jesú cũrẽ niwĩ:

—Masãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña. Apĩ nũmorẽ a'metãrãticã'ña. Yajaticã'ña. Æpẽrã ye cjasere nisooticã'ña. **19** Mu'u pacure, mu'u pacore ëjõpeoya. Mu'u basu ma'irõnojõta ãpẽrãrẽ ma'ña, niwĩ.

20 Ma'mu Jesure yu'tiwĩ:

—Yu'u wĩ'magũpũta a'tere queoro weemujãtiwu. ¿Ñe'enojõ apeyenojõ yu'u weenemogũsari? niwĩ.

21 Jesú cũrẽ niwĩ:

—Mu'u Õ'acũ dutisere weepe'osĩ'rĩgũ, nipe'tise mu'u cuosere duape'ocjũ wa'aya. Duatoja, te dua'que wapare pajasecuorãrẽ o'oya. Mu'u tojo weegu u'musepu peje añuse cuogusa'a. Tojo weetojanu'cõ, yu'ure sirutugu a'tia, niwĩ.

22 Cũ tojo nicã tu'ogu, ma'mu peje cuogu nitjãgũ tere ma'iyu'rũgu, bujawetise me'rá dajatojaawĩ.

23 Cũ wa'áca be'ro Jesú ãsãrẽ niwĩ:

—Diacjũ musãrẽ wereguti. Peje cuogu Õ'acũ wiogu nirõpu u'musepu wa'acã, díasa ni'i. **24** Apaturi musãrẽ nigũti tja. Cameyo wãmetigũjo awiga yuta da pĩ'osõrõrĩ pepu sãjãa yu'rũtãrĩcã, díasa ni'i. Yu'u pacu wiogu nirõpu peje cuogu wa'acã pe'ema, totã nemorõ díasa ni'i, niwĩ.

25 Cũ tojo nicã tu'orã, ãsã tu'omarĩa wa'awu. Æsã a'merĩ sãrĩtiña'wũ:

—To pũrĩcãrẽ ¿noanojõ pe'le Õ'acũ tiropu wa'amasĩrãsari? niwũ.

26 Jesú ãsãrẽ i'agũta i'a, niwĩ:

—Masã na basu weetutuase me'rá yu'rũmasĩtisama. Õ'acũ pũrĩcãrẽ basio'o. Cũma ne apeyenojõ weeta basiotise marĩ'i, niwĩ.

27 Cũ tojo nicã tu'ogu, Pedro niwĩ:

—Wiogu, ãsã pe'le mu'urẽ siruturã, nipe'tise ãsã cuomi'quere du'ucũupe'ocã'wũ. Æsã tojo wee'que wapare ¿Õ'acũ ñe'enojõrẽ o'ogusari? niwĩ.

28 Jesú ãsãrẽ niwĩ tja:

—Diacjũ musãrẽ nigũti. Õ'acũ a'ti turire ne waropu wee'caro weronojõ apaturi weecã, yu'u Õ'acũ macũ wiogu sãjãgũsa'a. Tojo yu'u weecã, musã

quē'rā yu'ure duitamurāsa'a. Tojo nicā mūsā yu'ure ējōpeorā doce cururi Israe cururicjārārē dutirāsa'a. **29** Āpērā nipe'tirā yu'ure ējōpeose bu'iri na ye wi'serire, na acawererārē, na pacusumuarē, na pō'rārē, na ye di'tare du'ucūuwācārā quē'rārē a'tiro wa'arosa'a. Peje waro na cō'awā'cā'que nemorō ñe'enenorāsama. Tojo nicā Ō'acū me'rā catinu'cūrāsama. **30** Tojo nimicā, pājārā ni'cārōacārē wiorā weronojō nirā be'ropure mejō nirā nirāsama. Pājārā ni'cārōacārē mejō nirā pe'e quē'rā be'ropure wiorā weronojō nirāsama, niwī.

Jesú u'se wese da'rari masā me'rā queose o'o'que ni'i

20 **1** Jesú be'ropu cū o'otjere queose me'rā werenemowī:
—U'musepu yu'ure ējōpeorārē o'otje a'tiro weronojō ni'i. Ni'cū u'se wese cuose weronojō ni'i. Cū ñamiacācure u'se wi'reajārē a'masami. **2** Narē bocagu, “Ni'cā nūmu wapayewuaronojō mūsārē wapayeguti”, nisami. Na yu'tica be'ro narē cū ya wesepu da'radutigu o'ócā'sami. **3** Be'ro nueve nicā āpērā da'rajārē a'manemogu wa'asami. Topu macā decopu da'rased moorā dujirārē bocaejasami. **4** Bocaēja, narē nisami: “Mūsā quē'rā ya wese u'se wesepu da'rarā wa'aya. Mūsārē queoro wapayeguti”, nisami. Cū tojo nicā tu'orā, na “Jau” ni, na quē'rā da'rarā wa'asama. **5** Be'ro dajaritero nicā, tojo nicā ñamica'a tres nicā mejārōta a'magu wa'a, narē o'ósami tja. **6** Be'ro tja cinco nicā macā decopu wa'asami. Topu āpērā da'rased moorā nibajaque'atirārē bocaejasami. Bocaėjagu, nisami: “¿De'ro weerā mūsā da'rased ni'cārī dujina'iatī?” nisami. **7** Na yu'tisama: “Āpērā ūsārē ‘Da'rarā wa'aya’, nitiamā. Tojo weerā da'rawe'e”, nisama. Tojo nicā tu'ogu, wese wiogu narē nisami: “Mūsā quē'rā ya wesepu da'rarā wa'aya. Queoro wapayeguti”, nisami. Tojo weerā na quē'rā da'rarā wa'asama.

8 »Ñamipu ti wese wiogu su'ori da'ragure pijio, nisami: “Da'rarārē pijine, wapayeya. Be'ropu eja'cārārē wapayemu'taña. Be'ro ñamiacācure da'ranu'cā'cārārē wapayetu'ajanu'cōña”, nisami. **9** Tojo weegu a'tiro weesami. Cinco nicāpu wesepu da'ranu'cā'cārārē pijiomu'tāsami. Ni'cā nūmu da'rased wapa wapayewuaronojō narē wapayesami. **10** Be'ro bo'reacā da'ranu'cā'cārā “Ūsā na nemorō wapata'arāsa'a”, nimisama. Tojo nimicā, na wācū'caronojō wa'atisa'a. Na quē'rā mejārōta wapata'asama. **11** Tojo weerā ti wese wiogu me'rā tu'satirā, a'tiro nisama: **12** “Ā'rā be'ropu da'rarā eja'cārā yoaticā ni'cā horata da'rama. Ūsā pūrīcā yoacā asise poo, da'ranaitō'opu. Tojo weemicā, ūsārē wapaye'caronojōta na quē'rārē wapayepu”, nisama. **13** Wiogu pe'e ni'cū tojo busunu'cūgūrē a'tiro nisami: “Yu'u me'rācjū, mu'urē ña'arō weegu weewe'e. Mu'u da'rased dūporo ‘Ni'cā nūmu da'rawapata'awuaronojō wapata'agusa'a’, nino'tojaru. **14** Tojo weegu mu'u wapata'a'quere ñe'e, tojaa wa'aya. Yu'u ā'rī be'ropu da'ragu a'ti'cure mu'urē wapaye'caronojō wapayeguti. **15** Yé

niyeru niarɸ. Tojo weegɸ yu'u ɸaronojõ wapayemasĩ'i. ¿Yu'u masãrẽ pajaña'cã ɸogɸ weeti?" nisami.

16 »A'tiro ni'i. Yarã sãjãmu'tã'cãrã, na be'ro êjõpeo'cãrã quẽ'rãrẽ mejãrõta Ô'acũ aɸusere o'ogusami. Tojo weerã nimu'tã'cãrã “Ûsãrẽ o'onemogũsami”, nímasĩsome, niwĩ.

Jesú cũ wẽrĩatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

17 Be'ro ùsã Jesú me'rã Jerusalé wa'ari ma'apɸ wa'awɸ. Ûsãrẽ, cũ bu'erã docere mejẽcã pijiawĩ. Ûsãrẽ niwĩ:

18 —Musã i'a'a. Marĩ Jerusaléɸ wa'arã wee'e. Topɸ yu'u Ô'acũ macũ masũ weronojõ upɸtigure a'tiro weerãsama. Pa'ia wiorãɸure, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masãɸure o'orãsama. Na yu'ure wẽjẽdutiãrãsama.

19 Náta tja ape di'tacjãrã judío masã nitirã wiorãɸure wiaturiarãsama. Yu'ure bujicã'a, tãrã, curusapɸ wẽjẽdutiãrãsama. Na tojo weemicã, yu'ũ i'tia nɸmɸ be'ro masãgũsa'a, niwĩ Jesú.

Santiago, Juã paco Jesú me'rã ucũ'que ni'i

(Mr 10.35-45)

20 Zebedeo nɸmo co põ'rã Santiago, Juã me'rã Jesú tiropɸ ejawõ. Jesure apeyenojõ sãrĩgõ, cũ pɸtopɸ ejaque'awõ. **21** Jesú core niwĩ:

—¿Ñe'enojõrẽ yu'u weecã ɸasari? niwĩ.

Cũrẽ yu'tiwõ:

—Mu'u wioɸ sãjãgũ, ã'rã yu'u põ'rã pɸarãrẽ mu'urẽ dutitamudutigu sõrõapa. Ni'cũ mu'u diacjũ pe'e, apĩ cũpe pe'e dɸpoapa, niwõ.

22 Co tojo nicã tu'ogɸ, Jesú co põ'rãrẽ niwĩ:

—Musã yu'ure sãrĩsere tu'omasĩwe'e. Yu'u ɸpɸtu pi'eti, wẽrĩgũsa'a. ¿Musã quẽ'rã yu'u weronojõ pi'etimasĩti? niwĩ. Na yu'tiwã:

—Ûu. Pi'etimasĩ'i.

23 Na tojo nicã, Jesú narẽ niwĩ:

—Diacjũta ni'i. Musã quẽ'rã pi'etirãsa'a. Tojo weemicã, diacjũ pe'e, cũpe pe'e musãrẽ dɸpomasĩtisa'a. A'te yu'u weese niwe'e. Yu'u pacu beseyu'cãrã pe'e topɸure dujirãsama, niwĩ.

24 Ûsã diez na tojo sãrĩcã tu'orã, na me'rã ua wa'awɸ. **25** Tojo weecã i'agũ, Jesú ùsãrẽ pijio, niwĩ:

—Musã masĩsa'a. A'ti nucũcãrẽ dutirã ti di'tare miiwapa wa'asama. Na docacjãrã quẽ'rã mejãrõta dutipesama. **26** Musã pũrĩcã na weronojõ weesome. Tojo weronojõ o'orã, musã wa'teropɸ wiorã nisĩ'rĩrã, ãpẽrãrẽ da'raco'terã weronojõ niña. **27** No'o ãpẽrã nemorõ nisĩ'rĩgũnojojõ ãpẽrãrẽ da'raco'teri masũ weronojõ niña. **28** Yu'u Ô'acũ macũ weronojõ weeya. Yu'ure ãpẽrã weetamuato nígũ mejeta a'tiwɸ. Yu'u pe'e narẽ weetamugũ a'tiwɸ. Tojo nicã ña'arõ wee'que wapare pãjãrãrẽ wẽrĩbosa, wapayewĩrõgũ a'tiwɸ, niwĩ.

Jesú p̄arã caperi bajutirãrẽ yu'rno'que ni'i
(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

29 Be'ro ùsã Jericó wãmetiri macãp̄re wijawã'cãwũ. Titare pãjãrã masã Jesure sirutuwã. **30** Ûsã wa'aro ti ma'a sumuto p̄arã caperi bajuno'tirã dujiwã. Jesú yu'r̄uasere tu'oña'rã, caricũwã:

—Wioḡu, Davi pãrãmi nituriaḡu, ùsãrẽ pajaña'ña, niwã.

31 Masã pe'e narẽ “Caricũticã'ña”, nimiwã. Tojo nicãta, na pe'e nemorõ caricũnemowã:

—Wioḡu, Davi pãrãmi nituriaḡu, ùsãrẽ pajaña'ña, niwã.

32 Na tojo nicã tu'oḡu, Jesú tojanu'cã, narẽ pijio sãrĩtiña'wĩ:

—¿De'ro yu'u weecã ùsari? niwĩ.

33 Na cãrẽ yu'tiwã:

—Ûsãrẽ caperi bajucã weeya, niwã.

34 Tojo nisere tu'oḡu, Jesú narẽ pajaña'gũ, na caperire ñapeowĩ. Cũ tojo weeri cura na p̄arãp̄uta caperi ì'awã. Be'ro na quẽ'rã Jesure sirutuwã'cãwã.

Jesú Jerusalé wãmetiri macãp̄u sãjãa'que ni'i
(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

21 1 Ûsã Jerusalé̄p̄u ejase d̄uporo Betfagé ùrũḡũ Olivo wãmeticj̄u bu'arop̄u ejaw̄u. Top̄u eja, Jesú p̄arã ùsã me'rãcãrãrẽ ti macãp̄u o'ówĩ. **2** Narẽ niwĩ:

—Si macã marĩ põtëorõ nirĩ macãp̄u wa'arãsa'a. Top̄u ni'cõ burra d̄u'tenu'cõ'core co macũ me'rã bocaekarãsa'a. Narẽ pãa, miitia. **3** No'o ni'cũ musãrẽ mejẽcã nicã, a'tiro niña: “Marĩ wioḡu ùami. Maata wiano'rõsa'a tja”, niña, niwĩ.

4 D̄uporocj̄ũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ cũ oja'caronjõta tojo wa'aw̄u. Cũ Õ'acũ ucũ'quere a'tiro ojac̄u niwĩ:

5 Jerusalécjãrãrẽ a'tiro niña:

“Ì'aña. Musã wioḡu musã tirop̄u a'timi.

Mejõ nigũ weronjõ burra macũ wĩ'magũ bu'ip̄u pesawã'cãtimi”, ni ojac̄u niwĩ.

6 Be'ro Jesú cũ o'ó'cãrã ti macãp̄u wa'a, cũ weeduti'caronjõta weecãrã niwã. **7** Burrore cũ paco me'rã miiticãrã niwã. Be'ro ùsã ye su'ti bu'icjasere na bu'ip̄u pũutãpeow̄u. Tu'ajanu'cõ, Jesú wĩ'magũ bu'ip̄u mujãpejawĩ.

8 Top̄ure pãjãrã masã niwã. Na ëjõpeosere ì'orã, na ye su'ti bu'icjasere Jesú yu'r̄uarop̄u s̄eocũuwã. Æpẽrã ma'a sumuto pũrĩ nise querire d̄utecũuwã.

9 Masã cũ d̄uporo wa'arã, cũ be'rocjãrã quẽ'rã e'catise me'rã caricũwã:

—D̄uporocj̄ũp̄u wioḡu ní'cũ Davi pãrãmirẽ e'catise o'orã. Añurõ wa'ato ã'rĩ Õ'acũ o'ó'cure. Æ'm̄usecãrã cũrẽ “Añubutiami” ni, e'catise o'oato, ni caricũwã'cãwã.

10 Be'ro Jesú Jerusalépu sājācā, topu nirá ucupe'tia wa'awā. Pājārā sērītiña'wā:

—¿Noa niti cū? niwā.

11 Narē Jesú me'rā wa'arā yu'tiwā:

—Cū Jesú Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Nazare macā Galilea di'tacjū nimi, niwā.

Jesú Ō'acū wi'ipū duarārē cō'awirō'que ni'i

(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

12 Be'ro Jesú Ō'acū wi'ipū sājāawī. Topure wa'icurā na Ō'acūrē ūjūamorōpeojā niwā. Nipe'tirā ti wi'i po'peapu narē duarārē, duarā quē'rārē ī'agū, cō'awirō'pe'ocā'wī. Na niyeru ducayuri mesare, bujare na dua dujise quē'rārē tuuquecūpe'ocā'wī. Na queoro weetise bu'iri tojo weewī. **13** Be'ro narē niwī:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū: “Ya wi'i 'Ñubueri wi'i ni'i, nino'ca wi'i ni'i.” Mūsā pe'e queoro weetiapā. Yajarā ya wi'ire weronojō tojacā wee'e, ni tu'tiwī narē.

14 Ti wi'ipure caperi bajuno'tirā, sijamasītirā cū tiropu a'tiwā. Na tojo weecā ī'agū, narē yu'rūowī. **15** Pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā pe'e cū añuse weeī'ocā ī'arā, tu'satiwā. Wī'marā ti wi'i po'peapu nirá a'tiro caricūwā:

—Dūporocjūpu wioḡu ní'cu Davi pārāmirē e'catise o'orā, niwā.

Tere tu'orā, pa'ia wiorā quē'rā ua wa'awā. **16** Tojo weerā Jesure a'tiro sērītiña'wā:

—¿Sōjā wī'marā na nisere tu'oti?

—Tu'o'o. Mūsā Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ní'quere bu'epā. A'tiro ni'i:

“Ō'acū, mu'ch wī'marā, tojo nicā mi'rīrārē a'tiro weecā weeapu.

Mu'urē e'catise o'orā, queoro basapeome'ricā weeapu”, ni'i, niwī Jesú.

17 Tojo níca be'ro pa'ia wiorārē, Moisé oja'quere bu'eri masārē cō'awā'cā, Betaniapu wa'a wa'awī. Topu ūsā cārīwū.

Jesú higuera wāmeticjū dūca marīcjure ñaidijacā wee'que ni'i

(Mr 11.12-14,20-26)

18 Ape nūmū bo'reacā Jesú Jerusalépu majāmitojagu, ūjaboayurūa wa'awī. **19** Tojo weegu ma'a sumutopu nicjū higuera wāmeticjure ī'agū, tigū tiro wa'a, tigū dūcare ī'ama'gū wa'awī. Ne dūca marīcaro niwū. Pūrī peje dia'cū niwū. Tojo dūca marīcā ī'agū, Jesú tigure niwī:

—Ne apaturi dūcatinemosome, niwī. Cū tojo níca be'ro maata ñaidija wa'awū. **20** Tojo wa'acā, ūsā cū bu'erā ī'amarīarā, cūrē sērītiña'wū:

—¿De'ro weero tigū maata ñaidijati? niwū.

21 Jesú ūsārē yu'tiwī:

—Diacjũ musārē wereguti. Musā ějõpeose cuorã, diacjũta yu'tigusami nĩrã, yu'u tigure ñaicã wee'caro weronojõ weemasĩrãsa'a. A'te yu'u tigu ñaicã wee'caro yu'rũoro weemasĩrãsa'a. A'tigu ũrũgũrē apero dia pajiri maapu wa'acã weemasĩrãsa'a.

22 Musā ějõpeose cuorã, nipe'tise musā ñubue sērisere bocarãsa'a, niwĩ.

Jesure “¿Noa dutiro me'rã tojo weeti?” ní'que ni'i
(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

23 Be'ro Jesú Õ'acũ wi'lipu sãjãawĩ. Cũ ti wi'lipu bu'eri cura pa'ia wiorã, ãpērã judío masã bucurã cũ tiropu a'tiwã. Cũrē bu'iri bocasĩrĩrã, sēritiña'wã:

—¿De'ronojõ dutise me'rã mu'u weesere tojo weeti? ¿Noa mu'urē tojo weedutigũ dutise o'oati? niwã.

24 Jesú narē yu'tiwĩ:

—Yu'u quē'rã musārē sēritiña'megũti. Musā yu'ticã, yu'u quē'rã musārē “A'te dutiro me'rã wee'e”, nigũti. **25** ¿Noa Juārē wãmeyedutigũ o'õpari? ¿Õ'acũ tojo weedutiri? ¿O masã pe'e cũrē tojo weedutiri? niwĩ.

Be'ro na basu a'merĩ niwã:

—Marĩ “Õ'acũ Juārē wãmeyedutiwĩ” nicã, cũ marĩrē “To pũrĩcãrē ¿de'ro weerã Juārē ějõpeotiri?” nigũsami. **26** Marĩ “Õ'acũ o'óticũ niwĩ; masã cũrē o'ócãrã niwã” nicã, masã marĩrē tu'tibosama. Nipe'tirã masã “Juã Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ niwĩ”, ni ějõpeosama, niwã.

27 Tojo weerã “Masĩtisa'a”, niyu'rũocã'wã. Na tojo nicã tu'ogu, Jesú narē niwĩ:

—Yu'u quē'rã “A'te dutiro me'rã wee'e”, ni werewe'e, niwĩ narē.

Jesú ni'cũ põ'rã puarã queose me'rã narē were'que ni'i

28 Be'ro Jesú narē queose me'rã werewĩ:

—Yu'u ni'cãrõacã weresere ¿de'ro tu'oña'rãsari musã? Ni'cũ puarã umua põ'rãtisami. Ni'cũrē a'tiro nisami: “Macũ, ya wese u'se wesepu da'ragu wa'aya”, nimisami. **29** Cũ tojo nicã tu'ogu, cũ macũ “Wa'awe'e”, ni yu'tisami. Be'ro mejęcã wãcũ tja, da'ragu wa'asami. **30** Be'ro cũ pacu apĩ cũ macũ tiropu ã'agũ wa'asami. Mejãrõta cũrē “Da'ragu wa'aya”, nisami. Cũ macũ yu'tisami: “Jaũ, pacu, wa'aguti”, nisami. Cũ tojo ní'cu nimigũ, wa'atisami, ni werewĩ Jesú pa'ia wiorã, ãpērã judío masã wiorãrē. **31** Cũ macũ ¿ni'inojõ pe'e cũ haro weepari? ni sēritiña'wĩ narē.

Na a'tiro yu'tiwã:

—Cũ dutimũ'tã'cu queoro weepĩ, ni yu'tiwã.

Tere tu'ogu, Jesú narē niwĩ:

—Diacjũ musārē wereguti. “Ñ'arã”, musã nĩrã, niyeru wapaseeri masã, tojo nicã umuarē a'metãrãwapata'ari masã numia musã u'musepu

wa'atiri cura na pe'e wa'arāsama. **32** Juā masārē wāmeveri masū Ō'acū haronojō a'tiro añurō nisetirowami nisere bu'ecā, musā ējōpeotiwu. Na musā “Ña'arā waro nima” nirá pūrīcā cū weresere ējōpeo, na wācūsere ducayucārā niwā. Na tojo weecā ī'amirā, musā pe'e ducayuti, cū weresere ējōpeoticārā niwū, niwī Jesú.

Da'raco'terā queoro weeti'que ni'i

(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

33 Jesú apaturi werewī:

—Apeye queose me'rā musārē werenemogūti. Tere tu'oya. Ni'cū pajiro di'ta cuogu u'se wese weesami. Ti wesere sārīsāsami. Topu na u'se bipesaati pere ūtāgāpu se'esājāsami. Tojo nicā u'muarī wi'i na co'tedujati wi'ire weesami. Tojo wéeca be'ro aperopu wa'agu, āpērārē ti wesere co'tedutigū cūsami. Narē cū ya di'tare da'rase wapa “Tocā'rō yu'ure u'se wiapa”, nisami.

34 »Be'ro u'se ducatiri cura āpērā cūrē da'raco'terārē topu o'ósami. Narē o'ógū, “Ya di'ta da'rarārē yé u'sere sērīrā wa'aya”, nisami. **35** Topu ejacā, ti wese co'terā cū o'ó'cārārē ñe'esama. Ni'cūrē paasama. Apīrē wējēcō'asama. Apīrē ūtāperi me'rā doquesama. **36** Na tojo weecā tu'ogu, ti wese wioгу toduporo o'ómu'tā'cārā nemorō o'ósami. Na ejacā ī'arā, ti wese co'terā na quē'rārē mejārōta weesama.

37 »Be'ro o'ótuogurua majā, cū macūrē o'ósami. A'tiro ni wācūmisami: “Yu'u macūrē wiopesase me'rā ī'arāsama”, nimisami. **38** Cū macūrē ī'arā, ti wese co'terā na basu a'merī ucūsama: “Árīta nimi be'ropu a'ti wesere ñe'eacju. Ma, cūrē wējērā. Be'ro a'ti wese marī ya wese tojarosa'a”, nisama. **39** Tojo níca be'ro cū macūrē ñe'e, ti wese sumutoru miaa, cūrē wējēcō'asama, ni werewī Jesú.

40 Cū wéréca be'ro Jesú wiorārē sērītiña'wī:

—To pūrīcārē ti wese wioгу a'tigu, ¿de'ro weegusari ti wese co'terārē? niwī.

41 Cūrē yu'tiwā:

—Pajaña'rō marīrō na ña'arārē wējēcō'agūsami. Be'ro cū ya wesere āpērā pe'ere co'tedutigusami. Na pe'e u'se ducati'quere queoro cū ye nisere wiarāsama, niwā.

42 Na tojo nicā tu'ogu, Jesú niwī:

—Musā Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē bu'epā. Yu'ure wa'atjere a'tiro ojano'wū:

Ūtā pjīrī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pjī na uatica pjīrē cō'arāsama. Na cō'āca pjī me'rā āpērā pe'e añurō tutuari wi'i yeenu'cāmujāsama. Ō'acū marī wioгу na cō'āca pjī me'rā tojo weesami. Cū tojo wee'que “Añubutia'a”, ni tu'oña'no'o, ni ojano'wū, niwī Jesú.

43 Tojo weegu musārē wereguti. Sī'i wese wiogu sōjā co'terārē di'ta ē'ma'caro weronojō Ō'acū musārē weegusami. Ō'acū musā wiogu nisī'rīmiwī. Nipe'tise añuse cū wiogu nirōpu nise musā ye nibopā. Musā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masārē, tojo nicā yu'ure uatise ye bu'iri Ō'acū musā cuobo'quere ē'magūsami. Āpērā pe'ere o'ogusami. Na yu'ure ējōpeo, Ō'acū uaro weerāsama. **44** Ūtāgā yu'u werecagare a'tiro wereguti. No'o tigarpu burupejagunojō mutōdijono'gūsami. No'o tiga pe'e cū bu'ipū doquepejacāma, añuse po'capu wa'agusami, niwī. Tojo nīgū, cūrē uatirā be'ropu bu'iri da'reno'rāsama nīgū, tojo niwī.

45 Pa'ia wiorā, āpērā fariseo masā Jesú te queose me'rā werecā tu'orā, “Marīrē tojo nīgū weesami”, niwā. **46** Tojo weerā cūrē bu'iri da'leri wi'ipū sōrōrātirā ñe'esī'rīmiwā. Na tojo weesī'rīmirā, a'tiro wācūcārā niwā: “Masā cūrē ‘Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nimi’, nisama.” Tojo weerā marī cūrē ñe'ecā, marīrē ña'arō weebosama nīrā, weemasītiwā.

Wioгу macū omocā du'tegu masārē neocūuduti'que queose ni'i
(Lc 14.15-24)

22 **1** Jesú apaturi queose me'rā wiorārē werenemowī tja. A'tiro niwī: **2**—Ō'acū masārē cū wiogu nirōpu wa'acā weese a'tiro weronojō ni'i. Ni'cū di'ta wiogu cū macū omocā du'tecā bosenumu weepeoro weronojō ni'i. **3** Cūrē da'raco'terārē nisami: “Yu'u cārū were'cārārē pijirā wa'aya”, nisami. Be'ro na pe'e narē pijicā, “Wa'awe'e”, nisama. **4** Na tojo weecā ī'agū, āpērārē o'ósami tja. Narē nisami: “Yu'u pijil'cārārē wererā wa'aya. Ba'ase tu'ajano'toja'a. Yarā wecua, āpērā ecarā di'iyojacā wee'cārārē wējēdutitojapu. Nipe'tise apono'toja'a. Quero, bosenumu weepeorā a'tiato”, nisami. **5** Tojo weerā na quē'rā pijirā wa'amisama. Na quē'rārē yu'titiyu'rucā'sama. “Wa'awe'e”, nicā'sama. Apī cū pijino'cu cū ya wesepu wa'asami. Apī cū da'raropu wa'asami. **6** Āpērā, wiogu o'ó'cārārē ñe'e, paa, wējēcō'acā'sama. **7** Na tojo weesere tu'ogu, wiogu uputu uasami. Tojo weegu narē wējēcō'a'cārārē cū yarā surarare wējēdutigū o'ósami. Tojo nicā na ya macārē ūjūadutisami. **8** Be'ro āpērā cūrē da'raco'terārē nisami: “Nipe'tise yu'u macūrē bosenumu weepeotjere apotojapu. Tojo weemicā, yu'u pijil'cārā ña'arā nitjārā a'tita basiotiyucā, a'titicārā niama. **9** Tojo weerā no'o musā macā decopu bocaerārē pijiya”, nisami. **10** Be'ro cūrē da'raco'terā macā decopu pijirā wa'asama. Nipe'tirā na bocaerā añurā, ña'arārē piji neocūu, wiogu ya wi'ipū miasama. Na tojo weecā, topu na nerēī tucū mu'mua wa'asa'a.

11 »Be'ro wiogu narē ī'agū, añudutigū wa'asami. Ni'cū na wa'teropu nīgū na omocā du'tecā sñawaronojō sñatigūre ī'asami. **12** Wioгу cūrē nisami: “Acaweregu, a'ti bosenumurē ¿de'ro wee su'ti omocā du'tecā sñawaronojō sñatimigū sājātiati?” nisami. Cū pe'e

yu'titiyu'r'uocã'sami. **13** Be'ro wiogu ti bosenu mu su'ori weerãrẽ nisami: “Cũrẽ ñe'e, du'pocãrĩ, omocãrĩpu du'tebutuaya. Wijaaro na'itĩ'arõpu cõ'acãña. Topu pũrĩno'gũ, upicari cũ'rĩdio, utigusami”, nisami wiogu. **14** A'te weronojõ ni'i Õ'acũ wiogu nise. Õ'acũ pãjãrã masãrẽ pijimicã, pejetirãcã cũ wiogu nirõpu sãjããrãsama, niwĩ Jesú.

Weeta'sase me'rã Jesure bu'iri a'marã na sãrĩtiña'que ni'i

(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

15 Cũ tojo nĩca be'ro fariseo masã wa'a wa'awã. Be'ro na Jesure bu'iri bocasĩ'rĩrã, “A'tiro weerã”, ni apoyucãrã niwã. **16** Tojo weerã na bu'esere siruturãrẽ, tojo nicã ãpẽrã Herode ya curuacjãrã me'rã Jesú tiropu o'ócãrã niwã. Na cũ tiropu etarã, niwã:

—Masãrẽ bu'egu, ãsã mu'ch nisetisere masĩ'i. Mu'ch diacjũ ucũ'u. Masã yu'ure ¿de'ro wãcũrãsari? nirõ marĩrõ diacjũ ucũ'u. Õ'acũ yere diacjũ were'e. ãpẽrã wiorã nima nirõ marĩrõ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojo ã'a'a. **17** Tojo weerã mu'urẽ apeyenojõ sãrĩtiña'rã a'tiapu. Romano masã wiogure cũ niyeru wapaseesere wapayecã, marĩrẽ dutise ¿añuti, o ña'a nitine? Na Jesure bu'iri bocasĩ'rĩrã, tojo niwã. (Jesú “Wapayeroña'a” nicãma, judío masã “Õ'acũ ni'cũrẽta ãjõpeoroña'a; mu'ch tojo nise ña'a ni'i”, nibocãrã niwã. “Wapayeticã'rõña'a” nicã pe'e, “Romano masã wiogure yu'rũnu'cãgũ wee'e”, nibocãrã niwã.)

18 Tojo weegu Jesú na ña'arõ wãcũsere ã'agũ, a'tiro niwĩ:

—Musã tojo nĩrã, weeta'sari masã ni'i. ¿De'ro weerã yu'ure mejẽcã yu'tigu, bu'iri bocagusami nĩrã, sãrĩtiña'ti? **19** Niyeru cuji romano masã wiogure wapayeri cujinojõrẽ miitia, niwĩ. Cũ tojo nicã tu'orã, ni'cã numu da'rawapata'ari cujinojõrẽ miitiwã. **20** Tojo weecã ã'agũ, Jesú narẽ sãrĩtiña'wĩ:

—¿Noa queose, noa wãme wãñati a'ti cujipure? niwĩ.

21 Cũ tojo nicã tu'orã, na yu'tiwã:

—César, romano masã wiogu cũ queose, cũ wãme wãña'a, niwã.

Be'ro Jesú narẽ niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ romano masã wiogu wapayedutisenojõrẽ cũrẽ o'oya. Õ'acũ ye pe'ema cũrẽ o'oya. Cũ weedutisere weeya, niwĩ.

22 Cũ tojo nicã tu'orã, tu'omarĩa, be'ro wa'a wa'awã.

Masã wẽrĩca be'ro masãsere Jesure sãrĩtiña'que ni'i

(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

23 Jesure “¿Romano masã wiogure wapayeroñati?” nĩca numurẽta ãpẽrã pa'ia saduceo masã cũrẽ ã'arã etawã. Na “Wẽrĩ'cãrãpu masãsome”, ni ãjõpeoma. Tojo weerã Jesure masãse cjasere a'tiro niwã:

24 —Masãrẽ bu'egu, duporopu Moisé a'tiro duticu niwĩ: “Ni'cũ numotigu põ'rãtitimigũ wẽrĩcã, cũ acabiji cũ numo ni'core nuorẽato.

Be'ro cū co me'rā ne waro pō'rātimu'tāgūrē cū ma'mi wērī'cure pō'rātibosato”, nicu niwī Moisé. **25** Tojota wa'a'a ūsā wa'terore. Siete unua ni'cū pō'rā niwā. Masā ma'mi numoti, be'ro wērīa wa'acu niwī. Pō'rā mariyugu, cū numo ní'core cū acabijire cūucū niwī. **26** Cū quē'rā pō'rātitimigū wērīa wa'acu niwī. Be'rocjū quē'rārē tojota wa'acaro niwū. Tojo dia'cū wa'aturiadijacaro niwū téé nituogupure. **27** Na nipe'tirā be'ro co quē'rā wērīa wa'aco niwō. **28** Na siete co me'rā omocā du'tecārā niwā. Tojo weero wērī'cārā masācā, ¿ni'í numo tojabutiagosari? ni sērītiña'wā.

29 Tojo nicā tu'ogu, Jesú narē yu'tiwī:

—Musā wisiyu'rua'a. Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere ne masīwe'e. Ō'acū cū tutuase quē'rārē masīwe'e. **30** Wērī'cārā na masāca be'ro numotosome. Pō'rā numia quē'rārē numisosome. Ō'acūrē wereco'terā u'musepu nirā weronojō nirāsama. **31** Apeyenojō wērī'cārā masāsere werenemogūti tja. Ō'acū cū ye queti ojāca pūrīpu musārē ní'quere bu'epā. A'tiro nicu niwī: **32** “Yu'u Ō'acū ni'i. Abrahā, Isaa, Jacob wiogu ni'i”, nicu niwī. Cū “Na wiogu ni'i” nīgū, “Yu'u tiropu catima” nīgū, tojo nicu niwī. Ō'acū catirā wiogu nimi. Wērībajuduti'cārā marīma, niwī Jesú.

33 Cū bu'esere tu'orā, masīse me'rā yu'ticā ī'arā, masā tu'omarīa wa'awā.

Moisé cū dutise cūu'que, ni'cārō añuyu'rūnu'cārō ni'i nise ni'i
(Mr 12.28-34)

34 Be'ro Jesú saduceo masārē di'tamarīacā weesere fariseo masā tu'ocārā niwā. Tere tu'o, nerēcārā niwā. **35** Na me'rā ni'cū Moisé oja'quere bu'eri masū Jesure mejēcā yu'ticā uagu, cūrē sērītiña'wī:

36 —Masārē bu'egu, Moisé duti'que ¿disenojō waro apeye yu'rūoro añuyu'rūnu'cāti? niwī.

37 Jesú cūrē a'tiro yu'tiwī:

—A'tiro ni'i. “Ō'acū marī wiogure nipe'tise musā ējōpeose me'rā, musā wācūse me'rā, musā tu'oña'se me'rā mal'iña.” **38** A'te ni'i apeye yu'rūoro niyu'rūnu'cāse. **39** A'te be'rore tojocureta ni'i, nírō. A'tiro ni'i. “Marī basu ma'irōnojōta āpērārē ma'irōña'a.” **40** A'te puaro dutisere wéerā, nipe'tise Moisé cū duti'quere, tojo nicā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na bu'e'quere yu'tirāta wee'e, niwī Jesú.

Jesú masārē “Cristo na nīgū ¿noa macū niti?” ni sērītiña'que ni'i
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

41 Fariseo masā na nerērī cura Jesú narē sērītiña'wī:

42 —Musā Cristo Ō'acū bese'cure ¿de'ro tu'oña'ti? ¿Noa macū niti cū? niwī.

Cūrē yu'tiwā:

—Duporocjūpu wiogu Davi pārāmi nituriagu nimi, niwā.

43 Na tojo nicã tu'ogũ, Jesú narẽ niwĩ:

—Cristo, Õ'acũ bese'cu Davi pãrãmi nituriagu nicã, to pũrĩcãrẽ ¿de'ro weegu Davi Espiritu Santu tutuaro me'rã ucũgũ, cũrẽ “Yũ'u wiogu nimi”, nipari? Marĩ, marĩ pãrãmirẽ “Yũ'u wiogu nimi”, niwe'e. Davi Õ'acũ bese'cure ucũyugũ, a'tiro ojacu niwĩ:

44 Õ'acũ u'musepu nigũ cũ macũrẽ, yũ'ure yũ'rũocajure a'tiro nicu niwĩ:

“Yũ'u tiro wiogu dujiri cũmurõpu dujigusa'a.

Mũ'u topu dujicã, mũ'urẽ ì'atu'timi'cãrãrẽ docaque'acã weeguti”, nicu niwĩ Õ'acũ, ni ojacu niwĩ Davi.

45 ¿De'ro weegu Õ'acũ bese'cu Cristo Davi pãrãmi nĩmasĩbosabe? Davi basuta cũrẽ “Yũ'u wiogu nimi”, nicu niwĩ. Tojo weegu cũ pãrãmi se'saro nĩrónojõ o'ogũ, cũ wiogu nicu niwĩ, niwĩ Jesú.

46 Cũ tojo nisere tu'orã, ne ni'cũ ni'cã usero yũ'tima'atiwã. Tita me'rã be'ro majã uirã, ne sãrĩtiña'nemotiwã.

Jesú fariseo masãrẽ, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tu'ti'que ni'ì
(*Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47*)

23 1 Be'ro Jesú masãrẽ, tojo nicã ùsã cũ bu'erãrẽ niwĩ:

2—Moisé oja'quere bu'eri masã, ãpẽrã fariseo masã Õ'acũ dutise Moisére cũu'quere wererã nima. **3** Tojo weerã na weresere tu'o, tere weesirutuya. Na weesetise pe'ere ì'acũuticã'ña. Na añurõ wereme'rĩma, wererã. Tojo weemirã, na nise pe'ere weetima. **4** Na dutiwũaronojõ dutiyũ'rũocã'sama. Masã tere põtëotisama. Na tojo wéerã, wũapõtëoña marise nũcũsere dũ'tepeorã weronojõ weesama. Na masãrẽ tere wũapeorã weronojõ weesama. Na tere wũadutirã, ne ãpẽrã tã'rĩrãrẽ weetamutirã weronojõ weesama. Ne pajaña'ti, masãrẽ ne cã'rõ weetamutisama. **5** Nipe'tise na weesere masãrẽ añurõ ì'adutirã weeta'sasama. Masã narẽ “Õ'acũrẽ añurõ ëjõpeosama” nicã tu'osĩ'rĩrã, a'tiro weesama. Na diapoapu, na omocãpu Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩ çjasere pajiri casero me'rã oja'quere dũ'teõ'osama. Tojo nicã na ñubuecã ì'adutirã ãpẽrã yũ'rũoro na ñubuewũari su'tiro sumutorpu opa dari cũorojore sãñasama. **6** Bosenũmu nicã wiorã na dujiwũase cũmurĩpu dujisi'rĩsama. Na nerẽse wi'seripu quẽ'rãrẽ mejãrõta weesama. **7** Masã narẽ macã decopu wiopesase me'rã añuduticã ùasama. Narẽ, “Ûsãrẽ bu'erã” pisucã ùasama.

8»Mũsã pũrĩcã ãpẽrãrẽ “Mũsã ùsãrẽ bu'erã ni'ì”, nino'ticã'ña. A'tiro ni'ì. Mũsã ni'cũ põ'rãta ni'ì. Yũ'u ni'cũta mũsãrẽ bu'egũ ni'ì. **9** Mũsã ne ni'cũrẽ a'ti nucũcãpũre “Ûsã pacu”, niticã'ña. Mũsã ni'cũta pacuti'ì. Cũ Õ'acũ u'musepu nimi. **10** Diacjũta mũsã pũrĩcã “Ûsã wiogu”, ni pisuno'ticã'ña. Yũ'u Cristo Õ'acũ bese'cu ni'cũta mũsã wiogu ni'ì. **11** No'o ãpẽrãrẽ weetamugũ, cũta nimi ãpẽrã yũ'rũoro bu'ipu niyũ'rũnu'cãgũ.

12 No'lo “Yũ'u āpērā yũ'rũoro niyũ'rũnu'cā'a” ni tũ'oña'gũnojo Õ'acũ cūrē mejō nigũacā waro tojacā weegusami. No'lo “Yũ'u āpērā yũ'rũoro ni'i” ni tũ'oña'tigu pe'ere Õ'acũ āpērā yũ'rũoro tojacā weegusami.

13»Mũsā Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā weeta'sari masā ni'i. Masā yũ'ũre ējōpeosi'rírārē cā'mota'a. Tojo wéérā, yũ'u pacu wioꝑũ nirōꝑũ wa'ari ma'arē narē bi'arā wee'e. Mũsā basuta yũ'ũre ējōpeowe'e. Āpērā quē'rārē ējōpeosi'ricā ȳasawe'e. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a mũsārē.

14»Mũsā wapewia numia ye wi'serire ē'masa'a. Mũsā ña'arō wee'quere wācũdutiirā yoacā ñubueta'sa'a. Tojo weerā mũsā āpērā nemorō bu'iri bocayũ'rũnu'cārāsa'a.

15 Jesús a'tiro ninemowī Moisé oja'quere bu'eri masārē, tojo nicā fariseo masārē:

—Mũsā ȳꝑũũ waro weeta'sa'a. Mũsā ējōpeosere no'lo ni'cũ nigũacārē mũsā weronojo ējōpeocā ȳarā, nipe'tiropũ sijabi'a'a. Be'ro tu'ajanũ'cō, cūrē mũsā nemorō ña'arō pecame'epũ wa'ata basiocā weesa'a.

16»Ña'arō wa'arosa'a mũsārē. Caperi bajutirārē a'merī wejero weronojo ni'i. A'tiro ni bu'e'e masārē: “Ni'cũ 'A'tiro weeguti’, nisami Õ'acūrē. ‘Õ'acũ wi'i me'rā tojo weeguti’ nica be'ro cũ ní'quere queoro weeticā, ‘Bu'iri mar'i’ ”, nisa'a. “Cũ ‘Õ'acũ wi'i cjase uru me'rā tojo weeguti’ ní'quere queoro weeticā pũricārē, ‘Ña'a ni'i’ ”, nisa'a. **17** Mũsā tojo nírā, diacjũ wācũwe'e. Tũ'omasĩwe'e. Uru Õ'acũ wi'ipũ niyuro, Õ'acũ i'orōꝑũ añuse tojasa'a. Õ'acũ wi'i, ti wi'i cjase uru nemorō añuyũ'rũnu'cā'a. **18** Mũsā Õ'acũ dutiro weesi'rítirā, ucũme'rise me'rā weeta'sa'a. Masārē a'tiro nisa'a: “Mũsā ‘Õ'acūrē wa'icũrā ĩjũamorōpeowũaropũ me'rā tojo weerāti’ ní'quere weeticā, bu'iri marisa'a. Wa'icũ Õ'acūrē o'ose topũ peo'que me'rā pũricārē wapatisa'a”, ni'i. **19** Mũsā tũ'omasĩwe'e. Õ'acūrē o'ose nemorō na wa'icũrā ĩjũamorōpeowũaro pe'e wapati'i. Topũ ĩjũpesase me'rā na Õ'acūrē o'ose añuse tojasa'a. **20** Tojo weerā mũsā “Õ'acūrē wa'icũrā ĩjũamorōpeowũaropũ me'rā tojo weerāti” nírā, te se'sarore nírā weewe'e. “Topũ peoatje quē'rārē mejārōta weerāti”, nírā weesa'a. **21** Õ'acũ cũ ya wi'i, Õ'acũ wi'ipũ nisami. Tojo weerā Õ'acūrē “Ti wi'i me'rā tojo weerāti” nírā, “Cũ me'rāta tojo weerāti”, nírā wee'e. **22** Mejārōta “ȳ'muse me'rā tojo weerāti” nírā, “Õ'acũ dujiro me'rāta, topũ dujigũ me'rāta” nírā wee'e.

23»Ña'arō wa'arosa'a mũsā Moisé oja'quere bu'eri masārē, tojo nicā fariseo masārē. Mũsā weeta'sasebũjurā ni'i. Mũsā otese o'majācā, menta, anís, comino wāmetise ba'ase sāamorēsere seeneo, opa sũ'ũrĩ weesa'a. Diez sũ'ũrĩ cuorā, ni'cā sũ'ũ Õ'acũ wi'ipũ miaa, Õ'acūrē wāmepeo, pa'ire o'osa'a. Mũsā tojo añurō weemirā, Moisé oja'que apeye pacase pe'ere weewe'e. Āpērārē queoro weesere, pajaña'sere, Õ'acūrē ējōpeose pe'ere weewe'e. A'tiro pe'e weeya. Mũsā otesere cūrē o'odu'utimirā, a'te añuyũ'rũnu'cāsere weeya.

24»Mũsã basu diacjũ weewe'e. Āpērã quē'rārē sũ'ori diacjũ weewe'e. Tojo weerã mũsã Ō'acũ ye cjasere bu'érã, caperi bajutirã a'merĩ sũ'ori tñawã'cãrã weronojõ ni'i. Moisé cũ oja'que, mejõ niseacã dutise pe'ere wãcũyũ'rũrã, apeye paca pe'ere weewe'e.

25»Mũsã weeta'sarã a'tiro wee'e. Bajuyoropũ dia'cũ añurõ wee'e. Baparire bu'ipũ dia'cũ añurõ coerã weronojõ weeta'sa'a. Ti pa po'pearũre peje ña'ase mũsã āpērã yere yaja'que, āpērã yere ɯaripejayũ'rũnũ'cã'que ũ'irĩ weronojõ wã'ñasa'a. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a mũsãrē.

26 Mũsã fariseo masã tũ'omasĩtirã, caperi bajuno'tirã weronojõ ni'i. Ne waro po'pearũ cjase mũsã wãcũsere dũcayumũ'tãña. Be'ro bajuyoropũ añurã, ña'ase moorã tojarãsa'a. Bapari po'pearũ coemũ'tã'caro weronojõ bu'ipũ quē'rã ũ'irĩ marĩrõ tojaro weronojõ weerãsa'a.

27»Mũsã Moisé oja'quere bu'eri masã, fariseo masã weeta'sari masã ni'i. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a mũsãrē. Wēri'cãrã masãperi weronojõ ni'i. Bu'ipũre añurõ bajudutirã bo're me'rã wa're'que kujirire nũ'cõsa'a. Ti pe po'pearũre wēri'cãrã õ'arĩ mejã, tojo nicã dicũse na upũ ña'ase boa'que sãñasa'a. **28** Mũsã a'tiro niseti'i. Masã i'orõpũre añurã weronojõ baju'u. Po'pearũ pe'ere weeta'sasebũjurã ni'i. Mũsãpũre ña'ase niyũ'rũa'a.

29»Mũsã Moisé oja'quere bu'eri masã, fariseo masã weeta'sasebũcũrã ni'i. Mũsã dũporocjãrã Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã masãperi bu'ipũ añurõ bajudutirã yeenu'cõ'o. Tojo nicã āpērã masã añurã nĩ'cãrãrē masãperi bu'ipũ mejãrõta ma'masu'anũ'cõ'o. **30** Tu'ajanũ'cõ, a'tiro ucũsa'a. “Ũsã ñecũsumũa Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masãrē wējēcãrã niwã. Ũsã na catĩcateropũre nĩrã, narē wējēcã, wējētamutibopã”, ni'i. **31** Mũsã a'tere tojo nĩrã, “Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masãrē wējē'cãrã pãrãmerã nituriarã ni'i”, nĩrã wee'e. **32** Mũsã, mũsã ñecũsumũa weemũjãti'caronojõta weeyapaticã'ña, ni tu'tiwĩ.

33»Mũsã weeta'sari curuacjãrã añã weronojõ ni'i. Mũsã de'ro wee Ō'acũ pecame'epũ bu'iri da'reatjere yũ'rũwetimasĩsome. **34** Tojo weegũ yũ'ũ mũsã tiropũre Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã, masĩrĩ masãrē, bu'eri masãrē o'ógũti. Mũsã pe'e na ni'cãrãrãrē wējē, āpērãrē curusapũ paabi'penu'cõrãsa'a. Āpērãrē na nerēwũase wi'seripũ paape, na no'o wa'ase macãrĩpũ sirutucusiarãsa'a. **35** Tojo weero nipe'tirã masã añurãrē wējē'que wapa mũsãrē bu'iri wã'a'a. Mũsã ñecũsumũa añugũ Abel me'rã ne waro wējē dũ'pocãticãrã niwã. Téé Zacarĩa Berequĩa macũ me'rã yapada'reocãrã niwã. Cũrē na ñubuepeowũaropũ Ō'acũ wi'i decopũ wējēcãrã niwã. **36** Diacjũ mũsãrē weregũti. Tojo wee'que wapare ni'cãrõacã a'tocateropũ nĩrãrē bu'iri wa'arosa'a, niwĩ Jesũ.

Jesũ Jerusalérē ĩ'agũ uti'que ni'i

(Lc 13.34-35)

37 Fariseo masãrē tojo nĩca be'ro Jesũ Jerusalécjãrã, tojo nicã todũporopũ ti macãpũ nĩ'cãrãrē wãcũgũ, a'tiro niwĩ:

—Jerusalécjārā, mūsā Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wējēcō'a'a. Ō'acū o'ó'cārā cū ye quetiwereri masārē ūtāperi me'rā doquewējē'e. Mūsārē pejetiri yu'ch ma'igū, neocūusi'rīmiwū. Ni'cō cārē'quē co pō'rārē wuuse docapu neocūu'caro weronojō weesi'rīmiwū. Mūsā uatiwū.
38 Tojo weero mūsā nimi'que wi'seri masā marīrō tojarosa'a. **39** A'tere tu'omasīña. Yu'chre apaturi ī'anemosome majā. Be'ro yu'ch a'ti turipū apaturi a'ticāpu, mūsā “Ō'acū daporopu 'O'óguti' ní'cu añubutiagu nimi' nírāpu ī'arāsa'a tja, niwī Jesú.

Jesú “Ō'acū wi'i Jerusalé cja wi'i cō'ano'rōsa'a” ní'que ni'i
(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

24 1 Jesú Ō'acū wi'ipū ní'cu wijaa wa'awī. Cū wa'ari cura ūsā cū bu'erā cū tiro wa'a, niwū:

—Ī'aña a'ti wi'ire. Añubutiari wi'i, pajiri wi'i waro ni'i, nimiwū. **2** Ūsā tojo nicā, Jesú niwī:

—Mūsā a'te pejere ī'a'a, ī'arā. Diacjū mūsārē wereguti. Nipe'tise a'ti wi'i cjase ne ni'cā ūtāgā apega bu'ipū yeeturiamujā'que tojasome. Nipe'tise mutōdijono'rōsa'a, niwī.

A'ti umuco pe'tise dūporo Jesú “A'tiro wa'arosa'a” ní'que ni'i
(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

3 Be'ro ūsā wa'a, ūrūgū Olivo wāmeticjupū ejawū. Jesú topū ejanujārī cura ūsā ya'yioropū sērītiña'wū:

—Ūsārē wereya. ¿De'ro nicā tojo wa'arosari? ¿Ñe'enojō me'rā ī'ogūsari mu'ch apaturi a'tiatjere? Tojo nicā a'ti umuco pe'tiatjō dūporo ¿de'ro wee masīrāsari? ni sērītiña'wū.

4 Jesú ūsārē yu'tiwī:

—Āpērā mūsārē nisooticā'to nírā, añurō tu'omasīyuya. **5** Pājārā a'tiro nisoorāsama. “Yu'ch Ō'acū tutuaro me'rā wee'e; Ō'acū bese'cu Cristo ni'i”, nírāsama. Na tojo nisere tu'orā, pājārā siruturāsama.

6 Mūsā a'mewējēse quetire tu'o, “Topū tojo wa'aporo” nicā tu'orāsa'a. Tere tu'orā, ucuaticā'ña. Te a'tirota wa'arosa'a. Tojo nimirō, a'ti umuco pe'tiatjō dū'sarosa'a yujupū. **7** Ni'cā curuacjārā ape curuacjārā me'rā a'mequērāsama. Tojo nicā ni'cā di'tacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējērāsama. Peje apesepūre ujaboase nírōsa'a. Aperopūre peje di'ta narāsāse nírōsa'a. **8** A'te nipe'tise peje me'rā masā ne waro pi'etiwā'cōse ni'i. Numio co macūrē wuase dūporoacā pūrīse nu'cārō weronojō nírōsa'a.

9 »Tojo wa'acā, yu'chre ējōpeotirā mūsārē ña'arō weerāsama. Mūsārē ñe'e, wiorā tiropu miaa, bu'iri da'redutirāsama. Mūsārē wējērāsama. Yu'chre ējōpeose bu'iri nipe'tirocjārā masā mūsārē ī'atu'tirāsama. **10** Tojo wa'acā, pājārā yu'chre ējōpeomi'cārā ējōpeodu'urāsama. Na a'metu'ti,

ãpërã wiorãpũre bu'iri da'reduťirã o'orãsama. **11** Pãjãrã “Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã ni'i”, nisoorãsama. Pãjãrãrẽ niso, ãjõpeocã weerãsama. **12** Ña'ase niyũ'rũmajãrõsa'a. Tojo wa'acã, pãjãrã a'merĩ mal'idu'urãsama. **13** Yũ'ũre ãjõpeoyapatirã pũrĩcã yũ'rũwetirãsama. Yũ'ũ pacu tiropũ catinu'cũrãsama. **14** Nipe'tiro a'ti di'tapũ Õ'acũ masãrẽ yũ'rũose quetire werese'sabi'ano'rõsa'a. Na quẽ'rãrẽ masĩdutirowereno'rõsa'a. “Ña'arõ wee'quere bũjaweti dũcayucã, Õ'acũ ñe'egũsami”, ni wereno'rõsa'a. A'te nipe'tiropũ se'sãca be'ro a'ti mũmũco pe'tirosa'a majã. **15** Dũporocjũpũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Danie wãmetigu a'ti mũmũco pe'tiatjõ dũporo wa'atjere ojayucu niwĩ. “Ña'agũ, Õ'acũ yabigũnojõ cũ ya wi'i añũrĩ wi'ipũ sãjãtĩgũnojõ Jerusalẽ cja wi'ipũ sãjãagũsami”, ni ojayucu niwĩ. Cũ ti wi'ipũ nu'cũcã i'arã, mũsã a'ti pũrĩrẽ bu'e, tu'omasĩña. **16** Tojo wa'acã i'arã, Õ'acũ bu'iri da'regũsami nĩrã, Judeapũ nĩrã ãrũpagupũ du'tiaya. **17** Wi'i dũposãrĩ opa sirapũ soo pesagũnojõ po'peapũ cjasere sãjãa, duretimigũ, diacjũ du'tiaya. **18** No'o wesepũ tõ'ogũ quẽ'rã ne wi'ipũ tojaa, duregũ wa'aticãñña. Sojaro me'rã du'tiaya. **19** Tojo wa'ase mũmũrĩ numia nijĩpacosãnumiarẽ, tojo nicã põ'rã mi'rĩrã cũorãrẽ bũjaweose mũmũrĩ nĩrõsa'a. Na mũmũnarõ wa'amasĩsome. **20** Mũsã Õ'acũrẽ sãrĩña: “Yũsũase mũmũrĩrẽ, soowũari mũmũ ãsã judĩo masã yoaropũ wa'atiri mũmũrẽ wa'aticã'to”, niña. **21** Tojo wa'ase mũmũrĩrẽ upũtu waro pi'etise nĩrõsa'a. Õ'acũ a'ti turi wéeca be'rore tocã'rõ pi'etise marĩcaro niwũ. Be'ropũ quẽ'rãrẽ tocã'rõ waro pi'etise marĩrõsa'a. **22** Õ'acũ na pi'etise mũmũrĩrẽ dũoticãma, ne ni'cũ yũ'rũwetitĩbutiabosami. Õ'acũ pe'e cũ yarã, cũ bese'cãrãrẽ pajaña'gũ, tojo wa'ase mũmũrĩrẽ dũogũsami.

23» Æpërã mũsãrẽ a'tiro nisoorãsama. “Jãa, i'aña. Õ'acũ bese'cũ Cristo a'to nimi.” O apetero weerã “Sõ'opũ nimi”, nĩrãsama. Na tojo nicã, ãjõpeoticãñña. **24** Pãjãrã nisoori masã a'tirãsama. A'tiro nĩrãsama: “Yũ'ũ Õ'acũ bese'cũ Cristo ni'i. Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ ni'i”, nisoorãsama. Narẽ ãjõpeocã weesĩ'rĩrã, peje wee'ose i'orãsama. Basiocãma, Õ'acũ cũ bese'cãrãpũreta ãjõpeodu'ucã weesĩ'rĩrãsama. **25** Mũsã basu masĩña majã. Yũ'ũ mũsãrẽ be'ropũ wa'atjere wereyutoja'a. **26** Tojo weerã ãpërã mũsãrẽ “Sõ'opũ yucu marĩrõpũ Cristo nisami, i'arã wa'aya” nicã, wa'aticãñña. Æpërã “A'ti tucũpũ nimi, i'arã a'tia” nicã, ãjõpeoticãñña. **27** Yũ'ũ Õ'acũ macũ masũ weronõjõ upũtigũ a'tiri cura a'tiro nĩrõsa'a. Muĩpũ muĩtiro pe'e, cũ sãjãrõ pe'e quẽ'rãrẽ bũpo ya'baro weronõjõ nĩrõsa'a. Ya'yioropũ a'tisome. **28** Apĩnojõ wal'icũ boacã, yuca maata masĩ, wĩjĩwã'cãsama. Tojo wa'acã i'arã, “Apĩnojõ boapĩ”, ni masĩ'i. A'te weronõjõ yũ'ũ a'ticã, masã masĩrãsama, niwĩ Jesũ.

Õ'acũ macũ masũ weronõjõ upũtigũ ¿de'ro wee a'tigusari? nise ni'i

(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30,34-36)

29 Jesũ a'tiro ninemowĩ:

—Te piletise n̄m̄m̄rī yu'rúca be'ro mujĩpũ ɯm̄ɯcocjũ na'itĩ'a wa'aḡusami. Ñamicjũ quẽ'rã bo'reyusome. Ñocõa b̄ur̄udijarãsama. Nipe'tirã ɯ'm̄uarõp̄u nirã narãsãcã weeno'rãsama. **30** Tojo wa'acã, ɯ'm̄usep̄u yu'ɯ Õ'acũ macũ masũ weronojõ up̄utiḡu yu'ɯ a'tisere ĩ'arãsama. Nipe'tise macãrĩcjãrã uirã, utirãsama. Yu'ɯ o'mecururip̄u tutuaro me'rã asistedijaticã, ĩ'arãsama. **31** Yu'ure wereco'terã ɯ'm̄usecjãrãrẽ nipe'tiro a'ti di'tap̄u o'óḡuti. Yaro coroneta up̄utu b̄usucã, yu'ɯ bese'cãrã nipe'tiro no'o nirõcjãrãrẽ neorãsama.

32»M̄usãrẽ otese higueraḡu wãmeticjũ me'rã queose o'oḡuti. Tiḡu d̄ur̄urip̄u p̄urĩ ñasãwijicã, “Cũ'ma wa'arotiro wee'e”, nisa'a. **33** A'te weronojõ yu'ɯ tod̄uporo ní'que peje wa'acã ĩ'arã, “Cã'rõacã Jesú a'ti di'ta wioḡu sãjãtjo d̄u'sa'a”, niña. **34** Diacjũ m̄usãrẽ wereḡuti. A'te peje tojo wa'ari cura nirã wẽr̄isome. Tojo wa'asere ĩ'ape'ocã'rãsama. **35** A'ti ɯm̄uco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yu'ɯ uc̄use, yu'ɯ bu'ese p̄ur̄icã ninu'cũcã'rõsa'a. Nipe'tise yu'ɯ ní'que queoro wa'arosa'a.

36»Yu'ɯ apaturi a'tiatjema ti n̄m̄u nicã, ti hora nicã a'tiḡusa'a nisere ne mas̄ino'ña marĩ'i. Õ'acũrẽ wereco'terã ɯ'm̄usecjãrã, yu'ɯ Õ'acũ macũ quẽ'rã mas̄iwe'e. Yu'ɯ pac̄u Õ'acũ ni'cũta mas̄isami.

37»Yu'ɯ Õ'acũ macũ masũ weronojõ up̄utiḡu a'tiri cura quẽ'rãrẽ d̄uporocjũp̄u Noé cũ ní'caterop̄u wee'caronojõ weerãsama. **38** Õ'acũ a'ti turi miose d̄uporo masã ba'a, s̄i'rĩ, omocã d̄u'te, na põ'rã numiarẽ numisocãrã niwã. A'tere weetuocãrã niwã téé Noé cũ yuc̄usujop̄u sãjãrĩ curap̄u. **39** Na, ne “Mejẽcã wa'arosa'a”, ni wãcũma'aticãrã niwã. Be'ro acoro pejaa, narẽ dia miorĩ curap̄u t̄u'omasicãrã niwã. Yu'ɯ Õ'acũ macũ masũ weronojõ up̄utiḡu a'tiri cura quẽ'rãrẽ masã mejãrõta weerãsama. **40** Yu'ɯ a'tiri cura ɯm̄ua p̄uarã ni'cãrõ me'rã wesep̄u da'rarã, ni'cũ yu'ure ãjõpeoḡu miano'ḡusami. Apĩ yu'ure ãjõpeotiḡu tojaḡusami. **41** P̄uarã numia ni'cãrõ me'rã ojoca ãrũarã, ni'cõ yu'ure ãjõpeogo miano'ḡõsamo. Apego yu'ure ãjõpeotiḡo tojaḡõsamo.

42»Yu'ɯ m̄usã wioḡu apaturi a'tiatjere m̄usã mas̄itisa'a. Tojo weerã añurõ wãcũ, t̄u'omasĩyuya. **43** Apeye quẽ'rãrẽ a'tiro mas̄iña. Yajari masũ ti hora nicã a'tiḡusami ní'gũ, wi'i wioḡu cãr̄itisami. Cãrẽ co'te, cũ ya wi'ire yajari masũ pãosãjãacã, cã'mota'asami. **44** M̄usã quẽ'rã ã'rĩ weronojõ niña. M̄usã ne cã'rõ wãcũtibutiari cura yu'ɯ Õ'acũ macũ masũ weronojõ up̄utiḡu a'tiḡusa'a, niwĩ.

Jesú p̄uarã da'raco'terã me'rã queose o'o'que ni'i

(Lc 12.41-48)

45 Jesú a'tiro ninemowĩ:

—¿Noanojõ pe'e yu'ɯ dutiro weenu'cũgũ, t̄u'omasĩgũ waro nisari? ní'gũ, queose me'rã wereḡuti. Wioḡu aperop̄u wa'aḡu, cũ ya wi'ire co'tedutiḡu ni'cũ cãrẽ da'raco'teḡure cũasami. “Ãpẽrã da'raco'terãrẽ

no'o du'sasenojörē ba'ase ecaya”, nisami. **46** Be'ro aperopu eja'cu dajasami. Cũ dajacã, queoro da'ra bocaetano'gũ e'catisami. **47** Diacjũ musãrē wereguti. Cũ queoro weese wapa wiogu nipe'tise cũ cnosere co'tedutigu sörögũsami. **48** Cũrē da'raco'tegu ña'agũ, “Yu'u wiogu maata dajosome” nigũnojõ pũricã a'tiro weesami. **49** Äpērã da'raco'terãrē ña'arõ paa pileticã weesami. Äpērã que'arã me'rã ba'a, s'ĩrisami. **50** Cũ tojo weeri cura wiogu wãcũña marĩrõ cũ co'tetiri cura dajasami. **51** Cũ cũ'cure duti'quere weeti'que wapa uputu waro cũrē bu'iri da'regusami. Äpērã ña'arã, weeta'sari masãrē wa'a'caronojõ bu'ipejasirutugusami. Tojo wa'acã, cũ pũrĩno'gũ, upicari cũ'ridio, utigusami, niwĩ Jesú.

Diez nu'mia me'rã Jesú queose o'o'que ni'i

25 1 Jesú cũ wiogu nirõpu ¿noanojõ sãjãarõsari? nĩgũ, a'te queose me'rã werewĩ:

—Yu'u wiogu nirõpũre sãjãatje a'tiro weronojõ ni'i. Diez nu'mia na me'rãcõ marãpu niacju a'ticã co'tesama. Nãncũ u'se me'rã s'ĩosepare cnosama. **2** Ni'cãmocurã nipe'tisere añurõ apoyutisama. Äpērã ticurãta tja añurõ apoyu, co'tesama. **3** Apoyutirã numia na ye s'ĩosepare miarã, u'se na piosãa ducayuatjere miatisama. **4** Apoyu'cãrã numia pe'e poseye'quepapũre miasama. Tojo nicã borewaria me'rã u'sere mianemosama. **5** Co marãpu niacju maata etatisami. Tojo weerã narē wãja pũricã, cãria wa'asama. **6** Be'ro ñami deco ējãcã, äpērã pe'e a'tiro caricũmũtãsama: “Co marãpu niacju a'titojami. Põtērĩrã a'tia”, nisama. **7** Na tojo caricũcã, nipe'tirã numia wã'cãpe'tia wa'asama. Wã'cã, na ye s'ĩosepare apobũrosama. **8** U'se miati'cãrã numia pe'e äpērã mia'cãrãrē a'tiro nisama: “Ûsã que'rãrē cã'rõ s'ĩose u'se o'oya. Ûsã s'ĩosepa yatiro wee'e”, nisama. **9** U'se mia'cãrã numia pe'e narē yu'tisama: “Musãrē o'osome. Ûsã musãrē o'ocãma, ùsãrē ejati, musã que'rãrē ejatibosa'a. Musã basu na u'se duawuaropu duurã wa'aya”, nisama. **10** Na ni'cãmocurã numia u'se duurã wa'ãca be'ro na me'rãcõ marãpu niacju etasami. Äpērã apoyu'cãrã numia pe'e cũ me'rã bosenuũu weeri wi'ipu sãjãasama. Na sãjããca be'ro ti wi'icjãrã sopere bi'acã'sama. **11** Be'ropu u'se duurã eja'cãrã numia sopepu eta, “Wiogu, ùsãrē pãõña”, nisama. **12** Na tojo pisucã tu'ogu, na me'rãcõ marãpu niacju narē yu'tisami: “Diacjũta musãrē ne masĩtisa'a”, nisami, ni werewĩ Jesú.

13 Jesú te queosere wérẽca be'ro ùsãrē niwĩ:

—A'te queose weronojõ yu'u a'tiatji numũrē musã masĩwe'e. Tojo weerã añurõ wãcũ apoyuya, niwĩ.

I'tiarã da'raco'terã me'rã Jesú queose o'o'que ni'i

14 Jesú ùsãrē a'tiro werenemowĩ:

—Yũ'u a'ti turipu apaturi a'tigu, masãrẽ o'oa'tje a'te queose weronojõ ni'i. Ni'cũ masũ ape di'tapu wa'agu, cãrẽ da'raco'terãrẽ pijiosami. Narẽ cũ yere co'tedutigu cĩusami.

15»Narẽ na da'ratjo põtëorõ cĩubũrosami. Ni'cũrẽ ni'cãmocũsetiri mil niyeru cujiri wapabũjuse cujirire o'osami. Apĩrẽ puati mil cujiri o'osami. Apĩrẽ mil cujiri o'osami. O'otoja, wa'a wa'asami. **16** Cũ wa'áca be'ro ni'cãmocũsetiri mil cujiri o'ono'cu maata te niyeru me'rã da'ra, ticũseta wapata'anemosami. **17** Puati mil cujiri cũo'cu quẽ'rã mejãrõta apeye puati mil cujiri wapata'anemosami. **18** Mil cujiri ñe'e'cu pe'e cope se'e, cũ wiogu da'radutimi'quere yaacã'sami.

19»Be'ro, yoáca be'ropũ na wiogu sijagu eja'cu dajasami. Cũrẽ da'raco'terãrẽ pijio, na da'ra'quere aposami. **20** Ni'cãmocũsetiri mil cujiri cũo'cu ejamũ'tãsami. Apeye ticũseta cũ wapata'a'quere wiagu, cũ wiogũre nisami: “Yũ'u wiogu, yũ'ure ni'cãmocũsetiri mil cujiri o'owũ. A'te cũo'o. Te me'rã apeye ticũseta mũ'ũrẽ wapata'abosawũ”, nisami.

21»Cũ tojo nicã tũ'ogu, wiogu nisami: “Mũ'u añurõ weepã. Yũ'u duti'caronojõta queoro weeme'ricã'pã. Yũ'u cã'rõacã cũu'que me'rã añurõ weepã. Tojo weegu peje yũ'u cũosere co'tedutigu sõrõgũti. A'tia. Yũ'u me'rã e'catitamuña”, nisami.

22»Be'ro apĩ da'raco'tegu puati mil cujiri o'ono'cu ejasami. Wiogũre a'tiro nisami: “Yũ'u wiogu, yũ'ure puati mil cujiri o'owũ. A'te cũo'o. Te me'rã ticũseta tja mũ'ũrẽ wapata'abosawũ”, nisami.

23»Wiogu cãrẽ nisami: “Mũ'u añurõ weepã. Yũ'u duti'caronojõta queoro weeme'ricã'pã. Yũ'u cã'rõacã cũu'que me'rã añurõ weepã. Tojo weegu peje yũ'u cũosere co'tedutigu sõrõgũti. A'tia. Yũ'u me'rã e'catitamuña”, nisami.

24»Be'ro majã mil cujiri o'ono'cu eja, cũ wiogũre a'tiro nisami: “Yũ'u wiogu, mũ'u tutuaro da'radutiri masũ nisere masĩwũ. Mũ'u da'ratimigũ, ãpẽrã ye da'rase wapa me'rã mũ'u wapata'a. **25** Tojo weegu uigu, mũ'u ye niyerure di'ta po'peapu yaacũuwũ. A'te ni'i mũ'u yéta tja”, nisami.

26»Cũ tojo nicã tũ'ogu, wiogu a'tiro yũ'tisami: “Yũ'u cũu'que me'rã mũ'u ña'arõ weepã. Ña'agũ, nijĩsijagu ni'i. Mũ'u yũ'ure a'tiro wãcũwũ. 'Da'ratimigũ, ãpẽrã da'rase wapa me'rã wapata'ami', niwũ. **27** Mũ'u tojo wãcũgũ, yé niyerure yaatimigũ, niyeru nũrõrĩ wi'ipũ bũcũamũjãdutigu cũubopã. Tojo wéeca be'ro yũ'u dajagu, ti wi'ipũ cũñarõ mũjã'que me'rã ñe'eboapã”, nisami.

28»Tojo nica be'ro ãpẽrã topũ nirãrẽ nisami: “Cũ ye mil cujirire ë'ma, diez mil cũogu pe'ere o'oya. **29** A'tiro ni'i. No'o peje cũogũre nemorõ o'ono'rõsa'a. Cũ peje cũoyũ'ruogusami. Apĩ moogũ pe'ere cũ cũomi'queacãpũreta ë'mape'ocã'no'gũsami. **30** Ñ'rí da'raco'tegu queoro weetigũre ñe'e, na'itĩ'arõ wijãropũ cõ'acã'ña. Topũ pũrĩno'gũ, upicari cũ'rĩdio, utigusami”, nisami na wiogu, niwĩ Jesú.

Jesú nipe'tise di'tacjārārē beseatje ni'i

31 Jesú ũsārē werenemowĩ:

—Be'ro yu'u Ő'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ a'ti turicjārārē dutigũ a'tigũti. Yu'ure wereco'terã u'mũsecjārã me'rã a'tigũ, asistese me'rã a'tigũti. Be'ro wioğũ dujiri cũmurõpũ dujigusa'a. **32** Nipe'tise di'tacjārã yu'u dujiro tiropũ nerērãsama. Tojo weegũ yu'ure ějõpeorārē mejęcã, ãpērã yu'ure ějõpeotirārē mejęcã dũcawaanũ'cõğũti. Ni'cũ ecarã co'tegũ ovejare mejęcã, cabrare mejęcã dũcawaanũ'cõğũ weronojõ weegũti.

33 Cũ ovejare diacjũcamocã pe'e nũ'cõsami. Cabra pe'ere cũpe pe'e nũ'cõsami. A'te weronojõ yu'ure ějõpeorārē diacjũ pe'e nũ'cõğũti. Yu'ure ějõpeotirã pe'ere cũpe pe'e nũ'cõğũti. **34** Tojo wéeca be'ro diacjũ pe'e nu'cũrārē nigũti. “A'tia. Yu'u pacũ mũsārē añurõ weeami. Ne waropũ cũ a'ti turire weenũ'cãcateropũ mũsã niatjore apoyutojacũ niwĩ. Tere ñe'erã a'tia majã. **35** Yu'u ujaboacã, yu'ure ecawũ. Yu'u acowuocã, sĩ'rĩse tĩawũ. Yu'u aperopũ sijacã, yu'ure cãrĩrõ o'owũ. **36** Su'ti dũ'sacã, yu'ure sãawũ. Dutiticã, yu'ure ĩ'acusiawũ. ãpērã yu'ure bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõcã, yu'ure ĩ'arã etawũ”, nigũti. **37** Tere tu'orã, diacjũ pe'e nu'cũrã, na ña'arõ wee'quere acobocono'cãrã a'tiro nirãsama: “Ūsã wioğũ ¿de'ro nicã mũ'urē ujaboacã, ecari? ¿De'ro nicã mũ'ũ acowuocã, tĩarĩ? **38** ¿De'ro nicã aperopũ sijacã, mũ'urē cãrĩrõ o'ori o su'tinojõ dũ'sacã, mũ'urē sãarĩ? **39** ¿De'ro nicã mũ'urē dutitigũre, o bu'iri da'reri wi'ipũ nigũrē ĩ'arã etari?” nirãsama.

40 »Na tojo nicã, narē yu'tigũti: “Mũsārē diacjũ weregũti. Mũsã yu'ure ějõpeorārē, no'o mejõ nirãpũreta añurõ wéerã, yu'ureta weerã weewũ.”

41 »Be'ro cũpe pe'e nu'cũrārē a'tiro nigũti: “Mũsã Ő'acũ bu'iri da'reno'ajã ni'i. Tojo weerã a'tore niticã'ña. Pecame'e ũjũnu'cũrĩ me'e tiropũ wa'aya. Ti me'e wãtĩ wioğũ, cũ me'rã u'mũsepũ cõ'adijo'cãrārē apoyũca me'e ni'i. **42** Yu'u ujaboacã, mũsã yu'ure ecatiwũ. Yu'u acowuocã, tĩatiwũ. **43** Yu'u aperopũ sijacã, yu'ure cãrĩse o'otiwũ. Yu'ure su'ti dũ'sacã, sãatiwũ. Yu'u dutiticã, yu'u bu'iri da'reri wi'ipũ nicã quẽ'rãrē, ĩ'arã wa'atiwũ.”

44 »Tere tu'orã, a'tiro nirãsama: “Wioğũ, mũ'ũ ujaboacã, acowuocã, aperopũ sijacã, su'ti moocã, dutiticã, bu'iri da'reri wi'ipũ nicã, ¿de'ro nicãnojo ĩ'sã mũ'urē weetamutiri?” nirãsama.

45 »Yu'u narē yu'tigũti: “Diacjũ mũsārē weregũti. Mũsã ã'rã mejõ nirãrē weetamutiwũ. Narē weetamutirã, yu'ureta weetamutirã weewũ”, nigũti.

46 »Be'ro narē bu'iri da're bajuriogũti. ãpērã ña'arõ wee'quere acobocono'cãrã pe'e catinu'cũsere boca, u'mũsepũ wa'arãsama, niwĩ Jesú.

Jesure ñe'erãtirã na apoyu'que ni'i
(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

26 1 Jesú apaturi cū a'tiatjere wéréca be'ro ñsã cū bu'erãrẽ niwĩ: 2—Mũsã masĩ'i, Pascua bosenũmu wa'atjo pua nũmu ðu'sa'a. Ti bosenũmu nicã, yu'u Ô'acũ macũ masũ weronojõ uputigure wiorãpũre o'o, curusapu paabi'pe wějērãsama, niwĩ.

3 Titare pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã, judío masã bu'cũrã, Caifá pa'ia wiogu ya wi'i sope pu'topu nerẽcãrã niwã. 4 Topu na Jesure nisoose me'rã ñe'e, wějẽatjere apoyucãrã niwã. 5 Tere apomirã, a'tiro nicãrã niwã:

—Bosenũmu nicã weeticã'rã. Masã cũrẽ ma'ígrã, no'o uaro caricũma'a, marĩ tojo weesere dojorẽbosama, nicãrã niwã.

Ni'cõ numio Jesure ma'iyu'rũgo u'mutise piopeo'que ni'i
(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

6 Na “Jesure wějērãti” ni apocaterore Jesú Betaniapu niwĩ. Simó cãmi boa, yu'rũ'cu ya wi'ipu niwĩ. 7 Topu cū nicã, ni'cõ numio cū pu'to a'tiwõ. Co u'muticja acosticjare cuowõ. Te u'mutise wapabũjuse waro niwã. Co Jesú ba'adujigure cū ðupoa bu'ipu u'mutise piopeowõ. 8 Co tojo weecã ï'arã, ñsã cū bu'erã uputu uawu. Ñsã basu a'merĩ niwũ:

—¿De'ro weego tojo weeti? Mejõ waro a'tere bajuriogo weemo. 9 Co tojo weetigo, ãpẽrãrẽ pajiro duawapata'aboapõ. Te me'rã pajasecuorãrẽ weetamuboapõ, niwũ. 10 Jesú ñsã tojo nisere masĩgũ, ñsãrẽ niwĩ:

—¿De'ro weerã core cariborã weeti? A'tere yu'ũre tojo wéego, añurõ weego weemo. 11 Pajasecuorã mũsã wa'teropu ninu'cũcã'rãsama. Yu'u pũrĩcãrẽ mũsã wa'teropũre ninu'cũcã ï'asome. 12 Co yu'ũre tere piopeogo, yu'u wéríca be'ro na yaatji ðuporo wa'reatjere weronojõ weeyugo weemo. 13 Diacjũ mũsãrẽ weregutĩ. Yu'u masãrẽ yu'ũose quetire no'o nirõ werecusiarã, nipe'tiro a'ti di'tapũre a'tiro weerãsama. A'tigo co yu'ũre wee'quere core wãcũdutarã wererãsama, niwĩ Jesú.

Juda Jesure cũrẽ ï'atu'tirã tiropu o'o'que ni'i
(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

14 Jesú numiorẽ tojo níca be'ro ñsã Jesú bu'erã me'rãcjũ ní'cu, Juda Iscariote na nigũ a'tiro weewĩ. Pa'ia wiorã tiropu wa'atjĩgũ, ucũgũ wa'acu niwĩ. 15 Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u Jesure mũsãrẽ o'ocã, ¿no'ocã'rõ niyeru yu'ũre wapayerãsari? nicu niwĩ.

Tojo nicã tu'orã, na treinta niyeru cujirire o'ocãrã niwã. 16 Na wapayéca be'ro cū “¿De'ro nicã Jesure wiorãpũre o'ogũamitito yu'ũre?” ni wãcũcu niwĩ.

Jesú cū bu'erā me'rā cū ba'atuo'que ni'i
(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

17 Ũsā Jesú bu'erā na pá bucuase me'rā morēti'quere ba'ari bosenuṁṁ ninu'cācā, cū tiro wa'a, sērītiña'wū:

—¿No'opu marī Pascua bosenuṁṁ ba'atjore apoyucā ʰasari? niwī.

18 Cū ũsārē niwī:

—Jerusalēpu wa'aya. Topu ni'cū nisami. Cūrē a'tiro niña. “Ũsārē bu'egu a'tiro nidutiami: ‘Yū'ḥ pi'etiatjo cārōacā du'sa'a. Mū'ḥ ya wi'ipu yū'ḥ bu'erā me'rā ba'atuo'guti', ni weredutiami Jesú”, niña.

19 Tojo weerā Jesú o'ó'cārā cū duti'caronojōta weecārā niwā. Pascua nicā ũsā ba'atjere apoyucārā niwā.

20 Na'ique'aca be'ro Jesú ũsā cū bu'erā doce me'rā ba'adujiwī. **21** Ũsā ba'ari cura Jesú ũsārē niwī:

—Diacjūta musārē wereguti. Ni'cū musā wa'teropu nigú yū'ḥre wiorāpṁre wējēdutigu o'ogusami, niwī.

22 Cū tojo nicā, ũsā ʰṁtu bujawetiṁṁ. Be'ro a'merī sērītiña'burowḥ:

—Ũsā wiogu, yū'ḥta nicā'sa'aba, niwū.

23 Jesú ũsārē yū'tiwī:

—Yū'ḥ me'rā a'ti papu yosoba'agu cūta nigūsami wiorāpṁre o'oacju.

24 Yū'ḥ Ō'acū macū masū weronojō ʰṁtigure Ō'acū ye queti ojāca pūrī ní'caronojōta wa'arosa'a. Tojo wa'acā, yū'ḥre wiorāpṁre o'oguma ña'abutiario wa'arosa'a. Cū diacjūta bajuatiyḥ'ruocā, nemorō añubopā, niwī.

25 Tojo níca be'roacā Juda Jesure wiorāpṁre o'oacju a'tiro niwī:

—Ũsārē bu'egu, yū'ḥta nicā'sa'aba, niwī.

Jesú cūrē yū'tiwī:

—Mū'ḥta ni'i, niwī.

26 Ũsā ba'ari cura Jesú pāgārē mii, cū pacu Ō'acūrē e'catise o'owī. Tu'ajanu'cō, páre ducawaa, ũsārē ecawī. Ducawaagu, ũsārē niwī:

—Ba'aya. A'te yū'ḥ upu ni'i, niwī.

27 Be'ro sī'rīrī pare mii, Ō'acūrē e'catise o'owī tja. Ti pare ũsārē tīagū, a'tiro niwī:

—Nipe'tirā a'ti pa cjasere sī'rīpe'ticā'ña. **28** A'te yé dí ni'i. Masā ña'arō wee'quere wērī wapayebosagusa'a. Ō'acū masārē apeye ma'ma “A'tiro weeguti” ní'quere cūugūsami. Tojo weegu yū'ḥ wērīgū dí o'maburose me'rā pājārā masā ña'arō wee'quere acobojogusami. **29** Musārē wereguti. A'te ʰseducaco vino ni'cārōacā marī sī'rīrī weronojō weenemosome. Be'ro yū'ḥ pacu yū'ḥre wiogu sōrōcā, musā me'rā apaturi ma'ma vino sī'rīnemogūsa'a tja, niwī Jesú.

Jesú Pedore “Mũ'u yũ'ure ‘Masĩwe'e’ nigũsa'a” ní'que ní'i
(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

30 Ũsã ba'áca be'ro Ô'acũrẽ basapeotojanũ'cõ, ti wi'ire wijaa wa'awũ. Wijaa, ũrũgũ Olivo wãmeticjũpũ wa'awũ. **31** Topũ wa'agũ, Jesú ũsãrẽ niwĩ:

—Mũsã nipe'tirã a'ti ñami uirã, yũ'ure cõ'awã'cãpe'tia wa'arãsa'a. Mũsã tojo weeatje Ô'acũ ye queti ojáca pũrĩpũ ní'rónojõta wa'arosa'a. A'tiro ojano'wũ: “Yũ'u oveja co'tegure wẽjẽno'cã weegũsa'a. Tojo weecã, cũ yarã oveja no'o ñaro omastearãsama”, nicũ niwĩ Ô'acũ cũ ye queti ojáca pũrĩpũ. **32** Yũ'u wẽrĩ'cũpũ masáca be'ro mũsã ðũporo Galilea di'tapũ wa'ayutojagũsa'a, niwĩ.

33 Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Pedro yũ'tiwĩ:

—Ãpẽrã mũ'urẽ cõ'awã'cãcã, yũ'u pũrĩcã ne wa'asome, niwĩ.

34 Tojo nisere tũ'ogũ, Jesú cũrẽ niwĩ:

—Diacjũ mũ'urẽ weregũti. Ni'cãcã ñamita cãrẽ'quẽ uuati ðũporo i'tiati “Cũrẽ ne masĩwe'e”, nigũsa'a, niwĩ.

35 Pedro cũrẽ yũ'tiwĩ:

—Yũ'u pũrĩcã na yũ'ure wẽjẽsĩ'rĩcãma, “Cũ me'rã boagũti”, nigũsa'a. “Cũrẽ masĩwe'e”, nisome, niwĩ. Be'ro nipe'tirã ũsã cũ bu'erã cũ ní'caronojõta nibũrowũ.

Jesú Getsemaní wãmetiropũ cũ pacũre ñubue'que ní'i
(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

36 Be'ro Jesú ũsã cũ bu'erã me'rã masã na otero Getsemaní wãmetiropũ etawũ. Topũ eta, ũsãrẽ niwĩ:

—A'to ðujĩniña yujupũ. Sõ'orũ yũ'u pacũre sãrĩgũ wa'agũti, niwĩ.

37 Topũ wa'agũ, Pedro, tojo nicã Zebedeo põ'rã pũarãrẽ miawĩ. Cũ ɸpũtu waro bujaweti, wãcũque'ticũ niwĩ. **38** Tojo weegũ narẽ nicũ niwĩ:

—Yũ'ure wẽrĩtawioro, bujawetise yũ'rũmajãsa'a. Mũsã a'to tojayá. Yũ'ure co'teya. Ne cãrĩticã'ña, nicũ niwĩ.

39 Cũ tojo níca be'ro na yũ'rũro yoacurero wa'a, di'tapũ mu'rĩque'aejacũ niwĩ. Topũ Ô'acũrẽ sãrĩgũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Pacũ, mũ'u ñacã, yũ'ure a'te ña'arõ yũ'rũatje wa'aticã'to. Yũ'u tojo nimicã, yũ'u ñaro weeticã'ña. Mũ'u ñaro pe'e wa'ato, ni sãrĩcũ niwĩ.

40 Be'ro cũ bu'erã i'tiarã tiropũ majãmitojacũ niwĩ. Na cãrĩ'cãrãpũre bocaejacũ niwĩ. Pedore a'tiro nicũ niwĩ:

—¿Ne cã'rõacã cãrĩtimirã, mũsã tũ'sumasĩtisari? **41** Cãrĩticã'ña.

Wãtĩ ũsãrẽ niquesãticã'to ní'rã, Ô'acũrẽ sãrĩña. Mũsã wãcũsepũ me'rãma yũ'ure ëjõpeonu'cũsĩ'rĩmisa'a. Mũsã se'saro tojo weesĩ'rĩmirã, wãcũtutuamasĩtisa'a. Tojo weerã Ô'acũrẽ sãrĩña, nicũ niwĩ.

42 Be'ro apaturi wa'a, cũ pacũre sãrĩnemocũ niwĩ tja:

—Pacɥ, ña'arõ piletisere yu'ure cã'mota'asĩ'rĩtigu, mu'ɥ ɥaro weeya. Yu'ɥ ɥaro wa'aticã'to, nicu niwĩ.

43 Be'ro apaturi na i'tiarã tiropu majãmitojacu niwĩ. Na cãrĩ'cãrãpũre bocaiejacu niwĩ tja. Narẽ wũja pũriyu'ruacaro niwũ. **44** Tojo weegu narẽ wã'cõtimgũ, apaturi cũ pacũre sãrĩgũ wa'acu niwĩ tja. Cũ sãrĩ'caronojõta sãrĩcu niwĩ tja. **45** Be'ro na tiropu majãmitojagu, narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Ni'cãrõacãma sooya; cãrĩña majã. Yu'ɥ Õ'acũ macũ masũ weronõjõ upũtigũre masã ña'arãpũre o'oatje ejatoja'a. **46** Wã'cãnu'cãña. Te'a na tiropu wa'arã. Yu'ure o'oacju a'titojami, nicu niwĩ.

Jesure na ñe'ewã'cã'que ni'i
(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

47 Jesú ucũrĩ cura Juda, ãsã Jesú bu'erã me'rã nimi'cu etawĩ. Pãjãrã masã di'pjĩrĩ, yucupagu cuo'cãrã cũ me'rã a'tiwã. Na pa'ia wiorã, judío masã bucurã na o'ó'cãrã niwã. **48** Juda Jesure o'oacju a'tiro weryutojacu niwĩ:

—Yu'ɥ wa'suporopu mi'miacju cũta nigũsami. Cũrẽ ñe'eña, ni weryucu niwĩ.

49 Cũ narẽ ní'caronojõta weewĩ. Maata Jesú tiropu ejanu'cãgũ, “Yu'ure bu'egu”, niwĩ. Tojo nĩgũta, Jesure wa'suporopu mi'miwĩ.

50 Tojo weecã ã'agũ, Jesú cũrẽ niwĩ:

—Yu'ɥ me'rãcjũ, mu'ɥ weegu a'tisere weeya. Tojo níca be'ro masã a'ti, Jesure ñe'ewã'cã wa'awã.

51 Na cũrẽ ñe'ewã'cãrĩ cura ni'cũ Jesú bu'egu cũ ya di'pjĩrẽ wejewee, pa'ia wiogũre da'raco'tegure o'mepero dũtepã'rãcã'wĩ. **52** Cũ tojo weecã ã'agũ, Jesú cũrẽ niwĩ:

—Weeticã'ña. Mu'ɥ ya di'pjĩrẽ nũrõña. Di'pjĩ me'rã a'mequẽrãnojõ di'pjĩ me'rãta wẽrĩrãsama. **53** ¿Mu'ɥ masĩweti? Yu'ɥ, yu'ɥ pacũre sãrĩcãma, maata doce cururi cũrẽ wereco'terãrẽ yu'ure weetamudutigũ o'óbosami. Yu'ɥ tojo weemasĩ'i. **54** Yu'ɥ tojo weecãma, Õ'acũ ye queti o'jáca pũrĩpu ní'que wa'atibosa'a, niwĩ.

55 Jesú cũrẽ ñe'erã a'tirãrẽ niwĩ:

—¿Yajari masũrẽ ñe'erã a'tirã weronõjõ yu'ure di'pjĩrĩ, yucupagu me'rã ñe'erã a'tiati? Nipe'tise nũmũrĩ Õ'acũ wĩ'ipũ masãrẽ bu'edujuwũ. Tojo weemicã, mũsã yu'ure ñe'etiwũ. **56** Mũsã ni'cãrõacã weese Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã yu'ure o'ja'caronojõta wa'a'a, niwĩ Jesú.

Cũrẽ ñe'ecã ã'a, ni'cũrẽta ãsã cũ bu'erã pe'e cõ'anũ'cõcã, du'tiwã'cãpe'tia wa'awũ.

Jesure wiorã tiropu na mia'que ni'i
(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

57 Be'ro Jesure pa'ia wioqu Caifã tiropu miacãrã niwã. Topũre Moisé o'ja'quere bu'eri masã, tojo nicã judío masã bucurã nerẽyutojacãrã niwã.

58 Pedro pe'e Jesure yoacurero sirutucu niwĩ. Pa'ia wiogu ya wi'i sope pu'topu sirututuocu niwĩ. Topu ti sã'rĩrõpu sãjãa, surara pu'to dujicu niwĩ. ¿De'ro wa'abutiarosari? nĩgũ, tojo weecu niwĩ.

59 Pa'ia wiorã, judío masã bucuã, nipe'tirã wiorã Jesure wẽjẽsĩ'ricãã niwã. Tojo weerã diacjũ nitise me'rã cũrẽ weresãtjere a'macãã niwã. **60** Pãjãrã na tiro wa'a, mejecã nisoimirã, ne cũrẽ “Te ye bu'iri wẽjẽrõu'a'a” nisere bocaticãã niwã. Tojo weecũmĩ, be'ropu puarã nisoori masãrẽ bocacãã niwã. **61** A'tiro nisoocãã niwã:

—Ã'rĩ masũ a'tiro niwĩ: “A'ti wi'i Ô'acũ wi'ire cõ'ape'omasĩ'i. I'tia numu be'ro apaturi tu'ajanu'cõpe'omasĩ'i tja”, niwĩ, nicãã niwã.

62 Tojo nicã tu'ogu, pa'ia wiogu wã'cãnu'cã, Jesure nicu niwĩ:

—¿Mu'u yu'tiweti? ¿De'ro ni yu'tigusari na weresãsere? nicu niwĩ.

63 Jesú yu'titiyu'rucã'cu niwĩ. Tojo weecã, Caifã cũrẽ nicu niwĩ:

—Ô'acũ catinu'cũgũ wãme me'rã mu'urẽ diacjũ yu'ticã u'a. Wereya. ¿Mu'uta niti Ô'acũ macũ cũ bese'cu Cristo na nigũ? nicu niwĩ.

64 Jesú cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Cũta ni'i mu'u nĩrõnojõta. Apeye quẽ'rãrẽ musãrẽ werenemogũti. Be'ro yu'u Ô'acũ macũ masũ weronõjõ upũtigu Ô'acũ tutuayu'rugu pu'topu dujicã i'arãsa'a. Tojo nicã yu'u o'mecururi bu'ipu apaturi dijaticã i'arãsa'a, nicu niwĩ.

65 Cũ tojo nicã tu'ogu, Caifã pa'ia wiogu uagu, cũ basu cũ ye su'tire wejetũ'rẽcu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—Ã'rĩ masũ tojo ucũgũ, Ô'acũrẽ ña'abutiario nigũ weemi. ãpẽrã masã cũrẽ weresãrã uanemowe'e. Musã cũ ña'arõ ní'quere tu'otojapu. **66** ¿De'ro ni wãcũti? nicu niwĩ.

Na yu'ticãã niwã:

—Cũ bu'iritimi. Wẽriato, nicãã niwã.

67 Tojo nĩca be'ro cũ diapoapu u'seco e'owa're, cũrẽ dotecãã niwã. ãpẽrã diapoapu paacãã niwã. **68** Be'ro cũrẽ a'tiro ni bujipecãã niwã:

—Mu'u Ô'acũ bese'cu Cristo ni'i nĩgũ, nĩbocaya. ¿Noa mu'urẽ paati? nicãã niwã.

Pedro Jesure “Masĩwe'e” cũ ní'que ni'i
(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

69 Na wi'i po'peapu tojo weeri cura Pedro wijaaro sope pu'topu dujicu niwĩ. Cũ topu dujicã, ni'cõ ti wi'i da'raco'tego cũ tiropu wa'a, “Mu'u Jesú Galileacjũ me'rã sija'cuta ni'iba”, nico niwõ.

70 Co tojo nicã tu'ogu, Pedro nipe'tirã tu'oropu nisoogu, a'tiro ni yu'ticu niwĩ:

—Mu'u tojo ucũsere tu'omasĩtisa'a, nicu niwĩ.

71 Tojo nitoja, sã'rĩrõ sope pu'topu wijaacu niwĩ. To cũ wijaacã, apego cũrẽ i'abocaco niwõ tja. Topu nirãrẽ a'tiro nico niwõ:

—Ārĩ quē'rā Jesú Nazarecjũ me'rā sija'cũta nimi, nico niwõ.

72 Mejārõta core nisoogũ, a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Õ'acũ me'rā diacjũta cũrē ne masĩbutiacã'sa'a, nicũ niwĩ.

73 Cã'rõacã be'ro masã topũ nirá Pedro tiro wa'a, cũrē nicãrã niwã:

—Mũ'ũ quē'rā Jesú bu'erã me'rā sija'cũta ni'i. Mũ'ũ ucũsepũta tũ'ota basio ni'i, nicãrã niwã.

74 Na tojo nicã tũ'ogũ, cũ narē nisoonepocũ niwĩ:

—Yũ'ũ diacjũta ucũticã, Õ'acũ yũ'ũre bu'iri da'reato. Yũ'ũ musã ucũgũrē ne masĩtisa'a, nicũ niwĩ.

Cũ tojo nicũnarĩ cura cãrē'quē uucũ niwĩ. **75** Tojo wa'acã, Jesú cũrē ucũ'quere wãcũbocacũ niwĩ. Jesú todũporopũ a'tiro wereyucũ niwĩ:

“Cãrē'quē uuati dũporo mũ'ũ i'tiati yũ'ũre ‘Cũrē masĩwe'e', nigũsa'a.”

Tere wãcũboca wijaa, ƣpũtũ utiwã'cã wa'acũ niwĩ.

Jesure romano masã wiogũ Pilato tiropũ miieja'que ni'i

(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

27 **1** Ñamiacãcure nipe'tirã pa'ia wiorã, tojo nicã judío masã bũcũrã nerēcãrã niwã. Nerē, ni'cãrõnojõ wãcũseticãrã niwã. “¿De'ro wee marĩ Jesure wējērãsari?” ni apoyucãrã niwã. **2** Apotoja, Jesure cõme dari me'rã dũ'tetjãrã, Poncio Pilato, Judea di'ta wiogũ tiropũ miiejacãrã niwã.

Juda cũ wērĩ'que ni'i

3 Be'ro Juda “Jesure wējērãsama” nisere tũ'ocũ niwĩ. Tere tũ'ogũ, pũrõ waro bũjaweticũ niwĩ. Tojo weegũ na niyeru wapaye'que treinta cujirire pa'ia wiorãrē, tojo nicã judío masã bũcũrãrē wiacã'cũ niwĩ. **4** Narē nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ ña'abutiario weeasũ. Masũ añugũ, bu'iri marĩgũrē wējēdutigũ wiorãpũre o'oasũ, nicũ niwĩ.

Na cũrē yũ'ticãrã niwã:

—Mũ'ũ tojo weese ũsã ye mejēta ni'i. Mũ'ũ ye cjase nisa'a, nicãrã niwã.

5 Na tojo nicã tũ'ogũ, Juda niyerure Õ'acũ wi'ipũ doquewiacã'cũ niwĩ. Be'ro wa'a, cũ basu wãmũtapũ dũ'teyoja, wērĩa wa'acũ niwĩ.

6 Pa'ia wiorã niyeru cujirire seeneorã, a'tiro nicãrã niwã:

—A'te niyeru masũrē wējēse wapa ni'i. Tojo weerã marĩ Õ'acũ wi'i niyeru cũurĩ acaropũ cũumasĩtisa'a. Marĩrē dutise tojo weedutiwe'e, nicãrã niwã.

7 Be'ro na basu a'merĩ ucũ, a'tiro wãcũcãrã niwã:

—Marĩ a'te niyeru me'rã di'ta sũtũparũ yeerãtirã na di'i miirõrē duurã. Tojo weerã marĩ aperocjãrã na wērĩcã yaatjo nirõsa'a, ni apocãrã niwã.

8 Masũ wējēse wapa me'rã duuca di'ta nicaro niwũ. Tojo weero a'tocatero quē'rã ti di'ta “Dĩ cõ'áca di'ta” wãmeti'i.

9-10 Dũporocjũputa Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Jeremía cũ “A'tiro wa'arosa'a” ní'que queoro wa'acaro niwũ. Cũ a'tiro ojacũ niwĩ: “Israe curuacjãrã ‘Treinta niyeru cujiri wapatimi’ ní'caro weronojõta te niyeru me'rã di'ta sũtũparũ yeerãtirã na di'i miirõrẽ duurãsama. Ô'acũ yu'ũre ojaduti'caronojõta weerãsama”, ni ojacũ niwĩ Jeremía.

Jesú romano masã wiogũ Pilato tiropũ ní'que ni'i

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

11 Be'ro Jesure Judea di'ta wiogũ Pilato tiropũ miacãrã niwã. Pilato cũrẽ sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Mũ'ũta niti judío masã wiogũ? nicũ niwĩ.

Jesú cũrẽ yu'ticũ niwĩ:

—Mũ'ũ nĩrõnojoĩta cũta ni'i, nicũ niwĩ.

12 Pa'ia wiorã, judío masã bũcũrã weresãse pe'ema ne yu'titiyu'rũocã'cũ niwĩ. **13** Tojo weegũ Pilato cũrẽ nicũ niwĩ:

—¿De'ro weegũ mũ'ũ na ucũse pejere yu'tiweti? nicũ niwĩ.

14 Jesú ne cã'rõ yu'titicũ niwĩ. Cũ yu'titicã ï'agũ, Pilato ï'amarĩa wa'acũ niwĩ.

Jesure wẽjẽduti'que ni'i

(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38—19.16)

15 Cũ'marĩnũcũ Pascua bosenuũ nicã Judea di'ta wiogũ a'tiro weeseticũcũ niwĩ. Ni'cũ bu'iri da'reri wi'ipũ nigũrẽ masã na du'uwĩrõdutigũre du'uwĩrõcũcũ niwĩ. **16** Titare ni'cũ bu'iri da'reri wi'ipũ nigũ Barrabá wãmetigũ nicũ niwĩ. Nipe'tirã cũ ña'arõ wee'quere masicãrã niwã. **17** Pilato masã pãjãrã cũ tiropũ nerẽcã ï'agũ, narẽ sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Ni'irẽ yu'ũ du'uwĩrõcã ũasari? ¿Barrabãre du'uwĩrõsari, o Jesú na Cristo pisuno'gũ pe'ere du'uwĩrõsari? nicũ niwĩ.

18 Jesure masã ma'icã ï'arã, wiorã Jesure uocãrã niwã. Cũrẽ uorã, Pilatopũre wiacãrã niwã. Na tojo uosere Pilato masicũ niwĩ. Tojo weegũ Jesure du'uwĩrõsĩ'rĩgũ, tere sãrĩtiña'cũ niwĩ.

19 Pilato masãrẽ besewũaropũ dujicũ niwĩ. Cũ topũ dujicã, cũ nũmo a'tiro queti o'óco niwõ: “Cũ masũ bu'iri moogũrẽ mejẽcã weeticã'ña. Ñamipũ cũrẽ tojo wa'atjere wiobutiaro quẽ'easũ”, ni queti o'óco niwõ.

20 Pa'ia wiorã, tojo nicã judío masã bũcũrã masãrẽ a'tiro niduticãrã niwã:

—Barrabá pe'ere du'uwĩrõdutiya. Jesú pe'ere wẽjẽdutiya, nicãrã niwã.

21 Be'ro Pilato masãrẽ sãrĩtiña'nemocũ niwĩ:

—Ãrã pũarãrẽ ¿ni'ĩ pe'ere yu'ũ du'uwĩrõcã ũasari? nicũ niwĩ.

Na a'tiro yu'ticãrã niwã:

—Barrabãre du'uwĩrõña, nicãrã niwã.

22 Na tojo nicã tu'ogũ, Pilato nicũ niwĩ:

—To pūrīcārē Jesú na Cristo nigūrē ¿de'ro weegusari?

Nipe'tirā yu'ticārā niwā:

—Curusapu paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

23 Tojo nicā tū'ogu, Pilato nicu niwī:

—¿De'ro weegu tojo weebosari? Ā'rī ne cārō ña'arō weeticu niami, nicu niwī.

Cū tojo nimicā, masā pe'e caricūnemocārā niwā:

—Curusapu paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

24 Masā Pilato ucūserē tū'osī'rīticārā niwā. Tojo tū'oronojō o'orā, mejō pe'e cumuca wā'cōcārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, Pilato aco miitiduticu niwī. Te me'rā masā ī'orōpu omocoe, a'tiro nicu niwī:

—Ā'rī masū bu'iri moogūrē wējēcā, yu'u bu'iri moogūsa'a. Mūsā basu bu'iritirāsa'a, nicu niwī.

25 Cū tojo nicā tū'orā, masā nipe'tirā topu nirā yu'ticārā niwā:

—Cū wērise wapa ūsā pō'rā me'rā bu'iri cūorāti, nicārā niwā.

26 Tojo nicā tū'ogu, Pilato Barrabāre du'uwīrōcu niwī. Jesú pe'ere tārāduticu niwī. Be'ro curusapu surarare paabi'pe wējēduticu niwī.

27 Be'ro Pilato yarā surara cū ya wi'ipu Jesure miacārā niwā. Topu nipe'tirā surara nerēnu'cātjīrā, Jesure be'toanu'cācārā niwā. **28** Be'ro cū yaro su'tirote tuwee, su'tiro sō'arō wiorā sñarōnojōrē sāacārā niwā.

29 Cū dūpoapu ni'cā be'to pota me'rā wéeca be'tore peocārā niwā. Ni'cāgū tuacju wiorā cūocjūnojōrē Jesure diacjūcamocāpu o'ocārā niwā. Tojo weetoja, cū pu'topu ejaque'a, cūrē bujicā'cārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—E'catipeoya judío masā wiogure, ni bujicā'cārā niwā.

30 Tojo nicā apeye u'seco e'owa'recārā niwā. Cū tuacjūre tūawee, dūpoapu paamujācārā niwā. **31** Na tojo bujicā'ca be'ro cū sñarī su'tiro wiogu ya su'tirote tuweecārā niwā. Be'ro cū todūporo sñaca su'tirote sāacārā niwā tja. Tu'ajanu'cō, cūrē curusapu wējērā wa'arā miacārā niwā.

Jesure curusapu paabi'pe wējē'que ni'i

(*Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27*)

32 Na Jesure wējērā wa'arā miarī cura ni'cū masū Simó Cirene wāmetiri macācjūrē bocaejawā. Cūrē Jesú ya curusare wuadutiwā.

33 Tojo weewā'cārā, ni'cā bu'a Gólgota wāmetiropu ejawā. Gólgota nírō, “Masā boaweeca dūpoa” nírō weesa'a. **34** Topu pūrīse tu'oña'ticā'to nírā, Jesure vino sū'ese me'rā morē'quere tīawā. Jesú cārō sī'rīña'cūmí, sī'rīdu'ucā'wī.

35 Jesure curusapu paabi'peca be'ro surara cū ye su'tire nībocape wapata'a'cārārē ducawaawā. Na tojo weecā, dūporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū oja'que queoro wa'acaro niwū. A'tiro ojano'caro niwū Jesure wa'atjere: “Yé su'tire na basu nībocape, ducawaawā”, nicaro niwū.

36 Be'ro curusa docapu surara cūrē co'terā ejanujāwā. **37** Jesú dupoa bu'ipū ni'cā pji me'rā “A'te ye bu'iri cūrē wējē'e” nisere ojaō'owā. A'tiro ojanowū: “Ā'rī Jesú nimi. Cū judío masā wiogū nimi”, niwū.

38 Jesú me'rā āpērā quē'rā puarā yajari masā curusapu paabi'penū'cōno'wā. Ni'cū diacjū pe'e, apīrē cūpe pe'e nu'cōwā. **39** Jesú pu'to masā yu'ruarā, cūrē bujicā'rā dupoa yuremujāwā. **40** Cūrē a'tiro niwā:

—“Ō'acū wi'ire cō'agūti, i'tia nūmū be'rota tu'ajatojaguti”, nimiwū mu'u. Tojo ni'cu mu'u basuta yu'rūoya. Mu'u Ō'acū macū nīgū, curusapu wā'nagū dijatia, niwā.

41 Na weronojōta pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā judío masā bu'cūrā cūrē bujicā'wā. Na basu a'merī a'tiro ucūcārā niwā:

42—Āpērāmarīcārē yu'rūowī. Cū basu pe'e yu'rūomasītimi. “Israe curuacjārā wiogū ni'i”, niwī. To pūrīcārē curusapu wā'nagū dijatiato. Tojo weecā, marī cūrē ējōpeorāsa'a. **43** Cū “Ō'acūrē ējōpeo'o”, niwī. Ō'acū cūrē ma'īgū pūrīcā, cūrē yu'rūoato. Cū marīrē “Ō'acū macū ni'i”, nitojamiwība, ni bujicā'wā.

44 Yajari masā Jesú me'rā curusapu paabi'penū'cō'cārāputa bujicā'sājāwā.

Jesú wērī'que ni'i

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

45 Jesú curusapu wērīrī cura dajaritero nicā nipe'tiropū na'itī'a wa'awū. Téé űamica'a tres nicāpū na'itī'atūowū. **46** Jesú titata tres nicā uputu caricūwī. Cū arameo me'rā a'tiro niwī:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? niwī. A'tiro nīgū, tojo niwī: “Ō'acū, Ō'acū, ¿de'ro weegū yu'ure cō'awā'cāti?” niwī.

47 Āpērā ni'cārērā topū nirā tojo nisere tu'orā, a'tiro niwā:

—Ā'rī duporocjūpū Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Elíare pisugū weesami, niwā.

48 Tojo nicā, ni'cū topū nigū sojaro me'rā yosori si'tire miigū wa'awī. Be'ro vino pi'ase me'rā morē'quere yosowī. Yosotoja, ni'cāgū yucugūpu du'teō'o, Jesure sī'rīato nīgū sīomorōwī. **49** Cū tojo weecā, āpērā pe'e a'tiro niwā:

—Weetigūta. Ī'anirā marī yujupū. Elía yu'rūogū a'tigū a'tigusami cūrē.

50 Be'ro Jesú apaturi uputu caricūnemo, wērīa wa'awī. **51** Cū wērīrī cura a'tiro wa'acaro niwū. Ō'acū wi'ipū pa'ia sājāarōpū cā'mota'ayooca casero u'muarō pe'e tū'rūdijati, deco me'rā tū'rūyojacaro niwū. Tojo nicā di'ta narāsāwū. Ūtāperi nimi'que bata wa'awū. **52** Ūtā tutiri masārē yaa'que pāriā wa'acaro niwū. Tojo wa'acā, wērī'cārāputa Ō'acūrē ējōpeo'cārā masāwā. **53** Jesú cū masāca be'ro masāperipū ní'cārā wijawā. Wijaa, Jerusalé Ō'acūrē űbuepeori macāpū sājāawā. Narē pājārā i'acārā niwā.

54 Surara wioꝝ cū surara me'rá Jesure co'te'cārā di'ta narāsācā ī'arā, nipe'tise to wa'asere ī'arā, pūrō ucua wa'awā. A'tiro niwā:

—Diacjūta ā'rī Ō'acū macūta niapī, niwā.

55 Pājārā numia Jesure yoaropū ī'anu'cūwā. Na Galileapūta Jesure weetamurā sirutunū'cāwā. **56** Na wa'teropūre ā'rā niwā: María Magdalena, tojo nicā María Santiago, José paco, apego Zebedeo nūmo niwā.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

57 Na'ique'ari cura ni'cū José wāmetiꝝ peje cūoꝝ Arimatea wāmetiri macācjū etacū niwī. Cū quē'rā Jesure ējōpeocū niwī. **58** Pilato tiropū wa'a, Jesús ya upūre sērīcū niwī. Tojo weeꝝ Pilato surarare “Jesú ya upūre cūrē o'oya”, nicū niwī. **59** Be'ro José Jesús ya upūre miidijoo, su'tiro añurī, ū'irī marīrī casero me'rá omacū niwī. **60** Omatoja, ūtā tuti ma'ma tutipū sīosōrōcūuocū niwī. Ti tuti Joseré yaaboca tuti cū se'edutica tuti nicaro nimiwū. Be'ro ūtāgā pajicja me'rá ti tutire tuubi'acū niwī. Bi'atoja, wa'a wa'acū niwī. **61** Ti tuti pōtēorōpū María Magdalena, tojo nicā apego María ī'adujicārā niwā.

Surara Jesure yaa'caropū co'te'que ni'i

62 Ape nūmū, sauru ūsā soowūari nūmū nicā pa'ia wiorā, tojo nicā fariseo masā Pilato tiropū wa'acārā niwā. **63** Topū etarā, Pilatore a'tiro nicārā niwā:

—Wioꝝ, ūsā sō'onīcū catiꝝpū nisoosepijagū ní'quere wācū'u. Cū “I'tia nūmū yū'ch wérīca be'ro masāgūti”, niwī. **64** Tojo weeꝝ mū'ch yarā surarare cūrē yaa'caropū co'tedutiꝝ o'óya. I'tia nūmū añurō co'tedutiya. Tojo weeticā, cū bu'erā ñamipū cū ya upūre yajarā wa'abosama. Na yajāca be'ro masārē a'tiro nirāsama. “Wērī'cūpū nimigū, masā wa'acū niami”, nibosama. Na a'tiro nicāma, a'te todūporo nisooque nemorō ña'abutiarosa'a, nicārā niwā.

65 Tere tū'ogū, Pilato narē nicū niwī:

—Ā'rā nima surara. Narē miaña. Ti masāpe mejēcā wa'ari nírā, no'o mūsā pōtēorō co'tedutiya, nicū niwī.

66 Tojo weerā na surarare Jesure yaa'caropū co'tedutirā cūucārā niwā. Jesús bu'erā ti tutipū sājāaticā'to nírā ūtāgā na bi'acaga bu'i ni'cā da pi'ra ō'ocārā niwā. Na sājāacā, ī'amasīrāti nírā, tojo weecārā niwā.

Jesú cū masā'que ni'i

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

28 1 Sauru ūsā soowūari nūmū be'ro soorinūmū nicā, ñamiacā ña'cūrō bo'restedijatiri cura María Magdalena, apego María

me'rã Jesure yaa'caropu ï'arã wa'acãrã niwã. **2** Wãcũña marĩrõ di'ta uputu narãsãcaro niwũ. Tojo wa'lari cura ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu u'musecjũ dijaticu niwĩ. Cũ Jesure yaa'caropu etagu, na bi'aca ãtãgãrẽ pãocu niwĩ. Pãotoja, tiga bu'ipu dujicu niwĩ. **3** Cũ buro ya'baro weronojõ asistecu niwĩ. Cũ yaro su'tiro uputu buticaro niwũ. **4** Surara cũrẽ ï'arã, uputu ui narãsã, wẽrĩ'cãrã weronojõ buruque'acãrã niwã.

5 Õ'acũrẽ wereco'tegu sõ'onícãrã numiarẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'ure uiticã'ña. Yũ'u masĩ'i, musã Jesú na curusapu paabi'pe wẽjẽ'cure a'marã wee'e. **6** A'tore marĩmi. Cũ ní'caronojõta masãtojami. Cũrẽ cũu'carore ï'arã a'tia, ni pijisãjãacu niwĩ. **7** Narẽ ï'otoja, “Cũ bu'erãrẽ sojaro me'rã wererã wa'aya. A'tiro ni wereya narẽ: ‘Wẽrĩ'cupu nimigũ, masãtojacu niami. Galileapu musã duporo wa'ayugusami. Topu cũrẽ ï'arãsa'a', ni wereya. A'tere musãrẽ weregu a'tiapu”, nicu niwĩ Õ'acũrẽ wereco'tegu.

8 Cũ tojo nicã tu'orã, numia Jesure yaa'caropu ní'cãrã maata wa'a wa'acãrã niwã. Uimirã, e'catise me'rã wa'acãrã niwã. Jesú bu'erã ní'cãrãrẽ quetiwererã wa'arã omawã'cãcãrã niwã.

9 Na topu wa'lari cura Jesú narẽ bajua, añuduticu niwĩ. Tojo weecã, cũ pu'to wa'a ejaque'a, du'pocãrĩpu ñe'e, ãjõpeocãrã niwã. **10** Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'ure uiticã'ña. Yũ'u bu'erãrẽ Galileapu wa'adutirã wa'aya. Topu yũ'ure ï'arãsama, nicu niwĩ.

Surara na ï'a'quere ãpẽrãrẽ were'que ni'i

11 Numia Jesú bu'erãrẽ wererã wa'lari cura ni'cãrãrã surara Jesure yaa'caropu co'te'cãrã macãpu pi'acãrã niwã. Pa'ia wiorãrẽ nipe'tise topu wa'a'quere werecãrã niwã. **12** Na tojo nicã tu'orã, pa'ia wiorã, judío masã bucãrã me'rã nerẽcãrã niwã. Na “¿De'ro weerõati?” ni apocãrã niwã. Na ni'cãrõnojõ wãcũ, a'tiro weecãrã niwã. Masãrẽ nisooato nĩrã surarare pajiro niyeru wapayecãrã niwã. **13** A'tiro nicãrã niwã:

—A'tiro niña masãrẽ: “Ñamipu ãsã cá'rica be'ro Jesú bu'erã ejacãrã niama. Eja, cũ ya upure yajawã'cãcãrã niama”, niña, nicãrã niwã surarare. **14** Apeye quẽ'rãrẽ ninemocãrã niwã:

—Pilato Judea di'ta wioqu a'tere masĩcã, ãsã “Diacjũta tojo wa'acaro niapu”, nitamurãti. ãsã tojo nicã, musãrẽ su'risome. Musãrẽ bu'iri da'resome, nicãrã niwã.

15 Tojo nicã tu'orã, surara niyeru ñe'ecãrã niwã. Be'ro narẽ wereduti'caronojõta weecãrã niwã. Na tojo nise se'sa wa'acaro niwũ. A'tocateropu quẽ'rãrẽ judío masã surara na nisoo'quere ãjõpeo ucũdecotima yujupu.

Jesú cū wěĩ masáca be'ro cū bu'erārē “A'tiro weeya” ní'que ni'i
(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

16 Be'ro ũsã Jesú bu'erã once Galileapɸ wa'awɸ. Jesú cū wěĩse dɸporo ũrũgũpɸ ũsãrē wa'aduti'cɸpɸ wa'awɸ. **17** Topɸ Jesure ĩ'awũ. Cũrē ĩ'a ejaque'a, ějõpeowɸ. Tojo weemicã, ũsã ni'cãrērã “¿Cúta nitiba?” ni wãcũwũ. **18** Be'ro Jesú ũsã pɸ'topɸ a'ti, a'tiro niwĩ:

—Ō'acũ yɸ'ɸre wiogɸ sõrõtojami. Nipe'tiro ɸ'mɸse, a'ti di'tare dutimasĩ'i. **19** Tojo weerã nipe'tirocãrãpɸre yé quetire wererã wa'aya. Narē mɸsã weronojõ yɸ'ɸ bu'erã sãjãcã weeya. Narē wãmeyerã, yɸ'ɸ pacɸ, yɸ'ɸ, Espíritu Santu wãme me'rã wãmeyeya. **20** Nipe'tise yɸ'ɸ mɸsãrē duti'quere narē yɸ'ti bu'ecã weeya. Narē nipe'tise nɸmɸrĩ yɸ'ɸ mɸsãrē bu'e'quere wereya. A'tere masĩña. Nipe'tise nɸmɸrĩ mɸsã me'rã ninu'cũcũsa'a. Téé a'ti turi pe'ticãpɸ quěrã mɸsã me'rã ninu'cũcũsa'a, ni werewĩ Jesú.

Marco Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Judío masū Jerusaléjcū pua wāme cуocу niwī. Hebreo ye me'rā Juā nicārā niwā. Romano masā bujicā'se me'rāma Marco wāmeticу niwī.

Cū Jesucristore de'ro nicā ējōpeogу, ējōpeopī. Masīno'ña marī'i. Sō'onícatero Bernabé, Pablo ā'rīrēta Antioquíapу miacārā niwā. Cū Bernabé basucу nicу niwī. Titare cū quē'rā na ne waro masārē Jesucristo ye quetire bu'enū'cācā, narē weetamuco'tegу wa'acу niwī. Be'ro Pablоре, Bernabére Jerusalépu wa'agу, cō'atojaa wa'acу niwī. (Hch 13.5,13; 15.37-39) Tojo weecā, Pablo, Bernabé apaturi masārē bu'erā wa'abo'cārā na basu a'pepūrī ducawatia wa'acārā niwā. Be'ro Marco nemorō ējōpeotutua, Pablоре weetamucу niwī tja. Be'ro a'ti pūrīrē ojacу niwī.

A'ti pūrīrē Jesucristo catiri umuco cjasere apeye pūrī yu'ruro ojamu'tāca pūrī ni'i, nisama. A'ti pūrī apeye pūrī dūjaro yoa, pejeti ojano'o. Ti pūrī queoro nu'cāmujāti'quere Mateo weronojō ojano'ña marī'i. Masā no'o nirā ucūwaronojō ojano'caro niwā.

Marco judío masū nimigū, judío masā nitirā Cristore ējōpeorā pe'ere ojaгu weronojō ojarī.

A'ti pūrī Jesú cū ucū'quere uputu waro ucūwe'e. Cū weeseti'que pe'ere ucūyu'rnu'cā'a.

Juā masārē wāmeyeri masū bu'e'que ni'i

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

1 1 Jesucristo Ō'acū macū ye, añuse queti a'tiro nu'cācaro niwū.
2 Dūporocjūpu Isaía Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Ō'acū ucū'quere ojacу niwī. Cū Jesucristo a'ti turipу a'tiatjere a'tiro ojayucу niwī:

Yu'u mu'u ye quetire wereyuacjure mu'u dūporo o'óguti.

Cū mu'u wa'atji ma'arē apoyugusami.

Ma'a quē'rāyumu'tāgū weronojō masā wācūsere bujaweti ducayudutigusami.

3 Ni'cū yucу marīrō, masā marīrōpu a'tiro caricūnu'cūbajaque'atigusami:

“Marī wioгu a'tiatji ma'arē apoyuya.

Diaçjūca ma'a añurī ma'a quē'rārō weronojō weeyuya", ni ojacu niwī. Marī wioḡu a'tiati dūporo mūsā nisetisere apoyuya, mūsā wācūsere dūcayuya nīgū, tojo nicu niwī.

4 Tojo weegu Juā wāmeyeri masūta nicu niwī Isaia tojo nino'cu. Cū yucu marīrō, masā marīrōpū wāmeyecusiacu niwī. Cū masārē bu'égū, a'tiro nicu niwī:

—Mūsā ña'arō weesetisere bujaweti dūcayu, wāmeyeno'ña. Tojo weerā mūsā ña'arō wee'quere acobocono'rāsa'a, nicu niwī. **5** Pājārā ti di'ta Judeapū nirā, tojo nicā Jerusalécjārā cū bu'esere tū'orā wa'acārā niwā. Na ña'arō wee'quere wereyū'rūca be'ro Jordá wāmetiri maapu narē wāmeyecu niwī.

6 Cū ye su'ti cameyo poari me'rā weeno'que nicaro niwū. Cū ejerituri da wa'icu casero da nicaro niwū. Cū pajasecuorā na ba'asetise poreroare, nūcū cjase mumia yere ba'acu niwī. **7** Juā masārē a'tiro werecu niwī:

—Yū'ū be'ro apī yū'ū nemorō tutuagu a'tigusami. Cū añuyū'rūagu nimi. Yū'ū pe'e mejō nigū waro tū'oña'a. Cū ye sapature tuweemasītigū weronojō cūrē ne cārō ni'cārōwijimasītisa'a. **8** Yū'ū mūsārē aco me'rā wāmeye'e. Cū pūrīcā Espīritu Santu me'rā wāmeyegūsamī. Cū tojo wéégū, Espīritu Santu mūsāpūre dijatacā weegūsamī. Mūsā me'rā ninu'cūcūsami, nicu niwī Juā.

Juā Jesure wāmeye'que ni'i

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

9 Juā masārē wāmeyeri cura Jesú a'tiro weecu niwī. Nazare, Galilea di'ta nirī macāpū ní'cu wijawā'cā, Juā tiropū ejacu niwī. Juā cūrē Jordá wāmetiri maapu wāmeyecu niwī. **10** Cū ti maapu ní'cu majānū'cārī cura Jesú ū'mūse pārīcā ī'acu niwī. Espīritu Santu ni'cū buja weronojō bajugu cūpūre dijatacu niwī. **11** Tojo wa'ari cura ni'cū ū'mūsepū a'tiro ucūdijocu niwī:

—Mū'ū yū'ū macū ūpūtu ma'īgū ni'i. Mū'ū me'rā pūrō e'cati'i, nidijocu niwī Ō'acū.

Jesure wātī Ō'acūrē yū'rūnū'cācā weesī'rīmi'que ni'i

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

12 Jesure wāmeyeca be'ro maata Espīritu Santu yucu marīrō, masā marīrōpū cūrē wa'aduticu niwī. **13** Jesú topūre cuarenta nūmūrī nicu niwī. Wa'icūrā uamarā wa'teropū nicu niwī.

Wātī Jesure cū pacūre yū'rūnū'cādutigu niquesācu nimiwī. Be'ro ū'mūsecjārā Ō'acūrē wereco'terā Jesure co'terā dijatacārā niwā.

Jesú ne waro Galileapū masārē bu'enū'cā'que ni'i

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

14 Be'ro Herode Juā masārē wāmeyeri masārē bu'iri da'reri wi'ipū sōrōduticu niwī. Titare Jesú Galilea di'tapū añuse queti Ō'acū yere, cū wioḡu nimi nisere bu'egu wa'acu niwī. **15** A'tiro nicu niwī:

—Ni'cārōacārē musā toduporopu yoacā co'te'cu etatojami. Cū cārōacā be'ro wioḡu sājāḡūsami. Tojo weerā musā ña'arō weesetisere bujaweti, du'uya. Musā wācūsere ducayuya. Ō'acū masārē yu'ruogusami nisere ējōpeoya, ni bu'ecu niwī.

Jesú ba'paritirā wa'i wējērī masārē piji'que ni'i

(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

16 Be'ro Jesú Galilea wāmetiri ditara sumutopu sijabaque'acu niwī. Topu wa'agu, Simórē, apī cū acabiji Andrére bocaeparu. Na wa'i wējērī masā nicārā niwā. Ditarapu na wejecure doqueñorā weecārā niwā. **17** Na tojo weecā ī'agū, Jesú nicu niwī:

—Te'a yu'cu me'rā. Musā ni'cārōacārē wa'i wējērī masā ni'i. Be'rore majā wa'i wējērā weronojō masārē yé quetire wererāsa'a. Tojo werēcā, pājārā ējōpeorāsama, nicu niwī.

18 Cū tojo nicā tu'orā, maata na ye wejecupagure totá du'ucūu, Jesú me'rā wa'acārā niwā.

19 Cārō yu'rua, puarā Zebedeo pō'rārē Santiago, cū acabiji Juārē ī'acu niwī tja. Na yucusupu wejecupagure dero aposñacārā niwā. **20** Narē ī'agūta, Jesú na quē'rārē tja pijicu niwī. Cū tojo nicā tu'orā, na pacu Zebedeore, cūrē da'racō'terārē cō'awā'cācārā niwā. Cō'awā'cā, Jesú me'rā wa'acārā niwā.

Jesú wātī sājāno'cure cō'awīrō'que ni'i

(Lc 4.31-37)

21 Be'ro Capernau wāmetiri macāpu etacārā niwā. Saurure judío masā soowuari numu nicā Jesú na nerēwuari wi'ipu sājāacu niwī. Sājāa, masā ti wi'ipu nirārē bu'enū'cācu niwī. **22** Cū Moisé oja'quere bu'eri masā weronojō bu'eticu niwī. Dutisere cuogu weronojō narē bu'ecu niwī. Tojo weerā masā cū bu'esere tu'omarīa wa'acārā niwā. **23** Ti wi'i na nerērī wi'ipu ni'cū masū wātī sājāno'cu nicu niwī. Cū a'tiro caricūcu niwī:

24—Mu'cu Jesú Nazarecū, ūsārē cariboticā'ña. ¿Ūsārē bu'iri da're bajuriogu a'tigu weeti? Mu'urē ī'amasī'i. Ō'acū o'ó'cu ña'ase moogū, añubutiagu ni'i, nicu niwī.

25 Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú wātī masūpūre nigūrē tu'tigu, a'tiro nicu niwī:

—Di'tamarīaña. Cūpūre nigū wijaaya, nicu niwī.

26 Cū tojo nicā, wātī cūpūre nigū masūrē buruque'a narāsācā weecu niwī. Ūputu waro caricū, wātī cūpūre ní'cu wijaacu niwī. **27** Nipe'tirā ti wi'ipu nirā ī'amarīacārā niwā. Na basu a'merī sērītiña'mujācārā niwā:

—¿Ñe'enojō niti a'te tojo wa'ase? ¿Ma'ma bu'ese niti? Ā'rī masū wātīapūreta cō'awīrōmasisere cudojami. Na cū cō'awīrōcā, wijaama, nicārā niwā.

28 Cũ tojo wéeca be'ro yoaticāta Jesú ye quetire Galilea di'tacjārã tũ'ose'sape'tia wa'acārã niwã.

Jesú Simó Pedro mañecōrē yũ'rũo'que ni'i
(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

29 Jesú na nerēwũari wi'lipũ wijáaca be'ro Simó, André me'rã na ya wi'lipũ wa'acũ niwĩ. Tojo nicã Santiago, Juã wa'acārã niwã. **30** Topũ Simó mañecō ujaque dutitigo cãjĩco niwõ. Jesure maata “Co dutitigo weeamo”, ni werecārã niwã. **31** Tojo nicã tũ'ogũ, Jesú co tiropũ sãjãacũ niwĩ. Core omocãpũ ñe'e wejewã'cõdũpocũ niwĩ. Cũ tojo weeri curata ujaque surupe'tia wa'acaro niwũ. Be'ro maata narē ba'ase ecaco niwõ.

Jesú pãjārã masã dutitirãrē yũ'rũo'que ni'i
(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

32 Mujĩpũ sãjãca be'ro ñamipũ masã Jesú tiropũ nipe'tirã dutitirãrē miacārã niwã. Wãtia sãjãno'cārã quē'rãrē miacārã niwã. **33** Nipe'tirã ti macãcãrã Jesú cũ nirĩ wi'i sope pũ'topũ nerēcārã niwã. **34** Nipe'tirã no'o nise duti cũorãrē yũ'rũope'ocã'cũ niwĩ. Pãjārã wãtia sãjãno'cãrãrē cõ'awĩrõcũ niwĩ. Wãtia Jesú cũ Õ'acũ macũ nisere masĩcārã niwã. Tojo weegũ narē ne cã'rõ ucũdutiticũ niwĩ. Tojo nirõ me'rã ucũticãrã niwã.

Jesú Galilea di'tapũ cũ ye quetire werecusia'que ni'i
(Lc 4.42-44)

35 Ape nũmũ bo'rease dũporo Jesú wã'cã, macã sumuto masã marĩrõpũ cũ pacũre ñubuegũ wa'acũ niwĩ. **36** Be'ro Simó, ãpērã cũ me'rãcãrã me'rã Jesure a'marã wa'acārã niwã. **37** Cũrē bocarã, a'tiro ni werecārã niwã:

—Nipe'tirã mũ'ũrē a'marã weema.

38 Cũ narē yũ'ticũ niwĩ:

—Te'a apero pũ'toacã nise macãrĩpũ. Topũ quē'rãrē yé quetire weregũ wa'aguti. A'tere weegũta yũ'ũ a'ti nucũcãpũ a'ti'cũ ni'i, nicũ niwĩ.

39 Tojo weegũ Jesú nipe'tiro Galilea na nerēwũase wi'seripũ bu'ecusiabi'acũ niwĩ. Tojo nicã wãtiarē cõ'awĩrõmũjãcũ niwĩ.

Jesú cãmi boagũre yũ'rũo'que ni'i
(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

40 Jesú Galileapũ nirĩ cura ni'cũ masũ cãmi boagũ Jesú tiro wa'acũ niwĩ. Cũ tiro ejaagũ ejaque'a, a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ dutire yũ'rũogũ ni'i. Yũ'ũre yũ'rũoya, nicũ niwĩ.

41 Jesú cũrē pajaña'gũ, cũrē yũ'rũogũ da'raña'a, a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'ũrē yũ'rũoguti. Cãmi marĩgũ tojayá, nicũ niwĩ.

42 Cũ tojo nirĩ curata cũ cãmi nimi'que yatipe'tia wa'acaro niwũ. Cũ a'ti upu tojacu niwĩ. 43 Be'ro Jesú cũrẽ we'eritigu, tutuaro me'rã “A'tiro weeya”, nicu nimiwĩ.

44—Ne ãpẽrãrẽ wereticã'ña. Diacjũta pa'li tiropu mũ'u ye cãmi yati'quere i'ogũ wa'aya. Cũ mũ'ũrẽ mũ'u cũmi boasere “Pe'tia wa'a'a”, nigũsami. Cũ tojo nĩca be'ro Moisé cũ ñubuepeoduti'quere o'oya. Mũ'u tojo weecã, nipe'tirã mũ'u cũmi yatino'quere masĩrãsama. Be'ro na me'rã nisetigusa'a tja, nicu niwĩ.

45 Cũ pe'e cũ weeduti'caronojõ weeticu niwĩ. Wa'a, nipe'tirãpũre cũrẽ wa'a'quere werecusiacu niwĩ. Tojo weegu Jesú masã i'orõ macãrĩpũre sãjãamasĩticu niwĩ. Te macãrĩ sumuto, masã marĩrõpu sijacu niwĩ. Cũ tojo weemicã, nipe'tirocjãrã masã a'ti, cũrẽ i'acusiãcãrã niwã.

Jesú sijamasĩtigũre yũ'ruo'que ni'i

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

2 1 Pejeti nũmũrĩ cãmi boagũre yũ'ruo'ca be'ro Jesú apaturi Capernaupu wa'acu niwĩ tja. Cũ topu nicã, ti macãcjãrã wi'ipũ nimi nise quetire tũ'ocãrã niwã. 2 Tojo weerã maata masã pãjãrã Jesú nirĩ wi'ipũ nerẽcãrã niwã. Ti wi'ire mu'muyũ'ruãcãrã niwã. Mejãrõta soperũ quẽ'rãrẽ mu'muyũ'ruãcãrã niwã. Ne sãjãata basioticarõ niwũ. Narẽ cũ ye bu'esere werecu niwĩ. 3 Tojo weeri cura Jesú tiro ni'cũ sijamasĩtigũre ba'paritirã mũ'na wũawã'cãcãrã niwã. 4 Na masã pãjãrã nise bu'iri Jesú pu'toacãpu ejamasĩticãrã niwã. Tojo weerã wi'i bu'ipũ mũjãa, Jesú nirõ bu'ipũ ni'cã pe seewecãrã niwã. Ti pepũ cũ sijamasĩtigũre cũ cũñarõ me'rã du'udijocãrã niwã. 5 Jesú na ɸpũtũ ẽjõpeocã i'agũ, dutitigũre nicu niwĩ:

—Mũ'u ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a, nicu niwĩ.

6 Cũ tojo nicã tũ'orã, topu dujirã Moisé oja'quere bu'eri masã a'tiro wãcũcãrã niwã: 7 “Ã'rĩ tojo ucũticã'rõ'na'a. Tojo nĩgũ, Õ'acũrẽ ña'arõ ucũgũ weemi. ¿Cũ ‘Õ'acũ weronojõ tutuagu ni'i, ni wãcũsari? Õ'acũ ni'cũta ña'arõ wee'quere acobojomasĩmi. Ã'rĩ marĩ weronojõ upũtigũ masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩtisami”, ni wãcũcãrã niwã. 8 Jesú cũ basu na wãcũsere i'amasĩgũ, a'tiro nicu niwĩ narẽ:

—¿De'ro weerã mũsã yũ'ũre ña'arõ mejẽcã wãcũti? 9 ¿De'ro nise pe'e diasatibutiati? ¿“Mũ'u ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a” o “Wã'cãñũ'cãña, mũ'u cũñã'caro me'rã sijawã'cãña” nise pe'e diasaweti? “Mũ'u ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a” nicã i'atimigũ, ẽjõpeoya marĩ'i. “Wã'cãñũ'cã sijawã'cãña” nicã pe'ema, cũ sijasere i'atojagupũ “Diacjũta ni'i”, ni ẽjõpeono'o. 10 Tojo weegu yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ yũ'u tutuasere i'ogũ, ã'rĩ sijamasĩtigũre yũ'ruogũti. Te me'rã mũsã yũ'u masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩsere masĩrãsa'a, nicu niwĩ.

Be'ro sijamasĩtigũre a'tiro nicu niwĩ:

11 —Mũ'u pe'ema a'tiro nigũti. Wã'cãnu'cãña. Mũ'u cũña'carore miwua, mũ'u ya wi'ipu tojaagusa'a, nicu niwĩ.

12 Cũ tojo nirĩ curata sijamasĩtigũ wã'cãnu'cãcu niwĩ. Wã'cãnu'cã, cũ cũña'carore miwua, masã nipe'tirã ï'orõpu wa'a wa'acu niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã ï'amarĩarã, a'tiro nicãrã niwã:

—Marĩ pacu Ô'acũ tutuayu'ruami. Ne ni'cãti ãsã a'tiro weesere ï'atirã nicãti, nicãrã niwã.

Jesú Levire piji'que ni'i

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

13 Jesú sijamasĩtigũre yu'ruõca be'ro apaturi Galilea ditara sumutorũ wa'acu niwĩ tja. Nipe'tirã masã cũ tiropũ néréca be'ro narẽ bu'ecu niwĩ.

14 Ti ditarapu wa'agu, Leví, Alfeo macũrẽ ï'abocacu niwĩ. Cũ romano wioğũre niyeru wapaseebosari masũ nicu niwĩ. Tojo weegu cũ da'rari tucũpu dujicu niwĩ. Jesú cũrẽ ï'agũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Te'a yu'u me'rã.

Tojo weegu Leví wã'cãnu'cã, cũ me'rã wa'acu niwĩ.

15 Be'ro Jesú Leví ya wi'ipu ba'agu wa'acu niwĩ. Topũ pãjãrã wapaseeri masã, tojo nicã “Ña'arã nima” nino'rãnojõ nicãrã niwã. Pãjãrã waro nãnojõ Jesure sirutucãrã niwã. Tojo weerã na Jesú tiro cũ bu'erã me'rã dujicãrã niwã. **16** Na tojo weecã ï'arã, Moisé oja'quere bu'eri masã, ãpẽrã fariseo masã Jesú na pãjãrã me'rã ba'acã ï'arã, cũ bu'erãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro weegu mũsã bu'egu wapaseeri masã me'rã, ña'arõ weeri masã me'rã sĩ'rĩ, ba'ati? nicãrã niwã.

17 Jesú na tojo nicã tu'ogũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Duti moorã ocoyeri masũrẽ a'matisama. Dutitirã pũrĩcã ocoyegũre a'masama. “Añurã ni'i” nirãrẽ a'magũ a'titiwũ. “Ña'arã ni'i” nirã pe'ere yu'ruogũ a'tiwũ, nicu niwĩ.

“Mũ'u bu'erã ¿de'ro weerã be'tiweti?” Jesure ní'que ni'i

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

18 Ni'cã nũmu Juã masãrẽ wãmeyeri masũ bu'esere siruturi masã, tojo nicã fariseo masã Ô'acũrẽ ãjõpeorã, be'ticãrã niwã. Na tojo be'tiri cura ni'cãrãrã Jesú tiro wa'a, cũrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Juã masãrẽ wãmeyeri masũ bu'esere siruturã, tojo nicã fariseo masã bu'esere siruturã Ô'acũrẽ ãjõpeorã, be'tima. ¿De'ro weerã mũ'u bu'erã pe'e be'tiweti? nicãrã niwã.

19 Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—¿De'ro weeacjũ omocã du'tegu na me'rã ní'gũ, cũ pijio'cãrãrẽ bujaweti, be'tidutibosari? **20** Be'ro cũrẽ ãpẽrã aperopũ miãca be'ro pũrĩcãrẽ bujaweti, be'tirãsama. Jesú, yu'u na me'rã ni'i yujupũ; yu'u na me'rã niticã pũrĩcãrẽ be'tirãsama ní'gũ, tojo nicu niwĩ.

21 Apeyere queose me'rã narẽ werenemocu niwĩ. Tojo nígũ, ma'ma cũ bu'ese me'rã toduporopu na weeseti'que a'mesu'amasítisa'a, nigũ weecu niwĩ.

—Mejãrõ su'tiro ma'ma casero, coeya marĩrĩ casero me'rã sereõ'ota basiowe'e. Tojo weecãma, ma'ma casero coecã, wejedu'osa'a. Mejãrõ su'tiro pe'ere wejetũ'rẽsa'a. Nemorõ pajiri pe tũ'rũnemos'a. **22** Tojota wa'asa'a marĩ ma'ma vino mejã ajuro wa'icũrã casero me'rã wéeca ajuropu poseyecã. Pã'mũyũ'rũ, ti ajuro tũ'rũ, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo wa'acã, vino bajudutia wa'asa'a. Ti ajuro quẽ'rã cõ'a wa'asa'a. Tojo weerã ma'ma vinorẽ ma'ma ajuropu poseyeno'o, nicu niwĩ Jesú. Duporopu weeseti'que me'rã Jesú cũ ni'cãrõacã ma'ma bu'ese morẽta basiowe'e nígũ, tojo nicu niwĩ.

Sauru nicã Jesú bu'erã trigore tũ'rẽ'que ni'i

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

23 Ni'cã nũmu judío masã na soowuari nũmu nicã, Jesú cũ bu'erã me'rã trigo wesepu yũ'ruacu niwĩ. Cũ bu'erã ti wesepu yũ'ruarã, trigore tũ'rẽ ba'acãrã niwã. (Moisé cũ duti'caronojõta na tojo weese yajase mejẽta nicaro niwũ.) **24** Tojo weecã, fariseo masã ì'acãrã niwã. Tojo weerã Jesure nicãrã niwã:

—Ì'aña. ¿De'ro weerã marĩ soowuari nũmũrẽ da'radutitimicã, mũ'u bu'erã tojo weeti? nicãrã niwã.

25 Jesú narẽ yũ'ticu niwĩ:

—Mũsã duporocjũ wioyu Davi cũ me'rãcjãrã ujaboarã wee'quere bu'etojarã. **26** Davi Abiatar cũ pa'ia wioyu nirĩ cura Ô'acũ wi'ipũ sãjãa, pã “Ô'acũ ye ni'i” ni'quere ba'acu niwĩ. Cũ me'rãcjãrã quẽ'rãrẽ dũcawaacu niwĩ. Te marĩrẽ dutise a'tiro ni'i. Pa'ia dia'cũrẽ te pã ba'ata basiomicaro niwũ. Yũ'u bu'erã tere ba'arã, yũ'runu'cãrã mejẽta weema nígũ, tojo nicu niwĩ.

27 Jesú yũ'tinemocu niwĩ tja:

—Marĩ ye niatjere Ô'acũ marĩ soowuari nũmũrẽ cũucu niwĩ. Ti nũmu mejẽta marĩrẽ dutimasĩ'i. **28** Tojo weegu yũ'u Ô'acũ macũ masũ weronojõ upũtigu soowuari nũmu dutise nemorõ dutimasĩ'i, nicu niwĩ Jesú.

Jesú omocã bu'awia'cure yũ'ruo'que ni'i

(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

3 **1** Jesú apaturi cũ weewuaronojõpũma judío masã na nerẽrĩ wi'ipũ sãjãacu niwĩ. Topu ni'cũ omocã bu'awia'cu nicu niwĩ. **2** Æpẽrã ¿marĩ soowuari nũmũrẽ cãrẽ yũ'ruogũsari? nĩrã, Jesure ì'aco'tecãrã niwã. Jesú yũ'ruocã, weresãta basiorosa'a nĩrã, tojo ì'acãrã niwã. **3** Be'ro Jesú omocã bu'awiagũre nicu niwĩ:

—A'tia, ã'rã nipe'tirã decopu ejanu'cãña. **4** Tu'ajanu'cõ, to nĩrã Æpẽrãrẽ nicu niwĩ:

—¿Marí soowuari n̄m̄m̄ nicā añusere weerouati o ña'ase pe'ere uati? ¿Yu'rhuosere uati o wējēcō'ase pe'ere uati? nicu niwī. Na nipe'tirā di'tamaripe'tia wa'acārā niwā. **5** Na yu'titicā i'agū, ua wa'acu niwī. Na tu'osī'rīticā, bujawetise me'rā omocā bu'awiagure nicu niwī:

—Mu'ch omocārē síoña, nicu niwī. Cū tojo nicā, omocārē síoꝝu niwī. Síoꝝo, cū omocārē yu'rhuono'cuꝝu tojacu niwī. **6** Be'ro fariseo masā uawija wa'acārā niwā. Na Herode ya curuacjārā me'rā “¿De'ro wee marí Jesure wējērāsari?” ni wācūwā'cācārā niwā.

Ditara sumutopu pājārā masā nerē'que ni'i

7 Jesú na nerēwuari wi'ip̄u ní'cu cū bu'erā me'rā ditara sumutopu wa'acu niwī. Pājārā Galilea di'tacjārā cūrē sirutu'wā'cācārā niwā. **8** Cū peje añuse weecā tu'orā, pājārā masā cū tiropu wa'acārā niwā. Judea di'tacjārā, Jerusalécjārā, Idumea di'tacjārā, Jordá wāmetiri maa mujīpū mujātiro pe'ecjārā, Tiro, Sidó wāmetise macāricjārā na quē'rā Jesure i'arā wa'acārā niwā. **9** Na pājārā nicā i'agū, Jesú cū bu'erārē ni'cāwū yucꝝu ꝝoyuduticu niwī. Cūrē masā tuuti'abosama níꝝū, tojo weeduticu niwī. **10** Cū pājārārē yu'rhuocu niwī. Tojo weerā nipe'tirā dutitirā cūrē ñe'eña'si'rīrā, cū tiropu dia'cū tuuwā'cācārā niwā. Cūrē ñe'ese me'rā yu'rurāsa'a ni wācūrā, tojo weecārā niwā. **11** Wātīa sājāno'cārā Jesure i'arā, cū pu'to ejaque'amujācārā niwā. Ejaque'arā, a'tiro ni caricūcārā niwā:

—Mu'ch Ō'acū macū ni'i, nicārā niwā.

12 Jesú pe'e narē ne ucūdutiticu niwī. Cū Ō'acū macū nisere werebajurērī níꝝū, tojo weecu niwī.

Jesú cū bu'erārē bese'que ni'i

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

13 Be'ro Jesú ūrūꝝūꝝu mujāꝝu niwī. Topu cū besesī'rīrārē beseacju pijiocu niwī. **14** Na cū tiropu ejacā, cū me'rā wa'ajā warore doce ūm̄narē besecu niwī. Narē cū ye quetire weredutio'ocu niwī. **15** Wātīarē cō'awīrōsere o'ocu niwī. **16** Na a'ticūrā nicārā niwā: Simó, cūrēta Jesú pe'e Pedro wāme ō'ocu niwī. **17** Santiago, tojo nicā cū acabiji Juā na Zebedeo pō'rā nicārā niwā. Narē Boanerges wāme ō'ocu niwī. Tojo níꝝū, na i'oduarā niyucā, “Bupo Pō'rā” níꝝū weecu niwī. **18** Āpērā André, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Santiago Alfeo macū nicārā niwā. Tojo nicā Tadeo, Simó celote curuacjū nicārā niwā. **19** Apī Juda Iscariote be'ropu Jesure i'atu'tirārē o'acju nicu niwī.

Jesure “Wātī tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōmi” ni ucja'que ni'i

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

Be'ro Jesú cū bu'erā me'rā ni'cā wi'ip̄u sājāꝝu niwī. **20** Topure tja pājārā masā nerēcārā niwā. Tojo weerā ti wi'i mu'mucā, Jesú cū bu'erā

me'rá ba'ata basioticaro niwã. **21** Tojo wa'asere Jesú acawererã tu'ocãrã niwã. Cũrẽ maatia wa'asami nírã, pijirã wa'acãrã niwã.

22 Æpẽrã masã Jerusalẽpũ a'ti'cãrã Moisé oja'quere bu'eri masã a'tiro nicãrã niwã:

— Ærĩ Beelzebú wãtĩa wioḡũ sãjãno'cũ nimi. Cũ tutuaro me'rá wãtĩarẽ cõ'awĩrõmi, nicãrã niwã.

23 Na tojo nicã tu'ogũ, Jesú narẽ pijio, queose me'rá werecu niwĩ:

— Wãtĩ cũ basu cõ'awĩrõmasĩtisami. **24** Ni'cã curuacjãrã dũcawatirã, na basu a'mequẽrã masãpe'tia wa'asama. **25** Ni'cã wi'icjãrã dũcawatirã, na quẽ'rã pe'tia wa'asama. **26** Wãtĩ cũ yarã me'rá dũcawatigũ, cũ quẽ'rã ninu'cũtisami. Te me'rá yapatidija wa'asami.

27 »Ni'cũ tutuagũ ya wi'ipũre cũrẽ dũ'tecũutimigũ, cũ yere yajamasĩtisami. Dũ'tecũũca be'ropũ yajamasĩsami, nicũ niwĩ. Jesú, yũ'ũ wãtĩ yũ'rũoro tutuagũ ni'i nĩgũ, tojo nicũ niwĩ.

28 Be'ro ninemocu niwĩ:

— Diacjũta mũsãrẽ weregũti. Õ'acũ nipe'tise masã ña'arõ weesere, ña'arõ ucũsere acobojoḡũsami. **29** Espĩritu Santure ña'arõ ucũcã pe'ema, ne acobojojisami. Tojota acobojojiyũ'rũocũsami. Bu'iritinu'cũḡũsami, nicũ niwĩ.

30 A'tere na “Wãtĩrẽ cũomi” nise bu'iri tojo nicũ niwĩ.

Jesú paco, tojo nicã cũ acabijirã na cũrẽ a'ma'que ni'i

(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

31 Cũ tojo nirĩ cura Jesú paco, cũ acabijirã etacãrã niwã. Na sope pũ'topũ ejanũ'cã, Jesure pijidutisõrõcãrã niwã. **32** Jesú pũ'to dujirã cũrẽ nicãrã niwã:

— Mũ'ũ paco, mũ'ũ acabijirã sope pũ'to mũ'ũrẽ a'marã weepãrã, nicãrã niwã.

33 Cũ narẽ nicũ niwĩ:

— ¿Noanojõ nisari yũ'ũ paco, yũ'ũ acabijirã? nicũ niwĩ.

34 Cũ sumuto dujirãrẽ ï'a, narẽ nicũ niwĩ:

— Ærã pe'e yũ'ũ paco, yũ'ũ acabijirã weronojõ nima. **35** A'tiro ni'i. No'lo Õ'acũ uaro weerãnojõ náta yũ'ũ acabiji, yũ'ũ acabijo, yũ'ũ paco weronojõ nima, ni ucũcũ niwĩ.

Jesú oteri masũ ye quetire queose me'rá were'que ni'i

(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

4 **1** Apaturi Jesú ditara sumutopũ bu'ecu niwĩ. Pãjãrã masã cũ pũ'topũ nerẽcãrã niwã. Na pãjãrã niyũ'rũcã ï'agũ, Jesú yucũsupũ mũjãsjãa, ejanujãcũ niwĩ. Masã pe'e nucũporopũ tojacãrã niwã. **2** Be'ro narẽ peje queose me'rá bu'ecu niwĩ. Narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

3 — Ni'cũ masũ cũ ya wesepũ otegũ wa'asami. **4** Cũ otegũ wẽestewã'cãcã, ma'apũ apeye otese cape doqueque'asa'a. Mirĩcũa a'ti,

te perire ñ'aboca, ba'ape'ocã'sama. **5** Apeye ùtãpaga cã'rõacã di'ta curo bu'ipũ doqueque'asa'a. Te di'ta cã'rõacã niyucã, asibusu maata marã, pĩ'rĩsa'a. **6** Be'ro mujĩpũ asimujãtĩri cura di'ta boposãjãyũ'rua wa'asa'a. Tojo weero nũ'cõrĩ cnoti'caro nitjãrõ, maata ñaidija wa'asa'a. **7** Apeye otese cape pota wa'teropũ burũque'asa'a. Pota pe'e tere pĩ'rĩyũ'rua, wējẽcã'sa'a. Tojo weero ne dũcatitimirõ, boadija wa'asa'a. **8** Apeye otese cape di'ta añurõpũ burũque'asa'a. Te pĩ'rĩ, bũcũamujã, peje dũcatisa'a. Ni'cã ño treinta peri dũcatisa'a. Ape ño sesenta peri dũcatisa'a. Ape ño cien peri dũcatisa'a.

9 Be'ro narẽ nicũ niwĩ:

—O'meperi curoãnojõ a'tere añurõ tũ'oya, nicũ niwĩ.

Jesure cũ bu'erã “¿De'ro weegu queose me'rã bu'eti?” ní'que ni'i

(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

10 Be'ro Jesú cũ bu'erã doce, tojo nicã ãpẽrã cũ pu'to nirã me'rã se'saro tojaque'acũ niwĩ. Cũrẽ a'tiro sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeati sõ'onĩ'que mũ'ũ queose me'rã bu'e'que? ni sãrĩtiña'cãrã niwã.

11 Cũ narẽ nicũ niwĩ:

—Õ'acũ mũsãrẽ ãpẽrã todũporopũ masĩña marĩmi'quere cũ wiogu nisere masĩcã weemi. Yũ'ũre ãjõpeotirãma queose me'rã wereno'o.

12 Tojo weerã yũ'ũ weesere ñ'amirã, ñ'amasísome. Yé cjasere tũ'omirã, tũ'omasĩtirã tojarãsama. Na ña'arõ wee'quere du'u dũcayutitjãrã, acoboJose sãrĩsome, nicũ niwĩ Jesú.

Jesú cũ queose o'o'quere “A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e” ni were'que ni'i

(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

13 Apeye narẽ ninemocũ niwĩ:

—¿Mũsã yũ'ũ queose o'o'quere tũ'oweti? To pũricãrẽ a'tere tũ'otirã, ¿de'ro wee apeyepũre tũ'obosau? **14** Otese capere otegu, yé quetire weregu weronjõ nisami. **15** Masã ãpẽrã ma'apũ otese cape burũque'a'que weronjõ nisama. Na, yé quetire tũ'osama. Be'ro wãtĩ a'ti, na tũ'omi'quere ã'mape'ocã'sami. **16** ãpẽrã ùtãpaga wa'teropũ doqueque'a'que peri weronjõ nisama. Yé quetire añurõ e'catise me'rã tũ'osama. **17** Na tojo tũ'omirã, nũ'cõrĩ marĩrã weronjõ nisama. Narẽ mejẽcã wa'acã, o ãpẽrã te quetire ãjõpeose bu'iri narẽ tu'ticã, maata ãjõpeodu'ucã'sama. **18** ãpẽrã otese cape pota wa'tero doqueque'a'que weronjõ nisama. Yé quetire tũ'oma, tũ'orã pe'e. **19** A'ti mũũco cjase pe'ere wãcũyũ'ruoquejocã'sama. No'o de'ro nisere ñaripejayũ'ruasama. Na tojo niseticã, a'te narẽ dojorẽcã'sa'a. Na tũ'o'quere acobojo, dũca marĩrã weronjõ tojasama. **20** ãpẽrã pe'e yé quetire tũ'orã, añurõ ãjõpeosama. Na tojo weerã peje dũcatiro weronjõ nisama. Otese

cape di'ta añurō b̄ur̄que'a'que weronojō nisama. Āpērā treinta peri d̄ucati'caro weronojō nisama. Āpērā sesenta peri, āpērā cien peri d̄ucati'caro weronojō nib̄urosama, ni uc̄uc̄u niwī Jesú.

Jesú s̄i'ocja me'rā queose o'o'que ni'i
(Lc 8.16-18)

21 Apeye queosere werenemocu niwī:

—Masā s̄i'ocjare acarō docap̄u s̄i'otisa'a. Tojo nicā na cārīrō docap̄u s̄i'od̄ap̄otisama. Tojo weronojō o'orā, nipe'tirop̄u s̄i'odutirā u'muarōp̄u yoosama. **22-23** A'te weronojō tod̄ap̄orop̄u masā mas̄ino'ña marī'quere mas̄ino'rōsa'a. Ya'yiorop̄u ní'que quē'rā bajarosa'a. O'meperi c̄uorānojō a'tere añurō t̄u'o'ya, nicu niwī. Yé queti mas̄ino'ña marīmi'que be'rop̄ure s̄i'ocja bo'reyuro weronojō mas̄ipe'ticā'no'rōsa'a ní'gū, tojo nicu niwī.

24 A'tiro ninemocu niwī tja:

—M̄usā t̄u'osere añurō t̄u'o'ña'n̄ur̄ñña. Yé quetire t̄u'o' ējōpeo'caronojōta Ō'acū m̄usārē t̄u'omas̄isere o'oḡusami. Añurō t̄u'orārē Ō'acū nemorō añuse o'oḡusami. **25** Ȳu'̄u' bu'ese t̄u'o' ējōpeonemorārē Ō'acū mas̄ise o'onemoḡusami. Āpērā ȳu'̄u' bu'esere t̄u'os̄i'r̄it̄ibutiārā pe'ere na mas̄imi'quere ē'mape'ocā'no'rāsama, nicu niwī Jesú.

Jesú otese cape b̄uc̄uam̄jāse me'rā queose o'o'que ni'i

26 Jesú apeye queose o'onemocu niwī:

—Ȳu'̄u' bu'ese, Ō'acū wioḡu nise ni'cū masū otese capere otero weronojō ni'i. **27** Otetojan̄'cō, cū ī'an̄ur̄t̄imigū, wa'a wa'asami. Be'ro u'm̄uc̄ori, ñamirī yóacāta ȳu'r̄usa'a. Te n̄um̄ur̄irē, te ñamir̄irē cū ote'que te uaro p̄i'r̄i b̄uc̄usa'a. Cū tojo wa'asere mas̄itisami. **28** Cū ote'que ī'an̄ur̄ñña marīrō te di'tap̄ure p̄i'r̄isa'a. Ne waro p̄i'r̄iwijam̄'tāsa'a. Be'ro pupi, be'rop̄uta te peri d̄uca o'osa'a majā. **29** Te peri ñaica be'ro cū tere t̄ū'r̄ēḡū wa'asami. Tere t̄ū'r̄ēr̄itero ejačā, tojo weesami, nicu niwī Jesú.

Jesú mostaza wāmetise cape me'rā queose o'o'que ni'i
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

30 Jesú narē werenemocu niwī:

—Ō'acū yarā p̄ājārā s̄ājārāsama nisere a'te queose me'rā wereḡuti. **31** A'tiro ni'i. Ni'cā mostaza cape ote'que weronojō ni'i. Ti caperota cā'caperoacā waro ni'i. **32** Tócapeacā nimirō, otēca be'ro p̄i'r̄ir̄ōp̄ua pajibutiác̄u yuc̄uḡu p̄i'r̄isa'a. Pacase d̄ap̄ur̄itisa'a. Mir̄ic̄ūa tiḡup̄u acoroápesasama. Ō'acū wioḡu nise oteri pe cā'peacā weronojō n̄u'cāsa'a. Be'ro pajic̄u b̄uc̄u'a'caro weronojō nipe'tirop̄u cū ye queti se'sa wa'asa'a. Tojo nicā p̄ājārā cū yarā s̄ājārāsama ní'gū, tojo werecu niwī.

Jesú masārē queose me'rā bu'e'que ni'i
(Mt 13.34-35)

33 Jesú cū ye quetire bu'égũ, peje queose me'rā bu'emujácũ niwĩ. Na tũ'omasĩrõ ejatuaro bu'ecũ niwĩ. **34** Narē bu'égũ, queose marĩrõ wereticã weeticũ niwĩ. Cũ bu'erā pe'e're na se'saro nicã, nipe'tisere te queosere "A'tiro nisi'rĩrõ wee'e", ni werepe'omujácũ niwĩ.

Jesú wĩ'rõrē, tojo nicã pã'cõrĩrē yũsũodijo'que ni'i
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

35 Jesú masārē otese me'rā queose wéréca nũmũrēta na'isājãri cura cū bu'erārē a'tiro nicũ niwĩ:

—Te'a siaquiji ditara sumutopũ, nicũ niwĩ.

36 Cũ tojo nicã tũ'orã, na yucũsũ sãñacawũpũ Jesure miipē'acãrã niwã. Masã pe'e na ní'caropũta tojacã'cãrã niwã. Apeyepawũ quē'rã na me'rã pē'acaro niwũ. **37** Na pē'arĩ cura wĩ'rõ Ƴpũtũ a'ticaro niwũ. Pã'cõrĩ yucũsũpũre paaquesãamujácuro niwũ. Tojo wa'acã, tiwũ mirĩdijaropũ weecaro niwũ. **38** Tojo wa'ari cura Jesú pe'e siropũ cū dũpoare apeyenojõ me'rã ěotutjĩagũ cãrĩsãñacũ niwĩ. Tojo wa'acã ĩ'arã, cū bu'erã cũrē wã'cõcãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—¿Ûsãrē bu'egũ, mũ'ũ ĩ'aweti? Marĩ mirĩrãta wee'eba, nicãrã niwã.

39 Na tojo nicã tũ'ogũ, Jesú wã'cãñũ'cã, wĩ'rõrē yũsũocũ niwĩ. Pã'cõrĩrē a'tiro nicũ niwĩ:

—Di'tamarĩaña, nicũ niwĩ.

Cũ tojo nicã, wĩ'rõ di'tamarĩa wa'acaro niwũ. Nipe'tise yũsũdijape'tia wa'acaro niwũ. **40** Be'ro Jesú cū bu'erārē nicũ niwĩ:

—¿De'ro weerã tocã'rõ uiati? ¿Mũsãrē ějõpeose marĩbutiati? nicũ niwĩ.

41 Na Ƴpũtũ waro Ƴcũa'cãrã nitjĩarã, na basu a'merĩ ucũcãrã niwã:

—¿Noanojõ nisariba ã'rĩ? Cũrē wĩ'rõ, pã'cõrĩpũta tũ'omaatidojacã'a, nicãrã niwã.

Jesú wãtĩa sãjãno'cũre cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

5 1 Jesú cū bu'erã me'rã Galilea cja ditarare pē'a, Gerasa wãmetiropũ pē'ajacãrã niwã. **2** Jesú yucũsũpũ ní'cũ majãñũ'cãrĩ cura ni'cũ wãtĩa sãjãno'cũ wērĩ'cãrãrē yaaropũ ní'cũ Jesú tiropũ a'ticũ niwĩ. **3** Cũ masãperi wa'teropũ ninu'cũcũ niwĩ. Ne ni'cũ cũrē dũ'tecũumasĩticãrã niwã. Cõme dari me'rã quē'rãrē ne basioticarõ niwũ. **4** Pejetiri cõme dari me'rã cū omocãrĩrē, cū dũ'pocãrĩpũ dũ'tecũumicãrã niwã. Te darire wejesuremujácũ niwĩ. Ne ni'cũ põtēoticãrã niwã. **5** Ƴmũcori, ñamirĩrē cū Ƴrũpãgũpũ, masã boa'cãrãrē na yaa'caropũ caricũsijamujácũ niwĩ. Ƴtãperi me'rã cū basuta cū upũre dotesija, cãmida'remujácũ niwĩ. **6** Cũ

Jesure yoaropu i'lagũta omawã'cãti, cũ tiro ejaque'acu niwĩ. **7-8** Jesú cũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Wãtĩ ã'rĩpũre sãñagũ wijaaya.

Cũ tojo nicã tũ'ogu, upũtu caricũse me'rã Jesure nicu niwĩ:

—Jesú Ô'acũ u'musepu nigũ macũ, ¿de'ro weegu yu'ure caribogu a'tiati? Mũ'u pacu i'orõpu sãrĩ'i. Yu'ure ña'abutiario pi'eticã weeticã'ña.

9 Be'ro Jesú cũrẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿De'ro wãmetiti? nicu niwĩ. Cũ pe'e yu'ticu niwĩ:

—Legión wãmeti'i. Pãjãrã wãtĩa ãsã nicã'a nígũ, tojo nicu niwĩ.

10 Jesure upũtu waro “Ûsãrẽ ape di'tapu cõ'aõ'otica'ña”, ni sãrĩcãrã niwã. Totã tojasĩ'rĩrã, tojo nicãrã niwã. **11** Tojo wa'ari cura titare ãrũgũ pu'to pãjãrã yesea ba'a nu'cũcãrã niwã. **12** Narẽ i'arã, wãtĩa a'tiro ni Jesure sãrĩcãrã niwã:

—Ûsãrẽ yesea tiro o'óya. Ûsã napũre sãjãarãti, nicãrã niwã.

13 Jesú “Tojota weeya”, nicu niwĩ. Tojo weerã na masũpũre ní'cãrã wijaa, yeseapũre sãjãacãrã niwã. Topũre pãjãrã yesea puati mil wa'tero nicãrã niwã. Yesea wãtĩa sãjãáca be'ro opa tũ'rũpu omamaati, ditarapu doqueñojã, mirĩpe'tia wa'acãrã niwã.

14 Tojo wa'acã, yesea co'terã a'tiro weecãrã niwã. Na upũtu ucuarã macãpu, cãpũpu omawã'cã, weresterã wa'acãrã niwã. Na werecã tũ'orã, masã nipe'tirã i'arã wa'acãrã niwã. **15** Jesú tiropu ejarã, wãtĩ sãjãno'cure i'acãrã niwã. Cũ su'ti sãña, añurõ wãcũse cuogu dujicu niwĩ. Cũrẽ i'arã, uise me'rã nicãrã niwã. **16** Jesú masũrẽ wãtiarẽ cõ'awĩrõ'quere i'a'cãrã nipe'tise cũrẽ wa'a'quere werecãrã niwã. Tojo nicã yeseare wa'a'que quẽ'rãrẽ werecãrã niwã. **17** Tere tũ'orã, masã tocjãrã Jesure tutuaro me'rã “Mũ'u a'ti di'tapũre niticã'ña, aperopu wa'aya”, nicãrã niwã.

18 Be'ro Jesú tojo nicã tũ'ogu, yucũsũpu mũjãsjãjãcu niwĩ. Tojo weecã, wãtĩ cuomi'cu Jesure upũtu sãrĩmicu niwĩ:

—Yu'u quẽ'rã mũ'u me'rã wa'agũti. **19** Jesú cũrẽ “Te'a”, niticu niwĩ. A'tiro pe'e nicu niwĩ:

—Mũ'u ya wi'ipu tojaagũsa'a. Tojaa, mũ'u acawererã nipe'tirãrẽ nipe'tise yu'u mũ'urẽ wee'quere werepe'ocã'ña. Tojo nicã yu'u mũ'urẽ pajaña'gũ wee'quere weregu wa'aya, nicu niwĩ.

20 Tojo weegu cũrẽ wa'a'quere weregu wa'acu niwĩ. Decápoli wãmetise macãrĩpu nipe'tise Jesú cũrẽ wee'quere werecu niwĩ. Nipe'tirã cũ weresere tũ'orã, ucua wa'acãrã niwã.

Jairo macõrẽ, tojo nicã dí mejã cuogore Jesú yu'rũo'que ni'i

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

21 Jesú wãtiarẽ cõ'awĩrõca be'ro ape pã'rẽpu ní'cu pẽ'ajacu niwĩ tja. Pẽ'ata, ditara sumutopu nu'cũrĩ cura cũ tiropu pãjãrã masã nerẽcãrã niwã. **22** Topũre ni'cũ na nerẽrĩ wi'i wiogu Jairo wãmetigu etacu niwĩ.

Jesure i'agũ, cũ tiro ejaque'acu niwĩ. **23** Cũrẽ yu'rũodutigũ ʋpũtu sũrĩcu niwĩ:

—Yu'ũ macõ wẽrĩgõpũ weeamo. Te'a yu'ũ me'rã. Mu'ũ core ñapeose me'rã yu'rũgosamo. Tojo weecã, masãgõsamo, nicũ niwĩ.

24 Jairo tojo nicã tu'ogu, Jesú cũ me'rã wa'acu niwĩ. Topũ wa'acã, pãjãrã masã cũrẽ siruturã tuumaawã'cãcãrã niwã. **25** Na masã pãjãrã wa'teropũ ni'cõ numio dí mejã dutitigo nico niwõ. Co tere dutitiro doce cũ'marĩ yu'rũcaro niwũ. **26** Duturuã pãjãrã na ocoyemicã, pũrõ waro pi'etico niwõ. Co niyeru cõomi'quere narẽ wapayemigõ, tojaque'a wa'aco niwõ. Ne duti tu'otico niwũ. Yu'rũronojõ wa'ago, pũrõ waro wa'aco niwõ. **27** Jesú masãrẽ yu'rũosere tu'oco niwõ. Tere tu'ogo, Jesú sẽ'ema masã wa'teropũ ejanũ'cã, cũ yaro su'tirote da'raña'co niwõ. **28** “Yu'ũ cũ ya su'tiro da'raña'se me'rãta yu'rũgosa'a” ni wãcũgõ, tojo weeco niwõ. **29** Co da'raña'se me'rã co duti maata bu'anũ'cã wa'acaro niwũ. Co basu maata tu'oña'co niwõ. **30** Maata Jesú “Yu'ũ tutuaro me'rã ni'cõrẽ yu'rũoasũ”, ni tu'oña'cu niwĩ. Majãmiĩ'a, masãrẽ sũrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Noa, yáro su'tirote da'raña'ti?

31 Tere tu'orã, cũ bu'erã cũrẽ yu'ticãrã niwã:

—¿Mu'ũ i'aweti? Masã pãjãrã tuuwã'cãcã i'amigũ, “¿Noa, yáro su'tirote da'raña'ti?” ¿ni sũrĩtiña'ti? nicãrã niwã.

32 Na weremicã, Jesú ¿noa, yáro su'tirote da'raña'pari? nígũ, nipe'tirãrẽ i'ama'cu niwĩ. **33** Tojo weecã, cũ yu'rũono'co uigo narããgõta, cũ tiropũ ejaque'aco niwõ. Co cũ yu'rũo'quere masĩco niwõ. Tojo weego cũrẽ diacjũ wereco niwõ.

34 Jesú core nicũ niwĩ:

—Mu'ũ ãjõpeotjãgõ, yu'rũono'copũ toja'a. Duti marĩgõ e'catise me'rã tojaaya, nicũ niwĩ.

35 Jesú core ucũrĩ cura Jairo ya wi'icjãrã na tiropũ ejacãrã niwã. Topũ ejarã, Jairore a'tiro nicãrã niwã:

—Mu'ũ macõ wẽrĩa wa'amo. Marĩrẽ bu'egũre tocã'rõta caribodu'uya, nicãrã niwã.

36 Jesú narẽ tu'ope'otimigũta, Jairore a'tiro nicũ niwĩ:

—Ucũatiguta. Tojo weronojõ o'ogu, yu'ũre ãjõpeoya.

37 Jesú cũ me'rã pãjãrã wa'acã uaticũ niwĩ. A'ticũrã dia'cũ pijicũ niwĩ. Pedro, Santiago, cũ acabiji Juãrẽ pijicũ niwĩ. **38** Jesú judío masã nerẽrĩ wi'i wiogu ya wi'ipũ ejacu niwĩ. Topũ ejaqu, masã uti, ãjariwã'a caricũsuarã pãjãrã i'acu niwĩ. **39** Ti wi'ipũ sãjãagũ, to masã pãjãrã nirãrẽ nicũ niwĩ:

—¿De'ro weerã tocã'rõ caricũ, utiti? Wĩ'magõ wẽrĩtimo. Cãrĩgõ weemo, nicũ niwĩ.

40 Cũ tojo nicã, ti wi'ipũ ní'cãrã mejõ bujicã'cãrã niwã. Be'ro Jesú nipe'tirãrẽ wijaaduticũ niwĩ. Na wijáaca be'ro wĩ'magõ pacũre, pacore,

cũ bu'erã i'tiarãrẽ co pesari tucũpũ pijisãjãacũ niwĩ. **41** Topũ sãjãtagũ, co omocãrẽ ñe'e, arameo me'rã nicũ niwĩ:

—Talita, cumi. Tojo nígũ, “Wĩ'magõ, wã'cãñũ'cãña” nígũ, tojo nicũ niwĩ.

42 Cũ tojo nirĩ cura wĩ'magõ doce cũ'marĩ cũogo wã'cãñũ'cã, sijaco niwõ. Co masãcã ì'arã, na ucayũ'rũa wa'acãrã niwã. **43** Jesú tojo wee'quere tutuaro me'rã ãpẽrãrẽ ne weredutiticũ niwĩ. Be'ro “Wĩ'magõrẽ ba'ase ecaya”, nicũ niwĩ.

Jesú cũ ya macã Nazarepũ dajatojaa'que ni'i

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

6 **1** Jesú Capernaupũ ní'cũ cũ ya macãpũ tojaacã, cũ bu'erã quẽ'rã wa'acãrã niwã. **2** Judío masã soowũari nũmũ nicã, Jesú na nerẽwũari wi'ipũ bu'ecũ niwĩ. Pãjãrã masã cũ bu'esere tũ'orã, tũ'omarĩacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—¿No'opũ bu'epari ãrĩ a'te nipe'tise pejere? ¿Noa ã'rĩrẽ tocãrõ masĩsere o'opari? ¿A'te cũ wee'ose quẽ'rãrẽ no'opũ bu'epari? **3** ã'rĩ capiteru, María macũ nimi. Santiago, José, Juda, Simó ma'mi nimi. Cũ acabijirã numia quẽ'rã a'to marĩ wa'teropũ nima, nicãrã niwã. Tere wãcũrã, cũrẽ ne ãjõpeosĩ'rĩticãrã niwã. **4** Na tojo nicã tũ'ogũ, Jesú a'tiro nicũ niwĩ:

—Nipe'tirã ni'cũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũrẽ tũ'o ãjõpeosama. Cũ ya di'tacjãrã, cũ acawererã waro, cũ ya wi'icjãrã dia'cũ cũrẽ ãjõpeotisama, nicũ niwĩ.

5 ãjõpeoti'que ye bu'iri Jesú topũre peje narẽ wee'omasĩticũ niwĩ. A'te dia'cũrẽ weecu niwĩ. Pejetirãta dutitirãrẽ omocã ñapeo yũ'rũocũ niwĩ.

6 Na ãjõpeoticã ì'agũ, ucayũ'rũacũ niwĩ.

Jesú cũ bese'cãrãrẽ bu'edutio'o'que ni'i

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

Nazare ti macã pũ'toacã nise macãrĩpũ bu'ecusiacũ niwĩ.

7 Na docere cũ pũ'topũ pijigũ, pũarẽrã dia'cũ o'õñũ'cãcũ niwĩ. Narẽ wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ cõ'awĩrõmasĩsere o'ocũ niwĩ. **8** Ne apeyenojõ miadutiticũ niwĩ. Na tuacjũ me'rã dia'cũ wa'aduticũ niwĩ. Ne pu'enojõ, ajuronojõ, niyeru miadutiticũ niwĩ. **9** Na sapatu sãñase caseri me'rã dia'cũ, tojo nicã su'ti na sãñase me'rã dia'cũ wa'aduticũ niwĩ. **10** A'tiro nicũ niwĩ:

—Mũsã wi'ipũ sãjãarã, ti macãpũ mũsã niatjo põtõorõ tojaque'aya.

11 No'o mũsãrẽ aperopũ ñe'eticã, mũsã ucũsere tũ'osĩ'rĩticã, tore wijawã'cãña. Tore wijarã, ti macã cjase di'ta wã'a'quere paastecõ'aña. Tojo weerã mũsã “A'ti macãcãjãrã bu'iritima”, ni ì'orãsa'a. Diacjũta nigũti. Õ'acũ masãrẽ beseatji nũmũ nicã, ti macãcãjãrã mũsãrẽ ñe'eti'cãrãrẽ

a'tiro weegusami. Sodoma, Gomorracjārārē bu'iri da're'caro nemorō narē da'regusami, nicu niwī Jesú.

12 Cū tojo níca be'ro na wa'a wa'acārā niwā. Wa'a, masārē “Musā ña'arō wee'quere bujaweti ducayuya”, nicārā niwā. **13** Tojo nicā pājārā wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōcārā niwā. Pājārā dutitirārē u'se me'rā wa're, narē yu'ruomu'jācārā niwā.

Juā masārē wāmeyeri masūrē tojo wee wējēcārā niwā nise ni'i
(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

14 Nipe'tiropu Jesú weesere tu'ose'sa wa'acārā niwā. Herode ti di'ta wio'gu quē'rā tu'ocu niwī. Tere tu'ogu, a'tiro nicu niwī:

—Juā masārē wāmeyeri masū wējēno'cupu nimigū, masāgū masāpī. Tojo weetigu mejēta cū peje waro weel'otutuayurūami, nicu niwī.

15 Āpērā pe'e a'tiro nicārā niwā:

—Nitimi. Cū dūporocjūpu Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū Elía masāgū masāpī, nicārā niwā.

Tojo nicā tja āpērā a'tiro nicārā niwā:

—Dūporocjārā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā weronojō nígū nisasami, nicārā niwā.

16 Na tojo nicā tu'ogu, Herode nicu niwī:

—Todūporo yu'u dūpoa dutesureduti'cu Juā wāmeyeri masū nisami. Cūta ni'cārōacārē masāpī, nicu niwī.

17 Herode todūporopu Herodía wāmetigo ye bu'iri Juārē bu'iri da'reri wi'ipu miaa, du'tecūuduticu niwī. Herodía cū acabiji Felipe nūmo nico niwō. Tojo nimicā, Herode pe'e cū acabiji catimicā, core ē'ma, nūmoticu niwī.

18 Cū tojo weecā ī'agū, Juā wāmeyeri masū Herodere a'tiro nicu niwī:

—Mu'u acabiji nūmorē nūmoticā, ña'a ni'i. Core cuoticā'ña, nicu niwī.

19 Cū tojo nise bu'iri Herodía Juā me'rā a'pepūrīgō, cūrē wējēsī'rīco nimiwō. Tojo wācūmigō, wējēmasītico niwō. **20** Herode pe'e Juārē añugū, bu'iri moogū nimi nígū, nūcūī'ase me'rā tu'oña'cu niwī. Tojo weegu co ña'arō weesī'rīsere weedutiticu niwī. Juā ucūsere tu'omasītimitigū, añurō tu'sase me'rā tu'ocu niwī, tu'ogu pe'e. **21** Herodía Juārē ī'atu'tigo nitjāgō, Herode cū bajuáca nūmu bosenu'mu weeri cura Juārē co wējēsī'rī'quere boca'ejajeco niwō. Ti nūmurē Herode bosenu'mu wéégū, cū me'rā da'rarārē pijinerēcu niwī. Tojo nicā surara wiorārē, Galilea di'tacjārā wiorā nīrānojōrē pijiocu niwī. Pijio, narē su'ori ba'acu niwī. **22** Na ba'aropu Herodía macō sājāa, basaī'oco niwō. Co basaī'osere Herode, āpērā cū me'rā ba'adujirā tu'sayurūacārā niwā. Tojo weegu Herode nicu niwī core:

—No'o mu'u uasenojōrē sērīcā, mu'urē o'oguti, nicu niwī.

23 Tojo weegu masā ī'orōpu “Nisooro marīrō no'o yu'u dutiri di'ta deco me'rā mu'u sērīcā, o'omasī'i”, nicu niwī. **24** Be'ro co paco tiro wa'a, sērītiña'co niwō:

—Ma'u, ¿ñe'enojõrẽ sêrîgõsari cûrẽ? nico niwõ.

Co paco yu'tico niwõ:

—Juã wãmeyerî masû ya dũpoare dutesure miitudutiya, nico niwõ.

25 Be'ro maata Herode tiropu wa'a, cûrẽ nico niwõ:

—Ni'cãrõacãta bapapu Juã wãmeyerî masû ya dũpoare dutesure misãa o'oya, nico niwõ.

26 Co tojo nicã tu'ogu, Herode bujawetiynu'ruacu niwî. Cũ nipe'tirã to nerê'cãrã tu'oropu “No'lo mu'u sêrîsere o'oguti” ní'cu niyucã, de'ro weeta basioticaro niwû. Tojo weegu cũ “O'owe'e”, nímasíticu niwî. **27** Be'ro maata ni'cũ surarare Juã ya dũpoare dutesure miitudutio'ocu niwî.

28 Tojo weegu surara bu'iri da'reri wi'ipu wa'a, Juã ya dũpoare dutesure, bapapu misãa miacu niwî. Be'ro cũ Herode core o'ocu niwî. Co pe'e quê'rã co pacopure o'oturiaco niwõ.

29 Juãrẽ tojo weese quetire tu'orã, cũ bu'esere sirutu'cãrã cũ upure miî, yaarã wa'acãrã niwã.

Jesú ni'cãmocusetiri mil umuarẽ ba'ase eca'que ni'i

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

30 Jesú besecú'cãrã na bu'ecusiaca be'ro Jesú tiropu dajacãrã niwã. Daja, cũ tiro nerê'cãrã niwã. Nipe'tise na wee'quere, masãrẽ bu'e'quere werecãrã niwã. **31** Tu'ajanu'cõca be'ro Jesú narẽ “Te'a sijãcatirã masã marĩrõpu”, nicu niwî.

Masã na tiropu na'irõ wa'amujãyucã, na ba'anucũaticãrã niwã. **32** Tojo weegu Jesú, cũ bu'erã me'rã na se'saro yucusupu mujãsãjãa, masã marĩrõpu wa'acãrã niwã. **33** Pãjãrã na wa'acã ñ'acãrã niwã. Tojo weerã Jesure ñ'a'cãrã, cũ wa'aropu nipe'tise macãrĩcjãrã omasirutu'wã'cãcãrã niwã. Na dũporo na pẽ'atatjore yucetojacãrã niwã. **34** Be'ro Jesú yucusupu sãña'cu dujinu'cãgũ, masã pãjãrãrẽ ñ'agũ, pajaña'cu niwî. “Oveja co'tegu moorã weronojõ nima”, ni tu'oña'cu niwî. Tojo weegu narẽ peje bu'enu'cãcu niwî. **35** Ñamica'apu cũ bu'erã cũ tiro eja, a'tiro nicãrã niwã:

—Ñamica'apu ni'i. A'topure ne masã marĩma. **36** Tojo weegu masãrẽ macãrĩpu no'lo pu'to nise macãrĩpu tojaadutiya. Topu duuba'arã wa'ato. Ba'ase mooma, nicãrã niwã.

37 Jesú narẽ yu'ticu niwî:

—Musã narẽ ba'ase ecaya.

Na pe'e cûrẽ yu'ticãrã niwã:

—¿Ocho mujĩpũrĩ cjãrõ da'rawapata'ase me'rã ñsã pá duurã wa'arãsari ã'rãrẽ ecajã? nicãrã niwã.

38 Jesú narẽ yu'ticu niwî:

—¿Musã dicuse pá cuoti? Ñarã wa'aya.

Na ñ'atoja, cûrẽ werecãrã niwã:

—Ni'cāmocuse pá, tojo nicã puarã wa'i niama, nicãrã niwã.

39 Be'ro ni'cãrẽ cururi masãrẽ tá bu'ipũ dujuduticũ niwĩ. **40** Tojo weerã na ni'cãrẽ cururire cien masã dujicãrã niwã. Apeye cururire cincuenta masã dujiburocãrã niwã. **41** Be'ro Jesú te ni'cāmocuse pãrẽ, na wa'i puarãrẽ miĩ, ɥ'muarõpũ ì'amorõ, cũ pacũ Õ'acũrẽ e'catise o'ocũ niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, pãrẽ pe'este, cũ bu'erãrẽ masãrẽ etidutigũ o'ocũ niwĩ. Wa'i quẽ'rãrẽ mejãrõta weecũ niwĩ. **42** Nipe'tirã ba'a yapicãrã niwã. **43** Be'ro doce pi'seri na ba'adũ'a'quere seeneocãrã niwã. **44** Tere ba'a'cãrã ɥmũa se'saro ni'cāmocũsetiri mil nicãrã niwã.

Jesú acopũ sija'que ni'i
(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

45 Jesú masãrẽ ba'ase ecãca be'ro maata cũ bu'erãrẽ ditarapũ pẽ'ayuduticũ niwĩ. Narẽ cũ dũporo Betsaidapũ ejayudutigũ o'ócũ niwĩ. Cũ pe'le masãrẽ we'eritigũ weecũ niwĩ. **46** Narẽ we'eritica be'ro ɥrũgũpũ ñubuegũ mujãcũ niwĩ. **47** Na'íca be'ro yucũsũ ditara decopũ nicaro niwũ. Jesú pe'e majãrõpũre ni'cũta nicũ niwĩ. **48** Wĩ'rõ na pẽ'arõta wẽepõtẽocarõ niwũ. Tojo weegũ Jesú na wajawã'cãmasĩticã ì'acũ niwĩ. Bo'remujãtiri cura Jesú na tiropũ wa'agũ, acopũ sijawã'cãcũ niwĩ. Cã'rõ narẽ yũ'ruacũ nimiwĩ. **49** Tojo wa'ari cura cũ acopũ sijawã'cãticã ì'acãrã niwã. Cũrẽ ì'arã, masũ wẽrĩ'cũ wãtĩ nisami nĩrã, caricũcãrã niwã. **50** Na nipe'tirã cũrẽ ì'arã, ɥcuape'tia wa'acãrã niwã. Tojo weegũ Jesú maata narẽ a'tiro niqejocũ niwĩ:

—Wãcũtutuaya. Yũ'ɥ ni'ĩ. Uiticã'ña, nicũ niwĩ.

51 Be'ro na sãnarjũpũ mujãsjãcũ niwĩ. Cũ mujãsjãrĩ cura wĩ'rõ di'tamarĩa wa'acaro niwũ. Tere ì'arã, ɥpũtũ ɥcua, ì'amarĩacãrã niwã. **52** Pã me'rã cũ wee'lo'quere na añurõ waro tũ'omasĩbutiaticãrã niwã yujupũ. Tojo weerã ɥcuayũ'ruacãrã niwã.

Jesú Genesarepũ dutitirãrẽ yũ'ruo'que ni'i
(Mt 14.34-36)

53 Na ti ditarapũre pẽ'a, Genesare wãmetiropũ ejacãrã niwã. Topũ ejarã, na yawũ yucũsure dũ'tepo'o, majãcãrã niwã. **54** Topũ na majãnũ'cãrĩ cura tocjãrã maata Jesure ì'amasĩcãrã niwã. **55** Tojo weerã na nipe'tiropũ omawã'cã, dutitirãrẽ na cũñase me'rã Jesú no'o wa'aro miamujãcãrã niwã. **56** No'o cũ wa'ari macãpũ, sumutorũ, cãpũpũ, no'o bajuyoro cũ yũ'ruatjopũ dutitirãrẽ miaa, cũumujãcãrã niwã. Jesure a'tiro sẽrĩcãrã niwã:

—Mũ'ɥ quẽ'rã ɥsãrẽ cã'rõ mũ'ɥ yaro su'tiropũ ñe'eña'duticureya, nicãrã niwã. Nipe'tirã ñe'eña'cãrã duti yũ'ruño'pe'tia wa'acãrã niwã.

Masārē ña'arō wa'acā weese ni'i

(Mt 15.1-20)

7 1 Ni'cā ñumũ fariseo masā, tojo nicā ni'cārērā Moisé oja'quere bu'eri masā Jesú tiropũ ejacārā niwā. Na Jerusalépu ní'cārā wa'acārā niwā. 2 Jesú bu'erārē ni'cārērārē omocoetimirā ba'acā ñ'acārā niwā. Ba'ase ðuporo na weewaronojō weeticārā niwā. Tojo weerā ña'arā weronojō ñ'ano'cārā niwā. 3 Fariseo masā, nipe'tirā judío masā na ñecūsũmua weemujāti'quere a'tiro weesirutucārā niwā. Pejetiri omocoeca be'ropũ dia'cũ ba'acārā niwā. 4 Na ba'ase duurā eja'cārā quē'rā mejārōta weecārā niwā. Na ñecūsũmua wee'caronojōta weesirutucārā niwā. Na s'i'rīse pare, piosāse pare, cōme me'rā wee'queparure, na soo dujisere coemujācārā niwā. Na tojo weetirā, Õ'acũ ñ'orōpu ña'arā nibosa'a nírā, tojo weecārā niwā. 5 Tojo weerā Jesú bu'erā omocoeticā ñ'arā, Jesure sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā mu'ũ bu'erā marí ñecūsũmua weemujāti'quere weesirutuweti? Na omocoetimirā ba'arā, ña'arō weerā weema, nicārā niwā.

6 Jesú narē yu'ticu niwī:

—Diacjũta mūsārē Isaía ðuporocjũpu Õ'acũ ye quetire weremu'tārĩ masũ a'tiro ni ojacũ niwī:

“Ñ'rā masā usero me'rā dia'cũ yu'ure ejõpeoma.

Na tu'oña'se waro pe'e no'opũ nirō nisa'a.

7 Tojo weerā na yu'ure ñubuepeose wapamarĩ'i.

Na bu'ese yu'ũ dutise mejēta ni'i.

Masā dutise ni'i”, nicũ niwī Õ'acũ, ni ojacũ niwī.

8 Mūsā, masā na weemujāti'quere weesiruturātirā, Õ'acũ dutise pe'ere du'ucũu'u, ni yu'ticu niwī.

9 A'tiro ninemocũ niwī:

—Mūsā ñecūsũmua weemujāti'quere weesiruturā, me'rīse me'rā Õ'acũ dutise pe'ere weewe'e. **10** Moisé a'tiro nicũ niwī: “Mūsā pacũ, mūsā pacore ejõpeoya. Narē ña'arō ucũgũnojořē wējēcõ'ato”, nicũ niwī. **11** Mūsā pe'e masārē a'tiro weeduti'i. “Mūsā pacure o mūsā pacore na apeyenojō sērīcā, weetamusĩ'rītirā, ‘Corbán ni'i', niña.” Tojo nírā, “Nipe'tise usā cuose mūsārē weetamubo'quere Õ'acũrē o'o'quepu ni'i” nidutirā, tojo nisa'a. **12** Mūsā tojo nírā, pacure, pacore “Ne weetamumasītisa'a”, nírā weesa'a. **13** A'tiro wācūrā, Õ'acũ dutisere tojowaro ñ'acõ'abutiacā'a. Mūsā ñecūsũmua weemujāti'quere wéerā, tojota pē'rīpejasirutu'u. Apeye peje na wee'quenojōřē weesirutubajaque'a'a, nicũ niwī.

14 Narē tojo níca be'ro Jesú masārē pijio, nicũ niwī:

—Yé çasere tu'omasĩrāti nírā, tu'orā a'tia. **15** Marí usero me'rā ba'ase mejēta Õ'acũ ñ'orōpu marĩrē ña'arō wa'acā wee'e. Tojo weronojō o'oro,

marí ya ɰsero wijatise pe'e ña'arõ wa'acã wee'e. **16** O'meperi ɰorãnojõ a'tere añurõ tɰ'oɣa, nicɰ niwĩ.

17 Be'ro Jesú pãjãrã tiropɰ ní'cɰ wa'acɰ niwĩ. Wa'a, wi'ipɰ sãjãacɰ niwĩ. Be'ro topɰ cɰ queose were'quere cɰ bu'erã sērĩtiña'cãrã niwã.

18 Jesú narē yɰ'ticɰ niwĩ:

—¿Musã quē'rã a'tere tɰ'omasĩweti? Nipe'tise marí ba'asõrõsenojõ Õ'acũ ĩ'orõpɰ marĩrē ña'arõ wa'acã weewe'e. **19** Te marí ba'asõrõse ejeripõ'rãpɰ wa'atisa'a. Paagapɰ ba'asõrõno'o. Be'ro yɰ'rɰwija wa'asa'a, nicɰ niwĩ.

Tojo nígũ, nipe'tise ba'ase añuse ni'í nígũ, tojo nicɰ niwĩ.

20 Jesú apeye werenemocɰ niwĩ:

—Masɰpɰre wijase pũrĩcã cũrē ña'arõ wa'acã wee'e. **21** A'tiro ni'í. Marí ña'arõ wãcũse po'peapɰ du'pocãtiwijatisa'a. Apĩ nɰmorē a'metãrãsi'rĩse, numiarē ña'arõ weese, masãrē wējēcõ'ase ña'ase ni'í. **22** Tojo nicã yajase, apeyenojõrē ɰaripejase, ãpērãrē ña'arõ weese, ãpērãrē weesoose, marí ña'arõ weesere du'utise wãcũsepɰta wijati'í. Apeye tja, ɰose, ãpērãrē ña'arõ ucũse, ãpērã yɰ'rɰoro tɰ'oña'se, marí no'o ɰaro weema'ase, te quē'rã wãcũsepɰta wijati'í. **23** A'te nipe'tise ña'ase po'peapɰ wijati'í. Te pũrĩcã Õ'acũ ĩ'orõpɰ masãrē ña'arõ wa'acã wee'e, ni werescɰ niwĩ.

Judío masõ nitigo ape di'tacjõpɰ Jesure ējõpeo'que ni'í

(Mt 15.21-28)

24 Jesú Genesarepɰ ní'cɰ Tiro, Sidó wãmetise macãrĩpɰ wa'acɰ niwĩ. Topɰre ãpērã masĩticã'to nígũ, ni'cã wi'ipɰ sãjãacɰ niwĩ. Tojo weemigũ, masĩcã'no'cɰ niwĩ. **25** Maata wãtĩ sãjãano'co paco Jesú topɰ niapɰ nisere masĩco niwõ. Co a'ti, cɰ weetamusere sērĩgõtigo, Jesú tiropɰ cũrē ējõpeogo, ejaque'aco niwõ. **26** Co ape macãcjõ Sirofeniciacjõ nico niwõ. Be'ro Jesú tiropɰ eta, wãtĩ co macõpɰre nigũrē cõ'awĩrõdutico niwõ.

27 Jesú core nicɰ niwĩ:

—Wĩ'marã pe'ere ecamũ'tãrõɰa'a. Marí na ba'amũ'tãtimicã, ba'asere ē'ma, diayiare doquecũucã ña'a ni'í, nicɰ niwĩ. A'tiro nígũ, tojo nicɰ niwĩ. Judío masã pe'ere weetamumũ'tãrõɰa'a. Be'ropɰta judío masã nitirãrē weetamurõɰa'a nígũ, tojo nicɰ niwĩ.

28 Co cũrē yɰ'tico niwõ:

—Yɰ'ɰ wioɰɰ, tojota ni'í, níró. Diayiapɰta mesa doca dujirã põ'rã ba'acã bɰrãdijasere ba'asama, nico niwõ. Judío masã nitirã quē'rã cã'rõ mɰ'ɰ añurõ weesere ñe'emasĩma nígõ, tojo nico niwõ.

29 Co tojo nicã, Jesú yɰ'ticɰ niwĩ:

—Mɰ'ɰ añurõ wãcũ'u. Wãtĩ mɰ'ɰ macõpɰre ní'cũre cõ'awĩrõtoja'a. Wa'agosa'a, nicɰ niwĩ.

30 Be'ro co wi'ipɰ tojaa wa'aco niwõ. Topɰ tojaatago, co macõrē co cũñarõpɰ pesacã ĩ'aco niwõ. Wãtĩ copɰre nimi'cɰ wijaatojacɰ niwĩ.

Jesú tʉ'otigʉre, ucūmasītigʉre yʉ'rʉo'que ni'i

31 Jesú Tiro wāmetiropʉ ní'cʉ wijawā'cācʉ niwī. Topʉ wijawā'cāgʉ, Sidó wāmetiropʉ, Decápoli nise macāgīpʉ yʉ'rʉacʉ niwī. To yʉ'rʉaa, Galilea cja ditarapʉ ejacʉ niwī. **32** Topʉ ni'cū tʉ'otigʉre, añuró ucūwīrōmasītigʉre Jesú tiro miacārā niwā. Jesure “Cūrē ñapeo yʉ'rʉoya”, nicārā niwā. **33** Tojo weegʉ Jesú cūrē apero, masā i'atiropʉ miacʉ niwī. Topʉ cū ye omopicarire tʉ'otigʉ ye o'meperipʉ sīosōrōcʉ niwī. Be'ro ʉ'seco e'opeo, cū ya ñe'merōrē ñapeocʉ niwī. **34** Be'ro ʉ'musepʉ i'amoró ejerisājā, arameo me'rā a'tiro nicʉ niwī:

—Efata. “Pārīña” nīgū, tojo nicʉ niwī.

35 Cū tojo nise me'rā cū ye o'meperi pārīa wa'acaro niwū. Cū ya ñe'meró ca'bia wa'a, añuró ucūmasīcʉ niwī. **36** Tu'ajan'cō, Jesú narē “Ne āpērārē wereticā'ña”, nicʉ nimiwī. Cū narē “Ne cārō weretibutiācā'ña” nimicā, na nemoró werepāacārā niwā. **37** Na ʉpʉtʉ i'amarīa, a'tiro nicārā niwā:

—Nipe'tisere añuró weemi. Masā tʉ'otirāpʉreta tʉ'ocā weesājāmi. Ucūtirāpʉreta ucūcā weesājāmi, nicārā niwā.

Jesú ba'paritisetiri mil ʉmʉarē eca'que ni'i

(Mt 15.32-39)

8 **1** Jesú masārē yʉ'rʉocaterore pājārā masā cū tiropʉ nerēcārā niwā. Be'ro na ba'ase toja wa'acārā niwā. Tojo wa'acā i'agū, Jesú cū bu'erārē pijio, nicʉ niwī:

2—Yʉ'ʉ ā'rārē pajaña'a wa'asa'a. Na marī me'rā niró i'tia nʉmʉ yʉ'rʉ'ʉ. Tojo weerā na ba'ase toja wa'ama. **3** Na ye wi'seripʉ yʉ'ʉ tojaaduticā, ʉjaboarā ma'apʉ tʉ'omasīse pe'tique'a wa'abosama. Āpērā yoabutiaropʉ a'ti'cārā nima, nicʉ niwī Jesú.

4 Be'ro cū bu'erā Jesure yʉ'ticārā niwā:

—Marī a'to masā marīrōpʉre ¿de'ro wee ā'rā pājārārē ba'ase boca ecabosari? nicārā niwā.

5 Jesú narē sērītiña'cʉ niwī:

—¿Dicʉsepaga pá cʉoti?

Na yʉ'ticārā niwā:

—Sietepaga cʉo'o, ni yʉ'ticārā niwā.

6 Tojo níca be'ro Jesú masārē dujiduticʉ niwī. Cū tepagare mii, cū pacʉ Ō'acūrē e'catise o'ocʉ niwī. Be'ro, pe'é, cū bu'erārē masārē etidutigʉ o'ocʉ niwī. Na masāpʉre etituriācārā niwā. **7** Wa'i o'majārācārē pejetirācā cʉocārā niwā. Jesú na quē'rārē cū pacʉre e'catise o'otoja, mejārōta tja etiduticʉ niwī. **8** Nipe'tirā ba'a yapiyʉ'rʉacārā niwā. Be'ro siete pi'seri na ba'adu'a'quere seeneo, miisāacārā niwā. **9-10** Topʉ ba'a'cārā ba'paritisetiri mil wa'tero ʉmʉa nicārā niwā. Be'ro narē na

ye wi'seripũ tojaadutigũ, Jesú cũ bu'erã me'rã yucũsũpũ mũjãsãjãa, Dalmanuta wãmetiropũ wa'a wa'acũ niwĩ.

Jesure fariseo masã Ô'acũ tutuaro me'rã weeĩ'odutimi'que ni'i
(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

11 Jesú cũ bu'erã me'rã Dalmanutapũ etacũ niwĩ. Topũ fariseo masã Jesure tutuaro me'rã ucũcãrã niwã. ¿Diacjũta Ô'acũ macũ nimiticũ? nĩrã, cũrẽ Ô'acũ tutuaro me'rã weeĩ'oduticãrã niwã. **12** Jesú na tojo nisere caributi, tũ'satigũ, narẽ nicũ niwĩ:

—Aa. ¿De'ro weerã a'tocaterocjãrã weeĩ'odutisari? Diacjũta nigũti. Ne cã'rõ narẽ weeĩ'osome, nicũ niwĩ.

13 Be'ro narẽ cõ'awã'cãgũ, yucũsũpũ apaturi mũjãsãjãa, ape pã'rẽpũ pẽ'a wa'acũ niwĩ.

Jesú queose o'o'que ni'i
(Mt 16.5-12)

14 Ape pã'rẽpũ pẽ'arã, Jesú bu'erã na ba'atjere miaticãrã niwã. Pã ni'cãgãta cũocãrã niwã. **15** Be'ro Jesú narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Fariseo masã, tojo nicã Herode na ye levadura pã bũcũacã weesere mũsã tũ'omasĩña, nicũ niwĩ.

16 Cũ bu'erã cũ nisere tũ'otirã, na basu nicãrã niwã:

—Marĩ pã moocã, tojo nisami, nicãrã niwã.

17 Jesú na tojo nisere masĩgũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—¿De'ro weerã mũsã “Ba'ase moo'o”, niti? ¿Mũsã tũ'omasĩweti yujupũ?

Mũsã ejeripõ'rã bũtiyũ'rũa'a. **18** Mũsã ye caperi me'rã ã'a'a. Mũsã ye o'meperi me'rã tũ'o'o. ¿Tojo weemirã, yũ'u todũporopũ wee'quere wãcũtibutiati? **19** Todũporopũ ni'cãmocũsetiri mil masãrẽ ni'cãmocũsepaga pã me'rã ecawũ. ¿Dicũse pi'seri na ba'adũ'a'quere seeneorĩ? nicũ niwĩ.

Cũ bu'erã cũrẽ yũ'ticãrã niwã:

—Doce pi'seri seesãawũ, ni yũ'ticãrã niwã.

20 Jesú narẽ ninemocũ niwĩ:

—Apeye quẽ'rã sietepaga pã me'rã ba'paritisetiri mil masãrẽ ecawũ. Tita quẽ'rãrẽ ¿dicũse pi'seri seeneono'rĩ? nicũ niwĩ.

Na cũrẽ yũ'ticãrã niwã:

—Siete pi'seri seeneono'wũ, nicãrã niwã.

21 Na tojo nĩca be'ro Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—To pũrĩcã tere masĩmirã, ¿de'ro weerã tũ'omasĩweti yujupũ? nicũ niwĩ.

Jesú Betsaidapũ caperi ã'atigũre yũ'rũo'que ni'i

22 Jesú cũ bu'erã me'rã ditarare pẽ'a, ape pã'rẽ Betsaida wãmetiri macãpũ pẽ'ajacãrã niwã. Topũ na ejacã, Jesú tiro ni'cũ caperi ã'atigũre miiejacãrã niwã. Na Jesure a'tiro sãrĩcãrã niwã:

—Ārīrē ñapeo yu'rnoya, nicārā niwā. **23** Tojo weegu Jesú caperi i'atigu ya omocāpu ñe'e, macā sumutoru tñawā'cācu niwī. Be'ro Jesú cū ye u'seco me'rā caperipu tuuwa'recu niwī. Tojo weetojanu'cō, Jesú omocārī me'rā cū ye caperire ñapeocu niwī. Be'ro cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿Mu'urē apeyenojō bajumitito? nicu niwī. **24** Cū, cū ye caperire i'apāa, a'tiro nicu niwī:

—Masārē i'a'a, i'agū. Yucupagu weronojō bajurā sijacā i'a'a, nicu niwī.

25 Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú cū ye caperipu apaturi ñapeonemocu niwī. Toru'ta cū añurō waro i'abutiacu niwī. Nipe'tisere queoro i'acu niwī.

26 Be'ro Jesú cūrē cū ya wi'ipu o'ótōrōgū, a'tiro nicu niwī:

—Macāpu wa'aticā'ña. Ne ni'cū tocjūrē yu'u mu'urē yu'rno'quere wereticā'ña, nicu niwī.

Pedro Jesure “Mu'u Ō'acū bese'cuta ni'i” ní'que ni'i

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

27 Be'ro Jesú cū bu'erā me'rā Cesarea Filipino wāmetiri macā pu'to nise macārīpu wa'acārā niwā. Na to wa'aropu cū bu'erārē sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro masā ucūti yu'ure? nicu niwī.

28 Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Āpērā mu'urē “Juā wāmeyeri masū nimi”, nima. Āpērā “Diporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elía nimi”, nima. Āpērā “No'o nigū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū ní'gū nisasami”, nima, nicārā niwā.

29 Be'ro Jesú narē sērītiña'nemocu niwī tja:

—¿Musā waro, yu'ure de'ro wācūti? nicu niwī. Cū tojo nicā, Pedro yu'ticu niwī:

—Mu'u Ō'acū bese'cu Cristo ni'i, nicu niwī.

30 Pedro tojo ní'quere Jesú ne āpērārē weredutiticu niwī.

Jesú cū wērīatjere were'que ni'i

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

31 Tu'ajanu'cō, cū bu'erārē a'tiro ni bu'enu'cācu niwī:

—Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu pūrō pi'etigusa'a. Tojo nicā judío masā bu'cārā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā yu'ure uatirāsama. Yu'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia nūmu be'ro masāgūsa'a, nicu niwī. **32** Narē tu'ota basioro wereme'rīcā'cu niwī. Tere tu'ogu, Pedro aperopu Jesure pijiwā'cā, tu'ticu niwī. **33** Be'ro Jesú majāmi'i'a, cū bu'erārē i'a, Pedrore tu'ticu niwī:

—Wa'aya. Mu'u wātī weronojō ucū'u. Mu'u Ō'acū wācūsere masīwe'e. Masā na wācūwuaronojō wācū'u, nicu niwī.

34 Be'ro Jesú cū bu'erārē, tojo nicā masārē pijio, werecu niwī:

—No'o yu'ure ējōpeosirutugunojō cū weesī'rīrōnojō weeticā'to. Yu'u uaro pe'e weeato. No'o yu'ure sirutusī'rīgū “Jesure ējōpeogu, wērībosu”

nitiguta sirutuato. **35** Yũ'ure ějõpeose me'rã ña'arõ yũ'rũsĩ'rĩtigũ, yũ'ure ějõpeodu'ugũnojõ pecame'epũ bajuriono'gũsami. Apĩ wějẽsere uiti, yũ'ure ějõpeonu'cũgũnojõ pe'le yũ'u me'rã catinu'cũgũsami. **36** Ni'cũ a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'a, cũ ejeripõ'rã pe'ere bajuriogũ, ¿ñe'enojõrẽ wapata'abosari? **37** Pecame'epũ wa'agũ, cũ ya ejeripõ'rãrẽ de'ro wee wapayewĩrõmasĩtisami. **38** A'ti turicjãrã masã ña'arõ weeri masã yũ'ure ějõpeotirã nima. Na wa'teropũ yũ'ure, tojo nicã yé quetire bopoyasãticãña. Mũsã bopoyasãcã, yũ'u Ó'acũ macũ masũ weronjõ upũtigũ a'tiro weegusa'a. A'ti turipũre yũ'u pacũ asistese me'rã, cũrẽ wereco'terã me'rã apaturi a'tigũ, yũ'u quẽ'rã mũsãrẽ bopoyasãgũsa'a, nicũ niwĩ.

9 **1** Jesú masãrẽ, tojo nicã cũ bu'erãrẽ bu'eca be'ro apeye ninemocu niwĩ narẽ:

—Diacjũ mũsãrẽ weregũti. Ni'cãrẽrã a'topũ nirã yũ'u tutuaro me'rã wiogũ sãjãgũ a'ticã ĩ'atimirã, wẽrĩsome, nicũ niwĩ.

Jesú cũ bajuse dũcayu'que ni'i

(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

2 Ni'cã semana be'ro Jesú ũrũgũ u'muacjũpũ mujãcũ niwĩ. Tigũpũre wa'agũ, Pedro, Santiago, Juã na se'sarore miacũ niwĩ. Topũ na ĩ'orõpũ Jesú cũ bajusere dũcayucũ niwĩ. **3** Cũ su'ti asistea wa'acaro niwũ. Pũrõ butise wa'acaro niwũ. Ne a'topũre te butise weronjõ masã su'ti coetima.

4 Tojo wa'ari cura Elía, Moisé bajuanũ'cã, Jesú me'rã ucũcã ĩ'acãrã niwã.

5-6 Tere ĩ'arã, cũ bu'erã ucũayũ'rua wa'acãrã niwã. Tojo weegũ Pedro de'ro nímasĩtigũ, ucũquejocũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—Wiogũ, marĩ a'topũ nicã añuyũ'rua'a. I'tia wi'iacã weerã. Ni'cã wi'i mũ'u ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerã, nicũ niwĩ Pedro.

7 Be'ro ni'cã curua o'mecurua dijati, narẽ tuubi'acã'caro niwũ. Ti curuapũ ni'cũ a'tiro ucũcã tũ'ocãrã niwã:

—Árĩ yũ'u macũ upũtu yũ'u mal'igũ nimi. Cũ ucũsere tũ'o ějõpeoya, nicũ niwĩ.

8 Be'ro ĩ'aquejocãrã nimiwã. Ne ãpẽrã marĩcãrã niwã. Jesú ni'cũta nu'cũcũ niwĩ.

9 Na ũrũgũpũ ní'cãrã دچارã, na topũ ĩ'a'quere Jesú ne weredutiticũ niwĩ.

—Be'ro yũ'u Ó'acũ macũ masũ weronjõ upũtigũ wẽrĩ masãca be'ropũ wereya, nicũ niwĩ. **10** Tojo weerã na se'saro tere tũ'oña'cãrã niwã. Na basu a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro nisĩ'rĩrõ weesari cũ wẽrĩca be'ropũ masãse? nicãrã niwã.

11 Be'ro Jesure sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã Moisé oja'quere bu'eri masã “Masãrẽ yũ'ruoacjũ a'tise dũporo Elía a'timu'tãgũsami”, ni bu'eti?

12 Jesú narē yu'ticu niwī:

—Musā nírōnojōta Elía a'timū'tāgūsami. Cū nipe'tisere apomū'tāgūsami. Ō'acū ye queti ojáca pūrīpū yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu ye cjasere a'tiro ni'i. “Cū pi'etigusami. Ūano'tigusami”, ni'i. **13** Yu'u pe'e musārē nigūti. Elía a'titojacu niwī. Cūrē Ō'acū ye queti ojáca pūrīpū ní'caronojōta queoro wa'acaro niwū. Masā cūrē no'o weesī'rīsere weecārā niwā, nicu niwī.

Jesú wī'magūrē wātī sājāno'cure cō'awīrō'que ni'i

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

14 Na ūrūgūpū ní'cārā āpērā na me'rācjārā nirōpū dijatarā, pājārā masā nicā ī'acārā niwā. Āpērā quērā Moisé oja'quere bu'eri masā Jesú bu'erā me'rā upūtū ucūcārā niwā. **15** Be'ro Jesú cū wācūña marīrō a'ticā ī'arā, nipe'tirā ī'amarīacārā niwā. Cū tiropū omawā'cā, añuditicārā niwā.

16 Jesú cū bu'erārē sērītiña'cu niwī:

—¿Ñe'lenojōrē tocārō ūrūsārā weeti na me'rā? nicu niwī.

17 Ni'cū na pājārā wa'teropū nigū yu'tiquejocū niwī:

—Ūsārē bu'egu, yu'u macū wātī sājāno'cure miitiapū. Yu'u macūrē ucūmasīticā weemi. **18** Cū no'o wa'aro wātī cūrē ñe'e paaquecūumujāmi. Cū tojo weecā, ūseropū so'potu'u, cū upicarire cūrīrdiomujāmi. Tojo wa'agu, bu'amujāmi. Yu'u mu'u bu'erārē “Wātīrē cō'awīrōña”, nitojamiapū. Na pōtēotiama, nicu niwī.

19 Jesú narē nicu niwī:

—Musā ne ējōpeose moobutia'a. Yu'u musārē yoacā bu'emicā, ne tu'omasīwe'e yujupū. ¿No'ocārō yoacā musā yu'ure ējōpeoticā wācūtutuaguasari? Cū wī'magūrē yu'u tiro miitia, nicu niwī.

20 Cū tiropū miiejacā, wātī Jesure ī'agū, wācūña marīrō wī'magūrē wērīacā weecu niwī. Cū doqueque'a, tūrūmaacusia, ūseropū so'potu'uacu niwī. **21** Tojo wa'acā ī'agū, Jesú wī'magū pacure sērītiña'cu niwī:

—¿No'ocátero yoati a'te cūrē tojo wa'aro? nicu niwī.

Cū pacu yu'ticu niwī:

—Wī'magūpū tojo dū'pocātiwī. **22** Pejetiri wātī cūrē wējēsī'rīgū, pecame'epū doqueque'a, diapū doqueñojācā weemujāmi. Mu'urē basiocā, ūsārē pajaña'gū weetamuña, nicu niwī.

23 Jesú cūrē nicu niwī:

—Mu'u ējōpeocāma, basiocā'a. No'o ējōpeorāma nipe'tise weeta basio'o, ni yu'ticu niwī.

24 Tojo nicā tu'ogu, wī'magū pacu caricūquejocū niwī:

—Ējōpeo'o. Nemorō ējōpeonemocā weeya, nicu niwī.

25 Jesú masā pājārā na tiropū omawā'cāticā ī'agū, wātīrē cō'awīrōgū, a'tiro nicu niwī:

—Wātī ucūtīcā, tu'oticā weegú, mu'urē wijaaduti'i. Ārī wī'magūpūre nigū, wa'aya. Ne apaturi sājāanemoticā'ña, nicu niwī.

26 Cũ tojo nicã, wãtĩ caricũwijaagu, wĩ'magũrẽ apaturi wẽriãcã weecu niwĩ. Cũ wijaagu, cãrẽ wẽrĩ'cũ weronojõ tojacã weecu niwĩ. Tojo weerã cãrẽ ãpẽrã “Wẽria wa'ami”, nicãrã nimiwã. **27** Jesú pe'e cãrẽ omocãpũ ñe'e wejewa'cõcũ niwĩ. Tojo weecã, cũ wã'cãñũ'cãcũ niwĩ.

28 Be'ro Jesú wi'ipũ sãjacã, cũ bu'erã ãpẽrã tu'otiropũ cãrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã ñsã wãtĩrẽ cõ'awĩrõmasĩtiapari? nicãrã niwã.

29 Cũ narẽ nicũ niwĩ:

—Cũ wãtĩ tojo sãjãgũnojořẽ Ô'acũrẽ sãrĩ, be'tise me'rã dia'cũ cõ'awĩrõta basio'o, nicũ niwĩ.

Jesú cũ wẽriãtjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

30 Na Cesarea Filipopũ ní'cãrã Galilea di'tapũ yũ'rũacãrã niwã tja. Na wa'asere Jesú ne ãpẽrãrẽ masĩcã ñaticũ niwĩ. **31** Cũ wẽriãtjere, ãpẽrã cãrẽ wiorãpũre o'ootjere cũ bu'erãrẽ bu'égũ, tojo weecu niwĩ. A'tiro bu'ecũ niwĩ:

—Yũ'ũ Ô'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũre wiorãpũre o'orãsama.

Be'ro yũ'ũre wẽjẽrãsama. Na tojo weemicã, i'tia ñũmũ be'ro masãgũsa'a tja, nicũ niwĩ. **32** Na cũ tojo nisere tu'omasĩticãrã niwã. Tu'omasĩtimirã, uirã, sãrĩtiña'masĩticãrã niwã.

Añũrõ weeyũ'rũñũ'cãgũ yere oja'que ni'i

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

33 Be'ro Capernau wãmetiri macãpũ etacãrã niwã. Topũre na wi'ipũ sãjãejãca be'ro Jesú cũ bu'erãrẽ sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Mũsã ma'a a'tirã, ñe'enojõ ucũ a'metu'tiwã'cãtirã weeati?

34 Na pe'e ma'apũre a'tiro ucũwã'cãticãrã niwã. ¿Noa marĩ wa'teropũre ãpẽrã yũ'rũoro niyũ'rũñũ'cãgũsari? nisere ucũcãrã niwã. Tojo ucũ'cãrã nitjãrã, ne yũ'titiyũ'rũocã'cãrã niwã. **35** Jesú ejanujã, cũ bu'erã docere pijio, nicũ niwĩ:

—Mũsã ãpẽrã yũ'rũoro ni'i nisi'rĩrã, a'tiro nirõũa'a: “Nipe'tirã be'rocjũpũ nisa'a”, nirõũa'a. Apeye, nipe'tirãrẽ weetamurõũa'a, nicũ niwĩ.

36 Be'ro ni'cũ wĩ'magũrẽ pijio, na wa'teropũ ñũ'cõcũ niwĩ. Cãrẽ wũamorõ, nicũ niwĩ:

37 —Yũ'ũre maigũnojõ ni'cũ ã'rĩ wĩ'magũrẽ ñe'egũ weronojõ weemi. Cãrẽ ñe'egũ, yũ'ũreta ñe'egũ weemi. Yũ'ũre ñe'egũ quẽ'rã yũ'ũ dia'cũrẽ ñe'egũ weetimi. Yũ'ũre o'ó'cũ Ô'acũ quẽ'rãrẽ mejãrõta ñe'egũ weemi, nicũ niwĩ.

Marĩrẽ i'atu'titigũ marĩ me'rãcjũ nimi nise ni'i

(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

38 Be'ro Juã Jesure a'tiro nicũ niwĩ:

—Ûsârê bu'egũ, ni'cũ mu'u wãmerê pisutjãgũ wâtãrê cõ'awĩrõcã ï'apũ. Cũ marĩ me'rãcjũ nitiami. Tojo weerã cũrê cã'mota'apũ.

39 Cũ tojo nicã tu'ogũ, Jesú a'tiro nicũ niwĩ:

—Tojo weegũre cã'mota'aticã'rõũa'a. Ne ni'cũ yu'u wãmerê pisutjãgũ añurõ weeĩ'o'cu, be'ro yu'ure ña'arõ ucũmasĩtisami. **40** A'tiro ni'i. Marĩrê ï'atu'titigũ marĩ me'rãcjũ nimi. **41** Mũsârê yu'u bu'erã niyucã, ãpêrã weetamurãsama. Tojo weegũ diacjũ mũsârê weregũti. No'o mũsârê ni'cũ cã'rõacã aco tãgũnojõrê diacjũta Ô'acũ añuse o'ogusami.

Ãpêrãrê ña'arõ weecã weeticã'ña nise ni'i

(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

42 »No'o yu'ure êjõpeogũ wĩ'magũrê ña'arõ weecã weegũ uputu bu'iri da'reno'gũsami. Cũrê ãtãgã pajicja wãmũtapũ du'teyoo, dia pajiri maapũ doqueñocã, nemorõ añubosa'a. Tojo weecã, cũ maata wêrã wa'a, dojorênemotibosami. Cũ dojorêbo'que pe'tia wa'abosa'a. **43** Mũsã ya omocã me'rã ña'arõ weesĩ'rĩrã, dũtecõ'abo'caro weronjõ ña'asere weedu'ucã'ña. Mũsã ni'cã omocã me'rã Ô'acũ tiropũ ejacã, nemorõ añu'u. Pecame'epũ pua omocã me'rã wa'acã pe'ema, ña'ayu'rua'a. Mũsã ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã, nemorõ añubosa'a. Mũsã ña'arõ weesĩ'rĩsere wéerã pecame'epũ wa'acã, ña'a ni'i. Topũre pecame'e ne yatitisa'a. **44** Becoa ne boatisama. Pecame'e quẽ'rã ãjũnu'cũcã'sa'a. **45-48** Tojo nicã mũsã ya du'pocã me'rã ña'arõ wéerã, dũtecõ'abo'caro weronjõ mejãrõta weeya tja. Mũsã pecame'epũ pua du'pocã me'rã wa'acã, ña'ayu'rua'a. Opa cõ'ñerõ u'mũsepu sãjãcã pe'ema, nemorõ añu'u. Capea me'rã quẽ'rã ña'arõ weesĩ'rĩrã, mejãrõta weeya. Mũsã capea orewee cõ'abo'caro weronjõ ña'asere ï'adu'ucã'ña. Mũsã pecame'epũ pua capea me'rã wa'acã, ña'a ni'i. Tojo nicã u'mũsepu ni'cã capea me'rã wa'acã, nemorõ añu'u. Mũsã ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã, nemorõ añu ni'i. Mũsã ña'arõ weesĩ'rĩsere wéerã pecame'epũ wa'acã, ña'a ni'i. Topũre becoa ne boatisama. Pecame'e quẽ'rã ne yatitisa'a.

49 »Nipe'tise ba'asere pecame'e me'rã do'ano'o. A'te weronjõ a'ti di'tapũre nipe'tirã yu'ure êjõpeorã pi'etise me'rã nemorõ wãcũtutanemorãsama. **50** Moa ocaro ba'acã, añu ni'i. Ocase pe'ticã be'ro apaturi ocacã weeta basiowe'e. Mũsã pũrĩcã moa ocaro weronjõ niña. A'mequẽse marĩrõ añurõ nisetibũroya, nicũ niwĩ.

Nũmotirã, marãputirã a'merĩ cõ'aticã'ña nise ni'i

(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

10 1 Jesú Capernaupũ ní'cu Judea di'tapũ wa'a wa'acu niwĩ. Topũ ní'cu Jordã wãmetiri maarê, mujĩpũ mujãtiro ape pã'rẽpu pẽ'acu niwĩ. Topũre apaturi masã nerẽcãrã niwã. Cũ weewũronojõta narê bu'ecu niwĩ. **2** Fariseo masã cũ mejẽcã yu'ticã uarã, bu'iri bocasĩ'rĩrã sêrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Ni'cũ cũ nũmorẽ cõ'ata basiosari? ¿Marĩrẽ dutise tojo niti? **3** Jesú narẽ yu'ticũ niwĩ:

—¿Moisé de'ro dutipari?

4 Na yu'ticãrã niwã:

—Moisé ni'cũ nũmorẽ “A'te ye bu'iri mũ'urẽ cõ'a'a” nirĩ pũrĩrẽ core oja'o'oduticũ niwĩ. “Tojo apóca be'ro cõ'ata basio'o”, nicũ niwĩ Moisé, nicãrã niwã.

5 Na tojo níca be'ro Jesú nicũ niwĩ:

—Mũsã ñecũsumua ejeripõ'rã butise ye bu'iri Moisé mũsã nũmosãnumiarẽ cõ'acã cã'mota'aticũ niwĩ. **6** Õ'acũ nipe'tise cũ ne waro weenu'cãcateropũre mũmũ, numio weecu niwĩ. **7** “Tojo weegu mũmũ cũ pacũ, cũ pacore cõ'awija, cũ nũmo me'rã nigũsami. **8** Na pũarã ni'cã upũ weronojõ nirãsama”, nicũ niwĩ Õ'acũ. Tojo weerã pũarã nitima. Ni'cã upũta nima. **9** A'te ye bu'iri Õ'acũ a'mesu'o'cãrãrẽ masã ne dũcawaaticã'rõna'a, nicũ niwĩ Jesú.

10 Be'ro wi'ipũ dajarã, Jesú bu'erã cũrẽ apaturi sãrĩtiña'nemocãrã niwã te cjasereta tja. **11** Narẽ a'tiro yu'ticũ niwĩ:

—Cũ nũmorẽ cõ'a, apegore nũmotigũnojo cũ nũmotimũ'tã'core ña'arõ weegu weesami. **12** Mejãrõta numio co marãpũre cõ'a, apĩ me'rã marãpũtigo quẽ'rã co marãpũtimũ'tã'cure ña'arõ weego weesamo. Te Õ'acũrẽ yu'rũnu'cãseta ni'i, nicũ niwĩ.

Jesú wĩ'marãrẽ ñapeo sãrĩbosaque ni'i

(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

13 Be'ro narẽ ñapeodutirã wĩ'marãrẽ Jesú tiro miacãrã niwã. Na tojo weecã ñ'arã, narẽ miarãrẽ cũ bu'erã tu'ticãrã niwã. **14** Na tojo weecã ñ'agũ, Jesú ua wa'acũ niwĩ. Narẽ nicũ niwĩ:

—Wĩ'marãrẽ yu'ũ tiro a'ticã du'uo'oya. Narẽ cã'mota'aticã'ña.

Wĩ'marã marĩnojoẽ añurõ ãjõpeoma. Æpẽrã quẽ'rã wĩ'marã weronojõ yu'ũre ãjõpeorã yu'ũ pacũ wioꝑũ nirõpũ wa'arãsama. **15** Diacjũ mũsãrẽ weregũti. Æ'rã weronojõ yu'ũre ãjõpeotigũnojo ne cã'rõ yu'ũ pacũ nirõpũ wa'asome, nicũ niwĩ.

16 Be'ro wĩ'marãrẽ wũamorõmũjã, narẽ ñapeo, cũ pacũre “Æ'rãrẽ añurõ weeya”, ni sãrĩbosacũ niwĩ.

Ma'mũ peje cũogũ Jesú me'rã ucũ'que ni'i

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

17 Jesú aperopũ wa'ari cura ni'cũ cũrẽ omasirutuwã'cãcũ niwĩ. Omasirutuwã'cã, ãjõpeogũ cũ dũporo ejaque'a, sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—Mũ'ũ masãrẽ bu'egũ añugũ ni'i. ¿Yũ'ũ ñe'enojõ weegũsari catise pe'titisere bocasĩ'rĩgũ? nicũ niwĩ.

18 Jesú cũrẽ nicũ niwĩ:

—¿Yũ'ure añugũ ni'li nígũ, diacjũta nigũ weeti? Ni'cũta Õ'acũ añugũ nimi. **19** Mũ'ũ Õ'acũ dutise cũu'quere masĩsa'a. “Masãrẽ wějẽcõ'aticã'ña. Apĩ nũmorẽ a'metãrãticã'ña. Yajaticã'ña. Āpẽrã ye cjasere nisooticã'ña. Āpẽrã yere ñarã, weeta'saticã'ña. Mũ'ũ pacũ, mũ'ũ pacore ějõpeoya”, ni'li, nicũ niwĩ.

20 Cũ tojo nicã tũ'ogũ, yũ'ticũ niwĩ:

—Bu'egũ, yũ'ũ wĩ'magũpũta a'tere queoro weemũjãtiwũ, nicũ niwĩ.

21 Jesú cũrẽ pajaña'se me'rã ĩ'a, nicũ niwĩ:

—Mũ'ũrẽ apeyenojõacã dũ'sa'a. Mũ'ũ cũosere duape'ocjũ wa'aya. Te dua'que wapare pajasesũorãrẽ dũcawaaya. Tojo weegũ ñ'mũserũ peje añuse cũogusa'a. Tu'ajanũ'cõ, yũ'ũre sirutuya, nicũ niwĩ.

22 Cũ tojo nicã tũ'ogũ, tũ'saticũ niwĩ. Cũ peje waro cũoyũ'rũatjĩagũ, cũ cũosere ma'iyũ'rũgũ bujaweti, tojaa wa'acũ niwĩ.

23 Be'ro Jesú cũ sumuto ĩ'aste, cũ bu'erãrẽ nicũ niwĩ:

—Peje cũorãrẽ Õ'acũ tiropũ wa'acã diasabutia'a, nicũ niwĩ.

24 Tojo nicã tũ'orã, cũ bu'erã tũ'omarĩacãrã niwã. Jesú narẽ ninemocũ niwĩ tja:

—Yũ'ũ põ'rã weronojõ nirã, a'tiro ni'li. No'o na cũosere ějõpeoyũ'rũnũ'cãcã, yũ'ũ pacũ nirõ ñ'mũserũ wa'ase diasabutia'a.

25 Wa'icũ cameyo wãmetigũjo awiga yuta da pĩ'osõrõrĩ pepũ sãjãa yũ'rũtẽrĩcã, diasayũ'rũmajã wa'asa'a. Ñ'mũserũ yũ'ũ pacũ nirõpũ peje cũogũ wa'acã pe'ema, totã nemorõ diasa'a, nicũ niwĩ.

26 A'tere tũ'orã, ɸpũtũ ĩ'amarĩa, a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—To pũrĩcãrẽ ¿noanojõ pe'e Õ'acũ tiropũ wa'amasĩrãsari? nicãrã niwã.

27 Jesú narẽ ĩ'agũta ĩ'a, nicũ niwĩ:

—Masã na basu weetutuase me'rã yũ'rũmasĩtisama. Õ'acũ pũrĩcãrẽ basio'o. Cũma ne apeyenojõ weeta basiotise marĩ'li, nicũ niwĩ.

28 Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Pedro nicũ niwĩ:

—Wiogũ, nipe'tise ũsã cũosere du'ucũu, mũ'ũrẽ sirutuwũ.

29 Jesú yũ'ticũ niwĩ:

—Diacjũta nigũti. No'o nigũnojo, yé bu'iri, tojo nicã masãrẽ yũ'rũose quetire werese bu'iri cũ ya wĩ'li, cũ acawererã, cũ pacũsumũa, cũ põ'rã, cũ ye weseri du'ucũuwã'cã'cãrãnojõrẽ a'tiro wa'lrosa'a. **30** Na cõ'awã'cã'que nemorõ peje waro bocarãsama. A'ti ñmũcopũre nemorõ wi'seri, acawererã, pacosãnumia, põ'rã, weseri bocarãsama. Āpẽrã narẽ ña'arõ weemicã, tere bocarãsama. Be'ropũ quẽ'rãrẽ Õ'acũ me'rã ninu'cũcã'rãsama. **31** Tojo nimicã, ni'cãrõacãrẽ wiorã weronojõ nirã be'ropũre mejõ nirã nirãsama. Pãjãrã mejõ nirã quẽ'rã be'ropũre wiorã weronojõ nirãsama, nicũ niwĩ Jesú.

Jesú cũ wẽrĩatjere apaturi werenemo'que ni'li

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

32 Be'ro Jesú Jerusalé wa'ari ma'apũ cũ bu'erã dũporo ñ'mũtãwã'cãcũ niwĩ. Na Jerusaléũ Jesure wějẽsĩ'rĩrãsama nĩrã, cũ uiticã ĩ'arã, cũ bu'erã

ĩ'amarĩacārã niwã. Masã na be'ro siruturã quẽ'rã uicārã niwã. Be'ro Jesú cũ bu'erã docere pijiocu niwĩ. Pijio, cũrẽ wa'atjere werecu niwĩ.

33—Mũsã masĩ'i. Marĩ Jerusalẽpu wa'arã wee'le. Topu yu'u Ō'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũre a'tiro weerãsama. Pa'ia wiorã, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masãpũre o'orãsama. Na yu'ũre wẽjẽdutiãsama. Náta tja ape di'tacjãrã judío masã nitirã wiorãrẽ wiaturiarãsama.

34 Yu'ũre bujicã'a, tãrãrãsama. U'seco e'opeo, yu'ũre wẽjẽrãsama. Na tojo weemicã, i'tia nũmũ be'ro masãgũsa'a, nicu niwĩ.

Santiago, Juã Jesure na sẽrĩmi'que ni'i

(Mt 20.20-28)

35 Be'ro Santiago, Juã Zebedeo põ'rã Jesú tiro wa'a, cũrẽ nicãrã niwã:

—Ûsãrẽ bu'egũ, ùsã sẽrĩsere mu'u o'ocã ñasa'a.

36 Na tojo nicã, sẽrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Ñe'lenojõ yu'u weecã ñasari?

37 Na yu'ticãrã niwã:

—Mu'u wioogu sãjãgũ, ùsãrẽ mu'urẽ dutitamuajã sõrõapa. Ni'cũ mu'u diacjũ pe'e, apĩ cũpe pe'e ñũpoapa, nicãrã niwã.

38 Na tojo nicã tu'ogu, Jesú nicu niwĩ:

—Mũsã yu'ũre sẽrĩsere tu'omasĩwe'le. Yu'u uputu pi'eti, wẽrĩgũsa'a.

¿Yu'u pi'eti wẽrĩatjere weronojõ mũsã quẽ'rã weemasĩti?

39 Na yu'ticãrã niwã:

—Ûu. Pi'eti, wẽrĩmasĩ'i, nicãrã niwã.

Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Diacjũta ni'i. Mũsã quẽ'rã yu'u weronojõ pi'eti, wẽrĩrãsa'a. **40** Tojo weemicã, diacjũ pe'e, cũpe pe'e mũsãrẽ ñũpomasiãsa'a. A'te yu'u weese niwe'le. Yu'u pacu cũ beseyu'cãrã pe'e topu dujirãsama, nicu niwĩ.

41 Be'ro diez ãpẽrã Jesú bu'erã na tojo sẽrĩcã tu'orã, Santiago, Juã me'rã ua wa'acãrã niwã. **42** Tojo weecã ĩ'agũ, Jesú pijio, narẽ nicu niwĩ:

—Mũsã masĩsa'a. A'ti nucũcãrẽ dutirã ti di'tare miuwapa wa'asama.

Na docacjãrã quẽ'rã mejãrõta dutipesama. **43** Mũsã pũrĩcã na weronojõ weesome. Tojo weronojõ o'orã, mũsã wa'teropu wiorã nisĩ'rĩrã, ãpẽrãrẽ da'raco'terã weronojõ niña. **44** No'o ãpẽrã nemorõ nisĩ'rĩgũnojõ nipe'tirãrẽ da'raco'tegũ weronojõ tu'oña'ña. **45** Yu'u weronojõ weeya.

Ō'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ nimigũ, ãpẽrã yu'ũre weetamuato nĩgũ mejẽta a'tiwũ. Yu'u pe'e narẽ weetamugũ a'tiwũ. Tojo nicã pãjãrã na ña'arõ wee'que wapare wẽrĩbosa wapayewĩrõgũ a'tiwũ, nicu niwĩ.

Jesú Bartimeo wãmetigu caperi bajuno'tigũre yu'ruo'que ni'i

(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

46 Na Jerusalẽpu majãrã, Jericõpu etacãrã niwã. Be'ro ti macãpu Jesú cũ bu'erã me'rã yu'ruacu niwĩ. Pãjãrã masã cũrẽ sirutucãrã niwã. Topu

Bartimeo wāmetigu Timeo macū caperi bajuno'tigu ma'a sumutopu niyeru sērīdujicu niwī. **47** “Jesú Nazarecjū a'timi” nicā tū'ogu, Bartimeo caricūnū'cācu niwī:

—Jesú, Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

48 Pājārā cūrē “Caricūticā'ña”, ni tu'ticārā nimiwā. Cū pe'e tojo nimicā, nemopeocā'cu niwī.

—Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

49 Tojo nicā tū'ogu, Jesú tojanū'cā, a'tiro nicu niwī:

—Pijioya.

Na cūrē pijio, nicārā niwā:

—Quero wā'cānū'cābaque'oya. Mu'urē pijimi, nicārā niwā.

50 Tojo weegu cū bu'icjārōrē to tuweecūu bu'pumajā, Jesú tiro wa'acu niwī. **51** Topu ejacā, Jesú cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro yu'u weecā uasari?

—Masārē bu'egu, yu'ure caperi bajucā uasa'a, nicu niwī.

52 Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u yu'ure ējōpeorū. Tojo weegu mu'u yu'rūono'toja'a.

Wa'agusa'a, nicu niwī.

Tojo nirī curata cū caperi ī'acu niwī. Be'ro Jesure ma'apu sirutuwā'cācu niwī.

Jesú Jerusalé wāmetiri macāpu sājāa'que ni'i

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

11 1 Jesú cū bu'erā me'rā Jerusalépu ejatjo cā'rō dū'sacaro niwū.

Betfagé, Betania wāmetise macārī ūrūgū Olivo wāmeticju pōtēorōpu ejacārā niwā. Topu cū bu'erā puarārē a'tiro nicu niwī:

2—Si macā marī pōtēorō nirī macāpu wa'aya. Topu ejarā, ni'cū burro wī'magū dū'tenū'cō'cure bocaekarāsa'a. Cū ne pesano'ña marīgū nigūsami. Cūrē pāa miitia. **3** No'o musārē āpērā “¿De'ro weerā tojo weeti?” nicā, “Ūsā wioгу uami. Maata wiano'rōsa'a tja”, niña, nicu niwī.

4 Be'ro na wa'a, sope pu'to ma'a sumuto dū'tenū'cō'cure bocaecārā niwā. Bocaeya, cūrē pāacārā niwā.

5 Na tojo weeri cura topu nu'cūrā narē nicārā niwā:

—¿De'ro weerātirā cūrē pāti? nicārā niwā.

6 Na tojo nicā tū'orā, Jesú duti'caronojōta narē yu'ticārā niwā. Tojo weerā narē “Miaña”, nicārā niwā. **7** Be'ro Jesú tiro miaa, cū burro bu'ipu na ye su'ti bu'icjasere tuweepeocārā niwā. Tojo wéeca be'ro Jesú cū bu'ipu mūjāpejacu niwī. **8** Cūrē ējōpeorā, pājārā cū yu'rūaro ma'apu na ye su'ti bu'icjasere sēocūucārā niwā. Āpērā pūrī nise querire dūtecūucārā niwā.

9 Cū dūporo wa'arā, cū be'rocjārā quē'rā a'tiro caricūcārā niwā:

—Marī wioгуre e'catise o'orā. Ā'rī Ō'acū o'ó'cu añubutiami. **10** Cū wioгу sājātje añurō wa'ato. Marī ñecū Davi wioгу ní'caro weronojō

añurõ wa'ato. Nipe'tirã u'musecjãrã cürë “Añubutiami” ni e'catise o'oato, nicãrã niwã.

11 Be'ro Jesú Jerusalépu sãjëajagu, Ô'acũ wi'ipũ wa'acũ niwĩ. Topũ nipe'tise ti wi'i cjasere i'ape'o, Betaniapu cũ bu'erã me'rã wa'a wa'acũ niwĩ. Ñamica'apu niyucã, tojo weecu niwĩ.

Jesú higuera wãmeticju dũca maricjũre ñaidijaduti'que ni'i

(Mt 21.18-19)

12 Ape nũmũ bo'reacã Betaniapu ní'cãrã Jerusalépu wa'acã, Jesú ẽjaboayũ'ruacũ niwĩ. **13** Yoaropũ ma'a sumuto higuera wãmeticju ni'cãgũ añurõ pũriticjũre i'acũ niwĩ. Be'ro tigũ tiro dũcatisa'aba ní'gũ, i'agũ wa'acũ niwĩ. Pũri peje dia'cũ nicaro niwũ. Dũcatiritero niticaro niwũ.

14 Dũca maricã i'agũ, Jesú tigũre nicũ niwĩ:

—Ne ãpẽrã a'tigũ dũcare ba'anemosome majã, nicũ niwĩ.

Cũ tojo nicã, cũ bu'erã tũ'ocãrã niwã.

Jesú Ô'acũ wi'ipũ duarãrẽ cõ'awĩrõ'que ni'i

(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

15 Be'ro Jerusalépu ejaçãrã niwã. Jesú Ô'acũ wi'ipũ sãjëajagu, Ô'acũrẽ ẽjũamorõpeoatjere duarãrẽ, tere duarãrẽ cõ'awĩrõcũ niwĩ. Na niyeru dũcayuri mesare, na bujare duadujisere cõ'agũ, tuuquecũupe'ocã'cũ niwĩ.

16 Ne apeyenojõ duasenojõrẽ ti wi'ipũ mii, yũ'rutẽriwĩjadutiticũ niwĩ.

17 Narẽ bu'égũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ: “Ya wi'i ‘Nipe'tirocjãrã ñubueri wi'i ni'i’, nino'ca wi'i ni'i.” Mũsã pe'le queoro weewe'e. Yajarã ya wi'ire weronojõ tojacã weeapu mũsã, nicũ niwĩ.

18 Pa'ia wiorã, ãpẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã cũ tojo nisere tũ'ocãrã niwã. Be'ro na tũ'o, “¿De'ro wee marĩ ã'rĩrẽ wẽjërãsari?” ni, bu'iri a'manũ'cãcãrã niwã. Cũ bu'esere nipe'tirã tũ'omarĩamũjãcã i'arã, cürë uicãrã niwã. **19** Be'ro na'ique'ari cura Jesú ti macãrẽ ní'cũ wijawã'cã, wa'a wa'acũ niwĩ tja.

Higuera wãmeticju ñaidija'que ni'i

(Mt 21.20-22)

20 Ape nũmũ bo'reacã tja Jerusalépu wa'arã, higuera'gure nũ'cõrĩputa ñai'cũre i'acãrã niwã. **21** Tojo weegu Pedro Jesú “A'tigũ dũcare ba'anemosome majã” ní'quere wãcũgũ, Jesure nicũ niwĩ:

—Ûsãrẽ bu'egũ, i'aña. Sicũ mũ'ũ ñaiduti'cũ ñaia wa'apã, nicũ niwĩ.

22 Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—Ô'acũrẽ ẽjõpeoya. **23** Diacjũ mũsãrẽ wereguti. No'o a'tigũ ẽrũgũrẽ “Dia pajiri maapu doqueñorãti” nicã, queoro wa'arosa'a. Mũsã diacjũta ẽjõpeocã, “Ûsã nise diacjũta wa'arosa'a” nicã, tojo wa'arosa'a. **24** Tojo

weegu musārē nigūti. Nipe'tise musā Ō'acūrē sērīcā, “Ūsārē diacjūta o'ogusami” ni ējōpeocā, tojo wa'arosa'a. **25** Musā Ō'acūrē sērīrātīrā, āpērā me'rā apeyenojō a'metu'ti'que suorā, narē acobojomū'tāña yujurū. Tojo weecā, marī pacu ű'musepu nigū quē'rā musā ña'arō wee'quere acobojogusami. **26** Āpērārē acobojoticāma, marī pacu ű'musepu nigū quē'rā musā ña'arō wee'quere acobojosome, nicu niwī.

Jesure “¿Noa dutiro me'rā tojo weeti?” ní'que ni'i

(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

27 Be'ro apaturi Jerusalépu ejacārā niwā. Jesú Ō'acū wi'ipū nirī cura a'tiro wa'acaro niwū. Pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā, āpērā judío masā bucurā Jesú tiropu wa'acārā niwā. **28** Jesure sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ronojō dutise me'rā mū'u weesere tojo weeti? ¿Noa mū'urē tojo weedutigū dutise o'ori? nicārā niwā.

29 Jesú narē yu'ticu niwī:

—Yū'u quē'rā musārē sērītiña'megūti. Musā yū'ure yu'ticā, musārē “A'te dutiro me'rā wee'e”, nigūti. **30** ¿Noa Juārē wāmeyedutigū o'ópari? ¿Ō'acū o masā o'ópari cūrē? Yū'tiya, nicu niwī.

31 Cū tojo nicā tu'orā, na basu a'merī ucūcārā niwā:

—Marī “Ō'acū o'ócū niwī” nicā, cū marīrē “To pūrīcārē ¿de'ro weerā Juārē ējōpeotiri?” nigūsami. **32** Marī “Ō'acū o'óticū niwī; masā cūrē o'ócārā niwā” nicā, masā marīrē tu'tirāsama, nicārā niwā.

Masā Juārē “Ō'acū ye queti weremu'tārī masū niwī”, ni ējōpeocārā niwā. Tojo weerā wiorā masārē uinicārā niwā. **33** Tojo weerā na yu'ticārā niwā:

—Masītisa'a, niyū'ruocā'cārā niwā. Tere tu'ogu, Jesú narē nicu niwī:

—Yū'u quē'rā musārē “A'te dutiro me'rā wee'e”, ni werewe'e, nicu niwī.

Da'racoterā queoro weeti'que ni'i

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

12 **1** Be'ro Jesú pa'ia wiorārē, Moisé oja'quere bu'eri masārē, judío masā wiorārē queose me'rā werecu niwī:

—Ni'cū cū ya di'tapu ű'se ote, sārīsāñu'cōsami. Topu na ű'se bipesāti pere ūtāgāpu se'esājāsami. Tojo nicā ű'muarī wi'i na co'tedujiati wi'ire weesami.

»Be'ro aperopu sijagu wa'agu, āpērārē ti wesere co'tedutigū cūsami. Narē cū ya di'tare da'rase wapa “Tocā'rō yū'ure ű'se wiapa”, niwā'cāsami. **2** Be'ro ű'se dūcatiriterore ti wese wioгу aperopu nisami. Topu nigū, ni'cū cūrē da'racoteğure o'ósami. Cūrē o'ógu, “Ya di'ta da'rarārē yé ű'sere sērīgū wa'aya”, nisami. **3** Cū topu ejacā, ti wese da'rarā cūrē ñe'e, paa, ne cārō o'otimirā, o'ótōrōsama. **4** Be'ro apī cūrē da'racoteğure

o'ósami tja. Cúma dupoaru cāmida're, ña'arō bujicā'a, o'ótōrōsama. 5 Ti wese wiogu apīrē o'ónemosami tja. Ā'rīma diacjūta wējēcā'sama. Be'ro pājārā o'ónemosami. Āpērārē paasama. Āpērārē wējēcā'sama.

6»Cū macū urtu ma'igū dia'cū du'sasami. Be'ropu cūrē o'ósami. A'tiro wācūmisami: “Yū'u macūrē wiopesase me'rā ī'arāsama”, nimisami. 7 Wiogu macū na tiropu etacā, ti wese da'rari masā a'tiro nisama: “Ā'rīta nimi be'ropu a'ti wesere ñe'eacju. Ma. Cūrē wējērā. Be'ro a'ti wese marī ya wese tojarosa'a”, ni wācūsama. 8 Be'ro cūrē ñe'e, wējēcā'sama. Tu'ajanu'cō, ti wese sumutopu cū upure cō'asama, nicu niwī Jesú.

9 Be'ro Jesú narē ninemocu niwī:

—To pūrīcārē ti wese wiogu narē ¿de'ro weegusari? A'tiro weegusami. Cū a'ti, cū ya di'ta da'rarārē wējēcō'ape'o, āpērārē ti di'tare o'ogusami.

10»Musā Ō'acū ye queti o'jáca pūrīrē bu'epā. Yū'ure wa'atjere a'tiro o'jano'wū:

Ūtā pjīrī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pjī na uatica pjīrē cō'arāsama. Na cō'áca pjī me'rā āpērā pe'e ni'cā wi'i tutuari wi'i yeenu'cāmujāsama.

11 Ō'acū marī wiogu na cō'áca pjī me'rā tojo weesami.

Cū tojo wee'que “Añubutia'a”, ni tu'oña'no'o, ni o'jano'wū, nicu niwī Jesú.

12 Wiorā te queose me'rā cū ucūcā, “Ūsārēta ucūgū weesami”, nicārā niwā. Tojo weerā cūrē ñe'esī'rīmicārā niwā. Masārē ui nicārā niwā. Tojo weerā ñe'emasīti, wa'a wa'acārā niwā.

Weeta'sase me'rā Jesure bu'iri a'marā na sērītiña'que ni'i

(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

13 Be'ro wiorā fariseo masārē, tojo nicā Herode ya curuacjārārē Jesú tiropu o'ócārā niwā. Na Jesure mejēcā yu'ticā narā, bu'iri bocasī'rīrā, tojo weecārā niwā. 14 Be'ro na o'ó'cārā Jesú tiropu ejarā, a'tiro nicārā niwā:

—Masārē bu'egu, mu'u nisetisere masī'i. Masā yū'ure “¿De'ro wācūrāsari?” nirō marīrō diacjū ucū'u. Ō'acū yere diacjū were'e. Āpērā “Wiorā nima” nirō marīrō nipe'tirārē ni'cārōnojō ī'a'a. Mu'ure apeyenojō sērītiña'sī'rīsa'a. Romano masā wiogure cū niyeru wapaseesere wapayecā, marīrē dutise ¿añuti o ña'a nitine? ni sērītiña'cārā niwā.

15 Jesú pe'e na weeta'sase me'rā sērītiña'cā ī'agū, a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā yū'ure mejēcā yu'tigu, bu'iri bocagusami nisī'rīrā, sērītiña'ti? Niyeru kujire miitia, nicu niwī.

16 Tojo weerā ti kujire miiticārā niwā. Tere ī'agū, Jesú sērītiña'cu niwī:

—¿Noa queose, noa wāme wāñiati? nicu niwī.

Na yu'ticārā niwā:

—César, romano masā wiogu queose, cū wāme wāña'a, nicārā niwā.

17 Na tojo nicā tu'ogu, Jesú narē nicu niwī:

—To pūrīcārē César, romano wioḡu wapayedutisenojōrē cūrē o'oya. Õ'acū ye pe'ema cūrē o'oya. Cū weedutisere weeya, nicu niwī. Cū tojo yu'ticā tu'orā, tu'omarīa wa'acārā niwā.

Masā wērīca be'ro masāsere Jesure sērītiña'que ni'i
(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

18 Be'ro āpērā pa'ia saduceo masā Jesú tiro wa'acārā niwā. Na “Wērī'cārā masāsosome”, ni ējōpeosama. Tojo weerā Jesure a'tiro nicārā niwā:

19—Masārē bu'egū, Moisé a'tiro dutise cūucū niwī: “Ni'cū nūmotigū pō'rātitimigū wērīcā, cū acabiji cū nūmo ní'core nūorēato. Be'ro cū co me'rā ne waro pō'rātīmū'tāgūrē cū ma'mi wērī'cure pō'rātībosato”, nicu niwī. **20** Ni'cū pō'rā sietere tojota wa'acaro niwū. Masā ma'mi nūmoti, pō'rātitimigū wērīa wa'acu niwī. **21** Cū be'rocjū cū ma'mi nūmorē nūorēcū niwī. Cū quērā pō'rātitimigū wērīa wa'acu niwī. Be'rocjū quērārē tojota wa'acaro niwū. **22** Tojo dia'cū te nitūogūpūre tojo wa'aturiadijacaro niwū. Be'ro na nūmo ní'co quērā wērīa wa'aco niwō. **23** Na siete core nūmoticārā niwā. To pūrīcārē wērī'cārā masācā, ¿ni'í nūmo tojabutiagosari? nicārā niwā.

24 Tojo nicā tu'ogū, Jesú narē yu'ticu niwī:

—Mūsā wisiyu'rūa'a. Õ'acū ye queti o'jáca pūrī cjasere ne masīwe'e. Õ'acū cū tutuase quērārē masīwe'e. **25** Wērī'cārā na masāca be'ro nūmotisome. Pō'rā numia quērārē numisosome. Õ'acūrē wereco'terā ũ'mūsepu nirá weronojō nīrāsama. **26** Apeyenojō mūsārē wērī'cārā masāsere werenemogūti. Mūsā Moisé o'jáca pūrīrē bu'epā. Õ'acū cūrē ni'cā yucūsi ũjūrī sitipu a'tiro ucūcu niwī: “Yu'ū Õ'acū ni'i. Mū'ū ñecūsūmūa Abrahā, Isaa, Jacob wioḡu ni'i”, nicu niwī. **27** Cū, “Na wioḡu ni'i” nīgū, “Yu'ū tiropū catima”, nīgū weecu niwī. Õ'acū catirā wioḡu nīmi. Wērībajuduti'cārā marīma. Tojo weerā mūsā, “Wērī'cārā masāsosome” nīrā, wisiyu'rūa'a, nicu niwī Jesú.

Moisé dutise cūu'que ni'cārō añuyu'rūnū'cārō ni'i nise ni'i
(Mt 22.34-40)

28 Apī quērā topū Moisé oja'quere bu'eri masū Jesú tiro nicu niwī. Jesure saduceo masā me'rā ũpūtu ucūcā tu'ocu niwī. Tojo weegu Jesú añurō yu'time'ricā ī'agū, cūrē sērītiña'cu niwī:

—Moisé cū duti'que ¿disenojō waro apeye yu'rūoro añuyu'rūnū'cāti? nicu niwī.

29 Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Apeye dutise yu'rūoro a'te nemorō añuyu'rūnū'cā'a. A'tiro ni'i: “Tu'oya, Israe curuacjārā. Õ'acū marī wioḡu ni'cūta wioḡu waro nīmi.

30 Tojo weerā Õ'acū marī wioḡure nipe'tise mūsā ējōpeose me'rā, mūsā

wācūse me'rā, mūsā tū'oña'se me'rā, tojo nicā mūsā tutuase me'rā ma'iña." A'te ni'i apeye yu'rũoro niyu'rũnu'cāse. **31** A'te be'rore tojocureta ni'i, nírō. A'te ni'i. "Marī basu ma'irōnojōta āpērārē ma'irōña'a."

Apeyepua a'te nemorō marīsa'a, nicu niwī Jesú.

32 Cū tojo nicā tū'ogũ, Moisé oja'quere bu'eri masū a'tiro nicu niwī:

—Masārē bu'egũ, mũ'u diacjũ waro ucũ'u. Tojota ni'i mũ'u nise.

Õ'acũ ni'cũta nisami. Apī cū yu'rũoro nigũpua marīsami. **33** Õ'acūrē marī ējōpeose me'rā, marī tū'oña'se me'rā, marī wācūse me'rā, marī tutuase me'rā ma'ise apeye nemorō niyu'rũnu'cā'a. Tojo nicā marī basu ma'irōnojōta āpērārē ma'ise añu ni'i. Nipe'tise marī wa'icũrā ũjũamorōpeose nemorō wapati'i. Tojo nicā nipe'tise ñubuepeoropũ ũjũamorōpeorāti nise nemorō wapati'i, nicu niwī.

34 Jesú cū weesooro marīrō añurō ucũme'ricā i'agũ, cūrē nicu niwī:

—Cārōacā du'sa'a mũ'u Õ'acūrē añurō ējōpeo yu'rūtērātjo, nicu niwī.

A'te be'rore ne ni'cũ Jesure sērītiña'ma'aticu niwī.

Jesú masārē "Cristo na nigũ çnoa macũ niti?" ni sērītiña'que ni'i

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

35 Jesú Õ'acũ wi'ipũ bu'égu, masārē a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā Moisé oja'quere bu'eri masā Cristo Õ'acũ bese'cure

"Davi pārāmi nimi" nisari? **36** Davita Espiritu Santu cū masīse o'oro me'rā a'tiro ni ojacu niwī:

Õ'acũ u'mũsepũ nigũ cū macūrē, yu'ure yu'rũoacjũre a'tiro nicu niwī:

"Yu'u tiro wiogũ dujiri cūmurōpũ dujigusa'a.

Mũ'u to dujicā, mũ'urē i'atu'ti'cārārē docaque'acā weeguti", nicu niwī Õ'acũ, ni ojacu niwī Davi.

37 Davi basuta Õ'acũ bese'cu Cristore "Yu'u wiogũ nimi", nicu niwī. Tojo weegu cū pārāmi se'saro nírōnojō o'ogũ, cū wiogũ nicu niwī, nicu niwī Jesú.

Masā pājārā topũre nirá tũ'saropũta Jesú weresere tũ'otũ'sacārā niwā.

Moisé oja'quere bu'eri masārē "Na tojo weema" nise ni'i

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

38 Jesú masārē bu'égu, a'tiro nicu niwī:

—Mūsā Moisé oja'quere bu'eri masārē tū'omasīña. Mūsārē i'ato nírā, su'ti yoase paca me'rā sãña, ñubuesijatũ'sama. Tojo nicā macā decopũ wiopesase me'rā añuduticā ũsasama. **39** Na nerēse wi'seripũ wiorā na dujiwũase cūmurīpũ dujisī'rīsama. Bosenũmũ weeropũ quē'rārē mejārōta nisī'rīsama. **40** Wapewia numia ye wi'serire ē'masama. Na ña'arō wee'quere wācūdutitirā yoacā ñubueta'sasama. Náta āpērā yu'rũoro bu'iri da'reyu'rũnu'cāno'ajā nima, nicu niwī Jesú.

Ni'cō wapewio pajasescūogo Õ'acūrē o'o'que ni'i
(Lc 21.1-4)

41 Jesú Õ'acū wi'ipm nígũ, masā niyeru o'orā sāawhase acari pōtēorō dujicu niwī. Masā te acaripm niyeru sāacā, i'adujibajaque'acm niwī. Pājārā pajiro niyeru cūorārē pajiro sāacā i'acm niwī. **42** Na te acaripm sārī cura ni'cō wapewio pajasescūogo ejaco niwō. Co pua cuji niyeru wapamarīse cujiri ni'cā acaropm sāaco niwō. **43** Co tojo wéeca be'ro Jesú cū bu'erārē pijio, narē nicm niwī:

—Diacjū mūsārē weregūti. Õ'acū i'orōpm a'tigo wapewio pajasescūogo nipe'tirā ym'rūoro o'oyu'rūnu'cāmo. **44** Āpērā pe'e narē du'sasere o'oama. Co pe'e pajasescūogo nimigō, co cūomi'que, co ba'acatibo'queacārē o'ope'ocā'mo, nicm niwī.

Jesú “Õ'acū wi'i, Jerusalé cja wi'i cō'ano'rōsa'a” ní'que ni'i
(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

13 **1** Jesú Õ'acū wi'ipm wijaari cura ni'cū cū bu'egm a'tiro nicm niwī:
—Ūsārē bu'egm, a'ti wi'i na ūtāpaga me'rā yee'que pacare i'aña. Ti wi'i añubutiari wi'ljo ni'i, nicm niwī.

2 Jesú cūrē ym'ticm niwī:

—Mm'ch a'ti wi'i yéeca wi'ire i'amisa'a. Be'ro ne ni'cāgā ūtāgā apega bu'ipm yeeturiamujā'que tojasome. Nipe'tise mūtōdijono'rōsa'a, nicm niwī.

A'ti mmūco pe'tise dūporo Jesú “A'tiro wa'arosa'a” ní'que ni'i
(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

3 Be'ro Jesú cū bu'erā me'rā ūrūgū Olivo Õ'acū wi'i pōtēorō nicjupm wa'acārā niwā. Jesú topm dujiri cura Pedro, Santiago, Juā, André āpērā tū'otiropm cūrē sērītiña'cārā niwā:

4—Wereya ūsārē. ¿De'ro nicā mm'ch “Õ'acū wi'i cjase ūtāpagare mūtōdijono'rōsa'a” ní'que wa'arosari? ¿Ñe'enojō me'rā i'ogūsari a'te tojo wa'atjere? nicārā niwā.

5 Jesú narē ym'ticm niwī:

—Āpērā mūsārē nisoori nírā, tū'omasīña. **6** Pājārā a'tiro nisoorāsama: “Ym'ch Õ'acū tutuaro me'rā wee'e; Õ'acū bese'cm Cristo ni'i”, nirāsama. Na tojo nisere tū'orā, pājārā siruturāsama.

7»Mūsā a'mewējēse quetire tū'orā, “Topm tojo wa'aporo” nicā tū'orāsā'a. Tere tū'orā, mmaticā'ña. Te a'tirota wa'arosa'a. Tojo nimirō, a'ti mmūco pe'tiatjo dū'sarosa'a yujupm. **8** Ni'cā curuacjārā ape curuacjārā me'rā a'mequērāsama. Tojo nicā ni'cā di'tacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējērāsama. Pūrō apesepure di'ta narāsāse wa'arosa'a. Ūjaboase wa'arosa'a. A'te nipe'tise peje me'rā masā ne waro pi'etiawā'cōse ni'i. Numio co macūrē whase dūporo pūrīse mm'cārō weronjō nirōsa'a.

9»Mūsārē ñe'e, wiorā tiroḡm miarāsama. Mūsā nerēse wi'seripure paaperāsama. Mūsā yu'ure ējōpeose wapa wiorā wa'terōḡm miano'rāsa'a. Tojo weecā, yé cjasere wererāsa'a. Tojo weerā mūsā basu añurō wācūtū'oña'ña. 10 A'ti umuco pe'tiatji dūporo nipe'tirocjarārē Ō'acū masārē yu'rūose quetire werese'sabi'ano'rōsa'a. 11 Mūsārē wiorā tiroḡm miacā, wācūque'titirāta wa'aya. “¿Ūsā de'ro ucūrāsariba topure?” ni wācūtīcā'ña. Ō'acū mūsārē wācūse o'osere topure ucūña. Mūsā mejēta ucūrāsa'a. Espiritu Santu ucūḡsami. 12 Ni'cū pō'rā wiorāpūre a'merī weresā, wējēcā weerāsama. Na pacsumna quē'rā na pō'rārē wiorāpūre weresārāsama. Na pō'rā quē'rā mejārōta na pacsumnarē yu'rūnū'cā, wēricā weerāsama. 13 Nipe'tirocjarā masā mūsārē yu'ure ējōpeose bu'iri ī'atu'tirāsama. Yu'ure ējōpeoyapatirā pūrīcā yu'rūwetirāsama. Yu'ū pacu tiroḡm catinu'cūrāsama. 14»Dūporocjūḡm Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Danie wāmetiḡm a'ti umuco pe'tiatji dūporo wa'atjere ojayucu niwī. “Ña'agū Ō'acū yabigūnojō cū ya wi'ipū sājātīḡmnojō Jerusalé cja wi'i añurī wi'ipure sājāa, nu'cūḡsami. Tojo weegū cū sājāase me'rā ti wi'i ña'ase marīrī wi'ire dojorēḡsami”, ni ojayucu niwī. Cūrē ti wi'ipū nicā ī'arā, mūsā a'ti pūrīrē bu'e tū'omasīña. Tojo wa'acā ī'arā, Ō'acū bu'iri da'reḡsami nīrā, Judeapū nīrā ūrūpaḡm du'tiaya. 15 Tojo wa'ari nūmūrē wi'i dūposārī opa sirapū soo pesaḡmnojō po'peapū cjasere sājāa duretīmigū, diacjūta wa'a wa'aya. 16 Wesepū tō'ogū quē'rā ne wi'ipū tojaa, dureḡm wa'aticā'ña. 17 Tojo wa'ase nūmūrī numia nijīpacosānumiarē, pō'rā mi'rīrā cuorārē bujaweose nūmūrī nīrōsa'a. Na umūnarō wa'amasīsome. 18 “Yūsase nūmūrīrē tojo wa'aticā'to” ni, Ō'acūrē sērīña. 19 Tojo wa'ase nūmūrī pi'etise nūmūrī nīrōsa'a. Ō'acū a'ti turire wéeca be'rore tocārō pi'etise marīcaro niwū. Be'ropū quē'rārē tocārō waro pi'etise marīrōsa'a. 20 Ō'acū pi'etise nūmūrīrē duoticāma, ne ni'cū yu'rūwetitibutiabosami. Ō'acū pe'e cū yarā, cū bese'cārārē wéegū, tojo wa'ase nūmūrīrē duogusami. 21 »Tojo wa'ari curare āpērā mūsārē nisoorāsama: “Jāa, ī'aña. Ō'acū bese'cu Cristo a'to nimi. Topū nimi”, nīrāsama. Na tojo nicā, ējōpeoticā'ña. 22 Pājārā nisoori masā a'tirāsama. A'tiro nīrāsama: “Yu'ū Ō'acū bese'cu Cristo ni'i. Ō'acū ye quetire weremū'tārī masā ni'i”, nisoorāsama. Peje wee'ose weerāsama narē ējōpeoato nīrā. Basiocāma, Ō'acū cū bese'cārāpūreta ējōpeodu'ucā weesī'rīrāsama. Tojo weerā narē ne ējōpeoticā'ña. 23 Mūsā tojo wa'asere añurō tū'omasīña. Te niatjeta mūsārē weryutoja'a, nicū niwī Jesú.

Ō'acū macū masū weronojō upūtīḡm ¿de'ro wee a'tiḡsari? nise ni'i
(Mt 24.29-35,42-44; Lc 21.25-36)

24 Jesú a'tiro ni werenemocu niwī:

—Te pi'etise nūmūrī yu'rūca be'ro mujīpū umucocjū na'itī'a wa'agusami. Namicjū quē'rā bo'reyusome. **25** Nōcōa burūdijarāsama.

Nipe'tirã u'muarõpu nirá narásacã weeno'rásama. **26** Tojo wa'ari cura nipe'tirã y'u'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upætigu o'mecururipu tutuaro me'rã asistedijaticã ï'arásama. **27** Be'ro y'u'ure wereco'terãrẽ o'óguti. Na neorásama y'u'u bese'cãrã nipe'tiro no'o nirõcjãrãrẽ.

28»Mũsarẽ otecju higuerau wãmeticju me'rã queose o'oguti. Tigũ dũpuripu pũrĩ ñasãwijijsãjãcã, “Cũ'ma wa'arotiro wee'e”, nisa'a. **29** A'te weronojõ y'u'u todũporo ní'que peje wa'acã ï'arã, “Cã'rõacã Jesú a'ti di'ta wiogu sãjãtjo dũ'sasa'a”, niña. **30** Diacjũ mũsarẽ wereguti. A'te peje tojo wa'ari curare nirá wẽrĩsome. Tojo wa'asere ï'ape'ocã'rásama. **31** A'ti mũuco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Y'u'u ucũse, y'u'u bu'ese pũrĩcã ninu'cũcã'rõsa'a. Nipe'tise y'u'u ní'que queoro wa'arosa'a.

32»Y'u'u apaturi a'tiatjema ti mũmu nicã, ti hora nicã a'tigũsa'a nisere ne masĩno'ña marĩ'i. Õ'acũrẽ wereco'terã u'mũsecjãrã, y'u'u Õ'acũ macũ quẽ'rã masĩwe'e. Y'u'u pacu Õ'acũ ni'cũta masĩsami.

33»Tojo weerã mũsã añurõ wãcũ, tũ'omasĩyuya. “¿De'ro nicã a'tigũsari?” ni ñubue, co'tenu'cũcã'ña. Y'u'u a'tiatjere mũsã ne masĩwe'e. **34** Mũsarẽ queose me'rã wereguti. Ni'cũ masũ yoaropũ sijagu wa'asami. Cũ wa'ase dũporo cũrẽ da'raco'terãrẽ cũ ya wi'ire “Co'teapa”, nisami. Nánũcũrẽ na da'ratjere cũusami. Sope co'tegũre “Sopere co'teya”, nisami. **35** Na weronojõ mũsã niña. Nãmarĩcã na wiogu dajatjere ne masĩtisama. Na'ique'ari cura, ñami deco, cãrẽ'quẽ uuri cura, o bo'reacã ní'gũ nibosami. Mũsã quẽ'rã na weronojõ masĩtimirã, y'u'ure co'teya. **36** Y'u'u wãcũña marĩrõ a'ti, mũsarẽ cãrĩrãrẽ weronojõ bocaejapejasĩ'rĩtisa'a. **37** Y'u'u mũsarẽ nisere nipe'tirãrẽ nigũti. Añurõ wãcũ, co'teyuya, ni werecu niwĩ Jesú.

Jesure ñe'erãtirã na apoyu'que ni'i

(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

14 1 Pũa mũmu Pascua bosenu'mu, pã bũcũase me'rã na morẽti'quere ba'ari bosenu'mu dũ'sacaro niwũ. Ti bosenu'mu judío masã na ñecũsumũa Egiptopũ ní'cãrã wijawã'cã'quere wãcũrĩ bosenu'mu nicaro niwũ. Pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã ¿de'ro wee Jesure ñe'e wẽjẽrãsari? nĩrã, weesoomerĩse me'rã na weeatjere apoyucãrã niwã.

2 Tojo nĩrã, a'tiro nicãrã niwã:

—Bosenu'mu nicã weeticãrã. Masã cũrẽ ma'írá, no'o uaro caricũma'a, marĩ tojo weesere dojorẽbosama, nicãrã niwã.

Ni'cõ numio Jesure ma'iyu'rgo u'mũtise piopeo'que ni'i

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

3 Na “Jesure wẽjẽrãti” ni apocaterore Jesú Betaniapu nicu niwĩ. Simó cãmi boa, y'u'ru'cu ya wi'ipu nicu niwĩ. Jesú cũ ba'adujiri cura ni'cõ numio u'mũticja cũogo ejaco niwõ. Tiga acosticja u'mũtise nardo

wāmetise wapabujusere poseticaro niwũ. Ti ñacōrē pe'equajo, Jesú dupoa bu'ipũ u'mutisere piopeoco niwō. **4** Āpērā topũ nirá co tojo weecā ĩ'arā, uayũ'ruacārā niwā. Tojo weerā a'tiro a'merĩ ucūcārā niwā:

—¿De'ro weego co a'te u'mutise wapabujusere mejō waro tojo weecō'ati? **5** A'te ni'cā cū'ma da'rase wapa wapata'aro weronojō duago, bocano'boapā. Te me'rā pajasecũorārē weetamuboapō, nicārā niwā. Co tojo weesere tũ'satirā, pūrō tu'ticārā niwā.

6 Jesú pe'e narē nicũ niwĩ:

—Cariboticā'ña. ¿De'ro weerā core cariboti? A'tere yũ'ure tojo wéego, añurō weego weemo. **7** Pajasecũorā musā wa'teropũ ninu'cūcā'rāsama. Musā no'o űaritero narē añurō weetamumas'ĩ. Yũ'ma musā wa'teropũ ninu'cūcā ĩ'asome. **8** A'tigo yũ'ure co weesĩ'rĩrō pōtēorō añurō weemo. Co yũ'ure piopeogo u'mutisere apoyu, na yaarā u'mutise wa'reatjo weronojō yũ'ure weeyumo. **9** Diacjũ musārē wereguti. A'ti di'tapũre no'o nirō yũ'ũ masārē yũ'ruose quetire werecusiarā, a'tigo co yũ'ure wee'quere wācūdutirā wererāsama, nicũ niwĩ.

Juda wiorāpũre Jesure o'oa'tje cjase ni'i

(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

10 Jesú numiorē tojo níca be'ro Jesú bu'erā doce me'rācjũ ní'cũ Juda Iscariote a'tiro weecũ niwĩ. Pa'ia wiorā tiropũ wa'a, Jesure cũ o'oa'tje cjasere na me'rā ucũgũ wa'acũ niwĩ. **11** Cũ tojo nisere tũ'orā, űpũtũ e'catirā, “Mũ'urē niyeru wapayerāti”, nicārā niwā Judare. “¿De'ro nicā yũ'ure Jesure wiorāpũre o'oroűamitito?” ni wācūcũ niwĩ Juda.

Jesú cũ bu'erā me'rā ba'atũo'que ni'i

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

12 Masā pá bũcũase me'rā morēti'quere ba'ari bosenuũũ ninu'cācaro niwũ. Ti nuũũ nicā, ni'cũ oveja wĩ'magũ na Pascua bosenuũũ ba'acjũre wējēsama. Titare Jesú bu'erā cūrē sērĩtiña'cārā niwā:

—¿No'opũ marĩ Pascua bosenuũũ ba'atjore apoyucā űasari? nicārā niwā.

13 Tojo nicā tũ'ogu, pũarā cũ bu'erārē o'ócũ niwĩ. A'tiro narē werecu niwĩ:

—Jerusalépu wa'aya. Topũ ni'cũ masũ acoga tuupeogũre bocaejapejarāsa'a. Cũ no'o wa'aro sirutuya. **14** Cũ sājāarō ti wi'i wiogũre niña: “Ūsārē bu'egu a'tiro niami: ‘¿No'opũ nisari yũ'ũ bu'erā me'rā Pascua bosenuũũ ba'atji tucũ?’ niami”, niña. **15** Musā tojo nicā, u'mũarōca tucũ apoyúca tucũjopũ musārē ĩ'ogũsami. Topũ marĩ ba'atjere apoyuya, nío'ocũ niwĩ Jesú.

16 Be'ro cũ bu'erā wa'a, Jerusalépu etacārā niwā. Topũ etarā, Jesú cũ ní'caronojōta nipe'tisere bocacārā niwā. Topũ na ba'atjere apoyucārā niwā.

17 Na'ique'aca be'ro Jesú cū bu'erā doce me'rā ti wi'ipure etacu niwī.

18 Na ba'ari cura Jesú cū bu'erārē nicu niwī:

—Diacjū mūsārē wereguti. Mūsā me'rācjū ni'cū marī me'rā ba'adujigu wiorāpüre yu'ure wējēdutigu o'ogusami, nicu niwī.

19 Cū tojo nicā tu'orā, uputu bujaweticārā niwā. Nānucū a'merī sērītiña'cārā niwā:

—Yu'uta nicā'sa'aba, nicārā niwā.

20 Jesú narē yu'ticu niwī:

—Ni'cū mūsā doce me'rācjū yu'u me'rā a'ti papu yosoba'agu nimi.

21 Yu'u Ō'acū macū masū weronjō uputigure Ō'acū ye queti ojāca pūrī nī'caronjōta wa'arosa'a. Tojo wa'acā, yu'ure wiorāpüre o'oguma ña'abutiario wa'arosa'a. Cū diacjūta bajuatiyu'ruocā, nemorō añubopā, nicu niwī.

22 Jesú cū bu'erā me'rā ba'ari cura pāgārē mii, cū pacu Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, tigare ducawaa, narē o'ogu, a'tiro nicu niwī:

—Ba'aya. A'te yu'u upu ni'i, nicu niwī.

23 Be'ro sī'rīrī pare mii, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī tja. Tu'ajanu'cō, cū bu'erārē tiacu niwī. Nipe'tirā ti pa cjasere sī'rīpe'ticā'cārā niwā. 24 Narē tiagū, nicu niwī:

—A'te yé dí ni'i. Masā ña'arō wee'quere wērī wapayebosagusa'a. Ō'acū masārē apeye ma'ma “A'tiro weeguti” nī'quere cūugūsami. Yu'u wērīgū, dí o'maburose me'rā pājārā añurō weeno'rāsama. 25 Diacjū mūsārē wereguti. A'te u'seducaco vino marī ni'cārōacā sī'rīrī weronjō weenemosome. Be'ro yu'u pacu yu'ure wiogu sōrōcāpu, mūsā me'rā apaturi ma'ma vino sī'rīnemogūsa'a tja, nicu niwī Jesú.

Jesú Pedore “Mu'u yu'ure ‘Masīwe'e' nigūsa'a” nī'que ni'i

(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

26 Jesú cū bu'erā me'rā ba'áca be'ro Ō'acūrē basapeotoja, ti wi'ire wijaa wa'acārā niwā. Wijaa, ūrūgū Olivo wāmeticjupu wa'acārā niwā.

27 Topu wa'agu, Jesú narē nicu niwī:

—Mūsā nipe'tirā a'ti ñami uirā, yu'ure cō'awā'cāpe'tia wa'arāsa'a. Mūsā tojo weeatje Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta wa'arosa'a. A'tiro ojano'wū: “Yu'u oveja coltegure wējēno'cā weegusa'a. Tojo weecā, cū yarā oveja no'o ñaro omastearāsama”, niwū. 28 Be'ro yu'u wērī'cūpu masāca be'ro mūsā dūporo Galilea di'tapu wa'ayutojagusa'a, nicu niwī.

29 Cū tojo nicā tu'ogu, Pedro yu'ticu niwī:

—Āpērā mu'urē cō'awā'cācā, yu'u pūrīcā ne wa'asome, nicu niwī.

30 Tojo nisere tu'ogu, Jesú nicu niwī:

—Diacjū mu'urē wereguti. Ni'cācā ñami puati cārē'quē uuati dūporo yu'ure i'tiati “Cūrē masīwe'e”, nigūsa'a, nicu niwī.

31 Tojo nicā tu'omigū, Pedro ninemocu niwī:

—Yũ'u pũrĩcã na yũ'ure wẽjẽsĩ'rĩcãma, “Cũ me'rã boaguti”, nigũsa'a. “Cũrẽ masĩwe'e” nisome, nicu niwĩ. Be'ro nipe'tirã cũ bu'erã Pedro ní'caronojõta nibũrocãrã niwã.

Jesú Getsemaní wãmetiropũ cũ pacũre ñubue'que ni'i

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

32 Olivo wãmeticjũ ãrũgũpũ wa'arã, tigũ dũ'pocã Getsemaní wãmetiropũ etacãrã niwã. Topũ Jesú cũ bu'erãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'u ñubuegũ wa'ari cura a'topũ dujĩniña yujupũ, nicu niwĩ.

33 Topũ ñubuegũ wa'agũ, Pedro, Santiago, Juãrẽ miacũ niwĩ. Cũ ɱpũtũ waro ejeripõ'rãpũ wãcũque'ti, bũjaweticũ niwĩ. **34** Narẽ nicu niwĩ:

—Yũ'ure wẽrĩtawioro, bũjawetise yũ'rũmajãsa'a. Mũsã a'to tojayá. Ne cãrĩticã'ña, nicu niwĩ narẽ.

35-36 Tojo níca be'ro yoacurero na yũ'rũro wa'a, di'tapũ paamu'rĩque'agũ, cũ pacũre sẽrĩgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Pacũ, mũ'ũrẽ nipe'tise basio'o. Mũ'u ɱacã, yũ'ure a'te ña'arõ yũ'rũatje wa'aticã'to. Yũ'u tojo nimicã, yũ'u ɱaro weeticã'ña. Mũ'u ɱaro pe'e wa'ato, nicu niwĩ.

37 Be'ro cũ bu'erã tiropũ majãmitojacũ niwĩ. Narẽ cãrĩ'cãrãpũre bocaiejacũ niwĩ. Pedroro nicu niwĩ:

—Simó, ¿mũ'u cãrĩgũ weeti? ¿Ne cã'rõacã cãrĩtimigũ, tũ'sũmasĩtisari?

38 Cãrĩticã'ña. Wãtĩ mũsãrẽ niquesãticã'to níra, Õ'acũrẽ sẽrĩña. Mũsã wãcũsepu me'rãma yũ'ure ëjõpeonu'cũsĩ'rĩmisa'a. Mũsã se'saro tojo weesĩ'rĩmirã, wãcũtutuamasĩtisa'a. Tojo weerã Õ'acũrẽ sẽrĩña, nicu niwĩ.

39 Tojo níca be'ro majãmitojagũ, cũ pacũre sẽrĩ'caronojõta sẽrĩcũ niwĩ tja. **40** Sẽrĩca be'ro cũ bu'erã tiropũ majãmitojagũ, cãrĩ'cãrãpũre bocaiejacũ niwĩ tja. Narẽ wũja pũrĩyũ'rũacaro niwũ. Tojo weerã cãrẽ de'ro wee yũ'timasiticãrã niwã. **41** Be'ro apaturi Jesú cũ pacũre sẽrĩtũogũ wa'acũ niwĩ. Tojatagũ, cũ bu'erãrẽ nicu niwĩ:

—Nĩ'cãrõacãma sooya, cãrĩña majã. Tocã'rõta ni'i. Nĩ'cãrõacãrẽ yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũre masã ña'arãpũre o'otje etatoja'a.

42 Wã'cãnu'cãña. Te'a, na tiropũ wa'arã. Yũ'ure o'ocjũ a'titojami, nicu niwĩ Jesú.

Jesure ñe'ewã'cã'que ni'i

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

43 Jesú cũ bu'erãrẽ ucũrĩ cura na me'rãcũjũ ní'cũ Juda etacũ niwĩ. Cũ me'rã pãjãrã masã di'pĩrĩ cuorã yucũpagũ me'rã a'ticãrã niwã. Na pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã, judío masã bũcũrã o'õno'cãrã nicãrã niwã. **44** Juda Jesure wiari masũ narẽ a'tiro niyutojacũ niwĩ:

—Yũ'u wa'suporopũ mi'miacjũ cũta nigũsami. Cũrẽ ñe'e, aũurõ dũ'te miapa, nicu niwĩ.

45 Juda Jesú tiropu etagu, a'tiro nicu niwī:

—Yu'ure bu'egu. Tojo nígūta, cūrē mi'micu niwī. **46** Tojo weecā ī'arā, Jesure ñe'ewā'cā wa'acārā niwā.

47 Cūrē ñe'erī cura ni'cū topu nu'cūgū cū ya di'pjirē wejewe, pa'ia wioḡure da'raco'tegure o'mepero dutepār'ēcā'cu niwī. **48** Jesú masārē nicu niwī:

—¿Yajari masārē ñe'erā a'tirā weronojō yu'ure di'pjirī, yucupagu me'rā ñe'erā a'tiati? **49** Nipe'tise nūmurī yu'u Ō'acū wi'i mūsā wa'teropu bu'edujiwu. Titare mūsā yu'ure ñe'etiwu. A'te mūsā ni'cārōacā weese toduporopu Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nírōnojōta wa'a'a, nicu niwī.

50 Jesure ñe'ecā ī'arā, cū bu'erā ni'cūrēta cō'anu'cō, du'tiwa'cāpe'tia wa'acārā niwā.

Ni'cū ma'mu du'tiwā'cā'que ni'i

51 Jesure ñe'ewā'cācā, ni'cū ma'mu cū cārīgū omāca casero me'rā omatjāgū sirutucu niwī. Be'ro āpērā cūrē ñe'ecārā niwā. **52** Tojo weecā, cū oma'carore cō'acā'cu niwī. Cō'a, su'ti marīgū omawā'cā wa'acu niwī.

Jesure wiorā tiropu mia'que ni'i

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

53 Jesure ñe'e, pa'ia wioḡu tiropu miacārā niwā. Topu nipe'tirā pa'ia wiorā, judío masā būcūrā, Moisé oja'quere bu'eri masā nerēcārā niwā. **54** Pedro pe'e Jesure yoacurero pa'ia wioḡu ya wi'i sope pu'topu sirututocū niwī. Topu surara pu'to ejanujā, na me'rā pecame'e sō'madujicu niwī.

55 Pa'ia wiorā, tojo nicā nipe'tirā wiorā “¿De'ro wee Jesure weresārōuamitito?” nicārā niwā. Cūrē wējēsī'rīrā, tojo nicārā niwā. Cūrē wējēsī'rīmirā, bu'iri ne bocaticārā niwā. **56** Pājārā cūrē weresā, nisoocārā niwā. Ni'cārōnojō weresātiyucā, basioticarō niwū. **57** Āpērā wā'cānu'cā, nisoose me'rā weresācārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

58—Ā'rīrē a'tiro nicā tu'owu: “Yu'u a'ti wi'i Ō'acū wi'ire masā wéeca wi'ire cō'adijope'oguti. Be'ro i'tia nūmu be'ro ape wi'i tu'ajanu'cōgūti. Ti wi'i masā wéeca wi'i mejēta nirōsa'a”, niwī, nicārā niwā.

59 Tojo nimirā, na nisere ni'cārōnojō wācūtīcārā niwā.

60 Na tojo nicā tu'ogū, pa'ia wioḡu na wa'teropu wā'cānu'cā, Jesure sērītiña'cu niwī:

—¿Mu'urē tojo nisere yu'tiweti? ¿De'ro ni yu'tigusari na weresāsere? nicu niwī.

61 Jesú yu'titiyu'rūocā'cu niwī. Cū yu'titicā ī'agū, pa'ia wioḡu apaturi sērītiña'nemocu niwī:

—¿Mu'uta niti Ō'acū bese'cu Cristo, Ō'acū añugū macū na nigū? ni sērītiña'cu niwī.

62 Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Cúta ni'i. Musã yu'u Ô'acũ macũ masũ weronojõ uputigu Ô'acũ pu'topu dujicã ï'arãsa'a. Cũ u'muſepu nigũ tutuayuruami. Yu'u o'mecururipu dijaticã ï'arãsa'a, nicu niwī.

63 Tojo nicã tu'ogu, pa'ia wioгу uasere ï'ogũ, cũ basu cũ ye su'tire wejetũ'rēcu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Āpērã cūrē weresãrã uanemowe'e. **64** Musã Ô'acũrē ña'arõ cũ ní'quere tu'oapu. ¿De'ro tu'oña'ti musã? nicu niwī.

Nipe'tirã topu nirá “Cūrē wějērõua'a”, nicãrã niwã.

65 Na tojo nicã tu'orã, āpērã a'tiro weecãrã niwã. Cūrē u'seco e'opeocãrã niwã. Cũ caperire bi'apecãrã niwã. Cūrē paamujãrã, a'tiro nicãrã niwã:

—Nívocaya. ¿Noa mu'urē paati? nicãrã niwã.

Surara quē'rã diapoapu Jesure paacãrã niwã.

Pedro Jesure “Masíwe'e” ní'que ni'i

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

66 Jesure wi'i po'peapu ñe'esãjãca be'ro Pedro sope pu'topu tojacu niwī. Cũ tojo weeri cura ni'cõ pa'ia wioгуre da'raco'tego etaco niwõ.

67 Cũ pecame'e sõ'madujigure ï'agõta ï'a, cūrē nico niwõ:

—Mu'u Jesú Nazarecjũ me'rã sija'cuta ni'iba, nico niwõ.

68 Pedro core nisoogu, a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Cūrē masítisa'a. Ñe'enojõrē ucũgõ ucũsa'a. Tu'omasítisa'a, nicu niwī.

Cũ sã'rĩrõ sope pu'topu topu wijaanũ'cãcã, cãrē'quē uucu niwī. **69** Pa'ia wioгуre da'raco'tego apaturi cūrē ï'agõ, topu nirãrē a'tiro nico niwõ:

—Ārĩ quē'rã na me'rã sija'cuta nimi, nico niwõ.

70 Cũ apaturi nisoocu niwī tja. Be'roacãta topu nirá Pedrore a'tiro nicãrã niwã:

—Mu'u quē'rã Jesú bu'erã me'rã sija'cuta ni'i. Mu'u Galileacjũ ni'i.

Mu'u ucũse quē'rã na ucũwaronojõ bususa'a, nicãrã niwã.

71 Na tojo nicã tu'ogu, Pedro nisoonemocu niwī tja:

—Yu'u diacjũta ucũticã, Ô'acũ yu'ure bu'iri da'reato. Yu'u musã ucũgũrē ne masítisa'a, nicu niwī.

72 Cũ tojo nicũñarĩ cura cãrē'quē apaturi uucu niwī tja. Tojo weecã, Pedro Jesú toduporopu ní'quere wãcũbocacu niwī. Jesú a'tiro nicu niwī: “Cãrē'quē puati uuse duporo mu'u yu'ure i'tiati ‘Cūrē masíwe'e’, nigũsa'a”, nicu niwī. Tere wãcũgũ, uputu uticu niwī.

Jesure romano masã wioгу Pilato sēritiña'que ni'i

(Mt 27.1-2,11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

15 1 Bo'reacã pa'ia wiorã nerēcãrã niwã. Judío masã bucurã, Moisé oja'quere bu'eri masã quē'rã nerēcãrã niwã. Ārã nipe'tirã

wiorã nerêque'a, “Jesure ¿de'ro weerãsari marĩa?” ni ucücãrã niwã. Ucũtoja, Jesure du'tetjãrã, Pilato tiropu miiejacãrã niwã. **2** Pilato Jesure sêrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Mũ'uta niti judío masã wiogũ? nicu niwĩ.

Jesú yu'ticu niwĩ:

—Mũ'ũ nírónojõta cũta ni'i, nicu niwĩ.

3 Pa'ia wiorã Pilatorũre peje weresãcãrã niwã. **4** Tojo nicã tu'ogũ, Pilato apaturi Jesure sêrĩtiña'nemocu niwĩ tja:

—¿Mũ'ũrẽ na tojo nisere yu'tiweti? ¿Dicuse peje mũ'ũrẽ weresãrã weeti? nicu niwĩ.

5 Jesú ne yu'titiyũ'ruocã'cu niwĩ. Tojo weegũ Pilato ĩ'amarĩacu niwĩ.

Jesure wêjêduti'que ni'i

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38—19.16)

6 Cũ'marĩnũcũ Pascua bosenuũ nicã Pilato a'tiro weeseticu niwĩ. Ni'cũ bu'iri da'reri wi'ipũ nigũrẽ masã na du'uwiřõdutigure du'uwiřõmũjãcũcu niwĩ. **7** Titare ni'cũ bu'iri da'reri wi'ipũ Barrabá wãmetigu wiorãrẽ yũ'rupũ'cã, narẽ cõ'asĩ'rĩ, cũ me'rãcjãrã masãrẽ wêjê'cãrã me'rã dujicu niwĩ. **8** Masã Pilato tiropu wa'a, “Mũ'ũ bosenuũ nicã weewũaronojõ weeya”, nicãrã niwã. **9** Pilato narẽ yu'ticu niwĩ:

—¿Mũsã judío masã wiogũre yũ'ũ du'uwiřõcã uasari? nicu niwĩ.

10 Pilato pa'ia wiorã uose ye bu'iri Jesure cũpũre wia'quere masĩcu niwĩ. **11** Pa'ia wiorã Barrabá pe'ere du'uwiřõdutiřã masãrẽ no'o uaro caricũsitenu'cõcã'cãrã niwã. **12** Tojo nicã tu'ogũ, Pilato narẽ sêrĩtiña'cu niwĩ:

—Mũsã judío masã wiogũ nigũ me'rã pe'ere ¿de'ro weecã uasari? nicu niwĩ.

13 Tojo nicã nipe'tiřã caricũmajãcãrã niwã:

—Cũrẽ curusapũ paabi'pe wêjêña, nicãrã niwã.

14 Pilato narẽ nicu niwĩ:

—De'ro weegũ tojo weebosari? Ā'rĩ ne cã'rõ ña'arõ weeticu niami, nicu niwĩ.

Cũ tojo nimicã, masã caricũnemocãrã niwã:

—Curusapũ paabi'pe wêjêña, nicãrã niwã.

15 Tojo nicã tu'ogũ, Pilato masã me'rã añurõ tojasĩ'rĩgũ, Barrabãre du'uwiřõcu niwĩ. Be'ro Jesure surarare tãrãdutiřõja, curusapũ paabi'pe wêjêduticu niwĩ.

16 Tojo weerã na Pilato ya wi'i po'pea niřĩ tucũjopũ cũrẽ miacãrã niwã. Topũ nipe'tise cururi surara nerêcãrã niwã. **17** Na Jesure ni'cãrõ su'tiro uřũtu sõ'arõ, wiorã sãñarõnojõrẽ sãacãrã niwã. Tojo nicã ni'cã be'to pota me'rã wéeca be'tore cũ dũpoapũre peocãrã niwã. **18** Be'ro cũrẽ caricũcãrã niwã:

—E'catipeoya judío masã wioꝓure, ni caricũcãrã niwã.

19 Ni'cãgũ yucũꝓ me'rã dũpoapũre paamũjãcãrã niwã. U'seco e'opeo, cũrẽ bujicã'rã, ejaque'apecãrã niwã. **20** Na cũrẽ a'tiro bujicã'ca be'ro wioꝓũ sãñarĩ su'tirote tuweecãrã niwã. Be'ro cũ sãnamũ'tã'carore sãacãrã niwã tja. Tu'ajanũ'cõ, cũrẽ curusapũ wẽjẽrã wa'arã miacãrã niwã.

Jesure curusapũ paabi'pe wẽjẽ'que ni'i

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

21 Jesure wẽjẽrã wa'arã na miarĩ cura ni'cũ masũ Simó Cirene wãmetiri macãcjũ cãpũꝓ ni'cũ tojaticũ niwĩ. Cũ pũarã Alejandro, Rufo pacũ nicũ niwĩ. Jesú curusa wãawã'cãrõꝓũ cũ yũ'rũacã ĩ'arã, curusare cũrẽ wãaduticãrã niwã.

22 Jesure ni'cã bu'a Gólgota wãmetiropũ miacãrã niwã. Gólgota nírõ, “Masã boaweeca dũpoa” nírõ weesa'a. **23** Topũ pũrĩse tũ'oã'ticã'to nírã, vino mirra wãmetise me'rã morẽ'quere tĩacãrã nimiwã. Jesú sĩ'rĩticũ niwĩ. **24** Be'ro cũrẽ curusapũ paabi'pe wẽjẽcãrã niwã. Surara cũ ye su'tire dũcawaarã, nĩbocape wapata'acãrã niwã. ¿Ñe'enojõrẽ bocarãsari? nírã, tojo weecãrã niwã.

25 Jesure curusapũ paabi'penũ'cõcatero, ñamiña'cũrõ nueve nicã nicaro niwũ. **26** A'te ye bu'iri cũrẽ wẽjẽ'e nírã, curusapũ ni ojaõ'oca pĩ a'tiro ojano'caro niwũ: “Á'rĩ judío masã wioꝓũ nimi”, nicaro niwũ. **27** Jesú me'rã ãpẽrã pũarã yajari masã curusapũ paabi'penũ'cõno'cãrã niwã. Ni'cũ diacjũ pe'e, apĩrẽ cũpe pe'e nũ'cõcãrã niwã. **28** Tojo weecã, Õ'acũ ye quetire ojáca pũrĩꝓũ oja'que queoro wa'acaro niwũ. A'tiro ojano'caro niwũ: “Cũ quẽ'rã ña'arã wa'terõpũre morẽsu'utamucũ niwĩ”, niwũ.

29-30 Masã Jesú pũ'to yũ'rũarã, cũrẽ bujicã'rã, dũpoa yuremũjãcãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Jũ. Mũ'ũ pũrĩcã “Õ'acũ wi'ire cõ'agũti”, nimiwũña. “I'tia nũmũ be'ro weepe'ogũti”, niwũ. Tojo ni'cũ mũ'ũ basuta yũ'rũoꝓa. Topũ curusapũ wã'ñagũ dijatia, ni bujicã'cãrã niwã.

31 Na weronojõta pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã bujicã'cãrã niwã. Na basu a'merĩ a'tiro nicãrã niwã:

—Cũ ãpẽrãmarĩcãrẽ yũ'rũowĩ. Cũ basu pe'e yũ'rũomasĩtimi. **32** Õ'acũ bese'cũ Cristo Israe curuacjãrã wioꝓũ níꝓũ, curusapũ dijatiato. Cũ dijaticã pũrĩcãrẽ, ějõpeorãti, nicãrã niwã.

Yajari masã Jesú me'rã curusapũ paabi'penũ'cõ'cãrãpũta bujicã'sãjãcãrã niwã.

Jesú wẽrĩ'que ni'i

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

33 Jesú curusapũ wẽrĩrĩ cura dajaritero nicã nipe'tiro ti di'tapũ na'itĩ'a wa'acaro niwũ. Téé ñamica'a tres nicãꝓũ na'itĩ'atũocaro niwũ. **34** Tita ti horata Jesú ũꝓtũ caricũcũ niwĩ. Arameo ye me'rã a'tiro nicũ niwĩ:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? A'tiro nígũ, “Õ'acũ, Õ'acũ, ¿de'ro weegu yu'ure cõ'awã'cãti?” nígũ, tojo nicu niwĩ.

35 Æpērã ni'cārērã topu nirá tojo nisere tu'orã, a'tiro nicārã niwã:

—Tu'oya s'li ucüsere. Dæporocjũpu Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Elífare pisugu weesami, nicārã niwã.

36 Cũ caricũcã tu'ogu, ni'cũ omawã'cã, ni'cã si'ti vino pi'ase me'rã morẽ'quere yosocu niwĩ. Yosotoja, ni'cãgũ yucugũpu du'teõ'o, Jesure sïomorõ tiagũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Í'anirã marĩ yujupu. Elía yu'rũogu a'tigu a'tigusami cũrẽ.

37 Be'ro Jesú uputu caricũ, wěrĩa wa'acu niwĩ. **38** Cũ wěrĩrĩ cura a'tiro wa'acaro niwũ. Õ'acũ wi'ipu pa'ia sãjãarõpu cã'mota'ayosari casero u'muarõ pe'e tũ'rũdijati, pu casero ducawatiyojacaro niwũ. **39** Surara wiogu romano Jesú doca nu'cũgũ cũ caricũcã ï'agũ, cũ de'ro wee wěrĩcã ï'agũ, a'tiro nicu niwũ:

—Diacjũta ã'rĩ Õ'acũ macũ niarĩ, nicu niwĩ.

40 Numia yoarõpu Jesure ï'anu'cũcãrã niwã. Na wa'terõpu ã'rã numia nicārã niwã: María Magdalena, apegõ María José, Santiago nituogu na nigũ paco, tojo nicã Salomé nicārã niwã. **41** Æ'rã numia Jesure Galileapu nicã sirutu'cãrã, cũrẽ weetamu'cãrã nicārã niwã. Tojo nicã æpērã numia pãjãrã Jesú Jerusalérpu wa'acã sirutu'cãrã topu ï'anu'cũcãrã niwã.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

42-43 Jesú wěrĩca nũmu judío masã soatji nũmu dæporo nicaro niwũ. Tojo weerã na ba'atjere apoyurã weecãrã niwã. Na'ique'ari cura José, Arimatea wãmetiri macãcju etacu niwĩ. Judío masã wiorã me'rãcju wiogu nicu niwĩ. Joséta Jesure “Õ'acũ bese'cu nimi”, ni ëjõpeocu niwĩ. Tojo nicã cũ wiogu sãjãtje quẽ'rãrẽ co'tecu niwĩ. Tojo weegu uiro marĩrõ wãcũtutuario me'rã Pilato tiropu sãjãacu niwĩ. Sãjãa, Jesú ya upure sërĩcu niwĩ. **44** Pilato ti upure sërĩcã tu'ogu, cũ wěrĩatoja'quere masĩgũ, tu'omarĩa wa'acu niwĩ. Be'ro surara wiogu ¿diacjũta wěrĩapari? nígũ, sërĩtiña'cju pijiocu niwĩ. **45** Surara wiogu “Diacjũta niapu” nicã tu'ogu, Pilato Jesú ya upure Joseré o'oduticu niwĩ. **46** Tojo weegu José cũrẽ omatji casero añurĩ caserore duucu niwĩ. Be'ro Jesú ya upure miidijoo, ti casero me'rã omacu niwĩ. Tu'ajanu'cõ, ni'cã tuti ùtãgãpu se'eca tutipu sïosõrõcũuocu niwĩ. Be'ro ti pere ùtãgãjo me'rã tuubi'acu niwĩ. **47** María Magdalena, apegõ María puarã José, Santiago paco Jesure yaa'carore ï'acãrã niwã.

Jesú cũ wěrĩ'cupu masã'que ni'i

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

16 1 Sauru na soowari nũmu yu'rũca be'ro María Magdalena, apegõ María Santiago paco, tojo nicã apegõ Salomé u'mutise

duucārā niwā. Te me'rā Jesure cū upure piopeorā wa'arā weecārā nimiwā. **2** Mujĩpũ mujātiri cura ma'ma semana sājānũ'cārĩ nũmũ soorinũmũ nicā Jesure yaa'caropũ wa'acārā niwā. **3** Na topũ wa'arā, a'merĩ sērĩtiña'cārā niwā:

—¿Noa marĩrē tiga ũtāgārē tuupāobosarosari? nicārā niwā.

4 Topũ ejarā, tiga ũtāgājo ti tutire bi'acaga aperopũ cūñacā ĩ'acārā niwā. **5** Tojo weerā ti tutipũ diacjũ sājāa wa'acārā niwā. Topũ diacjũ pe'le ni'cũ ma'mũ dujicā ĩ'acārā niwā. Cũ yoaro su'tiro butiro sāñacā ĩ'arā, Ƴpũtũ Ƴcũacārā niwā. **6** Cũ narē nicũ niwĩ:

—Yũ'ure uiticā'ña. Mũsā Jesú Nazarecjũrē na curusapũ paabi'pe wējē'cure a'marā wee'e. Cũ masātojami. A'tore marĩmi. Cũrē na cūu'carore ĩ'arā a'tia. **7** Be'ro cū bu'erārē, tojo nicā Pedrore wererā wa'aya. “Cũ mũsā dũporo Galileapũ wa'ayugũsami. Cũ mũsārē todũporopũ ní'caronojõta topũ cũrē ĩ'arāsa'a”, ni wererā wa'aya, nicũ niwĩ.

8 Cũ tojo nicā tũ'orā, numia Jesure yaa'caropũ ní'cārā Ƴcũa narāsārāta, omawā'cā wa'acārā niwā. Ƴpũtũ ĩ'a Ƴcũa'cārā nitjĩarā, na ĩ'a'quere, na tũ'o'quere āpērārē wereticārā niwā.

Jesú María Magdalenarē bajuamũ'tā'que ni'i

(Jn 20.11-18)

9 Jesú bo'reacā soorinũmũ nicā wěrĩ'cũpũ masācũ niwĩ. Titare María Magdalenarē bajuamũ'tācũ niwĩ. Coreta todũporopũre Jesú siete wātĩa cũogore cõ'awĩrõcũ niwĩ. **10** Cũ core bajuáca be'ro cū me'rā sija'cārārē, cũ wěrĩ'quere dũjasewā'a utirārē werego wa'aco niwõ. **11** “Jesú catiami, yũ'u cũrē ĩ'apũ” nicā tũ'orā, ĩjõpeoticārā niwā.

Jesú puarā cū bu'esere sirutu'cārārē bajua'que ni'i

(Lc 24.13-35)

12 Jesú María Magdalenarē bajuáca be'ro āpērā puarā cũrē ĩjõpeorārē bajuaũ niwĩ tja. Na cāpũpũ sjarārē cũ apĩ weronojõ bajugũ bajuacũ niwĩ. **13** Be'ro cũrē ĩ'amasĩca be'ro āpērā cū bu'erā ní'cārārē wererā wa'acārā niwā. Na quē'rārē ĩjõpeoticārā niwā.

Jesú cū bu'erārē “A'tiro weeya” nise ni'i

(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

14 María Magdalenarē, tojo nicā āpērārē bajuáca be'ro Jesú cū bu'erā oncere bajuacũ niwĩ. Na ba'adujiri cura bajuacũ niwĩ. Na “Cũ masācũ niami” nisere ĩjõpeoticārā niwā. Na ĩjõpeotise bu'iri narē tu'ticũ niwĩ. **15** Be'ro a'tiro nicũ niwĩ:

—Nipe'tiropũ nipe'tirārē yũ'u masārē yũ'ruoguti nisere quetiwererā wa'aya. **16** No'o yũ'ure ĩjõpeo, wāmeyeno'gũ yũ'ruono'gũsami. Yũ'ure

ējōpeotigu pūrīcā bu'iri da'reno'gūsami. **17** Ējōpeorā na ējōpeosere ī'orā, a'tiro weemasīrāsama. Yū'χ tutuaro me'rā wātīa masārē sājāa'cārārē cō'awīrōmasīrāsama. Apemasā ye, na ucūmasīti'quere ucūmasīrāsama. **18** Na añarē ñe'ecā, tojo nicā nímá sī'rīcā, ne mejēcā wa'asome. Dutitirārē omocā ñapeocā, yū'rurāsama, nicū niwī Jesú.

Jesú ũ'mūserū mūjāabutia'que ni'i

(Lc 24.50-53)

19 Be'ro marī wioḡū Jesú cū bu'erārē wérēca be'ro Ō'acū ũ'mūserū cūrē miimūjāa wa'acū niwī. Topure cū pacū tiropū diacjū pe'e ejanujācū niwī. **20** Tojo wa'áca be'ro cū bu'erā nipe'tiropū cū yū'ruose quetire weresterā wa'acārā niwā. Na werēcā, Jesú cū basuta narē weetamucū niwī. Na weresere diacjūta ni'i níḡū, añuse na weeī'omūjācā weecū niwī.

Luca Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Ārī ni'cūta āpērā Jesucristo ye quetire oja'cārā wa'teropure judío masū nitigū nicu niwī. Cū Pablo me'rācǵū waro nígū, cū me'rā tojota da'rayapaticā'cu niwī. Cū Jesucristo ējōpeon'cā'quema de'ro nicā, no'opu ējōpeogu ējōpeon'cāpī. Masīno'ña marī'i. Añurō weeri masū, tojo nicā ocoyeri masū nicu niwī. Cū Siria di'tapu nirī macā Antioquíapu bajuacu niwī.

A'ti pūrī nipe'tirāpūreta Jesú yu'rūogu a'ticu niwī nisere ojano'caro niwū. Israe curuacjārā se'sarore yu'rūogu a'ticu niwī, ni ojano'ña marīcaro niwū.

Āpērā Jesucristo ye quetire oja'cārā nemorō Jesú cū catiri umūcore, cū weeseti'quere ojayu'rūnū'cācu niwī. Tere ojase dūporo queoro ojasī'rīgū, a'tiro weecu niwī. Āpērā Jesú ye quetire werecā ī'abesetojagupu, tojo nicā nipe'tise Jesú weeseti'quere besenu'cōpe'otojagupu ojacu niwī.

A'ti pūrīrē Teófilo wāmetigu, judío masū nitigūre ojacu niwī.

Luca ¿de'ro weegu a'ti pūrīrē ojapari? nise ni'i

1 1 Pājārā masā ūsā wa'teropu wa'a'quere Jesú ye quetire ojasī'rīcārā niwā. **2** Ūsārē bu'e'caronojōta ojacārā niwā. Jesú ne waro weenu'cā'quere ī'a'cārā, cū ye quetire weretamu'cārā wereturiacārā niwā. Tereta āpērā ojacārā niwā. **3-4** Yu'u quē'rā ne waro nu'cā'que me'rā nipe'tise Jesú ye quetire ī'abesepe'ocā'a. Tojo weetojagupu, yu'u a'tere queoro ojame'rīcā'sī'rīsa'a. A'tiro weecā, añusī'rī nígū, wioгу Teófilo, mu'urē oja'a. Mu'urē āpērā bu'e'que diacjūta ni'i nidutigu ojaguti.

Ō'acūrē wereco'tegu u'mūsecjū Juā wāmeyeri
masū cū bajuatjere wereyu'que ni'i

5 A'te me'rā mu'urē werenu'cāgūti. Herode Judea di'ta wioгу nícaterore ni'cū pa'i Zacaríā wāmetigu nicu niwī. Cū Abías wāmetigu ya curuacjū pa'i nicu niwī. Cū numo Isabe wāmetico niwō. Co quē'rā dūporocjūpu pa'i Aaró pā'rāmeo nituriago nico niwō. **6** Na puarāputa Ō'acū ī'orōpūre añurā nicārā niwā. Ō'acū duti'quere, tojo nicā Moisé duti'quere queoro weecārā niwā. Tojo weerā masā narē “Ña'arā nima”,

nímasíticārā niwā. 7 Isabe pō'rā bocamasítico niwō. Tojo weerā na pō'rāmarīcārā niwā. Tojo nicā na p̄uarāp̄uta b̄ucurā waro nicārā niwā.

8 Ni'cā n̄m̄m̄ Zacaríā ya curuacjārārē Ō'acū ī'orōp̄m̄ Ō'acū wi'ip̄m̄ da'rāse nicaro niwū. 9 Na pa'ia weew̄aronojōp̄m̄ma níbocaca be'ro Zacaríare Ō'acū Nibutiari Tucū tiro u'm̄utise ējūamorōdutiārā sōrōcārā niwā. 10 Cū u'm̄utise ējūapeori cura nipe'tirā masā sopep̄m̄ n̄ubuerā weecārā niwā. 11 Cū tojo weeri cura ni'cū Ō'acūrē wereco'teḡm̄ u'm̄m̄secjū cū ējūamorōpeoro diacjū pe'e bajuacu niwī. 12 Cūrē ī'agū, Zacaríā de'ro wéemasíticu niwī. Ucuayur̄uacu niwī. 13 Cū tojo weecā ī'agū, Ō'acūrē wereco'teḡm̄ cūrē nicu niwī:

—Yū'ure uiticā'ña. Ō'acū m̄u'ch̄ n̄ubuesere tu'oami. M̄u'ch̄ n̄mo Isabe ni'cū pō'rātigosamo. Cūrē Juā wāmeyeya. 14 M̄u'ch̄ cū me'rā pūrō e'catigusa'a. Āpērā quē'rā cū bajuacā, pājārā e'catirāsama. 15 M̄u'ch̄ macū Ō'acū ī'orōp̄re mejō nigū mejēta nigūsami. Ne vinorē, si'bio'quere si'rísome. Cū bajuase d̄p̄oro Espírītu Santure c̄uoyur̄uatojagusami. 16 Pājārā Israe curuacjārā Ō'acū na wioḡre ējōpeodu'u'cārārē ējōpeocā weeḡusami tja. 17 Cū marī wioḡm̄ d̄p̄oro werem̄'tāsijagusami. D̄p̄orocjūp̄m̄ Ō'acū ye cjasere werem̄'tārī masū Elíamarīcā Espírītu Santu tutuasere c̄uoyur̄uacu niwī. Cū weronojō cū quē'rā c̄uoyur̄uagusami. A'tiro weeḡusami. Pac̄sum̄uarē na pō'rā me'rā cumuca marīrō nisetiā weeḡusami. Tojo nicā yū'r̄un̄u'cārī masārē wiorā dutisere yū'ticā weeḡusami. A'tiro wee masārē marī wioḡre ñe'edutiḡm̄ bu'eyuḡusami, nicu niwī Ō'acūrē wereco'teḡm̄.

18 Cū tojo nicā, Zacaríā sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro wee yū'ch̄ a'tere “Diacjūta ni'i” nímasībosau? Yū'ch̄ b̄ucu waro ni'i. Yū'ch̄ n̄mo quē'rā b̄uc̄no waro nimo, nicu niwī.

19 Ō'acūrē wereco'teḡm̄ cūrē yū'ticu niwī:

—Yū'ch̄ Ō'acūrē da'raco'teḡm̄ Gabrie wāmeti'i. Yū'ch̄ Ō'acū ī'orōp̄m̄ ni'i. Cū m̄u'ch̄ me'rā ucūdutiḡm̄, a'te queti añusere weredutiḡm̄ o'oami. 20 Ni'cārōacārē m̄u'ch̄ ējōpeoti'que bu'iri ucūmasítiḡm̄ tojagúsa'a. Téé m̄u'ch̄ macū bajuatiro pō'tēorō ne cārō ucūsoma. Ō'acū cū uaro pō'tēorō tojo wa'arosa'a, nicu niwī.

21 Cū tojo weeri cura sope pu'tocjārā pe'e co'terā weecārā niwā. Na Zacaríā bajuticā, cū yoogocā ī'arā, “¿De'ro wa'apariba cūrē?” nicārā niwā. 22 Zacaríā na tirop̄m̄ wijaataḡm̄, ucūmasíticu niwī. “Top̄uta Ō'acū apeyenojō cūrē ī'op̄i”, nicārā niwā. Cū ucūmasítijḡm̄ ucūrōnojō o'oḡm̄, omocārī me'rā narē weequēoc̄m̄ niwī.

23 Cū Ō'acū wi'ip̄m̄ da'rāse n̄m̄m̄rī pe'tíca be'ro cū ya wi'ip̄m̄ dajatojaacu niwī. 24 Be'ro, cū n̄mo Isabe nijīpaco tojaco niwō. Ni'cāmoc̄se mujīpūrī co ne wijatico niwō. 25 Co a'tiro wācūco niwō: “Ō'acū yū'ch̄ pō'rāmarīgō ní'core weetamuami. Masā tojowaro ī'acō'adutitiḡm̄ yū'ure añurō weemi”, nico niwō.

Maríare Õ'acūrē wereco'tegɯ ɯ'mɯsecjũ Jesú bajuatjere wereyu'que ni'i

26 Seis mujĩpũrĩ Isabe nijĩpaco niró yɯ'rɯcaro niwũ. Ticɯse mujĩpũrĩ be'ro Õ'acũ cūrē wereco'tegɯ Gabriere a'tiro weecu niwĩ. Galilea di'ta nirĩ macã Nazarepɯ o'ócɯ niwĩ tja. **27** Cūrē ni'cõ numio Maríare, ne apĩ ɯmɯ me'rã niña'ti'core quetiweredutigɯ o'ócɯ niwĩ. Co ni'cũ Davi pãrãmi nituriagu José wãmetigɯ me'rã omocã dũ'tegotigo weeco niwõ. **28** Õ'acūrē wereco'tegɯ co nirõpɯ sãjãa, añudutigɯ a'tiro nicɯ niwĩ:

—María, mɯ'ɯrē añudutise miiti'i. Õ'acũ mɯ'ɯrē añurõ wéégɯ pajaña'mi. Cũ marĩ wiogɯ mɯ'u me'rã nimi. Nipe'tirã numia yɯ'rɯoro mɯ'ɯrē añurõ weeyɯ'rɯnɯ'cãgũsami, nicɯ niwĩ.

29 Cũ tojo nicã tɯ'ogo, tɯ'omarĩa wa'aco niwõ.

—¿De'ro weegɯ yɯ'ɯre tojo añudutiti? nico niwõ. **30** Be'ro Õ'acūrē wereco'tegɯ a'tiro nicɯ niwĩ:

—María, yɯ'ɯre uiticã'ña. Õ'acũ ï'orõpɯre mɯ'u añuse bocapɯ. Mɯ'u me'rã e'catisami. **31** Ni'cãrõacãrē mɯ'u nijĩpaco tojagõsa'a. Ni'cũ põ'rãtigosa'a. Cūrē Jesú wãme õ'oña. **32** Cũ mejõ nigũ mejēta nigũsami. “Õ'acũ ɯ'mɯsecjũ macũ nimi”, nino'gũsami. Cũ ñecũ Davire wee'caronojõ Õ'acũ wiogɯ sõrõgũsami. **33** Tojo weegɯ Israe curuacjãrãrē dutinu'cũcũsami. Cũ dutise ne pe'tisome. Wiogɯ ninu'cũcũsami, nicɯ niwĩ.

34 Cũ tojo nicã tɯ'ogo, María Õ'acūrē wereco'tegɯre sērĩtiña'co niwõ:

—¿De'ro wee a'te tojo wa'abosari? Yɯ'u ne ni'cũ ɯmɯ me'rã niwe'e, nico niwõ.

35 Õ'acūrē wereco'tegɯ core yɯ'ticɯ niwĩ:

—Espíritu Santu mɯ'ɯpɯre dijatagɯsami. Õ'acũ ɯ'mɯsecjũ cũ tutuase mɯ'ɯpɯre o'mecurua weronojõ dijati, tuubi'arosa'a. Tojo weegɯ mɯ'u macũ Õ'acũ yagu añugũ waro tojagũsami. Cũ “Õ'acũ macũ nimi”, nino'gũsami. **36** Mɯ'u basuco Isabe quẽ'rã bɯcɯo waro nimigõ, ni'cũ macũ wɯagosamo. Co na “Põ'rã marĩmo” nino'co co nijĩpaco niró seis mujĩpũrĩ yɯ'rɯtoja'a. **37** Õ'acūrē nipe'tise weeta basio'o, nicɯ niwĩ.

38 Cũ tojo nicã tɯ'ogo, María yɯ'tico niwõ:

—Yɯ'u Õ'acūrē da'rawã'ñaco'tego ni'i. Õ'acũ mɯ'u ní'caronojõta yɯ'ɯre weeato, nico niwõ.

Co tojo nitu'ajaca be'ro Õ'acūrē wereco'tegɯ wa'a wa'acɯ niwĩ.

María Isabere ï'agõ wa'a'que ni'i

39 Õ'acūrē wereco'tegɯ wéréca be'ro María yoogoro marĩrõ a'tiro weeco niwõ. Te nɯmɯrĩta co basuco Isabere opa bu'pa nirĩ macã Judea di'tapɯ ï'agõ wa'aco niwõ. **40** Topɯ ejago, Zacarĩa ya wi'ipɯ sãjãaco niwõ. Sãjãagõ, Isabere añudutico niwõ. **41** Co añuduticãta, Isabe macũ paa po'peapɯ sãñagũ a'meña'cɯ niwĩ. Isabe Espíritu Santure cɯoyɯ'rɯago tojaco niwõ. **42** Tojo weego co ɯpɯtɯ tutuaro me'rã ucũco niwõ:

—Nipe'tirā numia yu'rũoro Õ'acũ mu'urẽ añurõ weeyu'rũnu'cāmi. Mu'u macũ quẽ'rārẽ añurõ weemi. **43** Mu'u yu'u wioɣu paco yu'ure ï'agõ a'ticā, añubutiaro wa'a'a. **44** Mu'u añudutisere tu'ocāta, yu'u macũ paa po'pearu sãñagũ e'catise me'rā a'meña'mi. **45** Õ'acũ marĩ wioɣu mu'urẽ “Tojo weeguti” ní'que queoro wa'arosa'a. Mu'u cũ tojo ní'quere tu'o ẽjõpeo'co e'cati'i, nico niwõ Isabe.

46 Be'ro María a'tiro nico niwõ:

Yu'u ejeripõ'rãpu Õ'acũ yu'u wioɣure e'catise o'o'o.

47 Õ'acũ yu'ure yu'rũogũ me'rā e'cati'i.

48 Yu'u mejõ nigõrẽ Õ'acũ a'tiro weecu niami.

Cũrẽ da'rawā'ñaco'tegore wācũcu niami.

A'tiro nicā me'rā nipe'tirā yu'ure “Õ'acũ añurõ weemi core”,
nirāsama.

49 Õ'acũ tutuayurũagũ yu'ure añubutiase waro weemi.

Cũ añuyurũagũ, ña'ase moogũ nimi.

50 Nipe'tirā cũrẽ wiopesase me'rā tu'oña'rārẽ pajaña'nu'cũcūsami.

51 Cũ tutuaro me'rā peje añuse weemi.

Åpērā yu'rũoro ni'i ni tu'oña'rārẽ docaque'acā weemi.

52 Wiorā nimi'cārārẽ mejõ nirā tojacā weemi.

Mejõ nirā pe'ere wiorā weronojõ morõmi.

53 Ʋjaboarārẽ peje waro añuse o'omi.

Peje cuomi'cārārẽ ne ñe'enojõ marĩrā tojacā weemi.

54 Israe curuacjārā cũrẽ da'raco'terārẽ weetamumi.

Ne cāl'rõ narẽ pajaña'ticā weetimi.

55 Cũ marĩ ñecūsũmuarẽ “Tojo weeguti” ní'caronojõta weemi.

Abrahārẽ, tojo nicā cũ pãrãmerã nituriarārẽ pajaña'nu'cũcūsami,
nico niwõ María.

56 María Isabe tiropũ i'tia mujĩpũ tojánico niwõ. Be'ro co ya wi'ipũ dajatojaaco niwõ.

Juã masārẽ wãmeyeri masũ bajua'que ni'i

57 Be'ro Isabe co macũrẽ wuariteronojõ ejacaro niwũ. Titare co macũ bajuacu niwĩ. **58** Cũ bajuáca be'ro co acawererã, åpērã co ya wi'i pu'to nirā core e'catitamura wa'acārã niwã. Õ'acũ core añubutiase weecã ï'arã, tojo weecārã niwã. **59** Ni'cã semana cũ bajuáca be'ro Moisé duti'caronojõta weecārã niwã. Cũ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'adutirã wa'acārã niwã. Masã cũrẽ cũ pacu wãme weronojõ Zacaríã wãmeyesĩ'rĩcārã nimiwã. **60** Na tojo weesĩ'rĩmicã, cũ paco narẽ nico niwõ:

—Niwe'e. Cũ Juã wãmetigusami, nico niwõ.

61 Masã pe'e “¿De'ro weegũ? Mu'u acawererã Juã wãmetirã marĩma”,
nicārã niwã.

62 Be'ro Zacaríare “¿Mũ'u de'ro wāme ò'osĩ'rĩsari?” nĩrā, weequeose me'rā sēritĩña'cārā niwā. 63 Na tojo nicā, ni'cā pji sēricu niwĩ. Ti pjiṛu cū “Juā wāmetigusami”, ni ojacu niwĩ. Nipe'tirā cū tojo weesere ĩ'arā, ɯɯape'tia wa'acārā niwā. 64 Cū ojāca be'ro maata Zacarí a paturi ucũnu'cācu niwĩ tja. Tojo nicā Õ'acũrē e'catise o'ocu niwĩ. 65 Zacarí tojo weese me'rā nipe'tirā cū pu'to nĩrā ɯɯape'tia wa'acārā niwā. Nipe'tirā to ɯ'mũase bu'papu nĩrā Judeacjārā tojo wa'a'quere werestewā'cācārā niwā. 66 Nipe'tirā na tojo wereturiasere masĩrā, pũrō wācũcārā niwā. Cū Õ'acũ tutuaro me'rā bajuacā ĩ'arā, a'merĩ sēritĩña'mũjācārā niwā:
—¿Cū wĩ'magũ bɯcu ējāgũ, de'ro nigũnojō nigũsari? nicārā niwā.

Zacarí Õ'acũrē basapeo'que ni'i

67 Wĩ'magũ pacu Zacarí Espĩritu Santure ɯnoyũ'rɯacu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ ucũdutisere a'tiro ucũcu niwĩ:

68 Marĩ wioɯ Õ'acũ Israe curuacjārā wioɯre añurō ucũrā.

Marĩ tiro, cū yarā tioru a'timi.

Marĩrē weetamugũ, añurō yũ'rɯcā weegusami.

69 Cū marĩrē yũ'rɯoacju tutuayũ'rɯagure o'ógusami.

Cũrē Davi pāramērā nituriarā wa'teropu nigũrē o'ógusami.

Davi Õ'acũrē da'rawā'ñaco'tegu nicu niwĩ.

70 A'tere ne waroputa cū ye queti weremũ'tārĩ masā ña'ase moorā me'rā Õ'acũ “Tojo weeguti”, nicu niwĩ.

71 Nipe'tirā marĩrē waparātĩrārē, marĩrē ĩ'atu'tirārē yũ'rɯweticā weegusami.

72 Tojo nicā marĩ ñecũsumuarē “Mũsārē pajaña'gũti.

Yũ'u ‘Tojo weeguti’ ni'que añusere ne acobojosome”, nicu niwĩ.

73 A'tere Õ'acũ cū basuta marĩ ñecũ Abrahārē “Tojo weeguti”, nicu niwĩ.

74 Marĩrē ĩ'atu'tirārē yũ'rɯcā weegusami.

Tojo nicā uiro marĩrō marĩrē cū dutiro weecā weegusami.

75 Nipe'tiro marĩ catiro pōtēorō añurā, cū yarā cū ɯaro weecā weegusami, nicu niwĩ Zacarí.

76 Mũ'u, yũ'u macũacā, marĩ wioɯ a'tiatji ma'arē apoyumũ'tāgũ nigũsa'a.

Tojo weegu “Õ'acũ ɯ'mũsecjũ ye quetire weremũ'tārĩ masũ nimi”, nino'gũsa'a.

77 Mũ'u Õ'acũ yarārē a'tiro nigũsa'a:

“Mũsā ña'arō wee'quere acoboJose sēricā, mũsārē acobojoJusami.

A'tiro wéegu, mũsā pecame'epu wa'abo'cārārē yũ'rɯogusami”, nigũsa'a.

78 Õ'acũ marĩ wioɯ marĩrē ma'i pajaña'tjāgũ, cū macũ marĩrē yũ'rɯoacjure o'ógusami.

79 Cũ na'itĩ'arõpũ nirãrẽ sĩ'orõ weronojõ marĩ cũrẽ masĩtirã,
pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ cũrẽ masĩcã weegũsami.

Tojo wee marĩ ña'arõ wee'quere acobojogu, marĩrẽ cũ me'rã añurõ
nisetĩcã weegũsami, nicũ niwĩ Zacarĩa.

80 Wĩ'magũ bucua, siape me'rã Õ'acũrẽ nemorõ ãjõpeowã'cãcũ niwĩ.
Yucũ marĩrõ, masã marĩrõpũ nibajaque'aticũ niwĩ. Téé Israe curuacjãrãrẽ
bu'enũ'cãcateropũ topũ nituocũ niwĩ.

Jesú cã bajua'que ni'i

(Mt 1.18-25)

2 1 Jesú cã bajuase ðaporo nipe'tirã romano masã wiogũ Augusto
wãmetigu nipe'tirã masãrẽ ba'paqueogutigu, na wãmerẽ
ojaõ'oduticũ niwĩ. 2 Cirenio, Siria di'ta wiogũ nícatero ne waro ojaõ'ose
nũ'cãcaro niwũ. 3 Nipe'tirãrẽ na ñecũsumua bajua'que macãrĩpũ ojaõ'ogũ
wa'aduticũ niwĩ.

4 Tojo weegũ José Nazare Galilea di'ta nirĩ macãpũ ní'cũ wijawã'cãcũ
niwĩ. Belé Judea di'ta nirĩ macãpũ wa'acũ niwĩ. Topũ cũ ñecũ Davi
bajuacũ niwĩ. Cũ Davi pãrãmi niyugũ, topũ ojaõ'odutigũ wa'acũ niwĩ.

5 Cũ, cũ omocã ðu'teacjo María me'rã Belẽpũ ojaõ'odutigũ wa'acũ niwĩ.
Co wĩ'magũ cuogo nico niwõ. 6 Na Belẽpũ nirĩ cura María co wĩ'magũ
ñe'erĩtero ejacaro niwũ. 7 Topũre na cãrĩrĩ wi'i bocaticãrã niwã. Tojo
weerã ecarã na cãrĩrĩ wi'ipũ wa'acãrã niwã. Topũ co ne waro wĩ'magũ
wũaco niwõ. Cũrẽ su'ti caseri me'rã oma, ecarã na ba'ari co'ropũ cũuco
niwõ.

Õ'acũrẽ wereco'terã u'mũsecjãrã oveja co'terãrẽ

Jesú bajuasere were'que ni'i

8 Belé sumutopũ oveja co'terã nicãrã niwã. Na, na yarã ovejare co'terã,
cãpũpũ nibo'reamjãcãrã niwã. 9 Wãcũña marĩrõ narẽ ni'cũ Õ'acũrẽ
wereco'tegũ u'mũsecjũ bajuacũ niwĩ. Õ'acũ cũ asistese na tiropũ añurõ
bo'reyuse'sa wa'acaro niwũ. Tojo wa'acã ĩ'arã, ucuayũ'ruacãrã niwã.

10 Õ'acũrẽ wereco'tegũ narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ure uiticãña. Mũsãrẽ añuse quetire miitigu wee'e. Te quetire
tũ'orã, nipe'tirã e'catirãsama. 11 Ni'cãcã ñami Davi ya macã Belẽpũ
mũsãrẽ yũ'ruoacjũ bajuami. Cũ Õ'acũ besẽ'cũ Cristo marĩ wiogũ nimi.

12 Cũ wĩ'magũrẽ su'ti caseri me'rã oma'cũre bocaekarãsa'a. Walicũrã nirĩ
wi'ipũ cũñagũrẽ ĩ'arãsa'a. Mũsã a'tere ĩ'arã, “Diacjũta wereapĩ”, nirãsa'a,
nicũ niwĩ Õ'acũrẽ wereco'tegũ.

13 Cũ tojo níca be'roacã cũ tiropũ pãjãrã Õ'acũrẽ wereco'terã
u'mũsecjãrã bajuanemocãrã niwã. Na Õ'acũrẽ ãjõpeorã, a'tiro e'cati
basapeocãrã niwã:

14 Õ'acũ u'mũsecjãrẽ e'catipeorã.

Nipe'tirã cūrē “Añubutiami”, ni basapeoato.

A'ti di'ta pe'lere cū añurō weeno'cārã ejerisājãse c̄uoato, nicārã niwã.

15 Be'ro Õ'acūrē wereco'terã ñ'mūsep̄m̄ m̄jãca be'ro oveja co'terã na basu a'merī ucūcārã niwã:

—Te'a quero Belēp̄m̄. Tojo wa'a'quere, Õ'acū marīrē wereduti'quere ī'arã marī, nicārã niwã.

16 Tojo weerã sojaro me'rã macāp̄m̄ pi'acārã niwã. Top̄m̄ pi'atarã, María, Joseré bocaejacārã niwã. Wī'magū quē'rārē ecarã ba'ari co'rop̄m̄ cūñagūrē ī'acārã niwã. **17** Cūrē ī'aca be'ro Õ'acūrē wereco'teḡm̄ wī'magū ye quetire narē ní'quere werestecārã niwã. **18** Nipe'tirã na weresere t̄'orã, t̄'o ñc̄nam̄jãcārã niwã. **19** María pe'e oveja co'terã tojo nisere co se'saro wãcū t̄'oña'cã'co niwō. Ūp̄t̄m̄ tere wãcūñḡico niwō. **20** Oveja co'terã Õ'acūrē wereco'teḡm̄ narē ní'caronojōta queoro wa'acã ī'arã, Õ'acūrē “Añuyn'ruami”, ni e'catitojaacārã niwã.

Jesure na Õ'acū wi'ip̄m̄ mia'que ni'i

21 Ni'cã semana Jesú bajuáca be'ro na weew̄aronojō weecārã niwã. Jesure cū ò'rēc̄m̄ yapa caserore yejecō'acārã niwã. Titareta cūrē Jesú wãme ò'ocārã niwã. Ti wãmerēta Õ'acūrē wereco'teḡm̄ María co nij̄ipaco nise d̄uporo ò'odutic̄m̄ niwī. Tojo weerã tojo wãmeyecārã niwã.

22 Wī'magū co wuáca be'ro ticuse n̄m̄m̄rī yn'ruca be'ro na weew̄aronojōp̄ma weecārã niwã. Moisé dutise a'tiro nicaro niwū. Numia wī'magū wuáca be'ro ticuse n̄m̄m̄rī be'ro apaturi na ní'caronojōta tojato t̄ja n̄rō tojo duticaro niwū. Titare wī'magūrē Jerusalēp̄m̄ miacārã niwã. Top̄m̄ Õ'acū wi'ip̄m̄ miisājãa, Õ'acūrē “M̄m̄n̄ yagu nimi”, ni ī'orã wa'acārã niwã. **23** Õ'acū dutise tojo niyucã, tere tojo weecārã niwã. A'tiro nicaro niwū: “Nipe'tirã bajuam̄tārã ñm̄na Õ'acū yarã sãjãcã weeno'rãsama”, niwū. **24** Be'ro María, tojo nicã José Õ'acū duti'caronojōta weecārã niwã t̄ja. A'tiro nicaro niwū: “Õ'acūrē ējōpeorã, p̄narērã buja weronojō bajurārē o'oya. Na maricã buja p̄narã o'oya”, nicaro niwū.

25 Titare ni'cū Jerusaléc̄jū Simeó wãmetiḡm̄ nic̄m̄ niwī. Cū añugū waro Õ'acūrē ējōpeoȳn'ruḡm̄ nic̄m̄ niwī. Israe curuacjãrãrē yn'ruoacj̄ure yucueḡm̄ weec̄m̄ niwī. Esp̄ritu Santu Simeó me'rã ninu'cūc̄m̄ niwī.

26 Esp̄ritu Santu cūrē a'tiro wereyutojac̄m̄ niwī:

—Cristo Õ'acū bese'cure ī'atimigū, m̄m̄n̄ wērisome, nic̄m̄ niwī. **27** Õ'acū wi'ip̄m̄ Jesure miáca n̄m̄m̄rē Esp̄ritu Santu Simeórē ti wi'ip̄m̄ wa'adutic̄m̄ niwī. Be'ro Jesure cū pac̄sum̄na Moisé duti'caronojōta wéerã, Õ'acū wi'ip̄m̄ miacārã niwã. **28** Wī'magūrē ī'agū, Simeó mīiw̄nac̄m̄ niwī. Mīiw̄na, Õ'acūrē e'catipeoḡm̄, a'tiro nic̄m̄ niwī:

29 Wioḡm̄, m̄m̄n̄ “A'tiro weeguti” ní'quere queoro weep̄m̄.

Tojo weegu nilcārōacārē yu'u mu'urē da'raco'tegu e'catise me'rā wērīmasī'i.

30 Masārē yu'rūoacjūre ī'atoja'a.

31 Mu'u nipe'tirā masā ī'orōpū cūrē masīdutigu tojo weewu.

32 Cūta judío masā nitirārē mu'urē ējōpeodutigu sī'ogū weronojō weegusami.

Tojo nicā nipe'tirā mu'u yarā Israe curuacjārā “Ō'acū añurō weeamī”, nino'rāsama, nicu niwī Simeó.

33 Simeó wī'magūrē tojo nicā tū'orā, José, tojo nicā Jesú paco tū'omarīa wa'acārā niwā. **34** Be'ro Simeó narē “Ō'acū musārē añurō weeato”, nicu niwī. María, Jesú pacore a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū ā'rī wī'magūrē a'tiro weedutigu beseapī. Cūrē uatirā Israe curuacjārā cō'adijono'rāsama. Cūrē uarā pe'e morōpeono'rāsama. Cū Ō'acū ye cjasere ī'omu'tāgū nigūsami. Pājārā cūrē teerāsama. **35** Tojo weese me'rā nipe'tirā wācūsere bajuyoropu masīno'rōsa'a. Mu'u pe'ere te di'pji me'rā űosērō weronojō pūrīse tū'oña'gōsa'a, nicu niwī Maríare.

36 Apego Ō'acū wī'ipūre Ō'acū ye queti weremūtārī masō nico niwō. Co Ana wāmetico niwō. Fanuel macō Aser curuacjō nico niwō. Вучо waro nico niwō. Ne waropūre nu'mio waro omocā dū'teco niwō. Co omocā dū'teca be'ro siete cū'marī co marāpū me'rā nico niwō. Ticuse cū'marī be'ro co marāpū wērīa wa'acu niwī. **37** Jesure na Ō'acū wī'ipū miacaterore co wapewio ochenta y cuatro cū'marī cuoco niwō. Co Ō'acū wī'ipūre ne wijatico niwō. Topu Ō'acūrē ējōpeogo, űamirī, uñucori be'ti, űubuenū'cūcā'co niwō. **38** Simeó Maríare, Joseré ucūrī cura Ana na tiropu wa'aco niwō. Jesure ī'agō, Ō'acūrē e'catise o'oco niwō. Be'ro nipe'tirā Jerusalécjārā masārē yu'rūoacjūre co'terārē Jesú ye cjasere wereco niwō.

María, José, Jesú na ya macā Nazarepū dajatojaa'que ni'i

39 Nipe'tise Ō'acū duti'quere weetu'ajaca be'ro María, José, Jesú na ya macā Nazare, Galilea di'tapu dajatojaacārā niwā. **40** Wī'magū siape me'rā bucu, nemorō tutuagu, masīnemogū wa'acu niwī. Ō'acū cūrē añurō weecu niwī.

Jesú Ō'acū wī'ipū wiorā me'rā ucū'que ni'i

41 Jesú pacusumna nipe'tise cū'marī Pascua bosenumu nicā Jerusalépu bosenumū' wa'awuacārā niwā. **42** Tojo weerā Jesú doce cū'marī cuocā, na weewuaronojōpūma wa'acārā niwā tja. Jesú titare ne waro bosenumu wa'agu weecu niwī. **43** Bosenumu yu'rūca be'ro José, María na ya macāpū dajatojaacārā niwā. Titare Jesú pe'e cū paco María, José masīrō marīrō Jerusalépu tojacā'cu niwī. **44** Na Jesure “Āpērā marī me'rācjarā me'rā wa'ayusami”, nicārā nimiwā. Tojo weerā na wācūque'tiro marīrō

ni'cã nũmũ ma'apũre wa'acãrã niwã. Be'ropũ na acawererã, na ï'amasĩrã wa'tero cũrẽ a'macãrã nimiwã. **45** Ne bocaticãrã niwã. Tojo weerã cũrẽ a'marã, Jerusalẽpũ majãmitojacãrã niwã.

46 I'tia nũmũ na Jerusalẽpũ wijãca be'ro Õ'acũ wi'ipũ cũrẽ bocacãrã niwã. Cũ Moisé oja'quere bu'eri masã wa'teropũ dujicũ niwĩ. Na ucũsere tu'o, cũ quẽ'rã narẽ sãritiña'mujãcũ niwĩ. **47** Nipe'tirã cũ masĩsere ï'arã, cũ yũ'time'rĩsere tu'orã, ï'amarĩamujãcãrã niwã. **48** Cũ Õ'acũ wi'ipũ dujicã ï'arã, cũ pacũsumũa ï'amarĩacãrã niwã. Cũ paco cũrẽ nico niwõ:

—Macũ ¿de'ro weegũ ãsãrẽ tojo weeati? Mũ'u pacũ, yũ'u upũtu mũ'urẽ a'mapũ. Upũtu wãcũque'tiapũ, nico niwõ.

49 Co tojo nicã tu'ogũ, Jesú nicũ niwĩ:

—¿De'ro weerã yũ'ure a'mati? ¿Mũsã yũ'u pacũ ye cjasere weeroña'a nisere masĩtati? nicũ niwĩ.

50 Cũ pacũsumũa Jesú tojo nisere tu'omasĩticãrã niwã.

51 Be'ro na me'rã Nazarepũ dajatojaacũ niwĩ. Cũ todũporopũ wee'caronojõta na dutisere añurõ yũ'tinu'cũcũ niwĩ. Cũ paco nipe'tise Jerusalẽpũ tojo wa'a'quere wãcũnrũco niwõ. **52** Jesú siape me'rã bucua, masĩnemowã'cãcũ niwĩ. Õ'acũ cũrẽ “Añugũ nimi”, ni ï'acũ niwĩ. Masã quẽ'rã nipe'tirã cũrẽ añurõ wãcũcãrã niwã.

Juã masãrẽ wãmeyerĩ masũ bu'e'que ni'ĩ

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)

3 1 Quince cũ'marĩ Tiberio wãmetigũ nipe'tirã romano masã wiogũ nirĩ cura a'ticurã cũ docacjãrã wiorã nicãrã niwã. Poncio Pilato Judea di'ta wiogũ nicũ niwĩ. Herode Galilea di'ta wiogũ nicũ niwĩ. Herode acabiji Felipe Iturea, Traconite wãmetise di'ta wiogũ nicũ niwĩ. Lisianas wãmetigũ Abilinia di'ta wiogũ nicũ niwĩ. **2** Anás, tojo nicã Caifá pa'ia wiorã nicãrã niwã. Tita na wiorã nirĩ cura Õ'acũ Zacarĩa macũ Juãrẽ masã marĩrõ, yucũ marĩrõpũ ucũcũ niwĩ. **3** Be'ro Juã nipe'tiro dia Jordá wãmetiri maa wa'teropũ yũ'rũwã'cãcũ niwĩ. Masãrẽ a'tiro bu'ecũ niwĩ:

—Mũsã ña'arõ weeseti'quere bujaweti dũcayũ, wãmeyeno'ña. Tojo weerã mũsã ña'arõ wee'quere acobojono'rãsa'a, nicũ niwĩ. **4** Dũporocjũpũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Isaía oja'caronojõta Juã queoro weeseticũ niwĩ. A'tiro ojayuno'caro niwũ:

Ni'cũ yucũ marĩrõ, masã marĩrõpũ a'tiro
caricũnu'cũbajaque'atigusami:

“Marĩ wiogũ a'tiatji ma'arẽ apoyuya.

Diacjũca ma'a añurĩ ma'a quẽ'rãrõ weronojõ weeyuya.”

(Marĩ wiogũ a'tiati dũporo mũsã nisetisere apoyuya, mũsã wãcũsere dũcayuya nígũ, tojo nicũ niwĩ.)

5 Nipe'tise di'ta tu'ruri yaa, ni'cãrõwijino'rõsa'a.

Nipe'tise ũrŭpagu, opa bu'pa diacjũca pa weeno'rõsa'a.

Ma'arĩ diacjũ nitise ma'arĩ diacjũnu'cõno'rõsa'a.

Ma'arĩ coperibujuse yaamu'muono'rõsa'a.

(Musã ña'arõ weeseti'quere ducayu, apoya nĩgũ, tojo nicu niwĩ.)

6 Musã tojo weecã, Õ'acũ masãrẽ yu'rũosere nipe'tirã ĩ'arãsama, ni ojacu niwĩ Isaía.

7 Masã Juã tiropu wãmeyedutirã wa'acãrã niwã. Na tojo weecã, narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Musã weeta'sari curuacjãrã aña weronojõ ni'i. Aña nũcũ ĩjũcã, uiwã'cãsama. Musã aña weronojõ bu'iri da'resere ui'i. Tojo uirã, musã ña'arõ wee'quere bujaweti ducayusĩ'ritimirã, wãmeyedutirã a'tiapu.

8 Musã diacjũta ũsã ña'arõ wee'quere bujaweti ducayuapu nĩrã, musã weesetise me'rã ĩ'oña. A'tiro wãcũticã'ña: “Ũsã Abrahã pãrãmerã ni'i.

Tojo weerã Õ'acũ tiropu wa'arãsa'a”, ni wãcũticã'ña. Musã wãcũsere ducayuticã, Abrahã pãrãmerã nise wapamarĩ'i. Õ'acũ uagu, a'te ũtãperi

me'rã Abrahã pãrãmerã wa'acã weemasĩmi. Cũ tojo weecãma, na pe'e Õ'acũ ũaro weebosama. **9** Marĩ yucupagu ote'quepagu weronojõ ni'i. Õ'acũ musãrẽ yucupagu dũca marĩsepagure besecõ'arõ weronojõ weegusami.

Yucu añurõ dũcatiticjũre paacõ'a, ĩjũacõ'acã'no'sa'a. Tere wee'caro weronojõ musã wãcũsere ducayuticã, añurõ weeseticã, Õ'acũ musãrẽ cõmea me'rã paacõ'agũ weronojõ bu'iri da'regusami, nicu niwĩ Juã.

10 Cũ tojo nicã tũ'orã, masã cãrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weerãsari? nicãrã niwã.

11 Juã narẽ yu'ticu niwĩ:

—No'lo puaro su'tiro cuogunojõ apĩ moogũrẽ ni'cãrõ o'oya. Ba'ase cuogunojõ ba'ase moogũ me'rã dũcawaa ba'aya, nicu niwĩ.

12 Æpẽrã quẽ'rã romano masã wiorãrẽ niyeru wapaseebosari masã Juã tiropu wãmeyedutirã wa'acãrã niwã. Cũrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Ũsãrẽ bu'egu, ¿ũsã de'ro weerãsari? nicãrã niwã.

13 Juã narẽ yu'ticu niwĩ:

—Romano masã na wapaseeduti'caro nemorõ wapaseeticã'ña. Na dutiro ejatuaro wapaseeya, nicu niwĩ.

14 Æpẽrã surara quẽ'rã cũrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Ũsã waro, ¿de'ro weerãsari? nicãrã niwã.

Juã narẽ yu'ticu niwĩ:

—Ne Æpẽrã cuosere e'maticã'ña. Na o'oticã, tutuaro me'rã narẽ uise o'lo, ña'arõ weeticã'ña. Tere ũarã, na weeti'quepuřeta weresãdojaticã'ña.

Musã wapata'ase me'rã dia'cũ e'catiya, nicu niwĩ.

15 Masã Juã bu'esere tũ'orã, uřutu wãcũcãrã niwã.

—Apetero weegu Juã Õ'acũ bese'cu Cristo marĩ yoacã yucue'cu nisami, ni wãcũcãrã nimiwã. **16** Na tojo nisere masĩgũ, Juã nipe'tirãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'ũ musārē na ña'arō wee'quere bujaweti, du'uama nígũ, aco me'rã wãmeye'e. Yũ'ũ be'ro apĩ yũ'ũ nemorō tutuagu a'tigusami. Cũ añugũ waro nimi. Yũ'ũ pe'e mejō nigũ tũ'oña'a. Cũ ye sapatu tuweemasitigu weronojō cūrē ne ni'cārōwijimasitisa'a. Cũ pūrĩcã Espiritu Santu musārē o'ógusami. Cūrē masã me'rã ninu'cũcã weegusami. Ña'arōrē ñjũaweero weronojō musārē añurō tojato nígũ ña'arō wee'quere cõ'agūsami. **17** Yũ'ũ be'ro a'tigu ni'cũ trigo su'tiweeri masũ weronojō nimi. Cũ te su'tire mejēcã sũ'awee, cõ'asami. Te trigo peri quẽ'rãrē mejēcã mii, te nũrõrĩ wi'ipũ nũrõsami. Te su'tire pecame'epũ ñjũacõ'asami. A'te weronojō cũ, cũ yarã warore bese, cũ tiropũ miagūsami. Ñpẽrãrē pecame'epũ cõ'abajuriogusami. Ti me'e ne pe'tisome, nicũ niwĩ Juã.

18 Tojo weesenojō me'rã peje apeye werecasanemocũ niwĩ. Tenojō me'rã Juã Ô'acũ ye añuse quetire masārē werecũ niwĩ. **19** Apeyema tja Herode ti di'ta Galilea wiogũre tu'ticũ niwĩ. Herode cũ acabiji Felipe nũmo Herodía wãmetigore ã'ma, nũmoticũ niwĩ. Tojo nicã apeye peje ña'ase weenemo'que bu'iri tu'ticũ niwĩ. **20** Herode Juã cũ were'quere tũ'oronojō nígũ, mejō ña'arō weenemocũ niwĩ. Juãrē bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõduticũ niwĩ.

Juã Jesure wãmeye'que ni'i

(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

21 Juãrē bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõatji dũporo Juã pãjãrã masārē wãmeyecũ niwĩ. Be'ro Jesús quẽ'rãrē wãmeyecũ niwĩ. Cūrē wãmeyegũ ñubueri cura ẽ'mũse pãrĩcaro niwũ. **22** Tojo wa'acã, Jesús bu'ipũ Espiritu Santu buja weronojō bajugũ cũpũre dijatacũ niwĩ. Ʋ'mũserũ cũ pacũ Ô'acũ ucũdijogũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ yũ'ũ macũ yũ'ũ Ʋpũtũ ma'igũ ni'i. Mũ'ũ me'rã pũrõ e'cati'i, nicũ niwĩ.

Jesú ñecũsumũa na nituriamũjãti'que ni'i

(Mt 1.1-17)

23 Jesús treinta cũ'marĩ wa'tero cũogũ, bu'enu'cãcũ niwĩ. Masã cūrē “José macũ nimi”, nicãrã nimiwã. José Elí macũ nicũ niwĩ. **24** Elí Matat macũ nicũ niwĩ. Matat Leví macũ nicũ niwĩ. Leví Melqui macũ nicũ niwĩ. Melqui Jana macũ nicũ niwĩ. Jana José macũ nicũ niwĩ. **25** José Matatías macũ nicũ niwĩ. Matatías Amós macũ nicũ niwĩ. Amós Nahúm macũ nicũ niwĩ. Nahúm Esli macũ nicũ niwĩ. Esli Nagai macũ nicũ niwĩ. **26** Nagai Maat macũ nicũ niwĩ. Maat Matatías macũ nicũ niwĩ. Matatías Semei macũ nicũ niwĩ. Semei Josec macũ nicũ niwĩ. Josec Judá macũ nicũ niwĩ. **27** Judá Joanán macũ nicũ niwĩ. Joanán Resa macũ nicũ niwĩ. Resa Zorobabel macũ nicũ niwĩ. Cũ Salatiel macũ nicũ niwĩ. Salatiel Neri macũ nicũ niwĩ. **28** Neri Melqui macũ

nicu niwĩ. Melqui Adi macũ nicu niwĩ. Adi Cosam macũ nicu niwĩ. Cosam Elmadam macũ nicu niwĩ. Cũ Er macũ nicu niwĩ. **29** Er Josué macũ nicu niwĩ. Josué Eliezer macũ nicu niwĩ. Eliezer Jorim macũ nicu niwĩ. Jorim Matat macũ nicu niwĩ. **30** Matat Leví macũ nicu niwĩ. Leví Simeó macũ nicu niwĩ. Simeó Judá macũ nicu niwĩ. Judá José macũ nicu niwĩ. José Jonam macũ nicu niwĩ. Jonam Eliaquim macũ nicu niwĩ. **31** Cũ Melea macũ nicu niwĩ. Melea Mena macũ nicu niwĩ. Mena Matata macũ nicu niwĩ. Matata Natán macũ nicu niwĩ. **32** Natán Davi macũ nicu niwĩ. Davi Isaí macũ nicu niwĩ. Isaí Obed macũ nicu niwĩ. Obed Booz macũ nicu niwĩ. Booz Sala macũ nicu niwĩ. Sala Naasón macũ nicu niwĩ. **33** Naasón Aminadab macũ nicu niwĩ. Cũ Admin macũ nicu niwĩ. Admin Arni macũ nicu niwĩ. Arni Esrom macũ nicu niwĩ. Esrom Fares macũ nicu niwĩ. Fares Judá macũ nicu niwĩ. **34** Judá Jacob macũ nicu niwĩ. Jacob Isaa macũ nicu niwĩ. Isaa Abrahã macũ nicu niwĩ. Abrahã Taré macũ nicu niwĩ. Taré Nacor macũ nicu niwĩ. **35** Nacor Serug macũ nicu niwĩ. Serug Ragau macũ nicu niwĩ. Ragau Peleg macũ nicu niwĩ. Peleg Heber macũ nicu niwĩ. Heber Sala macũ nicu niwĩ. **36** Sala Cainán macũ nicu niwĩ. Cainán Arfaxad macũ nicu niwĩ. Arfaxad Sê macũ nicu niwĩ. Sê Noé macũ nicu niwĩ. Noé Lamec macũ nicu niwĩ. **37** Lamec Matusalén macũ nicu niwĩ. Matusalén Enoc macũ nicu niwĩ. Enoc Jared macũ nicu niwĩ. Jared Mahalaleel macũ nicu niwĩ. Cũ Cainán macũ nicu niwĩ. **38** Cainán Enós macũ nicu niwĩ. Enós Set macũ nicu niwĩ. Set Adá macũ nicu niwĩ. Adá Õ'acũ cũ ne waro wee ðu'pócãti'cu nicu niwĩ. Tojo weegu cũ Õ'acũ macũ nicu niwĩ.

Jesure wãtĩ Õ'acũrẽ yu'rũnu'cãcã weesĩ'rĩmi'que ni'i

(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

4 1 Juã Jesure wãmeyeca be'ro Jesú Espíritu Santure cɔoyu'rɔacu niwĩ. Cũrẽ dia Jordá wãmetiri maapu ní'cure Espíritu Santu maata yucu marĩrõ, masã marĩrõpu miacu niwĩ. **2** Topɔre cuarenta nũmũrĩ nicu niwĩ. Wãtĩ Jesure cũ pacure yu'rũnu'cãdutigu niquesãcu nimiwĩ. Cũ topɔ nise nũmũrĩrẽ Jesú ne cã'rõ ba'aticu niwĩ. Tojo weegu ɔjaboacu niwĩ. **3** Tojo wa'lari curare wãtĩ cũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mũ'u diacjũta Õ'acũ macũ ni'i nígũ, a'te ɔtãperire pá dojorẽ ba'aya, nicu niwĩ.

4 Jesú cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'o: “Masã ba'ase me'rã dia'cũ catimasĩtisama”, ni ojano'wũ, nicu niwĩ.

5 Be'ro wãtĩ Jesure ɔ'muacju ɔ'rũgũpu miacu niwĩ tja. Topu nipe'tisere ni'cãtita a'ti nucũcã cjase macãrĩ pejere ĩ'ope'ocã'cu niwĩ. **6** ĩ'otoja, wãtĩ a'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'u mũ'urẽ a'te macãrĩ wioɔu, te macãrĩpu nise nipe'tise wioɔu sõrõgũti. A'te nipe'tise yé ni'i. Tojo weegu yũ'u no'o o'osĩ'rĩgũrẽ o'ogũti.

7 Mũ'u yũ'ure ejaque'a ějõpeocã, nipe'tise mũ'u ye tojarosa'a, nicũ niwĩ wãtĩ.

8 Jesú a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩrũ a'tiro ojano'o: “Õ'acũ mũ'u wioğũ ni'cũrẽta ějõpeoya. Cũ se'sarore, cũ dutise dia'cũrẽ weeco'teya”, niwũ, nicũ niwĩ Jesú.

9 Be'ro wãtĩ Jesure Jerusalẽrũ miaa, Õ'acũ wi'i dũposãrĩrũ miimũjãcũ niwĩ. Topũ cũrẽ a'tiro nicũ niwĩ tja:

—Mũ'u diacjũta Õ'acũ macũ ni'i nĩgũ, a'topũ me'rãta nucũcãrũ bu'pudijaya. 10 Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩrũ mũ'ũrẽ a'tiro ojano'o:

Õ'acũ cũrẽ wereco'terãrẽ mũ'ũrẽ co'tedutigũ o'õğũsami.

11 Mũ'ũrẽ ũtãgãrũ doquepejari nĩrã, mũ'ũrẽ tuuñe'erãsama, ni ojano'caro niwũ, nicũ niwĩ wãtĩ.

12 Jesú cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩrũre a'te quẽ'rã ojano'caro niwũ: “Mũ'u wioğũ Õ'acũ cũ ucũ'quere ne ni'cãti ědiacjũta nimitito? nĩrã, cũrẽ weeĩ'odutiticã'ña”, ni ojano'wũ, nicũ niwĩ Jesú.

13 A'tiro wéegũ, wãtĩ apeye de'ro mejẽcã Jesure weenemomasĩticũ niwĩ. Weenemomasĩti, yoaticã cũrẽ cõ'awã'cãnicũ niwĩ.

Jesú ne waro cũ Galilearũ bu'enũ'cã'que ni'i

(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

14 Jesú masã marĩrõrũ ni'cũ Espĩritu Santure cũoyũ'rũagũ, Galilearũre dajacũ niwĩ. Āpẽrã cũ ye quetire nipe'tiro Galilea wa'terocjãrã ucũse'sa wa'acãrã niwã. 15 Jesú macãrĩnũcũ na nerẽwũasepũ bu'ecũ niwĩ. Nipe'tirã cũrẽ e'cati, “Añuyũ'rũami”, nicãrã niwã.

Jesú cũ ya macã Nazarepũ dajatojaa'que ni'i

(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

16 Be'ro Jesú Nazare cũ masãca macãrũ dajatojaacũ niwĩ. Judío masã na soowũari nũmũ cũ weewũaronojõrũma na nerẽwũari wi'irũ sãjãacũ niwĩ. Topũ wã'cãnũ'cã, Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩrẽ bu'eĩ'ocũ niwĩ. 17 Cũrẽ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Isaía ojãca pũrĩrẽ bu'edutirã o'ocãrã niwã. Cũ ti pũrĩrẽ pão, a'tiro oja'quere bocacũ niwĩ. A'tiro nicaro niwũ:

18 Espĩritu Santu yũ'ũpũre nimi.

Cũ añuse quetire pajasecũorãrẽ yũ'ũre weredutigũ cũuwĩ.

Bũjawetirãrẽ wãcũtutuacã weedutigũ o'ówĩ.

Āpẽrã dutise doca niwã'ñarãrẽ yũ'rũweticã weedutigũ o'ówĩ.

Caperi ĩ'atirãrẽ ĩ'acã weedutigũ o'ówĩ.

Āpẽrãrẽ dutipe, ña'arõ weepeno'rãrẽ wijata'adutigũ o'ówĩ.

19 Õ'acũ masãrẽ yũ'rũoritero etatoja'a nisere weredutigũ o'ówĩ, ni ojacũ niwĩ Isaía, ni bu'ecũ niwĩ Jesú.

20 Be'ro, Jesú cū bu'éca be'ro ti pūrírē tuutūrētoja, ti wi'i co'tegure wiacu niwī. Wia, narē bu'egutigu ejanujācu niwī. Nipe'tirā ti wi'ipū nirá cūrē ne ĩ'adu'uticārā niwā. **21** Cū narē a'tiro ucūnū'cācu niwī:

—Ni'cācā me'rā mūsā tu'oropū bu'eī'o'que queoro wa'a'a, nicu niwī.

22 Nipe'tirā Jesure añurō ucūcārā niwā. Cū ucūserē tu'orā, te añuse niyucā, tu'omarīa wa'acārā niwā. Na basu a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿Ā'rī José macū mejēta niti? nicārā niwā.

23 Na tojo nisere masīgū, Jesú narē nicu niwī:

—Apetero weerā a'te masā na ucūwūasenojōrē yū'ure nírā nisa'a: “Ocoyeri masū mū'u basu pe'e ocoye yū'rūoya”, nisa'a. Tojo nicā “Mū'u Capernaupū weeī'o'quere ūsā tu'owū. Te ūsā tu'oque a'to mū'u ya macā waropū quē'rārē weeī'oña”, nírā nisa'a, nicu niwī.

24 Be'ro narē ninemocu niwī:

—Diacjū mūsārē werēgūti. Ne ni'cū Ō'acū ye queti weremū'tārī masūrē cū ya macācjārā waro añurō pōtērītisama. **25** Mūsārē a'tere diacjū masīcā ūasa'a. Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Elía cū nícateropūre Israe di'tapūre pājārā wapewia numia nicārā niwā. Titare i'tia cū'ma ape cū'ma deco acoro pejaticaro niwū. Tojo weerā nipe'tirā ti di'tacjārā ūpūtū ūjaboacārā niwā. **26** Tojo nimicā, ne ni'cō Israe curuacjō wapewiore weetamudutigu Ō'acū o'óticu niwī. Ape di'tacjō Sarepta wāmetiro Sidó pū'to nigó pe'ere weetamudutigu o'ócu niwī. **27** Apeye quē'rā Eliseo Ō'acū ye queti weremū'tārī masū nícateropūre a'te weronojōta wa'acaro niwū. Israe di'tapūre pājārā cāmi boarā nicārā niwā. Tojo nimicā, Eliseo ne ni'cū ti di'tacjūrē yū'rūoticu niwī. Naamán aperocjū Siria di'tacjū pe'ere yū'rūocu niwī. Ō'acū Israe curuacjārārē weetamutigu, Israe curuacjārā nitirā pe'ere weetamucu niwī, nicu niwī.

28 Ti wi'ipū nerē'cārā pājārā Jesú a'tiro nisere tu'orā, uayū'rūacārā niwā. **29** Be'ro nipe'tirā to nirá wā'cānū'cā, Jesure macā sumutorū cō'aō'ocārā niwā. Na nirī macācjū ūrūgū dūposārīpū cūrē tuuquedijorātirā miimūjācārā niwā. **30** Na tojo weesī'rīmicā, Jesú na wa'tero wa'a, yū'rūwā'cā wa'acu niwī.

Jesú wātī sājāno'cūre cō'awīrō'que ni'i

(Mr 1.21-28)

31 Be'ro Jesú Capernaupū wa'acu niwī. Ti macā Galilea di'tapū nicaro niwū. Topū masārē na soowūari nūmūrē bu'ecu niwī. **32** Dutisere cūogu weronojō bu'ecā ĩ'arā, tu'omarīamūjācārā niwā.

33 Na nérēca wi'ipūre ni'cū wātī sājāno'cu nicu niwī. A'tiro ūpūtū caricūcu niwī:

34—Jesú Nazarecjū, ūsārē cariboticā'ña. ¿Ūsārē bu'iri da're bajuriogu a'tigu weeti? Mū'urē ĩ'amasī'i. Ō'acū o'ócu űa'ase moogū, añubutiagu ni'i, nicu niwī.

35 Cũ tojo nicã tu'ogũ, Jesú wãtĩ masũpũ nigũrẽ tu'tigũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Di'tamarĩaña. ã'rĩpũre nigũ wijaaya, nicũ niwĩ.

Cũ tojo nicã, wãtĩ na ĩ'orõpũ tuuquecũu, cũpũre ní'cũ wijaacũ niwĩ. Ne cũrẽ mejẽcã cãmida'rema'arõ marĩrõ wijaacũ niwĩ. **36** Tojo wa'asere ĩ'arã, nipe'tirã ucucãrã niwã. Na basu a'merĩ a'tiro ucũcãrã niwã:

—Ã'rĩ dutise cõose ¿ñe'enojõ nimitito? Cũ tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmasĩmi. Cũ narẽ cõ'awĩrõcã, na wijaama, nicãrã niwã.

37 Tojo weero nipe'tiro Galileapũ Jesú ye cjase se'sa wa'acaro niwũ.

Jesú Simó Pedro mañecõrẽ yũ'ruo'que queti ni'i

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

38 Jesú na nerẽwũaropũ ní'cũ wijaa wa'acũ niwĩ. Wijáaca be'ro Simó ya wi'ipũ wa'acũ niwĩ. Cũ mañecõ ƣpũtu ujaque dutitico niwõ. Tojo weerã Jesure “Yũ'ruoya”, ni sãrĩcãrã niwã. **39** Jesú co pũ'to ejanũ'cã mu'rĩĩ'a, ujaquere suruduticũ niwĩ. Cũ tojo weecã, ujaque surupe'tia wa'acaro niwũ. Tojo wéeca be'ro maata co wã'cãnu'cã, narẽ ba'ase etigo wa'aco niwõ.

Jesú pãjãrã masã dutitirãrẽ yũ'ruo'que ni'i

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

40 Mujĩpũ sãjãrĩ cura nipe'tirã no'o nise duti cũorãrẽ Jesú tiropũ miacãrã niwã. Jesú na dutitirãncũrẽ omocã ñapeogũ, nipe'tirãrẽ yũ'ruocũ niwĩ. **41** Na dutitirã wa'teropũre wãtĩa masãpũre sãjãã'cãrã quẽ'rãrẽ cõ'awĩrõcũ niwĩ. Na wijaarã, a'tiro caricũwijaacãrã niwã:

—Mũ'ũ Õ'acũ macũ ni'i, nicãrã niwã.

Wãtĩa Cristo Õ'acũ bese'cũ nimi nisere masĩcãrã niwã. Tojo weegũ Jesú narẽ tu'tigũ, ucũdutiticũ niwĩ.

Jesú Galilea di'tapũ cũ ye quetire werecusia'que ni'i

(Mr 1.35-39)

42 Bo'reque'ari cura Jesú macã sumuto masã marĩrõpũ wa'acũ niwĩ. Cũ tojo weecã, masã cũrẽ a'ma, cũ nirõpũ sirutuejacãrã niwã. Cũrẽ aperopũ wa'adutiticãrã nimiwã. **43** Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ apeye macãrĩpũ quẽ'rãrẽ añuse queti, Õ'acũ a'ti nucũcãcãrãrẽ wioğũ nigũsami nisere wererõna'a. Õ'acũ na ña'arõ wee'quere bujaweti dũcayucã, cũ yarã sãjãcã weegũsami. A'te niatjereta yũ'ũ pacũ yũ'ũre o'ówĩ, nicũ niwĩ.

44 Tojo weegũ Jesú na nerẽwũase wi'seri Galilea di'ta nise macãrĩpũre werecusiãcũ niwĩ.

Jesú cã tutuaro me'rã wa'i pãjãrã wějěcã wee'que ni'i

(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

5 1 Ni'cã nũmũ Jesú Genesare wãmetiri ditara sumutorũ nicũ niwĩ. Cũ topũ nirĩ cura pãjãrã masã etacãrã niwã. Cũ Ő'acũ ye queti weresere tu'osĩ'rĩrã, cũ pu'to pãjãrã tuuwã'cãcãrã niwã. **2** Ditara sumuto nucũporopũ puawũ masã marĩsepawũ pa'sacã ĩ'acũ niwĩ. Wa'i wějěrã eja'cãrã tepawũre topũ po'o, na ye wejecũpagũre coerã wa'arã majãnu'cãcãrã niwã. **3** Jesú tepawũre ĩ'agũ, Simó yawũpũ mujãsjãcũ niwĩ. Simórẽ “Sõ'ocurepũ wajawĩrõña”, nicũ niwĩ. Cã tojo níca be'ro Jesú tiwũpũ ejanujã, masã sumutorũ nu'cũrãrẽ bu'enũ'cãcũ niwĩ. **4** Narẽ bu'éca be'ro Simórẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Yucũsure decocurepũ wajawijaya. Topũ mu'ũ ya wejecũre doqueñoña, nicũ niwĩ.

5 Simó cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Masãrẽ bu'egũ, ĩsã pi'eti, ñamipũre wějěbo'reamiapũ. Ne wějětiasũ. Mu'ũ dutigũta dutitoja'a. Tojo weegũ wejecũre doqueñoũti, nicũ niwĩ.

6 Na tigure doqueño'ca be'ro pãjãrã waro wa'i sãjãno'cãrã niwã. Tojo weero tigu wejecũ tũ'rũrõpũ weecaro niwũ. **7** Tere ĩ'arã, na me'rãcãrã apewũ yucũsupũ nirãrẽ weetamudutirã buapijicãrã niwã. Na, na tiropũ eta, narẽ weetamucãrã niwã. Tepawũ puawũpũta wa'i me'rã cã'rõ mirĩdijawe'socarõ niwũ. **8** A'tiro wa'acã ĩ'agũ, Simó Pedro Jesú tiro ejaque'a, cũrẽ nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ wioũ, yũ'ũ ña'arõ weesebũcũ ni'i. Tojo weegũ mu'ũ aũũgũ, ña'ase moogũ yũ'ũ tiro niticã'ña, nicũ niwĩ.

9 Wa'i pãjãrãrẽ ĩ'amarĩatjãgũ, tojo nicũ niwĩ. Tojo nicã ãpẽrã cũ me'rã ní'cãrã quẽ'rã mejãrõta ĩ'amarĩacãrã niwã. **10** Apewũpũ ní'cãrã Zebedeo põ'rã Santiago, Juã Simó me'rãcãrã na quẽ'rã ĩ'amarĩacãrã niwã. Be'ro Jesú Simórẽ nicũ niwĩ:

—Uiticã'ña. Ni'cãcã me'rã mu'ũ wa'i wějẽmu'sĩgũ weronojõ masãrẽ yé quetire weregũsa'a. Were, pãjãrã yũ'ũre ějõpeocã weegũsa'a, nicũ niwĩ.

11 Be'ro na yucũsupawũre sumutorũ wajanuãcãrã niwã. Nipe'tise na cũomi'quere topũta cũucã, Jesú me'rã wa'a wa'acãrã niwã.

Jesú cãmi boagũre yũ'ruo'que ni'i

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

12 Jesú ni'cã macã Galilea di'ta nirĩ cura ni'cũ nipe'tiro upũpũ cãmi boagũ cũ tiro wa'acũ niwĩ. Cũrẽ ĩ'agũ, cũ pu'to di'tapũ paamu'rĩque'a, a'tiro nicũ niwĩ:

—Wioũ, mu'ũ dutire yũ'ruogũ ni'i. Yũ'ũre yũ'ruo'ya, nicũ niwĩ.

13 Tojo nicã tu'ogũ, Jesú cũrẽ yũ'ruogũ ñapeo, a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ruogũti. Cãmi marĩgũpũ tojayá, nicũ niwĩ.

Cũ tojo nicāta, cũ cāmi nimi'que yatipe'tia wa'acaro niwã.

14 Tu'ajanu'cõ, Jesú cūrē a'tiro nicu niwĩ:

—A'tere āpērārē wereticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Diacjũta pa'i tiropu mu'u ye cāmi yati'quere i'ogũ wa'aya. Cũ mu'urē i'āca be'ro mu'u cāmi boasere “Pe'tia wa'a'a”, nigūsami. Cũ tojo nica be'ro Moisé cũ Ō'acūrē e'catise o'oduti'quere o'oya. Mu'u tojo wee yu'rúca be'ro masā me'rā nisetigusa'a tja, nicu niwĩ.

15 Jesú ye cjase pe'e siape me'rā nemorõ masĩno'caro niwã. Tojo weerã pājārã masā cũ ucũsere tu'orātirã nerēcārã niwã. Tojo nicã na dutire yu'rũocã narã, cũ tiro nerēcārã niwã. **16** Na tojo weemuĵāmicã, Jesú pe'e masā marĩsepu wa'acu niwĩ. Teru cũ racu Ō'acūrē ñubemuĵācu niwĩ.

Jesú sijamasĩtigure yu'rũo'que ni'i

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

17 Ni'cã nũmu Jesú masārē bu'egu weecu niwĩ. Titare masā wa'teropure ni'cārērã fariseo masā, āpērã Moisé oja'quere bu'eri masā duĵicārã niwã. Ni'cārērã Galilea di'tapu nise macārĩcjārã nicārã niwã. Āpērã Judea di'tapu nise macārĩcjārã nicārã niwã. Tojo nicã āpērã Jerusalécjārã nicārã niwã. Na to nirĩ cura Jesú dutitirārē yu'rũogu, Ō'acũ tutuase me'rã yu'rũocu niwĩ. **18** Jesú masārē bu'eri cura āpērã masā ni'cũ sijamasĩtigure cũ cũñarõ me'rã wuajecārã niwã. Na wi'ipu miisājãa, Jesú tiropu cũusi'rĩcārã nimiwã. **19** Tojo weesi'rĩmirã, masā pājārã waro niyucã, ne wuasājãamasĩticārã niwã. Tojo weerã wi'i dũposārĩpu muĵãa, ni'cã pe seewecārã niwã. Ti pepu cũ cũñarõ me'rã cūrē Jesú tiropu, masā wa'teropu du'udijocārã niwã. **20** Jesú na ějõpeocã i'agũ, dutitigure a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a, nicu niwĩ.

21 Cũ tojo nicã tu'orã, Moisé oja'quere bu'eri masā, fariseo masā a'tiro wãcũcārã niwã: “Ā'rĩ cũ tojo ucũse me'rã Ō'acūrē ña'arõ ucũgũ weemi. ĵNoa niti cũ tojo weegú? Cũ ‘Ō'acũ weronoĵõ tutuagu ni'i’, ĵni wãcũsari? Marĩ weronoĵõ upũtigu masā ña'arõ wee'quere acobojomasĩtisami. Ō'acũ ni'cũta ña'arõ wee'quere acobojomasĩmi”, nicārã niwã.

22 Jesú na wãcũsere i'amasĩgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—ĵDe'ro weerã musã yu'ure mejęcã wãcũma'ati? **23** ĵDe'ro nise pe'e diasatibutiati? ĵ“Mu'u ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a” nicã, o “Wã'cãnu'cã, sijawã'cãña” nise pe'e diasawetine? “Mu'u ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a” nicã i'atimirã, ějõpeoya marĩ'i. “Wã'cãnu'cã, sijawã'cãña” nicã pe'ema, cũ sijasere i'atojarãpu “Diacjũta ni'i”, ni ějõpeono'o, nicu niwĩ. **24** Tojo weegu yu'u Ō'acũ macũ masũ weronoĵõ upũtigu yu'u tutuasere i'ogũ, ā'rĩ sijamasĩtigure yu'rũogu'ti. Te me'rã musã yu'u masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩsere masĩrãsa'a, nicu niwĩ.

Tojo weegu sijamasĩtigure a'tiro nicu niwĩ:

—Mũ'u pe'ema a'tiro nigũti. Wã'cãnu'cãña. Mũ'u cũñarõrẽ miiwua, mũ'u ya wi'ipũ tojaagusa'a, nicu niwĩ.

25 Cũ tojo nicãta, na nipe'tirã ì'orõpũ sijamasĩti'cu wã'cãnu'cãcu niwĩ. Wã'cãnu'cã, cũ cũña'carore miiwua, Ô'acũrẽ e'catise o'ogũta, cũ ya wi'ipũ tojaa wa'acu niwĩ. **26** Nipe'tirã tojo wa'asere ì'amarĩa, Ô'acũrẽ e'catise o'ocãrã niwã. Ì'amarĩarã, a'tiro nicãrã niwã:

—Ni'cãcãma ne ì'awũaya marĩsere ì'asu, nicãrã niwã.

Jesú Levíre piji'que ni'i

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

27 Jesú sijamasĩtigũre yũ'rũõca be'ro wi'ipũ ní'cu wijaacu niwĩ. Wijaa, ni'cũ romano masã wiogũre niyeru wapaseebosari masũrẽ ì'abocacu niwĩ. Cũ Leví wãmeticu niwĩ. Cũ da'rawũaropũ dujicu niwĩ. Jesú cũrẽ ì'agũ, “Te'a, yũ'u me'rã a'tia”, nicu niwĩ.

28 Cũ tojo nicã tũ'ogu, Leví wã'cãnu'cã, nipe'tise cũ da'ra'quere du'ucũupeo, Jesú me'rã wa'acu niwĩ.

29 Be'ro Leví cũ ya wi'ipũ Jesure pajiri bosenuwu weepeocu niwĩ. Leví me'rãcjãrã pãjãrã wapaseeri masã nicãrã niwã. Tojo nicã ãpẽrã quẽ'rã pãjãrã masã na me'rã ba'arã ninemocãrã niwã. **30** Na tojo weecã, fariseo masã, Moisé oja'quere bu'eri masã narẽ ì'anu'cũco'tecãrã niwã. Tojo weerã Jesú bu'erãrẽ ucjacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro weerã musã niyeru wapaseeri masã me'rã, ña'arõ weeri masã me'rã sĩ'rĩ, ba'ati? nicãrã niwã.

31 Jesú na tojo nisere tũ'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

—Duti moorã ocoyedutirã, duturure a'matisama. Dutitirã pũrĩcã a'masama.

32 “Añurã ni'i” nirãrẽ a'magũ a'titiwu. ãpẽrã “Ûsã ña'arã ni'i” nirã pe'ere a'magũ a'tiwu. Na ña'arõ wee'quere bujaweti dũcayudutigũ a'tiwu, nicu niwĩ.

“Mũ'u bu'erã ¿de'ro weerã be'tiweti?” Jesure ní'que ni'i

(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

33 Be'ro Jesure sãrĩtiña'nemocãrã niwã:

—Juã masãrẽ wãmeyeru masũ bu'esere siruturã, tojo nicã ãsã fariseo masã bu'esere siruturã Ô'acũrẽ ãjõpeorã be'ti ñubuesama. ¿De'ro weerã mũ'u bu'erã pe'e be'titimirã, sĩ'rĩ ba'ati? nicãrã niwã.

34 Jesú narẽ yũ'ticu niwĩ:

—¿De'ro weeacũ omocã du'tegũ na me'rã ní'gũ, cũ pijio'cãrãrẽ bujaweti, be'tidutibosari? **35** Be'ro cũrẽ ãpẽrã aperopũ miãca be'ro pũrĩcãrẽ bujaweti, be'tirãsama. Jesú, yũ'u na me'rã ni'i yujupũ; yũ'u na me'rã niticã pũrĩcãrẽ, be'tirãsama ní'gũ, tojo nicu niwĩ.

36 Narẽ queose me'rã werenemocu niwĩ:

—Ne ni'cũ ma'marõ su'tirote tũ'rẽ, mejãrõ su'tiropũ sereõ'otisami. Tojo weegũ ma'marõ su'tirote bajuriogu weesami. Tojo nicã ma'marõ

su'tiroke mejã su'tiropu sereð'ocã, ña'arõ baju'u. **37** Tojota wa'asa'a ma'ma vino mejã ajuri wa'icurã caseri me'rã wee'que ajuripu poseyecã. A'tiro weecãma, vino pã'muyuru, te ajurire tũ'récã'sa'a. Tojo wa'acã, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo weero vino cõ'awa'a, te ajuri quẽ'rã cõ'a wa'asa'a. **38** Tojo weero ma'ma vinorẽ ma'ma ajuripu poseyeroua'a. **39** Ne ni'cũ vino mejãrẽ s'i'rĩpo'cu ma'marẽ s'i'rĩs'i'rĩtisami. Cũ a'tiro nisami: “Yũ'u s'i'rĩmu'tã'que mejã pe'e, nemorõ añuaru”, nisami. Mũsã toduporopu weeseti'quere mũsã weepo'quere ma'ma yũ'u bu'ese pe'ere ducayusi'rĩwe'e nígũ, tojo nicu niwĩ.

Judío masã na soowuari numu sauru nicã Jesú bu'erã trigore tũ'rẽ'que ni'i
(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

6 1 Ni'cã numu judío masã na soowuari numu nicã, Jesú trigo wesepu yũ'ruacã, cũ bu'erã trigore wejetũ'rẽ, sã'quẽwee, te perire ba'acãrã niwã. **2** Fariseo masã na tojo weecã i'arã, narẽ sãrĩtiña'cãrã niwã: —¿De'ro weerã marĩ soowuari numurẽ da'radutitimicã, mũsã tojo weeti? nicãrã niwã.

3 Jesú narẽ yũ'ticu niwĩ:

—Mũsã duporocjũ wioqu Davi cũ me'rãcjãrã me'rã ujaboarã na wee'quere bu'epã. **4** Na a'tiro weecãrã niwã. Õ'acũ wi'ipu sãjãa, pá “Õ'acũ ye ni'i” ní'quere, narẽ ba'adutiti'quere ba'acãrã niwã. Cũ me'rãcjãrã quẽ'rãrẽ ducawaacu niwĩ. Pa'ia dia'cũrẽ te pá ba'ata basiocaro nimiwũ. Yũ'u bu'erã tere ba'arã, yũ'runu'cãrã mejãta weema nígũ, tojo nicu niwĩ.

5 Narẽ ninemocu niwĩ Jesú:

—Yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upatigu soowuari numu dutise nemorõ dutimasĩ'i, nicu niwĩ.

Jesú omocã bu'awia'cure yũ'ruo'que ni'i
(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

6 Jesú ape numu na soowuari numu nicã, judío masã nerẽrĩ wi'ipu sãjãa, narẽ bu'ecu niwĩ. Topu ni'cũ omocã diacjucamocã bu'awia'cu nicu niwĩ. **7** Moisé duti'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã Jesure i'aco'tecãrã niwã. Na, ¿marĩ soowuari numurẽ yũ'ruogusari cũ? ní'ã, tojo weecãrã niwã. Cũ yũ'ruocã, weresãta basiorosa'a ní'ã, tojo i'acãrã niwã.

8 Jesú na wãcũsere i'amasĩgũ, omocã bu'awia'cure a'tiro nicu niwĩ:

—Wã'cãnu'cã, wijatia masã decoru, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã, omocã bu'awia'cu wã'cãnu'cã, wijaticu niwĩ. **9** Cũ tojo weecã, Jesú fariseo masã mejãcã wãcũrãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mũsãrẽ apeyenojõ sãrĩtiña'se cu'o. Marĩ soowuari numu nicã ¿añusere weerouati o ña'ase pe'ere weerouati? ¿Yũ'ruosere uati o wẽjẽcõ'ase pe'ere uati? nicu niwĩ.

10 Be'ro Jesú nipe'tirã to nirãrẽ i'atoja, omocã bu'awia'cure nicu niwĩ:

—Mɯ'ɯ ya omocārē síoña.

Cũ tojo nicã tɯ'ogu, síocu niwĩ. Maata yɯ'rɯono'ca omocã tojacaro niwũ. **11** Cũ tojo weecã ĩ'arã, fariseo masã, Moisé oja'quere bu'eri masã uayɯ'rɯa wa'acãrã niwã. Tojo weerã “Marĩ ġde'ro weerãsari ãrĩrẽ?” ni a'merĩ sērĩtiña'cãrã niwã.

Jesú cũ bu'erã docere bese'que ni'i

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

12 Jesú te nɯmɯrĩrẽ ɯrũgũɯ cũ pacɯre ñubuegu wa'acu niwĩ. Topɯre ti ñamirẽ ñubuebo'reacu niwĩ. **13** Bo'reque'aca be'ro cũ bu'esere siruturã pãjãrãrẽ pijiocɯ niwĩ. Pijio, na wa'tero nirã docere besecu niwĩ. Narẽ “Yé quetire werecusiarĩ masã yɯ'ɯ besecúú'cãrã nirãsa'a”, nicɯ niwĩ. **14** A'ticurã nicãrã niwã: Simó, be'ro Jesú cūrẽ Pedro pisucu niwĩ. Apĩ cũ acabiji André nicɯ niwĩ. Tojo nicã Santiago, Juã, Felipe, Bartolomé nicãrã niwã. **15** ãpẽrã Mateo, Tomás, Santiago Alfeo macũ, apĩ Simó wãmetigu celote curuacjũ nicãrã niwã. **16** Apĩ Juda Santiago acabiji nicɯ niwĩ. Tojo nicã Juda Iscariote, be'ropɯ Jesure cūrẽ ĩ'atu'tirãrẽ o'oacjɯ quẽ'rã nicɯ niwĩ.

Jesú pãjãrã masãrẽ bu'e'que ni'i

(Mt 4.23-25)

17 Jesú ɯrũgũɯ ní'cu cũ besecúú'cãrã me'rã tigu dɯ'pocãɯ dijacu niwĩ. Topɯ dijagu, ni'cã pa añurĩ papɯ tojaque'acu niwĩ. Topɯ pãjãrã cũ bu'esere siruturã nicãrã niwã. ãpẽrã masã quẽ'rã pãjãrã Judea di'tacjãrã, Jerusalécjãrã, pajiri maa sumuto nise macãrĩ Sidó, Tirocjãrã nicãrã niwã. Na nipe'tirã Jesú bu'esere tɯ'orã wa'acãrã niwã. Tojo nicã na ye dutire yɯ'rɯodutirã wa'acãrã niwã. **18** ãpẽrã wãtĩa sãjãno'cãrã quẽ'rã wa'acãrã niwã. Jesú na quẽ'rãrẽ yɯ'rɯocu niwĩ. **19** Cũ tutuaro me'rã nipe'tirã dutitirãrẽ yɯ'rɯocu niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã cūrẽ ñe'eña'sĩ'ricãrã niwã.

E'catise queti, e'catiya marĩse queti ni'i

(Mt 5.1-12)

20 Jesú ɯrũgũɯ dijaca be'ro cũ bu'erãrẽ ĩ'a, nicɯ niwĩ:

—Mɯsã pajasecɯorã Õ'acũ wioгу nirõɯ wa'arãsa'a. Tojo weerã e'catiya.

21 »No'o ni'cãrõacãrẽ ɯjaboarãnojõ be'ropɯre yapirãsa'a. Tojo weerã e'catiya.

»No'o ni'cãrõacãrẽ utirãnojõ be'ropɯre bujirãsa'a. Tojo weerã e'catiya.

22 »Mɯsã yɯ'ɯ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upɯtigure êjõpeocã, masã a'tiro weerãsama. Mɯsãrẽ ĩ'atu'tirãsama. Na me'rã nimi'cãrãrẽ cõ'awĩrõmɯjãrãsama. Mɯsãrẽ bujicã'a, yabirãsama. Mɯsãrẽ “Ña'arã nima”, nirãsama. Narẽ tojo weeno'rã e'catiya. **23** Mɯsã ɯ'mɯseɯ

pajibutiaro e'catise bocarāsa'a. Tojo weerā na tojo weeri curare ʌpʌtʌ waro e'catiyu'rʌnʌ'cāña. Dʌporocjārʌpʌ quē'rā Ō'acū ye quetire weremʌ'tārī masārē mʌsā ñecūsʌmʌ mejārōta weecārā niwā.

24 »Mʌsā peje cʌorā pe'e a'ti turi cjase dia'cūrē wācūnʌrū, e'catitoja'a. Tojo weero mʌsārē ña'a nirōsa'a.

25 »Mʌsā ni'cārōacā ba'a yapirānojō e'catitoja'a. Tojo weero mʌsārē ña'a ni'i. Be'ropʌre ʌjaboarāsa'a.

»Mʌsā ni'cārōacārē e'cati bujirānojōrē ña'a ni'i. Be'ropʌre bujawetirā utirāsa'a.

26 »A'ti ʌmʌcocjārā añurō ucūno'rārē ña'arō wa'arosa'a. Dʌporopʌ “Ō'acū ye queti wererā ni'i” nisoori masārē mʌsā ñecūsʌmʌ mejārōta añurō dia'cū narē ucūcārā niwā.

Marīrē ī'atu'tirārē ma'idutise ni'i

(Mt 5.38-48; 7.12)

27 »No'o ye cjasere tʌ'osī'rīrānojōrē a'tiro nigūti. Mʌsārē ī'atu'tirārē ma'iña. Mʌsārē ña'arō weerārē añurō weeya. **28** Mʌsārē ña'arō ucūrārē “Narē añurō wa'ato”, niña. Mʌsārē ña'arō tu'ti, bujicārārē na ye niatjere sērībosaya. **29** Ni'cū mʌ'urē ni'cā pārē diapoʌpʌ paacā, ape pārē dʌ'sari pārē pe'ere majāminʌ'cā, paadutiya tja. No'o ni'cū mʌ'ʌ yaro su'tiro bu'icjārōrē ē'macā, mʌ'ʌ ya camisa quē'rārē tuweeo'oya. **30** Nipe'tirā mʌsārē sērīrārē o'oya. No'o mʌsā yere miacā, “Wiapa”, niticā'ña.

31 Mʌsārē āpērā añurō weeme'rīcā ʌasa'a. Mʌsā quē'rā tojota narē añurō weeme'rīcā'ña.

32 »Mʌsārē mairā dia'cūrē ma'irā, ħñe'enojō añuse wéerā weebosʌ? Ña'arā quē'rā tojota na me'rācjārārē ma'isama. **33** Mʌsārē añurō weerā dia'cūrē añurō wéerā, ħñe'enojō pe'ere añuse weebosʌ? Ña'arā quē'rā narē añurō weerā dia'cūrē mejārōta añurō weesama. **34** Mʌsā āpērārē apeyenojō wasorā, “Na wiarāsama” nirá dia'cūrē o'ocā, wapamarīsa'a. Ña'arā quē'rā mejārōta āpērā ña'arārē na wiarāsama nirá, wasosama. **35** Mʌsā yʌ'ure ējōpeorā pe'e mʌsārē ī'atu'tirārē ma'iña. Narē añurō weeya. Na apeyenojō wasocā, wasose wapa “Apeyenojō dʌcayurāsama” nírō marīrō narē wasoya. Tojo weecā, Ō'acū mʌsārē peje añuse o'ogʌsami. Cū ʌ'mʌseʌpʌ nigū pō'rā nirāsa'a. Cūmarīcā queoro weetirārē, tojo nicā ña'arō weeri masārē pajaña'yugʌ, añurō weesami. **36** Tojo weerā marī pacʌ pajaña'rōnojō mʌsā quē'rā nipe'tirārē pajaña'ña.

Āpērārē “Mʌsā ña'arā ni'i” niticā'ña nise ni'i

(Mt 7.1-5)

37 »Mʌsā āpērārē “Na ña'arā nima”, ni ī'abeseticā'ña. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā mʌsārē besosome. Tojo nicā āpērārē “Ña'abutia'a, bu'iri da'reroʌa'a”, niticā'ña. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā mʌsārē tojo nisome.

Āpērārē acobojoya. Ō'acū quē'rā mejārōta mūsārē acobojojusami.

38 Āpērā apeyenojō moorārē o'oya. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā mūsārē o'ogusami. Mūsārē ni'cā ajuro ñadioca ajuro, añurō mu'muyururi ajuro weronojō o'ogusami. Mūsā āpērārē o'o'caronojōta Ō'acū mūsārē o'ogusami, nicu niwī Jesú.

39 Jesú cū bu'erārē a'te queose o'ocū niwī:

—Ni'cū ĩ'atigu apī ĩ'atigure tūawā'cāmasītisami. Na puarāpūta no'o nirī coperu burusājābosama. **40** Ni'cū bu'egu cūrē bu'egu nemorō masīyurūnū'cātisami. Cū bu'etu'ajaca be'ropu cū quē'rā cūrē ni'cārōwijigusami.

41 »Mūsā basu ña'arā nimirā, ¿de'ro weerā mūsā acaweregure “Ña'agū nimi”, niti? Āpērārē “Mūsā ña'arā ni'i” nise dūporo marī ye pe'ere ĩ'amū'tārōña'a. **42** Mūsā a'te weronojō nibosa'a. Mūsā acaweregure “Mū'u ya capeapu cā'po'caroacā ni'i”, nibosa'a. Mūsā ya capeapu pajiri po'caro ĩ'atimirā, mūsā acaweregure “Capeapu niseacārē miicō'arāti”, nímasītisa'a. Mūsā tojo wéerā, weeta'sari masā ni'i. Mūsā ye caperipu nisere miicō'amū'tāña. Tojo wéeca be'ropu mūsā acaweregū cā'rōacā caperipu nise pe'ere miicō'amasīrāsa'a, ni queose o'ocū niwī Jesú.

Yucugure tigu dūca me'rā ĩ'amasīno'sa'a nise ni'i

(Mt 7.17-20; 12.34-35)

43 Jesú a'tiro werenemocū niwī:

—Ne ni'cāgū yucugu añuse dūcaticju ña'ase dūcatitisa'a. Ña'ase dūcaticju quē'rā añuse dūcatitisa'a. **44** Nipe'tise yucupagu te dūca me'rā ĩ'amasīno'sa'a. Potagu ne higuera wāmetise dūcatitisa'a. Pota cūose quē'rā ne u'se dūcatitisa'a. **45** Masū añugū añuse wācūse cūoyugu, añurōta ucūsami. Apī ña'agū pe'e cū wācūse ña'ase niyucā, ña'arō ucūsami. Marīrē ña'ase púúturo, ña'asetā marī ucūse wija'a. Añuse nicā, añusetā wija'a.

Mejēcā dia'cū wi'seri yeenu'cāse queose ni'i

(Mt 7.24-27)

46 »¿De'ro weerā yu'ure “Yu'u wioгу” nimirā, yu'u dutiro weeweti?

47 No'o yu'u tiropu a'ti, yu'u ucūsere tu'o, be'ro yu'u dutiro queoro weegú a'tiro weronojō nimi. **48** Ni'cū wi'i weegutigū, di'tapu se'esājā, ūtāgārē bocasami. Be'ro tīga bu'ipu yeenu'cāmujāsami. Be'ro dia pu'eejacā, ti wi'ipu aco o'mapōtēocā, a'meña'tisa'a. Ti wi'i ūtāgāpu yeenu'cāca wi'i niyuro, tojo wa'asa'a. **49** Apī yu'u bu'e'quere tu'omigū, tere queoro weetigu, a'tiro weronojō nimi. Wi'i weegutigū, ne po'peapu yeenu'cāmujātiro marīrō weesami. Be'ro dia pu'eejacā, ti wi'ire aco o'mapōtēo, o'mapī'abūrocā'sa'a. Ti wi'i ne cārō dū'sanū'cātisa'a, nicu niwī Jesú.

Jesú surara wioꝝure da'raco'tegure yu'ruo'que ni'i
(Mt 8.5-13)

7 1 Jesú ũrũgũpu masãrẽ bu'eca be'ro Capernaupu pi'acu niwĩ. 2 Topu ni'cũ surara wioꝝu romano masũ nicu niwĩ. Cũrẽ da'raco'tegu cũ ma'iyu'rũnu'cãgũ uputu dutitigu wẽrĩse pu'to nicu niwĩ. 3 Surara wioꝝu Jesú ye quetire tu'ogu, ni'cãrẽrã judío masã bu'cũrãrẽ cũ tiropu o'ocu niwĩ. Cũrẽ da'raco'tegure yu'ruogu a'tidutigu tojo weecu niwĩ. 4 Na Jesú tiropu etarã, tutuaro me'rã cũrẽ weetamuse sãrĩcãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ãrĩ surara wioꝝure weetamurõua'a. 5 Cũ a'ti di'tacjãrã judío masãrẽ añurõ ma'imi. Cũta cũ ye niyeru me'rã ũsã nerẽwũari wi'ire yeedutiwĩ. Tojo weerã cũrẽ weetamurõua'a, nicãrã niwã.

6 Tere tu'ogu, Jesú na me'rã wa'acu niwĩ. Wi'ipu ejase duporoacã surara wioꝝu ãpẽrã cũ me'rãcãrãrẽ tja Jesure weredutigu o'ocu niwĩ. A'tiro niduticu niwĩ:

—Wioꝝu, mu'urẽ caribosĩrĩtiami. Cũ “Yu'u mejõ nigũ nisa'a”, niami. Tojo weegu cũ “Ya wi'ipu sãjãcã weemasĩtisa'a”, niami. 7 Te ye bu'iri ne cũ basu quẽ'rã mu'urẽ a'magũ a'titiami. A'tiro pe'e niami. “Mejõ mu'u wa'atimigũ, mu'u dutio'ose me'rã cũrẽ da'raco'tegu yu'rugusami”, niami. 8 Cũ “Ãpẽrã surara dutiro docapu ni'i”, niami. “Yu'u quẽ'rã ãpẽrã surarare dutituria'a. Yu'u ni'cũrẽ o'ocã, cũ wa'asami. Apĩrẽ yu'u 'A'tia' nicã, a'tisami”, niami. Cũrẽ da'raco'tegure “ 'A'tiro weeya' nicã, weesami”, niami, nicãrã niwã Jesure.

9 Jesú cũ tojo ní'quere tu'ogu, tu'omarĩa wa'acu niwĩ. Be'ro majãmiĩ'a, cũrẽ šuruturãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Ãrĩ surara wioꝝu Israe curuacjũ mejẽta yu'ure añurõ ëjõpeomi. Diacjũ musãrẽ nigũti. Ne ni'cũ Israe curuacjãrã wa'teropure ãrĩ weronojõ ëjõpeose cuogure i'aticãti, nicu niwĩ.

10 Be'ro surara wioꝝu o'ocãrã wi'ipu dajatojaacãrã niwã. Na tojatarã, surarare da'raco'tegure yu'ru'cupure i'acãrã niwã.

Jesú wapewio macũrẽ masõ'que ni'i

11 Jesú surara wioꝝure da'raco'tegure yu'ruoca be'ro Naín wãmetiri macãpu wa'acu niwĩ. Cũ bu'erã, tojo nicã ãpẽrã pãjãrã masã cũ me'rã wa'acãrã niwã. 12 Ti macã pu'to cũ ejari cura ni'cã puti masãputi yaarã wa'arã wuawã'cãcãrã niwã. Wẽrĩ'cu, wapewio macũ ni'cũ waro nigũ nicu niwĩ. Pãjãrã ti macãcãrã core ba'paticãrã niwã. 13 Core i'agũ, Jesú pajaña'cu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—Ututigota, nicu niwĩ.

14 Jesú cũrẽ masõgũ, ti acarore da'rapeocu niwĩ. Cũ tojo weecã, ti acarore wuawã'cãrã tojanu'cãcãrã niwã. Wẽrĩ'cure a'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'ç mũ'urẽ duti'i. Wã'cãnujãña, nicũ niwĩ.

15 Cũ tojo níca be'ro wẽrĩ'cũ wã'cãnujã, ucũnũ'cãcũ niwĩ. Masõtoja, Jesú cũ pacore wiacũ niwĩ. **16** A'tere ì'arã, nipe'tirã masã ñcũacãrã niwã. Tojo weerã Õ'acũrẽ e'catipeorã, a'tiro nicãrã niwã:

—Nĩ'cũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ tutuayũ'rũgũ marĩ wa'teropũre bajuami, nicãrã niwã.

Apeye quẽ'rãrẽ ninemocãrã niwã:

—Õ'acũ cũ yarãrẽ weetamugũ a'tigũ weepĩ, nicãrã niwã.

17 Nipe'tiro Judea di'tapũre, to sumutorũre cãrẽ masõ'que se'sa wa'acaro niwũ.

Juã masãrẽ wãmeyeri masũ Jesú tiropũ o'ó'que ni'i

(Mt 11.2-19)

18 Juã masãrẽ wãmeyeri masũ bu'iri da'reri wi'ipũ nicũ niwĩ. Titare cũ bu'esere siruturã Jesú ye quetire cãrẽ werecãrã niwã. Tere tũ'ogũ, pũarã cũ bu'ese siruturãrẽ pijiocũ niwĩ. **19** A'tiro nicũ niwĩ:

—Jesú tiropũ wa'aya. “¿Mũ'ũta niti ‘Masãrẽ yũ'rũoacjũ a'tigũsami’ nino'cũ o apĩpũre yucuerãsari yujupũ?” ni sãrĩtiña'ña, nicũ niwĩ. **20** Be'ro na Jesú tiropũ eja, cãrẽ nicãrã niwã:

—Juã masãrẽ wãmeyeri masũ mũ'urẽ sãrĩtiña'dutiãmi. “¿Diacjũta mũ'ũ ‘Masãrẽ yũ'rũoacjũ a'tigũsami’ ní'cũta niti? o ¿apĩpũre yucuerãsari yujupũ?” niãmi, nicãrã niwã.

21 Na ejari curare Jesú pãjãrã duitirãrẽ yũ'rũogũ weecũ niwĩ. Cãmi boarãrẽ, wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ cõ'awĩrõgũ, caperi bajuno'tirãrẽ yũ'rũogũ weecũ niwĩ. **22** Jesú, Juã o'ó'cãrã sãrĩtiña'cã, a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Mũsã yũ'ũ weecã ì'asere, mũsã tũ'osere Juãrẽ wererã wa'aya.

“Caperi ì'atimi'cãrã ni'cãrõacãrẽ ì'ama. Sijamasĩtimi'cãrã sijama. Cãmi boarã yatipe'tiano'ma. O'meperi tũ'oti'cãrã quẽ'rã tũ'oma. Wẽrĩ'cãrã masãma. Pajasecũorã masãrẽ yũ'rũose queti, añuse quetire tũ'oma.

23 Yũ'ũre ãjõpeodu'utigũnojõ e'catigũsami”, ni wererã wa'aya Juãrẽ, nicũ niwĩ Jesú.

24 Juã o'ó'cãrã wa'áca be'ro Jesú Juã ye cjasere masãrẽ werecũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—Mũsã masã marĩrõpũ Juãrẽ ì'arã wa'apã. Topũ wa'arã, uigũnojõ, wãcũtutuatigũnojõrẽ ì'arã wa'atipã. Cũ tutuatigũ tãbuti wĩ'rõ wẽecũaro weronõjõ nitimi. **25** Tojo nicã añuse waro su'ti sãñagũrẽ masã marĩrõpũ ì'arã wa'atipã. Su'ti añuse sãñarãnojõ, ma'masu'awee nisetirãnojõ wiorã ye wi'seripũ nisama. **26** To pũrĩcãrẽ mũsã topũ cãrẽ ì'arã wa'arã, ni'cũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũrẽ ì'arã wa'arã weepã. Mũsãrẽ nigũti. Diacjũta cũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ nimi. Totã Juã ãpẽrã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã nemorõ niyũ'rũnũ'cãmi. **27** Õ'acũ Juãrẽ o'óyuatjere cũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'wũ:

“Yũ'u mũ'u ye quetire wereyuacjũre mũ'u dũporo o'óguti.
 Cũ mũ'u wa'atji ma'arẽ apoyugũsami.
 Ma'a quẽ'rãyumũ'tãgũ weronojõ mũ'u wa'ati dũporo masã
 wãcũsere bũjaweti dũcayudutigũsami”, nicũ niwĩ Õ'acũ, ni
 ojano'caro niwũ.

28 Musãrẽ wereguti. Nipe'tirã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã
 wa'teropũre ne ni'cũ Juã masãrẽ wãmeyeri masũ yũ'rũoro nigũ marĩcũ
 niwĩ. Tojo nimicã, nipe'tirã Õ'acũ wiogu nirõpũ nirã Juã yũ'rũoro nima.
 Mejõ nigũpũa cũ yũ'rũoro nimi, nicũ niwĩ Jesú.

29 Cũ tojo nisere tũ'orã, nipe'tirã masã, tojo nicã niyeru wapaseeri
 masã Juã cũ wãmeyeno'cãrã a'tiro nicãrã niwã:

—Õ'acũ diacjũta weemi, nicãrã niwã.

30 Fariseo masã, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masã pe'e Juã
 wãmeyeno'ña marĩ'cãrã nitjãrã, Õ'acũ narẽ weesĩ'rĩsere uaticãrã niwã.

31 Tojo weegũ Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—Masã a'tocaterocjãrã, yé quetire tũ'osĩ'rĩtirã ã'rã weronojõ
 weesetima. **32** Wĩ'marã macã decopũ apedujirã, na me'rãcjãrãrẽ pijirã
 caricũbajaque'atirã weronojõ nima. A'tiro caricũsama: “Ûsã wẽowũ
 putimicã, basarã wijatiapũ. Ûsã bũjawetise basacã quẽ'rãrẽ, utitiapũ.” Na
 weronojõ a'tocatero nirã no'o añurõ, ña'arõ weecã, mejãrõta tũ'satima.
33 Juã masãrẽ wãmeyeri masũ be'ti, vino sĩ'rĩtisami. Cũ tojo weecã, musã
 “Wãtĩ cuomi”, nisa'a. **34** Be'ro yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ
 quẽ'rãrẽ ba'a, yũ'u vino sĩ'rĩcã, mejãrõta ña'arõ ucũ'u. “Ba'awãrĩgũ,
 sĩ'rĩwãrĩgũ nimi”, ni'i. “Niyeru wapaseeri masã me'rãcjũ, tojo nicã ña'arã
 me'rãcjũ nimi”, ni'i. Ne ni'cũpũreta ëjõpeowe'e. **35** Tojo ëjõpeotimirã,
 yũ'u wee'quere ï'arã, Õ'acũ yũ'ure masĩse o'osere masĩno'o, nicũ niwĩ
 Jesú.

Jesú fariseo masũ Simó wãmetigũ ya wi'ipũ ní'que ni'i

36 Ni'cũ fariseo masũ Jesure cũ ya wi'ipũ ba'adutigũ pijiacũ niwĩ.
 Tojo weegũ Jesú wa'acũ niwĩ. **37** Na ba'ari cura ti macãcjõ numio ña'arõ
 weeri masõ Jesú tiro wa'aco niwõ. Co Jesú fariseo masũ ya wi'ipũ
 ba'agũ wa'apũ nisere tũ'ogo, u'mũticja acosticjare cũ tiropũ miaco niwõ.
38 Co utigota, cũ sã'ema pe'e ejanũ'cãco niwõ. Co ya'coco co uticã, cũ
 ye dũ'pocãrĩpũ doquepejacaro niwũ. Be'ro te ya'cocore co poanũ'mo
 me'rã tuucoeco niwõ. Be'ro te dũ'pocãrĩrẽ mi'mi, co u'mũtise mia'quere
 dũ'pocãrĩpũ piopeoco niwõ. **39** Co tojo weecã ï'agũ, Jesure ba'aduti'cũ
 fariseo masũ a'tiro wãcũcũ niwĩ:

—Ã'rĩ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ ní'gũ pũrĩcã, “¿Noanojõ yũ'ure
 ñe'eña'gõ weeti? ¿Namonojõ masõ niti co?” ni masĩboapĩ. “Co numio
 ña'arõ weeri masõ nimo”, ni masĩboapĩ, nicũ niwĩ. **40** Tojo wãcũsere
 ï'agũ, Jesú fariseo masũrẽ nicũ niwĩ:

—Simó, mʉ'urē apeyenojō nisi'rīsa'a.

Fariseo yʉ'ticʉ niwī:

—Masārē bu'egʉ, niña'rē mʉ'u, nicʉ niwī.

41 Jesú cūrē nicʉ niwī:

—Pʉarā ʉmʉa niyeru wasori masūrē wapamoosama. Ni'cū quinientos nʉmʉrī da'rase wapa weronojō wapamoosami. Apī pe'e cincuenta nʉmʉrī da'rase wapa weronojō wapamoosami. **42** Cū na pʉarāpʉ de'ro wee wapayemasīticā ĩ'agū, na wapamoosere tojo acobojobajuriope'ocā'sami. A'te cjasere mʉ'urē sērītiña'gūti. ¿Ni'inojō pe'e niyeru wasori masūrē ma'iyʉ'rʉnʉ'cāsari? nicʉ niwī.

43 Simó cūrē yʉ'ticʉ niwī:

—Yʉ'u a'tiro tʉ'oña'sa'a. Pajiro wapamoo'cʉ pe'e ma'iyʉ'rʉnʉ'cāsami, nicʉ niwī.

Jesú cūrē nicʉ niwī:

—Mʉ'u queoro yʉ'ti'i.

44 Be'ro Jesú numiorē ĩ'a, Simórē nicʉ niwī:

—Mʉ'u a'tigo numiorē ĩ'a'a. Yʉ'u mʉ'u ya wi'ipʉ sājātacā, yé dʉ'pocārīrē coedutigʉ yʉ'ure aco o'otiarʉ. A'tigo pe'e mʉ'u weeti'quere weeamo. Co ya'coco me'rā yé dʉ'pocārīrē coeamo. Be'ro co poari me'rā tuucoeamo. **45** Mʉ'u yʉ'ure añudutigʉ, mi'mitiarʉ. Co pe'e yʉ'u sājāejacāpʉta, yé dʉ'pocārīrē mi'mimo. Mi'midu'utimo yujurʉ.

46 »Mʉ'u yʉ'u dʉ'poarʉre ʉ'se, marī piopeosenojōrē piopeotiarʉ. Co pe'e yé dʉ'pocārīpʉre ʉ'mʉtisere piopeoamo. **47** Tojo weegʉ a'tiro nigūti. Co peje ña'arō wee'quere acobojono'mo. Tojo weego yʉ'ure tojo weese me'rā co ʉpʉtu ma'isere ĩ'omo. Cārō na wee'quere acobojorā, cārō ma'isere ĩ'ono'o. Nemorō waro ña'arō wee'quere acobojorā, ʉpʉtu ma'isere ĩ'ono'o, nicʉ niwī.

48 Be'ro numiorē a'tiro nicʉ niwī:

—Mʉ'u ña'arō wee'quere acobojono'pe'ocā'a, nicʉ niwī.

49 Āpērā ba'adutirā pijino'cārā topʉ dujirā na basu a'merī a'tiro ucūcārā niwā:

—¿Noanojō nisari ā'rī ña'arō wee'quepʉreta acobojosājādojagu? nicārā niwā.

50 Na tojo nimicā, Jesú pe'e numiorē a'tiro nicʉ niwī:

—Mʉ'u yʉ'ure ējōpeotjāgō, ña'arō wee'quere acobojono'arʉ. Wācūque'tiro marīrō wa'agosaa, nicʉ niwī.

Jesú weresijari cura numia cūrē weetamu'que ni'i

8 1 Jesú ña'arō wee'core acobojóca be'ro nipe'tise macārīpʉ nipe'tiropʉ sijabi'acʉ niwī. Tocjārārē cū ye cjasere bu'e werecusiagʉ weecʉ niwī. Tojo nicā Ō'acū wioḡʉ nigūsami nisere werecʉ niwī. Cū bu'erā doce cū me'rā ba'patisijacārā niwā. **2** Āpērā quē'rā numia na

me'rã ba'patisijacãrã niwã. Na Jesú toduporo wãtĩa cõ'awĩrõno'cãrã numia, duti yu'rũono'cãrã numia nicãrã niwã. Ni'cõ na wa'tero María, na “Magdalena” nigõ, siete wãtĩa cõ'awĩrõno'co nico niwõ. **3** Tojo nicã apego Juana, Cuza wãmetigũ nũmo nico niwõ. Co marãpũ Herode yere da'racõ'teri masũ nicũ niwĩ. Susana wãmetigo quẽ'rã nico niwõ. Æpẽrã pãjãrã numia Jesure na cõose me'rã weetamucãrã niwã.

Jesú oteri masũ ye quetire queose me'rã were'que ni'i

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

4 Pãjãrã masã peje macãrĩcjãrã Jesú tiropũ ì'arã wa'acãrã niwã. Na pãjãrã nerẽcã ì'agũ, Jesú queose me'rã narẽ bu'ecũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

5—Ni'cũ masũ cũ ya wesepũ otegũ wa'asami. Cũ otegũ, wëestewã'cãcã, ma'apũ apeye otese cape doqueque'asa'a. Ti ma'apũ yu'rũarã, tere ãpẽrã u'tacũuwã'cãsama. Be'ro mirĩcũa a'ti, te perire ì'aboca, ba'ape'ocã'sama. **6** Apeye ãtãpaga wa'teropũ doqueque'asa'a. Te peri pĩ'rĩ, aco marĩyucã, ñaidija wa'asa'a. **7** Apeye otese cape pota wa'teropũ burũque'asa'a. Pota pe'e tere pĩ'rĩyu'rũa, wẽjẽcã'sa'a. **8** Apeye otese cape di'ta añurõpũ burũque'asa'a. Te añurõ pĩ'rĩ, dũcatisa'a. Ni'cã ño cien peri dũcatisa'a, nicũ niwĩ.

To be'ro Jesú upũtũ tutuaro me'rã narẽ nicũ niwĩ:

—O'meperi cõorãnojõ a'tere añurõ tu'oya, nicũ niwĩ.

Jesure cũ bu'erã “¿De'ro weegũ queose me'rã bu'eti?” ní'que ni'i

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

9 Be'ro cũ bu'erã “¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeti mu'ũ queose were'que?” ni sãrĩtĩña'cãrã niwã. **10** Narẽ yu'ticũ niwĩ:

—Õ'acũ musãrẽ a'tiro weemi. Æpẽrã toduporopũ masĩña marĩmi'que cũ wiogũ nisere musãrẽ masĩcã weemi. Yu'ũre ãjõpeotirãma queose me'rã wereno'o. Tojo weerã yu'ũ weesere ì'amirã, ì'amasĩsome. Yé cjasere tu'omirã, tu'omasĩtirã tojarãsama.

Jesú oteri masũ ye quetire “A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e” ni were'que ni'i

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

11 »Yu'ũ queose were'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Otese cape Õ'acũ ye queti weronõjõ ni'i. **12** Ma'apũ burũque'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Masã, yé quetire tu'oma. Be'ro na tu'o'quere wãtĩ a'ti, tere ã'mape'ocã'sami. Napũ tere ãjõpeo, Õ'acũ narẽ yu'rũweticã weeri ní'gũ, tojo weesami. **13** Apeye otese cape ãtãpaga wa'teropũ burũque'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Na, yé quetire añurõ e'catise me'rã tu'osama. Tojo weemirã, nu'cõrĩ marĩrã weronõjõ añurõ ãjõpeotisama. Yoaticã añurõ ãjõpeocũmĩ, be'ro narẽ ãpẽrã ña'arõ weecã ì'arã, ãjõpeodu'ucã'sama. **14** Apeye pota wa'teropũ burũque'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Yé quetire tu'oma, tu'orã

pe'e. Mejō siape me'rā a'ti ɯmɯco cjasere wācūque'tiyɯ'rɯasama. Peje cɯosī'rīsama. A'ti ɯmɯcopɯ e'catisere ɯpɯtɯ wācūsama. Tojo weero a'te nipe'tise narē dojorēcā'sa'a. A'tiro wéerā, na dɯca marīrā weronojō tojama. **15** Apeye otese cape di'ta añurōpɯ bɯɯque'a'que pe'e a'tiro nisī'rīrō wee'e. Na, yé quetire añurō tɯ'osī'rīrō pōtēorō tɯ'oma. Tere tɯ'o, Ō'acū ɯaronojō queoro weeme'ricā'ma. Añurō ējōpeonu'cūrā peje dɯcatirā weronojō nima, nicɯ niwī.

Jesú sī'ocja me'rā queose o'o'que ni'i

(Mr 4.21-25)

16 Jesú cū bu'erārē a'tiro werenemocɯ niwī:

—Ne ni'cū sī'ocjare sī'otoja, apeyenojō me'rā mo'atisami. Tojo weetigɯ, cū cārīrō docapɯ cūutisami. A'tiro pe'e weesami. Nipe'tirā topɯ sājāarā ī'ato nīgū, ɯ'mɯarōpɯ dɯ'teyoosami. **17** A'tiro ni'i. Todɯporopɯ masā masīno'ña marī'quere masīno'rōsa'a. Ya'yioropɯ ní'que quē'rā bajarosa'a. Jesú, yé queti masīno'ña marīmi'que be'ropɯre sī'ocja bo'reyuro weronojō masīpe'ticā'no'rōsa'a nīgū, tojo nicɯ niwī.

18»A'tere tɯ'orā, añurō tɯ'oya. Yɯ'ɯ bu'ese tɯ'o ējōpeorārē Ō'acū masīse o'onemogūsami. Āpērā yɯ'ɯ bu'esere tɯ'osī'rītibutiārā pe'ere na masīmi'quere ē'mape'ocūsami, nicɯ niwī Jesú.

Jesú paco, tojo nicā cū acabijirā cjase ni'i

(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

19 Be'ro Jesú paco, cū acabijirā cūrē a'marā a'ticārā niwā. Na masā mu'muyɯ'rɯcā ī'arā, wi'ipɯ sājāamasīticārā niwā. **20** Topɯ nigú Jesure weresɯ niwī:

—Mɯ'ɯ paco, mɯ'ɯ acabijirā sope pɯ'to niama. Mɯ'ɯrē ī'asī'rīapārā, nicɯ niwī.

21 Tere tɯ'ogɯ, Jesú nicɯ niwī:

—No'o Ō'acū ye quetire tɯ'o, tere queoro weerānojō náta yɯ'ɯ paco, yɯ'ɯ acabijirā weronojō nima, nicɯ niwī.

Jesú wī'rōrē, tojo nicā pā'cōrīrē di'tamarīacā wee'que ni'i

(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

22 Ni'cā nɯmɯ Jesú cū bu'erā me'rā yucɯɯpɯ mɯjāsājāgū, a'tiro nicɯ niwī:

—Te'a siaquiji ditara sumutopɯ, nicɯ niwī.

Cū tojo nicā tɯ'orā, wa'acārā niwā. **23** Na pē'arī cura Jesú cārīa wa'acɯ niwī. Wācūña marīrō wī'rō ɯpɯtɯ wētɯuwā'cāticaro niwū. Tojo wa'acā, pā'cōrī yucɯɯpɯre paaquesāamɯjācaro niwū. Tiwɯ mirīdijatawio nicaro niwū. **24** Tojo wa'acā ī'arā, Jesure wā'cōrā bɯɯacārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ûsārē bu'egɯ, marī mirīrātīrā wee'e, nicārā niwā.

Na tojo nicā tʰogɯ, Jesú wā'cā, te wī'rōrē, pā'cōrīrē ɣɯsɯocɯ niwī. Nipe'tise di'tamarīdijape'tia wa'acaro niwā. **25** Tu'ajanu'cō, cū bu'erārē nicɯ niwī:

—¿Musārē ējōpeose de'ro wa'amitito? nicɯ niwī.

Na ɯpɯtɯ ɯcua'cārā niṭjīarā ī'amarīa, a'merī nicārā niwā:

—¿Noanojō nisariba ā'rī? Wī'rō, pā'cōrīpɯta tʰ'omaatidojacā'a, nicārā niwā.

Jesú Gerasa wāmetirocǰū wātīa sājāno'cure cō'awīrō'que ni'i

(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

26 Be'ro Jesú cū bu'erā me'rā pē'acɯ niwī. Pē'a, ape pā'rē Galilea pōtēorōpɯ Gerasa wāmetiropɯ pē'ajacārā niwā. **27** Jesú yucɯsɯpɯ ní'cɯ majānɯ'cārī cura ni'cū Gerasacǰū cū tiro ejaɯ niwī. Yoacā waro ā'rī masū wātīa sājāno'cɯ cū nirītero ɣu'rɯcaro niwā. Ne su'ti marī, ne wi'ipɯ niticɯ niwī. Masāperi wa'teropɯ nibajaque'aticɯ niwī. **28-29** Jesú cūrē ī'agū, wātī masūpɯre sāñagūrē “Wijaaya”, nicɯ niwī. Cū cō'awīrōcā ī'agū, Jesú tiropɯ ejaque'a, ɯpɯtɯ caricūcɯ niwī:

—Jesú, Ō'acū ɯ'mɯsepɯ nigū macū, ¿de'ro weegɯ ɣu'ure caribogɯ a'titi? ɣu'ure ña'abutiario pi'eticā weeticā'ña, ni tutuaro me'rā sērīcɯ niwī.

Pejetiri wātī masūrē ñe'ea, buɣque'amujācā weecɯ niwī. Masā cūrē aperopɯ wa'aticā'to nīrā, omocārī, dɯ'pocārīpɯ cōme dari me'rā dɯ'tecūumujācārā nimiwā. Tojo weemicā, cū wejesuremujācɯ niwī. Wātī cūrē masā marīrōpɯ sɯ'ori miamujācɯ niwī. **30** Jesú cūrē sērītiña'cɯ niwī:

—¿De'ro wāmetiti?

Cū ɣu'ticɯ niwī:

—Legión wāmeti'i, nicɯ niwī. Pājārā wātīa ũsā nicā'a nígū, tojo nicɯ niwī. **31** Wātīa Jesure a'tiro nicārā niwā:

—Ûsārē ī'abajudutidijari pejopɯ bu'iri da're bajurioticā'ña ni, ɯpɯtɯ sērīcārā niwā. **32** Titare ũrūgūpɯ pājārā yesea ba'a nu'cūcārā niwā. Narē ī'arā, wātīa Jesure “Napɯre sājāarāti” ni, tutuaro me'rā sērīcārā niwā. Jesú narē “Tojota weeya”, nicɯ niwī. **33** Tojo weerā na masūpɯre ní'cārā wijaa, yeseapɯre sājāacārā niwā. Yesea na wātīa sājāáca be'ro opa tʰ'rɯpɯ omamaati, ditarapɯ doqueñojā, mirīpe'tia wa'acārā niwā.

34 Tojo wa'asere ī'arā, yeseare co'terā a'tiro weecārā niwā. Na ɯpɯtɯ ɯcuarā macāpɯ, cāpūpɯ omawā'cā, weresterā wa'acārā niwā. **35** Te quetire tʰ'orā, masā tojo wa'asere ī'arā wa'acārā niwā. Na Jesú tiropɯ ejarā, wātīa sājāno'cure Jesú pu'toacā dujicā ī'acārā niwā. Cū su'ti sāña, añurō wācūse cɯogɯ dujicɯ niwī. Na cūrē ī'arā, uise me'rā ī'acārā niwā. **36** Āpērā topɯ ī'arā ejarārē Jesú wātīa sājāno'cure cō'awīrōcā ī'a'cārā “A'tiro wee wātīarē cō'awīrōami”, ni werēcārā niwā. **37** Jesú a'tiro weecā ī'arā, nipe'tirā masā Gerasapɯ nīrā Jesure tutuaro me'rā “Mu'ɯ aperopɯ

wa'aya", nicārā niwā. Na ɸpɸtɸ waro uicārā niwā. Tojo weerā Jesure tojo nicārā niwā. Tere tɸ'ogɸ, Jesú yucɸsɸpɸ mɸjāsājāa, wa'a wa'acɸ niwī.

38 Wātīa ɸɸomi'cɸ Jesure “Yɸ'ɸ quē'rā mɸ'ɸ me'rā wa'aguti” nígɸ, ɸpɸtɸ sēřicɸ nimiwī. Jesú pe'e cūrē nicɸ niwī:

39—Mɸ'ɸ ya wi'ipɸ tojaa, nipe'tise Ō'acɸ mɸ'ɸrē wee'quere werepe'ocɸ wa'aya, nicɸ niwī.

Tojo weegɸ cɸ nipe'tiro cɸ ya macācjārārē Jesú cūrē wee'quere werecusiagɸ wa'acɸ niwī.

Jairo macōrē, tojo nicā dí mejā ɸogore Jesú yɸ'rɸo'que ni'i
(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

40 Be'ro Jesú ditara ape pāl'rēpɸ ní'cɸ pē'atāca be'ro masā e'catise me'rā cūrē pōtērīcārā niwā. Nipe'tirā cūrē yucue'cārā nitjārā, tojo weecārā niwā. **41** Titare ni'cɸ sɸ'ori nerēwɸari wi'i wiogɸ Jairo wāmetigɸ Jesú tiro etacɸ niwī. Cɸ Jesú tiro ejaque'a, Jesure “Yɸ'ɸre pajaña'cureya. Ya wi'ipɸ te'a”, nicɸ niwī. **42** Cɸ macō ni'cō nigó doce cɸ'marī ɸogō wēřise pɸ'topɸ nico niwō. “Jau” ni, Jesú to wa'ari cura pājārā masā sirutucārā nitjārā, cūrē añurō tuutī'awā'cācārā niwā. **43** Na tojo weerā wa'tero ni'cō numio doce cɸ'marī dí mejā dutitigo nico niwō. Co ocoyedutise wapa nipe'tise niyeru tojaque'a wa'aco niwō. Ne ni'cɸ core ocoyeyɸ'rɸoticɸ niwī. **44** Tojo weego co Jesú sē'ema wa'a, cɸ su'tiro yapapɸ ñe'eña'co niwō. Co ñe'erī curata co dí wijami'que bɸ'anɸ'cā wa'acaro niwū. **45** Tojo wa'ari cura Jesú sēřitiña'cɸ niwī:

—¿Noa yɸ'ɸre ñe'eti? nicɸ niwī.

Nipe'tirāpɸta “Ne ni'cɸ ñe'etimi”, nicārā niwā. Tojo weegɸ Pedro, tojo nicā cɸ me'rācjārā Jesure nicārā niwā:

—Ūsārē bu'egɸ, masā mɸ'ɸrē nipe'tiro doquewāwā'cā, tuuquejoma. Tojo wa'acā masīmigɸ, mɸ'ɸ ¿de'ro weegɸ “¿Noa yɸ'ɸre ñe'eti?” niti? nicārā niwā.

46 Na tojo nicā tɸ'ogɸ, Jesú nicɸ niwī:

—Ni'cō yɸ'ɸre ñe'ecā tɸ'oña'pɸ. Core yɸ'ɸ tutuaro me'rā yɸ'rɸcā weeasɸ, nicɸ niwī.

47 Cɸ tojo nicā tɸ'ogo, cɸ masītojami, yɸ'ɸta weeasɸ nígō, narāsāgōta Jesú pɸ'to a'ti, ejaque'aco niwō. Co nipe'tirā tɸ'oropɸ werepe'ocā'co niwō. A'te ye bu'iri cɸ yaro su'tirote ñe'easɸ nígō, tojo nicā “Yɸ'ɸ ñe'ecāta, yɸ'rɸono'copɸ tojasɸ”, ni wereco niwō. **48** Co tojo nicā tɸ'ogɸ, Jesú core nicɸ niwī:

—Mɸ'ɸ ējōpeotjāgō, yɸ'rɸono'copɸ toja'a. Duti marīgō e'catise me'rā tojaaya, nicɸ niwī.

49 Jesú core ucūrī cura ni'cɸ Jairo nerēwɸari wi'i wiogɸ ya wi'icjū ejacɸ niwī. Jairore nicɸ niwī:

—Mɸ'ɸ macō wēřīatojamo. Marīrē bu'egɸre carībonemotigɸta majā, nicɸ niwī.

50 Jesú tojo nicã tɸ'ogɸ, Jairore nicɸ niwĩ:

—Uitigɸta. Yɸ'ure ẽjõpeoya. Mɸ'ɸ tojo weecã, mɸ'ɸ macõ masõno'gõsamo, nicɸ niwĩ.

51 Ti wi'ipɸre etagɸ, co pesari tucɸpɸre ne ãpẽrãrẽ sãjãaduticɸ niwĩ. Pedro, Santiago, Juã, tojo nicã co pacɸsumɸa dia'cũrẽ sãjãaduticɸ niwĩ.

52 Nipe'tirã ti wi'ipɸ nirá ɸputɸ utirã, dɸjasewã'arãrẽ Jesú nicɸ niwĩ:

—Utiticã'ña. Co wẽrĩtimo. Cãrĩgõ weemo, nicɸ niwĩ.

53 Masã co wẽrĩ'quere masĩcãrã niwã. Tojo weerã cɸ tojo nicã tɸ'orã, cũrẽ bujicã'cãrã niwã. **54** Jesú pe'e ucũgɸta, co ya omocãrẽ ñe'e, nicɸ niwĩ:

—Wĩ'magõ, wã'cãɸ'cãña, nicɸ niwĩ.

55 Cũ tojo nirĩ curata wẽrĩ'co masã, wã'cãɸ'cãco niwõ. Jesú co pacɸsumɸarẽ “Ba'ase eɸaya”, nicɸ niwĩ. **56** Cũ tojo weesere ï'arã, co pacɸsumɸa ɸputɸ ï'aucɸacãrã niwã. Jesú core masõ'quere ne ãpẽrãrẽ wereduticɸ niwĩ.

Jesú cɸ bese'cãrãrẽ weredutio'o'que ni'i

(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

9 **1** Jesú cɸ bu'erã docere neocũucɸ niwĩ. Be'ro narẽ cɸ tutuasere o'ocɸ niwĩ. Wãtĩa no'o nirãrẽ cõ'awĩrõmasĩsere o'ocɸ niwĩ. Tojo nicã duti yɸ'ruomasĩsere o'ocɸ niwĩ. **2** Narẽ Õ'acɸ wiogɸ nimi nisere wereduticɸ niwĩ. Dutitirãrẽ yɸ'ruoduticɸ niwĩ. **3** A'tiro nio'ocɸ niwĩ:

—Wa'arã, ne apeyenojõ miaticã'ña. Tuacɸ, ajuronojõ, ba'ase pu'e, niyeru ne miaticã'ña. Mɸsã sãñase me'rã dia'cũ wa'aya. Ne apeye mianemoticã'ña. **4** Mɸsã no'o nirĩ wi'li ejarã, mɸsã to nirõ põtõorõ tojaque'aya. **5** No'o ãpẽrã mɸsãrẽ ñe'eticã, ti macãpɸre wjarã, ti macãcjase di'ta wã'a'quere paastecõ'aña. Tojo weerã mɸsã “A'ti macãcãrã bu'iritima” ni ï'orãsa'a, nicɸ niwĩ.

6 Cũ tojo nĩca be'ro wa'a wa'acãrã niwã. Wa'a, nipe'tise macãrĩpɸ Jesú masãrẽ yɸ'ruose quetire werecusiacãrã niwã. Tojo nicã dutitirãrẽ yɸ'ruocãrã niwã.

Herode Jesú weesere tɸ'o'que ni'i

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

7 Galilea di'ta wiogɸ Herode nipe'tise Jesú wee'quere tɸ'ocɸ niwĩ. Tere tɸ'ogɸ, Herode de'ro wéemasĩticɸ niwĩ. ãpẽrã “Cũ Juã wãmeyeri masũ wẽrĩ'cɸpɸ masãcɸ nimi”, nicãrã niwã. **8** ãpẽrã “Dɸporocɸjɸpɸ Õ'acɸ ye quetire weremɸ'tãrĩ masũ Elĩa bajuapĩ”, nicãrã niwã. ãpẽrã “Apetero weegɸ ni'cũ todɸporocɸjũ Õ'acɸ ye quetire weremɸ'tãrĩ masũ masã'cɸ nĩgũ nisamigũ”, nicãrã niwã. **9** Herode pe'e a'tiro nicɸ niwĩ:

—Yɸ'ɸta Juã ya dɸpoare dutesuredutiwɸ. To pũrĩcãrẽ ɸnoanojõ nisari tocã'rõ na ucũno'gũ? Cũrẽ ï'asĩ'rĩmisa'a, nicɸ niwĩ.

Jesú ni'cãmocusetiri mil ɯmɯarẽ ba'ase eca'que ni'i
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

10 Be'ro Jesú besecúú'cārã na bu'ecusiaca be'ro cū tiro daja, na weecusia'quere werecārã niwã. Be'ro narẽ Jesú masã marĩrõpɯ Betsaida wãmetiri macã pɯ'topɯ sɯ'ori wa'acɯ niwĩ. **11** Masã pe'e na wa'ase quetire tɯ'ocã'cārã niwã. Tojo weerã tere tɯ'orã, narẽ sirutuwã'cãcārã niwã. Jesú narẽ añuduti, Õ'acũ wioɯ nimi nisere were, dutitirãrẽ yɯ'rɯocɯ niwĩ.

12 Be'ro ñamica'apɯ nicã ì'arã, cū bu'erã doce cū tiro wa'a, cūrẽ ucũcārã niwã:

—Masãrẽ “Tocãlrõta ni'i”, niña. Macãrĩpɯ, no'o pɯ'to nise macãrĩpɯ ba'ase, cãrĩrõ a'magũ wa'adutiya. A'to marĩ nirõpɯre ne apeyenojõ marĩbutiacã'a, nicãrã niwã.

13 Jesú pe'e nicɯ niwĩ:

—Mũsã narẽ ba'ase ecaya.

Na cūrẽ nicãrã niwã:

—Ûsã ni'cãmocusepagata pã, tojo nicã wa'ì pɯarãta cɯ'o. Masãrẽ ne a'teacã se'satisa'a. ¿Ûsãrẽ ã'rã pãjãrã ye niatjere ba'ase duudutigɯ weeti? nicãrã niwã.

14 Na pãjãrã, ɯmɯa se'saro ni'cãmocusetiri mil wa'tero nicãrã niwã. Jesú narẽ nicɯ niwĩ:

—Masãrẽ te cururinɯcũ cincuenta dujidutiya, nicɯ niwĩ.

15 Na cū duti'caronojõta wee, dujipe'ticã'cārã niwã. **16** Be'ro Jesú te ni'cãmocuse pãrẽ, na wa'ì pɯarãrẽ mii, ɯ'mɯarõpɯ ì'amorõ, cū pacɯ Õ'acũrẽ na ye niatjere e'catise o'ocɯ niwĩ. Tu'ajanɯ'cõ, cū pe'esteca be'ro cū bu'erãrẽ masãrẽ etidutigɯ o'ocɯ niwĩ. **17** Nipe'tirã ba'a, yapicãrã niwã. Be'ro doce pi'seri na ba'adu'a'quere seeneocãrã niwã.

Pedro Jesure “Mɯ'ɯ Õ'acũ o'ó'cɯta ni'i” ní'que ni'i
(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29)

18 Ni'cãti Jesú cū se'saro ñubueɯ weecɯ niwĩ. Titare cū bu'erã quẽ'rã cū me'rã nicãrã niwã. Narẽ sãrĩtiña'cɯ niwĩ:

—Masã ¿de'ro ni ucũti yɯ'ure? nicɯ niwĩ.

19 Na cūrẽ yɯ'ticãrã niwã:

—Ãpẽrã mɯ'urẽ “Juã wãmeyeri masũ nimi”, nima. Ãpẽrã mɯ'urẽ “Dɯporocjũpɯ Õ'acũ ye queti weremɯ'tãrĩ masũ Elía nimi”, nima. Ãpẽrã “No'o nigũ dɯporocjũpɯ Õ'acũ ye queti weremɯ'tãrĩ masũ masã'cɯ ní'gũ nisasami”, nima, nicãrã niwã.

20 Be'ro narẽ sãrĩtiña'cɯ niwĩ tja:

—¿Mũsã waro, de'ro wãcũti yɯ'ure? nicɯ niwĩ. Pedro cūrẽ nicɯ niwĩ:

—Mɯ'ɯ Õ'acũ bese'cɯ Cristo ni'i, nicɯ niwĩ.

Jesú cū wēriatjere were'que ni'i
(Mt 16.20-28; Mr 8.30—9.1)

21 Jesú narē ne cārō āpērāpūre cū Ō'acū bese'cū nisere werediticū niwī. **22** Be'ro narē nicū niwī:

—Yū'cū Ō'acū macū masū weronojō upūtigū pūrō p'letigusa'a. Judío masā būcūrā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā yū'ure ī'atu'tirāsama. Yū'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia nūmū be'ro masāgūsa'a, nicū niwī.

23 Be'ro nipe'tirā masārē nicū niwī:

—No'o yū'ure sirutusī'rīgūnojō nipe'tise nūmūrī sirutuato. Cū weesī'rīrōnojō weeticā'to. Yū'cū ūaro pe'e weeato. No'o yū'ure sirutusī'rīgū, “Jesure ējōpeogū, wērībosa'a” nitigūta sirutuato.

24 Yū'ure ējōpeose me'rā űarō yū'rūsī'rītigu, yū'ure ējōpeodu'ugūnojō pecame'epū bul'iri da're bajuriono'gūsamī. Apī wējēsere uiti, yū'ure ējōpeonu'cūgūnojō yū'cū me'rā catinu'cūgūsamī. **25** Ni'cū a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'agū, cū ejeripō'rā pe'ere bajuriogū, ğne'enojōrē wapata'abosari? **26** Yū'ure, tojo nicā ye quetire bopoyasāticā'ña. Mūsā bopoyasācā, yū'cū Ō'acū macū masū weronojō upūtigū a'tiro weegusa'a. Apaturi a'ti turipūre a'tigu, yū'cū pacū asistese me'rā, cūrē wereco'terā me'rā yū'cū quē'rā mūsārē bopoyasāgūsa'a. Yū'cū tutuase me'rā a'tigu, tojo weegusa'a. **27** Diacjū mūsārē weregūti. Ni'cārērā a'topū nirā yū'cū wiogū sājācā ī'atimirā wērīsome, nicū niwī.

Jesú cū bajusere dūcayū'que ni'i
(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

28 Ni'cā semana Jesú “Yū'cū wiogū sājācā ī'arāsa'a” nīca be'ro űrūgūpū űubuegū mūjāgū, Pedro, Santiago, Juārē miacū niwī. **29** Topū cū űubuegū, cū bajusere dūcayua wa'acū niwī. Cū ye su'ti añurō butise, asistese wa'acaro niwū. **30** Tojo wa'acā, pūarā űmūa bajua, cū me'rā ucūcārā niwā. Na dūporocjārāpū Moisé, Elía nicārā niwā. **31** Na asistese me'rā nīrā, Jesú cū Jerusalēpū wēriatjere ucūcārā niwā. **32** Pedro quē'rā űpūtu wūja cūo'cārā nimirā, wā'cācārā niwā. Wā'cā, Jesú cū asistesere, tojo nicā cū me'rā nīrārē ī'acārā niwā. **33** Na Jesú tiro nī'cārā wa'ari cura Pedro Jesure nicū niwī:

—Wiogū, marī a'topū nicā añuyū'rūa'a. I'tia wi'iacā weerā. Ni'cā wi'i mū'cū ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerā, nicū niwī.

Pedro cū tojo nisere tū'oña'timigū, de'ro nīmasītigu, tojo nicū niwī.

34 Cū tojo ucūrī cura ni'cā o'mecurua dijati, tuubi'acā'caro niwū. Na ti o'mecurua po'pearū nīrā, űcūa wa'acārā niwā. **35** Be'ro ti curuapū ni'cū a'tiro ucūcā tū'ocārā niwā:

—Ārĩ yu'u macũ yu'u bese'cu nimi. Cũ ucũsere tu'o ějõpeoya, nicu niwĩ.

36 Tojo níca be'ro Jesú ni'cũta tojanu'cãcu niwĩ. Moisé, Elía marĩcãrã niwã majã. Cũ bu'erã na ĩ'a'quere tojota tu'oña'yu'rhuocã'cãrã niwã. Ne cãrõ ãpẽrãrẽ wereticãrã niwã.

Jesú wĩ'magũ wãtĩ sãjãno'cũre cõ'awĩrõ'que ni'i

(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

37 Ape nũmu pe'e ãrũgũru ní'cãrã dijatacã, pãjãrã Jesure põtẽrĩcãrã niwã. **38** Ni'cũ na wa'teropu nigũ ɸpũtu Jesure ucũquejocu niwĩ:

—Ûsãrẽ bu'egu, yu'u macũ ni'cũ nigũrẽ pajaña'cureya. ĩ'agũ a'tia.

39 Wãtĩ cãrẽ sãjãa'cu ñe'ea, caricũ, wẽriamujãcã weemi. Tojo nicã ɸseropu so'potu'umi. Cãrẽ ña'abutiario wéegu, p'leticã weeyu'rũami. Ne du'usĩ'rĩtimi. **40** Mũ'u bu'erãrẽ “Wãtĩrẽ cõ'awĩrõña”, nitojamiaru. Ne põtẽotiamã, nicu niwĩ.

41 Jesú yu'ticu niwĩ:

—Mũsã ějõpeose moorã ña'arã ni'i. Yu'u mũsãrẽ yoacã bu'emicã, ne tu'omasĩwe'e yujuru. ¿No'ocã'rõ yoacã mũsã yu'ure ějõpeoticã wãcũtutuagũsari? Mũ'u macũrẽ yu'u tiro miitia, nicu niwĩ.

42 Wĩ'magũ cũ tiro wa'acã, wãtĩ cãrẽ nucũcãru doqueque'acã weecu niwĩ. Apaturi wãcũña marĩrõ cãrẽ wẽriacã weecu niwĩ tja. Cũ tojo weecã, Jesú wãtĩrẽ cõ'awĩrõ, yu'rhuocu niwĩ. Tu'ajanu'cõ, cũ pacũre wiacu niwĩ. **43** Nipe'tirã to nirã Õ'acũ tutuasere ĩ'amarĩacãrã niwã.

Jesú cũ wẽriatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Na Jesú weeĩ'o'quere ĩ'amarĩarĩ cura cũ bu'erãrẽ nicu niwĩ:

44—Yu'u ni'cãrõacã nisere añurõ tu'oya. Acobojoiticã'ña. Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigure wiorãpũre o'orãsama, nicu niwĩ.

45 Cũ tojo nisere cũ bu'erã pe'e ne tu'omasĩticãrã niwã. Õ'acũ narẽ tojo masĩtabasioticã weecu niwĩ. Na cũ ní'quere “¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeti?” ni sãrĩtiña'ui nicãrã niwã.

Añurõ weeyu'rũnu'cãgũ ye cjase ni'i

(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)

46 Be'ro Jesú bu'erã na basu ¿noa marĩ wa'teropu nigũ ãpẽrã yu'rhuoro niyu'rũnu'cãgũsari? nĩrã, ɸpũtu du'sasocãrã niwã. **47** Jesú na tojo wãcũsere ĩ'amasĩcã'cu niwĩ. Tojo weegu ni'cũ wĩ'magũrẽ cũ pu'to wejeonu'cõ, **48** narẽ nicu niwĩ:

—Yu'ure maigũnojõ ni'cũ ãrĩ wĩ'magũrẽ ñe'egũ weronojõ weemi.

Cãrẽ ñe'egũ, yu'ureta ñe'egũ weemi. Yu'ure ñe'egũ, yu'ure o'ó'cu Õ'acũ quẽ'rãrẽ ñe'egũta weemi. No'o mũsã wa'teropũre “Āpẽrã yu'rhuoro ni” ni wãcũtigu cũta nimi ãpẽrã yu'rhuoro nigũ, nicu niwĩ Jesú.

Marĩrẽ ĩ'atu'titigũ marĩ me'rãcjũ nimi nise ni'i

(Mr 9.38-40)

49 Be'ro Juã Jesure a'tiro nicũ niwĩ:

—Ûsãrẽ bu'egũ, ni'cũ mũ'u wãmerẽ pisutjãgũ, wãtiarẽ cõ'awĩrõcã ĩ'awũ. Cũ marĩ me'rãcjũ nitiami. Tojo weerã cũrẽ cã'mota'awũ, nicũ niwĩ.

50 Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Jesú a'tiro nicũ niwĩ:

—Tojo weegũre cã'mota'aticã'rõũa'a. Marĩrẽ ĩ'atu'titigũ marĩ me'rãcjũ nimi, nicũ niwĩ Jesú.

Jesú Santiagore, Juãrẽ tu'ti'que ni'i

51 Jesú wẽrĩ, cũ Ƴ'mũsepu mũjãti dũporo uiro marĩrõ wãcũtutuario me'rã “Jerusalẽpu wa'agũti”, nicũ niwĩ. **52** Cũ dũporo ãpẽrãrẽ o'õyucu niwĩ. Na ni'cã macã Samaria di'ta nirĩ macãpu Jesú cũ cãrĩatjore a'mayurã wa'acãrã niwã. **53** Ti macã Samariacjãrã judío masã me'rã a'pẽpũrĩrã nitjjarã, Jesú o'õ'cãrãrẽ ñe'esĩ'rĩticãrã niwã. Na, Jerusalẽpu Jesú wa'agũsami nĩrã, tojo weecãrã niwã. **54** Samariacjãrã tojo weesere ĩ'arã, Jesú bu'erã Santiago, Juã a'tiro nicãrã niwã:

—Ûsã wiogũ, narẽ bu'iri da'rerã, ¿pecame'erẽ Ƴ'mũsepu dijatiduticã Ƴati? ¿Dũporocjũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Elía wee'caronojõ weerũati? nicãrã niwã.

55 Tere tũ'ogũ, Jesú narẽ ĩ'a, tutuario me'rã tu'tigũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũsã tojo wãcũse Espĩritu Santu o'ose mejẽta ni'i. **56** Yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ masãrẽ bu'iri da're bajuriogũ a'titiwũ. Narẽ yũ'rũogũ a'tigũ weewũ, nicũ niwĩ.

Be'ro na ape macãpu yũ'rũa wa'acãrã niwã.

Jesú me'rã wa'asĩ'rĩmi'cãrã ye queti ni'i

(Mt 8.19-22)

57 Na ape macãpu yũ'rũari cura ni'cũ masũ Jesure nicũ niwĩ:

—Yũ'u mũ'u no'o wa'aro sirutugũti, nicũ niwĩ.

58 Jesú cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Wa'icũrã na cãrĩrĩ tuti cũoma. Mirĩcũa quẽ'rã na põ'rãtiri su'tiro cũoma. Yũ'u pũrĩcã Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ ne cã'rõ cãrĩpesaro, yaro diãcjũrẽ moo'o, nicũ niwĩ.

59 Apĩ pe'ere Jesú a'tiro nicũ niwĩ:

—Te'a yũ'u me'rã, nicũ niwĩ.

Cũ yũ'ticũ niwĩ:

—Wiogũ, yũ'u pacũ tĩropũ wa'agũti yujupũ. Topũ ni, be'ro yũ'u pacũ wẽrĩca be'ro yaatojagũpu mũ'u me'rã wa'agũti, nicũ niwĩ.

60 Jesú cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Yũ'ure ãjõpeotirã wẽrĩ'cãrã weronojõ nima. Náta wẽrĩ'cãrãrẽ yaato. Mũ'u pũrĩcã yũ'ure sirutuya. Sirutu, Õ'acũ wioꝝu nigũsami nisere wereꝝu a'tia, nicu niwĩ.

61 Be'ro Jesure apĩ nicu niwĩ:

—Wioꝝu, mũ'u me'rã wa'aguti. Yũ'u mũ'u me'rã wa'ati dũporo ya wi'icjãrãrẽ we'eritisĩ'rĩsa'a yujurũ, nicu niwĩ.

62 Jesú cũrẽ nicu niwĩ:

—Di'ta se'lecũꝝũ, opanurẽ wa'lari níꝝũ, sẽ'ema pe'e ã'atõrõtisami. ã'rĩ weronojõ Õ'acũrẽ ãjõpeo'cũrũa todũporo cũ weeseti'quere wãcũnrũtisami. Wãcũnrũꝝũ Õ'acũ ye cjasere queoro weemasĩtisami, nicu niwĩ.

Jesú setenta y dos masãrẽ cũ ye quetire weredutigu o'ó'que ni'i

10 1 Be'ro Jesú setenta y dos ãpẽrã mũuarẽ pijinemocũ niwĩ. Narẽ pũarẽrã dia'cũ nipe'tise cũ wa'atje macãrĩũ cũ dũporo o'óyucũ niwĩ.

2 Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Diacjũ musãrẽ wereꝝuti. Marĩ otese peje pĩ'rĩ dũcati'i. Tere miirã pe'e marĩbocurema. Tojo weerã musã te otese wioꝝure ãpẽrã miitamudutirã sãrĩnemoña, nicu niwĩ. A'te weronojõ Õ'acũ ye quetire masĩsĩ'rĩrã pãjãrã waro nima. Te quetire wererã pe'e pejetirãcã nima. Tojo weerã ãpẽrã cũ o'ónemocã Õ'acũrẽ sãrĩña. **3** Musã wa'aya. Yũ'u musãrẽ wiose wa'teropũ o'óꝝu wee'e. Oveja wĩ'marãrẽ yaiwa wa'teropũ o'óꝝu weronojõ o'ó'o. **4** Musã wa'arã, ajuri miaticã'ña. Niyeru sãarĩ ajuro quẽ'rãrẽ miaticã'ña. Sapatu ape pa'a miaticã'ña. Ma'apũ wa'arã, ãpẽrãrẽ añudutirã, yoacã ucũticã'ña. Diacjũ wa'aya. **5** Musã wi'ipũ sãjãarã, ti wi'icjãrãrẽ añudutirã, a'tiro nimũ'tãña: “Musã a'ti wi'icjãrãrẽ añurõ wa'ato”, niña. **6** Ti wi'icjãrã cumuca marĩrõ nicã, musã añudutise “Añurõ wa'ato” nise na ye tojarosa'a. Tojo niticãma, musã tojo nise musãrẽta tojarosa'a tja. **7** Musã ni'cã wi'ipũ ejarã, ti wi'ipũta tojayá. Na ba'asenojõrẽ, na sĩ'rĩsenojõrẽ, musã quẽ'rã ba'asirutuya. Da'rari masã na da'rãse wapa wapata'aba'amasĩma. Tojo weerã musã bu'erã wa'acã, musãrẽ ba'ase weetamurãsama. Apeye wi'seripũ wa'amũjã, cãrĩbajaque'atiticã'ña. **8** Musã ni'cã macãpũ etacã, ti macãcãjãrã añurõ ñe'eme'rĩcã, no'o na ecasere ba'aya. **9** Ti macãpũ dutitirãrẽ yũ'rũoya. Narẽ a'tiro wereya: “Õ'acũ cũ wioꝝu nise musã tiropũ a'tiatje cã'rõ dũ'sa'a.” **10** Ni'cã macãpũ musã etacã, tocjãrã añurõ põtẽrĩticãma, macã decopũ wa'aya. A'tiro niña: **11** “A'ti macã cjase ãsã dũ'pocãrĩpũ di'ta wã'a'quepũreta paastecõ'arãti. A'ti macãcãjãrã bu'iritisere ã'orã, tojo weerãti”, niña. Narẽ a'tiro ninemoña. “Musã a'tere masĩña. Õ'acũ cũ wioꝝu nise musã tiropũ a'tiatje cã'rõ dũ'sa'a”, niña. **12** Jesú a'tiro ninemocũ niwĩ:

—Mūsārē wereguti. Ō'acū masārē beseatji n̄m̄m̄ nicā, ti macāc̄jārā mūsārē ūati'cārārē a'tiro weeḡusami. Sodomac̄jārārē bu'iri da're'caro nemorō da'reno'rāsama, nic̄m̄ niwī Jesú.

Jesure ējōpeotise macārīc̄jārā ye queti ni'i

(Mt 11.20-24)

13 Be'ro Jesú apeye macārīc̄jārārē a'tiro nic̄m̄ niwī:

—Mūsā Corazí, tojo nicā Betsaida wāmetise macārīc̄jārārē ña'abutiario wa'arosa'a mūsārē. Ȳm̄'ch̄ weeī'o'quere ī'amirā, d̄ucayuw'e'. Ȳm̄'ch̄ āpērā judío masā nitirā nirōp̄m̄ Tiro, Sidó wāmetise macārīp̄m̄ weeī'ocāma, d̄uporop̄m̄ na ña'arō wee'quere bujaweti d̄ucayutojabopā. Na bujawetisere ī'orā, na weew̄naronojōp̄m̄ma su'ti wāquīsenojōrē sāña, nujārē na d̄upoap̄m̄ ōrēstepeobopā. **14** Ō'acū masārē beseatji n̄m̄m̄ nicā, Tiro, Sidó'c̄jārā nemorō mūsā pe'ere bu'iri da'reȳm̄'r̄m̄n̄'cāḡūsami. **15** Ni'cārōacāma Capernauc̄jārārē were'e. “Tojowaro ū'm̄usep̄m̄ m̄ujārātī”, ni wācūticāñā. Ō'acū mūsārē pecame'ep̄m̄ cō'abutiaḡusami, nic̄m̄ niwī.

16 Be'ro cū bu'erārē a'tiro werenemoc̄m̄ niwī:

—Mūsā bu'esere t̄u'orā, ȳm̄'ureta t̄u'oma. Mūsārē ūatirā, mejārōta ȳm̄'ure ūatima. Tojo ȳm̄'ure ūatirā, ȳm̄'ure o'ó'c̄p̄m̄ Ō'acū quē'rārē ūatima, nic̄m̄ niwī Jesú.

Jesú cū o'óyu'cārā setenta y dos na daja'que ni'i

17 Be'ro Jesú setenta y dos cū o'óyu'cārā e'catise me'rā tojatacārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ūsā wioḡm̄, wātīap̄m̄ta m̄m̄'ch̄ dutiro, m̄m̄'ch̄ wāme me'rā ūsā cō'awīrōm̄jācā, ȳm̄'tiama, nicārā niwā.

18 Jesú narē nic̄m̄ niwī:

—Mūsā nīrōnojōta ni'i. Wātīrē ū'm̄usep̄m̄ ní'c̄m̄ buro ya'baro weronojō docaque'a dijacā ī'awū. **19** Ȳm̄'ch̄ mūsārē tutuasere o'ow̄m̄. Mūsā añap̄ure ū'tapeomicā, cutipap̄ure ū'tapeomicā, na cū'rīcā, toacā pūrīno'tisere o'ow̄m̄. Nipe'tise wātī cū tutuasere docaque'adutiḡm̄ o'ow̄m̄. Ne cārō mūsā ña'arō weeno'some. **20** “Wātīa ūsārē ȳm̄'tiama” nise dia'cūrē e'catiticāñā. A'te pe'ere e'catiya. Ū'm̄usep̄m̄ Ō'acū yarā catinu'cūse c̄uorā na wāmerē ojaō'orī turip̄m̄ mūsā wāmerē ojaō'ocā, e'catiya, nic̄m̄ niwī.

Jesú ye queti, cū pac̄m̄ Ō'acū ye queti ni'i

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

21 Jesú cū bu'erārē ucūrī cura Espírītu Santu cūrē e'catise o'oȳm̄'r̄uac̄m̄ niwī. Titare cū pac̄ure a'tiro nic̄m̄ niwī:

—Pac̄m̄, m̄m̄'ch̄ ū'm̄use, a'ti turi wioḡm̄ ni'i. “Ūsā masīȳm̄'r̄m̄n̄'cārā ni'!” nīrārē m̄m̄'ch̄ ye cjasere masīcā weetic̄m̄ niwū. Āpērā wī'marā weronojō maata t̄u'o ējōpeorā pe'ere tere masīcā weec̄m̄ niwū. M̄m̄'ch̄ tojo weesere

wācūgū, mu'urē e'catise o'o'o. A'tere mu'u u'a'caronojōta queoro wee'e, nicu niwī cū pacure.

22 Be'ro masārē ninemocu niwī tja:

—Yū'u pacu nipe'tise weemasīse yū'ure o'owī. Cū ni'cūta yū'u nisetisere masīpe'ocā'sami. Yū'u quē'rā ni'cūta cū nisetisere masīpe'o'o. No'o yū'u masīcā weeno'rā quē'rā cū nisetisere masīsama, nicu niwī Jesú.

23 Be'ro cū bu'erārē ī'a, na se'sarore nicu niwī:

—Yū'ure musā, musā ye caperi me'rā ī'a'a. **24** Musārē a'tiro wereguti. Pājārā dūporocjārāpū Ō'acū ye queti weremu'tārī masā, tojo nicā wiorā musā ni'cārōacā ī'asere ī'asī'rīcārā nimiwā. Ne ī'aticārā niwā. Yū'u musārē weresere tu'osī'rīcārā nimiwā. Ne ni'cāti tu'oticārā niwā, nicu niwī.

Jesú Samariacjū me'rā queose o'o'que ni'i

25 Be'ro ni'cū Moisé oja'quere bu'eri masū Jesú cū ucūsere tu'ogu, wā'cānū'cā, Jesú me'rā ucūgū wa'acu niwī. Cūrē mejēcā yū'ticā uagu, a'tiro sērītiña'cu niwī:

—Masārē bu'egu, yū'u Ō'acū me'rā catinu'cūsī'rīgū, ¿de'ro weegusari? nicu niwī.

26 Jesú cūrē yū'ticu niwī:

—¿Moisé ye queti ojáca pūrīpū de'ro ojano'tito? Mu'u tere bu'égu, ¿de'ro tu'oti? nicu niwī.

27 Moisé oja'quere bu'eri masū cūrē yū'ticu niwī:

—A'tiro ojano'o: “Ō'acū marī wioğure nipe'tise mu'u ējōpeose me'rā, mu'u wācūse me'rā, mu'u tutuase me'rā, mu'u tu'oña'se me'rā ma'īña. Mu'u basu ma'irōnojōta āpērārē ma'irōña'a”, ni'i, nicu niwī.

28 Tere tu'ogu, Jesú cūrē nicu niwī:

—Mu'u queoro waro yū'ti'i. Mu'u a'tere wéegu, Ō'acū me'rā catinu'cūgūsa'a, nicu niwī.

29 Moisé oja'quere bu'egu pe'e cūrē añurō wācūcā uagu, Jesure a'tiro nicu niwī tja:

—¿Noanojō niti āpērārē ma'irōña'a nirānojō? nicu niwī.

30 Jesú cūrē queose me'rā yū'ticu niwī:

—Ni'cū umu Jerusalécjū ma'a Jericó wa'ari ma'apu bu'acu niwī. Topu cū wa'ari cura yajari masā cūrē ñe'e, cū cuosere yajape'ocā'cārā niwā. Su'ti cū sāña'quepu quē'rārē tuweemiicā'cārā niwā. Cūrē uputu paawējēcū, wa'a wa'acārā niwā. **31** Tojo wa'ari cura ni'cū pa'i cū bu'aca ma'aputa bu'acu niwī. Cūrē ī'agū, ī'atigu weronjō diacjū yū'rūbu'a wa'acu niwī. **32** Cū be'ro tja apī Leví ya curuacjū cū cūñarōputa cū quē'rā ejacu niwī. Cūrē ī'agū, cū quē'rā ape pā'rē pe'e pē'a, ī'ayū'rūbu'a wa'acu niwī. **33** Na be'ro apī tja Samariacjū judío masā na yabigu ti ma'aputa bu'acu niwī. Cū cūrē ī'agū, pūrō pajaña'cu niwī. **34** Tojo weegu cū, cū

tiro wa'a, cū cāmīrē ocoyegū, ʼsere, tojo nicā vino me'rā cū ye cāmiru piopeocu niwī. Tu'ajanū'cō, su'ti caseri me'rā dū'recu niwī. Be'ro cū yagū burro bu'ipū cūrē miipeocu niwī. Miipeo, ni'cā wi'i sijari masā cārīrī wi'ipū miaa, cūrē co'tedutigū cūucu niwī. **35** Ape nūmū pe'e tja Samariacjū co'tedutigū pua nūmū da'rase wapa weronojō niyeru ti wi'i co'tegure o'ocu niwī. Cūrē a'tiro nicu niwī: “Ā'rīrē co'teya. Yū'u mū'urē o'o'que nemorō nicā, dajatojagū mū'urē wapayepe'oguti”, nicu niwī.

36 A'tere wérēca be'ro Jesú Moisé oja'quere bu'egure a'tiro nicu niwī:

—Mū'u ĩ'acā, ¿ni'inojō pe'e na i'tiarā wa'terore yajari masā na ña'arō wee'cure pajaña'pari? nicu niwī.

37 Moisé oja'quere bu'eri masū yū'ticu niwī:

—Cūrē pajaña'a weetamu'cu añurō weepī, nicu niwī.

Jesú cūrē nicu niwī:

—Mū'u quē'rā āpērārē ā'rī weronojō weegu wa'aya, nicu niwī.

Jesú Marta, María ya wi'ipū cū ní'que ni'i

38 Jesú cū wa'aro yū'rūagu, ni'cā macāpū ejacu niwī. Ti macāpū ni'cō Marta wāmetigo co ya wi'ipū cūrē pōtērī, cārīse o'oco niwō. **39** Co ni'cō María wāmetigore acabijotico niwō. Cóta Jesú ucūsere tū'ogo, cū dū'pocārī tiroacāpū dujico niwō. **40** Co tojo weeri cura Marta pe'e co da'rasere wācūque'tiyū'rūaco niwō. Tojo weego co Jesú tiro wa'a, cūrē nico niwō:

—Yū'u wioḡū, a'tigo yū'u acabijo yū'ure weetamusere ne wācūtimo. ¿Mū'u ne mejēcā tū'oña'weti co tojo weesere? Core yū'ure weetamudutiya, nico niwō.

41 Jesú core yū'ticu niwī:

—Marta, mū'u weesere ʼpūtu waro wācūque'ti'i. **42** María pe'e yū'u ucūsere tū'ogo, añuse warore weego weemo. Co tū'o ējōpeo'quere ne āpērā ē'mamasītisama. Tenojō pe'ere weeroña'a, nicu niwī.

Jesú “Ō'acūrē sērīrā, a'tiro ñubueya” nise ni'i

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

11 1 Ni'cā nūmū Jesú aperopū ñubueḡū weecu niwī. Cū ñubuetu'ajaca be'ro ni'cū cū bu'egū Jesure nicu niwī:

—Ūsā wioḡū, Juā masārē wāmeyeri masū cū bu'erārē Ō'acūrē ñubuesere bu'ecu niwī. Mū'u quē'rā ūsārē bu'eya, nicu niwī.

2 Jesú yū'ticu niwī:

—Ō'acūrē ñubuerā, a'tiro niña:

“Pacu, mū'u ʼmūserū ni'i.

Nipe'tirā mū'urē wiopesase me'rā ējōpeoato.

A'ti turipure mū'u bese'cu maata wioḡū sājāḡū a'tiatio.

Ū'mūserure mū'u ūaro dia'cū weesama.

Na weronojō a'ti turicjārā quē'rā mejārōta weeato.

3 Ūsārē ɯmucorinucū ba'ase o'oya.

4 Ūsā ña'arō wee'quere acobojoya.

Ūsā āpērārē acobojo'caro weronojōta ūsā quē'rārē acobojoya.

Ūsā ña'arō weesī'rīsere cā'mota'aya.

Tojo nicā ña'agū ūsārē niquesāsī'rīcā, cā'mota'aya", nicu niwī.

5 Jesú apeye ninemocu niwī:

—No'o musā wa'teropure ni'cū cū me'rācjū cuobosami. Cū ñami deco musā ya wi'ipɯ wa'a, a'tiro nibosami: “Yɯ'ɯ me'rācjū, i'tiaga pá yɯ'ɯre wasoya. **6** Yɯ'ɯ me'rācjū apī aperopɯ sijagu eja'cu yá wi'ipɯ ejami. Ne cūrē apeyenojō cārō ecase moosa'a”, nisami. **7** Cū apetero weegu mɯ'urē wi'l po'pearɯ a'tiro yɯ'tiwīrōbosami: “Yɯ'ɯre wā'cōtiguta. Sope pu'to añurō waro bi'acā'no'apɯ. Yɯ'ɯ pō'rā yɯ'ɯ me'rā cārīrā pesama. Yɯ'ɯ mɯ'urē wā'cā apeyenojō o'ogu wa'amasītisa'a”, nisami. **8** Musārē wereguti. Cū, cū me'rācjū nimicā, wā'cā, cūrē apeyenojō o'ogu wa'atisami. A'tiro pe'le weesami. Cūrē sērīnu'cūcā ī'agū, carībonemotīcā'to nīgū, nipe'tise cū ɯsere o'osami. Cū, cū me'rācjū nise ye bu'iri mejēta tojo weesami. **9** Tojo weegu musārē wereguti. Ō'acūrē sērīña. Cūrē sērīcā, o'ogusami. Musā sērī a'manu'cūrā, bocarāsa'a. Musā me'rācjū ya wi'ire sope pu'to pisunu'cūcā cū musārē pāosōrōrō weronojō weegusami. **10** Ō'acū cūrē sērīrārē o'osami. No'o a'magūnojo bocagusami. Sope pu'to pisugu weronojō sērīnu'cūgūrē o'ogusami.

11 »Musā pō'rā ba'ase sērīcā, ne ni'cū ūtāpere o'otibosa'a. Wa'i sērīcā quē'rārē, añarē o'otibosa'a. **12** Tojo nicā cārē'quē die sērīcā, cutipare o'otibosa'a. **13** Musā ña'arā nimirā, musā pō'rārē añusere o'omasī'i. To pūrīcārē marī pacu ɯ'musepɯ nigū, nemorō añuse o'ogusami. Cūrē sērīrārē Espiritu Santure o'ogusami, nicu niwī.

Jesure “Wātī tutuaro me'rā wee'omi” ni na ucja'que ni'l

(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

14 Ni'cū masū wātī sājāno'cu ucūmasītigu tojacu niwī. Jesú cūrē cō'awīrōgū weecu niwī. Cūrē cō'awīrōcā, ucūmasītimi'cu ucūcu niwī. Tere ī'arā, masā ī'amarīacārā niwā. **15** Ni'cārērā a'tiro nicārā niwā:

—Ā'rī Jesú wātīa wiogu Beelzebú wāmetigu tutuaro me'rā wātīrē cō'awīrōmi, nicārā niwā.

16 Āpērā pe'le ¿diacjūta Jesú tutuamiticū? nīrā, cūrē ɯ'muse cjasere wee'odutīcārā nimiwā. **17** Cū na tojo wācūsere masīgū, narē nicu niwī:

—Ni'cā curuacjārā a'merī ducawati, a'mequērā, masāpe'tia wa'asama. Ni'cā wi'icjārā ducawatirā, na quē'rā pe'tidijasama. **18** A'te weronojō wātīa wiogu cū basu ducawatigu, cū de'ro wee tutuanemotisami majā. Musārē a'tere ucūgūti. Musā yɯ'ɯre “Wātī Beelzebú tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōmi”, nimi'i. **19** To pūrīcārē yɯ'ɯ tojo weecāma, musā

bu'esere siruturã wãtiarẽ cõ'awĩrõrã, ¿noa tutuaro me'rã cõ'awĩrõsari? Narẽ müsã “Õ'acũ tutuaro me'rã wãtiarẽ cõ'awĩrõma”, ni'i. Tojo weero masĩno'o. Músã yu'ure nise diaçjũ niwe'e. **20** Yu'uch Õ'acũ dutiro me'rã pe'le wãtiarẽ cõ'awĩrõ'o. A'te me'rã “Õ'acũ wioçũ nise müsã tiropure nitoja'a”, nino'o, nicu niwĩ.

21 Jesú narẽ a'tiro ninemocu niwĩ:

—Ni'cũ umu tutuamu nipe'tise wãmotigu cũ ya wi'ire coltecã, cũ yere mejẽcã weetisama. **22** No'o cũ nemorõ tutuagu a'ti, cũrẽ wapata'agu, cũ wãmotimi'quere ã'mape'ocã'sami. Tojo weegu cũ wãmo marĩgũ mejõ nigũ tojacã'sami. Ë'ma'cu cũ me'rãcjãrãrẽ tere ducawaasami. Jesú, yu'uch wãti yu'rũoro tutuayu'rũnu'cã'a nígũ, tojo nicu niwĩ.

Jesú a'tiro ninemocu niwĩ:

23—Yu'ure uatirã yu'ure i'atu'tirã nima. Yu'ure seeneotamutigũnojõ doquestewã'cãgũ weronojõ nimi. Yu'ure ãjõpeotirã masãrẽ Õ'acũrẽ ãjõpeocã weetamurã mejẽta weema nígũ, tojo nicu niwĩ.

Wãti toduporopũ cũ ní'cupure majãmisãjãase ni'i

(Mt 12.43-45)

24 Jesú masãrẽ a'tiro ninemocu niwĩ:

—Wãti masũpũre cõ'awĩrõno'ca be'ro aco marĩrõpũ sijabaque'atisami. Cũ niatjore a'magũ, tojo weesami. Cũ nirõ bocatigu, a'tiro wãcũsami: “Yu'uch wijaa'cupũre dajasãjãagũti tja”, nisami. **25** Cũpũre dajasãjãagũ, wi'i o'aca wi'i, añurõ apõca wi'i weronojõ bocaejasami. **26** Be'ro ãpẽrã wãtiã sietere cũ yu'rũoro ña'arãrẽ pijisami. Piji, be'ro toduporopũ cũ wijaa'cupũre na nipe'tirã sãjãasama. Tojo weegu masũ cũ toduporopũ ní'caro nemorõ ña'arõ tojasami, nicu niwĩ Jesú.

Jesú “E'catise waro a'tiro ni'i” ní'que ni'i

27 Jesú ucũrĩ cura ni'cõ numio masã pãjãrã wa'teropũ nigõ caricũquejoco niwõ:

—Mu'urẽ põ'rãti masõ'co añurõ waro e'catiyu'rũsamo, nico niwõ.

28 Jesú core nicu niwĩ:

—Yu'uch pe'le a'tiro nigũti. Õ'acũ cũ ucũsere tu'o, cũ dutisere weerã pe'le pũrĩcã añurõ waro co nemorõ e'catisama, nicu niwĩ.

Masã ña'arã Jesure weeĩ'odutimi'que ni'i

(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

29 Jesú tiro pãjãrã masã nerẽwã'cãcãrã niwã. Na tojo weecã, cũ ucũcu niwĩ:

—Masã a'tocaterocjãrã ña'ayu'rũama. Na ña'arã níã, weeĩ'ose dia'cũrẽ uama. Na tere uamicã, a'te dia'cũrẽ wereguti. Joná duporocjũpũ wa'a'quenojõ dia'cũrẽ i'ogũti. **30** Joná Nínivecjãrãrẽ queose o'ogu

weecu niwĩ. Te weronojõ yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu quẽrã a'tocateropu nirãrẽ queose o'o'o. **31** Duporocjõ mujĩpũ mujãtiro diacjũ pe'e nirĩ di'ta wiogo Israe curuacjãrã wiogu Salomó masĩsere tu'ogo a'tico niwõ. Yu'u Salomó yu'rũoro masiyu'rũnu'cãmicã, musã pe'e yu'ure tu'osĩ'rĩwe'e. Tojo weego Õ'acũ masãrẽ beseatji nũmu nicã, ti di'ta wiogo ní'co a'tocaterocjãrãrẽ “Musã Jesure ãjõpeotirã, ña'arõ weewu”, nigõsamo. **32** Apeye quẽ'rãrẽ weregutĩ. Joná Nínive wãmetiri macãcjãrãrẽ Õ'acũ ye quetire werecã, na ña'arõ wee'quere bujaweti, du'ucãrã niwã. Yu'u pe'ere Joná yu'rũoro nimicã, musã ãjõpeowe'e. Musã na wee'caronojõ ña'arõ wee'quere bujawetiwe'e. Tojo weerã Õ'acũ masãrẽ beseatji nũmu nicã, Nínivepu ní'cãrã a'tocaterocjãrãrẽ “Musã Jesure ãjõpeotirã, ña'arõ weewu”, nirãsama, nicu niwĩ Jesú.

Marĩ caperi s'locja weronojõ ni'i nise ni'i
(Mt 5.15; 6.22-23)

33 Jesú masãrẽ a'tiro werenemocu niwĩ:

—Masã s'locjare s'locã be'ro bajutiropu, acaronojõ docapu s'lotisama. Tojo weronojõ o'orã, topu sãjãejarãncũ ã'ato ní'ã, u'tũarõpu s'lopeosama. **34** Marĩ caperi s'omu'tãcja weronojõ ni'i. Marĩ caperi añucã, añurõ ã'amas'ĩ. Marĩ caperi ã'aejaticãma, añurõ ã'atisa'a. A'te weronojõ musã Õ'acũrẽ ãjõpeo, cũ yere wéerã, caperi añurõ weronojõ ni'i. Musã a'ti turi cjase pe'ere wãcũnu'cãma, caperi ã'aejatirã weronojõ ni'i. Õ'acũ u'aro weetirã, na'it'ĩ'arõpu ní'ã, cũrẽ masitirã weronojõ ni'i. **35** Musã ãjõpeosere s'lose weronojõ cu'o'o. Tere na'it'ĩ'arõpu weronojõ ña'arõ weese me'rã dojoreticã'ña. **36** Tojo weerã musã Õ'acũrẽ ãjõpeo, ña'ase marĩrõ cũ u'aro wéerã, cũ ye cjasere añurõ tu'omasĩrãsa'a, nicu niwĩ Jesú.

Jesú fariseo masãrẽ, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tu'ti'que ni'i
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

37 Jesú weretu'ajaca be'ro ni'cũ fariseo masũ cũ ya wi'ipu ba'adutigu pijiacu niwĩ. Tojo weegu Jesú sãjãa, ba'acju mesapu ejanujãcu niwĩ.

38 Be'ro fariseo na weewaronojõ ba'ase duporo Jesú cũ omocoeticã ã'agũ, ã'amarĩacu niwĩ. **39** Tere masĩgũ, Jesú cũrẽ nicu niwĩ:

—Musã fariseo masã bajuyoropu dia'cũ añurõ weeta'sa'a. Baparire bu'ipu dia'cũ coerã weronojõ ni'i. Ti pa po'pearu peje ña'ase musã ãpẽrã yere yaja'que, ãpẽrã yere u'aripejau'rũnu'cã'que u'ĩrĩ weronojõ wã'ña'a. **40** Musã tu'omasĩwe'e. Õ'acũ bu'icjasere wee'cuta po'pearu cjasepu quẽ'rãrẽ weecu niwĩ. **41** Musã cuosere ãpẽrãrẽ pajaña'rã, o'oya. Tojo weerã baparire po'pearu coerã weronojõ weerãsa'a. Be'ro bu'ipu, po'pearu quẽ'rãrẽ u'ĩrĩ marĩrã weronojõ añurã tojarãsa'a.

42 »Musã fariseo masãrẽ ña'arõ wa'arosa'a. Musã otese o'majãcã menta, ruda wãmetise, nipe'tise opa dari ducatisenojõacãrẽ seeneo, opa

sũ'urĩ weesa'a. Diez sũ'urĩ c̄orã, ni'cã sũ'ũ Õ'acũ wi'ipũ miaa, Õ'acũrẽ wãmepeo, pa'ire o'osa'a. Tojo weemirã, añurõ weese, Õ'acũrẽ ma'ise pe'ere weewe'e. A'tiro pe'e weeya. Musã otesere cũrẽ o'odu'utimirã, a'te añuyũ'rũũ'cãsere weeya.

43»Musã fariseo masãrẽ ña'arõ wa'arosa'a. Musã nerẽwũase wi'seripũre wiorã na dujiwũase cũmurĩpũ dujisi'rĩ'i. No'o musã wa'aro wiopesase me'rã añuduticã ɸa'a.

44»Musã Moisé oja'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã, weeta'sari masã ni'i. Ña'arõ wa'arosa'a musãrẽ. Masãperi na yaa'que bajutise weronojõ ni'i. ãpẽrã a'ti, masĩtimirã, te peri bu'i ɸ'tacũuwã'cãsama. A'te weronojõ musã po'pearũre ña'arã ni'i. ãpẽrã musã ña'arõ weesere masĩtisama, nicũ niwĩ.

45 Cũ tojo nicã tũ'ogũ, ni'cũ Moisé oja'quere bu'eri masũ a'tiro nicũ niwĩ:

—Masãrẽ bu'egũ, mũ'ũ a'tiro nígũ, ɸsã quẽ'rãrẽ tu'tigũ wee'e, nicũ niwĩ.

46 Jesús cũrẽ nicũ niwĩ:

—Musã quẽ'rãrẽ ña'arõ wa'arosa'a. ãpẽrãrẽ weepõteõña marĩsere dutiyũ'rũocã'sa'a. Tere dutimirã, musã pe'e ne weewe'e.

47»Ña'abutiario wa'arosa'a musãrẽ. Musã dũporocjãrã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã masãperi bu'ipũ yeeaponũ'cõ'o. Narẽta musã ñecũsumũaru wẽjẽmũjãticãrã niwã. **48** Musã Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masã na ní'quere weewe'e. Yũ'ũ quẽ'rãrẽ ẽjõpeowe'e. Musã a'tiro weese me'rã musã ñecũsumũa wee'quere bu'ipejatamusere masĩno'o. Na Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masãrẽ wẽjẽcõ'acãrã niwã. Musã pe'e na ye masãperire yeeaponũ'cõ'o.

49»Tojo weegũ Õ'acũ yũ'ũ pacũ dũporopũ masĩse me'rã a'tiro nicũ niwĩ: “Yé queti weremũ'tãrĩ masãrẽ, tojo nicã yé queti bu'eri masãrẽ o'ógũti. Ni'cãrẽrãrẽ wẽjẽcõ'a, ãpẽrãrẽ ña'arõ weesi'rĩrã, no'o na wa'aro sirutucusiarãsama”, nicũ niwĩ Õ'acũ. **50** Tojo weegũ nipe'tirã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masãrẽ wẽjẽ'que wapa Õ'acũ a'tiro weegũsami. A'tocaterocjãrã masãrẽ bu'iri wapaseegũsami. **51** A'ti turi weenũ'cãcaterore musã ñecũsumũa Abere wẽjẽmũ'tãcãrã niwã. Be'ro téé Zacarĩa na ñubuepeowũaro põtẽorõpũ wẽjẽ'que me'rã yapatĩ'i. Tojo weegũ musãrẽ nigũti. Tojo wee'que wapare a'tocateropũ nirãrẽ bu'iri wa'arosa'a.

52»Musã Moisé oja'quere bu'eri masã Õ'acũ yere masĩ'i. Tere masĩmirã, ãpẽrãrẽ masĩcã weewe'e. Musã basuta yũ'ũre ẽjõpeowe'e. ãpẽrã quẽ'rãrẽ ẽjõpeosi'rĩcã ɸasãwe'e. Tojo weero ña'arõ wa'arosa'a musãrẽ, nicũ niwĩ Jesús.

53 Jesús a'tere níca be'ro Moisé oja'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã cũ me'rã uayũ'rũacãrã niwã. Tojo weerã cũrẽ peje

sērītiña'wã'côcārã niwã. 54 Cũ mejêcã nicã, cūrẽ weresārãti nírã, tojo weecãrã niwã.

Jesú “Fariseo masã nisoose me'rã bu'esere tu'omasĩña” ní'que ni'i
(Mt 16.6; 10.26-27; Mr 8.15)

12 1 Jesú masãrẽ bu'eri cura pãjãrã waro masã nerêcãrã niwã. Na pãjãrã waro nitjãrã, a'merĩ u'tatĩ'a, doquewãmujãcãrã niwã. Jesú ne waro cũ bu'erã dia'cūrẽ weremu'tãcũ niwĩ yujupũ. A'tiro nicũ niwĩ: —Mũsã fariseo masã na ye levadura pá bũcũacã weesere tu'omasĩña. Levadura nígũ, na nisoose me'rã bu'esere tu'omasĩña nigũ wee'e, nicũ niwĩ. 2 Ne bajuyoropũ weetise ĩ'ano'ticã weesome. ĩ'ano'rõsa'a. Ne ĩ'atiropũ wee'que quẽ'rã masĩno'ticã weesome. 3 Tojo weerã mũsã ñamipũ weronojõ wee'que ãpẽrã tu'otiropũ ní'que a'tiro weeno'rõsa'a. Ëmũcopũ weronojõ nipe'tirã tu'oropũ wereno'rõsa'a. Apeye mũsã wi'i po'peapũ ya'yioropũ ní'que quẽ'rã wi'i bu'ipũ caricũrõ weronojõ upũtu bũsũcã weeno'rõsa'a, nicũ niwĩ.

Jesú “¿Noanojõrẽ uiroũati?” nise ni'i
(Mt 10.28-31)

4 Jesú cũ bu'erãrẽ a'tiro werecũ niwĩ: —Mũsã yũ'u me'rãcjãrãrẽ a'tiro weregũti. A'ti upũre wẽjêcõ'arãrẽ uiticã'ña. Wẽjêca be'ro na mejêcã weemasĩtisama. 5 Mũsãrẽ “Ãrĩ pe'ere uiya”, nigũti. Õ'acũ marĩ wérĩca be'ro pecame'epũ cõ'abutiamasĩsami. Cũ tojo weegũ pũrĩcãrẽ uiya.

6 »Nĩ'cãmocũrã mirĩcũa o'majãrãcã cã'rõacã waro wapatima. Tojo nimicã, Õ'acũ pe'le ne ni'cūrẽ masĩticã weetisami. 7 Tojo nicã mũsã poaripũreta “Ticũse ni'ĩ”, ni masĩpe'ocã'sami. Tojo weerã masãrẽ uiticã'ña. Õ'acũ ĩ'orõpũ pãjãrã mirĩcũa nemorõ mũsã wapati'i. Õ'acũ mũsãrẽ añurõ co'tegũsami.

Ãpẽrã ĩ'orõpũ “Jesucristore ãjõpeo'o” nise ni'i
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 »Mũsãrẽ weregũti. No'o masã ĩ'orõpũ yũ'ũre “Ëjõpeo'o” ni werecã, yũ'ũ quẽ'rã Õ'acũrẽ wereco'terã u'mũsecjãrã ĩ'orõpũ narẽ añurõ ucũgũsa'a. 9 Nĩ'cũ masãrẽ uigũ, masã ĩ'orõpũ yũ'ũre “Ëjõpeowe'e” nigũrẽ yũ'ũ quẽ'rã Õ'acũrẽ wereco'terã ĩ'orõpũ narẽ “Yagũ mejêta nimi”, nigũti.

10 »Yũ'ũ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũre ña'arõ ucũcã, Õ'acũ acobojoũsami. Espĩritu Santu pe'ere ña'arõ ucũcã, Õ'acũ acobojosome.

11 »Ãpẽrã mũsãrẽ weresãrã, nerẽwũase wi'seripũ, beseri masã tiropũ, wiorã tiropũ miabosama. Na tojo weecã, mũsã ucũatjere “¿De'ro yũ'tirãsari? ¿De'ro nirãsari?” ni wãcũque'titicã'ña. 12 Mũsã ucũrĩ cura Espĩritu Santu mũsã yũ'tiatjere weregũsami, nicũ niwĩ Jesú.

Peje apeyenojō cʉogʉ ye queti ni'i

13 Jesú bu'eri cura ni'cũ masã wa'teropʉ nigũ a'tiro nicʉ niwĩ:

—Masãrẽ bu'egʉ, yʉ'ʉ pacʉ wẽrĩgũ, apeyenojō ʉsãrẽ cũucʉ niwĩ. Tere yʉ'ʉ ma'mirẽ, yé nisere dʉcawaadutiya, nicʉ niwĩ.

14 Jesú cũrẽ nicʉ niwĩ:

—¿Mʉ'ʉ de'ro wãcũti? Yʉ'ʉ pacʉ yʉ'ʉre mʉsãrẽ besedutigʉ, mʉsãrẽ apeyenojō dʉcawaadutigʉ sõrõpĩ, ¿ni wãcũmiti? nicʉ niwĩ.

15 Apeye ninemocʉ niwĩ:

—Mʉsã nipe'tise ʉaripejasenojõrẽ tʉ'omasĩ, wãcũña. Marĩ catise peje apeyenojō cʉose mejeta ni'i, nicʉ niwĩ.

16 Cũ tojo níca be'ro a'tiro queose me'rã werecʉ niwĩ:

—Ni'cũ peje cʉori masũ nicʉ niwĩ. Cũ otéca be'ro peje waro dʉcaticaro niwũ. **17** Te peje nicã ì'agũ, a'tiro wãcũcʉ niwĩ: “¿De'ro weegʉsari yʉ'ʉ te peje me'rã? Tere yʉ'ʉ no'opʉ nʉrõrõ mo'o'o”, nicʉ niwĩ. **18** Be'ro wãcũapocʉ niwĩ tja: “A'beya. A'tiro weegʉti. Yʉ'ʉ ba'ase nʉrõrĩ wi'ire cõ'ape'o, nemorõ pajiri wi'i nʉ'cõgũti. Topʉ nipe'tise otese dʉcare no'o yʉ'ʉ cʉosere nʉrõgũti”, nisami. **19** “Tu'ajanʉ'cõ, yʉ'ʉ basu a'tiro nigũti: ‘Peje cũ'marĩ cʉase niatjere nʉrõ'que cʉo'o. Tojo weegʉ yʉ'ʉ ʉaro soo, ba'a, sĩ'rĩ e'catiguti’ ”, nisami. **20** Õ'acũ pe'e tojo weecã ì'agũ, a'tiro nicʉ niwĩ: “Mʉ'ʉ tʉ'omasĩwe'e. Ni'cãcã ñamita mʉ'ʉ wẽrĩgũsa'a. To pũrĩcãrẽ mʉ'ʉ nʉrõ'que peje ¿noa ye tojarosari?” nicʉ niwĩ Õ'acũ. **21** Tojota wa'arosa'a peje cʉogʉ Õ'acũrẽ wãcũtigʉ, cũ ye dia'cũ mineocũgũrẽ. Cũ Õ'acũ ì'orõrẽ pajasescʉogʉ waro nisami, nicʉ niwĩ Jesú.

Õ'acũ cũ yarãrẽ co'tese ni'i

(Mt 6.25-34)

22 Be'ro Jesú cũ bu'erãrẽ nicʉ niwĩ:

—Mʉsãrẽ nigũti. ¿Ñe'enojõ ba'arãsari? ¿Ñe'enojõ sãñarãsari? ni wãcũque'titicã'ña. **23** Marĩ catise ba'ase nemorõ wapatil'i. Marĩ upʉ quẽ'rã su'ti nemorõ wapatil'i. **24** Mirĩcũarẽ wãcũña. Na ba'asi'rĩrã, otese capere ote, pĩ'rĩ dʉcaticã weetisama. Ba'ase nʉrõse wi'seri, na ecarã nʉrõse wi'seri quẽ'rãrẽ moosama. Tojo nimicã, Õ'acũ narẽ ba'ase o'osami. Mʉsã pe'e totã mirĩcũa nemorõ wapatiyʉ'rʉnʉ'cã'a. **25** No'o mʉsã ʉpʉtʉ wãcũque'tirã, pajicurerero bʉcʉanemomasĩtisa'a. **26** A'tiro ni'i. Teacãmarĩcãrẽ mʉsã wãcũque'tise me'rã ne cã'rõacã bʉcʉanemowe'e. Tojo nicãma apeyema ba'ase, sĩ'rĩse, su'tire tjãrãta bocamasĩtisa'a.

27 »O'ori, nʉcũ cʉasere wãcũña. Te no'o ʉaro pĩ'rĩbajaque'atisa'a. Da'rati, su'atimirõ, su'ti añurõ sãñarõ weronojõ baju'u. Marĩ ñecũ wiogʉ Salomó añuse su'ti sãñacʉ niwĩ. Cũ tojo sãñamigʉ, o'orire ni'cãrõwijiiticʉ niwĩ. Te o'ori añubutiase ni'i. **28** Ni'cãcãrẽ cã'rõ catĩni'i, ñamiacã ñaidija wa'asa'a. Be'ro pecame'epʉ ʉjũacõ'ano'sa'a. Tojo nimicã, Õ'acũta o'orire

añurõ bajume'rĩcã weesami. Cũ o'orire añurõ co'tero nemorõ mʉsã pe'ere weesami. Mʉsã, mʉsã ẽjõpeotise bu'iri wãcũque'ti'i. **29** Tojo weerã mʉsã ba'atjere, mʉsã sĩ'rĩatjere wãcũque'ti, wãcũnrũsijaticã'ña. **30** A'ti turicjãrã Õ'acũrẽ ẽjõpeotirã tere wãcũque'tisama. Marĩ pacu u'mʉsepũ nigũ mʉsã ʉasenojõrẽ masĩtojasami. **31** Tojo weerã Õ'acũ yere wãcũyũ'rũnũ'cãña. Tojo weecã, nipe'tise mʉsãrẽ dũ'sasenojõrẽ o'obu'ipeogusami.

U'mʉsepũ marĩ bocatjere wãcũnrũdutise ni'i
(Mt 6.19-21)

32»Mʉsã yu'ũ bu'erã, yarã oveja weronojõ ni'i. Mʉsã pejetirãcã nimirã, uiticã'ña. Marĩ pacu cũ wiogu nirõpũ mʉsã wa'acã ʉasami. **33** Mʉsã cʉosere dua, ãpẽrã moorãrẽ o'oya. A'ti turi cjase boadijatjere wãcũticã'ña. U'mʉse cjase boatiatje pe'ere wãcũña. Topũre mʉsã añuse cʉoatje ne pe'tisome. Ne yajari masã sãjãa yajasome. Æpẽrãnojõ quẽ'rã ba'abajuriosome. **34** Marĩ ʉpũtũ ma'isere wãcũnrũsa'a. Tojo weerã a'ti turi cjase dia'cũrẽ wãcũnrũticã'ña. Õ'acũ ye pe'ere wãcũnrũña.

Jesú “Mʉsã apoyu'cãrãpũ niña” nise ni'i

35»Mʉsã sĩ'osepare sĩ'oyooro weronojõ apoyu'cãrãpũ nitojaya. **36** Da'raco'teri masã na wiogu omocã dũ'teri bosenuũũ wa'áca be'ro cũ dajatjere co'te'caro weronojõ weeya. Cũ sope pũ'topũ pisucã, maata pãosõrõrãti nĩrã, co'tesama. Mʉsã quẽ'rã na weronojõ weeya. **37** Da'raco'terã na wiogu dajatjere queoro co'tesama. Cũ dajari cura queoro bocaejano'rãnojõ e'catisama. Dia'cũ mʉsãrẽ weregũti. Narẽ tojo bocaejagu, wiogu basuta ba'ase etiacyũ dujidutisami. Be'ro narẽ etibũrosami. **38** Ñami deco o bo'reari cura tũ'sũbo'rearã bocaejano'rã e'catisama. **39** Apeyere a'tiro masĩña. Wi'i wiogu ti hora nicã yajari masũ a'tigũsami nĩgũ, cãrĩtibosami. Yajari masũ cũ ya wi'ire pãosãjãasere cã'mota'abosami. **40** Mʉsã quẽ'rã ã'rĩ weronojõ apoyu niña. Mʉsã ne cã'rõ wãcũtibutiari cura yu'ũ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ a'tigũsa'a, nicũ niwĩ.

Jesú pũarã da'raco'terã me'rã queose o'o'que ni'i
(Mt 24.45-51)

41 Jesú bu'eri cura Pedro sãrĩtiña'cũ niwĩ:
—Ûsã wiogu, ¿mũ'ũ a'te queosere ãsã dia'cũrẽ o'ogu weeati, o nipe'tirã ye niti? ni sãrĩtiña'cũ niwĩ.

42 Jesú nicũ niwĩ:
—¿Noanojõ yu'ũ dutiro weeme'rĩgũ, tu'omasĩgũ waro nisari? nĩgũ, queose me'rã weregũti. Wiogu aperopũ wa'agu, cũ ya wi'ire co'tedutigũ ni'cũ cũrẽ da'raco'tegũre cũasami. “Æpẽrã da'raco'terãrẽ no'o

du'sasenojōrē ba'ase ecaɣa”, nisami. **43** Be'ro aperopu eja'cu dajasami. Cū dajacā, queoro da'ra bocaejano'gū e'catisami. **44** Diacjū musārē weregūti. Cū queoro weese wapa wiogu nipe'tise cū cūosere co'tedutigū sōrōgūsami. **45** “Yū'u wiogu maata dajasome” nigūnojō pūrīcā a'tiro weesami. Āpērā da'racō'terā ūmuarē, numiarē ña'arō paa pi'eticā weesami. Cū wiogu maata bajutigūsami nígū, ba'a, sī'rī, que'asami. **46** Cū tojo weeri cura wiogu wācūña marīrō cū co'tetiri cura dajasami. Cū cūuwā'cā'cure duti'quere weeti'que wapa ūpūtu bu'iri da'regūsami. Cū quē'rā wiogu ña'arā, cū dutisere weeti'cārārē cō'abutia'quere bu'ipejatamugūsami.

47 »Da'racō'tegu cū wiogu ūsere queoro masīsami. Tojo masīmīgū, cū dutisere queoro weeyūti, yu'rūnu'cāgū ūpūtu tārāno'gūsami. **48** Apī da'racō'tegu wiogu ūsere masītisami. Tojo masītīmīgū ña'ase, bu'iri da'reno'sere wéégū, sajatirocure tārāno'gūsami. Peje masīse o'onocū nemorō wapaseeno'gūsami. Tojo nicā “Añubutiaro weegūsami” nino'cu nemorō “Tojo weerūa'a” nino'gūsami, nicū niwī Jesú.

Jesú “Yé bu'iri masā dūcawatima” nise ni'i

(Mt 10.34-36)

49 Jesú a'tiro ninemocu niwī:

—Yū'u pecame'e wījāwā'cōgū weronojō masā ña'arō weesere cō'agū a'tiwū. Ti me'e ūjūnu'cūrō weronojō ni'cārōacārē ña'asere yu'rūweti'cārāpu nicā weetojasī'rīmisa'a. **50** Yū'u pi'etinígūsa'a yujupū. Yū'u pi'etiatjere wācūgū, ña'arō ejeripō'rāti'i. Pi'etitojagupū, ejerisājāgūsa'a. **51** Musā tu'oña'cā, ¿yū'u a'ti di'tapure añurō nisetiatiere miitigu weepari? Niwe'e. Yū'ure ējōpeose bu'iri masārē dūcawatise miitigu wee'e. **52** Ni'cācā me'rā ni'cāmocurā ni'cā wi'icjārā a'merī dūcawatinū'cārāsama. I'tiarā puarā me'rā a'pepūrīrāsama. Puarā i'tiarā me'rā a'pepūrīrāsama. **53** Pacū cū macū me'rā a'pepūrīgūsami. Cū macū quē'rā cū pacū me'rā mejārōta weegūsami. Paco macō me'rā a'pepūrīgōsamo. Co macō quē'rā paco me'rā mejārōta weegosamo. Mañecō co macū nūmo me'rā a'pepūrīgōsamo. Co macū nūmo mañecō me'rā mejārōta weegosamo. Yū'ure ējōpeose bu'iri tojo weerāsama, nicū niwī Jesú.

Ūmūco bajusere ucūse queti ni'i

(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

54 Jesú masārē apeye quē'rārē nicū niwī:

—Mujīpū mujātiro pe'e ñiamujāticā, “Acoro pejarotiro wee'e”, nisa'a. Musā ní'caronojōta pejasa'a. **55** Musā mujīpū ūpūtu asimujāticā, “Ni'cācā cū'marōsa'a”, nisa'a. Musā ní'caronojōta cū'masa'a. **56** Musā weeta'sari masā ni'i. A'ti nucūcā cjase, ū'muarō cjasemarīcārē “Tojo ni'i”, nímasī'i.

Tojo nimirã, ¿de'ro weerã a'tocatero yu'u weel'ose pe'ere “Tojo nisir'irõ wee'e”, nímasiweti? nicu niwí.

A'metu'ti'cãrã añurõ apoya nise ni'i

(Mt 5.25-26)

57 Jesú masãrẽ a'tiro ninemocu niwí:

—¿De'ro weerã musã basu queoro besemasiweti? **58** Ni'cũ mũ'urẽ weresãsir'icã, wiorã tiropu cũ me'rã wa'aya. Topu ejase dũporo ma'apu cũ me'rã apowe'ocã'ña. Tojo weecã, mũ'urẽ cũ beseri masũrẽ o'otibosami. Tojo weeticãma, beseri masũ surarare pijio, bu'iri da'reri wi'ipu mũ'urẽ sũrõdutibosami. **59** Mũ'urẽ wereguti. Bu'iri da'reri wi'ipu sãjãa wapayep'e'oticã, mũ'urẽ ne du'uwi'rosome. A'te weronjõ musã ña'arõ weesere Ô'acũ me'rã apowe'ocã'ña nígũ, tojo nicu niwí.

Jesú “Musã nisetisere dũcayuya” ní'que ni'i

13 1 Jesú masãrẽ bu'eri cura ãpẽrã masã cũ tiropu ejacãrã niwã. Eja, Pilato ni'cãrẽrã Galilea di'tacjãrãrẽ cũ wẽjẽduti'quere werecãrã niwã. Na “Galileacjãrãrẽ wẽjẽca be'ro na ye díre wa'icurã Ô'acũrẽ ãjãamorõpeorã ye dí me'rã morẽsu'uduticu niwí”, ni werecãrã niwã.

2 Jesú tere tu'ogu, narẽ a'tiro nicu niwí:

—Musã ¿de'ro wãcũti? ¿Galileacjãrã ãpẽrã yu'rũoro ña'abutiãrã niyu'rũnu'cãpari? “Te ye bu'iri tojo wa'apã”, ¿ni wãcũmiti? **3** Niwe'e. Musãrẽ wereguti. Musã quẽ'rã ña'arõ wee'quere bũjaweti dũcayutirã, wẽrĩrãsa'a. **4** Apeyere Siloé wãmetiri macãpu na yéca tuturo nu'rĩdijacã, sũ'onicãrã dieciocho wẽrĩcãrã niwã. ¿Na quẽ'rãrẽ a'tiro wãcũmiti? “Nipe'tirã Jerusalẽpu nirã yu'rũoro ña'abutiãrã waro nipã”, ¿nimiti? **5** Niwe'e. Musã quẽ'rã ña'arõ wee'quere bũjaweti dũcayutirã, mejãrõta wẽrĩrãsa'a, nicu niwí Jesú.

Jesú higuera wãmeticju dũca marĩcju me'rã queose o'o'que ni'i

6 Jesú masãrẽ wérẽca be'ro a'tiro queose o'ocu niwí:

—Ni'cũ masũ cũ ya di'tapu ni'cãgũ higuera wãmeticjũre otetjãgũ cuocu niwí. Be'ro ¿dũcatisari? nígũ, ñ'agũ wa'acu niwí. Ne dũca marĩcaro niwũ. **7** Tigũre ñ'agũ, ti di'ta co'tegũre a'tiro nicu niwí: “Ñ'aña. Yu'u a'tigũ dũcare ba'asĩrĩgũ, a'magũ a'tiro i'tia cũ'ma wa'a'a. Ne ni'cãti bocatisa'a. Tojo weegu tigũre paacõ'acã'ña. Tigũ mejõ waro apeyenojõ weebo'carore cã'mota'anu'cũ'u”, nicu niwí. **8** Cũ tojo nicã tu'ogu, ti di'ta co'tegũ a'tiro yu'ticu niwí: “Yu'u wiogu, a'ti cũ'ma dia'cũ dũ'anu'cõniña yujupu. Yu'u tigũ sumuto di'ta añurõ se'ecũu, nujãtuña'gũti wee'e. **9** A'tiro weecã, apetero weero dũcatibosa'a. Dũcatiticãma, paacõ'adutiya”, nicu niwí, ni werecu niwí Jesú. Tere tojo nígũ, masã na dũcayucã co'ténigũti yujupu, maata bu'iri da'reesome nígũ, tojo nicu niwí.

Jesú na soowuari n̄m̄m̄ nicã opa mutĩrõ nigõrẽ yu'r̄uo'que ni'i

10 Ni'cã n̄m̄m̄ judío masã na soowuari n̄m̄m̄ nicã Jesú na nerẽwuari wi'ip̄u bu'eḡu weecu niwĩ. **11** Ti wi'ip̄u ni'cõ numio dieciocho cũ'marĩ dutitigo, opa mutĩrõ nigõ nico niwõ. Wãtĩ core tojo wa'acã weecu niwĩ. Co ne cã'rõ diacjũ nu'cũmasĩtico niwõ. **12** Jesú core i'agũ pijio, a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'a dutire yu'r̄uono'toja'a, nicu niwĩ.

13 Tojo nígũta, Jesú core ñapeocu niwĩ. Cũ tojo weeri curata co diacjũnu'cãco niwõ. Be'ro “Õ'acũ añubutiagu nimi” ni, e'catise o'oco niwõ. **14** Jesú na soowuari n̄m̄m̄ core yu'r̄uocã i'agũ, ti wi'i na nerẽwuari wi'i wiogu uayu'r̄uacu niwĩ. Be'ro masãrẽ nicu niwĩ:

—Ni'cã semanarẽ da'rase n̄m̄m̄rĩ seis n̄m̄m̄rĩ ni'i. Te n̄m̄m̄rĩnojõrẽ m̄sã yu'r̄uodutirã a'tiroña'a. Ni'cãcã soowuari n̄m̄m̄rẽ yu'r̄uodutirã a'titicã'rõña'a, nicu niwĩ.

15 Cũ tojo nisere tu'ogu, Jesú cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—M̄sã weeta'sasebucurã ni'i. ¿No'o m̄sã yagu wecuere o m̄sã burrore du'tenũ'cõ'cuere aco tĩarã wa'arã pãa, miatisari? **16** A'tigore Abrahã pãrãmeo nituriagore wãtĩ dutida'recu niwĩ. Core dieciocho cũ'marĩ sijamasĩtica weecu niwĩ. To pũrĩcãrẽ m̄sã tu'oña'cã, ¿soowuari n̄m̄m̄rẽ core yu'r̄uoticã'rõñamiapari? Soowuari n̄m̄m̄ pũrĩcãrẽ tjãgũta core nemorõ yu'r̄uorõña'a, nicu niwĩ.

17 Jesú cũ a'tiro nisere tu'orã, nipe'tirã cũ me'rã a'pepũrĩmi'cãrã bopoyape'tia wa'acãrã niwã. Æpẽrã pe'e Jesú cũ wee'ose pacare i'arã, e'caticãrã niwã.

Jesú mostaza caperoacã me'rã queose o'o'que ni'i

(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

18 Be'ro Jesú nicu niwĩ:

—Õ'acũ yarã pãjãrã sãjãrãsama nisere a'te queose me'rã wereguti.

19 A'tiro ni'i. Ni'cũ cũ ya wesep̄u ni'cã pe mostaza caperoacãrẽ ote'caro weronojõ ni'i. Tiḡu bucuarop̄na pajicj̄u waro wa'asa'a. Tojo weerã mirĩcũa tiḡup̄u na diepeoatje su'tire weesama. Õ'acũ wiogu nise cã'caperoacã weronojõ nu'cãsa'a. Be'ro pajicj̄u bucua'caro weronojõ nipe'tirop̄u cũ ye queti se'sa wa'arosa'a. Tojo nicã pãjãrã cũ yarã sãjãrãsama nígũ, tojo werecu niwĩ.

Pã bucua'cã weese me'rã queose o'o'que ni'i

(Mt 13.33)

20 Jesú werenemocu niwĩ tja:

—Õ'acũ cũ wiogu nisere ¿ñe'enojõ queose me'rã marĩ “Tojo nirõ wee'e” nímasĩsari? **21** Te levadura pã bucua'cã weese weronojõ ni'i. Tere

ni'cō numio pá weegotigo harinarē i'tiapa queo, po'osāasamo. Te me'rā levadura pá bucuacā weesere morēsamo. Be'ro co levadura morē'que nipe'tiropu bucuca, se'sape'tia wa'asa'a, nicu niwī. Levadura harinarē bucuacā wee'caro weronojō Ō'acū wioḡu nise nipe'tiropu se'sarosa'a níḡū, tojo werecu niwī.

U'muse cja sope cā'sopeacā ni'i nise ni'i

(Mt 7.13-14,21-23)

22 Jesú Jerusalépu wa'agū, to nise macārīpūre bu'eyu'rūwā'cācu niwī.

23 Topu ni'cū Jesure sērītiña'cu niwī:

—¿Īsā wioḡu, Ō'acū wioḡu nirōpu wa'ajā pejetirācā nisari?

Jesú cūrē yu'ticu niwī:

24—Pājārā u'musepu sājāasī'rīrāsama, sājāarā pe'e. Sājāasī'rīmirā, wa'asome. Musā pūrīcā sope, cā'sopeacāpu uputu sājāasī'rīña, nicu niwī.

25 Apeye queose me'rā narē werecu niwī:

—Wi'i wioḡu wā'cānu'cā, sopere bi'acā'sami. Be'ro musā pe'e sopepu pisurā, a'tiro nirāsa'a: “Wioḡu, pāosōrōḡū a'tia”, nirāsa'a. Cū pe'e musārē yu'tiḡusami: “Musārē masītisa'a. No'ocjārā nīrā niasa'a”, niḡūsami.

26 Be'ro musā cūrē a'tiro ninu'cūbajaque'arāsa'a: “Marī ni'cārō me'rā ba'awu. Ni'cārō me'rā sī'rīwū. Mū'u ūsā ya macāpūre bu'esijawu”, nirāsa'a.

27 Cū pe'e musārē yu'tiḡusami: “Yu'u musārē 'Masītisa'a,' nitojamiarūba. Musā ña'arō wee'cārā ni'i. Wa'arāsa'a”, niḡūsami.

Musā yu'ure ējōpeoticā, ā'rārē wee'caro weronojō musārē wa'arosa'a.

28 Duporocjārāpu Abrahā, Isaa, Jacob, nipe'tirā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā Ō'acū wioḡu nirōpu nirārē ī'arā, musā pūrīno'rā, upicari cū'rīdio, utirāsa'a. Musā pe'e wijáaropu cō'awīrōno'rāsa'a.

29 Nipe'tirocjārā Ō'acū cū wioḡu nirōpu nirāsama. Mujīpū mujātirocjārā, mujīpū sājāarōcjārā, sumutoricjārā nirāsama. Topu cū me'rā e'cati ba'adujirāsama. **30** A'tiro nicārē ni'cārērā mejō nirā topūre wiorā weronojō nirāsama. Ni'cārōacā ni'cārērā wiorā nirānojō pe'e topūre mejō nirā tojarāsama, nicu niwī Jesú.

Jesú Jerusalérē ī'agū cū uti'que ni'i

(Mt 23.37-39)

31 Jesú masārē bu'eri cura ni'cārērā fariseo masā cū tiropu etarā, a'tiro nicārā niwā:

—A'tore mū'u niticā'ña. Herode mū'urē wējēsī'rīami. Tojaagusa'a, nicārā niwā.

32 Jesú narē yu'ticu niwī:

—A'tiro nirā wa'aya Herode me'rīsebucure: “Jesú a'tiro nidutiami” niña. “ Ni'cācā, ñamiacā wātiarē cō'awīrōmujā, dutitirārē yu'ruoguti yujupu. Be'ro ñamiacā yu'rūro yu'u da'rasere queoro pe'ogusa'a, niami”,

niña. **33** Yũ'u weesere yũ'u wa'aro weeguti. Ni'cãcã, ñamiacã, ñamiacã yũ'rũro weeguti. Ne ni'cũ Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ apero Jerusalé nitiropu wẽrita basiowe'e. Jerusalẽpu wẽrigũ wa'aguti nígũ, tojo nicu niwĩ.

34 Fariseo masãrẽ tojo níca be'ro Jesús Jerusalécjãrãrẽ, tojo nicã todũporopu ti macãpu ní'cãrãrẽ wãcũgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Jerusalécjãrã, musã Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masãrẽ wẽjẽcõ'a'a. Õ'acũ o'ó'cãrã cũ ye quetiwereri masãrẽ ùtãperi me'rã doquewẽjẽ'e. Musãrẽ pejetiri yũ'u ma'ígũ, neocũusi'rĩmiwũ. Ni'cõ cãrẽ'quẽ co põ'rãrẽ wũse docapu neocũu'caro weronojõ weesi'rĩmiwũ. Musã uatiwũ.

35 Tojo weero musã nimi'que wi'seri masã marĩrõ tojarosa'a. Musã a'tere tu'omasĩña. Yũ'ũre apaturi ì'anemosome majã. Be'ro yũ'u a'ti turipu apaturi a'ticãpu, musã “Õ'acũ dũporopu ‘O'óguti’ ní'cu añubutiagu nimi’ nĩrãpu ì'arãsa'a tja, nicu niwĩ Jesús.

Jesú upu doquedũpogure yũ'rũo'que ni'i

14 **1** Ni'cã nũmũ na soowũari nũmũ nicã Jesús ni'cũ fariseo wioqu ya wi'ipu ba'agu wa'acu niwĩ. Æpẽrã fariseo masã Jesure ¿mejẽcã weeweti? nĩrã, ì'adu'ticãrã niwã. **2** Na ba'aro tiropu ni'cũ cũ upupu doquedũpose cuogu Jesús põtẽorõpu nicu niwĩ. **3** Cãrẽ ì'agũ, Jesús Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ, tojo nicã fariseo masãrẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Moisé duti'que “Soowũari nũmũ nicãrẽ dutitirãrẽ yũ'rũorõu'a” niti o niweti? nicu niwĩ.

4 Na ne yũ'tima'aticãrã niwã. Tojo weegu Jesús dutitigure ñapeo, yũ'rũocu niwĩ. Tu'ajanu'cõ, “Wa'agusa'a”, nicu niwĩ. **5** Fariseo masã pe'ere a'tiro nicu niwĩ:

—Musã macũ o musã yagu wecu copẽpu burusãjãbosami. Na burusãjãcã, soowũari nũmũ nimicã, ¿musã maata miiwĩrõrã wa'atibosari? nicu niwĩ.

6 Cũ tojo nisere ne yũ'titiyũ'rũocã'cãrã niwã.

Jesú ba'adutirã pijiosere were'que ni'i

7 Fariseo cũ ya wi'ipu ba'adutirã pijio'cãrãrẽ Jesús ì'acu niwĩ. Na dujise añuse u'mutãsepu bese dujicãrã niwã. Tere ì'agũ, Jesús narẽ a'tiro werecasacu niwĩ:

8—Ni'cũ musãrẽ omocã du'teri bosenu'murẽ pijicã, u'mutãse dujisepũre dujiwe'oticã'ña. Apetero weegu apĩ musã nemorõ wioqu pijino'cu etabosami. **9** Musã puarãpũre pijio'cu a'tiro nibosami: “Á'rĩrẽ a'to dujiro o'oya. Mũ'u pe'le siropu dujigu wa'aya”, nibosami. Tojo weegu mũ'u siroca cũmurõpu dujigu wa'agu, bopoyoro yũ'rũbosa'a.

10 Mũ'ũrẽ ba'aduticã, a'tiro pe'le weeya. Siroca cũmurõpu dujiya. Mũ'u tojo weecã ì'agũ, mũ'ũrẽ ba'aduti'cu a'tiro nigũsami: “Yũ'u me'rãcjũ, a'to

u'mutācureropu a'tia", nigūsami. Cū tojo weecā, nipe'tirā āpērā pijicārā wiopesase me'rā m'u'rē ī'arāsama. **11** A'tiro ni'i. "Āpērā yu'ruroo niyu'rūnū'cā'a" ni tu'oña'gñojō mejō nigū weeno'gūsami. "Yū'u āpērā yu'ruroo ni'i" ni tu'oña'tigu pe'ere Ō'acū āpērā yu'ruroo tojacā weegūsami, nicu niwī.

12 Cū a'tere ucúca be'ro Jesú ba'adutigu pijio'cu fariseo masūrē a'tiro nicu niwī:

—Mū'u ba'adutigu, ā'rānojōrē pijioticā'ña. Mū'u me'rācjārārē, mū'u ma'misumuarē, mū'u acabijirārē, mū'u acawererārē, mū'u pu'tocjārā peje suorārē pijioticā'ña. Mū'u narē pijiocā, na quē'rā m'u'rē ba'adutirā pijia'mebosama. Tojo weese me'rā na ba'a'quere m'u'rē eca a'mesama. **13** Mū'u bosenumu weepo, āpērārē pijio'cu, a'tiro pe'e weeya. Apeyenojō moorārē, dojoriwi'iare, sijamasītirārē, ī'atirārē pijioya. **14** Tere wéégū, mū'u e'catiyu'ruagusa'a. Na pūrīcā m'u'rē eca a'memasītisama. Tojo weese me'rā mū'u añurā wērī'cārā na masārī numūrē añuse waro bocagusa'a, nicu niwī.

Ba'ase me'rā Jesú queose were'que ni'i

(Mt 22.1-10)

15 Jesú cū queose o'o'quere tu'ogu, ni'cū topu ba'adujigu a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū wiogu nirōpu ba'adujirā pūrō e'catirāsama.

16 Tere tu'ogu, Jesú cūrē queose me'rā nicu niwī:

—Ni'cū masū boseba'agutigu, pājārā masārē pijidutio'osami.

17 Nipe'tise apoyúca be'ro cūrē da'raco'tegure a'tiro nio'osami: "Nipe'tirā yu'u wereo'o'cārārē pijigu wa'aya. Apope'otojano'apu. 'Te'a', niña", nisami. **18** Nipe'tirāpūta "Basiowe'e", nisami. Pijimū'tāno'cu a'tiro nisami: "Di'ta ni'cārōcā duutu'ajanū'cō'o. Ti di'tare ī'agū wa'agu wee'e. Wereya cūrē. 'A'timasītiami,' niña", nisami. **19** Be'rocjū a'tiro nisami: "Diez wecu yu'u duu'cārārē ŷno'ocā'rō añumiti? nīgū, beseña'gū wa'agu wee'e. Tojo weegu wa'amasītisa'a", nisami. **20** Apī tja a'tiro nisami: "Ni'cārōcā omocā dū'tetu'ajanū'cōapu. Tojo weegu wa'amasītisa'a", nisami. **21** Da'raco'tegu tojaa, wiogupure nipe'tise na tojo ní'quere werepe'ocā'sami. Tere tu'ogu, wiogu uayu'ruagu, a'tiro nisami: "Quero wa'abaque'oya. Macā decopu, no'o na nirōpu pajasecūorārē, dojoriwi'iare, sijamasītirārē, ī'atirārē pijiwā'cātia", nisami. **22** Cū pijigu ejāca be'ro da'raco'tegu wiogure a'tiro nisami: "Mū'u duti'caronojōta weepu. Wi'i pe'e mu'muwe'e yujupu", nisami. **23** Tere tu'ogu, wiogu cūrē nisami tja: "Wa'agusa'a ma'arīpu. No'o mū'u bocaajarārē tutuaro me'rā pijiwā'cātia. Tojo weecā, wi'i mu'murōsa'a", nisami. **24** A'te me'rā mūsārē a'tiro wereguti. Ne ni'cū yu'u pijimū'tāmi'cārā na ba'abo'quere cāl'rō ba'aña'some, nicu niwī Jesú.

Jesure sirutusĩ'rĩrã, a'tiro weeroña'a nise ni'i
(Mt 10.37-38)

25 Jesú bu'esijari curare pãjãrã masã cũrẽ sirutucãrã niwã. Tojo weegũ narẽ majãmiĩ'a, a'tiro nicũ niwĩ:

26—Yũ'u bu'esere siruturã, a'tiro weeroña'a. Mũsã pacũsumũa, mũsã pacosãnumia, mũsã nũmosãnumia, mũsã põ'rã, mũsã acawererã nemorõ yũ'u pe'ere mal'iyũ'rũnũ'cãrõña'a. No'o mũsã catiri mũmũco nemorõ yũ'u pe'ere mal'iyũ'rũnũ'cãrõña'a. Mũsã tojo weetirã, yũ'u bu'erã nímasĩtisa'a.

27 Apetero weegũ ni'cũ “Yũ'u Jesure ãjõpeogũ, wẽrĩbosa'a” ni uigũ, yũ'ũre ãjõpeodu'usami. Tojo weegũnojõ yũ'u bu'egũ nímasĩtisami. **28** No'o mũsã wa'teropũ nigũ mũmũarĩ wi'i co'tedujiati wi'ire yeenu'cõsĩ'rĩgũ, a'tiro weesami. ¿Wi'ire tu'ajanũ'cõgũsari? nígũ, ¿ñe'enojõ me'rã yũ'u pe'ogũsari? nígũ, ti wi'i weese dũporo besemũ'tãsami. **29** Tojo weeticãma, cũ cã'rõ yeenu'cã pe'omasĩticã, tere ã'arã nipe'tirã bujicã'sama. **30** A'tiro nisama: “Cũ yeenu'cãmiapĩ, yeegũ; ne pe'omasĩtimi”, nisama. **31** Apeye quẽ'rãrẽ a'tiro weeno'bosa'a. Ni'cã di'ta wiogũ ape di'tacjũ me'rã a'mewẽjẽgũti nígũ, a'tiro weemũ'tãsami. Cũ surara diez mil cũosami. Apĩ ape di'tacjũ pe'e veinte mil surara cũosami. ¿Yũ'ũre na me'rã a'mewẽjẽta basiosari? nígũ, ã'abesemũ'tãsami. **32** Basioticãma, apĩ wiogũ yoaropũ nigũrẽ a'mewẽjẽticã'rã nígũ, queti o'ósami. **33** A'te weronojõ mũsã quẽ'rã yũ'ũre sirutusĩ'rĩrã, ã'abesemũ'tãña. Nipe'tise mũsã cũosere, nisetisere du'usĩ'rĩtirã, yũ'u bu'erã nímasĩtisa'a.

Jesú moa ocadu'use me'rã queose o'o'que ni'i
(Mt 5.13; Mr 9.50)

34»Moa ocaro ba'acã, añu ni'i. Ocase pe'tĩca be'ro apaturi ocacã weeta basiowe'e. **35** Moa ocaticã, ne añutisa'a. Di'tapũre, tojo nicã nujãtuati mesãpũ cũucã quẽ'rãrẽ, wapamarĩsa'a. Tojo cõ'abajuriono'sa'a. Mũsã moa ocadu'use weronojõ niticã'ña. O'meperi cũorãnojõ a'tere añurõ tu'oya, nicũ niwĩ.

Oveja bajuduti'cũ queose ni'i
(Mt 18.10-14)

15 1 Pãjãrã romano masã wiogũre niyeru wapaseebosari masã, tojo nicã ña'arõ weeri masã Jesú ucũsere tu'orã nerẽcãrã niwã. **2** Narẽ fariseo masã, Moisé oja'quere bu'eri masã ña'arõ wãcũcãrã niwã. Tojo weerã Jesú tiro wa'acã ã'arã, ucjacãrã niwã.

—Ã'rĩ masã ña'arãrẽ ñe'e, na me'rã ba'ami, nicãrã niwã.

3 Na tojo nicã tu'ogũ, Jesú narẽ a'tiro queose o'ocũ niwĩ:

4—Mũsã cien oveja cũorã, ni'cũ bajuduticã, noventa y nuevere cãpũpũ bi'acũusa'a. Bi'acũutoja, apĩ bajuduti'cũre a'marã wa'asa'a. Bocarãpũ,

a'madu'usa'a. 5 Boca, cūrē e'catigu, cūrē miiwɥasa'a. 6 Wi'ipɥ dajarā, mɥsā me'rācjārārē, mɥsā ya wi'li pɥ'tocjārārē neocūu, narē nisa'a: “Yagu oveja bajuduti'cure bocapɥ. E'catitamurā a'tia”, nisa'a. 7 Mɥsārē diacjūta weregūti. A'te weronojō ni'cū ña'arō weesebɥcɥ cū nisetisere dɥcayucā, ɥ'mɥsepure e'catise niyɥ'rɥasa'a. Noventa y nueve añurā nitoja'cārā yɥ'rɥoro ña'agū dɥcayucɥ pe'ere e'catise ni'li, nicɥ niwī.

Niyeru cuji, bajudutica kujire o'ama'que ni'li

8 Apeye Jesús a'te queose werenemocɥ niwī:

—Ni'cō numio diez kujiri niyeru cɥosamo. Core ni'cā cuji warabɥjuri cuji bajudutibosa'a. Ti kujire a'magō, s'locjare s'oyoo, wi'ipɥ añurō o'ama'samo. Téé bocagopɥ, a'madu'usamo. 9 Be'ro co me'rācjārārē, co pɥ'to nirārē neocūu, a'tiro nisamo: “Yɥ'ure e'catitamuña. Niyeru cuji bajudutica kujire bocapɥ”, nisamo. 10 A'tigo wee'caro weronojō ni'cū cū ña'arō wee'quere bɥjaweti dɥcayucā, Ō'acūrē wereco'terā ɥ'mɥsecjārā e'catiyɥ'rɥmajāsama, nicɥ niwī Jesús.

Jesú pɥarā pō'rātigu ye cjasere queose o'o'que ni'li

11 Jesús queose me'rā bu'enemocɥ niwī:

—Ni'cū masū pɥarā pō'rāticɥ niwī. 12 Dɥ'sagu pe'e cū pacure a'tiro nicɥ niwī: “Pacɥ, yé tojatjere mɥ'ɥ wērīgū cūuatjere o'owe'oya”, nicɥ niwī. Cū tojo nicā tɥ'ogɥ, cū cɥose di'tare na pɥarāpɥre dɥcawaacɥ niwī. 13 Pejeti numɥriacā cūrē o'óca be'ro dɥ'sagu pe'e cū ya di'tare duacā'cɥ niwī. Cū dua'que wapa niyeru me'rā ape di'ta yoaropɥ wa'acɥ niwī. Topɥ te niyerure cū no'o ɥaro ña'arō wee bajuriop'e'ocā'cɥ niwī. 14 Cū bajuriop'e'oca be'ro ti di'tapɥre ba'ase pe'tiyɥ'rɥa wa'acaro niwī. Titare cū pūrō ɥjaboagɥ, pi'eticɥ niwī. 15 Tojo weegɥ ti di'tacjūrē da'rase sērīma'gū wa'acɥ niwī. Cūrē yesea co'tesere sōrōcɥ niwī. 16 Cū yapisī'rīgū, yesea na ba'asepɥreta ba'asī'rīdojacɥ niwī. Ne ni'cū cūrē ba'ase o'oticārā niwā. 17 Be'ro cūrē a'tiro wācūse ejacaro niwū: “Yɥ'ɥ pacɥ ya wi'ipɥre cūrē da'raco'terā pājārā nimicā, ba'ase dɥ'sano'wā. Yɥ'ɥ pe'e a'topɥre ɥjaboa, wērīgū weesa'a. 18 Yɥ'ɥ pacɥ tiropɥ yɥ'ure tojaaronɥasa'a. Topɥ tojatagɥ, cūrē a'tiro nigūti: ‘Pacɥ, Ō'acū me'rā ña'arō weeasɥ. Mɥ'ɥ me'rā quē'rārē tojota weeasɥ. 19 Yɥ'ɥ ña'agū nisa'a. Mɥ'ɥ macū weronojō nīmasītisa'a majā. Ni'cū mɥ'urē da'raco'tegure weronojō yɥ'ure cɥoya', nigūti”, ni wācūcɥ niwī. 20 A'tere wācūca be'ro cū pacɥ ya wi'ipɥ dajatojaacɥ niwī.

»Cū topɥ tojaejacā, cū pacɥ yoaropɥta ī'agū, pūrō pajaña'cɥ niwī. Be'ro cūrē pōtērīgū omawā'cā, na weesetiwɥaropɥma cūrē paabɥ'a, mi'micɥ niwī. 21 Tojo weeri cura cū pacure nicɥ niwī: “Pacɥ, Ō'acū me'rā ña'arō weeasɥ. Mɥ'ɥ me'rā quē'rārē tojota ña'arō weeasɥ. Yɥ'ɥ ña'agū nisa'a. Mɥ'ɥ macū weronojō nīmasītisa'a majā”, nicɥ niwī. 22 Cū tojo nicā

tʉ'ogʉ, pacʉ cʉrē da'racō'terārē a'tiro nicʉ niwī: “Quero, su'ti añuse warore miiti, cʉrē sãaña. Tojo nicã ni'cã be'to omopica tuusãarī be'tore, sapatu quē'rārē sãaña. **23** Wecʉ wī'magũ ba'a di'iyojaduti'cure miiti, wējēña. Cʉrē ba'a, yʉ'u macʉrē bosenuʉmʉ weeporã. **24** Ā'rī apaturi ‘Yʉ'u macũ wēria wa'asami’ nī'cʉ dajami. Cũ yoaro wa'a bajuduti'cure marī apaturi ī'a'a”, nicʉ niwī. Be'ro bosenuʉmʉ nu'cãcãrã niwã.

25 »Na tojo weeri cura masã ma'mi cãpũpũ nicʉ niwī. Cũ dajatojatigʉ wi'li pu'topʉ ejagʉ, ʉpʉtʉ basase busucã tʉ'ocu niwī. **26** Tere tʉ'ogʉ, ni'cũ cũ pacure da'racō'tegure pijio, sērītiña'cʉ niwī: “¿De'ro wa'ati wi'ipure?” nicʉ niwī. **27** Cũ pacure da'racō'tegʉ yʉ'ticʉ niwī: “Mʉ'u acabiji tojatami. Cũ dutimarīgũ tojatami. Tojo weegʉ mʉ'u pacʉ wecʉ wī'magũ ba'a di'iyojaduti'cure wējēdutiãmi”, nicʉ niwī. **28** Tere tʉ'ogʉ, masã ma'mi uayʉ'rʉgʉ, sãjãasi'rīticʉ niwī. Tojo weegʉ cũ pacʉ cʉrē pijigʉ wa'acʉ niwī. **29** Cũ pacure a'tiro nicʉ niwī: “Pacʉ, peje cũ'marī mʉ'ʉrē ne ni'cãti yʉ'rʉnu'cãrō marīrō da'rawã'ñawũ. Yʉ'u tojo weemicã, ne cã'rō ni'cũ marī ecagure, wapamarīgũacãnojōrē yʉ'u me'rãcjãrã me'rã bosenuʉmʉ weedutigʉ o'oma'atiwʉ. **30** Ni'cãrōacãrē a'tiro wee'e. Ā'rī mʉ'u macũ numia ña'arã numia me'rã mʉ'u o'o'que niyerure bajurio sijacʉ niwī. Cũ pe'ema wecʉ wī'magũ ba'a di'iyojaduti'cure wējēeca'a”, nicʉ niwī. **31** Tere tʉ'ogʉ, cũ pacʉ cʉrē yʉ'ticʉ niwī: “Macũ, mʉ'u yʉ'u me'rã ninu'cũcã'a. Nipe'tise yʉ'u cʉose mʉ'u ye dia'cũ ni'i. **32** Marī mʉ'u acabijire bosenuʉmʉ weepo e'caticã, añu ni'i. A'tiro ni'i. ‘Cũ wēria wa'asami’ nī'cʉ apaturi tojatami. Cũ bajuduti'cure marī apaturi ī'a'a. Tojo weerã marī bosenuʉmʉ wee, e'catiroña'a”, nicʉ niwī, ni wercʉ niwī Jesú.

Peje cʉogʉre da'racō'tegʉ queoro weeti'que ni'i

16 **1** Jesú cũ bu'esere siruturārē apeye werenemocʉ niwī: —Ni'cũ masũ niyerubucʉ ãpērã da'racō'terārē dutigʉ sōrōcʉ niwī. Da'racō'terã niyerubucʉ tiropʉ wa'a, a'tiro weresãcãrã niwã: “Mʉ'u wioğʉ sōrō'cʉ mʉ'u ye niyerure ña'arō wee bajuriogʉ weemi”, nicãrã niwã. **2** Tojo weegʉ niyerubucʉ cʉrē pijio, a'tiro nicʉ niwī: “Mʉ'ʉrē weresã'que ¿diacjũta niti? Mʉ'u da'rase cjase ojaō'orī pũrĩrē yʉ'ʉre ī'oña. Mʉ'u ãpērã da'racō'terã wioğʉ ninemosome majã”, nicʉ niwī. **3** Cũ tojo nicã tʉ'ogʉ, a'tiro wãcũcʉ niwī: “Yʉ'u wioğʉ yʉ'ʉre cō'awĩrōmi. Tojo weegʉ ¿de'ro weegʉsari? Yʉ'u da'ratutuawe'e. Āpērãrē niyeru sērĩdujigʉ, bopoya nisa'a. **4** To pũricã yʉ'ʉre ñe'eato nīgũ, a'tiro weeguti”, nicʉ niwī. **5** Tojo weegʉ cũ, cũ wioğʉre wapamoorãrē ni'cãrērã nãnu'cũrē pijiocʉ niwī. Nimʉ'tãgũrē a'tiro sērītiña'cʉ niwī: “Mʉ'u yʉ'u wioğʉre ¿no'ocã'rō wapamooti?” **6** Cũ cʉrē yʉ'ticʉ niwī: “Yʉ'u cien tuturi ʉ'se tuturi wapamoo'o.” Tere tʉ'ogʉ, da'rarã wioğʉ ni'cã papera pũriãcãpʉ ojagʉ, cʉrē a'tiro nicʉ niwī: “Ma, mʉ'u wapamoorī pũrī ni'i. Cincuenta ʉ'se tuturi wapa wapayebaque'oya”, nicʉ niwī. **7** Be'ro tja apĩrē

sērītiña'cu niwī: “Mũ'u waro ¿no'ocã'rõ wapamooti?” Cũ cūrē yu'ticu niwī: “Cien ajuri trigo ajuri wapamoo'o”, nicu niwī. Tojo weegu a'tiro nicu niwī: “Ma, mũ'u wapamoorĩ pūrĩ a'ti pūrĩ ni'i. Ochenta ajuri dia'cũ wapayeya”, nicu niwī. **8** Tojo weecã ĩ'agũ, niyerubucu da'raco'terã wiogu ña'agūrē cũ weeme'rīsere masīgũ, “Mũ'u me'rīyu'rũaru”, nicu niwī. A'ti mũcocjārã Õ'acūrē ějõpeotirã na cõosere ãpērã na weronojõ nirã me'rã me'rīyu'rũama. Õ'acūrē ějõpeorã yu'rũoro me'rĩma, nicu niwī Jesú.

9 Jesú narē a'tiro werecasacu niwī:

—Mũsã a'ti nucũcãpu mũsã cõosere pajasecũorãrē añurõ o'owe'oya. Tojo weerã mũsã me'rãcjārã bocarãsa'a. Be'ro mũsã cõose pe'tica be'ro mũsã ãpērãrē weetamu'que mũmũsepu niyutojarosa'a. Mũsã weetamu'cãrã mũmũsepu nirã topũre mũsãrē põtērĩrãsama.

10»Cã'rõ na cõose me'rã añurõ wéerã, peje cõose me'rã quẽ'rãrē tojota weebosama. ãpērã na cã'rõ cõose me'rã queoro weetirã, na peje cõose me'rã quẽ'rãrē queoro weetibosama. **11** Mũsã a'ti nucũcã cjase me'rã queoro weeticã, Õ'acũ mũsãrē añuse, mũmũse cjasere o'osome. **12** Mũsã ãpērã ye cjasere queoro weewe'e. Tojo weerã mũsã, mũsã ye nibo'quere ñe'esome.

13»Ne ni'cũ puarãrē da'raco'temasītisami. Ni'cūrē ma'ígũ, apĩrē ma'ītisami. Tojo nicã ni'cũ dutisere yu'tigu, apĩ ye pe'ere yu'rũnu'cãsamĩ. ã'rã weronojõ mũsã niyerure ma'írã, Õ'acũ pe'ere ma'imasītisa'a, nicu niwī.

14 Jesú tojo nisere fariseo masã tũ'ocãrã niwã. Na niyeru mũarpejasebucũrã nitĩjarã, cũ ucũsere tũ'orã, bujicã'cãrã niwã. **15** Tojo weecã ĩ'agũ, Jesú narē nicu niwī:

—Mũsã masã ĩ'orõpu dia'cūrē “Añurã nima” nicã ña'a. Õ'acũ pe'e po'pearu mũsã weesetisere ĩ'ape'ocã'mi. Masã ĩ'orõpu “Añuyũ'rũa'a” nisenojõrē Õ'acũ tũ'satisami, nicu niwī Jesú.

Õ'acũ dutise, cũ wiogu nise pe'tisome nise ni'i

16 Jesú a'tiro ninemocu niwī:

—Juã masãrē wãmeyeri masũ nícaterõpu Moisé cũ duti'quere, tojo nicã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'quere bu'etũocãrã niwã. Tita me'rã ma'ma queti mũcãcaro niwũ. A'tiro nicaro niwũ. Õ'acūrē ějõpeose me'rã dia'cũ cũ wiogu nirõpu wa'ano'rõsa'a, nicaro niwũ. Nipe'tirã topũre upũtu sãjãasĩ'rĩma.

17»Õ'acũ Moisére cũu'que queoro wa'arosa'a. Cũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'que quẽ'rã queoro wa'arosa'a. Ñ'mũse, a'ti di'ta pe'timicã, Õ'acũ cũ ní'caronojõ queoro wa'arosa'a, nicu niwī Jesú.

Marãputirã, mũmotirã cõ'ase cjasere Jesú ucũ'que ni'i

(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

18 Apeyere ninemocu niwī:

—Ni'cũ cũ nũmorẽ cõ'a, apegore nũmotigũnojo ña'arĩ masũ weronojo tojasami. No'lo marãpũ cõ'ano'co me'rã nũmotigũ quẽ'rã cũ nũmo nitigo me'rã a'metãrãgũ weronojo tojasami.

Jesú peje cũogu ye quetire, tojo nicã pajasescũogu
Lázaro wãmetigu ye quetire were'que ni'i

19 Jesú fariseo masãrẽ a'tiro queose o'ocu niwĩ:

—Ni'cũ masũ peje cũogu a'tiro weecu niwĩ. Añuse su'ti sãña, ma'masu'a, nipe'tise nũmũrĩ bosenũmũrĩ weecu niwĩ. Te bosenũmũrĩrẽ de'ro nise nipe'tise me'rã añurõ weemũjãcũ niwĩ. **20** Titare ni'cũ pajasescũogu waro Lázaro wãmetigu cũ ya wi'i sope pũ'topũ dujimũjãcũ niwĩ. Cũ upũ nipe'tiro cãmi boacũ niwĩ. **21** Cũ peje cũogu ba'aste'quere yapisĩ'rĩgũ seeba'acũ niwĩ. Cũ ye cãmire diayiapũta wa'a, ne'rẽcãrã niwã. **22** Ni'cã nũmũ wẽrĩa wa'acũ niwĩ. Cũ wẽrĩcã, Õ'acũrẽ wereco'terã u'mũsecjãrã Abrahã nirõ añurõpũ cũrẽ miacãrã niwã. Be'ro peje cũo'cu quẽ'rã wẽrĩa wa'acũ niwĩ. Cũrẽ yaacãrã niwã. **23** Peje cũogu ña'arã Õ'acũ cũ bu'iri da'reno'cãrã tiropũ wa'acũ niwĩ. Topũ cũ i'amorõgũ, Abrahãrẽ yoaropũ i'acũ niwĩ. Lázaro cũ me'rã nicũ niwĩ. **24** Cũrẽ i'agũ, a'tiro caricũcũ niwĩ: “Abrahã, yũ're pajaña'cureya. Yũ'u tiropũ Lázarore o'õya. A'ti, cũ ya omopica me'rã acopũ yoso, yũ'u ñe'merõ yapare yũsuasãjãcã weeato. Yũ'u a'ti me'e pecame'epũre upũtu waro pi'etigu weesa'a”, nicũ niwĩ. **25** Abrahã cũrẽ yũ'ticũ niwĩ: “Mũ'u wãcũña. Mũ'u catigu, añubutiaro nisetiwũ. Ñ'ri Lázaro pe'ema ña'abutiario wa'awũ. Ni'cãrõacãrẽ cũ a'topũ ejerisãjãse bocami. Mũ'u pe'e pi'etigu wee'e. **26** Apeyema tja a'tiro ni'i. Ûsãrẽ mũsã tiropũ wa'ata basiowe'e. Decore pajiri copejo ni'i. Tojo weerã mũsã a'to a'tisĩ'rĩrã, ùsã pe'e quẽ'rã topũ wa'asĩ'rĩcã, basiowe'e”, nicũ niwĩ. **27** Cũ tojo nicã tũ'ogu, peje cũogu a'tiro nicũ niwĩ Abrahãrẽ: “To pũrĩcãrẽ a'tere weebosaya. Lázarore yũ'u pacũ ya wi'ipũ o'õya. **28** Topũre yũ'u ni'cãmocũrã acabijirãti'i. Topũ wa'a, cũ narẽ ucũgũsami. Tojo weecã, na tũ'o, na quẽ'rã a'to yũ'u pi'etiropũre a'tisome”, nicũ niwĩ. **29** Abrahã cũrẽ nicũ niwĩ: “Na Moisé oja'quere, Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã oja'quere cũosama. Tere bu'e ãjõpeoato”, nicũ niwĩ. **30** Peje cũogu yũ'ticũ niwĩ: “Abrahã, tojota ni'i, nĩrõ. Wẽrĩ'cũpũ wa'a werecã, ña'arõ na nisetisere dũcayubosama”, nicũ niwĩ. **31** Abrahã cũrẽ nicũ niwĩ: “Moisé cũ ní'quere, Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na ní'quere ãjõpeotirã, wẽrĩ'cũpũ masãa, weregũ wa'acã quẽ'rãrẽ, ãjõpeotisama”, nicũ niwĩ.

Ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã weeticã'ña nise ni'i

(Mt 18.6-7,21-22; Mr 9.42)

17 1 Jesú cũ bu'erãrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã weese ninu'cũrõsa'a, nĩrõ pe'e. Tojo ninu'cũmirõ, ña'arõ weecã weegũnojõrẽ ña'abutiario wa'arosa'a. **2** A'tiro

weecã, cūrē nemorō añubosa'a. Ûtãgã pajicja cū wãmũtapũ dũ'teyoo, cūrē dia pajiri maapũ doqueñocã, nemorō añubosa'a. Tojo weecã, cū maata wēria wa'a, yũ'ũre ějõpeorãnojõacãrē dojorēnemotibosami.

3 A'tere añurō tũ'õña'ña.

»Mũ'ũ acaweregũ mũ'ũrē ña'arō weecã, cū tojo weesere wereya. Cū “Tojota weeasũ” ni bũjaweti dũcayucã, cūrē acobojoya. **4** Cū sietetiri ni'cã nũmũ mũ'ũrē ña'arō weecã, ticũsetirita tja mũ'ũrē acobojoye sērĩgũ a'ticã, acobojoya, nicũ niwĩ.

“Ějõpeose cũorã, a'tiro weeta basio'o” Jesú cū ní'que ni'i

5 Jesú bu'erã cūrē a'tiro sērĩcãrã niwã:

—Ûsãrē ějõpeose o'onemoña, nicãrã niwã.

6 Na tojo nicã tũ'ogũ, marĩ wiogũ a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Mostaza pe cã'caperoacã ni'i. Tojo nimirō, yucũ pajicjũ pĩ'rĩsa'a. A'tiro weronojõ ějõpeose cã'rõacã nimicã, a'tigũ yucũgũre a'tiro nimasĩbosa'a: “A'tore aupĩawã'cã, dia pajiri maa decorũ pĩ'rĩrõ wa'aya”, nimasĩsa'a. Mũsã ějõpeocãma, tigũ mũsã dutironojõta weebosa'a, nicũ niwĩ.

Āpērãrē weetamurã, a'tiro pe'e weerõa'a nise ni'i

7 Jesú apeye quẽ'rãrē a'tiro queose o'onemocũ niwĩ:

—No'o mũsã wa'teropũ nigũ da'raco'tegũre cũosami. Da'raco'tegũ oteacjũ cū di'ta se'ecũuca be'ro o wecũare co'téca be'ro wi'ipũ dajasami. Cū dajacã, mũsã ne a'tiro nitibosa'a: “Sãjãtia. Ba'agũ a'tia”, nitibosa'a.

8 A'tiro pe'e nisa'a: “Ba'asere apoya. Yũ'ũ ba'ari cura yũ'ũ nasenojõrē miitiacjũ apoyubaque'oya. Yũ'ũre ecãca be'ropũ ba'a, sĩ'rĩapa mũ'ũa”, nibosa'a. **9** Mũ'ũrē da'raco'tegũ weetamu'que wapa “Mũ'ũ añurō weeapũ” ğcūrē nisari? Nitisa'a. **10** A'te weronojõ mũsã quẽ'rã weeya. Nipe'tise Ô'acũ duti'quere weetu'ajarã, a'tiro niña: “Ûsã da'raco'terã mejõ nirã ni'i. Ô'acũ ùsãrē cũu'que dia'cūrē weeapũ”, niña, nicũ niwĩ Jesú.

Jesú diez cãmi boarãrē yũ'rũo'que ni'i

11 Jesú Jerusalẽpũ wa'agũ, Samaria, tojo nicã Galilea wãmẽtise wa'teropũ yũ'rũacũ niwĩ. **12** To wa'tero ni'cã macãpũ cū ejari cura mũmũ diez cãmi boarã cūrē põtẽrĩcãrã niwã. Moisé duti'que cãmi boarãrē ãpērã wa'teropũ nidutiticaro niwũ. Tojo weerã yoaropũ tojanũ'cã, **13** Jesure caricũcãrã niwã:

—Jesú, masãrē bu'egũ, ùsãrē pajaña'cureya, nicãrã niwã.

14 Jesú narē ï'abocagũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũsã pa'ia tiropũ mũsã upũre ï'orã wa'aya, nicũ niwĩ.

Na ma'apũ wa'ari cura narē cãmi yatipe'tia wa'acaro niwũ. **15** Ni'cũ topũ yatino'cã ï'agũ, Jesú tiro majãmitojaticũ niwĩ. Ô'acũrē pũrõ

e'catise o'ocu niwĩ. **16** Jesú tiro etagu, cūrē e'catise o'ogu, di'tapu paamu'ríque'acu niwĩ. Cũ tojo weegú Samariacjũ nicu niwĩ. **17** Jesú cũ ni'cūrēta ĩ'agũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'u diez cãmi boarãrē yũ'ruoapu. Āpērã waro ĵno'o wa'tati?

18 Ārĩ ni'cũ judío masũ nitigu dia'cũ Ō'acūrē e'catise o'ogu, yũ'u tiropu tojatiapĩ, nicu niwĩ.

19 Tu'ajanu'cõ, Samariacjūrē nicu niwĩ:

—Mu'u ějõpeotjĩagũ, yũ'ruono'apu. Wã'cãnu'cãña. Mu'u ya wi'ipu tojaagusa'a, nicu niwĩ.

Jesucristo a'ti turipu wiogu niatje a'tiro wa'arosa'a nise ni'i

(Mt 24.23-28,36-41)

20 Fariseo masã Jesure a'tiro sērĩtiña'cãrã niwã:

—Ō'acũ bese'cu ĵde'ro nicã a'ti turi wiogu sãjãgũsari? nicãrã niwã.

Narē yũ'ticu niwĩ:

—Bajuyoropu ĩ'ose mejēta ni'i. **21** A'tiro nino'ña marĩrõsa'a. “A'topu ni'i. Sõ'opu ni'i”, nino'ña marĩrõsa'a. Ō'acũ bese'cu wiogu nigũ musã wa'teropu nitojami, nicu niwĩ.

22 Be'ro Jesú cũ bu'erãrē a'tiro nicu niwĩ:

—Musã be'ro a'tiro nirãsa'a. “Ūsã Ō'acũ macũ masũ weronojõ upũtigu a'tiatje numũrĩrē ĩ'asĩ'rĩsa'a”, nirãsa'a. No'o ni'cã numũnojojõrē yũ'ure ĩ'asĩ'rĩmirã, ne ĩ'asome. **23** Āpērã musãrē “Jesú a'titojami. A'to nimi, sõ'o nimi”, nirãsama. Na tojo nicã, narē sirututicã'ña. **24** Yũ'u Ō'acũ macũ masũ weronojõ upũtigu a'tiri numũ mujĩpũ mujãtiro pe'e, cũ sãjãarõ pe'e quē'rã bũpo ya'babĩ'aro weronojõ nirõsa'a. **25** Yũ'u tojo weese dũporo upũtu pi'etinígũsa'a. A'tocaterocjãrã yũ'ure hasome. **26** Yũ'u Ō'acũ macũ masũ weronojõ upũtigu a'tiri cura dũporocjũpu Noé, cũ nícateropu wee'caro weronojõ weerãsama. **27** Titapũre na ba'a, sĩ'rĩ, omocã dũ'te, na põ'rã numiarē numisocãrã niwã. Tere Noé cũ yucũsũjopu sãjãarĩ curapu weetuocãrã niwã. Be'ro dia mirĩ, narē miope'ocã'caro niwũ.

28 Lot nícatero quē'rãrē mejãrõta weecãrã niwã. Ba'a, sĩ'rĩ, duumũjã, duamũjã, otesere ote, wi'serire weecãrã niwã. **29** Lot Sodomarē wijaca numũrē acoro weronojõ ti macãcãjãrãrē pecame'e, tojo nicã asise peri bũrũpejacaro niwũ. Narē wējẽpe'ocã'caro niwũ. **30** Yũ'u Ō'acũ macũ masũ weronojõ upũtigu a'tiri curare mejãrõta weerãsama.

31 »Ti numũ nicã ni'cũ wi'i dũposãrĩ opa sirapu soo pesagũnojõ po'peapu cjasere sãjãa duretinigũ, diacjũ wa'ato. Apĩ no'o wesepu tõ'ogũ cũ ya wi'ipu majãmitojaticã'to. **32** Lot numo ní'core wãcũña. Cómariã macãpu majãmiĩ'atõrõmigõ, moa tuturo dojonu'cãco niwõ. **33** Yũ'ure ějõpeose me'rã ña'arõ yũ'rusĩ'rĩtigu, yũ'ure ějõpeodu'ugũnojõ pecame'epu bu'iri da're bajuriono'gũsami. Apĩ wējẽsere uiti, yũ'ure ějõpeonu'cũgũnojõ yũ'u me'rã catinu'cũgũsami.

34»Mũsārē wereguti. Tojo wa'atji ñami nicã, pũarã ni'cã camaru pesarã, ni'cũ yu'ure ějõpeogu miano'gũsami. Apĩ yu'ure ějõpeotigu tojagũsami. **35** Pũarã numia ni'cãrõ me'rã ojoca ãrũarã, ni'cõ yu'ure ějõpeogo miano'gõsamo. Apego yu'ure ějõpeotigo tojagõsamo. **36** Pũarã ni'cãrõ me'rã wesepu nirã ni'cũ yu'ure ějõpeogu miano'gũsami. Apĩ yu'ure ějõpeotigu tojagũsami.

37 Jesú tojo nisere tu'orã, cũ bu'erã sērĩtiña'cãrã niwã:

—Ûsã wiogu, ¿no'opu wa'arosari a'te? nicãrã niwã.

Cũ yu'ticu niwĩ:

—Apĩnojõ wa'icu boacã, yuca maata masĩ, wĩjĩwã'cãsama. Tojo wa'acã ĩ'arã, “Apĩnojõ boapĩ”, ni masĩ'i. A'te weronjõ yu'u a'ticã, masã masĩrãsama, nicu niwĩ.

Jesú wapewio me'rã queose o'o'que ni'i

18 1 Jesú cũ bu'erãrē a'tiro weeya nígũ, queose me'rã werecu niwĩ. Narē du'ucũurõ marĩrõ, bujawetiro marĩrõ ñubuenu'cũdutigu a'te queosere o'ocu niwĩ.

2 A'tiro nicu niwĩ:

—Ni'cã macãpu ni'cũ beseri masũ uamu Õ'acũrē ějõpeotigu, ãpērãrē ne wãcũma'atigu nisami. **3** Ti macãpureta tja ni'cõ numio wapewio nisamo. Co beseri masũ tiropu besedutigo wa'amujãmisamo. Core ĩ'atu'tigure bu'iri da'redutigo tojo weesamo. **4** Yoacã pejetiri beseri masũ core weetamusĩ'rĩtisami. Be'ro a'tiro wãcũsami: “Yu'u Õ'acũrē ějõpeowe'e, ějõpeogu. Ne ãpērã quē'rãrē ‘Na nima,’ ni ějõpeowe'e. **5** Tojo nimicã, a'tigo wapewio yu'ure na'irõ caribomo nígũ, core weetamugũti. Yu'u co caribocã ñanemotisa'a majã. Yu'u core põtēotibosa'a majã”, nisami, nicu niwĩ Jesú.

6 Be'ro tja marĩ wiogu Jesú werenemocu niwĩ:

—Beleri masũ ña'agũ wee'quere wãcũña. Cũ ña'agũ nimigũ, wapewio weetamuduti'quere weesami. **7** Tojo nicãma, ¿Õ'acũ to pũrĩcãrē cũ bese'cãrãrē ñamirĩ, umucori cũrē sērĩnu'cũrãrē weetamutisari? ¿Na sērĩ'quere yoogosari? **8** Mũsārē wereguti. Ne yoogoro marĩrõ na sērĩsere yu'tisami. Cũ tojo yu'timicã, yu'u Õ'acũ macũ masũ weronjõ uputigu a'ti turipu apaturi a'tiri curare ¿masã ějõpeose cũorãsari yujupu? nicu niwĩ.

Jesú fariseo masũ me'rã, tojo nicã niyeru
wapaseebosari masũ me'rã queose o'o'que ni'i

9 Jesú “A'tiro ni'i” nirãnojõrē masĩdutigu apeye queose me'rã werenemocu niwĩ. Na “Ãpērã yu'rũoro ùsã añurã ni'i”, nisama. Tojo “Añurã ni'i” nĩrã, ãpērãrē tojo ĩ'acõ'asama. Nanojõrē masĩdutigu a'te queosere o'ocu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

10—Puarã umua Ô'acũ wi'ipũ ñubuerã sãjãacãrã niwã. Ni'cũ fariseo masũ nicu niwĩ. Apĩ pe'le romano masã wiogũre niyeru wapaseebosari masũ nicu niwĩ. **11** Fariseo masũ nu'cũ i'amorõ, Ô'acũrẽ ñubuegu, a'tiro nicu niwĩ: “Ô'acũ, yu'ch ãpẽrã weronojõ ña'agũ niwe'e. Tojo weegu mu'urẽ e'catise o'o'o. Na yajari masã, ña'arĩ masã numotimirã ãpẽrã numia me'rã a'metãrãbajaque'atirã weronojõ niwe'e. Ne cã'rõ s'i'i romano masã wiogũre niyeru wapaseebosari masũ weronojõ niwe'e. **12** Yu'ch ni'cã semanarẽ pua numu ba'atimigũ, be'ti ñubueni'cũ'u. Yu'ch cien apeyenojõ wapata'agu, diez yu'ch wapata'asere mu'urẽ o'o'o”, nicu niwĩ. **13** Wapaseeri masũ pe'le ne sãjãarõpũ tojanu'cã, ñubuecu niwĩ. Ne cã'rõ u'muarõpũ i'amorõma'aticu niwĩ. Cũ weronojõ o'ogu, yu'ch bu'iritisa'a nígũ, cã cutirore paacu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ: “Ô'acũ, yu'ch ña'agũ nisa'a. Yu'chre pajaña'ña”, nicu niwĩ.

14 Te queosere wéréca be'ro Jesú a'tiro nicu niwĩ:

—Musãrẽ wereguti. Wapaseeri masũ Ô'acũ me'rã añurõ apotojagupũ cũ ya wi'ipũ dajatojaacu niwĩ. Fariseo masũ pe'le tojo weeticu niwĩ. A'tiro ni'i. Cũ basu, “Yu'ch ãpẽrã yu'rũoro ni'i” ni tu'oña'gũnojo Ô'acũ cãrẽ mejõ nigũ tojacã weegusami. No'o “Yu'ch ãpẽrã yu'rũoro ni'i” ni tu'oña'tigu pe'ere Ô'acũ ãpẽrã yu'rũoro tojacã weegusami, nicu niwĩ.

Jesú wĩ'marãrẽ ñapeo sãribosa'que ni'i

(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

15 Apeye quẽ'rãrẽ masã wĩ'marãrẽ Jesú tiropũ ñapeodutirã miacãrã niwã. Tojo weecã i'arã, narẽ miarãrẽ Jesú bu'erã tu'ticãrã niwã. **16** Na tojo nicã i'agũ, Jesú cũ bu'erãrẽ pijiocu niwĩ:

—Wĩ'marãrẽ yu'ch tiro a'ticã du'uo'oya. Narẽ cã'mota'aticã'ña. Wĩ'marã marĩnojõrẽ añurõ ëjõpeoma. ãpẽrã quẽ'rã wĩ'marã weronojõ yu'chre ëjõpeorã yu'ch pacu wiogu nirõpũ wa'arãsama. **17** Musãrẽ diacjũta nigũti. A'rã weronojõ yu'chre ëjõpeotigunõjõ ne cã'rõ yu'ch pacu nirõpũ wa'asome, nicu niwĩ.

Ma'mu peje cuogu Jesú me'rã ucũ'que ni'i

(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

18 Be'ro ni'cũ judío masã wiogu Jesure sãrĩtiña'cu niwĩ:

—Mu'ch masãrẽ bu'egu añugũ ni'i. ¿Yu'ch ñe'enojõ weegusari catinu'cũatjere bocasĩ'rígũ? nicu niwĩ.

19 Jesú cãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu yu'chre “Añugũ ni'i,” niti? ¿Mu'ch tojo nisere tu'omasĩti? Ni'cũta añugũ nimi. Cũ Ô'acũ nimi. **20** Mu'ch Ô'acũ dutise cũ'u'quere masĩsa'a. “Apĩ numorẽ a'metãrãticã'ña. Masãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña. Yajaticã'ña. ãpẽrã ye cjasere nisooticã'ña. Mu'ch pacu, mu'ch pacore ëjõpeoya”, ni'i, nicu niwĩ.

21 Cũ tojo nicã tu'ogũ, Jesure nicũ niwĩ:

—Yũ'u wĩ'magũpũta a'tere queoro weemũjãtiwũ.

22 Cũ tojo nicã tu'ogũ, Jesús nicũ niwĩ:

—Mũ'ũrẽ apeyenojõacã du'sa'a yujurũ. Mũ'u cũosere duape'ocjũ wa'aya. Te dua'que wapare pajasecũorãrẽ o'oya. Tojo weegũ mũ'u Ʃmũsepũre peje añuse cũogũsa'a. Tu'ajanũ'cõ, yũ'ũre sirutuya, nicũ niwĩ.

23 Cũ tojo nicã tu'ogũ, peje cũogũ nitjãgũ cũ cũosere ma'iyũ'rũgũ, bujawetiyũ'rũacu niwĩ. **24** Tojo weecã ã'agũ, Jesús nicũ niwĩ:

—Peje cũorãrẽ Ô'acũ wiogũ nirõpũ Ʃmũsepũ wa'acã, diasa ni'i.

25 Wa'icũ cameyo wãmetigũ awiga yuta da pĩ'osõrõrĩ pepũ sãjãa yũ'rũtẽricã, diasa ni'i. Yũ'u pacũ wiogũ nirõpũ peje cũorã wa'acã pe'ema, totã nemorõ diasa'a, nicũ niwĩ.

26 Cũ tojo nisere tu'orã, masã a'tiro nicãrã niwã:

—To pũrĩcãrẽ Ʃnoanojõ pe'e Ô'acũ tioropũ wa'amasĩrãsari?

27 Jesús narẽ nicũ niwĩ:

—Masã na basu weetutuase me'rã yũ'rũmasĩtisama. Ô'acũ pũrĩcãrẽ basio'o. Cũma ne apeyenojõ weeta basiotise marĩ'i.

28 Cũ tojo nicã tu'ogũ, Pedro nicũ niwĩ:

—Wiogũ, Ʃsã pũrĩcã Ʃsã cũosere du'ucũu, mũ'ũrẽ sirutuwanũ.

29 Tojo nicã tu'ogũ, Jesús yũ'ticũ niwĩ:

—Diacjũta nigũti. No'o nigũnojo, yé quetire werese bu'iri cũ ya wi'ire, cũ pacũsumũarẽ, cũ acawererãrẽ, cũ nũmorẽ, cũ põ'rãrẽ du'ucũuwã'cãgũnojo'rẽ a'tiro wa'arosa'a. **30** A'ti nucũcãpũre cũ cũo'que nemorõ bocanemogũsami. Be'ropũ quẽ'rãrẽ Ô'acũ me'rã ninu'cũgũsami, nicũ niwĩ.

Jesú cũ wẽrĩatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

31 Jesús cũ bu'erã docere na se'sarore pijio, narẽ nicũ niwĩ:

—Ni'cãrõacã marĩ Jerusalẽpũ wa'arã wee'e. Topũ nipe'tise Ô'acũ ye queti ojamũ'tãrĩ masã na yũ'u Ô'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũre ojayu'que wa'arosa'a. **32** Na yũ'ũre ape di'tacjãrã wiorãrẽ o'o, yabi bujicã'a, ña'arõ ucũ, Ʃ'seco e'opeorãsama. **33** Yũ'ũre tãrã, be'ro wẽjẽrãsama. Na tojo weemicã, i'tia nũmũ be'ro masãgũsa'a, nicũ niwĩ.

34 Cũ bu'erã a'tiro nisere ne tu'omasĩticãrã niwã. Ô'acũ narẽ tere tu'omasĩcã weeticũ niwĩ. Tojo weerã cũ tojo nisere tu'omasĩticãrã niwã.

Jesú ni'cũ caperi bajuno'tigũ Jericó'cũrẽ yũ'rũo'que ni'i

(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

35 Jesús Jericó pũ'to nirĩ cura ni'cũ caperi bajuno'tigũ ma'a sumutopũ niyeru sãrĩdujicũ niwĩ. **36** Cũ pãjãrã masã wa'acã tu'oña'gũ, to nirãrẽ “¿De'ro wa'ati?” ni sãrĩtiña'cũ niwĩ.

37 Na yu'ticārā niwā:

—Jesú Nazarecjũ yu'rũagu weemi, nicārā niwā.

38 Na tojo nicā tu'ogu, caricūmajācu niwī:

—Jesú, Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

39 Tojo nicā tu'orā, cū pu'to yu'rũarā “Caricūtīcā'ña”, ni tu'ticārā nimiwā. Na tojo nicāta, cū pe'e nemopecā'cu niwī:

—Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

40 Tojo nicā tu'ogu, Jesú tojanu'cā, āpērārē cū tiropu miitiduticu niwī. Cū pu'to ejacā, cūrē sērītiña'cu niwī.

41 —¿De'ro yu'u weecā ũasari? nicu niwī.

Caperi bajuno'tigu yu'ticu niwī:

—Wioгу, yu'ure caperi bajucā ũasa'a.

42 Jesú cūrē nicu niwī:

—Jau. Ī'agũsa'a. Mu'u yu'ure ějõpeoapu. Tojo weegu yu'rũono'toja'a, nicu niwī.

43 Cū tojo nirī curata cū caperire ĩ'acu niwī. Be'ro Jesure sirutu, Ő'acūrē e'catise o'ocu niwī. Nipe'tirā cūrē tojo wa'acā ĩ'a'cārā quē'rā Ő'acūrē e'catise o'ocārā niwā.

Jesú Zaqueore ĩ'aboca'que ni'ĩ

19 **1** Jesú caperi ĩ'atigure yu'rũoca be'ro Jericõpu sājāa yu'rũwā'cācu niwī. **2** Topu ni'cū peje cuogu nicu niwī. Cū Zaqueo wāmetigu romano masā wioгуre wapaseebosari masā wioгу nicu niwī. **3** Cū Jesure ĩ'asi'rīcu nimiwī. Cū u'muatiguacā nitjāgũ, pājārā masā niyucā, ĩ'aticu niwī. **4** Tojo weegu Jesure ĩ'asi'rīgũ, cū yu'rũatjõpu omawā'cācu niwī. Omawā'cā, ni'cū yucu sicómoro wāmeticjupu mujāpejacu niwī. **5** Jesú cū docapu yu'rũagu, cūrē ĩ'amorõ, a'tiro nicu niwī:

—Zaqueo, quero dijabatibaque'oya. Ni'cācārē mu'u ya wi'ipu tojánigũti, nicu niwī.

6 Tojo weegu Zaqueo sojaro me'rā dijati, Jesure e'catise me'rā põtērīgũ wa'acu niwī. **7** Jesú tojo weesere ĩ'arā, nipe'tirā a'tiro ucjacārā niwā:

—Jesú ni'cū ña'arõ weesebucu ya wi'ipu wa'ami, nicārā niwā. **8** Be'ro cū ya wi'ipu Zaqueo wā'cānu'cā, marĩ wioгуre a'tiro nicu niwī:

—Yu'u wioгу, tu'oya. Pajasecuorārē yu'u cuosere deco me'rā ducawaaguti. No'o yu'u āpērārē nisoose me'rā yajāca be'ro nicā, ba'paritisetiri narē yu'u yaja'que nemorõ wiaguti, nicu niwī.

9 Jesú tere tu'ogu, cūrē a'tiro nicu niwī:

—Ni'cācā me'rā mu'u, mu'u ya wi'icjārā ña'arõ wee'quere yu'rũono'o. Mu'u quē'rā āpērā yu'ure ějõpeorā weronojõta Abrahā pārāmerā nituriagu ni'ĩ. **10** Yu'u Ő'acũ macũ masũ weronojõ uputigu bajuduti'cārā mu'u weronojõ nirārē a'ma, yu'rũogu a'tigu weewu, nicu niwī.

Jesú masārē niyeru kujiri me'rā queose o'o'que ni'i

(Mt 25.14-30)

11 Jesú Zaqueore ucūcā, masā tū'ocārā niwā. Cū Jerusalé pū'topū nicā i'arā, “Maata Jesú wiogū sājāgūsami”, wācūcārā nimiwā. **12** Na tojo wācūsere masīgū, ni'cā queose me'rā narē werecu niwī. A'tiro nicu niwī:
 —Ni'cū masū cū wiogū sājāti dūporo yoaro ape di'tapū wa'a wa'asami. Cūrē wiogū sōrōca be'ropū dajatojaasami tja. **13** Cū wa'ase dūporo diez cūrē da'raco'terārē pijiosami. Narē nánucū niyeru pajiro wapatiri kujire o'osami. Ti kujire o'ogū, a'tiro nisami: “Téé yu'u dajari curapū a'ti cuji me'rā apeyenojō duu, dua wapata'aya”, nisami. **14** Wiogū sājācju ya di'tacjārā waro pe'e cūrē uatisama. Tojo weerā āpērā masārē a'tiro nidutio'osama. “Cūrē ūsā wiogū sājārōuatisa'a”, nisama. **15** Na tojo nimicā, wiogū sōrōno'sami. Be'ro cū ya di'tapū dajatojatasami. Topū tojatagū, cū niyeru kujiri o'o'cārārē pijiosami. “¿Niyeru no'ocārō wapata'apari nánucū?” ni masīsī'rīgū tojo weesami. **16** Cū tiropū etamū'tāgū, a'tiro nisami: “Wiogū, mū'ū o'óca cuji nemorō apeye diez kujiri wapata'anemoapū”, nisami. **17** Wiogū cūrē yu'tisami: “Añurō weepā. Mū'ū da'raco'tegū añugū ni'i. Yu'ū cāl'rōacā cūu'que me'rā mū'ū queoro weepā. Tojo weegū mū'ūrē diez macārī wiogū sōrōgūti”, nisami. **18** Be'ro apī cū tiropū wa'asami tja: “Wiogū, mū'ū niyeru o'óca cuji me'rā apeye ni'cāmocūse kujiri wapata'anemoapū”, nisami. **19** Cū quē'rārē a'tiro yu'tisami: “Mū'ūrē ni'cāmocūse macārī wiogū sōrōgūti”, nisami. **20** Be'ro apī a'ti, cūrē nisami: “Wiogū, mū'ū ya niyeru cuji a'ti cuji ni'i. Su'tiro casero me'rā oma nūrōcā'wū. **21** Mū'ū tutuaro da'radutiri masū niwū. Tojo weegū mū'ūrē uiwū. Āpērā na da'rase me'rā wapata'awū. Mū'ū otetimigū, dūcatino'wū”, nisami. **22** Tere tū'ogū, wiogū cūrē nisami: “Mū'ū da'raco'teri masū queoro weetiwū. Mū'ū ucūse me'rā mū'ū ña'arō wee'quere beseno'toja'a. Mū'ū yu'ū da'rase tutuasere masīapā. Yu'ū āpērā da'rase wapa wapata'asere, yu'ū otetimigū dūcatino'sere masīapā. **23** Masīmigū, to pūrīcārē ¿de'ro weegū yé niyerure niyeru nūrōrī wi'ipū būcuanemodutigū cūutiati? Yu'ū mū'ū cūucā, dajagū, ti wi'ipū cūñarō mujā'que me'rā ñe'leboapā”, nisami. **24** Be'ro topū nirārē a'tiro nisami: “Ni'cā cuji cūogūre ē'ma, apī diez cūogū pe'ere o'oya”, nisami. **25** Cū tojo nicā, na a'tiro nisama: “Wiogū, cū diez kujiri cūotojami”, nisama. **26** Tere tū'ogū, wiogū “Musārē wereguti. No'o peje cūogūre nemorō o'ono'rōsa'a. Apī moogū pe'ere cū cūomi'queacāpūreta ē'lmape'ocā'no'gūsami”, nisami. **27** “Apeyema yu'ūre wiogū sājācā uati'cārārē a'topū miitia. Miiti, yu'ū i'orōpū wējēña”, nisami, ni queose werecu niwī Jesú. Tere nīgū, u'mūsepu mujāca be'ro apaturi a'tigū, masārē besegusa'a nīgū, tojo nicu niwī.

Jesú Jerusaléꝑu sājāa'que ni'i
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

28 Jesú queose me'rā masārē wéréca be'ro Jerusaléꝑu wa'acu niwī.
29 Topu wa'agu, Betfagé, Betania wāmetise macārīꝑu ejase dꝑoro cū bu'erā puarārē a'tiro ni o'ócū niwī. Te macārī ūrūgū Olivo wāmeticꝑu tiropu nicaro niwī.

30 Cū bu'erārē nicu niwī:

—Si macā marī pōtēorō nirī macāꝑu wa'aya. Topu ejarā, mūsā ni'cū burro wī'magū dꝑ'tenū'cō'cure bocaekarāsa'a. Cū ne ni'cāti pesano'ña marīgū nigūsami. Cūrē pāa, miitia. **31** No'o ni'cū mūsārē “¿De'ro weerā pāati?” nicā, “Ūsā wiogū ūami”, niña, nicu niwī.

32 Na cū duti'caronojōta weecārā niwā. Topu ejarā, cū ní'caronojōta wa'acaro niwī. **33** Na cū burrore pāarī cura cū wiorā narē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā cūrē pāati? nicārā niwā.

34 Na yu'ticārā niwā:

—Ūsā wiogū ūami, nicārā niwā.

35 Be'ro cūrē Jesú tiro miacārā niwā. Burro bu'ipure na ye su'ti bu'icjasere tuwepeocārā niwā. Tojo wéca be'ro Jesure cū bu'ipū miipeocārā niwā. **36** Jesú cū pesawā'cārī cura masā cūrē ējōpeorā, na ye su'ti bu'icjasere ma'apu sēeocūucārā niwā. **37** Jesú ūrūgū Olivo wāmeticꝑu tiropu dijari cura a'tiro weecārā niwā. Nipe'tirā cū bu'esere siruturā, e'catise me'rā caricūnu'cācārā niwā. Jesú wee'ocā ī'a'quere wācūrā, Ō'acūrē e'catipeorā, caricūcārā niwā. **38** A'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū o'ócū marī wiogure añurō wa'ato. Ū'museꝑure e'catise niyu'rꝑato. Nipe'tirā Ō'acūrē “Añubutiami” ni e'catise o'oato, nicārā niwā.

39 Na caricūcā tꝑ'orā, ni'cārērā fariseo masā topu nirā Jesure a'tiro nicārā niwā:

—Masārē bu'egu, ā'rā mꝑ'urē siruturārē di'tamarīdutiya, nicārā niwā.

40 Na tojo nicā, Jesú yu'ticū niwī:

—Na di'tamarīcāma, Ō'acū yu'ure e'catise o'odutigū a'te ūtāꝑerire caricūcā weebosami, nicu niwī.

41 Jesú Jerusaléꝑu tiropu ejagu, ti macārē ī'agū, uticū niwī. **42** A'tiro nicu niwī:

—Jerusalécjārā, Ō'acū mūsārē yu'rꝑosī'rīmiami. Cārō ni'cācārē cū yu'rꝑosere tꝑ'omasīcā, añuboapā. Mūsā pe'e yu'ure ūawe'e. Tojo weerā yu'rꝑono'some. Mūsā yu'rꝑono'bo'quere du'utoja'a. **43** Be'ro pi'tise nꝑmꝑrī a'tirosa'a. Te nꝑmꝑrīrē mūsārē ī'atu'tirā a'ti macācārārē wijadutitirā ni'cā sārīrōjo weebi'ato'orāsama. Na be'toanu'cā, nipe'tise pā'rērīꝑu cā'mota'arāsama. **44** Nipe'tise mūsā yere cō'adijope'orāsama. Mūsārē, mūsā pō'rārē wējēꝑe'orāsama. A'ti macā cꝑase wi'seri

mætōdijono'rōsa'a. Yũ'u Õ'acũ macũ musārē yu'ruogu a'ticã uatiwũ. Te ye bu'iri tojo wa'arosa'a, nicũ niwĩ Jesú.

Jesú Õ'acũ wi'ipu duarārē cõ'awĩrõ'que ni'i

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

45 Jesú Jerusalépu ejagu, Õ'acũ wi'ipu sãjãacu niwĩ. Topũ Õ'acũrē ãjũamorõpeoatjere duarārē cõ'awĩrõcũ niwĩ. **46** Narē cõ'awĩrõgũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ: “Ya wi'i 'Ñubueri wi'i ni'i, nino'ca wi'i ni'i.” Musã pe'e queoro weetiapã. Yajarã ya wi'ire weronojõ tojacã weepã, nicũ niwĩ Jesú.

47 Nipe'tise nũmũrĩ Jesú masārē Õ'acũ wi'ipu bu'ecu niwĩ. Cũ tojo weecã, pa'ia wiorã, ãpērã Moisé oja'quere bu'eri masã, ti macã wiorã quē'rã “Cũrē ¿de'ro wee wējērõhati?” nicãrã niwã. **48** Masã Jesú weresere tu'otu'sayũ'ruacãrã niwã. Tojo weerã wiorã pe'e cūrē de'ro weemasĩticãrã niwã. Masã ãsã me'rã uabosama nĩrã, wējẽmasĩticãrã niwã.

Jesure “¿Noa dutiro me'rã weesetiti?” ní'que ni'i

(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

20 **1** Ape nũmũ Jesú Õ'acũ wi'ipu masārē bu'égu, cũ masārē yu'ruose quetire werecu niwĩ. Topũ pa'ia wiorã, ãpērã Moisé oja'quere bu'eri masã, judío masã bũcũrã me'rã Jesú tiro wa'acãrã niwã. **2** Cūrē sērĩtiña'cãrã niwã:

—Wereya. ¿De'ronojõ dutise me'rã mũ'u weesere tojo weeti? ¿Noa mũ'urē tojo weedutigũ dutise o'oati? nicãrã niwã.

3 Tojo nicã tu'ogu, Jesú narē nicũ niwĩ:

—Yũ'u quē'rã musārē sērĩtiña'megũti. Yũ'tiapa. **4** ¿Noa Juãrē wãmeyedutigũ o'õpari? ¿Õ'acũ o masã o'õpari? nicũ niwĩ.

5 Cũ tojo nicã tu'orã, na se'saro a'merĩ ucũcãrã niwã:

—¿De'ro marĩ yũ'tirãsari? Marĩ “Õ'acũ o'õcũ niwĩ” nicãma, “To pũrĩcãrē ¿de'ro weerã Juãrē ějõpeotiri?” nigũsami. **6** Marĩ “Masã cūrē o'õcãrã niwã” nicã quē'rãrē, nipe'tirã masã marĩrē ãtãperi me'rã doquewējērãsama. Na a'tiro ějõpeoma. “Juã Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ niwĩ”, ni ějõpeoma, nicãrã niwã.

7 Tojo weerã a'tiro yũ'ticãrã niwã:

—Masĩtisa'a. Noa Juãrē wãmeyedutigũ o'õro o'õpã, nicãrã niwã. **8** Tojo nicã tu'ogu, Jesú narē nicũ niwĩ:

—Yũ'u quē'rã musārē “A'te dutiro me'rã a'tere tojo wee'e”, ni werewe'e, nicũ niwĩ.

Da'raco'terã queoro weeti'que ni'i

(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

9 Be'ro Jesú masãrẽ a'tiro queose o'ocũ niwĩ:

—Ni'cũ masũ cũ ya di'tapũ u'se otesami. Tu'ajanũ'cõ, ãpẽrãrẽ ti wesere co'tedutigũ cũusami. Narẽ cũ ya di'tare da'rasede wapa “Tocã'rõ yu'ure u'se wiapa”, niwã'cãsami. Be'ro ape di'tapũ yoacã nigũ wa'asami. **10** U'se ducaturitero nirĩ cura ni'cũ cũrẽ da'raco'tegure u'se nirõpũ i'adutigũ o'ósami. Cũrẽ o'ógũ, “Yé di'ta da'rarãrẽ yé u'sere sãrigũ wa'aya”, nisami. Cũ topũ ejacã, ti wese da'rarã cũrẽ ñe'e, paasama. Ne cã'rõ o'otimirã, cũrẽ o'ótõrõsama. **11** Be'ro ti wese wiogũ apĩ cũrẽ da'raco'tegure o'ósami tja. Cũ quẽ'rãrẽ ña'arõ bujicã'a, upũtũ paa, ñe'enojõ marigũ tojatacã weesama. **12** Be'ro ti wese wiogũ apĩrẽ o'ónemosami tja. Da'raco'terã cũ quẽ'rãrẽ mejãrõta weesama. Cũrẽ cãmida're, ti wese sumutopũ cõ'acã'sama.

13 »Be'ro majã ti wese wiogũ “¿De'ro weegũsari yu'u?” nisami. “Yu'u macũ upũtũ maigũrẽ o'óguti. Apetero weerã cũrẽ wiopesase me'rã i'abosama”, nimisami. **14** Wiogũ macũ topũ etacã i'arã, na a'merĩ nisama: “Ã'rĩta nimi be'ropũ a'ti wesere ñe'eacjũ. Ma, cũrẽ wẽjẽrã. Be'ro a'ti wese marĩ ya wese tojarosa'a”, nisama. **15** Tojo weerã cũrẽ ñe'e, ti wese sumutopũ miaa, cũrẽ wẽjẽcõ'asama, ni werecu niwĩ Jesú.

Be'ro Jesú masãrẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ ti wese wiogũ ¿de'ro weegũsari narẽ? **16** A'tiro weegũsami. Cũ a'ti, cũ ye di'ta da'rarãrẽ wẽjẽcõ'ape'ogũsami. Be'ro ãpẽrãrẽ ti di'tare o'ogũsami, nicũ niwĩ.

Jesú tojo nicã tu'orã, a'tiro nicãrã niwã:

—Õ'acũ tojo wa'asere cã'mota'ato, nicãrã niwã.

17 Be'ro Jesú narẽ i'a, nicũ niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ ¿de'ro nisĩ'rĩrõ weeti Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nise? A'tiro ni'i:

Ûtã pũrĩ me'rã wi'i yeeri masã ni'cã pũ na uatica pũrẽ cõ'arãsama.

Na cõ'ãca pũ me'rã ãpẽrã pe'e añurõ tutuari wi'i

yeenu'cãmũjãsama, niwũ.

18 No'o tiga bu'ipũ burupejagũnojõ mutõdijono'gũsami. No'o tiga pe'e cũ bu'ipũ doquepejacãma, añuse po'capũ wa'agũsami, nicũ niwĩ. Tojo nígũ, cũrẽ uatirã be'ropũ bu'iri da'reno'rãsama nígũ, tojo nicũ niwĩ.

Jesure bu'iri bocasĩ'rĩrã weesoose me'rã na sãrĩtiña'que ni'i

(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.13-17)

19 Pa'ia wiorã, ãpẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã cũ tojo nirĩ curata Jesure ñe'esi'rĩcãrã nimiwã. Te queose me'rã Jesú ùsãrẽta ucũgũ weesami nĩrã, tu'omasĩcãrã niwã. Tojo weerã cũrẽ ñe'esi'rĩmirã, masãrẽ uirã,

weemasit̄icārā niwā. **20** Āpērā ī'adu'tiri masārē nisoodutio'ocārā niwā. Na Jesure mejēcā nicā t̄u'osī'rīcārā niwā. “Te me'rā ‘Bu'iri c̄uomi’ ni, wioḡuḡuḡuḡu weresāta basiorosa'a”, nicārā niwā. Wioḡu Jesure bu'iri da'reri wi'ip̄u s̄ōrōcā uarā, tojo weecārā nimiwā. Añurā, diacjū ucūrā weronojō nisoocārā niwā. **21** Tojo weerā Jesú tiro wa'a, s̄ērītiña'cārā niwā:

—Masārē bu'eḡu, mu'u diacjū ucūsere ūsā masī'i. Masārē diacjū cjasere bu'e'e. Āpērā “Wiorā nima” niró marīrō nipe'tirārē ni'cārōnojō ī'a'a. Ō'acū ye cjasere diacjū bu'eme'rīcā'a. **22** Ūsārē wereya. Romano masā wioḡuḡe cū niyeru wapaseesere wapayecā, marīrē dutise ḡañuti, o ña'a nitine? ni s̄ērītiña'cārā niwā.

23 Jesú pe'e na ña'arō weesī'rīse me'rā s̄ērītiña'cā ī'amasīcā'c̄u niwī. Tojo weeḡu a'tiro nic̄u niwī:

24—Ni'cā cuji niyeru cuji miitia. ḡNoa queose, noa wāme wā'ñati? nic̄u niwī.

Na a'tiro ȳu'ticārā niwā:

—César, romano masā wioḡuḡu queose, cū wāme wā'ña'a, nicārā niwā.

25 Tojo nicā t̄u'oḡu, Jesú narē ȳu'tic̄u niwī:

—To p̄ūrīcārē romano masā wioḡuḡu wapayedutisenojōrē cūrē o'oya. Ō'acū ye pe'ema cūrē o'oya. Cū weedutisere weeya, nic̄u niwī.

26 Jesure masā t̄u'orop̄u mejēcā ucūcā weemasit̄icārā niwā. Cū pe'e cū ucūse me'rā, cū ȳu'tise me'rā mejō ī'amarīam̄jācā weec̄u niwī. Masā cū tojo weecā, di'tamarīam̄jācārā niwā.

Masā w̄érīca be'ro masāsere Jesure s̄ērītiña'que ni'i
(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

27 Be'ro āpērā pa'ia saduceo masā Jesú tiro wa'acārā niwā. Na “W̄ērī'cārā masāsoma”, ni ējōpeosama. Tojo weerā Jesure a'tiro nicārā niwā:

28—Masārē bu'eḡu, Moisé a'tiro dutise cūuc̄u niwī: “Ni'cū n̄umotiḡu p̄ō'rātitimiḡu w̄ērīcā, cū acabiji cū n̄umo ní'core n̄uorēato. Be'ro cū co me'rā ne waro p̄ō'rātīm̄t̄āḡūrē cū ma'mi w̄ērī'cure p̄ō'rātibosato”, nic̄u niwī Moisé. **29** Ni'cū p̄ō'rā sietere tojota wa'acaro niwū. Masā ma'mi n̄umoti, p̄ō'rātitimiḡu w̄ērīa wa'ac̄u niwī. **30** Be'rocjū quē'rā co wapewiore n̄uorēc̄u niwī. Cū quē'rā p̄ō'rā marīḡū mejārōta boadijac̄u niwī. **31** Tojo wa'acā ī'aḡū, na be'rocjū n̄uorēc̄u niwī tja. Cū quē'rā p̄ō'rātitimiḡu w̄ērīa wa'ac̄u niwī. Nipe'tirā cū be'rocjārā quē'rā tojo dia'cū n̄uorē, p̄ō'rātitimirā w̄ērīdijape'tia wa'acārā niwā. **32** Be'ro majā na n̄umo quē'rā w̄ērīa wa'aco niwō. **33** To p̄ūrīcārē w̄ērī'cārā masācā, ḡni'í n̄umo waro tojabutiagosari? Na nipe'tirāp̄uḡa core n̄umoticārā niwā, nicārā niwā.

34 Na tojo nicā t̄u'oḡu, Jesú narē ȳu'tic̄u niwī:

—A'ti ūm̄uḡoḡuḡe ūm̄uḡa, numia n̄umoti, marāp̄utima. Ape turip̄u tojo weesetitima. **35** Ña'arō wee'quere acobojono'cārā, w̄érīca be'ro masā'cārā

u'musepu numoti, marãputisome. **36** Na wéríca be'ro masã'cārã nitjārã, Õ'acũ põ'rã nima. Tojo nicã Õ'acũrẽ wereco'terã u'musepu nirá weronojõ nirãsama. Tojo weerã wërísome majã. **37** Moiséputa a'te cjasere ojacu niwĩ. Õ'acũ yucũsiti, ñjũrĩ sitipu cãrẽ wërĩ'cārã masãsere ï'ocũ niwĩ. Topure Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ: “Yũ'u Õ'acũ ni'i. Mũ'u ñecũsumã Abrahamã, Isaa, Jacob wiogu ni'i”, nicu niwĩ. Tojo nígũ, “Na yũ'u tiropu catima” nígũ, tojo nicu niwĩ. **38** Õ'acũ catirã wiogu nimi. Wërĩbajuduti'cārã marĩma. Cãma nipe'tirã catinu'cũpe'ticã'ma, nicu niwĩ.

39 Cũ tojo nicã tu'orã, ni'cãrẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã Jesure a'tiro nicãrã niwã:

—Masãrẽ bu'egu, mũ'u diacjũ waro ucũ'u, nicãrã niwã.

40 Be'ro cãrẽ apeye sërĩtiña'sĩ'rĩrã, ui nicãrã niwã.

Jesú masãrẽ “Cristo na nígũ ñnoa macũ niti?” ni sërĩtiña'que ni'i
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

41 Jesú masãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weerãtirã masã Cristo Õ'acũ bese'cãre “Davi pãrãmi nimi”, niti? **42** Davita Salmo wãmetiri pũrĩpu a'tiro ojacu niwĩ:

Õ'acũ u'musepu nígũ cã macãrẽ, yũ'ure yũ'rũoacjũre a'tiro nicu niwĩ:

“Yũ'u tiro wiogu dujiri cũmurõpu dujigusa'a.

43 Mũ'u to dujicã, mũ'urẽ ï'atu'timi'cãrãrẽ docaque'acã weeguti”, nicu niwĩ Õ'acũ, ni ojacu niwĩ Davi.

44 Davi basuta Õ'acũ bese'cu Cristore “Yũ'u wiogu nimi”, nicu niwĩ. Tojo weegu cã pãrãmi se'saro nirõnojõ o'ogũ, cã wiogu nicu niwĩ, nicu niwĩ Jesú.

Jesú Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tu'ti'que ni'i
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

45 Nipe'tirã masã tu'oropu Jesú cã bu'erãrẽ a'tiro ni werecu niwĩ:

46—Mũsã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tu'omasĩña. Masã ï'ato nĩrã su'ti yoase paca me'rã sãña, ñbuesijatũ'sama. Tojo nicã macã decopu wiopesase me'rã añuduticã uasama. Na nerẽse wi'seripu wiorã na dujiwũase cũmurĩpu dujisĩ'rĩsama. Na ba'awũaropu quẽ'rãrẽ mejãrõta nisĩ'rĩsama. **47** Wapewia numia ye wi'serire ã'masama. Na ña'arõ wee'quere wãcũdutitirã yoacã ñbueta'sasama. Náta ãpẽrã yũ'rũoro bu'iri da'reyũ'rũũ'cãno'rãsama, nicu niwĩ Jesú.

Wapewio pajasecũogo Õ'acũrẽ o'o'que ni'i
(Mr 12.41-44)

21 1 Jesú Õ'acũ wi'ĩpu nígũ, niyeru o'orã sãawũase acaripu pajiro niyeru cũorãrẽ sãacã ï'acu niwĩ. 2 Tojo nicã ni'cõ wapewio

pajasescogore ni'cã acaropu pua cuji niyeru wapamarise cujirire sãacã ï'acũ niwĩ. **3** Tere ï'agũ, Jesú a'tiro nicu niwĩ:

—Diacjũta musãrẽ wereguti. Õ'acũ ï'orõpu a'tigo wapewio pajasescogo nipe'tirã yu'rũoro o'oyu'rũnu'cãmo. **4** Æpẽrã pe'e narẽ du'sasere o'oma. Co pe'e pajasescogo nimigõ, co cuomi'que, co ba'acatibo'queacãrẽ o'ope'ocã'mo, nicu niwĩ.

Jesú “Õ'acũ wi'li cõ'ano'rõsa'a” ní'que ni'li

(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

5 Ni'cãrẽrã cũ bu'erã Jesure Õ'acũ wi'li cjasere ucũcãrã niwã.

—A'ti wi'li ùtãpaga paca añuse me'rã wéeca wi'li añubutiari wi'li ni'li, nicãrã niwã. Tojo nicã ti wi'ipũ cjase ma'masu'ase masã o'o'quere ucũcãrã niwã.

Jesú tojo nisere tu'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

6—Musã a'to ï'ase mutõdijono'rõsa'a. Ne ni'cã ùtãgã apega bu'ipũ yeeturiamũjã'que tojasome, nicu niwĩ.

A'ti umuco pe'tise duporo Jesú a'tiro wa'arosa'a ní'que ni'li

(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

7 Be'ro cãrẽ sërĩtiña'cãrã niwã:

—Ûsãrẽ bu'egu, ¿de'ro nicã mu'u ní'que wa'arosari? ¿Ñe'lenojõ me'rã ï'ogũsari a'te tojo wa'atjere? nicãrã niwã.

8 Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—Æpẽrã musãrẽ nisoori nírã, tu'omasĩña. Pãjãrã “Yu'u Õ'acũ tutuaro me'rã wee'e; Õ'acũ bese'cu Cristo ni'li”, nirãsama. Tojo nicã “Jesucristo cũ a'tiatji numu nitoja'a”, nirãsama. Na tojo nicã, tu'oticã'ña. **9** Musã a'mewẽjẽse quetire tu'orã, ucuaticã'ña. A'teta wa'amũ'tãrõsa'a. Tojo nimirõ, a'ti umuco pe'tiatjo du'sa'a yujupu.

10 Be'ro narẽ ninemocu niwĩ:

—Ni'cã curuacjãrã ape curuacjãrã me'rã a'mequẽrãsama. Tojo nicã ni'cã di'tacjãrã ape di'tacjãrã me'rã a'mewẽjẽrãsama. **11** Peje apesepure uputu di'ta narãsãse wa'arosa'a. Tojo nicã ujaboase, dutitise wa'arosa'a. U'musepуре wiose paca bajarosa'a.

12 »A'te tojo wa'ase duporo Æpẽrã musãrẽ bu'iri ñe'erãsama. Ña'arõ weerãsama. Musãrẽ musã nerẽse wi'seripu beserãsama. Bese, bu'iri sõrõrãsama. Yu'ure ëjõpeose bu'iri wiorã tiropu musãrẽ miarãsama.

13 Na tojo weecã musã, yé cjasere wererãsa'a. **14** “Wiorãrẽ a'tiro nirãti”, ni wãcũque'tiyuticã'ña. **15** Yu'u pe'e musãrẽ ucũmasiatjere o'oguti.

Musãrẽ ï'atu'tirã ne ni'cũ põtẽosome. Na “Tojo niwe'e”, ni ye'sumasĩsome.

16 Musã pacusumaputa musãrẽ wiorãpуре weresãrãsama. Musã ni'cũ põ'rã nimirã, musã acawererã quẽ'rã, musã me'rãcjãrã mejãrõta weerãsama. Musã ni'cãrẽrãrẽ wẽjẽrãsama. **17** Yu'ure ëjõpeose bu'iri

nipe'tirocjárã müsârê ì'atu'tirāsama. **18** Tojo weemicã, müsârê ne mejêcã wa'ama'asome. **19** Yũ'ure êjõpeodu'utirã, yũ'ræwetirãsa'a. Yũ'u pacu tìropu catinu'cūrãsa'a.

20 »Müsã Jerusalêrê surara ti macã sumuto be'toanu'cãcã ì'arã, masiña. “Ti macã maata cõ'ano'rõsa'a”, niña. **21** Tojo wa'acã ì'arã, Judea di'tapu nirã ùrũpagupu du'tiaya. Macãpu nirã aperopu wa'aya. No'o weseripu nirã macãpũre majãmitojatiticã'ña. **22** Te nũmũrĩ Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu ní'caronojõta wa'arõsa'a. Bu'iri da'rese nũmũrĩ nirõsa'a. **23** Tojo wa'ase nũmũrĩ numia nijĩpacosãnumiarê, tojo nicã põ'rã mi'rĩrã cuorãrê bujaweose nũmũrĩ nirõsa'a. Na mũñarõ wa'amasĩsome. A'ti di'tapũre upũtu pi'etise nirõsa'a. Ô'acũ masãrê upũtu waro bu'iri da'regusami. **24** Æpêrã a'mewêjêrõpu wêjêno'rãsama. Æpêrãrê nipe'tiro di'tapu bu'iri ñe'e miarãsama. Ape di'tacjárã judío masã nitirã Jerusalêrê mũtõdijorãsama. Mũtõdijo, ti macã wiorã sãjãrãsama. Ô'acũ judío masã nitirãrê “Tocã'rõ tojo weerãsama” ní'caro ejatuaro tojo weerãsama, nicu niwĩ Jesú.

Ô'acũ macũ masũ weronojõ upũtigu ¿de'ro wee a'tigusari? nise ni'ĩ
(Mt 24.29-35,42-44; Mr 13.24-37)

25 Jesú cũ bu'erãrê a'tiro ninemocu niwĩ:

—A'ti mũmco pe'tiati dũporo mujĩpũ mũmcoçjũrê, ñamicjũrê, ñocõarê peje mejêcã bajuse wa'arõsa'a. A'ti di'tapũre nipe'tise di'tacjárã dia pajiri maa bususe, pã'cõrĩrê tũ'orã, ¿ñe'enojõ nisari? nĩrã, mũnarãsama. **26** Masã a'ti di'tapũre wa'atjere wãcũrã, upũtu uirã, tũ'omasise pe'tirãsama. Nipe'tirã mũmũarõpu nirã narãsãcã weeno'rãsama. **27** Tojo wa'ari cura yũ'u Ô'acũ macũ masũ weronojõ upũtigu o'mecururipu tutuaro me'rã asistedijaticã, masã ì'arãsama. **28** Te peje wa'anũ'cãrĩ curare wãcũtutua e'catiya. U'mũarõpu ì'amorõrã weronojõ co'teya. Maata müsã yũ'rũono'rãsa'a, nicu niwĩ Jesú.

29-30 Apeye queose o'onemocu niwĩ tja:

—Otese higueraçu wãmeticju o no'o nicju yucçu pũrĩ ñasãwĩjicã, “Cũ'ma dũporo ni'ĩ”, nisa'a. **31** A'te weronojõ yũ'u todũporo ní'que peje wa'acã, “Cã'rõacã Jesú a'ti di'ta wiogu sãjãtjo dũ'sasa'a”, nirãsa'a.

32 »Diacjũ müsârê wereguti. A'te peje tojo wa'ari curare nirã wêrĩsome. Tojo wa'asere ì'ape'ocã'rãsama. **33** A'ti mũmco, a'ti di'ta pe'tidijarõsa'a. Yũ'u ucũse, yũ'u bu'ese pũrĩcã ninu'cũcã'rõsa'a. Nipe'tise yũ'u ní'que queoro wa'arõsa'a.

34 »Yũ'u a'tiatji nũmũrê müsã ne masĩtisa'a. Tojo weerã müsã basu añurõ co'teya. Ña'arõ weesere weepori nĩrã, weeticã'ña. Que'aticã'ña. A'ti mũmco cjasere wãcũque'titicã'ña. Tojo weerã müsã wãcũña marĩrõ yũ'u a'tiati nũmũ nicã, ña'arã bocaejapejano'some. **35** Wa'icũrãrê wãcũña marĩrõ sãrĩsãa bi'anũ'cõrõ weronojõ müsârê wa'aticã'to. Ti nũmũrê nipe'tirã

nipe'tirocjārã tō'orāsama. Tojo weerã tu'omasĩña. **36** Mũsã añurõ apoyuya. Te pi'etiatje ũsãrẽ yu'rũweticã weeya nĩrã, ñubueni'cũcãñña. Tojo nicã yu'u Ō'acũ macũ tiropu uiro marĩrõ põtẽrĩajã ñubueya, nicu niwĩ Jesũ.

37 Jesũ mũcorinucũ Ō'acũ wi'ipũ bu'emujãcu niwĩ. Ñami ejãcã pe'ere ũrũgũ Olivo wãmeticjũpu nibo'reamujãcu niwĩ. **38** Masã nipe'tirã Ō'acũ wi'ipũ bo'reacãcure cũ bu'esere tu'orã wa'amujãcãrã niwã.

Jesure ñe'erãtirã na apoyu'que ni'i

(Mt 26.1-5,14-16; Mr 14.1-2,10-11; Jn 11.45-53)

22 **1** Cã'rõ Pascua bosenũmu wa'atjo du'sacaro niwũ. Ti bosenũmurẽ pã bũcuase me'rã morẽti'quere ba'acãrã niwã. Ti bosenũmu judío masã na ñecũsumna Egiptopũ ní'cãrã wija'quere wãcũrĩ bosenũmu nicaro niwũ. **2** Titare pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã “¿De'ro wee Jesure wẽjẽrõnamitito?” nicãrã niwã. Tojo nimirã, masãrẽ ui nicãrã niwã.

3 Na tojo nícaterore Juda na “Iscariote” nino'gũpũre wãtĩ sãjãacu niwĩ. Cũ doce Jesũ bu'erã me'rãcjũ nicu nimiwĩ. **4** Juda pa'ia wiorã, tojo nicã Ō'acũ wi'i co'terã wiorã tiropu wa'acu niwĩ. Na tiropu ejagu, Jesure o'oa'tje cjasere ucũcu niwĩ. **5** Cũ tojo nisere tu'orã, upũtu e'caticãrã niwã.

—Mũ'u tojo weecã, niyeru wapayerãti, nicãrã niwã. **6** Cũ “Jau, cũrẽ mũsãrẽ i'ogũti”, nicu niwĩ. Be'ro, “¿De'ro nicã yu'ure Jesure wiorãpũre masã marĩrĩ cura o'oroũnamitito?” ni wãcũcu niwĩ.

Jesũ cũ bu'erã me'rã cũ ba'atu'o'que ni'i

(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

7 Be'ro masã na pã bũcuase me'rã morẽti'quere ba'ari bosenũmu nicaro niwũ. Ti mũmu nicã, ni'cũ oveja wĩ'magũrẽ na Pascua bosenũmu ba'acjũre wẽjẽsama. **8** Titare Jesũ Pedro, Juãrẽ a'tiro ni o'ócũ niwĩ:

—Marĩ Pascua bosenũmu ba'atjere apoyurã wa'aya, nicu niwĩ.

9 Na cũrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿No'opũ ũsã apoyucã ũsari? nicãrã niwã.

10 Jesũ narẽ nicu niwĩ:

—Mũsã macãpu wa'aya. Topũ sãjãarã, ni'cũ masũ acoga tuupeogũre bocaejapejarãsa'a. Cũrẽ sirutu, cũ no'o wa'aro sãjãña. **11** Ti wi'i wiogũre niña: “Ũsãrẽ bu'egũ a'tiro niami: ‘¿No'opũ nisari yu'u bu'erã me'rã Pascua bosenũmu ba'atji tucũ?’ niami”, niña. **12** Mũsã tojo nicã, mũmũarõca tucũ apoyũca tucũjopũre i'ogũsami. Topũ marĩ ba'atjere apoyuya, nicu niwĩ.

13 Be'ro Pedro, Juã macãpu wa'acãrã niwã. Jesũ narẽ ní'caronojõta nipe'tisere bocacãrã niwã. Topũ na ba'atjere apoyucãrã niwã.

14 Be'ro Jesũ cũ besecũcãrã me'rã ba'arãtirã ejanujãcãrã niwã. **15** Na dujipe'tica be'ro Jesũ narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u mũsã me'rã a'te Pascua ba'asere yu'u wẽrĩse duporo upũtu ba'atuosĩ'rĩ'i. **16** Mũsãrẽ ni'cãrõacã a'tiro nigũti. Ne apaturi a'tiro

weenemosome. Weegusa'a tja nipe'tise yu'u wioꝝu sājātu'ajaca be'ropu, nicu niwī.

17 Tojo nica be'ro sī'rīrī pare mii, cū pacu Õ'acūrē e'catise o'ocu niwī. Be'ro cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Sī'rīña. A'merī ducawaa, sī'rīña. **18** Mūsārē nigūti. A'te u'seducaco vino ni'cārōacā marī sī'rīrā weronojō weenemosome. Be'ro yu'u pacu yu'ure wioꝝu sōróca be'ro mūsā me'rā apaturi ma'ma vinorē sī'rīnemogūsa'a tja, nicu niwī.

19 Be'ro pāgārē mii, Õ'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, ducawaa, cū bu'erārē o'ogu, a'tiro nicu niwī:

—A'te yu'u upu ni'i. Mūsā ye niatjere wērībosaguti. A'tiro yu'u ni'cārōacā wee'caronojō weenu'cūcāña. Tere wéerā, yu'u mūsārē wērībosasere wācūña, nicu niwī.

20 Na ba'aca be'ro sī'rīrī pa me'rā quē'rārē mejārōta weecu niwī. Cū bu'erārē tīagū, a'tiro nicu niwī:

—A'ti pa, yé dí me'rā Õ'acū masārē apeye ma'ma “A'tiro weeguti” ní'quere cūgūsamī. Yu'u wērīgū, dí o'maburose me'rā mūsā ña'arō wee'quere wērī wapayebosaguti.

21 »Tojo nimicā, yu'ure wiorāpūre o'oacju yu'u me'rā a'to dujimi.

22 Cū yu'u Õ'acū macū masū weronojō upūtigu'e o'ocā, Õ'acū ye queti o'ajaca pūrīpu nīrōnojōta wa'aro wee'e. Tojo wa'amirō, yu'ure wiorāpūre o'oguma ña'abutiario wa'arosa'a, nicu niwī.

23 Tojo nicā tu'orā, cū bu'erā na basu a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿Noa nisariba cūrē wiorāpūre tojo weeacju? nicārā niwā.

Jesú bu'erā “¿Ni'inojō āpērā yu'rūoro niyu'rūnu'cāgūsarī?” ní'que ni'i

24 Be'ro Jesú bu'erā uputu a'merī ucūcārā niwā:

—Marī wa'terore ¿noa nīrōsariba marī yu'rūoro niacju? nicārā niwā.

25 Tere tu'ogu, Jesú narē a'tiro nicu niwī:

—A'ti nucūcārē dutirā ti di'tare miiwapa wa'asama. Ti di'tacjārā na dutino'rā pe'ere “Masārē weetamurā nima”, nisama. **26** Mūsā na wiorā weronojō weeticāña. A'tiro pe'le weeya. Āpērā yu'rūoro niyu'rūnu'cāgū, mejō nigū weronojō weeya. Āpērārē dutigu dutino'gū weronojō weeya.

27 Mūsā tu'oña'cā, ¿ni'inojō pe'le apī yu'rūoro niyu'rūnu'cāsari?

¿Ba'adujigu o cūrē ba'ase ecagu pe'le? Ba'adujigu pe'le apī yu'rūoro niyu'rūnu'cāmi. Yu'u pūrīcā mūsā wa'teropu nīgū, mūsā dutino'gū weronojō ni'i.

28 »Mūsā yu'u me'rā ninu'cūcā'wu. Yu'ure mejēcā wa'acā, mūsā quē'rā tu'oña'tamuwū. **29** Tojo weegu yu'u quē'rā yu'u pacu yu'ure o'o'caronojōta mūsārē mūsā dutiatjere o'oguti. **30** A'tiro wéerā, mūsā yu'u wioꝝu nīrōpu ba'a, sī'rīdujirāsa'a. Tojo weerā āpērā doce cururi Israe cururicjārārē dutirāsa'a, nicu niwī.

Jesú Pedore “Mũ'u yũ'ure ‘Masĩwe'e’ nigũsa'a” ní'que ní'i
(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

31 Marĩ wioꝝ Jesú cũ bu'erārē a'tiro nicu niwĩ:

—Simó, tũ'oya. Wātĩ mũsārē ¿no'ocārō wācūtutuamitina? níꝝ,
Ō'acūrē sērĩcu niami. Ní'cũ masũ trigo perire su'awee, te caserire cō'arō
weronojō mũsā ějōpeosere du'uato níꝝ dojoresĩ'rĩmi. **32** Cũ tojo weecā
ĩ'agũ, yũ'u pe'e ějōpeodu'ubutiaticā'to níꝝ, Ō'acūrē mũ'urē sērĩbosapu.
Be'ro mũ'u apaturi ějōpeoꝝ tja, mũ'u acawererā yũ'ure ějōpeorārē
wācūtutuacā weeya, nicu niwĩ.

33 Cũ tojo nicā tũ'ogũ, Pedro yũ'ticu niwĩ:

—Yũ'u wioꝝ, yũ'u quē'rā mũ'urē bu'iri da'reri wi'ipũ miacā, wa'aguti.
Mũ'u wērĩcā quē'rārē, wērĩmasĩ'i, nicu niwĩ.

34 Jesú cūrē nicu niwĩ:

—Pedro, mũ'urē a'tiro nigũti. Ní'cācā ñami cārē'quē uuati dũporo i'tiati
yũ'ure “Cūrē masĩwe'e,” nigũsa'a, nicu niwĩ.

Jesú wērĩati dũporo cũ bu'erārē were'que ní'i

35 Be'ro Jesú a'tiro sērĩtiña'cu niwĩ:

—Mũsārē yũ'u ajuri moorā, niyeru sāarō moorā, sapatu moorā
o'ócaterore ¿apeyenojō dũ'sari? nicu niwĩ.

Na cūrē yũ'ticārā niwā:

—Ne dũ'satiwũ, nicārā niwā.

36 Be'ro narē nicu niwĩ:

—Ní'cārōacāma a'tiro weeya. No'o ajuro cũoꝝ miaña. Niyeru sāarō
quē'rārē miaña. No'o di'pjĩ moogũ pũrĩcā cũ yaro su'tiro bu'icjārōrē dua,
di'pjĩrē duuya. **37** Ō'acũ ye queti ojāca pũrĩpũ yũ'ure ojayu'que queoro
wa'arosa'a. A'tiro ojano'caro niwũ: “ ‘Cũ quē'rā ña'agũ weronojō ña'arā
wa'teropũre ña'agũ nimi’, nino'gũsami”, niwũ. Nipe'tise yũ'ure oja'que
queoro wa'arota we'e, nicu niwĩ.

38 Tojo nicā tũ'orā, cũ bu'erā cūrē nicārā niwā:

—Wioꝝ, ũsā pũa di'pjĩ cũo'o.

Cũ narē yũ'ticu niwĩ:

—Añurōsa'a, nicu niwĩ.

Jesú Getsemaní wāmetiropũ cũ pacũre ñubue'que ní'i

(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

39 Be'ro Jesú cũ ba'adujica tucũpũre wijaa wa'acu niwĩ. Wijaa, cũ
weesetironojōpũma Olivo wāmeticju ũrũgũpũ wa'acu niwĩ. Cũ bu'erā
cūrē sirutucārā niwā. **40** Topũ etagũ, cũ bu'erārē nicu niwĩ:

—Wātĩ mũsārē niquesāticā'to ní'cā Ō'acūrē sērĩña, nicu niwĩ.

41 Be'ro Jesú na ðuporo yoacureropu wa'acü niwĩ. Topu ñubuegütigu ejaque'acü niwĩ. 42 Ñubuegu, a'tiro nicü niwĩ:

—Pacu, mu'ü nacã, yu'ure a'te ña'arõ yu'ruatje wa'aticã'to. Yu'ü tojo nimicã, yu'ü ñaro weeticã'ña. Mu'ü ñaro pe'e wa'ato, nicü niwĩ.

43 Be'ro ni'cũ Õ'acürẽ wereco'tegu u'müsecjũ cü tiropu bajuacu niwĩ. Bajua, cürẽ wãcütutuacã weecu niwĩ. 44 Cũ ña'arõ ejeripõ'rátigu nemorõ tutuaro ñubuemujãcu niwĩ. Cũ asituuase pacase díperi paca weronojõ acosurudijacaro niwĩ.

45 Cũ ñubueca be'ro wã'cãnu'cã, cü bu'erã tiropu wa'acü niwĩ. Na bujaweti'cãrã niyucã, cãrĩ'cãrãpüre bocaecacu niwĩ. 46 Narẽ nicü niwĩ:

—¿De'ro weerã tocã'rõ cãrĩti? Wã'cãnu'cãña. Wãtĩ müsãrẽ niqesãticã'to nĩrã Õ'acürẽ sãrĩña, nicü niwĩ.

Jesure ñe'ewã'cã'que ni'i

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

47 Jesú cü bu'erãrẽ ucürĩ cura pãjãrã masã cü tiropu etacãrã niwã. Juda Jesú bu'erã doce me'rãcju ní'cu na ðuporo u'mutãwã'cãcu niwĩ. Jesú tirocure wa'a, cürẽ mi'micü niwĩ. 48 Jesú cü tojo weecã, nicü niwĩ:

—¿Juda, mu'ü mi'mise me'rã yu'ü Õ'acü macü masü weronojõ upütigüre yu'ure i'atu'tirãrẽ i'ogü weeti? nicü niwĩ.

49 Jesú bu'erã cürẽ ñe'eatjere masĩrã, sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Ûsã wiogü, ¿di'pjĩrĩ me'rã narẽ cã'mota'arãsari? nicãrã niwã.

50 Tojo nĩca be'ro ni'cũ Jesú bu'egu pa'ia wiogüre da'raco'tegüre diacjüca o'meperore ðutepã'rëcu niwĩ. 51 Tojo weecã i'agü, Jesú nicü niwĩ:

—Weeticã'ña. Tocã'rõta weeya, nicü niwĩ.

Be'ro Jesú ðute'caropüre ñapeo, yu'ruocu niwĩ. 52 Tu'ajanu'cõ, pa'ia wiorãrẽ, Õ'acü wi'ipü colterãrẽ, tojo nicã judío masã bucürãrẽ cürẽ ñe'erã wa'arãrẽ a'tiro nicü niwĩ:

—¿Müsã yajari müsãrẽ ñe'erã a'tirã weronojõ yu'ure di'pjĩrĩ, yucupagu me'rã ñe'erã a'titi? 53 Nipe'tise nümüri yu'ü Õ'acü wi'ipü müsã me'rã bu'edujiwü. Tojo weemicã, müsã yu'ure ñe'etiwü. Ni'cãrõacã müsã yu'ure ña'arõ weesere weeritero eja'a. Wãtĩ na'itĩ'arõpu nigü müsãrẽ cü ñaro weedutimi. Tojo weero tojo wa'a'a, nicü niwĩ Jesú.

Pedro Jesure “Masĩwe'e” ní'que ni'i

(Mt 26.57-58,69-75; Mr 14.53-54,66-72; Jn 18.12-18,25-27)

54 Be'ro Jesure ñe'e, pa'ia wiogü ya wi'ipü miacãrã niwã. Pedro yoacurero cürẽ sirutucu niwĩ. 55 Jesure na miarĩ wi'i sope pu'topu pecame'e wĩjãcãrã niwã. Ti me'e sumutopu sõ'madujibürocãrã niwã. Pedro quẽ'rã na wa'teropu sõ'madujicu niwĩ. 56 Tojo weeri cura ni'cõ ti wi'i da'raco'tego Pedro topu sõ'madujicã i'agõ, upütu i'anu'cübajaque'aco niwõ. A'tiro nico niwõ:

—Ārī quē'rā sī'i me'rā sija'cūta nimi, nico niwō.

57 Pedro core nisoogu, a'tiro nicu niwī:

—Cūrē masītisa'a, nicu niwī.

58 Be'roacā tja apī cūrē ī'a, a'tiro nicu niwī:

—Mū'u quē'rā Jesú me'rācjū ni'i, nicu niwī.

Pedro cūrē nisoocu niwī tja:

—Niwe'e. Yū'u cūrē ne masītisa'a, nicu niwī.

59 Be'ro ni'cā hora be'ro apī tu'tibocurese me'rā cūrē nicu niwī:

—Nirōta ārī quē'rā Jesú me'rā niwī. Cū quē'rā Galileacjūta nimiba, nicu niwī.

60 Tojo nicā tū'ogu, Pedro nicu niwī:

—Ñe'enojōrē ucūgū ucūsa'a. Tū'otisa'a, nicu niwī.

Pedro ucūpe'otimicā, cū ucūrī cura cārē'quē uucu niwī. **61** Tojo weecā, Jesú cūrē majāmiī'aburocu niwī. Topūta Pedro Jesú cūrē ní'quere wācūcu niwī. Jesú cūrē a'tiro nicu niwī: “Ni'cācā ñami cārē'quē uuati dūporo mū'u i'tiati yū'ure ‘Cūrē masīwe'e', nigūsa'a”, nicu niwī. **62** Tere wācūboca wijaa, Pedro ūpūtu utiwā'cā wa'acu niwī.

Jesure na bujicā'pe'que ni'i

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

63 Surara Jesure co'teri masā cūrē ña'arō bujicā'a, paacārā niwā.

64 Cūrē paa, caperire dū'tebi'apecārā niwā. Tojo wee, cūrē nicārā niwā:

—Nílocaya. ¿Noa mū'urē paati? nicārā niwā.

65 Peje apeye ninemo, cūrē bujicā'cārā niwā.

Jesure wiorā tiropu na mia'que ni'i

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

66 Ape nūmu bo'reacā judío masā búcārā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā nerēcārā niwā. Be'ro Jesure na tiropu miacārā niwā. Cūrē sērītiña'cārā niwā:

67 —Wereya. ¿Mū'u Ō'acū bese'cu Cristota niti? nicārā niwā.

Cū narē yū'ticu niwī:

—Yū'u mūsārē “Cūta ni'i” nicā, ējōpeosome. **68** Yū'u mūsārē apeyenojō sērītiña'cā, ne yū'tima'asome. **69** Be'rocure yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtiḡu Ō'acū tutuayū'rūḡu pū'topu dujigusa'a, nicu niwī.

70 Tojo nicā tū'orā, nipe'tirā sērītiña'cārā niwā:

—¿To pūrīcārē mū'u Ō'acū macū niti? nicārā niwā.

Jesú narē yū'ticu niwī:

—Mūsā nírōnojōta cūta ni'i, nicu niwī.

71 Cū tojo nicā tū'orā, na a'tiro nicārā niwā:

—Āpērā cūrē weresārā a'manemorō ūtisa'a. Marī basuta cū ucūsere tū'otoja'a, nicārā niwā.

Jesú romano masã wioꝑu Pilato tiroꝑu ní'que ni'i
(Mt 27.1-2,11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

23 1 Be'ro nipe'tirã wiorã wã'cãnu'cã, Jesure Pilato tiroꝑu miacãrã niwã. 2 Topu ejarã weresãrã, a'tiro nicãrã niwã:

—Ă'rĩ ũsã yarã masãrẽ doꝑorẽꝑũ weemi. A'tiro nimi. “Romano masã wioꝑu warore marĩ wapayewuasenojõrẽ wapayeticã'rõua'a”, nimi. Apeye quẽ'rãrẽ “Yũ'u Ô'acũ bese'cu Cristo ni'i”, nimũjãmi. Tojo níꝑũ, “Wioꝑu ni'i” nisĩ'rĩꝑũ, tojo nimi, nicãrã niwã.

3 Tere tũ'ogũ, Pilato Jesure sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Mũ'uta niti judío masã wioꝑu? nicũ niwĩ.

Jesú cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Mũ'u níronojõta cũta ni'i, nicũ niwĩ.

4 Tojo nicã tũ'ogũ, Pilato pa'ia wiorãrẽ, masã topu nirá nipe'tirãrẽ nicũ niwĩ:

—Ne cã'rõ ã'rĩrẽ bu'iri bocatisa'a, nicũ niwĩ.

5 Na pe'e tojo nimicã, tutuaro me'rã ninemocãrã niwã:

—Cũ nipe'tirã Judeacjãrãrẽ cũ bu'ese me'rã doꝑorẽcusiagu weemi. Ne waro Galileapũ tojo weenu'cãcu niwĩ. Nĩ'cãrõacãrẽ a'ti macãꝑu nimi majã, nicãrã niwã.

Jesure Herode tiroꝑu mia'que ni'i

6 Pilato “Jesú Galileacjũ niapũ” nicã tũ'ogũ, ãpẽrãrẽ “¿Nirõta cũ Galileacjũ niti?” ni sãrĩtiña'cu niwĩ. 7 Na “Cũta nimi”, nicãrã niwã. Tere tũ'ogũ, Herode tiroꝑu cũrẽ o'ócũ niwĩ. Herode Galilea di'ta wioꝑu nicũ niwĩ. Titare cũ quẽ'rã Jerusalẽꝑuta nicũ niwĩ. 8 Herode todũporopũ Jesú Ô'acũ tutuaro me'rã weeĩ'omi nisere tũ'ocũ niwĩ. Tere tũ'ogũ, yoacã Jesure ĩ'asĩ'rĩcu nimiwĩ. Cũ weeĩ'ocã ĩ'asĩ'rĩcu niwĩ. Tojo weegũ Jesure ĩ'agũ, pũrõ e'caticũ niwĩ. 9 Jesure peje sãrĩtiña'cu nimiwĩ. Cũ pe'e ne cã'rõ yu'titicũ niwĩ. 10 Cũ Herode tiroꝑure nicã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã nicãrã niwã. Na ɸꝑũtu tutuaro me'rã Jesure weresãrã weecãrã niwã. 11 Be'ro Herode cũ yarã surara me'rã Jesure yabi bujicã'cãrã niwã. Cũrẽ bujicã'rãtirã, wiorã sãñase su'ti añusere sãapecãrã niwã. Tojo weetoja, Herode Pilato tiroꝑu o'ócũ niwĩ tja. 12 Titare Pilato Herode me'rã todũporopũre a'merĩ ĩ'atimi'cãrã na a'mesũ'acãrã niwã.

Pilato Jesure wẽjẽduti'que ni'i

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39—19.16)

13 Be'ro Pilato pa'ia wiorãrẽ, judío masã wiorãrẽ, nipe'tirã masãrẽ neocũucũ niwĩ. 14 Narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũsã ã'rĩrẽ “Masãrẽ doꝑorẽcusiagu weemi”, ni'i. Tojo nĩrã, yũ'u tiroꝑu miiticãrã niapũ. Yũ'u mũsã ĩ'orõꝑuta cũrẽ sãrĩtiña'mi'i. Mũsã

ĩ'acāta mūsā weresāsere ne cā'rō bu'iri bocatisa'a. **15** Herode quē'rā bocaticu niami. Tojo weegu apaturi cūrē yu'u tiro o'ócū niami tja. Mūsā masī'i, cūrē wējērōña'a nisere bu'iri moomi. **16** Tojo weegu cūrē tārādutitoja, du'uwīrōgūti, nicu niwī Pilato.

17 Pilato Pascua bosenumñucūrē masā e'caticā uagu, ni'cū bu'iri da'reri wi'ipū nigūrē du'uwīrōmujācu niwī. **18** Tojo weerā nipe'tirā ni'cārō me'rā caricūcārā niwā:

—Jesure wējēcō'aña. Barrabá pe'ere du'uwīrōña, nicārā niwā.

19 Cū Barrabá Jerusalécjārā wiorārē yu'rūnu'cā, narē cō'asī'rīcu niwī. Te bu'iri, tojo nicā cū masārē wējē'que bu'iri bi'adu'pono'cu niwī.

20 Pilato Jesús pe'ere du'uwīrōsī'rīcu nimiwī. Tojo weegu masārē apaturi ucūnemocu niwī tja. **21** Cū tojo nicā tū'orā, nemorō caricūcārā niwā:

—Curusapū cūrē paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

22 Be'ro i'tiati niboro Pilato ninemocu niwī:

—¿De'ro weegu tojo weebosari? Ā'rī ne cā'rō ña'arō weeticu niami. Ne cūrē wējērōña'a nisere bu'iri bocatisa'a. Cūrē tārādutitoja, du'uwīrōgūti, nicu nimiwī.

23 Tojo nicā tū'orā, masā du'ucūurō marīrō upūtu caricūrā, cūrē curusapū paabi'pe wējēduticārā niwā. Na tojo weeyurā, na u'a'quere bocacārā niwā. **24** Tojo weegu Pilato na dutisere weecu niwī. **25** Masā du'uwīrōdutigu'e bu'iri da'reri wi'ipū ní'cure du'uwīrōcu niwī. Cū wiorārē macāpū yu'rūnu'cātjāgū, masārē wējētjāgū, ti wi'ipū dujicu niwī. Jesús pe'ema na u'a'caronojōta narē wiacā'cu niwī. Mūsā uaro weeya nīgū, tojo weecu niwī.

Jesure curusapū paabi'pe wējē'que ni'i

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

26 Jesure curusapū wējērā wa'arā na miarī cura ni'cū masū Simó wāmetigu Cirene wāmetiri macācjū cāpūpū ní'cu tojatigu weecu niwī. Cūrē Jesús ya curusare cū be'ro wuasirutuduticārā niwā.

27 Jesure pājārā masā sirutucārā niwā. Numia bujawetirā, uti caricūsirutucārā niwā. **28** Jesús narē majāmiī'a, a'tiro nicu niwī:

—Jerusalécjārā numia, yu'ure utiticā'ña. Mūsā basu, tojo nicā mūsā pō'rā ye niatje pe'ere utiya. **29** Be'ro mūsā ña'abutiario yu'rūrāsa'a. Te numūrīrē mūsā a'tiro nirāsa'a: “Pō'rā marīcā, añuyurā'a. Ne ni'cāti pō'rātiña'tirā, ne ni'cāti mi'oña'tirā e'catisama”, nirāsa'a. **30** Titare tojo wa'acā, masā wērīsī'rīrā, a'tiro nirāsama: “Ūrūpagu ūsā bu'ipū burupeja, wējēña.” Opa bu'pare a'tiro nirāsama: “Ūsārē ña'arō weesere cā'mota'aya”, nirāsama. **31** Yu'u masū añugū, bu'iri moogūrē ña'arō weecā, bu'iri cuorā ña'arā pe'ema totā nemorō ña'arō weerāsama, nicu niwī Jesús.

32 Āpērārē puarā ña'arō weeri masārē Jesús me'rā wējērātirā miacārā niwā. **33** Be'ro “Masā boaweeca dūpoa” wāmetiropū ejacārā niwā. Topū

Jesure curusapɯ paabi'penɯ'cōcārã niwã. Tojo nicã pɯarã ña'arõ weeri masãrẽ ni'cũ diacjũ pe'e, apĩrẽ cũpe pe'e nɯ'cōcārã niwã. **34** Jesú cũ pacɯ Õ'acũrẽ na curusapɯ paabi'penɯ'cōca be'ro a'tiro nicɯ niwĩ:

—Пачɯ, ã'rãrẽ acobojoya. Na yɯ'ure tojo weesere tɯ'omasĩtima, nicɯ niwĩ.

Surara cũ ye su'ti nimi'quere nĩbocape wapata'a'cãrãrẽ dɯcawaacãrã niwã. **35** Masã topɯ ï'anu'cũcãrã niwã. Wiorãpɯta bujicã'sãjãrã, Jesure a'tiro nicãrã niwã:

—Ãpẽrãmarĩcãrẽ yɯ'rɯowĩ. Diacjũta Õ'acũ bese'cɯ Cristo ni'i nĩgũ, ni'cãrõacã cũ basu yɯ'rɯoato, nicãrã niwã.

36 Surara quẽ'rã cũ pɯ'to wa'a, bujicã'cãrã niwã. Cũrẽ vino pi'ase me'rã morẽ'quere tĩarã, **37** a'tiro nicãrã niwã:

—Mɯ'ɯ judío masã wiogɯ ni'i nĩgũ, mɯ'ɯ basuta yɯ'rɯoaya, nicãrã niwã.

38 Cũ dɯpoa bu'ipɯ ni'cã pĩ ð'ocãrã niwã. A'tiro ojano'caro niwũ: “Árĩ judío masã wiogɯ nimi”, nicaro niwũ.

39 Ni'cũ masũ ña'arõ wee'cɯ Jesú me'rã curusapɯ wã'ñagũ Jesure tu'ticɯ niwĩ. A'tiro nicɯ niwĩ:

—¿Mɯ'ɯ Õ'acũ bese'cɯ Cristo niweti? Mɯ'ɯ basu yɯ'rɯoaya. Ûsã quẽ'rãrẽ yɯ'rɯoaya, nicɯ niwĩ.

40 Tojo nicã tɯ'ogɯ, apĩ topɯ cũ me'rã wã'ñagũ cũ me'rãcjãrẽ tu'tigɯ, a'tiro nicɯ niwĩ:

—¿Mɯ'ɯ Õ'acũrẽ uiweti tojo nĩgũ? Marĩ ni'cãrõnojõ curusapɯ wẽjẽdutivo'cãrã ni'i. **41** Marĩ pũricã queoro marĩ ña'arõ wee'quere pi'eti wapayerã wee'e. Cũ pũricã ne ña'arõ weeticɯ nimiwĩ, nicɯ niwĩ.

42 Be'ro Jesure nicɯ niwĩ:

—Jesú, mɯ'ɯ wiogɯ sãjãgũ, yɯ'ure wãcũapa, nicɯ niwĩ.

43 Jesú cũrẽ yɯ'ticɯ niwĩ:

—Mɯ'urẽ diacjũta nigũti. Ni'cãcãta yɯ'ɯ me'rã yɯ'ɯ wa'atjo yɯ'ɯ pacɯ tiro Paraíso wãmetiropɯ nigũsa'a, nicɯ niwĩ Jesú.

Jesú cũ wẽrĩ'que ni'i

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

44-45 Jesú curusapɯ wẽrĩrĩ cura dajaritero nicã mujĩpũ ɯɯɯocjũ asiticɯ niwĩ. Nipe'tiro ti di'tapɯ na'itĩ'a wa'acaro niwũ. Téé ñamica'a tres nicãpɯ na'itĩ'atuocarõ niwũ. Tojo wa'ari cura Õ'acũ wi'ipɯ pa'ia sãjãarõpɯ cã'mota'ayooca casero deco me'rã tũ'rũyojacaro niwũ. **46** Be'ro Jesú caricũcɯ niwĩ:

—Пачɯ, ya ejeripõ'rãrẽ mɯ'urẽ wia'a, nicɯ niwĩ.

Tojo nitojagɯta, wẽrĩa wa'acɯ niwĩ.

47 Surara wiogɯ romano masũ a'te tojo wa'acã ï'agũ, Õ'acũrẽ añurõ wãcũgũ, a'tiro nicɯ niwĩ:

—Diacjũta ã'rĩ ne bu'iri moogũ nimiapĩ, nicɯ niwĩ.

48 Nipe'tirã topu nirá Jesú wērĩcã ĩ'arã, na ye wi'seripu tojaarã, pūrõ bujawetirã, na cutirore paawã'cãcãrã niwã. 49 Nipe'tirã Jesú me'rãcjãrã pe'e, tojo nicã numia Galileapu cūrẽ sirutu'cãrã yoaropu tojo wa'asere ĩ'anu'cũbajaque'acãrã niwã.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

50-51 Topure ni'cũ Judea di'tacjũ Arimatea wãmetiri macãcjũ José wãmetigu nicu niwĩ. Cũ añugũ queoro weeri masũ nicu niwĩ. Ó'acũ bese'cu wioĝu sãjãtjere co'tecu niwĩ. Cũ quẽ'rã judío masã wiorã me'rãcjũ wioĝu nicu niwĩ. Tojo nimigũ, cũ me'rãcjãrã Jesure wẽjẽsere tu'saticu niwĩ. 52 Jesú wērĩca be'ro Pilato tiro Jesú ya upure sērĩgũ wa'acu niwĩ. 53 Cūrẽ sērĩtoja, curusapu nigũrẽ miidjoo, su'tiro añurĩ casero me'rã omacu niwĩ. Tu'ajanu'cõ, ni'cã tuti ũtãgãpu na se'leca tutipu, ne ni'cūrẽ yaano'ña marĩĩ tutipu cũuocu niwĩ. 54 Cũ tojo weeri numu na soose dũporo apoyuri numu nicaro niwũ. Na soatjo cã'rõacã du'sacaro niwũ.

55 Numia Jesure Galileapu sirutunu'cã'cãrã Joseré sirutuwã'cãcãrã niwã. Sirutuwã'cã, Jesure yáaca tutire ĩ'acãrã niwã. “José ¿de'ro wee Jesú upure cũumiticũ?” ni ĩ'acãrã niwã. 56 Na ĩ'aca be'ro wi'seripu dajarã, u'mutise cũ upure wa'reatjere apoyucãrã niwã. Tu'ajanu'cõ, Moisé duti'caronojõta sauru na soowuari numurẽ soocãrã niwã.

Jesú cũ masã'que ni'i

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

24 1 Ma'ma semana sãjãnu'cãrĩ numu soorinumu nicã numia apaturi Jesure yaa'caropu bo'reacã waro wa'acãrã niwã. Na u'mutise na apo'quere miarã weecãrã niwã. 2 Na topu ejarã, ti tuti bi'acaga ũtãgãjore aperopu cũñacã ĩ'acãrã niwã. 3 Tere ĩ'arã, diacjũ sãjãacãrã niwã. Topu sãjãejarã, ne marĩ wioĝu Jesú ya upure bocaticãrã niwã. 4 Tojo weerã “¿De'ro wa'apari cūrẽ?” ni wãcũcãrã niwã. Na tojo wãcũrĩ cura wãcũña marĩrõ puarã umua su'ti asistese sãña'cãrã na tiropu bajuanu'cãcãrã niwã. 5 Na uputu ucua, di'tapu paamu'rĩque'acãrã niwã. Na tojo weecã, umua narẽ nicãrã niwã:

—¿De'ro weerã musã boa'cãrã nirõnojõpũre catigũre a'mati? 6 A'tore marĩmi. Cũ masãtojami. Musãrẽ Galileapu nĩgũ cũ ucũ'quere wãcũña. 7 A'tiro niwĩ: “Yũ'u Ó'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ masã ña'arãpũre o'ono'gũsa'a. Na curusapu yũ'ure wẽjẽrãsama. I'tia numu be'ro masãgũsa'a”, nimiwĩba, ni werecãrã niwã.

8 Na tojo nicãpũta, Jesú cũ ucũ'quere wãcũbocacãrã niwã. 9 Na masãpepu ni'cãrã tojatarã, Jesú bu'erã oncere nipe'tise na ĩ'a'quere werecãrã niwã. Tojo nicã ãpẽrã Jesure ãjõpeorã nipe'tirãrẽ werecãrã niwã. 10 Jesú besecũ'cãrãrẽ queti mia'cãrã a'ticũrã numia nicãrã niwã:

María Magdalena, Juana, apego María Santiago paco, tojo nicã äpêrã numia nicãrã niwã. **11** Na tojo weremicã, Jesú besecúú'cãrã na weresere ëjõpeoticãrã niwã. Na nima'asere weronojõ tũ'ocãrã niwã.

12 Na tojo weemicã, Pedro pe'e masãpepũ ï'agũ wa'agũ, omawã'cãcũ niwĩ. Ti tutipũ ejagũ, mu'rĩque'a, Jesure oma'que caserire sumutorũ tuupe'epeo'que dia'cũrẽ ï'acũ niwĩ. Be'ro tojo wa'a'quere ï'amarĩa, ¿de'ro wa'apariba? nígũ, cũ ya wi'ipũ tojaa wa'acũ niwĩ.

Emaús wãmetiri macã wa'ari ma'apũ Jesú pũarãrẽ bajua'que ni'ï

(Mr 16.12-13)

13 Jesú cũ masãca nũmũrẽta pũarã cũrẽ ëjõpeorã na ya macã Emaús wãmetiri macãpũ ma'apũ wa'arã weecãrã niwã. Jerusalêrẽ wijawã'cãcã, Emaúpũ ejatjo pua hora wa'aro nicaro niwũ. **14** Na topũ wa'arã, nipe'tise Jesure wa'a'quere ucũwã'cãcãrã niwã. **15** Tere ucũrĩ cura Jesú na tiropũ eja, na me'rã sijawã'cãcũ niwĩ. **16** Cũrẽ ï'amirã, ï'amasíticãrã niwã. Ô'acũ narẽ ï'amasicã cã'mota'acũ niwĩ. **17** Jesú narẽ sërítĩña'cũ niwĩ:

—¿Mũsã ñe'enojõrẽ ucũwã'cãrã weeti? nicũ niwĩ. Cũ tojo nicã, na pũrõ bujawetirã, tojanũ'cãcãrã niwã.

18 Ni'cũ Cleofas wãmetigũ yũ'ticũ niwĩ:

—Nipe'tirã a'te nũmũrĩ Jerusalêpũ wa'a'quere masĩpe'ticã'sama. ¿Mũ'ũ ni'cũta ti macãpũ cãjĩmigũ, tojo wa'asere masítico'teati? nicũ niwĩ.

19 Cũ tojo nicã, Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—¿De'ro wa'ati? nicũ niwĩ.

Cũrẽ nicãrã niwã:

—Jesú Nazarecjũrẽ wa'a'quere ucũrã weepũ. Cũ Ô'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ niwĩ. Cũ Ô'acũ ï'orõpũ, masã ï'orõpũre cũ weese, cũ ucũse me'rã tutuayũ'rũamiwĩ. **20** Pa'ia wiorã, tojo nicã marĩ wiorã cũrẽ romano masãrẽ curusapũ paabi'pe wëjêdutirã o'owã. **21** Cũrẽ “Romano masã dutisere cõ'agũ, Israe curuacjãrã wioğũ sãjãgũsami”, ni wãcũmiwũ. Apeyema cũrẽ wëjêca be'ro ï'tia nũmũ wa'a'a. **22** Ni'cãrãrã numia ñsã me'rãcãrã na werese me'rã ñsãrẽ ucũacã weeama. Ni'cãcã bo'reacã cũrẽ yaa'caropũ ejacãrã niama. **23** Na cũ upũre bocaticãrã niama. Ñsãrẽ a'tiro niama. “Ñsã quẽ'ese weronojõ Ô'acũrẽ wereco'terã u'mũsecjãrãrẽ ï'apũ. ‘Jesú catimi’, niama”, ni quetiwereama ñsãrẽ. **24** Na tojo wérëca be'ro äpêrã ñsã me'rãcãrã cũrẽ yaa'caropũ ï'arã ejacãrã niama. Na numia ní'caronojõta ï'acãrã niama. Jesú pe'ema ï'aticãrã niama, nicãrã niwã.

25 Tojo nisere tũ'ogũ, Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—Mũsã tũ'omasĩwe'e. ¿No'ocã'rõ yoacã mũsã Ô'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã oja'quere ëjõpeotirã ninu'cũrãsari? **26** “Ô'acũ bese'cũ Cristo cũ wioğũ sãjãse ðũporo pl'etigũsami”, ni ojacãrã niwã, nicũ niwĩ.

27 Be'ro nipe'tise Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpũ cũ ye cjase ucũsere werecu niwĩ. Moisé cũ oja'que me'rã werenu'cãcu niwĩ. Téé Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na oja'que me'rã yapatida'reocu niwĩ.

28 Be'ro na wa'aro Emaúpu ejacã, Jesú ti macãpu yu'ruagutigu weronojõ weecu niwĩ. 29 Cũ tojo weecã ì'arã, cũrẽ na me'rã tojaduticãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ûsã me'rã tojayá. Na'ique'a wa'aro wee'e. Ñami ëjãrõ wee'e, nicãrã niwã.

Tojo weegu na me'rã tojagu, wi'ipũ sãjãacu niwĩ. 30 Be'ro na me'rã ba'adujigu pãgãrẽ mii, Õ'acũrẽ e'catise o'ocu niwĩ. Tu'ajanu'cõ, ðucawaa, narẽ o'ocu niwĩ. 31 Cũ tojo weecã ì'arã, na “Jesúta nimi”, ni ì'amasicãrã niwã. Na tojo ì'amasicãta, cũ bajudutia wa'acu niwĩ. 32 Cũ bajudutica be'ro na a'merĩ nicãrã niwã:

—Marĩ ma'apu a'tirã, cũ Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩ cjasere bu'ecã, añurõ waro tu'õña'su, nicãrã niwã.

33 Tojo nírãta, maata Jerusalépu majãmitojaa wa'acãrã niwã. Topu tojatarã, Jesú cũ bu'erã oncere, ãpẽrã na me'rãcãrã me'rã nerẽ'cãrãrẽ bocaecãrã niwã. 34 Topu nerẽ'cãrã narẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Nirõta marĩ wioqu Jesú wẽrĩ'cu pu nimigũ, masãcu niami. Simó Pedro cũrẽ ì'acu niami, nicãrã niwã.

35 Be'ro na puarã Emaús wa'ari ma'apu wa'a'quere, tojo nicã Jesú cũ pá ðucawaacã, de'ro wee na ì'amasĩ'quere werẽcãrã niwã.

Jesú cũ bu'erãrẽ bajua'que ni'i
(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

36 Na ma'apu ì'a'quere wereri cura Jesú na decopu bajuacu niwĩ. Narẽ añudutigũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Mũsãrẽ mũsã ye ejeripõ'rãrĩpu ejerisãjãse niato, nicu niwĩ.

37 Cũrẽ ì'amarĩa, upũtu uicãrã niwã. Na “Wẽrĩ'cu wãtĩ nisami”, nicãrã nimiwã. 38 Cũ narẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weerã yu'ure uiti? Mũsã ¿de'ro weerã diacjũ wãcũweti?

39 Ì'aña yu'cu omocãrĩ, yu'cu ðu'pocãrĩrẽ. Yu'uta ni'i. Yu'ure ñe'eña'rã a'tia. Wẽrĩ'cu wãtĩ mũsã yu'ure ni'cãrõacã ì'arõ weronojõ upũtitimi, nicu niwĩ.

40 Tojo nĩca be'ro cũ omocãrĩrẽ, cũ ðu'pocãrĩrẽ, na paabi'pe'que cãmire ì'ocu niwĩ. 41 Na e'cati ì'amarĩatjãrã, ëjõpeoticãrã niwã yujupu. Tojo weegu narẽ nicu niwĩ:

—¿A'tore ba'ase marĩti? nicu niwĩ.

42 Cũ tojo nicã tu'orã, wa'ì sũsõ'cure cũrẽ o'ocãrã niwã. 43 Tere ñe'e, na ì'orõpu ba'acu niwĩ. 44 Be'ro narẽ nicu niwĩ:

—A'te yu'ure wa'a'quere toduporo mũsã me'rã nígũ, weremiwũ: “Nipe'tise Moisé yu'ure oja'que, Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na

oja'que queoro wa'arosa'a", nimiwũ. "Tojo nicã Salmo wãmetiri pũrĩpũ na oja'caronojõta yũ'ũre wa'arosa'a", niwũ, nicũ niwĩ.

45 Be'ro tere narẽ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩ cjasere tu'omasĩcã weecu niwĩ. **46** Narẽ Jesú a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ũre a'tiro ojano'wũ: "Cristo Õ'acũ bese'cũ wẽrĩgũsami. I'tia nũmũ cũ wẽrĩca be'ro masãgũsami. **47** Cũ ye queti masãrẽ wẽrĩbosasere nipe'tirocjãrãrẽ wereno'rõsa'a. Jerusalépũ me'rã weredu'pocãtino'rõsa'a. A'tiro nirãsama: 'Mũsã ña'arõ wee'quere bũjaweti dũcayucã, Õ'acũ acobojogũsami' ", ni ojano'wũ.

48 »Mũsãta tojo wa'a'quere ï'atjãrã, "Jesure diacjũta wa'awũ", nímasĩ'i. **49** Yũ'ũ pacũ mũsãrẽ "Espíritu Santure o'óguti", niwĩ. Cũ ní'caronojõta yũ'ũ mũsãrẽ o'óguti. Espíritu Santu mũsãpũre dijatagũ, ʘ'mũse cjase tutuasere o'ogũsami. Tojo weerã Jerusalépũ cũ dijaticã, yucueniña yujupũ, nicũ niwĩ.

Jesú ʘ'mũsepũ mũjãa'que ni'i

(Mr 16.19-20)

50 Be'ro Jesú Jerusalé sumuto Betaniapũ narẽ miacũ niwĩ. Topũ eja, cũ omocãrĩ sĩomorõ, narẽ "Yũ'ũ pacũ mũsãrẽ añurõ weeato", nicũ niwĩ.

51 Tojo nígũta, yoacurero mũjãa, ʘ'mũsepũ miimũjãa wa'ano'cũ niwĩ.

52 Te be'ro cũrẽ e'catipeorãtirã, ejaque'acãrã niwã. Be'ro pũrõ e'catise me'rã Jerusalépũre tojaacãrã niwã. **53** Na Õ'acũrẽ e'catise o'orã, Õ'acũ wi'ipũ wa'anu'cũcã'cãrã niwã.

Teófilo, mũ'ũrẽ tocã'rõta oja'a.

Luca

Juã Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Ā'rī judío masū Zebedeo macū, Santiago acabiji nicu niwī. Cū paco Salomé wāmetico niwō. Co Jesús paco María ma'mio nico niwō. Tojo weegu Jesús Juã basucu nicu niwī. Ne waropure Juã wa'i wējērī masū nicu niwī. Ā'rīta Jesús besecúú'cārā wa'terore cū ɁpɁtu ma'igū waro nicu niwī. Cū, cū ma'mi Santiago me'rā tojo wa'abosa'a nirō marīrō ī'oduarā niyucā, Jesús narē Boanerges pisucu niwī. Tojo nígū, “Βυρο Pō'rā” weronojō pūrīrō ucū'u nígū, tojo nicu niwī. Juã Jesús me'rā sijagu cū bu'egu nicu niwī. Juāta Pedro me'rā Jesús masāca be'ro cūrē sīosōrōcūocapeɁu o'mawā'cācaterore Pedro dɁporo ti peɁure ejamu'tācu niwī.

A'ti pūrī judío masā nitirārē oja'caro weronojō ojano'caro niwū. Tojo nicā Jesús bu'esere sirutu'cārā cū yere na da'ra'quere añurō waro ojano'butiacaro niwū. A'ti pūrī ējōpeose cjasere, ma'ise cjasere ucūyɁ'rɁnɁ'cā'a. A'ti pūrī Jesure ējōpeodutiro cū weeseti'caronojōta, cū ucū'caronojōta ojano'o.

Ō'acū macū masū weronojō ɁpɁtigu cū a'ti'que ni'i

1 Ne waroputa a'ti turi weese dɁporo Ō'acū macū cū me'rā nitojacu niwī. Ō'acū nisetisere ī'oaɁju cū quē'rā Ō'acūta nicu niwī. **2** Ne waropu Ō'acū me'rā ni du'pocātitojacu niwī. **3** Ō'acū cū macū me'rā nipe'tisere weecu niwī. Nipe'tise cū me'rā weeno'que ni'i. **4** Ō'acū macū catise pe'titise o'ogu nimi. Tojo nicā a'ti turicjārārē sī'ose weronojō nimi. Cū añusere, diacjū cjasere ī'omi. **5** Cū a'ti turicjārā na'itī'arōpu weronojō nīrārē añusere cū pacu ye cjasere ī'ogu a'tigu weecu niwī. Na'itī'ase sī'osere cā'mota'amasītisa'a. A'te weronojō ña'ase cūrē pōtēoticaro niwū. **6** Ō'acū cū macū a'tise dɁporo ɁmɁ ni'cūrē o'ómu'tācu niwī. Cū yu'Ɂ weronojō Juã wāmetiwī. **7** Juã Ō'acū macū a'ti turicjārārē sī'oweegu a'tiatjere ucūmu'tāgū niwī. Nipe'tirā Ō'acū macūrē ējōpeoato nígū tojo weewī. **8** Cū a'ti turicjārārē sī'oweegu waro nitiwī. Tojo weronojō o'ogu, sī'oweegu a'tiacju ye cjasere weremu'tārī masū a'ticu niwī. **9** Titare sī'ogū waro Jesucristo a'ti turipure bajuatojacu niwī. Cūta nipe'tirārē Ō'acū ye cjasere ī'ocu niwī.

10 Maataputa Ō'acū cū me'rā a'ti di'tare weecu niwī. Cū a'topu nicā, cū wēeca di'tacjārā nimirā, cūrē ī'amasītīcārā niwā. **11** Cū ya di'tapu a'ticu

niwī. Tocjārā cū ya diltacjārā pe'e cūrē ñe'letiwā. **12** Ni'cārērā cūrē ñe'e ējōpeowā. Nipe'tirā cūrē ējōpeorārē Ō'acū pō'rā sājācā weewī. **13** Ō'acū pō'rā nise pacusumna pō'rātise weronojō niwe'e. Cū macūrē ējōpeose me'rā pe'e cū pō'rā nino'o.

14 Ō'acū macū Ō'acū nisetisere ī'ogū, a'ti turipure a'ticu niwī. Masū ējātjāgū, ūsā me'rā niwī. Masārē ma'iyu'rūwī. Nipe'tise cū ucū'que, tojo nicā cū wee'que diacjū niwū. Cū Ō'acū weronojō tutuayu'rūgu, añuyu'rūgu niwī. Cū tojo weesetisere ī'awū. Cū Ō'acū macū ni'cūta nimi. Tojo weegu cū pacu weronojō nimi. **15** Juā Ō'acū macū ye quetire weregu, a'tiro niwī:

—Ā'rīta nimi yu'u mūsārē ucū'cu. A'tiro nimiwūba: “Be'ropu ni'cū a'tigusami. Cū yu'u bajuase dūporopu nitojacu niwī. Tojo weegu cū yu'u nemorō nimi”, niwī Juā.

16 Marī nipe'tirā cū añuse o'osere ñe'eticā weewe'e. Nipe'tirā ñe'enu'cūcā'a. **17** Ō'acū dutise Moisé me'rā o'ono'caro niwū. Jesucristo me'rā pe'e Ō'acū marīrē ma'isere masīno'o. Tojo nicā diacjū cjasere masīno'o. **18** Ne ni'cū Ō'acūrē ī'aticu niwī. Cū macū ni'cūta cū me'rā ninu'cūgū cū pacure marīrē masīcā weewī.

Juā masārē wāmeyeri masū Jesucristo ye cjasere were'que ni'i

(Mt 3.3,11-12; Mr 1.2-3,7-8; Lc 3.4-6,15-17)

19 Jerusaléjārā judío masā wiorā, pa'iare Juā tiropu sērītiña'dutirā o'ócārā niwā. Tojo nicā Leví ya curuacjārārē o'ócārā niwā. Na cū tiropu etarā, “¿Ñamunojō waro nibutiamiti mu'u?” niwā cūrē.

20 Cū narē diacjū yu'tiwī:

—Yu'u Ō'acū bese'cu Cristo mejēta ni'i.

21 Na cūrē apaturi sērītiña'wā:

—¿To pūrīcārē ñamunojō niti? ¿Mu'u todūporocjū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elía mejēta niti?

Juā narē yu'tiwī:

—Niwe'e.

Na cūrē apaturi sērītiña'nemowā tja:

—¿Mu'u sō'onícu Ō'acū yere weremu'tārī masū, masā na “A'tiacju niapu” na ní'cu mejēta niti?

Juā narē “Niwe'e”, niwī.

22 Cū tojo nicā tu'orā, cūrē “¿To pūrīcārē ñamunojō niti mu'u? Ūsā queoro mu'u yu'tisere miasī'rīsa'a ūsārē o'ócārā tiropu. ¿Mu'u basu de'ro tu'oña'ti mu'u?” ni sērītiña'wā.

23 Juā narē yu'tiwī:

—Dūporocjū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Isaía wāmetigu ní'caronojōta “Ni'cū yucu marīrō, masā marīrōpu caricūnu'cūbajaque'atigusami” nino'cu ni'i. Isaía a'tiro nicu niwī:

Marĩ wioꝝ a'tiatji ma'arẽ apoyuya.

Diacjũca ma'a, añurĩ ma'a quẽ'rãrõ weronojõ weeyuya, ni ojacu niwĩ.

Marĩ wioꝝ a'tiati dũporo musã nisetisere apoyuya, musã wãcũsere dũcayuya nĩgũ, tojo nicu niwĩ.

24-25 Juãrẽ sãrĩtiña'cãrã, fariseo masã o'ó'cãrã cãrẽ sãrĩtiña'nemowã tja:

—To pũrĩcãrẽ mu'cu Õ'acũ besel'cu Cristo, o Elía o sã'onícũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ nitimigũ, ¿de'ro weegu wãmeyeti?

26 Juã narẽ niwĩ:

—Yu'cu aco me'rã wãmeye'e. Apĩ ni'cũ musã wa'teropũre musã ï'amasĩtigũ nimi. **27** Cũ yu'cu be'ro werenu'cãgũsami. Be'ropũ werenu'cã'cu nimigũ, yu'cu nemorõ niyu'rũnu'cãmi. Yu'cu pe'e mejõ nigũ waro ni'i. Cũ ye sapatũre tuweemasĩtigũ weronojõ cãrẽ ne ni'cãrõwijimasĩtisa'a, niwĩ Juã.

28 A'te Betania wãmetiro Jordá wãmetiri maa siaquijipũ tojo wa'awũ. Topũ Juã masãrẽ wãmeyewĩ.

Õ'acũ cũ besel'cu masãrẽ yu'rũoatje ni'i

29 Tojo wa'ãca be'ro ape nu'cu pe'e Juã Jesú a'ticã ï'awĩ. Cãrẽ ï'agũ, a'tiro niwĩ:

—Ï'aña, ã'rĩ nimi Õ'acũ o'ógũ. Cũ oveja wĩ'magũ na wẽjẽ ãjũamorõpeogu weronojõ nimi. Cũ wẽrĩse me'rã a'ti turicjãrã ña'arõ wee'quere acobojogusami. **30** Yu'cu musãrẽ todũporopũre a'tiro ucũgũ, ã'rĩrẽta ucũwũ. A'tiro niwũ:

—Be'ropũ ni'cũ a'tigusami. Cũ yu'cu bajuase dũporopũ nitojacu niwĩ. Tojo weegu cũ yu'cu nemorõ nimi. **31** Yu'cumaricã cãrẽ masĩticãti. Masĩtimigũ, Israe curuacjãrã cãrẽ masĩato nĩgũ narẽ aco me'rã wãmeyegũ a'tiwũ, niwĩ Juã.

32 Juã ninemowĩ tja:

—Cãrũ Espĩritu Santu buja weronojõ bajugu dijati, ã'rĩ Jesú bu'ipũ ejapejami. **33** Ne waro cãrẽ ne ï'amasĩtiwũ. Todũporopũ Õ'acũ yu'cũre aco me'rã wãmeyedutigũ, a'tiro niwĩ: “Mu'cu Espĩritu Santu dijati, ni'cũpũre ejapejacã ï'agũsa'a. Cũ masãrẽ Espĩritu Santure o'oacju nigũsami”, niwĩ Õ'acũ. **34** A'te tojo wa'acã, yu'cu cãrẽ ï'amasĩwũ. Tojo weegu musãrẽ were'e. Cũta nimi Õ'acũ macũ, ni werewĩ Juã.

Ne waro Jesú bu'erã ninu'cã'que ni'i

35 Tojo wa'ãca be'ro ape nu'cu Juã cũ wãmeyewũaropũta niwĩ tja. Ûsã pũarã, yu'cu, tojo nicã André Juã bu'erã niwũ. **36** Titare Jesú ùsã pũ'to yu'rũacã ï'agũ, Juã a'tiro niwĩ:

—Ï'aña, ã'rĩ nimi Õ'acũ o'ógũ. Oveja wĩ'magũ weronojõ nimi.

37 Cũ tojo nisere tu'orã, ũsã Juãrẽ sirutumi'cãrã Jesú pe'ere sirutunũ'cãwũ. **38** Ũsã tojo weecã, Jesú ũsãrẽ majãmi'awĩ.

—¿Ñe'lenojõrẽ uati? niwĩ.

Ũsã cũrẽ yu'tiwũ:

—Rabbí ¿no'opũ niati mu'u? niwũ. Rabbí, ũsã ye me'rã nírõ, “Ũsãrẽ bu'egũ” nisĩ'rĩrõ wee'e.

39 Cũ ũsãrẽ niwĩ:

—Te'a. Ì'arã a'tia, niwĩ.

Ũsã cũ me'rã wa'awũ. Ñamica'apũ niyucã, cũ me'rã nina'ia wa'awũ.

40 André, yu'u me'rã Jesure sirutugũ, Simó Pedro acabiji niwĩ. **41** Cũ, cũ ma'mi Simórẽ maata a'magũ wa'awĩ. Cũrẽ nicũ niwĩ:

—Mesías masãrẽ yu'rũoacjũ, Õ'acũ o'óguti ní'cure bocaeparũ, nicũ niwĩ. Mesías, Cristo Õ'acũ bese'cũ nisĩ'rĩrõ wee'e.

42 André Simórẽ Jesú tiropũ pijiejawĩ. Cũrẽ ì'agũ, Jesú a'tiro niwĩ:

—Mu'u Simó ni'i, Joná macũ. Be'ro mu'u Cefas wãmetigusa'a, niwĩ. Cefas, ũsã ye me'rã nírõ, Pedro “ũtãgã” nisĩ'rĩrõ wee'e.

Jesú Felipere, Natanaerẽ piji'que ni'i

43 Be'ro cja nũmũ Jesú Galileapũ wa'asĩ'rĩwĩ. Cũ topũ wa'ase duporo Felipe wãmetigure bocaēja, niwĩ:

—Te'a yu'u me'rã.

44 Felipe Betsaida wãmetiri macãcjũ niwĩ. Pedro quẽ'rã, André cũ acabiji me'rã ti macãcjãrãta niwã. **45** Felipe Jesú “Te'a” nicã tu'ogũ, Natanaerẽ pijigũ wa'awĩ. Cũ tiropũ ejagũ, cũrẽ nicũ niwĩ:

—Ũsã Õ'acũ bese'cũ, Moisé cũ ya pũrĩpũ oja'cure bocaeparũ. Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã quẽ'rã cũrẽta ojacãrã niwã. Na oja'cũ Jesú Nazarecjũ José macũ na nino'gũ niami.

46 Natanae cũrẽ nicũ niwĩ:

—¿Mu'u tu'oña'cã, Nazarepũre añurã nibosari?

Felipe cũrẽ yu'ticũ niwĩ:

—Te'a ì'arã marĩ.

47 Jesú Natanae a'ticã ì'agũ, cũrẽ niwĩ:

—Ãrĩ nimi Israe curuacjũ waro. Õ'acũ ñaro queoro weegú nimi. Ne nisoose moomi.

48 Jesú tojo nicã tu'ogũ, Natanae cũrẽ sãrĩtiña'wĩ:

—¿De'ro wee mu'u yu'ure masĩti?

Jesú Natanaerẽ yu'tiwĩ:

—Yu'u mu'urẽ Felipe pijise duporo ì'atojarũ. Mu'u yucũ higuera wãmeticjũ docapũ niapũ.

49 Natanae cũrẽ niwĩ:

—Ũsãrẽ bu'egũ, mu'u Õ'acũ macũ Israe curuacjãrã wioğũ ni'i.

50 Jesú cũrẽ niwĩ:

—¿Mũ'u "Higueragu docapu niapu" niseacãrẽ tu'ogu, yũ'ure ãjõpeoti? Be'ropũre mũ'u a'te nemorõ añuse waro ì'agũsa'a, niwĩ.

51 Jesú ninemowĩ:

—Nirõta ni'i. Be'ropũ masã u'mũse pãrĩcã ì'arãsa'a. Yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ ni'i. Õ'acũrẽ wereco'terã u'mũsecjãrã yũ'u tiropũ dijati, mũjãamũjãcã ì'arãsa'a, niwĩ Jesú.

Jesú cũ tutuaro me'rã ì'onũ'cã'que ni'i

2 1 I'tia nũmũ Felipere, Natanaerẽ Jesú pijica be'ro Galileapũre Caná wãmetiri macãpũ ni'cũ omocã dũ'tewĩ. Cũrẽ bosenuũmũ weepeowã. Jesú paco topũ nico niwõ. **2** Ûsã quẽ'rãrẽ Jesú me'rã pijiwã. **3** Na bosenuũmũ weeri cura vino na sĩ'rĩsere tojaque'a wa'awã. Tojo weego Jesú paco co macũrẽ niwõ:

—Macũ, vino pe'tia wa'apu.

4 Cũ core yũ'tiwĩ:

—¿De'ro weeacjo yũ'ure wereti? Yũ'u pacũ cũu'que ejawe'e yũ'ure yujupũ, niwĩ.

5 Tojo nimicã, co pe'e ti wi'i tĩaco'terãrẽ niwõ:

—Nipe'tise cũ dutisenũcũ queoro weeya.

6 Topũ seisparũ ùtã me'rã wee'queparũ niwũ. Judío masã ña'asere coerã aco poseyeseaparũ niwũ. Ni'cãrũrẽ aco cincuenta o setenta litro sãjãseparũ niwũ. **7** Jesú ti wi'i tĩaco'terãrẽ niwĩ:

—A'teparũpũ acore piosãaña.

Na cũ dutironojõta weewã. Teparũre añurõ piosãamu'muõ'owã. **8** Tojo wéeca be'ro Jesú narẽ niwĩ:

—Cã'rõ bosenuũmũ sũ'ori weegú tiropũ waamii, miaña, niwĩ.

Na "Jaũ" ni, miawã.

9 Ti bosenuũmũ sũ'ori weegú Jesú weesere masĩticũ niwĩ. Topũ tĩaco'terã dia'cũ aco ní'quere cũ vino dũcayũ'quere masĩwã. Ti bosenuũmũ sũ'ori weegú tere sĩ'rĩña'gũ, omocã dũ'te'cũre pijio, niwĩ:

10—Ne waro vino tĩarã, añusere tĩamũ'tãsama. Pajiro sĩ'rĩca be'ropũ mejõ nisema tĩabu'ipeosama. Mũ'u añuse vino pe'ere be'ropũ tĩadutiapã.

11 Jesú a'tere Galilea wãmetiro Caná wãmetiri macãpũ weewĩ. A'te ne waro cũ tutuaro me'rã wee'ì'onũ'cã'que ni'i. Tere ì'arã, ùsã cũ bu'erã cũrẽ ãjõpeowũ.

12 Tojo wa'áca be'ro Jesú Capernau wãmetiri macãpũ wa'awĩ. Cũ paco, cũ acabijirã cũ me'rã wa'awã. Ûsã cũ bu'erã quẽ'rã wa'awũ. Ti macãpũre ùsã pejeti nũmũrĩ niwũ.

Jesú Õ'acũ wi'ipũ nirãrẽ cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

13 Judío masã bosenũmũ Pascua wãmetiri bosenũmũ dũporo niwũ. Ti bosenũmũ na ñecũsumũna Egíptorũ ní'cãrã wija'quere wãcũrĩ bosenũmũ niwũ. Ti bosenũmũ dũporoacã Jesú Jerusaléũ wa'awĩ. **14** Topũ etagũ, Õ'acũ wi'ipũ wa'awĩ. Ti wi'ipũre wa'icũrã duarãrẽ ì'awĩ. Na wecũare, ovejare, tojo nicã bujare duawã. Na wêjẽ, Õ'acũrẽ ñjũamorõpeojã niwã. Æpẽrã quẽ'rã apeye di'ta cjasere niyeru dũcayuri masã topũ dujiwã. **15** Na tojo weecã ì'agũ, Jesú tãrãrĩ dare apowĩ. Ti da me'rã wa'icũrã duarãrẽ, na yarã ovejare, wecũare tãrãnrũwĩrõpe'ocã'wĩ. Niyeru dũcayuri masã pe'ere niyerure órêstedijowĩ. Na ye mesarire tuuquecũupe'ocã'wĩ. **16** Buja duarãrẽ niwĩ:

— Ærãrẽ miiwijaaya. Yũ'ũ pacũ ya wi'ire duari wi'i weeticã'ña.

17 Cũ tojo weecã ì'arã, todũporocjũ Davi cũ oja'quere ñsã wãcũwũ. Cũ a'tiro ojacũ niwĩ:

Õ'acũ, mũ'ũ ya wi'ire ma'iyũ'rũmajã'a.

Na mũ'ũ ya wi'ire ña'arõ weecã ì'agũ, pũrõ bujaweti'li, ni ojacũ niwĩ.

18 Judío masã wiorã cũ cõ'awĩrõcã ì'arã, Jesure sãrĩtiña'wã:

— ¿Noanojõ dutiro me'rã mũ'ũ duari masãrẽ cõ'awĩrõmasĩti? Mũ'ũ tojo weemasĩsere wee'lose me'rã ì'oña ñsãrẽ.

19 Jesú narẽ yũ'tiwĩ:

— A'ti wi'ire cõ'acã'ña. I'tia nũmũ be'ro yũ'ũ apoguti tja.

20 Wiorã cũrẽ niwã:

— Basiowe'e. A'ti wi'ire wéerã, cuarenta y seis cũ'marĩ yoogowã. ¿Mũ'ũ pe'e i'tia nũmũ be'ro tu'ajanũ'cõgũsari tja? niwã.

21 Jesú ti wi'ire ucũgũ, cũ ya upũre ucũgũ weewĩ. **22** Õsã cũ ucũ'quere cũ wẽrĩ masãca be'ropũ tũ'omasĩwũ. Tere wãcũrã, cũ ucũ'quere “Diacjũta nipĩ”, ni ãjõpeowũ. Tojo nicã Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ cũrẽ oja'que quẽ'rãrẽ ãjõpeowũ.

Jesú masã wãcũsere ì'ape'ocã'sami nise ni'i

23 Pãjãrã Jerusaléũ Pascua bosenũmũrẽ nerẽwã. Na Jesú tutuaro me'rã wee'osere ì'awã. Tere ì'arã, Õ'acũ o'ó'cũ nimi ní'ã, cũrẽ ãjõpeowã. **24-25** Jesú pe'e narẽ ì'amasĩpe'ogũ, ne ãpẽrã werero marĩrõ cũ basu masã na wãcũsere masĩpe'ocã'wĩ. Tojo weegũ cũ “Yũ'ũre ãjõpeoma”, nitiwĩ.

Nicodemo Jesú me'rã ucũ'que ni'i

3 **1** Ni'cũ fariseo masũ Nicodemo wãmetigũ niwĩ. Cũ ãpẽrã judío masã wiorã me'rã niwĩ. **2** Ni'cã ñami Nicodemo Jesú tiropũ ì'agũ etawĩ. Jesure ucũwĩ:

—Ûsârê bu'legu, Ô'acũ mu'cu me'rã nimi. Tojo weegu cũ tutuaro o'oro me'rã mu'cu wee'i'omasĩ'i. Mu'cu wee'i'o'quere i'arã, ùsã a'tiro masĩ'i. Ô'acũ ùsârê bu'edutigu mu'urê o'opĩ.

3 Jesú cŭrê niwĩ:

—Mu'urê nirõta nigũti. Ne ni'cũ ne waropu cũ bajuanu'cã'caro weronojõ bajuaapotigu, ne Ô'acũ tiropu wa'amasĩtisami.

4 Nicodemo cŭrê sêrĩtiña'wĩ:

—¿De'ro basiobosari marĩ bŭcũáca be'ro apaturi majãmisãjãa, marĩ paco ya paapu bajuaã tja? Marĩ pacopure apaturi bajuamasĩtisa'a.

5 Jesú cŭrê yu'tiwĩ:

—Mu'urê diacjũta nigũti. Ne aco me'rã wãmeyeno'tigu, tojo nicã Espĩritu Santu ducayuno'tigu, Ô'acũ tiropu sãjãamasĩtisami. **6** Masã põ'rã masãta nima. Nãta tja Espĩritu Santu me'rã bajuaaporã, Ô'acũ põ'rã wa'asama. **7** Yu'cu “Nipe'tirã ne waropu bajuanu'cã'caro weronojõ apaturi bajuaaporoua'a” nisere tu'ogu, tu'omarĩaticã'ña. **8** Espĩritu Santu me'rã ducayusere ucũgũ wee'e. Espĩritu Santu wĩ'rõ weronojõ nimi. Wĩ'rõ no'ouaro busu wêetuuwã'cãsa'a. Masĩno'ña marĩ'i, ¿no'opu cjase a'tiapari? “Topu wa'aro wee'e”, nino'ña marĩ'i. Te weronojõ Espĩritu Santu masãrê apaturi bajuaapocã weese i'ano'ña marĩ'i, niwĩ Jesú.

9 Nicodemo sêrĩtiña'wĩ tja:

—¿De'ro wee Espĩritu Santu me'rã bajuata basiosari?

10 Jesú cŭrê yu'tiwĩ:

—¿Mu'cu Israe curuacjãrãrê Ô'acũ ye cjasere bu'legu nimigũ, a'tere masĩweti? **11** Mu'urê diacjũta nigũti. Ûsã masĩsere, ùsã i'a'quere musãrê werewu. Musã êjõpeowe'e. **12** A'ti nucũcã cjasere yu'cu ucũcã maricãrê, musã êjõpeowe'e. U'muse cjasere yu'cu werecãma, nemorõta yu'ure êjõpeotibosa'a.

13 »Ne ni'cũ masũ u'musepũre wa'aña'dijati'cu marĩmi. Yu'cu ni'cũta u'musepu ní'cu dijatiwu. Yu'cu Ô'acũ macũ masũ weronojõ upũtigu u'musecjũ ni'i. Tojo weegu yu'cu u'muse cjasere masĩ'i.

14 »Duporopu yucu marĩrõ, masã marĩrõpu Moisé aña queose na wee'cũre u'muarõ yucugupu yooçu niwĩ. Moisé añarê wee'caronojõta masã yu'ure u'muarõpu yoorãsama. **15** Nipe'tirã yu'ure êjõpeorã, pecame'epu wa'asome. Ô'acũ me'rã catinu'cũrãsama, niwĩ Jesú.

Ô'acũ cũ macũ ni'cũ nigũrê o'ólque ni'i

16 Ô'acũ a'ti nucũcãcãrãrê upũtu ma'ígũ, cũ macũ ni'cũ nigũrê o'ócu niwĩ. Te me'rã nipe'tirã cũ macũrê êjõpeorã, pecame'epu wa'asome. Na cũ me'rã catinu'cũcã'rãsama. **17** Ô'acũ a'ti turicjãrãrê bu'iri da'regũti níggũ mejẽta cũ macũrê o'ócu niwĩ. Narê yu'rũogu pe'le tojo weecu niwĩ.

18 Ô'acũ cũ macũrê êjõpeorãrê bu'iri da'reesome. Cũ macũ ni'cũ nigũrê êjõpeoticã pũricãrê, bu'iri da'regusami. **19** A'tiro ni'i. Jesucristo s'iose

weronojō nimi. Cũ Õ'acũ yere ì'ogũ a'tiwĩ. Cũ a'ticã, a'ti nucũcãcjãrã cũrẽ uaticãrã niwã. Cũrẽ uaronojō o'orã, ña'arō weese pe'ere uaripejayurã, na'itĩ'arõpũ nirã weronojō nicãrã niwã. **20** Nipe'tirã ña'arō weerã Õ'acũ macũrẽ uatima. Na ña'arō weesere bajurẽcã uatirã, cũ pũ'to nisĩ'rĩtima. **21** Añurō weerã pe'e cũ pũ'to sirutuma. Na tojo weecã, nipe'tise na weesere “Õ'acũ uaronojō weema”, bajuyoropũ ni masĩno'o.

Juã wãmeyeri masũ Jesú yere ucũ'que ni'ì

22 Jesú Nicodemorẽ ucũca be'ro Judea wãmetiropũ ùsãrẽ cũ bu'erãrẽ sũ'ori wa'awĩ. Topũre masãrẽ wãmeyerã, yoacurecãpũta niwũ. **23-24** Juã wãmeyeri masũ cũrẽ bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõatji dũporo cũ quẽ'rã wãmeyegũ weewĩ Enón wãmetiri macãpũ. Enón Salim wãmetiro pũ'to niwũ. Topũre dia pajiri maa niwũ. Masã cũ tiropũ wãmeyedutirã wa'awã.

25 Cũ tojo weeri cura ni'cã nũmũ Juã bu'esere siruturã ni'cũ judío masũ me'rã dũ'sasowã'cõcãrã niwã. Judío masã coewuasenojō me'rã dũ'sasocãrã niwã.

26 Tojo wa'aca be'ro cũ bu'erã Juãrẽ nicãrã niwã:

— Ùsãrẽ bu'egũ, sõ'onícatero Jordã siaquijipũ mũ'ũ me'rã ní'cũ, ùsãrẽ mũ'ũ were'cũ ni'cãrõacãrẽ cũ wãmeyegũ weeami. Nipe'tirã cũrẽ siruturã weeama.

27 Juã narẽ yũ'ticũ niwĩ:

— Õ'acũ dutíticã, masã cũrẽ sirututibosama. **28** Mũsã yũ'ũ were'quere tũ'otojawũ. Yũ'ũ “Õ'acũ bese'cũ mejẽta ni'ì”, niwũ. Yũ'ũ cũ dũporo o'õyũmũ'tã'cũ ni'ì. **29** A'tiro pe'e ni'ì. Ni'cũ omocã dũ'tecã, cũ nũmo cũ yago se'saro nisamo. Cũ me'rãcjũ cũ dũ'tecã ì'agũ, e'catitamusami. Jesú ã'rĩ omocã dũ'te'cũ weronojō nimi. Masã cũrẽ siruturã cũ nũmo weronojō nima. Tojo weegũ yũ'ũ cũ me'rãcjũ masã cũrẽ sirutucã ì'agũ, e'catitamu'u. **30** Masã ì'orõpũ cũ siape me'rã yũ'ũ bu'ipũ wa'agũsami. Yũ'ũ pe'e mejõ nigũ tojagũsa'a, nicũ niwĩ Juã cũ bu'erãrẽ.

Õ'acũ macũ u'mũsecjũpũ a'ti'que ni'ì

31 Juã cũ bu'erãrẽ ninemocũ niwĩ tja:

— Jesú u'mũsepũ a'ti'cũ nipe'tirã yũ'rũoro nimi. A'ti di'tacjũ a'to cjasere ucũsami. U'mũsepũ a'ti'cũ pe'e nipe'tirã yũ'rũoro nimi. **32** Cũ u'mũsepũ ì'a'quere, cũ tũ'o'quere ucũsami. Ne ni'cũ cũ ucũsere ãjõpeotisami. **33** Tojo nimicã, no'o ni'cãrẽrã cũrẽ ãjõpeoma. Na cũrẽ ãjõpeorã, “Õ'acũ diacjũta ucũmi”, ni ì'oma. **34** Õ'acũ Jesucristore Espĩritu Santure cũoyũ'rũmajãcã weecũ niwĩ. Tojo weegũ cũ pacũ yere ucũmi. **35** Õ'acũ cũ macũrẽ mal'igũ, nipe'tisere, nipe'tirãrẽ dutimasĩsere o'ocũ niwĩ. **36** Cũ macũrẽ ãjõpeorãnojõ catinu'cũsere cũoma. Cũrẽ ãjõpeosĩ'rĩtirã pe'e Õ'acũ tiropũ wa'asome. Õ'acũrẽ upũtu bu'iri da'reno'rãsama.

Jesú Samariacjō me'rā ucū'que ni'i

4 1-3 Pājārā masā Jesure sirutuwā. Juā wāmeyeri masū yu'rūoro ūsā Jesú bu'erā pe'e masārē wāmeyewu. Jesú cū basu narē wāmeyetiwī. A'te, pājārā masā sirutuse, wāmeyese quetire fariseo masā tū'ocārā niwā. Te quetire tū'oopā nígū, Jesú Judeapū ní'cū Galileapū wa'awī.

4 Topū wa'agu, cū Samaria di'tapū yu'rūwā'cāwī. 5 Ti di'tapūre Sicar wāmetiri macāpū etawī. Ti macā pū'to dūporocjū Jacob cū macū Joseré o'óca di'ta niwū. 6 Topū aco waari pe Jacob cū wéeca pe niwū. Jesú to yu'rūagu, caributia wa'awī. Tojo weegū dajaritero nicā ti pe sumutorū soogu ejanujāwī.

7-8 Cū topū dujiri cura ūsā ba'ase duurā wa'arā macāpū pi'awū. Ūsā topū nirī cura ni'cō numio Samariacjō ti pepūre aco waago etaco niwō. Jesú core nicū niwī:

—Yū'ure aco tīaña.

9 Co cūrē yu'tico niwō:

—¿De'ro weegū mū'u judío masū nimigū, yu'u Samariacjōrē aco sērīti? nico niwō. Tītapūre judío masā Samaria di'tacjārā me'rā ne a'mesū'aticūcārā niwā. Te ye bu'iri cūrē tojo nico niwō.

10 Jesú nicū niwī:

—Mū'u Ō'acū masārē o'osere masītisa'a. Yū'u quē'rārē masītisa'a. Mū'u masīgō pūrīcā, yū'ure sērīboapā. Mū'u sērīcā, yū'u pe'e aco catise o'ose warore o'oboapā.

11 Co ninemoco niwō tja:

—¿Ñe'e me'rā mū'u acore waamiibosari? A'ti pe ū'cūa ni'i. ¿No'opū mū'u aco catise o'osere bocabosari? 12 Marī ñecū Jacob a'ti pe cjasere sī'rīcū niwī. Cū pō'rā, cū yarā ecarā quē'rā sī'rīcārā niwā. Cū marīrē a'ti pere cūucū niwī. ¿Mū'u pe'e cū nemorō niti?

13 Cū core yu'ticū niwī:

—Nipe'tirā a'ti pe cjase acore sī'rīrā, apaturi acowuorāsama. 14 Yū'u o'ose pe'ere sī'rīrā, ne acowuosome. Napūre na ye ejeripō'rārīpū aco o'mabūronu'cūrō weronojō nirōsa'a. Na catinu'cūcārāsama.

15 Co cūrē nico niwō:

—To pūrīcārē yū'ure te acore o'oya. Mū'u yū'ure o'ocā, yū'u acowuosome. Tojo nicā a'ti pepūre aco waasī'rīgō ī'anu'cūsoma, nico niwō.

16 Jesú core nicū niwī:

—Mū'u marāpūre pijigo wa'aya.

17 Co cūrē yu'tico niwō:

—Yū'u marāpū marīgō ni'i.

Jesú core nicū niwī:

—Mū'u “Marāpū moo'o” nīgō, diacjūta yu'tiapū. 18 Mū'u ni'cāmocūrā ūmūa me'rā marāpūtiñā'co nimiwū. Ni'cārōacā mū'u cūogu mū'u marāpū diacjū nitimi. Mū'u ucūse diacjūta ni'i.

19 Tojo nicã tu'ogo, Jesure nico niwõ:

—Mu'ch Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ nisa'a. **20** Ûsã ñecũsumua Samariacjãrã sicu ñrũgũpũ Ô'acũrẽ ejõpeocãrã niwã. Musã judío masã pe'e “Jerusalẽpũ Ô'acũrẽ ejõpeorũa'a”, ni wãcũ'u, nico niwõ.

21 Jesú core nicu niwĩ:

—Yũ'ch ucũsere tu'oya. Cã'rõacã du'sa'a sicu ñrũgũpũ wa'atimirã, Jerusalẽpũ wa'atimirã musã Ô'acũrẽ ejõpeoatjo. **22** Musã Samariacjãrã musã ejõpeosere añurõ tu'omasĩtisa'a. Ûsã pũrĩcã ñsã ejõpeosere masĩ'i. A'tiro ni'i. Masãrẽ yũ'rũoacju judío masũ nigũsami. **23** Ejõpeoritero etarosa'a. A'tiro nicãrẽ nitoja'a. Masã Ô'acũrẽ diacjũta ejõpeorã na ye ejeripõ'rãrĩpũ ejõpeorãsama. Ô'acũ cũrẽ ejõpeorãrẽ tojo ejõpeocã uasami. **24** Ô'acũ bajutigũ nimi. Cũrẽ ejõpeorã ejeripõ'rãrĩpũ diacjũta ejõpeorũa'a.

25 Co cũrẽ nico niwõ:

—Yũ'ch masĩ'i. Mesías, Ô'acũ cũ bese'cu Cristo, a'tigusami. Cũ a'tigu, marĩrẽ nipe'tisere werẽgũsami, nico niwõ.

26 Tojo nicã tu'ogu, core nibajũrẽcu niwĩ:

—Yũ'ch mu'ch me'rã ucũgũ Ô'acũ bese'cuta ni'i.

27 Na a'tiro nirĩ cura ñsã ba'ase duurã eja'cãrã Jesú tiropũre etawũ. Ûsã Jesú numio me'rã ucũcã ñ'arã, ñ'amarĩa wa'acãti. Ne ni'cũpũta cũrẽ “¿Ñe'enojõrẽ uago weeati? o ¿ñe'enojõ cjasere ucũrã weeati?” ni sãrĩtiña'ma'atiwũ.

28 Ûsã na tiropũ etacã ñ'agõ, co aco waatjũre topũta dupocã, macãpũ wa'a wa'awõ. Topũre etago, masãrẽ werẽco niwõ:

29—Musã quẽ'rã ñ'arã a'tia. Sõ'o, ni'cũ umu niami. Cũ yũ'ch de'ro wee'quere masĩpe'ocã'mi. Cũ Ô'acũ bese'cuta niapĩba, nico niwõ.

30 Be'ro co tojo werẽcã tu'orã, na Jesú tiropũ ñ'arã a'ticãrã niwã. **31** Na a'tiri cura ñsã Jesure ba'ase ecarã weemiwũ.

32 Cũ ñsãrẽ niwĩ:

—Yũ'ch ba'ase cuosere musã masĩtisa'a.

33 Tojo nicã tu'orã, ñsã cũ bu'erã “¿Apẽrã cũrẽ ba'ase ecatojapari?” ni a'merĩ sãrĩtiña'wũ.

34 Jesú ñsãrẽ niwĩ:

—Ô'acũ yũ'chre o'ówĩ. Yũ'ch cũ uaro weegu wee'e. Cũ weeduti'quere weepe'ogu, yũ'ch ba'agu weronojõ tu'oña'a. **35** Musã a'tiro ni wãcũ'u: “Ba'paritise mujĩpũrĩ du'sa'a otese ducatiatjo.” Yũ'ch pe'e ñ'acãma, pupi ñairõpũ wee'e. Jesú a'tiro ucũgũ, masãrẽ ucũgũ weewĩ. Na cũ ucũsere ejõpeoatjo cã'rõ du'sa'a nĩgũ, tojo niwĩ. **36** Ote'quere tã'rẽrĩ masũ cũ da'ra'que wapa wapeyeno'sami. Ñ'arĩ da'ragũ weronojõ masãrẽ ejõpeocã weegú quẽ'rãrẽ yũ'ch wapayegusa'a. Ejõpeorã, na catinu'cũcã'rãsama. Ne waro weremu'tã'cu, apĩ werenemoturiawã'cãgũ na weresere ejõpeocã ñ'arã, na pũarãpũta e'catirãsama. **37** Masã ucũwũaronojõpũma a'tiro

ni'i: "Ni'cũ ne waro otesami. Be'ro te dũcare miirĩ masũ apĩ nisami tja." **38** Mũsã yu'u bu'erã te weronojõ ni'i. Āpẽrã Ô'acũ ye cjasere weremu'tãcãrã niwã. Ni'cãrõacãrẽ yu'u mũsãrẽ na weremu'tã'quere werenemodutigũ o'ó'o. Mũsã werese me'rã narẽ yarã wa'acã weerãsa'a, niwĩ Jesú.

39 Samariacjõ co ya macãcjãrãrẽ a'tiro nico niwõ:

—Sõ'onícũ nipe'tise yu'u wee'quere masĩpe'ocã'mi. Co tojo nicã tu'orã, pãjãrã cũrẽ ãjõpeowã. **40** Tojo weerã Jesú tiropũ a'ti, cũrẽ na tiropũ tojadutiwã. Cũ na tiropũre pũa nũmũ tojaque'awĩ. **41** Be'ro Jesú cũ weresere tu'orã, pãjãrã ãjõpeonemowã. **42** Be'ro numiorẽ niwã:

—Ûsã mũ'u were'que me'rã dia'cũ cũrẽ ãjõpeowe'e. Ûsã basu cũ ucũsere tu'opũ. Tojo weerã cũrẽ ãjõpeo'o. Ûsã mas'ĩ. Diacjũta niapã. Cũ Ô'acũ bese'cu a'ti turicjãrã masãrẽ yu'rũogũ nimi, niwã core.

Jesú wiogũ docacjũ macũrẽ yu'rũo'que ni'i

43 Pũa nũmũ Samariacjãrã me'rã níca be'ro Jesú Galilea di'tapũ wa'awĩ. **44** Todũporo a'tiro niwĩ Jesú:

—Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũrẽ cũ ya di'tacjãrã ãjõpeotisama.

45 Tojo nimicã, cũ ya di'ta Galileapũ etacã, masã tocjãrã pe'e cũrẽ añurõ ñe'ewã. Na quẽ'rã Jerusalẽpũ judío masã bosenu'mũ Pascua ñ'arã ejacãrã niwã. Topũ Jesú cũ wee'õ'quere ñ'acãrã niwã. Tojo weerã cũrẽ ãjõpeowã.

46 Jesú Galileapũ ejagũ, Canãpũ aco ní'quere cũ vino wéeca macãpũ apaturi dajawĩ. Ti macãpũre ni'cũ Galilea di'ta wiogũ docacjũ niwĩ. Cũ, cũ macũ dutitigũre Capernaupũ cũocu niwĩ. **47** Cũ, Jesú Judeapũ ní'cu Galileapũ etapũ nise quetire tu'ogũ, Jesú tiropũ a'ticu niwĩ.

—Yu'u macũrẽ yu'rũogũ a'tia. Cũ wẽrĩse pũ'toacãpũ niami, niwĩ.

48 Jesú cũrẽ niwĩ:

—Mũsã yu'u wee'õ'ticãma, ãjõpeowe'e.

49 Cũ dutitigũ pacũ pe'e Jesure niwĩ:

—Wiogũ, pajaña'ña. Te'a quero yu'u macũ wẽrĩse dũporo.

50 Jesú cũrẽ niwĩ:

—Mũ'u ya wi'ipũ tojaagusa'a. Mũ'u macũ catisami, niwĩ. Cũ Jesú tojo nisere tu'ogũ, cũ ya wi'ipũ tojaa wa'awĩ. **51** Cũ dajagũti weeri cura cũrẽ da'raco'terã ma'apũ põtẽrĩ, cũrẽ werecãrã niwã:

—Mũ'u macũ catiami.

52 Na werecã, "¿De'ro nicã cũ añunũ'cãti?" ni sãrĩtiña'cu niwĩ. Na "Ñamica'a dajaritero be'ro ujaque suruno'ami", nicãrã niwã.

53 Na werecã, cũ "Jesú yu'ũre ti horata 'Mũ'u macũ catisami', niami", nicũ niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã cũ, cũ ya wi'icjãrã Jesure ãjõpeocãrã niwã.

54 Ti di'ta Galileapũre aco ní'quere vino cũ dũcayũca be'ro wiogũ macũrẽ yu'rũogũ, Jesú puati cũ tutuase me'rã wee'õ'gũ weewĩ. Judea di'tapũ ní'cu dajagũ, tere weewĩ.

Jesú sijamasítigure yu'ruo'que ni'i

5 1 Wioḡu docacjũ macũrẽ yu'ruo'ca be'ro Jesú Jerusalépu judío masã bosenmũ ì'agũ majãmitojaawĩ tja. **2** Jerusaléré sãrĩsãaca sãrĩrõpũre ni'cã sope Oveja wãmetiri sope niwũ. Ti sope pu'to na u'arãtirã apõca pe niwũ. Ti pe hebreo ye me'rã Betsaida wãmetiwũ. Ti pe sumutorũre ni'cãmocuse tucũrĩ ti'aya marĩse tucũrĩ niwũ. **3-4** Te tucũrĩpu pãjãrã dutitirã nucũcãpu cũñawã. Caperi bajuno'tirã, opa cõñerĩ sjarã, tojo nicã sijamasítirã niwã. Ti ditarapũre wãcũña marĩrõ ni'cãrẽtiri Õ'acũrẽ wereco'tegũ u'musecjũ dijatamujãpu. Dijata, acore a'meña'cã weemujãpu. Cũ tojo wéca be'ro ti pepũ doqueñojamũ'tãgũ yu'ruono'pu. Tojo weerã na cũ yu'ruosere co'terã, topũ cũñacãrã niwã. **5** Topũre ni'cũ dutitigũ niwĩ. Treinta y ocho cũ'marĩ wa'acaro niwũ cũ dutitiwã'cõca be'ro. **6** Jesú ti ditara tiropu yu'ruagũ, topũ cũñagũrẽ ì'lawĩ. Cũ yoacã dutiticã ì'agũ, cũrẽ sãrĩtiña'wĩ:

—¿Mũ'u yu'ruono'sĩ'rĩsari? niwĩ.

7 Cũ Jesure yu'tiwĩ:

—Wioḡu, yu'ure ne weetamugũ marĩmi. Nipe'tisetiri aco a'meña'rĩ cura yu'u ti pepũ sãjãasĩ'rĩcã, ãpẽrã yu'u dũporo sãjãamũ'tãmujãwã.

8 Jesú cũrẽ niwĩ:

—Wã'cãnu'cãña. Mũ'u cũñarõrẽ tuutũrẽ, wa'agusa'a.

9 Cũ tojo nirĩ cura yu'ruono'cupũ tojawĩ. To be'ro wã'cãnu'cã, cũ cũñarõrẽ tuutũrẽ, sijanũ'cãwĩ. Cũrẽ yu'ruoca numũ sauru niwũ. **10** Tojo weerã yu'ruono'cu cũ cũña'carore o'macã ì'arã, judío masã wiorã cũrẽ nicãrã niwã:

—¿De'ro weegũti mũ'u ni'cãcã marĩ soodutĩca numũ sauru nimicã, mũ'u cũñarõrẽ o'masijati? Marĩrẽ tojo weedutiwe'e.

11 Cũ narẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'ure yu'ruo'cu “Mũ'u cũñarõrẽ tuutũrẽ, o'mawã'cãgũsa'a”, niami.

12 Na cũrẽ nicãrã niwã:

—¿Noanojõ mũ'urẽ tojo weedutiati?

13 Cũ Jesure masíticu niwĩ. Jesú sijamasítigure yu'ruo'ca be'ro pãjãrã masã wa'teropũ morẽsu'uwã'cãwĩ. Tojo weegũ cũrẽ ì'amasíticu niwĩ.

14 Be'ro Jesú Õ'acũ wĩ'ipũ cũrẽ bocaejagũ, niwĩ:

—Añurõ weepa. Mũ'u yu'ruono'cupũ ni'i. Apaturi ña'arõ weenemoacũpa. Mũ'u ña'arõ weenemogũ, nemorõ ña'arõ yu'rugusa'a, niwĩ.

15 Jesú tojo nicã tu'ogũ, judío masã wiorãrẽ weregũ wa'acu niwĩ:

—Yu'ure yu'ruo'cu Jesú wãmeticũ niami.

16 Cũ tojo nicã tu'orã, judío masã wiorã Jesú cũ sauru nicã masãrẽ yu'ruo'que quetire masicãrã niwã. Tojo weerã cũ me'rã a'pẽpũrĩnu'cã, cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩcãrã niwã.

17 Jesú narē niwī:

—Yũ'u pacu da'ranu'cũcã'mi. Yũ'u quẽ'rã da'ranu'cũcã'a, niwī Jesú.

18 Sauru nicã da'radutitiserẽ Jesú yũ'rũnũ'cãse bu'iri wiorã cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩwã. Be'ro cũ Õ'acũrẽ “Yũ'u pacu nimi” nisere tũ'orã, nemorõ cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩwã. “Cũ tojo nĩgũ, Õ'acũrẽ ni'cãrõwĩjĩgũ weemi”, niwã.

Jesucristo cũ ye quetire werese ni'i

19 Jesú narē niwī:

—Diacjũ musãrẽ werẽgũti. Yũ'u Õ'acũ macũ yũ'u se'saro apeyenojõ weemasĩwe'e. Yũ'u pacu weesere ì'a'a. Te dia'cũrẽ wee'e. A'tiro ni'i.

Nipe'tise yũ'u pacu weesere yũ'u quẽ'rã tere wee'e. 20 Yũ'ure ma'ĩgũ, yũ'u pacu nipe'tise cũ weesetiserẽ ì'omi. Ni'cãrõacã sijamasĩtigũre yũ'rũo'que nemorõ be'ropũre weegũsami. Musã tere ì'amarĩarãsa'a.

21 Yũ'u pacu masã wẽrĩ'cãrãrẽ masõmi. Cũ weronojõ yũ'u quẽ'rã yũ'u masõsĩ'rĩrãrẽ masõgũsa'a. 22-23 Yũ'u pacu masã weesetiserẽ besetimi. Yũ'u pe'ere masãrẽ “Añurõ weema” o “Ña'arõ weema” ni, besedutiwĩ. Nipe'tirã yũ'u pacũre añurõ ucũma. Yũ'u quẽ'rãrẽ añurõ ucũato nĩgũ yũ'ure masãrẽ besedutimi. Yũ'ure añurõ ucũtirã, yũ'ure o'ó'cu quẽ'rãrẽ añurõ ucũtima.

24 »Diacjũta nigũti. Yũ'u nisere tũ'orã, yũ'ure o'ó'cure ãjõpeorã catinu'cũsere cũoma. Na bu'iri da'reno'some. Na pecame'epũ wa'abo'cãrã yũ'rũwetitojama. 25 Diacjũta nigũti tja. Cã'rõacã dũ'sa'a Õ'acũrẽ moorã yũ'ure ãjõpeoatjo. Na ãjõpeoritero nitoja'a. Yũ'u ucũsere tũ'o, tere weerã catinu'cũcã'rãsama. 26 Yũ'u pacũta masãrẽ catinu'cũsere o'omasĩmi. Cũta masãrẽ catinu'cũcã weedutĩgũ yũ'ure o'ómi. 27 Õ'acũ yũ'ure masãrẽ besedutiserẽ cũuwĩ. Yũ'u cũ macũ masã weronojõ upũtigũ nitjãgũ, masãrẽ bese'e. 28 Musã a'tere tũ'orã, ucũaticã'ña. Ni'cã nũmũ nipe'tirã wẽrĩ'cãrã yũ'u ucũsere tũ'orãsama. 29 Tere tũ'orã, masãperipũ ni'cãrã masãpe'tiarãsama. Añurõ weeseti'cãrã catinu'cũajã masãrãsama. Ña'arõ wee'cãrã pe'e bu'iri da're bajuriono'ajã masãrãsama, niwĩ Jesú.

Jesucristo “A'te ye bu'iri yũ'u Õ'acũ macũ ni'i” nise ni'i

30 Jesú wiorãrẽ ninemowĩ tja:

—Yũ'u basu, yũ'u se'saro masãrẽ besemasĩtisa'a. Yũ'u pacu ñaro, cũ dutironojõ yũ'u bese'e. Yũ'u ñaro weesĩ'rĩsere weewe'e. Yũ'u pacu yũ'ure o'ó'cu ñaro wee'e. Tojo weegũ yũ'u besese queoro ni'i. 31 Yũ'u basu yũ'u weesere añurõ ucũcã, “Mũ'u ucũse wapamarĩ'i”, nibosa'a. 32 Apĩ nimi yũ'u ucũsere “Añu ni'i” nigũ. Cũ tojo nigũ yũ'u pacu Õ'acũta nimi. Cũ yũ'ure “Mũ'u weese añu ni'i” nise pũrĩcã, wapati'i. 33 Musã Juã wãmeyeri masãpũre yé cjasere sãrĩtĩña'dutirã o'ó'cãrã niwũ. Cũ queoro yũ'ticũ niwĩ. 34 Yũ'u, yé cjasere masã añurõ ucũato nisere a'magũ mejẽta wee'e. Musã yũ'rũcã ñasã'a. Tojo weegũ a'tiro ucũ'u. 35 Juã sĩ'omũ'tãgũ

weronojō niwī. Sī'ócjamarĩcã ñjũrō, añurō bo'reyusa'a. Te bo'reyuse weronojō yé quetire añurō ñ'owī. Mũsã cũ ucũsere tũ'orã, yoaticã tere e'catiwũ. **36** Yũ'u weeĩ'o'que Juã ucũ'que nemorō wapatĩ'i. Yũ'u pacũ weeduti'que ni'ĩ. Tojo weese me'rã yũ'u pacũ diacjũta yũ'ure o'ówĩ nisere ñ'o'o. **37** Tojo nicã yé cjasere yũ'u pacũ, yũ'ure o'ó'cũ añurō ucũmi. Mũsã Ō'acũ ucũsere tũ'owe'e. Cũ bajusere ñ'awe'e. **38** Tojo nicã yũ'ure cũ o'ó'cũre ñjõpeowe'e. Tojo weero cũ ucũse mũsãrẽ sãjãwe'e. **39** Mũsã catinu'cũsere bocarãsa'a nĩrã, Ō'acũ ye queti o'jáca pũrĩrẽ wiopesase me'rã bu'enu'cũcã'a. Mũsã ti pũrĩ cjasere bu'érã, yé quetireta bu'e'e. **40** Mũsã catinu'cũsere ñamirã, yũ'ure ñjõpeosĩ'rĩwe'e.

41 »Masã yũ'ure añurō ucũcã ñawe'e. **42** Yũ'u mũsãrẽ ñ'amasĩ'i. Mũsã Ō'acũrẽ ma'íwe'e. **43** Yũ'u, yũ'u pacũ ñaro a'topũre a'tiwũ. Tojo weemicã, mũsã yũ'ure ñawe'e. Apĩ cũ ñaro a'tigu pe'ere mũsã ñarãsa'a. **44** Mũsã basuta mũsã weesere a'merĩ “Añu'u”, nicũña'a. Ō'acũ ni'cũ nigũ “Añu'u” nise pe'ere a'mawe'e. Tojo weecũñarã, ¿de'ro wee mũsã yũ'ure ñjõpeobosau? **45** Mũsã “Cũ pacũpũre weresãgũsami”, ni wãcũticã'ña. Mũsã ñjõpeo'cũ Moiséta mũsãrẽ weresãgũsami. Mũsã a'tiro wãcũ'u: “Moisé duti'quere queoro wee'e. Tojo weerã ñ'mũsepu wa'arãsa'a”, ni wãcũ'u. **46** Mũsã cũ oja'quere ñjõpeorã pũrĩcã, yũ'u quẽ'rãrẽ ñjõpeobosa'a. Moisé cũ oja'que, yé quetita niwũ. **47** Cũ yũ'ure oja'quere ñjõpeotirã, ¿de'ro wee mũsã yũ'u ucũsere ñjõpeobosau? niwĩ Jesú.

Jesú ni'cãmocũsetiri mil ñmũarẽ eca'que ni'ĩ

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

6 1 Jerusalépu sijamasĩtigũre yũ'ruóca be'ro Jesú Galileapu dajatojaawĩ tja. Topũ nígũ, Galilea cja ditara ape pã'rẽpu pẽ'awĩ. Ti ditarata Tiberia wãmetiwũ. **2** Masã cũ weeĩ'ose me'rã dutitirãrẽ yũ'ruocã ñ'arã, pãjãrã sirutuwã. **3** Ũsã ape pã'rẽpu pẽ'atarã, ñrũgũpu mũjãa, dujiwũ. **4** Titare judío masã bosenuũ wa'atjo Pascua cã'rõacã du'sawũ. **5** Jesú pãjãrã masã cũrẽ sirutucã ñ'agũ, Felipere niwĩ:

—¿No'opũ marĩ na pãjãrãrẽ ecatjere ba'ase duurã wa'arãsari?

6 Felipere ¿de'ro yũ'tigũsari? nígũ, tojo sãrĩtiña'wĩ. Jesú pe'e cũ weeatjere masĩyutojacũ niwĩ. **7** Felipe cũrẽ yũ'tiwĩ:

—Ocho mũjĩpũrĩ da'rãse wapa narẽ marĩ pã duu ecacã, ne ba'abocatisama.

8 Cũ tojo nicã tũ'ogu, ñsã me'rãcjũ André, Simó Pedro acabiji Jesure niwĩ:

9 —A'tore ni'cũ wĩ'magũ nimi. Cũ ni'cãmocũse pã cebada me'rã wee'quepagare cũomi. Tojo nicã wa'ĩ pũarã cũomi. A'te ba'ase ñ'rã pãjãrãrẽ ne se'sasome, niwĩ.

10 Cũ tojo nicã tũ'ogu, Jesú niwĩ:

—Narẽ nipe'tirãrẽ dujidutiya. Na dujiro añurō tátiwũ. Tojo weerã nipe'tirã dujiwã. Ni'cãmocũsetiri mil ñmũa niwã. **11** Be'ro Jesú pãrẽ

mij, Õ'acūrē e'catise o'owī. Tu'ajanu'cō, ũsārē o'owī. Be'ro ũsā masā nipe'tirārē ducawaawu. Mejārōta wa'i me'rā quē'rārē weewī. Ũsā na ba'asī'rīrō ejatuario narē etiwu. **12** Na ba'a yapīca be'ro Jesú ũsārē niwī:

—Na ba'adu'ase cō'orī nīgū, tere seesāña, niwī.

13 Ni'cāmocusepaga pá nimi'que ũsā ba'adu'a'quere seesāacāpuma, doce pi'seri mu'muse pi'seri wijawu. **14** Masā Jesú tojo weecā ĩ'arā, cūrē niwā:

—“Õ'acū ye queti weremu'tārī masū a'tiacju niapu” ní'cu ā'rīta nitu'sami.

15 Na cūrē uputu tutuaro me'rā miaa, wiogu sōrōsī'rīmiwā. Cū pe'e na tojo weesī'rīsere ĩ'agū, cū se'saro nisī'rīgū ũrūgūpu mujāa wa'awī.

Jesú acopu sijawā'cā'que ni'i

(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

16 Be'ro na'ique'awā'cātiri cura ũsā ditarapu bu'awu. **17** Bu'ata, Capernaupu wa'arā yucusupu mujāsājāa, ti ditarare pē'anu'cāwū. Na'inucūaca be'ropu niwū. Jesú titare bajutiwī yujupu. **18** Ũsā pē'arī cura wī'rō uputu wēetuuwā'cātiwu. Tojo wa'acā, pā'cōrī pacase wā'cāwū.

19 Ũsā yoaro ni'cāmocuse kilómetro wa'áca be'ro Jesú ũsā tiropu a'tigu, acopu sijawā'cātiwī. Cūrē ĩ'arā, uputu ucawu. **20** Cū ũsārē niwī:

—Yu'u ni'i. Uiticā'ña, niwī.

21 Ũsā cūrē mujāsājādutiwu. Cū sājāca be'ro ũsā wa'aro ape pā'rēpu maata ejabaque'owu.

Masā ditara sumutopu cō'o'cārā Jesure a'mase ni'i

22 Ape numu masā ape pā'rēpu toja'cārā nituopju me'rā ũsā pē'a'quere masīcārā niwā. Tojo nicā “Jesú cū bu'erā me'rā wa'atiami”, nicārā niwā.

23 Na tojo nicūñarī cura apeye yucusupawu etacaro niwū. Tepawu Jesú cū pacure cū e'catise o'óca be'ro ũsā ba'a'caropu etacaro niwū. Te Tiberia cjasepawu nicaro niwū. **24** Be'ro masā ape pā'rēpu toja'cārā Jesú, cū bu'erā marīcā ĩ'arā, a'tiro weecārā niwā. Te yucusupawupu mujāsājāa, Capernaupu Jesure a'marā a'ticārā niwā.

Jesú masārē werese ni'i

25 Na a'ti pā'rēpu pē'ajarā, Jesure bocaekarā, cūrē sērītiña'wā:

—¿Wiogu, de'ro nicā mu'u pē'ajati a'topure?

26 Jesú narē yu'tiwī:

—Diacjūta nigūti. Musā pá ba'a yapī'que ye bu'iri yu'ure a'ma'a. Yu'u tutuaro me'rā wee'que pe'ere ¿de'ro nirō weeati? ni tu'omasītisa'a.

27 Musā ba'ase dia'cūrē wapata'asī'rīrā, da'raticā'ña. Te maata pe'tise ni'i. Apeye ba'asere a'maña. Te catinu'cūse o'ose ni'i. Tereta yu'u Õ'acū macū masū weronojō uputigu musārē o'ogusa'a. Õ'acū yu'u pacu yu'ure cū o'ócu nisere musārē ĩ'otojawī.

28 Na cūrē sērītiña'wā:

—¿De'ro weerāsari ūsā Ō'acū weeduti'quere añurō weeyapada'reosī'rīrā?

29 Jesú narē yu'tiwī:

—Ō'acū musārē weeduti'que a'tiro ni'i. Yu'ure cū o'ó'cure ējōpeodutimi.

30 Na cūrē sērītiña'wā:

—¿Ñe'lenojō me'rā ī'ogūsari ūsā mu'urē ējōpeocā? ¿De'ro bajuse weegusari? **31** Marī ñecūsũmua maná wāmetisere ba'acārā niwā. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nírōnojōta te ba'ase u'muse cjasere cū o'o'que nicaro niwā, niwā Jesure.

32 Cū narē yu'tiwī:

—Diacjūta nigūti. Moisé u'muse cjase ba'asere o'oticu niwī narē. Yu'u pacu pe'e o'ocu niwī. Cūta masārē ba'ase u'muse cjase, diacjū cjasere o'omi. **33** Ba'ase u'muse cjase u'musepu dijati'que ni'i. Masārē catinu'cūcā wee'e.

34 Na cūrē niwā:

—Wioḡu, te ba'asere ūsārē o'onu'cūcā'ña.

35 Jesú narē niwī:

—Yu'uta ba'ase u'muse cjase ni'i. Catinu'cūcā wee'e. Yu'ure ējōpeosirutuḡu ne ujaboasome. Ne acowuosome. A'tiro ni'i. Ba'a yapigu ujaboatimi. Sī'rī yapigu acowuotimi. A'te weronojō yu'ure ējōpeorā yapirā weronojō añurō tu'oña'nu'cūrāsama. **36** Yu'u toduporo nī'caronojōta yu'ure ī'amirā, musā ējōpeowe'e. **37** Nipe'tirā yu'u pacu o'o'cārā yu'ure ējōpeosama. Yu'ure na ējōpeocā, narē ñe'eticā weesome. **38** U'musepu nī'cu yu'u uaro weegu a'titiwu. Yu'ure o'ó'cu dutiro pe'ere weegu a'tiwu. **39** Cū a'tiro uami. Cū yu'ure o'o'cārārē bajuriocā uatimi. Na pecame'eru wa'acā uatimi. Be'ropu a'ti umuco pe'ticā, yu'u narē masōcā uasami. **40** Yu'ure o'ó'cu a'tiro weecā uami. “Nipe'tirā yu'ure ējōpeorā catinu'cūcā'rāsama”, nimi. Yu'u a'ti umuco pe'ticā, narē masōḡusa'a, niwī Jesú.

41 Jesú “Yu'u u'musepu dijati'cu ba'ase weronojō nigū ni'i” nicā tu'orā, judío masā wiorā cū me'rā ua wa'awā. **42** A'tiro niwā:

—¿Ā'rī tojo ucūḡū, Jesú, José macū mejēta niti? Cū pacure, cū pacore marī masī'i. ¿De'ro weegu cū “U'musepu nī'cu dijatiwu”, niti?

43 Na tojo nicā tu'ogū, Jesú niwī:

—Yu'ure ucjaticā'ña. **44** Ne ni'cū na uaro yu'ure sirutumasītisama. Yu'ure o'ó'cu yu'u pacu na yu'ure ējōpeocā uasāmi. Cū uasā'cārā dia'cū sirutumasīsama. Yu'ure siruturārē a'ti umuco pe'ticā, masōḡusa'a.

45 Ō'acū ye queti weremu'tārī masā a'tiro ojacārā niwā: “Ō'acū nipe'tirārē bu'egusami.” Tojo weerā nipe'tirā yu'u pacu weresere tu'o ējōpeorā yu'ure siruturāsama.

46»Ne ni'cũ masũ Õ'acũ yu'u pacure ï'atimi. Yu'u cũ me'rã ní'cu dia'cũ ï'lawũ. **47** Diacjũta nigũti. Yu'ure ëjõpeogu catinu'cũgũsami. **48** Yu'u u'muse cjase ba'ase ni'i. Catinu'cũsere o'o'lo. **49** Musã ñecũsumua yucu marĩrõ, masã marĩrõpũ manãrẽ ba'acãrã niwã. Tere ba'a'cãrã nimirã, wẽrĩa wa'acãrã niwã. **50** Yu'u pe'e ba'ase u'muse cjase pe'ere ucũ'u. Tere ba'arã, catinu'cũcã'rãsama. **51** Te ba'ase u'musepũ dijati'cu yu'uta ni'i. Tere ba'arã, catinu'cũcã'rãsama. Yu'u ba'ase o'ose yu'u upũ ni'i. Yu'u upũre a'ti umucocjãrãrẽ catinu'cũdutigu o'ogũti, niwĩ Jesú.

52 Cũ tojo nicã tu'orã, judío masã wiorã a'merĩ ucũwã:

—¿De'ro wee marĩrẽ ã'rĩ cũ upũre ba'adutibosari?

53 Jesú narẽ niwĩ:

—Diacjũta nigũti. Musã yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigu yé upũre ba'atirã, yé díre sĩ'rĩtirã, catinu'cũsome. **54** Yu'u upũre ba'arã, yé díre sĩ'rĩrã pe'e catinu'cũcã'rãsama. Na wérĩca be'ro a'ti turi pe'ticã, narẽ masõgũsa'a. **55** Yé upũ ba'ase waro ni'i. Yé dí sĩ'rĩse waro ni'i. **56** Yé upũre ba'agu, yé díre sĩ'rĩgũ yu'u me'rã nimi. Yu'u quẽ'rã cũ me'rã ni'i. **57** Yu'u pacu catinu'cũgũ yu'ure o'ówĩ. Yu'u cũ me'rã cati'i. Tojo weegu yu'u upũ ba'agure catinu'cũcã weeguti. **58** Yu'u u'musepũ cjase ba'ase dijati'quere ucũ'u. A'te ba'ase maná musã ñecũsumua ba'a'que weronojõ niwe'e. Na tere ba'amirã, wẽrĩa wa'acãrã niwã. Yé upũre ba'arã pũrĩcã catinu'cũcã'rãsama, niwĩ Jesú.

59 Jesú narẽ a'tere Capernaupũ judío masã nerẽrĩ wi'ipũ bu'ewĩ.

Masã Jesure sirutudu'u'que ni'i

60 Jesure siruturi masã cũ bu'esere tu'orã, a'tiro niwã:

—Cũ werese diasay'u'ua'a. ¿Noa tere tu'omasĩpõtẽobosau?

61 Tojo ucũsere tu'ogu, Jesú narẽ niwĩ:

—¿Musã yu'u tojo ucũsere tu'satisari? **62** ¿De'ro wa'abosari yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigu apaturi toduporo yu'u ní'caropũ mũjãacã tja? Musã tere ï'arã, ¿de'ro tu'oña'bosari? **63** Espĩritu Santu catisere o'omi. Marĩ upũ marĩrẽ catise o'owe'e. Yu'u ba'ase, sĩ'rĩsere ucũgũ, po'pearũ ejeripõ'rã cjasere ucũgũ wee'e. Yu'u ucũsere ëjõpeorã catinu'cũcã'rãsama. **64** Æpẽrã musã tiropũre yu'u weremicã, yu'ure ëjõpeotima yujupũ, niwĩ Jesú.

Jesú cũrẽ ëjõpeotiajãrẽ ne waropũta masĩtojacu niwĩ. Tojo nicã cũrẽ ãpẽrãrẽ wẽjẽdutigu o'oacju quẽ'rãrẽ masĩtojawĩ.

65 Jesú masãrẽ niwĩ:

—Tojo weegu yu'u musãrẽ mejẽpũ ní'caronojõta ne ni'cũ cũ ñaro yu'ure sirutumasi'tisami. Yu'u pacu o'ono'rã dia'cũ sirutumasi'sama, niwĩ Jesú.

66 Tita pãjãrã cũrẽ sirutumi'cãrã sirutudu'ucã'wã. **67** Na tojo weecã ï'agũ, Jesú ùsã cũ bu'erãrẽ sërĩtiña'wĩ:

—¿Musã quẽ'rã wa'asĩ'rĩsari?

68 Simó Pedro cūrẽ yu'tiwĩ:

—Wioꝑu, ¿noa pe'ere sirutubosari? Mũ'u ucũse catinu'cũsere o'o'o. ¿Ûsã no'opu wa'abosau? **69** Ûsã mũ'urẽ ějõpeotoja'a. Ûsã masĩ'i, mũ'u añugũ Õ'acũ bese'cuta ni'i.

70 Jesú ùsãrẽ niwĩ:

—Yũ'u musã docere besewu. Yũ'u tojo wéeca be'ro nimicã, ni'cũ musã me'rãcjũ wãtĩ yagũ nimi.

71 Jesú tojo níꝑũ, Juda Iscariotere, Simó macũrẽ nigũ weewĩ. Juda ùsã me'rãcjũ nimiwĩ. Tojo nimigũ, be'ropure Jesure ĩ'atu'tirãpũre o'owĩ.

Jesure cũ acabijirã Judea di'tapũ majãmitojaduti'que ni'i

7 **1** Jesú masãrẽ bu'eca be'ro Galileapũ ĩ'acusiawĩ. Cũ judío masã wẽjẽrĩ níꝑũ, Judea di'tapũre wa'asĩ'rĩtiwĩ. **2** Titare judío masã ñecũsumũa wi'seriacã na wee'quere wãcũsiruturãtirã weewã. Tojo weerã ti bosenuũu niatji dũporoacã Jesú acabijirã cūrẽ niwã:

3—A'topũre tojaque'aticã'ña. Mũ'u bu'esere siruturã tiro Judeapũ tojaagusa'a. Topũ napũre wee'logũ wa'aya. **4** Masã mũ'urẽ masĩcã uagũ, ya'yioropũ wee'oticã'rõũa'a. Mũ'u tere wee'logũ, nipe'tirã ĩ'orõpũ wee'logũ wa'aya, niwã.

5 Cũ acabijirãpũta cūrẽ ějõpeotiwã. **6** Jesú narẽ niwĩ:

—Yũ'u no'o haro wa'amasĩtisa'a. Yũ'u pacũ yũ'ure cũu'que ejawe'e yujupũ. Musã pũricãrẽ wiowe'e; no'o haro wa'amasĩ'i. **7** A'ti umũcocjãrã ña'arõ weerã musãrẽ ĩ'atu'titima. Na ña'arõ niseti'quere werecã, yũ'ure ĩ'atu'tima. **8** Musã bosenuũurẽ ĩ'arã wa'aya. Yũ'u pacũ yũ'ure cũu'caro ejawe'e. Tojo weegũ ni'cãrõacãma yũ'ua wa'awe'e, niwĩ Jesú. **9** Tojo níca be'ro Galileapũta tojacã'wĩ.

Jesú wi'seriacã weeri bosenuũurẽ ĩ'agũ wa'a'que ni'i

10 Cũ acabijirã Jerusalépu bosenuũu ĩ'arã wa'awã. Be'ropũ Jesú quẽ'rã cũ acabijirãrẽ sirutuwã'cãwĩ. Topũre ne etagũ, masã'lotiwĩ. Cūrẽ masĩcã uatiwĩ. **11** Ti bosenuũu nicã, judío masã wiorã Jesure a'marã, “Sõ'onícũ waro ¿no'opũ nisari?” nicãrã niwã.

12 Jesure pãjãrã masã a'tiro nicãrã niwã. ãpẽrã “Añugũ nimi”, nicãrã niwã. ãpẽrã pe'e “Nitimi, masãrẽ nisoogu ña'agũ nimi”, nicãrã niwã.

13 Judío masã wiorãrẽ uirã, nipe'tirã tu'oropũ Jesú ye cjasere ucũtiwã.

14 Jerusalépu bosenuũu decótiari cura Jesú Õ'acũ wi'ipũ sãjãa, masãrẽ bu'ewĩ. **15** Cũ bu'esere tu'orã, judío masã wiorã tu'omarãawã.

—Ãrĩ bu'etimigũ, ¿de'ro weegũ tocã'rõ masĩti? niwã.

16 Jesú narẽ niwĩ:

—Yũ'u bu'ese, yé mejẽta ni'i. Yũ'u pacũ, yũ'ure o'ó'cũ ye ni'i. **17** No'o Õ'acũ haro weesĩ'rĩꝑũnojõ yũ'u ucũsere “Diacjũta ni'i”, ni masĩꝑũsami.

“Õ'acũ dutiro bu'emi. Cũ ɰaro bu'etimi”, nigũsami. **18** Ni'cũ cũ ɰaro ucũma'agũ “Cũ añurõ ucũme'rĩmi” nicã tũ'osĩ'rĩsami. Apĩ Õ'acũ ɰaro weregũ pe'le masã “Õ'acũrẽ añuyũ'rũami” nicã ɰasami. Cũ pũrĩcã nisooti, diacjũ ucũsami.

19»Mũsãrẽ Õ'acũ duti'quere Moisé o'ocũ niwĩ. Tojo weemicã, mũsã ne ni'cũ te dutisere weewe'e. ¿De'ro weerã mũsã yũ'ũre wẽjẽsĩ'rĩti? ni sẽrĩtiña'wĩ.

20 Masã cũrẽ niwã:

—¿Noa mũ'ũrẽ wẽjẽsĩ'rĩti? Mũ'ũ wãtĩ sãjãno'cũ nisa'a.

21 Jesú narẽ niwĩ:

—Sijamasĩtigũre sauru nicã yũ'rũocã ì'aucuatjĩarã, yũ'ũre wẽjẽsĩ'rĩi.

22 ¿De'ro weerã mũsã ucũati? Moisé mũsãrẽ a'tiro duticũ niwĩ: “Mũsã põ'rã ɰmũarẽ ni'cã semana bajuáca be'ro na õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aña”, nicũ niwĩ. Cũ tojo dutise dũporo mũsã ñecũsumũa maata tojo weemũjãtitojacãrã niwã. Apetero na sauru nicã bajuabosama. Na bajuáca be'ro ni'cã semana queoro sauruta nibosa'a tja. **23** Mũsã Moisé duti'quere queoro weesĩ'rĩrã, sauru nimicã, na õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'asa'a. Tojo weemirã, yũ'ũ sauru nicã ni'cũrẽ yũ'rũocã ì'arã, ¿yũ'ũ me'rã tũ'saweti? **24** Bu'icjase bajuyoropũ cjase dia'cũrẽ ì'abeseticã'ña. Queoro ì'atojarãpũ beseya, niwĩ Jesú.

Jesú cũ ɰ'mũsepũ a'ti'quere ucũ'que ni'i

25 Jesú masãrẽ bu'eri cura ãpẽrã Jerusalécjãrã niwã:

—¿Ãrĩta niti na wẽjẽsĩ'rĩ wapagú? **26** Cũ nipe'tirã ì'orõpũ bu'egũ weemi. Na cũrẽ ne mejẽcã nitiamã. ¿Apetero weerã wiorã ã'rĩ Õ'acũ macũ cũ bese'cũ nimi nisere ëjõpeosari? **27** ã'rĩ Õ'acũ bese'cũ nitisami. Cũ ya macãrẽ marĩ masĩ'i. Õ'acũ bese'cũ nicã pũrĩcãrẽ, marĩ cũ a'ti'caropũre masĩtiboapã, niwã.

28 Jesú cũ bu'eri cura na tojo ni ucũcã tũ'ogũ, tutuaro narẽ niwĩ:

—Mũsã yũ'ũre masĩ'i, nimiba. Tojo nicã yũ'ũ a'ti'caropũre masĩsa'a. Yũ'ũ ɰaro me'rã a'titiwũ. Yũ'ũre o'ó'cũ diacjũ weegú nimi. Mũsã cũrẽ masĩwe'e. **29** Yũ'ũ cũ tiropũ ní'cũ ni'i. Tojo weegũ cũrẽ masĩ'i, niwĩ Jesú.

30 Cũ tojo nicã tũ'orã, cũrẽ bu'iri da'leri wi'ipũ miasĩ'rĩmiwã. Õ'acũ cũu'que ejatiyucã, cũrẽ miatiwã. **31** Masã pãjãrã cũrẽ ëjõpeowã. A'tiro niwã:

—¿To pũrĩcãrẽ Õ'acũ bese'cũ Cristo a'tigũ, ã'rĩ wee'ì'o'que nemorõ weegũsari? niwã.

Jesure bu'iri da'leri wi'ipũ miasĩ'rĩmi'que ni'i

32 Fariseo masã “Ãrĩ Õ'acũ bese'cũ nimi” nisere tũ'ocãrã niwã. Tojo weerã pa'ia wiorã me'rã Õ'acũ wi'ì co'terã surarare Jesure ñe'edutirã o'ó'cãrã niwã. **33** Jesú pe'le masãrẽ a'tiro niwĩ:

—Yu'u musã me'rã yoaticã nigûsa'a. Be'ro yu'ure o'ó'cu tiropu wa'aguti. **34** Yu'ure a'masiruturã, musã bocasome. Yu'u wa'aropure wa'amasosome.

35 Judío masã wiorã a'merĩ sêrĩtiña'wã:

—Ărĩ yu'ure bocasome nígũ, ¿no'opu wa'agusari? ¿Cũ judío masã griego masã tiropu wa'astea'cãrãrê bu'esijagu wa'agusari? ¿Griego masã quẽ'rãrê bu'egusari? **36** Cũ tojo ní'que ¿de'ro nisĩ'rĩrõ weepari? ni a'merĩ sêrĩtiña'wã.

Acowuose cjasere Jesú were'que ni'i

37 Jesú bosenumu na weeyapatiri numu warore wã'cãnu'cã, tutuaro me'rã niwĩ:

—Acowuorã, yu'u tiropu a'ti, sĩ'rĩrã a'tia. **38** Tojo weerã yu'ure êjõpeocã, musã ye ejeripõ'rãrĩpu Espiritu Santu nigûsami. Cũ dia aco o'maburonu'cũrõ weronojõ nigûsami. Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu ní'caronojõta nirõsa'a, niwĩ Jesú.

39 Cũ aco o'maburonu'cũsere ucũgũ, Espiritu Santure ucũgũ weewĩ. Cũta Jesure êjõpeorãpũre sãjãacju nigûsami nígũ, tojo niwĩ. Titare Espiritu Santu cũ a'tise dũporo niwũ. Jesú cũ wẽrĩ masãmuãatiyucã, Espiritu Santu a'titiwĩ yujupu.

Masã na dũcawatise ni'i

40 Ăpẽrã Jesú ucũ'quere tu'orã, a'tiro niwã:

—Diacjũta ni'i. Ărĩ “Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ a'tiacju niapu” na ní'cũta nimi.

41 Ăpẽrã a'tiro niwã:

—Ărĩ Ô'acũ bese'cu Cristo nimi, niwã.

Ăpẽrã pe'le “Ô'acũ bese'cu de'ro Galileacjũ nibosabe. **42** Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro niwũ: ‘Ô'acũ bese'cu Davi weronojõ Belêcjũ nigûsami. Cũ pãrãmi nituriagupu nigûsami’, ni ojano'wũ”, niwã.

43 Jesure masã ni'cãrõnojõ wãcũtiwã. Tojo weerã dũcawatia wa'awã.

44 Ăpẽrã cãrê bul'iri da'reri wi'ipu miasĩ'rĩwã. Tojo weesĩ'rĩmirã, weetiwã.

Judío masã wiorã Jesure êjõpeoti'que ni'i

45 Ô'acũ wi'i co'terã surara Jesure ñe'edutirã o'óno'cãrã a'tiro weewã. Na o'ó'cãrã tiro fariseo masã, tojo nicã pa'ia wiorã tiropu majãmitojaawã. Topu na etacã, wiorã narẽ sêrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã Jesure ñe'e miititiati? nicãrã niwã.

46 Surara narẽ yu'ticãrã niwã:

—Ne ni'cũ cũ weronojõ ucũcã, tu'otirã nicãti.

47 Fariseo masã narẽ nicãrã niwã:

—¿Musã quẽ'rã cũ bu'e'quere tũ'orã, ẽjõpeoati? ¿Nisoono'ati? **48** Añurõ tũ'omasĩña. Ne ni'cũ wiogu, ne ni'cũ fariseo masũ cũrẽ ẽjõpeotima.

49 Sõjã pãjãrã cũ weresere ẽjõpeorã, Õ'acũ Moisére dutise cũu'quere masĩtibutiamã. Õ'acũ narẽ bu'iri da'regusami, nicãrã niwã surarare.

50 Nicodemo ñamipũ Jesure ì'agũ eja'cũ fariseo masũ nicũ niwĩ. Cũ me'rãcjãrã wiorãrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

51 —Marĩrẽ dutise a'tiro ni'i: “Ni'cũ cũ ña'arõ wee'quere ì'atojarãpũ, bu'iri da'reroũa'a”, ni'i, nicũ niwĩ.

52 Na cũrẽ niwã:

—¿Mũ'ũ quẽ'rã Galileacjũ niti? Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ bu'eya. Ne ni'cũ Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ Galileacjũ nitimi, nicãrã niwã.

Ña'arõ weegore weresã'que ni'i

53 Nipe'tirã masã Jerusaléprũ bosenuũ eja'cãrã na ye wi'seripũ dajatojaawã.

8 **1** Jesú pe'e ñrũgũ Olivo wãmeticjũpũ wa'awĩ. **2** Be'ro ape nũmũ bo'reacã Õ'acũ wi'ipũ wa'awĩ tja. Masã nipe'tirã cũ tiropũ nerẽwã'cãtiwã. Cũ ejanujã, narẽ bu'ewĩ. **3** Cũ bu'eri cura Moisé duti'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã Jesú tiropũ etawã. Na ni'cõ numio apĩ co marãpũ nitigũ me'rã ña'arõ weemigõ tõ'o'core masã ì'orõpũ miiejawã.

4 Na Jesure niwã:

—Wiogu, a'tigo co marãpũ nitigũ me'rã ña'arõ weegore bocaepãpũ.

5 Moisé tojo wegonojõrẽ ùtãperi me'rã doquewẽjẽdutigũ niwĩ. ¿Mũ'ũ waro de'ro niti?

6 ¿De'ro yũ'tigusari? nĩrã, cũrẽ tojo sãrĩtiña'wã. Na a'tiro wãcũwã: “Cũ mejẽcã yũ'ticã, wiorãrẽ weresãrãsa'a”, ni wãcũwã. Na sãrĩtiña'cã tũ'ogu, mu'rĩque'a, cũ omopica me'rã nucũcãpũ ojawĩ. **7** Na cũrẽ sãrĩtiña'du'uticã ì'agũ, cũ wã'cãnu'cã, narẽ niwĩ:

—Musã wa'teropũ no'o nigũ ne ni'cãti ña'arõ weetigũ, ùtãgã mii, core doquenu'cãña.

8 Be'ro mu'rĩque'a, ojanemowĩ tja. **9** Cũ tojo nicã tũ'orã, na bu'iritirã tũ'oña'wã. Tojo weerã siape me'rã nipe'tirã uiwijape'tia wa'awã. Bũcũrã waro wijamũ'tãwã. Be'ro ãpẽrã quẽ'rã sirutuwiawã. Jesú ni'cũta co numio me'rã cõ'onujãwĩ. **10** Cũ wã'cãnu'cã, co ni'cõrẽta ì'agũ, niwĩ:

—Mũ'ũrẽ weresãrã waro ¿no'o wa'ati? Mũ'ũrẽ “Ùtã me'rã doquewẽjẽrõũa'a”, ¿nitiati?

11 Co cũrẽ niwõ:

—Nitiamã.

Jesú core niwĩ:

—Yũ'ũ quẽ'rã mũ'ũrẽ “Bu'iri da'reroũa'a”, niwe'e. Wa'agosa'a. Apaturi ña'arõ weenemotica'ña, niwĩ.

Jesú s'lose weronojō cū nise ni'i

12 Ni'cāti Jesú masārē bu'égɯ, a'tiro niwī:

—Yɯ'ɯ a'ti nucūcācjārārē s'lose weronojō ni'i. Yɯ'ɯre siruturā na'it'i'arōpɯ nirá weronojō nitima. Yɯ'ɯ na me'rā ninu'cū'u. Na de'ro weeatjere i'o'o. Tojo weerā añurō nisetimasīma.

13 Cū tojo nicā tɯ'orā, fariseo masā Jesure niwā:

—Mɯ'ɯ basu mɯ'ɯ weesere ucūcā, mɯ'ɯ ucūse wapamarī'i.

14 Jesú narē niwī:

—Yɯ'ɯ basu yɯ'ɯ weesere ucūmicā, yɯ'ɯ ucūse wapati'i. Yɯ'ɯ ní'caropɯ yɯ'ɯ dajatojaatjere masī'i. Mɯsā pūrīcā yɯ'ɯ ní'caro yɯ'ɯ dajatojaatjopɯre masīwe'e. **15** Mɯsā a'ti ɯmɯcocjārā wācūse me'rā bese'e. Yɯ'ɯ pūrīcā yɯ'ɯ se'saro ne ni'cūrē besewe'e. **16** Yɯ'ɯ besegɯ, queoro besebosa'a. Yɯ'ɯ ɯaro besewe'e. Yɯ'ɯ pacɯ, yɯ'ɯre o'ó'cɯ me'rā bese'e. **17** Mɯsārē dutise na oja'que a'tiro ni'i: “Pɯarā masā ni'cārōnojō na i'a'quere weresācā, ējōpeorɯa'a.” **18** Yɯ'ɯ werese quē'rā tojota ni'i. Yɯ'ɯ, yɯ'ɯ pacɯ yɯ'ɯre o'ó'cɯ me'rā yé cjasere añurō ucū'u. Tojo weero yɯ'ɯ ucūse queoro ni'i.

19 Na Jesure sērītiña'wā:

—To pūrīcārē ¿mɯ'ɯ pacɯ no'opɯ nisari?

Jesú narē yɯ'tiwī:

—Mɯsā yɯ'ɯre masīwe'e. Yɯ'ɯ pacɯ quē'rārē masītisa'a. Yɯ'ɯre masīrā, cū quē'rārē masīboapā, niwī.

20 Jesú tojo ucūgū, Ó'acū wi'ipɯ niwī. Masā niyeru o'orā na sāase acari tiropɯ niwī. Cū topɯ nicā, cū pacɯ cūrē cūu'que ejatiyucā, ne ni'cū cūrē bu'iri da'reri wi'ipɯ miatiwā.

Jesú “Yɯ'ɯ wa'atjopɯre mɯsā wa'asome” ní'que ni'i

21 Jesú judío masā wiorārē niwī:

—Yɯ'ɯ wa'agɯ wee'e. Yɯ'ɯ wa'áca be'ro mɯsā yɯ'ɯre a'marāsa'a. Mɯsā acobojonon'ña marīrā wērīrāsa'a. Yɯ'ɯ wa'atjopɯre mɯsā wa'amasísome.

22 Na a'merī sērītiña'wā:

—¿Cū basu wējē, wērīgūsari? ¿Tojo weerā cū wa'atjopɯre marī wa'amasītisari?

23 Jesú narē niwī:

—Mɯsā a'ti nucūcācjārā ni'i. Yɯ'ɯ ɯ'mɯsecjū ni'i. **24** Tojo weegɯ mɯsārē todɯporo “Acobojonon'ña marīrā wērīrāsa'a”, niapɯ. Mɯsā yɯ'ɯre “Cūta nimi”, ni ējōpeowe'e. Tojo weerā mɯsā acobojonon'ña marīrā wērīrāsa'a.

25 Na Jesure sērītiña'wā:

—¿Noanojō niti mɯ'ɯ?

Jesú narē niwī:

—Ne waropɯ mɯsārē weretojamiwū. **26** Yɯ'ɯ peje waro mɯsārē werese cɯ'o. Tojo nicā mɯsārē bu'iri da'reatje quē'rārē cɯ'o. Yɯ'ɯre o'ó'cɯ

diacjũ ucũmi. Cũ ucũ'quere, yu'u tu'o'quere musãrẽ a'ti nucũcãcjãrãrẽ wereturia'a, niwĩ Jesú.

27 Jesú tojo ucũgũ, cũ pacu Õ'acũrẽta ucũgũ weemiwĩ. Masã pe'e cũ tojo ucũsere tu'omasitiwã. **28** Tojo weegu Jesú narẽ niwĩ:

—Musã yu'ure u'muarõpu tuumorõnu'cõrãpu, yu'u Õ'acũ bese'cu nisere masĩrãsa'a. “Cũ haro weetipĩ”, nirãsa'a. Yu'u pacu yu'ure were'que se'sarore musãrẽ were'e. **29** Yu'ure o'ó'cu yu'u me'rã nimi. Yu'u cũ tu'sase dia'cũrẽ wee'e. Tojo weegu yu'ure ne cõ'awã'cãtimi.

30 Jesú tojo nicã tu'orã, pãjãrã cũrẽ ãjõpeowã.

Õ'acũ põ'rã ye queti, apeye ña'arõ weenu'cũrã ye queti ni'i

31 Jesú judío masã cũrẽ ãjõpeorãrẽ a'tiro niwĩ:

—Musã yu'u bu'esere yu'tirã, yarã waro nirãsa'a. **32** Diacjũcjũrẽ masĩrãsa'a. Cũrẽ masĩrã, musã ña'arõ weesere dutigu doca nisome.

33 Na cũrẽ niwã:

—¿De'ro weegu mu'u “Ña'arõ weesere dutigu doca nisome”, niti? Ûsã Abrahã pãrãmerã nituriarã ni'i. Ûsã apĩ dutise doca nititowã.

34 Jesú narẽ niwĩ:

—Diacjũta nigũti. Nipe'tirã ña'arõ weerã na ña'arõ weesere du'umasitirã, te doca niwã'ñasama. **35** Ni'cũ ãpẽrãrẽ da'raco'tegu cũ wiogũ ya wi'icjũ waro nitimi. Ti wi'i wiogũ macũ pe'e ti wi'icjũ waro nimi. **36** Yu'u Õ'acũ macũ musã ña'arõ weese doca nimi'cãrãrẽ yu'rũweticã weegu a'tiwũ. Tojo wéeca be'ro diacjũta musã yu'rũono'cãrã nirãsa'a. **37** Yu'u musã Abrahã pãrãmerã nituriarã nisere masitõja'a. Tojo nimirã, musã yu'u ucũsere ãjõpeosi'rĩtisa'a. Tojo weerã yu'ure wẽjẽsĩ'rĩsa'a. **38** Yu'u pacu yu'ure i'o'quere musãrẽ were'e. Musã pũricã musã pacu duti'quere weesa'a.

39 Na cũrẽ niwã:

—Ûsã ñecũ Abrahã nimi.

Jesú narẽ niwĩ:

—Musã Abrahã pãrãmerã waro ni'i nĩrã, cũ wee'caro weronojõ weebosa'a. **40** Diacjũ cjase yu'u pacu bu'e'quere weremicã, yu'ure wẽjẽsĩ'rĩ'i. Abrahã ne tojo weeticu niwĩ. **41** Musã pe'e musã pacu weesenõjõrẽ weesa'a, niwĩ Jesú.

Cũ tojo nicã tu'orã, na niwã:

—Ûsã, pacu marĩrã, tojo boca'cãrã weronojõ niwe'e. Õ'acũ ni'cũta ùsã pacu nimi.

42 Jesú narẽ niwĩ:

—Musã diacjũta Õ'acũ ùsã pacu nimi nĩrã, yu'ure uabosa'a. Yu'u cũ me'rã ni'cũta a'tiwũ. Yu'u haro a'titiwũ. Õ'acũta yu'ure o'ó'wĩ. **43** ¿De'ro weerã musã yu'u ucũsere tu'omasitewi? A'tiro ni'i. Musã yu'u ucũsere tu'o ãjõpeosi'rĩwe'e. Tojo weerã tojo wee'e. **44** Musã pacu wãtĩ nimi.

Musã cū yarã ni'i. Tojo weerã cū ɥaro weesĩ'rĩ'i. Cū ne waroputa masãrẽ wějẽcõ'agũ nitojacu niwĩ. Cū ne cã'rõacã diacjũ cjasere weetimi. Ne ni'cãti diacjũ ucūtisami. Cū nisoogu nimi. Tojo weegu nisoose me'rãta ucūsami. Cū nisoosepijatjãgũ, nisoose wioogu nimi. **45** Musã pe'e yu'u diacjũ ucūse ye bu'iri yu'ure ãjõpeowe'e. **46** ¿Noanojõ yu'ure “Mu'u ña'a ni'i”, nibosari? Yu'u diacjũ ucūmicã, ¿de'ro weerã yu'ure ãjõpeoweti? **47** Ô'acũ põ'rã cū ucūsere tu'o yu'tima. Musã cū yarã mejeta ni'i. Tojo weerã yu'u ucūsere tu'o ãjõpeosĩ'rĩwe'e, niwĩ Jesú.

Abrahã dũporo Cristo nitoja'que ni'i

48 Jesú tojo nicã tu'orã, judío masã cūrẽ niwã:

—Ûsã mu'urẽ Samariacjũ, wãtĩ sãjãno'cu ni'i nĩrã, diacjũta ni'i.

49 Jesú narẽ niwĩ:

—Yu'u wãtĩ sãjãno'cu niwe'e. Yu'u weese me'rã yu'u pacure masã añurõ ucūcã wee'e. Musã pe'e yu'u weesere ã'arã, “Ña'arõ weegu weemi”, ni'i. **50** Yu'u, yé cjasere masã añurõ ucūato nisere a'magũ mejeta wee'e. Ni'cũ nimi yu'ure añurõ ucūgũ. Cũta besegusami. **51** Diacjũta nigũti. Yu'u ucūsere tu'o ãjõpeogu wẽrĩsome.

52 Na Jesure niwã:

—Mu'u “Yu'u ucūsere tu'o ãjõpeogu wẽrĩsome” nise bu'iri ãsã añurõ masĩ'i. Mu'u wãtĩ sãjãno'cu ni'i. Todũporocjãrã nipe'tirã Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã, tojo nicã Abrahã wẽrĩpe'tidija wa'acãrã niwã.

53 ¿Mu'u ãsã ñecũ Abrahã yu'rũoro niti? Cũ, Ô'acũ ye queti weremu'tãrã quẽ'rã wẽrĩa wa'acãrã niwã. Mu'u waro ¿ñamũnojõ niti tojo ni ucūgũ?

54 Jesú narẽ niwĩ:

—Yu'u, yu'u basu, ni'cũta añurõ ucūme'rĩse wapamarĩ'i. “Ûsã pacu Ô'acũ nimi” musã nigũta yu'ure añurõ ucūmi. **55** Musã cūrẽ masĩtisa'a. Yu'u pũrĩcã masĩ'i. Yu'u cūrẽ masĩwe'e nígũ, musã weronojõ nisoosepijagu nibosa'a. Diacjũta ni'i. Yu'u cūrẽ masĩ'i. Cũ dutisere wee'e. **56** Musã ñecũ Abrahã yu'u a'ti nucũcãpu a'tiatjere ãjõpeogu, e'catiyucu niwĩ.

57 Na cūrẽ niwã:

—Mu'u cincuenta cũ'marĩ cuotimigũ, ¿Abrahãrẽ ã'arĩ? **58** Jesú narẽ niwĩ:

—Diacjũta nigũti. Abrahã bajuase dũporopu yu'u nitojawu.

59 Cũ tojo nicã tu'orã, na ãtãperi me'rã doquewějẽsĩ'rĩmiwã. Cũ pe'e narẽ du'ticã'wĩ. Be'ro ti wĩlĩ Ô'acũ wĩ'ipu ni'cu na wa'teropu wijaa wa'awĩ.

Jesú caperi ã'atigu bajua'cure yu'rũo'que ni'i

9 1 Jesú cū yu'rũaro ni'cũ umu caperi ã'atigure ã'awĩ. Cū wĩ'magũputa caperi ã'atigu bajuacu niwĩ. **2** Cūrẽ ã'arã, ãsã Jesure sãrĩtiña'wũ:

—Ûsārē bu'egũ, ¿de'ro weegũ ã'rĩ caperi ï'atigu bajuapari? ¿Noa ye bu'iri nipari? ¿Cũ pacusumua ye bu'iri o cũ ye bu'iri?

3 Jesú ùsārē niwĩ:

—Cũ ña'arõ wee'que ye bu'iri niwe'e. Cũ pacusumua quẽ'rã bu'iri mooma. Cũ me'rã Õ'acũ añurõ weesere ï'osĩ'rĩgũ, cũrẽ tojo bajugũ bajuacã weecu niwĩ. **4** Ni'cãrõacã Õ'acũ yu'ure o'ó'cu cũu'quere weerua'a nirĩtero ni'i. Ñamipũ marĩ da'ramasĩtiro weronojõ be'ropũ cũ cũu'quere weeta basiotisa'a. **5** Yu'ũ a'ti umucopũ nirĩ cura masãrẽ s'ĩ'ose weronojõ ni'i. Yu'ũ narẽ Õ'acũ yere masĩcã wee'e, niwĩ.

6 Jesú tojo nĩca be'ro nucũcãpũ u'secore e'ocũuwĩ. Be'ro tere di'ta morẽsu'uro órẽmii, caperipũ tuuwa'rewĩ. **7** Be'ro cũrẽ niwĩ:

—Siloé wãmetiro na yéeca ditarapũ mu'ũ caperire tuucoegũ wa'aya, niwĩ. Siloé “o'ó'cu” nisĩ'rĩrõ weesa'a.

Be'ro cũ topũ wa'a, cũ caperire tuucoecu niwĩ. Cũ majãmitojatigu, añurõ ï'acu niwĩ. **8** Cũ ya wĩlĩ pu'tocjãrã, toduporo cũ caperi ï'atigu nicã ï'a'cãrã a'tiro nicãrã niwã:

—¿Ã'rĩ toduporopũ niyeru sãrĩduji'cuta nimiba?

9 Ni'cãrãrã “Cũta nimi”, nicãrã niwã.

Ãpãrã pe'e “Nitimi. Apĩ cũ weronojõ bajugũ nimi”, nicãrã niwã.

Cũ pe'e “Yu'ũta ni'i”, nicũ niwĩ.

10 Na cũrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weegũ mu'ũ ni'cãrõacãrẽ añurõ ï'ati?

11 Narẽ yu'ticu niwĩ:

—Sõ'onĩcu Jesú wãmetigu di'ta acotise me'rã yu'ũ caperire tuuwa're, Siloé ditarapũ yu'ure coedutiami. Topũ wa'a, yu'ũ coéca be'ro ï'anu'cãpũ.

12 Cũrẽ ninemocãrã niwã tja:

—¿No'opũ niati cũ?

—Masĩtisa'a. No'opũ nĩgũ nisami, nicũ niwĩ.

Fariseo masã caperi ï'atigu yu'ruono'cure sãrĩtiña'que ni'i

13 Be'ro caperi bajuno'ti'cure fariseo masã tiropũ miacãrã niwã.

14 Jesú cũrẽ yu'ruoca numũ sauru nicaro niwũ. **15** Jesú caperi ï'acã wee'cure fariseo masã sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weegũ mu'ũ añurõ ï'ati?

Cũ narẽ yu'ticu niwĩ:

—Ni'cũ yu'ũ caperire di'ta acotise me'rã tuuwa'reami. Yu'ũ coéca be'ro añurõ ï'anu'cãpũ.

16 Ni'cãrãrã cũrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Marĩrẽ soodutĩca numũrẽ a'tiro weegũnojõ Õ'acũ o'ó'cu nitimi. Cũ marĩrẽ soodutĩca numũrẽ ãjõpeotisami.

Ãpãrã pe'e a'tiro nicãrã niwã:

—Cũ ña'arõ weegunojõ nígũ pũrĩcã, a'te añusere weeĩ'omasĩtiboapĩ, nicãrã niwã. Na mejẽcã dia'cũ wãcũcãrã niwã. **17** Be'ro na caperi bajuno'ti'cũre sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Mũ'u waro ¿de'ro niti mũ'urẽ ì'acã wee'cũre?

Cũ yu'ticũ niwĩ:

—Yũ'ua, Ò'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ nimi, ni'i.

18 Judío masã wiorã todũporopũ cũ caperi ì'ati'quere ëjõpeosĩ'rĩticãrã niwã. **19** Tojo weerã cũ pacũsumũarẽ pijio, sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Ã'rĩ musã macũ niti? ¿Cũ wĩ'magũpũta caperi ì'atigũ bajuari? ¿De'ro weegũ cũ ni'cãrõacãrẽ ì'ati?

20 Cũ pacũsumũa narẽ yu'ticãrã niwã:

—Ûũ, ùsã macũta nimi. Cũ caperi ì'atigũ bajuawĩ. A'te dia'cũrẽ ùsã masĩ'i. **21** Cũ ni'cãrõacã ì'asema masĩtisa'a. Cũrẽ ì'acã wee'cũ quẽ'rãrẽ masĩtisa'a. Cũ basu yu'timasĩmi. Cũ wĩ'magũ mejẽta nimi. Cũrẽ sãrĩtiña'ña, nicãrã niwã.

22 Cũ pacũsumũa uirã, tojo nicãrã niwã. Judío masã wiorã todũporopũ a'tiro nicãrã niwã: “No'o Jesure Ò'acũ cũ o'ó'cũ nimi” nigũnojõrẽ Ò'acũ wĩ'ipũta cõ'awĩrõno'rõsa'a. Cũ marĩ me'rã nisetinemosome”, nicãrã niwã.

23 Tojo weerã marĩrẽ cõ'arĩ ni uirã, “Cũ wĩ'magũ mejẽta nimi. Cũrẽ sãrĩtiña'ña”, nicãrã niwã.

24 Judío masã wiorã caperi bajuno'ti'cũre apaturi pijicãrã niwã tja. Cũrẽ “Ò'acũ tũ'oropũre diacjũ ucũña. Ûsã masĩ'i, mũ'urẽ yu'rũo'cũ ña'agũ nimi”, nicãrã niwã.

25 Cũ narẽ nicũ niwĩ:

—Cũ ña'agũ o añugũ nígũ nisami; cũrẽ yu'u masĩtisa'a. A'te dia'cũrẽ masĩ'i. Todũporopũre yu'u caperi bajuno'ti'cũre yu'rũoami. Ni'cãrõacãrẽ ì'a'a.

26 Cũrẽ sãrĩtiña'nemocãrã niwã tja:

—¿Noa mũ'urẽ tojo weeati? ¿De'ro wee mũ'urẽ ì'acã weeati?

27 Cũ narẽ yu'ticũ niwĩ:

—Mũsãrẽ weretoparũ. Yũ'ure ëjõpeowe'e. ¿De'ro weerã musã sãrĩtiña'nemoti tja? ¿Cũrẽ sirutusĩ'rĩti?

28 Cũ tojo yu'ticã tũ'orã, cũrẽ tu'ticãrã niwã:

—Mũ'u cũrẽ sirutuya. Ûsã pũrĩcã Moisé dutisere siruturãti. **29** Ûsã masĩ'i, Ò'acũ Moisére ucũcũ niwĩ. Cũ pe'ema “Tocjũpũ nimi”, niña marĩ'i.

30 Cũ narẽ nicũ niwĩ:

—A'yóne. ¿Mũsã yũ'ure caperi ì'acã wee'cũre masĩweti? **31** Marĩ añurõ masĩ'i, Ò'acũ ña'arãrẽ na sãrĩsere yu'titisami. Cũrẽ ëjõpeorã, cũ uaro weerã dia'cũrẽ yu'tisami. **32** Ne ni'cãti “Ni'cũ wĩ'magũpũta caperi ì'atigũ bajua'cũre ì'acã weearũ” nicã tũ'onõ'ña marĩ'i. **33** Cũ Ò'acũ o'ó'ti'cũ nígũ, yũ'ure caperi ì'acã weetiboapĩ.

34 Na cũrẽ nicãrã niwã:

—¿Mũ'ũ ne waropũta ña'agũ bajua'cu mijĩ ãsãrẽ weresĩ'rĩti? Cũ na me'rã nisetimi'cũre na me'rã ninemodutiticãrã niwã.

Jesú masãrẽ “Caperi bajuno'tirã weronojõ nima” nise ni'i

35 Jesú caperi bajuno'ti'cũre na cõ'awĩrõ'quere tu'owĩ. Tojo weegu cũrẽ bocaejagu, niwĩ:

—¿Mũ'ũ Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũre ãjõpeoti?

36 Cũ Jesure yũ'tiwĩ:

—Wiogu, ¿noanojõ niti cũ? Yũ'ũ cũrẽ ãjõpeosĩ'rĩsa'a. Wereya.

37 Jesú cũrẽ niwĩ:

—Mũ'ũ ï'atoja'a. Yũ'ũ mũ'ũ me'rã ucũgũta ni'i.

38 Cũ tojo nicã tu'ogũ, Jesú tiro ejaque'a, cũrẽ niwĩ:

—Wiogu, mũ'ũrẽ ãjõpeo'o.

39 Be'ro Jesú niwĩ:

—Yũ'ũ a'ti turipũre queoro besegu a'tiwũ. Masã na ña'arõ weesere masĩtima. Õ'acũ masãrẽ yũ'ũomi nise quẽ'rãrẽ masĩtima. Tojo weerã caperi bajuno'tirã weronojõ nima. A'tere masĩdutigu, ãjõpeocã uagu a'tiwũ. Apẽrã “Õ'acũ ye quetire masĩ'i”, ni wãcũsama. Náta caperi ï'atirã weronojõ dojosama, niwĩ Jesú.

40 Tojo nicã tu'orã, ni'cãrẽrã fariseo masã cũ tiropũ nirã a'tiro niwã:

—¿Ûsã quẽ'rã caperi bajuno'tirã weronojõta niti?

41 Jesú narẽ yũ'tiwĩ:

—Caperi bajuno'tirã weronojõ nĩrã pũricã, mũsã bu'iri moobosa'a. Mũsã “Caperi bajuno'o”, nimiba. Tojo weerã bu'iritirã ni'i, niwĩ Jesú.

Jesú oveja co'tegu me'rã queose o'o'que ni'i

10 1-2 Jesú masãrẽ bu'égũ, a'tiro queose werewĩ:

—Diacjũta mũsãrẽ nigũti. Ni'cũ masũ oveja co'tegu na sã'rĩsãaca sopepũre queoro sãjãasami. Apẽrã ovejare yajasĩ'rĩrã pe'e sope marĩrõpũ sãjãasama. **3** Sopere co'tegu oveja co'tegũre pãosõrõsami. Cũ sãjãacã, oveja cũ ucũsere tu'omasĩsama. Cũ na ovejanũcũrẽ na wãmerẽ pisusami. Cũ tojo weecã, cũ tiropũ sirutuwijaasama. **4** Narẽ pijiwijaatojagu, na dũporo u'mũtãwã'cãasami. Cũ ucũsere tu'omasĩrã, cũ be'ro sirutuque'asama. **5** Apĩpũre na ï'amasĩtigũre sirututisama. Cũ ucũsere tu'omasĩtirã, no'o uaro du'tistea wa'asama, niwĩ Jesú.

6 Fariseo masã a'te cũ queose o'osere tu'omasĩtiwã.

Jesú oveja co'teme'rĩgũ weronojõ nimi nise ni'i

7 Na tu'otĩcã ï'agũ, Jesú narẽ ninemowĩ tja:

—Diacjũta nigũti. Yũ'ũ oveja sãjãarĩ sope weronojõ ni'i. **8-9** Oveja sopere sãjãarã weronojõ yũ'ũre sirutu ãjõpeorã yũ'ũono'rãasama. Oveja weronojõ uiro marĩrõ nĩmasĩrãasama. Na uasere bocarãasama. Apẽrã yũ'ũ

dɨporo a'ti'cārã ña'arã, ovejare yajari masã weronojō nicārã niwã. Tojo weerã oveja pe'e na ucūsere tɨ'omasītirã, narē sirututicārã niwã.

10»Ovejare yajari masã narē yaja, wējēsī'rīsama. Yɨ'ɨ pūrīcã narē catisere o'ogu a'tiwɨ. E'catiyɨ'rɨmajãto nīgũ, narē tojo weewɨ.

11»Yɨ'ɨ ovejare añurō co'teme'rīgũ weronojō yɨ'ɨre ējōpeorãre añurō co'te'e. Añurō co'tegu cũ yarã ovejare a'tiro weesami. Narē mejēcã wa'acã cã'mota'agu wērīmasīsami. **12** Apī pe'e cũ da'rase wapa wapata'ase dia'cūrē wãcūsami. Cũ narē co'tegu waro nitigu yai a'ticã, totã cō'anɨ'cō, wa'a wa'asami. Cũ yarã nitiyucã, tojo weesami. Yai a'ti, narē ñe'e, nɨrũstepe'ocã'sami. **13** Cũ wapata'ase dia'cūrē wãcũgũ, tojo weesami. Cũ yarã nitiyucã, ovejare wãcũnɨrūtisami.

14-15»Yɨ'ɨ oveja añurō co'teme'rīgũ weronojō ni'i. A'tiro ni'i. Yɨ'ɨ pacɨ yɨ'ɨre masīmi. Yɨ'ɨ quē'rã cūrē masī'i. Te weronojō yɨ'ɨ quē'rã yarã ovejare masī'i. Na quē'rã yɨ'ɨre masīma. Yɨ'ɨ na ye niatjere wērī, narē yɨ'rɨogɨti. **16** Æpērã quē'rã judío masã nitimirã, yarã nima. Na quē'rã neono'o, yɨ'ɨre ējōpeosiruturāsama. Nipe'tirã yɨ'ɨre ējōpeorã ni'cã curua nīrāsama. Yɨ'ɨ ni'cũta narē co'tegu nigũsa'a.

17-18»Yɨ'ɨ pacɨ yɨ'ɨre ma'imi. Yɨ'ɨ masārē wērī yɨ'rɨoatje wapa tojo weemi. Ne ni'cũ yɨ'ɨre wērīcã weemasītisami; yɨ'ɨ ɨaro me'rã wērīgũti. Yɨ'ɨ wērīmasī'i. Be'ro masãmasī'i tja. Yɨ'ɨ pacɨ yɨ'ɨre a'tirotã weedutiwī, niwī Jesú.

19 Judío masã cũ tojo nicã tɨ'orã, cūrē ni'cārōnojō wãcũtiwã.

20 Ni'cārērã cūrē niwã:

—¿De'ro weerã musã cūrē tɨ'oti? Maatigu weemi. Wãtī sãjãno'cɨ nimi, niwã.

21 Æpērã pe'e “Wãtī sãjãno'cɨ tojo ucũtibosami. Wãtī sãjãno'cɨ caperi ī'atigure ī'acã weemasītisami”, niwã.

Judío masã Jesure ɨatigue ni'i

22 Pu'ecɨ nīrī cura Jerusaléɨ judío masã bosenuɨ weepeorã weewã. Dɨporocjãrã Ō'acũ wi'ire bosenuɨ weepeo'quere wãcūsiruturi nɨɨ niwũ. **23** Ti bosenuɨrē Jesú Ō'acũ wi'ipɨ wa'awī. **24** Cũ Salomó wãmetiri tucũɨ sãjãa yɨ'rɨtērīrī cura judío masã wiorã cūrē añurō be'toanɨ'cã wa'awã. Cūrē sērītiña'wã:

—Mɨ'ɨ Ō'acũ o'ó'cɨ ni'i nisere ne diacjũ werewe'e. ¿De'ro nicã mɨ'ɨ ũsārē queoro werégusari? Mɨ'ɨ Ō'acũ bese'cɨ ni'i nīgũ, diacjũta ũsārē wereya.

25 Jesú narē niwī:

—Weremiwũ. Yɨ'ɨre ējōpeotiwɨ. Yɨ'ɨ wee'ose yɨ'ɨ pacɨ dutise me'rã yɨ'ɨ Ō'acũ bese'cɨ nisere mɨsārē ī'o'o. **26** Yɨ'ɨ mɨsārē todɨporo nī'caronojōta yarã oveja niwe'e. Tojo weerã yɨ'ɨre ējōpeowe'e. **27** Yarã oveja yɨ'ɨre ī'amasīma. Yɨ'ɨ quē'rã narē ī'amasī'i. Na yɨ'ɨre ējōpeosirutuma. **28** Narē

catinu'cūsere o'o'o. Na pecame'epu wa'asome. Yu'u narē co'tenu'cūcūti. Ne ni'cū, yarārē yu'ure ē'mamasīsome. **29** Narē yu'u pacu o'ocu niwī. Cū nipe'tirā nemorō tutuagu nimi. Tojo weegu ne ni'cū yu'u pacu cuorārē cūrē ē'mamasīsome. **30** Yu'u pacu me'rā ūsā ni'cūputa ni'i, niwī Jesú.

31 Cū tojo nicā tu'orā, judío masā ūtāperi me'rā cūrē doquewējēsī'rīmiwā. **32** Jesú narē niwī:

—Yu'u pacu tutuase me'rā musā i'orōpu peje añuse wee'owū. ¿Ñe'enojō weese ye bu'iri yu'ure doquewējēsī'rīti?

33 Na Jesure niwā:

—Mu'u añurō weese ye bu'iri wējēsome. Ō'acūrē mu'u ña'arō ucūse ye bu'iri wējēsī'rīsa'a. Mu'u umu nimigū, Ō'acū weronojō nisī'rī'i. Te ye bu'iri mu'urē wējērāti, niwā.

34 Jesú narē niwī:

—Musā dutise wa'teropure Ō'acū ní'quere a'tiro ojano'caro niwū: “Musā Ō'acū weronojō ni'i.” **35** Marī masī'i. Ō'acū ye queti o'jáca pūrī cjasere “Tojo nima'acārō wee'e”, nita basiowe'e. Ō'acū cū dutise o'o'cārārē a'tiro nicu niwī: “Musā Ō'acū weronojō ni'i”, nicu niwī.

36 Ō'acū yu'ure besetjāgū, a'ti turipure o'ówī. Tojo nimicā, “Yu'u Ō'acū macū ni'i” ní'que bu'iri musā pe'e yu'ure “Ō'acūrē ña'arō ucūami”, niapu. Tojo niwe'e. **37** Yu'u pacu duti'caronojō weeticāma, yu'ure ējōpeoticā'ña. **38** Cū duti'caronojō weecā pūrīcārē, yu'ure ējōpeotimirā, yu'u wee'osere ējōpeoya. Musā tere ējōpeorā, yu'u pacu yu'upure nimi nisere masīrāsa'a. Tojo nicā yu'u, cū me'rā ni'cūta ni'i nisere masīrāsa'a, niwī Jesú.

39 Na cūrē bu'iri da'reri wi'ipu miasī'rīmiwā tja. Cū pe'e narē du'tiwā'cā wa'awī.

40 Be'ro Jesú Jordá siaquijipu pē'awī. Topure Juā wāmeyeri masū wāmeyecū'caropu tojaque'awī. **41** Pājārā Jesure i'arā etarā, a'tiro niwā:

—Juā wāmeyeri masū ucūgū, ne cārō wee'otimigū, ā'rī cjasere diacjūta ucūcūwī, niwā.

42 Topure pājārā Jesure ējōpeowā.

Lázaro cū wērī'que ni'i

11 1 Jesú Jordá siaquijipu nirī cura Lázaro wāmetigu cū ya macā Betaniapu dutitigu weecu niwī. Cū ma'miosānumia María, Marta na quērā ti macāputa nicārā niwā. **2** Co Maríata niwō Jesure cū dū'pocārīpu u'mūtise piopeo, co poari me'rā tuucoe'co. **3** Lázaro ma'miosānumia cū pūrō nicā i'arā, āpērā me'rā Jesure queti o'ócārā niwā:

—Wiogu, mu'u me'rācjū uputu waro nimi, ni o'ócārā niwā.

4 Jesú te quetire tu'ogu, niwī:

—Cū dutitigu wērīyapatidijasome. Cū tojo wērīse me'rā Ō'acū tutuasere i'ano'rōsa'a. Yu'u Ō'acū macū quērārē masā a'tiro nirāsama: “Cū tutuagu nimi”, nirāsama, niwī.

5 Jesú narē ma'imigũ, maata wa'atiwĩ. 6 Te quetire tu'óca be'ro pua nũmu topure tojaque'anemowĩ tja. 7 Be'ro cũ ũsārē niwĩ:

—Te'a Judeapu tja.

8 Ũsā cūrē niwũ:

—Ũsārē bu'egu, sō'onícatero tocjārā judío masā ũtāperi me'rā mu'urē doquewējēsĩ'rĩmiwā. ¿Mu'u topu wa'asĩ'rĩsari tja?

9 Jesú yu'u pacu da'rasede cūu'quere queoro pe'ogusa'a; tojo weerā yu'ure wējēsome yujupu nígũ, queose me'rā a'tiro werewĩ:

—Ni'cā umucore doce horari bo'reyu'u. Marĩ umucoru sjarā, buruque'atisa'a. A'ti umuco bo'reyucā, tojo weesa'a. 10 Na'itĩ'arõpu sjarā pũricā, na wa'aro bajutise ye bu'iri pũ'atuu, buruque'asama. Na sĩ'ose marĩse ye bu'iri tojo wa'asama.

11 Be'ro Jesú ũsārē niwĩ:

—Marĩ me'rācjũ Lázaro cārĩa wa'apu. Yu'u cūrē wā'cõgũ wa'agusa'a.

12 Ũsā cūrē niwũ:

—Wiogu, cũ cārĩcā, añu nisa'a. Cũ cārĩca be'ro soo, yu'rugusami.

13 Jesú Lázaro cārĩa wa'apu nígũ, wēriya wa'apu nisĩ'rĩgũ weecu nimiwĩ. Ũsā pe'e cārĩse warore wācũcāti. 14 Ũsā tu'oticā, Jesú ũsārē diacjũ werewĩ:

—Lázaro wēriya wa'apu. 15 Marĩ topu niticā, añu'u. Yu'u e'cati'i; añu nirõsa'a musārē. Totá musā nemorõ ějõpeorāsa'a. Te'a marĩ cūrē ĩ'arā, niwĩ.

16 Tomás “Su'rua'cu” na nino'gũ ũsārē niwĩ:

—Marĩ quē'rā te'a. Jesure na wējēcā, cũ me'rāta wēriyā wa'arā, niwĩ.

Jesú wēri'cārārē masō, catise o'ose ni'i

17 Jesú Lázaro ya macāpu etagu, cūrē ũtā tutipu siosōrõcūu'quere tu'owĩ. Cūrē tojo wéeca be'ro ba'paritise nũmurĩ yu'rucaro niwũ.

18 Lázaro ya macā Betania Jerusalé pũ'toacā niwũ. Pua kilómetro, ape kilómetro deco yoaro niwũ. 19 Tojo weerā Jerusalécjārā pājārā Marta,

Marĩare ĩ'awācūtutuato nĩrā na tiropu wa'acārā niwā. 20 Marta Jesú etasere tu'ogo, cūrē põtēriḡõ ejawõ. Marĩa pe'e wi'ipu tojaco niwõ.

21 Marta Jesú tiro etago, cūrē niwõ:

—Wiogu, mu'u a'topu nicā, yu'u acabiji wēri'tiboapĩ. 22 Yu'u masĩ'i, Ō'acũ nipe'tise mu'u sēri'sere o'osami, niwõ.

23 Jesú core niwĩ:

—Mu'u acabiji masāḡūsami.

24 Co cūrē niwõ:

—Yu'u masĩ'i, a'ti umuco pe'ticā, nipe'tirā wēri'cārā masārĩ curapu masāḡūsami.

25 Jesú core niwĩ:

—Yu'u wēri'cārārē masō, catise o'ogu ni'i. Yu'ure ějõpeogu wēri'cupu nimigũ, catigusami tja. 26 Ni'cārõacārē catirā yu'ure ějõpeorā wēriyā, wēri'dojasome. ¿Mu'u a'tere ějõpeoti?

27 Co cūrē niwō:

—Wioḡu, mʉ'urē ējōpeo'o. Mʉ'u Ō'acū bese'cʉ Cristo, Ō'acū macū ni'i. Mʉ'u “Ni'cū masū a'tiacjʉ niarʉ” n'icʉ ni'i, niwō.

Lázaro masāpe pʉ'to Jesú cū uti'que ni'i

28 Marta Jesú me'rā ucūca be'ro co acabijo Mariare pijigo wa'awō. Core āpērā tʉ'otiropʉ a'tiro nico niwō:

—Marirē bu'egʉ etatojami. Mʉ'urē pijidutiami.

29 Co tojo nicā tʉ'ogo, cū tiropʉ maata a'tico niwō. **30** Jesú Martare pōtērī'caropʉta niwī. Macāpʉre pi'atiwī yujupʉ. **31** María co ya wi'ipʉre sojaro me'rā wijaatico niwō. Tojo weecā ī'arā, judío masā topʉ sjarā eja'cārā core sirutucārā niwā. “Co acabiji masāpepʉ utigo wa'ago weesamo”, ni wācūcārā nimiwā.

32 Co pe'le Jesú tiro etago, cū ye dʉ'pocārī tiropʉ paamu'rīque'awō. Cūrē niwō:

—Wioḡu, mʉ'u a'topʉ nicā, yʉ'u acabiji wērītiboapī.

33 Jesú co uticā ī'agū, core sirutu'cārā uticā ī'agū, ʉpʉtʉ bʉjaweti, pajaña'wī. **34** Narē sērītiña'wī:

—¿No'opʉ cūrē sīosōrōcūurī? niwī.

Na cūrē “Te'a ī'arā”, niwā.

35 Topʉ wa'agʉ, Jesú quē'rā utiwī.

36 Cū uticā ī'arā, ni'cārērā judío masā niwā:

—Ī'aña. ¿ʉpʉtʉta cūrē ma'ipari? niwā.

37 Āpērā a'tiro niwā:

—¿Ā'rī caperi ī'atigʉre yʉ'rʉo'cʉ Lázarore wērīcā weetibopari? niwā.

Jesú Lázarore wērī'cʉpʉre masō'que ni'i

38 Jesú pūrō bʉjawetise me'rā Lázaro masāpepʉ wa'awī. Ti masāpe ūtā tuti niwū. Ti tuti sope pʉ'to ūtāgājo me'rā cā'mota'ano'wū.

39 Jesú narē niwī:

—Tuupāoña.

Marta cūrē niwō:

—Wioḡu, ūrī nisami. Cū wérīca be'ro ba'paritise nʉmʉrī yʉ'rʉ'u.

40 Jesú core niwī:

—Mʉ'urē weremiapʉ. “Yʉ'ʉre ējōpeogo, Ō'acū tutuasere ī'agōsa'a”, nimiapʉ, niwī.

41 Be'ro na ti tutire pāowā. Jesú ʉ'mʉsepʉ ī'amorō, Ō'acūrē niwī:

—Pacʉ, yʉ'u sērī'quere mʉ'u tʉ'otojarʉ. Añu'u. **42** Yʉ'u masī'i, mʉ'u yʉ'ʉre tʉ'onu'cūcā'a. Ā'rā a'topʉ nu'cūrā ye bu'iri sērī'i. Mʉ'u yʉ'ʉre o'ó'quere masīato nígū, tojo wee'e.

43 Cū tojo nīca be'ro pūrō caricūwī:

—Lázaro, wijaatia, niwī.

44 Tojo nicāta, cū wijaatiwī. Cū ye omocārī, cū ye du'pocārīrē su'ti me'rā du'reno'cu niwī. Cū diapoa quē'rā su'ti casero me'rā omano'caro niwū. Tojo weegu Jesú narē niwī:

—Cūrē pāa, du'uo'oya.

Judío masā wiorā Jesure wējēsī'rī'que ni'i

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

45 Pājārā judío masā María me'rā ba'patewā'cāti'cārā cū tojo weesere ī'arā, Jesure ējōpeowā. **46** Āpērā pe'e ējōpeoronojō nīrā, cū tojo wee'quere fariseo masāpūre weresārā wa'awā. **47** Tojo weerā fariseo masā, tojo nicā pa'ia wiorā nerēcārā niwā. Na pa'ia wioḡu cū me'rācjārā nīrōpū nerēcārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weerāsari marī? Jesú peje añuse weeī'ogū weemi. **48** Marī cūrē cā'mota'aticā, nipe'tirā cūrē ējōpeorāsama. Romano masā wiorā a'tirāsama. A'ti, marī wiorā nise, Ō'acū wi'i quē'rārē cō'arāsama.

49 Ni'cū na me'rācjū Caifá wāmetiḡu ti cū'marē pa'ia wioḡu nicu niwī. Cū narē nicu niwī:

—Musā ne tu'omasīwe'e. **50** Nipe'tirā masā marī ya di'tacjārā wērīcā, ña'a nibosa'a. A'tiro weecā, añusa'a. Ni'cū nipe'tirā ye bu'iri wērībosacā, marīrē añurōsa'a, niwī.

51 Caifá cū basu wācūse me'rā tojo niticu niwī. Ti cū'ma cū pa'ia wioḡu nicā, Ō'acū cūrē tojo wācūse o'ocu niwī. Tojo nīgū, Judea di'tacjārārē Jesú wērībosagusami nīgū, tojo nicu niwī. **52** Jesú ti di'tacjārā dia'cūrē wērībosaticu niwī. Nipe'tirā Ō'acū pō'rā cūrē ējōpeoajārē no'o apeye di'tapū nīrā quē'rārē wērībosacu niwī. Ni'cā curua weesī'rīgū tojo weecu niwī. **53** Ti nūmūta na nerē ucūca nūmū me'rā na Jesure wējēatjere wācūyucārā niwā.

54 Na wējēsī'rīse ye bu'iri Jesú judío masā ī'orōpū sijatiwī. Judeapu ní'cu wijawā'cāwī. Ni'cā macā Efraí wāmetiri macā yucu marīrō pū'to nīrī macāpū wa'awī. Ti macāpū ūsā tojawū.

55 Titare Pascua judío masā bosenuḡu wa'atjo cā'rōacā du'sawū. Pājārā masā Jerusalépu wa'acārā niwā. Na ti bosenuḡu dūporo na ña'arō wee'quere coeyurā wa'acārā niwā. **56** Jesure ī'asī'rīrā a'macusiācārā niwā. Ō'acū wi'ipū nīrā, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—Musā tu'oña'cā, ¿apetero weegu cū a'tiḡusari?

57 Fariseo masā, pa'ia wiorā masārē a'tiro dūticārā niwā:

—Musā Jesú topū niapū nisere masīrā, ūsārē wereya. Na werecā, bu'iri da'reri wi'ipū Jesure miarāti nīrā, tojo nicārā niwā.

Jesure María u'mūtise piopeo'que ni'i

(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

12 1 Paşcua bosenuḡu wa'atjo seis nūmūrī du'sawū. Titare Jesú Efraípu ní'cu Betania wāmetiri macāpū wa'awī. Todūporo ti

macãputa Jesú Lázarore masōwī. **2** Tocjārã Jesure bosenũmu weepeowã. Marta ba'asere etiwō. Na pãjārã wa'terore Lázaro quẽ'rã Jesú me'rã ba'adujiwī. **3** Ũsã ba'ari cura María pajicja ʉ'muticja nardo wãmetise wapabũjusere poseticjare Jesú tiro miitiwō. Miiti, cũ dũ'pocãrĩpũ piopeowō. Be'ro co poari me'rã tuucoewō. Ti wi'li nipe'tiropũ ʉ'mutise'sa wa'awũ.

4 Co tojo weecã ĩ'agũ, Juda Iscariote ũsã me'rãcjũ be'ropũ Jesure ĩ'atu'tirãrẽ o'oacjũ a'tiro niwī:

5 —¿De'ro weego a'te ʉ'mutisere duatiati? Tere duago, ni'cã cũ'ma da'rase wapa weronojō wapata'aboapã. Te niyerure pajasesũorãrẽ o'oboapã, niwī.

6 Cũ pajasesũorãrẽ ma'ígũ mejẽta, tojo niwī. Yajasebũcũ niwī. Cũ ũsã niyerure co'tegũ niwī. Ti ajuropũ ũsã niyeru sãa'quere yajamũjãcũwī.

7 Jesú cũrẽ niwī:

—Co ɰaro weeato. Co yũ'ɰre yaatjere wãcũgō, tojo weeamo. **8** Mũsã pajasesũorãrẽ o'onu'cũmasĩrãsa'a. Be'ropũ yũ'ɰ pũrĩcãrẽ o'omasĩsome. Yũ'ɰ a'to nidojacjũ niwe'e, niwī Jesú.

Judío masã wiorã Lázarore wẽjẽsĩ'rĩ'que ni'i

9 Pãjārã judío masã Jesú Betaniapũ nise quetire tũ'ocãrã niwã. Tojo weerã Jesure, cũ masō'cũ Lázaro quẽ'rãrẽ ĩ'arã a'ticãrã niwã.

10-11 Lázarore masōse ye bu'iri pãjārã judío masã Jesure ẽjõpeowã. Cũrẽ ẽjõpeorã, pa'ia wiorã dutise doca nimi'cãrã dũcawatia wa'awã. Na tojo weese ye bu'iri pa'ia wiorã Jesure na wẽjẽsĩ'rĩrõnojõta Lázaro quẽ'rãrẽ wẽjẽsĩ'rĩwã.

Jesú Jerusalépu pi'a'que ni'i
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

12 Pasqua judío masã bosenũmurẽ ĩ'arã wa'arã pãjārã masã Jerusalépure wa'acãrã niwã. Na etáca nũmu ape nũmu pe'e Jesú wa'atje quetire masĩcãrã niwã. **13** Tojo weerã pũrĩ opa querire dũte, cũrẽ põtẽrĩrã a'ticãrã niwã. Na a'tiro caricũwã'cãtiwã:

—Marĩ wioɰure e'catise o'orã. Ārĩ Ő'acũ o'ó'cure añurō wa'ato. Cũ marĩ Israe curuacjãrã wioɰũ nimi, niwã.

14 Jesú Ő'acũ ye queti o'jáca pũrĩpũ nírónojõta burrore ĩ'agũ, cũ bu'ipũ mũjãpejawī. Zacaríã todũporocjũ Ő'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ a'tiro ojacũ niwī:

15 Mũsã Jerusalépcjãrã, uiticã'ña.

Ī'aña, mũsã wioɰũ burro bu'ipũ pesawã'cãtimi, ni ojacũ niwī.

16 A'te oja'quere ũsã cũ bu'erã ne waro “Jesú ye queti nisa'a”, niticãti. Be'ro ʉ'mũse cũ mũjãáca be'ropũ ũsã masĩwũ. “Ő'acũ ye queti o'jáca pũrĩpũ ní'caronojõta cũrẽ queoro wa'awũ”, niwũ.

17 Jesú Lázarore masōgũ, cũ pijiwĩrōcã ï'a'cãrã ãpērãrē wereturiacãrã niwã. 18 Tojo weerã cũ weeĩ'o'quere ëjōpeorã, Jesure pōtērĩrã a'ticãrã niwã. 19 Fariseo masã pe'e tojo weecã ï'arã, a'merĩ nicãrã niwã:

—¿Ï'ati mūsã? Nipe'tirã cũ me'rã wa'arã weema. ¿Marĩ de'ro weebosaũ? niwã.

Griego masã Jesure ï'asĩ'rĩ'que ni'i

20 Jerusalépu Pascua bosenumu nicã, Ô'acũrē ëjōpeorã nerē'cãrã wa'terore ni'cãrērã griego masã niwã. 21 Na Jesure ï'asĩ'rĩrã Felipe tiro a'tiwã. Felipe Betsaida Galilea di'tapu nirĩ macãcjũ niwĩ. Na cũrē a'tiro niwã:

—Jesure ï'asĩ'rĩsa'a.

22 Na tojo nicã tu'ogu, Felipe Andrére weregu wa'awĩ. Be'ro puarãpu wa'a, Jesure wererã wa'awã. 23 Na griego masã ï'asĩ'rĩsere tu'ogu, Jesú niwĩ:

—Yũ'u Ô'acũ macũ masũ weronojō upũtigũ wērĩ masãmũjãatjo cã'rō du'sa'a. 24 Diacjũta nigũti. Ni'cũ otese capere otetibosami. Te oteticã, mejãrōta tojasa'a. Te peri otecã pũricãrē, di'tapu boa wa'asa'a. Be'ro pĩ'rĩ, pupi, peje ducatisa'a. Te peri weronojō yũ'u wērĩgũsa'a. Yũ'u wērĩse me'rã pãjãrã Ô'acũ pō'rã wa'arãsama. 25 No'o a'ti umucopure cũ catiri umucore ma'iyu'rũgu pecame'epu bu'iri da're bajuriono'gũsami. No'o cũ catiri umucore ma'itigu pe'e u'musepu catinu'cũgũsami. 26 Yũ'u dutisere weesĩ'rigũ, yũ'ure sirutuato. Cũ yũ'u niatjopure yũ'u me'rã nigũsami. Yũ'u dutisere weesirutugũnojōrē yũ'u pacu añurō weegusami, niwĩ Jesú.

Jesú cũ wēriatjere ucũ'que ni'i

27 Jesú niwĩ:

—Ni'cãrōacã yũ'u pũrō bujaweti'i. ¿De'ro nigũsari? “Pacu, yũ'ure ña'arō wa'atjere yũ'rũoya” ¿nigũsari? Nisome. Yũ'u tereta pi'eti, wērĩgũ a'tiwu. 28 Pacu, mu'u tutuasere ï'oña, niwĩ Jesú. Cũ tojo níca be'ro ni'cũ u'musepu ucũdijosere tu'owu. A'tiro niwĩ:

—Yũ'u tutuasere ï'otojawu. Ï'onemogũti tja, niwĩ.

29 Masã topu nirã cũ ucũ'quere tu'orã, “Bũpo busuami”, niwã. ãpērã “Ô'acũrē wereco'tegu u'musecjũ Jesure ucũami”, niwã.

30 Jesú narē niwĩ:

—Yũ'ure tu'odutigũ mejēta ucũami. Mūsã pe'ere tu'odutigũ ucũami.

31 Ni'cãrōacãrē Ô'acũ a'ti turicjãrãrē bese, bu'iri da'regusami. Tojo nicã a'ti turicjãrãrē dutigu wãtĩ cō'awĩrōno'gũsami. 32 Apeye quē'rãrē yũ'ure na u'muarõpu tuumorõnu'cõcã, nipe'tirãrē yũ'u tiropu a'ticã weeguti, niwĩ Jesú.

33 Tojo nígũ, yũ'u curusapu wērĩgũsa'a nígũ, tojo niwĩ. 34 Masã tere tu'orã, a'tiro niwã:

—Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpũ na bu'eĩ'ocã, a'tiro tũ'ono'wũ: “Õ'acũ besel'cũ Cristo catinu'cũcũsami.” ¿De'ro weecjũ mũ'u pe'e tja “Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ ɰ'mũarõpũ tuumorõnũ'cõno'gũsami”, niti? Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ ɰnoanojõ niti? ni sũrĩtiña'wã.

35 Jesú narẽ niwĩ:

—Yũ'u a'ti nucũcãcjãrãrẽ sĩ'ose weronojõ ni'i. Yũ'u masãrẽ Õ'acũ yere añurõ masĩcã wee'e. Yoaticã mũsã me'rã nigũsa'a. Yũ'u a'topũ nirĩ curare mũsã yũ'u bu'esere ẽjõpeoya. Tojo weerã mũsã wãcũña marĩrõ na'itĩ'arõpũ sijaã weronojõ wa'asome. Yũ'ure ẽjõpeotirã na'itĩ'arõpũ nirã weronojõ nima. Na weesere “A'tiro pe'e ɰa'a”, nĩmasĩtisama. **36** Yũ'u sĩ'ose weronojõ nigũ mũsã tiropũ ni'i. Yũ'u mũsã tiropũ nirĩ curare yũ'ure ẽjõpeoya. Tojo weerã mũsã quẽ'rã sĩ'orĩ masã weronojõ nirãsa'a. Õ'acũ yere añurõ masĩrãsa'a. Æpẽrã quẽ'rãrẽ masĩcã weerãsa'a, niwĩ Jesú. Jesú narẽ tojo nĩca be'ro du'tiwã'cã wa'awĩ.

Judío masã wiorã Jesure ẽjõpeotise ni'i

37 Jesú peje weeĩ'omicã, judío masã wiorã cũrẽ ẽjõpeotiwã. **38** Na ẽjõpeoticã, Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpũ Isaía oja'caronojõta queoro wa'awũ.

Cũ a'tiro ojacũ niwĩ:

Ni'cũnojoõpũta ɰsã weresere tũ'otimi.

Õ'acũ tutuase me'rã weeĩ'ocã i'amirã, ne ẽjõpeotima, ni ojacũ niwĩ Isaía.

39 Na ne ẽjõpeomasĩti'que quẽ'rãrẽ Isaía aperopũ Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpũre a'tiro ojacũ niwĩ:

40 Õ'acũ narẽ caperi bajutirã weronojõ weecũ niwĩ.

Cũ yere tũ'omasĩticã weecũ niwĩ.

Tojo weerã añurõ cũ weesere i'amirã, i'amasĩticãrã niwã.

Cũ bu'esere tũ'omirã, tũ'omasĩticãrã niwã.

Cũ bu'esere ẽjõpeorã, na ña'arõ wee'quere du'u, acobojose sũrĩbopã.

Cũ narẽ yũ'rũobopĩ, nicũ niwĩ Isaía.

41 Isaía Jesú tutuasere, cũ asistesere i'agũ, cũ ye cjasere tojo ucũcũ niwĩ.

42 Pãjãrã judío masã Jesure ẽjõpeowã. Ni'cãrẽrã wiorã waropũta ẽjõpeowã. Fariseo masãrẽ uirã, bajuyoropũ Jesure ẽjõpeosere ucũtiwã. ɰsãrẽ judío masã na nerẽrĩ wi'ipũ nirãrẽ cõ'awĩrõrĩ nĩrã, tojo weewã.

43 Wiorã Jesure ẽjõpeomirã, masã pe'ere Õ'acũ nemorõ añurõ wãcũcã ɰawã.

Jesú masãrẽ besese cjasere ucũ'que ni'i

44 Jesú nipe'tirã tũ'oato nĩgũ, tutuaro ucũwĩ:

—Yũ'ure ějõpeogu yũ'u se'sarore ějõpeotimi. Yũ'u pacu yũ'ure o'ó'cu quẽ'rãrẽ ějõpeomi. **45** Yũ'ure ĩ'agũ, yũ'ure o'ó'cu quẽ'rãrẽ ĩ'ami. **46** Yũ'u sĩ'ose weronojõ ni'i. A'ti nucũcãpũre yũ'ure ějõpeorã na'itĩ'arõpũ tojaticã'to nĩgũ a'tiwũ. Na yũ'u bu'esere masĩrãsama. Masĩrã, añurõ weerãsama. **47** Yũ'u bu'esere tu'omirã, tere weetirã, bu'iri cuorãsama. Yũ'u narẽ bu'iri da'reesome. Yũ'u bu'iri da'regu a'titiwũ. Narẽ yũ'ruogu a'tiwũ. **48** Yũ'ure uatirãnojõ, yũ'u bu'e'quere weetirãnojõ Õ'acũrẽ bu'iri da'reno'ajãpũ nitojama. Yũ'u bu'e'quere weetise bu'iri na a'ti umuco pe'ticã, bu'iri da'reno'rãsama. **49** Yũ'u se'saro yũ'u uaro bu'ewe'e. Yũ'u pacu yũ'ure o'ó'cu “Tojo ni bu'eya” nirõ bu'e'e. **50** Yũ'u masĩ'i, yũ'u pacu dutisere ějõpeorã catinu'cũcã'rãsama. Tojo weegu cũ bu'eduti'caronojõta masãrẽ bu'e'e, niwĩ Jesú.

Jesú cũ bu'erã ye dũ'pocãrĩrẽ coe'que ni'i

13 **1** Judío masã bosenuwu Pascua wa'atjo ni'cã nuwu dũ'sawu. Jesú cũ a'ti turipu ní'cu maata cũ pacu tiropu wa'atjere masĩtojawĩ. Cũ, cũ yarã a'ti nucũcãjãrãrẽ ma'inu'cũcã'wĩ. Cũ wẽrise me'rã cũ uputu ma'isere ĩ'owĩ.

2-4 Juda Iscariote, Simó macũrẽ wãtĩ a'tiro wãcũse o'ocu niwĩ. Jesure ĩ'atu'tirãpũre o'oduticu niwĩ. Jesú pe'e pũricã cũ Õ'acũ tiropu ní'cu a'tiwu nisere masĩwĩ. Tojo nicã topu cũ dajatojaatjere, cũ pacu cũrẽ wioгу sõrõatje quẽ'rãrẽ masĩwĩ. A'tiro wéégũ, ãsã ba'adujiri cura Jesú wã'cãnu'cã, cũ su'ti bu'icjãrõrẽ tuweecũuwĩ. Be'ro marĩ ejerituwuaropu tuucoeri caserore dũ'teõ'owĩ. **5** Tu'ajanu'cõ, acore baparu piosãawĩ. Te me'rã ãsã ye dũ'pocãrĩrẽ coenu'cãwĩ. Be'ro ti casero me'rã bopowĩ.

6 Cũ Simó Pedro ye dũ'pocãrĩrẽ coenu'cãrĩ cura Pedro cũrẽ niwĩ:

—Wiogu, ¿yé dũ'pocãrĩrẽ coegusari?

7 Jesú cũrẽ niwĩ:

—Ni'cãrõacã yũ'u weesere mu'u tu'omasĩtisa'a. Be'ropu masĩgũsa'a.

8 Pedro cũrẽ niwĩ:

—Yé dũ'pocãrĩrẽ mu'u ne coesome.

Jesú cũrẽ niwĩ:

—Yũ'u coeticã, mu'u yũ'u me'rãcjũ nisome.

9 Simó Pedro cũrẽ niwĩ:

—To pũricãrẽ yé dũ'pocãrĩrẽ coegu, yé omocãrĩ, ya dũpoa quẽ'rãrẽ coeya.

10 Jesú pe'e cũrẽ niwĩ:

—Marĩ u'áca be'ro apaturi u'aapoya marĩsa'a. Sijáca be'ro dũ'pocãrĩ dia'cũrẽ tuucoeno'sa'a. Mũsã ã'irĩ marĩrã weronojõ ni'i. Tojo nimicã, ni'cũ mũsã wa'teropũre ña'agũ ã'irĩtigu weronojõ nimi, niwĩ Jesú.

11 Jesú cũrẽ ĩ'atu'tirãpũre o'oacjũre masĩtojawĩ. Tojo weegu tojo niwĩ.

12 Õsã ye dũ'pocãrĩrẽ coéca be'ro cũ bu'icjãrõ su'tirote sãña, ejanujãwĩ tja. Õsãrẽ niwĩ:

—¿Musã yu'u weesere tu'omasiti? **13** Musã yu'ure “Wiogu, ùsãrē bu'egu” ni pisu'u. Tojota ni'i musã nírõnojõta. **14** Yu'u musã wiogu, musãrē bu'egu nimigũ, musã ye du'pocãrĩrē coeapu. Tojo weerã musã quẽrã mejãrõta weeya. **15** Musãrē yu'u wee'quere ì'acũu, weesirutuato nígũ a'te queosere wee'ioapu. A'merĩ añurõ weeya. **16** Musãrē diacjũ wereguti. Ne ni'cũ da'raco'tegu “Yu'u wiogu yu'ruoro ni'i”, nímasítisami. Ni'cũ o'óno'cu quẽrã cũrē o'ó'cu yu'ruoro nitisami. **17** Musã yu'u du'pocãrĩ coesere masĩrã, a'te yu'u wee'quere wéerã, e'catirãsa'a.

18 »Yu'u musã nipe'tirãpũre ucũgũ weewe'e. Yu'u bese'cãrãrē masĩ'i. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nírõnojõta queoro wa'arosa'a. A'tiro ojano'wũ: “Yu'u me'rã ba'adujimigũ, yu'ure a'pepũrĩmi”, ni ojano'caro niwũ. **19** Yu'u musãrē wereyugu wee'e. Tojo weerã yu'u ní'que queoro wa'acã, a'tiro nirãsa'a: “Diacjũta Õ'acũ o'ó'cu nipi”, nirãsa'a. **20** Musãrē queoro wereguti. Yu'u o'ó'cãrã weresere tu'o ãjõpeorã, yu'u quẽrãrē ãjõpeorãta weesama. Yu'ure ãjõpeorã, yu'ure o'ó'cu quẽrãrē ãjõpeosama, niwĩ Jesú.

Jesú “Yu'ure ì'atu'tirãpũre Juda o'ogusami” nise ni'i

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

21 Jesú ùsãrē wéréca be'ro uputu bujawetiwĩ. Tu'ota basiorota werewĩ: —Diacjũta nigũti. Ni'cũ musã wa'teropu yu'ure ì'atu'tirãrē o'ogusami, niwĩ.

22 Cũ tojo nicã tu'orã, ùsã ¿noarē tojo nigũ weeti? nírá, mejõ a'merĩ ì'adujicã'wũ. **23** Yu'u Juã Jesú ma'ino'gũ cũ pu'to dujiwu. **24** Tojo weegu Simó Pedro Jesure sãrĩtiña'dutigũ sïopuawĩ. **25** Yu'u cũ pu'toacã mu'rĩwã, cũrē sãrĩtiña'wũ:

—Wiogu, ¿noanojõ niti cũ?

26 Jesú yu'ure niwĩ:

—Yu'u pá yosóo'ono'gũ nigũsami. Cũ tojo níca be'ro Simó macũ Juda Iscariotere yosóo'owĩ. **27** Cũ tojo wéca be'ro wãtĩ Judare sãjãacu niwĩ. Jesú cũrē niwĩ:

—Mu'u weeatjere weebaque'oya.

28 Õsã nipe'tirã topu ba'adujirã, cũ tojo nisere tu'omasíticãti.

29 Ni'cãrãrã a'tiro wãcũwũ: “Juda cũ niyerure co'tegu niyucã, Jesú cũrē apeyenojõ bosenuu cjasere duudutigũ weepĩ, o pajasesuorãrē niyeru o'odutigũ o'odutiapĩ”, niwũ. **30** Juda cũ párē ñe'éca be'ro ùsã tiropu ní'cu wijaa wa'awĩ. Cũ wijaa cura ñamipũ niwũ.

A'merĩ ma'idutise ni'i

31 Juda wa'áca be'ro Jesú ùsãrē niwĩ:

—Ni'cãrõacã yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigupũre yu'u tutuasere ì'ono'rõsa'a. Õ'acũ tutuase quẽrã yu'u me'rãta ì'ono'rõsa'a.

32 Yũ'u Ō'acũ tutuasere ĩ'ocã, cũ quẽ'rã yũ'u tutuasere maata ĩ'ogũsami.
33 Yũ'u me'rãcãrã, cã'rõ mũsã me'rã nituogusa'a. Mũsã yũ'ure a'marãsa'a.
 Yũ'u judío masãrẽ todũporopũre ní'caronojõta mũsãrẽ ni'cãrõacã nigũti.
 Yũ'u wa'atjopũre mũsã wa'amasĩtisa'a. **34** Mũsãrẽ apeye ma'ma dutise
 cũugũti. Yũ'u mũsãrẽ ma'irõnojõta a'merĩ ma'ĩna. **35** Mũsã a'merĩ ma'icã,
 ãpẽrã nipe'tirã mũsãrẽ yũ'u bu'erã nisere masĩrãsama, niwĩ Jesú.

Jesú Pedrore “Mũ'u yũ'ure ‘Masĩwe'e’ nigũsa'a” ní'que ni'i
 (Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

36 Simó Pedro cũrẽ sãrĩĩna'wĩ:

—Wioꝗũ, ¿no'opũ wa'agũsari?

Jesú cũrẽ niwĩ:

—Ni'cãrõacã yũ'u wa'atjopũre mũ'u wa'amasĩtisa'a. Be'ropũ yũ'ure
 sirutugũsa'a.

37 Pedro cũrẽ niwĩ tja:

—Wioꝗũ, ¿de'ro weeacjũ yũ'u mũ'u me'rã maata wa'amasĩtisari? Yũ'u
 quẽ'rã mũ'u me'rãta wẽrĩmasĩ'i.

38 Jesú cũrẽ niwĩ:

—¿Nirõta yũ'u me'rã wẽrĩmasĩti? Mũ'urẽ diacjũta nigũti. Cãrẽ'quẽ cũ
 uuati dũporo yũ'ure i'tiati “Cũrẽ masĩwe'e”, nigũsa'a, niwĩ Jesú.

Jesú “Yũ'ure ãjõpeorã yũ'rurãsa'a” ní'que ni'i

14 1 Jesú ãsãrẽ a'tiro niwĩ:

—Mũsã upũtu waro wãcũque'titicã'ña. Ō'acũrẽ ãjõpeoya. Tojo
 nicã yũ'u quẽ'rãrẽ ãjõpeoya. **2** Yũ'u pacu tiropũ mũsã niatje wi'seri peje
 ni'i. Te marĩcãma, mũsãrẽ wereboapã. Topũ mũsã niatjore apoyogũ
 wa'agũ wee'e. **3** Mũsã niatjore apõca be'ro mũsãrẽ miigũ a'tigũti. Topũre
 mũsã quẽ'rã ninu'cũcã'rãsa'a. **4** Mũsã yũ'u wa'atjore masĩsa'a. Yũ'u wa'ari
 ma'a quẽ'rãrẽ masĩsa'a, niwĩ Jesú.

5 Tomás cũrẽ niwĩ:

—Wioꝗũ, mũ'u wa'atjore masĩtisa'a. ¿Ësã de'ro wee masĩbosũ mũ'u
 wa'ari ma'arẽ?

6 Jesú cũrẽ niwĩ:

—Yũ'u, yũ'u pacu tiropũ wa'ari ma'a weronjõ ni'i. Yũ'u masãrẽ
 topũ wa'acã weegú ni'i. Yũ'u masãrẽ diacjũ cjasere masĩcã wee'e.
 Narẽ catinu'cũcã weegú ni'i. Yũ'ure ãjõpeorã dia'cũ yũ'u pacu tiropũ
 wa'arãsama. **7** Mũsã yũ'ure masĩrã, yũ'u pacu quẽ'rãrẽ masĩbosa'a.
 Ni'cãrõacã me'rã cũrẽ masĩ'i. Mũsã yũ'ure ĩ'arã, cũrẽ ĩ'arã weronjõ ni'i,
 niwĩ Jesú.

8 Felipe Jesure niwĩ:

—Wioꝗũ, mũ'u pacure ĩ'oña ãsãrẽ. Cũrẽ ĩ'ase me'rã dia'cũ ãsãrẽ
 ejatuarosa'a.

9 Jesú cūrē niwī:

—Felipe, yu'u musā me'rā yoacā niwū. ¿Yu'ure ñ'amasīweti yujuru? Yu'ure ñ'agū yu'u pacu quē'rārē masīmi. ¿De'ro weegu yu'ure “Mu'u pacure ñ'oña”, niati? **10** ¿Yu'u, yu'u pacu me'rā puarā nimicā, ni'cūrpa ni'i nisere ējōpeoweti? ¿Cū yu'urure nimi nise quē'rārē ējōpeoweti? Yu'u ucūserere yu'u se'saro ucūwe'e. Yu'u pacu yu'urure nigūta cū uaro ucūmi. Yu'u weese quē'rārē yu'u se'saro weewe'e. Cūta cū uaro weecā weemi. **11** Yu'u, yu'u pacu me'rā ni'cūta ni'i nisere, cū yu'urure nisere ējōpeoya. Tere ējōpeotirā pūrīcā, yu'u weese pe'ere ñ'a ējōpeocureya. **12** Musārē diacjūta wereguti. Yu'ure ējōpeorā yu'u wee'caronojōta yu'u wee'quere weesiruturāsama. Totā yu'u pacu tiropu yu'u wa'acāma, a'te nemorō weerāsama. **13** Musā yu'ure ējōpeocā, nipe'tise musā sērīserere o'ogusa'a. Te me'rā yu'u pacu tutuasere masīato nīgū tojo weegusa'a. **14** Yu'ure ējōpeorā, no'o musā sērīserere yu'tiguti.

Jesú “Espíritu Santure o'óguti” ní'que ni'i

15 »Musā yu'ure ma'írā, yu'u dutisere weerāsa'a. **16** Musārē yu'u pacure Espiritu Santure sērībosaguti. Cū musārē weetamuse me'rā wācūtutuanu'cūcā weegusami. Musā me'rā ninu'cūgūsami. **17** Espiritu Santu musārē queoro bu'egusami. Āpērā a'ti nucūcācjārā yu'ure ējōpeotirā cūrē masītīrāsama. Tojo weerā cūrē moorāsama. Musā pūrīcā cūrē masī'i. Cū musā me'rā, musāpūre ninu'cūgūsami. **18** Yu'u musārē cō'awā'cāsoma. Musā me'rā nigū a'tiguti tja. **19** Cā'rōacā be'ro masā yu'ure ñ'asoma. Musā pūrīcā ñ'arāsa'a. Yu'u catinu'cūcā'a. Tojo weerā musā quē'rā catinu'cūcārāsa'a. **20** Yu'u pacu musārē Espiritu Santure o'ógusami. Tojo wéeca be'ro yu'u pacu me'rā yu'u nisere masīrāsa'a. Tojo nicā musā yu'u me'rā nisere, yu'u musāpūre nisere masīrāsa'a. **21** Yu'u dutisere weegú diacjūta yu'ure ma'iserere ñ'osami. Yu'ure maigūrē yu'u pacu quē'rā ma'igūsami. Yu'u quē'rā ma'igūsa'a. Cūrē yu'u nisetisere ñ'ogūsa'a, niwī Jesú.

22 Apī Juda, Iscariote mejēta Jesure niwī:

—¿Wiogu, de'ro weegu mu'u nisetisere ūsā dia'cūrē ñ'ogūsari? ¿De'ro weegu a'ti turicjārā mu'urē ējōpeotirā quē'rārē ñ'oweti?

23 Jesú cūrē niwī:

—Yu'ure ma'igū yu'u dutisere weemi. Yu'u pacu cūrē ma'igūsami. Ūsā puarāpūta cū me'rā nīrāsa'a. **24** Yu'ure ma'itigu pe'e yu'u ucūserere weetimi. Yu'u ucūse yé mejēta ni'i. Yu'u pacu yu'ure o'ó'cu cū weredutise ni'i.

25 »Yu'u musā me'rā nīgū, a'te nipe'tiserere were'e. **26** Yu'u sērīcā, yu'u pacu Espiritu Santure musārē o'ógusami. Cū musārē weetamu, wācūtutuanu'cūcā weegusami. Nipe'tise musārē bu'egusami. Nipe'tise yu'u musārē bu'e'quere apaturi wācūcā weegusami.

27 »Yũ'ç ni'cārōacā mūsārē we'eriti'i. Mūsā ye ejeripō'rārīpũ ejerisājāse niato. Yũ'ç ejerisājāse me'rā mūsārē ejerisājācā weegūti. Yũ'ç ejerisājācā weese a'ti nucūcā cjase weronojō niwe'e. Tojo weerā “Yũ'ç wa'agũ wee'e” nisere tũ'orā, bũjaweti, wācūque'titicā'ña. 28 Mūsā “Yũ'ç pacũ tiropũ wa'agũ wee'e” nicā tũ'otojapũ. “Be'ro yũ'ç mūsā me'rā nigũ a'tigūti tja” nicā quē'rārē tũ'oapũ. Yũ'ç pacũ yũ'ç yũ'rũoro nimi. Mūsā yũ'ũre cũ tiropũ wa'ase quetire tũ'oapũ. Tere tũ'orā, diacjũta ějōpeorā pũrīcā, e'catiboapā. 29 Yũ'ç mūsārē wereyugũ weeapũ. Tojo weerā yũ'ç mūsārē wereyu'quere queoro wa'acā, “Diacjũta nipi”, nirāsa'a. 30 Wātī a'ti nucūcācjārārē dutigũ a'titojami. Tojo weegũ yũ'ç yoaticā mūsā me'rā ucūgūti. Cũ yũ'ũre ne cārō dutimasītimi. 31 Tojo wa'arota weesasa'a. Yũ'ç pacũ cũ weeduti'quere weegūti. Yũ'ç tojo weecā, a'ti nucūcācjārā yũ'ç pacũre yũ'ç ma'isere masīrāsama. Te'a wa'arā. Wā'cānũ'cāña, niwī ũsārē.

Jesú ũ'segũ me'rā masārē queose were'que ni'i

15 1 Jesú queose me'rā ũsārē a'tiro niwī:
—Yũ'ç ũ'segũ weronojō ni'i. Yũ'ç pacũ tigũre co'tegũ nimi. 2 Yũ'ũre ějōpeorā tigũ cjase dũpũri nima. Ō'acũ ũ'segũre ĩ'anũrũgũ weronojō niyugũ, dũca marīse dũpũrire dũtecō'asami. Apeye dũcatise dũpũrire añurō dũcatiato nígũ dũtweenemosami. 3 Mūsā dũcatise dũpũri weronojō ni'i. Yũ'ç bu'e'quere ějōpeo, yũ'ti'i. Tojo weegũ yũ'ç pacũ mūsā ña'arō wee'quere cō'atojawī. Mūsā acobojono'cārāpũ nitoja'a. 4 Yũ'ç mūsāpũre ninu'cūgũsa'a. Mūsā quē'rā yũ'ç me'rācjārā ninu'cūcā'ña. Ni'cā dũpũ yucũgũpũ a'mesũ'atimirō dũcatitisa'a. A'te weronojō mūsā yũ'ç me'rā ninu'cūtirā, ne añurō weemasīsome.

5 »Yũ'ç ni'caronojōta yũ'ç ũ'segũ weronojō ni'i. Mūsā tigũ dũpũri ni'i. Yũ'ç me'rā ninu'cūgũ, yũ'ç quē'rā cũpũre nicā, cũ añurō weemasīsami. Mūsā yũ'ç me'rā ninu'cūtirā, ne añurō weemasītisa'a. 6 Yũ'ç me'rā ninu'cūtigũ dũtecō'a'que dũpũri weronojō nimi. Te ñai'que dũpũrire see, pecame'epũ ũjũacō'ano'sa'a.

7 »Mūsā yũ'ç me'rā ninu'cūrā, yũ'ç bu'esere wācūrā, Ō'acũrē mūsā ũasere sērīña. Cũ yũ'tigũsami. 8 Mūsā añurō wéerā, Ō'acũ añuyũ'rũami nisere ĩ'orāsa'a. Tojo weerā diacjũta mūsā yũ'ç bu'erā nirāsa'a. 9 Yũ'ç pacũ yũ'ũre ma'irōnojōta yũ'ç quē'rā mūsārē ma'i'i. Yũ'ç me'rā ninu'cūña. Tojo weecā, mūsārē ma'ĩnu'cūgũsa'a. 10 Yũ'ç pacũ yũ'ũre cũ dutisere weecā, ma'imi. Yũ'ç quē'rā yũ'ç dutisere weecā, mūsārē ma'igũsa'a.

11 »Yũ'ç e'catironojōta mūsārē e'catiato nígũ tojo ucũ'u. Tojo weerā mūsā e'catiũ'rũarāsa'a. 12 Yũ'ç dutise a'tiro ni'i. Yũ'ç mūsārē ma'irōnojōta a'merī ma'ĩña. 13 Ni'cũ cũ me'rācjārārē wērībosagũ, narē ma'iyũ'rũasami. Wērībosase nemorō ma'ita basiowe'e. 14 Mūsā yũ'ç

dutisere wéerã, yu'u me'rãcjãrã ni'i. **15** Yu'u musãrẽ “Yu'ure da'racoterã nima”, nisome. Da'racoterã na wiogu weesere masítisama. Musã yu'u me'rãcjãrã ni'i. Tojo weegu yu'u pacu yu'ure ní'quere werepe'ocã'a. **16** Musã yu'ure besetiwu. Yu'u pe'e musãrẽ besewu. Añurõ weeato ní'gũ tojo weewu. Musã añurõ weese pe'tisome. Añurõ weecã, musã yu'ure ëjõpeocã, no'o Ô'acũrẽ sërîsenojõrẽ o'ogusami. **17** A'teta ni'i yu'u musãrẽ dutise. A'merĩ mal'ña, niwĩ.

Jesú “Yu'ure ëjõpeocã, ãpẽrã musãrẽ ì'atu'tirãsama” ní'que ni'i

18 Jesú ãsãrẽ a'tiro ninemowĩ:

—A'ti nucũcãcjãrã yu'ure ëjõpeotirã musãrẽ ì'atu'ticã, yu'ure ì'atu'timũ'tã'quere wãcũña. **19** Musã a'ti nucũcãcjãrã waro nicãma, na me'rãcjãrãrẽ mal'irõnojõta musãrẽ mal'ibosama. Yu'u musãrẽ na wa'teropu nirãrẽ besewu. Musã a'ti nucũcãcjãrã weronjõ niwe'e. Tojo weerã musãrẽ ì'atu'tima. **20** Yu'u musãrẽ ní'quere wãcũña. Ne ni'cũ da'racotegu “Yu'u wiogu yu'rũoro ni'i”, nímasítisami. Yu'ure ña'arõ weema. Musã quẽ'rãrẽ mejãrõta ña'arõ weerãsama. No'o yu'u bu'esere tu'orã, musãrẽ tu'orãsama. **21** Musã yu'ure sirutucã ì'arã, nipe'tise ña'asere musãrẽ weerãsama. Yu'ure o'ó'cure na masítise ye bu'iri tojo weerãsama.

22 »Yu'u a'ti di'tapure narẽ weregu a'titicãma, bu'iri moobosama. Na ni'cãrõacãrẽ bu'iri cuoma. “Ûsã bu'iri moo'o”, nímasítisama. **23** Yu'ure ì'atu'tirã yu'u pacu quẽ'rãrẽ ì'atu'tima. **24** Ne ni'cũ weetisere na tiropure peje wee'omiwũ. Yu'ure masídutigũ tojo weewu. Yu'u wee'otica be'roma bu'iri moobosama. Na yu'u wee'quere ì'awã. Tere ì'amirã, yu'ure ì'atu'tiwã. Yu'u pacu quẽ'rãrẽ ì'atu'tiwã. **25** Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu ní'ronojõta queoro wa'aro wee'e. A'tiro ni'i: “Bu'iri moomicã, yu'ure ì'atu'tiwã”, ni ojano'wũ.

26 »Espíritu Santu diacjũ ucũgũ, musãrẽ weetamugũ a'tigusami. Ûsã yu'u pacu me'rã cãrẽ o'órãsa'a. Cũ a'tigu, queoro yé cjasere musãrẽ weregusami. **27** Musã quẽ'rã yé cjasere wererãsa'a. Musã ne waroputa yu'u me'rã nitojawu. Tojo weerã wererãsa'a, niwĩ Jesú.

16 ¹ Jesú ãsãrẽ ninemowĩ tja:

—Yé bu'iri ãpẽrã musãrẽ ña'arõ weerãsama nisere were'e. Yu'ure ëjõpeodu'ticã'to ní'gũ tojo were'e. **2** Musãrẽ judío masã nerẽwãse wi'seripu nimi'cãrãrẽ cõ'awĩrõrãsama. No'o musãrẽ wẽjẽcõ'aca be'ro a'tiro nirãsama. “Marĩ Ô'acũ ñaro weerã wee'e”, nirãsama. **3** Na yu'u pacure, yu'ure masítique ye bu'iri musãrẽ ña'arõ weerãsama. **4** Yu'u wereyugu wee'e. Tojo weerã queoro te wa'acã, musã “Tojota niwĩ”, nirãsa'a.

Espíritu Santu ye cjasẽ ni'i

»Yu'u musã me'rã ní'gũ, ne waropure maata a'tere weretiwu.

5-6 Ni'cãrõacã yu'ure o'ó'cu tiropu wa'agu wee'e. Yu'u tojo nicã tu'orã, ne

ni'cũ yu'ure “¿No'opu wa'ati?” ni sērītiña'we'e. Mejō bujawetiwiorticā'a. 7 Yu'u musārē diacjūta nigūti. Yu'u wa'acā, musārē aņu nirōsa'a. Yu'u musārē Espiritu Santure o'ógusa'a. Yu'u wa'aticāma, cū musārē weetamugū, musā me'rā nigū a'titibosami.

8-11 »Espiritu Santu yu'ure ējōpeotirārē a'tiro masīcā weegusami. “Ūsā ña'arā ni'i”, ni tū'oña'cā weegusami. Apeye, yu'u diacjū weegú ni'i nisere i'ogūsami. Yu'u pacu tiropu wa'ase me'rā tere i'ogūsami. Yu'u topu wa'acā, yu'ure i'asome. Tojo nicā yu'ure ējōpeotirārē Ō'acū bu'iri da'reatjere i'ogūsami. A'tiro masīrāsama: “Wātī, a'ti nucūcācjārārē dutigu Ō'acūrē bu'iri da'reno'acju nitojami”, nirāsama.

12 »Yu'u musārē peje werese cuomi'i. Ni'cārōacārē musā tū'omasītibosa'a. Tojo weegu werewe'e. **13** Espiritu Santu a'tigu, nipe'tisere queoro weregusami. Cū diacjū ucūgū nimi. Cū se'saro ucūsoma. Ō'acū ucūsere, cū tū'o'quere wereturiagusami. Be'ropu wa'atje quē'rārē musārē wereyugusami. **14** Espiritu Santu yu'ure aņurō ucūgūsami. Yé cjasere musārē masīcā weegusami. **15** Nipe'tise yu'u pacu cuose yé ni'i. Tojo weegu Espiritu Santu musārē yé quetire weregusami.

Bujawetimi'cārā e'catirāsama nise ni'i

16-17 »Cārōacā be'ro musā yu'ure i'anemosoma. Be'ro i'arāsa'a tja. Yu'u pacu tiropu wa'ase ye bu'iri tojo wa'anirōsa'a, niwī Jesú.

Cū tojo nicā tū'orā, ūsā ni'cārērā a'merī ucūwū:

—¿De'ro nisi'rīrō weesari cū tojo nise? **18** “Cārōacā be'ro” cū nise ¿de'ro nisi'rīrō weesari? Ñe'enojōrē ucūgū ucūsamigu, masītisa'a, niwū.

19 Jesú ūsā tojo nisere masīgū, ūsārē niwī:

—Yu'u “Cārōacā be'ro i'asoma, be'ro i'arāsa'a tja” ní'quere ¿a'merī sērītiña'rā weeti? **20** Musārē diacjūta wereguti. Musā uti, pūrō bujawetirāsa'a. A'ti turicjārā pe'e e'catirāsama. Musā bujawetimi'cārā be'ro e'catirāsa'a. **21** A'tiro wa'ase weronojō nirōsa'a. Ni'cō nijīpaco co wī'magū wuase dūporoacā pūrīse tū'oña'samo. Co wuāca be'ro co pūrīse tū'oña'quere wācūtisamo. Co macū bajuase pe'ere i'agō e'catigo, tojo weesamo. **22** Co weronojō musā ni'cārōacā pi'eti'i. Be'ro yu'u musārē i'agū a'tiguti tja. Yu'u tojo weecā i'arā, musā e'catiyu'ruarāsa'a. Āpērā musārē bujaweticā weemasītirāsama.

23 »Musā tojo e'catiri numūrē musā tū'otisere ne sērītiña'soma majā. Diacjūta musārē nigūti. Musā yu'ure ējōpeocā i'agū, nipe'tise musā sērīse yu'u pacu yu'tigusami. **24** Todūporopu yu'u tutuase me'rā yu'u pacure ne sērītiwū. Ni'cārōacārē musā yu'ure ējōpeotjīarā sērīña. Musā tojo weecā, cū yu'tigusami. Cū yu'ticā, musā e'catiyu'ruarāsa'a.

Jesú masārē “A'tiro weeguti” ní'que ni'i

25 »Yuh'u musārē queose me'rā wereapn. Be'ro queose marĩrō diacjũta yuh'u pacu ye quetire weregusa'a. **26** Espĩritu Santu a'tica be'ro musā yuh'ure ějõpeotjĩarā, yuh'u pacure sērĩrāsa'a. Yuh'u tojo ní'gũ, “Yuh'u pacure musārē sērĩbosaguti”, nigũ mejēta wee'e. Musā basu sērĩrāsa'a. **27** Cũta musārē ma'imi. A'tiro ni'i. Musā yuh'ure ma'li. Tojo nicā musā yuh'ure “Õ'acũ tioropn ní'cu a'tipĩ”, ni ějõpeo'o. Tojo weegn Õ'acũ musārē ma'imi. **28** Yuh'u pacu me'rā ní'cu yuh'u a'ti nucũcāpũre a'tiwu. Ni'cārōacā yuh'u a'topn ní'cu yuh'u pacu tioropn dajatojaaguti tja.

29 Cũ tojo nicā tu'orā, ũsā cūrē niwũ:

—Ni'cārōacārē mũ'u queose me'rā werewe'e. Diacjũ ucũcā'a.

30 Ni'cārōacā ũsā masĩ'i. Mũ'u nipe'tisere masĩpe'ocā'a. No'o sērĩtiña'se dũporo masĩtoja'a. Tojo weerā mũ'u Õ'acũ tioropn ní'cu a'tipā nisere masĩ'i.

31 Jesú ũsārē niwĩ:

—¿Musā ějõpeoti majā? **32** Tojo ějõpeomirā, maata no'o musā wa'asĩ'rĩrō du'tistearāsa'a. Yuh'u ni'cũta tojagũsa'a. Ni'cũta niwe'e, ní'gũ pe'e. Yuh'u pacu yuh'u me'rā nimi. **33** Yuh'ure ějõpeorā ejerisājāse cwoato ní'gũ a'te nipe'tisere musārē wereapn. A'ti nucũcācjārā musārē pi'etica weerāsama. Na tojo weemicā, wācũtutuaya. Yuh'u a'ti nucũcācjārā na ña'arō weesere docaque'acā weetojawu. Tojo weerā yuh'ure ějõpeorā wācũtutuaya.

Jesú cũ bu'erā ye niatjere cũ pacure sērĩbosa'que ni'i

17 1 Jesú tojo níca be'ro ĩ'amorō, a'tiro niwĩ:

—Pacu, mũ'u yuh'ure cũu'que eja'a. Yuh'u mũ'u macũ nisere masārē ĩ'ũa. Mũ'u tojo weecā, yuh'u masārē mũ'u tutuasere, mũ'u añuyurũsere ĩ'ogũsa'a. **2** Mũ'u yuh'ure masā nipe'tirā wiogn sōrōwũ. Nipe'tirā mũ'u o'o'cārārē catinu'cũcā weedutigu yuh'ure sōrōwũ. **3** Masā mũ'u Õ'acũ ni'cũ nigũrē, tojo nicā yuh'ure mũ'u o'ó'cure ějõpeorā catinu'cũcā'rāsama.

4 »Yuh'u a'ti nucũcāpũre mũ'u tutuasere, mũ'u añuyurũsere masārē ĩ'owũ. Mũ'u yuh'ure cũu'quere weepe'ocā'wũ. **5** Pacu, a'ti nucũcā weese dũporo yuh'u mũ'u me'rā niwũ. Mũ'u me'rā ní'gũ, mũ'u weronjō nisetiwu. Ni'cārōacārē mũ'u tioropn wa'agn wee'e. Yuh'ure mejārōta weeya tja.

6 »Mũ'u ā'rārē a'ti nucũcāpn nirā wa'terore besewu. Yuh'ure narē o'oguti ní'gũ, tojo weecu niwũ. Mũ'u nisetisere narē masĩcā weewu. Na mũ'u yarā nimi'cārārē yuh'ure wiawu. Na mũ'u dutisere weewā. **7** Ni'cārōacā na masĩma, nipe'tise yuh'u cwose mũ'u o'o'que ni'i, nima. **8** Narē nipe'tise mũ'u wereduti'quere werewu. Na tere tu'orā, ějõpeowā. Na diacjũta yuh'u mũ'u tioropn a'ti'quere ějõpeowā. Tojo nicā mũ'u yuh'ure o'ó'quere ějõpeowā.

9»Yũ'ç na ye niatjere mũ'urẽ sêrĩ'i. Āpērã yũ'ure ãjõpeotirã yema sêrĩwe'e. Yũ'ure mũ'ç o'o'cãrã mũ'ç yarã nima. Tojo weegu mũ'urẽ sêrĩ'i. 10Nipe'tirã mũ'ç yarã, yarã nima. Yarã quẽ'rã mũ'ç yarã nima. Na yũ'ure ãjõpeo, yũ'ç tutuagu nisere masãrẽ masĩcã weema.

11»Yũ'ç a'ti nucũcãpũ tojaque'asome. Yũ'ç bu'erã pũrĩcã tojarãsama. Yũ'ç mũ'ç tiropũ wa'agu wee'e. Pacũ, añuyũ'rũgũ, mũ'ç tutuase me'rã mũ'ç yũ'ure o'o'cãrãrẽ añurõ col'teya. Mũ'ç tojo weecã, marĩ nĩrõnojõta na ni'cãrõ me'rã nirãsama. 12A'ti nucũcãpũre yũ'ure mũ'ç o'o'cãrã me'rã nígũ, mũ'ç tutuase o'o'que me'rã narẽ col'tewũ. Ne ni'cũ bajuriotiũ. Ni'cũ dia'cũ todũporopũ bajuduti'cũ weronojõ ní'cũre bajuriowũ. Mũ'ç ye queti o'jáca pũrĩpũ nĩrõnojõta na oja'que queoro wa'aro wee'e.

13»Ni'cãrõcã yũ'ç mũ'ç tiropũ wa'agu wee'e. Yũ'ç a'ti nucũcãpũ nígũ, mũ'ç ye quetire werewũ. Tere tũ'orã, na yũ'ç weronojõ e'catiato nígũ werewũ. 14Mũ'ç wereduti'quere narẽ wereturiawũ. Na yũ'ure ãjõpeotjãrã, yũ'ç weronojõ nima. A'ti mũcõcjãrã weronojõ wãcũtima. Tojo weerã na quẽ'rãrẽ masã ĩ'atu'tima. 15“Narẽ, a'ti nucũcãpũ nirãrẽ mũ'ç tiropũ miaña”, nígũ mejẽta wee'e. Wãtĩ pe'ere cã'mota'aya nígũ, tojo ni'i. 16Yũ'ç a'ti mũcõcjũ niwe'e. Na quẽ'rã yũ'ure ãjõpeorã a'ti mũcõcjãrã weronojõ wãcũsetitima. 17Mũ'ç ye queti diacjũ waro ni'i. Te me'rã narẽ mũ'ç ñaro weejã añurã wa'acã weeya. 18Yũ'ure mũ'ç ye quetire a'ti nucũcãcjãrãrẽ weredutigu o'ówũ. Yũ'ç quẽ'rã yũ'ç bu'erãrẽ a'ti nucũcãcjãrãrẽ weredutigu o'ó'o. 19Mũ'ç ñaronojõ na ye niatjere wẽrĩbosaguti. A'tiro yũ'ç weecã, na quẽ'rã mũ'ç ñaronojõ diacjũta weerãsama.

20»Yũ'ç na dia'cũrẽ sêrĩbosawe'e. Be'ropũ na bu'esere tũ'o ãjõpeoajã quẽ'rãrẽ sêrĩbosa'a. 21Na marĩ me'rã ni'cãrõ me'rã niato nígũ tojo wee'e. Pacũ, yũ'ç mũ'ç me'rã nĩrõnojõ, mũ'ç yũ'ç me'rã nĩrõnojõ na quẽ'rã niato. Tojo wa'acã ĩ'arã, a'ti nucũcãcjãrã yũ'ure mũ'ç o'ó'quere ãjõpeorãsama. 22Yũ'ure mũ'ç tutuase, añuyũ'rũsere o'owũ. Yũ'ç quẽ'rã yarãrẽ o'oturiawũ. Narẽ ni'cãrõ me'rã marĩ weronojõ niato nígũ tojo weewũ. 23Yũ'ç napũre ni'i. Mũ'ç pe'e yũ'çpũre ni'i. Tojo weerã na ni'cãrõ me'rã nirãsama. Tojo wa'acã ĩ'arã, a'ti nucũcãcjãrã mũ'ç yũ'ure o'ó'quere masĩrãsama. Apeyere, mũ'ç yũ'ure ma'ĩrõnojõta “Marĩrẽ ma'ĩmi”, nirãsama.

24»A'ti turi weese dũporo mũ'ç yũ'ure ma'iwũ. Tojo weegu mũ'ç nisetisere yũ'ure o'owũ. Pacũ, mũ'ç o'o'cãrãrẽ yũ'ç me'rã nicã ñasa'a. Narẽ yũ'ç tutuasere ĩ'adutigu tojo wee'e. 25Pacũ, mũ'ç queoro wee'e. A'ti nucũcãcjãrã yũ'ure ãjõpeotirã mũ'urẽ masĩtima. Yũ'ç mũ'urẽ masĩ'i. Ā'rã yũ'ç bu'erã mũ'ç yũ'ure o'ó'quere masĩma. 26Mũ'ç nisetisere narẽ masĩcã weewũ. Tojo masĩcã weenu'cũcũti. Mũ'ç yũ'ure ma'ĩrõnojõta na quẽ'rãrẽ a'merĩ ma'idutigu tojo wee'e. Tojo nicã yũ'ç na me'rã ninu'cũgũti nígũ, tojo wee'e, niwĩ Jesú.

Jesure surara na ñe'lewã'cã'que ni'i
(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

18 1 Jesú cã pacure sê'rica be'ro ãsã Jerusalé'pũre wijawũ. Wija, Cedrón wãmetiri maarẽ pẽ'awũ. Ti maa siaquijipũ na olivo ote'caro niwũ. Ûsã topũ wa'awũ. 2 Juda Jesure ñ'atu'tirãrẽ o'ori masũ quẽ'rã te olivo nirõrẽ masĩwĩ. Jesú todũporo pejetiri ãsãrẽ sũ'ori sijawĩ. Tojo weegu masĩwĩ. 3 Ûsã topũ nirĩ cura ni'cã curua surara me'rã Juda etawĩ. Æpẽrã quẽ'rã ni'cãrẽrã Õ'acũ wi'i co'terã surara niwã. Pa'ia wiorã, fariseo masã o'óno'cãrã niwã. Na añurõ wãmotiwã. Sĩ'ose tuturi, sũ'osepa me'rã a'tiwã. 4 Jesú cãrẽ wa'atjere masĩtojacũ niwĩ. Tojo weegu “¿Noarẽ a'mati?” niwĩ.

5 Cãrẽ yu'tiwã:

—Jesú Nazarecjũrẽ a'ma'a, niwã. Jesú narẽ niwĩ:

—Yu'uta ni'i.

Juda Jesure ñ'atu'tirãrẽ o'ori masũ na me'rã niwĩ. 6 Jesú “Yu'uta ni'i” nicã tu'orã, na uirã, dústi bu'ruque'awã. 7 Jesú apaturi sê'ritiña'wĩ tja:

—¿Noarẽ a'mati?

Cãrẽ yu'tiwã:

—Jesú Nazarecjũrẽ a'ma'a, niwã.

8 Jesú narẽ niwĩ:

—Mũsãrẽ weretoja'a, yu'uta ni'i. To pũrĩcã yu'ure a'marã, ã'rã yu'u bu'erãrẽ du'uo'oya.

9 Jesú cã ucũ'que queoro wa'ato nígũ tojo niwĩ. Cũ ní'que a'tiro niwũ: “Yu'u pacũ o'o'cãrãrẽ ne ni'cũ bajuriotiwũ”, niwũ. 10 Cũ tojo nica be'ro Simó Pedro cã ya di'pjĩrẽ wejeweewĩ. Wejewe, pa'ia wiogure da'racotegu Malco wãmetigure diacjũca o'meperore dutepã'rẽwĩ. 11 Cũ tojo weecã ñ'agũ, Jesú Pedrorẽ niwĩ:

—Mũ'u ya di'pjĩrẽ nurõña. Yu'u pacũ pi'etiduti'caronojõta pi'etiguti, niwĩ Jesú.

Jesure Anás ya wi'ipũ mia'que ni'i
(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54)

12-13 Surara, tojo nicã na wiogũ, ãpẽrã pa'ia wiorã na o'ó'cãrã Jesure du'te, Anás wãmetigũ ya wi'ipũ miawã. Cũ Caifá mañecũ niwĩ. Caifá titare pa'ia wiogũ niwĩ. 14 Cũta todũporopũre judío masãrẽ “Ni'cũ nipe'tirã ye niatje wẽrĩbosacã, marĩrẽ añurõsa'a” ní'cũ niwĩ.

Pedro Jesure “Masĩwe'e” ní'que ni'i
(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

15 Na Jesure miacã, yu'u Juã, tojo nicã Simó Pedro, ãsã pũarã narẽ sirutuwã'cãwũ. Pa'ia wiogũ yu'ure ñ'amasĩwĩ. Tojo weegu yu'u Jesú me'rã

wiogꝯ ya wi'i po'pearꝯ sãjãawã. **16** Pedro pe'e sopeꝯ tojanu'cãwĩ. Cũ tojo weecã ì'agũ, yu'u sope co'tego me'rã ucũ, cãrẽ pijisõrõwã. **17** Be'ropꝯ co Pedrore sãrĩtiña'wõ:

—¿Mu'u sĩ'i me'rãcjũ mejẽta niti?

Pedro core niwĩ:

—Niwe'e, niwĩ.

18 Pũrõ yusuawu. Tojo weerã ti wi'i da'raco'terã, tojo nicã surara pecame'e wĩjãwã. Na ti me'e sumutorꝯ sõ'manu'cũburowã. Pedro quẽ'rã na me'rã sõ'magũ wa'awĩ.

Pa'ia wiogꝯ Jesure sãrĩtiña'que ni'i
(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

19 Pa'ia wiogꝯ Anás Jesure sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Noanojõ niti mu'u bu'erã? ¿Ñe'enojõrẽ mu'u bu'eti narẽ? nicu niwĩ.

20 Jesú cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'u nipe'tirã tu'oropꝯ bu'ewu. Judío masã nerẽse wi'seripꝯ, tojo nicã Õ'acũ wi'i judío masã nerẽwuaropꝯ bu'ewu. Ya'yioropꝯ bu'etiwu.

21 ¿De'ro weegu yu'ure sãrĩtiña'ti? Ápẽrã yu'ure tu'o'cãrãrẽ sãrĩtiña'ña. Na masísama. Na mu'urẽ wererãsama, nicu niwĩ Jesú.

22 Jesú tojo nicã tu'ogꝯ, ni'cũ Õ'acũ wi'i co'tegꝯ surara Jesú ya diapoare paacu niwĩ. Cãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu tojo yu'titi pa'ia wiogꝯre?

23 Jesú cãrẽ nicu niwĩ:

—Yu'u ña'arõ níca be'ro “Te bu'iri paapu. Te ña'a ni'i”, niña. Añurõ níca be'roma ¿de'ro weecju yu'ure paati? nicu niwĩ Jesú.

24 Be'ro Anás Jesure du'teno'cure tja pa'ia wiogꝯ Caifá tiropꝯ o'ówĩ.

Pedro nisoonemo'que ni'i
(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

25 Tojo weeri cura Pedro pecame'e sumuto sõ'manu'cũwĩ. Topꝯ nirã cãrẽ sãrĩtiña'wã:

—¿Mu'u sĩ'i me'rãcjũ mejẽta niti?

Pedro narẽ niwĩ:

—Niwe'e.

26 Be'ro ni'cũ pa'ia wiogꝯre da'raco'tegꝯ, Pedro cũ o'mepero dutepã'rẽ'cu acaweregu Pedrore niwĩ:

—Yu'u mejẽꝯ mu'urẽ olivo ote'caropꝯ cũ me'rã nicã ì'aru.

27 Pedro apaturi nisoowĩ. Tojo níca be'ro cãrẽ'quẽ uuwĩ.

Jesure Pilato romano masã wioꝝu tiropu na mia'que ni'i
(Mt 27.1-2,11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

28 Be'ro Jesure Caifá ya wi'ipru ní'cure Pilato ya wi'ipru miawã. Bo'rearopu weewu. Judío masã wiorã ti wi'ipure sãjãatiwã. Ti wi'ipure sãjãarã, Pascua bosenumu ba'awuasere ba'atibopã. Pilato judío masũ nitimi nise bu'iri na bu'iritirã tu'oña'bopã. Tojo weerã cũ ya wi'ire sãjãatiwã. **29** Na sãjãaticã ì'agũ, Pilato na me'rã ucũgũ wijaatiwĩ. Narẽ niwĩ:

—¿Musã ã'rĩrẽ ñe'enojõ weresãrã weeti?

30 Na cūrẽ niwã:

—Cũ ña'arõ weeticãma, mu'u tiro cūrẽ miititiboapã.

31 Na tojo yu'ticã tu'ogũ, Pilato niwĩ:

—Cūrẽ miaña. Musãrẽ dutironojõta musã basu beserã wa'aya.

Judío masã wiorã cūrẽ niwã:

—Ûsã judío masã ne ni'cũ masũrẽ “Wějẽña” nímasĩtisa'a, niwã.

32 Titapure romano masã wioꝝu masã ña'arãrẽ na wějẽdutiãrẽ curusapu paabi'pecũcãrã niwã. Tojo weero Jesú toduporo ní'que queoro wa'awu. Cũ “Yu'ure u'muarõpu tuumorõnu'cõrãsama”, niwĩ. **33** Pilato Jesure piji, cũ ya wi'ipru majãmisãjãawĩ. Jesure sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Mu'uta niti judío masã wioꝝu?

34 Jesú yu'ticu niwĩ:

—¿Mu'u basu mu'u wãcũrõ me'rã sãrĩtiña'ti? o ¿ãpẽrã mu'urẽ wereati?

35 Pilato cūrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu yu'u masĩbosau? Yu'u judío masũ mejeta ni'i. A'topure mu'u ya di'tacjãrã judío masã, tojo nicã pa'ia wiorã mu'urẽ miitiamã. ¿De'ro weeati mu'u?

36 Jesú nicu niwĩ:

—Yu'u a'ti nucũcãcjũ wioꝝu niwe'e. Yu'u tojo nicãma, judío masã wiorãrẽ o'odutitirã yu'ure siruturã a'mequẽboapã. Yu'u apesecjũ wioꝝu ni'i.

37 Cũ tojo nicã tu'ogũ, Pilato nicu niwĩ:

—¿To pũrĩcãrẽ mu'u wioꝝu niti?

Jesú cūrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u nĩrõnojõta yu'u wioꝝu ni'i. Yu'u diacjũ cjasere weregu a'topu a'ti, bajuawu. Nipe'tirã diacjũ cjasere ñarã, yu'u ucũsere tu'oma.

38 Pilato cūrẽ nicu niwĩ:

—¿Ñe'enojõ nirõ nisasa'a diacjũ cjase? nicu niwĩ.

“Jesure wějẽrõña'a” ní'que ni'i
(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Pilato Jesure sãrĩtiña'ca be'ro judío masã wiorã me'rã ucũgũ wijaaticu niwĩ tja. Narẽ niwĩ:

—Yu'u cūrē ne bu'iri bocatiasu. **39** Musā weewuase a'tiro ni'i. Pascua bosenumu nicā bu'iri da'reri wi'ipū nigūrē yu'ure du'uwīrōdutisa'a. ¿Musā cūrē judío masā wioğure du'uwīrōcā uasari?

40 Cū tojo nicā tu'orā, na pūrō caricūwā:

—Cūrē ne du'uwīrōticā'ña. Barrabá pe'ere du'uwīrōña, niwā. Barrabá ña'arō weeri masū niwī.

19 **1** Masā “Barrabáre du'uwīrōña” ni caricūcā tu'ogū, Pilato Jesure tārādutiwī. **2** Surara ni'cā be'to pota me'rā wéeca be'tore cū dūpoapure peocārā niwā. Apero, ni'cārō su'tiro wioğū sñarānojō sō'a ñibocurerore sāacārā niwā. **3** Be'ro cū pu'to wa'a, cūrē bujicārā, a'tiro nicārā niwā:

—Judío masā wioğure añurō wa'ato. Tojo nírāta, cū diapoare paamujācārā niwā.

4 Pilato po'peapu ní'cu wijaatiwī tja. Masārē niwī:

—Yu'u cūrē ne cārōacā bu'iri bocatiasu. Tojo weegu musā tiropu pijiwijaatiguti. Musā ĩ'arāsa'a, niwī.

5 Be'ro Jesú wijaatiwī. Cū pota be'tore pesawī. Wioğū su'tiro surara o'o'carore sñawijaatiwī. Cū wijaatāca be'ro Pilato masārē a'tiro niwī:

—Ī'aña. Ā'rī nimi.

6 Pa'ia wiorā, āpērā Ō'acū wi'i co'terā surara cūrē ĩ'arā, pūrō caricūwā:

—Cūrē curusapu paabi'pe wējēña, ni caricūwā.

Pilato narē niwī:

—Musā basu cūrē curusapu paabi'pe wējērā wa'aya. Yu'u cūrē ne cārōacā bu'iri bocatisa'a, niwī.

7 Judío masā wiorā cūrē niwā:

—Cū “Yu'u Ō'acū macū ni'i”, niwī. Ūsārē duti'que tojo ucūğūnojōrē wējēduti'i, niwā.

8 Pilato cū “Ō'acū macū ni'i” nisere tu'ogū, nemorō uiwī. **9** Be'ro Jesure pijisājāa, cūrē sērītiña'cu niwī tja:

—¿No'ocjū niti mu'u?

Jesú cūrē ne yu'titicu niwī.

10 Cū yu'titicā ĩ'agū, Pilato cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu yu'ure yu'tiweti? ¿Mu'u masīweti? Yu'u mu'urē du'uwīrōgū, du'uwīrōmasī'i. Wējēdutigu quē'rā, wējēdutimasī'i, nicu niwī.

11 Jesú cūrē nicu niwī:

—Ō'acū mu'urē cāmota'acā, mu'u tojo weemasītiboapā. Tojo weegu yu'ure mu'u tiropu o'o'cu mu'u nemorō bu'iritimi, nicu niwī.

12 Cū tojo nicā tu'ogū, Pilato Jesure “¿De'ro wee cūrē yu'u du'uwīrōgūsariba?” nicu niwī. Cū tojo weesī'rīcā ĩ'arā, judío masā wiorā pūrō caricūwā:

—Mũ'u cūrē du'uwīrōgũ, romano masã wiogũ me'rãcjũ nisome. No'o ni'cũ “Yũ'u judío masã wiogũ waro ni'i” nigũnojō romano masã wiogũre yu'rũnu'cãgũ weemi. Cũ me'rãcjũ nitimi, ni caricũwã.

13 Na tojo nicã tu'ogũ, Pilato Jesure na ũtã me'rã yéeca papũ pijiwijaadutiwĩ. Hebreo ye me'rã Gabata wãmetiwũ. Topũ Pilato masãrē besewuawĩ. Tojo weegũ cũ topũ dujiwĩ. **14** Titare ni'cã nũmu dũ'sawũ Pascua bosenũmu wa'atji dũporo. Dajaritero wa'tero niwũ. Pilato topũ dujigũ, judío masã wiorãrē niwĩ:

—Mũsã wiogũre i'aña.

15 Na caricũnemowã:

—Cūrē wējēña. Curusapũ paabi'pe wējēña, niwã.

Pilato niwĩ:

—Yũ'u mũsã wiogũre curusapũ paabi'pe wējēdutigusami, ¿ni wãcũmiti?

Pa'ia wiorã cūrē niwã:

—Ũsã wiogũ ni'cũta romano masã wiogũ waro nimi.

16 Na tojo nicã tu'ogũ, Pilato surarare Jesure curusapũ wējēdutigu o'owĩ. Be'ro na cūrē miawã.

Na curusapũ paabi'pe'que ni'i
(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

17 Jesú na “Masã boaweeca dũpoa” nirõpũre wa'agũ, curusare wũawã'cãwĩ. Hebreo ye me'rã Gólgota wãmetiwũ. **18** Topũ cūrē curusapũ paabi'pewã. Apērã pũarã quē'rãrē tojota weewã. Jesure na deco nũ'cõwã. Apērã pe'ere, ni'cūrē diacjũ pe'e, apĩrē cũpe pe'e nũ'cõwã. **19** Pilato Jesú dũpoa bu'i curusapũ cũ oja'quere õ'odutiwĩ. A'tiro ojano'wũ: “Jesú Nazarecjũ judío masã wiogũ nimi.” **20** Te oja'que hebreo ye, griego ye, latín ye me'rã niwũ. Jesure paabi'pe'caro macã pũ'to niwũ. Tojo weerã pãjãrã judío masã tere bu'ewã. **21** Pilato oja'quere bu'erã, pa'ia wiorã cūrē nicãrã niwã:

—Mũ'u “Judío masã wiogũ nimi”, ni ojatiboapã. A'tiro pe'e ojaboapã. “Cũ ‘Judío masã wiogũ ni'i’, niami”, niboapã.

22 Pilato narē niwĩ:

—Yũ'u ojasĩ'rĩ'caronojō ojatojapũ. Dũcayusome majã.

23 Be'ro ba'paritirã surara Jesure paabi'pe'cãrã cũ ye su'tire seeneowã. Seeneo, nãnũcũ dũcawaawã. Cũ ya su'tiro docacjãrõ deroa'mesũ'oya marĩwũ. **24** Tojo weerã surara a'merĩ niwã:

—A'tore tũ'rēticã'rã. Mejõ níbocaperã. ¿Noa a'tore wapata'arosarito? niwã.

Na tojo weecã, Ő'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ oja'que queoro wa'awũ. A'tiro ojano'caro niwũ: “Yé su'tire dũcawaawã. Tere níbocaperã wapata'awã.” A'te ní'caronojõta surara weewã.

25 Jesú ya curusa pũto a'ticũrã numia niwã. Cũ paco, cũ mũgõ María Cleofas nũmo, tojo nicã María Magdalena niwã. **26** Jesú cũ pacore, tojo nicã yũ'u Juã cũ upũtu ma'ino'gũ co tiro nu'cũcã ï'agũ, core niwĩ:

—Ma'u, ãrĩ mũ'u macũ nimi.

27 Be'ro yũ'ũre niwĩ:

—Yũ'u pacore mũ'u paco weronojõ cũoya. Toó tojamo mũ'u paco, niwĩ Jesú.

To be'ro core ya wi'ipũ miitojaawũ.

Jesú wẽrĩ'que ni'i

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

28 Jesú cũ pacore co'tedutica be'ro “Nipe'tise yũ'ũre weeduti'quere tu'aja'a”, niwĩ. Õ'acũ ye queti o'jáca pũrĩpũ oja'que wa'ato nígũ Jesú a'tiro niwĩ:

—Acowũosa'a.

29 Topũ ni'cãrũ vino pi'ase poseyetjũ dujiwũ. Tojo weerã surara ni'cã si'tia mii ñamiowã. Ñamio, hisopo wãmetiri siti dũpũpũ ti si'tiare dũ'reõ'o sĩomorõwã Jesú tiropũ. **30** Cũ tere sĩ'rĩwĩ. Be'ro niwĩ:

—Nipe'tise tu'ajatoja'a.

Cũ tojo níca be'ro cũ dũpoa paamu'rĩyoja, wẽrĩa wa'awĩ.

Jesure na ñosẽ'que ni'i

31 Jesú cũ wẽrĩcaterore ni'cã nũmũ Pascua bosenuũmũ wa'atjo dũ'sawũ. Ti bosenuũmũ sauru judío masãrẽ soodutĩca nũmũ bosenuũmũjo waro nicaro niwũ. Ti nũmũrẽ wẽrĩ'cãrã curusapũ nicã judío masã wiorã uaticãrã niwã. Tojo weerã na Pilato tiropũ wa'a, cũ yarã surarare narẽ maata wẽrĩato nířã na ye ñecãrĩrẽ paanu'aduticãrã niwã. Be'ro na upũre miidijoo, aperopũ miaduticãrã niwã. **32** Tojo weerã surara ni'cãrẽ paanu'amũ'tãwã. Be'ro apĩ quẽ'rãrẽ tojota weewã. **33** Jesúma wẽrĩ'cũpũre ï'awã. Tojo weerã cũma paanu'atiwã.

34 Mejõ dia'cũ ni'cũ surara Jesure paatipa'mapũ ñosẽwĩ. Cũ tojo weecã, dí aco me'rã o'mabũrowũ. **35** Yũ'u a'tere ï'awũ. Diacjũta ni'i. Mũsã quẽ'rã a'tere ãjõpeoato nígũ mũsãrẽ were'e. **36** A'te Õ'acũ ye queti o'jáca pũrĩpũ nířõnojõta wa'ato nířõ tojo wa'awũ. A'tiro ojano'wũ: “Cũ ye õ'arĩ ne ni'cã õ'a paanu'aña marĩrõsa'a.” **37** Apero Õ'acũ ye queti oja'caro quẽ'rãrẽ a'tiro niwũ: “Na cãmida're'cũpũre ï'arãsama”, ni ojano'wũ.

Jesure na sĩosõrõcũuo'que ni'i

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

38 Jesú wẽrĩca be'ro José Arimatea wãmetiri macãcjũ Pilatore Jesú ya upũre sãrĩcũ niwĩ. José Jesure ãjõpeogũ niwĩ. Cũ judío masã wiorãrẽ uigũ, ya'yioropũ ãjõpeo niseticã'cũ niwĩ. Pilato “Jau, Jesú ya upũre

miaña”, nicã tu'ogũ, cã ya upũre miidijowĩ. **39** Nicodemo todũporo ñamipũ Jesú me'rã ucũgũ eja'cũ quẽ'rã peje treinta kilos u'mũtisere miiejawĩ. Te u'mũtise a'te niwũ. Mirra áloe me'rã morẽ'que niwũ.

40 Na pũarã José, Nicodemo su'tiro añurĩ casero u'mũtise wa're'que caseri me'rã Jesú ya upũre omawã. Judío masã wẽrĩ'cãrãrẽ yaarã weewũaronojõta weewã. **41** Jesure paabi'pe'caro pu'to otese ote'caro niwũ. Te ote'caro deco ni'cã masãpe na ùtãgãpu se'éca tuti niwũ. Ti pe ne ni'cãti wẽrĩ'cãrãrẽ siosõrõcũuno'ña marĩwũ. **42** Topũ Jesure miaa, ti pepũ siosõrõcũuowã. Na tojo weeri cura mujĩpũ sãjãrĩ curapũ niwũ. Judío masã na da'radutitica nũmũ sãjãrõpũ weewũ. Tojo weerã ti pe pu'toacã niyucã, topũ siosõrõcũuowã.

Jesú cã masã'que ni'i

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

20 **1** Soorinũmũ nicã bo'rease dũporo María Magdalena Jesú masãpepũ wa'aco niwõ. Ti pere bi'acaga ùtãgã apesepũ cũñacã ì'aco niwõ. **2** Tojo weego ùsã tiropũ omatojatico niwõ. Ùsãrẽ niwõ:

—Marĩ wiogũre apesepũ miacãrã niama. ¿No'opũ miarã miasapã?

3 Co tojo nicã tu'orã ùsã, Simó Pedro, yu'ũ cũrẽ yaa'caropũ wa'awũ. **4** Ùsã topũ wa'arã, yu'ũ Pedro nemorõ omamũñawũ. Tojo weegũ yu'ũ cũ dũporo ejawũ. **5** Topũ eja, ti pepũ mu'rĩ'asõrõwũ. Topũ cũrẽ oma'que caseri pesawũ. **6** Be'ropũ Pedro buaejawĩ. Cũa diacjũ sãjãa wa'awĩ. Cũ quẽ'rã te su'tire ì'awĩ. **7** Apero Jesure na diapoapũ na omãca casero quẽ'rã niwũ. Apeye me'rã nitiwũ. Aperopũ tuupe'eca casero pesawũ. **8** Yu'ũ quẽ'rã ti tutipũre sãjãawũ. Nipe'tise te caserire ì'agũ, òjõpõowũ. **9** Ùsã Ò'acũ ye queti ojãca pũrĩ cjasere Jesú wẽrĩ'cũpũ masãgũsami nisere titare masĩtiwũ. **10** Ùsã ti pere ì'ãca be'ro ùsã ya wi'ipũ dajatojaawũ.

Jesú María Magdalenarẽ baja'que ni'i

(Mr 16.9-11)

11 María Magdalena pe'e ti pe sumutopũ utigo tojaque'awõ. Co utigota, ti pepũ yu'ui'asõrõco niwõ. **12** Tojo ì'asõrõgõ, pũarã su'ti butise sãñarã Ò'acũrẽ wereco'terãrẽ ì'aco niwõ. Na Jesure cũu'caropũ dujicãrã niwã. Ni'cũ cũ dũpoa ní'caropũ, apĩ cũ dũ'pocãrĩ ní'caro pe'e dujicãrã niwã.

13 Na core sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weego mũ'ũ utiti?

Narẽ nico niwõ:

—Yu'ũ wiogũre mia wa'apã. ¿No'opũ miarã miasapã?

14 Co tojo níca be'ro apero pe'e majãmi'aco niwõ. Tojo weemigõ, Jesú co tiro nu'cũcã ì'aco niwõ. “Jesúta nimi”, ni ì'amasĩtico niwõ. **15** Jesú core sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿De'ro weego mũ'ũ utigo weeti? ¿Noarẽ a'mati? nicũ niwĩ.

“Ārī ote'quere co'tegū nisami” ni wācūgō, a'tiro nico niwō:

—Mū'ū cūrē mia'cū, wereya. ¿No'opū cūuati? Yū'ū cūrē miagōti, nico niwō.

16 Jesú core “María”, nicū niwī.

Co majāmī'aquejo, nico niwō:

—Rabboni.

Hebreo ye me'rā “Yū'ūre bu'egū” nisī'rīrō wee'e.

17 Jesú core nicū niwī:

—Du'uya yū'ūre. Yū'ū pacū tiropū mājāatiapū yujupū. Yū'ūre ējōpeorārē werego wa'aya. “A'tiro niami”, niña. “Cū, cū pacū Ō'acū tiropū 'Wa'agū wee'e, niami.” “ Ō'acū yū'ū pacū, tojo nicā mūsā pacū nimi.’ Apeye quē'rārē ‘Yū'ū wioğū nimi. Tojo nicā mūsā wioğū nimi’, niami”, niña, nicū niwī.

18 Cū tojo nicā tū'ogo, María Magdalena ūsā cū bu'erārē werego etawō. Co cūrē ī'a'quere, cū core ní'quere werewō.

Jesú cū bu'erārē bajuaque ni'i

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

19 Tojo wa'áca nūmū soorinūmū niwū. Ti nūmū ñamipū ūsā cū bu'erā ní'cārā nerēwū. Ūsā judío masā wiorārē uirā, añurō bi'asājā wa'awū. Ūsā topū nirī cura Jesú ūsā decopū bajuawī. Ūsārē añudutiwī:

—Mūsā ejeripō'rārīpū ejerisājāse niato, niwī.

20 Cū tojo níca be'ro cūrē paabi'pe'quere, cūrē ñosē'carore ī'owī. Ūsā cūrē ī'arā, pūrō e'catiwū. **21** Cū ūsārē ninemowī tja:

—Mūsā e'catise me'rā niña. Yū'ū pacū o'ó'caronojōta yū'ū quē'rā yé quetire weredutigū mūsārē o'ó'o.

22 Be'ro cū ūsārē putipeo, niwī:

—Mūsā Espiritu Santure cūoya. **23** Mūsā āpērā na ña'arō wee'quere acobojocā, na bu'iri marīrā tojarāsama. Mūsā narē acobojoticā, na acobojono'tirāsama, niwī Jesú.

Jesú Tomárē bajuase ni'i

24 Tomás ūsā me'rācjū Jesú bu'egū “Sū'rūa'cū” na nino'gū Jesú ūsā tiropū bajuácatore marīwī. **25** Be'ro cū dajacā, ūsā cūrē niwū:

—Marī wioğūre ī'apū, niwū.

Tomás pe'e ūsārē niwī:

—Yū'ū cū omocāpū paabi'pe'que peripū sīosōrōī'atimigū, ējōpeosome. Tojo nicā cūrē ñosē'caropū ya omopicare sīosōrōī'atigū, ējōpeosome. Sīosōrōī'atojagupū, ējōpeoguti, niwī.

26 Ní'cā semana Jesú ūsārē bajuáca be'ro ūsā apaturi nerēwū. Titare majā Tomás quē'rā ūsā me'rā niwī. Ti wi'i cjase soperi bi'acā'no'wū. Tojo nimicā, Jesú ūsā decopū bajuawī. Ūsārē añudutiwī:

—Musã ejeripõ'rãrĩpũ ejerisãjãse niato, niwĩ.

27 Be'ro Tomárẽ niwĩ:

—Í'aña yé omocãrĩrẽ. Mũ'u omopicare na yũ'ũre paabi'pe'que peripũ sĩosõrõña. Yũ'ũre paatipa'marũ na ñosẽ'caropũre mũ'u ya omopicare sĩosõrõña. Ëjõpeose moogũ niticã'ña. Yũ'ũre ëjõpeoya.

28 Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Tomás niwĩ:

—Jesú, yũ'u wiogũ, mũ'u Õ'acũ ni'i.

29 Jesú cũrẽ niwĩ:

—Tomás, mũ'u yũ'ũre ï'atojagupũ, ëjõpeo'o. Yũ'ũre ï'atimirã ëjõpeocã pe'ere, nemorõ añu'u.

Jesure ëjõpeodutigũ a'ti pũrĩrẽ oja'a nise ni'i

30 Jesú ùsã ï'orõpũ peje apeyenojõ weeĩ'owĩ. Te nipe'tise yũ'u a'ti pũrĩpũre ojawe'e. **31** Yũ'u a'ti pũrĩpũ Jesú ni'cãrẽ cũ weeĩ'o'quere oja'a. Musãrẽ Jesú Õ'acũ bese'cũ cũ macũ nimi nisere ëjõpeodutigũ oja'a. Tojo nicã cũrẽ ëjõpeorã catinu'cũato nígũ tojo wee'e.

Jesú apaturi cũ bu'erãrẽ bajua'que ni'i

21 **1** Be'ro Jesú Tiberia wãmetiri ditara sumutopũ ùsãrẽ apaturi bajuawĩ. A'tiro wa'awũ. **2** Ùsã topũre nirã a'ticũrã niwũ: Simó Pedro, Tomás “Sũ'rũa'cũ” na nigũ, tojo nicã Natanae Galilea di'tacjũ Caná wãmetiri macãcjũ. Æpẽrã quẽ'rã ùsã pũarã Zebedeo põ'rã niwũ. Tojo nicã ãpẽrã pũarã Jesú bu'erã ninemowã.

3 Ùsã topũ nirĩ cura Simó Pedro ùsãrẽ niwĩ:

—Wa'i wẽjẽgũ wa'aguti.

Ùsã cũrẽ niwũ:

—Ùsã quẽ'rã wa'arãti, niwũ.

Ùsã wa'a, yucũsũpũ mũjãsjãwũ. Ti ñamirẽ wa'i wẽjẽbo'reamiwũ. Ne wẽjeticãti.

4 Bo'reque'awã'cãtiri cura Jesú ti ditara sumutopũ bajuawĩ. Ùsã cũrẽ ï'amasĩtiwũ. **5** Cũ ùsãrẽ niwĩ:

—¿Wẽjẽati? niwĩ.

—Wẽjẽtiasũ, niwũ.

6 Ùsã tojo nicã tũ'ogũ, ùsãrẽ niwĩ:

—Diacjũ pe'e doqueñoña musã wejecure. Tojo weerã wẽjẽrãsa'a. Cũ dutironojõta weewũ. Pãjãrã waro wẽjẽwũ. Ne wejecure wã'cõticãti. **7** Tojo wa'acã ï'agũ, yũ'u Jesú upũtu ma'ino'gũ Pedrorẽ niwũ:

—Marĩ wiogũ nimi.

Yũ'u tojo nicã tũ'ogũ, Simó Pedro su'tiro bu'icjãrõrẽ wejesãñawĩ. Jesú tironũ wa'agũ, doqueñojãwĩ.

8 Ūsā pe'e yucꝰꝰu me'rā sumutopu wa'ire wejenujāwū. Ūsā cien metros yoaro decopu pa'sawu. 9 Topu nujātarā, pecame'e cū wījāca me'erē ī'awū. Ti me'epu ni'cū wa'i pū'onu'cōno'wū. Pā quē'rā niwū. 10 Jesú ūsārē niwī:
—Wa'i musā wējē'cārārē miitia.

11 Cū tojo nicā, Simó Pedro yucꝰꝰu nujāsājāa, wa'ire wejemajāwī nucūporopu. Wa'i pacarā ciento cincuenta y tres sājāawā. Ticrā pājārā sājāamicā, wejecu tū'rūtiwū. 12 Jesú ūsārē niwī:

—Ba'arā a'tia.

Ūsā cūrē ī'amasīrā, ne ni'cūpūta “¿Noanojō niti mu'u?” ni sērītiña'ma'atiwū. 13 Jesú pārē ūsārē etiwī. Wa'i quē'rārē etiwī.

14 Jesú masāca be'ro puati ūsārē bajuatojawi. Ni'cārōacā me'rā i'tiati wa'aro weewu.

Jesú Simó Pedro me'rā ucū'que ni'i

15 Ūsā ba'āca be'ro Jesú Simó Pedrore sērītiña'wī:

—¿Simó, Joná macū, mu'u ā'rā yu'rūoro yu'ure ma'iyu'rūnu'cāti? Pedro cūrē niwī:

—Ūu, wiogu, mu'u masī'i yu'u mu'urē ma'isere.

Jesú cūrē niwī:

—To pūrīcārē yu'ure ējōpeorārē co'teya. Narē bu'eya.

16 Apaturi Pedrore sērītiña'nemowī:

—¿Simó, Joná macū, yu'ure ma'iti?

—Ūu, mu'u masī'i yu'u mu'urē ma'isere.

Jesú niwī tja:

—To pūrīcārē yarārē bu'eya. Narē co'teya.

17 Apaturi ninemowī tja:

—¿Simó, Joná macū, yu'ure mu'u ma'iti?

Jesú i'tiati cūrē sērītiña'cā ī'agū, Pedro pūrō bujawetiwī. Cūrē niwī:

—Wiogu, nipe'tisere mu'u masī'i. Masī'i yu'u mu'urē ma'isere.

Jesú cūrē niwī:

—To pūrīcārē narē bu'eya. Narē co'teya, niwī tja. 18 Mu'urē diacjūta nigūti. Mu'u ma'mu nīgū, mu'u ūaro su'tirote sāña, mu'u no'o wa'asī'rīrō wa'acūwū. Be'ro mu'u bucu ējāgū, mu'u ye omocārīrē sīomorōgūsa'a. Apī mu'urē su'ti sāa, mu'u wa'asī'rītiro miagūsami.

19 Jesú tojo nīgū, Pedro cū de'ro wa'a wērīatjere nīgū, tojo niwī. Cū wērīse me'rā masā Ō'acūrē añurō ucūrāsama nīgū, tojo niwī.

Be'ro Jesú cūrē niwī:

—Yu'ure ējōpeosirutunu'cūcā'ña.

Jesú Juārē ma'i'que ni'i

20 Be'ro Pedro majāmī'agū, yu'u na be'ro sirutucā ī'awī. Yu'u Jesú ma'ino'gū niwū. Yu'uta toduporo ūsā ba'atūocatero “¿Noa mu'urē

ĩ'atu'tirãpũre o'orosari?" ni sãrĩtiña'wũ. **21** Pedro yũ'ũre ĩ'agũ, Jesure sãrĩtiña'wĩ:

—Wiogu, ãrĩ warore ¿de'ro wa'arosari?

22 Jesú cãrẽ niwĩ:

—Cũ maata wẽrĩcã, mũ'ũ ye cjase mejẽta ni'i. Cũ yũ'ũ apaturi a'tiri curapũ catitũocã quẽ'rãrẽ mũ'ũ ye cjase mejẽta ni'i. Wãcũnrũtiguta. Mũ'ũ yũ'ũre sirutuya, niwĩ.

23 Jesú tojo ní'quere tũ'orã, cãrẽ ĩjõpeorã yũ'ũre “Cũ ne wẽrĩsome” nise se'sa wa'awũ. Jesú yũ'ũre “Cũ wẽrĩsome”, nitiwĩ. A'tiro pe'e niwĩ: “Yũ'ũ apaturi a'tiri curapũ catitũocã, mũ'ũ ye cjase mejẽta ni'i”, niwĩ Pedore.

24 Yũ'ũ Juã ni'i. Yũ'ũ ĩ'a'quere oja'a. Tojo weero “Diacjũta ni'i”, ni masĩno'o.

25 Apeye Jesú weenemo'que peje ni'i. Yũ'ũ tũ'oña'cã, cũ wee'quenũcũ ojacãma, peje pũrĩ waro yũ'rũoquejocã'bosa'a.

Jesucristo besecúú'cārārē Espíritu Santu weetamu'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē Luca ojacu niwī. Cū Jesucristo besecúú'cārā na weeseti'quere ojacu niwī. A'ti pūrī Jesú cū bu'erārē “Tojo weeguti” ní'caronojōta Espiritu Santure o'ócū niwī nisere ojano'o. Tojo weerā cū bu'erā Espiritu Santure cwoṛā Jesucristo ye quetire uiro marīrō Jerusaléprure, Judeapure, Samariapure, nipe'tiropure werecusiācārā niwā.

Luca a'ti pūrīrē ojase dūporo ni'cā pūrī Jesucristo catiri ɯmɔco cɟase wereri pūrīrē ojatojacu niwī. Tojo weero a'ti pūrī Jesucristore ɛjōpeonɯ'cā'quere cū ojanemoca pūrī ni'i. Pedrore, Pablora na weeseti'quere ojayu'ɣɯɯ'cāno'o.

Espíritu Santu a'tiatjere Jesú wereyu'que ni'i

1 1 Teófilo, mɯ'urē ni'cā pūrī todūporopure ojavu. Ti pūrīprure nipe'tise Jesú masārē bu'e'quere, cū tutuaro me'rā wee'i'o'quere werewu. Ne waro cū bu'enɯ'cā'quere, **2** cū bu'e yapada'reo'quere werewu. Tojo nicā cū ɯ'mɯsepu mɯjā'quere werewu. Jesú ɯ'mɯsepu mɯjāse dūporo cū bu'erā cū besecúú'cārārē dutiro cūucɯ niwī na weeatjere. Espiritu Santu masise o'oro me'rā tere duticɯ niwī. **3** Cū wērī masāca be'ro pejetiri Jesú bajuacɯ niwī. Cuarenta nɯmɯrī bajuacɯ niwī narē. Tojo weerā cūrē ī'arā, “Marī ‘Wērīa wa'ami’ ní'cɯ catimi”, nicārā niwā. Narē Ō'acū nipe'tirā masā wioɟu nimi nise quetire werecu niwī.

4 Jesú na me'rā níɟū, ɯ'mɯsepu mɯjāti dūporo a'tiro nicu niwī:

—Mɯsā Jerusalépu tojayá. Ne aperopu, ape macāpu wijaticā'ña. ɯ'ɯ pacu mɯsārē todūporopu ní'caronojōta Espiritu Santure o'ódijogusami. Tojo weerā mɯsā cūrē topu yucueya. ɯ'ɯ mɯsārē tere weretojavu.

5 Juā mɯsārē aco me'rā wāmeyecu niwī. Cū tojo weecā, mɯsā ña'arō weeseti'quere du'u, bujaweti dūcayucā, masā mɯsārē ī'amasīcārā niwā. ɯ'ɯ pacu pūrīcā cā'rōacā be'ro mɯsārē Espiritu Santure o'ódijogusami. Espiritu Santu mɯsā me'rā ninu'cūcūsami, nicu niwī Jesú.

Jesure cū pacu ɯ'mɯsepu miimɯjāa'que ni'i

6 Jesú cū bu'erā me'rā nerēcaterore cūrē sērītiña'cārā niwā:

—¿Jesú, ɯsā wioɟu, mɯ'ɯ romano masārē wiorā nise dūcayugusari?
¿Dūcayu, judío masārē wiorā sōrōɟusari? Marī ñecū Davi, cū macū

Salomó a'ti di'tacjārārē duticārā niwā. ¿Na duti'caro weronojō ni'cārōacārē judío masā tja apaturi dutirāsari? ni sērītiña'cārā niwā.

7 Na sērītiña'cā tū'ogū, a'tiro yū'ticū niwī:

—Ō'acū marī pacū dia'cū masīsami. Cū “Tojota wa'ato” nicā, tojota wa'arosa'a. A'te mūsā ye cjase niwe'e. 8 Cārōacā be'ro marī pacū tutuasere o'ogūsami mūsārē. Espíritu Santu mūsā me'rā nicā, wācūtutuase cūo, yé quetire masārē wererā wa'arāsa'a. Jerusalécjārārē, Judea di'tacjārārē, Samaria di'tacjārārē, nipe'tiro a'ti ūmucopū nirārē wererā wa'arāsa'a, nicū niwī Jesú cū bu'erārē.

9 Tojo ni weretojaca be'ro cūrē cū pacū miimujāa wa'acū niwī ū'mūserū. Cū mūjāacā, cū bu'erā cūrē ī'amorōsirutucārā niwā. Na ī'amorōsirutucā, o'mecurua cūrē tuubi'acā'caro niwū. Tojo weerā cūrē ī'anemoticārā niwā majā. 10-11 Jesure cū pacū miimujāáca be'ro cū bu'erā cū mūjāa'caro pe'le dia'cū ī'amorōnu'cūcārā niwā. Ne ī'adu'uticārā niwā. Na to pe'le ī'amorōnu'cūrī cura wācūña marīrō na decorū Ō'acūrē wereco'terā puarā su'ti butise sāñarā bajuacārā niwā.

—Mūsā Galileacjārā ¿de'ro weerā tocārō ī'amorōnu'cūti? Jesú ni'cārōacā ū'mūserū mūjāa'cūta a'ti nucūcāpūre apaturi a'tigūsami tja. Mūsā cūrē mūjāacā ī'a'caronojōta a'tigūsami, nicārā niwā Ō'acūrē wereco'terā.

Judare dūcayucjūre bese'que ni'i

12 Jesure mūjāacā ī'a'cū ūrūgū Olivo wāmeticjū nicaro niwū. Ō'acūrē wereco'terā narē Jesú apaturi a'tigūsami tja nisere wérēca be'ro cūrē ī'atūo'cārā Jerusalépū dajatojaacārā niwā. Tigū ūrūgū ti macā pū'toacā nicaro niwū. 13 Jerusalépūre tojatarā, na cājīrī wi'ipū wa'acārā niwā. Ti wi'i casatiri wi'i nicaro niwū. Ni'cā tucū bu'ica tucūpū sājāa, dujicārā niwā. A'ticūrā nicārā niwā: Pedro, Santiago, Juā, André. Āpērā Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Santiago Alfeo macū, Simó celote curuacjū, Juda Santiago acabiji nicārā niwā. Ā'rā nipe'tirā nicārā niwā ti tucūpū nerēsājātjīarā dujirā. 14 Ti tucūpūre űubuerā na'irō nerēnu'cūcā'cārā niwā. Āpērā na me'rā nerēcārā niwā. Jesú acabijirā, María Jesú paco, co me'rācjārā numia nicārā niwā. Na topū nerē'cārā ni'cārōnojō wācūseticārā niwā.

15 Ni'cā nūmū Jesure ējōpeorā nerēcārā niwā ti wi'ipūta tja. Ciento veinte wa'tero nicārā niwā. Pedro na nerērī cura wā'cānū'cā, narē werēcū niwī. A'tiro nicū niwī:

16—Dūporopū marī űecū Davi Espíritu Santu cū masīse o'oro me'rā Judare wa'atjere ojamū'tācū niwī. Ō'acū ojaduti'que diacjūta wa'apū. Judata ī'owī Jesure āpērāpūre. Tojo weerā na Jesure bu'iri da'rerātirā űe'e miawā. 17 Juda ūsā me'rācjūta nimiwī. Jesú cū quē'rārē masārē bu'esere cūumiwī ūsārē wee'caronojōta. Ūsā doce nimiwū cū me'rā.

18 Ūsā me'rá nimigũ, Jesure ĩ'owĩ wiorãpũre. Cũ Jesure wiorãrẽ ĩ'o'que wapa na cũrẽ niyerure wapayecãrã niwã. Be'ro narẽ tere wiacã'cu niwĩ cũ ña'arõ wee'que wapare. Niyeru cũ wia'que me'rá pa'ia wiorã di'ta cã'rõacã duucãrã niwã. Be'ro cũ basu pe'e burũque'a, cũ paaga tũ'rũste, cũ u'tamisĩ nimi'que wijaastea wa'acaro niwũ. Tojo wee wẽrĩa wa'acu niwĩ Juda. **19** Cũ tojo wa'asere nipe'tirã Jerusalẽcjãrã tu'ose'sacãrã niwã. “Tojo wee wẽrĩa wa'apũ”, ni ucjacãrã niwã. Na te niyeru me'rá duu'que di'tare wãmeyecãrã niwã “Dĩ cõ'áca di'ta.” Na ye me'rá nĩrõ, Acældama tojo nĩrõ weesa'a.

20 Pedro narẽ werenemocũ niwĩ:

—Dũporopũ Salmo wãmetiri pũrĩrẽ oja'cu a'tiro ojacũ niwĩ:

Cũ ya wi'i masã marĩrĩ wi'i tojato.

Tore ne ni'cũ niticã'to.

A'te quẽ'rãrẽ a'tiro ojacũ niwĩ:

Cũ da'rase nimi'que apĩpũre wa'ato, ni ojacũ niwĩ.

»Salmo pũrĩ ni oja'caronojõta tojo wa'apũ Judare.

21-22 »Tojo weerã Juda dũcayugũre beserũa'a. Marĩ beseacjũ ũsã me'rá sija'cũre, Juã Jesure wãmeyecã ĩ'a'cũre beserũa'a. Nipe'tise Jesũ cũ wee'quere, téé cũ pacũ cũrẽ u'mũserũ miimũjãacã ĩ'a'cũre beserũa'a. Cũ quẽ'rã ũsã weronojõta weregũ wa'agũsami Jesũ wẽrĩ'cũpũ masã'quere, ni werecũ niwĩ Pedro.

23 Cũ tojo nicã tu'orã, ti tucũpũ nĩrã a'tiro wãmetirã pũarãrẽ besecãrã niwã. Ni'cũ José wãmeticũ niwĩ. Cũrẽta ãpẽrã Justo, ãpẽrã Barsabá pisucãrã niwã. Apĩ pe'e Matía wãmeticũ niwĩ. **24-25** Tojo wee ti tucũpũ nĩrã Ō'acũrẽ a'tiro sãrĩcãrã niwã:

—Ō'acũ, nipe'tirã masã wãcũsere masĩ'i. Ni'cũ mũ'u besetojapũ Juda dũcayucjũre. Tojo weegũ ũsãrẽ ĩ'oña. ¿Ni'ĩ nisari? Juda mũ'u dutiro cũumi'quere du'ucã'mi ña'arõpũ wa'agũ cũ catigũ añurõ weeti'que bu'iri, ni sãrĩcãrã niwã.

26 Na tojo ni Ō'acũrẽ sãrĩtoja, pũa pe ũtãpe Matía, Barsabá na wãmerẽ ojacãrã niwã. ¿Ni'ĩ Ō'acũ bese'cu niti? nĩrã, pi'ipũ sãa, ni'cã pe mii ĩ'acãrã niwã. Matía wãme ojaõ'o'que nicaro niwũ.

—Jãa, ã'rĩ Matía Juda dũcayucjũ nigũsami. Cũ ãpẽrã once me'rá Jesucristo ye quetire weregũ wa'agũsami, nicãrã niwã ti pere mii ĩ'arã.

Espíritu Santu dijata'que ni'i

2 1 Cincuenta nũmũrĩ Pascua wa'áca be'ro Pentecosté wãmetiri bosenuũmũ wa'acaro niwũ. Ti bosenuũmũ nicã Jesure êjõpeorã apaturi todũporo na nãrẽca wi'ipũta tja nerẽcãrã niwã. **2** Ti wi'ipũ na nãrẽca be'ro wãcũña marĩrõ wi'rõ upũtu a'tiro weronojõ u'mũserũ busũ dijaticaro niwũ. Ti wi'i bususe'sa wa'acaro niwũ. **3** Tojo wa'ari cura nãnũcũ na dũropa bu'ipũ pecame'e ũjũrĩ põ'rã ñe'merõ weronojõ

bajuro pesacaro niwã. **4** Espíritu Santure сноуѳ'ruacārã niwã. Tojo weerã tutuaro me'rã cū dutisere añurõ weecārã niwã. Cū weetamurõ me'rã apemasã ye ucūsere ucūmasītimi'cārã ucūnũ'cācārã niwã.

5-8 Pentecosté bosenuṁmure Jerusaléṁure pājārã judío masã apeye di'tacjārãṁ nerēcārã niwã. Na ējõpeosetisere añurõ weeri masã nicārã niwã. Espíritu Santu tutuaro o'ono'cārã ucūcã tũ'orã, ã'rã na tiropũ wa'acārã niwã. Wa'a, na yere ucūcã tũ'orã, tũ'omarĩa wa'acārã niwã. A'tiro nicārã niwã:

— ã'rã marĩ yere ucūrã a'ti di'ta Galileacjārã nima. ¿De'ro weerã a'tocjārã nimirã, marĩ yere añurõ ucūti? ni a'merĩ sērĩtiña'cārã niwã. **9** Marĩ apesecjārã, Elācjārã, Mesopotamiacjārã ni'i. Āpērã Judeacjārã, Capadociacjārã, Pontocjārã, Asiācjārã ni'i. **10** Āpērã Frigiācjārã, Panfiliācjārã, Egiptocjārã, Libia di'ta Cirene wāmetiri macã ṁ'tocjārã ni'i a'ti macāṁure. Romācjārã bosenuṁ etama a'topure. Na ni'cārẽrã judío masã nima. Āpērã judío masã nitimirã, judío masã weronojõ ējõpeosetirã na quẽ'rã a'topure nima. **11** Āpērã Cretācjārã, Arabiacjārã nima. Marĩ apesecjārã dia'cũ nimirã, marĩ ye ucūse me'rã tũ'orã wee'le Ō'acũ cū añuse wee'quere, nicārã niwã. **12** Nipe'tirã na yere ucūcã tũ'orã, tũ'omarĩa wa'acārã niwã.

— ¿De'ro weero tojo wa'ati? nicārã niwã.

13 Ni'cārẽrã Espíritu Santu tutuaro o'ono'cārãrẽ bujicã'cārã niwã.

— Na que'arã weepã, tojo ni ucūrã, nicārã niwã.

Pedro masãrẽ were'que ni'i

14 Na tojo nicã tũ'ogũ, Pedro ti wi'ipũ ní'cu wijaacu niwĩ soperure. Cū me'rācjārã Jesú besecúú'cārã cū sirota sirutuwiāacārã niwã. Pedro nipe'tirã tũ'oato nígũ ṁṁtũ tutuaro me'rã ucūcu niwĩ:

— Yũ'ũ acawererã, tojo nicã nipe'tirã Jerusaléṁu nisetirã, yũ'ure añurõ tũ'oaya. Mũsã “Na que'arã weema”, ni wācũṁ. **15** Ũsã que'arã mejẽta weeṁ. Ni'cārõacã ñamiācācure nueve ni'i. A'ti horare que'aya marĩ'i. **16** Mũsã ni'cārõacã tũ'osere ḁṁporopũ Joel wāmetigũ Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ ojamũ'tācu niwĩ. A'tiro ni ojacu niwĩ:

17-18 “A'ti turi pe'tise ḁṁporo Espíritu Santure nipe'tirãrẽ o'ógũti”, nicu niwĩ Ō'acũ.

“Espíritu Santure o'óca be'ro mũsã põ'rã ṁṁṁ, numia masãrẽ wererāsama yé quetire.

Bũcũrã, ma'mapjiare na quẽ'erõṁ i'ogũsa'a be'ropũ wa'atjere.

Yũ'ũ dutiro weerãrẽ Espíritu Santure o'ógũsa'a.

Na quẽ'rã yé cjase quetire masãrẽ wererāsama.

19 A'ti di'tare, ṁ'mũseṁure mejẽcã bajuse i'ogũsa'a.

Tojo wa'aro dí, pecame'e, o'me bajuarosa'a.

20 Ũmũco quẽ'rã na'itĩ'a wa'arosa'a.

Tojo wa'acã, mujîpũ ãmãcocjũ bajutigusami.

Mujîpũ ñamicjũ quê'rã sô'agũ wa'agusami.

Dí weronojõ sô'agũsami.

Masãrê yũ'ruocũ cũ apaturi a'tiatji dũporo tojo wa'arosa'a.

Cũ a'tigũ, wiopesase me'rã asistedijatigusami.

Mejõ nirĩ nũmũ nisome.

21 No'õ yũ'ure 'Ña'arõ wee'quere acobojoya' nicã, narê acobojojusa'a.

Narê pecame'erũ wa'abo'cãrãrê yũ'ruoguti", nicũ niwĩ Ô'acũ, ni ojacũ niwĩ Joel, ni werecũ niwĩ Pedro Jerusalécjãrã masãrê.

22-23 Apeye narê Pedro a'tiro werenemocũ niwĩ:

—Musã añurõ tũ'oya yũ'u ucũsere. Ô'acũ marĩ pacũ, Jesú Nazarecjürê o'ócũ niwĩ. Cũ me'rã cũ tutuasere i'ocũ niwĩ marĩrê. A'tere marĩ tiropũre wee'owĩ. Tojo weerã cũ tojo wee'quere i'tãjãrã, marĩ masĩ'i Jesucristo Ô'acũ o'ócũta nicũ niwĩ nisere. Dũporopũ marĩ pacũ Ô'acũ "Yũ'u macũrê masã ña'arã wêjêrãsama", ni masĩtojacũ niwĩ. Tojo wa'atjere masĩgũ, "Tojota wa'arosa'a", nicũ niwĩ. Cũrê, marĩ pacũ o'ócũ nimicã, musã ña'arãrê curusapũ paabi'pe wêjêdutiwũ. **24** Marĩ pacũ tojo wa'áca be'ro Jesucristore cũ wêrĩ'cũpũre masõcũ niwĩ. Cũ wêrĩdojaticũ niwĩ. Masã wa'acũ niwĩ. **25** Dũporopũ wiogũ Davi a'tiro ojamũ'tãcũ niwĩ Jesú cũ ucũatjere:

Pacũ, mũ'nrê i'anu'cũcã'a.

Mũ'ũ yũ'ũ wiogũ, yũ'ũ me'rã ninu'cũcã'a.

Tojo weegũ yũ'ũ uiwe'e.

26-28 Yũ'ũ ejeripõ'rãpũre pũrõ e'catise me'rã ucũ'u.

Yũ'ũre cõ'asome wêrĩ'cãrã nirõpũ.

Yũ'ũ mũ'ũ macũ ña'ase moogũ upũ ne boasome.

Yũ'ũ wêrĩca be'ro apaturi masãgũsa'a tja.

Tere yũ'ũ masĩ'i.

Tojo weegũ ne uise moogũsa'a.

Pũrõ e'cati'i mũ'nrê i'agũ, ni ojacũ niwĩ Davi.

29»Yũ'ũ acawererã, musãrê weresĩ'rĩsa'a marĩ ñecũ Davi yere. Cũ wêrĩcũ niwĩ. Cũ wêrĩcã, cũrê yaacãrã niwã. Cũ ya masãpe a'ti macãta ni'i. Marĩ masĩ'i, cũ basu pe'e cũ ye cjasere ojatipĩ. Apĩpũre ojagũ weepĩ. **30** Davi catigũ, Ô'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ nicũ niwĩ. Marĩ pacũ Ô'acũ cũrê a'tiro ni werecũ niwĩ: "Mũ'ũ pãrãmi nituriagupũ mũ'ũ duti'caro weronojõta a'ti di'tare dutigũ nigũsami", nicũ niwĩ.

31-32 Cũrê Ô'acũ tojo ní'quere Davi weremũ'tãcũ niwĩ Jesú cũ masãtjere. "Cũ wêrĩgũsami. Wêrĩ, maata masãgũsami. ãpêrã wêrĩ'cãrã weronojõ wêrĩdojasome. Cũ upũ boasome", ni ojacũ niwĩ Davi. Davi a'tiro oja'cũ nimigũ, wêrĩa wa'acũ niwĩ. Cũ ya upũ boa wa'apã. A'tere tojo ní'gũ, Jesure wa'atje pe'ere ojayugũ weepĩ. Jesure cũ pacũ wêrĩ'cũpũre masõcũ niwĩ. Marĩ i'a'cãrã nitjãrã masĩ'i cũ masõ'quere. **33** Cũ pacũ

cūrē u'musepu cū tiro wiogu dujiri cūmurōpu miimujācu niwī. Ō'acū cū toduporopu ní'caronojōta cū macūrē marirē Espiritu Santure o'óduticu niwī. Tojo weerā Espiritu Santu cū weetamuse me'rā mūsā ye ucūsere ūsā ucūaru. **34-35** Davi pe'e cū upu me'rā u'musepūre masāmujāatipī. Tojo weegu Jesú pe'ere wa'atjere ucūgū weepī. Apeyere Jesucristore wa'atjere Davi a'tiro ojanemocu niwī tja:

Ō'acū u'musepu nigū cū macūrē, yu'ure yu'rūoacjūre a'tiro nicu niwī:

“Yu'u tiro wiogu dujiri cūmurōpu dujigusa'a.

Mu'u to dujicā, mu'urē ī'atu'timi'cārārē narē ējōpeocā weeguti.”

Tojo nicu niwī yu'ure yu'rūoacjūre Ō'acū, ni ojacu niwī.

Cū a'tiro ojagu, Jesure ucūgū weepī.

36 »Tojo weerā mūsā judío masā nipe'tirā masīña. Jesure, mūsā curusapu paabi'pe'cure Ō'acū cūrēta marī wiogu sōrōpī. Cū Ō'acū beseno'cuta nicā'miwī, ni werecu niwī Pedro.

37 Cū tojo nicā tu'orā, “Ūsā bu'iri cūosa'a”, ni wācūcārā niwā. Tojo weerā Pedore, āpērā Jesú cū besecūú'cārārē “¿Ūsā de'ro weerāsari?” ni sērītiña'cārā niwā.

38 Na tojo nicā, Pedro narē yu'ticu niwī:

—Bujaweti ducayuya mūsā ña'arō weeseti'quere. Jesucristore ējōpeo, wāmeyeno'ña. Mūsā a'tiro wéeca be'ro Ō'acū acobojogusami ña'arō weeseti'quere. Tojo nicā Espiritu Santure o'ógusami. Mūsā me'rā ninu'cūcūsami. **39** Ō'acū toduporopu ní'caronojōta mūsārē, mūsā pō'rā nituriarārē, aperocjārāpūre Espiritu Santure o'ógusami. No'o nipe'tirā cū beserārē o'ógusami, ni werecu niwī Pedro.

40 Cū a'te dia'cū wereticu niwī. Narē añurō bosa, werecasanemocu niwī:

—A'ti di'tacjārā Jesure wējē'cārā ña'arā nima. Na ña'arō wee'que wapa Ō'acū bu'iri da'regusami. Na weronojō niticā'ña. Mūsā Ō'acūrē acoboJose sērīña. Tojo weecā, Ō'acū bu'iri da'retigusami, ni werecu niwī Pedro.

Jesure ējōpeori masā na weeseti'que ni'i

41 Pedro tojo ni werecā tu'orā, pājārā Jesucristore ējōpeocārā niwā. Cūrē ējōpeocā ī'arā, be'ro Pedro quē'rā narē wāmeyecārā niwā. Cū tojo ni wéréca nūmūta i'tiati mil wa'tero masā ējōpeocārā niwā.

42 Āpērā toduporo Jesure ējōpeo'cārā me'rā na'irō nerēcārā niwā. Pedro quē'rā na weresere añurō tu'otu'sacārā niwā. Na basu su'ori ba'a, Ō'acūrē ñubuenu'cūcā'cārā niwā.

43 Jesú cū besecūú'cārā cū wee'caronojōta masā dutitirārē yu'rūo, apeye peje wee'ocārā niwā. Na tojo weesere ī'arā, masā nipe'tirā ī'amarīacārā niwā. **44-45** Jesure ējōpeorā a'merī añurō weetamucārā niwā. Peje cūorā na ye apeyenojōrē dua, te wapare āpērā moorārē

dɛcawaacārā niwā. Tojo weerā nipe'tirā ni'cārōnojō cɔobɛrocārā niwā. **46** Ɛmɛcorinɛcū nipe'tirā ñubuerā wa'acārā niwā Ō'acū wi'ipɛ. Na ye wi'seripɛre e'catise me'rā a'merī sɛ'ori ba'acārā niwā. **47** Tojo Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'cārā niwā. Āpērā quērā narē añurō wācūcārā niwā. Ɛmɛcorinɛcū Ō'acū cūrē ējōpeotimi'cārārē ējōpeocā weecu niwī. Tojo weerā siape me'rā Jesure pājārā ējōpeonemocārā niwā.

Pedro quērā sijamasītiguɛ sijacā wee'que ni'i

3 1 Ni'cā nɛmɛ dajaritero be'ro tres nicā Pedro, Juā Ō'acū wi'i pajiri wi'ipɛ ñubuerā wa'acārā niwā. Ti wi'ipɛre ɛmɛcorinɛcū ti horata Ō'acūrē masā ñubuenu'cūcā'cārā niwā. **2** Topɛ na wa'asetirinɛcū ni'cū masū wī'magūpɛta dojoriwi'i sijamasītiguɛ bajua'cɛ dujicɛ niwī. Ō'acū wi'i sope pɛ'to ne sājāarō masā cūrē miaa dɛpomɛjācārā niwā. Ti sope wāmeticarō niwū Añurī Sope. Nipe'tirā sājāarānɛcūrē niyeru sērīdujicɛ niwī. **3** To na sājāacā ī'agū, Pedro, Juārē niyeru sērīcɛ niwī. **4** Cū tojo sērīcā, na pɛarāpɛta cūrē ī'acārā niwā. Pedro pe'e “Ī'aña ũsārē”, nicɛ niwī.

5 Cū tojo nicāta, cū narē pūrō ī'acɛ niwī. “Yɛ'ɛre niyeru, apeyenojō o'orātirā weesama”, ni wācūcɛ nimiwī.

6 Pedro cūrē nicɛ niwī:

—Yɛ'ɛ niyeru moo'o. Moomigūta, mɛ'ɛrē apeyenojō añusere weetamugūti. Jesucristo Nazarecjū tutuaro me'rā mɛ'ɛrē sijacā weeguti. **7** Tojo nīgūta, cū dujiguɛ diacjūcamocārē ñe'e, wejewā'cōnɛ'cōcɛ niwī. Cū wejewā'cōcāta, maata cū dɛ'pocārī añua wa'acɛ niwī.

8 Cū sijamasītiguɛ ní'cɛ wā'cānɛ'cāgūta, bu'pumajā, sijanɛ'cācɛ niwī. Tojo bu'puma sijaguta, Ō'acū wi'ipɛ na me'rā sājāacɛ niwī. Ti wi'ipɛ sājāejaguɛ, e'catise o'ocɛ niwī Ō'acūrē.

—Añu'u, Ō'acū. Mɛ'ɛ ni'cārōacā yɛ'ɛre sijacā wee'e, nicɛ niwī.

9-10 Nipe'tirā Ō'acū wi'ipɛ nirá cūrē ī'amasīcā'cārā niwā.

—Sī'i sō'o bu'puma sijagu Ō'acūrē e'catise o'ogu Añurī Sopenɛ niyeru sērīduji'cuta nimiba, nicārā niwā. Cūrē ī'amasī, be'ro ī'amarīa wa'acārā niwā.

Salomó wāmetiri tucūpɛ Pedro masārē were'que ni'i

11 Sijamasītiguɛ ní'cɛ Pedro quērārē ne du'usī'rīticɛ niwī. Masā cūrē ī'amarīa, Pedro quērā tiropɛ omasājāacārā niwā. To na nerērō sope pɛ'to ti'aya marīrī tucū nicaro niwū. Ti tucū wāmeticarō niwū Salomó tucū.

12 Pedro masā cū tiro omasājāacā ī'agū, narē a'tiro nicɛ niwī:

—¿De'ro weerā musā tocārō ī'amarīati? ¿De'ro weerā musā ũsārē pūrō ī'ati? Musā ũsārē “Na añurā nitjārā, na tutuaro me'rā sijacā weema”, ¿niti? **13** ũsā tutuaro mejēta niapɛ. Jesú cū tutuaro me'rā cū sijamasītiguɛ ní'cɛ sijami. Marī ñecūsɛmɛa Abrahā, Isaa, Jacob, āpērā marī

ñec̄s̄um̄ua na wioɣu nɪ'cu nimi Ō'acū ɯ'm̄usep̄u nigú. Cúta tja “Yɯ'ɯ macū añuɯ'ruagu nimi” ni, tutuasere i'loami. Cū macūta ā'rī sijamas̄itigu nɪ'cure sijacā weeami. Cūrēta m̄usā wiorārē o'owu. Pilato i'orō m̄usā cūrē ɯatiw̄u. Cū “Cūrē du'uguti wee'e” nimicā, m̄usā “Du'uticā'ña”, niw̄u. **14** Jesús añugū ña'ase moogū nimiw̄i. Cū añugū nimicā, m̄usā cūrē teew̄u. Jesure du'uw̄irōdutiwiw̄u. Masū ña'agū masārē wējēgū pe'ere du'udutiw̄u Pilatore. **15** Jesús catise o'oḡu pe'ere wējēdutiw̄u. Cū pac̄u pūrīcā cū macūrē wērī'c̄up̄ure masōcu niw̄i. Cū tojo wee'quere ūsā i'aw̄u. **16** Jesús cū tutuaro me'rā ā'rī sijamas̄itiḡure sijacā weeami. M̄usā i'amas̄iḡuta nimi cū sijamas̄itigu nɪ'cu. Ūsā Jesucristore ējōpeorā niyucā, cūrē yɯ'ruoami m̄usā i'orō. Ūsā mejēta cūrē yɯ'ruoap̄u.

17 »Yɯ'ɯ acawererā, m̄usā Ō'acū macūta nimi, ni tɯ'omas̄itijārā, Jesure wējēdutiw̄u. M̄usā wiorā quē'rā mejārōta weewā. **18** D̄uporop̄u Ō'acū cū ye queti werem̄'tārī masā nipe'tirārē a'tiro weredutic̄u niw̄i: “ ‘Cristo yɯ'ɯ bese'cu pi'etiḡusami’, nic̄u niw̄i Ō'acū”, ni wereturiacārā niwā. M̄usā Jesure wējēcā, na tojo oja'caronojōta wa'aw̄u. **19** M̄usā ña'arō weeseti'quere bujawetiya. Bujaweti d̄ucayuya. Ō'acū ɯaronojō weeya. Tojo weecā, Ō'acū m̄usā ña'arō wee'quere acobojoḡusami. Acobojo, ejerisājācā weeḡusami. **20** Cū bese'cure o'óḡusami. Cū tojo weecā, a'ti turip̄ure apaturi a'tiḡusami tja. Cū a'tiac̄u Jesucristo Ō'acū bese'cu nimi. **21** D̄uporop̄u Ō'acū ye queti werem̄'tārī masā a'tiro ni wercārā niwā: “Ō'acū bese'cu ɯ'm̄usep̄u tojáníḡusami yujup̄u. Be'ro Ō'acū a'ti turire d̄ucayuḡusami cū ne warop̄u wee'caronojōta. Cū tojo weeat̄ji d̄uporo a'ti turip̄ure cū macū Jesucristore o'óḡusami.” **22** D̄uporop̄u Moisé Ō'acū ye queti werem̄'tārī masū marī ñec̄s̄um̄uarē a'tiro nic̄u niw̄i: “Be'rop̄u marī wioɣu Ō'acū ni'cū cū ye queti wereac̄j̄ure o'óḡusami. Cū yɯ'ɯre o'ó'caro weronojōta cūrē o'óḡusami. Cū quē'rā marī acawereḡu niḡusami. M̄usā nipe'tise cū weresere tɯ'orā, añurō tere ējōpeoya. **23** Cū dutisere wees̄i'rītirānojō wērīrāsama. Ō'acū narē cō'aḡusami. Āpērā judío masā me'rā ne ninemosome majā”, nic̄u niw̄i Moisé. **24** Nipe'tirā d̄uporocjārāp̄u Ō'acū ye queti werem̄'tārī masā ni'cārōacā wa'asere ojam̄'tācārā niwā. “Be'rop̄u tojo wa'arosa'a”, ni ojacārā niwā. Ne waro Samue wāmetigu tere ojam̄'tāc̄u niw̄i. Cū be'rocjārā quē'rā mejārōta ojaburocārā niwā.

25 »Tod̄uporop̄u marī ñec̄ū Abrahārē Ō'acū a'tiro nic̄u niw̄i: “Mɯ'ɯ pārāmi nituriagu me'rā nipe'tirā a'ti di'tacjārārē añurō weeguti.” Abrahārē Ō'acū tojo nɪ'quere āpērā Ō'acū ye queti werem̄'tārī masā marī ñec̄s̄um̄uarē wereturiacārā niwā. Ō'acū cū dia'cū mejētare nigū weetip̄i. Marī na pārāmerā nituriarā nirá quē'rārē tojota nigū weep̄i. **26** Cū tojo nɪ'c̄uta marīrē añurō wééḡu, marī judío masārē cū macū wērī'c̄up̄ure masō, o'óm̄'tāc̄u niw̄i. Marī ña'arō weesere cō'a, du'udutigu tojo weecu niw̄i, nic̄u niw̄i Pedro.

Pedro, Juã wiorã tiropu na wa'a'que ni'i

4 1 Pedro quẽrã na masãrẽ ucũrĩ cura pa'ia, apĩ Ô'acũ wi'i co'terã surara wioꝝu, ãpẽrã saduceo masã na tiropu wa'acãrã niwã. 2 Wa'a, Pedro, Juã me'rã na masãrẽ bu'ese ye bu'iri pũrõ uacãrã niwã. Pedro pe'e a'tiro ni bu'ecu niwĩ:

—Ô'acũ cũ macũ Jesure wẽrĩ'cũpũre masõcu niwĩ. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Marĩ quẽrã wérĩca be'ro tojota masãrãsa'a, ni wercu niwĩ Pedro.

Saduceo masã ne ãjõpeoticãrã niwã masã wérĩca be'ro masãsere. Tojo weerã Pedro masãrẽ tojo nicã tu'orã, pũrõ uacãrã niwã. 3 Ua, Pedro, Juãrẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõdutiãrã niwã. Narẽ ñe'ecã, ñamica'apũ nicaro niwũ. Tojo weerã ti mũcoreta pa'ia wiorãpũre weresãmasĩticãrã niwã. Te ye bu'iri Pedro quẽrã ti ñamirẽ bu'iri da'reri wi'ipũta dujicã'cãrã niwã. 4 Æpẽrã Ô'acũ wi'ipũ na bu'esere tu'o'cãrã pãjãrã Jesure ãjõpeocãrã niwã. Todũporopũ Jesure ãjõpeomũ'tã'cãrã me'rã nĩrã, mũua se'sarore ba'paqueocã, ni'cãmocũsetiri mil nicãrã niwã.

5 Ape mũmũ judío masã wiorã, ãpẽrã bu'cũrã, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masã Jerusalẽpũre nerẽcãrã niwã. 6 Na me'rã ãpẽrã quẽrã Anás pa'ia wioꝝu, apĩ Caifá, apĩ Juã, apĩ Alejandro, ãpẽrã pa'ia wioꝝu acawererã nerẽcãrã niwã. 7 Nerẽtoja, Pedro quẽrãrẽ na tiropu pijiwã'cãdutiãrã niwã. Na bu'iri da'reri wi'ipũ ní'cãrã na tiro etacã ï'arã, “¿Noa dutiro me'rã mũsã ã'rĩ sijamasĩti'cũre sijacã weeati?” ni sãrĩtiña'cãrã niwã.

8-9 Na sãrĩtiña'cã, Pedro Espĩritu Santu tutuaro me'rã, cũ weetamuse me'rã narẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Mũsã judío masã wiorã, tojo nicã bu'cũrã, ¿de'ro weerã weresãti ãsãrẽ? ¿Mũsã “¿De'ro wee cũrẽ sijacã weeati?” ni sãrĩtiña'ti? 10 Yũ'u mũsãrẽ nipe'tirãrẽ tere wereguti. Jesucristo Nazarecũ tutuaro me'rã ã'rĩ sijamasĩtimi'cũ sijami. Mũsã cũrẽ Jesure curusapũ paabi'pewũ. Cũ pacũ pũrĩcã cũ wẽrĩ'cũpũre masõcu niwĩ. Cũ tutuaro me'rã ã'rĩ sijamasĩtigũ ní'cũ sijami. 11 Dũporopũ Jesure Ô'acũ ye queti oja'cu a'tiro ni ojamũ'tãcu niwĩ: “Masã ãtã pãrĩ me'rã wi'i yeeri masã ni'cã pãrĩ na mũtica pãrĩrẽ cõ'arãsama. Na cõ'áca pãrĩ me'rã ãpẽrã pe'e añurõ tutuari wi'ĩ weerãsama.” A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e te oja'que. Mũsã Jesucristore mũtiwũ. Mũsã cũrẽ mũtimicã, cũ pacũ cũ wẽrĩ masãca be'ro wioꝝu sõrõcu niwĩ. 12 A'ti turipũre Jesucristo dia'cũ nimi marĩrẽ yũ'rũoꝝu. Æpẽrãpũna marĩrẽ ne yũ'rũomasĩtisama, nicũ niwĩ Pedro.

13 Cũ tojo nicã tu'orã, wiorã tu'omarĩa wa'acãrã niwã. Na basu a'merĩ ucũcãrã niwã:

—Ãrã mejõ nĩrã nima. Bu'e'cãrã mejẽta nima. Na bu'eti'cãrã nimirã, añurõ masĩse, wãcũtutuase me'rã ucũma. Na tojo weecã, marĩ narẽ ï'amasĩ'i. Ãrã Jesú me'rã ní'cãrã nima, nicãrã niwã. 14 Na yũ'rũono'cu Pedro, Juã tiro nu'cũcã ï'atãrã, wiorã ucũnemomasĩticãrã niwã.

15-16 Be'ro Pedro quē'rārē wiorā nerērī tucūpu ní'cārārē aperopu wijaaduticārā niwā yujupu. Na wijáaca be'ro na se'saro a'merī ucūcārā niwā:

—¿De'ro weerāsari marī ā'rārē? Nipe'tirā Jerusalécjārā na sijamasíticūre yu'rūocā tu'ope'ticā'sama. Tojo weerā “Yu'rūotiamā, tojo nima'acārā weema”, marī narē nímasítisa'a. **17** Masā aperocjārāpu tojo wa'a'quere tu'onemocā uatisa'a. Tojo weerā a'tiro nírā narē: “Jesú ye quetire ne ucūnemoticā'ña majā” nírā, nicārā niwā.

18 Ucūtojanu'cō, Pedro, Juārē pijisōrōcārā niwā tja. Na, na tiropu etacā, “Āpērāpūre Jesú ye quetire mūsā ne werenemoticā'ña” ni, duticārā niwā.

19-20 Na tojo nicā tu'orā, Pedro quē'rā yu'ticārā niwā:

—Īsā mūsā dutiro wéerā, Ō'acū dutiro pe'ere weetibosa'a. ¿Noa dutiro weecā uasari Ō'acū? Mūsā a'tere wācūña. Īsā i'a'quere, ūsā tu'o'quere weredu'umasítisa'a, ni yu'ticārā niwā.

21 Na tojo nicā tu'orā, wiorā pe'e tutuaro me'rā uise o'osī'rírā, narē ninemocārā niwā:

—Wereticā'ña. Mūsā Jesú ye quetire werenemocā, mūsārē bu'iri da'rerāti, nicārā niwā. Narē maata bu'iri da'remasíti, du'uwīrōcā'cārā niwā. Masā Ō'acūrē narē yu'rūo'quere e'catise o'ocā i'arā, tojo weecārā niwā.

22 Na yu'rūono'cu cuarenta cū'marī yu'rūro cuocu niwī.

Jesure ējōpeorā na Ō'acūrē weetamuse sērī'que ni'i

23 Pedro, Juā topu ní'cārā wijaa, na me'rācjarā nirī wi'ipū wa'acārā niwā. Ti wi'ipū etarā, pa'ia wiorā, bu'cūrā narē tojo ní'quere werēcārā niwā.

24 Na tojo ni werēcā tu'orā, nipe'tirā ti wi'ipū nirá ni'cārōnojō wācūseti, Ō'acūrē sērīcārā niwā:

—Ō'acū, ūsā wioḡu, mu'u nipe'tise a'ti turi cjasere weecu niwū. U'muse, maarī, nipe'tirā tepu nirārē weecu niwū. **25** Dūporopu Espírītu Santu wācūse o'oro me'rā ūsā ñecū Davire mu'u macū Jesure masā ña'arō weeatjere mu'u weremu'tāduticu niwū. Davi mu'u dutisere weegú a'tiro nicu niwī:

Judío masā nitirā Ō'acū cū bese'cu me'rā uputu uarāsama.

Judío masā quē'rā Ō'acū bese'cure ña'arō weesī'rírāsama.

Tojo wācūmirā, ne pōtēosome.

26 A'ti di'tacjārā wiorā a'merī nerērāsama Ō'acūrē yu'rūnu'cā, cūrē ña'arō weesī'rírā.

Cū bese'cu quē'rārē tojota ña'arō weesī'rírāsama.

Mu'u tojo ni wereduticu niwū ūsā ñecū Davire.

27 »Cū tojo ni oja'caronjōta queoro wa'awu. A'ti macāpūre mu'u macū Jesú, mu'u bese'cure wējērātirā Herode, Poncio Pilato, āpērā judío masā

nitirã, judío masã me'rã a'merĩ nerẽwã. **28** Tojo weerã wẽjẽcã'wã cũrẽ. Dũporopu mu'u macũrẽ wẽjẽatjere masĩtojacu niwũ. “Tojo wa'arosa'a”, nicu niwũ. Mu'u masĩ'quere yujuputa ni'cãrõacã weerã weema. **29** Ô'acũ, ãsãrẽ pa'ia wiorã mu'u macũ ye quetire wereditiama. “Musã werecã, musãrẽ bu'iri da'rerãti”, niama. Na ãsãrẽ tojo ní'quere wãcũña. Mu'u dutiro weesĩ'rĩsa'a. Ûsãrẽ mu'u tutuasere o'onemoña. Ûsã mu'u tutuase o'ocã, mu'u macũ ye quetire ucũtutuarãsa'a. **30** Mu'u macũ Jesú tutuaro me'rã ãsãrẽ masã dutitirãrẽ yu'rũocã, apeye quẽ'rãrẽ wee'ocã weeya. Mu'u tojo weecã, masã mu'u tutuasere ï'arãsama, ni sãrĩcãrã niwã Ô'acũrẽ.

31 Na tojo ni sãrĩca be'ro na nirĩ wi'i a'meña'caro niwũ. Tojo wa'acã, ti wi'ipũ nirã Espĩritu Santure cuoyu'rũacãrã niwã tja. Tojo weerã cũ weetamuse me'rã Jesú ye quetire uiro marĩrõ werecãrã niwã.

Jesure ãjõpeorã na cuosere a'merĩ dũcawaa'que ni'i

32-33 Jesú besecũú'cãrã tutuaro me'rã Jesú wẽrĩ'cũpu masã'quere werenu'cũcã'cãrã niwã. Ô'acũ narẽ pũrõ weetamucu niwĩ. Nipe'tirã Jesure ãjõpeorã ni'cãrõnojõ wãcũsetibũrocãrã niwã. Na cuosere “Yé dia'cũ ni'i”, niticãrã niwã. Tojo weerã na cuosere a'merĩ dũcawaacãrã niwã. **34-35** Wi'seri, di'ta cuorã duacãrã niwã ãpẽrãpũre. Na dua'que wapare ñe'e, apeyenojõ moorãrẽ dũcawaadutirã Jesú cũ besecũú'cãrãrẽ o'ocãrã niwã. Jesú besecũú'cãrã tere ñe'e, apeyenojõ moorãrẽ dũcawaacãrã niwã. Tojo weerã pajasecuorã waro marĩcãrã niwã. Ni'cãrõnojõ cuobũrocãrã niwã.

36 Ni'cũ Jesure ãjõpeogu José wãmetigu nicu niwĩ. Leví ya curuacjũ Chipre wãmetiri nũcũrõcẽjũ nicu niwĩ. Jesú cũ besecũú'cãrã pe'le cũrẽ Bernabé pisucãrã niwã. Bernabé griego ye me'rã “Masãrẽ e'catise o'ogu” nirõ weesa'a. **37** Cũ di'ta cã'rõacã cuocu niwĩ. Ti di'tare ãpẽrãrẽ duacu niwĩ. Cũ dua'que wapare nipe'tiseputa Jesú besecũú'cãrãrẽ o'ope'ocã'cu niwĩ.

—Marĩ me'rãcãrãrã apeyenojõ moorãrẽ dũcawaaya, nicu niwĩ.

Ananía, Safira na niso'o'que ni'i

5 1 ãpẽrã Jesure ãjõpeorã Ananía wãmetigu, cũ nũmo Safira Bernabé cũ wee'caronojõ weeticãrã niwã. Na quẽ'rã di'ta duacãrã niwã ãpẽrãpũre. **2** Na dua'que wapare Jesú besecũú'cãrãrẽ o'ocu niwĩ. Nipe'tise cũ niyeru ñe'e'quere o'ope'oticu niwĩ. Apeyere cũ basu nũrõcã'cu niwĩ. Na tojo wee'quere na se'saro puarãta cũ nũmo me'rã masĩcãrã niwã. Pedrorẽ niyerure o'ogu, “Tocã'rõta wapayeama”, nisoocu niwĩ.

3-4 Te niyerure ñe'egũ, Pedro cũrẽ nicu niwĩ:

—Te di'ta mu'u ye di'ta niwũ. Te mu'u dua'que wapa mu'u ye niyeruta niapã. Mu'u no'o o'osĩ'rĩrõ o'oboapã. Mu'u ãsã dia'cũrẽ nisoogu weewe'e.

Tocã'rôta niyeru wapayeama nígũ, Espíritu Santure nisoogu wee'e. Mũ'u tojo nisoocã, wãtĩ mũ'urẽ sãjãyu'rũapĩ mũ'u wãcũsepure, nicu niwĩ Pedro.

5 Tojo nicãta, Ananía bũrũque'a, wẽrĩa wa'acu niwĩ. Āpẽrã tojo wa'acã tu'orã, ɸpũtu uicãrã niwã.

6 Be'ro cũ wẽrĩca be'ro ma'mapjia ti wi'ipũ sãjãa, cũrẽ yaarã wa'arã, su'ti caseri me'rã oma, miiwijaacãrã niwã.

7 I'tia hora cũ wẽrĩca be'ro na nirĩ wi'ipũ Safira cũ nũmo ní'co sãjãtaco niwõ tja. Co marãpũ wẽrĩ'quere masĩtico niwõ.

8 Ti wi'ipũ sãjãtacã, Pedro core sẽrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Nirõta mũsãrẽ tocã'rõta niyeru wapayeati mũsã di'ta dua'que wapare? nicu niwĩ.

A'tiro ni yũ'tico niwõ:

—Tocã'rõta niyeru wapayeama, co marãpũ nisoocaronojõta nico niwõ.

9 Co tojo nicã, Pedro nicu niwĩ:

—Mũsã Espíritu Santu ĩ'orõ nisoopũ. Ō'acũ ĩ'atisami ũsã tojo weecã, ¿ni wãcũmiati? Ni'cãrõacã mũ'u marãpũre yaarã eja'cãrã tojatarã weema. Mũ'u quẽ'rã mũ'u marãpũ wa'a'caronojõta wẽrĩgõsa'a. Mũ'u quẽ'rãrẽ yaarãsama mũ'u marãpũre yaa'caro weronojõta, nicu niwĩ Pedro.

10 Cũ tojo nicãta, co quẽ'rã bũrũque'a, wẽrĩa wa'aco niwõ. Co marãpũre yaarã eja'cãrã tojatarã, co wẽrĩ'copũre bocaecãrã niwã. Náta tja core miaa, yaarã wa'acãrã niwã co marãpũ mijĩrẽ yaa'caropũta tja. Na nisooque ye bu'iri wẽrĩcãrã niwã.

11 Be'ro Ananía, Safirare tojo wa'a'quere tu'orã, nipe'tirã Jesure ějõpeorã, ãpẽrã quẽ'rã ɸpũtu uicãrã niwã.

Pedro quẽ'rã Ō'acũ tutuaro me'rã na weeĩ'o'que ni'i

12-15 Jesure ějõpeorã na'irõ Salomó wãmetiri tucũpũ nerẽnu'cũcã'cãrã niwã. Āpẽrã Jesure ějõpeotirã na me'rã ba'pãtiui nicãrã niwã. Narẽ ba'pãtiuimĩrã, Jesure ějõpeorãrẽ añurõ wãcũseticãrã niwã. Āpẽrã ɸmũa, numia pãjãrã Jesure ějõpeonemocãrã niwã.

Jesú besecũú'cãrã masã wa'teropũre peje añuse weeĩ'ocãrã niwã. Dutitĩrãrẽ yũ'rũo, peje apeyenojõ weenemocãrã niwã. Na tojo weecã ĩ'arã, pãjãrã dutitĩrãrẽ na tiro na nerẽrĩ tucũpũ miacãrã niwã. Masã ti tucũrẽ mu'muamũjãcãrã niwã. Āpẽrãrẽ tojo weerã ma'a tiropũ na cũñase me'rã cũcãrã niwã. Pedro na tiro yũ'rũagũ, narẽ ñapeocã ɸacãrã niwã. Āpẽrã cũ ñapeotimicã, “Cũ wãtĩquecũurõ me'rã yũ'rũrãsa'a”, ni wãcũcãrã niwã. 16 Apeye macãrĩ Jerusalé sumuto nise macãrĩcãrã quẽ'rã yũ'rũodutirã dutitĩrãrẽ Jerusalẽpũ miacãrã niwã. Wãtĩa sãjãno'cãrã quẽ'rãrẽ miacãrã niwã. Jesú besecũú'cãrã nipe'tirã masãrẽ yũ'rũocãrã niwã.

Pedro quē'rā bu'iri da'reri wi'ipɯ duji'cārā wijaa'que ni'i

17 Na tojo weecā tɯ'orā, pa'ia wiogɯ, cū me'rācjārā saduceo masā Jesú besecúú'cārārē ɯorā, pūrō uacārā niwā. **18** Tojo weerā Jesú besecúú'cārārē ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipɯ miaa, sōrōcārā niwā. **19** Wiorā narē tojo weemicā, ti ñamita Ō'acūrē wereco'tegɯ ɯ'musecjū na nirī tucūpɯ bajuacɯ niwī. Bajua, na wiorā bi'āca sopere pāo, a'tiro nicɯ niwī:

—Wijaaya. **20** Ō'acū wi'ipɯ masārē wererā wa'aya. “Mūsā Jesure ējōpeorā, cū me'rā catinu'cūrāsa'a”, ni wereya narē, nicɯ niwī Ō'acūrē wereco'tegɯ.

21 Cū tojo nīca be'ro na bu'iri da'reri wi'ipɯ ní'cārā wijaa wa'acārā niwā. Ape nɯmɯ bo'reacā Ō'acūrē wereco'tegɯ ní'caronojōta Ō'acū wi'ipɯ wererā wa'acārā niwā. Na topɯ wereri cura pa'ia wiogɯ, tojo nicā cū me'rācjārā nipe'tirā judío masā wiorārē nerēduticārā niwā. Na nerēp'e'tica be'ro surarare “Narē pijirā wa'aya marī ñamica'a bi'adɯp'o'cārārē”, nío'ocārā niwā. Na wijaa'quere masīticārā niwā.

22 Na tojo nicā tɯ'orā, surara narē pijirā wa'acārā niwā na bi'adɯpoca wi'ipɯ. Ti wi'ipɯ sājāa, na nīca tucūrē pāo, ī'acārā nimiwā. Ne marīcārā niwā. Na marīcā ī'a, narē bocati, wiorāpɯre wererā wa'acārā niwā.

23 Wiorā tiro eja, “Ne marīama. Añurō bi'āca tucū nimiarɯ. Ti sope co'terā quē'rā añurō co'temiamā. Na tojo weemicā, ĩsā ti sopere pāo ī'acā, ne ni'cū marīami”, ni werēcārā niwā surara wiorāpɯre.

24 Na tojo ni werēcā tɯ'orā, pa'ia wiorā, Ō'acū wi'i co'terā surara wiogɯ pūrō wācūque'ticārā niwā.

—¿De'ro wa'apariba narē? nicārā niwā.

25 Na wijaa'quere wācūrī cura ni'cū Ō'acū wi'ipɯ ní'cɯ pa'ia wiorā tīropɯ etagɯ, narē werēcɯ niwī:

—Sō'onícārā bu'iri da'reri wi'ipɯ ní'cārā Ō'acū wi'ipɯ masārē bu'erā weeama, ni werēcɯ niwī.

26 Cū werēcā tɯ'orā, surara wiogɯ āpērā surara me'rā Jesú besecúú'cārārē ñe'erā wa'acārā niwā. Narē ñe'erā, masā ũsārē ũtāperi me'rā narē ma'írā doqueri nírā, ne mejēcā weeticārā niwā. **27** Be'ro narē wiorā decopɯ miaa, topɯ sājāejacā, pa'ia wiogɯ narē nicɯ niwī:

28—Ũsā mūsārē Jesú ye quetire bu'edutitimiapɯ. Tere “Bu'erā wa'aya”, ne nitiapɯ. Ũsā mūsārē tojo dutítimicā, nipe'tiropɯ Jerusaléɯre mūsā bu'ese se'sa wa'a'a. Mūsā masārē tojo ni bu'ecā, “Jesú na ye bu'irita wērīpī”, ni wācūrāsama ũsārē. Na tojo ni wācūcā ɯarā weesa'a, nicɯ niwī pa'ia wiogɯ narē.

29 Tojo nicāta, Pedro, āpērā cū me'rācjārā cūrē yɯ'ticārā niwā:

—Wiorā dutise yɯ'rɯoro Ō'acū ye pe'ere nemorō weerona'a. Ũsā mūsā dutiro wéerā, Ō'acū dutiro pe'ere weetibosa'a.

30»Ō'acū marī ñecūsɯmɯa wiogɯ Jesú wērī'cɯpɯre, mūsā curusapɯ paabi'pe wējēduti'cɯre masōcɯ niwī. **31** Masōtoja, ɯ'musepɯ cū tiro

wiogꞥ dujiri cūmurōꞥꞥ miimꞥjāꞥꞥ niwī. Cūrē topꞥ miimꞥjāꞥgũ, marīrē yu'rꞥuo'cure marī wioꞥꞥ niato ni, sōrōꞥꞥ niwī. Tojo weegꞥ marī judío masārē marī ña'arō weeseti'quere bujaweticā, marīrē acobojogꞥꞥsami. **32** Ūsā Ō'acū tojo wee'quere werecusiari masā ni'i. Ūsā Espírítu Santure cuoyurā, cū me'rā Ō'acū tutuasere wee'ioapꞥ masārē. Nipe'tirá Ō'acū dutiro weerārē Espírítu Santure o'ógꞥꞥsami, ni werecārā niwā Pedro quē'rā.

33 Cū tojo nicā tu'orā, wiorā pe'e ꞥꞥꞥtu waro uacārā niwā.
—Ma. Ā'rārē wējērā marī, nicārā niwā.

Cū me'rāꞥjārā wiorārē Gamalie were'que ni'i

34 Ni'cū fariseo masū Gamalie wāmetigꞥ wiorā me'rā na nerērōꞥꞥta nicꞥ niwī. Moisé oja'quere masārē bu'egꞥ nicꞥ niwī. Masā cūrē “Añugū nimi”, ni wācūcārā niwā. Wiorā Jesú besecúú'cārārē na “Wējērā” nicā tu'ogꞥ, Gamalie wā'cāꞥꞥcā, “Ā'rārē pijiwijaaniña yujurꞥ”, nicꞥ niwī. Āpērā wiorārē na tu'otiro apeyenojō wereꞥꞥti níꞥ, tojo nicꞥ niwī. **35** Na wijáꞥa be'ro topꞥ nírá wiorārē a'tiro nicꞥ niwī:

—Añurō wācūña mꞥsā narē weesí'rísere. **36** Ti ꞥꞥꞥꞥꞥꞥꞥꞥ ni'cū Teuda wāmetigꞥ “Yꞥ'ꞥ wioꞥꞥ ni'i”, ni wācūꞥꞥ nimiwī. Cuatrocientos masā cū bu'esere sirutucārā niwā. Be'ro cūrē āpērā wējēcō'acā'cārā niwā. Cūrē wējēꞥa be'ro cū me'rā nimi'cārā no'o ꞥaro wa'astepe'tia wa'acārā niwā. Tojo wéꞥa be'ro cū bu'emí'que pe'tia wa'acaro niwū. **37** Be'ro wioꞥꞥ masārē ba'paqueori cura apí Juda wāmetigꞥ Galileacjū nicꞥ niwī. Cū quē'rārē pājārā masā cū bu'esere sirutucārā nimiwā. Be'ro cūrē tja āpērā wējēcō'acārā niwā. Cūrē wējēꞥa be'ro cū yarā nimi'cārā wa'astepe'tia wa'acārā niwā mejārōta tja. **38** Yꞥ'ꞥ tojo weegꞥ mꞥsārē tojo wa'a'quere were'e. Sōjā pūrícārē ña'arō weeticā'ña. Narē du'ucā'ña. Na bu'ese na wācūse me'rā bu'ecā, pe'tia wa'arosa'a Teuda, Judare wa'a'caronjōta. **39** Ō'acū dutiro me'rā na bu'ecā pūrícārē, mꞥsā ne pōtēosome. Tojo weerā mꞥsā narē wējērā, Ō'acūrē yꞥ'rꞥꞥꞥcārā weebosa'a. Tojo weerā du'uya narē, ni wereꞥꞥ niwī Gamalie wiorārē.

40 Cū tojo nisere tu'orā, “Jau. Ā'rī marīrē diacjūta ucūmi”, ni wācūcārā niwā. Be'ro Pedro quē'rārē pijiocārā niwā tja. Na topꞥ sājāꞥꞥacā i'arā, wiorā surarare tārāduticārā niwā. Tārātoja, “Jesú ye quetire ne apaturi werenemoticā'ña”, nicārā niwā. Nitoja, narē du'uwīrōcā'cārā niwā.

41 Na wiorā tiroꞥꞥ ní'cārā wijaa, a'merī ucūcārā niwā:

—Ō'acū marīrē “Jesú ye quetire wereya” nicā, añu ni'i. Tojo weerā wiorā na tārāmicā, marī añurō e'catise me'rā ni'i, nicārā niwā.

42 Wiorā narē bu'edutitimicā, Ō'acū wi'ipꞥ, wi'seripꞥ Jesú nipe'tirārē yu'rꞥogꞥ nimi nisere bu'enu'cūcā'cārā niwā.

Jesú besecúú'cārā narē weetamuajārē bese'que ni'i

6 1 Be'ro siape me'rā pājārā waro judío masā Jesure ējōpeocārā niwā. Na me'rā ape di'tacjārā griego ye ucūrā nicārā niwā. Ti di'tacjārā waro pe'e Judeacjārā hebreo yere ucūcārā niwā. Na pājārā Jesure ējōpeonemorī cura náta tja dū'sasocārā niwā ba'ase etise me'rā. Tojo weerā griego ye ucūrā hebreo ye ucūrārē a'tiro nicārā niwā:

—Musā μmucorinucū ba'ase etirā, musā yarā wapewia numia pe'ere ba'ase pacase o'orā niapū. Ūsā yarā numia pe'ere o'majācā o'orā niapū, nicārā niwā.

2 Na tere dū'sasocā tū'orā, Jesú besecúú'cārā nipe'tirā Jesure ējōpeorārē nerēdūtīcārā niwā. Nerētojaca be'ro narē a'tiro ni werēcārā niwā:

—Ūsā ba'ase etirā, Jesú ye queti pe'ere weretibosa'a. Ūsā tere weredu'ucā, ña'a nibosa'a. **3** Tojo weerā μmua ba'ase etiajārē musā wa'tero nirārē beseya. Siete beseya añurō masīrārē, Espíritu Santu dutiro weenu'cūrārē. Masā “Náta nima añurā” nino'rārē beseya. Musā bese'cārārē ba'ase etirā sōrōno'rōsa'a. **4** Tojo weerā ūsā pe'e ñubuenū'cū, Jesú ye quetire bu'enu'cūcā'rāsa'a, nicārā niwā.

5 Masā na tojo nicā tū'orā, “Añu'u majā”, ni wācūcārā niwā. Tere wācūtoja, besecārā niwā Estebare. Cū añurō Ō'acūrē ējōpeogū, Espíritu Santu tutuasere cūoyū'rūgū nicū niwī. Āpērārē mejārōta cū weronojō nirārē besecārā niwā. Na a'tiro wāmeticārā niwā: Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás Antioquíacjū. Cū judío masū nitimīgū, na weronojō ējōpeosetīgū nicū niwī. Ā'rārē besecārā niwā.

6 Narē besetoja, “Ā'rārē beseapū” ni, Jesú cū besecúú'cārā tiropū miacārā niwā. Narē na da'ratje cjasere sōrōrā, na dūpopare ñapeo, Ō'acūrē sērībosacārā niwā.

7 To be'ro nipe'tiropū Jesú ye queti se'sa wa'acaro niwū. Pājārā Jerusalécjārā cūrē ējōpeonemocārā niwā. Pa'ia quē'rā pājārā ējōpeocārā niwā.

Estebare weresā, wiorā tiropū cūrē mia'que ni'i

8 Estebare Ō'acū añurō weetamucū niwī. Tojo weegū cū Ō'acū tutuaro me'rā pājārā dutitirārē yū'rūo, peje añuse wee'lonemocū niwī masā wa'teropure.

9 Cū tere weecā ĩ'arā, cūrē āpērā judío masā ĩ'atu'tīcārā niwā. Cūrē ĩ'atu'tirā ni'cārērā ni'cā wi'i judío masā nerērī wi'i Libertado wāmetiri curuacjārā nicārā niwā. Na āpērārē da'rawā'ñaco'terā wija'cārā nicārā niwā. Āpērā cūrē dū'sasowā'cōrā Cirenejārā, Alejandrīacjārā, Cilicia di'tacjārā, Asia di'tacjārā na me'rā nicārā niwā. **10** Cūrē na tojo weecā, Espíritu Santu cū ucūcā, Estebare peje masīse o'ocu niwī. Tojo weerā na cū me'rā ne ucū pōtēoticārā niwā.

11 Be'ro na cū me'rā ucū pōtēoti, masā ī'atiroḡũ āpērā masārē niyeru wapaye, nisooodutio'ocārā niwā:

—“Esteba marī ñecū Moisé cū duti'quere ña'arō ucūami. Ō'acū quē'rārē ña'arō ucūami”, ni wereya masāḡure, nicārā niwā.

12 Na wapaye nisooodutio'o'cārā masāḡure wa'a, werecārā niwā na nī'caronojōta. Tere werecā tū'orā, masā pe'e queoro ējōpeocārā niwā. Tojo weerā nipe'tirā masā, āpērā judío masā bũcũrā, Moisé oja'quere bu'eri masā Esteba me'rā pūrō uacārā niwā. Na uacā ī'arā, narē uarosājācā wee'cārā maata cūrē ñe'e, pa'ia wiorā tiroḡũ miacārā niwā.

13 Na tiroḡũ etarā, āpērā masārē mejārōta nisooodutio'ocārā niwā tja.

—Ā'rī Ō'acū wi'i pajiri wi'ire ña'arō ucūami. Moisé cū duti'que quē'rārē tojota niami. 14 Apeye “Jesú Nazarecjū ti wi'i Ō'acū wi'ire cō'agūsami”, niami. “Moisé marīrē weedutigũ cū'que quē'rārē dũcayugũsami”, niami, nisoocārā niwā wiorārē.

15 Na tojo nicā tū'orā, wiorā Estebare pūrō ī'acārā niwā. Na cūrē ī'acā, cū ya diapoa asistea wa'acaro niwū. Ō'acūrē wereco'tegũ ũ'mũsecjū weronjō bajuri diapoa wa'acaro niwū.

Esteba wiorārē were'que ni'i

7 1 Estebare na ī'arī cura pa'ia wiogũ sērītiña'cũ niwī:

—¿Mũ'urē diacjū nise me'rāta weresāti? nicũ niwī.

2 Cū tojo nicā, Esteba yũ'ticũ niwī:

—Acawererā, yũ'ure tū'oya. Ō'acū añurō asistegũ, nipe'tise masīyũ'ruagũ marī ñecū Abrahārē ucūcũ niwī Mesopotamia caldea masā nirōḡũ. Harā wāmetiri macāḡũ wa'ase dũporo cūrē ucūcũ niwī.

3 A'tiro nicũ niwī: “A'ti di'tare, mũ'ũ acawererārē wijayá. Wa'aya yũ'ũ

mũ'urē di'ta wereatjorũ”, nicũ niwī. 4 Tojo nicā tū'ogũ, cū acawererā

caldeo masā ye di'tarũ ní'cũ wija, Harárũ macārī wa'acũ niwī. Topũ

ni, be'ro Abrahā pacũ wērīa wa'acũ niwī. Cū pacũ wérīca be'ro Ō'acū

cūrē wijaduticũ niwī tja, a'ti di'ta Judea marī nirōrē a'tidutigũ. 5 Cū

a'topũ etacā, cūrē ne cārōacā di'ta o'oticũ niwī yujurũ. O'otimigūta,

“Be'ropũ mũ'ũ ye, mũ'ũ pārāmerā nituriarā ye di'ta nirōsa'a”, nicũ

niwī. Ō'acū tojo nícaterore Abrahā ne ni'cū pō'rāmarīcũ niwī. 6 Ō'acū

cūrē apeye ninemocũ niwī tja: “Mũ'ũ pārāmerā nituriarā ape di'tarũ

nirāsama yujurũ. Cuatrocientos cū'marī ti di'tacjārā peorā nirāsama.

Narē da'raduti, tārāperāsama. 7 Yũ'ũ narē tojo weecā, ti di'tacjārārē bu'iri

da'regusa'a. Narē da'retoja, mũ'ũ pārāmerā nituriarā ti di'tarũ ní'cārā

wija, yũ'ure a'topũ ñubuepeorā a'tirāsama”, nicũ niwī Ō'acū. 8 Cū tojo

níca be'ro Abrahārē a'tiro weeduticũ niwī: “Nipe'tirā ũmũarē na ō'rēcjũ

yapa caserore yejecō'aña. Mũsā a'tiro wéerā, yũ'ure ī'orāsa'a mũsā

ējōpeosere”, nicũ niwī Ō'acū. Tojo weegũ Abrahā cū macū Isaare ni'cā

semana cū bajuáca be'ro cū ō'rēcjũ yapa caserore yejecō'acũ niwī. Isaa

quē'rā cū macū Jacore tojota weecu niwī. Jacob mejārōta weecu niwī cū pō'rā docere. Ō'acū duti'caronojōta weecārā niwā, ni werecu niwī Esteba.

9-10 »Jacob pō'rā marī ñecūsũmua na acabiji Joseré uorā, āpērā masārē da'racoteacjũ niato nírā duacārā niwā. Ā'rā duu'cārāta tja āpērāpũre Egiptocjārārē duaturiacārā niwā. Na duāca be'ro cū pi'etisetirinũcū Ō'acū cūrē weetamunu'cūcā'cũ niwī. Cūrē weetamugū, peje masīse o'ocu niwī. Faraó Egipto di'ta wiogu cūrē tũ'sayũ'ruacu niwī. Tojo weegu cū docacjũ wiogu sōrōcu niwī. Apeyere faraó cū ya wili cjase da'rase wiogu sōrōcu niwī.

11 »José topũ wiogu nirī cura nipe'tiro Egiptopũre ba'ase pe'tia wa'acaro niwũ. Cū acawererā, marī ñecūsũmua nirōpũ Canaápu quē'rārē pe'tia wa'acaro niwũ. Te pe'tica be'ro masā te di'tapũ nírā ɸpũtũ ɸjaboacārā niwā. Marī ñecūsũmua Abrahā pārāmerā quē'rārē ne ba'ase marīcaro niwũ. **12-13** Be'ro Jacob “Egiptopũ ba'ase duase niaporo” nicā tũ'ogu, cū pō'rārē “Duurā wa'aya”, nío'ocu niwī. Cū tojo nicā tũ'orā, Egiptopũre ne wa'arā weecārā niwā. Topũ eta, ba'ase duu, na ya wili'ipũ tja majāmitojati a'titicārā niwā. Be'ro na te ba'ase na duu'quere ba'ape'o, apaturi duurā wa'acārā niwā mejārōpũta tja. Titare majā na etacā, José “Yũ'ũ mũsā acabiji ni'i mũsā dua'cũ”, ni werecu niwī cū ma'misũmuarē. Be'ro faraó quē'rā “Ā'rā José ma'misũmua niama” nicā tũ'ocu niwī.

14 To be'ro José cū ma'misũmua me'rā queti o'ócu niwī cū pacũpũre. “Marī pacũ, nipe'tirā marī acawererā macārī a'tiato a'topũ”, nío'ocu niwī narē. Cū acawererā pe'e setenta y cinco nicārā niwā. **15** Cū uocā tũ'ogu, Jacob cū pō'rā me'rā José tiropũ wa'arā, Egiptopũre bu'acārā niwā. Topũ nígũta, na pacũ Jacob wēriā wa'acu niwī. Cū pō'rā marī ñecūsũmua cū weronojōta wēripe'tidija wa'acārā niwā. **16** Be'ropũ na ō'arirē yaará wa'arā Siquem wāmetiri macāpũ miacārā niwā. Abrahā cū Hamor pō'rārē ũtā tuti dúuca tutipũ cū mijirē yaa'caropũta narē siosōrōcũuocārā niwā.

17 »Ō'acū todũporopũ Abrahārē nicũ niwī: “Mũ'ũ pārāmerā nituriarāpũ ape di'tapũ ní'cārā a'ti di'ta Canaápu tojatirāsama tja.” Cū tojo ní'que ejatji dũporoacā Egiptopũ nírā, marī ñecūsũmua pārāmerā pājārā masāputinemocārā niwā. **18** Egiptopũre na nicā, apī wiogu sājācu niwī tja. Joseré dũporopũ wérīca be'ro niyucā, ne masīticũ niwī. **19** Cū marī ñecūsũmua pājārā na masāputicā ĩ'a, narē ña'abutiario weepescu niwī. Na pō'rā ne bajua'cārā ɸmũarē wēriato nígũ aperopũ cō'adutimujācu niwī. **20** Cū narē tojo dutiri cura Moisé bajuacu niwī. Cū añubutiaguacā nicũ niwī. Cū pacũmua i'tiarā mujipũ na ya wili'ipũre cūrē masōcārā niwā. **21** Be'ro na cūrē wējērī nírā, diapũ po'ocārā niwā. Na po'óca be'ro Faraó macō cūrē ĩ'abocaco niwō. ĩ'aboca, miimajāco niwō co ya wili'ipũ. Topũ co macūrē weronojō cūrē masōco niwō. **22** Cū ti wili'ipũ bu'cu, nipe'tise Egiptocjārā na bu'esere bu'ecu niwī. Cū masīse me'rā ucū, nipe'tisere añurō weecu niwī.

23»Be'ro Moisé cuarenta cū'marī cuogũ, cū acawererā tiropũ sijagu wa'acu niwī. **24** Topũ ejagu, ni'cū Egiptocjũ cū acaweregũre paacā i'acu niwī. Cū tojo weecā i'agũ, cūrē a'megũ, Egiptocjũrē paawējēcā'cu niwī. **25** Cū basu Moisé pe'e a'tiro ni wācūcu niwī: “Yũ'ũ me'rāta Ō'acũ yũ'ũ acawererārē na a'ti di'tacjārā peorā nisere wijacā weegũsami. Yũ'ũre na a'tere masĩsama”, ni wācūcu nimiwī. Cū acawererā pe'e cū weronojō wācūticārā niwā.

26»Ape nũmũ cū na tiropũ wa'acu niwī tja. Topũ ejagu, āpērā pũarā cū acawererā a'mequēcā i'acu niwī. Narē bosamigũ “Acawererā, tocā'rōta a'mequēdu'uya. ¿De'ro weerā tocā'rō a'mequēti ni'cū acawererā nimirā?” nicũ niwī.

27»Cū tojo nicā tũ'ogũ, apīrē Ƴpũtu paa'cu pe'e Moisére tuuquenu'cōcu niwī. “¿Noa mũ'ũrē ũsā wioɡũ ‘Narē besegu wa'aya’, nío'oati? **28** ¿Mũ'ũ yũ'ũre wējēsī'rĩsari tja ñamica'a mũ'ũ Egiptocjũrē wējē'caronojōta?” ni ye'sucu niwī.

29»Cū tojo nicā tũ'ogũ, Moisé, ā'rā yũ'ũre tere masĩpe'titojasama níɡũ, uiwā'cā wa'acu niwī. Be'ro ape di'tapũ Madiá wāmetiropũ du'tiwā'cācu niwī. Topũ omocā du'te, nicā'cu niwī. Pũarā Ƴmũa pō'rāticũ niwī.

30»Madiá di'tapũre cuarenta cū'marī nicũ niwī. Cū ticũse cū'marī níca be'ro ni'cā nũmũ yucu marĩrō ũrũgũ Sinai wāmeticjũ tiropũ i'awā'cācu niwī. Topũ wa'acā, ni'cā siti yucũsiti ũjũcā i'acu niwī. Ti pecame'e ũjũrĩ pō'rā decorũ Ō'acũrē wereco'tegu weronojō bajugu bajuacu niwī. **31** Cū ti siti ũjũcā i'agũ, i'amarĩa wa'acu niwī. “¿De'ro weero tojo wa'amitito?” ni, pũ'toacācure i'agũ wa'acu niwī. Pũ'toacā ejacā, Ō'acũ ti me'e wa'teropũ níɡũ cūrē ucũcu niwī: **32** “Yũ'ũ Ō'acũ ni'i. Mũ'ũ ñecũsumũa Abrahā, Isaa, Jacob na wioɡũ ni'i”, nicũ niwī. Tojo ucũcā tũ'ogũ, Ƴpũtu ui, narāsācu niwī. Uigu, i'adu'ucā'cu niwī ti me'erē.

33»Be'ro cūrē ucũnemocu niwī tja: “Yũ'ũ a'tota ni'i mũ'ũ tirota. Tojo weegu mũ'ũ sãñase sapatũre tuweeya. Mũ'ũ tere tuweegu, i'ogũsa'a yũ'ũre mũ'ũ ējōpeosere. **34** Yarā masā Egiptopũ nirārē na Ƴpũtu pi'eticā i'apũ. Na caricũcā tũ'oapũ. Tojo weegu mũ'ũrē Egiptopũ o'ógũtigũ wee'e tja narē yũ'rũoacjũ”, ni werecu niwī Ō'acũ Moisére.

35»Ā'rĩ Moiséreta marĩ ñecũsumũa teerā, a'tiro nicārā niwā: “¿Noa mũ'ũrē ũsā wioɡũ, ‘Narē besegu wa'aya’, nío'oati?” nicārā niwā. Marĩ ñecũsumũa tojo nimicā, Ō'acũ pe'e Moisére narē yũ'rũoacjũ, narē dutiacjũ sōrōcu niwī. Pecame'e siti ũjũ'caro bajua'cuta Moisére yũ'rũotamucũ niwī marĩ ñecũsumũarē. **36** Cū Egiptopũ níɡũ, pajiri maa Aco sō'arĩ maapũ níɡũ, Ō'acũ tutuaro me'rā peje wee'i'ocu niwī. Tojo weegu cū acawererā Egiptopũ ní'cārārē apeye di'tapũ sũ'ori miijiacũ niwī. Cuarenta cū'marĩ yucu marĩrō, masā marĩrōpũ na wa'acā, Ō'acũ tutuaro me'rā wee'onu'cūcā'cu niwī. **37** Moiséta marĩ ñecũsumũarē a'tiro werecu niwī: “Ō'acũ be'ropũ ni'cū o'ógũsami cū ye queti wereacjũre.

Yũ'ũre o'ó'caro weronojõta cũrẽ o'ógusami. Cũ quẽ'rã marĩ acaweregu nigũsami", nicũ niwĩ. **38** Marĩ ñecũsumua na yucũ marĩrõpũ nicã, Moisé na me'rã nicũ niwĩ. Topũ ãrũgũ Sinaí wãmeticjũpũ Õ'acũrẽ wereco'tegũ bajua, cũrẽ were'quere narẽ wereturiacũ niwĩ. Marĩ quẽ'rã cũ wereturia'quepũreta cũo'o. Te tojo ninu'cũcã'rõsa'a. Ne pe'tisome.

39»Moisé tere weremicã, marĩ ñecũsumua ne ëjõpeoticãrã niwã. Na cũ weresere tu'osĩ'rĩtirã, "Majãmitojaa wa'arãti Egiptopũ tja", ni wãcũcãrã niwã. **40** Tojo wãcũrã, Moisé apaturi cũ ãrũgũpũ mujãca be'ro cũ ma'mi Aarõrẽ a'tiro nicãrã niwã: "Sõ'onícũ marĩrẽ Egiptopũ ní'cãrãrẽ miiti'cũ waro cuarenta nũmũrĩ yũ'rũ'ũ cũ bajutiro. ¿De'ro wa'apari cũrẽ? Marĩ ne masĩtisa'a." Tojo weerã cũ ma'mi Aarõrẽ nicãrã niwã: "Ûsã ëjõpeoatje queosere yeebosaya. Marĩ dũporo wũamũ'tãrãsama. Na marĩ wa'atji ma'arẽ i'orãsama", nicãrã niwã. **41** Na tojo nicã tu'ogũ, Aaró na duti'caronojõta ni'cũ wecũ wĩ'magũ queose da'recũ niwĩ. Be'ro cũrẽ ëjõpeorã, ecarãrẽ wẽjẽ ãjũamorõ, ñubuepeocãrã niwã. Tojo nicã na yee'cũreta bosenũmũ wee, e'catipeocãrã niwã. **42** Na tojo weecã i'agũ, Õ'acũ na ñaro weeato ní'gũ na me'rã ní'cũ cõ'acã'cũ niwĩ. Tojo weerã na no'o ñaro ñocõarẽ, mujĩpũarẽ ëjõpeocãrã niwã. Tojo na wee'quere Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã a'tiro ni ojacãrã niwã:

Õ'acũ a'tiro nicũ niwĩ:

"Mũsã yũ'ũ pe'ere yucũ marĩrõpũre cuarenta cũ'marĩ nĩrã, ne ecarãrẽ wẽjẽ ñubuepeotiũ.

43 Apĩ Moloc wãmetigũ cũ queosere ëjõpeorã su'ti caseri wi'i me'rã yoowã'cãwũ.

Apĩ Refãn ñocõawũ mũsã yee'cũ quẽ'rãrẽ ëjõpeorã tojota weewũ.

Ã'rãrẽ mũsã basuta yee ëjõpeowũ.

Yũ'ũ pe'ere ne ëjõpeotiũ.

Mũsã yũ'ũre ëjõpeoti'que bu'iri ãpẽrã masãrẽ mũsãrẽ ñe'e miaduticã weeguti yoaro Babilonia wãmetiri macã yũ'rũropũ", nicũ niwĩ Õ'acũ, ni ojacãrã niwã Õ'acũ ye queti wererã.

44 Esteba wiorãrẽ werenemocũ niwĩ apeye Õ'acũ wi'i cjasere:

—Marĩ ñecũsumua na yucũ marĩrõpũ nĩrã, ni'cã wi'i Õ'acũrẽ ñubuepeori wi'i, cũ diez duti'quere nũrõrĩ wi'ire cũocãrã niwã. Ti wi'i wa'icũrã caseri me'rã na wéeca wi'i nicaro niwũ. "Tojo bajuri wi'i weeya", Õ'acũ cũ Moisére duti'caronojõta queoro weecãrã niwã. **45** Na wérĩca be'ro ãpẽrã cõtوريا sirutucãrã niwã ti wi'ire tja. No'o na wa'aro miamũjãcãrã niwã. Be'ro Josué Moisé wérĩca be'ro a'ti di'ta Canaápũ a'tigũ, narẽ ti wi'ire sũ'ori miitícũ niwĩ. Na a'topũ a'ticã, Õ'acũ a'ti di'tacjãrãrẽ judío masã nitirãrẽ cõ'aõ'omũjãcũ niwĩ. Na wa'awe'o'quepũre nicãrã niwã. Yoacã ti wi'ipũ Õ'acũrẽ ëjõpeocãrã niwã téé Davi cũ wioyũ sãjãca be'ropũ. **46** Davi ape wi'i weesĩ'rĩmicũ niwĩ. Õ'acũ tu'sayũ'ruano'gũ a'tiro nicũ niwĩ: "Mũ'ũ yũ'ũ ñecũ Jacob ëjõpeo'cũ ni'i.

Mu'urē añurĩ wi'i, pajiri wi'i weebosasi'rĩsa'a mu'u niatji wi'ire", nicu niwĩ Õ'acũrē. Cũ tojo weesi'rĩ'cu nimigũ, ti wi'ire weeticu niwĩ. **47** Cũ macũ Salomó pe'e weecu niwĩ ti wi'ire. **48** Õ'acũ tutuayur'ugũ ni'cã wi'i, masã wéeca wi'ipũ dia'cũ nímasĩtisami. Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ dũporocjũrũ a'tiro ni ojacu niwĩ Õ'acũ cũ ucũ'quere:

49 "Yũ'u nipe'tiropũ ni'i.

U'muse, a'ti di'ta yũ'u wee'quere yũ'uta duti'i.

Tojo weegu yũ'u masã wéeca wi'ipũ dia'cũ nímasĩtisa'a.

50 Yũ'u basuta nipe'tise a'tere weewũ, nicu niwĩ Õ'acũ", ni ojacu niwĩ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ.

51 Be'ro Esteba narē nicu niwĩ tja:

—Musã Õ'acũ dutisere yũ'rũnu'cãyu'rũa'a. Cũrē masĩtirã weronojõ cũ weresere ne tu'osi'rĩwe'e. Musã ñecũsumua wee'caronojõta Espĩritu Santu dutisere weesi'rĩwe'e. **52** Na nipe'tirã Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masãrē pi'etise o'ocãrã niwã. Æpẽrãrē marĩrē yũ'rũogu a'tiatjere weremu'tãrãrē wẽjẽcã'cãrã niwã. Na tojo nino'cureta cũ a'ticã, musã Æpẽrãrē wia, cũrē wẽjẽdutiwũ. **53** Musãrē Õ'acũ cũrē wereco'terã me'rã cũ dutisere o'ócũ niwĩ. Tere o'óno'cãrã nimirã, musã yũ'rũnu'cãyu'rũa'a, ni tu'ticu niwĩ narē Esteba.

Estebare ùtãperi me'rã doquewẽjẽ'que ni'i

54 Cũ tojo nicã tu'orã, wiorã urũtu uayũ'rũa wa'acãrã niwã. **55** Esteba pe'e Espĩritu Santure cuoyũ'rũatjãgũ, u'musepu i'amorõ, Õ'acũ cũ añurõ asistegure i'acu niwĩ. Jesú quẽ'rãrē i'acu niwĩ cũ pacu diacjũ pe'e nu'cũgũrē.

56 Cũ narē i'agũ, "Jãa, i'aña. U'muse pãricã i'a'a. Jesú, Õ'acũ macũ masũ weronojõ urũtigu cũ diacjũ pe'e nu'cũgũrē i'a'a", nicu niwĩ Esteba.

57-58 Na cũ tojo nicã tu'orã, urũtu caricũ tu'osi'rĩtirã, o'meperi da'rabi'acãrã niwã. Cũ pu'to ni'cãrõ me'rã omaeja, ñe'e, cũrē miacãrã niwã ti macã sumutopũ. Cũrē doquewẽjẽrãti nĩrã, su'ti bu'icjase na sãña'quere tuwee, Saulo wãmetigũre co'tedutirã o'ocãrã niwã. Tere tuwee o'otojanũ'cõ, cũ Estebare ùtãperi me'rã doquecãrã niwã. **59** Na tojo weecã, Õ'acũrē a'tiro ñubuecu niwĩ:

—Jesú, yũ'u wiogu, yũ'u wẽrĩgũti wee'e. Yũ'u ejeripõ'rãrē ñe'eña, nicu niwĩ.

60 Be'ro burũque'a, pũrõ caricũrõ me'rã nicu niwĩ tja:

—Wiogu, acobojoya Ærãrē yũ'ure na tojo weesere. Cũ tojo níca be'ro wẽrĩa wa'acu niwĩ.

Saulo Jesure ãjõpeorãrē ña'arõ weenu'cã'que ni'i

8 **1-2** Saulo na Estebare doquewẽjẽcã i'agũ, "Añurõ wéerã, tojo weeama", ni wãcũcu niwĩ. Æpẽrã umua Õ'acũrē ãjõpeori masã

Estebare yaacārā niwā. Cūrē yaa, ʘpʘtʘ dʘjasewā'acārā niwā. Estebare na wējēca nʘmʘrēta āpērā Jesure ējōpeotirā Jesure ējōpeorā Jerusalēpʘ nirārē ʘpʘtʘ ña'arō weenʘ'cācārā niwā. **3** Saulo ne ni'cū Jesure ējōpeogʘ marīato nīgū na ye wi'seripʘ wa'a, narē ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipʘ miamʘjācʘ niwī. ʘmʘa, numia nipe'tirārē tojo weecʘ niwī. Na tojo weecā ī'arā, Jesure ējōpeorā no'o ʘaro du'tistea wa'acārā niwā Judea di'tapʘ, āpērā Samaria di'tapʘ. Jesú cū besecū'cārā se'saro tojacārā niwā Jerusalēpʘre.

Felipe Samariacjārārē bu'e'que ni'i

4 Nipe'tirā du'tistewā'cā'cārā no'o na wa'aro Jesú ye quetire werewā'cācārā niwā. **5** Felipe quē'rā du'tiwā'cā'cuta Samaria wāmetiri macāpʘ wa'acʘ niwī. Topʘ eta, tocjārā masārē Jesú Ō'acū bese'cʘ nimi nisere werecʘ niwī. **6** Apeye quē'rā Ō'acū tutuaro me'rā narē añuse weeī'ocʘ niwī. Cū a'tiro weecā ī'arā, nipe'tirā ti macācjārā cū weresere añurō tʘ'otʘ'sacārā niwā. **7** Pājārā masā wātīa sājāno'cārā masāpʘre nimi'cārā wātīarē cō'awīrōcā, ʘpʘtʘ caricūwijaacārā niwā. Āpērā pājārā sijamasītīrārē, opa cō'ñerī sijarārē yu'rʘocʘ niwī. **8** Cū tojo weecā ī'arā, ti macācjārā pūrō e'caticārā niwā.

Simó yai weronjō nigū ye queti ni'i

9 Samariapʘre ni'cū Simó wāmetigʘ yoacā yai weronjō nigū nicʘ niwī. Cū tojo weesere Samariacjārā ī'amarīamʘjācārā niwā. Cū basu pe'e “Yʘ'ʘ tutuayʘ'rʘagʘ ni'i”, nicʘ nimiwī masārē. **10** Nipe'tirā ti macācjārā wiorā, no'o mejō nirā cū weesere ī'atʘ'sayʘ'rʘacārā niwā.

—Ārī Ō'acū weronjō tutuaro cʘogʘ nisami, nicārā nimiwā. **11** Tojo weerā yai yoacā siape me'rā pejetiri weeī'onemocā ī'ayurā, pājārā masā cūrē ējōpeonemocārā niwā.

12 Felipe Samariapʘre tocjārārē a'tiro ni werecʘ niwī:

—Ō'acū cū dutiro weerā wīogʘ nimi. Cū macū Jesú marīrē yu'rʘogʘ nimi, nicʘ niwī narē. Cū werecā tʘ'orā, ti macācjārā Jesure ējōpeocārā niwā. Cūrē ējōpeocā ī'agū, wāmeyecʘ niwī ʘmʘa, numiarē. **13** Simó “Yʘ'ʘ quē'rā Jesure ējōpeo'o” nicā tʘ'ogʘ, Felipe cū quē'rārē wāmeyecʘ niwī. Be'ro Felipe no'o wa'aro Simó sirutucʘ niwī cūrē. Felipe Ō'acū tutuaro me'rā weeī'ocā ī'agū, Simó ī'amarīamʘjācʘ niwī.

14 Felipe Samariapʘ tojo weeri curareta Jerusalēpʘ nirā Jesú cū besecū'cārā queti tʘ'ocārā niwā Samariacjārā na Jesure ējōpeosere. Tere tʘ'orā, na me'rācjārārē Pedro, Juārē ī'adutirā o'ócārā niwā. **15** Na topʘ eta, Jesure ējōpeori masārē Ō'acūrē sērībosacārā niwā:

—Pacʘ, ā'rā quē'rārē Espírītu Santure o'óya mʘ'ʘ macūrē ējōpeorārē, ni sērīcārā niwā. **16** Felipe cū wāmeyecaterore Espírītu Santure na moocārā niwā yujupʘ. Jesure ējōpeose me'rā dia'cū wāmeyeno'cārā

niwã. **17** Pedro, Juã Ô'acürẽ sërĩtojarã, Jesure ãjõpeorãrẽ na ðupopapu ñapeocãrã niwã. Narẽ ñapeori curata Espíritu Santu napure dijatacu niwĩ.

18 Pedro quẽ'rã na ñapeocã, Espíritu Santu dijatacã weesere Simó í'acũ niwĩ. Tere í'agũ, na Espíritu Santure dijatacã wee'quere duusí'rĩgũ, Pedro quẽ'rãrẽ niyeru o'ocũ nimiwĩ.

19—Yũ'ure musã tutuaro cõosere o'oya. Yũ'u quẽ'rã ðupopapu no'o ñapeorãrẽ Espíritu Santure na cõocã weeguti wee'e, nicũ nimiwĩ.

20 Cũ tojo nicã tũ'ogu, Pedro cürẽ nicũ niwĩ:

—Mũ'u Ô'acũ tutuaro o'orore Espíritu Santu ãsã dijatacã weesere niyeru me'rã duuguti ¿ni wãcũmiati? Niwe'e. Mũ'u me'rãta niyeru boabata'to. Ô'acũ mũ'urẽ bu'iri da'regusami. **21** Mũ'urẽ í'agũ, “Mũ'u wãcũse diacjũ niwe'e”, ni í'asami. Tojo weegu ãsã weronojõ Jesú ye quetire masãrẽ mũ'u weremasítisa'a. **22-23** Yũ'u masí'i. Mũ'u ñosebucũ, ña'ase weepoyũ'rũacũ ni'i. Te mũ'urẽ du'uta basiotisa'a. Tojo weegu mũ'u ña'arõ wãcũsere bujawetiya. Ô'acürẽ acobojose sërĩña. Apetero weegu mũ'u ña'arõ wãcũ'quere acobojogu acobojobosami, nicũ niwĩ Pedro.

24 Cũ tojo nicã tũ'ogu, Simó narẽ nicũ niwĩ:

—Te musã ní'que yũ'ure wa'aticã'to nírã, musã yũ'ure Ô'acürẽ sërĩbosaya.

25 Be'ro Pedro quẽ'rã ti macãcjãrãrẽ Jesú cũ weecã í'a'quere, na tũ'o'quere werecãrã niwã. Narẽ weretoja, Jerusalépu tojaa wa'acãrã niwã. Topu tojaarã, Jesú ye quetire peje macãrĩ Samaria di'tacjãrã na nise macãrĩrẽ weretojaacãrã niwã.

Felipe Etiopíacjürẽ were'que ni'i

26 Be'ro Felipere ni'cũ Ô'acürẽ wereco'tegu bajua, a'tiro ni werecu niwĩ:

—Jerusalé niwã'cãrĩ ma'a, Gaza wãmetiri macã bu'ari ma'apu wa'aya. Ti ma'a yucũ marĩrõpu niwã'cãsa'a, nicũ niwĩ. **27-28** Cũ tojo nicã tũ'ogu, Felipe ti ma'apu bu'acu niwĩ. Topu wa'agu, ni'cũ Etiopía wãmetiri di'tacjürẽ bocaejacu niwĩ. Ti di'ta dutigo Candace wãmetigo wiogo docacjũ, nipe'tise co ye niyerure co'teri masũ nicũ niwĩ. Jerusalépu Ô'acürẽ ãjõpeogu eja'cu cũ ya di'ta Etiopíapu dajatojaagu weecu niwĩ. Cũ yawu tũ'rũpu cabayua wejeju me'rã wa'acu niwĩ. Ðuporocjũpu Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Isaía wãmetigu cũ oja'quere bu'esãñacu niwĩ.

29 Cũ tojo weeri cura Espíritu Santu Felipere “Tiwu tirocureacãpu wa'aya”, nicũ niwĩ. **30** Cũ tojo nicã Felipe tiwu tiroacãpu omawã'cãcu niwĩ. Cũ tiro ejagu, Etiopíacjũ Isaía oja'quere bu'ecã tũ'ocũ niwĩ. Tere bu'ecã tũ'ogu, “¿Mũ'u bu'esere tũ'oti?” ni sërĩtiña'cu niwĩ. **31** Cũ pe'e cürẽ yũ'ticu niwĩ:

—Tũ'otisa'a. ¿Yũ'ure ne wereticã, de'ro wee yũ'u masĩbosau? Te'a yũ'u me'rã wa'aya. Mũjãsjãgũ a'tia yũ'ure wereacju, nicũ niwĩ. Cũ tojo nicã tũ'ogu, tiwupu cũ me'rã mũjãsjãcu niwĩ. Be'ro wa'a wa'acãrã niwã.

32 Etiopíacjũ cũ bu'esãña'que Ô'acũ macũrẽ wa'atje nicaro niwũ Isaía cũ a'tiro oja'que:

Masã ovejare wějërãtirã, cũrẽ miasama na wějẽwuaropũ.

Ni'cũ masũ quẽ'rãrẽ cũ ne bu'iri moogũ nimicã, tojota weerãsama.

Oveja wĩ'magũ, yuta weerãtirã na poari seecã, ne utitisami.

Cũ masũ quẽ'rã ye'sutigusami cũrẽ ña'arõ weecã.

33 Cũ ña'agũ nigũrẽ weronojõ na cũrẽ yabi bujirãsama.

Ã'rĩ bu'iri moogũ nimi nígũ, ne ni'cũ cũrẽ ucũbosasome.

Cũ ya turicjãrã dicuse ña'ase weerãsama cũrẽ.

Te pejere werepe'omasĩtisa'a.

Cũ catiri umũco pe'tia wa'arosa'a a'ti di'tapũre.

Etiopíacjũ a'te oja'quere bu'egũ weecu niwĩ.

34 Cũ tere bu'etojanũ'cõ, Felipere sërĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Isaía noarẽ ojagũ weepari? ¿Cũ basu pe'e o apĩrũre ojagũ weepari tojo nígũ? ni sërĩtiña'cũ niwĩ.

35 Cũ tojo nicã, Felipe cũ bu'e'quenũcũrẽ werecu niwĩ:

—Te oja'que Jesucristore nisĩ'rĩrõ wee'e, nicũ niwĩ. Tere weretoja, be'ro Jesú ye quetire werenemocu niwĩ tja. **36** Ma'apũ wa'arã, aco nirõpũ etacãrã niwã. Tere ñ'agũ, Etiopíacjũ Felipere “Jãa, sõ'o aco ni'ĩ. ¿Yũ'ũre mũ'ũ wãmeyeta basiosari?” nicũ niwĩ. **37** “Basiocã'sa'a mũ'ũ Jesucristore añurõ ãjõpeocãma”, ni yũ'ticũ niwĩ Felipe.

Etiopíacjũ yũ'ticũ nimi:

—Yũ'ũ ãjõpeo'o, Jesucristo Ô'acũ macũ nimi, nicũ niwĩ.

38 Be'ro Etiopíacjũ cabayuare tojanũ'cãdutigũ niwĩ. Tiwũre tũrẽcũutoja, na tiwũpũ sãña'cãrã aco nirõpũ dijacãrã niwã. Topũ ñumuwija, Felipe cũrẽ wãmeyecu niwĩ.

39 Cũrẽ wãmeyeca be'ro na ñumunjãrĩ cura wãcũña marĩrõ Felipere Espĩritu Santu miiwã'cãcũ niwĩ apesepũ. Etiopíacjũ cũrẽ ne apaturi ñ'anemoticũ niwĩ. Be'ro pũrõ e'catise me'rã tojaa wa'acũ niwĩ majã cũ ya macãpũ. **40** Felipe Espĩritu Santu cũrẽ miãca be'ro maata Azoto wãmetiri macãpũ bajuanũ'cãcũ niwĩ. Topũ ni, be'ro nipe'tise macãrĩpũ werecusiagu wa'acũ niwĩ Jesú ye quetire. Téé Cesarea wãmetiri macãpũ wereejacu niwĩ.

Saulo ña'agũ ní'cũ cũ dũcayũ'que ni'ĩ

9 **1-2** Felipe cũ bu'esijari curareta Saulo pe'e Jesure ãjõpeorãrẽ “Narẽ wějẽpe'ocã'sĩ'rĩmisa'a”, nicũ niwĩ. Cũ ña'arõ weesere ne du'uticũ niwĩ. Tojo weegũ wa'a, pa'ia wiogũre “Yũ'ũre papera Damascopũ wa'atje cjasere dutio'ori pũrĩrẽ apobosaya. Ti pũrĩrẽ judío masã nerẽse wi'sericjãrã wiorãpũre wiagũti wee'e. Jesure ãjõpeorãrẽ umũa, numiarẽ no'o yũ'ũ bocaearãrẽ ñe'e, miitigũti a'ti macã Jerusalẽpũ bu'iri da'reri wi'ipũ”, ni sërĩcũ niwĩ. Cũ tere sërĩcã tũ'ogũ, ti pũrĩrẽ pa'ia wiogũ cũrẽ apobosacu niwĩ.

3 Cũ ti pũrĩrẽ o'óca be'ro Saulo ãpẽrã me'rã Damasco wa'ari ma'apũ wa'a wa'acũ niwĩ. Wa'a, Damascopũ ejaguti weeri cura wãcũña marĩrõ ã'mũsepu bũpo ya'baro weronojõ cũ tiro asistedijati, añurõ bo'reyua wa'acaro niwũ. 4 Tojo wa'acã, cũ yagu cabayu bu'ipũ pesami'cũ nucũcãpũ bũrudija wa'acũ niwĩ. Topũ cũ cũnarĩ cura ni'cũ cũrẽ ucũcã tũ'ocũ niwĩ. Cũrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Saulo, ¿de'ro weegu yũ'ure ña'arõ weegu weeti? ni sãrĩtiña'cũ niwĩ.

5 Tere tũ'o, Saulo pe'e “¿Noa niti mũ'ũ?” ni yũ'ticũ niwĩ.

—Yũ'ũ Jesú, mũ'ũ ña'arõ weesĩ'rĩ wapagú ni'i. Mũ'ũ basu pe'e ña'arõ weegu wee'e yũ'ure tojo weesĩ'rĩgũ. 6 Wã'cãñũ'cãña. Wa'aya macãpũ. Topũ mũ'ũ ejacã, ni'cũ weregũsami mũ'ũ de'ro weeatjere, nicũ niwĩ Jesú.

7 Saulo me'rã wa'a'cãrã quẽ'rã na ɸpũtu ɸcũa, ucũmasĩticãrã niwã. Cũ ucũsere tũ'ocãrã niwã, tũ'orã pe'e, mejõ Jesú pe'ere ï'aticãrã niwã.

8 Be'ro Saulo wã'cãñũjã, cũ caperire ï'apãacũ nimiwĩ. Ne bajuno'ticũ niwĩ. Tojo weerã cũ me'rã wa'a'cãrã Damascopũ cũrẽ tũawã'cãcãrã niwã. 9 Topũ cũ etãca be'ro i'tia nãmũ ne caperi ï'aticũ niwĩ. Ne sĩ'rĩti, ne ba'aticũ niwĩ.

10 Damascopũre Jesure ãjõpeogu Ananía wãmetigu nicũ niwĩ. Saulore tojo wa'ari curare Ananía cãrĩtimigũ quẽ'ese weronojõ Jesú cũ pũ'to a'ticã ï'acũ niwĩ. Cũrẽ “Ananía”, pisucũ niwĩ.

—¿De'ro niti, yũ'ũ wiogu? ni yũ'ticũ niwĩ Jesure.

11-12 Cũ tojo nicã, Jesú cũrẽ nicũ niwĩ:

—Diacjũ wãmetiri ma'apũ wa'aya. Ti ma'a mũ'ũ wa'aro Juda ya wi'i nisa'a. Cũ ya wi'ipũ sãjãa, ni'cũ Tarso wãmetiri macãcjũ Saulo wãmetigure sãrĩtiña'ña. Ni'cãrõacã cũ yũ'ure ñubuegu weemi. Yũ'ũ cũrẽ mejẽpu mũ'ũ ti wi'ipũ sãjãasere ï'otojapũ. Mũ'ũ ti wi'ipũ sãjãa, cũ dũpoare ñapeoapũ, apaturi cũrẽ caperi ï'adutigũ tja. Quẽ'ese weronojõ ï'oapũ cũ quẽ'rãrẽ mũ'ũrẽ weronojõta, nicũ niwĩ Jesú Ananíarẽ.

13 Cũ tojo nicã tũ'ogu, “Yũ'ũ wiogu, pãjãrã masã quetiwereama cũ Jerusalẽpu nígũ mũ'ũrẽ ãjõpeorãrẽ ña'arõ wee'quere. 14 A'ti macã quẽ'rãrẽ mũ'ũrẽ ãjõpeorãrẽ ñe'egũ a'tigũta weepũ tja pa'ia wiorã na dutio'ori pũrĩ me'rã”, nicũ niwĩ Ananía. Te quetire tũ'o'cũ nitjãgũ, Ananía ne wa'asĩ'rĩticũ nimiwĩ.

15 Jesú cũrẽ nicũ niwĩ:

—Wa'aya. Yũ'ũ cũrẽ yé quetire wereacjũ besetojapũ. Cũ ape di'tacjãrãpũre judío masã nitirãrẽ, na wiorãrẽ, judío masã nirá quẽ'rãrẽ yé quetire werecusiagusami. 16 Tere weregu, ɸpũtu pi'etigusami. Yũ'ũ basu pe'e weregũti cũrẽ, nicũ niwĩ Jesú Ananíarẽ.

17 Cũ tojo níca be'ropũta Ananía Juda ya wi'ipũ wa'acũ niwĩ. Topũ eta, ti wi'ipũ sãjãa, Saulore bocaejacũ niwĩ. Cũ dũpoapũre ñapeo, “Saulo, mũ'ũrẽ yũ'ũ acaweregũre weronojõ ï'a'a. Jesú mũ'ũrẽ ma'apũ a'ticã bajua'cũ yũ'ure o'óami, apaturi mũ'ũ caperi ï'ato nígũ tja. ‘Espíritu Santu tutuasere cũoato’ nío'oami”, ni werecũ niwĩ Saulore.

18 Cũ tojo nirĩ cura maata cũ caperipũ wa'i nũtũrĩ weronojõ bajuse wã'ña'que burũstedijacaro niwũ. Tojo wa'acã, añurõ ì'acu niwĩ todũporopũ cũ ì'a'caro weronojõta tja. Be'ro cũrẽ wãmeyecãrã niwã. **19** Na tojo wéeca be'ropũta ba'a, cũ tutuasere cũocu niwĩ tja. Topũre pejeti nũmũrĩacã Jesure ãjõpeorã me'rã Damascopũre tojánicũ niwĩ yujupũ.

Saulo Damascocjãrãrẽ bu'e'que ni'i

20 Damascopũ nígũ, maata judío masã nerẽse wi'seripũ Jesucristo Õ'acũ macũ nimi nisere werecusiagũ wa'acu niwĩ.

21 Cũ tojo nicã tu'orã, nipe'tirã tu'omarĩa wa'acãrã niwã.

A'tiro nicãrã niwã:

— ã'rĩ Jerusalépu nígũ, Jesure ãjõpeorãrẽ ña'arõ weeseti'cuta nimiba. A'ti macãpu quẽ'rãrẽ Jesure ãjõpeorãrẽ ñe'egũ a'tigũ weepũ Jerusalépu narẽ mia, pa'ia wiorãpũre bu'iri da'reduciacjũ, nicãrã niwã.

22 Saulo Jesucristo Õ'acũ bese'cũ nimi nisere wãcũtuturo me'rã werecu niwĩ. Cũ tere weregũ, queoro Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã oja'quere bu'e'ĩ'o, weremũjãcu niwĩ. Tojo weerã Damascocjãrã judío masã “Tojo nima'acu weemi”, nímas'iticãrã niwã.

Damascocjãrã Saulore wẽjẽs'ĩrĩmi'que ni'i

23 Yoa wa'acaro niwũ cũ Jesú ye quetire bu'ecusiaro. Be'ro judío masã Saulore wẽjẽs'ĩrĩcãrã nimiwã. **24** Cũ pe'e tu'ocã'cũ niwĩ cũrẽ wẽjẽs'ĩrise quetire. Na nipe'tise nũmũrĩ ñamirĩ, mũmũcori ti macã sumuto ãtã cujiri me'rã wéeca sã'rĩrõ wijaaropũ cũrẽ wẽjẽs'ĩrĩrã, co'temũjãcũcãrã niwã. **25** Tojo weecã ì'arã, ni'cã ñami cũ Saulo bu'esere ãjõpeorã cũrẽ wẽjẽticã'to nĩrã, pi'ĩ me'rã ti sã'rĩrõ yũ'rũro o'odijocãrã niwã.

Saulo Jerusalépu cũ dajatojaa'que ni'i

26 Be'ro Saulo Damascopũ ní'cũ Jerusalépu dajatojaa wa'acu niwĩ. Topũre etagũ, ãpẽrã Jesure ãjõpeorã me'rã ba'patis'ĩrĩcũ nimiwĩ. Na pe'e cũrẽ ui nicãrã niwã.

— Cũ quẽ'rã Jesure ãjõpeogũta nisami, ni ãjõpeoticãrã niwã. **27** Be'ro cũrẽ tojo weecã ì'agũ, Bernabé Saulore weetamugũ, Jesú cũ besecũ'ũ'cãrã tĩropũ pijiwã'cãcũ niwĩ. Topũ ejagũ, Bernabé narẽ werecu niwĩ Damasco wa'ari ma'apũ Saulo Jesure ì'a'quere. Cũrẽ ucũ'que quẽ'rãrẽ werecu niwĩ. Apeye Damascopũ Saulo Jesú ye quetire wãcũtutuase me'rã bu'e'quere werecu niwĩ. **28** Bernabé werecãpũta, Saulore “Jesure ãjõpeogũta nimi”, ni ãjõpeocãrã niwã. Tojo weegũ na me'rã tojacã'cũ niwĩ. Be'ro Saulo Jerusalécjãrãrẽ bu'esijagũ wa'acu niwĩ. **29** Uise marĩrõ wãcũtutuase me'rã Jesú ye quetire werecu niwĩ. Tere weregũ, ãpẽrã judío masã nimirã, griego ye ucũrã me'rã mũpũtũ a'metu'timũjãcu niwĩ. Cũ me'rã

a'metu'ti'cārā Saulore wējēsī'rīcārā niwā. **30** Na tojo weesī'rīcā ī'arā, āpērā Jesure ējōpeorā cūrē miacārā niwā Cesarea wāmetiri macāpᵁ. Topᵁ yucᵁsᵁ me'rā cū ya macā Tarsopᵁ o'ócārā niwā.

Jesure ējōpeori masā ejerisājā'que ni'i

31 Nipe'tirā Jesure ējōpeorā narē ña'arō weedu'ucā ī'arā, ejerisājācārā niwā. Tojo weerā siape me'rā nipe'tiro Judea, Galilea, Samariacjārā nemorō wācūtutuanemocārā niwā. Ō'acū cū dutisere añurō weenu'cūcā'cārā niwā. Espiritu Santu weetamurō me'rā pājārā āpērā Jesure ējōpeotimi'cārā ējōpeonemocārā niwā.

Pedro Enearē yᵁ'rᵁo'que ni'i

32 Pedro quē'rā nipe'tiropᵁ Jesure ējōpeorā nise macārīpᵁre ī'acusiaᵁ, Lida wāmetiri macāpᵁ etacᵁ niwī. **33** Topᵁ etagᵁ, ni'cū Enea wāmetigure bocaecᵁ niwī. Cū ocho cū'marī cū ya wi'ipᵁ sijamasītigu cūñacᵁ niwī.

34 Pedro cūrē nicᵁ niwī:

—Enea, Jesucristo mᵁ'ᵁrē yᵁ'rᵁogᵁsami. Wā'cānᵁ'cāña. Mᵁ'ᵁ cūñarōrē tuutūrē, nᵁrōña, nicᵁ niwī. Cū tojo nicāta, maata Enea wā'cānᵁ'cācᵁ niwī. **35** Nipe'tirā Lida, Saró wāmetise macārīcjārā cūrē tojo weecā ī'arā, na quē'rā Jesure ējōpeocārā niwā.

Dorca co masā'que ni'i

36 Ape macā Jope wāmetiri macāpᵁ ni'cō numio Jesure ējōpeogo Tabita wāmetigo nico niwō. Griego ye me'rā pe'ema Dorca wāmetico niwō. Dorca nírō, “ñama” nisī'rīrō weesa'a. Co añurō weenu'cūcā'co niwō. Pajasesᵁorārē añurō weetamuco niwō. **37** Pedro cū Lidapᵁ nirī cura co pe'e Jopepᵁ nígō, dutiti, wērīa wa'aco niwō. Co wérīca be'ro na weeseti'caranojōta āpērā co upᵁre coecārā niwā. Core coetojanᵁ'cō, ni'cā tucū ᵁ'mᵁarōca tucūpᵁ peocārā niwā.

38 Jope Lida pᵁ'toacā tojacaro niwū. Tojo weerā Pedro Lidapᵁ nicā tᵁ'orā, ᵁmᵁa pᵁarā Jopecjārā Jesure ējōpeorārē pijidutirā o'ocārā niwā.

—Quero a'tiato, ni weredutio'ocārā niwā.

39 Na Lidapᵁ etacā, maata Pedro na me'rā Jopepᵁre wa'acᵁ niwī. Dorca nirī wi'ipᵁre ejarā, co wērī'co pesari tucūpᵁ cūrē pijimᵁjācārā niwā. Cū ti tucūpᵁ sājātacā, wapewia numia Pedro sumuto nerēnᵁ'cācārā niwā. Na utirāta, ī'ocārā niwā camisari, apeye su'ti co catigo narē derobosa'quere. **40** Be'ro Pedro masā to nirā nipe'tirārē wijaaduticᵁ niwī. Na wijáaca be'ro Pedro ejaque'a, Ō'acūrē ñubuecᵁ niwī. Ñubuetoja, wērī'core ī'a, core nicᵁ niwī:

—Tabita, wā'cānᵁ'cāña. Cū tojo nicāta, co caperire ī'apāaco niwō. Pedrore ī'agōta, wā'cānujāco niwō. **41** Co ya omocāpᵁ ñe'e, core

wejewã'cõnũ'cõcũ niwĩ. Be'ro wapewia numiarẽ, ãpẽrã Jesure ãjõpeorãrẽ narẽ pijimũjã, core wiacũ niwĩ.

42 Nipe'tirã Jopecjãrã tũ'ose'sacãrã niwã tojo wee'quere. Tojo weerã pãjãrã Jesure ãjõpeonemocãrã niwã tja.

43 Pedro peje nũmũrĩ tojacũ niwĩ Joperũre. Ni'cũ Simó wãmetigũ wa'icũrã caseri apogu ya wi'ipũ cãjĩcũ niwĩ.

Cornelio Pedore cũ pijidutio'o'que ni'i

10 **1** Cesareapũ ni'cũ Cornelio wãmetigũ cien surara Italiano wãmetiri curuacjũ wiogũ nicũ niwĩ. **2** Cũ añugũ nicũ niwĩ. Romano masũ nimigũ, judío masã weronjõ Õ'acũrẽ ãjõpeocũ niwĩ. Cũ ya wi'icjãrã nipe'tirã Õ'acũrẽ ãjõpeocãrã niwã. Judío masã pajasecũorãrẽ niyeru o'omũjãcũ niwĩ. Õ'acũrẽ ñubuenũ'cũcã'cũ niwĩ. **3** Ni'cã nũmũ ñamica'a tres nicã cãrĩtimigũ quẽ'egũ weronjõ ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegũre ì'acũ niwĩ. Cũ tiro sãjãa, cũrẽ pisucũ niwĩ:

—Cornelio, nicũ niwĩ.

4 Cũ urũtũ uise me'rã ì'anũ'cũbajaque'acũ niwĩ cũrẽ.

—¿De'ro niti? ni yũ'ticũ niwĩ.

Cũ tojo nicã tũ'ogu, Õ'acũrẽ wereco'tegũ cũrẽ nicũ niwĩ:

—Õ'acũ mũ'u ñubuesere tũ'oami. Mũ'u pajasecũorãrẽ niyeru o'ose quẽ'rãrẽ ì'ami. Cũ mũ'u ñubuesere yũ'tigũsami. **5** Ni'cãrõacã Joperũ mũ'u ũmũarẽ o'óya. Narẽ ni'cũ Simó Pedro wãmetigũre pijigũ wa'adutiya.

6 Cũ apĩ Simó wãmetigũ wa'icũrã caseri apogu ya wi'ipũ cãjĩsami. Ti wi'i pajiri maa sumutopũ nisa'a, nicũ niwĩ Õ'acũrẽ wereco'tegũ Corneliore.

7 Be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegũ wa'a wa'acũ niwĩ. Cũ wa'aca be'ro Cornelio cũrẽ da'racõ'terã pũarãrẽ, tojo nicã ni'cũ surara cũrẽ weetamugũrẽ pijiocũ niwĩ. Surara quẽ'rã Õ'acũrẽ ãjõpeogũta nicũ niwĩ.

8 Nipe'tise Õ'acũrẽ wereco'tegũ ní'quere narẽ wercũ niwĩ. To be'ro narẽ o'ócã'cũ niwĩ Joperũ.

Pedore Õ'acũ queose ì'o'que ni'i

9 Na wa'aca be'ro ape nũmũ dajaritero nicã na Joperũ ejarãtirã weeri cura Pedro pe'e cũ nirĩ wi'i bu'i dũposãrĩpũ ñubuegũ mũjãcũ niwĩ. Ti wi'i dũposãrĩ opa sira nicaro niwũ. **10** Cũ topũ ũjaboa, pũrõ ba'asĩ'rĩcũ niwĩ. Ti wi'icjãrã na ba'ase weeri cura cãrĩtimigũ quẽ'ese weronjõ apeyenojõ dijaticã ì'acũ niwĩ. **11** Ʊ'muse pãrĩcã ì'acũ niwĩ. Topũ ni'cãrõ su'tiro weronjõ bajuri caserojo nucũcãpũ dijaticaro niwũ. Ba'paritise sumutori dũ'te'caro nicaro niwũ. **12** Ti casero po'pearũre nipe'tirã wa'icũrã, pĩrõa, mirĩcũa sãñacãrã niwã.

13 Õ'acũ cũrẽ nicũ niwĩ:

—Pedro, ì'aña. Ærãrẽ wẽjẽ ba'aya, nicũ niwĩ.

14 Pedro pe'e cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—¡Acoe! Ba'awe'e, yu'u wioꝝ. Āpērā wa'icūrā ūsā judío masā ba'aya marĩrānojō nima. Yu'u ne ā'rānojōrē ba'atigū nicāti, nicu niwī.

15 Ō'acū cūrē ninemocu niwī tja:

—Yu'u ba'aduti'cārā añurā nima. “Ba'aya marĩrānojō nima”, niticāñā, nicu niwī. **16** I'tiati tojo i'ocu niwī cūrē ti casero me'rā. Cū i'osetirinucū “Ba'aya”, nicu niwī. Be'ro ti caserore Ō'acū u'museꝝ miimujāa wa'acu niwī.

17 Pedro ti casero mǫjāaca be'ro uꝝuꝝ wācūque'ticu niwī.

—¿De'ro nisi'rĩrō weesari te yu'u i'a'que? ni wācūcu niwī. Tojo cū wācūrī cura Cornelio cū o'ó'cārā umma Joperure etacārā niwā. **18** Eta, “Simó wa'icūrā caseri apogu ya wi'i ¿no'opu niti?” ni sēritiña'cārā niwā tocjārārē. Na pe'e na sēritiña'cā, “Só'opu nisa'a”, ni wereo'ocārā niwā. Tojo nicā tu'o, wa'acārā niwā Simó Pedro nirī wi'ipū. Topu eja, “¿Ne, a'tota niti Simó Pedro wāmetigu?” ni sēritiña'cārā niwā. Na tojo nirī cura Pedro cū i'a'quere wācūque'tigu weecu niwī.

19 Cū tojo wācūcā, Espiritu Santu cūrē nicu niwī:

—Mu'urē sope ꝝu'topu umma i'tiarā a'marā weeama. **20** Quero, na tīropu dijabaque'oya. Na me'rā wa'aya. “Yu'u na me'rā wa'acā, ña'a nibosa'a, na judío masā mejēta nima”, ni wācūtiguꝝa wa'aya. Yu'u narē o'óapū, nicu niwī Espiritu Santu.

21 Cū tojo níca be'ro Pedro dija, “¿Yu'ureta a'mati? ¿De'ro weerā a'tiati?” ni sēritiña'cu niwī.

22 Cū tojo nicā, na yu'ticārā niwā:

—Cornelio wāmetigu surara wioꝝ ūsārē o'óámi. Cū añugū, Ō'acūrē ējōꝝeꝝ niami. Cūrē nipe'tirā judío masā añurō wācūrā niama. Ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu Corneliore a'tiro niapū: “Pedrore pijidutiya mu'u ummarē”, niapū. Mu'u weresere tu'odutigu weeapū. Tojo weerā ūsā mu'urē pijirā a'tirā weeapū, nicārā niwā.

23 Na tojo nicā tu'ogu, Pedro narē, “Sājātia. A'ti ñamirē a'to cārīña”, nicu niwī.

Aꝝe ꝝuꝝ cū ye dure, wa'a wa'acārā niwā. Āpērā ti macācjārā quē'rā Jesure ējōꝝeorā Pedro me'rā wa'acārā niwā. **24** Aꝝe ꝝuꝝ pe'e ejacārā niwā Cesareapure. Cornelio cū neocūu'cārā me'rā cū ya wi'ipū narē co'tecu niwī. Na a'ticūrā nicārā niwā Pedrore co'terā: Cornelio acawererā, āpērā cū me'rācjārā waro nicārā niwā. **25** Pedro topu etacā, Cornelio cūrē ꝝōtērigū wijaatacu niwī soperū. Topu cūrē ējōꝝeꝝ ejaque'acu niwī.

26 Pedro cū tojo weecā i'agū, “Wā'cānu'cāña. Yu'ure ējōꝝeꝝcāñā. Yu'u quē'rā mu'u weronojōta umu ni'i”, nicu niwī.

27 Wā'cānu'cāca be'ro na utamurāta sājāacārā niwā cū ya wi'ipure. Topu sājāagū, Pedro ꝝājārā masā nerēyu'cārāꝝure bocaꝝjacu niwī.

Pedro Cornelio ya wi'ipū were'que ni'i

28 Be'ro narē nicu niwī topu nerē'cārārē:

—Ûsã judío masārē dutise, ùsã ějōpeose a'tiro ni'i. Músã judío masã nitirã ye wi'seripure sãjãadutiwe'e. Ne musārē ba'patidutiwe'e. Músã tere añurō masisa'a. Õ'acũ ni'cãrōacãrē yu'ure i'oami. “Ne ãpērãrē ba'patiti weeticã'ña. ‘Na ña'arã nima’ ni yabiticã'ña”, niami. **29** Tojo weegu na yu'ure pijiticã, maata a'tiapu. “Wa'awe'e, judío masã mejēta nima”, nitiapu. Mu'u ğde'ro weeguti pijioati? Yu'u masisĩ'rĩsa'a, ni sērĩtiña'cu niwĩ Cornelio.

30 Cornelio cūrē yu'ticu niwĩ:

—Ba'paritise numurĩ yu'ru'u a'ti horata tres nicã a'ti wi'ipu yu'u be'ti ñubueca be'ro. Wãcũña marĩrō ni'cũ umu su'ti asitese sãñagũ bajuawĩ yu'u tiropu. **31** Yu'ure niwĩ: “Cornelio, Õ'acũ mu'u ñubuesere tu'oami. Mu'u pajasecuorãrē niyeru o'ose quē'rãrē i'ami. **32** Joperu mu'u umuarē o'óya. Ni'cũ Simó Pedro wãmetigure pijigu wa'adutiya narē. Cũ apĩ Simó wãmetigu wa'icũrã caseri apori masũ ya wi'ipu pajiri maa sumutoru cãjĩsami. Cũ a'topu etagu, mu'urē weregusami Õ'acũ ye cjasere”, ni werewi yu'ure. **33** Tojo weegu maata mu'urē pijidutigu o'ówu. Mu'u añurō wéegu a'tiapã. Marĩ nipe'tirãpũta Õ'acũ i'orõpu ni'i. Nipe'tise mu'urē Õ'acũ weredutisere mu'u ùsãrē werecã tu'osĩ'rĩsa'a, nicu niwĩ Cornelio Pedrorē.

34 Cũ tojo nĩca be'ro Pedro werecu niwĩ narē:

—Yu'u ni'cãrōacã masĩ'i, Õ'acũ nipe'tirãrē ni'cãrõnojo ma'isami. **35** Cũ nipe'tise cururicjãrã cūrē ějōpeorãrē, cũ uaro weenu'cũrãrē añurō i'asami. **36** Õ'acũ añuse o'ócu niwĩ judío masārē Jesucristo me'rã ejerisãjãse bocarãsama nisere. Jesucristo nipe'tirã masã wiogu nimi. **37** Músã tu'opã nipe'tise judío masã na nirõpu wa'a'quere. Juã masārē bu'e, wãmeyemu'tãca be'ropu Jesús bu'enu'cãwĩ Galilea di'tapure. **38** Jesús Nazarecjãrē wa'a'quere musã masisa'a. Cũ pacu Espĩritu Santu me'rã cūrē tutuasere o'ocu niwĩ. Cũ me'rã ninu'cũcã'cu niwĩ. Tojo weegu no'o cũ wa'aro masã me'rã añurō weewĩ. Æpērã wãtĩ dutiro weenu'cũrãrē wãtiarē cõ'awĩrõmujãwĩ.

39 »Jerusalé nipe'tiropu judío masã nise macãrĩpũre ùsã cũ wee'quere i'ape'ocã'wũ. Æpērã cūrē curusapu paabi'pe wějẽwã. **40** Õ'acũ pe'e i'tia numu be'ro cūrē masõcu niwĩ. Cūrē masõca be'ro ùsã tiropure apaturi bajuacã weewĩ. **41** Masã nipe'tirãpũre bajuatiwĩ. Õ'acũ todũporopu cũ bese'cãrã dia'cũrē bajuawĩ. Cũ masãca be'ro cũ me'rã sĩ'rĩ, ba'awu.

42 »Ûsãrē cũ ye quetire weredutiwĩ ãpērãrē. Cũ pacu cūrē nipe'tirã masã añurã, ña'arãrē beseacju sõrõwĩ nisere weredutiwĩ ùsãrē Jesús.

43 »Nipe'tirã dũporocjãrãpu Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã Jesús yere a'tiro ni ojamu'tãcãrã niwã: “Cūrē ějōpeorãrē nipe'tirã na ña'arõ wee'quere acobojose sērĩcã, narē acobojogusami cũ tutuaro me'rã”, nicãrã niwã, nicu niwĩ Pedro Cornelio ya wi'ipu nerē'cãrãrē.

Judío masã nitirãrē Espĩritu Santu dijata'que ni'i

44 Pedro ucũrĩ curata cũ weresere tu'orãpũre Espĩritu Santu dijatacu niwĩ. **45-46** Tojo wa'ãca be'ro ãpērã ye ucũsere ucũmasĩtimi'cãrã

ucũnũ'cãcãrã niwã. Tojo nicã “Õ'acũ, mũ'ũ añũyũ'rũagũ nili”, ni e'catise o'ocãrã niwã. Na tojo ucũcã tũ'orã, Pedro me'rã wa'a'cãrã judío masã Jesure ãjõpeorã tũ'omarĩa wa'acãrã niwã.

—¡Acoe! Õ'acũ Espĩritu Santure o'oãmi judío masã nitirã quẽ'rãrẽ, nicãrã niwã.

47-48 Pedro cũ me'rã wa'a'cãrãrẽ nicũ niwĩ:

—Õ'acũ Espĩritu Santure o'oãmi ã'rã quẽ'rãrẽ marĩ judío masãrẽ weronojõta. Tojo weerã “Wãmeyeticã'ña, Espĩritu Santure mooma” ni, cã'mota'ata basiowe'e. Na Jesucristore ãjõpeoma. Tojo weerã narẽ wãmeyeronã'a, nicũ niwĩ Pedro. Be'ro Cornelio quẽ'rã cũrẽ “A'topũ tojaque'aniña yujupũ pejeti nũmũrĩ ãsã me'rã”, nicãrã niwã. Tojo weegũ na me'rã tojánicũ niwĩ.

Jesure ãjõpeorãrẽ Pedro Jerusalẽpũ cũ were'que ni'i

11 1 Judeapũ nirã Jesú besecũú'cãrã, tojo nicã Jesure ãjõpeorã topũ nirã Cornelio quẽ'rã judío masã nitimirã na Jesure ãjõpeosere tũ'ocãrã niwã. 2 Tere tũ'o'cãrã niyurã, Pedro Jerusalẽpũ tojatacã, tocjãrã judío masã Jesure ãjõpeorã cũrẽ tu'ticãrã niwã:

3—Mũ'ũ judío masũ nimigũ, judío masã nitirã ya wi'ipũ sãjãapã. Na me'rã ba'apã. Te mũ'ũ tojo wee'que ña'a ni'i, nicãrã niwã.

4 Na tojo nicã tũ'ogũ, narẽ nipe'tise tenũcũ cũrẽ topũ wa'a'quere werepe'ocã'cũ niwĩ:

5—Ni'cãti Joperũ nígũ, yũ'ũ ñubueri cura quẽ'ese weronojõ ỹ'mũserũ apeyenojõ dijaticã ì'awũ. Ni'cãrõ su'tiro weronojõ bajuri caserojo dijatiwũ yũ'ũ tiropũ. To ba'paritise sumutori dũ'téca casero niwũ. 6 Yũ'ũ ti casero pũ'toacã wa'a, ¿ñe'enojõ niti? nígũ, ì'agũ wa'awũ. Nirãnũcũ sãñawã. Wa'icũrã, nũcũcjãrã, ecarã, pĩrõa, mirĩcũa sãñawã.

7»Yũ'ũ tojo ì'arĩ cura Õ'acũ yũ'ũre ucũcã tũ'owũ: “Pedro, narẽ wẽjẽ ba'aya”, niwĩ. 8 Yũ'ũ pe'e cũrẽ yũ'tiwũ: “Ba'awe'e, yũ'ũ wiogũ. Æpẽrã wa'icũrã judío masã ba'aya marĩrãnojo nima. Ne ni'cãti nanojõrẽ ba'atigũ nicãti”, niwũ cũrẽ. 9 Õ'acũ yũ'ũre apaturi ucũdijowĩ tja: “Yũ'ũ ba'aduti'cãrã añurã nima. ‘Ba'aya marĩrãnojo nima’, niticã'ña”, niwĩ.

10»I'tiati tojo wa'awũ. Be'ro Õ'acũ ti caserore miimũjãa wa'awĩ ỹ'mũserũ. 11 Tojo wa'ari curata i'tiarã ỹmũa Cesareacjãrã yũ'ũre pijiri masã yũ'ũ nirĩ wi'ipũre ejacãrã niwã.

12»Espĩritu Santu yũ'ũre na me'rã wa'adutiwĩ. “ ‘Na judío masã nitima, yũ'ũ na me'rã wa'acã, ña'a nibosa'a’, ni wãcũnũrũtigũta wa'aya”, niwĩ. Æ'rã seis Jesure ãjõpeorã Jopercjãrã Cesareapũ wa'arã, na quẽ'rã yũ'ũre ba'pãtiwã'cãwã. Topũ eja, ãsã Cornelio wãmetigũ ya wi'ipũ sãjãawũ.

13 Õsã topũ sãjãejacã, Cornelio ãsãrẽ werewĩ: “Ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegũ yá wi'ipũ sãjãticã ì'awũ. Cũ yũ'ũre Ƴmũa o'õya Joperũ. Ni'cũ Simó Pedro wãmetigũre pijigũ wa'adutiya. 14 Cũ mũ'ũ ya wi'ipũ ejaũ, Õ'acũ

yere m̄'urē weregusami. Tere ējōpeocā, m̄'uch, m̄'uch ya wi'icjārārē Ō'acū yu'r̄uogusami', ni werewī yu'ure Ō'acūrē wereco'tegu", niwī Cornelio.

15 Yu'uch narē ucūnū'cārī curata ne waro marīrē dijata'caronojōta Espiritu Santu dijatawī narure. **16** Tojo wa'acā ī'agū, yu'uch Jesú marī wioгу cū nī'quere wācūwū: "Juā m̄sārē aco me'rā wāmeyecu niwī. Be'ro yu'uch pacu pūrīcā Espiritu Santure o'ógusami m̄sārē. M̄sā me'rā ninu'cūcā'gūsami" cū nī'quere wācūwū. **17** Tojo weegu yu'uch tojo wa'ari curaputa wācūcāti majā. Ō'acū Espiritu Santure o'ócū niwī judío masā nitirārē marīrē o'ó'caronojōta na marī wioгу Jesucristore ējōpeocā. Tojo weegu yu'uch Ō'acūrē yu'r̄unū'cāmasīcāti. Cūrē "Judío masā nitirā ya wi'ip̄u sājāawe'e", nīmasīcāti, nicu niwī Pedro.

18 Tere cū tojo ni weretojaca be'ro judío masā di'tamarīpe'tia wa'acārā niwā.

—Ō'acū judío masā nitirā quē'rārē na ña'arō wee'quere bujaweticā uasami na u'm̄usepu añurō e'catise bocato nīgū, ni e'catise o'ocārā niwā Ō'acūrē.

Antioquíacjārā na weeseti'que ni'i

19 Estebare na wējēcaterore Jesure ējōpeorārē ña'arō weecārā niwā. Tojo weecā, na no'o uaro du'tistea wa'acārā niwā. Āpērā Feniciap̄u, āpērā Chipre n̄ucūrōp̄u, āpērā Antioquíap̄u wa'acārā niwā. Na tep̄u etarā, judío masā dia'cūrē Jesú ye quetire werecārā niwā. **20** Ni'cārērā Antioquíap̄u du'tiwā'cā'cārā Chipre, Cirenejārā nicārā niwā. Na pūrīcā judío masā nitirārē Jesú ye quetire werecārā niwā.

—Jesú nipe'tirā wioгу nimi. Cūrē ējōpeocā, marī ña'arō wee'quere acobojogusami, ni werecārā niwā. **21** Ō'acū na tojo wererārē añurō weetamucu niwī. Na werecā tu'orā, pājārā tocjārā Jesure ējōpeocārā niwā. Na tod̄uorop̄u ējōpeomi'quere ējōpeodu'ucā'cārā niwā.

22 Jerusalécjārā Jesure ējōpeorā Antioquíacjārā cūrē ējōpeose quetire tu'ocārā niwā. Tere tu'o, Bernabé Antioquíap̄u ī'agū wa'aya ¿de'ro wa'amitito? nírā, o'ócārā niwā.

23 Cū ti macāp̄u eja, ī'acu niwī narē Ō'acū weetamu'quere. Tere ī'agū, up̄u e'cati, narē werecu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Jesure m̄sā ne wācūdu'uticā'ña. Cū dutisere añurō weenu'cūcā'ña, ni werecu niwī. **24** Bernabé Espiritu Santure cuoyu'r̄utjāgū, añurō Ō'acūrē ējōpeonu'cūgū nicu niwī. Cū ti macācjārārē werecā, pājārā masā Jesure ējōpeocārā niwā.

25 Bernabé Antioquíap̄u nī'cu wa'a, Saulo Tarsop̄u nigūrē a'magū wa'acu niwī. **26** Cūrē bocaaja, Antioquíap̄u miimajāmitojacu niwī. Na ti macāp̄ure Jesure ējōpeorā me'rā ni'cā cū'ma nicārā niwā. Top̄ure pājārā m̄sārē bu'ecārā niwā. Titareta tocjārā Jesure ējōpeorārē "Cristiano, Jesucristo yarā nima", ni pisunu'cācārā niwā.

27 Bernabé, Saulo Antioquíapɯ nirĩ cura Jerusalécjārã Õ'acũ ye queti weremɯ'tārĩ masã na tiropɯ etacārã niwã. 28 Na me'rã wa'a'acɯ ni'cũ Agabo wãmetigɯ nicɯ niwĩ. Topɯ eja, Espiritu Santu tutuaro me'rã tocjārãrẽ werecɯ niwĩ.

—Nipe'tiropɯ ba'ase pe'tia wa'arosa'a, ni wereyucɯ niwĩ narẽ. Cũ tojo ní'que queoro wa'acaro niwũ Claudio romano wiogɯ nise cũ sãjãca be'ropɯ.

29 Cũ tojo nicã tɯ'orã, Antioquíacjārã Jesure ãjõpeorã a'tiro ni wãcũcārã niwã: “Marĩ Judea di'tapɯ nirã Jesure ãjõpeorãrẽ niyeru o'orã marĩ cɯoro ejatuaro.” 30 Tojo weerã Saulo, Bernabé me'rã narẽ weetamurã niyeru neo, o'ócārã niwã.

—O'oya a'tere Jesure ãjõpeorãrẽ sɯ'ori nirãpɯre, nío'ocārã niwã.

Pedrore bu'iri da'reri wi'ipɯ ní'cɯre Õ'acũrẽ wereco'tegɯ pãowĩrõ'que ni'i

12 1 Antioquíapɯ Saulo, Bernabé na bu'ecusiari curare Herode Judea di'ta wiogɯ nicɯ niwĩ. Titareta Jerusaléɯre ña'arõ weenɯ'cãcɯ niwĩ ni'cãrẽrã Jesure ãjõpeorãrẽ. 2 Tojo weegɯ Juã ma'mi Santiagore di'pji pajiri pjĩ me'rã wẽjẽduticɯ niwĩ. 3 Cũ tojo wẽjẽcã i'arã, ãpẽrã judío masã Jesure ãjõpeotirã pũrõ e'caticārã niwã. Cũ tere masĩgũ, nemorõ e'catirãsama majã ní'gũ, Pedrore ñe'ledutigɯ o'ócɯ niwĩ tja. Tojo wa'acaro niwũ pá bɯcɯase me'rã morẽtica bosenɯmɯ nicã. Ti nɯmɯrẽ masã pá bɯcɯase me'rã na morẽti'quere ba'acārã niwã. 4 Pedrore ñe'eca be'ro Herode bu'iri da'reri wi'ipɯ sõrõdutigɯ o'ócɯ niwĩ. Ti wi'ipɯre ba'paritise cururi surara cũrẽ dɯcayɯ, co'temɯjãcārã niwã. Te cururinɯcũ ba'paritirã surara nicārã niwã. Herode “Pascua bosenɯmɯ be'ro cũrẽ miiwĩrõgũti masã wa'teropɯ. Na i'orõpɯ cũrẽ wẽjẽdutigũti”, ni wãcũcɯ nimiwĩ. 5 Tojo weerã surara Pedrore añurõ co'temɯjãcārã niwã. Cũ bu'iri da'reri wi'ipɯ nirĩ cura Jesure ãjõpeorã pe'e Õ'acũrẽ sãĩbosanu'cũcã'cārã niwã.

6 Pedrore Herode “Ñamiacã miiwĩrõgũti” níca ñamirẽ cõme dari me'rã dɯ'teno'cɯ pɯarã surara decopɯ cãrĩcɯ niwĩ. Ni'cũ surara diacjũcamocã pe'e cõme dare cũ ya omocãpɯ dɯ'te'o'ocɯ niwĩ. Apĩ pe'e quẽ'rã cũpecamocã pe'ere mejãrõta weecɯ niwĩ. Pedro mejẽcã weecã tɯ'oña'rãti nĩrã, tojo weecārã niwã. ãpẽrã ti wi'i sope pɯ'topɯre co'tecārã niwã. 7 Be'ro wãcũña marĩrõ ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegɯ Pedro nirĩ tucũpɯ bajuacɯ niwĩ. Cũ tojo weecã, ti tucũ añurõ bo'reyuse'sa wa'acaro niwũ. Cũrẽ wã'cõgũ, tuucarécɯ niwĩ.

—Quero. Wã'cãnɯ'cãña, nicɯ niwĩ. Tojo nicãta, cõme dari Pedrore dɯ'temi'que surumajã wa'acaro niwũ.

8—Ejerituya. Mɯ'ɯ ye sapaturre sãñaña, nicɯ niwĩ. Cũ tojo nicã tɯ'o, ejeritu, cũ ye sapaturre sãñacɯ niwĩ. Tu'ajanɯ'cõcã i'a, cũrẽ nicɯ niwĩ tja:

—Mɯ'ɯ yaro bu'icjãrõ asibusurore sãñaña. Te'a yɯ'ɯre sirutuya.

9 Pedro cũ tojo nicã tɯ'o, cũ siro sirutuwijaacɯ niwĩ. “¿Diacjũta nisari a'te

Õ'acürē wereco'tegü yu'üre miiwijaase? Apetero weegü quē'egü weesa'a", ni wācūcū niwī. Cū tojo wijaasere añurō masīticū niwī. **10** Surara na ne co'te dujirore yu'rūacārā niwā. Be'ro apero quē'rārē tja yu'rūaa, ti wi'i ne sājāarō cōmesope tiropure ejacārā niwā. Na topu ejacā, ti sope se'saro pārīa wa'acaro niwū. Be'ro na ti sopere yu'rūwijaa wa'acārā niwā. Yoacurero wa'a, Õ'acürē wereco'tegü bajudutia wa'acu niwī. Pedro ni'cūta tojanu'cācū niwī majā.

11 Be'ro cū bajuduticāpūta añurō tu'omasīcū niwī.

—Diacjūta niapā yu'u i'a'que. Nirōta Õ'acū yu'üre yu'rūdutigū, ni'cū cūrē wereco'tegure o'oaipī Herode ña'arō weeticā'to nīgū. Tojo nicā judío masā Jesure ējōpeotirā nipe'tise yu'üre ña'arō weesi'rīsere cāl'mota'agū o'oaipī, nicū niwī Pedro.

12 Cū tere wācūgūta, wa'acu niwī María Juā Marco wāmetigū paco ya wi'ipū. Ti wi'ipure Jesure ējōpeorā Pedrorē pājārā Õ'acürē sērībosařā weecārā niwā. **13** Ti wi'i tiro ejagu, sope pu'to ūtā kujiri me'rā na wéeca sārīrō tiropu ejanu'cā, pisucū niwī narē. Ti wi'icjārārē da'racō'tego Rode wāmetigo ti wi'i po'pearu nico niwō. Pedro pisucā tu'ogo, soperu wa'a, yu'uī'agō wa'aco niwō. **14** Pedro cū ucūsere tu'omasīgō, co uputu e'catigo, cūrē pāosōrōtimigōta omasājāa, to ñubue dujirāpūre werego wa'aco niwō. Na tiro ejago, “Pedro sope pu'to niami”, ni wereco niwō. **15** Co tojo nicā tu'orā, “Mu'u tojo nima'aco wee'e”, nicārā niwā. Co pe'e “Diacjūta ni'i”, nico nimiwō. Be'ro na “To pūrīcārē Pedrowātī niapī”, nicārā niwā.

16 Na tojo nicūñarī cura Pedro sope pu'topure pisugū weecū weecu niwī. Be'ropūta na soperu wa'a, ti sopere pāo i'acārā niwā. Pedro topu nu'cūcā i'arā, uputu ucūacārā niwā. **17** Be'ro narē omocā me'rā weequocū niwī tocā'rōta ucūña nīgū. Be'ro bu'iri da'leri wi'ipū cū ní'cure Õ'acū cūrē miiwijaa'quere werecu niwī. Apeye tja narē werenemocū niwī:

—Wereya Santiagore, āpērā Jesure ējōpeorārē yu'üre tojo wa'a'quere, nicū niwī. Nitoja, cū ti wi'ipū ní'cū wijaa, wa'a wa'acu niwī aperopū.

18 Bo'reque'aca be'ro bu'iri da'leri wi'i co'terā Pedro marīcā i'arā, uputu wācūque'ticārā niwā.

—¿De'ro wa'apariba Pedrorē? ni, na basu a'merī sērītiña'cārā niwā.

19 Be'ro Herode Pedro marīcā tu'ogu, surarare “A'marā wa'aya”, nío'ocu niwī. Na a'macārā nimiwā. Ne bocaticārā niwā. Be'ro Herode Pedrorē co'terā nimi'cārārē uputu sērītiña'cūmí, narē wējēcā'duticū niwī.

To be'ro Herode Judea di'tapure wijawā'cā, Cesarea wāmetiri macāpu nigū wa'acu niwī tja.

Herode cū wērī'que ni'i

20 Herode uputu uacu niwī Tiro, Sidó wāmetise macārīcārā me'rā. Herode ya di'ta cjase nicaro niwū te macārīcārā na ba'ase pe'e. Cū na

me'rá uagũ, tocjãrãrẽ ne ba'ase duadutiticũ niwĩ. Tojo weerã ba'ase apaturi duato tja nírã, tere Herode tiropũ aporã wa'acãrã niwã. Herode me'rá da'ragũ Blasto wãmetigure ucũmũ'tãcãrã niwã.

—Ûsãrẽ ucũbosagũ wa'aya Herode tiropũ, nicãrã niwã. Cũ narẽ weetamusĩ'rĩgũ, “Jau”, nicũ niwĩ. **21** Tojo weegũ Herode me'rá ucũgũ wa'acũ niwĩ. Be'ro Herode pe'e cũ werecã tu'ogũ, ni'cã nũmũ na me'rá ucũatji nũmũrẽ besecũ niwĩ. Ti nũmũ nicã Herode cũ ye wiogũ su'tire sãña, wiorã dujiri cũmurõpũ dujicũ niwĩ. Topũ Tiro, Sidõcjãrãrẽ ucũpeocũ niwĩ. **22** Cũ ucũcã tu'orã, “Ãrĩ a'to ucũgũ, ɯmũ dia'cũ nitimi. Õ'acũ nimi”, ni caricũcãrã niwã. **23** Na tojo nicã tu'ogũ, Herode “Yũ'ũ ɯmũ ni'i, Õ'acũ ni'cũrẽta ẽjõpeoronã'a”, ne niticũ niwĩ. Tojo weegũ na caricũri curata Õ'acũrẽ wereco'tegũ Herodere dutida'recũ niwĩ. Be'ro majã cũ becoa ba'aweenõ'o, wẽrĩa wa'acũ niwĩ.

24 Te quetire tu'orã, pãjãrã Jesure ẽjõpeonemocãrã niwã. Nipe'tiropũ Jesú ye queti se'sa wa'acaro niwã.

25 Be'ro Bernabé, Saulo Jerusaléppũ niyeru o'otojaca be'ro majãmitojaacãrã niwã tja Antioquíapũre. Juã Marco wãmetigũ quẽ'rã na me'rá wa'acũ niwĩ.

Bernabé, Saulo na Jesú ye quetire apeye macãrĩpũ weresijanũ'cã'que ni'i

13 **1** Antioquíapũre Jesure ẽjõpeorã wa'terore Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masã, tojo nicã Õ'acũ yere bu'erã a'ticũrã nicãrã niwã: Bernabé, apĩ Simó, cũrẽta tja “Ñigũ” pisucãrã niwã. Apĩ Lucio Cirene wãmetiri macãcjũ, apĩ Manaé Herode Galilea wiogũ tiro ni'cãrõ me'rá masã'cũ, tojo nicã Saulo nicãrã niwã. **2** Ni'cãti na be'ti ñubueri cura Espiritu Santu narẽ nicũ niwĩ:

—Bernabé, Saulore du'uo'oya. Narẽ aperopũ wa'adutigũti wee'e. Na apeye di'tapũ quẽ'rãrẽ bu'ecusiarã wa'arãsama. Narẽ yũ'ũ beseapũ, nicũ niwĩ.

3 Tojo nicã tu'o, be'ti ñubueca be'ro na me'rãcjãrã Saulo, Bernabére na dũpopare ñapeo, narẽ we'eriti, o'ócã'cãrã niwã.

Chipre nũcũrõpũ Bernabé, Saulo na wa'a were'que ni'i

4-5 Be'ro Bernabé, Saulo Espiritu Santu ní'caronõjõta Seleucia wãmetiri macãpũ wa'arã, Antioquíapũ ní'cãrã wijawã'cãcãrã niwã. Tocjãrã yucũsũ me'rá wa'a ejaçãrã niwã Chipre nũcũrõrẽ ni'cã macã Salamina wãmetiri macãpũ. Ti macãpũ nírã, judío masã na nerẽse wi'seripũ Jesú ye quetire werecãrã niwã. Juã Marco Antioquíapũ ní'cũ narẽ weetamucusiagũ na me'rá wa'acũ niwĩ. **6** Ti macãpũ wijaa, nũcũrõpũre Jesú ye quetire werecusiabi'acã'cãrã niwã. Téé apese pã'rẽ Pafo wãmetiri macãpũ wereejaçãrã niwã. Ti macãpũre ni'cũ judío masũ yai weronõjõ nigũrẽ bocaçãcãrã niwã. Cũ wãmeticũ niwĩ Barjesú. Griego

ye me'rã pe'ema cûrê Elima pisucãrã niwã. “Yũ'ũ Õ'acũ ye queti weregu ni'i”, nisoocũ niwĩ ti macãcjãrãrê. **7** Cũ yai ti nũcũrõ wioogu Sergio Paulo wãmetigu añurõ tũ'omasĩse cõogu me'rãcjũ nicũ niwĩ. Sergio Paulo Jesú ye quetire tũ'osĩ'rĩgũ pijjudutio'ocũ niwĩ Bernabé, Saulore. Tojo weerã cũ pu'topũ wererã wa'acãrã niwã. **8** Yai pe'e Sergio Paulo Jesure ãjõpeoticã'to nĩgũ, na weresere cã'mota'asĩ'rĩmicũ niwĩ. **9** Cũ tojo weecã ì'agũ, ne waropũre Saulo wãmeti'cũ, Pablo wãme dũcayũ'cũ Espĩritu Santure cõoyũ'rũgu ì'acũũña ì'a, **10** nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ wãtĩ dutiro weegú ni'i. Mũ'ũ masãrê añurõ weesĩ'rĩrãrê cã'mota'a. Diacũ niwe'e. Weeta'sasebũcũ ni'i. Õ'acũ cũ diacũ weresere “Tojo niwe'e”, ni ucũmaasoo'o. **11** Mũ'ũrê ni'cãrõacã Õ'acũ bu'iri da'regũsami. Mũ'ũ caperi ì'atigu tojagúsa'a téé Õ'acũ ñaro põtõorõ, nicũ niwĩ Pablo.

Cũ tojo nicãta, cûrê na'itĩ'a wa'acaro niwũ. Ne caperi ì'atigu tojacũ niwĩ. Cûrê tojo wa'acã tũ'oña'gũ, cûrê tũawã'cãcjũre a'macũ niwĩ. **12** Yaire tojo wa'acã ì'agũ, Sergio Paulo Jesure ãjõpeocũ niwĩ. Pablo, Bernabé na Jesú ye quetire bu'eme'ricã ì'amarĩatjĩgũ, tojo ãjõpeocũ niwĩ.

Bernabé, Pablo Chiprepũ ní'cãrã Antioquĩapũ na were'que ni'i

13 Pablo, cũ me'rãcjãrã Pafopũ ní'cãrã wijapê'a, ni'cã maapũ nũjã, ejaçãrã niwã Perge wãmetiri macãpũre. Ti macã Panfilia wãmetiri di'tapũ nicaro niwũ. Na Pergepũ etacã, Juã Marco narê totã soocã, Jerusalépu majãmitojaa wa'acũ niwĩ. **14** Be'ro ti macãpũ ní'cãrã wa'acãrã niwã ape macã Antioquĩa wãmetiri macãpũ tja. Ti macã Pisidia wãmetiri di'tapũ tojacaro niwũ. Sauru nicã judío masã na nererĩ wi'ipũ Pablo quẽ'rã tocjãrã me'rã sãjãanuã dujicãrã niwã. **15** To be'ro ti wi'i wiorã bu'ecãrã niwã Moisé cũ ojãca pũrĩ cjasere, be'ro tja Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'quere. Bu'etoja, ti wi'i wiorã ãpẽrã to dujirãrê “Sõjãrê weredutirã wa'aya”, nío'ocãrã niwã. Na pe'e wa'a, “Acawererã, mũsã wãcũtutuasenojõ queti cõorã, ni'cãrõacã wereya ùsãrê”, nicãrã niwã. **16** Na tojo nicã tũ'ogu, Pablo wã'cãnu'cã, narê omocã me'rã di'tamarĩdutigũ niwĩ. Weetoja, narê werecu niwĩ:

—Mũsã judío masã, ãpẽrã na weronojõ Õ'acũrê ãjõpeorã yũ'ũ ucũsere tũ'oya. **17** Õ'acũ, ùsã judío masã ãjõpeogu, ùsã ñecũsumũarê besecũũcũ niwĩ. Na ãpẽrã ye di'ta Egiptopũ nicã, narê pãjãrã masãputinemocã weecu niwĩ. Be'ro na ti di'tapũ nirãrê cũ tutuaro me'rã miwijacũ niwĩ. **18** Cuarenta cũ'marĩ yucũ marĩrõ, masã marĩrõpũ nĩrã ña'arõ na cûrê yũ'rũnu'cãmicã, na tojo weesere cũ nũ'cãcũ niwĩ. **19** Be'ro na ya di'ta waro Canaã di'tapũ ejaçã, ti di'tacjãrãrê siete cururire cõ'aõ'ocũ niwĩ. Ti di'tare ùsã ñecũsumũarê o'ogutigu, na macãrĩ wa'awe'o'quere niato nĩgũ tojo weecu niwĩ. **20** Be'ro tja na Canaã di'tapũ nicã, Õ'acũ narê sũ'ori nisetiajãrê sõrõcũ niwĩ. Na cũ sõrõ'cãrã masãrê beseri masã nicãrã niwã.

Cuatrocientos cincuenta cū'marī na masārē beseri masā dūticārā niwā. Samue Ō'acū ye queti weremū'tārī masā cū nise nūmūrīpū dūtītūocārā niwā. **21** Samuereta masā sērīcārā niwā: “Ūsā ni'cū wiogū waro ūasa'a.” Na tojo nicā tū'o, Samue Ō'acūrē sērīcū niwī. Ō'acū tojo weegū na wiogū waro niacjūre Saúl wāmetīgūre sōrōcū niwī. Saúl Cis macū Benjamī ya curuacjū cuarenta cū'marī wiogū nicū niwī. **22** Saúl wiogū nisere Ō'acū cūrē wīrōca be'ro apī Davi wāmetīgūre sōrōcū niwī tja. Ō'acū cūrē a'tiro nicū niwī: “Davi Isaí macū nipe'tise yū'ū tū'sasere weemi. Tojo weegū pūrō e'cati'i cū me'rā”, nicū niwī. **23** Ō'acū ūsā űecūsumūarē “Ni'cū Davi pārāmi nituriagūpū mūsā judío masārē yū'rūogū a'tīgūsamī”, ni werēcū niwī. Jesú wāmetīgū Ō'acū tojo nī'cūta nīmī. **24** Ne waropūre Jesú cū masārē bu'enū'cāse dūporopūre Juā masārē bu'eyucū niwī: “Mūsā űa'arō wee'quere bujawetiya. Mūsā nisetisere dūcayūya. Mūsā tojo dūcayucā, yū'ū mūsārē wāmeyegūsa'a”, nicū niwī. **25** Juā cū bu'edu'uati dūporo narē nicū niwī: “Mūsā yū'ūre ‘Masārē yū'rūoacjū nīmī’ ħni wācūti? Yū'ū niwe'e. Yū'ū be'ro apī a'tīgūsamī masārē yū'rūoacjū. Cū aņugū waro niğūsamī. Yū'ū pe'e mejō niğū tū'oña'a. Cū ye sapatūre tuweemasītīgū weronojō cūrē ne ni'cārōwījimasītisa'a”, nicū niwī Juā.

26 »Yū'ū acawererā Abrahā pārāmerā nituriarā, nipe'tirā Ō'acūrē ėjōpeorārē werēgūti. Ō'acū todūporopū “Masārē yū'rūogūti”, nicū niwī. Tojo nīgū, marīrē a'te quetire o'ócū niwī. **27** Tojo weemicā, Jerusalécjārā, na wiorā quē'rā “Jesú marīrē yū'rūoacjū nīmī”, ni ī'amasītīcārā niwā. Na saurūncū Ō'acū ye queti weremū'tārī masā na oja'quere bu'emirā, ne tū'omasītīcārā niwā. Jesucristore wiorā wējēdūticā, dūporopū Ō'acū ye queti weremū'tārī masā na oja'que queorota wa'acaro niwū. **28** Jerusalécjārā Jesucristore bu'iri bocatimirā, Pilatore “Wējēdutiya”, nicārā niwā. **29** Na Jesucristore wējērā, dūporopū Ō'acū ye queti weremū'tārī masā na ojamū'tā'quenūcūta weecārā niwā. Cū wērīca be'ro āpērā curusapū nī'cūre miidijoo, ūtā tutipū cūrē yaarā sīosōrōcūucārā niwā. **30** Ō'acū na wējēmīcā, cū macūrē wērī'cūpūre masōcū niwī. **31** Cū masāca be'ro todūporo Galilea, Jerusalérū cū me'rā ba'paticusia'cārārē peje nūmūrī bajuacū niwī. Ārāta cū masācā ī'a'cārā cū ye quetire masārē wererā weesama.

32-33 »Yū'ū Bernabé me'rā mūsārē aņuse quetire werēgū a'tiapū. Dūporopū Ō'acū ūsā űecūsumūarē weryugū, “Yū'ū macū wērī'cūpūre masōgūsa'a”, nicū niwī. Narē tojo nimīgū, na nīcateropūre “Cū weegūti” nī'quere weeticū niwī. Ūsā na pārāmerā nituriarāpūre, āpērā a'tocateropū nīrārē tere wee'ocū niwī.

»Nimū'tārī pūrī be'ro cja Salmo Ō'acū cū macū wērī'cūpūre masō'quere “Mū'ū yū'ū macū nī'i. Ni'cācā me'rā yū'ū mū'ū pacū nisere ī'o'o”, nicaro niwū. **34** Ape pūrī Isaía cū ojāca pūrīpū quē'rārē Ō'acū weryucū niwī cū macūrē wērī'cūpūre masōatjere, cū upū boadojatiatjere. “Nipe'tise yū'ū Davire dūporopū ‘O'ogūti’ nī'caronōjōta mū'ūrē o'ogūsa'a”, nicū niwī.

35»Apero Salmo Davi cū oja'caropure tja a'tiro ojano'caro niwū:
 “M̄u'u, m̄u'u macūrē wērīdojacā weesome”, nicaro niwū.

36-37»Davi Ō'acū dutiro wéég̃u, cū nícaterocjārārē queoro dia'cū weecu niwī. Be'ro cū wērīcā ī'a, cūrē yaacārā niwā āpērā cū ñecūs̄m̄ua mejārā yaa'caroputa. Cūrē yáaca be'ro cū ya up̄u boa wa'apā. Ō'acū masō'c̄u Jesú pūrīcārē cū up̄u boatipā. Tojo weerā marī masī'i. Jesú pe'ere cū ya up̄u boadojatiatjere ojag̃u weepī Davi. **38-39** Ȳu'u m̄sārē weresere wācūña. Jesucristo me'rā m̄sā acoboJose bocarāsa'a. No'o nipe'tirā cūrē ējōpeorārē ña'arō na wee'quere acoboJope'ocūsami. Moisé cū dutise me'rā pūrīcārē marī acoboJose ne bocamasītisa'a.

40-41 »D̄uporocjārāp̄u Ō'acū ye queti werem̄'tārī masā a'tiro ojacārā niwā:

M̄sā Ō'acūrē bujicārā, cūrē ējōpeotirā t̄u'oña'ña.

M̄sā catiri m̄m̄core ȳu'u Ō'acū añuse weegusa'a.

M̄sārē āpērā añurō weremicā, ne ējōpeosome.

Tojo weerā m̄sā ējōpeoti'que wapa wērīrāsa'a.

A'te na oja'quere añurō t̄u'oña'ña, m̄sārē tojo wa'ari nírā, ni werecu niwī Pablo Antioquíacjārārē.

42 Tere weretoja, na wijaari cura Pablo quē'rārē to nerē'cārā a'tiro nicārā niwā:

—Ūsārē ape sauru nicā werenemoña tja te cjasere, nicārā niwā.

43 Ti wi'i ní'cārā na wijaasteari cura pājārā judío masā, āpērā judío masā weronojō weesetirā na weresere t̄u'ot̄u'sarā, Pablo, Bernabé me'rā ba'patiwā'cācārā niwā. Narē Pablo quē'rā a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū cū añurō weesere wācūdu'uticā'ña. Cūrē ējōpeonu'cūcā'ña, ni werecārā niwā.

44 Ape n̄m̄u sauru nicā pājārā ti macā Antioquíacjārā Ō'acū ye quetire t̄u'orātirā nerēcārā niwā tja. **45** Na pājārā nerēcā ī'arā, Pablo quē'rārē ti macācjārā judío masā up̄utu docārā niwā. Tojo weerā Pablo cū weresere “Mejēcā weremī. Diacjū niwe'e”, ni bujicā'cārā niwā. **46** Na tojo nicā t̄u'orā, Pablo quē'rā tutuaro me'rā narē nicārā niwā:

—M̄sā judío masārē Jesú ye quetire werem̄'tārōña'a. M̄sārē tere weremicā, ne ējōpeowe'e. Tojo weerā “Ūsā catise pe'titisere m̄atisa'a”, nírā wee'e. Ūsā ni'cārōacārē āpērā judío masā nitirārē Jesú ye quetire werem̄'cārā wa'arāsa'a. **47** A'tirota duticu niwī Ō'acū cū ye ojano'ca pūrīp̄ure. A'tiro nicu niwī:

Ȳu'u m̄sārē judío masā nitirārē yé cjase quetire werecusiarī masā cūugūti.

M̄sā me'rāta nipe'tiro a'ti turicjārāp̄u na ȳu'r̄uatjere masīrāsama.

A'te cū ní'quereta Pablo quē'rā “Ō'acū ūsārē dutig̃u weemi”, nicārā niwā.

48 Na tojo nicā t̄u'orā, “Ō'acū ye queti añubutia'a” nírā, ti wi'i nírā judío masā nitirā up̄utu e'caticārā niwā. Top̄u ní'cārā Ō'acū “Ȳu'ure a'ticūrā ējōpeorāsama”, nino'cārānucūta ticūrāta Jesure ējōpeocārā niwā.

49 Tojo wee nipe'tiro Pisidia di'tapure Jesú ye queti se'sa wa'acaro niwã. 50 Tojo weecã ì'arã, judío masã Pablo què'rãrê cõ'asì'rĩcãrã niwã. Tojo weerã ni'cãrãrã niyeru pajiro c̃orã numiarẽ, judío masã weesetisere añurõ weenu'cũrãrẽ uarosãjãcã weecãrã niwã. Ùmua ti macã wiorã nirãnojõ què'rãrê tojota weecãrã niwã. Tojo weerã Pablo què'rãrê ñrũrã, pi'etise o'onũ'cãcãrã niwã. Ti macãp̃ na nirãrê cõ'aõ'otojarãp̃, ña'arõ weedu'ucãrã niwã. 51 Pablo què'rã Antioquíap̃re na cõ'awĩrõcã wijarã, ti macã cjase di'tare paastecõ'acãrã niwã. Tere tojo weerã m̃sã Jesú ye quetire teerã, a'ti macãcjãrã bu'iri c̃uo'o nisì'rĩrã, tojo weecãrã niwã. Be'ro ape macã Iconio wãmetiri macãp̃ wa'a wa'acãrã niwã tja. 52 Na wa'áca be'ro nimicã, Jesure ãjõpeorã Antioquíacjãrã Espĩritu Santure c̃uoyũ'r̃uatjãrã, Ɂp̃tũ e'catise me'rã tojacãrã niwã.

Pablo, Bernabé Iconio wãmetiri macãp̃ na weeseti'que ni'i

14 1 Iconiop̃re ejarã, na Antioquíap̃re wee'caronõjõta Pablo què'rã judío masã nerẽrĩ wi'ip̃ sãjãanujã, dujicãrã niwã. Top̃ què'rãrê Jesú ye quetire werecãrã niwã. Na añurõ weretũ'sayucã, pãjãrã judío masã, ãpẽrã judío masã nitirã Jesure ãjõpeocãrã niwã. 2 Judío masã Jesure ãjõpeosi'rĩtirã judío masã nitirã pe'ere uarosãjãcã weecãrã niwã. Tojo weerã na uarosãjãcã wee'cãrã Jesure ãjõpeorãrẽ ña'arõ wãcũcãrã niwã. 3 Tojo weecã ì'arã, Pablo què'rã narẽ werenemorãtirã Iconiop̃re yoacã tojacãrã niwã. Na ti macãp̃ nĩrã, “Jesú nipe'tirã masãrẽ ma'ígũ añurõ weemi” nisere Ɂp̃tũ wãcũtutuario me'rã werecãrã niwã. Na a'tere werecã ì'agũ, Õ'acũ diacjũta werema yé cjasere nĩgũ, cũ tutuario me'rã masãrẽ wee'locã weecu niwĩ. 4 Na wee'omicã, ti macãcjãrã mejẽcãrĩ dia'cũ d̃ucawaticãrã niwã. ãpẽrã judío masã Jesure ãjõpeotirã me'rã niseticãrã niwã. ãpẽrã Pablo, Bernabé me'rã niseticãrã niwã. 5 Pablo, Bernabére Ɂatirã, wiorã me'rã nerẽ ucũcãrã niwã. Na nerẽ, ni'cãrõnojõ wãcũtojaca be'ro narẽ pi'etise o'o, ùtãperi me'rã doquerãti nĩrã, tojo weecãrã niwã. 6-7 Pablo què'rã na tojo weesi'rĩsere tũ'orã, Licaonia wãmetiri di'tap̃ du'tiwã'cã wa'acãrã niwã. Ti di'tap̃re Listra, Derbe wãmetise macãrĩ nicaro niwũ. Tep̃ nirãrẽ, te macãrĩ nirãrẽ Jesú ye quetire bu'ecusiãcãrã niwã tja.

Pablo, Bernabé Listra, Derbe macãrĩp̃ na bu'ecusia'que ni'i

8 Na Listrap̃ nĩrã, ni'cũ masũ dojoriwi'i wĩ'magũp̃ta sijamasĩtigũ bajua'c̃ure bocaecãrã niwã. 9-10 Ti macãp̃re Pablo masãrẽ bu'ecu niwĩ. Cũ bu'esere dojoriwi'i què'rã tũ'ocu niwĩ. Cũ, “Õ'acũ yũ'ure añurõ yũ'r̃uomasĩsami” ni wãcũsere Pablo tũ'oña'gũ, tutuario me'rã c̃ũrẽ ucũquejocu niwĩ:

—Wã'cãnũ'cãña, nicũ niwĩ. Cũ tojo nicãta bu'pumajã, sijamasĩtimi'cũ sijanũ'cãcũ niwĩ. 11 Pablo tojo weecã ì'arã, tocjãrã Licaonia ye me'rã Ɂp̃tũ caricũcãrã niwã:

—Marí ějōpeorā ɯmɯa weronojō bajurā dojtōjārā, marí tiropɯ dijatama, nicārā niwā. **12** Bernabére Zeus pisucārā niwā. Ti wāme na ějōpeorānojō wiogɯ wāme nicaro niwū. Pablo pe'ere cū ɯpɯtɯ ucūgū niyucā, Hermes pisucārā niwā. Hermes na ějōpeorārē wereco'tegɯ nicɯ niwī. **13** Ti macā sumutopɯ Zeure ñubuepeori wi'i nicaro niwū. Ti wi'icjū pa'i Pablo quē'rārē ějōpeogɯ, weɯa ɯmɯarē o'ori me'rā ma'masu'a'cārārē ti macā ne sājārōpɯ wejewā'cācɯ niwī. Pa'i, āpērā tocjārā Pablo quē'rārē ějōpeorā weɯare wējē ñubuepeosī'rīmicārā niwā.

14 Na tojo weesī'rīcā tū'orā, Pablo, Bernabé na basu na ye su'tire tū'rēstecārā niwā. Mɯsā tojo weesī'rīse ña'a ni'i nírā, tojo weecārā niwā. Be'ro caricū, na pājārā decopɯ wa'acārā niwā. Narē a'tiro nicārā niwā:

15 —¿Mɯsā ũsārē de'ro weerātirā tojo weeti? Ũsā quē'rā mɯsā weronojōta ɯmɯa ni'i. Ō'acūa mejēta ni'i. Mɯsārē añuse quetire wererā a'tiapɯ. Mɯsā a'tiro weesetisere tocā'rōta weedu'uya. Mɯsā ějōpeose ne wapamarī'i. Ō'acū catigɯ pe'ere ějōpeoya. Cū weecɯ niwī nipe'tise ɯ'mɯse, a'ti di'ta, maarī, nipe'tirā wa'icūrā, mirīcūa, wa'i, tepɯ nirārē. **16** Ō'acū todɯporopɯre judío masā nitirā na āpērānojōrē ějōpeocā, tojo tū'oña'cā'cɯ niwī. Ne cā'mota'aticɯ niwī. **17** Na cūrē ějōpeotimicā, cū nisetisere nipe'tirā masārē i'locɯ niwī. Nipe'tirārē añurō wéégɯ, acoro pejase, otese quē'rārē dɯcaticā weecɯ niwī. Ba'ase, tojo nicā e'catise o'locɯ niwī, ni werecārā niwā. **18** Na weremicā, ɯpɯtɯ weɯare wējē, Pablo quē'rārē ñubuepeosī'rīmicārā niwā. Cā'rōcā waro dɯ'sacaro niwū na wējē ñubuepeoatjo. Pablo quē'rā “ɯpɯtɯ weeticā'ña” ni pūrīcā, weeticārā niwā.

19 Be'ro judío masā Antioquíacjārā, āpērā Iconiocjārā Listrapɯre etacārā niwā. Topɯ Pablo quē'rārē ña'arō weesī'rīrā sirutuejacārā niwā. Tocjārā masārē na weronojō wācūsetiro ɯacārā niwā. Na tojo weecā, tocjārā pe'e quē'rā uarosājā wa'acārā niwā. Tojo weerā Pablōre ũtāperi me'rā doque, ti macā sumutopɯ cūrē cō'arā wa'arā wejewā'cācārā niwā. Cūrē “Wērīa wa'amī”, ni wācūcārā nimiwā. **20** Pablōre cō'a'caropɯ Jesure ějōpeorā cū cūñarō tiropɯ i'aejanɯ'cācārā niwā. Cū na topɯ ejacāta, masā wa'acɯ niwī tja. Be'ro apaturi macāpɯ na me'rā pi'a wa'acɯ niwī. Ape nɯmɯ Bernabé me'rā Derberɯ wa'a wa'acārā niwā.

21 Na topɯ eta, Jesús ye quetire werecārā niwā. Tere na werecā, tocjārā masā pājārā Jesure ějōpeonemocārā niwā. Be'ro na majamitojaa wa'acārā niwā Lистра, Iconio, Antioquía todɯporo na a'ti'que macārīpɯta tja.

22 Te macārīpɯre tocjārā Jesure ějōpeorārē wācūtutuase o'ocārā niwā. Tojo nicā “Jesure ne wācūdu'ticā'ña. Peje pi'etise wa'arosa'a Jesure ějōpeorārē marí ɯ'mɯsepɯ wa'ati dɯporo”, ni wereyɯ'rɯwā'cā wa'acārā niwā. **23** Jesure ějōpeorā na nerēse wi'serinɯcū ni'cārērā narē sɯ'ori nisetiajārē besebɯrocārā niwā. Na be'ti ñubueca be'ro “Marí ějōpeogɯ Jesús weetamuato mɯsārē”, ni sērībosa, cūuwā'cācārā niwā.

Pablo quē'rā Antioquíapɯ na majāmitojaa'que ni'i

24-25 Be'ro Listra, Iconio, Antioquía wāmetise macārīpɯ ní'cārā yu'rɯwā'cācārā niwā Pisidia di'tare. To yu'rɯaa, Panfilia di'ta Perge wāmetiri macāpɯ ejacārā niwā. Ti macāpɯre Jesú ye quetire werecārā niwā. Be'ro Atalia wāmetiri macā petapɯ bu'ajacārā niwā tja. **26** Topɯ na ne waro wijawā'cātica macā Antioquíapɯ dajarā, yucɯsu me'rā wijawā'cācārā niwā. Ti macāpɯta te macārīpɯ na wa'ase duporo Jesure ējōpeorā “Mɯsārē Ō'acū añurō co'teato”, ni sērībosa, o'ócārā niwā. Espírиту Santu narē bu'eduti'caronojōta tere bu'epe'otojanɯcō, dajacārā niwā.

27 Ti macāpɯ na dajarā, Jesure ējōpeorārē neocūu, narē werepe'ocā'cārā niwā Ō'acū na me'rā weetamusija'quere. Tojo nicā “Judío masā nitirā quē'rā Jesure ējōpeorā weeama a'tiro nicārē”, ni quetiwerecārā niwā narē.

28 Na yoacā Jesure ējōpeorā me'rā Antioquíapɯre tojacārā niwā.

Judea di'tacjārā Antioquíapɯ wa'a'que ni'i

15 1 Pablo, Bernabé Antioquíapɯ nirī curare āpērā judío masā Judea di'tacjārā na tiropɯ wa'acārā niwā. Na ti macācjārā Jesure ējōpeorārē na judío masā weesetisere weeduticārā niwā.

—Mɯsā Moisé duti'caro weeticā, mɯsā ō'rēcju yapa caserore yejecō'aticā, Ō'acū mɯsārē yu'rɯosome, ni werecārā niwā.

2-3 Na tojo nicā tɯ'orā, Pablo, Bernabé na me'rā ɯpɯtu a'metu'ticārā niwā. Tojo weerā Antioquíacjārā Jerusalépu o'órātirā Pablo, Bernabé, āpērā tocjārārē neo, besecārā niwā. Narē a'tiro nío'ocārā niwā:

—Jerusalépu wa'aya. Jesú cū ne waro besecúú'cārā, tojo nicā Jesure ējōpeorārē sɯ'ori nirā tiro sērītiña'rā wa'aya. ¿Diacjūta nimiapari to Judeacjārā marīrē were'que? nicārā niwā.

Topɯ wa'arā, Fenicia, Samaria wa'ase ma'arīpɯ yu'rɯacārā niwā. To yu'rɯarā, judío masā nitirā Jesure ējōpeosere wereyu'rɯamujācārā niwā. Te quetire tɯ'orā, Jesure ējōpeorā pūrō e'caticārā niwā.

Pablo, Bernabé Antioquíapɯ ní'cārā Jerusaléjcjārārē na wererā wa'a'que ni'i

4 Pablo, Bernabé, āpērā Antioquíacjārā Jerusalépu etacārā niwā. Topɯre na etāca be'ro Jesú cū ne waro besecúú'cārā, Jesure ējōpeorārē sɯ'ori nirā, nipe'tirā cūrē ējōpeorā narē pōtērī, añuduticārā niwā. Be'ro Pablo quē'rā werecārā niwā nipe'tiro na sija'caropɯ Ō'acū narē weetamu'quere. **5** Na tojo nicā tɯ'orā, Jesure ējōpeorā fariseo masā wā'cānɯ'cā, ucūcārā niwā:

—Marī judío masā weronojōta judío masā nitirā Jesure ējōpeorā quē'rārē weedutiroɯa'a. Na ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutiroɯa'a. Nipe'tise Moisé cū duti'quere weedutiroɯa'a, nicārā niwā.

6 Tojo weerã Jesú cū besecúú'cārã, cūrē ējōpeorārē sũ'ori nirá nerē, ucūcārã niwã fariseo masã narē tojo ní'quere. **7** Topũta na yoacã ucúca be'ro Pedro wã'cãñ'cã, narē nicũ niwĩ:

—Acawererã, Õ'acũ sō'onícateropũ judío masã nitirã quē'rārē cū ye quetire weredutigũ yũ'ure besewĩ. Na tere tũ'o, cūrē ējōpeoato nígũ besewĩ. Musã nipe'tirã añurō masĩ'i a'tere. **8** Cũta nipe'tise masã wãcūsetisere ĩ'agũ marĩrē o'o'caronojōta na quē'rārē Espĩritu Santure o'ówĩ. Tojo weerã marĩ na yũ'rũono'cãrãpũta nima nisere masĩ'i. **9** Õ'acũ marĩrē ma'irōnojōta na quē'rārē ma'imi. Ne dũcawaatisami. Na Jesure ējōpeocã, na ña'arō weeseti'quere acobojocũ niwĩ. **10** Tojo weerã marĩ judío masã nitirãrē “Moisé cū duti'caro weeya”, niticã'rõña'a. Marĩ tere weeya nĩrã, “Õ'acũ narē yũ'rũoticũ niwĩ yujupũ”, nĩrã weebosa'a. Marĩ, marĩ ñecũsumũarũmarĩcã Moisé cū duti'quere weepōtēoticãrã niwã. Tjãsama narũa. Tojo weerã narē tere weedutiticã'rõña'a. **11** A'tiro pe'le ni'i. Marĩ wiogũ Jesucristo ma'itjĩagũ, marĩ wapayecã mejēta, marĩrē ña'arō wee'quere acobojocũ niwĩ. Marĩrē yũ'rũo'caronojōta Jesucristo na judío masã nitirã quē'rārē yũ'rũocũ niwĩ, nicũ niwĩ Pedro.

12 Cū tojo nicã tũ'orã, nipe'tirã dí'tamarĩpe'tia wa'acãrã niwã. Be'ro Pablo, Bernabé narē wercãrã niwã judío masã nitirã tiropũ Õ'acũ tutuaro me'rã na weeĩ'ocusia'quere. **13** Nipe'tise narē wérēca be'ro Santiago ucũcũ niwĩ:

—Acawererã, yũ'ũ musãrē wercã tũ'oia. **14** Ni'cãrōacã Simó Pedro wereami Õ'acũ judío masã nitirãrē ne waro añurō weenũ'cã'quere. Õ'acũ cū yarã niato nígũ, na quē'rārē besecũ niwĩ. **15** Dũporopũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã judío masã nitirã quē'rã Jesure ējōpeoatjere queorota ojamũ'tãcãrã niwã. A'tiro ojacãrã niwã:

16 “Davi cū wiogũ nise pe'tia wa'acaro niwũ.

Be'ropũ cūrē yũ'ũ wiogũ sōrō'caronojōta cū pãrãmi nituriagũrũe sōrōgũti.

17-18 Cūrē tojo sōrōca be'ro ãpērã judío masã nitirã quē'rã, yũ'ũ beselcãrã yũ'ure ējōpeorãsama.”

Dũporopũ marĩ wiogũ Õ'acũ tojo ni wereyucũ niwĩ.

A'tiro ni ojacãrã niwã Õ'acũ ye quetire weremũ'tã'cãrã.

19 »Tojo weegũ yũ'ũ wãcũ'u. Judío masã nitirã Jesure ējōpeorārē peje dutise o'oticã'rõña'a. **20** Mejō dia'cũ ni'cã pũrĩ “A'ticũse weeticã'ña”, ni ojarã narē. “Wa'icũ dí'i, ãpērãnojōrē Õ'acũ mejētare ējōpeorã na wējē ĩjũamorō ñubuepeo'quere ba'aticã'ña”, nĩrã. “Musã nũmosãnumia nitirãrē, musã marãpũsumũa nitirãrē a'metãrãticã'ña”, nĩrã. “Nipe'tirã wa'icũrã wãmũta ãrũasure'cãrãrē ba'aticã'ña. Nipe'tirã dí miiña marĩrãrē ba'aticã'ña. Wa'icũrã ye díre ba'aticã'ña.” Ticũseta dutirã narē. **21** Dũporopũ saurũncũ judío masã na nerēse wĩ'seripũ Moisé cū duti'quere bu'enu'cũcã'ma. A'tere nipe'tise macãrĩpũ bu'erã weema. Tojo

weerã judío masã nitirã quẽ'rã masĩsama Moisé cũ duti'quere, nicu niwĩ Santiago.

22 Be'ro Jesú cũ besecúú'cãrã, Jesure ẽjõpeorãrẽ su'ori nirã, nipe'tirã cũrẽ ẽjõpeorã puarãrẽ besecãrã niwã. Ni'cũ Juda wãmeticu niwĩ. Cũrẽta tja Barsabá pisucãrã niwã. Apĩ pe'e Sila wãmeticu niwĩ. Ticurãrẽ besecãrã niwã Pablo quẽ'rã me'rã Antioquíapũ ti pũrĩrẽ miajãrẽ. Na puarã Jesure ẽjõpeorã wa'teropũre wiorãbocure nicãrã niwã.

Antioquíacjãrã na su'ricũña'quere diacjũ'que ni'i

23 Jesú besecúú'cãrã dutise ojãca pũrĩrẽ Pablo quẽ'rã me'rã o'ócãrã niwã. A'tiro ojano'caro niwũ ti pũrĩpũre:

“Ûsã Jesú besecúú'cãrã, cũrẽ ẽjõpeorãrẽ su'ori nirã musãrẽ añuduti'i. A'ti pũrĩrẽ musãrẽ ojao'o nipe'tirã Antioquíacjãrãrẽ, judío masã nitirã Jesure ẽjõpeorãrẽ. Tojo nicã Siria, Cilicia di'tapũ nirãrẽ ojao'o. **24** Æpẽrã ãsã me'rãcãrã a'tocjãrã, musã tiropũ wa'a, na wãcũrõ me'rã musãrẽ caribosijapãrã. ‘Musã õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aña, Moisé cũ dutisere weeya' ni, musãrẽ weresu'riacũapãrã. Ûsã dutiro marĩrõ tojo weepãrã musãrẽ. **25** Tojo weerã ãsã ni'cãrõnojõ wãcũse me'rã puarã ɯmũarẽ musã tiropũ bese o'órã wee'e. Na ãsã mairã Bernabé, Pablo me'rã wa'arãsama. **26** Bernabé, Pablõreta Jesucristo marĩ wioꝑũ yere na bu'ecusiacã, wẽjẽcãrã nimiwã. **27** Ûsã bese'cãrã Juda, Sila a'ti pũrĩpũ nise nipe'tisere na basu musãrẽ bu'e, wererãsama. **28** Ûsãrẽ Espĩritu Santu wãcũse o'oyucã, peje musãrẽ dutisĩ'rĩtisa'a. A'ticusetã musãrẽ dutirãti. **29** Wa'icũ di'i, ãpẽrãnojõrẽ Õ'acũ mejẽtare ẽjõpeorã na wẽjẽ ẽjũamorõ ñubuepeo'quere ba'aticã'ña. Nipe'tirã wa'icũrã ye díre ba'aticã'ña. Wa'icũrã wãmũta ãrũasure'cãrãrẽ ba'aticã'ña. Wa'icũrã dí miiña marĩrãrẽ ba'aticã'ña. Musã nũmosãnumia nitirãrẽ, musã marãpusũmũa nitirãrẽ a'metãrãticã'ña. Musã ãsã dutisere wéerã, añurõ weerãsa'a. Tocã'rõta musãrẽ oja'a”, ni ojacãrã niwã.

30 Be'ro na o'óno'cãrã we'eriti, Antioquíapũ wa'a wa'acãrã niwã. Topũ ejarã, na dutise ojãca pũrĩrẽ tocjãrã Jesure ẽjõpeorãrẽ nerẽduti, wiacãrã niwã. **31** Tojo weecã, ti pũrĩrẽ bu'érã, wãcũque'timi'cãrã na diacjũnũ'cõcã, ti macãcãrã pũrõ e'caticãrã niwã. **32** Juda, Sila Õ'acũ wereduti'quere wereturiari masã nitjãrã, Antioquíacjãrãrẽ añurõ werecãrã niwã. Tojo weerã narẽ nemorõ wãcũtutuase me'rã tojacã weecãrã niwã. **33** Na me'rã topũre cã'rõ tojánícãrã niwã yujupũ. Be'ro tocjãrãrẽ we'eriticã, tocjãrã pe'e “Õ'acũ me'rã wa'aya musãrẽ o'ó'cãrã tiropũ”, nío'ocãrã niwã. **34** Sila pe'e “Yũ'ũ pũrĩcã a'topũ tojaguti”, nicu niwĩ. Tojo weegũ topũ tojacã'cu niwĩ.

35 Pablo, Bernabé yoacã Antioquíapũre Jesure ẽjõpeorã me'rã tojacãrã niwã. Tocjãrãrẽ pãjãrã ãpẽrã me'rã Jesú ye quetire werecãrã niwã.

Pablo, Bernabé na a'merĩ dũcawati'que ni'i

36 Be'ro Pablo Bernabére nicu niwĩ:

—Te'a apaturi tja toduporopu marí Jesú ye quetire bu'ecusia'que macãrĩpu. Tocjãrãrẽ ì'arã wa'arã ¿de'ro nisetimiti na? nicu niwĩ.

Bernabé “Jaũ”, nicu niwĩ. **37** Juã Marco wãmetigure uputu miasĩ'rĩmicu niwĩ. **38** Juã Marco toduporopu na me'rã añurõ bu'eyapada'reoticu niwĩ. Jerusalépu wa'agũ, Panfilia di'tapu narẽ cõ'atojaa wa'acu niwĩ. Tojo weegu Pablo cãrẽ ne miasĩ'rĩticu niwĩ. **39** Be'ro na basu uputu a'metu'ti, a'merĩ ducawatia wa'acãrã niwã. Bernabé pe'e yucusu me'rã Chipre nucũrõpu Marcore miacu niwĩ. **40** Pablo pe'e cũ me'rã wa'acjũre Silare besecu niwĩ. Tocjãrã Jesure ãjõpeorã “Õ'acũ musãrẽ co'teato”, ni sãrĩbosacãrã niwã. Be'ro Pablo quẽ'rã narẽ we'eriti, wa'a wa'acãrã niwã. **41** To wa'arã, Siria, Cilicia wãmetise di'tapũre yũ'ruacãrã niwã. Tepu Jesú ye quetire wererã, tocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ wãcũtutuase o'onemowã'cãcãrã niwã.

Timoteore Pablo, Sila na mia'que ni'i

16 1 Pablo, Sila Derbe, Listra wãmetise macãrĩpũre etacãrã niwã. Listrapu ni'cũ Jesure ãjõpeogu Timoteo wãmetigure bocaecãrã niwã. Cũ paco judío masõ Jesure ãjõpeogo nico niwõ. Pacu pe'ea griego masũ nicu niwĩ. **2** Jesure ãjõpeorã Listra, Iconiocjãrã Timoteore añurõ wãcũcãrã niwã. “Añugũ nimi”, ni ì'acãrã niwã. **3** Tojo weegu Pablo narẽ ba'patiato nĩgũ, cãrẽ miasĩ'rĩcu niwĩ. Cãrẽ miasĩ'rĩgũ, cũ ò'rẽcju yapa caserore yejecõ'aduticu niwĩ. Cũ tojo weeno'tigu judío masã cũ bu'esere ãjõpeotibosama nĩgũ, tojo weecu niwĩ. To nirã nipe'tirã judío masã Timoteo pacu griego masũ nisere masĩcãrã niwã. Judío masã nitirã na põ'rãrẽ ò'rẽcju yapa caserore yejecõ'aticãrã niwã. **4** Be'ro Timoteo Pablo quẽ'rã me'rã wa'acu niwĩ. Nipe'tise na yũ'ruase macãrĩpũre Jesure ãjõpeorãrẽ wereyũ'ruamjãcãrã niwã. Jerusalépu nirã Jesú cũ besecũ'cãrã, cãrẽ ãjõpeorãrẽ su'ori nirã dutio'o'quere werecãrã niwã. Nipe'tirãrẽ “Na duti'quere weeya”, niburocãrã niwã. **5** Na tojo werecã tu'orã, Jesure ãjõpeorã siape me'rã wãcũtutuanemocãrã niwã. Ne Jesure ãjõpeodu'uticãrã niwã. Æpẽrã quẽ'rã Jesure ãjõpeotimi'cãrã umucorinucũ pãjãrã cãrẽ ãjõpeonemocãrã niwã.

Pablõre Macedoniãcãjũ weetamuse sãrĩ'que ni'i

6 Pablo quẽ'rãrẽ na Asiapu Jesú ye quetire bu'erã wa'abo'cãrãrẽ Espĩritu Santu cã'mota'acu niwĩ. Tojo weerã na apero Frigia, Galacia tiro pe'e yũ'ruacãrã niwã. **7** Topu yũ'ruaa, Misia na di'ta ta'a'caro sumutorpu eacãrã niwã. Topu eja, na Bitinia wãmetiri di'tapu wa'asĩ'rĩmicãrã niwã tja. Topu wa'asĩ'rĩrãrẽ apaturi Espĩritu Santu narẽ cã'mota'acu niwĩ. **8** Na to Misia yũ'ruaa, wa'a, bu'acãrã niwã Troa wãmetiri macãpu. **9** Topu na etãca ñami Pablo quẽ'ese weronojõ ni'cũ Macedoniãcãjũ cũ tiro sãrĩnu'cũcã ì'acu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—A'tia a'to Macedoniapɯ. Ũsārē weetamugũ a'tia, nicɯ niwĩ. **10** Be'ro cũ quē'ese weronojō ī'a'quere wercā, maata ũsā ye dure wa'a wa'awɯ. Yɯ'ɯ Luca a'ti pūrĩrē oja'cɯ quē'rā na me'rā wa'awɯ. Ũsā cũ quē'ese weronojō ī'a'quere a'tiro wācūwũ: “Ũ'acũ marĩrē Macedoniacjārārē cũ ye quetire weredutigɯ weepĩ”, ni wācūwũ.

Pablo, Sila Filipopɯ Lidia wāmetigore na bocaaja'que ni'i

11 Ũsā Troapɯ ní'cārā yucɯɯ me'rā pē'awũ Samotracia wāmetiri nɯcūrōpɯre. Tocjārāta ape nɯmɯ wa'anemowũ ape macā Neápoli wāmetiri macāpɯ. **12** Tóma majā ma'apɯ majāa, romano masā na wéeca macā Filipopɯre etawɯ. Ti macāta ti di'ta Macedonia wa'teropɯre dutiri macā niwũ. Topɯre ũsā pejeti nɯmɯrĩ tojáníwũ. **13** Sauru nicā Ũ'acūrē ñubuepeorārē a'marā wa'awɯ. Tojo weerā macāpɯ ní'cārā dia sumuto na ñubuewɯaropɯ wa'awɯ. Narē bocaaja, na tiro ejanujā, to numia nerē'cārārē Jesú ye quetire werewɯ. **14** Ni'cō topɯ ũsā weresere tɯ'o'co Lidia wāmetigo niwō. Co Tiatira wāmetiri macācājō, su'ti wapabɯjuse sō'a ñibocuresere duago niwō. Judío masō nitimigō, Ũ'acūrē ējōpeogo niwō. Pablo cũ weresere ējōpeoato nígũ Ũ'acũ core tɯ'omasise o'ocɯ niwĩ. **15** Be'ro core, co ya wi'icjārā nipe'tirārē wāmeyewɯ. Co ũsārē niwō:

—Yɯ'ure diacjūta Jesure ējōpeogo nimo nírā, ya wi'ipɯ cārĩrā wa'aya, niwō. Co ɯpɯtɯ tojaduticā tɯ'orā, co ya wi'ipɯ tojawɯ.

Pablöre, Silare bu'iri da'reri wi'ipɯ sōrō'que ni'i

16 Ni'cā nɯmɯ ũsā Ũ'acūrē ñubuepeowɯaropɯ wa'arā, ejapejacāti ni'cō numio wātĩ sājāno'core. Co āpērārē da'raco'tego niwō. Wātĩ weetamuno'gō “Be'ro tojo wa'arosa'a”, ni masisere cɯowō. Co masisere āpērārē werese me'rā core cɯorā pajiro niyeru wapata'awā. **17** Ũsārē ī'asirutu, caricūwō:

—Ārā Ũ'acũ ɯ'mɯsepɯ nígũ dutisere weerā nima. Mɯsārē wererā weema Jesure ējōpeorā yɯ'rɯrāsama nise quetire, ni caricūwō. **18** Co peje nɯmɯrĩ tojo nicusiawō. Be'ro Pablo caributi, majāmi'ia, wātĩ copɯre nigūrē niwĩ:

—Jesucristo tutuaro me'rā mɯ'urē copɯre nigūrē wijaaduti'i. Cũ tojo nicāta, maata wijaa wa'acɯ niwĩ.

19-20 Cũ wijāaca be'ro co masĩmi'que pe'tia wa'awɯ. Tojo weerā core cɯo'cārā marĩ niyeru wapata'asome nírā, ua wa'awā Pablo, Sila me'rā. Tojo weerā macā deco wiorā tiropɯre narē ñe'e miawā.

Be'ro wiorāpɯre co wiorā nimi'cārā weresāwā. A'tiro niwā:

—Ārā judío masā nima. A'ti macācjārārē caribosijarā weema. **21** Na bu'ese marĩ romano masārē dutise mejēta ni'i. Tojo weerā marĩ na weedutisere weeticā'rōɯa'a, niwā wiorāpɯre.

22 Na topɯ nerē'cārā tojo nicā tɯ'orā, Pablo quē'rā me'rā ua wa'awā. Tojo weerā wiorā Pablo, Silare na ye su'tire tuweeduti, na yarā surarare

tārādutiwā. **23** Narē ɯpʉtɯ tārātoja, bu'iri da'reri wi'ipɯ sōrōwā. Be'ro ti wi'i co'tegure du'tiwijari nírā, añurō bi'acā'dutiwā. **24** Na tojo nicā tɯ'ogɯ, bu'iri da'reri wi'i co'tegɯ nitɯoroca tucɯpɯ sōrōcɯ niwī narē. Pɯa yucɯ tīa wa'teropɯ na dɯ'pocārīrē sīosōrōcūuoduti, narē dɯ'tecūuocɯ niwī.

Ō'acū di'ta narāsācā wee'que ni'i

25 Be'ro ñami deco Pablo, Sila Ō'acūrē ñubue, basapeocārā niwā. Na tojo weecā, ti wi'ipɯ nírā bu'iri da'reno'cārā narē tɯ'ocārā niwā.

26 Wācūña marīrō di'ta ɯpʉtɯ narāsācaro niwū. Na nirī wi'i quē'rā a'meña'caro niwū. Tojo weero maata ti wi'i bi'ami'que soperi, nipe'tirā bu'iri da'reri wi'ipɯ nirārē dɯ'tecūumi'que cōme dari pārīstea wa'acaro niwū. **27** Tojo wa'áca be'ro ti wi'i co'tegɯ wā'cācɯ niwī. Wā'cā, te soperi susupe'ticā ī'acɯ niwī. “Nipe'tirā du'tiwijaape'tia wa'apā”, ni wācūcɯ nimiwī. Tojo weegɯ uigɯ, cū basu di'pji mii wējēcā'cɯ nimiwī. **28** Tojo weesī'rīcā, Pablo cūrē ɯpʉtɯ caricūquejocɯ niwī:

—Mɯ'u basu wējētīcā'ña. Ūsā nipe'tirā a'topɯ nipe'ticā'a, nicɯ niwī.

29 Pablo tojo nicā tɯ'ogɯ, āpērā surarare “Sī'ase miitia”, nicɯ niwī. Na o'óca be'ro sī'oo, omasājāacɯ niwī Pablo, Sila na nirī tucɯpɯ. Uigɯ, ɯpʉtɯ narāsāgūta, na pɯ'to ejaque'acɯ niwī. **30** Be'ro wā'cānɯ'cā, narē pijiwīrō, sērītiña'cɯ niwī:

—¿De'ro weegusari yɯ'u Ō'acū yɯ'ure yɯ'rɯoato nígū?

31 Na pe'e a'tiro yɯ'ticārā niwā:

—Mɯ'u marī wioɯ Jesure ējōpeogɯ, yɯ'rɯgusa'a. Mɯ'u ya wi'icjārā quē'rā mɯ'u weronojō ējōpeorāta, yɯ'rɯrāsama, nicārā niwā.

32 To be'ro cūrē, cū ya wi'icjārārē Jesús ye quetire bu'ecārā niwā.

33 Surara bu'iri da'reri wi'i co'tegɯ Pablo quē'rārē ñami decota na tārā'que cāmirē coecɯ niwī. Cū coéca be'ro Pablo quē'rā cūrē, cū ya wi'icjārārē wāmeyecārā niwā. **34** Be'ro ti wi'i co'tegɯ cū ya wi'ipɯ pijiwā'cā, narē su'ori ba'acɯ niwī. Na Ō'acūrē ējōpeoca be'ro cū, cū acawererā ɯpʉtɯ e'caticārā niwā.

35 Ape nɯmɯ bo'reacā ti macācjārā romano masā wiorā surarare ti wi'i co'tegɯpɯre wereduticārā niwā. A'tiro nío'ocārā niwā:

—“Na to pɯarā ɯmɯa nirārē du'uwīrōdutiama”, ni wererā wa'aya, nicārā niwā.

36 Surara topɯ eja, wiorā na wereduti'quere ti wi'i co'tegɯpɯre werēcārā niwā. Tere tɯ'otoja, cū pe'e quē'rā wereturiacɯ niwī Pablo, Silare tja.

—Mɯsārē a'ti macācjārā wiorā “Du'uwīrōato”, nicārā niama. Tojo weerā mɯsā wijaaya. Añurō e'catise me'rā wa'aya, nicɯ nimiwī ti wi'i co'tegɯ pe'e.

37 Cū te quetire werēcā tɯ'ogɯ, Pablo surarare nicɯ niwī:

—A'ti macâcjarã wiorã ùsãrẽ bu'iri bocatiama. Bocatimirã, masã tiropu miaa, tãrã, a'ti wi'li bu'iri da'reri wi'ipu ùsãrẽ sôrõama. Ùsã romano masã nimicã, tojo weeama. Ni'cãrõacãrẽ ùsãrẽ masã i'atiropu nuowĩrõsĩ'rĩsama. Basiowe'e. Na basuta a'titjĩrã, ùsãrẽ wĩrõrã a'tiato, nicu niwĩ surarare.

38 Surara cũ tojo ní'quere tũ'orã, wiorãpũre wererã wa'acãrã niwã. Pablo quẽ'rã “Romano masã ni'i” niama nise quetire wererã tũ'orã, wiorã ucua wa'acãrã niwã. **39** Na ti wi'ipu wa'a, Pablo quẽ'rãrẽ acobojose sãrĩcãrã niwã. Sãrĩtoja, narẽ bu'iri da'reri wi'ipu ní'cãrãrẽ miiwijaa, “Ne a'ti macãrẽ niticã'ña, wijayá”, nicãrã niwã. **40** Na tojo nicã tũ'orã, Pablo, Sila bu'iri da'reri wi'ipu ní'cãrã wijaawã'cã, Lidia ya wi'ipu wa'acãrã niwã tja. Topu Jesure ãjõpeorãrẽ wãcũtutuanemocã weecãrã niwã. Be'ro ti macãpu ní'cãrã wa'a wa'acãrã niwã.

Tesalónicapu Pablo quẽ'rãrẽ wa'a'que ni'i

17 1 Pablo, Sila Filipopu ní'cãrã yu'rũacãrã niwã Anfípoli, Apolonia wãmetise macãrĩrẽ. To yu'rũaa, etacãrã niwã Tesalónica wãmetiri macãpu. Ti macãpũre judío masã nerẽrĩ wi'li nicaro niwũ. **2-3** Pablo cũ weesetironojõpũma ti wi'ipu sãjãacu niwĩ. I'tia semana saurunucũ Jesú ye quetire bu'ecu niwĩ. Dũporocjãrãpu Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'quere bu'ecu niwĩ:

—“Õ'acũ bese'cu pi'eti, wẽrĩgũsami. Wẽrĩ'cupu nimigũ, masãgũsami”, ni ojacãrã niwã. Na tojo ni ojano'cũreta musãrẽ ni'cãrõacãrẽ were'e. Jesúta nimi na tojo ní'cu Õ'acũ cũ bese'cu, ni werecu niwĩ Pablo.

4 Tojo ni wererã tũ'orã, ni'cãrãrẽ judío masã ãjõpeocãrã niwã. Judío masã weronojõ ãjõpeosetirã quẽ'rã griego masã pãjãrã ãjõpeocãrã niwã. Wiorã weronojõ nirã numia pãjãrã ãjõpeocãrã niwã.

5 Æpãrã judío masã Pablo cũ weresere ãjõpeotirãnojo çpũtu uocãrã niwã Pablora. Tojo weerã ucua niĩsjarãrẽ, ña'arã nibajaque'atirãrẽ macã decopu neo, o'ócãrã niwã:

—Nipe'tiropu caricũste sijaya, nicãrã niwã. Na tojo weecã, ti macãcjarã nipe'tirã uarosãjãcãrã niwã. Be'ro Pablo quẽ'rãrẽ masã decopu miarãtirã a'marã wa'acãrã niwã. Na cãjĩca wi'li Jasó wãmetigu ya wi'ipu wa'acãrã niwã. Topu eja, narẽ a'marã, ti wi'li sopere weje pã'rẽcã'cãrã niwã. **6** Ne bocaticãrã niwã. Bocati, ti wi'li nigũ Jasóré, ãpãrã Jesure ãjõpeorãrẽ ñ'e' miacãrã niwã wiorã tiropu. Topu ejarã, a'tiro caricũcãrã niwã:

—Aperocjãrã ucua marĩ ya macãpu a'ticãrã niama. Nipe'tiro na sjaropũre dojorẽ sjarã weema. **7** Jasó narẽ cũ ya wi'ipu cãjĩ'o'ocu niami. Na nipe'tise marĩ wiogu Romacjũ cũ dutisere yu'rũnu'cãrã weeama. Apĩ pe'ere “Wiogu waro nimi Jesú wãmetigu” nirã weeama, ni caricũcãrã niwã.

8 Na tojo nicã tũ'orã, ti macãcjarã, ti macã wiorã nipe'tirã caricũstea wa'acãrã niwã. **9** Be'ro wiorã Jasóré, cũ me'rãcjarãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Musã ùsãrẽ niyeru wapayecã, musãrẽ du'uwĩrõrãti. Pablo, Sila na a'ti macãpũre wijãca be'ro musã ye niyerure wiarãti tja, nicãrã niwã. Tojo nicã tu'orã, na wapayecãrã niwã. Na tojo wéeca be'ro narẽ du'ucã'cãrã niwã.

Pablo, Sila Bereapũ na bu'e'que ni'i

10 Ñamica'a, na'ique'ari curapũ ãpẽrã Jesure ãjõpeorã Tesalónicacjãrã Pablo, Silare Berea wãmetiri macãpũ wijaduticãrã niwã. Be'ro ti macãpũ eja, judío masã na nerẽrĩ wi'ipũ wa'acãrã niwã tja. **11** Bereacjãrã pe'e Tesalónicacjãrã nemorõ Pablo weresere tu'otu'sacãrã niwã. ¿Pablo marĩrẽ diacjũta bu'egũ weemiti? nĩrã, ı̃mũcorinũcũ Ő'acũ ye queti ojarã na oja'quere bu'enu'cũcã'cãrã niwã. **12** Cũ diacjũta werecã ĩ'arã, judío masã pãjãrã ãjõpeocãrã niwã. Āpẽrã pãjãrã griego masã ı̃mũa ãjõpeocãrã niwã. Numia quẽ'rã griego numiata pajiro niyeru cũorã numia ãjõpeocãrã niwã. **13** Judío masã Tesalónicacjãrã Pablo Bereapũ Ő'acũ ye quetire bu'ecã tu'ocãrã niwã. Tere tu'orã, na Bereapũ wa'acãrã niwã masãrẽ uarosãjãcã weerã wa'arã tja. **14** Na uarosãjãcã ĩ'arã, maata Jesure ãjõpeorã Pablore ãpẽrã me'rã dia pajiri maapũ o'õcã'cãrã niwã. Cũ me'rãcãrã pe'e Sila, Timoteo ti macãpũta tojacã'cãrã niwã. **15** Pablo cũrẽ ba'pawã'cã'cãrã me'rã burũaa, Atena wãmetiri macãpũ ejacãrã niwã. Topũ cũrẽ soocã, majãmitojati a'titicãrã niwã na ya macã Bereapũ tja. Na me'rãta Pablo queti o'ocũ niwĩ:

—Quero Sila, Timoteo a'tiatio a'topũ, nicũ niwĩ.

Pablo Atenapũ Jesú ye quetire were'que ni'i

16 Sila, Timoteore yucuegũnojõ Pablo Atenapũ nígũ, ti macãpũ ĩ'acusiaccũ niwĩ. Topũ peje na ãjõpeose queose yee'quere ĩ'acũ niwĩ. Tere ĩ'agũ, pũrõ bujaweticũ niwĩ. **17** Tojo weegũ Jesú ye quetire judío masã na nerẽrĩ wi'ipũ werecũ niwĩ. Judío masãrẽ, ãpẽrã na weronojõ ãjõpeosetirãrẽ werecũ niwĩ. Tojo nicã ı̃mũcorinũcũ macã decopũ wa'amũjãcũ niwĩ. Topũ cũ bocaekarãrẽ Jesú ye quetire weremũjãcũ niwĩ. **18** Ni'cãrẽrã epicũreo, estoico wãmetise cururicãrãrẽ bu'erã Pablo me'rã ucũcãrã niwã. Cũ Jesú ye quetire, apeye quẽ'rãrẽ wẽrĩ'cãrãpũ masãsere werecũ niwĩ narẽ. Tojo weerã ni'cãrẽrã na basu a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro ni weresĩ'rĩgũ weeti tocã'rõ ucũsepĩjagũ? Āpẽrã pe'e a'tiro nicãrã niwã:

—Ape di'tacjãrã na ãjõpeorãnojõrẽ ucũgũ weesami, nicãrã niwã.

19 Be'ro cũrẽ pijiwã'cãcãrã niwã wiorã na ucũwũaro Areópago wãmetiropũ. Topũ cũrẽ nicãrã niwã:

—Ûsã ma'ma cjase mũ'u bu'esere tu'osĩ'rĩsa'a. **20** Ûsãrẽ mejẽcã warota nicã'sa'a. Tere ne tu'otirã nicãti. ¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeti te mũ'u bu'ese? Wereya, nicãrã niwã.

21 Ti macã Atenacjãrã, ãpẽrã topu macãrĩ wa'a'cãrã na weesetise a'tiro nicaro niwã. Ma'ma queti dia'cũrẽ tu'o, ucũnu'cũcã'sĩ'rĩcãrã niwã.

22 Na wereduticã tu'ogu, Pablo Areópago pu wã'cãnu'cã werecu niwĩ Atenacjãrãrẽ:

—Yũ'u i'acã, musã ãjõpeorãnojõrẽ añurõ ãjõpeoseti'i. **23** Yũ'u a'ti macãpu sijagu, musã ãjõpeosere i'apu. Topu ni'cãrõ musã ãjõpeorãnojõrẽ wa'icũrã wẽjẽ ãjũamorõpeoropu a'tiro ojaõ'ono'carore bocaejapejasu. “Õ'acũ masĩno'ña marĩgũrẽ ãjõpeoro ni'i”, niapu. Musã masĩtimirã ãjõpeo'cũre musãrẽ ni'cãrõacã wereguti.

24 »Õ'acũ a'ti turi nipe'tisere wee'cu u'muse, a'ti di'ta wiogu nimi. Tojo wiogu nitjãgũ, umu na wee'que wi'seripu dia'cũ nímasĩtisami. **25** Ne apeyenojõ du'satisa'a Õ'acũrẽ. Nipe'tirãrẽ catise, ejerimise, nipe'tisere o'osami. Ne marĩ da'rase me'rã cũrẽ weetamuta basiotisa'a. **26** Õ'acũ ne waroputa ni'cũ masũ weecu niwĩ. Cũ me'rãta nipe'tise cururicjãrãrẽ weecu niwĩ. Narẽ nipe'tiro a'ti turipure niburoato nígũ ducawaacu niwĩ. Õ'acũ cũ dutiro me'rã marĩ põtõorõ catiatjore, marĩ niatjore cũucu niwĩ. **27** Cũ wee'quere i'arã, yũ'ure masĩsĩ'rĩrã a'mato nígũ tere weecu niwĩ Õ'acũ. Cũrẽ a'mato nimigũ, yoaropu nitisami. Marĩ tiroacã nisami.

28 »Õ'acũ weetamurõ me'rãta marĩ cati'i, da'ra'a. Ni'cãrãrã musã ya curuacjãrã papera ojari masã a'tiro ni ojacãrã niwã: “Marĩ quẽ'rã Õ'acũ wee'cãrã cũ põ'rã ni'i.”

29 »Marĩ Õ'acũ põ'rã ni'i níra, cũrẽ “Uru, plata wãmetise me'rã yee'cu nimi”, ni wãcũticã'rõna'a. Tojo nicã “Ûtãgã me'rã queose wee'cu nimi”, niticã'rõna'a. “Masã na wãcũrõ me'rã yeeme'rĩ'cu nimi Õ'acũ”, niticã'rõna'a. **30** Duporocjãrãpũre na masĩtirã yee ãjõpeo'quere Õ'acũ tojo i'acã'cu niwĩ. A'tocaterore marĩ nipe'tirocãrãrẽ a'tiro uasami. Marĩ ña'arõ weesetisere bujaweti, du'udutisami. **31** Õ'acũ a'ti turi nipe'tirocãrãrẽ beseatji nũmũrẽ i'acasan'cõcu niwĩ. Ti nũmũ nicã, queoro nise me'rã besegusami. Cũ bese'cu Jesú me'rã tojo weegusami. Õ'acũ cũrẽ ã'rĩta musãrẽ beseacju nimi nígũ, wẽrĩ'cũpũre masõcu niwĩ, nicu niwĩ Pablo.

32 Pablo “Ni'cũ masũ wẽrĩ'cũpu masãcu niwĩ” nicã tu'orã, ãpẽrã ni'cãrãrã mejõ bujicã'cãrã niwã. ãpẽrã pe'e “Mu'u apetero tere ucũcã, tu'onemosĩ'rĩsa'a tja”, nicãrã niwã.

33 Be'ro Pablo na nerẽrõpu ní'cu wijaa wa'acu niwĩ. **34** Ni'cãrãrã cũrẽ sirutuwijaa, cũ weresere tu'orã, Jesure ãjõpeocãrã niwã. Ni'cũ Dionisio wãmetigu Areópago pu ãpẽrã wiorã me'rã nerẽwũagu nicu niwĩ. Apego Dámari wãmetigo, tojo nicã ãpẽrã Jesure ãjõpeocãrã niwã.

Pablo Corintopu weeseti'que ni'i

18 1 Pablo Atenapu wérẽca be'ro Corinto wãmetiri macãpu wa'acu niwĩ. 2 Topu etagu, ni'cũ judfo masũ Aquila wãmetigure, cũ

nũmo Priscilare bocaejacu niwĩ. Ne waropũre Ponto wãmetiri di'tacjũpu nicu nimiwĩ. Be'ro Italia di'tapu macãrĩ wa'acu niwĩ. Cũ topu nĩca be'ro tocjũ romano masã wiogu Claudio nipe'tirã judío masãrẽ ti di'tapu nirãrẽ wijaduticu niwĩ. Cũ tojo nicã tũ'ogu, cũ nũmo me'rã Corintopu wa'acu niwĩ. Pablo cũ Corintopu etase dũporoacã na quẽ'rã ne etarãta nicãrã niwã. Pablo topũre etãca be'ro ni'cã nũmu na tiropu sijagu wa'acu niwĩ. **3** Na quẽ'rã cũ weronojõta da'rasetirã nicãrã niwã. Usebũtise su'ti caseri paca me'rã ãpẽrã sjarã wa'arã na miase wi'serire da'rerã nicãrã niwã. Te na da'raseticã ï'agũ, na tiro na me'rã da'ragu tojacã'cu niwĩ.

4 Saurunũcũ judío masã na nerẽrĩ wi'ipũ judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ Jesú ye cjasere cũrẽ ãjõpeoato nĩgũ weregu wa'amũjãcu niwĩ.

5 Be'ro Sila, Timoteo Macedonia di'tapu ni'cãrã Pablo cũ uono'cãrã Corintopũre etacãrã niwã. Topu na etacã, Pablo su'ti caseri me'rã wi'seri weemi'quere da'radu'ucã'cu niwĩ. Cũ nipe'tise nũmũrĩ bu'ero bajuro Jesú ye cjasere bu'ecu niwĩ. Cũ judío masãrẽ “Õ'acũ bese'cu marĩ yoacã yucue'cu Jesú wãmetigu nimi”, ni bu'ecu niwĩ. **6** Na pe'e a'tere tũ'osĩ'rĩticãrã niwã. Tojo weerã cũ weremicã, tocjãrã cũrẽ tu'ti, cũ weresere ye'sumũjãcãrã niwã. Na tojo weecã ï'agũ, cũ tũ'satisere ï'ogũ, cũ ye su'tire to cjase di'ta wã'a'quere paasteĩ'ocu niwĩ. Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Õ'acũ mũsãrẽ bu'iri da'recã, mũsã ye bu'iri wa'arosa'a. Yẽ bu'iri nisome. Mũsãrẽ yũ'u cũ ye cjasere weretojapu. Tojo weegu yũ'u ni'cãcã me'rã judío masã nitirãrẽ Jesú ye cjasere bu'egu wa'aguti, nicu niwĩ.

7 Tojo nitojanũcõ, ti wi'ipũ nĩ'cu wijaa, Ticio Justo ya wi'ipũ wa'a, nicã'cu niwĩ. Ti wi'ĩ pe'e na nerẽrĩ wi'ĩ pu'toacã nicaro niwũ. Justo judío masũ nitimigũ, Õ'acũrẽ ãjõpeogu nicu niwĩ. **8** Apĩ na nerẽrĩ wi'ĩ wiogu Crispo wãmetigu cũ quẽ'rã Jesure ãjõpeocu niwĩ. Nipe'tirã cũ ya wi'icjãrã Jesure ãjõpeorã dia'cũ nicãrã niwã. ãpẽrã quẽ'rã ti macãcjãrã Pablo cũ were'quere tũ'orã, pãjãrã Jesure ãjõpeocãrã niwã. Na ãjõpeotojacã ï'agũ, Pablo narẽ wãmeyecu niwĩ.

9-10 Ni'cã ñami Pablo cãrĩtimigũ quẽ'ese weronojõ Jesú cũrẽ ucũcã tũ'ocu niwĩ:

—A'ti macãpũre pãjãrã yũ'ũre ãjõpeojã nima. Tojo weerã mũ'ũrẽ ãpẽrã ne mejẽcã weeta basiosome. Yũ'u mũ'u me'rã nigũti. Tojo weegu uiticã'ña. Yẽ cjasere ne weredu'uticã'ña. Tojo werenu'cũcã'ña, nicu niwĩ Jesú Pablore.

11 Tojo weegu Pablo ni'cã cũ'ma ape cũ'ma deco tocjãrãrẽ Õ'acũ ye quetire bu'egu, Corintopũre tojacu niwĩ. **12** Titareta ti di'ta Acaya wiogu Galió wãmetigu sãjãcu niwĩ. Tojo cũ wiogu nirĩ cura judío masã Pablore ñe'e, cũ tiropu miacãrã niwã. **13** Cũrẽ weresãrã, a'tiro nicãrã niwã:

—Ã'rĩ mejẽcã ãjõpeodutimi. Ûsãrẽ dutise mejẽtare weedutigũ weemi, nicãrã niwã.

14 Pablo yu'tiguti weeri curata Galió ucũquejocũ niwĩ judío masã cãrẽ weresã'cãrãrẽ:

—Cũ ña'arõ wéeca be'ro nicã pũricãrẽ, yu'ũ tu'oboapã. 15 Musã judío masã ye dutise niyucã, musã basu apoya. Yu'ũ pũricã tere ne besosome, nicũ niwĩ.

16 Tojo nitojanu'cõ, topũ nirãrẽ cã yarã surarare cõ'awĩrõduticũ niwĩ.

17 Na topũ nírãta, maata Sóstenes wãmetigure wiogũ í'orõpũ ñe'ea, paacãrã niwã. Na paagũ judío masã nerẽrĩ wi'ĩ wiogũ nicũ niwĩ. Galió na tojo weecã, tojo í'arõ bajuro í'acã'cũ niwĩ. Ne cã'mota'aticũ niwĩ.

Pablo Corintopũ ní'cũ Antioquíapũ dajatojaa'que,
tojo nicã apaturi cã bu'esijanemo'que ni'ĩ

18 Pablo peje nũmũrĩ Corintopũre tojacũ niwĩ. Be'ro tocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ we'eriti, Priscila, Aquila me'rã Siria di'tapũ wa'a wa'acũ niwĩ. Topũ cã wa'ase dũporo Corintopũ ní'cũ Cencrea wãmetiri macãpũ bu'acũ niwĩ. Ti macãpũta yucũsũ me'rã wa'ati dũporo cã poarire seecõ'aduticũ niwĩ. Cũ todũporopũ Õ'acũrẽ “A'tiro weeguti” ní'quere tu'aja'a nisĩ'rĩgũ tojo weecũ niwĩ.

19-21 Cũrẽ séeca be'ro na yucũsũpũ mujãsãjãa, dia pajiri maarẽ pẽ'a, ape pã'rẽ Éfeso wãmetiri macãpũ etacãrã niwã. Topũ eta, cã judío masã nerẽrĩ wi'ipũ sãjãa, Jesú ye cjasere judío masã me'rã ucũcũ niwĩ. Ni'cãrẽrã ti wi'ĩ nirã cãrẽ yoacã tojaduticãrã nimiwã. Cũ pe'e tojasĩ'rĩticũ niwĩ.

—Yu'ũ Jerusalépu wa'agũ wee'e bosenuũ yu'ũogũ wa'agũ. Õ'acũ cã uacã, apetero weegũ a'tiguti tja, nicũ niwĩ narẽ. Priscila, Aquila pũricã ti macãpũta tojacã'cãrã niwã. Pablo ni'cũta to ní'cũ yucũsũ me'rã yu'ũacũ niwĩ.

22 Yu'ũnaa, etacũ niwĩ Cesareapũre. Topũ eta, yucũsũpũ ní'cũ dijaa, Jerusalépu wa'agũ ma'apũ majãcũ niwĩ. Jerusalépuere etagũ, tocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ añuduti, topũ tojacã'cũ niwĩ. Be'ro Antioquíapũre yu'ũacũ niwĩ tja. 23 Topũre cã'rõ niqũejo, yu'ũna wa'acũ niwĩ tja Galacia, Frigia di'ta nise macãrĩpũre. Nipe'tirã Jesure ãjõpeorãrẽ nemorõ wãcũtutuase o'onemowã'cãcũ niwĩ.

Apolo wãmetigu cã masãrẽ bu'e'que ni'ĩ

24 Pablo Galacia, Frigia di'tapũ sijari curata apĩ judío masũ Jesure ãjõpeogũ Apolo wãmetigu Éfesopũre etacũ niwĩ. Cũ Alejandriacjũ añurõ ucũme'rĩgũ nicũ niwĩ. Õ'acũ ye queti wererã na ojãca pũrĩ cjasere masĩrĩ masũ nicũ niwĩ. 25 Todũporopũre ãpẽrã Jesú ye quetire werecã tu'ocũ niwĩ. Tojo weegũ cã weretu'saro me'rã, diacjũ nise me'rã ãpẽrãrẽ Jesú ye quetire wereturiacũ niwĩ. Tojo weemigũ, Juã cã masãrẽ wãmeye'que dia'cũrẽ masĩcũ niwĩ. Espĩritu Santu cã dijata'que pe'ere masĩticũ niwĩ.

26 Cũ ne uiro marĩrõ wãcũtutuario me'rã judío masã na nerẽrĩ wi'ipũ Jesú ye quetire werecu niwĩ. Be'ro Priscila, Aquila tũ'ocãrã niwã cũ weresere. Tere werecã tũ'orã, cũrẽ na ya wi'ipũ miacãrã niwã. Topũ cũrẽ añurõ Jesú ye quetire cũ masĩtimi'quere diacjũnũ'cõcãrã niwã.

27 Be'ro Apolo “Acayapũ wa'asĩ'rĩsa'a” nicã tũ'orã, Éfesocjãrã Jesure ãjõpeorã cũrẽ papera ojabosacãrã niwã. Ti pũrĩrẽ Acayacjãrã Jesure ãjõpeorãpũre ojaocãrã niwã. A'tiro ni ojacãrã niwã: “Añurõ ñe'eña Apolo cũ topũ ejacã”, ni ojaocãrã niwã. Ô'acũ to Acayacjãrãrẽ narẽ ma'ígũ, cũ macũ Jesure ãjõpeocã weecu niwĩ. Narẽta Apolo cũ bu'ese me'rã Acayapũ ejagũ, wãcũtutuase o'onemocu niwĩ.

28 Cũ nipe'tirã i'orõpũ judío masãrẽ cũ wereme'rĩse me'rã docaque'amũjãcã weecu niwĩ. Cũ Ô'acũ ye cjase ojãca pũrĩpũ bu'e, narẽ werecu niwĩ:

—Ô'acũ cũ bese'cu marĩ yoacã yucue'cu nimi Jesú, nicũ niwĩ. Cũ añurõ diacjũ bu'e wereme'rĩcã, cũrẽ na mejẽcã nímasĩticãrã niwã.

Pablo cũ Éfesopũ bu'e'que ni'i

19 **1** Apolo Corintopũ nirĩ cura Pablo pe'e u'muase bu'pare yũ'rũaa, Éfesopũre ejacu niwĩ. Topũ ãpẽrã Jesure ãjõpeorãrẽ bocaejacu niwĩ. **2** Narẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Musã Jesure ãjõpeorã, Espĩritu Santure ñe'erĩ? nicũ niwĩ.

Na yũ'ticãrã niwã:

—Ñe'etiwu. Ũsã “Espĩritu Santu nipũ” nicã tũ'otirã nicãti, nicãrã niwã.

3—¿To pũrĩcãrẽ musã wãmeyeno'rã, ñe'enojõ me'rã wãmeyeno'rĩ? ni, narẽ sãrĩtiña'nemocu niwĩ Pablo.

—Juã cũ bu'e wãmeyeronojõta ũsãrẽ wãmeyewã, nicãrã niwã.

4 Pablo narẽ nicũ niwĩ tja:

—Juã wãmeyecu niwĩ masã na ña'arõ weeseti'quere bujaweti dũcayúca be'ro. Juã a'tiro nicũ niwĩ: “Yũ'ũ be'ro ni'cũ a'tigusami. Cũrẽ ãjõpeoya”, nicũ niwĩ. Cũ tojo ni were'cuta nimi Jesú, nicũ niwĩ Pablo.

5 Cũ narẽ weretojaca be'ro na Jesure ãjõpeocã i'agũ, wãmeyecu niwĩ.

6 Be'ro na dũpopapũre cũ ye omocãrĩrẽ ñapeocu niwĩ. Tojo weeri curata Espĩritu Santu napũre dijatacu niwĩ. Cũ narẽ dijatacã, apemasã ye ucũsere ucũmasĩtimi'cãrã ucũnũ'cãcãrã niwã. Apeye quẽ'rãrẽ Ô'acũ cũ weredutisere cũ wãcũse o'oro me'rã werecãrã niwã. **7** Na nipe'tirã nĩrã, doce wa'tero umũa nicãrã niwã.

8 Pablo ti macãpũ nígũ, i'tiarã mujĩpũ judío masã na nerẽrĩ wi'ipũ wãcũtutuario me'rã bu'esijagũ wa'amũjãcu niwĩ. Ô'acũ nipe'tirã wiogu nimi nisere na Jesure ãjõpeoato nígũ pũrõ werecu niwĩ.

9 ãpẽrã ni'cãrẽrã ti wi'ipũ nirã cũ weresere tũ'otu'saticãrã niwã. Ne ãjõpeoticãrã niwã. Jesú ye cjasere masã na tũ'orõpũ ña'arõ bujicã'cãrã niwã. Tojo weegu Pablo na me'rã nimi'cu cõ'awijaa wa'acu niwĩ. Nipe'tirã

Jesure ějōpeorārē cū me'rā ti wi'ipɯ nirārē pijiwijaacɯ niwī. Be'ro cū ɯmɯcorinɯcū Tirano wāmetigu ya wi'i bu'eri wi'ipɯ masārē bu'ecɯ niwī. **10** Pua cū'ma bu'enu'cūcā'cɯ niwī. Tojo weerā ti di'ta Asiācārā tɯ'ope'ticā'cārā niwā Jesú ye quetire. Judío masā, āpērā judío masā nitirā quē'rā mejārōta tɯ'ocārā niwā cū weresere.

11 Pablo ti macāpɯ nicā, Ō'acū cū me'rāta peje añuse weeī'omujācɯ niwī. **12** Tojo weegɯ Pablo cū basu wa'aticā, āpērā cū ye su'ti bu'icjase tuweecū'que su'tire, cū ye nesurire miamujācārā niwā dutitirā tiro, wātīa sājāno'cārā tiropɯ. Te me'rā dutitimi'cārā yɯ'rɯamujācārā niwā. Wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōmujāno'cārā niwā.

13-14 Titareta āpērā masā wātīa cō'awīrō sijari masā Éfesopɯre etacārā niwā. Na siete nicārā niwā. Esceva wāmetigu pō'rā ni'cū pō'rāta nicārā niwā. Cū ni'cū judío masā pa'ia wiogɯ nicɯ niwī. Na Jesure ějōpeotimirā, Pablo weronojō na quē'rā Jesú wāmerē pisurā, wātīarē cō'awīrōsī'rīmicārā niwā. Tojo weerā wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōrātīrā a'tiro nicārā niwā:

—Wātīa mɯsā masāpɯre nirārē wijaaduti'i Jesú, Pablo weresijagɯ wāme me'rā.

15 Na tojo nicā, wātī narē yɯ'ticɯ niwī:

—Yɯ'ɯ Jesure masī'i. Pablo quē'rārē masī'i. Mɯsā pūrīcārē masītisa'a. ¿Noanojō niti mɯsā? nicɯ niwī.

16 Narē tojo nīca be'ro masū wātī sājāno'cɯ na tiropɯ bu'puquepejacɯ niwī. Narē ɯpɯtɯ paacɯ niwī. Cāmida're, na ye su'tire paatū'rēpe'ocā'cɯ niwī. Ni'cā pe'e narē paacā'cɯ niwī. Na pe'e ne a'meticārā niwā. Na su'ti marīrā tojarāpɯ ti wi'ipɯ ni'cārā omawija wa'acārā niwā. **17** Ti macā Éfesopɯ nirā judío masā, āpērā judío masā nitirā nipe'tirā tɯ'ose'sa wa'acārā niwā tojo wa'asere. Tere tɯ'ocɯa, Jesure wiopesase me'rā wācūseticārā niwā.

18 Tojo weerā pājārā masā Jesure ějōpeorā, masā na tɯ'oropɯ wereyɯ'rɯcārā niwā na todɯporopɯ masārē dojorēseti'quere, na yai weronojō niseti'quere. **19** Pājārā tojo wee'cārā paperare na tenojō bu'e'que turirire masā na i'orōpɯ ũjūacō'ape'ocārā niwā. Te turiri wapa na ba'paqueocā, cincuenta mil niyeru cujiri wapabujuse cujiri wapatiro wijacaro niwū. **20** Tojo wee Jesure pājārā ějōpeonemocārā niwā. Cū ye queti nipe'tiropɯ se'sacaro niwū.

21 Be'ro Pablo wācūcɯ niwī: “Yɯ'ɯ Jerusalēpɯ tojaagɯti. Topɯ wa'agɯ, Macedonia, Acaya di'tapɯ yɯ'rɯagɯti. Jerusalērē cārō niquejo, yɯ'rɯagɯti tja Romarē i'asijagɯ wa'agɯ”, nicɯ niwī. **22** Tojo weegɯ puarā cūrē weetamurārē Timoteo, Erastore Macedoniapɯ o'óyumu'tācɯ niwī. Cū pe'e Asia di'tapɯta tojacā'cɯ niwī.

Éfesopɯ cumuca wa'a'que ni'i

23 Titareta Pablo cū Éfesopɯ nicā, Jesure pājārā ějōpeose ye bu'iri pūrō cumuca wa'acaro niwū. **24** Te cumucare wālcōcɯ niwī ni'cū

Demetrio wāmetigũ. Cũ asipa'ase plata wāmetisere da'rari masũ nicũ niwĩ. Te asipa'ase me'rã Artemisa wāmetigore na ějõpeose wi'seriacã queosere yee, duamũjãcũ niwĩ. Artemisa na ějõpeogo na yee'co nico niwõ. Te wi'seriacãrẽ duarã Demetrio, ãpẽrã cũ me'rã da'racõ'terã pajiro wapata'amũjãcãrã niwã. **25** Be'ro pãjãrã Jesure ějõpeocã ĩ'agũ, cũ me'rãcãjãrã, ãpẽrã na weronjõ da'rasetirãrẽ neocũocũ niwĩ. Na nẽrẽca be'ro narẽ nicũ niwĩ:

—Musã añurõ masĩ'i. Marĩ a'te da'rasetise me'rã añurõ wapata'a nicã'a. **26** Musã quẽ'rã Pablo weresere tũ'oña'ña. “Marĩ ějõpeorã masã queose yee'cãrã catise cũorã mejẽta nima. Ő'acũ weronjõ nitima”, ni weresijagũ weeami. Cũ tojo were'quere a'tocjãrã pãjãrã ějõpeorã weema. A'tocjãrã dia'cũ ějõpeosetirã weetima. Pãjãrã ějõpeorã weema. A'ti di'ta Asiacjãrã quẽ'rã cũ weresere ějõpeoma. **27** Tojo weero marĩrẽ a'te wiopesabutia'a. Marĩ da'rasere masã ña'arõ wãcũrãsama. Tere duutirãsama. Apeye quẽ'rãrẽ marĩ ějõpeono'gõ añubutiago ya wi'i mejõ nirĩ wi'i tojacã'rõsa'a. A'tocaterore Asiacjãrã, nipe'tirocjãrã core ějõpeoma. Masã Pablo weresere ějõpeorã, siape me'rã core ějõpeodu'ucã'rãsama, nicũ niwĩ Demetrio.

28 Na cũ tojo nicã tũ'orã, ɯpũtũ ua, caricũcãrã niwã:

—Artemisa Ēfesocjãrã wiogo añubutiago nimo.

29 Æpẽrã quẽ'rã tere tũ'o, to nirã waroa añurõ caricũse'sa wa'acãrã niwã. Tojo caricũrãta Gayo, Aristarco wāmetirãrẽ ñe'e, sojaro me'rã wejewã'cãcãrã niwã pajiri wi'i ti macãcãjãrã na nerẽrĩ wi'ipũ. Na Macedoniãcãjãrã Pablo me'rã sija'cãrã nicãrã niwã. **30** Pablo quẽ'rã cũ basu masã pãjãrã tiropũ na me'rã ucũgũ wa'agũ wa'asĩ'rĩmicũ niwĩ. Æpẽrã Jesure ějõpeorã pe'e cũrẽ wẽjẽbosama nĩrã, ne du'uo'oticãrã niwã. **31** Æpẽrã quẽ'rã Asiacjãrã wiorã Pablo me'rãcãjãrã queti o'ócãrã niwã cũrẽ:

—Masã pãjãrã wa'teropũ ne wa'aticã'to, ni queti o'ócãrã niwã.

32 Na topũ nerẽrã mejẽcã dia'cũ no'o na ɯaro caricũma'acã'cãrã niwã. Na ¿de'ro weerãtirã a'topũ marĩ nerẽti? nisere ne masĩticãrã niwã. **33** Na pãjãrã ti wi'ipũ nirĩ curata masã ĩ'orõpũ judío masã na acaweregũ Alejandro wāmetigũre tuuquenũ'cõcãrã niwã. To caricũrãrẽ wereato nĩrã tojo weecãrã niwã. Cũ tocã'rõta di'tamarĩato nĩgũ narẽ omocã me'rã weequeocũ niwĩ. Ŭsã judío masã bu'iri moo'o nisere weresĩ'rĩmicũ niwĩ. “Pablo cũ weresijase ũsã ye cjase mejẽta ni'i”, nisĩ'rĩmicũ niwĩ. **34** Na cũrẽ judío masũ nimi ni ĩ'amasĩrã, ã'rĩ quẽ'rã Artemisare ějõpeotisami nĩrã, maata ni'cãrõ me'rã caricũmajãcãrã niwã:

—Artemisa Ēfesocjãrã wiogo añubutiago nimo. Pũa hora tere tojo caricũnu'cũcã'cãrã niwã.

35 Be'ro ni'cũ ti macãcãjãrã wiogupũ narẽ di'tamarĩcã weecũ niwĩ. Narẽ nicũ niwĩ:

—Marĩ a'ti macã Ēfesocjãrã Artemisa añubutiago ějõpeori wi'ire co'terã ni'i. Co queose ɯ'musepũ dijati'quere co'terã ni'i. Nipe'tirocjãrã a'tere

masísama. **36** “Mũsã tere co'terã niwe'e”, ne ni'cũ marĩrẽ nímasítisami. Tojo weerã mũsã uasere tocã'rõta du'uya. Diacjũ wãcũmũ'tãtimirã, ña'arõ weeticã'ña. **37** Æ'rã mũsã miiti'cãrã apeyenojõacã marĩ ãjõpeose wi'seri cjasere ne yajaticãrã niama. Marĩ ãjõpeogore yabiticãrã niama. Na weetimicã, mũsã narẽ mejõ waro miiticãrã niapũ. **38** Demetrio, cũ me'rã da'rarã ãpẽrã masãrẽ weresãsĩ'rĩrã, marĩrẽ besewuaropũ weresãrã wa'ato. Te niatjeta na'irõ beseri masã beserã niama. **39** No'o apeyenojõ mũsã ñasere sãrĩsĩ'rĩrã, wiorã na a'ti macãcjãrãrẽ nerẽduticã, mũsã ñasere ucũña. **40** Ni'cãcã marĩ caricũ'quere romano masã wiorã “Marĩrẽ yũ'rũnũ'cãrã weesama”, ni wãcũrãsama. Marĩ tojowarota caricũrõ bajuro caricũma'acãrã weearũ. Tojo weerã romano masã na weresãcã, marĩrẽ de'ro ni yũ'tita basiotisa'a, nicũ niwĩ Éfesocjãrã wiogũ.

41 A'te ucũyapati, “Tocã'rõta ni'i”, nicũ niwĩ. Cũ “Mũsã ye wi'seripũ wa'aya” nicã tũ'orã, wijaastepe'tia wa'acãrã niwã.

Pablo Macedonia di'tapũ, Grecia di'tapũ cũ sija'que ni'i

20 1 Cumuca pe'tica be'ro Pablo Jesure ãjõpeorãrẽ werecasanũ'cõgũti pijiocũ niwĩ. Cũ wérẽca be'ro narẽ we'eriti, wa'a wa'acũ niwĩ Macedonia di'tapũ. **2** To cjase macãrĩpũ yũ'rũagũ, tocjãrãrẽ cũ werese me'rã nemorõ wãcũtutuase o'onemowã'cãcũ niwĩ. Tojo weewã'cã, ejacũ niwĩ Grecia di'tapũre. **3** Topũ i'tia mujĩpũ tocjãrã me'rã tojacũ niwĩ. Be'ro cũ Siriapũ yucũsũ me'rã wa'agũti weemigũ, queti tũ'ocũ niwĩ judío masã mũ'urẽ wẽjërãtirã weeama nise quetire. Tojo weegũ “Mejãrõ yũ'ũ a'tica ma'a Macedoniapũta wa'agũti tja”, ni wãcũcũ niwĩ. **4** Cũ wa'acã, cũ me'rã wa'acãrã niwã Bereacjũ Sópater wãmetigũ, Tesalónicacjãrã pũarã Segundo, Aristarco wãmetirã. Tojo nicã Derbecjũ Gayo wãmetigũ wa'acũ niwĩ. Apĩ Timoteo, ãpẽrã Asiãcjãrã pũarã Tíquico, Trófimo wãmetirã wa'acãrã niwã. Be'ro Filipopũre etawã. Yũ'ũ quẽ'rã Luca Filipopũ ní'cũ wa'awũ tja na me'rã. **5** Na ãsã ñuporo Filipopũ ní'cãrã wijawã'cãwã. ãsãrẽ Troapũ co'tecãrã niwã. **6** Pã bũcũase me'rã morẽtica ba'ari bosenuũ be'ro ãsã quẽ'rã Pablo me'rã narẽ sirutuũwũ Filipopũ ní'cãrã. Tojo sirutuwã'cãrã, yucũsũ me'rã na wa'a'caropũta ãsã quẽ'rã wa'awũ. Wa'a, ni'cãmocũse nũmũrĩ be'ro Troapũre ejawũ. Topũ ãsã me'rãcjãrã ãsãrẽ põtẽrĩwã. Topũre ni'cã semana tojáníwũ.

Pablo Troapũ bũrũdija wẽrĩ'cũpũre masõ'que ni'i

7 Soorinũmũ ñamipũ põtẽrĩrãtirã nerẽwũ. Pablo põtẽrĩse ñuporo masãrẽ bu'ewĩ. Cũ ape nũmũ wijagũti weeyugũ, narẽ yoacã bu'ewĩ. Téẽ ñami decopũ bu'edu'uwĩ. **8-9** ãsã i'tia casatiri wi'i bu'lica tucũpũ nerẽwũ. Ti tucũpũre peje sĩ'osepa niwũ. Ni'cũ ma'mũ Eutico wãmetigũ ventana soperũ dujiwĩ. Pablo yoacã ucũyucã, cũrẽ wũja ejayũ'rũacaro niwũ. Cũ cãrĩyũ'rũmajã wa'a, bũrũdija wa'awĩ nucũcãpũ. Ti tucũpũ

ní'cārā cū tiroꝑꝰ dija, cū wēri'cꝰꝰꝰ wejewā'cō dꝰꝰowā. **10** Pablo quē'rā dijaa, mu'rīque'a, cūrē paabu'a wejewā'cōwī. “Catimi yujꝰꝰ. Wācūque'titicā'ña”, niwī. **11** Pablo cūrē masō'ca be'ro ūsā apaturi mꝰjāwū ti tucūꝰꝰta tja. Cū ūsārē sꝰ'ori pōtērīse o'o, ucūnemowī tja téé bo'reste dijaticāꝰꝰ. Be'ro weretojanꝰ'cō, wijaa wa'awī. **12** Cū wa'áca be'ro Eutico wēri'cꝰꝰꝰ masā'cure topꝰ nerē'cārā cū ya wī'ipꝰꝰ miawā. Cū masācā, na pūrō e'catise me'rā tojawā.

Pablo quē'rā Troapꝰ ní'cārā Mileto wāmetiri macāꝰꝰ wa'a'que ni'i

13 Be'ro Pablo ūsārē Troapꝰ nirārē diapꝰ wa'ayudutiwī Asó wāmetiri macāꝰꝰ. Tojo weerā topꝰ wa'awꝰ. Pablo cū wa'asī'rī'caronojōta ma'apꝰ wa'acꝰ niwī. **14** Ūsā cūrē Asóꝰꝰ bocaēja, cū ūsā me'rā diapꝰ wa'awī. Be'ro tja ūsā Mitilene wāmetiri macāꝰꝰ wa'awꝰ. **15** Topꝰ eja, ape nꝰmꝰꝰ yꝰ'rꝰꝰꝰ Quío wāmetiri nꝰcūrō ꝰꝰ'topꝰ. Topꝰ cārī, ape nꝰmꝰꝰ yꝰ'rꝰꝰꝰ tja. Yꝰ'rꝰꝰꝰ, ejawꝰ Samos wāmetiri nꝰcūrōꝰꝰꝰ. To yꝰ'rꝰꝰꝰ, ejawꝰ Trogilio wāmetiri macāꝰꝰ tja. Topꝰ cārīwū. Ape nꝰmꝰꝰ wa'a, ejawꝰ Mileto wāmetiri macāꝰꝰ. **16** Asiapꝰꝰꝰ yoacā nisī'rītigu, “Éfesore diacjū yꝰ'rꝰꝰꝰꝰ”, niwī Pablo. Cū sojayꝰ'rꝰꝰꝰ. Apetero weegꝰ cūrē basiocāma, Pentecosté bosenꝰmꝰꝰ dꝰꝰoro maata Jerusalēꝰꝰꝰꝰ niyusī'rītojawī.

Pablo Éfesocjārā Jesure ējōꝰꝰꝰꝰ sꝰ'ori nirārē weretꝰ'que ni'i

17 Miletopꝰ ní'gūta, Éfesocjārā Jesure ējōꝰꝰꝰꝰ sꝰ'ori nirārē Pablo queti o'owī:

—Topꝰꝰ wa'awe'e. A'topꝰ yꝰ'ꝰꝰꝰ pōtērī ucūrā a'tia, nío'owī.

18 Na etacā ī'a, narē niwī:

—Mꝰsā añurō masī'i yꝰ'ꝰꝰ mꝰsā wa'teropꝰꝰꝰ weeseti'quere. Yꝰ'ꝰꝰ ne waro Asiapꝰꝰ etagꝰ weesetinꝰ'cā'quere, téé yꝰ'ꝰꝰ nitꝰꝰꝰꝰꝰ weeyapada'reo'quere mꝰsā añurō masīsa'a. **19** Yꝰ'ꝰꝰ marī wioꝰꝰ dutiro weeri masū ní'gū, “Yꝰ'ꝰꝰ masīrō me'rā ucū'u”, ne nitiwꝰ. Masā Jesure ējōꝰꝰꝰꝰ uticāti. Yꝰ'ꝰꝰꝰ judío masā na wējēsī'rī wapacā, yꝰ'ꝰꝰ ꝰi'eticāti. **20** Yꝰ'ꝰꝰ mꝰsā nerēwꝰꝰꝰꝰꝰ, no'o mꝰsā ye wī'seripꝰꝰ mꝰsārē weetamusenojōrē ya'yiotiwꝰ. Wereꝰe'ocā'wū. **21** Judío masārē, judío masā nitirā quē'rārē a'tiro werewꝰ: “Mꝰsā ña'arō weesetisere bꝰjaweti dꝰꝰꝰꝰꝰ. Jesús marī wioꝰꝰꝰ ējōꝰꝰꝰꝰ”, niwū. **22** Yꝰ'ꝰꝰ ni'cārōacā Jerusalēꝰꝰ wa'agꝰ wee'e Espíritu Santu yꝰ'ꝰꝰꝰꝰꝰ duti'caronojōta. Topꝰ yꝰ'ꝰꝰꝰ de'ro wa'aro wa'arosa'a. Masītisa'a. **23** A'te dia'cūrē masī'i. Nipe'tise macārīꝰꝰ yꝰ'ꝰꝰ wa'asetirinꝰcū Espíritu Santu yꝰ'ꝰꝰꝰꝰꝰ werewī: “Masā mꝰ'ꝰꝰꝰ bul'iri da'reri wī'ipꝰꝰ sōrō, mꝰ'ꝰꝰꝰ ꝰi'eticā weerāsama”, ni wereyuwī. **24** Na yꝰ'ꝰꝰꝰ “Tojo weerāsama” nimigū, wācūque'tiwe'e. Yꝰ'ꝰꝰ catiri ꝰmꝰꝰꝰꝰꝰ ma'iwe'e. Marī wioꝰꝰꝰ Jesús cū da'rase cūu'que ꝰūrīcārē ꝰe'osī'rīsa'a. Ō'acū masā nipe'tirārē ma'imi nise quetire weredutiwī yꝰ'ꝰꝰꝰ.

25»Yũ'ç mʉsã tiropu nígũ, Õ'acũ nipe'tirã wioɣu nimi nise quetire weresijawu. Ni'cãrõacãrẽ “Mʉsã ne ni'cũ yũ'ure ì'anemosome majã”, ni tũ'oña'sa'a. **26-27** Yé bu'iri nisome mʉsã u'musepu wa'aticã. Yũ'ç mʉsãrẽ te niatjereta werepe'ocã'wũ. Nipe'tise Õ'acũ mʉsãrẽ wereduti'quere ne cã'rõacã ya'yiotiwũ.

28»Mʉsã basu pe'e co'teya. Éfesopu tojaarã, ãpẽrã Espíritu Santu mʉsãrẽ co'tedutino'cãrã quẽ'rãrẽ co'teya. Õ'acũ macũ wẽrĩse me'rã na quẽ'rã marĩ weronojõta cũ põ'rã nima. Tojo weerã narẽ oveja co'terã na yarã ovejare añurõ co'terã weronojõta añurõ co'teya. **29** Yũ'ç wa'áca be'ro ãpẽrã nisoori masã a'tirãsama. Yaiwa ovejare ba'a'caro weronojõ mʉsã Jesure ëjõpeomi'quere pe'ticã weesĩ'rĩrãsama. **30** Mʉsã tiro nirá quẽ'rã Jesure ëjõpeorãrẽ na bu'ese pe'ere sirutuato nĩrã nisoose wã'cãrãsama. **31** Tojo weerã mʉsã na nisoori nĩrã, añurõ co'teya. Wãcũña. I'tia cũ'ma uñucori, ñamirĩ nipe'tirã mʉsã nĩrãñucũrẽ utise me'rã bu'ewũ.

32»Ni'cãrõacãrẽ majã mʉsãrẽ co'teato nígũ yũ'ç Õ'acũrẽ sẽrĩbosacũugũti. Cũ ye cjase quetire tũ'orã, mʉsã masĩrãsa'a Õ'acũ masãrẽ ma'isere. Cũ mʉsãrẽ tutuacã weegusami. Õ'acũ “Nipe'tirã yũ'ç besẽ'cãrãrẽ añuse o'oguti”, nicu niwĩ. Cũ ní'caronojõta mʉsãrẽ o'ogusami. **33** Yũ'ç ne uotiwũ ãpẽrã ye niyerure, na ye su'tire. **34** Mʉsã añurõ masĩ'i. Yũ'ç basu da'rase wapa me'rã nipe'tise yũ'ç, yũ'ç me'rãcãrã uasenojõrẽ bocawũ. **35** Yũ'ç tojo wéégũ, ãpẽrãrẽ weetamusere mʉsãrẽ ì'owũ. Marĩ tojo da'ratjãrãta, pajasesuorãrẽ weetamurõña'a. Wãcũña Jesú marĩ wioɣu cũ ní'quere. “Apeyenojõ o'ogũ pe'e ñe'egũ nemorõ e'catisami”, nicu niwĩ Jesú, ni weretuwõwĩ Pablo Éfesocãrã Jesure ëjõpeorãrẽ su'ori nĩrãrẽ.

36 A'tere tojo nitojanũ'cõ, Pablo na nipe'tirã me'rã ejaque'a, ñubuewĩ. **37** Ñubuetoja, na nipe'tirã utitjãrã, pũrõ ma'ise me'rã cũrẽ paabu'a, we'eritituwã. **38** Na “Mʉsã yũ'ure ì'anemosome majã” nicã tũ'o'cãrã nitjãrã, pũrõ bujawetirã tojawã. Be'ro cũrẽ peta yucusuɣu ba'pati tuusoowã.

Pablo Jerusalépu wa'a'que ni'i

21 1 Éfesocãrã Jesure ëjõpeorãrẽ su'ori nĩrãrẽ we'eritituo, yucusu a'medo'cawujopu mujãsãjãa, wa'a wa'awu. Wa'a, diacjũ pẽ'a ejawu Cos wãmetiri macãpu. Topu cãrĩ, ape nuñu yũ'rũawu Roda wãmetiri macãpu. Ti macãrẽ yũ'rũaa, ejawu Pátara wãmetiri macãpu tja. **2** Toputa ùsã apewu me'rã Fenicia tiro wa'apjũpu mujãsãjãa, wa'a wa'awu. **3** Wa'a, Chipre nuçũrõrẽ ì'awã'cã, ti nuçũrõ cũpe pe'le tojawu. To yũ'rũaa, Siria di'tapure etawu. Eta, Tiro wãmetiri macãpu majãwũ. Topu tiwu da'rarã apeque na duredijocã, ùsã quẽ'rã tiwupu sãña'cãrã dijaawu. **4** Topu ùsã Jesure ëjõpeorãrẽ bocaewawu. Na me'rã ni'cã semana tojáníwũ. Na Espíritu Santu masĩse o'ono'cãrã Pablõre “Mũ'ç Jerusalépu wa'aticã'ña mu'urẽ wẽjẽrĩ”, ni werewã. **5** Na tojo nimicã, ùsã

“Ticuse n̄m̄urĩ tojarãti” níca be'ro wa'a wa'awu tja. Ûsãrẽ nipe'tirã, na n̄mosãnumia, na põ'rã ba'patit̄owã petapu. Ûsã nipe'tirã nuc̄iporopu ejaque'a, Õ'acũrẽ ñubewu. **6** Ñubuetaja we'eriti, ñsã yucusupu m̄jãsjãwũ. Na pe'e quẽ'rã na ye wi'seripu tojaa wa'awã.

7 Ûsã Tiro wãmetiri macãpu ní'cãrã yu'r̄naa, etawu tja Tolemaida wãmetiri macãpu. Topu Jesure ãjõpeorãrẽ añuduti, ni'cã n̄mu na me'rã tojawu. **8** Ape n̄mu yu'r̄naa, etawu tja Cesareapure. Topure eta, ñsã Felipe Õ'acũ ye queti werecusiagu ya wi'ipu cãrĩwũ. Cũ me'rã topu tojacã'wũ. Felipe toduporo Jerusalẽp̄ure ãpẽrã seis me'rã ba'ase etiacyu na besecũ'cũ niwĩ. **9** Cũ me'rã cũ põ'rã numia ba'paritirã numia marãpusumna moorã niwã. Na Õ'acũ cũ ucũ'quere wereturiari masã niwã.

10 Ûsã pejeti n̄m̄urĩ níca be'ro ni'cũ Judeacjũ Agabo wãmetigu etawĩ. Cũ Õ'acũ ucũ'quere wereturiari masũ niwĩ. **11** Ûsã tiro eja, Pablo ya da ejerituri dare mii, cũ basu cũ ye omocãrĩ, cũ ye du'pocãrĩpu du'tewĩ. Du'tetoja, ñsãrẽ niwĩ:

—Espíritu Santu a'tiro niami yu'ure: “Mu'u a'ti da me'rã du'te'caro weronojõ judío masã Jerusalẽpu a'ti da wiogure du'terásama. Na judío masã nitirãrẽ o'orásama cũrẽ ña'arõ weedutirã”, niami Espiritu Santu, niwĩ Agabo.

12 Cũ tojo nicã tu'orã, ñsã, ãpẽrã Cesareacjãrã Pablora “Ne Jerusalẽpu wa'aticã'ña”, nimiwũ.

13 Cũ pe'e ñsãrẽ niwĩ:

—Musã ne utiticã'ña. Yu'ure tojo wéerã, uputu bujawetise o'orã wee'e. Na yu'ure du'tesĩ'ricã, yu'u narẽ “Du'teticã'ña”, nisome. Jerusalẽpu na yu'ure Jesú ye bu'iri wẽjẽsĩ'ricã, yu'u e'catise me'rã wẽrĩgũti, niwĩ Pablo.

14 Ûsã cũrẽ de'ro cã'mota'amasĩti, Õ'acũ cũ de'ro uaro weeato níã tojo du'ucã'wũ.

15 To be'ro ñsã, ñsã ye dure, Jerusalẽpu wa'a wa'awu. **16** ãpẽrã pejetirã to Cesareacjãrã, Jesure ãjõpeorã ñsãrẽ ba'patiã'cãwã. Ni'cũ na me'rã Mnasó wãmetigu yoacã Jesure ãjõpeosetigu Chipre nuc̄urõcjũ niwĩ. Ûsã cũ ya wi'ipu Jerusalẽp̄ure cãrĩrã wa'awu.

Pablo Jerusalẽpu Santiago, ãpẽrã Jesure ãjõpeorã
su'ori níã me'rã ucũ'que ni'i

17 Ûsã Jerusalẽp̄ure etacã, ñsãrẽ Jesure ãjõpeorã e'catise me'rã põtẽrĩwã. **18** Ûsã etãca n̄mu ape n̄mu pe'e Pablo Santiagore ñ'agũ wa'agu, ñsã me'rã wa'awĩ. Topure nipe'tirã Jesure ãjõpeorãrẽ su'ori níã cũ me'rã niwã. **19** Pablo narẽ añudutitoja, judío masã nitirã tiropu nipe'tise Õ'acũ cũ me'rã wee'quere ni'cãrẽ tenũcũ wereburowĩ.

20 Narẽ tojo ni wérẽca be'ro Õ'acũrẽ na e'catise o'owã. Be'ro Pablora niwã:

—Mũ'u añurõ masĩsa'a. Pãjãrã waro judío masã Jesure ãjõpeorã nima. Na Moisé cũ duti'quere nipe'tirãrẽ pũrõ weedutirã weema. **21** Æpẽrã masã a'tiro ni ucjama mũ'urẽ. “Mũ'u judío masã nitirã ya di'tapũ nígũ, judío masã topũ nirãrẽ Moisé duti'quere weedutitiaporo. Na põ'rã õ'rẽcũ ya para caserore yejecõ'adutitiaporo. Tojo nicã marĩ judío masã weesetisenõjõ quẽ'rãrẽ weedutitiaporo”, tojo ni ucjama ãpẽrã mũ'urẽ. **22** Na mũ'u a'topũ ejapũ nise quetire tu'orã, nerẽrãsama. To pũricãrẽ ¿de'ro weesĩ'rĩsari? **23** Mũ'u a'tiro weecã, añubosa'a. Æmũa ba'paritirã nima a'tore. Na Õ'acũrẽ “Apeyenojõ tojo weerãti”, nicãrã niama. **24** Na me'rã mũ'u Õ'acũ wi'ipũ wa'aya. Na Moisé duti'caronojõta weerã weema. Na ña'arõ niseti'quere Õ'acũ na me'rã añurõ e'catidutirã dũcayurã weema. Mũ'u quẽ'rã na weronojõta weeya. Nipe'tise wa'icũrã na Õ'acũrẽ ãjũamorõse wapare narẽ mũ'u wapayebosaya. Mũ'u tojo wéeca be'ro na poarire seecõ'adutirãsama. Nipe'tirã judío masã mũ'u tojo weecã, mũ'urẽ queti “Tojo nima'acãrã weepã”, nirãsama. “Cũ quẽ'rã Moisé duti'quere añurõ weegũ nimi”, nirãsama.

25 »Ûsã sõ'onícateropũ Jesure ãjõpeorã judío masã nitirãrẽ papera dutiri pũrĩ ojatojawũ na weeatjere. Wa'icũ di'i ãpẽrãnojõrẽ Õ'acũ mejõtare ãjõpeorã na wẽjẽ ãjũamorõ ñubuepeo'quere ba'adutitiwũ. Nipe'tirã wa'icũrã ye díre, wa'icũrã na wãmũta ãrũasure'cãrãnojõrẽ ba'adutitiwũ. Æpẽrãrẽ a'metãrãdutitiwũ na nũmosãnumia, na marãpusũmũa nitirãrẽ, ni ojao'owũ judío masã nitirãrẽ, niwã Jesure ãjõpeorã sũ'ori nirã Pablore.

26 Pablo pe'e “Jau”, niwĩ.

Tojo weegũ sõ'onícãrã ba'paritirãrẽ miaa, ape nũmũ pe'e na ña'arõ niseti'quere du'u dũcayurã wa'arã Õ'acũ wi'ipũ wa'awã. Ti wi'i Õ'acũ wi'ipũ sãjãa, Pablo pa'ire werecũ niwĩ:

—Ni'cã semana dũ'sa'a ãrã ña'arõ niseti'quere du'u dũcayuatjo. Nitũori nũmũrẽ na masãnũcũ ovejare wẽjẽ o'orãsama Õ'acũrẽ, nicũ niwĩ Pablo.

Pablore Õ'acũ wi'i po'peapũ nigũrẽ ñe'e wijaa'que ni'i

27 Na ña'arõ niseti'quere dũcayũ, na añurõ tu'ajaboro ãpẽrã judío masã Asiãcãrã Pablore cũ Õ'acũ wi'ipũ nicã ï'acãrã niwã. Cũrẽ ï'arã, ãpẽrã masã ti wi'ipũ nirãrẽ uarosãjãcã weecãrã niwã. Na cũrẽ ñe'ea, caricũcãrã niwã:

28 —Ûsã acawererã, ãsãrẽ weetamurã a'tia. Ærĩta nimi nipe'tiro marĩrẽ ña'arõ ucũse me'rã dojorẽcusi'a'cũ. Cũ “Judío masã ña'a nima”, nicusiami. “Moisé cũ duti'que wapamarĩ'i”, nimi. A'ti wi'i Õ'acũ wi'i quẽ'rãrẽ “Ña'a ni'i”, ni bu'ecusiagũ weemi. Apeyema tja griego masãrẽ a'ti wi'ipũre miisãjãtiapĩ. Judío masã nitirã griego masã a'ti wi'ipũre de'ro sãjãtita basiowe'e. Cũ a'tiro wéegũ, a'ti wi'i ña'ase marĩrĩ wi'ire dojorẽgũ weepã, ni weresãcãrã niwã.

29 Na todɔporo Éfesocjũ judío masũ nitigu Trófimo wãmetigure Pablo me'rã nicã ì'acãrã niwã macãpɔ. Tojo ì'a'cãrã nitjãrã, na “Cũrẽ Ô'acũ wi'ipɔ miisãjãapĩ”, ni wãcũcãrã nimiwã.

30 Na tojo nicã tũ'orã, ti macãcjãrã nipe'tirã uarosãjãwã. Tojo weerã sojaro me'rã na omasãjãa, Pablo tiropɔ eja, cũrẽ ñe'e, Ô'acũ wi'ipɔ nigũrẽ wejewijaawã te sope pũ'topɔ. Be'ro maata ti wi'ì soperire añurõ bi'acã'wã cũ ti wi'ipɔ du'ti sãjãrĩ nírã. **31** Na Pablöre wějërãtirãpɔ weemiwã. Na wějësĩ'rĩrĩ cura ãpërã masã surara wiogɔpɔre wererã wa'acãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Nipe'tirã a'ti macã Jerusalécjãrãrẽ cumuca wa'aro weepɔ, ni werecãrã niwã surara wiogɔpɔre. **32** Cũ te quetire tũ'ogɔ, cũ yarã surarare nerẽduti, ãpërã cũ me'rãcjãrã wiorã quẽ'rãrẽ neo, omawã'cãticãrã niwã na tiropɔ. Be'ro na tojo a'ticã ì'arã, Pablöre paami'cãrã paadu'ucã'wã.

33 Be'ro surara wiogɔ Pablo pũ'topɔ wa'a, cũ yarã surarare ñe'eduti, pua da cõme dari me'rã dũ'tedutiwĩ. Tojo weetojaca be'ro masãrẽ “¿Noa niti ã'rĩ? ¿De'ro weeati?” ni sãrĩtiña'wĩ.

34 Cũ tojo nicã, masã pe'e apĩ mejẽcã, ãpërã quẽ'rã mejẽcã no'o uaro caricũma'acã'wã. Tojo weegɔ surara wiogɔ pe'e ne diacjũ tũ'oejatiwĩ. Tojo tũ'oti, cũ yarã surarare miadutiwĩ na surara nirĩ wi'ipɔ. **35-36** Na topɔ cũrẽ miacã, pãjãrã masã narẽ sirutuã. Sirutu, pũrõ caricũwã:

—Cũrẽ wějẽña, niwã. Tojo weerã surara na ya wi'ì sope pũ'to mũjãrõtiro ejarã, masã “Cũrẽ wějẽña” nicã tũ'orã, surara Pablöre miuwamũjãwã.

Pablo surara wiogɔ me'rã cũ ucũ'que ni'ì

37 Ti wi'ipɔ eja, cũrẽ o'osõrõrãtirã weeri cura Pablo surara wiogɔre griego ye me'rã “Yũ'u mũ'u me'rã ucũsĩ'rĩsa'a”, nicũ niwĩ. Cũ ucũcã tũ'ogɔ, surara wiogɔ pe'e “¿Mũ'u griego yere masĩti? **38** ¿To pũricãrẽ cãrũ sõ'onícũ Egiptocjũ masãrẽ neocũu weetjãgũ, romano masã wiorã me'rã a'mewějẽ'cũ mejẽta niti? Pãjãrã wějẽrĩ masãrẽ ba'paritisetiri mil ní'cãrãrẽ cũ yucũ marĩrõpɔ miacũ niwĩ. ¿Mũ'u cũ mejẽta niti?” ni sãrĩtiña'cũ niwĩ Pablöre.

39 Pablo cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Niwe'e. Yũ'u judío masũ, Tarso wãmetiri macãcjũ ni'ì. Tarso mejõ nirĩ macã mejẽta ni'ì Cilicia di'tapɔre. Yũ'u ã'rã masã me'rã ucũsĩ'rĩsa'a, nicũ niwĩ.

40 Cũ tojo nicã tũ'ogɔ, surara wiogɔ “Jaũ. Ucũña”, ni yũ'ticũ niwĩ. Tojo weegɔ Pablo mũjãrõpɔ nu'cũgũta, omocã me'rã masãrẽ di'tamarĩdutiwĩ. Na di'tamarĩcã ì'a, Pablo masãrẽ na ye hebreo ye me'rã ucũwĩ.

22 **1**—Yũ'u acawererã, yũ'ure tũ'oya. Yũ'u musãrẽ yé cjasere wereguti musã yũ'ure “Bu'iri moomi” niato nígũ, niwĩ.

2 Be'ro Pablo na ye hebreo me'rã ucũcã tũ'orã, nemorõ di'tamarĩawã. Pablo narẽ niwĩ:

3—Yũ'ũ judío masũ ni'i. Cilicia di'tacjũ, ni'cã macã Tarso wãmetiri macãpũ bajuawũ. A'ti macã Jerusalépu añurõ masãtu'ajanũ'cõwũ. Yũ'ũre bu'e'cũ Gamalie niwĩ. Moisé marĩ ñecũsumuarẽ duti'quere nipe'tisere bu'epe'ocã'wũ. Musã a'tocaterore Ô'acũ cũ duti'quere weesetironojõta yũ'ũ quẽ'rã añurõ tojota weewũ. 4 Yũ'ũ todũporopũre Jesure ãjõpeorãrẽ ña'arõ weecũcãti. Ejeripõ'rã añucãti téé no'o ãpẽrãrẽ wẽjẽtu'ajanũ'cõgũpũ. Ɔmũa, numiarẽ ñe'e, narẽ bu'iri da'rieri wi'ipũ sõrõmũjãduti'cãti. 5 Pa'ia wiogũ, nipe'tirã judío masã wiorã “Tojota weewĩ cũ”, ni masĩsama. Náta yũ'ũre papera apobosatjĩarã o'ówã Damascocjãrã judío masã marĩ acawererãrẽ. Yũ'ũ ti pũrĩ me'rã Damascocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ ñe'egũ wa'amiwũ. A'ti macã Jerusalépu narẽ miiti, bu'iri da'regũti nígũ, tojo weemiwũ.

Pablo cũ dũcayuse quetire masãrẽ were'que ni'i

6»Damascopũ yũ'ũ ejagũti weeri cura dajaritero nicã wãcũña marĩrõ Ɔ'mũsepu bũpo ya'baro weronojõ yũ'ũ tiro asistedijati bo'reyua wa'awũ. 7 Tojo wa'acã, yũ'ũ nucũcãpũ bũrũque'a wa'acãti. To be'roacã ni'cũ yũ'ũre ucũcã tũ'owũ. “Saulo, ¿de'ro weegũ yũ'ũre ña'arõ weegũ weeti?” niwĩ.

8»Tere tũ'o, yũ'ũ cũrẽ yũ'tiwũ: “¿Noa niti mũ'ũ?” niwũ.

»Cũ pe'e “Yũ'ũ Jesú, Nazarecjũ, mũ'ũ ña'arõ weesĩ'rĩ wapagú ni'i”, niwĩ. 9 Yũ'ũ me'rã wa'a'cãrã quẽ'rã te asistesere ñ'acãrã niwã. Tere ñ'arã, Ɔcũa wa'acãrã niwã. Yũ'ũre cũ ucũ'que pe'ere tũ'oticãrã niwã. 10 Jesú tojo nicã tũ'o, “Yũ'ũ wiogũ ¿de'ro weegũsari?” ni sãritiña'wũ cũrẽ.

»Cũ yũ'ũre yũ'tiwĩ: “Wã'cãñũ'cãña. Wa'aya Damascopũ. Topũ mũ'ũrẽ ni'cũ weregũsami nipe'tise yũ'ũ mũ'ũrẽ weedutiatjere”, nio'owĩ. 11 Yũ'ũre cũ asiste'que ne caperi bajuticã weecãti. Tojo weerã yũ'ũ me'rãcjãrã Damascopũ sũ'ori wa'arã, yũ'ũre tũawã'cãwã.

12»Ti macãpũre ni'cũ Ananía wãmetigũ, Moisé duti'quere weenu'cũrĩ masũ niwĩ. Nipe'tirã judío masã Damascopũ nirã cũrẽ “Añugũ nimi”, ni ñ'awã. 13 Yũ'ũ ti macãpũ etãca be'roacã Ananía yũ'ũre ñ'agũ ejawĩ. Cũ yũ'ũre niwĩ: “Saulo, mũ'ũ apaturi ñ'agũsa'a tja.” Cũ tojo nirĩ curata yũ'ũ apaturi ñ'acãti tja. Tojo wa'acã, cũrẽ ñ'awũ yũ'ũ tiro nu'cũgũrẽ.

14»Be'ro yũ'ũre niwĩ: “Ô'acũ marĩ ñecũsumũa ãjõpeo'cũ dũporopũ mũ'ũrẽ besecu niwĩ. Ô'acũ cũ Ɔaro mũ'ũrẽ masĩato ni, cũucũ niwĩ. Tojo nicã cũ macũ Jesú ña'ase moogũrẽ ñ'a, cũ ucũsere tũ'oato nígũ cũucũ niwĩ. 15 Nipe'tirãrẽ nipe'tiropũ mũ'ũ ñ'a'quere, mũ'ũ tũ'o'quere Jesú ye quetire mũ'ũ werecusiagũ wa'agũsa'a. 16 ¿Ñe'enojõ pe'e basioweti mũ'ũrẽ? Basio'o pũrĩcã. Wãmeyedutiya. ‘Yũ'ũ Jesure ãjõpeo'o, yũ'ũ ña'arõ wee'quere acobojoya’, ni sãrĩña Ô'acũrẽ”, niwĩ yũ'ũre Ananía.

Pablo judío masã nitirã tiropu Õ'acũ cürẽ wa'aduti'quere were'que ni'i

17 »Tojo wa'áca be'ro yu'u Damascopu ní'cu tojãtiwu a'ti macã Jerusalépu. Tojata, ñubuegu wa'awu Õ'acũ wi'ipu. **18** Yu'u ñubueri cura cãritimigũ quẽ'ese weronojõ Jesure i'acãti. Jesú yu'ure niwĩ: “Quero a'ti macã Jerusaléẽ wijayá. A'ti macãcãrã yé quetire mu'u weresijacã, ne ëjõpeosome”, niwĩ.

19 »Yu'u tere tu'o, cürẽ niwũ: “Yu'u wiogu, na añurõ masĩsama yé cjasere. Nipe'tise judío masã na nerẽse wi'serinucũ mu'urẽ ëjõpeorãre a'masãjãa, narẽ ñe'e, bu'iri da'leri wi'ipu cõu, paapecũuwũ. **20** Esteba mu'u ye queti were'cure na wẽjẽrĩ curare yu'u quẽ'rã topuã i'anucũuwũ. Na ye su'ti bulicjasere coltebosawu. Añurõ wéerã, tojo weebata'ma', ni wãcũsetinu'cũuwũ”, ni werewu Jesure.

21 »Jesú yu'ure niwĩ: “Wa'aya. Yu'u aperopu yoaropu o'óguti wee'e mu'urẽ judío masã nitirã tiropu”, niwĩ.

22 A'tota Pablo ucũsere tu'otuwã. Cũ “Yu'ure 'Judío masã nitirã tiropu wa'aya' niwĩ” nicã tu'orã, uputu caricũwã:

—Cürẽ wẽjẽña, ni caricũwã. **23** Caricũnemo, na uasere i'orã, na ye su'ti bulicjasere doqueomujã, di'ta marãrĩrẽ õrẽ wẽestequemorõmujãwã.

Pablo surara tiropu weeseti'que ni'i

24 Na tojo weecã i'agũ, surara wiogu Pablöre o'osõrõcã'dutiwĩ na ya wi'i po'peapu. Sõrõtojanu'cõ, “¿De'ro weerã tocã'rõ caricũti?” ni masĩsĩ'rĩgũ Pablöre tãrãgũtigu du'teduticu niwĩ. **25** Na du'teca be'ro Pablo surara wiogu to colteguere nicu niwĩ:

—¿Musã romano masãrẽ bu'iri besemu'tãtimirã, tãrãta basioti? Basiotisa'a. Romano masãrẽ dutise tojo weedutitisa'a, nicu niwĩ.

26 Cũ tojo nicã tu'ogu, surara cürẽ dutibutiagu pe'ere weregu wa'acu niwĩ:

—Mu'u añurõ weepa sĩ'irẽ. Romano masũta niami cũ, nicu niwĩ cũ wiogupure.

27 Cũ tojo nicã, surara wiogu Pablo tiropu wa'a, cürẽ “¿Nirõta romano masũ niti?” ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

Pablo yu'ticu niwĩ:

—Ûu, romano masũta ni'i, nicu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, **28** surara wiogu pe'e nicu niwĩ:

—Yu'ua niyeru pajiro wapayewu romano masũ nisere sãjãgũtigu, nicu niwĩ.

Pablo pe'e “Yu'u pũricã maata wĩ'magũpũta bajua'cu niwũ romano masũ nisere”, nicu niwĩ.

29 Cũ tojo nicã, cürẽ tãrãbo'cãrã uiwijaa wa'acãrã niwã. Na surara wiogu quẽ'rã “Romano masũrẽ du'tedutiasu” nitjãgũ, uia wa'acu niwĩ.

Pablo judío masā wiorā tiroḡ cū ní'que ni'i

30 Surara wioḡḡ ape nḡḡḡ pe'e ḡde'ro weerā cūrē weresāpari? ni masī'ḡrīgū, pa'ia wiorā, āpērā nipe'tirā judío masā wiorārē nerēdutiḡḡ niwī. Tojo weegḡ Pablōre na dḡ'te'que cōme darire pāa, na wiorā tiroḡḡ pijiwā'cācḡ niwī.

23 1 Pablo wiorārē ī'agūta ī'a, narē nicḡ niwī:

—Nipe'tiro yḡ'ḡ catiro pōtēorō Ō'acū cū ī'orōḡḡ nipe'tise cū ḡaro weenu'cūcā'a. Tojo weegḡ yḡ'ḡ wācūque'tiro marīrō nicā'a, nicḡ niwī.

2 Cū tojo nicā tḡ'ogḡ, Ananía pa'ia wioḡḡ Pablo tiro nu'cūrārē cū ucūserē tḡ'osī'rītigḡ, ḡseroḡḡ paadutiḡḡ niwī.

3 Tojo weecā ī'agū, Pablo Ananíarē nicḡ niwī:

—Mḡ'ḡ weeta'sasepijagḡ ni'i. Ō'acū mḡ'urē bu'iri da'reḡḡsami. Mḡ'ḡ Moisé duti'que me'rā yḡ'ḡre queoro besegḡ wee'e ḡnimiti? Mḡ'ḡ tojo weemigūta, āpērārē yḡ'ḡre paadutiḡḡ, queoro weewe'e. Moisé cū duti'quere yḡ'rḡḡḡ'cāḡḡ wee'e, nicḡ niwī Pablo cūrē.

4 Cūrē tojo nicā, cū tiro nu'cūrā pe'e Pablōre nicārā niwā:

—A'tiro ḡā'arō ucūtīcā'rōḡḡa'a pa'ia wioḡḡ Ō'acū bese'cure, nicārā niwā.

5 Tere tḡ'ogḡ, Pablo narē nicḡ niwī:

—Acawererā, cū pa'ia wioḡḡ nisere yḡ'ḡ masītiasḡ. Masīgū pūrīcā, tojo nitiboapā. Ō'acū ojāca pūrīḡḡ a'tiro ni ojano'caro niwḡ: “Macā wioḡḡre ḡā'arō ucūco'teticā'ḡā”, niwḡ, nicḡ niwī Pablo.

6 Toḡḡ nīrā ḡḡa curua nicārā niwā. Saduceo masā, fariseo masā nicārā niwā. Narē ī'agū, ḡḡḡḡ caricūbocure ucūcḡ niwī:

—Acawererā, yḡ'ḡ quē'rā fariseo curuacjūta ni'i. Yḡ'ḡ ḡacḡ quē'rā cūta nimi. Masā wērī'cārā be'ropḡ masāsere yḡ'ḡ ējōpeo'o. Tereta yḡ'ḡre ni'cārōacārē beserā weema, nicḡ niwī.

7 Cū tojo nicā, maata fariseo masā saduceo masā me'rā na basu wērī'cārāḡḡ masāse cjasere a'merī dḡ'sasocārā niwā. Tojo weerā na nerērī wi'ipḡta ni'cārō me'rā nisetimi'cārā a'merī dḡcawatia wa'acārā niwā.

8 Saduceo masā “Masā wērī'cārāḡḡ masāsoma. Ō'acūrē wereco'terā, wātīa quē'rā marīma”, ni ējōpeocārā niwā. Fariseo masā pe'e a'tiro ējōpeocārā niwā: “Masā wērī'cārāḡḡ masārāsama. Ō'acūrē wereco'terā, wātīa quē'rā nīma”, ni ējōpeocārā niwā. A'te ējōpeose me'rā dḡ'sasocārā niwā. **9** Na ḡḡḡḡ caricū, ni'cārērā Moisé duti'quere bu'eri masā fariseo curuacjārā wā'cāḡḡ'cā, nicārā niwā:

—Ā'rīrē ne bu'iri ḡā'ase bocawe'e. Apetero weegḡ Ō'acūrē wereco'tegḡ ucūḡḡ ucūapī Damasco wa'ari ma'apḡ. Tojo weerā marī Ō'acūrē yḡ'rḡḡḡ'cābosa'a nīrā, cūrē mejēcā niticā'rā.

10 Na ḡḡḡḡ caricū dḡ'sasocā ī'agū, surara wioḡḡ Pablōre wējērī ni uigḡ, cū yarā surarare nicḡ niwī:

—Pablo tiropu wa'a, cūrē pijiwā'cāña marī nirī wi'ipū, nicu niwī.

11 Ape nūmu ñamipū Jesú Pablo tiropu bajua, cūrē ucūcu niwī:

—Mū'u wācūtutuaya. A'ti macāpu yé quetire ucū'caronojōta Romapu wa'agū quē'rā, tojota ucūña, nicu niwī.

Judío masā Pablōre wējēsī'rīmi'que ni'i

12 Cū tojo nīca ñami ape nūmu āpērā judío masā ya'yioropu Pablōre wējērā nīrā, nerē apoyucārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ni'cācā me'rā Pablōre wējētimirā, ne cārōacā ba'ati, sī'rīti weerā.

Cūrē wējētojarāpu ba'a, sī'rīrā. Wējētimirā, ba'a, sī'rīcāma, Ō'acū marīrē bu'iri da'reato, ni apoyucārā niwā. **13** Tojo ucūrā cuarenta yū'rūoro nicārā niwā. **14** Na tojo ni ucū apóca be'ro pa'ia wiorā, āpērā judío masā būcūrā tiropu wa'a, narē nicārā niwā:

—“Ūsā Pablōre wējētimirā, ne ba'ati, sī'rīti weerāti”, ni apoyuapu. “Ūsā cūrē wējētimirā ba'a, sī'rīcāma, Ō'acū ūsārē bu'iri da'regusami”, niapu.

15 Mūsā, mūsā me'rācārā wiorā me'rā queti o'óya surara wioḡupure. Ñamiacā Pablōre mūsā tiropu miitidutiya. “Ūsā cū ye quetire du'pocárputa añurō masīsī'rīsa'a”, ni queti o'óya, nisoodutio'ocārā nimiwā.

—Cū a'topure etasome. Ūsā cūrē wējērāti nīrā, ma'apu yucuerāti, ni werēcārā niwā wiorārē. Wiorā na tojo nicā tū'orā, “Jaū”, nicārā niwā.

16 Pablo páácjū na tojo wējēsī'rīse quetire tū'ogū, surara na nirī wi'ipū wa'a, Pablo tiropu eja, werecu niwī.

17 Pablo pe'e cū werēcā tū'ogū, ni'cū surara wioḡure pijio, cūrē nicu niwī:

—Ā'rī ma'mūrē mū'u wioḡu tiropu pijiwā'cāña. Apeyenojō werese cūoapu, nicu niwī.

18 Cū tojo nicā, cūrē surara wioḡu tiropu miaa, cūrē nicu niwī:

—Pablo marī bu'iri da'reri wi'ipū cūoḡu yū'ure pijitjāḡū, ā'rīrē mū'u tiropu o'oámi. Apeyenojō werēgūtigu weeapu mū'ūrē, nicu niwī.

19 Tojo weegu surara wioḡu cūrē tūawā'cā, masā na tū'otiropu sērītiña'cu niwī:

—¿Ñe'enojō werese cūomiti mū'u? nicu niwī.

20 Ma'mū pe'e cūrē yū'ticu niwī:

—Judío masā wiorā Pablo yū'u pacopánmūrē ñamiacā na tiropu miadutirāsama mū'ūrē. “Ūsā cū ye cjasere du'pocárputa añurō masīsī'rīsa'a” nita'sarāsama. **21** Na tojo nicā, ējōpeoticā'ña. Cuarenta yū'rūoro masā Pablōre yucuerā ma'apu du'tinu'cūrāsama. “Ni'cārōacārē ūsā Pablōre wējētimirā, ne ba'ati, sī'rīti weerāti. Cūrē wējētojarāpu ba'a, sī'rīrāti”, niama. “Wējētimirā, ūsā ba'a, sī'rīcāma, Ō'acū ūsārē bu'iri da'regusami”, niama. Añurō apope'otojacārā niama na weeatjere. Tojo weerā na ni'cārōacārē mū'u “Jaū” nise dia'cūrē yucuerā weeama, nicu niwī.

22 Cũ tojo níca be'ro surara wiogu pe'e cūrē we'eritigu, a'tiro nicu niwī:

—“Pablöre wējēsī'rīse quetire weregu ejaru surara wiogupure” ne āpērārē wereticā'ña, nío'ocū niwī.

Surara wiogu Pablöre Féli tiropu o'ó'que ni'i

23 Pablo páacjũ wa'áca be'ro surara wiogu cũ docacjārā puarārē pijiocu niwī.

—Musā yarā surarare were, apoyudutiya. Na ni'cācā ñami nueve nicā Cesarearu Pablöre miarāsama. A'tiro wa'arāsama. Doscientos surara dũ'pocā me'rā wa'ato. Setenta cabayua me'rā pesawā'cāto. Doscientos ñosēse pjīrī me'rā wa'ato. 24 Pablo cũ pesajā cabayua quē'rārē apoyudutiya. Ne apeyenojō mejēcā wa'aro marīrō Féli, Judea wiogu tiropu miaña, nicu niwī surara wiogu cũ docacjārārē.

25 Be'ro narē cũ tojo níca be'ro papera ni'cā pūrī oja'o'ocū niwī Féli. A'tiro ni oja'o'caro niwū ti pūrīpüre:

26 “Yũ'ũ Claudio Lisia, mũ'ũ Féli Judea di'ta wiogure añuduti'i.

27 Judío masā ā'rī Pablöre ñe'e, wējēsī'rīmicārā niama. Be'ro 'Cũ romano masū nimi' nicā tũ'ogu, yũ'ũ, yarā surara me'rā wīorēgũ ejawu na wējēbo'cure. 28 ‘¿Ñe'enojō bu'iri cūrē weresāpari?’ ni masīsī'rīgũ, judío masā wiorā tiropu cūrē miawū. 29 Na cūrē na ějōpeosetise ye bu'iri weresācārā niwā. Ne cūrē te ye bu'iri wējērōña'a, bu'iri da'reri wi'ipũ quē'rā sōrōrōña'a nisenojōrē bu'iri bocatisa'a. 30 Āpērā judío masā cūrē wējērāti nise quetire tũ'ogu, cūrē wējēbosama ni wācūgũ, yũ'ũ mũ'ũ tiropure ā'rīrē o'ó'o. ‘Cūrē a'topu weresā'cārā mũ'ũ tiroputa wa'a, mũ'urē weresārā wa'ato’, niwū narē. Tocā'rōta ni'i”, ni oja'o'ocū niwī surara wiogu Félipüre.

31 Surara cũ duti'caronojōta ti ñami Pablöre miacārā niwā Antípatri wāmetiri macāru. 32 Topu cārī, ape nũmũ pe'e surara dũ'pocā me'rā wa'a'cārā totá majāmitojati a'titicārā niwā Jerusaléru na ya wi'iputa tja. Cabayua me'rā wa'a'cārā dia'cũ Pablo me'rā yũ'rũacārā niwā Cesareapüre. 33 Na Cesarearu eta, surara wiogu oja'o'oca pūrīrē wiacārā niwā Féli. Cũ tiroputa Pablo quē'rārē cūucārā niwā. 34 Féli ti pūrīrē bu'etojanũ'cō, Pablöre “¿No'ocjũru niti mũ'ũ?” ni sērītiña'cu niwī. Cũ “Cilicia di'tacjũ ni'i” nicā tũ'ogu, 35 Féli “Mũ'urē weresā'cārā yũ'ũ tiropu etacā, mũ'ũ ye ucūserē tũ'oguti”, nicu niwī.

Be'ro Pablöre surarare co'tedutigu cūucū niwī Herode cũ weedutica wi'ipũ.

Pablöre Féli tiropu weresā'que ni'i

24 1 Ni'cāmocuse nũmũrī yũ'rúca be'ro pa'ia wiogu Ananía, āpērā judío masā bucārā, apī masārē weresā'cārārē ucūbosagu

Tértulo wāmetigū Cesareapūre wa'acārā niwā. Wa'a, Féli tiropū Pablōre weresācārā niwā. **2** Tojo weecā, Féli Pablōre pijiocū niwī. Pablo na tiropū ejačā, Tértulo cūrē weresāwā'cōcū niwī. A'tiro nicū niwī:

—Ūsā wioḡū, añu pūrīcā mū'ū dutise. Mū'ū masīse me'rā añurō dutimasī'i. Tojo weerā ūsā a'mequēse moo'o. Añupūrīrō nime'rīcā'a. Te mū'ū da'rase me'rā a'ti di'tacjārārē añurō weetamugū wee'e. **3** Tojo mū'ū weeyucā, mū'ūrē nipe'tirocjarāpū e'catise o'oma. **4** Mū'ūrē yū'ū yoacā ucūdojasī'rītisa'a. Tojo weegū yū'ū cā'rō ucūquejosere tū'oya.

5 »Ā'rī caribosebūcū nimi. Cū nipe'tiro a'ti turipūre judío masārē uarosājācā weesijagū weemi. Apeyema tja Jesú Nazarecjūrē ějōpeosetirā curuacjū wioḡū nimi. **6** Cū judío masā nitirārē pijisājāasī'rīgū, Ō'acū wi'ire dojorēsī'rīmicū niwī. Ūsā judío masārē dutise tojo weedutiwe'e. Tojo weerā ūsā cūrē bu'iri ñe'ewū. Ūsā judío masārē besewaranojōta cūrē besesī'rīmiwū. **7** Ūsā tojo weesī'rīcā, Claudio Lisia surara wioḡū ūsā tiro a'ti, ūsārē tutuaro me'rā ě'mawā'cā wa'awī. **8** Ūsārē a'tiro niwī: “Mūsā Pablōre weresāsī'rīrā, mūsā a'ti di'ta wioḡū Félipūre weresārā wa'aya. Féli, mū'ū basuta cūrē sērītiña'rē. Ūsā diacjū nise me'rāta cūrē weresārā wee'e”, nicū niwī Tértulo Félire.

9 Judío masā topū nirā quē'rā “Tértulo diacjūta ucūmi”, nicārā niwā.

Pablo Féli tiropū ucū'que ni'i

10 Be'ro Féli Pablōre ucūdutigū omocā me'rā weequeocū niwī. Tojo weegū Pablo ucūcū niwī:

—Mū'ū yoacā a'ti di'tapūre dutigū niyucā, yū'ū mū'ūrē masī'i. Tojo weegū yū'ū mū'ūpūre e'catise me'rā weregūti yé cjasere. **11** Doce nūmūrita yū'rū'ū Ō'acūrē ějōpeogū a'tigū yū'ū Jerusalépu etāca be'ro. Mū'ū basuta āpērārē yū'ū ¿diacjūta ucūmiti? nīgū, sērītiña'rēgū. **12** Yū'ū ti macāpū nicā, āpērā me'rā Ō'acū wi'ipū, judío masā na nerēse wi'seripū, no'o macā decorū yū'ū dū'sasocā, āpērā masārē yū'ū uarosājācā weecā, ne ni'cāti bocaejatiwā. **13** Ā'rā na weresā'que diacjūta “Te ye bu'iri ni'i”, ni i'ota basiowe'e.

14 »A'te pūrīcārē diacjūta weregūti. Yū'ū ñecūsūmūa na Ō'acūrē ějōpeoseti'caranojōta yū'ū quē'rā ějōpeo'o. Tojo weegū yū'ū Jesure ějōpeo'o. Ā'rā pe'e tereta “Jesure ějōpeose ña'a ni'i, diacjū niwe'e”, nirā weema. Yū'ū quē'rā nipe'tise Moisé cū oja'que, Ō'acū ye queti weremū'tārī masā na oja'quere ějōpeo'o. **15** Masā añurā, ña'arā wērī'cārāpū masārāsama nise quē'rārē ā'rā weronojōta yucue'e. **16** Tojo weegū Ō'acū i'orōpū yū'ū tutuaro pōtēorō añurō weesī'rīsa'a. Masā na i'orōpū quē'rārē tojota weesī'rīsa'a.

17 »Yū'ū peje cū'marī be'ro apeye di'tapū bu'esija'cū Jerusalépure dajawū. Judío masā pajasecūorā nirārē niyeru o'ogū a'tiwū. Tojo nicā Ō'acūrē ñubuepeogū apeyenojō o'ogū a'tiwū. **18** Yū'ū a'tere tojo weeri

cura Asiaccjārā judío masā etapejawā yu'u Ō'acū wi'ipm nigūrē. Ūsā judío masā weesetironojōpuma yu'u ña'arō niseti'quere ducayucā i'lawā. Titare yu'u me'rā pejetirācā masā niwā. Ne narē uarosājācā weetiwm. **19** Yu'u Ō'acū wi'ipm nicā i'a'cārā, na pūrīcā bu'iri cūomi nírā, mu'u tiro weresārā a'tiroña'a. **20** Na a'titicāma, ā'rā mu'u tiro nírā cārū wiorā tiropm yu'u nicā, na bu'iri boca'quere weresāto. **21** Yu'u a'te pūrīcārē nicāti. Yu'u upm ucūtutuario me'rā narē niwū: “ ‘Masā wērī'cārāp māsārāsama' ni, yu'u ējōpeose ye bu'iri musā ni'cācā yu'ure beserā wee'e”, niwū, nicu niwī Pablo Féliere.

22 Cū tojo nica be'ro Féli Jesure ējōpeorā na weesetisere añurō masīgū niyugm, “Tocārōta tū'ogūti. Be'ro Lisia surara wiogm cū etacāp, yu'u m'urē besegūti”, nicu niwī.

23 Tojo weegm Féli surarare co'teduticm niwī Pablöre tja.

—Añurō weeya cūrē. A'ti wi'ipm cū sijasi'rīcā, āpērā cū me'rācārā cūrē weetamusī'rīcā, cā'mota'aticāña, ni, duticm niwī Féli cū yagm surarare.

24 Pejeti nūmūri yu'rūca be'ro Féli, cū nūmo judío masō Drusila me'rā wa'acārā niwā tja Pablo niwī wi'ipm. Topm etagm, surarare pijiduticm niwī Pablöre. Pablo cū tiropm etacā i'agū, “Wereya Jesure ējōpeosenojō cjasere”, nicu niwī. **25** Pablo a'tere werem niwī cūrē:

—Ō'acū marīrē cū duti'quere añurō weesetiduticm niwī. Ō'acū “Musā basu ña'arō weesi'rīrā, weeticāña, wācūtutuaya”, nicu niwī. Be'ropm besegusami Ō'acū marī weeseti'quere, nicu niwī.

Pablo cū a'tere nicā tū'ogm, Féli tū'omarīa wa'acm niwī. Tojo weegm Pablöre “Wijaagusa'a. Apetero no'o apeyenojō weese móogū, m'urē pijioḡūti tja mu'u ucūsere tū'oacj”, nicu niwī.

26 Féli cūrē niyeru wapayecā uagm, pijio ucūmūjācm nimiwī. Cū niyeru wapayēca be'ro bu'iripm nigūrē du'uwīrōḡūti níḡū, tojo weecm nimiwī. Pablo pe'e cūrē ne wapayeticm niwī.

27 Be'ro pua cū'ma be'ro Féli wiogm nisere wijacā'cm niwī. Cū ducayuro sājācm niwī tja Porcio Festo wāmetigm. Féli cū wiogm nisere wijagm, judío masā me'rā añurō tojasī'rīgū Pablöre bu'iri da'reri wi'ipm cūucā'cm niwī.

Festo tiropm Pablo ucū'que ni'i

25 1 I'tia nūmū cū wiogm nise sājāca be'ro Festo Cesarepm ní'cm Jerusalépm wa'acm niwī. **2** Cū topm ejacā, pa'ia wiorā, āpērā judío masā wiorā apaturi Pablöre weresārā wa'acārā niwā cūpūre tja. Pablo pe'e Cesarepm nicu niwī. **3** Pablöre wējēatjere apoyotojacārā niwā. Tojo weerā Festore upm tutuario me'rā Pablöre miaduticārā niwā Jerusalépm. “Festo cū Pablöre uócāma, cū ma'apm a'tigūreta wējēcō'arāti”, nicārā nimiwā. **4** Na tojo nicā, Festo pe'e “Cū Cesarea bu'iri da'reri wi'ipm nitojami. Yu'u basu maata tojaagusa'a tja topūre. **5** No'o āpērā musā wiorā apeyenojō bu'iri cūomi nisere cūorā, yu'u me'rāta wa'a weetjārā, weresārā wa'aya topm”, nicu niwī.

6 Be'ro Festo Jerusalépure ocho o diez n̄m̄urĩ ni, dajatojaa wa'ac̄u niwĩ Cesarepure. Cũ dajáca n̄m̄u ape n̄m̄u pe'e masãrẽ na besew̄arop̄u wa'ac̄u niwĩ. Top̄u eja, Pabl̄ore pijiduticu niwĩ. **7** Pablo top̄u sãjãejacã, Jerusalécjãrã judío masã Festo me'rã wa'a'cãrã Pablo p̄u'to wa'acãrã niwã. Wa'a, cũ weeti'quep̄ureta ña'abutiase weresãcãrã niwã. ¿Na weresã'que diacjũ niti? ne basioticaro niwũ.

8 Na tojo níca be'ro Pablo pe'e “Judío masãrẽ duti'quere ña'arõ ucũtiwũ. Ô'acũ wi'i pajiri wi'ire dojorëtiwũ. Romano masã wiogure ne cã'rõacã yu'r̄un̄'cãtiwũ”, nicu niwĩ.

9 Festo cũ quẽ'rã tja judío masã me'rã añurõ tojasĩ'rĩgũ, Pabl̄ore “¿M̄u'ũ Jerusalépu wa'asĩ'rĩsari, yu'ũ top̄u m̄u'ũ ye cjasere besecã?” ni sërĩtiña'cu niwĩ.

10 Pablo cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'ũ a'to besew̄arop̄u romano masã wioḡu tirop̄u ni'i. A'top̄uta yu'ũre beserou'a. Yu'ũ judío masãrẽ ne cã'rõacã ña'arõ weetiwũ. M̄u'ũ a'tere añurõ masĩsa'a. **11** Yu'ũ ña'ase wee'que ye bu'iri “Cũrẽ wějẽrou'a” nicã pũrĩcãrẽ, ne “Yu'ũre wějẽticã'ña”, nitibosa'a. Na yu'ũre weresã'que diacjũ niticãma, ne ni'cũ yu'ũre sõjã judío masãp̄ure bu'iri da'redutita basiowe'e. Tojo weeḡu diacjũta Romap̄u nigũ, romano masã wioḡu warop̄u yu'ũre besecã uasa'a, nicu niwĩ Pablo Festore.

12 Be'ro Festo cũ me'rãcãrã werecasari masã me'rã ucũtoja, Pabl̄ore pijiocu niwĩ:

—M̄u'ũ romano masã wioḡu warop̄ure beserouap̄u. To pũrĩcãrẽ m̄u'ũ cũ tirop̄uta besedutiḡu wa'agusa'a, nicu niwĩ Festo.

Festo Agripare Pablo ye quetire were'que ni'i

13 Pejeti n̄m̄urĩ Festo Pabl̄ore ucũca be'ro Judea di'ta wioḡu waro Agripa wãmetiḡu cũ ma'mio Berenice me'rã wa'acãrã niwã Cesarepure. Na Festore cũ wioḡu nise sãjãca be'ro añudutirã wa'arã weecãrã niwã.

14 Na top̄u peje n̄m̄urĩ niyucã, Festo Agripare werecu niwĩ Pablo ye cjasere. A'tiro nicu niwĩ:

—A'to ni'cũ masũ niami bu'iri da'reri wi'ipu Féli cũ wioḡu nise wijagu du'uwi'rõti'cu. **15** Yu'ũ Jerusalépu ejacã, pa'ia wiorã, ãpẽrã judío masã bu'urã Pabl̄ore wějẽato níra, yu'ũp̄ure weresãwã. **16** Yu'ũ narẽ yu'tiwũ: “Ûsã romano masã a'tiro weeseti'i. Ne ãpẽrãrẽ wějẽduti'ro marĩ'i cũrẽ weresã'cãrã, weresãno'cu quẽ'rã beserop̄u na basu a'merĩ diacjũn̄'cõtica be'ro. Na weresãno'cu narẽ yu'tica be'rop̄u beseno'o”, niwũ narẽ. **17** Tojo weeḡu na a'to etãca n̄m̄u ape n̄m̄u pe'e maata yoogoro marĩõ yu'ũ masãrẽ besew̄arop̄u wa'awũ. Top̄u eja, Pabl̄ore pijiwũ. **18** “Yu'ũre weresãrã, Ña'abutiase peje waro bu'iri cuomi", ni weresãrãsama”, ni wãcũmiwũ. Ne marĩcaro niwũ. **19** Na ëjõpeosetise cjase dia'cũ nicaro niwũ. Apeye, ni'cũ masũ Jesú wãmetiḡu judío masã na “Wẽria wa'awĩ”

ní'cure Pablo pe'e cūrēta tja catimi nise queti dia'cūrē weresāwā. **20** Yū'ch a'tenojōrē ¿de'ro weegusari? nímasīti, Pablōre sērītiña'wā. “¿Mū'ch Jerusalépu wa'asī'rīsari? ¿Topu beserouasari te cjasere?” niwū. **21** Cū pe'e “Jerusalépu're wa'asī'rītisa'a. Romano masā wioḡu waro Augusto tiro pe'e beseno'sī'rīsa'a”, niwī. Tojo nicā tū'ogū, “Mū'ch a'tota tojánígūsa'a ujuḡu bu'iri da'reri wi'ipū. Yū'ch mū'urē o'ota basiocā, mū'ch wa'agusa'a”, niwū, ni quetiwerecu niwī Festo Agripare.

22 Cū tojo nicā tū'ogū, Agripa “Yū'ch quē'rā cū ucūcā tū'osī'rīsa'a”, nicu niwī. Festo pe'e “To pūrīcārē mū'ch ñamiacāta tū'ogusa'a”, nicu niwī.

23 Ape numu Agripa, cū ma'mio Berenice na añuse wiorā su'ti sñase me'rā na nerēwari tucūjopu sājāacārā niwā. Āpērā surara wiorā, ti macācārā wiorā quē'rā na me'rā sājāacārā niwā. Na nerētojaca be'ro Festo Pablōre pijidutio'ocu niwī.

24 Pablo na tiropu sājāejacā, Festo to nirārē nicu niwī:

—Wioḡu Agripa, āpērā a'to dujirā, ā'rī Pablōre mūsā ī'a'a. Pājārā judío masā Jerusalécjārā, a'ti macācārā cūrē weresāwā yū'chpu're. Na'irō cūrē “Wējērōna'a”, ni caricūmujāwā. **25** Na tojo nimicā, yū'ch pe'e “Cūrē wējērōna'a” na nise bu'irire bocaticāti. Cū basu “Yū'ch Augusto tiropu beseno'sī'rīsa'a” nicā, “Cūrē topu'ta o'oguti”, niwū. **26** Yū'ch cūrē o'ogū, “Ā'rī a'te bu'iri cuomi, tojo weecu niwī”, ne papera ni ojao'ota basiowe'e marī wioḡuḡu're. Tojo weegu yū'ch mūsā tiropu ā'rīrē pijioapu. Mū'urē wéégū pijioasu ūsā wioḡu ā'rī me'rā ucūato níḡū. Mū'ch cū me'rā ucūca be'ro Augustopu're “A'te bu'iri cuomi” ni ojao'ota basiorosa'a níḡū, cūrē pijioasu. **27** Ni'cū bu'iriwi'ire o'ogū, “A'te bu'iri cuomi” ni weretimigū, o'óta basiowe'e marī wioḡuḡu're. Mejō warota o'oro weronojō tū'oña'sa'a, nicu niwī Festo Agripare.

Pablo Agripare cū were'que ni'i

26 1 Be'ro Agripa Pablōre ucūduti'cu niwī:

—Ni'cārōacā mū'ch yū'tiya mū'urē na weresā'quere, nicu niwī. Tojo weegu Pablo wioḡu're añudutiḡu, na weesetironojōta omocā me'rā weequēo, cūrē ucūcu niwī:

2-3—Wioḡu, mū'ch nipe'tise judío masā na weesetisere masīsa'a. Apeye na ucū a'metu'timujāse quē'rārē masīsa'a. Tojo weegu yū'ch añurō e'catise me'rā mū'urē werēḡuti judío masā na yū'ure weresā'quere. Añurō pajaña'se me'rā yū'ch ucūsere tū'oya.

4»Yū'ch wī'magū nicāpu'ta judío masā nipe'tirā yū'ch niseti'quere masīmujātiwā. Ya macā Tarsopu nicā, Jerusalépu yū'ch nicā masīwā. A'tocateropu quē'rārē masīsama yū'ch weesetisere. **5** Yū'ch ma'mupu'ta fariseo curuacjū ninu'cāwū. Na tere weresī'rīrā, añurō masīsama. Nipe'tirā judío masā wa'teropu're ti curuata ni'i nipe'tise Moisé cū duti'quere añurō weeri curua. **6** Ni'cārōacārē Ō'acū masā wērī'cārāpu're

masôgûsami nise yu'u êjôpeose ye bu'iri a'topu besedutirã o'oáma. A'te masãse cjasere marĩ ñecûsmuapureta Ô'acû weretojacu niwĩ. **7** Tereta yucuerã wee'e marĩ doce cururicjãrã. Tojo weerã umucori, ñamirĩ cûrê êjôpeorã ñubuenucûcã'a. Yu'u quẽ'rã wẽrĩ'cãrãpu masãrãsama nisere yucuegu wee'e. A'te ye bu'irita ni'cãrôacãrê judío masã yu'ure weresãrã weema. **8** To pûrĩcãrê ¿de'ro weerã musã pe'e Ô'acû masã wẽrĩ'cãrãpуре masôsere êjôpeoweti?

9»Yu'u quẽ'rã toduporopu Jesú Nazarecjũrê êjôpeorãrê ña'arõ weesĩ'rĩrõ põtëorõ weecûmiwũ. **10** Jerusalêpu pa'ia wiorã na dutio'omujãrõ me'rã Jesure êjôpeorãrê ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipũ miamujãwũ. Narê wějêcã, yu'u quẽ'rã ne cã'mota'atiwũ. **11** Pejetiri yu'u judío masã na nerêse wi'seripu wa'a, Jesure êjôpeodu'uatõ nígũ bu'iri da'recũwũ. Upũtu waro na me'rã uagu, apeye di'tapu narê bu'iri da'resi'rĩgũ sirutuwã'cãcũwũ.

12»“Bu'iri da'regutĩ tja” ni wãcũwã'cãgũ, pa'ia wiorã dutio'ori pûrĩ me'rã Damascopu wa'amiwũ. **13** Ti macã wa'ari ma'apu wa'agu, dajaritero nicã mujĩpũ asistero nemorõ u'musepu asistedijati, añurõ bo'reyua wa'awũ. Yu'u tiro, yu'u me'rãcãrã tiropu asiste se'sa wa'awũ. **14** Tojo wa'acã, ñsã nucũcãpu nipe'tirã buruque'a wa'awũ. Ni'cũ yu'ure hebreo ye me'rã ucũcã tu'owũ: “Saulo, ¿de'ro weegu yu'ure ña'arõ weeti? Tojo wéégũ, mu'u basuta ña'arõ weegu wee'e”, niwĩ.

15»Cũ tojo nicã, “¿Noa niti mu'u?” niwũ cûrê.

»Cũ yu'ure yu'tiwĩ: “Yu'u Jesú ni'i, mu'u ña'arõ weesĩ'rĩ wapagú.

16 Wã'cãnu'cãña. Yu'u mu'urê yé cjasere weregu wa'ato nígũ mu'urê bajuapu. Ni'cãcã mu'u ñ'a'quere, yu'u mu'urê be'ropu ñ'oatjere weregu wa'agusa'a. **17-18** Judío masã, ãpẽrã judío masã nitirã mu'urê wějêsi'rĩcã, añurõ co'teguti. Judío masã nitirã tiro na tu'omasãto nígũ yé quetire mu'urê weredutigũ o'ógutigũ wee'e. Mu'u wercã, ña'arõ weeseti'quere du'u, añuse pe'ere siruturãsama. Tojo weecã, na'itĩ'arõpu ní'cãrã bo'reyuse pe'ere bocarãsama. Yu'u na wioqu nigũti. Wãtĩ pe'e na wioqu ninemoticã'to nígũ tojo weeguti. Yu'ure êjôpeocã, na ña'arõ weeseti'quere acobojoguti. Tojo weerã na quẽ'rã ãpẽrã yu'ure êjôpeocãrã, yu'u bese'cãrã me'rã nirãsama”, niwĩ Jesú yu'ure.

19»Tojo weegu Jesú cũ u'musepu ucũdijo'quere queoro weewũ. Yu'rũnu'cãtiwũ. **20** Yu'u ne waro Damascocjãrãrê Jesú ye quetire werenu'cãwũ. Be'ro Jerusalêcãrãrê, nipe'tiro Judea di'tacjãrãrê, ãpẽrã judío masã nitirã quẽ'rãrê a'tiro werewũ. “Ña'arõ musã weeseti'quere du'uaya. Ô'acû cũ ñaro weeya”, niwũ. Na tojo wéeca be'ro na ducayu'quere ãpẽrãrê ñ'oato nígũ narê añurõ nisetidutiwũ. **21** A'te yu'u were'que ye bu'iri judío masã Ô'acû wi'ipũ yu'u nigũrê ñe'e, wějêsi'rĩmiwã. **22** Na tojo weesĩ'rĩmicã, Ô'acû pe'e yu'ure weetamunucũcã'wĩ. Tojo weegu yu'u a'tocaterore wiorãrê, ãpẽrã mejõ nirã quẽ'rãrê Ô'acû ye quetire were'e.

Dɯporopɯ Moisé, āpērā Ō'acū ye queti weremɯ'tārī masā “Be'ropɯ tojo wa'arosa'a” na ní'caronojō tereta yɯ'ɯ were'e. **23** Na a'tiro ni ojacārā niwā: “Cristo Ō'acū bese'cu pi'eti, wērīgūsami. Wērītoja, cūta wērī'cɯpɯ masām'tāgūsami. Tojo weegɯ cū yɯ'ruosere weregūsami judío masārē, judío masā nitirārē”, ni ojacārā niwā, ni werecu niwī Pablo.

24 Cū tojo nirī curata Festo caricūquejocɯ niwī Pablöre:

—Pablo, mɯ'ɯ maatigɯ wee'e. Ƴpɯtɯ mɯ'ɯ bu'ese ye bu'iri mɯ'ɯ tɯ'omasītigɯ dojo'o, nicɯ niwī Festo.

25 Cū tojo nicā, Pablo yɯ'ticɯ niwī: “Yɯ'ɯ maatigɯ mejēta wee'e. Yɯ'ɯ werese diacjūta ni'i. Wiopesase me'rā were'e”, nicɯ niwī.

26 Be'ro Agripare werecu niwī tja:

—Mɯ'ɯ a'te cjasere añurō masīsa'a. Tojo weegɯ yɯ'ɯ mɯ'urē uiro marīrō were'e. Nipe'tise yɯ'ɯ mɯ'urē were'quere añurō masīsa'a. A'te Jesú ye queti ya'yioropɯ wa'atiwɯ.

27 »¿To pūrīcārē mɯ'ɯ quē'rā, Agripa, Ō'acū ye queti weremɯ'tārī masā na oja'quere ējōpeoweti? Yɯ'ɯ tɯ'oña'cā, mɯ'ɯ ējōpeosa'a, ni sērītiña'cu niwī Pablo.

28 Cū tojo nicā, Agripa nicɯ niwī:

—¿Pejetiacā ucūse me'rā mɯ'ɯ yɯ'ɯre Jesure ējōpeocā weecā'sī'rīti? ni yɯ'ticɯ niwī.

29 Pablo ninemocɯ niwī tja:

—Peje ucūse, pejetiacā ucūse ɯseri me'rā mɯ'ɯ, a'to nirā nipe'tirā yɯ'ɯ weronojō Jesure ējōpeocā ɯasa'a, yɯ'ɯ weronojō bu'iri da'reri wī'ipɯ nitimirā, nicɯ niwī.

30-31 Cū tojo níca be'ro Agripa, Festo, Berenice, āpērā na me'rā dujirā wā'cānɯ'cā, ape tucūpɯ Pablo ye cjasere ucūrā sājāacārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Cū pūrīcā te ye bu'iri wējērōɯa'a nisere ne mooami. Ne bu'iri da'reri wī'ipɯ quē'rārē cūta basiotimīapā, nicārā niwā.

32 Agripa pe'e Festore nicɯ niwī:

—Cū basu pe'e “Augusto romano masā wiogɯ yɯ'ɯre beseato” niticāma, marī cūrē du'uwīrōcā'boapā, nicɯ niwī.

Pablöre Romapɯ o'ó'que ni'i

27 1 Be'ro Festo Romapɯ o'óta basiocā 'ī'agū, Pablöre, tojo nicā āpērā bu'iri da'reri wī'ipɯ nirārē Julio surara wiogɯre co'tedutiwī. Julio surara wiogɯ Augusto wāmetiri curuacjū niwī. Yɯ'ɯ Luca quē'rā na me'rā wa'awɯ. **2** Ūsā ni'cāwū yucɯsɯ Adramitio wāmetiri macā cjāwū Asia cjase petaripɯ wa'apjɯ me'rā mujāsājā wa'awɯ. Apī Aristarco wāmetigɯ Macedonia di'ta Tesalónica wāmetiri macācjū ūsā me'rā wa'awī.

3 Cesarepɯ wīja'cārā ape nɯmɯ ūsā Sidó wāmetiri macāpɯre etawɯ. Topɯ ūsā etacā, Julio Pablöre pajaña'gū, a'tiro weewī. Tocjārā cū

me'rācjārā cū ḡasenojōrē o'oato nīgū, na tiroḡ sijadutigu du'uo'owī.

4 Ūsā ti macāḡ nī'cārā wijawā'cā, Chipre nūcūrōrē diacjūcamocā pe'e yu'rḡawu. Tia pe'e wī'rō tutuatiwu. **5** Ūsā Cilicia, Panfilia wāmetise di'ta tiro ti maarēta yu'rūtērī pē'a, Mira wāmetiri macāḡ Licia di'tapḡre ejawu. **6** Ti macāḡ apewḡḡḡ mḡjāsājārātirā tiwḡḡḡ sāña'cārā dijawu. Be'ro surara wiogḡ apewu Alejandría cjāwū Italiapḡ wa'apjḡre bocaejawī. Ūsā tiwḡḡḡ mḡjāsājā, wa'a wa'awu tja.

7 Wī'rō ūsārē ḡḡḡḡ wēe cā'mota'ayucā, ḡsā peje nḡḡḡḡḡ yoogowu. Ūsā ḡḡḡḡḡ pi'etīca be'ropḡ ejawu Gnido wāmetiri macā pōtēorōḡḡre. Wī'rō apero pe'e wēose ye bu'iri diacjū yu'rḡamasīti, apero pe'e majāmiawū. Salmón peta tiro pe'e yu'rḡaaa, Creta nūcūrōrē cūpe pe'e bajaque'awu.

8 Ūsā sumutopḡ yu'rḡaaa, ḡḡḡḡḡ da'rayu'rḡaa'cārā caributirāḡḡ Añurī Peta wāmetiropḡre ejawu. Ti peta Lasea wāmetiri macā ḡḡ'to niwū.

9 Ūsā ḡḡḡḡḡ yoogo'que ye bu'iri judío masā be'tiri bosenuḡḡḡ yu'rḡatojacaro niwū. Tojo weero wī'rō ḡḡḡḡḡ wa'a, ḡu'ecu nū'cātjo cārōacā du'sawu. Ūsā yu'rḡaacā, ḡḡḡḡḡ waro wiopesa niwū. **10** Tere masīgū, Pablo narē weremiwī:

—Marī yu'rḡaacā, wio nisa'a. A'tiwu, tiwu cjase apeqḡ, marī quē'rārē mirītawio nisa'a. Tojo weerā marī a'topḡta tojánirā yujupḡ, nimiwī.

11 Cū tojo nimicā, surara wiogḡ Pablo ucūserē tḡ'otiwī. Tiwu wiogḡ, tiwu autugḡre na ucūse pe'ere ējōpeowī. **12** Ti peta pe'e ḡu'ecu nicā ña'a niporo. Tojo weerā tiwḡḡḡ sāñarā pājārā ti nūcūrō Cretare yu'rḡaa wa'asī'rīwā Fenice wāmetiri macāḡ. “Topḡ apetero weerā ḡu'ecu tō'orāsa'a”, niwā. Ti peta pe'ere ḡḡḡḡḡ wī'rō wēetiporo.

Pablo quē'rā ḡu'etō'o'que ni'i

13 Tojo weerā sajatiro wī'rō wēetuwā'cātīcā, tiwu da'rarā pe'e “Yu'rḡaroua'a Feniceḡḡ”, ni wācūwā. Tojo wee ūsā Creta wāmetiri nūcūrō sumutopḡ yu'rḡawu. **14** Ūsā wijāca be'ro maata wī'rō ḡḡḡḡḡ wēewā'cātīwu ūsā ḡḡ'to nūcūrō tiro pe'e. Te wī'rō Nordeste wāmetiwu.

15 Tiwḡre wī'rō ḡḡḡḡḡ wēecā'mota'awu. Tojo wēecā, wī'rō wēepōtēorō pe'e wa'ata basiotiwu. Basioticā ī'a, to wēewā'cārō pe'eta ḡsārē su'ori miawū.

16 Ūsā ni'cā nūcūrō Cauda wāmetiri nūcūrōacāḡḡre eja, yu'rḡawu wī'rō ḡḡḡḡḡ wēopūrītiro pe'e. Tiwu siropḡ ni'cāwū yucsu cā'wūacā ḡajipjḡ mirīcā, na yu'rḡapjḡ du'tepono'wū. Wī'rō ḡḡḡḡḡ wēecā, tiwḡacārē ḡḡḡḡḡ da'ratjārāḡḡ ḡajipjḡjopḡ miisāawū. **17** Tiwḡre wejemorōpeotoja, ḡḡḡḡ'mo dari me'rā wī'rō me'rā batari nīrā ḡajipjḡta waru, du'tewā. Be'ro na ui, Sirte wāmetiro nūcūporojopḡ marīrē wēewā'cārī nīrā, na “Su'ti caseri wī'rō miato” ni, du'teō'o'que caserire ḡāacā'wā. Na ḡāāca be'ro wī'rō wēorō pe'eta wa'awu. **18** Ape nḡḡḡḡ mejārōta wī'rō wēecā ī'arā, a'tiro weewā. Tiwḡḡḡḡ apeqḡ sāñasere ḡa'sa tutuapjḡ tojato nīrā cō'aduowā. **19** Ape nḡḡḡḡ ūsā basuta ni'cārē

tiwɯ cjase su'ti caserire, na dɯ'te'que darire, na tuatu'que sɛ'rɛrɛrɛ doqueñonemowɯ tja. **20** Peje nɯmɯrɨ mujɨpɨ ɯmɯcocjɨ, ñocɔa ne bajutiwɯ. Tojo weerɔ ɯsɔ no'o díacjɨ wa'arásari, nita basiotiwɯ. Wɨ'rɔ quɛ'rɔ tojo wɛenu'cũcɔ'wɯ. Tojo wee “Ũsɔ ne yɯ'rɯsome”, ni wɔcũmiwɯ.

21 Peje nɯmɯrɨ ɯsɔ ba'atiwɯ. Tojo weecɔ ɨ'a, Pablo na wa'teropɯ ní'cɯ wɔ'cɔnɯ'cɔ, narɛ niwɨ:

—Mɯsɔrɛ sɔ'orɯ Cretapɯ yɯ'ɯ were'quere tɯ'ocɔ, aɯu niboapɔ. Marɨ topɯ wijatirɔ, a'tiwɯre dojorɛ, tiwɯ cjasere bajuriotiboapɔ.

22 Ni'cɔrɔacɔrɛ mɯsɔ uiticɔ'ɱa. Ne ni'cɯ wɛrɨsome. A'tiwɯ dia'cɯ bajudutirosa'a. **23** Yɯ'ɯ Ő'acɯrɛ ɛjɔpeogɯ ni'i. Cɯ yɯ'ɯ wiogɯ nimi. Ni'cɔcɔ ɱami ni'cɯ cɯrɛ wereco'tegɯ yɯ'ɯ tiropɯ bajuami. **24** A'tiro ni wereami: “Ne uiticɔ'ɱa. Mɯ'ɯ Augusto wiogɯ tiropɯ beseno'gɯ wa'agɯsa'a. Ő'acɯ mɯ'ɯ sɛrɨsere aɯurɔ tɯ'oami. Tojo weerɔ a'tiwɯpɯ nirɔ yɯ'rɯpe'ticɔ'rɔsama. Ne ni'cɯ wɛrɨsome”, niami. **25** Tojo weerɔ mɯsɔ wɔcũtutuaya. Yɯ'ɯ Ő'acɯrɛ ɛjɔpeo'o. Cɯ ní'que diacjɨta wa'arosa'a. **26** Wɨ'rɔ dia'cɯ marɨrɛ nɯcɯrɔpɯ wɛequepeorosa'a, niwɨ Pablo.

27 Pɯa semana ɯsɔ Cretare wijɔca be'ro ejaçati pajiri maa Adriático wɔmetiri maajopɯre. Wɨ'rɔ ɯpɯtu wɛocɔ'mota'ayucɔ, yoogocɔti. ɱami deco nicɔ tiwɯcɔjɔrɔ da'rara, “Marɨ di'ta tiropɯ ejarɔ weetɯ'sa'a”, niwɔ.

28 Tojo weerɔ na ¿no'ocɔ'rɔ ɱ'cɯamiti? nírɔ, ni'cɔ da yuta da me'rɔ dijoo, queoɱa'wɔ. Na tojo weecɔ, treinta y seis metros ɱ'cɯawɨ. To be'roacɔ tja apaturi queoɱa'wɔ. Veintisiete metrota nicaro niwɨ majɔ. **29** ɱami niyucɔ, na ɯtɔpagapɯ doquewɔrɨ nírɔ, a'tiro weewɔ. Ba'paritise cɔme pjírɨ pacare te yapuripɯ yuta dari me'rɔ dɯ'teɔ'o'quere doqueñowɔ. Auturo pe'e tiwɯre wejeɱe'epo'ato nírɔ tojo weewɔ. Tojo weetojaca be'ro na “Maata bo'reacɔ ɱamisa'a”, ni wɔcũque'tiwɔ. **30** ɱamita tiwɯre da'raco'teri masɔ du'tisɨ'rɨmiwɔ. Tojo wee na “Cɔme pjírɨrɛ ɯ'mɯtɔrɔ pe'e doqueñorɔtirɔ wee'e” nisoo, yucɯsɯacɔrɛ miidijoo, tiwɯ me'rɔ du'tisɨ'rɨmiwɔ. **31** Pablo na tojo weesɨ'rɨcɔ ɨ'agɯ, surara wiogɯre, ɱpɛrɔ surarare werewɨ:

—Árɔ a'tiwɯpɯ tojaticɔ, mɯsɔ ne ni'cɯ catissime, niwɨ.

32 Cɯ tojo nicɔ tɯ'orɔ, surara pe'e tiwɯ yucɯsɯacɔrɛ dɯ'te'que darire dɯ'tesurequeñocɔ'wɔ.

33 Bo'reque'ati dɯporo Pablo tiwɯpɯ nirɔrɛ ba'adutiwɨ:

—Pɯa semana wa'a'a mɯsɔ cɔrɨti, ba'atimirɔ mɯsɔ nirɔ. **34** Tojo weegɯ yɯ'ɯ mɯsɔ baanɱɔ tutuato nígɯ, mɯsɔrɛ ba'adutiguti. Ne cɔ'rɔacɔ mɯsɔrɛ mejɛcɔ wa'asome, niwɨ.

35 Tojo nitoja, Pablo pɔrɛ mii, nipe'tirɔ ɨ'orɔpɯ Ő'acɯrɛ e'catise o'owɨ. Be'ro cɯ basu tigare deco me'rɔ pe'é, ba'awɨ. **36** Na cɯ tojo ba'acɔ ɨ'arɔ, na bɱjawetimi'quere du'u, na quɛ'rɔ e'catise me'rɔ ba'awɔ. **37** Ũsɔ tiwɯpɯ sɔɱarɔ nipe'tirɔ doscientos setenta y seis niwɨ. **38** Na ba'asɨ'rɨrɔ pɔtɛorɔ na ba'áca be'ro tiwɯpɯ sɔɱase trigo ajurire ti maapɯ doqueñope'ocɔ'wɔ. Yucɯsɯ ca'rasɔanemopɱ tojato nírɔ tere cɔ'awɔ.

a'tiwā. Nipe'tirā na ye dutire yu'rūono'wā. **10** Ti nūcūrōcjarā ūsārē peje apeyenojō o'owā. Be'ropu ūsā yucūsupu wa'arā, pu'etiatje quē'rārē o'owā.

11 Ūsā ti nūcūrōpūre i'tia mujīpū niwū. Be'ro Alejandría wāmetiri macā cjāwū me'rā wa'awu tja. Tiwū topu pu'ecu tō'o nínicarō niwū yujupu. Tiwū yucūsuē'quēaru āpērā masā ējōpeosetirā Cástor, Pólux wāmetirā queose na paateō'o'que wā'ñawū. **12** Maltapu ní'cārā wija, Siracusa wāmetiri macā cja petapu ejawu. Topu i'tia nūmu tojáníwū.

13 Be'ro Regio wāmetiri macāpu wa'arā, sumutopu nujāwū. Topu eta, ni'cā nūmu be'ro ūsā wa'aro pe'eta wī'rō wēowū. Tojo weerā ape nūmu pe'e ejabaque'owu Puteoli wāmetiri macāpūre. Topu eta, ūsā tiwupu sāñā'cārā dijawu. **14** Topūre āpērā Jesure ējōpeorārē bocaejawu. Na ūsārē “Ni'cā semana ūsā me'rā tojáníña”, niwā. Tojo weerā ūsā ni'cā semana to ni, be'ro Romapu wa'arā ma'apu yu'rūawu tja. **15** Āpērā Romacjarā Jesure ējōpeorā ūsā Romapu wa'ase quetire tu'otojacārā niwā. Tere tu'o, ūsārē pōtērīrā etawā ma'apu Foro de Apio wāmetiri macāpu. Āpērā quē'rā aperopu sijari masā na cārīrōpu Tres Tabernas wāmetiropu ūsārē pōtērīwā. Pablo narē ī'agū, Ō'acūrē e'catise o'o, cū basu quē'rā nemorō e'cati, wācūtutuase bocanemowī. **16** Ūsā Romapu etāca be'ro surara wiogū Julio a'tiro weewī. Bu'iri cuorā cū mia'cārārē tocjarā bu'iri cuorārē co'terā wiogupūre wiawī. Pablo pe'ere ape wi'ipu ni'cū surara cūrē du'tiri nīgū co'teacju me'rā cūuwī.

Pablo Romapu ní'que ni'i

17 I'tia nūmu ūsā Romapu etāca be'ro Pablo ti macācjārā judío masā wiorārē pijiwī. Be'ro cū tiropu na ejacā ī'a, narē a'tiro niwī:

—Yu'u acawererā, ne cā'rōacā mejēcā weetiwu marī acawererārē. Ne marī ñecūsumuapu weeseti'quere “Tojo niwe'e”, nitiwu. Tojo weetimicā, marī acawererā Jerusalépu yu'ure ñe'e, romano masā wiorāpūre o'owā. **18** Na romano masā wiorā yu'ure sērītiña'a, cūrē wējērōna'a nise bu'irire bocatitjarā, du'usī'rīmiwā. **19** Na judío masā pe'e pūrīcā yu'ure ne du'uwīrōrō uatiwā. Tojo weegu yu'u “Wiogū Augusto Romacjūputa beseato”, niwū. Ne yu'u acawererārē weresāgū mejēta, yu'u haro me'rā a'tiapu. **20** Yu'u tojo weetjīagū, mūsā me'rā ucūgūti nīgū, diacjū masiāto nīgū mūsārē pijioapu. Marī judío masā yoacā yucue'cu a'titojacu niwī. Cū Jesucristo wāmetimi. Yu'u cūrē ējōpeose ye bu'iri a'te dari cōme dari me'rā du'teno'cu ni'i, niwī Pablo.

21 Na cūrē niwā:

—Ūsā ne ni'cā papera pūrī judío masā Judeacjarā na ojao'oca pūrīrē ñe'ewe'e. Mu'u ye cjasere tu'owe'e. To Judeacjarā a'topu sijarā etarā, ne ña'arō ucū weresātiwā mu'arē. **22** Ūsā a'te dia'cūrē masī'i. Nipe'tirocjārā “Jesure ējōpeose ña'a ni'i”, ni ucūma. Tojo weerā ūsā mu'u ējōpeosere tu'osī'rīsa'a, niwā.

23 Tojo níca be'ro na ni'cã n̄m̄m̄ tere ucũat̄ji n̄m̄m̄rē besewã. “Ti n̄m̄m̄ a'tirãti” ni, wa'a wa'awã. Ti n̄m̄m̄ nicã pãjãrã masã Pablo cãjĩrĩ wi'ip̄m̄ etawã. Na nerēpe'tica be'ro bo'reacã bu'enu'cã'c̄m̄, téé ñamica'a bu'e na'itõ'oa wa'awĩ. Õ'acũ cũ nipe'tirã wioḡm̄ nise quetire bu'ewĩ. Jesucristore ējõpeoato níḡm̄, Moisé cũ oja'quere, Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'quere narē pũrõ ējõpeocã ḡḡm̄ bu'eĩ'owĩ.

24 Ni'cãrẽrã cũ bu'esere ējõpeowã. Āpẽrã ne ējõpeotiwã. **25** Na ni'cãrõnojõ wãcũti, ni'cãrẽrã top̄m̄ duji'cãrã wã'cãnu'cãwijaari cura Pablo narē niwĩ:

—Espíritu Santu diacjũta ucũpĩ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Isaía me'rã ucũḡm̄ marĩ ñecũsum̄ap̄re. A'tiro ni wereduticũ niwĩ:

26-27 Ā'rã masãrē a'tiro ni weregũ wa'aya:

“Mũsã Õ'acũ ye cjasere teerã, ĩ'asĩ'rĩtirãsa'a.

Õ'acũrē ējõpeosĩ'rĩtirã, diacjũ cjasere tũ'osĩ'rĩtirãsa'a.

Tojo ējõpeotitjãrã, yũ'ũre acobojose sērisome.

Tojo weerã mũsãrē werecã, tũ'orãsa'a, tũ'orã pe'e.

Mejõ de'ro nirõ weesari, ni tũ'omasĩsome.

Mũsã añurõ yũ'ũ weesere ĩ'amirã, ĩ'amasĩsome”, nicũ niwĩ Õ'acũ.

28»Tojo weerã mũsã tũ'osĩ'rĩtise ye bu'iri Õ'acũ masãrē yũ'rũose quetire ni'cãcã me'rã judío masã nitirãrē werenorõsa'a. Na pe'e añurõ tũ'otũ'sarãsama, niwĩ.

29 Pablo tere níca be'ro judío masã top̄m̄ nirã na basu a'metu'tiwijaawã.

30 P̄na cũ'ma Pablo ti wi'i na waso, wapayedutica wi'ip̄m̄re surara cũrē colteḡm̄ me'rã niwĩ. Nipe'tirã cũrē ĩ'asijarãrē e'catise me'rã narē põtẽrĩwĩ.

31 Uiro marĩrõ, wãcũtutuario me'rã masãrē Õ'acũ cũ wioḡm̄ nisere, tojo nicã Jesucristo ye cjasere bu'enu'cũcã'wĩ. Āpẽrã ne cã'mota'aro marĩrõ tojo weewĩ.

Teófilo, mũ'ũrē tocã'rõta oja'a.

Luca

Pablo Romacjārārē oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo a'ti pūrīrē Corintopu nígū, Romacjārā Jesucristore ějōpeorārē ojacu niwī. Cū ne waropure Jesucristore ějōpeoticu niwī. Tojo weegu cūrē ějōpeorārē ña'arō weesī'rīgū sirutucu niwī. Be'ro Ō'acū Pablōre ducayucā weecu niwī. Tojo wéeca be'ro cū Jesucristo ye quetire wereri masū sājācu niwī.

Pablo Romacjārā tiropu wa'asī'rīcu nimiwī. Cū a'ti pūrīrē ojacaterore wa'aticu niwī yujupu. I'tia cū'ma be'ro na tiropure wa'acu niwī.

Cū papera ojagu, a'tiro ojaseticu niwī. “Yū'ch Pablo musārē oja'a” nitojaca be'ro añudutiwacu niwī. Be'ro “Ō'acūrē musā ye cjasere e'catise o'o'o”, nicu niwī. Tojo nicā “A'tere masāgū, musārē a'ti pūrīrē oja'a,” nicu niwī. Be'roputa “Ō'acū ye añuse quetire a'tiro nirō wee'e”, ni ojacu niwī. Yaparuta majā añudutitwosere ojacu niwī.

Pablo a'ti pūrīrē marī nipe'tirā bu'iritirā ni'i nisere ojacu niwī. Tojo nicā Ō'acū me'rā añurō nisī'rīrā, Jesucristore ějōpeose me'rā dia'cū tojo nita basio'o nisere ojacu niwī. Apeye, Romacjārārē ni'cārō me'rā nisetidutigū, narē “Añurō a'merī pajaña'ña, ejerisājāse me'rā niña,” ni ojacu niwī.

Pablo Romacjārā Jesure ějōpeorārē oja'que ni'i

1 1, Yū'ch Pablo musā Roma wāmetiri macācjārā Jesucristore ějōpeorārē oja'a. Jesucristo dutiro weewā'ñaco'tegu ni'i. Cū yū'ure Ō'acū masārē yū'rwose quetire weredutigū besecūúwī.

2 Dporopu Ō'acū cū ye queti weremū'tārī masā me'rā “Yū'ch masārē yū'rwoḡuti”, ni wereyucu niwī. Tojo weerā te quetire tū'orā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ojacārā niwā. **3** Na oja'que marī wiogu Jesucristo Ō'acū macū ye queti ni'i. Cū a'ti nucūcāpūre marī weronojō upūtigu bajuacu niwī. Masū nígū, dporocjūpu wiogu Davi pā'rāmi nituriagupu nicu niwī. **4** Cū marī weronojō upūtimigū, Ō'acū macū niyugu, ña'ase moogū waro nicu niwī. Cū wérīca be'ro cū pacu Espíritu Santu tutuaro me'rā cūrē wērī'cūpūre masōcu niwī. Tojo weese me'rā masārē yū'ch macū nimi nisere i'ocu niwī. **5** Cū yū'ch Pablōre añurō wéegu, cū ye quetire weredutigū besewī. Nipe'tiropu masā Jesucristore ějōpeoato nígū tojo weewī. ějōpeotjārā, cū ũaro weerāsama.

6-7 Musā Romacjārā quē'rā cū tojo nino'cārāta ni'i. Tojo weegu musārē Ō'acū mairārē a'ti pūrīrē oja'a. Ō'acū Jesucristo yarā sājādutigū musārē

besecũ niwĩ. Marĩ pacũ Õ'acũ, tojo nicã marĩ wiogũ Jesucristo musãrẽ añurõ weeato. Musãrẽ ejerisãjãcã weeato.

Pablo Romapũ wa'asĩ'rĩmi'que ni'i

8 A'tere musãrẽ weremũ'tãgũti. Nipe'tirocãrãpũ musã Jesucristore ãjõpeosere ucũse'sama. Tere tu'ogũ, Jesucristo weetamuse me'rã Õ'acũrẽ e'catise o'o'o. **9** Yũ'ũ ñubuesetirinucũ musã ye cjasere sãrĩbosanu'cũcã'a. Yũ'ũ tojo weesere Õ'acũ “Diacjũta tojo weemi”, nisami. Yũ'ũ añurõ ejeripõ'rãtise me'rã cũ ñaro wee'e. Tere wéegũ, añuse queti cũ macũ yere were'e. **10** Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acũrẽ a'tiro sãrĩnu'cũcã'a. “Mũ'ũ ñaro nicã, yũ'ũre Romapũ wa'adutigũ du'uo'o'ya. Ti macãcãrã mũ'ũrẽ ãjõpeorãrẽ ã'asĩ'rĩsa'a”, ni sãrĩ'i. Yoa wa'a'a yũ'ũ musã tiropũ wa'asĩ'rĩmi'caro. **11** Musãrẽ nemorõ wãcũtutuacã ñasãgũ, Espĩritu Santu yũ'ũre masĩse o'oro weronjõ musãrẽ o'oturiasĩ'rĩsa'a. Tojo weegũ topũre wa'asĩ'rĩsa'a. **12** Musãrẽ a'tiro nigũti. Marĩ pũaperi a'merĩ weetamurãsa'a. Musã yũ'ũ ãjõpeocã ã'arã, nemorõ wãcũtutuarãsa'a. Yũ'ũ quẽ'rã musã ãjõpeocã ã'agũ, mejãrõta weegusa'a.

13 Acawererã, musãrẽ a'tere masĩcã ñasa'a. Pejetiri musã tiropũ wa'asĩ'rĩmi'i. Apesecãrãmaricã judío masã nitirã yũ'ũ Jesucristo ye quetire werecã, ãjõpeowã. Musã ya macãcãrã quẽ'rãrẽ Jesucristore ãjõpeocã ñasãgũ, weregũ wa'asĩ'rĩsa'a. Tojo weesĩ'rĩmicã, basiowe'e yujupũ. **14** Õ'acũ cũ ye quetire nipe'tirãrẽ yũ'ũre weredutiwĩ. Yé uurãrẽ, uutirã quẽ'rãrẽ weredutiwĩ. Bu'e'cãrãrẽ, bu'eti'cãrãrẽ weredutiwĩ. **15** Tojo weegũ musã ya macãcãrã Jesucristore ãjõpeotirãrẽ cũ ye quetire pũrõ weresĩ'rĩsa'a.

Jesucristo ye quetire tu'orã cãrẽ ãjõpeose ni'i

16 Masã Jesucristo ye quetire tu'orã, cãrẽ ãjõpeonũ'cãsama. Yũ'ũ masĩ'i, Õ'acũ cũ tutuaro me'rã nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorãrẽ pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ yũ'ũosami. Tojo weegũ masãrẽ te quetire ne bopoyasãwe'e. Ne waro cãrẽ ãjõpeorã judío masã nirãrẽ yũ'ũosami. Judío masã nitirã cãrẽ ãjõpeorã quẽ'rãrẽ mejãrõta yũ'ũosami. **17** Te queti a'tiro ni'i. Õ'acũ Jesucristore ãjõpeorãrẽ “Bu'iri marĩrã, añurã nima”, ni ã'asami. Jesucristore ãjõpeorã dia'cãrẽ tojo ã'asami. Te cjasere Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'wũ:

Õ'acũ cãrẽ ãjõpeorãrẽ “Añurã nima”, ni ã'asami.

Cũ me'rã ninu'cũrãsama, niwũ.

Nipe'tirã masã bu'iritima nise ni'i

18 Õ'acũ ñ'musepũ nigũ masã ña'arõ weesetisere ã'agũ, bu'iri da'resami. Ña'arõ weenu'cũrã diacjũ cjasere cã'mota'asama. Tojo weegũ narẽ upũtu bu'iri da'resami. **19** Õ'acũ cũ nisetise masĩta basiosere masã añurõ

masísama. Õ'acũ cũ basu tere masícã weecu niwĩ. **20** Marĩ Õ'acũ bajusere ï'atimirã, cũ wee'que me'rã cũ tutuasere, cũ nisetisere masĩno'o. Cũ tutuase, cũ nisetise ninu'cũcã'rõsa'a. Ne waro cũ a'ti turire weenu'cãcateropũta cũ Õ'acũ ni'i nisere masĩno'o. Tojo weerã masã “Mũ'ũrẽ masĩtisa'a. Tojo weerã bu'iri moo'o”, nĩmasĩtisama. **21** Cũ nisetisere masĩmirã, cũrẽ ãjõpeotisama. Ne cũrẽ e'catise o'otisama. No'o ɥaro wãcũma'a, siape me'rã nemorõ ña'arõ wãcũsãjãsama. **22** Na masĩyũ'rũa'a nimirã, tũ'omasĩtirã dojosama. **23** Tojo weerã Õ'acũ catinu'cũgũrẽ ãjõpeotisama. Na apeyenojõ masã yee'que boadijatje pe'ere ãjõpeosama. Masã queose, mirĩcũa queose, wa'icũrã queose, pĩrõa queosere yee, ãjõpeosama. Ne waropũta tere weemuĩjãti, ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ mejãrõta weenu'cũma.

24 Na tojo wee'que bu'iri Õ'acũ na ña'arõ weesĩ'rĩsere weeato nĩgũ cõ'awã'cãcũ niwĩ. Na bopoyose ña'asere a'merĩ weecãrã niwã. Tere wéerã, na basu na upũre dojorẽrã weecãrã niwã. **25** Diacjũ cjasere ãjõpeoboronojõ o'orã, mejõ nisoowioritima. Cũrẽ ãjõpeoronojõ o'orã, cũ da're'que a'ti nucũcã cjase pe'ere ãjõpeoma. Õ'acũ nipe'tise wee'cũre e'catipeonu'cũcã'rõũa'a. Tojota weeno'ato.

26 Õ'acũ bopoyose na ɥaripejasere weeato nĩgũ narẽ cõ'awã'cãcũ niwĩ. Numiapũta ɥmũa me'rã na weewũasenojõrẽ na basu numia se'saro ña'arõ weesama. **27** ɥmũa quẽ'rã na basu ña'arõ a'merĩ weesama. ɥmũa numia me'rã weewũasenojõrẽ du'urã, ɥmũa se'saro ɥaripeja, ña'arõ weesama. Tojo weegu Õ'acũ narẽ ña'arõ weese wapa, bu'iri da'resami. Narẽ bu'iri da'regu, na upũrũre p'eticã weesami.

28 Cũ wee'quere ï'amirã, Õ'acũrẽ ãjõpeosĩ'rĩtisama. Tojo weegu na wãcũma'asere weeato nĩgũ cõ'awã'cãcũ niwĩ. Cũ narẽ cõ'acã, totã na ña'arõ wee'quere nemopeosama. **29** Nipe'tise ña'arõ weesere yũ'rũocã'sama. Pajaña'rõ marĩrõ ãpẽrãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩsama. Apeyenojõ cũomirã, cũonemosãjãsi'rĩsama. A'te nipe'tise ña'asere weesama. Doesama. A'mewẽjẽsama. A'metu'tisama. Weesoosama. Ña'arõ weesĩ'rĩrõ bajuro ña'arõ weesama. Ucja, queti poosama. **30** ãpẽrãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩrã, diacjũ nitimicã, weresãsama. Õ'acũrẽ ɥatisama. ãpẽrãrẽ ï'amuisama. “Yũ'ɥ pe'e ãpẽrã yũ'rũoro niyũ'rũnu'cã'a”, nisama. Ña'asere weebocasama. Na pacũsumũarẽ yũ'rũnu'cãsama. **31** Tũ'omasĩtisama. Na “Weerãti” nĩ'quere weetisama. A'metu'tica be'ro aposĩ'rĩtisama. Na acawererãpũreta ma'itisama. ãpẽrãrẽ pajaña'tisama. **32** Õ'acũ tojo weerãrẽ queoro wéegu, “Pecame'epũ cõ'abajurioguti”, nicũ niwĩ. Cũ tojo nĩca be'ro nimicã, ña'arõ weenu'cũsama. Tojo nicã ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã ï'arã, “Añurõ wéerã, tojo weema”, nisãjãsama.

Õ'acũ ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regu, queoro weemi nise ni'i

2 1 Mũsã ãpẽrãrẽ “Na ña'arã nima” ni, ï'abeseticã'ña. Mũsã quẽ'rã na weronojõ ña'arõ weesetisa'a. Na bu'iritima nĩrã, ɥsã quẽ'rã

bu'iritili nírōnojō wa'a'a mūsārē. Mūsā nil'cārōnojō bu'iri cū'o. 2 Ō'acū ña'arō weerārē bu'iri da'regū, queoro weegū weemi nisere masīno'o. 3 Mūsā āpērārē “Ña'arō weema” nimirā, na weronjōta wee'e. Tojo weerā “Ō'acū ũsārē bu'iri da'reesome”, niticā'ña. Da'regūsami. 4 Ña'arō weemicā, Ō'acū mūsārē pajaña'gū, maata bu'iri da'retisami. Tojo weerā mūsā “Ūsārē bu'iri da'reesome”, nimisa'a. Tojo niwe'e. Mūsā ña'arō weesere bujaweti ducayuatō nígū añurō wee, maata bu'iri da'retisami.

5 Cū tojo weemicā, mūsā ña'arō weesere bujaweti ducayusī'rītisa'a. Mūsā siape me'rā ña'asere weenemorā, bu'iri da'resere seeneocūunemorā wee'e. Be'ro masārē bu'iri da'reatji nūmū nicā, Ō'acū uagū, mūsārē queoro bese, upūtū bu'iri da'regūsami. 6 Masā na wee'quenūcūrē queoro wapayegūsami. 7 Ō'acū a'tiro weerārē cū tiropū catinu'cūatjere o'ogūsami. “Cū me'rā ducayu ninu'cūrāsa'a” nirārē, tojo nicā cū “Añurō weepū” nisere a'marānojōrē o'ogūsami. Tojo nicā ape upū boatiri upū su'tiwetisī'rīrārē tojo o'ogūsami. Na catinu'cūsere ũarā, añurō weenu'cūrāsama.

8 Āpērā pe'e Ō'acūrē yū'rūnū'cārā, na ũaro weesetisama. Diacjū cjasere ũatirā, ña'ase pe'ere weesirutusama. Ō'acū ua, narē upūtū bu'iri da'regūsami. 9 Nipe'tirā ña'arō weesetirā pi'eti, ña'arō tū'oña'rāsama. Judío masārē ne waro tojo wa'amū'tārōsa'a. Judío masā nitirā quē'rārē mejārōta wa'arosa'a. 10 Añurō weesetirā pe'ere Ō'acū añurō weegūsami. Narē “Mūsā añurō weewū”, nigūsami. Tojo nicā ejerisājācā weegūsami. Ne waro judío masārē tojo ejerisājācā weemū'tāgūsami. Judío masā nitirā quē'rārē mejārōta weegūsami. 11 Ō'acū judío masārē, judío masā nitirārē ĩ'a ducawaanū'cōtisami.

12 Judío masā nitirā Ō'acū Moisére duti'quere masītisama. Na ña'arō wee'quere te dutise me'rā mejēta Ō'acū besegūsami. Ña'arō wee'que wapa me'rā pe'e narē pecame'epū cō'abajurio besegūsami. Judío masā pūrīcā Ō'acū Moisére duti'quere masīsama. Tere masīmirā, ña'arō weesama. Tojo weegū Ō'acū náma te dutise me'rā na yū'rūnū'cā'que wapare bu'iri da'regūsami. 13 Moisé dutisere tū'ose me'rā dia'cū Ō'acū “Bu'iri marīrā nima”, nitisami. Cū dutisere weerā pe'ere “Bu'iri marīrā nima”, nisami. 14 Judío masā nitirā Moisé dutisere moomirā, na añurō wéerā, Ō'acū dutisereta weerā weema. Na basu Moisé dutisere masīrā weronjō weesama. 15 Añurō weese me'rā na diacjū wācūsere ĩ'osama. Moisé dutisere masīrā weronjō nima. Tojo weerā queoro weetīca be'ro ña'arō tū'oña'sama. Añurō wéeca be'ro bu'iri moorā tū'oña'sama. 16 Yū'ū Jesucristo ye quetire wereronjōta a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū masārē bu'iri da'reatji nūmū nicā, nipe'tirā wācūsere, āpērā ĩ'atiropū weesere besegūsami. Jesucristo ña'arō wācūrārē, ña'arō weerārē bu'iri da'regūsami. Añuse wācūrārē, añurō weerārē añurō weegūsami.

Õ'acũ Moisére dutise cũu'que ni'i

17 Mũsã a'tiro wãcũmisa'a: “Ûsã judío masã Õ'acũ Moisére dutise cũu'quere ëjõpeorã ni'i. Õ'acũ yarã ni'i. Tojo weerã judío masã nitirã yu'rũoro añuy'rũnu'cã'a”, nimisa'a. **18** Tojo nicã a'tiro ninemosa'a. “Ûsã Õ'acũ nasenojõrë masĩ'i. Moisé duti'quere masĩyurã, ùsã añuse dia'cũrë besemasĩ'i. **19** Caperi bajutirãrë tũawã'cãrã weronojõ Õ'acũ yere masĩtirãrë bu'emasĩ'i. Na'itĩ'arõpu nirãrë sĩ'orã weronojõ ña'arõ weerãrë añurõ weeduti'i”, nisa'a. **20** “Moisé cũ duti'quere cũorã, diacjũ cjasere queoro masĩ'i. Tojo weerã tu'omasĩtirãrë, Õ'acũ yere ne waro bu'ewã'cõrãrë bu'emasĩ'i”, nimisa'a. **21** Mũsã “Ãpërãrë bu'emasĩ'i” nirãtirã, mũsã basu pe'e bu'emũ'tãrõũa'a. Ãpërãrë “Yajaticã'ña” nimirã, ãpërã yere yajasa'a. **22** Mũsã, “Mũsã nũmosãnumia, marãpũsũmũa nitirãrë a'metãrãticã'ña”, nisa'a. Tojo nimirã, a'metãrãsa'a. “Queose yee'quere ëjõpeoticã'ña” nimirã, narë ëjõpeose wi'seri cjasere yajasa'a. **23** “Ûsã Moisé duti'quere cõtjãrã, ãpërã yu'rũoro ni'i”, ni wãcũmisa'a. Tojo nimirã, tere weetirã, cũ duti'quere yu'rũnu'cãrã wee'e. Tojo weerã ãpërãrë Õ'acũrë bujicã'cã weerã wee'e. **24** Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu mũsã tojo weesere a'tiro ojanowũ: “Mũsã Õ'acũ duti'quere yu'rũnu'cãse bu'iri judío masã nitirã Õ'acũrë ña'arõ ucũsama”, niwũ.

25 Mũsã Õ'acũ Moisére dutise cũu'quere weecã, mũsã judío masã weesetise, õ'rëcju yapa caserore yejecõ'ase wapati'i. Weeticãma, mũsã judío masã nise wapamarĩ'i. Tojo weerã cũ cũu'quere weetirã, judío masã nitirã weronojõ tojacã'a. Õ'acũ yarã weronojõ nitisa'a. **26** Judío masã nitirã õ'rëcju yapa caserore yejecõ'ano'ña marĩma. Na Õ'acũ Moisére duti'quere wéerã, judío masã weronojõ nisama. Õ'acũ narë “Yarã nima”, nisami. **27** Mũsã judío masã Õ'acũ Moisére duti'quere cũomi'i. Õ'rëcju yapa caserore yejecõ'amirã, cũ duti'quere weewe'e. Ãpërã, judío masã nitirã õ'rëcju yapa caserore yejecõ'atimirã, tojo nicã Õ'acũ Moisére duti'quere masĩtimirã, cũ dutisere weesama. Na tojo weecã, mũsã bu'iri cũosere masĩno'o. **28** Judío masũ waro bu'ĩpu dia'cũ weesetitimi. Cũ upũ dia'cũrë õ'rëcju yapa caserore yejecõ'ase mejëta ni'i. **29** Moisé dutisere yu'tigu mejëta Õ'acũ yagu nimi. Espĩritu Santure wãcũse dũcayuno'cu pe'e judío masũ waro nimi. Cũta Õ'acũ yagu nimi. Cũrë Õ'acũ “Añugũ nimi” ni ï'asami. Masã mejëta tojo ï'asama.

3 **1** Yu'ũ tojo nicã tu'orã, mũsã “¿To pũrĩcãrë judío masã nise wapamarĩsari? ¿Õ'rëcju yapa caserore yejecõ'ase quë'rã wapamarĩsari?” nisa'a. **2** Wapatiyũ'rua'a. Ne warore a'tiro ni'i. Õ'acũ judío masãrë cũ ye quetire weedutigu, ãpërãrë weredutigu cũucũ niwũ. Tojo weero judío masã nise wapati'i. Mũsãrë a'tiro ninemogũti. **3** Ãpërã judío masã Õ'acũ ucũsere ëjõpeotisama. Na tojo ëjõpeotimicã, Õ'acũ narë cũ “Tojo weeguti” nĩ'quere “Weewe'e”, nitisami. **4** Õ'acũ nipe'tise

cũ “Weeguti” ní'quere queoro weegusami. Marĩ nipe'tirã nisoosepijarã nimicã, Õ'acũ cũ ní'caronojõta queoro weegusami. Õ'acũrẽ cũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'wũ:

Õ'acũ, mũ'u ucũsere “Diacjũta ni'i”, nino'o.

Mũ'ũrẽ nisoose marĩ'i.

Tojo weero mũ'ũrẽ ãpẽrãpũre ne weresãta basiowe'e.

Na weresãcãma, yũ'rũwetimũjãgũsa'a, ni ojacũ niwĩ dũporocjũpũ.

5 Tere tũ'orã, ãpẽrã a'tiro nima'asama. “Ûsã ña'arõ weecã, Õ'acũ añurõ weesere nemorõ ï'ono'rõsa'a.” ¿To pũrĩcãrẽ “Õ'acũ ñsã ña'arõ weesere bu'iri da'regũ, queoro weetimi”, nirã weesari? **6** Tojo niwe'e. Na tojo nise queoro nicãma, Õ'acũ ne ni'cũrẽ bu'iri da'remasĩtibosami.

7 Apeyema ãpẽrã a'tiro ninemoma'asama. “Ûsã nisoocã, Õ'acũ queoro ucũsere ï'ono'rõsa'a. Tojo weerã masã cũrẽ ‘Añuyũ'ruami, diacjũ ucũnu'cũgũ nimi’, nirãsama. Tojo nicãma, ¿de'ro weegũ Õ'acũ marĩrẽ ‘Mũsã ña'arõ weesebũcũrã ni'i’, nisari? Cũ tojo ní'gũ, queoro weetimi”, nisama. Na tojo nise nima'ase ni'i. **8** Na “Ûsã ña'arõ weecã, Õ'acũ añurõ weesere nemorõ masĩrãsama”, nisama. Tojo weerã “Añuse wa'ato nĩrã ña'asere weerã”, nisama. ãpẽrã yũ'ũre, yũ'u me'rãcjãrãrẽ mejẽcã wãcũato nĩrã, “Pablo a'tere bu'emi”, nisoosama. Na tojo nisoose wapa Õ'acũ narẽ bu'iri da'regũ, queoro weegusami.

Nipe'tirã bu'iritirã nima nise ni'i

9 ¿Marĩ judío masã ãpẽrã yũ'ruoro añurã niyũ'rũnũ'cãti? Niwe'e. Marĩ masĩtoja'a. Nipe'tirã judío masã, judío masã nitirã ña'arõ weerã niyurã, ni'cãrõnojõ bu'iritirã dia'cũ ni'i. **10** Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre marĩrẽ a'tiro niwũ:

Ne ni'cũnojojõpũta añugũ marĩmi.

11 Ne ni'cũ Õ'acũ ye cjasere tũ'omasĩgũ marĩmi.

Ne ni'cũpũta Õ'acũrẽ masĩsĩ'rĩgũ, wãcũnũrũtisami.

12 Nipe'tirã Õ'acũ yere du'urã, dojope'tia wa'asama.

Nipe'tirã ña'arõ weema.

Ne ni'cũnojojõpũta ãpẽrãrẽ añurõ weegũ marĩmi.

13 Na ucũse masãpe susuripe weronojõ ni'i.

Ti pe ãrĩwijaasa'a.

Te ãrĩwijaase weronojõ masã ña'arõ ucũsama.

Nisoonu'cũsama.

Aña ũseropũ nĩmã cũogũ weronojõ pũrĩrõ ucũsama.

14 ãpẽrãrẽ doja, ɸpũtu tu'tisama.

15 Na masãrẽ wẽjẽcõ'asema ï'adu'ayũ'ruasama.

16 No'o na wa'aro masãrẽ ña'arõ weewã'cãsama.

Na yere dojorẽ, pajasecũorã tojacã weesama.

17 ãpẽrãrẽ ejerisãjãcã weesere moosama.

18 Õ'acūrē wiopesase me'rā ī'atisama.

Cūrē uitisama, ni ojanow'wã.

19 Marī masī'i, Moisé cū dutisere ũsã judío masārē cūucũ niwī. Ũsã te dutisere masīmirã, tere weetirã, bu'iritirã tojasa'a. Cū dutise cūu'que a'tiro ni'i. Nipe'tirã judío masārē, judío masã nitirārē bu'iritirã nima, ni masīdutiroti tojo ni'i. 20 Ne ni'cũ Moisé duti'quere weepe'omasītisami. Tojo weegũ “Moisé dutisere weepe'ocã, Õ'acũ yũ'ure bu'iri marīgũ nimi, nigũsami”, nímasītisami. Moisé duti'que marĩrē “Ña'arã ni'i”, ni masīdutiroti cūuno'caro niwã.

Jesucristore ējōpeose me'rã yũ'rũrãsa'a nise ni'i

21-22 Ni'cãrōacãrē majã Õ'acũ marĩrē bu'iri marĩrã nicã weese quetire ī'omi. Te quetire Moisé cū duti'quere weetimirã, masīno'o. Marĩrē Jesucristore ējōpeose me'rã Õ'acũ ī'orōpũre bu'iri marĩrã nita basio'o. Dũporopũ Moisé, tojo nicã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã Õ'acũ tojo weeatjere cū ye queti ojãca pũrĩpũ ojacãrã niwã. Õ'acũ nipe'tirã Jesucristore ējōpeorãrē “Bu'iri marĩrã, añurã nima”, nisami. Ne dũcawaanũ'cōtisami. 23 Marī nipe'tirã ña'arō weerã ni'i. Ne ni'cũ Õ'acũ ñaronojō weegũ marĩmi. 24 Tojo nimicã, Õ'acũ marĩrē ma'lgũ, cū macūrē o'ócũ niwī. Marī ña'arō wee'quere wẽrĩ wapayedutigũ tojo weecũ niwī. Tojo weero marī wapayeticã, a'tiro ni'i. Jesucristore ējōpeose me'rã Õ'acũ marĩrē “Bu'iri marĩrã, añurã nima”, ni ī'asami. 25 Cū macũ Jesucristore marī ña'arō wee'quere wẽrĩ wapayecã weecũ niwī. Cū wẽrīgũ dí o'mabũro'que me'rã marī cūrē ējōpeocã, acobojosami. Tere wéégũ, Õ'acũ queoro cū weesere ī'osami. Dũporocjãrãpũre na ña'arō weecã, Õ'acũ pajaña'gũ, bu'iri da'reticũ niwī. Tojo tũ'oña'cã'cũ niwī. 26 A'tiro nicãrē Jesucristo marī ña'arō wee'quere wẽrĩ wapaye'que me'rã Õ'acũ cū queoro weesere ī'osami. Mejãrōta tja cū macũ Jesucristore ējōpeorãrē bu'iri marĩrã, añurã wa'acã weesami.

27 Tojo weerã Õ'acũ ī'orōpũre marī basu “Añurã ni'i”, nímasītisa'a. Moisé duti'quere wéerã mejēta, añurã ni'i. Jesucristore ējōpeocã pe'e, Õ'acũ marĩrē “Añurã nima”, ni ī'asami. 28 Tojo weerã a'tiro nímasī'i. Marī Jesucristore ējōpeocã, Õ'acũ “Bu'iri marĩrã nima”, ni ī'asami. Moisé duti'quere weecã mejēta, tojo wa'a'a.

29 Õ'acũ judío masã wiogũ se'saro nitimi. Judío masã nitirã quẽ'rãrē wiogũ nimi. 30 Nipe'tirã ni'cũrēta Õ'acũtima. Cū judío masã Jesucristore ējōpeorãrē “Bu'iri marĩrã, añurã nima”, nisami. Cūrē ējōpeorã judío masã nitirã quẽ'rãrē mejãrōta nisami. 31 ¿To pũrĩcãrē marī “Jesucristore ējōpeose me'rã Moisé duti'que pe'ere wapamarĩ'i”, nirã weeti? Niwe'e. A'tiro pe'e wee'e. Marī “Jesucristore ējōpeose me'rã Õ'acũ Moisére duti'quere wapatirota wee'e”, nino'o.

Abrahã Õ'acũrẽ ãjõpeo'que ni'i

4 1 Ni'cãrõacã musãrẽ Abrahã marĩ ñecũ ye quetire wereguti. Musã masĩronojõta cũ judío masũ nimũ'tã'cũ nicũ niwĩ. 2 Õ'acũ Abrahã weesere i'agũ mejẽta, cũrẽ “Añugũ nimi”, nicũ niwĩ. Tojo nicãma, Abrahã cũ añurõ wee'que wapa “Yũ'ũ añugũ ni'i”, nĩmasĩborĩ. Õ'acũ i'orõpũ pe'ere tojo nita basiowe'e. 3 Cũ ãjõpeocã pe'e, cũrẽ Õ'acũ “Bu'iri marĩmi”, nicũ niwĩ. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'wã:

Abrahã Õ'acũrẽ ãjõpeocũ niwĩ.

Tojo weegũ Õ'acũ cũrẽ “Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi”, nicũ niwĩ.

4 Queose me'rã musãrẽ wereguti. Ni'cũ apeyenojõ da'racã, cũrẽ wapayerã, tojo o'orã mejẽta weema. Cũ da'ra'que wapa wapayerã weema. 5 Õ'acũ pe'e tojo weetimi. Marĩ añurõ weese wapa mejẽta “Bu'iri marĩrã, añurã nima”, nisami. Cũrẽ ãjõpeocã pe'ere, tojo nisami. Masã ña'arõ weerãrẽ yũ'rũweticã weegũ nimi. 6 Dũporocjũpũ Davi quẽ'rã yũ'ũ ní'caronojõta nicũ niwĩ. Õ'acũ masã weesere i'atimigũ, cũrẽ ãjõpeocã, “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, nisami. Tojo nino'rãnojõ e'catisama. 7 A'tiro ni ojacũ niwĩ te cjasere:

No'lo Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cã'quere acobocono'cãrã e'catima.

Tojo nicã ña'arõ weesere cõ'ano'cãrã e'catima.

8 No'lo Õ'acũ “Á'rĩ bu'iri marĩgũ nimi”, nino'gũnojõ cũ quẽ'rã e'catimi, ni ojacũ niwĩ Davi.

9 Judío masã õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'a'cãrã dia'cũ e'catitisama. Yejecõ'ano'ña marĩrã judío masã nitirã quẽ'rã e'catisama. Marĩ Abrahã ye cjasere wãcũnemorã tja. Õ'acũ Abrahãrẽ cũrẽ ãjõpeocã i'agũ, “Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi”, nicũ niwĩ. 10 ¿De'ro nicã Õ'acũ Abrahãrẽ “Añugũ nimi”, nipari? Cũ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'ano'se dũporo Õ'acũ Abrahãrẽ “Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi”, nitojacũ niwĩ. 11 Abrahã Õ'acũrẽ ãjõpeoca be'ropũ cũ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'acãrã niwã. Cũ yejecõ'ano'se me'rã Õ'acũ cũrẽ todũporopũ “Mũ'ũ añugũ, bu'iri marĩgũ ni'i” ní'quere masĩcũ niwĩ. A'tiro wéegũ, Abrahã nipe'tirã ãjõpeorã ñecũ tojacũ niwĩ. Na ãjõpeose me'rã Õ'acũ nipe'tirã cũrẽ ãjõpeorãrẽ “Añurã nima”, nicũ niwĩ. Na õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'acã mejẽta, tojo nicũ niwĩ. 12 Mejãrõta judío masãrẽ Abrahã na ñecũ nimi. Na õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'acã mejẽta, na Abrahã weronojõ ãjõpeorãta cũ pãrãmerã nima. Abrahãmarĩcã cũ yejecõ'ano'se dũporo Õ'acũrẽ ãjõpeotojacũ niwĩ.

Abrahã ãjõpeose cnoyucã, Õ'acũ “Tojo weeguti”
ní'que queoro wa'acaro niwũ

13 Õ'acũ Abrahãrẽ “Mũ'ũrẽ, mũ'ũ pãrãmerã nituriarãrẽ a'ti di'tare o'oguti”, nicũ niwĩ. Õ'acũ cũ dutisere wéeca be'ro mejẽta tojo nicũ niwĩ. Abrahã cũrẽ ãjõpeocã pe'e, cũrẽ “Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi”,

nicu niwī. Tojo weegu cūrē “A'ti di'tare o'oguti”, nicu niwī. **14** Ō'acū cū dutise cūu'quere weerá dia'cūrē “Tojo weeguti” ní'quere o'ocāma, marī ējōpeose wapamarībopā. Tojo nicā cū Abrahārē “Mū'urē añuse o'oguti” ní'que wapamarīyapaticā'bopā. **15** Marī Ō'acū Moisére dutise cūu'quere weepe'omasītisa'a. Tojo weegu cū dutisere masīmirā yu'rɯnu'cācā, marīrē bu'iri da'regusami. Te dutise marīcā pūrīcārē, te dutisere yu'rɯnu'cāse marībopā.

16 Ō'acūrē ējōpeorā dia'cūrē Abrahārē “Tojo weeguti” ní'quere o'ogusami. Cū marīrē ma'itjagū, marī basu weetutuacā mejēta, tere o'osami. Moisé dutise cūu'quere weerá dia'cūrē o'osome. Nipe'tirā Abrahā weronojō ējōpeorārē o'ogusami. Abrahā nipe'tirā ējōpeose cɯorā ñecū nimi. **17** Ō'acū ye queti ojāca pūrīpɯ a'tiro niwū Abrahārē: “Mū'urē peje cururicjārā ñecū sōrōwū”, nicu niwī Ō'acū. Cū tojo nicā tu'ogu, Abrahā ējōpeocu niwī. Abrahā Ō'acū ī'orōpɯre cūrē ējōpeoyugu, marī ñecū nicu niwī. Ō'acūta nipe'tisere weemasīpe'ocā'mi. Wērī'cārāpɯreta masōsami. Cū dutiro me'rā no'o marīsepɯreta weebajurēsami.

18 Ō'acū Abrahārē “Mū'ɯ pārāmerā nituriarā pājārā nirāsama” nirī curare ne pō'rāmarīcu niwī. Pō'rāmarīmīgū, Ō'acū cūrē ní'quere “Queoro weegusami”, ni ējōpeocu niwī. Tojo weegu Ō'acū ní'caronojōta peje cururicjārā ñecū wa'acu niwī. **19** Abrahā cien cū'marī wa'tero cɯocu niwī. Cū nɯmo Sara quē'rā bu'cɯo waro nico niwō. Tojo nimicā, Abrahā “Ūsā pō'rātimasītisa'a, bu'cɯrā waro ni'i”, niticu niwī. Ō'acū cū ní'caronojō “Ūsārē pō'rāticā weegusami” nīgū, cūrē ējōpeodu'uticu niwī. **20** “Apetero weegu cū ‘Weeguti’ ní'quere weetisami”, niticu niwī. Tojo weronojō o'ogu, Ō'acūrē ējōpeonemocu niwī. Wācūtutua, cūrē nicu niwī: “Añuyɯ'rɯami, tutuayɯ'rɯgu nimi”, nicu niwī. **21** “Ō'acū yu'ure cū ‘Weeguti’ nisere weemasīpe'ocā'sami”, ni ējōpeocu niwī. **22** Cū tojo ējōpeocā ī'agū, Ō'acū Abrahārē, “Añugū, bu'iri marīgū nimi”, nicu niwī.

23 Ō'acū tojo ní'quere Abrahā dia'cūrē Ō'acū ye queti ojāca pūrīpɯ ojano'ticaro niwū. **24** Marī quē'rārē ojano'caro niwū. Marī Ō'acūrē ējōpeocā, Abrahārē ní'caronojōta marīrē “Añurā, bu'iri marīrā nima”, nisami. Cūta marī wiogu Jesú wērī'cɯpɯre masōcu niwī. **25** Jesú marī ña'arō wee'que wapare wērī'cu niwī. Cū wērī'ca be'ro Ō'acū marīrē bu'iri marīrā tojadutigū cūrē masōcu niwī.

Marī bu'iritirā niwe'e nise cjase ni'i

5 **1** Marī bu'iri cɯomi'cārārē marī wiogu Jesucristore ējōpeocā, Ō'acū “Mūsā añurā ni'i”, ni ī'asami. Tojo weerā marī ña'arō wee'quere wērī wapayeyucā, Ō'acū me'rā wācūque'tiro marīrō añurō nicā'a. **2** Jesucristore ējōpeocā, Ō'acū marīrē ma'ígū, cū me'rā niato nīgū yu'rɯosami. Cū tiropɯ cū añuyɯ'rɯagu nisere bu'ipejatamurāsa'a. Marīrē “Añurō weewu”, nigūsami. Cū tojo weegusami nírā, e'catise me'rā co'te'e.

3 Apeyema tja p'letirã, e'catimasĩ'i. Marĩ p'letirã, nemorõ wãcütutuarãsa'a. 4 Marĩ wãcütutuacã, Õ'acũ “Musã añurõ weewũ”, nigũsami. Tere masĩrã, cũ marĩrẽ añurõ weeatjere wãcũrã, e'catiyutoja'a. 5 Õ'acũ Espĩritu Santure marĩ me'rã ninu'cũdutigu o'ócũ niwĩ. Tojo weerã cũ me'rã nĩrã, Õ'acũ marĩrẽ ma'isere masĩno'o. Tere masĩrã, “Queorota marĩrẽ 'Añurõ weeguti' nĩ'quere weegũsami”, nino'o.

6 Õ'acũ marĩrẽ marĩ basu de'ro yũ'rũta basioticã ì'acũ niwĩ. Tojo weegu cũ besecatero ejacã, Jesucristo marĩ ña'arãrẽ wẽrĩbosacu niwĩ. 7 Marĩ pũrĩcã ne ãpẽrãrẽ wẽrĩbosasĩ'rĩtisa'a. No'o ni'cũ queoro weegũ nimicã, ne wẽrĩbosamasĩtisa'a. Apetero weegu ni'cũ añugũ warore wẽrĩbosagu, wẽrĩbosabosami. 8 Õ'acũ pũrĩcã marĩ ña'arã nimicã, cũ ma'isere ì'ocũ niwĩ. Tere ì'ogũ, Jesucristore marĩrẽ wẽrĩbosacã weecu niwĩ. 9 Jesucristo marĩrẽ wẽrĩbosase me'rã cũ ye dí o'mabũrose me'rã Õ'acũ cũ ì'orõpũre marĩrẽ bu'iri marĩrã tojacã weecu niwĩ. Tojo weegu cũ Jesucristo me'rãta tja nemorõ weetamugũsami. Õ'acũ masãrẽ bu'iri da'reri nũmũ nicã, marĩrẽ yũ'rũweticã weegũsami. Marĩrẽ bu'iri da'reesome. 10 Marĩ Õ'acũrẽ ãtirã nimicã, cũ macũrẽ marĩrẽ wẽrĩbosacã weecu niwĩ. Jesucristo wẽrĩgũ dí o'mabũrose me'rã Õ'acũ marĩrẽ cũ me'rãcãrã sãjãcã weecu niwĩ. Tojo weerã marĩ ni'cãrõacãrẽ cũ me'rãcãrã niyurã, a'tiro masĩ'i. Jesucristo wẽrĩ, cũ masã'que me'rãma majã marĩ bu'iri da'reno'bo'cãrãrẽ yũ'rũcã weegũsami. 11 Apeyema tja marĩ wiogu Jesucristo me'rã Õ'acũ marĩrẽ ma'isere wãcũrã, e'catiyũ'rũa'a. Marĩ cũ wẽrĩ'que me'rã Õ'acũ yarã sãjã'a.

Adã, tojo nicã Jesucristo queti ni'i

12 Ni'cũ ãmũ Adã wãmetigu me'rã ña'arõ weese nũ'cãcaro niwũ. Te me'rã wẽrĩse bajuanũ'cãcaro niwũ. Nipe'tirã masãnũcãpũre marĩ ña'arõ weerã niyucã, pẽ'rĩpejape'tia wa'acaro niwũ. Tojo weero a'ti ãmũcopũre wẽrĩse se'sape'tia wa'apã. 13 Masã Õ'acũ Moisére dutise cũuatji dũporopũ ña'asere weetojacãrã niwã. Na ña'arõ weemicã, Õ'acũ dutise marĩyucã, cũ narẽ “Yũ'ũ dutise cũu'quere yũ'rũnũ'cã'a”, niticu niwĩ. Narẽ bu'iri da'reticu niwĩ. 14 Tojo nimicã, Adã be'rocãrã téé Moisé nĩcaterocãrãpũ wẽrĩcãrã niwã. Na Adã Õ'acũ duti'quere yũ'rũnũ'cã'caronojõ weetimirã, ña'arõ wee'que wapa wẽrĩcãrã niwã.

Adã dũ'pocãticũ niwĩ ña'arõ weesere. Jesucristo pe'e a'ti turipũ a'tigu, añurõ weesere cũ quẽ'rã dũ'pocãticũ niwĩ.

15 Marĩ Adã yũ'rũnũ'cã'quere, Õ'acũ marĩrẽ ma'igũ añurõ wee'quere a'tiro nĩmasĩ'i. Adã ni'cũ cũ yũ'rũnũ'cã'que bu'iri nipe'tirã wẽrĩsirutuma. Õ'acũ pe'e marĩrẽ ma'igũ, añubutiaro weemi. Marĩ wapayetimicã, ni'cũ ãmũ Jesucristo me'rãta tja nipe'tirãrẽ añubutiaro weemi. Pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ cũ me'rã catinu'cũcã weemi. 16 Õ'acũ marĩrẽ añurõ wee'quere, ni'cũ ãmũ Adã cũ ña'arõ wee'quere “A'tiro ni'i”, ninemomasĩ'i.

Adá ni'cātiacā cū yu'rɯnu'cā'que me'rā marī nipe'tirārē bu'iritirā tojacā weecu niwī. Ō'acū marīrē yu'rɯose pe'e a'tiro ni'i. Marī pejetiri yu'rɯnu'cāmicā, Ō'acū marīrē ma'ígũ, bu'iri marīrā, añurā tojacā weecu niwī. Marī wapayetimicā, tojo weecu niwī. **17** Ni'cū yu'rɯnu'cā'que me'rā wērīse se'sa wa'apā. Tojo weero Jesucristo wērī'que pe'e totá yu'rɯoquejo'o. Ō'acū marīrē pajaña'gũ, wapayetimicā, marīrē bu'iri marīrā tojacā weecu niwī. Jesucristo ni'cū me'rāta tja marīrē ɯ'mɯsepu catinu'cūatjere o'ocɯ niwī.

18 Ni'cātiacā Adá yu'rɯnu'cā'que me'rā nipe'tirā bu'iri da'reno'ajā tojacārā niwā. Jesucristo queoro wéegɯ, cū wērīse me'rā pe'e nipe'tirā bu'iri marīrā tojata basio'o. Tojo nicā catinu'cūsere bocata basio'o.

19 A'tiro ni'i. Ni'cū Ō'acūrē yu'rɯnu'cā'que me'rā nipe'tirā cū be'rocjārā marī quē'rā ña'arā ni, bu'ipejasirutu'u. Mejārōta tja ni'cū Ō'acū dutisere yu'tigɯ Jesucristo me'rā nipe'tirā cūrē ējōpeorārē Ō'acū “Añurā, bu'iri marīrā nima”, nisami.

20 Ō'acū Moisére dutise cúúgũ, marī ña'arā ni'i nisere masīdutigɯ cūucɯ niwī. Cū tojo weemicā, ña'arō weenemopecārā niwā. Ō'acū pe'e ña'ase weenemocā, nemorō pajaña'nemopecɯ niwī. **21** Ña'arō wee'que wapa wērīse nipe'tirāpɯre se'sabi'acaro niwũ. Te se'sa'caro weronojō Ō'acū marīrē ma'ígũ añurō weese quē'rā se'sabi'acaro niwũ. Marī wiogu Jesucristo wērīse me'rā marīrē añurā, bu'iri marīrā tojacā weecu niwī. Tojo nicā cū me'rā catinu'cūatjere o'ocɯ niwī.

Wērī'cārā weronojō nimi'cārā Jesucristo me'rā yu'rɯono'o nise ni'i

6 **1** Yu'ɯ ní'caronojōta ña'ase weenemocā, Ō'acū nemorō pajaña'nemopecosami. ¿To pūrīcārē marīrē ma'ígũ pajaña'nemoato nírā ña'arō weenu'cūrāsari? **2** Tojo niwe'e. Jesucristo curusapu wērīcā, marī quē'rā cū me'rā wērī'cārā weronojō wa'acārā niwũ. Wērī'cārā, catirā na wee'quere weetisama. ¿De'ro weerā marī todɯporo ña'arō wee'caronojō weenu'cūbosau? **3** Músā masīsa'a, marī Jesucristore ējōpeorā ni'tjārā, wāmeyeno'o. Wāmeyeno'rā, cū wērī'quere bu'ipejatamurā weronojō ni'i nisere i'o'o. **4** Jesucristo wérīca be'ro yaano'cu niwī. Marī wāmeyeno'rā, cūrē yaa'caro weronojō marī ña'arō weesere du'ucārā niwũ. Marī pacɯ cū tutuase me'rā Jesucristore wērī'cɯpɯre masōcɯ niwī. Cūrē masō'caro weronojō marī quē'rārē ape upɯ sājācā weecu niwī.

5 Marī Jesucristo me'rā niyurā, cū wērī'quere bu'ipejatamu'cārā weronojō ni'i. Mejārōta cū wērī'cɯpu masā'caro weronojō marī quē'rā masārāsa'a. **6** A'tiro masī'i. Marī todɯporopɯ ña'arō niseti'quere Jesucristo wērīse me'rā curusapu paabi'pecō'ano'rō weronojō wa'acaro niwũ. Marī ña'arō wee'quere du'udutiro tojo wa'acaro niwũ. Tojo weerā ña'asere weeticā'rōɯa'a. Marīrē te wejeñe'enu'cōrō weronojō weewe'e

majã. **7** Wëri'cɔpɔ cũ catigɔ ña'arõ wee'quere weetimimiba majã. Tojo weerã marĩ quẽ'rã cũ weronojõ te ña'arõ weesere yu'rɔweti'cãrãpɔ nĩrã, weeticã'rõɔa'a. **8** Marĩ Jesucristo me'rã wëri'bu'ipejatamu'cãrã niyurã, a'tiro masĩ'i. Cũ wëri' masã'caro weronojõ marĩ quẽ'rã mejãrõta cũ me'rã cũ weronojõ masãrãsa'a. **9** Apeyere a'tiro masĩ'i. Jesucristo wëri'cɔpɔ masãcɔ niwĩ. Cũ ne wërinemosome. Cũrẽ wërise ne põtëosome majã. **10** Jesucristo masã ña'arõ wee'que wapare wëri'bosagɔ, ni'cãtita wëri'cɔ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ majã cũ masãca be'ro Õ'acũ me'rã añurõ ninu'cũmi. **11** Te weronojõ marĩ Jesucristo me'rã wëri'cãrã weronojõ tɔ'oña'rã. Cũ yarã niyucã, ña'arõ weese marĩrẽ dutimasĩtisa'a majã. Tereta marĩrẽ yu'rɔotojacɔ niwĩ. Tojo weerã Õ'acũ uaronojõ weesetirã. Ña'asere weeticã'rã.

12 Marĩ upɔ boatji upɔre ña'ase weesi'ricã, cã'mota'arã. Ti upɔ ña'arõ uaripejasere weeticã'rã. **13** Marĩ i'ase, ucũse, wãcũse nipe'tise marĩ upɔpɔ nise me'rã ña'arõ weeticã'rã. Ña'asere weeronojõ o'orã, Õ'acũ uaro weesetirã, marĩ upɔpɔ nisere cɔpɔre o'orã. Wëri' masã'cãrã weronojõ añuse pe'ere weerã. **14** Moisé duti'que doca nĩrã, tere weetirã, bu'iri da'reno'rãsama. Marĩ cũ dutise doca niwe'e. Õ'acũ marĩrẽ bu'iri da'reronojõ o'ogɔ, marĩrẽ ma'ígũ, acobojocɔ niwĩ. Tojo weero ña'arõ weese marĩrẽ de'ro põtëomasĩtisa'a.

Marĩ da'racõ'terã weronojõ nise ni'i

15 “Marĩ Moisé dutise doca niwe'e. Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ, acobojocɔ niwĩ”, ni'i. ¿To pũricãrẽ marĩ ña'arõ weecã, añusari? Niwe'e. **16** Mũsã masĩsa'a, marĩ apĩ dutiro wéerã, cũrẽ da'rawã'ñaco'terã sãjãrã wee'e. Cũ marĩ wiogɔ tojagɔ weesami. Te weronojõ marĩ ña'asere wéerã, ña'ase weewã'ñaco'terã weronojõ nisa'a. Ña'arõ weese wapa wërisere bocarãsa'a. Marĩ Õ'acũ dutiro wéerã pũricã, cũrẽ da'rawã'ñaco'terã weronojõ ni'i. Marĩ cũ dutisere wéerã, ña'ase weero marĩrõ nĩrãsa'a.

17-18 Todɔporopɔ mũsã ña'asere wéerã, da'rawã'ñaco'terã weronojõ nicãrã niwũ. Ni'cãrõacãrẽ ãpẽrã mũsãrẽ Jesucristo ye quetire werecã tɔ'orã, añurõ ëjõpeocãrã niwũ. Tojo weerã ña'arõ weesere yu'rɔono'tjãrã, añusere weewã'ña'a. Mũsã tojo weecã wãcũgũ, yu'ɔ Õ'acũrẽ e'catise o'o'o. **19** Mũsãrẽ tɔ'omasĩcã uagɔ, masã na ucũwãasenojõ me'rã were'e. Mũsã todɔporopɔre ña'asere mũsã upɔre wiapecãrã niwũ. Siape me'rã ña'arõ weedojacãrã niwũ. Ni'cãrõacã pe'ere añusere wiarã, Õ'acũrẽ mũsã upɔre wiaya. Cũ me'rã nibutiarã, siape me'rã cũ uaro dia'cũrẽ weeya.

20 Mũsã todɔporopɔre ña'arõ weewã'ñarã, ña'ase dutise doca nĩni'wũ yujupɔ. Tojo weerã añurõ weeroɔasato nĩrõ marĩrõ nicã'wũ. **21** Mũsã ña'arõ wéerã, ¿ñe'enojõ añusere bocari? Todɔporopɔre mũsã ña'arõ wee'quere wãcũrã, ni'cãrõacãrẽ bopoyasa'a. Te ña'arõ wee'que

wapare pecame'epu bu'iri da'reno'bopã. **22** Ni'cãrõacãrẽ majã marĩ ña'arõ weesere yu'rũweti'cãrãpu ni'i. Ña'arõ weese doca niwe'e. Ô'acũ dutisere da'rawã'ñaco'terã ni'i. Te pũricã añurõ yapatisa'a. Marĩ, marĩ wiogu Ô'acũ me'rã ni'i. Siape me'rã cũ ñaronojõ wéerã, añuse, cũ tiropu catinu'cũsere bocarãsa'a. **23** Ña'arõ wee'que wapare pecame'epu bu'iri da'reno'o, wẽridojasere bocano'sa'a. Ô'acũ marĩrẽ wapamarĩrõ o'ose pe'le catinu'cũatjere bocatje ni'i. Marĩ wiogu Jesucristo me'rã tere o'ogusami.

Omocã dũ'tese cjase queose ni'i

7 **1** Acawererã, mũsã Ô'acũ Moisére dutise cũu'quere masĩsa'a. Marĩ catiri uñcopu dia'cũrẽ te duti'quere yu'tisa'a. **2** Queose me'rã mũsãrẽ wereguti. Marĩrẽ duti'que a'tiro ni'i. Ni'cõ omocã dũ'te'co co marãpu catiro ejatuaro cũ nũmo nimo. Cũ wéřica be'ro na dũ'te'que pe'tia wa'asa'a. Co marãpu moogõ tojasamo tja. **3** Co marãpu catimicã, apĩrẽ ñuorẽgõ, ña'arõ weego weesamo. Ô'acũ dutisere yu'rũnũ'cãgõ weesamo. Co marãpu wéřica be'ro pũricãrẽ apĩrẽ ñuorẽcã, ña'ase mejẽta ni'i. Ô'acũrẽ yu'rũnũ'cãtisamo.

4 Co marãpu wẽri'caro weronojõ marĩrẽ ni'cãrõacãrẽ a'tiro wa'a'a. Toduporopure Moisé duti'quere yu'tini'wũ yujupu. Jesucristo cũ wéřicã, marĩ quẽrã wẽri'cãrã weronojõ wa'acãrã niwũ. Tojo weerã Jesucristo wẽřise me'rã marĩ Moisé dutise doca ní'quere du'uno'wũ. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristo wẽřĩ masãse me'rã cũ yarã ni'i. Marĩrẽ Ô'acũ ñaro weeato ní'gũ, cũ yarã sãjãcã weecu niwĩ. **5** Toduporopu marĩ tu'sasenojõ ña'asere ñaripejawu. Moisé duti'quere marĩrẽ cã'mota'acã, weeya ní'ronojõ wa'awu. Nipe'tise marĩ upupu nise me'rã marĩ ña'arõ ñaripejasere weewu. Te ña'asere wéerã, pecame'epu bu'iri da'reno'o, yapatidijabopã. **6** Toduporopu Moisé cũ dutise doca ní'ni'wũ yujupu. Ni'cãrõacãrẽ majã marĩ Jesucristo me'rã ní'ra, Moisé dutise doca niwe'e. Tere yu'rũweti'cãrãpu ni'i. Tojo weerã marĩ Espĩritu Santu me'rã ape upu sãjã'a. Cũ weetamurõ me'rã Ô'acũ ñaro weesetimasĩ'i.

Añurõ weesĩ'rimigũ, ña'ase bu'iri põtẽotisa'a nise ni'i

7 ¿To pũricãrẽ “Moisé duti'que ña'a ni'i”, nirãsari? Niwe'e. Te dutise maricãma, yu'u ña'agũ ni'i nisere masĩtibopã. Cũ dutise a'tiro ni'i. “Ãpẽrã yere uoticã'ña”, ni'i. Te maricãma, yu'u te uosere “Ña'ase ni'i”, ni masĩtibopã. **8** Te dutise “Weeticã'ña” nimicã, yu'u pe'ere nipe'tise no'o ñaro ñaripejasere weeya ní'ronojõ wa'awu. Dutise maricãma, “Ña'ase ni'i”, ni masĩno'ña marĩbopã.

9 Duporopu yu'u Moisé duti'quere sõ'owaro masĩtigu, wãcũque'tiro marĩrõ nicã'miwũ. “Añurõ weegú ni'i”, ni wãcũmiwũ. Be'ro te dutise masĩca be'ro na'irõ ãpẽrã yere uoya ní'ronojõ wa'awu. Yu'u ña'arõ wéégũ, “Ña'agũ ni'i”, ni tu'oña'wũ. **10** Marĩ Ô'acũ dutisere wéerã, añurõ

nicã'bosa'a. Yũ'u pe'e te dutise de'ro weepe'omasítigu, bu'iritigu tojawũ. Te dutise masãrẽ Ô'acũ me'rã añurõ tojacã weeboronojõ níró, yũ'u pe'ere bu'iritigu tojacã weewũ. **11** Ña'ase yũ'ũpũre níró, Ô'acũ dutisere yũ'rũnũ'cãcã weewũ. Te ña'ase yũ'ũre nisoowioritique'awũ. Tojo weegũ yũ'u te dutise niyucã, ña'arõ wéégũ, bu'iritigu tojawũ. Ô'acũ me'rã a'pepũrígũ tojawũ.

12 Ô'acũ Moisére duti'que añuse warota ni'i. Diaçjũ wereme'ricã'a. Te dutise marĩ ye niatjere weetamu'u. **13** To pũrĩcãrẽ Ô'acũ dutise añuse nimirõ, ¿de'ro weero marĩrẽ bu'iritirã tojacã weesari? Weetisa'a. Marĩ ña'ase wapa pe'e bu'iritirã tojasa'a. Tojo weero te dutise añuse me'rã ña'asere “Ña'aseta ni'i”, ni masĩno'o. Tojo weerã marĩ ña'arõ wéerã, Ô'acũrẽ yũ'rũnũ'cãrã wee'e nírá, marĩrẽ cũ bu'iri da'reatje quẽ'rãrẽ masĩwũ.

14 Marĩ masĩ'i, Moisé cũ duti'quere Espíritu Santu me'rã Ô'acũta cũucũ niwĩ. Tojo weero añuse dia'cũ ni'i. Marĩ pe'e ña'arã ëjãnũ'cãtjãrã, ña'ase marĩpũre nise doca ni'i. **15** Yũ'u, yũ'u weesĩ'rĩsere weewe'e. Yũ'u ne weesĩ'rĩtise pe'ere wee'e. Yũ'u a'tere masĩtisa'a. De'ro weegũ tojo weesasa'a. **16** Yũ'u weesĩ'rĩtise pe'ere wéégũ, a'tiro masĩ'i. “Ô'acũ dutise añuseta ni'i”, ni'i. **17** Yũ'u mejëta ña'arõ wee'e. Yũ'ũpũre ña'ase niyuro, yũ'ũre ña'arõ weecã wee'e. **18** Yũ'u añurõ weesĩ'rĩmigũ, weepõ'teõtisa'a. Tojo weegũ a'tiro masĩ'i. Yũ'ũpũre ne añuse marĩ'i. **19** Añuse yũ'u weesĩ'rĩsere weeboronojõ o'ogũ, ña'ase yũ'u weesĩ'rĩtise pe'ere wee'e. **20** Yũ'u weesĩ'rĩtisere wéégũ, yũ'u basu mejëta tojo wee'e. Yũ'ũpũre ña'ase nise pe'e yũ'ũre sũ'ori wee'e.

21 Tojo weero a'tiro wa'a'a yũ'ũre. Yũ'u añurõ weesĩ'ricã, ña'ase dia'cũ wa'awioriti'i. Ña'ase pe'e ũ'mutãque'a'a. **22** Yũ'u basu pe'e Ô'acũ dutisere tũ'sayũ'rũami'i. **23** Tojo nimicã, ña'ase yũ'u urũru nise pe'e ña'arõ weeduti'i. Yũ'u wãcũse me'rã añurõ weesĩ'rĩ'i. Ña'arõ wéégũ, añurõ weebo'quere weetisa'a. Tojo weero ña'arõ weese yũ'ũre wejeñe'ese weronojõ ni'i. **24-25** Ña'arõ weesere du'umasítigu, ña'abutiario tũ'oña'sa'a. ¿Noa yũ'ũre te ña'asere, bu'iritigu tojacã weesere yũ'rũweticã weesari? Ô'acũ ni'cũta marĩ wiogu Jesucristo me'rã yũ'ũre yũ'rũweticã weegũsami. Tojo weegũ Ô'acũrẽ e'catise o'o'o. Yũ'u ucũ'quere a'tiro neonũ'cõ, wereguti. Yũ'u basu Ô'acũ dutisere weesĩ'rĩmi'i. Tojo weesĩ'rĩmicã, ña'ase yũ'ũpũre nise pe'e yũ'ũre ña'arõ sũ'ori wee'e.

Espíritu Santu weetamurõ me'rã Ô'acũ me'rã añurõ nita basio'o nise ni'i

8 **1-2** Jesucristo marĩrẽ ña'arõ niseti'quere yũ'rũweticã weecũ niwĩ. Tojo weerã ni'cãrõacãrẽ marĩ Jesucristo yarã bu'iri da'reno'some majã. Espíritu Santu marĩrẽ Ô'acũ me'rã añurõ nicã weemi. Ni'cãrõacãrẽ Espíritu Santu dutisere wéerã, ña'arõ weewe'e. Tojo weerã pecame'epũ wa'asome. **3** Marĩ ña'arõ weerã niyucã, Moisé duti'que de'ro weepe'ota

basiotipã. Moisé duti'que me'rã yu'rũmasĩwe'e. Õ'acũ pe'e yu'rũomasĩmi. Cũ marĩ ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayedutigũ cũ macũrẽ o'ócu niwĩ. Cũ macũ marĩ ña'arõ weerá upõtiro weronojõ upõtice niwĩ. Ti upũ me'rã wẽrĩgũ, ña'asere cõ'awapayepe'ocã'cu niwĩ. **4** Tere cõ'agũ, marĩrẽ Õ'acũ dutiro weemasĩato nĩgũ, tojo weecu niwĩ. Marĩ ñaro weesi'rĩsere weewe'e majã. Ni'cãrõacãrẽ Espĩritu Santu tutuaro me'rã cũ ñaro weeseti'i.

5 Marĩ ñaro weesi'rĩsere weesetirã, marĩ ñasenojõ dia'cũrẽ wãcũsa'a. Espĩritu Santu me'rã nisetirã, cũ ñasenojõ pe'ere weesa'a. **6** Marĩ ñaronojõ dia'cũrẽ weesetirã, pecame'epũ wa'arãsa'a. Espĩritu Santu ñaronojõ wéerã, marĩ ejeripõ'rãpũ añurõ tũ'oña'a. Tojo nicã Õ'acũ me'rã añurõ catinu'cũcã'rãsa'a. **7** Marĩ ñaronojõ dia'cũrẽ weesetirã, Õ'acũ me'rã a'pepũrãrã weesa'a. Cũ dutiro ne weesi'rĩti, ne weemasĩtisa'a. **8** Marĩ ñaro weesetirã, Õ'acũrẽ e'caticã weemasĩtisa'a.

9 Marĩ ñaro weesi'rĩsere weetisa'a majã. Ni'cãrõacãrẽ Espĩritu Santu marĩpũre nimi. Tojo weerã cũ tutuaro me'rã cũ ñaronojõ wee'e. Espĩritu Santu marĩ me'rã niticã, cũ ñaro weetisa'a. Jesucristo yarã nitisa'a.

10 Marĩ ña'arõ weese wapa marĩ upũ boadijatji upũ ni'i. Tojo boadijatji upũ nimicã, Jesucristo marĩpũre niyucã, Õ'acũ marĩrẽ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, ni i'lasami. Tojo weero marĩ upũ boamicã, marĩ ejeripõ'rã ñ'mũsepũ catinu'cũcã'rõsa'a. **11** Õ'acũ Jesucristo wẽrĩ'cũpũre masõcu niwĩ. Cũta tja Espĩritu Santu marĩpũre nicã, marĩ upũ wẽrĩca upũre masõgũsami. Espĩritu Santu tutuaro me'rã tojo weegũsami.

12 Tojo weerã acawererã, marĩ Espĩritu Santure cũorã, cũ dutisere weeroña'a. Marĩ ñaro weesi'rĩsenojõ pe'ere weeroñasato niwe'e. **13** Marĩ ñaro weesetirã, pecame'epũ bu'iri da're bajuriono'rãsa'a. Te ña'asere Espĩritu Santu weetamurõ me'rã weedu'urã pũricã, catinu'cũrãsa'a.

14 Nipe'tirã Espĩritu Santu wãcũse o'osere weesiruturãnojõ Õ'acũ põ'rã nima. **15** Õ'acũ Espĩritu Santure marĩrẽ o'ócu niwĩ. Tojo weerã ni'cãrõacãrẽ da'raco'terã na wiogũre uirã weronojõ niwe'e. Marĩrẽ Õ'acũ põ'rã sãjãcã weesami. Tojo weerã cũ weetamurõ me'rã marĩ Õ'acũrẽ “Pacũ”, nĩmasĩ'i. **16** Espĩritu Santu marĩ wãcũsepũ “Õ'acũ põ'rã nitoja'a”, ni tũ'oña'cã weemi. **17** Marĩ Õ'acũ põ'rã niyurã, cũ “Yu'ũ põ'rãrẽ añuse o'ogũti” nĩ'quere ñe'erãsa'a. Jesucristo cũ pacũ o'ootjere ñe'egũsami. Marĩ quẽ'rã cũ me'rã tere ñe'erãsa'a. Marĩ ni'cãrõacãrẽ Jesucristo pi'etisere bu'ipejatamurã, be'ropũ cũ wiogũ nise quẽ'rãrẽ bu'ipejatamurãsa'a.

Õ'acũ marĩrẽ añurõ weeatje cjase ni'i

18 Marĩ a'ti nucũcãpũ pi'eti'i, pi'etirã. Be'ropũ Õ'acũ marĩrẽ ñ'mũsepũ añusere o'ootjere wãcũcãma, ni'cãrõacã marĩ pi'etise mejõ niseacã ni'i. **19** Be'ro ni'cã nũmũ Õ'acũ “Árã yu'ũ põ'rã nima. Narẽ añuse o'ogũti”, nigũsami. Nipe'tise cũ wee'que ñ'mũarõ cjase, a'ti turi cjase cũ tojo

weeatjere masā apeyenojōrē ɥpɥtu i'asī'rīrō weronojō co'tewapamo'o. **20-21** Ne waropure Ō'acū wee'que añuse dia'cū nicaro nimiwū. Be'ro Adá Ō'acūrē yu'rɥnɥ'cā'que bu'iri a'ti turi cjase doja wa'acaro niwū. A'ti turi basu dojoticaro niwū. Ō'acū nīrōnojōta dojocarō niwū. Tojo weerā wa'icūrā, yucɥpagɥ, nipe'tise a'ti turi cjase boadijasa'a. Tojo boadijamicā, be'ropɥ añurō apogusami tja. Ō'acū ni'cā nɥmɥ besecɥ niwī. Queoro ti nɥmɥ nicā, cū pō'rārē añurā waro wa'ato nīgū dɥcayugusami. Apeye cū wee'que quē'rārē dɥcayugusami. Tojo weecā, cū ne waropɥ wee'caro weronojō añurō nīrōsa'a tja. Boadijasome majā. **22** Marī a'tiro masī'i. Ni'cārōacāpɥta nipe'tise Ō'acū cū wee'que boadijasere pe'ticā ɥaro, pūrīsere tɥ'oña'rō weronojō tɥ'oña'a. Ni'cō numio wī'magū wɥago pūrīse tɥ'oña'rō weronojō tɥ'oña'a. **23** A'ti ɥmɥco se'saro tere tɥ'oña'we'e. Marī Espiritu Santure ɥɥorā wiori quē'rā pi'eti'i. Be'ropɥ marīrē dɥcayuatjere ɥpɥtu waro ñe'esī'rīrā, pūrīrō tɥ'oña'rō weronojō yucue'e. Marī Espiritu Santure ɥɥocā, nipe'tise Ō'acū “O'ogɥti” ní'quere o'ogusami. Be'ro Ō'acū marīrē, “Yɥ'ɥ pō'rā nima”, nigɥsami. Tócatero nicā, marīrē ma'ma upɥ, ña'ase weetiri upure o'ogusami. **24** Marī Jesucristore ējōpeocā, marīrē yu'rɥocɥ niwī. Cū marīrē be'ropɥ weeatjere co'te ējōpeo'o. Marī i'a'quepɥre de'ro weejā co'tenemobosɥ. I'a'quepɥre co'teno'ña marī'i. **25** Marī i'atise pūrīcārē co'te ējōpeorā, sojaro, caributiro marīrō co'teme'rīcā'a.

26 Marī añusere weetuatitjīarā, Ō'acūrē “¿De'ro sērīrōɥasari?” nímasītisa'a. Tere i'agū, Espiritu Santu marīrē weetamusami. Cū basu marī ye niatjere Ō'acūrē sērībosasami. Cū tere sērībosagɥ, masā ucūta basiotise ɥserinojō me'rā sērīsami. **27** Ō'acū ɥaronojōta Espiritu Santu marīrē, cū yarārē sērībosasami. Tojo weegɥ Ō'acū nipe'tise marī wācūsere i'abesepe'ogɥ, Espiritu Santu marīrē sērībosasere masīsami.

28 Ō'acū marīrē cū ɥaro weeato nīgū besecɥ niwī. Tojo weerā marī a'tiro masī'i. Marī cūrē mairārē weetamunu'cūcā'sami. Nemorō cū weronojō wa'acā ɥagɥ nipe'tise marīrē wa'asere añurō yapaticā weesami. **29** Ō'acū ne waropure i'abesenɥ'cōto jagɥpɥ “Ā'rā yɥ'ɥ pō'rā nīrāsama”, nicɥ niwī. Cū macū weronojō nisetiatio nīgū tojo weecɥ niwī. Tojo nicā cū macūrē “Nipe'tirā cūrē ējōpeorā masā ma'mi niato”, nicɥ niwī. **30** Dɥporopɥ Ō'acū marīrē cū yarā niato nīgū beseyutojacɥ niwī. Besetoja, cū pō'rā sājācā weecɥ niwī. Be'ro “Bu'iri marīrā, añurā nima”, nicɥ niwī. Marī tojo nino'rārē ɥ'mɥsepɥ cū weronojō niseti'cā weegusami.

31 Marī tere masīrā, ¿ñe'enojō ninemobosari? Ō'acū marīrē weetamuyucā, āpērā marīrē ña'arō weemicā, wācūque'tiwe'e. Marīrē na ña'arō weedojamāsītisama. **32** Ō'acū cū macū waromarīcārē o'ócɥ niwī. Ne “O'osome” nitigɥta, marī nipe'tirā ye niatjere wērībosadutigɥ tojo o'ócɥ niwī. Apeyepɥma tjāsami majā. De'ro weeacɥ cū macū Jesucristore marīrē o'o'cɥ nimigū, apeye nipe'tisere o'otibosabe. O'ogusami. **33** Ō'acū

cũ bese'cārārē ne ni'cũnojõputa masã besewuarõpũ weresārõ weronojõ “Ā'rã ña'arã nima”, nita basiowe'e. Ô'acũ cũ basuta “Ā'rã bu'iri marĩma” nigũsamigũ. **34** Ne ni'cũ “Ā'rãrē bu'iri da'reroũa'a”, nĩmasĩtisami. A'tiro ni'ĩ. Jesucristota marĩrē wēribosacũ niwĩ. Wērijoja, masãcũ niwĩ.

Ni'cārõacã cũ pacũ diacjũ pe'e wioğũ dujiri cũmurõpũ marĩ ye niatjere sēribosagũ weesami. Tojo weegũ ne ni'cũ marĩ Ô'acũ bese'cārārē “Bu'iri da'reroũa'a”, nĩmasĩtisami. **35** Jesucristo marĩrē ma'isere ne ni'cũnojõ cã'mota'amasĩtimi. Marĩ pi'eticã, marĩ diasaro tu'õña'cã, ãpērã ña'arõ weequenu'cõcã, Jesucristo ma'inu'cũcã'sami. Tojo nicã ba'ase moocã, su'ti moocã, wiose wa'tero nicã, ãpērã marĩrē wējēcã, Jesucristo marĩrē ma'inu'cũsami. **36** Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nĩrõnojõta Ô'acũ yarārē a'tiro ni'ĩ:

Mũ'urē ējõpeose bu'iri umũcorinũcũ ãpērã ũsārē wējētawioro ni'ĩ.

Ovejare wējērãtirã aperõpũ miarã weronojõ ũsārē weema, tojo ni ojano'caro niwũ.

37 Marĩ ña'arõ yũ'rũrã, Jesucristo marĩrē ma'igũ weetamuse me'rã nipe'tise ña'asere docaque'acã weemasĩsa'a. Tojo nicã cũ weetamuse me'rã nemorõ wãcũtutuanemomasĩ'ĩ.

38 Yũ'ũ a'tere “Diacjũta nirõ wee'e”, ni'ĩ. Ô'acũ marĩrē ma'isere ne apeyenojõ cã'mota'amasĩtisa'a. Wēriise, catise cã'mota'amasĩtisa'a. Tojo nicã Ô'acũrē wereco'terã ũ'mũsecjãrã, wãtĩa, na wiorã Ô'acũ marĩrē ma'isere cã'mota'amasĩtisama. Apeye quē'rã ni'cārõacã nise, be'ropũ niatje ne cã'mota'amasĩwe'e. **39** Tojo nicã ũ'mũarõpũ cjase, ũ'cũarõpũ cjase, Ô'acũ wee'quenojõ quē'rã ne Ô'acũ marĩrē ma'isere cã'mota'amasĩwe'e. Ô'acũ marĩ wioğũ Jesucristo yarã niyucã, marĩrē ma'inu'cũsami.

Israe curuacjãrã ye queti ni'ĩ

9 **1-3** Yũ'ũ acawererã Israe curuacjãrã Jesure ējõpeoticã, ña'abutiario ejeripõ'rãtigũcoro. Ya curuacjãrã Jesucristore ējõpeocã uagũ, na pecame'epũ bu'iri da'reno'bo'quere dũcayusĩ'rĩgũ, yũ'ũ pe'e wapayebosasĩ'rĩmi'ĩ. Yũ'ũ tojo weegũ Jesucristore ne ĩ'anemotibosa'a majã. Yũ'ũ Jesucristore ējõpeotjĩagũ, nisoowe'e. Diacjũ tere were'e. Espĩritu Santu quē'rã yũ'ũ nisere “Diacjũta ni'ĩ”, nisami. **4** Israe curuacjãrã Israe wãmetigũ pãrãmerã nituriarãpũ nima. Ô'acũ yũ'ũ põ'rã niato nĩgũ narē besecu niwĩ. Cũ na me'rã nĩgũ, cũ tutuasere, cũ asistesere narē ĩ'ocũ niwĩ. “Yũ'ũ mũsã wioğũ ni'ĩ. Mũsã, yã curuacjãrã ni'ĩ”, nicũ niwĩ. Narē añurõ nisetimasĩato nĩgũ cũ dutisere Moisére cũucũ niwĩ. Narē Ô'acũ wi'ipũ cũrē ējõpeosere cũucũ niwĩ. Ô'acũ narē “Mũsã pãrãmerã nituriarãrē añurõ weegũti”, nicũ niwĩ. **5** ũsã ñecũsumũa Israe curuacjãrã ni'ũ'tã'cãrã pãrãmerã nituriarãpũ ni'ĩ. Abrahã, Isaa, Jacob, cũ põ'rã doce pãrãmerã nituriarãpũ ni'ĩ. Jesucristo quē'rã masũ niyugũ, ti

curuaru bajuasirutug, Israe curuacjũ na acaweregũ nicu niwĩ. Cũ Õ'acũ nimi. Nipe'tise yu'rũoro nimi. Cũrẽ “Mu'u añuyu'ruagu ni'i” ni, e'catise o'onu'cũcã'rõna'a. Tojota weerõna'a.

6 Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ añurõ weemicã, pãjãrã cũrẽ ëjõpeotima. Na ëjõpeoticã, “Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ ‘Añurõ weeguti’ ní'quere weetimi”, nigũ mejëta wee'e. Õ'acũ cũ ní'quere queoro weemi. A'tiro ni'i. Nipe'tirã Israe pãrãmerã nituriarã Õ'acũ põ'rã nitima, nisĩ'rĩrõ wee'e. 7 Õ'acũ Abrahãrẽ “Mu'u pãrãmerã nituriarãrẽ añuse o'oguti”, nicu niwĩ. Cũ tojo ní'quere nipe'tirã Abrahã pãrãmerã nituriarã ñe'etisama. Õ'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Isaa pãrãmerã nituriarã dia'cũ mu'u pãrãmerã waro nirãsama.” 8 A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Nipe'tirã Abrahã ya curuaru bajuasiruturã, Õ'acũ põ'rã nitima. Õ'acũ cũ “Añuse weeguti” ní'quere ëjõpeorã, Õ'acũ põ'rã nima. Náta Abrahã pãrãmerã waro nima. 9 Õ'acũ Abrahãrẽ ní'que a'tiro nicaro niwũ: “Ape cũ'ma a'tocateronojõ a'tiguti tja. Titare Sara macũtitojagosamo”, nicu niwũ.

10 A'te dia'cũ niwe'e. Apeye totã nemoquejo'o. Na macũ Isaa bucu, be'ro Rebecare nu'noticu niwĩ. Be'ro co nijipaco nirĩ curare Õ'acũ co quẽ'rãrẽ ucũcu niwĩ. Co põ'rã su'ruacãrã, Isaa ni'cũ põ'rãta nicãrã niwã. 11-12 Na bajua añuse, ña'asere weese duporo Õ'acũ ni'cũrẽ beseyutojacu niwĩ. Tojo weese me'rã Õ'acũ cũ uaro besesere i'ocu niwĩ. Cũ no'o besesĩ'rĩrãrẽ besesami. Na weesere i'agũ mejëta, besesami. Tojo weegu Rebecare nicu niwĩ: “Masã ma'mi cũ acabijire da'racote'gu sãjãgũsami.” 13 A'te Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta queoro ni'i. “Jacore besewu. Esaũ pe'ere besetiwu”, nicu niwĩ Õ'acũ.

14 To pũricãrẽ marĩ ¿de'ro pe'e nirãsari? “Õ'acũ ni'cũrẽ apĩ yu'rũoro besegu, queoro weetimi”, ¿nirãsari? Niwe'e. 15 A'tiro pe'e ni'i. Duporopu Õ'acũ Moisére a'tiro nicu niwĩ: “No'o yu'u pajaña'sĩ'rĩgũrẽ pajaña'gũti”, nicu niwĩ. 16 Tojo weerã marĩ masĩ'i. Õ'acũ basu cũ pajaña'sĩ'rĩrãrẽ pajaña'sami. Masã pajaña'duticã mejëta pajaña'sami. Tojo nicã añurõ weese wapa mejëta pajaña'sami. 17 Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu Õ'acũ cũ ní'quere a'tiro ojano'wã. Duporocjũpu Egipto dutigu wiogu faraórẽ a'tiro nicu niwĩ: “Yu'u tutuasere mu'u me'rã i'ogũti ní'gũ, mu'urẽ wiogu sõrõwã. Nipe'tirocjãrã yu'u tutuagu nisere masĩdutigu tojo weewu”, nicu niwĩ Õ'acũ. 18 Tojo weegu Õ'acũ no'o cũ pajaña'sĩ'rĩrãrẽ pajaña'sami. No'o ejeripõ'rã butirãrẽ ejeripõ'rã buticã weesami. Na uaro nemorõ ña'arõ weeato ní'gũ tojo weesami.

19 Yu'u tojo nisere tu'orã, musã a'tiro nibosa'a: “Õ'acũ cũ basuta ejeripõ'rã buticã weemigũ, ¿de'ro weegu masãrẽ ‘Bu'iritirã nima’, nisari? Õ'acũ weesĩ'rĩsere cã'mota'ata basiowe'e”, nibosa'a. 20 Niwe'e. Musã tojo busurãnojõ masã ni'i. Õ'acũ musãrẽ wee'cure ye'suticã'rõna'a. Sũtuwu yéecaru tiru yee'core “¿De'ro weeacjo yu'ure a'tiro bajutju yeeri?” ní'masĩtisa'a. 21 Di'i yeeri masõ co uaro yeemasĩsamo. No'o sutuwu

añutju bosenuṁṁ nicā co miiwīrōatjure yeemasīsamō. Aperu quē'rārē mejō nitju no'lo haro co cñoatjure yeemasīsamō.

22 Masā ña'arō weecā, Ō'acū cū bu'iri da'reatjere, cū tutuasere narē masīcā ṁacu niwī. Tojo weegu cūrē uarosājācā wee'cārārē, cū bu'iri da're bajurioajārē tojo ĩ'acā'cu niwī yujuru. **23** Marīrē, cū pajaña'rā pe'ere cū añubutiario nisetisere, cū tutuasere masīcā ṁacu niwī. Dɔporopu marīrē cū weronojō añurā niato nīgū, tojo nicā cū tutuasere cñoato nīgū beseyucu niwī. **24** Tojo marīrē besegu, ni'cārērā judío masā wa'teropu nirārē, ãpērā judío masā nitirārē besedɔcawaanu'cōcu niwī. **25** Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu dɔporocjūpu Osea Ō'acū ye quetire werem'tārī masū judío masā nitirā ye cjase Ō'acū ucū'quere a'tiro ojacu niwī:

Yarā masā nitimi'cārārē “Yarā masā nima”, nigūsa'a.

Yɔ'ɔ ma'itimi'cārārē “Yɔ'ɔ mairā nima”, nigūsa'a.

26 “Masā, yarā mejēta ni'i” nino'ca di'tapɔta tja narē “Ō'acū catinu'cūgū pō'rā nima”, nino'rōsa'a, ni ojacu niwī Osea.

27 Israe curuacjārā ye pe'ema Isaía a'tiro ojacu niwī:

Israe pō'rā nucūporo dia pajiri maa sumutoru nise weronojō pājārā nimirā, pejetirācā yu'ruono'rāsama.

28 Ō'acū cū ni'caronojōta cū ucū'quere queoro weegusami.

Tere wéégɔ, sojaro me'rā a'ti nucūcācjārārē bu'iri da'regusami, nicu niwī.

29 Cū Isaíata apeye ojamu'tācu niwī tja:

Ō'acū nipe'tise bu'ipu nigū marī pārāmerārē pejetirācā du'aticāma, dɔporocjārāpu Sodoma, Gomorracjārārē weronojō pe'odijobopī.

Tojo weecā, marī ya curua marībosa'a majā, ni ojacu niwī.

30 To pūrīcārē ¿de'ro nirōuati? A'tiro ni'i. Judío masā nitirā Ō'acū me'rā na añurō niatjere a'maticārā niwā. Tere a'matimirā, Jesucristore ējōpeose me'rā bocacārā niwā. Na ējōpeocā, Ō'acū narē “Añurā, bu'iri marīrā nima”, ni ĩ'acu niwī. **31** Judío masā pe'e Moisé dutise me'rā Ō'acū me'rā añurō nisī'ricārā nimiwā. Tojo wācūmirā, Moisé duti'quere weeticārā niwā. Tojo weerā Ō'acū me'rā añurō niticārā niwā. **32** ¿De'ro weerā Ō'acū me'rā añurō nitipari? A'tiro ni'i. Jesucristore ējōpeose me'rā mejēta Ō'acū me'rā añurō nisī'ricārā nimiwā. Na basu weetutuase me'rā pe'e tojo nisī'ricārā niwā. Tojo weerā Ō'acū cūu'cu Jesucristore ējōpeotirā Ō'acū tiropu wa'asome. **33** Tojo weero Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'que queoro wa'acaro niwū. A'tiro ojano'caro niwū Ō'acū macūrē:

Ni'cāgā ũtāgā dɔpogu weronojō ni'cūrē Jerusalépru dɔpoguti.

Tigarpu ũ'tayuria buruque'arā weronojō yu'ɔ dɔpo'cure ējōpeotirā, bu'iri da're bajuriono'rāsama.

Cūrē ējōpeorā pe'e “Mejō waro ējōpeocāti”, nisome, ni ojano'caro niwū.

10 1 Acawererã, Israe curuacjârãrê na yu'rũono'cã pũrõ masã'a. Tojo weegu uputu Ô'acũrê sêrĩbosa'a. 2 Na Ô'acũ haro añurõ weesĩ'rĩmima. Tojo weesĩ'rĩmirã, añurõ tu'omasĩnu'cõpe'otima. 3 Ô'acũ marĩrê Jesucristore êjõpeose me'rã “Añurã nima”, nisami. Cũ tojo nisere êjõpeosĩ'rĩtirã, judío masã pe'e na basu weetutuase me'rã añurã nisĩ'rĩmisama. Tojo weerã Ô'acũ cũ “Weeya” ní'quere weetisama. 4 Δυποροϋν Μοισέ οἱ ἀκούοντες “Ὁ ἀκούων εἰς ἐσέως μασᾶ ἡ ἀρῶν ἐπιθυμῶν”, ni ojanoc'caro niwũ. Jesucristota nipe'tise Moisé cũ duti'quere weetu'ajanu'cõpe'ocũ niwĩ. Tojo weerã Jesucristore êjõpeose me'rã dia'cũ Ô'acũ me'rã añurõ nita basio'o. Cũrê êjõpeocã, Ô'acũ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, ni i'asami.

5 Moisé dutise me'rãma Ô'acũ i'orõpu bu'iri marĩrã nidutisere Moisé a'tiro ojacũ niwĩ: “Nipe'tise te duti'quere weepe'ogu Ô'acũ me'rã ninu'cũcũsami”, nicũ niwĩ. 6 Êjõpeose me'rã pe'ere Ô'acũ i'orõpu bu'iri marĩrã nidutise a'tiro ni'i. Marĩ Jesucristore êjõpeocã, Ô'acũ marĩrê “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, ni i'asami. Moisé tere a'tiro ojacũ niwĩ: “ Ô'acũ bese'cũre marĩrê yu'rũodutirã u'mũsepu mũjãa, cũrê pijidijatiroũa'a', ni wãcũticã'ña. 7 Tojo nicã ‘Wêrĩ'cãrã nirõpu ni'cũ dijaa, Ô'acũ bese'cũre pijimũjãatiroũa'a', ni wãcũticã'ña”, nicũ niwĩ Moisé. Marĩ basu weetutuase me'rã tere weeta basiowe'e. Jesucristo u'mũsepu ní'cũ dijatitojacũ niwĩ. Tojo nicã, wêrĩ'cãrã nirõpu ní'cũ masãmũjãatitojacũ niwĩ. 8 Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu te cjasere a'tiro ni'i: “Ô'acũ ye queti tu'ota basio'o. Tereta ucũ'u. Marĩ tere êjõpeotoja'a”, nicũ niwĩ Moisé. Ûsã te queti Jesucristore êjõpeoroũa'a nise quetireta were'e. 9 Marĩ a'tiro wéerã, yu'rũrãsa'a. “Jesucristo marĩ wiogu nimi” nĩrã, “Ô'acũ Jesucristo wêrĩ'cũpũre masõcũ niwĩ” ni êjõpeorã, yu'rũrãsa'a. 10 Marĩ Jesucristore êjõpeocã, Ô'acũ marĩrê “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, nimi. Marĩ cũrê êjõpeosere ãpêrãrê were'e. Te me'rã yu'rũrãsa'a.

11 Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojanoc'caro niwũ: “Ne ni'cũ cũrê êjõpeogu ‘Mejõ warota cũrê êjõpeocãti’, nisome”, nino'caro niwũ. 12 Ô'acũ nipe'tirãrê ni'cãrõnojõ i'asami. Judío masãrê, judío masã nitirãrê ne ducawaanu'cõse marĩ'i. Ô'acũ nipe'tirã wiogu ni'cũta nimi. Nipe'tirã cũrê êjõpeose me'rã sêrĩrãrê peje o'oyu'rũo o'ogusami. 13 Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojanoc'wũ: “Nipe'tirã no'o Ô'acũrê na ña'arõ wee'quere acobojose sêrĩrãnojõ yu'rũono'rãsama. Narê bu'iri da'resome”, niwũ.

14 Tojo nimicã, Jesucristore êjõpeotirã ¿de'ro wee acobojose sêrĩbosabau? Cũ ye quetire tu'otimirã, ¿de'ro wee na êjõpeobosabau? ¿Narê wererã marĩcã, de'ro na te quetire tu'obosabau? 15 Ô'acũ weredutigũ o'óticã, ãpêrãrê wererã wa'atibosama. Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta a'tiro ni'i: “Ãpêrã marĩrê ejerisãjãse queti, añuse quetire miiejacã, pũrõ e'cati'i”, ni ojanoc'o.

16 A'te añuse quetire pājārā tʼomirā, nipe'tirā Israe curuacjārā ějōpeotima. Isaía cū oja'caronojōta a'tiro ni'i: "Ō'acū, ũsā wiogʉ, ũsā weresere pejetirācā ějōpeoma", ni ojacu niwī. **17** Jesucristo ye quetire werēcā, masā tere tʼoma. Te quetire tʼóca be'ro ějōpeoma.

18 Yʉ'ʉ mʉsārē sērītiña'gūti: ¿Israe curuacjārā tʼomirāba te quetire? Tʉ'opā. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpʉ a'tiro ojano'wū:

Na werese quetire nipe'tirocjārā tʼobi'acā'sama.

Na werese a'ti ʉmʉco nipe'tiropʉ bʉsʉse'sasa'a.

19 Mʉsārē sērītiña'nemogūti tja. ¿Israe curuacjārā añuse quetire tʼomirā, tʼomasīwetine? Tʉ'omasīcārā nimiwā. Yʉ'ʉ tere ninemogū, Moisé cū ní'quere weremʉ'tāgūti. Ō'acū ucū'quere a'tiro nicu niwī:

Yarā masā mejētare yʉ'ʉoguti.

Tojo narē weecā, mʉsā doerāsa'a.

No'lo mʉsā "Tʉ'omasītima" nirārē yʉ'ʉ yʉ'ʉocā, mʉsā uarāsa'a, ni ojacu niwī Moisé.

20 Be'ro Isaía quē'rā Ō'acū cū ucū'quere "To nibosau" niró marĩrō ninemopeocu niwī:

Ne a'mati'cārā pe'e yʉ'ʉre bocaco'tecā'ma.

Yʉ'ʉ nisetisere yʉ'ʉre sērītiña'ti'cārā pe'ere ĩ'owū, tojo ni ojacu niwī Isaía.

21 Israe curuacjārā pe'ere Isaía Ō'acū ucū'quere a'tiro nicu niwī: "ʉmʉcorita yóacā, narē pōtērī ñe'egūti ní'gū, omocārī sēmiwū. Na tʼoti, yʉ'ʉnʉ'cāsepjarārē tojo weemiwū", ni ojaturiacu niwī Isaía.

Ni'cārērā Israe curuacjārārē Ō'acū bese'que ni'i

11 **1** Mʉsārē sērītiña'nemogūti tja. ¿Ō'acū Israe curuacjārā yʉ'ʉnʉ'cā'cārārē, yarā masā nisome majā ní'gū, cō'awā'cāpari? Cō'awā'cāticu niwī. Yʉ'ʉ quē'rā Israe curuacjū ni'i. Abrahā pārāmi nituriagu Benjamí ya curuacjū ni'i. **2** Dʉporopʉ cū yarā masā niato ní'gū Ō'acū Israe curuacjārārē besecu niwī. Tojo weegu narē cō'aticu niwī. Mʉsā masīsa'a Ō'acū ye queti weremʉ'tārī masū Elía cū ní'quere. Cū Ō'acūpʉre "Israe curuacjārā bu'iri cʉoma", nicu niwī. A'tiro nicu niwī: **3** "Wiogʉ, Israe curuacjārā mʉ'ʉ ye queti weremʉ'tārī masārē wējēcārā niwā. Mʉ'ʉrē ñubuepeorā, wa'icʉrā ũjūamorōpeosere weestedijocārā niwā. Yʉ'ʉ ni'cūta dʉ'sa'a mʉ'ʉrē ějōpeogʉ. Yʉ'ʉ quē'rārē wējēsī'rīrā, a'marā weema", nicu niwī Elía. **4** Cū tojo nicā tʼogʉ, Ō'acū cūrē yʉ'ticu niwī: "Na tojo weemicā, siete mil masā yarārē dʉ'apʉ. Na Baal wāmetigu queose yee'quere ne ějōpeotima", nicu niwī Ō'acū. Tojo weerā marī masī'i. Ō'acū cū yarā masārē cō'awā'cātisami. **5-6** Ō'acū Elía ní'catero masārē bese'caro weronojō ni'cārōcā quē'rārē pejetirācā Israe curuacjārārē besesami. Na weesere ĩ'agū mejēta, besecu niwī. Narē pajaña'gū besecu niwī. Na añurō wéeca be'ro narē besegu, pajaña'gū mejēta weebopī. Na weetutua'que wapa nibopā.

7 A'tiro ni'i. Nipe'tirã Israe curuacjãrã Ô'acũ me'rã añurõ nisĩ'rĩmicãrã niwã. Tojo nisĩ'rĩmirã, nipe'tirã cũ me'rã añurõ niticãrã niwã. Cũ bese'cãrã pũrĩcã cũ me'rã añurõ nicãrã niwã. Æpẽrã cũrẽ ãjõpeotitjãrã o'meperi marĩrã, tũ'otirã weronõjõ tojacãrã niwã. 8 Tere ucũrõ, Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'wũ: “Ô'acũ cũrẽ ãjõpeotirãrẽ cũ yere tũ'omasĩticã weecũ niwĩ. Narẽ caperi ã'atirã, tojo nicã o'meperi tũ'otirã weronõjõ wa'acã weecũ niwĩ. Téé a'tiro nicãpũ quẽ'rãrẽ nidecoti'i yujupũ”, ni ojano'wũ. 9 Davi quẽ'rã Ô'acũrẽ a'tiro ucũcũ niwĩ:

Israe curuacjãrã na bosenuũmũrĩ weewũase me'rã ña'arõ weema. Na tojo weecã ã'agũ, narẽ bu'iri da'reya.

10 Narẽ tũ'omasĩtirã weronõjõ, ã'atirã weronõjõ wa'acã weeya.

Peje nucũse wũarã, sũcũa wejenu'arõ weronõjõ pĩ'eticã weeya, nicũ niwĩ Davi.

Judío masã nitirãrẽ yũ'rũo'que ni'i

11 Apeye musãrẽ ninemogũti tja. Judío masã Jesucristore ãjõpeoticã, Ô'acũ narẽ cõ'abutiaticũ niwĩ. Na Ô'acũrẽ yũ'rũnũ'cãcã, judío masã nitirã pe'ere yũ'rũogũti nĩgũ, tojo weecũ niwĩ. Ô'acũ narẽ añurõ weesere ã'arã, judío masã ãsã quẽ'rã tojota wãsa'a, ni ã'acũudutigũ tojo weecũ niwĩ.

12 Judío masã na Jesucristore ãjõpeoticã, ãpẽrã a'ti nucũcãcãjãrãrẽ añurõ wa'acaro niwũ. Judío masã Ô'acũ “Yũ'ũ põ'rãrẽ añuse o'ogũti” nĩ'quere ñe'eticãrã niwã. Judío masã nitirã pe'e ñe'ecãrã niwã. Judío masã quẽ'rã Jesucristore ãjõpeocã, nipe'tirã a'ti nucũcãcãjãrãrẽ añurõ wa'arosa'a.

13 Ni'cãrõacãma judío masã nitirã se'sarore weregũti. Jesucristo yũ'ũre mũsã judío masã nitirãrẽ cũ ye quetire weredutigũ cũuwĩ. Tojo weero yũ'ũ ã'acã, yũ'ũ da'rase mejõ nise mejõta ni'i. 14 Apetero weegũ yũ'ũ acawererã judío masãrẽ doecã weebosa'a. Ô'acũ musãrẽ añurõ weesere ã'arã, na quẽ'rã Jesucristore ãjõpeobosama. Æjõpeorã, yũ'rũono'rãsama.

15 Ô'acũ judío masã cũrẽ ãjõpeotirãrẽ cõ'acã, ãpẽrã pe'e cũ yarã sãjãcãrã niwã. Judío masã pe'e cũrẽ ãjõpeocã, añuyũ'rũarosa'a. Masã wẽrĩ'cãrãpũ masõno'cãrã weronõjõ nirõsa'a.

16 Queose me'rã musãrẽ weregũti. Pã wéeca be'ro ni'cãgã Ô'acũrẽ o'ocã, nipe'ticjãpũ Ô'acũ ye tojasa'a. Yucũgũ quẽ'rã tojota ni'i. Tigũ nũ'cõrĩ Ô'acũ ye nicã, te dũpũri quẽ'rã Ô'acũ ye ni'i. Marĩ ñecũsumũa Abrahã, Isaa, Jacob tigũ nũ'cõrĩ weronõjõ Ô'acũ yarã nima. Tojo weerã marĩ cũ pãrãmerã nituriarã mejãrõta “Ô'acũ yarã nima”, ni ã'ano'sama.

17 Ni'cãrẽrã judío masã olivogũ dũpũcãjãrã waro weronõjõ nima. Æpẽrã ni'cãrẽrãrẽ te dũpũrire dũtecõ'a'caro weronõjõ Ô'acũ judío masãrẽ cõ'acũ niwĩ. Be'ro te dũpũri ni'caropũ apegũ olivo nucũcãjũ dũpũrire pĩ'rĩwã'dutigũ topũ yeje dũ'reõ'osami. Tojo weero tigũ casero wĩ'tãse me'rã nucũcãjũ añurõ pĩ'rĩwã'rõsa'a. Tojo wee'caro weronõjõ wa'acaro niwũ mũsã judío masã nitirãrẽ. Ô'acũ musãrẽ cũ yarã sãjãcã weecũ niwĩ.

Musã judío masã niwe'e. Tojo nitimirã, nipe'tise Õ'acũ Abrahã pãrãmerã nituriarãrẽ “Añuse o'oguti” ní'quere ñe'lerãsa'a. **18** Tojo wa'a'a nírá, “Ûsã judío masã nemorõ añuyurũnu'cã'a”, niticã'ña. Õ'acũ masãrẽ yurũose na me'rãta dũ'pocãticaro niwũ. Musã ñecũ me'rã mejëta dũ'pocãticaro niwũ.

19 Musã a'tiro nibosa'a: “Ní'cãrẽ ña'ase dũpuri dũtecõ'ano'caro niwũ. Apeye dũpuri yejedũcayuno'rõtiro tojo weeno'caro niwũ”, nibosa'a. “Te weronojõ Ûsã judío masã nitirãrẽ Õ'acũ yarã wa'ato ní'gũ judío masã pe'ere cõ'acũ niwĩ”, nibosa'a. **20** Tojota ni'i, nirõ. Na ëjõpeotise ye bu'iri cõ'ano'cãrã niwã. Musã quẽ'rã Õ'acũrẽ ëjõpeoticã, yurũono'ña marĩbopã. Musã ëjõpeose me'rã dia'cũ cũ yarã sãjãcãrã niwũ. Tojo weerã “Ûsã judío masã yurũoro ni'i”, ni wãcũticã'ña. Ûsã quẽ'rãrẽ cõ'arĩ nírá, Õ'acũrẽ wiopesase me'rã tũ'oña'ña. **21** Judío masã Õ'acũ yarã nimũ'tã'cãrã nimiwã. Na ëjõpeoticã, Õ'acũ narẽ cõ'acũ niwĩ. Cũ judío masãrẽ olivo nimũ'tã'que dũpurire dũtecõ'a'caro weronojõ weecu niwĩ. Musã judío masã nitirã quẽ'rãrẽ cãrẽ ëjõpeoticã, tojota weegũsami. **22** Õ'acũ pajaña'sere, tojo nicã tutuaro me'rã cũ bu'iri da'resere wãcũña. Cãrẽ ëjõpeotirãrẽ bu'iri da'resami. Musã pũrĩcãrẽ pajaña'gũ, añurõ weesami. Musã cãrẽ ëjõpeonu'cũcã, tojo weegũsami. Musã weeticã, cũ ña'ase dũpuri cõ'a'caro weronojõ musã quẽ'rãrẽ cõ'agũsami. **23** Cõ'ano'cãrã judío masã Jesucristore ëjõpeocã, na quẽ'rãrẽ añurõ weegũsami. Narẽ apaturi tigũpũta tja mejã dũpuri yeje dũ'reõ'o'caro weronojõ weegũsami. Cũ yarã sãjãcã wéégũ, tojo weegũsami. Õ'acũ tere weemasĩmi. **24** Musã judío masã nitirã nũcũpũ nicjũ olivo weronojõ ni'i. Tojo nimicã, Õ'acũ cũ yarã sãjãcã weecu niwĩ. Judío masã pũrĩcã Õ'acũ besemũ'tã'cãrã waro nima. Olivogũ warore ote'cũ weronojõ nima. Tojo weerã musã Õ'acũ yarã sãjãcã, judío masãpũna tjãsama.

Judío masãrẽ yurũoatje ni'i

25 Acawererã, todũporopũ masĩno'ña marĩ'quere masĩcã ña'a. Ûsã judío masã yurũoro masĩyurũnu'cã'a nirĩ ní'gũ, tojo nigũti. Pãjãrã judío masã Jesucristore ëjõpeotini'ma yujupũ. Na o'meperi tũ'otirã weronojõ nima. Õ'acũ “Judío masã nitirã ticũrã ëjõpeorãsama” ní'caronojõta na ëjõpeoca be'ropũ judío masã ëjõpeorãsama. **26** Tojo wa'acã, nipe'tirã judío masã yurũono'rãsama. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ judío masã na yurũuatjere a'tiro ojanowũ:

Masãrẽ yurũoacjũ judío masũ Jerusalé wãmetiri macãpũre etagũsami.

Jacob pãrãmerã na ña'asere cõ'agũsami.

27 “Narẽ ña'asere acobojocã, queoro wa'arosa'a yurũ todũporopũ ní'que”, nicũ niwĩ Õ'acũ, ni ojanowũ.

28 Jesucristore ëjõpeotitjãrã, pãjãrã judío masã Õ'acũrẽ ï'atu'tirã weronojõ nima. Musã judío masã nitirã pe'ere ëjõpeodutigũ tojo weemi.

Tojo weemigũ, a'tocatero nirá judío masārē Õ'acũ ma'isami. Ne waropu na ñecũsumuarē ma'icũ niyugu, na quē'rārē ma'isami. **29** Õ'acũ cũ “Añuse o'oguti” ní'quere ducayutisami. O'otojanu'cõ, ē'matisami. Tojo nicã cũ bese'cārārē cõ'abutiatisami. **30** Todæporopu musã quē'rã Õ'acũrē yu'rũnu'cãcã niwũ. A'tocaterore Õ'acũ judío masã yu'rũnu'cãcã ï'agũ, musã pe'ere pajaña'mi. **31** Be'ro tojota wa'arosa'a judío masã quē'rārē. A'tiro nicã na Õ'acũrē yu'rũnu'cãma. Be'ro Õ'acũ na quē'rārē pajaña'gũsami. Cũ musārē pajaña'caronojõ na quē'rārē pajaña'gũsami. **32** A'tiro ni'i. Nipe'tirã Õ'acũrē yu'rũnu'cãcã ï'agũ, “Ni'cãrõnojõ bu'iritirã nima”, nicu niwĩ. Nipe'tirãpũre pajaña'gũti nígu, tojo nicu niwĩ.

33 Õ'acũ marĩ ña'arã ní'cārārē pajaña'yu'rũami. Tutuayu'rũami. Nipe'tise masĩpe'ocã'mi. Tojo weerã marĩ cũ wãcũse, cũ weesere masĩpõtēotisa'a. Cũ de'ro weesere tu'omasĩpõtēotisa'a. **34** Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ Õ'acũ masĩsere: “Õ'acũ marĩ wiogu wãcũsere ne ni'cũ masĩtisami. Ne ni'cũ cũrē 'A'tiro pe'e ña'a', nímasĩtisami. **35** Ne ni'cũ Õ'acũrē apeyenojõ o'o wapamocã weeta basiowe'e”, tojo ni ojano'caro niwũ. **36** Nipe'tise a'ti turi cjase, u'muse cjase cũ wee'que dia'cũ ni'i. Cũ tutuase me'rã nipe'tise ninu'cũ'u. Cũ ye ni'i. Tojo weerã nipe'tirã Õ'acũrē “Cũ añuyũ'rũagu, tutuayu'rũagu nimi”, ninu'cũcã'rã. Tojota weerã.

Jesucristore ãjõpeorãrē weeduti'que ni'i

12 **1** Acawererã, Õ'acũ marĩrē añurõ pajaña'nu'cũmi. Tojo weerã Õ'acũrē marĩ basu marĩ upu, wãcũse, nipe'tise me'rã o'orã. Mu'ũ yarã dia'cũ ni'i nĩrã, Õ'acũrē wiarã. Cũ me'rã nibutiarã weronojõ weerã. Õ'acũ marĩ me'rã e'caticã ñarã, tojo weerã. Marĩ a'tiro weese me'rã cũrē ãjõpeosere dia'cũ ï'orãsa'a. **2** Marĩ a'ti umucocjãrã na weewuasere ï'arã, na weronojõ weeticã'rã. A'tiro pe'le weerã. Marĩ catiri umucore siape me'rã Õ'acũ marĩ wãcũsere ducayunu'cũcã'to. Cũ marĩrē ducayunu'cũcã, marĩ Õ'acũ ñasere “A'tiro ni'i”, nímasĩrãsa'a. Cũ ñase añuse dia'cũ ni'i. Te ña'ase marĩse ni'i. Marĩ cũ ñaro weecã, e'catisami.

3 Õ'acũ añurõ wéegu, yu'ũre musārē cũ ye quetire weredutigu cũuwĩ. Tojo weegu musã nipe'tirãrē nigũti. Ne ni'cũ marĩ weemasĩsere “Weecã'amasĩ'!” niticã'rõña'a. Marĩ weemasĩsere queoro wãcũme'rĩcã'rõña'a. Marĩncũ a'tiro wãcũrã. “Jesucristore ãjõpeoca be'ro cũ weemasĩse o'o'que põtēorõ weemasĩ'i”, nĩrã. **4** Queose me'rã wereguti. Marĩ upu ni'cã upu nimirõ, peje ducawatise cu'o. Te nipe'tise ni'cãrõnojõ niwe'e. Mejẽcã dia'cũ ni'i. Marĩ caperi me'rã ï'a'a. Marĩ o'meperi me'rã tu'o'o. Du'pocãrĩ me'rã sija'a. **5** Marĩ Jesucristore ãjõpeorã tojota ni'i. Pãjãrã nimirã, cũ me'rã ni'cã upu weronojõ ni'i. Marĩ nipe'tirã ni'cã upupu a'mesu'a'a.

6 Marĩncũrē mejẽcãrĩ dia'cũ weemasĩsere cũucu niwĩ. Cũ no'o o'osĩ'rĩsere o'osami. Tojo weerã tere añurõ weerã. Æpẽrãrē Õ'acũ

were'quere wereturiamasĩsere o'osami. Cũ tere cũucã, marĩ ějõpeoro ejatuaro ãpẽrãrẽ wererã. **7** ãpẽrãrẽ weetamumasĩsere cũusami. Tojo cũ weecã, ãpẽrãrẽ añurõ weetamurã. ãpẽrãrẽ cũ ye cjasere bu'edutigu cũucã, narẽ añurõ bu'erã. **8** ãpẽrãrẽ wãcũtutuacã weemasĩgũnojõ añurõ weeya. ãpẽrãrẽ niyeru o apeyenojõ o'odutise cõogũnojõ e'catise me'rã o'oya. “ãpẽrãrẽ niyeru o'oaṙṙ” nirõ marĩrõ o'oya. No'o sũ'ori dutime'rĩgũnojõ añurõ weeya. No'o pajaña'sere cõogũnojõ e'catise me'rã weetamuña.

Jesucristore ějõpeorã a'tiro weeroua'a nise ni'i

9 ãpẽrãrẽ ma'ita'saticã'ña. Diacjũ ma'iña. Ña'asere yabiya. ãpẽrãrẽ weetamuse añusenojõ pe'ere sirutuya. **10** Jesucristore ějõpeorã ni'cũ põ'rã weronojõ a'merĩ ma'iña. Musã weese me'rã ãpẽrã, ãpẽrã pe'ere añurõ wãcũdutarã tojo weeya. A'merĩ wiopesase me'rã ì'aña.

11 Õ'acũ ñaro weérã, nijĩsijaticã'ña. Marĩ wiogũ dutisere tu'sase me'rã weeya.

12 Õ'acũ añurõ weegũsami nĩrã, e'catiyuya. Mejẽcã wa'acã pi'etirã, wãcũtutuaya. Du'ucũurõ marĩrõ Õ'acũrẽ ñubueni'cũcã'ña.

13 Jesure ějõpeorãrẽ apeyenojõ du'sacã, musã cõosere dũcawaaya. Musã tiropũ etarãrẽ añurõ ñe'eña.

14 Musãrẽ ña'arõ weerãrẽ “Õ'acũ añurõ weeato”, ni sẽrĩbosaya. “Ña'arõ weeato”, niticã'ña.

15 ãpẽrã e'catirãrẽ e'catitamuña. ãpẽrã utirãrẽ utitamuña.

16 Ni'cãrõnojõ, ni'cãrõ me'rã añurõ nisetibũroya. “Yũ'ũ ãpẽrã yũ'rũoro ni'i”, ni wãcũticã'ña. Tojo weronojõ o'orã, mejõ nirã me'rã ni'cãrõnojõ nisetiya. “Masĩgũ waro ni'i”, niticã'ña.

17 Musãrẽ ña'arõ weecã, narẽ a'meticã'ña. Nipe'tirã ì'orõpũre “Añuse dia'cũ weerouasato”, ni wãcũtutuaya. **18** No'o musã weepõtẽorõ, nipe'tirã me'rã añurõ nisetiya. Ejerisãjãse me'rã nisetiya. **19** Acawererã yũ'ũ mairã, musãrẽ wereguti. Musã basu a'merĩ wapaticã'ña. Õ'acũ musãrẽ ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regũsami. Cũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'caro niwũ: “Yũ'ũ ni'i masãrẽ bu'iri da' reacjũ. Na ña'arõ wee'que wapare queoro bu'iri da'regũsa'a”, nicũ niwĩ marĩ wiogũ. **20** Apeye ojanemono'wũ: “Mũ'ũrẽ ì'atu'tigũ ñjaboacã, cũrẽ ecaya. Cũ acowũocã, tĩaña. Mũ'ũ cũrẽ tojo añurõ weecã, cũ ña'arõ wee'quere bopoyagũsami”, ni ojano'wũ. **21** Ña'asere musã di'ócũuno'ticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Musã añurõ weese me'rã pe'e ña'asere docaque'acã weeya.

13 **1** Õ'acũ dia'cũ a'ti nucũcãcãjãrã wiorã dutirãrẽ sõrõmi. Cũ cũu'cãrã nima. Tojo weerã nipe'tirã añurõ yũ'tiya narẽ. **2** No'o cũ wiorãrẽ yũ'rũũcãgũ, Õ'acũ duti'quere yũ'rũũcãgũta weemi. Musã wa'tero nĩrã wiorã musãrẽ duticã ñami. Tojo weegũ narẽ yũ'rũũcãrãrẽ Õ'acũ bu'iri da'regũsami. **3** Wiorã añurõ weerãrẽ uise o'otima. Ña'arõ

weerá pe'ere uise o'osama. Uitiráta nisetisí'rírã, añurõ weeya. Musã tojo weecã, wiorã “Musã añurõ wee'e”, nirásama. **4** Õ'acũ musã ye niatjere narẽ sõrõcũ niwĩ. Tojo weerã ña'arõ wéerã pũricã, uiya. Wiorã ña'arõ weerãrẽ bul'iri da'rerã, Õ'acũ dutiro weerã weema. Õ'acũ ña'arõ weerãrẽ bul'iri da'redutigu wiorãrẽ cũucũ niwĩ. **5** Tojo weerã marĩ wiorã dutisere yu'tirowa'a. Bul'iri da'rerĩ nírã dia'cũ, yu'titicã'rõua'a. Õ'acũ marĩrẽ wiorã duticã ñami nírã pe'e, na dutisere queoro yu'time'rícã'rõua'a. **6** Wiorã na da'rasere queoro wéerã, Õ'acũrẽ da'racõ'terã weronõjõ nima. Tojo weerã na wapayedutisenojõrẽ wapayeya.

7 Na wiorã dutisereta queoro weeya. Na wapayeduticã, wapayeya. Na wiorã nise bul'iri wiopesase me'rã narẽ ñaña. Narẽ añurõ wãcũña.

8 Æpẽrãrẽ wapamooticã'ña. Maata wapayepe'ocã'ña. A'merĩ mal'ise pe'e pe'timasítisa'a. Tojo weerã a'merĩ mal'inu'cũcã'ña. No'o æpẽrãrẽ maigũnojõ Õ'acũ dutise cũu'quere queoro weegu weemi. **9** Õ'acũ a'tere dutise cũucũ niwĩ. “Musã numosãnumia nitirãrẽ, marãpũsumã nitirãrẽ a'metãrãticã'ña. Æpẽrãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña. Yajaticã'ña. Æpẽrã yere uoticã'ña” ni, dutise cũucũ niwĩ. A'te, tojo nicã nipe'tise apeye dutise cũu'quere ni'cãrõpũta neonũ'cõmasĩ'i. A'tiro ni'i. Musã, musã basu ma'irõnojõta musã tiropũ nirãrẽ ma'ña, ni'i. **10** Marĩ mal'ise cuorã, marĩ tiropũ nirãrẽ ña'arõ weesome. Tojo weerã narẽ ma'írã, Õ'acũ dutise cũu'quere weepe'ocã'a.

11 A'tere ni'cãrõacã marĩ catiriterore wãcũrõua'a. Cãrĩrã weronõjõ niticã'rã. Jesú cũ apaturi a'tiatjere añurõ tu'oña'a, wãcũnũrũrã. Marĩ Õ'acũ tiropũ wa'atjo cã'rõacã du'sasa'a. Marĩ ne waro Jesucristore ãjõpeowã'cõrã, “U'musepũ marĩ wa'atje du'sayũrũa'a”, nimiwũ. Ni'cãrõacãrẽ marĩ masĩ'i. “Cã'rõacã du'sa'a Jesucristo apaturi a'tiatje”, ni'i. **12** A'tiro nicãrẽ ña'arõ weese yu'rũmajã wa'a'a. Ni'cãrõacãrẽ bo'remũjãtiro weronõjõ Jesucristo a'tiatjo cã'rõ du'sa'a. Tojo weerã marĩ ña'asere masã ñamipũ weewuasenojõrẽ weedu'uroa'a. A'tiro pe'e weeroa'a. Añuse, ñmũco masã ñ'orõpũ weesenõjõ dia'cũrẽ weeroa'a. Marĩ Õ'acũ yere wéerã, ña'arõ weesere du'upe'ocã'rãsa'a. **13** U'mũco, bajuyoropũ weesetironõjõ weeroa'a. Bosenuũmu nicã que'a, caricũticã'rã. Numia me'rã ña'arõ weeticã'rã. Numia quẽ'rã, ñmũa me'rã ña'arõ weeticã'ña. A'pepũrise me'rã tu'oña'ticã'rã. Æpẽrã yere uoticã'rã. **14** A'tiro pe'e weerã. Marĩ wioquũ Jesucristo weetamuse me'rã cũ weronõjõ añurõ nisetirã. Cũrẽ nemorõ masĩnemorã. Marĩ ña'arõ uaripejasere weesĩ'rírã, “A'tiro weerãti”, ni wãcũticã'rã. Tere weedu'urã.

Ëjõpeotutuarã, ãjõpeotutuatirã cjase ni'i

(1Co 8.1-13)

14 1 Ni'cũ Jesucristore ãjõpeomigũ, cũ ãjõpeotutuatigu musã me'rã nisĩ'rícã, ùrũsãtirãta, cũrẽ ñe'eña. Cũrẽ “A'tiro weecã ña'a”

nitirāta, ñe'eña. Cūrē “To ñe'ebosaŋ” nitirāta, ñe'eña. **2** Āpērā Jesucristore ějōpeorā “Marī nipe'tise ba'acā, aňu ni'i”, nima. Āpērā pe'e Jesucristore ějōpeotutuatiřā “Marī di'iro ba'arā, Ō'acūrē yu'ruňu'cābosa'a”, ni wācūsama. Tojo weerā otese dia'cūrē ba'asama. **3** Nipe'tise ba'agu pe'e di'iro ba'atigure ĩ'acō'aticā'to. Di'iro ba'atigu pe'e quē'rā nipe'tise ba'agure “Mũ'u di'iro ba'acā, ña'a ni'i”, niticā'to. Nipe'tise ba'agure Ō'acũ yagu sājācā weetojacu niwī. **4** Marī apīrē da'racote'gure “Mũ'u ña'arō wee'e”, nımasıwe'e. Cũ wiogu dia'cũ tojo nımasısami. Marī Jesucristore ějōpeorā quē'rārē tojota ni'i. Āpērā Jesucristore ějōpeorārē “Ña'arō weema”, nımasıwe'e. Ō'acũ na wiogu nimi. Cũ ni'cũta narē “Aňurō wee'e”, o “Ña'arō wee'e”, nımasısami. Marī wiogu cũ yarārē ějōpeotutuacā weemasımi.

5 Apeye ninemogũti. Ni'cārērā “Ni'cārē numũri yu'ruoro ape numũ Ō'acūrē ñubuepeoroua'a”, nisama. Āpērā pe'e “Nipe'tise numũri ni'cārōnojō Ō'acũ ye ni'i”, nisama. Masānucũ “Ō'acũ yu'u a'tiro weecā uasami”, ni'roña'a. **6** Ni'cũ, ni'cā numũrē “Ō'acũ ya numũ waro ni'i” nigũnojō Ō'acūrē ějōpeoacju tojo nisami. Apī nipe'tise numũrērē ni'cārōnojō wācũgũ quē'rā Ō'acūrē ějōpeoacju tojo nisami. Nipe'tisere ba'agu quē'rā Ō'acūrē ějōpeoacju tojo weesami. Cũ ba'asere e'catise o'osami. Apī di'irore ba'atigu quē'rā Ō'acūrē ějōpeogu ba'atisami. Cũ, cũ ba'asenojōrē Ō'acūrē e'catise o'osami.

7 Marī catiri umũcore marī se'saro niwe'e. Wērīrā quē'rā marī se'saro nisome. Marī catirā, wērī'cārā Jesucristo yarā ni'i. **8** Marī catiro pōtēorō Jesucristo uaronojō weesı'ri'i. Wērīrā quē'rā cũ me'rā catirāti nırā, wērīrāsa'a. Tojo weerā catirā, wērī'cārā Jesucristo yarā ni'i. Cũ marī wiogu marīrē su'ori nigũ nimi. **9** A'tiro ni'i. Cristo wērīcu niwī. Wērītoja, masācu niwī. Nipe'tirā catirā, wērī'cārā wiogu nigũti nıgũ, tojo weecu niwī.

10 Tojo weerā ĵde'ro weerā musā āpērā Jesucristore ějōpeorārē “Ña'arō weerā weema” niti? ĵDe'ro weerā narē tojo ĩ'acō'ati? Marī nipe'tirā Ō'acũ masārē beseri numũ nicā, marī wee'quenucūrē beseno'rāsa'a. Tojo weerā Jesucristore ějōpeorā marī acawererārē “Tojo weema”, niticā'rōña'a.

11 Ō'acũ ye queti ojāca pūrīpu Ō'acũ cũ nı'quere a'tiro ojano'wũ:

Yu'u catigu ni'i.

Yu'u ucıse dia'cũ warota ni'i.

Nipe'tirā yu'ure ejaque'arāsama.

Nipe'tirāpũta yu'ure “Mũ'u Ō'acũ aňugũ, tutuagu ni'i”, nırāsama, ni ojano'wũ.

12 Te oja'quere tu'orā, marī ması'i, marīnucũ a'ti turipu marī wee'quere Ō'acūrē wererāsa'a.

Musā acawererā Jesucristore ějōpeorārē na
ějōpeosere dojorēticā'ña nise ni'i

13 Marī, marī wee'quere Ō'acūrē wererāsa'a nırā, a'merī ucjaticā'rā. A'tiro pe'e u'a. Ne apeyenojō na ějōpeosere dojorēcā weeticā'rā.

Tojo nicã narẽ ña'arõ weecã weeticã'rã. **14** Yũ'u marĩ wioꝝu Jesure ãjõpeotjãgũ, a'tiro masĩ'i. Nipe'tise yũ'u ba'ase añuse ni'i. Apĩ pe'ema "Apeyenojõ yũ'u ba'ase ña'a ni'i" nicã, cũrẽ diaçjũta ña'a nisa'a. **15** Mũ'u ãpẽrã na ba'aya marĩsere ba'acã, apĩ ña'arõ tũ'oña'bosami. Mũ'u tojo wéégũ, cũrẽ ma'igũ mejẽta wee'le. Cristo cũ quẽ'rãrẽ wẽrĩbosacu niwĩ. Tojo weegu mũ'u ba'ase me'rã apĩrẽ ãjõpeodu'ucã weeticã'ña. **16** Mũ'uma mũ'u weese añu nibosa'a. Apĩ pe'ere ña'a nibosa'a. Tojo weese me'rã ãpẽrãrẽ ña'arõ wãcũcã weeticã'ña. **17** Õ'acũ marĩ wioꝝu ye çjase ba'a, sĩ'rĩ weese mejẽta ni'i. A'te pe'e nibutia'a. Õ'acũ ñaro weenu'cũse, tojo nicã ãpẽrã me'rã añurõ nicã'se, a'merĩ e'caticã weese pe'e nibutia'a. Te Espĩritu Santu weetamuse me'rã weeno'o. **18** A'tiro weegũ Jesucristo ñaronojõ weegu weemi. Õ'acũ ï'orõpũre "Añurõ weegu weemi", nino'sami. Tojo nicã masã quẽ'rã cũrẽ "Añurõta weegu weemi", nisama.

19 Tojo weerã ni'cãrõ me'rã añurõ wejepeo ejerisãjãsenojõrẽ a'marã. Marĩrẽ te ni'cãrõ me'rã nisetise Jesucristore nemorõ ãjõpeorã, a'merĩ weetamurãsa'a. **20** Mũsã ba'ase me'rã apĩ Jesucristore ãjõpeosere dojorẽticã'ña. Nirõta nipe'tise ba'ase añu ni'i, añurõ pe'e. Mũsã ãpẽrã na ba'aya marĩsenojõrẽ ba'acã ï'arã, na quẽ'rã ba'abosama. "Tere ba'arã, ña'arõ wee'le" ni wãcũmirã, mũsãrẽ ï'acũurã, tojo weebosama. Tojo wãcũrã, tere ba'arã, ña'arõ weema. Tojo weerã mũsã tere ba'arã, narẽ ña'arõ weecã weebosa'a. Mũsã tojo weese ña'a ni'i. **21** Marĩ apĩ ãjõpeotutuatiꝝure Jesucristore ãjõpeodu'ucã weebosa'a nĩrã, a'tiro weerõña'a. Cũ di'iro ba'atisere ba'aticã'rõña'a. Vĩno cũ sĩ'rĩtisere sĩ'rĩticã'rõña'a. No'o apeyenojõ cũrẽ Jesucristore ãjõpeodu'ucã weesenõjõrẽ weeticã'rõña'a. **22** "Nipe'tise yũ'u weese añu ni'i" ni tũ'oña'gũnojõ Õ'acũ se'sarore wereya. ãpẽrã ãjõpeose dojorẽtiꝝu, bu'iri marĩgũ tũ'oña'gũ e'catigũ nimi. **23** Apĩ apeyenojõrẽ ba'agũ, "To ba'abosau" ni tũ'oña'ba'agũ, bu'iri cõomi. A'tiro ni'i. "Yũ'u ba'ase Õ'acũ ï'orõpũre añurõsa'a" nitimigũ ba'acã, ña'a ni'i. "Nipe'tise marĩ weese Õ'acũ ï'orõpũre queoro ni'i" ni tũ'oña'timirã weese ña'a ni'i.

Marĩ ye dia'cũrẽ wãcũticã'rõña'a nise ni'i

15 **1** Marĩ ãjõpeotutuarã ãpẽrã ãjõpeotutuatĩrãrẽ weetamurõña'a. Marĩ tũ'sase dia'cũrẽ weeticã'rõña'a. **2** ãpẽrã ye niatjere wãcũrõña'a. Narẽ nemorõ ãjõpeotutuato nĩrã tojo weerõña'a. **3** Cristomarĩcã cũ tũ'sase dia'cũrẽ weeticũ niwĩ. Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpũ Cristo cũ pacũre ni'quere a'tiro ojano'wũ:

Nipe'tise mũ'urẽ ï'atu'tĩrã mũ'urẽ ña'arõ ucũrã, yũ'u pe'ere weequeõ'orã weema, ni ojano'caro niwũ.

4 Nipe'tise todũporõpũ Õ'acũ ye queti oja'que marĩrẽ masĩdutiro ojano'caro niwũ. Marĩ ña'arõ yũ'rũrã, te oja'quere bu'erã, nũ'cãpo'o. Wãcũtutuanemo'o. Tojo weerã Õ'acũ cũ weeatjere e'catise me'rã yucue'le.

5 Õ'acũ marĩrẽ mejẽcã wa'acã, wãcũtutuacã weesami. Marĩrẽ e'caticã weesami. Cũ Jesucristo Ɂaronojõ mʉsãrẽ ni'cãrõ me'rã niseticã weeato. 6 Tojo weerã mʉsã ni'cãrõpʉta wãcũsetirã, a'tiro weerãsa'a. Õ'acũ, marĩ wioɁ Jesucristo pacure ni'cãrõ me'rã “Mʉ'Ɂ aɁuyɁ'rɁa'a”, nirãsa'a.

Judío masã nitirãrẽ Jesucristo ye quetire were'que ni'i

7 Marĩ Õ'acũrẽ ni'cãrõ me'rã ẽjõpeorã nitjãrã, ãpẽrãrẽ ñe'erõɁa'a. Jesucristomarĩcã marĩrẽ ñe'ecu niwĩ. Tojo weerã Õ'acũrẽ “AɁubutiami” nidutirã, marĩ quẽ'rã ãpẽrãrẽ ñe'erõɁa'a. 8 YɁ'Ɂ ucũgũ, “Õ'acũ marĩ ñecũsumuarẽ cũ ‘Weeguti’ ní'quere queoro weegɁ weemi”, nigũ wee'e. Jesucristota judío masãrẽ weetamugũ a'ticu niwĩ nígũ, tojo ni'i. Cũ tojo weese me'rã Õ'acũ cũ diacjũ nisere i'ocu niwĩ. 9 Tojo nicã judío masã nitirã “Õ'acũ Ɂsãrẽ pajaɁa'gũ, aɁuyɁ'rɁami” nidutigɁ Jesucristo a'ticu niwĩ. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpɁ Õ'acũ bese'cu Cristo cũ pacure ucũ'quere a'tiro ojano'wũ:

Judío masã nitirã wa'teropɁ mʉ'Ɂrẽ e'catipeoguti.

Õ'acũ masĩyɁ'rɁagɁ nimi nígũ, basapeoguti.

10 AperopɁ quẽ'rãrẽ a'tiro ojano'wũ:

Judío masã nitirã, Õ'acũ yarã judío masã me'rã e'catiya.

11 AperopɁ quẽ'rãrẽ ninemowũ:

Nipe'tirã judío masã nitirã Õ'acũrẽ e'catipeorã, “Mʉ'Ɂ aɁuyɁ'rɁagɁ ni'i”, niɁa.

Nipe'tirocjãrãpʉta Õ'acũ aɁubutiasere e'catipeoya, ni ojano'wũ.

12 Isaía quẽ'rã a'tiro ojacɁ niwĩ:

Isaí pãrãmi nituriagɁ bajuagɁsami.

Cũ judío masã nitirã wioɁ niacjɁ nigũsami.

Na cũrẽ “Ûsãrẽ yɁ'rɁogɁ nimi”, ni ẽjõpeorãsama, ni ojano'wũ.

13 Õ'acũ marĩrẽ cũ aɁurõ weeatjere e'catiyusere o'ogɁ nimi. Mʉsãrẽ cũrẽ ẽjõpeorãrẽ e'catise, ejerisãjãse o'oato. Tojo weerã mʉsã Espíritu Santu weetamurõ me'rã Ɂpʉtu e'catiyurãsa'a.

14 YɁ'Ɂ acawererã, mʉsãrẽ a'tiro tɁ'oɁa'a. Mʉsã ãpẽrãrẽ aɁurõ weesa'a. Jesucristo yere aɁurõ masĩsa'a. A'merĩ werecasamasĩsa'a. 15 Mʉsã tojo weemicã, a'ti pũrĩpɁre mʉsãrẽ tutuaro me'rã oja'a. Mʉsã tɁ'o'quere acobojoiticã'to nígũ tojo wee'e. Õ'acũ yɁ'Ɂre aɁurõ wéégɁ, Jesucristo yere mʉsãrẽ bu'edutigɁ cũuwĩ. 16 Tere weregɁ, judío masã nitirã na Jesucristore ẽjõpeocã Ɂasã'a. Pa'ia wa'icɁrãrẽ Õ'acũrẽ o'oro weronojõta yɁ'Ɂ judío masã nitirãrẽ cũrẽ wiasĩ'rĩsa'a. Espíritu Santu narẽ Õ'acũ yarã sãjãcã weegɁsami. Tojo weecã Õ'acũ narẽ, “Yarã nima”, ni ñe'legũsami.

17 Jesucristo weetamurõ me'rã Õ'acũ cũu'quere aɁurõ wee'e. Tojo weegɁ yɁ'Ɂ da'rasere aɁurõ tɁ'oɁa'a. 18 Jesucristo yɁ'Ɂ me'rã wee'que dia'cũrẽ mʉsãrẽ wereguti. Mʉsã judío masã nitirãrẽ ẽjõpeocã Ɂasãgũ yɁ'Ɂre weetamuwĩ. YɁ'Ɂ bu'ese me'rã, tojo nicã yɁ'Ɂ wee'quere i'arã,

musã judío masã nitirãrê ějõpeocã weewĩ. **19** Apeye quẽ'rãrê Ô'acũ tutuaro me'rã weesere weewi'owũ. Tojo nicã Espĩritu Santu tutuase me'rã bu'ewũ. A'tere wéegũ, Jerusalé me'rã werenu'cãwũ. Téé Ilírico wãmetiropũ Jesucristo masãrẽ yu'rũose quetire weretũogũ ejawũ. **20** Āpẽrã bu'eno'ña marĩrõpũre Jesucristo ye quetire weremu'sĩ werewũ. Āpẽrã na were'quepũre werebu'ipeotiwũ. **21** Yu'u tojo weese Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ oja'caronojõta wa'awũ. A'tiro ojano'caro niwũ:
 Cũ ye quetire ne ni'cãti masĩti'cãrã wereno'rãsama.
 Cũ yere na tũ'oti'quere tũ'omasĩrãsama, ni ojano'wũ.

Pablo Romapũ wa'atje ni'i

22 Yu'u peje macãrĩpũ bu'esijayugũ, musã tiropũ wa'amasĩtisa'a yujupũ. **23** Ni'cãrõacãrẽ te macãrĩpũ bu'etoja'a. Peje cũ'marĩ musã tiropũ wa'asĩ'rĩ'cu nitjãgũ, be'rocure topũre wa'agũti. **24** Espaãapũ wa'agũti. Topũ wa'agũ, musã tiro Romapũ yu'rũagũti. Musãrẽ ĩ'a, e'cati, cã'rõ ni'quejogũti. Be'ro yu'ũre Espaãapũ wa'atjere weetamuapa. **25** Ni'cãrõacã Jerusalẽpũ wa'anĩgũti yujupũ. Jesucristore ějõpeorãrẽ weetamugũ niyeru miagũ weegũti. **26** Jesucristore ějõpeose cururicjãrã Macedonia, tojo nicã Acaya di'tacjãrã niyeru sãrĩneocãrã niwã. Jerusalẽpũ nirã pajasecũorã Jesucristore ějõpeorãrẽ o'orãtirã tojo weecãrã niwã. Tojo weegũ te niyerure Jerusalẽpũ o'ogũ wa'agũti. **27** Judío masã nitirã Macedonia, Acayapũ nirã a'tiro wãcũcãrã niwã. Judío masã Jerusalẽpũ nirãrẽ weetamurõũa'a. Na tojo wãcũse añu nicaro niwũ. A'tiro ni'i. Judío masã, judío masã nitirã pe'ere Jesucristo ye quetire werewã'cõcãrã niwã. Tojo nicã judío masã nitirã Jesucristore ějõpeocã, a'tiro wa'acaro niwũ. Ô'acũ judío masãrẽ "O'ogũti" ni'que pe'ere ñe'ecãrã niwã. Tojo weerã judío masã nitirã, judío masã pajasecũorãrẽ niyerure, na cũosere o'orõũa'a. **28** Yu'u te niyeru Jerusalẽcãrãrẽ o'otojagũ, Espaãapũ wa'agũ, musãrẽ ĩ'ayu'rũwã'cãgũti. **29** Yu'u musã tiropũ wa'agũ, Jesucristo ye añusere musãrẽ miiejagũsa'a.

30 Yu'u acawererã, musã Jesucristore ějõpeo'o. Espĩritu Santu marĩrẽ a'merĩ ma'icã weemi. Tojo weegũ musãrẽ a'tiro weecã ñasa'a. Yu'ũre weetamurã, yé niatjere Ô'acũrẽ sãrĩbosaya. **31** A'tiro sãrĩbosaya yu'ũre. Judeapũ nirã Jesucristore ějõpeotirã yu'ũre ña'arõ weeticã'to. Tojo nicã Jesucristore ějõpeorã Jerusalẽcãrã yu'u miasere e'catise me'rã põtẽrĩ ñe'eato. **32** Tojo weecã, Ô'acũ cũ ñacã, musã tiropũ yu'u e'catise me'rã etagũsa'a. Topũ soogũsa'a. **33** Ô'acũ ejerisãjãsere, añurõ nicã'sere o'ogũ musã nipe'tirã me'rã niato. Tojota weeato.

Romacjãrãpũre añudutise o'o'que ni'i

16 1 Ni'cõ Jesucristore ějõpeogo Febe wãmetigo musã tiropũ wa'ago weemo. Co Jesucristore ějõpeorã Cencrea wãmetiri macãcãrãrẽ

weetamugō nimo. **2** Mūsā Jesucristore ējōpeorā e'catise me'rā core ñe'eña. Marī Jesucristore ējōpeorārē añurō ñe'erõña'a. Co pājārārē weetamuco niwō. Yũ'ũ quē'rārē weetamuwō. Tojo weerā core apeyenojō dũ'sacā, o'oya.

3 Aquila, cū nũmo Priscila añuato. Yũ'ũ Jesucristo yere bu'ecā, na quē'rā yũ'ũre bu'etamuwā. **4** Āpērā yũ'ũre wējēsī'rīcā, yũ'ũre weetamuwā. Na quē'rārē wējētawiomīcā, tojo weewā. Na tojo wee'quere yũ'ũ dia'cũ e'catise o'owe'e. Nipe'tirā āpērā judío masā nitirā Jesucristore ējōpeorā e'catise o'oma. **5** Jesucristore ējōpeorā Aquila ya wi'ipũ nerēwuarā quē'rā añuato. Apī yũ'ũ ma'igũ Epeneto añuato. Cũta Asiapũre āpērā dũporo Jesucristore ējōpeomũ'tā'cũ nimi. **6** María quē'rā añuato. Mūsā me'rā Ō'acũ cjasere ʔpũtũ da'ramo. **7** Yũ'ũ acawererā judío masā Andrónico, Junias añuato. Na quē'rā yũ'ũ me'rā bu'iri da'reri wi'ipũ niwā. Na yũ'ũ dũporo Jesucristore ējōpeocārā niwā. Jesucristo besecú'cārā narē “Añurā nima”, nisama.

8 Jesucristore ējōpeogũ yũ'ũ ma'igũ Ampliato añuato. **9** Urbano, ũsārē Jesucristo ye quetire weretamugũ añuato. Tojo nicā yũ'ũ ma'igũ Estaquis añuato. **10** Apeles quē'rā añuato. Cũ Jesucristore añurō ējōpeomi. Nipe'tise cũ weesere ī'arā, “Jesucristore añurō ējōpeogũ nimi”, ni ī'a'a. Aristóbulo ya wi'icjārā quē'rā añuato. **11** Apī yũ'ũ acaweregũ, judío masũ Herodión añuato. Tojo nicā Narciso ya wi'icjārā Jesucristore ējōpeorā añuato. **12** Trifena, Trifosa na quē'rā añuato. Na numia marī wioğũ Jesucristo yere pũrō da'rama. Ũsā ma'igō Pérsida quē'rā marī wioğũ Jesucristo ye cjasere ʔpũtũ da'ramo. Co quē'rā añuato. **13** Rufo añuato. Nipe'tirā cūrē “Jesucristore añurō ējōpeomi”, nima. Cũ paco quē'rā añuato. Core yũ'ũ pacore weronojō ī'a'a. **14** Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, āpērā Jesucristore ējōpeorā na me'rā nirá añuato. **15** Filólogo, Julia, Nereo, tojo nicā cũ acabijo Olimpas, nipe'tirā Ō'acũ cũ yarārē cũu'cārā na tiropũ nirá añuato.

16 A'merī ma'ise me'rā añudutiya. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeose cururicjārā mūsārē añudutima.

17 Yũ'ũ acawererā, ni'cārērā mūsā tiropũ nirá dũcawaticā weesī'rīsama. Na tojo weeri nírā, tũ'omasīña. Mūsārē ējōpeosere dojorēsama. Mūsārē bu'e'que mejētare weesama. Tojo weerā narē ba'patiticā'ña. Na bu'esere ne tũ'oticā'ña. **18** Na marī wioğũ Jesucristo ɥaro weerā mejēta weesama. Na no'o ɥaro weesī'rīrō weesama. Na añurō ɥ'suaro ucũme'rīse me'rā, dia'cũ ucūrā weronojō ucūsama. ʔpũtũ waro masītutuatarārē weeta'sa ējōpeocā weesama. **19** Mūsā pũrīcā añurō Jesucristo ɥaro weesa'a. Nipe'tirā tojo nima mūsārē. Tojo weegũ mūsā me'rā pũrō e'cati'i. Mūsārē añusere masīcā ɥasā'a. Ne ña'ase pe'ema masīdutigũ ɥasāwe'e. **20** Ō'acũ āpērā me'rā añurō nicā'sere o'ogũ nimi. Cāl'rōacā be'ro cũta mūsārē wātīrē docaque'acā weegũsami. Jesú marī wioğũ mūsārē añurō weeato.

21 Timoteo yu'u me'rã Jesucristo ye quetire werecusiata mugũ musãrẽ añudutimi. Yu'u acawererã judío masã Lucio, Jasó, Sosípater na quẽ'rã añudutima.

22 Yu'u a'ti pũrĩrẽ Pablöre ojabosagu, Tercio wãmeti'i. Yu'u Jesucristore ãjõpeogu musãrẽ añuduti'i.

23 Gayo musãrẽ añudutimi. Jesucristore ãjõpeorã cũ ya wi'ipũ nerẽwũama. Yu'u Pablo ti wi'ipũ cãjĩ'i. Erasto a'ti macã cjase da'rasere dutigu, narẽ niyeru co'tegu añudutimi. Tojo nicã apĩ Jesucristore ãjõpeogu Cuarto añudutimi.

24 Marĩ wioogu Jesucristo musã nipe'tirãrẽ añurõ weeato.

25-26 Marĩ Ô'acũrẽ e'catipeorã, "Añuyũ'ruami", nĩrã. Marĩ wioogu Jesucristo ye queti me'rã Ô'acũ marĩrẽ nemorõ ãjõpeocã weemasĩmi. Dũporopũre nipe'tirã masãrẽ yũ'ruose quetire masĩno'ña marĩcaro niwũ. A'tocaterore majã Ô'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'que me'rã masĩno'o. Ô'acũ catinu'cũgũ tojo wereduticũ niwĩ. Yu'u quẽ'rã Jesucristo ye quetire were'e. Ô'acũ nipe'tise cururicjãrãrẽ cũrẽ ãjõpeo, cũ haro weecã nasami.

27 Ô'acũ ni'cũta nimi. Cũ ni'cũta nipe'tisere masĩpe'ocã'mi. Tojo weerã Jesucristo weetamurõ me'rã Ô'acũrẽ "Tutuayũ'ruami", ni ãjõpeonu'cũcã'rã. Tojota weerã.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Corintocjārārē ojamu'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo Jesucristore ějōpeorā Corintocjārārē ojacu niwī. Cū ojacaterore Ēfesopu nicu niwī. Cūta Corintocjārārē ne waropure Jesucristo ye quetire were, cūrē ějōpeori curuacjārā sājācā weecu niwī.

Titare cū Jesucristo ye quetire bu'esijanū'cāca be'ro puati wa'aro weecaro niwū.

Topure judío masā nerēwuaropu bu'ecu niwī. Cūrē topu nigūrē cō'awīrōcā'cārā niwā. Titare Corintocjārā me'rā ni'cā cū'ma ape cū'ma deco tojacu niwī.

Be'ro Corintocjārārē cū bu'e'quere queoro weeticā tū'ogu, a'ti pūrīrē ojacu niwī. Cū ojawuaronojōta añudutinū'cācu niwī. Yapatigupua Judeacjārā pajasecūorārē weetamuse cjasere, cū basu de'ro weeatjere ucūyapaticu niwā.

Pablo Corintocjārārē oja'que ni'i

1 1 Yū'ch Pablo, Sóstenes me'rā mūsārē añuduti'i. Cū quē'rā Jesucristore ějōpeogu marī acaweregu nimi. Ō'acū cū űa'caronojōta yū'ure Jesucristo ye quetire wereditigu besecūúcu niwī. **2** Yū'ch a'ti pūrīrē mūsā Corintopu nirārē oja'a. Mūsā Jesucristore ějōpeorā Ō'acū ya curuacjārārē oja'a. Mūsā Jesucristo me'rā nīrā, Ō'acū yarā ni'i. Ō'acū mūsārē cū yarā niato nīgū besecu niwī. Nipe'tirocjārā Jesucristore ějōpeorārē tojo besecu niwī. Jesucristo nipe'tirā cūrē ějōpeorā wiogu nimi. Tojo nicā marī wiogu nimi.

3 Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wiogu mūsārē añurō weeato. Mūsārē ejerisājācā weeato.

Ō'acū Jesucristore ějōpeorārē weetamuse ni'i

4 Mūsā Jesucristore ějōpeorā niyucā, Ō'acū mūsārē añurō weecu niwī. Cū tojo weesere ĩ'agū, cūrē e'catise o'onu'cū'u. **5** Mūsā Jesucristo yarā niyucā, Ō'acū mūsārē cū ye cjase nipe'tise añusere o'ocu niwī. Tere o'ogu, mūsārē cū yere añurō masīcā weecu niwī. Āpērārē mūsā cū ye quetire añurō wereturiacā weecu niwī. **6** Yū'ch “Cristo mūsārē añurō weegusami”, niwū. Cū yarā sājācā, yū'ch ní'caronojōta wa'awu mūsārē. **7** Tojo weerā mūsā Ō'acū o'osere cūope'ocā'a. Marī wiogu Jesucristo a'tiatjere yucueri curare Ō'acū mūsārē o'ose du'sawe'e. **8** Cū tutuasere

m̄sārē o'onu'cūgūsami. Cūrē ējōpeocā weenu'cūgūsami. Téé a'ti ɯm̄co pe'ticāp̄u tojo weedu'ugūsami. Tojo weerā marī wioḡu Jesucristo a'ticā, bu'iri marīrā nirāsa'a. **9** Ō'acū cū ní'quere queoro weemi. Cūta m̄sārē besec̄u niwī. Cū macū Jesucristo marī wioḡu me'rā añurō nidutiḡu besec̄u niwī.

Pablo Corintocjārārē “A'merī d̄cawatiticā'ña” ní'que ni'i

10 Acawererā, Jesucristo dutiro me'rā m̄sārē a'tiro nigūti. M̄sā ni'cārōnojō wācūña. M̄sā ucūse me'rā d̄cawatiticā'ña. E'catise me'rā a'merī ucūña. Ni'cārōnojō wācū nisetiya. **11** Ȳh'ure Cloé wāmetigo ya wi'icjārā m̄sā a'merī i'así'rītise quetire werewā. **12** A'tiro werewā: “Masānucū mejēcā dia'cū wācūsetiama”, niwā. M̄sā a'tiro ucūaporo: “Ūsā Pablo ya curuacjārā ni'i.” Āpērā “Apolo ya curuacjārā”, “Pedro ya curuacjārā”, tojo nicā “Cristo ya curuacjārā ni'i”, niaporo. Tojo weerā no'lo ɯaro wācūma'acā'poro. **13** Tojo wācūticā'rōña'a. Marī Cristore ējōpeorā ni'i. Tojo weerā ni'cā curuata ni'i. Marīrē d̄cawaase marī'i. Ȳh'u Cristo niwe'e. M̄sā ye niatjere curusap̄u wērībosatiw̄u. “Pablōre ējōpeorārē wāmeyeno'rōsa'a”, nino'ña marīw̄ū. **14** Ō'acūrē e'catise o'o'o. Crispo, tojo nicā Gayo dia'cūrē wāmeyeḡu, queorota weew̄u. **15** Pājārā m̄sārē wāmeyecā, a'tiro nibopā: “Pablo cū wāme me'rā ūsārē wāmeyewī”, nibopā. Tere nírā, ȳh'ure ējōpeorā weebopā. No'or̄uacā tere weetiw̄u. **16** Estéfanos ya wi'icjārā quē'rārē wāmeyew̄u. Āpērāma wācūnemotisa'a. **17** Ȳh'ure Cristo wāmeyedutiḡu cūutiwī. Cū m̄sārē ȳh'ur̄ose queti pe'ere ȳh'ure weredutiḡu o'ówī. Tere weredutiḡu, masā añurō na wācūme'rīse paca me'rā weredutitiwī. Ȳh'u tojo werēcāma, Cristo curusap̄u wērīsere wācūtibopā. Masā ȳh'ur̄ono'tibopā.

Ō'acū tutuasere, cū masīsere Cristo me'rā masīno'o nise ni'i

18 Jesucristo ye queti a'tiro ni'i. Cū marīrē ȳh'ur̄osī'rīḡū, curusap̄u wērīc̄u niwī. Tereta Jesucristore ējōpeotirā pecame'ep̄u wa'ajā a'tiro nisama cū wērī'quere: “Tojo nima'acārō wee'e”, nisama. Marī cū ȳh'ur̄ono'cārā pe'ema Cristo curusap̄u wērī'que queti añuse ni'i. Te queti me'rā Ō'acū tutuasere i'ano'o. **19** Ō'acū ye queti ojāca pūrīp̄ure a'tiro ojano'w̄ū:

Āpērā “Ūsā masīrā ni'i”, nirāsama.

Na tojo ucūsere pe'ticā weeḡuti.

Na t̄u'omasīsere tuumajāmin̄'cōcūti, nic̄u niwī Ō'acū.

20 Tojo weerā “Masīpe'ocā'a” nirā mejō nirā tojama. Tojo nicā āpērārē na wācūsere bu'eri masā quē'rā mejārōta tojama. A'ti ɯm̄co cjasere ucūme'rīrā quē'rā mejārōta tojama. A'te, a'ti ɯm̄co cjase na “T̄u'omasī'i” nisere Ō'acū a'tiro weesami. Tere mejō nise waro wa'acā weesami.

21 Ō'acū nipe'tisere masīmi. Tojo weeḡu cū a'ti turicjārārē na t̄u'omasīse

me'rá cūrē masīcā weeticu niwī. A'tiro pe'e uacu niwī. Na Jesucristo ye quetire tū'orā, na ējōpeocā, “Narē yu'rūoguti”, nicu niwī. Cūrē ējōpeotirā pe'e te quetire tū'orā, “Tojo nima'acārō wee'e”, ni wācūcārā niwā.

22 Judío masā Ō'acūrē ējōpeose dūporo a'tiro nisama: “Ō'acū tutuaro me'rá wee'ocā ī'atojarāpu dia'cū ējōpeorāti”, nisama. Judío masā nitirā griego masā pe'e quē'rā a'ti turicjārā na wācūme'rīsere ējōpeoma. **23** Ūsā pūrīcā Cristo curusapu wērī'cu ye quetire were'e. Judío masā tere tū'orā, tū'satisama. Judío masā nitirā quē'rā te quetire tū'orā, “Tojo nima'acārā weema”, nisama. **24** Marī Ō'acū bese'cārārē no'o judío masārē, judío masā nitirārē Jesucristo ye queti ni'cārōnojō ni'i. Marī Cristo curusapu wērīse me'rá a'tiro masī'i: “Ō'acū tutuagu, masīyu'rūagu nīmī”, ni'i. **25** A'ti uñucocjārā Ō'acū weesere tojo weema'asere weronojō wācūma. Niwe'e. Ō'acū weese pe'eta masā masīse nemorō niyu'rūnu'cā'a. Apeye Ō'acū wee'quere tutuatīse weronojō ī'ama. Niwe'e. Cū wee'que pe'eta masā weese yu'rūoro tutuanemo'o.

26 Acawererā, mūsārē Ō'acū beseatji dūporopu niseti'quere wācūña. Mūsā pejetirācā a'ti turi cjasere masīrā waro niwū. Pejetirācā wiorā niwū. Pejetirācā wiorā acawererā niwū. **27** Cū a'ti turi cjase masīrārē bopoyadutigu na “Tū'omasītīrā nima” nirānojōrē besecu niwī. Tojo nicā tutuarārē bopoyadutigu tutuatirā pe'ere besecu niwī. **28** Cū mejō nirā masā yabino'rārē besecu niwī. Cū tojo weecā, wiorā mejō nirā tū'oña'to nīgū tojo weecu niwī. **29** Tojo weegu Ō'acū ī'orōpu ne ni'cū “Yu'u āpērā yu'rūoro masīyu'rūnu'cā'a”, nīmasītisami. **30** Mūsārē Ō'acū basuta Jesucristo yarā sājācā weecu niwī. Tojo nicā Cristo me'rāta marī masīse cu'o. Cū me'rāta tja Ō'acū marīrē “Na añurā, yu'rūono'cārāpu nima”, ni ī'asami. Marī cū yarā ni'i. Tojo weegu marī pecame'epu wa'abo'cārārē yu'rūweticā weecu niwī. **31** Tojo weero Ō'acū ye queti oja'ca pūrīpu oja'caronojōta ni'i: “Ni'cū 'Āpērā yu'rūoro niyu'rūnu'cā'a' nisī'rīgū, niticā'to. Tojo wācūrōnojō o'ogu, marī wio'gu pe'ere 'Tutuayu'rūgu nīmī, marīrē añubutiaro weecu niwī', niato”, ni ojanowū.

Cristo curusapu wērī'que queti ni'i

2 1 Yu'u mūsā tiropu Ō'acū ye quetire weregu etagu, a'tiro weewu. Pacase ucūse di'apaca me'rá masā na masīse me'rá weretiwu. 2 Yu'u mūsā tiropu nīgū, a'te dia'cūrē wācūnūwū: “Jesucristo ye queti, tojo nicā cū curusapu wērī'que dia'cūrē wereguti”, ni wācūwū. 3 Yu'u mūsā tiropu nīgū, mejō nigū tū'oña'wū. Apetero yu'u te quetire queoro weretibosa'a nīgū, narāsācūcāti. 4-5 Yu'u mūsārē ējōpeocā uagu, masīrā ucūwūase me'rá ucūtiwu. Ō'acū tutuase, cū masīse o'ose me'rá ējōpeoato nīgū ucūwū. Tere ucūgū, Ō'acū tutuaro me'rá, Espiritu Santu me'rá pe'e ējōpeocā weewu. Mūsārē masā wācūwūaronojō tū'o ējōpeocā uatiwu. Tojo weegu tojo werewu.

Õ'acũ cŭrē masiato nígũ Espíritu Santure o'o'que ni'i

6 Tojo nimirã, apeterore ũsã a'tiro wee'e. Jesucristore añurõ ãjõpeorãma pacase masise paca me'rã were'e. Te masise paca a'ti turi cjasere mejeta ni'i. Tojo nicã wiorã a'ti turicjãrã ye mejeta ni'i. Na masise maata pe'tirosa'a. **7** ũsã a'tere ucũrã, Õ'acũ ye pe'e're ucũrã wee'e. Cũ masisere, masino'ña marĩmi'quere, masã ne waro tũ'oti'quere ucũ'u. A'ti turi weese dũporo Õ'acũ te ya'yio'quere "A'tiro weegũti", ni wãcũyutojacũ niwĩ. Marĩrē yũ'rũoatjere, marĩ ũ'mũsepũ ninu'cũatjere wãcũyucũ niwĩ. Tereta ucũ'u. **8** Ne ni'cũpũta a'ti turicjũ wioğũ a'tere tũ'omasĩticũ niwĩ. Tũ'omasĩrã pũrĩcã, Jesucristo marĩ wioğũ añuyũ'rũagũre curusapũ wãjẽtibopã. **9** Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro pe'e ojano'o:

Õ'acũ cŭrē mairãrē añuse apoyucũ niwĩ.

Na ĩ'ati'que, na tũ'oti'que ni'i.

Na ne cã'rõ wãcũma'ati'que ni'i, ni ojano'o.

10 Te añuse marĩ masĩti'quere Õ'acũ Espíritu Santu me'rã marĩrē masĩcã weemi. Espíritu Santu nipe'tise diasayũ'rũnũ'cãsero Õ'acũ cũ weesere masĩpe'ocã'mi.

11 Marĩ apĩ cũ wãcũsere masĩwe'e. Cũ se'saro cũ wãcũsere tũ'oña'sami. A'te weronojõ Espíritu Santu se'saro Õ'acũ cũ wãcũsere masĩmi. **12** Marĩ a'ti ũmũcocjãrã Jesucristore ãjõpeotirã weronojõ wãcũwe'e. Õ'acũ marĩrē Espíritu Santure o'ocũ niwĩ. Tojo weerã cũ weronojõ wãcũse cũ'o. Cũ me'rã nipe'tise Õ'acũ marĩrē o'o'quere masĩ'i. **13** ũsã a'tere ucũrã, Espíritu Santu bu'e'que ũseri me'rã ucũ'u. ũsã basu masĩmũjãti'que me'rã mejeta ucũ'u. Tojo weerã ũsã Espíritu Santure cũorã cŭrē cũorãrẽta bu'e'e.

14 Espíritu Santure moogũ a'tiro weesami. Õ'acũ ye cjasere, Espíritu Santu bu'esere ũatisami. "Tojo nima'acãrõ wee'e", nisami. Espíritu Santu me'rã marĩ Õ'acũ yere masĩ'i. Tojo weegũ cŭrē moogũ Õ'acũ yere "Tojo nĩrõ wee'e", ni tũ'omasĩtisami. **15** Espíritu Santure cũogũ pe'e nipe'tise bu'esere "¿Queoro niti?" ni besemasĩpe'ocã'sami. A'tiro weegũre Espíritu Santure moogũ pe'e cũ weesere besemasĩtisami. **16** Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'caro niwũ: "Ni'inojõta ne ni'cũ marĩ wioğũ wãcũsere masĩtisami. Ne Õ'acũrē 'Tojo ũa'a' ni, dutimasĩtisami", ni ojano'wũ. Tojo nimicã, marĩ pe'e Cristo me'rã nĩrã, cũ wãcũsere masĩ'i.

Pablo "ũsã Õ'acũrē da'racõ'terã ni'i" nise ni'i

3 **1** Acawererã, mũsã Espíritu Santure añurõ yũ'tirã weronojõ nitiwũ. Tojo weegũ mũsãrē diasasere wereta basiotiwũ. A'tiro pe'e weewũ. Mũsãrē diasatise dia'cũrē werewũ. A'ti turicjãrã Espíritu Santure moorã weronojõ niyucã, tojo weewũ. Mũsã Cristo ye cjasere añurõ ãjõpeotiwũ. Tojo weegũ mũsãrē wĩ'marãrē ucũgũ weronojõ werewũ. **2** Wĩ'marã

a'tiro weesama. Õpērī du'utirā, õpēcõ dia'cũ mi'rīsama. Narē ba'asere ecatisama. Bu'ese ba'ase ecase weronojõ ni'i, nisī'rīrõ wee'e. Wī'marārē õpēcõ mi'orõ weronojõ mūsārē a'tiro weewu. Mūsārē diasatise bu'icjasere bu'ewā'cõwũ. Yũ'u diasasere mūsārē bu'ecāma, põtëoti wācũejatibopā. Mejārõta ni'cārõacārē yũ'u pacase pacare bu'ecā, tu'otibosa'a. **3** Mūsā Jesucristore ãjõpeotirā weronojõ ni'i yujupũ. Mūsā a'merī uo'o. A'merī ī'asī'rīwe'e. Tojo weerā Jesucristore ãjõpeotirā a'ti turicjārā weronojõ wee'e. **4** Mūsā a'tiro ucũ'u: "Yũ'u Pablo ya curuacjũ ni'i." Apī "Yũ'u Apolo ya curuacjũ ni'i", nisa'a. Tojo nīrā, a'ti turicjārā weronojõ ucūrā wee'e.

5 Yũ'u, Apolo me'rā ũsā mejõ nīrā ni'i. Õ'acūrē da'rawā'ñaco'teri masā ni'i. Tojo weerā ũsārē "Na ya curuacjārā ni'i", niticā'ña. ũsā werese me'rā mūsā marī wioꝝ Jesucristore ãjõpeowũ. ũsānucũ Õ'acũ wereduti'quere werewũ. **6** Yũ'u ne waro mūsārē werewā'cõwũ. Ni'cũ otese dũcare oteꝝ weronojõ weewũ. Be'ro Apolo mūsārē bu'enemopeocũ niwī. Otesere aco pio'cũ weronojõ weecũ niwī. Õ'acũ pe'e tere pī'rī bũcũamujācā weecũ niwī. Tere wééꝝ, mūsārē nemorõ ãjõpeocā weecũ niwī. Nemorõ cũ ñaro weecā weecũ niwī. **7** Otese dũcare oteꝝ, tojo nicā aco piogũ mejõ nīrā nima. Õ'acũ pūrīcā tere pī'rīcā weegũ cũ waro nimi. **8** Weremũ'tā'cũ, be'ro cūrē bu'esirutugũ quē'rā ni'cārõnojõ nima. Õ'acũ nānucūrē queoro na weel'quere wapayegũsami. **9** ũsā Õ'acũ yarā ni'i. Cūrē ni'cārõnojõ da'racõ'te'e. Mūsā cũ da'rari di'ta weronojõ ni'i.

Tojo nicā wi'i cũ yeewā'cārī wi'i weronojõ ni'i. **10** Yũ'u Õ'acũ weetamuse me'rā mūsārē bu'égũ, a'tiro weewũ. Wi'i ñu'cõme'rīrī masũ weronojõ mūsārē añurõ bu'enũ'cāwũ. Āpērā mūsārē bu'enemorā, ti wi'ire weeturiamujārā weronojõ weerā weema. Ti wi'ire yapada'reosī'rīrā, añurõ weeroña'a. **11** Õ'acũ masārē yũ'ruodutigũ Jesucristore cũucũ niwī. Cũ ni'cũta masārē yũ'ruogũ nimi. Yũ'u mūsārē te quetire bu'enũ'cāwũ. Ne apī, Õ'acũ tojo cũunũ'cā'que Jesucristo ye quetire dũcayumasītisami. **12** Wi'ire wéerā, a'tiro weeno'o. Uru, platanojõ me'rā, ũtāperi wapabũjuse me'rā yeebu'ipeono'o. Āpērā yucũ me'rā, pūrī me'rā, ārũpagũ me'rā weemasīno'o. A'te weronojõ ni'cũ añuse warore mūsārē bu'ebosami. Apī mejõ nise maata pe'tisere bu'ebosami. **13** A'ti umũco pe'ticā, Õ'acũ nānucūrē na bu'e'quere bajuyoropũ besegũsami. Ni'cũ urure pecame'epũ besegũ weronojõ weegũsami. ¿Na añurõ o ña'arõ pe'e bu'epari? nígũ, tojo weegũsami. **14** Ni'cũ āpērārē añurõ bu'eturiamujā'que ninu'cũcārõsa'a. Ni'cā wi'i ũtā wapabũjuse me'rā yéeca wi'i ũjũtiro weronojõ ninu'cūrõsa'a. Õ'acũ cũ da'ra'quere wapayegũsami. **15** Apī añurõ bu'eturiawā'cātigũ pe'ere cũ bu'e'que pe'tia wa'arosa'a. Pūrī me'rā wéeca wi'i weronojõ ũjũdija wa'arosa'a. Cũ ti wi'i ũjũrī cura du'tiwijaa'cũ weronojõ nigũsami. Cũ ye nipe'tise ũjũpe'tia wa'arosa'a. Cũ ni'cũta pecame'epũ wa'abo'cũ yũ'rũwetigũsami.

16 ¿Mūsā masīweti? Mūsā Õ'acũ wi'i weronojõ ni'i. Espíritu Santu mūsāpũre nimi. **17** Mūsārē "Õ'acũ wi'i weronojõ ni'i" nīrõ, cũ yarā

waro ni'i, nisi'rĩrõ wee'le. Tojo weegu Õ'acũ cũ yarãrẽ dojorẽcã weegure pecame'epu bul'iri da'regusami.

18 Musã basu a'tiro wãcũma'aticã'ña: “Yũ'ũ a'ti ɯmɯcocjãrã wãcũwũaro weronojõ masĩyũ'rũa'a”, niticã'ña. A'tiro pe'le niña. “Ne masĩtisa'a”, niña. Tojo ucũgũ pũricãrẽ Õ'acũ masĩgũ waro wa'acã weegusami. **19** A'ti ɯmɯcocjãrã na “Tũ'omasĩ'i” nise Õ'acũ i'orõpũre tojo weema'ase ni'i. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ni ojano'wũ: “A'ti turicjãrã na masĩse me'rã ‘Weerãti’ nirãrẽ Õ'acũ na wãcũsere tuumajãminũ'cõcã'sami”, ni ojano'wũ. **20** Aperopũ quẽ'rãrẽ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro ojanemono'wũ: “Marĩ wioɡũ a'ti ɯmɯcocjãrã wãcũsere masĩmi. Na masĩsere i'agũ, ‘Mejõ nise ni'i’, nisami”, ni ojano'wũ. **21** Tojo weerã musãrẽ bu'egure “Ãpẽrã yũ'rũoro nimi”, niticã'ña. “Yũ'ũ Pablo ya curuacjũ ni'i”, niticã'ña. Õ'acũ musãrẽ añurõ wa'acã ɯagũ, a'tiro weecu niwĩ. Nipe'tisere o'ocu niwĩ. **22** Yũ'ũre, Apolore, Pedrore musãrẽ weetamudutigũ o'õcu niwĩ. Tojo nicã a'ti turi cjasere, marĩ catisere o'õcu niwĩ. Apeye, wẽrĩca be'ro catinu'cũatjere o'õcu niwĩ. Nipe'tise musã ye ni'i. **23** Apeye quẽ'rãrẽ musã Cristo yarã ni'i. Tojo nicã Cristo quẽ'rã Õ'acũ yagũ nimi.

Jesucristo ye quetire wererã na weeseti'que ni'i

4 **1** Õsãrẽ musã a'tiro wãcũrõũa'a. “Cristore da'rawãñaco'teri masã nima”, nirõũa'a. Õsã Õ'acũ ye queti todũporocjãrã masĩti'quere wereco'terã ni'i. **2** Marĩ da'rãse cũorã, marĩ wioɡũ duti'caronojõta queoro weeroũa'a. Tojo weecã, marĩrẽ ãjõpeosami. **3** Musã yũ'ũre “Pablo Õ'acũ cjasere añurõ da'rami” nicã o niticã, sõ'owaro wãcũque'tiwe'e. Mejãrõta wiorã na besewũaropũ miacã quẽ'rãrẽ, wãcũque'tiwe'e. Yũ'ũ basu waro quẽ'rã besewe'le. **4** Yũ'ũ da'rasere ña'arõ tũ'oña'tisa'a. Tojo nimigũ, “Te añu ni'i”, nĩmasĩtisa'a. Marĩ wioɡũ dia'cũ yũ'ũ weesere besesami. **5** Tojo weerã ãpẽrã wee'quere beseyuticã'ña. Marĩ wioɡũre yucueya. Cũ a'tigũ, nipe'tise masã masĩti'que ya'yioropũ nĩ'quere bajurẽgũsami. Masã na wãcũrõpũ “A'tiro weeguti” nĩ'que quẽ'rãrẽ i'ogũsami. Ti ɯmɯ nicã Õ'acũ nãnũcũ añurõ weeseti'quere “Queoro añurõ weewũ”, nigũsami.

6 Acawererã, añusere musãrẽ ɯasã'a. Tojo weegu Apolo, yũ'ũ, ãsã ye cjase me'rã musãrẽ queose o'õapũ. Õsã weronojõ ni'cãrõ me'rã niato nĩrã tojo weepũ. Õsã weesere i'acũũa. Tojo wẽerã, musã Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nĩrõnojo'ta weerãsa'a. Ti pũrĩpũ dutĩtisenojõrẽ yũ'rũoquejosome. Tojo nicã “Õsãrẽ bu'egũ pe'le masĩyũ'rũnũ'cãmi musãrẽ bu'egũ yũ'rũoro”, nisome.

7 Musã ãpẽrã nemorõ añurã niwe'le. Masĩyũ'rũnũ'cãrã niwe'le. Nipe'tise musã cõose Õ'acũ o'o'que dia'cũ ni'i. Cũ o'õca be'ro nimicã, to pũricãrẽ ẽde'ro weerã musã basu boca'caro weronojõ tũ'oña'ti' **8** Musã a'tiro wãcũ'u: “Nipe'tisere cõope'ocã'a, ñe'enojõ dũ'sawe'le”, nisa'a. Õsã

topu nitiri cura musã wiorã masĩyurũcãrã weronojõ tũ'oña'sa'a. “Nipe'tisere masĩpe'ocã'a”, nisa'a. Tojo nĩrã, ùsã pe'ere tojowaro ì'acõ'asa'a. Musã diacjũta wiorã nicã pũrĩcãrẽ, añuyurũabosa'a. Ûsã quẽ'rã musã me'rã wiorã nitamubosa'a. **9** Yũ'ch a'tiro pe'e tũ'oña'a. Ô'acũ ùsãrẽ Jesucristo besecũ'cãrãrẽ nipe'tirã docapu mejõ nirã mejãrã cũu'caro weronojõ tũ'oña'a. Ûsã wẽjẽcõ'ano'ajã weronojõ ni'i. Nipe'tirã, a'ti di'tacjãrã, Ƴ'mũsecjãrã ùsã pi'eticã ì'asama. **10** Cristo ye quetire werecã, a'ti nucũcãcjãrã ùsãrẽ “Tũ'omasĩtirã nima”, nisama. Musã pe'e “Cristo ye quetire masĩpe'ocã'a”, nisa'a. Ûsã musã ì'acãta, tutuawe'e. Musã pũrĩcã “Ûsã tutuarã ni'i”, nisa'a. Masã ùsãrẽ tojo ì'acõ'acã'ma. Musã pe'ere wiopesase me'rã ì'asama. **11** Ne waropũta ùsã pi'etinu'cãwũ. Ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ tojota yapaticã'a. Ujabo'a'a, acowũ'o, su'ti moo'o. Masã ùsãrẽ tãrãpẽma. Wi'i ùsã ya wi'i waro moo'o. **12** Ûsã ba'asĩ'rĩsenojõrẽ, ùsã su'ti sãñasĩ'rĩsenojõrẽ duusĩ'rĩrã, a'tiro wee'e. Ûsã basu Ƴpũtu da'ra pi'eti'i. Masã ùsãrẽ ña'arõ ucũcã, narẽ ùsã pe'e “Añurõ wa'ato”, ni sãrĩbosa'a. Ûsãrẽ ña'arõ weecã, tojo tũ'oña'cã'a.

13 Masã ùsãrẽ ña'arõ ucũcã, narẽ añurõ me'rã apome'rĩcã'a. A'ti Ƴmũco cjase na cõ'a'que, na Ƴatisere weronojõ ùsãrẽ ì'lama. Ne waropũ tojo yabinu'cã'cãrã mejãrõta yabinu'cũma tja. **14** Musãrẽ bopoyadutigũ mejẽta oja'a. Musãrẽ yũ'ch ma'ĩgũ, yũ'ch põ'rãrẽ weronojõ queoro wãcũcã Ƴagu wereme'rĩcã'a.

15 Musã pãjãrã diez mil Cristo ye quetire bu'erã cũorã, cũomasĩ'i. Tojo pãjãrã cũota basiomĩcã, ni'cũta nisami musãrẽ weremu'tã'cũ. Te Jesucristo masãrẽ yũ'ruogũ a'ticũ niwĩ nise quetire yũ'ũta weremu'tãwũ. Musã te quetire tũ'orã, cũrẽ ẽjõpeonu'cãwũ. Tojo weegũ yũ'ch musã pacũ weronojõ ni'i. Musã quẽ'rã yũ'ch põ'rã weronojõ ni'i. **16** Tojo weegũ musãrẽ a'tiro weecã Ƴa'a. Yũ'ch weesetisere ì'acũu weesirutuya. **17** Yũ'ch tere Ƴasãgũ, Timoteore musã tiropũ o'õgũ wee'e. Cũrẽ ma'ĩ'i. Cũ yũ'ch macũ weronojõ nimi. Marĩ wiogũ yere queoro weenu'cũmi. Yũ'ch Cristore ẽjõpeogũ weesetisere cũ musãrẽ weregũsami. Yũ'ch nipe'tirã Cristore ẽjõpeorãrẽ, nipe'tiropũ nirãrẽ were'quenojõrẽta weregũsami. **18** Ni'cãrẽrã musã a'tiro wãcũsa'a: “Ûsã ãpẽrã nemorõ añurõ weeyurũcã'a”, nisa'a. Tere nĩrã, “Pablo a'tisome”, ni wãcũsa'a.

19 Yũ'ch pe'e “Ô'acũ Ƴacã, maata musã tiropũ wa'agũti”, ni wãcũ'u. “Topũ wa'agũ, na tojo ni ucũrãrẽ ì'agũti”, ni'i. Te se'sarore ì'asome. “¿Na Ô'acũ tutuase me'rã weetina?” ni ì'agũti”, ni'i. **20** Ô'acũ wiogũ nise a'tiro ni'i. Cũ Ƴaro, cũ tutuaro me'rã weecã Ƴami. Ucũse Ƴseri me'rã dia'cũ yũ'ticã Ƴatimi. **21** ¿Ñe'erẽ Ƴasari musã? ¿Yũ'ch musã tiropũ wa'agũ, ña'arõ weese wapa musãrẽ tu'ticã Ƴasari? ¿O añurõ weese wapa pe'e ma'ise me'rã wereme'rĩcã Ƴasarine?

Ña'arõ weegure cõ'awirõdutise ni'i

5 1 Musã ye queti a'topu busutu'o'o. Tere tu'ogu, tu'omarĩawũ. A'tiro tu'o'o. Ni'cũ musã me'rãcjũ cũ pacu ñuorẽ'core ê'ma, ñumotiapu. A'tiro weesere Ô'acũrẽ ãjõpeotirãputa ne weetima. Ña'ayu'rua'a. 2 Musã “Ãpẽrã nemorõ añurõ weeyu'runu'cã'a”, ¿niti yujupu? Bujawetironojõ o'orã, musã bujawetitiwu. Bujawetirã pũricã, cũrẽ cõ'abopã. Musã me'rã nerẽnemodutitibopã. 3 Yu'u a'topu nimigũ, yu'u wãcũse me'rã musã tiropu nígũ weronojõ tu'oña'a. Tojo weegu cũ ña'arõ weegure musã me'rã nigũrẽ “Cõ'arõña'a”, nitoja'a. 4 Marĩ wioгу Jesucristo dutiro me'rã musãrẽ nerẽduti'i. Yu'u quẽ'rã yu'u wãcũsepũ musã tiropu nitamugũti. Marĩ wioгу Jesús quẽ'rã cũ tutuase me'rã musã tiropu nigũsami. 5 Musã tojo nerẽrã, pacu ñuorẽ'core ñumotigure cõ'acã'ña. Wãtĩ cũ upũre de'ro weesi'rígũ weeato nírã tojo du'ucã'ña. Tojo weecã, cũ upũ pi'etirosa'a. Tojo pi'etigu, cũ ña'arõ weesere du'ubosami. Cũ tojo wéeca be'ro marĩ wioгу Jesús a'ti turipu a'tigu, cũrẽ yu'ruogusami.

6 Ña'arõ weegũ musã wa'teropu nisami. Tojo weerã “Ûsã pe'e ãpẽrã yu'ruoro añurõ weeyu'runu'cã'a”, niticã'ña. Ña'arõ weesere nipe'tirã pẽ'rĩpejatawio ni'i. ¿Musã a'tiro niwuasere masĩweti? “Pã wéerã bucuato nírã levadura wãmetisere morẽsama. Na cã'rõacã moréca be'ro te nipe'tiropu se'sa wa'asa'a”, nino'o. A'te weronojõ masã na ña'arõ weesere pẽ'rĩpeja wa'asama. 7 Tojo weerã pẽ'rĩpejari nírã, te ña'ase dojorẽsere cõ'acã'ña. Tere cõ'arã, musã añurã tojarãsa'a. Judío masã Pascua bosenuwu ñuporo pã bucuase me'rã morẽ'quere cõ'asama. Ti bosenuwũrẽ morẽña marise dia'cũrẽ ba'asama. Te weronojõ musã a'tiro weerãsa'a. Ña'ase dojorẽsere cõ'arã, pã morẽña marise weronojõ tojarãsa'a. Añurã tojarãsa'a nitiroma, añurã nitoja'a. Cristo cũ basuta marĩ ña'arõ weesere cõ'agũ wẽjẽno'tojacu niwĩ. Cũ Pascua nicã oveja na wẽjẽ'cu weronojõ nimi. 8 Tojo weerã todũporo ña'arõ weeseti'quere du'uroña'a. Diacjũ weesooro marĩrõ weesetiroña'a. Ña'arõ weesetiro marĩrõ nirõña'a.

9 Yu'u todũporo ojamu'tãca pũrĩpu a'tiro ojawu. “Numiarẽ a'metãrãbajaque'atirã me'rã ba'patiticã'ña”, ni ojawu. **10** Yu'u tojo ojagu, “A'ti turicjãrãrẽ ba'patitibutiãcã'ña”, nigũ mejẽta weewu. A'ti turipũre no'o ñaro weeri masã nima. A'metãrãrĩ masã, ñaripejasebucurã, yajari masã, Ô'acũ mejẽtare ãjõpeoma'arĩ masã nima. Yu'u tojo nibutiaca be'ro nicãma, musã no'o wa'arã wa'abopã. **11** Yu'u a'tiro pe'e niwũ: “No'o 'Jesucristore ãjõpeo' nimigũ, ña'arõ weegũ me'rã ba'patiticã'ña. A'metãrãgũnojõrẽ, ñaripejagũnojõrẽ, no'o queose yee'quere ãjõpeoma'agũnojõrẽ ba'patiticã'ña. Tojo nicã ña'arõ tu'tisepijagure, que'asebucure, yajari masũrẽ ne ba'patiticã'ña. Ne cã'rõ na 'Jesucristore ãjõpeo' nimirã, ña'arõ weerã me'rã ba'aticã'ña”, niwũ. **12-13** Yu'u

Jesucristore ějōpeotirārē bu'iri da'rewē'e. Ō'acū cū basu narē bu'iri da'regusami. Mūsā pūrīcā mūsā me'rā nirārē na ña'arō weecā, bu'iri da'reya. Ō'acū ye queti ojāca pūrī oja'caronōjōta weeya. A'tiro ojano'wū: “Ni'cū mūsā wa'tero nigū ña'arō weegure cō'awīrōña”, niwū. Tojo weerā cūrē cō'acāña.

Jesucristore ějōpeorārē mejēcā wa'acā, weresātirāta a'merī apoya nise ni'i

6 1 Jesucristore ějōpeorā na me'rācjārā me'rā uarānojo a'tiro weesama. Beseri masā Jesucristore ějōpeotirā tiropu besedutirā wa'asama. Tojo weeticā'rōña'a. Mūsā me'rācjārā Jesucristore ějōpeorārē besedutironā'a. **2** Mūsā masīsa'a. A'ti turi pe'tīca be'ro Jesucristo yarā a'ti turicjārārē beserāsama. Mūsā a'ti turicjārārē beserāsama nírā, to pūrīcārē ěde'ro weerā a'teacārē besemasīweti? **3** ěMūsā masīweti? A'ti m̄m̄co pe'ticā, marī Ō'acūrē wereco'terā m̄m̄sep̄u nimi'cārā quē'rārē beserāsa'a. Tojo beserāsa'a nírā, a'ti m̄m̄co cjase mūsā d̄saso'quema t̄jāsa'a. **4** A'ti m̄m̄co cjase mejō nise me'rā mūsā a'merī ua'a. Teacā me'rā uarā, a'tiro wee'e. Mūsā beseri masārē “Mejō nirānojo nima” nimirā, na tiropu besedutirā wa'a'a. **5** A'tema mūsārē bopoyato nīgū tojo ni'i. ěMūsā wa'teropure ne ni'cū masīgūnojo a'tere beseacju marībutiati?

6 Nicāma, cūrē besedutironojo o'orā, Jesucristore ějōpeotirā tiro pe'e mūsā me'rācjārārē weresārā wa'a'a. Tojo weecā ěaņu niti mūsārē? **7** Mūsā basu a'merī uarā, tojo weema'acārā wee'e. Mūsārē ña'arō weesere tojo t̄oña'cā, nemorō añubosa'a. Narē weresārōnojo o'orā, na yajasere ya'yiosārā, tojo t̄oña'cāña. **8** Mūsā basuta Jesucristore ějōpeorā mūsā acawererārē ña'arō wee'e. Na yere yajasa'a.

9 ěMūsā masīweti? Ña'arō weerā Ō'acū tiropu wa'asome. Mūsā wācūma'aticāña. A'tiro weérā, m̄m̄sep̄ure wa'asome. Ma'mapjia no'o ěaro a'metārābajaque'atirānojo wa'asome. No'o queose yee'quere ějōpeoma'arānojo wa'asome. Numotirā, marāpūtirā āpērārē a'metārābajaque'atirānojo wa'asome. No'o m̄m̄a basu ña'arō weerānojo, numia basu ña'arō weerānojo m̄m̄sep̄u wa'asome. **10** Tojo nicā yajari masā, ěaripejasebucnrānojo, que'asebucnrā, tu'tisepjarā, weesoose me'rā yajari masā Ō'acū tiropu wa'asome. **11** Tod̄poropure mūsā ni'cārērā a'tere tojota weeseticārā niwū. Ni'cārōacārē acobojo, d̄cayuno'cārāpu ni'i. Ō'acū yarā ni'i. Marī wiogu Jesú me'rā, tojo nicā Espiritu Santu me'rā Ō'acū mūsārē “Añurā nima”, ni i'asami.

Marī up̄u Cristo ya up̄u ni'i nise ni'i

12 Masā a'tiro ucūw̄asama: “Marī weesī'rīsere no'o ěaro weemasī'i.” Tojota ni'i, nírō pe'e. Apeye marī weesī'rīse marīrē weetamutisa'a. Marī ěaro weegu wee'e nīgū, tere tojo weewāñaticā'rōña'a. **13** Apeye na ucūw̄ase diacjū ni'i. A'tiro ni'i: “Ba'ase aņu ni'i paagare. Paaga pe'e

ba'asāacja ni'i." Ō'acū pe'e a'te p̄arop̄ure pe'ticā weegusami. Apeye pe'e diacjū niwe'e. Ō'acū up̄u wéeḡu, a'metārābajaque'atiati up̄ure weeticu niwī. Marī ya up̄u Jesucristo ūaro weeati up̄u ni'i. Cū ti up̄u wioḡu nimi. **14** Ō'acū cū tutuaro me'rā marī wioḡu ya up̄ure masōcu niwī. Cūrē masō'caronojōta marī up̄ure masōḡusami.

15 ¿Mūsā masīweti? Mūsā ya up̄u, Cristo ya up̄u me'rā a'mesu'a'a. Marī tojo ni'i nīrā, Cristo ya up̄ure a'tiro weeta basiowe'e. A'metārāwapata'ari masō ya up̄u me'rā ti up̄ure a'mesu'ota basiowe'e. **16** ¿Masīweti? Ō'acū ye queti ojāca pūr̄ip̄u a'tiro ojano'wū: “Ūmu, numio me'rā nīgū, na p̄arā nimirā, ni'cā up̄u weronojō tojasama”, ni ojano'wū. Tojo weerā mūsā ña'agō me'rā nīrā, ña'arā tojasa'a. Co me'rā ni'cā up̄u dojorā weesa'a. **17** Ni'cū Jesucristo marī wioḡu me'rā a'mesu'aḡu pe'ema, na p̄arāp̄uta ni'cā up̄u dojo, ni'cā wācūse c̄uosama.

18 Ne āpērārē a'metārābajaque'atisere wācūma'aticā'ña. Apeye marī ña'arō weesere sō'owaro marī up̄u me'rā weetisa'a. Marī a'metārābajaque'atirā pe'e, marī up̄u warore dojorērā wee'e. **19-20** ¿Mūsā masīweti? Marīrē Ō'acū Esp̄iritu Santure o'óc̄u niwī. Marī ya up̄u Esp̄iritu Santu ya wi'i ni'i. Tojo weerā marī up̄u me'rā no'o ūaro weemasīwe'e. Jesucristo marīrē ma'ígū, cū yarā niato nīgū wērī wapayecu niwī. Tojo weerā marī up̄u me'rā Ō'acū cū ūaro pe'e weemasī'i. A'tiro weecā, āpērā cūrē añurō wācūrāsama.

N̄motise cjase ni'i

7 **1** Ni'cārōacārē mūsā sēr̄itiña'o'oca pūr̄irē yu'tiguti. N̄motiticā, marāp̄utiticā añucā'a, añurō pe'e. **2** Tojo nimicā, top̄ure pājārā āpērā no'o ūaro a'metārābajaque'atisama. Tojo weerā ūm̄a nānucū n̄motiroŋa'a. Numia quē'rā nānucū marāp̄utiroŋa'a. **3** Ūmu cū n̄mo me'rā añurō nisetiatio. Co quē'rā cū me'rā mejārōta nisetiatio. **4** Marāp̄utigo a'tiro niticā'to: “Yu'ŋ ūaro weegoti”, niticā'to. Co marāp̄u niyucā, “Cū ūaro weegoti”, niato. N̄motigu quē'rā “Yu'ŋ ūaro weeguti”, niticā'to. Cū n̄mo niyucā, “Co ūaro weeguti”, niato. **5** Co a'tiro weeato. Co marāp̄u co me'rā nisī'rīcā, yu'tiatio. Cū quē'rā core yu'tiatio. Ō'acūrē ñubuerātirā, ticuse n̄mūrī “Marī weew̄aronojō weeticā'rā” ni apóca be'ro pūr̄icā tojo weeticā'to. Ñubuetu'ajaca be'rop̄u tod̄poro niseti'caronojōta marāp̄u me'rā, n̄mo me'rā niato tja. Tojo weeticā, wācūtutuaticā, wātī mūsārē ña'arō weedutibosami. Āpērā me'rā no'o ūaro a'metārāma'acā weebosami.

6 Yu'ŋ mūsārē a'tere dutibutiase weronojō ucūgū mejēta wee'e. Mūsā tojo weesī'rīcā, añurōsa'a nīgū, tojo ni'i. **7** Yu'ŋ a'tiro wācū'u. Yu'ŋ mūsā nipe'tirārē yu'ŋ weronojō n̄mo marīrā nicā ūamisa'a. Ō'acū pe'e masānucūrē na weepōtēoatjere cūucu niwī. Āpērārē n̄mo marīdutigu o marāp̄u marīdutigu cūucu niwī. Āpērā pe'ere n̄motidutigū, marāp̄utidutigū cūucu niwī.

8 Ni'cārōacā mūsā nūmo marīrārē, marāpū marīrārē, wapewia numiarē nigūti. Mūsā yū'ch weronojō nūmotiticā, marāpūtiticā, aŋu ni'i. **9** Ūmua numia me'rā nisī'rīrā nū'cātirānojojō nūmotiato. Numia quē'rā mejārōta marāpūtiato. Na nūmoticā, marāpūtīcā, nemorō aŋu'u. Na numia me'rā, ūmua me'rā nisī'rīrā, pi'etiticā'to.

10 Yū'ch marāpūtīrārē, nūmotirārē a'tiro duti'i. A'te marī wioḡu dutise ni'i. Yū'ch tere wereturia'a. Numio co marāpūre cō'aticā'to. **11** Cō'agō pūrīcā, apī me'rā nūorētīcā'to. Marāpū nimi'cū me'rā apotigo, ni'cōta tojato. Ūmū quē'rā mejārōta cū nūmorē ne cō'aticā'to. Cū quē'rā cū nūmo ni'co me'rā apotigū, mejārōta tojato.

12 Āpērāma, yū'ch Jesucristo besecū'cū nīgū, yū'ch wācūserē a'tiro nigūti. Te wācūse marī wioḡu yū'chre bu'e'que mejēta ni'i. A'tiro nigūti. Ni'cārērā mūsā Jesucristore ējōpeotigore nūmotibosa'a. Co mū'ch me'rā ninu'cūsī'rīcā, cō'aticā'ña. **13** Mejārōta ējōpeotigūre marāpūtīgo quē'rā mū'ch me'rā cū ninu'cūsī'rīcā, cō'aticā'ña. **14** Na mūsā me'rā nise ye bu'iri Ō'acū narē aŋurō weesami. Tojo weerā mūsā pō'rā Jesucristore ējōpeotirā pō'rā weronojō nitisama. Ō'acū mūsā pō'rārē aŋurō weesami. **15** No'o Jesucristore ējōpeotigū cū nūmorē cō'asī'rīgūnojojō pe'e cō'ato. Jesucristore ējōpeotigo quē'rā co marāpūre cō'asī'rīgōnojojō cō'ato. Ō'acū marī āpērā me'rā a'mequēse marīrō nisetīcā ūami. Na cō'asī'rīcā, aŋurōsa'a. **16** Cō'ano'gō “Yū'chre cō'aticā, yū'ch marāpūre Jesucristore ējōpeocā weemasībopā”, nita basiowe'e. Cō'ano'gū quē'rā “Yū'chre cō'aticā, yū'ch nūmorē Jesucristore ējōpeocā weemasībopā”, nita basiowe'e.

17 Tojo nimicā, a'tere yū'ch nipe'tirocārā, Jesucristore ējōpeori curuacārārē duti'i. Mūsānūcū Ō'acū mūsārē ne waro beseri curare niseti'caronojōta a'tiro nicā quē'rārē niseti'roua'a. **18** Ō'acū ni'cūrē ō'rēcū yapa casero yejecō'ano'cūre besebosami. Cūrē besecā, mejārōta yejecō'ano'cū niato. No'o yejecō'ano'ti'cūre besecā quē'rārē, mejārōta yejecō'ano'ti'cū niato. **19** Yejecō'ano'cū, yejecō'ano'ti'cū nise wapamarī'i. Ō'acū dutisere weese pe'e wapatiyū'rūnū'cā'a. **20** Nipe'tirā Ō'acū besenū'cācatero nī'caronojōta ninu'cūcā'rōūa'a. **21** Ō'acū da'raco'terārē besebosami. Tojo besecā, mūsā da'raco'tesere wācūque'titicā'ña. Apetero mūsārē mūsā wiorā wijadutirāsama. Aŋu ni'i. Na tojo nicāta, wijabaque'oya. **22** Ō'acū marī wioḡu Jesucristore ējōpeodutigū mūsārē besecū niwī. Mūsārē besenū'cācaterore da'raco'terā nī'cārā niwū. Ni'cārōacāma a'tiro ni'i. Tojo da'raco'terā nimirā, Jesucristo yarā nitjārā, da'raco'tesere wija'cārā weronojō ni'i. Cū ye cjasere da'ra'a. Āpērā quē'rā cū besenū'cārī curare da'raco'tetirā nicārā niwā. Ni'cārōacāma Jesucristore da'raco'terā weronojō nima. **23** Ō'acū mūsārē ma'īgū, cū yarā niato nīgū Jesucristo wērīse me'rā wapayecū niwī. Tojo weerā masārē da'raco'terā weronojō niticā'ña. **24** Ō'acū ne waro besenū'cācatero mūsā niseti'caronojōta niña tja. Cū yarā niña.

25 Nũmo marĩrã, marãpũ marĩrã pe'ema Jesucristo dutise marĩ'i. Tojo nimigũ, no'o yũ'ũ basu wãcũse cã'rõ musãrẽ wereguti. Musã yũ'ũre ãjõpeomasĩ'i. Marĩ wioɣũ yũ'ũre pajaña'se bu'iri tojo weemasĩ'i. **26** Yũ'ũ a'tiro wãcũ'u. A'tiro nicã peje pi'etise ni'i. Tojo weerã nũmo marĩrã nĩ'cãrã nũmotiticã'ña. **27** No'o nũmotigũpũ nĩ'cũ core cõ'aticã'ña. No'o nũmo marĩgũ nũmotisĩ'rĩgũ a'maticã'ña. **28** Musã nũmotirã, Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cãrã mejẽta wee'e. No'o nu'mio quẽ'rã marãpũtigo Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cãgõ mejẽta weemo. Tojo nimirõ, catiri ỹmũcore peje pi'etise ni'i. Yũ'ũ na tojo pi'etisere ỹsãtimisa'a. Tojo weegũ a'tere were'e.

29 Acawererã, yũ'ũ musãrẽ a'tiro nisĩ'rĩsa'a. A'tiro nicã peje pi'etise ni'i. Nemorõ ña'arõ wa'atjo cã'rõ dũ'sa'a. Nĩ'cãcã me'rã nũmotirã, nũmo marĩrã weronojõ tũ'oña'ña. Musã nũmosãnumiarẽ wãcũnrũrõnojo o'orã, Õ'acũ pe'ere wãcũnrũduti, tojo wa'a'a. **30** Dũjasewã'a utiri masã bujawetidojaticã'ña. No'o e'catirãnojo e'catidojaticã'ña. Musã apeqe duusere musã ye warore weronojõ tũ'oña'ticã'ña. **31** A'ti ỹmũco pe'tiwã'cãrõ wee'e. Tojo weerã a'ti turi cjasere ỹpũtũ waro wãcũticã'ña.

32 Musãrẽ wãcũque'tiro marĩrõ nicã ỹa'a. Nũmo marĩgũ marĩ wioɣũ cjasere pũrõ wãcũnrũsami. Jesucristo ỹasere weesĩ'rĩsami. **33** Nũmotigũ pe'e cũ nũmo añurõ nicã ỹagũ, a'ti ỹmũco cjasere wãcũnrũsami. Cũ nũmo e'caticã ỹasami. **34** Cũ marĩ wioɣũ ỹase quẽ'rãrẽ weesĩ'rĩsami. Tojo weegũ cũ weesĩ'rĩse pũaro dũcawaanũ'cõsami. Numia quẽ'rãrẽ tojota ni'i. Marãpũ marĩgõ marĩ wioɣũ ye cjasere pũrõ wãcũnrũsamo. Õ'acũ ỹaro dia'cũ weesĩ'rĩsamo. Co wãcũsepũ quẽ'rãrẽ cũ ỹaro wãcũsamo. Marãpũtigo pe'e co marãpũ añurõ nicã ỹasamo. A'ti ỹmũco cjasere pũrõ wãcũnrũsamo. Co marãpũ e'caticã weesĩ'rĩsamo.

35 Yũ'ũ musãrẽ añurõ wa'ato nĩgũ oja'a. Añurõ nidutigũ, marĩ wioɣũ ỹaro dia'cũ weedutigũ oja'a. Musãrẽ nũmotisere, marãpũtisere cã'mota'agũ mejẽta, tojo ni'i.

36 Nĩ'cũ cũ macõ mu'ñucã ñ'agũ, a'tiro nibosami: “Yũ'ũ macõrẽ añurõ weetisa'a. Co marãpũticã, añubosa'a”, nibosami. Tojo nigũnojo numisoato. Te tojo weese ne ña'arõ weese niwe'e. **37** Apĩ pe'e “Numisorõũasato”, nitibosami. Cũ tojo weesĩ'rĩse cũrẽ añu nibosa'a. “Yũ'ũ macõ marãpũtisome”, nibosami. Cũ tojo nicã, core añurõ wa'arosa'a. **38** A'tiro ni'i. Macõrẽ marãpũtiduti'cũ añurõ weegũ weesami. Marãpũtidutitigũ pe'e quẽ'rã totã añurõ weeyũ'rũnũ'cãsami. A'tiro ni'i. A'tocatero pi'etise peje ni'i. Tojo weero marãpũtiticã, nemorõ añu ni'i.

39 Marĩrẽ dutise a'tiro ni'i. Marãpũtigo co marãpũ catiri cura cũ me'rã ninu'cũcã'to. Cũ wẽ'rica be'ro co no'o tũ'sagũnojo me'rã marãpũtiato, ni'i. Co marãpũ Jesucristore ãjõpeoɣũ niato. **40** Yũ'ũ pe'e a'tiro wãcũ'u. Co apaturi marãpũtitigo, nemorõ e'catibosamo. Yũ'ũ quẽ'rã ãpẽrã musãrẽ bu'erã weronojo Espĩritu Santure cũo'o. Tojo weegũ tojo ucũ'u.

Wa'icũ di'i na queose yee'quere ějõpeorã ñubuepeo'quere ba'asama nise ni'i

8 1 Musã sĕrĩtiña'quere yu'tigũti. “¿Wa'icũ di'i na queose yee'quere ějõpeorã ñubuepeo'quere ba'arouati?” nisere yu'tigũti. Musã “Na ějõpeose yee'quere wapamarĩ'i, tere masĩtoja'a”, nisa'a. Tojota ni'i, nĩrõ. Tojo nĩrã, a'tiro nĩrã weesa'a: “Āpĕrã yu'rũoro masĩyu'rũnu'cã'a”, nima'acãrã weesa'a. Marĩ ãpĕrãrĕ ma'ĩrã, a'tiro pe'e weesa'a. Nemorõ narĕ Ō'acũrĕ ějõpeocã weesa'a. 2 No'o “Masĩyu'rũagu ni'i” nigũnojõ ne cã'rõ masĩtibutiacã'sami. “A'tiro wee masĩrõnasato”, nitisami. 3 Ō'acũ cũrĕ ma'igũ pe'ema a'tiro nisami: “Yagu nimi. Cũrĕ masĩ'i”, nisami.

4 Musã wa'icũ di'i ñubuepeo'quere ba'ase pe'e a'tiro ni'i. Musã nĩrõnojõta na ějõpeose yee'que wapamarĩ'i. Āpĕrã Ō'acũ weronojõ nĩrãpu ne marĩma. Cũ ni'cũta nimi. 5 Āpĕrã cũrĕ ějõpeotirã pãjãrã ãpĕrãnojõrĕ ějõpeosama. Ū'muarõpu nĩrãrĕ, a'ti nucũcãpu nĩrãrĕ ějõpeosama. Narĕ marĩ Ō'acũrĕ ějõpeoro weronojõ tu'oña'sama. “Marĩ wiorã nima”, nisama. 6 Marĩ pe'e masĩno'o, Ō'acũ marĩ pacũ ni'cũta nimi. Cũ nipe'tise a'ti turi cjasere bajurĕcũ niwĩ. Marĩ cũ yarã cũ dutiro weejã ni'i. Tojo nicã Jesucristo quĕ'rã ni'cũta wioꝑũ nimi. Cũ me'rã nipe'tise weeno'caro niwã. Marĩ quĕ'rãrĕ cũ yarã sãjãcã weecũ niwĩ. Tojo weerã marĩ cũ me'rã ninu'cũcã'rãsa'a.

7 Āpĕrã Jesucristore ějõpeorã, Ō'acũ ni'cũta nisere añurõ waro masĩyu'rũtĕrĩtisama. Na todũporopũre queose yee'quere ějõpeose bu'iri tojo nisama. Tojo weerã ni'cãrõacãrĕ ñubuepeo'que di'ire ba'arã, a'tiro nisama: “Tere ba'arã, queose yee'quere ějõpeorã wee'e”, nisama. Tojo weerã ějõpeotutuatirã ba'arã, bu'iritirã tu'oña'sama. Tojo tu'oña'mirã, tojo ba'acã'sama. Te me'rã na wãcũsere dojorĕsama. 8 Marĩ ba'ase, marĩ ba'atise quĕ'rã marĩrĕ Ō'acũrĕ nemorõ ějõpeocã weewe'e. Marĩ ba'arã, nemorõ añurã wa'asome. Ba'atirã quĕ'rã, ña'abutiãrã wa'asome. 9 Tojo nimicã, añurõ weeya musã. Apetero musã no'o ɯaro ba'ama'arã, apĩ añurõ ějõpeotutuatigũre dojorĕbosa'a. 10 A'tiro ni'i. Mũ'ɯ “Na ějõpeose yee'que wapamarĩ'i” ni masĩmigũ, na ñubuepeo ba'awuarõpu ba'agu wa'abosa'a. Apĩ ějõpeotutuatigũ pe'e mũ'ɯ tojo weesere ĩ'abosami. Mũ'ɯ ba'acã ĩ'agũ, “Queose yee'quere ějõpeogũ weemi. Tojo weese ña'a ni'i”, ni wãcũbosami. Tojo wãcũmigũ, mũ'ɯrĕ ĩ'acũugũ, cũ quĕ'rã ba'acã'bosami. Tere ba'agu, “Ña'arõ weegũ wee'e”, nibosami. Cũ tojo wãcũse bu'iri mũ'ɯ cũrĕ ña'arõ weegũ wee'e. Tojo weerã añurõ weeya. 11 Mũ'ɯ masĩmigũ ba'agu, ějõpeotutuatigũ pe'ere dojorĕgũ wee'e. Cristo cũ quĕ'rãrĕ wĕrĩbosacũ niwĩ. Mũ'ɯ ba'ase me'rã mũ'ɯ acaweregũre dojorĕ'e. 12 Mũ'ɯ ba'agu, Cristoreta ña'arõ weegũ wee'e. 13 Marĩ ba'ase me'rã marĩ acaweregũ ějõpeotutuatigũre dojorĕbosa'a. Tojo weeri nĩrã, diãjũta ba'atiyu'rũocã'rõna'a.

Jesucristo ye quetiwereri masārē na bu'ese wapa
wapata'aba'amasísama nise ni'i

9 1 Yũ'u Jesucristo besecúú'cũ ni'i. Āpērã cũ besecúú'cārã weronojõ weemasĩ'i. Yũ'u quē'rã marĩ wioḡũ Jesure i'awũ. Tojo nicã mūsārē marĩ wioḡũ quetire werewũ. Mūsã tere tu'o ějõpeowũ. Tojo weerã yũ'u Jesucristo besecúú'cũ nisere masĩ'i. 2 Āpērã yũ'ũre “Cũ Jesucristo besecúú'cũ mejēta nimi”, nírã nisama. Mūsã pūrĩcã tojo niticã'ña. Yũ'u mūsārē Jesucristore ějõpeocã weewũ. Tojo nicã mūsã cūrē ějõpeorãrē ni'cã curuata nerēque'acã weewũ. Tojo weese me'rã yũ'u cũ besecúú'cũ nisere masĩ'i.

3 Āpērã yũ'ũre “Cũ Jesucristo besecúú'cũ nitimi” nicã, narē a'tiro yũ'tinu'cũ'u. 4 Yũ'u Jesucristo besecúú'cũ ni'i. Tojo weegũ yũ'u bu'ese wapa na ba'ase eacã, sī'rĩse tĩacã, ñe'emasĩ'i. 5 Apeye quē'rãrē yũ'u āpērã Jesucristo besecúú'cārã, tojo nicã cũ acabijirã weronojõ weemasĩ'i. Tojo nicã Pedro weronojõ weemasĩ'i. Ni'cõ numio Jesucristore ějõpeogore numoti, miamasĩ'i. 6 ¿De'ro wácũti mūsã? Āpērã Jesucristo besecúú'cārã cũ ye quetire wererã, da'ratima. ¿Ûsã dia'cũ Bernabé, yũ'u, Jesucristo ye quetire wererã ba'acatisĩ'rĩrã da'radu'umasĩtisari? 7 Surara cũ ba'asere cũ basu wapayetisami. Cũ wiorã cūrē ecasama. Û'sere oteḡũ te dũcare ba'asami. Oveja co'tegũ quē'rã oveja õpēcõ me'rã wee'quere ba'asami. 8-9 Yũ'ũre “Masã wácũse dia'cūrē weremi”, niticã'ña. Õ'acũ ye queti ojãca pūrĩpũ Moisé Õ'acũ duti'quere a'tiro nicũ niwĩ: “Wecũ trigo ārũagũ, tuumajãmisutuasami. Cũ ba'asi'rĩḡũ, ba'ato. A'tiro weeticã'to. Trigare ba'ari nírã, Ƴseropũ tuusãarĩ be'tore tuusãaticã'ña”, nicũ niwĩ. Õ'acũ tere níḡũ, wecũa se'sarore wácũticũ niwĩ. 10 Cũ tere níḡũ, ñsã cũ ye quetire wererãrē queose o'osĩ'rĩḡũ tojo nicũ niwĩ. A'tiro ni'i. Di'tare se'ecũumũ'tã'cũ, apĩ trigore ārũagũ na ote'que dũcare na pũarã dũcawaatjere wácũyurã, da'rasama. 11 Ûsã mūsārē Jesucristo ye queti wererã oteri masã weronojõ niwũ. Oteri masũ te otese dũcare miisami. Tojo weerã mūsã ñsārē apeyenojõ o'ocã, añũ ni'i. 12 Mūsã āpērãmarĩcãrē tojo o'osa'a. Ûsã pūrĩcãrē tjãsa'a.

“Ûsārē o'oya”, nĩmasĩ'i. Tojo nimirã, “O'oya”, ne niwe'e. Tojo nĩrõnojõ o'orã, su'tinojõ, ba'asenojõ moorã, tojo nũ'cãcã'wũ. A'tiro wácũwũ: “Marĩ sēricã pe'ere, Cristo ye quetire Ƴatibosama”, ni wácũwũ. Tojo weerã apeyenojõ marĩcã i'arã, tojo nũ'cãcã'wũ. 13 ¿Mūsã masĩweti? Õ'acũ wi'ipũ da'rarã masã Õ'acũrē ějõpeorã ba'ase miiti cũu'quere ba'asama. Na wa'icũrãrē wējē ñjũamorõpeowũaropũ da'rarã, te di'ire ba'asama. 14 A'te weronojõ Jesucristo ye queti wererã quē'rãrē “Na te da'rase me'rã wapata'aba'ato”, nicũ niwĩ marĩ wioḡũ. 15 Tojo nimicã, yũ'u ne ni'cãti a'tere niticãti. Tojo nicã ni'cãrõacã quē'rãrē mūsārē apeyenojõ o'odutĩḡũ mejēta tojo oja'a. Ûjaboa wērĩmĩḡũ, mūsārē were'que wapa wapaseesome.

16 Yũ'u Jesucristo ye quetire weregũ, tere werese bu'iri “Ăpērã yũ'rũoro añuyũ'rũnũ'cã'a”, niwe'e. Te yũ'u da'rasede ni'i. Yũ'u tere wereticã, ña'arõ wa'abosa'a. 17 Tojo weegũ yũ'u ñaro me'rã weregũ, wapata'abopã. Yũ'ũre weredutisere weegũ, Ô'acũ cũu'quere weegũ wee'e. Cũ yũ'ũre wapayegusami. 18 Yũ'u Jesucristo ye quetire weregũ, wapata'aba'amasĩ'i. Tojo weeta basiomicã, “Wapayeya”, niwe'e. Yũ'u wapata'ase a'tiro ni'i. Jesucristo masãrẽ yũ'rũomi nise quetire weregũ, e'cati'i. Tere weregũ, wapaseewe'e. Tereta yũ'u wapata'a.

19 Masãrẽ yũ'u bu'esere tũ'oato nĩgũ a'tiro wee'e. Ne ni'cũrẽ da'rawã'ñaco'tegũ nitimigũ, nipe'tirãrẽ da'rawã'ñaco'tegũ weronojõ tũ'oña'a. Pãjãrã Cristo yarã sãjãcã ñasãgũ, tojo wee'e. 20 Judío masã tiropũ nĩgũ, na Jesure ëjõpeocã ñasãgũ na weronojõta niseti'i. A'tiro ni'i. Judío masã Moisé dutise doca nima. Ô'acũ yũ'ũre te dutise doca nidutitimi, nĩgũpũ. Mejõ na Jesucristore ëjõpeocã ñasãgũ yũ'u quẽ'rã na weronojõ Moisé dutise doca weronojõ ni'i. 21 Judío masã nitirã quẽ'rãrẽ Moisé dutisere masĩtirã, na Jesucristore ëjõpeocã ñasãgũ na weronojõ niseti'i. Tojo nisetimigũ, “Ô'acũ dutisere weetigũ ni'i”, niwe'e. Cristore ëjõpeotjãgũ, Ô'acũ dutisereta wee'e.

22 Yũ'u ëjõpeotutuaturã me'rã nĩgũ, na Jesucristore ëjõpeocã ñasãgũ na weronojõta wee'e. “Masĩpe'ocã'a”, niwe'e. Tojo weegũ nipe'tirãrẽ “¿Yũ'u de'ro weecã na yũ'rũsĩ'rĩmitina?” nĩgũ, na weewũasenojõrẽta weeseti'i. 23 Jesucristo ye quetire weregũ, na tũ'oato nĩgũ tojo wee'e. Cũ ye queti añuse ni'i. Yũ'u nipe'tirã tere masĩcã ña'a. Jesucristo narẽ yũ'rũose yũ'u wapata'ase ni'i.

24 A'tere queose me'rã were'e. Omawapata'ari masã nipe'tirã omasama. Nipe'tirã omamirã, ni'cũta wapata'asami. Mũsã tere masĩ'i. Mũsã quẽ'rã nipe'tirã wapata'asĩ'rĩrã, wapata'ari masũ weronojõ omaña. Mũsãrẽ Ô'acũ o'otjere wapata'asĩ'rĩrã, cũ ñaro weeya. 25 Nipe'tirã na omati dũporo añurõ omabu'esama. Tojo weerã na queoro ba'asama. Na upũre dojorẽsere weetisama. Na pũrĩ me'rã wéeca be'tore wapata'asĩ'rĩrã, tojo weeyusama. Ti be'to maata boadija wa'asa'a. Marĩ quẽ'rã Ô'acũ ñatisere, ña'asere du'urã, Ô'acũ yere wee'e. Cũ o'otje wapata'asĩ'rĩrã, tojo wee'e. Cũ o'ose ne pe'tisome. 26 Tojo weegũ yũ'u omari masũ weronojõ queoro wee'e. Wãcũtimigũ, tojo weema'awe'e. Yũ'u weeatjere wãcũyu'u. 27 Yũ'u ñaro dia'cũ weewe'e. Ña'arõ ñaripejasere weewe'e. Wãcũtutua'a. Tojo weeticãma, Jesucristo ye quetire ãpẽrãrẽ werecã, Ô'acũ yũ'ũre “Añurõ weewũ”, nitibosami. Añuse yũ'ũre o'obo'quere o'otibosami.

Dũporocjãrã weronojõ weeticã'ña nise ni'i

10 1 Jesucristore ëjõpeorã, mũsãrẽ a'tere mũsã masĩcã ñasa'a. Ô'acũ ñsã Israe curuacjãrã ñecũsumũa me'rã nicũ niwĩ. Cũ o'õca curua

o'mecurua me'rã na d̄uporo u'mutãc̄u niwĩ. Nipe'tirã cūrẽ siruturã, pajiri maa aco s̄o'arĩ maajo decop̄u p̄e'acãrã niwã. **2** Na o'mecuruare sirutu'cãrã ti maarẽ p̄e'a'cãrã nipe'tirã wãmeyeno'cãrã weronojõ tojacãrã niwã. Te me'rã na Moisé yarã sãjãcãrã niwã. **3** Na nipe'tirã Ô'acũ o'o'que u'muse cjase manã wãmetisere ba'acãrã niwã. **4** Nipe'tirã aco Ô'acũ o'o'quere ùtãgãp̄u ní'quere s̄ĩ'rĩcãrã niwã. Cristo ùtãgã aco wijaacaga weronojõ nimi. Cũ na nipe'tirãrẽ co'tegu, nipe'tirop̄u ba'patiwã'cãc̄u niwĩ. **5** Narẽ tojo weemigũ, Ô'acũ pãjãrãrẽ tũ'satic̄u niwĩ. Cūrẽ yu'rũnu'cãcã ï'agũ, tojo weec̄u niwĩ. Te ye bu'iri na yuc̄u marĩrõp̄u wa'arã, pãjãrã boabajaque'aticãrã niwã.

6 Narẽ tojo wa'a'que marĩrẽ queose weronojõ ni'i. Marĩrẽ na ña'arõ wee'caro weronojõ weedutitiro tojo wa'acaro niwũ. **7** Tojo weerã ãp̄erã na yee'quere ëjõpeoticã'ña. Tod̄uporocjãrã weronojõ weeticã'ña. Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩp̄u wec̄u queosere ëjõpeorã da're'quere a'tiro ojano'wũ: “Masã ba'a, s̄ĩ'rĩcãrã niwã. Tu'ajanũ'cõ, na no'o ñaro bosenuũ nu'cãcãrã niwã.” **8** Marĩ na weronojõ no'o ñaro a'metãrãbajaque'aticã'rã. Namaricã tojo wee'que wapa ni'cã nuũũ veintitrés mil w̄erĩcãrã niwã. **9** Na marĩ wioꝑũ Ô'acũrẽ ña'arõ ucũcãrã niwã. Ô'acũ marĩrẽ co'tetimi nĩrã, cūrẽ uacã weecãrã niwã. Marĩ na wee'caronojõ weeticã'rã majã. Namaricã tere wéerã, pãjãrã aña cũ'rĩwẽjẽno'cãrã niwã. **10** Tojo nicã musã Ô'acũ me'rã na wee'caronojõ tũ'satirã, niticã'ña. Na tojo weecã ï'agũ, Ô'acũrẽ wereco'tegu u'musecjũ narẽ wẽjẽcõ'ac̄u niwĩ.

11 Ô'acũ marĩrẽ masĩdutigu narẽ tojo weec̄u niwĩ. Marĩ a'tocaterocjãrãrẽ a'ti uũcõ d̄ujawã'cãrõ wee'e. Ô'acũ d̄uporocjãrãrẽ bu'iri da'rec̄u niwĩ. Te bu'iri da're'quere cũ ye queti ojãca pũrĩp̄u ojadutic̄u niwĩ. Marĩrẽ na weronojõ ña'arõ weedutitigu tojo weec̄u niwĩ. **12** No'o “Yu'u pũrĩcã añurõ ëjõpeo'o, ña'arõ weesome” nigũnojõ tũ'omasĩña. Apetero weegu mũ'u ña'arõ weebosa'a. **13** Apetero marĩ basu ña'arõ weesĩ'rĩsa'a. O apetero wãtĩ marĩrẽ ña'arõ weedutisami. Marĩ dia'cũ mejẽtare tojo wa'a'a. Nipe'tirãrẽ tojo wa'asa'a. Ô'acũ pe'e cũ “Weeguti” ní'quere weeticã weetisami. Cũ marĩ ña'arõ weesĩ'rĩcã, nu'cãto nígũ marĩrẽ weetamusami. Tojo weerã marĩ ña'arõ weebo'quere weewe'e.

14 Tojo weerã Jesucristore ëjõpeorã yu'u mairã, musã na yee'cãrãrẽ ñubuepeorop̄u ne wa'aticã'ña. Tere ne cã'rõ ëjõpeoticã'ña. **15** Musãrẽ masãrẽ weronojõ ucũ'u. Musã basu yu'u ucũsere tũ'oña'ña. **16** Marĩ põt̄erĩrã, s̄ĩ'rĩrĩ pa s̄ĩ'rĩse d̄uporo Ô'acũrẽ e'catise o'o'o. Ti pare s̄ĩ'rĩrã, Jesucristore bu'ipejatamu'u. Cũ marĩrẽ w̄erĩbosaḡu, cũ dí o'maburoc̄u niwĩ. Tojo nicã pãgãrẽ d̄ucawaa ba'arã, ni'cã curua, ni'cã up̄u wa'a'a. Tere ba'arã, Cristo curusap̄u w̄erĩ'quere bu'ipejatamu'u. **17** Marĩ pãjãrã nimirã, ni'cãgã cjase pãrẽ ba'a'a. Tojo weerã marĩ ni'cã curua, ni'cã up̄u weronojõ ni'i.

18 Israe curuacjãrãrẽ wãcũña. Na Ô'acũrẽ ëjõpeorã, wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeosama. Te di'ire ba'asama. Tere ba'arã, na Ô'acũrẽ

bul'ipejatumusama. **19** Musārē a'tiro nigūti. Yū'u masā na yee'que pe'ema “Wapati'i”, nigū mejēta wee'e. Wa'icū di'i na yee'cārārē wējē űubuepeo'que quē'rārē a'tiro nigūti: “Apeye di'i weronjō ni'i”, nigū mejēta wee'e.

20 Tojo nitimigū, a'tiro ni'i. Ō'acūrē ējōpeotirā na yee'cārārē wa'icūrā wējē űubuepeorā, wātīarē ējōpeorā weema. Ō'acū mejētare ējōpeoma. Na tojo weecā, musā na me'rā nerē ba'arā, wātīa me'rā bul'ipejatumurā wee'e. Musā tojo weecā űawe'e. **21** Marī pōtērīrā, marī wioḡu ya pare sī'rī'i. Cūrē bul'ipejatumurā, cū yere ba'a'a. Na yee'quere űubuepeowuaropu cjase pe'e na o'ose te sī'rīse, te ba'ase wātīa ye ni'i. Tojo weerā musā marī wioḡure bul'ipejatumurā, cū yere ba'arā, wātīa ye pe'ere ba'ata basiowe'e. Wātīa yere ba'arā, narē bul'ipejatumubosa'a. **22** Marī, wātīarē bul'ipejatumurā, marī wioḡu Ō'acūrē doecā weebosa'a. Cū marī me'rā uacā, marī pōtēotisa'a. Cū tutuagū nimi.

Marī űaro dia'cū wéerā, āpērārē ma'itibosa'a nise ni'i

23 Masā a'tiro ucūwűasama: “Marī weesī'rīsere no'o űaro weemasī'i.” Tojota ni'i, nírō. Apeye marī weesī'rīse marīrē weetamutisa'a. Marī űaro wéerā, āpērārē Ō'acūrē nemorō ējōpeocā weetibosa'a. **24** Āpērārē añurō wa'acā űasārōűa'a. Marī ye dia'cūrē wācūnűurāticā'rōűa'a.

25-26 Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū: “Nipe'tise a'ti turipu nise marī wioḡu ye ni'i”, ni ojano'wū. Nipe'tise ba'ase Ō'acū wee'que ni'i. Tojo niyucā, nipe'tisere ba'amasī'i. Tojo weerā ba'ase duawuaropu duasere no'o űaro duuba'aya. Musā bul'iritirā tű'oña'rī nírā, “¿Na queose yee'cārārē űubuepeo'que di'i niti?” ni sērītiña'ticā'ña.

27 Apetero weegū ni'cū Jesucristore ējōpeotigū musārē cū tiropu ba'adutibosami. Musā cū tiropu wa'asī'rīrā, nipe'tise cū ecasere ba'aya. Musā bul'iritirā tű'oña'rī nírā, “¿A'te de'ro wee'que di'i niti?” ni sērītiña'ticā'ña. **28** Topu nirī cura ni'cū Jesucristore ējōpeogu musārē a'tiro nibosami: “A'te queose yee'cārārē na űubuepeo'que di'i ni'i”, nibosami. Cū tojo nicā, te di'ire ba'aticā'ña. Cū musā ba'acāma, mejēcā wācūbosami. Tojo wācūticā'to nírā tojo weeya. **29** Tojo nígū, cū wācūse ućūgū wee'e. Musā wācūse mejētare ucū'u. Marī a'tiro nibosa'a: “Apī ña'arō tű'oña'se bul'iri ¿de'ro weeacju yű'u weesī'rīsere dűucayubosau? **30** Yű'u ba'asere Ō'acūrē e'catise o'ocā, āpērā yű'u ba'asere mejēcā nīmasītisama”, nibosa'a. **31** A'tiro ni'i. Marī ba'ase, sī'rīse me'rā añurō weecāma, añu ni'i, añurō. Mejō a'tiro űa'a. Nipe'tise marī āpērārē ējōpeocā weecā, añu nisa'a. Tojo weecā, nipe'tirā Ō'acūrē e'catipeorāsama. **32** Musā weese me'rā nipe'tirā Ō'acū yarārē, judío masārē, judío masā nitirārē ña'arō weecā weeticā'ña. **33** Yű'u weronjō weeya. Nipe'tise yű'u weese me'rā Ō'acū yarārē añurō weesī'rī'i. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeocā űasāgū na tű'sasere weenu'cūsī'rī'i. Yé pe'ere añurō weesī'rīwe'e. Āpērā ye pe'ere na yű'rucā űasāgū wācūnűurū'u.

11 1 Músã quẽ'rã yu'u weronojõ weeya. Cristore yu'u siruturonojõta yu'ure sirutuya.

Numia na ñubuewuaropu weewhase ni'i

2 Yu'ure músã wãcũcã, yu'u bu'e'quere queoro weecã tu'ogu, e'cati'i. 3 Apeyenojõ músãrẽ masĩcã ua'a. Cristo umuanucũrẽ na dupoá nimi. Umũ pe'e numio dupoá nimi. Ô'acũ quẽ'rã Cristo dupoá nimi. 4 Umũ Ô'acũ wi'ipu ñubuegu, cũ dupoapu su'ti caserore pesatisami. Tojo nicã Ô'acũ wereduti'quere wereturiagu, pesatisami. Pesagu pũricã, bopoyoro weegu weebosami. Cũ tojo wéegu, marĩ wioгу Jesucristore wiopesase me'rã ãjõpeotibosami. 5 Numio pũricã ñubuego, dupoapu su'ti caserore pesasamo. Tojo nicã Ô'acũ wereduti'quere wereturiago, mejãrõta weesamo. Co pesatigo, bopoyoro weego weebosamo. Umũ weronojõ weebosamo. Co marãpũre, co wioгуre yu'rũnu'cãgõ weesamo. Poarire seecõ'a wujaweenoc'o weronojõ nibosamo. 6 Co pesaticã, diacjũta co poarire seecõ'a wujaweep'e'ocã'rõua'a. Tojo weesĩ'rĩtigo, bopoyo ni'i nígõ, pesato. 7 Umũ pe'e pesaticã'rõua'a. Cũ Ô'acũ weronojõ wioгу nimi. Umũ Ô'acũ wioгу nimi nisere i'omi. Numio pe'e umũ wioгу nimi nisere i'omo. Tojo weego co su'ti caserore pesaroua'a. 8 Ne waropu Ô'acũ umurẽ wéegu, numio ya õ'a me'rã weeticu niwĩ. Numio pe'ere umũ ya õ'a me'rã weecu niwĩ. 9 Ô'acũ numiorẽ umurẽ weetamudutigu weecu niwĩ. Umũ pe'ema numiorẽ weetamuacju mejẽtare weecu niwĩ. 10 Tojo weerã numia músã nerẽwuaropũre nĩrã, su'ti caserore pesaroua'a. Tojo weego co umua dutise doca nisere i'osamo. Apeye quẽ'rãrẽ Ô'acũrẽ wereco'terã umusepu nĩrã co tojo weesere i'asama. 11 Tojo nimicã, marĩ Jesucristore ãjõpeorã a'merĩ weetamu'u. Umua numia weetamuse marĩrõ nímasĩtisama. Numia quẽ'rã umua weetamuse marĩrõ nímasĩtisama. 12 Diacjũta ni'i. Ô'acũ numiorẽ umũ ya õ'a me'rã weecu niwĩ. A'te quẽ'rã diacjũ ni'i. Umua numiapũre bajuasama. Nipe'tirã Ô'acũ weeno'cãrã dia'cũ nima. Cũ narẽ de'ro wee nisetiatjere weecu niwĩ.

13 ¿Músã de'ro wãcũti? Numia na Ô'acũ wi'ipu Ô'acũrẽ sãrĩrã, dupoapu su'ti casero pesaticã ¿añuti? Añuwe'e. 14 Nipe'tirã masĩno'o. Umũ poanu'mo yoacã, bopoyo ni'i. 15 Numia pe'e co poanu'mo yoacã, añuyurua'a. Masĩno'o. Co dupoare ma'masu'ago poanu'morẽ o'amasamo. Su'ti casero pesago weronojõ weesamo. 16 Yu'u ucũsere "Tojo niwe'e" nigũnojojõrẽ a'tiro nigũti. "Ûsã, tojo nicã ãpẽrã Jesucristore ãjõpeorã apeye weesetisenojõpuma masĩnemoña marĩ'i", nigũti.

Miinerẽba'arã queoro weeti'que ni'i

17 Ni'cãrõacã músãrẽ apeye oja'a. Tere ojagu, "Añurõ weerã wee'e", nigũ mejẽta wee'e. Músã nerẽrã, añurõ weeboronojõ o'orã, mejõ pe'e dojorẽaporo. 18 Músãrẽ a'tiro nimũ'tãgũti. Músã nerẽwuarã,

dɔcawatisa'a. Mɔsã tojo weese quetire tɔ'owɔ. Yɔ'u tɔ'oña'cã, a'te queti diacjũta nisa'a. **19** Mɔsã a'tiro ni wãcũsa'a: “Marĩ dɔcawatiwɔjaroua'a. Te me'rã çnoa pe'e Jesucristo yarã waro nitito? nisere ï'orãsa'a”, nisa'a.

20 Mɔsã dɔcawatise ye bu'iri miinerẽba'arã, marĩ wioɔɔ cũ bu'erã me'rã ba'atɔo'caro weronojõ queoro etiba'atisa'a. **21** Mɔsã ba'ase miasere no'o ɔaro ba'anɔ'cãsa'a. Pajiro ba'a, sĩ'rĩ, que'asa'a. Æpẽrã pe'e ba'atirã ɔjaboasama. **22** ¿Mɔsã wi'seri mooti? Te wi'seripɔ ba'a, sĩ'rĩbosa'a. No'o ɔaro wéerã, mɔsã nerẽwɔasere wapamarĩ'i, nirã wee'e. Ba'ase moorãrẽ bopoyoro yu'rɔcã weerã wee'e. ¿De'ro nibosɔ mɔsãrẽ? A'tere mɔsãrẽ “Añurõ weerã wee'e”, niwe'e.

Jesucristo cũ bu'erãrẽ sɔ'ori ba'atɔo'que ni'i

(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)

23 Yɔ'u mɔsãrẽ bu'e'quere marĩ wioɔɔ yu'ɔre bu'ewĩ. A'tiro ni'i. Jesú cãrẽ ï'atu'tirãpɔre o'otaji ñamita Jesú pãrẽ mii, **24** Õ'acũrẽ e'catise o'ocɔ niwĩ. Tu'ajanɔ'cõ, tigare cũ bu'erãrẽ dɔcawaacɔ niwĩ. Be'ro narẽ nicɔ niwĩ: “A'te yu'ɔ upɔ ni'i. Yɔ'u mɔsã ye niatjere wẽrĩbosaguti. A'tiro yu'ɔ ni'cãrõacã wee'caronojõ weenu'cũcã'ña. Tere wéerã, yu'ɔ mɔsãrẽ wẽrĩbosasere wãcũña”, nicɔ niwĩ. **25** Na ba'ãca be'ro sĩ'rĩrĩ pare mii, narẽ nicɔ niwĩ: “Mɔsã ye niatjere yu'ɔ wẽrĩgũti. Yɔ'u wẽrĩcã, yé dí o'mabɔrorosa'a. Õ'acũ dɔporopɔ mɔsã me'rã 'A'tiro apoguti', nicɔ niwĩ. Cũ ní'caronojõta yé dí me'rã mɔsã me'rã apogɔsami. Mɔsã nipe'tisetiri ti pare sĩ'rĩsetirinɔcũ yu'ɔre wãcũña”, nicɔ niwĩ. **26** A'tiro ni'i. Mɔsã pãrẽ ba'arã, ti pare sĩ'rĩrã, marĩ wioɔɔ cũ marĩrẽ wẽrĩbosa'quere ï'onu'cũrã wee'e. Téé cũ apaturi a'ticãpɔ mɔsã tojo weenu'cũcã'rãsa'a.

Põtẽrĩse dɔporo marĩ weesetisere wãcũmɔ'tãdutise ni'i

27 Marĩ wioɔɔ Jesucristo põtẽrĩdutisere wiopesase marĩrõ pãrẽ ba'ama'agũnojo, ti pare sĩ'rĩma'agũnojo bu'iri cɔomi. Cũ wẽrĩsere, cũ ye díre mejõ nise weronojõ tɔ'oña'sami. **28-29** A'tiro ni'i. Marĩ Jesucristore ẽjõpeorã nerẽwɔarã, ni'cã curua, ni'cã upɔ ni'i. Marĩ wioɔɔ ya upɔ ni'i. Marĩ tere queoro wãcũtimirã, pãrẽ ba'a, ti pare sĩ'rĩcã, Õ'acũ bu'iri da'resami. Tojo weerã nipe'tirã marĩ põtẽrĩati dɔporo marĩ weesere çña'arõ weecãti? nĩrã, wãcũmɔ'tãrõɔa'a. Tojo wéeca be'ropɔ pãrẽ ba'a, ti pare sĩ'rĩmasĩ'i. **30** Mɔsã tojo weetise ye bu'iri pãjãrã dutiti, tutuatima. Ni'cãrẽrã wẽrĩatojama. **31** Marĩ põtẽrĩse dɔporo wãcũmɔ'tãcãma, Õ'acũ tojo bu'iri da'retibosami. **32** Marĩ wioɔɔ añurõ weeato nĩgũ marĩrẽ bu'iri da'rewe'osami. Cũ marĩrẽ, Æpẽrã cãrẽ ẽjõpeotirã me'rã pecame'epɔ wa'acã ɔatimi. Tojo weegɔ ña'arõ weesere du'udutigɔ marĩrẽ bu'iri da'rewe'omi.

33 Tojo weerã, acawererã, miinerẽba'arã, a'tiro weeya. Ni'cãrõ me'rã ba'arãtirã, yucueya. **34** No'o ɔjaboagũnojo cũ ya wi'lipɔ ba'ato. Tojo

weecã, Ô'acũ musã añurõ nerẽcã ï'agũ, bu'iri da'reesome. Apeyema musã tíropu wa'agu, apoguti.

Masãnucũ weemasĩsere Espíritu Santu o'ose ni'i

12 1 Acawerã, Espíritu Santu musãrẽ Ô'acũ yere weemasĩatjere o'omi. Musãrẽ tere queoro masĩcã ña'a.

2 Musã masĩ'i, Jesucristore ãjõpeose dũporo masã yee'quere no'o ñaro ãjõpeosirutucãrã niwũ. Na yee'que catise mejẽta nicaro niwũ. Ucũticaro niwũ. 3 Musã masĩticãrã niwũ. Te bu'iri a'tiro masĩcã ña'a. Ne ni'cũ Espíritu Santure cõogũ Jesure a'tiro nímasĩtisami: "Pecame'epu wa'abata'to", nímasĩtisami. Tojo ucũgũ pũricã Espíritu Santu o'ose me'rã mejẽta ucũsami. Apĩ "Jesú marĩ wioꝝu nimi" nígũ, cũ pũricã Espíritu Santure cõomi. Espíritu Santu moogũ tojo nímasĩtibosami.

4 Marĩrẽ Espíritu Santu cũ weemasĩse o'osere mejẽcã dia'cũ dũcawaasami. Tere Espíritu Santu ni'cũta o'omi. 5 Cũ o'ose me'rã marĩ wioꝝu Jesucristo marĩrẽ mejẽcã dia'cũ da'radutisami. Tojo da'radutimigũ, Jesucristo ni'cũta nimi. 6 Cũ dutisere wéerã, mejẽcãrĩ dia'cũ weesa'a. Ô'acũ ni'cũta nipe'tirã marĩ weesere añurõ wa'acã weesami. 7 Espíritu Santu cũ o'ose me'rã marĩnucũrẽ cũ marĩ me'rã nisere ï'osami. Cũ o'ose me'rã marĩ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrẽ a'merĩ añurõ weemasĩ'i. 8 A'tiro ni'i. ãpẽrãrẽ cũ masĩse o'ose me'rã ucũme'ricã weesami. ãpẽrãrẽ mejãrõta cũ me'rã Ô'acũ ye queti o'jáca pũrĩpũ o'ja'quere tũ'omasĩ, wereme'ricã weesami. 9 ãpẽrãrẽ cũta tja ãjõpeoyũ'rũñũcãsere o'osami. Tojo nicã ãpẽrã dutitirãrẽ yũ'rũomasĩsere o'osami. 10 ãpẽrã cũ tutuaro me'rã añuse wee'omasĩsama. ãpẽrãrẽ Ô'acũ were'quere wereturiamasĩsere o'osami. ãpẽrãrẽ "¿Noa wãtĩ me'rã nisoocũtĩ? ¿Noa Espíritu Santu me'rã dia'cũ ucũtĩ?" ni besemasĩsere o'osami. Espíritu Santu ãpẽrãrẽ apemasã yere masĩtimirã ucũcã weesami. ãpẽrã na ucũcã masĩtimirã, wereturiamasĩsama. 11 Espíritu Santu cũ ñaro cũ o'osĩ'risere marĩnucũrẽ dũcawaasami. Marĩrẽ mejẽcãrĩ dia'cũ weesetiatjere dũcawaasami. Cũ ni'cũ nimigũ, tojo weesami.

Marĩ pãjãrã nimirã, ni'cã curua, ni'cã upũta ni'i nise ni'i

12 Marĩ upũ ni'cã upũ nimirõ, peje dũcawatĩ'i. Tojo dũcawatimirõ, ni'cã upũta ni'i. Cristo quẽ'rã tojota nimi. Pãjãrã cũrẽ ãjõpeoma. Na pãjãrã nimicã, cũ upũ weronoyõ ni'cã curua cũ me'rã nima. 13 A'tiro ni'i. Marĩ cũrẽ ãjõpeorã nipe'tirã judío masã, judío masã nitirã, ãpẽrãrẽ da'rawã'ñaco'teri masã, da'rawã'ñaco'tetirã Espíritu Santu ni'cũ me'rãta wãmeyeno'wũ. Tojo weerã ni'cã upũ ni'i. Marĩ nipe'tirãpũta Espíritu Santureta cõ'o.

14 Ni'cã upũ peje dũcawatise cõocã'a. 15 Marĩ dũ'pocã ucũrĩ dũ'pocã níró, a'tiro nibosa'a: "Omocã niwe'e. Tojo weegũ marĩ upũ cjase niwe'e."

Tojo nise ye bu'iri dɔ'pocã upɔpɔ niticã weewe'e. Topɔta wã'ña'a. **16** Marĩ o'mepero a'tiro ucũbosa'a: "Capea niwe'e. Tojo weegɔ marĩ upɔ cjasé niwe'e." Tojo nise ye bu'iri o'mepero upɔpɔ niticã weewe'e. Topɔta wã'ña'a. **17** Marĩ upɔ capeajo dia'cũ nicã, ¿de'ro wee marĩ tɔ'obosau? Marĩ upɔ o'meperojo dia'cũ nicã, ¿de'ro wee marĩ wĩjĩña'bosau? **18** Õ'acũ marĩ upɔre wee'cɔ pe'ema cũ ɔaro me'rã nipe'tisere queoro cũucɔ niwĩ. **19-20** Ni'cã upɔ peje dɔcawatise cɔ'o. Tojo nimirõ, ni'cã upɔta ni'i. Peje dɔcawatise móórõ, ni'cã upɔ niwe'e. Marĩ Jesucristore ẽjõpeorã ni'cã upɔta ni'i.

21 Capea omocãrẽ "Mɔ'urẽ ɔatisa'a", nĩmasĩtisa'a. Dɔpoa quẽ'rã dɔ'pocãrĩrẽ "ɔatisa'a", nĩmasĩtisa'a. **22** A'tiro pe'e ni'i. Marĩ upɔ cjasé nipe'tisere ɔa'a. Marĩ upɔpɔre apeye mejõ nise ni'i. Tojo nimicã, te marĩcã, catimasĩtisa'a. **23** Marĩ apeye upɔ cjasere mejõ nise tɔ'oña'a. Tojo weerã tere añurõ bajuato nĩrã añurõ apo'o. Apeye quẽ'rãrẽ masã ã'aticã'to ni, bopoyasãrã, su'ti sãñacã'mota'a'a. **24** Apeye nemorõ añurõ bajuse me'rã pe'ema tojo weewe'e. Õ'acũ marĩ upɔ cjasere añurõ apocɔ niwĩ. Ni'cã upɔta añurĩ upɔ niato nĩgũ tojo weecɔ niwĩ. Marĩ mejõ nise tɔ'oña'senojõrẽ añurõ wãcũcã weecɔ niwĩ. Te weronõjõ marĩ mejõ nĩgũ tɔ'oña'gãrẽ marĩrẽ añurõ wãcũcã weemi. **25** Cũ tojo wéegɔ, nipe'tise marĩ upɔ cjasere ni'cãronõjõ a'merĩ weetamudutigɔ tojo cũucɔ niwĩ. **26** Marĩ upɔpɔre ni'cãrõ pũrĩno'cã, nipe'tiropɔ se'sa wa'a'a. No'o ni'cãrõ añurõ wa'acã, nipe'tiropɔ añurõ tɔ'oña'a.

27 Tojo nĩgũ, a'tiro nĩgũ wee'e. Marĩ Cristore ẽjõpeorã cũ ya upɔ weronõjõ ni'i. Marĩnɔcũ cũ ya upɔcãrã ni'i. **28** Õ'acũ marĩ upɔ cjasere dɔcawaacɔ niwĩ. Cũ tojo wee'caronõjõ Jesucristore ẽjõpeori curuacãrãrẽ a'merĩ weetamatjere cũucɔ niwĩ. Ne waro Jesucristo besecũú'cãrãrẽ nipe'tirã bu'ipɔ besecũú'cɔ niwĩ. Na be'rocãrã Õ'acũ wereduti'quere wereturiari masãrẽ cũucɔ niwĩ. Na be'rore Õ'acũ ye quetire bu'eri masãrẽ cũucɔ niwĩ. Be'ro añuse, mejẽcã bajusere wee'orĩ masãrẽ cũucɔ niwĩ. Na be'rore dutitirãrẽ yɔ'rɔori masãrẽ, weetamurĩ masãrẽ, tojo nicã dutiri masãrẽ cũucɔ niwĩ. Nipe'tirã be'ro apemasã yere masĩtimirã ucũrĩ masãrẽ cũucɔ niwĩ. **29** Masĩno'o. Marĩ nipe'tirãrẽ mejãrõta weedutigɔ cũuticɔ niwĩ. Marĩ nipe'tirã Jesucristo besecũú'cãrã niwe'e. Nipe'tirã Õ'acũ yere wereturiari masã niwe'e. Nipe'tirã Õ'acũ ye quetire bu'eri masã niwe'e. Nipe'tirã añuse mejẽcã bajusere wee'omasĩwe'e. **30** Nipe'tirã dutitirãrẽ yɔ'rɔomasĩwe'e. Nipe'tirã apemasã ye ucũsere ucũwe'e. Nipe'tirã na tojo ucũcã tɔ'otimirã, wereturiamasĩwe'e. **31** Mɔsãrẽ Espĩritu Santu cũ weemasĩsere o'ocãma, añuyɔ'rɔasere beseyɔ'rɔnɔ'cãña. Yɔ'ɔ mɔsãrẽ a'te nipe'tise nemorõ añuyɔ'rɔnɔ'cãsere wereguti.

Ma'ise apeyenojõ yɔ'rɔoro añuyɔ'rɔnɔ'cã'a nise ni'i

13 **1** Marĩ apemasã ye ucũsere masĩtimirã, ucũmasĩbosa'a. Õ'acũrẽ wereco'terã ɔ'mɔsecãrã ye quẽ'rãrẽ ucũmasĩbosa'a.

Tojo weemasĩmirã ãpẽrãrẽ ma'itirã, to'atũ o cõmepjĩrẽ no'o ñaro paama'arã weronojõ nibosa'a. **2** Apeyere Ô'acũ marĩrẽ were'quere añurõ wereturiamasĩbosa'a. Tojo weemirã ãpẽrãrẽ ma'itirã, tũ'omasĩtirã weronojõ nibosa'a. Tojo nicã nipe'tise masã masĩña marĩ'quere masĩbosa'a. No'o nipe'tisere masĩpe'ocã'bosa'a. Tojo masĩmirã ãpẽrãrẽ ma'itirã, tũ'omasĩtirã weronojõ nibosa'a. Marĩ ãjõpeoyũ'rũnũ'cãrã pũrĩcã, ãrũgũrẽ aperopũ wa'adutimasĩbosa'a. Tojo weeta basiomicã a'merĩ ma'ise móórã, mejõ waro ucũma'acã'bosa'a. **3** Marĩ cõose nipe'tisere pajasecũorãrẽ o'obosa'a. Marĩ narẽ ma'itimirã o'orã, tojo o'oma'acãrã weesa'a. Marĩ Ô'acũ yere weecã, cũrẽ ãjõpeotirã marĩrẽ ãjũadutibosama. Cũ yere weemirã ãpẽrãrẽ ma'iticã, Ô'acũ marĩrẽ “Añurõ weewũ”, nitisami.

4 Marĩ ãpẽrãrẽ ma'irã, a'tiro wee'e. ãpẽrã marĩrẽ mejẽcã weecã, na weesere ñũ'cã'a. Nipe'tirãrẽ añurõ wee'e. ãpẽrãrẽ ñowe'e. Mũsã ãpẽrãrẽ ma'irã, a'tiro niwe'e: “Mũsã nemorõ añuyũ'rũnũ'cãrã ni'i”, niwe'e. “ãpẽrã yũ'rũoro añurõ weeyũ'rũnũ'cãrã ni'i”, niwe'e. **5** ãpẽrãrẽ ãjõpeose me'rã ucũ'u. Marĩ ye se'sarore wãcũwe'e. Uamũñawe'e. ãpẽrã marĩrẽ mejẽcã weecã, yoacã uanu'cũwe'e. **6** ãpẽrã ña'arõ weecã ï'arã, e'catiwẽ'e. Na añurõ weecã pe'e, e'catitamu'u. **7** ãpẽrã na ña'arõ weesere ne cã'rõ wereturiawe'e. Na weesere añuse dia'cũrẽ ãjõpeo'o. “Be'ropũ añurõ weerãsama”, ni wãcũ'u. Nipe'tise ãpẽrã marĩrẽ ña'arõ weecã, wãcũtutua'a.

8 Ma'ise pe'tisome. Ninu'cũcã'rõsa'a. Apeye Ô'acũ marĩrẽ weemasĩse o'ose pũrĩcã pe'tidijarosa'a. Be'ropũ Ô'acũ cũ yere wereturiamasĩse o'ose quẽ'rã pe'tidijarosa'a. Nipe'tise cũ yere masĩpe'ocã'rãsa'a. Apemasã ye ucũsere masĩtimirã Ô'acũ ucũmasĩse o'ose quẽ'rã pe'tirosa'a. Nipe'tirã ucũse tũ'ope'ocã'no'rõsa'a. ãpẽrã yũ'rũoro masĩse o'o'que quẽ'rã pe'tirosa'a. Nipe'tisere masĩrãsa'a. **9** A'tiro ni'i. Marĩ sõ'owaro nipe'tisere masĩpe'owe'e. Ô'acũ ye quẽ'rãrẽ ni'cãrẽta weremasĩ'i. **10** Be'ropũ Jesucristo apaturi a'ticã, masĩpe'ocã'rãsa'a. Marĩ masĩpe'ocãma, marĩ masĩmi'que mejõ nise tojarosa'a.

11 Marĩ wĩ'marã nĩrã, na weewũaronojõ weewũ. Bũcũrã wa'arã, wĩ'marã weesere du'ucã'wũ. Na wĩ'marã weese marĩrẽ wapamarĩ'i. **12** Tojo weronojõ a'tocatero marĩ añurõ masĩwe'e. ãorõ mejãrõpũ marĩ ï'ase weronojõ ni'i. Queoro bajuwe'e. Be'ro bajuyoropũ Ô'acũrẽ ï'arãsa'a. Ni'cãrõacãrẽ marĩ cã'rõacã masĩ'i. Be'ro cũ marĩrẽ masĩrõnojõta masĩpe'ocã'rãsa'a. **13** A'tiro nicãrẽ ãjõpeose, e'catiyuse, ma'ise ni'i. A'te i'tiaro pe'tisome. Ma'ise pe'e apeye nemorõ añuyũ'rũnũ'cã'a.

ãpẽrã ye ucũsere tũ'otimirã ucũrã, a'tiro weeroua'a nise ni'i

14 **1** ãpẽrãrẽ ma'isere wãcũyũ'rũnũ'cãña. Tojo nicã Ô'acũ Espĩritu Santu me'rã weetamumasĩsere ñaya. ãpẽrã yere masĩtimirã

ucūmasīse Espíritu Santu o'ose ni'i. Õ'acū yere wereturiamasīse quē'rā cū o'oseta ni'i. Cū o'osere wereturiamasīsere ɰaripejayu'rɰnɰ'cāña. **2**No'o āpērā ye ucūsere masītimigū ucūgūnojō Õ'acū dia'cūrē ucūsami. Masārē ucūtisami. Cū ucūsere tɰ'otisama. Espíritu Santu tutuaro me'rā masīno'ña marīsere ucūsami. **3**Õ'acū yere wereturiase pe'e masārē ucūse ni'i. Tere wererā, marī āpērārē Õ'acūrē nemorō ējōpeocā wee'e. Na e'caticā, wācūtutuacā wee'e. **4**No'o āpērā yere masītimigū ucūgūnojō cū se'saro Õ'acūrē nemorō ējōpeowā'cāgū weesami. Õ'acū ye quetire wereturiagu pe'e āpērā Jesucristore ējōpeorā nerēwɰari curuacjārārē nemorō ējōpeocā weenemosami. **5**Mūsā āpērā yere masītimirā, nipe'tirā ucūmasīcā ɰami'i. Te yɰ'rɰoro Õ'acū yere wereturiamasīse pe'ere ɰasāyɰ'rɰnɰ'cāmi'i. Wereturiamasīgū pe'e apī āpērā yere masītimigū ucūgū nemorō wapatimi. Ni'cū āpērā yere masītimigū, ucūsami. Be'ro cū ucū'quere “A'tiro nisī'rīrō weeapɰ”, ni wereturiacā, añu nisa'a. Tojo weregɰ, nipe'tirā Jesucristore ējōpeori curuacjārārē nemorō ējōpeocā weesami. **6**A'tiro ni'i. Yɰ'ɰ mūsā tiropɰ wa'agu, āpērā yere ucūgū, weetamutibosa'a. Õ'acū yɰ'ɰre masīse o'osere bu'égɰ pūrīcā, weetamubosa'a. Mūsārē Õ'acū wereduti'quere wereturiagu quē'rā, weetamubosa'a. Tojo nicā mūsārē apeyere bu'enemogū, weetamubosa'a.

7Ni'cā queose bɰsɰse cjasere o'oña'gūti. Wēowū no'o ɰaro putima'acā, ñe'enojō basase nisari, nita basiowe'e. Bɰapū'tērō no'o ɰaro bɰapū'tēcā, ñe'enojō basase nisari, nita basiowe'e. **8**Surara a'mewējērā wa'arā, na putipjɰre queoro putiticā, na yere apoyutisama. **9**Marī quē'rā tojota nisa'a. Marī queoro ucūtīcā, de'ro nirō weesari, nita basiowe'e. Mejō waro ucūma'acā'bosa'a. **10**“A'ti nucūcāpɰre pejetiacā ucūse ni'i”, nita basiowe'e. Nipe'tise te ucūsenɰcū tɰ'ota basio'o. **11**Yɰ'ɰ āpērā ucūsere tɰ'otigɰ, aperocjū weronojō ni'i. Yɰ'ɰ apīrē ucūcā, cū quē'rā tɰ'otigɰ, apesecjū weronojō nisami. **12**Tojota ni'i mūsā quē'rārē. Mūsā Espíritu Santu tutuaro me'rā weemasīse o'osere ɰa'a. Tere ɰarā, a'tere ɰaripejayu'rɰnɰ'cāña. Jesucristore ējōpeori curuacjārārē nemorō añurō ējōpeocā weemasīse pe'ere ɰaripejayu'rɰnɰ'cāña.

13Tojo weerā no'o āpērā yere masītimigū ucūgūnojō te ucūsere wereturiamasīcɰ Õ'acūrē sērīato. **14**Marī āpērā ye ucūsere tɰ'otimirā ñubuerā, Espíritu Santu weetamuse me'rā ñubue'e. Tojo weemirā, “A'tiro nirā wee'e”, nímasītisa'a. Tojo weerā āpērārē weetamutibosa'a. **15**Marī ñubuerā, a'te pɰarore weeroɰa'a. Āpērā yere masītimirā ucūse Espíritu Santu o'ose me'rā ñubuerɰa'a. Tojo nicā marī wācūse me'rā ñubuerɰa'a. Apeye quē'rārē Õ'acūrē basapeorā, mejārōta pɰaro me'rā basapeoroɰa'a tja. Āpērā yere masītimirā ucūse me'rā, tojo nicā marī ucūse ɰseri me'rā basaroɰa'a. **16**Āpērā yere masītimirā ucūse me'rā dia'cū mɰ'ɰ Õ'acūrē e'catise o'ocā, apī mɰ'ɰ ucūsere tɰ'otibosami. Tɰ'otigɰ, “Tojota ni'i”, nitamumasītisami. **17**Mɰ'ɰ e'catise o'ocā, añu

ni'i, añurõ pe'e. Cũ pe'ere Õ'acũrẽ nemorõ ẽjõpeocã weetisa'a. **18** Æpẽrã yere masĩtimigũ ucũsere yu'uta musã nipe'tirã nemorõ ucũyu'rũnu'cã'a. Tojo weegu Õ'acũrẽ e'catise o'o'o. **19** Tojo nimigũ, Jesucristore ẽjõpeorã nerẽwuaropũ musã tu'otisere ucũcã, yu'ũ ucũse wapamarĩsa'a. Yoacã Æpẽrã ye ucũse me'rã ucũmigũ, mejõ waro ucũbosa'a. Musã tu'otibosa'a. Cã'rõacã nimicã, masã tu'ota basiose me'rã ucũcã pe'ere, tetã musãrẽ añu ni'i.

20 Acawererã, Jesucristore ẽjõpeorãrẽ musãrẽ weregũti. Wĩ'marã tu'omasĩtima. Na weronjõ wãcũticã'ña. Bũcũrã weronjõ wãcũsetiya. Wĩ'marã ña'arõ weesetitirã weronjõ wãcũña. **21** Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'wũ: "Marĩ wioгу Õ'acũ a'tiro nicũ niwĩ: 'Ëjõpeotise bu'iri yu'ũ a'ti di'tacjãrãrẽ apemasã ye me'rã ucũgũti. Tojo weemicã, te me'rã quẽ'rãrẽ ẽjõpeosome', nicũ niwĩ." **22** Tojo weegu Õ'acũ masãrẽ apemasã ye me'rã weregu, masã ẽjõpeotisere, cũrẽ yu'rũnu'cãsere ï'osami. Æpẽrã cũrẽ ẽjõpeorã pe'ere cũ ye queti wererã me'rã yu'ũre ẽjõpeorã nima nisere ï'osami.

23 Musã nipe'tirã nerẽwuaropũ apemasã yere tu'omasĩtimirã ucũcã, Jesucristore ẽjõpeotirã sãjãabosama. Na sãjãejarã, musã ucũsere masĩtirã, "Maatirã weema", nibosama. **24** Musã nipe'tirã Õ'acũ were'quere wereturiacã pe'ema, a'tiro weebosama. Jesucristore ẽjõpeotigu musã weesere ï'agũ, "Yu'ũ ña'agũ nisa'a", ni tu'oña'bosami. **25** Cũ ña'arõ wee'quere wãcũejagũsami. Tojo weegu Õ'acũrẽ ẽjõpeogu ejaque'agũsami. "Õ'acũ diacjũta na me'rã nĩmi", nigũsami.

Musã weesere wiopesase me'rã weeya nise ni'i

26 Acawererã, musã weesetise a'tiro ni'i. Musã nerẽrã, Æpẽrã Õ'acũrẽ basapeosama. Æpẽrã Õ'acũ cjasere bu'esama. Æpẽrã Õ'acũ masĩcã wee'quere wereturiasama. Æpẽrã, Æpẽrã ye ucũsere tu'otimirã, ucũsama. Na ucũsere Æpẽrã o na basu wereturiasama. Te me'rã nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrãrẽ a'merĩ Õ'acũrẽ ẽjõpeonemocã weeya. **27** Æpẽrã ye ucũsere tu'otimirã ucũrĩ masã pũarã o ï'tiarãta ucũato. Ni'cũ ucũmũ'tã, be'ro apĩ ucũato. Na ucũsere apĩ wereturiato. **28** Musã nerẽwuaropũ wereturiagu marĩcã, ucũtiyu'rũocã'to. Na se'saro wãcũsepu Õ'acũrẽ ucũato. **29** Õ'acũ weredutisere wereturiari masã quẽ'rã pũarã o ï'tiarãta wereato. Æpẽrã na weresere beseato. "¿Diacjũta niti?" niato. **30** Ni'cũ ucũrĩ cura Õ'acũ apĩ topũ dujigũre wereduticã, ucũmũ'tã'cũ di'tamarĩato. **31** Musã nipe'tirã Õ'acũ wereduti'quere wereturiamasĩ'i. Tojo weerã ni'cũ weremũ'tã, apĩ, apĩ wereturiawã'cãña. Tojo weecã, nipe'tirã masĩrãsama. Nipe'tirã wãcũtutuarãsama. **32** Musã Õ'acũ weredutisere wereturiarã, no'o ñaro ucũma'aticã'ña. Wãcũyu, "A'teta masãrẽ werecã, añutu'sa'a", ni wereya. Æpẽrã ucũrĩ curare ucũticã'ña. **33** Õ'acũ queoro weecã ñami. No'o ñaro weesere ñatimi.

Nipe'tirã Jesucristore êjõpeorã nerêrã, a'tiro weewuama. **34** Mũsã nerêrĩ curare numia ucũtiyu'rũocã'to. Narê ucũdutiticã'ña. Ucũrõnojõ o'orã, Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ duti'caronojõta añurõ yu'tiatio. **35** Na tu'otiqwere masĩsĩ'rĩrã, wi'ipũ na marãpũsũmuarẽ sêrĩtiña'to. Numia Jesucristore êjõpeorã nerêwuaropũ ucũcã, tu'sawe'e.

36 Mũsãrẽ masĩrõña'a. Õ'acũ ye queti mũsã me'rã nũcãticaro niwũ. Mũsã se'saro tere êjõpeorã niwe'e. **37** No'lo “Yũ'u Õ'acũ yere wereturiamasĩ'i, Espĩritu Santu wãcũse o'ose me'rã ucũ'u” nigũnojõ yũ'u ojasere “Marĩ wiogu dutise ni'i”, nigũsami. **38** Yũ'u oja'quere êjõpeotigure mũsã quẽ'rã cũrẽ êjõpeoticã'ña.

39 Acawererã, Õ'acũ yere wereturiamasĩsere ñaya. ãpêrãrẽ apemasã yere tu'otimirã na ucũcã, cã'mota'aticã'ña. **40** Nipe'tise mũsã weesere no'lo ñaro weema'aticã'ña. Wiopesase me'rã weeya.

Jesucristo masã'que ni'i

15 **1** Acawererã, yũ'u mũsãrẽ todũporopũ bu'e'que Jesucristo masãrẽ yũ'rũose quetire ni'cãrõacã wãcũcã ña'a. Mũsã tere tu'orã, êjõpeowũ. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ êjõpeonu'cũ'u. **2** Õ'acũ te añuse queti me'rã mũsãrẽ êjõpeonu'cũcã weegu weemi. Mũsãrẽ te queti yũ'u were'quere êjõpeonu'cũcã, yũ'rũogũsami. Queoro mũsã êjõpeocã, tojo weegũsami. Mũsã bu'ipũ dia'cũ êjõpeorã, yũ'rũono'some.

3 Yũ'ure bu'e'quere mũsãrẽ wereturiawũ. Te apeye yũ'rũoro niyũ'rũnu'cãse a'tiro niwũ. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ oja'caronojõta Cristo marĩ ña'arõ wee'quere cõ'asĩ'rĩgũ, wẽrĩbosacu niwĩ. **4** Cũ wẽrĩca be'ro cũrẽ yaacãrã niwã. Be'ro Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ oja'caronojõta i'tia nũmu be'ro Õ'acũ cũrẽ masõcu niwĩ. **5** Tojo wéeca be'ro cũ Pedrore, ãpêrã cũ besecúú'cãrãrẽ bajuacu niwĩ. **6** Be'ro ni'cãti pãjãrã quinientos yũ'rũoro cũrẽ êjõpeorãrẽ bajuacu niwĩ. Pãjãrã cũrẽ i'a'cãrã catisama yujupũ. ãpêrã wẽrĩatojacãrã niwã. **7** Be'ro Santiagore bajuacu niwĩ. To be'ro nipe'tirã cũ besecúú'cãrãrẽ bajuacu niwĩ.

8 Be'ro nipe'tirã cũrẽ i'áca be'ropũ yũ'ure bajuawĩ. Na be'rocjũ yapatiguacãpũ bajua'cu weronojõ nimigũ, cũrẽ êjõpeosirutu'u. **9** Yũ'u nipe'tirã ãpêrã Jesucristo besecúú'cãrã docapũ ni'i. Yũ'ure ne cã'rõ “Jesucristo besecúú'cu nimi”, niticã'rõña'a. Yũ'u Jesucristore êjõpeori curuacjãrãrẽ ña'arõ wee'que bu'iri, tojo ni'i. **10** Tojo nimigũ, Õ'acũ yũ'ure añurõ weeyucã, Jesucristo besecúú'cu ni'i. Yũ'ure mejõ waro añurõ weegu weetimi. Yũ'u nipe'tirã ãpêrã yũ'rũoro da'ra'a. Yũ'u se'saro tojo weewe'e. Õ'acũ yũ'ure añurõ wéegu, yũ'u me'rã ninu'cũmi. Yũ'ure weetamumi. **11** Yũ'u bu'ese, tojo nicã ãpêrã cũ besecúú'cãrã na bu'ese ni'cãrõnojõ ni'i. Jesucristo wẽrĩ masã'que queti ñsã bu'ese ni'i. A'tereta mũsã êjõpeowũ.

Wērī'cārā na masāmujāatje ni'i

12 Ūsā Cristo wērī masā'que quetire bu'ewu. Tere bu'emicā, ġde'ro weerā musā ni'cārērā “Wērī'cārā masātima”, nisari? **13** “Wērī'cārā masātima” nicāma, Cristo quē'rā masātibopī. **14** Cū masāticāma, ūsā bu'ese wapamarībopā. Musā ējōpeose quē'rā wapamarībopā. **15** Ō'acū Cristore masōcu niwī nise quetire werewu. Musā “Wērī'cārā masātima” nicā, ūsā te quetire wererā, nisoorā weebosa'a. Diacjūta wērī'cārā masāticāma, Ō'acū Cristore masōtibopī. **16** A'tiro ni'i. Wērī'cārā masāticāma, Cristo quē'rā masātibopī. **17** Cūrē masōticā, musā ējōpeose wapamarībosa'a. Todūporo musā ña'arō wee'quere mejārōta acobojo'no'tirā nibosa'a. **18** Jesucristore cū pacu masōticāma, cūrē ējōpeorā wērīrā, cūrē ējōpeotirā weronojō pecame'epu wa'abosama. **19** “Wērī'cārā masāsoma” nise diacjū nicāma, marī “Masārāsama” nīrā, marīta āpērā yu'rūoro pajasesuorā waro nibosa'a. Mejō waro ējōpeoma'abosa'a.

20 “Wērī'cārā masātima” nise diacjū niwe'e. “Cristo masācu niwī” nise pe'e diacjū ni'i. Cristo āpērā nipe'tirā wērī'cārā dūporo masāmū'tācu niwī. Marī quē'rā wērī'cārāpu masārāsa'a. **21** A'tiro ni'i. Ne warocjūpu Adá ña'arō weenu'cā'que bu'iri marī nipe'tirā wērīdijarāsa'a. Be'ro Cristo añurō weese bu'iri wērī'cārāpu nimirā, masāmujāarāsa'a tja. **22** Marī nipe'tirā Adá pō'rā nise ye bu'iri wērīrāsa'a. Cristo yarā nīrá pe'e marī cūrē ējōpeorā, catinu'cūrāsa'a. **23** Marī masārā, queoro masārāsa'a. Cristo masāmū'tātojacu niwī. Be'ro cū apaturi a'ticā, marī cū yarā masārāsa'a. **24** Tojo wa'acā, a'ti umūco pe'tia wa'arosa'a. Titare Cristo nipe'tirā wiorā tutuarārē, bajutirārē, bajurārē cō'ape'ocūsami. Cū tojo weetu'ajaca be'ro cū pacure cū nipe'tirā wioḡu nisere wiagūsami. **25** Tojo wiase dūporo Ō'acū Cristore ī'atu'tirārē docaque'acā weegūsami. Tojo weegū Cristo nipe'tirā bu'ipū tojagūsami. **26** Cristore ī'atu'tirārē docaque'acā wééca be'ro wērīse quē'rā marīrōsa'a. **27** Ō'acū cū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta nipe'tisere, nipe'tirārē Cristo docapu tojacā weecu niwī. Tojo nīrō, “Ō'acū Cristo docapu nimi”, nīrō mejēta wee'e. Ō'acūta nipe'tisere, nipe'tirārē Cristo docapu tojacā weecu niwī. **28** Ō'acū tojo tojacā wééca be'ro Cristo Ō'acū macū, cū basu cū pacu doca tojagūsami. Tojo weegū Ō'acū nipe'tise, nipe'tirā wioḡu nigūsami.

29 Apeyere āpērā a'tiro weesama. Wērī'cārā ye wapa wāmeyebosadutisama. “Wērī'cārā masātisama” nicāma, tojo weeno'ña marībosa'a.

30 Apeyere, ūsā bu'ese bu'iri nipe'tise nūmūrī āpērā ña'arō weesī'rīma. Tojo wiose wa'teropu nimirā, wērī'cārā masājtjere wācūrā, bu'enu'cū'u. **31** Diacjūta yu'cu musā marī wioḡu Jesucristore ējōpeose ye bu'iri e'cati'i. A'te quē'rā diacjūta ni'i. Nipe'tise nūmūrī “Masā yu'ure wējērāsama”, ni

tu'ona'a. **32** Yu'u Jesucristo ye quetire werese bu'iri Éfesocjārã yu'ure wa'icurã yaiwa weronojõ ña'arõ weewã. “Wērĩ'cārã masāsoma” nicã, mejõ waro na weesere pi'etibopã. “Wērĩ'cārã masāsoma” nise diacjũ nicãma, marĩ quẽ'rã ãpẽrã ucũwuaronojõ ucũbosa'a. A'tiro nibosa'a: “Te'a ba'arã, te'a si'rĩrã. Maata wērĩdojarãsa'a. Marĩ wērĩati duporo weewe'orã”, nibosa'a.

33 ãpẽrã musãrẽ mejẽcã ãjõpeoduticã, ãjõpeoticã'ña. Masã ucũwuarase a'tiro ni'i: “Ña'arã me'rã ba'paticã, añurõ weese dojosa'a.” **34** Tojo weerã tu'omasĩña. Musã toduporo ni'caronojõ wiopesase me'rã queoro weeya tja. Ña'arõ weeticã'ña. Ni'cãrẽrã Õ'acũrẽ masĩwe'e. Musãrẽ bopoyadutigũ tojo ni'i.

Wērĩ'cārã masãmujãatjere werenemose ni'i

35 Apetero ni'cũ “Wērĩ'cārã masãtima” nisere ãjõpeogu, a'tiro sãrĩtiña'bosami: “Wērĩ'cārã ¿de'ro wee masãta basiobosari? Na masãrã, ¿de'ro bajuri upũ suorãsari?” **36** Cũ tojo sãrĩtiña'ma'acã'bosami. Marĩ otese peri otecã, te peri pi'rĩatji duporo boadijasa'a. **37** Marĩ pi'rĩdutiã pi'rĩmujã'cu mejẽtare ote'e. Te peri pe'ere trigo o no'o otese nisere pi'rĩdutiãrã ote'e. **38** Be'ro Õ'acũ cũ wa'caronojõ pi'rĩcã weesami. No'o de'ro bajuse dũca ni'que tenojõta tja pi'rĩcã weesami. **39** Nipe'tirã catisere suorã ni'cãrõnojo bajurã nitima. Masã ye upũ wa'icurã ya upũ weronojõ bajuwe'e. Mirĩcũa ya upũ quẽ'rã mejẽcã baju'u. Wa'i quẽ'rã mejẽcã upũtima. **40** A'te dũcawatiro weronojõ u'musecjãrã quẽ'rã mejẽcã upũtima. A'ti di'tacjãrã mejẽcã upũtima. U'musepũ nirã añubutiari upũ suorã. A'ti nucũcãpũ nirã quẽ'rã tojota suorã. U'musecjãrã, a'ti nucũcãcjãrã weronojõ nitima. **41** Mujĩpũ umũcocjũ ñamicjũ weronojõ, tojo nicã ñocõa weronojõ bo'reyutimi. Ñocõa quẽ'rã ni'cãrõnojo bo'reyutisama. **42** ã'rã nipe'tirã weronojõ wērĩ'cārã masãcã, tojo wa'arosa'a. Wērĩ'cãrãrẽ yaacã, na upũ boarosa'a. Be'ro ape upũ pe'titiatji upũ masõno'rõsa'a. Masõca be'ro apaturi wērĩnemosoma. **43** Marĩ mejõ nirĩ upũre yaa'a. Masãrõpũa tja ape upũ añubutiari upũ nirõsa'a. Marĩ tutuatiri upũre yaacõ'a'a. Masãca be'ropũre ape upũ tutuari upũ nirõsa'a. **44** Marĩ a'ti upũre yaacõ'a'a. Masãca be'ro u'muse cja upũ pe'titiatji upũ nirõsa'a. Tojo weerã masĩno'o. Marĩ a'ti upũre suorã, ape upũ pe'titiatji upũre suorãsa'a.

45 Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojanõ'o: “Õ'acũ cũ weemũ'tã'cu Adãrẽ catisere o'ocu niwĩ.” Cũ be'rocjũ Jesucristo pe'e catise pe'titise warore o'ogu nimi. **46** A'ti upũ cjase catise marĩ suorũ'tãse ni'i. Apeye catise be'ro cjase ni'i. Te u'muse cja upũ cjase pe'titiatje ni'i. **47** A'ti nucũcãpũre masũ nimũ'tã'cu di'ta me'rã yeeno'cu niwĩ. Cũ be'rocjũ Cristo u'musecjũ nimi. **48** A'ti di'tacjãrã ne warocjũ di'ta me'rã weeno'cu weronojõ upũtima. Jesucristore ãjõpeorã pe'e u'musepũ wa'ajã u'musecjũ

weronojō upūtima. **49** Adá dí'ta me'rã yeeno'cu niwĩ. Marĩ cũ weronojō upūtĩ'i. Mejãrõta be'ropu u'musecjũ Cristo weronojō upūtĩrãsa'a.

50 Acawererã, a'tiro ni'i. Marĩrẽ a'ti upu me'rã u'musepu wa'ata basiowe'e. Boadijatji upu ni'i. Ti upu ninu'cũmasĩtisa'a. **51-52** Apeye quẽrã toduporo masĩno'ña marĩ'quere weregũti. Nipe'tirã wẽrĩsome. Jesucristo a'tiri cura Ô'acũrẽ wereco'tegu u'musecjũ Ô'acũ yaro coronetare putigusami. Tojo wa'acã, umũnarõ cãrĩwã'cãmajãrã weronojō marĩ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã ape upu ducayurãsa'a. Wẽrĩ'cãrã ape upu pe'titiatji upu me'rã masãrãsama. Catirã quẽrã mejãrõta ducayurãsama. **53** Marĩ ya upu boawuari upu pe'titiati upu wa'arosa'a. Ducayu, catinu'cũcã'rõsa'a. **54-55** Marĩ pe'titiati upu ducayucã, Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta wa'arosa'a. A'tiro ni ojano'o: "Marĩ wẽrĩsere docaque'acã weetoja'a. Ne apaturi wẽrĩnemosome majã. Wẽrĩrã pi'etisere tũ'oña'some." **56** Marĩ ña'arõ weese bu'iri wẽrĩrĩ masã ni'i. Te marĩ ña'arõ weesere Ô'acũ Moisére dutise cũu'que me'rã masĩno'o. Ña'arõ wéérã, marĩ pecame'epu wa'abopã. **57** Tere cã'mota'agu, Ô'acũ pe'e a'tiro weecu niwĩ. Marĩ wiogu Jesucristo me'rã pecame'epu wa'abo'cãrãrẽ yu'ruocu niwĩ. Tojo weerã Ô'acũrẽ e'catise o'orã.

58 Acawererã, a'tere wãcũrã, ãjõpeonu'cũcã'ña. Marĩ wiogu yere siape me'rã nemorõ weenemoña. Musã masĩ'i. Cũ yere wéérã, tojowaro weebutiãrã weewe'e. Wapatĩ'i.

Corintocjãrã Jerusalẽpu nirãrẽ niyeru o'orãtirã sãrĩneose ni'i

16 **1** Musã Jesucristore ãjõpeorãrẽ niyeru sãrĩneosema yu'cu Galaciajãrãrẽ duti'caronojõta weeya. A'tiro niwũ: **2** "Soorinũmũrẽ nimũ'tãrĩ nũmu semanarĩnucũ musã wapata'aro ejatuaro apesepu nũrõña." Musã tojo weeyurã, yu'cu etari curapu o'osĩ'rĩrã da'rama'acũñasome. **3** Yu'cu musã tiropu etagu, musã beserãrẽ Jerusalẽpu o'ógũti. Narẽ o'ógũ, yu'cu ojãca pũrĩpũre "Ãrã nima Corintocjãrã besẽ'cãrã", ni ojagũti. Na me'rã ti pũrĩrẽ, tojo nicã niyerure Jerusalẽcãrã Jesucristore ãjõpeorãrẽ o'ógũti. **4** "Yu'ure wa'arõna'a" nicãma, na yu'cu me'rã wa'arãsama.

Pablo Corintopu cũ wa'atjere apoyuse ni'i

5 Yu'cu topu wa'agu, Macedonia dí'tapu yu'ruagusa'a. To yu'rua, musã tiropu etagusa'a. **6** Apetero weegu musã me'rã yoacã nigũsa'a. Nipe'tiro pu'ecu nígũ, nipe'ocũsa'a. Be'ro, musã apero no'o yu'cu wa'asĩ'rĩgũ wa'atjere weetamumasĩrãsa'a. **7** Yu'cu musãrẽ mejõ waro ã'ayũ'ruwã'cãsi'rĩtisa'a. Marĩ wiogu Jesucristo uacã, musã tiropũre yoacã tojasĩ'rĩsa'a. **8** Pentecosté bosenuũ nicã a'to Éfesopu nĩnigũti yujupu. **9** A'tore peje da'rase ni'i. Pãjãrã marĩ wiogu ye quetire tũ'osĩ'rĩma. Tere cã'mota'asĩ'rĩrã quẽrã pãjãrã nima.

10 Timoteo musã tiropu etacã, cūrē weetamuña. Tojo weecã, cū wãcũque'tiro marĩrõ, bujawetiro marĩrõ nigũsami. Cũ yu'ch weronojõ marĩ wiogu yere da'rami. **11** Tojo weerã musã cūrē mejõ waro ñ'acõ'aticã'ña. Cũ a'topu a'tiatjere weetamuña. Tojo weecã, cū e'catise me'rã yu'ch tiropu a'tigũsami. Yu'ch ãpērã Jesucristore ãjõpeorã me'rã cūrē yucuegu wee'e.

12 Apoloma yu'ch uputu waro musã tiropu ñ'agũ wa'adutimiwũ. Cūrē marĩ acawererã me'rã wa'adutimiwũ. Cũ ni'cãrõacãrē wa'asĩ'rĩtimi. Cūrē wa'ata basiocã, be'ro wa'agũsami.

Pablo Corintocjãrãrē añudutituo'que ni'i

13 Musã añurõ tu'omasĩña. Ëjõpeodu'uticã'ña. Ne uiro marĩrõ niña. Tojo nĩrã, Õ'acũ tutuase me'rã niña. **14** ãpērãrē ma'inu'cũcã'ña.

15 Ni'cãrõacãrē, acawererã, a'tere musãrē weresĩ'rĩsa'a. Estéfanas ya wi'icjãrãta niwã Acayapure ãpērã dũporo Jesucristore ãjõpeomu'tã'cãrã. Na Jesucristore ãjõpeorãrē uputu waro weetamuma. **16** Na weronojõ weesetirãnojõrē na dutisere yu'tiya. Tojo nicã nipe'tirã Cristo yere da'rará na dutisere weeya. **17** Musã me'rãcãrã Estéfanas, Fortunato, Acaico a'topu ejacã, pũrõ e'catiwa. Na musã yu'ure weetamubo'quere weema. **18** Yu'ure ejerisãjãcã weewã. Musã quẽ'rãrē tojota weerãsama. Tojo weerãrē “Añurõ weerã weema”, nirõna'a.

19 Asia di'tacjãrã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã musãrē añudutima. Aquila, Priscila, na ya wi'ipũ nerẽwuarã quẽ'rã Jesucristore ãjõpeorã nitjãrã, pũrõ añudutio'oma. **20** Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã musãrē añudutima. Musã e'catise me'rã a'merĩ añudutiya.

21 A'te nituose daripure musãrē añudutigu yu'ch basuta oja'a.

22 No'o marĩ wiogũ Jesucristore ma'itigure ña'arõ wa'ato. “Ûsã wiogũ, quero a'tibaque'oya.”

23 Jesucristo marĩ wiogũ musãrē añurõ weeato. **24** Marĩ nipe'tirã Jesucristo yarã ni'i. Tojo weegu musãrē uputu ma'i'i. Tojota wa'ato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Corintocjārārē ape pūrī ojanemo'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo nimu'tārī pūrī Corintocjārārē ojāca be'ro Éfesoputa tojacā'cu niwī yujuru. Topu nígū, Corintopure ña'arō wa'a'que quetire miiejacārā niwā. Tere tu'ogu, Pablo na tiropu maata wa'asī'rīcu niwī. Tojo wa'asī'rīmigū, wa'aticu niwī. Macedonia di'ta pe'e wa'acu niwī. Tojo weegu a'ti pūrīrē Macedonia di'tapu nígū, ojacu niwī. Tito wāmetigu a'ti pūrīrē miacu niwī. Tojo nicā āpērā cūrē ba'pawā'cācārā niwā.

Pablo narē a'tere ojacu niwī. Jesucristo ye quetire werecusiagu cū ña'arō yurūserere ojacu niwī. Tojo nicā pajasesuorārē niyeru sērībosasere ojacu niwī. Apeye, cū bu'esere ī'atutirā ye cjasere ojacu niwī.

Pablo Corintocjārārē oja'que ni'i

1 1 Yū'cu Pablo, Timoteo me'rā musārē añuduti'i. Ō'acū uaronojōta Jesucristo yū're cū ye quetire weredutigu cūcu niwī. Yū'cu a'ti pūrīrē musārē Ō'acū yarā Corintopu nirārē oja'a. Tojo nicā nipe'tirā Ō'acū yarā Acaya di'tapu nirārē oja'a.

2 Musārē Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wioгу añurō weeato. Tojo nicā musārē ejerisājācā weeato.

Pablo cū pi'etise queti ni'i

3 Ō'acū marī wioгу Jesucristo pacure e'catise o'orā. Cūta marīrē pajaña'mi. Marīrē wācūtutuacā weenu'cūmi. **4** Pi'etisetirinucū Ō'acū marīrē wācūtutuacā weemi. Tojo weerā marī quē'rā pi'etirārē wācūtutuacā weemasī'i. Marīrē Ō'acū wācūtutuacā wee'caronojōta narē weemasī'i. **5** Jesucristo yere wererā, pi'etino'o. Cristo pūrō pi'eti'quere pi'etitamu'u. Cū me'rāta, cū weetamuse me'rā nemorō wācūtutua'a.

6 Ūsā pi'etirā, musārē wācūtutuacā uarā, musā yū'rūweticā uarā, tojo pi'eti'i. Ō'acū ūsārē wācūtutuasere o'omi. Tojo weerā ūsā quē'rā musārē wācūtutuacā wee'e. Ūsā pi'etironojō pi'etirāsa'a. Tojo wa'acā, Ō'acū musārē wācūtutuacā weegusami. **7** Ūsā weronojō pi'eticā, Ō'acū musārē wācūtutuacā weegusami. Tojo weerā ūsā musā añurō weeatjere masīyutoja'a.

8 Acawererã, ùsãrẽ Asiapũ wa'a'quere masĩcã ùasa'a. Ùsã topũre ɸpũtũ waro pi'etiwũ. A'tiro wãcũmiwũ: “Ne põtẽosome. Wẽrĩrãsa'a”, nimiwũ. 9 “Ùsãrẽ wẽjẽcõ'arãsama”, ni wãcũmiwũ. Ùsã ne tutuatiwũ. Tojo wa'a'que añu niwũ. Te me'rã a'tiro wãcũwũ. “Ùsã basu ne weetamumasĩtisa'a. Õ'acũ ni'cũta ùsãrẽ weetamumasĩmi”, ni wãcũwũ. Cũta wẽrĩ'cãrãpũre masõgũ nimi. 10 “Õ'acũ ùsãrẽ na wẽjẽbo'cãrãrẽ yũ'ruowĩ. Ni'cãrõacãrẽ yũ'ruonu'cũcã'mi. Be'ropũ quẽ'rãrẽ ùsãrẽ yũ'ruonu'cũcũsami”, ni ẽjõpeo'o. 11 Õ'acũrẽ mũsã ùsãrẽ sẽrĩbosanu'cũcã, tojo weegũsami. Pãjãrã ùsãrẽ sẽrĩbosacã, Õ'acũ añurõ ùsãrẽ weetamugũsami. Cũ tojo weecã ï'arã, pãjãrã e'catise o'orãsama.

Pablo Corintopũ wa'asĩ'rĩmi'que ni'i

12 Apeyere ùsã pũrõ e'cati'i. Ùsã a'ti nucũcãpũre weesooro marĩrõ añurõ weesetiwũ. Mũsã wa'teropũ quẽ'rãrẽ tojota weewũ. Tojo weerã ùsã bu'iri marĩrã añurõ tũ'oña'a. Ùsã basu ùsã masĩse me'rã weetiwũ. Õ'acũ weetamuse me'rã weewũ. 13 Mũsãrẽ ojarã, tũ'ota basiose dia'cũrẽ oja'a. Mũsã tere añurõ masĩcã ùa'a. 14 Cã'rõ masĩtoja'a, masĩrã pe'e. Mũsã añurõ masĩpe'orã, marĩ wioyũ Jesú apaturi a'ticã, “Ùsãrẽ diacjũta nipã”, nirãsa'a. Ùsã mũsãrẽ “Añurõ weesetima” nĩrõnojõta mũsã quẽ'rã ùsãrẽ añurõ wãcũrãsa'a.

15-16 “Tojo añurõ wa'arosa'a” ni wãcũgũ, Macedoniapũ wa'agũ, mũsã tiropũ ï'amũ'tãgũ wa'asĩ'rĩmiwũ. “Be'ro ï'amajãmitojatigũti tja”, nimiwũ. Pũati mũsã tiropũ ï'agũ wa'asĩ'rĩmiwũ. Mũsã e'caticã uagũ, tojo weesĩ'rĩmiwũ. “Yũ'ũ tojo weecã, Judea di'tapũ wa'atjere weetamurãsama” ni wãcũgũ, tojo weesĩ'rĩmiwũ. 17 Yũ'ũ topũ wa'aticã ï'arã, “Wiopesase marĩrõ weema'acã'pĩ”, ¿niti? “Cũ no'o ùaro weema'agũnojõ nimi”, ¿nisari? “'Wa'agũti' nĩ'cũ nimigũ, a'titiapĩ”, ¿niti? “Na'irõ ðucayumjãsamĩ”, ¿ni wãcũti? 18 Niwe'e. Õ'acũ ùsã weesere “Diacjũta ni'i”, nisami. Tojo weerã ùsã ne ni'cãti no'o ùaro ðucayu, ucũma'awe'e. 19 Ùsã Jesucristo Õ'acũ macũ ucũ'caronõjõta ucũ'u. Cũ ne ni'cãti “Weegũti, weesome”, niticũ niwĩ. Nipe'tise cũ “Weegũti” nĩ'caronõjõta weemi. Ùsã ï'tiarã, Silvano, Timoteo, yũ'ũ, cũ ye quetire mũsãrẽ bu'ewũ. Nipe'tise cũ ucũse diacjũ ni'i. 20 A'tiro ni'i. Õ'acũ todũporopũre masãrẽ “Añurõ weegũti”, nicũ niwĩ. Nipe'tise cũ tojo nĩ'que Jesucristo cũ a'tise me'rã, cũ wẽrĩ'que me'rã queoro wa'awũ. Tojo wa'acã ï'arã, marĩ Õ'acũrẽ “Tojota ni'i”, ni e'catipeo'o.

21 Õ'acũta marĩrẽ Cristore ẽjõpeonu'cũcã weemi. Cũta marĩrẽ cũ yarã wa'adutigũ besecũ niwĩ. 22 Marĩrẽ cũ yarã wa'acã weecũ niwĩ. Cũ yarã ni'i nisere ï'osĩ'rĩgũ Espĩritu Santure o'õcũ niwĩ. Espĩritu Santu marĩ me'rã nĩgũ, cũta Õ'acũ marĩrẽ yũ'ruoatjere masĩcã weemi.

23 Yũ'ũ Corintopũre wa'asĩ'rĩmigũ, wa'atiwũ. Õ'acũ yũ'ũ tojo wee'quere masĩsami. Yũ'ũ mũsãrẽ tu'tibosa'a nĩgũ, ma'ĩgũ wa'atiwũ.

24 Músã ějōpeosere “A'tiro pe'e ɯa'a”, nigũ mejĕta wee'e. Músã añurō ějōpeo'o. Músãrĕ añurō e'catise me'rã nisetiato nígũ tojo weetamusĩ'rĩ'i.

2 1 Yũ'ɯ todɯporopɯre músãrĕ bujaweticã weewɯ. Tojo weegɯ apaturi tja músãrĕ bujaweticã weesĩ'rĩtigɯ, wa'atiwɯ. 2 Yũ'ɯ músãrĕ bujaweticã weecã, ¿noa yũ'ɯre e'caticã weebosari? Músã dia'cũ yũ'ɯre tojo wee'e. Músã bujaweticã, basiotibosa'a. 3 Tojo weegɯ yũ'ɯ músãrĕ ojawɯ. Yũ'ɯ topɯ wa'acã, e'caticã weeboronojō o'orã, yũ'ɯre bujaweticã weebopã. Yũ'ɯ a'tiro tũ'oña'a. Yũ'ɯ e'caticã, músã quĕ'rã e'catibopã. 4 Yũ'ɯ ojamũ'tãca pũrĩrĕ ojagɯ, pũrō wãcũque'ti, utiwɯ. Músãrĕ bujawetiato nígũ mejĕta ojawɯ. Yũ'ɯ músãrĕ ma'iyũ'ru'ɯ. Músãrĕ tere masĩdutigɯ ojawɯ.

Ña'arō wee'cũre acobojoduti'que ni'i

5 Ni'cũ ña'arō weeri masũ marĩrĕ bujaweticã weecɯ niwĩ. Yũ'ɯ dia'cũrĕ tojo weetiwi. Músã quĕ'rã mejãrōta weeno'cãrã niwũ. Marĩ nipe'tirã tojo weeno'cãrã niwũ, weeno'rã pe'e. Yũ'ɯ a'tere tojo ucũgũ, ɯɯtɯ waro nibutiagɯ mejĕta wee'e. 6 Músã pãjãrã ña'arō weeri masũrĕ bu'iri da'retoja'a. 7 Tojo weerã ni'cãrōacã músã cũrĕ acobojoya. Cũrĕ wãcũtutuacã weeya. Tojo weeticã, cũ bujawetiyũ'ruabosami. 8 Tojo weegɯ músãrĕ cũrĕ ma'ituditi' tja. 9 Yũ'ɯ músãrĕ todɯporopɯre ojawɯ. “¿Te yũ'ɯ duti'quere queorota weemitina?” ni masĩsĩ'rĩgũ ojawɯ. 10 Músã no'o ña'arō weegũre acobojocã, yũ'ɯ quĕ'rã cũrĕ acobojo'o. Yũ'ɯre ña'arō weetiwi. Músã pe'ere ña'arō weewĩ. Yũ'ɯre ña'arō weetimicã, cũrĕ acobojo'o. Músãrĕ ma'ígũ, tojo wee'e. Jesucristo yũ'ɯre “Cũrĕ diacjũta acobojomi”, ni ĩ'asami. 11 Marĩ cũrĕ acobojoticã, wãtĩ cũrĕ ña'arō bujawetiyũ'rucã weebosami. Jesucristo yere du'ucã'bosami. Marĩ wãtĩ weewɯasere añurō masĩ'i.

Pablo Troapɯ wãcũque'ti'que ni'i

12 Yũ'ɯ Troa wãmetiri macãpɯ Cristo ye quetire bu'egɯ etagɯ, a'tiro bocaejawɯ. Jesucristo marĩ wiogɯ pãjãrãrĕ cũ ye quetire tũ'osĩ'rĩcã weecɯ niwĩ. 13 Tojo nimicã, yũ'ɯ Tito marĩ acaweregũre bocatigɯ, pũrō wãcũque'tiwɯ. Tojo weegɯ narĕ we'eriti, wa'a wa'awɯ Macedonia di'tapɯ.

Jesucristo me'rã marĩ añurō weemasĩ'i nise ni'i

14 Yũ'ɯ wãcũque'timigũ, Ő'acũrĕ e'catise o'o'o. Cũ marĩrĕ añurō weenu'cũcã weemi. Marĩ Cristo yarã nicã, tojo weemi. Marĩ Cristo ye queti werese me'rã masãrĕ cũrĕ masĩcã weemi. Cũrĕ masĩse ɯ'mũtise weronojō nipe'tiropɯ se'sa'a. 15 Marĩ Jesucristo ye quetire wererã, ɯ'mũtise weronojō nisa'a. A'tiro ni'i. Masã Ő'acũrĕ e'catise o'ocã, ope weronojō bajuse me'rã buemorōcã, tũ'sasami. A'tere weronojō marĩ cũ ye quetire werecã ĩ'agũ, tũ'sasami. Te queti nipe'tirã cũ yũ'ruo'cãrãrĕ

se'sa wa'a'a. Tojo nicã cû yu'ruono'ña marĩrã pecame'epu wa'ajã quẽrã te ucüsere tu'ose'sa wa'ama. **16** Yu'ruono'tirã Jesucristo ye quetire wererãrẽ ï'arã, cûrẽ ëjõpeotirã “Pecame'epu wa'arãsa'a” nĩrã weronojõ tu'õña'sama. Õ'acũ yu'ruono'cãrã pe'e Jesucristo ye quetire wererãrẽ ï'arã, cûrẽ ëjõpeorã “Marĩ Jesucristo me'rã ninu'cũcã'rãsa'a”, ni wãcũsama. Ne ni'cũ cû se'saro te quetire weremasĩtimi. Õ'acũ weetamurõ me'rã pe'e weremasĩmi. **17** Pãjãrã a'tiro weema. Õ'acũ ye quetire wérérã, wapata'ase dia'cûrẽ wãcũma. Ûsã na weronojõ weewe'e. Õ'acũ o'ó'cãrã Cristore da'racõ'terã ni'i. Tojo weerã Õ'acũ ï'orõpũre cû ye quetire queoro were'e.

Õ'acũ “Masã wiogu nigũti” niyu'que ni'i

3 **1** Ûsã “Õ'acũ ye quetire queoro were'e” nĩrã, ùsã basu añurõ ucũrã mejẽta wee'e. Æpẽrã tojo weewhasama. Na basu añurõ ucũsama. Æpẽrãrẽ a'tiro nisama: “Ûsãrẽ papera ojabosaya”, nisama. “Ãrã añurõ weerã nima”, ni apobosadutisama. “Ûsã tojo weecã, 'Añurã nima', ni ï'arãsama” nĩrã, tojo weedutisama. ¿Musã na weesetironojõ uati? Ûsã musãrẽ “Añurã ni'i, tojo weerã ùsãrẽ papera apobosaya”, nĩrã mejẽta wee'e. **2** Musã Jesucristore ëjõpeo'o. Tojo weese me'rã ùsã musãrẽ queoro bu'e'quere ï'o'o. Tojo weerã Æpẽrã ojabosaca pũrĩrẽ hawe'e. Ûsã musãrẽ “Ti pũrĩ weronojõ nima”, ni ejeripõ'rãti'i. A'tiro ni'i. Nipe'tirã musãrẽ ï'arã, masĩsama. “Na narẽ diacjũta werepã”, nisama. **3** Musãrẽ Cristo masãrẽ yu'ruomi nisere werewu. Tere ëjõpeocã, Cristo musãrẽ añurõ weewĩ. Cũ musãrẽ tojo weesere Æpẽrã quẽ'rãrẽ masĩcã hamĩ. Tere masĩdutigu, papera pũrĩpu ojacju me'rã ojaticu niwĩ. Tojo nicã toduporopu Õ'acũ catinu'cũgũ ùtãpjĩpu oja'caronojõta weeticu niwĩ. A'tiro pe'e weecu niwĩ. Espĩritu Santu tutuaro me'rã musã wãcüsere ducayucu niwĩ. Te me'rã Cristo musãrẽ añurõ weesere ï'omi.

4 Ûsã Õ'acũrẽ ëjõpeorã, a'tiro nĩmasĩ'i. Ûsã weresere tu'o ëjõpeo'quere “Diacjũta ni'i”, nĩmasĩ'i. Cristo weetamuse me'rã ùsã tojo nĩmasĩ'i. **5** “Ûsã se'saro Õ'acũ yere weremasĩ'i”, nĩrã mejẽta wee'e. Nipe'tise ùsã weesere Õ'acũ weetamuse me'rã pe'e wee'e. **6** Õ'acũta “Masã me'rã apoguti” ní'quere ùsãrẽ werecã weewĩ. Cũ ní'que a'tiro ni'i: “Yu'u na wiogu nigũti. Na pe'e yarã nirãsama.” Õ'acũ tojo ní'que Moisé dutise oja'quere yu'tise weronojõ niwe'e. Espĩritu Santu masãrẽ Õ'acũ haro weecã weemasĩmi. “Moisé dutise oja'quere yu'tirãti”, ní'cãrã pe'ere ne basiowe'e. Na bu'iritirã pecame'epu wa'abopã. Espĩritu Santu pe'e marĩrẽ catinu'cũcã weemi. **7** Õ'acũ Moisére duti'quere ùtãpjĩpu ojano'caro niwũ. Te dutise marĩ yu'rũnu'cãse bu'iri wẽjẽcõ'adutise weronojõ nicaro niwũ. Õ'acũ tere o'ogu, upũtu asistese me'rã o'ocu niwĩ. Tojo weero Moisé tere ojacã, cû diapoa asistecaro niwũ. Israe curuacjãrã cû asistecã ï'apõtẽomasiticãrã niwã. Siape me'rã cû asistese pe'tidijacaro niwũ. **8** Te

dutise asistese me'rã o'o'que nemorõ Espíritu Santu cū marĩrẽ bu'ese pe'e totá nemo'lo. **9** A'tiro ni'i. Moisé dutise marĩrẽ “Bu'iri da'reno'rãsama” ní'que añuyũ'rũacaro niwũ. Totá Ô'acũ marĩrẽ bu'iri mooma nise queti pe'e nemorõ añu'u. **10** Jesucristo yere marĩ ï'acasanũ'cõcãma, Moisé dutise “Añuyũ'rũa'a” na ní'que pe'e mejõ nise tojacã'a. **11** Moisé cū dutise asistese me'rã a'ti'que pe'tiatje nicaro niwũ. Jesucristo ye queti pe'e pe'titiatje ni'i. Tojo weero Moisé dutise nemorõ, añuyũ'rũnũ'cã'a.

12-13 Ûsã Jesucristo ye queti pe'titiatjere e'catiyutoja'a. Tojo weerã diacjũta were'e. Moisé cū diapoare asistese nidojatisere pe'tidijacã ï'adutiticũ niwĩ. Tojo weegũ su'tiro casero me'rã mo'acu niwĩ. Ûsã cū weronojõ weewe'e. Tojo weerã Jesucristo ye quetire uiro marĩrõ bajuyoropũ were'e. **14** Moisé Ô'acũ duti'quere werecã, Israe curuacjãrã tũ'omasĩticãrã niwã. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ mejãrõta nima. Na Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩrẽ bu'érã, tũ'otima. Cristore ëjõpeorã dia'cũ todũporo oja'quere tũ'oma. **15** Ni'cãrõacãpũ quẽ'rãrẽ Israe curuacjãrã Moisé oja'quere bu'érã, tũ'otima yujupũ. **16** Marĩ wiogũre ëjõpeoca be'ro Ô'acũ ye cjasere tũ'ono'lo. **17** Jesucristo marĩ wiogũ Espíritu Santu me'rã ni'cũta nimi. Tojo weerã marĩ Espíritu Santu me'rã ní'rã, pecame'epũ wa'abo'cãrã yũ'rũono'cãrã ni'i. **18** Marĩ Cristore ëjõpeorã ni'i. Tojo weerã marĩ wiogũ añuyũ'rũagũ nimi nisere masĩ'i. Marĩ, marĩ catiri mũũco põtëorõ cū dia'cũrẽ wãcũnu'cũ'u. Cũrẽ wãcũrã, siape me'rã cū weronojõ cū añurõ weesere marĩ quẽ'rã weenemowã'cã'a. Marĩ wiogũ Espíritu Santu marĩrẽ tojo weemi.

4 **1** Ô'acũ ãsãrẽ añurõ wéégũ, Jesucristo ye quetire wereduticũ niwĩ. Tojo weerã wãcũtutuatirã niwe'e. **2** Bopoyoro weesere, tojo nicã masã ï'atiropũ weesere yabi ni'i. Ô'acũ wereduti'quere nisoose me'rã werewe'e. Tere dũcayuro marĩrõ, queero dia'cũ were'e. Ô'acũ ï'orõpũre tojo wee'e. Tojo weerã ãsã weresere “Diacjũta werema”, nisama. **3** No'lo Jesucristo ye quetire tũ'oti ëjõpeotirãnojo bu'iri da'reno'ajã nima. **4** Na ëjõpeotise ye bu'iri a'ti turicjãrã wiogũ wãtĩ narẽ tũ'omasĩtirã, caperi ï'atirã weronojõ dojocã weesami. Cũ, Cristo nipe'tirã bu'ipũ añubutiagũ nimi nisere ëjõpeodutitigũ tojo weesami. Jesucristo masũ weronojõ upũtigũ nicũ niwĩ. Cũ Ô'acũ warota nimi. Tojo weegũ masãrẽ Ô'acũrẽ masĩcã weecũ niwĩ. **5** Ûsã Jesucristo ye quetire wererã, masã ãsãrẽ añurõ wãcũdutirã mejëta were'e. “Marĩ wiogũ Jesucristo nimi, cũrëta ëjõpeorũa'a” nidutirã pe'e were'e. Ûsã a'tiro ni'i: “Jesucristo ãsãrẽ cū ye quetire weredutise bu'iri mũsãrẽ da'raco'terã weronojõ ni'i.” **6** A'tiro ni'i. Ô'acũ ne waropũ a'ti turi na'itĩ'arõ ní'quere bo'reyucã weecũ niwĩ. Cũ tere wee'caronojõ cãta tja marĩ ye ejeripõ'rãrĩpũ bo'reyucã weecũ niwĩ. Cũ yere tũ'omasĩtimi'cãrãrẽ tũ'omasĩcã weecũ niwĩ. Tojo nicã marĩrẽ Ô'acũ tutuayũ'rũagũ nimi nisere masĩcã weecũ niwĩ. Jesucristore masĩrã tere masĩno'lo.

Marĩ upu pe'tidijati upu ni'i nise ni'i

7 Marĩ ya upu di'ta me'rã yee'queparu weronojõ ni'i. Pe'tiati upu ni'i. Tojo uputimirã, Õ'acũ ye queti añubutiase quetire cu'o'o. Tojo weero masĩno'o. Õ'acũ cũ tutuayuruse me'rã te quetire masãrẽ masĩcã weemi. Marĩ ye tutuase me'rã mejẽta wee'e. 8 Apetero pũrõ pi'eti'i. Tojo pi'etimirã, uputu waro bujawetiwe'e. Ûsã wãcũque'timirã, uputu waro “¿De'ro wa'abutiarosariba?” niwe'e. 9 Masã ùsãrẽ ña'arõ weesi'rĩmicã, Õ'acũ ùsãrẽ ne cõ'awã'cãtimi. Na ùsãrẽ tuuquecũumirã, wẽjẽtima. 10 No'o ùsã wa'aro Jesure wẽjẽ'caronojõta ùsã quẽ'rãrẽ wẽjẽsĩ'rĩmima. Masã ùsãrẽ pi'eticã ì'arã, Jesú catinu'cũgũ ùsãrẽ weetamusere masĩma. 11 Nipe'tise numarĩ ùsã catiro põtẽorõ Jesú ye quetire werese bu'iri wẽritawioro ni'i. Tojo weerã ùsã ya upu boadijati upu me'rã Jesucristo cũ nisetisere masãrẽ ì'o'o. 12 Ûsã pe'e wiose pu'to nimirã, musãrẽ catinu'cũdutirã Jesucristo ye quetire bu'enu'cũ'u.

13 Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro o'ano'wũ: “Yũ'u ãjõpeowu. Tojo weegu Õ'acũ ye cjasere musãrẽ ucũwũ.” Tojota ni'i ùsã quẽ'rãrẽ. Õ'acũrẽ ãjõpeorã, cũ yere ucũ'u. 14 Marĩ masĩ'i, Õ'acũ, marĩ wiogu Jesure masõ'caronojõta marĩ quẽ'rãrẽ masõgũsami. Marĩ cãrẽ ãjõpeocã, tojo weegusami. Ûsãrẽ musã me'rã cũ tiropu miagũsami. 15 Ûsã musãrẽ añurõ wa'adutirã nipe'tisere pi'eti'i. Musã pãjãrãrẽ siape me'rã Õ'acũ añurõ weecã ñarã, tojo wee'e. Be'ro pãjãrã a'tere ì'arã, Õ'acũrẽ e'catise o'orãsama. Te me'rã cãrẽ “Añuyurugũ nimi” nĩrã, tojo weerãsama.

16 Tojo weerã ùsã pi'etimirã, wãcũtutuanu'cũcã'a. Mu'ñumirã, siape me'rã nemorõ wãcũtutuanemo'o. 17 A'tiro ni'i. Marĩ a'ti nucũcãpu pi'etise maata pe'tiatje ni'i. Marĩ Jesucristore ãjõpeorã pi'eti'que wapa nemorõ añuse pe'titiatjere bocarãsa'a. 18 Marĩ a'ti nucũcã cjase pe'tiatjere sõ'owaro wãcũnrũticã'rõũa'a. Bajutise u'muse cjase pe'ere wãcũnrũrõũa'a. Marĩ ì'ase pe'tiatje ni'i. Ì'atise pe'e ninu'cũatje ni'i.

5 1 Marĩ masĩ'i, marĩ ya upu wi'i weronojõ boadijarosa'a. Tojo wa'acã, Õ'acũ u'muse cja upu pe'titiatji upure o'ogusami. Ti upu masã wéeca upu nitisa'a. 2 Diacjũta ni'i. Marĩ a'tiro uputirã uti, caributi'i. Ma'ma upu su'tiwetisĩ'rĩsa'a. 3 Marĩ ma'ma upure cuorã, su'ti marĩrã weronojõ nisome. 4 Marĩ a'ti upu me'rã caributi'i. Pũrõ pi'eti'i. Marĩ ya upure wẽriato nigũ mejẽta wee'e. Marĩ ma'ma su'ti sãñarõ weronojõ ducayuato nĩgũ tojo ni'i. Ma'ma upu pe'titiatji upure cuorãsa'a. Õ'acũ me'rã catinu'cũcã'rãsa'a. Mejã upu boadijati upu boabajudutia wa'arosa'a. 5 Õ'acũta marĩrẽ a'tere apoyucu niwĩ. Cũ marĩrẽ weeatjere masĩmu'tãdutigu Espĩritu Santure o'õyumu'tãcu niwĩ.

6 Tere wãcũrã, wãcũtutuanu'cũ'u. Masĩno'o, marĩ a'ti upu me'rã nĩrã, marĩ wiogu Õ'acũ tiropu niwe'e. 7 Tojo weerã cãrẽ ì'atimirã, Jesucristore ãjõpeo'o. Cãrẽ sirutu'u. Be'ropu wa'atje quẽ'rãrẽ añurõ masĩtimirã,

“Õ'acũ tiropu wa'arãsa'a”, ni'i. **8** Marĩ, marĩ ye niatjere e'catiyutoja'a. Tojo weerã marĩ “Marĩ wioꝝu me'rã niajã, wẽrĩse uamisa'a”, ni'i. **9** Tojo nimirã, marĩ catirã o wé'rica be'ro marĩ wioꝝu uaro dia'cũ weenu'cũsĩ'rĩ'i. **10** A'tiro ni'i. Cristo cũ beseatji nuuu nicã, marĩ nipe'tirãrẽ besegusami. Marĩ ni'cãrẽrãrẽ marĩ wee'quenucũ queoro marĩ añurõ o ña'arõ wee'quere wapayegusami.

Õ'acũ cũ me'rã nidutigũ uasãse ni'i

11 Marĩ wioꝝu Cristo marĩrẽ beseatjere wãcũ'u. Tere wãcũrã, cũrẽ wioꝝesase me'rã eẽjõpe'o. Masãrẽ “A'tiro weeroña'a”, ni were'e. Õ'acũ ùsã weesere añurõ masĩmi. Musã quẽ'rãrẽ tojota masĩcã u'a. **12** Ûsã basu ùsã yere apaturi añurõ ucũnemorã weewe'e. A'tiro pe'e wee'e. Ûsãrẽ añurõ wãcũdutiã, e'catiato nĩrã tojo wee'e. Tojo weerã musã ãpẽrã bul'icjase dia'cũ bajusere wãcũrãrẽ, ejeripõ'rãpu cjase wãcũtirãrẽ añurõ yu'timasĩrãsa'a. **13** ãpẽrã ùsãrẽ “Maatirã weema”, nisama. Na tojo nimicã, ùsã Õ'acũ uaro weerã wee'e. Apeterore “Queoro weema”, nisama. Tere wéerã, musã ye cjasere weerã wee'e. **14** Cristo marĩrẽ ma'imi. Tojo weerã cũ ye quetire were'e. Masĩno'o, Cristo nipe'tirãrẽ wẽrĩ ducayucu niwĩ. Te me'rã masĩno'o, nipe'tirã Cristo wẽrĩ ducayuno'rã wẽrĩ'cãrã weronojõ tojapã. **15** Cristo nipe'tirãrẽ wẽrĩbosacu niwĩ. Catinu'cũse cuorã na uaro dia'cũ weeticã'to nĩgũ tojo weecu niwĩ. Cũ uaro pe'ere weedutigu wẽrĩ masãcu niwĩ. **16** Tojo weerã ùsã ne ãpẽrãrẽ a'ti unucocjãrã weewuaro weronojõ i'aweewe'e. Yu'u toduporopure Cristore tojo weemiwũ. “A'ti di'tacjũ nimi”, ni wãcũmiwũ. Ni'cãrõacãrẽ tojo wãcũno'ña marĩ'i majã. **17** Marĩ Cristo yarã wa'arã, apesu'tiro sãjãrã wee'e. Añuse dia'cũ ducayu'u. Toduporopu no'o uaro weeseti'quere weenemowe'e majã.

18 Õ'acũta marĩrẽ tojo weecu niwĩ. Marĩ Cristore i'atu'tirã nicãrã niwũ. Cũ pe'e cũ wẽrĩse me'rã marĩrẽ cũ me'rãcãjãrã sãjãcã weecu niwĩ. Nipe'tirãrẽ tojo wa'acã uagu, cũ ye quetire weredutigũ marĩrẽ o'õcu niwĩ. **19** A'tiro ni'i. Õ'acũ nipe'tirã a'ti turicãrãrẽ cũ me'rãcãjãrã sãjãcã uami. Tojo weegu Cristore wẽrĩdutiçu niwĩ. Te me'rã masãrẽ cũ yarã sãjãcã weegu weemi. Jesucristo wẽrĩse me'rã narẽ bul'iri marĩrã i'ami. Tere ãpẽrã masĩcã uagu ùsãrẽ weredutiwĩ.

20 Tojo weerã ùsã Cristo ducayurã ni'i. Cũrẽ, cũ ye quetire werebosa'a. Ûsã werese me'rã Õ'acũ musãrẽ “Yu'u me'rãcãjãrã nima”, nisami. Tojo weerã musãrẽ Cristo dutiro me'rã “Añurõ Õ'acũ me'rã niato”, ni'i. **21** Cristo ne cã'rõacã ña'arõ weeticu niwĩ. Õ'acũ pe'e marĩ ña'arõ weese bul'iri cũrẽ wẽrĩbosa ducayudutiçu niwĩ. Cũrẽ ña'agũrẽ weronojõ bul'iri da'recu niwĩ. Tojo weese me'rã Õ'acũ marĩrẽ Cristo yarã wa'acã weecu niwĩ. Tojo nicã cũ uaro cũ weronojõ añurõ nidutigũ tojo weecu niwĩ.

6 **1** Ûsã Õ'acũ yere da'ratamurĩ masã ni'i. Tojo weeyurã, cũ musãrẽ añurõ weesere wãcũduti'i. Cũ uaronojõta añurõ weeya.

2 Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpũ cũ ucũ'quere a'tiro ni ojano'wũ:

Yũ'ũ masãrẽ añurõ weeritero nicã, mũ'ũ sẽrĩsere tũ'owũ.

Yũ'ũ yũ'rũoritero nicã quẽ'rãrẽ, mũ'ũrẽ yũ'rũowũ, nicũ niwĩ Õ'acũ.
Tũ'oya. Ni'cãrõacã cũ tojo weeritero ni'i. Ni'cãrõacã cũ yũ'rũosĩ'rĩsami.

3 Āpẽrãrẽ ũsã weresere mejẽcã wãcũdutihã ũsã ne cã'rõ ña'arõ

weewe'e. 4 A'tiro pe'e wee'e. Nipe'tise ũsã weese me'rã Õ'acũrẽ

da'racõ'tesere i'õ'õ. Pi'etirã, tojo i'õ'õ. ũsãrẽ apeyenojõ dũ'sacã, tojo

tũ'oña'cã'a. Mejẽcã wa'acã, nũ'cã'a. 5 ũsã a'tere pi'etiwũ. Masã ũsãrẽ

tãrãwã. Bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõwã. Cumuca wa'acã, tũ'oña'wũ. Ʋpũtu

da'ra, apeterore cãrĩtiwũ. Ʋjaboawũ. 6 ũsã Õ'acũrẽ da'racõ'tesere i'orã,

a'te quẽ'rãrẽ wee'e. “Numiarẽ ña'arõ weesĩ'rĩsa'a”, niwe'e. Narẽ tojo

i'acã'a. Õ'acũ ye cjase diacjũ nisere masĩ'i. Āpẽrã queoro weetisere

nũ'cã'a. Āpẽrãrẽ pajaña'a. Āpẽrãrẽ weesooro marĩrõ ma'ime'rĩcã'a.

Espĩritu Santu ũsã me'rã nise bu'iri ũsã Õ'acũrẽ da'racõ'tesere i'ono'õ.

7 Diacjũta were'e. Õ'acũ cũ tutuasere cũ'õ'õ. Cũ ũsãrẽ añurã wa'acã

weemi. Tojo weerã añurõ weemasĩ'i. Ña'ase quẽ'rãrẽ cã'mota'amasĩ'i.

8 Masã ũsãrẽ a'tiro weema. Āpẽrã ũsãrẽ añurõ ucũma. Āpẽrã ña'arõ

ucũma. Āpẽrã ũsãrẽ nisoori masãrẽ weronojõ i'ama. Āpẽrã pe'e “Diacjũta

werema”, ni i'ama. 9 Āpẽrã ũsãrẽ añurõ i'amasĩma. Tojo nimirã,

i'amasĩtirã weronojõ i'ama. Apeterore ũsãrẽ wẽjẽsĩ'rĩcã, tũ'oña'a. Tojo

nimicã, catinu'cũ'u. ũsãrẽ bu'iri da'reyũ'rũoma. Wẽjẽtima, wẽjẽrãpũa.

10 ũsã bujawetimirã, e'catinu'cũcã'a. ũsã pajasecũorã nimirã, ũsã bu'ese

me'rã ãpẽrãrẽ peje cũorã weronojõ nicã wee'e. Ne apeyenojõ moomirã,

cũope'orã weronojõ ni'i. A'te nipe'tise me'rã nipe'tirãrẽ ũsã Õ'acũrẽ

da'racõ'tesere i'õ'õ.

11 Acawererã, Corintocjãrã, dũ'aro marĩrõ mũsãrẽ ũsã wãcũsere

werepe'ocã'a. Mũsãrẽ pũrõ ma'i'i. 12 Mũsãrẽ ne mejẽcã wãcũwe'e. Mũsã

pe'e ũsãrẽ mejẽcã tũ'oña'sa'a. 13 Yũ'ũ ni'cũ cũ põ'rãrẽ dutiro weronojõ

mũsãrẽ dutigũti. Yũ'ũ mũsãrẽ diacjũ ma'irõnojõta yũ'ũ quẽ'rãrẽ ma'iña.

Õ'acũ põ'rã ni'i nise ni'i

14 Jesucristore ãjõpeotirã me'rã a'mesũ'aticã'ña. Añuse, ña'ase me'rã

morẽta basiotironojõta añurõ weerã, ña'arõ weerã me'rã a'mesũ'ata

basioewe'e. Bo'reyuse na'itĩ'arõpũ nitironojõta Jesucristore ãarã me'rã,

ũatirã me'rã morẽsu'uta basioewe'e. 15 Cristo quẽ'rã, wãtĩa wioyũ

me'rã ni'cãrõnojõ wãcũse cũomasĩtima. Ĕjõpeoyũ, ãjõpeotigyũ me'rã

ne ni'cãrõnojõ “Tojo weerũa'a”, nĩmasĩtisama. 16 Õ'acũ wi'i, tojo nicã

ãjõpeose queose yee'que me'rã ne ni'cãrõnojõ niwe'e. Mũsã pe'e Õ'acũ

wi'i cũ nirõpũ weronojõ ni'i. Cũ catinu'cũgũ nimi. Cũ a'tiro nicũ niwĩ:

Yũ'ũ na tiorpũ ni, na me'rã ninu'cũgũsa'a.

Na wioyũ nigũsa'a.

Na quẽ'rã yarã nirãsama, nicũ niwĩ.

17 Tojo weegu aperopu quē'rārē marī wioḡu tutuayurugū a'tiro ninemocu niwī:

“Ña'arā tiropu nimi'cārā wijawā'cā wa'aya.

Nipe'tise ña'arō weesere ne weeticā'ña.

Tojo weecā, yu'u musārē ñe'egūti.

18 Yu'u musā pacu nigūti.

Musā pe'e yu'u pō'rā nirāsa'a”, nicu niwī, ni ojano'wū.

7 1 Acawerā yu'u mairā, musārē nigūti. Ō'acū marīrē “Musā pacu nigūsa'a”, nicu niwī. Tojo weerā marī nipe'tise ña'arō weesere, upure dojorēsere, ejeripō'rārē dojorēsere cō'arā. Ō'acūrē wiopesase me'rā cūrē ējōpeorā, cū haro nipe'tisere queoro weerā.

Corintocjārā toduporo ña'arō wee'cārā na ducayunque ni'i

2 Ūsārē ma'ña. Ne ni'cūrē musārē ña'arō weetiwu. Tojo nicā ne āpērārē dojorētīwu. Musārē ējōpeodutirā weesootīwu. 3 Yu'u “Bu'iri suorā nima”, nigū mejēta wee'e. Yu'u toduporo ní'caronjōta musārē ma'i'i. Marī catirā, ni'cārō me'rā ni'i. Wērīrā quē'rā ni'cārō me'rā ninu'cūrāsa'a. 4 Yu'u musārē “Diacjūta weema, añuyuruaama”, ni ejeripō'rātī'i. Musārē wācūgū, wācūtutua'a. Pūrō pi'etimidū, e'catiyurua'a.

5 Macedoniapure ejāca be'ro ūsā ne cārō sootīwu. No'o ūsā wa'aro pūrō pi'eti'wā'cāwū. Āpērā ūsārē ña'arō weequen'cōwā. Ūsā bu'e'cārārē wācūgū, uputu wācūque'ticāti. 6 Tojo weemicā, Ō'acū wācūtutuasere o'ogu ūsārē wācūtutuacā weewī. Titore ūsā tiropu etacā wéégū, ūsārē tojo weewī. 7 Cū etase me'rā dia'cū wācūtutuatīwu. Musā cūrē wācūtutuacā wee'quere tū'orā, nemorō wācūtutuanemowū. Musā yu'ure ī'asī'rīsere cū werewī. Apeye quē'rārē musā bujawetisere werewī. Tojo nicā musā yu'ure wācūnu'cūsere werewī. Tere tū'ogu, totā nemorō e'catinemowū.

8 Yu'u ojāca pūrī me'rā musārē bujaweticā weewu. Tojo bujaweticā weemigū, yu'u ojacā, añu niwū. Ne waro yu'u ojāca be'ro musārē cārō yoaticā bujaweticā ī'agū, “Yu'u ojaticā, añu nibopā”, ni wācūmiwū. 9 Ni'cārōacāma yu'u e'cati'i. Musā bujawetise ye bu'iri mejēta ni'i. Musā bujawetitjārā, ña'arō weesere du'u, ducayua wa'aporo. Tojo weegu e'cati'i. Musā ña'arō wee'que bu'iri Ō'acū haronjōta bujawetiaporo. Tojo weerā “Ūsā musārē dojorērā mejēta weepā”, ni'i. 10 Marī Ō'acū haronjōta bujawetirā, ña'arō weesere du'u'u. Du'u, pecame'epu wa'abo'cārā yurūono'rāsa'a. Tojo weerā añurō yurūwetī'i. Āpērā pe'e na ña'arō wee'quere du'utirā, mejō waro bujawetima'asama. Tojo bujawetirā bu'iri suorā, pecame'epu wa'asama. 11 Musā Ō'acū haronjō bujawetirā, a'tiro weeporo. Musā weesetisere wiopesase me'rā ī'aporo. Tojo wiopesase me'rā ī'arā, “Toduporopure queoro weetipā; ni'cārōacārē

queoro wee'e majã", niaporo. Mũsã wee'quere wãcũrã, bujawetiaporo. Tojo nicã tere wãcũrã, uia wa'aporo. Be'ro yũ'ure pũrõ i'asĩ'rĩaporo. Ña'arõ weegũre queoro bu'iri da'reaporo. Nipe'tise tojo weese me'rã mũsã bu'iri moosere i'õaporo. **12** Tojo weegũ mũsãrẽ ojagũ, ña'arõ weegũre weetamusĩ'rĩgũ ojatiwũ. Ña'arõ weeno'gũ quẽ'rãrẽ weetamugũ ojatiwũ. Mũsã pe'ere weetamusĩ'rĩgũ ojawũ. Mũsã ùsã ñaronojõ añurõ weesĩ'rĩ'i. Tojo weegũ tere masĩdutigu ojawũ. Õ'acũ tojo masĩcã ñami. **13** Nipe'tise mũsã añurõ wee'que me'rã ùsã e'cati, wãcũtutuawũ.

Tojo wãcũtutuarã, Tito pũrõ e'caticã i'arã, totã nemorõ e'catinemowũ. Mũsã nipe'tirãpũta cũ bujaweti'quere wãcũtutuacã weecãrã niwũ. Tojo weegũ e'catiwi. **14** Mũsã ye cjasere yũ'ũ Titore na añuyũ'ruama nĩgũ, nisoogu weronojõ nitiwũ. Nipe'tisere yũ'ũ mũsãrẽ were'quere diacjũta werewũ. A'te weronojõ ùsã Titore mũsã ye cjasere were'que quẽ'rã diacjũta niwũ. **15** Mũsã cãrẽ wiopesase me'rã ñe'ecãrã niwũ. Cũ dutisere yũ'ticãrã niwũ. Mũsã tojo wee'quere wãcũgũ, mũsãrẽ nemorõ ma'iyũ'ruami. **16** Yũ'ũ mũsãrẽ añurõ weerãsama nĩgũ, pũrõ e'cati'i.

Marĩ cõoro ejatuario ãpẽrãrẽ o'odutise ni'i

8 **1** Acawererã, ùsã a'tiro mũsãrẽ weresĩ'rĩsa'a. Õ'acũ Jesucristore ãjõpeorã Macedoniapũ nirãrẽ añurõ weewĩ. Cũ ãpẽrãrẽ weetamucã weewĩ. Tere mũsãrẽ masĩcã ña'a. **2** A'tiro ni'i. Na ÷pũtu pi'etirã, queoro weecãrã niwã. Tojo pi'etimirã, pũrõ e'catiwiã. Na pajasescõorã waro nimirã, peje cõorã weronojõ ãpẽrãrẽ añurõ weetamuwã. **3** Na cõoro põtõorõ na cõosere o'owã. Na cõose nemorõ o'oyũ'ruomũjãwã. Yũ'ũ narẽ tojo weecã i'awũ. Na ñaro o'owã. **4** Ùsãrẽ pejetiri a'tiro niwã: "Õ'acũ yarã pajasescõorãrẽ niyeru o'osĩ'rĩsa'a", niwã. **5** Ùsã wãcũ'caro nemorõ weewã. Ne warore na Õ'acũrẽ ãjõpeorã "Mũ'ũ yarã ni'i", niwã. Be'rore ùsãrẽ "Mũsã dutisere weerãti Õ'acũ ñaronojõta", niwã. **6** Na Macedoniacjãrã tojo weecã i'arã, ùsã Titore mũsã tiropũ wa'aduti'i. Cũ todũporopũ mũsã tiro Corintopũ nĩgũ, niyerure sãrĩneocũ niwĩ. Tere sãrĩtu'ajanũ'cõdutirã cãrẽ o'órã wee'e. Tojo weerã mũsã añurõ ñũ'cã'quere queoro tu'ajanũ'cõrãsa'a. **7** Mũsã nipe'tisere añurõ wee'e. Añurõ ãjõpeoseti'i. Õ'acũ ye cjasere añurõ masĩ'i. Añurõ bu'eseti'i. E'catise me'rã añurõ weesĩ'rĩ'i. Ùsãrẽ añurõ ma'ĩ'i. Mũsã te nipe'tisere añurõ weronojõta niyeru o'ose quẽ'rãrẽ mejãrõta weeya.

8 Mũsãrẽ dutibutiagu mejãta wee'e, weegũpũa. Mũsã ãpẽrã weesere i'asa'a. Na añurõ ma'ima. Mũsã quẽ'rã na tojo weesere i'arã, "Ùsã quẽ'rã ¿diacjũta ma'imiti ùsã?" nidutigu tojo ni'i. **9** A'tiro ni'i. Mũsã masĩsa'a, marĩ wiogu Jesucristo marĩrẽ añurõ weecũ niwĩ. Cũ peje cõogũ nimigũ, marĩ ye niatjere pajaña'gũ a'ti di'tapũ a'tigu, pajasescõogũ weronojõ wa'acũ niwĩ. Marĩrẽ añurõ weesĩ'rĩgũ, tojo weecũ niwĩ.

10 Mũsã a'tiro weecã, añu nibosa'a nĩgũ, yũ'ũ wãcũsere mũsãrẽ nigũti. A'tiro ni'i. Si cũ'ma me'rã mũsã ape macãcãrã dũporo niyeru o'osere

nu'cācārā niwũ. Tere o'orā, e'catise me'rā o'ocārā niwũ. **11** Tojo weerā mūsā ne waro weewā'cō'caronojōta weetu'ajaya. Mūsā curo eجاتوارو o'oya. **12** A'tiro ni'i. Marī diacjūta marī curo eجاتوارو o'osī'rīcā, Ō'acū e'catisami. Marī moocā, o'odutisami.

13 Mūsā āpērārē peje cudutirā o'oyu'rhuobosa'a. Tojo weerā moorā tojabosa'a. Tojo wa'acā hawe'e. **14** Mejō ni'cārōnojō cudutigū tojo ni'i. Ni'cārōacā mūsā curose me'rā narē weetamumasī'i. Be'ropu na quērā na curose me'rā mūsārē weetamurāsama. A'tiro wéerā, mūsā ni'cārōnojō curoāsā'a. **15** Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'caronojōta ni'i. A'tiro ojan'o: “Peje cuomi'cu cuoyu'rhuosome. Apī pejeti cuogu quērā ñe'enojō du'sano'some”, ni ojanowũ.

Tito cū me'rācjārā me'rā Corintopu wa'atje ni'i

16 Yu'u mūsā ye cjasere wācūque'ti'i. Yu'u wācūque'tiro weronojō Tito quērārē Ō'acū wācūque'ticā weecu niwĩ. Tojo weegu Ō'acūrē e'catise o'o'o. **17** Tito yu'u o'ócā, maata yu'tiwĩ. Ni'cārōacārē cū mūsārē ī'asī'rī'cu nitjagū, cū añurō tū'saro me'rā mūsā tiropu wa'agusami. **18** Tito me'rā apī o'ónemorāsā'a. Cū marī acaweregu Jesucristore ējōpeogu nimi. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeori curuacjārā cūrē a'tiro ucūma: “Cū Jesucristo ye quetire wereme'rīyu'rhuami”, nima. **19** Apeye quērārē, Jesucristore ējōpeose cururicjārā ūsārē ba'patidutirā cūrē besecārā niwā. Niyeru sērīneose'quere miacā, cū ūsā me'rā ba'patiwā'cāgūsami. Ūsā niyerure miarā, masā marī wioḡure añurō ucūdutirā tojo wee'e. Tojo nicā ūsā e'catise me'rā weetamusī'rīsere ī'orā tojo wee'e. **20** Ūsā a'tere tojo wéerā, masā ūsārē “Niyeru bajuriopā” nidutitirā tojo wee'e. **21** A'tere wéerā, ūsā marī wioḡu ī'orōpūre queoro weesī'rī'i. Tojo nicā masā ī'orōpu quērārē queoro weesī'rī'i.

22 Apī marī acaweregu quērārē na me'rā o'ónemo'o. Cū uputu weetamusī'rīsere pejetiri ī'owĩ. Totā ni'cārōacārē mūsārē na queoro weepārā nīgū, weetamusī'rīmi. **23** Titore āpērā sērītiñā'cā, a'tiro niña: “Pablo me'rācjū cū me'rā da'ragu ūsārē weetamugū nimi”, niña. Āpērā puarārē sērītiñā'cā pe'ema, a'tiro niña: “Jesucristore ējōpeori curuacjārā na o'ócārā nima. Na, na weese me'rā Cristore añurō ucūcā weema”, niña. **24** Ma'ise me'rā narē ñe'eña. Tojo weecā, āpērā mūsā Tito quērārē ma'isere masīrāsama. Ūsā āpērārē a'tiro nitojawu: “Corintocjārā masārē añurō ñe'ema”, niwũ. Mūsā tojo weecā ī'arā, na ūsā ní'quere “Diacjūta nipā”, nirāsama.

Niyeru sērīneose ni'i

9 **1** Mūsā Jesucristore ējōpeorārē niyeru o'osere ojanemowe'e. **2** Mūsā o'osī'rīsere masītoja'a. Mūsā tojo weesī'rīsere yu'u e'catise me'rā Macedoniacjārārē werewu. “Si cū'ma me'rā Corintocjārā Acaya

di'tapɯ nirá niyeru sērīneonɯ'cāsī'rīwā", niwū narē. Tere tu'orā, pājārā Macedoniacjārā quē'rā e'catise me'rā niyeru neonɯ'cāwā. **3** Mūsārē "Niyeru o'orāsama" nimigū, Titore cū me'rācjārā me'rā mūsā tiropɯ o'óguti. Yɯ'ɯ Macedoniacjārārē ní'que queoro wa'acā ɯa'a. Yɯ'ɯ "Corintocjārā niyeru neonɯ'cātojawā" ní'caronojōta mūsā o'oa'tjere cɯoyutojaya. **4** Apetero yɯ'ɯ mūsā tiropɯ wa'acā, Macedoniacjārā yɯ'ɯ me'rā wa'abosama. Ūsā topɯ etacā, mūsā neoyuticā, yɯ'ɯ ɯpɯtu bopoyasābosa'a. Yɯ'ɯ "Na neonɯ'cātojawā" ní'que ye bu'iri tojo weebosa'a. Mūsā quē'rā mejārōta bopoyabosa'a. **5** Tojo weegɯ yɯ'ɯ a'tiro wācū'u. Yɯ'ɯ mūsā tiropɯ wa'ase dɯporo Tito quē'rārē wa'aduti'i. Na mūsā "O'orāti" ni sērīneo'quere apoyurāsama. Na tojo weecā, ūsā ejase dɯporo cɯoyutojarāsa'a. Tojo weerā mūsā wācūrō o'orāsa'a. Tojo weetirā, ūsā ejarāpɯ "O'oroɯa'a" nicāma, mūsā āpērā dutiro weerā weebosa'a.

6 Mūsā a'tere wācūña. Marī cā'rōacā otecā, marī ote'que cā'rōacā pī'rī dɯcati'i. Peje otegunojō peje pī'rī dɯcatino'sami. Te weronojō marī pajasecɯorārē pajiro o'ocā, Ō'acū quē'rā marīrē o'o'caro ejatuaro o'osami. **7** Marīnɯcū tocārō o'oguti ni tu'oña'rō o'oroɯa'a. Marī o'osī'rītirā, o āpērā dutiro weronojō tu'oña'rā, o'oticārōɯa'a. Marī e'catise me'rā o'ocā, Ō'acū marīrē ma'isami. **8** Ō'acū nipe'tise añuse mūsārē o'oyɯ'rɯo o'omasīmi. Cū tojo weecā, mūsārē dɯ'sasenojōrē cɯope'orāsa'a. Tojo nicā no'o nisere āpērārē weetamunu'cūrāsa'a. **9** Ō'acū ye queti ojāca pūrīpɯ oja'caronojōta ni'i. A'tiro ojano'caro niwū:

Añugū pajasecɯorārē añurō o'omu'sī o'osami.

Tojo weero cū añurō weese ninu'cūcārōsa'a.

10 Ō'acū otese capere o'omi. Tojo nicā ba'ase quē'rārē o'omi. Cūta nipe'tise mūsā cɯoa'tjere o'ogusami. Nipe'tisere nemorō cɯocā weegusami. Tojo weerā mūsā āpērārē nemorō o'omasīrāsa'a. **11** Tojo weerā peje cɯorā, āpērārē o'omu'sī o'orāsa'a. Ūsā quē'rā mūsā o'osere pajasecɯorārē o'orāti. Mūsā tojo o'ocā ī'arā, marī acawererā Ō'acūrē e'catise o'orāsama. **12** Mūsā Ō'acū yarā pajasecɯorārē o'orā, narē weetamurā wee'e. Ō'acū quē'rārē e'catise o'ocā wee'e. **13** Mūsā sērīneosere o'orā, Cristore queoro ējōpeosere narē ī'o'o. Mūsā cū dutisere yɯ'ticā ī'arā, Ō'acūrē e'catipeorāsama. Mūsā pajiro o'osere ī'arā, Ō'acūrē añurō wācūrāsama. Tojo nicā nipe'tirārē o'osere ī'arā, tojo weerāsama. **14** Na pe'e quē'rā mūsārē ma'írā, Ō'acūrē sērībosarāsama. Ō'acū mūsārē añurō weecā ī'arā, tojo weerāsama. **15** Ō'acū marīrē Jesucristore o'ogɯ, añubutiaro weegɯ weecɯ niwī. Tojo weerā cūrē e'catise o'orā.

Pablo "Jesucristo besecú'cɯ ni'i" nisere were'que ni'i

10 1 Yɯ'ɯ Pablo mūsārē apeyenojō wereguti. Cristo tu'tiro marīrō cū añurō pajaña'se me'rā ucūrōnojōta mūsārē ojasī'rīsa'a. Āpērā yɯ'ɯre a'tiro nisama: "Cū marī tiropɯ tutuatigɯ, pajasecɯogɯ weronojō

ucũme'ricã'mi", nisama. "Yoaropu papera o'ogu pe'e, tutuaro me'rã oja'o'mi", nisama. 2 Yũ'ure musã tiropu wa'agu, tutuaro me'rã ucũcã weeticã'ña. Æpẽrã "Cũ a'ti turicjũ weronojõ Æpẽrã yũ'rũoro nisĩ'rĩmi. Õ'acũ dutiro me'rã mejẽta ucũmi", nisama. Yũ'u tojo wãcũrãnojojõrẽ tutuaro me'rã ucũpõtẽomasĩ'i. 3 Æsã a'ti turipu ni'i, nĩrã pe'e. Tojo nimirã, Æsã a'ti turicjãrã weronojõ weewe'e. 4 Surara a'mewẽjẽrã, narẽ ì'atu'tirãrẽ docaque'acã weesama. Na weronojõ Æsã quẽ'rã ña'asere docaque'acã weesĩ'rĩ'i. Tojo weesĩ'rĩrã, a'ti turicjãrã wãmotiro weronojõ weewe'e. Æsã basu Æsã tutuaro ucũse me'rã, Æsã me'rĩse me'rã ña'asere cõ'awe'e. Tojo weronojõ o'orã, Æsã Õ'acũ tutuase me'rã pe'e cãrẽ ãjõpeotirã na wãcũsere cõ'a'a. Na Æpẽrã ãjõpeobo'cãrãrẽ cã'mota'asere cõ'a'a. Cũ tutuase me'rã masã na masĩyũ'rũa'a ni tũ'oña'sere wapamarĩse dojocã wee'e. 5 Cũ tutuase me'rã Æsã na "Niwe'e" nisere cõ'a'a. Nipe'tise Õ'acũrẽ ãjõpeoticã weesere cõ'a'a. Nipe'tirã Cristo ãronojõ wãcũ, cãrẽ queoro ãjõpeocã wee'e. Narẽ cũ dutiro weeato nĩrã tojo wee'e. 6 Musã Jesucristo ãaro añurõ weeyũ'rũtẽrĩca be'ro Æsã a'tiro weemasĩ'i. Musã queoro weeticã, yũ'rũnũ'cãrãrẽ bu'iri da'remasĩ'i.

7 Musã bulicjase dia'cũrẽ ì'a'a. No'o "Jesucristo yagu ni'i" nigũnojõ a'tiro masĩrõña'a. Cũ ucũrõnojojõta Æsã quẽ'rãrẽ "Cristo yarã nima", nĩrõña'a. 8 Marĩ wioгу Æsãrẽ a'tiro weedutiwĩ. Musãrẽ "Añurõ ãjõpeocã weeya", niwĩ. Musã ãjõpeosere dojorẽdutiwĩ. Tere ãpũtũ ucũnu'cũsĩ'rĩmigũ, yũ'u ucũsere bopoyawe'e. 9 Yũ'u ojawũase pũrĩ me'rã mũsãrẽ tũ'oũcũadutigu mejẽta oja'a. 10 Æpẽrã yũ'ure a'tiro nisama: "Cũ ojase tutuabutia'a. Cũ bajuyoropũma tutuatũ'satigu bajumimi. Cũ ucũse quẽ'rãrẽ sõ'owaro tũ'saya marĩ'i", nisama. 11 Yũ'ure tojo nĩrãnojõ a'tiro masĩrõña'a: "Cũ yoaropu nĩgũ oja'caronojõta marĩ tiropu nĩgũ quẽ'rã, mejãrõta tutuaro ucũgũsami", nĩrõña'a.

12 Yũ'u Æpẽrã na basu añurõ ucũrã me'rã ni'cãrõwijiisĩ'rĩtisa'a. A'tere ne cã'rõ ucũma'asĩ'rĩtisa'a. Na tũ'omasĩtima. Na ãaro a'tiro nisama: "Marĩ weronojõ weerã añurã nima", nisama. Nipe'tirãrẽ ì'abesesama. 13 Yũ'u Æpẽrã ye da'rasere "Weeapũ", niwe'e. Õ'acũ yũ'ure weredutigu cũu'caro ejatuaro wereme'ricã'a. Cũta yũ'ure musã tiropu bu'egu wa'adutiwĩ. 14 Tojo nĩgũ, nisoogu mejẽta wee'e. Musã tiropu ejagu, Õ'acũ yũ'ure cũu'quere weewũ. Yũ'ũta mũsãrẽ añuse Cristo masãrẽ yũ'rũomi nise quetire weremũ'tãwũ. Tojo weegu yũ'u wee'quere queoro ucũ'u. 15 Yũ'u Õ'acũ cũu'que nemorõ da'rawe'e. Tojo weegu Æpẽrã na da'rasere "Yũ'u da'rãse ni'i", niwe'e. Tojo nĩrõnojõ o'ogu, yũ'u da'ra'querũre da'rasĩ'rĩgũ, mũsã tiro pe'e nemorõ da'rasĩ'rĩ'i. Musã ãjõpeocã ì'agũ, mũsãrẽ nemorõ bu'emasĩ'i. 16 Musã nemorõ ãjõpeoca be'ro mũsã yũ'rũro nise macãrĩpu Jesucristo ye quetire werese'saguti. Cũ ye quetire wereya marĩse macãrĩpu wa'asĩ'rĩsa'a. Æpẽrã na da'ra'querũre "Yũ'u da'rãse ni'i" nisĩ'rĩtigu, tojo weesĩ'rĩsa'a.

17 Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpũ a'tiro ojano'wũ: “Ni'cũ ‘Ápẽrã yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cã'a' nĩsĩ'rĩgũ, niticã'to. Tojo wãcũrõnojõ o'ogũ, marĩ wioğũ pe'ere ‘Tutuayũ'rũgũ nĩmi, marĩrẽ añubutiaro weecũ niwĩ’, niato.”

18 Ni'cũ cũ basu ucũgũ, “Yũ'ũ añurõ wee'e” nigũnojõrẽ “Cũ añugũ nĩmi”, nita basiowe'e. Jesucristo marĩ wioğũ “Añugũ nĩmi” nino'gũ pe'e añugũ nĩmi.

Pablo nisoori masãrẽ nise ni'i

11 1 Ni'cãrõacã yũ'ũ ucũma'agũ weronojõ ojagũti. No'o musã nũ'cãta basioro nũ'cãña. Musã tojo weecã ña'a. 2 Õ'acũ cũ yarãrẽ ãpẽrãnojõrẽ ãjõpeocã, doesami. Cũ doero weronojõ yũ'ũ musãrẽ doe'e. Yũ'ũ Cristo yere werecã, musã tũ'orã, ãjõpeowũ. Musã ni'cõ numio marãputiacjo weronojõ ni'i. Cristo musã marãpũ niacjũ weronojõ nĩmi. Tojo weegũ musã cũ ï'orõpũre ña'ase marĩrã nicã ña'a. 3 Tojo ñamigũ, musãrẽ a'tiro wa'acã uisa'a. Pĩrõ cũ niqesãse me'rã Evare nisoõ ãjõpeocã weecũ niwĩ. Musã quẽ'rã co weronojõ ãpẽrã nisoosere ãjõpeobosa'a. Musã Cristore queoro ãjõpeomi'quere du'ubosa'a. Tojo weegũ uisa'a. 4 Musã a'tiro wee'e. Ápẽrã musãrẽ mejẽcã werecã, añurõ tũ'otũ'sa'a. Ûsã Jesú yere werewũ. Na pe'e te mejẽtare werema. Musã ne waropũre Espĩritu Santure ñe'ewũ. Ni'cãrõacãrẽ Espĩritu Santu mejẽtare ñe'erã wee'e. Na Õ'acũ masãrẽ yũ'rũose mejẽtare werecã, añurõ tũ'o ãjõpeo'o. 5 Na musãrẽ bu'erã Jesucristo besecũú'cãrã nemorõ tũ'oña'sama. Yũ'ũ pe'e na doca tũ'oña'we'e. 6 Yũ'ũ ucũse ñ'sũawe'e, ñ'sũaro pe'e. Tojo nĩmicã, Õ'acũ ye cjasere añurõ masĩ'i. Yũ'ũ tojo masĩsere nipe'tise yũ'ũ weesetise me'rã ï'o'o.

7 Ne waro yũ'ũ Õ'acũ masãrẽ yũ'rũose quetire musãrẽ weregũ, wapaseetiwũ. ¿Musã de'ro wãcũti? Apetero weegũ musãrẽ wapaseetigũ, ¿ña'arõ weegũ weepari? Yũ'ũ da'ra wapata'aba'awũ. Musãrẽ añurõ weesĩ'rĩgũ, tojo weewũ. 8 Yũ'ũ musã tiropũ nĩrĩ curare ãpẽrã Jesucristore ãjõpeose cururicjãrã yũ'ũre niyeru o'owã. Yũ'ũ tere ñe'e, musãrẽ weetamusĩ'rĩgũ, na ye niyerure a'madũogũ weronojõ tũ'oña'wũ. 9 Yũ'ũ musã me'rã nĩgũ, apeyenojõ dũ'sacã ï'agũ, ne ni'cũrẽ caribotiwũ. Marĩ acawererã Macedoniacjãrã yũ'ũre dũ'sasenojõrẽ o'owã. Tojo weegũ caribotiwũ. A'tirota weeyapatigũti. 10 Yũ'ũ diacjũ nise Jesucristo ye quetire masĩ'i. Diacjũta ni'i. Te diacjũ nĩrõnojõta yũ'ũ bu'ese wapa ne niyeru sãrĩsome. Ne ni'cũ Acaya di'tacjũ “Cũ wapaseemi”, nĩmasĩtisami.

11 Yũ'ũ musãrẽ ma'ise ye bu'iri tojo ucũ'u. Yũ'ũ musãrẽ ma'iyũ'rũsere Õ'acũ masĩsami.

12 Yũ'ũ weewũaronojõ weenu'cũgũti. Ápẽrã pe'e yũ'ũ weronojõ weerã wee'e, nisama. Na bu'ese wapare wapaseesama. Yũ'ũ pe'e wapaseewe'e. Tojo weerã na “Cũ weronojõ wee'e”, nĩmasĩtisama. 13 A'tiro ni'i. Na “Cristo cũ besecũú'cãrã ni'i” nĩrã, tojo nima'acãrã weema. Na weeta'sarã

nima. Bu'i dia'cũ Jesucristo cũ besecú'cārã weronojõ bajuma. **14** Tojo weese diasatisa'a. Wãtĩa wioꝝ quẽ'rã tojota weemasĩsami. Apetero cũ ʘ'mũsecjũ Ô'acũrẽ wereco'tegũ weronojõ bajugũ dojosami. **15** Tojo weerã cũrẽ da'raco'terã quẽ'rã cũ weronojõ weesama. Na añurã weronojõ weesoosama. Na pũrĩcã na wee'caronojõta bu'iri da'reno'rã, pecame'epũ yapatidijarãsama.

Pablo Jesucristo besecú'cũ cũ pi'eti'que ni'i

16 Yũ'ũ a'te dũporo oja'caronojõ mũsãrẽ ojanemogũti. “Cũ basu añurõ ucũgũ, maatigũ weemi”, niticã'ña. Mũsã tojo wãcũrã pũrĩcã, “Cũ maatigũ weronojõ ucũato”, niña. Tojo weegũ cã'rõacã yũ'ũ basu añurõ ucũgũsa'a. **17** Yũ'ũ tojo ucũgũ, marĩ wioꝝ duti'caro mejẽta ucũgũ wee'e. Yũ'ũ basu añurõ ucũme'rĩgũ, maatiri masũ weronojõ bũsũ'ũ. **18** Pãjãrã no'o ɸaro na basu añurõ ucũma. Na tojo weeyucã, yũ'ũ quẽ'rã yũ'ũ weesere añurõ ucũgũti. **19** Mũsã masĩyũ'rũarã nitjĩarã, maatiri masã na weesere añurõ nũ'cã'a. **20** Mũsã a'tiro wee'e. ãpẽrã mũsãrẽ dutipecã, nũ'cãsa'a. No'o mũsã yere miĩwapacã, nũ'cãsa'a. No'o tojo weetirã, mũsãrẽ mejõ nirã weecã, nũ'cãsa'a. Tũ'omasĩtirãrẽ weronojõ i'acõ'acã, nũ'cãsa'a. No'o mũsãrẽ diapoapũ paacã quẽ'rãrẽ, nũ'cãcã'sa'a. Tojo weese nipe'tisere nũ'cãpe'ocã'sa'a. **21** Na mũsãrẽ tojo wéerã, ña'abutiario weerã weeama. Ësã pũrĩcã mũsãrẽ tenojõrẽ ne weemasĩtibosa'a.

ãpẽrã na weesere añurõ ucũcã, yũ'ũ quẽ'rã na weronojõ ucũma'asirutugũti. Maatigũ weronojõ weema'a'a. **22** Na “Hebreo masã ni'i”, nisama. Yũ'ũ quẽ'rã cũta ni'i. Na Israe curuacjãrã nima. Yũ'ũ quẽ'rã cũta ni'i. Na Abrahã pãrãmerã nituriarã nima. Yũ'ũ quẽ'rã cũta ni'i. **23** Na “Cristore da'raco'terã ni'i”, nima. Yũ'ũ pũrĩcã na nemorõ cũrẽ da'raco'tegũ ni'i. Yũ'ũ tojo nĩgũ, ucũma'agũ weronojõ bũsũ'ũ, bũsugũ pe'e. A'tiro ni'i. Yũ'ũ na nemorõ da'rayũ'rũnũ'cãwũ. Yũ'ũre na nemorõ tãrãwã. Na nemorõ bu'iri da'reri wi'ipũ pejetiri sõrõno'wũ. Pejetiri Jesucristore ëjõpeotirã yũ'ũre wẽjẽsĩ'rĩcã, wiose pũ'to niwũ. **24** Ni'cãmocũsetiri judío masã yũ'ũre wecũ dari me'rã tãrãwã. Tetirinũcũ treinta y nuevetiri tãrãwã. **25** I'tiati yucũpagũ me'rã yũ'ũre paawã. Ni'cãti ùtãperi me'rã yũ'ũre doquewã. I'tiati ùsã sijari cura yucũsũjo mirĩdijawũ. Ni'cãti mirĩdijacaterore ni'cã ñami, ni'cã nũmũ ti maajopũre pa'sabo'reawũ. **26** Yũ'ũ pejetiri sijawũ. Mirĩtawioro sijawũ. Wioro, yajari masã tiropũ sijawũ. Yũ'ũ acawererã judío masã tiropũ, judío masã nitirã tiropũ wiose wa'tero sijawũ. Tojo nicã macãpũre, masã marĩrõpũre, dia pajiri maajopũre wiose wa'tero sijawũ. “Jesucristore ëjõpeorã ni'i” nisoori masã wa'teropũ quẽ'rãrẽ wiose wa'tero sijawũ. **27** Yũ'ũ da'ragũ, pi'eti'wũ. Pejetiri cãrĩtimũjãwũ. Ëjaboawũ. Acowũowũ. Apeterore ba'atiyũ'rũomũjãwũ. Yũsũabũawũ. Apeterore su'ti moowũ.

28 Apeyema, a'tiro tũ'oña'a. Ëmũcorinũcũ yũ'ũ Jesucristore ëjõpeose cururicjãrã nipe'tiropũ nirãrẽ wãcũque'ti'i. **29** No'o tutuatigũno'jõ nicã,

yu'u quē'rā cū tutuatisere tu'oña'tamu'u. Ni'cū Jesucristore ējōpeogure āpērā ña'arō weeduticā, cū ña'arō weecā, yu'u bopoyasā'a. Cūrē ña'arō weecā weerā me'rā ua'a. **30** Yu'u pe'e "Āpērā yu'rūoro ni'i" nirōnojō o'ogu, yu'ure wa'a'que me'rā tutuatigu ni'i nisere i'ogūti. **31** Ō'acū, marī wioгу Jesucristo pacu yu'u ucūserē "Diacjūta ni'i", nīmasīsami. Cūrēta "Añugū nimi", ninu'cūrōña'a. **32** Yu'u Damascopu nicā, a'tiro wa'awu. Ti di'ta wioгу waro Aretas wāmetigu cū docacjū a'tiro weecu niwī. Yu'ure ñe'esirīgū, ti macā sumuto na yéeca sāl'rīrō wijaase soperipure surarare cūucu niwī. **33** Yu'u me'rācjārā pe'e yu'ure a'tiro weewā. Pi'i me'rā ti sāl'rīrō m'muarō nirī sopeacāpu o'oyu'rūodijowā. Tojo weegu yu'u narē ñe'eotiwa.

Pablo quē'ese weronojō i'a'que ni'i

12 1 Marī basu añurō ucūcā, wapamarī'i. Tojo nimigū, ucūgūti. Marī wioгу quē'ese weronojō yu'ure i'o'quere wereguti. 2 Jesucristore ējōpeoca be'ro a'tiro wa'awu. Quē'ese weronojō Ō'acū yu'ure cū tiropu miimujāwī. Tere yu'u i'āca be'ro catorce cū'marī yu'rū'u. Yu'u upu me'rā o yu'u ejeripō'rā dia'cū wa'agu, wa'apā. Masītisa'a. Ō'acū dia'cū masīsami. **3-4** A'tere masī'i. Ō'acū m'muse Paraíso wāmetiropu yu'ure miiejawī. Upu me'rā o ejeripō'rā dia'cū miagu, miapī. Masītisa'a. Ō'acū ni'cūta tere masīsami. Yu'u topu nīgū, masā masītisere tu'owu. Cū were'que masārē weredutise mejēta niwū. **5** A'tiro wa'agunojō pūrīcārē "Āpērā yu'rūoro nimi", nirōña'a. Yu'u basu "A'tiro nigūnojō ni'i", nīmasītisa'a. Yu'u tutuatise dia'cūrē añurō ucūgūti. **6** Tojo nimigū, yu'u basu añurō ucūgū, ucūma'agū mejēta weebosa'a. Diacjūta ucūbosa'a. A'tiro ni'i. Musā yu'ure ējōpeobosa'a. Tojo weeri nīgū, "Yu'u āpērā yu'rūoro ni'i" nisere nisome. Yu'u weetisepureta, yu'u weretisepureta yu'rūoquejobosa'a.

7 Ō'acū yu'ure i'o'que añubutiasē niwū. Yu'u tere wācūgū, yu'u basu "Añuyu'rūagu ni'i", nitawio ni'i. Tojo weegu Ō'acū yu'ure tojo wācūrī nīgū, a'tiro weewī. Wātī yu'u upure dutida'recā, tojo i'acā'cu niwī. Te duti yu'ure pota bu'bero weronojō pūrī'i. **8** I'tiati yu'u marī wioгure "Te pūrīse pe'tiatio", sērīmiwū. **9** Cū pe'e yu'ure a'tiro niwī: "Yu'u m'urē ma'i'i. Tojo weero m'urē apeyenojō du'sawe'e. Masā tutuatirā nicā, yu'u tutuasere nemorō i'ota basio'o", niwī marī wioгу. Tojo weegu yu'u tutuatigu, e'cati'i. Tojo tutuatigu, Cristo tutuase yu'upure niato nīgū tojo wee'e. **10** Yu'ure ña'arō ucūserē, yu'ure apeyenojō du'sasere e'cati'i. Tojo nicā ējōpeose bu'iri ña'arō weesere, mejēcā wa'asere e'cati'i. A'tiro ni'i. Tutuatironojō o'ogu, nemorō tutuagu wa'a'a.

Corintocjārā ējōpeori curuacjārārē Pablo wācūnrū'que ni'i

11 Yu'u, yu'u basu añurō ucūgū, maatigu weronojō wee'e. Musā pe'eta yu'ure tojo ucūdutirā weronojō wee'e. Musā yu'ure añurō

ucũcã, aũu nibopã. Āpērã m̄sãrẽ nisoose me'rã ějõpeocã weerã doca niwe'e. Na a'tiro nisama: “Ūsã Jesucristo besecũú'cãrã nemorõ ni'i”, nisama. Yũ'u mejõ nigũ nimigũ, tojo bususijãrã dijaro niwe'e. **12** Yũ'u m̄sã tiropũ pi'etimigũ, wãcũtutuatjãgũ, peje Ō'acũ tutuaro me'rã wee'owũ. Te me'rã diacjũta yũ'ure Jesucristo besecũú'quere ĩ'owũ. **13** M̄sã Corintocjãrãrẽ āpērã Jesucristore ějõpeose cururicjãrã doca ějõnũ'cõtiwũ. A'te dia'cũrẽ weeticãti. M̄sãrẽ wapaseetiwũ. M̄sã tũ'oña'cã, ¿yũ'u tojo weese ña'a niti? Ña'acãma, acobojoya.

14 Yũ'u m̄sã tiropũ wa'atjere apoyugũ wee'e. Ni'cãrõacã yũ'u wa'ase me'rã i'tiati wa'arosa'a. M̄sãrẽ “Weetamuña”, ni caribosome. M̄sã c̄osere ě'masome. A'te dia'cũrẽ ña'a. M̄sã Cristo duti'quere añurõ weecã ña'a. A'tiro ni'i. Pacusũmũa na põ'rãrẽ na ñasere o'osama. Na põ'rã mejẽta na pacusũmũarẽ na ñasere o'osama. A'tiro wéerã, m̄sã yũ'u põ'rã weronojõ ni'i. Tojo weerã yũ'ure yũ'u ñasere o'owe'e. **15** Yũ'u c̄ose ejatuaro m̄sãrẽ weetamugũti. Nipe'tiro yũ'u weepõ'teota basioro m̄sãrẽ añurõ wa'ato nĩgũ tojo weetamugũti. A'tiro tũ'oña'a. Yũ'u m̄sãrẽ nemorõ ma'icã, m̄sã pe'e yũ'ure ñajaro ma'ibosa'a.

16 Āpērã yũ'u caribotisere masĩmirã, a'tiro nisama: “Cũ me'rĩse me'rã m̄sãrẽ ějõpeocã weecu niwĩ”, nisama. **17** ¿Yũ'u o'ó'cãrã m̄sãrẽ niso, m̄sã yere ě'marĩ? Ne apeyenojõ ě'maticãrã niwã. **18** Yũ'u Titore m̄sã tiropũ wa'adutiwũ. Tojo nicã apĩ Jesucristore ějõpeogũ marĩ acaweregure cũ me'rã o'ówũ. ¿Topũre Tito nisoose me'rã m̄sã yere ě'marĩ? M̄sã masĩsa'a. Tito yũ'u weronojõ weemi. M̄sãrẽ bu'égũ, añuse dia'cũrẽ weesĩ'rĩcu niwĩ. Ne wapaseeticũ niwĩ.

19 Apetero weerã m̄sã ñsãrẽ “Añurõ wãcũdutiãrã weema”, nisa'a. Tojo niwe'e. A'tiro pe'e ni'i. Ūsã Ō'acũ ĩ'orõpũre Cristo dutiro me'rã ucũ'u. Yũ'u mairã yũ'u acawererã, m̄sãrẽ Ō'acũrẽ nemorõ ějõpeonemodutigũ tojo wee'e. **20** Yũ'u uisa'a. Apetero weerã yũ'u m̄sã tiropũ wa'acã, “Yũ'u ñarõnojõ mejẽta weerã weebosama”, nisa'a. M̄sã quẽ'rã yũ'ure mejãrõta nibosa'a. Apeye quẽ'rãrẽ yũ'u m̄sãrẽ “A'tiro weerã weebosama”, nisa'a. “A'metu'tiãrã weebosama. Uorã weebosama. Uarã weebosama. Na ye dia'cũrẽ wãcũrã weebosama. Āpẽrãrẽ ucja, ña'arõ ucũrã weebosama. Tojo nicã “Ūsã āpērã yũ'rũoro añuyũ'rũnũ'cã'a”, nĩrã weebosama. No'o ñaro weema'acãrã weebosama”, nisa'a. **21** Yũ'u uisa'a. M̄sã tiropũ apaturi wa'acã, Ō'acũ yũ'u wiogũ m̄sã ña'arõ wee'que bu'iri yũ'ure bopoyoro yũ'rũcã weebosami. Tojo nicã ña'arõ wee'cãrã acobojose s̄erĩticã, pũrõ utibosa'a. M̄sã ña'arõ weesere, ña'arõ wãcũsere, no'o m̄sã a'metãrãbajaque'atisere pũrõ bujawetibosa'a. Nipe'tise ña'ase ñaripejase, m̄sã weewñasenojõrẽ du'uticã, mejãrõta bujawetibosa'a.

Pablo weretuose, cū we'eritituose ni'i

13 1 Ni'cārōacā yu'u musā tiropu wa'ase me'rā i'tiati wa'arosa'a. Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpūre a'tiro o'jano'wū: "Puarā o i'tiarā ī'áca be'ro marī āpērā wee'quere ī'a'cārā weresāmasīno'o." 2 Toduporopu musā tiro nīgū, ña'arō weerārē "Bu'iri da'regutī", ni weretojawu. Tojo nicā nipe'tirārē werewu. Ni'cārōacā yoaropu nimigū, werenemogūti tja. Yu'u apaturi musā tiropu wa'agu, ña'arō weerārē pajaña'some majā. 3 Tojo weecā musā masīrāsa'a, Cristo yu'ure wācūse o'ose me'rā ucū'u. Cristo musārē dutigu tutuaticā weetimi. Musārē cū tutuayurūserere ī'omi. 4 Diacjūta ni'i. Cū curusapu tutuatigu weronojō paabi'peno'cu niwī. Tojo nimigū, ni'cārōacārē cū pacu tutuaro me'rā catimi. Ūsā quē'rā cū ní'caronojōta tutuatirā ni'i, nírā pe'e. Tojo nimirā, cū yarā niyurā, Ō'acū tutuaro me'rā ninu'cū'u. Tojo weerā musārē weetamumasī'i.

5 Musā "¿Jesucristore ējōpeorāta nimiti ūsā?" ni, musā basu beseya. ¿Ūsā ējōpeose diacjūta nimitito? nírā, tojo wācūña. ¿Ūsāpūre Jesucristo diacjūta nimiti? nírā, tu'oña'rē musā. Apetero weerā cūrē ējōpeotirā, ējōpeotisa'a musā. 6 Ūsā Jesucristore diacjūta ējōpeo'o. Cū yarā ni'i. Musārē tere masīcā ūa'a. 7 Ūsā musārē ña'arō weeticā'to nírā Ō'acūrē sērībosa'a. Cūrē sērīrā, ūsārē ējōpeodutirā mejēta sērībosa'a. Musā pe'ere queoro weedutirā sērībosa'a. No'o ūsā queoro weemicāta, "Na queoro weetima" ūsārē nicā, añucā'rōsa'a. 8 A'tiro ni'i. Ō'acū ye diacjū cjaseta ni'i. Musā tere queoro weecā ī'arā, "A'tiro pe'e weeya", nisome. Ūsā tereta ūasā'a. 9 Musā ūsārē ī'arā, "Na tutuatirā, dutimasītirā nima", ni'i. Musā pe'e tutuarā nicā, añu ni'i. Tere ī'arā, ūsā e'catirāsa'a. Musārē Ō'acū nipe'tisere cū ūaronojō weecā ūarā, sērībosa'a. 10 Yu'u musā tiropu wa'ase dūporo a'ti pūrīrē oja'a. Topu wa'agu, tutuaro me'rā musārē tu'tisī'rītisa'a. Marī wiogu yu'u musārē dutimasīsere o'ocu niwī. Tojo weegu yu'u musārē tu'timasī'i. Tojo weesī'rītisa'a. Jesucristo musā ējōpeosere dojorēdutigū mejēta dutisere yu'ure o'owī. Musārē nemorō ējōpeocā ūagu, tojo weewī.

11 Acawererā, tocā'rōta ojagūti. Añurō niña. Yu'u musārē duti'quere queoro weeme'rīcā'ña. A'merī wācūtutuacā weeya. Ni'cārōnojo niseti, a'mequērō marīrō niña. Ō'acū ejerisājācā weegū, musārē ma'igū musā me'rā nigūsami. 12 E'catise me'rā a'merī añudutiya. 13 Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā marī acawererā musārē añudutima.

14 Jesucristo marī wiogu musā nipe'tirārē añurō weeato. Ō'acū musārē ma'igū musā me'rā niato. Tojo nicā Espiritu Santu musā me'rā niato.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Galacia di'tacjārārē cū ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Galacia di'tacjārārē a'ti pūrīrē ojacu niwī. Romacjārārē oja'caro weronojō narē ojacu niwī.

A'tere ojacu niwī. Masā mejēta yu'ure Jesucristo ye quetire bu'edutirā sōrōwā nisere ojacu niwī. “Jesucristo basu, marī pacu Ō'acū basu sōrōwā”, ni ojacu niwī.

Apeyere, “Moisé duti'que me'rā marī bu'iri marīrā tojamasītisa'a”, nicu niwī. “Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū añurā tojamasī'i”, nicu niwī.

Pablo Jesucristore ējōpeorārē Galacia di'tapu nirārē oja'que ni'i

1 1-2 Yu'cu Pablo, yu'cu me'rācjārā me'rā mūsā Jesucristore ējōpeorārē Galacia di'tapu nirārē oja'a. Mūsārē añudutise o'o'o. Yu'cu Jesucristo besecū'cū ni'i. Yu'ure masā mejēta Ō'acū ye quetire weredutirā besewā. Na o'ócā mejēta tere were'e. Jesucristo, cū pacu Ō'acū na basu yu'ure besewā. Ō'acūta Jesucristo wērī'cūpūre masōcu niwī.

3 Marī wioḡu Jesucristo, marī pacu Ō'acū añurō weeato mūsārē. E'catise, mūsārē ejerisājācā weeato.

4 Jesucristo cū basu cū ūaro me'rā marī ña'arō wee'quere wērībosacu niwī. A'ti ūmūco cjase ña'ase doca ninemoticā'to nīgū tojo weecu niwī. A'tere wéegū, marī pacu Ō'acū duti'caronojōta weecu niwī. **5** Tojo weerā marī Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'rā. Tojota weeroḡasa'a.

Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū yu'rūrāsa'a nise ni'i

6 Ō'acū mūsārē ma'ígū, besecu niwī. Jesucristo cū wērīse me'rā mūsārē yu'rūocu niwī. Cū tojo weemicā, mūsā pe'e maata waro cūrē ējōpeodu'urā wee'e. Apeye bu'ese pe'lere siruturā wee'e. Mūsā tojo weecā tu'ogū, ūpūtu ūcuasa'a. **7** Āpērā mūsā ne waro ējōpeo'quere dojorēsama. Mūsārē Jesucristo ye quetire weresu'riasama. Tere dūcayusī'rīsama. Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū marīrē yu'rūta basio'o. Apeye bu'eseḡa basiotisa'a. **8** Ūsā mūsārē Ō'acū masārē yu'rūose quetire queoro werewū. Mūsārē Jesucristo ye quetire mejēcā weregūre Ō'acū ūpūtu bu'iri da'reato. No'o yu'ūnojojōrē, o apī ū'mūsecjū Ō'acūrē wereco'tegūre ūsā mejēcā werēcā, bu'iri da'reato. **9** Yu'cu todūporopū mūsā tiropū nīgū, a'tere weretojawū. Ni'cārōacārē apaturi ninemo'o tja.

No'lo ũsã bu'e'que Jesucristo ye quetire m̄sãrẽ mejẽcã weregũnojõrẽ Ô'acũ bu'iri da'reato.

10 Yũ'u a'tere weregũ, masã yũ'ure “Añubutiaro wereme'rĩmi” niato nĩgũ mejẽta were'e. Ô'acũ pe'ere “Queoro bu'emi” nidutigũ were'e. Yũ'u todũporopũre “Masã yũ'u me'rã e'catiato”, ninu'cũwũ. Tojo ninu'cũgũ pũrĩcã, Jesucristo ũaro weetibosa'a. Cũrẽ da'racote'gũ mejẽta nibosa'a.

Ô'acũ Pablõre Jesucristo ye quetire weredutigũ cũu'que ni'i

11 Yũ'u queoro m̄sãrẽ masĩcã ũasa'a. Yũ'u bu'ese masã na wãcũse mejẽta ni'i. **12** Yũ'ure tere ne ni'cũ masũ bu'etiwiĩ. Jesucristo cũ basu te bu'esere masĩcã weewĩ.

13 Yũ'u todũporopũ judío masã na ãjõpeosetisere sirutugũ weecũ'quere m̄sã tũ'opã. Jesucristore ãjõpeorãrẽ ña'abutiario weecũwũ. Ne ni'cũ Jesucristore ãjõpeogũ marĩato nĩgũ na ãjõpeosere pe'osĩ'rĩmiwũ.

14 Yũ'u ma'mũ nĩgũ, judío masã na ãjõpeosetisere añurõ weewũ.

Ãpẽrã yũ'u me'rãcãrã yũ'rũoro ũsã ñecũsumũna weesetimũjãti'quere weeyũ'rũnũ'cãwũ.

15 Yũ'u Jesucristore ãjõpeorãrẽ ña'arõ weewũ. Tojo weemicã, yũ'u bajuase dũporopũ Ô'acũ beseyutojacũ niwĩ. U'pũtu ma'ĩgũ,

cũ macũ nidutigũ besecũ niwĩ. **16** Cũ “Beseguti” ni'caronojõta queoro ni'cã nũmũ cũ macũrẽ yũ'ure i'owĩ. I'õ, yũ'ure judío masã nitirãrẽ

Jesucristo ye quetire weredutiwiĩ. Cũ tojo i'ocã, ãpẽrãrẽ “¿Yũ'u de'ro weegũsari?” ni sãrĩtiña'nemotiwũ.

17 Apeye quẽ'rãrẽ “Jesucristo yũ'u dũporo besecũũmũ'tã'cãrã tiro Jerusalẽpũ maata sãrĩtiña'baque'ogũ

wa'aguti”, nitiwũ. Tojo weronojõ o'ogũ, dia'cũ wa'a wa'awũ Arabia di'tapũ. Be'ro topũ ni'cũ Damascopũ majãmitojatiwũ tja.

18 Yũ'u Jesucristore ãjõpeoca be'ro i'tia cũ'ma yũ'rũwũ. Ticuse cũ'marĩ

yũ'rũca be'ro Jerusalẽpũ Pedrore i'agũ wa'awũ. Topũre cũ me'rã pũa

semana dia'cũ tojaque'ani'wũ. **19** Jesucristo cũ besecũũ'cãrã nipe'tirãpũre i'atiwũ. Pedro, apĩ Santiago marĩ wiogũ Jesucristo acabiji dia'cũrẽ i'awũ.

20 Ô'acũ tũ'oropũ m̄sãrẽ wereguti. A'te yũ'u weresere nisoogũ mejẽta wee'e.

21 Yũ'u Jerusalẽpũre nĩca be'ro Siria di'tapũ, tojo nicã Cilicia di'tapũ

wa'awũ. **22** Yũ'u Judea di'tapũre yoacã nitiwũ. Tojo weerã ãpẽrã

Jesucristore ãjõpeorã yũ'ure i'amasitiwã. **23** Yẽ quetipũ dia'cũrẽ tũ'ocãrã

niwã. “Sõ'onĩcatero marĩrẽ ña'arõ weesĩ'rigũ sirutu'cũ ni'cãrõacãrẽ

'Jesucristore ãjõpeoya', nicusiagũta weepũba. Todũporopũre Jesucristore

ãjõpeosere pe'ocã'sĩ'rĩmi'cuta niapũba”, ni ucjacãrã niwã. **24** Yũ'u

Jesucristore ãjõpeosere tũ'orã, Ô'acũrẽ e'catise o'ocãrã niwã.

Pablo Jerusalẽpũ Jesũ cũ ne waro besecũũ'cãrã me'rã ucũ'que ni'i

2 1 Catorce cũ'marĩ Jerusalẽpũ yũ'u ejãca be'ro Bernabẽ me'rã apaturi ti macãpũ wa'awũ tja. ũsã me'rãcãrã Tito wãmetigũ quẽ'rãrẽ miawũ.

2 Õ'acũ yu'ure topu wa'adutiwĩ. Tojo weegu wa'awu. Jerusalépure eta, Jesucristore êjõpeorã wiorã me'rã dia'cũ nerẽ, ucũwũ. Judío masã nitirãrẽ Jesucristo masãrẽ yu'rũomi nise queti, yu'ũ bu'e'quere narẽ werewu. Yu'ũ ne waropu bu'enũ'cã'quere, yu'ũ ni'cãrõacã bu'esere ¿de'ro nirãsari? nígũ, werewu. Mu'ũ bu'ese wapamarĩ'i nirĩ nígũ, wereña'miwũ. 3 Na ne mejêcã nitiwã. Yu'ũ me'rãcjũ Tito judío masũ mejêta niwĩ. Cũ tojo nimicã, ãsã judío masã weewuasenojõrẽ weedutitiwã. “Cũrẽ õ'rêcju yapa caserore yejecõ'arõña'a”, nitiwã.

4 Wiorã pe'e “Titore õ'rêcju yapa caserore yejecõ'arõña'a” nitimicã, ãpêrã tojo nico'terã pe'e “Cũrẽ yejecõ'arõña'a”, niwã. Na Jesucristore êjõpeota'sarã, Jesucristore êjõpeorã me'rã a'mesũ'awã. Tojo nita'sa, i'adu'tiri masã niwã. Na ãsã Jesucristore êjõpeorã weesetisere i'awã. ãsã cũrẽ êjõpeorã Moisé dutise doca niticã i'awã. Tere i'arã, ãsãrẽ ãsã ñecũsumuarẽ dutimujãti'quere weedutisĩ'rĩmiwã tja. Moisé cũ duti'que doca cũusi'rĩmiwã tja. 5 Na tojo dutimicã, ãsã ne cã'rõacã na dutisere “Weerõuasato”, nitiwũ. Musãrẽ Jesucristore êjõpeose me'rã dia'cũ yu'rũrãsa'a nise quetire masĩcã ã'a. Tojo weerã diacjũ cjase, Jesucristo yere wererãti nĩrã, na weeduti'quere weetiwũ.

6 Wiorã yu'ure mejêcã weredutitiwã. “Marĩ ñecũsumuarẽ weeduti'quere weedutiya judío masã nitirãrẽ”, nitiwã. Õ'acũ marĩ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ i'asami. Tere masĩgũ, “Na wiorã nima” ni, urũtu waro wãcũtiwũ. Õ'acũ narẽ bese'caronojõta yu'ũ quẽ'rãrẽ besewĩ.

7 Wiorã yu'ure a'tiro niwã: “Mu'ũ quẽ'rã Õ'acũ bese'cu ni'i. Cũ mu'urẽ judío masã nitirãrẽ Jesucristo ye quetire weredutiapĩ. Pedrore judío masãrẽ wereduti'caronojõta mu'urẽ na pe'ere weredutiapĩ”, niwã wiorã.

8 Õ'acũ Pedrore judío masãrẽ Jesucristo ye quetire wereduticu niwĩ.

Cũ Õ'acũta tja yu'ũ quẽ'rãrẽ Jesucristo ye quetire judío masã nitirã tiro

pe'ere weredutiwĩ. 9 Jerusalépure Santiago, Pedro, tojo nicã Juã na

i'tiarã Jesucristore êjõpeorã wiorã niwã. Na yu'ure “Judío masã nitirãrẽ

Õ'acũ mu'urẽ ma'lgũ weredutiapĩ”, niwã. Tojo weerã ãsã pũarãrẽ, yu'ũ,

tojo nicã Bernabére “Marĩ ni'cãrõnojõ da'rarãsa'a”, niwã. Na ãsãrẽ

“Jesucristo ye quetire judío masã nitirãrẽ wererã wa'aya”, niwã. “Ûsã

pe'e judío masãrẽ wererãti”, niwã. 10 Ûsãrẽ a'te dia'cũrẽ weedutiwã:

“Pajasesũorãrẽ weetamuña”, niwã. A'teta niwũ yu'ũ añurõ weeguti ni

wãcũyu'rũnũ'cã'que.

Pablo Antioquíapũ Pedrore tu'ti'que ni'i

11-12 Be'ro Pedro Antioquíapũre etawĩ. Cũ ne waro ti macãpũre etãca be'roacã añurõ weemiwĩ. Cũ topũre nígũ cũ queoro weeti'que wapa cũpũreta tu'tiwũ. Ne waro judío masã nitirã Jesucristore êjõpeorã me'rã ba'a, na me'rã ba'pati nicã'miwĩ. Cũ tojo wee nisetiri cura judío masã Jerusalécjãrã Santiago cũ o'ó'cãrã etawã. Pedro na etacã i'agũ, judío

masã nitirã me'rã weeseti'quere weedu'ucã'wĩ. Napu yu'ure tu'tibosama nígũ, tojo weewĩ. Topu etarã judío masã weedutisere queoro weeri masã niwã. Tojo weerã judío masã nitirãrẽ “Judío masãrẽ dutisere weeroña'a”, ni bususijawã. Tojo weegu narẽ uigu, Pedro judío masã nitirã me'rã ba'patidu'ucã'wĩ. Na me'rã ba'anemotiwĩ majã. **13** ãpẽrã judío masã cũ weesere i'arã, cũ weronojõ weeta'sawã. Judío masã nitirã me'rã ba'ami'cãrã ba'atiwã. Na me'rã nisetitiwã. Bernabẽputa tojo weenemopecã'wĩ.

14 Na Jesucristore ãjõpeose me'rã dia'cũ yu'rurãsa'a nisere masĩmirã, queoro weetiwã. Tojo weegu na weese queoro niticã i'agũ, Pedre nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã i'orõpu tu'tiwu. Cũrẽ a'tiro niwũ: “Mu'u judío masũ nimigũ, judío masã nitirã me'rã ba'agu, na weronojõ weesetigu wee'e. Mu'u tojo weese aũu ni'i, aũurõ pe'e. Mejõ ni'cãrõacãrẽ na me'rã ba'ati, na me'rã nisetitigu, 'Judío masã weronojõ weeya', nigũ wee'e tja narẽ. Mu'u tojo weecã, 'Ûsã Moisé duti'quere weeroña'sa'a', ni wãcũsama. Mu'u basu weetise judío masã nitirãrẽ 'Weeya' nírónojõ wa'a'a. Mu'u tojo weese ña'a ni'i”, niwũ.

Judío masã, judío masã nitirã ãjõpeose me'rã dia'cũ yu'rurãsama nise ni'i

15 Marĩ ne bajarãputa judío masã nitojacãrã niwũ. ãpẽrã weronojõ Moisé cũ duti'quere weeticã weewe'e. **16** Tojo nimirã, marĩ Moisé duti'quere wéerã, yu'rumasĩtisa'a. Jesucristore ãjõpeose me'rã dia'cũ yu'rurwetimasĩ'i. Marĩ Õ'acũ me'rã aũurõ nisĩ'rĩrã, Jesucristore ãjõpeo'o. Moisé cũ duti'quere wéerã pũricã, ne ni'cũ Õ'acũ me'rã aũurõ nímasĩtisami. **17** Marĩ “Jesucristo me'rã dia'cũ yu'rurãsa'a” nicã, marĩ acawerãrã judío masã a'tiro nima marĩrẽ: “Musã ña'a ni'i”, nima. “Marĩ ñecũsumuarẽ duti'quere weetirã, judío masã nitirã weronojõ musã ña'a ni'i”, nima marĩrẽ. To pũricãrẽ tojo nírã, “Jesucristo marĩrẽ sũ'ori ña'arõ weegu weemi narẽ”, nisama. Na tojo nise diacjũ niwe'e. Jesucristore tojo weese marĩ'i. **18** Musãrẽ “Marĩ ñecũsumua duti'que me'rã yu'rũsome”, ni weretojawu. Ni'cãrõacãrẽ “Te me'rã yu'rurãsa'a, tere weeya” nígũ, yu'uta bu'iritibosa'a. **19** Yu'u toduporopure a'tiro wãcũmiwũ. “Moisé cũ duti'que me'rã dia'cũ Õ'acũ me'rã aũurõ nita basiosa'a”, nimiwũ. Tojo nimigũ, ne weepõtõoticãti. Be'ro yu'ure Õ'acũ cũ macũ Jesucristore i'owĩ. Tojo weegu ni'cãrõacãrẽ Jesucristore ãjõpeogu, Õ'acũ me'rã wãcũpi'etiro marĩrõ nicã'a. Marĩ ñecũsumuarẽ weeduti'quere wãcũnrũwe'e majã. **20** Jesucristo curusapu wẽricu niwĩ. Yu'u cũrẽ ãjõpeogu, cũ me'rã wẽrigũ weronojõ wa'acu niwũ. Tojo weegu yu'u se'saro niwe'e. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristo yu'ure sũ'ori nimi. Yu'u cũ haro, cũ dutiro wee'e. Õ'acũ macũrẽ ãjõpeogu, wãcũtutua'a. Cũ yu'ure ma'ígũ, ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayebosacu niwĩ. **21** Yu'u Jesucristo wẽrĩ'quere “Mejõ warota nima'acã'a”, niwe'e. Cũ yu'ure ma'isere ne du'usĩ'rĩtisa'a. Moisé duti'que me'rã marĩ yu'ruta basiocãma, Jesucristo mejõ waro wẽrĩbopĩ.

Moisé dutise oja'que, Jesucristore ějōpeose cjase ni'i

3 1 Musā Galaciacjārā Jesucristore ějōpeodu'urā, tū'omasītibutiārā weronojō weerā wee'e. ¿Noa musārē nisoosijamirīto mejēcā ějōpeodutirā? Ūsā topure nīrā, musārē Jesucristo cū curusapū wērīsere queoro werewū. Musā añurō ūsā weresere tū'owūba. 2 A'te dia'cūrē musārē sērītiña'gūti. Musā Moisé duti'quere wéerā, ¿Espíritu Santure ñe'erī? Ñe'etipā. Jesucristo ye quetire tū'orā cūrē ějōpeorā pe'e, ñe'epā. 3 Musā Ō'acū pō'rā sājārā, Espiritu Santu tutuaro me'rā sājānū'cāwū. Ni'cārōacārē musā tutuaro me'rā ějōpeoyapatirāti, ¿nimiti? Pōtēotisa'a. ¿Musārē tū'omasise pe'tia wa'ati? 4 Jesucristore ne waro ějōpeocā, āpērā musārē ña'arō weecārā niwā. Ni'cārōacārē cūrē ějōpeodu'urā, “Mejō waro pi'etipā”, ¿nirā weeti? Yū'ū tū'oña'cā, mejō waro pi'etipā. 5 Ō'acū musārē Espiritu Santure o'ócū niwī. Cū tutuase me'rā musā wa'teropure peje wee'omi. ¿De'ro weegu tojo weesari, musā tū'oña'cā? Jesucristo ye quetire musā tū'o ějōpeocā, tojo weesami. Moisé cū duti'quere weecāma, ne tojo weetibosami.

6 Marī ñecū Abrahā ye cjasere wācūrā. Cū pūrīcā Ō'acūrē ějōpeocū niwī. Tojo weegu Ō'acū cūrē “Añugū nimi”, ni i'acū niwī. 7 Musā a'tere masīña. Abrahā weronojō Ō'acūrē ějōpeorā nāta nima Abrahā pārāmerā waro. 8 Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū judío masā nitirā na Ō'acūrē ějōpeoatjere ojayuno'caro niwū. Narē yū'rūoatjere wereyugū, Ō'acū Abrahārē a'tiro nicū niwī: “Nipe'tirā a'ti di'tacjārā mū'ū weronojō ějōpeosiruturārē Añurā nima, bu'iri mooma', ni i'agūti. Narē añurō weeguti”, nicū niwī. 9 Abrahā Ō'acūrē ějōpeocū niwī. Tojo weegu Ō'acū cūrē añurō weecū niwī. A'tiro nicā quē'rārē nipe'tirā Jesucristore ějōpeorārē Ō'acū añurō weemi.

10 Āpērā pūrīcārē Ō'acū bu'iri da'resami. Na a'tiro wācūsama. “Moisé duti'quere wéerā, yū'rūrāsa'a”, nisama. Tojo wācūmirā, nipe'tise tere weepe'otisama. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpūre a'tiro niwū: “Nipe'tise Moisé duti'quere weepe'otigūnojō bu'iri da'reno'gūsami”, niwū. Tojo weerā “Moisé duti'que me'rā yū'rūrāsa'a”, nimisama. Niwe'e. Ō'acū narē bu'iri da'regūsami. 11 Ō'acū ye queti ojāca pūrīpūre a'tiro ojano'wū: “Ō'acū cūrē ějōpeorārē Añurā nima', ni i'asami. Cū me'rā ninu'cūrāsama”, niwū. Tojo weerā marī masī'i. Moisé dutise me'rā ne ni'cū Ō'acū me'rā añurō nita basiowe'e. 12 Moisé cū dutise pe'e tojo mejēta ni'i. A'tiro pe'e niwū. “Nipe'tise Moisé duti'quere weepe'ogū, Ō'acū me'rā catinu'cūcūsami. Tere weepe'otigure Ō'acū 'Bu'iri cūomi', ni i'agūsami”, niwū. 13 Marī nipe'tise Moisé duti'quere weepōtēowe'e. Tojo weegu Ō'acū na weepe'otima nīgū, “Bu'iri cūoma”, nicū niwī. Apero, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpūre a'tiro ojano'wū: “No'o na wérīca be'ro yucūgūpū dū'teyoono'cārā Ō'acū bu'iri da'reduti'cārā nima”, ni

ojano'caro niwũ. Dɔporopɔre masã ña'arãrẽ tojo weecũcãrã niwã. Jesucristo quẽ'rã ña'agũ, bu'iritigũ weronojõ marĩ bu'iri da'reno'bo'quere curusapũ wẽrĩ wapayecũ niwĩ. Tojo weegũ cũ marĩrẽ yũ'rũcã weecũ niwĩ. Marĩ ni'cãrõacãrẽ cãrẽ ẽjõpeorã, bu'iri marĩ'i. **14** Jesucristo marĩrẽ bu'iri da'rebo'quere curusapũ wẽrĩ wapayecũ niwĩ. Tojo weecã, Õ'acũ Abrahãrẽ judío masã nitirã quẽ'rãrẽ “Tojo weegũti” ní'que queorota wa'acaro niwũ. Jesucristore ẽjõpeocã, narẽ Abrahãrẽ weronojõ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, ni ñ'asami. Tojo weegũ cũ ní'caronojõta weesami. Nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ Espíritu Santure o'ósami.

Õ'acũ Abrahãrẽ, Moisére cũ ucũ'que ni'i

15 Ni'cãrõacãrẽ masã na weewuasenojõrẽ m̄sãrẽ ni'cã queose o'ogũti. Masã “A'tiro weerã” ni, wiorã tiro papera apoyusama. Be'ro na tere apóca be'ro ne ni'cũ “Ti pũrĩrẽ cõ'acãñã, a'tiro ojanemoña”, nímasĩtisami.

16 Õ'acũ cũ Abrahãrẽ ní'que a'te weronojõta niwũ. A'tiro nicũ niwĩ: “A'ti turicjãrãrẽ m̄'ũ pãrãmi nituriagũpũ me'rã añurõ weegũti”, nicũ niwĩ. “M̄'ũ pãrãmerã nituriarã pãjãrã me'rã añurõ weegũti”, niticũ niwĩ. Mejõ “M̄'ũ pãrãmi nituriagũ ni'cũ me'rã dia'cũ weegũti”, nicũ niwĩ. Tojo ní'gũ, Jesucristore ucũgũ weecũ niwĩ. **17** Yũ'ũ m̄sãrẽ nise a'tiro nirõ wee'e. Õ'acũ Abrahãrẽ nicũ niwĩ: “Masã yũ'ũre ẽjõpeorã yũ'rũrãsama. Na yũ'ũ me'rã añurõ nirãsama”, nicũ niwĩ. Be'ropũ cuatrocientos treinta cũ'marĩ be'ro Õ'acũ cũ dutisere Moisére cũucũ niwĩ. Tere cú'ú'gũ, “Todɔporopũ Abrahãrẽ ‘Yũ'ũ tojo weegũti’ ní'que wapamarĩrõsa'a”, niticũ niwĩ. **18** Marĩ Moisé cũ oja'quere weecã, Õ'acũ me'rã añurõ nita basiocãma, Õ'acũ Abrahãrẽ todɔporopũ ní'que wapamarĩbopã. Tojo niwe'e. Õ'acũ Abrahãrẽ ma'ígũ, “Cũ tojo weegũti” ní'quere queoro weecũ niwĩ. “Nipe'tirã m̄'ũ weronojõ ẽjõpeorãrẽ yũ'rũogũti”, nicũ niwĩ.

19 To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weegũ Õ'acũ Moisére sõ'oní'que dutisere cũupari? A'tiro ni'i. Marĩrẽ “Ña'arã ni'i, bu'iri c̄o'o” ni masĩdutigũ cũucũ niwĩ. Õ'acũ tere Abrahã pãrãmi nituriagũ Jesucristo a'tiri curapũ cũutɔocũ niwĩ. Jesucristo me'rã Õ'acũ “A'ti turicjãrãrẽ añurõ weegũti” ní'que queoro wa'awũ. Te dutisere Õ'acũ cãrẽ wereco'terã ɔ'm̄secjãrã me'rã Moisére weredutio'ocũ niwĩ. Moisé pe'e quẽ'rã tere tũ'ogũ, wereturiacũ niwĩ masãpũre tja. **20** Abrahã pe'ere Õ'acũ añurõ weeatjere ãpẽrãrẽ weredutio'otimigũ, cũ basuta werecũ niwĩ. Tojo weero Õ'acũ Abrahãrẽ ní'que pe'e Moisére ní'que yũ'rũoro wapatiyũ'rũnũ'cãcaro niwũ.

21 To pũrĩcãrẽ Abrahãrẽ cũ ní'que wapatiyũ'rũnũ'cãcã, ¿Moisére cũ duti'que pe'e wapamarĩpari? Niticaró niwũ. Masã nipe'tise Moisé cũ dutisere weeta basiocãma, marĩrẽ Õ'acũ me'rã añurõ nita basio nibopã. Basioticaro niwũ. **22** Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'caro niwũ: “Nipe'tirã masã ña'arã nima. Bu'iritirã nima”, niwũ. Tojo weero Õ'acũ Abrahãrẽ cũ dɔporopũ ní'que wa'a'a. A'tiro nicũ niwĩ: “M̄'ũ weronojõ

ějōpeosiruturārē ‘Añurā nima’, ni ĩ’agūti”, nicu niwī. Tojo weegu Ō’acū Jesucristore ějōpeorārē bu’iri da’reno’bo’quere yu’ruosami.

23 Marī Jesucristore ějōpeose dūporo cūrē ějōpeoatjere co’terānojōta Moisé cū duti’que doca níni’cārā niwū. Moisé dutisere weepe’osī’rīmīrā, nipe’tisere weepōtēoticārā niwū. **24** Moisé dutise me’rā Ō’acū marīrē “Ña’arā ni’i” ni masīdutigu cūucu niwī. Tere masīrā, marī “¿De’ro wee ña’arō nisere du’urāsari?” niato nígū cūucu niwī. Be’ro Jesucristo a’ticā, marī a’tere masīcārā niwū. “Cūrē ějōpeorā, Ō’acū me’rā añurō nímasīsa’a”, nicārā niwū.

25 Ni’cārōacārē marī Jesucristore ějōpeoritero ni’i. Tojo weerā Moisé dutise doca niwe’e majā.

26 Marī nipe’tirā Jesucristore ějōpeose me’rā Ō’acū pō’rā ni’i.

27 Jesucristore ějōpeotjīārā, wāmeyeno’cārā niwū. Musā quē’rārē cū weronjō niseticā weecu niwī. **28** Ō’acū nipe’tirā cū macū Jesucristore ějōpeorārē yu’ruosami. Judío masārē, judío masā nitirārē yu’ruosami. Tojo nicā āpērārē da’rawā’ñaco’terārē, da’raco’tetirārē yu’ruosami. Ūmuarē, numiarē ni’cārōnojō yu’ruosami. Marī nipe’tirāpūta Jesucristore ějōpeorā dūcawatise moo’o. **29** Marī Jesucristo yarā ni’i. Tojo weerā Abrahā pārāmerā nituriarā waro ni’i. Ō’acū Abrahārē ní’caronjōta marīrē weegusami. Abrahā wee’caronjō ějōpeocā, marīrē yu’ruogusami.

4 1 Musārē queose me’rā werenemogūti. Wī’magū cū pacu cūuatjere ñe’eacju masātu’ajatimigū, maata ñe’etisami. Nipe’tise cū ye nimicā, da’raco’tegu weronjō nisami. **2** Āpērā masā cūrē co’tesama. Cū na dutise doca nisami. Cū ye niatje quē’rārē ĩ’anurūbosasama. Cū pacu cū wērīse dūporo ni’cā numu tere wiatji numūrē besesami. “Ti numu ejacā, nipe’tisere yu’u macūrē wiaya”, nisami. Tojo weerā ti numu nicā, nipe’tisere cūrē wiape’ocā’sama. Tere wíaca be’ro cū da’raco’tegu weronjō nitisami majā. **3** Marī quē’rā Jesucristore ějōpeose dūporo marī ñecūsūmna weemujāti’quere wéerā, ā’rī weronjō níni’cārā niwū yujuru. Te dutise me’rā nírā, āpērārē da’rawā’ñaco’terā weronjō nicārā niwū. **4** Tojo nimicā, Ō’acū pe’e cū queoca numu nicā, queoro a’ti turipure cū macūrē o’ócu niwī. Cū Ō’acū macū nimigū, ni’cō numiorure bajuacu niwī. Cū judío masū nígū, Moisé dutise doca nicu niwī. **5** Moisé dutise doca nírārē yu’ruweticā uagu, Ō’acū cū macūrē o’ócu niwī. Narē yu’ruogu, Jesucristo curusapu wērīcu niwī. Ō’acū pō’rā wa’adutigu marīrē tojo weecu niwī. **6** Ō’acū marīrē yu’u pō’rā nitojama nígū, marīrē cū macū me’rā Espírītu Santure o’ócu niwī. Tojo weerā Ō’acūrē “Pacu”, pisumasī’i. **7** Marī Jesucristo yu’ruono’cārā niyurā, āpērārē da’raco’terā weronjō niwe’e majā. Ni’cārōacārē Ō’acū pō’rā nitoja’a. Tojo weerā nipe’tise cū o’oatjere ñe’erāsa’a.

Pablo Galaciacjárãrẽ na Jesucristore ãjõpeodu'usĩ'ricã
tu'ogu cũ wãcũque'ti'que ni'i

8 Mũsã todũporopũre Ô'acũrẽ masĩticãrã niwũ. Æpẽrãnojõrẽ ãjõpeocãrã niwũ. Narẽ Ô'acũrẽ weronojõ ï'acãrã niwã. Narẽ ãjõpeorã, na dutise doca niwã'ñarã weronojõ nicãrã niwũ. Mũsã ãjõpeo'cãrã Ô'acũ mejẽta nicãrã niwã. **9** Ni'cãrõacãrẽ mũsã Ô'acũrẽ masĩ'i. Cũ pe'le mũsãrẽ masĩmũ'tãcu niwĩ. Cãrẽ ãjõpeoca be'ro todũporopũ mũsã ãjõpeo'quere du'ucã'cãrã niwũ. Mũsã ãjõpeomũ'tã'que mejõ nise ni'i. Wapamarĩ'i. Ni'cãrõacãrẽ Moisé dutisere weérã, mũsã ãjõpeomũ'tã'quere ãjõpeorã weronojõ weerã weesa'a. ¿Todũporopũ da'rawã'ñaco'te'cãrã weronojõ nisĩ'rĩsari tja? **10** Mũsã a'tiro wãcũmisa'a. “Judío masã weewũasenojõrẽ ticũse bosenuũrĩ cũorã, yũ'rũrãsa'a”, nimisa'a. Tere wãcũrã, soowũase nuũũrĩrẽ, ma'ma mujĩpũrẽ, no'lo bosenuũrĩ nisenojõrẽ weesa'a. **11** ¿Yũ'ũ mũsãrẽ mejõ waro bu'epari? nĩgũ, ña'arõ tu'oña'sa'a.

12 Acawererã, yũ'ũ mũsã a'tiro weecã ũasa'a. Mũsã judío masã nitirã Moisé dutisere weeticãrã niwũ. Yũ'ũ quẽ'rã mũsã weronojõ te dutisere weewe'e majã. Ni'cãrõacãrẽ masĩ'i. Jesucristore ãjõpeose me'rã dia'cũ marĩ yũ'rũrãsa'a. Tojo weegu judío masũ nimigũ, Jesucristore ãjõpeogu, Moisé dutisere du'ucã'wũ. Yũ'ũ weronojõ mũsã weecã ũasã'a. Yũ'ũ mũsãrẽ todũporopũ bu'ecã, yũ'ũre ne ña'arõ weetimiwũba. **13** Mũsã masĩsa'a. Yũ'ũ dutititjãgũ, mũsã tiropũre Jesucristo masãrẽ yũ'rũose quetire bu'ewũ. **14** Yũ'ũ dutiticã, mũsãrẽ diasã niwũ. Mũsã yũ'ũ dutiwi'ĩ nimicã, yabitiwũ. A'tiro pe'le weewũ. Ni'cũ Ô'acũrẽ wereco'tegu u'musepu nigũrẽ weronojõ põtẽrĩme'ricã'wũ. Jesucristore mũsã ñe'ebol'caro weronojõ yũ'ũre añurõ weewũ.

15 Mũsã todũporopũ yũ'ũ me'rã e'catimi'que ¿de'ro wa'ari? Mũsã titare yũ'ũre ma'ĩrã, mũsã weetamuta basioro weebopã. No'lo mũsã ye caperipũta yũ'ũre tuwee o'osãjãbopã. **16** ¿Yũ'ũ diacjũ werese ye bu'ĩri yũ'ũre ï'atu'tirã weeti? ¿Diacjũ nisere tu'osĩ'rĩtisari?

17 Mũsãrẽ mejẽcã bu'esijari masã yũ'ũ weronojõ añusere ũasãrã mejẽta weesama. Mũsãrẽ na añurõ ucũta'sasama. Yũ'ũ me'rã pe'le e'catidutitirã tojo weesama. Tojo nicã na bu'ese pe'ere sirutuato nĩrã tojo weesama. **18** Æpẽrã mũsãrẽ weetamucã, añu nisa'a. Añurõ weesĩ'rĩse me'rã weetamucãma, añu nisa'a. Weetamurã wee'e nĩrã, tojo weetamunu'cũcã'to. Yũ'ũ topũ nicã dia'cũ weetamuta'saticã'to. **19** Yũ'ũ me'rã mũsã tu'satimicã, yũ'ũ põ'rãrẽ weronojõ ma'ĩ'i. Mũsãrẽ wãcũgũ, pũrõ bujaweti'ĩ. Ni'cõ nijĩpaco co macũrẽ wuatji dũporoacã pũrĩse pi'etisamo. Co weronojõta yũ'ũ quẽ'rã mũsã Jesucristore ãjõpeocã ũasãgũ, pũrõ pi'eti'ĩ. Mũsã Jesucristo weronojõ nisetica be'ropũ ejerisãjãgũti. **20** Yũ'ũ mũsãrẽ werenemoacjũ mũsã tiropũ nicã'sĩ'rĩmisa'a. Yũ'ũ yoaropũ nĩgũ, de'ro weebosaũ.

Puarã numia Agar, Sara ye queti ni'i

21 Musã a'tiro wãcũmisa'a. “Moisé dutisere weérã, Õ'acũ me'rã añurõ nicã'rãsa'a”, nimisa'a. Tojo wãcũmirã, Moisé dutisere queoro masĩtisa'a. Queoro masĩrã pũricã, musã wãcũrõnojõ wãcũtibopã. **22** Moisé cũ basuta Abrahã yere a'tiro ojacu niwĩ. Abrahã puarã umua põ'rãticu niwĩ. Ni'cũrẽ Agar wãmetigo cũrẽ da'raco'tego me'rã põ'rãticu niwĩ. Apĩrẽ cũ numodiácjũ Sara me'rã põ'rãticu niwĩ.

23 Agar ãpẽrã numia weronojõta wĩ'magũ boca, põ'rãtico niwõ. Sara pe'ema bũcno waro niyucã, wĩ'magũ bocata basioticarõ niwũ. Õ'acũ weetamuse me'rã core wĩ'magũ bocata basiocã weecu niwĩ. Cũ Abrahãrẽ nicu niwĩ: “Mũ'ũ numo ni'cũ põ'rãtigosamo”, nicu niwĩ. Cũ ni'caronõjõta wĩ'magũ põ'rãtico niwõ. **24-25** A'tiro wee'que me'rã marĩ masĩ'i. Na puarã numia Õ'acũ cũ puaro dutise marĩrẽ cũu'que weronõjõ ni'i. Agar ãrũgũ Sinaí wãmeticju queose weronõjõ nimo. Tigupũ Õ'acũ Moisére dutise cũucu niwĩ. Tigũ Arabia di'tapũ nisa'a. Agar macũ cũ paco da'raco'tego niyucã, cũ quẽ'rã da'raco'tegũ nicu niwĩ. Ti curuapũ bajuasiruturã nipe'tirã da'raco'terã nima. Æpẽrã dutisere weewã'ñaco'tema. Apeyema tja a'tocatero Jerusalẽpũre añurõ Moisé dutisere weerã nisama. Agar ti macãrẽ queose weronõjõ nimo. Nipe'tirã Moisé dutisere weerã Agar ya curuacjãrã weronõjõ da'raco'terã nima. Tojo weerã na Moisé dutise doca nima.

26 Sara pe'e a'tiro nimo. Jesucristore ãjõpeorã queose weronõjõ nimo. Co Abrahã numodiácjũ nico niwõ. Cũrẽ da'raco'tego mejẽta nico niwõ. Marĩ Jesucristore ãjõpeorã co weronõjõ ni'i. Moisé cũ dutise doca niwe'e. Tojo nicã co Jerusalẽ m'ũsepũ nirĩ macã queose weronõjõ nimo. Ti macã marĩ Jesucristore ãjõpeorã niatji macã ni'i. **27** Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ Isaía cũ oja'que a'tiro ni'i:

Numio, mũ'ũ põ'rã marĩmigõ, e'catiya.

Wĩ'marã na wuarã pũrĩse tu'oña'sere tu'oña'timigõ, e'catiya.

Mũ'ũ põ'rãmarĩmicã, be'ropũre mũ'ũ pãrãmerã pãjãrã nirãsama.

Apego, marãpũ me'rã nigõ nemorõ pãrãmerãtigosa'a, ni ojacu niwĩ. A'te oja'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Jesucristore ãjõpeorã Moisé dutisere weerã nemorõ pãjãrã nirãsama.

28 Acawererã, marĩ Sara macũ Isaa weronõjõ ni'i. Õ'acũ Abrahãrẽ ni'caronõjõta Sara Isaare wũaco niwõ. Marĩrẽ Õ'acũ cũrẽ ni'caronõjõta cũ põ'rã wa'acã weemi. **29** Duporopũre Sara macũ Espĩritu Santu tutuaro me'rã bajuacu niwĩ. Da'raco'tego macũ Ismae cũrẽ i'atu'ticu niwĩ. A'tocatero quẽ'rãrẽ tojota ni'i. Moisé dutisere weeri masã marĩ Jesucristore ãjõpeorãrẽ i'atu'tisama.

30 Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ Ismae, Isaa ye cjasere a'tiro ojano'caro niwũ: “Da'raco'tego macũ cũ pacu cũosere ñe'etisami. Cũ numodiácjũ

me'rá pō'rāti'cu pe'e ñe'egūsami. Tojo weegu da'raco'tegore co macū me'rāta cō'aō'ocā'ña", ni ojano'caro niwū. **31** Tojo weerā yu'u acawererā, marī Jesucristore ējōpeorā Sara pā'rāmerā nituriarā ni'i. Da'raco'tego pā'rāmerā mejēta ni'i. Sara macū cū pacu yere ñe'e'caro weronojōta marī Ō'acū cū pō'rārē o'otjere ñe'erāsa'a.

Moisé dutise doca ninemoticā'ña nise ni'i

5 **1** Jesucristo marīrē marī ñecūsūmua weemujāti'que doca ní'cārāre yu'rucū niwī. Ō'acū pō'rā wa'adutigu marīrē ña'arō wee'quere wērī wapayebosacū niwī. Marīrē todapropure peje dutise nicaro niwū. Ní'cārōacārē Jesucristore ējōpeorā majā titapū ní'caronojō niwe'e. Nisoori masā mūsārē a'tiro nibosama. "Ō'acū me'rá añurō nisl'rīrā, Moisé dutisere weeya", nibosama. Tojo nicā, tū'oticā'ña. Tere weeticā'ña. Mūsā tere wéérā, da'raco'terā weronojō wa'arāsa'a tja.

2 Tū'oña'rē mūsā. Yu'u mūsārē werēguti. Mūsā "Ō'rēcju yapa caserore yejecō'ase me'rá Ō'acū ūsārē yu'rucogusami", niticā'ña. Mūsā tojo nicā, mūsārē Jesucristo wērībosa'que ne wapamarīrōsa'a. **3** Mūsārē ninemogūti. Tojo wācūsetirā pūrīcā nipe'tise Moisé cū dutisere weepe'ocā'ña. Ní'cārē weemaacusiatīcā'ña. **4** Mūsā Moisé dutise me'rá yu'rurāsa'a nírā, Jesucristore du'urā wee'e. Cū ma'ise me'rá mūsārē añurō weebo'quere bajuriorā wee'e. **5** Ūsā mūsā weronojō wācūwe'e. Espíritu Santu weetamurō me'rá a'tiro wācū'u. Ō'acū marīrē "Jesucristore ējōpeose me'rá añurā nima", nigūsami. Tojo niatjere ējōpeose me'rá yucue'e. **6** Marī Jesucristo yarā ni'i. Ō'acū ī'orōpūre ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'se, yejecō'ano'tise wapamarī'i. Marī Jesucristore ējōpeotjīrā, āpērārē ma'li. Te pūrīcā wapati'li.

7 Mūsā Jesucristore ējōpeoca be'ro cūrē añurō siruturā weemiwū. ¿Noa mūsārē diacjū ējōpeomi'quere weremaasoomitito? **8** A'tema Ō'acūrē dióticā'ña. Cū dojorētipī. Cūta mūsārē Jesucristore ējōpeocā weecu niwī. **9** Masā na ucūwūase a'tiro ni'i: "Pá bucuacā weese cāl'rōacā morēmīcā, nipe'tiro pápū se'sa wa'asa'a." Mejēcā weremaasosijari masā a'te weronojō nisama. Na bu'ese na pejetirācā nimicā, pá bucuacā weese weronojō bucuawā'cārō wee'e. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorārē dojorēwā'cārā weema. **10** Na tojo weesere yu'u wācūque'tiwe'e. Mūsā quē'rā yu'u weronojō Jesucristore ējōpeorā ni'i. Tojo weerā mūsā, yu'u tū'oña'cā, yu'u weronojō weerāsa'a. Mūsārē dojorēsī'rīse wa'asome. Ō'acū mūsārē dojorēsī'rīgūnojōrē bu'iri da'regusami.

11 Acawererā, āpērā yu'ure a'tiro nisama: "Pablo masārē Ō'acū me'rá añurō nisl'rīrā, a'tiro weeya' nimi. Ō'rēcju yapa caserore yejecō'aña nisere bu'ecusiagu weemi", nisama. Na tojo nima'acārā weema. Yu'u tojo nicāma, judío masā yu'ure ña'arō weetibosama. Yu'u Jesucristo curusapū wērīse me'rá yu'rurāsa'a nise dia'cūrē were'e. Te ye bu'iri yu'ure ña'arō

weema. **12** Músã Jesucristore ãjõpeorãrẽ dojorẽcusiasama. Músãrẽ dojorẽrãrẽ a'tiro weecã uasa'a. Na músã tirore ne ninemoticã'to.

13 Acawerãrã, Ô'acũ músãrẽ Moisé dutise doca niato nígũ mejẽta cũucu niwĩ. Músã “Moisé dutise doca niwe'e” nimirã, “No'o ãsã ña'arõ uaripejasere weerãti”, niticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Æpẽrãrẽ ma'írã, weetamuña. **14** Marĩ Moisé dutise nipe'tisere ni'cãrõputa neonu'cõmasĩ'i. A'tiro ni'i: “Marĩ basu ma'irõnojõta ãpẽrã quẽ'rãrẽ ma'irõua'a”, ni'i. **15** Músã a'merĩ ma'iti, a'metu'ti, ucjarã pũrĩcã, wa'icurã a'mequẽrã weronojõ weerã wee'e. Músã basuta ducawati, masãpe'tirã weerãsa'a. Tojo wa'ari nírá, tũ'omasĩ, nisetiya.

Espíritu Santu weedutisere weeroua'a nise ni'i

16 Músãrẽ a'tiro wereguti. Espíritu Santu músãrẽ weedutironojõta weenu'cũcã'ña. Músã tojo wéerã, ña'ase músã uaripejasere weesome.

17 Marĩ ña'arõ weesĩ'rĩse, marĩ uaro weese ni'i. Espíritu Santu cũ uase mejẽta ni'i. Te ni'cãrõnojõ niwe'e. Espíritu Santu cũ weedutise añuse ni'i. Ña'arõ weesĩ'rĩ, uaripejase niwe'e. A'te pũaperi a'mequẽ'e. Tojo weerã marĩ añurõ weesĩ'rĩmirã, weetisa'a. Espíritu Santu cũ uasere wéerã, ña'arõ uaripejase pe'ere weewe'e. **18** Marĩrẽ Espíritu Santu su'ori añurõ weeseticã, “Moisé dutise me'rã marĩ yu'rurãsa'a”, ni wãcũtisa'a majã.

19 No'o ña'arõ wee uaripejasere maata masĩno'o. Tere wéerã, a'tiro weesama. Na nũmosãnumia, na marãpũsumua nitirãrẽ a'metãrãsama. Ña'ase bujicã'sama. Na nipe'tise ña'ase uaripejasere ne bopoyase marĩrõ weesama. **20** Ô'acũ mejẽtare, ãpẽrãnojõrẽ ãjõpeosama. Tũ'oña'rĩ masã yai weesenojõrẽ weesama. Ī'atu'tisama. A'merĩ wapasama. Æpẽrãrẽ doesama. Sajatiro weemicã, uayasama. Na tũ'sase dia'cũrẽ weecã'sama. Na ye se'sarore wãcũsama. Na ni'cãrõ me'rã a'merĩ nimi'cãrã ducawatisama. **21** Uosepija nisama. Masãrẽ wẽjẽcõ'asama. Que'asama. Que'arã, ña'arõ weesere yu'rũoquejocã'sama. Tojo nicã apeye peje a'te weronojõ weenemosama. Músãrẽ todũporopu ní'caronojõta werenemogũti tja. No'o tenojõrẽ weesetigunojõ Ô'acũ wiogu nirõpu u'musepu wa'asome.

22 Espíritu Santu pe'e marĩrẽ su'ori a'tiro weeseticã weesami. Æpẽrãrẽ ma'isa'a. E'catise cũosa'a. Marĩ ya ejeripõ'rãpu añurõ tũ'oña'sa'a. Marĩrẽ ña'arõ weecã, uatisa'a. Æpẽrãrẽ pajaña'sa'a. Narẽ añurõ weesa'a. Queoro, diacjũ weeme'ricã'sa'a. **23** “Æpẽrã yu'rũoro ni'i”, ni tũ'oña'tisa'a. Ña'arõ weesere weesĩ'rĩmirã, weetisa'a. A'te Espíritu Santu me'rã weese añuse dia'cũ ni'i. Tojo weero a'tere ne ni'cãrõ dutiro “Weeticã'ña” ni cã'mota'aro marĩ'i. **24** Marĩ Jesucristo yarã nitjãrã, ña'arõ uaripeja niseti'quere du'ucã'a majã.

25 Espíritu Santu marĩrẽ Ô'acũ me'rã ninu'cũcã weemi. Tojo weerã Espíritu Santu weedutironojõta weesetironua'a. **26** Marĩ “Æpẽrã yu'rũoro ni'i” nise me'rã narẽ uacã weeticã'rã. “Na yu'rũoro ni'i”, niticã'rã. A'merĩ uoticã'rã.

Pablo a'merĩ weetamudutise ni'i

6 **1** Acawererã, ni'cũ Jesucristore ějõpeogũ apetero ña'arõ weebosami. Cũ tojo weecã, Jesucristore añurõ ějõpeorãnojõ cũrẽ weetamuña. Cũrẽ “Ña'arõ weesere du'uya”, niña. Õ'acũrẽ acobojose sērĩdutiya. Tere weetamurã, pajaña'se me'rã weeya. Mũsã quẽ'rã ña'arõ weeri nĩrã, mũsã yere wãcũnrũña. **2** Mũsã ãpẽrãrẽ no'o mejẽcã wa'acã, a'merĩ weetamuña. Tojo weerã Jesucristo dutisere queoro weerãsa'a.

3 Apetero ni'cũ “Yũ'u ãpẽrã yũ'rũoro ni'i”, ni wãcũsami. Cũ ãpẽrã yũ'rũoro nitimigũ, mejõ waro wãcũma'acã'sami. Tojo nĩgũ, cũ basuta nisoogũ weemi. **4** Marĩnũcũ ãañurõ weemiti yũ'u? nĩgũ, marĩ weesere beserõna'a. Añurõ wéeca be'ro “Ãpẽrã yũ'rũoro añurõ weepã” nĩrõ marĩrõ marĩ ye pe'ere e'catiroña'a. **5** Marĩ ni'cãrẽrã marĩ weel'quere Õ'acũrẽ yũ'tirãsa'a. Tojo weerã marĩnũcũ cũ cũu'quere weerõna'a. **6** Mũsã Jesucristo ye queti bu'erãrẽ weetamuña. Mũsã cũosere narẽ dũcawaaya.

7 Mũsã a'tere masĩña. Õ'acũrẽ ña'arõ bujicã'a, cũrẽ ña'arõ weedu'tita basiowe'e. “Õ'acũ yũ'u ña'arõ weecã, bu'iri da'reesome”, ni wãcũticã'ña. Mũsãrẽ queose me'rã weregũti. Marĩ otese dũca otecã, marĩ ote'quenojõta pĩ'rĩ dũcatisa'a. Marĩ weesetise quẽ'rã te weronojõ ni'i. Marĩ weesetironojõta mejãrõta tja bocarãsa'a. **8** Ni'cũ ña'arõ ñaripejasere weegũnojõ ña'asere bocagũsami. Õ'acũ cũrẽ bu'iri da're bajuriogũsami. Apĩ Espĩritu Santu ñaronojõ weegũ pe'e añusere bocagũsami. Cũ Õ'acũ tĩropũ catinu'cũcũsami. **9** Tojo weerã añusere wéerã, marĩ caributiticã'rã. Marĩ caributiticã, Õ'acũ añusere queoro marĩrẽ o'ogũsami. **10** Tojo weerã nipe'tirãrẽ marĩ põtõorõ añurõ weerã. Jesucristore ějõpeorã pe'ere añurõ weeyũ'rũnũ'cãrã.

Pablo weretũo'que ni'i

11 Mũsãrẽ añurõ ĩ'adutigu pacase ojagũti. A'te nitũose daripũre yũ'u basuta oja'a. **12** Mũsãrẽ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'adutiri masã narẽ ãpẽrã añurõ wãcũcã ñarã, tojo weedutisama. Marĩ Jesucristo curusapũ yũ'rũose quetire bu'ecã, judío masã marĩrẽ tu'ti, ña'arõ weema. Na te pe'ere ñatirã, mũsãrẽ tojo yejecõ'adutisama. **13** Na yejecõ'adutiri masãmaricã nipe'tise Moisé dutisere weepe'otima. Tojo weepe'otimirã, mũsãrẽ yejecõ'adutima. Na a'tiro nisĩ'rĩrã, tojo weesama. “Ûsãta Galacia di'tacjãrãrẽ Moisé dutisere weecã weepũ” nisĩ'rĩrã, tojo dutisama. **14** Yũ'u pũrĩcã na weronojõ niwe'e. Jesucristo marĩrẽ yũ'rũogũ curusapũ wẽrĩ'que pe'ere were'e. Yũ'ũre “Ãpẽrã yũ'rũoro nimi” niato nigũ mejẽta were'e. Yũ'u Jesucristo wẽrĩse me'rã a'ti turicjãrã na ñaripejasere du'ucã'wũ. Yũ'u tere wãcũnrũwe'e majã. **15** Õ'acũ ĩ'orõpũre õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'ano'se, yejecõ'ano'tise wapamarĩ'i. Marĩ Jesucristore ějõpeose, tojo nicã marĩ ña'arõ weeseti'quere dũcayuse pũrĩcã wapati'i.

16 Nipe'tise yu'u bu'e'quere weesiruturãrẽ Õ'acũ na ye ejeripõ'rãrĩpu ejerisãjãcã weeato. Narẽ pajaña'to. Nipe'tirã cũ yarãrẽ tojo weeato.

17 Yu'u Jesucristo ye quetire bu'ecã, na yu'ure tãrã, cãmida're'que wã'ña'a. Na tojo wee'que me'rã Jesucristore yu'u da'raco'tesere ã'o'o. Tojo weerã ni'cãcã me'rã ne ni'cũ yu'ure caribonemoticã'to. Yu'u bu'esere ucũ maasonemoticã'to.

18 Marĩ wioꝝ Jesucristo musã nipe'tirãrẽ añurõ weeato. Musãrẽ yu'u acawererãrẽ weronojõ ma'li.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Éfesocjārārē ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo a'ti pūrīrē bu'iri da'reri wi'ipɯ nígũ, ojacɯ niwī. Apetero weegɯ Romapɯ nígũ, ojagɯ ojaɲi.

A'ti pūrīrē Ō'acũ cũ weesĩ'rĩ'caronojõta cũ ɯaritero nicã, nipe'tirārē, nipe'tisere Jesucristo doca tojacã weegɯsami nisere ojacɯ niwī. Tojo nicã judío masã, judío masã nitirārē Jesucristo me'rã ni'cã ɯpɯta nima nisere ojacɯ niwī. Mɯsã weesetisere ni'cã wi'icjārã Ō'acũ ya curuacjārã weronojõ weeroɯa'a nisere ojacɯ niwī. Ña'arõ weesere cã'mota'aroua'a nisere ojacɯ niwī.

Pablo Jesucristore ějõpeori curuacjārã Éfesopɯ nirārē oja'que ni'i

1 1 Ƴɯ'u Pablo Jesucristo besecúú'cɯ ni'i. Cũ ɯɯ'ɯre Ō'acũ ɯa'caronojõta cũ ye quetire weredutigɯ cūuwī. Mɯsã Ō'acũ yarārē, Éfesopɯ nirārē añuduti'i. Mɯsã Jesucristore ějõpeonu'cũ'u.

2 Mɯsārē Ō'acũ marĩ pacɯ, Jesucristo marĩ wioɯɯ añurõ weeato. Mɯsārē ejerisãjãcã weeato.

Cristo me'rã Ō'acũ marĩrē añurõ wee'que ni'i

3 Ō'acũ, marĩ wioɯɯ Jesucristo pacure e'catise o'orã. Cristo yarã niyucã, Ō'acũ marĩrē añurõ weecɯ niwī. Marĩrē ma'ígũ, nipe'tise ɯ'mɯseɯɯ ejeripõ'rã cjase añusere o'ocɯ niwī.

4 A'ti turi weese dɯporo cũ marĩrē beseyutojacɯ niwī. Cristore ějõpeorã cũ yarã sãjãrãsama ni wãcũgũ, tojo besecɯ niwī. Marĩrē cũ ĩ'orõpɯre añurã, bu'iri moorã niato nígũ tojo weecɯ niwī. **5** Dɯporopɯ cũ marĩrē ma'ígũ, cũ põ'rã wa'arãsama, nitojacɯ niwī. Jesucristore ějõpeoato nígũ marĩrē tojo weecɯ niwī. Tere wéégɯ, cũ weesĩ'rĩ'caronojõta weecɯ niwī. **6** Cũ macũ cũ ɯpɯtu ma'ígũ me'rã marĩrē añurõ weecɯ niwī. Tojo weerã cũ marĩrē añurõ wee'quere wãcũrã, cũrē e'catipeonu'cũ'u. **7-8** Ō'acũ marĩrē ɯpɯtu ma'ígũ, cũ macũrē o'ocɯ niwī. Cũ curusapɯ wẽrĩse me'rã, cũ ye dí o'maburose me'rã marĩ ña'arõ wee'que wapare wapayecɯ niwī. Te me'rã Ō'acũ marĩ ña'arõ wee'quere acobojocɯ niwī. Marĩrē añurõ wéégɯ, tojo weecɯ niwī. Cũ marĩrē añurõ weesere masiãto nígũ masĩsere, tɯ'omasĩsere marĩrē o'oyɯ'rɯmajãcɯ niwī. **9** Marĩrē cũ weesĩ'rĩ'que, todɯporo masĩno'ña marĩ'quere masĩcã weecɯ niwī. Cũ Jesucristo wẽrĩse me'rã cũ yarārē “Añurõ weetu'ajanɯ'cõgũti” nĩ'quere masĩcã weecɯ niwī.

10 A'ti ɯmɯco pe'ticã, nipe'tise Õ'acũ “A'tiro wa'arosa'a” ní'caronojõta wa'arosa'a. Tojo wa'acã, cũ ɯa'caronojõta weegusami. A'tiro weegusami. Cũ nipe'tirã ɯ'musepu nirã, a'ti nucũcãpu nirãrẽ Cristore na dupoá sõrõgũsami.

11 Õ'acũ marĩrẽ Jesucristo me'rã ni'cãrõ me'rã nidutigũ dũporopũ beseyucu niwĩ. Marĩrẽ cũ “O'oguti” ní'quere ñe'edutigũ tojo weecu niwĩ. A'te nipe'tise cũ “Weeguti” nise cũ wãcũyu'quepu ni'i. Cũ nipe'tise añutu'sa'a nisere weesami. **12** Cũ a'tiro wéégũ, ɯsã Cristore ẽjõpeomũ'tãrãrẽ añurõ weecã ɯagu besecu niwĩ. Ƴsã añurõ weese me'rã masã cũ Õ'acũ nise pacare añurõ wãcũato nígũ tojo besecu niwĩ. **13** Cristo curusapu wẽrĩ'que me'rã musã quẽ'rã Õ'acũ yarã wa'awũ. Musã diacjũ cjase Cristo ye quetire tũ'orã, cũrẽ ẽjõpeowũ. Cũ ye queti a'tiro ni'i. Marĩ pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ yũ'rũweticã weecu niwĩ. Cũrẽ ẽjõpeocã, Õ'acũ musãrẽ cũ yarã tojacã weecu niwĩ. Yarã nima nisere ã'osĩ'rĩgũ, musãrẽ Espĩritu Santure o'ócũ niwĩ. Espĩritu Santu Õ'acũ “Musãrẽ o'óguti” ní'cuta nimi. **14** Õ'acũ Espĩritu Santure marĩrẽ o'otojacũ niwĩ. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Diacjũta nipe'tise cũ “O'oguti” ní'quere o'ogusami. Cũ o'oatjere yucuerã we'e. Cũ yarã nipe'tirã ña'arõ weeseti nimi'cãrãrẽ yũ'rũwetipe'ticã weegusami. Tojo wéeca be'ro cũ “O'oguti” ní'quere o'ogusami. Cũ tojo weecã ã'arã, masã Õ'acũrẽ “Añubutiagu nimi”, nirãsama.

Pablo Éfesocjãrãrẽ sãrĩbosase ni'i

15-16 Yũ'ɯ musã añurõ weesere masĩ'i. Musã marĩ wiogu Jesure ẽjõpeo'o. Tojo nicã nipe'tirã Õ'acũ yarãrẽ ma'ĩ'i. Musã tojo weecã wãcũgũ, yũ'ɯ Õ'acũrẽ sãrĩbosasetirinucũ cũrẽ e'catise o'onu'cũ'u. **17** Õ'acũ, marĩ wiogu Jesucristo pacũ añubutiagu nimi. Cũrẽ musã ye niatjere a'tiro sãrĩbosa'a: “Õ'acũ, Espĩritu Santu tũ'omasise o'oato narẽ. Mũ'ɯ ye cjasere añurõ ã'oato. Nemorõ mũ'urẽ masĩdutigu tojo weeato. **18** Õ'acũ, na tũ'oña'rõpu mũ'ɯ ye cjasere masĩcã weeya. Mũ'ɯ narẽ añurõ weesĩ'rĩgũ besecu niwũ. Nipe'tirã mũ'ɯ yarãrẽ añubutiasere o'ogusa'a. A'tere narẽ añurõ masĩcã weeya. **19-20** Mũ'ɯ tutuayũ'rũgu ni'i. Mũ'ɯ tutuase ne pe'tisome. Te me'rã ɯsã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ dũcayugu we'e. Mũ'ɯ tojo weesere narẽ masĩcã weeya”, ni sãrĩbosa'a. Õ'acũ tutuase a'tiro ni'i. Cũ, cũ tutuase me'rã Cristo wẽrĩ'cũpũre masãcã weecu niwĩ. Cũ masãmũjãaca be'ro cũrẽ cũ tiro ɯ'musepu wiogu dũjiri cũmurõ diacjũ pe'e dũpocũ niwĩ. Cũ tutuase me'rãta cũ ɯaronojõ marĩrẽ dũcayugu weemi. **21** Õ'acũ Cristore a'tiro weecu niwĩ. Nipe'tirã a'ti nucũcãpu nirã, ɯ'musepu nirã, na wiorãrẽ, no'o ãpẽrãrẽ dutirãnojõrẽ na bu'ĩpu tojacã weecu niwĩ. A'ti ɯmɯcopũ, ape ɯmɯcopũre tojota weenu'cũcũsami. **22** Õ'acũ nipe'tisere, nipe'tirãrẽ Cristo doca tojacã weecu niwĩ. Tojo nicã nipe'tirã Cristore ẽjõpeose cururicjãrã dupoá

sōrōcɥ niwī. **23** Nipe'tirā cūrē ējōpeose cururicjārā ni'cā curua nima. Ti curuacjārā cū upɥ weronojō nima. Tojo nicā Jesucristota nipe'tiropɥ nibi'acā'sami. Cūrē ējōpeose cururicjārā cū ɥaro weemasīma. Tojo weero narē añurō weemasise dɥ'sawe'e.

Ō'acū marīrē ma'ígū yɥ'rɥo'que ni'i

2 **1** Todɥporopɥ Cristore ējōpeose dɥporo mɥsā ña'arō weecārā niwū. Mɥsā ña'arō wee'que bu'iri Ō'acū i'orōpɥre wērī'cārā weronojō nicārā niwū. **2** Āpērā a'ti turicjārā weronojō ña'arō weenu'cūcārā niwū. Wātīa wiogɥ ɥaronojō weecārā niwū. Cū a'ti turicjārā Ō'acūrē yɥ'rɥnɥ'cārārē dutigɥ nimi. **3** Todɥporo marī nipe'tirā tojota ña'arō weenu'cūwū. Ña'arō weesī'rīsere ɥaripejawɥ. Marī no'o ɥaro weesī'rīsenojōrē, ña'arō wācūsenojōrē weewɥ. Tojo weerā marī quē'rā Ō'acūrē bu'iri da'reno'bopā. Āpērārē pecame'epɥ cō'a, bu'iri da'rero weronojō da'reno'bopā. **4** Cū pe'e marīrē ɥɥtɥ ma'ígū, pajaña'se cɥoyɥ'rɥawī. **5** Marī ña'arō wee'que bu'iri Ō'acū marīrē “Wērī'cārā weronojō nima”, ni i'awī. Cristore ējōpeoca be'ro marīrē “Cristo me'rā ni'cārō me'rā nima”, ni i'asami. Cū Cristore masō'caronojōta marī quē'rārē catise pe'titisere o'ocɥ niwī. Tojo weegɥ Ō'acū marīrē pajaña'gū, ña'arā nimi'cārārē yɥ'rɥocɥ niwī. **6** Ō'acū Jesucristore masōcɥ niwī. Cūrē masō'caronojōta marī Jesucristo yarārē masāmɥjāa'cārā weronojō weecɥ niwī. Jesucristo ɥ'mɥsepɥ wiogɥ dujiri cūmurō dujironojōta marīrē cū me'rāta tja ɥ'mɥsepɥ dujiyutojarā weronojō nicā weecɥ niwī. Ña'arō nisetise me'rā nisome majā. **7** Jesucristo cū wērī'bosa'que me'rā marīrē ma'isere, cū añubutiaro weesere i'ocɥ niwī. Be'ropɥ nipe'tirārē tere masīcā ɥagɥ tojo weecɥ niwī. **8** A'tiro ni'i. Marī Jesucristore ējōpeorā Ō'acū añurō weese me'rā yɥ'rɥwɥ. Te marī basu wee'que mejēta ni'i. Ō'acū pe'e marīrē yɥ'rɥowī. **9** Marī añurō weesere i'agū mejēta yɥ'rɥowī. Tojo weegɥ ne ni'cū “Yɥ'ɥ añurō wee'que wapa Ō'acū yɥ'ɥre yɥ'rɥowī”, nita basiowe'e. **10** A'tiro ni'i. Marī cū wee'cārā ni'i. Jesucristo ya curuacjārā nidutigɥ tojo weecɥ niwī. Dɥporopɥ marī añurō weeatjere wācūyutojacɥ niwī. Tere añurō weedutigɥ marīrē Jesucristo yarā wa'acā weecɥ niwī.

Marī Jesucristo me'rā añurō nicā'a nise ni'i

11 Mɥsā todɥporopɥ niseti'quere wācūña. Mɥsā judío masā niwe'e. Tojo weerā judío masā ō'rēcɥ yapa caserore yejecō'arā, a'tiro nisama mɥsārē: “Na yejecō'ano'ña marīrā nima.” Na basu pe'e “Īsā yejecō'ano'cārā Ō'acū yarā ni'i”, nimisama. Mɥsā pe'ere “Ō'acū yarā nitima”, nisama. Tojo weese upɥɥ weese dia'cū ni'i. Tojo weese masārē Ō'acū yarā wa'acā weewe'e. **12** Titapɥre mɥsā ējōpeose dɥporo Cristore moocārā niwū. Mɥsā Ō'acū yarā Israe curuacjārā me'rā niticārā niwū. Ō'acū Israe curuacjārārē a'tiro

nicu niwĩ: “Narē añurō weeguti. Na wiogu nigūti. Yarā nirāsama”, nicu niwĩ. Musā pe'ere tojo niticu niwĩ. Musā Õ'acū ĩsārē yu'rũogusami nisere masĩticārā niwũ. Õ'acūrē moocārā niwũ. **13** Ni'cārōacā pũricārē musā Jesucristore ĩjōpeorā ni'i. Tojo weerā todũporopũ cūrē masĩtimi'cārā cū yarā wa'acārā niwũ. Cristo cū wērise, cū dí o'maburose me'rā musārē cū yarā wa'acā weecu niwĩ. **14** Cristo nimi marĩrē ejerisājāsere o'ogu. Cũta marĩrē judío masārē, judío masā nitirārē ni'cā curuacjārā wa'acā weecu niwĩ. Marĩ a'merĩ ĩ'asĩ'rĩtimi'quere du'ucā weecu niwĩ. **15** Cū wērise me'rā Moisé duti'quere wéerā, ne ni'cū yu'rũwetimasĩtimi nisere masĩcā weecu niwĩ. Tojo weegu Cristo pua curua nimi'cārārē cūrē ĩjōpeocā ĩ'agũ, ni'cā curuata weecu niwĩ. Tojo weese me'rā marĩrē añurō ni'cārō me'rā niseticā weecu niwĩ. **16** Cū curusapũ wērise me'rā marĩrē judío masārē, judío masā nitirā me'rā a'merĩ marĩ pe'sutisere du'ucā weecu niwĩ. Cū wērise me'rāta tja marĩ pua curua nimi'cārārē ni'cā curua weecu niwĩ. Tojo nicā te me'rāta Õ'acū ĩ'orōpũre marĩrē añurā wa'acā weecu niwĩ.

17 Cristo a'ti nucũcãpũ a'tigu, “Õ'acū masā me'rā añurō nisetisere apogu a'tiwũ”, ni werecu niwĩ. Ũsā judío masā Õ'acū yere masĩ'cārārē werecu niwĩ. Tojo nicā musā quē'rā judío masā nitirā, Õ'acū yere masĩti'cārārē te quetire werecu niwĩ. **18** A'tiro ni'i. Jesucristo wērise me'rā marĩ judío masā, judío masā nitirā nipe'tirā marĩ pacũ Õ'acūrē sērĩmasĩ'i. Cūrē ĩjōpeo, masĩta basio'o. Cū tiropũ wa'amasĩ'i. Espĩritu Santu ni'cū nigũ cū weetamuse me'rā tojo weeta basio'o. **19** Tojo weerā musā judío masā nitirā Õ'acū ĩ'orōpũre apesecjārā sijari masā weronjō niwe'e. Õ'acūrē masĩtirā weronjō niwe'e. A'tiro pe'e ni'i. Judío masā Cristore ĩjōpeorā weronjōta Õ'acū ya curuacjārā ni'i. Nipe'tirā Cristore ĩjōpeorā me'rā ni'cū pō'rā, Õ'acū pō'rā ni'i. **20** Marĩ nipe'tirā Jesucristore ĩjōpeorā ni'cā wi'i yéeca wi'ijo weronjō ni'i. Ti wi'i yeenu'cã'que a'tiro ni'i. Jesucristo besecũ'cārā, tojo nicā Õ'acū wereduti'quere wereturari masā musārē ne waro bu'edũ'pocaticārā niwã. Tere tũ'orā, ĩjōpeocārā niwũ. Na ne waro yeenu'cãcaga ũtãgã weronjō Jesucristo nimi. **21** Yeenu'cãcaga ũtãgã me'rā nipe'tise ti wi'i cjase queoro ninu'cũcã'a. Nipe'tise apeye ũtãpaga tiga yeenu'cãcaga ũtãgã me'rā yee a'mesũ'ono'o. Queoro tiga me'rā añurō yeeturiamũjãno'o. Tojo weronjō Cristo marĩ cūrē ĩjōpeocã, ãpērã todũporo ĩjōpeorã me'rā añurō a'mesũ'acã weemi. ãpērã cūrē ĩjōpeowã'cãcã, cũta tja marĩ nipe'tirārē ni'cā curua, pajiri curua wa'acã weemi. ãpērã marĩ nipe'tirārē ĩ'arã, wiopesase me'rã “Õ'acū ya curua ni'i”, nirāsama. **22** Musā quē'rã judío masā nitirã ãpērã Jesucristore ĩjōpeorã me'rã a'mesũ'a, Õ'acū ya curuacjārã toja'a. Õ'acū Espĩritu Santu me'rã musãpũre nimi.

Pablo “Judío masā nitirārē bu'edutigũ cũuno'wũ” ní'que ni'i

3 1 Õ'acū musārē ma'ígũ, añurō weecu niwĩ. Cū tojo weesere wãcũgũ, cūrē e'catipeo'o. Yu'ũ Pablo musā judío masā nitirārē Jesucristo ye

quetire werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipɯ ni'i. **2** Mɯsā masīsa'a, Ō'acū mɯsārē pajaña'gū, añurō weesī'rīgū, yu'ure a'tiro weredutiwī. Judío masā nitirā quē'rārē yu'rɯomi nisere weredutiwī. **3** Ō'acū todɯporopɯ masīno'ña marī'que quetire yu'ure bajuyoropɯ i'owī. Tere “Judío masā nitirārē añurō weeguti” ní'quere yu'ure masīcā weewī. Yu'ɯ mɯsārē a'te dɯporo pejetipawa ojatojapɯ. **4** Mɯsā tere bu'érā, yu'ure “Cristo ye queti, todɯporo masīno'ña marī'que quetire cū masīmi”, nirāsa'a. **5** Dɯporocjārā Ō'acū judío masā nitirārē ñe'egūsami nisere masīticārā niwā. Ni'cārōacā pūrīcārē Espírītu Santu me'rā cū yarā, cū besecúú'cārārē weremi. Tojo nicā tere cū wereduti'quere wereturiari masārē weremi. **6** Te todɯporo masīno'ña marī'que queti a'tiro ni'i. Judío masā nitirā Jesucristore ējōpeorā, judío masā weronojō Ō'acū pō'rā sājārāsama. Na quē'rā cū o'otjere ñe'erāsama. Na pɯa curua nimi'cārā ni'cā curua nirāsama. Ō'acū “Judío masārē Jesucristo me'rā añurō weeguti”, nicɯ niwī. Cū tojo ní'quere judío masā nitirā quē'rārē weegusami.

7 A'te quetire Ō'acū yu'ure weredutigɯ cūuwī. Yu'ɯ ña'agū nimicā, yu'ure añurō wéégɯ, cū tutuaro me'rā tojo cūuwī. **8** Yu'uta mejō nīgū waro nipe'tirā Ō'acūrē ējōpeorā docapɯ tɯ'oña'a. Tojo nimicā, yu'ure añurō weesī'rīgū, a'tiro weecɯ niwī. Judío masā nitirārē cū bese'cɯ Cristo ye añuse quetire weredutiwī. Te queti a'tiro ni'i. Ō'acū Jesucristo me'rā añubutiasere marīrē weemi. Te añusere marī wācūpōtēowe'e. **9** Apeyere Ō'acū nipe'tirā te queti todɯporocjārā masīti'quere masīato nīgū yu'ure o'ówī. Cū nipe'tisere wee'cɯ te quetire maata wereticɯ niwī. Te queti cū ne waro wācūyu'que a'tiro ni'i. “Judío masā nitirā judío masā weronojō Ō'acū pō'rā nirāsama” ní'que ni'i. **10** Tojo weero ni'cārōacārē Jesucristore ējōpeori curuacjārā me'rā a'tiro wa'a'a. Na peje cururi nimi'cārā ni'cā curua wa'acā i'arā, ɯ'mɯsecjārā wiorā, tojo nicā wātī yarā tutuarā a'tiro nisama: “Ō'acū masīyu'rɯami. Añubutiaro wācūse cɯomi”, nisama. **11** Ne waropɯ Ō'acū “Tojota peje cururicjārārē ni'cā curua wa'acā weeyapatiguti”, nicɯ niwī. Cū ní'caronjōta Jesucristo marī wiogɯ me'rā queoro wa'acā weecɯ niwī. **12** Cristo me'rā marī Ō'acūrē masīta basio'o. Jesucristore ējōpeotjārā, uiro marīrō “Marīrē ñe'egūsami”, ni'i. Cūrē sērīmasī'i. **13** Yu'ɯ mɯsārē were'que bu'iri pi'eti'i. Mɯsārē a'tiro weecā ɯa'a. Yu'ɯ pi'etisere wācūrā, bɯjaweticā'ña. Pi'etigɯ, Ō'acū mɯsārē añurō wee'quere āpērārē wācūcā wee'e.

Cristo masārē ma'isere masīato nīgū, Pablo sērībosase ni'i

14 Ō'acū, marī wiogɯ Jesucristo pacure e'catipeo'o. Mɯsā judío masā nitirārē añurō weesere wācūgū, tojo wee'e. **15** Ō'acūta pacɯ nimɯ'tā'cɯ nimi. Cū me'rā pacɯ nise nɯ'cā'a. Cū nipe'tise cururicjārā ɯ'mɯsepɯ nirá, a'ti nucūcāpɯ nirá ni'cārō me'rā niseticā weecɯ niwī. **16** Marī pacure mɯsā ye niatjere sērībosa'a. Cū añubutiagɯ, tutuayɯ'rɯgɯ nimi. Cū

Espíritu Santu m̄sārē wācūtutuacā weegusami. **17** M̄sā Cristore ējōpeo, nemorō cū me'rā añurō niato nígū sērībosa'a. Apeyema, m̄sā Cristore, tojo nicā āpērārē añurō ma'icā uagū sērībosa'a. **18** M̄sā nipe'tirā Ō'acū yarā me'rā Jesucristo marīrē ma'iyu'r̄n̄n'cāsere masīdutigu sērībosa'a. Cū nipe'tirā masārē ɱp̄t̄u waro ma'imi. Wiorā, mejō nirā, nipe'tirāp̄ureta ma'inu'cūcā'mi. Cū ma'ise ne pe'tisome. **19** M̄sārē cū ma'isere masīdutigu sērībosa'a. Cū ma'isere wācūpōtēomasītisa'a. Te, cū ma'isere masīrā, cū weronojō añurā, ña'ase moorā nirāsa'a. Tojo weerā Ō'acūrē c̄uoyu'r̄uarāsa'a.

20 Nipe'tirā “Ō'acūrē añuyu'r̄uami”, niato. Cū nipe'tise marī sērīse yu'r̄uoro o'osami. Marī wācū'que nemorō o'omasīsami. Cū tutuaro me'rā marīrē tojo weemasīsami. **21** Tojo weerā Ō'acū marī Jesucristore ējōpeori curuacjārārē añurō weecā ī'arā, nipe'tirā Ō'acūrē e'catipeonu'cūcā'to. Tojo nicā Jesucristo masāp̄ure weesere ī'arā, tojota weeato. A'tocaterocjārā, be'rocjārā quē'rā tojota Ō'acūrē e'catipeonu'cūcā'to. Tojota wa'arosa'a.

Jesucristore ējōpeorārē ni'cārō me'rā nisetiduti'que ni'i

4 **1** Yu'ɱ marī wioɱ ye quetire werese wapa, bu'iri da'reri wi'ip̄u ni'i. Ō'acū cū tutuaro me'rā marīrē añurō weecu niwī. Tere wācūgū, m̄sārē a'tiro weecā ɱa'a. M̄sā Ō'acū bese'cārā weronojōta añurō weesetiya. **2** Ne ni'cū “Āpērā yu'r̄uoro ni'i”, ni wācūticā'ña. Nitutiro marīrō queoro weeya. M̄sārē ña'arō, mejēcā weecā, wācūtutuaya. Āpērārē ma'írā, queoro weeticā ī'arā, tojo tu'oña'cā'ña. **3** Espiritu Santu m̄sārē ni'cārō me'rā niseti'cā weemi. M̄sā ni'cārō me'rā añurō nisetirāti nírā, a'merī acobojoya. A'merī añurō wejepeo, cumuca marīrō ñña. **4** Marī ni'cā curuacjārā ni'i. Espiritu Santu ni'cū nigū, marī nipe'tirāp̄ure nimi. Ō'acū ɱ'm̄sepu wa'adutigu marī nipe'tirārē beseyucu niwī. **5** Marī wioɱ Jesucristo ni'cūta nimi. Marī nipe'tirā cūrē ni'cārōnojō ējōpeo'o. Jesucristore sirutusere ī'orā, marī nipe'tirā wāmeyeno'o. **6** Ō'acū marī pacu ni'cūta nimi. Cū marī nipe'tirā wioɱ nimi. Cū, cū yarā me'rā cū ye cjasere weemi. Cū yarā nipe'tirāp̄ure nimi.

7 Tojo nimicā, Cristo marīrē, marīɱcūrē Espiritu Santu me'rā weemasīsere o'ocu niwī. **8** Tojo weero Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'caronojōta ni'i. A'tiro ojano'wū:

Cū ɱ'm̄sepu m̄jāase d̄poro cūrē ī'atu'tirārē docaque'acā weecu niwī.

Cū m̄jāāca be'ro masārē Espiritu Santu me'rā weemasīsere o'ocu niwī.

9 Cū ɱ'm̄sepu m̄jāasere ucūrā, cū top̄u m̄jāati d̄poro a'ti di'tap̄u dijaticu niwī yujupu, nírā wee'e. Dijati, a'top̄u nicu niwī. **10** Cūta tja a'ti di'tap̄u ni'cu ɱ'm̄se añubutiarop̄u Ō'acū nirōpu m̄jāacu niwī. Tojo weegu

nipe'tiropu dutimasīmi. **11** Jesucristo cū yarārē, nánucūrē Espíritu Santu me'rā weemasīserē o'ocu niwī. Ni'cārērārē besecúú, cū ye queti wererā sājācā weecu niwī. Āpērārē Ō'acū cū ucūse tu'o'quere wereturiarā sājācā weecu niwī. Āpērārē, cū masārē pecame'epu wa'abo'cārārē yu'rūwetise quetire werecusiarī masā sōrōcu niwī. Āpērārē, Jesucristore ējōpeorārē su'ori bu'edutigu cūucu niwī. **12** Tojo wee cū yarārē cū ye cjasere da'rato nígū tojo weecu niwī. Cū ya curuacjārārē cū uaro weenemoato nígū tojo weemasīserē o'ocu niwī. **13** Tere wee, marī a'merī weetamurā, Ō'acū macūrē nemorō ējōpeonemorāsa'a. Cūrē añurō masīrāsa'a. Tojo nicā Ō'acū uaronojōta queoro weemasīnemorāsa'a. Ō'acū bese'cu Cristo nipe'tisere añurō niseticu niwī. Marī cūrē ējōpeori curuacjārā quē'rā cū weronojōta nisetirāsa'a. **14** Tojo weerā wī'marā weronojō ducayumujārā nisome. Nipe'tisetiri ma'ma bu'esere tu'orā, na'irō ducayumujāsōme. Nisoomerīrī masā marīrē mejēcā ējōpeocā weesome. **15** A'tiro pe'e bucūrā weronojō weerāsa'a. Diacjū a'merī malī, ucūrāsa'a. Siape me'rā diacjū cjasere ējōpeotu'ajanu'cōrāsa'a. Tojo nicā, āpērārē weryapada'reorāsa'a. Nipe'tise no'o marī weesere Cristo me'rā nírā, cū uaro weenemorāsa'a. Cūta nimi cūrē ējōpeori curuacjārā dupoá. **16** Tojo dupoá nígū, marīrē queoro a'mesu'acā weemi. Marī upu peje ducawatimirō, ni'cā upūta ni'i. A'te weronojō marī cūrē ējōpeorārē ni'cā curuata cū me'rā ni'cārō me'rā nicā weemi. Marī ējōpeorānucū a'merī weetamurā, siape me'rā weetamuwā'cā, a'merī mal'itu'ajanu'cōrāsa'a.

Jesucristo me'rā ma'ma weesetisere boca'que ni'i

17 Marī wioḡu dutiro me'rā musārē a'tiro weeduti'i. Musā Ō'acūrē masītirā weronojō weeticā'ña. Toduporopu weeseti'quenojōrē weeticā'ña. Ō'acūrē masītirā no'o uaro wācū, weema'acā'sama. **18** Na tu'omasītima. Na'itī'arōpu nirā weronojō nima. Ō'acū masārē añurō weesere masītima. Ō'acū yere wācūsī'rītirā, tu'omasītirā weronojō nima. Tojo weerā Ō'acū tiropu catinu'cūsōme. **19** Na ña'arō weesetisere ne bopoyatima. Na no'o uaro ña'arō weebajaque'atima. Na weetu'sase, nipe'tise ña'asere weema. Na weesere “¿Añumitito?” ni wācūtima. **20** Musā pūrīcārē Cristo Ō'acū bese'cu tojo weesere weedutiticu niwī. **21** Musā queorota cū ye quetire tu'orā, masīsa'a. Cūrē ējōpeorā weesetisere Jesús bu'e'quere masīsa'a. **22** Musā toduporopu weeseti'quema du'ucā'ña majā. Musā “Ña'arō uaripejasere wéérā, e'catirāsa'a”, ni wācūmipā. Niwe'e. Tojo weese musārē dojorēpā. **23** Musā mejēcā wācūsere ducayuroña'a. **24** Ō'acū uaronojōta ma'ma weesetisere weeya. A'tiro wéérā, āpērārē musā queoro weerāsa'a. Tojo nicā Ō'acū ī'orōpūre añurā nirāsa'a.

25 Tojo weerā a'merī nisoosere du'ucā'ña. Marī nipe'tirā Jesucristore ējōpeori curuacjārā ni'i. Te ye bu'iri a'merī diacjū ucūrōña'a.

26 Musā uarā, ña'arō weeticā'ña. Uana'iaticā'ña. **27** Wātī musārē uadojacā weesī'rīsere cā'mota'aya.

28 Toduporopu yajapo'cu yajanemoticã'to majã. Yajaronojõ o'ogu, da'rato. Tojo weegu cû basu quẽ'rã cõogusami. Cû da'ra'que wapa me'rã pajasesuorã quẽ'rãrẽ weetamumasĩgũsami.

29 Ña'asere ucüticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Añuse, no'o masãrẽ weetamusenojõ pe'ere ucüña. Tojo wéerã, musã ucüse tu'orãrẽ añurõ weerãsa'a. **30** Nipe'tise ña'arõ weesere weeticã'ña. Espíritu Santure bujaweticã weeticã'ña. Õ'acũ Espíritu Santure o'ose me'rã musã “Õ'acũ yarã nima”, nino'o. Tojo weerã musã masĩ'i, Jesucristo a'ticãpu Õ'acũ musãrẽ añurõ yu'ruobutiagusami.

31 Nipe'tise a'merĩ ña'arõ tu'õña'sere, pũrĩrõ ucüsere, uayũ'rũmajãsere, a'metu'tise, uarã caricüsere, tojo nicã ãpẽrãrẽ ña'arõ ucüse quẽ'rãrẽ du'ucã'ña. Ne ni'cãrẽ i'atu'titicã'ña. **32** A'tiro pe'e weeya. A'merĩ añurõ weetamu, pajaña'ña. Õ'acũ Cristo me'rã musãrẽ acobojo'caronojõta musã quẽ'rã a'merĩ acobojoya.

“Õ'acũ põ'rãrẽ a'tiro nisetiroña'a” ní'que ni'i

5 **1** Musã Õ'acũ põ'rã cû mairã ni'i. Tojo weerã cû weronojõ weeya. **2** Jesucristo marĩrẽ ma'l'caronojõta a'merĩ ma'inu'cücã'ña. Cû marĩrẽ ma'ĩgũ, wẽrĩbosacu niwĩ. Cû wẽrĩbosa'que judío masã oveja wĩ'magũrẽ wẽjẽ, Õ'acũrẽ ãjũamorõpeo'caro weronojõ ni'i. Õ'acũ na ãjũamorõcã, tu'sacu niwĩ. Te weronojõ Jesucristo marĩrẽ wẽrĩbosa'quere tu'sacu niwĩ.

3 Musã Õ'acũ yarã nitoja'a. Tojo weerã musã nũmosãnumia nitirãrẽ, marãpusũmna nitirãrẽ ne a'metãrãbajaque'atiticã'ña. Nipe'tise no'o ña'arõ weesere, ña'arõ wãcüsere weeticã'ña. Tojo nicã ãpẽrã yere uaripejaticã'ña. Ne cã'rõ ña'arõ weesere wãcüticã'ña. **4** Ña'asere ucü bujicã'ticã'ña. No'o uaro ucũma'aticã'ña. Tojo weese queoro niwe'e. Tojo weronojõ o'orã, a'tiro pe'e weeya. Õ'acũ añurõ weesere a'merĩ ucü, cãrẽ e'catise o'oya. **5** Musã masĩtojasa'a. No'o uaro a'metãrãbajaque'atirãnojõ Jesucristo yarã nitima. Õ'acũ nirõpu wa'asome. Mejãrõta tja ña'asere weegú, tojo nicã a'ti umũco cjase uaripejayu'rũnu'cãgũ quẽ'rã cû tiropu wa'asome. A'ti umũco cjase uaripejayu'rũnu'cãse Õ'acũ mejẽtare ëjõpeose ni'i. **6** Tu'omasĩña. Õ'acũ te ña'ase weerãrẽ cãrẽ yu'rũnu'cãrãrẽ pecame'epu bu'iri da'regusami. Na ña'arõ weesere “Añuse ni'i”, nibosama. Na tojo ucũmaasoosere ne ëjõpeoticã'ña. **7** Õ'acũrẽ yu'rũnu'cãrãrẽ na ña'arõ weesere ne cã'rõ bu'ipejatamuticã'ña.

8 Musã toduporopure ña'arõ weesetirã, na'itĩ'arõpu weronojõ nicãrã niwũ. Õ'acũrẽ masĩticãrã niwũ. Ni'cãrõacã pũricãrẽ marĩ wiogu yarã nĩrã, bo'reyuropu nĩrã weronojõ ni'i. Õ'acũ ye cjasere masĩ'i. Cû yarã weronojõ weesetiya. **9** Marĩ bo'reyuropu nĩrã, ãpẽrãrẽ añurõ wee'e. Tojo nicã weesoosere marĩrõ Õ'acũ uaronojõ queoro wee'e. **10** Nipe'tise musã weesenojõrẽ “¿Marĩ wiogu e'catigusari?” ni wãcũña. **11** Jesucristore ëjõpeotirã na'itĩ'arõpu nĩrã weronojõ nisama. Na no'o uaro weema'asama.

Musã na weronojõ weeticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Na weesere “Ña'ase Õ'acũ weedutitise ni'i” ni, bajuyoropu ï'oña. **12** Na ya'yioropu ña'arõ weesere marĩ ucũcã, bopoyo ni'i. **13** Bo'reyuropure nipe'tise baju'u. Marĩ na ña'arõ wee'quere ña'a ni'i nĩrã, bajuyoropu ï'o'o. Tojo weecã, na ña'arõ weesere masĩsama. Masĩrã, na quẽ'rã ducayubosama. **14** Tojo weero Jesucristore ëjõpeotirãrẽ a'tiro ucũno'o:

Mu'cu cãrĩgũ, tu'omasĩtigu weronojõ ni'i.

Wã'cãña.

Õ'acũ ï'orõpũre wẽrĩ'cu weronojõ ni'i.

Tojo nimigũ, masãña.

Tu'omasĩña.

Cristo Õ'acũ bese'cu musãrẽ bo'reyuropu nĩrãrẽ weronojõ weegusami, nino'o.

15 Tojo weerã musã weesere añurõ wãcũcasanu'cõña. Õ'acũ yere masĩtirã weronojõ niticã'ña. Cũ yere masĩrã weronojõ pe'e añurõ niña.

16 A'tiro nicã peje ña'ase ni'i. Tojo nimicã, a'tiro weeya. Nipe'tise musã weesetisetirinucũ Õ'acũ uaro weeya. **17** No'o uaro weema'aticã'ña.

“¿Ñe'enojõ pe'e Õ'acũ uase niti?” ni wãcũña. **18** Que'aticã'ña. Tojo weese yapatidijase ni'i. E'catisĩ'rĩrã, Espĩritu Santure cuoyu'rũmajã niña.

19 Õ'acũ ye basasere, Salmo wãmetiri pũrĩpu oja'quenojõrẽ a'merĩ wereya. Marĩ wioğure upũtu e'catipeose me'rã basapeoya. **20** Marĩ wioğũ Jesucristore ëjõpeorã, nipe'tisere Õ'acũ marĩ pacure e'catise o'onu'cũcã'ña.

Ni'cã wilicjãrã Jesucristore ëjõpeorãrẽ dutise ni'i

21 Cristore musã ëjõpeose bu'iri wiopesase me'rã a'merĩ ï'aña.

22 Marãpũtirãnumia, marĩ wioğure yu'ti ëjõpeoronojõta musã marãpũsumuarẽ yu'ti ëjõpeoya. **23** A'tiro ni'i. Cristo cũrẽ ëjõpeori curuacjãrã dũpoã nimi. Tojo weronojõ marãpũtigore co marãpu co wioğũ weronojõ nimi. Apeye quẽ'rãrẽ Cristota cũ ya curuacjãrãrẽ yu'rũogũ nimi. Marĩ cũ ya upũcjãrã ni'i. **24** Marĩ cũ ya curuacjãrã cũ dutise doca ni'i. A'te weronojõ marãpũtirãnumia quẽ'rã nipe'tise na marãpũsumua dutise doca nĩrõua'a.

25 Cristo cũ ya curuacjãrãrẽ ma'ĩgũ, marĩ ye niatjere wẽrĩbosacu niwĩ. Cũ ma'ĩ'caronojõta, nũmotirã, musã nũmosãnumiarẽ ma'ĩña.

26 Jesucristo cũ ya curuacjãrãrẽ cũ yarã nidutigũ tojo wẽrĩbosacu niwĩ. Cũ ye quetire ëjõpeocã, marĩ ña'arõ wee'quere cõ'a ducayucã weemi. Aco me'rã ù'ĩrĩtisere coero weronojõ weemi. **27** Cũ, cũ ya curuacjãrãrẽ añubutiarã cuogũti nĩgũ, tojo weemi. De'ro nise ña'ase moorã, bu'iri marĩrã wa'acã weemi. **28** Jesucristo cũ ya curuacjãrãrẽ ma'ĩ'caronojõta, musã nũmotirã, musã nũmosãnumiarẽ ma'ĩrõua'a. Musã basu ma'ĩrõnojõta ma'ĩña. No'o cũ nũmorẽ maigũnojõ cũ basu ma'ĩgũ weemi.

29 A'tiro ni'i. Ne ni'cũ cũ upũre ma'iticã weetimi. A'tiro pe'e weemi. Añurõ ba'a, cũ upũre co'temi. Cristo cũ ya curuacjãrãre tojota weemi. Marĩre ma'igũ, añurõ co'temi. **30** Marĩ cũrẽ ãjõpeori curuacjãrã cũ ya upũ ni'i. **31** Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'wũ:

Tojo weegũ numotigu cũ pacusumua me'rã ní'cũ narẽ wijagusami.
Wija, cũ numo me'rã nigũsami.

Õ'acũ ì'orõpũre na pũarã ni'cã upũ nirãsama, ni ojano'wũ.

32 Te tũ'ota basiotise paca ni'i. Tojo nimicã, yũ'ũ pe'e Cristo, tojo nicã cũrẽ ãjõpeori curuacjãrãre na ni'cã upũ nima nisere ucũ'u. **33** Tojo nimigũ, a'te quẽ'rãrẽ nigũti. Numotirãnucũ musã basu ma'irõnojõta musã numosãnumiarẽ ma'ĩña. Numia quẽ'rã, musã marãpusumuarẽ añurõ yũ'ti ãjõpeoya.

6 **1** Wĩ'marã, ma'mapjia, Jesucristore ãjõpeorã musã pacusumua dutisere añurõ yũ'tiya. Tojo weese añu ni'i. **2-3** Dũporopũ Õ'acũ Moisére cũ dutisere cũucũ niwĩ. Ni'cãrõ dutisere a'tiro nicũ niwĩ: "Musã a'tere yũ'ticã, añurõ weeguti", nicũ niwĩ. A'tiro nicaro niwũ: "Musã pacũ, musã pacore ãjõpeoya. Musã tojo wéerã, e'catirãsa'a. A'ti nucũcãpũre yoacã catirãsa'a", nicũ niwĩ.

4 Pacusumua, musã põ'rãrẽ na'irõ tu'titicã'ña. Na uacã weeticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Queoro weesere bu'emasõña. Na ña'arõ weecã, "Tojo weeticã'ña", ñña. Narẽ marĩ wiogũre ãjõpeocã, cũ ñaronojõta weecã weeya.

5 Da'raco'teri masã, musã wiorã na dutisere yũ'tiya. Jesucristore da'raco'terã weronjõ añurõ weesooro marĩrõ wiopesase me'rã narẽ ãjõpeoya.

6 Na ì'orõpũre añurõ da'raya. Na ì'atiropũ quẽ'rãrẽ mejãrõta weeya. Musã wiorã ì'orõpũ dia'cũ añurõ da'rarã, nisoorã weebosa'a. Musã wiorã "Añurõ da'rami", ni wãcũdutiãrã weebosa'a. Tojo weeticã'ña. Jesucristore da'raco'terã weronjõ Õ'acũ ñaronojõ añurõ tũ'sase me'rã da'raya.

7 E'catise me'rã Jesucristore da'rabosarã weronjõ tũ'oña'ña. Masã dia'cũrẽ da'rabosarã weronjõ tũ'oña'ticã'ña. **8** Musã masĩtoja'a, marĩ wiogũ marĩnucũrẽ wapayegusami. Da'raco'teri masã, da'raco'tetirãrẽ mejãrõta marĩ añuse wee'caro ejatuaro wapayegusami. Tojo weerã añurõ da'raya.

9 Dutiri masã, musã quẽ'rã mejãrõta musãrẽ da'raco'terãrẽ añurõ weeya. Narẽ ña'arõ tuunũrũticã'ña. Wãcũña, musã quẽ'rã na weronjõ ñ'mũsepũre ni'cũ wiogũ cũ'o. Cũ pũrĩcã nipe'tirã masãrẽ ne dũcawaaro marĩrõ ni'cãrõnojõ ì'asami.

Õ'acũrẽ ãjõpeorã a'tiro weerõua'a nise ni'i

10 Ni'cãrõacãma a'tiro ojaguti. Acawererã, musã marĩ wiogũ me'rã ni'i. Tojo weerã cũ tutuayũ'ruse me'rã wãcũtutuaya. **11** Wãtĩ musãrẽ

nisoome'ricã, Ô'acũ weetamuse me'rã cã'mota'aya. A'tiro weronojõ ni'i. Ni'cũ surara a'mewējērõpɯ wa'agɯ, cũ upɯre cã'mota'agɯ cõmesapeare, cõmesu'tirote sãñasami. Tojo weronojõ Ô'acũ marĩrẽ tutuarã nidutigɯ o'osere cɯoya. Tere cɯorã, wãtĩ ña'arõ weesere cã'mota'amasĩrãsa'a.

12 Marĩ Ô'acũ ɯaro weesi'rĩrã, a'mequẽrã weronojõ ni'i. Masã me'rã a'mequẽrõ weronojõ niwe'e. Wãtĩa wiorã tutuarã me'rã a'mequẽ'e. Wãtĩa a'ti ɯmɯco cjase ña'arõ weesere dutirã nima. Na pãjãrã bajutirã masãrẽ wãcũseɯ ña'arõ weedutirã niquẽsãsama. **13** Tojo weerã nipe'tise Ô'acũ mɯsãrẽ tutuarã nidutigɯ o'osere cɯoya. Tere cɯorã, nipe'tisetirinɯcũ wãtĩ mɯsãrẽ ña'arõ weeduticã, tutuarãsa'a. Mɯsã a'tiro wéeca be'ro wãcũtutuarã waro nirãsa'a. Tojo weerã surara a'mewējērõpɯ wa'agɯ, nipe'tise cõmesu'tire wejesãña'caro weronojõ weerãsa'a. **14** Surara cũ yaro su'tiro bu'i ejeritusami. Be'ro cũ cutirote cã'mota'agɯ cõmesu'tirote sãñasami. A'te weronojõ mɯsã Ô'acũ o'ose me'rã tutuarã niña. Surara ejeritu'caro weronojõ Ô'acũ ye ucũse diacjũ cjasere añurõ tɯ'onɯrĩña. Surara cũ cutirote cã'mota'asami. Cũ cã'mota'aro weronojõ mɯsã quẽ'rã a'tiro weeya. Wãtĩ ña'arõ weesere cã'mota'ajã, Ô'acũ weetamuse me'rã añurõ weeya. **15** Surara a'mewējẽgũ wa'ase dɯporo cũ du'pocãrĩrẽ cã'mota'ato nígũ sapatute sãñasami. Cũ weronojõ mɯsã quẽ'rã Jesucristo ye quetire wererãti nírá, wãcũyuya. A'te queti a'tiro ni'i. Jesucristo wẽrĩse me'rã Ô'acũ masãrẽ yɯ'rɯocɯ niwĩ. **16** Apeye quẽ'rãrẽ upɯre cã'mota'ari pa'marẽ cɯosami. Cũ me'rã a'mewējẽrã, na bɯesepagɯ pecame'e me'rã cɯosere ti pa'ma me'rã cã'mota'acjɯ tojo weesami. A'te weronojõ wãtĩ mɯsãrẽ ña'arõ weesi'rĩsere cã'mota'arã Ô'acũrẽ ẽjõpeoya. A'tiro niña: “Yɯ'ɯre añurõ yɯ'rɯweticã weegusami”, ni ẽjõpeoya. **17** Surara cũ dɯpoare cã'mota'asi'rĩgũ cõmesapeare pesasami. Cũ weronojõ wãtĩ mɯsã wãcũsere dojorẽsĩ'ricã, “Ô'acũ yɯ'rɯonocãrã ni'i”, niña. Apeye quẽ'rãrẽ surara a'mewējẽsĩ'rĩgũ pajiri pjĩ di'pjĩjore miasami. Cũ weronojõ mɯsã quẽ'rã Espĩritu Santu o'õca pjĩrẽ cɯoya. Ti pjĩ Ô'acũ ucũse nisi'rĩrõ wee'e. Cũ ucũse me'rã wãtĩrẽ cã'mota'amasĩ'i. Tojo nicã nipe'tise ña'asere cõ'amasĩ'i. **18** Nipe'tise ña'asere, wãtĩarẽ cã'mota'arã Ô'acũrẽ sẽrĩnu'cũcã'ña. Espĩritu Santu weetamuse me'rã sẽrĩña. Tɯ'omasĩse me'rã sẽrĩdu'utirãta, nipe'tirã cũ yarãrẽ sẽrĩbosanu'cũcã'ña. **19** Yɯ'ɯ quẽ'rãrẽ sẽrĩbosaya. Yɯ'ɯ Ô'acũ yere weresetirinɯcũ cũ ucũsere yɯ'ɯre o'oato. “Uiro marĩrõ Jesucristo ye quetire masã masĩno'ña marĩ'quere wereta basiocã weeato”, ni sẽrĩbosaya. **20** Ô'acũ yɯ'ɯre a'te quetire weredutigɯ o'ówĩ. Yɯ'ɯ cãrẽ dɯcayugɯ weronojõ ni'i. A'te quetire werese bu'iri ni'cãrõacãrẽ yɯ'ɯ bu'iri da'leri wil'ipɯ ni'i. Topɯ nimigũ, yɯ'ɯre a'te quetire uiro marĩrõ wereato nírá, sẽrĩbosaya.

Pablo añudutitɯo'que ni'i

21 Tĩquico marĩ acaweregɯ weronojõ nimi. Cũ yɯ'ɯ ma'igũ nipe'tise yẽ quetire mɯsãrẽ weregɯ wa'agusami. Cũ marĩ wioɯ ye cjasere

weetamugũ nimi. **22** Tojo weegu ãsã ye quietire weredutigũ cũrẽ musã tiropũ o'ó'o. Tojo o'ócã, wãcũtutuarãsama nígũ, tojo wee'e.

23 Õ'acũ marĩ pacũ, tojo nicã marĩ wiogũ Jesucristo a'tiro weeato. Nipe'tirã musã Jesucristore ãjõpeorãrẽ ejerisãjãcã weeato. Ëjõpeo, a'merĩ ma'inemocã weeato. **24** Õ'acũ nipe'tirã Jesucristore ma'inu'cũrãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Filipocjārārē ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Filipino wāmetiri macā Macedonia di'tapū nirī macācjārārē ojacu niwī. Toduporopure ti macāputa Jesucristo ye quetire were, cūrē ějōpeori curuacjārā sājācā weecu niwī. Bu'iri da'reri wi'ipū nígū, ojacu niwī.

Ti macācjārā Jesucristore ějōpeorā cūrē niyeru weetamu'quere wācūgū, narē e'catise o'ocu niwī. Na te niyerure Epafrodito me'rā o'ocārā niwā. Cū papera miarī masū nicu niwī. Be'ro Pablo tironu dutitia wa'acu niwī. Tojo wa'acā, Pablo cūrē co'te, be'ro Filiponu o'ótōrōcu niwī tja.

Pablo ti macācjārārē ojagu, ne cā'rō mejēcā ucūma'aticu niwī. E'catisere, na añurō ějōpeose pe'ere ucūyū'rūnu'cācu niwī. “Mejō nirā ni'i nisere wācūña”, nicu niwī. Tojo nicā Jesucristore ějōpeorā queoro weeya nisere ojacu niwī.

Pablo Jesucristore ějōpeori curuacjārārē oja'que ni'i

1 1 Yū'u Pablo, tojo nicā Timoteo Jesucristore da'racō'terā ni'i. Ūsā nipe'tirā mūsārē Jesucristore ějōpeorā Filiponu nirārē oja'a. Tojo nicā Jesucristore ějōpeori curuacjārā su'ori wejepeorā quē'rārē oja'a. Narē weetamuco'terā quē'rārē oja'a.

2 Ō'acū marī pacu, Jesucristo marī wiogu mūsārē añurō weeato. Mūsārē ejerisājācā weeato.

Jesucristore ějōpeorārē Pablo sērībosase ni'i

3 Yū'u mūsārē wācūsetirinūcū yū'u wiogu Ō'acūrē e'catise o'o'o. Mūsā añurō weese bu'iri tojo wee'e. **4-5** Ne waropu mūsā Jesucristo ye quetire tū'orā, yū'ure weetamunū'cāwū. A'tiro nicā quē'rārē tojota weenu'cū'u. Tojo weegu mūsā nipe'tirā ye niatjere Ō'acūrē e'catise me'rā sērībosanu'cū'u. **6** Ō'acū mūsārē añurō weesere yū'u mašyū'rūcāpu'ticā'a. Ō'acū mūsārē añurō dūcayunū'cācu niwī. A'tiro nicā quē'rārē dūcayugu weemi. Téé Jesucristo a'tiri curapu tojo dūcayuyapatigūsamī. **7** Yū'u a'tiro wācū'u: “Ō'acū narē tojo dūcayunu'cūgūsamī”, ni'i. Yū'u tojo wācūse añu ni'i. Mūsārē ma'ígū, tojo būsū'u. A'tiro ni'i. Ni'cārōacārē yū'u bu'iri da'reri wi'ipū nicā, mūsā yū'ure bu'ipejatamu'u. Wiorārē “Jesucristo masārē yū'rūomi nise queti diajū ni'i” werecā quē'rārē, bu'ipejatamu'u. Tojo weerā Ō'acū yū'ure weetamusere mūsā quē'rā bu'ipejatamu'u. **8** Ō'acū yū'u mūsārē uputu ma'isere masīmi. Yū'u

m̄sārē ma'ígũ, Jesucristo cũ pajaña'se me'rã ma'li. **9** M̄sārē “Nemorõ a'merĩ ma'inemoato”, ni s̄erĩbosa'a. “Nipe'tisere añurõ masĩse me'rã tũ'ocasanũcõpe'oato”, ni'li. **10** Tojo weerã m̄sã “A'tiro weerõña'a”, nĩmasĩrãsa'a. Ña'arõ weesere moorãsa'a. Jesucristo a'ticã, bu'iri marĩrã bocaejano'rãsa'a. Añuse dia'cũ wéerã bocaejano'rãsa'a. **11** Jesucristota m̄sārē nipe'tisere añurõ weecã weegusami. M̄sã tojo weecã ì'arã, masã Ò'acũrē a'tiro wãcũrãsama. “Añuyũ'rũami, añuse weemi”, nirãsama.

Jesucristo nipe'tise yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cãmi nise ni'li

12 Yũ'ũ bu'iri da'leri wi'ipũ nimicã, Jesucristo masãrē yũ'rũomi nise queti nemorõ se'sa wa'asa'a. Acawererã, m̄sārē tere masĩcã ña'a. **13** Yũ'ũ bu'iri da'leri wi'ipũ nĩgũ, surarare Jesucristo masãrē yũ'rũomi nisere were'le. Tojo weerã nipe'tirã surara, wiogũ ya wi'ipũ co'terã a'tiro nima: “Cũ Jesucristore sirutuse wapa, bu'iri da'leri wi'ipũ nimi”, nima. Æpērã quē'rã masĩpe'ticã'ma. **14** Yũ'ũ bu'iri da'leri wi'ipũ niyucã, pãjãrã marĩ acawererã wãcũtutuama. Te ye bu'iri na marĩ wiogũre ãjõpeonemorã, uiro marĩrõ Ò'acũ ye quetire werema.

15-17 Æpērã pe'e yũ'ũre ñorã, Jesucristo yere werema. Na bu'ese pe'ere sirutudutirã tojo weema. Na, na ye cjasere wãcũrã weema. Queoro wãcũtimirã, Jesucristo yere werema. Yũ'ũ bu'iri da'leri wi'ipũ nicã, cũrē bujãwetise doquepejato nĩrã tojo weema.

Æpērã pe'e Jesucristo ye quetire añurõ weesĩ'rĩse me'rã werema. Yũ'ũre ma'írã, tojo weema. Na a'tiro masĩma. “Cũ Jesucristo ye quetire queoro ucũse bu'iri cũ bu'iri da'leri wi'ipũ nimi”, nima. **18** Æpērã yũ'ũre ña'arõ weesĩ'rĩcã, añurõsa'a. No'lo yũ'ũre ma'írã, ma'itirã, Jesucristo yere wererã weema. Na tojo weesere tũ'ogũ, e'cati'li.

Tojo e'catinu'cũgũsa'a. **19** A'tiro ni'li. M̄sã s̄erĩse me'rã, tojo nicã Espĩritu Santu Jesucristo o'o'cu yũ'ũre weetamuse me'rã nipe'tise yũ'ũre wa'ase añurõ yapatirosa'a. A'tere masĩ'li. **20** Yũ'ũ Jesucristo yere weretigũ, bopoyabosa'a. A'tiro pe'le ñasa'a. Uiro marĩrõ wãcũtutuase me'rã cũ yere werenu'cũsĩ'rĩsa'a. Ni'cãrõacã quē'rãrē yũ'ũ weenu'cũrõnojõta weesĩ'rĩsa'a. Tojo weegũ yũ'ũ bu'iri da'leri wi'ipũ nĩ'cu wijaacã, o yũ'ũre wējẽcã, a'tiro wa'acã ñasa'a. Nipe'tise yũ'ũ weese me'rã Jesucristore masã nemorõ masĩcã ñasa'a. Cũ añubutiasere siape me'rã masĩnemocã ñasa'a. **21** Nipe'tiro yũ'ũ catiro põtẽorõ Jesucristo ñaro weesĩ'rĩsa'a. Yũ'ũ pe'ema cũ ãpērã, apeyenojõ yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cãmi. Yũ'ũ wērĩgũ, cũ me'rã nigũsa'a. Cũ me'rã nicã, añuyũ'rũa'a. **22** Yũ'ũ catigũ, marĩ wiogũ ye cjasere da'ramasĩ'li. Tojo weegũ yũ'ũ wērĩcã, o caticã, añu nibosari nĩmasĩtisa'a. **23** A'te pũaro besecã, diasã ni'li. Wērĩgũ, Jesucristo me'rã nibosa'a. Tojo weegũ “Wērĩcã, añubosa'a”, ni tũ'oña'a. **24** “Yũ'ũ catigũ pe'le, m̄sārē nemorõ weetamubosa'a”, ni tũ'oña'sa'a. **25** Tojo weegũ yũ'ũ masĩ'li, m̄sã me'rã nĩnigũti yujupũ. M̄sārē nemorõ weetamugũti nĩgũ,

tojo weeguti. Tojo nicã mŭsã ějōpeose me'rã nemorō e'catiato nígũ tojo weeguti. **26** Tojo weerã apaturi yu'u mŭsã tiropu nicã, Jesucristo yu'ure col'tese wapa, nemorō cŭrē e'catise o'orãsa'a.

27 Nipe'tise mŭsã weesetisere Jesucristo ye queti nírōnojōta weeya.

Mŭsã tojo weecã, mŭsã tiro nígũ, o yoaropu nígũ, mŭsã añurō weesere tu'oguti. Mŭsãrē ni'cārōnojō añurō ějōpeonu'cŭcã ũasa'a. Tojo nicã wãcŭtutuase me'rã ni'cārōnojō Jesucristo ye quetire wereturiacã ũasa'a.

28 Jesucristo ye quetire ũatirã mŭsãrē ña'arō weecã, uiticã'ña. Tojo weerã na pecame'epu wa'atjere masĩrãsama. Mŭsã pe'e quẽ'rã uitirã, mŭsãrē yu'rũono'atjere ĩ'orãsa'a. Õ'acũta mŭsãrē yu'rũo, uiro marĩrō niseticã weemi. **29** Õ'acũ mŭsãrē ma'ígũ, Cristore ějōpeodutiwĩ. Jesucristore ějōpeo'que bu'iri mŭsãrē ña'arō weerãsama. Te quẽ'rãrē Õ'acũ cũuwĩ.

30 Jesucristore ějōpeose bu'iri marĩ ni'cārōnojō pi'eti'i. Todũporopu mŭsã ya macãpu yu'ure tãrã, bu'iri da'reri wi'ipũ cũucã ĩ'awũ. Ni'cārōacã quẽ'rãrē mejãrōta yu'ure ña'arō weesere tu'osa'a.

Jesucristo wee'caronjō weedutise ni'i

2 **1-2** Jesucristo mŭsãrē wãcŭtutua e'caticã weemi. Cũ mŭsãrē ma'ígũ, weetamumi. Espĩritu Santu mŭsã me'rã nimi. Tojo weerã mŭsã malisere, pajaña'sere cuorã, a'tiro weeya. Añurō ni'cārō me'rã nisetiya. Ni'cārōnojō a'merĩ mal'ña. Espĩritu Santu me'rã ni'cārōta wãcũsetirã ñña. Tojo weese me'rã yu'ure e'catinemocã weerãsa'a.

3 Mŭsã ye dia'cŭrē ũasãticã'ña. “Āpẽrã yu'rũoro ni'i”, niticã'ña. Āpẽrã pe'ere “Añuyu'rũnu'cãma”, ni tu'oña'ña. **4** Mŭsã ye cjase dia'cŭrē “Añurō wa'ato”, ni wãcũticã'ña. Āpẽrã ye quẽ'rãrē “Añurō wa'ato”, ni wãcũña.

5 Mŭsã Jesucristo wãcũseti'caronjōta wãcũsetiya. Cũ “Āpẽrã yu'rũoro añugũ ni'i”, niticu niwĩ. **6** Cũ Õ'acũ nisetisere cuomigũ, “Yu'u a'ti nucũcãpu a'tigu, Õ'acũrē ni'cārōwijisere ne du'usome”, niticu niwĩ. **7** A'tiro pe'e weecu niwĩ. Cũ ũaro me'rã cũ wiogu nisere du'ucu niwĩ. Du'u, a'ti nucũcãpu a'tigu, apĩrē da'raco'tegu weronjō wa'acu niwĩ. A'ti upu me'rã bajuacu niwĩ. **8** Tojo weegu masũ weronjō bajugu, mejō nigũ wa'acu niwĩ. Masã “Cŭrē curusapu paabi'peya” nicã, cũ pacure yu'tigu, yu'rũnu'cãticu niwĩ. Cũ curusapu ña'arō wẽrĩmigũ, cũ pacure yu'rũnu'cãticu niwĩ. **9** Cũ, cũ pacure yu'tise bu'iri Õ'acũ nipe'tirã bu'ipu sōrōcu niwĩ. Cũ wãmerē āpẽrã wãme yu'rũoro añurō wãcũdutigu, tojo weecu niwĩ. **10** Tojo weerã nipe'tirã ũ'musepu nirã, a'ti nucũcãpu nirã, wẽrĩ'cãrã Jesú wãmerē tu'orã, ejaque'ape'tirãsama. **11** Nipe'tirã “Jesucristo marĩ wiogu nimi”, nirãsama. Na Õ'acũrē, “Añuyu'rũami”, nirãsama.

Jesucristore ějōpeorã ña'arō weerãrē añuse queose ĩ'orãsama nise ni'i

12 Acawerãrã, yu'u mŭsãrē ma'ĩ. Todũporopu yu'u mŭsã me'rã nícaterore yu'u duti'quere yu'tiwũ. Ni'cārōacãrē yu'u yoaropu ni'i. Tjãsa'a majã. Totã

nemorō yu'tiya. Ō'acū musārē yu'rucōcū niwī. Tere wiopesase me'rā wācūña. Tere wācūrā, “Āpērā yu'rucoro ni'i”, nirō marīrō nisetiya. Añurō niyapatiya. Ña'arō weeri nírā, tojo weeya. **13** A'tiro ni'i. Musārē Ō'acū añurō weesī'ricā weesami. Cū uaronojō musārē añurō tu'ajanu'cōcā weesami.

14 No'o nipe'tisere wéerā tu'satimirā, ūrūsāse me'rā weeticā'ña. **15** Tojo weerā Ō'acū pō'rā ña'ase marīrā, bu'iri moorā nirāsa'a. Musā a'ti turicjārā nisoori masā ña'arō weesetirā wa'teropu ni'i. Musā añurō wéerā, narē añurō, queoro weesere ī'orāsa'a. **16** Añuse catise pe'titise quetire wererāsa'a. Musā añurō weese me'rā yu'u musā tiropu bu'esija'quere a'tiro nigūti. Jesucristo apaturi a'ticā, yu'u mejō waro narē bu'etipā nígū, e'catigūti. **17** Masā musārē ña'arō weemicā, musā Jesucristore ējōpeonu'cū'u. Musā ējōpeose Ō'acūrē añuse o'ose weronojō ni'i. Yu'u Jesucristo yere werese wapa yu'ure wējēcā, Ō'acūrē añuse o'onemorō weronojō nirōsa'a. Tojo wa'acā, yu'u e'catigusa'a. Musā quē'rārē e'caticā weegusa'a. **18** Musā yu'ure e'catitamurāsa'a.

Timoteo, Epafrodito ye cjasē ni'i

19 Marī wioḡu Jesú uacā, maata Timoteore musā tiropu o'óguti. Musā ye quetire tu'ogū, e'catigūti nígū, tojo weeguti. **20** Timoteo dia'cū yu'u weronojō wācūmi. Cū yu'u weronojō musārē añurō wa'acā uagū, uputu wācūque'timi. **21** Āpērā na ye dia'cūrē añurō wa'acā uasāsama. Jesucristo ye pe'ere tojo wācūtisama. **22** Musā pūrīcā Timoteo queoro weesere masītojasa'a. Cū yu'u me'rā ni'cū cū pacu me'rā da'ragu weronojō Jesucristo ye quetire weretamugū weemi. **23** Tojo weegu yé cjasere añurō masīca be'ro cūrē musā tiropu o'óguti. **24** Cūrē o'ósī'rīmigū, yu'u quē'rā Jesucristo marī wioḡu o'ócā, maata musā tiropu wa'agusa'a.

25 “Apetero weegu Timoteo me'rā apī marī acawereḡu Epafroditore o'órouasato”, ni wācū'u. Epafrodito yu'u me'rā tutuaro Jesucristo yere weretamumi. Musā basu yu'ure weetamudutirā cūrē o'ócārā niwū. **26** Cū musārē pūrō ī'asī'rīmi. Cū dutitise quetire musā masīcā tu'ogū, pūrō bujawetiwī. Tojo weegu cūrē o'óguti. **27** Diacjūta ni'i, pūrō waro wa'awī. Wērise pu'to niwī. Cū pūrō dutitimicā, Ō'acū cūrē pajaña'wī. Cū se'sarore tojo weetiwī. Yu'u quē'rārē pajaña'wī. Epafrodito wēricāma, yu'u nemorō waro bujaweti yu'ruabopā. Tojo wa'acā uatigū, Ō'acū cūrē yu'rucowī. **28** Musā cūrē ī'arā, e'catiato tja nígū o'ó'o. Musā e'catise quetire tu'ogū, yu'u quē'rā e'catigusa'a. **29** E'catise me'rā cūrē ñe'eña. Jesucristore ējōpeogu marī acawereḡu nimi. Nipe'tirā cū weronojō nirārē añurō weeya. **30** Epafrodito Jesucristo yere da'raco'tetjāḡū, wēria wa'amiwī. Musā yu'ure weetamuta basiotisere weetamusī'rīgū, tojo wa'awī. Tojo weerā cūrē añurō ñe'eña.

Pablo “A'tiro nisetiroua'a” ní'que ni'i

3 **1** Acawererā, ni'cārōacārē musā Jesucristo yarā nitjārā, e'catiya. Yu'u toduporo ní'quere apaturi ninemocā, yu'ure mejēcā niwe'e. Yu'u

ninemocã, añu ni'i m̄sârẽ. 2 Ña'arõ weerãrẽ tu'omasĩña. Na Õ'acũ yarã niato nĩrã nipe'tirãrẽ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'adutima. 3 Marĩ pũrĩcã tojo weetimirã, Jesucristore ãjõpeotjĩarã, diacjũ Õ'acũ dutisere añurõ weerã ni'i. A'tiro ni'i. Espĩritu Santu weetamuse me'rã Õ'acũrẽ ñubuepeo'o. Tojo nicã Jesucristo marĩpũre niyucã, pũrõ e'cati'i. "Masã weesetise bu'icjase me'rã yu'rurãsa'a", niwe'e. 4 Yũ'u pũrĩcã "Yũ'u weeseti'que ye bu'iri yu'rũgusa'a", nĩmasĩ'i. Yũ'u a'tere nipe'tirã nemorõ nĩmasĩ'i, nĩgũ pe'e. 5 A'tiro ni'i yũ'ure. Ocho nũmũrĩ yũ'u bajuáca be'ro yũ'u õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'acãrã niwã. Yũ'u Israe curuacjũ Benjamĩ ya curuacjũ ni'i. Yũ'u hebreo masũ ni'i. Yũ'u pacusũmũa quẽ'rã náta niwã. Yũ'u Moisé duti'quere ãjõpeori masũ niyugũ, fariseo masũ niwũ. 6 Yũ'u tere ɰpũtu waro ãjõpeoyugũ, Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrẽ ña'arõ weewũ. Moisé duti'quema queoro weewũ. Ne ni'cũ yũ'ure "Queoro weetiwĩ", nĩmasĩtisami. 7 Todũporopũre "Yũ'u niseti'quere yũ'ure añuyũ'rua'a", nĩmiwũ. Ni'cãrõacãrẽ "Yũ'u Jesucristore ãjõpeogũ, nipe'tise todũporo cjase wapamarĩ'i", ni tu'oña'a. 8 Apeyema, yũ'u wiogũ Jesucristore masĩse wapatiyũ'rua'a. Apeyenojõ yũ'u cuobo'que nemorõ wapatĩ'i. Jesucristore ãjõpeose bu'iri nipe'tise yũ'u weeseti'quere, niseti'quere marĩ ɰatisere cõ'arã weronojõ cõ'awũ. Jesucristo yũ'u wiogũre cuosĩ'rigũ, tojo weewũ. 9 A'tiro ña'a. Jesucristore yũ'u me'rã nicã ña'a. Moisé duti'quere weese me'rã Õ'acũ yũ'ure "Añugũ nĩmi", nisome. Yũ'u Jesucristore ãjõpeose me'rã pe'e Õ'acũ yũ'ure añurõ i'asami. Yũ'u ãjõpeose bu'iri yũ'ure queoro weecã weemi. 10 Yũ'u a'tiro dia'cũ weesĩ'rĩ'i. Cristore añurõ masĩsĩ'rĩ'i. Õ'acũ cũ tutuaro me'rã yũ'ure dũcayunu'cũcã ña'a. Cũ tutuase me'rã Cristore masõcu niwĩ. Cristo cũ pacũ yere wéégũ, pi'eti, curusapũ wẽrĩcu niwĩ. Yũ'u quẽ'rã Õ'acũ yere ɰpũtu weesĩ'rĩ'i. Jesucristo yere wẽrĩgũpũ, weetũosĩ'rĩ'i. 11 Wẽrĩ'cãrã masãmũjãarãsama. Yũ'u quẽ'rã na weronojõ mejãrõta masãmũjãasĩ'rĩsa'a.

Marĩ añurõ yũ'rusĩ'rĩrã, wãcũtutuarõũa'a nise ni'i

12 Yũ'u a'te nipe'tisere "Jesucristo weronojõ weetu'ajanũ'cõpe'otoja'a", nĩgũ mejẽta wee'e. Nipe'tisere queoro weewe'e yujupũ. Tojo weetimicã, Jesucristo yũ'ure cũ yagũ sãjãcã weetojacũ niwĩ. Tojo weegũ cũ weronojõ nisĩ'rigũ, tutuaro me'rã cũ yere wee'e. 13 Acawerãrã, "Yũ'u nipe'tisere queoro weetoja'a", niwe'e. A'tiro pe'e wee'e. Todũporo yũ'u wee'quere wãcũwe'e. Be'ropũ niatje pe'ere añurõ weetu'ajasĩ'rigũ, wãcũtutua'a. 14 Añurõ tu'ajanũ'cõsĩ'rĩ'i. Õ'acũ ɰ'musepũ o'otjere ñe'esĩ'rigũ, nipe'tise cũ yere tutuaro me'rã wee'e. Marĩ Jesucristore ãjõpeorã niyucã, marĩrẽ catise pe'titisere o'ogusami.

15 Nipe'tirã Jesucristore añurõ ãjõpeorã yũ'u ní'caronojõta wãcũrõũa'a. Mũsã mejẽcã wãcũcã, Õ'acũ m̄sârẽ diacjũ wãcũcã weegũsami.

16 Marĩ Jesucristore ãjõpeodũ'pocãtĩ'caronojõta queoro wãcũ, queoro tu'ajanũ'cõrõũa'a.

17 Acawererã, yu'u weesere i'acũu sirutuya. ãpêrãrê ãsã weronojõ weerãrê na weese quẽ'rãrê i'acũuña. 18 Toduporopu pejetiri musãrê weretojawu. Utise me'rã ninemogũti tja. A'tiro ni'i. Pãjãrã na ña'arõ weesetise me'rã Jesucristore i'atu'tirã weronojõ nima. Na cã curusapu wẽrĩ'quere yabirã weronojõ weema. 19 Be'ropure pecame'epu yapatirãsama. Ô'acũrê ãjõpeotima. Na ñaripejase dia'cũrê ãjõpeoma. Boroyaranojõ o'orã, na weese pe'ere "Añuyurua'a", niyurũpũ'cãma. A'ti nucũcã cjase dia'cũrê wãcũma. 20 Marĩ pũrĩcã u'musepu wa'ari masã ni'i. Topu marĩ ya macã ni'i. Marĩ wiogu Jesucristo marĩrê yu'ruogu u'musepu nimi. Cũ a'ti nucũcãpu apaturi a'tiatjere yucuerã wee'e. 21 Cũ marĩ ya upu a'ti upumejãrõrê ducayugusami. Cũ ya upu weronojõ añubutiari upu weegusami. Cũ nipe'tisere cũ doca tojacã weegusami. Cũ tojo weemasĩronojõta mejãrõta cũ tutuaro me'rã marĩ quẽ'rãrê ducayugusami.

Jesucristo me'rã e'catinu'cũdutise ni'i

4 1 Jesucristo marĩrê cũ ya upu añubutiari upure weronojõ weegusami. Tojo weerã acawererã yu'u mairã, Jesucristore ne ãjõpeodu'uticãña. Musãrê pũrõ ma'li. Pũrõ i'asĩrĩ'i. Musã yu'ure e'caticã wee'e. Musã queoro weese me'rã yu'u bu'e'quere i'o'o.

2 Apeyema, musãnumia Evodia, Síntique, marĩ wiogure ãjõpeoyurã, a'merĩ musã basu pe'sutiticãña. Ni'cãrõnojõ wãcũña. 3 Sícido, mu'u yu'u me'rã weretamugũ waro ni'i. Na numiarê ni'cãrõnojõ wãcũcã weeya. Ô'acũ masãrê yu'ruomi nise quetire werecã, na numia yu'ure weretamuwã. Na me'rã Clemente quẽ'rã niwĩ. Tojo nicã ãpêrã na me'rã yu'ure weretamuwã. Na Ô'acũ ya pũrĩ catinu'cũse nirĩ pũrĩpu ojaõ'ono'cãrã nitojasama.

4 Musã Jesucristo yarã nitjãrã, cũ me'rã e'catinu'cũcãña. Apaturi ninemogũti. E'catidu'uticãña. 5 Musã ãpêrãrê pajaña'sere nipe'tirã masiãto. Marĩ wiogu a'tiatjõ cã'rõacã du'sa'a.

6 No'o de'ro wa'asere wãcũque'titicãña. A'tiro pe'e weeya. Nipe'tise musãrê no'o wa'asere Ô'acũrê sãrĩña. Cũrê sãrĩrã, e'catise o'oya. 7 Musã tojo weecã, Ô'acũ ejerisãjãcã weegusami. Cũ tojo weese añubutiase ni'i. Masã na tu'opõtẽotise ni'i. Musã Jesucristo yarã niyucã, musãrê añurõ ejeripõ'rãticã weegusami. Tojo nicã musã wãcũsepu añurõ tu'oña'nu'cũcã weegusami.

Añuse dia'cũrê wãcũnurũdutise ni'i

8 Acawererã, yu'u a'tiro ojatuguti. Nipe'tise diacjũ nisere wãcũña. Nipe'tise a'teta wiopesa'a nisere wãcũña. Queorota nitu'sa'a nisere wãcũña. Añuse warore wãcũña. Añuse tu'sasere wãcũña. Masã añurõ ucũno'sere wãcũña. Nipe'tise añusere, e'catipeosenojõrê wãcũña.

9 Yu'u musãrê bu'egu ucũcã tu'o'quere "A'tiro weerua'a" nĩ'quere weeya. Yu'u de'ro weecã i'a'quere weeya. Tojo weecã, Ô'acũ ejerisãjãsere o'ogu musã me'rã nigũsami.

Filipocjārã Pablöre niyeru weetamu'que ni'i

10 Mũsã yu'ũre apaturi weetamusere ï'agũ, yu'ũ marĩ wioꝝu me'rã pũrõ e'cati'i. "Mũsã yu'ũre wãcũtiwũ", nigũ mejẽta wee'e. Mũsãrẽ yu'ũre weetamuta basiotiwũ. **11** "Apeyenojõ yu'ũre dũ'sa'a", nigũ mejẽta wee'e. No'o yu'ũ cũose me'rã e'catimasĩ'i. **12** Yu'ũ pajasecũoꝝu e'catise me'rã nĩmasĩ'i. Peje cũoꝝu quẽ'rã nĩmasĩ'i. Yu'ũre no'o de'ro wa'acã, e'catise me'rã nĩmasĩ'i. Yu'ũ yapigũ, yapitigũ quẽ'rã, e'catimasĩ'i. Peje cũoꝝu'rũmajãgũ, e'catimasĩ'i. Mõógũ quẽ'rã, e'catimasĩ'i. **13** Jesucristo yu'ũre tutuase o'ogũ me'rã nipe'tisere nũ'cãmasĩ'i. **14** Tojo nimicã, yu'ũ p'letiri cura yu'ũre weetamurã, añurõ weewũ.

15 Mũsã Filipocjārã a'tiro masĩ'i. Yu'ũ Macedonia di'ta mũsã tiropũ niwũ. Topũ nigũ, mũsãrẽ Jesucristo yere werenũ'cãwũ. Be'ro apesepũ wijawã'cãwũ. Filipopũ ní'cũ wijacã, mũsã dia'cũ yu'ũre weetamurã niyeru o'owũ. Jesucristo ye quetire tũ'o'que wapa e'catirã, tojo weewũ. **16** Yu'ũ Macedoniarũ ní'cũ wijase dũporo Tesalõnicarũ nĩnicã, mũsã pejetiri yu'ũre niyeru o'owũ. **17** Yu'ũ mũsãrẽ apeyenojõ o'oro dia'cũ uagũ mejẽta wee'e. A'tiro u'a. Ô'acũ ï'orõpũre ãpẽrãrẽ apeyenojõ o'o'que me'rã mũsã nemorõ cũocã u'a. Mũsã o'ocã, Ô'acũ mũsãrẽ añurõ weegusami. **18** Nipe'tise Epafrodito me'rã mũsã o'o'quere ñe'etojawũ. Tere ñe'egũ, yu'ũ uase nemorõ cũo'o. Mũsã o'o'que Ô'acũrẽ o'ose weronojõ ni'i. Cũ tojo weesere tũ'sami. **19** Ô'acũ yu'ũ wioꝝu nipe'tise mũsãrẽ dũ'sasenojõrẽ o'ogusami. Cũ Jesucristo me'rã peje waro añubutiase cũoꝝu'rũnũ'cãmi. Cũ cũosenojõrẽ mũsãrẽ o'ogusami. **20** Marĩ pacũ Ô'acũrẽ e'catipeonu'cũrã. Tojota weerã.

Pablo añudutitũ'o'que ni'i

21 Nipe'tirã Jesucristore ëjõpeorã añuato. Marĩ acawererã yu'ũ me'rã nĩrã mũsãrẽ añudutima. **22** Nipe'tirã a'tocjārã Jesucristo yarã romano masã wioꝝu ya wi'ipũ nĩrã quẽ'rã añudutima.

23 Marĩ wioꝝu Jesucristo mũsãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo.

Pablo Colosacjārārē ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo Colosa, Frigia di'tapɯ ni'í macâcjārārē ojacu niwī. Cū ne ni'cāti na tiropure wa'aticɯ niwī. Cū me'râcjārā Jesucristo ye quetire were, cūrē ějōpeori curuacjārā sājácā weecārā niwā. Ti curua Colosacjārārē Epafras Jesucristo ye quetire bu'e, narē sɯ'ori nisetiɯ niwī.

A'ti pūrīrē Pablo bu'iri da'reri wi'ipɯ nígɯ, ojacu niwī.

A'tere ojacu niwī. Na añurō weesere tu'ogɯ, Ō'acūrē e'catise o'osere ojacu niwī. Tojo nicā mejēcā bu'eri masārē tu'omasīña nisere ojacu niwī. Apeyere, Jesucristo yere mɯsā tu'o'caronojōta queoro weeya nisere ojacu niwī.

Pablo Colosacjārā Jesucristore ějōpeorārē oja'que ni'i

1 1 Yɯ'ɯ marī acaweregɯ Timoteo me'rā mɯsārē añuduti'i. Ō'acū ɯa'caronojōta yɯ'ure Jesucristo cū ye quetire weredutigɯ cūuwī.

2 Mɯsā Colosacjārā Jesucristo yarā cūrē ějōpeonu'cūrārē oja'a. Mɯsārē Ō'acū marī pacɯ añurō weeato. Ejerisājácā weeato.

Pablo Colosacjārārē Ō'acūrē sērībosa'que ni'i

3 Ō'acū marī wioɯ Jesucristo pacure mɯsārē sērībosasetirinɯcū e'catise o'o'o. 4-5 Mɯsā ye quetire tu'owɯ. A'tiro ni'i. Mɯsā Jesucristo masārē yɯ'ruomi nise diacjū cjasere tu'ocārā niwū. Tere tu'orā, mɯsārē Ō'acū ɯ'mɯsepɯ weeatjere e'catiyutojacārā niwū. Tojo weerā Jesucristore añurō ějōpeocārā niwū. Mɯsā basu Ō'acū yarā nipe'tirārē añurō ma'isetiɯcārā niwū. Ũsā tere tu'o'cārā ni'tjīarā, Ō'acūrē e'catise o'o'o.

6 Āpērā quē'rā tojota te quetire tu'orā, mɯsā weronojōta weerā weema. Nipe'tiropɯ wereturiawā'cārā weema. Mɯsā Ō'acū masārē ma'isere tu'orā, “Diacjūta ni'i”, nicārā niwū. 7 Ũsā ɯpɯtu ma'igū Epafras mɯsārē te quetire werecu niwī. Cū ũsārē da'ratamugū nimi. Ō'acū bese'cu Cristo ye cjasere mɯsārē wereru nimi. 8 Cūta mɯsā ye quetire miiejawī. Mɯsā Jesucristore ějōpeotjīarā añurō ma'isetisere werewī.

9 Tojo weerā Epafras mɯsā ye quetire wérēca nɯmɯta maata ũsā Ō'acūrē sērībosanu'cāwū. A'tiro nicā quē'rārē mɯsārē tojo sērībosanu'cūcā'a. A'tiro sērībosa'a: “Ō'acū, Espiritu Santu tu'omasīse o'oato narē. Cū tojo o'ocā, na mɯ'ɯ duti'quere añurō tu'omasīrāsama.

10 Mɯ'ɯ yarā weronojōta weesetirāsama”, ni sērībosa'a. Ō'acū mɯsā

tojo weecã ì'agũ, e'catigusami. Mũsã cũ ña'caronojõta añurõ weerãsa'a. Cũrẽ masĩnemorãsa'a. **11** Cũ tutuayũ'rũagũ cũ tutuasere mũsãrẽ o'ogũsami. Tojo weecã, mũsã e'catise me'rã nipe'tise mejẽcã wa'asere wãcũtutuarãsa'a. **12** Mũsã Õ'acũrẽ e'catise o'orãsa'a. Cũ mũsã ña'arõ wee'quere ðuporopũ acobojo, ðucayutojacũ niwĩ. Tojo weerã mũsã cũ tĩropũ ãpẽrã cũ yarã, cũrẽ ãjõpeorã me'rã nirãsa'a. **13-14** Marĩ pacũ Õ'acũ marĩrẽ, wãtĩ dutino'cãrãrẽ yũ'rũocũ niwĩ. Õ'acũ macũ wẽrĩse me'rã na'itĩ'arõpũ weronojõ ní'cãrãrẽ yũ'rũocũ niwĩ. Marĩ ña'ase wee'quere acobojocũ niwĩ. Tojo weegũ marĩrẽ cũ macũ ɰpũtũ maigũrẽ o'ócũ niwĩ. Marĩ wioğũ niato níğũ tojo weecũ niwĩ.

Õ'acũ Jesucristo wẽrĩse me'rã masãrẽ yũ'rũo'que ni'i

15 Õ'acũrẽ ì'ano'ña marĩ'i. Cũ macũ a'ti nucũcãpũ a'tigũ, cũ nisetisere masãrẽ bajuyoropũ ì'ocũ niwĩ. Jesucristo nipe'tise ðuporo nitojacũ niwĩ. **16** Õ'acũ cũ macũ me'rã nipe'tisere ɰ'mũse, a'ti di'ta bajurã, bajutirãrẽ weecũ niwĩ. Apeye quẽ'rãrẽ bajuse, bajutisere weecũ niwĩ. Tojo nicã wiorãrẽ ɰ'mũsepũ nirã, a'ti nucũcãpũ nirã, nipe'tirãrẽ weecũ niwĩ. Tere wéégũ, “Yũ'ɰ macũ ye nirõsa'a”, nicũ niwĩ. **17** Cũ macũ ne waropũta nipe'tise cũ bajurẽse ðuporo nitojacũ niwĩ. Cũ me'rãta cũ bajurẽ'que ninu'cũcã'a. Queoro ðucayuro marĩrõ ninu'cũ'u. **18** Jesucristo marĩ ðupõã cũrẽ ãjõpeorã wioğũ nimi. Cũta marĩ cũrẽ ãjõpeorãrẽ catise o'ogũ nimi. Marĩ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã ni'cã curua, ni'cã upũ ni'i. Cũ marĩ masã ma'mi nimi. Cũ wé'ĩca be'ro marĩ nipe'tirã ðuporo masãcũ niwĩ. Tojo weegũ nipe'tirã bu'ipũ nimi. **19** Õ'acũ a'tiro nicũ niwĩ: “Yũ'ɰ macũ yũ'ɰ weronojõta niato”, nicũ niwĩ. Tojo weero nipe'tise Õ'acũ nisetise Jesucristopũreta ni'i. **20** Õ'acũ cũ macũrẽ wẽrĩcã ɰacũ niwĩ. Nipe'tise, nipe'tirã, ɰ'mũse, a'ti nucũcã yũ'ɰ me'rã apoato níğũ tojo weecũ niwĩ. Cũ macũ curusapũ wẽrĩse me'rã apocũ niwĩ.

21 Mũsã quẽ'rã ne waro Õ'acũrẽ masĩticãrã niwũ. Mũsã ña'arõ weeseti'que bu'iri Õ'acũrẽ ì'atu'ti, ña'arõ wãcũcãrã niwũ. **22** Mũsã tojo nisetimicã, Õ'acũ ni'cãrõacãrẽ mũsã me'rã apocũ niwĩ. Jesucristo marĩ weronojõ upũtigũ ti upũ me'rãta cũ pi'eti, wẽrĩcũ niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã Õ'acũ yarã bu'iri marĩrã tojacã weecũ niwĩ. Cũ pacũpũre mũsãrẽ wiagũti níğũ, tojo weecũ niwĩ. **23** Mũsã cũ ye quetire ãjõpeonũ'cũcã, cũ ɰaro weenu'cũcã, tojo weegũsami. ãpẽrã mũsãrẽ mejẽcã wercã, cũ ye quetire ne cõ'aticã'ña. A'tere nipe'tirocãrãpũ tũ'orã weema. Yũ'ɰ quẽ'rã a'te quetire weretamusijagũta ni'i.

Õ'acũ Pablõre Jesucristore ãjõpeorãrẽ weetamuduti'que ni'i

24 Õ'acũ yũ'ũre wereduti'quere weregũ, apetero pũrõ pi'eti'i. Tojo pi'etimiğũ, e'cati'i. Jesucristo cũrẽ ãjõpeorã ye niatjere pi'etitojacũ niwĩ. Tojo weegũ yũ'ɰ quẽ'rã cũrẽ ãjõpeorãrẽ weetamusĩ'rĩğũ pi'eti'i.

25 Õ'acũ yu'ure narẽ weetamudutiwĩ. Tojo weegu yu'u musã Jesucristore ẽjõpeorãrẽ a'tiro wee'e. Cũ ye quetire añurõ tu'omasĩpe'oato nĩgũ musãrẽ weetamu'u. 26-27 Musã Colosacjãrã, judío masã nitirã quẽ'rãrẽ añubutiase queti ni'i. Jesucristo musãpũreta nimi. Cũ musã me'rã niyucã, añuse musã u'musepu niatjere masĩ, e'catiyutojasa'a. Õ'acũ maata judío masã nitirãrẽ Jesucristo yu'ruogusami nisere wereticu niwĩ. Tojo weerã ne warocjãrãpu a'tere masĩticãrã niwã. A'tocaterore Õ'acũ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ masĩcã weemi.

28 Ûsã Jesucristo ye quetire were'e. Nipe'tirã masãnucũrẽ cũ nisetisere masĩdutiãrã were'e. Cũ uaro weedutiãrã, cũ me'rã ninu'cũdutiãrã were'e.

29 A'tere weesĩ'rĩgũ, Jesucristo cũ tutuase o'ose me'rã yu'u masãrẽ uputu bu'e, narẽ Õ'acũrẽ sãrĩbosa'a.

2 1 Yu'u nĩ'caronojõta musã ye niatjere uputu wãcũ, Õ'acũrẽ sãrĩbosa'a. Tojo weegu musãrẽ a'tere masĩato nĩgũ ojao'ogu wee'e. Nipe'tirã Laodiceacjãrãrẽ, tojo nicã yu'ure i'atirãrẽ mejãrõta sãrĩbosa'a. 2 A'tiro sãrĩ'i: "Õ'acũ, narẽ wãcũtutuase o'oya. Añurõ su'ori nisetiatio. A'merĩ ma'iatio. Na añurõ mu'u ye cjasere tu'omasĩpe'oato. Na tojo wéérã, mu'u macũrẽ añurõ masĩrãsama", ni sãrĩbosa'a. Ne waropũre Õ'acũ nipe'tise cũ macũ Jesucristo ye cjasere wereticu niwĩ. A'tocaterore majã cũ yere weremi. 3 A'tiro ni'i. Jesucristopũreta nipe'tise masĩse, tu'omasĩse ni'i. Tojo weegu cũ dia'cũ añurõ masĩgũ nimi. Cũrẽ ẽjõpeorã nipe'tise masĩsere bocano'o. 4 Æpãrã musãrẽ diacjũ weronojõ ucũmaasoobosama. Añurõ tu'omasĩña nĩgũ, tere were'e. 5 Yu'u aperopu nimigũ, musã wa'teropu nĩgũ weronojõ tu'oña'a. Musãrẽ pũrõ wãcũ'u. Yu'u musã añurõ niseticã tu'ogu, musã Jesucristore ẽjõpeocã tu'ogu, uputu e'catil'i.

6 Ne waropũre marĩ wiogu Jesucristore ẽjõpeocãrã niwũ. Titapũre musã ẽjõpeo'caronojõta a'tiro nicã quẽ'rãrẽ nipe'tise numũrĩ cũrẽ ẽjõpeonu'cũcã'ña. 7 Cũrẽ nemorõ masĩnemoña. Musãrẽ bu'e'caronojõta cũrẽ ẽjõpeonemoña. Upucorinucũ Õ'acũrẽ "Añu'u", ni e'catise o'oya.

Jesucristore ẽjõpeotirã ẽjõpeo'que ni'i

8 Æpãrã musãrẽ werecã, añurõ tu'omasĩña. Na musãrẽ nisoose me'rã werebosama. Diacjũ weronojõ ucũsama. Niwe'e. Te ucũse me'rã masãrẽ were, maasoorã weema. Jesucristo ye mejãta ni'i. Na basu na wãcũsere, duporocjãrãpu nisetimujãti'quere wererã weema. Tojo weerã narẽ ẽjõpeoticã'ña.

9 A'tiro pe'e ni'i. Jesucristopũre nipe'tise Õ'acũ nisetise ni'i. 10 Musã quẽ'rã cãpũreta ni'i. Tojo weerã musã Õ'acũrẽ cuoyu'ruatoja'a. Jesucristo nipe'tirã wiogu nimi. Upmusecãrã, a'ti turicjãrã, bajurã, bajutirã nipe'tirã wiorã cũ doca nima.

11 Musã masĩsa'a, Õ'acũ yarã sãjãsi'rĩrã, judío masã weronojõ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aticãrã niwũ. A'tiro pe'e wa'acaro niwũ. Jesucristo

basu musã ña'arõ weesetisere cõ'acũ niwĩ. Tojo weerã õ'rêcju yapa caserore yejecõ'a'cãrã weronojõ Ô'acũ yarã tojacãrã niwũ. **12** Jesucristo wẽrĩ yaano'cũ niwĩ. Musã quẽ'rã wãmeyeno'rã, ña'arõ weeseti'quere du'urã, wẽrĩ yaano'cãrã weronojõ tojacãrã niwũ. Wẽrĩ'cãrã, catirã na wee'quere weetimimaba. Tojo weerã musã quẽ'rã todũporopũ wee'quere weetisa'a. Jesucristo wẽrĩca be'ro Ô'acũ cũrẽ masõcũ niwĩ. Cũrẽ masõ'caronojõta musã quẽ'rãrẽ masõgũ, apesu'tiro sãjãcã weecũ niwĩ. Ô'acũ cũ tutuaro me'rã cũ macũ Jesucristore masõ'quere musã ëjõpeoyucã, tojo weecũ niwĩ. **13** Musã judío masã nitirã õ'rêcju yapa caserore yejecõ'aticãrã niwũ. Tojo nicã ña'arõ weecũcãrã niwũ. Ña'arõ nisetitjãrã, todũporopũre wẽrĩ'cãrã weronojõ nicãrã niwũ. A'tocaterore majã Ô'acũ yarã ni'i. Cũ musãrẽ catinu'cũcã weecũ niwĩ. Musãrẽ ña'arõ wee'quere acobojocũ niwĩ. **14** Ô'acũ cũ duti'quere yũ'rũnũ'cãcã, marĩrẽ bu'iri da'rebopĩ. Te marĩ peje ña'ase cũomi'quere cũ macũ curusapũ wẽrĩse me'rã acobojocũ niwĩ. **15** Jesucristo cũ wẽrĩse me'rã nipe'tirã ĩ'orõpũ wãtiarẽ docaque'acã weecũ niwĩ.

“A'ti nucũcã cjasere pũrõ wãcũticã'ña” ní'que ni'i

16 Musã masĩsa'a, judío masã ni'cãrẽ apeye ba'asere ba'adutitisama. Tojo weerã ãpẽrã musã sĩ'rĩsere, ba'asetisere judío masãrẽ dutítisenojõrẽ na ucjacã, tũ'oticã'ña. Na peje bosenũmũrĩ cũosama. Ni'cã cũ'marẽ, ma'ma mujĩpũrẽ, tojo nicã semanarĩnũcũ na soowhase nũmũrĩrẽ cũosama. Na weronojõta ticũse bosenũmũrĩ weedutisama. “Musã tojo weetirã, Ô'acũ duti'quere weewe'e”, nisama. Na tojo nicã, tũ'oticã'ña. **17** Ô'acũ tere ne waropũre Jesucristore queose o'oyugũ weecũ niwĩ. Yũ'ũ macũ ye cjasere masĩato ní'gũ tojo weecũ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristo a'titojacũ niwĩ. Tojo weegũ masãrẽ a'tere todũporopũ duti'quere Ô'acũ sõ'owaro weedutitimi majã.

18 ãpẽrã musãrẽ a'tiro nisoobosama: “Ûsã añurã ni'i. Ô'acũ ãsãrẽ añurõ wãcũato ní'rã be'ti ñubue'e. Ô'acũrẽ wereco'terãrẽ ñubuepeo'o. Ûsã cãrĩtimirã quẽ'ese weronojõ Ô'acũ yere ĩ'a'a. Tojo wéerã, ãsã ãpẽrã yũ'rũoro Ô'acũ ye cjasere añurõ masĩ'i. Musã quẽ'rã tojota weeya. Musã a'tere weetirã, bu'iri cũorãsa'a”, nibosama. Musãrẽ tojo nicã, ne ëjõpeoticã'ña. “Masĩrã waro ni'i ãsã”, ni wãcũsama. Tojo nima'acãrã weema. A'te masã wãcũse dia'cũ ni'i. **19** Na Jesucristore sirututima. Marĩ pũrĩcã Jesucristo ya curuacjãrã ni'i. Cũta nimi marĩ dũpoá. Marĩrẽ cũ masĩsere, tutuasere o'osami. Te me'rã marĩ cũmũcorinũcũ Ô'acũ wãronojõ nemorõ a'merĩ ma'i, weetamumasĩ'i.

20 Musãrẽ todũporopũre musã ñecũsumũa nisetimujãti'quere peje dutise nicaro niwũ. A'tocaterore todũporopũ weeseti'quere Jesucristo cũ wẽrĩse me'rã yũ'rũweticã weecũ niwĩ. Yũ'rũwetica be'ro nimicã, ¿de'ro weerã musã todũporopũ weeseti'caronojõta niti tja? **21** Musãrẽ ãpẽrã

“A'tenojōrē ñe'eticā'ña, tenojōrē ba'aticā'ña”, nibosama. **22** Na tojo nírā, a'ti turi cjasē maata pe'tisere ucūrā weema. Masā na wācūrō me'rā weeditise ni'i. **23** Na dutise añubutiase weronojō bʉsʉ'u. Bu'icjase dia'cū a'tiro nita'sasama: “Mʉsā quē'rā ʉsā weronojōta añurō ējōpeorou'a. Ō'acū marīrē añurō wācūato nírā be'tirou'a. Marī upu quē'rā ña'a nisa'a. Tojo weerā marī basu marī upure pi'etise o'orou'a. Marī pi'etise o'oca be'ro marī ña'arō ʉaripejasere cō'ata basio'o”, nimisama. Niwe'e. Na dutisere wéerā, marī mejārōta tojacā'sa'a tja.

3 **1-3** Y'u'u mʉsārē todʉporopu ní'caronojōta Jesucristo wēricu niwī. Mʉsā cū wērise me'rā todʉporopu weeseti'quere du'ucārā niwū. Cūrē cū tutuase me'rā cū pacu masōcu niwī. Mʉsā quē'rārē cū macūrē ējōpeoyucā, cū tutuase me'rā mʉsārē catinu'cūcā weecu niwī. Tojo weerā a'ti turi cjasere wācūticā'ña. U'muse cjasē pe'ere wācūña.

Mʉsā Ō'acūpʉre Jesucristo me'rā ni'i. Jesucristo u'mʉsepʉ Ō'acū me'rā wiogʉ dujiri cūmurōpʉ nimi. Tojo weerā mʉsā Jesucristo nirō u'mʉsepʉ cjasere añurō wācūnʉrñña. **4** Cūta marīrē sʉ'ori nimi. Sʉ'ori catimi. Marī cū me'rā ni'i. Tojo weerā cū a'ti nucūcāpʉre apaturi a'ticā, marī quē'rā cū tutuase, cū asistese me'rā a'tirāsa'a.

Dʉporopu weeseti'quere Pablo du'uduti'que ni'i

5 Mʉsā a'ti turi cjasē ña'ase weesī'rīsere du'ucā'ña. Mʉsā, mʉsā nʉmosānumia nitirārē a'metārāticā'ña. Mʉsā numia quē'rā, mʉsā marāpʉsumʉa nitirārē a'metārāticā'ña. Ne āpērā me'rā “Ña'arō weesī'rīsa'a”, niticā'ña. Ne āpērārē mʉsā wācūsepʉ “Narē wʉacājī, na me'rā nisī'rīsa'a”, ni wācūticā'ña. Āpērā na cʉosere uoticā'ña. Mʉsā apeyenojōrē ʉorā, Ō'acū mejētare ējōpeorā weebosa'a. **6** Cūrē yu'rʉnu'cācā, a'tenojō weerārē Ō'acū ʉpʉtu bu'iri da'regusami. **7** Mʉsā todʉporopʉre tere weesetirā, ña'arā nicārā niwū. **8** A'tocaterore majā nipe'tisere mʉsā ña'arō weesere, uase, ī'atu'tise, āpērārē nitu'ti yabisere du'uya. Ña'asere ne wācū bujicā'ticā'ña. **9** Āpērārē nisooticā'ña. Mʉsā todʉporopu weeseti'quere du'utojacārā niwū. Tojo weerā tere weeticā'ña majā. **10** A'tocaterore mʉsā apeye wācūse cʉo'o. Ō'acū mʉsārē wee'cu cū weronojō nisetiato nígʉ mʉsārē dʉcayunu'cūgʉ weemi. Nemorō cūrē masīato nígʉ tojo weemi. **11** Marī nipe'tirārē Jesucristo ī'orōpʉre ne dʉcawatise marī'i. Judío masā, judío masā nitirā, āpērā ō'rēcju yapa casero yejecō'ano'cārā, yejecō'ano'ña marīrārē dʉcawatise marī'i. Tojo nicā apesecjārāpʉ, sumutoricjārā, da'raco'teri masā, da'raco'tetiri masā, ā'rā nipe'tirā me'rā dʉcawatise marī'i. Cū nipe'tirā cūrē ējōpeorā wiogʉ nimi. Nipe'tirāpʉre nimi.

12 Ō'acū mʉsārē ma'imi. Cū mʉsārē cū yarā niato nígʉ besecu niwī. Tojo weerā āpērārē pajaña'ña. Narē añurō e'catise me'rā weetamuña. Mʉsā “Āpērā yu'rʉoro ni'i”, ni wācūticā'ña. Mʉsārē mejēcā nicā, tojo

tu'oña'ña. Wácūtutuaya. **13** Mūsā basu āpērā me'rā a'metu'ti'cārā, āpērā mejēcā weecā tu'sati'quere narē acobojoya. Jesucristo mūsārē acobojocu niwī. Tojo weerā mūsā quē'rā āpērārē mejārōta acobojoya. **14** A'merī ma'iña. Mūsā tojo ma'írā, nipe'tise yu'u duti'quere weepe'ocārāsa'a. Añurō mūsā basu su'ori nisetirāsa'a. **15** Ō'acū cū uaro weecā, mūsā ye ejeripō'rārīpūre e'caticā weesami. Cū uaro weetirā, bujawetisa'a. Tojo weerā cū uaro weeya. Añurō su'ori nisetiya. A'tere uasāgū, cū mūsārē ni'cā curua, ni'cū pō'rā weecu niwī. Mūsā cūrē e'catise o'onu'cūcā'ña.

16 Jesucristo ye quetire añurō wácūnūrūña. Cū masīse o'ose me'rā āpērārē mūsā basu a'merī bu'eya. Mūsā ejeripō'rārīpū Ō'acūrē e'catise o'orā, basapeoya. **17** Mūsā Jesucristo yarā ni'i. Tojo weerā nipe'tise mūsā weesetise, ucūsetisere cū yarā weronojōta weeya. Jesucristo cū tutuase me'rā tere weeta basio'o. Cū pacūre e'catise o'onu'cūcā'ña.

Jesucristore ējōpeorārē weeduti'que ni'i

18 Marāpūtirānumia, Jesucristo marī wiogūre ējōpeorā, a'tiro weeya. Mūsā marāpusumuarē na dutisere yu'ti ējōpeoya. **19** Mūsā numotirānumua pe'e, mūsā numosānumiarē ma'iña. Na me'rā uaticā'ña. **20** Wī'marā, ma'mapjia, nipe'tise mūsā pacusumua dutisere añurō yu'tiya. Ō'acū tojo weecā uasami. **21** Mūsā pō'rārē na'irō tu'ti, uacā weeticā'ña. Mūsā tojo weecā, na bujaweti, mūsā dutisere weemasītisama.

22 Da'raco'teri masā, nipe'tise mūsā wiorā a'ti nucūcācjārā na dutisere yu'tiya. Na ī'orōpūre, na ī'atirōpūre añurō da'raya. Mūsā wiorā ī'orōpū dia'cū añurō da'rarā, mūsā wioḡu “Añurō da'rama” ni wācūato, nirā weebosa'a. Mūsā tojo weeticā'ña. Ō'acūrē añurō ējōpeotjīarā, weesooro marīrō da'raya. **23** Mūsā apeyenojō da'rarā, añurō tu'sase me'rā da'raya. Teese me'rā weeticā'ña. Masārē da'rabosamirā, Jesucristore da'rabosarā weronojō tu'oña'ña. **24** Mūsā cūrē da'raco'terā ni'i. Cūta mūsārē u'mūsepu wapayegusami. Mūsā tere masītoja'a. Tojo weerā añurō da'raya. **25** Ū'arō wee'que wapare Ō'acū bu'iri da'regusami. Masā nipe'tirārē ni'cārōnojō bu'iri da'resami. Ne ni'cū yu'rūwetitisami.

4 **1** Dutiri masā, mūsā quē'rā u'mūsepu ni'cū wioḡu cuo'o. Mūsā tere masītoja'a. Tojo weerā Ō'acū uaronojōta mūsārē da'raco'terārē añurō cuoya.

2 Ō'acūrē añurō tu'ocasanū'cōtjīarā, sērīnu'cūcā'ña. Cūrē “Añu'u”, ni e'catise o'oya. **3** Mūsā Ō'acūrē sērīrā, ūsā quē'rārē sērībosaya. “Pājārā Jesucristo ye quetire masītīrārē tu'osī'ricā weeato”, ni sērībosaya. Cū ye queti dūporocjārāpu na masīno'ña marī'que añuse queti ni'i. A'te werese ye bu'irita yu'u bu'iri da'reri wi'ipū dujisa'a. **4** Yu'ure Ō'acūrē sērībosaya. Yu'ure “Wisiro marīrō diacjū wereato”, ni sērībosaya.

5 Āpērā Jesucristore ējōpeotirā me'rā añurō nisetiya. Na me'rā mūsā weesetisetirinūcū Ō'acū uaronojōta narē añurō weeya. **6** Na me'rā ucūrā,

añurõ tũ'saropũta tũ'otũ'sase me'rã ucũña. Æpẽrã musãrẽ sãrĩtiña'cã, añurõ diacjũ yũ'tiya.

Pablo me'rãcjãrã añudutise o'o'que ni'i

7 Tíquico yũ'u me'rãcjũ yũ'u ma'igũ a'tiro weegũsami. Yé quetire musãrẽ weregũ wa'agũsami. Cũ yũ'u me'rã marĩ wiogũ Jesucristo yere da'raco'tetamugũ nimi. Tojo nicã yũ'ũre bu'etamugũ nimi. **8** Yũ'u cũrẽ musã tiropũ wa'adutiguti wee'e. Æsã ye quetire tũ'orã, musã wãcũtutua, e'catinemorãsa'a. **9** Onésimo musã ya macã nícũ'cu quẽ'rã cũ me'rã wa'agũsami. Cũ yũ'u ma'igũ, yũ'u me'rãcjũ a'tocaterore Æsãrẽ añurõ weetamugũ weemi. Na pũarã musãrẽ wererãsama nipe'tise a'to Romapũ de'ro wa'a'quere.

10 Aristarco musãrẽ añudutimi. Cũ quẽ'rã yũ'u me'rã bu'iri da'reri wi'ipũ nimi. Marco, Bernabé basucu quẽ'rã musãrẽ añudutimi. Marco musã tiropũ sijacã, yũ'u musãrẽ todũporo ní'caronojõta añurõ ñe'eapa. **11** Apĩ Jesú na “Justo” pisuno'gũ musãrẽ añudutimi. Ærã i'tiarã Æpẽrã judío masã Jesucristore Æjõpeorã wa'terore na dia'cũ yũ'ũre da'ratamuma. Na Õ'acũ wiogũ nisere masãrẽ bu'erã weema. Na weetamuse me'rã yũ'u wãcũtutua, e'catise cũ'o. **12** Epafras musã me'rãcjũ añudutimi. Cũ Jesucristo ye cjasere da'raco'tegũ nimi. Cũ musãrẽ upũtu sãrĩbosagũ weemi. Õ'acũrẽ añurõ sirutuato, cũ ñaro añurõ weenu'cũato ní'gũ, tojo sãrĩbosami. **13** Yũ'u diacjũta were'e. Cũ musãrẽ upũtu sãrĩbosacã ì'a'a. Æpẽrã quẽ'rãrẽ Laodiceacjãrãrẽ, tojo nicã Hierápolicjãrãrẽ sãrĩbosami. **14** Luca ocoyeri masũ Æsã upũtu ma'igũ musãrẽ añudutimi. Apĩ quẽ'rã Demas wãmetigũ añudutise o'omi.

Pablo añudutitũ'o'que ni'i

15 Laodiceacjãrã Jesucristore Æjõpeorã añuato. Ninfa wãmetigo quẽ'rã añuato. Tojo nicã nipe'tirã co ya wi'ipũ Õ'acũrẽ Æjõpeorã nerẽwãrã añuato. **16** Musã a'ti pũrĩrẽ bu'epe'oca be'ro Laodiceacjãrãpũre o'óya. Na quẽ'rã na nerẽwãropũ bu'e'ioato. Musã quẽ'rã ape pũrĩ Laodiceacjãrãrẽ yũ'u ojãca pũrĩrẽ ñe'erã, musã nerẽrõpũ bu'eya. **17** A'tiro niña Arquipore: “Marĩ wiogũ da'radutigũ cũu'quere añurõ da'ratu'ajaya.”

18 A'te nitũose darire musãrẽ añudutise o'ogũ, yũ'u basuta oja'a. Wãcũña yũ'u bu'iri da'reri wi'ipũ nisere. Õ'acũrẽ sãrĩbosaya. Õ'acũ musãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Tesalónicacjārārē ojamũ'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo Tesalónica, Macedonia di'tapu niri macācjārārē ojacu niwī. A'ti pūrīrē ojacu, Corintopu nicu niwī. Toduporopure cū basuta narē Jesucristo yere were, cūrē ējōpeori curuacjārā sājācā weecu niwī. Cū ējōpeocā wéeca be'ro Timoteo añuse quetiti ejacā tu'ogu, maata narē a'ti pūrīrē ojacu niwī. Na añurō weesere tu'ogu, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tojo nicā Jesucristore ējōpeosere weenemocā nasāgū ojacu niwī. Na cūrē sērītiña'quere yu'tigu ojacu niwī. Cū Jesucristo apaturi a'tiatjere ojacu niwī.

Pablo cū me'rācjārā me'rā Tesalónicacjārā
Jesucristore ējōpeorārē oja'que ni'i

1 1 Yu'u Pablo, yu'u me'rācjārā Silvano, Timoteo me'rā mūsārē a'ti pūrīrē oja'a. Mūsā Tesalónicacjārārē marī pacu Ō'acū, marī wioqu Jesucristo yarārē añudutise o'o'o. Ō'acū mūsārē añurō weeato. Mūsārē ejerisājācā weeato.

Pablo Tesalónicacjārā na añurō weesetisere tu'ogu Ō'acūrē sērībosa'que ni'i

2 Mūsārē ũsā ñubuesetirinucū marī pacu Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'a. **3** Cūrē ñubuerā, a'tiro ni'i. “Ō'acū, Tesalónicacjārā mu'u macū Jesucristore ējōpeorā añurō weesetisama. Na ma'isere i'orā, āpērārē añurō weetamusama. Jesucristo cū apaturi a'tiatjere e'catise me'rā yucuerā weesama. Tojo weerā cūrē ējōpeodu'utisama”, ni ñubue'e Ō'acūrē.

4 Ō'acū mūsārē ma'imi. Cū, yarā niato nīgū besecu niwī. Ũsā a'tere masī'i. **5** Mūsārē Jesú ye quetire wererā, ũsā ye useri me'rā dia'cū weretiwu. Espiritu Santu tutuase me'rā werewu. Ũsā bu'ese diacjūta ni'i nírā, mūsārē bu'ewu.

Mūsā masīsa'a. Ũsā topu nírā, mūsārē ma'írā, añurō weesetiwu. **6** Mūsā ũsā wee'quere i'acūurā, ũsā weronojōta weeseticārā niwū. Tere wéerā, Jesucristo weeseti'caronojōta weecārā niwū. Mūsārē Espiritu Santu e'catise o'ocā, uputu piletimirā, Jesucristo ye quetire ñe'ewū. **7** Tojo weerā mūsā Jesure ējōpeosere i'orā, añuse queose nipe'tirā āpērā Jesure ējōpeorārē o'ocārā niwū. Mūsā ya di'ta Macedonicacjārārē, tojo nicā āpērā a'ti di'ta Acayacjārārē tojo weecārā niwū. **8** Mūsā me'rāta marī

wiogꝝ Jesú ye queti nipe'tiropꝝ se'sa wa'a'a. Macedonia, Acaya dia'cũ mejẽtare se'saro weewe'e. Nipe'tirocjãrãpꝝ musã Ô'acũrẽ ejõpeosere masĩpe'titojama. Tojo weerã tere ãpẽrãrẽ werewe'e. **9** Mejõ na pe'eta musã weesetisere quetiwerema. Ûsã musã tiropꝝ nicã, musã ùsãrẽ añurõ wee'quere werema. Apeyema, musã queose yee'cãrãrẽ ejõpeodu'u'quere werema. Tere du'u, ni'cãrõacãrẽ Ô'acũ catigꝝ diacjũ nigũ pe'ere ejõpeo, cũ ñaro weeaporo. **10** Ô'acũ cũ macũ Jesú ñ'musepꝝ nigũrẽ, cũ apaturi a'tiatjere e'catise me'rã yucuerã weeaporo. A'tere ãpẽrã ùsãrẽ quetiwerema musã weesetisere. Ô'acũ cũ macũ wẽrĩ'cãpꝝre masõcũ niwĩ. Cũ Jesúta nimi marĩ ñpꝝtũ bu'iri bocabo'quere yñ'gũo'cũ.

Pablo Tesalónicapꝝ cũ bu'e'quere quetiwere'que ni'i

2 **1** Acawererã, musã a'tere añurõ masĩsa'a. Ûsã Tesalónicapꝝ sijaãrã, mejõ warota bu'ecusiaticãrã niwũ. Ûsã bu'esere tũ'orã, musã pãjãrã Jesure ejõpeowũ. **2** Ûsã musã tiropꝝ wa'ase ðaporo ùsã Filipopꝝ niwũ. Topꝝ nicã, tocjãrã ùsãrẽ tãrã, ña'arõ bujicã'wã. Musã tere masĩsa'a. Musã ya macãcjãrã quẽ'rã ùsã weresere cã'mota'asĩ'rĩmiwã. Na tojo weemicã, Ô'acũ ùsãrẽ añurõ wãcũtutuase o'owĩ. Tojo weerã cũ ye quetire uiro marĩrõ werewũ. **3** Musãrẽ Jesú ye quetire wererã, mejẽcã pe'e weretiwũ. Ña'arõ weesi'rĩrã, numiarẽ a'metãrãsi'rĩrã, weeta'sase me'rã weretiwũ. **4** Ô'acũ pe'e ñ'abesetojagupꝝ cũ ye queti weresere cũugũtigũ ùsãrẽ besecu niwĩ. Masã ùsã me'rã e'catiato nĩrã mejẽta cũ ye quetire werewũ. Ô'acũ pe'ere e'catidutirã werewũ. Ô'acũ nimi nipe'tise marĩ wãcũsere masĩgũ. **5** Ûsã topꝝ nĩrã, ne ni'cãti musã yere ñaripejarã, añurõ ucũta'sa weretiwũ. Musã a'tere masĩsa'a. Ô'acũ quẽ'rã diacjũta ùsã wãcũsere masĩsami.

6-7 Ûsã Jesú o'ól'cãrã ni'i. Tojo weerã “Ûsãrẽ wiorã weronojõ ñ'aña”, nĩmasĩbopã. Tojo nita basiomica, ne ni'cũrẽ nitiwũ. A'tiro pe'e weewũ. Ni'cõ numio co macũrẽ co'te mi'o masõsamo. Co weronojõ ùsã quẽ'rã musã tiropꝝ nĩrã, musãrẽ ma'ĩrã, tojota weewũ. **8** Musãrẽ ma'ĩrã, Ô'acũ ye queti dia'cũrẽ weretiwũ. Nipe'tise ùsã põtẽorõ weetamuta basiosere weetamuwũ. Musãrẽ ñpꝝtũ ma'icãti.

9 Ûsã topꝝ nĩrã da'ra'quere musã wãcũsa'a. Musãrẽ Ô'acũ ye quetire wererã, peje caribose o'osĩ'rĩtiwũ. Tojo weerã ùsãrẽ a'mãcaticã'to nĩrã ùsã basu da'rawũ. Ñamirĩ, ñmũcori yóacãta ùsã ba'atjere, ùsãrẽ ðũ'sasenojõrẽ wapata'arã da'rawũ.

10 Ûsã weeseti'quere musã ñ'awũ. Ô'acũ quẽ'rã masĩsami. Musã Jesucristore ejõpeorã me'rã nĩrã, ùsã weesooro marĩrõ nisetiwũ. Mejẽcã weetiwũ. Ô'acũ ñaronojõ nisetiwũ. Tojo weerã ãpẽrã ùsãrẽ “Na bu'iri cũoma” nĩrõ marĩrõ nicã'wũ. **11-12** Ni'cũ cũ põ'rãrẽ weronojõta ùsã quẽ'rã musãñcũrẽ werewũ. E'catise, wãcũtutuasere musãrẽ o'owũ. Ô'acũ põ'rã weronojõta nisetidutiwũ. Musãrẽ Ô'acũ cũ põ'rã niato nĩgũ besesami. Tojo nicã musãrẽ cũ me'rã cũ asistese nĩrõpꝝ ninu'cũdutisami.

13 Apeye musã ye cjasere wereguti. Ô'acũ ye quetire werecã, musã “Ô'acũ ye ucũse ni'i” nírã, maata êjõpeowu. “Masã na ucũsere êjõpeobosau”, nitiwu. Musã tojo weesere wãcũrã, Ô'acũrẽ e'catise o'onu'cũcã'a. Êsã musãrẽ were'que Ô'acũ ucũse warota niwũ. Te queti me'rãta Ô'acũ cũ uaro weeato nígũ musãrẽ siape me'rã ducayunu'cũgũ weemi.

14 Musã Jesucristore êjõpeocã, musã ya di'tacjãrã musãrẽ piletise o'ocãrã niwã. Judea di'tapu quẽ'rãrẽ na acawererã judío masã musãrẽ wa'a'caronojõta Jesure êjõpeorãrẽ weecãrã niwã. **15** Judío masãta dũporocjãrãpũ quẽ'rãrẽ Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masãrẽ wẽjẽcãrã niwã. Marĩ wioꝑũ Jesure tojota weecãrã niwã. Êsã quẽ'rãrẽ musã ya macãpũ nicã, ãsãrẽ uatirã, cõ'acã'wã. Tojo weegũ Ô'acũ na me'rã tu'satisami. Judío masã nipe'tirã Jesure êjõpeorã me'rã cumuca dia'cũ uacã'ma. **16** Judío masã nitirãrẽ Ô'acũ yu'rũocã uatima. Tojo weerã narẽ Jesú ye quetire werecã uasãtirã, a'tiro weewã. Êsã narẽ weresere cã'mota'asĩ'rĩmiwã. Na ña'arõ weese siape me'rã nemorõ wee'e. Tojo weerã na pajibutiaro bu'iri cuoma. Na yu'rũnu'cãpose bu'iri ni'cãrõacãpũta na Ô'acũ bu'iri da'resere bocarãsama.

Pablo quẽ'rã Tesalõnicacjãrãrẽ ï'arã wa'asĩ'rĩmi'que ni'i

17 Êsã musã tiropũre wijawã'cãtica be'roacã maata musãrẽ ï'asĩ'rĩmicãti. Êsã upũ topũ nitimicã, musã tiropũ dia'cũ ejeripõ'rãtiwu. Topũre upũtu wa'asĩ'rĩmiwũ tja. **18** Pejetiri yu'u Pablo basu pe'eta “Wa'aguti”, nimiwũ. Êsã topũ wa'asĩ'rĩsetirinucũ wãtĩ ãsãrẽ cã'mota'amujãwĩ. **19-20** Musãta ni'i ãsãrẽ e'catise o'orã. Tojo weerã musãrẽ pũrõ ï'asĩ'rĩsa'a. Marĩ wioꝑũ Jesú cũ apaturi a'ti turipũ a'ticã, cũrẽ wererãti musã ye quetire. A'tiro nirãti: “Á'rãta nima ãsãrẽ e'catise o'o'cãrã. Narẽ mejõ waro mu'u ye quetire weretiwu. Na tere tu'orã, mu'urẽ añurõ êjõpeowã. Tojo weerã pũrõ e'cati'i na me'rã”, nirãti cũrẽ.

3 **1-2** Musã ye quetire tu'osĩ'rĩrã, põtẽoticãti. Tojo weerã musã tiropũ Timoteore ï'adutirã o'ówũ. “Êsã pe'e Atenapũ tojarãti”, niwũ. Timoteo ãsã me'rãcãjũ Jesú ye quetire werecusiatamugũ nimi. Cũ musãrẽ Jesure nemorõ êjõpeocã weegũsami nírã, o'ówũ. Tojo nicã wãcũtutuanemosere wereato nírã cũrẽ o'ówũ. **3-4** Æpẽrã masã musã Jesure êjõpeocã ï'arã, ï'atu'ti, bujicã'sama. Na tojo weecã, Jesure êjõpeodu'uticã'to nírã Timoteore weredutirã o'ówũ. Êsã topũ nírã, musãrẽ a'tere wereyutojawũ. “Marĩ Jesure êjõpeorã, piletino'rõsa'a”, niwũ. Êsã ní'caronojõta marĩ nipe'tirãrẽ queoro wa'aro wee'e. Musã tere masãsa'a. **5** Musã Jesure êjõpeosere masĩsĩ'rĩgũ põtẽoti, ¿de'ro wa'amiti narẽ? nígũ, musã ye quetire miitidutigũ Timoteore o'ówũ. “Apetero weegũ musãrẽ wãtĩ Jesure êjõpeodu'ucã weecã'pĩ”, nicãti. ¿Êsã bu'e'que ne wapamarĩpari? ni masĩsĩ'rĩgũ cũrẽ o'ówũ.

Tesalónicacjārã ye quetire Timoteo quetití eja'que ni'i

6 Ni'cārōacārē Timoteo mūsã tiropu ní'cu dajatojami a'topure. Cũ mūsã yere añuse quetití dajami. A'tiro niami: “Na Jesure ãjõpeonu'cũcã'ma. Na basu añurõ a'merĩ ma'isetiama. Marĩrē ma'ise me'rã wãcũnu'cũcã'ma. Marĩrē pũrõ ì'asĩ'rĩama marĩ narē ì'asĩ'rĩrõnojõta”, ni quetití dajami. **7** Mūsã Jesure ãjõpeose quetire tũ'orã ùsã pi'etimirã, e'cati'i. **8** Marĩ wiogu Jesure ãjõpeonu'cũcã tũ'orã, yujurũta ùsã ejerisãjãse cũ'o. **9** Tojo weerã mūsãrē wãcũrã, e'catiyũ'rũasa'a. Ô'acũrē mūsã ye cjasere ùsã ğde'ro wee e'catise o'opõtēobosau? Basiowe'e. **10** Ñamirĩ, mũncorita yõacã Ô'acũrē sērĩnu'cũcã'a mūsã tiropu wa'asĩ'rĩrã. Mūsãrē Jesú yere wereyapada'reosĩ'rĩsa'a.

11 Ûsã marĩ pacu Ô'acũrē, marĩ wiogu Jesure a'tiro sērĩ'i. “Tesalónicacjārã tiropu ùsãrē o'õya. **12** Nemorõ na basu a'merĩ ma'iseticã weeya. Nipe'tirã ãpērã quẽ'rãrē ma'icã weeya. Narē ùsã ma'irõnojõta na quẽ'rã ãpērãrē ma'iatu. **13** Ô'acũ, mũ'nrē ãjõpeodu'uticã'to. Mũ'ũ haro weeato. Narē wãcũtutuacã weeya. Mũ'ũ narē tojo weecã, mũ'ũ ì'orõpu bu'iri marĩrã nirãsama. Tojo weerã Jesú apaturi a'ti turipure cũ yarã me'rã a'ticã, bu'iri marĩrã nirãsama.” A'tiro ni sērĩbosa'a mūsã ye cjasere marĩ pacu Ô'acũrē.

Pablo Jesure ãjõpeorãrē Ô'acũ tũ'saronojõ weeduti'que ni'i

4 **1** Apeye mūsã ye cjasere werenemosĩ'rĩsa'a. Yũ'ũ basu dutise mejẽta ni'i. Marĩ wiogu Jesú dutisere were'e. Ûsã mūsãrē duti'caronojõta Ô'acũ tũ'sasenojõrē weeya. Mūsã ni'cārōacārē Ô'acũ duti'quere weerã wee'e. Siape me'rã nemorõ weenemoña. **2** Ûsã were'quere mūsã masĩsa'a. A'tere wererã, Jesú marĩ wiogu cũ dutiro me'rã mūsãrē werewũ.

3 Ô'acũ cũ haro weecã tũ'sasami. Cũ yarã weronojõ weesetiya. Mūsã mũmosãnumia, mūsã marãpũsumũa nitirãrē a'metãrãticã'ña. **4** Mũsãncũ wiopesase me'rã ña'arõ wee'orõ marĩrõ omocã du'te, mũmotibũroya. Mūsã tojo weecã ì'arã, ãpērã “Añurõ weema”, nirãsama. **5** Ô'acũrē masĩtirã numiarē ña'arõ weesĩ'rĩrã, haripejasama. Mūsã na weronojõ niticã'ña. Mejõ wãcũtutuaya. **6** Ne apĩ mũmorē a'metãrãticã'ña. Mūsã apĩ mũmorē a'metãrãrã, co marãpũre ña'arõ weerã weesa'a. Ô'acũ a'te ña'ase weerãrē bu'iri da'regũsami. Todũporopu mūsãrē weretojawũ a'te mũcũĩ'ase quetire. **7** Ô'acũ marĩrē ña'asere weeduticũ niwĩ. Añuse pe'ere cũrē ãjõpeorã weesitironojõ weeduticũ niwĩ. **8** No'lo a'te bu'esere teerãnojõ ùsãrē teerã mejẽta weesama. Ô'acũ pe'ere teerã weesama. Ô'acũ marĩrē cũ haro weedutigũ Espĩritu Santure o'õcu niwĩ. Tojo weerã cũ haro weetirã, “Ô'acũ, mũ'nrē hawe'e”, nirã weesama.

9 Mūsã a'merĩ ma'isetise pũrĩcãrē werewe'e. Ô'acũ cũ basu pe'e Espĩritu Santu me'rã mūsãrē a'merĩ ma'idutitõjacũ niwĩ. **10** Mūsã ya di'ta

Macedoniacjārārē nipe'tirā Jesure ējōpeorārē ma'isetirā, cū duti'caronojō weerā wee'e. A'te pe'ema musārē wereguti. Jesure ējōpeorārē nemorō ma'inemoña. **11** Añurō cumuca marīrō nisetiya. Āpērārē queti pooticā'ña. Musā ye nitisere, āpērā ye cjasere ucja wācūnrūtīcā'ña. Musā ye pe'ere wācūña. Musā da'rase cūosere añurō da'rasetiya. Nijīsijaticā'ña. Toduporopure musā tiropu nírā, a'tere weretojawu. **12** Musā tojo añurō da'rarā, āpērā a'mácano'ña marírāsa'a. Musā basu da'rase me'rā catirāsa'a. Musā tojo weecā í'arā, Jesure ējōpeotirā musārē añurō wiopesase me'rā wācūrāsama.

Jesú apaturi a'ti turipu a'tiatje queti ni'i

13 Apeye tja wereguti. Wērī'cārāpu de'ro wa'arāsari nisere musārē werecasanu'cōsī'rīsa'a. A'tere masīrā, Jesure ējōpeorā na wērīcā, pūrō bujawetisome. A'tiro ni'i. Jesure ējōpeorā wērīrā, cū tiropu cū me'rā ninu'cūcārāsama. Cūrē ējōpeotirā pūrīcā cū tiropu ne wa'asome. Tojo weerā Jesure ējōpeotitjārā, na me'rācjārā, na acawererā wērīcā, pūrō bujawetisama. Musā pūrīcā Jesure ējōpeo'o. Tojo weerā na weronjō bujawetiticā'ña. **14** Marī a'tere ējōpeo'o. Jesú wērī'cupu masācu niwī. Cū apaturi a'ti turipu a'ticā, cūrē ējōpeorā wērī'cārārē Ō'acū cū macūrē masō'caronojōta masōgūsami. Masōtoja, cū tiropu miagūsami.

15 Ni'cārōacārē marī wiogu Jesú were'quere musārē wereturiarā wee'e. Jesú a'ti turipu apaturi a'ticā, Jesure ējōpeorā cūrē pōtērīrā wa'arāsama. Cūrē pōtērīrā, marī catirā āpērā wērī'cārā duporo u'mutāwā'cāsoma.

16 A'tiro pe'e wa'arosa'a. Jesú cū ucūse dutise me'rā u'musepu a'tigusami. Ō'acūrē wereco'terā wiogu uputu ucūquejo, Ō'acū yaro putiro coronetare putigusami. Tojo wa'acā, Jesure ējōpeorā wērī'cārā ape upu me'rā masāmūtārāsama. **17** Na be'roacā marī Jesure ējōpeorā quērā a'ti nucūcāpu catirā o'mecururipu na me'rā mujāarāsa'a. Topu Jesure pōtērīrāsa'a. Tojo wee cū me'rā ninu'cūcārāsa'a.

18 Musā a'tere āpērārē wereturiaya. Tojo weerā musā a'merī wācūtutuacā weerāsa'a.

5 **1** Di numu, no'ocátero nicā Jesú apaturi a'tigusari nisema masīno'ña marī'i. Tojo weerā musārē werewe'e. **2** Queose me'rā musārē wereguti. Ni'cū yajari masū ñamipu wācūña marīrō yajagu a'tisami. Cū weronjōta Jesú quērā marī ne wācūtiri cura a'tigusami. Musā cū wācūña marīrō a'tiatjere masītojasā'a. **3** Jesure ējōpeotirā cū apaturi a'tiatji duporoacā a'tiro wācūrāsama. “Ūsā uiro marīrō añurō nicā'a”, nirāsama. A'tiro na wācūcūñarī cura narē peje ñā'ase wa'arosa'a. Ni'cō nijīpaco wācūña marīrō wī'magū wuatji duporoacā pūrīse pi'etinū'cāsamo. Na quērā Jesure ējōpeotirā tojota wācūña marīrō uputu pi'etirāsama. Ne ni'cū yu'rūwetisome. **4** Masā Jesure ējōpeotirā na'itī'arōpu nirá weronjō nisama. Na cūrē yu'rūnū'cā, cū

ɥaro weetisama. Mɥsã pũrĩcã na weronojõ niwe'e. Tojo weerã Jesú cũ apaturi a'ti di'tapɥ a'ticã, ï'aɥɥasome. Yajari masũrẽ ï'amarĩarõ weronojõ wa'asome. **5** Mɥsã ña'ase weeseti'quere Jesú acobojojotajacɥ niwĩ. Tojo weerã bo'reyuro, ɥmɥɥopɥ nirá weronojõ ni'i. Marĩ Jesú yarã ña'ase weeborãnojõ niwe'e. Jesure ëjõpeotirã pe'e ña'arõ weesetisama. Na'itĩ'arõ, ñamipɥ nirá weronojõ nisama. **6** Marĩ cãrĩrã weronojõ niticã'rã. Jesú apaturi a'tiatjere wãcũtirã, cãrĩrã weronojõ nisama. Marĩ pe'e cũ a'tiatjere añurõ tɥ'omasise me'rã wãcũnũrũrã. Ña'ase weesĩ'rĩrã, wãcũtutuarã. **7** Ñamipɥ masã cãrĩma. Que'ari masã ñamipɥta que'asama. **8** Marĩ pe'e Jesú yarã ɥmɥɥopɥ nirá weronojõ ni'i. Tojo weerã marĩ weesere añurõ tɥ'oña'nɥ'cõtojarãpɥ weesetirã. Queose me'rã weregutĩ. Ni'cũ surara a'mewëjërõpɥ wa'agɥ, cũ upɥre cã'mota'agɥ cõmesu'tirote sãñasami. Cũ weronojõta marĩ wãtirẽ cã'mota'arã Ô'acũrẽ ëjõpeonu'cũcã'rã. Æpërãrẽ ma'irã. Dupoare cã'mota'arã cõmesapeare pesaro weronojõ Jesú cũ apaturi a'tiatjere, marĩ cũ me'rã ninu'cũatjere wãcũnũrũrã. Marĩ tojo weecã, wãtĩ marĩrẽ ña'arõ weemasĩtisami.

9 Ô'acũ bu'iri bocato nígũ mejëta marĩrẽ besecɥ niwĩ. Mejõ marĩ bu'iri cɥobo'cãrãrẽ marĩ wiogɥ Jesucristo me'rã yɥ'rɥocɥ niwĩ. **10** Cũ me'rã ninu'cũcã'to nígũ marĩrẽ wërĩbosacɥ niwĩ. Tojo weerã cũ apaturi a'ticã, cũrẽ ëjõpeorã wërĩ'cãrã, marĩ catirã cũ me'rã ninu'cũcã'rãsa'a. **11** Tere wãcũrã, mɥsã ni'cãrõacã weesetironojõta Æpërãrẽ a'merĩ weetamu, wãcũtutuacã weeya.

Pablo Tesalónicacjãrãrẽ cũ werecasa'que ni'i

12 Acawererã, mɥsãrẽ a'tiro weecã ɥasa'a. Ô'acũ ye queti wererãrẽ, cũ bese'cãrãrẽ wiopesase me'rã ï'aña. Ô'acũ narẽ cũ ye quetire bu'edutigɥ, mɥsãrẽ werecasadutigɥ cũucɥ niwĩ. **13** Na mɥsã de'ro wee nisetiatiere wererã, ɥpɥtɥ da'rama. Tojo weerã ma'ise me'rã narẽ wãcũña. A'merĩ a'pëpũrĩticã'ña. A'merĩ añurõ nisetiya.

14 Apeye mɥsãrẽ werenemorãti. Nijĩsijarãrẽ da'radutiya. Wãcũque'tirãrẽ wãcũtutuacã weeya. Ô'acũ yere weetutuatiãrẽ weetamuña. Mɥsãrẽ mejëcã wa'acã, uayeticã'ña. Nũ'cãña. **15** Mɥsãrẽ Æpërã ña'arõ weecã, narẽ a'meticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Mɥsã me'rãcãrãrẽ, nipe'tirãrẽ añurõ weenu'cũcã'ña.

16 E'catise me'rã ninu'cũcã'ña. Bujaweticã'ña. **17** Mɥsã no'o nirõ, no'o wa'aro Ô'acũrẽ wãcũ ñubueni'cũcã'ña. **18** Mɥsãrẽ ña'arõ, añurõ wa'acã quë'rãrẽ, Ô'acũrẽ e'catise o'onu'cũcã'ña. A'te nipe'tisere Ô'acũ marĩ Jesucristore ëjõpeorãrẽ weecã ɥasami.

19 Espĩritu Santu mɥsã wãcũsepɥre werecã, cã'mota'aticã'ña. Yũ'tiya cũ dutisere. **20** Ô'acũ ye queti weresere tɥ'orã, yabi bujicã'ticã'ña. **21** A'tiro pe'e weeya. Na weresere wãcũ, tɥ'ocasanɥ'cõpe'ocã'ña. Añuse nicã, tere weeya. **22** No'o ña'ase nisenojõrẽ weeticã'ña.

23 Õ'acũ ejerisãjãsere o'ogu musãrẽ a'tiro weeato. Siape me'rã añurõ, ña'ase marĩrõ, cũ haro dia'cũ weecã weeato. Musã ejeripõ'rãrĩrẽ, musã wãcũsere, nipe'tiro musã upure co'teato. Cũ a'tiro weecã, marĩ wioꝑu Jesucristo apaturi a'tigu, musãrẽ bu'iri marĩrã bocaejagusami. **24** Õ'acũ musãrẽ bese'cu nipe'tise cũ “Weeguti” ní'quere queoro weegusami. Tojo weegu ùsã musãrẽ sërĩbosasere yu'tigusami. **25** Acawererã, ùsã quẽ'rãrẽ Õ'acũrẽ sërĩbosaya.

26 Nipe'tirã tocjãrã Jesure ëjõpeorãrẽ ma'ise me'rã añudutiya.

27 Marĩ wioꝑu Jesú cũ dutiro me'rã a'ti pũrĩrẽ nipe'tirã Jesure ëjõpeorãrẽ bu'eĩ'oduti'i.

28 Jesucristo marĩ wioꝑu musãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Tesalónicacjārārē ape pūrī ojanemoca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Tesalónicacjārārē Corintopu nígū, a'ti pūrīrē ojacu niwī. Ti macācjārā Jesucristo apaturi a'tiatjere queoro tʉ'omasīticā tʉ'ogu, narē wereapogu ojacu niwī. Na pe'e maata a'tigusami nírōnojō tʉ'ocārā niwā. Tojo weerā ni'cārērā cū a'tiatjere col'terā, na da'rami'quere da'radu'ucā'cārā niwā. Na āpērā o'ose me'rā ba'acaticā tʉ'ogu, narē ojacu niwī. Ti macācjārārē a'tiro weeya nígū, tojo wa'arosa'a nígū, ojacu niwī.

Jesucristo apaturi a'tiatji dɔporo ni'cū ña'agū nisoosebucɔ a'tigusami. Cū pājārārē niso, ējōpeocā weegusami nisere ojacu niwī.

Pablo cū me'rācjārā Tesalónicacjārārē oja'que ni'i

1 1 Yū'u, yū'u me'rācjārā Silvano, Timoteo me'rā musārē a'ti pūrīrē oja'a. Musā Tesalónicacjārārē marī pacu Ō'acū, marī wiogu Jesucristo yarārē añudutise o'o'o.

2 Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wiogu musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Jesucristo apaturi a'ticā masārē beseatje ni'i

3 Yū'u acawererā, ūsā musā ye cjasere wācūrā, Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcārāti. Musā Jesucristore ējōpeonemorā wee'e. Apeye quē'rārē musā a'merī ma'inemo'o. Tojo weerā Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcārōua'a.

4 Musā ye cjasere no'o ūsā wa'aro Jesucristore ējōpeorārē na nerēwuaropu a'tiro ni were'e. “Tesalónicacjārā āpērā narē ña'arō weemicā, ne ējōpeodu'utima. Narē mejēcā wa'acā quē'rārē, nu'cāma”, ni e'catise me'rā were'e.

5 Ni'cārōacā musā Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā musārē tu'ti, ña'arō weesama. Na tojo weemicā, musā Ō'acūrē ējōpeonu'cūrā, cū queoro weesere ĩ'arāsa'a. Be'ro musā cū tiropu wa'arāsa'a. Musārē “Añurā nima, a'tiato yū'u tiropu”, nigūsami. **6** Ō'acū queoro weegusami. Musārē pi'eticā wee'cārārē pi'eticā weegusami. **7** Musā tu'u'cārā pe'ere soose o'ogusami. Ūsā quē'rārē mejārōta weegusami. Cū marī wiogu Jesú a'tiri nɔmɔ nicā, tojo weegusami. Cū a'tigu, cūrē werecol'terā tutuarā me'rā

u'musepu dijatigusami. Pecame'e weronojō asistedijatigusami. **8** Ō'acūrē ējōpeotirārē, marī wioḡu Jesú masārē yu'ruose quetire yu'rūnu'cārārē bu'iri da'reḡu a'tigusami. **9** Narē bu'iri da're bajurio, cō'adijobutiagusami. Tojo weerā na ne cārōacā marī wioḡure ī'atibutiarāsama. Tojo nicā cū tutuasere, cū asistesere ī'asome. **10** Cū a'tiri nūmūrē Jesure ējōpeorā a'tiro weerāsama. Cū asitese, cū tutuasere ī'arā, “Jesú añuyu'rūami”, nirāsama. “Nipe'tirā bu'i wioḡu nimi” ni ī'amarīa, e'catirāsama. Mūsā quē'rā ūsā were'quere ējōpeotjārā, na me'rā nirāsa'a.

11 Tere wācūrā, marī ējōpeoḡu Ō'acūrē mūsārē sērībosanu'cū'u. A'tiro sērī'i. “Ō'acū, mū'u pō'rā sājādutigu narē pijicu niwū. Tojo weeḡu narē mū'u ḡaronojōta nisetiā weeya. Na añurō weesī'rīma. Nipe'tise na weesī'rīsere mū'u weetamurō me'rā weeato. Tojota mū'urē ējōpeo yapaticā'to”, ni sērībosa'a. **12** Mūsā a'tiro weecā, āpērā marī wioḡu Jesure añurō wācūrāsama. Mūsā quē'rārē “Na añurā nima”, ni ī'arāsama. Ō'acū, marī wioḡu Jesucristo mūsārē ma'írā, tojo weecā weerāsama.

A'ti turi pe'tiwā'cātiri cura Jesure ī'atu'tigu a'tigusami nise ni'i

2 **1** Yu'u acawererā, ni'cārōacāma marī wioḡu Jesucristo a'tiatjere, cū tiropu marīrē neonu'cō miatjere wereguti. **2** Cārōacā me'rā mūsā weresu'riano'ticā'ña. Tojo nicā āpērā “Marī wioḡu a'tiri nūmu nitoja'a” mūsārē nicā, wācūque'titicā'ña. A'tiro nibosama. “Āpērā Espiritu Santu yu'ure tojo niami”, nibosama. Āpērā “Apī weregū, tojo niami”, nibosama. Āpērā “Pablo quē'rā tojo ojacārā niama”, nibosama. A'tere tu'orā, wācūque'titicā'ña. **3** Na ḡaronojō nisoono'ticā'ña. Cū a'tiatji nūmu dūporo a'tiro wa'arosa'a. Masā ḡputu waro Ō'acūrē yu'rūnu'cārāsama. Tojo weeri cura ni'cū ña'arō weeyu'rūnu'cāḡū waro bajuagusami. Cū pecame'epu bu'iri da're bajuriono'acju nigūsami. **4** Cū Ō'acūrē ī'atu'tigu, tojo nicā nipe'tise masā ējōpeosenojōrē ña'arō ucūacju nigūsami. Cū dia'cūrē ējōpeocā ḡagusami. Ō'acū weronojō Ō'acū wi'ipu sājāanujā dujigusami. “Yu'u Ō'acū ni'i”, nita'sagusami. **5** Yu'u mūsā tiropu nīgū, tere werewu. ¿Mūsā tere wācūweti? **6** Mūsā cū ña'agū a'tiatjere cā'mota'agure masī'i. Ō'acū cū queoca nūmu dūporo ña'agū a'tisome. **7** Dicuse ña'ase cū weeatjere masīno'ña marī'i yujupu. Tojo masīno'ña marīmicā, ña'ase cū weesenjō nū'cātoja'a. Cūrē cā'mota'agure miāca be'ro cū ña'arō weese masīno'rōsa'a. **8** Cū wa'acā, ña'arō weesebucu pe'e a'tigusami. Be'ro marī wioḡu Jesú a'ti di'tapu apaturi a'tigu, cū tutuaro me'rā ña'agūrē wējēḡūsami. Cū asitese me'rā a'tigu, cūrē cō'abajuriogusami. **9** Cū ña'agū etāca be'ro wātīa wioḡu weetamurō me'rā peje wee'ota'sagusami. **10** Pecame'epu bu'iri da'reno'ajārē no'o nise ña'ase pō'tēorō narē weeta'sagusami. Ō'acū narē yu'rūosī'rīmicā, na diacjū cjasere ējōpeosī'rītirāsama. Tojo weerā pecame'epu wa'adojarāsama. **11** Na ējōpeotise bu'iri Ō'acū nemorō narē nisooneemocā weeḡusami. Tojo

weerã nisoono'o, ëjõpeorãsama. **12** Õ'acũ ye diacjũ cjasere ëjõpeosĩrĩtirã, ña'arõ weesere tu'sayũ'rũarãsama. Tojo weegũ Õ'acũ narẽ bu'iri da're bajuriogũsami.

Õ'acũ cũ bese'cãrãrẽ yũ'rũocũ niwĩ nise ni'i

13 Yũ'ũ acawererã, Jesú marĩ wioğũ mũsãrẽ ma'imi. Õ'acũ ne waroğũ mũsãrẽ yũ'rũweticã wéegũ besecũ niwĩ. Espĩritu Santu tutuaro me'rã Õ'acũ yarã sãjãcã weecũ niwĩ. Tojo nicã mũsã diacjũ cjasere ëjõpeodutigũ tojo weecũ niwĩ. Tojo weerã ùsã mũsã weesetisere wãcũrã, Õ'acũrẽ e'catise o'onu'cũcã'rãti. **14** Ûsã mũsãrẽ Jesucristo masãrẽ yũ'rũose quetire werewũ. Te me'rã Õ'acũ mũsãrẽ cũ põ'rã wa'acã weecũ niwĩ. Marĩ wioğũ Jesucristo nirõğũ marĩrẽ cũ añubutiasere bu'ipejatamucã ɸagũ, tojo weecũ niwĩ. **15** Tojo weerã wãcũtutuanu'cũcã'ña. Ûsã mũsã tiroğũ bu'e'quere, tojo nicã ùsã todũporoğũ oja'o'quere wãcũnũrũña.

16 Jesucristo marĩ wioğũ basuta, tojo nicã marĩ paçũ Õ'acũ marĩrẽ pajaña'rã, ma'icãrã niwã. Na marĩrẽ wãcũtutuacã weenu'cũsama. Marĩrẽ o'oatjere e'catiyutojacã weesama. **17** Mũsãrẽ wãcũtutuacã, ëjõpeonu'cũcã weeato. Nipe'tise mũsã ucũsere, mũsã weesere añurõ niseticã weeato.

Pablo quẽ'rã sãrĩbosaduti'que ni'i

3 **1** Acawererã, mũsãrẽ a'tiro nitũorãti. Ûsã ye niatjere sãrĩbosaya. A'tiro sãrĩña. “Na marĩ wioğũ ye quetire werecã, pãjãrã masã na weresere ëjõpeoato”, ni sãrĩbosaya. Tojo nicã mũsã wee'caronojõ “Narẽ tu'oato”, ni sãrĩbosaya. **2** Nipe'tirãpũta Jesucristo yere ëjõpeotima. Tojo weerã apeye quẽ'rãrẽ sãrĩbosaya. Masã ña'arã ùsãrẽ ña'arõ weeticã'to nĩrã, sãrĩña.

3 Marĩ wioğũ cũ “Weegũti” nĩ'quere weeticã weesome. Cũ mũsãrẽ wãcũtutuacã weegũsami. Wãtĩrẽ cã'mota'agũsami. **4** Ûsã weeduti'quere mũsã queoro weerã wee'e. Tere Õ'acũ weetamuse me'rã añurõ weenu'cũrãsama, ni ëjõpeo'o. **5** Jesucristo mũsãrẽ Õ'acũ ma'imi nisere masĩcã weeato. Tojo nicã cũ wãcũtutua'caronojõ mũsãrẽ wãcũtutuacã weeato.

Pablo “Da'rawapata'aya” nise ni'i

6 Yũ'ũ acawererã, Jesucristo marĩ wioğũ ɸaronojõ mũsãrẽ dutirãti. ãpẽrã Jesucristore ëjõpeorã mũsã me'rã nĩrã nijĩsijasama. Ûsã toğũ duti'quere weesirututisama. Na me'rã ba'pati, ne ninemoticã'ña. **7** Mũsã masĩsa'a. Ûsã toğũ nĩrã wee'quere ï'acũũrũña'a. Toğũ nĩrã, tojo nibajaque'atitiwũ. **8** Ne ni'cũrẽ wapayetimĩrã, tojowaro ba'atiwũ. A'tiro pe'e weewũ. Mũsãrẽ caribosĩrĩtirã, ñamirĩ, ɸmũcori yóacãta da'rawũ. **9** “Ûsã bu'ese wapa ùsãrẽ ba'ase o'oya” nita basiomĩcã, ne weetiwũ. Mũsãrẽ añuse queose o'osĩrĩrã, ùsã basu da'rawũ. **10** Mũsã me'rã nĩrã,

a'tiro dutiwu. “No'o da'rasĩ'rĩtigunojõrẽ ne ba'ase ecaticã'ña”, niwũ.

11 Ûsã mʉsã ye quetire a'tiro tũ'owu. Ni'cãrẽrã mʉsã wa'tero nirá nijĩsija niapãrã. Da'ratimirã, ãpẽrãrẽ ucjasijapãrã. **12** Marĩ wioḡu Jesucristo dutiro me'rã tojo weesetirãrẽ wererãti. ãpẽrãrẽ ucjaro marĩrõ na ba'atjere, narẽ du'sasenojõrẽ da'rawapata'ame'rĩcã'to.

13 Yũ'u acawererã, mʉsã pe'e caributiro marĩrõ añurõ weenu'cũcã'ña.

14 No'o ùsã a'ti pũrĩpu dutio'osere weetigunojõrẽ “Cũ nimi”, ni masĩña. Cũrẽ bopoyaro yũ'ruato nĩrã ba'patiticã'ña. **15** Mʉsã tojo ba'patitimirã, cũrẽ ì'atu'tirã weronojõ tũ'oña'ticã'ña. Mʉsã acaweregure weronojõ pe'e añurõ weeato nĩrã wereme'rĩcã'ña.

Pablo añudutitũ'o'que ni'i

16 Marĩ wioḡu cũ basu marĩrẽ ejerisãjãse o'ogũ a'tiro weeato. No'o de'ro mejẽcã wa'acã, mʉsãrẽ ejerisãjãse o'onu'cũcã'to. Marĩ wioḡu mʉsã nipe'tirã me'rã niato.

17 Yũ'u Pablo basu a'te añudutisema oja'a. Yũ'u nipe'tise pũrĩrẽ ojawuaronojõta oja'a. Yũ'u a'tiro dia'cũ papera o'ógũ oja'a. Tojo weerã mʉsã “Cũta ojarĩ”, ni masĩrãsa'a. **18** Marĩ wioḡu Jesucristo mʉsã nipe'tirãrẽ añurõ weenu'cũcã'to.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Timoteore ojamũ'tãca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojanopã nise ni'i

Timoteo Listra wãmetiri macãpũ bajuacu niwĩ. Cũ pacu griego masũ nígũ, judío masũ mejeta nicu niwĩ. Cũ paco pũricã judío masõ nico niwõ. Cũ Pablore queti miaco'tegũ nicu niwĩ.

Pablo Éfesopũ nígũ, Timoteore a'ti pũrĩrẽ ojacu niwĩ. Timoteore cũ ãjõpeosere wãcũtutuacã weenemogũ, Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã tiropũre añurõ nisetidutigũ ojacu niwĩ.

A'tiro ojacu niwĩ. “Õ'acũrẽ sãrĩrã, a'tiro weeroũa'a”, ni ojacu niwĩ. Tojo nicã mũsãrẽ su'ori nisetiacãrẽ besesõrõrã, ã'rãnojõrẽ sõrõrõũa'a nisere ojacu niwĩ. Wapewia numiarẽ co'tesere, tojo nicã apeye ojanemocu niwĩ. Añurõ weérã bu'iri marĩrã nisetisere ojacu niwĩ. Queoro bu'etirãrẽ tũ'omasĩdutisere ojacu niwĩ.

Pablo Timoteore oja'que ni'i

1 1 Yũ'ũ Pablo Jesucristo besecũú'cu ni'i. Õ'acũ marĩrẽ yũ'rũogũ nimi. Cũta Jesucristo ye quetire weredutigũ o'ówĩ. Jesucristo marĩ wiogũ quẽ'rã yũ'ure o'ówĩ. Cũrẽta marĩ yucuerã wee'e.

2 Timoteo, mũ'urẽ oja'a. Mũ'ũ Jesucristore ãjõpeoyucã, yũ'ũ macũ waro weronojõ ni'i. Õ'acũ marĩ pacũ, tojo nicã Jesucristo marĩ wiogũ mũ'urẽ añurõ weeato. Pajaña'to. Mũ'urẽ ejerisãjãcã weeato.

Nisoosere cã'mota'aduti'que ni'i

3 Yũ'ũ Macedoniarũ wa'ase dũporo mũ'urẽ ti macã Éfesopũ tojadutiwũ. No'o mejẽcã bu'erãrẽ cã'mota'adutigũ tojaque'adutiwũ. Ni'cãrõacãrẽ mejãrõta nigũti tja. **4** Tocjãrãrẽ wereturiama'asere, tojo nicã na ñecũsumũarẽ wãmepeonu'cũsere “Wãcũma'aticã'ña”, niña. Masã tere wãcũrã, mejõ waro a'metu'tima'asama. Marĩrẽ Õ'acũ weeduti'quere añurõ weecã weewe'e. Marĩ cũrẽ ãjõpeose me'rã pe'e Õ'acũ weeduti'quere wee'e. Tojo weegũ narẽ mejẽcã bu'esere cã'mota'aya.

5 Mũsãrẽ a'merĩ ma'icã uagũ, tojo duti'i. Ñã'ase marĩrã, bu'iri marĩrã tũ'oña'rã, diacjũ Õ'acũrẽ ãjõpeorã, queoro ma'irãsa'a. **6** Æpẽrã tere weetima. No'o uaro ucũma'ama. **7** Õ'acũ ye cjase cũ duti'quere bu'esĩ'rĩmima. Tojo weemirã, na ucũsere tũ'omasĩtima. Masĩbutiarã weronojõ bu'ema.

8 Marĩ masĩ'i. Õ'acũ Moisére dutise cũu'quere queoro masĩcãma, añu ni'i. Te a'tiro ni'i. Masã Õ'acũrẽ yũ'rũũ'cãsere masĩdutigũ cũucũ niwĩ.

9 Õ'acũ tere cũúgũ, queoro weerãrẽ cũuticũ niwĩ. Cãrẽ yu'rũnu'cãrãrẽ, cũ dutiro weetirãrẽ cũucũ niwĩ. Tojo nicã ña'abutiario weeri masãrẽ, ña'arõ weenu'cũrĩ masãrẽ cũucũ niwĩ. Õ'acũrẽ ëjõpeotirãrẽ, cũ ye bu'ese cjasere ñatirãrẽ cũucũ niwĩ. Apeyere, no'o pacure, pacore wëjẽcõ'arãrẽ, nipe'tirã no'o wëjẽsebucurãrẽ cũucũ niwĩ. 10 No'o ãpërãrẽ a'metãrãbajaque'atirãrẽ, no'o umãa se'saro numia me'rã weewãronojõ weerãnojõrẽ cũucũ niwĩ. Numia quẽ'rãrẽ na weronojõ weewãarãnojõrẽta cũucũ niwĩ. Tojo nicã masãrẽ ñe'e, ãpërãpũre duaturiarãrẽ cũucũ niwĩ. Nisoosebucurãrẽ, tojo nicã “Õ'acũ me'rã diacjũta ni'i” nisoorãnojõrẽ cũucũ niwĩ. Tojo nicã nipe'tise añuse bu'esere cã'mota'arãnojõrẽ Õ'acũ cũ dutisere cũucũ niwĩ. 11 A'te bu'ese, añubutiase Õ'acũ yu'rũose queti nĩrõnojõta ni'i. Cũ añuyũ'rũgũ yu'ũre a'te quetire weredutiwĩ.

Pablo “Yu'ũ ña'agũ nimicã, Õ'acũ yu'ũre añurõ weewĩ” ní'que ni'i

12 Yu'ũ marĩ wiogũ Jesucristore e'catise o'o'lo. Cũ yu'ũre añurõ wãcũgũ, cũ yarãrẽ yu'ũre weetamudutiwĩ. Tojo weedutigũ, yu'ũre tutuasere o'owĩ.

13 Todũporopũ yu'ũ cũrẽ ña'arõ ucũwũ. Cũ yarãrẽ ña'abutiario weewũ. Titapũre yu'ũ Jesucristore ëjõpeotitjãgũ, yu'ũ weesere masĩtiwũ. Tojo weegũ Õ'acũ yu'ũre pajaña'wĩ. 14 Marĩ wiogũ yu'ũre ma'igũ, añubutiario weewĩ. Cũ yu'ũre Jesucristore añurõ ëjõpeocã weewĩ. Æpërãrẽ ma'icã weewĩ.

15 A'te yu'ũ ucũatje queoro waro ni'i. Nipe'tirã ëjõpeorũa'a. A'tiro ni'i. Jesucristo ña'arõ weerãrẽ yu'rũosĩ'rĩgũ a'ti nucũcãpũre a'ticũ niwĩ. Yu'ũta nipe'tirã yu'rũoro ña'arõ weeyu'rũnu'cã'cu ni'i. 16 Tojo nimicã, Õ'acũ yu'ũre pajaña'wĩ. Cũ tojo weese me'rã Jesucristo ña'arõ weerãrẽ pajaña'sere yu'ũre i'omũ'tãwĩ. Cũ masãrẽ pajaña'se ne pe'tisome. Yu'ũre, ña'arõ weeyu'rũnu'cã'cũre pajaña'caronojõta nipe'tirã cũrẽ ëjõpeorãrẽ pajaña'gũsami. Narẽ cũ me'rã catinu'cũcã weegũsami. 17 Tojo weerã Õ'acũrẽ “Añuyũ'rũami”, ninu'cũrã. Cũ wiogũ ninu'cũgũ nimi. Ne wërĩsome. Õ'acũ ni'cũta nimi. Cũ bajutigũ, masĩyu'rũgũ nimi. Tojota nimi.

18-19 Timoteo, mũ'ũ yu'ũ macũ weronojõ ni'i. Yu'ũ mũ'ũrẽ weeduti'quere weeya. Todũporo marĩ acawerãrã mũ'ũrẽ Õ'acũ wereduti'quere werepã. Na were'caronojõta weeya. Tere wéégũ, tutuaro me'rã du'ucũurõ marĩrõ añurõ weesere weenu'cũcã'ña. Tojo nicã queoro ëjõpeo, bu'iri marĩgũ tũ'oña'ña. Æpërã Jesucristore ëjõpeorã queoro weemasĩmirã, weeticãrã niwã. Tere weetirã, Jesucristore ëjõpeodu'ucãrã niwã. 20 A'te tojo wa'awũ Himeneorẽ, tojo nicã Alejandrorẽ. Tojo weegũ ã'rã pũarãrẽ Õ'acũrẽ ña'arõ ucũnemocã'to nĩgũ Jesucristore ëjõpeorã me'rã ninemodutiwũ. Narẽ wãtĩa wiogũ de'ro weesĩ'rĩrõ weeato nĩgũ tojo weewũ.

“Õ'acũrẽ sërĩrã, a'tiro weerũa'a” ní'que ni'i

2 1 Ne waro Jesucristore ëjõpeorã a'tiro weecã u'a. Nipe'tirãrẽ sërĩbosarã. Õ'acũ narẽ weetamuato nĩrã sërĩbosato. Õ'acũrẽ

sērīrā, “Añu'u”, niato. **2** Wiorārē, nipe'tirā dutiri masārē sērībosato. Marī tojo weerā a'mequēse marīrō nirāsa'a. Nipe'tise Ō'acū dutisere queoro weemasīrāsa'a. Masā me'rā queoro nisetirāsa'a. **3** Marī āpērārē sērībosarā, añurō weerā wee'e. Ō'acū marīrē yu'rɯogɯ tojo weecā tɯ'sasami. **4** Ō'acū nipe'tirārē cū tiropɯ wa'acā ɯasami. Nipe'tirārē cū ye, diacjū cjasere masīcā ɯasami. **5** Ō'acū ni'cūta nimi. Tojo nicā Jesucristo ni'cūta tja masārē Ō'acū me'rā apobosari masū nimi. Cū masū weronojō upɯtigɯ nicɯ niwī. **6** Jesucristo nipe'tirā masārē yu'rɯogɯ wērībosacɯ niwī. Marī ña'arō wee'que wapare wapayegɯ tojo weecɯ niwī. A'te quetire “Tojo wa'arosa'a” nīcatero ejacā, werebajurēno'caro niwū. **7** Cū ye quetire weredutigɯ Cristo yu'ɯre sōrōwī. Cū besecúú'cɯ niato nīgū judío masā nitirārē cū ye, diacjū cjasere bu'edutigɯ sōrōwī. Diacjūta ni'i. Nisoogɯ mejēta wee'e.

8 Tojo weegɯ nipe'tirocjārā ɯɯuarē a'tiro weecā ɯa'a. Na nerēwɯaropɯ Ō'acūrē sērīcā ɯa'a. Nūmorō sērīrā, ña'arō weese moorā sērīrōɯa'a. Uase, a'metu'tise moorā sērīrōɯa'a. **9** Numia quē'rā a'tiro weecā ɯa'a. Na su'tire añurō ī'atɯ'saropɯta sāñato. Ejatuario weeme'rīcā'to. Na upɯre āpērā “Añurā nima” nidutirā peje ma'masu'ayɯ'rɯoticā'to. **10** A'tiro pe'e weeato. Añurō bajusī'rīrā, Ō'acūrē ējōpeorā numia weewɯasenojōrē weeato. Bajuyoropɯre añurō weese me'rā “Añurā nima”, nino'ato. Āpērārē weetamu, añurō weeato. **11** Jesucristore ējōpeorā nerē, na bu'eri curare numia di'tamarīrō tɯ'oato. Ūrūsāma'a, ye'suticā'to. **12** Ne numiarē masā decopɯ werenu'cūcā ɯawe'e. Tojo nicā ɯɯuarē ne dutiticā'to. Tojo weronojō o'orā, na numia di'tamarīato. **13** A'tiro ni'i. Ō'acū Adārē weemɯ'tācɯ niwī. Cū be'ro Evare weecɯ niwī. **14** Apeye quē'rārē, Adá wātī nisoono'mɯ'tācɯ mejēta nimi. Numio pe'e nisoono'mɯ'tāco niwō. Tojo weeno'co niyugo, Ō'acū duti'quere yu'rɯɯɯ'cāco niwō. **15** Tojo nimicā, Ō'acū numiarē yu'rɯogɯsami. Na pō'rāticā, narē añurō yu'rɯweticā weegɯsami. Na cūrē ējōpeocā, masārē ma'icā, tojo weegɯsami. Na queoro wācūyu, weeseticā, Ō'acū cū ɯaro weenu'cūcā, yu'rɯweticā weegɯsami.

Jesucristore ējōpeori curuacjārā sɯ'ori nirārē sōrōse ni'i

3 **1** Masā a'tiro ucūwɯase diacjūta ni'i: “No'o Jesucristore ējōpeori curuacjārā sɯ'ori nīgū, sɯ'ori wejepeogɯ sājāsī'rīgūnojō añuse da'rasere weesī'rīgū weemi.” **2** Tojo weesī'rīgūnojō a'tiro nirōɯa'a. Cūta “Ña'arō weemi” nino'ña marīgū nirōɯa'a. Ni'cōta nɯmotigɯ nirōɯa'a. Cū wiopesase me'rā weesetigɯnojō nirōɯa'a. Añurō wācūyu weesetigɯnojō nirōɯa'a. Āpērā wiopesase me'rā ī'ano'gūnojō nirōɯa'a. Sijari masā cū ya wi'ipɯ wa'acā, añurō pōtērīgūnojō nirōɯa'a. Āpērārē añurō bu'eme'rīgūnojō nirōɯa'a. **3** Tojo nicā que'agɯ, cumucabɯcɯ niticā'rōɯa'a. Tojo weronojō o'ogɯ, tu'tiro marīrō masārē queoro weegɯnojō nirōɯa'a. A'mequēsere ɯatigɯ,

niyerure ɯaripejatigɯnojoŋ nirõɯa'a. **4** Cũ, cũ ya wi'icjārārē añurõ dutimasĩgũ nirõɯa'a. Cũ põ'rārē añurõ wiopesase me'rã yu'time'rĩcã weegũ nirõɯa'a. **5** Cũ, cũ ya wi'icjārārē dutimasĩtigu, Õ'acũrē ējõpeori curuacjārã pe'ere totá nemorõ co'tetibosami. **6** Jesucristore ne waropɯ ējõpeomujãti'cure su'ori wejepeogɯ sõrõña. Apetero weegɯ ni'cũ ējõpeoca be'roacã sõrõno'cu pe'e “Yɯ'u ăpērã yɯ'rɯoro añuyɯ'rɯɯcã'a”, nibosami. Cũ tojo nĩgũ, wãtĩ weronojoŋ wãcũbosami. Tojo weegɯ Õ'acũ wãtĩrē bu'iri da're'caro weronojoŋ cũrē weebosami. **7** Apeye quē'rārē a'tiro nino'gũrē beseya. Jesucristore ējõpeotirã “Cũta añurõ weemi” nino'gũ niato. Tojo weeticãma, ăpērã cũrē ña'arõ wãcũbosama. Cũ ɯaro wéégɯ, bopoyagɯ wãtĩ ɯaro weebosami.

“Weetamuco'terã a'tiro nisetiroɯa'a” nise ni'i

8 Jesucristore ējõpeori curuacjārã, Õ'acũ ye queti wererārē weetamuco'terã quē'rã na wiorã weronojoŋ nirõɯa'a. ăpērã ējõpeono'rãnojoŋ nirõɯa'a. Na ucũsere queoro weerãnojoŋ nirõɯa'a. Que'arã, ña'arõ weese me'rã niyeru wapata'asĩ'rĩrãnojoŋ niticã'rõɯa'a. **9** Marĩ ējõpeose Jesucristo ye queti Õ'acũ ĩ'o'quere ējõpeonu'cũrã nirõɯa'a. Na bu'iri moorã tu'oña'rã nirõɯa'a. **10** Narē sõrõati dɯporo na weesetisere añurõ masĩrõɯa'a. Na añurõ weeseticã, bu'iri marĩcã ĩ'arã, sõrõrõɯa'a. **11** Numia quē'rã mejārõta ăpērārē ējõpeono'rãnojoŋ nirõɯa'a. Ucjasepijarã niticã'rõɯa'a. Nɯcũĩ'ase me'rã weesetirã nirõɯa'a. Tojo nicã queoro weenu'cũrã nirõɯa'a. **12** ɯmɯ weetamuco'tegɯ ni'cõta nɯmotiroɯa'a. Cũ põ'rārē, cũ ya wi'icjārārē añurõ dutimasĩrõɯa'a. **13** Na weetamuco'tesere añurõ weecã, narē masã “Añurõ weema”, nirãsama. Tojo nicã Jesucristore na ējõpeosere uiro marĩrõ añurõ werenemorãsama.

Marĩ ējõpeose cjase ni'i

14-15 “Maata mɯ'u tiropɯ wa'aguti”, ni wãcũ'u. Tojo wãcũmigũ, apetero weegɯ maata wa'atibosa'a. Tojo weegɯ mɯ'ɯrē Õ'acũ põ'rã a'tiro nisetiroɯa'a nisere ojaguti. Õ'acũ catinu'cũgũ nimi. Cũ põ'rã Jesucristore ējõpeori curuacjārã nima. Náta Õ'acũ ye queti diacjũ cjasere masārē masĩcã weema. **16** Diacjũta ni'i. Marĩ ējõpeose todɯporo masã masĩti'que ni'i. Mejõ nise niwe'e. Añuse waro ni'i. A'tiro ni'i:

Õ'acũ macũ masũ weronojoŋ upɯtigu a'ti nucũcãpɯre bajuacɯ niwĩ.

Espĩritu Santu cũrē “Añugũ waro nimi”, ni werebajurēcɯ niwĩ.

Õ'acũrē wereco'terã ɯ'mɯsepɯ nirã cũrē ĩ'acãrã niwã.

Cũ ye queti a'ti nucũcãpɯre werese'sano'o.

A'ti nucũcãpɯre masã cũrē ējõpeoma.

Be'ro Õ'acũ ɯ'mɯsepɯ cũrē miacɯ niwĩ.

“Diacjũ cjasere ējõpeotirã a'tiro weesama” nise ni'i

4 **1** Espĩritu Santu bajuyoropɯ a'tiro nicɯ niwĩ: “A'ti ɯmɯco pe'tiati dɯporo ăpērã Jesucristore ējõpeomi'cãrã ējõpeodu'urãsama. Wãtĩa

nisoose me'rã bu'esere wererãrẽ siruturãsama. Tojo nicã wãtĩa bu'esere siruturãsama.” 2 Weeta'sari masã nisoose me'rã bu'ecã, tũ'orãsama. Weeta'sari masã te nisoosere masĩmirã, ne bu'iritirã tũ'oña'tima. 3 Na a'tiro weesama. Masãrẽ nũmotisĩ'rĩcã, cãmota'asama. Tojo nicã ni'cãrẽ ba'asere ba'adutitiasama. Õ'acũ pe'e a'te ba'asere weecu niwĩ. Jesucristore ãjõpeorãrẽ diacjũ cjase masĩrãrẽ ba'adutigũ tojo weecu niwĩ. Tere ba'arã, cãrẽ e'catise o'odutigũ tojo weecu niwĩ. 4 Nipe'tise Õ'acũ wee'que añuse ni'i. Marĩ ne yabiticã'rõũa'a. A'tiro pe'e weeroua'a. Cãrẽ e'catise o'orã, ba'aroua'a. 5 A'tiro ni'i. Õ'acũ tere “Añu ni'i”, nitojacũ niwĩ. Tojo weerã marĩ cãrẽ e'catise o'ocã, cũ te ba'asere añuse wa'acã weemi.

Pablo Timoteore weedutise ni'i

6 Mũ'ũ Õ'acũ ye cjasere marĩ acawererãrẽ bu'eya. Tere bu'égũ, Jesucristore añurõ da'racõ'tegũ nigũsa'a. Siape me'rã mũ'ũ Õ'acũ ye cjasere bu'égũ, nemorõ ãjõpeogũsa'a. Mũ'ũ añuse bu'esere sirutuse me'rã nemorõ wãcũtutuagũ nigũsa'a. 7 A'ti turi cjase werema'asere tũ'oticã'ña. Nemorõ Õ'acũ ñaro weenu'cũcã'ña. 8 A'tiro ni'i. Marĩ da'rarã, nemorõ tutuarã wa'asa'a. Te añu ni'i. Marĩ Õ'acũ ñaro weecã, totã nemorõ añusa'a. A'ti mũcopure, be'ro mũmsepure marĩrẽ añurõ wa'arosa'a. 9 A'te diacjũta ni'i. Nipe'tirã a'tere ãjõpeoroua'a. 10 Tojo weerã marĩ Jesucristo ye cjasere wererã, pi'eti, mũtũ da'ra'a. Õ'acũ marĩrẽ añurõ weeatjere wãcũ, e'catiyutojarã, tojo wee'e. Cũ catinu'cũgũ nipe'tirãrẽ yũ'ũogũ nimi. Cãrẽ ãjõpeorã se'sarore yũ'ũogũsami. 11 A'tere ãpẽrãrẽ dutiya. Narẽ tere bu'eya.

12 Mũ'ũ ma'mũ nise ye bu'iri ãpẽrã mũ'ũ ucũsere ãjõpeotibosama. Tojo weesere cãmota'aya. A'tiro pe'e weeya. Jesucristore ãjõpeorãrẽ añuse queose i'õña. Mũ'ũ ucũwũase, mũ'ũ weesetise me'rã i'õña. Tojo nicã ãpẽrãrẽ malise, mũ'ũ Jesucristore ãjõpeose me'rã i'õña. Apeye quẽ'rãrẽ añugũ mũ'ũ nise me'rã i'õña. 13 Yũ'ũ topũ etase dũporo nerẽrã, Õ'acũ ye quetire bu'eĩ'onu'cũcã'ña. Marĩ acawererãrẽ wãcũtutuadutigũ tojo weeya. Narẽ añurõ bu'eya. 14 Õ'acũ mũ'ũrẽ weemasĩse o'o'quere weenu'cũcã'ña. Sõ'onícatero Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã sũ'ori nirã mũ'ũrẽ ñapeocaterore te weemasĩsere Õ'acũ o'owĩ.

15 Õ'acũ o'o'quere wãcũnũgũ, añurõ weenu'cũcã'ña. Tojo weecã, nipe'tirã mũ'ũ añurõ weewã'cãsere i'arãsama. 16 Apeye nigũti. Mũ'ũ bu'esere, tojo nicã mũ'ũ weesetisere añurõ wãcũña. Nipe'tisere queoro weenu'cũcã'ña. A'tere wéégũ, mũ'ũ basu yũ'ũwetigũ weegũsa'a. Tojo nicã mũ'ũ weresere tũ'orã quẽ'rã yũ'ũwetirãsama.

Jesucristore ãjõpeorãrẽ “A'tiro weeya” nise ni'i

5 1 Timoteo, mũ'ũrẽ dutigũti. Bũcũrã mũũarẽ tu'titicã'ña. Mũ'ũ, mũ'ũ pacũsumũarẽ ucũgũ weronojõ narẽ wereya. Ma'mapjia quẽ'rãrẽ

m̄'ɥ acabijirārē ucūgū weronojō weeya. **2** B̄ucurā numiarē m̄'ɥ pacosānumiarē ucūgū weronojō narē wereme'rīcā'ña. Nu'miarē m̄'ɥ acabijirārē weronojō ña'arō wācūrō marīrō wereya.

3 Wapewia numia weetamuno'ña marīrārē weetamuña. **4** Wapewio pō'rāticāma o pārāmerāticāma, core na weetamuato. Ne waro na ya wi'icjārā me'rā añurō weewā'cōrōña'a. Tojo weerā pō'rā, pārāmerā, na pacus̄m̄na, na ñec̄s̄m̄na mal'i'que wapa mal'i a'merā weesama. Tojo weese añuse ni'i. Ō'acū tere t̄'sasami. **5** Apego wapewio waro ni'cō nigō pūrīcā Ō'acū weetamuatjere yucuesamo. Ƴm̄corin̄cū, ñamir̄in̄cū tojo s̄r̄inu'cūsamo. **6** Apego wapewio pe'e co ñasere weema'acā'samo. Co pecame'ep̄ wa'acjo weronojō nitojasamo. **7** A'te quē'rārē weedutiya. Tojo weeduticā, “Na bu'iri marīrā nima”, nino'rāsama. **8** A'tiro ni'i. Ni'cū cū acawererārē añurō weetiḡ, marī ējōpeosere yabiḡ weronojō nisami. Cū ya wi'icjārā warore añurō weetiḡ pe'e, totá nemorō ña'arō weesami. Jesucristore ējōpeotiḡ nemorō ña'agū nisami.

9 Wapewia numiarē weetamurātirā na wāmerē ni'cā pūr̄ip̄ ojaō'oña. A'tiro nirá numianojōrē ojaya: B̄ucuo waro sesenta cū'marī c̄ogore, ni'cūrēta marāp̄uti'core ojaya. **10** “Co añurō weemo” nino'gōnojōrē ojaya. Co pō'rārē añurō masō'conojōrē masā co ya wi'ip̄ ejacā añurō ñe'egōnojōrē ojaya. Tojo nicā mejō nisere da'rago āpērā Jesucristore ējōpeorārē weetamugōnojōrē ojaō'oña. Pi'etirārē weetamugōnojōrē ojaya. No'o añuse apeyenojō weegore ojaya.

11 Āpērā wapewia numia nu'miacure nisama. Nanojōrē na wāmerē ojaticā'ña. Apetero na ɥm̄na me'rā nisī'rīrā, apaturi marāp̄tibosama tja. Jesucristo pe'ere wācūdu'u, marāp̄tise pe'ere wācūȳ'r̄ɥn̄cābosama. **12** Na “Jesucristo ye dia'cūrē weerāti” ní'quere weetirā, bu'iritirā nibosama. **13** Apeye quē'rārē wi'serip̄ dia'cū sjarā, nijīsjarā dojobosama. Te dia'cūrē weetibosama. Ucjaseb̄ucurā dojobosama. Nipe'tise de'ro wa'asere ucjarā, na ye nitisere ucūw̄ano'ña marīsere ucjabosama. **14** Tojo weeḡ wapewia numia nu'miacure nirārē marāp̄uticā ña'a. Na pō'rātiato. Wi'serire co'teato. Na tojo weecā, marīrē ī'atu'tiḡ “Na ña'arō weema”, nímasītisami. **15** A'tiro ni'i. Āpērā wapewia numia Jesucristore ējōpeomirā, cūrē ējōpeodu'uma. Wātīa wioḡure siruturā, tojo weema.

16 Jesucristore ējōpeoḡ o ējōpeogo na acawerego wapewiore c̄obosama. Core c̄orā na weetamuato. Jesucristore ējōpeori curuacjārārē co'tedutiticā'to. Tojo weecā, āpērā wapewia numia co'teno'ña marīrā pe'ere co'temasīrāsama.

17 Jesucristore ējōpeori curuacjārārē s̄'ori wejepeorārē, añurō weerārē a'tiro nirōña'a. “Na añubutiaro dutima”, nirōña'a. Totá masārē were bu'erā pe'ere nemorō nirōña'a. **18** Ō'acū ye queti ojāca pūr̄ip̄ nírōnojōta a'tiro ni'i: “Wec̄u trigore ārūagū, tuumajāmis̄tuasami. Cū

ba'asĩrĩgũ, ba'ato. A'tiro weeticã'to. Trigare ba'ari nĩrã, cũ ɯseropɯ tuusãarĩ be'tore tuusãaticã'to.” Aperopɯre a'tiro ojano'wũ: “Da'rari masũ cũ da'rase wapa wapata'aba'amasĩmi,” ni ojano'wũ. Tojo weerã sũ'ori nĩrãrẽ weetamurõña'a.

19 Apetero ni'cũ mũ'ɯpɯre a'tiro nibosami: “Ûsãrẽ sũ'ori wejepeogɯ ña'arõ weeamĩ”, ni weresãbosami. Cũ tojo nicã, tũ'oticã'ña. Pɯarã o i'tiarã i'a'cãrã weresãcãpɯ, tũ'oya. **20** Ña'arõ weenu'cũrãrẽ nĩpe'tirã i'orõpɯ tu'tiya. Tojo weecã, ãpẽrã uirã, ña'arõ weesome. **21** Ô'acũ i'orõpɯre, Jesucristo marĩ wioɯ i'orõpɯre mũ'urẽ a'tiro nigũti. Tojo nicã Ô'acũrẽ wereco'terã cũ bese'cãrã i'orõpɯ quẽ'rãrẽ mũ'urẽ nigũti: Sũ'ori wejepeorãrẽ ni'cãrõnojõ weeya. Mũ'u tũ'sarãnojõ dia'cũrẽ añurõ weeticã'ña. Nĩpe'tirãrẽ queoro weeya. **22** I'abocurequejo, sũ'ori wejepeogɯre sõrõticã'ña. Mũ'u ña'arõ weerãrẽ besegɯ, na ña'arõ weesere bu'ipejatamubosa'a. Nĩpe'tise ña'arõ weesere cã'mota'aya.

23 Mũ'u paapɯ dutitise ye bu'iri aco dia'cũ sĩ'rĩticã'ña. Cã'rõacã vino quẽ'rãrẽ sĩ'rĩña.

24 Ni'cãrãrãrẽ na ña'arõ weesere beseatji ðɯporo maata na ña'arõ weesere masĩno'toja'a. Æpẽrã pe'ere na ña'arõ weese be'ropɯ bajarosa'a. **25** Mejãrõta tja añurõ weese quẽ'rã maata masĩno'o. Apeye pe'e añurõ weese maata bajutise be'ropɯ bajarosa'a.

6 **1** Jesucristo ãjõpeorã da'racõ'teri masã na wiorãrẽ wiopesase me'rã i'arõña'a. Na tojo weecã, Ô'acũrẽ, tojo nicã marĩ bu'esere ãpẽrã ña'arõ ucũsome. **2** Na wiorã Jesucristo ãjõpeorã nicã, a'tiro weeticã'to. Na ãjõpeorã nise bu'iri narẽ wiopesase marĩrõ i'aticã'to. A'tiro pe'e weeato. Nemorõ añurõ weeato. Na wiorã Jesucristo ãjõpeorã nima. Tojo weerã na acawererã na mairãrẽ weronõjõ añurõ weeato. A'tere were, bu'eya narẽ.

Marĩ ãjõpeosere queoro weedutise ni'i

3 No'o mejẽcã bu'egũnojõ a'tiro nisami. Marĩ wioɯ Jesucristo ye bu'esere “Tojo niwe'e”, nisami. Tojo nicã marĩ ãjõpeose quẽ'rãrẽ “Tojo niwe'e”, nisami. **4** Tojo nigũ masĩtimigũ, “Æpẽrã yũ'ruoro masĩyũ'rũnũ'cã'a”, nisami. Cũ tojo nigũ tũ'omasĩtigɯ nĩmi. Cũ na ucũsenũcũrẽ “Tojo niwe'e”, nĩmũjãsamĩ. Te me'rã a'merĩ ɯose, a'metu'tise, yabise, a'merĩ ãjõpeotise wã'cã'a. **5** Tojo nicã ãpẽrã mejõ warota a'metu'tise wã'cã'a. Ña'arõ wãcũrã, tojo weesama. Diaçjũ cjasere ne masĩtisama. Tojo weerã me'rã a'mesũ'aticã'ña. Na “Ô'acũrẽ ãjõpeose me'rã wapata'arãsa'a”, ni wãcũsama. **6** Tojota ni'i, nĩrõ. Diaçjũta marĩ Ô'acũrẽ ãjõpeose me'rã peje apeyenojõ cɯorã weronõjõ ni'i. Marĩ cɯoro ejatuaro e'caticãma, tojota ni'i. **7** A'tiro ni'i. Marĩ a'ti turipɯre bajarã, ne apeyenojõ me'rã bajuatiwɯ. Wẽrĩrãpɯ quẽ'rã ne apeyenojõ miasome. **8** Marĩ su'ti, ba'ase cɯose me'rã e'catiroña'a. **9** Æpẽrã pe'e

peje cʉosĩ'rĩrã ɰaripejarã no'o ɰaro weema'asama. Siape me'rã nemorõ ɰaripejadojasama. Te me'rã na dojo, bu'iri da'reno'rãsama. Pecame'epu wa'arãsama. **10** A'tiro ni'i. Niyeru ɰaripejase me'rã nipe'tise ña'ase du'pocã'ti. Āpẽrã Jesucristore ějõpeomi'cãrã a'te ɰaripejase me'rã na ějõpeomi'quere du'ucã'sama. Tojo weerã ni'cãrõacãrẽ na catiri ɰmɰcore peje bujawetise bocama.

Pablo Timoteore “Queoro weeya” nise ni'i

11 Timoteo, mɰ'ɰ pũrĩcã Õ'acũ yagu ɰaripejasere ne weema'aticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Añurõ weenu'cũcã'ña. Õ'acũrẽ sirutuya. Cũrẽ ějõpeoya. Nipe'tirãrẽ ma'ña. Mejẽcã wa'acã, wãcũtutuaya. Tu'tiro marĩrõ ãpẽrãrẽ añurõ weeya. **12** Mɰ'ɰ tutuaro põtõorõ wãcũtutua, ějõpeonu'cũcã'ña. Catise ɰ'mɰsepu mɰ'ɰ Õ'acũ me'rã ninu'cũatjere wãcũnu'cũcã'ña. Õ'acũ catise pe'titisere o'osĩ'rĩgũ mɰ'ɰrẽ besecu niwĩ. Tojo weegu tere wãcũyɰ'rɰnɰ'cãcã, mɰ'ɰrẽ o'ogusami. Mɰ'ɰ pãjãrã tɰ'oropɰ Jesucristore ějõpeosere queoro werewɰ. **13-14** Õ'acũ nipe'tirãrẽ catise o'ogu nimi. Cũ ĩ'orõpɰ, tojo nicã Jesucristo ĩ'orõpɰ quẽ'rãrẽ mɰ'ɰrẽ weeduti'i. Jesucristomarĩcã cũ catiri ɰmɰcore ma'itigu, a'tiro weecu niwĩ. Poncio Pilatore cũ nisetisere añurõ werecu niwĩ. Mɰ'ɰ quẽ'rã yɰ'ɰ dutise nipe'tisere ducayuro marĩrõ queoro wereya. “Cũ queoro weetimi”, nino'ticã'ña. Marĩ wiogu Jesucristo a'tiri curapɰ tojo weedu'uya. **15** Õ'acũ “Tojo weeguti” nĩcatero ejacã, nipe'tise cũ ní'quere queoro tu'ajanɰ'cõgũsami. Õ'acũ ni'cũta añuyɰ'rɰgɰ, tutuayɰ'rɰgɰ nimi. Nipe'tirã wiorã wiogu nimi. **16** Cũ ni'cũta catinu'cũmi. Cũ pũrõ asisteropɰ nimi. Ne ni'cũ masũ cũ basu Õ'acũ nirõpɰ wa'amasĩtimi. Ne ni'cũ cũrẽ ĩ'aticu niwĩ. ĩ'ata basiowe'e. Õ'acũ ni'cũrẽta añurõ ucũyɰ'rɰnɰ'cãrõɰa'a. “Cũ wiogu ninu'cũato”, nirõɰa'a. Tojota niato.

17 No'o peje cɰorãnojõrẽ a'tiro weedutiya. Na “Āpẽrã yɰ'rɰoro niyɰ'rɰnɰ'cã'a”, niticã'to. Na cɰose me'rã “Añurõ wa'arosa'a”, ni e'catiyuticã'to. Te queoro niwe'e. Pe'tidija wa'arosa'a. Tojo weronjõ o'orã, Õ'acũ pe'ere e'catise me'rã yucueato. Cũ catinu'cũgũ marĩrẽ e'caticã ɰagu, nipe'tise marĩ cɰosere o'omi. **18** Peje cɰorãrẽ añusere weedutiya. Āpẽrãrẽ añurõ weeato. Na cɰosere o'oato. **19** Na tojo weérã, ape ɰmɰcopɰre peje cɰorã weronjõ niyutojarãsama. Na catinu'cũatjere bocarãsama.

Pablo Timoteore “Tojo weeya”, nitɰo'que ni'i

20 Timoteo, Õ'acũ mɰ'ɰrẽ weredutigu cũu'quere añurõ weeya. A'ti nucũcã cjase ucũse mejõ nisere tɰ'oticã'ña. Tojo nicã mejẽcã no'o ɰaro ucũma'ase quẽ'rãrẽ tɰ'oticã'ña. Āpẽrã “Masĩrã waro ni'i” nirã peje mejẽcã wãcũse cɰoma. Ʋpɰtu na ɰaro ucũma'asama. Na masĩse nisoo ucũma'ase ni'i. Tojo weegu narẽ tɰ'oticã'ña. **21** Ni'cãrẽrã a'tere weesiruturã, Jesucristore ějõpeomi'quere du'ucã'cãrã niwã.

Õ'acũ mæ'urẽ añurõ weeato.
Tocã'rõta oja'a.
Pablo

Pablo Timoteore ape pūrī ojanemo'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo Timoteore Romapū bu'iri da'reri wi'ipū nīgū, ojacū niwī. Cū Timoteore ojamū'tāca pūrīrē a'tiro ojacū niwī: “Yū'u bu'iri da'reri wi'ipū nise wapa nipe'tiropū Jesucristo ye queti se'saro wee'e”, ni ojacū niwī. A'ti pūrīma ti pūrī weronojō ojaticū niwī. Asia di'tacjārā cūrē bu'iri da'reri wi'ipū nicā, bopoyasācārā niwā. Tojo weegū nipe'tirā cō'awā'cāno'caro weronojō tū'oña'cū niwī. Luca, tojo nicā Onesíforo ya wi'icjārā dia'cū cūrē wācūtutuacā wéerā, bu'iri da'reri wi'ipū nigūrē bopoyasāticārā niwā. Pablo “Ni'cūta nisa'a” ni tū'oña'gū, cū me'rācjārā waro Timoteore, Marcōre cū tiropū pijiocū niwī. Troapū cū cū'que paperare, cū yaro asibusurore miitidutigūnojōta pijiocū niwī. Cū “Maata wērīgūsa'a”, ni wācūcū niwī. A'ti pūrī cū ojatūoca pūrī ni'i.

Pablo Timoteore oja'que ni'i

1 1 Yū'u Pablo Jesucristo besecū'cū ni'i. Cū yū'ure Ō'acū uaronojōta cū ye quetire wereditigū o'ówī. A'te queti a'tiro ni'i. Ō'acū “Jesucristore ējōpeorārē catinu'cūcā weegūti”, nicū niwī. Cū ní'caronojōta yū'ure tere wereditigū o'ówī.

2 Timoteo, mū'urē yū'u maigūrē oja'a. Mū'u Jesucristo ye quetire yū'u werēcā, añurō ējōpeowū. Tojo weegū mū'u yū'u macū weronojō ni'i. Ō'acū marī pacū, tojo nicā Jesucristo marī wiogū mū'urē añurō weeato. Pajaña'to. Mū'urē ejerisājācā weeato.

“Jesucristore ējōpeorā āpērārē a'tiro weeroua'a” nise ni'i

3 Yū'u Ō'acūrē sērīsetirinūcū mū'urē wācū'u. Mū'urē wācūgū, ñamipū, uñucopū Ō'acūrē e'catise o'o'o. Cūrē yū'u ñecūsumūa ējōpeoseti'caronojōta ējōpeo'o. Yū'u bu'iri moogū tū'oña'gū, cūrē ējōpeo'o. **4** Timoteo, mū'urē pūrō wācū'u. Yū'u mū'u tiropū ní'cū wijacā, mū'u uti'quere wācūnu'cūcā'a. Mū'urē pūrō ī'asī'rīsa'a. Mū'urē ī'agū, e'catigūti nīgū, tojo wācū'u. **5** Mū'u Jesucristore queoro ējōpeosere yū'u wācū'u. Mū'u ni'cārōacā ējōpeosere mū'u ñecō Loida, tojo nicā mū'u paco Eunice ējōpeomū'tāwā. Mū'u quē'rā tereta ējōpeosirutugū wee'e.

6 Tojo weegu m'u'u a'tiro weecã u'a'a. Ô'acũ m'u'urẽ weeduti'quere tutuaro me'rã weenu'cũcã'ña. Toduporo y'u'u m'u'urẽ ñapeocã, Ô'acũ m'u'urẽ añuse masisere o'owĩ. Tere nemorõ añurõ weenu'cũcã'ña. **7** Ô'acũ marĩrẽ Espiritu Santure o'owĩ. Cũrẽ o'ógũ, uidutigũ mejëta o'owĩ. Tojo o'ogũ, tutuase o'ogũre, ma'ise o'ogũre, queoro wãcũse o'ogũre o'owĩ. **8** Tojo weegu marĩ wioğũ ye quetire wereğũ, bopoyaticã'ña. Y'u'u quẽ'rãrẽ Jesucristo ye queti bu'ese wapa, bu'iri da'reri wi'ipũ y'u'u dujicã, bopoyasãticã'ña. A'tiro pe'le weeya. Jesucristo ye quetire wereya. Tojo werese bu'iri m'u'u quẽ'rã ña'arõ y'u'rũğusa'a. Tojo wa'acã ï'agũ, “Añurõsa'a”, ñiña. Ô'acũ m'u'urẽ tutuaro o'oro põtëorõ tojo weeya. **9** Ô'acũ marĩrẽ pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ y'u'rũweticã weewĩ. Cũ añurõ weecã ñagũ, cũ ñaro weedutigũ marĩrẽ besecu niwĩ. Marĩ añuse weesetisere ï'agũ mejëta besecu niwĩ. Cũ pe'le marĩrẽ añurõ weesĩ'rigũ besecu niwĩ. A'tiro ni'ĩ. Ô'acũ marĩrẽ ma'ígũ, Jesucristo marĩrẽ y'u'rũoatjere wãcũcu niwĩ. Tere a'ti turi weese dũporo wãcũtojacu niwĩ. **10** A'tocateroma marĩrẽ y'u'rũogũ, Jesucristo a'tise me'rã cũ ma'isere ï'owĩ. Marĩ pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ y'u'rũweticã weewĩ. Tojo nicã a'tiro masicã weewĩ. Marĩ cũ y'u'rũose quetire tu'o ëjõpeorã, catinu'cũrãsa'a nisere masicã weewĩ.

11 Ô'acũ te quetire y'u'ure weredutiwĩ. Judío masã nitirãrẽ bu'edutigũ y'u'ure besecũwĩ. **12** Te quetire werese bu'iri y'u'u pũrõ pi'eti'ĩ. Tojo pi'etimidũ, bopoyawe'e. Y'u'u Jesucristore masĩ'ĩ. “Cũ ní'quere queorota weegusami”, ni'ĩ. Cũ tutuagũ nimi. Y'u'ure te queti wereturiase cũu'quere añurõ co'teyapada'reogusami. “Téé apaturi a'tigũpũ, co'tenu'cũgũsami”, ni'ĩ. Tojo weegu y'u'u ne bopoyawe'e.

13 Y'u'u m'u'urẽ bu'e'quere queoro bu'ewã'cãña. Añurõ ëjõpeosetiya. A'merĩ ma'ñiña. Marĩ Jesucristo me'rã nĩrã, tojo weemasĩ'ĩ. **14** Espiritu Santu marĩpũre nimi. Cũ weetamuse me'rã Ô'acũ m'u'urẽ weredutigũ cũu'quere añurõ bu'eya.

15 M'u'u masĩtoja'a. Nipe'tirã Jesucristore ëjõpeorã, Asiacjãrã y'u'ure cõ'awijape'tia wa'awã. Na wa'tero ní'cãrã quẽ'rã Figelo, tojo nicã Hermógenes mejãrõta weewã. **16** Onesíforo pũricã tojo weetiwĩ. Ô'acũ cũrẽ, cũ ya wi'icjãrãrẽ pajaña'gũsami. Pejetiri Onesíforo y'u'ure wãcũtutuacã weewĩ. Apeye quẽ'rãrẽ y'u'u bu'iri da'reri wi'ipũ nimicã, y'u'ure bopoyasãtiwĩ. **17** A'tiro pe'le weewĩ. Cũ Romapũ ejagũ, y'u'ure upũtu a'macu niwĩ. Téé bocagũpũ, a'madu'uwĩ. **18** Marĩ wioğũ masãrẽ beseatji nũmũ Onesíforore pajaña'to. Cũ marĩrẽ Éfesopũ weetamu'quere m'u'u añurõ masĩsa'a.

Pablo Timoteore queoro weedutise ni'ĩ

2 1 Timoteo, m'u'u y'u'u macũ weronojõ nigũrẽ a'tiro nigũti. Jesucristo m'u'urẽ añurõ weemi. Tojo weegu cũ weetamuse me'rã cũrẽ

ējōpeonu'cūcā'ña. **2** Yū'u pājārā masā tū'oropu bu'e'quere wereturiaya. “Ā'rāta yū'u bu'esere āpērārē queoro wereturiatū'sama” ni, mū'u ī'arānojōrē wereya.

3 Mū'u Jesucristo ye quetire werese bu'iri mū'urē ña'arō wa'arosa'a. Ūsārē wa'a'caro weronojō wa'arosa'a. Mū'urē tojo wa'acā, wācūtutuaya. Surara weronojō weeya. Cūrē mejēcā wa'acā, wācūtutuasami. **4** Surara cū wioḡu dutise dia'cūrē weesami. Surara nitigū weronojō weetisami. Tojo weegū mū'u cū weronojō weeya. Jesucristo ye dia'cūrē weeya.

5 Apī quē'rā omarī masū cū wiorā dutisenojōrē queoro weetigū, wapata'atisami. Na cūrē o'obo'quere o'otisama. Tojo weegū añuse bocasī'rīgū, Jesucristo duti'quere queoro weeya. **6** Ni'cū wesepu añurō da'ragūnojō ti wese cjase dūcatise me'rā dua wapata'amasīsami. Mū'u te weronojō Ō'acū ye cjasere añurō bu'égū, te wapa mū'u quē'rā wapata'amasī'i. **7** Yū'u weresere wācūnūñā. Mū'u tojo weecā, marī wioḡu nipe'tisere mū'urē masīcā weegūsami.

8 Jesucristore wācūña. Cū wērī'cu nimigū, masācu niwī. Cūta dūporocjū wioḡu Davi pārāmi nituriagu nimi. Yū'u Jesucristo ye añuse quetire wereḡu, tereta werewu. **9** A'te queti werese bu'iri yū'u pi'etisa'a. Yū'u ña'arō weegū weronojō bu'iri da'reri wi'ipu ni'i. Ō'acū ye queti pūrīcā nipe'tiropu nibi'atoja'a. Yū'ure bu'iri da'reri wi'ipu bi'adūpo'que weronojō niwe'e. **10** Tojo weegū yū'u pi'etimigū, wācūtutua'a. Ō'acū bese'cārārē añurō wa'ato nīgū tojo wee'e. Na quē'rā marī weronojō Jesucristore ējōpeorā, yū'ūono'rāsama. Añubutiasere bocarāsama. Catinu'cūcā'rāsama. Tojo weegū nipe'tisere wācūtutua'a.

11 A'tiro nise diacjūta ni'i:

Marī Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā wējēbosama.

Na tojo wējēcā, marī Jesucristo me'rā ū'mūsepu catinu'cūrāsa'a.

12 Marī pi'etirā wācūtutuarā, cū wioḡu nirōpu cū me'rā wiorā nirāsa'a.

“Cūrē masītisa'a” nicā, cū quē'rā marīrē “Masīwe'e”, nigūsami.

13 Marī cūrē añurō ējōpeotimicā, cū pe'e nipe'tise “A'tiro weegūti” nī'quere queoro weenu'cūsami.

Ō'acū ne ni'cāti nisoomasītisami.

Pablo Timoteore queoro bu'edutise ni'i

14 Mū'u bu'erārē a'te dūporo yū'u oja'quere wācūdutiya. Āpērā ucūsetirinūcū “Tojo mejēta ni'i”, nisama. Diacjū marī wioḡu tū'oropu na tojo nisetisere du'udutiya. Te ucūse wapamarī'i. Āpērā wācūsere dojorēma. **15** Mū'u pe'e Ō'acū yere añurō bu'eya. Tojo nicā cū yere queoro weeya. Mū'u tojo weecā ī'agū, mū'urē “Añurō weemi”, nigūsami. Queoro wéégū, mū'u da'rasere bopoyasome. Diacjū cjasere Jesucristo ye quetire queoro wereturiaya. **16** A'ti turi cjase diacjū nitisere na

ucũcã, ucũtamuticã'ña. A'tiro ni'i. Tere ucũrã, nemorõ siape me'rã ña'arã wa'asama. **17** Na bu'ese marĩ urupũ cãmi boase'saro weronojõ ãpẽrãrẽ pẽ'rĩpejawã'cãsa'a. ã'rã pũarã Himeneo, Fileto te boase weronojõ masãrẽ bu'érã, dojorẽma. **18** ã'rã Õ'acũ ye quetire queoro bu'etima. A'tiro nima: “Masã wẽrĩ'cãrã masãtojacãrã niwã”, nima. Na tojo nicã tũ'orã, ãpẽrã “¿Ûsã de'ro ëjõpeorãsariba?” ni wãcũma. **19** Õ'acũ cũ ucũse cũu'que pũrĩcã tutuari wi'i yeenu'cõ'que weronojõ ni'i. Cũ ye queti ne dũcayuwe'e. A'tiro ni'i. “Marĩ wioꝑũ Jesucristo cũ yarãrẽ masĩsami.” Tojo nicã “Nipe'tirã 'Jesucristo yarã ni'i', ni wãcũrã ña'arõ weesere du'uatõ.”

20 A'te queosere wereꝑũti. Ni'cũ peje cũoꝑũ ya wi'ipũre peje bapari nisa'a. Uru me'rã wee'que pari, plata me'rã wee'que pari nisa'a. Tojo nicã apeye yucũ me'rã wee'que pari, di'i me'rã yee'que pari nisa'a. Bosenuũmũ nicã añuse parire na ba'awũaropũ peosama. Apeye parire mejõ nirĩ nũmũ peosama. **21** Marĩ a'te weronojõ ña'asere weetirã, bosenuũmũ nicã añuse pari peose weronojõ nirãsa'a. Marĩ wioꝑũ yarã waro nirãsa'a. Cũ nipe'tise añurõ weedutisere queoro weerãsa'a.

22 Tojo weegũ mũ'u ma'mapjia na ɯaripejasenojõrẽ weeticã'ña. Queoro weeya. Jesucristore ëjõpeoya. Masã quẽ'rãrẽ ma'ĩña. Tojo nicã a'mequẽse marĩrõ niña. Nipe'tirã queoro weerã Õ'acũrẽ ëjõpeorã me'rã añurõ nicã'ña. **23** ãpẽrã tojo ucũma'acã, na me'rã ucũtamuticã'ña. Na tũ'omasĩtima. Mũ'u masĩ'i, na tojo ucũrã na ɯaro a'metu'tiyapatisama. **24** Mũ'u marĩ wioꝑũre da'racõ'tegũ ni'i. Ne a'metu'titicã'ña. A'tiro pe'e weeya. Nipe'tirã me'rã añurõ niña. Narẽ añurõ bu'e, na mũ'ũrẽ ña'arõ weesĩ'rĩcã, tojo tũ'oña'cã'ña. **25** Mũ'u bu'esere tũ'osĩ'rĩtirãrẽ añurõ pajaña'se me'rã narẽ “A'tiro pe'e añurõ weeya”, niña. Õ'acũ na ña'arõ wee'quere dũcayugũsami níꝑũ, tojo niña. Na dũcayurã, diaꝑũ cjasere ëjõpeorãsama. **26** Mũ'u narẽ tere werecã, tũ'omasĩrãsama. Tojo weerã wãtĩ yarã, cũ dutiro weemi'cãrã yũ'rũwetiwijarãsama.

“A'ti turi pe'tise dũporo dicũse ña'ase wã'cãrõsa'a” ní'que ni'i

3 **1** Mũ'u a'tere tũ'omasĩña. A'ti turi pe'tise dũporo peje ña'ase wã'cãrõsa'a. A'tiro wa'arõsa'a. **2** Masã na ye cjase dia'cũrẽ ɯarãsama. Niyerure ɯaripejarãsama. “ãpẽrã yũ'rũoro añuyũ'rũnu'cã'a”, ni wãcũrãsama. Masĩbutiarã weronojõ ucũma'arãsama. Õ'acũrẽ ɯatirã, ña'arõ cũrẽ ucũrãsama. Na paꝑũsumũarẽ yũ'rũnu'cãrãsama. ãpẽrã narẽ añurõ weemicã, “Ûsãrẽ añurõ weepũ”, ne nisome. Narẽ e'catise o'osome. Wiopesase me'rã Õ'acũrẽ ëjõpeosome. Marĩ ëjõpeosetisere mejõ nisere weronojõ wãcũrãsama. **3** Ne ãpẽrãrẽ ma'isome. Pajaña'se moorãsama. Ucãsepjarã nirãsama. Na no'o ɯaro ña'arõ weesĩ'rĩsere weerãsama. ãpẽrãrẽ ña'arõ pi'eticã weerãsama. Ne cã'rõ añusere ɯasome. **4** Na me'rãcãrã nimi'cãrãrẽ ña'arõ weerãsama. No'o ɯaro weema'acã'rãsama. Na ɯpũtũ “ãpẽrã yũ'rũoro añuyũ'rũnu'cã'a”, ni wãcũrãsama. Õ'acũ pe'ere

wācūrōnojō o'orā, e'cati nisetisenojō dia'cūrē wācūrāsama. 5 Ō'acūrē ējōpeorā weronjō weesoorāsama. Na weesetise me'rā pe'le Ō'acū tutuasere “Tojo niwe'e”, nirāsama.

Nanojō me'rā ne cārō ba'patima'aticāñā. 6 Na tojo weerānojō a'tiro weesama. Ucūme'rīse me'rā wi'serip̄ sājāasama. Sājāa, numia tiro tod̄poro ña'arō wee'cārā bu'iritirā, wācūtutuaturārē niso dojorēsama. Narē mejēcā ējōpeocā weesama. Na numia nipe'tise ña'arō weesere ɰaripejasama. 7 Nipe'tise bu'esere masīsī'rīmirā, ne diacjū cjasere masītu'ajatisama. 8 Numiarē nisoori masā p̄arā Janes, Jambres weronjō nima. Na d̄porop̄ Moisé nícaterop̄re na Egiptocjārā t̄oña'rī masā nicārā niwā. Na Moisére ī'atu'ticārā niwā. Diacjū cjasere ne ɰaticārā niwā. Na weronjō ā'rā quē'rā diacjū cjasere ɰatima. Ña'arō wācūpo'cārā ne queoro ējōpeomasītima. 9 Na ucūma'ase maata pe'tirosa'a. Nipe'tirā na ucūcā t̄o'rā, “Tojo nima'arā weema”, nirāsama. Moisére ɰati'cārā Janes, Jambriere weronjō wa'arosa'a. Titap̄re na nima'asere masā masīcārā niwā. Mejārōta tja ā'rā quē'rārē na nima'asere masīrāsama.

Pablo Timoteore “A'tiro weeya” cū nit̄o'que ni'i

10 M̄'ɰ pūrīcā ȳ'ɰ bu'ese nipe'tisere añurō masī'i. Ȳ'ɰ weesetisere, ȳ'ɰ weesī'rīsere masī'i. Tojo nicā ȳ'ɰ Ō'acūrē ējōpeosere masī'i. Āpērā queoro weeticā, ȳ'ɰ tojo t̄oña'sere m̄'ɰ masī'i. Ȳ'ɰ ma'isetisere, mejēcā wa'acā wācūtutuasere m̄'ɰ masī'i. 11 Masā ȳ'ɰre ña'arō weecā, pi'etiɰ. Nipe'tise a'te macārīp̄ wa'a'quere m̄'ɰ masī'i. Antioquíap̄, Iconiop̄, Listrap̄ ȳ'ɰ pi'eti'quere m̄'ɰ masī'i. Pi'etisetirinucū marī wioɰ ȳ'ɰre ȳ'ɰr̄weticā weewī. 12 Diacjūta ni'i. Jesucristore ējōpeorā nipe'tirārē Ō'acū ɰaronojō añurō weesī'rīrārē āpērā ña'arō weerāsama. 13 Ña'arī masā, tojo nicā nisoori masā nemorō ña'arō weenemopeorāsama. Nisooneowā'cārāsama. Nisoorā nimirā, na quē'rā nisoono'o, ējōpeorāsama.

14 M̄'ɰ pūrīcā m̄'ɰrē bu'e'quere queoro ējōpeonu'cūcāñā. Queoro weeya. M̄'ɰ tere “Diacjūta ni'i”, nisa'a. M̄'ɰ m̄'ɰrē bu'e'cārārē masī'i. 15 M̄'ɰ wī'magūp̄ta Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere masīn̄'cāwū. Tere bu'éɰ, m̄'ɰ Ō'acū yere masīwū. Masī, Jesucristore ējōpeose me'rā ȳ'ɰr̄ono'wū. 16 Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere ojadutigu, cū masīse o'ose me'rā ojaduticu niwī. Te oja'quere bu'érā, diacjū nisere masīno'o. Marī ña'arō wee'que quē'rārē “Na'a ni'i”, nino'o. Marī ña'arō wee'quere d̄cayumasīcā wee'e. Tere bu'érā, queoro weenu'cūmasī'i. 17 Ō'acū cū yarārē nipe'tise añurō weesere weemasīato níɰ cū ye cjasere ojaduticu niwī.

4 1 Jesucristo nipe'tirā wioɰ tutuaro me'rā a'tiḡsami. A'tiḡ, masā catirārē, wērī'cārārē beseḡsami. Ō'acū, tojo nicā Jesucristo t̄'orop̄re m̄'ɰrē a'tiro weeduti'i. 2 Masārē Ō'acū ye quetire wereya.

Nipe'tisetiri masã tũ'osĩ'rĩcã, wereya. Na tũ'osĩ'rĩticã quẽ'rãrẽ, werenu'cũcã'ña. Mũ'u weresere tũ'orã, ẽjõpeorãsama. Na queoro weeticã, tu'tiya. "A'tiro weerũa'a", ñña. Narẽ bu'égũ, queoro pajaña'se me'rã wereme'rĩcã'ña. **3** Be'ropũre masã añuse bu'esere ùatirãsama. Tojo weegũ a'tiro nicãrẽ queoro bu'ewe'oya. Be'ropũre a'tiro wa'arosa'a. Na, na ùaro weerãsama. Na tũ'otũ'sase dia'cũrẽ tũ'osĩ'rĩrãsama. Tojo weerã tere bu'eajã pãjãrãrẽ a'marãsama. **4** Na dia'cjũ cjasere tũ'osome. Nipe'tise no'o werema'ase pe'ere tũ'orãsama. **5** Timoteo, mũ'u pũrĩcã queoro wãcũña. Mũ'u Jesucristo ye quetire werecã, masã mũ'ũrẽ ña'arõ weerãsama. Na tojo weecã, wãcũtutuaya. Jesucristo masãrẽ yũ'rũomi nise quetire du'ucũurõ marĩrõ werenu'cũcã'ña. Mũ'ũrẽ weeduti'quere weetu'ajanũ'cõña.

6 Yũ'u wẽrĩatjo cã'rõ dũ'sa'a. Yũ'ũre masã Õ'acũrẽ wa'icũrãrẽ ùjũamorõpeo'caro weronojõ wa'arotiro wee'e. Tojo weegũ mũ'ũrẽ tojo duti'i. **7** Yũ'u Jesucristo ye quetire weregũ, nipe'tise yũ'u tutuaro põtõorõ weewũ. Nipe'tise Õ'acũ yũ'ũre duti'quere tu'ajatoja'a. Ne cũrẽ ẽjõpeodu'uwe'e. **8** Nĩ'cãrõacãrẽ majã Õ'acũ yũ'ũre añurõ wee'que wapa o'oatje dũ'sa'a. Marĩ wio'gũ Õ'acũ masãrẽ beseatji nũmũ nicã, yũ'ũre o'ogũsami. Cũ masãrẽ queoro besemi. Yũ'u dia'cũrẽ o'osome. Nipe'tirã cũrẽ ẽjõpeorã cũ a'tiatjere ùarãrẽ o'ogũsami.

Pablo cũ ye cjasere were'que ni'i

9 Mũ'u põtõorõ a'tita basioro yũ'u tiropũ maatacure ì'agũ a'tia. **10** A'tiro ni'i. Crescente wãmetigũ Galacia wãmetiropũ wa'awĩ. Tojo nicã Tito Dalmaciapũ wa'awĩ. Demas pũrĩcã a'ti turi cjasere nemorõ ma'iyũ'rũnũ'cãgũ, yũ'ũre cõ'awã'cã wa'awĩ. Cũ Tesalónicapũ wa'awĩ. **11** Luca dia'cũ yũ'u me'rã nimi. Marcore a'maña. Mũ'u me'rã a'tiato. Cũ yũ'ũre weetamusere ùa'a. **12** Yũ'u Tíquicore Éfesopũ o'ówũ. **13** Mũ'u a'tigũ, yaro su'tiro asibusuro bu'icjãrõrẽ miitia. To Troa wãmetiri macã Carpo ya wi'ipũ nisa'a. Yé papera tũrũrĩrẽ miitia. Wa'icũrã caseri me'rã oja'que yé caserire acobojotibutiãcã'ña.

14 Alejandro cõme me'rã da'rari masũ yũ'ũre ña'abutiario weewĩ. Õ'acũ marĩ wio'gũ cũ wee'caro ejatuaro cũrẽ bu'iri da'regũsami. **15** Mũ'u pũrĩcã cũrẽ tũ'omasña. Cũ marĩ bu'esere ne ùatiyũ'rũami.

16 Ne waro wiorã yũ'ũre sãrĩtiña'cã, ne ni'cũ yũ'ũre weetamutiwĩ. Nipe'tirã yũ'ũre cõ'awã'cã wa'awã. Õ'acũ na tojo wee'quere acobojocã ùa'a. **17** Õ'acũ pũrĩcã yũ'ũre weetamuwĩ. Yũ'ũre tutuase o'owĩ. Tojo weegũ wiorãrẽ yũ'u a'tiro werewũ. Jesucristo masã ña'arõ niseti'quere yũ'rũomi nise quetire narẽ werepe'ocã'wũ. Nipe'tirã a'ti ùmũcocjãrã judío masã nitirã te quetire tũ'oato ní'gũ tojo werewũ. Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acũ yũ'ũre a'tiro weewĩ. Yaiwa ba'ano'bo'cũre weronojõ wiose wa'teropũ nigũrẽ yũ'rũweticã weewĩ. **18** Tojo nicã nipe'tise yũ'ũre

be'ropu ña'arõ weeatjere yu'rūweticã weegusami. U'musepu cū wiogu nirõpu yu'ure miagūsami. Masã Õ'acũrẽ añurõ ucũnu'cũato. Tojota wa'ato.

Pablo añudutituo'que ni'i

19 Prisca, Aquila añuato. Tojo nicã Onesíforo ya wi'icjārã quẽ'rã añuato. **20** Erasto Corintopu tojaque'awĩ. Trófimoma dutitigure Miletopu cõ'awã'cãtiwu. **21** Mũ'u põtëorõ a'tita basioro pu'ecu dūporo a'tia. Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, nipe'tirã marĩ acawererã mũ'urẽ añudutima.

22 Jesucristo marĩ wiogu mũ'u me'rã niato. Õ'acũ musã nipe'tirãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Titore ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Tito wāmetigure ojacu niwī. Tito judío masū mejēta nicu niwī. Pablo Titoreta Creta nūcūrōpū Jesucristo ye quetire añurō bu'eyapatitu'ajadutigu cūucū niwī. Tojo nicā Jesucristore ējōpeori curuacjārā sājācā weedutigu cūucū niwī. A'ti pūrīrē cūrē bu'enemogū cū da'rasere masiāto nīgū wācūtutuacā weenemogū ojacu niwī.

Pablo Titore oja'que ni'i

1 1 Yū'ū Pablo Ō'acūrē da'racō'tegū Jesucristo besecū'ucū ni'i. Cū, cū ye quetire weredutigu cūuwī. Ō'acū cū bese'cārārē añurō ējōpeocā nasāgū yū'ūre cūuwī. Tojo nicā narē Ō'acū ye, diacjū cjasere masīdutigu cūuwī. Queoro Ō'acū naronojō weedutigu tojo cūuwī. **2** Apeyere, narē Ō'acū tiropū catinu'cūatjere e'catiyudutigu cūuwī. Ō'acū nisootimi. Cū a'ti turi weese dūporo “Catise pe'titiatjere o'ogūti”, nitojacu niwī. **3** Ni'cārōacārē cū “Tojo weegūti” nīcatero eja'a. Tojo weegu cū ye quetire weresijase me'rā “Cū tojo weegūti” nī'quere masārē masīcā weemi. Ō'acū marīrē yū'rūogū cū dutiro me'rā yū'ūre te quetire weredutiwī. **4** Tito, mū'ū yū'ū macū weronojō ni'i. Marī ni'cārōnojō ējōpeose cūo'o. Mū'ūrē a'ti pūrīrē oja'a. Ō'acū marī pacū, tojo nicā Jesucristo marī űa'arō wee'quere yū'rūogū añurō weeato mū'ūrē. Pajaña'to. Mū'ūrē ejerisājācā weeato.

Pablo Titore bu'eduti'que ni'i

5 Mū'ūrē Creta wāmetiri nūcūrōpū cūuwā'cātiwū. Yū'ū weepe'oti'quere tu'ajanū'cōdutigu tojo weewū. Tojo nicā yū'ū nīrōnojōta topū nise macārīrē, te macārīnucū Jesucristore ējōpeori curuacjārārē sū'ori wejepeojārē sōrōdutiwū. A'tiro niwū: **6** “Sū'ori wejepeorā a'tiro nisetirārē sōrōña. ‘Náta űa'arā nima’ nino'ña marīrānojōrē sōrōña. Na ni'cārērā numiata nūmotiāto. Na pō'rā quē'rā Jesucristore ējōpeorāta niato. ‘Na no'o űaro űa'arō weema’ nino'rā niticā'to. Tojo nicā yū'rūnū'cāsepijarā niticā'to”, niwū. **7** Ni'cū Jesucristore ējōpeori curuacjārārē sū'ori wejepeogū Ō'acū ye cjasere co'tegū nimi. Tojo weegu “Cūta űa'agū nimi” nino'ña marīgūnojō niato. Cū űaro dia'cū dutigūnojō, uamūñagūnojō niticā'to. Tojo nicā que'agū, cumucabūcū no'o űa'arō

weese me'rã niyeru wapata'asĩ'rĩgũnojo niticã'to. **8** A'tiro pe'e niato. Sijari masã cũ ya wi'lipu wa'acã, añurõ põtë'rĩgũnojo niato. Añusere weegũnojo niato. Tojo nicã añurõ wãcũyu weesetigunojo, ãpërãrë queoro weegũnojo niato. Õ'acũ ñaro dia'cũ weegũ niato. Queoro weesetigunojo niato.

9 Õ'acũ yere, diacjũ cjase cürë bu'e'quere weenu'cücã'to. Tojo weegu ãpërã quë'rãrë Jesucristo ye queti queoro bu'ese me'rã narë wãcütutuacã weemasĩsami. Æpërã pe'ere te bu'esere mejëcã ucürãrë queoro wãcücã weemasĩsami.

10 A'tiro ni'i. Pãjãrã Õ'acürë yu'rũnu'cãrã nima. Na no'o ñaro ucũma'a, masãrë mejëcã ëjõpeocã weema. Judío masãta tojo weeyu'rũnu'cãma.

11 Na niyeru wapata'ama'asĩ'rĩrã, no'o ñaro bu'ema'acã'sama. Na bu'ese me'rã pãjãrã ni'cũ põ'rã ni'cã wi'icjãrãrë dojorëpe'ocã'sama. Tojo weerãrë na bu'esere cã'mota'aya.

12 Duporopu ti nucürõ Cretacjũ ojari masũ ti di'tacjãrãrë ojagu, a'tiro ojacu niwĩ: "A'to Cretacjãrã nisoosepijarã nima. Wa'icurã weronojo tu'omasitirã nima. Ba'awãrãrã, teesepijarã nima." **13** Cũ narë diacjũta ojacu niwĩ. Tojota nima. Tojo weegu tocjãrã Jesucristore ëjõpeorã ña'arõ weesetirãrë tu'tiya. Narë queoro ëjõpeodutigũ tojo weeya. **14** Judío masã no'o ñaro wãcũboca werema'asere tu'oticã'to nĩgũ añurõ bu'eya. Tojo nicã no'o na dutima'asere tu'oticã'to nĩgũ tojo weeya. Na Õ'acũ yere, diacjũ cjasere uatima.

15 Judío masã apeye ba'asere ba'adutitisama. "Tere ba'arã, Õ'acũ duti'quere yu'rũnu'cãrã wee'e", nisama. Tojo niwe'e. Marĩ nipe'tirã bu'iri marĩrã tu'oña'rã ba'acã, añu ni'i. Õ'acürë yu'rũnu'cãrã mejëta wee'e. Æpërã Jesucristore ëjõpeotirã nipe'tisere ña'arõ wãcũsama. A'tiro ni'i. Na wãcũseputa, na tu'oña'seputa ña'asãjãcã'sama. Tojo weerã na ña'arõ weesere ne bujawetitisama. **16** Na "Õ'acürë masĩ'i", nimima, nĩrã. Marĩ pe'e na weesetisere i'arã, masĩ'i. "Na cürë masĩtisama", nino'o. Na ña'ayũ'rũarã, Õ'acũ dutisere yu'rũnu'cãrã, ne cã'rõ añurõ weemasĩtisama.

Queoro bu'edutise ni'i

2 **1** Mu'ũ bu'égu, Õ'acũ ye cjasere diacjũ nirõnojo'ta bu'eya. **2** A'tiro bu'eya. Bũcũrã mũua wiopesase me'rã weesetiato. Na wiopesase me'rã i'ano'ato. Añurõ wãcũyu weesetirãnojo niato. Apeyere queoro ëjõpeoato. A'merĩ ma'isetiatio. Mejëcã wa'acã, nu'cãpoato. **3** Bũcũrã numiarë mejãrõta bu'eya. Õ'acürë ëjõpeorã numia weewuasenojõrë weeato. Æpërãrë ña'arõ ucjaticã'to. Que'aticã'to. Nipe'tise na añuse weesetise me'rã ãpërãrë queose o'oato. **4** Bũcũrãnumia ne marãputirãnumiarë a'tiro weeato. Na marãpusũmũarë, na põ'rãrë ma'icã weeato. **5** Tojo nicã narë añurõ wãcũyu weeseticã weeato. Na'ase marĩrõ nicã weeato. Bũcũrãnumia na añurõ weese me'rã ne marãputirãnumiarë na ye wi'seripu añurõ co'temasicã weeato. Ma'ise me'rã ãpërãrë añurõ

weecã weeato. Na marãpusumuarẽ añurõ yu'ticã weeato. Na tojo weecã ï'arã, ne ni'cũ Õ'acũ ye quetire “Tojo niwe'e”, nímásísome.

6 Ma'mapjiare mejãrõta wereya. Narẽ añurõ wãcũyu weesetirã niato nígũ tojo weeya. **7** Mũ'u basuta nipe'tise mũ'u weese me'rã nipe'tirãrẽ añuse queose o'oya. Narẽ bu'égu, nipe'tisere nisooro marĩrõ wiopesase me'rã bu'eya. **8** Queoro ucũña. Mũ'u tojo weecã, ãpẽrã ne “Tojo niwe'e”, nisome. No'o mũ'u bu'esere uatigũnojõ queoro mũ'u bu'ecã tu'ogu, bopoyagusami. Marĩ bu'esere ne ña'arõ ucũsome.

9 Da'raco'terãrẽ a'tiro werecasaya: “Nipe'tise musã wiorã dutisere yu'tiya. Narẽ e'caticã weeya. Ye'suticã'ña”, niña. **10** “Musã wiorã yere yajaticã'ña. Tojo weronjõ o'orã, añurõ weese me'rã pe'e narẽ ëjõpeocã weeya”, niña. Tojo weese me'rã ãpẽrã Õ'acũ marĩrẽ yu'ruogu ye bu'esere “Añubutiase ni'i”, ni ï'arãsama.

11 A'tiro ni'i. Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ, nipe'tirã a'ti nucũcãcãrã na ña'arõ weeseti'quere yu'ruosĩ'rigũ, Jesucristore o'ócũ niwĩ. **12-13** Jesucristo marĩ wioгу tutuayũ'rugũ, marĩrẽ yu'ruogu nimi. Be'ro cũ añurõ asitese me'rã apaturi a'tigũsami. A'tocatero cũ a'tiatjere yucueri curare Õ'acũ marĩrẽ ña'asere, ña'arõ uaripejasere du'udutimi. Apeyenojõrẽ weeati dũporo wãcũyutojaca be'ropũ weedutimi. Tojo nicã queoro weeseti, añurõ ëjõpeodutimi. **14** Jesucristo marĩ ña'arõ weesere yu'ruweticã wéégu, wẽrĩbosacũ niwĩ. Cũ marĩrẽ cũ yarã sãjadutigũ, ña'ase moorã niato nígũ tojo weecũ niwĩ. Marĩrẽ e'catise me'rã añurõ weeseticã uasami. Tojo weegu wẽrĩbosacũ niwĩ.

15 A'tereta mũ'u narẽ bu'eya. Narẽ wãcũtutanemocã weeya. Na ña'arõ weesetisere narẽ masicã weeya. Mũ'u ãpẽrãrẽ dutigu niyugu, tojo weeya. Ne ni'cũ mũ'urẽ tojo ï'acõ'aticã'to.

Jesucristore ëjõpeorã weewuase ni'i

3 **1** Tocjãrã Cretacjãrãrẽ a'tiro weedutiya. “Wiorã dutisere yu'tiatio. Nipe'tise añurõ weesenõjõrẽ weeato. **2** Ne ãpẽrãrẽ ña'arõ ucjaticã'to. ãpẽrã me'rã ùrũsãtirãta, narẽ añurõ ucũato. Ma'ise me'rã nipe'tirãrẽ añurõ weeato”, niña narẽ.

3 Todũporopũre marĩ quẽ'rã tu'omasĩtirã, Õ'acũrẽ yu'runũ'cãsepijarã niwũ. Marĩ bajuduti'cãrã weronjõ niwũ. No'o uaro nipe'tisere uaripejawũ. Ña'arõ weenu'cũwũ. Nipe'tirãrẽ uowũ. ãpẽrã marĩrẽ yabicã, marĩ quẽ'rã narẽ yabia'mewũ. **4-5** Marĩ tojo weesetimicã, Õ'acũ cũ añurõ weesere, cũ ma'isere ï'ogũ, marĩrẽ yu'ruowĩ. Marĩ añurõ weesere ï'agũ mejẽta yu'ruowĩ. Cũ pajaña'gũ, marĩrẽ yu'ruowĩ. Apaturi marĩrẽ wĩ'marã ne bajarãrẽ weronjõ weewĩ. Cũ wẽrise me'rã marĩ ña'arõ wee'quere cõ'agũ yu'ruowĩ. Espĩritu Santu marĩrẽ añurã wa'adutigũ dũcayuwĩ. **6** Jesucristo marĩrẽ yu'ruocũ me'rã Õ'acũ Espĩritu Santu tutuasere marĩrẽ o'oyũ'runũ'cãwĩ. **7** Õ'acũ ma'ígũ cũ añurõ weese me'rã marĩ ña'arã

nimil'cārārē añurā wa'acā weecu niwī. Tojo weerā marí catinu'cūatjere e'catise me'rā yucuerā, cū “O'oguti” ní'quere ñe'lerāsa'a.

8 Te yu'u ucū'que diacjū warota ni'i. Mū'u tere narē bu'enu'cūcā, ɱpɱtɱ uasā'a. Mū'u tojo weecā, Ō'acūrē ējōpeorā añuse dia'cūrē weerāsama. Tojo weese añuse ni'i. Nipe'tirārē añurō wa'acā weese ni'i. **9** Apeye, mejō waro ucū, a'metu'tima'asere cā'mota'aya. Judío masā na dɱ'pocátimujāti'que ucūma'asere cā'mota'aya. Tojo nicā Moisé duti'quere a'merī “Tojo niwe'e” ni ūrūsāsere cā'mota'aya. Nipe'tise te wapamarīse, na ucūma'ase ni'i.

10 Jesucristore ējōpeori curuacjārārē dɱcawaticā weegunojōrē “Tojo weeticā'ña”, niña. Mū'u ni'cāti o pɱati werecūmí, mɱsā me'rā nigūrē cō'awīrōña. **11** “Ējōpeogɱ nimigū, dojogɱ weesami. Cū bu'iri da'reno'acjɱpɱta nisami”, ni masītoja'a.

Pablo āpērārē weetamuduti'que ni'i

12 Yu'u Artemarē o Tíquicore mū'u tíropɱ o'ócā, mū'u pe'e yu'u tíropɱ dɱcayuwā'cātia. Mū'u pōtēorō a'tita basioro yu'ure í'agū a'tia. Yu'u Nicópolipɱ nigūsa'a. Topɱ “Pu'ecu tō'ogūti”, niwū. **13** Nipe'tise mū'u weetamuta basiosere Zenas, masārē ucūbosagure weetamuña. Apolo quē'rārē weetamuña. Narē dɱ'sasenojōrē o'oya. Na mū'u tojo weecā, apesepɱ yu'rɱarā, apeyenojōrē dɱ'sano'some. **14** Marí me'rācjārā Jesucristore ējōpeorā quē'rā añuse dia'cū weeato. Āpērārē apeyenojō moocā í'arā, weetamuato. Tojo weerā na catiri ɱmɱcore mejō waro nisome.

Pablo añudutitɱo'que ni'i

15 Nipe'tirā yu'u me'rā nirā mū'urē añudutima. Marí me'rācjārā Jesucristore ējōpeorā añuato. Ō'acū mɱsā nipe'tirārē añurō weeato. Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Filemórē ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo Filemó wāmetigure ojacu niwī. Cū ne waro Romapu bu'iri da'reri wi'ipu wa'anu'cācaterore a'ti pūrīrē ojacu niwī. Filemó Colosacjū nicu niwī. Pablota cūrē Jesucristore ějōpeocā weecu niwī.

Filemó su'ti da'reri wi'i wiogu nicu niwī. Tojo weegu da'raco'teri masā cuocu niwī. Cū, cū ya wi'ipu Jesucristore ějōpeorārē su'ori nerēnu'cūcā'cu niwī.

Pablo Filemórē a'tiro nicu niwī: “Ni'cārōacārē Onésimo mu'u tiropu da'raco'temi'cu Jesucristore ějōpeomi. Cū mu'urē da'raco'tecaterore ña'arō weecu niwī. Cū mu'u tiropu ejacā, cūrē añurō weeya. Cū ña'arō wee'que wapa mu'u wapaseecāma, yu'u cūrē wapayebosaguti”, nicu niwī Pablo.

Pablo Filemórē oja'que ni'i

1 Yu'u Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipu ni'i. Filemó, marī acaweregu Timoteo me'rā mu'urē oja'a. Mu'u ũsā uputu ma'igū Jesucristo yere weretamugū ni'i. **2** Mu'u ya wi'ipu Jesucristore ějōpeori curuacjārā nerēwuarā quē'rārē oja'a. Marī acawerego Apia wāmetigure, tojo nicā Arquipo quē'rārē oja'a. Cū ũsā weronojō Jesucristo yere werēgu tutuaro me'rā da'ranu'cūsami.

3 Musārē Ō'acū marī pacu, Jesucristo marī wiogu añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Pablo Filemó ye cjasere ucū'que ni'i

4-5 Yu'u mu'urē “A'tiro weemi”, nicā tu'owu. “Marī wiogu Jesure ma'imi, cūrē ějōpeomi” nisere tu'owu. Tojo nicā “Jesure ějōpeorārē mejārōta ma'imi” nisere tu'owu. Tojo weegu Ō'acū yu'u wiogure sērīgū, mu'urē sērībosasetirinucū e'catise o'o'o. **6** Mu'u ějōpeosere āpērārē wereturiacā uagu sērībosa'a. Jesucristo marīrē añurō weesere masītu'ajato nígū sērībosa'a. **7** Acaweregu, mu'u Jesucristore ějōpeorārē wācūtutuacā weewu. Tojo weegu yu'u mu'u me'rā e'cati'i. Mu'u āpērārē ma'isere tu'ogu, wācūtutua'a.

Onésimo Filemórē da'rawāñnaco'tegu ní'cure “Añurō ñe'eña” ní'que ni'i

8 Filemó, mu'u añurō weeseti'i. Tojo weegu yu'u Jesucristo besecú'cu niyugu, mu'urē “A'tiro weerua'a”, ni dutimasī'i. **9** Sō'owaro

dutibutiasĩ'rĩtisa'a. Ma'ise me'rã pe'e mũ'urẽ “Tojo weeya”, nisĩ'rĩsa'a. Yũ'u bucu ějã wa'a'a. Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipũ ni'i. **10** Mũ'urẽ Onésimo ye cjasere “A'tiro weeya”, nisĩ'rĩsa'a. A'topũ bu'iri da'reri wi'ipũ cũ Jesucristore ějõpeonũ'cãmi. Yũ'u macũ weronojõ nimi.

11 Todũporopũre cũ mũ'urẽ da'racote'geu queoro weeticũ niwĩ. Ni'cãrõacã pũrĩcãrẽ marĩ pũarãrẽ mũ'urẽ, tojo nicã yũ'ure weetamumasĩmi. **12** Mũ'u tiropũ cũrẽ yũ'u ƣpũtu maigũrẽ o'õguti tja. Cũrẽ añurõ ñe'ña. **13** A'topũ cũrẽ yũ'u me'rã tojaque'acã ƣami'i. Yũ'u Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipũ ni'i. Cũ a'topũ nirõ ejatuaro mũ'u yũ'ure weetamubo'quere weetamubosami. **14** Mũ'u dutiro pe'e yũ'u weesĩ'rĩsa'a. Mũ'u “Jau” nicãma, mũ'u tojo nise yũ'u dutibutiase mejẽta nirõsa'a. Mũ'u ƣarõnojõ wa'arosa'a. **15** Apetero weero a'tiro wa'apã. Onésimo yoaticã aperopũ wa'apĩ. Ni'cãrõacãrẽ mũ'urẽ cũrẽ cõonu'cũduti tojo wa'aro wa'apã. **16** A'tocaterore mũ'urẽ da'racote'geu weronojõ nisome. Mũ'urẽ da'rawã'ñaco'tegu nemorõ nigũsami. Mũ'u acaweregeu mũ'u ma'igũ waro weronojõ nigũsami. Yũ'u cũrẽ ƣpũtu ma'i'i. Mũ'u pũrĩcã tjãsa'a. Cũ mũ'urẽ da'rawã'ñaco'tegu se'saro nisome. Jesucristore ějõpeogũ, mũ'u acaweregeu weronojõ nigũsami.

17 Marĩ pũarã Jesucristore ějõpeorã ni'i. Tojo weegu yũ'ure mũ'u “Yũ'u me'rãcũ waro nimi”, nĩmasĩ'i. Tojo weegu yũ'ure ñe'legũ weronojõ Onésimorẽ ñe'ña. **18** Cũ apeyenojõ dojorẽcãma, o wapamoocã, yũ'ure tere wapaseeya. **19** Yũ'u basuta a'tere oja'a. Wapayeguti. Tojo nimigũ, mũ'urẽ a'tiro nĩmasĩsa'a. Yũ'u Jesucristo ye quetire mũ'urẽ ějõpeocã weewũ. Tojo wee'que wapa mũ'u yũ'ure wapamoo'o. **20** Acaweregeu, mũ'u Jesucristore ějõpeogũ niyugũ, Onésimorẽ añurõ ñe'ecã ƣa'a. Tojo weegu yũ'ure wãcũtutuacã weeya.

21 Yũ'u mũ'urẽ “Yũ'tigusami”, ni masĩtoja'a. Tojo weegu oja'a. Yũ'u duti'que nemorõ weegusa'a.

22 Tojo nicã apeye quẽ'rãrẽ nibaque'oguti. Yũ'u cãrĩatjore apoyuya. Õ'acũ mũsã sãrĩsere tũ'ocã, mũsã tiropũ wa'agusa'a.

Pablo cũ añudutitũ'que ni'i

23 Epafras yũ'u me'rãcũ Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipũ nimi. Cũ quẽ'rã mũ'urẽ añudutise o'omi. **24** Yũ'u me'rã da'rarã Marco, Aristarco, Demas, tojo nicã Luca añudutima.

25 Marĩ wio'geu Jesucristo mũsãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Hebreo masārē oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē hebreo masārē (judío masārē) ojacu niwī. Cū oja'cure añurō waro masīno'ña marī'i.

A'ti pūrī Jesucristore ējōpeodu'use pū'to nirārē ojano'caro niwū.

A'tiro ojacu niwī. Cristo nipe'tirā bu'ipū nimi nisere ojacu niwī. U'mūsecjārā Ō'acūrē wereco'terā bu'i, Moisé, tojo nicā cū dutise bu'i nimi nisere ojacu niwī. Tojo nicā Cristo pa'ia wiogu waro weronojō nīgū, Melquisedec weronojō nimi nisere ojacu niwī. “Tojo weerā Cristore ējōpeonu'cūcā'ña”, ni ojacu niwī.

Ō'acū cū macū me'rā masārē ucūcu niwī nise ni'i

1 1 Dəporopū Ō'acū marī ñecūsūmna judío masārē pejetiri ucūcu niwī. Cū, cū ye queti weremū'tārī masārē mejēcānojō dia'cū werecu niwī. Āpērārē bajuyoropū werecu niwī. Āpērārē quē'ese weronojō ī'ocu niwī. Āpērārē quē'erōpū werecu niwī. **2** A'tocaterore a'ti ūmūco pe'tiatji dəporo cū macū me'rā cū ye cjasere marīrē ucūmi. Ne waropūta Ō'acū cū macū me'rā nipe'tise a'ti turi cjasere weecu niwī. Tere wéégū, nipe'tise cū macū ye tojadutigū tojo weecu niwī. **3** Cūta Ō'acū asistesere cūogu nimi. Ō'acū tutuayū'rūgū, añuyū'rūgū nimi. Cū macū quē'rā cū weronojōta nimi. Cū ucūtutuase me'rā nipe'tise a'ti turi cjasere cū ne waropū weenū'cā'caro weronojōta ninu'cūcā weemi. Cū wērīse me'rā marī ñā'arō wee'quere yū'rūocu niwī. Tojo wéeca be'ro ū'mūsepūre Ō'acū tutuayū'rūgū dujiri cūmurōpū ejanujācu niwī.

Ō'acū macū Ō'acūrē wereco'terā ū'mūsecjārā nemorō nimi nise ni'i

4 Ō'acū cū macūrē cū wiogu nisere o'oturiacu niwī. Tojo weegu cū macū cūrē wereco'terā ū'mūsecjārā bu'ipū tojacu niwī. **5** Ō'acū cū macūrē a'tiro nicu niwī:

Mū'ū yū'ū macū ni'i.

Ni'cācā me'rā yū'ū mū'ū pacu ni'i nisere ī'o'o, nicu niwī.

Cū, cūrē wereco'terārē tojo niticu niwī. Tojo nicā cū macū ye cjasere ucūgū, a'tiro nicu niwī:

Yū'ū cū pacu nigūti.

Cū yū'ū macū nigūsamī, nicu niwī.

Cūrē wereco'terā pe'ere ne tojo niticū niwī. **6** A'tiro weecū niwī. Cū macū masā ma'mi ni'cū nigūrē a'ti nucūcārū bajuacā weecū niwī. Tojo wa'acā wéégū, Ō'acū a'tiro nicū niwī:

Nipe'tirā yū'ure wereco'terā yū'u macūrē ejaque'a, ějōpeoato, nicū niwī.

7 Ō'acū cūrē wereco'terā pe'ema a'tiro nicū niwī:

Yū'u, yū'ure wereco'terārē wī'rō weronojō upūticā wee'e.

Narēta tja pecame'e weronojō upūticā wee'e.

8 Cū macū pe'ere “A'tiro weegūti”, nicū niwī:

Mū'u Ō'acū nise, wiogū nise ne pe'tisome.

Mū'u masārē queoro dutigūsa'a.

9 Mū'u queoro weesere ma'i'i.

Āpērā ña'arō weese pe'ere yabi'i.

Tojo weegū yū'u Ō'acū mū'urē besegū, wiogū sōrōgū, ũ'se me'rā wa'rewū.

Mū'u me'rācjārā bu'i tojacā weewū.

Masā mū'urē “Añuyū'rūagū nimi”, nima.

10 Apero Ō'acū cū macūrē ucū'quere a'tiro ojano'wū:

Wiogū, ne waropūre mū'u basuta a'ti turire, ũ'mūserē bajurēwū.

11 A'te mū'u wee'que pe'tirosa'a.

Mū'u pūrīcā pe'tisome.

Ninu'cūgūsa'a.

Nipe'tise mū'u wee'que su'ti weronojō boadijarosa'a.

12 Mū'u tere su'ti weronojō tuupe'egūsa'a.

Nipe'tise te dūcayuno'rōsa'a.

Mū'u pūrīcā ne dūcayuwe'e.

Mejārōta ninu'cū'u.

Mū'u catiri ũmūco ne pe'tisome, nicū niwī Ō'acū cū macūrē.

13 Ō'acū a'te quē'rārē cū macūrē a'tiro nicū niwī:

Yū'u tiro wiogū dujiri cūmurō diacjū pe'e dujigūsa'a.

Mū'urē ī'atu'ti'cārā mū'u doca tojape'ticā weegūti.

Yū'u tojo weeri cura mū'u dujigūsa'a, nicū niwī.

Cūrē wereco'terā pe'ere ne ni'cūrē tojo niticū niwī. **14** Nipe'tirā Ō'acūrē wereco'terā bajutirā nima. Na cū dutisere weeco'terā nima. Na cū yū'rūono'cārārē weetamudutigū o'ó'cārā nima.

Ō'acū masārē yū'rūo'que quetire wācūnū'rūdutise ni'i

2 **1** Ō'acū cū macūrē nipe'tirā wiogū wa'acā weecū niwī. Tojo weerā Jesucristo ye quetire marī tū'o'quere nemorō wācūnū'rūōna'a. Tere wācūtirā, mejēcā ějōpeobosa'a nīrā, wācūnū'rūōna'a. **2** Dūporopūre Ō'acū cūrē wereco'terā ũ'mūsecjārārē cū ye quetire wereduticū niwī. “Na were'que diacjū ni'i”, nino'caro niwū. Tojo nimicā, masā pe'e na

were'quere ějōpeoti, yu'rũnu'cācārā niwā. Ō'acũ nipe'tirā na dutisere weetirāre queoro bu'iri da'recu niwī. **3** Marī pūrīcā Ō'acũ masārē yu'rũose queti añubutiasere cu'io. Tojo cu'omirā, tere tojo ĩ'acō'arā, cū bu'iri da'resere ne yu'rũwetisome. Ne warore Jesucristo marī wioĝu masārē yu'rũoguti nisere werenu'cācu niwī. Be'ro tja cū were'quere tu'orā, a'tiro wee'cārā niwā. Diacjũta ni'i nīrā, marīrē wereturiacārā niwā. **4** Apeye quē'rārē Ō'acũ a'tiro weecu niwī. Cū a'te quetire “Diacjũta ni'i” nīgũ, peje weē'osere ĩ'amarīase me'rā ĩ'ocu niwī. Tojo nicā Espiritu Santu me'rā marīrē a'tiro weecu niwī. Cū uaronojō peje mejēcārī dia'cũ weemasīsere o'ocu niwī.

Jesucristo marī weronojō uputigu nimi nise ni'i

5 A'ti turi pe'tica be'ro ape turi nirōsa'a. Ti turipure Ō'acūrē wereco'terā u'musecārā dutise doca nisome. **6** A'tiro pe'e ni'i. Ō'acũ ye queti o'jaca pūrīpũre ni'cũ a'tiro o'jacu niwī:

Ō'acũ, ĵde'ro weegu masārē wācũmiti m'u'u? Na boadjarārē ĵde'ro weeacju tocārō wācũque'timiti m'u'u?

7 Ō'acũ, yoaticā masārē m'u'rē wereco'terā doca nicā weecu niwũ. Tojo weemigũ, narē be'ropure wiorā sōrōcu niwũ.

Narē wiorā sōrō, nipe'tirā narē “Añurā nima”, ni wācũcā weecu niwũ.

8 Nipe'tise m'u'u bajurē'quere masā dutiatio nīgũ cũucu niwũ, ni o'jacu niwī.

Ō'acũ nipe'tisere masā dutise doca nicā weecu niwī. Tojo weero ne apeyenojō na bu'i niwe'e. Tojo nimicā, masā nipe'tisere sō'owaro dutitima yujupu. **9** Jesú pūrīcārē tojo o'ja'caronojōta wa'acaro niwũ. Ō'acũ cūrē a'ti nucũcāpũre o'ogũ, cūrē wereco'terā docapu cũunicu niwī. Ō'acũ marīrē pajaña'gũ, nipe'tirārē wēĩbosadutigu tojo cũucu niwī. Ni'cārōacārē cū wēĩ pi'eti'que wapa Ō'acũ cūrē wioĝu sōrōcu niwī. Nipe'tirā cūrē “Añuyu'rũgu nimi” nidutigu tojo weecu niwī.

10 Nipe'tise Ō'acũ ye ni'i. Cū tutuaro me'rā ninu'cũ'u. Nipe'tirā cū pō'rārē u'musepu cū wioĝu nirōpu cū me'rā nicā uami. Tojo weegu cū queoro weesī'rīgũ, Jesucristo marīrē yu'rũogure pi'eticā weecu niwī.

11 Jesucristo marī ña'arō wee'quere cō'acu niwī. Marīrē Ō'acũ yarā tojacā weecu niwī. Marī Jesucristo me'rā ni'cũ pō'rā ni'i. Tojo weegu Ō'acũ macũ marīrē “Yu'u acawererā nima”, nīmasīmi. Marīrē ne bopoyasātimi.

12 Ō'acũ ye queti o'jaca pūrīpu Jesucristo cū pacure ucũsere a'tiro o'jano'wũ:

Mu'u ye cjasere, yu'u acawererā m'u'rē ějōpeorārē wereguti.

Masā nerēwuaropu “Ō'acũ añuyu'rũami”, m'u'rē ni basapeoguti.

13 Aperopu quē'rārē a'tiro o'jano'wũ:

Yu'u Ō'acūrē ějōpeoguti.

Aperopure ninemowũ tja:

Õ'acũ põ'rã cũ yu'ure o'o'cãrã me'rã a'to ni'i, ni ojano'wã.

14 Marĩ wẽrĩdijati upure cu'o. Tojo weronojõ Jesú quẽ'rã marĩ weronojõ uputicu niwĩ. Cũ marĩ weronojõ uputigu, wẽrĩcu niwĩ. Cũ wẽrise me'rã wãtĩ wẽrise o'ogure docaque'acã weecu niwĩ. **15** Cũ wẽrise me'rã wẽrsere uirãrẽ, te doca ninu'cũrãrẽ yu'rũweticã weecu niwĩ. **16** A'tiro ni'i. Jesucristo Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrãrẽ weetamugũ mejẽta a'ticu niwĩ. Marĩ Abrahã pãrãmerã nituriarã Õ'acũ yarã pe'ere weetamugũ a'ticu niwĩ. **17** Jesucristo marĩ cũ acawererã weronojõ uputicu niwĩ. Marĩrẽ yu'rũosĩ'rĩgũ tojo weecu niwĩ. Cũ wẽrise me'rã marĩ ña'arõ wee'quere cũ pacure acobojoduticu niwĩ. Cũ tojo weegu pa'ia wiogu masã ña'arõ wee'quere Õ'acũrẽ sãrĩbosagu weronojõ weecu niwĩ. Marĩrẽ añurõ weetamunu'cũsĩ'rĩgũ tojo weecu niwĩ. Nipe'tise marĩ weronojõ weesetigu, marĩrẽ pajaña'gũti nĩgũ, tojo uputicu niwĩ. **18** Peje mejẽcã wa'acã, pi'eticu niwĩ. Tojo nicã wãtĩ cũrẽ niqesãcu niwĩ. Tojo wa'asere wãcũtutuacu niwĩ. Tojo weegu marĩrẽ mejẽcã wa'acã, wãtĩ marĩrẽ ña'arõ weeduticã, weetamumasĩmi.

Jesucristo Moisé yu'rũoro nimi nise ni'i

3 **1** Yu'ũ acawererã, Jesucristore ãjõpeorã Õ'acũ beseno'cãrã Jesucristore añurõ wãcũnrũña. Cũ Õ'acũ yere weredutigu o'õno'cu nimi. Tojo nicã cũ pa'ia wiogu weronojõ Õ'acũrẽ marĩ ye niatjere sãrĩbosagu weesami. **2** Дѣрогору Моисѣ Õ'acũ cũ yere weedutigu cũu'quere queoro weecu niwĩ. Mejãrõta Jesú quẽ'rã Õ'acũ cũrẽ cũu'quere queoro weecu niwĩ. **3** Jesure Moisé yu'rũoro añurõ wãcũyu'rũnu'cãrõua'a. A'te weronojõ ni'i. Ni'cũ wi'ire weesami. Ti wi'i nemorõ wi'i wee'cu pe'e añurõ ucũno'sami. Jesũta wi'i wee'cu weronojõ nimi. **4** Nipe'tise wi'serire masã weema. Õ'acũ pe'e nipe'tisepureta wee'cu nimi. **5** Moisé Õ'acũ yarãrẽ co'tegu, queoro weecu niwĩ. Cũ da'rase a'tiro nicaro niwã. Õ'acũ were'quere weremu'tãrĩ masũ nicu niwĩ. **6** Õ'acũ yarã ni'cã wi'i weronojõ nima. Õ'acũ bese'cu Cristo ti wi'icjũ wiogu macũ nimi. Cũ queoro weenu'cũmi. Ti wi'icjãrã marĩta ni'i. Marĩ Õ'acũrẽ ãjõpeodu'utirã, cũ yarã nirãsa'a. Tojo nicã “Be'ropu cũ o'otjere marĩrẽ o'ogusami” ni ãjõpeorã, cũ yarã nirãsa'a.

Õ'acũ me'rã nirã soo, e'catise ni'i

7 Espĩritu Santu Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu ní'caronojõta marĩ ãjõpeodu'uticã'rõua'a. A'tiro ojano'wã:

A'tiro nicã musã Õ'acũ ucũsere tu'orã,

8 ne ejeripõ'rã butiticã'ña.

Дѣрогору Õ'acũrẽ yu'rũnu'cã'cãrã weronojõ niticã'ña.

Na yucu marĩrõ, masã marĩrõpu ní'caterore Õ'acũ dutisere uaticãrã niwã.

Ҫатирă, Õ'acũrẽ uacă weenu'cũcără niwă.

9 Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ:

“Mũsă ñecũsumũa masă marĩrõpu nĩră, yu'ure uacă weewă.

Cuarenta cũ'marĩ yu'ũ añurõ weesere ï'amiră, tojo weewă.

10 Tojo weegu yu'ũ na me'ră uacăti.

A'tiro niwũ: ‘Mũsă no'o ɯaro mejẽcă dia'cũ wee'e.

Yu'ũ dutisere ne ɯawe'e.’

11 Tojo weegu na me'ră uagu, ‘Diacjũta a'tiro weeguti’ niwũ.

‘Yu'ũ mũsărẽ o'otji di'tare ne ejasome.

Yu'ũ me'ră soo, e'catitamusome’, niwũ narẽ”, nicu niwĩ Õ'acũ.

12 Yu'ũ acawereră, tu'omasĩña. Ne ni'cũ ña'arõ wăcũ, eĵõpeotigu nitică'ña. Ña'arõ wăcũră, cũrẽ eĵõpeotiră, mũsă Õ'acũ catinu'cũgũrẽ cõ'ară weebosa'a. **13** A'tiro pe'e weeya. Ʋmũcorinucũ a'merĩ wăcũtutuacă weeya. Nipe'tise mũsă catiri ɯmũcore, ña'arõ weeri nĩră, a'merĩ weetamunu'cũcă'ña. Mũsă ña'arõ wéeră, nemorõ ña'arõ weesăjãbosa'a. Õ'acũrẽ yu'rũnu'căbosa'a. Tojo weeră a'merĩ wăcũtutuacă weeya. **14** Marĩ ne waro Jesucristore eĵõpeo'caronojõ eĵõpeonu'cũră. Tojo wéeră, marĩ Õ'acũ bese'cu Cristo wiogu nĩrõpu cũ me'ră ninu'cũrăsa'a.

15 Yu'ũ ní'caronojõta a'tiro ojano'caro niwũ:

Ni'căcă mũsă Õ'acũ ucũsere tu'oră, mũsă ejeripõ'ră bũtitică'ña.

Dũporocjără Õ'acũrẽ yu'rũnu'că'cără weronojõ nitică'ña, nino'caro niwũ.

16 Dũporocjără Õ'acũ ucũsere tu'omiră, cũrẽ yu'rũnu'căcără niwă. Na nipe'tiră Egiptõpu ní'cără Moisé miano'cără nicără niwă. Tojo miano'cără nimiră, Õ'acũrẽ yu'rũnu'căcără niwă. **17** Cuarenta cũ'marĩ Õ'acũ ña'arõ weeră me'ră uacu niwĩ. Na yucu marĩrõ, masă marĩrõpu boabajaque'aticără niwă. **18** Õ'acũ cũrẽ yu'rũnu'că'cărãrẽ “A'tiro weeguti” nicu niwĩ: “Yu'ũ narẽ o'otji di'tare ne ejasome. Na yu'ũ me'ră soo, e'catitamusome”, nicu niwĩ. **19** Tojo weeră marĩ masĩ'i. Na Õ'acũrẽ eĵõpeotise ye bu'iri cũ o'otji di'tare ejamasiticără niwă. Cũ me'ră soo, e'catitamusiticără niwă.

4 **1** Õ'acũ dũporocjărãrẽ “Soo, e'catitamură a'tia”, nicu niwĩ. A'tiro nică marĩ quẽ'rărẽ mejărõta nigũ weemi. Apetero weeră ni'cărẽră mũsă tiropu nĩră cũ me'ră soo, e'catitamutibosama. Tojo weeră nũcũĩ'ase me'ră cũrẽ yu'tiõũa'a. **2** Marĩ quẽ'ră dũporocjără weronojõta masărẽ yu'rũose quetire wereno'cără ni'i. Nămarică mejõ waro te quetire tu'ocără niwă. Tere tu'omiră, eĵõpeoticără niwă. **3** Marĩ tere eĵõpeoră pũrĩcă, cũ me'ră soo, e'catitamurăsa'a. Õ'acũ a'ti turi weetu'ajanu'cõca be'ro soocu niwĩ. Dũporõpu “Soorăsama” ní'cu nimigũ, masă marĩrõpu sija'cărãrẽ ucũgũ, a'tiro nicu niwĩ:

Yu'ure eĵõpeotise bu'iri na me'ră uagu, “Diacjũta yu'ũ me'ră soo, e'catitamusome”, niwũ, nicu niwĩ.

4 Аперорꝑ Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩꝑ cũ a'ti turire weetuoca nũmu be'ro cja nũmũrẽ a'tiro ojano'caro niwĩ:

Ti nũmu nicã, nipe'tise cũ wéeca be'ro saurure soocu niwĩ Õ'acũ.

5 Apaturi mejãrõta a'tiro ojano'wũ tja:

Yũ'u me'rã soo, e'catitaturã wa'asome, nicu niwĩ.

6 Dũporocjãrãꝑ Õ'acũ yũ'rũose quetire tu'omu'tã'cãrã, na yũ'rũnu'cã'que bul'iri cũ me'rã soo, e'catitaturã wa'aticãrã niwã. Åpẽrã pe'ere cũ me'rã soo, e'catitaturã wa'atjo dũ'sa'a yujurũ. **7** Dũporocjãrãꝑ na soo, e'catitaturã wa'aticã ì'agũ, Õ'acũ marĩ pe'ere ape nũmu besecũúcu niwĩ. Cũ beséca nũmu a'tocatero ni'i. Õ'acũ be'ropũ Davi oja'que me'rã marĩrẽ a'tere masĩcã weemi. Tere Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩꝑ a'tiro ojacu niwĩ:

A'tocaterore musã Õ'acũ ucũsere tu'orã, musã ejeripõ'rã
butiticã'ña, nicu niwĩ.

8 Todũporopũ Josué Israe curuacjãrãrẽ Canaã wãmetiropũ sũ'ori miacu niwĩ. Cũ narẽ topũ miaa, narẽ soose o'oticu niwĩ. Cũ o'óca be'ro nicãma, Õ'acũ be'ropũre tere ucũnemotibopĩ. **9** Tojo weero masĩno'o.

Añubutiase soose Õ'acũ a'ti di'ta wéeca be'ro soo'caronojõta marĩ cũ yarãrẽ “Soose dũ'sa'a yujurũ”, nino'o. **10** Õ'acũrẽ añurõ ãjõpeogu, cũ me'rã soo, e'catitamusãmi. Cũ da'rasetisere cũ me'rã ejerisãjãgũsami. Õ'acũmaricã cũ da'rãca be'ro soocu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ me'rã nigũ cũ me'rã soogũsami. **11** Õ'acũ me'rã soorãti nĩrã, marĩ quẽ'rã wãcũtutuarõna'a. Dũporocjãrãꝑ Õ'acũrẽ yũ'rũnu'cã'caro weronojõ weesirutiticã'rõna'a. Na ãjõpeotise bul'iri cũ me'rã sooticãrã niwã.

12 Õ'acũ ye ucũse ninu'cũcã'a. Tutuayũ'rũna'a. Ñosẽrĩ pjĩjo pũaperi osoyojaca pjĩ me'rã ñosẽrõ weronojõ ni'i. Ti pjĩ nemorõ Õ'acũ ucũse pũrĩcã marĩ po'pearũ, marĩ ejeripõ'rãꝑ, marĩ wãcũseꝑ, nipe'tiropũ sãjãsa'a. Õ'acũ ucũsere tu'orã, marĩ po'pearũ wãcũsere “Añu ni'i, o ña'a ni'i”, ni besemasĩno'o. **13** Marĩ Õ'acũ wee'cãrã ni'i. Cũrẽ ne du'timasĩwe'e. Nipe'tise marĩ nisere, marĩ weesere cũ ì'amasĩmi. Cũta marĩ wee'quere “¿De'ro weerã tojo weeri?” ni besegũsami.

Jesú pa'ia wiogu weronojõ nimi nise ni'i

14 Jesú Õ'acũ macũ pa'ia wiogu weronojõ marĩrẽ Õ'acũrẽ sãrĩbosagu nimi. Cũ Õ'acũ pũ'topũ nimi. Tojo weerã marĩ cũrẽ ãjõpeonu'cũcã'rõna'a. **15** Õ'acũrẽ marĩrẽ sãrĩbosagu pa'ia wiogu weronojõ nimi. Cũ quẽ'rã marĩ weronojõ p'leticu niwĩ. Tojo weegu marĩ tutuaticã, marĩrẽ pajaña'sami. Cũ nipe'tise ña'arõ wa'asere tu'õña'cu niwĩ. Tojo nicã wãtĩ marĩrẽ ña'asere weedutironojõta Jesú quẽ'rãrẽ ña'asere weeduticu niwĩ. Wãtĩ tojo weedutimicã, Jesú pe'e ne ni'cãti ña'arõ weeticu niwĩ. **16** Marĩrẽ cũ pajaña'yucã, uiro marĩrõ Õ'acũ cũ weetamusere sãrĩmasĩ'i. Marĩrẽ añurõ weegũsami. Marĩrẽ mejẽcã wa'acã, cũrẽ weetamuse sãrĩcã, pajaña'gũsami.

5 1 Pa'ia wiogure beserã, na wa'tero nigürë besema. Cũ, masã ye cjase niatjere Ô'acürë sërĩbosagu nimi. Masã ña'arõ wee'quere acobojose sërĩgũ, wa'icürãrë wëjê ùjũamorõmi. 2 Pa'ia wiogu marĩ weronjõ nimi. Masũ nígũ, cũ quë'rã tutuatimi. Tojo weegu tutuatirãrë, tũ'omasĩtirãrë, no'o ñaro weebajaque'atirãrë pajaña'sami. 3 Cũ quë'rã cũ basu ña'arõ wee'que wapa ãpêrãrë weebosaronjõta wa'icürãrë wëjê ùjũamorõsami.

4 Ne ni'cũ pa'ia wiogu cũ basu bese sãjãmasĩtisami. A'tiro pe'e weeno'sami. Ô'acũ basu bese sörõsami. Cũ Aarórë wee'caronjõta weesami. 5 Ô'acũ bese'cu Cristo quë'rãrë tojota wa'acaro niwũ. Cristo Ô'acũ tiropu pa'ia wiogu weronjõ wa'agu, cũ basu beseticu niwĩ. Ô'acũ pe'e cürë bese sörõcu niwĩ. Yũ'u musãrë a'te ðaporo oja'caronjõta a'tiro nicu niwĩ:

Mũ'u yũ'u macũ ni'i.

Ni'cãcã me'rã yũ'u mũ'u pacu ni'i nisere ï'o'o.

6 Aperopu quë'rãrë Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu cũ macürë a'tiro nicu niwĩ:

Mũ'u pa'i ninu'cũgũsa'a.

Melquisedec ní'caronjõta nigũsa'a, nicu niwĩ.

7 Ô'acũ bese'cu Cristo a'ti nucũcãpu nígũ, cürë ñubuecu niwĩ. Cürë sërĩgũ, uputu tutuaro me'rã, utise me'rã Ô'acürë sërĩcu niwĩ. Cürë wërĩticã weemasĩbo'cure tojo sërĩcu niwĩ. Cũ Ô'acũ ñaro weesĩ'ricu niwĩ. Cũ tojo weecã ï'agũ, cũ sërĩsere tũ'ocu niwĩ. 8 Cristo Ô'acũ bese'cu cũ macũ nimigũ, pi'eticu niwĩ. Tojo pi'etigu, Ô'acũ dutisere yũ'ticu niwĩ. Te me'rã Ô'acürë yũ'tisere añurõ masĩcu niwĩ. 9 Cũ wërĩgũ, nipe'tise cũ pacu cũu'quere weecu niwĩ. Tojo weegu cũ masãrë yũ'ruogu sãjãcu niwĩ. Marĩ nipe'tirã cürë ëjõpeo yũ'tirãrë yũ'ruo, catinu'cũcã weemi. 10 Ô'acũ Melquisedec pa'ia wiogu warore weronjõ cürë sörõcu niwĩ.

Ëjõpeodu'uri nĩrã, wãcütutuaya nise ni'i

11 Ô'acũ bese'cu Cristo pa'ia wiogu waro Melquisedec weronjõ nisere peje waro weresĩ'rĩsa'a. Tojo weresĩ'rĩmigũ, musã tũ'omasĩti, tũ'osi'rĩtise ye bu'iri basiowe'e. 12 Musã yoacã Jesucristore ëjõpeowu. Ni'cãrõacãrë ãpêrãrë bu'erãpu nitojabosa'a. Tojo nimirã, Ô'acũ yere mejõ niseacãrë apaturi wereapocã ña'a. Musã tutuatirã waro weronjõ wa'a'a tja. Tojo weerã diasatiseacãrë añurõ tũ'orãnojõ o'orã, tũ'otiyũ'ruocã'a. Ba'asere ba'aronjõ o'orã, ni'cãrõacãrë wecu õpëcõrë sĩ'rĩrã weronjõ ni'i yujupu. 13 Wecu õpëcõ dia'cürë sĩ'rĩrã, wĩ'marã waro nima. Musã na wĩ'marã weronjõ diacjũ weesere Ô'acũ ye cjasere masĩwe'e. 14 Ba'ase butise pe'e bucürã ba'ase ni'i. Na diasasere masĩma. Añusere, ña'asere besepo'cãrãpu nima.

6 1 Marĩ añurõ ëjõpeorã nisĩ'rĩrã, Cristo ye queti diasasere bu'erã. Marĩrë bu'emũ'tã'quere apaturi bu'eticã'rã majã. Bu'etojawu

tema. Marĩ bu'emũ'tã'que a'tiro niwũ. Marĩ ña'arõ wee'quere acoboJose sêrĩdutiwũ. Tojo ña'arõ wee'que bu'iri pecame'epũ wa'abopã, niwũ. Marĩ wãcũse dũcayuroña'a nisere bu'ewũ. Tojo nicã Ô'acũrẽ ějõpeoroña'a nisere bu'emũ'tãwũ. A'te ne waro bu'enũ'cã'quere weeticã'rã majã.

2 Apeye quẽ'rãrẽ wãmeyesere, Espĩritu Santure ñapeorã cũocã weesere bu'emũ'tãwũ. Tojo nicã wẽrĩ'cãrã masãrãsama, ña'arõ wee'cãrã pecame'epũ bu'iri da'reno'rãsama nisere bu'ewũ. **3** Ni'cãrõacã Ô'acũ cũ ñacã, apeyere, diasasere bu'enemobosa'a.

4-6 Mũsã apetero weerã Jesucristo quetire ějõpeomirã, ějõpeodu'ubosa'a. Ô'acũ masãrẽ catinu'cũsere o'ocũ niwĩ. Cũ o'omicã, na ějõpeodu'ubosama. Tojo ějõpeodu'urãnojõrẽ a'tiro ni'i. Na wãcũsere apaturi ne dũcayumasĩtisama. Tojo nicã Espĩritu Santure cũorãnojõ, no'o Ô'acũ ye queti añuse quetire masĩrãnojõ tere ějõpeodu'urã, ne apaturi na wãcũsere dũcayumasĩtisama. Ô'acũ tutuase o'osere masĩmirã Jesucristore ějõpeodu'urã, ne apaturi acoboJose sêrĩmasĩtisama. Cũrẽ ějõpeodu'urã, na basu Ô'acũ macũrẽ apaturi curusapũ paabi'perã weronjõ weerã weema. Nipe'tirã ĩ'orõpũ cũrẽ yabi bujicã'rã weema. **7** Ô'acũ masãrẽ añurõ weese a'tiro ni'i. Masã di'ta weronjõ nima. Ô'acũ narẽ añurõ weese acoro pejaro weronjõ ni'i. Nipe'tisetiri acoro pejasetirinũcũ di'tapũ si'bisãjã'a. Aco di'tapũre añurõ si'bisãjãca be'ro na otese añurõ pĩ'rĩ dũcatisa'a. Tojo dũcaticã, ti di'ta wiogũre añu ni'i. Ô'acũ “Añuse di'ta ni'i”, nisami. Tojo weronjõ añurõ weerãrẽ e'catise me'rã narẽ ĩ'asami. **8** ãpẽrã pe'e ña'ase di'ta weronjõ nima. Ña'ase di'tapũre acoro pejamicã, pota, ña'ase dia'cũ bajuasa'a. Ti di'ta wapamarĩ'i. Ti di'ta wiogũ tere ĩ'agũ, “Ña'ase ni'i, ĩjũacõ'arã”, nisami. Cũ ní'caronjõ Ô'acũ quẽ'rã cũrẽ ějõpeodu'urãrẽ mejãrõta nisami.

Marĩ u'mũsepeũ niatjere e'catiyurã ějõpeodu'usome nise ni'i

9 Yũ'ũ mairã, ĩjũacõ'asere ucũmigũ, yũ'ũ “Ô'acũ mũsãrẽ ĩjũacõ'agũsami”, nigũ mejẽta wee'e. Mũsã yũ'rũono'cãrãpũ ni'i. Tojo weerã añurõ wee'e. **10** Ô'acũ queoro weegũ nimi. Cũ mũsã acawererã Jesucristore ějõpeorãrẽ mũsã añurõ wee'quere acoboJososome. Narẽ mũsã weetamusere acoboJososome. Mũsã narẽ añurõ wéerã, Ô'acũrẽ malisere ĩ'o'o. **11** Mũsã a'tiro weecã urũtu ña'a. ãpẽrãrẽ weetamurã, mũsãnũcũ e'catise me'rã añurõ wees'ĩrsere tojota weeyapaticã'ña. Tojo weero Ô'acũ “O'ogũti” ní'que queoro mũsã wãcũ'caronjõta wa'arosa'a. **12** Mũsã nijĩsijarã dojocã ñatisa'a. ãpẽrã Jesucristore ějõpeorã weronjõ weeya. Na, narẽ ña'arõ wa'acã, wãcũtutuama. Ne Jesucristore ějõpeodu'utima. Na tojo weecã ĩ'agũ, Ô'acũ narẽ cũ “O'ogũti” ní'quere o'ogũsami. Mũsã quẽ'rã narẽ ĩ'acũu, weesirutuya.

13-16 Masã “Diacjũta ni'i” nĩrã, na yũ'rũoro nigũ me'rã wãmepeorã weesama. Na tojo ni wãmepeocã, narẽ “Tojo niwe'e”, nita basiotisa'a.

Õ'acũ pũrĩcã Abrahãrẽ “Mũ'urẽ añurõ weeguti” nĩgũ, apĩ wãme me'rã wãmepeoticũ niwĩ. Ne ni'cũ Õ'acũ nemorõ niyũ'rũnu'cãgũ marĩmi. Tojo weegu “A'tiro weeguti” nĩgũ, cũ basu wãmepeocũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ: “Diacjũta ni'i. Mũ'urẽ añubutiario weeguti. Mũ'u pãrãmerã pãjãrã nituriarãsama”, nicũ niwĩ. Abrahã cũ tojo ní'quere sojaticũ niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ cũrẽ “Tojo weeguti” ní'quere ñe'ecũ niwĩ. **17** Õ'acũ “Masãrẽ 'Añurõ weeguti' ní'quere 'dũcayusome' ” nĩgũ, cũ basu wãmepeocũ niwĩ. Marĩrẽ cũ “ 'O'oguti' ní'quere 'Ñe'erãsa'a' ” ni masĩdutigu, tojo weecu niwĩ. **18** Tojo weero te pũaro cũ wãmepeose, cũ “Masãrẽ añurõ weeguti” ní'que ne dũcayuta basiowe'e. Õ'acũ ne nisoomasĩtimi. Cũ diacjũ ucũse me'rã marĩrẽ cũ yũ'rũono'cãrãrẽ wãcũtutuacã weemi. Cũ marĩrẽ “Añurõ weeguti” ní'caronojõta weegusami, nino'o. **19** Tere wãcũrã, marĩ u'mũsepu niatjere e'catise me'rã co'teyurã, ãjõpeodu'usome. Marĩ co'teyuse ninu'cũcã'rõsa'a. Dũcayusome. Jesũ u'mũse Õ'acũ nirõpu sãjãacũ niwĩ. Tojo weerã marĩ tojo tũ'oña'a. **20** A'tiro ni'i. Judío masã pa'ia wiogu Õ'acũ wi'i po'peapu cũ Nibutiari Tucũpu sãjãagũ, a'tiro weesami. Ušebutiri caserojore yũ'rũsãjãasami. Jesũ cũ wẽrĩca be'ro u'mũsepu sãjãagũ, ti caserojore yũ'rũagu weronojõ weecu niwĩ. Marĩ u'mũsepu wa'atji ma'arẽ pãobosagu weecu niwĩ. Cũ tojo weese me'rã pa'ia wiogu waro weronojõ tojacũ niwĩ. Cũ Melquisedec ní'caronojõta pa'i ninu'cũgũsami.

Jesũ Melquisedec weronojõ pa'ia wiogu nise ni'i

7 **1** Dũporocjũ Melquisedec wãmetigu Salem wãmetiri macã wiogu nicũ niwĩ. Cũ pa'i niyugu, Õ'acũ nipe'tirã bu'ipu nigũrẽ masãrẽ sẽrĩbosacu niwĩ. Cũ ní'caterore Abrahã ãpẽrã wiorã me'rã a'mewẽjẽcu niwĩ. Na me'rã a'mewẽjẽgũ ejagu, cũ yarã me'rã wapata'adajacu niwĩ. Cũ tojo weedajacã, Melquisedec cũrẽ põtẽrĩgũ ejacu niwĩ. Cũrẽ põtẽrĩgũ, “Õ'acũ mũ'urẽ añurõ weeato”, nicũ niwĩ. **2** Cũ tojo ní'ca be'ro Abrahã cũ a'mequẽgũ wapata'a'quere diez mesãrĩ dũcawaacũucu niwĩ. Ni'cã mesãrẽ Melquisedere o'ocũ niwĩ. Melquisedec wãme “Wiogu queoro weegũ” nisĩ'rĩrõ wee'e. Cũ Salem wãmetiri macãcũ nitjãgũ, “Ejerisãjãse wiogu” nicũ niwĩ. Salem “Ejerisãjãse” nisĩ'rĩrõ wee'e. **3** Melquisedec pacũsumũarẽ, cũ ñecũsumũarẽ ne masĩno'ña marĩ'i. Cũ baja'quere, cũ wẽrĩ'que quẽ'rãrẽ ne masĩno'ña marĩ'i. Tojo weegu Melquisedec Õ'acũ macũ Jesucristo pa'i ninu'cũacjũ weronojõ nicũ niwĩ.

4 Musã Melquisedere wãcũña. Mejõ nigũ mejõta nicũ niwĩ. Marĩ ñecũ Abrahã waromarĩcã cũ wiorãrẽ a'mewẽjẽgũ wapata'a'quere diez mesãrĩ cũ seeneocũ'uquere cũrẽ ni'cã mesãrẽ o'owapamocũ niwĩ. **5** Moisé duti'que pa'iare o'odutisere a'tiro o'jano'wũ: “Leví pãrãmerã nituriarã pa'ia nirã dia'cũrẽ cã'rõ wapaseeato”, niwũ. Abrahã cũ o'o'caronojõta masã na cũosere o'odutiwu. Na, na acawererã waro nimicã, tojo nicã

Abrahã pãrãmerã nimirã, na o'osere ñe'ecãrã niwã. **6** Melquisedec pũricã Leví pãrãmi nituriatimigũ, a'tiro weecu niwĩ. Abrahã Ô'acũ “Añurõ weeguti” nino'cũre cũ cũosere o'ocã, ñe'ecu niwĩ. Tere ñe'egũ, Abrahãrẽ “Ô'acũ mũ'urẽ añurõ weeato”, ni sãrĩbosacũ niwĩ. **7** A'te diacjũta ni'i. “Ô'acũ mũ'urẽ añurõ weeato” nigũ pe'e apĩ “Tojota weeato” ni, yũ'tigũ nemorõ wioꝝ niyũ'rũnu'cãmi. **8** A'tiro nicã pa'ia marĩ wa'tero nirá ãpẽrã o'osere ñe'erã marĩ weronojõ masã nima. Na quẽ'rã wẽrĩsama. Abrahã o'o'quere ñe'e'cũ Melquisedec pe'ema Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ catinu'cũgũ weronojõ nigũrẽ ojano'caro niwũ. Cũ catinu'cũgũ weronojõ ucũno'mi. **9-10** Leví Abrahã pãrãmi nicũ niwĩ. Cũ pãrãmerã nituriarã quẽ'rã Abrahã pãrãmerã nicãrã niwã. Leví, tojo nicã nipe'tirã cũ pãrãmerã nituriarã pa'ia nicãrã niwã. Na, masã o'osere ñe'ecãrã niwã. Abrahã Melquisedere a'merĩ bocaejacã, na quẽ'rã marĩ'cãrã nimirã, Abrahã me'rã nirá weronojõ nicãrã niwã. Tojo weero a'tiro nita basio'o. Leví pãrãmerã nituriarãpũ Abrahã Melquisedere o'ocã, na quẽ'rã cũrẽ o'obu'ipejatamu'cãrã weronojõ nicãrã niwã.

11 Israe curuacjãrã, pa'ia Leví ya curuacjãrã me'rã Ô'acũ dutisere ñe'ecãrã niwã. Na Leví ya curuacjãrã Aarõ pãrãmerã nituriarã nicãrã niwã. Na pa'ia ãpẽrã Ô'acũ dutisere siruturãrẽ añurã wa'acã weemasĩticãrã niwã. Weemasĩcã pũricãrẽ, Ô'acũ apĩ pa'i sãrõtibopĩ. Apĩrẽ sãrõgũ, Aarõ ya curuacjũrẽ sãrõticũ niwĩ. Melquisedec weronojõ nigũ pe'ere sãrõcũ niwĩ. **12** Apĩ pa'i sãjãcã, todũporo cjase dutise quẽ'rã dũcayusa'a. **13** Marĩ wioꝝ Jesucristore Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro nicũ niwĩ: “Mũ'ũ pa'i Melquisedec ní'caronojõ ninu'cũgũsa'a”, nicũ niwĩ. Jesucristo pa'i niaçũ nimigũ, Leví ya curuacjũ niticũ niwĩ. Cũ ya curuacjũ ne ni'cũ pa'i sãjãticũ niwĩ. **14** Masĩno'o, marĩ wioꝝ Jesucristo Judã ya curuacjũ nicũ niwĩ. Moisé pa'iare ucũgũ, ne ni'cãti “Judã ya curuacjãrã pa'ia nirãsama”, niticũ niwĩ.

15-16 Apĩ pa'i Melquisedec weronojõ nigũ bajuase me'rã a'tiro masĩno'o. Jesucristo pa'i sãjãcã, Leví ya curuacjãrã pa'iare sãrõduti'caronojõ wa'aticaro niwũ. Cũ catinu'cũgũ nise me'rã pe'e pa'i sãjãcũ niwĩ. **17** Ô'acũ Jesucristore a'tiro nicũ niwĩ:

Mũ'ũ pa'i ninu'cũacjũ ni'i.

Melquisedec ní'caronojõta nigũsa'a, nicũ niwĩ.

18 Ô'acũ todũporo cũ dutise cũmũ'tã'quere mejõ nise tojacã weecu niwĩ. Te masãrẽ añurõ niseticã weeticaro niwũ. **19** A'tiro ni'i. Moisé duti'quere yũ'tirã, masã añurã wa'aticãrã niwã. Ni'cãrõacãma marĩ Jesucristore ãjõpeorã, añurã toja'a. Ô'acũrẽ masĩta basio'o. Tojo weerã añurõ e'catiyu'u.

20 Ô'acũ cũ macũrẽ pa'i sãrõgũ, cũ basuta “Diacjũ weeguti”, nicũ niwĩ. **21** ãpẽrã pa'ia pe'ere sãrõgũ, tojo niticũ niwĩ. Ô'acũ cũ macũrẽ sãrõgũ, cũ basu wãmepeo, sãrõcũ niwĩ. Ô'acũ cũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro ojano'wũ:

“Yũ'u basuta diacjũ tojo weeguti” ní'que dũcayuno'ña marĩrõsa'a. Mũ'u pa'i ninu'cũacjũ ni'i.

Melquisedec weronojõta nigũsa'a, nicũ niwĩ.

22 Cũ tojo ní'quere a'te me'rã masĩno'o. Jesú me'rã Õ'acũ “Masãrẽ añurõ weeguti” ní'quere diacjũta nigũ weepĩ, nino'o. Cũ Moisé me'rã “Masãrẽ añurõ weeguti” nimũ'tã'que nemorõ a'te be'ro cjase pe'e añuyũ'rũnũ'cã'a. **23** Pa'ia pãjãrã waro sãjãmũjãcãrã niwã. Na wẽrĩse bu'iri ninu'cũmasĩticãrã niwã. Na wérĩca be'ro ãpẽrã dũcayumũjãcãrã niwã.

24 Jesú pũrĩcã catinu'cũcũsami. Cũ pa'i nisere ãpẽrãrẽ dũcayuturiasome.

25 Tojo weegũ Õ'acũrẽ masĩsĩ'rĩrãrẽ yũ'rũwetidojacã weemi. Cũrẽ ãjõpeorãrẽ tojo weemi. Cũ catinu'cũgũ marĩ ye niatjere Õ'acũrẽ sãrĩbosanu'cũmi.

26 Tojo weegũ Jesú pa'ia wioğũ waro nimi. Cũnojõrẽta marĩ ũa'a. Cũ ña'ase moogũ, añubutiagũ, ña'arõ weetigũ nimi. Marĩ ña'arõ weerã weronojõ nitimi. Õ'acũ cũrẽ nipe'tirã bu'ipũ cũucũ niwĩ. **27** Cũ ãpẽrã pa'ia wiorã weronojõ nitimi. Pa'ia wiorã ımũcorinũcũ na ña'arõ wee'quere acobojosere sãrĩrã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ ỹjũamorõsama. Be'ro ãpẽrã yere mejãrõta weebosasama. Jesucristo pe'e a'tiro weecũ niwĩ.

Cũ ni'cãtita na wa'icũrãrẽ wẽjẽ ỹjũamorõpeo'caro weronojõ wéegũ, cũ basu cũ wẽrĩse me'rã masã ña'arõ wee'quere wẽrĩwapayepe'ocã'cũ niwĩ.

Cũ nipe'tirã ye niatjere tojo weebosacũ niwĩ. **28** Moisé duti'que me'rã pa'ia wioğũre sõrõrã, a'tiro weeno'caro niwũ. Cũrẽ sõrõrã, cũ añurõ weenu'cũtomicã, besesõrõno'caro niwũ. Tojo wéeca be'ro Õ'acũ pe'e diacjũta cũ basu cũ macũrẽ pa'ia wioğũ waro sõrõcũ niwĩ. Cũ macũ añugũ ninu'cũgũrẽ tojo weecũ niwĩ.

Jesú apobosari masã nimi nise ni'i

8 **1** Nipe'tise ni'cãrõacã yũ'u oja'que a'tiro ni'i. Jesucristo marĩ yagũ pa'ia wioğũ waro nimi. Cũ ımũsepeũ wioğũ dujiri cũmurõ Õ'acũ tutuayũ'rũgũ tiro diacjũ pe'e ejanujãcũ niwĩ. **2** Cũ ımũsepeũ Õ'acũ Nibutiari Tucũpũre pa'ia wioğũ weronojõ nisami. Ti wi'i Õ'acũ wéeca wi'i ni'i. Masã mejẽta weecãrã niwã. **3** A'ti di'tapũma pa'ia wiorãrẽ wa'icũrãrẽ wẽjẽ ỹjũamorõpeodutiro sõrõno'caro niwũ. Tojo nicã apeyere o'odutirã sõrõno'cãrã niwã. Tojo weegũ Jesucristo quẽ'rã Õ'acũrẽ apeyenojõ o'ocã, añutũ'sa'a nígũ wẽrĩgũ, cũrẽ apeyenojõ o'ogũ weronojõ weecũ niwĩ. **4** Jesucristo a'ti nucũcãpũre tojadojagũ, ne cã'rõ pa'i nima'atibopĩ. ãpẽrã pa'ia Moisé duti'caronojõta Õ'acũrẽ apeyenojõrẽ o'orã nitojacãrã niwã. Tojo weero basiotibopã. **5** A'ti nucũcãpũ pa'ia Õ'acũ cjasere da'rarã a'tiro weema. Na Õ'acũ wi'i ımũsepeũ nirĩ wi'i cjasere weronojõ weerã weema. Marĩ masĩ'i. Ʋ'ımũse cja wi'i pe'e ti wi'i waro ni'i. A'ti nucũcã cja wi'i pe'e ımũse cja wi'i queose ni'i. Tojo weegũ Õ'acũ cũ ya wi'i a'ti nucũcã cja wi'ire weedutigũ, Moisére a'tiro nicũ niwĩ: “Añurõ wãcũña.

Nipe'tise ya wi'i cjasere mu'urē ūrūgūpū ī'o'caronojōta weeya", nicu niwī. **6** A'tocateroma majā Jesú pa'ia wiogu waro Ō'acū tiropū marīrē sērībosanu'cūgū nimi. Cū weese āpērā pa'ia ye nemorō añuyū'rūnū'cā'a. A'tiro ni'i. Ō'acū ne waro masā me'rā apogu, "Yū'u duti'quere wéérā, yarā nirāsama", nicu niwī. Be'rore tja masā me'rā apogu, "Musā wiogu nigūti. Musārē yarā wa'acā weeguti. Musārē acobojoguti. Yū'u me'rā catinu'cūrāsā'a", nicu niwī. Cū tojo ní'quere masīno'o. Cū nimū'tā'que nemorō be'ro cjase pe'e añuyū'rūnū'cā'a. A'te be'ro cjasere Jesúta queoro wa'acā weecu niwī. Tojo weero āpērā pa'ia weese nemorō añuyū'rūnū'cā'a.

7 A'tiro ni'i. Ō'acū ne waro masā me'rā apo'que queoro wa'aticaro niwū. Queoro wa'acāma, masā me'rā apaturi aponemotibopī. **8** Ō'acū ne warocjārārē "Yū'u duti'quere queoro weetima", nicu niwī. Narē cū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro ojanowū:

Marī wiogu a'tiro nimi:

"Be'ropū yū'u Israe curuacjārārē, tojo nicā Judā ya curuacjārārē apaturi añurō na me'rā weepoguti tja.

9 Todūporopū na űecūsūmūa me'rā weeguti ni apo'caronojō nisome.

Narē Egiptopū ní'cārārē yū'u basu miiwijawū.

Narē 'Añurō weeguti', nimiwū.

Na pe'e yū'u duti'quere weetiwā.

Tojo weegu narē cō'awā'cāwū", nicu niwī marī wiogu.

10 "Be'ropū Israe curuacjārā me'rā apaturi 'Añurō weeguti' ní'que a'tiro ni'i.

Yū'u duti'quere narē wācūcā weeguti.

Tojo nicā narē yū'u duti'quere ējōpeocā weeguti.

Tojo weegu yū'u na wiogu nigūti.

Na quē'rā yarā nirāsama.

11 Na ne ni'cūrē yū'u Ō'acū nisere bu'esome.

Ne cū me'rācjūrē, cū acaweregure, 'Ō'acūrē masīña', nisome.

Nipe'tirā yū'ure masīrāsama.

Wī'marā, tojo nicā būcūrā masīrāsama.

12 Na ña'arō wee'quere acobojoguti.

Ne apaturi tere wācūnemosome", nicu niwī marī wiogu.

13 Ō'acū ne waropū "Masārē añurō weeguti", nicu nimiwī. Be'ro, "Apaturi masā me'rā añurō weeguti", ni apocu niwī tja. Tojo weero cū nimū'tā'que pe'e pe'tia wa'acaro niwū. Nipe'tise mejāmejā űano'ña marī'i. Te maata pe'tidijase ni'i.

Ū'mūsepū nirī wi'i Ō'acū wi'i cjase, tojo nicā
a'ti nucūcāpū nirī wi'i cjase ni'i

9 1 Ni'cārōacāma a'tiro nigūti. Ō'acū ne waro "Masā me'rā añurō weeguti" nícaterore cūrē űubuerā weewūadutisenojōrē cūucu niwī.

Na ñubueri wi'li a'ti nucũcã cja wi'li nicaro niwũ. **2** Ti wi'li wa'icũrã caseri me'rã weéca wi'li nicaro niwũ. Ne sãjãarĩ tucũ Añurĩ Tucũ wãmeticaro niwũ. Topũre sĩ'ocjũ nu'cũcaro niwũ. Tojo nicã na Õ'acũrẽ o'orã pářẽ peoro nu'cũcaro niwũ. **3** Usebutiri caserojo yu'rũropũ ape tucũ Õ'acũ Nibutiari Tucũ nicaro niwũ. **4** Ti tucũpũ u'mũtise ñjũamorõpeowũaro uru me'rã wee'caro nicaro niwũ. Tojo nicã Õ'acũ “Masã me'rã añurõ weegũti” ní'quere cœori acaro, uru casero me'rã omabi'aca acaro cũña'caro niwũ. Ti acaro po'pearũ ni'cãrũ uru me'rã weecaru nicaro niwũ. Tirũpũ ba'ase maná wãmetise sãñacaro niwũ. Apeye quẽ'rãrẽ tuacjũ Aarõ yagũ ñasãwĩjicjũ nicaro niwũ. Tojo nicã Õ'acũ duti'quere oja'que pĩrĩ ùtã pĩrĩ sãñacaro niwũ. **5** Ti acaro bu'ipũre Õ'acũrẽ wereco'terã u'mũsecjãrã queose yee'que nu'cũcaro niwũ. Na topũ niyucã, Õ'acũ topũ nisere ï'ono'caro niwũ. Õ'acũrẽ wereco'terã wũuse docaru pa'ia wioğũ Õ'acũrẽ masãrẽ ña'arõ wee'quere acobojodutigũ dí wẽestepeocũ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ nipe'tise ti wi'li cjasere werenemomasĩtisa'a.

6 Õ'acũ wi'ire apõca be'ro pa'ia na da'rawũasere weéerã, nimũ'tãrĩ tucũpũre sãjãanu'cũcã'cãrã niwã. **7** Ape tucũ pe'ere pa'ia wioğũ waro dia'cũ ni'cãtita, ni'cã cũ'marẽ sãjãacu niwĩ. Topũ sãjãagũ, wa'icũrã wẽjẽ'cãrã ye díre miisãjãacu niwĩ. Cũ basu ña'arõ wee'que wapa, tojo nicã masã na ña'arõ wee'que wapare acobojose sãrĩgũ tojo weecu niwĩ. **8** Tojo wee'que me'rã a'tocaterore Espĩritu Santu a'tiro marĩrẽ ï'omi. Todũporopũ pa'ia Õ'acũ wi'ipũ weewũasenojõ ni'cãrõacãrẽ weenu'cũcãma, marĩ u'mũsepũre ne sãjãamasĩtibosa'a. **9** A'te nipe'tise todũporo cjase a'tiro nicãrẽ queose ni'i. Titapũre Õ'acũrẽ o'ose, na wa'icũrãrẽ ñjũamorõpeose masãrẽ bu'iri marĩrã tu'õña'cã weemasĩticaro niwũ. **10** Te na weeseti'que a'tiro nicaro niwũ. Sĩ'rĩse, ba'ase, tojo nicã na Õ'acũrẽ ñubuese dũporo na ña'arõ wee'quere coesetise nicaro niwũ. Te dutise bu'icjase dia'cũ nicaro niwũ. Tojo weese téé Õ'acũ tere dũcayúca be'ropũ añũcaro niwũ.

11 Õ'acũ bese'cu Cristo a'titocacũ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ pe'le pa'ia wioğũ waro nimi. Cũ marĩrẽ añusere miiticũ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ pa'ia wioğũ weewũasenojõrẽ Õ'acũ wi'li u'mũsepũ nirĩ wi'ipũ weegu weesami. U'mũsepũ nirĩ wi'li, a'ti nucũcã cja wi'li nemorõ, añubutiari wi'li nisa'a. Masã weéca wi'li nitisa'a. **12** Õ'acũ bese'cu Cristo u'mũse cja wi'li Õ'acũ Nibutiari Tucũ waropũre sãjãacu niwĩ. Cũ wa'icũrã, cabracã, wecu wĩ'marã ye díre miisãjãaticũ niwĩ. Tojo weronõjõ o'ogũ, cũ ye dí me'rã, cũ wẽrĩse me'rã sãjãacu niwĩ. Te me'rã marĩ nipe'tirãrẽ ni'cãti me'rãta wẽrĩbosacu niwĩ. Marĩrẽ catinu'cũdutigũ tojo weecu niwĩ. **13** Dũporocjãrãpũ na wẽrĩ'cãrãrẽ da'raña'ca be'ro Õ'acũ ï'orõpũre ña'ase cœorã weronõjõ tojacãrã niwã. Tojo weerã wecu u'mũa ye díre, cabra ye díre, tojo nicã wecu wĩ'magõ ñjũano'co ye nitĩ me'rã ña'ase cœorã weronõjõ nirãrẽ wẽestepeocãrã niwã. Narẽ Õ'acũ ï'orõpũre ña'ase moorã

tojadutirã tojo weecãrã niwã. Diaçjũta ni'i, nírõ. Na, bu'ipũ dia'cũ añurã tojacãrã niwã. **14** Wecũ ye dí me'rã, cabra ye dí me'rã tojo weeta basiocã pũricãrẽ, Cristo ye dí me'rãma tjã'a. Cristo Espiritu Santu ninu'cũgũ weetamuse me'rã wa'icũrã ãjũamorõpeoronojõ o'ogũ, cũ basu Ô'acũrẽ wiagu, wẽricũ niwĩ. Cũ curusapũ wẽrigũ, ña'ase moogũ nicũ niwĩ. Cũ ye dí me'rã marĩ bu'iritirã, ña'arõ weeseti tũ'oña'quere pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ yũ'rũweticã weecũ niwĩ. Cũ Ô'acũ catinu'cũgũ yere weenu'cũdutigu tojo weecũ niwĩ.

15 Tojo weegũ Jesucristo a'tiro weegũ nimi. Be'ropũre masãrẽ apaturi Ô'acũ “Yũ'u musã wioğũ nigũti. Musã, yarã nirãsa'a” ní'quere apobosagũ nimi. Todũporocjãrã pe'e Ô'acũ nimũ'tãse cũ duti'que doca nírã, ña'arõ wee, cũ duti'quere yũ'rũnũ'cãcãrã niwã. Jesucristo wẽrise me'rã tere acobojono'cãrã niwã. Tojo nicã Ô'acũ besel'cãrã cũ “O'ogũti” ní'que catinu'cũsere ñe'lerãsama. **16** A'tiro weronojõ ni'i. Ni'cũ cũ wẽrise dũporo cũ acaweregũre “Yũ'u cũose mũ'u ye tojarosa'a”, nisami. Cũ wẽricã ñ'arã, wẽri'cũ ye ní'quere cãrẽ o'osama. **17** Cũ wẽrise dũporo cũ “O'ogũti” ní'quere ñe'emasĩtisami. Cũ wẽricã be'ropũ dia'cũ ñe'emasĩsami. **18** Tojo weero Ô'acũ “Masãrẽ a'tiro weegũti” nimũ'tã'que quẽ'rãrẽ tojota wa'acaro niwũ. Wa'icũrãrẽ wẽjẽ, na ye dí wẽestese me'rã dia'cũ Ô'acũ “Tojo weegũti” ní'que wa'anũ'cãcaro niwũ. **19** Moisé a'tiro weecũ niwĩ. Cũ nipe'tise Ô'acũ duti'quere nipe'tirã tũ'oropũ bu'ecũ niwĩ. Bu'etojanũ'cõ, cũ sõ'arĩ casero oveja poari me'rã wéeca caserore miicũ niwĩ. Tojo nicã yucusiti hisopo wãmetiri sitire pe'ecũ niwĩ. Wecũ macũ wẽjẽno'cũ ye díre, cabra ye díre aco me'rã morẽcũ niwĩ. Be'ro sõ'arĩ caserore ti siti dũpũpũ dũ'teõ'o, te dípũ yosomiicũ niwĩ. Be'ro Ô'acũ ye duti'que ojãca pũrirẽ, tojo nicã masã nipe'tirãrẽ wẽestepeocũ niwĩ. **20** Cũ tojo wéeca be'ro narẽ nicũ niwĩ: “A'te dí me'rã Ô'acũ masãrẽ ‘Tojo weegũti’ ní'quere masĩno'o”, nicũ niwĩ. **21** Apeyere, Moisé Ô'acũ wi'ire a'tiro weecũ niwĩ. Nipe'tise ti wi'i po'peapũ Ô'acũrẽ ãjõpeorã na cũosere dí me'rã wẽestepeocũ niwĩ. **22** Titare Ô'acũ dutise a'tiro nicaro niwũ. Dí me'rã Ô'acũ wi'ipũ nisere cũ ñ'orõpũ añuse tojadutiro wẽestepeono'caro niwũ. Wẽestepeoya maricã, Ô'acũ masã ña'arõ wee'quere acobojoticũ niwĩ. Dí me'rã dia'cũ Ô'acũ masã ña'arõ weesere acobojono'o.

Jesú cũ wẽrise me'rã masã ña'arõ wee'quere yũ'rũose ni'i

23 Dũporo cjase Ô'acũ wi'ipũ weewũasenojõ ã'muse cjase queose nicaro niwũ. Tere Ô'acũ ñ'orõpũ añuse tojadutirã a'tiro weecãrã niwã. Wa'icũrãrẽ wẽjẽ, na ye dí me'rã wẽestepeocãrã niwã. Dũporocjãrã na wee'que nemorõ ã'muse cjase pe'e añuyũ'rũnũ'cã'a. Tojo weero wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeo'que nemorõ, añuse warore ã'a. Te Jesucristo wẽrise ni'i. **24** A'ti nucũcãpũre Jesucristo masã wéeca wi'i Añurĩ Tucũ wãmetiri tucũpũre sãjãaticũ niwĩ. Ti wi'i ã'muse cja wi'i queose nicaro

niwũ. Cũ ʉ'muse waro pe'ere sãjãacu niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ Õ'acũ tiropu marĩrẽ sërĩbosagu weesami. **25** Toduporopu pa'ia wiogu judío masũ Õ'acũ Nibutiari Tucũpũre ni'cãrõtiri cũ'marĩnucũrẽ wa'icũrã ye díre miisãjãamũjãcu niwĩ. Te dí, cũ ye dí niticarõ niwũ. Cristo pũrĩcãrẽ cũ ye dí waro nicaro niwũ. Cũ wërĩse me'rã ni'cãtita ʉ'muse Õ'acũ tiropu sãjãacu niwĩ. **26** Jesucristo pa'ia wiogu weronõjõ wéégũ pũrĩcã, a'ti dí'ta dũ'pocãticãpũta wërĩnu'cã, a'tiro nicã quẽ'rãrẽ wërĩnu'cũcã'bosami.

Tojo weronõjõ o'ogu, a'tocatero a'ti ʉmũco pe'tiwã'cãrĩ curare Cristo a'ti nucũcãpũre bajuacu niwĩ. Cũ ni'cãtita nipe'tirã ye niatjere wërĩbosacu niwĩ. Ña'arõ wee'quere cõ'agũ, tojo weecu niwĩ. **27** Marĩ quẽ'rã nipe'tirã ni'cãti me'rãta wërĩdijarãsa'a. Wérĩca be'ro Õ'acũ marĩrẽ besegusami. **28** Cristo ni'cãtita cũ wërĩse me'rã wa'icũrãrẽ wẽjẽ ʉjũamorõpeoro weronõjõ weecu niwĩ. Tojo weese me'rã masã nipe'tirã ña'arõ wee'quere cõ'acu niwĩ. Be'ro apaturi a'tigũsami. Masã na ña'arõ wee'quere cõ'agũ mejẽta a'tigũsami. Masã cũrẽ yucuerã pe'ere yũ'ruogu a'tigu weegusami.

10 1 Moisé dutise Õ'acũ masãrẽ be'ropu añurõ weeatje queose nicaro niwũ. Tojo weero Moisé duti'que masãrẽ Õ'acũ me'rã añurõ nímasĩcã weeticaro niwũ. Te a'tiro nicaro niwũ. Na Õ'acũ me'rã añurõ nisĩ'rĩrã, ni'cãti cũ'marĩnucũ wa'icũrãrẽ wẽjẽ ʉjũamorõpeocãrã niwã. Te narẽ Õ'acũ ï'orõpu añurã waro tojacã weemasĩticaro niwũ. **2** Te masãrẽ añurã tojacã weemasĩcãma, na wa'icũrãrẽ ʉjũamorõpeosere du'ucã'bopã. Na ni'cãti ʉjũamorõpeose me'rãta na ña'arõ wee'quere acobõjono'cãrãpu tojatojabopã. Na bu'iri marĩrã tu'oña'bopã. **3** A'tiro pe'e nicaro niwũ. Na wa'icũrãrẽ wẽjẽ ʉjũamorõpeorã, na ña'arõ wee'quere cũ'marĩnucũ wãcũrã, tojo weecãrã niwã. **4** Wecua ʉmua ye dí, cabra ye dí ña'arõ wee'quere ne cõ'amasĩtisa'a.

5 Tojo weegu Jesucristo a'ti nucũcãpũre a'tigu, Õ'acũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

Mũ'ʉ masã ña'arõ wee'quere acobõjosĩ'rĩgũ, wa'icũrãrẽ wẽjẽ ʉjũamorõpeosere ʉawe'e.

Tojo nicã narẽ acobõjosĩ'rĩgũ, apeyenojõ o'ocã ʉawe'e.

A'tiro wéégũ, mũ'ʉ ni'cã upu yũ'ure o'ocu niwũ.

Masã ña'arõ wee'quere wërĩbosadutigu tojo weecu niwũ.

6 Mũ'ʉ masã na ña'arõ weesere cõ'asĩ'rĩgũ, wa'icũrãrẽ ʉjũamorõpeosere, tojo nicã apeyenojõ o'osere tu'sawe'e.

7 Tojo tu'satise bu'iri yũ'ʉ a'tiro niwũ:

“Õ'acũ, mũ'ʉ ʉaro weegu a'tigu wee'e.

Mũ'ʉ ye queti ojãca pũrĩpu yũ'ʉ p'ietiatjere ojano'caronojõta weegũti”, nicu niwĩ Jesucristo.

8 Tojo weegu Jesucristo ní'caronojõta a'tiro ni'ĩ. Õ'acũ wa'icũrã ʉjũamorõpeosere, cũrẽ apeyenojõ o'osere tu'satisami. Tojo nicã masã ña'arõ wee'quere cõ'asĩ'rĩrã ʉjũamorõpeosere ʉatisami. Nipe'tise te tojo weese Moisé duti'caronojõ nicaro niwũ, níró. Tojo nimicã, Õ'acũ pe'e

tojo weesere tɔ'saticɔ niwĩ. **9** Jesucristo Õ'acũrẽ “Mu'ɔ ɔaro weegɔ a'tigɔ wee'e”, nicɔ niwĩ. Tojo nígũ, wa'icũrã wẽjẽ ẽjũamorõpeosere cõ'acɔ niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã todɔporopɔ na weeseti'quere dɔcayucɔ niwĩ.

10 Jesucristo cũ wẽrĩse me'rã Õ'acũ ɔaro weecɔ niwĩ. Tere wéégɔ, cũ wa'icũrã wẽjẽ ẽjũamorõpeosere weronojõ weegɔ weecɔ niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã Õ'acũ marĩrẽ cũ yarã tojacã weecɔ niwĩ. Ni'cãtita cũ wẽrĩse me'rã marĩ nipe'tirãrẽ wẽrĩbosacɔ niwĩ.

11 Nipe'tirã judío masã pa'ia ɔmɔcorinɔcũ a'tiro weecãrã niwã. Nu'cũtjãrã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ ẽjũamorõpeomjãcãrã niwã. Na ẽjũamorõpeonu'cũmicã, masã ña'arõ wee'quere ne cõ'amasĩticaro niwã.

12 Jesucristo pũrĩcã ni'cãti cũ wẽrĩse me'rãta masã ña'arõ wee'quere cõ'ape'ocɔ niwĩ. Cũ tojo wéeca be'ro Õ'acũ tiro diacjũ pe'e ejanujãcɔ niwĩ. **13** Topɔ yucuegɔ weesami. Õ'acũ nipe'tirã cũrẽ ì'atu'ti'cãrãrẽ docaque'acã wéeca be'ropɔ weedu'ugɔsami. **14** Ni'cãti cũ wẽrĩse me'rãta Õ'acũ yarãrẽ añurã tojacã weecɔ niwĩ. Na añurã ninu'cũrãsama. **15** Te diacjũta niyucã, Espĩritu Santu quẽ'rã marĩrẽ “Tojota ni'ĩ”, ni weremi. Cũ a'tiro weremũ'tãcɔ niwĩ:

16 “Be'ropɔ yũ'ɔ na me'rã ‘Apaturi añurõ weeguti’ ní'que a'tiro ni'ĩ”, nicɔ niwĩ Õ'acũ.

“Yũ'ɔ duti'quere narẽ wãcũcã weeguti.

Tojo nicã narẽ yũ'ɔ duti'quere ẽjõpeocã weeguti.”

17 Be'ro a'tiro ninemocɔ niwĩ:

“Ne apaturi na ña'arõ wee'quere wãcũnemosome”, nicɔ niwĩ, ni weremũ niwĩ Espĩritu Santu.

18 Tojo weerã marĩ ña'arõ wee'quere acobojono'ca be'ro niyucã, apaturi marĩ ña'arõ wee'que bu'irire acobojodutirã wa'icũrãrẽ ẽjũamorõpeosere ɔanemowe'e.

Jesucristo ye dí me'rã Õ'acũ tiro sãjãamasĩ'i nise ni'ĩ

(Mt 27.51; Mr 15.38; Lc 23.45)

19 Todɔporo pa'ia wiogɔ dia'cũ Õ'acũ Nibutiari Tucũpũre sãjãamasĩcɔ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ marĩ quẽ'rã acobojono'cãrãpɔ ní'rã, uiro marĩrõ cũ sãjãa'caronojõ weemasĩ'i. Õ'acũpũre diacjũ uiro marĩrõ sãrĩmasĩ'i. Jesucristo cũ wẽrĩ'que me'rã, cũ ye dí o'mabũro'que me'rã tojo weemasĩ'i.

20 Todɔporopɔ usebũtiri caserojo Õ'acũ Nibutiari Tucũpũre cã'mota'ayosacaro niwũ. Ti casero cã'mota'a'caro weronojõ Jesucristo wẽrĩse dɔporo masã Õ'acũ Nibutiari Tucũpũre sãjãamasĩticãrã niwã. Ni'cãrõacãrẽ cũ wẽrĩse me'rã marĩ ti tucũpũre sãjãa'cãrã weronojõ cũ me'rã catinu'cũmasĩ'i.

21 Jesucristo pa'ia wiogɔ waro ɔ'mũsepe Õ'acũ wi'ipɔ marĩrẽ sãrĩbosagɔ nimi. **22** Tojo weerã Õ'acũrẽ queoro wãcũse, añurõ ẽjõpeose me'rã sãrĩrã. “Tojo ẽjõpeoma'acãrã weesa'a” nĩrõ marĩrõ sãrĩrã. A'tiro ni'ĩ. Cũ marĩ ña'arõ bu'iritirã tũ'oña'quere bu'iri

marĩrã tojacã weecu niwĩ. Marĩ ya upu aco añuse me'rã u'ono'caro weronojõ ni'i. Marĩ ña'arõ wee'quere cõ'ape'ono'cãrãpu ni'i. **23** Õ'acũ “Tojo weeguti” nĩ'quere weegusami. Tojo weerã marĩ ãjõpeosetisere ãjõpeoronojõta ne ducayuro marĩrõ ãjõpeonu'cũrã. Cũ o'otjere e'catise me'rã yucuerã, tojo weerã. **24** Marĩ basu a'tiro wãcũrõña'a. “Ã'rãrẽ, ãpẽrãrẽ weetamuturiadutigu, ¿de'ro weegusari?” ni wãcũrõña'a. “Narẽ a'merĩ ma'idutigu, añurõ weedutisĩ'rĩgũ tojo ñasã'a”, nirõña'a. **25** Õ'acũrẽ ãjõpeorã nerẽwuaropu ãpẽrã nerẽtisama. Na weesere sirututicã'rõña'a. Narẽ siruturonojõ o'orã, marĩ nerẽrã, a'merĩ wãcũtutuacã weerõña'a. Cã'rõ dũ'sa'a marĩ wiogu a'tiatje. Tojo weerã tojo weerõña'a.

26 A'tiro ni'i. Diacjũ cjasere masĩmirã, marĩ ña'arõ weesĩ'rĩrõ bajuro ña'arõ weenu'cũrã, acoboJose bocasome. Jesucristo wẽrise me'rã dia'cũ acoboJono'o. Marĩ ña'arõ weenu'cũrã, cũrẽ ñatirã weronojõ ni'i. Tojo weerã ne acoboJono'some. **27** Marĩ ña'arõ weenu'cũcã, marĩrẽ a'tiro wa'arosa'a. Õ'acũ marĩrẽ besegusami. Cũ besẽca be'ro pecame'epu ãpẽrã cũrẽ i'atu'ti'cãrã me'rã cõ'agũsami. Marĩrẽ “Bu'iri da'reguti” cũ nĩ'que tuunũrũse dia'cũ toja'a. **28** Todũporopũre no'o Moisé duti'quere yũ'rũnũ'cãgũrẽ pũarã o i'tiarã weresãca be'ro cũrẽ ne pajaña'ticãrã niwã. Cũrẽ wẽjẽcõ'acãrã niwã. **29** Añurõ wãcũña. Õ'acũ duti'que cũ Moisére cũu'quere yũ'rũnũ'cãgũ, bu'iri da'reno'cu niwĩ. Ni'cãrõacãma Õ'acũ macũ cũrẽ wẽrĩbosa'quere ãjõpeodu'ugure tãjsami. ãjõpeotigũnojojõ Õ'acũ macũ cũrẽ wẽrĩbosa'quere “Wapamarĩ'i”, ni wãcũsami. Espĩritu Santu cũrẽ ma'isere yabisami. A'tiro ni'i. Jesucristo wẽrise me'rã Õ'acũ masãrẽ cũ “Weeguti” nĩ'quere queoro wa'acã weecu niwĩ. Cũ wẽrise me'rã, cũ ye dí me'rã marĩ ña'arõ wee'quere cõ'acu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ cũ macũrẽ ñatigure ñpũtu bu'iri da'regusami. **30** Õ'acũ marĩ wiogu ucũ'quere masĩ'i. A'tiro nicu niwĩ: “Yũ'u bu'iri da'reacjũ ni'i. Na wee'que wapare yũ'u wapayegusa'a.” Apeye quẽ'rãrẽ nicu niwĩ: “Marĩ wiogu cũ yarãrẽ na ña'arõ weese wapare bu'iri da'regusami.” **31** Õ'acũ catinu'cũgũ nimi. Cũ bu'iri da'rese pũrõ wiose ni'i.

32 Musã ne waro ãjõpeoca be'ro wee'quere wãcũña. Titare musã Jesucristore ãjõpeose ye bu'iri pũrõ pi'eticãrã niwũ. Musãrẽ tojo wa'a'quere wãcũtutuacãrã niwũ. **33** Ni'cãrẽrã masã i'orõpu yabi bujicã'no'cãrã niwũ. Cãmida'reno'cãrã niwũ. Apeterore ãpẽrã na pi'etisere tũ'oña'tamucãrã niwũ. **34** Musã bu'iri da'reri wi'ipũ nirãrẽ pajaña'cãrã niwũ. ãpẽrã musã yere ã'macã, e'catise me'rã nu'cãcãrã niwũ. Musã u'musepu cwoatje pe'ere “A'ti nucũcã cjase nemorõ, añuyũ'rũnũ'cãse ni'i”, nicãrã niwũ. Te pe'titiatje ni'i nĩrã, wãcũtutuacãrã niwũ. **35** Tojo weerã ne ãjõpeodu'ticãña. ãjõpeonu'cũrã, añuse warore ñe'erãsa'a. **36** Musãrẽ wãcũtutuarã nirõña'a. Tojo weérã, Õ'acũ ñaro weéca be'ro cũ “O'oguti” nĩ'quere musã ñe'erãsa'a. **37** Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ni oJano'caro niwũ:

“Maata waro a'tiguti” ní'cu a'tigusami.

Ne yoogosome.

38 Yü'ü “Añurõ weerá nima” nino'rã pürĩcã ãjõpeonu'cürã, yü'ü me'rã ninu'cürãsama.

Ãpërã uirã, ãjõpeodu'urã pürĩcãrẽ ne tã'sasome, ni ojano'wã.

39 Marĩ pe'e ui ãjõpeodu'urãnojõ niwe'e. Tojo weerã marĩ pecame'epu wa'asome. Marĩ cürẽ ãjõpeorã, yü'rũono'rãsa'a.

Õ'acürẽ ãjõpeose cjase ni'i

11 1 Marĩ ãjõpeorã, a'tiro nĩmasĩ'i: “Õ'acũ marĩrẽ ní'quere diacjũta weegũsami”, ni'i. Tere ï'atimirã, ï'arã weronojõ “Diacjũta ni'i”, ni'i. 2 Ðuroropu marĩ ñecũsumuã Õ'acürẽ ãjõpeocãrã niwã. Na a'tiro ni wãcũcãrã niwã: “Õ'acũ ní'caronojõta marĩrẽ weetamugũsami”, nicãrã niwã. Tojo weegu Õ'acũ narẽ “Añurã nima”, nicu niwĩ.

3 Marĩ Õ'acürẽ ãjõpeorã, a'tiro masĩ'i. Cũ a'ti turi nipe'tisere bajurẽgũ, cũ dutiro me'rã bajurẽcu niwĩ. Tojo weero a'ti turi cjase marĩ ni'cãrõacã ï'ase ne waropu marĩ'quere wee'que ni'i, nino'o.

4 Ðurorocjũpu Abel Õ'acürẽ ãjõpeogu, Õ'acürẽ oveja wĩ'magũrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeocu niwĩ. Cũ, cũ ma'mi Caĩ o'o'que nemorõ añurõ o'ocu niwĩ. Õ'acũ Abel ãjõpeosere ï'agũ, cũ o'osere ñe'ecu niwĩ. Cürẽ “Añugũ nimi”, nicu niwĩ. Tojo weero Abel ðuroropu wérĩca be'ro nimicã, a'tiro ni'i. Cũ Õ'acürẽ ãjõpeo'que a'tiro nicãrẽ marĩrẽ bu'ese ni'i. Marĩ quẽ'rã cũ ãjõpeo'caronojõta Õ'acürẽ ãjõpeoruã'a.

5 Enoc wãmetigu quẽ'rã Õ'acürẽ ãjõpeogu nicu niwĩ. Cũ wërĩtomicã, Õ'acũ cürẽ cũ tiropu miacu niwĩ. Ãpërã cürẽ a'macãrã nimiwã. Ne bocaticãrã niwã. Õ'acũ ye queti ojãca pürĩpu a'tiro ojano'caro niwũ: “Õ'acũ Enorẽ e'catise me'rã ï'acu niwĩ. Tojo weegu cürẽ miacu niwĩ”, niwũ. 6 Marĩ Õ'acürẽ ãjõpeotirã, cürẽ e'caticã weemasĩtisa'a. A'tiro ni'i. Õ'acürẽ ãjõpeosĩ'rigũ, “Diacjũta cũ nisami”, nirõuã'a. Tojo nicã “Cürẽ yü'ü ãjõpeocã, añurõ weegũsami”, nirõuã'a.

7 Noẽ wãmetigu quẽ'rã Õ'acürẽ ãjõpeogu, a'tiro weecu niwĩ. A'ti turire bu'iri da'reatjere Õ'acũ cürẽ werecu niwĩ. Noẽ “Tojo wa'arosa'a” ni masĩtimigũ, Õ'acürẽ ãjõpeocu niwĩ. Tojo weegu Õ'acürẽ yu'tigu, cũ acawererã me'rã dia mirĩcã yü'rũsĩ'rigũ, yucusu pajipjũjore da'recu niwĩ. Tojo ãjõpeogu, a'ti nucũcãcjãrã Õ'acũ ucũsere ãjõpeotirãrẽ a'tiro ï'ocu niwĩ. Na pecame'epu wa'atjere ï'ocu niwĩ. Cürẽ Õ'acũ “Añugũ nimi”, nicu niwĩ. Cũ ãjõpeoyucã, tojo nicu niwĩ.

8 Abrahã quẽ'rã Õ'acürẽ ãjõpeogu, a'tiro weecu niwĩ. Õ'acũ cürẽ ape di'tapu wa'aduticã, yu'ticu niwĩ. Õ'acũ cürẽ o'oatjopu wa'acu niwĩ. Cũ ya macãrẽ wijawã'cãgũ, “Ti di'tapu wa'agusa'a” nirõ marĩrõ wa'acu niwĩ. 9 Abrahã Õ'acũ cürẽ “Ti di'tare mu'urẽ o'oguti” ní'quere ãjõpeocu niwĩ. Ti di'tapure etacu niwĩ. Eta, cũ ãpërã ya di'tapure ní'gũ, mejẽcã pejaro

tu'oña'cũ niwĩ. Wa'icũrã caseri me'rã wéeca wi'ipũ cãjĩcũ niwĩ. Cũ macũ Isaa, tojo nicã cũ pãrãmi Jacob mejãrõta nisirutubũrocãrã niwã. Ô'acũ na quẽ'rãrẽ “Mũsarẽ a'ti di'tare o'ogũti”, nicũ niwĩ. **10** Abrahã Ô'acũ ya macã pe'titiatji macã ñ'mũse pe'ere nisi'rĩgũ, tojo weecusiacũ niwĩ. Ti macã Ô'acũ wéeca macã ni'i.

11 Apego quẽ'rã Ô'acũrẽ ëjõpeogo, Abrahã nũmo Sara a'tiro weeno'co niwõ. Co bũcũo waro põ'rã bocata basiotimicã, Ô'acũ core põ'rãticã weecũ niwĩ. Co ni'cũ põ'rãtico niwõ. Co a'tiro wãcũco niwõ: “Ô'acũ yũ'ũre ‘Wĩ'magũ wũagosa'a’ nĩ'quere queoro weegũsami”, nico niwõ. Tojo weegũ Ô'acũ queoro weecũ niwĩ. **12** Abrahã bũcũ waro nimigũ, macũticũ niwĩ. Macũti, be'ro pãjãrã waro pãrãmerã nituriarã cũocũ niwĩ. Na ñocõa, nucũpori weronjõ pãjãrã waro ba'paqueota basiotirã nicãrã niwã.

13 Æ'rã yũ'ũ ucũrã Ô'acũrẽ ëjõpeonu'cũcãrã niwã. Cũ “O'ogũti” nĩca di'tare ñe'letimirã, ëjõpeocãrã niwã. Ñe'letimirã, wẽrĩa wa'acãrã niwã. Na ëjõpeose cũorã, cũ o'oatjere ñe'le'cãrã weronjõ nicãrã niwã. “Cũ nĩ'caronjõta weegũsami” ni wãcũrã, e'caticãrã niwã. Na tojo wee'que me'rã “Û'mũsepu wa'arãsa'a, a'ti nucũcãpũre sijari masã weronjõ ni'i”, nicãrã niwã. **14** Masĩno'o, tojo nĩrã, ape di'ta na niatji di'ta warore a'marã weecãrã niwã. **15** Na ne waro wijawã'cã'caropũre wãcũrã pũrĩcã, dajabopã. **16** A'tiro pe'le weecãrã niwã. Ti di'ta nemorõ añurĩ di'ta waro ñ'mũse pe'ere nisi'rĩcãrã niwã. Tojo weegũ Ô'acũ na “Ûsã wiogu nimi” nicã, bopoyasãticũ niwĩ. Tojo bopayasãtigũ, na ya macã na niatjo ñ'mũsere apoyutojacũ niwĩ.

17 Abrahã Ô'acũrẽ ëjõpeogũ, a'tiro weecũ niwĩ. Ô'acũ ¿diacjũta yũ'ũre ëjõpeomiti? nĩgũ, cũ macũ Isaare wa'icũre wẽjẽ ãjũamorõpeowũaronjõ weeduticũ niwĩ. Abrahã cũ macũ ni'cũ nigũrẽ “Wẽjẽ ãjũamorõpeowe'e”, niticũ niwĩ. **18** Todũporopũre Ô'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicũ niwĩ: “Isaa mũ'ũ macũ me'rã pãjãrã pãrãmerã nituriarã cũogũsa'a”, nicũ niwĩ. **19** Abrahã a'tiro wãcũcũ niwĩ: “Ô'acũ nipe'tirã wẽrĩ'cãrãpũreta masõmasĩmi.” Cũ macũrẽ “Wẽjẽgũti” weeri cura Ô'acũ cũrẽ “Wẽjẽticã'ña”, nicũ niwĩ. Tojo weerã a'tiro nĩmasĩ'i: “Abrahã cũ macũrẽ wẽrĩ'cũpu masã'cũre weronjõ cũocũ niwĩ”, nĩmasĩ'i.

20 Isaa Ô'acũrẽ ëjõpeogũ, cũ põ'rã Jacore, Esaũre be'ropũ añurõ wa'atjere wereyucũ niwĩ. **21** Jacob Ô'acũrẽ ëjõpeogũ, cũ wẽrĩse dũporoacã cũ pãrãmerã José põ'rãnũcũrẽ “Añurõ wa'arosa'a”, nicũ niwĩ. Tojo ucũgũ, cũ tuacjũpu ñatuunu'cũgũta, Ô'acũrẽ ñubuecũ niwĩ. **22** José Ô'acũrẽ ëjõpeogũ nicũ niwĩ. Cũ wẽrĩgũ, a'tiro wereyucũ niwĩ: “Israe curuacjãrã Egipto nĩ'cãrã be'ropũ wijarãsama. Na wa'arã, yé õ'arĩrẽ miato”, nicũ niwĩ.

23 Moisé pacũsumã Ô'acũrẽ ëjõpeocãrã niwã. Na macũ bajuãca be'ro “Añugũ waro nimi”, nicãrã niwã. Na i'tia mujĩpũ ñuocũocãrã niwã. Cũ bajuase dũporo Egiptocjãrã wiogu wĩ'marã mũũarẽ Israe curuacjãrãrẽ

wējēdutiꝑu niwī. Moisé pacusumꝑa pe'e wiogu dutisere uitiꝑjārā, na macūrē ꝑꝑocārā niwā. **24** Be'ro Egiptocjārā wiogu macō cūrē masōco niwō. Moisé bucꝑu ējāgū, Ō'acūrē ējōꝑeocꝑu niwī. Tojo weegꝑu cū “Egiptocjārā wiogu pārāmi nimi” nisere tu'osī'rīticꝑu niwī. **25** A'tiro pe'e weesī'rīcꝑu niwī. Ō'acū yarā Israe curuacjārā me'rā pe'e ꝑi'etitamusi'rīcꝑu niwī. Ō'acūrē ējōꝑeotigu weronojō Egiptocjārā wiogu ya wi'ipꝑu tojasī'rīticꝑu niwī. Na ña'arō weesere bu'ipejatamusī'rīticꝑu niwī. **26** Na cūrē yabicā, cū Cristo Ō'acū bese'cu ꝑi'etiatje weronojō ꝑi'eticꝑu niwī. Tojo ꝑi'etigu, “Nipe'tise Egiptopꝑu nisere cꝑoro nemorō añu ni'!” nicꝑu niwī. Ō'acū cūrē be'ropꝑu o'oaꝑjere wācūgū, tojo nicꝑu niwī. **27** Ējōꝑeose cꝑogꝑu, Moisé Egiptopꝑu ni'cu wijacu niwī. Cū Egiptocjū wiogu uasere uiro marīrō wijacu niwī. Moisé Ō'acū bajutigꝑre i'agū weronojō cū “Weeguti” nisere dꝑꝑayuro marīrō weenu'cūcꝑu niwī.

28 Ējōꝑeose cꝑogꝑu, Moisé Egiptopꝑu wijawā'cāgū, Pascua wāmetiri bosenuꝑmūrē weewā'cōcꝑu niwī. A'tiro ni'i. Ō'acū cūrē wereco'tegꝑu ꝑ'mꝑꝑesecjūrē nipe'tirā Egiptocjārā ꝑꝑꝑa masā ma'misꝑꝑmꝑarē wējēdutiꝑu niwī. Tojo weegꝑu Moisé a'tiro weecꝑu niwī. Ō'acū duti'caronojōta Israe curuacjārārē weedutiꝑu niwī. Na ꝑō'rā masā ma'misꝑꝑmꝑarē wējētīcā'to nīgū oveja wi'marārē wējēduti, na ye dí me'rā soꝑe sumuto wā'ñase ꝑjīrīrē wa'redutiꝑu niwī. Tojo weegꝑu Ō'acūrē wereco'tegꝑu díre i'agū, wējētīcꝑu niwī. **29** Ō'acūrē ējōꝑeotjārā, Israe curuacjārā dia ꝑajiri maa, sō'arī maajore ꝑē'acārā niwā. Ti maarē ꝑē'arā, di'ta aco marīrō ꝑē'acārā niwā. Egiptocjārā na be'ro ꝑē'asī'rīmirā, mirīꝑe'tia wa'acārā niwā.

30 Aꝑeꝑe ꝑe'lrārē Israe curuacjārā Jericó wāmetiri macā sumutore siete ꝑꝑmꝑrī sꝑtuasijacārā niwā. Na Ō'acūrē ējōꝑeocā ti macā sumuto cja sārīrō ūtā me'rā wéeca sārīrōjo bꝑꝑꝑudijacaro niwū. **31** Tojo nicā ti macācjo Rahab wāmetigo ꝑꝑꝑa me'rā a'metārāwapata'ari masō ējōꝑeose cꝑogꝑo nico niwō. Co Israe curuacjārā i'adu'tiri masārē añurō co'teco niwō. Tojo weego āꝑērā ti macācjarā Ō'acūrē ꝑꝑ'rꝑꝑꝑu'cā'cārā me'rā wērītico niwō.

32 ¿Ñe'erē ninemogūsari ꝑꝑ'ꝑ? Nipe'tirā ye quetire wereta basiowe'e. Gedeó wee'quere, Barac wee'quere, Sansón wee'quere, Jefte wee'quere, Davi wee'quere, Samue wee'quere, tojo nicā āꝑērā Ō'acū ye queti weremꝑ'tārī masā wee'quere wereꝑe'otisa'a. **33** Na Ō'acūrē ējōꝑeora āꝑērā ye di'tacjārā me'rā a'mequērā, wijawapata'acārā niwā. Wiorā nīrānojo masārē queoro duticārā niwā. Tojo weegꝑu Ō'acū cū “Añurō weeguti” ni'quere narē añurō weecꝑu niwī. Yaiwa nīrōꝑꝑu bi'adꝑꝑomicā, narē ba'aticārā niwā. **34** Masārē bu'iri da'rerā, asipo ūjūawꝑꝑaropꝑu sōrōcā ꝑe'lrārē, ne ūjūticārā niwā. Āꝑērā narē di'ꝑjī me'rā wējēsī'rīcā, ꝑꝑ'rꝑꝑweticā'cārā niwā. Tutuatimi'cārā, tutuarā wa'acārā niwā. Aꝑe di'tacjārā me'rā a'mequērā narē wapata'arā, nemorō tutuꝑꝑꝑ'rꝑarā wa'acārā niwā. Narē i'atu'tirārē docaꝑe'acā weecārā niwā. **35** Ni'cārērā

numia na acawererārē wéríca be'ro masõno'cārãpũre wiano'cārã niwã tja.

Ãpērã pe'e Õ'acũrē ějõpeose cuomirã, ɰpũtu pi'eticãrã niwã. Na pi'etise me'rã wějẽno'cārã niwã. Na ějõpeodu'ucã, bu'iri da'reri wi'ipũ nirãrē du'uwĩrõbopã. Na pe'e ɰ'musepũ catinu'cũsere cuosĩ'rĩrã, ějõpeodu'uticãrã niwã. **36** Ãpērã quẽ'rã Õ'acũrē ějõpeorã yabi bujicã'no'cārã niwã. Na wecũ casero me'rã wee'que dari me'rã tãrãno'cārã niwã. Ãpērã cõme dari me'rãpũta du'teno'cārã niwã. Ãpērã bu'iri da'reri wi'ipũ du'pono'cārã niwã. **37** Ãpērã ɰtãperi me'rã doquewějẽno'cārã niwã. Ãpērã na upũ deco me'rã yejesureno'cārã niwã. Ãpērã di'pjĩ me'rã dutewějẽno'cārã niwã. Ãpērã su'ti marĩrã oveja caseri, cabra caseri me'rã dia'cũ cã'mota'acãrã, uicusiacãrã niwã. Na pajasecuorã, ña'arõ weeno'cārã, cãmida'reno'cārã nicãrã niwã. **38** Na masã marĩrõpũ, ɰrũpagupũ, ɰtã tutiripũ, di'ta se'te'que tu'rũripũ nise coperipũ sijabaque'aticãrã niwã. Tere tojo weeno'rã añurã nicãrã niwã. Ãpērã pe'e ña'ayũ'rũacãrã niwã. Ne cã'rõ Õ'acũrē ějõpeorã me'rã nita basioticarõ niwũ narẽ. **39** Õ'acũ nipe'tirã cũrē ějõpeorãrē “Añurã nima”, ni ï'acu niwĩ. ějõpeorã nimirã, nipe'tise cũ narẽ “Añurõ weegũti” ní'que pe'ere ï'aticãrã niwã. **40** Titare Õ'acũ narẽ “Añurõ weegũti” ní'quere weeticũ niwĩ. A'tiro pe'e wãcũcũ niwĩ: “Be'rocjãrã yũ'ũre ějõpeorã me'rã ã'rã yarãrẽ añurã wa'acã weegũti”, nicũ niwĩ. Cũ wãcũ'caronojõta weemi. Tojo weero cũ todũporo wee'que nemorõ cũ ni'cãrõacã Jesucristo masãrẽ yũ'rũose pe'e añuyũ'rũnũ'cã'a.

Jesure ï'asirutu weedutise ni'ĩ

12 1 Sõ'onícãrã yũ'ũ ucũ'cãrã pãjãrã Õ'acũrē ějõpeorã pi'etisere nũ'cãcãrã niwã. Tojo nũ'cãrã, na cũrē ějõpeosere ï'ocãrã niwã. Na wee'que marĩrẽ queose ni'ĩ. Tojo weerã narẽ wãcũrã, Õ'acũ marĩrẽ cũu'quere wãcũtutuase me'rã weerũa'a. Ni'cũ omarĩ masũ nũcũse cũrē caribosenojõrẽ miatisami. Marĩ quẽ'rã cũ weronojõ weerũa'a. Marĩ nipe'tise añurõ weesĩ'rĩcã, dojorẽsere, marĩ ña'arõ weewũasere du'ucã'rõũa'a. **2** Jesure wãcũnũrũrõũa'a. Cũta marĩrẽ ne waro ějõpeocã weewĩ. Cũ marĩrẽ nemorõ ějõpeowã'cãcã weemi. Cũ curusa bopoyoropũ pi'eticũ niwĩ. Cũ tojo bopoyoro wẽrĩsere bopoyoro marĩrõ wẽrĩcũ niwĩ. Cũ pi'etĩca be'ro ɰpũtu e'catiatjere wãcũgũ, tojo weecũ niwĩ. Masãmũjãaca be'ro cũ Õ'acũ dujiri cũmurõ diacjũ pe'e ejanujãcũ niwĩ.

3 Mũsã Jesũ wee'quere wãcũña. Ña'arã cũrē pũrõ pi'eticã weecãrã niwã. Tojo weerã mũsã quẽ'rã pi'etirã, caributitirãta cũrē ějõpeonu'cũcã'ña. **4** Mũsã ña'arõ weesere cã'mota'arã, ne ni'cũ wẽrĩña'timi yujupũ. **5** ¿Õ'acũ mũsãrẽ cũ põ'rãrẽ weronojõ werecasa'quere wãcũweti? Cũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ni'ĩ:

“Yũ'ũ põ'rã, mũsãrẽ añurõ weedutigũ bu'iri da're'e.

Y'u'u tojo weesere tojo i'acõ'aticã'ña.

Y'u'u musãrẽ tu'ticã, wãcütutuaya.

6 Y'u'u musã wioḡu y'u'u mairãrẽ musã ña'arõ weecã, tu'ti'i.

Nipe'tirã y'u'u põ'rãrẽ añurõ weedutigũ bu'iri da're'e", nicũ niwĩ
Õ'acũ, ni ojano'wũ.

7 Pi'etirã, Õ'acũ yere du'uticã'ña. Õ'acũ musãrẽ cũ põ'rãrẽ bu'iri da'reḡu weemi. Ne ni'cũ pacũ cũ macũ ña'arõ weesere bu'iri da'reticã weetisami.

8 Õ'acũ nipe'tirã cũ põ'rã ña'arõ weesere bu'iri da'remi. Tojo weeticã, musã cũ põ'rã waro nitibosa'a. Pacũ marĩrã, tojo boca'cãrã weronjo nõbosa'a.

9 Apeye quẽ'rãrẽ marĩ wĩ'marã nicã, marĩ pacũsumũa marĩ ña'arõ weesere bu'iri da'recũwã. Na tojo weesere marĩ y'u'ti eḡõpeowũ.

Tojo weerã marĩ pacũ u'musepũ nigũ pe'ema tãrõũa'a. Tojo y'u'ti eḡõpeorã, catinu'cũrãsa'a.

10 Marĩ pacũsumũa a'ti nucũcãpũ nirã marĩ ña'arõ weesere bu'iri da'rewã. Na bu'iri da're'que marĩrẽ yoaticã niwũ.

Na bu'iri da'resĩ'rĩrõnojo marĩrẽ bu'iri da'rewã. Õ'acũ pe'e marĩrẽ añurõ waro wa'adutigũ bu'iri da'remi. Marĩrẽ cũ weronjo nõ'ase moorã wa'adutigũ tojo weemi.

11 Diacjũta ni'i. Õ'acũ marĩrẽ bu'iri da'recã, ne tũ'sawe'e. Marĩrẽ pũrĩ'i. Tojo nimicã, marĩ cũ bu'iri da'rese me'rã añurõ wee'e. Be'ropũre marĩ ejeripõ'rãrĩpũ ejerisãjãse bocarãsa'a. Añurõ cũ

ũaronjo nõ'queoro weeme'rĩcã'rãsa'a.

Õ'acũ ucũsere tojo i'acõ'aticã'ña nise ni'i

12 Musã pi'etirã, wãcütutuaya. **13** Õ'acũ ñaro, diacjũ nisere weeya.

Tojo weecã, ãpẽrã tutuatirã musãrẽ i'acũurã queoro weerãsama.

Tutuanemorãsama. A'tiro wa'ase weronjo nõ'i. Tutuatiri dũ'pocã tutuari dũ'pocã wa'arosa'a. Ca'bidijanemosome.

14 Nipe'tirã me'rã cumuca marĩrõ nisetiya. Ne ña'arõ weese marĩrõ niña. Ña'arõ weerã, marĩ wioḡure ne i'ata basiowe'e. **15** Musã tũ'omasĩña.

Apetero musã ña'arõ weese bu'iri Õ'acũ weetamusere uatirã weronjo nõ'wa'abosa'a. Ne ni'cũ Õ'acũ añurõ weesere uatigũnojo marĩato. Tojo nicã musã wãcũsepũ ãpẽrãrẽ ñose, a'pepũrĩse, nipe'tise ãpẽrãrẽ ña'arõ weese wã'cãcã weeticã'ña. Siape me'rã tojo weesere cã'mota'atirã, pãjãrãrẽ dojorẽbosa'a.

16 Ne ni'cũ cũ ñũmo nitigo me'rã ña'arõ weeticã'to. Tojo nicã Õ'acũ yere mejõ nisere weronjo nõ'wãcũticã'to. Esaũ dũporocjũpũmarĩcã mejõ nisere weronjo nõ'wãcũcũ niwĩ. Cũ masã ma'mi nisere uḡjaboagũ, cũ añuse ñe'ebo'quere ba'ase me'rã cũ acabijire dũcayucũ niwĩ. Tojo weegũ cũ ñe'ebo'quere bajuriocũ niwĩ.

17 Musã masĩsa'a. Esaũ cũ pacũ "Mu'ũrẽ añurõ wa'ato" nicã tũ'osĩ'rĩcũ nimiwĩ. Cũ pacũ pe'e "Basiowe'e, mũ'ũ acabijire o'otojapũ", nicũ niwĩ. Cũ tojo nicã tũ'ogũ, pũrõ uticũ niwĩ. Tojo utimicã, cũ pacũ cũ acabijire o'o'que ne dũcayuta basioticarõ niwũ.

18 Musã Õ'acũrẽ eḡõpeorã dũporocjãrã Israe curuacjãrã weronjo nõ'weewe'e. Na sõ'onícũ ãrũḡũ i'ata basiocjũ, ñe'eña'ta basiocjũ pũ'to

wa'acārā niwā. Tigū ɁpɁtu Ɂjũcaro niwũ. TopɁre pũrō na'itĩ'acaro niwũ. BɁpo paa, wĩ'rō ɁpɁtu wa'acaro niwũ. **19** Mũsā titacjārā weronojō coroneta puticā bususere tɁ'owe'e. Ō'acũ ucũse bajuyoropɁ quẽ'rārẽ tɁ'owe'e. Na pũricā cũ ucũcā tɁ'orā, uise me'rā “Tocārōta ucũato majā”, nicārā niwā. **20** Na Ō'acũ duti'quere uiyɁ'rɁarā, tojo nicārā niwā. Cũ duti'que a'tiro nicaro niwũ: “No'o a'tigu ɁrũgũpɁre Ɂ'tacũugũnojōrẽ Ɂtãperi me'rā doquewẽjẽña. Tojo weetirā, ñosẽrĩ pjĩ me'rā wẽjẽña. No'o wa'icurā quẽ'rārẽ mejārōta weeya”, nicɁ niwĩ Ō'acũ. **21** Tojo wa'a'que wioyɁ'rɁacaro niwũ. Moisé basuta a'tiro nicɁ niwĩ: “YɁ'Ɂ uiyɁ'rɁagu narāsāsa'a”, nicɁ niwĩ.

22 Mũsā pũricā Ɂporocjārā weronojō niwe'e. Mũsā Jesucristore ẽjōpeoyucā, Ō'acũ musārẽ cũ tiropɁ wa'ata basiocā weecɁ niwĩ. Cũrẽ sẽrĩmasicā weecɁ niwĩ. TopɁ Ō'acũ catinu'cũgũ ya macā, Ɂ'mɁsepɁ nirĩ macā ni'i. Ti macā Jerusalẽ wãmetiri macā ni'i. Opa bu'a Sión wãmetiri bu'apɁ ni'i. Ti macãpɁ Ō'acũrẽ wereco'terā pãjārā waro nisama. **23** Na nerẽ, cũrẽ e'catipeosama. Ō'acũ pō'rā cũrẽ ẽjōpeomũ'tãcārā quẽ'rā na wãmerẽ Ɂ'mɁsepɁ ojaō'ono'cārā nima. TopɁta Ō'acũ nipe'tirārẽ besegɁ nimi. Tojo nicā todɁporopɁ ejeripō'rā añurā weeno'cārā topɁ nima. Marĩ quẽ'rā Ō'acũrẽ ẽjōpeose me'rā na tiropɁ wa'arāsa'a. **24** Marĩ Jesure ẽjōpeo'o. Cũ Ō'acũ masārẽ “Na wioyɁ nigũti, na quẽ'rā yarā nirāsama” ní'quere apogɁ nimi. TopɁ cũ ye dí o'mabɁrose me'rā marĩ acobocono'cārā wa'a'a. A'tiro ni'i. Abel cũ dí o'mabɁrocā, cũrẽ wẽjẽ'cure bu'iri da'reno'caro niwũ. Tojo weero Jesucristo ye dí, Ɂporocjũ Abel ye dí nemorō wapati'i.

25 Tojo weerā añurō tɁ'omasĩña. Ō'acũrẽ musārẽ weregure teeticã'ña. TodɁporocjārārẽ Ō'acũ bajuyoropɁ werecɁ niwĩ. Na cũrẽ teecārā niwā. Na tojo weecā, narẽ bu'iri da'recɁ niwĩ. Marĩ pũricārẽ teecā, tjãgũsami. Ō'acũ Ɂ'mɁsepɁ nigũ marĩrẽ weremi. Cũrẽ teerā, ne yɁ'rɁwetisome. **26** TitapɁre Ō'acũ cũ ɁpɁtu ucũcā, di'ta narāsãcaro niwũ. A'tocaterore a'tiro nimi: “Ni'cãti di'ta narāsãcā weenemogũti. Di'ta dia'cũrẽ narāsãcā weesome. Ɂ'mɁarōpɁ nise quẽ'rārẽ narāsãcā weeguti”, nimi Ō'acũ. **27** Cũ ni'cãti di'ta narāsãcā weenemogũti ní'gũ, a'tiro nigũ weemi. Nipe'tise cũ wee'que bajuse mió'ota basiosere cõ'agũsami. Mió'ota basiotise Ɂ'mɁse cjase dia'cũ tojarosa'a. **28** Ō'acũ cũ wioyɁ nirōpɁ tojarosa'a. TopɁ marĩ nirāsa'a. A'te ne mió'ota basiowe'e. Tojo weerā Ō'acũrẽ a'tere e'catise o'orā. Cũrẽ e'catise o'orā, cũ tɁ'saronojō añurō weerā wee'e. Cũrẽ ẽjōpeorā wiopesase me'rā weerā wee'e. **29** Marĩ wioyɁ Ō'acũ nipe'tise ña'asere Ɂjũacõ'arĩ me'e weronojō nimi.

Ō'acũ cũ tɁ'sasere weeya nise ni'i

13 1 Mũsā Jesucristore ẽjōpeorā ni'cũ pō'rā weronojō ni'i. A'merĩ mal'idu'uticã'ña. 2 Mũsā ya wi'ipɁ etarārẽ, sijari masārẽ añurō

weeya. Tere acobojoiticã'ña. Āpērã tojo weerã u'musecjārã Õ'acūrẽ wereco'terã ejarārẽ ñe'ecārã niwã. “Õ'acūrẽ wereco'terã nima”, ni masīticārã niwã.

3 Bu'iri da'reri wi'ipũ nirārẽ wãcũña. Na me'rã nírã weronojõ tũ'oña'ña. Ña'arõ yũ'rũ, cãmida'reno'cārã quẽ'rārẽ wãcũña. Mũsã quẽ'rã na weronojõ upũti'i. Tojo weerã pi'etitamumasĩ'i.

4 Nipe'tirã nũmotirã, marãpũtirã a'merĩ wiopesase me'rã ï'aña. Mũsã nũmosãnumia me'rã añurõ nisetiya. Numia na marãpũsumũa me'rã mejārõta nisetiatio. Nũmo marĩrã, marãpũ marĩrã no'lo ñaro a'metãrãbajaque'atirãrẽ Õ'acũ bu'iri da'regũsami. Tojo nicã nũmotirã, marãpũtirã nimirã, ãpẽrãrẽ a'metãrãbajaque'atirãrẽ bu'iri da'regũsami.

5 Niyerure ñaripejayũ'rũnũ'cãticã'ña. Mũsã cũose me'rã e'catiya. Õ'acũ a'tiro nicũ niwĩ: “Ne mũ'urẽ ni'cũta du'ucũsome. Ne cõ'awã'cãsome.”

6 Tojo weerã diacjũta ãjõpeose me'rã a'tiro nĩmasĩ'i:

Marĩ wiogũ yũ'ũre weetamumi.

Ne ni'cũ yũ'ũre ña'arõ weesĩ'rĩsere uiwe'e, nĩmasĩ'i.

7 Mũsãrẽ añurõ sũ'ori wejepeo'cārã Õ'acũ ye queti were'cãrãrẽ wãcũña. Na añurõ weeseti yapada'reo'quere wãcũña. Na weronojõ ãjõpeo nisetiya.

8 Jesucristo ne dũcayutimi. Todũporopũre niseti'caronojõta ni'cãrõacãrẽ, be'ropũre mejārõta ninu'cũgũsami. **9** Tojo weerã ãpẽrã mũsãrẽ mejẽcã werecã, ãjõpeoticã'ña. Õ'acũ cũ pajaña'se me'rã marĩrẽ ejeripõ'rãrĩpũ wãcũtutuacã weesami. Āpẽrã a'tiro dutisere cũoma: “A'tere ba'arõũ'a. A'te pe'ere ba'aticã'rõũ'a”, nima. Na dutisere yũ'tiro nemorõ Õ'acũ marĩrẽ wãcũtutuacã weese pe'e añuyũ'rũnũ'cã'a. Te dutisere yũ'ticã, tojo nirãnojojõrẽ wãcũtutuacã weewe'e.

10 Dũporocjārã pa'ia Õ'acũ wi'ipũ da'rarã apeye wa'icũrã ãjũãmorõpeo'quere ba'aticãrã niwã. Na ba'ati'caronojõta náta tja a'tiro nicãrẽ marĩ Jesucristore ãjõpeorã me'rã bu'ipejamasĩtisama. **11** A'tiro ni'i. Judío masũ pa'ia wiogũ wa'icũrãrẽ wẽjẽcũ niwĩ. Cũ Õ'acũ Nibutiari Tucũpũ na ye díre miisãjãacũ niwĩ. Masã ña'arõ wee'quere acobojudutigũ tojo weecũ niwĩ. Tojo weemigũ, na wa'icũrã upũ pe'ere macã sumutorũ ãjũãcõ'acũ niwĩ. **12** Tojo wee'caronojõ Jesú macã sumutorũ pi'eti, wẽrĩcũ niwĩ. Cũ ye dí me'rã marĩrẽ bu'iri marĩrã tojacã wéégũ, tojo weecũ niwĩ. **13** Cũ macã sumutorũ wẽrĩse “Bopoyo ni'i”, nino'caro niwũ. Cũ wẽrĩcã, judío masã wiorã cũrẽ tu'ti, yabicãrã niwã. Marĩ quẽ'rãrẽ cũrẽ sirutucã, ãpẽrã tu'ti, yabima. Marĩ cũrẽ siruturoũ'a. Na tojo weesere tojo tũ'oña'rã. **14** A'ti nucũcãpũre marĩ nirĩ macã ne nidojasome. Ape macã, be'ropũ marĩ niatji macã u'muse pe'ere a'ma'a. **15** Tojo weerã Jesucristo cũ weetamuse me'rã marĩ Õ'acũrẽ ãjõpeorã, a'tiro weerã. Wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũãmorõpeo'caro weronojõ wéerã, cũrẽ e'catise o'onu'cũrã. “Cũ marĩ wiogũ nimi, añuyũ'rũami” nírã, tojo weerã. **16** Tojo nicã mũsã añurõ

weenu'cūcā'ña. Añurō weesere acobojocticā'ña. Āpērārē weetamurā, narē mūsā cūosere dūcawaaya. Tojo weerā mūsā Ō'acūrē o'orā weronojō weerāsa'a. Cū tojo weesere tū'sasami.

17 Mūsārē sū'ori wejepeorārē yū'tiya. Na dutisere weeya. Na mejēcā ējōpeori nīrā, mūsārē ī'anurū, bu'enu'cūma. Na Ō'acūrē a'tiro nīrāsama: “Ūsā narē bu'érā, queorota weewu”, nīrāsama. Tojo weerā na dutisere tū'saroputa yū'tiya. Narē bujaweticā weeticā'ña. Mūsā narē yū'rūnū'cācā, na mūsārē añurō weetamumasītima.

18 Ūsārē Ō'acūrē sērībosanū'cūcā'ña. Ūsā bu'iri marīrā tū'oña'a. Nipe'tisere queoro weesī'rī'i. **19** A'tiro Ō'acūrē sērīcā űa'a: “Maata Ō'acū mūsā tiropu yū'ure o'oato”, ni sērīña.

Añudutitūose, tojo nicā Ō'acū añurō weeato nise ni'i

20 Ō'acū ejerisājāse o'ogu marī wioгу Jesucristore wērī'cūpūre masōcu niwī. Jesucristo oveja col'tegu waro weronojō marīrē añurō col'tegu nimi. Cū wērīse me'rā, cū ye dí me'rā Ō'acū masārē “Na wioгу nigūti, na quē'rā yarā nīrāsama” nī'quere queoro wa'acā weecu niwī. Ō'acū masārē “Tojo weeguti” nī'que ninu'cūrōsa'a. **21** Ō'acū mūsārē queoro niseticā weeato. Nipe'tisere añurō weeseticā weeato. Tojo weecā, cū űaro weemasīrāsa'a. Jesucristo cū tutuaro me'rā mūsārē tojo weegūsamī. Cristore e'catipeonu'cūrā. Tojota weerā.

22 Yū'ū acawererā, yū'ū mūsārē werecasasere nū'cācureya. Yū'ū mūsārē yoatiri pūrī oja'a. **23** Mūsā a'tiro masīcā űa'a. Marī acaweregu Timoteo bu'iri da'leri wī'ipū nī'cu du'uwīrōno'tojami. Cū maata yū'ū tiropu etacā, mūsā tiropu wa'agu, cūrē miagūti.

24 Nipe'tirā mūsārē sū'ori wejepeorā añuato. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā quē'rā añuato. Italiacjārā mūsārē añudutima.

25 Ō'acū mūsā nipe'tirārē añurō weeato. Tojota weeato.

Santiago cū oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

A'ti pūrīrē Jesucristore ějōpeorā Israe curuacjārā no'o ɥaro wa'astea'cārārē Santiago ojacu niwī. Cūta Jerusalécjārā Jesucristore ějōpeori curuacjārārē su'ori nisetigu nicu niwī. Téé wērigūpu narē su'ori nisetituoocu niwī.

A'tiro ojacu niwī. Wācūtutuasere, ña'arō weeticā'ña nisere, ucjaticā'ña nisere ojacu niwī. Añurō weese me'rā ějōpeose wapati'i nisere ojacu niwī. Tojo nicā Ō'acūrē sērīnu'cūcā'ña nisere, pi'etirā wācūtutuaya nisere, werecasasere ojacu niwī.

No'o ɥaro du'tistewā'cā'cārārē oja'que ni'i

1 1 Yū'u Santiago a'ti pūrī me'rā mūsārē añudutise o'ó'o. Marī pacu Ō'acū, tojo nicā marī wioɥu Jesucristo dutisere da'rawā'ñaco'tegū ni'i. Mūsā judío masā doce cururicjārā Jesucristore ějōpeorārē oja'a. Mūsā apeye di'tapu du'tistewā'cā'cārārē oja'a.

Ějōpeo'cārāpu tojota ějōpeoyapaticā'ña nise ni'i

2 Yū'u acawererā, yū'u weresere tu'oya. Marīrē apetero wācūña marīrō peje ña'ase, mejēcā bajuse wa'abosa'a. Tojo wa'acā, e'catiya.

3 Ō'acū marīrē ¿yū'ure diacjūta ějōpeomitina? nígū, mejēcā wa'acā weebosami. Tojo wa'amicā, marī cūrē ějōpeodu'utirā, siape me'rā nemorō wācūtutuanemorāsa'a. **4** Mūsārē ña'ase wa'ari curare tojota wācūtutuayapaticā'ña. Tojo weerā siape me'rā Jesucristore ějōpeonemorāsa'a. Añurō ějōpeoyapatitu'ajarāsa'a. Ō'acū ɥaronojō nisetirāsa'a. Tojo nicā mūsārē ne cāl'rōacā ějōpeose du'sasome.

5 No'o masīse moogūnojō Ō'acūrē sērīña. Cū o'ogusami. Cū “O'owe'e” nitigūta, tu'tiro marīrō nipe'tirārē marī sērīse nemorō o'oyu'rūnu'cāgūsami.

6 Tere sērīrā, ějōpeose me'rā sērīña. “¿Yū'ure o'ogusariba?” nitirāta, sērīña.

Marī, apetero weegu yū'ure o'osome nírā, dia pajiri maa cjase pā'cōrī ducayumujārō weronojō ni'i. Témaricā, wī'rō wēeocā, wa'amujā, dijamujāsa'a.

7 A'te weronojō tu'oña'gū, “Ō'acū yū'ure yū'tigusami”, ni wācūticā'ña.

Yū'tisome. **8** Ni'cā nūmūrē mejēcā, ape nūmūrē mejēcā wācūsami. Queoro ni'cādiacjū wācūtisami. Tojo wācūgūnojōrē Ō'acū o'otisami.

9 Pajasesuogu Jesure ějōpeogu e'catiato. Ō'acū i'orōpūre mejō nigū nitisami. Cūrē wioɥu sōrōgūsami. **10** No'o peje suogu quērā Jesure

ējōpeogu e'catiato. Cū ējōpeose cū cūose nemorō wapatil'i. Cū cūose o'ori ñaidijaro weronojō pe'tidijarosa'a. **11** Na masā peje cūorānojō a'tiro wa'arāsama. Tá mujīpū ɸɸtɸ asicā, ñaia wa'asa'a. Tojo weero te o'ori añuse nimirō, ñai, bɸɸɸdija wa'asa'a. A'te weronojō na peje cūomi'que pe'tidijarosa'a. Tojo weerā na da'rase me'rāta wērīrāsama.

Marī ña'arō weesī'rīsere Ō'acū mejēta dutimi nise ni'i

12 Jesucristore ējōpeogu cūrē ña'arō wa'amicā ējōpeonu'cūgū, e'catisami. Cū wācūtutuaca be'ro Ō'acū cūrē “Queoro weemi”, nisami. Tojo weegu cū me'rā ɸ'mɸsepɸ catinu'cūgūsami. Ō'acū “Yɸ'ɸre ējōpeorārē catinu'cūsere o'ogɸti” ní'caronojōta o'ogusami. **13** No'o ña'arō weesī'rīgūnojō “Ō'acū yɸ'ɸre tojo weedutimi”, niticā'ña. Ō'acūrē ne ña'arō weesī'rīse marī'i. Tojo nicā ne ni'cūrē “Ña'arō weeya”, nitisami.

14-15 A'tiro pe'e ni'i. Marī basu ña'arō weesere wācūnɸrū'ɸ. Tojo tere wācūnɸrūcā, marī ña'arō weesī'rīse wā'cā'a. A'te ña'arō weesī'rīse me'rā ña'ase wa'asa'a. Marī siape me'rā pūrō weepōca be'ro de'ro du'umasītisa'a. Te me'rā diacjūta wērīdojasere bocarāsa'a. Bu'iri da'rese bocarāsa'a.

16 Yɸ'ɸ acawererā, mūsā diacjū wācūña. “Ō'acū yɸ'ɸre ña'arō weedutimi”, niticā'ña.

17 Nipe'tise añuse marīrē o'ose “Ō'acū cū o'o'que ni'i”, ni wācūña. Cū a'ti ɸmɸco sī'orā mujīpū, ñocōarē wee'cɸ nimi. Na ɸjɸmujā, yatidijamujāsama. Ō'acū pūrīcā na weronojō nitisami. Ne cārō dɸcayutisami. ɸmɸcorinucū marīrē añurō weenu'cūcā'sami. **18** Ō'acū marīrē cū ɸa'caronojōta cū ye queti diacjū nise me'rā cū pō'rā wa'acā weecu niwī. Tojo weerā cūrē ējōpeotjārā, cū pō'rā nimɸ'tā'cārā weronojō ni'i. Siape me'rā nemorō pājārā cūrē ējōpeonemorāsama.

Ō'acū quetire tɸ'o, cū dutironojōta weeya nise ni'i

19 Yɸ'ɸ acawererā, yɸ'ɸ ma'irā, mūsārē a'tere weregutī. Āpērā mūsārē werecā, añurō tɸ'o'ya. Mūsā na weresere tɸ'orā, queoro wācūtojarāpɸ ucūña. Uayeticā'ña. **20** Marī uarā, Ō'acū ɸaro weetisa'a. **21** Tojo weerā nipe'tise mūsā ña'arō wācūsere, ña'arō weesetisere du'ucā'ña. Ō'acū ye queti marīrē cū cūu'quere queoro ējōpeoya. Te quetire tɸ'o ējōpeorā, mūsā yɸ'rɸrāsā'a.

22 Mūsā Ō'acū ye quetire tɸ'orā, tɸ'oro bajuro tɸ'oticā'ña. Mūsā tɸ'o'quere queoro weeya. Cū ye quetire tɸ'o'cārā nimirā tere weetirā, marī basu weesoarā wee'e. **23-24** Marī Ō'acū ye quetire tɸ'omirā tere weetirā, a'te weronojō ni'i. Ni'cū masū cū diapoare ēorōpɸ ī'asami. Cū ī'āca be'ro aperopɸ wa'agɸ, cū bajusere acoboja wa'asami. Ō'acū ye quetire tɸ'omirā tere weetirā, marī quē'rā cū weronojō ni'i. Maata cū ye quetire acobojosa'a. **25** Apī pe'e cū Ō'acū ye tɸ'o'quere wācūnu'cū,

acobojojisami. Õ'acũ dutironojõ marĩ weenu'cũcã, cũ nipe'tise marĩ weese me'rã e'caticã weegusami. Õ'acũ ye queti diacjũta ni'i. Te me'rã marĩ ña'arõ wee'quere yu'rũweticã weecu niwĩ.

26 Marĩ a'tiro nibosa'a: “Õ'acũrẽ ejõpeo'o.” Tojo nimirã, ãpẽrãrẽ ucja, ña'arõ ucũbosa'a. Te me'rã marĩ ucũsere “Diacjũ niwe'le”, ni masĩno'o. “Marĩ Õ'acũrẽ ejõpeo'o” nimi'que ne wapamarĩsa'a. **27** Marĩ cũrẽ diacjũ ejõpeorã, a'tiro weesetirona'a. Ραϑυςυμυα moorãrẽ, wapewia numiarẽ narẽ mejẽcã wa'acã, weetamurõna'a. Apeye quẽ'rãrẽ a'ti υμυκο cjase ña'asere weeticã'rõna'a.

Masãrẽ ni'cãrõnojõ weeya nise ni'i

2 **1** Marĩ wioɣu Jesucristo añuyu'rũɣure ejõpeorã, masãrẽ ne dũcawaaticã'rõna'a. **2-3** Apetero Õ'acũ wi'i musã nerẽwuaropu puarã sãjãabosama. Ni'cũ peje cɣogɣu añuse su'ti sãñagũ omopica uru me'rã wéeca be'tore tuusãasami. Apĩ pajasescɣogɣu pe'le su'ti boase mejã sãñasami. Musã peje cɣogɣure añurõ wéerã, “A'to añurõpu dujiya”, nibosa'a. Apĩ pajasescɣogɣu pe'ere “Totá nu'cũña” o apetero weerã “Totá nucũcãpu dujicã'ña”, nicã'bosa'a. **4** Musã tojo wéerã, narẽ ni'cãrõnojõ weetisa'a. “Peje cɣogɣu nemorõ wapatimi”, nisa'a. “Pajasescɣogɣu wapamarĩmi”, nirã weesa'a. Tojo nĩrã, ña'arõ wãcũrã we'e.

5 Yu'n acawererã yu'n mairã, yu'ure tu'oya. Õ'acũ pajasescɣorãrẽ pũrõ ma'isami. Cũrẽ ejõpeodutigɣu narẽ besecu niwĩ. Na ejõpeocã, cũ i'orõpũre na ejõpeose pajiro wapatĩ'i. Tojo nicã cũ tiropu wa'ato nĩgũ besecu niwĩ. Cũ ni'caronojõta cũrẽ mairã cũ tiropu ninu'cũrãsama. **6** Õ'acũ tojo beséca be'ro nimicã, musã pe'le pajasescɣorãrẽ yabi bopoyasãsa'a. Peje cɣorãrẽ añurõ weeyu'rũnu'cãrã, queoro weetisa'a. Nãta musãrẽ ña'arõ weema. Musãrẽ weresãrã, wiorã tiropu musãrẽ ñe'ewã'cãsama. **7** Na Jesú marĩ ejõpeogɣure bujicã'sama.

8 Õ'acũ marĩ wioɣu cũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro weeduticu niwĩ. “Musã basu ma'irõnojõta ãpẽrã quẽ'rãrẽ ma'ña.” Marĩ cũ tojo duti'quere wéerã, añurõ weerã we'e. **9** Marĩ ãpẽrãrẽ ni'cãrõnojõ weetirã, Õ'acũ duti'quere yu'rũnu'cãrã weesa'a. Tojo weerã bu'iri cɣosa'a. **10** Ni'cũ Õ'acũ duti'quere añurõ weepe'omigũ ni'cãrõ dutisere yu'rũnu'cãgũ, bu'iri cɣosami. Nipe'tisere Õ'acũ duti'quere yu'rũnu'cãgũ weronojõ weesami. **11** Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ: “Musã nũmosãnumia nitirãrẽ a'metãrãticã'ña.” Apeye quẽ'rãrẽ nicu niwĩ: “Ãpẽrãrẽ wẽjeticã'ña.” Tojo weerã marĩ ãpẽrã nũmosãnumiarẽ a'metãrãtimirã, no'o ãpẽrãrẽ wẽjẽrã, Õ'acũ duti'quere yu'rũnu'cãrãta we'e. **12** Cũ dutise marĩrẽ pajaña'a, ma'iduti'i. Te dutise me'rã marĩrẽ besegusami. Tojo weerã ãpẽrãrẽ ma'iti, pajaña'tirã, bu'iritirãsa'a. Cũ tojo beseatjere masĩrã, marĩ ucũsere, marĩ weesere añurõ wãcũyuroña'a. **13** Marĩ ãpẽrãrẽ pajaña'ticã, cũ beseri nũmu nicã, marĩ quẽ'rãrẽ pajaña'tisami. Marĩ narẽ pajaña'cã pũricãrẽ, Õ'acũ quẽ'rã marĩrẽ pajaña'gũsami.

Añurõ weese me'rã Jesucristore ãjõpeosere i'õ'o nise ni'i

14 Acawererã, marĩ “Jesucristore ãjõpeo'o”, nibosa'a. Tojo nimirã, ãpẽrãrẽ weetamuticã, “Marĩ ãjõpeo'o” nise ɯseri wapamarĩ'i. Te “Marĩ ãjõpeo'o” ni'que ɯseri me'rã dia'cũ yɯ'rɯwetimasĩtisa'a.

15-16 Musãrẽ queose me'rã wereguti. Apetero Jesucristore ãjõpeorã pajaseɯorã su'ti moorã, ba'ase moorã marĩ tiroɯ etasama. Ni'cũ narẽ añurõ weetimigũ, nibosami. “Añurõ wa'apa. Su'ti sãñaña yɯɯɯɯɯari, tojo nicã pajiro ba'aya”, nibosami. Cũ narẽ na ɯsere o'otimigũ tojo ucũcã, wapamarĩ'i. **17** A'te weronojõ ni'i “Jesucristore ãjõpeo'o” nimirã, marĩ ãpẽrãrẽ weetamuticã. Marĩ cãrẽ ãjõpeo'o nise wapamarĩ'i.

18 Apetero weegɯ yɯ'ɯ ni'quere ãjõpeotigɯnojõ a'tiro nibosami. Ni'cũ añusere weetimigũ, “Jesucristore ãjõpeo'o”, nibosami. Apĩ “Añuse pe'ere wee'e”, nibosami. Cũ tojo nisere a'tiro wereguti. Cũ añurõ weeticã, Ɂde'ro wee marĩ cũ “Jesucristore ãjõpeomi” ni i'abosaɯ? Añurõ weecãma, cũ Jesucristore ãjõpeosere masĩbosa'a. **19** Musã “Õ'acũ ni'cũta nimi”, ni ãjõpeo'o. Añu ni'i musã tojo nise. Wãtĩa que'rã musã weronojõta tere ãjõpeosama. Na Õ'acũrẽ uirã, narãsãsama. Na tojo ãjõpeomirã, Õ'acũ ɯaro weetisama. **20** Musã diacjũ wãcũwe'e. Tɯ'omasĩtirã weronojõ ni'i. Marĩ “Jesucristore ãjõpeo'o” nimirã, ãpẽrãrẽ añurõ wee'otirã, Jesucristore diacjũ ãjõpeotisa'a. **21** Dɯporocjũ marĩ ñecũ Abrahã ye cjasere wereguti. Õ'acũ Abrahãrẽ Ɂdiacjũ yɯ'ɯre ãjõpeomiticũ? nĩgũ, cũ macũ Isaare wẽjẽ ɯjũamorõpeoduticɯ niwĩ. Abrahã Õ'acũrẽ yɯ'ticɯ niwĩ. Tojo weegɯ cũ macũ Isaare, cãrẽ wẽjẽ ñubuepeoguti nĩgũ, ɯtãmesã bu'ipɯ dɯ'tepecɯ niwĩ. Cũ tojo weecã i'agũ, Õ'acũ “Abrahã yɯ'ɯre añurõ ãjõpeomi. Cũ añugũ nimi”, nicɯ niwĩ. **22** Musã masĩ'i. Abrahã Õ'acũrẽ ãjõpeosere i'ogũ, añurõ weecɯ niwĩ. Cãrẽ ãjõpeogɯ, queoro weeyapaticɯ niwĩ. **23** Cũ añurõ weecã, dɯporocjãrãɯ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'que queoro wa'acaro niwũ. Na Abrahãrẽ a'tiro ojacãrã niwã: “Abrahã Õ'acũrẽ ãjõpeocɯ niwĩ. Tojo weegɯ Õ'acũ cãrẽ ‘Añugũ nimi’, ni i'acɯ niwĩ”, ni ojanocaro niwũ. Abrahãrẽ masã “Õ'acũ me'rãcãjũ nimi”, nicãrã niwã. **24** Cũ tojo wee'quere wãcũrã, marĩ a'tiro masĩ'i. Marĩ Õ'acũrẽ ãjõpeorã añurõ weecã, Abrahãrẽ weronojõ marĩ que'rãrẽ “Añurã nima”, ni i'asami. Marĩrẽ “Õ'acũrẽ ãjõpeo'o” ni ucũse ɯseri me'rã dia'cũ “Añurã nima”, nitisami.

25 Apego dɯporocjõɯ Rahab wãmetigo ye cjasere wereguti tja. Co judío masõ nitigo ɯɯɯarẽ a'metãrãwapata'ari masõ nico niwõ. Tojo weesetimigõ, Õ'acũ yarã judío masãrẽ weetamuco niwõ. Na Josué o'õno'cãrã co ya macãɯ i'adu'tirã ejaçãrã niwã. Co ya macãcãrã narẽ wẽjẽrĩ nĩgõ, co ya wi'ipɯ narẽ ɯococo niwõ. Be'ro narẽ na du'titojaati ma'arẽ i'oco niwõ. Co tojo weecã i'agũ, Õ'acũ core “Añugõ nimo”, ni i'acɯ niwĩ.

26 Marĩ ejeripõ'rã du'úca be'ro marĩ upu catitisa'a majã. “Õ'acũrẽ ejõpeo'o” nimirã marĩ añurõ weeticã, wéríca upu weronojõ nisa'a.

Marĩ ucũrĩ ñe'merõ cjase ni'i

3 1 Acawererã, mʉsã masĩsa'a. ʉsã bu'eri masã mʉsã nemorõ nʉcũĩ'ase me'rã beseno'rãsa'a. ʉ'acũ yere bu'eri masã añurõ weeticã, ʉ'acũ ãpẽrã yu'rũoro bu'iri da'regusami. Tojo weerã mʉsã wa'teropu nirã pejetirãcã masãrẽ bu'eri masã nirõña'a.

2 Marĩ nipe'tirã pejetiri ña'arõ weesa'a. No'o ni'cũ ne cã'rõacã ña'arõ ucũtigũ, añugũ waro nimi. Cũ ña'arõ ucũse ʉserire cã'mota'amasĩgũ, cũ ña'arõ ʉaripejasere cã'mota'amasĩmi. **3** Queose me'rã mʉsãrẽ wereguti. Marĩ cabayure cõmebe'tore ʉseropu tuusãarã, ti be'toacã me'rã cũ pajigũ nimicã, marĩ wa'asĩ'rĩrõpu cũrẽ wa'adutimasĩsa'a. **4** Yucusu pajipju quẽrã tojota ni'i. Tiwũ pajipju nisa'a. Tojo nimicã, wĩ'rõ ʉputu wẽetutuamicã, tiwũre autumasĩsama. Tiwũre auturi pjĩ cã'pjĩacã nimicã, ti pjĩ me'rã na wa'asĩ'rĩrõ pe'e autuosama. **5** Tojota wa'asa'a marĩ ucũrĩ ñe'merõ me'rã. Marĩ ucũrĩ ñe'merõ cã'rõacã nimicã, pejeti ucũseacã me'rã pãjãrãrẽ dojorẽmasĩ'i. Pecame'e cá'me'eacã me'rã marĩ sĩ'ayõmicã, pajiro nʉcũ ʉjũsa'a. **6** Marĩ ña'arõ ucũse ʉseri pecame'e weronojõ ni'i. Ñe'merõ cã'ñe'merõacã nimicã, ti ñe'merõ me'rã peje ña'ase ucũmasĩsa'a. No'o ʉaro nipe'tise ña'ase wa'asa'a. Te ña'arõ ucũse wãtĩ me'rã du'pocãtisa'a. Nipe'tiro marĩ catiri ʉmũco marĩ weesetisere dojorẽsa'a.

7 Masã nipe'tirã wa'icũrãrẽ, mirĩcũarẽ, pĩrõarẽ, diacjãrãrẽ i'anũgũ, dutimasĩsama. Tojo weerã narẽ ne waropũreta dutidũ'pocãtitojacãrã niwã. **8** Marĩ ucũrĩ ñe'merõ pũrĩcãrẽ ne ni'cũ narẽ weronojõ dutimasĩtisami. Ti ñe'merõ dutita basiowe'e. Aña cũ cũ'rĩcã, cũ nímã o'oro weronojõ marĩ ucũse masãrẽ ña'arõ weesa'a. **9** Marĩ ñe'merõ me'rã ʉ'acũ marĩ pacũre e'catise o'osa'a. Ti ñe'merõ me'rãtã tja ãpẽrãrẽ ña'arõ ucũsa'a. Marĩ ʉ'acũ weronojõ bajurã cũ wee'cãrãrẽ mejãrõta ña'arõ ucũsa'a. **10** Ti ñe'merõputa tja ʉ'acũrẽ e'catise o'o, ãpẽrãrẽ ña'arõ ucũsa'a. Tojo weeticã'rõña'a. A'tiro weecã, ña'a ni'i. **11** Ni'cã pe aco wijari pepũre añuse, ña'ase aco morẽsu'u wijatisa'a. **12** Yu'ũ acawererã, ojoño naraña dũcatitisa'a. ʉ'segu quẽrã ojo dũcatitisa'a. Aco wijari pe quẽrã tojota ni'i. Aco moatisewijari pepũre aco moa marĩse marĩsa'a. Marĩ quẽrã a'te weronojõ nirõña'a. Marĩ añuse dia'cũrẽ ucũrõña'a.

Tũ'omasĩse cjase ni'i

13 No'o mʉsã wa'teropũre tũ'omasĩyũ'rũagu nigũnojo añurõ weesetiato. A'tiro wéegu, cũ masĩsere ãpẽrãrẽ i'ogũsami. Queoro wãcũme'rĩgũ, “Ãpẽrã nemorõ masĩyũ'rũnu'cã'a” nirõ marĩrõ niato. **14** Mʉsã ãpẽrãrẽ doerã, narẽ ʉorã, na yu'rũoro nisĩ'rĩsa'a nĩrã, tojo nima'acãrã wee'e. Tojo weerã mejõ waro “Tũ'omasĩyũ'rũnu'cã'a”, nisa'a.

Musã tojo nise wapamarisa'a. **15** Musã tojo wãcũse a'ti turi cjase, masã wãcũse ni'i. Õ'acũ mejẽta musãrẽ tojo wãcũdutisami. Wãtĩ wãcũse o'osere musã wãcũsetisa'a. **16** Musã ãpẽrãrẽ uorã, na yu'rũoro nisi'rĩcã, cumuca wã'cãsa'a. No'o uaro nipe'tise ña'ase wa'asa'a.

17 Õ'acũ cũ tu'omasise marĩrẽ o'ose pe'e a'tiro ni'i. Marĩ cũ tu'omasisere cuorã, ña'ase marĩrõ añurõ nisetisa'a. Uayetisa'a. Æpẽrã me'rã añurõ tu'oña'a, nicã'sa'a. Æpẽrãrẽ sã'o o'obosau nitirãta o'osa'a. Marĩ uaro dia'cũ weetisa'a. Æpẽrãrẽ pajaña'sa'a. Nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ weesa'a. Weesooro marĩrõ weesetisa'a. **18** Æpẽrã me'rã añurõ nisi'rĩrã, cumuca marĩrõ nicã'sama. Tojo weerã ãpẽrãrẽ añurõ nisetica weesama.

Õ'acũrẽ, a'ti umuco cjasere ni'cãrõ me'rã ma'ita basiowe'e nise ni'i

4 **1** ¿Ñe'e me'rã marĩrẽ a'mequẽse, ãpẽrã me'rã a'metu'tise wã'cãsari? A'tiro ni'i. Marĩ basu ña'arõ weesi'rĩrã, uaripejase me'rã, ña'arõ wãcũnurũse me'rã wã'cã'a. **2** Musã a'ti turi cjasere uaripejayu'rũnu'cãsa'a. Musã uaripejasere bocatirã, wẽjẽsa'a. Æpẽrã yere ĩ'arã, uosa'a. Tere bocamasĩtirã, no'o uaro a'metu'tima'acã'sa'a. A'mequẽsa'a. Õ'acũrẽ sãrĩtise ye bu'iri musã uasere bocatisa'a. **3** Apeterore cũrẽ sãrĩrã quẽ'rã, añurõ wãcũse me'rã sãrĩtisa'a. Musã basu uaripejasere ña'arõ weerãtirã sãrĩsa'a. Tojo weese ye bu'iri cũ musãrẽ o'otisami. **4** Tojo weerã musã ni'cõ numio marãputigo nimigõta, apĩrẽ tu'sago weronojõ ni'i. Musã Õ'acũ põ'rã nimirãta, a'ti di'ta cjasere wãcũyu'rũnu'cãsa'a. Tojo weerã Õ'acũrẽ yabirã weronojõ ni'i. No'o a'ti di'ta cjasere uaripejayu'rũnu'cãgũnojõ Õ'acũ me'rã a'pepũrĩgũ weesami. **5** Õ'acũ ye queti na ojãca pũrĩpu diacjũta ojano'caro niwũ. "Õ'acũ marĩrẽ Espĩritu Santure o'ócũ niwĩ. Tojo weegu ãpẽrã yu'rũoro cũrẽ marĩ ma'icã uasami", ni ojano'caro niwũ. **6** Õ'acũ marĩrẽ pajaña'tjĩagũ, weetamusami. Cũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'caro niwũ tja: "Æpẽrã yu'rũoro ni'i' nirã me'rã Õ'acũ a'pepũrĩ nisami. Æpẽrã 'Yu'ũ mejõ nigũ ni'i, yu'ũre weetamuña' nirã pe'ere weetamusami", ni ojano'caro niwũ.

7 Tojo weerã Õ'acũ dutisere añurõ yu'tiya. Wãtĩ musãrẽ niquesãcã, wãcũtutuaya. Jesũ cũ tutuaro me'rã cũrẽ wa'adutiya. Musã tojo weecã, cũ uiwã'cãgũsami. **8** Õ'acũrẽ nemorõ masĩña. Cũrẽ nemorõ masĩcã, cũ quẽ'rã musãrẽ nemorõ weetamugũsami. Musã ña'arõ weesere du'uya. Musã Õ'acũrẽ, tojo nicã a'ti umuco cjasere ni'cãrõ me'rã ma'isĩ'rĩrãnojõ, musã tojo wãcũsere dũcayuya. **9** Musã ña'arõ weesere wãcũrã, bujaweti utiya. Musã ña'arõ weese e'cati, bujironojõ o'orã, bopoya, bujawetiya. **10** Marĩ wioçure "Mu'ũ ĩ'orõpũre yu'ũ mejõ nigũ ni'i", niña. Musã tojo nicã, cũ musãrẽ wiorã wa'acã weegũsami.

Õ'acũ ni'cũta marĩrẽ besemasĩsami nise ni'i

11 Yu'ũ acawerãrã, a'merĩ ucjaticã'ña. Musã ãpẽrãrẽ ucjarã, Õ'acũ a'merĩ ma'iduti'quere yu'rũnu'cãrã wee'e. Cũ dutisere yu'rũnu'cãrã,

“Õ'acũ dutise ña'a ni'i”, nirã weesa'a. Tojo weerã musã apeyenojõ wa'a'quere beseri masã weronojõ ni'i. **12** Õ'acũ ni'cũta te dutisere cũucũ niwĩ. Cũ dia'cũ marĩ weesere besemasĩsami. Marĩrẽ yu'rũomasĩsami. Bu'iri da'remasĩsami. Tojo weerã marĩ ãpẽrãrẽ “Na ña'a nima”, nímasĩtisa'a.

“Marĩ be'ro weeatjere a'tiro weerãsa'a” niyuticã'rõũa'a nise ni'i

13 Yu'u ucũsere tu'oya. Musã ni'cãrẽrã a'tiro wãcũsa'a. “Ni'cãcã o ñamiacã ti macãpu ni'cã cũ'ma pajiro da'ra wapata'agu wa'aguti”, nisa'a. **14** Tojo wãcũticã'ña. Marĩ be'ropũ wa'atjere masĩtisa'a. A'tiro ni'i. O'me bo'reacã dujise weronojõ marĩ catise ni'i. Témarĩcã yoaticã ni, maata bajudutia wa'asa'a. Marĩ quẽ'rã yoaticã catirãsa'a. **15** Tojo weerã a'tiro pe'e wãcũrõũa'a. “Apetero Õ'acũ yu'ure catise cũunemocã, cũ uacã, tere weeguti”, nirõũa'a. **16** Ni'cãrõacãrẽ musã pe'e a'tiro wãcũ'u. “Be'ro ñsã weeatjere ñsã ñaro weemasĩ'i”, ni wãcũ'u. Nipe'tise musã tojo wãcũse ña'a ni'i. **17** Marĩ añurõ weemasĩmirã tere weetirã, Õ'acũrẽ yu'rũnũ'cãrã wee'e.

Peje cuorãrẽ wa'atjere wereyuse ni'i

5 **1** Peje cuori masã, yu'u ucũsere tu'oya. Musã pũrõ pi'etirãsa'a. Tere wãcũrã, bujawetiyuya. **2** Musã peje cuomi'que boa wa'arosa'a. Musã cuose su'tire butua yeerãsama. **3** Niyeru, uru musã ma'írã nũrõ'que u'tawiji boarosa'a. Tojo wa'acã ï'arã, musã niyeru ma'írã nũrõ'quere masĩno'rõsa'a. Musã niyeru ma'ise marĩrẽ pecame'e ñjũarõ weronojõ musãrẽ dojorẽsa'a. Musã niyerure ma'ise ye bu'iri ãpẽrãrẽ weetamutisa'a. Te ye bu'iri Õ'acũ musãrẽ bu'iri da'regusami. Õ'acũ bu'iri da'reatji dũporoacã mejõ waro pajiro niyeru nũrõmiapã. **4** Musãrẽ da'raco'terãrẽ queoro wapayeticãrã niwũ. Tojo weerã na tu'satisama. Õ'acũ nipe'tisere masĩgũ na bujawetisere ï'asami. Masĩsami musã narẽ queoro wapayeti'quere. **5** Musã pe'e a'ti turipũre peje waro cuo'o. Nipe'tise musã uasere cuoyu'rũocã'sa'a. Musã a'tiro weronojõ ni'i. Wecu na wẽjẽatji dũporore ba'a, di'iyojasami. Cũ weronojõ musã quẽ'rã peje cuose bu'iri, bu'iri da'reno'rãsa'a. **6** Musã ãpẽrãrẽ bu'iri moomicã, narẽ bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõcãrã niwũ. Narẽ wẽjẽduticãrã niwũ. Na pe'e musãrẽ “Weeticã'ña”, nitutuaticãrã niwã.

Jesucristo cũ apaturi a'tiatji dũporo wãcũtutuaduti'que ni'i

7 Acawererã, marĩ wiogu Jesucristo a'ticãpu wãcũtutuatũoya. Ni'cũ oteri masũ cũ ote'que dũcatiri cura co'tesami. Cũ ote'quere aco peja doquesãarĩ cura sojatimigũ, co'tewapamosami. **8** Cã'rõacã du'sa'a Jesús cũ a'tiatjo. Tojo weerã musã quẽ'rã oteri masũ weronojõ yucuewapamoña. Jesure ñjõpeodu'uticã'ña.

9 Acawererã, musã Õ'acũ bu'iri da'resere ɰatirã, a'metu'titicã'ña. Õ'acũ marĩ nipe'tirãrẽ beseacɰu a'tiatjo cã'rõacã dũ'sa'a. 10 Dɰporocjãrã Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masãrẽ wãcũña. Na Õ'acũ ye quetire werecã, ãpẽrã masã narẽ ña'arõ weecãrã niwã. Narẽ tojo weemicã, na pi'etisere wãcũtutua, nɰcãcãrã niwã. Na wee'caro weronojõ marĩ quẽ'rã weerã. 11 ãpẽrã narẽ ña'arõ weemicã, Õ'acũrẽ ëjõpeodu'uticãrã niwã. Tojo weerã marĩ na ëjõpeonu'cũsere wãcũrã, “Õ'acũ na me'rã e'catipĩ”, ni tu'oña'a. Apĩ dɰporocjũpɰ Job wãmetigu ye queti quẽ'rãrẽ masĩ'i. Cũrẽ peje ña'ase wa'acaro niwũ. Tojo wa'amicã, cũ wãcũtutua, Õ'acũrẽ ëjõpeodu'uticu niwĩ. Õ'acũ masãrẽ ma'ígũ, pũrõ pajaña'mi. Tojo weegu Job cũ pi'etĩca be'ro Õ'acũ peje añuse cũrẽ o'ocɰ niwĩ. Cũ todɰporopɰ cɰo'que nemorõ o'ocɰ niwĩ.

12 Õ'acũ musãrẽ bu'iri da'reri nígũ, nɰcũĩ'ase quetire wereguti. Nisooro marĩrõ ucũña. Apeyenojõrẽ wee'cu “Weeapɰ”, niña. Weeti'cu “Weetiapɰ”, niña. Nemoticã'ña. Õ'acũpɰre wãmepeoticã'ña. “Õ'acũ me'rã diacjũta ni'i”, niticã'ña. Tojo weegu Õ'acũ musãrẽ bu'iri da'reesome.

13 Marĩrẽ ña'arõ wa'acã, Õ'acũrẽ sërĩrõua'a. E'catirã, cũrẽ basapeorõua'a. 14 No'o dutitigu Jesure ëjõpeorãrẽ su'ori nirãrẽ pijiato. Na cũ tiro etarã, Õ'acũrẽ sërĩbosato. Ʋ'se me'rã cũrẽ ñapeo, “Jesú, ãrĩ mɰ'urẽ ëjõpeogure yɰ'ruoya”, ni ñubueato. 15 Ëjõpeose me'rã cũrẽ sërĩbosacã, marĩ wiogu cũrẽ yɰ'ruogusami. Dutiti'cu yɰ'rugusami. Cũ ña'arõ wéeca be'ro nicã, Õ'acũ cũrẽ acobojogusami. 16 Tojo weerã musã ña'arõ wee'quere a'merĩ wereyɰ'ruya. Dutitirãrẽ yɰ'ruodutirã, Õ'acũrẽ sërĩbosaya. Ni'cũ añurõ weenu'cũgũ upɰtu ëjõpeose me'rã sërĩcã, Õ'acũ yɰ'titicã weetisami. 17 Dɰporocjũpɰ Elía Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ marĩ weronojõ nicɰ niwĩ. Cũ Õ'acũrẽ acoro pejaticã'to nígũ, pũrõ sërĩcɰ niwĩ. Cũ sërĩsere Õ'acũ yɰ'ticu niwĩ. Cũ yɰ'ticã, i'tia cũ'ma ape cũ'ma deco aco ne pejaticaro niwũ. 18 Be'ro Õ'acũrẽ “Aco pejato tja”, ni sërĩcɰ niwĩ. Cũ tojo sërĩcã, acoro pejacaro niwũ. Tojo wa'acã, apaturi otese pĩ'rĩ dɰcaticaro niwũ tja.

19-20 Acawererã, apeye musãrẽ weretuoguti. Apetero ni'cũ Jesure ëjõpeogu ña'arõ weebosami. Cũ tojo weecã, apĩ cũrẽ weetamugũ, cũ todɰporopɰ ëjõpeo'caronojõta ëjõpeocã weesami tja. Cũ tojo weegu cũrẽ bu'iri da'reno'bo'cure yɰ'rucã weesami. Õ'acũ quẽ'rã cũ peje ña'ase wee'quere acobojosami.

Tocã'rõta oja'a.

Santiago.

Pedro ojamu'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pedro Jonás macū Betsaidacjū wa'i wējērī masū nicu niwī. Cū numotigu nicu niwī. Ā'rīta Jesure “Mu'u Ō'acū o'ó'cu, cū macū ni'i”, nicu niwī. Jesure wējēcaterore i'tiati “Cūrē masīwele”, nisoocu niwī. Ne waroputa Espiritu Santu dijatāca be'ro Jesucristore ějōpeorārē su'ori nisetigu nicu niwī. Be'ro romano masā wiogu Nerón cūrē Romapu wējēcū niwī.

A'ti pūrīrē Pedro Jesucristore ějōpeorā Asia di'tapu du'tistewā'cā'cārārē ojacu niwī. Romapu nígū, ojacu niwī. Jesucristore ějōpeorā pi'eticā ī'agū, āpērā narē ña'arō weecā wācūtutuadutigu ojacu niwī.

Jesure ějōpeorā wa'aste'cārārē Pedro oja'que ni'i

1 1 Yū'ure Jesucristo cū ye quetire bu'edutigu besecūwī. A'ti pūrī me'rā mūsārē añudutise o'ó'o. Mūsā Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia wāmetise di'tapu Jesucristore ějōpeose bu'iri āpērā ña'arō weecā wa'astewā'cā'cārārē oja'a. **2** Marī pacu Ō'acū dūporopu cū ũa'caronojōta marīrē cū pō'rā niato nígū besetojacu niwī. Espiritu Santu me'rā marī ña'arā nī'cārārē ducayucu niwī. Marīrē cū macū Jesucristo ũaro weedutigu besecu niwī. Tojo nicā cū macū curusapu wērīgū dī o'maburose me'rā marī ña'arō wee'quere acobojoguti nígū, besecu niwī.

Ō'acū mūsārē ejerisājāse, nipe'tise añusere o'onemoato.

3-4 Ō'acū, marī wiogu Jesucristo pacure e'catise o'orā. Cū marīrē pajaña'gū, cū pō'rā sājācā weecu niwī. Cū macū Jesucristo wērī'cūpūre masō'que me'rā marī todūporo ña'arō niseti'quere acobojocu niwī. Tere wéégū, marīrē apaturi bajuaapo'cārārē weronojō weecu niwī. Ō'acū cū pō'rārē “Añubutiasere o'oguti”, nicu niwī. Cū o'oaťjere marī e'catise me'rā yucuerā wee'e. Tere ũ'mūsepu cūoyutojasami. Cū o'oaťje a'ti nucūcā cjase weronojō pe'ti, boasome. Ninu'cūcārōsa'a. **5** Marī Ō'acūrē ějōpeoyucā, cū tutuaro me'rā marīrē co'tesami. Jesucristo apaturi a'ti nucūcāpūre a'tigu, nipe'tirā ī'orōpu “Ā'rā yu'u yu'ruo'cārā nima. Yu'u me'rā ninu'cūrāsama”, ni ī'ogūsami.

6 A'ti nucūcāpūre nírā, marī pi'etinírā wee'e yujupu. Tojo pi'etimirā, ũ'mūsepu Jesucristo marīrē o'oaťjere wācūrā, e'catiurā. **7** Marī Jesucristore ějōpeose uru besese weronojō ni'i. Masā ĵuruta niti? nírā, pecame'e bu'ipu asipopeosama. Sipipejaca be'ro ña'ase po'ca ũjūpe'tidija

wa'asa'a. Añuse uru dia'cũ tojasa'a. A'te weronojõ marĩrẽ ¿Jesucristore diacjũta ãjõpeomitina? nĩrõ, ña'arõ wa'asa'a. Marĩ ña'arõ yu'rurã, te po'ca ãjõpe'ti'caro weronojõ ña'asere weedu'usa'a. Tojo nicã Jesucristore ãjõpeonemosa'a. Cũrẽ ãjõpeodu'uticã ã'arã, masã diacjũta marĩrẽ cũrẽ ãjõpeoma, ni ã'arãsama. Uru wapabuñu ni'i. Wapabuñumirõ, pe'tia wa'asa'a. Marĩ Jesucristore ãjõpeose uru nemorõ wapati'i. Te pũricã ne pe'titisa'a. Tojo weegu Jesucristo marĩrẽ apaturi a'ti nucũcãpũre a'tigu, “Yu'ũre añurõ ãjõpeowũ”, nigũsami.

8-9 Mũsã Jesucristore a'ti nucũcãpũ nicã ã'ati'cãrã nimirã, cũrẽ ma'li'i. A'tiro nicãrẽ cũrẽ ã'atimirã, ãjõpeo'o. Mũsã cũrẽ ãjõpeocã, mũsãrẽ pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ yu'rũcã weegũsami. Tojo weerã mũsã Õ'acũ tiropũ wa'atjere wãcũrã, pũrõ e'catil'i. ¿De'ro ni werenemobosau? Wereta basiowe'e.

10 Dũporopũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã a'tiro nicãrã niwã: “Õ'acũ masã ña'arõ wee'quere acobojo, narẽ yu'rũogũsami”, nicãrã niwã. A'tere weremirã, na basu weresere tũ'omasĩticãrã niwã. Tojo weerã tere masĩsĩ'rĩrã, ɸpũtũ bu'e wãcũnũrũcãrã niwã. **11** Espĩritu Santu weetamuse me'rã a'tiro wereyucãrã niwã: “Masãrẽ yu'rũoacjũ pũrõ pĩ'eti wẽrĩgũsami. Wẽrĩ'cupũ nimigũ, masãgũsami. Cũ masãca be'ro ɸ'mũsepũ mũjãa, cũ pacũ tiro wiogũ dujiri cũmurõ diacjũ pe'e dujigũsami.” Espĩritu Santu tojo nisere tũ'orã, Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã “¿De'ro nicã, noarẽ tojo wa'arosari?” nĩrã, pũrõ masĩsĩ'rĩcãrã niwã. **12** Õ'acũ na masĩsĩ'rĩcã ã'agũ, narẽ a'tiro werecu niwĩ: “A'te queti mũsã nĩrĩ curare wa'asome yujupũ. Be'rocjãrãpũ a'tere ã'arãsama”, nicũ niwĩ. Narẽ tere wereyugũ, marĩ a'tocaterocjãrã pe'ere weregũ weecu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ a'tocaterore a'tiro weemi majã. Espĩritu Santu ɸ'mũsepũ nigũrẽ cũ ye queti wererã me'rã mũsãrẽ weredutigũ o'ócũ niwĩ. Na Espĩritu Santu tutuaro me'rã tere a'tiro werema. “Jesucristo a'titojacũ niwĩ. Marĩrẽ yu'rũo'cũ nimi”, nima. Õ'acũrẽ wereco'terã ɸ'mũsecjãrã quẽ'rã masãrẽ yu'rũosere “¿De'ro waro niti?” ni masĩsĩ'rĩsama.

Õ'acũ marĩrẽ ña'ase marĩrõ nisetidutise ni'i

13 Õ'acũ marĩrẽ ma'lgũ, ña'arõ marĩ wee'quere acobojotocacũ niwĩ. Tojo weerã mũsã weeatjere añurõ wãcũyuya. Mũsã ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã'ña. Wãcũtutuaya. Õ'acũ añurõ wéégũ, marĩrẽ Jesucristo apaturi a'ti nucũcãpũ a'ticã cũ o'oatjere pũrõ wãcũnũrũña. Tere wãcũrã, e'catise me'rã col'teya. **14** Wĩ'marã añurã na pacũsumũa dutisere añurõ yu'tisama. Na weronojõta mũsã quẽ'rã marĩ pacũ Õ'acũ dutisere añurõ yu'tiya. Mũsã todũporopũ Õ'acũrẽ masĩtirã, ña'arõ ɸaripejasere weecãrã niwũ. Nĩ'cãrõacãrẽ mũsã ña'arõ ɸaripejasere du'ucã'ña majã. **15** A'tiro pe'e weesetiya. Õ'acũ marĩrẽ bes'e'cũ ña'ase moogũ nimi. Tojo weerã marĩ ña'ase marĩrã nĩrõña'a. **16** Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'caro

niwũ: “Yũ'ch añugũ, ña'ase moogũ ni'i. Tojo weerã musã quẽ'rã ña'ase marĩrã nisetiya”, nicu niwĩ Õ'acũ.

17 Musã Õ'acũrẽ sãrĩrã, cũrẽ “Pacu” nisa'a. Cũ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ marĩ wee'quenũcũrẽ besebũrogũsami. Ne ni'cũrẽ du'asome. Tojo weerã musã a'ti unũcopũre catiro põtëorõ Õ'acũrẽ wiopesase me'rã tu'oña'ña.

18 Musã ñecũsumña niseti'caronjõ weesirutumujãti'que wapamarĩcaro niwũ. Te wapamarĩsere cõ'agũ, Õ'acũ yũ'ruocu niwĩ. Musã a'tiro masĩ'i.

Cũ marĩrẽ bu'iri da'rebo'quere wapayewĩrõgũ, pe'tisenojõ me'rã, uru, niyeru me'rã wapayeticu niwĩ. **19** A'tiro pe'e weecu niwĩ. Cũ macũ

Jesucristo urũtu ma'igũ cũ wẽrĩgũ dí o'mabũrose me'rã marĩrẽ yũ'ruocu niwĩ. Ësã judío masã ñecũsumũarña na ña'arõ wee'que wapa Õ'acũrẽ

acoboJose sãrĩrã, a'tiro weecãrã niwã. Oveja dojoriwi'i nitigũre, cãmi marĩgũrẽ, nipe'tiro cũ urũ añugũrẽ wẽjẽ, Õ'acũrẽ ãjũamorõcãrã niwã.

Cũ, oveja añugũ ni'caronjõ Jesucristo añugũ waro, ña'ase moogũ nimi.

Cũ wẽrĩgũ dí o'mabũrose me'rã marĩ ña'arõ wee'quere yũ'ruocu niwĩ.

20 Õ'acũ a'ti turi weese dũporo “Yũ'ch macũ masãrẽ yũ'ruogũsami”, ni besetjacu niwĩ. Tojo besemigũ, maata o'óticu niwĩ. A'tocateropũ marĩ ye

niatjere yũ'ruoacjũre cũrẽ o'õcu niwĩ. **21** Jesucristo wẽrĩse me'rã Õ'acũrẽ ãjõpeono'o. Cũ Jesucristore wẽrĩ'cũpũre masõcu niwĩ. Masõ, u'mũsepu

cũrẽ miimujãcu niwĩ. Topũ cũrẽ wiogũ sõrõcu niwĩ. Marĩrẽ ãjõpeodutigu tojo weecu niwĩ. Tojo nicã marĩ u'mũsepu wa'atjere e'catise me'rã

yucuedutigu tojo weecu niwĩ.

22 Musã diacjũ nisere yũ'tirã, Jesucristore ãjõpeorã weecãrã niwũ. Cũrẽ

ãjõpeorã, musã ña'arõ weeseti'quere du'ucãrã niwũ. Tojo weerã musã ni'cãrõacãrẽ bu'iri marĩrã ni'i. Musã ni'cũ põ'rã weronjõ a'merĩ ma'ĩi.

A'merĩ ma'ĩrã, bu'icjase ucũse me'rã dia'cũ ma'iticã'ña. Nipe'tise musã weese me'rã pe'e ma'ĩña. **23** A'tiro ni'i. Õ'acũ ucũse ninu'cũcã'rõsa'a. Marĩ

tere ãjõpeorã, cũ põ'rã sãjãcãrã niwũ. Tojo weerã apaturi bajuaapo'cãrã weronjõ ni'i. Marĩ pacũsumña boadijasama. Marĩ apaturi bajuaaporã,

na boadijaro weronjõ wa'asome. Õ'acũ põ'rã sãjãrã pe'e, cũ me'rã catinu'cũcã'rãsa'a. **24** Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ:

Tã ñai wẽrĩpe'tia wa'asa'a.

Masã quẽ'rã tojota nipe'tirã wẽrĩrãsama.

O'ori quẽ'rã añuse nimirõ, boadijasa'a.

Masã quẽ'rã peje cuorã, wiorã nimi'cãrã wẽrĩrãsama.

25 Na cuose quẽ'rã pe'tirosa'a.

Õ'acũ ucũse pũrĩcã ne pe'tisome.

Ninu'cũcã'rõsa'a, ni ojano'wũ.

Musãrẽ te quetire ãpẽrã werecãrã niwã. Na wereseta añuse, ne pe'titise queti ni'i.

2 **1** Musã Õ'acũ põ'rã ni'i. Tojo weerã nipe'tise ña'asere du'ucã'ña. Æpẽrãrẽ nisooticã'ña. Weesoiticã'ña. Æpẽrã yere uoticã'ña.

Ucjaticã'ña. **2-3** Mũsã Õ'acũ añugũ nimi nisere masĩtojasã'a. Tojo weerã wĩ'marã ne bajua'cãrã na paco õpẽcõrẽ ʘpʘtu mi'rĩsĩ'rĩrã weronojõ weeya. Õ'acũ ye añuse quetire ʘpʘtu tu'sase me'rã tu'osĩ'rĩña. Wĩ'marã na pacosãnumia ye õpẽcõrẽ mi'rĩrã, ì'oduarã wa'asama. Õ'acũ ucũse wĩ'magũ paco õpẽcõ weronojõ ni'i. Te diacjũ wereme'ricã'a. Marĩ tere wãcũnu'cũrã, cũrẽ ãjõpeotutuanemorãsa'a. Cũrẽ masĩnemoato nĩgũ marĩrẽ yu'rũocu niwĩ.

Wĩ'i yeerã ãtãgã yeenu'cãcja weronojõ Jesucristo nimi nise ni'i

4 Mũsã Jesucristore ãjõpeo'o. Tojo weerã cũ me'rã añurõ nisetiya. Cũ catigu, marĩrẽ cũ me'rã caticã weemi. Cũ ninu'cũcũsami. ãpẽrã cũrẽta teecãrã niwã. Na teemicã, cũ pacu Õ'acũ pe'e cũrẽ “Añuyũ'rũgu nimi”, ni besecu niwĩ. Besetoja, cũrẽ wioqu sõrõcu niwĩ. **5** Mũsãrẽ añurõ masĩdutigu queose me'rã wereguti. Õ'acũ ãtãpaga me'rã ni'cã wĩ'i añurĩ wĩ'i yeegu weronojõ weesami. ãtãgã añucja me'rã yeenu'cãsamĩ. Tutuari wĩ'i niato nĩgũ tojo weesami. Jesucristota cũ ne waro wĩ'i yeenu'cãcja ãtãgã weronojõ nĩgũ nimi. Marĩpũa apeye na yeeturiamũjãse weronojõ ni'i. Marĩ nipe'tirã ni'cãrõ me'rã Õ'acũ cũ wéeca wĩ'i weronojõ ni'i. Tojo weerã cũ yarã waro nĩrã, Jesucristo weetamuse me'rã pa'ia weronojõ Õ'acũ yere da'ramasĩ'i. Añurõ wéerã, ãpẽrã ye niatjere sãrĩbosamasĩ'i. Tojo nicã Õ'acũrẽ e'catise o'omasĩ'i. Marĩ tojo weecã ì'agũ, Õ'acũ e'catisami. **6** Dũporocjãrãpũ quẽ'rã te cjase Õ'acũ cũ ucũ'quere a'tiro ojacãrã niwã:

Ni'cã wĩ'i, wĩ'i Jerusalẽpũre yeeguti.

Ti wĩ'ire yéegũ, ni'cãgã ãtãgã añucjare beseguti.

Tutuari wĩ'i wa'ato nĩgũ tiga me'rã nu'cãgũti.

Yũ'ũ ãtãgãrẽ ucũgũ, yũ'ũ macũ pe'ere wãmepeogu wee'e.

Cũta nimi yũ'ũ besecũ.

Yũ'ũ ì'acã, añuyũ'rũagũ nimi.

Cũrẽ ãjõpeorã pũrõ e'catirãsama.

“Mejõ warota ãjõpeocãti”, nisome, ni ojacãrã niwã Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã.

7 Mũsã Jesucristore ãjõpeorã añurõ e'catise me'rã cũrẽ tu'oña'sa'a. ãpẽrã pe'e cũrẽ ãjõpeotĩjarã, mũsã weronojõ tu'oña'tisama. Mejõ nigũrẽ weronojõ tu'oña'cã'sama. ãpẽrã Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã a'tiro ojacãrã niwã tja:

Masã ãtã me'rã wĩ'i yeerãtirã ni'cãgãrẽ ãti, cõ'asama.

Na cõ'acaga me'rã ãpẽrã pe'e tutuari wĩ'i yeesama.

Tiga marĩcã, wĩ'i yeeya marĩbopã.

A'te a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Wiorã judío masã tiga ãtãgãrẽ weronojõ Jesucristore ãtiwã. Na ãtimicã, cũ pacu Õ'acũ pe'e cũrẽ besecu niwĩ. Bese, cũrẽ wioqu sõrõcu niwĩ. Cũ marĩcãrẽ, marĩ Õ'acũ põ'rã sãjãmasĩtibopã. **8** Apeye ojanemocãrã niwã tja:

Õ'acũ cũ besecaga ũtãgãpũ masã pũ'atuu, bũrũque'arãsama.

A'te a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'le. Jesucristore Õ'acũ besecũ niwĩ. Tigapũ pũ'atuu, bũrũque'a'caro weronojõ Jesucristore ějõpeotirã bu'iri da'reno'rãsama. Todũporopũta maata Õ'acũ cũ macũrẽ ějõpeotirã tojo wa'arãsama, nitojacũ niwĩ.

9 Marĩ pũrĩcã na weronojõ niwe'le. Õ'acũ cũ yarã niato nĩgũ marĩrẽ besecũ niwĩ. Tojo weerã marĩ wioğũ yarã pa'ia weronojõ cũ yere da'rarã ni'i. Õ'acũ marĩrẽ cũ ya curuacjãrã sãjãcã weecũ niwĩ. Ñ'ase marĩrõ niseticã weecũ niwĩ. Dũporopũ Õ'acũ cũ yarã masã Israe curuacjãrãrẽ yũ'ũ were'que pejere weecũ niwĩ. Mũsã Jesucristore ějõpeorã ni'i. Tojo weegũ mũsãrẽ mejãrõta weemi. Õ'acũ marĩrẽ añurõ wee'quere ãpẽrãrẽ weredutigũ tojo weemi. Õ'acũ añuyũ'rũagũ marĩ ña'arõ wee'quere acobojomĩ. Acobojo, na'itĩ'arõpũ nĩ'cãrãrẽ marĩrẽ yũ'rũomi. Tojo weerã ni'cãrõacãrẽ cũ põ'rã bo'reyuropũ nirã weronojõ ni'i. 10 Dũporopũ ni'cũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ a'tiro nicũ niwĩ: “Õ'acũ pãjãrã judío masã nitirãrẽ yũ'rũogũsami.” Tojo weerã mũsã todũporopũre Õ'acũ põ'rã mejẽta nĩni'wũ yujupũ. Ni'cãrõacãrẽ cũrẽ ějõpeoca be'ro cũ põ'rã ni'i majã. Õ'acũrẽ mũsã ějõpeose dũporo cũ mũsãrẽ ma'isere, cũ pajaña'sere masĩticãrã niwũ. Ni'cãrõpũta a'tere masĩ'i majã.

Pedro Jesucristore ějõpeorãrẽ “A'tiro weeya” nise ni'i

11 Yũ'ũ mũsãrẽ pũrõ ma'isa'a. Ni'cãrõacã yũ'ũ wereatjere mũsã weecã ũasa'a. Marĩ a'ti turipũre sijari masã ni'i. Marĩ niatjo waro ũ'mũsepũ ni'i. Topũ ninu'cũcã'rãsa'a. Tojo weerã marĩ ña'arõ weesi'rĩsere weeticã'rã. Marĩ ña'arõ weesi'rĩse añurõ weesi'rĩse me'rã a'mequẽse ni'i. Te ña'arõ weesi'rĩse añurõ weese pe'ere cã'mota'asi'rĩsa'a. Õ'acũ pe'le marĩrẽ añurõ weecã ũasami. 12 Mũsã Jesucristore ějõpeotirã wa'teropũ nisa'a. Cũrẽ ějõpeose bu'iri mũsãrẽ “Ña'arã nima”, ni ucjasama. Mũsã na wa'teropũre añurõ nisetiya. Tojo weecã, na tojo ucjamirã, mũsã añurõ weesetisere ĩ'arãsama. Tere ĩ'arã, siape me'rã pãjãrã Jesucristore ějõpeorãsama. Tojo weerã cũ apaturi a'ticã, mũsã weronojõta na quẽ'rã Õ'acũrẽ “Mũ'ũ añugũ, tutuagũ ni'i”, ni ějõpeorãsama.

13-14 Marĩ wioğũ Jesucristore ějõpeotjãrã, a'tiro weerõũa'a. A'ti di'tacjũ wioğũ waro, cũ docacjãrã wiorã, tojo nicã nipe'tirã a'ti nucũcãcãjãrã wiorã dutisere yũ'tiõũa'a. Wioğũ waro cũ docacjãrãrẽ ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'redutisami. “Añurõ weerã pe'ere ‘Añurõ weepũ mũsã’ niña”, nisami. 15 Õ'acũ mũsã añurõ weecã ũasami. Tojo weecã, ãpẽrã mũsãrẽ ucjami'cãrã mejõ warota ucjama'acã'rãsama. Õ'acũ mũsã añurõ weese me'rã na ucjama'a'cãrã, tũ'omasĩtirãrẽ di'tamarĩacã weecã ũasami.

16 Õ'acũ marĩrẽ yũ'rũotojacũ niwĩ. Tojo weerã yũ'rũono'cãrã weronojõ weesetirã. A'tiro wãcũticã'rã. “Yũ'ũ ãpẽrã dutise doca niwe'le. Tojo weegũ

yu'ch huro weeguti", niticã'rã. A'tiro pe'e weerã. Ô'acũrẽ ma'i, cũ huro weerã. Ña'asere weeticã'rã. Da'raco'terã na wioɣu dutisere añurõ yu'tirã weronojõ marĩ quẽ'rã Ô'acũ dutisere yu'tirã. **17** Dũcawaaro marĩõ nipe'tirãrẽ ni'cãronojõ ï'arã. Jesucristore ëjõpeorãrẽ ma'irã. Ô'acũrẽ nũcũ'ase me'rã ëjõpeorã. A'ti di'tacjũ wioɣure wiopesase me'rã tu'oña'rã.

Jesucristo pi'etigũ nũ'cã'caronojõ marĩrẽ nũ'cãdutise ni'i

18 Mũsã ni'cãrẽrã ãpẽrãrẽ da'raco'terã nisa'a. Mũsã wiorãrẽ ëjõpeoya. Nipe'tirã na dutisere yu'tiya. Mũsãrẽ añurõ weerã dia'cũrẽ yu'titicã'ña. No'o ña'arõ weerã quẽ'rãrẽ yu'tiya. **19** Apetero mũsã añurõ weemicã, mũsã wiorã bu'iri da'rebosama. Na tojo weecã, mũsã Ô'acũrẽ ëjõpeosere ï'orã, narẽ ye'suticã'ña. Tojo weecã, mũsãrẽ Ô'acũ "Añurõ weema", ni ï'agũsami. **20** Mũsã ña'arõ wéeca be'roma mũsãrẽ bu'iri da'rerã, queoro weerã weema. Mũsã na bu'iri da'resere nũ'cãrã, "Añurõ wéerã, nũ'cã'a", niticã'ña. Mũsã tojo nũ'cãse wapamarĩ'i. Mũsã ña'arõ wee'que wapa queorota bu'iri da'rerã weesama. Mũsã añurõ wéeca be'ro na ña'arõ weecã, nũ'cãña. Tojo weese pe'ere Ô'acũ "Añurõ weema", ni ï'agũsami. **21** Ô'acũ mũsã añurõ weemicã, mũsãrẽ ña'arõ weesere nũ'cãdutigũ cũucũ niwĩ. Jesucristomaricã marĩrẽ yu'rũogũ, pi'eti, wẽrĩwĩ. Añurõ weemicã, cũrẽ ña'arõ weewã. Tojo weegũ marĩ quẽ'rãrẽ cũ wee'caronojõta weesirutucã hãsamĩ. **22** Cũ ne ni'cãti ña'arõ weetiwĩ. Nisootiwĩ. **23** Cũrẽ ña'arõ bujicã'cãrãrẽ narẽ bujicã'a'metiwĩ. Cũ pi'etigũ, "Mũsãrẽ bu'iri da'reguti", nitiwĩ. Cũ pacũ pe'ere "Yu'ch pacũ cũ huro, queoro ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regusami", niwĩ. Tojo weegũ cũ ye niatjere cũ pacũpũre wiawĩ. **24** Cũ basu marĩ ña'arõ wee'que wapare wapayegũ, curusapũ wẽrĩwĩ. Marĩ ña'arõ weesere du'udutigũ marĩrẽ wẽrĩbosawĩ. Tojo cũ weese me'rã a'tiro weewĩ. Marĩrẽ ña'asere sirutumi'cãrãrẽ añuse Ô'acũ ye pe'ere sirutucã weewĩ. Cũ marĩrẽ yu'rũogũ, cãmi da'reno'o, upũtu pũrĩse tu'oña'wĩ. Tojo cũ weese me'rã marĩ ña'arõ yu'rũobo'cãrã yu'rũono'wũ. **25** Marĩ a'tiro nicũmiwũ. Oveja sã'rĩrõ po'pearũ ní'cãrã no'o huro wijaawã'cãsama. Wijaawã'cã, ï'anũrũticã, bajudutia wa'asama. Marĩ na weronojõ nicũmiwũ. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristore ëjõpeo'o. Tojo weerã ovejare co'tegũ bajuduti'cãrãrẽ a'ma, cũ narẽ boca'caro weronojõ ni'i. Jesucristo marĩrẽ ña'arõ weeri ní'gũ, marĩrẽ ï'anũrũ, co'tegũ nimi.

Omocã du'te'cãrãrẽ dutise ni'i

3 **1-2** Numia, marãpũsumuatiã, añurõ tu'oya yu'ch wereatjere. Mũsã marãpũsumua dutisere, na huro weeya. Ni'cãrẽrã mũsã marãpũsumua Jesucristore ëjõpeotisama. Cũ ye quetire ne tu'osĩ'rĩtisama. Tojo weerã te quetire weretimirã, a'tiro pe'e weeya. Narẽ ëjõpeoya. Na dutisere e'catise me'rã weeya. Mũsã tojo weecã, na quẽ'rã mũsã añurõ weesetisere ï'acũu, Jesucristore ëjõpeobosama. **3** Æpẽrã, "Añurã

nima”, nidutirã, musã upure peje ma'masu'aticã'ña. Musã upu bajuse dia'cürë wãcünurüticã'ña. **4** Musã añurã nisĩ'rĩrã, añurõ bajusĩ'rĩrã, a'tiro pe'e weesetiya. Musã marãpusumuarẽ tu'saroputa na dutisere mal'ise me'rã weeya. Tu'tiro marĩrõ ãpẽrãrẽ queoro weeme'ricã'ña. Ejeripõ'rã caributiro marĩrõ tu'oña'ña. A'te añurõ weesetise pe'tisome. Musã upure ma'masu'ase pũricã pe'tirosa'a. Musã añurõ weeseticã, Õ'acũ musã me'rã e'catigusami. Musã a'tiro weese cũ i'orõpũre añubutiasẽ waro ni'i. **5** Yũ'ũ musãrẽ nĩrõnojõta dũporocjãrã numia Õ'acũrẽ ëjõpeorã añurõ weeseticãrã niwã. Na marãpusumua dutisere añurõ yũ'ticãrã niwã. **6** Sara dũporocjõpũ co marãpũ Abrahã dutisere añurõ yũ'tico niwõ. Tojo weego Abrahãrẽ co wĩogũre weronõjõ tu'oña'co niwõ. Musã quẽ'rã musã marãpusumuarẽ añurõ weeya. Musã nipe'tisere añurõ wéerã, tojo nicã uiro marĩrõ nisetirã, Sara weronõjõ nĩrãsa'a.

7 Ni'cãrõacãrẽ nũmotirãrẽ weregũti. Mũ'ũ nũmorẽ añurõ weesetiya. Core ëjõpeoya. Co mũ'ũ weronõjõ tutuatimo. Õ'acũ co quẽ'rãrẽ pajaña'gũ, mũ'urẽ weronõjõta yũ'ruocũ niwĩ. Tojo weegũ core añurõ col'teya. A'tiro weecã, musã Õ'acũrẽ ñubuese ne cã'mota'ata basiosome.

A'merĩ añurõ nisetidutise ni'i

8 Ni'cãrõacãrẽ nipe'tirãpũre weretuogũti. Ni'cãrõ me'rã nisetibũroya. ãpẽrãrẽ pajaña'ña. Ni'cũ põ'rã weronõjõ mal'isetiya. “Ûsã ãpẽrã yũ'ruoro ni'i”, ni wãcüticã'ña. **9** ãpẽrã musãrẽ ña'arõ weecã, narẽ a'meticã'ña. Musãrẽ ña'arõ bujicã'cã, narẽ bujicã'a'meticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Narẽ añurõ wa'ato nĩrã, Õ'acũrẽ sãrĩbosaya. Õ'acũ marĩrẽ tojo weedutisami. A'tiro weecã, Õ'acũ musãrẽ añurõ weegusami. **10** Dũporopũre ni'cũ Salmo wãmetiri pũrĩpũre añurõ nisetisere a'tiro ojacũ niwĩ:

No'õ musã catiri mũcore e'catise me'rã nisĩ'rĩrã, ña'arõ ucüticã'ña.

Nisootirãta niña.

11 No'õ musã ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã'ña.

Añuse pe'ere weeya.

ãpẽrã me'rã a'metu'titirãta mal'ise me'rã nisetiya.

12 Añurõ weesetirãrẽ Õ'acũ col'tesami.

Na cürẽ sãrĩsere yũ'tisami.

Ña'arõ weerã me'rã pe'ere e'catitisami.

Narẽ bu'iri da'resami.

Tojo weerã musã añurõ nisetiya ni, Salmo pũrĩpũre ojano'caro niwũ.

13 Musã añuse dia'cürë weeseticã, ¿noa musãrẽ ña'arõ weebosau? Weetisama. **14** Musã añurõ weemicã, ãpẽrã musãrẽ ña'arõ weecãma, e'catiya. Õ'acũ musãrẽ añurõ weegusami. Tojo weerã na musãrẽ ña'arõ weesĩ'ricã, wãcũque'titicã'ña. Narẽ uiticã'ña. **15** A'tiro pe'e wãcũña.

“Jesucristo nipe'tirā bu'ipɯ ũsā wioɣɯ nimi”, ni ějōpeoya. No'o mɯsārē āpērā “¿De'ro weerā Jesucristore ějōpeoti?” nibosama. Na tojo nicā, mɯsā yu'tiatjere wācūyutojaya. Narē añurō yu'time'rīcā'ña. Pūrīrō yu'titicā'ña. **16** Mɯsā Jesucristore ějōpeose bu'iri āpērā mɯsārē ña'arō ucjasama. Na ucja'que diacjū niticā ĩ'arā, bopoyarāsama. Tojo weerā mɯsā añurō nisetirā, Ō'acū ĩ'orōpɯre bu'iri marīrā tu'oña'rāsa'a. **17** Ō'acū cū uacāma, marī añurō weemicā, āpērā marīrē ña'arō weebosama. Tojo weese añu ni'i. Marī ña'arō weecā pe'ema, āpērā marīrē ña'arō weecā, marī ye bu'irita ni'i.

18 Jesucristomarīcā añugū nimigū, pi'etiwi. Cū bu'iri moomigū, marī ña'arō wee'que wapare wērī wapayebosawī. Marī bu'iri cɯogārē wērībosagɯ, tojo weewī. Marīrē yu'rɯogɯ, ni'cātita wērīwī. Cū tojo weese me'rā cū pacɯ tiropɯ marīrē wa'ata basiocā weewī. Cū bu'icā upɯ waroma wērīa wa'awī. Wērītoja, be'ro masācɯ niwī. Cū ejeripō'rā pūrīcā wērīticaro niwū. **19-20** Cū ejeripō'rā me'rā cū upɯ masāperɯ cūñarī cura a'tiro weecɯ niwī. Dɯporopɯ Ō'acū a'ti turi miocā, wērī'cārā na bi'adɯpono'caropɯ nirārē ĩ'agū wa'acɯ niwī. Topɯ narē cū wērī masāsere wereɣɯ ejacɯ niwī. Dia miose dɯporo Noé yoacā yucɯsɯjore a'medo'ɣɯ da'racɯ niwī. Cū tiwɯ weeri curare cū nīcaterocjārārē Ō'acū narē ějōpeocā uacɯ nimiwī. Na pe'e ne ějōpeoticārā niwā. Noé, cū nɯmo, cū pō'rā, na nɯmosānumia dia'cū ějōpeocārā niwā. Tojo weerā na ochota tiwɯ me'rā yu'rɯcārā niwā. **21** Ō'acū narē yu'rɯo'caro weronjōta marī quē'rārē Jesucristo wērī masāse me'rā Ō'acū yu'rɯocɯ niwī. Ō'acū a'ti turire miogū narē yu'rɯo'que marīrē wāmeyese weronjō ni'i. Marīrē wāmeyese marī upɯre ũ'irī coese mejēta ni'i. A'tiro ni'i. Ō'acū ĩ'orōpɯre bu'iri marīrā nisī'rīrā, cūrē acobojose sērīse ni'i. **22** Jesucristo masāca be'ro cū pacɯ tiropɯ mɯjāacɯ niwī. Ni'cārōacārē cū wioɣɯ dujiri cūmurōpɯ nisami. Cū nipe'tirā bu'ipɯ, wioɣɯ nimi. Ō'acūrē wereco'terā, nipe'tirā wiorā u'mɯarōpɯ nirā yu'rɯoro nimi.

Dɯporopɯ ña'arō weemi'cārā ña'arō weedu'use queti ni'i

4 **1** Jesucristomarīcā a'ti di'tapɯ nīgū, pūrō pi'etiwi. Marī quē'rā cū pi'eti'caro weronjōta weerā. Pi'etisere uiticā'rā. Marī pi'etirā, Jesucristo weetamuse me'rā nemorō wācūtutuarāsa'a. Ña'asere weesī'rītirāsa'a. **2** Tojo weerā a'tiro nicā me'rā marī catise nɯmūrī ejatuario marī ña'arō weesī'rīsere weesome majā. Ō'acū cū ɯaro pe'e weerāsa'a. **3** Mɯsā Jesucristore ějōpeotirā na weesetisenojōrē weetojacārā niwū. Ña'arō mɯsā weesī'rīsere weecārā niwū. Numia me'rā ña'arō weecārā niwū. Numia quē'rā ɯmɯa me'rā mejārōta ña'arō weecārā niwū. Que'acārā niwū. Bosenɯmɯ nicā que'a, caricūcārā niwū. Ña'arō weesere yu'rɯoquejocā'cārā niwū. Apeyere Ō'acū dutisere yu'rɯnɯ'cārā, masā yee'quere ějōpeocārā niwū. **4** Ni'cārōacārē te pejere mɯsā weetisa'a majā.

Toduporopu musã me'rã ña'arõ weeseti'cãrãrẽ ba'patinemotisa'a. Musãrẽ na pijicã, wa'atisa'a. Musã tojo weecã, “¿De'ro weerã tojo weeti?” nisama. Tere ì'arã, musãrẽ ì'atu'ti, ucjasama. **5** Na tojo weemicã, a'tere masiña. Õ'acũ musãrẽ ucja tu'tirãrẽ “¿De'ro weerã yu'u põ'rãrẽ tojo weeri?” ni sërítiña'güsami. Musãrẽ tojo wee'cãrã na wee'quere beseno'rãsama. Õ'acũ nipe'tirã wërí'cãrãrẽ, catirãrẽ marí weesenücürẽ besegusami. Ne ni'cürẽ du'asome. **6** Nipe'tirã masã wërí'dijape'tirãsama. Jesucristore ëjõpeo'cãrã pe'e na ye upu boamicã, Õ'acũ tiropu catinu'cücã'rãsama. Tojo weerã narẽ a'ti turipu caticã, Jesucristo ye añuse quetire wereno'caro niwũ.

7 A'ti turi pe'tiatjo cã'rõacã du'sasa'a. Tojo weerã musã weesere añurõ tu'oña'nucõ, weesetiya. Wãcütutuaya. Musã ña'arõ weesí'rísere nu'cãña. Tojo weerã musã queoro ñubuerãsa'a. **8** Nipe'tise apeyenojõ yu'rũoro a'tiro weeya. Diacjũ a'merí ma'iña. Ne a'merí ma'idu'uticã'iña. Marí ãpërãrẽ ma'í'arã, marí'ẽ ña'arõ weesere maata acobojosa'a. **9** Æpërã musã ye wi'seripu ejacã, e'catise me'rã narẽ ñe'eña. Uase marí'õ narẽ a'máca, cãríse o'oya. **10** Õ'acũ cũ tutuaro me'rã marí Jesucristore ëjõpeorãnücürẽ de'ro marí weemasísere o'osami. Te o'ose me'rã cũ yere añurõ weemasí'i. Tere o'ogu, ni'cãrõnojõ o'otisami. Cũ o'o'que põtëorõ ãpërãrẽ weetamudutigũ o'osami. Marí ãpërãrẽ weetamurã, cũ o'o'quere queoro weerã wee'e. **11** Ni'cãrãrãrẽ a'tenojõrẽ o'osami. Pãjãrã wa'teropu cũ ye queti weretutuasere o'osami. A'tere wererã, cũ were'caro weronojõ wereya. Æpërã, weetamurãnojõ quë'rã Õ'acũ musãrẽ tutuaro o'o'caro põtëorõ weetamuña. Tojo weecã, masã “Jesucristo cũ weetamurõ me'rã tojo weema” ni, e'catise o'orãsama Õ'acürẽ. Jesucristo tutuayũ'ruami. Cũ nipe'tirã bu'ipu, wiogu nimi. Tojo weerã marí cürẽ e'catise o'onu'cücã'rã.

Jesucristore ëjõpeorãrẽ “Mejẽcã wa'acã, wãcütutuaya” nise ni'i

12 Yu'u mairã, apeyenojõ werenemogüti tja. Musã Jesucristore ëjõpeose bu'iri ña'arõ yu'rũrã, “¿De'ro weero tojo wa'ati?” ni ì'amaríaticã'iña. Te musã pi'etisere wãcütutuarã, diacjũta Jesucristore ëjõpeosere ì'ono'o. Tojo weerã musã mejẽcã wa'acã, ì'amaríaticã'iña. **13** Mejõ e'catiya. Ni'cãrõacãrẽ musã Jesucristo cũ pi'eti'caronojõta pi'etisiruturã wee'e. Tojo weerã cũ apaturi a'ticã, cũ asistesere, cũ tutuasere ì'arã, pürõ e'catirãsa'a. **14** Marí Jesucristore ëjõpeose bu'iri ãpërã marí'ẽ ña'arõ bujicã'sama. Na tojo weecã, marí a'tiro masí'i. Espíritu Santu tutuayũ'ruagu marípure nimi. Marí me'rã ninu'cücüsami. Æpërã marí'ẽ ña'arõ weecã, weetamusami. Tojo weerã na ña'arõ bujicã'micã, e'catino'sa'a. **15** Musã a'tiro wãcũña. Wëjẽcõ'arí masãrẽ, yajari masãrẽ Õ'acũ bu'iri da'regusami. Æpërã yere ucja wãcũnrũrã quë'rãrẽ tojota weegusami. No'o ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regusami. Musã na weronojõ weeticã'iña. Na, na ye bu'iri pi'etirãsama. **16** Apeterore musã Jesucristore ëjõpeose bu'iri pi'etirãsa'a. Tojo pi'etirã,

bopoyaticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Ô'acūrē e'catise o'orā, “Añu'u”, niña. “M'u'u ũsārē Jesucristo yarā sājācã weepu”, ni wācūtutuaya.

17 Ni'cārōacārē Ô'acū masārē beseri nūmu nū'cātoja'a. Cūrē ějōpeorã me'rã besen'cãmi. Marī cūrē ějōpeorã me'rã nū'cācã, āpērã cūrē ějōpeotirã pe'ema de'ro wa'aro wa'arosa'a. Ô'acū nãma ũputu bu'iri da'regusami. 18 D̩poropu Ô'acū ye queti weremū'tārī masū te pi'etise cjasere a'tiro ojacu niwī:

Ô'acūrē ějōpeorã waromaricã ũ'mūsepu wa'ase d̩poro a'ti nūcūcāp̩re pi'etinírāsama yujupu.

To pūrīcārē cūrē ějōpeotirã ña'arō weerã pe'ere ũde'ro wa'arosau? Narē ña'abutiario wa'arosa'a.

Ô'acū narē bu'iri da'regusami, tojo nicu niwī Ô'acū ye queti weremū'tārī masū.

19 Marī Ô'acū ũaronojō pi'etirã pūrīcã, a'tiro weeroua'a. Añurō weesere weenu'cūcã'rōña'a. Tojo nicã marī ye niatjere Ô'acū marīrē wee'cure wiaroua'a. Nipe'tise cū “Weeguti” nisere queoro weesami.

Jesucristore ějōpeorã a'tiro weeroua'a nise ni'i

5 1 Ni'cārōacārē majã Jesucristore ějōpeorã sū'ori nirārē wereguti. Yū'u quē'rã āpērārē sū'ori nigúta ni'i. Yū'u Jesucristo pi'eticã i'lawū. Cū apaturi a'ti turipu a'ticã, Ô'acū nipe'tirāp̩re Jesucristo asistesere, cū tutuasere i'ogūsami. Tere yū'u quē'rã nipe'tirã cūrē ějōpeo'cārã me'rã bu'ipejatamugūsa'a. 2 Jesucristore ějōpeorārē sū'ori nirã, yū'u wereatjere tū'oya. Ô'acū cū yarārē col'tedutigu mūsārē cūucu niwī. Ovejare col'teri masū cū yarã ovejare añurō col'tesami. Cū weronojōta mūsã quē'rã Ô'acū yarārē añurō col'teya. Āpērã dutiro marīrō mūsã ũaro narē col'teya. Mūsã tojo weecã, Ô'acū ũasami. Apeye quē'rārē narē sū'ori wejepeorã, niyeru dia'cūrē wapata'asī'rīticã'ña. Mejō pe'e e'catise me'rã col'teya. 3 Narē col'terã, ña'arō dutipeticã'ña. Narē i'acūudutirã pe'e, añurō weesetiya. 4 Tojo weecã, Jesucristo nipe'tirã masārē col'terã wioḡu apaturi a'ti turipu a'tigu, mūsārē wapayegusami. “Añurō col'tewu narē yū'u col'tedutigu cūu'cārārē”, nigūsami. Cū mūsārē wapayese ninu'cūcã'rōsa'a. Cū tiro, cū asisteropu catinu'cūatjere o'ogusami. Te ne pe'tisome.

5 Ma'mapjia, nu'mia, a'tiro weeya. B̩cūrã mūsārē sū'ori wejepeorārē ějōpeo yū'tiya. Mūsã “Nipe'tirāp̩ta āpērã yū'rūoro ni'i” ni wācūtirãta, a'merī weetamuña. D̩poropu Ô'acū ye queti weremū'tārī masū a'tiro ojacu niwī:

“Āpērã yū'rūoro ni'i” nirã me'rã Ô'acū a'pepūrī nisami.

Āpērã “Yū'u mejō nigū ni'i, yū'ure weetamuña” nirã pe'ere Ô'acū weetamusami, ni ojacu niwī.

6 Ô'acū tutuayū'rūḡu nimi nírã, cū dutisere yū'tiya. Tojo weecã, Ô'acū cū ũari nūmu mūsārē āpērã wiorã weronojō añurō wācūcã

weegusami. 7 Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ, co'tesami. Tojo weerã nipe'tise marĩ wãcũque'tisere, marĩrẽ no'o mejẽcã wa'asere Õ'acũpũre o'orã. Cũ marĩ tojo weesere ñe'legũsami.

8 Mũsã weesere añurõ tũ'oña'nũ'cõtojarãpũ weesetiya. Mũsã ña'arõ weesĩ'rĩsere wãcũtutuaya. Añurõ tũ'omasĩña. Wãtĩ marĩrẽ ĩ'atu'tigũ nipe'tiropũ a'masijasami. Marĩrẽ ña'arõ weecã uagũ, tojo weesami. Tojo weerã co'te ĩ'anũrũña. Ni'cũ yai ba'ase a'magũ pi'etisijaro weronojõ marĩ Jesucristore ějõpeosere pe'osĩ'rĩsami. 9 Wãtĩ dutisere weeticã'ña. Wãcũtutuaya. Jesucristore ějõpeonu'cũcã'ña. Wãtĩ mũsã dia'cũrẽ ña'arõ weegũ weetimi. Nipe'tirocjãrãpũ Jesucristore ějõpeorãrẽ tojo weegũ weemi. Na quẽ'rã mũsã pi'etironojõta pi'etirã weema. Tojo weerã wãcũtutuaya. 10 Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ, no'o nirõ weetamunu'cũgũsami. Cũ macũ Jesucristo wẽrĩse me'rã marĩrẽ yũ'rũocũ niwĩ. Õ'acũta marĩrẽ cũ asisteropũ cũ me'rã ninu'cũdutigũ besecũ niwĩ. Marĩ yoaticã a'ti nucũcãpũre pi'etinĩrãsa'a yujupũ. Tojo wéeca be'ro Õ'acũ marĩ ña'arõ niseti'quere aponũ'cõ, wãcũtutuacã weegusami. Cũ tojo weecã, marĩ ne uisome. 11 Tojo weerã cũrẽ a'tiro nĩrã: “Õ'acũ, mũ'ũ nipe'tirã bu'ipũ, wiogũ ni'ĩ. Mũ'ũ tutuase ne pe'tisome. Ninu'cũcã'rõsa'a”, nĩrã cũrẽ.

Pedro añudutitũo'que ni'ĩ

12 Silvano ojabosase me'rã yũ'ũ mũsãrẽ pejeti ूसeriacã a'ti pũrĩpũre oja'a. Cũ yũ'ũre ba'patimi. Jesucristore ějõpeogũ añurõ weesetimi. Tojo weegũ cũ queoro weecã ĩ'agũ, cũrẽ ějõpeo'o. Mũsãrẽ wãcũtutua, e'catidutigũ a'ti pũrĩrẽ oja'a. Tojo nicã Õ'acũ ma'ise diacjũta ni'ĩ nĩgũ, mũsãrẽ oja'a. Cũ ma'isere masĩrã, Õ'acũrẽ ějõpeoyapaticã'ña.

13 A'ti macã Babiloniacjãrã Jesucristore ějõpeorã mũsãrẽ añudutise o'óma. Õ'acũ ã'rã quẽ'rãrẽ mũsãrẽ weronojõta besecũ niwĩ. Apĩ quẽ'rã Marco yũ'ũ macũ weronojõ nigũ mũsãrẽ añudutimi. 14 Mũsã e'catise me'rã a'merĩ añudutiya. Mũsã nipe'tirãrẽ Jesucristore ějõpeorãrẽ Õ'acũ ejerisãjãse o'oato.

Tocã'rõta oja'a.

Pedro

Pedro ape pūrī ojanemoca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

A'ti pūrīrē Pedro Asia di'tapu du'tistewā'cā'cārārē ojacu niwī tja.

A'tiro ojacu niwī. Jesucristore ějōpeosere dojorērārē, “Tojo niwe'e” ni ducayusi'rīrānojōrē tu'omasīdutigu ojacu niwī.

Pedro Jesucristore ějōpeorārē oja'que ni'i

1 1 Yū'u Simó Pedro Jesucristore da'rawā'ñaco'tegu cū besecū'ucu mūsārē añuduti'i. Nipe'tirā ūsā weronjō ějōpeorārē a'ti pūrīrē oja'a. Marī Jesucristore ějōpeose añuse waro ni'i. Jesucristo marī wioгу marīrē yū'ruogu cūrē ějōpeocā weecu niwī. Marīrē ni'cārōnojō cū yarā wa'acā weecu niwī. **2** Ō'acū, tojo nicā marī wioгу Jesure masīnemoña. Mūsā tojo weecā, na añuse, ejerisājāsere o'oyū'rumajārāsama.

Jesucristore ějōpeorārē “A'tiro weerona'a” nise ni'i

3 Ō'acū cū macū Jesucristore marīrē masīcā weecu niwī. Cūrē masīrā, cū tutuaro me'rā marī cū ūaro añurō nisetimasīrāsa'a. Jesucristo añuyū'ruagu, nipe'tise añurō weegū marīrē cū yarā nidutigu pijicu niwī. **4** A'tiro wéégū, cū tutuaro me'rā marīrē “Peje añurō weeguti”, nicu niwī. Cū tojo ní'que añuse waro ni'i. Wapatiyū'rua'a. Cū “A'tiro weeguti” nise me'rā marī cū weronjō nisetimasīrāsa'a. Tojo nicā mūsā a'ti turi cjase ñā'ase ūaripejasere yū'ruwetirāsa'a. **5** Mūsā Jesucristore ějōpeotoja'a. Mūsā tutuaro pōtēorō a'tere weenemopeoya. Wācūtutua, añurō nisetiya. Tojo nisetirā, Ō'acū yere tu'omasīnemoña. **6** Tu'omasīnemorā, mūsā basu ñā'arō weesī'rīrā, nu'cāña. Nu'cārā, mejēcā wa'acā, ějōpeodu'ticā'ña. ějōpeodu'tutirā, Ō'acūrē queoro ějōpeo, cū ūaro weeya. **7** Cū ūaro wéérā, ni'cū pō'rā weronjō mūsā basu a'merī weetamuña. A'merī weetamurā, nipe'tirārē ma'iña.

8 Mūsā a'tere siape me'rā nemorō weeturiawā'cārā, marī wioгу Jesucristore añurō masīrāsa'a. Cū ūaro weenemorāsa'a. “Mejō waro cūrē ějōpeopā”, nisome. **9** Mūsā tere tojo weetirā pe'e, caperi i'aejatirā weronjō nisa'a. Ō'acū yere ne masītisa'a. Mūsā toduporopu ñā'arō wee'quere Jesucristo acobojo'quere wācūtisa'a. **10** Yū'u acawerērā, mūsā Ō'acū bese'cārā ni'i. Tojo weerā cū bese'cārā weronjō nipe'tise mūsā weepōtēorō añurō nisetiya. Mūsā tojo weerā Jesucristore

ējōpeodu'usome. **11** Mūsā añurō weenu'cūrā, marī wioḡu Jesucristo tiroḡu ejarāsa'a. Topu marīrē yu'rḡoḡu me'rā añurō ninu'cūcā'rāsa'a.

12 Yu'm were'quere masītojasasa'a. Tere masīrā, du'ucūurō marīrō mūsā tu'o'quere añurō weenu'cūrā wee'e. Mūsā tere masīmicā, acobojori nīgū, werenu'cūcūti. **13-14** Cā'rōacā du'sasa'a yu'm wērīatjo. Marī wioḡu Jesucristo yu'm weretojami. Tojo weeḡu yu'm catiro ejatuario yu'm ucū'quere wācūato nīgū were'e. Yu'm tojo werecā, “Añu nirōsa'a” ni wācūḡū, tojo were'e. **15** Yu'm wérīca be'ro yu'm were'quere añurō wācūnu'cūcā'to nīgū yu'm pōtēorō añurō weeḡuti.

Pedro Jesucristo ūrūḡūpu ducayucā ī'a'que ni'i

16 Marī wioḡu Jesucristo apaturi a'ti turipu tutuaro me'rā cū a'tiatjere wereno'tojawu. Tere wererā, masā na weewharonojō wācūbajurē'que mejētare werewu. Ūsā basu ūrūḡūpu Jesú cū tutuasere ī'awū. **17** Cū pacu Ō'acū cū tutuasere, cū asistesere ī'ocā ī'awū. Cū tojo weeri cura u'musepu ucūḡū, a'tiro niwī: “Ā'rī yu'm macū yu'm ma'igū nimi. Cū me'rā e'cati'i”, niwī. **18** Cū tojo ucūdijosere ūsā tu'owu. Titare marī wioḡu me'rā ūrūḡūpu niwū. Cū tigupu nīgūta assistewī.

19 Tojo wa'ase me'rā ūsā masīwū. “Dūporocjārāpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā diacjūta ojaḡā Jesú ye cjasere”, niwū. Na oja'que na'itī'arōpu sī'ocā bo'reyuse weronojō ni'i. Tere bu'e, wācūnūḡūña. Tojo weerā marī Ō'acū haro nisetimasīrāsa'a. Téé Jesucristo apaturi a'ticāpu tere bu'e, wācūnu'cūcā'ña. Bo'reamūjāticā ḡocōawū mūjātaro weronojō Jesucristo a'ti nucūcāpu a'tigū, marī masītisere masīcā weeḡusami.

20 A'te pūrīcārē añurō tu'omasīña. Ō'acū ye queti weremu'tārā na “Tojo wa'arosa'a” ni oja'quere marī basu wācūse me'rā “Tojo nisi'rīrō wee'e”, nímasītisa'a. Espiritu Santu cū weetamurō me'rā pe'e marī tere tu'omasīrāsa'a. **21** Ō'acū ye queti weremu'tārī masāmarīcā na oja'quere na wācūse me'rā dia'cū du'pocātiticārā niwā. A'tiro pe'e weecārā niwā. Na Espiritu Santu ī'o, ojadutiro me'rā Ō'acū yere ojacārā niwā.

Nisoose me'rā bu'ese cjasē ni'i

(Jud 4-12)

2 **1** Dūporoḡu Israe curuacjārā ni'cārērā “Ūsā Ō'acū ye queti weremu'tārā ni'i”, nisoocārā niwā. Na tojo wee'caro weronojō mūsā tiroḡu nirā quē'rā mejārōta weesiruturāsama. Nisoose me'rā diacjū weronojō bu'erāsama. Tojo weerā mūsā ējōpeosere dojorērāsama. Jesú na ña'arō wee'que bu'iri wērī wapaye'cu pe'ere ḡasome. Na tojo weecā, Ō'acū wācūña marīrō narē bu'iri da'reḡusami. **2** Na numiarē a'metārāsetisere pājārā Jesure ējōpeorā ī'acūurāsama. Na tojo weecā ī'arā, Jesure ējōpeotirā pe'e Jesú ye, diacjū cjasere ña'arō ucūrāsama. **3** Niyerure ḡaripejarā, nisoose me'rā mūsārē bu'erāsama. Na tojo weese

wapa narē bu'iri da'reatje niyutojasa'a. Ne yu'rūwētosome. Dūporopu "Ō'acū narē bu'iri da'reno'rāsama", nitojacu niwī.

4 Ō'acū dūporopure u'mūsecjārā cūrē wereco'terā nimi'cārārē na ña'arō weecā, bu'iri da'recu niwī. Tojo weegu narē bu'iri da'rero na'itī'ase tutiripu dū'tecūcō'acu niwī. Be'ro nipe'tirā masārē beseatji nūmu nicā, narē bu'iri da're bajuriogusami. **5** Noé cū nícatero quē'rārē Ō'acū cūrē ējōpeoti'cārārē acobojoticu niwī. Acobojotigu, nipe'tirā masā ña'arārē miocō'acu niwī. Noé, cū nūmo, pō'rā umua i'tiarā, na nūmosānumia dia'cūrē yu'rūocu niwī. Noé masā wācūsere dūcayuduti, "Añurō weeya", ni werecu nimiwī. **6** Tojo nicā Ō'acū Sodoma, Gomorra wāmetise macārīcārā quē'rārē bu'iri da'recu niwī. Bu'iri da'regu, ūjū'que po'ca dia'cū cūñacā narē ūjūacō'abajuriocu niwī. Be'ropure ña'arō weerārē "Tojo wa'arosa'a" ni masiāto nīgū tojo weecu niwī. **7** Narē bu'iri da'regu, Lot añurō weegū dia'cūrē yu'rūweticā weecu niwī. Lot Sodomacjū āpērā ti macācārā na ña'abutiase weecā ī'agū, caributicu niwī. **8** Cū añugū nicu niwī. Na ña'arā wa'teropu nīgū, umūcorinucū na ña'abutiase weecā ī'agū, bujaweticu niwī. Tojo nicā na ña'arō ucūsere tū'ogu, bujawetinemopecu niwī. **9** Ō'acū narē tojo wee'quere wācūrā, a'tiro nīmasī'i. Ō'acū añurārē ña'arō wa'acā, yu'rūweticā weemasīsami. Ña'arā pe'ere cū bu'iri da'reatji nūmu nicāpu bu'iri da'reacju dū'tecūuyutojasami.

10 Masā ña'ase na upu cjase uaripeja weerānojōrē Ō'acū bu'iri da'reyu'rūnu'cāgūsami. Tojo nicā Jesucristo cū wioгу nisere na yu'rūnu'cārānojōrē uputu bu'iri da'regusami.

Sō'onīcārā mūsārē nisoosijari masā na uaro se'saro, no'o uaro weema'acusiasama. Uiro marīrō u'mūsepu nīrā ape turicjārā tutuarārē bujicā'sama. **11** U'mūsecjārā Ō'acūrē wereco'terā pe'e nisoori masā yu'rūoro tutuayū'rūnu'cārā nima. Tojo nimirā, ña'arā Ō'acūrē wereco'terā nimi'cārārē Ō'acūpure weresā, bujicā'tisama.

12 Nisoori masā wa'icūrā weronojō tū'omasītisama. Na tū'omasītisere no'o uaro ucūma'asama. Na tū'oña'rōbajuro tū'oña'sama. Wa'icūrā bajuāca be'ro ñe'e wējēcō'ano'ajā weronojō nisama. Na weronojō na quē'rā wērīdijarāsama. **13** Āpērārē na ña'arō wee'que wapa na quē'rā ña'arō weeno'rāsama. Umūco, bajuyoropu no'o uaro ña'arō weebajaque'atitū'sasama. Mūsā bosenūmūrī weecā, na bopoyoro, ña'abutiario weerā weesama. Weeta'sase me'rā e'catisama.

14 Numiarē ña'arō wācūse me'rā dia'cū ī'asama. Na me'rā ña'arō weesī'rīsama. Ña'arō weesere caributitísama. Ējōpeotutuatirārē na weronojō uaripejacā weesama. No'o na ī'asenucū uapo'cārā niyurā, uanemocā'sama. Na bu'iri da'reno'ajā nima. **15** Ō'acū ye, diacjū cjasere du'urā, diacjū nitise pe'ere sirutusama. Na dūporocjūpu Balaā wāmetigu Beor macū weronojō weesama. Cū Balaā ña'arō weese me'rā niyeru wapata'asī'rīcu niwī. **16** Cū tojo weecā ī'agō, cū yago burra cūrē tu'tico

niwō. Burra ucūmasīti'co nimigō, Ō'acū cū weetamurō me'rā masā ucūrō weronojō Balaārē tu'tico niwō. Co tojo nise me'rā cū weema'asere du'ucā weeco niwō.

17 Nisoori masā aco wijase peri si'bique'a'caro weronojō nima. Te peri aco marīrō weronojō na ña'arārē añuse āpērārē weetamuse marīsa'a. O'mecururi wī'rō me'rā tuuwā'cārō weronojō nima. No'o ñaro weenu'cūma. Na ni'cādiacjūta ucūtisama. Bu'iri da'reno'ajā nitojama. Tojo weerā na'itī'arōpɯ tojota ni bajudutirāsama. **18** Nisoori masā ucūse wapamarīsa'a. Masībutiarā weronojō nisoose me'rā bu'esama. A'tiro nisama. “Marī no'o ñaro marī weetu'saronojō weecā, añu ni'i,” nisama. Tere nīrā, na ña'arō weewuase me'rā, tojo nicā na ña'arō ñaripejase me'rā āpērārē dojorēsama. Jesucristore ējōpeowā'cārārē, ña'arō weesere du'uwā'cārārē, apaturi na ña'arō wee'quere ñaripejacā weesama tja. **19** Na a'tiro nisama: “Mūsā āpērā dutise doca niwe'e. Tojo weerā mūsā ñaro weeya,” nimisama. Tojo nimirā, na basu ña'asere weedu'umasītirā, ña'ase dutise doca niwā'ñarā weronojō nisama. Nipe'tise marī ña'arō weesere du'umasītise te doca niwā'ñaco'tecā wee'e. **20** Marī wioɯ Jesucristo marīrē yu'rɯogure ējōpeorā, a'ti turi cjase ña'asere yu'rɯwetiwɯ. Tojo wéca be'ro nimicā, apaturi ña'asere weenemopeorānojō todɯporo ní'caro nemorō ña'arō tojasama. **21** Diacjūta narē Jesucristo yere, diacjū cjasere masītiyu'rɯocā, añubopā. Na Jesucristore ējōpeoca be'ro añuse dutise, narē were'quere du'urā, ña'abutiaro weerā weema. **22** Na apaturi ña'arō weenemopeorā, masā na ucūwɯasenojō weerā weema. Na a'tiro ucūwɯasama: “Diayi cū etoacō'aca be'ro apaturi cū eto'quere ba'asami tja.” Apeye quē'rā ni'i: “Yesere u'óca be'ro apaturi mejārōta ũ'irībɯjɯropɯ sī'cōcūñasami tja.” Na Jesucristore ējōpeoca be'ro ña'arō wéérā tja, te weronojō nima.

Marī wioɯ apaturi a'tiatje ni'i

3 **1** Yu'ɯ mairā, mūsārē ni'cā pūrī ojatojawɯ. Todɯporoca pūrī, tojo nicā a'ti pūrī me'rā mūsārē diacjū wācūato nīgū oja'a. Mūsā masī'quere wācūnu'cūdutigu werecasa'a. **2** Dɯporocjārāpɯ Ō'acū ye queti weremu'tārī masā añurā na oja'quere wācūña. Tojo nicā marī wioɯ, marīrē yu'rɯogure dutisere wācūña. Tere ũsā Jesucristo besecú'cārā mūsārē wereturiawɯ.

3 A'tere masīm'tāña. A'ti ɯmɯco pe'tiati dɯporo masā Ō'acū yere bujicā'rāsama. No'o na ña'arō weesī'rīsere weerāsama. **4** A'tiro nirāsama: “Jesucristo cū 'A'tiguti' ní'que ¿de'ro wa'amitito?” nirāsama. A'tiro ni bujicā'rāsama. “Marī ñecūsɯmɯa wērīdijape'tiattojama. A'ti turi ne weenu'cā'caro weronojō mejārōta ninu'cūcā'a. Ne a'tisome”, ni wācūsama. **5** A'tiro wa'a'que pe'ere wācūsī'rītisama. Dɯporopɯ Ō'acū cū ucūse me'rā ɯ'muse, a'ti turi bajurēcu niwī. Cū dutiro me'rā di'ta

aco po'pearu ní'que bajuacaro niwũ. Tojo nicã aco me'rã a'ti turi cjase pĩ'rĩ, bũcũacaro niwũ. **6** Aco me'rãta tja Noé nícaterore Ô'acũ a'ti turire miocõ'acu niwĩ. Cũ tojo wee'que me'rã “Ô'acũ a'ti turire dũcayutojacu niwĩ”, ni masĩno'o. **7** A'tocatero nisepuã majã u'muse nise, a'ti di'ta cjase pecame'e ãjũacõ'ano'atje ni'i. Be'ro Ô'acũ cũ ucũse me'rãta ãjũape'ocã'gũsami. Cũ masãrẽ beseatji nũmũ nicã, ña'arãrẽ bu'iri da'regu ãjũacõ'agũsami.

8 Yu'u mairã, a'tere wãcũña. Marĩ tu'oña'cã pe'ema, mil cũ'marĩ yoabutia'a. Ô'acũ pe'ere mil cũ'marĩ ni'cã nũmũ weronojõ nisa'a. Ni'cã nũmũ quẽ'rã cũrẽ mejãrõta mil cũ'marĩ weronojõ nisa'a. Ni'cãrõnojõ ĩ'asami. **9** Marĩ wiogu cũ “Apaturi a'tigati” ní'quere masã a'tiro wãcũsama: “Yoogoyu'rũami”, nisama. Na wãcũse diacjũ niwe'e. Masãrẽ pajaña'gũ, maata a'titisami yujupu. Ne ni'cũrẽ pecame'epu wa'acã uatisami. Nipe'tirã na ña'asere bujaweti dũcayucã uasami. Tojo weegu a'titisami yujupu.

10 Marĩ wiogu apaturi a'ti nucũcãpu a'tiri nũmũ marĩ ne wãcũtiri nũmũ nirõsa'a. Ni'cũ yajari masũ ñamipũ wãcũña marĩrõ yajagu a'tigu weronojõ a'tigusami. Cũ dijatiri nũmũ a'tiro wa'arosa'a. Pũrõ bususe me'rã nipe'tise u'muarõpu nise pe'tia wa'arosa'a. Nipe'tise ãjũpe'tidija wa'arosa'a. A'ti di'ta cjase pe'e quẽ'rã, ãjũbajudutirosa'a.

11 “Nipe'tise ãjũpe'tidija wa'arosa'a” nisere tu'o, ña'arõ weesetisere du'u, Ô'acũ uaro pe'e añurõ weenu'cũrã. **12** Marĩ wiogu a'tiatjere e'catise me'rã cũrẽ co'terã. Cũrẽ maata a'tidutirã, marĩ añurõ weepõteota basioro añurõ weerã. Cũ a'tiri nũmũ nicã, nipe'tise u'muarõ cjase ãjũpe'tidijarosa'a. Nipe'tise a'ti di'ta cjase, u'muarõpu cjase sipipe'tirosa'a. **13** Marĩ pe'e Ô'acũ cũ “Ape ma'ma u'muse, ma'ma di'ta weeguti” ní'quere co'te'e. Ti turipũre nipe'tirã añuse dia'cũrẽ weerãsama.

14 Tojo weerã yu'u mairã, cũ a'tisere co'terã, nipe'tise mũsã weepõteorõ añurõ weeya. A'tiro weecã, Jesú a'tigu, mũsãrẽ añurã, bu'iri moorã, añurõ ejeripõ'rãtirãrẽ bocaejagusami. **15** Mũsã a'tiro masĩña. Marĩ wiogu marĩrẽ pajaña'gũ, marĩ yu'rũcã uasãgũ co'tewapamosami. Tojo weegu maata a'titisami. Marĩ acaweregu Pablo marĩ mal'igũ quẽ'rã tojota mũsãrẽ ojacu niwĩ. Ô'acũ cũrẽ masĩse o'ose me'rã tojo ojacu niwĩ. **16** Nipe'tise cũ oja'que pũrĩnũcũ Jesucristo apaturi a'tiatjere, tojo nicã marĩrẽ ña'arõ weeticã'to ní'gũ ojasami. Apeye ni'cãrẽ cũ oja'que diasayũ'rũa'a. Masĩtirã, tojo nicã ãjõpeotututirã tere ãpẽrãrẽ weresu'riacã'sama. Na apeye Ô'acũ ya pũrĩpu oja'quere weresu'riaro weronojõ weesama. Tojo weerã bu'iri da'reno'rãsama.

17 Yu'u mairã, yu'u mũsãrẽ na nisoorã weeatjere wereyutojapu. Mũsã tojo weerã masĩtoja'a. Na ña'arã mũsãrẽ nisoori ní'rã, tu'omasĩña. Tojo nicã mũsãrẽ ãjõpeotutuarã ní'cãrãrẽ ãjõpeodu'ucã weeticã'to. **18** Marĩ wiogu Jesucristo marĩrẽ yu'rũogũ pe'ere masĩnemoña. Cũ marĩrẽ mal'imi

nisere masĩrã, cĩrẽ nemorõ ẽjõpeowã'cãña. Nipe'tirã ni'cãrõacãrẽ,
be'ropu quẽ'rãrẽ Jesucristore “Añuyũ'rũami”, ninu'cũcã'rã. Tojota
nirõũa'a.

Tocã'rõta oja'a.

Pedro

Juã ojamu'tãca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojanopã nise ni'i

Ãrĩ judío masũ Zebedeo macũ Santiago acabiji nicu niwĩ.

A'tere ojacu niwĩ. Jesucristore ãjõpeorãrẽ nisoose me'rã bu'erãrẽ tu'omasĩdutigu ojacu niwĩ. Tojo nicã Jesucristore ãjõpeonu'cũdutigu, queoro weenu'cũdutigu ojacu niwĩ. Ma'ise pe'ere apeye ya'rũoro weenu'cũdutigu ojacu niwĩ.

Cãta ape pũrĩ Jesucristo catiri umũco cjasere ojacu niwĩ.

Jesucristo ye queti ni'i

1 1-2 Yu'u musãrẽ Jesucristo ye cjasere, cũ nisetisere ojacu wee'e. A'tiro ni'i. A'ti turi weese ðuporo cũ, cũ pacu me'rã nitojacu niwĩ. Be'ro a'ti turipũre bajuacu niwĩ. Cũ catinu'cũgũ marĩrẽ catinu'cũcã weegũ nimi. Ûsã cũrẽ i'awũ. Cũ ucũsere tu'owu. Ûsã basu warota cũrẽ i'abutiawu. Cũrẽ añurõ masĩwũ. Tojo weerã cũrẽ i'a'quere musãrẽ were'e. **3** Ûsã marĩ pacu Õ'acũ me'rã, tojo nicã cũ macũ Jesucristo me'rã añurõ nicã'a. Musã quẽ'rãrẽ tojota masãsa'a. Tojo weerã ãsã i'a'quere, tu'o'quere musãrẽ were'e. **4** Musãrẽ añurõ e'catiato nĩgũ a'ti pũrĩrẽ oja'a.

Õ'acũ añugũ nimi nise queti ni'i

5 Jesucristo ãsãrẽ bu'e'quere musãrẽ wereturia'a. Cũ a'tiro niwĩ: "Õ'acũ añugũ nimi. Cãpũre ne ña'ase marĩ'i. Cũ sĩ'ose weronojõ nimi. Na'itĩ'ase weronojõ nitimi", niwĩ. **6** Marĩ a'tiro nibosa'a: "Õ'acũ me'rã añurõ nicã'a", nibosa'a. Tojo nimirã ña'arõ wéerã, nisoorã weesa'a. Marĩ weesetise, marĩ ye ucũse useri me'rã tojo weesa'a. **7** Õ'acũ añurõ weemi. Marĩ Õ'acũ weronojõ añurõ wéerã pũrĩcã, ãpẽrã me'rã añurõ nisetimasĩ'i. Cũ macũ Jesucristo wẽrĩse me'rã nipe'tise marĩ ña'arõ nisetisere ðucayunu'cũmi.

8 Marĩ ña'ase cuomirã ña'ase moo'o nĩrã, marĩ basuta nisoorã wee'e. Marĩ wãcũse diacjũ niwe'e. **9** Õ'acũ queoro weenu'cũgũ marĩ ña'arõ wee'quere diacjũ wereyu'rũcã, queorota marĩrẽ acobojogusami. Nipe'tise marĩ ña'arõ weeseti'quere coepe'ocũsami. **10** Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ: "Masã nipe'tirã ña'arã nima", nicu niwĩ. "Marĩ ña'arõ weewe'e" nĩrã, "Õ'acũ nisoosepijagu nimi", nĩrã weebosa'a. Cũ ucũsere ãjõpeotirã weronojõ nibosa'a.

Õ'acũ me'rã nírã a'tiro weeya nise ni'i

2 1 Musã yu'u põ'rã weronojõ ni'i. Ña'ase weeticã'to nígũ, musãrẽ a'tere oja'a. Marĩ ña'arõ weecãma, Jesucristo cũ pacu'pũre marĩrẽ ucũbosasami. "Narẽ acobojoya", nisami. Jesucristo ña'ase moogũ nimi. Tojo weegu cũ marĩrẽ sêrĩbosamasĩsami. **2** Jesucristo wêrĩse me'rã marĩ ña'arõ wee'quere acobojose bocacãrã niwũ. Marĩ dia'cũ acobojose bocamasĩtisa'a. Nipe'tirã a'ti turicjãrã acobojose bocamasĩsama.

3 Marĩ masĩ'i, Õ'acũ dutisere wéerã, cũrẽ í'awã'no'sa'a. **4** Marĩ a'tiro nibosa'a: "Õ'acũrẽ masĩ'i." Tojo nimirã cũ dutisere weetirã, nisoosepijarã nibosa'a. **5** Cũ dutiro wéerã, Õ'acũrẽ queorota ëjõpeosa'a. Tojo weerã marĩ Õ'acũ me'rã ni'i nisere masĩ'i. **6** "Marĩ Õ'acũ me'rã ni'i" nírã, Jesucristo weeseti'caronojõta weesiruturoña'a.

A'merĩ ma'iña nise queti ni'i

7 Acawererã, yu'u musãrẽ ojase apeye ma'ma dutise mejëta ni'i. Toduporopu musã dutise cuo'quereta oja'a. A'te musã tu'o'quepu ni'i. **8** Tojo nimirõ, yu'u musãrẽ ojase ma'ma dutise weronojõ wa'a'a. A'merĩ ma'isere wãmepeogu wee'e. Toduporopu marĩ a'merĩ ma'itirã, ña'arã niwũ. Na'itĩ'arõpu nírã weronojõ niwũ. Ni'cãrõacãrẽ a'te du'uno'rõ wee'e. A'tocaterore marĩ a'merĩ ma'írã, bo'reyuropu nírã weronojõ ni'i. Te a'merĩ ma'isere Jesucristo me'rã masĩno'o. Tojo nicã musã me'rã masĩno'o.

9 Marĩ a'tiro nibosa'a: "Yu'u pũricã añurõ Õ'acũ dutiro weenu'cũcã'a." Tojo nimigũ ãpêrãrẽ ma'itigu, toduporopu na'itĩ'arõpu ní'caro weronojõta nicã'sa'a tja. **10** ãpêrãrẽ ma'ígũ, bo'reyuropu nigũ weronojõ nimi. Ne cũrẽ cã'rõacã ña'arõ weese marĩ'i. **11** Marĩ ãpêrãrẽ ma'itirã, na'itĩ'arõpu nírã weronojõ nisetisa'a. Marĩ ña'arõ weese bu'iri caperi bajuno'tirã weronojõ nisa'a. Tojo weerã "A'tiro pe'e ña'a", nímasĩtisa'a.

12-14 Yu'u musã nipe'tirãrẽ ojaguti. Jesucristo cũ wêrĩse wapa Õ'acũ musã ña'arõ wee'quere acobojocu niwĩ. Musã Õ'acũrẽ masĩ'i. Bucurã, musãrẽ oja'a. Jesucristore ne waropu du'pocãtĩ'cure ëjõpeoyucã, oja'a. Ma'mapjia, musã wãcütutuarã ni'i. Õ'acũ ye ucũsere tu'o ëjõpeo'o. Wãtĩrẽ docaque'acã weecãrã niwũ. Tojo weegu musãrẽ oja'a.

15-16 A'ti umuco cjase Õ'acũ ye mejëta ni'i. A'tere wãcũnrũticã'ña. Ña'arõ wãcũse, a'metãrã'sĩ'rĩse, ñaripejase, ãpêrã yu'ruoro nicã'gũ nisĩ'rĩse ña'a ni'i. A'te nipe'tise a'ti umuco cjase ni'i. "Tere weerãti", niticã'ña. No'o a'tere weesĩ'rĩgũnojo marĩ pacu Õ'acũrẽ ma'itisami. **17** A'ti turi pe'tiwã'cãrõ wee'e. Nipe'tise ña'arõ weesĩ'rĩ ñaripejase que'rã pe'tia wa'arosa'a. Õ'acũ dutiro weerã pũricã ne pe'titirãsama. Cũ tiropu ninu'cũcã'rãsama.

Nisoorã ye queti ni'i

18 Nisoori masã ye quetire wereguti. A'ti ɯmɯco pe'tiro wee'e. A'ti turi pe'tise dɯporo ni'cũ Jesucristore i'atu'tigu a'tigusami. Musã a'tere tu'otojacãrã niwũ. Pãjãrã cũ weronojõ nirã nitojama. Tojo weerã marĩ a'ti turi maata pe'tiatjere masĩ'i. **19** Na cũrẽ i'atu'tirã marĩ me'rãcjãrãta nicã'miwã. Be'ro, na Jesucristo ye quetire ëjõpeotirã, marĩrẽ dɯcawatia wa'awã. Na marĩ me'rãcjãrã waro mejëta ni'cãrã niwã. Marĩ me'rãcjãrã nirã pũrĩcã, marĩ me'rãta nibosama. Na tojo dɯcawaticã i'arã, marĩ narẽ i'amasĩ'i. Marĩ me'rãcjãrã mejëta nicãrã niwã.

20 Jesucristo musãrẽ Espiritu Santure o'ócɯ niwĩ. Tojo weerã musã diacjũ cjase, Jesucristo ye quetire masĩpe'ticã'sa'a. **21** Cũ ye quetire masĩtirãrẽ ojagu weewe'e. Musã Jesucristo yere queoro masĩsa'a. Tojo weegu musãrẽ oja'a. Musã masĩ'i, cũ ye queti nisoose mejëta ni'i.

22 Nisoosepijagu a'tiro nisami: “Jesú Ô'acũ bese'cɯ mejëta nimi”, nisami. Tojo bɯsɯgu cũrẽ i'atu'tiri masũ nimi. Marĩ pacɯ Ô'acũrẽ, cũ macũ Jesucristore teesami. **23** No'o cũ macũ Jesucristore ɯtirã, cũ pacɯ quẽ'rãrẽ moosama. Marĩ Jesucristore Ô'acũ bese'cɯ nimi nirã, Ô'acũ põ'rã ni'i. **24** Tojo weerã musã ne waro tu'o'que Jesucristo ye quetire wãcũnũrũña. Musã cũ ye quetire ëjõpeonu'cũrã, Ô'acũ me'rã, cũ macũ Jesucristo me'rã añurõ nicã'rãsa'a. **25** Jesucristo marĩrẽ a'tiro nicɯ niwĩ: “Catinu'cũatjere o'oguti”, nicɯ niwĩ.

26 Musãrẽ nisoori masã ye quetire ojatojapɯ. **27** Musã Espiritu Santu Jesucristo o'ócɯre cɯtoja'a. Cũ basu nipe'tisere nisooro marĩrõ musãrẽ bu'emi. “Ûsãrẽ ãpẽrã bu'eato”, nitisa'a. Cũ bu'eronojõta Jesucristo me'rã añurõ nicã'ña.

28 Ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ cũ me'rã ninu'cũcã'ña. Marĩ tojo wéerã, cũ a'ti nucũcãpɯ a'ticã, cũrẽ põtẽrĩrã i'ãucɯasome. Bopoyasome. **29** Musã Jesucristo añurõ weesere masĩtoja'a. Tojo weerã nipe'tirã añurõ weerã Ô'acũ põ'rã nima nisere masĩno'o.

Ô'acũ põ'rã weesetise ni'i

3 1 Ì'arẽ musã Ô'acũ marĩ pacɯ marĩrẽ ma'isere. Marĩrẽ ma'ígũ, “Yɯ'ɯ põ'rã” ni ëjõpeosami. Tojo nĩrõnojõta marĩ cũ põ'rã ni'i. ãpẽrã a'ti turicjãrã Ô'acũrẽ masĩtiñarã, marĩ cũrẽ ëjõpeorã weesetisere masĩtisama. **2** Acawererã, marĩ Ô'acũ põ'rã nitoja'a. Cũ põ'rã nimirã, be'ropɯ marĩ de'ro wa'atjere añurõ masĩno'ña marĩ'i yujupɯ. A'te dia'cũrẽ masĩ'i. Marĩ Jesucristo a'ticã, cũ bajusere i'arãsa'a. Cãrẽ i'arã, cũ weronojõ wa'arãsa'a. **3** Jesucristore ne ña'ase marĩ'i. Marĩ quẽ'rã cũ weronojõ añurã wa'arãsa'a niatjere wãcũ'u. Tojo weerã marĩ ña'arõ weeseti'quere dɯcayuwã'cãrã wee'e.

4 Ña'arõ weesetise Ô'acũ duti'quere yɯ'rũnũ'cãse ni'i. Nipe'tirã ña'arõ weerã Ô'acũrẽ yɯ'rũnũ'cãrã weema. **5** Musã masĩtoja'a, marĩ

ña'arō wee'quere cō'agū Jesucristo a'ti nucūcāpūre a'ticū niwī. Ne cūrē cāl'rōacā ña'ase marī'i. **6** Tojo weerā nipe'tirā cū me'rā ninu'cūrā ña'arō weesetitisama. Ña'arō weerā pe'e Jesucristore masītisama. **7** Mūsā tū'omasīña. Āpērā mūsārē maasoocā, ējōpeoticā'ña. Jesucristo añugū nimi. Tojo weerā cū weronojō nirā masā añurā nima. **8** Wātī ne waroputa ña'agū nimujātī'cū nimi. Tojo weerā ña'arō weesetirā cū yarā nima. Jesucristo Ō'acū macū wātī ña'arō weesere cō'agū a'tigū a'ti turipūre a'ticū niwī.

9 Ō'acū cū pō'rārē cū weronojō nisetiā weecū niwī. Tojo weerā Ō'acū pō'rā ña'asere weenu'cūtima. **10** Marī Ō'acū pō'rārē, wātī yarārē a'tiro ī'aducawaamasī'i. No'o āpērārē ma'itirā, ña'arō weesetirārē “Wātī yarā nima”, ni'i. Āpērārē ma'írā añurō weesetirā pe'ere “Ō'acū pō'rā nima”, ni'i.

A'merī ma'idutise ni'i

11 A'merī ma'irōña'a nise queti mūsā ne waro maata tū'o'que ni'i. **12** Dūporocjūru Caí wāmetigū weronojō nitiā'rā. Cū wātī yagū nīgū, cū acabiji Aberē wējēcū niwī. ¿De'ro weegū cūrē wējēpari? Caí cū weesetise ña'ase nicaro niwū. Cū acabiji weese pe'e añuse nicaro niwū. Te bu'iri cūrē uogu, wējēcū niwī. **13** Āpērā mūsā añurō weesetisere ī'áñorā, ī'atu'tibosama. Na Caí cū acabijire uo'caro weronojō weerā weesama. Na mūsārē ī'atu'ticā, ucuaticā'ña.

14 Marī āpērārē ma'írā, Ō'acū pō'rā ni'i nisere masī'i. Todūporopūre Jesucristore masītījārā, āpērārē ma'itiwū. Ni'cārōacārē cūrē ējōpeoyurā, a'merī ma'ī'i. Āpērārē ma'itirā pūrīcā, marī todūporopū ní'caronojōta nicā'bosa'a. Catinu'cūsere moobosa'a. **15** No'o āpērārē ī'atu'tigūnojō masārē wējēcō'arī masū weronojō nimi. Mūsā masī'i, ne ni'cū masārē wējēcō'arī masū catinu'cūsere moosami. Mūsā cū weronojō nitiā'ña. **16** Jesucristo marī ye niatjere wērīcū niwī. Tojo weerā marī a'merī ma'isere masī'i. No'o āpērārē ma'írā, marī ya catiri uñūcore wācūñurūtisa'a. Narē weetamurā, marī quē'rā wērīmasī'i. **17** Marī apeyenojō cuomirā, pajasecuorārē o'otirā, ¿de'ro wee “Ō'acūrē ma'ī'i”, nibosañ? **18** Bu'i, marī ye ucūse ueri me'rā dia'cū “Narē ma'ī'i”, nitiā'rōña'a. Narē añurō weetamurōña'a. Te me'rā marī narē ma'isere ī'omasī'i.

Ō'acūrē ējōpeorā uiro marīrō nīmasī'i nise ni'i

19-20 Apetero marī a'tiro wācūsa'a: “Yū'u ña'ayū'rūagu nisa'a.” Tojo wācūmirā, marī āpērārē ma'írā, Ō'acū me'rā uiro marīrō nīmasī'i. Marī cū pō'rā ni'i. Cū marī wācūsere masīpe'ocā'sami. Cū marī ña'arō wee'quere acobojosami. **21-22** Marī ne bu'iri moosa'a ni tū'oña'rā, uise marīrō Ō'acūrē sērīmasī'i. Cū dutisere, cū uasere weecā, Ō'acū nipe'tise

marĩ sērĩsere yu'tigusami. **23** Cũ duti'que a'te ni'i. Cũ macũ Jesucristore ějõpeodutimi. Tojo nicã cũ duti'caronojõta marĩrẽ a'merĩ ma'idutimi. **24** Marĩ cũ duti'quere wéerã, cũ me'rã añurõ nicã'a. Cũ quẽ'rã marĩ me'rã añurõ nicã'mi. Marĩrẽ Espĩritu Santure o'ocũ niwĩ. Tojo weerã cũ marĩ me'rã nisere masĩ'i.

Āpẽrã weresere ĩ'abesetotarãpu weedutise ni'i

4 **1** Acawererã, Ō'acũ yere wereri masã mũsã tiropũ bu'erã etacã, na weresere “¿Diacjũta Ō'acũ ye nimitito?” ni ĩ'aña. Āpẽrã Ō'acũ o'ó'cãrã nitima. Nipe'tirãpũre ějõpeoticã'ña. Na Espĩritu Santure moomirã, tojo nima'acã'bosama. A'ti ɯmũcopũre no'o ɯaro nisoori masã nibi'acã'ma. “Ō'acũ yere wererã wee'e”, ni busũsijama. **2** Mũsã na diacjũ wererãrẽ a'tiro ĩ'abeseya. Na “Jesucristo a'ti upũ me'rã bajuacũ nimi”, nisama. Tojo ějõpeorã, Espĩritu Santure cũorã nima. Narẽ ějõpeoya. **3** Āpẽrã tojo ějõpeotirã, Espĩritu Santure mooma. Mejõ cãrẽ pe'sutima. Mũsã Jesucristore ĩ'atu'tigũ cũ a'tiatjere tũ'otojapã. Na cũ weronojõ nirã a'ti di'tapũre nitojama.

4 Nisoori masã wãtĩ yarã nima. Ō'acũ wãtĩ nemorõ tutuami. Mũsã Ō'acũ yarã ni'i. Tojo weerã mũsã na ucũsere ějõpeoticãrã niwũ. **5** Nisoori masã a'ti turicjãrã a'ti ɯmũco cjase dia'cũrẽ bu'esama. Na weronojõ nirãta na bu'esere tũ'osama. **6** Marĩ pũrĩcã Ō'acũ põ'rã ni'i. Cũ põ'rã nirã marĩ bu'esere tũ'osama. Cũ põ'rã nitirã tũ'otisama. Tojo weerã marĩ diacjũ cjase ějõpeorãrẽ, diacjũ nitisere ějõpeorãrẽ ĩ'abesemasĩ'i. “Ārãta nima diacjũ cjasere ějõpeorã”, nĩmasĩ'i. “Na nima diacjũ cjasere ějõpeotirã”, ni ĩ'adũcawaamasĩ'i.

Marĩrẽ a'merĩ ma'idutise ni'i

7-8 Acawererã, Ō'acũ masãrẽ ma'imi. Tojo weerã marĩ quẽ'rã a'merĩ ma'irõũa'a. A'merĩ mairãnojõ Ō'acũ põ'rã nima. Na Ō'acũrẽ masĩma. No'o ma'ise moorãnojõ Ō'acũrẽ ne masĩtima. **9** Cũ marĩrẽ ma'isere ĩ'ogũ, cũ macũ ni'cũ nigũrẽ a'ti turipũre o'ó'cũ niwĩ. Marĩ catinu'cũatjere wéégũ tojo weecũ niwĩ. **10** Yũ'ɯ ma'isere ucũgũ, marĩ Ō'acũrẽ ma'isere ucũgũ mejẽta wee'e. Cũ pe'e marĩrẽ ma'isere ucũgũ wee'e. Cũ marĩrẽ ma'ígũ, marĩ ña'arõ wee'quere acobojodutigũ cũ macũrẽ o'ó'cũ niwĩ. Cũ me'rã marĩ acobojose boça'a.

11 Acawererã, Ō'acũ marĩrẽ ma'i'caronojõta marĩ quẽ'rã ãpẽrãrẽ ma'irõũa'a. **12** A'ti ɯmũcopũre ne ni'cũ Ō'acũrẽ ĩ'a'cũ marĩmi. Marĩ cãrẽ ĩ'ati'cãrã nimirã, ãpẽrãrẽ ma'ĩrã, cũ marĩpũre nisere masĩ'i. Cũ marĩrẽ ma'i'que ye bu'iri ãpẽrãrẽ queoro ma'ita basio'o. **13** Ō'acũ marĩrẽ Espĩritu Santure o'ocũ niwĩ. Tojo weerã marĩ Ō'acũ marĩpũre nisere masĩ'i. Marĩ quẽ'rã cũpũreta ni'i. **14** Ō'acũ macũrẽ ũsã basuta ĩ'awũ. Cãrẽ a'ti turipũre marĩ ña'arõ wee nisetimi'cãrãrẽ yũ'rũweticã weedutigũ o'ó'cũ niwĩ. Tojo

weerã musãrẽ a'tere were'e. **15** No'lo nipe'tirã “Jesú Ô'acũ macũ nimi” nirãnojõ Ô'acũ me'rã nima. Cũ quẽ'rã napũre nimi.

16 Ô'acũ marĩrẽ ma'isere masĩ'i. Cũ nipe'tirãrẽ ma'imi. No'lo ãpẽrãrẽ maigũnojõ añurõ Ô'acũ me'rã nimi. Ô'acũ quẽ'rã cũ me'rã nimi. **17** Marĩ Ô'acũ me'rã nĩrã, queoro ma'imasĩ'i. Jesucristo a'ti turipũ nicã, cũ pacũ quẽ'rã cũ me'rã nicũ niwĩ. Cũ me'rã nĩ'caronojõta marĩ me'rã quẽ'rãrẽ Ô'acũ nimi. Tojo weerã marĩ a'ti turicjãrãrẽ beseatji nũmũ nicã, cũrẽ ne uisome. **18** A'merĩ mairã tirore uise marĩ'i. Uise cũorã tiro pe'ere ne a'merĩ ma'ise marĩ'i. Marĩ uise me'rã bu'iritirã weronojõ tũ'oña'a. No'lo uigũnojõ a'merĩ ma'imasĩtimi.

19 Ô'acũ marĩrẽ ma'imũtãcũ niwĩ. Tojo weerã marĩ cũrẽ ma'i'i. **20** Marĩ Ô'acũrẽ ma'imirã, ãpẽrãrẽ i'atu'tirã, nisoosebũcũrã ni'i. Masã marĩ i'arã waromaricãrẽ ma'itirã, nemorõ Ô'acũ bajutigũ pũricãrẽ ma'ita basiotisa'a. **21** Jesucristo marĩrẽ a'tiro dutiwĩ: “Ô'acũrẽ ma'ĩrã, ãpẽrã quẽ'rãrẽ ma'ĩrõña'a”, niwĩ.

Ô'acũ põ'rã nĩrã, ña'asere weeticã'rõña'a nise ni'i

5 **1** Nipe'tirã “Jesú Ô'acũ bese'cũ nimi” ni ãjõpeorãnojõ Ô'acũ põ'rã nima. ãpẽrãrẽ ma'ĩrã, na põ'rã quẽ'rãrẽ ma'ĩrõña'a. **2** Marĩ Ô'acũrẽ ma'i, cũ duti'quere wéerã, marĩ cũ põ'rãrẽ ma'i'i nisere masĩno'o. **3** Ô'acũrẽ ma'ĩrã, cũ duti'quere weerã wee'e. Cũ dutise diasawe'e, weeta basiopũricã'sa'a. **4** Marĩ Ô'acũ põ'rã a'ti turi cjase ña'asere weewe'e. Jesucristore ãjõpeose me'rã añurõ weeta basio'o. **5** Marĩ Jesucristore “Ô'acũ macũ nimi”, ni ãjõpeo'o. Te me'rã dia'cũ a'ti mũmũco cjase ña'asere cã'mota'amasĩsa'a.

Jesucristore “Ô'acũ macũ nimi” nise ni'i

6 Jesucristo Ô'acũ macũ nimi. Cũ a'ti turipũ nicã, Juã wãmeyeri masũ cũrẽ wãmeyewĩ. Cũrẽ wãmeyegũ, aco me'rã wãmeyewĩ. Be'ro cũ curusapũ wẽrĩwĩ. A'tiro weese me'rã cũ Ô'acũ macũ nisere i'owĩ. Cũrẽ wãmeye'que me'rã dia'cũ i'otiwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã quẽ'rãrẽ i'owĩ. Espĩritu Santu Jesucristo Ô'acũ macũ nisere i'omi. Cũta diacjũ cjasere weregũ nimi. **7** A'te quetire na basuta i'oma. Na i'tiarã mũmũsepũ nima: pacũ, macũ, tojo nicã Espĩritu Santu. ã'rã i'tiarãpũ dũcawatimirã, ni'cũta nimi. **8** A'ti nucũcãpũre Espĩritu Santu werese me'rã Jesú Ô'acũ macũ nimi nisere masĩ'i. Tojo nicã Jesú cũ Ô'acũ macũ nisere cũ wãmeyeno'que me'rã, cũ wẽrĩ'que me'rã i'ocũ niwĩ. **9** Masã na i'a'quere werecãmaricãrẽ, marĩ ãjõpeo'o. Ô'acũ cũ macũ yere werecã pũricãrẽ, nemorõ ãjõpeorõña'a. Cũ masã ucũse nemorõ queoro weremi. **10-12** Ô'acũ marĩrẽ cũ macũ me'rã catinu'cũsere o'ocũ niwĩ. Tojo weerã cũ macũrẽ ãjõpeorã cũ me'rã catinu'cũrãsama. Cũ macũrẽ ãjõpeotirã ne cũ me'rã catinu'cũsome. Marĩ Jesucristo ye quetire diacjũta ni'i nĩrã, cũrẽ ãjõpeorã wee'e. ãpẽrã a'tere ãjõpeotirãnojõ “Ô'acũ nisoogũ nimi”, nĩrã weema.

Juã werecasa'que ni'i

13 Mũsã Õ'acũ macũrẽ ějõpeorãrẽ tere ojarũ. Mũsã catinu'cũrãsa'a nisere masĩato nígũ tojo ojarũ.

14 Marĩ masĩ'i, Õ'acũ cũ Ƴaronojõ marĩ sērĩcã, marĩ sērĩsere tũ'osami. “Marĩ sērĩsere tũ'osami” ni masĩrã, cũrẽ uise marĩrõ sērĩmasĩ'i. **15** “Õ'acũ marĩ sērĩsere tũ'osami” ni masĩrõnojõta “Cũ marĩ sērĩ'que quẽ'rãrẽ o'otojami”, nino'o.

16 Apetero Jesucristore ějõpeogũ ña'arõ weesami. Cũ tojo weecã ĩ'arã, Õ'acũrẽ sērĩbosaya. Marĩ sērĩbosacã, Õ'acũ yũ'tigũsami. Cũrẽ dũcayugũsami tja. Apeye pũrĩcã ña'abutiario weese ni'i. Téma “Sērĩbosaya” niña marĩ'i. Tere weerã Õ'acũ tiropũ wa'asome. **17** Nipe'tise ña'ase Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cãse ni'i. Yũ'ũ nírónojõta apeye ña'arõ weesere Õ'acũ acobojogũsami. Apeye ña'abutiario weesere acobojosome.

18 Marĩ masĩ'i, Õ'acũ põ'rãrẽ Jesucristo añurõ co'tenu'cũcã'mi. Tojo weerã na ña'arõ weenu'cũtisama. Wãtĩ quẽ'rã Jesucristo co'teyucã, narẽ ña'arõ weemasĩtisami.

19 Marĩ Õ'acũ põ'rã nisere, tojo nicã wãtĩ nipe'tiro a'ti turicjãrã wiogũ nimi nisere masĩ'i.

20 Apeye quẽ'rãrẽ, Õ'acũ macũ cũ a'ti'quere masĩ'i. Cũ marĩrẽ Õ'acũ diacjũ nigũrẽ masĩdutigũ tũ'omasĩse o'ocũ niwĩ. Marĩ Jesucristo me'rã nírá, cũ pacũ Õ'acũpũreta ni'i. Jesucristo Õ'acũ nimi. Cũta catinu'cũgũ marĩ catinu'cũatjere o'omi. **21** Apeye, masã na queose yee ějõpeo'quenojõrẽ ějõpeoticã'ña. Õ'acũ se'sarore ějõpeoya. Nipe'tise apeyenojõ yũ'rũoro Õ'acũrẽ ma'iña.

Tojota weerõnasa'a.

Tocã'rõta oja'a.

Juã

Nimũ'tārĩ pũrĩ be'ro

Juã ojáca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojanopã nise ni'i

Juã Jesucristore ějõpeorãrẽ sũ'ori nigũ weronojõ Ô'acũ yarã cũ bese'cãrãrẽ ojacu niwĩ. Queoro weesetisere, a'merĩ ma'isetisere ojacu niwĩ. Nisoose me'rã bu'eri masãrẽ tũ'omasĩdutigu ojacu niwĩ.

A'merĩ ma'idutise ni'i

1 Yũ'u Jesucristore ějõpeorãrẽ sũ'ori nirĩ masũ ni'i. Yũ'u mũ'urẽ Ô'acũ bese'core oja'a. Mũ'u põ'rã quẽ'rãrẽ oja'a. Yũ'u mũsãrẽ diacjũta ma'i'i. Yũ'u se'saro mũsãrẽ ma'igũ weewe'e. Nipe'tirã diacjũ cjase Jesucristo ye quetire tũ'o'cãrã mũsãrẽ ma'ima. **2** Cũ ye quetire ũsã ye ejeripõ'rãrĩpũ cũo'o. Tojo weerã mũsãrẽ pũrõ ma'i'i. Te quetire cũonu'cũcã'rãsa'a. **3** Marĩ pacũ Ô'acũ, tojo nicã cũ macũ Jesucristo marĩ wioꝝũ mũsãrẽ a'tiro weeato. Añurõ wee, mũsãrẽ pajaña'a, ejerisãjãcã weeato. Tere wééꝝũ, diacjũ nise ma'ise me'rã weeato.

4 Ni'cãrẽrã mũ'u põ'rãrẽ bocaejawũ. Narẽ diacjũ Ô'acũ duti'caronojõta weecã ĩ'awũ. Tere ĩ'agũ, pũrõ e'catiwũ. **5** Ni'cãrõacã mũ'urẽ nigũti. Marĩ a'merĩ ma'irõũa'a. A'te apeye ma'ma dutise mejẽta ni'i. Maata marĩ cũo'que ni'i. **6** Marĩ a'merĩ ma'írã, Ô'acũ dutisere weerã wee'e. Cũ marĩrẽ a'merĩ ma'iduticu niwĩ. A'te mũsã tũ'otoja'quepũ ni'i.

Nisoori masãrẽ ějõpeoticã'ña nise ni'i

7 A'ti turipũre pãjãrã weremaasoosijari masã nima. Na, “Jesucristo masũ marĩ weronojõ upũtigũ a'ticu niwĩ” nisere ějõpeotima. Náta Jesucristore ĩ'atu'tiri masã nima. **8** Mũsã tũ'omasĩña. Na weresere ějõpeoticã'ña. Mũsã tere ějõpeorã, Ô'acũ mũsãrẽ o'obo'quere bajuriorã weebosa'a. Na weresere tũ'otirã pe'e, Ô'acũ nipe'tise mũsãrẽ o'obatjere bocarãsa'a. Cũ mũsãrẽ añurõ weese wapa o'ogũsami.

9 Jesucristo bu'e'que dia'cũrẽ bu'etigu, no'o cũ ũaro, yũ'rũoro weremorẽsu'ugũnojõ Ô'acũrẽ moomi. Jesucristo cũ bu'e'que se'sarore werẽꝝũ Ô'acũ me'rã añurõ nisami. Tojo nicã cũ macũ me'rã añurõ nicã'mi. **10** Āpẽrã Jesucristo ye quetire mejẽcã bu'eri masã mũsã ya wi'ipũ etacã, narẽ sõrõticã'ña. Narẽ utamurã, “Ô'acũ mũsãrẽ añurõ weeato”, niticã'ña. **11** Mũsã narẽ tojo nírã, na me'rãcãrã wa'arã weebosa'a. Mũsã na ña'arõ weesere bu'ipejarã weebosa'a.

Juã cũ ojatuo'que ni'i

12 Yũ'ũ peje waro nisĩ'rĩse c̃uomi'i, c̃uogũ pe'e. A'ti pũrĩpũre ojasome. Yũ'ũ basuta topũ wa'a, m̃sã me'rã ucũgũti. Marĩ tojo wéerã, e'catirãsa'a.

13 Mũ'ũ acabijo pũ'rã m̃ũ'rẽ añudutima. Co quẽ'rã Õ'acũ bese'co nimo.

Tocã'rõta oja'a.

Juã

Pua pūrī be'ro

Juā ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Juā a'ti pūrīrē Jesucristore ējōpeogu Gayo wāmetigūre ojacu niwī.
Jesucristore ējōpeogu, mū'u āpērārē añurō weesetiaporo nígū, cūrē ojacu niwī.
Demetrio wāmetigu cū queoro weeseti'quere ojacu niwī.
Diótrufes wāmetigūma cū ña'arō weesere ne tū'saticu niwī.

Gayo ye queti ni'i

1 Yū'u Jesucristore ējōpeorārē sū'ori nirī masū ni'i. Gayo yū'u me'rācjū yū'u urūtu maigūrē, mū'urē oja'a. Mū'urē diačjūta mal'i'i.

2 Yū'u mū'urē Ō'acūrē sērībosagu wee'e. "Nipe'tise mū'u ye cjase añurō wa'ato. Mū'u Ō'acūrē ējōpeose añurō wa'aronojōta wa'ato. Apeye quē'rā, duti mū'urē wa'aticā'to", ni sērībosa'a Ō'acūrē. **3** Yū'u pūrō e'cati'i. Āpērā Jesure ējōpeorā mū'u ye quetire miiejawā. Mū'u añurō Ō'acū haro weenu'cūgū weeaporo. **4** Yū'u bu'e'cu queoro weecā tū'ogu, e'catiyū'rūasa'a. ¿De'ro wee yū'u mū'urē nemorō e'catimasībosau?

5 Mū'u nipe'tirā āpērā mū'u tiropu ejarārē añurō weesetigu weeaporo. Urūtu wago apesecjārā mū'u ī'amasītirārē weetamuaporo.

6 Na ūsā nerēwuaropu mū'u ye cjasere, āpērārē mū'u malisere werewā. Mū'u tiropu ejarārē narē tojo weetamunu'cūcā'ña. Mū'u tojo weecā, na añurō Ō'acū haronojōta apesepure yū'rūamasīrāsama.

7 Na Jesucristore ējōpeotirā weetamusere ñe'erō marīrō Jesucristo ye quetire werewā'cārā weema. **8** Tojo weerā Jesucristore ējōpeorā marī pe'e narē weetamurōna'a. Marī narē weetamurā, na me'rā da'rarā wee'e.

Diótrufes wāmetigu cū ña'arō wee'que ni'i

9 Yū'u musārē ni'cā pūrī ojavu. Diótrufes musā wiogu nisī'rīgū weeapu. Tojo weegu ūsā duti'quere uatiapu. **10** Yū'u musā tiropu wa'agu, cūrē musā ī'orōpu wereguti cū ūsārē ucja'quere, ūsārē nisoo'quere. A'te dia'cū nitiaporo. Āpērā Jesucristore ējōpeorā topu ejacā, narē ñe'etiapu. Āpērā narē añurō ñe'esī'rīrārē ñe'edutitiapu. Narē ñe'ecāma, na me'rā ninemodutitiacju niapu.

11 Ña'arā na weesere ī'acūuticā'ña. Añurō weerá pe'ere ī'acūuña. Añurō weerá Ō'acū yarā nima. Ña'arō weerá Ō'acūrē masītisama.

Demetrio cū añurõ weese ni'i

12 Nipe'tirã Demetrioire añurõ ucũma. Ô'acũ ɰaronojõta queoro weearɰ. Ẽsã quẽ'rã cũrẽ tojota i'awũ. Mɰsã masĩ'i. Ẽsã diacjũta ucũ'u.

Juã cū añudutise ni'i

13 Yɰ'u peje waro ucũse cɰomi'i, cɰogu pe'e. A'ti pũrĩpɰre ojasome.

14 Yɰ'u maata topɰ wa'acã, marĩ a'merĩ utamurãsa'a.

15 Añurõ wa'ato mɰ'ɰrẽ. A'tocjãrã yɰ'u me'rãcjãrã mɰ'ɰrẽ añudutima. Nipe'tirã topɰ nirã marĩ me'rãcjãrã añuato.

Tocã'rõta oja'a.

Juã

Juda cū ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē Juda, Santiago Jesucristore ějōpeorārē su'ori wejepeogu acabiji nicu niwī.

Queoro bu'ese Jesucristo ye queti na tū'o'quere du'usī'rīcā tū'ogu ojacu niwī. Tojo nicā nisoose me'rā bu'erārē tū'omasīdutigu, Jesucristore ějōpeonu'cūdutigu ojacu niwī.

Juda Ō'acū yarārē ojase ni'i

1 Yū'ū Juda Jesucristore da'rawā'ñaco'tegu Santiago acabiji mūsārē añuduti'i. Marī pacu Ō'acū mūsārē cū pō'rā niato nīgū besecu niwī. Cū mūsārē ma'imi. Jesucristo mūsārē ějōpeonu'cūcā'to nīgū co'temi. A'ti pūrīrē mūsārē oja'a. **2** Ō'acū mūsārē pajaña'se, ejerisājāse, ma'ise cūoyū'rūmajācā weeato.

Nisoose me'rā bu'ese cjase ni'i

3-4 Yū'ū mairā, Ō'acū marī Jesucristo yū'rūono'cārārē añurō weesere mūsārē pūrō ojasī'rīmiwū. Tojo weesī'rī'cū nimigū, ni'cārōacārē “A'te pe'ere ojacā añutū'sa'a” ni wācū'u majā. Āpērā nisoose me'rā bu'ecā, ějōpeoticā'ña. Ō'acū Jesucristore ějōpeodutigu cūu'que pe'ere wācūtutua, ějōpeonu'cūcā'ña. Cū tere ni'cāti me'rāta marī cū yarārē o'odojacu niwī. Nisoori masā me'rīse me'rā mūsā me'rā a'mesu'acārā niwā. Na Ō'acūrē mooma. A'tiro nisama: “Ō'acū marī ña'arō wee'quere acobojoyucā, no'o űaro marī upū űaripejasenojōrē weemasī'i”, nisama. Ō'acū ma'ígū weese pe'ere dojorēsama. Jesucristo marī wiogu ni'cū nigūrē űatisama. Cūrē “Ō'acū macū mejēta nimi”, nisama. Dūporopū Ō'acū ye queti ojáca pūrīrū na tojo weerārē “Bu'iri da'reno'rāsama”, nitojano'caro niwū. Tojo weerā wācūtutuyaya. Nisoori masā dutisere weeticā'ña. Narē a'tiro niña: “Ō'acū marīrē ějōpeodutise dia'cū queoro ni'i. Mūsā bu'ese pūrīcā diacjū niwe'e”, niña narē.

5 Mūsā masī'querūre apaturi wācūdutigu mūsārē wereguti. Ō'acū cūrē yū'rūnū'cārārē bu'iri da'resami. Dūporopū Ō'acū űsā ñecūsūmua Israe curuacjārārē yū'rūocū niwī. Na Egiptopū pi'eti'cārārē aperopū miwījacu niwī. Be'ro cū tojo weecā ī'amirā, āpērā cūrē ějōpeoticārā niwā. Tojo weegu narē bu'iri da're bajuriobutiacu niwī. **6** Apeye que'rārē

wācūña. Dɔporopu āpērā u'musecjārā Ō'acūrē wereco'terā nimi'cārā cūrē yu'rɔnu'cācārā niwā. Ō'acū narē dutise cūumi'quere yu'rɔnu'cārā, añurōpu nimi'cārā cō'owijaacārā niwā. Tojo weegu Ō'acū cūrē wereco'terā nimi'cārārē na'itī'arōpu cōme dari me'rā du'tecūcō'acu niwī. Cū nipe'tirārē beseatji nɔnu nicā, narē bu'iri da'rebutiagusami. Narē pi'etinu'cūdutigɔ pecame'epu cō'abajuriogusami. 7 Sodoma, Gomorra, tojo nicā te pu'to cjase macārī na ña'arō wee'que quē'rārē wācūña. Ō'acūrē wereco'terā nimi'cārā weronojō te macārīcjārā quē'rā ña'arō weecārā niwā. Na nɔmosānumia nitirārē a'metārācārā niwā. Apeye quē'rārē umua se'saro numia me'rā weewuasenojōrē weecārā niwā. Numia quē'rā tojota weecārā niwā. Na ña'arō wee'que wapa Ō'acū bu'iri da'regu, narē ũjūacō'acu niwī. Nipe'tirā ña'arā na weronojōta pecame'e pe'titiri me'epu bu'iri da'reno'rāsama nisere masiyudutigɔ narē tojo weecu niwī.

8 A'tiro nicā quē'rārē mūsā wa'teropu nirá na nisoori masā todɔporocjārāpu weronojō ña'arō weema. Tu'omasitirā weronojō na ña'arō weesī'rīsere no'o ũaro weesama. Tere wēerā, na basu na upure dojorēsama. Tojo nicā Ō'acū dutisere yu'rɔnu'cāsama. Ape turicjārā u'musepu nirá tutuarārē bujicā'sama. 9 U'musecjārā Ō'acūrē wereco'terā wioгу Miguemarīcā tojo bujicā'ticu niwī. Dɔporopu Moisé wérīca be'ro Migue wātī me'rā Moisé ya upure du'sasocārā niwā. Migue cū basu wātīrē ne cārō tu'ti bujicā'ticu niwī. A'tiro pe'e nicu niwī: “Ō'acū yu'u wioгу mū'urē tu'tiatio”, nicu niwī. 10 Nisoori masā pūrīcā na tu'omasītisere no'o ũaro ucūma'asama. A'ti turi cjase na no'o weerobajuro weese dia'cūrē masīsama. Wa'icūrā tu'omasitirā weronojō nima. Na tu'oña'rōbajuro tu'oña'sama. Te me'rā na bu'iri da're bajuriono'rāsama.

11 Ña'arō wa'arosa'a narē. Dɔporocjūpu Caí cū acabiji Abere uogu cūrē wējē'caro weronojō ña'arō weema. Tojo nicā Balaā wāmetigɔ wee'caro weronojō weema. Cū niyeru ũayu'rɔagu, Ō'acū dutisere yu'rɔnu'cācu niwī. Apī Coré wāmetigɔ wee'caro weronojō weema. Cū, wiorā Ō'acū cūu'cārārē yu'rɔnu'cācu niwī. Cū tojo wee'que bu'iri Ō'acū cūrē bu'iri da'regu, wérīcā weecu niwī. Na nisoori masārē Caí, Balaā, Coreré bu'iri da'recaronojōta Ō'acū narē bu'iri da'regusami. 12 Nisoori masā, mūsā Jesucristore ējōpeorā nerē ba'ari curare bopoyoro weerā weesama. Mūsā me'rā sī'rī, ba'atamurā, na ye cjase dia'cūrē wācūrā, ña'arō weesama. Narē wiopesase marīsa'a. Āpērārē wācūtimirā, na basu ba'a yapisī'rīsama. Aco pejatimirō, acocurari wī'rō wēecā, tuuwā'cārō weronojō nisama. Te curari aco pejatiro weronojō masārē añuse ī'otisama. Yucɔdɔca ducatiri cura apeyepagu dɔca marīsepagu weronojō nico'tesama. Na Ō'acū yere bu'emirā, queoro weetirā, dɔca marīrā weronojō nisama. Na, masā dɔca marīcjure paacō'ano'cu

weronojō nisama. Narē ne cārō añurō weese marīsa'a. **13** Pā'cōrī maa pajiri maa cjase ña'ase sa'pori sumutoru paaqueō'o'que weronojō nima. Na ucūme'rīmirā, ña'ase bopoyase dia'cūrē weenu'cūsama. Ñocōa burubajudutidijarā weronojō nima. Diacjūca ma'a cjasere du'urā, na'itī'arōpu bu'iri da're bajuriono'rāsama.

14 Dūporocjūpu Enoc wāmetigu Ō'acū cūrē masīse o'oro me'rā na nisoori masārē bu'iri da'reatjere weremū'tācu niwī. Marī ñecū Adá pārāmi nituriagupu nicu niwī Enoc. Seis turiri be'rocjū nicu niwī. Cū, be'ropu wa'atjere a'tiro nicu niwī: “Marī wioгу pājārā u'mūsecjārā cūrē wereco'terā me'rā a'tigusami. **15** Nipe'tirā masārē besegu a'tigusami. Ña'arā na ña'arō wee'quere besepe'ocūsami. Tojo nicā dicuse ña'arā cūrē ña'arō ucū'quere besegusami. Na tojo wee'que wapa, bu'iri da'regusami”, ni ojayucu niwī Enoc. **16** Nisoori masā nipe'tisere tu'satisama; “Ña'a ni'i”, nisama. Na űaro dia'cūrē weesī'rīsama. Masīrā waro weronojō ucūma'asama. Na yere űasārā, āpērārē añurō ucūta'sasama.

Jesucristore ējōpeorārē werecasa'que ni'i

17 Yū'ch mairā, marī wioгу Jesucristo besecū'cārā musārē todūporopu nī'quere wācūña. **18** Musārē a'tiro nicārā niwā: “A'ti űmūco pe'tiati dūporo masā no'o űaro Ō'acū yere bujicā'rāsama. Ō'acūrē űatirā, na ña'arō űaripejasere weerāsama”, nicārā niwā. **19** Jesucristore ējōpeorārē dūcawaticā weesama. Na ña'ase űaripejase dia'cūrē weesama. Espīritu Santure mooma.

20 Musā pūrīcā yū'ch mairā, Jesucristore nemorō ējōpeo, wācūtutuawā'cāña. Musā ējōpeose diacjū nise ni'i. Ō'acūrē sērīrā, Espīritu Santu musārē masīse o'ose me'rā sērīña. **21** Ō'acū musārē ma'isere wācūnu'cūcā'ña. Acobojoiticā'ña. Marī wioгу Jesucristo marīrē pajaña'gū, cū me'rā catinu'cūsere o'ogusami. Cū o'otjere e'catise me'rā co'teyuya.

22 Āpērā Jesucristo yere “¿Diacjūta nisariba?” nirārē pajaña'ña. Narē añurō ējōpeocā weeya. **23** Āpērā nisoori masā bu'esere siruturārē diacjūnu'cōña. Wi'i űjūrī wi'i po'peapu nirārē wejewijaarā weronojō narē pecame'epu wa'abo'cārārē yū'rūcā weeya. Āpērā ña'ase weepoyu'rūa'cārārē weetamusī'rīrā, pajaña'ña. Musāpu na ña'arō weesere pē'rīpejari nīrā, ne cārō na tojo weesere űaticā'ña.

Ō'acūrē e'catitūose ni'i

24-25 Ō'acū tutuayū'rūgu marī ña'arō weeri nīgū, cā'mota'amasīsami. Tojo nicā cū tutuase me'rā cū tiro, cū asisteropu marīrē bu'iri marīrā nidutigū miamasīsami. Topure e'catiū'rūarāsa'a. Ō'acū ni'cū nigū marī wioгу Jesucristo wērīse me'rā marī pecame'epu wa'abo'cārārē yū'rūocu niwī. Cūrē nipe'tirā “Añuyū'rūami, nipe'tirā bu'ipu wioгу nimi”,

wiopesase me'rã ni ëjõpeoato. “Nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ dutigũ wioğũ waro nimi”, niato. “Ne waropũ, a'tiro nicã, be'ropũ quẽ'rãrẽ mejãrõta nimi”, ninu'cũato. Tojota nirõũa'a.

Tocã'rõta oja'a.

Juda

Be'ropu wa'atjere Jesucristo Juãrẽ wéréca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojanopã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ Juã sō'oní'que pũrĩrẽ oja'cuta ojacu niwĩ. Cũ bul'iri da'rero Patmos wãmetiri nucũrõpu nígũ, ojacu niwĩ.

A'ti pũrĩ Ô'acũ cã ña'caronojõta be'ropure a'tiro weegusami nisere wereri pũrĩ ni'i.

Juã quẽ'egũ weronojõ cã ñ'a'quere ojacu niwĩ.

Cã siete Jesucristore ãjõpeose cururicjãrã Asiapu nirãrẽ ojacu niwĩ.

Jesucristo Juãrẽ quẽ'ese weronojõ ñ'o'que ni'i

1 1 A'ti pũrĩ be'ropu wa'atjere Jesucristo wereri pũrĩ ni'i. Ô'acũ Jesucristore “Cã'rõacã be'ro a'tiro wa'arosa'a”, ni ñ'ocu niwĩ. Cũ Jesucristore ãjõpeorãrẽ tere masĩdutigu tojo werecu niwĩ. Be'ro Jesucristo yu'u Juã wãmetigũre tere wereturiawĩ. Cũ Ô'acũrẽ wereco'tegu u'musecjũ me'rã tojo weewĩ. Yu'uta Jesucristore da'rawãñaco'tegu ni'i. 2 Yu'u ñ'a'que nipe'tisere wereguti. Yu'u tu'o'que quẽ'rãrẽ wereguti. Ô'acũ ucũ'quere Jesucristo yu'ure añurõ werewĩ.

3 A'ti pũrĩ oja'caronojõ wa'atjo cã'rõ ña'sa'a. No'o a'ti pũrĩrẽ Jesucristore ãjõpeorãrẽ bu'egũnojõ e'catise bocagusami. Tojo nicã a'ti pũrĩ Ô'acũ o'o'quere bu'ecã tu'orã pe'e quẽ'rã e'catise bocarãsama. No'o na a'ti pũrĩpu oja'quere diacjũ weerãnojõ e'catise bocarãsama.

Juã Jesucristore ãjõpeose cururicjãrãrẽ oja'que ni'i

4 Yu'u musã Asiapu nirã siete Jesucristore ãjõpeose cururicjãrãrẽ oja'a. Ô'acũ musãrẽ añurõ weeato. Musãrẽ añurõ ejerisãjãcã weeato. Ô'acũ ne waroputa ní'cu nimi. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũcã'mi. Be'ropu quẽ'rãrẽ apaturi a'tigusami. Ô'acũ wioqu dujiri cũmurõ pu'to siete Ô'acũrẽ wereco'terã bajutirã nu'cũma. Na topu nu'cũrã Espíritu Santure nipe'tise tutuase cuogu nimi, nisĩ'rĩrã weema. Na quẽ'rã musãrẽ añurõ weeato. 5 Tojo nicã Jesucristo musãrẽ añurõ weeato. Cũ Ô'acũ ye cjasere queoro weregũ nimi. Cũta nipe'tirã wẽrĩ'cãrã ñeporo masãmu'tã'cu nimi. Cũ nipe'tirã a'ti di'tacjãrã wiorãrẽ dutimi. Marĩrẽ ma'imi. Cũ wẽrĩgũ, cã ye dí me'rã marĩ ña'arõ wee'quere yu'ruowĩ. 6 Cũ wẽrĩse me'rã marĩ wiorã wa'apã. Tojo nicã Ô'acũ yere da'rari masã sãjãpã. Cũ pacu dutisere da'rato ní'gũ marĩrẽ tojo weecu niwĩ. Cũrẽ añurõ e'catipeorã. Tojo tutuagu ninu'cũgũsami. Tojota niato.

7 Musã tã'oya. Ô'acũ bese'cu Cristo o'mecururipũ dijatigusami. Cũ a'ticã, nipe'tirã ì'arãsama. Tojo nicã cũrẽ wějẽ'cãrãputa ì'asãjãrãsama. Nipe'tirã a'ti di'tacjãrã cũ a'ticã ì'arã, utirãsama. Tojota wa'arosa'a.

8 Marĩ wioꝝũ Ô'acũ tutuayũ'rũnũ'cãgũ a'tiro nimi: “Yũ'uta nimũ'tãgũ, nitũogũrũ ni'ì.” Ô'acũ ne waropũta ní'cu nimi. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũmi. Be'ropũ quẽ'rãrẽ apaturi a'tigusami.

Juã Jesucristore quẽ'ese weronojõ ì'a'que ni'ì

9 Yũ'ũ Juã musã acawereꝝũ weronojõ ni'ì. Musã weronojõta yũ'ũ quẽ'rã pi'eti'ì. Marĩ ni'cãrõnojo Ô'acũ põ'rã ni'ì. Tojo nicã ña'arõ wa'acã, Jesucristo marĩrẽ wãcũtutuasere o'omi. Yũ'ũ Patmos wãmetiri nũcũrõpũ bu'iri da'leri wi'ipũ niwũ. Ô'acũ ye queti, Jesucristo ucũ'quere werese ye bu'iri topũ niwũ. 10 A'tiro wa'awũ yũ'ũre. Ni'cã soorinũmũ Espĩritu Santu tutuaro me'rã quẽ'ese weronojõ ì'owĩ. Wãcũña marĩrõ yũ'ũ sẽ'ema pe'le tutuaro ucũcã tũ'owũ. Cũ ucũse coroneta putiro weronojõ bũsũwũ. 11 Cũ yũ'ũre a'tiro niwĩ:

—Yũ'uta nimũ'tãgũ, nitũogũrũ ni'ì. Nipe'tise mũ'ũ ì'asere ni'cã pũrĩpũ ojaya. Mũ'ũ oja'quere Asiapũ nirã siete cururi Jesucristore ějõpeose cururicjãrãrẽ o'óya. Na a'ticũrã nima: Éfesocjãrã, Esmirnacjãrã, Pérgamocjãrã, Tiatiracjãrã, Sardicjãrã, Filadelfiacjãrã, tojo nicã Laodiceacjãrãrẽ o'óya, niwĩ.

12 Cũ tojo ucũcã tũ'ogũ, yũ'ũ ¿noa niti? nígũ, majãmi'awũ. Sietepagũ sĩ'ose uru me'rã wee'quepagure ì'awũ. 13 Tepagũ wa'teropũ ni'cũ masũrẽ ì'awũ. Cũ su'tiro yoarojore sãñawĩ. Cũ cutiropũ uru me'rã wéeca dare dũ'tewĩ.

14 Cũ poari añurõ butise poari niwũ. Cũ caperi pe'le pecame'le ãjũrĩ põ'rã weronojõ asiwũ. 15 Cũ dũ'pocãrĩ cõme asipa'acjũ pecame'epũ ãjũrõ weronojõ niwũ. Cũ ucũse peje maarĩ pu'eeja o'mabũrose weronojõ bũsũwũ. 16 Cũ diacjũcamocãpũ siete ñocõarẽ cũowĩ. Cũ useropũ ni'cã pjĩ wiori pjĩrẽ cũowĩ. Ti pjĩ pũaperi osoyojaca pjĩ niwũ. Cũ diaroa ãmũcocjũ mujĩpũ ɸputũ asistero weronojõ niwũ.

17 Cũrẽ ì'aũcũagũ, wẽrĩgũ weronojõ cũ dũ'pocãrĩ tiro bu'ruque'acãti. Yũ'ũ tojo wa'acã ì'agũ, cũ diacjũcamocã me'rã ñapeo, yũ'ũre niwĩ:

—Uiticã'ña. Yũ'uta nimũ'tãgũ, nitũogũrũ ni'ì. 18 Catinu'cũgũ ni'ì. Todũporopũre wẽrĩwũ. Ni'cãrõacãrẽ catinu'cũcã'a. Yũ'ũ masãrẽ wẽrĩdutimasĩ'ì. Pecame'epũ wa'adutimasĩ'ì. Àpẽrã quẽ'rãrẽ “Pecame'epũ wa'asome”, nímasĩ'ì. 19 Mũ'ũ ì'a'quere, ni'cãrõacã nisere ojaya. Be'ropũ mũ'ũ ì'atje quẽ'rãrẽ ojaya. 20 Apeyere masã todũporopũ masĩno'ña marĩ'quere werẽgũti. A'rã siete ñocõa a'tiro nisĩ'rĩrã weema. Na yũ'ũre ějõpeose cururicjãrã wiorã sũ'ori nirã nima. Siete sĩ'ose uru me'rã wee'quepagũ quẽ'rã a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'le. Te ticũsepagũ yũ'ũre ějõpeose cururicjãrã nima, nisĩ'rĩrõ wee'le, niwĩ.

Éfesocjārārē oja'que ni'i

2 1 Jesucristo a'tiro niwī:

“Éfesocjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigūrē a'tiro ni ojaya: ‘Yu'uch siete ñocōarē diacjūcamocāpu cno'o. Tojo nicā siete sī'ose uru me'rā wee'quepagu wa'teropu sija'a. 2 Nipe'tise musā weesere yu'uch masī'i. Musā da'rased, musā wācūtutuasere masī'i. Tojo nicā ña'arō weerārē musā uatisere masī'i. Musā basu āpērā na nisetisere ī'amasī'i. Na “Jesucristo besecúú'cārā ni'i”, nima. Tojo nimirā, nitima. Tojo weerā narē ī'arā, “Nisoorā nima”, ni'i. Musā na tojo weesere masī'i. 3 Yé cjasere da'rará, musā uputu pi'etiwu. Musā te pi'etisere nu'cāwū.

4 ” Musā añurō weemicā, apeyenojō musārē werenemosī'rī'i. A'tiro ni'i. Musā ne waro ma'inu'cā'caro weronojō weewe'e. 5 Tojo weerā musā ne waropu añurō wee'quere wācūña. Musā ña'arō wee'quere bujawetiya. Ne waropu niseti'quereta weeya tja. Musā ducayuticā, musā ya curuacjāgū sī'ocjūre cō'agūti. 6 Apeye musā weese pe'e añu ni'i. Nicolaíta wāmetiri curuacjārā weesetisere musā ne cā'rōacā uawe'e. Yu'uch quē'rā tere ne uawe'e.

7 ” 'Espíritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cuorā cū ucūsere tu'oya. A'tiro ni'i. Yu'uch pacu tiro añurō Paraíso wāmetiropu ni'cāgū yucugū ni'i. Añurō wee yu'rūwetirā ējōpeodu'tirā tigu ducare ba'a, catinu'cūrāsama', ni ojaya”, niwī.

Esmirnacjārārē oja'que ni'i

8 Apaturi Jesucristo ninemowī tja:

“Esmirnacjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigū quē'rārē a'tiro ojaya: ‘Yu'uta nimu'tāgū, nituogupu ni'i. Yu'uch wērī masā'cu ni'i. 9 Nipe'tise musā weesere masī'i. Musā pi'etise, pajasecuosere masī'i. Tojo pajasecuomirā, peje cuorā weronojō ni'i. Apeyere masī'i. Āpērā “Judío masā ni'i”, nima. Tojo nimirā, musārē ña'arō ucūma. Na judío masā waro nitima. Na wātī ya curuacjārā nima. 10 Musā pi'etiatjere uiticā'ña. Wātī ni'cārērā musā ējōpeosere du'udutigū bu'iri da'reri wi'ipu sājāacā weegusami. Musā yoaticā diez numurīta pi'etirāsa'a. Tojo weemicā, téé wērīrāpu tojota ējōpeoyapaticā'ña. Yu'uch tiropu musārē catinu'cūcā weeguti.

11 ” 'Espíritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cuorā cū ucūsere tu'oya. A'tiro ni'i. Queoro wee yu'rūwetirā ējōpeodu'tirā pecame'epu wa'asome', ni ojaya”, niwī.

Pérgamocjārārē oja'que ni'i

12 Jesucristo ninemowī tja:

“Pérgamocjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigū quē'rārē a'tiro ojaya: ‘Yu'uch púaperi osoyojaca pjī wiori pjīrē cuogu ni'i. 13 Yu'uch

mūsā nipe'tise weesere masīpe'ocā'a. Mūsā ya macā Pérgamo quē'rārē masī'i. Ti macāpḡ wātīa wioḡu dutiro cḡosami. Topḡ nimirā, mūsā yu'ure sirutunu'cū'u. Yu'ure ējōpeodu'uwe'e. Sō'onícatero mūsā ya macā wātī nirōpḡre a'tiro wa'acaro niwū. Antipas wāmetiḡ Ō'acū ye cjasere queoro werescu niwī. Āpērā cūrē mūsā wa'teropḡ nigūrē wējēcō'acārā niwā. Tita quē'rārē mūsā yu'ure ne ējōpeodu'utiwḡ.

14 " 'Apeye mūsārē a'tiro werese cḡo'o. Dḡporopḡ ni'cū Balaā wāmetiḡ nicu niwī. Cū Balac wāmetiḡre a'tiro bu'escu niwī: "Mḡu Israe curuacjārārē ña'arō weedutiya", nicu niwī. "Narē mūsā ējōpeogḡre o'o'que di'ire ba'adutiya", nicu niwī. Cū tojo nicā tḡ'ogḡ, Balac na wējē ñubuepeo'que di'ire Israe curuacjārārē ba'aduticu niwī. Tojo nicā na ña'arō a'metārābajaque'aticā weescu niwī. A'tocatero mūsā wa'tero ni'cārērā Balaā weeduti'quenojōrē sirutuma. **15** Apeye quē'rārē ni'cārērā yu'u yabisere a'tiro weema. Nicolaíta wāmetiri curuacjārā bu'esere sirutuma. Ne du'usī'rītima. **16** Tojo weerā nipe'tise mūsā ña'arō weesere bujawetiya. Mūsā dḡcayuticā, mūsā tīropḡ wa'agḡti. Ya pḡi wiori pḡi ḡseropḡ cḡori pḡi me'rā mūsārē bu'iri da'reḡti.

17 "Espíritu Santu yu'ure ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cḡorā cū ucūsere tḡ'oya. Queoro wee yu'rḡwetigḡ ējōpeodu'utigḡre maná wāmetise ḡ'muse cjasere ecagḡsa'a. Tojo nicā cūrē ūtāpe butiri pere o'ogḡti. Ti pepḡ masīno'ña marīrī wāmerē ojano'rōsa'a. Ne ni'cū te wāmerē masīsome. Ti pere cḡogḡ dia'cū masīgḡsami', ni ojaya", niwī.

Tiatiracjārārē oja'que ni'i

18 Jesucristo ninemowī tja:

"Tiatiracjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wioḡu sḡ'ori nigūrē a'tiro ojaya: 'Yu'u Ō'acū macū caperire pecame'e ḡjūrī pō'rā weronojō cḡogḡ ni'i. Tojo nicā yu'u dḡ'pocārī cōme asipa'acjḡ weronojō ni'i. **19** Nipe'tise mūsā weesere masīpe'ocā'a. Mūsā ma'ise, ējōpeose, a'merī weetamuse, wācūtutuasere masī'i. Ni'cārōacārē mūsā ne waro wee'caro nemorō añurō weerā wee'e. **20** Tojo nimicā, apeye mūsārē weresī'rī'i. A'tiro ni'i. Mūsā sō'oníco Jezabere cō'awe'e. Co "Ō'acū wereduti'quere wereturiago wee'e", nimimo. Tojo nimigō, yu'ure da'racō'terārē nisoosere bu'emo. Narē ña'arō wee, no'o ḡaro a'metārābajaque'aticā weemo. Tojo nicā wa'icu di'ire, na yee'cure ējōpeose o'o'que di'ire ba'acā weemo. **21** Ti nḡmḡpḡ co ña'arō wee'quere bujaweti dḡcayudutimiwū. Ne dḡcayusī'rītimo. Co ña'arō a'metārāsere du'usī'rītimo. **22** Tojo weegḡ co ña'arō weesere du'uticā ī'agḡ, core dutiticā weegḡti. Co me'rā ña'arō wee a'metārārērē ḡpḡtu pi'eticā weegḡti. **23** Co pō'rārē wērīcā weegḡti. Tojo weecā, nipe'tirā Jesucristore ējōpeose cururicjārā a'tiro nirāsama: "Cū masā tḡ'oña'sere masīmi", nirāsama. "Na po'pearḡ wācūsere, ḡsā quē'rārē masīpe'ocā'mi", nirāsama. "Marī nisetisere queoro wapeyegḡsami",

nirāsama. **24** Āpērā musā Tiatirapū nirá Jezabel bu'esere sirututirā, wātīa wioḡu ye cjase ya'yiosere masītirānojō pe'lere a'tiro nigūti: “Musārē apeye dutinemosome. **25** A'te dia'cūrē weeya. Musā queoro weesetisere ne du'uticā'ña. Téé yu'u a'tiri curapū weenu'cūcā'ña.” **26** Queoro yu'u ɱaronojō wee yu'rūweti ējōpeodu'tutirā, tojota weeyapaticā'ña. Tojo weerārē wiorā wa'acā weeguti. **27** Yu'u pacu yu'ure nipe'tise macārīcjārā wioḡu sōrōwī. Yu'u quē'rā narē mejārōta sōrōḡūti. Yarā a'tiro weerāsama. Ña'arārē tutuaro me'rā dutirāsama. Cōmegū me'rā bapari di'i me'rā yee'queparure paamūtōrō weronojō narē weerāsama. **28** Apeye quē'rārē yu'u ɱaro weenu'cūḡūrē a'tiro weeguti. Narē sū'ori nigū weronojō nigūsami. Ñocōawū bo'reque'ari cura mɱjātigu weronojō nigūsami. **29** Espírītu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cūorā cū ucūsere tū'oya', ni ojaya”, niwī.

Sardi wāmetiri macācjārārē oja'que ni'i

3 1 Jesucristo ninemowī tja:

“Sardicjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wioḡu sū'ori nigūrē a'tiro ojaya: ‘Yu'u siete Ō'acūrē wereco'terā bajutirārē cūo'o. Na Espírītu Santure nipe'tise tutuase cūoḡu nimi, nisī'rīrā weema. Tojo nicā ticɱrāta tja ñocōarē cūo'o. Nipe'tise musā weesere masīpe'ocā'a. Musā “Ō'acū yere añurō weema” nino'rā ni'i. Tojo nimirā, wērī'cārā weronojō ni'i. Cū yere ne weewe'e. **2** Tū'omasīña. Musā añurō weese pe'tiro wee'e. Du'saseacārē añurō weeya. Musā weesere a'tiro ī'a'a. Ō'acū ī'orōpɱre musā queoro weewe'e. **3** Musārē bu'e'quere wācūña. Tereta sirutuya. Musā queoro weetisere bujawetiya. Tojo weeticā, yu'u yajari masū weronojō weeguti. Wācūña marīrō musā tiropū bu'iri da'reḡu wa'aguti.

4 ” Tojo nimicā, ti macā Sardi musā wa'teropɱre pejetirācā añurō weerá nima. Na ña'arō weesere ī'acūu sirututima. Su'ti ū'irītīrā weronojō nitima. Añurō wee'cārā niyurā, yu'u me'rā nirāsama. Su'ti butise sāñārā weronojō bu'iri marīrā nirāsama. **5** Āpērā quē'rā añurō wee yu'rūwētīrā ējōpeodu'tutirānojō su'ti añurō butise sāano'rāsama. Catinu'cūse cūorā na wāmerē ojaō'oca pūrīpɱ cūorā na wāmerē ne coeno'some. Coeno'rōnojō o'orā, yu'u pacu ī'orōpɱre yu'u “Narē masī'i”, nigūti. Mejārōta cūrē wereco'terā ī'orōpɱ quē'rārē nigūti. **6** Espírītu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cūorā cū ucūsere tū'oya', ni ojaya”, niwī.

Filadelfiacjārārē oja'que ni'i

7 Jesucristo ninemowī tja:

“Filadelfiacjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wioḡu sū'ori nigūrē a'tiro ojaya: ‘Yu'u ña'ase moogū, diacjū nigū ni'i. Yu'u dɱporocjū wioḡu Davi ya sawire cūo'o. Yu'u ni'cūta masā Ō'acū tiropū wa'acā weemasī'i. Āpērā wa'aticā quē'rārē weemasī'i. Yu'u pāocā, ne apī bi'amasītimi. Bi'acā

quē'rārē, ne apī pāomasītimi. Musārē a'tiro wereguti. **8** Nipe'tise musā weesere masīpe'ocā'a. Yū'u musārē peje yé cjasere wereatjere cūuwū. Tere weemasī'i. Ne ni'cū tere cā'mota'amasītimi. Musā tutuatirā ni'i. Tutuatimirā, yé bu'esere añurō yū'ti'i. Yé cjasere āpērārē ucūrā, “Cārē masī'i”, ni'i.

9 Āpērā a'tiro nisama: “Judío masā ni'i”, nisama. Tojo nimirā, judío masā waro nitima. Nisoori masā wātīa wioḡu ya curuacjārā nima. A'tiro weeguti narē. Narē musā dūporo ejaque'acā weeguti. Yū'u tojo weecā, yū'u musārē ma'isere masīrāsama. **10** Musārē mejēcā wa'acā wācūtutuaduti'quere queoro weewu. Tojo weegū nipe'tirā a'ti turicjārā pi'etiri cura musārē col'teguti. Nipe'tirā a'ti turicjārārē ¿de'ro ējōpeomitina? nīgū, narē pi'eticā weeguti.

11 ”Maata a'tiguti tja. Musā queoro weesetisere ne du'uticā'ña. Musā queoro weetirā, Ō'acū musārē o'oboca be'to, cū “O'oguti” ní'quere bajuriobosa'a. Āpērārē o'obosami. Tojo weerā queoro weenu'cūcā'ña.

12 Añurō wee yū'rūweti ējōpeodu'tirārē yū'u pacu pū'to cūḡūti. Na cū ya wi'i cjase botari weronojō cū pū'to ninu'cūrāsama. Yū'u pacu wāmerē napure ojaguti. Cū ya macā wāme quē'rārē ojaguti. Cū ya macā, ape ma'ma macā Jerusalé wāmeti'i. Ti macā u'muse cja macā ni'i. A'ti nucūcāpū dijatirosa'a. Yū'u quē'rā narē yū'u wāme, ma'ma ape wāme ojaguti. **13** Espiritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cūorā cū ucūserē tū'oya, ni ojaya”, niwī.

Laodiceacjārārē oja'que ni'i

14 Jesucristo ninemowī tja:

“Laodiceacjārā, yū'ure ējōpeori curuacjārā wioḡu su'ori nīgū quē'rārē a'tiro ojaya: ‘Yū'u diacjū ucūḡū ni'i. Ō'acū ye quetire queoro werenu'cūḡū ni'i. Ō'acū yū'u me'rā nipe'tisere weecu niwī. **15** Nipe'tise musā weesere masīpe'ocā'a. Yarā nimirāta, bu'iacā waro ējōpeo'o. Musā ējōpeorā waro nicā, añubopā. Yū'ure ējōpeoticā, ña'a nibosa'a. Yū'ure bu'iacā ējōpeocāma, totā ña'ayū'rūa'a. **16** Musā tojo weesere yabiyū'rūa'a. **17** Musā a'tiro ucū'u: “Peje cūo'o. Nipe'tise añurō wa'a'a. Ne dū'sawe'e”, ni'i. Musā ne tū'omasīwe'e. Pajasecūorā waro weronojō caperi bajuno'tirā, su'ti marīrā weronojō ni'i. **18** Tojo weegū musārē nigūti. Musā uru pecame'epu ūjūa apo'que yū'u cūosere ñe'eña. Pi'etimirā yū'ure ējōpeorā, uru cūorā weronojō ni'i. Tere cūorā, musā peje cūorā nīrāsa'a. Apeye quē'rārē su'ti butise yū'u cūosere sāñaña. Musā tere sāñacā, bopoyase pe'tia wa'arosa'a. Yū'rūono'cārā nīrāsa'a. Tojo nicā caperi piose yū'u cūosere ñe'eña. Musā te pióca be'ro añurō ī'arāsa'a tja. Yé cjasere añurō masīrāsa'a. **19** Yū'u ma'irā nipe'tirārē tu'tibocure'e. Na ña'arō weesere du'udutigu tojo wee'e. Tojo weerā yé cjasere uputu weesī'rīña. Musā ña'arō wee'quere bujaweti dūcayuya.

20 ”Tū'oya. Yū'u sājāasī'rīgū, ni'cū sope pū'to pisunu'cūḡū weronojō ni'i. No'o yū'ure tū'ogū, cū me'rā nidutigu pāosōrōḡūnojōrē a'tiro

weeguti. Cũ me'rã sũ'ori e'cati, ninu'cũgũti. Cũ quẽ'rã yũ'u me'rã mejãrõta weegusami.

21 " Añurõ wee yũ'rũweti ãjõpeodu'utirãrẽ yũ'u me'rã wiogũ dujiri cĩmurõpũ dũroguti. Yũ'ũmarĩcã, añurõ wee yũ'rũweti'cũ yũ'u pacũ me'rã wiogũ dujiri cĩmurõpũ ni'i. Tojota yũ'u quẽ'rã narẽ mejãrõta weeguti. **22** Espĩritu Santu Jesucristore ãjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cũorã cũ ucũsere tũ'oya', ni ojaya", niwĩ.

U'mũserũ na Õ'acũrẽ ãjõpeosere i'a'que ni'i

4 1 Be'ro yũ'u Juã u'mũserũ i'ãmorõwũ. Topũ ni'cã sope susucã i'awũ. Sõ'onĩcãtero coroneta putipjũ puti'caro weronõjõ bũsũ'cũta tja ucũwĩ. A'tiro niwĩ yũ'ũre:

—A'topũ mũjãtia. Be'ro wa'atjere mũ'ũrẽ i'ogũtigũ wee'e, niwĩ.

2 Cũ tojo nĩca be'roacã maata Espĩritu Santu tutuaro me'rã yũ'ũre u'mũserũre miawĩ. Topũ wiogũ dujiri cĩmurõrẽ i'awũ. Ti cĩmurõpũ dujigũre i'awũ. **3** Cũ ãtãpe pũrõ asipa'ari pe weronõjõ bajugũ niwĩ. Jasper o cornalina ãtã sõ'acja wa'teri pe weronõjõ asipa'awĩ. Ti cĩmurõ sumutore ni'cã da bu'eda nimajãmisũtuawũ. Pũrõ ya'sari da esmeralda wãmetiri pe weronõjõ asipa'awũ. **4** Wiogũ dujiri cĩmurõ tiropũ veinticuatro wiorã dujise cĩmurĩ niwũ. Te dujise cĩmurĩpũre ticũrãta tja wiorã bũcũrã dujiwã. Na su'ti butisere sãñawã. Nãnũcũ na dũporapũre uru me'rã wee'que be'torire pesawã. **5** Õ'acũ wiogũ dujiri cĩmurõpũre bũpo ya'baro weronõjõ bajuwũ. Tojo nicã bũpo paaro weronõjõ pũrõ bũsũwũ. Ti cĩmurõ tiro siete s'i'ose tuturi nu'cũwũ. Te tuturinũcũta tja Õ'acũrẽ wereco'terã bajutirã nima. Náta Espĩritu Santure tutuase cũogũ nimi, nisĩ'rĩrã weema. **6** Apeye quẽ'rã ti cĩmurõ tiro dia pajiri maa weronõjõ bajuro acostiro niwũ.

Ti cĩmurõ sumutorũ ãpẽrã ba'paritirã catirã weronõjõ bajurã nu'cũwã. Nipe'tiro na diapoarũ, na sẽ'emapũre caperi cũobi'awã. **7** Nimũ'tãgũ yai pajigũ sõ'agũ weronõjõ bajuwĩ. Cũ be'rocjũ wecũ weronõjõ bajugũ niwĩ. Cũ be'rocjũ masũ weronõjõ diapoatigũ niwĩ. Cũ be'rocjũ á pacũ wũũwã'cãgũ weronõjõ bajugũ niwĩ. **8** Nipe'tirã nãnũcũ seis wũũse cũowã. Na wũũse bu'i, na wũũse docarũ caperi weronõjõ bajuse peje cũowã. Na ãmũcore, ñamirẽ a'tiro bũsũnu'cũwã:

Õ'acũ marĩ wiogũ añubutiagũ, ña'ase moogũ nimi.

Tutuayũ'rũgũ nimi.

Cũta nimi ne waropũta ní'cũ.

A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũcã'mi.

Be'ropũ quẽ'rãrẽ apaturi a'tigũsami, niwã.

9 Wiogũ dujiri cĩmurõpũ dujigũ, catinu'cũgũrẽ na ba'paritirã añurõ ucũ, e'catise o'owã. **10** Na tojo weesetirinũcũ sõ'onĩcãrã veinticuatro wiorã bũcũrã cũ dũporo ejaque'amũjãwã. Cũ catinu'cũgũrẽ ñubuepeowã.

Cũ ðu'pocãrĩ tiropu na ye uru me'rã wee'que be'torire cūuwã. Tojo nicã na veinticuatro wiorã bucurã a'tiro niwã:

11 Ô'acũ ðsã wiogu, mu'ç añubutiagu ni'i.

Mu'çrẽ añurõ ucũrõna'a.

Mu'ç nipe'tirã yu'rũoro añuyu'rũgu, tutuayu'rũnu'cãgũ ni'i.

Mu'ç nipe'tisere wee'cu ni'i.

Mu'ç ðaro me'rã nipe'tise ni'i.

Te mu'ç ðaro me'rãta nipe'tise weeno'caro niwũ, niwã.

Oveja wĩ'magũ papera tũrũrẽ pãamasise ni'i

5 1 Ô'acũ u'mũse wiogu ðujiri cũmurõpu ðujiwĩ. Cũ ni'cã papera tũrũrẽ ðiacjũcamocãpu cuowĩ. Ti tũrũ pũaperi ojãca tũrũ niwũ. Sietetiri pi'rabi'aca tũrũ niwũ. **2** Wiogu ðujiri cũmurõ pu'to ni'cũ Ô'acũrẽ werocoltegu tutuagure i'awũ. Cũ tutuaro me'rã a'tiro sãrĩtiña'wĩ:

—¿Noanojõ a'ti tũrũrẽ pãomasĩacju añugũ niti?

3 Ne ni'cũ u'mũsepu nigũ, a'ti nucũcãpu nigũ, tojo nicã a'ti turi docapu nigũ ti tũrũrẽ pãamasitiwĩ. Tojo nicã ne cãrõ ti tũrũrẽ pãa bu'eacjũre i'ano'ña marĩwũ. **4** Yu'ç Juã ne ni'cũ ti tũrũrẽ pãamasiticã, te oja'quere bu'emasiticã i'agũ, pũrõ utiwu. **5** Yu'ç utiri cura ni'cũ wiogu bucu yu'çre niwĩ:

—Tocã'rõta utiya. Ðu'porocjũ wiogu Davi pãrãmi nituriagu añurõ wee yu'rũwetitojawĩ. Cũ Judã ya curuacjũ yai sõ'agũ tutuamũ weronojõ wiogu nimi. Cũ a'ti tũrũrẽ pãamasĩmi. Te pi'rabi'a'que quẽ'rãrẽ pãamasĩmi.

6 Cũ tojo nĩca be'ro yu'ç Cristo masãmũjãa'cure i'awũ. Cũ oveja wĩ'magũ wẽjẽno'cu weronojõ bajuwĩ. Cũ wiogu ðujiri cũmurõ pu'to catigu nu'cũwĩ. Sõ'onícãrã ba'paritirã catirã weronojõ bajurã, tojo nicã wiorã bucurã wa'teropu nu'cũwĩ. Cũ siete capesa'ri cuogu niwĩ. Ticũseta tja caperi quẽ'rãrẽ cuowĩ. Cũ capesa'ri tutuase cuogu nimi, nisĩ'rĩrõ wee'e. Cũ caperi pe'e a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Cũ Espĩritu Santure cuomi. Tojo weegu nipe'tisere, nipe'tiropu nisere masĩpe'ocã'mi, nirõ wee'e.

7 Ô'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugu wiogu ðujiri cũmurõ pu'topu wa'awĩ. Topu wiogu ðiacjũcamocãpu cuõca tũrũrẽ miwĩ.

8 Cũ tojo weecã i'arã, na ba'paritirã catirã weronojõ bajurã, tojo nicã veinticuatro wiorã bucurã cũ ðu'pocãpu ejaque'awã. Nãncũ buapũtẽse pacare cuowã. Nãncũ uru me'rã wee'que pari baparire cuowã. Te pari u'mũtise ðjũamorõsere poosetise pari niwũ. Te u'mũtise Ô'acũrẽ ðjõpeorã na sãrĩse ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e. **9** Na Ô'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugure apeye ma'ma basasere basapeowã. A'tiro niwã:

Mu'ç añugũ ni'i.

Mu'ç a'ti tũrũrẽ miimasĩi.

A'te pi'rabi'a'quere pãamasĩi.

A'tiro ni'i.

Mu'u wējēno'cu niwũ.

Mu'u wērīse me'rã, mu'u dí me'rã nipe'tirã masã Õ'acũ yarã niato nígũ wapayecu niwũ.

Nipe'tise cururicjãrãrẽ, mejēcã ucũrãrẽ, nipe'tiropu nirãrẽ Õ'acũ yarã wa'acã weecu niwũ.

Tojo weegu mu'u a'ti tũrũrẽ miimasĩ'i.

10 Õ'acũ yarãrẽ wiorã sãjãcã weecu niwũ.

Tojo nicã Õ'acũ yere da'rari masã sõrõcu niwũ.

Nipe'tirocjãrãrẽ dutirãsama, ni basawã.

11 Be'ro yu'u u'musepu nirã Õ'acũrẽ wereco'terã pãjãrãrẽ ĩ'awũ. Na ucũsere tu'owu. Na pãjãrã a'tiro weewã. Wioгу dujiri cũmurõ sumuto, tojo nicã ba'paritirã catirã weronojõ bajurã, ãpẽrã wiorã bucũrã sumuto nu'cũmajãmisutuawã. Pãjãrã waro niyu'rũoquejocã'wã. **12** Tutuaro me'rã a'tiro niwã:

Oveja wĩ'magũ na wējēno'cu añugũ waro nimi.

Tojo weegu nipe'tirãrẽ dutimasĩmi.

Nipe'tisere cuomasĩmi.

Nipe'tisere masĩpe'omi.

Tutuagu nimi.

Nipe'tirã “Añuyu'rũami” nino'gũ nimi.

Cũ Õ'acũ asistesere cuogu nimi.

Nipe'tirã cũrẽ ñubuepeoma, ni basawã.

13 Be'ro ãpẽrã ucũse quẽ'rãrẽ tu'owu. Na a'ticurã niwã: Nipe'tirã Õ'acũ wee'cãrã u'musepu nirã, a'ti di'tapu nirã, di'ta po'peapu nirã niwã. Tojo nicã dia pajiri maapu nirã niwã. Na a'tiro basapeowã:

Wioгу dujiri cũmurõpu dujigũre nipe'tirã ñubuepeoato.

Nipe'tirã cũrẽ “Añuyu'rũami”, niato.

“Asistese, tutuase cuogu nimi”, niato.

Tojo nicã Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugu quẽ'rãrẽ tojota ñubuepeonu'cũcã'to, niwã.

14 Na tojo nicã tu'orã, sõ'onícãrã ba'paritirã catirã weronojõ bajurã “Tojota wa'ato”, niwã. ãpẽrã veinticuatro wiorã bucũrã ejaque'a, cũrẽ catinu'cũgũrẽ ñubuepeowã.

Oveja wĩ'magũ papera tũrũrẽ pãawã'cã'que ni'i

6 **1** Be'ro Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugu ti tũrũ pi'rabi'a'quere pãacã ĩ'awũ. Cũ pi'rabi'amũ'tã'caro pãáca be'ro ni'cũ sõ'onícãrã ba'paritirã catise cuorã nimũ'tãgũ yai pajigu sõ'agũ weronojõ bajugu ucũsere tu'owu. Cũ ucũse buro paase weronojõ busuwu. A'tiro niwĩ:

—A'tia.

2 Cũ tojo níca be'ro ni'cũ cabayu butigure ĩ'awũ. Cũ bu'ipũ pesagu ni'cã buacatjêrẽ cuowĩ. Āpẽrã cũrẽ ni'cã be'to dupoapũ pesari be'tore peowã. Cũ a'mewějẽ wapata'a'cu apaturi a'mewějẽ wapata'aguti weewĩ tja.

3 Be'ro Ō'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugu apero pi'rabi'a'carore pãawĩ tja. Cũ pãacã, apĩ catise cuogu wecu weronojõ bajugu nimũ'tãgũ be'rocjũ ucũwĩ tja:

—A'tia, niwĩ.

4 Be'ro apĩ cabayu sõ'agũ wijawĩ. Cũ bu'i pesagure a'ti turipũ nirãrẽ a'mewějẽdutigu o'ówĩ.

—A'mequẽse marĩrõ niticã'to, niwĩ. Masãrẽ a'mewějẽcã weewĩ. Cũrẽ pajiri pjĩjore o'owĩ.

5 Be'ro tja Ō'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugu apero pi'rabi'a'carore pãawĩ. Cũ tojo weecã, apĩ catise cuogu masũ weronojõ diapoatigu ucũwĩ:

—A'tia, niwĩ.

Be'ro apĩ cabayu ñigũrẽ ĩ'awũ. Cũ bu'ipũ pesagu ni'cãrõ nucũse queorore cuowĩ. 6 Catise cuorã weronojõ bajurã wa'teropure ni'cũ ucũcã tu'owũ. A'tiro niwĩ:

—Ba'ase a'tiro wapatirosa'a. Ni'cã kilo trigo peri ni'cã numu da'rawapata'ase weronojõ wapatirosa'a. I'tia kilo cebada peri ni'cã numu da'rawapata'ase weronojõ wapatirosa'a. U'se piritari ba'ase, tojo nicã u'seducaco vino pe'ticã weeticã'to, niwĩ.

7 Be'ro Ō'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugu apero pi'rabi'a'carore pãawĩ. Cũ pãacã, apĩ catise cuogu á pacu wũwã'cãgũ weronojõ bajugu ucũcã tu'owũ:

—A'tia, niwĩ.

8 Be'ro apĩ cabayure ĩ'awũ. Cũ butiwijigu niwĩ. Cũ bu'i pesagu Wẽrĩse wãmetiwĩ. Cũ be'ro apĩ wẽrĩ'cãrã na nirõcjũpũ sirutuwã'cãtiwĩ. Oveja wĩ'magũ a'ti turicjãrãrẽ cã'rõacã deco me'rã dũjaro wějẽdutigu o'ówĩ. A'mewějẽse me'rã, ɱjaboase me'rã, dutitise me'rã boadutigu o'ówĩ. Tojo nicã wa'icũrã, yaiwa me'rã masãrẽ wějẽdutigu o'ówĩ.

9 Be'ro Ō'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugu apero pi'rabi'a'carore pãawĩ tja. Cũ pãacã, na Ō'acũrẽ wa'icũrã ɱjũamorõ ñubuepeowũarore ĩ'awũ. To docapũ Ō'acũrẽ ejõpeorã wějẽno'cãrã ejeripõ'rãrĩ niwũ. Na cũrẽ ejõpeose bu'iri, tojo nicã Jesucristo ye quetire werese bu'iri wějẽno'cãrã niwã. 10 Na tutuaro me'rã ucũwã. A'tiro niwã:

—Wiogu, añubutiagu, mũ'u ña'ase moogũ ni'i. Mũ'u “Weeguti” ní'quere queoro wee'e. ¿De'ro nicã mũ'u nucũcãcjãrã ũsãrẽ wějẽ'cãrãrẽ bu'iri da'rea'megũsari?

11 Be'ro narẽ su'ti butisere o'owĩ. A'tiro niwĩ:

—Sooníña yujupɯ. Āpērā mʉsā acawererā Jesucristo yere wererā mʉsā weronojō wējēno'rāsama. Mʉsā soorāsa'a. Téé “Ticurārē wējērāsama” ní'que wa'acāpɯ soorāsa'a, niwī.

12 Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugɯ apero pi'rabi'a'carore pāawī tja. Cū pāacā, di'ta pūrō narāsāwū. Mujīpū ɯmɯcocjū na'itī'a wa'awī. Wērī'cārārē bujawetirā su'ti nīse sāñarō weronojō wa'awī. Mujīpū ñamicjū dí weronojō pūrō sō'awī. **13** Ñocōa quē'rā ɯ'muarōpɯ ní'cārā nucūcāpɯ bɯrɯdijawā. Na yucɯɯca wī'mase weronojō wa'awā. Yucɯɯcamarīcā wī'rō pūrō wa'acā, bɯrɯdija'a. Tojo weronojō wa'awā. **14** ʉ'muse marī paperare tūrērō weronojō bajudutia wa'awɯ. Nipe'tise ɯrūpagɯ, opañopa apesepɯ wa'awɯ. **15** A'ti ɯmɯcocjārā wiorā ɯtā tutiripɯ du'tiwā. Tojo nicā ɯrūpagɯ cjase ɯtāpaga pacase docapɯ du'tiwā. Āpērā quē'rā peje cɯorā, surara wiorā, tutuarā, da'racoterā, da'racotetirā du'tiwā. **16** Na ɯrūgūrē, ɯtāpagare niwā:

—Ūsā bu'í bɯrɯpejaya. Wiogɯ dujiri cūmurōpɯ dujigɯ ɯsārē bu'iri da'regɯ weemi. Ūsārē cā'mota'aya. Oveja wī'magū quē'rā ɯsārē ɯpɯtu bu'iri da'regɯ weemi. Cā'mota'aya. **17** Masārē bu'iri da'reatjɯ nɯmɯ nitoja'a. ¿Noa pōtēobosari tere? ni caricūwā.

Israe ye cururicjārārē Ō'acū wāmerē ñaacūu'que ni'í

7 **1** Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugɯ te pi'rabi'a'quere pāacā í'áca be'ro apeye í'awū. Ba'paritirā Ō'acūrē wereco'terā a'ti nucūcāpɯre ba'paritise sumutoripɯ nu'cūcā í'awū. Nánɯcū wī'rō na tiro ejasere cā'mota'awā. Tojo weero wī'rō di'tapɯre, dia pajiri maapɯre, yucɯpagɯ bu'ipɯre wēeotiɯ. **2** Apí Ō'acūrē wereco'tegɯ quē'rārē í'awū. Cū mujīpū mɯjātiro pe'le a'tiwī. Cū Ō'acū catinu'cūgū wāme ñaacūurōrē cɯowī. Ā'rā ba'paritirā di'tare, dia pajiri maarē dojorēdutinocārā niwā. Cū narē caricūwī:

3—Di'ta, maarē, yucɯpagɯre dojorētīcā'ña yujupɯ. Marī wiogɯre da'racoterārē na diapoapɯ cū wāmerē ñaacūuca be'ropɯ dojorēña, niwī.

4 Ciento cuarenta y cuatro mil masā Israe pāramērā nituriase cururicjārā na diapoapɯ ñaacūuno'wā. **5** Judá ya curuacjārā doce mil ojañaacūuno'wā. Rubén ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Gad ya curuacjārā quē'rā doce mil ñaacūuno'wā. **6** Āpērā Aser ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Neftalí ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Manasés ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. **7** Tojo nicā Simeó ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Leví ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Isacar ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. **8** Zabuló ya curuacjārā quē'rā doce mil ñaacūuno'wā. José ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Benjamí ya curuacjārā quē'rā ticɯrāta doce mil ñaacūuno'wā. Nipe'tirā na ye diapoaripɯre ñaacūunocārā dia'cū niwā.

Su'ti butise sāñarā pājārā Ō'acū pōtēorō nu'cūse queti ni'í

9 Israe ye cururicjārārē ñaacūuno'ca be'ro a'tiro í'awū. Pājārā masā nipe'tise cururicjārā, mejēcā ucūrā, nipe'tirocjārāpɯre í'awū. Na wiogɯ

dujiri cūmurō pōtēorō, tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū pōtēorō nu'cūwā. Pājārā waro niwā. Ne ba'paqueota basiotiwā. Na su'ti butisere sāña, pūrī opa querire cəowā. **10** Na caricūwā:

Ō'acū marī wioḡu marīrē yu'rḡogū nimi.

Cū wioḡu dujiri cūmurōpu dujimi.

Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū quē'rā marīrē yu'rḡogū nimi, ni caricūwā.

11 Nipe'tirā Ō'acūrē wereco'terā wioḡu dujiri cūmurō sumutopu nu'cūmajāmisutḡawā. Tojo nicā sō'onícārā wiorā bucurārē, āpērā catise cəorā weronojō bajurārē majāmisutḡawā. Na Ō'acūrē wereco'terā wioḡu dujiri cūmurō tiro ejaque'a, Ō'acūrē űubuepeorā na diapoarire paamu'rīque'awā. **12** A'tiro niwā:

A'tiro wa'ato marī wioḡure.

Nipe'tirā űubuepeoato.

“Asistegū, masīpe'ogū nimi”, niato.

Cūrē ējōpeoato.

Nipe'tirā “Añuyu'rḡami”, niato.

Nipe'tirārē dutimi.

“Tutuayu'rḡu nimi”, niato.

A'te tojota ninu'cūato.

Tojota niato, ni ējōpeowā.

13 Ni'cū wioḡu bucu yu'ḡre sērītiña'wī:

—Ā'rā su'ti butise sāñarā ġno'ocjārā niti? ġNo'opu a'tiapari? niwī.

14 Yu'ḡ cūrē yu'tiwu:

—Wioḡu, mu'ḡ masīsa'a.

Cū pe'e yu'ḡre niwī:

—Ā'rā nucūcācjārā pūrō pi'eticaterore na quē'rā pi'eti'cārā nima.

Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū wērīse me'rā na ejeripō'rārīpu űa'ase moorā tojacārā niwā. **15** Tojo weerā na Ō'acū dujiri cūmurō tiro ninu'cūcā'ma. Cū ya wī'ipure ḡmucorinucū, űamirīnucū cū ḡaro weema. Wioḡu dujiri cūmurōpu dujigū na me'rā nimi. Narē co'temi.

16 Na ḡjaboa, acowḡonemosome. Narē mujīpū ḡmucocjū ḡjūanemosome. Asise űaisere tu'oña'nemosome. **17** Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū wioḡu dujiri cūmurō pu'topu nigū ovejare co'tegū weronojō narē co'tegusami. Aco wijari pepu miagūsami. Tere sī'rīrā, catinu'cūrāsama. Ō'acū nipe'tirā na ya'coco wijarārē tuucoegusami.

Papera tūrūrē na pi'rabi'atḡo'que queti, tojo nicā uru
me'rā weecaga ḡjūamorōpeocja queti ni'i

8 1 Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū na pi'rabi'atḡo'carore pāawī. Cū pāacā, nipe'tiro ḡmusepu di'tamarā wa'awu. Ni'cā hora deco tojo wa'awu. **2** Be'ro siete Ō'acūrē wereco'terā

cũ pu'to nu'cũrãrẽ ï'awũ. Narẽ nãncũ putise coronetare o'owĩ. **3** Be'ro apĩ Õ'acũrẽ wereco'tegu a'tiwĩ. Cũ u'mutise ãjũamorõcja uru me'rã weecagare cuowĩ. Cũ Õ'acũrẽ wa'icũrã ãjũamorõ ñubuepeowũaro pu'topu ejanu'cãwĩ. Peje u'mutise cũrẽ ãjũamorõpeoatjere o'owã. Nipe'tirã Õ'acũ yarã cũrẽ sãrĩ'que me'rã morẽsu'u ãjũamorõpeoatjere o'owã. Cũ uru me'rã wee'caro u'mutise ãjũamorõwũaropu wioɣu dujiri cũmurõ põtëorõpu tere ãjũamorõwĩ. **4** Cũ ãjũamorõse u'mutise o'me Õ'acũ tiropu mujãawũ. Õ'acũ yarã cũrẽ sãrĩ'que me'rã morẽsu'umũjãawũ. **5** Be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegu u'mutise ãjũamorõwũaropu cjase pecame'e ãjũamo'a'quere u'mutise ãjũamorõcjapu órésãawĩ. Be'ro tiga cjasere a'ti nucũcãpũre po'odijowĩ. Cũ tojo wéeca be'ro buro paacã, upũtu busũsere tu'owũ. Buro ya'bacã ï'awũ. Tojo nicã di'ta narãsãwũ.

Õ'acũrẽ wereco'terã coroneta putiatje ni'i

6 Be'ro siete Õ'acũrẽ wereco'terã na coroneta putisere apoyuwã.

7 Nimũtãgũ putiwĩ. Cũ putica be'ro yũsuase peri a'ti nucũcãpũre burũdijawũ. Tojo nicã pecame'e dí me'rã morẽ'que burũdijawũ. Tojo wa'acã, di'ta cã'rõ decobocure ãjũwũ. Yucũpagu quẽ'rã mejãrõta decobocureputa ãjũwũ. Nipe'tise tá ãjũpe'tia wa'awũ.

8 Cũ be'rocjũ putiwĩ. Cũ putica be'ro ni'cãgũ ãrũgũ ãjũcju dia pajiri maajopu doqueño'owũ. Ti maa decobocure dí maa wa'awũ. **9** Dia pajiri maacjãrã decobocure wẽrĩwã. Yucũsupawũ quẽ'rã ti maapu nise decobocure mirĩ ãjũacõ'ano'wũ.

10 Be'ro, puarã be'rocjũ putiwĩ. Cũ putica be'ro ñocõawũ pajigu u'muarõcjũ burũdijawĩ. Burũdijagu, sĩ'orĩ tuturojo weronojõ ãjũdijawĩ. Cũ diapũre, o'majã maariãcãpũre decobocure doquebi'peque'awĩ.

11 Ñocõawũ "Sũ'egũ" wãmetiwĩ. Aco a'ti nucũcã cjase cã doqueque'a'caro eجاتuaro aco sũ'ese wa'awũ. Te acore sĩ'rĩrã, pãjãrã masã wẽrĩwã.

12 I'tiarã be'rocjũ putiwĩ tja. Cũ puticã, mujĩpũ u'mucocjũ decobocure dojowĩ. U'mucore decobocure bo'reyutiwĩ. Namicjũ tojota wa'awĩ. Ñocõa quẽ'rã pãjãrã decobocure dojowã. Na decobocure ñamipũre ne bo'reyutiwã.

13 Be'ro ï'awũ tja. Ni'cũ á pacu a'ti u'muco decoru wũncã ï'awũ. Tutuaro me'rã a'tiro niwĩ:

—Ãpẽrã i'tiarã Õ'acũrẽ wereco'terã puticã, ña'abutiario wa'arosa'a a'ti nucũcãcjãrãrẽ, niwĩ.

9 **1** Ba'paritirã be'rocjũ putiwĩ. Cũ puticã, ni'cũ ñocõawũ nucũcãpu burũdija'cũre ï'awũ. Cũrẽ ni'cã sawi o'owã. Cope nibajudutidijari pe cja sawi niwũ. **2** Be'ro cũ ti pere pãowĩ. Pãoca be'ro o'me pajiro wijawũ. Ti pe cjase o'me mujĩpũrẽ tuubi'acã'wũ. Na'itĩ'a wa'awũ. **3** Te o'me me'rã pãjãrã mu'murĩwi'ia wũwũjãawã. Nipe'tiropu wũuse'sa wa'awã. Na mu'murĩwi'ia a'ti nucũcãcjãrã cutipa weronojõ toawã. Na sipapũre cutipa

weronojō toacja cnowā. **4** Narē táre, otesere, yucpague dojorēdutigu mejēta weewī. Masā na diapopu Ō'acū wāme ñaacūuno'ña marīrā dia'cūrē toadutiwī. **5** Narē toawējēdutitiwī. Ni'cāmocuse mujīpūrī narē pūrīcā weedutiwī. Na toase cutipa weronojō pūrīwū. **6** Tojo wa'ari curare masā uputu wērīsī'rīmiwā. Na wērīsī'rīmicā, basiotiwu.

7 Mū'murīwī'ia cabayua a'mewējēse dūporo apoyu'cārā weronojō bajuwā. Na dūpopapu uru me'rā wee'que be'tori weronojō bajusere pesawā. Na diapoa masū diapoa weronojō bajuwu. **8** Na poarire numia weronojō poanu'motiwā. Na upicari yai upicari weronojō bajuwu. **9** Na upure cā'mota'arā, cōmesu'ti weronojō bajusere cnowā. Na wñcā, uputu bñsuwu. Masā a'mewējērā wa'arātīrā, cabayua wejeserawu wa'aro weronojō bñsuwu. **10** Na sipapu toase cñose me'rā ni'cāmocuse mujīpūrī masārē toawā. **11** Mū'murīwī'ia wiogu nibajudutidijari pejo wiogu nimi. Cūta ti pere sawipāawī. Cū wāme hebreo ye me'rā Abadón wāmetimi. Griego ye me'rā Apolión wāmetiwī. Dojorērī masū nimi, nisī'rīrō wee'e.

12 Nimū'tāse ña'ase pe'ti'i. Puarō dū'sa'a.

13 Ni'cāmocūrā be'rocjū putiwī. Cū puticā, ni'cū ucūcā tū'owu. Ō'acū nirōpu Ō'acūrē u'mutise ūjūamorō ñubuepeowuaro uru me'rā wee'caro niwū. To bu'ipu ba'paritise capesa'ri niwū. Te wa'teropu Ō'acū ucūcā tū'owu. **14** Cū coroneta putigure a'tiro niwī:

—Ba'paritirā Ō'acūrē wereco'terā dū'tenu'cō'cārārē pāaña. Na pajiri maajo Éufrates wāmetiri maa pu'to nima, niwī.

15 Cū tojo nīca be'ro ā'rā pāano'wā. Na ba'paritirā Ō'acūrē wereco'terā nipe'tirā a'ti turicjārārē decobocurepu wējērā wa'awā. Narēta Ō'acū a'tiro weecu niwī. “Ti hora, ti numu, ti mujīpū, ti cū'ma nicā, musā bu'iri da'rērāsa'a”, ni besecūúcū niwī. Queoro cū ni'caronojō wa'awu. **16** Na me'rā pājārā surara cabayua me'rā niwā. Narē pājārā waro doscientos millones nima nisere tū'owu.

17 Cabayua, tojo nicā na bu'i pesarā a'tiro bajuwā. Na bu'i pesarā na cutirote cā'mota'asere sō'arō, ya'saro, ewuro cnowā. Cabayua na dūpopare yaijo weronojō dūpopatiwā. Na useropu pecame'e ūjūwijawu. O'me wijawu. Tojo nicā azufre wāmetise ope weronojō sipise ūjūwijawu.

18 Te i'tiaro pecame'e, o'me, azufre me'rā masārē decobocure wējēwā. **19** Cabayua na useri me'rā, na ye pīcōrī me'rā masārē wējēwā. Na ye pīcōrī yapari āña dūpoa weronojō bajuwu. Te me'rā masārē dutida'rewā.

20 Āpērā masā pecame'e, o'me, azufre me'rā wētīrā pe'e na ña'arō weesere ne du'utiwā. Na wātīarē ējōpeosere du'utiwā. Na ējōpeose yee'que uru me'rā wee'que, plata me'rā wee'que, bronce me'rā wee'que, ūtāperi me'rā wee'que, yucpague me'rā wee'quere ñubuepeodu'utiwā. Te queose na ējōpeose yee'que peje ne ī'ati, ne tū'oti, ne sijawe'e. Tojo nimicā, ne ñubuepeodu'utiwā. **21** Tojo nicā masārē

wějēcō'asere, na āpērārē dojorēsere du'utiwā. Apeyere, na no'o ɰaro a'metārābajaque'atisere, āpērā yere yajasere ne du'utiwā.

Õ'acūrē wereco'tegɰ papera turiacā me'rā nu'cūse ni'i

10 1 Be'ro apī Õ'acūrē wereco'tegɰ tutuagu ɰ'mɰsepɰ ní'cure dijaticā ī'awū. Cū o'mecurua decopɰ dijatiwī. Cū dɰpoa bu'i bu'eda niwū. Cū ya diapoa mujīpū ɰmɰcocjū weronojō asistewɰ. Cū ñecārī űjāsēbotari weronojō bajuwɰ. 2 Cū omocāpɰ papera pāāca turiacārē cuowī. Cū diacjūca dɰ'pocārē pajiri maajopɰ ɰ'tacūunu'cūwī. Cūpe pe'ere di'tapɰ ɰ'tacūunu'cūwī. 3 Cū topɰ nu'cūgū yaijo weronojō pūrō caricūwī. Cū caricūcā, siete bɰpoa ucūwā. 4 Na ucūca be'ro na ucūsere ojanɰ'cāmiwū. Tojo weeri cura ni'cū ɰ'mɰsepɰ nigū yɰ'ɰre niwī:

—Na bɰpoa ucūsere āpērārē wereticā'ña. Ojaticā'ña tere, niwī.

5 Be'ro yɰ'ɰ dia pajiri maapɰ, di'tapɰ nu'cūcā ī'a'cu cū ya diacjūcamocārē sīomorōwī. 6 Cū a'tiro niwī:

—Õ'acū catinu'cūgū nimi. Ʊ'mɰse, di'ta, pacase maarī nipe'tirā tepɰ nīrārē wee'cu nimi. Õ'acū wāme me'rā nigūti. Marī yucue'que pe'tia wa'a'a. Yucuenemosome. 7 Õ'acūrē wereco'tegɰ nitɰogɰ putinu'cārī curare a'tiro wa'arosa'a. Õ'acū “Tojo weeguti” ní'que masīno'ña marī'que wa'abaque'orosa'a. Cū, cū ye queti weremɰ'tārī masārē “A'tiro weeguti” ní'que queoro wa'arosa'a, niwī.

8 Cū tojo nīca be'ro ɰ'mɰsecjū yɰ'ɰre “Ojaticā'ña” ní'cu a'tiro niwī:

—Sī'i, maajopɰ, di'tapɰ ɰ'tacūunu'cūgū tiropɰ wa'aya. Cū ya turi pāaca turiacārē miiña, niwī.

9 Cū tojo nicā tɰ'ogɰ, yɰ'ɰ cū tiropɰ wa'awɰ.

—Mɰ'ɰ ya turire o'oya, niwū. Yɰ'ɰ sērīcā tɰ'ogɰ, a'tiro niwī:

—Miiña. Ti pūrīrē ba'aya. Mɰ'ɰ ba'acā, mumia mumi weronojō i'pitirosa'a. Mɰ'ɰ paagarɰ pe'ere sū'ese dojorosa'a, niwī.

10 Cū tojo nicā tɰ'ogɰ, yɰ'ɰ ti turiacārē miiwū. Mii, ba'awɰ. Yɰ'ɰ ba'acā, mumi weronojō i'pitiwɰ. Paagarɰ pe'ere sū'e nicāti. 11 Be'ro Õ'acūrē wereco'terā yɰ'ɰre niwā:

—Õ'acū cū ucūsere wereapogɰ wa'aya tja. Cū peje macārīcjārārē, peje di'tacjārārē, mejēcārī ucūrārē na ye cjasere weremi. Tere weregɰ wa'aya. Tojo nicā wiorā quē'rārē “Õ'acū tojo niami”, ni wereya, niwā.

Pɰarā Õ'acū ye cjasere wereri masā wee'que ni'i

11 1 Be'ro yɰ'ɰre a'tiro weewā. Ārūgū wi'i wéerā queocjɰ weronojō bajucjɰre o'owā. Õ'acū yɰ'ɰre a'tiro niwī:

—Õ'acū wi'ire queogɰ wa'aya. Na ɰ'mɰtise űjūamorō ñubuepeowɰaro quē'rārē queoya. Topɰ ñubuerā quē'rārē ba'paqueoya. 2 Õ'acū wi'i sumutoma queoticā'ña. Te aperocjārārē o'o'que di'ta ni'i. Na cuarenta y dos mujīpūrī Õ'acū ya macā Jerusalé di'tare dojorēnu'cūrāsama, niwī.

3 Be'ro Õ'acũ ninemowĩ tja:

—Puarã yárã, yé cjasere wererãrẽ o'óguti. Na peje umucori, mil doscientos sesenta numurĩ yé cjasere ucũrãsama. Na bujawetisere i'orã na weewaronojõpũma su'ti wãquĩsenojõrẽ sãña, ucũrãsama, niwĩ.

4 Ærã puarã yucugũ olivo wãmetisepagũ weronojõ nima. Te puagũ olivopagũ Õ'acũrẽ da'raco'terã nima, nirõ wee'e. Náta tja puaga s'i'osepa weronojõ nima. A'ti nucũcãcjũ wioğũ Õ'acũ i'orõpũ s'i'onu'cũma.

5 Æpẽrã narẽ mejẽcã weesĩ'rĩcã, na ɯseropũ pecame'e ɯjũwijasama. Narẽ i'atu'tirãrẽ ɯjũacõ'ape'ocã'sama. Tojo weerã nipe'tirã narẽ mejẽcã weesĩ'rĩrãnojõ wẽrĩsama. **6** Na Õ'acũ ye cjase wereri curare acoro pejaticã weemasĩsama. Tojo nicã acore dí weronojõ dojocã weemasĩsama. Apeyere, masãrẽ no'o nisenojõ ña'arõ wa'acã weemasĩsama. No'o na weesĩ'rĩrõ weemasĩsama. **7** Na, narẽ wereduti'quere weretu'ajaca be'ro i'abajudutidijari pecjũ ña'agũ narẽ a'mewẽjẽgũsami. Narẽ wapata'a, wẽjẽcõ'agũsami. **8** Na puarã ye upũre masã na sijaropũ pajiri macãjopũ cũurãsama. Ti macãjo Jesucristore na wẽjẽca macã ni'i. Ti macãcjãrã ña'arã nitjãrã, Sodomacjãrã, Egiptocjãrã weronojõ nima. **9** I'tia numũ ape numũ deco nipe'tise macãrĩcjãrã, nipe'tise cururicjãrã na ye upũre i'arãsama. Tojo nicã nipe'tirã mejẽcãrĩ dia'cũ ucũrã, nipe'tise di'tacjãrã na ye upũre i'arãsama. Tere yaadutisome. **10** Na Õ'acũ yere wererã pi'ecũoro masãrẽ tũ'oña'cã weecãrã niwã. Tojo weerã a'ti nucũcãpũ nirã na wẽrĩ'quere i'arã, e'catirãsama. Na ɯpũtu e'catirã, a'merĩ apeyenojõ o'orãsama. **11** I'tia numũ ape numũ deco be'ro Õ'acũ narẽ masõwĩ tja. Na wã'cãñ'cãcã i'arã, masã ɯpũtu ɯcũawã. **12** Ni'cũ ɯ'musepũ nigũ narẽ tutuaro me'rã a'tiro niwĩ:

—Mũjãtia.

Cũ tojo nicã tũ'orã, na o'mecurua me'rã mũjãawã. Na mũjãacã, narẽ i'atu'ti'cãrã i'awã. **13** Na mũjãarĩ cura di'ta pũrõ narãsãwũ. Ti macãpũre peje wi'seri burudijawũ. Pãjãrã siete miltiri masã wẽrĩwã. Æpẽrã du'sa'cãrã ɯpũtu uirã, “Õ'acũ ɯ'musepũ nigũ tutuayũ'rũñ'cãmi”, niwã.

14 Pũati ña'arõ wa'atoja'a. Maata apero wa'abaque'orosa'a tja.

Õ'acũrẽ wereco'tegũ cũ putituo'que ni'i

15 Õ'acũrẽ wereco'tegũ nitũogũ putiwĩ. Ʊ'musepũ nirã tutuaro me'rã na ucũcã tũ'owũ. A'tiro niwã:

Ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ marĩ wioğũ nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã wioğũ sãjãmi.

Cũ bese'cũ Cristo tojota sãjãmi.

Cũ dutinu'cũgũsami, niwã.

16 Tojo wa'asere i'arã, sõ'onícãrã veinticuatro wiorã bũcũrã a'tiro weewã. Na wiorã dujise cũmurĩ Õ'acũ põtẽorõpũ dujirã cũ tiro ejaque'awã. Cũrẽ ñubuepeorã, na dũpopare paamu'rĩque'awã. **17** A'tiro niwã:

Õ'acũ, ũsã wioꝝu tutuayũ'rũnũ'cãgũ, mũ'urẽ e'catise o'o'o.
 Mũ'ũ ne warocjũ, be'rocjũ, a'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũgũ ni'i.
 Mũ'ũ tutuase me'rã ni'cãrõacã wioꝝu sãjãnu'cã'a.
 Nipe'tirãrẽ dutinu'cã'a.

Tojo weerã mũ'urẽ e'catise o'o'o.

18 Nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã mũ'urẽ uatirã uamiwã.

Mũ'ũ narẽ bu'iri da'leri nũmũ eja'a.

Tojo nicã wẽrĩ'cãrã quẽ'rãrẽ bu'iri da'reritero ni'i.

Ni'cãrõacãrẽ nipe'tirã mũ'ũ yarãrẽ wapayegũsa'a.

Mũ'ũ ye cjasere wereturiari masãrẽ wapayegũsa'a.

Wiopesase me'rã mũ'urẽ ëjõpeorã wiorãrẽ, mejõ nirãrẽ
 wapayegũsa'a.

A'ti nucũcãcjãrãrẽ dojorãrẽ quẽ'rãrẽ cõ'arĩ nũmũ ni'i, niwã.

19 Na tojo nĩca be'ro Õ'acũ wi'i ũ'mũsepũ nirĩ wi'i sope pãrĩwũ. Ti wi'i
 po'peapũre ni'cã acaro niwũ. Ti acaro Õ'acũ "A'tiro weeguti masã me'rã"
 ni, cũ ojãca pĩrẽ cũori acaro niwũ. Tojo wa'ãca be'ro bũpo ya'bacã ï'awũ.
 Bũpo paasere, tojo nicã mejẽcã bũsũsere tu'owũ. Di'ta pũrõ narãsãwũ.
 Yũsũase aco peri bu'a'que peri paca bũrũwũ.

Numio ye queti, tojo nicã pĩrõ weronojõ bajugũ ye queti ni'i

12 1 Be'ro ũ'mũarõpũ mejẽcã bajuse paca bajuacã ï'awũ. Ni'cõ
 numiorẽ ï'awũ. Co mujĩpũ ũmũcocjũpũ omabi'a'caro weronojõ
 asistewõ. Mujĩpũ ñamicjũ bu'ipũ nu'cũwõ. Co dũpoapũre ni'cã be'to
 pesawõ. Ti be'to doce ñocõa cũowũ. **2** Co nijĩpaco niwõ. Co wuatji
 dũporoacã pũrĩno'gõ ũpũtu caricũwõ. **3** Be'ro ũ'mũarõpũ mejẽcã bajuse
 ï'awũ tja. Ni'cũ pĩrõ weronojõ bajugũ sõ'agũjore ï'awũ. Cũ siete dũropa
 cũowĩ. Diez capesa'ritigũ niwĩ. Dũropanu'cũ pesase be'tori pesawĩ. **4** Cũ
 pĩcõrõ me'rã decobocure ũ'mũsepũ nirã ñocõarẽ paastedijowĩ. Cũ numio
 põ'rãticã, maata ba'aguti nĩgũ, co tiro nu'cũwĩ. **5** Co ni'cũ wĩ'magũ
 wũawõ. Cũta nipe'tirocjãrã wioꝝu niacjũ niwĩ. Tutuaro me'rã masãrẽ
 narẽ dutiacjũ niwĩ. Cũ bajuãca be'ro maata Õ'acũ tiro cũ wioꝝu dujiri
 cũmurõpũ miano'wĩ. **6** Numio pe'le masã marĩrõpũ Õ'acũ apo'caropũ
 du'tiwõ. Topũ core peje mil doscientos sesenta nũmũrĩ ba'ase ecawã.

7 Be'ro ũ'mũarõpũ a'mewẽjẽse wa'awũ. Õ'acũrẽ wereco'tegũ
 Mĩgue wãmetigũ ãpẽrã cũ yarã Õ'acũrẽ wereco'terã me'rã pĩrõjo
 me'rã a'mewẽjẽwĩ. Pĩrõ quẽ'rã cũ yarã me'rã a'mewẽjẽwĩ. **8** Pĩrõ
 wapata'amasĩtiwĩ. Na ũ'mũsepũre no'o nirõ bocatiwã. **9** Õ'acũ pĩrõrẽ
 cõ'acã'wĩ. Cũta ne warocjũ pĩrõ nino'gũ nimi. Cũ wãtĩ nimi. Nipe'tirãrẽ
 a'ti nucũcãcjãrãrẽ mejẽcã ëjõpeocã weegũ nimi. Õ'acũ cũrẽ, cũ yarã
 me'rã nucũcãpũ cõ'adijowĩ.

10 Tojo wa'ãca be'ro ni'cũ ũ'mũsepũ nigũ tutuaro me'rã ucũdijocã
 tu'owũ. A'tiro niwĩ:

Marĩrẽ yu'ruose nitoja'a.

Õ'acũ tutuasere, cũ marĩ wioɣu nise nitoja'a.

Cũ bese'cu Jesucristo tutuase me'rã cũ wioɣu nise quẽ'rã nitoja'a.

Õ'acũ wãtĩrẽ u'musepu ní'cure a'ti nucũcãpu cõ'adijowĩ.

Wãtĩ u'mucorinucũ, ñamirĩnucũ a'tiro weewĩ.

Õ'acũpu're weresãgũ, marĩ acawererã Õ'acũ yarãrẽ “Ña'arõ tojo weema”, ninu'cũwĩ.

11 Õ'acũ yarã marĩ acawererã wãtĩrẽ docaque'acã weewã.

Na Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronjoõ bajugu wẽrĩse me'rã, cũ ye dí o'mabũrose me'rã tojo weewã.

Na catiri u'mucore ma'itirã, Õ'acũ ye quetire werese me'rã cũrẽ tojo weewã.

Ãpẽrã narẽ wẽjẽsĩ'rĩcã, na weredu'utiwã.

Wẽrĩsere uitiwã.

12 Wãtĩrẽ cõ'ase ye bu'iri Õ'acũrẽ wereco'terã, nipe'tirã u'musepu nirã, e'catiya.

Nucũcãpu, dia pajiri maacjãrãma ña'abutia'a.

Wãtĩ musã tiropu uadijami.

Cãrõacã yu'ure dũ'sa'a bu'iri da'reatjo nígũ, tojo weemi, niwĩ.

13 Pĩrõjo nucũcãpu cõ'acã ñ'agũ, wĩ'magũ wua'core nu'ũwĩ. **14** Õ'acũ pe'e core á pacu wũuse pacare o'owĩ. Te me'rã co pĩrõjore du'tigo, wũwã'cãwõ. Co masã marĩrõpu du'tiwõ. Topu Õ'acũ i'tia cũ'ma ape cũ'ma deco core ba'ase ecawĩ. **15** Be'ro pĩrõ diajo dojo, core miibũuato nígũ cũ useropu acore e'ocũuwĩ. Co numiorẽ o'mabũrodutigu tojo weewĩ.

16 Cũ tojo weecã, di'ta core weetamuwũ. Pĩrõ cũ e'ocũuse diajo dojosere si'bisãjãcã weewu. **17** Tojo wa'acã ñ'agũ, pĩrõ numio me'rã uayu'ruawĩ. Be'ro co pãrãmerã nituriarã me'rã a'mewẽjẽgũ wa'awĩ. Na Õ'acũ duti'quere weerã Jesucristo ye bu'esere ãjõpeonu'cũrã nima.

18 Pĩrõjo pajiri maa sumutorpu ejanu'cãwĩ.

Puarã mejẽcã bajurã ye queti ni'i

13 1 Dia pajiri maa sumutorpu ni'cũ mejẽcã bajugu wã'cãpa'awĩ tja. Cũ quẽ'rã siete dũropa cuowĩ. Apeyere diez capesa'ritiwĩ. Cũ capesa'rinucũ pesase be'torire cuowĩ. Cũ dũropapũre Õ'acũ yabise wãmerẽ ojaõ'ono'wũ. **2** Cũ yai weronjoõ do'rowĩ. Cũ buco weronjoõ du'pócãtigu niwĩ. Cũ pajigu yai weronjoõ userotiwĩ. Pĩrõ cũrẽ cũ tutuasere o'owĩ. Cũrẽ ña'arã wioɣu dujiri cũmurõpu dũpowĩ. “Masã mu'u dutisere yu'tiato”, niwĩ. **3** Ni'cã dũropapũre ña'arĩ cãmĩrõjo wã'ñarõ weronjoõ bajuwu. Yatica cãmĩrõ weronjoõ niwũ. Ti cãmĩrõrẽ ñ'arã, a'ti nucũcãcãrã wẽrĩ masã'cure weronjoõ cũrẽ ñ'awã. Uputu ñ'amarĩa, cũrẽ sirutuwã. **4** Masã pĩrõ quẽ'rãrẽ ñubuepeowã. Cũ mejẽcã bajugure masãrẽ dutimasĩsere o'ose bu'iri tojo weewã. Mejẽcã bajugure ñubuepeorã, a'tiro niwã:

—Ne ā'rī weronojō tutuayurugū marīmi. Ne ni'cū cū me'rā a'mewējēmasītisami, ni ējōpeowā.

5 Pīrōjo mejēcā bajugure a'tiro ucūcā weewī: “Nipe'tirā yurūoro ni'i yurū”, ni ucūcā weewī. Tojo nicā Ō'acū yabisere ucūwī. Pīrō cūrē “Cuarenta y dos mujīpūrī masārē dutigū wa'aya”, niwī. **6** Cū duti'caronojōta weewī. Ō'acūrē ña'arō ucū, cū wāmerē, cū nirō ū'musepūre ña'arō ucūwī. Tojo nicā ū'musepū nirā quē'rārē ña'arō ucūwī. **7** Apeye quē'rārē pīrō Ō'acū yarā nucūcāpū nirā me'rā cūrē a'mewējēdutigū o'ōwī. Narē a'mewējē wapata'atojagūpū du'uwī. Cūrē nipe'tise cururicjārārē, nipe'tise di'tacjārārē, nipe'tise macārīcjārārē, mejēcā ucūrārē dutimasīsere o'owī. **8** Nipe'tirā a'ti nucūcācjārā mejēcā bajugure ñubuepeowā. Na, na wāmerē Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū wējēno'cū ya pūrīpūre ojaō'ono'ña marīcārā niwā. Ti pūrī a'ti di'ta weenūcārī cura catise cūorārē ojaō'ono'ca pūrī nicaro niwū.

9 O'meperi cūorā a'tere tū'oya. **10** “Bu'iri da'reri wī'ipū sōrōno'rāsama” nino'cārā sājāārāsama. “Di'pjījo me'rā wējēno'rāsama” nino'cārā ti pjī me'rāta wējēno'rāsama. Tojo wa'ari curare Ō'acū yarā wācūtutuaya. Ō'acūrē ējōpeoya.

11 Be'ro apī mejēcā bajugure ī'awū tja. Cū di'ta po'peapū nī'cū mujātiwī. Cū oveja weronojō pūaro capesa'ritiwī. Cū ucūse pūrīcā pīrōjo weronojō busūwū. **12** Cū mejēcā bajugū yai weronojō bajugū dutisere cūowī. Cū yai weronojō bajugū cāmirōjo yatino'masā'cūre a'tiro weebosawī. Nipe'tirā a'ti nucūcācjārārē cūrē ñubuepeocā weewī. **13** Be'ro cū basu pe'e mejēcā bajuse paca wee'owī. Masā ī'orōpū pecame'e ū'muarōpū nī'quere di'tapū dijaticā weewī. **14** Cūrē tutuase o'o'que me'rā yai weronojō bajugure mejēcā bajuse paca wee'owī. Masārē yai weronojō bajugure ējōpeodutigū tojo weewī. Narē yai weronojō bajugū queosere yeedutiwī. Cū yai weronojō bajugūta di'pjī me'rā cāmida'reno'cū nimigū, catiwī. **15** Oveja capesa'ri weronojō cūogū a'tiro weemasīsere cūowī. Yai weronojō bajugū queose yee'quere caticā weemasīsere cūowī. Te me'rā cū queose yee'quere ucūdutiwī. Tojo nicā te yee'que queosere ñubuepeotirārē wējēdutigū tojo weewī. **16** Apeyema nipe'tirārē a'tiro weedutiwī. Na diapoapūre o na ya diacjūcamocāpūre apeyenojō ojaō'odutiwī. Mejō nirārē, wiorārē, peje cūorārē, pajasecūorārē, āpērārē da'raco'terārē, da'raco'tetirārē tojo weedutiwī. **17** Tojo ojaō'ono'ña marīrāma ne duudutiti, ne duadutitino'wā. Tojo nicā cū wāmerē ojaō'ono'ña marīrā o cū wāme weronojō bajusere moorā quē'rā mejārōta ne duudutiti, ne duadutitino'wā. **18** A'tere tū'omasīse cūorona'a. No'o tū'omasīgūnojō yai weronojō bajugū wāmerē masīta basio'o. Cū cūori wāme masā wāme ni'i. Cū wāme seiscientos sesenta y seis ni'i.

Ciento cuarenta y cuatro mil masā Ō'acūrē basapeo'que ni'i

14 1 Be'ro yurū Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugure ūrūgū Sión wāmetīcūpū nu'cūcā ī'awū. Cū me'rā pājārā ciento cuarenta

y cuatro mil masā niwā. Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu wāmerē, cū pacu wāmerē na diaoapɯ ojaō'onocārā niwā. **2** Be'ro u'musepɯ ɯpɯtu busudijaticā tɯ'owɯ. Peje maarī pu'eeja o'maburose weronojō busudijatiwɯ. Buro pūrō paaro weronojō busuwɯ. Pājārā buapūtēsere buapūtērō weronojō busuwɯ. **3** Na ciento cuarenta y cuatro mil masā wiogu dujiri cūmurō pɯ'topɯ niwā. Na sō'onícārā ba'paritirā catise cɯorā weronojō bajurā ī'orōpɯ, tojo nicā wiorā bɯcɯrā ī'orōpɯ basawā. Apeye ma'ma basasere basapeowā. Na dia'cū tere basamasīwā. Āpērā na basasere ne basamasītiwā. Na a'ti nucūcācjārā wa'teropɯ nīrā Ō'acū yɯ'rɯono'cārā niwā. **4** Na ne ni'cāti numia me'rā ña'arō weeticārā niwā. Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugure no'o cū wa'aro sirutuwā. Na a'ti nucūcācjārā wa'teropɯre yɯ'rɯono'cārā niwā. Na Ō'acūrē, Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugure ñubuepeo o'omɯ'tā'cārā nicārā niwā. **5** Na wa'terore nisoogu marīwī. Ō'acū ī'orōpɯre bu'iri marīrā niwā.

I'tiarā Ō'acūrē wereco'terā na were'que ni'i

6 Be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegɯ u'muarōpɯ wɯcā ī'awū. Cū nipe'tirā a'ti nucūcācjārārē pel'titise queti, Ō'acū masārē yɯ'rɯomi nise quetire weregɯ niwī. Nipe'tise di'tacjārārē, nipe'tise cururicjārārē weregɯ niwī. Tojo nicā mejēcā ucūrārē, nipe'tise macārīcjārārē te quetire weregɯ niwī. **7** Cū tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Ō'acūrē wiopesase me'rā ējōpeoya. “Cū añubutiagu nimi”, niña. Cū bu'iri da'reritero ejatoja'a. Cū u'musere, a'ti di'tare weecu niwī. Dia pajiri maa, nipe'tise no'o aco nise maarīacānojōrē weecu niwī. Cūrē ñubuepeoya, niwī.

8 Cū be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegɯ a'tiwī. A'tiro niwī:

—Babilonia wāmetiri macā pe'tiwā'cārō wee'e. Pe'tiatoja'a. Na ña'arō uaripejayɯ'rɯnɯ'cārā, que'a maatirā weronojō nipe'tise di'tacjārārē dojocā weewā. Narē ī'acūu, āpērā quē'rā na weronojō ña'arō weewā, niwī.

9-10 Puarā Ō'acūrē wereco'terā be'ro apī bajuawī. Tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Yai weronojō bajugure, cū queose yee'quere ñubuepeogɯnojōrē Ō'acū ɯpɯtu bu'iri da'regusami. Tojo nicā cū ya diaoapɯ o cū ya omocāpɯ yai weronojō bajugu wāmerē ojañacūuno'cūnojōrē mejārōta bu'iri da'regusami. Ō'acū cū me'rā pūrō uagu, tojo weegusami. Tutuaro me'rā dɯoro marīrō bu'iri da'regusami. Pecame'epɯ ope weronojō bajuse sipise me'rā ɯpɯtu pi'eticā weegusami. Ō'acūrē wereco'terā ī'orōpɯ, tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu ī'orōpɯ tojo weegusami. **11** Narē ūjūacō'ase o'me tojo o'mepu'sunu'cūrōsa'a. Ne pe'tisome. Yai weronojō bajugure, cū queose yee'quere ñubuepeorānojō o cū wāmerē ojañacūuno'rānojō pi'etinu'cūrāsama. Ƴmɯcore, ñamipɯre ne soosome, niwī.

12 Tojo weerã Õ'acũ yarã, cũ dutisere wéerã, ña'arõ wa'asere wãcũtutuaya. Jesucristore êjõpeonu'cũrã, tojota weeya.

13 Be'ro ni'cũ u'musepu nigũ ucũcã tũ'owu. Yũ'ure niwĩ:

—A'tiro ojaya: “Ni'cãcã me'rã marĩ wioğure êjõpeorã wẽrĩrã e'catirãsama.”

Espíritu Santu quẽ'rã “Tojota ni'i”, niwĩ. “Na catirã Õ'acũ yere wererã, pi'etiwã. Na wẽrĩca be'ro Õ'acũ na añurõ wee'quere wapayegusami. Tojo weerã na a'ti nucũcãpu pi'etisere du'u, añurõ soorãsama”, niwĩ Espiritu Santu.

A'ti di'ta cjase otese cjase ni'i

14 Be'ro yũ'u o'me butiri curuare ï'awũ. Ti curua bu'i ni'cũ masũ weronjõ upũtigu dujiwĩ. Cũ dupoapu ni'cã be'to uru me'rã wéeca be'tore pesawĩ. Di'pjicawero osoyojari pjĩjore cõowĩ. 15 Apĩ Õ'acũrẽ wereco'tegu Õ'acũ wi'ipũ ní'cũ wijaatiwĩ. Cũ o'mecuruapu dujigũre tutuaro me'rã caricũwĩ:

—Mũ'u ya pjĩ me'rã otesere tãrãmiĩña. A'ti di'ta cjase otese dũca miirĩteronjõ nitoja'a. Te bopoasepu ni'i, niwĩ.

16 Cũ tojo nicã tũ'ogũ, o'mecuruapu dujigũ cũ ya pjĩ me'rã a'ti turi cjase otesere tãrãmiiwĩ. Te dũcare miiwĩ.

17 Be'ro apĩ Õ'acũrẽ wereco'tegu u'musepu nirĩ wi'i Õ'acũ wi'ipũ ní'cũ wijaatiwĩ. Cũ quẽ'rã di'pjicawero osoyojari pjĩjore cõowĩ. 18 Be'ro apĩ Õ'acũrẽ wa'icũrã ñjũamorõ ñubuepeowuaro pu'tocjũ wijaatiwĩ. Cũ pecame'erẽ dutimasĩsere cõowĩ. Ti me'e wioğũ niwĩ. Cũ apĩ di'pjĩ osoyojari pjĩrẽ cõogũre tutuaro me'rã niwĩ:

—Mũ'u ya pjĩ osoyojari pjĩ me'rã a'ti turi cjase u'se tõ'orĩrẽ dũtemiĩña. Te ñiatoja'a.

19 Cũ tojo nicã tũ'ogũ, cũ ya pjĩ me'rã a'ti turi cjase u'sere dũtewĩ. Tere miĩ, pajiri tucũjopũ u'seco na bipeatjopopũ cũuwĩ. Te bipesãase “Õ'acũ ña'arãrẽ upũtu bu'iri da'rese ni'i”, nisĩ'rĩrõ wee'e. 20 Te u'sere macã sumutopũ bipewã. Na biperi curare dí pajiro na u'se biperi wi'ipũre wijawũ. Te dí ni'cã maa pajiri maajo wa'awũ. Cabayua wãmũta decopũ dí pacare mirĩtuowã. Trescientos kilómetros yoari maa niwũ.

Õ'acũrẽ wereco'terã bu'iri da'retuotje ni'i

15 1 Be'ro mejẽcã bajuse ï'amarĩase pacare u'musepu ï'awũ. Õ'acũrẽ wereco'terã sietere ï'awũ. Nãnucũta tja a'ti nucũcãcãrãrẽ bu'iri da'retuotjere cõowã. Te bu'iri da'retuose me'rã Õ'acũ uase pe'tirosa'a.

2 Apeye quẽ'rãrẽ dia pajiri maarẽ ï'awũ. Ti maa acostiri maa pecame'e me'rã morẽca maa weronjõ bajuwũ. Ti maa sumutopũre pãjãrã masã nu'cũwã. Na yai weronjõ bajugũre, tojo nicã cũ queose yee'quere ñubuepeoti'cãrã niwã. Tojo nicã cũ wãmerẽ ojaõ'ono'ña marĩ'cãrã niwã.

Na Õ'acũ o'o'que buapũtēsere c̄owã. 3 Na Õ'acũrē da'raco'tegũ Moisé ye basasere basapeowã. Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugũ ye basase quẽrãrē basapeowã. A'tiro niwã:

Õ'acũ ũsã wiogũ, mũ'u tutuayũ'rugũ ni'i.

Nipe'tise mũ'u wee'que añubutiasē paca ni'i.

Tere ï'arã, ũsã ï'amarĩa wa'a'a.

Mũ'u nipe'tise macãrĩc̄jãrã wiogũ ni'i.

Mũ'u weesetise queoro ni'i.

Mũ'urē ne nisoose marĩ'i.

4 ¿Noanojõ mũ'urē uitibosari?

¿Noa mũ'urē ñubuepeotibosari?

Mũ'u ni'cũta ña'ase moogũ ni'i.

Nipe'tise macãrĩc̄jãrã mũ'urē ñubuepeorãsama.

Mũ'u queoro wee'quere ï'arã, na tojo weerãsama, ni basawã.

5 Be'ro Õ'acũ wi'i, u'musepũ nirĩ wi'ire sope pãrĩcã ï'awũ. Ti wi'i po'pearũ Õ'acũ Nibutiari Tucũrē ï'awũ. Ti tucũ po'pearũ Õ'acũ dutise ojãca p̄jĩrē nũrõno'wũ. 6 Ti tucũpũ ní'cãrã siete Õ'acũrē wereco'terã, bu'iri da'ret̄uoatjere c̄orã mii, wijaatiwã. Na butise ũ'irĩ marĩse su'ti up̄tũ asistesere sãñawã. Na cutirop̄re nãnũcũ uru me'rã wee'que darire c̄owã. 7 Be'ro ni'cũ catise c̄orã me'rãc̄jũ a'tiro weewĩ. Cũ Õ'acũrē wereco'terã sietere nãnũcũ bapari o'owĩ. Te uru me'rã wee'que pari niwũ. Te pari Õ'acũ cũ bu'iri da'reatjere posetiwũ. Õ'acũ catinu'cũgũ a'ti nucũcãc̄jãrãrē up̄tũ bu'iri da'regusami. 8 Te pari narē o'õca be'ro Õ'acũ Nibutiari Tucũp̄re a'tiro wa'awũ. Ti tucũp̄re Õ'acũ añuyũ'ruase, cũ tutuayũ'ruase o'mepu'suse'sa wa'awũ. Pũrõ asistewũ. Ne ni'cũ ti tucũp̄re sãjãata basiotiwũ. Be'ro siete Õ'acũrē wereco'terã na bu'iri da'rẽca be'ropũ sãjãata basiowũ.

Õ'acũ bu'iri da'reatje ni'i

16 1 Be'ro Õ'acũ wi'i u'muse nirĩ wi'ipũ nigũrē tutuaro me'rã ucũcã tu'owũ. Cũ siete Õ'acũrē wereco'terãrē a'tiro niwĩ:

—Mũsã ye bapa cjase Õ'acũ bu'iri da'reatjere nucũcãpũ piodijorã wa'aya, niwĩ.

2 Nimũ'tãgũ wa'a, cũ ya pare di'tapũ piodijowĩ. Tojo wéeca be'ro masã yai weronojõ bajugũ wãmerē ojaõ'ono'cãrãrē, cũ queosere ñubuepeorãrē a'tiro wa'awũ. Nipe'tirã ña'ase musũritise cãmitirã dojowã. Pũrõ pũrĩno'wã.

3 Cũ be'ro apĩ wa'a, cũ ya pare dia pajiri maajop̄re pioñowĩ. Ti maa dí maajo dojowũ. Wẽrĩ'cũ ye dí weronojõ bu'a'que niwũ. Nipe'tirã ti maajopũ nirã wẽrĩpe'tia wa'awã.

4 Puarã be'roc̄jũ cũ ya pa cjasere nipe'tise no'o aco nise maarĩacãp̄re pioñowĩ. Tojo weecã, te quẽrã dí maarĩ wa'awũ. 5 Be'ro Õ'acũrē wereco'tegũ nipe'tiropũ aco wiogũ a'tiro niwĩ:

—Wioꝝu, mʉ'u ña'ase moogũ ni'i. Mʉ'u ne warocjũ, a'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũ'u. Mʉ'u narẽ a'tiro bu'iri da'reꝝu, queoro weeꝝu wee'e. **6** Na a'tiro weecãrã niwã. Mʉ'u yarã mʉ'u ye cjase wererãrẽ wẽjẽcõ'acãrã niwã. Na ye dí o'maburocã weecãrã niwã. Tojo weeꝝu mʉ'u narẽ aco dí dojo'quere s'i'ridutigũ, queoro weeꝝu wee'e. Narẽ tojota ɰa'a, niwĩ.

7 Be'ro ni'cũ Ô'acũrẽ wa'icũrã ɰjũamorõ ñubuepeowũaro tiroꝝu ucũcã tu'owũ. A'tiro niwĩ:

—Tojota ni'i. Ô'acũ ɰsã wioꝝu, mʉ'u tutuayũ'rũa'a. Mʉ'u nisooro marĩrõ queoro bu'iri da'reꝝu wee'e, niwĩ.

8 Be'ro, i'tiarã be'rocjũ cũ ya pa cjasere mujĩpũ ɰmũcocjũ bu'irũ piopeowĩ. Tojo wéeca be'ro mujĩpũ ɰꝛũtũ asiwĩ. Te cũ asise me'rã masãrẽ ɰjũamasĩwĩ. **9** Masã ɰꝛũtũ waro ɰjũano'wã. Tojo ɰjũano'mirã, ne na ña'arõ wee'quere bujaweti, na wãcũsere dũcayutiwã. Ô'acũrẽ “Añugũ nimi”, ne nitiwã. Cãrẽ añurõ ucũrõnojõ o'orã, cãrẽ ña'arõ ucũwã. Ô'acũ bu'iri da'remicã, tojo weewã.

10 Be'ro, ba'paritãrã be'rocjũ a'tiro weewĩ. Cũ ya bapa cjasere yai weronojõ bajugũ dujiri cũmurõꝝure piodijowĩ. Nipe'tiro cũ dutise nirõꝝu na'itĩ'a wa'awũ. Masã pũrõ pũrise tu'oña'rã, ɰꝛũtũ biritu, cũ'ridiowã.

11 Tojo pi'etimirã, na ña'arõ weesere ne du'utiwã. Du'uronojõ o'orã, na cãmi ɰꝛũtũ pũrĩno'rã, Ô'acũ ɰ'museꝛũ nigũrẽ ña'abutiaro ucũwã.

12 Be'ro tja ni'cãmocũrã be'rocjũ cũ ya bapa cjasere pajiri maa Éufrates wãmetiri maajopũre pioñowĩ. Ti maa si'bipe'tia wa'awũ. Apeye di'tacjãrã mujĩpũ mujãtiro pe'e nirãrẽ na wiorã a'tiatjĩ ma'arẽ apoyuro weewũ.

13 Be'ro, yũ'u sõ'onícãrãrẽ i'awũ. Pĩrõjo weronojõ bajugũre, apĩ yai weronojõ bajugũre, tojo nicã oveja weronojõ capesa'ritigũ nisoose queti weremu'tãrĩ masũrẽ i'awũ. Na i'tiarã ye ɰseripũ wãtĩa wijaa'wã. Wãtĩa ta'rocũa weronojõ bajurã niwã. **14** ã'rã i'tiarã ɰseripũ wijaa'cãrã wãtĩa peje wee'osere weewã. Na a'ti nucũcãcãrã wiorã nipe'tirãrẽ a'mewẽjẽdutirã neowã. Na a'mewẽjẽatjĩ nũmũ Ô'acũ tutuayũ'rũagũ ya nũmũ waro nirõsa'a.

15 Jesucristo a'tiro nicũ niwĩ:

—Tu'omasĩña. Wãcũña marĩrõ yajari masũ a'tise weronojõ yũ'u a'tigũti. Su'ti sãñágũ weronojõ yũ'u a'tiatjere añurõ wãcũyugũnojõ e'catigũsami. Tojo weeꝝu su'ti marĩgũ cũrẽ i'aweecã, bopoyasome.

16 Na wãtĩa a'ti nucũcãcãrã wiorãrẽ hebreo ye me'rã Armagedón wãmetiroꝝu neowã.

17 Be'ro, seis be'rocjũ, cũ ya bapa cjasere ɰ'mũarõꝝu piodijowĩ. Te be'ro Ô'acũ wi'i ɰ'muse nirĩ wi'i po'pearũ wioꝝu dujiri cũmurõꝝu dujigũ tutuaro me'rã ucũwĩ. A'tiro niwĩ:

—Nipe'tise tu'ajanũ'cõpe'ono'o. **18** Cũ tojo nicã, buꝛo ya'ba, ɰꝛũtũ paawĩ. Cũ paacã, mejẽcã buꝛũmujãwũ. Di'ta ɰꝛũtũ narãsãwũ. Masã a'ti nucũcãꝛũ ninũ'cãcãtero, a'tiro nicãrẽ di'ta tocã'rõ ne narãsãwe'e. ɰꝛũtũ

waro titare narāsawū. **19** Pajiri macā i'tiaropu ye'ti, ducawatinu'cāwū. A'ti turi cjase nipe'tiro cjase macārīpu se'tedijawu. Ō'acū bu'iri da'reguti nīgū, pajiri macā Babilonia wāmetiri macācjārārē wācūcu niwī. Na me'rā uputu uagu, narē bu'iri da'rewī. **20** Tojo wa'acā, nipe'tise ūrūpagu, opaŋopa bajudutidijawu. **21** Tojo nicā masārē yusuase aco peri bu'a'que peri paca burupejawu. Ni'cārē peri cuarenta kilos nucūwū. Ō'acū te peri me'rā narē uputu bu'iri da'recā i'arā, űa'abutiario cūrē ucūwā.

Umua me'rā a'metārāwapata'ari masōrē bu'iri da'rese ni'i

17 1 Be'ro a'tiro i'awū. Ni'cū sō'onícārā siete Ō'acūrē wereco'terā me'rācjūrē i'awū. Cū sō'oní'que pari cuorā me'rācjū niwī. Yū'u tiro a'tiwī. A'tiro niwī:

—Te'a, umua me'rā a'metārāwapata'ari masōrē bu'iri da'resere i'ogūti. Co pacase maarī bu'ipū dujimo. **2** A'ti nucūcācjārā wiorā co me'rā a'metārābajaque'aticārā niwā. Co a'ti nucūcācjārārē űaripejase me'rā que'a maatirā weronjoŋ wa'acā weeco niwō, niwī.

3 Be'ro Espírītu Santu yū'ure quē'ese weronjoŋ i'owī. Sō'onícū Ō'acūrē wereco'tegu masā marīrōpu yū'ure miawī. Topu ni'cōrē i'awū. Co mejēcā bajugu sō'agū bu'ipū pesawō. Mejēcā bajugure cū ya upū nipe'tiropure peje űa'ase Ō'acū cū yabise wāme wā'ñawū. Mejēcā bajugu siete dūropa cūowī. Apeye quē'rārē, diez capesa'ritiwī. **4** Co numio sō'a űibocurerore, tojo nicā sō'arō warore sāñawō. Co ya su'tiro uru, ūtāperi wapabūjuse periacā me'rā, apeye butise perla wāmetise me'rā ma'masu'ano'wū. Co ni'cā pa uru me'rā wéca pa sa'wure cūowō. Dicuse űa'ase ti papure mu'muwū. Co umua me'rā űa'arō a'metārābajaque'ati'que niwū. **5** Tojo nicā co diapoapure mejēcā bajuri wāme ojaō'ono'wū. A'tiro niwū: “Babilonia pajiri macājo, nipe'tirā űa'arā numia umuarē a'metārāwapata'ari masā numia paco ni'i. Tojo nicā nipe'tirā űa'ayū'rūnu'cāse weerā paco ni'i”, ni ojaō'ono'wū.

6 Be'ro a'tiro i'awū. Co que'ago weewō. Ō'acū yarā Jesucristo ye quetire wererā wējēno'cārā ye dí me'rā tojo wa'awō. Core i'agū, “¿De'ro weero tojo wa'amitito?” niwū. **7** Tojo wa'acā, Ō'acūrē wereco'tegu yū'ure niwī:

—¿De'ro weegu mu'u tocā'rō űcuati? Sicore ya'yiosere mu'urē masīcā weeguti. Tojo nicā mejēcā bajugu bu'ipū pesawā'cāsere wereguti. Cū siete dūropatigu diez capesa'ritimi. **8** A'tiro ni'i. Mejēcā bajugu mu'u i'a'cu dūporopure nimiwī. A'tiro nicā marīmi. Tojo nimigū, be'ropū i'abajudutidijari pepū ní'cu mūjāatigusami. Cū pecame'epū wa'adojase dūporo tojo weegusami. A'ti turicjārā űa'arā mejēcā bajugure i'arā, űcuarāsama. Na ne waroputa a'ti di'ta weenu'cārī cura na wāmerē catiri pūrīpū ojaō'ono'ña marītjārā, tojo wa'arāsama. Cū dūporopū ní'cu a'tiro nicārē marīmi. Be'ropū a'tigusami.

9»No'o tū'omasīrānoŋ a'tere masīta basio'o. Cū siete dūropa a'tiro nisī'rīrō wee'e. Te panūcūta tja ūrūpagu co dujisepagu ni'i. **10** Tojo nicā te

páta tja a'tiro nisí'rírō wee'e. Siete wiorā nima, nirō wee'e. Ni'cāmocurā wiorā pe'tidijatojacārā niwā. Ni'cārōacārē ni'cū masārē dutigu weemi. Apī a'titimi yujupū. Cū a'tigu, yoaticā nigūsami. **11** Ne waropure sō'agū mejēcā bajugū ní'cū a'tiro nicārē marīmi. Cūta ā'rā siete wiorā be'rocjū wioğū niacjū nigūsami. Cū na me'rācjū nimi. Be'ro pecame'epū wa'adojagusami.

12»Mejēcā bajugū capesa'ri mū'ū ĩ'a'que a'tiro nisí'rírō wee'e. Diez wiorā nima, nirō wee'e. Na dutinū'cātima yujupū. Yoaticā, ni'cā horata dutirāsama. Mejēcā bajugū sō'agū quē'rā na me'rā duitamugūsami.

13 Ā'rā diez wiorā ni'cārōnojō wācūsetirāsama. Na mejēcā bajugūre na dutise cūosere o'orāsama. **14** Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū me'rā a'mewējērāsama. Cū narē docaque'acā weegūsami. Cū nipe'tirā wiorā bu'ipū nimi. Tojo weegū narē tojo weegūsami. Ō'acū macū me'rācjārā Ō'acū bese'cārā nima. Ō'acū ūaro weenu'cūrā nima, niwī.

15 Be'ro Ō'acūrē wereco'tegū apaturi a'te quē'rārē niwī:

—Mū'ū ĩ'a'co numio sō'oníco ña'agō pacase maarīpū dujiamo. Co duji'que maarī a'tiro nisí'rírō wee'e. Te maarī paca masā pājārā nima, nisí'rírō wee'e. Peje macārīcjārā, peje cururīcjārā, mejēcā ucūrā, peje di'tacjārā nima, nirō wee'e. **16** Mejēcā bajugū sō'agū diez wiorā me'rā ña'agōrē ĩ'atu'tirāsama. Core cō'arāsama. Core su'ti marīgō tojacā weerāsama. Core ba'arāsama. Be'ro ūjūacō'arāsama. **17** Ō'acū narē cū ūaronojō weecā weegūsami. Tojo weegū narē ni'cārōnojō wācūcā weegūsami. Na mejēcā bajugūre wioğū sōrōrāsama. Téé Ō'acū “A'tiro wa'arosa'a” ní'caronojōta wa'áca be'ropū wioğū nitūogūsami. **18** Numio mū'ū ĩ'a'co sō'oníca macā pajiri macā Babilonia ni'i. Ti macāpūta nipe'tirā a'ti nucūcācjārā wiorārē dutigu nigūsami, niwī.

Babilonia macārē bu'iri da're bajuriodijose ni'i

18 **1** Be'ro, apī Ō'acūrē wereco'tegū ū'musepū ní'cū dijaticā ĩ'awū. Cū peje dutimasīwī. Cū asistese me'rā a'ti ūmūcopūre añurō asistequecūwī. **2** Tutuaro me'rā caricūwī:

—Babilonia pajiri macā pe'tiwā'cārō wee'e. Pe'tiatioja'a. Ni'cārōacārē wātīa, āpērā bajutirā ña'arā na nirī macā dojo'o. Tojo nicā nipe'tirā mirīcūa ña'arā yabiorā nirō dojo'o. **3** Ti macācjārā masā ña'arō ūaripejayū'rūnū'cā'cārā niwā. Tere nipe'tise di'tacjārā que'a maatirā weronojō weesirutuwā. A'ti nucūcācjārā wiorā na me'rā a'mesū'awā. Ti macācjārā ūaripejayū'rūmajārā, peje waro apeque no'o nisere duuma'awā. Tojo weerā a'ti nucūcācjārā narē duawapata'ari masā niyerubūcūrā tojawā.

4 Be'ro apī ū'musepū nigū ucūcā tū'owū. A'tiro niwī:

—Mūsā, yarā ni'i. A'ti macārē wijayá. Wijatirā, ti macācjārā na ña'arō weesere bu'ipejatamubosa'a. Bu'iri da'reno'bosa'a. **5** A'tiro ni'i.

Na ña'arō wee'que peje waro ni'i. Ƴ'musepu tu'ataque'aro weronojō ni'i. Ō'acū na ña'arō wee'quere masīmi. **6** Ti macācjārā āpērārē ña'arō weecārā niwā. Na āpērārē ña'arō wee'caronojōta na quē'rā mejārōta ña'arō weeno'ato. Āpērārē pi'eticā wee'caronojōta puati nemorō pi'eticā weeato. Narē bu'iri da'reato. **7** Ti macācjārā a'tiro nicārā niwā: “Āpērā yu'ruro añuy'rūnū'cā'a”, nicārā niwā. Tojo nicā na no'o űaro apeyenojōrē duuma'arā pajiro niyeru cō'acā'cārā niwā. Na tojo wee'cārārē Ƴpuṭu pūrīse pi'etino'cā weeato. Ti macācjārā a'tiro wācūsama. “Ūsā wiogo weronojō ni'i. Wapewio weronojō niwe'e. Ne bujawetosome”, ni wācūsama. **8** Tojo nise bu'iri wācūña marīrō ni'cā nūmṭa ña'ase ti macārē wa'arosa'a. Wērīse, pūrō pi'etise, Ƴjaboase wa'arosa'a. Pecame'e me'rā űjūacō'ano'rōsa'a. Ō'acū tutuay'rūnū'cāgū ti macācjārārē bu'iri da'regusami, niwī Ƴ'musepu nigū.

9 A'ti nucūcācjārā wiorā ti macācjārā me'rā ña'arō a'mesū'a, no'o űaro ña'arō weema'acārā niwā. A'ti nucūcācjārā wiorā ti macā űjū, o'mepu'sunu'cūcā ī'arā, pūrō utirāsama. **10** Tojo űjūrī curare wiorā, marī quē'rārē bu'iri da'reri nīrā, yoaropu ī'anu'cūrāsama. A'tiro nirāsama:

—Babilonia macārē ña'abutiario wa'aro wee'e. Pajiri macā, tutuari macā nimiwū. Wācūña marīrō bu'iri da're bajuriadijono'cā'a.

11 A'ti nucūcācjārā duawapata'ari masā quē'rā ti macārē utirāsama. “¿Noa marī yere duurāsariba?” ni wācūrāsama. Tere wācūrā, pūrō dūjasewā'arāsama. **12** Na miiti duase a'ticūse nicaro niwū. Uru me'rā wee'que, plata me'rā wee'que, űtāperi wapabūjuse peri, butise peri perla wāmetise peri nicaro niwū. Tojo nicā su'ti añuse butise, su'ti asipa'ase, sō'a ñibocurese, sō'ase nicaro niwū. Apeye quē'rā nipe'tise yucu Ƴ'mūtise me'rā wee'que, acostise butise marfil wāmetise me'rā wee'quere miiticārā niwā. Tojo nicā wapabūjuse yucu me'rā wee'que, cōme me'rā wee'que, bronze wāmetise me'rā wee'que, mármol wāmetise me'rā wee'quere miitimūjācārā niwā. **13** Apeye na miiti duase canela wāmetise, Ƴ'mūtise, na űjūamorōpeosenojō, mirra wāmetise, Ƴ'seducaco vino, Ƴ'se piritari ba'ase, harina pá weese, tojo nicā trigo miitimūjācārā niwā. Āpērārē wa'icūrā apeque o'marārē, ovejare, cabayuare, tūrūsepawu cabayua wejesere, masārē da'rawā'ñaco'terāpūreta miitidojacārā niwā. **14** Duari masā ti macā űjūca be'ro a'tiro nirāsama:

—Yucūduca mūsā Ƴpuṭu ba'atu'sasenojō pe'tia wa'a'a. Nipe'tise mūsā añuse cuosenojō pe'tidija wa'a'a. Ne bocanemosome.

15 Ti macācjārārē duari masā añurō wapata'acārā nimiwā. Ti macācjārā pi'eticā ī'arā, yoaropu tojacārāsama. Ƴpuṭu ui, utirāsama.

16 A'tiro ni caricūrāsama:

—Añurī macā pajiri macā nimica macā ña'abutiario wa'acā'a. Ti macā ni'cō numio weronojō nimiwū. Añuse sō'a ñibocurerore, tojo nicā sō'arōrē sāñagō weronojō nimiwū. Co su'tiropu uru, űtāperi wapabūjuse

peri, apeye peri perla wāmetise peri me'rā ma'masu'a'caro weronojō nimirō. **17** A'te nipe'tise peje wācūña marīrō pe'tidija wa'a'a, nirāsama.

Nipe'tirā yucsujo auturā, tiwupu wa'arā, tiwupu da'rarā yoropu uirā tojarāsama. Tojo nicā nipe'tirā dia pajiri maapu da'rarā mejārōta tojarāsama. **18** Ti macā ūjūcā ī'arā, caricūrāsama:

—A'ti macā weronojō añurī macā ape macā marī'i, nirāsama.

19 Pūrō bujawetirā na dupopapu di'tare ōrépeorāsama. Uti, dūjasewā'arā, caricūrāsama:

—Añurī macā pajiri macā ña'abutiario wa'acā'a. Ti macā cjase niyeru me'rā nipe'tirā yucsupawu paca suorā añurō wapata'amiwā. Wācūña marīrō pe'tidijaca macā toja'a, nirāsama.

20 U'musepu nirā pe'e ti macārē cō'acā, e'catiya. Mūsā Jesucristo besecū'cārā, Ō'acū ye quetire wereturiari masā, nipe'tirā cū yarā e'catiya. Ti macācārā mūsārē pi'eticā weewā. Te ye bu'iri Ō'acū narē bu'iri da'remi.

21 Be'ro ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu tutuagu ūtāgājore miimorōwī. Otese perire tō'odio ārūacjajo weronojō bajuwu. Tigare dia pajiri maapu doqueñogū, a'tiro niwī:

—Tigare doqueñorō weronojō Babilonia pajiri macājo nimirō, doqueño'no'rōsa'a. Ne apaturi ti macārē ī'anemosome. **22** Ti macā nipe'tiropu basase ne tu'ono'some. Buapūtēse bususe, wēopawu putise, coroneta putise bususome. No'o nisere da'rarā ne marīrāsama. Otese peri ārūacā bususe quērā ne tu'ono'some. **23** Apeye quērā sī'osenojō marīrōsa'a. Na omocā du'tecā bosenuu weeporā caricūse tu'ono'ña marīrōsa'a. Toduporore ti macācārā duu wapata'ari masā apeye di'tacārā nemorō duume'rīrā nimirō. Ti macācārā tu'oña'masīrā weronojō weeme'rīrā nipe'tiropu cārā ējōpeorā.

24 Ti macāpu Ō'acū ye quetire wereturiari masā, cūrē ējōpeorā wējēno'cārā ye dí niwū. Tojo nicā nipe'tirā a'ti nucūcācārā wējēno'cārā ye dí niwū. Masārē wējē'que wapa ti macārē bu'iri da'reno'rōsa'a, niwī Ō'acūrē wereco'tegu.

19 **1** Babiloniarē bu'iri da'recā ī'āca be'ro a'tiro wa'awu. Yū'u Juā pājārā masā u'musepu nirā tutuaro me'rā ucūserē tu'owu. A'tiro e'catipeowā:

Ō'acūrē e'catipeorā.

Aleluya.

Ō'acū marī wioqu, marīrē yu'rūogū nimi.

Nipe'tirā bu'ipu nimi.

Tutuayū'rūgu nimi.

2 A'tiro ni'i.

Cū nisooro marīrō queoro bu'iri da'remi.

Ti macārē bu'iri da'remi.

Ti macã ni'cõ numio ɯmɯarẽ a'metãrãwapata'ari masõ weronojõ niwã.

Ti macãcjãrã ña'arõ weerã nipe'tirãrẽ a'ti nucũcãcjãrãrẽ doxorẽwã.
Õ'acũ cũrẽ da'raco'terãrẽ wẽjẽ'que wapa ti macãcjãrãrẽ bu'iri
da'rea'mewĩ, ni basapeowã.

3 Apaturi niwã tja:

—Õ'acũrẽ e'catipeorã. Aleluya. Ti macãrẽ ɯjũacõ'ase o'me tojo
o'mepu'sunu'cũrõsa'a, niwã.

4 Veinticuatro wiorã bɯcũrã, tojo nicã ba'paritirã catise ɯorã weronojõ
bajurã Õ'acũ wioɣu dujiri cũmurõpɯ dujigure ẽjõpeorã ejaque'awã. A'tiro
niwã:

—Tojota wa'ato. Õ'acũrẽ e'catipeorã. Aleluya, niwã.

5 Be'ro wioɣu dujiri cũmurõ pu'to nigũ a'tiro niwĩ:

Nipe'tirã Õ'acũ yere da'rarã cũ marĩ wioɣure añurõ ñubuepeoya.
Nipe'tirã wiopesase me'rã cũrẽ ẽjõpeorã, wiorã, mejõ nirã tojo
weeya, niwĩ.

Õ'acũ masãrẽ dutigu waro sãjãnu'cãse ni'i

6 Be'ro yɯ'ɯ pãjãrã masã ucũcã tɯ'owɯ. Peje maarĩ pu'eeja o'maburose
maarĩ weronojõ bɯsɯwã. Bɯpo ɯpɯtɯ paaro weronojõ bɯsɯwã. A'tiro niwã:

Marĩ Õ'acũrẽ e'catipeorã.

Aleluya.

Marĩ wioɣu tutuayɯ'rɯnu'cãgũ ni'cãrõacãrẽ nipe'tirãrẽ dutigu
sãjãnu'cãmi.

7 E'catirã.

Ejeripõ'rãrĩpɯ e'catibutiarã tɯ'oña'rã.

“Õ'acũ añuyɯ'rɯami”, nirã.

A'tiro ni'i.

Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugɯ cũrẽ ẽjõpeorã me'rã
ninũ'cãrĩ nɯmɯ ejatoja'a.

Cũrẽ ẽjõpeorã cũ nɯmo niacjo weronojõ nima.

Ni'cõ omocã dɯ'tese dɯporo añurõ ma'masu'ano'samo.

Co weronojõ na apoyu'cãrãpɯ nima.

8 Na su'ti butise ɯ'irĩ marĩse, pũrõ asistesere sãano'cãrã nima, niwã.
Butise su'ti na catirã añurõ wee'que ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e.

9 Be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegɯ yɯ'ure niwĩ:

—A'tiro ojaya: “No'o Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugɯ
omocã dɯ'teri bosenuɯmũrẽ ï'adutino'rãnojõ e'catiya”, tojo ni ojadutiwĩ.

Cũ yɯ'ure niwĩ tja:

—A'te ucũse Õ'acũ ucũse waro ni'i.

10 Õ'acũrẽ wereco'tegɯ tojo nicã tɯ'ogɯ, yɯ'ɯ cũ tiro ñubuepeogɯ
ejaque'awɯ. Yɯ'ɯ tojo weecã ï'agũ, yɯ'ure niwĩ:

—Tojo weeticã'ña. Yũ'u quẽ'rã cũrẽ da'raco'tegũta ni'i. Yũ'u mu'u weronojõ nigũ ni'i. Tojo nicã mu'u acawererã Jesú yere werenu'cũrã weronojõ ni'i. Yũ'ure ne ñubuepeoticã'ña. Ô'acũ pe'ere tojo weeya. A'tiro ni'i. Espíritu Santu Ô'acũ ye weremu'tãrãrẽ masicã weecu niwĩ. Te masise me'rã werẽcãrã niwã. Mejãrõta Jesú yere wererã quẽ'rã Espíritu Santu masise o'ose me'rã werema, niwĩ.

Masũ cabayu butigu bu'ipũ pesase queti ni'i

11 Be'ro, u'muse pãrĩcã ì'awũ. Topũ cabayu butigu bajuawĩ. Cũ bu'i pesagu a'tiro wãmetiwĩ. Queoro Weenu'cũgũ, Diacjũcjũ niwĩ. Cũ masãrẽ queoro besegu niwĩ. Tojo nicã a'mewẽjẽgũ queoro weegũ niwĩ. Tojo weegu tojo wãmetiwĩ. **12** Cũ caperi pecame'e ùjũrĩ põ'rã weronojõ asiwu. Cũ dupoapure peje wiorã pesase be'torire pesawĩ. Cũrẽ ojaõ'ono'ca wãmerẽ cũ se'saro masiwĩ. **13** Cũ ya su'tiro dí me'rã yoso'carore sãñawĩ. Cũ wãmetiwĩ Ô'acũ Ucũse. **14** Cũ yarã surara u'musecãrã cũrẽ sirutuwã. Na su'ti butise ùlĩrĩ marisere sãñawã. Na cabayua butirã bu'ipũ pesawã. **15** Cũ useropure di'pji osoyojari pjirẽ cõowĩ. Ti pji me'rã cũ a'ti turicjãrãrẽ cãmida'regusami. Tutuaro me'rã dutigusami. Na u'sere biperã tutuaro me'rã u'tabujuse weronojõ cũ a'ti turicjãrã ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regusami. Ô'acũ tutuayũ'rũgu na me'rã uayũ'rũami. Tojo weegu cabayu bu'i pesagu narẽ urũtu waro bu'iri da'regusami. **16** Cũ su'tiropũ, tojo nicã cũ usõpũ a'tiro ojaõ'ono'wũ: “Nipe'tirã wiorã bu'ipũ wioogu waro nimi”, ni ojaõ'ono'wũ.

17 Be'ro, ni'cũ Ô'acũrẽ wereco'tegu mujĩpũ umucocjũ bu'ipũ nu'cũgũrẽ ì'awũ. Cũ nipe'tirã mirĩcũa u'muarõpũ wũurãrẽ tutuaro me'rã caricũwĩ:

—Nerẽña. Ô'acũ peje ba'asere apomi. **18** Wiorã ye di'ire ba'arãsa'a. Surara wiorãrẽ, surara tutuari masãrẽ, cabayua di'ire, na bu'i pesarã di'ire ba'arãsa'a. Nipe'tirã ye di'ire ba'arãsa'a. Da'raco'teri masãrẽ, da'raco'tetirãrẽ, wiorãrẽ, mejõ nirãrẽ nipe'tirãrẽ ba'arãsa'a, niwĩ.

19 Be'ro, sõ'agũ mejẽcã bajugure ì'awũ. Tojo nicã nipe'tirã a'ti nucũcãcãrã wiorãrẽ na yarã surara me'rã nerẽcã ì'awũ. Na nérẽca be'ro cabayu butigu bu'i pesagu me'rã, tojo nicã cũ yarã surara me'rã a'mewẽjẽrãtirã tojo weewã. **20** Cabayu butigu bu'i pesagu mejẽcã bajugure ñe'ewĩ. Apĩ yai weronojõ bajugu, oveja capesa'ritigu weronojõ bajugure ñe'ewĩ. Cũta nisoose queti weremu'tãrĩ masũ niwĩ. Cũta tja masã yai weronojõ bajugure ãjõpeoato nígũ mejẽcã bajuse pacare wee'obosawĩ. Cũ wee'ose me'rã nipe'tirã yai weronojõ bajugu wãme ojaõ'ono'cãrãrẽ a'tiro weewĩ. Narẽ nisoo, ãjõpeocã weewĩ. Yai weronojõ bajugu queosere ñubuepeorã quẽ'rãrẽ mejãrõta nisoo, ãjõpeocã weewĩ. Be'ro, cabayu bu'i pesagu pũarã mejẽcã bajurãrẽ ñe'ewĩ. Na pũarã catirãta pecame'e ditarajopũ doqueño'no'wã. Ti ditara azufre wãmetise ope weronojõ sipise me'rã ùjũwũ. **21** Apẽrã na me'rãcãrãrẽ pe'ere cabayu

bu'ipɯ pesagu a'tiro weewĩ. Cũ ya pji cũ ɯseropɯ cuóca pji me'rã narẽ wẽjẽpe'ocã'wĩ. Nipe'tirã mirĩcũa na ye di'ire pajibutiario ba'a yapicã'wã.

Mil cũ'marĩ wãtirẽ dũ'tecũuse ni'i

20 1 Apeye quẽ'rãrẽ i'awũ. Ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu ɯ'mɯsepu ni'cu dijatiwĩ. Cũ nibajudutidijari pe cja sawire cuowĩ. Tojo nicã cõme dajore cuowĩ. 2 Cũ pĩrõjo weronojõ bajugure dũ'tewĩ. Pĩrõ ne waro a'ti ɯmũco da'rẽca be'rocjũ pĩrõ nino'cu nimi. Cũ wãtĩ nimi. Cũrẽ cõme da me'rã peje cũ'marĩ, mil cũ'marĩ dũ'tecũuwĩ. 3 Cũrẽ nibajudutidijari pepɯ tuuquedijowĩ. Be'ro ti pe sopere bi'acã'wĩ. Tu'ajanɯ'cõ, pi'rabi'acã'wĩ. Mil cũ'marĩ masãrẽ nisoo ãjõpeocã weeticã'to nĩgũ tojo weewĩ. Be'ro mil cũ'marĩ yũ'rũca be'ro yoaticã pãowĩrõno'gũsami.

4 Be'ro, peje wiorã dujise cũmurĩrẽ i'awũ. Te cũmurĩpu dujirã a'ti nucũcãcãrãrẽ besemasĩsere o'ono'cãrã niwã. Æpẽrã quẽ'rãrẽ i'awũ. Na Õ'acũ ye queti, tojo nicã Jesú yere werese ye bu'iri na dũpopare dũtesurenocãrã niwã. Na yai weronojõ bajugu, cũ queose yee'quere ne ñubuepeoticãrã niwã. Tojo nicã na diapoapu, na omocãrĩpu cũ wãmerẽ ne ojaõ'ono'ticãrã niwã. Na wẽrĩ'cãrãpu nimirã, masãwã. Na masãca be'ro Cristo me'rã mil cũ'marĩ masãrẽ dutitamuwã. 5-6 Na masãse ne waro wẽrĩ'cãrã masãmũ'tã'que ni'i. Wẽrĩ'cãrã masãmũ'tã'cãrã Õ'acũ yarã ña'ase moorã nima. E'catima. Na apaturi wẽrĩsome. Pecame'epɯ ne wa'asome. Na Õ'acũ ye cjasere, Jesucristo ye cjasere da'rarã nirãsama. Na mil cũ'marĩ Cristo me'rã ãpẽrãrẽ dutirãsama. Æpẽrã pe'e ña'arã wẽrĩ'cãrã mil cũ'marĩ yũ'rũca be'ropɯ masãrãsama.

7 Mil cũ'marĩ yũ'rũca be'ro wãtĩ nibajudutidijari pepɯ dũ'tecũ'cure pãowĩrõrãsama. 8 Cũ nipe'tiro a'ti nucũcãcãrãrẽ nisoosere ãjõpeocã weegusami. Gog, Magog wãmetirã quẽ'rãrẽ mejãrõta weegusami. Na yarã surarare a'mequẽdutigu neocũugũsami. Na surara nucũpori pajiri maa dia sumuto cjase weronojõ pãjãrã waro nirãsama. 9 Na nipe'tiro a'ti nucũcãpũre se'sanũ'cãrãsama. Na Õ'acũ yarã nirõpu, tojo nicã cũ ya macã cũ ma'irĩ macãrẽ sutuanũ'cãbi'arãsama. Õ'acũ pe'e na tojo weecã i'agũ, narẽ ãjũacõ'adutigu pecame'e o'odijogusami. Nipe'tirã ãjũpe'tia wa'arãsama. 10 Wãtĩ narẽ nisoocũ pecame'e ãjũrĩ ditarajopɯ cõ'adijono'gũsami. Ti ditara ope weronojõ bajuse me'rã sipi ãjũrõsa'a. Topɯ yai weronojõ bajugu, apĩ nisoose queti weremũ'tãrĩ masũ na pũarã cõ'adijono'wã. Topɯ ɯmũcori, ñamirĩrẽ pi'etinu'cũrãsama. Ne wijasome.

Butiri cũmurõjopɯ dujigu masã weesere besese ni'i

11 Be'ro, yũ'u wiogu dujiri cũmurõ butiri cũmurõjore i'awũ. Topɯ dujigure i'awũ. Cũ i'orõpũre a'ti di'ta, ɯ'mũse bajudutidijape'tia wa'awũ. Te no'opɯ nirõ bocatiwũ. 12 Be'ro, nipe'tirã wẽrĩ'cãrã Õ'acũ i'orõpu nu'cũcã i'awũ. Na no'o nirã niwã. Wiorã, mejõ nirã niwã. Na to nu'cũrĩ

cura Õ'acũ nipe'tise masã wee'que ojaõ'o'que pũrĩrẽ pãawĩ. Ape pũrĩ catinu'cũse cƚorã na wãmerẽ ojaõ'ono'ca pũrĩrẽ pãawĩ. Cũ wẽrĩ'cãrãrẽ a'tiro weewĩ. Na wee'quenucũrẽ te pũrĩrẽ ojaõ'ono'caronojõta narẽ queoro bese, bu'iri da'rewĩ. **13** Dia pacase maarĩ pacarũ wẽrĩ'cãrã topũ niwã. Di'tapũ wẽrĩ'cãrã quẽ'rã topũ niwã. Nipe'tirã na wee'caronojõta nipe'tisere queoro bese, bu'iri da'reno'wã. **14** Õ'acũ masã na wẽrisere cõ'ape'ocã'wĩ. Na wẽrĩ'cãrã niró quẽ'rãrẽ cõ'ape'ocã'wĩ. Pecame'ejorũ bu'iri da'rese apaturi wẽrise weronojõ ni'i. **15** Nipe'tirã na wãmerẽ catinu'cũse cƚorã ojaõ'ono'ca pũrĩrẽ ojaõ'ono'ña marĩ'cãrã pecame'ejorũ cõ'adijono'wã.

Аре умѣсо, аре ди'та дѣсаяу'ке ни'и

21 1 Be'ro, yũ'u ape um̄core, ape di'tare ĩ'awũ. Todũporo nimũ'tã'que um̄use, di'ta bajudutidijape'tia wa'awũ. Dia pajiri maajo marĩwũ majã. **2** Yũ'u Juã añubutiari macã, um̄use Õ'acũ tiropũ nirĩ macãrẽ dijaticã ĩ'awũ. Ti macã ape ma'ma macã Jerusalé niwũ. Añurõ apõca macã niwũ. Ni'cõ numio omocã dũ'tego marãpũre añurõ tũ'sato nĩgõ ma'masu'ano'caro weronojõ niwũ. **3** Be'ro ni'cũ um̄usepũ nigũ tutuaro me'rã ucũcã tũ'owũ. A'tiro niwĩ:

—Tũ'oya. Õ'acũ masã me'rã nimi. Na me'rã ninu'cũgũsami. Na cũ yarã nirãsama. Cũ basuta na me'rã ni, na wiogũ nigũsami. **4** Na ya'cocore tuucoegũsami. Wẽrise marĩrõsa'a. Bũjawetise, utise, pũrise quẽ'rã marĩrõsa'a majã. Nipe'tise todũporo cjase pe'tia wa'arosa'a, niwĩ.

5 Õ'acũ wiogũ dujiri cũmurõpũ dujigũ a'tiro niwĩ:

—Tũ'oya. Yũ'u nipe'tise apeyere ma'ma dia'cũ dѣсаяу'у, niwĩ.

Apeye ninemowĩ:

—Yũ'u ucũsere ojaya. Te diacjũ nise ni'i. Yũ'u ni'caronojõta wa'arosa'a, niwĩ.

6 Be'ro a'tiro niwĩ:

—Nipe'tise tu'ajanũ'cõpe'ono'o. Yũ'uta nimũ'tãgũ, nitũogũpũ ni'i.

No'o yũ'ure upũtu uarã acowũorãnojõrẽ yũ'u catinu'cũsere o'ogũti. Narẽ wapasesome. **7** No'o añurõ wee yũ'rũwetirã ëjõpeodu'utirãnojõ nipe'tise yũ'u “O'ogũti” ni'quere ñe'erãsama. Yũ'u na wiogũ nigũsa'a. Na yũ'u põ'rã nirãsama. **8** Æpẽrã pũricã uise bu'iri yũ'ure ëjõpeodu'urã pecame'epũ wa'arãsama. Tojo nicã ëjõpeotirã, ña'abutiasere weerã, wẽjẽcõ'arĩ masã topũ wa'arãsama. Æpẽrã no'o uaro a'metãrãbajaque'atirã, yai weronojõ tũ'oña'masĩrĩ masã pecame'epũ wa'arãsama. Tojo nicã Õ'acũ mejẽtare ëjõpeorã, nipe'tirã nisoosepiarã pecame'epũ wa'arãsama. Ti ditara ope weronojõ bajuse sipi ãjũsa'a. Te bu'iri da'rese apaturi wẽrise weronojõ ni'i.

Ma'ma macã Jerusalé cjase queti ni'и

9 Be'ro ni'cũ sõ'onícãrã siete me'rãcjũrẽ ĩ'awũ. Náta, nãnucũ bu'iri da'retũoatje posetise parire cƚowã. Ni'cũ na me'rãcjũ a'tiro niwĩ:

—Te'a. Mɯ'urē Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu nɯmo niacjore ī'ogūti, niwī. Cū nɯmo Jesucristore ējōpeorā nisi'rīrō wee'e.

10 Espiritu Santu quē'ese weronojō yɯ'ure ī'owī. Ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu ūrūgū pajicju ɯ'mɯacjɯjopɯ yɯ'ure miawī. Topɯ yɯ'ure Ō'acū tiro nīcamacājo dijatisere ī'owī. Ti macā Jerusalé űa'ase moorī macājo niwū. **11** Ti macā Ō'acū asistese me'rā pūrō asistewɯ. Ūtāperi wapabɯjuse peri jasper wāmetise peri weronojō asiste, acostiwɯ. **12** Ti macā sumuto pajiri sārīrō ɯ'mɯarī sārīrō niwū. Ti sārīrōpɯ doce soperi niwū. Te soperinucū ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu nu'cūwī. Te soperipure Israe ye cururicjārā wāmerē ojaō'ono'wū. Na doce cururi niwā. **13** Ti sārīrōpɯre mujīpū mɯjātiro pe'e i'tia sope niwū. Mujīpū sājārō pe'ere i'tia sope niwū. Cūpe pe'ere i'tia sope niwū. Diacjū pe'e quē'rārē i'tia sope niwū. **14** Ti macā cja sārīrōrē ūtāpaga paca me'rā tuuñe'eno'wū. Tepagá docepaga niwū. Tepagánucū Jesucristo besecūú'cārā wāmerē ojaō'ono'wū.

15 Ō'acūrē wereco'tegu yɯ'ure ucūgū ni'cāgū ārūgū uru me'rā wee'cure cɯowī. Tigɯ me'rā ti macārē, soperire, ti sārīrōrē queogutigu weewī. **16** Ti macā ba'paritise pā'rērī mejārōta bajuwɯ. Ni'cārōnojō e'sa, ni'cārōnojō yoawɯ. Ō'acūrē wereco'tegu cū queocju me'rā ti macārē queowī. Ti macā yoaro dos mil doscientos kilómetros niwū. Ū'muarō, e'saro quē'rā mejārōta niwū. **17** Be'ro sārīrōrē queowī. Sesenta y cinco metros e'sawɯ. Masā queowɯaronojō queowī.

18 Sārīrō ya'sasepaga jasper wāmetise me'rā wéeca sārīrō niwū. Ti macā uru waro me'rā wéeca macā niwū. Uru ēocujiri ū'irī marīse weronojō acostiwɯ. **19** Ūtāpaga ti sārīrōrē tuuñe'esepaga paca a'tiro weeno'wū. Nipe'tise ūtāperi wapabɯjuse peri me'rā ma'masu'ano'wū. Nimɯ'tā cja ya'sase peri jasper wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā zafiro wāmetise ya'sase peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā butibocurese ágata wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sase esmeralda wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. **20** Apega sō'ase ónice wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā sō'abocurese cornalina wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ewɯbocure crisólito wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sase berilo wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ewɯbocure acostise topacio wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sabocurese crisoprasa wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sase jacinto wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Nitɯocjapɯa sō'a űibocurese amatista wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. **21** Doce soperi niwū. Te ni'cārē soperi ni'cāgā perlajo me'rā weeno'que soperi niwū. Macā decopɯ wa'ari ma'a uru me'rā wéeca ma'a niwū. Ēocujiri acostiro weronojō bajuwɯ.

22 Ti macāpɯre ne Ō'acū wi'ire ī'atiwɯ. A'tiro ni'i. Ō'acū marī wioɯ tutuayɯ'rɯagɯ topɯ nimi. Tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō

bajugũ quẽ'rã topũ nimi. Tojo weero Ô'acũ wi'i marĩwũ. **23** Ti macãpũre mujĩpũ ɯmɯcocjũ, ñamicjũ sĩ'osere ne a'masome. Ô'acũ asistese me'rã añurõ sĩ'onu'cũ'u. Ô'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugũ cũ ti macãrẽ sĩ'ogũ nimi. **24** A'ti nucũcãcjãrã Ô'acũ yũ'ɯono'cãrã ti macã sĩ'ose me'rã sjarãsama. A'ti nucũcãcjãrã wiorã na wiorã nĩ'quere ti macãpũ miarãsama. **25** Topũre ñami marĩrõsa'a. Tojo weero ti macã cjase soperi susunu'cũcã'rõsa'a. **26** A'ti nucũcãcjãrã na añuse niseti'quere ti macãpũ miarãsama. **27** Topũre ne ni'cãti ña'ase miisãjãano'ña marĩrõsa'a. Ña'arõ weerã, nisoosebũcũrã topũre ne sãjãasome. Ô'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugũ ya pũrĩ catinu'cũse cũorã na wãmerẽ ojaõ'ono'cãrã dia'cũ sãjããrãsama.

22 **1** Be'ro Ô'acũrẽ wereco'tegũ diare i'owĩ. Ti maa ù'irĩ marĩrĩ maa niwũ. Te aco, catise warore o'owũ. Pũrõ acostiri maa niwũ. Ô'acũ, tojo nicã cũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugũ dujiri cũmurõ docapũ wijawũ. **2** Ti macã deco wa'ari ma'apũ o'mabũrowũ. Dia pũaperi sumuto yucũ catise o'ose pĩ'rĩwũ. Ni'cã cũ'marẽ docetiri dũcatiũ. Mujĩpũrĩnũcũ dũcatiũ. Tĩgũ cjase pũrĩ masãrẽ ocoyese niwũ. **3** Topũre “Masã ña'arõ wee'que wapa narẽ ña'arõ wa'arosa'a”, niña marĩrõsa'a. Ti macãpũre Ô'acũ, tojo nicã cũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugũ dujiri cũmurõ nirõsa'a. Cũ yarã cũrẽ ñubuepeorãsama. **4** Bajuyoropũ cũrẽ i'arãsama. Na diaropũ cũ wãmerẽ cũorãsama. **5** Topũ ñami marĩrõsa'a. Topũ nirã ne sĩ'osere ɯasome. Mujĩpũ bo'reyusere ɯasome. Ô'acũ marĩ wioğũ sĩ'ogũsami. Na topũ nirã Ô'acũ me'rã dutitamunu'cũrãsama.

Jesucristo maata a'tigusami nise queti ni'i

6 Be'ro Ô'acũrẽ wereco'tegũ yũ'ũre niwĩ:

—A'te ucũse dia'cjũ nise ni'i. Te nĩ'caronojõta wa'arosa'a. Marĩ wioğũ Ô'acũ cũ wereduti'quere wereturiari masãrẽ wãcũse o'owĩ. Cũta cũrẽ wereco'tegũre o'õwĩ. Cũ yarãrẽ maata be'ropũ wa'atjere i'odutigũ tojo weewĩ.

7 A'tiro niwĩ:

—Maata a'tigũti. A'ti turipũ oja'quere ẽjõpeo yũ'tigũnojõ e'catigusami, niwĩ.

8 Yũ'ũ Juã a'te nipe'tisere i'awũ. Nipe'tisere tũ'owũ. Tere tũ'o, i'ãca be'ro Ô'acũrẽ wereco'tegũ yũ'ũre i'o'cũ tiro ñubuepeogũ ejaque'awũ. **9** Cũ pe'e tojo weecã i'agũ, niwĩ:

—Tojo weeticã'ña. Yũ'ũ quẽ'rã cũrẽ da'raco'tegũta ni'i. Yũ'ũ mũ'ũ weronojõ nigũ ni'i. Mũ'ũ acawererã Ô'acũ wereduti'quere wereturiari masã weronojõ ni'i. Tojo nicã yũ'ũ nipe'tirã a'ti pũrĩpũ oja'quere ẽjõpeo yũ'tirã weronojõ ni'i. Yũ'ũre ñubuepeoticã'ña. Ô'acũ pe'ere ñubuepeoya, niwĩ.

10 Cũ yũ'ũre ninemowĩ:

—A'ti pūrīpū “A'tiro wa'arosa'a” ni oja'que queoro wa'atje cārō dū'sa'a. Tojo weegu a'ti pūrīpū oja'quere Ō'acū ye quetire ya'yioropū cūoticā'ña.

11 Cārō dū'sa'a. Ña'agū mejārōta cū űaro weebata'to. Ña'abutiasere weegú quē'rā mejārōta weebata'to. Añugū pūrīcā añurō weenu'cūato. Tojo nicā Ō'acū űaro weenu'cūgū cūrē queoro weesirutuato, niwī.

12 Be'ro Jesú a'tiro niwī:

—Tojota ni'i. Maata a'tigusa'a. Yū'ū masārē o'oatjere cūo'o. Nánucū na queoro wee'quere o'oguti. **13** Yū'ūta nimū'tāgū, nituogupū ni'i.

14 »No'o sultire coe'cārā weronjō añurā nisī'rīrā na ña'arō wee'quere du'urā, e'catirāsama. Na catise o'ocjū dūcare ba'amasīrāsama. Na a'ti macā añubutiari macāpū sājāamasīrāsama. **15** Āpērā pūrīcā ña'arō weeri masā ti macāpūre sājāasome. Ña'abutiario weerā, yai weronjō tū'oña'masīrī masā ti macāpūre sājāasome. Tojo nicā no'o űaro ña'arō a'metārābajaque'atirā, wējēcō'arī masā sājāasome. Āpērā Ō'acū mejētare ñubuepeorānojō, tojo nicā nisoosere weetu'sarānojō sājāasome.

16 »Yū'ū Jesú ni'i. Ō'acūrē wereco'tegu, yagu me'rā a'ti pūrī cjase nipe'tirā yū'ūre ējōpeose cururicjārārē wereduti'i. Yū'ū dūporocjū wiogu Davi pārāmi nituriagu ni'i. Tojo nicā ñocōawū bo'reque'ari cura asistemujātigu weronjō nigū ni'i, niwī Jesú.

17 Cū tojo nīca be'ro Espīritu Santu, tojo nicā Jesucristore ējōpeorā a'tiro niwā:

—A'tibaque'oya, niwā.

No'o a'tere tū'orānojō quē'rā “A'tiatio”, niato.

No'o acowūorā sī'rīsī'rīrānojō a'tiatio. Aco catise warore o'osere sī'rīrā a'tiatio. Te ne wapamarīrōsa'a.

18 Nipe'tirā Ō'acū ye quetire a'ti pūrīpū oja'quere tū'orārē a'tiro ni weryuguti. No'o a'ti pūrīpū oja'quere ojayū'ruogūnojōrē Ō'acū bu'iri da'regusami. A'ti pūrīpū bu'iri da'resere oja'quenojōrēta cūrē weegusami.

19 No'o a'ti pūrīpū oja'quere dū'agūnojōrē Ō'acū a'tiro weegusami. Cū ojadū'a'caronjōta Ō'acū catinu'cūse cūorā ojaō'ono'ca pūrīpūre cū wāmerē coegusami. Cū yucū cjase catise o'ocjū dūcare ba'asome. Cū ti macā añurī macārē sājāasome. A'te quetire a'ti pūrīpūre ojanō'o.

20 Jesucristo a'tere weregu, a'tiro nimi:

—Tojota ni'i. Cārōacā dū'sa'a yū'ū dijatiatjo, nimi.

Tojota wa'arosa'a. Wiogu Jesú, quero a'tibaque'oya.

21 Marī wiogu Jesucristo musā nipe'tirārē añurō weeato. Tojota weeato.

A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e nise ni'i

(Glosario)

- Ángel** Quetiweredutigũ o'ono'cu nimi, nisĩ'rĩrõ wee'e. Õ'acũrẽ wereco'tegũ u'mũsecjũ Õ'acũ yere da'ra, cũ ye quetire wereco'tegũ nisami. Cũ marĩ a'ti turicjãrã weronojõ nitisami.
- Apocalipsis** Masĩno'ña marĩ'quere bajuyoropũ ï'o'que ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e. Quẽ'ese weronojõ ï'o'que ni'i.
- Arameo** Jesú a'ti nucũcãpũ nícaterore cũ ní'caropũre a'te ucũsereta ucũyũ'rũnũ'cãcãrã niwã.
- Areópago** Atena wãmetiri macãpũre u'mũarĩ bu'a ãtãperipijarore tojo pisucãrã niwã. Topũ ti macãcãrã "A'tiro weeroña'a" nirĩ masã nerẽwũacãrã niwã. Tojo nicã topũ nerẽwũarãta tja Areópago wãmeticãrã niwã.
- Arca de la alianza** Israe curuacjãrãrẽ Egiptopũ wijãca be'ro Õ'acũ na ãrũgũ Sinaĩpũ nicã, Moisére ni'cã acaro weeduticũ niwĩ. Õ'acũ "Masã me'rã añurõ weeguti" ní'quere cuori acaro nicaro niwũ. Ti acaro po'peapũre Õ'acũ diez dutise ojacũu'que ãtãpjĩrĩ, tojo nicã Aaró yagũ tuacjũ ñasãwĩjicjũ sãñacaro niwũ. Apeye ni'cãrũ uru me'rã weecarũ maná poseticjũ sãñacaro niwũ. Ti acaro uru caseri me'rã omabi'ano'caro niwũ. Ex 40.3; Jos 6.3-15; Heb 9.4-5.
- Artemisa** Éfesocjãrã na ëjõpeogo queose yee'co nico niwõ. Æpẽrã core Diana pisucãrã niwã.
- Asó** Apetero ti macãrẽ Aso nisama.
- Beelzebú** Wãtĩa wiogũre tojo pisucãrã niwã.
- Cameyo** Wa'icũ masã na pesawã'cãgũ, apeque o'mabosagũ nisami. Cũ sẽ'lemarẽ pacase wacupaga paca tuupeosami.
- Capernau** Apetero ti macãrẽ Cafarnau nisama. U'mũarĩ bu'a, butiwijiri bu'a nisĩ'rĩrõ weecaro niwũ.
- Cebada** Dũporocjãrãpũ pajasecuorã te me'rã pá wee, ba'acãrã niwã.
- Clauda nucũrõ** Æpẽrã Cauda nucũrõ nisama.
- Coroneta** Cõme me'rã wéecawũ puticã u'pũtu busũpũre tojo nisama.
- Cristo** Griego ye me'rã "Õ'acũ besel'cu cũ o'ó'cu nimi", nisĩ'rĩrõ wee'e. Hebreo ye me'rã "Mesías" nisama.
- Epicúreos** "Marĩ catiri u'mũcore e'catisenojõrẽ weeroña'a" ni bu'esere siruturi masã nicãrã niwã.
- Stoicos** "Marĩ nisetironojõta nicã'rõña'a; mejẽcã weesĩ'rĩsenojõ, e'catisenojõrẽ, pũrĩsenojõrẽ tojo tu'oña'cã'rõña'a" ni bu'esere siruturi masã nicãrã niwã.

- Fariseo masã** Judío masã cururicjãrã wiorãrẽ tojo pisucãrã niwã. Na Moisé duti'quere weepe'odutiri masã, na ñecũsumua weemujãti'quere nemopeori masã nicãrã niwã.
- Gadara** Apetero toreta tja Gerasa nisama.
- Genesare** Apetero Galilea wãmetiri ditarareta tojo pisucãrã niwã. Tojo nicã ni'cã di'ta, ti ditara majãrõpũ nirõrẽ tojo pisucãrã niwã.
- Griego** A'te ucũsere Jesú nícaterõpũre nipe'tirocjãrã ucũcãrã niwã. Ô'acũ yere ucũrĩ turi (Nuevo Testamento) a'te ucũse me'rãta ojanõ'caro niwũ. Tojo nicã Grecia (Acaya) cjãrãrẽ tojo pisucãrã niwã.
- Hebreo masã** Abrã “hebreo masũ” pisumũ'tãno'cu niwĩ. Be'ro cũ Isaare põ'rãtica be'ro cũrẽ, cũ põ'rãrẽ, cũ pãrãmerã nituriarãrẽ mejãrõta “hebreo masã” pisuno'cãrã niwã. Na ucũsere “hebreo” pisuno'caro niwũ. Gn 14.13.
- Hermes** Griego masã na ãjõpeogũ queose yee'cu nicu niwĩ. Romano masã cũrẽ Mercurio pisucãrã niwã.
- Hisopo** Yucũsiti judío masã Ô'acũrẽ ãjõpeorã na ña'arõ wee'quere acobojose sãrĩrã yoso páãsteri si'ti nicaro niwũ.
- Iglesia** Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrẽ tojo nisama. Masã wéeca wi'li mejẽtare tojo nisama.
- Isabe** Apetero coreta Elisabet nisama.
- Israe** Ne warore Jacob wãmeticu niwĩ. Cũ Isaa macũ nicu niwĩ. Be'ro Ô'acũrẽ wereco'tegũ me'rã a'mequéca be'ro tojo wãme dũcayucu niwĩ.
- Israelita** Israe curuacjãrãrẽ, Jacob põ'rã doce cururicjãrãrẽ tojo nicãrã niwã.
- Judío masã** Israe curuacjãrã Judea di'tapũ nirã “judío masã” pisuno'cãrã niwã. Siape'e me'rã nipe'tirã Israe curuacjãrã tojo pisuno'cãrã niwã. Na hebreo yere ucũcãrã niwã.
- Legión** Ticurã ni'i, nirõ marĩrõ, pãjãrã waro ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e.
- Levadura** Pã weerã pã'mũ, bũcũato nĩrã na morẽse ni'i. Te nipe'tise na morẽsepũre a'mesũ'ape'tia wa'asa'a.
- Levita** Leví ya curuacjãrã nisĩ'rĩrõ wee'e. Leví wãmetigu pa'li ya curuacjũrẽ tojo pisucãrã niwã. Ti curuacjãrã ãpẽrã pa'iare Ô'acũ ye cjasere weetamuco'terã nicãrã niwã.
- Litro** Aco ni'cãgã borewaria ejatuaro posetisere tojo nisama.
- Maestros de la ley** Moisé oja'quere bu'eri masã nicãrã niwã. Ne warõpũma narẽ “escriba” pisucãrã niwã. “Escriba” dũporocjãrã Moisé duti'quere ojaturiari masãrẽ tojo pisucãrã niwã.
- Maná** Israe curuacjãrãrẽ na yucu marĩrõ, masã marĩrõpũ wa'acã, Ô'acũ cũ u'mũse cjase ba'ase o'lo'que nicaro niwũ. Na Egĩptõpũ wijarã Canaãpũ wa'arã, cuarenta cũ'marĩ tere ba'acãrã niwã.
- Mateo** Apetero cũrẽ Leví nisama.
- Mesías** Hebreo ye me'rã “Ô'acũ bese'cu cũ o'ó'cu nimi,” nisĩ'rĩrõ wee'e. Griego ye me'rã Cristo nisama.

Nardo ʉ'mutise ni'cã yucʉsitipɯ tigu nu'cõrĩ me'rã wee'quere tojo nicãrã niwã.

Natanae Apetero cãrẽ Bartolomé nisama.

Nicolaíta wãmetiri curuacjãrã Jesucristore ẽjõpeorã nimirã ãpẽrãnojõrẽ ẽjõpeo, a'metãrãsenojõrẽ weesetirãrẽ tojo nicãrã niwã.

Niyeru wapaseeri masã Romano masã wiogure da'ratamurĩ masã nicãrã niwã. Na judío masã na acawererãrẽ niyeru wapasee, ape di'tacjũ wiogupure o'ocãrã niwã. Apeterore o'ope'otipã. Tojo weerã judío masã narẽ “Marĩ acawererã nimirãta, ña'arõ weema, yajari masã nima”, nicãrã niwã. Apeterore narẽta tja “publicano” nisama.

Õ'acũ wi'i Jerusalé cja wi'i, ni'cã wi'i nirĩ wi'ire tojo pisucãrã niwã.

Judío masã nerẽ ñubueri wi'i nicaro niwũ. Ti wi'ipɯ Õ'acũrẽ e'catipeorã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ ẽjũamorõpeocãrã niwã. Ti wi'ire “templo” nisama.

Paraíso ʉ'muse Õ'acũ tiropure tojo nisama.

Pascua bosenuɯ Judío masã ñecũsumɯa Egiptopɯ ní'cãrãrẽ ape di'tapɯ miwija'quere wãcũsiruturi bosenuɯrẽ tojo nisama.

Pentecosté Judío masã na ote'que (trigore) ñe'erĩ bosenuɯ nicaro niwũ. Cincuenta numɯrĩ Pascua bosenuɯ wa'áca be'ro ti bosenuɯrẽ weewɯacãrã niwã.

Priscila Apetero coreta Prisca nisama.

Saduceo masã ãpẽrãrẽ na bu'ese me'rã ẽjõpeocã weerã wiori nicãrã niwã. Na judío masã cã'curuacã nicãrã niwã. Na masã wéríca be'ro masãsere, Õ'acũrẽ wereco'terã nisama nisere ẽjõpeoticãrã niwã.

Sauru Judío masã soowɯari numɯ nicaro niwũ. Ti numɯrẽ Õ'acũ dia'cũrẽ ñubuepeoduti, ne da'radutiticãrã niwã.

Silvano Apetero ã'rĩrẽ Sila pisucãrã niwã.

Sinagogas Judío masã nerẽwɯase wi'seri nicaro niwũ. Macãrĩnɯcũ te wi'seripɯ Õ'acũrẽ ñubuepeo, masãrẽ bu'emɯjãcãrã niwã.

Trigo Arusu weronjõ ba'ase nisa'a. Te peri me'rã harina wãmetisere weesama. Te harina me'rã pãrẽ weesama. Tere peje apeyenojõ cuorã ba'acãrã niwã. Pajasecuorã pe'e te weronjõ bajuse cebadare ba'acãrã niwã.

Troa Apeterore ti macãrẽ Troáde nisama.

Wi'seriacã weeri bosenuɯ Jerusaléɯre judío masã cũ'marĩnɯcũ ni'cã bosenuɯ na otesere ñe'éca be'ro weewɯacãrã niwã. Na ñecũsumɯa Egiptopɯ wijáca be'ro cuarenta cũ'marĩ masã marĩrõ, yucɯ marĩrõpɯ na sija'quere wãcũsiruturi bosenuɯ nicaro niwũ.

Zeus Griego masã na ẽjõpeogɯ queose yee'cɯ nicɯ niwĩ. Romano masã cãrẽ Júpiter pisucãrã niwã.